

D.
Ar.
m
24

123

224724

III

H I 1 A. 142 no 1245

Theol. II. 2. f. 1. a. 2.

Tabule speciales toti:
us summe Antonini.

*Catalogo FF. Minorum Ordinis
S. P. Francisci Reformatorum Leobachit.
ad S. Egidium inscriptus
An. 1669
Julij 24*

Theol.
II. 2. f. 1. a. 2.

224724/III

Enryht. kosc. t. I s. 269/70

"Sw. Antoni Głogowski rządy

Antoni um -

Stain. Prezent: t. I s. 142 (nr 1245)

Incipit prologus in
tabulas totius summe dñi Anthonini archiepi
florentinen. ordinis predicatorū viri doctissimi.

Quia reuerēdis
simus et erimius pater domi-
nus Anthoninus florentinorū
archiepiscopus in sua singularis
prerogative summa. varia di-

uersorū doctorū autentica scripta. atq; ad omnem
materiam tam theologicā q̄ canonicam senten-
tias. ex doctorū dictis vt muro inuincibili firma-
tas. atq; cū omni diligentia collectas. tam predi-
cantibus q̄ confessoribus ac cuilibet p̄ sue consien-
tie seruatione necessarias posuit atq; conscripsit
diffuse p̄ titulos. capitula ac paragraphos p̄pter
dependentiā ad illam materiā quam ip̄e reueren-
dissimus pater psequi intendebat. orta ē nō mo-
dica difficultas inquirendi per totā summā eas
materias q̄s vnusq̄ suo p̄ libitu inuenire deside-
rat. Necessarium itaq; fuit ac perutile singulas
materias in tota summa p̄prehensas q̄uis non
sine labore sub alphabeti ordine collocari. vt sic le-
gentes ex facilitate inueniendi optatas materias
amplius ad banc vtilissimā summā accurate per-
legendū animent. Continet igit̄ iste liber tabu-
larū quinq; principales partes. quarū due prime
tabule quēnter nominari poterūt. Alie autē
tres partes sub nomine notularum describunt̄.

Prima ergo tabula iuxta ordinem alphabeti
posita. complete p̄tinet scdm̄ lras alphabeti fere
omnes materias notabiles in tota hac precellen-
ti domū Anthonini summa diffuse p̄prehensas. et
scietur terminus huius tabule ex fine litterarū
alphabeti. Secūda tabula in principio ostendit
quasi pambulariter loca in quibus inueniūt ma-
teria d̄ festiuitatibus beatissime xp̄ifere d̄ginis ma-
rie scdm̄ eius festa. eo modo quo occurrūt in ka-
lendario. Et principaliter ponitur tabula de hīs
materiis que concernūt beatissimā dei genitricē
iuxta ordinem alphabeti. cuius initium et finis stu-
dioso lectori facile occurrunt. Tercia vtro no-
tula que nō est fm̄ ordinē alphabeti sicut nec alie
sequentes continet auctoritates biblie scdm̄ ordi-
nem textus biblie. que inueniunt̄ exposte in pre-
senti summa. Et inceptio eius patet ex sup̄scri-
ptione titulorū fm̄ diuersos libros biblie. Se-
cūda autē notula ponit declarationes siue expō-
sitiones super epl̄as et euāgelia. per totum annū
debito ordine. per remissionem sc̄z ad ea que in
hac summa continent̄. vt etiam predicaturus po-
pulo statim inueniat quod requirit. Et inceptio
eius patet ex sup̄scriptione titulorū. Tercia in
super notula ponit de quibusdā sanctis in patri-

culari. de apostolis in communi. de vno martyre
ac etiā de pluribus. de p̄fessoribus et virginibus mate-
rias in summa designatas. Et continetur illa no-
tula in vltimis folijs huius libelli sicut in inscrip-
tiones titulorū admonent. Quas tabulas et notu-
las si quis diligenter inspicere voluerit inueniet
singulares ac p̄ omni statu hominū necessarias
pulcherrimasq; materias quas seminine inueni-
tū sperasset. Sequit̄ ergo tabula prima.

Aaron summus
sacerdos in quo figurat xp̄m pri-
ma parte titulo. vi. capi. ij. §. v.

Aaron quomodo quadruplici si-
gno in virga ostensus est et vocatus a dño. per illa
quattuor habita videtur quis esse a dño vocatus
in prelaturam. tertia parte ti. xix. capi. i. §. ij
Abbas non per ep̄m sed p̄ monachos debet insti-
tui. quis debet in abbatem ordinari. qualis debet
esse in regimine. et monachus plus debet obedire
abbati q̄ ep̄o in institutione ecclesie seculari. Et
vnus abbas non potest presidere multis mona-
stij et. ij. parte ti. xvi. c. vij.

Abbas siue prelatus quomodo debet corripere in-
quietos p̄solari pusillanimes suscipere infirmos
pariens ad omnes et magis debet a subditis ama-
ri q̄ timeri. ibidem. §. i.

Abbas excommunicare potest suos subditos et de
ip̄is habet iurisdictionē. ij. parte ti. ix. capi. v. in
fra principium.

Abbas negligens qui non reuocat monachum
vagabundū quomodo ordinarius supplere debeat
vices ip̄ius et. ibidem. §. ij.

Abbatēs benedicti virum dare possunt quattuor
ordines minores absq; alio priuilegio et. ij. pre-
ti. xiiij. capi. xvi. §. vij.

Abbatēs quomodo sibi eligere possunt p̄p̄iū cōfesi-
lores et. ij. pre. ti. xvij. c. ij. §. ij. circa mediū. et. §. ij
Abbas exemptus bene potest eligi siue in ep̄m si-
ue in abbatem eiusdem regule et habitus. ij. pre-
ti. xix. c. ij. §. v. circa finem.

Abbas quomodo se habere debet circa electos et sus-
cipientes habes infra sub apostasia et. ij. parte. ti.
xvi. capitulo. v.

Abbatibus et de religiosorū locis dictū in ecclesijs
vbi monachi habitant. populus per monachum
non regatur sed capellanus qui populū regat. ab
abbate per consilium monachorū instituat̄ et.
ij. parte ti. xvi. ca. ix. §. ij.

Abbas vel alius inferior ep̄o. an possit prescribere
re institutionem sc̄z in ecclesijs et dare curas ani-
marū et. ij. pre. ti. xix. c. xi. §. vij. circa mediū.

Abbatum vide etiam varia notabilia infra sub
littera. p. sc̄z prelatus. et sub lra. r. sc̄z religiosus. et
principaliter. ij. pre. ti. xix. c. xi. q̄i per totū d̄ planis

Abbatissa nec aqua benedicere potest nec confessiones audire. nec penitencias intungere. nec aliquid sacramentalem exercere. nec potest ordinem recipere. nec in spiritualibus iudicare. Et quomodo curam habere debet vario modo in sibi commissis. ij. parte ti. xvi. c. xij. §. ij.

Abbatissa quamvis iura episcopalia exercet nisi habeat privilegium speciale non potest sibi confessorium eligere. ij. p. ii. xvi. c. v. §. v. circa medium.

Abbatissam esse virginem non est necessarium. et corrupta monialis que petit ab episcopo benedici quomodo teneatur benedici vel sibi denegare. ij. parte ti. xvi. c. xij. §. i. g. vel infra medium.

Abbas quomodo ut lucerna et stella splendet ortus est. docens mundum perfectam obedientiam. ij. p. ii. xvi. c. vii. ante medium.

Abbas duplex generatio describitur iuxta illud multiplicabo semen tuum. ij. parte. titu. xij. ca. p. i. §. iij.

Absolutio quomodo fit per sacerdotem ministerialiter. et sacerdos dicitur solvere et ligare tribus modis. et triplex iudicium. et quomodo in illa absoluit. et clavis regni celorum est triplex. ij. p. ii. xvi. c. xxi.

Absolutionis modus et forma quis est. Et misereatur ante confiteor non est necessarium. quare tamen dicitur. et quid significatur per absolutorum et per crucem. et prius debet absolvere ab excommunicatione quam a peccatis. ibidem. §. i.

Absolutio de plenitudine potestatis. quomodo et qualiter fieri debet que forma unus absolutionis. et utrum pro illis requiratur specialis forma. et. ibidem. §. ij.

Absolvens secularem ubi non potuit ex ignorantia recedat. et. Et confessor percipit se errasse non quid hoc tenetur seculari dicere. et. ibidem. §. iij.

Utrum penitentiam siue satisfactionem imponat per absolutionem debitam in mortali factam in toto vel in parte tenetur iterare. et. et utrum valeat in toto militans ecclesie. et. ibidem. §. iij.

Que sunt canones penitenciales quas quilibet sacerdos scire debet. ibidem. §. v.

Absolutionem a culpa sine conditione quam absolutionem a pena quare deus magis accipiat. iij. p. titu. xij. capi. x. §. ij.

Absolvere non potest non sacerdos in casu necessitatis quamvis audire possit confessiones. Et nemo potest absolui nisi a proprio sacerdote. quis dicitur proprius sacerdos et quomodo illi possunt absolvere. iij. parte ti. vij. c. i.

Absolvens aliquem a casu a quo non potest. quid talis facere debet. iij. p. ti. vij. c. xij.

Absolutio pape reservat contra inquisitores. qui male contra conscientiam exercent tale officium. contra quosdam. et. iij. parte ti. xiiij. ca. vij.

Absolutio incendiarioz ecclesiarum et piorum locorum reservatur pape et hoc postquam fuerint denunciati

de quibus locis intelligitur. et quomodo ista denunciatio fieri debet. ibidem capitulo. xi.

Absolutio effraCTORum sacrorum locorum pape reservatur et hoc postquam fuerint denunciati. ibidem. ca. xij.

Absolutio falsarioz literarum papalium pape reservatur. ibidem. ca. xij.

Absolutio eorum qui corrigunt vel apponunt. vel remouent aliquid de litteris papalibus. pape reservatur. desuper ponit questio. quedam. ibidem. c. xvi.

Absolutionem a censuris ecclesiasticis per vim vel metum extorquentes. excommunicati sunt maiori sententia ibidem. c. xvij.

Absolutio eorum qui spoliunt romipetas et piratas. pape reservatur. ibidem. c. xxi.

Absolutio ab excommunicatione in articulo necessitatis si postea cum possunt non se presentant eis qui ordinarie absolueri debent excommunicati sunt maiori sententia. ibidem. c. xvij.

Absolutio excommunicantium vel scindentium corpus defuncti pro ossibus eius transferendis pape reservatur ibidem. c. lxiij.

Absolutio ab excommunicatione maiori quomodo fieri debet. ibidem. et a quo.

Absolutio ex falsa causa quare non tenet. quomodo quis absolui potest iniustus ab excommunicatione. et absolutio ab excommunicatione est duplex. et. ibidem. c. lxxvij.

Absolutio a maiori excommunicatione quattuor habet obseruanda. quomodo defunctus excommunicatus debet absolui et quomodo in necessitate simplici verbo. Et quid debet fieri cum quis aliquem absoluit ignoranter. ibidem. ca. lxxvij. §. i.

Absolutio ab excommunicatione aliqua quomodo fieri debet. ibidem. §. ij.

Absolutio quomodo fieri debet a suspensione. iij. parte ti. xvi. ca. iij. infra medium.

Absolutio quomodo et quando fieri possit a iuramentis promissoribus. et. ij. parte ti. x. ca. vi. vsq. ad. i. §.

Absolvere utrum papa possit per communicationem indulgentie plenarie contritos et confessos a tota pena et culpa quod non transeat per ignem purgatorii. iij. parte ti. xxi. ca. v. §. vij.

Abominatio quomodo est quarta passio anime. i. parte titu. vi. ca. iij.

Abominabilem quomodo se facit anima per mundi amorem. iij. parte ti. v. ca. xiiij. §. iij. c.

Abstinencia quomodo est una de partibus subiectiuo tempantie. quomodo per abstinentiam alie vires causantur. et quomodo ipsa abstinentia commendat. iij. parte ti. iij. ca. iij.

Abstinentie proprietate tria bona homini sequuntur. et quomodo ista tria pertinent ad mentem. dant multi in exemplum qui hoc fecerunt. et. ibidem. §. i.

Abstinentie proprietates que sunt quantum ad corpus. quomodo corpus per ipsam dei templum efficitur. quomodo per eam civiliter viuitur. et. ibidem. §. i.

Abstinentia quomodo se homo asuefacit ad quat.
tuor bona. et quinque conditiones sunt consideran
de in sumptione cibi que nos inducunt ad parci
tatem cibi ibidem. §. iiij.

Cetera que sequuntur in sequentibus. §. plus per
tinent ad ieiunium. Ideo de illis vide. §. sub lra
§. scz Ieiunium. et etiam sub sobrietate.

Abstinentia ab esu carniū quō et qñ sit abstine
re. et. iiij. pte. ii. iij. c. iij. §. v.

Abstinere a quibz debet persone spirituales que
subtiliter temptantur a diabolo. iij. parte titu. ij.
capitulo. ij. §. viij.

Abstinere quō quis debet maxime a peccatis diebz
festiuis. ij. pte. ii. ix. ca. viij. §. iij.

Abstinere qd nemo possit a peccato sine dei gratia
ostendit et probatur. iij. p. ii. ix. ca. v. §. iij.

Abusus potestatis quomodo sit per prauam ad
eptionem et per prauam executionem et per pra
uam intentionem. iij. parte ti. xij. capi. ij. §. i. b. p.
torum.

Abusiones. xij. communiter reperiuntur scz sapiens si
ne operibus. senex sine religione. adolescens sine
obedientia. diues sine elemosyna. femina sine pu
dicia. dominus sine virtute. christianus conten
tiosus pauper superbus. rex iniquus. episcopus
negligens. plebs sine disciplina. populus sine le
ge. i. parte ti. v. c. ij. §. viij. c.

Absens ab electione quō constituere possit pcurator
et. iij. p. ti. xix. ca. ij. §. ij.

Absentes quomodo contrahere possunt matrimon
ium. et. iij. parte ti. i. ca. xix.

Acceptio personarū

quomodo prohibetur in iudicio. et ipsa prohibet
ex scriptura. et communi exemplo. ij. p. ti. i. c. xix. §. ij.
Acceptio personarū in iudicijs prohibetur mul
tipliciter et probatur varijs auctoritatibus secūda
parte ti. i. ca. xx.

Accedentes iuste vel iniuste ad bellum. vide in
fra sub. b. scilicet bellum. vel tertia parte ti. iij. c.
ij. §. iij. v. vi. viij.

Accidia ponitur a beato gregorio vltimo in pacca
tis capitalibus. quomodo diuersimode diffinitur.
qd tristitia accidie semper est mala ostenditur du
pliciter. quādo est mortale. qd ē viciū capitale pro
batur. et quomodo ex accidia oriuntur sex filie. et
quomodo quis vario modo repugnatur ab acci
dia et. ij. pte. ii. ix. ca. i. per totum

Accidia describitur per thema. quod et de ipso des
claratur cum triplici membro. ibidem. ca. ij.

Accidia vnde dicitur. qui sūt magis accidiosi. et
quare et quid est accidia ibidem. ca. ij. §. i.

Accidie detrimentū in quo consistit. et per ipsam
incurrit homo triplex malū. et quomodo p ipsam
incurritur mors. ibidem ca. ij. §. ij.

Accidie datur remedium scz. deuota oratio siue

meditatio. sacramentorum frequentatio. varia et
bona excitatio. ibidem. c. ij. §. iij.

Unde etiam aliqua de accidia infra sub littera n.
scilicet negligentia. et sub littera. p. scz pigritia.

Accidia quomodo dicitur via tediosa et est mul
tum saxosa. quid ista significant. et quō debet res
pelli. i. parte ti. v. c. iij. §. i. b.

Aciem duplicem ad bellandū quomodo ptra nos
mittit mundus. iij. parte ti. iij. c. iij. d.

Actio humana describitur vario modo infra sub
lra. b. scz humanor. et. i. p. ti. iij. ca. xij

Actio humana qd habet bonitatem vel maliciam
probat. Et qd homo per maliciam sit abhomi
nabilis. quomodo actio humana habet bonitatem vel
maliciam ex circumstantia et. ibidem. §. i.

Actio humana habet bonitatem et maliciam pre
cipue ex fine probatur ex diffinitione boetij. que
auctoritas etiam exponitur et. ibidem. §. ij.

Actionum humanarum aliquę sunt indifferen
tes scdm speciem. sed nulla est indifferens secun
dum indiuiduum. et qd nullus actus secundum
indiuiduum est indifferens et ibi. §. iij

Bonitas voluntatis humane in actibz suis quō
dependet ex. iij. ibidem. §. iij. Bonitas et ma
litia quomodo magis proprie reperiuntur in inte
riori voluntatis actu qm in actu exteriori probatur
auctoritate augustinij. Et bonitas et malicia actus
exterioris potest considerari dupliciter et cetera.
ibidem. §. v.

Actio humana quomodo dicitur bona vel mala.
recta vel peccata. laudabilis vel culpabilis. meritoria
vel demeritoria scdm diuersos respectus et.
ibidem. §. vi. et viij.

Actuum humanorū est triplex differentia. et aliq
actus est indifferens dupliciter. que p omnia ap
plicatur ad actum matrimoniū. iij. parte ti. i. ca.
xx. §. xij. b.

Actus fidei est triplex. scz. voluntaria cordis. assen
sio publica. oris confessio et salutifere mortis su
sceptio. iij. parte ti. viij. ca. iij.

Accolitus quis dicitur. quod est eius officium.
et quis actus dicitur accolitus. et. iij. parte tit.
xij. ca. xvi. §. ix. e.

Actiua vita describitur infra in lata materia cu
contemplatiua vita sub littera v. scilicet vita con
templatiua et.

Acquisitum aliquid illicite potest tripliciter esse.
Et quō illa acquisita debent restituī. et. ij. p. ti. ij.
ca. v. §. i. ij. et iij. Cetera vide. §. restitutio.

Acquisitū illicite potest dici aliqd tripliciter quō hoc
sit declaraf. iij. p. ti. v. c. xviij. §. x. post medium.

Acquirere qui vult virtutes debet tria obseruare
iij. parte ti. i. ca. ij.

Actori non licet quod reo licitum non existit Est
vna de regulis iuris que et declaratur. i. pte. ii. x.
ca. vnico. sub n. ibi non licet et.

Accusatiois modus q̄s debet cē in iudicio ⁊ iudex quare damnare non debet sine accusatore. Fallit tamen in octo casibus. iij. p. ii. ix. ca. viij.

Accusare qui prohibentur in iudicio et quare et quomodo ⁊ qui non excluduntur a eadem ⁊ ibidem. § ij.

Accusationi clericorum vtrum admitti debent layci et accusatio debet fieri in scriptis. quomodo accusatio creditur vitiosa per calumnia in. ⁊ quando quis tenetur ad accusationem. ibidem. §. iij.

Accusatione matrimonij quando accusatur per aliquod impedimentum quod in eis est vel fuit qui matrimonium accusare possunt. ⁊ qui ab eadem prohibentur ⁊ ibidem. §. iij. ⁊ v.

Accusans aliquem ad mortem. quam penam incurrit secundum canones. tertia. parte. ti. viij. ca. xxi. §. v. ibidē. Septimus.

Accusatorum in iudicijs habes varia infra sub B scilicet iudicio humano. ⁊ scda parte. titu. primo capitulo. xix. §. v. Et de reo qui accusat habes varia. ibidem. §. vi.

Accusari quomodo debet clerici in iudicio. ⁊ vtrū layci admittantur ad accusationem clericorum. et quomodo fieri debet in scriptis. ⁊. iij. parte ti. ix. ca. viij. §. iij.

Accusans false aliquem in iudicio seculari. vel cōtra eum testificatur q̄rum est peccatum. prima parte ti. xij. ca. iij. §. ij. e.

¶ Adam primus homo

quomodo se similem fecit iumentis insipientib⁹ per decem signa que cognouit. i. parte ti. i. ca. ij. §. v. ante medium.

Adiuratio quid est quomodo exercet⁹ erga creaturam rationabile. quomodo ad creaturam intellectualem ⁊ quomodo ad creaturam irrationale vario modo. ij. p. ii. x. ca. viij.

Adiurationis obseruantia quomodo est cauenda. ⁊ a quibus in illa est abstinendum ⁊. ij. pre. titulo. xij. ca. i. §. xij.

Adiutorium quomodo habemus a deo contra peccata mortalia. i. p. ii. viij. ca. ij. §. vi.

Adiuratio quomodo est species timoris naturalis. ⁊ in quo consistit illa adiuratio. ⁊. iij. p. ii. xij. capi. iij. §. ij. d.

Adolescentia quomodo dicitur tertia etas hominis q̄ diu durat. quomodo tūc homo magis impugnetur quod remedium tunc est. ⁊ quid spiritaliter significat illa etas. iij. parte. ti. viij. ca. v. §. vi. ibi. tertia etas.

Adolescenti quid est magis necessarium. q̄ periculosa est sine obedientia ⁊ quomodo debet flecti ⁊ cetera. i. p. ii. v. c. ij. §. viij. f.

Adorandi deus ecclesia est determinata pro loco speciali propter adorantes triplici ratione. Et

ex triplici causa adoramus versus orientem tertia parte ti. xij. ca. ij.

Adorari quomodo deus debet in templo. scilicet mente per deuotionem. ⁊ corpore per genuflectionem. quomodo sancti debent adorari. quomodo corpora sanctorum sunt veneranda. ⁊ quomodo beata virgo debet adorari. tertia parte titulo. xij. capitulo. viij. §. ij.

Adorare ⁊ venerari quomodo debemus reliquias sanctorum ⁊ vestes ⁊. ibidem. ca. ix.

Adorari quomodo debent ymagine vnde habuit ortum adoratio ymaginum. ⁊ qua adoratione debent adorari. quomodo picturas debemus adorare. et ad quid sunt facte ⁊ cetera ibidem capitulo. ix. §. i.

Adoratio interior ⁊ exterior in quo consistunt. et quolibet earum est duplex. et est triplex adoratio scilicet latia. dulcia ⁊ yperdulcia. ⁊. ibidem capitulo. ix. §. ij.

Adoratio latie soli deo exhibetur. ita et sacrificiū quod pertinet ad latiam. Et sicut est triplex hominis bonum. ita triplex est sacrificium. ⁊ cetera ibidem ca. ix. §. iij.

Adoratio ymaginum describitur. quomodo est duplex motus in ymagine quomodo ymagine xpi ⁊ sanctorum debent adorari. ⁊ quomodo ymago beate virginis debet adorari. ibidem capitulo ix. §. iij.

Adorari quomodo debet crux christi et qua adoratione ⁊ crux que depingitur quomodo debet venerari ⁊. ibidem. ca. ix. §. v.

Quomodo gentiles adorabant tria genera falsorum deorum. ⁊ que hoc specialiter fecerunt ⁊. iij. parte ti. xix. ca. i. §. iij. b.

Aduersa q̄ patienter sint toleranda. dantur q̄ndecim remedia. iij. parte ti. iij. ca. viij. a. quarto. §. vsq̄ ad finem illius capituli.

Aduersitatis exultatio ponitur pro quinta filia inuidie. que ⁊ tripliciter debet vitari. ij. parte ti. viij. ca. vi. per totum.

Adulatio vñ aliqñ pcedit quō i adulatōe frequenter sunt mendacia. ⁊ quomō tripliciter fieri contingit humanum colloquium. et quomodo in illis committuntur adulatio. ⁊. secunda parte. titu. decimo capi. ij.

Adulatio quare appellatur oleum. quid est adulatio. ⁊ ipsa tripliciter describitur. Et velle alteri placere fieri potest quadrupliciter. ⁊ cetera ibidem. §. primo.

Adulatio quomodo inficit hominem ⁊ non semper sed in tribus casibus. est mortale. ibidem. §. secundo.

Adulatio quomodo est graue peccatum. quomodo per eam incurritur dei maledictio. ⁊. Et an adulatio sit grauius peccatum homicidio. Et an adulator ita grauiter peccet sicut ille cui adulat

ibidem. §. iij.

Adulationis remedia sunt quinque quibus illud peccatum vitetur. et. ibidem. §. v.

Aduentus christi tripliciter describitur prima per titulo tertio. ca. vi. §. xvij.

Aduentus antichristi quomodo figuratur per quatuor bestias. de quibus danielis. septimo. quarta parte titulo. xij. ca. iij. §. i.

Adulterium est secunda species luxurie. et unde dicitur. et quomodo dupliciter quis offendit. per adulterium contra castitatem. quasi semper est mortale. et quibus modis sumitur. et cetera. secunda parte. titulo. v. capi. tertio.

Adulterij gravitas siue detestatio ostenditur ex omni genere causarum. scilicet ex causa efficiendi materiali. formali. et finali. et circumstantiali. ibidem. §. primo.

Adulterium quomodo arguit dominus primo per legem intrinsecam et naturalem. per legem mosaicam et prophetalem. per legem euangelicam et supernaturalem. per legem canonicam et synodalem. per legem civilem et imperialem. ibidem paragrapho secundo.

Adulterium quomodo vario modo puniatur a deo ibidem. §. iij.

Adulterio si concipit mulier vel supponit alienum partum. quomodo tenetur viro ad restitutionem et quomodo et qualiter debet viro revelare. et cetera. secunda parte. titulo primo. capitulo. xvij. §. viij. per totum.

Adulterio quando vxor concipit filium quem vir reputat suum esse. quo modo mulier tenetur ad restitutionem quomodo tenetur spurio. et. et si mulier hoc debeat revelare. et sunt quatuor signa que reddant suspectam talem mulierem et cetera secunda parte. tit. ij. ca. vij. §. iij.

Adulterio alter coniugum manens incorrigibilis alius hoc sciens non potest erigere. nec reddere debitum. Et sunt quinque casus in quibus innocens non tenetur dimittere adulterantem coniugem licet possit. tertia parte. titulo primo. capitulo vice simo. §. nono.

Adulterio siue in fornicatione potest vir dimittere uxorem. et reuertere nisi in septem casibus. et. ibidem. capitulo vicesimo primo. paragrapho quinto. et sexto.

Adulterium quomodo accusari debet ab altero coniugum. qualiter fieri debet ista accusatio. quo modo procedendum sit coram iudice ecclesiastico propter separationem et cetera. tertia parte. titulo nono. capitulo octavo. §. quinto.

Adultus amens vel freneticus si antequam incurret amentiam habuit propositum et voluntatem suscipiendi sacramenta non debent sibi denegari. prima parte. titulo quarto. capi. xij. §. iij. d.

Adulti quando petunt baptismum non statim

cum conuertuntur est ipsis dandus baptismus. sed ex triplici causa deferri debet usque ad certum tempus. Et si ipsis imminet periculum. quomodo sunt baptizandi et. tertia parte. titulo decimo quarto. ca. xij. §. xij.

Aduocatorum officium describitur per thema ex psalmo. quod et de ipso declaratur. et. tertia parte. tit. vi. ca. primo.

Aduocatorum officium et exercitium quid est. quomodo debet aliquis postulare iudicem. que sunt attendenda in postulationibus eorundem. et cetera. ibidem. §. i.

Aduocatus quomodo et quare debet postulari et in quibus negotiis. quod aduocationis ars non sit illicita. quibus licet et quibus non. et perfecti quomodo debent stare in iudicio. ibidem capitulo primo. §. iij.

Aduocatus accedens coram iudice. ad aduocandum qualiter debet esse vestitus. ibidem. §. ij.

Aduocatus qualiter se habere debet ad illum cuius causam suscipit ad defendendum. que debet scribere. que debet sibi dicere et cetera. ibidem capi. ij. §. i.

Aduocatus quomodo debet se habere ad aduocatum alterius partis et ad socios quando plures aduocati sunt ex parte cuius causam gerit et. ibidem. ca. ij. §. ij.

Aduocatus qualiter se habere debet ad iudicem cum eum primo alloquitur. et quomodo se maturum habeat principaliter quoad tria. Et a quibus se debet cauere. quomodo debet factum suum pronunciare. et. ibidem ca. ij. §. iij.

Aduocato licet vendere suum patrocinium. quomodo a iusto patrono licet recipere salarium secundum suum laborem. quando ipsis sit solvendum salarium et cetera. ibidem. capitulo sexto. §. quarto.

Aduocatorum vicia in quibus sunt communiter defectuosi sunt numero viginti quinque. ibidem ca. ij. §. v.

Aduocatus. procurator. et iurisperitus. quomodo et modo multipliciter peccare possunt. quomodo et quando tenentur ad restitutionem. et quatuor sunt consideranda circa eorundem salarium. et. secunda parte. titulo primo. capitulo. decimonono. paragrapho viij.

Aleris inequalitate quomodo aliqui desuper murmurant contra deum et. secunda parte. titulo. septimo. ca. ij. §. iij. d.

Litera **A** ante **F**

Affabilitas quomodo

alio nomine dicitur amicitia ipsa vario modo describitur. infra sub amicitia. et quarta parte titulo quinto. ca. xx.

Affectus inordinatus contingit precipue propter mali operis frequentiam propter mentis malitiam. et propter passionis vehementiam. secunda parte titulo nono. capitulo quarto paragrapho. tertio. h.

Affinitas. consanguinitas et cognatio spiritualis describuntur. quomodo et quando impediunt matrimonium et cetera. secunda parte. titulo quinto §. i. ca. v. b. per totum.

Affinitas quomodo impedit matrimonium. quibus modis contrahitur affinitas et contrahens scienter in gradu prohibito usque ad quartum gradum excommunicatus est. Et utrum papa possit dispensare et cetera. tertia parte. titulo primo. capitulo undecimo.

Afflictio in prosperis ponitur a beato gregorio inter filias inuidie. in quo differt a matre sua. Et quomodo est causa erroris et falsitatis. affectus cupiditatis et defectionis hominis. §. parte ii. viij. ca. ij. §. i. ij. et ij.

Afflictionis tempore quomodo sperare debemus in deum. et hoc triplici ratione. iij. parte. titulo viij. cap. i. §. v. in medio.

Agilitas quid erit in

corporibus glorificans. quid est agilitas. p. quid est ista agilitas. et utrum motus corporum glorificatorum sit in instanti. tertia parte titulo. xxx. ca. viij. §. ij.

Agnus paschalis quomodo figurat sacramentum eucharistie. et quid significant spiritualiter ceremonie in comestione agni paschalis. prima parte tituli. xij. ca. v. §. vij.

Agricoltura quomodo necessaria est vite humane. quomodo hodie agricole sint alii et quomodo vario modo committunt fraudes in variis suis actibus. et cetera. tertia parte. titulo octauo. capitulo quarto. §. xij.

Agriculture quattuor sunt species. prima parte tituli. i. ca. ij. §. ij.

Alleluia et gloria in-

excelsis. quare pretermittuntur tempore septuagesime et in pascha quare alleluia geminatur. et quomodo alleluia interpretatur et cetera. tertia parte titulo decimotertio. capitulo quinto. §. secundo circa medium.

Alienare nulli licet rem immobilem ecclesie. quod continet alienationis verbum quando licet. que forma alienationis requiritur et cetera. tertia parte. titulo. duodecimo.

Alienari quomodo et quando possunt fructus beneficiorum et cetera. tertia parte. titulo. quincimo capi. primo. §. xviij.

Altaris consecratio quomodo alia est et alia ecclesie quando altare debet consecrari. et quando opus est propter fracturam. et quando non et cetera. tertia parte. titulo duodecimo. capitulo sexto paragrapho. nono.

Altaris ministri quales esse debent. tertia parte. titulo. xij. capi. vij.

Altaria quomodo inunguntur et quomodo alia varia inunguntur. tertia parte. titulo. xij. capi. octauo. §. secundo.

Alleut ludus vario modo describitur infra sub littera l. ludus et ij. parte ii. primo. capitulo. xxiij. per totum.

Ambitio quomodo

dicitur cathedra superbie ex primo psalmo cum varijs declarationibus. secunda parte titulo tertio capitulo quinto.

Ambitio quod peccatum sit ostenditur tripliciter. quomodo inordinatus appetitus reperitur in ambitione. Et tripliciter contingit appetitum honoris esse inordinatum. ibidem. §. i.

Ambitioni pertinet querere honores et dignitates quod periculosum illud est ostenditur varijs autoritatibus et exemplis. Et quomodo quilibet sibi cauere debet ab huius procuracione ex triplici causa. ibidem. §. ij. per totum.

Ambitionis vitium quomodo est querere dignitates ut episcopatum et cetera. et utrum sit licitum talia querere et cetera. ibidem. §. tertio quarto quinto et sexto.

Ambitio quomodo ostenditur vel reperitur in exteriori cultu. scilicet ornatus corporis et cetera. ibidem. §. septimo.

Ambitione quomodo a se debent excludere presbyteri. ij. parte. titulo. xix. ca. i. §. ij.

Ambulando qualem compositionem habere debet religiosus. tertia parte. titulo decimosexto capitulo vij. §. ij.

Ambulare quomodo diuersi diuersimode videntur in via charitatis. prima parte titulo. xi. capi. primo. §. ij.

Amicitia que alio nomine vocatur affabilitas quod virtus sit probatur. quomodo preceptum datur in scriptura de amicitia siue affabilitate et ponitur duplex amicitia. iij. parte ii. v. ca. xx.

Amicitiam quomodo unusquisque habere debet propter virtutem acquirendam ratione vniuersali communicanda pacem suade. et ratione necessitatis Et quod necessaria est diuitibus pauperibus. iuuenibus senibus. tribulatis. et perfectis. ibidem. §. i.

Amicos non habere quomodo est magne solidi

tatis et quomodo amicitia dissoluitur propter finis defectum. propter amoris simulationem et propter criminis commissionem. et propter virtutis perfectionem. ibidem. §. ij.

Amicitie conservande quomodo requiritur permanentia in habitu. conveniennia in affectu. refidentia in convivio. et correspondennia in effectu. ibidem. §. iij.

Amicitia quomodo diffinitur. que eliciuntur ex ista diffinitione. et quomodo animus servare debet quatuor erga amicum suum. ibidem. §. iij.

Amicitia quomodo magis consistit in amare quam amari. ostenditur et probatur sex rationibus quomodo magis proprium amicitie est amare quam amari. et. ibidem. §. iij. paragrafo. quinto.

Amicitia quomodo consideratur iuxta illud. gregori. probatio dilectionis exhibitio operis. qui sunt magis apti ad amicitiam. et quomodo senes liguosi et mordaces sunt ad ipsam inepti. ibidem. §. iij. paragrafo. sexto.

Amicitie quomodo requiritur multiplex concordia ibidem.

Amicus cum amico in quibus debent concordare et. ibidem. §. vij.

Amicitie quomodo requiruntur beneficentia in exteriori effectu. quomodo amicus amico tripliciter benefacit et servit. Et ponitur triplex amicitia scilicet ficta vel falsa et vera. vel imperfecta. et perfecta. et summa. et per quinque gradus quomodo pervenitur ad perfectam amicitiam. ibidem. §. octavo. Amicitie opposita que sunt. et quomodo debent fugi. Et enigmata Aristotelis exponuntur. ibidem. §. ix.

Amicitia amor. benivolentia. caritas et dilectio. quomodo inter se differunt. quarta parte titulo sexto. capi. primo. b.

Amicorum. propinquorum. et inimicorum dilectio vario modo describitur infra sub littera. d. scilicet dilectio ter. quarta parte. ti. vi. ca. tertio. et. iij.

Amico fideli quomodo nulla est comparatio. Ista fidelitas ostenditur in tribus. iij. parte titulo. v. capitulo. xvi. b.

Amicitiam habere necessarium est propter quatuor rationes. quomodo per amicitiam necessitati hominum subuenitur. probatur ex sex generibus hominum quibus ipsa necessaria est. secunda parte titulo octavo. capitulo quinto. §. tertio. b. proter.

Amici et consanguinei quomodo vario modo commo angustant morientem. et in quibus et quomodo cum uno exemplo. prima parte titulo. v. ca. ij. §. ij.

Amoris passio describitur cum multiplici amore et effectibus amoris. et passionibus anime sunt. ti. prima parte ti. vi. ca. ij.

Amor quomodo est prima passionum et principalis. quid est amor. et quid amari debet et secundum triplicem appetitum qui reperitur in rebus est

triplex amor et quomodo amor est via qua itur ad christum. ibidem. §. primo.

Amores isti sunt in nobis. scilicet sensualis. naturalis. parentalis. conjugalis. patris. socialis. et amor rei temporalis. ibidem. §. ij.

Amor effectus sunt. extasis. unio zelus languor liquefactio. inebriatio. et inebriatio que reducuntur ad extasim. ibidem. §. iij. iij. quinto sexto. septimo. octavo. nono. et. decimo.

Amor presentis seculi ponitur a beato Gregorio pro sexta filia luxurie. in quo consistit istud peccatum quare ponitur pro filia luxurie. secunda parte. ti. quinto. capi. xij.

Amatorum seculi ponitur thema ex psalmo quomodo isti sunt corrupti et abominabiles. ibidem. §. iij. paragrafo. primo. Cetera in isto capitulo habet infra sub m. scilicet mundus.

Amor sui ponitur a beato Gregorio. pro quinta filia luxurie et amare seipsum contingit tripliciter. ti. ii. parte ti. v. ca. xij.

Amore sui quare quis inimicatur deo. Et quinque sunt conditiones vere amicitie. et quomodo mali se amant ibidem. §. i.

Amore sui quomodo quis iniuratur proximo multiplicitate. ibidem. §. ij.

Amore sui quomodo peccata multiplicantur ibidem. §. iij.

Amor sui inordinatum quomodo procedit negligentia. et minor amor potest intelligi dupliciter. et. ti. parte ti. ix. ca. iij. §. ij. e.

Amor inordinatus septem mala facit. siue septem mala procedunt ab isto igne amoris inordinati. prima parte. ti. iij. ca. iij. §. ij. b.

Amore quomodo describitur secundum philosophum. quomodo proximus. debet amari. et sibi velle bonum. iij. p. ti. xix. ca. vi. ante medium.

Amor naturalis quomodo est speculum in quo nunc deum videre possumus in enigmate. i. p. ti. iij. c. vi. §. i.

Amor benivolentia. amicitia. caritas. et dilectio quomodo inter se differunt. iij. p. ti. vi. ca. i. b.

Septem sunt que valent ad hoc ut quis amet a deo. ibidem. ca. iij. §. i.

Amores vide et varia sub caritate et dilectione. Amor divinarum describitur infra sub littera. d. scilicet divinitas. et. ti. parte ti. i. §. i. d. e. f. g.

Amplexus oscula vel tactus impudicus. quando sunt cum consensu in malum. quando mortalia. vel venialia. et quare sunt cavenda. ij. p. ti. v. ca. i. §. ix.

Anathema dicitur ex communicatio maior et quomodo sepat hominem a septem bonis magnis. et quomodo. et quando licet cum ipsis. et communicari. conversari vel participare. ij. p. ti. iij. c. vi. §. iij. b. Angeli de quibus ponit thema ex psalmo. quod et de ipsis declaratur. quomodo scilicet sunt dei ministri et nostri custodes. tertia parte. titulo. xxi

capitulo quinto.

Angeli in communi quomodo dicuntur principes quomodo principantur demonibus. bellantes pro nobis quomodo principantur super homines habendo variam potestatem super eos. ibidem. §. primo.

Angeli quomodo laudant deum et quomodo discuntur propter nostra obsequia et ibidem paragrapho secundo.

Angeli quo ordine stant in suo consortio quomodo sunt fortes ad sufferendum adversa. et quomodo portant animas ad paradysum. et ibidem paragrapho tertio.

Angelorum ponitur iterum thema. quod et de ipsis declaratur cum quadruplici membro. ibidem capitulo sexto.

Angelorum que et quanta beatitudo quomodo antiqui philosophi posuerunt esse plures angelos quomodo multitudo eorum excedit omnem multitudinem et quomodo eorundem numerus distinctus est in tres ierararchias. et quomodo inter se differunt. ibidem. c. vi. §. i.

Angeli quam locutionem habent. que est ista locutio. quomodo unus loquitur alteri. et aliter loquuntur deo. alio modo angelis. et alio modo hominibus. ibidem. c. vi. §. ij.

Angeli quomodo sunt vigorosi et potentes. quomodo habent duplicem cognitionem et quomodo dicuntur potentes virtute. et ibidem capitulo sexto. §. tertio.

Angeli quomodo sunt veloces ad obediendum. quod de prima ierararchia nullus mittitur. quomodo et quare aliqui mittuntur ad custodiam. et ad quos angelos pertinet ista custodia. ibidem. capitulo sexto. §. quarto.

Angeli quomodo deputantur ad custodiam in introitu hominis in mundum ibidem capitulo sexto. §. quinto.

Angeli quomodo hominem custodiunt donec veniat ad usum rationis scilicet preservando a malo. revocando a vitio et promovendo in bonum ibidem capitulo sexto. §. sexto.

Angeli quomodo custodiunt hominem quando egreditur de mundo. Et quomodo dicitur quod angeli dolent. et quomodo intelligitur hoc quod dicitur in Daniele. quod unus angelus contrariabatur alteri. ibidem. capitulo vi. §. vij.

Angelis et in beatis quare non est spes probatur etiam quarta parte titulo septimo. capitulo secundo ante medium.

Angeli quod dicantur purgare. illuminare et perficere quomodo intelligitur. quarta parte titulo nono. capitulo quarto. b.

Angelorum choros quomodo pertransiit beata virgo et quomodo super omnes ascendit. et que sunt proprietates istorum angelorum. quarta. pre-

titulo. xv. c. liiij. §. i. ij. iij. v. vi. vij. viij. et. ix.

Angelica natura siue intellectualis quomodo est speculum in quo nunc videmus deum in presenti prima parte. tit. iij. ca. vi. §. xi.

Angelus bonus vel malus quod post deum potest operari circa potentiam ymaginativam probatur infra prima parte. titulo secundo. capitulo sexto. §. iij. r. v.

Angeli quomodo et quare dicuntur viri. prima parte. titulo primo. capitulo secundo. §. secundo. b. modicum post.

Angelorum pulchritudinem admirandam tria ostendunt. prima parte. titulo primo. capitulo secundo. §. secundo. c.

Angelorum est liberum arbitrium et perfectius quam in hominibus. prima parte. titulo quarto capitulo secundo. §. secundo. d. e.

Angeli quamvis fidelibus et infidelibus deputati sunt ad custodiam. tamen multo plus ecclesie probatur exemplis ex sacra scriptura. i. p. ri. v. capi. ij. §. vij. c.

Angelus supremus lucifer. quomodo similis et equalis voluit esse deo et cetera. secunda parte titulo tertio. capitulo primo. §. tertio. b. modicum ante. b. incipe. et post per totum.

Anima quomodo dicitur ymago dei. Juxta illud. Faciamus hominem ad ymaginem etc. Et quomodo sunt novem similitudines secundum proportionem inter deum et animam quantum ad sua naturalia. i. pte. ri. i. ca. i. §. i.

Anima quomodo est ymago incarnate veritatis medianibus virtutibus. et quomodo recipit. ix. virtutes in baptismo per fidem et cetera. ibidem paragrapho. ij.

Anima quomodo est ymago glorificate intellectualitatis. et quomodo participat cum novem ordinibus angelorum. et quomodo deum diversimode in quinque representat. ibidem. paragrapho tertio.

Anime mirabilis nobilitas describitur per thesma ex psalmo. que est ista pulchritudo. etc. ibidem capitulo secundo.

Anima quomodo dicitur pulchra inter mulieres ex littera a. que sex modis pulchre exponitur. ibidem. ca. ij. §. i.

Anima quomodo assimilatur mulieri pulchre. quomodo ipsa comparatur angelis reperitur in feminis et commendatur in scientiis. ibidem ca. ij. §. ij. et. iij.

Anima docetur quomodo venire debet ad perfectionem. et quis sit terminus deserendus. quis terminus requirendus. et quis locus colendus.

Et quomodo primus homo se fecit similem iumentis insipientibus per decem signa. ibid. c. ij. §. ij.

Alia quomodo ignorat suam iniquitatem acrua. sua infirmitate virtuale. et imbecillitate visuelle. ibidem

capitulo.ij. §. quarto.

Anima quomodo a deo recipit varia beneficia collata quo ad scientias artes et virtutes ibidem capitulo tertio.

Anime describuntur duodecim proprietates secundum diuersos sapientes et quomodo spiritus sanctus istas aliter intelligit quam philosophi. ibidem capitulo quarto.

Anima rationalis quomodo diffinitur vel describitur secundum theologos a spiritu sancto illustratos ibidem ca. iij. §. i.

Anima rationalis quomodo est creata propter quadruplicem finem. ibidem. ca. iij. §. ij.

Animam qui dicunt in corpore mori heretici declarantur. et ipsius immortalitas multipliciter probatur et ostenditur. ibidem. capitulo quinto per totum.

Anima quomodo vnitur ad corpus cur facta est anima. quomodo vnitur corpori. et quando infunditur et. ibidem ca. vi.

Anima quomodo vnitur cum corpore. et de qua triplici complexione hominis. et cetera. ibidem. capi. vi. §. i.

Anima quare valde conuenienter vnitur tali corpori humano. Et de cuius animam corpori humano vnire post peccatum primorum parentum triplici ratione. ibidem. ca. vi. §. ij.

Anime quomodo remanet pena temporalis post baptismum. et quod deus hoc voluit per tres rationes patet. ibidem ca. vi. §. iij.

Anima quo modo in scriptura multipliciter sumitur ibidem. c. vi. §. iij.

Anime plures non sunt in homine per essentiam sed vna tantum. ibidem ti. ij. ca. i.

Anima rationalis vnitur corpore non mediante aliquo corpore nec mediante aliqua dispositione accidentali. sed per seipsam. Et quomodo preter istam. anima vniri possit deo. ibidem. §. i.

Anima quomodo et quare est in vnoquoque corpore tota et in qualibet parte corporis tota. ibidem paragrapho secundo.

Anime essentia quod non est eius potentia. quare anima secundum essentiam. non est actus. Et quid est potentia anime ex quo non est essentia. et cetera. et que media in potentijs. ibidem. §. tertio et quarto.

Anime potentias plures esse ostenditur ex philosopho et per magistrum sententiarum. ibidem paragrapho quinto.

Anime quinque sunt genera potentiarum. et quomodo distinguuntur et. ibidem. §. vi.

Anime rationalis potencie sunt quinque quomodo actio humana ab hijs procedit. et quomodo et quando sunt meritorie. quomodo diuersis assimilantur et. ibidem. §. vij.

Anime potencie quomodo ordinantur ad inui-

cem et. ibidem. §. viij.

Anime potentia vegetatiua quomodo distinguitur in tres partes. Et quod vegetatiuum habet pro obiecto corpus ipsum viuens per animam ibidem.

Anime triplex operatio ad quod est necessaria ibidem. ca. secundo.

Anime potentia sensatiua est duplex et quomodo subdividitur in quinque sensus exteriores ibidem capitulo. ij. §. primo.

Anima rationalis in potentijs suis quomodo est speculum in quo nunc deum videmus prima parte ti. iij. ca. vi. §. i.

Anima quomodo cognoscit per intellectum corpora cognitione intellectuali. materiali. vniuersali et necessaria prima parte ti. iij. c. xi. §. primo.

Anima quomodo cognoscit per essentiam suam corpora mediantibus speciebus intellectualibus. ibidem. §. ij.

Anima quare non intelligit per species naturaliter inditas et. ibidem. §. iij.

Anime quomodo non effluunt species intelligibilium ab aliquibus formis separatis ibidem. §. quarto.

Anima intellectiua quomodo cognoscit res naturales in rationibus eternis et cetera. ibidem. paragrapho quinto.

Anima secundum doctores quomodo figuratur per Ierusalem. Et sex porte in ipsa quid spiritus liter significant prima parte titulo secundo capi. tertio. §. septimo.

Anima quomodo separatur a corpore in morte. et cetera prima parte ti. v. ca. primo.

Anima quomodo habet triplex bellum in nouissimo. prima parte titulo quinto capitulo secundo. §. i. et. ij. et. iij.

Anima separata quomodo presentatur ante dominum post mortem et de quibus dominus erigit rationem ab ipsa. ibidem. §. iij.

Anima decedens cum peccato mortali ostendit sex rationibus iustissime damnanda. prima parte ti. v. ca. iij. §. ij. b.

Animarum in inferno sunt septem pene. ibidem paragrapho tertio.

Anima que sine peccato mortali decedit. quomodo sententiabitur a superno iudice ad purgatorium et de diuersis penis ipsius purgatorii. prima parte. ti. v. ca. v.

Anima separata cognoscit sed non conuertendo sed ad fantasmatum sicut cum est vnita declaratur vario modo. i. parte. v. ca. vi.

Anima separata quomodo perfectam cognitionem habet de alijs animabus separatis loquendo de cognitione naturali anime. et quod anima separata non cognoscit statim omnia naturalia. ibidem. §. primo.

Anima separata retinet sibi habitus scientie hic acquisite s̄ nō remanet actus secundum eundem modum dicendi. ibidem. §. ij.

Anima separata secundum naturalem cognitionem que cōmunis est salutaris et daminatis in alia vita non cognoscit que hic aguntur particularia et quare et. ibidem. §. iij.

Anime defunctorum cum apparent vivis q̄ ex varijs de causis fit. ostenditur. ibidem. §. iij.

Anime passiones sunt. amor. odium. desiderium. tristitia. spes. desperatio. timor. audacia. et ira. p̄a parte ti. vi. a. ij. ca. vsq̄ ad. xi.

Anima peccatoris quomodo vixatur in vita p̄senti a bonis temporalibus. naturalibus et spiritalibus. i. p. ti. vii. c. iij. §. i. ij. et iij.

Anima nostra quomodo habet septem infirmitates contra quas dominus dedit ei septem remedia. ij. parte ti. iij. ca. ix. §. ix. b.

Anima q̄ nobilis sit ostenditur et quomodo per mundi amorem abominabilem facit se. ij. parte ti. v. ca. xiiij. §. iij. c.

Anima cuiuslibet fidelis quomodo potest esse regina stans a dextris dei circumdata cum varijs virtutibus. et. ij. parte. in prologo ante. i. §.

Anime templum quō sanctificatur ad similitudinem consecrationis ecclesie et decem que concurrunt ad sanctificationem templi sunt etiam in consecratione templi anime. iij. p̄i. xij. ca. vi. §. ij.

Anime templum quomodo violatur et quomodo iterum reconciliatur ibidem. §. iij.

Anima deuota quomodo potest esse sepulchrum christi. et que ad hoc sunt necessaria et. ij. parte ti. xiiij. ca. iij. §. iij. b. per totum.

Anime quomō purgantur in purgatorio p̄ peccatis. iij. p̄e ti. xiiij. ca. x. §. iij.

Animarum predatrix manus que est. et qui eius digiti siue modi. ij. p. ti. ij. ca. i. §. xij.

Anima quomodo reddet de orationem in morte de potentis suis. iij. p. ti. xiiij. ca. ix. §. i.

Anime exultatio est triplex quarta parte tiu. xv. capi. xxi. §. i. in medio.

Anima quomodo volat versus deum tribus cōsiderationibus. iij. p. ti. i. ca. v. §. iij. b.

Anime quomodo portantur ad paradysum ab angelis et. ij. p. ti. xxi. ca. v. §. iij.

Anime potentie sunt quattuor. quomodo peccatum inducit maculam in anima. et quare ista macula manet in anima etiam transeunte actu peccati prima parte. titulo. nono. capitulo primo. §. iij. b.

Animalibus siue iumentis quomodo primus homo se similem fecit per decem signa que expertus est. i. p. ti. i. ca. ij. §. v. ante medium.

Animus tuus si prudens fuerit tua precogita. quarta parte titulo secundo. capitulo secundo ante primum. §.

Annerum spiritali quando est symonia. ij. p. ti. i. ca. v. c. xxi. per totum.

Annunciatio dominica describitur infra in tabula speciali de beata virgine sub littera .a. et. iij. p. ti. v. c. viij. et. ix. per totum.

Annus solaris quomodo habet quattuor tempora. et quattuor tempora mundi quomodo variantur. et quid nobis significant et. ij. parte. titu. xiiij. ca. iij. §. ix. d.

Anni quor fluxerunt a principio mundi vsq̄ ad xpi incarnationem. quot a principio mundi vsq̄ ad diluuium. et quot vsq̄ ad abrahā. et quomodo deus posuit incarnationem suā in medio. iij. parte ti. xxi. c. ij. §. iij. post principium.

Annus discretionis describitur in quo quis tenetur ad confessionem. et opiniones aliquorum desuper et. ij. parte ti. ix. c. viij. §. ij. b.

Annus integer requiritur ante professionem in ordine mendicantium iij. parte ti. xvi. ca. iij.

Annualis processus describitur qui fit Rome in cenam domi p̄tra multa genera hominum. tertia parte ti. xxiij. ca. lxij. per totum.

Annue semel comunicans virū satisfacit precepto ecclesie. et. ij. p̄e ti. ix. ca. ix.

Annos quor habere debet monialis que eligi possit in abbatissam vel priorissam et. ij. parte titu. xix. ca. ij. §. viij.

Annualium reddituum et contractuum ponuntur diuersimodi in diuersis partibus. et circa istā materiam ponuntur octo notabiles questiones. ij. parte ti. i. ca. xi. per totum.

Antrichristi tempore quomodo erit maxima tribulatio. quibus ipsa figuratur. quo tempore veniet et quomodo multa reperiuntur prenunciata in sacra scriptura per doctores declarata. iij. p̄e. ti. xij. ca. iij.

Antrixpi aduentus quomodo figuratur per quattuor bestias de quibus Danielis. viij. quarum proprietates sibi applicantur. Et quid significat paruum cornu ibidem. §. i.

Antrichristus quomodo figuratus est per quattuor monarchias de quibus in Daniele ibide. §. ij.

Antrixpus quomodo temptat per prolationem falsarum doctrinarum. et per oblationem plurimū diuinarum. per illationem presurarum. et cetera ibidem. §. iij.

Antropos id est arbor cūersa. quare dicitur homo. quomodo plantatur. et quomodo fructificet prima parte ti. iij. cap. xiiij. §. v.

De littera **A** ante **D**

Apparitiones animarum quomodo fiunt ex varijs causis quando ap-

parent viuis. i. pte. ti. v. ca. vi. §. iij.
 Apparitiones in somnis siue de bonis siue de ma/
 lis. quomodo est pccatum et quomodo non. et
 quomodo multi illuduntur in somnis. prima p
 te titu. ij. ca. vi. §. iij.
 Apperitus diuitiarum ex triplid de causa nunq
 sanatur. ij. parte ti. i. ca. ij. §. i.
 Apperitus honoris tripliciter est ordinatus. ij. p
 te ti. ij. ca. v. §. i. d.
 Apperitum hominis quomodo vario modo tem
 perat diabolus et. iij. p. ti. xij. c. iij. §. iij. post mediū
 Apperitus inordinatus quomodo reperitur in
 ambitione et. ij. parte ti. ij. ca. v. §. i.
 Apperitum quomodo debet habere eps ad episco
 patum et. ij. parte ti. ix. ca. ij. §. vi.
 Apperitus diuitiarum vide infra sub litte ra. d.
 scilicet diuitias.
 Apperitus inordinatus quare dicitur gula et du
 plex apperitus describitur circa gulam et cetera. ij.
 parte titu. vi. capi. primo.
 Apperitui quomodo se exhibet ira et. prima par
 te ti. vi. ca. xi. §. i.
 Appellatio quid est. vtrum valeat statum ali
 cuius municipij. q. non possit appellari. nisi ad iu
 dicem illius loci et. iij. pte ti. ix. ca. xij.
 Appellatio licet sit commune remedium tamen
 in multis casibus reficitur. Et quando vere vel
 ficte appellat contumax et. ibidem. §. i.
 Que sunt partes iudicis a quo appellatur si sibi
 videtur q. appellatio sit frustratoria. quomodo
 iudex potest differre appellationem. et ab vna ea
 demq. sententia quando vtraq. pars potest appel
 lare. ibidem. §. ij.
 Appellantis iudicis que sunt partes in inhibito
 nibus fiendis. quando et quomodo possit reuoca
 ri. quomodo causa appellationis potest prosequi.
 et terminus prosequende appellationis est tri
 plex ibidem. §. iij.
 Appellare non licet a papa ad successorem ipsius
 vel ad concilium generale probatur ex priuilegio
 Romane ecclesie. ij. parte. ti. xij. ca. ij. et. §. i. et ij
 A quo et ad quem licet appellare et. et appellatio
 debet fieri ad alium et cetera ibidem. §. iij. etiam
 iij. aliqua.
 Appellare quando quis potest a legato. et quando
 non. Et q. a mero executore non appellatur et.
 ij. p. ti. ix. ca. ij. §. iij. et. v. et. §. vj. circa finem.
 Appellatione legitima facta excommunicatio la
 ra non tenet. quid est gloriatur. ij. parte titu. ix. ca.
 ij. §. ix. b.
 Apocriphum dicitur aliquid dupliciter. quorum
 libri apocriphi dicuntur et triplex doctrina datur
 circa doctrinas doctorum. i. parte titu. xvij. ca. i.
 §. xvij.
 Apocriphi qui libri dicuntur ab ecclesia. Ubi
 de ipsis habetur in iure. Unde componit per ter

uationem apocriphus que dicuntur apocripha.
 ij. parte ti. xvij. ca. vi. §. iij.
 Apostasia proprie quid est. quid importat. quib
 modis contingit aliquem apostatate. siue recede
 re a deo et a fide et. ij. p. ti. xij. ca. vi.
 Apostate eieci et fugitui monachi ibi inuēri fue
 rint sub custodia reuocentur. Et quomodo mo
 nasterium se habere debet circa fugitiuos reuer
 volentes et. ij. p. ti. xvi. ca. v.
 Apostata vel fugitiuus quis dicitur. cuius sunt
 bona que acquisiuit in apostasia. et si ipse acquisi
 uit beneficium vel iuerit ad laxiorem ordinem. et
 quomodo sit cum illo faciendum et. ibidem. §. i.
 Apostate siue fugitiuus si ter iuerit de monaste
 rio non debet ulterius recipi. si autem recipitur
 in quo loco debet poni inter monachos. ibidem. §. ij.
 Quis ministrabit expēsas huic qui detrudatur
 ad aliud monasterium et. et quando quis dicitur de
 rus apostata. ibidem. §. iij.
 Apostata bona que acquisiuit in apostasia cuius
 sunt ibidem. §. iij.
 Quas excommunicationes incurrunt aliquādo
 religiosi in speciali. ibidem. §. v.
 Apostate a religione in apostasia suscipientes ori
 dines sunt suspensi et irregulares. ij. pte ti. xvij.
 ca. iij. ibi apostate.
 Apostoli quo sunt principes ecclesie. et quō a xpo
 dignificati sunt vario modo. ij. p. ti. xxi. c. viij.
 Apostoli q. venerandam dignitatem acceperunt
 a xpo. quomodo constituerunt eos principes populi
 quomodo ipsi composuerunt symbolum. et quic
 quid vnusquisq. in speciali composuit ibidem. §. i.
 Apostolos quomodo xps mirabiliter elegit ex to
 to mundo per numerum duodenarium. et qua
 re. quomodo misit eos ad predicandum. quomo
 do se tenuerunt in victu et amictu. ibidem. §. ij.
 Apostoli quomodo sunt a christo mirabiliter
 eleuari contra demones et malos homines. ibi
 dem. §. iij.
 Apostoli quomodo septem potestates recepe
 runt a xpo. ij. p. ti. xij. c. iij. §. i.
 Apostoli q. emisit vnum paupertatis proba
 tur multipliciter. ij. p. ti. xij. c. iij. §. x.
 Apostoli q. habuerunt aliquid in communi q.
 rum ad ius et dominium probatur ad longum ibi
 dem. §. xxi.
 Apostoli q. post resurrectionem et ascensionem do
 mini aliqua habuerunt in communi probatur
 ibidem. §. xxi. et persequentes.
 Apostoli sic uer vocati fuerunt a domino. sic eni
 am quis vocatur a domino in prelaturam tribus
 modis prima parte titu. v. capitulo. ij. §. vi. mo
 dicum. post
 Apostoli quō habuerūt pates inter se et quomo
 do vnus alius precebat. ij. parte titu. xij. capi.
 iij. §. i. circa finem.

Apothecarij. quomodo et quando fraudem committunt in faciendis medicinalibus. et quomodo peccant in vendendo in diebus festiuis. iij. parte ii. viij. ca. iij. §. vi.

¶ Que sancte siue bene

dicitur que esse debet in ecclesia virtutes describuntur. et quod non est sacramentum sed sacramentale. iij. parte ii. xij. ca. x. §. iij.

Ale uila quod allegorice significat iohannem euangelistam. i. pre. ii. iij. §. ij. ibi. Quarto et ultimo Arbitri qui dicunt. Quorum alij sunt ordinarij et arbitri. alij arbitri in quomodo differunt ab ordinarijs. et arbitrorum duo sunt genera. quid debent seruare. xc. iij. parte ii. ix. ca. vi.

Arbitrium liberum describitur vario modo sub liberum arbitrium. Et. i. pre. ii. iij. c. ij. et p. r. §.

Arbori vel ligno quomodo assimilatur homo et quare dicitur antropos quomodo plantatur quomodo fructificet. et qui fructus ipsius prima parte titu. iij. ca. xiiij. §. v.

Arbor quomodo designat hominem vel eius voluntatem quod illa plantatur. quid significant moraliter stipites. rami cortex et folia. i. p. ii. iij. c. xv. §. i. et ij.

Arbor ut fructificet plures condiciones concurreunt que et moralizantur ibidem. §. ij. b.

Arboris huius fructus quod discernantur. quem fructum arbor bona producit a malo. et est triplex genus fructuum. et sunt septem per que cognoscuntur ibidem. §. iij.

Arbiteriorum dignitas siue officium vario modo describitur. i. sub littera e scilicet episcopus principaliter. iij. parte ii. ix. ca. iij. et iij.

Arbipresbiteri quod officium habent. quid pertinet ad eorum officium. iij. pre. ii. ix. c. xix. §. viij.

Arbipresbiter quod debet esse subiectus archidiacono et in quo precellit eum archidiaconus. xc. iij. parte titu. xix. ca. viij.

Arbipresbiterorum officium ad longum describitur. ibidem. §. ij.

Arbipresbiter ruralis que habet facere in suo officio unde habet auctoritatem instituendi siue confirmandi presentatos a patronis ecclesie qui sunt sub plebanatu. ibidem. §. iij.

Archidiaconi dignitas describitur per thesaurum psalmo quem statum ipsi habent et cetera. iij. parte titu. xix. ca. vi.

Archidiaconus quomodo in aliquibus ecclesijs habet iurisdictionem. et in diuersis locis que est differentia inter eum et archipresbiterum quam curam habet xc. ibidem. §. i.

Archidiaconus quod habet examinare promouendos ad ordines et presciciendos in ecclesijs et quomodo potest instituere et destituere decanos rurales. xc. ibidem. §. ij.

Archidiaconus non habet iurisdictionem nisi de

consuetudine et que sunt ipsius specialia officia. ibidem capitu. viij. §. i.

Archidiacono in quibus causis episcopus committit suum officium et in quibus non xc. iij. parte titu. xix. ca. viij. §. i.

Architectores quod in suis officijs fraudem committunt. quod hec ars licite est exercenda et cauenda a fraudibus et quod lapicide fraudem committunt. iij. parte ii. viij. c. iij. §. viij.

Artium liberalium. mechanicorum et perbie inuentores qui fuerunt. quid scripserunt. et qui bene vel male senserunt. i. parte ii. i. c. iij. §. iij. et an per totum Artes liberales quod quilibet studere debet ostendit et notabiliter probatur. et que est utilitas harum artium et cetera. iij. parte ii. xvi. c. i. §. i.

Auide de artibus et scientijs etiam infra sub littera s. scilicet scriptura principaliter et scientia.

Ars quod ponitur a philosopho pro virtute. quid est ars et cum arte quod conuenit prudentia xc. iij. parte ii. i. ca. i. §. v. e. per totum.

Artifices varij quod vario modo in officijs suis fraudem committunt. iij. pre. ii. viij. c. iij. per totum. Et de varijs operibus artificum habes infra sub littera o. scilicet opus. et ibidem. c. i. per totum

Artifices et mercatores quod in plateis faciunt usuram et dolum. ij. parte ii. i. c. vi. §. ij. d.

Artificium honestum exercere possunt clerici si indigent xc. iij. parte ii. xij. c. ij. §. iij.

Ars in quo conuenit et in quo differt a prudentia. xc. iij. parte ii. i. §. v. f.

An arcu quod et quare dicitur venit ad iudiciu. xc. iij. parte ii. xiiij. ca. xi. §. ij.

Arma facientes vel vendentes quibus homines leduntur unde sit licitum vel turpe luctum. ij. parte ii. i. ca. xxiij. §. xi.

Arma deferentes saracenis vel ligna vel mercimonia excommunicati sunt maiori sententia. iij. p. ii. xiiij. ca. xx.

Arma si religiosi tenent infra septa monasterij si ne licentia abbas excommunicati sunt maiori sententia quod hoc intelligitur ibidem. c. lix.

Armatura habet duas species scilicet architectonicam et fabrillem. et edificatorum tres sunt partes xc. i. p. ii. i. ca. iij. §. iij. c.

Arma spiritalia que sunt et quomodo cum ipsis pugnare debemus spiritualiter. iij. parte ii. i. ca. iij. §. i. etiam. ij. aliqua.

Arogantia est octauus gradus superbie et in quo ipsa consistit. et adducuntur non obis in exemplum illi quos varie seduxit. ij. p. ii. iij. c. iij. §. ix.

Aromatarij siue apothecarij quod et quando fraudem committunt in medicinalibus xc. et quomodo peccant vendendo diebus festiuis xc. iij. parte ii. viij. capitu. i. o. iij. §. vi.

Articuli fidei describuntur vario modo infra sub littera f. scilicet fides. xc. et. iij. parte ii. viij. capi.

quarto. §. primo. secundo. tertio. 7 quarto.
 Articuli quattuordecim ponuntur in quibus com-
 munitur non teneretur magister sententiarum 7
 Gratianus in decretis. iij. parte. xi. ca. viij.
 Contra articulos parisiensium damnatos an quicunq;
 qd vel ubi cunq; quis eos tenet excommunicatus
 est. 7c. iij. parte titulo vicelimo. quarto capi. iij.
 ante medium.

Articulo necessitatis absolvi ab excommunica-
 tione si postea cum possunt non se presentant eis
 qui ordinarie absolvere habent excommunicari
 sunt maiori sententia. tertia parte titulo xxiij. ca.
 primo. lxxij.

Articulus fidei quomodo diversi heretici diver-
 simode dissenserunt. 7c. prima parte. titulo. quinto
 capi. ij. §. viij. e. per totum.

Ascensio domini va-
 rio modo describitur. i. p. ii. v. ca. iij. §. i. ij. 7. ij.
 Ascensus dupliciter describitur unus virtutum
 alius viciorum. ij. parte. titulo. iij. capitulo. iij.
 post principium.

Ascenditur per septem gradus ad deum. vel ad dei
 visionem. iij. parte. titulo. xv. capitulo. xviij. §. i. c.
 quasi per totum.

Aspectus vanus oculorum ad q̄ta mala et pec-
 cata hominem inducit. et quare plus per visum
 q̄ per alios sensus exteriores. ij. parte. titulo. iij.
 capitulo. viij. §. vi.

Aspectus hoidinosus describitur. Iuxta illud
 xpi. Qui viderit mulierem ad concupiscendum
 7c. ij. pte. ii. v. ca. i. §. viij.

Aspectus sine visus quomodo est causa destruc-
 tiva castitatis. iij. pte. titu. iij. ca. vi. §. ij. ibi. Circa
 aspectum vide etiam infra sub littera v. scz visus
 Assessores qui scienter indixerint iudicibz ad ma-
 le iudicandum tenent de omni damno parti lese
 contra iusticiam. et quare assessor eligitur. iij. p-
 te. ii. ix. ca. ij. §. i.

Assessores iudicis vel eius delegatos quomodo
 licet i p̄is petere vel accipere de partibus salariuz
 7c. ibidem. §. ix.

Astronomia siue mathematica quomodo p̄inet
 ad scdm genus divinatoris. 7c. ij. p. i. ij. ca. i. §. vi.

Astisini mandantes vel facientes aliquem inter
 fici excommunicati sunt maiori sententia. iij. parte
 xi. xxiij. ca. xxxvi.

Astucia fraus 7 dolus licet reperiantur in alijs
 virijs. comunius tamē in vicio avaricie. Et q̄no
 ille terminus astucia aliquādo sumitur in bono
 7 aliq̄n in malo. patet. ij. p. ii. i. c. xvij. §. i.

Attentio utrum sit ne-
 cessaria in hōis cononicis. 7 q̄no ecclā nō ponit
 intentionē 7 deuotionē sub p̄cepto sed ḡte dei
 ij. p. ii. xij. ca. iij. §. viij. etiā §. viij. aliqua. Atten-

tio qualis debet esse in hōis. 7c. ij. p. ii. ix. c. xij §. ij
 Alia quid erant in veteri testamento. 7 quid no-
 bis significant. Et sunt tria alia dñi in quibus
 voluntas electorū eligit habitare. i. pte titulo. iij.
 cap. viij. §. v.

Altitudo 7 p̄tino in quibus differunt 7c. iij. p. ii.
 xiiij. ca. xvij. post mediū ante primū §.

Auaricia describitur

per thema. quod 7 de ipso declaratur. Et cū aua-
 ricia sit immoderatus amor habendi. hęc mode-
 ratio p̄t esse tripliciter. ij. p. ii. i. ca. i.

Auaricia siue cupiditas quomodo sumitur tri-
 pliciter. quomodo diffinitur. 7 aliud est diuitias
 amare 7 nō habere. aliud habere 7 nō amare. aliud
 nec h̄re nec amare. 7 aliud h̄re 7 amare. 7 q̄re aua-
 ricia est peccatum. ibidem. §. i.

Auaricia quomodo aggrauat hominem. quare
 est graue peccatum. quomodo auarus diuersimo-
 de peccat. 7 tripliciter est mortale. 7 q̄uis graue
 non tamen maximū. ibidem. §. ij.

Auaricia quasi omnia vitia producit probatur
 multipliciter. ibidem. §. iij.

Auaricie sunt septem filie quarum prima est ob-
 duratio contra misericordiam. 7 quomō in hoc
 auarus vario modo excedit. Et septem sunt dis-
 ferentie. tenacitatis. ibidem. §. iij.

Auaricia quomodo multa mala causat. que om-
 nia figurantur per prophetiam zacharie. ibi. §. v.

Auaricia thesaurizare fit ex triplici de causa. 7 q̄-
 modo auarus est insatiabilis 7c. ibi. c. ij.

Auarus semper congregat. 7 non cessat ex tripli-
 ci ratione. cum exemplo. ibi. c. ij. §. i.

Auaricie quomodo important in auaro tres ceci-
 tates cum exemplo. ibi. c. ij. §. ij.

Auari quomodo habent triplex seruitiū sub do-
 minio diuitiarum. ibi. c. ij. §. iij.

Theologus vel predicator habens plures libros
 ex quibus fructum facit. vtrum famis tempe v̄e-
 dere debet 7 dare pauperibus 7c. ibi. c. ij. §. iij.

Auarus vnde dicitur. cui assimilatur. cuius p̄-
 prietates auaro ascribuntur. Et sex prauitates
 reperiuntur in avaricia. ibi. c. iij.

Auarus quomodo triplicem angustiam doloro-
 sam experitur circa diuitias temporales. ibidem.
 capi. iij. §. i.

Auari tota vita quomodo est obprobrijs plena.
 ibidem. c. iij. §. ij.

Auarus quomodo se in multis illaqueat. 7 que
 p̄as diaboli est super eos. ibi. c. iij. §. iij.

Auarus quomodo miro modo inter alia scelera
 peccatorum certificatur de sua damnatione eter-
 na. Et ad hoc habet tria testimonia. ibidem. ca.
 iij. §. iij.

Auarus quare raro confitetur est triplex causa
 et cum magna difficultate ad penitentiam v̄ra

potest reduci. ibidem capitulo quarto. §. quinto.
 Eluar qño ielt horribilital mort. et hoc accidere
 potest eis ex triplici de causa. ibi. c. iij. §. vi.
 Eluaricia est grauius peccatum qñ prodigalitas
 triplici ratione. q. p. ii. vi. c. viij. b p toru
 Auaricia quomodo et qualiter prohibetur cleris
 cis. quare cupidus prohibetur ordinari. ac. iij. p.
 ii. xij. ca. iij. §. xi.
 Eluaricia quare dicitur via spinosa et terminus
 huius vite est infernus. i. p. ii. v. c. iij. §. i. c.
 Audacia dicitur cōtraria passio contra timorem
 qño audacia cōsequitur spem ex quibus spes p
 uocatur que causat audaciam. qui dicuntur au
 daces scdm phm et quare. i. p. ii. vi. ca. ix.
 Auditu qño diabolus vario modo temptat ho
 minem. iij. p. ii. xij. c. iij. §. ij. d.
 Auditu quomodo peccatur spūaliter et corporali
 ter et que mala ex ipso procedunt. i. p. ii. ij. capi.
 iij. §. iij.
 Elugurium est species superstiōnis et quomō sit
 multis modis patet. q. p. ii. xij. c. i. §. viij.
 Aureola quid est quomodo differt ab aurea. Et
 licet aurea principaliter est in anima. sic et aureo
 la. et in quibus erit ac. iij. parte. ii. xxx. c. viij.
 Aureole martirij quomodo requirunt penam
 causam voluntatem et qui meruerunt istam au
 reolam. ibidem. §. i.
 Aureola doctorum quibus debetur. cui doctrine
 conuenit ista aureola. qui eam habere possunt. et
 qui non. et ppter quem finem datur aureola do
 ctorum. ibidem. §. ij.
 Aureola virginum quomodo importat mentis
 puritatem et carnis integritate et que virgines
 merentur istam aureolam. ibi. §. iij.
 Aurea et ab aureola quomodo distinguuntur fru
 ctus castitatis in patria et quomodo diuiduntur
 isti fructus scdm tricesimū. sexagesimū. et centesi
 mum ibidem. §. iij.
 Aureola datur virginibus doctoribus et marty
 ribus non alijs. et in quo consistit istud pmiuz
 accidentale patet prima p. ii. v. cap. ij. §. xi. c. post
 medium ante d.
 Aurifices siue aurifabri quomodo se in aliqui
 bus habent ut mercatores. et in aliquibus ut ar
 tifices. et quomodo vario modo eorum opera be
 ne vel male exercent ac. iij. pte. ii. viij. c. iij.

De litera B ante M.

Baptismus describi
 tur per thema ex spalmo quod et de
 ipso declaratur. tertia parte. titulo. iij
 capitulo secundo
 Baptismo quomodo persona filij dei visa est in

humana carne. et quomodo nobis exemplū de
 derunt xpus et iohannes baptista. quomō xpus
 precepit baptismi suscepionem. ibidem. §. i.
 Baptismo quomodo ostensus est pater omnipo
 tens in voce. Et quomodo homo acquirit per ba
 ptismum triplicem filiationem. ibidem. §. ij.
 Baptismo quomodo apparuit spūs sanctus om
 nes aquas sanctificans. et quomodo spūs sanctus
 apparuit in specie columbe ppter tria super bap
 tismum institutum. ibidem. §. iij.
 Baptismus est triplex scz fluminis. flaminis et
 sanguinis. et quomodo gratie et virtutes acqui
 rantur in bapt. smo. iij. p. ii. xij. ca. xij.
 Baptismi materia est duplex scz propinqua et re
 mota. Mulier viua nullo modo debet scindi pro
 pter baptismum pueri. et sacerdos debet seruare
 immersionem scdm morem patrie. ibi. §. i.
 Baptismi forma que ē inuocatio trium persona
 rum est de substantia sacramenti. et expressio act
 baptisandi et persona baptisari est de substantia
 sacramenti. et que sunt de necessitate. ibi. §. ij.
 Baptismi forma sex modis pot variari. ibi. §. iij.
 Baptismi minister quis ē. quis potest esse in ne
 cessitate. et quis non. et ubi plures reperiuntur
 maior debet pponi. Et officio solus sacerdos ha
 bet baptizare et qualiter peccat malus minister.
 ibidem. §. iij. In sacramentis quomodo est tri
 plex potestas. Et utrum peccet petens vel recipi
 ens baptismum a malo ministro. ibi. §. v.
 Baptizare virum vnus possit plures simul. viz
 in necessitate mutus vel mancus ac. ibidem. §.
 vi. vij. et viij.
 Baptizando quomodo requiritur vsus rationis
 et quomodo non. Fidelium paruuli qñotius de
 bent baptizari. quomodo baptizandus debet ba
 ptizari fidez. et qui possunt baptizari et qui non. ibi
 dem. §. ix.
 Baptisantis intentio utrum sit necessaria desu
 per est duplex opinio. ibi. §. x.
 Baptismus fide accedentes quando ipis valet
 et quando non. Et quattuor modis contingit
 fictio. in baptismo. quomodo intelligitur quādo
 aliquis dicitur fictus. et poli qñ fictio recessit. et qñ
 valet. ac. ibi. §. xi.
 Baptismus non debet iterari quadruplici ratio
 ne. quando. aliquando est supplendus quibus
 et quando baptismus non valet. et quare. et que
 pena re baptisantis et in vicio sanctificati quare
 sunt baptizandi. ibi. §. xij.
 Baptismus quando petunt adulti. quomodo
 et quando sunt baptisandi ac. Et inde et infi
 deles quomodo et quando sunt baptisandi. ibidez
 paragrafo. xij.
 Baptismo catholicismo merito requiruntur ea
 que sunt de necessitate f. dei et cetera. ibidem. §.
 xij. et xv.

Baptismi quid significant instrumenta spūali/
ter sicut exufflatio. insufflatio. sal. vinctio. &c. ibidē
paragrapho. xvi.

Baptisatis in articulo necessitatis quare danda
est extrema vinctio. tertia parte. titulo. xiiij. capi.
decimoquinto. §. vi. c.

Baptisandi prātem quomodo & quando xp̄us
dedit discipulis. tertia pre. titulo. xij. c. iij. §. i. b.

Baptisimi dilatio quomodo et quando inducit
irregularitatem et talis in duobus casibus pōt
promoueri. tertia parte. titulo. xviij. capi. sexto. §.
secundo et tertio.

Baptismo quomodo anima per fidem efficitur
sponsa christi. & quomodo ip̄e christus confert ei
nouem ornamenta virtutum. prima parte. ti. i.
ca. i. §. ij. infra medium.

Baptismi opus valet ad salutem et premiū om̄
nibus pueris & adultis vsu rationis carentibus
cum tamen desit in eis voluntas. quod probatur
prima. p. ti. iij. ca. xiiij. §. iij. e.

Baptismalis purificatio est via qua immediate
itur ad celum. i. p. ti. v. ca. iij. §. ij. c.

Baptismi q̄ non sit danda vel exigenda pecunia
vbi hec habentur in iure. Et si sacerdos non vel
let baptizare nisi pro pecunia in nullo casu est ei
danda. &c. secunda parte. titulo primo. capitulo
quinto. §. xvi. b.

Baptismo non sunt recipiendi filij iudeorum. &
aliorum infidelium inuitis parentibus probat
triplici ratione. Et qui susceperunt baptismum
quomodo sint separandi a parentibus. ij. parte
titulo. xij. ca. ij. §. iij.

Baptismo quomodo vario modo contrahit
gnatio spiritualis. & quomō ip̄a impedit matris
monium. tertia parte. titulo primo. capitulo. xv.
et. §. i. ij. & iij.

Baptismo quomodo confirmat homo per sacra
mentum confirmationis & quis sit eius effectus
& cetera. iij. pre. ti. xiiij. ca. i. §. iij.

Baptismo carentium paruulorū status post mor
tem. quomodo describitur & de limbo eorūdem
prima pre. ti. viij. ca. i. §. iij.

Barbitonfores quō in eorūde sine officio cōmit
tūt fraudē. quibz diebz facere pōt sine fractōe sab
bati. & q̄ cauere debent. iij. p. ti. viij. ca. iij. §. vij.

Basiliscus quō significat dyabolū in temptādo.
iij. pre. ti. xij. ca. iij. §. i. b

Beatitudo quō diffini

tur a boetio in tertio de solatiōe. iij. p. t. vij. c. iij
Beatitudo est triplex. prima est falsa & deceptiua
scd̄a est imperfecta & dispositiua. & tertia est pfecta
& obiectiua. ibidem. §. i.

Beatitudo hoīs q̄ p̄sistit in honoribz oñd̄it im
possibile. ibidem. §. iij.

Beatitudo q̄ p̄sistit in gl̄a humana siue in fama

ostenditur impossibile. ibidem. §. iij.

Beatitudo hoīs q̄ p̄sistit in prāte vel in dominio
ostendit impossibile. ibidem. §. v.

Beatitudo hoīs q̄ cōsistit in voluptate ostendit
impossibile ibidem. §. vi.

Beatitudo q̄ cōsistat in sanitate & quiete corpoꝝ
ostenditur impossibile. ibidem. §. vij.

Beatitudo pfecta q̄ non cōsistit essentialiter in
cognitione quacūq; vel cuiuscūq; rei nisi in perfe
cta cognitione. i. ibidem. §. viij.

Beatitudo pfecta q̄ non cōsistit in opatione in
tellectus practici. pbat̄ur ibidem. §. ix.

Beatitudo q̄ nō cōsistit in cognitione specula
tiuaꝝ scientiaꝝ ostendit ibidem. §. x.

Beatitudo q̄ non p̄sistit in cognitōe substantiaꝝ
sapataꝝ ostendit. ibidem. §. xi.

Beatitudo pfecta virtū cōsistat in aliquo bono
creato siue bono anime. siue alio. ibidem. §. xij.

Beatitudinis pfecte ad statū que sunt que homi
nem disponūt. & quomō ip̄a distinguūt in septeꝝ
partes. ibidem. c. iij.

Beatitudines sunt septem sicut sunt septe dona
spūsancti. &c. ibidem. c. v. §. i.

Beatitudines septem que ponunt Mathei. v.
cōuenientissime enumerant̄. Et quō aliqui po
suerunt triplicem beatitudinem. ibidem. capitu
lo. v. §. ij.

Beatitudinū dictarū premia in vita p̄senti quo
modo possunt pertinere ad futuram beatitudinē.
ibidem. ca. v. §. iij.

Beatitudinū dictaꝝ p̄mia quō cōuenientissime
assignant̄. put̄ percipiunt̄ in vita futura. & quō p̄
mia se habent ad inuicem p̄additionē. & c. ibidez
ca. v. §. iij. & §. v.

Beatitudines septem quō adaptant̄ ad septem
etates hoīm. ibidem. ca. v. §. vi.

Beatitudines septe quō adaptantur ad septem
etates mundi. ibidem. ca. v. §. vij.

Beatitudines septe que bñtur math. v. p̄ordineꝝ
declaran̄. ibidem. c. vi. per totum.

Beatitudo pfecta que est vltim⁹ finis hoīs quō
diffinitur. & si est aliquid creatū vl̄ increatū ibidē
capi. vij. & §. i. ij. & iij.

Beatitudinis pfecte quō requirit̄ etiam compre
hensio. ibidem. ca. vij. §. iij.

Beatitudo pfecta hoīs nō requirit corpus ei⁹ ad
esse sed ad bene esse &c. ibid. ca. vij. §. v.

Beatitudo perfecta quare nō requirit bona exte
riora. ibidem. ca. vij. §. vi.

Beatitudo ista quō a hoīe potest adipisci. & p̄ que
opera ibidem. c. vij. §. vij.

Beatitudo ista pfecta q̄ nō possit haberi in hac
vita s̄ magis in alia ibidē. c. vij. §. viij.

Beatitudo si perfecta est nō potest amitti. pbat̄ur
ex euangelio. ibidem. c. vij. §. ix.

Beatitudo hominis in quo cōsistit. ibidem.

Beatitudo alicuius dicitur dupliciter. et quare beatitudo formalis et subiectiva centraliter dicta non consistit in aliquo perfectione corporali. et. iiij. p. ii. xxx. c. iiij. Beatitudinem quoque respicit dos aureola et fructus. Et quare beatifica visio et omnis forma accidentalis supernaturalis preexistit in potentia supernaturali. ibidem. §. primo.

Beatitudo in quo actu principaliter consistit. utrum in actu intellectus an in actu voluntatis. ibi. c. v. §. i.

Beatitudinem utrum omnes summe et de necessitate appetant. c. Et de appetitu beatitudinis actu elicitio. sunt tres opiniones. ibidem. c. vi. §. i. c. p. totum.

Beatitudo sanctorum futura virtus maior erit post resurrectionem quam modo. et. ibidem. ca. vi. §. ij.

Beatitudo siue felicitas quod est duplex. iiij. parte. ii. primo. ca. i. §. ix. b.

Beatitudo humane vite quomodo est obiectus spei et quod homo vario modo agit propter fines. iiij. parte. ii. vñ. capitulo. iiij.

Beati siue prebendores quod cognoscunt diuinam sapientiam. quod magna audiunt et vident de deo. et. iiij. parte. ii. x. ca. viij. §. i. ij. et. iiij.

Beginis fauentes religiosi in statu reprobo excommunicati sunt maiori sententia. et de quibus et quod intelligitur. iiij. p. ii. xiiij. ca. lxi.

Begine et becharidi summes vitam fratribus sunt excommunicati maiori sententia. ibidem. ca. lxiij.

Bellare qui debent vel cuius est bella mouere et contra quos. et quod bellum indicitur populo. et. iiij. parte. ii. iiij. ca. ij.

Bellum iniustum mouens vel adiuuans est graue peccatum mortale. Et quod bellum iustum habens vel ducens si spoliat clerum religiosos et peregrinos quod tenet ad restitutionem. ibidem. §. i.

Bellantes si faciunt incendia ponendo ignem in domo. et quod tenet ad restitutionem. et quis potest in dicere bellum. ibidem. §. ij.

Bellum si mouet imperator contra ecclesiam subditi non tenent sibi obedire. Et papa mouet bellum contra aliquos quod sit et obediendum. et. ibidem. paragrafo. iiij.

Bellum accedentes proprio motu. sed non vocati obliuunt sibi illi in cuius seruitium vadunt. et. Et accedentes proprio motu contradicente domino nunquam tales sunt obligati. et. ibidem. §. iiij.

Bellum accedens propter gloriam consequenda quid meruit. et. ibidem. §. v.

Bellum accedens animo spoliando quod facient vel quod tenent ad restitutionem. Et clerici an ad bellum accedere debent. et quare clericis de iure non licet bellare. et. ibidem. §. vi. et. viij.

Bello capti. utrum efficiuntur serui capiuntur et. utrum in bello sit licitum uti insidiis. ibidem. §. ix.

Bello monentes utrum saluantur et. ponunt ad buccinas miles quod est. ibidem. §. x. et. xi.

Bello particulari quod et quod licet se defendere. quod

et quod debet resistere. quod repellere. quando defensio dicitur licita. ibidem. ca. iiij.

Quo et quando liceat se defendere contra quoscunque se invadentes. quod licet se defendere contra suum superiorem. Et seruus magis tenet adiuuare patrem quam dominum suum. ibidem. ca. iiij. §. i.

Bellis particularibus quod liceat se defendere cum moderamine. et. ibidem. ca. iiij. §. ij. et. iiij.

Bella particularia dicuntur etiam repressalia. que sunt ad defensionem corporis iusticie. quomodo et quare introductum est. et quando licite fieri possunt. repressalia. et. ibidem. c. iiij. et. §. i.

Bellum aliud particulare dicitur duellum a quo fit. et quod. et quibus modis. ubi et quando. prohibetur. et. ibidem. c. iiij. §. ij. et. iiij.

Bellum quod iniustum qui agunt rapinam committunt in omnibus que auferunt. Qui autem iuste bellant. quicquid ab hostibus accipiunt non committunt rapinam. ij. parte. titu. primo. ca. xij. §. iiij.

Bellatrix manus quod describitur. et quid significat eius quinque digitus siue modi. ij. parte. titu. secundo. ca. i. §. vi.

Bella siue rixae unde oriuntur. unde dicitur rixosus. secunda parte. titulo. viij. ca. viij.

Bellum internale et angustiosum in quo consistit quomodo inchoandum sit. et quomodo bellandum sit in isto bello. et. ibidem. §. i.

Bellum secundum dicitur particulare et rixosum. quod aliqui antiqui habuerunt inter se rixas. et isti belli actus describitur. ibidem. §. ij.

Bellum tertium dicitur populare et periculosum. et quare. et describuntur vario modo bella diuersorum. et quod iustum et si iniustum est que mala ex ipso proueniunt. et. ibidem. §. ij.

Bella vide etiam. §. sub lta. m. scilicet militia.

Bellum iustum esse potest duobus modis. scilicet generale et particulare. iiij. p. ii. ij. ca. ij. b.

Belli iusticia que est. et quod actus ipsius fornicariis considerantur. et. ibidem. §. i. et. ij.

Bellum quod non recusat christiana religio. nec damnatur pro loco et tempore opportuno. Et quod bellum iustum sit tria requirunt. ibidem. §. iiij.

Bella assumendum quare princeps non debet esse facilis. et non debet assumere nisi coactus. et cetera. ibidem. §. iiij.

Bello pugnare quod non habet planum ecclesie. ibidem. §. v.

Bello quod se regere debent clerici. vel in homicidio vel in iniuriarum ne incurrant irregularitates. ij. parte. titu. xvij. ca. ij. §. vi.

Bellantium triplex est genus contra anime ciuitatem in nouissimo. i. p. ii. v. ca. ij. p. totum.

Bellum spirituale cum suis armis vario modo describitur. iiij. p. ii. i. ca. ij. et. §. i. et. ij.

Bello punitio vite quod impugnamus a carne inficiemur ab hoste decipiente a modo retinere. et ab homine leuante. et quod illis opponet resistere. et. iiij. parte.

titulo. ij. capitulo. ij. §. v. b. per totum.

bellare quō debemus per fidem. spem. et charita-
tem. ij. p. ii. xvi. ca. x. §. x. c. d.

Benedicti beati regula in multis passibus decla-
ratur. Et utrū obligat pñtentes ipam ad morta-
le. ij. parte ii. xvi. ca. i. §. vñ.

Benedicti quō debet monialis ab epō. et quō sibi
denegare pñt. ij. p. ii. xvij. c. xij. §. i. j. medium
Benedicere quomodo epō debet ecclesiam. quid
designant partes huius ecclesie. ij. parte. titu-
ri. ca. i. §. ij. et. iij.

Beneficia triplicia quō a deo accipim⁹. scz singu-
laria. generalia et specialia. quō deo debemus esse
grati de iis. ij. p. ii. v. ca. xij. §. ij.

Beneficia specialia sunt triplicia que a deo acces-
simus scz expectationes iustificationes et conser-
vationes. et quomodo de iis debemus esse deo
grati. ibidem. b. per totum.

Benefactoribus varijs quomodo debem⁹ esse gra-
ti de varijs beneficijs ibidem. §. ij.

Beneficiorū collatione siue receptione septē sunt
cauenda. ibidem. §. iij.

Beneficia quattuor describunt. de quib⁹ singula-
riter debemus esse deo grati. prima pñt. ii. iij. ca.
xij. §. ij. f. ultra medium.

Beneficia sex describunt. de quibus deo grati esse
debemus scz ppter beneficia diuinalia oblata sa-
cramentalia collata sublata infernalibus data natu-
ralia. allata tēpalia. et reseruata supernaturalia. ij
parte. ii. iij. ca. ix. §. viij. ix. x. xi. xij. xij.

Beneficia clericorū prebende et dignitates quomō
describunt. et quomodo ecclesia habet dignitates
et cetera. ij. p. ii. xv. ca. i.

Prebenda quid est. et similiter quid canoniam. in
quo cōsistit pñtenda. et quō vocandi sunt cano-
nici in collatione prebendarum. et quid iura de
illis dicunt. ibidem. §. i.

Beneficiū siue ecclesia aliud est simplex. et aliud
curatum. quid pertinet ad canonicam institutio-
nem. ij. ibidem. §. ij.

Beneficiū in qua etate quis pñt habere vel possi-
dere. quando pñt irritari quaz dignitatē habere
debet apñt ad beneficia. quis pñt dare. et cū quib⁹
bus possit dispensari. ibidem. §. iij.

Beneficiari in ecclesijs collegiatis qui non sunt
obligati ad iam supradictā etatē. ibide. §. iij.

Beneficiū vacans intra quātū tps debet confer-
ri quando incipit currere illud tps. ij. ibi. §. v.

Beneficia plura quis habere pñt in quinq⁹ ca-
sibus ibidem. §. vi.

Beneficiorū collationi quando dispensatio nō
prodest. ibidem. §. viij.

Beneficia plura vel prebendas habere absq⁹ di-
spensatione. utrū sit mortale. ibide. §. viij.

Beneficia plura siue prebende qñ nō pñbentur
qñ licet habere plures. ij. ibidem. §. ix.

Beneficia curatis vel non curatis quis possit di-
sternere. ibidem. §. x.

Beneficiū vel personatum curatū habens si ta-
lis recipit secundum beneficiū curatum vel p-
sonatum. vacat primum. et in quibus casibus hoc
fallit. ibidem. §. xi.

Beneficia tenentes non canonici habentes excel-
lentia sine tacito consensu prelatorum. utrū ex
dicta collatione habent ius in ipsis beneficijs.
ibidem. §. xij.

Beneficiari nō residentes in suis beneficijs si mo-
niti iusta causa cessante non redeant pñt bene-
ficijs spoliari. ibidem. §. xij.

Beneficijs qui debent residentes residere. tamē
in veritate non resident in quibus casibus priua-
ri suis beneficijs non possunt. et accipere possunt
fructus beneficij. ij. ibidem. §. xij.

Beneficiarius clericus quō in trib⁹ publicis edi-
cijs citabitur ad ecclesiam. et. Et utrū papa sine
causa possit aliquem priuari beneficio. ibi. §. xv.

Beneficia vacantia vel dignitates in curia roma-
na non possunt conferri. nisi per papam et capitu-
lum sede vacante non potest conferre illa benefi-
cia que ad collationem epī pñt. ibi. §. xvi. et. xvij.

Beneficiorū fructus quando et quomodo aliena-
ri possunt. Et beneficiari qui diuinis non inter-
sint. non possunt percipere quotidianas distri-
butiones. ij. ibidem. §. xvij.

Beneficiorū bona vel fructus. quos vel que clerci
dant pñt sanguineis vel turpib⁹ pñtis. vñ dando
percent. Et an teneantur ad restitutionem et cete-
ra. ibidem. §. xix.

Beneficiari clerici quinq⁹ de causis transire pos-
sunt de una ecclesia ad aliam. Et quis est mod⁹
transcendi. ibidem. ca. ij. §. i.

Beneficiorū et prebendarū permutatio. quō et qua-
liter est fienda in quo loco iure illa materia tra-
ctatur. ij. ibidem. cap. ij.

Beneficiorū vel prebendarū permutandarū ad va-
rios casus. ponunt multe questōes. ibidem. ca.
ij. §. i. per totum.

Beneficiū vel officiū qualiter quis renuncia-
re debet. et in quorū manus resignabit. ij. p. ii. xix.
capi. v. §. i. et. ij.

Beneficijs offerendis quō epō debet esse sollicitus
et quantū peccat qñ dat indignis. ij. parte ii.
ix. ca. ij. §. ij.

Beneficiū ecclesiasticū non pñt licite sine institu-
tione canonica possideri. est vna de regulis iuris
que et declaraf. i. p. ii. xx. ca. vñico sub lra b.

Beneficiū symoniace tenens et vñies ad mortē
si vult saluari debet renunciare. et in quorū inanus
et cetera. ij. p. ii. i. ca. v. §. xi. g.

Beneficiorū renūciatione cautōe vel pñmissione.
redēptōe vel locutōe hēs varia. ibidem. §. xi. xij. et
xij. et sub lra f. scz simonia. vide d. ipsi i pñculari

Beneficioꝝ in ecclesijs de locatione ⁊ conductōe
et venditionibus fructuū vide varia. ibid. §. xiiij.
Beneficium ad psequendum non licet pecunia
dare immediate. ⁊ quare ⁊c. ibidem. §. xxi. c.

Beneficium ecclesiasticū qui symoniace receperit
tenet renunciare. ibidem. §. xxi. b.

Beneficiorum collatione vtrum prelatus peccet
in conferendo beneficium bono. pretermillio me
liori. ⁊c. ij. pte. ii. i. ca. xx. §. primo.

Beneficia curata siue officia siue dignitates appe
tere vtrum sit mortale peccatum. ij. parte. titu. iij.
ca. v. §. iij. p totum.

Beneficia plura habentes vel dignitates. quid
cum ipsis episcopus facere debet. iij. parte. titulo
nono. ca. v. §. vij.

Beneficia vel bona ecclesiarum que vacant. quo
modo episcopi debent esse solliciti circa ipsa ⁊ cere
ra. ibidem. §. vij.

Beneficia cuare non est virtus specialis. quid
ipsa importat. quomodo ipsa est exercenda. ⁊ cere
ra. iij. parte. ti. vi. ca. iij. §. iij.

Benignitas quō dicitur fructus spūs. iuxta illd
Gala. vi. Fructus aut spūs est benignitas. iij. p.
n. v. ca. xxi. §. i. ibi. Et ergo sepius.

Bemvolentia. amor amicitia charitas ⁊ dilectio
cūo inter se differunt. iij. p. ti. vi. ca. i. b.

Bestijs siue iumentis quō seipm homo fecit si
mitem p decem signa. i. p. i. c. ij. §. v. ante mediū
Bestijs aliquibz quō assimilant peccata mortal
ia. i. pte. ti. i. ca. i. §. iij. post medium

Bibham siue vetus

testamentū quō. hebrei diuidūt scdm ordinem.
scdm libros. Et nonum testamentū quō dicitur
quis in quatuor partes. iij. p. ti. xiiij. ca. vi. §. ij.

Bigamie irregularitas quō cōtrahitur octo mo
dis. quare bigamus phibetur pmoueri quō pri
uatur omni priuilegio clericali. ⁊ quis possit cuz
ip̄is dispensare ⁊c. iij. p. ti. xvij. ca. iij.

Bigamia describitur vario modo. ex illo vbo apo
stoli. i. thimo. vij. vnus vxoris. quō intelligitur
auctoritas. ⁊c. iij. p. ti. xij. ca. iij. §. ij.

Blada emēs tempoꝝ

re messis ⁊c. vi postea carius vendat. dicit canon
hoc esse turpe luctum quō hoc sit intelligendum.
cūo fieri pōt ⁊c. ij. p. ti. i. ca. xxiij. §. xvi. de emptio
nibus ⁊ venditionibus. si hic plus scire velis vi
de sub lia e ⁊ v

Blasphemia dei vnde procedit. quomō describitur
quid importat hoc nomē blasphemia. ⁊ sunt tres
species blasphemie. ⁊ quando est peccatum mor
tale. ⁊c. ij. p. ti. vij. ca. vij.

Blasphemia describitur per thema ex psalmo. qd
et de ipsa declaratur cum triplici membro. ibi. §. i.
Blasphemant aliqui dei. prouidentiam dicētes dei

um non habere prouidentiam de rebus. hoc multi
pliciter pbatur. ⁊ oppositū ostendit ibidem. §. ij.
Blasphemant aliqui dei potentiam dicentes qd
deus facere non potest b v illud quasi non esset
omnipotens. hoc multipliciter reprobat. ⁊ quo
modo deus vario modo punit. ibidem. §. iij.

Blasphemant aliqui dei iusticiam dicentes deus
esse iniustus dum multum aliquos affligit. hoc
multum reprobat. quid pertinet ad rationem
blasphemie quomodo damnan deū blasphemāt.
ibidem. §. iij.

Blasphemia in spiritum sanctum. quid est. de ip
sa eni aliqui antiqui doctores tripliciter loquun
tur. quomodo distinguitur illud peccatum. ⁊ qd
peccatum est peccare in patrem. quod in filium
⁊ quod in spūm sanctum. ⁊c. ibidem. ca. viij.

Blasphemie ponuntur tria membra scz quod il
lud pcfm habz i se nimā grauitatē. qd bz malicie
abilitatē ⁊ qd bz vntē irēmilibilitatē. ibi. §. i. ij. iij.
Blasphemie sunt sex species peccati scz presump
tio desperatio. ⁊c. ibide. ca. ix. p totum.

Blasphemiā ponit beatus Gregorius esse filiā
ire. ⁊ sic sumitur p maledictione. de quo vide sub
littera. m. scz maledictio. ⁊c. ij. p. ti. vij. ca. v.

Bona tripliciter descri

buntur. scilicet naturalia. spiritalia. et temporal
ia. et que sunt. et quomodo deus de ipsis eriget
rationem in nouissimo. i. parte titulo. v. capitulo
secundo. §. iij. b. e. f. b.

Bonum potest dici triplex. scilicet vtile. delecta
bile et honestum. prima parte titulo sexto capitu
lo. ij. §. v. f.

Bona temporalia et si minima sint respectu alio
rum. sunt tamen bona a deo. et huiusmodi sunt
tripartita scz diuicie honorificentia ⁊ presidentia
prima parte. ti. vij. ca. iij. §. i.

Bona aut naturalia sunt tripartita. scz familia
parentalis. consistentia corporalis. ⁊ potentia ani
malis. ibidem. §. ij.

Bona spiritalia quomodo sunt munimēta suf
fragiorum. fulcimenta meritorum. et ornamen
ta virtutum. ibidem. §. iij.

Bona inclinatio quomodo inest homini secun
dum naturam et ad huc alijs modis similiter in
est homini hoc bonum et quomodo. i. p. ti. xij. c.
ij. §. iij. b. per totum.

Bonum considerando in communi. ⁊ absolute
vi bonum describitur et cognoscitur tribus mo
dis. Et bonum commune communicat et distri
bit seipsum tribus modis. ibidem. §. iij.

Bonum increatum quale est deus describitur et
cognoscitur tribus modis ⁊c. ibidem. §. v.

Bonitatem dei variam quomodo nobis vario
modo deus ostendit. ibidem. §. vi.

Bonus est dñs in se ⁊ in bonitate sua quam cō

municat creaturis docet nos et iuuat facere. quod
lex naturalis ostendit. et quid est bonū pfectum
et cetera ibidem. §. vii.

Bonū alicuius et principaliter dei omīs crea-
tura eger. Et rō naturalis appetit bonū. §. diuer-
sa et multiplex distinctio datur de bono. et bonorū
nostroz est triplex differētia. et ibidē. §. vii.

Bonū quō distinguit in bonū vtile. delectabile. et
honestū. Appetit autē aliqđ bonū tripliciter. ibi. §. ix.
Bonū vñū ostēdit pluribz rōnibz esse maius huc
melius altero. et ibidem. §. x.

Bona spūalia que sunt. et quādo sunt dimittē-
da vel nō dimittēda. ppter scandalū. ij. parte. ii. vij.
ca. iij. §. v. b.

Bona temporalia vtrū sunt dimittēda ppter scan-
dalū eorū a quibz reperant. et ibidē. §. vi.

Bonorū copulium anime. et temporalium quomō
de ipīs deo et sanctis sint reddenda vora. ij. parte
ii. ca. i. §. iij. q̄i p totum

Bonū quomodo reperitur sub duplici differen-
tia. iij. p. ii. xvi. c. x.

Bonorū societas quō ad tria valet. iij. p. ii. iij.
ca. vi. §. ij. ante medium

Bonorū nostroz sunt septem genera que hic ap-
perunt. et in patria possident. iij. p. ii. vij. c. vij. §. x.

Bona temporalia quomō cadunt sub merito. iij.
parte. ii. ix. ca. vij. §. iij.

Bona temporalia perdere non debemus tūcere p o-
ppter septem condiciones terrenorū. iij. p. ii. xij.
ca. ij. §. i. ij. iij. v. vi. et vij

Bonū spiritualibus quomodo homo spoliatur
per peccatum. que figurantur p ornamenta tem-
pli. et. iij. p. ii. xij. ca. vi. §. vij. b

Bona tria deus dederat hominī originalit̄ in sua
creatione. i. p. ii. i. c. iij. infra principiū.

Bonorū nostroz ponitur triplex differentia. sci-
licet minima. media. et magna. prima parte. ii. ij.
ca. i. §. iij. post principiū.

Bona providere contingit dupliciter. vt scilicet co-
gnoscantur in seipsis. et in causis suis. iij. pte. ii.
ij. ca. ij. §. ij. b

Bonarū mentiū est ibi culpas cognoscere vbi cul-
pa non est Ita autoritas exponitur. i. parte. ii. ij.
ca. x. §. ij. circa finem

Bonū septē quō dyabolus spoliatur hominē intrā
do spūaliter in templū suū. et. iij. p. ii. xij. capi.
vi. §. vij. b.

Bonitas quō dicitur fructus spiritus. iuxta illud
Gal. vi. Fructus autē spūs est gaudiū bonitas. et.
iij. parte. ii. v. c. xxi. §. i. iij. Sextus fructus dicit̄
Bonitatis ratio quomodo nos cogit vt deum su-
per omnia diligamus. et quomodo bonitas va-
rio modo accipitur quarta parte. ii. sexto. ca. ij. §.
quinto. circa medium.

Bonitatem variā quomodo nobis deus vario
modo ostendit. i. p. ii. xij. ca. ij. §. vi.

Bullarū instrumen

torum. testamentorū. et cartarum falsarij qui sunt
et q̄ grauit̄ peccant. ij. p. ii. i. ca. xvij. §. vij.
Bullarū siue litterarū papalium falsarij ex-
cōmunicati sunt maiori sententia. et pape reserua-
tur absolutio. iij. parte. ii. xij. ca. xij.

Alia in missa qua

lis. et de qua materia esse debet. et de-
bet esse pfectus. et. iij. parte. titu. xij.

capi. vi. §. v. circa medium.

Cambia sunt triplicia. et de quolibet eorū vidē-
dum est. si est licitū. et in quibz casibus in ipīs
multipliciter possit cōmitti peccatū. et vbi nō. et.
secunda pte. ii. i. ca. vij. §. xlvij. xlvij. et xlix.

Cambiū quod exercetur in curia romana a cam-
pforibus ibidem existentibus pbatur et ostendit̄
q̄ est vsura. Et aliqui tripliciter volunt probare
q̄ licitū sit. et ipīs ostenditur oppositū. ibi. §. v.
Cambium in negociationibz quomodo multis
modis fit. Et campfores in curia quomodo ipsi
faciunt que dicuntur bona et licita et que non. et.
tertia parte. ii. vij. ca. iij.

Cambiorū qui sunt et qui dicuntur mediato-
res Et quomō in eorū officijs fraudē cōmit-
tunt. et. iij. p. ii. vij. ca. iij. §. i.

Camerarij siue reddituarij cōmuniter habē-
tes recipere pecunias. et. quantum et qñ faciunt
fraudem. et. ij. p. ii. i. ca. xvij. §. vij. p totum

Canonicorū prebende et beneficia describuntur
vario modo supra sub littera. b. scz beneficium. et
tertia pte. ii. xv. ca. i. ij. et iij. p totū

Canonicus delegatus in causa canonici quomō
poterit recusari. iij. p. ii. ix. ca. ij. §. x.

Canonica lex describitur vario modo infra sub
littera. l. scz lege.

Canonica purgatio describitur vario modo in-
fra sub littera. i. scz iudicio humano. et tertia par-
te. ii. nono. ca. x.

Canonica portio in sepultura describitur vario
modo infra sub littera. i. scz sepultura. et tertia. p.
titulo. x. ca. v. p totum.

Canonicē hore describunt vario modo infra lra
b. scz hore canonice.

Canones penitēntiales qui sunt. quos quilibet
sacerdos scire debet. et. tertia parte. titulo. xvij. ca.
pitulo. xxi. §. quinto.

Canonicorū regulariū transitus ad monachos
et econuerso vtrum licet. tertia parte. titulo. de
cimo sexto. capitulo quarto. §. primo.

Canones quomodo habet ponere papa. iij. pte
titulo. duodecimo capitulo. iij. §. iij.

Canonisse que appellantur. que earum vira an
sint religiose. an status earundem est approbatus
Et quomodo debent visitari. tertia parte. titulo

decimosexto. ca. ij. §. iij. circa finē aliquantulum sup.
Canon in missa p totum exponitur quare oratur pro papa. quid significant cruces 7c. ij. p. ii. c. ij. capi. v. §. iij.
Canonisatio sanctorum quomodo ad papam pertinet. Et quid est canonisare sanctum. que requiritur ad canonisationē sanctorum. duodecim modi sunt seruandi in eorum canonisatione. ppter duo. isti modi non seruabatur in primitiua ecclesia. quando debet canonisari 7c. Et quare nullus patrum veteris testamenti est canonisatus. ij. parte ii. xxi. ca. v. §. v. per totum.
Canonisatio sanctorum quō describitur. que requiritur de sancto. quando debet canonisari. que distinetur a interrogationibus inter confessores 7 martyres 7c. tertia parte. ii. xxi. ca. vii. §. i.
Canonisatione sanctorum vtrum ecclesia possit errare 7c. ibidem. §. ij.
Canulenas vel libellum famosum ptra frēs predicatorum 7 minores facientes sunt excommunicari maiori sententia. ij. p. ii. xxiij. ca. lxx. d.
Cantor vnde vocat. 7 huius dicuntur duo genera in arte musica. et que iste habet facere. quod. s. est officium cantoris. que debet ordinare in suo officio. quō diligens debet esse in choro. primus in intrando et vltimus in exeundo 7c. Et quod est officium succentoris. ij. parte. ii. xix. c. vii. §. i.
Cantores qui cantant discant quō debent cantum istum ordinare in deum et non ad vana 7c. Et de discantu aliq. 7c. ij. p. ii. vii. c. iij. §. xij. j. pncipiū
Cantandum vtrum sit diuinum officium 7 cetera. quomodo cantus salubriter est institutus. quando et quomodo dimitteendus. qualis cantus deo fieri debet. que prohibentur in cantu. Et tres sūt species sonorum. ij. p. ii. xij. ca. iij. §. ix.
Carriem cantorum Salomonis. quomodo scripta famosa precesserunt. et quid significant 7 cetera. iij. p. ii. x. ca. xvij. §. iij. an medijs 7 infra.
Caput ecclesie 7 omnium hominum secundum diuersos status quomodo est xps 7c. ij. parte. ii. xxi. ca. i. §. i.
Capitalia quare dicuntur peccata mortalia. quibus figurantur 7c. i. p. ii. vii. ca. ij. §. v. 7. vi.
Caput ecclesie vniuersalis vtrum sit papa 7c. ij. parte. ii. xxi. ca. vi. §. ij.
Character quomodo est primus effectus sacramentorum. quomodo diffinitur. quid est character. quomodo imprimitur in sacramentis. quomodo manet in saluatis 7 damnatis. quomodo est ornatus 7 cetera. terna parte. titulo. iij. ca. xi. §. vi.
Character in cuiuslibet ordinatione ordinis quomodo imprimitur 7c. ibidem. ca. xvi. §. iij.
Character quomodo imprimatur dyacono. quaz potestatem inde habet. 7c. ibidem. §. iij. c.
Character confirmationis 7 baptismatis quomodo vnus preterit alteri 7c. ibidem. §. iij. c.

Characteris episcopalis ponuntur variorum opinioniones 7c. tertia parte. ii. xxi. ca. iij. §. primo. ibi.
Quantum ad sextam potestatem.
Cardinalium status et legatorum describitur p thema ex psalmo. quod 7 de ipis dclatur. tertia parte. titulo. xxi. ca. i.
Cardo quid significat. et vnde dicitur et quare. que moraliter exponuntur d ipis et tripliciter dicuntur domini. ibidem. ca. i.
Cardinales quomodo debent esse domini. dei amici singulares per vite perfectionem. ibidem. §. i.
Cardinales quomodo assistunt pape sicut apostoli christo. que papa ad ipsos dicit in eorum insignatione. et quomodo representant personas apostolorum 7c. ibidem. §. ij.
Cardinalium status vtrum perfectior est q̄ status episcoporum Ista comparatio potest intelligi tripliciter ibidem. ca. ij.
Cardinaliū statui vtz conueniat abdicatio temporalium. 7c. ibidem. ca. ij. §. i.
Cardinales eligentes quare debent esse de varijs mundi partibus. ponuntur desuper tres rationes ibidem ca. ij. §. ij.
Cardinalium in collegio vtrum manet potestas mortuo papa. ibidem. ca. ij. §. iij.
Cardinalium collegium nihil potest mortuo papa. nisi quod ipsis est permittum siue statutum per predecessores. ibidem. ca. ij. §. iij.
Cardinales quomodo venire debent ad inuicem mortuo papa. ad tractandum anteq̄ procedant ad electionem. Et que mora ibi sit facienda. 7c. ibidem ca. ij. §. v.
Cardinales quomodo ordinarie inspicit electō. 7 quādo ipsi deficiunt. ad quē tūc spectat electio ibi dem ca. ij. §. vi.
Cardinalium collegium vtrum eligere pōt papam alium q̄ de numero suo 7c. ibi. ca. ij. §. vii.
Cardinales vtrum eligere tenentur meliore ceteris. aut doctorem alijs. aut magis periti in theologia q̄ in scientia iuris. ibidem ca. ij. §. vii.
Cardinalium collegium quous eligat papam et per hoc videatur secunduz quid maius papa qd vltimus declaratur. ibidem ca. ij. §. ix.
Cardinalium electio quomodo spectat ad papam et que est forma electionis secundum iura. ibidem capitulo. ij. §. x.
Cardinales in quibus possint ostendere in electione ponuntur numero 7 duodecimo. ibidem ca. secundo. §. xi.
Cardinales qui mittunt scripturam vel nuntium secrete dum sunt in conclauis pro electione pape excommunicati sunt maiori sententia. tertia parte. ii. xxiij. ca. iij.
Cardinales qui fuerint hostiliter in secuti excommunicati sunt maiori sententia. ibidem capitulo. secundo.

Cardinales cum quōt testibus debent reprobari de malicia. iij. p. ti. ix. ca. xi. ultra medium.

Cardinalium confessor proprie quis est. Et quō sibi eligere possunt confesorem. tertia parte. titulo. xvij. ca. ij. §. i.

Cardinales virtutes sunt quattuor : quomodo dicuntur cardinales et unde. quibus figurantur 7c. iij. p. ti. i. ca. i. §. vi. et vij. infra medium.

Charitas fides 7 spes quomodo dicuntur virtutes theologicæ. et quæ ē differētia inter beniuolentiam amicitiam charitatem et dilectionem. et est triplex charitas. iij. p. ti. vi. ca. i.

Charitas increata vtrum sit aliquid creaturæ vel increatum. ibidem. §. i.

Charitas q̄ est virtus. 7 specialis. et vna. et excellētiissima omnium ostenditur ibidem. §. ij.

Charitas quomodo describitur siue diffinitur a magistro sententiarum. et quomodo prosper eandem describit. ibidem. §. iij.

Charitas quomodo describitur iuxta illud. maior horum charitas. quomodo est maior omnibus donis spiritualibus in quattuor. quomodo dicitur maior virtutum. 7 quō cōmendatur ibidem. §. iij.

Charitas quare est in potentia voluntatis sicut in subiecto. quomodo charitas in nobis causatur et quomodo ip̄a infunditur secundum quantitatem naturalium. ibidem. ca. ij.

Charitas vtrum possit in nobis augeri. et quomodo nō p̄ quēlibet actum bonum ip̄a augetur. sed disponitur ad augmentum. Et quomodo in via charitas potest magis ac magis augeri. ibidem. capi. ij. §. i.

Charitatis gradus sunt tres qui figurant incipientes proficientes et perfectos 7c. ibi. ca. ij. §. ij.

Charitatis perfectio quomodo est triplex. prima est diuine essentie. ij. sup̄ne patrie. et. iij. est militantis ecclesie et hęc triplex. ibidē. ca. ij. §. iij.

Charitas vtrum possit amitti. adducuntur super hoc varie auctoritates. 7 quomodo charitatem tripliciter considerare possumus 7c. ibidem. capi. secundo. §. iij.

Charitas quomodo amittitur per vnum actum peccati mortalis quodcumq̄ sit illud probatur ex scriptura. ibidem. ca. ij. §. v.

Charitas vtrum possit diminui Respondetur q̄ ista diminutio pōt dici tripliciter. 7 unde causantur iste diminutiones. ibidem. c. ij. §. vi.

Charitatē an homo habet nemo scire pōt. nec ēt si est in gratia. ponunt tñ nouē signa p̄ que quis scire pōt se habere charitatem. et cōsequenter esse in gratia ibidem. ca. ij. §. vij.

Capitulū tertium est de charitate qua deus 7 primus diligitur. de ip̄a vide. ij. sub lra d. scz dilectio.

Charitas qua quis diligit deū seipm 7 primum vtrum sit ex charitate diligenda 7c. ibidē. c. iij. §. ix.

Septem sunt que valent ad hoc vt quis ametur

a deo. ibidem. paragrapho. decimo.

Charitatis ordo vtrum maneat in patria 7c. ibidē capitulo. iij. §. xi.

Charitas quomodo est sub precepto secundum illud. diliges dominum deum tuum 7c. hoc est maximum et primum mandatum quarta parte. ti. vi. ca. v.

Charitas est finis precepti de corde puro hęc auctoritas exponitur ibidem. §. i.

Charitas quomodo etiam dicitur sapientia. 7 in quibus est ista sapientia. iij. parte. ti. x. ca. iij. §. v. d

Charitas viatoris vt transeat in charitem comp̄hensoris sicut in subiecto tria requiruntur ad B iij parte. ti. xv. ca. xvij. §. ij. b. c. d. e.

Charitatis viam quomodo diuersi diuersimodē ambulant. i. p. ti. xi. ca. i. §. iij. per totum.

Charitate mediante quomodo anima vnif deo. prima parte. titulo. ij. ca. i. §. i. b

Charitatis feruor quomodo sumitur dupliciter et in quo augetur. 7c. prima parte. titulo. decimo. capi. i. §. iij. f.

Charitatis actus quomodo dupliciter considerat 7 quō cadit sub precepto. i. p. ti. xij. ca. iij. §. iij. b

Charitas quomodo causat gaudium 7c. iij. parte. titulo. vi. ca. vij.

Carmelite quomodo aliqua extraxerunt ex regula beati Basilij. secundum que viuunt. et aliqua addidit quidam papa cum quibusdam additis declarantibus istam regulam per dominum burgonem cardinalem ordinis fratrum predicatorum. iij. p. ti. xvi. ca. i. §. vij. ultra medium.

Carnalis timor describitur vario modo infra sub littera. t. scz timor. 7. iij. p. ti. xij. ca. ij.

Caro id est concupiscentia q̄ hominem temptat p̄batur ex scriptura. et quare 7 quō semp est peccatum. 7c. i. p. ti. vi. ca. xij. §. i. e.

Caro nra dupliciter est. magna ypocrisis. quō scz decipit hominem vario modo. ij. p. ti. iij. c. vij. §. ij. c.

Carnis temptatio quō molesta est virginibus viduis 7 cōtinentibus Et quō tales desuper nō debent desperare. sed viriliter resistere 7c. iij. parte. t. ij. ca. ij. §. iij.

Carnis molestiis quō non oportet aliquē desperare vlt passionibus qualiter aliquibus dant molestie carnis. 7 quō debent depelli 7c. iij. parte. titulo. ij. capitulo. ij. §. iij.

Carnis temptatio describitur iuxta illud caro concupiscit aduersus sp̄m quō hęc tentatio multam vtilitatem nobis confert. iij. p. ti. xvi. ca. x. ante. f.

Caro nostra quō impugnat nos duplici telo. et quō debemus resistere 7c. iij. p. ti. ij. ca. ij. §. v. c.

Carniū esus quare phibetur tempe ieiuniorum assignato ab ecclesia. iij. p. ti. iij. c. iij. §. v.

Carniū esus quō in lege ecclesie phibetur sextis feriis p̄ totū annū. 7 ieiuniis. Et quare aliquibus religiosis interdicitur esus carniū 7c. ij. parte. titu.

sexto. capitulo primo. §. primo. post medium.
Carnium esus quomodo prohibitus est mona-
cho in iure. Et vtrū sine causa rōnali et licentia p-
lati comedens carnes peccet mortaliter et. iiij. p.
titulo. xvi. ca. vi. §. v.

Carnes comedere sexta feria sine necessitate est
mortale. Et in sabbatis comedere carnes vti est
peccatum mortale et. iiij. parte. n. vi. ca. ij. §. iij.

Carpentarij quomodo et quando eorundem offi-
cium licite exercent. que pertinent ad eorundem
officium. quomodo et quando defraudant et conse-
quenter peccant et. iiij. parte. ii. viij. ca. iij. §. x. Et
de architectis vide sub lra a

Cartusienfes qui non comedunt carnes etiam
in extrema necessitate vtrū hoc sit rōnabile et. iiij.
parte. ii. xvi. ca. vi. §. v. c. modicum infra principū
Castitas qūo est virtus. quomodo delectationes im-
pugnant hominem contra castitatem. et qūo he-
sunt cauende et. iiij. p. ii. iij. ca. vi.

Castitas quomodo laudantur in cōmuni quicūq;
modis scdm eiusdem ppretates. ibidem. §. i.

Castitas quomodo per quatuor destruitur. scz
per ocium. per malorū societatem. per turpiloin-
um. et per vsum eorū. quibus animus hominis
emollescit ad amorem mulierū ibidem. §. ij.

Castitatis gradus est triplex. scz cōiugalis. vidua-
lis. et virginalis. secundum illud xpi. Semen ceci-
dit in terram bonam et attulit fructum. aliud tri-
cesimū aliud sexagesimū et aliud centesimū.
ibidem. §. iij.

Castitas cōiugalis quomodo est tripliciter cō-
mēdabilis. et quatuor sunt ipsius fructus. et tria
debent caueri in hoc statu. que sunt contra castita-
tem. ibidem. §. iij.

Castitas vidualis describitur. vidue nomē mul-
tipliciter describitur. tria sunt inducentia ad sta-
tum vidualem et tria debet quis obseruare ad cō-
seruandum statum suum. ibidem. §. v.

Castitas virginalis describitur ex verbis apostoli
quomodo virginitas comparatur lilio. quid signifi-
cant sex folia que sunt in lilio. et quid significat
tria aurea in ipso. ibidez. §. vi.

Castitate excellētiore est virginitas pbatu-
tripliciter. et licet virginitas sit melior castitate cōi-
ugali. potest tñ cōiugatus non solum esse equa-
lis sed etiam melior virgine duplici ratione. q̄ra
parte. titulo. iij. ca. viij. §. ij.

Castitas quomodo ponitur inter consilia euangeli-
ca. et est triplex gradus castitatis. et circa banc ca-
stiratem ponitur multiplex error aliquorū. quarta
parte. titulo. duodecimo. ca. ij. §. ij. iij. et v.

Castitas religiosorū que et qualis esse debet. quō
vario mō cōtra ipam peccat. que sunt occasiones
castitatis et quō sūt vitande. iij. p. ii. xvi. ca. i. §. x.
Castitatis fructus quis erit in patria. q̄ nō fructus
distinguit ab aurea et aureola. quomodo diuidi-

tur in tricesimū bonum. et centesimū et. tertia
parte. ii. xxi. ca. viij. §. iij.

Castitati quare magis virtuosī student q̄ sobrie-
tati. tertia parte. titulo secūdo. capitulo primo. §.
viij. circa finem.

Castitati quomodo principaliter virgines et vi-
due debent vacare. et sex sūt gradus castitatis. ter-
tia parte titulo secūdo. ca. iij. §. iij.

Caste viuere. volentes a quibus se debent abstin-
ere. et quomodo per sex gradus peruenitur ad
perfectam castitatem. tertia parte. titulo secūdo
capi. ij. §. iij.

Castitatis votum scilicet coniugatorum describi-
tur vario modo vt infra sub littera. m. scz matri-
monium. et. iij. parte. ii. i. ca. xxiij. per totum. Quid
defectum aliqua infra sub continētia de castitate

Casus qui sunt reseruati. pape describuntur ad
longū valde infra sub littera. e. scz excommunicatio

Casus qui sunt reseruati epis. a quibus simplex
sacerdos absolvere non potest. iij. p. ii. xviij. ca. xi.

Casus sex quomodo declinant peccatores secun-
dum omnes sex casus declinandi. ij. parte. ii. ix. c.
iij. §. i. e. per totum.

Casus sunt. xvi. in quibus excommunicatus po-
test absolui citra papam. iij. parte. titulo. xxiij. ca-
pitulo. i. §. iij.

Casus. xv. excipiuntur in quibus quis non inci-
dit in excommunicationem. iij. p. ii. xxiij. ca. i. §. i.

Cathexismus merito requirit ea que sunt de ne-
cessitate fidei et. iij. p. ii. xxiij. ca. xxiij. §. xxiij.

Cautio vel promissio in collatione ordinis bene-
ficiorum vel aliorum spiritualium. et quomodo
fieri debet et. Sed ante electionem vel promissio-
nem an possit et requiritur cautio et. secunda
parte. ii. i. ca. v. §. ij.

Cecitas mentis pos-

nitur a beato Grego. pro prima filia luxurie. quo-
modo oritur ex luxuria et quomodo quatuor
actus rōis impediunt p filias luxurie. ij. p. i. v. c. ix.
Cecitas mēis que est. siue in quo consistit. et cecitas
mentalis siue spiritualis est triplex. ibidez. §.
primo. ij. et iij. per totum.

Cecitas mentis. fm beatorum thomam est priuatio
eius quod ē principū intellectualis visionis. hoc
principū est triplex ibidem. §. i. b. p. totum

Cecitatem spūalem inducunt septem que. et au-
terunt visum corpalem. i. p. ii. iij. ca. iij.

Cecus ad collectas personales cogi non debet de
quibz intelligit et quare et. iij. p. ii. xxiij. ca. iij. §.
primo. c. vide etiam infra sub. v. scz visus de illu-
minatione illius cecitatis. et.

Celebrare prohibetur super sepulchra hominū
nisi martyrium. vel aliquorum. sanctorum iij. p.
ii. xxiij. ca. vi. §. ix. in fine.

Celebrans ex cōmunicatus quam penam incurrit scōm canones. iij. parte. titulo. xvij. ca. xi. §. v. ibi. Sextus. &c.

Celebrantes siue participantes in diuinis cum publice excommunicatis siue interdictis sunt suspensi ab ingressu ecclesie. iij. parte. titulo. xvij. c. iij. ibi. Celebrantes.

Celebratio missarum. & defectus misse cum sacra communione vario modo describunt sub littera m. scz missa & iij. parte. ti. xij. capi. v. & sexto et per omnes. §.

Celebratio sanctorum siue festorum describitur infra sub littera f. scilicet festorum. secunda pre. t. x. ca. vij. per totum.

Celebrare cum peccato mortali hoc tripliciter declaratur. & iij. p. ti. xij. ca. vi. §. vij. b.

Celebratio quomodo requirit actualem deuotionem. & c. ibidem §. vij.

Celebrationem inducentia frequenter ponunt quedā & c. ibidē. §. xv. Et vide varia infra sub lēa m. scz missa de ista materia.

Celebratio quomodo impedit pollutio nocturna. vide desup infra sub lēa p. scz pollutio.

Celi gaudium siue paradisi quomodo quattuor ostendunt esse gloriofum. prima parte. titulo vi. capitulo. v. §. iij. i.

Celum empireum est templum dei & quomodo illud templum figurabat sanctum sanctorum. & tria que fuerunt in sancta sanctorum quomodo significant celum empireum. i. p. ti. xij. c. iij. §. iij. e. **Celum** quo figurat domo materiali. & q̄ magna delectabilia in ipsa domo sunt. & quo generationes in ipsa deū benedicunt. & c. iij. p. ti. x. ca. i.

Celestia quomodo sint respicienda. ut in auxilium impetrabis & c. ij. p. ti. iij. ca. vij. §. iij.

Celorum virtutes quo mouebunt ante iudiciū diuinum. Et quid significat illa motio. & c. iij. pre. ti. xij. ca. xi. §. i.

Celum multipliciter describitur et quo hō p celum significat. i. p. ti. i. c. vij. §. ij. circa finem.

Celi quōdici pnt iusti. & quo illi cōstebuntur mirabilia dñi & c. iij. p. ti. xxx. ca. x.

Celi in loco quo & quos tēpauit dyabolus & c. prima parte. ti. vi. ca. xij. §. iij. b.

Censum et tributū esse soluendū ei cui debet ostēdit xps xbo & tēplo. quo censum et tributū licite pnt recipi ab aliquibz. et quo de ecclesiasticis non sunt danda. tributa. & c. iij. parte. titu. xij. cap. iij.

Censuū et pcuratiōnū etiā de tributis bñ titulus speālis in decretis. Ex quibus eliciūt aliq̄ conclusio nes magis conuenientes que de ista materia declarantur. ibidem. §. i.

Census sunt soluendi ad antiquā monetā i qua constituti fuerint nisi sit alterius monete solutione prescriptū. hoc glosat et declarat. ibi. §. ij.

Censure ecclesiastice absolutionem excoquentes

per vim vlt. etū ex cōmunicati sunt maiori snia iij. p. ti. xij. ca. xvij.

Cerdones et planelartj. quibz modis fraudem cōmittunt in eorundem officijs. iij. parte. ti. vij. ca. iij. §. iij. b.

Cerimonialia legis veteris describuntur vario modo infra sub littera p. scz precepta cerimonialia. & i. p. ti. xij. ca. v. p. totum.

Cerimdo est triplex scz supnaturalis. naturalis ciuilis siue moralis. i. p. ti. iij. ca. x. §. x. circa finem. Cum quis certus est certiorari vlt. non potest. Est vna de regulis iuris. que et declarat. i. parte. ti. x. ca. vnico. sub lēa e. ibi. Cum qui rebus.

Ciborum obseruātia

similiter et vestium in veteri lege quid nobis spiritaliter significant. & quomodo vario modo distinguuntur. & c. i. p. ti. xij. ca. v. §. iij. per totū. sub lēa p. scz precepta cerimonialia habes in particulari. **Cibos** quo aliqui manducant in excessiua quantitate. aliqui cū lauta qualitate. aliqui de accurata studiofate. aliqui ex nimia auiditate. & aliqui sub tps inopportunitate. ij. p. ti. vi. ca. i. §. v. vi. vij. viij. et nono.

Ciborum additiones vide etiā. j. sub lēa g. scz gula. et aliqua sub lēa i. scz ieiunium. & c.

Cibum sumens considerare habet quinqz conditiones que inducunt ad parcitatez. quarta parte titulo. iij. §. iij.

Cimiteria ecclesiarum benedicuntur et gaudēt etiā immunitate sicut ecclesie. ita violantur et consecrantur sicut ecclesie. Et cimiterium est pollutum quando ipsa ecclesia est polluta. & cetera tertia parte. titulo tredecimo. capitulo sexto. paragrapho. vij.

Circumcisio quomodo erat primum sacramentum veteris legis. quando habuit principium. vbi precipitur. ad quid ordinabatur. quid tollebat. est triplex ratio circumcisionis iustificatiōis et quo modo quelibet christianus debet esse circumcissus in tribus. prima parte. titulo decimo. quarto. ca. v. §. vi. per totū.

Circūcisio quomodo erat sacramentum. veteris legis. quale remedium erat ipsis. quod figurabat. et quid conferebat circumcisio. tertia parte. titulo decimoquarto. capitulo vndecimo. §. secundo. b. c. per totum.

Circumstantie peccatorum quomodo sunt interrogande que aggravant vel alleviant peccatū. quando circumstantie sunt confitende. et circumstantie sunt in quintuplici genere. & cetera. tertia parte. titulo. xvij. capitulo. xvij. paragrapho quarto et quarto.

Circumstantia mediante quomodo actio humana habet bonitatem & malitiam. & c. prima parte. titulo. iij. capitulo. duodecimo. §. primo.

Circumstantie septē quomodo seruande sunt in locutione. qui vult bene loqui. c. i. parte. ti. ij. ca. ij. §. iij. d. per totum.

Civilis siue pollicialis vnitas quomodo necessaria est ad bonam gubernationē populi. et quomodo causatur et quomodo seruatur ista vnitas. et cetera. prima parte. ti. vi. ca. ij. §. v. d.

Ciuis quilibet quomodo se habere debet p. prudentiam in agendis. q̄tum ad singularem perfectionem. q̄tum ad familie gubernationē. et q̄tum ad sui communicationē. c. iij. parte. titu. ij. capi. iij.

Ciuilis ars siue pollicialis describitur quomodo ois homo naturaliter est civilis et pollicialis. que sunt necessaria habitatori in ciuitate. et q̄ varia prudentiam habere debet. ibidem ca. vi. §. ij.

Ciuitatum dominium et regnorum quomodo introductum est. et quomodo transferatur et translatum est de vna ciuitate ad aliam. siue de vno domino ad alium. c. iij. parte. ti. ij. ca. ij.

Ciuitates quomodo habent plateam nobilium et camporum. in ea est platea artificum et mercatorum. et platea ludentium. et templorum. scda parte. ti. vi. §. ij. b.

Ciuitates et vniuersitates mutuantes ad usuram nunquid singuli tenentur ad restitutionem. ij. p. ti. i. ca. ix. §. viij.

Ciuitates qui subditis vel cōmunitatibus imponunt grauamina siue impositiones siue collectas. et quando licite fit. et quomodo non. et quando est rapina. c. ij. p. ti. i. ca. xij. per totum.

Ciuitatum et castrorum discordie. et seditiones describuntur infra sub littera d. scz discordia. et ij. parte. ti. iij. c. viij. per totum.

Ciuilis lex describitur vario modo. infra sub littera l. scz lege ciuili.

Ciuis quilibet quomodo se habere debet p. prudentiam q̄tum ad singularem perfectionem. q̄tum ad familie gubernationem. et q̄tum ad suis concubibus cōmunicationem. iij. p. ti. ij. ca. iij.

Curationis tempus quadrupliciter describitur. et quō et qñ fieri debet. c. p. ti. ix. c. xvi. §. ij.

Clandestinū matrimo

nium quomō et qualiter prohibetur. qualiter peccant contra facientes. que pena illius peccati est. c. iij. parte. ti. i. ca. xvi.

Clandestina dispensatio fieri dicitur sex modis. ibidem §. v.

Clandestinis nuptiis si sacerdos interest. quam penam incurrit scdm canones. iij. p. ti. xviij. capi. xxi. §. v. Quartus.

Clandestine electiones. quō reprobant in iure. c. iij. parte. ti. ix. ca. ij. §. iij.

Clamor ponit a beato gregorio inter filias ire in quo consistit iste clamor et est clamor iustitiae as

fectiones horrendae offensionis. et confuse perturbationis. et quid isti important. ij. parte. ti. viij. capitulo tertio.

Clamantia peccata sunt tria que ad deū clamāt scz homicidium. sodomia. et oppressio pauperum ibidem §. ij. infra principium.

Claritatis dos quomodo erit in corporibus gloriosis. et quomodo corpora beatorum erunt lucidissima coloribus. et pulcherrima peruiis. iij. pte. ti. xxi. ca. viij. §. iij.

Claudi qui et quomodo admittuntur ad ordines propter consuetudinem. tertia parte. titulo xviij ca. v. in medio.

Claues ecclesie quot sunt. ponitur circa istā materiam error aliquorum qui et destruitur. iij. pte. ti. xxi. ca. iij. §. v.

Claues regni celorum est triplex. prima est autoritatis. secunda est excellentie. tertia est ministerialis. Et clauis ministerialis est duplex. iij. pte. ti. xxi. ca. xxi. post medium.

Claues quomodo figuratur varia potestas pape et ecclesie. tertia parte. titulo. vicesimosecundo capitulo. ij. §. iij.

Claues quomodo significant potestates ecclesie. desuper ponuntur septem potestates. ibidem ca. iij.

Claues quomodo significant ecclesiasticam potestatem que potestas est sextuplex. ibidem ca. iij.

Claudem duplicem scz scientie et potentie. quomodo habere debet sacerdos siue cōfessor. tertia parte ti. xxi. ca. xvi.

Claues septem dantur siue regule per quas in multis aperitur intellectus ad intelligendum sacras scripturas. iij. pte. ti. i. ca. ij. §. xij.

Clausura monialium in monasterijs describitur infra sub littera m. scz monialium.

Clementia quomodo diffinitur q̄ virtus est. probatur et quomodo habet excellentiam inter alias virtutes. iij. p. ti. iij. ca. ix.

Clementia licet omnibus utilis est et necessaria est tamen plus necessaria principibus. adducuntur ad hoc decem exempla. c. ibidem §. i. p. totum. **C**lementinam Enui de paradiso. gloriantes alie q̄ dicat. sunt ex cōmunicati maiori sententia. iij. parte ti. xxiij. ca. ix.

Clericorum puerlatio describitur scdm regulā apostoli. oportet enim esse irreprehensibilem. c. sub. xij. conditionibus. iij. p. ti. xxi. ca. iij. p. totum.

Clericorum ponit thema ex psalmo. qd et de ipis declaratur. **C**lerici quō dicuntur duo testamenta. vnde dicitur clericus. c. ibidem ca. i.

Clerici quō dñt se abstinere a negocijs secularibus et quiescere. et q̄ negocia ipis prohibent. ibi. c. i. §. i. **C**lerici quomō debent sacris eloquijs et virtuosis acibus inherere. ibidem §. ij.

Clerici quomodo dñt insistere diuinis officijs et deuotionibus. ibidem c. ij.

Clerici qui prohibentur ut ab officiis abstineant quomodo debent puniri. ibidem. c. ij. §. i.

Clericus constitutus in officio notarij. qualiter se habere debet. et si non est clericus qualiter tunc ibidem capitulum. ij. §. ij.

Clericus si indiget quomodo exercere potest officium honestum siue artificium. et que pena clericorum si alijs negocijs secularibus se immisceant. ibidem. §. iij.

Clericis ubi et quomodo prohibetur negociatio et quod clerici non solum abstinere debent a malis. sed etiam ab alijs que habent speciem mali. et cetera secunda parte. ti. i. ca. xvi. §. ij. e. f. g. h.

Clerici utrum teneantur restituere illos fructus quos voluptuose consumunt. non facientes seruicia in ecclesia et cetera. secunda parte. titulo. ij. ca. ij. §. vij.

Clericis exponitur illud in labore. hominum non sunt et cetera quadruplici superbia eorundem. lra parte. ti. iij. ca. iij. §. iij.

Clerici quomodo per sacrilegium luxurie perdunt honorem angelice miserialitatis. quomodo de seruire debent in suo officio et cauere a mulieribus. et cetera. ij. parte. ti. v. ca. viij. §. iij.

Clerici beneficiari uouere non possunt vel peregrinationem vel aliud per quod relinquunt ecclesiam siue beneficium sine licentia prelati sui. ij. parte. ti. xi. capi. ij. §. vi. f.

Clericalis militia in quo consistit. contra quos operet eos bellare. et quomodo et in quibus armis. et. iij. parte. ti. iij. ca. i. §. ij.

Clerici utrum ad bella accedere possint. quare ipsi de iure communi bellare non licet. quid facere debent in bellis et cetera. ibidem. capitulo secundo. §. sexto b. et. §. vij.

Clericos iudicare non potest iudex laycus. et clericus non potest in sui iudicem consentire nisi sit persona ecclesiastica et de consensu epi et cetera. iij. parte. titulo nono. ca. ij. §. iij.

Clericus captus propter maleficiu a iudice layco. quem petit iudex ecclesiasticus. quomodo cum illo debet procedere. et que interrogare et cetera. Et mulieres non possunt trahi ad iudiciu per testimonio. ibi. §. iij.

Clerici quomodo debent accusari in iudicio. et utrum layci admittantur ad accusationem clericorum et cetera. et quomodo fieri debet in scriptis. ibi. ca. viij. §. iij.

Clerici seculares quomodo facere possunt testamentum et donare. iij. p. ti. x. ca. iij. §. iij. b.

Clericus quomodo de causis potest transire de una ecclesia ad aliam. et quis modus. iij. parte. ti. xv. capitulo. ij. §. i.

Clericorum quomodo potestatem habet papa. Et si ad preces regum vel principum mouetur papa ad conferendum ecclesiastica beneficia. et cetera. terna parte. ti. xij. ca. v. §. xviij.

Clerici in sacris constituti. et omnes religiosi pro-

bate religionis sunt persone ecclesiastice. et gaudent duplici privilegio clericali. et qui dicuntur ecclesiastici et qui sub duplo. tertio parte. ti. xij. capi. v. per totum.

Clericum percutiens. quomodo et quando cadit in canonem. terna p. ti. xij. ca. i. per totum.

Clerici participantes sponte et scienter in diuinis cum excommunicatis a papa excommunicati sunt maiori sententia. iij. p. ti. xij. ca. xxxij.

Clerici excommunicantur maiori sententia. locantes domos suas usurarijs publicis. et cetera. ibidem. capi. xl.

Clerici et religiosi excommunicati sunt maiori sententia. qui inducunt ad promittendum de mutatione et non imitatione sepulture. terna parte. ti. xij. §. li.

Clerici quomodo se regere debent in bellis. vel in homicidio. vel in mutilatione. ne incurrant irregularitatem. iij. p. ti. xvij. ca. ij. §. vi.

Clerici qui dicuntur gaudentes privilegijs ecclesiarum. iij. parte. ti. xij. ca. v.

Clericis et prelatibus ecclesie non licet pugnare in bello propter tres rationes. quarta parte. titulo. tertio. ca. ij. §. v.

Clericorum hore describuntur infra sub littera b. scilicet hore canonice.

Cogi quomodo vel

quando non debet iudeus vel paganus ad suscepiendam fidem. si fidem suscepunt et recedent quomodo sunt puniendi. et cetera. secunda parte. titulo. xij. ca. ij.

Cogitare quomodo communiter sumitur proprie. et pro quadam inquisitione et discursu circa particularia apprehensa a sensibus. prima parte. titulo. ij. ca. vij. b. et ante.

Cogitationes quecumque quomodo sunt note deo et quomodo cogitatio vel affectio potest cognosci ab aliquo tripliciter. ibidem. §. i.

Cogitationes hominum quomodo sunt multe et multipliciter variate. et quod aliquae cogitationes procedant ab insinuatione dyabolica. ponitur de super pulchra similitudo. et unde procedunt. et cetera. ibidem. §. ij.

Cogitationes quomodo ex defectu cogitantis sunt deprauate. et quomodo cogitationes dicuntur vane. et cetera. ibidem. §. iij.

Cogitatio nostra vel etiam alicuius angeli quomodo possit preparari. scilicet ad subiectum quod innotat ad obiectum quod representat. et ad effectum ad quem inclinatur. Et peccati cogitatio fit per quatuor causas et cetera. ibidem. §. iij.

Cogitare quomodo debemus in magno opere huius mundi. quid sumus. quomodo sumus. et ad quid constituti sumus. iij. parte. titulo. xv.

capi. lxxij. §. ij.

Cogitationum variarum quomodo deo reddemus rationē in nouissimo. lxxij. p. r. lxxij. c. ix. §. vi. c. Cogitationum luxuriosarum siue morose delectationis. siue in alia peccata mortalia habes varia notabilia. lxxij. p. r. v. ca. i. §. v. r. vi. etiam ante Cogitationes hominis quomodo significantur per capillos hominis. et quomodo cogitationes non sive tripliciter debent esse bene ordinate. et. lxxij. parte. ii. ij. ca. lxxij. c.

Cogitatio de muliere quando est peccatum. et quā non. et quale peccatum. tertia parte. ii. xvi. capi. primo. §. x. c.

Cogitationes praeuequare et quomodo sunt replende. prima parte. titulo tertio. capitulo septimo. §. v. d.

Cogitare quomodo debet homo antecederet transi animus suus prudens est. quarta parte. titulo ij. ca. ij. ante primū. §.

Cogitationes cordis quomodo possunt dupliciter considerari et. prima parte. titulo secundo. capitulo. viij. §. lxxij. in vltima diuisione

Cognatio legalis quomodo impedit matrimonium. et ponitur triplex cognatio. scilicet carnalis siue naturalis que dicitur consanguinitas. spiritalis que dicitur compaternitas. et legalis que dicitur adoptio. lxxij. p. r. i. ca. lxxij.

Cognatio spiritalis dicitur compaternitas quā matrimonium impedit. ex quibus prouenit inquit us contrahitur. et ista cognatio habet tres lineas. ibidem. ca. xv. per totum.

Cognoscendo que differentia est inter angelum et hominē. et quomodo angelus intelligit et quomodo homo. lxxij. p. r. i. c. vi. §. i.

Cognitio sensitiua quō ordinatur ad duo. ij. pte. titu. lxxij. ca. viij. §. lxxij. b.

Cognitio sui ipsius quomodo inducit prudentiam et que bona cognitio facit in homine. et tria mala proueniunt homini ex sui ignorantia. quarta parte. ii. ij. ca. lxxij. circa medium

Cognitio que ad sapientiaz pertinet describitur per thema ex psalmo. quod et de ipsa declarat. cum tribus metris. lxxij. p. r. x. c. viij. §. i. ij. r. lxxij.

Cognitionem duplicem quomodo habent angeli et. lxxij. pte. r. lxxij. ca. vi. §. lxxij.

Chorea est filia gulae et pertinet ad ineptam leticiam. quando est peccatum et quantum ex triplici de causa. possunt male fieri. quando concurrunt quinq. tunc non est reprehensibilis. et quando est peccatum mortale. secunda pte. ii. vi. ca. vi.

Chorilantium ponitur thema ex psalmo quod et de ipsis declaratur cum triplici membro. ibidem. §. primo.

Chorea siue tripudiatu quomodo est quidam circuitus. quomodo assimilatur dyabolo. qui etiam circuit et eos inflamat. et quomodo assimu-

latur puteo infernali. et. ibidem. §. ij.

Chorilantes quod efficiuntur inimici dei probatur varijs autoritatibus. et non solum efficiuntur dei inimici. sed etiam omnium sanctorum probatur per auctoritates. et per exemplum. ibidem paragrapho. lxxij.

Chorilantes et tripudiantes quomodo deus fecit eos chorisare in inferno varijs penis. ibidem. §. quarto.

Chori in loco non debent laici cum clericis habitare. probatur. lxxij. parte. ii. xij. ca. lxxij. f.

Calor quadrupliciter describitur ex canticorum quinto. dilectus meus candidus. et. et quid spiritaliter significant colores prima parte. titulo lxxij. capi. lxxij. §. lxxij.

Columbe specie spiritus sanctus apparuit super baptisimi institutione propter tria. Et septem proprietates columbe adaptantur ad septem dona. tertia parte. titulo decimoquarto. capitulo secundo. §. lxxij.

Columbas tenens scienter que deuastant semina agroꝝ. quomodo tenetur ad restitutionem. secunda parte. titulo primo. capitulo duodecimo paragrapho. xxi.

Columbe septem proprietates describuntur. tertia parte. titulo decimoquarto. capitulo secundo. paragrapho. lxxij. c.

Columba ubi et quomodo significat ecclesiam. tertia parte. titulo decimotertio. capitulo primo. b.

Columnas septem quomodo excidit sapiens ad sustentandum domum suam. et quid spiritaliter significant. prima parte. titulo tertio. capitulo decimo. §. vi. k.

Cometa que stella dicitur unde oritur. quid communiter significat. quando ipsa apparet non ducit ad malum. sed est solum signum. secunda parte. titulo duodecimo. capitulo decimo. paragrapho. primo.

Commodati usus scilicet quando alicui aliquid commodatum est ad certum usum et ipse ad aliud est usus. quid est commodatum. et quis potest commodare et cetera. secunda parte. titulo primo. ca. decimoquinto §. lxxij.

Complexio hominis quomodo est quadruplex. et ad quid illi sunt magis inclinari. et cetera. prima pte. titulo primo. capitulo sexto. paragrapho. primo. b.

Complexionum qualitatibus quomodo se homines habent ad varias scientias quod ostenditur secundum complexionem hominum. tertia parte. titulo octauo. capitulo primo. paragrapho. secundo. ante. b.

Commutatio rerum secundum philosophum est duplex. secunda parte. titulo primo capitulo xvi. §. ij. d.

Compositio morum describitur vario modo in
fra sub littera. m. scz modestia. c. iij. p. ri. iij. c. x.
Compositionem qualem debet habere religiosus
in ambulando. iij. pte. ri. xvi. ca. viij. §. ij.

Compunctio intensionalis quomodo est via qua
immediate itur ad celum. i. p. ri. v. c. iij. §. ij. d.

Confessione generali non veniunt que quis non
esset verisimiliter in specie concessurus. Et vna d
regulis iuris que et declaratur. prima pte. titulo
x. ca. vnico sub. i. scz in generali.

Concilium describitur per thema quod et decla
ratur de ipso. Q. concilium non est sup papam.
que differentia est inter conciliū et papā. qd boni
conciliū in se habere debet. et de concilio Basiliensi.
iij. parte. ri. xij. ca. i.

Concilium et status ecclesie quomodo figurantur
per solem lunam et stellas et que per ista spūaliter
intelligunt. et ibidem. §. i. ij. et iij.

Concilium vel synodus quid est. vnde dicit. vno
tractum est. et consilioz siue synodoz est triplex
differentia. c. ibidem. ca. ij.

Concilium prouinciale quis celebrare debet. et q
ibidem debent interesse et qui non ibidem. capitu
lo. ij. §. primo.

Concilium epale quod magis dicit synodus. quid
est. ad quez spectat illud cōgregare qui debent in
teresse que ibi fieri debent. c. ibidem. ca. ij. §. ij.

Concilium religiosoz vbi bē in iure ibidē. c. ij. §. iij.

Concilium particulare. prouinciale vel episcopale
ad quid celebratur. quo tempe. qui tenentur in
teresse. et merito politiani non debent aliquid exige
re ab epis qui ibidē veniunt. c. ibidē. c. ij. §. iij.

Concilia generalia quando habuerunt initium
et ex concilijs generalibz quattuor dicuntur ceterz
principaliora. et quo tempe et ia fuerūt celebrata
et in quibus locis. c. ibidem. ca. ij. §. v.

Concilia generalia non possunt prefigere legem
pape. ibidem. §. vi.

Concilium quando dicitur legitime celebratuz.
et an papa tenetur omnes epōs et superiores con
vocare. c. ibidem. ca. ij. §. viij.

Concilio quomodo non licet appellare neqz a pa
pa ad successorē ipsius propter priuilegia que
desuper habet Romana curia. et a quo et ad que
licet appellare. c. ibidem. ca. iij.

Concilio particulari qui sunt vocandi. et qui pos
sunt dimitti. c. ibidem. ca. iij.

Concilio tali que debent tractari. quas causas epis
scopus differre potest ad illud conciliū. que cau
se debēt ibi tractari. ibidem ca. iij. §. i.

Concilijs congregari quale pātem. an ordinari
an vel delegatū bñt. et in qz. c. ibidē. §. ij.

Concilijs quor requiruntur in cognitiōe causarū
que ibi tractant. c. ibidē. §. iij.

Concilio existentes. an habent ius renocandi scz
redeundi ad domū. ad placitū suū. c. ibidē. §. iij.

Concilio prouinciali an statutū factuz p archiepi
scopum et suffraganeos suos super criminibz ec
clesiasticis laycoz. non vocatis laicis valeat. ibi
dem. §. v.

Concilijs quomodo varia sunt aduertenda que ibi
dem sunt reprehensibilia. c. ibidē. §. vi. et viij.

Concilia et scismata que varijs tempibz conti
gerunt. vide infra sub littera. f. scz scisma. et ij. pte.
ri. iij. ca. xi. per totum.

Concordia multiplex quomodo sit habenda in ami
citiā. quare cōcordia in speculatiuis nō facit ami
citiā. et in quibus amicus cum amico debet cō
cordare. c. iij. p. ri. v. ca. x. §. viij.

Concordia quō differt a pace et in quo consistit
cōcordia. c. iij. p. ri. vi. ca. viij.

Concessum consultū. mandatū. preceptū. phibi
tum. et vsu. et que est differentia inter illa. secūda
parte. ri. iij. ca. viij.

Concubinarij sacerdotes nō debent vitari in di
uinis. nisi sint publice denunciati. quid dicit no
torium. et quid sit notoriū fornicator. c. tertia
parte. ri. xvij. ca. iij. in fine ibi incipe.

Cōcupiscentia dici pōt triplex scz spūalis. natura
lis. et animalis. c. prima pte. ri. vi. ca. iij. b. Non
concupisces. c. est nonum preceptū inter precep
ta decalogi. et ppter quattuor rādes debet quis ad
stinere ab ista concupiscentia. i. p. ri. xij. capi. iij.
paragraphe. xij. et §. xij. similiter.

Concupiscentia carnalis quō impugnat siue tē
prat hōiem. iij. p. ri. xij. ca. iij. f.

Concupiscentia quō in quibusdam plus in qui
busdam minus inuenitur. quō ipsa consider. et
potest dupliciter. et quō ipa sensualitas corrupta
est multis modis. i. p. ri. iij. ca. xvi. §. iij. e. f.

Confessio quomodo diffinitur ab Augustino.
Confessio fit tripliciter. et quare confessio fienda
est homini iij. p. ri. xij. ca. xij.

Confessio quomodo et quando est de necessitate.
de quibus peccatis. quomodo est de iure diuino. et
naturali. nec papa potest dispensare ne quis con
fiteatur. c. ibidem. §. i.

Confessio quas condiones debet habere que
comprehenduntur in vno vsu. ibidem. paragra
pho. secundo.

Confessionis prima conditio est. vt cito post pec
catum morale commissum confiteatur. et tamē
in quattuor casibus tenetur quis confiteri ante ter
minum taxatum ab ecclesia. ibidem paragraphe
tertio.

Confessionis secunda conditio est. vt sit frequēs
quod dupliciter intelligitur. et ponuntur casus
in quibus quis tenetur iterare confessionem. ibi
dem. §. iij.

Confessionis tertia conditio est. qd sit cum volo
re siue displicentia. saltem de peccatis desuper po
nitur quedam questio. ibidem. §. v.

Confessionis quarta conditio est q̄ debet esse integra. atq; omnia dicat. que habet in memoria sua de quibus non est rite confessus. de quibus peccatis hoc intelligitur. ibidem. §. vi.

Confessionis quinta conditio est. ut non inuoluatur obscuritatem. q̄ debet p̄teriri omnes circūstantias que sunt ex circumstantiis. et sunt in quā triplici genere. ibidem. §. vii.

Confessionis sexta conditio est ut sit pura. id est ut confiteatur ad placandū deū. et ad obediendū ecclesie et non debet dicere peccata. que non fecit et cetera. ibidem. §. vii.

Confessionis septima conditio est. q̄ sit x̄recunda. de quo plus debet esse x̄recundia. q̄o confitens coram confessore debet erubescere. ibidem. paragrapho nono.

Confessionis octaua conditio est. q̄ debet esse fortis propter x̄recundiam vel timorem penitentie iniungende. ibidem. §. x.

Confessionis nona conditio est. ut accusat se et nō excusat. debet dicere sua et non aliorū peccata et cetera. ibidem. §. xi.

Confessionis decima conditio est. ut sit simplex. ut dicant p̄cise peccata cum circumstantiis et dimittantur alie materie. et si confitens dicat confessori aliqua debita vel furta. confessor nullo mō debet reuelare. ibidem. §. xii.

Confessionis vndecima conditio est. ut sit humilis interius et exterius. et quō debet esse humilis in mente et cetera. ibidem. §. xiii.

Confessionis duodecima conditio est. ut sit discreta. vtrū enā quis tenetur venialia confiteri. et q̄uis non est necessarium. est tamen multum fructuosum et cetera. ibidem. §. xiiii.

Confessionis decimatertia conditio est. ut sit voluntaria. et non aliquo modo timore ductus. ibidem. §. xv.

Confessionis decimaquarta conditio est. q̄ sit fidelis. id est q̄ fiat in fide ecclesie. vix liceat confiteri heretico vel excommunicato in casu necessitatis et cetera. ibi. §. xvi.

Confessionis decimaquinta conditio est. q̄ nō audiat ab alijs. sed solus sacerdos q̄o p̄fessor et debet et cetera. Et in necessitate cui q̄s p̄t p̄fiteri. ibi. §. xvii.

Confessionis decima sexta conditio est. q̄ p̄fessor sit paratus obedire confessori in hijs que sibi imponit. ibidem. §. xviii.

Confessor ē sibi nemo eligere pōt in nulla p̄suetudine sine licentia sui superioris. et sacerdos parochialis debet credere p̄fidenti se alteri esse p̄fessum et p̄fessor imponit tripliciter aliquid penitenti. ibidem. §. xix.

Confessionis negligentia. q̄ est multū reprehensibilis et frequenter dānabilis p̄bat. et enā aliorū sacramentorū in cōi ut baptisimi. encharistie. et cetera et cetera. p̄te. ii. ix. ca. viii. de ip̄is ponit thema ex psalmo. c. d. et declaraf. et quō aliqui triplici

ter declinant a p̄fessione. scz ip̄am p̄terminēdo. indebitē peragendo. et p̄niam iniunctā nō implēdo. ibidem. §. i. ii. iii. iiii.

Confessionis q̄o et qualiter quis obligaf. que pena est ip̄am non facientes. et quis dicat annus discretionis. in quo quis tenetur ad p̄fessionem. ibidem. §. ii.

Confessionis casibus q̄s male agere pōt. et q̄o ipsa dicat infructuosa. ibidem. §. iii.

Confitens sacerdoti suo q̄n facit infructuosam suā p̄niam de peccatis confessis. et vtrū talis tenetur iterare confessionem vel p̄niam. ibidem. §. iiii.

Confessionis dilatio quare non est fienda. q̄ periculosum est differre confessionē qui est in peccato mortali. et in tribus casibus ipsa differtur. ibidem. ca. xii. §. i. ii. iii. et. v.

Confessionē de mortalibus non pōt quis differre in quattuor casibus vsq; ad finē anni. alias mortaliter peccat. ibidem. ca. xii. §. iiii.

Confessionem quando quis potest differre vsq; ad tempus oportū. et cum notabili exemplo. ibidem. ca. xii. §. v.

Confessio a nullo iudice xp̄iano est deneganda qui eam petit. et paratus est facere quicquid debet. etiam si timeretur ne superueniret qui et ip̄e ret eum. tertia. p. ii. ix. ca. ii. §. v. c.

Confessio describitur per th̄ma ex psalmo. quod et de ipsa declaratur. ii. p. ii. xii. ca. vi.

Confessio sacramentalis quando sit facienda. et oīs lex nob̄ data a deo dāat nob̄ et mādāt cōfessionem peccatorum. ibidem. §. i.

Confessio ut bene fiat quas condiciones habere debet. ibidem. §. ii.

Confessio quomodo multa bona homini adducit. et sicut per peccatum multa nocumenta. ita per confessionem multe virtutes. et cetera ibidem paragrapho. iiii.

Confessio simulata est nonus gradus superbie. in quo consistit ista simulatio cum exemplo. secūda parte. ii. iii. ca. ii. §. xii.

Confessionis sacramentum quomodo euacuat humores superfluos peccatorum per tres partes penitentie. ii. p. ii. xii. ca. i. §. vi.

Confessionem audientes. aut penitentiam iniungentes nihil debent exigere probat ex iure. et qualiter peccant contra facientes. ii. p. ii. i. ca. v. §. xvi. e

Confessiones audire non debet religiosus sine auctoritate et licentia sui prelati etiam quorumcumq; et cetera. ii. p. ii. xv. ca. vii.

Confessionem si sacerdos denudat. quam penam meretur secundum canones tertia parte. titulo decimo septimo. capit. vicesimo p̄rio. paragrapho quinto ibi. Et ligemus quintus.

Confessorum status describitur p̄ th̄ma ex psalmo. quod et de ip̄is declaratur. tertia parte tituli decimo septimo c. i.

Confessor quā potestatem et auctoritatem habere debet. quis potest audire confessiones. quis et quo modo potest absolvere. quis dicitur proprius sacerdos et quomodo confitentes non tenentur recipere licentia a proprio sacerdote pro confessione. ibi. §. i.

Confessor ordinarius vniuscuiusque quis est. cui vnusquisque in suo statu tenet confiteri. vt papa. cardinales. prelati. exempti et c. a quibus eos absoluerunt. pñt. ibidem ca. ij. et. iij. p. totum.

Confiteri in quibus casibus licet vnicuique alteri quam suo proprio sacerdoti etiam sine ipsius licentia. ibi. c. iij.

Confessionis audientia quis committere potest. et quā nō. et in quibus consistit ista pñs. ibidem ca. v.

Confitendi licentia quā dare debet vel negare curatus cum ab eo penit alteri ad confitendum. ibi. ca. vi.

Confessiones audire nō debent religiosi etiam eorum qui habent licentiam eligendi sibi confessorem quem curus etiam si habuerit a papa. sine auctoritate et licentia sui superioris. ibidem ca. vii.

Confessiones qualiter audire dñt frēs predicatorum et minores pñt clemē. ibidem. c. viij.

Confessores quē effectū recipiunt in pñte audiendi confessiones sunt numero sex. ibidē. ca. ix.

Confessores curati et frēs predicatorum quō differunt presentando. et. ibidem. ca. x.

Confessionis qui sunt casus reservati episcopo qui bus simplex confessor absolvere non potest. ibi. ca. xi.

Qui absoluit aliquē a casu a quo nō potest quid iste facere debet. ibidem. ca. xij.

Confessionis generalis concessio. an contineat specialem. et. ibidem. ca. xij.

Quid possunt penitentiarii curie romane. ibidem. ca. xij.

Confessor quā nō intelligit confitentē. vel penitentē quid tunc sit faciendum. ibidem. ca. v.

Confessor quā scientiā habere debet est em duplex clavis scilicet scientie et potentie. ibidē. ca. xvi.

Confessor quanta picula habet. quō scire debet iudicare inter peccata. quō respondet deo pñtibus sibi et. ibidem. ca. xvi. §. i.

Confessor vtrū scire teneatur de omnibus que sibi dicunt in confessione. an sint mortalia vel venialia et. et quō cauere debet ne sit preceptum ad dandā sententiā de mortali ibidem. c. xvi. §. ij.

Confessor quā bonitatem debet habere ad penitentem. et quomō se habere debet in suo officio. ibi. ca. xvij.

Confessor quō in se habere debet duo. scilicet timorē unde fiat circūspectus. et zelum animarū unde sit sollicitus. ibidem. c. xvij. §. i.

Confessor quō debet se habere ad penitentē. et confitens dicere potest confessionem ordine quo vult. ibidem. ca. xvij. §. ij.

Confessor quō interrogare debet de varijs mortalibus et de eorundē speciebus. de quibus debet interrogare. et interrogationibus tria debet seruare.

ibidem. ca. xvij. §. iij.

Confessor quō interrogare debet. nō solum de mortalibus. sed etiam de circumstantiis. que aggrauant vel alleviant. ibidem. c. xvij. §. iij.

Confessionis quō et quā circumstantie sunt confitende. et circumstantie sunt in quātriplici genere et quando circumstantie di. vñt trahere peccatū ad aliud genus et. ibidē. c. xvij. §. v.

Regule ponunt quibus cognoscit peccatū mortale a veniali. ibidem. ca. xvij.

Confessor quō scire et obseruare debet vnalia et necessaria in ipso exercitio confessionis. quō diligenter querere debet de numero peccatorū. et que cauere debet audiendo mulieres. ibidem. ca. xix.

Confessor quomō penitentia debet iniungere siue satisfactorie et quibus personis plus. ibi. c. xx.

Confessor qualiter se habeat imponendo penitentias ne vilescat auctoritas ecclesie. et ne potestas clauum contemnet. et pro peccato occulto non est iniungenda manifesta penitentia et. ibi. c. xx. §. i.

Confitentis qui non confitetur mortale aliquod confessor timuit de eo ipso. quia non reputat illud peccatum. quid sit faciendum et. ibidem. capitulo. xx. §. ij.

Confessor qualiter se debet habere in modo et forma absolutionis de canonibus penitentialibus. et cetera. ibidem. capi. xxi.

Confessionem si sacerdos denudat quam penam incurrit secundum canones. tertia. p. ti. xvij. capi. xxi. §. v. ibi. vigesimus quintus.

Confessor qui audit confessionem. quomodo tenetur celare peccatum. et quare ponuntur de super aliqui casus. et quale peccatum est reuelare confessionem. tertia parte titulo. decimosextimo. ca. xxij. et. §. i.

Confessionis sigillum qui tenentur celare. et alia secreta suscipiens qualiter peccat. ibidem. §. ij.

Confessorem proprium quomodo sibi eligere possunt abbates et cetera. tertia parte. titulo. xvij. capitulo. ij. §. ij. circa medium. et. §. iij.

Confessorem specialem sibi eligere non potest abbatissa nisi de super speciales licentiam habeat et. iij. parte. ti. xvij. capi. ij. §. ij. circa medium.

Confessionis sigillum ad que se extendit. et quādo. quis ad id tenetur et. ibidem. §. iij.

Confessoribus sanctis ponitur thema. quod et de ipsis declaratur. quomodo iusti dici possunt celū. et quomodo isti confitebuntur mirabilia domini. et. iij. parte. ti. xxi. ca. x.

Confessores quomodo confiteri debent dei mirabilia et confessorum est quadruplex ordo siue status secundum varias proprietates celorum. primi sunt pastores. secundi doctores. et. iij. hē. et mite. quarti seculi. habitatores. ibidem. §. scñdo tertio. quarto. et quinto.

Confidentia tripliciter describitur scilicet de se ipso. de

alio et de aliq vano. iij. p. i. vij. ca. i. §. i.

Confirmationis sacramentum. describitur per thema ex psalmo quod et de ipso declarat. Et ponitur quadruplex confirmatio. scilicet per glorificationem in celo. per sanctificationem in vtero. per conservationem in mundo. et per confirmationem ab episcopo. iij. parte ii. xiiij. ca. iij.

Confirmatio quomodo dat plenitudinem spiritus. et confirmari quis debet per virium confirmationem per armorum additionem. et per membrorum vigoracionem. ibidem. §. i.

Confirmatio in banismo. quomodo et qualiter confortat homines. et quis est eius effectus et. ibidem capi. primo. §. iij.

Confirmatio electorum describitur vario modo infra sub littera. e. scilicet electio. et. tertia parte titulo decimonono. capitulo. quarto

Confirmatio crismalis describitur vario modo infra sub littera. c. scilicet crisma et tertia parte. ii. xiiij. c. xiiij. per totum.

Coniugia tria legiri maiora leguntur in scripturis. secunda parte. titulo quinto capitulo septimo. c. d. e.

Coniugia vario modo describuntur infra sub littera. m. scilicet matrimonium et tertia parte. titu. primo. sub littera. n. scilicet de nuptiis.

Coniugal castitas describitur vario modo supra sub. c. scilicet castitas. et. iij. p. ii. iij. ca. vi. §. iij.

Coniugariorum vicia sunt. xij. et mortalia. tertia parte. ii. i. ca. xiiij. per totum.

Communitas que est ad quam possint vel debeant fieri precepta iusticie. est enim triplex communitas et. iij. parte ii. v. ca. iij. §. iij. et. iij.

Communio sacri corporis christi qualiter fieri debet et cum quali deuotione. et. iij. p. ii. xiiij. ca. vi. §. vi. 7. 8. x. et. i. p. to. et. ii. xiiij. c. xij. §. v. et. vi. vide etiam varia notabilia infra sub littera. e. scilicet eucharistia. et sub littera. m. scilicet missa.

Communicatio semel in anno utrum satisficiat precepto ecclesie et. Et quod in die pasche fieri debet probatur. et obiecta solvuntur. et quomodo vario modo circa illud fit negligentia et. secunda parte titulo. ix. ca. ix.

Consanguinitas dicitur cognitio carnalis vel naturalis. de ipsa tria declarantur. primo. quid est consanguinitas et gradus eius secundo computantur gradus. et in quibus casibus prohibetur. et quando debet dici consanguinitas. et quomodo. iij. parte ii. primo. ca. xiiij. §. i. ij. et. iij. Et de cognatione vide supra loco suo.

Conscientia quid est unde habet ortum et unde dicitur. et est sibi triplex facies spiritualis. prima parte. titulo. quarto capitulo. decimo.

Conscientie actus. quomodo est testificari accusare et solvere. et quod est ipsius significatum et effectus et. ibidem. §. primo et secundo.

Conscientia quomodo notantur defectus deo

tionis modus obligationis et quomodo errat duobus modis. Et iste error causatur ex septem causis. ibidem. §. iij.

Conscientia quomodo ligat et quomodo non. et quomodo intelligitur. et conscientia recta quomodo obligat hominem. ibidem. §. iij.

Conscientia recta quomodo consequitur hominem magnam consolationem. et ipsa operanda est propter quatuor. et conscientia dicitur mala triplici ratione ibidem. §. quinto.

Conscientie ornatum quomodo faciunt pictura bonus odor. et illustratio. que duo spiritualiter exponit ibidem. §. vi.

Conscientia recta in scriptura quomodo dicitur domus. ut recta. sit quomodo se habere debet ad mundum domus materialis. et bone conscientie sunt septem gaudia et. ibidem. §. vi.

Conscientiam rectam utrum quis scire valeat se habere an non. et circa hoc sunt attendende septem differentie hominum. et qui habent et qui non habent. ibidem. §. vij.

Conscientie domus aliquis facit speluncam latronum ex septem malis. ibidem. §. vij.

Conscientia scrupulosa que dicitur. et que est differentia inter scientiam. fidem opinionem. dubitationem. scrupulum siue suspicionem. et quod non. ut mentum scrupulose conscientie. et unde causatur. ibidem. §. nono.

Conscientia scrupulosa. siue erronea. debet deponi per. vij. regulas. ibidem. §. x.

Conscientie scrupulose sex triplex doctrina datur per virtutem epistole. et quando quis cum bona conscientia unam partem tenere potest et. ibidem §. paragrapho. x.

Conscientia quomodo dicitur domus quomodo nos oportet in eam intrare. pro varia discussione siue purgatione. et quam in ipsa oportet facere. et. tertia parte. ii. x. ca. i. §. i.

Consecrari quomodo debent episcopi. siue inungi. et in quo loco. quid plus faciendum. quot episcopi debent esse presbiteri. quot sufficiunt. et quid dicant. et. tertia parte. ii. xiiij. ca. xvi. §. ix. in ultima diuisione.

Consecratio ecclesiarum describitur vario modo infra sub littera. e. scilicet ecclesia. et tertia parte. ii. xij. cap. sexto. per totum.

Consecratio et cautela virginum describitur vario modo. infra sub littera. v. scilicet virginum. et tertia parte. ii. ij. ca. ij. per totum.

Consecratio ministrorum in veteri lege erat triplex et quomodo illi figurant ministros noue legis. i. parte ii. xiiij. ca. v. §. ix.

Consensus primo pertinet ad virtutem appetitiuam. probatur. quid importat consentire. que differentia est inter assentire et consentire. et quare consensus non est in brutis. prima parte. ii. iij. ca. ix.

Consensus de quibus sit. in quo differat ab electione

et qd consensus ad agendū semp pñet ad rōem probatur. et cōsensus ad delectationē operis pñet ad superiorem rationem. ibidem. §. i.

Consensus qui est actus voluntatis tria notantur. 7 quomodo consensus bonus excludit triplicem malum consensū. et consensus ad malum alterius. potest tripliciter intelligi. ibidem. §. ij.

Consensus in morosam delectationem vel in peccatum morale. quando et quomodo est peccatus 7c. scda parte. ti. v. capitulo. i. §. v. vide etiam ibidem. a. ij. §. v. qd ad. x.

Consentire in peccatum contingit dupliciter. et qūo quis desuper tenetur ad restitutionem. ij. parte. ti. viij. ca. iij. §. iij. b. modicum infra.

Conservationis beneficiū quod a dō accepim⁹ et quomodo de ipso reddemus rōem et qūo deo debemus esse grati. 7c. iij. p. ti. v. c. xij. §. ij. j. mediū
Conservatores reputantur iudices. delegati a papa de quibus habent iudicare. Et ponunt tria genera conservatorū. in quibus illi tres inter se differunt in potestate vel officio. 7 quomodo pñt in vocare brachium seculare 7c. iij. p. ti. ix. ca. iij.

Conservatores qūo se modeste habere debent erga epōs in pcessionibus cōtra eos. 7 qūo dñt procedere contra eos 7c. ibidem. §. i.

Conservatorū officium que respiciunt qui pñt eē conservatores ponuntur sex dñe inter conserva-
tores 7 iudices alē delegatos. et quō perpetuatur iurisdicctio. quando sunt plures cōservatores 7c. ibidem. §. ij.

Conservatores. pcurantes vt se intromittant de alijs qd de manifestis iniuriis scienter. sunt excom-
municari maiore sententia qūo hoc fit. et quādo expirat suum officiū. iij. p. ti. xij. c. xxxvij.

Conservatores non pñt se intromittere de manifestis iniurijs vel violentijs alē sunt suspensi. iij. parte. ti. xvij. ca. iij. ibi. Conservatores non 7c.

Considerationes tres adiuuant spem politrā ad deū. scz consideratio diuine bonitatis circa nos. consideratio nostre opositatis. 7 consideratio beatorum suffragiorum. iij. parte. titulo. vij. ca. i. §. iij. v. et. vi.

Consideratio debet esse triplex circa subditos. scz circa subditum vt reguletur circa virtuosum vt inuietur. 7 circa prauū vt excutitur. ij. parte. titulo. v. ca. ti. §. iij. d.

Consideratōis negligentia describitur vario mō sub lra i. scz inconsideratio. Et ibidem. capitulo vndecimo. §. i. et. ij.

Consideratione triplici qūo anima volat versus deum. iij. p. ti. x. ca. v. §. iij. b. per totum.

Consilium quod pcedit electionem quid est. vbi agitur dīpo in scriptura. ad quid pñet istud cōsiliū 7c. i. parte. ti. iij. ca. xvij.

Consiliū de quib⁹ rebo sit. quare pñtū est tantū de his que pñent ad finē. et quid imponat istō

consilium. ibidem. §. i.

Consilio isto quomodo pcedatur. qūo sit ibi in-
quisitio fienda. et exponitur illud deus qui glori-
ficat in pñlio sanctorū 7c. ibidem. §. ij.

Consiliū istud est triplex. scz internale. qd quis ipi infert. priculare quod quis alteri affert. 7 ge-
nerale quod quis cōitari confert. ibidem. §. iij.

Consilia bñmōi qūo in se habere debent. occultas
tione tractatorū. intentionē rectā determinandorū
et executionē diffinitorū. ibidem. §. iij.

Consilium mutare quis nō potest in alterius de-
trimentū est vna de regulis iuris. 7 declaratur. i.
parte. ti. xx. ca. vnico sub littera m.

Consiliū donum quomodo tria requirit 7 tunc
recte quis consiliatur qñ quis tria facit. quarta
parte. ti. xij. ca. i.

Consiliū donum quomodo requirit celsitudines
principij vel indicij. et q mens humana per do-
num consiliū instruitur. dirigitur 7 perficitur tri-
pliciter. ibidem. §. i.

Consiliū donum quomodo requirit aptitudines
consiliū 7c. ibidem. §. ij.

Consilium primum euangelicum est consilium
obedientie. 7 in quo hoc consistit. ibidem. c. ij.

Consiliū vñū obedientie impugnaf ab aliquib⁹
qd non bene fit. p sanctū thomā reprobaf tripliciter
ibidem. ca. ij. §. i.

Consiliū illud obedientie impugnaf ab aliqui-
bus qd non fit hoc p sanctum thomā. et reprobaf
tripliciter. ibi. ca. ij. §. i.

Consiliū paupratis describitur vario modo. infra
sub lra p scz paupras. et ibidem. ca. iij. 7. iij.

Consilia euangelica vel religionis nō sunt dimit-
tenda. ppter scandalū. siue etiā opera misericor-
die. ij. p. ti. vij. ca. iij. §. v. c. d.

De concilijs vide supra.

Consolationem magnā qūo inducunt religioso
tria in morte. iij. p. ti. xvi. ca. x. §. vij.

Consortiū mulierū qd piculosum est. qūo debet vi-
tari 7c. iij. parte. ti. xvi. ca. i. §. x. circa finem

Constellatōes describunt in lra sub lra i. scz stella
7c. ij. parte. ti. xij. ca. x. per totū.

Constitutio siue lex posterior. quādo tollit priorē
et qūo 7c. i. parte. ti. xvij. ca. vnico. §. xij.

Constitutōes fratrum pdicatorū in multis exponun-
tur. 7c. iij. parte. ti. xvi. ca. i. §. xij. et. xij. per totum.

Constitutōes religiosorū qūo inter se differūt 7c.
iij. p. ti. xvi. ca. i. §. iij. vltra medium

Consuetudo siue mos ponit p quinta lege. 7 qñ
illud habuit exordij 7c. iij. p. ti. xvi. ca. i.

Consuetudo 7 mos sumit tripliciter. 7 qūo mos
diffinit ab vñdoro. 7 pñetudo et mos qñq sunt
noīa iuris. 7 quō pñetudo diuersimode confide-
ratur. 7c. ibidem. §. i.

Consuetudis effectus siue virtus est multiplex.
7 quare pñetudo pñt legē mutare 7c. ibi. §. ij.

E

Consuetudo quod significatur legi multis. et enume-
rantur circa hoc. xiiij. casus ibidem. §. iij.
Consuetudinem sumendo large ponitur triplex ge-
nus consuetudinis quod consuetudo mala est fugien-
da et bona imitanda. quando consuetudo dicitur ratio-
nalis. et quando quis ex consuetudine excusatur a
peccato et non. et. ibidem. §. iij.
Consuetudo quo ad iudicandum siue quo ad iudi-
cia describitur. et ad quam consuetudinem est recurrendum
in iudiciis et quod varie consuetudines sunt atten-
dende in diuersis negociis. ibidem. §. v.
Consuetudo quando tollit legem quam preiudicat
legi. et quando non. ibidem. §. vi.
Consuetudo peccandi est. et gradus superbie. et
quare est valde periculosa. et. p. ti. iij. ca. iij. §. xv.
Consuetudo nulla potest introduci ut quis sibi eli-
gat confessorum. preter superioris sui licentiam. tertia
parte. ti. iij. ca. xix. §. xix.
Consuetudo quod obligat homines ad ieiunandum
et consuetudo laycorum non ligat clericos. nec
e contrario. et ubi ius ieiunij preualet consuetudi-
ni. ij. parte. ti. vi. ca. ij. §. ij.
Contemptus religiosorum ex inobedientia quando
est mortalis. et. iij. p. ti. xvi. c. i. §. ix. c.
Contemplatiuus quod utilis est timor dei que fa-
cit in ipso ille timor. i. p. ti. vi. ca. x. §. v. f.
Contemplatiuus cordibus quod deus insedit triplici-
ter. i. p. ti. iij. ca. vi. §. xvi. b. c. d.
Contemplatiua vita describitur vario modo. ij. sub
littera v scilicet vita. et. iij. p. ti. x. ca. iij. p. totum.
Contentio est vix filia inanis glorie. quod opponitur
concordie siue charitati. quod diffinitur. et quod ipsa
permittit hominem errare in uiuio. et non in via. ij. p.
ti. iij. capi. ix.
Contentio tripliciter describitur. scilicet emulationis.
disputationis. et litigationis. ibidem. §. i. ij. et. iij.
Contentio disputationis tribus modis est viciosa
quia contra scientie veritatem quia contra modestie
congruentiam. et propter materie inutilitatem. ibi. §. ij.
Continencia quod diffinitur. et hoc nomen continencia
inquit importat quandam refrenationem accipit tri-
pliciter. quod ipsa coniungit castitati. quod auget me-
ritum. et. iij. p. ti. iij. ca. ij.
Continencia et eius contrarium incontinencia quod pri-
us ad animam magis quam ad corpus. quod sibi ad-
uersantur et quod quis illis resistere debet duobus mo-
dis. et. ibidem. §. i. et. ij.
Concupiscentie incontinencia quod prior est et turpior
quam incontinencia ire. quod hoc intelligitur. Et propter quat-
tuor motus concupiscentie habet maiorem inordinacionem
quam motus ire. ibidem. §. iij.
Continencia assumendo per refrenationem animi a volu-
prato inducit. et. et dissuadet inordinatum affec-
tum voluntatum. ibidem. §. iij.
Continencia siue castitas quod ponitur inter consilia
euangelica. Et est triplex gradus castitatis. et circa

hanc castitatem ponitur error aliquorum. qui et destruit.
iij. parte. ti. xij. ca. ij. §. ij. iij. et. v.
Contractuum diuersimodis describuntur in diuersis
partibus. de venditione ad terminum. et. ij. pte. ti. i. ca.
viij. p. totum. Et infra sub littera r scilicet reddituum habes
aliqua in particulari
Contractus et translatio rerum quibus modis fiunt. qui
liciti. et qui non. quod dicitur medium illoque. et translatio-
nis rerum sunt sex modi. et. iij. p. ti. viij. c. ij. vide etiam
varia infra sub littera n. scilicet de negotiationibus.
Contractuum variorum qui sunt vel qui dicuntur media-
tores. Et quod isti bene vel male exercent officium
suum. et. iij. parte. ti. viij. ca. iij. §. i.
Contractibus vel in alijs actibus qui prebenduntur
sub nomine emptoris et venditionis. quod aliqui com-
mittunt symonia. ij. p. ti. i. ca. v. §. viij.
Contractus ex conventionem legem accipere dinoscuntur esse
vna de regulis iuris que et declaratur. i. parte. ti. x.
ca. vnico sub c. scilicet contractus.
Contritio quod diffinitur quod de peccatis requiritur con-
tritio. et ad veram contritionem concurrunt quatuor. que requiruntur
ad iustificacionem impiorum. que vna inter attritionem
et contritionem. et quod contritio sufficit sine confessione
iij. parte. ti. xiiij. ca. xviij.
Contritio quare requiritur necessario de omni pec-
cato actuali mortali. quod contritio sufficit de pecca-
tis obliuiscendis. de quibus quis spiritualiter non recolit. et qui
quis illos recordatur. quomodo tunc habere debet con-
tritionem. ibidem. §. ij.
Contritio quod quis obligatur et qui est de necessitate
te. Et post mortale si non tenetur quis statim ad confi-
tendum. tenetur tamen ex necessitate ad contritionem. ibi. §. iij.
Contritionis dolor est duplex scilicet actualis et sensibilis.
quod quis tenetur ad illas ex necessitate. quod debet
habere dolorem de peccatis. et quid conuenit inducit
ille dolor. ibidem. §. iij.
Contritio de peccatis siue dolor quantum debet
esse et contritus magis debet velle pati quantumque pen-
nam in generali. quam peccare mortaliter. et quare
ibidem. §. v.
Contritionis causa principalis licet sit deus per
gratiam suam. tamen ex parte nostri disponitur sex sunt
cause. ibidem. §. vi. vide etiam aliqua. iij. p. titulo
xiiij. ca. xix. §. quinto. de contritione in confessione.
Contritio mediante quod absoluitur quis a peccatis.
quod deus illam acceptat. et qui. et quod ipsa sola suffi-
cit. iij. p. ti. xvij. ca. xxi. §. iij. ultra medium.
Contritio quod accipitur tripliciter. et quod peccata
dimittuntur per contritionem. et. i. p. ti. x. c. i. §. iij. e.
Contumacia quod vere vel ficta appellatur. quod vere dicitur
dicitur contumacia. et. iij. p. ti. ix. c. xiiij. §. i. b. modicum. ij.
Contumelia ponitur a beato gregorio per filiam ire. vnde
magis oritur. et quare. quod describitur. et qui dicuntur.
et sunt contumelie. ioli. ij. p. ti. viij. ca. vi.
Contumelia ponitur extrema quod et de ipsa declaratur cum
triplici modo. ibidem. §. i.

Contumelia qñ est peccatū et quale ⁊ cōtumelia
pōt inferri triplici intentōe. scz aīo corrigendi. aīo
mo placandi. ⁊ aīo iniuriandi. ibi. §. ij.
Contumeliā inferre primo qño quilibet cauere
debet. ⁊ quare. cū notabili exemplo. ibi. §. iij.
Contumeliā factor ⁊ dōr ⁊ aliqñ oportet repel
lere. aliqñ decet sufferre et quādo. aliqñ quis de
bet reprehendere. ibidem. §. iij.
Contumeliē qño ⁊ qualiter quis tenet satisfacere
que debet esse triplex adducti tres qōes. cōtume
lie satisfactio habz tres qōes. ibi. §. v.
Cōtumelia et detractio in quibz pueniūt ⁊ dñt.
ij. parte. ti. viij. ca. iij. infra principū.
Cōuersandi pīatem qño ⁊ qñ xps dedit discipulis
suis. iij. p. ti. xij. ca. iij. §. i. e.
Cōuersario religiosoz qualis debet esse in varijs
statibz. iij. p. ti. xvi. ca. viij. §. i.
Conuersatio fidelī cū infidelibus. qño est pbi
bita. et quibus ⁊ quibz nō. ij. p. ti. xij. c. ij. §. iij.
Conuersatio clericoz describitur scdm regulaz
apli. Oportet epīm esse irrephensibile ⁊ sub. xij
conditionibz. iij. p. ti. xij. ca. iij. p. totum.
Conuersario ad dñm nō debet esse tarda sed velox
quibus assimilaf. qño deus vocat ⁊ expectat pec
catorē. ⁊ ex pluribz rationibz ⁊ modis ⁊ ostendit
qđ difficile est puerfio dilata ⁊c. ij. parte. ti. ix. ca.
xij. §. i. p. totum.
Couersos de nouo ad fidem vel ad religionē vel
ad pñiam. qño illos dyabolus vario modo tem
prat. i. parte. ti. vi. ca. xij. §. iij. k.
Couerse approbate religionis sunt psone eccle
sie. et gaudent duplici priuilegio clericoz. Et que
dicunt ecclesiastice psone et que sub dubio. ⁊c. iij.
parte. ti. xij. ca. v. §. iij. etiā ante.
Couersi in religionibz qño tenēt ad horas. iij.
parte. ti. xij. ca. iij. §. i. circa finem.
Conuiuioz pīestores vel alias extra qño man
ducant in excessiua quantitate. aliqui cum lauta
qualitate aliqui dā accurata studiof. ate. aliqui ex
nimia auaritate. et aliqui sub ipis inopportunity
te. ij. p. ti. vi. ca. i. §. v. vi. vij. viij. et. ix.
Cor qño sit exercendū et voluntas humana fre
quenter in scriptura dicitur cor ⁊ sub nomie cordis
tractatur de exercitio voluntatis. prima pte. ti. iij
ca. xij.
Cordi nostro septē modis qño deus coopatur. i.
voluntati vt eam ad pīectionem ducat ⁊c. ibi. §. i.
Cordis duri ppriates que sunt qño cor ē emol
liendum. qño deus in hoīe principaliter postulat
cor ⁊ quare et qño cor est custiendū. ibi. §. ij.
Cor quomō est deprimendū ⁊ humiliandū exem
plo saluatoris qđ hoc dō et exēplo docuit. et qño ē
in bono exercendū ⁊ in malo custodiendū ibi. §. ij. f. g.
Cor qño est dispositū. et quor per illa significant
et qño in bono est multipliciter exercendū. ⁊ qño
sit in humilitate seruandū. ibi. §. ij. g. et vltra.

Cordiū iniquoz sunt septem dñe et que mala ex
ipsis pueniunt. ibidem. §. iij.
Cordis duricia que mala facit. et obduracio duo
importat. ibidez. §. iij. ibi de septima.
Cordis cogitationes dupliciter pñt. considerari.
⁊c. i. p. ti. ij. ca. viij. §. iij. in vltima diuisione.
Cordis liquefactio est conditio amori pueniens
et ipsius duricia est dispositio amori repugnās.
quod pbat ex tribz ppriatibz. i. p. ti. vi. c. ij. §. viij.
Cordis conditiones que sunt. ij. p. ti. viij. ca. iij. §.
quinto. b. modicū infra.
Corde mundi qui dicunt beati. et qño ipi deum
videbunt. hec mūdicia in tribus intelligit. ⁊ qño
isti tres dñt esse mōi ⁊c. iij. p. ti. viij. ca. vi. §. vi.
Corpalis creatura qño est speculum p quod nūc
deum videmus. et que sunt partes istius speculi
prima p. ti. iij. ca. vi. §. vij.
Corpalis consilientia siue pseruatio vite qñum
amanda sit ostendit. et qño homo fugere potest
infirmities ne inficiat. i. p. ti. viij. ca. iij. §. ij. c.
Corpiis lesio qño vario modo fit. scz p occasione
mutilationē. vulnerationē. aut violentiam deten
tionez et qño in istis fienda est restitutio. et qñ. ij.
parte. ti. ij. ca. ij. §. ij. p. totum.
Corpiis deformitas qño et quando impedit pro
motionē ad sacros ordines qui possunt admitti.
qñum tempus debent expectare ⁊c. iij. parte. titu
lo. xvij. ca. v.
Corpus defuncti scindentes p ossibus transferen
dis excomunicati sunt maiori sententia. iij. p. ti.
xiiij. ca. lxiiij.
Corpiis nostri et membroz quō deo dabim? rōez
in nouissimo. iij. p. ti. xij. ca. ix. §. ij.
Corpales delectatōes sunt magis vchemētes spi
ritualibus ppriatibz. i. p. ti. vi. ca. v. §. ij.
Corpoz gloriatorū sunt quattuor vices. tertia
parte. ti. xij. ca. vij. p. totum.
Corpus xpi si mus comedat quaz penā ppter ea
incurrit sacerdos scdm canones. iij. parte. ti. xvij.
ca. xxi. §. v. ibi. *Quadragesimus quartus.*
Corpoi nostro qño deus dedit tria magna prima
parte. ti. i. ca. i. §. i.
Corpus qño corumpit per immūdiciā ⁊c. ij. pte
titu. vi. ca. iij. §. iij.
Corpiis motu que modestia sit seruanda. iij. pte
titu. iij. ca. x. §. i.
Correctio fraterna qđ in precepto sit probatur. de
quibus peccatis intelligit. vñz oēs obligant ad b
preceptū fraterne correctōis. vñz hmoi omīssio
sit mortale. ⁊ que differentia inter precepta affir
mativa et negativa. ij. parte. ti. ix. ca. vi.
Correctio fraterna describit p thēma ex spalmo.
qđ et de ipa declarat. ibidem. §. i.
Correctio fraterna qño sit ptra dei pceptū tripli
citer pōt omitti. ⁊ omīssio. fraterne correctōis nō
est mortale. nisi illd de qđ fienda ē sit mōle ibi. §. ij.
L 2

Correctio fraterna est instructiosa qñ corrigens est peccator pbat. correctio delinquentis ad quē ptinent de quibus peccatis. ⁊ quando subditi excusantur a correctione prelatorū ⁊ ibi. §. iij.

Correctio fraterna quō debz fieri in misericordia et charitate et cum debito modo que sunt seruanda in ista correctione quō peccata sunt publicanda. testes inducunt ppter iria. quis ordo seruandus est et que sunt consideranda in denunciando peccata ibidem. §. iij.

Quattuor sunt cause dissimulandi et nō corrigēdi peccata siue delicta. ij. p. ti. ix. c. v. §. iij. circa finē Corrigi siue pcuti quō et qñ ⁊ quibz modis debet clerici et principaliter quō ep̄s subditos corrigeret scdm illud apli. Non percussorez. iij. p. are. titulo. xij. ca. iij. §. ix.

Corripe quō prelati debet subditos scdm infor- mationē apli pauli. iij. p. ti. xvi. ca. vij. §. i.

Crapula describitur

infra sub lra g. scz gula ⁊ ij. p. ti. vi. ca. i. §. v. vi. vij. viij. et nono.

Creatura corpalis quō est speculū per quod nūc deū videmus in presenti ⁊ que sunt partes specu- li. i. p. ti. iij. ca. vi. §. vij.

Creatura omnis triplici voce alloquit hominez vt deo gr̄as de ip̄is referat ibi. ca. vij. §. vij.

Creature irrōnalis amor quis est quō debemus deū imitari. ⁊ omnia amare. et aliter creaturas rōnales. ⁊ aliter irrōnales. ibidem ti. vi. ca. ij. §. ij. ibi. Septimus et vltimus.

Creaturaz vniuersitas quō nos tripliciter inui- tat ad gratiarū actionem. iij. p. ti. v. c. xij. §. i. ante medium.

Creatura irrōnalis quō animat nos ad subueni- endū indigentibz. iij. p. ti. v. ca. xviij. §. i. c.

Creatura omnis quō nos inuitat ad amorē dei. et quō dupliciter clamant vt deū amemus. iij. p. ti. vi. ca. iij. §. ij. infra medium

Creature omnes quō manifestant vestigiū trini- tatis. primo scilicet in generali scdo in speciali et tertio in singulari. iij. p. ti. x. c. vij. §. vi.

Creatura omnis tres pdiciones habet. prima par- te. ti. xij. ca. ij. §. vij. b

Credere est laudabile tripliciter. iij. p. ti. vij. ca. iij. §. iij. Cetera quere infra sub lra f. scz fides

Creditori vtrū liceat acapere debitū quod debet ei usurarius. ij. parte. ti. i. ca. ix. §. xi.

Crimē illd vocabulū accipit quadruplicif ex vtrū- to apostoli. Dicit ep̄m esse sine crimine. quale peccatū est crimen. quō intelligitur quō debet vi- dari. ⁊ c. iij. pte. ti. xij. ca. iij. §. i.

Crimē tria impediunt matrimoniu. ⁊ dirimūt contractum. iij. pte. ti. i. ca. v.

Crimina aliqua enumerant ⁊ declarant que etiā impediunt matrimoniu. ibidem. ca. xvi. §. iij.

Crimina varia que inquirunt in iudicio huma- no vario modo describunt sub littera i. scz iudicio humano ⁊ c. iij. p. ti. ix. ca. vij. quasi p totū. ⁊ c. vij

Crimine criminoso participant cum ex cōica- to noīatim. ex cōmunicati sunt maiori sententia. quod in vltimus declaratur. iij. p. ti. xxiij. ca. xxi

Crimen notoriū quō inducit irregularitatem ad p- motionem ordinis. iij. p. ti. xviij. ca. vi. §. vij.

Criminalis sapientia que est siue in quo cōsistit iij. p. ti. x. ca. iij. §. iij. in medio.

Criminale gaudiū in quo consistit describit cum alio duplici gaudio. i. p. ti. vi. ca. v. §. iij.

Crimine notorio vix papa possit deponi. iij. parte. ti. xij. ca. iij. §. ij.

Crisma siue pfirmatio quō dicit sacramentū. qd sacramentū sit probat. qñ xps instituit psecratio- nem. et quō apli instituerunt et fecerūt ⁊ c. iij. pte. ti. xij. ca. xij. Tali sacramento obligamur ex ne- cessitate. quō est necessariū. ibidem. §. i.

Crisma consecratū ab ep̄o quō est materia cōfir- mationis. que sunt ad hoc necessaria. ibi. §. ij.

Crisma quō formā determinatā habet et que est forma ⁊ c. ibidem. §. iij.

Confirmatio effectus est triplex. ibi. §. iij.

Confirmatio quibus debet dari. vtrum est cara- cter. ibidem. §. v.

Confirmationē debet dare solus ep̄s sicut ⁊ con- ficere crisma. vtrū simplex sacerdos possit confir- mare. Et papa non pōt cōmittere inferiori sacer- doti confirmationē et ordinationem. ⁊ cetera. ibi- dem. §. sexto.

Crismate quō ep̄s debet esse sollicitus. vt omnia debito mō fiant ⁊ c. iij. p. ti. x. ca. ij. §. iij. d

Crismate quō quis pfirmatur. vnde conficit cri- sma. quid significant illa. de quibz fit. et quō tri- pliciter quis dicitur pfirmari. que applicant ad ra- lem pfirmationē crismatis. iij. p. ti. xij. ca. iij. §. i.

Crux xpi qualiter debet adorari ⁊ venerari. ⁊ qua- liter ymago crucis. et qua adoratione. Et quomō- cruce alioquimur. respectu xpi. ⁊ c. iij. parte. ti. xij. capitulo. ix. §. v.

Culpa vna ē grauior

alia quattuor rōnibus. et adhuc ex sex rōnibus alijs. i. p. ti. ix. ca. i. §. ij. Non est sine culpa qui rei que ad eū nō ptinet se immiscet. est vna de regulis iuris. que declaratur. i. p. ti. x. capitulo vincto sub n. ibi. non est sine.

Culpe remissionem quō opantur indulgentie ⁊ c. i. pte. ti. x. ca. iij. Et indulgentia a pena et a cul- pa quō sit intelligenda. ibidem. §. iij.

Cultus diuinus quō ad tria ordinatur. ij. parte. ti. xij. ca. i. §. i. b per totum.

Cultus dei qui est actus virtutis religionis. quō ipi deo exhibet. et est triplex cultus. scz corpis. cor- dis. et oris. iij. parte. ti. v. ca. vij. §. i.

Cultus disparatus quomodo et quoniam impedit ma-
trimonium. de quibus intelligitur etiam. tertia p.
ti. i. ca. vi.

Cupiditas vel auaritia sumitur tripliciter. ij. pte
ca. i. ti. i. ca. i. Et supra littera a. scz auaricia habes
varia de ipsa in particulari.

Cupiditas quoniam phibetur clericis. quare talis cu-
pidus phibetur ordinari. et que mala comprehen-
duntur sub cupiditate. a quibus se clerici debent
cauere. 7c. ij. parte. ti. xij. ca. ij. §. xi.

Curatores et tutores negotiorum qui extorserunt vel
fecerunt rapinas. fraudes damna. 7c. vij. per eos
vel per suos fieri debet restitutio. ij. parte. ti. ij. ca.
ij. §. ij.

Curatus quoniam licentia dare potest vel non audis-
endi confessiones. ij. p. ti. xvij. ca. vi.

Curialis quoniam censetur irregularis ad promotionem
sacrorum ordinum. quis dicitur curialis. et quare illis
prohibetur. ij. p. ti. xvij. ca. vi. §. ij.

Curiositas est primus gradus superbie et in quo
consistit. Et quoniam genus humanum multipliciter in-
fectum est hoc vicio. ij. p. ti. ij. ca. ij. §. ij.

Curiositas quoniam describitur in qua agit de specta-
culis et vitijs que procedunt ex vano aspectu. ij. p.
ti. ij. ca. vij.

Curiositate quoniam homo ad varia inclinatur. 7c. ibi-
dem. §. i.

Curiositas quoniam est duplex. scz sensitiva et intelle-
ctiva que et sub diuiditur. quantum ad intellectum
ipsa exercetur quinque modis ibidem. §. ij.

Curiositas vana quoniam et qualiter est causa multo-
rum maiorum. ibidem. §. ij.

Curiositas et vanus aspectus oculorum periculosior
est plus quam aliorum sensuum abusus. et quanta ma-
la inducit vanus aspectus. 7c. ibidem. §. vi.

Curiositas criminalis quoniam obliuisci facit dei sui et
proximi. i. p. ti. ij. ca. ix. §. ij. d.

Custodis ecclesie siue sacriste officium quod est. quoniam
debet subesse archidiacono. quoniam curam habere debet
circa ea que illi committuntur. 7c. ij. p. ti. xix. §. nono.

Cultus ecclesie quoniam dicitur. quod est suum officium.
quoniam debet esse sollicitus circa ornamenta et vasa sa-
cra. et alia que ad suum officium pertinent. 7c. ibi. §. v.

Custodes nostri et dei ministri quoniam sunt angeli. ij.
parte. ti. xxi. ca. v.

Custodiam istam quare et quoniam accedunt angeli.
et quoniam hominem in vario modo. custodiunt. et cetera
ibidem. ca. vi. §. ij. v. vi. et vij.

Damnati quomodo

puniuntur in alia vita. et quoniam a deo pu-
nitur peccator propter mortale non so-
lum. in presenti. sed etiam in alia vita. et hec pe-
na est aliquo modo finita. et aliquo modo infinita.
prima pte. ti. ix. ca. ij.

Damnatorum prima et principalis pena que est. eorum

pena quomodo excedit incompatibiliter omnem pe-
nam presentis vite. quoniam ignis agit in animam. et de
resuscitatione damnatorum. ibidem. §. i.

Damnatis quoniam adhuc inerunt alie pene. ut fle-
tus. fetor. et pena de sciencia acquisita. quod pena
eorum auget. et vitijs eorum non moritur. 7c. ibi. §. ij.

Damnati vix sciant que circa nos agunt in hoc
mundo. circa hoc est duplex modus cognoscendi
et quoniam ipsi damnati etiam in vident gloriam beatorum
ibidem. §. ij.

Utrum anime defunctorum possunt ad nos venire
7c. anime beate ad nos venire possunt anime ad
infernum sniate non possunt adiuuari nris suffragijs
7c. et quanto peccator expectat ad veniam et non re-
uertit tanto durius punietur ibidem. §. ij.

Damnati quoniam ibunt ad supplicium. et quoniam tripli-
ces miseriae ibi habebunt. i. p. ti. v. ca. ij.

Damnatorum et demoniorum quoniam non est spes pro-
prie et ostenditur. ij. p. ti. vij. ca. ij. ibi. in damnatis.

Damnati quoniam priuabuntur a subtrahione om-
nium subsidiorum in inferno scz a deo. ab angelis.
a sanctis. a bonis. ab ecclesie suffragijs. ab om-
nibus beatis. et a locis sacris. ij. p. ti. xij. c. v. §. xi.

Damnati quoniam habent diuersas miseriae et penas
et quoniam nos ista respicere debemus. 7c. prima par-
te. ti. ij. ca. vij. §. ij.

Damnatorum quare non sinderis inclinans ad
bonum. i. p. ti. ij. ca. ix. circa finem.

Damnatorum penas. vide infra sub littera i. scz in-
fernus. et. ij. p. ti. xij. ca. v. a. ij. §. v. scz ad. ix. §.

Damnatum quod quis sua culpa sentit sibi debet
non alteri reputari. Est vna de regulis iuris. q. 7. de
claratur. i. p. ti. xx. ca. vnica. sub lra. d. scz damnum.

Qui occasionem damni dat damnum quocumque de-
bit videretur. Est vna de regulis iuris. et declaratur
ibidem sub littera. q. scz qui occasionem

Quicumque participant in crimine iuste damna-
tis. vel rapine. furti vel sacrilegij mortaliter pec-
cant. et quibus modis in istis fit participatio. ij.
parte. ti. i. ca. xij. §. xi. xij. et xij.

Damnificatoria manus quomodo describitur. et
quid significant eius quinque digiti. secunda pre-
ti. i. ca. i. §. vij.

Damnatum quadruplex. quis potest alteri infer-
re. et quomodo et quibus modis tenetur ad restitu-
tionem ibidem. §. i. ij. ij. et ij.

Damni alterius quis potest esse occasio. quadru-
pliciter. ibidem. §. i. b.

Damnatis datis ad inuicem tempore guerrarum
quomodo et per quos fieri possit remissio. unde
faciunt pacem. ij. parte. ti. ij. ca. ij. §. ij.

Damnificatio fame et honoris. quomodo fit per
contumelie illationem. per detractionem. 7c. ij. p.
ti. ij. ca. ij. §. ij.

Damnificatio quomodo fit quattuor modis. scz
per occasionem. per mutilationem. per vulnera

1063. et p violenter; de rectoribus et quomodo quis de illis
teneatur ad restitutionem. ij. parte. ti. ij. ca. ij. §. ij.
Damnificatio rerum exteriorum quomodo fit. et
quomodo est fienda desuper restitutio. ibi. §. iij.
David quomodo cantu suo dominum laudavit. quo
modo ipse dicitur eximius prophetarum. quomodo
fuit maximus prophetarum. et quare et quomodo
moyses dicitur maximus prophetarum. et. tertia
parte. ti. xij. ca. iij. §. ij. ultra medium
David quomodo dilectionem dei et hominum
sua conuersatione hominibus demonstravit. iij.
parte. ti. xxi. ca. vij. post medium. scilicet ante primum. §.

Decalogus precepto

rum dei describitur intra sub littera p. scilicet precep
ta. et prima parte. ti. xij. ca. iij. et. §. iij.
Deceptio quomodo et quare fit. quomodo diffinitur
et quod est decipere et fallere. et. ij. parte. ti. i. ca. vij. §.
primo. vide etiam infra sub f. scilicet fraudulencia.
quia fratres.
Decipere quomodo solet dyabolus transforman
do se in angelum lucis et in varias formas. et. ij.
parte. ti. iij. capi. vij. §. ij. b. et iij. parte. ti. xij. ca.
iij. post medium.
Deceptiones hominum quomodo. operatur dyab
olus per fantasias hominum. i. parte. titulo. ij.
capi. vi. §. iij.
Decimarum solutio describitur per thema. et si
excusantur non dantes decimas. et. ij. p. ti. iij. c. iij.
Decime spirituales per que figurantur. et quomodo
liter. et quomodo de istis spiritualiter dare debet
mus deo decimas spirituales. ibidem. §. i.
Decima temporalis est observatio quadragesi
me cum debita observatione et ieiunio et deuot
ione. quare iste numerus observatur et quid no
bis significat. et. ibidem. §. ij.
Decima substantie temporalis est decima pars
fructuum quos quis colligit de terris suis. probat
ur scriptura ibidem. §. ij.
Decime que ex debito requiruntur probantur. quid
est decima. et quid pannie. de quibus debeat dari
a quibus personis. et in quibus locis. quare dan
tur pannie. quomodo distinguuntur decime per
sonales et prediales. et. ibidem. §. iij.
Decime a quibus debent dari. et cetera qui tenen
tur. et qui non. qui sunt exempti. et cetera. ibidem
paragrapho. iij.
Decimas quare et quando teneantur homines
dare ex precepto. ibidem. §. v.
Decimas non dantes utrum excusantur a pecca
to quia non est consuetum dare in illis paribus.
et cetera. quando consuetudo excusat et quando
non. et de quibus decimis. et. ibidem. §. vi.
Decimarum a solutione religiosi si retrahunt
homines excommunicati sunt maiori sententia. iij.
parte. ti. xij. ca. lv.

Decimarum si religiosi non faciunt conscientia
hij qui eis confitentur excommunicati sunt mai
iori sententia. ibidem. c. lvij.
Decretorum multis articulis Gratianus probat.
quod iam communiter non tenentur decime.
Et multa antiqua iura. quarta parte. titulo unde
cimo. ca. vij. §. i. ij. et. iij.
Per decretum utrum papa possit facere canones
et articulos fidei. et. i. p. ti. xvij. ca. v. nico. §. xv.
Decretalis quid est et quod decretales epistole ha
beant eandem auctoritatem sicut decreta et cano
nes ostenditur aperte. ibidem. §. xvi.
Defectionis tempore quomodo sperare debemus
in deum. et hoc triplici ratione. et. iij. parte. ti. vij.
ca. i. §. v. infra. medium
Defectum triplicem quomodo habet peccator
quem non considerat. ij. parte. ti. v. ca. xi. §. i.
Defectus qui in missa occurrunt describuntur
in fra sub missa. et. iij. p. ti. xij. ca. vi. §. iij.
Defectus unde causatur. quomodo ratio superior et in
ferior inficiunt. et. i. pte. ti. iij. ca. vij. §. ij.
Defendere se quomodo licitum sit contra quoscun
que se inuadentes iniuste. quando et quomodo se defen
dere debet contra suum superiorem. vel contra pares
vel seruus contra dominum. et seruus magis tenetur
adiuuare parentes quam dominum. et. ibidem. §. i.
Defendere se quomodo licitum est cum mode
ramine non solum pro persona sed etiam pro re
bus. et pro rebus etiam vim vi licet repellere con
tra omnes contra quos licitum est. et. ibi. §. ij.
Defensio corporis iustici quomodo et qualiter fiat. et.
iij. parte. ti. iij. ca. iij.
Nullus pluribus vi defensio phibetur est
vna de regulis iuris que declarant. i. p. ti. xx. ca.
v. nico sub lra n. scilicet nullus.
Defensio peccati est octauus gradus superbie. et in
quibus hominibus magis reperitur ista defensio
ij. parte. ti. iij. ca. iij. §. xi.
Deformitas corporis quomodo et quando impe
dit promotionem ad sacros ordines qui possunt ad
mitti et quando. et ad quantum tempus oportet
eos expectare. et. iij. p. ti. xvij. ca. v.
Defunctorum in status describitur infra sub litte
ra. m. scilicet morte. et sub p. scilicet purgatorium
Degradatio. depositio. suspensio. in quibus dis
ferunt. et non omnis degradatus est tradendus
curie seculari. nisi in tribus casibus. tertia parte.
ti. xvij. ca. iij. supra ante finem.
Degradatum quomodo non potest episcopus restituere
et. ponit desuper notabiles questiones. et. i.
pte. titulo. xx. ca. ij.
Delectatio vel gaudium est alia passio in appeti
tu sensitivo. et. et quomodo sunt quedam differ
entie delectationum. et. i. p. ti. vi. ca. v.
Delectationum fuit triplex error. sed decepti. et
quare. et que differentia inter delectationem et de

siderium ⁊ cetera. ibidem. §. primo.

Delectatio causatur ab operatione sicut a propria et prima causa probatur. et delectatio causatur a moto ppter transmutationem que fit tripliciter ⁊c. Et delectationes corporales sunt magis vehementes spūalibus propter tria. ibidem. §. ij.

Delectatio quomodo duo requirit ⁊c. et per accidens contingit qd tristiciam aliquis magis fugiat qd delectationem appetat. i. pte. ti. vi. ca. vi.

Delectatio venereorum tripliciter describitur. ⁊ quomodo et quando est peccatum ⁊c. iij. parte. ti. iij. ca. vij. infra principium.

Delectationes quomodo impugnant hominem contra castitatem. et quomodo sunt cauende ⁊c. quarta parte. ti. iij. ca. vi.

Delectatio morosa in actum luxurie describitur. quomodo fit ⁊ quomodo est peccatum talia cogitare ⁊c. ij. p. t. v. ca. i. §. v. vide etiā infra sub l. scz luxuria.

Delectationem ⁊ gaudium quō būnt sancti in dō vlio et amato. iij. parte. ti. iij. ca. vi.

Delegati officium vario modo describitur in fra sub littera l. scz legatus. ⁊ iij. parte. t. ix. ca. iij. p. to.

Delictum persone non debet in detrimentum ecclesie redundare. Est vna de regulis iuris. que ⁊ declaraf. i. p. ti. ix. ca. vñico sub lra. d. scz delictus In pari delicto vel causa prior est pñicio possit tēnis est vna de regulis iuris. que et declaratur ibidem sub littera i. scz in pari.

Deliberatio magna virtū sit habenda circa ingressum religionis ⁊c. iij. pre. ti. xvi. ca. ij.

Demionum status describitur vario modo infra sub littera. d. scz dyabolus.

Denunciatio in iudicio vel coram iudice est duplex quō talis fieri debet ⁊c. iij. p. ti. ix. ca. ix.

Deponi virum possit papa p aliquo notorio crimine ⁊c. iij. p. ti. xij. ca. iij. §. iij.

Depositi conditionē nota. qd si deposito vltus vel rerinuit sibi vel alteri concessit tunc ad vsum tñc futū cōmissit. declaratur vltorius. qñ licitū et qñ non ⁊c. ij. parte. ti. i. ca. xv. §. v.

Derisio vnde frequenter pcedit. ⁊ quō differt a sublatione ⁊c. ij. p. ti. vi. ca. vij.

Derisionis grauitas describitur ex de refione xpi in sua passione. ⁊ quō adhuc a diuersis deridetur et illuduit ⁊c. ibidem. §. i. ⁊ ij.

Derisio qd grauissimuz peccatū est oñditur. ⁊ est derisio diuinorū. p pñquorum. et viroz iustorū. ibidem. §. iij.

Derisione quō quilibet se cauere debet. et quomodo aliqui sanctos in hac vita dyabolica derisunt ⁊c. ibidem. §. iij.

Desiderioz est triplex genus. scz desiderium peccatorum iustorū. et beatorū. i. p. ti. vi. c. iij. §. i. p. to.

Desiderioz sunt. vij. genera. qd hic appetunt ⁊ in pria possident. iij. p. t. vij. c. vij. §. r.

Desideria septē reperiunt in boie que nūq̃ possunt repleri. sed tñ in celo scz desiderio cognitiōis virtuosū honoratiōis ⁊c. iij. parte. ti. x. ca. vij. §. secundo b. per totum.

Desiderium ⁊ delectatio in quibz differunt ⁊c. i. parte. ti. vi. ca. v. §. i.

Non desiderabis vxorē primi tui. Est decimum preceptum in decalogo et declaratur vario modo prima parte. ti. xij. ca. iij. §. xij.

Desperatio qd est passio contraria spei. probatur per simile. et in quid tendit sperans ⁊c. prima parte. ti. vi. capi. vi.

Desperatio quōuis ipsa sonat in viciū tamē ali quando sine peccato est. et quādo et qñ nō. Et huius desperationis septem sunt cause. Et quedā media desperationis ponunt. ibi. §. i. per totum

Desperatio de dei misericordia quomodo periculosa est. ⁊ de spe venie. et qd non sit desperandum sed confidendū de dei misericordia et bonitate ⁊c. secunda p. ti. vij. ca. vij. §. i. ante medium

Desperatio ponit a beato gregorio p filia accidit. que et vltorius declaratur. quare de nullo viuente sit desperandum in presenti vita. desuper ponit thema ex psalmo. ij. p. ti. ix. ca. xv.

Desperatio qd oibus piculosior sit pbatur ratiōe i amissibilitatis ⁊ insanabilitatis et inclinabilitatis. ibidem. §. i.

Desperatio secundo est de venia consecnenda pro peccatis ⁊ talis desperans habet de venia falsum estimationē. de rebus erga deū scz de dei misericordia. de dei omnipotentia. ⁊ de propria malicia. ibidem. §. ij.

Desperatio tertio est de misericordia etuadenda. que ostendit ex scriptura. et est triplex misericordia de qua quis desperat se posse euadere. ⁊ ptra quālibet desperationē dant notabilia remedia. Et fortitudo hois desup. puenit ex quattuor. ibi. §. iij.

Desperationē venie tria inducunt. tertia parte. ti. xv. ca. xvij. §. iij. c.

Desperationi de venia datur triplex remediū. et contra desperationē perseuerandi ponuntur tria remedia. ibidem. §. v. d. e.

Desperatio in morte describit vario mō infra sub littera m. scz morte. ⁊ i. p. ti. iij. ca. ij. §. ij. b.

Desperare vel diffidere quis nō debet qñ quis nō cito liberat a flagello vel a temptatiōe. iij. parte. ti. vij. ca. ij. §. vi. in medio

Desponsatio clandestina quō fit sex modis. iij. p. ti. i. ca. xvi. Cetera vide. j. sub matrimonio.

Detractio ponit a beato gregorio p secunda filia inuidie. quō diffinitur. ⁊ duplex differētia describitur inter ipam ⁊ piumeliā. ij. p. ti. vij. ca. iij.

Detractio describit per thema ex psal. quod ⁊ de ipa declaraf. de diffamatione primi et quō detractio variatur septupliciter. Et quō tales tenent ad restitutionem. ⁊ quō debet puniri. ibi. §. i.

Detractionis granitas ostenditur. quia deo odibilis. quia proprio subiecto nocibilis et quia. primo lesibilis ibidem. §. secundo.

Detractionis grauitas ostenditur eoq purgatur difficulter quod ad longum probatur quomodo tales tenentur ad restitutionem. et non solum loquentes. sed etiam audientes Et consentire constringit dupliciter. et ibidem. §. iij.

Detractor et susurro in quibus differunt. scda parte. ii. viij. c. v

Detractione quomodo duobus modis fama et honor proximi damnificatur. et quomodo audit detractionem dicit alqs per hoc similititer damnificatur fama et honor proximi. et quomodo talis tenetur ad restitutionem. secunda p. ii. ij. ca. ij. §. iij. c. d. e.

Detractoris manus que est vel quomodo describitur et quid significant eius quinque digiti. ij. p. ii. ij. ca. i. §. vicesimo.

Detrahit quis proximo. cum contra eum falsus testimonium dat. et quantum malum hoc sit vis de prima parte. ii. xij. ca. iij. §. xij. e

Deuotio que et qualis ee debeat in diuino officio deuotio vnde dicitur. vnde dicuntur deuoti. qd est deuotio. est duplex causa deuotionis. et quomodo necesse est vt meditatio sit causa deuotiois. tertia parte. ii. xij. ca. x.

Deuotionis effectus quis est. vnde pcedit deuotio quomodo causat tristitiam et cetera. ibidem. paragrapho. primo.

Deuotio et intentio in horis non est in precepto sed dei gratia. iij. parte. titulo. xij. capitu. iij. §. vij. in medio.

Deuotio actualis quomodo et qualiter requiritur ad celebrationem et sacram comunione. et iij. pte. ii. xij. ca. vi. §. vij.

Deuotione et corporis flexione quomodo deus et sancti debent adorari. et iij. p. ii. xij. c. vij. §. ij.

Deuotionibus et diuinis officiis quomodo dñe resistere clerici. iij. parte. ii. xij. ca. ij.

Deum esse trinum et vnuz tripliciter videre possumus scz in scripturis sine doctrinis. in figuris et in creaturis. iij. p. ii. x. ca. vij. §. iij. v. et vi.

Deo trino et vno ponit thema ex psalmo. quod et do ipso declaratur et diuiditur in tria membra. iij parte. ii. x. ca. ij.

Deum quo vident beati. que est tota merces eoz quo vident trinitatez. quo ipa trinitas est nostra beatitudo obiectiua. et quo deus vario modo describitur a pbis. et ibidem. §. i.

Dei trinus esse quo describunt sancti doctores scdm varios actus et et q deus omnia creauit. et q habeat prouidentia de omnibus et ibidem. §. ij.

Deus stat in xbo. v. modis. ibi. §. iij.

Deum quo diuersimode qnqz representat. prima

parte. ii. i. ca. i. §. iij. b

Deum quo videre possumus in pñti vita p septes specula. i. p. ii. iij. ca. vi. a. §. iij. v. qz ad. ii. p. totu. Deus quo vario modo videtur. et ponunt septem gradus per quos venit ad visionem dei. et iij. parte. ii. xv. ca. xvj. §. i. c

Deum quomodo videntur prophete et nos per eos scz in dispensatione innutentis. instruētis. stāris. sedentis. deambulantis. comedēis. et regēis. prima. parte. ii. iij. c. vi. §. xij. xij. xv. xvi. xvj. xvij. et xix.

Deum et dñm Iesum et ipius magnalia videre possumus per quattuor media. prima pte. ii. iij. ca. iij. §. ij. in prima columna.

Dei similitudo est triplex. scz esse. noticie. et potētie. ij. p. ii. iij. ca. primo. §. iij. b.

Dei q sit liberum arbitrium ostenditur et probatur auctoritate et ratio. prima parte. iij. iij. ca. ij. §. ij. b.

Deus quo dupliciter videtur et in duplici forma. i. pte. ii. iij. ca. vi. §. xvij. et xix.

Deus quomodo videtur facie ad faciem et quo intelligitur illa auctoritas. i. p. ii. iij. capi. vi. §. x. a

Deus quomodo sedet in ptemplariis et in celestibus tripliciter. i. p. ii. iij. ca. vi. §. xvi. b

Deus q aliquid nulli debet ex necessitate sed ex gratia probatur et ostenditur. i. p. ii. v. ca. ij. §. xi. c

Deum quomodo scriptura dicit iratum Est autē ira dei triplex. siue dicere possumus. q deus tripliciter irascitur. prima. p. ii. vi. ca. ii. §. ij. b. infra. c. et e.

Deus q sit causa peccati neqz directe neqz indirecte probatur et declarat vario modo. et q deus dicitur excecāre vel obdurare quid importat. et prima. pte. ii. vi. ca. xij. b. per totum.

Deus temptat homines. non tñ sicut diabolus. nec vt plus discat sed vt bonum occultum alijs pate faciat. et q periculosum est non temptari a deo et prima. p. ii. vi. ca. xij.

Dei varia bonitas describitur sup sub. b. scz bonitas Deus quo ostendit nobis suam variā bonitatem. i. pte. ii. xij. ca. ij. §. vi.

Deus bonus est et quomodo suā bonitatē communicat creaturis ibidem. §. vij.

Deus quo in corde nro. i. voluntate opatur septē modis. prima p. ii. iij. ca. xij. §. ij. b.

Deus quo vult a nobis nouē. quoz octo vult in pñti. et nonū in celo. i. pte. ii. xij. ca. i. §. vij.

Deus qui est bonū increatū describitur et cognoscitur tribus modis et i. p. ii. xij. c. ij. §. v. per totū

Deus odit sed sine sui mutatione probatur ex scripturis et figuris vario modo et quid est odiū dei et prima parte. ii. vi. ca. iij. §. i.

Deus qui est pater misericordiarum quomodo suos liberat a sex malis mundi. prima parte. ii. v. capi. iij. §. iij.

Dei nomen quomodo sumitur a quattuor siue

ad quatuor scz ad sanctificationem. ad confessio-
nem. ad implorationem. et ad dicti sui confirma-
tionem. prima pte. ii. iij. capi. iij. §. iij. c.

Dei quomodo est triplex retributio. scz tempora-
litaris. penalaris. et eterne felicitatis. prima pte.
ii. iij. ca. vi. §. i. f. g. b.

Deus quomodo diuersimode vocat hominem
ad laborandum in vinea ecclesie. i. p. ii. v. c. ij. §. vi.
Deus qd odiri non potest ostenditur et probatur
quid sit odium dei et quid odiri. deum. ij. pte. ii.
iij. ca. iij. §. ij.

Deus quomodo ab homine iudicatur temera-
rie. ponunt desup alique auctoritates que et expo-
nuntur. ij. p. ii. iij. ca. viij. §. ij.

Deo quomodo debemus esse grati. propter obla-
ta diuina. collata. sacramentalia. sublata infer-
nalia. data naturalia. allata temporalia. et reseruata
supernaturalia. ij. p. i. iij. c. ix. §. viij. ix. x. xi. xij. x. xij.

Dei varie temprois vide varia. infra sub lra. i. scz
temptatio. et. ij. parte. ii. iij. ca. x.

Dei opatio que a peccatoribus non considerat sed
qua cuncta regit. qua aliquos deserit et qua vni-
uersa cognoscit. ij. p. ii. v. ca. xi. §. ij.

Deus quo habetur odio et deus quo dupliciter
cognosci siue apprehendi pot ab homie. ab aliqui-
bus pot deus odio haberi tripliciter. et quantum
peccati illud sit. ij. p. i. viij. c. iij. §. iij. c. d. e. f. g. b.

Deus quo non possumus arguere vel inculpare
qd non punit suis sed omia que facit bonis et ma-
lis iuste facit. hoc pot ostendi tribus rationibus. ij. p.
ii. viij. ca. viij. §. ij. b.

Deus quomodo prexit et protegit. suos triplici
scuto. ij. parte. ii. xij. ca. viij. §. i. b.

Deus quomodo et quare dicitur medicus. quo-
modo et qualiter ipe resuscitat infirmos. et. iij.
parte ii. viij. ca. i. §. ij. c.

Deus solus peccata dimittit et. et quare hoc nul-
li alteri pot communicare. iij. parte. ii. xij. ca. xij. §. v
circa principium.

Deus quomodo flagellat hominem in presenti vi-
ta quinqz de causis. et quomodo quis ponitur a
deo in pnti non solum p culpa sua. sed etia p alie-
na. et hoc triplici rone. ij. p. ii. xij. c. i. §. i. ij. x. iij.

Deus quo vario modo visitat per penas in pre-
senti. et in purgatorio quomodo punit pecca. et quali-
ter punit nescientes. et qualiter scientes. ibi. ca. ij.

Dei nomen sumptum per essentiam. per adop-
tionem. et p falsam estimatione describitur per the-
ma ex psalmo. quod et de ipo declaratur. iij. par-
te. ii. xij. ca. i.

Dei nomen proprie et stricte sumptu quomodo
a nobis cognoscitur. quomodo possumus euz no-
minare ex suis operibus et. ibi. §. i.

Dei nomen large sumptum. quomodo dicitur
comunicabile nobis. hoc dupliciter ostenditur. et
quomodo anima se eleuare debet in deum in co-

gitationibus et ibidem. §. ij.

Deus quomodo dicitur falsa opinione. probat
ex scriptura. sunt tria genera falforum deorum.
quomodo gentiles illos adorabant. et qui princi-
paliter hoc fecerunt. ibidem. §. iij.

Dei visio describitur vario modo infra sub litte-
ra. v. scz visio. et. iij. p. ii. xij. ca. iij.

Deus quomodo est caput ecclesie. et omnium ho-
minum secundum diuersos status et quomodo
deus mirabiliter exaltauit caput ecclesie tam mi-
litaris qz triumphantis. iij. parte titulo. xxi. c. i.

Deus quomodo est caput esse declaratur plenis-
us. et quomodo et quare hoc xpo specialiter com-
perit. et quomodo xpus est caput omnium viato-
rum et omnium hominum secundum diuersos
gradus. et. ibidem. §. i.

Deus scilicet xps quo operatus est salute in me-
dio diuini. i. medio regali. i. medio tpali. i. medio
locali. et in medio virtuali. et. ibidem. c. ij. p. totu

Dei fructio describitur vario modo infra sub li-
tera. f. scilicet fructio et in terna parte. ii. xij. ca. vi.

Dei filium deuit incarnari magis qz patrem. vlt
spiritum sanctum tribus rationibus. terna parte
i. xxi. capitulo. secundo. §. primo. b.

Dei dilectio describitur infra sub dilectione. et
quarta parte titulo. vi. ca. tertio et per sequentia

Deus q immortalis est probat tri. us rationibz
et quomodo perfectio ipsius opationis dependet ex
quatuor et quomodo beatitudo est perfectissima
et. quarta parte. titulo. x. capitulo. viij. §. i.

Deum quomodo aduocis anima tribus coside-
rationibus. quarta. parte. ii. x. ca. v. §. iij. b. p. totu

Deus quomodo timetur timore filiali et quomo-
do iste timor pcedit ex septem que excellentissime
reperiuntur in deo iij. p. ii. xij. et per omnes. §.
illius capituli.

Deus quomodo dicitur esse in rebus creatis tri-
pliciter. scilicet per essentiam. presentiam et poten-
tiam quarta par. ii. xv. c. xxi. infra principium.

Dei iudicium describitur vario modo infra sub
litera. i. scilicet. iudicio diuino.

Deo quomodo quis inimicatur per amore sui
ipsius et. secunda par. ii. v. capitulo. xij. §. primo

Dei quomodo accipimus beneficia singularia.
generalia specialia. quomodo ipsi debemus ee
grati et. iij. parte. ii. v. c. xij. §. ij. per totum

Deus quomodo septem modis operatur in corde
nostro id est in voluntate vt eam ad perfectione
ducatur et. prima parte titulo quarto. capi. xij. §. i.

Deus quomodo in homine principaliter possu-
lat cor et quare et quomodo est custodiendum.
et prima parte ii. quarto. c. xij. §. ij.

Dei misericordia et bonitate quomodo est spe-
randu et. ij. parte titu. viij. c. viij. §. i. ante mediu

Deo viso et amato quo sancti habent gaudium et
delectationem. iij. parte. ii. xij. ca. vi.

Diaboli temptatio

quomodo pbatur ex sacra scriptura. quid est temptare. quid est expimentū sumere de aliquo. qño proprium officium dyaboli est temptare. pñ. pñ. parte. ii. vi. ca. xij. §. i.

Dyabolus triplici de causa mouetur ad temptandum homines. scz malicia. superbia. et inuidia. Et declarantur circa hoc tres questiones. ibidem. §. ij. Dyabolus quomodo temptat generalitate videt varietate modorum et qualitate temptatorum. ibi. §. iij. Dyabolus quomodo temptat ante. et retro. a sursum. et deorsum. a dextris et a sinistris. ibidem. §. tertio. c. d. e. f.

Dyabolus quomodo temptauit in celo. et quomodo et quos. in paradiso quos et in mundo qñs ibidem. §. iij. b.

Dyabolus quomodo temptat omni tempe scz a principio mundi vsqz ad hñz. et ibi. iij. i.

Dyabolus quomodo temptat varijs modis. uoluit conuersos vel ad religionem vel ad penitentiam. vel ad alia bona. ibi. §. iij. k.

Dyabolus quomodo temptat omni tempe a principio operationis. et in medio et in fine. ibi. §. iij. m.

Dyaboli septem sunt genera temptationum. quarum prima est importuna. secunda dicitur dura. tertia sunt riles quaria occulta. quinta violenta. sexta perplexa. septima fraudulenta. ibi. §. iij.

Dyabolus quomodo temptat infideles. et quomodo fideles et quomodo inter fideles bonos et malos. et inter bonos perfectos et infideles vario modo temptat. ibidem. §. v. Imperfecti et infirmi nullo modo debent appetere temptari. et triplici ratione. ibi. §. v. d. e. f. Iusti et perfecti appetere debent temptari ppter varia merita. ibi. dem. §. v. g. b. i.

Dyabolus superatus i temptatione hominis. ut possit amplius temptare circa quod notat duplex opinio. ibidem. v. k.

Dyabolus qñ reuertitur ad euz quem dimisit pbatur auctoritate sacre scripture. ibi. §. v. l.

Dyaboli temptationum ponuntur septem remedia que pbantur ex auctoritatibus sacre scripture. ibi. dem. §. vi.

Dyabolus quomodo vario modo se transfert in angelum lucis et in formas varias ad decipiendum homines. ponunt de super multa exempla et auctoritates. ij. p. ii. ij. ca. viij. §. ij. b.

Dyabolus quomodo et qualiter subtiliter temptat ad decipiendam virginem et alias personas spirituales. de quibus isti debent abstinere. et quibus ipsis valent ad adiuvandum. tertia parte. ii. ij. ca. ij. §. viij.

Dyabolorum siue demoniorum sunt septem nomina. et quid significant. et quid figurant. iij. parte. ii. xviij. ca. v. §. iij. ultra medium

Dyabolus quomodo temptat hominem vario modo de castitate. quarta parte. titulo quarto. ca. vi. §. i. ibidem. prima quidem.

Dyaboli siue demones quomodo habent fidem iuxta illud iacobi secundo. demones credunt. et quarta parte. ii. viij. ca. ij. §. iij. circa medium.

Dyabolus quomodo super omnia impugnat et temptat hominem et decipere querit. quarta parte. ii. xij. ca. iij. §. g. vel post medium.

Dyabolus quomodo secundum quattuor status hominum quadrupliciter temptat homines. quomodo assumulatur brachi. quomodo basilisco. quomodo leoni et cetera. ibidem. §. i.

Dyabolus quomodo decem modis temptat hominem. et quomodo temptat per quinqz sensus hominis. ibidem. §. ij.

Dyabolus quomodo temptat et tentat animam quinqz cornibus. et quomodo hominem terribiliter temptat. et ibidem. §. iij.

Dyabolus quomodo a nobis illuditur. et quibus suffragijs et modis terijtur. ibidem. §. iij.

Dyabolus quomodo spūaliter spoliat siue violat templum anime. iij. p. ii. xij. ca. vi. §. vj. b.

Dyaboli quomodo infestant animam varijs temptationibus in morte. iij. p. ii. xij. ca. viij. §. v.

Dyabolus quomodo opatur circa fantasiam hominis ad decipiendum. i. p. ii. ij. ca. vi. §. iij.

Dyabolus quomodo immitit homini spūales temptationes. et quomodo per donū scientie posuimus inter ipsius suggestiones diuinas et spirationes differentiam. et iij. parte. ii. xvi. ca. i. §. viij.

Dyabolus quomodo precipite aggreditur hominem in fine gravissime et astutissime temptationes et quare et quibus. et quomodo ponit obsidionem. et i. parte. ii. v. ca. ij. §. i. per totum

Dyabolus quomodo mors dicitur pbatur. et quare cum uno exemplo. i. p. ii. v. ca. iij. §. iij. g.

Dyabolus quomodo vario modo immitit timorem in cordibus hominum quomodo est rex super oēs filias superbie. quomodo superbia immitit in aīas. et iij. parte. ii. xij. ca. iij. §. iij.

Dyaconus in ordinatōe sua habet duos actus scz legere euangelium et portare sacramentū. et quomodo imprimis sibi caracter super quibus habet potestatem. et iij. p. ii. xij. ca. xvi. §. iij. c.

Dyaconus quid respicit. quod est ipsius officium. quod ipsi debent promitti. quod habet facere. et ibi. §. ix. g.

Archidiaconi officium describit vario modo super sublimia. scz archidiaconus. et iij. p. ii. xij. ca. vi.

Dyacono. quomodo imprimis caracter. quā potestatem in illo accipit. et iij. p. ii. xij. ca. xvi. §. iij. c.

Dies dominica quomodo

est multum privilegiata propter multa magnifica que in ea facta sunt. et quibus bonis homines debent

vacare ista die. et quedam questio desuper. ij. p.
 ti. ix. ca. vij. §. iij. infra principium.
 Duos siue menses quō computant scdm kalen-
 das nonas et ydus. et quid significant. ij. parte. r.
 vi. ca. iij. §. v. h
 Diet q̄ maledixit iob. quō hoc intelligitur. quid
 p hoc significat. et dies clarus est multiplex. ij. pre-
 ti. vij. ca. v. §. iij. g. vsq ad finem
 Dies ieiunij describunt infra sub ieiunio. r. ij.
 parte. ti. vi. ca. ij. §. i.
 Dignitates et honores querere ut ep̄atū. et. vitz
 licet et quō. arguit p et contra. et concluditur. ij.
 parte. ti. iij. ca. v. §. iij.
 Dignitates officia siue beneficia appetere infra
 ep̄atum. vtrū mortale sit vel licitū arguit p et cō-
 tra. et r̄ndetur ad argumenta. Et quō hmoi sunt
 appetenda. ibidem. §. iij.
 Sed quid de dignitatibz et officijs secularibus. si
 appetantur per preces. obsequia et. vtz sit peccas-
 tum. et. Et quō dicit. Iudicium est his qui pre-
 sunt. et. ibidē. §. v.
 Dignitatis vel officiij renunciatio i qualiter fieri
 debet. ij. parte. ti. xix. ca. v.
 Dignitas ecclesiastica quō cognoscit i multis. ij.
 parte. ti. xxiij. ca. lxiij.
 Dignitates et honores pcurare q̄ periculosum
 sit. quō quis se cauere debet ab hmoi. ij. parte. ti.
 iij. cap. v. §. ij.
 Diligendus quō ē deus qui est supra nos. quō
 nos ipsos. quō primum qui est iuxta nos et. et quo
 ordine ista fieri debent. ij. p. ti. vi. ca. iij.
 Diligi quō debet deus sup oia et ante omnia hoc
 probat vario modo ex scriptura. ibidem. §. i.
 Ad dilectiōz dei quō nos inuitat sacra scriptura.
 incitat natura. excitat gratia nobis exhibita. solli-
 citat glā pmissa. et hoc clamat vniuersa creatura
 ibidem. §. ij.
 Diligi q̄ magis debet deus q̄. primum pbatut et
 vltimus declaratur. ibidem. §. iij.
 Diligere debem? deū magis q̄ nosmetipsos. qd
 similiter pbatut ibidem. §. iij.
 Diligere deū sup oia nos cogit ratio. puidenue.
 rō varie bonitatis. et rō amittentie et p̄pinitatis
 et que vtilitas ē vt deū diligamus et. ibi. §. v.
 Diligere quō debet homo seipm ex charitate ista
 dilectione. ibidem. §. vi.
 Dilectio suūpius ex charitate quō p̄sistit in quibz
 q̄. et que sunt ista signa amicitie. ibidem. §. vij.
 Diligere quomodo homo debet seipm magis q̄
 primum. et magis aiam primi q̄ corpus primum.
 et magis corpus primum q̄ corpus primum ceteris
 paribus. ibidē. §. viij. Cū charitas qua q̄
 diligit deū. seipm et primum sit ex charitate dirigē-
 da. et declaraf. ibidem. §. ix.
 Septem sunt que valent vt quis ametura deo.
 ibidem. §. x.

Dilectio primi describitur vario modo. i. sub lra
 p. scz primo et iij. parte. ti. vi. ca. iij.
 Dilectio inimicorū quō fieri debet et quō intelli-
 gitur. iij. parte. ti. vi. ca. iij. §. i.
 Dilectionis signa et effectus que sunt. et. ibi. §. ij.
 Ad dilectionem proximi multa nos inuitant. et
 multiplex emolumentū quod homo consequitur
 ex bmo dilectione. ibidem. §. iij.
 Dilectionis ordo quomodo sit seruandus. vtrū
 sit magis diligendus vnus q̄ alius. ibi. §. iij.
 Diligere quem magis debemus an meliorem q̄
 cōiunctiorem. ibidem. §. v.
 Diligendus vtrum magis sit qui est coniunctus
 secundum carnalem copulam q̄ coniunctus fm
 alias coniunctiones. ibidem. §. vi.
 Diligi vtrum magis debet ex charitate pater vel
 filius primum et. Quomodo isti gradus compu-
 tantur in ordine dilectionis. ibidem. §. vij.
 Diligi vtrum magis debet pater vel mater ibi-
 dem. §. viij.
 Diligere vtrum quis plus debet proximum q̄ parē-
 tes. ibidem. §. nouo.
 Diligere vtrum quis magis debeat benefactorem
 q̄ beneficiatum. ibidē. §. x.
 Dilectionis siue charitatis ordo vtrum maneat
 in patria. ibidem. §. xi.
 De dilectione vide etiam supra sub charitate.
 Dilectio siue charitas quomodo est suo prece-
 pto iuxta illud. diliges dominū deum tuū et. hoc
 est maximum et. iij. p. ti. vi. ca. v. §. i.
 De dilectione sufficienter sunt data ista duo pre-
 cepta. vbi christus dixit. In his duobus manda-
 tis vniuersa lex pendet et prophete. quare hoc est.
 et cetera. ibidem. §. ij.
 Dilectionis preceptū. quomodo diuersimode
 inuenitur traditum in scriptura. Et duplici-
 ter contingit diligere deum ex toto corde et ex to-
 ta anima. et. ibidem. §. tertius
 Dilectio proximi describitur iuxta illud. diliges
 proximum tuum sicut teipsum. vbi r̄gitur diligēt
 di ratio et modus dilectionis. quomodo intelli-
 gitur ista dilectio. quomodo proximus debet diligi
 et. ibidem. §. quarto.
 Diligere quomodo debemus primum sicut cri-
 stus dilexit nos. iuxta illud. hoc est p̄ceptū meū
 vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. ibidem. §. v.
 Dilectio quando est principalis actus caritatis
 et quomodo magis conuenit charitati amare q̄
 amari. et huius est duplex signum. et. ibidem. ca.
 pitulo. sexto.
 Diligendus quomodo est deus propter seipsum
 quid importat ly propter ibidem. c. vi. §. i.
 Dispensatio quando non p̄dest in collatione be-
 neficiorū. ibidem. §. vij. viij. et. x.
 Dilectio inimicorum quomodo sit intelligen-
 da. iuxta illud. diligite inimicos. et. vtrū ibi. §. v.

Diligere deū et primum quod illorum est magis meritorium. ibidem. §. iij.
Diligere amicum vel inimicum. quod est magis meritorium. ibidem. §. iij.
Deus quomodo in hac vita immediate diligatur et amatur. et sine modo. et totaliter. hoc declaratur. **D**ilectio rps magis petri q̄ iohannem euangelistam. iij. parte. ii. x. ca. iij. §. iij. b.
Dilectio siue tentio est scda dos anime. q̄o ista dilectio figurat igni et quomodo aliquis diligat et amat in patria. 7c. iij. p. ri. iij. ca. v. et. vi.
Dilectio amor beniuolentia et charitas quomodo inter se differunt. iij. parte. ii. vi. ca. i. b.
Diluuiū nondū factū uiuebant hoīes diuini? q̄ nunc ppter sex causas. i. p. ri. v. ca. i. §. v. e.
Dirigere q̄o unusquisq̄ se debet scdm nouem regulas directiuas totius uite humane. iij. pte. titulo. ij. ca. iij.
Disciplina est triplex. scz disciplina dei. prelati. et lui. et disciplina sumptus est triplex. iij. parte. titulo. xvi. ca. viij.
Disciplina hominis in stando redditur reprobabilis nouem modis. ibidem. §. iij.
Disciplina hominis q̄o figurat per guttur suauissimū. et q̄o homo debet esse bene ordinatus p disciplinam. iij. p. ri. ij. ca. iij. circa finem.
Disciplinē qualitate q̄o se habere debent religio si in ambulando. in stando. in habitu. 7c. Et quomodo se habere debent diuersimode in diuersis locis. iij. parte. ii. xvi. ca. viij.
Discendo sacram scripturam sex sunt que precipue ad hoc valent. que figurantur per sex gradus quibus ascendeat ad thronum salomonis. Et tria sunt que impediunt pfectionem studij. iij. p. titu. iij. ca. xi. §. i.
Discretionis annus quis est in quo quis tenet ad confessionem. et aliquorū opiones desup. ij. p. titu. ix. ca. viij. §. ij. b.
Discordia est sexta filia inanis glorie scz gregoriū. et agitur de pccalitatibus ciuitatū. et quando discordia est peccatum mortale. quando veniale. et quando nullum. Et discordia tripliciter potest contingere. ij. parte. ii. iij. ca. viij.
Discordia et seditio que mala faciunt in multitudine. quomodo differt a scissinate. et a bello. et a rixa. quare ē speciale peccatū et mortale 7c. ibi. §. i.
Discordia et seditione pccalitati ciuitatū et castro rum tria mala describunt. ibidē. §. i. ij. iij. et. v.
Discordia vel pccalictio vel seditio ē triplex scz dissensionis. internalis discordationis fraternalis et seditionis popularis. Et hmoi seditionibz particularibz offenditur magna fuitas. magna crudelitas. et magna in ea diuturnitas. Et tria sunt que generant discordiā in unitate eccle. ibi. §. iij.
Discordie quomodo multiplex peccatū causant principaliter tamen tres iniquitates. ibi. §. iij.

Discordie et seditiones particulares damna horribilia secūtur. et triplex malus labor est in istis discordijs. ibidem. §. v.

Discutienda quomodo sint opera exteriora. et quomodo unusquisq̄ procurare debet opus suum si recte sit et cetera. tertia parte. titulo viij. capitulo. i. §. i.

Dissensio in opinionibus inter habentes charitatem sicut inter paulum. et barnabam. actuum. xv. quomodo salua pace fieri potest. iij. parte. ii. vi. ca. viij. §. i. circa medium.

Dissimulandi et n̄ corrigendi delicta sunt quatuor cause. ij. parte. titulo nono. capitu. v. §. iij. ante finem.

Dispensare in legibus vel interpretari ad quos spectat. Et prelati possunt et debent dispensare cū causa rationalis adest. et quibus. et in quibus prohibetur dispensatio 7c. prima parte. titulo. xvj. c. vnico. §. xx.

Dispensatio et irritatio in quibus differunt in voti obligatione. ij. parte. titulo. xi. capitulo. ij. §. sexto. circa finem.

Dispensationibus quomodo se habere debet episcopus ad varios casus. et vbi potest. et vbi non potest. 7c. Et in quibus solus papa bz dispensare tertia parte. ii. x. ca. ij. §. v.

Dispensare solus papa potest in quiquaginta casibus. que per ordinem enumerantur. 7c. iij. parte. ii. x. ca. v. ij.

Dispensari cum quibus possit papa in beneficiis habendis. 7c. iij. p. ri. xv. ca. i. §. iij. infra medium.

Dispensare vel ministrare quis habet sacramentum eucharistie. et a quibus debet sumi. 7c. tertia parte. titulo decimoquarto. capitulo duodecimo paragrapho. iij.

Dispensare cum quibus potest ecclesia tempore ieiuniorum et cetera. ij. parte. ii. sexto. ca. ij. §. iij. et. v. q̄o sit. et quis est modus dilectionis dei. quid importat iste modus 7c. ibidem. §. ij.

Dispensationes quomodo fieri debent cū legitimis. tertia parte. titulo. vicesimo octauo. capitulo quarto. §. ij.

Dispensatio quomodo et quando fieri debet cum ordinandis. et in quacūq̄ etate. 7c. tertia parte. titulo xij. ca. xvi. §. xv.

Displicentia est triplex propter quam quis habet odio proximum. scilicet propter displicentiam veritatis p fdiplacitiam bonitatis et ppter displicentiam recepte penalitatis. ij. p. ri. viij. c. iij. §. iij. l. m. n. o. p.
Displicentiam siue dolorem qualem quis habere debet de peccatis. terna parte. titulo. iij. capitulo. x. §. v.

Disponere quomodo quis se debet ad mortem. que debet ordinare 7c. iij. parte. titulo. x. cap. i. §. ij. etiam. iij. aliqua.

Diuitie quomodo lacerant mentes hominum.

et in diuersis occupant. et in varijs bonis imper-
diunt. 2c. i. p. ti. v. ca. iij. §. i. c.

Diuitie siue substantie tpales que dicuntur. quō
sint distribuende. 2c. i. p. ti. v. ca. iij. §. i. b.

Diuitias aliqui amant. et non habent. alij habēt
et non amant. alij ne bñt nec amant. et alij bñt et
amant. ij. pte. ti. i. ca. i. §. i. d. e. f. g.

Circa diuitias tempales miser auarus quō expe-
ritur triplicē dolorosa in angustiam. ij. parte. titu-
lo. i. ca. iij. §. i.

Diuitiarū quomodo et quare est cupiditas insa-
tiabilis. ponuntur desuper tres rationes. ij. parte
ti. i. ca. ij. per totum.

Diuitie ppter tria dicunt māmona iniquitatis
in euangelio luce cum exemplo. ij. p. ti. i. c. xij. §. i.

Diuitiarū amor siue cupiditas quō sit remouē-
dus. et quid sit frui quare diuitie non sunt dili-
gende. et quō cor non sit apponendū ad diuitias.
ibidem. §. vij.

Diuitie sunt triplices scz criminales. tempales et
spūales. et quō aliqui vane glīantur de primis.
alij de scōis. et alij de terrijs. ij. p. ti. iij. ca. i. §. ij.

Diuitie non bñt in se beatitudinem hoīs quod
ōnditur et probat. Et ponuntur desuper tres rōes
iij. parte. ti. vij. ca. iij. §. ij.

Diuitias siue bona tempalia non debet homo ti-
mere perdere ppter septem pditiones terrenorum
iij. parte. ti. iij. ca. ij. per totum.

Dives et pomposi quō glōriant i suis edificijs. et
in gloria domus sue. vario mō declaraf ad longū
et notabiliter p multa exēpla et auctoritates. ij. p.
te. ti. iij. ca. iij. §. vi. per totum.

Dives sine elemosina est q̄rta abusus iter. xij. ab-
siones diuersorū. et quomodo sit periculosa. i. pte
ti. v. ca. ij. §. vij. g.

Diuitibus q̄ necessaria sit amicitia. pbatur va-
rio mō. iij. p. ti. v. ca. xj. §. i. infra medium.

Diuinatio est scōm genus superstitionis. quare
mortale peccatū. vbi pbibet. qui dicunt diuinato-
res. Et ē triplex gen⁹ diuinatōis. ij. p. ti. xij. c. i. §. iij.

Diuortū describit vario mō. j. sub lēa m. scz ma-
trimoniū. et ij. p. ti. i. ca. xxi. p. to et ti. iij. ca. x. p. to.
Diuisio ecclesie tpe scimatis describit. j. sub lēa f.
sq̄ scisma. et ij. p. ti. iij. ca. xi. per totum.

Doctores et scolares

quō debent postulare et pcurare sciam p bonitatē
disciplinā et bñilitatem. quō dñt vacare aquisitōi
ponunt multi magni in exemplū qui hoc fecerūt
2c. iij. p. ti. v. ca. i. §. ij. et tertio.

Doctor siue mgt in theologia quare scire debet
humanas scientias 2c. ibidem. ca. ij.

Doctor siue mgt in theologia. vtz tenet scire ius
canonicū. et quō differunt theologia et scientia ca-
nonica modo p̄siderandi q̄ru ad quinqz. et quō
est illicitū. pcurare magistratū. 2c. ibidē. ca. ij. §. ij.

Doctores et mgti scolariū vtz pñt scolarijs
collectā imponere. vel erigere p festo celebrando
vel pecuniā. ibidem. ca. ij. §. v.

Utrū possunt aliqua erigi p ea vel solui aut etiā
pro sciētia eundi ad studiū. aut substituendo aliū
in locū sui in docendo. ibi. ca. ij. §. vi. et vij.

In doctore vel mgtm vtrū recipi possit monach⁹
vel de ordine mendicantiū. ibi. ca. ij. §. vij.

Utrū auditores magistrorū tenentur diuersas
opinionēs excusant a peccato si opinionēs eorū
tenent quando non sunt bone. 2c. ibi. c. ij. §. ix.

Doctoz siue mgtorū varia vitia enumerant vlti-
tra cōmunia. in quibz p̄muniter sunt culpabiles
vel in toto vel in parte. ibidem. ca. ij. §. x.

Circa doctoz doctrinā nota triplicem differentiā
quedā sunt reprobate tanq̄ falsē et erronee. que-
dam vero declarantur apochriphē. et quoz. et quis
ordo tenendus est in solutione alicuius q̄ōis. i.
parte. ti. xvij. ca. i. §. xvij.

Doctor pro doctrina quomodo recipere potest pe-
cunias a scolarijs et cetera. scōa parte. titulo pri-
mo ca. v. §. vij. g.

Doctorem qualem clericum oportet esse secundū
apostolum. in quo cōsistit iste doctoratus. et quō-
modo non debent propter subsānationem et veri-
fionem cessare. 2c. tertia parte. titulo. xij. capitulo
tertio. §. vij.

Doctores qui admittunt religiosos sine habitu
ad lectiones legum vel medicine excommunicari
sunt maiori sententia. hoc vltius declaratur ter-
tia par e. ti. xxiij. ca. xxvij.

Doctozum aureola quibus debetur cui doctrine
cōuenit ista aureola qui eā habere et q̄ n̄ h̄tē pñt. et
propter quem finem. tertia parte. titulo. xxi. capi-
tulo. vij. §. ij.

Doctores boni quomodo dicuntur celi propter
lumen sapientie quomodo assimilantur gallo.
cuius proprietates ascribuntur ipsis ad faciendū
similia quomodo sancti doctores se regebant.
2c. tertia parte. titulo. tricesimo. primo. capitulo de
cimo. §. tertio.

Doctrina describitur infra sub littera f. scilicet sci-
entia et scriptura vide etiam hic supra

Doctrinarum ecclesie precipue doctozum quedā
sunt reprobate tanq̄ falsē et erronee. quedam de-
clarantur apochriphē. et quozum. et aliquid dici-
tur apochriphum dupliciter. quedam vero appro-
bate ab ecclesia et quozum doctozum. Et quis sit
ordo tenendus in solutione alicuius questionis
prima parte. titulo decimo. primo. capitulo. pri-
mo. §. xvij.

Doctrina sacra describitur ad longū et notabili-
ter infra sub littera f. scilicet scriptura sacra.

Doctrina gentiliū philosophorū vel poeta-
rum quomodo non profunt ad salutem. et cetera
quarta parte. titulo vndecimo. ca. iij. per totum.

Dolor siue tristitia dicitur sexta passio et per quod contingit quod tristitia aliquis magis fugiat quam delectationem appetat. et huius sunt tres species. et in parte. titulo. sexto capitulo. sexto.

Dolor contritionis. siue de peccatis describitur vario modo. supra sub contritione et tertia parte. titulo. xiiij. capitulo. xviij.

Dolores beate virginis describuntur infra in speciali tabula de beata virgine post istam immediate sub littera d.

Dolus fraudis et astucia licet in actibus aliorum peccatorum reperiuntur communius tamen in vitio circa acquisitionem temporalium. ibidem. §. i.

Dolus secundum beatum thomam est executio animie. in quo consistit. quomodo exercetur. et. ij. parte. titulo. primo. c. xviij. §. ij. et. ij.

De dolo etiam habetur quedam regula in iure que declaratur. i. p. ii. r. ca. unico sub littera. d. scilicet dolo Domestici et uxoris filij serui quomodo sunt regendi. et quomodo indomestica coniunctio sunt tres combinationes. scilicet domini ad seruum. viri ad uxorem et patris ad filium. prima parte. ii. xiiij. c. vi. §. v.

Dominica dies quomodo est multum privilegia ta propter multa magnifica in eadem die facta. et quibus homines debent vacare illa die. et quedam questio de super. c. ij. p. ii. r. c. vij. §. iij. infra principium Domini tempore quomodo est introductum quibus figuratur. Et hic principaliter agitur de impatore. quomodo imperat ad varias gentes est translatus. et quando venit ad alamanos. et. iij. p. titulo. tercio. capitulo primo.

Domini siue rectores non debent propria auctoritate usurpare sibi dominium. sed debent institui a superioribus. quando quis potest dici dominus et qui iuste sibi dominium usurpant fures sunt. et quando tenentur ad restitutionem. ibidem. §. i.

Domini quando debent esse ornati virtutibus et eandem possidere. ibidem. §. ij. iij. iij. v. et. vi.

Domini quando debent habere actum et exercitium regimini regulari secundum rationem. et dominus quis dicitur propter paritatem. propter severitatem propter pietatem et propter liberalitatem. ibidem. §. vij.

Domini et principes quas bonas condiciones in se habere debent. ibidem. §. viij.

Domini et rectores rei publice quando in se habere debent quantumque sunt ipsis necessaria. et. ibidem. §. ix.

Dominium et civitatum et regnum. quando introductum est. et quando translatum est de una civitate ad aliam siue dominio. et quando licite acquiritur vel etiam perdat. ibi. ca. ij.

Dominium siue usus rebus quando expedit esse contra naturam lapsu. ibidem. ca. ij. §. i.

Domina res vix sunt distincta. declaratur per tres conclusiones. ibidem. ca. ij. §. ij.

Domini res divisio quomodo fieri potuit. aut qua lege posuit. ibidem. ca. ij. §. iij.

Dominia rerum an ab initio iuste divisa iuste possint in alios a primis dominis vel dominis trans ferri. ibidem. ca. ij. §. ii. ij.

Dominij proprietates et ius cum declaratione terminorum usufructus et usus passionis vario modo describuntur. et declarantur. ibi. ca. iij. per totum.

Dominorum siue principum siue rectorum communium varia vitia describuntur. in quibus culpabiles reperiuntur. et similiter etiam eorumque officiales ibidem. ca. quarto. per totum

Dominorum de feudis et feudariis habes infra sub scilicet feudis. et ibidem. ca. v. per totum.

Domini quomodo in aliquibus casibus erigere possunt a subditis ultra consuetum. siue ultra statutum. ibidem. ca. v. §. vi. b

De dominorum servis et servitio habes infra sub littera scilicet Servitus.

Dominorum siue principum et rectorum communium siue officialium adhuc alia vitia describuntur in quibus communiter sunt culpabiles. ibidem. capi. vi. §. xi. Et principaliter paragrapho. xij. ibi tangitur regula. vel ibi nota.

Domini temporales qui imponunt collectas vel impositiones vel gravamina. vel pedagia. quando dicuntur rapine. quando licite et quando non. et. ij. p. ii. i. ca. xij. Ponuntur ser casus in quibus licitum est dominis erigere a subditis ultra consuetum vel statutum. ibi dem. §. secundo.

Dominis vide etiam infra sub. p. scilicet principes et prelati.

Dis sine fraude est sexta abusio inter. xij. abusiones diversorum. i. parte. ii. v. ca. ij. §. viij. i.

Dominium siue dignitates vel honores procurare quod periculosum sit. quomodo quilibet se cavere debet ab huiusmodi procuracionibus. dantur. multi in exemplum qui hoc fecerunt. ij. parte. titulo. tercio. ca. v. §. ij.

Dominus primus quis fuit. et de dominio regali et imperiali loqui possumus dupliciter. Et qui domini fuerunt post Layn longo tempore. et. iij. parte. titulo. xiiij. capitulo. quinto. §. decimo quarto post principium incipe

Domini temporales quomodo comparantur lune. et proprietates lune ad ipsos applicantur. tertia parte. ii. xiiij. ca. i. §. ij.

Domini qui prohibent subditis ne faciant obsequia corporalia personis ecclesiasticis. excommunicati sunt maiori sententia. Et quomodo illud intelligitur verbum prohibent. tertia parte. titulum. xiiij. capi. xvij.

Domini et eorundem officiales excommunicati sunt maiori sententia. qui gravant aut gravandi licentiam dant in clerum vel eorundem consanguineos per sententias latic contra eos. ibidem. capitulo vicesimo quarto.

Domini siue principes quomodo se habere de

lent in regimine vario modo circa seiplos et circa alios et que mala proueniunt ex ipso in insipientia quarta parte. ii. ij. c. vi.

Domini quō reddent deo rōem in nouissimo de sibi cōmissis. iij. p. ti. xiiij. ca. ix. §. vij.

Domini quō se habere debent ad uxores et ad familiam in regendo. iij. p. ti. ij. §. v. p. totum

Domus quō vocatur celū. siue gloria supna et quā magna et gloriosa in ipa sunt. et quō generationes in ipa benedicūt. et laudāt deū. ii. p. ti. x. ca. i.

Domus quō dicit conscientia quō nos debem? in ipam sepe intrare p varia discussione siue purgatione. et que oportet in ipa facere. et. ibidem. §. i.

Domus quō dicit familia. que p familiā intelligunt. quō ista domus debet disponi. et principaliter circa mortem. que tunc sunt facienda. quō debet instituire spiritualiter executores. et. ibidem. §. ij.

Domus quō dicit sepulchrum. et utilitas in loco sacro est triplex. qñ et quō dñt sepeliri. et qñ laudabile est curā hñe de sepultura. et. ibidem. §. ij.

Domus quō distinguitur in tres cōmitatus scilicet viri ad uxorem domini ad seruū. parentis ad filios quō isti se habere debent ad inuicē in regēdo. et. iij. parte. ii. ij. ca. v.

Donationes in morte describunt. quot testes eē dñt in donationibus istis. iij. p. ti. ix. c. n. c. modicū. j.

Donatio causa mortis quō habet similitudinem ad testamentū vel legatū. que est ista donatio. et in quibus differunt donatio causa mortis et legatū. qua de causa reuocatur. et que est donatio inter vivos. iij. parte. ii. x. ca. iij.

Donare quis potest et cui possit donari. ibidem. §. primo. et. ij.

Donatio in multis causis potest reuocari. et quibus modis ponunt de sup aliq̃ue questiones. ibidem. §. tertio.

Donatio facta inter virum et uxore quibus modis reuocatur. qñ fallit. et vtr̃ sacerdos proclialis et alij clerici siue prelari possunt donare. et. ibi. §. iij.

Donatores vel doctores nuptiarū vario modo describunt. j. sub lra m. scz mēmoniu. et. iij. p. ti. c. xij.

Dona spūsancti describuntur p lra m. ex psalmo. qd et de ipis declaraf. iij. p. ti. x. ca. i.

Dona spūsancti quō multipliciter fuerūt figurata in veteri et nouo testamēto. et principaliter p opa septem diez genesis primo. ibidem. §. i.

Dona spūsancti quō figuraf p vij. lucernas que in templo dei ardebant. ibidem. §. ij.

Dona spūsancti quō figurantur p septem filias Job. ibidem. §. tertio

Dona spūsancti quō sunt septem spūs missi in omnem terram. et. ibidem. §. iij.

Dona spūsancti quō sunt septem columnę de quibus puerbioz nono. Et quō correspondent septem vtr̃is que christus dixit in cruce docens hominē ad bene viuendū. ibi. ibidem. §. v.

Dona spūsancti quomodo figurantur p septem mulieres de quibus in ysa. ibidem. §. vi.

Dona spūsancti quomodo sunt septem oculi super vnum lapidem. ibidem. §. vij.

Dona spūsancti quō sunt distincta realiter a virtutibus infusis et quomō necessaria sunt omnia ad salutē. et quō sunt quidā habitus anime. ibi. ca. ij. §. i. ij. et. iij.

Dona spūsancti quare sunt numero vij. et quō perficiant vires anime. ibidem. ca. ij. §. iij.

Dona spūsancti quō sunt cōnexa ad inuicem ut vnum haberi n̄ potest sine alio. ibi. ca. ij. §. v.

Dona spūsancti quō aliquo modo remanent in patria et aliquo modo nō. et. ibi. ca. ij. §. vi.

Donū sapientie describitur vario modo infra sub littera. s. scz sapientie. Et ibidem. ca. iij. p. totum

Donū intellectus describitur vario modo infra sub littera i. scz intellectus. et ibidem. ti. xi. ca. i.

Donū pietatis describitur vario modo infra sub lra p. scz pietatis. et ibidem. ti. xv. ca. i.

Donū sciētie describitur vario modo infra sub lra s. scz sciētie et. ibidem. ti. xvi. ca. i.

Dona virtutū quō sunt cōnexa ad inuicem ita qd vnum sine altero haberi nō potest. iij. p. ti. i. ca. v. circa finem.

Dos quid est. vnde dicit. et cui conueniat. et sunt tres vires anime scz visio. dilectio. vel fructio et comprehensio siue tentio. iij. pte. ti. xxx.

Dos prima anime est visio. quomō deus in presenti a nobis potest videri quō patres veteris testamenti deū viderunt. et similiter quō in nouo testamento. et. ibidem. ca. iij.

Dos secunda anime est dilectio siue tentio. dilectio patrie quomodo comparabit. igni. et in quo consistit ista dilectio. Et in quo actu consistit principaliter beatitudo ponuntur de sup aliq̃ue conclusiones. ibidem. ca. v. §. primo.

Dos tertia anime est fructio. que est delectatio siue gaudium quod habent sancti in deo visio et amato. et quid est amare secundum philosophū. ibidem. ca. vi.

Dote gloriatorum corporum quomodo iusti fulgebunt sicut sol. quomodo comparantur soli. et cetera. et quare iste quattuor sufficiūt non plures. ibidem. ca. vij.

Dos impassibilitatis quomodo erit in corporibus glorificatis. per quid erunt ista corpora impassibilia et in quibus consistit. et. capi. vñ. §. i.

Dos subtilitatis corporum gloriatorum in quo consistit. et duo errores fuerunt aliquorum de dote subtilitatis. Isti errores damnantur. et quomodo corpus illud transit per ianuas et cetera. ibidem. ca. vij. §. ij.

Dos agilitatis quid est. per que est ista agilitas et vtr̃ motus corporum gloriatorum sit in instanti. ibi. ibidem. ca. vij. §. iij.

Dos claritatis quomodo erit in corporibus gloriosis. quomodo erunt lucidissima coloribus. pulcherrima. et puia. ibi. idē. ca. vii. §. iij.

Dos que datur viro a muliere pro onere matris monij q̄dū durat. et due sunt species dotis. et tertia parte. ii. i. ca. xxiij.

Dorem in quibus casibus maritus lucratur et nunquid mulier potest repetere dotē. ibidē. §. i. et q.

Dos cui et qñ est restituenda. ibidem. §. iij. et. iij.

Dubia sunt in parte meliorem interpretanda scz ea facta quorū dubiū est. quo animo sūt. Est vna de regulis iuris que et declaratur. i. p. ii. ca. vnico sub lra. d. scz dubia sunt. In dubijs tutior via ē eligenda. Est vna de regulis iuris que et declaratur ibidem sub d. In toto non est dubium partem contineri. Est vna de regulis iuris que et declaratur. ibidem sub i. scz in toto. Dubia in iure diuino et naturali et in iure humano positiuo declarare. qñ potestatem siue iurisdictionem habet papa. et declarare dubia in aliquibus contingit dupliciter. tertia parte. ii. xxiij. ca. iij. §. i.

Quā dubius in fide sit censendus hereticus. Et dubiū esse in fide contingit quibz modis. tertia parte. ii. xxiij. ca. v. §. x.

Dubiorū determinatio ad quos magis spectat de usuris et. ij. parte. ii. i. ca. vii. §. iij.

Duellū est bellū particulare. et fit a duobus. q̄re fit duellū. quomodo prohibuitur est in lege diuina naturali. et positiuo iure. ij. p. ii. iij. §. ij.

Duellantes vtrū consuetudo generalis excuset a peccato ponunt desup varie opiniones. que et declarantur. ibidem. §. iij.

Duricordis ppriates que sunt quomodo est emolliendum. quomodo est custodiendum. et. prima parte. ii. iij. ca. xxiij. §. ij.

Duricia cordis que mala facit. et quid importat obduratio. i. p. ii. iij. c. xxiij. §. iij. ibi. De septima vide plus de obduratione infra sub lra. o. scilcz. obduratio.

Duricia in pccis quomō sit multū periculosa. ij. parte. ii. vii. ca. ix.

Duz vt lapis quō pccm facit homines siue eius voluntariē. ij. parte. ii. iij. ca. xxiij. §. ij. b

Ebrietas ē spēs gule quō gula diuidit̄ in p̄melatiōz et ebrietatem. et est ebrietas ex vino diuinale. ex vino criminali. et ex vino materiali et. secunda parte titulo vi. ca. iij.

Ebrietas q̄ fames est et nutrimentū omnium viciōrum ostenditur ibidem. §. i.

Ebrietas vnde dicit̄. culpa ebrietatis in immoderato vsu q̄ coniungit tripliciter q̄ peccatū mortale

le est pbatur. et qñ clericis interdicit̄. ibi. §. ij. Inebriationis effectus sequens est multiplex. pbatur per psalmistam et per alias auctoritates. i. idē. §. iij.

Ebrietas quomodo absorbit vsū rationis. et in ebrietate sūt attendēda effectus sequens. et actus precedens. et quomō intelligitur auctoritas pbi q̄ ebrietas meret duplicē maledictionē. ibidē. §. iij. Ebrietas et voracitas quō prohibentur clericis. et quando licite possunt esse leti in p̄uiuijs. et. tertia parte. ii. xxiij. §. iij.

Ebrietate quidē eucharistiā euomens quam penam incurrit scdm canones. ij. parte. ii. xvij. cap. xxi. §. v. ibidem. xxxv.

Ebrietate que mala homini pueniunt. iij. parte. ii. iij. ca. v. §. i. post medium. Et que bona proueniunt homini ex sobrietate vide ibidem ante.

Ecclēsia facta dicitur regina. ppter multa et etiam ppter ppriates regine. et quō ip̄a regina stat coram deo ornata et decorata varijs virtutibus. ij. p. in plogo. §. i.

Ecclēsia quō habet claritatē cognitionis et sapiētie in se. et quō sapiētia ecclēsie apparet mira oculis. maxime in eius documentis. in eius sacramentis et eius tormētis ibidem. §. ij.

Ecclēsia quomodo habuit statūz varietatē officiorum et gratiarū. vnde et quomodo dicit̄ ecclēsia qñ dicit̄ ecclēsia inchoasse et. ibidem. §. iij.

Ecclēsie status sumit̄ tripliciter. et circa statum sp̄ialem tria notantur. et decuit in ecclēsia esse diuersitatem statuum officiorū et graduū. ppter tria. ibidem. §. iij.

Ecclēsie statum large sumendo quō in ip̄a homo est constitutus perpetue ad cultū dei. et quō a xpo effectiue est inchoata. quō nunc status sumit̄ et. ibidem. §. v. et. vi.

Ecclēsiarū bona que vacant. quō. ep̄i circa ip̄a dñt esse solliciti. ij. p. ii. xx. ca. ij.

De ecclēsia ponit̄ thema et psalmo quod et de ip̄a declaratur. ij. p. ii. xij. ca. i.

Ecclēsia quō accipitur p collectione fidelium generali. que bonis et malis repleta est. et illa mixtura multipliciter est figurata in veteri testamento et tolerantia malorū quare est fienda. ibi. §. i.

Ecclēsia quomodo accipitur pro congregatione fidelium beatorum per charitatem christi incorporata quis non potest dici de ip̄a ecclēsia. que destruitur istam ecclēsiā. ibidem. §. ij.

Ecclēsia quomodo accipitur p edictio materialis quomodo primo episcopus eam debet benedicere. quid designant partes ecclēsie. et quomodo deus tripliciter benedicitur in ip̄a ecclēsia. i. idē. paragrafo. iij. et. iij.

Varietates que sunt in ecclēsia vt lapides cernētum tectūz et. quid sp̄ialiter significant. ibi. §. v.

Ecclesia est locus determinatus ubi deus adoratur specialiter ex tripli ratione. et est triplex ratio quare et in ecclesia adoramus ad orientem. ibidem. ca. secundo.

Ecclesia si est fundata in alieno loco domino ignorante. quid sit faciendum. et ecclesiam nemo edificare potest nisi auctoritate dyocesani qui primo ponere debet primarium lapidem. ibi. ca. ij. §. i. et. ij.

Ecclesiam quis teneatur cum indiget reparare. et exempli non possunt construere oratoria in locis inemptis sine dyocesanoꝝ licentia et. i. ca. i. §. iij. et. iij.

Ecclesia et precipue consecrata oratoria. monasteria et hmoi non debent reuerti ad secularem habitationem et in prophanos usus. et altare non licet construere in ecclesia sine licentia episcopi et. ibidem. ca. ij. §. v.

Ecclesie immunitas quid est. et ecclesie consecrate habent tantam libertatem quod ex ipsis nihil potest recipi. et qui debent sepeliri in ecclesia. layci cum clericis non debent in choro summi habitare et que fieri non debent in istis locis ibidem. ca. iij.

Ecclesiam fugitive accedentes quantumcumque sint malefactores non possunt ipsa extrahi quod non possunt extrahi absque violatione et. quantum spacium habet immunitas. quod debet talis defendi et. ibi. ca. iij. §. i.

Ecclesiastice persone nec ecclesia non debent fatigari angarijs. in necessitate tamen excipiunt. quantum immunitatem habet ecclesia circa res temporales et. ibidem. ca. iij. §. ij.

Ecclesiarum immunitatem violantes quare penam incurrunt. et similiter qui occupant bonavacantium ecclesiarum. et. ibidem. ca. iij. §. iij.

Ecclesiarum immunitas unde dicitur quid est. in quo consistit. quomodo contra eam fit. et que privilegia ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum ibidem. ca. iij. §. iij.

Ecclesie libertas vel immunitas quomodo dicitur violari. ponuntur desuper multe questiones que ad multum declarantur. ibidem. ca. iij. §. v.

Ecclesiarum census et tributa describuntur supra sub littera. c. scilicet census et. iij. parte. xi. ca. iij.

Ecclesiasticarum rerum alienationes vide supra sub littera a. Et. iij. parte. xi. ca. v.

Ecclesiarum consecratio describitur per thema ex psalmo. quod et de ipsa declaratur. quomodo nos debemus deo consecrare et edificare ecclesiam spiritualiter. iij. parte. xi. ca. vi.

Ecclesiarum consecratione septem sunt corpora liter. que pro nobis spiritualiter exponuntur quomodo ibi deus est in medio et ponuntur de ecclesia tria membra. ibidem. §. i.

Anima quomodo sanctificatur ad similitudinem consecrationis ecclesie. ibidem.

Ecclesia materialis multipliciter nominatur. que spiritualiter exponuntur et decem concurrunt ad

sanctificationem anime figurata per ea que sunt in sanctificatione ecclesie materialis. ibidem. §. ij.

Ecclesia siue templum anime quomodo violatur. et quomodo reconciliatur Et ecclesia non potest reconciliari nisi ab episcopo. et quando presumitur quod ecclesia non est consecrata. quare consecratur. ibidem. §. iij.

Ecclesia in quattuor casibus polluitur siue violatur. et semper indiget reconciliatione. ibidem. §. iij.

Ecclesia quando est violata propter quattuor predicta. quis potest eam reconciliare. et quomodo et. ibidem. §. v.

Ecclesia non consecrata. quando ista violatur et quomodo et per quem debet reconciliari. ibi. §. vi.

Ecclesiarum cimiteria benedicta etiam gaudent privilegio sicut ecclesie. ita violantur et reconciliantur sicut ecclesie. et cimiterium censetur pollutum quando ecclesia est polluta et. ibidem. §. vii.

Ecclesia consecrata debet iterum consecrari in tribus casibus. ibidem. §. vii.

Ecclesie consecratio alia est. et alia altaris. ideo una sine alia fieri potest Altaria quomodo debent consecrari. consecrata iterum consecrari. et quando. et quomodo hoc est necesse et. ibidem. §. ix.

Ecclesiarum veneratio qualis debet esse. quomodo sit ad ipsam accedendum quid ibi agendum. quomodo et ecclesia siue templum est venerandum. ibi. ca. vii. per totum

Ecclesie ornatum quomodo possint causant reliquie et ymagines sanctorum. et quomodo debent adorari. quomodo et quando debet sanctos venerari. Et utrum ecclesia possit errare in canonisatione sanctorum. ibidem. ca. vii. per totum

De adorationibus in ecclesijs vide supra sub littera a. scilicet adoratio. Et ibidem. ca. ix. per totum.

Ecclesiarum deuotio que et qualis debet esse. unde dicitur de uotio et. et de ornatu ecclesie. vide ibidem varia. et de aqua benedicta et. ibidem. capi. x. per totum

Ecclesiam cui licet ornare. et quomodo non debet ibi fieri superfluitates. ibidem. ca. x. §. ij.

De ecclesiarum oblationibus vide infra sub littera o. scilicet oblatio Et ibidem ca. ij. per totum

Ecclesiarum patroni vide infra sub littera p. scilicet patroni. et. ibidem. ca. xij. per totum

Ecclesie siue in capellis ubi monachi habitant populus per monachum non regatur. sed capellanus qui populum regat ab abbate per consilium monachorum instituitur. et. iij. parte. titulo xvi. ca. ix. §. iij.

Ecclesiam parrochialem quomodo nemo deinceps alicui non constituit in etate legitima et sacerdotio commendare presumat. quod ulterius declaratur. tertia parte. titulo decimonono. capi. undecimo. §. ix.

Ecclesia quomodo passa est decem magnas per

secutiones. quibus isti figurant. qui fuerunt isti p
secutores. 2c. i. p. ii. v. ca. ij. §. vij. q.
Ecclesia quō figurat. p. vinea. multiplici de cau
sa. prima parte. ii. v. ca. ij. §. ix. b. c. d.
Ecclesiastica unitas. p. baratur ex scriptura. 2c. quo
modo necessaria est ad salutis consecutiōez. 2c. qui
bus figuratur ista unitas 2c. i. p. ii. vi. ca. ij. §. v. e
Ecclesie suffragiū est triplex. et qui participes sūt
et qui non 2c. i. p. ii. vij. ca. iij. §. iij. per totum
Ecclesia siue templū est triplex. est synagoga ma
teriale. est ecclesie spirituale et est glorie supnatu
rale. prima parte. ii. xij. ca. v. §. iij. b. per totum
Ante ecclesias quomodo cōmuniter sunt artifi
ces. lutores venditores 2c. et quō per illos exercet
usura 2c. dolus 2c. secunda parte. ii. i. ca. vi. §. ij. e
Ecclesie curam vtrum prelatus cōmittere possit
consanguineo suo post posito meliori. ij. parte. ii.
primo ca. xij. §. ij.
Ecclesia militans habet in se tria genera sacrile
gorum defendenda spiritaliter. ij. parte. ii. i. ca. xj.
§. v. vi. 2c. vij.
Ecclesia quomodo assimilatur navi. et quomō
in ista navi ex mare huius mundi transire deb
mus vt ad celum perueniamus. Et septem iuu
mina sunt que habentur in ista navi. ij. parte. ii.
ij. ca. i. §. xij.
Ecclesia vniuersalis quomodo. dicitur nautica
qua diuersi nauigant per mare huius seculi ad
portum salutis. que est ista nautica. a quo regunt.
et cui figuratur 2c. ij. parte. ii. ij. ca. i. §. xij.
Ecclesia non potest habere meliorem pteorem
et fortiozem q̄ deum. et quomō ipse triplici scus
to suos protegit. ij. p. ii. xij. ca. vij. §. i.
De ecclesia vide etiam infra sub littera. t. sez tem
plum. Contra ecclesiaz prelatos religiosos 2c. pre
dicatores ypocritas inuebit dominus septe m
ledictiones. ij. parte. ii. iij. ca. vj. §. iij. d.
Ecclesiastice persone que dicuntur. que gaudent
priuilegio clericorum. 2c. que sunt vere iste psone
ecclesiastice. 2c. q̄ nō. et que sub dubio. tertia parte.
ii. xij. ca. quō.
In ecclesiasticam personaz manus violentas in
ijcientes excommunicati sunt maiori sententia 2c.
tertia p. ii. xij. ca. i.
Ecclesiarum incendarij et effractoies excommuni
cati sunt maiori sententia 2c. tertia parte. ii. xij.
ca. xi. xij. et. xvj.
De ecclesiarum vicarijs in diuinis. et de vicaria
et beneficijs vide varia. tertia parte. ii. xij. capitulo
lo. x. §. iij. 2c. iij.
Ecclesiarum promissores 2c. quomodo debent vi
ficari a prelatis. 2c. de quibus sunt interrogandi. ij.
parte. ii. x. ca. vi. §. i. et. v.
Ecclesiastica potestas quomodo est significata p
septem clauos 2c. iij. parte. ii. xij. capitulo. iij. vi
2c. etiam. ca. iij.

Ecclesiastica potestas alia a papa. subest ei quo
ad tria. iij. p. ii. xij. ca. iij. §. v. b.
Ecclesie caput 2c. omnium hominum scdm diuer
sos gradus quomodo est xps. 2c. quomodo deus
caput ecclesie mirabiliter exaltauit 2c. iij. parte. ii.
xx. ca. i. §. i.
Ecclesiam siue templum spirituale quomodo in
trat dyabolus. et spoliat illud scilicet recipiendo
septem bona ab homine que significantur pilla
que in templo habentur. quarta parte. titulo. xij.
capi. vi. §. vij. b.

Edificioz sunt tres
partes. prima parte. ii. i. ca. iij. §. iij. c
Edificatores domorum. 2c. quō vario modo frau
dem cōmittūt in officio suo. tertia pre. titulo. vij.
ca. iij. et. vij.

Effundēs christi san
guinem in missa quam penam incurrit scdm ca
nones. iij. parte. ii. xij. ca. vij. §. v. ibi. Tricesimus
quartus. Cetera vide infra sub missa.
Effundere sanguinem humanum vide hic in ta
bula. homicidium. occasio. 2c. defendere.

Eligi quomodo de
bet prelatus ad quos p̄tinet d iure ista electio. qui
non possunt eligere et vocem non habent in ele
ctione qui non sunt ydonei. iij. p. ii. xij. ca. ij.
Electio infra quantum tempus fieri debet. quō
modo electores presentare debent electum. quam
penam incurrunt non patientes. et electus infra
mensē tenetur p̄sentire. ibidem. §. i.
Electio in quo loco fieri debet. quō debent vocari
electores. absens quō cōstituere possit pcuratores
et quō sit faciendū. qm nō p̄cordant 2c. ibi. §. ij.
Electionis forma siue modus quō est p. scrutini
um. p. cōpromissum 2c. p. omne inspirationem. et
quō debent inter se scrutari. 2c. quomodo p̄ceditur
p. scrutinium. ibidem. §. tertio.
Electio quando 2c. quomō est cassanda. 2c. electio
nes clandestine reprobantur in iure. 2c. qui sciens
ter eligit indignum quantum peccat 2c. ibi. §. iij.
Eligi quis potest. i. qua etate debent esse electi. 2c.
quomodo abbas et quomodo religiosi. et quō de
rici alterius dyocesis. ibidem. §. v.
Eligi quis non potest. Electus post consensum
coniungitur vt sponsus ecclesie acquisire. si ele
ctus ante confirmationem administat. remouē
dus est 2c. ibidem. §. vi.
Electio si ius an acquiratur religioso extra ordinē
suum. quid si due electiones fiant. quid tunc est
faciendum et quando iterum tenentur eligere.
ibidem. §. vij.
Electio monialiū qualiter fieri debeat. que debet
eligi. quor annoz tenetur esse. que de o3 preponi in

electione. quomodo collatio fieri debet zeli ad zelum ꝛc. qño fieri debet appellatio. ibi. §. viij.
 Electio per p̃promissionē. quā potestatem habet cui p̃mitti potest. quando reuocari potest. et quā do electio non valet nisi dicantur aliqua ṽba in singulari. quando h̃mōi potestas deuoluitur ad suum superiorem ꝛc. ibidem. §. ix.
 Electio per cōmunem inspirationē qño fieri debet. que sunt necessaria in ista electiōe ꝛc. ibi. §. ix.
 Postulatio quid est. quis sit postulandus ṽl nō vtrum clericis alterius dyocesis sit postulandus ṽl possit eligi. ꝛ vtrū religiosus debet postulari et eligi. ibidem. ca. iij.
 A quo sit aliquis postulandus. quis potest postulare. quis effectus postulationis ꝛc. ibi. ca. iij. §. i.
 Electorum p̃firmatio a quo est fienda. qualiter fieri debet confirmatio. que possunt obijci contra ipsam. quando est irrita. qño sit faciendum quā do obicitur electo aliquod crimen ꝛc. ibi. ca. iij.
 Renunciatio que fit in electione describitur vario modo infra sub littera r. scilicet renunciatio. et ibidem. ca. v.
 In electione qño vario modo cōmittitur symonia. ij. p. ii. i. ca. v. §. xxi.
 Eligentes scienter indignum in episcopū contra formam iuris. electores sunt suspensi per triennium a beneficio. ponitur de clericis. iij. p. ii. xxiij. ca. iij. infra medium.
 Electio pape vario modo describitur supra sub littera c. scz cardinales. iij. p. ii. xxi. ca. ij. §. v. vi. viij. viij. ix. x. xxi.
 Electores imperij qui sunt ꝛc. vide infra Imperator. iij. p. ii. xxi. ca. v. §. xij.
 Electio describitur. prout est actus voluntatis q̃ sit actus voluntatis probatur. ꝛ quid importat. ꝛ quare nō est electio brutoꝝ prima pre. ii. iij. ca. viij.
 Electio ē eoꝝ que sunt ad finē sicut voluntas est finis p̃batur per p̃bm ꝛc. Et electio est respectu humanorum in actu. ꝛ passibilem tñ. ꝛ nō est ex necessitate in hōie. ibidem. §. i.
 Electio est triplex. prima est eternalis. ad sup̃naz felicitatem. secunda rōnalis ad humanam dignitatem. ꝛ tertia virtualis p̃ nolitam voluntatem ibidem. §. iij. iij. ꝛ v.
 Electiōis sunt tria signa. ibidem. §. iij. b.
 Ad hoc vt electio ista rationalis sit tria requiruntur. ibidem. §. iij. b.
 Electio sepulture describitur vario modo infra sub littera f. scz sepulturam. iij. p. ii. x. ca. v.
 Elementa quomō nobis manifestant veligium sanctissime trinitatis. iij. parte. ii. x. ca. viij. §. sexto infra medium.
 Elementi qño constituitur homo. ꝛ ad quid isti sunt magis inclinati. qui plus participant cum vno q̃ cum altero. ꝛc. prima parte. iij. i. capitulo vi. §. i. b. ṽl in medio.

Elementa siue om̃is creatura. quomodo triplici voce alloquitur hōiem. vt sit deo gratus ꝛc. prima parte. ii. iij. ca. viij. §. ij.
 Elementis quomodo figurantur euangeliste. i. parte. ii. iij. ca. iij. §. ij. ꝛ infra in secunda columna
 Elemosyna quomodo opponit̃ obdurationi contra misericordiam. quomodo ista misericordia p̃cedit ex charitate que naturaliter inducunt ad misericordiam ꝛc. iij. parte. ii. v. ca. xviij. §. secundo ante medium
 Elemosynis quomodo subueniendū est in miseris aliorum. que sunt motiua ad dandū elemosynas. quomodo elemosyna diffinitur. quomodo elemosynā dare ē actus misericordie. ibi. §. iij.
 Elemosynarū genera sunt septem. scz pascere esuriētem. potare sitientem. velire nudum. recolligere hospitem. visitare infirmum. redimere captiuium. ꝛ sepelire mortuum. ibidem. §. iij.
 Elemosine sp̃uales sunt. docere ignorantem. consolare dubitanti. cōsolari tristem. corrigere peccantem. remittere offendenti. potare oī. r̃os. ꝛ pro peccatis exorare. ibidem. §. v.
 Elemosine corporales et sp̃uales quomodo comparantur ad inuicem. quomodo sp̃uales sunt poriores corporalius tribus modis. ibidem. §. vi.
 Ad elemosinam ꝛ misericordiaz qño nos inuitat scriptura incitat natura. et animat rationalis creatura. Et quomodo ipsa elemosina fieri debet recto animo. de licite acquisito. ꝛ indigentie subiecto. ibidem. §. x.
 Elemosine fructus quis et quantus est ꝛ qño varij per elemosinā ꝛ misericordiam maxima bona sunt consecuti. ibidem. §. xi.
 De elemosina vide etiam infra sub misericordia quia ad p̃positum.
 Elemosina nō est danda pauperibus pro oratōe ab eis fienda. tanq̃ ex hoc quis intendat emere orationem. sed gratuitum beneficiū. ostenditur et probatur. ij. parte. ii. i. ca. v. §. xviij. c.
 Elemosina qño sit danda pauperibus. ij. parte. ii. i. ca. xxiij. §. i.
 Elemosina ꝛ misericordia qño euadit sentētia horribilis damnationis. et consequitur homo p̃ ipas reconciliationē a deo. et opa misericordie describunt ꝛc. ibidem. §. ij. per totum
 Elemosine et misericordie quadruplex fructus ē in p̃sensu elemosinā facere sit in precepto. qño de necessitate ad ipas tenemur ꝛc. ibidem. §. tertio et quarto.
 Elemosinas dare quando est mortale peccatum ponuntur desuper quinqz casus. ibidem. v.
 Elemosina et misericordia quomodo euadit sententia horribilis damnationis. et quomodo opera misericordie debent exerceri ad proximos ꝛc. ij. p. ii. i. ca. xxiij. §. ij.
 Elemosina oratio vel ieiunium. quod horum est

magis satisfactoriū. tertia parte. ti. xiiij. ca. ix. §. iij.
Religiosis quomodo licet et quomodo non licet
vivere de elemosinis. Et quomodo quadruplici
ter vivere possunt de elemosinis &c. tertia parte.
ti. xvi. ca. vi. §. ij.

Emptionū et vendi-

tionū varia materia de ip̄is describitur infra sub
littera v scz venditio. Et. ij. parte. ti. primo ca. vij.
octavo. & xi. Vide etiam infra sub littera m.
scilicet mercatorum. et sub littera n scz negotiato
rum. et sub littera c scz contractus

Emens blada sub tempe messium et tempe vin
temiarum vinum. et alios fructus vt in futuro
carius vendat. quomodo et quando est turpe lu
crum. et quomodo et quando est licitū &c. ij. p. ti.
primo. ca. xiiij. §. xvi.

Emens futurum quō ille incurrit multa mala. ij.
parte. ti. primo. ca. xij. §. xvi. xvij. & xvij.

Emptione quomodo quis efficitur servus & que
ad hoc requiruntur. tertia parte. titulo tertio. ca.
sexto. §. v.

Emptione et venditione spiritaliū. quomodo
multipliciter committitur symonia. que dicunt
spiritalia. que dicuntur annexa &c. ij. parte. titu.
primo. ca. iij. §. i.

Emunitas siue immunitas ecclesiarum et perso
narum ecclesiasticarum vario modo describitur
supra sub littera e scz ecclesia. et tertia parte. ti. xij.
ca. iij. per totum

Enigma vnde dici-

tur. et quomodo deum videmus in enigmate ex
septuplici dispositione. prima parte. ti. iij. ca. vi. a.
xij. §. v. scz ad. xix. §.

Enigma quid est habes ibidē. §. xij. post principij.
Enigmata aristotilis enumerantur et exponunt
quarta parte ti. v. ca. ix. §. ix. b. per totum

Epiphania domini

describitur per thema siue per modum sermonis
et de varijs stellis et apparitionibus. iij. parte. ti.
xv. ca. xxiij. vide etiam infra sub littera s. scz stellis
Epykeia virtus quid latine significat in quo cō
sistit ista virtus. et vnde dicitur. quomodo corre
sponder iusticie legali. quomodo ip̄a multiplici
ter sumitur pro equitate &c. quarta parte. ti. qui
to. ca. ix. §. i.

Episcoporum archiep̄orum. et patriarcharum
status describitur per thema ex psalmo. quod et
de ip̄is declaratur. tertia parte. titulo vicesimo. ca.
pirulo primo.

Episcopi quomodo debent habere vite sanctitatē
quomodo esse debent imitatores patrum suorum.
Et episcopi dicuntur filij apostolorum. quomo

do debent esse solliciti de sibi commissis. ibi. §. i.
Episcopi quā curam habere debent circa sibi cō
missa. et in potestate et auctoritate. et quomō sunt
principes terre. & que distinctio est inter episcopos
et archiepiscopos &c. ibidem. §. scdo.

Episcopi quomodo procurare siue offerre debēt
ecclesie utilitatem. quomodo debent esse memo
res nominis domini &c. ibidem. §. iij.

Episcopus vnde dicitur. & que differentia inter
episcopum et presbiterum. quales oportet esse epi
scopum. quomodo non potest restituere de grada
tum. ponuntur desuper questionēs notabiles. ibi.
capi. ij.

Episcopus quomō se habere debet in ordinatio
nibus siue in ordinandis vario modo ad varios
actus. ibidem. ca. ij. §. i.

Ep̄us quō debet esse sollicitus in conferendis be
neficijs. q̄tum peccat si tribuit indignis. et que at
tendere debet circa illa bñficia vt bene dentur. &c.
ibidem. §. ij.

Episcopus quō debet esse sollicitus circa negocia
sp̄alia semp ea preponendo temporalibus ad va
rios actus. ibidem. §. iij.

Episcopus quō eē debet sollicitus circa bona mo
bilia et immobilia sui ep̄atus et que in istis sunt
cauenda. quomodo se habere debet circa rectores
ecclesiarum. ibidem. §. iij.

Ep̄us quō se habere debet circa dispensatōes va
riorum statū et casuum. ibide. §. v.

Episcopus quō se habere debet circa appetitum
episcopatus. vel circa recusatōem. vel circa re
nunciatōem vtrum ep̄atum iniunctum a supe
riore liceat omnino recusare. et q̄uis non est ne
cessarium de se. est tamen necessarium ratione p̄e
cepti superioris &c. ibidem. §. vi.

Episcopus sumptus ex aliqua religione. vtrum
teneatur ad obseruantias regulares &c. ibi. §. vij.

Episcopi si non sunt prompti in largiendo pau
peribus bona ecclesiastica que procurant peccant
mortaliter. ibidem. §. vij.

Episcoporum ornamenta cum quibus celebrant
quomodo designant aliqua spiritalia. que in se
habere debent episcopi p̄ter ornamenta cum qui
bus participant cum alijs sacerdotibus. que dñt
seruare ex iure &c. ibidem. §. ix.

Episcopus que potest exigere a clericis et in qui
bus casibus siue etiam ab alijs ecclesijs. et q̄tum
de illorum bonis. redditibus. prebendis ecclesia
sticis. et q̄tum exigere debet ab ecclesijs cathedra
libus &c. ibidem. §. x.

Episcoporum iurisdictio que est. quomodo illam
possunt exigere quid comprehenditur sub iuris
dictione. ibidem. §. xi.

Archiepiscoporum dignitas siue officium descri
bitur per thema ex psalmo. quod et de ip̄is decla
ratur. et quomodo dñt esse potentes &c. ibi. ca. iij.

Archiepiscopus quomodo est eminens et potens in iurisdictione spirituali. quid significat palliuz suum. et in pallio ponuntur quattuor cruce. qd significant. et adhuc quadruplex significatio pallij. ibidem. §. i.

Archiepiscopus quomodo debet esse potens vte do gladio dilectionis diuini sermonis. passionis et vltionis peccatorum. que notabiliter declarantur. ibidem. §. ij.

Archiepiscopus quomodo debet esse accinctus potentissime super femur suum. quid significat femur. vnde dicitur episcopus et vnde archiepiscopus. et quomodo actio respondere debeat nomi. et. ibidem. §. iij.

Archiepiscopi quomodo sunt minores patriarchis et primatibus. et que distantia est inter eos. et archiepiscopus et metropolitanus sunt symonia et pro eodez supponunt. et vnde dicuntur ista duo. et. ibidem. capitulo. iij.

Archiepiscopatus quando vacat quis supplet vires eius. ponunt de super alique questiones que et declarantur. ibidem. ca. iij. §. i.

Archiepiscoporum palliuz quid significat. a quo debet peti. infra quot menses. quid sibi confert pallium. et quibus diebus et officiis debet vti. ibi. §. ij.

Episcopi quo debent visitare gregem sibi commissum ad varios status et casus. vide de visitatione infra sub littera v. scz visitatio

Episcoporum characterum siue pratuuz ponunt variorum opiniones tam theologicorum qz iuristarum. tertia pte. ii. xij. ca. iij. §. i. ibi. Quantum ad septimam potestatem.

Episcopus negligens est decima abusio inter. xij. abusiones diuersorum. vnde dicitur episcopus. et quare. et. i. p. ii. v. ca. ij. §. viij. n.

Episcopus et dignitatem querere vtrum sit licitum. et multa gratiosa de ista materia habent. ij. parte. ii. ij. ca. v. §. ij. iij. v. et. vi.

Episcoporum exemptorum iuramentum in forma describitur. comprehendit autem hoc iuramentum septem articulos qui et declarantur. ij. parte. ii. x. ca. v. §. ij.

Episcopus quomodo sine licentia pape non potest emittere votum vel emissum implere. ij. parte. titu. xi. cap. ij. §. vi. b

Episcopus in quibus casibus et quando. et quomodo habet delegare. et quomodo valet. et quomodo potest delegare his qui sunt in alieno episcopatu. et. iij. parte. ii. ix. ca. iij. §. iij.

Episcopi qui dicuntur ordinarii. eorundem officium diuersimode describitur infra sub littera o. scz ordinarius.

Episcopi quomodo debent in ecclesiis cathedra libus instituere predatores et confessores ordinare. et que pena negligentiuz ista et. iij. parte. ii. ix. capitulo. v. §. iij.

Episcopi que exigere possunt a clericis et religiosis sibi subiectis. et que a laicis et. ibidem. §. v.

Episcoporum duplex lex siue iurisdicatio describitur circa monasteria et circa domesticos. et quo episcopi debent visitare monasteria sibi subiecta. et cum quibus personis. et cum quot. ibidem. §. vi.

Ad episcopum palatium quicumque fugit debet defendi. et non trahi extra nisi incertis casibus et. iij. parte. ii. xij. cap. iij. §. i. ante medium.

Episcopus oportet esse sine crimine et. que omnia per ordinem exponunt de conuersatione clericorum etiam episcoporum per ipsos. sub. iij. conditionibus declaratis tertia parte. ii. xij. ca. iij. per omnes. §.

Episcopus quo est ordo. et quare episcopus et sacerdos cum sit vnus ordo. non tamen vno die conferuntur. sicut ceteri ordines. sed diuiduntur. iij. parte. ii. xij. ca. xvi. §. viij.

Episcopus quo debet consecrari siue inungi. et in quibus locis. quid est faciendum quot episcopi debent esse presentes. et quot sufficiunt. quid dicant et ibi. §. ix. i

Episcoporum et patriarcharum proprius sacerdos quis dicitur. cui confiteri possunt. et. iij. parte. ii. xvij. c. ij. §. ij.

Episcopi et prelati quo debent excludere ambitionem. et vnde dicitur episcopus. iij. p. ii. xix. ca. i. §. ij.

Episcopus quo debet renunciari. quo episcopus debet promoueri. et in quibus casibus admittenda vel petenda sit renunciatio episcopus et que sunt cause. et. tertia parte. ii. xix. ca. i.

Episcopus in quibus causis committit suum officium archidiacono. et in quo non. et. tertia parte. ii. xix. ca. viij. §. i.

De episcoporum vicariis vide infra sub littera v. scilicet vicarij. et. iij. parte. ii. xix. ca. x. §. ij.

Episcoporum casus describuntur qui ipsis sunt reueruari. et. iij. parte. ii. xvij. ca. ii.

Episcopus quando est excommunicatus nec ipse officiales sui siue vicarij cognoscendo de causis cum idem sit consistorium quid tunc est faciendum. tertia parte. ii. xix. ca. x. §. xi. d. vel post medium

Episcoporum conditiones vide etiam infra sub littera p. scz prelati.

Episcopi et alij prelati curati boni. quare et quo dicuntur celi. quo figurant per arietes. qui sunt duces gregum et. Et quo illi confiteri debent mirabilia dei et. iij. p. ii. xxi. ca. x. §. ij.

Episcopos bannientes sunt excommunicari maiori sententia. quid intelligit per banniuuz vltimus declaratur. iij. parte. ii. xxiij. ca. iij.

Equitatem quam de

us approbat quomodo et qui seruare debemus et large sumendo equitatez potest dici triplex equitas. iij. parte. ii. v. ca. xix.

Equitas quo requiritur ad conseruationem amicitie. et circa hoc ponitur triplex equitas. quarta parte titulo. v. capitulo. xx. §. iij. e

Errores gentiliū phi

losophorum vario modo describunt in quibus errabant scz contra diuitatem. et p̄ra fidem. c. iij. p. ti. xi. ca. v. et principaliter. §. i. per totum.

Errores iudeorum et saracenoz describuntur. in quibus vario modo errabant ⁊ adhuc errant. ibi dem. ca. vi. et. §. i. per totum.

Errores hereticorum sunt numero. lxx. quoz etiā describuntur noia ⁊c Et q̄o ecclesia vario modo in diuersis libris eos et eoz errores damnat ⁊c. ibidem. c. vii. per totum.

Errores abbatū iochim qui fuerunt q̄o cum alijs hereticis sunt damnati. ibidem. §. ij.

Error aliquoz damnat dicentiu sp̄m sanctum procedere a patre ⁊ filio vt a duobus p̄ncipis et duabus spirationibz. et aliquoz aliorum errores similiter damnantur. ibidem. §. tertio.

Errores adbu aliquorum alioruz similiter damnantur. ibidem. §. iij.

Errores varioz describunt. contra quos maxime ordo fratrum predicatorum militauit. scz sanctus dñicus sanctus petrus. et sanctus thomas ⁊c. ibi dem. §. v.

Non unū. xij. articuli in quibus cōmoniter m̄gē sententia ⁊ non tenetur. ibidem. ca. viij. Similiter in decretis m̄gē gratianus non tenetur in multis passibus et multa antiqua iura sunt abrogata. q̄ non tenentur. et quomodo aliqua sunt intelligēda ⁊c. ibidem. ca. viij. §. primo. ij. ij. ⁊ iij.

Errores fratricellorum vario modo et ad longū valde describuntur. quarta parte. ti. xij. capitulo iij. per totum.

Errores abbatū iochim de unitate in diuinis ponuntur que et confunduntur. et oppositū ostēditur ex multis autoritatibus sacre scripture. prima parte. ti. vi. ca. ij. §. ibi. v. vsqz ad sextum. §.

Errores paganorum circa deum. iudeorum p̄ra xpm. et hereticorum p̄ra animuz nostrum vario modo deponuntur. in quibus errabant quoz errores vario modo soluntur. ij. parte. ti. xij. ca. viij. §. iij.

Erubescencia et v̄recundia frequenter sumunt vnum p̄ altero. quomodo sunt species amoris naturalis. in quo consistunt ⁊c. quarta parte. ti. iij. ca. iij. §. ij. in medio.

Erubescencia facere bona q̄o ostendunt esse facti. ij. parte. ti. iij. ca. iij. §. iij. f. g. b. i.

Erubescencia q̄o quadrupliciter est viciosa. ij. p. ti. viij. ca. ix. l. m. n. o. p.

Erubescencia quō nū inuenit in p̄fecte virtuosos et quō inuenit in his qui mediocriter se h̄nt s̄m eandē ⁊c. iij. p. ti. iij. ca. i. §. v.

Erubescere de quibz homo debet sunt nūero. xvi sumpta ex ecclesiastico. xli. ibidez. §. vij. vide etiam infra sub littera v. scilicet v̄recundia.

Essentialis vnitas si

ne diuinalis q̄o necessaria est ad orbis gubernationem. i. parte. ti. vi. ca. ij. §. v. b.

Esurios tripliciter describit iuxta illud. mathei. Beati qui esuriūt. ⁊c. p̄io q̄o esurios variat sp̄ritualis. q̄o iusticia esuriatur generalis. q̄o s̄riatur anima rōnalis. Et qui et q̄o dicuntur beati. ⁊c. iij. parte. ti. v. ca. vi. §. iij.

Etates septem homi

num q̄o adaptat ad septem beatitudines. iij. parte. ti. v. ca. v. §. vi.

Etates mundi sunt septem. et q̄o adaptat ad septem beatitudines. ibidem. §. vij.

Etates sex mundi q̄o significantur per sex ydrias que fuerunt in nuptijs de quibus Job. ij. capi. iij. parte. tit. xv. capi. xxxvi. §. i. ij. iij. v. ⁊ sexto.

Etatis cuius erit qui possit habere vel possidere beneficium ⁊c. iij. p. ti. xv. ca. primo. §. iij. et iij.

Etatis cuius debent esse electi. iij. parte. ti. xix. ca. secundo. §. v.

Etatis cuius erit qui tenetur ad ieiunia ⁊c. ij. pte. ti. vi. ca. ij. §. iij.

Etas que requirit ad matrimoniū. ij. p. ti. i. c. xix.

Euangelica consilia

describunt supra sub l̄ta c. scz consilia.

Euāgelice legis varia. vide infra sub littera l. scz lege euangelica.

Euangeliste q̄o figurant p̄ quattuor elementa. prima p. ti. iij. ca. iij. §. ij. in prima ⁊ ij. columna.

Eucharistie sup̄uenreabile sacramentū describit per thema ex psal. quod et de ip̄o declaratur. tertia parte. ti. xij. ca. iij.

Eucharistie sacramentū quare ē excellētissimū. ⁊ q̄o opa dei sunt stupenda p̄pter tria. que declarantur et pbantur ad varia mirabilia istius sanctissimi sacramenti. ibidem. §. i.

Eucharistie sacramentū q̄o nobis xps dedit ad palpandu et comedendu ex nimia benignolentia. q̄o cibus iste conuertit in homine. et q̄o in hoc sacramento fecit xps memoriā suā. ⁊c. ibi. §. ij.

Eucharistie sacramentū q̄o debet sumi cum bona p̄scientia. q̄o homo prius se debet examinare et probare. ⁊ q̄o quiescere debet in xpo vt in sepulchro. ibidem. §. iij.

Aliud thema de ip̄a describitur. quod et de ip̄a declaratur. ibidem. ca. v.

Eucharistie sacramento quomodo latet diuitias sub specie panis. quod ostenditur triplici exemplo. Et quomodo triplici ratione manet xpus in specie panis. ibidem. §. i.

Eucharistie deuota sumptione quam vnilitates homo inde consequitur. Et sunt duodecim fructus

huius panis tritici designari per .xij. fructus ligni vite. et .vij. sunt differentie saporum in isto sacramento. ibidem. §. ij.

Eucharistie sumptione quō florebunt homines de virtute in virtutem. ibidem. §. iij.

Eucharistie sacramentū quō est maximum sacramentum. quid continet eucharistia in se. et quāvis est unum sacramentū. tamen diuersis nominibus nuncupatur. iij. parte. ii. xij. ca. xij.

Eucharistie sacramentū cūare debuit institui quia ipse in eo continetur realiter et essentialiter et quō deuote manducans trahitur ad christum. et. ibi. dem. §. i.

Eucharistie sacramentū quibus est dandum vel negandū. hoc notabiliter declarat. ibi. §. ij.

Eucharistie sacramentum non est negandum occidendis propter scelera sua publica. et quibus alias est negandum. et quibus non. et. ibi. §. iij.

Eucharistie sacramentum quis habet dispensare vel ministrare. et a quibus non debet sumi. et. ibidem. §. iij.

Eucharistie sacramentū quomodo in primitiua ecclesia fideles quoridie sumebant. quomodo postmodum ex tepiditate ab ipso declinabant. Et quomodo et quibus consulendum est ut frequenter communicent. ibidem. §. v.

Eucharistie huius deuota sumptio quomodo importat multiplicem effectum et utilitatem. qui sunt effectus huius sacramenti. quomodo debent considerari. quomodo conferunt gratias. et cetera. ibi. dem. §. vi.

Eucharistie sacramentum quomodo sumitur cū negligentia. vtrum communicans semel in anno satisfaciatur precepto ecclesie quod in die pasche sumi debet probatur et obiecta solvuntur. et. ij. parte. titu. ix. ca. ix.

Eucharistie sacramentum qui indebite accedit vel ipsum omittit quomodo peccat. et omittit indebite sumendo quadrupliciter. ibidem. §. primo

Eucharistie accessio fit indigne quadrupliciter scilicet cum peccati mortalis remissione. sine meritis discussione. sine criminis confessione. et sine ritus obseruatione. ibidem. §. ij.

Eucharistie sacramentum accedens cum tepiditate et sine deuotione. qualis negligentia est. vix qui omisit communionem in pascha ex negligentia peccat mortaliter. Et septem nocumenta que eueniunt non communicando vel male communicando. ibidem. §. iij.

Eucharistie sacramenti .xij. mirabilia describuntur que inueniuntur in ipso. tertia parte. titu. xij. ca. vi. §. xvi.

Eucharistie sacramenti adhuc septem mirabilia sunt. iij. parte. ii. xvij. ca. v. §. iij. circa medium

Eucharistie sacramentum quomodo figurat agnus paschalis. et quid significant ritus in come-

sione. prima parte. ii. xij. ca. v. §. vij.

Eucharistie sacramentum quomodo est cibus reficiens. et medicina sanans infirmitatem. iij. parte. ii. xij. capi. primo. §. v.

Exactiones quando

licet recipere possunt dñi a subditis ultra consuetum vel statum. et ponuntur sex casus in quibus possunt. ij. parte. ii. i. ca. xij. §. ij. vide tamen p. totū. capitulū. Et. iij. parte. ii. iij. ca. v. §. vi. b. vide etiam infra Exigere.

Excommunicatio maior dicitur anathema quod interpretatur separatio. quia ē separatus a .vij. magnis bonis Et quō licet cum ipis conuersari vel patriciis parare et quando. ij. p. ii. iij. ca. vi. §. iij. b. p. totum

Excommunicatio quō dicitur exclusio a triplici comunione fidelium. Et est triplex excommunicatio et quō ex varijs causis fertur maior scilicet. iij. parte. titulo xij. ante primum. §.

Excommunicatio maior datur inficientibus manus violentas in personas ecclesiasticas. ponunt desuper quinque notabilia. Et quā quis percutiens clericum incidit in canonem. ibidem. ca. i. Que autem dicuntur ecclesiastice persone que gaudent privilegio clericali habeo varia. iij. p. ii. xij. ca. v. p. totum

Excommunicatione quā quis incidit. et in quibus casibus propter iniectiones manuum in clericum. iij. parte. ii. xij. ca. i. §. i.

Excoicatione maiore in aliquibus casibus. quando quis non incurrit scilicet percutiens clericum. ibidem. §. ij

Ponunt aliqui casus in quibus si quis incidit in canonem propter iniectionem manuum in clericum potest absolui ab istis citra sedem apostolicam. ibi. §. iij.

Excoicant. i. excoicari denūciant et declarant qui sancte ecclesie cardinales hostiliter fuerint insecuti vel ceperint vel fuerint socii. que ulterius declarantur. iij. parte. ii. xij. ca. ij.

Excoicant bannientes episcopos. et ad hoc coopantes et quid intelligit per bannium. ibidem. ca. iij.

Excoicant qui semel in heresim damnata labitur quod intelligit per occultum. qui desuper habent potestatem. et vix damnatus est quicūque tenet ubicūque contra articulos parisiens damnatos et sit excoicatus

Et quō excoicant eorundem fautores et. ibi. ca. iij

Excoicant sepelientes hereticos et eorundem receptores et fautores. qui sunt isti heretici. et ex quibus opibus. qui sunt defensores. qui fautores et. ibidem. ca. v.

Excoicant rectores impediētes vel non iuuantes episcopos et inquisitores in inquisitione hereticorum et fautorum et receptorum talium sunt septem genera. ibi. ca. vi.

Excoicant inquisitores qui male et contra scientiam exercerent tale officium contra quosdam. et pape reseruatur absolutio et. qui dicuntur pertinaces. ibidem. ca. vij.

Excoicant inquisitores et commissarii eorundem

illicite extorquentes pecuniā sub preteru in qui
sitionis Qui sunt isti commissarii Et quō frēs pre
dicatores possunt mitti ad tale officiū .xc. ibi. c. viij
Excommunicatōes p̄tra alienatōes ⁊ ordinatōes
factas a schismaticis de rebus ecclesiasticis. q̄ sunt
illi ⁊ de quibus intelligitur. .xc. ibi. ca. .x.
Excoīcantur dicentes romanā ecclesiam non esse
caput aliarū ecclesiarū. et nō posse condere canones
et decreta. vel non esse obediendū. de quibus intel
ligitur ista excoīmunicatio .xc. ibidem. ca. .x.
Excoīmunicantur incendiarij ecclesiarū et piorum
locozum et si fuerint denunciati pape reseruat̄
absolutio. que sunt ista loca. de quibus incendia
rijs .xc. ibidem. ca. .xi.
Excoīmunicantur effractores sacroꝝ locoꝝ. et
pape reseruat̄ absolutio postq̄ fuerint denun
ciati. ibidem. ca. .xij.
Excoīmunicantur falsarij litterarū papalium. et
pape vlt̄erius reseruat̄ absolutio. quod tamen
declaratur vlt̄erius. ibidem. ca. .xij.
Excoīmunicantur qui scienter vtuntur litteris pa
palibus falsis. quomodo hoc intelligitur. ibideꝝ
capi. .xij.
Excoīmunicantur recipientes litteras papales siue
bullas in curia non de manibus pape. vel depu
tatis ad hoc. et quomodo. de quibus hoc intelli
gitur. ibidem. ca. .xv.
Excoīmunicantur qui corrigunt apponunt vel re
mouēt aliquid d̄ l̄ris papalibus. ⁊ pape reseruat̄
absolutio ponit̄ desup̄ vna notabil̄ q̄stio. ibi. c. .xvi.
Excoīmunicantur qui faciunt statuta cōtra eccle
siasticam libertatem. et seruati ea facientes. ⁊ scri
ptores eorūdem. et officiales iudicantes scdm̄
ea. hoc vlt̄erius declaratur. ibidem. ca. .xviij.
Excoīmunicantur domini qui prohibent subditijs
suis ne faciant obsequia corpalia psonis ecclesia
sticis. quō intelligitur ista prohibitio ibi. ca. .xviij.
Excoīmunicantur vsurpantes sibi patronatum
de nouo in locis p̄ijs vel vsurpantes bona vacan
tium ecclesiarū. hoc ad longum declaratur. ibi
dem. ca. .xix.
Excoīmunicantur cōpellentes p̄elatos et psonas
ecclesiasticas ad submittendū ecclesias vel bona
ecclesiastica eoz. et femine sub eadeꝝ comprehen
duntur. ibidem. ca. .xx.
Excoīmunicantur qui concedunt repressalias. ⁊ vtē
tes in clericos ⁊ bona clericoz. ibi. ca. .xxi.
Excoīmunicantur qui grauam̄ personas ecclesia
sticas in se vel in suis pro eo q̄ inuoluerint eligere
eos pro quibus rogari erant. hoc vlt̄erius declara
tur. ibidem. ca. .xxij.
Excoīmunicantur impediētes ligare in foro ec
clesiastico in causis que de iure vel consuetudine
vel ex impetratis incuria possunt retractari. ibideꝝ
capi. .xxij.

Excoīcantur dñi et eorūdeꝝ officiales qui grauam̄
aut licentiam grauandi dant cleꝝ vel suos cōsan
guineos p̄ter sententias latus p̄tra eos. ibidem.
ca. .xxij.
Excoīcantur qui exigunt vel exigere faciunt peda
gia vel gabellas a psonis ecclesiasticis pro rebo suis
vel ecclesiis. quō ipi gaudent tali priuilegio. .xc.
ibidem. ca. .xxv.
Excoīcantur imponentes tallias collectas vel p̄es
santias clericis sine licentia pape hoc ad longū
declarat̄. et q̄n excluditur appellatio .xc. ibi. capi
lo. .xxvi.
Excoīcantur qui extorquent absolutionē a censur
ecclesiasticis per vim vel p̄ metu hoc ad longum
declaratur. ibidem. ca. .xxvij.
Excoīcantur qui cogunt seruare interdictū vel ex
coīmunicatōes nō vitare. ibidem. ca. .xxvij.
Excoīcantur qui faciunt statuta q̄ vsure soluant̄
vel solute non repetant̄. aut restituant̄. et iudican
tes scdm̄ ea. hoc ad longū declarat̄. ibi. ca. .xxix.
Excoīcantur qui deferūt arma vel ligna vel merc
cimonia ad saracenos. ⁊ qui sup̄ hoc habent licen
tiam. et quō tales debent absolui. ibi. ca. .xxx.
Excoīcantur qui spoliāt romipetas et contra pi
ratas ⁊ absolutio pape reseruat̄. ibi. ca. .xxxi.
Excoīcantur clerici qui p̄cipiant sponte et scien
ter in diuinis cum excoīcatis a papa. ibi. ca. .xxxi.
Excoīcantur qui sepeliunt interdictos et excoīmu
nicatos vel publicos vsurarios hoc declarat̄ ad
varios casus. ibidem. ca. .xxxiij.
Excoīcantur qui scienter p̄trahunt matrimoniū
in gradibus prohibitis vel ordinaria in sacris vel
professis in religione maris ⁊ femine. ponuntur
desup̄ alique q̄stiones. ibidem. ca. .xxxiij.
Excoīmunicantur qui scienter participant excoī
municato nominatim in crimine criminoso. qd̄
ad longum declaratur. ibidem. ca. .xxxv.
Excoīmunicantur contra facientes vel mandan
tes aliquem interfici per assassinos Et qui dicun
tur assassini. ibidem. ca. .xxxvi.
Excoīmunicantur qui p̄curant q̄ p̄seruatores se in
tromittant de alijs q̄ de manifestis iniurijs scien
ter. qd̄ vlt̄erius declarat̄ quō et qualiter hoc fit.
ibidem. ca. .xxvij.
Excoīmunicantur doctores. qui admittūt ad lectōes
legū religiosos sine habitu vel ad medicinā. quō
hoc intelligitur. ibidem. ca. .xxvij.
Excoīmunicantur m̄gi et scolares Bononiē. qui
conducūt hospitia irrequisitis inq̄linis. quod etiā
declaratur. ibidem. ca. .xxx.
Excoīcantur qui mittunt scripturā vel nunciū
secrete alicui cardinali. dum sint i p̄clau p̄. de les
ctione pape. ibi. ca. .xl.
Excoīcantur dñi officiales et rectores vbi fit elec
tio pape si nō seruant p̄stitutionē capituli p̄ci
posum de elec. in. vi. ibidem. ca. .xli.

Excommunicantur bechardi et begine. qui assumunt vitam fraticellorum et eis fauentes quod ad longum declaratur et. ibidem. ca. xliij.
 Excommunicantur qui assumunt dignitatem senarioris vel aliud regimen urbis sine licentia pape. ibidem. ca. xliij.
 Excommunicantur qui impediunt visitatores monialium in officio eorum post monitionem tamen. quod ulterius declaratur. ibidem. ca. xliij.
 Excommunicantur fingentes casum fraudulenter. quod iudex mittat vel vadat per testimonio ad mulieres. ibidem. capitulo. xlv.
 Excommunicantur se ingerentes ad officium homines alterius lingue irrequisito dyocesano. ibidem. ca. xlv.
 Excommunicatio contra absolutos ab excommunicatione in articulo necessitatis si postea cum possint non se presentant eis qui ordinarie debent absolueret quod ad longum declaratur. ibidem. capi. xlvij.
 Excommunicatio contra eum qui electus in papam a paucioribus quam a duobus partibus cardinalium se gerit per papam. et qui eum susceperint similiter excommunicati sunt. ibidem. ca. xlvij.
 Excommunicantur clerici qui locant domos suas publicis usurariis et alienigenis ad exercendum publicum senus quod ulterius declaratur. ibidem. ca. xlix.
 Excommunicatio contra impediens sequestri fructum incerto casu. quod ulterius declaratur. ibi. ca. l.
 Excommunicantur clerici et religiosi qui inducunt ad promittendum de mutatione vel non mutatione sepulture. ibidem. ca. li.
 Excommunicantur clerici in dignitatem constituti et religiosi audientes leges vel prebendam. hoc ad longum declaratur quod et quoniam. ibidem. ca. liij.
 Excommunicantur religiosi professi dimittentes temerarie habitum sue religionis vel euntes ad studia sine licentia suorum superiorum. ibidem. ca. liij.
 Excommunicantur religiosi qui dant sacramentum eucharistie vel extreme unctionis vel solennificant matrimonium sine licentia probialis vel episcopi. hoc ad longum declaratur. ibidem. ca. liij.
 Excommunicantur religiosi retrahentes homines a solutione decimarum. ibidem. ca. lv.
 Excommunicantur religiosi non seruantes interdictum. quod seruat mater ecclesie. quod ad longum declaratur. ibi. ca. lvi.
 Excommunicantur religiosi non facientes preciam bonis que confitent eis de decimis cum certo modo. quod hoc intelligitur. ibidem. c. lvij.
 Excommunicantur monachi et canonici regulares qui non habent administrationem conferunt se ad curias principum. ibidem. ca. lvij.
 Excommunicantur religiosi tenentes arma infra septa monasterii sine licentia abbatis. de quibus hoc intelligitur et. ibidem. ca. lix.
 Excommunicatio contra mendicantes religiosos

capientes loca ad habitandum vel dimittentes sine licentia pape. qui dicunt mendicantes et. ibi. capi. lx.
 Excommunicantur religiosi fauentes beginis in statu reprobo. de quibus hoc intelligitur. quas beginas includit de quibus hoc intelligitur. ibi. ca. lxi.
 Excommunicantur fratres minores si admittunt ad diuina tempe interdicti illos de tertio ordine ipsius hoc declaratur. Et utrum gaudent privilegio clericali et. ibidem. ca. lxij.
 Excommunicantur omnes viri scilicet sexus qui pactum fecerunt vel promiserunt aliquid in curia per aliquam gratiam beneficio obtinendo. ibi. ca. lxij.
 Excommunicantur exenterantes vel sciendentes corpus defuncti per ossibus eius transferendis. et absolutio est pape reservata. ibi. ca. lxij.
 Excommunicantur symoniaci in ordinibus vel beneficiis. ibidem. ca. lrv.
 Excommunicatio contra non reuelantes symoniam. ibidem. ca. lrv.
 Excommunicantur dantes vel recipientes aliquid per ingressu religionis quod probatur et declaratur. ibidem. capitulo. lrvij.
 Excommunicatio contra impugnantes litteras electi in papam etiam ante suam coronationem. ibi. ca. lrvij.
 Excommunicantur glossantes glossam siue exponentes in scolis clementina. Eriui de paradiso aliter quam lectio dat. ibidem. ca. lxx.
 Excommunicatio contra ingredientis monasteria monialium ordinis predicatorum. et minorum in casu non concessio quod notatur et ad longum declaratur. ibi. c. lxx. Et similiter qui faciunt cantilenas contra dictos fratres. ibidem.
 Excommunicantur religiosi mendicantes transferentes se ad ordinem monachale sine licentia pape propter quod ad carthusien. excommunicati sunt tam facientes quam recipientes. ibidem. ca. lxxi.
 Excommunicantur varij status hominum in processu annuali que fit annualis in curia in cena domini. ut patet inferius ad longum. ibidem. ca. lxxij.
 Excommunicationis finem propter quid est fides. et fieri non debet nisi per mortali. Excommunicari qui possunt et pro quibus causis. Et excommunicationis finis tribus modis dicitur iniusta et. ibi. ca. lxxij.
 Excommunicationis sententia ipso iure nulla est in nouem casibus. ibidem. ca. lxxij. §. i.
 Excommunicationis sententia quomodo est ferenda. cum quibus medijs. quomodo prius debet fieri trina ammonitio quando dicitur lata a iure. et quando ab homine. quomodo iste intelliguntur quando sententia non habet vim quomodo verba iudicis debent intelligi. et. ibi. ca. lxxij.
 Excommunicare quis potest. unde procedit potestas siue facultas. excommunicare quis non potest seipsum. et qui alios excommunicare non possunt. in quibus locis. et cetera. ibidem. capitulo septuagesimo quinto.

Excoicari qui non pnt. quibz casibus mortuus potest excoicari. papa non potest incurrere sententiam excommunicationis. qno ligat excoicatio lata per statutum. qui religiosi excoicari non possunt. et ibidem. ca. lxxv. §. i.

Excoicari quis potest. et qui. et p quibus criminibus et mali tanqz carnes putride a comunionem fidelium sunt refecandi. quod probatur qno sententia ligat ignorantem. et ibidem. capitulo lxxv. §. ij.

Excoicatio ad quez finem fit. qno ecclesia in bmoi imitatur scdm iudicium dei. et qno per ipaz consequunt multa damna spalia et temporalia sunt numero. xvij. ibidem. ca. lxxvi.

Excoicationis maioris qno debet fieri absolutio. et a quo. Absolutio ex falsa causa quare non tenet. qno quis absolui potest inuitus ab excoicatione. et absolutio ab excoicatione est duplex. ibidem. capi. lxxvij.

Excoicationis maioris absolutione quatuor sunt obseruanda. defunctus excoicatus qno debet absolui. et qno in necessitate fieri potest simplici verbo. et quomodo fieri debet quando quis aliquem absoluit ignoranter ab excoicatione et ibidem. ca. lxxvij. §. i.

Excoicatus qui habet transire vel in aliquo loco obseffus non valens venire p absolutio ne virum possit a layco absolui si ibi non est sacerdos. ij. parte. ii. ix. ca. v. §. ij. l.

Excoicationes speciales describunt quas aliquando incurrunt religiosi. ij. p. ii. xvi. ca. v. §. v.

De minor excoicatione.

Excoicatio minor qno incurritur. et i quo casu. quadrupliciter quis potest cum excoicationis participare. qno tenet excoicatio qntu ad participat qntu pntm e incurrere cu excoicatus. et si e mortale nisi in quatuor casibus et. ij. parte. ii. xv. ca. i.

Excoicatus participantes qno excusantur ut non incurrant excommunicationem minorem et. et sunt quinqz per ordinem in quibus participare possunt cum excoicatus. ibi. §. i.

Excoicatus pmunicando incurrit minor excoicatio sunt numero quinqz. et qno fieri debet quando quis satisfecit et non est absolutus et. ibidem. ca. ij.

Excoicatio minor a iure vel ab homie qno fertur et ppter quos casus et quare et. et quis effectus minoris excoicationis. a quibus iste debet kparari et. ibidem. ca. ix. §. i.

Excoicatio minoris a quo et qno fieri debet absolutio Et excoicari no debet vicari qdiu ipis non est publicatus nisi in vno casu et. ibi. ca. ij. §. ij.

Excoicatos non tenetur quis vitare nisi fuerint denunciati. ibi. ca. ij. etiam in precedenti ibi

nota diligenter.

Excoicatio suspensio et interdictum in quo conueniunt et differunt. ij. p. ii. xvi. ca. i.

Excoicationes speciales describunt quas aliquando incurrunt religiosi. ij. p. ii. xvi. ca. v. §. v.

Excoicati qno non sunt publici usurarij sed soluz quantum ad tria. et qui dicunt manifesti usurarij. ij. parte. ii. i. ca. x.

Executoz testamentoz officiu describit infra sub littera. i. scz testamentu Et. ij. p. ii. x. ca. ij. p. oes. §.

Exempla nostra qno illa esse debent tripliciter bñ ordinata. qno assimulantur genis. et. quarta parte. ii. ca. iij. e.

Exempla sanctorum quomodo sunt respicienda ut similia agantur. prima parte. ii. ij. cap. vij. §. vij. etiam. vij.

Exempti nunc sunt consequenter religiosi et reqsi in iudicio tenentur ostendere sua priuilegia quando allegant se exemptos. qui religiosi sunt exempti. quomodo construere possunt loca et. Et exempti non debent assumere lites suoz hominu et. ij. ii. xvi. ca. x.

Exempti quis gaudet libertate nihilominus conueniri possunt in certis causis. et in quibus non. et qui ordines hoc specialiter gaudet ibidem. §. i.

Exemptio per que verba conceditur per papam et alius talem executionem facere non potest. nisi habeat desuper autoritatem specialem a papa. hoc declaratur. qui censentur exempti. et. ibidem. §. ij.

Exemptionibus quocumqz factis a suis ordinarijs prelati. quam potestatem desuper habet papa. et tria considerantur de exemptione Et quomodo fuit valde congruum aliquos eximere a iurisdictione episcoporum et aliorum. tertia p. ii. xij. ca. v. §. xij.

Exempti non possunt construere oratoria vel cappellas in locis non exemptis sine dyocesanorum licentia nec in constructis celebrare. et. ij. parte. ii. xij. ca. ij. §. iij.

Exemptionem obijciens non videtur de intentione aduersarij confiteri. Est vna de regulis iuris que et declaratur. prima parte. ii. ix. ca. v. nico. sub e. scz exceptionem.

Exempti qui sunt qui scilicet non tenentur dare decimas et cetera. secunda parte. titulo. iij. capitulo. iij. §. iij.

Exempti si fuerint iuridice requisiti tenentur ostendere priuilegia. prima parte. titulo decimonono. ca. primo. §. iij.

Exempti q sunt a ieiunio eccle. vide. j. sub ieiunio Exemptuz utrum sit hospitale et immediate sub icctum romano pontifici et. tertia parte. titulo. xi. ca. ij. §. iij.

Excoicatio quis dicitur et quod e eius officium. et. ij. parte. ii. xij. ca. xvi. §. ix. d.

Erigere in quibus casibus possunt domini a sub
ditis ultra p̄suetum vel statutū. iij. t. iij. ca. v. §. vi.
b. et. ij. p. ti. i. ca. xij. §. ij. vide tñ p̄ totum capitulū
Erigere in quibus casibus possunt episcopi a cleri
cis siue ecclesia aut de bonis ip̄oz. 7c. tertia parte.
titulo. xx. ca. ij. §. x.

Erigere que possunt episcopi a clericis religiosis
et a laicis sibi subiectis. iij. p. ti. ix. ca. v. §. v.

Exaltatio q̄ effectus amoris sit p̄batur. qui dicitur
exaltati pati. que causant exaltati 7c. prima parte
ti. vi. ca. ij. §. ij. per totum.

Exitus religionis describitur infra sub r. scilicet reli
gio quando sc̄ quis potest. 7 quando non 7c. iij.
parte. ti. i. ca. xxi. §. ij.

Exultatio in aduersis primi est quinta filia inui
die. q̄o propinquitatem habet ad crudelitatem
unde p̄cedit crudelitas. que est differentia inter
crudelitatem et seuitiam. et quomō tales debent
evitari 7c. ij. parte. ti. viij. ca. vi. 7 paragrapho. i. iij.
7 etiam. iij.

Exultatio siue gaudiū describitur vario modo. j.
sub littera. g. sc̄ gaudio. Et quarta parte. titulo
xx. ca. xix. §. primo.

Exultatio in aduersis ponitur p̄ quinta filia in
uidie. que et tripliciter debet vitari. ij. parte. titu
lo. viij. ca. vi. per totum.

Labrorum officiū ē

Labrorum officiū ē duplex. a ij sūt fabri ferrarij. alij ligna
rii. q̄o illi suum officiū exercunt 7c.
q̄o eorū officiū est licitū q̄o in ip̄o frau
des cōmittuntur 7c. iij. p. ti. viij. ca. iij. §. x.

Facie ad faciem q̄o videtur deus in lumine glo
rie 7c. prima parte. ti. iij. ca. vi. §. xx.

Facies spiritualis q̄o est triplex. i. p. ti. iij. ca. x.

Facies conscientie describitur supra sub littera. c
sc̄ conscientia. et. i. p. ti. iij. ca. x.

Facientes arma vel vendentes quibus homines
leduntur vel moriuntur virū sit licitū eoz op̄
vel turpe lucrum. ij. p. ti. i. ca. xxiij. §. xi.

Falsatio multipliciter describitur. sc̄ in mensur̄
in ponderibus. in monetis in scripturis. in bul
lis in instrumentis. 7 in fribus filiorum. ij. pte
ti. i. ca. xviij. per totum

Falsatoria manus q̄o describitur. 7 quid signi
ficant eius quinq̄ digiti. ij. p. ti. ij. ca. i. §. xij.

Falsarij litterarum papalium excomunicari sūt
maiori sententia. 7 pape referueretur absolutio. iij.
parte. ti. xxiij. ca. xij. Et qui scienter ip̄is vtantur
similiter excomunicari sunt. ibi. ca. xxiij.

Falsorum deoz sunt tria genera. quos colebant
gentiles. iij. p. ti. xx. ca. i. §. iij. b

Falsa amicitia que est. que ficta. 7 que vera. iij. p.
ti. v. ca. xx. §. viij. c

Falsum testimoniū describitur infra vario mo
do sub littera. t. sc̄ testimoniū. Et p̄cipaliter. iij.

pre. ti. ix. ca. xi. §. iij. et. iij. Et. i. p. ti. xxiij. c. iij. §. xij.
Fallacia describitur supra sub littera d. sc̄ deceptio
et. ij. parte. ti. i. ca. xviij. §. i. Et vide etiam infra sub
littera f. sc̄ fraudulencia. quia feates sunt.

Falsificatio monete describitur infra sub l̄ra m.
sc̄ moneta

Fame 7 honozis damnificatio q̄o sit p̄ p̄tume
lie illationē. per detractionē. vel p̄ detractionis ab
alijs facre recitationē et cñ quis accusatur iuste p̄
veritatis negationē. ij. p. ti. ij. ca. ij. §. iij.

Fame siue glorie humane beatitudinez hominis
esse est impossibile. iij. p. ti. viij. ca. iij. §. iij.

Familie filij. 7 filie raptorū. vltimiorum 7 aliorū
qui restitutioni sunt obligati viuentes de bonis
ip̄oz excusari tales possunt p̄pter quinq̄. ij. parte
ti. i. ca. xij. §. xij.

Familie dñi q̄o se habere debent. 7 q̄o debent se
habere ad se inuicem. iij. pte. ti. ij. ca. v. §. vi. 7 viij.

Familia q̄o dicitur domus. que in domo ista com
prehendunt. q̄o debet disponi. 7 p̄cipaliter cir
ca mortem. q̄o debet institui executores. que
debet cauere. que providere 7c. iij. pte. ti. x. ca. i. §. ij.

Familia q̄o debet regi per patremfamilias. quaz
prudenciam ip̄m habere oportet circa domesticos
regendos 7c. iij. p. ti. ij. ca. v. quasi per totum

Familiaris locutio q̄o est causa destructiua ca
sitatis. iij. parte. ti. iij. ca. vi. §. ij. ante finem

Nulla maior pestis q̄ familiaris inimicus. 7 qua
re. et questio de Iuda 7 cetera. secunda parte. ti.
primo. ca. xxi. §. i.

Familiaritates cum monialibus quomodo sine
cauēde 7c. sc̄da parte. titulo. v. capi. viij. p̄cipue
in fine capituli.

Fantasia siue ymaginatiua potentia interior q̄d
est. de quibus intelligitur. 7 cetera. prima parte.
ti. ij. ca. vi.

Fantastice potentie siue ymaginatie cooperari
potest post deum angelus et bonus 7 angelus ma
lus probatur. prima parte. titulo secundo. capitu
lo. vi. §. iij.

Fantastie hominis quomodo angelus malus co
operatur 7c. ibidem. §. v.

Fantastie mutationem quomodo homo per seip̄
sum operatur ibidem. §. vi.

Fatum quo modo diuersi diuersimode describūt
fatum quid est. quomodo ipsum fatum proprie
differt a diuina providentia que subduntur iato
7 cetera. secunda parte. titulo dñodecimo. capitu
lo. xi. per totum

Fatui quomodo ostenduntur esse. qui bona op̄a
erubescunt 7 cetera. secunda parte. titulo tertio
capitulo. iij. §. iij. f. g. b. i.

Fatuus quomodo peccator ostenditur ex septem
quarta parte. titulo. xxiij. capi. vi. §. vi. b. per totū
Fauitas mundi q̄o ostenditur vana ex septem
iij. parte. ti. xxiij. ca. viij. §. ij.

Felicitates quattuor

ponuntur a pbo. per quas quis possit virtuose vi
uere et viam rectitudinis inuenire. iij. parte. ii.
ij. ca. i. §. iij. infra medium.

Felicitas q̄ eterna est et perpetua. pbat̄ur quinq̄
rationibus. iij. parte. ii. x. ca. vii. §. iij. b.

Femina sine pudicitia est quinta abussio intra
xij. abusiones diuersor̄. que bona importat pudici
tia. et si quis illam dimittit que mala inde sequi
tur. prima p. ii. v. ca. ij. §. vii. b.

Feudum q̄no describitur. vel quid est. vel que di
cuntur. et feudum acquiritur quadrupliciter. iij.
parte. ii. iij. ca. v.

Feudarius quo anno debet vestiri. quid intelligi
tur per vestiri. q̄no obligantur dñs et ibi. §. i.

Feudum q̄no multis causis amittitur. quomo
do dñs amittit ius feudi. quomodo refutat feud
um et ibidem. §. ij.

Feneratoruz manus quomodo describitur. et qd̄
significant eius quinq̄ digiti siue modi. ij. parte
ii. ij. ca. i. §. iij.

Ferie quomodo dicuntur aliqua festa et feriat̄
quedam sunt rep̄tine. quedā tēporanee. et que
dam solennes et. ij. parte. ii. ij. ca. vii. §. i.

Festorum celebratō ubi precipitur in lege diuina
quomō istud preceptum est intelligendum. que
moralia. et que ceremonialia dicuntur quomodo
precipiuntur sanctificari Et que festa sunt initi
tura ultra diem dominicuz et. ij. parte. titu. nono
capi. vii.

Festa quomodo dicuntur aliquę ferie et feriat̄
quedam sunt rep̄tine. quedā temp̄anee. et que
dam solennes et. ibidem. §. i.

Festorum violatoribus ponitur thema ex psalmo
quod de ip̄is declaratur. Et festuz violatur et ma
le celebratur tripliciter. ibidem. §. ij.

Festiuis diebus permaxime quomodo quis ab
stinere debet a peccatis. et peccatum mortale com
missuz in die festo multo grauius est q̄ alias. Et
quomodo aliqui male festiuant peccādo. ibi. §. iij.
Festiuis diebus quomodo non inheretur acibo
sp̄ualibus quis est finis precepti de sanctificatiōe
sabbati. quid sit agendum in die dominica. Ipsa
enim dies est priuilegiata propter multa magni
fica in ea die gesta. et. ibidem. §. iij.

Festiuis diebus quomodo nō abstinetur ab ope
ribus manualibus. que dicuntur opera seruilia
in die festo. que prohibentur in diebo festiuis. que
opera tūc exercere possunt sine violatione. et vii.
q̄uer laborare in diebus festiuis et. ibi. §. v.

Festa quando impediunt matrimonium celebra
ri. qualiter tales violatores sunt puniēdi. et qua
liter peccat sacerdos qui dat ip̄is benedictionem
et cetera. tertia parte. titulo primo. capitulo. xviij.
Fello celebrando vel non celebrando vtrum mal

gistri scolarium possint scolariis collectam im
ponere vel exigere. ij. p. ii. v. ca. ij. §. v.

Festi sabbati celebrationem siue sanctificationem
vide iuxta illud. sabbata sanctificas. prima parte.
ii. xiiij. ca. iij. §. iij. per totum.

Fidelitas quō perti

niet ad virtutem veritatis. Et quomodo fidelitas
commendabilis est in tribus generibus hominū
quarta p. ii. v. ca. xvi.

Fidelium genus est duplex. vnum sunt clerici.
aliud sunt layci. quomodo quilibet se regere debz
in statu suo et. ij. p. ii. xiiij. ca. iij. §. xiiij.

Fidelium disputatio cum infidelibus de fide q̄
modo sit facienda. quibus interdicitur. vbi et q̄
prohibetur. ibidem. §. ij.

Fidelis qui est in gratia quomodo habet suffra
gium ab ecclesia et. i. p. ii. vii. ca. iij. §. iij. c.

Fideli amico nulla est comparatio. ista fidelitas
ostenditur in tribus. quarta parte. titulo quarto.
capi. xvi. b.

Fideles quomodo vario modo temptat dyabo
lus Et quomodo infideles. prima parte. titulo
sexto. ca. xiiij. §. v.

Ficte accedens ad baptismum. quando sibi va
let. et quando non. Et fictio contingit quattuor
modis. quando dicitur aliquis fictus. et quomo
do recedente fictione baptizatus habeat effectuz
et cetera. iij. parte. ii. xiiij. ca. iij. §. xi.

Ficta amicitia que ē. que f̄a. et que falsa. quarta
parte. ii. v. ca. x. §. vii. c.

Fictio vel falsitas vtrum fieri debet in usu sacra
mentorum scilicet propter scandalum et. ij. parte
ii. ij. ca. iij. §. vii.

Fides quomodo sumitur pro conscientia. pro ca
ritate. pro pactione. pro fidelitate. pro equitate.
pro grana gratis data. pro quodam habitu. et pro
virtute theologica. quarta parte. titulo octauo. ca
pitulo primo.

Fides prout est virtus theologica. vnde. causa
tur in homine. quid est eius subiectum. quis est
eius actus. et quid eius obiectum. ibidem. §. i.

Fidei rōne psualive efficaciter inductiue ad cre
dendū quattuor p̄nt assignari. scz opatio miracu
lor. multiplicatio testimonior̄. toleratio tormen
tor̄. et oppositio materie credendor̄ ibi. §. ij. iij. iij.
et quinto.

Fides q̄no de mōdo triūphat. dyaboli rēptionē su
perat. terrimenta euuat. purificationē aduocat. et
morationē causat. pditionē dignificat. erudiri fa
cit oīones facit miraculor̄ actōes. et pducit ad su
pernas retributiones. ibidem. §. vi.

Fides q̄no diffinit a paulo ad hebreos. et. q̄ diffi
nitio duplici declaraf. ibidem. ca. ij. et. §. i.

Fides quomodo p̄ior est alijs virtutibus qua
drupliciter probatur ratione diuisione. autorita

teet similitudine. ibidem. c. ij. §. ij.
 Fides fuit in angelis ante confirmationē vltimū
 et in homine ante peccatū quod pbatur. ibi. §. ij.
 Fides est vna et catholica et vera iuxta illud. vnus
 deus vna fides. ibidem. §. iij.
 Fides autem in intellectu nostro vt in subiecto
 proprie et principaliter consistit. secundario in vo-
 luntate quantum ad actū eius hoc declaratur quo-
 modo charitas dicitur forma fidei et. ibidem. §. v.
 Fidei actus est triplex scilicet voluntaria cordis assen-
 sio. publica oris confessio. et salutifera moris sus-
 ceptio. Quid sit credere ponunt desuper sex nota-
 bilia ibidem. ca. iij.
 Fidei actus interior dicitur tribus modis scdm ma-
 gistrū sententiarū scilicet credere deum credere deo. et
 credere in deum. ibidem. ca. iij. §. i.
 Fidei confessio est triplex. et necessaria est talis cō-
 fessio vt scilicet deus honorificetur vt fides de-
 fendat. vt proximus edificet. et vt infidelis confun-
 datur. ibidem. ca. iij. §. ij.
 Credere est laudabile et meritorium tripliciter pro-
 batur. ratione similitudine et auctoritate. ponunt
 desuper quinque notabilia. ibidem. §. iij.
 Fides quare ex parte obiecti formaliter non varia-
 tur sed ex parte subiecti hoc est ex triplici rōne. ibi-
 dem. §. iij.
 Fides quō variat ex parte fidelium et creditorū ra-
 tione diffusionis luminis desuper septem notant
 que et declarantur. ibidem. §. v.
 Fides quō variatur. augetur. et diminuitur ratio-
 ne dispositionis hominis. Et fides crescit vel proficit
 quattuor modis ibidem. §. vi.
 Fides ex quibus ostendit esse magna ibi. §. vij.
 Fidem habere siue credere quod necessarius sit ad sa-
 lutem pbatur vario modo ibidem. §. vij. et ix.
 Fidei obiectum quomodo est veritas quod est tale
 obiectum fidei et. ibidem. ca. iij.
 Fidei articuli quomodo distinguuntur quomodo
 sit ista distinctio et. ibidem. ca. iij. §. i.
 Fidei articuli quē sunt. et qui sunt. quō tres sunt
 circa diuinitatē. circa xpī humanitatem sunt septē et.
 Et quō quidā ponunt sex ad diuinitatem. et sex ad
 humanitatem et. ibidem. §. ij.
 Fidei symbolum quid est. Et triplex symbolum est
 approbatū ab ecclā Et quā ista posuerūt et. ibi. §. iij.
 Fidei siue symboli oppositio quare pñet ad papā
 et. ibidem. §. iij.
 Fides quō et quē dicitur stella. iij. p. ti. xv. c. xxiij. §. iij.
 Fide mediante quō in baptismo efficitur aīa spon-
 sa xpī. et a xpō recipit nouē ornamenta virtutum
 prima pñet. i. ca. i. §. ij. c.
 Fidei pñet articulos quō diuersi heretici diuersi-
 mode pñet senserūt isti heretici et. i. parte. ti. v.
 ca. ij. §. vij. per totum
 Fides bona nō parit vt semel exactū iterū erigat.
 Est vna de regulis iuris. que et declarat. i. p. ti. xi.

ca. vnico sub. b. scilicet bona fides.
 Frustra sibi fide quis postulat ab eo seruari cui
 fidem a se prestitam seruari recusat. Est vna de re-
 gulis iuris quā et declarat. ibi. sub. lra. f. scilicet frustra
 fidem suscipere m. a. i. iude? vel paganus debz
 cogi. et quare. si fidem susceperint et recedūt quali-
 ter sunt puniendi. quō et quibus modis possunt
 duci ad fidem. ij. parte. ti. xij. ca. ij.
 Fidei baptismi vide varia supra sub littera. b.
 scilicet baptismus. et. iij. p. ti. xij. ca. xij. §. ix. e.
 Fidei dubiū esse contingit quinque modis. Et quā
 quis dicitur hereticus. iij. p. ti. xij. c. v. §. i. in medio
 fidei usor vtrū possit repetere a debitore usurat
 quas p eo soluit et. que questio explanat per vñ
 decim conclusiones. ij. p. ti. ij. ca. iij. §. i.
 Fidei usorū vide aliqua etiā infra sub littera. o.
 scilicet obfides. Et. ij. p. ti. x. ca. i. §. v.
 Figuris tribus mediantibus quō videre possumus
 trinitatem in deo. iij. parte. ti. x. ca. vñ. §.
 Filium dei magis decuit incarnari quā patrem vel
 spiritum sanctum tribus rationibus. tertia parte
 titulo. xxi. ca. ij. §. i. b.
 Filius dei quomodo missus est ad beatam virgi-
 nem. quare filius dei missus est. quare ad mariam
 missus. et quare ad virginem missus et. quare p.
 ti. xv. ca. xij.
 Filius dei quomodo quis sit in particulari per-
 trita. quarta parte. ti. vij. ca. vi. §. vij. infra medius
 ibi. Quantum ad tertium.
 Filij quomodo debent regi. prouideri et. a paren-
 tibus. vide infra sub littera. p. scilicet pñet per
 totum et b infra
 Filiatio est multiplex scdm quod multiplex est pater-
 nitas. scilicet filiatio eterna et ineffabilis. diuina
 et comunicabilis. humana et variabilis. iij. pte. ti.
 primo. ca. xxi.
 Filiatio diuina et comunicabilis est triplex. scilicet fi-
 liatio per creationē. filiatio per glorificationem. et
 filiatio per iustificationem. ibidem. §. ij.
 Filiatio humana et variabilis est triplex. scilicet
 spiritalis. legalis. et materialis. ibidem. paragra-
 pho tertio.
 Filiatio spiritalis que per hominem fit. triplici-
 ter contrahitur. quis dicitur pater spiritalis
 alicuius. ibidem. §. iij.
 Filiatio legalis que dicitur. et ista filiatio legalis
 tripliciter probatur. scilicet per legem moysaycam
 canonicam et civilem. et filiatio que dicitur ado-
 pñio quid est. quomodo fit. quis et quis non po-
 test talem filiationem facere. Et qui eius effectus
 ibidem. §. v.
 Filiatio naturalis est triplex. scilicet legitima. ille-
 gitima et legitimata. ibidem. §. vi.
 Filiorum illegitimorum legitimatio describitur
 infra sub littera. l. scilicet legitimatio et ibidem
 ca. xvij.

Filij excluduntur ab hereditate tribus casibus. et pos-
sunt filij per ptem ex hereditari in ceteris casibus. et
filij monachi non debent propterea ab hereditate ex-
cludi. iiij. p. ii. r. ca. iiij. §. iiij.

Filij legitimis et illegitimis quomodo paren-
tes ipsis debent puidere vario modo. iiij. p. ii. iiij.
ca. iiij. §. iiij. b. vide in per totum. §.

Filiationem triplicem quomodo acquirit homo per ba-
ptismum. iiij. p. ii. r. iiij. ca. iiij. §. iiij. b. per totum

Filij quomodo debent inire in regem a parentibus
et que mala communiter sunt in iuuenibus a quibus
parentes eos debent retrahere. iiij. parte. ii. iiij. cap.
quinto. §. iiij. iiij. et. v.

Filius familias quomodo si abstulit a bonis parentum co-
tra voluntatem eorum furtum commisit. et si est
quid notabile mortale peccatum est. iiij. parte. ii. i.
capi. xv. §. i. k

Filij filie et familia raptorum usurarios vel
aliorum qui restitutioni sunt obligati viuendo
de bonis ipsorum excusari tales possunt per quos
iiij. parte. ii. i. ca. iiij. §. xix.

Filialis timor describitur vario modo. infra sub
littera. r. scz timor. iiij. p. ii. iiij. ca. iiij.

Finem ultimum quomodo oportet ponere necessario
in humana vita. quod ulterius declaratur. iiij. p.
ii. vj. ca. iiij.

Fines ultimos diuersos voluntas vnius hominis
simul accedere non potest. et quare. ibidem. §. i.

Finis ultimi gratia omnia que scilicet homo vult
intendit. hoc probatur dupliciter. Et vtrum alia co-
ueniant in ultimo fine cum creatura rationali.
ibidem. §. ij.

Finis vltimus omnium hominum vnus est Et
quare homini conuenit agere quecumque agit pro
pter finem. ibidem. §. tertio.

Finis gratia agere non solum conuenit homini. sed etiam
alijs creaturis. quomodo si necessarium sit probatur. ibi. §. iiij.

Finis anime rationalis est quadruplex. prima po-
te. ii. i. ca. iiij. §. ij.

Flagella quibus a

domino flagellamur si patienter accipimus et sustine-
mus patienter de ipsis quis accipit virtutem sanis-
factionis per ptem. iiij. p. ii. r. iiij. ca. iiij.

Flagellat deus hominem in pnti quicquid de causis que
et per ordinem declarant. iiij. p. ii. r. ca. i. §. i. Et de va-
ria punitione vide ibidem ante et post.

Flagellis siue remptionibus quomodo quis non debet
diffidere vel desperare si non cito liberatur. iiij. par-
te. ii. vj. ca. iiij. §. vide in medio.

Fletus siue luctus est triplex. primus est de perpe-
trata iniquitate. scilicet de aliena calamitate. et tertius
de dilata felicitate. Et qui lugentes dicunt beati.
quarta parte. ii. vj. ca. vi. §. iiij.

Fletus ietor. et. quomodo erit in dñatis. et. prima p-

te. ii. r. ca. iiij. §. ij.

Deflenda quomodo sunt specialiter tria genera sacrile-
gorum in ecclesia militanti. iiij. parte. ii. i. ca. iiij. §. v.
sexto. et septimo.

Fornicatio est prima

species luxurie. in quo consistit vel puenit cum lu-
xuria. que sunt ipsius species siue gradus. et quomodo
iste species diuersificatur magis ex parte femine
quam ex parte viri. iiij. p. ii. v. ca. iiij.

Fornicatio describitur per istud psalmiste. Perdidisti
omnes qui fornicant abs te. et ponitur per themate
et tria membra desuper. ibidem. §. i.

Fornicatio in scripturis vario modo dicitur. ydola-
tria vel infidelitas. et in quibus locis. dicitur etiam
large et moraliter quecumque culpa mortalis. et quomodo
Et quomodo est fornicatio simplex. iiij. ibidem. §. ij.

Fornicatio quomodo est peccatum mortale. probatur quadruplici
ratione cum exemplo. ibidem. §. iiij.

Fornicatione quomodo subtrahit homini dei pntia per
gram. probatur hoc varijs autoritatibus. et bitorijs
ex scripturis que mala in homine facit fornicatio.
quibus assimilatur. iiij. ibidem. §. iiij.

Fornicatione si sacerdos fecerit quomodo penam incur-
rit secundum canones. iiij. parte. ii. r. vj. ca. xxi. §. v. post
principium.

Fornicatione notoria quomodo quis incurrit suspensio-
nem. iiij. p. ii. r. xvij. ca. iiij.

Fornicatione quare homo naturaliter reuertitur
iiij. p. ii. iiij. ca. i. §. vj. b

Fornicatio simplex quomodo mortale peccatum sit ostendi-
tur et probatur. Et aliquos errores prouidit dicentium
non peccatum. iiij. p. ii. r. xij. ca. iiij. §. iiij.

Fornicatione cogitans per de duobus delectari. scilicet
de ipsa cogitatione. et de fornicatione cogitata. declarat
quomodo sit. et quomodo est peccatum. iiij. p. ii. v. ca. i. §. v. c. Quomodo
et etiam infra sub littera. l. scz luxuria.

Fortitudinis donum describitur per thema ex psalmo. quomodo
et de ipsa declarat cum quadruplici membro. iiij.
parte. ii. iiij. ca. i.

Fortitudo donum quid est quomodo ipso. et quomodo disse-
runt pntia et firmitas quomodo dat fortitudo. ibi. §. i.

Fortitudo quomodo sit effectus diuinalis probatur. et vni-
plex est actus fortitudinis. ibidem. §. ij.

Fortitudo quomodo in actu suo est rationalis siue virtua-
lis. et quomodo ipsa vario modo accipitur. ibidem. §. iiij.

Fortitudo fructus siue utilitas quomodo est. circa actum for-
titudinis tria considerant. quomodo actus fortitudinis sit ad
salutem. ibidem. §. iiij.

Fortitudo quomodo dicitur tripliciter scilicet quedam dicitur specialis.
quedam ipsalis. et quedam generalis. ibidem. ca. iiij.

Fortitudo ipsalis que est. siue in qua consistit. Et pon-
nitur triplex fortitudo scilicet criminalis dominij ipsalis.
et fortitudo corporalis. ibidem. ca. iiij. §. i.

Fortitudo specialis quomodo vel est ex acquisi-
tione vel ex infusione vel ex domini actione. et quo.

modo varie virtute s cooprantur ad istam fortitudinem. ibidem. §. ij.

Fortitudinis donum qd est ex opatione spūs sancti ostēditur. quomodo fortitudo hec inducit ad contemptum vite ab amorem dei. et ad martyriū sustinendum. ibidem. ca. ij. §. ij. et. iij.

Fortitudo quomodo accipitur pro virtute generali. et quomodo est presumptionis exclusiue. est tangationis aggressiua. est debilitas remoratiua et est perfectionis continuatiua. ibi. ca. ij. §. v.

Fortitudo quid est. scz quando est theologica virtus. que regulat. et que sunt ipsius partes. p. i. ca. iij. §. ij. e

Fortitudinis preconiā assignari possunt tria. eo qd animum tripliciter firmit. quarta parte. ii. iij. ca. i. et. §. i.

Fortitudinis virtus circa que consistit et que virtus est. fortitudo et. ibidem. §. ij.

Fortitudinis partes sunt triplices scz subiectiue integrales et potentiales. Et duplex est actus fortitudinis. et. ibidem. ca. iij.

Fortitudo penitentis hominis provenit ei a quatuor. ij. p. ii. ix. ca. xv. §. iij. circa medium

Fortuna describitur per thema ex psal. quod et de ipsa declaratur. Et diuersorū pborū opiniones ponuntur de fortuna quomodo diffinitur. quando dicitur fortunū. quando infortunū. et quando diffortunū. et quando preter intentionē. et quando per comparisonem. ij. p. ii. xij. ca. ix.

Fortuna de quibus bonis est. et quare et quomodo Et quomodo ipsa fortuna se habet circa ipsa bona exteriora. Et quare non est sperandū in bonis temporalibus. ibidem. §. i.

Fragilitas ignorātia

et. malicia quomodo sunt causa peccati. prima p. ii. vi. ca. primo

Fraterna correctio describitur supra sub littera. c. scilicet charitas. et. ij. parte. ii. ix. ca. vi.

Fraterna conuentio quando est symonia. secūda parte. ii. i. ca. v. §. xix.

Fratres quare plus dicunt religiosi qm monachi tertia. p. ii. xvi. ca. x. §. x. post principium

Fratum predicatorū habes varia infra. sub littera. p. scz predicatorum fratrum.

Fratricellorū error vario modo et ad longum valde describitur et oppositum ostenditur. et. iij. p. ii. xij. ca. iij. per totum

Francisci beati regula in multis passibus declaraf. iij. p. ii. xvi. ca. i. §. vi.

Fratrū minorū vide varia infra sub littera. m. scz minorum fratrum

Fraudulentia describitur vario mō que committit in emproe venditione siue negociatione. Et negociatio est triplex mūdialis et scelestā spūalis et honesta temporalis et modesta. ij. parte. ii. i. cap. xvi.

et. §. i. ij. et. iij.

Fraudes describunt que committunt in negociādo Et tria mala que facit dolus et. ibidem. ca. xvij.

Fraus dolus et astucia licet in alijs peccatis reperiuntur. cōmuniū tamē in vicio auaricie scilicet venditionis. Et quid in istis significat astucia. ibidem. §. i.

Fraude quomodo etiam dolus exercetur. et quid est dolus. et in quo consistit. quomodo diuersimodo accipitur et. ibidem. §. ij.

Fraudulentia ista aliquando est mortale. et quādo tenetur ad restitutionem. et quomodo ipsa fit in rei quiditate. in sui quantitate. et in eius qualitate. in soluendi tarditate. in precij mutabilitate et bone intentionis prauitate. ibidem. §. iij. v. vi. vij. viij. te. ix.

Fraudatoria manus quō describit. et quid significat eius quinqz digitū. ij. p. ii. ij. ca. i. §. xij.

Fraternitatis in collegio pmissiones vel pueniōnes in debite facte vel p ingressu monasterij quomodo inducunt symoniā. ij. p. ii. i. ca. v. §. ix.

Fraudes quō vario modo committunt artifices in suis officijs. iij. parte. ii. viij. ca. iij. per totum

Fraudem quō committit camerarij siue reddituarij cōmunitatum leuantes iporum pecunias et. secūda parte. ii. i. ca. xvij. §. vij. c. per totum

Fraudem legibus facere. qd iniustum est et peccatum pbat. et fraus fit legi quattuor modis. iij. parte. ii. viij. ca. ij. c. d.

Frenericus adultus vel amens si ante qm incurrit amētiā habuit propositū et voluntatem suscipiendi sacramenta. non dnt sibi denegari. i. p. ii. iij. ca. xij. §. iij. f.

Fructio est scōs actus voluntatis elicitus a voluntate. in fruitione duo consistunt In quo consistit ista fructio et quō diuersimode fm diuersos respectus prima pte. ii. iij. ca. v.

Frui aliquo dicit tripliciter et tribo psonis in diuinis est vna fructio fruendum. ponit desup. duplex ratio. ibidem. §. i.

Fructio quorū sit. quō differūt fructio et delectatio qd sit vltimus finis. et fructio dicit delectationem in fine declaraf ista ibidem. §. ij.

Fructio est tertia dos anime. quō hec fructio est delectatio et gaudiū qd bnt sancti i deo viso et amato Et huius fruitionis obiectū pncipaliter est de hoc patet quattuor rōnibz. et. iij. p. ii. xix. ca. vi.

Fructus verbi dei auditi siue predicatoris fructus sunt duodecim. quibus omnibz priuant. qui nō audiunt predicationē sed negligunt. secūda parte. ii. ix. ca. xi. §. ij. b. per totum

Fructus spiritus quomodo sunt actus virtutum et hoc nomen fructus quomodo a corporalibus ad spūalia est translaturum et. et beatitudines cum sint actus virtutum. quomodo differant a fructu. iij. parte. ii. v. ca. xxi.

Fructus spiritus describuntur quos enumerat
Apostolus ad Gala. vi. et per ordinem declarant
ibidem. §. primo.

Fructuosa quomodo debent esse opera hominis
7c. quarta parte. ti. ij. ca. iij. infra medium.

Fructus bone arboris qui sunt. prima parte. ti.
iij. ca. xij. §. v. et ante

Fructus meritorium est triplex. prima parte. titu-
lo. vij. ca. iij. §. iij. c

Fructus bone conscientie sunt septem. prima par-
te. titulo tertio. capitulo decimo. §. sexto in sexta
columna.

Fugiētes ad palatiū

episcopi debent defendi et non extrahi nisi in cer-
tis casibus. iij. p. ti. x. ca. iij. §. i. ante medium.

Furtum describitur per ibema ex psalmo. quod
et de ipso declaratur. ponunturq; desuper tria mē-
bra. ij. parte. ti. i. ca. xij.

Furtum quō perpetratur circa substantiā tempo-
ralem. scz in rebus iuentis. in rebus. prescriptis.
in rebus sibi accommodatis. in scriptis acceptis vel
retentis. et in rebus occulte subtrahis. ibi. §. i. f.

Furtum quare est grande peccatum. ponitur de-
super triplex ratio. et est mortale non solum cum
furatur quis quod notabilis valoris est in se. sed
etiam cum notabile nocumentū est ei cui auferat-
ur 7c. ibidem. §. iij. b

Furti species multas. et naturam eiusdem et de
inuentis que sibi retinentur. 7 de pignore. de cō-
modato. de deposito. de locatione. de conductiōe.
de prescriptione. quomodo in istis cōmittitur va-
rio modo furtū vide ibidem capi. xv.

Furti in genere ponuntur quattuor casus in qui-
bus sibi nemo satisfacere potest. et de varijs mo-
dis abstrahendi bona filiorum. vxorum et pauper-
rum. et ubi in istis peccatum mortale cōmittitur
et ibi non. ibidem capi. xv. §. i.

Furtum cōmittens vt xpianos detentos a paga-
nis liberet. nunquid xpiano qui detinetur a sara-
ceno liceat furari. ibidem. ca. xv. §. i. t. v.

Furtum non facies est septimū preceptum. quid
intelligitur furti nomine quattuor modis fit con-
tra hoc preceptum furtū. 7 quomodo multis mo-
dis acquirit homo bona temporalia iniuste. prima
parte. ti. xij. ca. iij. §. xi.

Furti. rapine. sacrilegij. vel iniuste damnificatio-
nis. crimine participant. mortaliter peccant. Et
quibus modis fit ista participatio. ij. parte. titu-
lo. i. ca. xij. §. xi. et. xij.

Furtum vel rapinam scienter emens et quod per-
tinet ad participationem. quō tenetur reddere. et
qualia emens multa mala incurrit. ibidē. §. xvi. vi.
de etiam. §. xvij. 7. xvij.

Furto viuentes quomodo tenentur ad restitutio-
nem. ibidem. §. xvij. et. xvij.

Furta. rapine. 7 huiusmodi prius sunt restituenda
q̄ vsure propter offensionē. propter exprobra-
tionem. et propter expulsionem. ij. parte. titulo. ij.
ca. vij. §. i. b.

Furta vel rapta describuntur sub septuplici diffe-
rentia. et quomodo sint restituenda. 7c. ij. parte.
ti. ij. ca. ij. §. iij. per totum.

Furatoria manus describitur. et quid significant
eius quinq; digiti siue modij. ij. p. ti. ij. ca. i. §. v.

Furtum comisit filius qui abstulit bona patris
tum contra ipsorum voluntates. et si est quid no-
tabile est mortale p̄m. ij. p. ti. i. c. xv. §. i. k.

Gaudiuz est triplex

scz criminale. spūale. et p̄prehensiuū
Et quomō aliqui gaudent de vanitate mūdi. alij
de voluptate peccati. alij de voluntate boni. et alij
de dei visione. prima parte. titulo. v. capitulo. vi.
§. iij. per totum

Gaudium et delectationem quomō habēt sancti
in deo viso et amato. iij. parte. ti. xxx. ca. vi.

Gaudium in spū sancto in quo consistit iuxta illud
fructus autem spiritus est gaudium. quarta
parte. titulo quinto. capitulo vicesimo primo. §. i. c.
vel ibi. Secundus fructus scilicet procedens.

Gaudium q̄ est virtus hoc probatur gaudium
quomodo causatur ex charitate. vtrum gaudium
spirituale quod est ex charitate habeat admixtū
in patria et vtrū gaudiū spūale ex charitate causa-
tum possit impleri. 7c. iij. p. ti. vi. ca. vij.

Gaudiū vtrū de quo xps loquit. Et gaudiū vtrū
nemo tollet a vobis Et iuxta illud intra in gaudi-
um dñi tui. Istud gaudium in puenit a sex p̄tibus
ibidem. §. i.

Gaudiū multiplex describit ex illo Luc. i. Exul-
tauit spūs meus 7c. iij. p. ti. xv. ca. xix.

Gaudiū siue exultatio quō est triplex scz gaudiū
de inferiori entitate. 7 deceptiuū. gaudiū de equa-
li bonitate et lenificatiuū. 7 gaudiū de superiori dei-
tate 7 excessiuū. ibidem. §. i.

Gaudiū et delectatio quō differūt. prima p. ti. vi.
ca. v. §. i.

Gaudia septē siue fructus quō causat bona con-
sciencia. i. p. ti. iij. ca. x. §. vi. j. medium.

Genealogia christi

Matth. i. moralizat fm oia nomina. iij. p. titu. xv.
ca. vi. per totum

Genealogizare quare scriptura nō s̄suevit mulie-
res sicut viros. ibidem. ca. iij. §. iij. quasi p totū

Genealogis membri motus unde p̄surgit etiā pre-
ter rationem. i. p. ti. iij. ca. x. §. ij. in fine

Gentiles quō vario mō xpo dāt testimonia etias.
fidei xpiane. 7 quō p̄cipaliter libella hoc fecit 7c.

et quō principaliter sibilla hoc fecit .x. iij. p. titu.
vii. ca. primo. §. iij. ante medium
Gentiliū pboꝝ doctrine vel poetrie q non pſint
ad ſalutē hoc ad longū valde declaraf. iij. parte.
ri. xi. ca. iij. et per omnes. §.
Gentiliū errores vario mō deſcribūf. in qbo errāt
cōtra diuitatē et circa fidē .x. ibi. ca. v. et pāncipali
ter. §. i. per totum
Gentiles quō adorabāt tria genera falſoz deoz.
et q ſpecialiter hoc fecerūt .x. iij. p. t. iij. ca. §. iij. v.
Genuflexione et deuotiōe quō deus et ſancti dñt
adorari in tēplo .x. iij. p. ri. xij. ca. vij. §. ij.
Geſtu qualē diſciplinā hñe dñt religioſi. tertia
parte. ri. xvi. ca. vij. §. v.

Gibboſus quomodo

nō repellif a p̄mōtione ad ordines. et quō. tertia
parte. ri. xix. ca. v. circa medium

Gladio quadruplici

quō debet vñ archieps ſcꝝ gladio dilectōis diuini
ſermonis. paſſionis et vltionis peccatorum. tertia
parte. ri. ij. ca. iij. ca. iij. §. ij.

Gladus multiplex reperif in ſcripturis ſcꝝ ma
terialis. criminalis. et ſpūalis. quibꝝ figurant iſti
gladij. et quō aīam beate virginis p̄transiuit gla
dius. .x. iij. p. ri. xv. ca. xxvi. per totum

Gloriaſt aliqui tripliciter ſcꝝ in deo. in p̄mo et
in mūdo. Que tria ad longū declarantur. Et quō
glā vario modo in ſcriptura accipitur. ij. parte. ri.
iij. ca. i. b. per totum

Gloria inanis deſcribif infra ſub littera. i. ſcꝝ in
anis. Et ſecūda pte. n. iij. ca. i.

Gloria p̄miſſa a deo quō nos ſolicitat ad dilectō
nem dei. iij. p. n. vi. ca. iij. §. ij. in medio.

Glorificatoꝝ corpoꝝ deos deſcribunt ſupra ſub
līa d. ſcꝝ doctes. Et. iij. p. t. xxx. ca. iij. v. vi. a. vij.

Glam beatoꝝ quō vident dñati. prima p. ri. i. c.
iij. §. iij.

Gloriaſt diuites et pompoſi in diuitijs. et gloria
domus ſue. ij. p. ri. iij. ca. iij. §. vi. per totum

Gloria mūdi que eſt. et quō quis gloriaſt in mō
do. ij. parte. ri. iij. ca. i. §. i. e. etiam. c. iij.

Gratie diuine proprie

tates quō deſcribunt ad ſimilitudinē ieminiſ
materialis. iij. parte. ri. ix. ca. i.

Gratia ſcōm doctores eſt duplex. ſcꝝ gratū facieſ
et gratis data. et vtraqꝝ gta plenitlime ſuit in x̄ po
Et tñ triplex dñia inter vitas gratias. ibi. §. i.

Gratie nobilitas et p̄cioſitas quō aſſimilat ſu
ci. ponunt deſup duodecim p̄prietates gracie ad
ſimilitudinē luminis materialis. ibidem. §. ij.

Gratie operoſitatem que ſequunt. quō nemo. re
pente ſit ſummus. .x. i. ibidem. §. iij.

Gratia quō ducit ad glām. et quō gratia ſumitur

undecim modis. ibidem. §. iij.

Gratia gratū facieſ que eſt. et quō et gta ſcꝝ omne
modū loquēdi tripliciter p̄ſuevit accipi. ibi. ca. ij.

Gta dei qñ dñ dilectio dei .x. ibi. ca. ij. §. i.

Gta quō eſt. quedā qualitas in aīa. ibi. §. ij.

Gratia q diſſert a virtutibꝝ inſuſis. p̄batur et vl
terius declaratur. ibidem. §. iij.

Gta ipa q ſit in eēntia aīe ſic iſ ſubiecto nō in po
tentia aliqua anime. p̄batur. ibidem. §. iij.

Gta quō diuidif in gām gratū faciente et gratū
datā. i. opante et coopante in p̄ueniēte et ſubſeqn
te. et gratiam gratis datam. ibidem. ca. iij.

Gta quō diuidif in opante et coopante et gta du
pliciter intelligif .x. ibi. ca. iij. §. i.

Gta que dñ p̄ueniens et ſubſequēs. vbi p̄originali
ter trahif ex ſcriptura. Et qñqꝝ ſunt effectus grē
gratū faciente in nobis .x. ibi. ca. iij. §. ij.

Gte quō diuidif ſcꝝ illud apli diuiſiōes gratiaꝝ
ſunt. ad quid ordinat iſta gta. tria requirunt ad
hoc. q et ſubdiuidunt. iij. p. t. ix. ca. iij. §. iij.

Gte gratū date quō p̄parant ad gtaꝝ gratū facien
tem. ibidem. §. iij.

Gratia vñ originaliter cauſat. quō ad eandē rei
quirif p̄paratio. quō vñ eſt maior alia. q āgeli vi
cunt purgare illuare .x. quō. intelligif. ibi. ca. iij.

Gratia q requirat p̄parationē oſtendit et p̄bat
et eſt duplex p̄paratio hois ad gām. ibi. ca. iij. §. i.

Gratie hois p̄paratio non neceſſitat ad gratiā
p̄batur et declaraf. ibidem. §. ij.

Gratia q nō eſt in oībus equaliter p̄bat et decla
ratur p̄ duo mēbra. ibidem. ca. iij. §. iij.

Gtam ſi habet homo hoc nō ſcire p̄t certitudina
liter. quō tñ et p̄ que cognoscere p̄t ſi ipam habet
ponunt aliqua ſigna. ibidem. §. iij.

Gratia gratū faciente priuata hō nō pōt eīa p̄ci
cepta dei implere. quod oſtendit. ibi. ca. v. §. i.

Gratia dei nō opante reſurgere non pōt homo a
peccato p̄batur et oñditur. ibidem. ca. v. §. ij.

Gratia dei nō iuuante q̄s a p̄cto abſtinere nō p̄t
quod oſtenditur. ibidem. ca. v. §. iij.

Gte p̄paratoꝝ hō nō p̄t cauſare per ſeipm. quod
oſtendit et p̄batur. ibidem. §. iij.

Gtam ſiue donū habituale p̄ſecutus q adhuc in
diger auxilio grē dei. p̄batur. ibi. §. v. vñ. viij.

Gte effectus quō eſt iuſtificatio impij hēs infra
ſub līa. i. ſcꝝ iuſtificatio impij. ibi. ca. vi. per totū

Gte coopantis effectus quō eſt meritū .x. deſup
vide ſub littera m. ſcꝝ meritū. Et ibi. ca. vij. p. ro.

Gratia q eſt p̄cipiū meriti p̄cipalius p̄batur
tatem q̄ p̄ alios actus p̄bat. ibi. ca. vij. §. iij.

Gratie ſacramētales quare nō ſūt ſcripte in euā
gelio. et in actibꝝ aploꝝ. ponunt deſup ſex rōnes.

Gratiarū p̄ritate quō deo reddemus p̄rōnem in
nouiffimo. iij. parte. ri. xij. ca. ix. §. iij.

Gratia nobis a deo exhibita quō excitat nos ad

dilectionē. iij. p. ti. vi. ca. iij. §. ij. ante medium
 Gratiā habere. qñio quis se estimare potest p octo
 signa. iij. p. ti. xvij. ca. v. §. vij. b. per totum.
 Gratia alicui concessa non est in eius dispendiū
 retorquendū. Est vna d' regulis iuris. que ⁊ decla
 ratur. i. p. ti. xx. ca. vnico sub. q. ibi. Quod ob gra
 tiam alicui conceditur ⁊c. De gratiar' actōe

Gratia quomodo

multiplicif accipit ab archidiacono. qñio inuita
 mur ad gratiar' actionē. de quibus debemus esse
 deo grati pro retributōe. ⁊ quis debet esse magis
 gratus an innocens q̄ penitens. iij. p. ti. v. ca. xij
 Gratiar' actionē opari qñio nos inuitat multitu
 do scripturar'. plenitudo cunctar' creaturar'. et
 tem' p'is aptitudo pleni gratiar'. ibidē. ca. i.

De quibus beneficijs debem' esse dō grati. ⁊ que
 sunt principaliter ista beneficia ⁊c. ibi. §. ij
 Gratiitudinis virtus qñio exigit vt non solū deo
 sumus grati de suis beneficijs. sed etiam creatur'
 rōnalib' vt pennib' ⁊ varijs bñfactorib' ibi. §. iij
 Septem sunt cauenda in beneficior' recōpensat
 rione ne ingrati deo simus et benefecioribus. ibi
 dem. §. iij.

Gratias vel gratiar' actiones qñio debemus deo
 reddere de omnib' creaturis. ⁊ qñio elementa ista
 ad hominē clamant. i. p. ti. iij. ca. vij. §. ij.

Grati debemus esse deo de quatuor beneficijs. i.
 pars. ti. iij. ca. xij. §. ij. f. vltima medium

Gratiitudo habet tres gradus ⁊ similiter ingra
 titudo tot habet gradus q. p. ti. iij. ca. ix. §. i.

Grati qñio debemus esse deo. scz ppter oblata di
 uinalia. collata sacramentalia. suolata infernalia.
 allata temporalia. et reseruatā supernaturalia. scda
 pre. ti. iij. ca. ix. §. vij. ix. x. xi. xij. ⁊ xij.

Gratiarum actio qualis requirit post sacram cō
 munionē ⁊c. iij. p. ti. xij. ca. v. §. ix.

Ingratiitudo describitur infra sub lra. i. scz ingra
 titudo. Et. ij. p. ti. iij. ca. ix.

Grati qñio debemus esse deo de sex beneficijs. scda
 parte. ti. iij. ca. ix. §. vij. b.

Gratiatio in decretis in multis passibus nō ten
 neretur. ⁊ etiam multa antiqua iura non tenentur
 quarta parte. ti. xi. ca. vij. §. i. ij. iij. ⁊ iij.

Gradus septem ponunt per quos ascenditur ad
 deum siue ad visionē dei. qui in vario modo sub
 distinguunt ⁊ declarant. iij. p. ti. xv. ca. xvij. §. i. c.
 quasi per totum

Gradus describunt fm illud. ps. Deus cognos
 scetur in gradib' eius. iij. p. ti. ix. ca. vi.

Gradus duodecim sunt bñilitatis fm beatum
 Benedictum in regula ⁊c. iij. parte. ti. iij. ca. xij.
 §. secundo.

Gradus p'sanguinitatis affinitatis et cognatōis
 spūalis describunt ⁊ enumerant. qñio et qñ impe
 diūt m'rimoniū ⁊c. ij. p. ti. v. ca. v. §. i. b. per totum.

Gratitas peccati mortalis que et quantā est ⁊c.
 prima parte. ti. ix. ca. i. §. i.

Gubernatio quomodo

significatur per crura. ⁊ qñio p ipam vnusquisq̄
 se et alios regere debet. iij. p. ti. xx. ca. iij. ibi. Octa
 ua dirigit gubernationē.

Gula est vnum peccatū de septem capitalibus vi
 cijs. qñio diffinitur. quare dicit' la p'petus inordi
 natus. quare dicit' peccatū. duplex a p'petus de
 scribit' circa gulā ⁊c. ij. p. ti. vi. ca. i.

Gule materia qñio est elca et potus ⁊ omnis esca
 in se non est mala sed bona quod pbat' ex scrip
 tura. Et. quidā error circa istam materiā destrui
 tur. ⁊ q' sumptio cibi repugnet rectitudini volū
 tatis contingit tripliciter ⁊c. Et elus carnū qñio
 et quando interdicit' ⁊c. ibidem. §. i.

Gule culpa in quo consistit. qñio cibo debet sumi.
 Et q̄uis gula est vicium capitale. non tñ semper
 mortale. ⁊ quando. et quando non. ⁊ circa que at
 tendit' grauitas istius peccati. ibidem. §. ij.

Gula qñio punitur pena corporali spūali. ⁊ ielenna
 li. pbat' varijs autoritatib' et exemplis. ⁊ quo
 modo vitutes anime p gulā infirmant' ibi. §. iij

Gule vicium qñio nos temptat quinq' modis. ⁊
 qñio gula importat inordinatā concupiscentiam
 edendi que inordinatio duob' modis potest at
 tendi. et q̄ detestabile vicium est gula ostenditur
 p autoritatē Ambrosij. ⁊ q' quinq' mala oriunt' ex
 vicio gule. ibidem. §. iij.

Gule quinq' species describuntur scz qñio aliqui
 excedunt in excessiua quantitate. aliqui cum lauta
 qualitate. aliqui cū accurata studiositate. aliqui
 ex nimia auaritia. ⁊ aliqui sub tempis importu
 nitate. ibi. §. v. vi. vij. viij. ⁊ ix.

Gule quinq' vānt remedia. ibi. §. x.

Gula est vicium capitale habens sub se filias. scz
 ebrietatē. ineptam leniciam. multiloquiū. scurril
 litatem. ⁊ immundiciā. quare gula dicitur viciū
 capitale. quare habet quinq' filias ⁊c. ij. parte. ti.
 vi. ca. iij.

Gule filiabus ponit' thema ex psalmo. quod ⁊ de
 istis declarat. qñio iste filie diuersimode inficiunt
 hoies ⁊c. ibi. §. i. ij. iij. v. ⁊ etiam. vi.

Gula qñio ⁊ quare dicit' via sumptuosa. ⁊c. i. pte
 ti. v. ca. iij. §. i. g.

De cibo potu ⁊ ieiunio habes multa supra de ab
 stinentia sub littera a. et sub littera. i. scz. ieiunius
 ⁊ sub f. scz sobrietate ⁊c.

Gule species qñio est ebrietas qñio gula diuidit'
 in comestationē ⁊ ebrietatem ⁊c. ij. p. ti. vi. ca. iij

Gustu qñio dyabolus temptat hominē vario mo
 do. iij. parte. i. xij. ca. iij. §. ij. f.

Gustu qñio diuersimode peccant homines tam
 spūaliter q̄ corporaliter. et que mala facit abu
 sio ipsius gustus. i. p. ti. ij. ca. iij. §. i.

Habitus sanctitatis

Habitus religionis siue clericatus quō significat statū q̄ quis obligat ad opa perfectionis. et quomodo religio nominat statum perfectionis ex intentione finis et. ij. p. ti. iij. c. vii. b. c. **H**abitus nouicioz quō. in quibusdā ordinibus distinctus est ab habitu perfectionis et. ij. p. ti. xvi. ca. ij. §. i. modicū infra. Et de habitu habes ad huc varia ibi. ca. ij. et in alijs locis. **H**abitū suū quō quilibet religiosus portare tenet patenter. hunc aliqui licet occultare. et utrum religiosus habens curam animarū in ecclesia seculari debet se reformare habitui illoz cum quibus est et. ij. p. ti. xvi. ca. vi.

Habitus qualem disciplinam habere debet religiosus. ij. p. ti. xvi. ca. vii. §. iij.

Habitū deposito si admissus fuerit religiosus ad lectiones legū et medicine isti doctores excommunicati sunt maiori sententia. ij. p. ti. x. ca. xxvii.

Habitū religionis temere dimittentes vel euntes ad studia sine licentia superioris excommunicati sunt maiori sententia. ibidem. ca. liij.

Habitus siue vestium modestia quō sit seruanda. quoz inordinatio dupliciter fit. et quō in istis est inordinatio affectus viciosa tripliciter. Et circa defectū p̄tē duplex inordinatio. ij. p. ti. iij. c. x. §. iij. **H**abitum suū dimittentes moniales etiam si expellant de monasterijs suis. et de eis licentia manere extra monasteriū tenent habitū deferre. ij. p. ti. xi. ca. vi. in fine. ante primū. §.

Hebetudo est prima

filia gula quō inficit intellectū hominis. quis dicitur hebes. quid importat. in quo differt a cecitate mentis. unde p̄cedit et. ij. p. ti. vi. ca. iij. §. i.

Hedi p̄prie qui dicunt. qui dicunt hedi in scriptura. qui intelliguntur per hodos. quō hedi sancti sunt birci. que vox earundem. quid intelligit per vocem et. i. p. ti. i. ca. ij. §. v. infra. mediū ad longū

Hermofrodita quis dicitur. quō est irregularis. ij. parte. ti. xviij. ca. vi. §. v.

Heremitarum est triplex genus. scz serabite. anacharite. et cenobite. et quā vitā vnusq̄sq̄ ducebat et. ij. p. ti. xvi. ca. i. §. iij.

Heremite primi qui fuerunt in nouo testamento. et aliarum religionū primi patres qui fuerūt. quomodo religiones successiue processerunt. qui patres eorum. qui plus participant in actiua et contemplatiua vita et. ij. p. ti. xxi. ca. x. §. iij.

Heres quomodo tenetur ad vota eius cuius est heres et. ij. parte. ti. xi. ca. ij. §. v.

Hereditate priuant heredes etiam si filij sint in tribus casibus. et possunt filij per parentes exheredari ex certis causis. et non licet parentibus excludere filios monachos ab hereditate. ij. parte.

ti. x. ca. ij. §. iij. Uide etiā. iij. de successione ad hereditatem etiam. §. v.

Heredum morientium conditiones in testamento vide infra sub littera. r. scz est mentum

Heres quomodo instituitur et triplici legitima portione. tercia p. ti. x. ca. ij. §. i.

Hereditas successio q̄diu durat quibus modis ab eadem discedit et. ibi. §. iij.

Hereticus ut quis dicatur duo requirunt quō diffinitur hereticus et. ij. p. ti. xij. ca. iij.

Hereticos puniendo quō ecclesia vnitur iusticia et misericordia. ibidem. §. i.

Heretici quō puniuntur quadruplici pena. et propter heresim maritorum non confiscantur dotēs vxorum nisi participant in heresi. ibidem. §. ij.

Pena describitur quā incurrunt receptores fautores et hereticorum. et in heresim relapsi quō debent puniri. ibidem. §. iij. et iij.

Hereticorum inquisitio quomodo fieri debet. q̄ admittuntur ad istam. quomodo inquisitores pcedere possunt contra ipsos. et eos absoluerē. Et episcopus et inquisitor vnus sine alio potest eos citare et capere et. ibidem. §. v.

Hereticus q̄ aliquis proprie dicitur quinq̄ requiruntur. quē notabiliter declaratur. ibidem. ca. v. per totum.

Heretici quō sunt tercij mali operarij in ecclesia dei. quibz isti figurant. quō devalant vineā dñi. quō dicunt fieri. in quibz errant. et qui nominari isti fuerūt. i. p. ti. v. ca. ij. §. viij. et s. t.

Heretici quomodo vario modo eracuerūt linguas suas contra xp̄i doctrinam. et veritatem fidei quoz ponuntur tres errores circa aīam. qui. et de istis et. ij. p. ti. xij. ca. viij. §. v. per totum.

Heretico qui cōcat quāz penam incurrat scdm conones. ij. p. ti. xi. §. v. ibi. Trigesimus octauus

Hereticorū quō se habere debent inquisitores in inquisitione. quibus plus cōmittitur istud officium. quō seculares non debent impedire sed adiuvare. et eorum auctoritas p̄batur et veteri testamento. ij. p. ti. xviij. ca. ij.

Hereticis quō resistendum sit quando p̄ceditur per ep̄m et inquisitorem. ibidem. §. i.

Quō sit faciendū in processu cum notarijs. et cum carcere. et carcer debet esse p̄munis ep̄o et inquisitori. et que concedunt inquisitoribz p̄ expediedis in officio inquisitionis et. ibidem. §. ij.

Hereticorū quō sit sententia danda ponunt desuper quinq̄ notabilia. ibidem. §. iij.

Hereticorū carcer quō et quare est ad cautelam. quō aliqui deputantur ad carcerem perpetue. et aliqui ad tempus. Quō sit faciendum in feriendis sententijs et. ibidem. §. iij.

Hereticorū fautores et participantes cum ip̄is excommunicati sunt maiori sententia. Et quomodo inquisitores debent absoluerē volentes quern et.

Et quomodo inuocare possunt brachium seculari. ibidem. §. v.

Hereticorum inquisitores qui esse possunt. cuius etatis esse debent. a quibus debent abstinere. contra quos non possunt procedere. quod diu durat eorum. Item officium. contra quos possunt procedere. et. ibidem. §. vi.

Hereticorum condemnatorum per sententiam bona quomodo confiscantur. ponuntur desuper varia notabilia. ibidem. §. vii.

Heretici quomodo subsunt pape. quomodo quadrupliciter eos punit. vtrum dubius in fide sit censendus hereticus. Et dubium esse in si de contingit quinq; modis. iiij. p. ii. xxiij. ca. v. §. i.

Hereticum damnatum acceptans excommunicatus est maiori sententia. iiij. p. ii. xxiij. ca. iiij.

Hereticos sepelientes excommunicati sunt maiori sententia. Et qui sunt isti heretici. Et quibus operibus hoc ostendunt. iiij. p. ii. xxiij. ca. v. etiam. vi.

Hereticorum errores vario modo describunt. et qui fuerunt nomine. et in quibus errabant. sunt numero. lxx. errores. iiij. p. ii. xi. ca. vii.

Heretici que sunt. et que non sunt proprie auctorem quomodo sunt contra fidem catholicam. et quomodo sunt damnate. et. ibidem. §. i.

Heretici siue errores abbas Joachim quomodo damnant cum aliquibus alijs. ibidem. §. ii. Et de etiam super sub littera. e. scilicet error.

Histrionatus ars quomodo

deservit recreationi humane. quomodo et quando est prohibitum vivere de tali arte. quibus interdicitur ista ars. et quibus ipso. et. iiij. p. ii. xxiij. ca. iiij. §. ii. b. Histrionatus ars quomodo est. illicita. ii. parte. ii. primo. ca. xxiij.

Holocaustum quomodo

aliquis deo sit per religionis ingressum et per tria vota. et. iiij. p. ii. xvi. ca. i. §. i. ultra medium.

Homagium indignum est. et a romana ecclesia alienum. ut pro spiritualibus facere homagium compellatur quis. Est una de regulis iuris que et declaratur. i. p. ii. xx. ca. unico. sub. b. scilicet homagium.

Homicidium frequenter contingit ex ira. rira. et bellis. que omnia iniuste sunt. et contra dei preceptum. Quomodo intelligitur istud. non occides. Et quibus referuat casus absolutionis. ii. p. ii. vii. ca. vii.

Homicidium describitur per thema ex psalmo. quod et de ipso declaratur. homicidium potest esse duplex. Et occisor hominum. siue sanguinem humanum fundens potest quis esse quadrupliciter. ibidem. §. i.

Hominem occidere nulli licet propria auctoritate. nec seipsum per aliquem casum. nec etiam aliquem impium. nec vi. iulium ob premium. nec unquam ad tollendum scandalum. ibidem. §. ij.

Homicidium gravitas ostendit multipliciter. quomodo tales vario modo puniunt. quod grave peccatum est homicidium. Et quomodo in iure civili debet puniri. et. ibidem. §. iiij.

Homicidium siue bellis siue mutilationibus quomodo se clerici regere debent ne incurrant irregularitates. tertia. parte. ii. xxiij. ca. ii. §. vi.

Homicidium describitur ex quinto precepto decalogi non occides. Et homicidium siue occasio perpetratur quattuor modis. i. p. ii. xxiij. ca. iiij. §. ix.

Homicida quam penam incurrit secundum canones. iiij. p. ii. xxiij. ca. xxi. §. v. ibi. vnde dicitur et ultra.

Homicidio quomodo quis efficit irregularis. iiij. parte. ii. xxiij. ca. ii. §. i.

Homicidium verbo consiliiationis quomodo committitur. ibidem. §. ii.

Homicidium facto committitur tripliciter per quod quis fit irregularis. Et per homicidium a casu quomodo quis similiter fit. et. ibidem. §. iiij. et. iiij.

Homicidium opere et voluntate quomodo inducit irregularitatem. et similiter quomodo per mutilationem in bello. vel alias quomodo inducit irregularitatem. et. ibidem. §. v. et. vi.

Homini quomodo deus fecit tria magna quantum ad corpus. i. p. ii. i. ca. i. §. i.

Homo primus quomodo se similem fecit iumentis insipientibus per decem signa que cognovit. i. parte. ii. i. ca. ii. §. v. ante medium.

Homini primo quomodo deus dederat in sua creatione tria bona sibi originaliter inserta. et illa tria sunt corrupta. et que illorum remedia. i. p. ii. i. ca. iiij.

Homo quomodo assimilatur celo. et decem sunt celi. et quomodo in illis homo figuratur. prima. parte. ii. i. capi. vii. §. ii. in prima columna circa finem et post per totum.

Homo non habet plures animas per essentiam. sed unam tantum scilicet intellectivam in se continentem triplicem virtutem. i. p. ii. ij. ca. i.

Homo quomodo per seipsum sibi causat mutationem fantasie in diversis effectibus. prima. parte. titulo. secundo. ca. vi. §. vi.

Homini est liberum arbitrium et aliter ante peccatum et aliter post. Et si peccator habeat liberum arbitrium. et. i. p. ii. iiij. ca. ii. §. ij. i. k.

Homo quomodo comparatur ligno. quare dicitur antropos id est arbor eversa. quomodo plantatur. et quomodo fructificet. prima. parte. ii. iiij. ca. xiiij. §. v. per totum.

Homo siue voluntas quomodo assimilatur arbori. i. prima. parte. ii. iiij. ca. xv.

Homo virtuosus tripliciter describitur ad modum arboris. prima. parte. ii. iiij. ca. xv. §. i. b.

Homo cognosci potest per coniecturam per septem signa si sit bonus vel malus. prima. parte. ii. iiij. ca. xv. §. iiij. d.

Homines ante diluvium diutius vivebant quam nunc. ponuntur desuper sex cause. prima. parte. titulo. v. ca. i. §. v. e.

Homo siue anima ut deo fructificet que sunt faci-
cienda. i. parte. ti. v. ca. ij. §. ix. f.

Domine faciunt deo abominabilem quinq.
prima parte. ti. vi. ca. iij. §. i. circa finem.

Homo qd tēu temptat pbatut ex psalmo. 7 quis
dicitur temprete deum 7c. i. parte. ti. vi. capitulo
xij. §. i. c. d.

Domini bonoz sex sunt vie per quas immedia-
te post mortem ascendūt ad celum. i. parte. ti. vi.
ca. iij. §. ij. per totum.

Homo qno hz sex miseras in sua senectute quā-
tum ad membra exteriora. i. p. ti. v. ca. i. §. vi. e.

Domini quiditas pulchre 7 vario modo descri-
bitur per questionem Salomonis. i. parte. ti. i. c.
vii. 7 ca. i. ij. 7 iij. per totum.

Dominiem tria faciunt obliuisci sui dei. 7 proxi-
mi. i. parte. ti. ij. ca. ix. §. ij. b.

Homo bene viuere volens respicere debet septez
que ad longum declarātur. i. p. ti. iij. ca. v. ij. añ pri-
mū. §. 7 post. i. ij. iij. v. vi. 7 vij.

Domini excellentia qno duo attendit. ij. p. ti.
iij. ca. v. §. i. b. etiam ante et post.

Homo qno est ypocrita ad decipiendum primū
et dupliciter quis potest decipere p ypocritism 7c.
scda p. ti. iij. ca. v. ij. §. ij. d.

Homo siue peccator qno habet triplicem defectuz
quem non considerat. ij. p. ti. v. ca. xi. §. i.

Homines qno tripliciter se amant scz put est cō-
mune oim. put ē ppiū bonoz. put ē ppiū maloz.
Et hō dicit aliquid esse dupliciter. i. p. ti. v. ca. xij.

Homo quid est. cui est similis. qno se habet bo-
mo. vbi est homo. et cum quibus socijs. iij. p. ti. u.
lo. xij. ca. v. ij. §. ij. b. per totum.

Homo qno exir de mundo ad opus suum tribus
modis. ij. p. ti. vij. ca. i. b. per totum.

Homines a natura qno sunt docibiles. 7 inclinā-
tur ad varias scientias scdm qualitatem comple-
xionuz. quod ostendit scdm quattuor complexio-
nes que sunt in hominibz. ibidem. §. ij. infra prin-
cipium ante. b.

Homines mali siue seuentes qno impugnant
hominem siue primum duplici telo. et qno debe-
mus istis resistere. iij. p. ti. ij. ca. ij. §. v. infra me-
dium.

Domini dant nouem regule directive secundū
quas totam vitam suam regere debet. iij. parte.
ti. ij. ca. iij.

Homines qno arescent pre timore ante diuinuz
iudiciū. iij. parte. t. xij. ca. xi. §. ij. b.

Domini complexio est quadruplex. 7 ad quid
isti magis sunt inclinati 7c. i. p. ti. i. ca. vi. §. i. b.

Domini triplex conditio siue varietas describitur
et qui sunt magis timidi 7c. i. p. ti. vi. ca. i. §. ij.

Honestas qno est pars tempanie. qno ipa diui-
ditur in quattuor virtutes principales. qno aliqd
dicitur honestuz. quid est honestū. fm Tullium 7c.

quarta parte. titulo quarto. capi. primo. §. viij.

Honestas qno est pulchritudo spūalis. et qno po-
nitur p parte tempanie. ibidem. §. ix.

Honestas qno concurret cum vili et delectabili.
et qno differt ob istis ibidem. §. x.

Honor quid est. et qno aliquis potest honorari.
non solū ppter virtutem ppiam. sed etiam ppter
virtutem alterius. Et vtrū honorare diuites ma-
gis qd alios pertinet ad acceptionē psonarum. ij.
parte. ti. i. ca. x. §. iij.

Honoris et fame dāificatio quadrupliciter fie-
ri potest. ij. p. ti. ij. ca. ij. §. iij.

Honoris appetitua tripliciter est inordinatus. ij.
parte. ti. iij. ca. v. §. i. b. etiam ante et post.

Honores et dignitates quando procurantur. qd
periculosum sit. et qno quilibet se cauere debet ab
hōi pcuratiōibz. adducunt multi in exemplū
secunda. p. ti. iij. ca. v. §. ij. per totum.

Honores et dignitates querere vtrū sit licitum.
arguitur p et ptra. Et pcluditur 7c. ij. parte. ti. iij.
ca. v. §. iij. v. 7 vi.

Honor triplex qno perditur p sacrilegium. scda
parte. ti. v. ca. viij. §. i. ij. 7 iij.

Honorandi qno parentes sunt tripliciter. iij. p.
ti. v. ca. ix. §. i. 7 ij.

Honorandi qno sint prelati. qui constituti sunt
in dignitate. ibidem. ca. x. infra medium.

Honor qualis debetur prelati. et quis vocatur
iste honor 7c. Et reuerentia non est idem qd honor.
Et quomō laus dupliciter distinguit ab honore
ibidem. §. i.

Honor cui sit exhibendus. qno diuersa genera ho-
minū mandant honorari in scriptura. 7 quomō
sunt diuersimode honorandi. que p omnia fun-
dant in scriptura. ibidem. §. ij.

Honor tpalis non habet in se beatitudinē homi-
nis quod ostendit tribus rōnibus. iij. parte. ti. u.
v. ca. xi. §. ij. b.

Hore bonū quomō multū appetitur. quod osten-
ditur auctoritate Aug. 7 qno illud figurabant va-
rīs 7c. i. p. ti. vij. ca. iij. §. i. c.

Hore canonicē quomō 7 quādo sunt institute ab
ecclesia. 7 sunt nūero septem. iij. p. ti. xij. ca. iij.

Horas canonicas legere qui tenent sub pcepto.
qui tenent dicere horas in ecclesia. 7 qui non. Et
qno religiosi pfecti tenent ad horas. 7 qno pueri
ad illas tenentur. ibidem. §. i.

Horas canonicas legendo quid clerici tūc debent
dicere. quis modus dicendi horas. 7 prebendari
in duabus ecclesijs in qua tenent dicere horas.
ibidem. §. ij.

Hore beate virginis. vigilie mortuoz 7 suffragia
vtrū sint de necessitate dicende post horas canoni-
cas. Et fratres pdicatores qno tenent ad vigilias
7c. ibidem. §. iij.

Hore canonicē qua hora sint dicende qno in istis

debent seruari p̄suetudinem loci. quando possunt
preuenire. quando matutine in sero dici possunt
ꝛ. ibidem. §. iij.

Horas canonicas non dicendo quantum peccat. et
quo qui omnes. et quo qui vnam horam non facit.
Et si dimisit p̄pter aliquem defectum qualiter tunc
peccat. et qualiter ex obliuione. et qui. et quo tenent
reperere ꝛ. ibidem. §. v.

Qui omisit dicere diuinum officium vix de neces-
sitate sit ei iniungendum q̄ omisum suppleat. qui
possunt talia commutare. ibidem. §. vi.

Horas canonicas dicendo vtrum attentio sit neces-
saria. et quo ecclesia non ponit intentionem et deuotionem
ex precepto. sed ex gratia dei ꝛ. ibi. §. vii.

Horae siue oratio sicut quodlibet bonum opus requirit
duplicem attentionem si oratio debet esse mentio
que ad hoc sunt necessaria. et euagario in oratione
quo nocet et quantum peccat. ibidem. §. octauo.

Officium vix sit cantandum. quo cantus salubri-
ter est iniunctus. quo cantus debet esse deuotus.
tres sunt species sonorum. ibidem. §. ix.

Horas canonicas negligenter persoluendo quoniam
quomodo est peccatum mortale. ij. parte. titulo. ix. ca.
iij. §. iij. modicum infra

Horarum canonicarum negligentia vario modo de-
scribitur tam ad persoluentes quam ad audientes quo
negligentia ista debet evitari. et quibus diebus pos-
sit desuper thema ex psalmo. ij. p. ii. ix. ca. xij.

Horarum sufficientia quo patet ex numero septena-
rio et qualiter peccant non persoluentes. quare ne-
gligentia in ipsis cauenda sit. et quo esse debet in statu
gratie ꝛ. ibidem. §. i.

Horarum qualitas debet esse attentio. que debet serua-
re officium legens vel cantans. quo non debet in
ipso placere hominibus sed deo ꝛ. ibi. §. ij.

Horas persoluens quale mortuum debet habere. et
septem negligentie committuntur in diuino offi-
cio. quo ordine debent dici hore. quando. non oportet
iterare horam neglectam ꝛ. ibidem. §. iij.

Hospitalarium conditio describitur per thema ex
psalmo. quod et exponitur de pauperibus. quomodo
dominus de ipsis sollicitus est. quomodo ipse pro
se ostendit pauperem verbo et exemplo ꝛ. iij.
parte. ii. ca. i.

Hospitaliorum seruitores qualiter oportet eos
esse erga pauperes. et quo circa infirmos hospita-
larius tria debet obseruare. ibi. §. i.

Hospitalari quo debent habere diligentiam. q̄
hospitalitas ibi seruetur secundum illud ad quod est
ordinata. vix et temporalia bene dispensent ibi. §. ij.

Hospitalia quomodo diuersis nominibus nun-
cupantur. vtrum possit institui aliqua religio ad
hospitalitatem. vtrum religiosus possit prefici ho-
spitali. ibidem. ca. iij.

Hospitalis regimen nunquid potest committi
duobus. vtrum possit prefici duobus hospitalibus. ibi.

Hospitalis vtrum possit habere beneficium curatum
ꝛ. ibidem. ca. ij. §. i.

Hospitalium locorum receptio ad quem spectet declaratur
sub pluribus questionibus. ibi. ca. ij. §. ij.

Hospitalis vtrum sit exemptum. et immediate subie-
ctum romano pontifici nullum habens superio-
rem. Vel alium ad quem spectat negligens est nunc
quid ordinarius poterit corrigere. ibidem. ca. ij. §. iij.

Hospitaliorum rectores quo ad satisfactionem et
iuramentum tenent cum committitur ipsis gubernas-
tio et quo se in istis habent regere. quomodo iurant
ꝛ. ibi. ca. ij. §. iij.

Hospitalis nunquid possit erigi in parrochia. ma-
tris ecclesie illo irrequisito vel inuito. et vix hospi-
tali debeat certa dos assignari. ibi. ca. ij. §. v.

Concessio per litteras apostolicas vel legatorum et
super provisione quorumcumque priuilegiatorum clerico-
rum concessa directas. nunquid per hos poterit
eis prouideri de hospitali. ibi. ca. ij. §. vi.

Hospitalari laici quibus committunt hospitalia
gubernanda non tenentur ad diuinum officium
siue ad horas. sed clerici beneficiati in ipsis ad ipsas
tenent ꝛ. ibi. ca. ij. §. vii.

Hospitalarius vtrum hospitando vel elemosinas
largiendo possit preferre coniunctos extraneos.
ponit desuper ad bucalie similes questiones. ibi.
ca. ij. §. viij.

Hospitalarius si eligit sepulturam apud ecclesiam
hospitalis nunquid ecclesia parochialis debet habere ca-
nonicam portionem de relictis eius. ibi. §. ix.

Hospitalis quo et qualiter debent esse clerici ꝛ.
iij. p. ii. xij. ca. iij. §. vi.

Hospitalia quomodo debent visitari per superio-
res. et que sint interroganda ab ipsis. iij. parte. ii.
xx. ca. vi. §. iij.

Hospitalia que dicuntur loca religiosa gaudent
priuilegio clericali. iij. parte. ii. xij. ca. v. §. vi.

Hospis noster quomodo nos impugnat in isto
certamine duplici telo. et quomodo debemus istis
resistere quarta parte. ii. q. capi. ij. §. quinto ante
medium incipe.

Humanum genus quo

comparatum est iumentis insipientibus per pec-
catum. et si reuertatur. quibus iumentis tunc as-
similatur. prima parte. titulo primo. capitulo. ij.
pagrabo. v. c.

Humanorum actuum de bonitate et malicia quo-
modo oportet de ipsis loqui. Et quomodo expo-
nitur auctoritas. Dionysius q̄ malum non agit nisi
in virtute boni. prima parte. titulo. quarto. ca. xij.

Humana actio habet bonitatem et malitiam ex
obiecto. et quomodo homo per malitiam fit abho-
minabilis. et quomodo actio humana habet contra-
tatem et malitiam ex circumstantia. ꝛ. ibidem. §. pri.

Humana actio q̄ habet bonitatem et maliciam precipue ex fine probatur ex diffinitione Boetij que etiam exponitur ꝛc. ibidem. §. ij.

Humanorum actuum aliqui sunt indifferentes secundum speciem. sed nulla est indifferens scđm indiuiduum ꝛc. ibidem. §. ij.

Humane voluntas bonitas in actibus suis qđo dependet ex quattuor. ibidem. §. iij.

Bonitas et malicia magis proprie reperit̃ in actu interiori voluntatis qđ in actu exteriori. quod p̄batur auctoritate Augustini ꝛc. ibi. §. v.

Humana actio quomodo dicitur bona vel mala. recta vel peccatum. laudabilis vel culpabilis. meritoria vel demeritoria secundum diuersos respectus. quomodo actio dicitur meritoria ꝛc. ibi. §. vi. et vij.

Humana voluntas frequē in scriptura dicitur cor. et ubi. et sub nomine cordis tractatur de exercitio voluntatis. i. p. ti. iij. ca. xij.

Humane conseruationis quomodo reperiuntur tres conditiones. et similiter in humana actōe tres prima parte. ti. xij. ca. ij. §. vij. g. b.

Humanarum operationum exteriorum triplex inuenitur differentia. iij. p. ti. vij. ca. i. §. ij. b.

Humane vite dantur nouem regule scđm quas unusquisq̄ vitam suam dirigere potest et ordinare. iij. parte. ti. ij. ca. iij.

Humanus timor vario modo describitur infra sub littera. t. scđ timor. et. iij. p. ti. xij. ca. ij.

Humilitas quomodo diffinitur a beato Bernardo. in quo ipsa essentialiter consistit. que sunt ad ipsam necessaria. q̄ specialis virtus sit. probatur. iij. parte. ti. iij. ca. xij.

Humilis unde quis dicitur. in quo actu hoc consistit q̄ quis humilis sit et quomodo p̄ humilitatem se homo debet omnibus subijcere. ibi. §. i.

Humilitatis gradus sunt duodecim secundum beatum Benedictum in regula. quomodo figurantur in scala iacob. et quomodo homo per humilitatem peruenit ad duo. et ponuntur adhuc alij duodecim gradus ipsius humilitatis. ibidem. §. ij.

Humilitas quomodo nō est excellentissima virtus simpliciter. sed post virtutes theologicas. quomodo humilitas primo dicitur fundamentum virtutum. et quomodo ipsa ex scriptura commendatur tripliciter. ibidem. §. iij.

Humilitatis fructus sunt undecim. qui et per ordinem declarantur. ibidem. §. iij.

Humilitas quomodo dicitur paupertas spiritus et quomodo illorum est regnum celorum. Et in quo consistit ista humilitas. quarta parte. titulo septimo. capitulo. vi. §. primo. b. xcl. ibi. primo. ergo dicitur spiritus

Iactantia est quatuor gradus superbie. in quibus ipsa

consistit. que ad eandem pertinent. et quomodo ipsa reprehenditur. secunda parte. titulo tertio. capitulo. iij. §. vij.

Iactantia secundum gregorium est filia inanis glorie. quomodo describitur. ex quo procedit. Et describitur triplex iactantia. secunda parte. titulo iij. ca. iij.

Iactantia per yroniam quibus modis fit. qđ est yronia. Et dicere de se vilia Et defectuosa fieri potest tripliciter. ibidem. §. i.

Iactantia per vanitatem quibus modis fit. et ex triplici causa potest quis laudare seipsum. probatur et ostenditur varijs auctoritatibus et exemplis ubi licet. et ubi non. ibidem. §. ij.

Iactantia propter falsitatem quomodo fit. unde dicitur iactantia. et quando mendaces dicunt iactantias tunc tripliciter potest esse peccatum mortale. et quibus modis ꝛc. ibidem. §. iij.

Iactantia quomodo etiam reperitur in operibus exterioribus. et quomodo cum ea aliquando concurrunt plura alia vicia ut superbia. inanis gloria. mendacium et alia huiusmodi. ibidem. §. iij.

Iactantia et diuitia bene prosperatis diuitibus nemo debet tristiari. ibidem. §. v.

Iactantie diuitum describitur. quomodo in varijs bonis iactantur scđ in domibus. in bonis ꝛc. ponuntur desuper varia exempla et auctoritates q̄ vane sunt ꝛc. ibidem. §. vi.

Jacob patriarcha quomodo sua prudentia mundum in suis operibus illuminauit. tertia parte. titulo. xxi. capitulo. vij. ante medium. scđ ante. i. §. Jacob quomodo vidit dominum in iherusalem scale prima. p. ti. iij. ca. vi. §. xij

Economica prudentia que est siue in quo consistit. quarta parte. titulo secundo. ca. v.

Idolatria quid ē quomodo diuinus cultus diuersimode exhibetur ydolis. et ydolatria non solum est peccatum mortale. sed etiam grauissimum peccatum. quod probatur. Et aliquorum errores describuntur circa immolationes ydolorum. secunda parte. titulo. xij. capi. i. §. i.

Idolorum triplex genus describitur. que gentiles adorabant. et qui hoc fecerunt ꝛc. tertia parte. ti. xxx. ca. i. §. iij. b.

Idolatria quomodo vario modo dicitur fornicatio in scripturis ꝛc. secunda parte. titulo quinto. ca. ij. §. ij.

Idrie sex describuntur tripliciter. que fuerunt in nuptijs in quibus vocatus erat iesus cum maria et iste nuptie quid spiritualiter significant. et qđ iste ydrie. iij. parte. ti. xv. ca. xxvij. xxxix. et xl. solum in eorundem. §.

Ieiunij omissio du-

pliciter fit. et in paradiso institutum dicitur. et est ieiunium in lege naturali. in lege diuinali. et in lege positiua. sed diuersimode. Exiure diuinali est triplex ieiunium. et. ij. parte. ii. vi. ca. ij.

Ieiunadi dies qui sunt ex precepto ecclesie. quomodo et quibus modis sunt instituti. quomodo homines ad illos obligantur. et que de consilio sunt institute. et. ibidem. §. i.

Ieiunans consuetudinarius quomodo ipsa consuetudo homines ligat. et consuetudo laycorum non ligat clericos nec econuerso. Et ubi ius ieiunij preualet consuetudini. ibidem. §. ij.

Ieiuniorum tempe vix possit comedi carnes quando et quibus temporibus interdicitur. cum quibus ecclesia dispensat. Et sexta feria carnes comedere sine necessitate est mortale. et in sabbatis comedere ubi est mortale. et. ibidem. §. iij.

Ieiunare in qua etate quis tenetur siue ad ieiunia. et quomodo sint exercitandi in istis. ibidem. §. iij.

Ieiunia ecclesie quando possunt redemi. et quando et quomodo cum ipsis possit dispensari. ibidem. pag. 10. v.

Ieiunio quomodo excusantur laborantes. seruitores. cursores. pauperes. pugnantes. infirmi. senes et uxores. alique alij. ibidem. §. vi.

Ieiunium quomodo assumitur ab hominibus propter tria. et tripliciter potest committi defectus circa ieiunia instituta. ibidem. §. vii.

Ieiunium tripliciter viciatur quod non excludat a doctore mentali indispositione. ex cibationis purificatione. et ex ore notabili anticipatione. ibidem. §. vii. ix. et x.

Ieiunium quomodo sit sanctificandum iuxta illud. Sanctificate ieiunium. ibidem. §. vii.

Ieiunium quare magis tempe quadragesime institutum est quam alijs diebus. et est triplex ratio quare quadragesime dies ieiunant. quo tempe inchoabatur quadragesima olim. et quo tempe iam. et quo tempore iudei ieiunant. et. iiij. parte. iiii. iij. capi. iij. §. iij.

Ieiuniorum tempe quare prohibetur esus carniuum et lacticiniorum. et quo tempe diei est hora comestionis. et. ibidem. §. v.

Ieiuniorum fructus siue utilitates sunt noue. et decem in specie. ibidem. §. vi. vide etiam in abstinencia Ieiunium elemosina vel oratio quod horum est magis satisfactorium. iij. p. ii. iij. ca. ij. §. iij.

Ieiuniorum tempore de collationibus in sero quomodo fiunt. et de potu extra horam. et. ij. parte. ii. sexto. ca. ij. §. ix. Sub littera. c. de cibo. et sub g. de gula. et sub f. sobrietate. quia ibidem tractatur scilicet sub gula de cibo et potu. modo et tempore ieiunij principaliter tamen vide de istis. ij. parte. ii.

sero. capi. primo. §. v. vi. vii. viij. et nono.

Ignis quomodo purga-

bit mundum antediuinum iudicium quis erit iste ignis quare fit ista purgatio per ignem quomodo erit iste ignis in effectu. quomodo ille ignis purgabit elementa. et. iij. p. ii. iij. ca. xi. §. iij.

Ignis quomodo punit animas. iij. p. ii. xxij. ca. i. vide tamen multiplex infra sub inferno. et sub. p. scilicet purgatorium.

Igne in ordinati amoris quomodo septem mala procedunt. i. p. ii. iij. ca. iij. §. ij.

Ignorantia anime vario modo describitur cum suis defectibus. prim. pte. ii. primo. ca. ij. §. quarto

Quod fit ex ignorantia. dicitur etiam mixtum voluntario et inuoluntario. quomodo hoc intelligitur. et quomodo ignorantia tripliciter se habet ad actus voluntatis. prima parte. ii. quarto. capitulo. iij. §. quinto. vide etiam aliqua. §. vi.

Ignorantia facti quomodo distinguitur secundum decem sensus. i. parte. titulo. iij. capitulo. iij. §. iij. g.

Ignorantia tripliciter reperiri potest in actu peccati prima pte. ii. vi. ca. i. §. i.

Ignorantia facti non iuris excusat. Est vna de regulis iuris que et declaratur. prima parte. ii. xx. c. unico. sub. i. scilicet ignorantia.

Ignorantia preiudicat ubi scientia non probatur. et similiter vna de regulis iuris que ibidem declaratur.

Ignorantia iuris non facit aliquem bone fidei possessorum probatur ex legibus. ij. parte. ii. i. capi. xv. §. vii. circa finem

Ignorantia est triplex scilicet iuris humani. legis diuinalis et operis contingibilis quomodo ignorantie specialiter faciunt hominem cecum. quando excusat. et quando non. et quando est crassa et quando supina. et ex tribus provenit ipsa. ij. parte. iiii. quinto. ca. ix. §. ij.

Ignorantia sumptus quomodo consequitur hominibus tria mala siue detrimenta. iij. parte. ii. ij. ca. iij. ultra medium.

Ignorantem docere est vna de spiritualibus elemosinis. et quomodo sit danda. et. iij. p. ii. v. ca. xviij. §. v.

Berulale quomodo

guratiue significat aiam nostram. et quid sex porte in berulalem nobis spiritualiter significant. prima parte. ii. ij. ca. iij. §. vii.

Illegitimatō quomodo

inducit irregularitates. quare tales prohibentur ordinari. et secundum iura hereditari non possunt. quod dicitur illegitimus. et. iij. p. ii. xviij. ca. iij.

Illegitimus quomodo legitimus tribus modis. et per quas leges reduci possunt idem. §. i.

Cum illegitimis quomodo tripliciter dispensatur. quomodo

tales dispensationes fieri debent. ibidem. §. ij.
 Illicite aliquid acquisitum tripliciter potest esse
 et quō illicite acquisita vario modo debent resti-
 tui. 7c. ij. parte. ii. ij. ca. quinto. §. primo. ij. et. iij.
 Cetera vide infra sub litera. r. scz. restitutio
 Illicite acquisitum potest aliquid dici tripliciter
 hoc declaratur. quō. fit. iij. p. ii. v. ca. xvij. §. r. post
 medium
 Illuminantur spūaliter oculi mentales septem
 modis. i. p. ii. ij. ca. v. §. i.
 Vide multo plura et pulchra notabilia supra sub
 litera. c. scz. Ceteras. et infra sub lra. v. scz. visus.

Imago dei quō dicitur

anima. et quō sunt nouem similitudines scdm
 proportionem inter deum et animam quantum ad
 sua naturalia. prima. pre. ii. i. ca. i. §. i.
 Imago quō est anima incarnate veritatis medi-
 antibus virtutibus. quō portemus ymagines ce-
 lestis regis. et quō nouem similitudines sunt in-
 ter deum et animam. 7c. ibidem §. ij.
 Imago quō ē anima gloriificare intellectualitas
 et quomodo ipsa participat cum nouem oratio-
 nibus angelorum. ibidem. §. iij.
 Imago quō representat deum prima. p. ii. i. ca. p.
 primo. §. iij. infra medium
 Imaginum adoratio a quibus creditur esse tra-
 dita. qua adoratiōe debent adorari. quomodo pi-
 cturę debent adorari. Ad quid sacre sunt imagines
 7c. iij. p. ii. xij. ca. ix. §. i.
 Imaginuz adoratio qualiter fiat. duplex est mo-
 dus in imagine. quomodo imago xpi et beate vir-
 ginis debet adorari. 7c. ibidem. §. iij.
 Imaginatiua potentia hominis quō temptat dy-
 abolus vario modo imprimendo sibi varia. iij. p.
 ii. xij. ca. iij. §. iij.
 Imaginatiua potentia siue fantasia describitur va-
 rio modo supra sub litera. f. scz. fantasia. Et prima.
 parte titulo secundo. ca. sexto.
 Imitari deū ostēditur ex natura. ratione et scrip-
 tura. quarta parte. titu. xvi. capitulo. primo. §. v.
 b. enam. sexto. §. vide etiā infra sub. f. scz. sequere
 Immunitas ecclesie et personarū ecclesiasticarū
 vario modo describitur supra sub litera. e. scz. eccle-
 sia et tertia parte. ii. duodecimo. ca. tercio.
 Impediens aliquem dignū vel idoneū prop-
 ter alium vel vindictam a consecutione alicuius
 beneficii vel officij vel muneris mortaliter peccat
 et quomodo tenetur ad recōpensationem. secūda
 parte. titulo primo. ca. duodecimo. §. xi.
 Impeditoria manus quomodo describitur. et
 quid significant ipsius quinqs digiti siue modi
 secūda parte. titulo secundo. ca. pri. §. xvi.
 Impediens aliquem a meliori vel ab ingressu reli-
 gionis. 7c. quomodo secundum doctores tenetur

ad restitutionē 7c. ij. par. ii. ij. ca. secundo §. i. d. e.
 Impediens aliquem ex terra casat a voto vel re-
 ligiōe quā excusat a peccato. ij. pre. ii. xi. c. ij. añ. i. §.
 Impedimenta duodecim matrimonij describūt
 vario modo infra sub litera. m. scz. matrimoniū
 Non prestat impedimentū. quod de iure non for-
 titur effectum. Est vna de regulis iuris que 7 de-
 claratur. prima parte. ii. x. ca. vnico. sub. ii. scz. nō
 prestat.
 Impedimenta penitentie que sunt. que sunt im-
 pedimenta interiora penitentie. et desperationem
 venie inducunt tria. et dantur tria remedia ptra
 illa. iij. parte. ii. xij. ca. xvij. §. iij. 7. v.
 Imperium voluntatis describitur. primo quid
 sit imperare. et radix libertatis est voluntas. p. ii.
 parte. ii. iij. ca. x.
 Imperium quod precedit vsum. 7 est vnus actus
 tantum probatur. 7c. ibidem. §. i.
 Imperium istud quō extenditur ad actum volū-
 tatis. ad actum rationis. et ad actū appetitus sen-
 sitiu. ibidem. §. ij. Imperium tripliciter describitur
 scz. de diuinale et reuerendum. tempale 7 discer-
 nendum. et interuale 7 custodiendū. declarantur
 membra pulchre. ibidem. §. iij. iij. 7. v.
 Imperator primus quis fuit. scz. Romanorū et
 qui post eum. ibidem. §. iij. post vltimā diuisionē
 Imperialem dignitatem antecedit papa. vñ ha-
 buit principium Imperator non est sup papam
 sed econuerso. quō summi pontifices aliquando
 deposuerunt imperatores. et tripliciter imperium
 fuit translatum. et ad quos et quō nūc ad alama-
 nos. ibidem. §. iij.
 Imperatoris iuramentū in forma describitur et
 declaratur vario modo. quod ipse facit pape pmo
 in sua approbatione. 7 secundo in sua coronatiōe
 secūda parte. ii. x. ca. v. §. i.
 Imperator quō figurat p luminare minus. Ge-
 nesis pmo. quō imperium est introductū. quō ad
 varias gentes est translatum quo anno venit ad
 alamanos. quō debet eligi per electores. 7c. iij. pre-
 ii. iij. ca. i. circa medium
 Imperatori mouenti bellū ptra eccliam subditi
 sui nō tenent illi obedire in bellando ptra ipsam.
 quod et pbat. 7c. iij. p. ii. iij. ca. ij. §. iij. a.
 Imperatori scismatico. heretico vel alias vsurpā-
 ti iura ecclesiarū resistendo fideles tenent adiua-
 re papā qd 7 pbat. ibidem. §. iij. b.
 Imperatoris prius sacerdos quis est cui confi-
 teri tenetur. iij. p. ii. xvij. ca. iij.
 Imperatoris et imperij quā potestate habet pa-
 pa. quomodo est ministrator. pape quare datus
 est mister. 7c. Quis papa primo alamanis dedit
 imperatorem. 7 quare. qui sunt eius electores Et
 triplex causa quare de alamania solū pdicti electo-
 res sunt assumpti. quō papa ipm cōfirmat. quō
 iurat. 7c. iij. parte. titulo. xij. capitulo. v. §. xij.

Imperium et papatus quod horum prius in quo consistebat ista prioritas quis fuit prius dominus et qui post eum et quomodo imperium modo fuit translatus. et quare dicitur rex romanorum et iiij. parte. xi. xxiij. ca. v. §. iiij.

Imperatore maior est papa in dignitate et auctoritate quod probatur. quod imperator debet per papam confirmari. ut habetur in iure et ibi. §. xv.

Imperator Constantinus primo donavit ecclesiam. utrum potuit facere. et utrum successores possint revocare. ibidem. §. xvi.

Impugnatio iustificatio describitur vario modo infra sub littera. i. scilicet iustificatio impugnetur. et iiij. p. xi. ix. ca. vi. et per quinque sequentes. §.

Nemo potest ad impossibile obligari. Est una de regulis iuris que et declaratur. prima. pte. xi. xxi. ca. unico. sub. n. scilicet nemo potest

Imponere et concedere quis potest thelonium. Et quomodo peccant qui iniuste imponunt. q. parte. xi. i. ca. xiiij. §. vi.

Impositiones. collectae. prestantie quas imponunt domini et erigunt a civibus et communitatibus et quando sunt licite. et quando illicite. et per consequens quando sunt rapine. ij. p. xi. i. ca. xiiij.

Impotentia coeundi quomodo impedit matrimonium. et sunt tres species impotentie. iiij. p. xi. i. ca. xij. §. i. ij. et iiij. Cetera de illa materia vide. in matrimonium

Impugnatur tripliciter ab accidia. ij. p. xi. ix. ca. primo. in quarta divisione. Cetera vide supra sub accidia. Impugnatur siue temptatur a dyabolo. mundo et carne. vide de istis tribus hic in tabula sub diversis litteris.

Inanis gloria est primogenita superbie. que est vicius capitale ex quo septem alie oriuntur. quomodo differunt superbia et inanis gloria et. ij. p. xi. iiij. ca. i.

Inanis gloria quomodo causatur a superbia. quomodo appetitus glorie est viciosus. et quomodo aliquis gloriatur. scilicet in domino. in primo et in mundo. et gloria scriptura vario modo exponitur. ibidem. §. i.

Inanis gloria in quibus magis invenitur. Respondeo deo in divitiis. Et iste divitiis sunt triplices. scilicet criminales. temporales. et spirituales. ibi. §. ij.

Inanis gloria quomodo puniatur. in quibus casibus inanis gloria contrariatur dilectioni dei et tunc tripliciter est peccatum mortale probatur ad longum et ibidem. §. iiij.

Inanis gloria quomodo aggreditur hominem in principio in medio. et in fine. quibus modis. et quare quis potest fugere inanem gloriam. quomodo ipsa vicia multiplicat. et quomodo finis inanis glorie est manifestatio proprie excellentie et ibidem. §. iiij.

Incarnaciones serpentum. vel aliorum animarum

quomodo exercentur. quomodo et quando sunt mortalia et qualiter peccant facientes. qui tales debent puniri et secunda parte. xi. duodecimo. ca. i. §. xij.

Incarnari magis deuit filium dei quam patrem vel spiritum sanctum tribus rationibus. iiij. parte. xi. xxi. capitulo. ij. §. i. b. et ante. et. §. ij. et. iiij. Et. iiij. parte. xi. xv. c. xv. §. i. ij. et. iiij.

Incarnationis misterium quomodo tota trinitas operata est. iiij. parte. xi. xv. ca. xxi. §. ij.

Incarnatio divinalis verbi quomodo et qualiter facta est et tertia parte. titulo decimo quarto. capi. i. §. i.

Incarnatio christi describitur vario modo. infra in speciali tabula de beata virgine post istam tabulam sub littera a. scilicet annunciano. et quarta parte. xi. xv. capitulo octavo. et per totum. et principaliter. ca. xij. et per omnes. §.

Incendarius quam penam incurrit secundum canonem. quarta parte. xi. xvij. capitulo. xxi. §. quinto. ibi. Trigesimus septimus et.

Incendarii ecclesiarum et piorum locorum excommunicari sunt maiori sententia. et si fuerint denunciati. pape reservatur absolutio. de quibus locis magis intelligitur. quomodo denunciatio intelligitur et tertia parte. titulo. xxiij. capitulo. xi. xij. et. xvij.

Incendia facientes tempore belli ponendo ignem in domo vel alias. quomodo tenentur ad restitutionem. iiij. parte. xi. iiij. ca. ij. §. ij.

Incertos nos voluit deus esse de hora mortis propter tres rationes. prima parte. titulo. v. cap. primo. §. nono. c.

Incestus est quarta filia luxurie. et in quo consistit. et que est differentia inter hominem et animalia in motu passionum. ij. p. xi. v. ca. v.

Incestus est distincta species luxurie. et grauior adulterio. quomodo per istam homo efficitur similis equo et mulo. et describuntur gradus consanguinitatis. affinitatis. et cognationis spiritualis. quomodo impediunt matrimonium. ibidem. §. primo. Quarta ratio assignatur quare incongrua est talis commixtio consanguineorum. vel affinitum. et quantum deo displicet. ibi. §. ij.

Incestus igni et luxurie datur remedium per aque infusionem. per lignorum subtractionem. et ab igne elongationem. Ista tria declarantur. Et de incestu Ioseph et uxore pharaonis quomodo multipliciter eum temptavit et ibidem. §. iiij.

Incestum committens quam penam incurrit secundum canones iiij. p. xi. xvij. ca. xxi. §. v. ibi. Quadragimus

Inconsideratio a beato Gregorio ponitur protertia filia luxurie. quare et quomodo est peccatum. quid importat. quomodo ipsa agit contra partes prudentie. et triplex inconsideratio est viciosa. secunda parte. titulo quinto. capitulo. vnde dimo. per totum.

Inconstantia ponitur a beato gregorio pro quarta filia luxurie et importat fin sanctum thomam recessum quandam a bono proposito et a quo iste recessus habet principium. quoniam consummat. quoniam est peccatum et. ii. p. ii. v. ca. iiij.

Inconstantia describitur per thema ex psalmo. quod et de ipsa declaratur. et quoniam ista inconstantia prodest ex triplici causa. ibidem. s. i. ii. iiij. et. iiij.

Inconstantia quoniam differt a negligentia. Et quis dicit inconstans. ii. p. ii. ix. ca. iiij. s. i. f.

Incontinentia describitur vario modo supra sub littera. c. scilicet continentia cuius oppositum est.

Incubi et succubi qui sunt et. iiij. p. ii. iiij. capitulo. viij. s. iiij.

Increatum bonus quod est deus describitur sub littera. b. scilicet bonus. Et prima parte. ii. iiij. ca. ii. s. i.

Indignatio est prima filia ire. et eius quiditas describitur cum declarationibus desuper. ii. parte. ii. viij. ca. ii.

Indictio que ponitur in kalendis et in litteris vel instrumentis unde dicitur quoniam debet computari et inueniri semper ad nutum. et ulterius computare in futurum. iiij. p. ii. vi. ca. iiij. s. v. f. modicum infra

Indignus dicitur aliquis dupliciter ad ordines et qualiter peccat tales promouentes. iiij. parte. ii. iiij. ca. vi. s. ii.

Indignum qui scienter eligunt quantum peccant et. iiij. p. ii. xix. ca. ii. s. iiij.

Indignum scienter eligentes in episcopum contra formam iuris electores suspensi sunt per triennium a beneficio. iiij. p. ii. xxv. ca. iiij. s. medium.

Indignus si episcopus dat beneficia quantum peccat. que circa illa attendere debet et. iiij. parte. ii. xx. ca. secundo. s. ii.

Indulgentie valent que sunt date a prelatibus ecclesie quibus valent et quibus non et. prima parte. ii. viij. ca. iiij. s. iiij. c.

Indulgentie non valent ad remissionem culpe quam solus deus remittit auctoritative probat. sed valent ad remissionem pene debite per peccatis quoniam dicitur plena. plenior. plenissima. quis habet claves indulgentiarum et. i. p. ii. ix. ca. iiij.

Indulgentiarum valor est triplex. una ex parte christi. alia ex meritis sanctorum tertia causatur ex parte ecclesie et. ibidem. s. i.

Indulgentia aliquam datam ad consequendum quatuor requirunt. ibidem. s. ii.

Indulgentia ipsi valent quantum sonat hoc exponit secundum doctores. et indulgentia data per papam. et per episcopos semper durat. et scilicet quare non possunt dare indulgentias. ibidem. s. iiij.

Indulgentia plenaria que datur a papa fit diuersis causis et sunt numero quinque. et quoniam indulgentia a pene et a culpa est intelligenda et. ibi. s. iiij.

Indulgentia data in articulo mortis quoniam istis est procedendum. et quedam dubia et varia notabilia

declarantur desuper. ibidem. s. quinto.

Indulgentia iubilaei videtur valde rationabiliter instituta fuisse. et quare et quando habuerit. initium ibidem. s. vi.

Jubileus ille terminus unde derivatur. in quibus inchoatus est. in veteri lege prefiguratus est in tempore gratie perfectionandus. ibidem. s. viij.

Indulgentis mediantribus quoniam possunt educi anime de purgatorio. et vix papa possit per indulgentias totum purgatorium expoliare. iiij. parte. titulo. xxij. ca. v. s. vi.

Indulgentia plenaria mediante vix papa possit contritos et confessos sic tota pena et culpa absolueretur. quod non transeant per ignem purgatorii et. ibi. s. septimo.

Indulgentia plenaria est via qua immediate itur ad celum. et quibus valet. et quibus non. prima parte. ii. v. ca. iiij. s. ii. s.

Ineptra leticia dicitur secunda filia gula. quoniam inficit et dissolvit affectum. ii. p. ii. vi. ca. iiij. s. iiij.

Ineptra leticia dicitur etiam tertius gradus superbie. in quo tunc consistit. quoniam ipsa in speciali vituperatur quantum ad monachos. et quare. ii. parte. i. iiij. ca. iiij. s. vi.

Inepti qui sunt ad amicitiam. iiij. parte. ii. v. ca. xx. s. vi. circa medium

Infamibus potest non patebunt dignitates. Est una de regulis iuris. que et declaratur. i. p. ii. xx. ca. unico. sub. i. scilicet infamibus.

Infames quoniam sunt irregulares et inepti ad promotionem factorum ordinum. a quibus plus repelluntur. quis cum ipsis possit dispensare et. iiij. p. ii. xxv. ca. vi. s. viij.

Infantia est prima etas hominis. quod diu durat. et quid specialiter significat. iiij. p. ii. v. ca. v. s. vi. b.

Infernus esse et punitionem malorum in alia vita probatur ex veteri et nouo testamento ex prophetis. ex dictis sanctorum et. iiij. parte. ii. iiij. capitulo quinto. s. ii.

Infernalis pene grauitas quoniam ostenditur magna ex qualitate. ex quantitate. ex atrocitate. ex infelicitate. ex penalitate. ex implicabilitate. et ex boni egestate. ibidem. s. iiij.

Infernali loco quoniam cruciabantur anime damnatorum. quomodo eorundem pene assimilantur aliis quibus lapidibus et. ibidem. s. iiij.

Infernali loco quomodo damnati ultra cruciatum ignis habebunt varias infirmitates et miseria in corporibus. ibidem. s. v.

Infernalis pena quod eterna sit et perpetua et non habens finem ostenditur. et quoniam circa diuinitatem penarum in alio seculo fuerunt septem opiniones aliorum. que et reprobantur. ibidem. s. vi.

Infernaliu penarum infelicitas vario modo describitur. quoniam autem cruciabantur ibidem. et quoniam ignis agit in animam et. ibidem. s. viij.

Inferno quō aīe vltra penā ignis habebūt ad huc
 alia multas penas ponūt pācipalit̃ septē. ibi. §. viij.
 Inferno quō sunt septem qualitates siue condi-
 tiones demonū. quorū horribilitas magna pena
 est. quō sunt timende. ibidem. §. ix.
 Inferno quomodo damnati priuabunt diuina
 visione. et sicut sancti ex ipsa habebunt magnum
 gaudiū. ita damnati maximā miseriam. ibi. §. x.
 Inferno subtrahuntur a damnatis omnia subsidia.
 scilicet a deo. ab angelis. a sanctis. ab ecclesie sus-
 fragiis a bonis peccatis et a locis sacris. ibi. §. xi.
 Inferno siue in purgatorio quō anime cruciantur
 ante resurrectionē corpōis ponuntur desup̃ quicq̃
 opiniones modernorū. iij. p. ti. xxiij. ca. i. §. iij. et. iij.
 Inferno quō ibunt anime damnatorū. et quō tri-
 plice in miseriam ibi habebunt. prima parte. ti. v.
 capi. iij. per totum
 Infernalis pena quā perpetua sit. probatur. quod videt̃
 alicui fore iniustum. et. ibidem. §. ij.
 Infernales pene quomodo sunt locatio vilitat̃.
 priuatio deitatis. cruciatio igneitat̃. ablatō refri-
 gerabilitatis. excecatio veritat̃. associatio mali-
 gnitatis. et implicatio inordinabilitatis. ibi. §. iij.
 Infernus. limbus. et purgatorium cū eorundē
 penis describunt. prima parte. titulo. iij. capitulo
 vij. §. iij.
 Infernales pene sunt octo que breuiter enume-
 rantur. iij. p. n. xvij. ca. v. §. vij. infra principium
 Inferni hic penam vtrū papa possit aliquos ad-
 iudicando iuste damnare. tertia parte. titulo. xxiij.
 ca. v. §. xix.
 Infidelitas quā peccatum sit probatur quomodo
 infidelitas potest accipi dupliciter. Et est infideli-
 tas scilicet paganorū iudeorū et hereticorū. ij. pre.
 ti. xij. ca. ij. per totum
 Infidelium conuersatio cum fidelibus quomodo
 sit prohibita et quibus. et quibus non. ibi. §. iij.
 Infidelitas in genere vario modo describitur. ij.
 parte. ti. xij. ca. vij. per totum.
 Infidelium ritus quō et qualiter tolluntur. et.
 ibidem. ca. iij. §. ij.
 Infidelium ritus et ceremonie quare tolerantur.
 ij. parte. ti. xij. ca. iij. §. ij.
 Infidelium est triplex conuentus scilicet paganorū
 iudeorū et hereticorū quomodo isti vario mo-
 do malignantur contra xp̃m et in varijs errorib̃
 secunda pre. ti. xij. ca. v. §. ij. iij. et. v.
 Infidelium pueri non sunt baptisandi inuitis pa-
 rentibus quod probatur triplici ratione. qui autē
 suscepit baptismum quomodo a parentibus
 sunt separandi. ij. parte. ca. ij. et. v. §. iij. et. ij. pre.
 ti. xiiij. ca. xij. §. ix.
 Infideles quomodo vario modo temptat diabo-
 lus et. i. p. n. vi. ca. xij. §. v.
 Infirmi corporales et si nocue sunt corpori
 plurimum tamen prosiciunt mēti et. i. p. n. v. c.

primo. §. quinto. d.
 Infirmi siue languore spiritali. quomodo lāg-
 uet et quomodo anima circa hoc tria facit. scilicet. quare
 remedia. ostēdit morbum. et agnoscit beneficium
 i. parte. titulo sexto. capitulo. ij. §. septimo.
 Infirmi siue anime sunt septem contra quas dā-
 tur septem remedia. ij. par. ti. iij. ca. ix. §. ix. b.
 Infirmus quomodo debet esse obediens medico
 mentes suam manifestādo. iij. p. n. vij. c. i. §. i. c.
 Infirmi siue spiritaliter quomodo curantur ad mo-
 dum infirmitatis corporalis. id ē que medici cor-
 porales dāt infirmis. ista spiritaliter exponitur
 p̃ infirmis spiritalibus ibidē. §. ij. e. p. totum
 Infirmus prohibetur ne recipiat medicinas a iude-
 is. tertia. parte. titu. septimo. c. ij. §. iij. b.
 De infirmis vide etiā infra sub. m. scilicet medicis
 Infirmus quomodo et quare se disponere debet
 ad mortem per cōfessionē et alia sacramēta. que
 sibi dicere debet confessor. que expedit morienti
 et. tertia parte. ti. x. capitulo secundo.
 Infirmorum pauperū locatōis in hospitali vi-
 de varia sub litera. b. scilicet hospitali. Et tertia.
 parte. titulo. vndecimo. c. i. et. ij. per totum.
 Infirmos quomodo sanat sacramentorū ordina-
 tio siue institutio. quis medicus qui infirmi. et.
 tertia parte. titulo. xiiij. capitulo. primo. §. ij.
 Infirmi siue hominū spiritaliter quomodo sa-
 nat virtualis operatō sacramentorū ibidem. §. iij.
 Ingratitudo beneficiorū dei est prima et secunda
 filia supbie. quomodo describit̃. et quomodo ne-
 mo se excusare potest ab ingratitude. et quomo-
 do ingratitude vario modo a deo puniatur et. secū-
 da parte. ti. iij. ca. ix.
 Ingratitudo quā speciale peccatū est ostēditur. sicut
 gratitudo est specialis virtus bonis diuersos grad⁹
 ita ingratitude tot grad⁹ hz. et quāle p̃c̃t̃ ē et. ibi. §. i.
 Ingratitudinis grauitas ostēditur ex quattuor.
 que ex ea sequunt̃. et que homo p̃ ipsam perdit et.
 ibidem. §. iij. iij. v. et. vi. per totum
 Ingratitudinē quō quis incurrit multa mala et
 sp̃alia et sp̃alia. que varijs autoritatib̃ et exem-
 plis probant̃ qualiter sit et. ibi. §. v.
 De grati acōe desuper vide supra sub l̃ra. g. scilicet
 gratiarum acōe et.
 Ingratitudinē quō redeūt peccata dimissa. et quō
 dicunt̃ redire et. ij. pre. ti. iij. ca. ix. §. iij.
 Inhumanitas a beato Gregorio ponitur inter
 filias auaritie. in quo illud viciū consistit et. ij.
 parte. ti. i. ca. xiiij.
 Inhumanitas quomodo sit eradicanda per ele-
 mosinam largiendam pauperibus ibi. §. i.
 Inimicitias et odia dimittendo est multiplex fruct⁹
 secunda parte. titulo octauo. capitulo tertio. §. v. e.
 per totum.
 Iniurie illatione quomodo solent oriri in homi-
 ne odium in corde. affectus odij in opere. signū

in ore. et actio iniurie. quomodo et qualiter illos
homo tenet dimittere. et ibidem. §. vi.
Propter iniurias factas clerico quando quis in-
cidit in maiorem excommunicationem exclusa iniec-
tione manu violenta in ipsos. iij. parte. ii. xxiij.
capi. i. §. i.
Iniurie vtrū patienter semp sunt sustinende. ibi.
Iniuria vtrū prelati possit se vindicare. quarta
parte. ii. v. ca. xij. §. iij. in medio.
Ex iniurijs illatis quibusvis modis solent tria
ori p ordinē in leso. scz rancor in affectu. rancor
in effectu. et actio contra iniuriantē. ij. parte. ii. ij.
ca. ij. §. iij. b.
Iniuria timor vario modo describit infra sub
littera. t. scz timor. Et. iij. p. ii. xiiij. ca. vi. p. totum
Inimicorū dilectio describitur. qūo fieri debet. et
qūo intelligitur. iij. p. ti. vi. ca. iij. §. primo. Et in
secundo. §. babes de signis huius dilectionis.
Inimicorū dilectio qūo sit intelligenda iuxta illd
xpi. Diligite inimicos vestros. et ponunt septem
que valent ad ostendendū. q non est ita difficile
sicut diligere inimicos. et ibi. ca. vi. §. v.
Quid magis meritorū diligere amicum vel ini-
cum. ibidem. §. iij.
Iniquorū cordiū sunt septem differentie. et que
mala ex ipsis pueniunt. i. p. ti. iij. ca. xij. §. iij.
Iniusticia que fit in iudicio describitur quo ad ius-
dicem. quo ad accusatōrē. quo ad reū. quo ad tes-
tes quo ad aduocatū. et quo ad pcuratōrē. ij.
parte. ii. i. ca. xij. p. totū Et infra sub iudicio hu-
mano babes in particulari.
Iniuste iudicatoria man? qūo describit. et quid
significant eius quinqz digiti siue modi. ij. parte
ii. ij. ca. i. §. x.
Immundicia dicitur quinta filia gula. de quibus
intelligitur. qūo p immundiciā corrumpitur cor-
pus. et. ij. p. ti. vi. ca. iij. §. vi.
Innocentiam qūo Macrobius ponit ipam esse
virtutem et partē iusticie. vbi scriptura facit men-
tionem de ipa. Et quattuor pinent ad innocen-
tiam. iij. parte. ii. v. ca. vi.
Innocens vtrum debet esse magis deo gratus qz
penitens. iij. p. ti. v. ca. xij. post medium
Inobedientia est prima filia inanis glorie. et qūo
inobedientia est aliquando viciū generale. Et
aliquando propriū et speciale. et quantum vici-
um sit ipa inobedientia. ij. p. ti. iij. ca. ij.
Inobedientia et rebellio incurrere faciunt male-
dictionem dei. et qūo dō ppter inobedientiā ma-
ledicit triplix et quomodo inobedientia puniatur
ab ecclesia per excommunicationem. ibidem. §. i.
Inobedientia quomodo diuersi diuersimode de-
clinant a mandatis dei. et. §. ij. Cetera vide infra
sub littera. m. scz mandatum.
Inquietudo mentis ponitur a beato Grego-
rio inter filias auaricie ad quam pertinet inordi-

nata sollicitudo circa temporalia. ij. parte. ii. p. io
ca. xxi. Et vide sub littera. f. scz sollicitudo.
Inquisitores excommunicantur qui male et con-
tra conscientiam exercent tale officium ptra qual-
dam personas. et pape reservatur absolutio. et qui
dicuntur pertinaces. tertia. pte. ii. xxiij. ca. vj.
Inquisitores excommunicantur illicite extorquē-
tes pecuniam sub preterito inquisitionis. quod vl-
terius declaratur. et ibidem. ca. viij.
Inquisitor quomodo se debet habere in inquisi-
tione contra hereticos. et quomodo dominus da-
bit illis tripliciter gratiam. et. ij. parte. ii. xviij.
capi. ij.
Eorundem officium et modum vide supra sub b
scz hereticis.
Inquisitio que fit in iudicio describitur vario
modo infra sub. i. scz iudicio humano. Et. iij. pte
ii. ix. ca. vj. quasi per totum
Inspectio spectaculorū vtrum sit mortale. ij. pte.
ii. iij. ca. vj. §. v.
Inspirationis diuine et dyabolice suggestionis
quomodo discernere possumus differentiam per
donum sapientie. et. iij. p. ti. xvi. ca. i. §. viij. ti. ix. l
Inspiratione quomodo debet fieri electio. et que
sunt necessaria ad istam electionem. iij. pte. ii. xix.
ca. ij. §. x.
Instrumentum publicum que debet in se conti-
nere. et nouen sunt que requiruntur ad publicū
instrumentum. que forma. quis modus scriben-
di. et. iij. p. ti. vi. ca. iij. §. v.
Instrumentum reprobando quot testes inducē-
tur. iij. p. ti. ix. ca. xi. vltra medium
Instrumentum vtrum conficere possit notarius
institutus a layco. et. tertia parte. titulo sexto. capi-
tulo. tertio. §. secundo. Cetera de ipsis vide infra
notarij.
Intellectus quomodo est potentia anime. et q in-
tellectus sit potentia anime et non ipsa essentia
eius probatur. et. prima parte. titulo tertio. capi-
tulo. primo. per totum.
Intellectus quomodo sit pie et fructuose exercē-
dus. et quomodo ipse intellectus est oculus ani-
me per quem videt et cognoscit res incorporeas et
separatas. ibidem. ca. ij.
Intellectus speculatiui exercitium describitur p
thema ex psalmo. quod et de ipso declaratur. quo-
modo deum vario modo videre possumus per in-
tellectum. et. ibidem. ca. vi.
Intellectus practicus quomodo debet exerceri.
que vario modo debet facere. ibidem capitulo iij.
primo.
Intelligentia non est alia potentia ab intellectu.
hoc declaratur ibidem ca. viij.
Intellectus actus vario modo describitur. quo-
modo scilicet anima cognoscit in corpore. et. ibidem
capi. xi. per totum

Intellectus donū describitur p̄luma ex p̄lā.
quod et de ip̄o declaratur iij. p. ti. xi. ca. i.
Intellectus quomodo sumitur multipliciter. qd
est iste intellectus 7c. ibidem. §. i.
Intellectus donū describitur ex ysa. xi. vnde dici-
tur intellectus 7c. quare hoc donū dicitur magis
intellectus q̄ rōnis. et quare aliquod donum di-
catur intellectus. ibidem. §. ij.
Intellectus donum q̄o si mul manet cum fide.
et q̄o intellectus non est solū speculariuus sed
etiam practicus 7c. ibidem. §. iij.
Intellectus donum est in omnibz habentibz gra-
tiam gratis datam. et q̄ extra grām. existentibus
abest probatur ad longum. ibi. §. iij.
Intellectui dono que opponunt 7c. ibi. §. v.
Intellectui dono q̄o correspondet sexta beatitudo
scz beati mundo corde. ibidem. §. vi.
Intellectus noster q̄o debet tripliciter esse bene
ordinatus 7c. illustratus. iij. p. ti. ij. ca. iij. d.
Intellectum hominis q̄o dyabolus vario mo-
do temptat et quomodo sibi homo debet resistere
quarta pte. n. xij. ca. ij. §. iij. c.
Intellectuales virtutes sunt. sapientia intel-
ctus. scientia. ars et prudentia. quare dicunt intel-
lectuales. q̄o sunt intellectu speculatiuo et pra-
ctico. quarte p. ti. i. ca. i. §. iij. b.
Intellectus. sapientia et scientia inq̄tum sunt
virtutes sunt dona spūs sancti. et in quibus disse-
runt. ibidem. §. i.
Intelligentia respectu p̄nium q̄o requirit ad
prudentiam. et ordinatio sui per prudentiam con-
sistit in octo. iij. p. ti. ij. ca. ij. §. ij.
Intentio describitur. scz que est tertius actus eli-
ctus a voluntate. et quid est. quid sit p̄prie. 7c. prin-
cipaliter intendere quomodo differt ad electione
7c. prima p. ti. iij. ca. vi.
Intentio quomodo assimilatur oculo et ut oculus
id est intentio recta sit et simplex. quatuor re-
quiruntur. ibidem. §. i. b.
Intentio inferioris q̄o aliquando est preter in-
tentionem superioris 7c. ij. p. ti. xij. ca. ix. n. o. p. q.
Intentionem suam quomodo vnusquisqz bene
regere debet. quomodo intentio significat per ca-
put. iij. parte. ti. ij. ca. iij. b.
Intentio et deuotō in horis canonicis non est in
precepto. sed ex dei gratia. iij. parte. ti. xij. c. iij. §.
vij. in medio.
Interdictū. excommunicatio. 7c. suspensio in quibz
conueniunt et differunt. iij. p. ti. xxi. ca. i.
Interdictum quomodo differt a iure ab homine
et ab vtroqz et quibus causis. et generale interdi-
ctum fertur a iure sex casibus. ibidem. ca. ij.
Interdictū speciale vbi fert. 7c. q̄o et q̄ui facere
debet. Et sunt. vij. casus a iure p̄pter quod inter-
dictū speciale potest poni. ibi. ca. ij. §. i.
Interdictū singulare q̄o fertur. et p̄tra quos. po-

nuntur desup̄ varia notabilia 7c. casus circa istam
materiam. ibidem. ca. ij. §. ij.
Interdictū quod sit ab homine illud est genera-
le. speciale. et singulare. et per delegatū et subdele-
gatū. q̄o et qualiter hoc fieri debet. q̄o debet
intelligi 7c. ibidem. ca. ij. §. iij.
Interdictum contra quē feratur q̄o debet intel-
ligi. q̄o poni. 7c. delatatur circa istam materiā va-
rij casus 7c. notabilia. ibidem. ca. iij.
Interdictū q̄o sit seruandū a quibz est abstinē-
dum. qui possunt ad mitteri 7c. qui non. q̄o tempo-
re interdicti diuina debent celebrari. vt missa 7c.
ibidem. ca. iij.
Interdictū non seruantes quā penam incurrit.
7c. ibidem. ca. iij. §. i.
Interdictum q̄o debz poni. 7c. q̄o relaxari. q̄i 7c
q̄o suspendi p̄t. q̄o p̄t appellari tempe inter-
dicti 7c. ibidem. ca. iij. §. ij.
Interdictū q̄o fratres predicatorum et minores
seruare tenent. q̄o diuina celebrare possunt 7c.
ibidem. ca. iij. §. iij.
Interdictū cogentes non seruari vel excommuni-
cationē excommunicati sunt maiori sententia. iij. pte
ti. xxiij. ca. xxvij.
Interdictos sepeliētes excommunicatos vel publi-
cos usurarios excommunicati sunt maiori sententia
quo tempe anni hoc facere possunt sine tali senten-
tia. q̄o tales debent puniri. ibi. c. xxxiij.
Interdictum religiosi non seruantes excommuni-
cati sunt. ibidem. ca. lvi.
Interpretationē quadruplicē q̄o hz lex 7c. i. pte
ti. xvij. ca. vnico. §. vij.
Interpretatio privilegiorū vbi p̄ba sunt obscura
liue ambigua ad euz spectat cuius est condere 7c.
prima p. ti. xix. ca. vnico. §. i. et. ij.
Intestatus dicit quis cedere quatuor modis q̄
diu successio in hereditatem. quo ordine sit succes-
sio ab intestato 7c. iij. p. ti. x. ca. ij. §. iij.
Inuentis aliq̄bo sic dicit Thronymus. Sciant
hoc vicinū simile esse rapine si quis inuenta non
reddiderit. et similiter probatur auctoritate Aug-
ustini. q̄o distinguūt inuenta 7c. ij. par. iii. i.
ca. xv. §. ij.
Inuidia est vnū peccatū de septem capitalibus.
q̄o diffinitur. Et tristitia de alienis bonis potest
contingere quatuor modis. ij. p. ti. viij. ca. i.
Inuidia describit p̄luma ex p̄lā. qd 7c. de ip̄a de-
clarat cū triplici mēbro. ibi. §. i.
Inuidia vñ cōter hz oīm q̄o spūaliter inuidia
occidit simplices 7c. ibidez. §. ij.
Inuidia q̄ graue p̄tin sit p̄bas. q̄o p̄triat cba-
ritati. 7c. q̄o deo. q̄o assimilatur dyabolo. q̄o p̄u-
mo iniuriat cū exēplo. ibidem. §. iij.
Inuidiam q̄ mala sequūt. q̄e de vicinū capitale.
q̄o hz. v. filias. i. detractionē. odiū susurratōē
crulatioē in aduersis 7c. afflictioē i. p̄p̄is. ibi. §. iij.

Inuidie remedia tria dantur. et in fine ponitur exemplum. ibidem. §. v.

Inuidia quomodo est causa multorum malorum et quomodo habet. xv. pessimas conditiones. ibi. ca. ij. §. iij.

Inuidia quomodo est causa erroris et falsitatis. affectionis cupiditatis. et deflectionis bonitatis. ibidem. ca. ij. §. i. ij. et iij.

Inuidia prima filia quomodo est odiū. de ipsa vi de infra sub littera o. scz odiū. et ibidem. ca. iij.

Inuidia quare dicitur via tenebrosa quomodo inuidus est bimologus. et. i. p. ii. v. ca. iij. §. i. e.

Inuocatio demonum p auxilio quomodo fit et. ij. parte. ii. ij. ca. i. §. v.

Job quo sua patientia homines edificauit. iij. parte. ii. xxi. capitu. vii circa medium

Jocosa dicta vel facta quomodo sint modificanda huc que modestia sit ibi seruanda. et quomodo licet et quomodo non et. iij. p. i. iij. ca. x. §. iij.

Johannes euangelista utrum magis fuit dilectus a christo qz petrus. quarta parte. ii. x. capitu. lo. iij. §. iij. b.

Johannes euangelista vocatus a xpo. a nuptijs an recessit ab vxore ipsa inuita et que opinat fuisse eius sponsa. iij. p. ii. i. ca. iij. f.

Johannes baptista quomodo multum comendatur ex varijs gratijs sibi datis a do. et q aliqui dicunt beatum franciscum esse maiorem Jobanne baptista false dicunt. et alia pro sui comendatione. iij. pte. ii. xxi. ca. vii. ultra medium et. §. i. ij.

Johannis baptiste ponuntur decem priuilegia. tertia parte. ii. xviij. ca. v. §. vi. per totū

Joseph filius Jacob patriarche quomodo mundū clarificauit virtute castitatis. tertia parte. ii. xxi. ca. vii. circa medium ante primum. §.

Joseph patriarcha quomodo fuit quadruplici virtute ornatus quas allegorice habere debent domini et rectores temporales. tertia parte. titu. iij. ca. i. §. i. ij. iij. et. v.

Apocrisis est filia inanis glorie. quibus figurat. unde traxit nomē. unde dicit quo et quid faciunt ypocrite et. et utrum ypocrisis sit peccatum mortale. et quomodo xpi predicatio multum fuit contra ypocritas. secunda parte. ii. iij. ca. vii.

Ypocritar ponit thema ex psalmo et desuper tria membra. que et declarant. ibidem. §. ij. iij. et iij.

Ypocrisim large sumendo. notatur triplex ypocrisis. scz demonis. carnis et hominis. quo hij per ypocrisim decipiunt. ibidem. §. ij.

Ypocrita quid est. quo dei testamentū fide sumit per os suum. et qui per eos significant. et quomodo

dominus septem maledictiones innebit contra ypocritas. et contra illos qui significant per eos et. ibidem. §. iij.

Ypocrisis quo testatur. quo ipsi odiunt disciplinam. quomodo se coherent varijs virijs et. cum exemplo in fine. ibidem. ca. iij.

Ira est vltima passio

que potest dici passio generaliter. quomodo et unde nominatur vis irascibilis. motus ire quomodo tendit ad duo. et duplex differentia est attendenda circa iram et. prima p. ii. vi. ca. xi.

Ira quid est. quomodo se habet ad appetitum. et bruti habent iram. et quomodo homo dispositus est ad iram secundum qz habz colericā complexio nem. et quare odiū est grauius ira. que sunt cause ire. quomodo ira causat delectationem et. ibidem. §. i.

Ira est triplex. scilicet diuinalis. virtualis et criminalis. et iram aliqui philosophi dixerunt esse in deo. quomodo scriptura dicit deum esse iratum quomodo homo irascitur. et quomodo ira dei est triplex. ibidem. §. ij.

Ira per zelum quomodo describitur et probatur ex scriptura. hec ira est iustorum. que et tria bona facit. probatur multis auctoritatibus et exemplis ex sacra scriptura. ibidem. §. ij. g. b. i.

Ire tria remedia dantur. ibidem. paragrafo. tertio.

Ira quomodo dicitur via tumultuosa. et quare et quomodo multi per illam ambulant ira qz se comprimunt et cetera. prima parte. titulo quinto capi. iij. §. i. f.

Ira ponitur a beato gregorio et alijs doctoribus pro peccato mortali quid est ira et. ij. parte. ii. vii. capi. primo.

Ira describitur per thema ex psalmo. quod et de ipsa declaratur. ibidem. §. i.

Ira quomodo vario modo diffinitur qz ex ira multa vicia oriantur. quare ira est maius vicium capitale qz odium. et motus ire potest esse inordinatus et communiter peccatum tripliciter. que sunt species ire. et cetera. qui sunt gradus ire. ibidem. §. ij.

Ira cū supat mentē triplex excidiū facit. ibi. §. iij.

Ire remedium describitur per thema quod et de ipsa declaratur per varias auctoritates. et quomodo tria dedit q valent ad tollendū irā. ibi. §. iij. Ire modū nos tripliciter habere debemus scz zelatiue et per rectum. remissiue et per defectum. et viciatiue per excessum. ibidem. §. v.

Ira quomodo precipue habet duas filias scilicet indignationem et murmurationem. que mala ex ira procedunt. et quomodo ira tripliciter potest considerari. et cetera. secunda parte. titulo. septimo capitulo secundo.

Irregularitas quomodo diffinitur quomodo contrahitur. quomodo distinguitur. qui homines possunt esse irregulares. 7c. tertia parte. ii. xviii. ca. primo.

Qui et quomodo ministrare possunt in diuinis. que differentia inter irregularitatem et suspensionem 7c. quomodo debent absolui 7c. ibidem. §. i.

Irregularitas quomodo contrahitur propter homicidium vel mutilationem desuper ponitur varij casus et modi qui ad longum declarantur ibidez. c. secundo et per omnes. §.

Irregularitas bigamie quomodo contrahitur octo modis quare bigamus prohibetur promoueri quod potest cum ipsis dispensare. 7c. ibidem. ca. iij.

Irregularitatem quomodo inducit illegitimitas quare tales prohibentur ordinari. ipsi secundum iura hereditate non possunt. quis dicitur illegitimus 7c. ibi. ca. iij.

Irregularitas quomodo contrahitur per varia vicia corporum siue difformitates scilicet propter mutilationem. gibbositatem. leprositatem 7c. qui possunt admitti 7c. iij. p. titu. xix. capi. v.

Irregularitas quomodo alias vario modo contrahitur circa varios actus et illos hominum. ibidem. ca. vi.

Interuentio sacramentorum siue diuinorum quomodo multipliciter fit 7c. ij. parte. ii. ca. xxi.

Ire de vna religione in aliam nisi ex magna necessitate quare non est laudabile. potest tamen quod ire de vna religione ad aliam ex triplici causa. iij. parte. ii. ca. iij.

Ironitas describitur. putat concurrere cum iactantia. quando est yronica. ubi etiam sancti viri commiserunt yroniam dicendo de se vilia 7c. ij. parte. ii. iij. ca. iij. §. i.

Iterare utrum quis

teneatur penitentiam vel absolutionem per ignorantiam impositam 7c. iij. p. ii. ca. xxi. §. iij.

Iterare in quibus casibus quis tenetur confessionem 7c. iij. p. ii. iij. ca. xix. §. iij.

Iterum consecrari debet ecclesia consecrata in tris casibus. iij. p. ii. xij. ca. vi. §. viij.

Iterari quando debet electio vel quando tenetur iterare electionem. iij. p. ii. xix. ca. ij. §. vij.

Iterari non debet baptismus quadruplici ratione et quomodo ulterius sit faciendum. iij. parte. titulo. xij. ca. xij. §. xij.

Iterare non oportet horam dictam post horam neglectam. ij. p. ii. ix. ca. xij. §. iij. in fine

Iubileus annus de

scribitur cum suis indulgentijs et de ortu eiusdem. prima p. ii. ca. iij. §. vi. et vij.

Iudeus vel paganus non cogi debet ad fidem suscipiendam et quare. quomodo tamen debent recipi si fidem receperint et recesserint qualiter sunt puniendi. quomodo et quibus modis debent duci ad fide.

7c. ij. parte. ii. xij. ca. ij. §. i.

Iudeorum pueri et aliorum infidelium non sunt baptisandi inuitis parentibus probatur triplici ratione. et si susceperint fidem quomodo sunt separandi a parentibus. ibidem. §. iij.

Iudeis cohabitare vel balneare quomodo prohibetur. quomodo transgressores sunt puniendi. quibus locis possint eis fideles seruicia facere. et per baptismum non liberantur a seruitute 7c. ibidem. ca. iij.

Iudei habitantes inter christianos a quibus sunt prohibendi. quibus diebus ire non debent in publicum. eis permittitur agere et conuenire apud iudices nostros 7c. ibidem. ca. iij. §. i.

Iudeorum et aliorum infidelium ceremonie siue ritus quomodo et quare tolerantur. ibi. ca. iij. §. ij.

Iudeis participantes quomodo sunt puniendi circa casus predictos. et ipsi iudei facientes contra predicta 7c. ibidem. ca. iij. §. iij.

Iudei quomodo sint exactionadi a dominis terrarum. quando licite ab eis recipere possint 7c. ibidem. capi. iij. §. iij.

Iudei dona et mercedes quas dant personis pro labore suo utrum possunt licite recipere et retinere ibidem. ca. iij. §. v.

Iudeorum seruus qui dicitur vernaculus si vult effici christianus. statim eripitur in libertatem nullo pretio dato quod probatur. quis quando dicitur redemptus a seruitute. et quomodo 7c. ibidem. ca. iij. §. vi.

Iudei quomodo vario modo errauerunt et errant ad hoc erga christum. quorum errores etiam vario modo elucidantur 7c. ibidem. ca. vij. §. iij.

Iudeorum pueri utrum possunt baptisari inuitis parentibus et in qua etate fieri potest et in qua non 7c. iij. parte. ii. xij. ca. xij.

Iudei et pagani adulti si petunt baptismum non est statim eis dandus post questionem. sed ex triplici causa potest differri et quando ipsis imminet periculum quomodo sunt dispensandi. ibidem. §. xij.

Iudei quomodo subsunt pape. quomodo significant per boves. quomodo papa prohibet fidelibus ne cum ipsis habeant consortia. quomodo ipsi debent laborare 7c. iij. parte. ii. xij. ca. v. §. ix.

Iudeorum errores vario modo describuntur in veteri et nouo testamento in quibus errabant. iij. parte. ii. xi. ca. vi.

Iudei quomodo prohibentur ne infirmis dent medicinas. et in firmis quomodo prohibetur ne recipiant medicinas a iudeis. tertia parte. titulo. vij. ca. ij. §. iij. b.

Iudei quomodo non excusantur a receptione vsure. argumenta in contrarium solvuntur. et autoritates ex veteri testamento applicantur contra eos. Et ista autoritas exponitur. Datum date et cetera. ij. parte. ii. ca. vij. §. ij.

Iudeorum populo. quare solum data sunt lex et cetera. prima parte. ii. xij. ca. ij. §. ij.

De iudicio diuino.

Iudiciu finale quomodo

est timendum quomodo est vnus articulus de articulis fidei. 7c. iij. p. xi. r. iij. ca. xi.

Iudiciu finale quomodo vario modo probatur ex scriptura quod est venturum. quomodo timendum 7c. ibidem. §. i.

Iudiciu quomodo accedet dominus in arcu et quare. et ponuntur septem signa que iudiciu istud procedunt. que ad longum declarant. ibidem. §. ij.

Iudicio appropinquante quomodo mundus purgabitur per ignem. quis erit iste ignis. quare fit et ista purgatio. quomodo fit per ignem. qualis erit iste ignis in effectu. quomodo iste ignis purgabit elementa 7c. ibidem. §. iij.

Iudiciu istud quomodo fiet per citationem. que erit ista vox citationis quare dicitur illa vox sube secundum apostolum. quare dicitur vox archangel. quomodo fiet ista vox 7c. ibi. §. iij.

Iudex ille quomodo se presentabit. quis erit iste iudex. quomodo apparebit in forma gloriosa. quod apparebit cum signo crucis. quomodo datur sibi iudiciu secundum humanitatem. quos iudicabit. de quibus iudicabit. et in quo loco iudicabit. ibi. §. v.

Iudicis assessores qui erunt. cum quibus iudicabit. quomodo iudicare dicit septupliciter. quibus datur ista potestas ascendendi cum christo. et triplex ratio datur quare pauperibus datur ista iudicaria potestas 7c. ibidem. §. vi.

Iudicio isto existere erunt multiplices accusatores. de quibus accusabunt homines 7c. qui erunt testes in isto iudicio 7c. ibidem. §. vii.

Iudiciu istud quomodo valde timendum sit propter sententie irreuocabilitatem. quomodo fiet ista discussio. de quibus operibus. quod suum iudiciu erit iustissimum et inflexibile 7c. ibi. §. viij.

Iudiciorum dei profunditas quomodo sit timenda. et sunt inter cetera septem dei iudicia que timenda sunt atque maxime admiranda que ad longum declarantur 7c. ibide. c. xij. p. omnes. §. suos. Iudiciu quomodo accedet dominus propter tria. prima parte ii. iij. ca. sexto. §. xviij. b. c. d.

Iudicio diuino quomodo presentabitur anima separata. de quibus dominus ab eadem exiget rationem prima parte ii. v. ca. ij. §. iij. per totum. Unde desuper plus infra sub littera in. scilicet morte.

Iudicio ultimo siue in extremis dominus de se accipiet rationem a diuersis hominibus. prima parte titulo quinto. capitulo. xij. §. iij. b. p. totum.

Iudicis sententia post hoc describitur quam dabit postquam recepit rationem a diuersis de diuersis quod super omnia est horribile et expauescendum ibidem. §. v. per totum.

Iudex quomodo tunc dabit mercedem unicuique secundum opera sua quantum ad bonos et quantum ad malos quomodo vtriusque apparebit. 7c. prima parte ii. v. ca. ij. §. xi. r. per totum.

Iudex quomodo dabit sententiam pro his qui ascendunt ad celum. que est ista via 7c. prima parte ii. v. ca. iij.

Iudex supernus quomodo dabit sententiam pro his qui descendunt ad purgatorium. prima parte ii. v. capi. v.

Iudicio finali siue diuino quomodo dominus reprobis et malis exprobrabit de varijs beneficijs eis exhibitis. et quomodo creature loquuntur contra ipsos. ij. parte ii. iij. c. ix. §. vij. ante medium.

De iudicio humano.

Iudicare iniquitate est

iniuste et inique iudicare. vnde dicitur iniquitas iudex semper debet attendere ad equitatem. Et inique iudicat qui contra equitatem et iustitiam iudicat et hoc septem modis. ij. p. ii. i. c. xix. §. i.

Iudiciu faciendo quomodo prohibetur acceptio personarum que ex scriptura probatur cum vno exemplo. ibidem. §. ij.

Iudicibus quomodo mandatur ut pauperibus subueniant et pupillis 7c. quomodo ad hoc tenentur ex officio 7c. ibidem. §. iij.

Iudicio fiendo concurrunt quinque genera personarum scilicet iudex ad sententiandum actor ad accusandum reus ad respondendum. testis ad probandum in. et aduocatus siue procurator ibide. §. iij. v. vi. vij. et viij.

Iudex quomodo tripliciter iniusticiam committit et tripliciter dat sententiam contra iusticiam et quomodo et quando tenetur ad restitutionem 7c. ibidem. §. iij. b.

Iudiciu actorem siue accusatorem requirit et talem contingit tripliciter peccare. et quomodo sit satisfaciendum 7c. ibidem. §. v.

Iudiciu etiam reus accedit. quis et vnde dicitur reus. talis potest tripliciter peccare et mortaliter. et aliud est veritatem tacere et aliud falsitatem proponere. ibidem. §. vi.

Iudicio etiam concurrunt testes qui etiam tripliciter peccare possunt. additur et quartus modus ibidem. §. vii.

Iudicij aduocatus. procurator. et iuriconsultus peccare possunt multipliciter et moderamen salarij eorum attendit circa quattuor. et procurantes et aduocantes in causa usuraria peccant mortaliter. ibidem. §. viij.

Acceptio personarum describitur vario modo ibi. c. x.

Iudicij iniusti iudicatoria manus quomodo describitur. et quod significant et quibus digiti siue modi. ij. p. ii. §. ca. i. §. r.

Iudicij iniusti assessoria manus quomodo de-

scribit. et qd significant eius quicqz digiti seu mo-
di. ibidem. §. xi.

Judicio seculari quando aliquis aliquē accusat
falsē vel testificatur quantū peccatū sit. prima pre-
mulo. xiiij. ca. iij. §. xij. e.

Ea que fiunt a iudice si ad eius nō spectant iudi-
cium iuribus non subsistunt. Est vna de regulis
iuris que et declaratur. i. p. t. x. c. vnico sub litte-
ra e. scz ea que fiunt.

Judicij non est acceptio psonarū bñda. est vna d
regulis iuris que et declaratur ibidē sub lra i. scz
in iudicijs. Judicis actus et auctoritas iudicā
di vnde est et. qūo tēū debet imitari. qui dicunt
pprie iudices. et qūo bonus iudex in octo punctis
deum debet imitari. iij. pre. xi. ix. ca. i.

Judicium qūo importat actū iudicis. vnde dicit
iudex. qūo bonus iudex debet pcedere in diffini-
endo et determinando. ad iudiciū vt rectum sit et
iustum tria requirunt. et sententia potest esse tri-
pliciier iniusta. ibidem. §. i.

Judicio qūo debent remoueri corruptentia que
fiunt ptra iusticiā. et qūo humanū iudicium per-
uertitur timore. cupiditate. odio. et amore. et que
mala facit acceptio munerū. ibidem. §. ij.

Iudex qūo debet semp recte iudicare vsqz ad fi-
nem. ibidem. §. iij.

Iudex vnde dicit. vnde actor. vnde reus. vnde
testis. et qūo iudex se cauere debet a varijs pecca-
tis siue iniusticijs. et qūo iudex debet esse peritus
et ibidem ca. ij.

Judicis assessores. cui ipm inducūt ad male iu-
dicandū tenent de oī rāno asscuto. ibi. c. ij. §. i.

Iudex pōt esse psona ecclāstica et iudicare inter
subditos in quibz habet iurisdictionē et si laycus
iudex negligit facere iusticiā iudex ecclāsticus po-
test etiā ad hoc pcellere. et. iij. p. xi. ix. c. ij. §. ij.

Iudex laycus non pōt iudicare de clericis. et cle-
ricus non pōt in nō suū iudicē pferre nisi sit p-
sona ecclāstica et de plensu epī. qū et qūo pōt renū-
ciare. et. ibidem. §. iij.

Iudex laycus qui capit clericū ppter maleficiū
quē petit iudex ecclāsticus. vel cū ipse clericus pe-
tat. se mittere ad curiā ecclēsticā. qūo. sit interro-
gandū et qūo pcedendū. ibi. §. iij.

Iudex dupliciter impxditi pōt ne penā reo debi-
tam valeat relaxare. que est differentia inter iu-
dicē inferiorē et superiorē. que pena augenda est
ppter timorē et. ibidem. §. v.

Iudex an debeat vel possit absqz peccato pdena-
re innocentē. qui in iudicio nocens siue malus
conuincit. qūo se iudex in isto vix bñe. ibi. §. vi.

Judicij ministri qui exequunt sententias con-
tra innocentē qūo se debent regere ibi. §. vij.

Judicio et eorundē legatis qūo et qū. et quibus
tandū sit salariū ponunt desup varijs casus. ibi
dem paragrafo octauo.

Judicis vel eius delegati assessores qūo possūt
et debent recipere a paribz. salariū et. ibi. §. ix.

De officio delegati vide infra sub littera l. scz le-
gatus. Et. iij. p. xi. ix. c. iij. Etia de subdelegato.

Judicis ordinarij varia vide infra sub lra o. scz
ordinarius. Et tertia parte xi. ix. c. v.

Judicij qūo est triplex modus pcedendi. et de cri-
mine ptra aliquē pceditur quattuor modis. scz
per accusationē. per denunciationē. p inquisitio-
nem. et per exemptionē. iij. p. xi. ix. c. vij.

Judicio faciendū qūo inquisitio vitiōz sit faci-
enda. qūo prelatus debet pcedere ad inquirēdū
et puniendū subditorum excessus et inquisitio
alia est gñalis et alia spālis. et que forma inqui-
sitionis. ibidem. §. i.

In quibz casibus fieri possit inquisitio. et fieri nō
potest inquisitio in quinqz casibus. ponunt desu-
per aliquorū opiniones ibidē. §. ij.

Inquisitiones speciales in iudicio qūo sunt ne-
cessarie. qūo clericus possit pueniri. de falso pba-
to coram iudice layco. que debent interrogari ab
inquirente et. ibi. §. iij.

Judicij pcessus quando et qūo est. et que est dif-
ferētia in inquisitionibz ibidē. §. iij.

Judicis inquisitione vix inquisitus teneat de
omnibz apire veritatē et manifestare de quibus
fuerit interrogatus. qualiter sit pcedendum qū
fit ptra singularem psonam et. ibi. §. v.

Qualiter sit pcedendum in inquisitione gene-
rali. cum pmittitur alicui inquisitio ecclē tam
in capite qz in membris. et quis effectus inquisi-
tionis in diuersis causis et. ibi. §. vi.

Inquisitio qualiter fieri debet ptra religiosos et
clericos. et qualiter ptra determinatā psonam ad
petitionē prius agentis ptra eā. et quō excessus co-
rum debent corrigi et. ibi. §. vij.

Iudex siue prelatus vitiū teneat pcedere ad inq-
sitionem qū non sperat inde pfectum. et qūo cri-
mina eorundē vario mō possunt puniri. ibi. §. viij.
Iudex quare nō debet damnare sine accusatore.
fallit tñ in octo casibz et qūo et qū crimē dē noto-
rium et quoruplex et. ibi. §. xij.

Iudex qūo debet pcedere super crimine notorio
in iudicio. qūo possit illud pdenare et. c. viij. §. i.

Judicij variā accusationē vide sub lra a. scz ac-
cusatio. Et. iij. p. xi. ix. ca. viij.

Judicij qualis est processus per denunciatōem
duplex est denunciatio. qualiter fieri debet et. iij.
parte xi. ix. ca. ix.

Judicio celebrando qūo fieri debet purgatio ca-
nonica. ponit triplex purgatio. que purgatio est
fienda cū quor se debet purgare. et que forma iu-
ramenti in tali purgatōe. iij. p. xi. ix. ca. x.

De testibz in iudicio vide infra sub lra t. scz testis
Et. iij. parte xi. ix. ca. xi. per totum.

De sententia que dat in iudicio vide varia infra

sub littera f. scz sententia. 7 ibidem. capitulo. xij.
In iudicio de lris cōestatione 7 de libello babes
varia ibidem. ca. xij.

De appellationibus in iudicijs vide varia supra
sub littera a. scz appellatio. 7 ibi. c. xij.

De modo agendi in iudicio sine figura 7 sine stre
pitu iudicij aliquando summarie. aliquando sim
pliciter. aliquando de plano. aliqn de facto. aliqn
sine omni solennitate. ibi. ca. xv. p. totum

In iudicijs qñō pmunitur fieri debet tempus an
citationē. tempus citationis. tempus representat
tionis. tempus dilationis. tempus lris ptestatio
nis 7c. ibi. ca. xvi. per. totum.

In iudicio perfecti 7 religiosi de quibz 7 quō sta
re debent siue contendere. iij. p. ti. vi. ca. i. §. iij. b.

Iudex quare non potest esse religiosus. quomō
hoc sit intelligendū 7c. iij. p. ti. xvi. ca. vi. §. v. v

Judicialia precepta legis moysi describunt ifra
sub littera p. scz precepta iudicialia.

Judicialia precepta legis moysi que fuerūt 7c.
prima pre. ti. xij. ca. vi. §. i. ij. 7. iij.

Judicare alios 7 facta iporum inspicere que ma
la ex ipso procedunt. ij. p. ti. iij. ca. iij. §. v.

Judicium temerarium describitur scz. primi dei
et sumptius. hic in vniuersali. ij. p. ti. iij. c. viij. ter
totū et infra sub lra. t. babes in particulari. scz tem
erarium iudicium.

Iusgentium quid est 7c. et quare iusgentium
appellatur. i. p. ti. xvij. ca. vnico. §. x.

Ius quomō diuiditur aut in naturale. aut ciuile
aut gentium. iusgentiū qñō pphenditur sub lu
re positiuo. 7 diuiditur in naturale 7 politicū. et
ius siue iustum aut est naturale. quod ex sui natu
ra alteri adequatur potest esse dupliciter. i. pre. ti.
xvij. ca. vnico. §. i.

Iuris humanalis ignorantia. etiaq legis diuina
lis 7c. in quibus consistit qñō et quādo quis ex
cusatur. que dicit crassa 7 que supina 7c. ij. p. ti.
v. ca. ix. §. ij. per. totum

Iura antiqua qñō sunt abrogata in multis loc
et cōiter non tenent. Et similiter Gratianus in
decretis in multis locis non tenetur. iij. p. ti.
tulo. xi. c. viij. §. i. ij. iij. v. iij.

Is qui in ius succedit alterius. eo iure quo ille
vni debet. Est vna de regulis iuris. que 7 decla
ratur. i. p. ti. ix. ca. vnico. sub i. scz is qui.

Nemo potest plus iuris transfere in alium qñ
sibi competere dinoscatur. Est vna de regulis iu
ris. que et declaratur. ibidem sub littera n. scilicet
nemo potest.

Iuspatronatus vendi et emi non potest. 7 qua
re. alias symonia committit. quid sit iuspatro
natus. et ex patronatu competat patrono quadru
plex ius. i. pre. ti. i. ca. v. §. xij.

Ius canonicū 7 theologia qñō differunt in mo
do plderadi quāti ad quibz. iij. p. ti. v. c. ij. §. ij. b

Iuris scientia 7 medicina que illorum dignior.
ibidem. §. iij.

Jurisdicchio eporum que est. qñō illam possunt
exigere. quid pphenditur sub iurisdicchio. iij.
parte titu. ij. ca. ij. §. xi.

In iurisdicchio spūali qñō eminens 7 potens
est archiepū 7c. ibidem. ca. iij. §. i.

Jurisdicchio episcopoz circa monasteria 7 circa do
mesticos est duplex 7c. iij. p. ti. ix. ca. v. §. vi.

Jurisdicchio delegati qñō expirat decem modis
iij. pre. ti. ix. ca. iij. §. ij.

Jurisdicchio siue potestas varia pape describitur
infra sub littera p. scz pape. 7. iij. pre. ti. xij. capitu
lo. iij. per. totum capitulū.

Iude xpus dedit triplicem panem ad esum pro
maximo beneficio. in quo novis dedit exemplū
ad similia faciendum. 7 vbi mali faciunt sicut iu
das fecit. ij. p. ti. i. ca. xij. §. ij. iij. 7 iij.

Iumentis insipientibus qñō se homo similem
facit per decem signa. i. p. ti. i. ca. ij. §. v. an mediū

Iuspatronatus describitur vario modo infra
patronatus. iij. parte ti. xij. ca. xij. Et. ij. parte titu
lo. i. ca. v. §. xij.

Iuuentus dicit quarta etas hominis qñō diu du
tat. que mala tūc magis exercentur. 7 quid spi
ritualiter significat ista etas. iij. pre. ti. v. ca. v. §.

vi. e. vel ibidē. Quarta etas Iuuenes qñō
naturaliter inclinat sunt passionū sectatores. in
verbis paces. 7 in pprio sensu pūaces. qñō pa
rentes debent eos ab istis retrahere. iij. pre. titu.

ij. ca. v. §. iij. b. etiam. §. iij. 7. v. notabilia babes.
Iuramentū qñō diffinitur. que diffinitio vario
modo declaratur. vnde dicit iuramentū. ij. pre
ntulo. x. capi. iij.

Iuramentū qñō licitum sit oportet qñō ibi sit actus
licitus religionis. modus pgruus locutionis. et
affectus necessarius huius actōis. ibi. §. i. ij. 7. iij.

Iuramentū quod fit per membra dei vel pcrea
turas. vel per falsos deos. qñō 7 qualiter fit. qñō
et quando sunt mortalia. quomodo intelligitur
illud dictū xpi. Nolite iurare 7c. ibi. §. iij.

Iuramentū vt licitum sit. que concurrere debent
que requiruntur ad iuramentum. ad quid est in
stitutum. 7 ponuntur iuramenta diuersoz qui
bene vel male iurauerunt 7c. ibi. ca. iij. §. i.

Iuramento priuantur tria genera personarum
et quare. 7 si iurant quomodo et qualiter tūc pec
cant. Et septem casus ponuntur in quibz dñt
sacerdotes et prelati iurare. ij. p. ti. x. c. iij. §. ij.

Iuramentū qñō aliter fiebat in veteri testamēto
7 aliter in nouo testamento ibidē. §. iij.

Iuramentum describitur in forma quod im
perator facit pape. 7 diuersimode declaratur. ibi.
capi. v. §. i.

Iuramentum in forma describitur quod faciūt
epi exempti pape. 7 illud iuramentum complex

dit septem articulos ibidem. capitulo. v. §. scdo.
 Juramentum in forma describitur quod faciunt
 curati et rectores episcopis suis scdm tamē diuer
 sitatem locorum diuersi diuersa iurant et cetera.
 ibidem. ca. v. §. iij.
 Juramentum in forma describitur quod prestat
 vasallus domino suo. ibi. ca. v. §. iij.
 Juramentum pmissorium vario modo descri
 bitur scz aliqui casus ponunt. vbi ligat ad obser
 uandum et vbi non. et quō et quando super istis
 fieri potest absolutio. ibi. ca. vi. vsqz ad primū. §.
 Juramentum quō dicitur sex modis in deteriore
 exitum. Et iuramentum in quibus casibus et
 quō sit pmutandū. ibi. ca. vi. §. i.
 Juramentum quibus casibus et quomō possit
 irritari. ibi. ca. vi. §. ij.
 Juramentum factum ab aliquo vtrum obliget
 eum ad successores. et vtrum successores obligan
 tur ex illo ei cui iuratum est. ibi. ca. vi. §. iij.
 Juramentum vniuersitatis siue societatis quod
 iurant sibi mutuo facturi vlt non facturi vtz pnt
 dimittere. ibidem. ca. vi. §. iij.
 Juramentum describitur quod quis facit de pa
 rendo mandatis alicuius. quō hoc sit intelligen
 dum ibidem. ca. vi. §. v.
 Jurando seruare statuta alicuius ecclesie vel ciui
 tatis quomodo hoc sit seruandū. ibi. ca. vi. §. vi.
 Vtrum possit peri reductio eius. quod per arbi
 tros est iudicatum ad arbitrium boni viri vbi in
 teruenit iuramentum vel pena. hoc ad longum
 declaratur. ibidem. ca. vi. §. vij.
 Peritium describitur infra sub littera. p. Et
 ibidem. ca. vij.
 Iusticia prout importat quendam statum recti
 tudinis in homine dicitur tripliciter. et quomo
 do iusticia dupliciter ordinat hominem in compa
 ratione ad alium. iij. parte ii. v. ca. i.
 Iusticia prout est virtus specialis a ceteris quō
 se habet ad totum integrale. que pertinent ad ge
 neralem et. ibidem. §. i.
 Iusticia quomodo diffinitur. quid importat no
 men eius. quomodo importat equalitatem quō
 est habitus voluntatis. quomodo dicitur volun
 tas et. ibidem. §. ij.
 Iusticie sunt due partes scz commutativa et di
 stributiva que declarantur ibi. §. iij.
 Iusticia distributiva quomō diuiditur in quat
 tuor mēbra. ibidem. ca. iij. §. i. ij. iij. et. iij.
 Iusticia quō necessaria est cuilibet multitudi
 ni pzo ex pfectis scdo ex pte gubernans a q regit
 multitudo. tertio ex parte multitudinis que ex
 multis personis colligitur. ibidem. ca. iij. §. v.
 Iusticia quomodo habet triplex principiu scilicet
 emanantiū ex quibz eius origo primitus dirua
 tur Imperārium ex quo eius auctoritas in subdi
 tos pmulgatur. et suscipientiū ex quo eius vtili

tas multiplex declaratur ibi. ca. iij. §. i. ij. iij.
 Iusticie que virtutes sunt annexe. dupliciter ali
 qua virtus ad alterum existens a ratione iusticie
 deficit. et que sunt virtutes que debitum alteri
 reddunt sed non possunt reddere equale. ibidem
 capitulo quinto.
 Iusticiam elurire qui dicuntur beati. O'arb. v.
 et quomodo isti saturabuntur in presenti et in fu
 turo vario modo. iij. p. ii. vij. ca. vi. §. iij.
 Iusticie causa psecutionem patientes qui dicū
 tur beati. et quomodo iporum est regnum celoz
 in quo consistit ista beatiudo et. ibi. §. vij.
 Iusticia vniuersalis quomodo est speculum in
 q nunc deus videmus. qui fuerunt inuenti iusti
 in illa iusticia et. i. p. i. iij. ca. vi. §. ix.
 Iusticia quid est. que sunt ipsius partes integra
 les essentielles commutative et potentiales. pta
 parte ii. i. ca. iij. §. ij. v.
 Iustificatio impij que est effectus gratie opera
 tis dicitur a iusticia. Et iusticia dicitur tripliciter.
 quatuor concurrunt per ordinem in iustificatōe
 impij. et in quolibet motu quo aliquid ab altero
 mouetur tria requiruntur. iij. p. ii. ix. ca. vi.
 Iustificatio impij requirit gratie infusionē pro
 batur et. ibidem. §. i.
 Iustificatio impij requirit detestationem pec
 cati per motū sui arbitrij probatur. ibi. §. ij. et. iij.
 Iustificatio impij in quo consistit tota que ad can
 dem requiritur. quare gratie infusio fit i instan
 ti absqz successionē et. ibi. §. iij.
 Iustificatio impij q est maximū opus dei osten
 ditur scdm magnitudinem eius quod fit. et c. ali
 quo modo miraculosum. que tria subdiuidunt
 et declarantur. ibidem. §. v.
 Iustificatio beneficiū quod est. quod a dō
 accepimus. quomodo de ipō debemus esse deo gra
 ti. Et que homo circa ipsa cogitare debet. iij. pte.
 ii. v. ca. xij. §. ij. ante medium
 Iustorum gaudium probatur ex scriptura. et hoc
 gaudium ostendunt gloriosum et bonū esse quat
 tuor. i. p. ii. vi. ca. v. §. iij. v. vsqz in finem
 Iusti et pfecti quomodo debent appetere attem
 ptari propter varia iporum merita. prima parte.
 ii. vi. ca. xij. §. i. g. b. i.
 Iustus quomō odit sed cū discretionē et tria ma
 la iusti habent odio. i. p. ii. vi. ca. xij. §. ij
 Iusti quomodo habere possunt tres fructus pa
 tientie. scilicet augmentū expientie scilicet iusticie. et pre
 miū glorie. iij. p. ii. iij. ca. vij. §. xvij. post mediū.
 Iusti quomodo septem timere debent et que leo
 naturaliter timet. quarta parte. titulo decimoqz
 to. cap. iij. §. iij.
 Iustus quomō habet in memoria tria de deo. et
 tria de proximo. prima parte. titulo secundo. capi
 tulo. ix. §. i. b. c. d.
 Iusti quomodo dici possunt celum. et quomodo

confitebuntur dei mirabilia 7c. iij. p. i. xxi. ca. i.

Responde nunc et

duos mensium quare 7 a quibus sunt
institute. quid significat quo ad me-
ses 7c. iij. p. ii. vi. ca. iij. §. v. b

Riri beleyson in missa

exponit. siue quid significat. et quid gloria in ex-
cellis 7c. iij. pte. ii. xij. ca. v. §. ij.

Laborantibus quo

vari debet merces secundum labores
7 ad qualitate. quo ad quantitatem

et quo ad diuturnitatem. et quomodo labor pos-
test intelligi maior vel minor tripliciter. p. i. pte.
ii. v. ca. ij. §. ii. b. c. d

Laborantibus in varijs bonis quomodo illis
dominus subuenit vario modo. prima parte ti.
tertio. ca. vi. §. xv.

Laboratores quidem quomodo et qualiter defrau-
dantur mercede eorumdem. 7 q. sine tardatione.
ipsis debetur merces probatur ex scriptura. ij. p.
ii. i. ca. xvij. §. vij.

Labor tripliciter describitur scz labor tribulatio-
nis in mundo. labor confusionis extreme. 7 labor
cruciationis eterne. declaratur ista de seditionibus
ciuitatum. ij. p. ii. iij. ca. vij. §. v. b. p. totum

Laborare pro pauperibus videtur licitum die-
bus festiuis. non tamen dominicis diebus et so-
lemnioribus cum conditionibus adiunctis. que
et declarantur secunda parte. titulo. ix. capi. vij. §.
quinto circa finem.

Laborare vtrum licet diebus festiuis et a quibo
runc sit abstinendum 7c. ij. p. ii. ix. ca. vij. §. v.

Laborantes quomodo exculantur a ieiunio. secu-
da pte. ii. vi. ca. ij. §. vi.

Lactancia 7 esus carniuum tempore ieiuniorum no-
sunt comedenda. quare ecclesia b. ordinauit. iij.
p. ii. iij. ca. iij. §. v.

Lactancia vtrum possunt comedi tempore ieiunio-
rum quando 7 quibus tempibus interdicitur 7c.
ij. pte. ii. vi. ca. ij. §. iij.

Languor spualis quis est siue in quo consistit. i.
parte. ii. vi. ca. ij. §. vij. Vide etiam supra sub lit-
tera i. scz infirmitas

Laicorum superbia est quadruplex. ij. pte. iij. iij.
capi. iij. §. iij.

Laicalis militia describitur infra sub littera. m.
scz militia. Et iij. p. ii. iij. ca. p. i. §. vi. vij. 7 vij.

Laici q. dicunt. que eis licet facere. 7 que facere
debent vt saluentur. tertia parte. iij. xij. ca. iij. §.
iij. ante medium.

Laici vtrum admittantur in iudicio ad accusatio-
nem clericorum. iij. p. ii. ix. ca. vij. §. iij.

Laici cui confiteri ordinarie tenentur. iij. pte. ii.

Decimosexto. capitulo tertio.

Laici quo se regere debent in statu suo 7c. scda
parte. ii. xij. ca. iij. §. iij.

Lanificium est prima species mechanice artis. et
que ad eandem pertinent. prima parte. titulo pri-
mo. ca. iij. §. iij. b.

Lanifices quomodo defraudant vario modo emen-
tes pannum ab eis 7c. ij. parte. iij. i. ca. xvij. §. v.
vi. vij. vij. 7 x.

Lanificum artificium quomodo multipliciter e-
necessarium humane vite. et habet hoc artificium
multa membra sibi conuenientia. quomodo illi
male exercent eorumdem officium 7c. iij. pte. iij.
vij. capi. iij. §. ij.

Lanificibus participantes vel habendo societate
quando 7 quomodo est licitum 7 quando no-
7c. ibidem. §. iij.

Lanifices 7 eorum ministri 7 qui pannum exer-
cent 7c. quomodo vario modo fraudem comit-
tunt in venditionibus in ornatu siue purgatu-
ra. 7 non in deuita mensura 7c. ibi. §. iij.

Lapicide 7 cementarii quomodo in eorumdem
officio fraudem committunt vario modo. tertia
pte. ii. vij. ca. iij. §. vij. b

Laudare seipm potest quis tripliciter. 7 quibus
licet et quibus non 7c. ij. p. iij. ca. iij. §. ij. b.
per totum.

Laudare aliquos contingit quadrupliciter. que
bona et que non. Et laudatio vel alius actus pu-
ta honoris 7 reuerentie ad placendum inordina-
te fit quadrupliciter. scda parte. ii. x. capi. ij. §. i. g.
per totum.

Laus perseverantie in quo consistit. ij. pte. iij. v.
capi. xij. §. iij. b

Laus quomodo dupliciter distinguitur ab hono-
re. iij. pte. ii. v. ca. i. §. i.

Legati status describi-

tur per thema ex psal. quod 7 de ipo declaraf. quo
papa dissipat gentes que bella voluit. 7 legatorum
ponit triplex genus. 7 que eorundem differentia 7c.
tertia parte. ii. xxi. ca. iij.

Legatus de latere quo confirmare potest electiones
eporum 7 archieporum et exemptorum in puincia sibi cre-
dita. hoc alij facere no-
pnt nisi desup habzant spe-
ciale mandatū 7c. ibi. §. i.

Legatio quo finit quatuor modis 7 constitutiones
p. eū facre in sua puincia durat postea p. p. ue l3
de puincia sit egressus. Et non pōt se intromitte-
re que pape reseruant 7c. ibi. paragrapho. ij.

Delegatus quis dicitur legatus pape maior est lega-
to vel ordinario. quo delegat pape p. t. rē recepit
in partes 7c. iij. pte. titulo. ix. ca. iij.

Delegatus pape ipeditus pōt subdelegare. quo
se regere d3 in illo officio. que interrogare. q. mā-
dare. que 7 quo iudicare. quomodo citare. quaz

babet iurisdictionem. ibidem. §. primo
 Delegati iurisdictione quomodo expirat decem mō-
 dis. ibidem. §. ij.
 Delegatus a papa vsq; ad integrum anuū sen-
 tentiam suam potest exequi quomodo subdele-
 gatus recurrere habet ad delegatum. quot dies
 debet habere iste annus. 7c. ibi. §. iij.
 Delegatus pape si subdelegat non in totum. pa-
 a subdelegato quare nō poterit appellare. 7 quan-
 do delegatus accipit veram auctoritatem quantū
 valet auctoritas 7c. ibidem. §. iij.
 De ipsorum executoribus habes varia. ibidem.
 paragrafo. v. 7. vi.
 Subdelegatus a legato pape iurisdictionem
 habente nō coarctari potest. quō intelligitur ista
 coactio. 7 quō 7 quā valet appellare desuper. 7c.
 ibidem. §. viij.
 Delegati iurisdictione integra morte delegatis ex-
 pirat. que clausula glosatur. 7 vltimū declaratur
 7c. ibi. §. viij.
 Delegatus quis non creditur nisi delegationem
 probet. nec quis tenetur ei obedire siue exequi qd
 inandat ante ipsam probationem. quō se regere
 habet in varijs casibus 7c. ibi. §. ix.
 Delegatus canonicus i causa canonici poterit
 recusari. quod vltimū declaratur. ibi. §. x.
 Delegatus qui pronunciat se iurisdictionē non
 habere etiam de consensu paritū causam nō reali-
 sumat. que clausula vltimū exponitur 7 declara-
 tur. ibidem. §. xi.
 Delegatus suspectus ab aliqua parte iurisdictionis
 recusatur. eliguntur arbitri ad cognoscen-
 dum de causa suspectis vix sit rōnalis. ibi. §. xij.
 Delegati iurisdictione ad personas ecclesiasticas nō cō-
 prehensas in responso etiā de eaz consensu proga-
 ri nō pōt. que clausula vltimū declarat. ibi. §. xij.
 Delegatio que fit p epōs quō 7 qualiter fit faci-
 enda. 7 in quibus causis 7c. Et epus pōt delegare
 his qui sunt de alieno epātū. 7c. ibi. §. xij.
 Legata facta ecclesijs vel alijs pps locis nō soluunt
 res sed reuoluentes sacrilegiū cōmittunt 7 peccant
 mortaliter qd pbatur duplici rōne. ij. p. ii. c. xxi.
 §. ij. vide etiam infra sub lra. 1. scz testamentis 7c
 De lege communi.

De lege domini quomodo

docemur vicia evitare. 7 virtutes amplecti. quib-
 us anima ad supernā beatitudinē puenit 7c. p. iia
 parte. ii. xi. ca. i. §. i. ij. 7. iij.
 Lex dei est multiplex. 7 quomodo quēbet lex habz
 multa precepta quasi multas leges. que per om-
 nia describunt 7 declarant ex varijs scripturis.
 Et de lege que dicitur concupiscentia. ibi. §. iij.
 Legis actus pprietates 7 utilitates describuntur
 per tria membra. primo qd lex sit diligenter in-
 endā reuerenter suscipienda. 7 congruenter adim-

plenda. ibi. ca. ij.

Legem vñi quomodo nos tripliciter habere de-
 bemus siue attendere. ponunt tres condiciones
 legis que vario modo declarantur 7 probantur.
 ibidem. ca. ij. §. i.

Legis actus fm Iudicū est quadruplex. 7 tres
 sunt differentie actuum. 7 promissio similiter tri-
 plex 7c. ibidem. ca. ij. §. ij.

Legis effectus finalis scdm thomam est homines
 facere bonos quod vltimū declaratur. Arguit
 in oppositum 7 rñdetur ad obiecta. ibi. c. ij. §. iij.

Lex dei quomodo reuerenter est suscipienda pro-
 pter eius eximiam auctoritatē. ppter eius miram
 veritatem. 7 propter eius utilitatem. Et septem
 sunt que lex in se habet ibidem. ca. ij. §. iij.

Lex dei quomodo congruenter est adimplenda pro-
 batur ex scriptura 7 vi congrue seruatis inclināte
 autem vestram tripliciter vt scz adimpleatis in-
 tegraliter. vt obedientia intentionaliter 7 agatis
 conlationaliter ibidem. ca. ij. §. v.

Legis fraudē facere qd iniustus est 7 pfm est p-
 batur. Et legi fit fraus quatuor modis. iij. pte.
 ii. viij. ca. ij. c. d.

Lex dei quō p maxime ē lex claritatis 7 finis om-
 nis legi. quō ista lex dirigit 7c. ij. p. i. viij. c. iij. §. ij

De lege naturali.

Lex naturalis est secun-

da lex de qua ad Romanos scdo que auctoritas
 exponitur. 7 habitus sumitur dupliciter. 7 quō
 lex ista ē bitus 7 quō non 7c. i. pte. ii. xij. ca. i.

Legis sumitur thema. quod 7 ipsa declarat. ibi
 dem. §. i.

Lex naturalis quomodo excellit alias leges in tri-
 bus ibidem. §. ij.

Lex nature dupliciter potest intelligi. 7 quando
 leges habuerūt exordiu. ibi. §. ij.

Lex naturalis quō docz multiplex bonū. 7 lex cū
 sit quedā regula 7 mensura pōt ēē in aliquo du-
 pliciter 7c. ibidem. ca. ij.

Lex naturalis que nobis impressa ē quō offendit
 nobis bonū appetendū 7 psequendū. que mala
 a nobis excludit. 7 lumē naturalis legis nō ostē-
 dit homini. que sunt bona nisi pueniāt ad vsum
 rationis 7c. ibidem. ca. ij. §. iij.

De bono isto habes supra sub littera b. scz bonū
 de quibz in sequētibz. §. tractat. vide de ipis ibi.

Lex siue ius naturale quō diffinit Iudicū in
 quinto etimologiarū. Et ibidē ponit. viij. effe-
 ctus iuris naturalis. ibi. ca. ij. §. xi.

De lege moysayca

Lex moysayca describi-

tur per thema quod de ipsa declaratur. ponuntur
 quatuor rationes. quare fuit necessariū inlitiu
 in legem diuinā. Et notant quatuor excellētie

legis diuine ad humanas. p̄ia parte. ii. xiiij. ca. i.
Leges illius condinōes describunt per thema. ⁊
quadruplici membro. q̄rum ad latorem ⁊ recep
torem. ibidem ca. ij.

Legem istam quis dedit. q̄no mirabiliter est da
ta. quare lex vetus impleta fuit. ⁊c. ibi. c. ij. §. i.

Lex moſayca quare ſoli populo iudaico fuit data
aſſignatur ad B triplex ratio. ⁊ quomō iſta lex con
tineat triplex genus preceptoz ſc̄z moralium.
cerimonialium. et iudicialium. et quare fuerunt
inſtitute. ibidem. ca. ij. §. ij.

Lex iſta non fuit perfecte data ſicut lex euangelica.
et quare. vtrum iſta lex iuſtificat. iuſtificatio
iſta ſumi poteſt quadrupliciter. qd erat ceremon
ialia. et om̄ia precepta legis per tria comprehē
duntur. ibidem. ca. ij. §. iij.

Lex iſta fuit data congruo tempe. q̄no fuit data
inter legem nature ⁊ gratie. quo tempe ceſſauit
runt legalia. circa hoc diſtinguunt tria tempe. et
q̄no Augu. et Hieronimus in iſta materia fue
runt contrarij ⁊c. ibi. ca. ij. §. iij.

Legis precepta veteris ⁊ de modo adimplendo
ea. vtrum cadunt ſub precepto. et quanti ad mora
lia ſc̄m ſenſuz litteralem de ip̄is tria videntur.
ibidem. ca. iij.

De iſtis preceptis vide infra ſub. p. ſcilicet prece
pta moralia.

Lex antiqua Numeri triceſimo quarto. quomō
tria ſtatunt circa poſſeſſiones et circa v̄ſum reruz
⁊ communicationē adinuicem. ⁊ q̄no buiulmo
di ſubventionem ſiue cōmunicationez multipli
citer inſtituit. ⁊c. i. pre. ii. xiiij. ca. vi. §. iij. d. c. d

De lege euangelica

Lex euangelica ſiue no

uum teſtamentuz dicitur lex gratie quod pbat
ex ſcriptura. que continet lex euangelica. q̄no di
citur lex ſcripta vel diſpoſitiua ad gratiam. et in
nulla lege ita perfecte datur gratia niſi in ip̄a lex
ge ⁊c. prima pte. ii. xv. ca. i.

Lex euangelica nō fuit data a principio mundi tri
plici ratione. ibidem. §. primo.

Lex euangelica durat vſq̄ ad finem ſeculi. nec eſt
expectāda alia lex. que ei ſuccedat. Et ſtatus m̄n
di poteſt variari dupliciter. Et errores abbatia
Joachim ponuntur ibidem. §. ij.

Lex noua q̄no comparatur ad veterem. noua lex eſt
alia a veteri. p nouam legem vetus adimpletur
q̄no lex noua pparatur ad veterem ſicut pfectū ad
imperfectum ⁊c. ibidem. §. iij.

Que lex ſit grauior ad ſeruandū an vetus v̄l no
ua. q̄no lex euangelica p̄cipit ⁊ p̄hibet quedā ope
ra exteriora. p̄cipalitas noue legis eſt ḡta ſpiri

tuſſancti. Et lex noua d̄r lex libertas. ibi. §. iij.

Lex euangelica pueniēter ordinat hōiem quo ad
actus exteriores. pbatut vario modo. ⁊ quare iud
icialia precepta non ſunt poſita ibi. §. v.

Lex euangelica q̄no ſufficienter ordinat hōiem
circa actus interiores. ⁊ qd ad ſeipm dupliciter or
dinat ſc̄m duos interiores animi motus. ⁊ q̄no
circa precepta moralia tria poſuit. ⁊ q̄no triplici
errabant ſcribe ⁊ iudicialia. ibi. §. vi.

Lex euangelica cōuenienter tradunt conſilia q̄ſi
adita preceptis multū vtilia quod probatur. et
que differentia inter p̄ceptū ⁊ p̄ſiliū ⁊c. ibi. §. viij

Legis quinte que dicit conſuetudo vide ſupra
ſub l̄a. c. l̄z conſuetudo.

De lege canonica

Lex humana dicitur

ius poſitiuum ſcriptum. ſi non eſt ſcriptum dici
tur conſuetudo. in qua lege agitur de preceptis
eccl̄ie. de reſcriptis de decretis. de decretalibus
epiſtolis ⁊ de auctoritate doctorum. prima parte
ii. xviij. capitulo vnico.

Lex ſiue ius diuidit̄. aut naturale. aut ciuile. aut
gentiū. ius gentiū p̄prehendit̄ ſub iure poſitiuo.
et ſic diuiditur in naturale et pollicium. Et ius
ſiue iuſtum aut eſt naturale quod ex ſua natura
alteri adequatur. po. eſt eſſe dupliciter. ibidem pa
ragrapho primo.

Legis humane neceſſitates ad quid et quare fa
cte ſunt ⁊ melius eſt omnino ordinari lege q̄ di
mitti arbitrio iudicum. ⁊ hoc propter tria. i. d̄e.
paragrapho ſc̄do.

Legis humane qualitas que eſt. et quomodo de
ſcribitur. quare lex debet eſſe honeſta ⁊c. ibidem.
paragrapho tertio.

Lex humane quomodo deriuatur a ratione natu
rali. et quomodo prohibet vicia ſed non omnia.
lex inq̄rum habet de iuſticia intantum habet de
virtute legis. lex quare ponitur in comuni. ⁊ qd
lex non precipit. omnes actus virtutum. ibidem
paragrapho. iij.

Legi humane om̄es ſubſciuntur. dupliciter po
teſt aliquis eſſe legi ſubiectus. ⁊ quomodo intel
ligitur illud. qd princeps ſolutus eſt legibus ſuis
ibidem. §. quinto.

Quando v̄l quomō liceat ſubditis legi p̄ter ver
ba legis agere. ⁊ quando habet locum Arguitur
contra Et reſpondetur ad obiecta ⁊c. ibi. §. vi.

Legis interpretatione nota qd gloſa ponit quadru
plicem legis interpretationē ⁊c. ibi. §. viij.

Lex humana ſi poſſit mutari. ⁊ q̄n. ⁊ quid eſt lex
humana ⁊c. ibidem. §. viij.

Legum mutatio fieri non debet ſine cauſa mul

rum vili vel necessaria. ibidem. §. ix.

Lex siue ius gentium quid est siue quale. seruit? quomodo dicitur esse de iure gentium. et quare hoc ius gentium appellatur. ibi. §. x.

Lex canonica est lex ecclesie. quid est conon. quare dicta est regula. ponunt opiniones aliquorum de super. Et quomodo constitutio ecclesiastica appellatur varijs nominibus ibidem. §. xi.

Precepta ecclesie describuntur que obligant ad mortale. et aliqua quidem vniuersalia sunt que extendunt ad omnes fideles. et aliqua ad certos status personarum sunt numero duodecim. ibi. §. xii. Canon quomodo aliquando vario modo sumitur. qui condere possunt canones. et ubi. quando et qualiter. ibidem. §. xiii.

De canonibus conciliorum et de ipsis concilijs vniuersalibus que sunt approbata. ibi. §. xiiii.

De decretis summorum pontificum siue constitutionibus. et utrum papa per decretum suum siue constitutionem possit facere canones et articulos fidei etc. ibi. §. xv.

Quid sit decretalis. et quod decretales epistole habeant eandem auctoritatem sicut decreta et conones ostenditur aperte. ibi. §. xvi.

Rescriptum quid est. quis possit rescriptum condere. super quibus rebus rescripta interpretentur. si super eis dubitare contingat. que potestas auctoritas eorum. quanto tempore durat eorum auctoritas. que rescripta sunt generalia. que specialia etc. ibi. §. xvii.

De doctrinis ecclesie et precipue doctorum. nota triplicem differentiam quedam sunt reprobate. quedam sunt apocriphe. et quedam approbate ab ecclesia. et quorum doctorum et quis ordo sit tenendus in solutione alicuius questionis. ibidem. §. xviii.

Posterior constitutio siue lex quando et quomodo tollitur per errorem. et utrum qui facit contra constitutiones pape per ignorantiam. ibidem. §. xix.

Legibus quomodo quis potest dispensare vel interpretari et ubi prohibetur dispensatio. et quomodo totum corpus iuris diuiditur in quattuor libros. quis fuit compilator decretalium. quis fecit compilari sextum decretalium. quattuor libri quare dicitur clementine. Et quare ceteri dicuntur extrauagantes. ibi. §. xx.

De lege civili

Lex civilis siue ius quomodo

describitur ab yfido. quomodo ius militare describitur secundum eundem. quid est ius publicum. quid ius quiritium. et ponunt varie species iuris civilis. et quid est secundum eundem lex. que sunt plebiscite. quid senatus. quid plebiscitum. quid edictum etc. i. p. r. xvii. ca. i.

Totum corpus iuris civilis commune quomodo diuiditur in codice digestum. instituta. aurennica. quomodo diuiduntur. Et diuisiones legum probantur. ibi. §. i.

Leges humane etiam seculares imponunt homi-

mini necessitatem ad observandum in foro conscientie. itaque non observans peccat si sunt iuste. quomodo homines ligant in foro conscientie Et etiam dicuntur iuste secundum quadruplex genus causarum. et qui imponunt leges iniustas quomodo tenentur ad restitutionem. ibidem paragrafo. ii.

Lex civilis est prior lege canonica tempore. §. lex canonica est prior civili dignitate. probatur. qui fuerunt auctores legum secularium. quando inceperunt canones etc. Et utrum papa possit tollere leges quo ad utrumque forum. ibidem. §. iii.

Casus plures illiati describuntur qui permittuntur a legibus secularibus. sed quia prohibentur a iure diuino in omnibus illis casibus leges sunt abrogate. nec decet seruari et sunt numero. xviii. et peccaret qui eas seruaret ibi. §. iiii.

Contra eum qui legem

dicere potuit apertius est interpretatio facienda. Est una de regulis iuris que et declaratur ad longum. prima parte. ii. ca. unico sub c. ibi Contra eum

Certum est quod is committit in legem qui legis verba amplectens contra legis nitiatur voluntatem Est una de regulis iuris que et declaratur ibidem sub c. scilicet Certum

Legitimatio instituta prius civile describitur et declaratur per tres conclusiones. iii. parte. iiii. primo ca. xviii. et §. i. ii. et iii.

Legitimatio illegitimorum fieri potest in sex casibus vel sex modis ibidem. §. primo.

Legitimatio hominis describitur per tres conclusiones. quomodo aliqui legitimi legitime aut ibi. §. iiii.

Legitimare quos et quomodo papa potest ad dignitates et beneficia etc. ibi. §. v.

Quomodo legitimitur princeps secularis etc. ibidem. §. vi.

Legitimatio quomodo fieri debet per papam. imperatorem vel alios. ibidem. §. vii.

Legitimare quare imperator non potest super plebem futura que est sollemnitas legitimacionis. que exiguntur ad legitimacionem etc. ibidem. §. viii.

Legitimatur illegitimus tribus modis per quas leges reduci possunt etc. iii. parte. ii. xviii. c. iiii.

Legitima portio in testamento est triplex. quomodo illa sit diuidenda hereditas. iii. parte. x. c. ii. §. ii.

Legitimis filiis et non legitimis quomodo patres ipsi debent providere etc. ii. parte. xi. ca. ii. §. iiii. b.

Legitime factum retractari non debet licet casus postea eveniat a quo non potuit inchoari. Est una de regulis iuris que et declaratur prima parte. ii. ca. unico sub littera f. scilicet factum legitime.

Leo quomodo significat diabolus in temptacione et quomodo rugit etc. ii. parte. xiii. ca. ii. §. i. c.

Leo quomodo naturaliter nunciat. vii. que iussi timere debent etc. ii. parte. xiii. ca. ii. §. ii.

Leprosus sacerdos quare non debet coram populo celebrare. 7 quis potest 7c. ij. pre. titulo. xxvij. ca. quinto post medium.

Leprosus existens in matrimonio quomodo 7 quatenus tenetur reddere debitum 7c. ij. par. ti. i. ca. xx. §. f. e. per totum.

Leprosi qui habitant in leprotorio et ibi moriuntur utrum portio canonica debeat priori ecclesie tertia parte titulo. x. ca. v. §. v. c.

Lesio corporis quomodo fit quattuor modis. ij. parte ti. secundo. ca. ij. §. ij. per totum.

Leotia proximi manus quomodo describitur 7 quid significant eius quinque digiti siue modi. ij. parte titulo secundo. ca. primo. §. xxi.

Leotia inepta dicitur etiam secunda filia gula quomodo inficit intellectum 7 dissolvit. 7c. secunda parte titu. vi. ca. n. §. iij.

Leuitas describitur quando scilicet est gradus superbie. secunda parte titu. iij. ca. iij. §. v.

Liberus arbitrii quomodo diffinitur a magistro sententiarum. que diffinitio quadrupliciter exponitur. 7c. prima. p. titulo. quarto. capi. secundo.

Liberum arbitrium quomodo non est alia potentia a voluntate 7c. ibidem. §. primo.

Liberum arbitrium quomodo subiective est in deo in angelis et hominibus. 7 perfectius in deo quam in angelis. et in angelis perfectius quam in hominibus ibidem. §. secundo.

Circa liberum arbitrium quomodo extat duplex error aliquorum qui et damnatur. et quod homo sit liberi arbitrii probatur multipliciter. 7c. ibidem. §. tertio.

Libertatem arbitrii vertibilem in malum dedit deus hominibus. siue fecit deus hominem liberi arbitrii vertibilem in malum quinque rationibus ibidem. §. n. §.

Liberum arbitrium quomodo est debilitatum in modo. confirmatum in bono 7 oblatum in malo. ibidem. §. sexto.

Libertas arbitrii quomodo excludit coactiones. inducit electiones. 7 admittit variationes. 7 quomodo liberum arbitrium habet et officium iudicis et arbitri. 7c. ibidem. §. vii.

Libertas est quadruplex scilicet perversa. munda. vera et plena. ibidem. §. viij.

Liberum arbitrium 7 si cogi non possit potest tamen inclinari. immutari determinari ad aliquid volendum vel agendum. 7 utrum volendo. huiusmodi quod de necessitate vult scilicet bonum mereatur. ibidem. §. nono.

Liberum arbitrium quomodo se extendit ad omnes actus humanos scilicet qui procedunt a voluntate deliberata ratione. ibidem. §. x.

Liberat deus suos a sex malis mundi. et quomodo

pria pre. ti. v. c. iij. §. iij. Liberatur anime de purgatorio quattuor modis. ibi. ca. v. §. iij. p. totum. Libertas peccati est undecimus gradus superbie 7 in quo ipsa consistit. ij. parte. titulo tertio. capi. titulo. iij. §. xij.

Libertas vel immunitas ecclesie describitur super sub littera e. scilicet ecclesia. Et. ij. p. ti. xij. ca. iij.

Libertas spiritualis siue servitus potest in homine attendi dupliciter. ij. parte. ti. xvi. capi. i. §. primo post principium.

Contra libertatem ecclesiasticam facientes statuta et servari ea facientes 7 scriptores eorum 7 officiales iudicantes secundum ea excommunicati sunt maiori sententia. hoc ulterius declaratur. ij. pre. ti. xiiij. ca. xvij.

Liberam voluntatem quomodo homo habet ut se qui deum possit 7c. i. pre. ti. i. ca. vij. §. i. b.

Libertas hominis cum voluntate notabiliter distinguuntur. i. pre. ti. i. ca. vij. §. i. b. p. totum.

Liberalitas quomodo numeratur inter virtutes antequam iusticie duplex est materia siue obiectum liberalitatis. 7 quod ipsa virtus sit ostendit 7 probatur iij. parte. ti. v. ca. xvij.

Liberalitatis actus quomodo est bene uti pecunia. que pertinent ad illam liberalitatem. 7 quod ista liberalitas non est species iusticie sed pars potentialis. ibidem. §. i.

Liberalitas quomodo fieri debet rationaliter iuxta illud psalmiste. Dispsit dedit pauperibus ibidem. §. ij.

Libertas quomodo est durabilis in seculo seculi. quomodo manet ista duratio 7 in quo consistit. 7 ostenduntur multi magni viri in exemplum qui istam liberalitatem habuerunt 7c. ibidem. §. iij.

Liberalitas quomodo est multum commendabilis siue laudabilis. quomodo ab omnibus laudatur. 7 cum est multum laudabilis tamen non est maxima virtutum. Et quomodo liberalitas tendit ad aliquid bonum dupliciter. ibi. §. iij.

Liberalium artium inventores qui fuerunt 7 qui bene vel male inserunt. i. pre. ti. i. ca. iij. §. iij.

Libellus qui scribitur in iudiciis 7 in litteris pretestatione vix sit de substantia ordinis ordinarii. quid sit libello de pignori. cui 7 quatenus est offerendus iste libellus. 7 est duplex libellus. ij. p. ti. ix. c. xij. b. p. to.

Libellus repudiij quis erat. quatenus licebat repudiare uxorem 7c. ij. pre. ti. iij. ca. x. §. iij.

Libri optimi qui sunt qui valent ad dilatandum materias sermonum. ij. p. ti. xvij. c. x. §. i.

Libros veteris testamenti quomodo dividunt hebrei per ordinem. et novum testamentum quomodo distinguitur in quattuor partes. ibidem. paragrapho secundo.

Libri qui dicuntur apocriphi ab ecclesia. ubi habetur in iure de ipsis. unde componitur apocriphus. que dicuntur apocripha. Et liber dicitur dupliciter apocriphus. ibidem. §. iij.

Liber sententiarum quid tractat siue de quibus scribit. prima parte. titulo primo capitulo tertio paragrapho primo circa medium.

Libellum famosum facientes vel per cantilenas quomodo sunt puniendi. si manifeste deprehenduntur. et. secunda parte titulo octauo capitulo quarto. §. primo. k.

Libros vtrum vendere debet theologus vel predicator tempore necessitatis et dare pauperibus ex quibus fructus facit. secunda parte titulo primo ca. ij. §. quarto.

Libertus quis dicitur et quis ingenuus. quomodo libertus reducit in seruitutem propter ingratitudinem declaratur sub quintuplici differentia. iij. parte. ii. ij. ca. vi. §. x.

Libidinosus concupiscencia quibus modis fit. quomodo mortale. quod modis fit. et. ij. parte. titu. v. cap. i. §. nono. Vide etiam. §. x. Et principaliter infra sub littera. L. scilicet luxuria

Libido quomodo consumit in homine septem scilicet temporalem substantiam. mundialem gloriam. mortalem vitam. mentalem intelligentiam. quietem et mundiciam spiritalem et inducit eternam penam ibi. xi.

Libidinosus aspectus describitur iuxta illud. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam. iam mechatus est eam et. ibidem. §. vij.

Libidinosus consummatio que est. ibi. §. x.

Ligamen quomodo impedit matrimonium. declaratur per tria notabilia. iij. p. ii. i. ca. ix.

Ligare et soluere quomodo dicitur sacerdos tribus modis. et quomodo vario modo absoluit. iij. parte. titulo xvij. ca. xxi.

Ligandi atque soluendi sacerdotalem potestatem quomodo Christus dedit discipulis suis. iij. p. ii. xij. capitulo. iij. paragrapho primo. f.

Lingue et oris dispositio quadrupliciter describitur scilicet per causam finalem. materiam. formam. et circumstantiam. i. p. ii. ij. ca. iij. §. i. b. p. totum.

Lingua custodire ne erret est maxima difficultas. probatur per tria. parte ii. ij. capi. iij. §. iij. b. Vide infra sub locutione ibi tangitur regula vera.

Lilio quomodo comparatur virginitas. sex folia in lilio quid significant. tria significant tria aurea in lilio. videntur plures sanctissime virgines in exemplis que ista seruauerunt et. iij. p. ii. iij. ca. vi. §. vi.

Limbus dicitur dupliciter scilicet patrum et paruulorum. quomodo differunt quoad finem. quomodo anima Christi descendit ad limbum patrum. Et in limbo paruulorum quibus non videatur deus tamen in de non habent penam et. i. p. ii. vij. c. i. §. iij. b.

Limbus inferni et purgatorium cum eorundem penis describunt. prima parte ii. ij. capitulo. vij. paragrapho. iij.

Literis secularibus ut doctrine poetarum vtrum liceat studere vel eis vni. quomodo licet et quomodo non et. ij. parte. ii. ij. ca. vij. §. vij.

Literas papales qui falsificant excommunicati sunt maiori sententia. et pape reservatur absolutio. Et qui scienter ipsis videntur similiter excommunicati sunt. iij. parte. ii. xij. cap. xij. xij. et. xv. etiam. xvi. Litium contestationes quomodo et quando probantur. et. ij. parte. ii. iij. capi. ix. §. iij.

Litistestatio unde habet exordium. quid est litistestatio. a quo et quomodo fieri debet vtrum sit de substantia ordinis ordinarii. obiano libelli quid est. quid in ipso debet contineri quomodo offerendus. iij. parte. ii. ix. ca. xij.

Lingiosus quis dicitur. Et ex triplici causa lingiosus prohibetur ordinari. iij. p. ii. xij. ca. iij. §. x.

Lingiosi senes et mordaces quomodo inepti sunt ad amicitiam. quarta parte. titulo quinto. ca. xx. paragrapho sexto. ante medium.

De littera L ante O

Locator dicitur qui rei

sue usum alteri pro precio concedit. declaratur vite rius quomodo in huiusmodi potest committi peccatum multipliciter. Et in quatuor casibus licet relocator potest expellere conductorem et. ij. parte. ii. i. ca. xv. §. vi.

Locationis et conductionis viciatoria manus describitur. et quid significant eius quinque digitus siue modi. ij. parte. ii. ij. ca. i. §. xvij.

Loca que sunt que dicuntur religiosa gaudencia privilegii clericorum. iij. parte. ii. xij. ca. v. §. vi.

Locis variis religiosus existens quomodo se vario modo habere debet. iij. p. ii. xvi. ca. xij. §. vi.

Locorum sacrorum effractores excommunicati sunt maiori sententia. iij. parte. ii. xij. ca. xij. Locutio quadrupliciter scilicet benedicta quomodo erit in patria prima parte. ii. ij. ca. iij. §. iij. b.

Locutionis quomodo sunt seruande sex circumstantie qui vult bene loqui et. prima parte. ii. ij. ca. ij. §. iij. d. per totum.

Locutio lingue describitur per thema ex psalmo quod et de ipsa declaratur. i. parte. ii. ij. ca. iij.

Locutio quare soli homini est data inter omnia animalia. et circa dispositionem oris et lingue considerantur quatuor scilicet causa finalis. materia. forma. et circumstantie. ibidem. §. i.

Locutione vel verbo quadruplici quomodo omnia creatura benedicunt deum. et. ibidem. §. ij.

Locutio glorie quomodo distincta erit a locutione vite presentis. et quomodo ibi erit quadruplex locutio benedicta. ibidem. paragrapho. iij.

Locutionem malam siue ad malum usum lingue quomodo sequitur mora corporis et anime. Et quomodo loquens considerare debet cui loquitur. vbi loquitur et quomodo. ibidem. §. iij.

Locutione indebita facta innumerabilia mala
precedere possunt. et sicut omnis locutio nostra ex
litteris alphabeti componitur. ita ex lingua tot pec-
cata oriuntur quot littere alphabeti ibi. §. v.
Locutio multis quare et quomodo est respuenda. p. 11.
ca. iiij. ca. viij. §. v. c.

Locutio nostra quomodo significatur per labia. quomodo
ipsa vario modo debet esse ordinata. iiij. pte. ii. ij.
ca. iiij. f. vel ibi. Quinta regula dirigit.

Locutio familiaris quomodo est causa destructiva ca-
litate. iiij. p. ii. iiij. ca. vi. §. ij. a. nte finem

Multiloquium dicitur tert. a filia gule. quomodo
ipsa destruit affectum. ii. p. ii. vi. c. iiij. §. iiij.

Locutionis vide varia infra sub littera v. scilicet
verbo ocioso.

Locutio pluralis duorum numero est contenta. Est
vna de regulis iuris. que et declaratur. i. p. ii. x.
ca. vnico sub littera. p. l. pluralis locutio.

Locutione quare habent angeli que est ista locutio.
quomodo vnus loquitur alteri. ii. pte. ii. xxi.
capi. vi. §. ij.

Locupletari non debet aliquis cum alterius in-
iuria vel iactura. Est vna de regulis iuris que et
declarat p. 11. pte. ii. x. c. vnico sub l. f. locupletari

Logica diuiditur in duo. Et subdividitur multipli-
citer p. 11. pte. ii. i. ca. iiij. §. iiij. i

Longanimitas quomodo dicitur fructus spiritus ius-
ta illud Gala. vi. Fructus spiritus est longanimitas.
iiij. p. ii. v. c. xvi. §. i. ibi. Quis sit fructus p. que

Lucis siue luminis

duodecim proprietates describuntur quomodo
comparantur ad duodecim gratias datus a deo. iiij.
parte ii. ix. ca. i. §. ij.

Lucifer supremus angelus quomodo voluit esse
similis siue equalis deo. ij. pte. ii. ij. c. i. §. iiij. ante
b. incipe et post per totum.

Ludus aleæ quod peccatum sit ostenditur et probatur
quid intelligitur sub nomine aleæ ludo. quod pecca-
tum mortale est p. 11. p. ii. ex pena. et de quibus et
secunda pte. ii. i. ca. xxiij. §. ij.

Lucrum turpe unde dicitur. a quibus exercetur.
quomodo talia opera sunt prohibita. cum ludus im-
portat quandam festiuam actionem est triplex ludus.
et ex quibus isti proueniunt. ibi. c. xxiij. §. i.

In tribus casibus quis restituere tenetur quod ac-
quisiuit ex ludo et iure diuino. et quomodo fieri de-
bet restitutio ponunt desuper aliquorum opinionem
secunda pte. ii. i. c. xxiij. §. iiij.

Utrum cum non sit restituendum an sit de ne-
cessitate salutis pauperibus erogandum vel de
honestate consilij ponuntur desuper diuersorum
opiones. ij. pte. ii. i. ca. xxiij. §. iiij.

Ludus aleæ homini conferit tria mala et in taxillis
quot sunt puncta tot scelera ex eo procedunt. et

quomodo vnus grauius altero ibidem. §. sexto
septimo et octauo.

Quid iuris cum altricantibus duobus. et virtu-
tale lucrum felicitum ibidem. §. ix.

De acquisito per meretricium quod pertinet ad
turpe lucrum quomodo debet restitui ibi. §. x.

Pro quo notandum quod tale lucrum per meretri-
cium acceptum non est restituendum illis a qui-
bus est datum secundum intentionem beati Thome.
domini Ricardi. et Petri de palude. sed debet de
eo fieri elemosyna. et ex consilio pauperibus est
erogandum. Licet enim dario vel acceptio ipsius
lucris in se non sit turpis. tamen actus ille per quo
pretium datur turpis est. licet enim acceptio hu-
iusmodi pretij sit ab ecclesia prohibita. hoc tamen
non fit nisi in detestatione actus illius. quia for-
nicatio est. Uidentes arma quibus homines
ledantur vtrum sit turpe lucrum. ibi. §. xi.

De factoribus et venditoribus aliarum taxillarum
cariatum. et quid iuris desuper. ibi. §. xiiij.

Eminentis blada tempe messis et a iosis fructus vi-
postea carius vendat. dicit canon quod non est turpe lu-
crum. quomodo tamen declaratur vide ibidem. §.
xvi. Emprio bladorum dupliciter fieri potest. aut
propter bonum commune et sic est meritoria. cu-
ius exemplum legitur de ioseph Genes. xli. Aut
propter bonum priuatum. et hoc contingit tripli-
citer. primo secundum prouidentiam ut quis non
deficiat. secundo secundum iusticiam commutatiuam.
tertio ratione anaricie ut patet. ibidem. §. xvi.

Lucrum turpe est etiam mittendo vel portando
arma vel quecumque mercimonia ad terras solda-
no subiectas. et tales super hoc etiam sunt excom-
municati. ibidem. §. xvij.

Lucrum quod quis consequitur in seruiendo vsu-
rario in arte illa et. quando est turpe lucrum. ibi
dem. §. xvij.

Lusoria manus quomodo describitur et quid si-
gnificant eius quinque digiti. siue modi. secunda
parte capitulo primo. paragrapho decimoseptimo.
Turpe lucratoria manus quomodo describitur
et quid significant eius quinque digiti siue modi
ibi. §. xix.

Utrum omne lucrum quod quis fecit ex re rap-
ta vel furata iniuste acquisita teneatur restituere
vel pauperibus erogare. secunda parte. titulo se-
cundo ca. ij. §. v.

In ludo acquisiti fortuna vel casu quando fieri de-
bet restitutio et quando non. et quomodo. secun-
da parte. titulo secundo capitulo quinto. paragra-
pho secundo.

Circa ludum que modestia sit seruanda et circa
facta iocosa quarta pte. ii. quarto. capitulo deci-
mo. paragrapho. iiij.

Lugentes qui dicuntur beati in euangelio. et quo-
modo ipsi consolabuntur.

Et ponitur triplex luctus scz de perpetrata iniquitate. de aliena calamitate et de dilata felicitate. qvta parte ti. vij. ca. serio. §. iij.

Lumen glorie vario modo describitur quomodo deus videtur facie ad faciem et. prima parte. titulo. iij. ca. vi. §. x.

Lumē multiplex describitur. Et quid significat lumina in purificatione beate virginis Marie. iij. par. ti. xv. ca. xij. §. primo. ij. et. tercio.

Lune quō comparantur rectores repositales vel me diocres plari ecclesiar. Et luna bz. iij. ppriates que appropianantur ipis et. iij. pte ti. xij. cap. i. §. ij. vide etiam. §. iij.

Lux quot modis pcedit a visu et ponuntur aliz quoz errores desuper. i. p. ti. ij. ca. ij.

Lux quomodo multipliciter dividitur siue vario modo lumis. et quid significat. iij. p. ti. xij. ca. v. §. iij. infra medium

Lux Gen. i. Fiat lux. que fuit illa lux. et quō lux diuersimode accipit. iij. p. ti. ix. c. i. §. ij. b. par. ij.

Luxuria quō dicitur via lufosa et quare et quō luxu noli similes sunt bestis et. i. p. ti. v. ca. iij. §. i. v.

Luxuria mediante quō quis fit quadrupliciter maculatus faciendo contra sextum pceptum. Non mechaberis. i. parte. ti. xij. ca. x.

Luxuria est tertium vicium capitale. hoc nomen luxuria dupliciter sumitur. quō diffinit. in quo consistit. et quō et quando polluitur corpus cum anima et. ij. p. ti. v. ca. i.

Luxuria quō spūaliter incendit templum hominis. et desuper introduciuntur thema cū tribus mēbris. ibidem. §. i.

Luxurie occasiones quomō sūt ociositas. nimia quies. xentris ingluuies. vinum immoderate sumptum. nimia familiaritas. curiositas sensus et superbia. ibidem. §. ij.

Luxuria quō fit per. vij. gradus scz sensualis cōplacentie et. ibi. §. iij. v. vi. vij. ix. et. x. p. totum

Luxuria quō consumit. in homine temporalem substantiam. mundialem glām corpalem vitam. mētalē iūelligētiā. quietē et mūdiciā. spūalē grāz. et inducit ad gehennā. ibi. §. xi.

Luxurie filie sunt cecitas mentis. precipitatio. in consideratio. inconstancia. amor sui. odium dei. amor seculi. et desperatio. ij. p. ti. v. cap. ix. et. xi. xij. xij. xij. xv. et. xvi. In locis tamen ipis conueniēdo bēs de ipis in ista pñti tabula i pñtulari

Magnanimitas quō annectitur fortitudini et quō ipsa diuiditur. iij. parte. ti. iij. ca. v.

Magnanimitas quō ex suo nomine pportat quandam extensionem animi ad aliquod magnū et virtus sit pbatut et aliquibus videtur et non sit virtus. quō hoc intelligit et. ibi. §. i.

Magnanimitatis sunt multa signa. quō pedit

catores ipsam habere debent. et ponunt quibz laudabiles ppriates ipius ibi §. ij.

Magnanimitas quō est virtus quō vicium ambitionis opponit magnitudini et. ij. p. ti. ij. c. vi. b

Magnificencia quid est et circa que consistit ista virtus. iij. p. ti. iij. ca. vi.

Magnificencia quibus pprie conuenit. quō de magnificus et. ibi. §. i.

Magnificat vario modo exponitur. et cuius cantici que causa materialis. q actualis. et que finalis. iij. p. ti. xv. ca. xviij. per totum. Et secundus ver sus illius cantici exponit. c. xix. p. totum.

Magnificat quō concordat cum orōne domini ca. ibidem. c. xix. per totum.

Magister sniarum quō cōmuniter non tenetur in qtuordecim articulis iij. p. ti. xi. ca. viij

De magisterio i theologia vide varia supra sub littera d. scz doctor.

Magisteriū i theologia vtruz licet appetere vel pcurare et. ij. p. ti. iij. ca. v. §. vi.

Maledicere idem est quod malū dicere. quō ipsa maledictio vario modo sumitur. et quō diffinit. ij. pte. ti. vij. ca. v.

Maledictio describitur per thema cum triplici membro et est triplex maledictio ex ira et odio pcedens in qua reperitur peccatuz ibidem. §. i.

Maledictio qē pira dei siue diuinā naturā spē mortale. cui? grauitas tripliciter ondit et pbatut

Maledicere sanctis vel angelis ibidem. §. ij. est peccatū mortale. qualiter tales sunt puniēdi. et triplici de causa pñgit boiez maledicere ibi. §. iij.

Maledictio describitur q fit pira creaturas irrōnales. maledictio creaturæ irrōnal fieri pñt tripliciter. quō aliq sancti vt Job et maledixerūt creatur.

quō intelligit quare fecerūt et. ibi. §. iij.

Maledictioes septe quō iuebit vñs planis ecclaz. religios et pñtatoribz ipocrit. ij. p. ti. iij. c. vij. §.

Maledictus pira dei vel scfos quā penā iij. v incurrit fm canones. iij. p. ti. xvij. ca. xxi. §. v.

Maloz plideratio quō ē p remedio nre patientie. iij. p. ti. iij. c. vij. §. vi.

Maloz societas quō viris scfis ad duo valet et aduersa leui? portare pñt. iij. ti. iij. c. v. §. v. b

Maloz societas qre et quō su timēda in pñenti. iij. p. ti. xij. ca. xvij. §. iij.

Maloz societas quō ē causa destructiua castitat. et bonoz societas ad tria valet. iij. p. ti. iij. c. vi. §.

Malicie peccatū de ij. ibi. scōa cā destructiua qō qd facit qī scienter malū eligēs. quō aliq mō in ipsa ē ignorātia. et tripliciter de qd peccare ex passioe. et ex certa malicia ē gtau? pctio ex infirmitate siue ex ignorātia et. i. p. ti. vi. c. i. §. ij. p. totum.

Malum aliquod quomō potest accipi paruum dupliciter. ij. p. ti. vi. ca. vij. §. iij.

Malorum sex genera describuntur que reperiuntur in litteris mundi et quid significant. primo

parte. ti. v. ca. iij. §. i.

Mandata dei et hominum sunt varia a quibus homo nullo modo declinare debet. que dicuntur mandata dei. ecclesie. vel prelatorum. quando dicuntur iusta. quomodo aliqua mandata dei sunt intelligenda in scriptura. que differentia inter mandatum et preceptum. et. ij. p. ti. iij. ca. ij. §. iij. per totum. Mandata dei quomodo diversi diversimode derelinquunt. alij per impotentiam. alij per ignorantiam. et alij per certam scientiam. et que ordinationes ecclesie vel prelatorum sub precepto et que mortalia. vel venialia. et. ibidem. §. ij. Preceptorum ecclesie et prelatorum vide varia infra sub ista. p. scilicet de preceptis ecclesie.

Manducationes gulosorum describuntur quinque modi. scilicet quomodo aliqui manducant in excessiva quantitate. aliqui cum lauta qualitate. aliqui accurata studiositate. aliqui ex nimia aviditate. et alij sub reprobis importunitate. ij. pte. ti. vi. c. i. §. v. vi. vii. viii. et ix.

Manuetudo quid est. quomodo differt a clementia. quomodo alio nomine vocatur mititas quomodo isti dicuntur beati. et. iij. p. ti. iij. ca. iij.

Manuetudinis fructus sunt. xij. et quomodo ipsa manuetudo dupliciter inducit ad cognitionem dei. et. ibidem. §. i.

Manuetudo quomodo dicitur fructus spiritus sancti illud. Gal. vi. Fructus spiritus est manuetudo. iij. pte. ti. v. c. xxi. §. i. ibi. Octauus est manuetudo.

Manuetudo et mititas quomodo vnum sunt secundum rem. sed differunt ratione. Et qui mansueti vel mitis dicuntur beati. iij. p. ti. vii. ca. vi. §. ij.

Manus describitur ex danieli. que scripsit in pariete. Mane thethel phares. et quid ista significant. p. i. ma pte. ti. v. ca. ij. §. i. e.

Manus sinistra dicitur leua in canticis. leua aliquis videtur propter tria. quid per hoc significatur. et quomodo dextera man? et tria facit. que et spiritualiter exponuntur. i. p. ti. vi. ca. ij. §. iij. f.

Manus quomodo vario modo capiuntur in scriptura scilicet feneratoria. raptorum. furum. bellatorum. damnicatoria. participatoria. sacrilega. iniuste iudicatoria. defraudatoria. falsificatoria. perditionaria. symoniaca. impeditoria. lusoria. et animarum predatoria. ij. p. titu. ij. capi. primo. a tercio. §. vsq. ad. xij. paragraphum inclusiue.

Manuum labore quomodo vivere debent religiosi. et labor manuum quomodo ordinatur ad quatuor. et. iij. p. ti. xv. ca. vi. §. iij.

Manus violentas iniiciens in clericum vel personam ecclesiasticam excommunicatus est maiori sententia. iij. pte. ti. xiiij. ca. i.

Et que dicuntur perione ecclesiastice habes ibi. ti. xiiij. ca. v. per totum.

Manumissio et seruitus est multiplex quid est manumissio. quis potest manumittere. et. iij. p. ti.

ij. capitulo. vi.

Mari quomodo assimilatur mundus propter amaricationem. per fluctuationem. et propter periculum rationem. et quomodo istud mare sit transeundum. et. ij. pte. ti. ij. ca. i. et. §. i.

Mare huius mundi quomodo periculosum est et septem. que homo semper timere debet. iij. p. ti. xiiij. ca. vi. et per omnes. §. et principaliter. §. i. habes varia de mari.

Mari mediante et fluctibus quomodo erunt signa ante iudicium diuinum. ut patet ex euangelio Luce. et. iij. pte. ti. xiiij. ca. xi. §. ij. §.

Martito vtrum licet recipere dotem a patre uxoris usurario. ij. pte. ti. i. ca. xi. §. xij.

Vide sub matrimonio varia de ista materia.

Martitj toleratio est via qua immediate iur ad celum. i. p. ti. v. ca. iij. §. ij. b.

Martyres sine ferro quomodo esse possumus. ibi. capi. iij. §. ij. circa finem.

Martyrum ponitur thema ex psalmo quod et de ipsis declaratur. quomodo martyres fiant ante deum amicti stolis albis. et. iij. p. ti. xxi. c. ix.

Martirium quomodo requirit causas rationalem propter deum. Et martirium large sumendo potest dici quadruplex. ibi. §. i.

Martirium quomodo requirit penam mortis. et ponitur triplex genus martirij. scilicet occisionis tantum corporalis. affectionis internalis. et affectionis et operis. Et martirium mentis est triplex. et. ibi. §. ij.

Martiriū quomodo requirit presentiam vsq. ad finem et triplex est fructus siue utilitas martirij. ibi. §. iij.

Martirij aureola quomodo requirit penam. causas et voluntatem. que meruerunt illam aureolam et qui non. et. iij. pte. ti. iij. ca. vii. §. i.

Martiriū quomodo est bellum periculare. Et est martirius voluntatis tantum. opis tantum et opis et voluntatis simul. Et qui martirisati sunt isto martirio. iij. pte. ti. iij. ca. iij.

Martirij ratio stricte supra quomodo requirit gratiam. siue charitatis beniuolentiam. et mortis penam. et fidei causam. et. ibi. §. i.

Martiriū large sumendo per mortem violentam potest dici quadruplex martiriū. Et martiriū sumendo per magnum laborem et sine sanguine est triplex. et. ibi. §. ij.

Martirumatica quomodo considerat. quid tractat. et quomodo subdiuiditur. i. p. ti. i. ca. iij. §. i. c.

Martirida quam penam incurrit secundum canones. iij. pte. ti. xvij. ca. xxi. §. v. ibi. Quartusdecimus.

Martirine quomodo potest dici in sero. et. iij. pte. ti. xiiij. ca. iij. §. iij. circa medium.

Martirionū siue coniugium a quo et quomodo fuit institutum. et viri sanctissimi et mulieres in ipso reperiebant in quo consistit bonum martirionis. et ponitur thema de ipso. quod et declaratur. iij. pte. ti. i. ca. i.

Martirionum spirituale figuratum per carna

le tripliciter consideratur. primum est anagorici
ad quod terminatur. scdm allegorici per quod
ipi procurantur. tertium est tropoloici per quod
premiu adipiscitur. ibidem. §. i. b. c. d.
Matrimoniu siue coniugum carnale quale esse
debet. et matrimonium carnale vtrum sit beatum
desup ponuntur tria notabilia. ibi. §. ij. iij. et v.
Matrimonij duodecem sunt impedimenta. Et
vtrum sapienti sit ducenda vxor. ibidem. §. iij.
Matrimonium acceptando quo vir debet esse in
interioribus timorofus. in operibus virtuosus
et in laboribus studiosus. ibi. §. iij.
Matrimoniu assumendo qualis debet esse vxor
vnde dicitur vxor. cui assimilatur bona vxor. quo
debet esse fertilis varijs fructibus. et qualiter ista
eraceret. ibidem. §. v.
Matrimonij effectus ad quid ordinatus est. quo
modo optimi et sancti parentes habuerunt pessi
mos filios. et e contra. et quo parentes debent esse
solliciti de filijs vt bona faciant. et mala cauent.
ibidem. §. vi.
Matrimoniu describitur per thema ex Gen. ij.
et quod et de ipso declarat quo vario modo diffinit
quomodo fuit institutu a deo. quo dicitur sacramen
tum. et que est forma huius sacramenti. ibi. c. ij.
Matrimonij error quis est. per que matrimoniu
diffinitur. et est triplex error. scz plone. fortune. et
conditionis ibidem. c. ij. §. i.
Matrimonij scdm impedimentuz si sint seruilis
conditionis. in quibus consistit talis error. quan
do. et quo et in quibus casibus ille seruitus dirimit
matrimoniu. quis dicit verus seruus. ibi. ca. iij.
Matrimonij tertiu impedimentu est vorum so
lene. et si simplex. de quibus vtrius intelligit. qualiter
peccat talia faciens. quid tenetur facere talis. et.
ibidem. capi. iij.
Matrimoniu impediunt et dirimunt contractus
crimina que per ordine declarantur. ibi. ca. v.
Matrimoniu quo impedit cultus disparitas. de
quibus intelligit quando quo ligat. et. ibi. ca. vi.
Matrimoniu impedit violentia siue metus. est
em triplex coactio. et metus cadens in constantem
viru est quadruplex. ibidem. ca. vij.
Matrimoniu impedit sacer ordo. et in quibus
gradibus hoc declarat per tres codiciones. ibi. c. viij.
Matrimoniu impedit ligamen. quo et quando
ligat. ponunt desup decem notabilia. ibi. ca. ix.
Matrimoniu quo impedit publice honestatis
iusticia. hoc declaratur per triplex notabile. ibide
capitulo decimo.
Matrimoniu quo impedit affinitas ponuntur
desuper opiniones varioruz et contrahens scienter
in alicuo gradu affinitatis et communicatus est
vsq ad quartu graduz. vtru papa in hoc gradu
possit dispensare. et. ibi. ca. xi.
Matrimoniu impedit impotentia. coeundi. et sunt

tres species impotentie. scz naturalis. accidenta
lis. et maleficialis. et quando p tale. et. ibi. ca. xij.
Matrimoniu impedit cognatio legalis. et ponit
tur triplex cognatio scz carnalis siue naturalis q
dicitur consanguinitas. spualis que dicitur co
paternitas. et legalis que dicitur adoptio. ibidem.
ca. xij. xij. xij. et xv.
Matrimoniu clandestinu quo prohibet et qui
bus prohibetur. qualiter peccant contra statutu
ecclesie que est illius peccati. et. ibi. capi. xvi. Et
clandestina dispensatio fit sex modis. ibi. §. v.
Matrimonium quomodo impedit votum sim
plex. sed non dirimit contractum qualiter talis
peccat. et. ibidem. ca. xvi. §. i.
Matrimonium quomodo et quando impediunt
aliqua crimina que per ordinem enumerantur
et declarantur ibidem. ca. xvi. §. iij.
Matrimoniu siue nupie quibus tempibus fie
ri non possunt. qualiter sunt puniendi taliter co
trahentes. qualiter sacerdos debet puniri qui dat
eis benedictionem. ibi. ca. xvij.
Matrimonium quo primo ininatur per spon
salia. ratificatur per verba de presenti. vel per alia si
gna. consummatur per carnalem copulam. qua
to sepe contrahi possit sponitalia. et. ij. parte titulo. i.
capitulo. xvij.
Sponsalia de iure et sine peccato solvuntur in
nouem casibus. vtru teneant sponsalia iuramē
to firmata p metu facta qui cadit in constantem
virum. et adhuc in alijs tribus casibus solvunt.
ibidem. ca. xvij. §. i.
Sponsalia possunt contrahi sex modis et illud
impedit vel dirimit vorum solenne. ibidem. capi
tulo. xvij. §. ij.
Matrimoniu quo quomodo. contrahit per verba
de presenti. que requiruntur ad ista. quomodo in
ter absentes possit contrahi. in qua etate contrahi
possunt. quomodo requiritur in contrahendo ex
pressio consensus per verba vel per equipollentia.
ibidem. ca. xix.
In matrimonio per verba de presenti quomodo
intelligitur et expressio consensus per exteriora signa
ibidem. §. i.
Matrimonij effectus contracti per verba de pre
senti inter fideles est triplex. ibidem. §. secundo
terno et quarto.
Matrimonium contractum sub conditione cer
to modo vel causa. quando tenet et quando non.
que sunt conditiones. et. ibidem. §. v.
Finis et intentio que habet in contrahendo matri
moniu. quando meritu. et quando peccatu et de
fine et intentione ponunt quinqs conclusiones ad
ditur adhuc sexta que p ordinem declarant. ibi
dem. §. vi. vij. vij. ix. x. et xi.
Matrimonialis actus est mortale in noue casibus.
ibidem. c. xx. §. i. ij. iij. v. vi. vij. viij. et x.

Quattuor sunt casus in quibus coniunx nō tene-
tur reddere debitorum alteri petenti nec peccat non
reddendo. ibidem. c. xx. §. 1.

Matrimonialis actus i sex casibus est pccz veniale. po-
nunt de sup. due opiniones. ibi. §. xi.

Matrimonialis actus in quibus casibus est merito-
rius vel si non est meritorius nullū tñ peccatū
et quando nec meritorius nec demeritorius. ibi-
dem. §. xij.

Matrimonialis actus quō dicitur excusare a peccato
ppter tria bona m̃timoni. et actū humanorū est
triplex differentia. et quō sumit sufficientia boni
bonorū excusantium. iij. p. ii. c. xx. §. xiiij.

De vario diuortio.

Matrimonium carnale

le siue spūale. p religionē vel prelacionem siue ra-
tum tantū siue consummatū dissolvitur p mor-
tem naturalem scdm ius comune. probat et decla-
ratur multipliciter ibidem ca. xxi.

Matrimonium carnale contractū p verba de pñti
quo ad vinculū dissolvitur p pfectionē tacitam
vel expressam in religione. et ponunt quattuor ca-
sus in quibus licet coniugato ingredi religionem.
et vtrū pbatōnis tps in tali debeat abbreviari.
ibidem. c. xxi. §. i.

Coniugatus ingressus religionē quando tenet
erire. et qñ non pōt. qñ est liber ad exeuendū vel re-
manendū. et in tribus casibus egressus tenet rein-
gredi. et. ibidem. §. ij.

Utrū p mortē naturalem vel p pfectionem in re-
ligione sit alius modus soluendi matrimonium
contractū p verba de pñti quo ad vinculū. ponu-
nt de sup. quattuor cōclusiones et de sancto Jo-
hanne euangelista. et. ibi. §. iij.

Matrimonio legitime cōsummato et contracto
alter coniugum dimitti non potest quo ad vinculū
vt possit cum alio contrahere. ibi. §. iij.

Utrū non pōt vxorem et conuerso dimittere siue
accusare de fornicatione siue de adulterio nisi in
septem casibus et ad que vicia vltterius extenditur
et ista dimissio fieri pōt dupliciter ibi. §. v. et vi.

Utrū qñ et quando tenet sequi vxorē. et ex qua
cā et silt et mlier ex qā tenet. seq virū. et. ibi. §. vij.

Vxor in matrimonio vota abstinentie et peregre-
nationis et bñdī facta ante matrimonium ptractū
siue postea non tenet. nec debet implere ptradice-
te viro. sed si vir vnet tenet implere. ibi. c. xxiij.

Unus coniugum non pōt siue consensu alterius
facere votū pegrinationis. vel factū implere exci-
piuntur tñ aliqui. et. iij. p. ii. c. xxiij. §. i.

Matrimonio vir et vxor quō iudicatur ad paria
vota castitatis. et tale votum fieri pōt tripliciter.
ibidem. §. ij. De pñntia i pōz vide. ibidē. §. iij.
et. iij. Dos que datur viro a muliere pro onere
matrimonij qñ diu durat et sunt due species dos.

et. ibidem. c. xxiij.

Maritus in quibus casibus lucrat dotem. ibidē
ca. xxiij. §. i. et. ij.

Dos cui est restituenda et qñ. ibi. §. iij. iij.

Maritus vel eius heres in reddenda dote possit
terrabere expensas. et que est donatio ppter nup-
tias et que statuta in huiusmodi donationibus. ibi-
dem. §. v. vi. vij. viij. et. ix.

Coniugatorū vicia summatur tam virorum qñ
mulierum que concernunt coniugiū. que morali-
lia sunt. sunt numero. xvj. ibi. c. xxiij.

Matrimonij causa principalis est filiano. d. ipa
vide supra sub littera. f. scz filiano. Et ibidem ca-
pitulo. xvi.

Legitimatio filiorum illegitimorum describitur
supra sub littera. l. scz legitimatio. Et ibidem. ca-
pitulo. xvij.

Matrimonij cōtrahens existens in sacris vxor
eius si libera est redigenda est in seruitutem. iij.
parte. i. iij. ca. vi. §. iij. d.

Matrimonij accusatio qualiter fit quādo alter
accusatur d. impedimento quod in eo est vel fuit
qui matrimonium accusare pñt. qui pbatentur ab
illa. et. iij. p. ii. ix. c. viij. §. iij. et. v.

Matrimonij dona vide sup. sub lra. d. scz donatio.
Et tertia pte. ii. x. ca. iij.

Matrimonij actus quō nō impedit sacra cōmū-
nionē. et. iij. p. ii. iij. ca. vi. §. x. b.

Matrimonij sacram quō est ppter pseruationē gene-
ris humani. et. iij. p. ii. iij. ca. i. §. vij.

Matrimonium quō ē sacram. in qñ pñt fructus na-
turalis in m̃timōio. qñ coniugati sunt bñdicti a xpo
quō bñdicunt a sacerdote i missa deputata. et. iij.
parte. ii. iij. ca. ix.

Matrimonio celebrato quō coniuges se bñe dñt ad
inuitē. et vxor dñ regi māsuete. corrigi secrete. et di-
ligi complete. iij. p. ii. iij. ca. ix. §. i.

Matrimonialiter nūqñ licuit vno et eodē tpe
bñe plures maritos. pbat hoc ibidē. c. x. et. §. i.

Matrimonialiter nūqñ licuit nec licet vni viro
habere plures vxores. pbat ibidem. §. ij.

In m̃timōio nūqñ licuit vxorem repudiare exce-
pta cā fornicatōis et tñc solū qñ ad rōz. Et i duo-
bus casibus licebat viro dimittere vxorē et cōuer-
so. idem. §. iij.

Matrimonium ptractans in gradibus pbatōis vel
cōstituti in sacris excōicati sunt maiori sententia.
iij. parte. ii. iij. ca. xxiij.

Matrimonium ptractans de pñti. et ante carnis co-
pulā se facientes ordinari. et. sunt suspensi. et. iij.
parte. ii. xvij. ca. iij. ibi. ptractantes m̃timoniū.

Matrimonio celebrato quō vir se dñ bñe in varijs
ad vxorē. ad filios et ad familiā. iij. p. t. ij. c. v. p. to

Matrimonio coniuncti quō castitatem habere
possunt. quō ipa castitas tripliciter est commensu-
rabilis. et sunt ipsius quattuor fructus. et tria de

bent cauere in isto statu que sunt contra castitas
tem. iij. pre. ii. iij. ca. vi. §. iij.

In matrimonio coniugalit amor fundatur in
duobus. et quomodo se habere debent adinuicem et.
prima pre. ii. vi. c. ij. §. ij. e

Matrimonij coniugalit vnitas pbatut ex scrip-
tura. et necessaria est ad generis humani multipli-
cationem. ibidem. §. v. e.

Mechanica ars vnde
dicitur. et quomodo habet septem species. prima pre-
ter. i. ca. iij. §. iij.

Medium visus vt bene ordinatum sit quattuor
requiruntur. Et quomodo per quattuor media-
teum videre possumus et eius magnalia. prima
pre. ii. iij. ca. iij. §. ij. b

Medio quintuplici. quomodo dñs Iesus ope-
sus est salutem scz in medio diuinali. in medio
vrginali. in medio tempali. in medio locali. et in
medio virtuali. iij. p. ii. xxi. c. ij. et per omes. §.

Medio quomodo aliquo modo consistit virtus
sed non vno et eodem modo et. Et quomodo mul-
ta impedimenta solent occurrere homini volenti
tenere medium. iij. p. ii. i. ca. ij. §. i.

Medijs quattuor quomodo videre possumus
dñm Iesum. et eius magnalia. prima pre. iij. ca. iij. §. ij.

Mediatores in negociationibus et cambijs. quo-
modo et quando faciunt fraudem. vel non bene
exerceant eorundem officium in varijs causis et.
iij. pre. ii. octauo. ca. iij. §. i.

Medicorū satus siue omicū describitur per thx-
ma et psalmo. quod et dñs ipis declarat. primo de
deo. kdo de ipis qui fuerunt primi auctores me-
dicine artis etiam qñ quidam sancti vñ sunt
medicinalibus et. iij. pre. ii. vij. ca. i.

Medicorū pñssio siue exercitatio qñ veneranda sit
pbatut. et quomodo medicus honorandus bono-
re subueniente. obediēte et reuerēte et. ibi. §. i.

Medicus est triplex scz supnaturalis spūalis. et
carnalis. et qui sūt isti medici. et implex medicina
corpalis describitur. que spūaliter exponit. ibi. §. ij.

Medici qñ multū delinquunt in sua arte circa
varios infirmos aliqñ ex ignorantia. aliqñ ex ne-
gligētia. et aliqñ ex malitia. et que requiruntur
ad medicum. ibi. ca. ij.

Medici qñ et qñ mortaliter peccant circa infir-
mos. qñ se regere dñt erga infirmos circa ieiū-
nium. et. ibidem. c. ij. §. i.

Medici vel aliqñ vantes aliqñ medicinas pregnā-
tibz ad pcurandū abozsz. et moriē eius vt occul-
teut peccatuz. qñ et qñ moraliter peccant et
qñ se inuicē regere dñt circa paupes infirmos
ibidem. capitulo secundo. §. secundo.

Medici iuste mercedem siue salariū sui laboris
perere possunt. mouent circa ista aliquę questio-
nes. et qñ se regere habēt circa paupes infirmos
ibidem. §. iij.

Medici qñ tenent siue obligantur ad precepta
decreti. qñ hoc varij diuersimode seruant. ponū-
tur desup aliquę questiones. et quibus interdicitur.
ibidem. c. ij. §. iij.

Medici non admittant ad practicā artis nisi iu-
rati et de legitimo matrimonio nati et quare et.
ibidem. §. quinto.

Medici quare non illicite recipiunt salariū siue
lupendiū pro infirmitate quam sciunt esse curā-
bilem. et qñ tutius est infirmo et melius habere
plures medicos qñ vñ et. ibi. c. ij. §. vi.

Medicorū peccata enumerant in quibz cōmunis
sunt culpabiles et sunt numero decem. ibi. §. vij.

Medicinalis ars. et scientia iuris. que illatū di-
gnior. iij. p. ii. v. c. ij. §. iij.

Meditationes tres qñ adiuuant nos ad spe-
randum et non ad desperandum. iij. parte. i. vj.
ca. ij. §. iij. v. et vi.

Meditatio mortis frequēs qñ homini ad mul-
ta valet. iij. p. i. xij. c. vij. §. vij. circa medium.

Memoria sumitur dupliciter. et qñ saluaf ratio
memorie quantū ad hoc quod est preteritorū in
intellectu et. prima pre. ii. c. ix. et per omes se-
quentes. §. agitur de varia memoria iusti. iuxta
illud. in memoria eterna erit iustus. quod tripli-
citer exponitur.

Memoriam qñ impediunt pñssitas mūdia-
lis. curiositas criminalis. et volūtas carnalis. et.
ibidem. §. ij. b.

Memoria preteritorū qñ requir ad prudentiaz
Et qñ sunt que valent ad tñ memorandū
iij. p. ii. ij. ca. ij. §. i.

Memoria preteritorū qñ pñnet ad primā prez
prudētie. Et octo sūt quorū debem⁹ inter cetera
reminisci. ibidem. §. iij.

Memoria hoīs qñ vario mō temprat diabolus
siue sensū hoīs. iij. p. ii. xij. c. iij. §. iij. b.

Membrorū suorū actū qñ hō deo reddet rōnez
in morte vel in die iudicij. iij. p. i. xij. ca. ix. §. ij.

Membrū genitale qñ nō obedit rōni. et mor⁹ in
eo surgūt nolente hoīe. qñ est ex pena peccati et.
prima p. ii. iij. c. x. §. ij. in vltima diuisione.

Mendaciū qñ ē cauēdū qñ mēdaces dicunt
filij diaboli et qñ diabolus decipit p mendaciū
ij. pre. iij. ca. i.

Mendaciū qñ dñ. qñ diffinit. quis dñ mēdax
et tria mala cōcurrūt euz mendacio. ad qd verba
hoīs sunt formata. et ponit qdtrplex simulatio.
et qñ pñm et qñ nō et. ibi. §. i.

Mendaciū qñ diuidit in diuersa alia vicia si-
ue pñia. mēdaciū pñ pñdictari dupliciter. qñ qñ
tenet dicere veritatem in iudicio. ibi. §. ij.

Mendacium qñ seuerē punit a deo. cōtrariatur
charitati tripliciter. quando est peccatū mō. tale

et quando inficit intellectum minuit affectum.
et tollit dei aspectum ibidē. §. iiij.

De promissione simplicē. scilicet absque iuramento vel voto quā tenet quis reddere. et quā et quā nō incurrit mendacium. Et vtrū aliquis tenet de necessitate salutis implere quod simpliciter promissit et. ibidē. §. iiij.

De mendacio qui vtrū clarū ē quod decipere vult. quomodo diffinitur. vbi prohibet. quā cauere debet. in omni mendacio deficit veritas. ij. pre. ti. i. c. xviij. §. i. ij. et. iiij. Mendacio quā debemus erubescere. iiij. p. ti. iiij. cap. i. §. vij. c.

De mendacium quā ē vitādū propter tria ex precepto decalogi. Et quā quadrupliciter fit propter tria precepta et. i. pre. ti. xij. c. iiij. §. xij. post principium.

De mendacium si sciēter dicit predicator in predicandō verbi dei mortaliter peccat et. iiij. pre. titulo. xviij. cap. iiij. §. ij.

De medicātiōe fratrum religio vario modo describitur infra sub littera r scilicet religio.

De medicare quā l3 et quā nō. et circa medicitatem duo sunt consideranda. iiij. p. ti. xvi. c. vi. §. iiij.

De medicātiōe ordinū fratres vtrū debeant assumi in magistros in theologia. iiij. p. ti. v. c. ij. §. viij.

De meris excessus describitur. §. sub littera r. s. raptus et. iiij. pre. ti. x. c. vi. p. torum.

De meritis inquerendo ponit a beato gregorio inter filias auaricie ad quā pertinet inordinata sollicitudo circa temporalia. ij. p. ti. i. c. xv. sub littera s scilicet sollicitudo vide de ipsa.

De meritis cecitas describitur in particulari supra. s. cecitas. Et. ij. p. ti. v. c. ix.

De meritis martirium describitur siue in quo consistit. iiij. pre. ti. xxi. c. ix. §. ij. b.

De meritis oculi illiunt siue apeririuntur septem modis. i. pre. ti. iiij. c. v. §. i.

De meritis bonum quā lacerat et occupant diuinitie. i. parte ti. v. c. iiij. §. i. c.

De meritis cū superat ita. triplex excidium facit secunda parte titulo septimo c. i. §. iiij.

De mensium kalēde. none. et ydus a quibus sunt institute et quē et quā significat. iiij. p. ti. v. c. iiij. §. v. b.

De mensurata in redditiōe debiti quā et quā facit peccatū. et quā et quando fieri potest absque peccato et. iiij. p. ti. i. c. xx. §. v.

De mensura falsa vtentes quam penam incurritur secundum canones. tertia pre. titulo decimo septimo. ca. xxi. §. v. ibi. Sextusdecimus.

De mensuris et ponderibus quomodo fallacie fiunt et que pena illorum qui ista faciunt. et quomodo tenentur ad restitutionem scda pre. titulo primo capitulo. xviij. §. vi.

De mercatoribus et artificibus quomodo in plateis faciunt usuram et dolum. ij. pre. ti. i. c. vi. §. ij. d.

De mercatoribus quomodo communiter sunt inuoluntati variis emptionibus venditionibus. usura cambio. contractibus nutui. ideo de iam signat

tis vide hic et in tabula in litteris sibi aptatis. Et principaliter vide infra sub littera n. scilicet negotiator. ibi principaliter de ipsis agitur et.

De mercatorum manus quomodo describitur. et quid significant ipsius digiti siue modi. secunda parte ti. ij. c. i. §. iiij.

De mercatorum status describitur per thema ex psalmo quod et de ipsis declaratur. iiij. p. ti. viij. c. i. Et infra sub n. scilicet negotiator et.

De mercatorum diuersorum contractus quando sunt liciti et. secunda parte titulo primo capitulo septimo. a. v. §. v. c. ad. r.

De meretricio acquisitum quomodo sit restituendum siue quibus dandum. scda parte titulo primo ca. xxiij. §. decimo.

De merces quomodo debet dari laboratoribus secundum laborem. quo ad qualitatem. quo ad quantitatem et quo ad diuturnitatem. et labor potest intelligi maior vel minor tripliciter. prima pre. titulo quinto cap. ij. §. xi. b. c.

De merces quā redditur per sententiam iudicis unicuique secundum opera sua quantum ad bonos et quantum ad malos et. ibidem. §. xi. f.

De meritorum fructus scilicet bonorum spiritualium sunt tri primi scilicet merita agendorum merita gestorum. et merita siue subsidia aliorum. i. p. ti. viij. ca. iiij. §. g. b.

De meritorum per aliquid esse dupliciter in quo consistit meritum. septem modis contingit mereri et quomodo homo potest mereri per exteriora. prima pre. titulo quarto capitulo. xij. §. viij. etiā. vi. Et cap. xiiij. §. ij. b.

De meritis bonis apud deum quod esse non potest nisi secundum presumptiones diuine ordinationis hoc ostenditur. Et quod meritum et demeritum ad idem referuntur et. iiij. pre. titulo. ix. c. viij.

De meriti quare homo nullo modo potest vitare eternam in innocentia constitutus sine gratia dei. et quā in gratia constituitur meretur per opera sua vitam eternam ex condigno ex parte gratie ibidē paragrapho primo.

De meriti nullus potest alteri primam gratiam ex condigno sed merito congruo. hoc ostenditur ibidē paragrapho secundo.

De meriti principium quā est gratia. et principaliter per charitatem quā palias virtutes. quod nullus sibi potest mereri post lapsum et. quā homo potest mereri gratie augmentum et. ibidē. §. iiij.

De merito quomodo subiacent bona temporalia. et bonum hominum est duplex et. ibidem. §. iiij.

De meriti vel demeriti quomodo homo potest per liberum actum voluntatis prima pre. titulo. iiij. capitulo. xiiij. §. ij. b.

De meritis quomodo vtitur sacra scriptura siue doctrina. triplici de causa vtitur quis merita prophetica locutiōe. et quare diuina traduntur nobis sub similitudinibus. iiij. pre. ti. xi. c. ij. §. xi.

De baptisima quid tractat et in quibus diuidit
i. pte ii. i. cap. iij. §. i.

Microcosmus id ē mi-

nor mundus quare dicitur homo. i. pte ii. i. c. vij.

Militia describitur p. ixma ex psalmo qd et de ip
sa declaratur. Et ponitur desuper tria notabilia. iij.
pte titulo quarto capitulo primo.

Militia clericalis qd ē sine i quo consistit. p. ita quos
eos o3 bellare et cū q3o armis. ibid. §. ij.

Militia spūalis qd ē sine i quo consistit. cōtra quos
gerit illd bellū qd sunt hostes. q3o talis debet p
gnare. ibid. §. iij. et iij.

Militia suis qualiter deus adiuuat et qualiter
eos armat varijs virtutibus ibid. §. v.

Militia laicalis siue militia in se nō ē delictum
s. ppter pcedā militare ē pccm. ibid. §. vi.

Miles q3o se virtuosē d3 habere. s. recognoscen
do fortitudinē suā a deo. fidē hosti suare puta in
tēdōe pugnare. vicis hostibus mīaz p̄stare. et qd
est ius militare ibidem. §. vij.

Miles q3o d3 se abstinere a rapinis. q3o nunc
militēs moderni sunt dediti varijs vitijs. et qd
bonus miles facere d3. que ē p̄secratio militum.
ibidem. §. viij.

Miles q3o suscipe d3 iustū bellū. Ad bellū vt su
sum sit. tria requiruntur. de ipsis bellis vidē varia
supra sub b. sc3 Bellum. Et ibid. c. ij. et iij.

Militēs qd sunt qui gaudent priuilegio clericali
et iij. p. ii. xij. c. v. §. iij. post medium.

Militia ad quid principaliter instituta. quomō
prudētiā habere dñt. iij. p. ii. ij. c. vi. §. iij.

Minozum fratrum regula in multis passib3 decla
ratur vbi ligat ad mortale. et vbi nō. tertia pte ti
tulo decimo sexto capitulo primo. §. viij.

Minozes quomodo habere possunt nudū vsq3
facti ponuntur de iuper quatuor conclusionēs
que et declarantur. iij. p. ii. xij. ca. iij. §. ix.

Minozum fratres ex cōmunicantur si admittāt
ad diuina tempe interdicti illos de tertio ordine
ipoz. et quomō hoc intelligit. iij. p. ii. xij. c. iij.

De ipozum priuilegijs. infra sub p. de p̄dicato
rum fratrum priuilegijs vide.

Ministorum cōsecratio in veteri lege erat tri
plex. et quomodo figurant illi ministros noue le
gie. i. pte titulo decimo quarto. ca. v. §. nono.

Ministri altaris siue sacerdotes quales esse de
bent. et tertia parte. ii. xij. §. vij.

Minister baptismi quis est. et quid potest in ne
cessitate et quis non. et tertia parte titulo decimo
quarto ca. xij. §. quarto.

Ministrare siue dispensare quis bēt sacramētuz
eucharistie. a qbus debet sumi. et tertia pte titu
lo. xij. ca. xij. §. iij.

Ministrare qui et quomō possunt in diuinis
et iij. p. ii. xviij. ca. i. §. i.

Ministratoz sacramentozū quis dicitur. et q3o
ipsa sunt necessaria tertia pte titulo. xij. capitu
lo. i. §. vij. et. vij.

Ministro malo exñte qui recipit sacramēta ab eo
vtrum peccat. et. ibid. ca. xij. §. v.

Miraculū si p̄prie accipiatur solus de3 facit. et
declaratur vltimū de ipsis trāsmutationibus in
creaturis. et. prima parte titulo sexto capitulo.
xij. §. quarto b.

Miraculorum operatio quomodo vario modo
approbat vritatem fidei. et quomodo miracula
christiana religione fidem p̄stant innumerabi
liter. et quomodo vario modo facta sunt mira
cula quarta pte. ii. vij. c. i. §. ij.

Miracula faciēdi potestatez quando et quomō
do rps dedit discipulis suis tertia pte titulo. xij
capitulo quarto. §. i. d.

Miseriam euadens quomodo est tertia despera
tio. que et p̄batur ex scriptura. et est triplex mise
ria de qua quis desperat se posse euadere. scilicet
miseria temporalis. culpe criminalis et angustie
mētalis. ij. p. ii. ix. c. xv. §. iij.

Misericordie triplices quomodo habebunt damna
ti. et. prima pte. ii. v. ca. iij.

Misericordie diuersas quomodo habent damnari
in inferno. i. pte. ii. iij. ca. vij. §. iij.

Miserie sex quomodo sunt in hoc mūdo a qui
bus deus suos liberat. p. ita p. titulo quinto. capi
tulo quarto. §. tertio.

Miseratio diuina quomodo est p remedio no
stre patientie. iij. pte titulo tertio capitulo. vij. §.
ix. et iā. §. x. aliqua.

Misericordia proprie quid est. quomodo diffi
nitur. que definitio in tria membra diuiditur. et
quomodo ipsa misericordia tripliciter describit
fm suas proprietates. quarta parte titulo. quin
to capitulo. xvij.

Misericordia quomodo mouet homines ad mi
serandum et que ex contrario ad misericordiam
pertinent ad vtram misericordiam. Et triplex ē
misericordia ad quam respicit misericordia que mo
uet ad mīam. et. ibidem. §. i.

Misericordia quomodo generat tristitiam siue
dolorem compassionis. qd ipsa virtus sit ostendi
tur. et quomodo naturaliter inducūt ad miseri
cordiam amicitia ad aliū. similis conditio. sapiē
tia senectus debilitas. et intimiditas ibid. §. ij.

Misericordia quem effectum foris ostendit in
dando elemosinas ibidem. §. iij.

Misericordie opa corporalia sunt septem. ibidē
§. quarto.

Misericordie opera spūalia sunt septem quarta
parte. ii. v. ca. xvij. §. v.

Quomō ista duo cōpantur ad inuicē qd scilicet
illozum prius ibidem. §. vi.

Misericordia qd fm se ē maxima virtutū oñdū

aliquam virtutem esse maximam dupliciter. et q
horum intelligit de mia ibidē. §. vii.

Mia quō multū cōmendat. ex actu ipsius qui
est elemosina. desup ponit thema ibidē. §. vii.

Mia mediāte quō hō assimilatur deo et quō opa
dei marie triplr lucet ex mia in celo in inferno. et
in mūdo et quō sua mia puenit nos et ibidē. §. ix.

Miam et elemosinā facere nos inuitat scripu
ra. incitat natura. et animat rōnalis creatura. et
quō dare vel facere debet cū animo recto. de lici
te acq̄sito et indigētie subiecto. ibidem. §. x.

Miseriētie et elemosine fructus quis ē. quā
tus. et quō aliqui p ipam magna consecuti sunt
ibidem. §. xi.

Miseriēdia ponit p quinta beatitudine mat
the. v. An quibz debem? ēē misericordes et prin
cipaliter in tritius. iij. p. ti. vij. ca. vi. §. v.

Miam et opa mie et elemosine effectuz vide su
pa sub e. f. Elemosina.

Octo sunt q nos inducūt vt miam habeamus
iij. p. ti. xvij. c. vi. j. principium.

Missa quomodo nihil est solennius et nil di
gnius inter omnia officia que aguntur in ec
clesia. qn ipam dñs Iesus instituit qui nobis
tradiderūt ordinē celebrādi. quid significant in
troitus. ministri. epistola eu angelii. et. iij. parte
n. xij. cap. v.

Missa qualiter deuote sit ichōada. vsus cōter
sumitur ex psalmo. quomō p kyrieleyson popu
lus preparatur ad deuotiōem. quid significant
colle. re et quid significat q quinquies se sacer
dos vertit in missa septies salutādo et. ibidē. §. i.

Misse medium habet tres ptes scz offertorium
prefationem. et communionem. et quid signifi
cant nobis. quare alleluia et gloria in excelsis p
termittitur et in pascha alleluia geminatur et.
ibidem. §. ij.

Misse offertorium quid significat. quare p̄mitti
tur ante prefationem. et vnde dicitur. quid nob
significat q dicitur. suscipe sancta trinitas. quid
thus quid orationes ante prefationem et. ibidē
§. tertio.

Misse prefatio quomodo significat preparatio
nem ad communionem. et sanctus quomodo di
citur et qd nobis significat. Canon in missa ex
ponitur. et quid nobis significat. quid significat
signa in canone. et oratiōes p papa et alios. et pri
cipaliter. totus canon exponit. ibidem. §. iij.

An missa pater noster breuiter exponit. quid si
gnificat agnus dei. quid pax. quid cōmunio. qd
ite missa est et. ibidē. §. v.

Missa in ecclesia celebratur quinqz de causis. q
requiruntur ad debitam celebratiōem misse q
materia misse quomodo peccat in pane fermen
tato et. ibidē. §. sexto.

Missam celebrans si p̄cipit vinū esse corruptūz

agrestum. vel vinum non esse positum in calice
quid tunc faciet et. ibidē. c. vi. §. i.

Missam legendo sacramentū cōficatur i verbis
et sermonibus xpi que forma verbor. que debet ēē
forma vini. si mutantur forme qd tūc faciendū
ponuntur desuper varia notabilia cū questioni
bus ibidem. c. vi. §. ij.

Misse varq defectus qualiter debeant reparari
si deficiunt in missa quid tunc faciendum. ibidē
ca. sexto pagap̄bo. iij.

Missa in quo loco debet celebrari. qua hora siue
tempore. quo modo. que celebrans debet proui
dere et que cauere. et solennis celebratio misse tri
bus horis instituta est et. iij. p. ti. xij. c. vi. §. iij.

Missam celebrare vel cōicare nō licet nisi semel i
die. et qd p hoc significatur excipiunt sex casus
in quibus licet plures celebrare. et vestes sacer
dotis et ministroz quid significat. ibidem. §. v.

Misse celebrationi si aliqua defuerint que req̄
runtur ad ritū celebratiōis potius debet omitti
re missam etiā in die festo qz celebrare. p̄batur. et
vestes sacerdotis venire nō debent ad vltimū secu
larium ibidem. §. vi.

Misse celebratio vel cōmunio tria req̄rit. Et ac
cedere ad sacra cū mortali potest esse tripliciter.
ibidem. §. vij.

Misse celebratio et sacra cōio quomō requirit
actualē deuotiōem. quō dē esse deuota. in quo cō
sistit ista deuotio. quomodo intelligitur sumere
ieiunio stomacho et. ibidem. §. viij.

Missa celebrata vel cōione sacra quomodo oprz
deo gratias agere de tanto beneficio p orationes
et deuotiones ibidem. §. ix.

Missa vel communio requirit mūdiciā cor
poralem. p̄ter reuerentiā ranni sacramenti.
quomodo actus coniugalis hoc non impedit
vel pollutio nocturna et. ibidem pagap̄bo. x.

Missam celebrādo quid sacerdos facere debet si
recordatur se esse excōicatū vel suspensū vel nō
ieiunū vel in aliquo mortali et. ibidē. §. xi.

Utrū liceat sacerdoti a celebratione misse omni
no abstinere ibidem pagap̄bo. xij.

Missa quomodo prodest multis m̄plicif. quō
xps ibidem est in sacramēto. quomō cōuertitur
xpi corpus in panem et vinū. quare xps oculis
carnalibz videri nō pōt et. ibidem pagap̄bo. xij.

Septē sunt inductiua ad frequenter celebrādi
quando vel quomodo quis possit aliquādo ab
stinere. que sunt que nos retrahūt a celebratiōe
et quomodo diuersi diuersimode dispositi sunt
ad celebratiōem et. ibidem. §. xv.

Duodecim mirabilia reperiuntur in isto sup
sanctissimo sacramento altaris. ibidem. §. xvi.

Missam celebrando quomodo permaxime sacer
dos representat dominum Iesum et eius inear.
G 2

nationem. puerfationem. passionem. mortem. et
ascensionem. et vestes ipsius quid significat. ter-
tia pre ti. xiiij. ca. vij. §. ij. b. p. totum.

Missam cantans et non communicans quam penam
incurrit secundum canones. iij. pre ti. xvij. capi. xii. §. v.
ibi. Decimus nonus

Missam celebrans si sanguinem christi effuderit
quam penam incurrit secundum canones. ibidem. §. qui-
to. ibi. Tricesimus quartus.

Missam pro defunctis vtrum equaliter valeat defun-
cto vno sicut alio. vtrum suffragia facta speciali-
ter pro aliquo possint singulis. i. p. ti. x. c. ij. ij.

Vtrum promittens sigillatim diuersis vna missa
satis facit celebrando vnam missam. talis cele-
brans potest excusari quinque modis. et est duplex
differentia inter principium quod est ad merendum. et
illud quod est ad satisfaciendum. et. ibidem. §. iij.

Vtrum soluens pro multis tot suffragia quot de-
bet multis omnibus sigillatim liberetur. et que
dam alie questiones ponuntur de suffragiis. ibidem
§. quinto

Missam pagendo quomodo varie negligentie occurrunt
tam a clericis quam a laicis et religiosis et princi-
paliter res que per ordinem declarantur. secunda
pre titulo. ix. ca. x.

Missam audire in die festo quomodo sit preceptum
ab ecclesia. circa istam materiam ponuntur quedam
questiones et dubia. et qui excusantur ab isto pre-
cepto ibidem. §. i.

Missam integre auditionis ponitur thema ex psal-
mo quod et declaratur. qui excusantur ab audiendo
missam. quomodo se quilibet habere debet sub missa cum
confessione cum oratione. cum attentione. et. ibidem. §. ij.

Missam celebrationis preceptum sufficiens nunquam licitum
est accipere et quomodo se in isto casu regere de-
bet sacerdos. et. ij. p. ti. i. ca. v. §. xvi. d

Missam celebrando quomodo ordinantur sacramenta
quo ibi datur potestas ministrandi sacramenta. quod
est sacramentum et quomodo tripliciter nomi-
natur. et. ii. xiiij. ca. ii.

Missio angeli ad beatam virginem describitur
intra. folio aliquo. ibi. Angelus. Et. iij. p. ti. xv.
ca. ix. per totum.

Mitras quomodo alio nomine nominantur in an-
fuerudo et qui mitres dicuntur beati. quarta pre
ti. iij. c. ij. b. etia. i. §. in fine

Mites qui dicuntur beati ex euangelio Matth.
quinto. Et qui sunt isti mitres. De quibus inte-
dit hoc euangelium. et. iij. p. ti. vij. c. v. §. ij.

Modestia quomodo est pars
temperantie. quomodo quatuor modestie sunt
moderande. quomodo ipsa est virtus circa con-
positionem exteriorum morum. et in quo con-
sistit. iij. par. ti. iij. ca. x.

Modestia quomodo sit seruanda circa actus et motus car-

nales. unde dicitur modestia. quomodo ipsa cauet in-
decentiam in verbo. visu. et motu corporis et que sit
caueda in motu corporis ibidem. §. i.

Modestia que seruari debet in oculis que ma-
la eueniunt ex incauto visu et que sunt seruanda
circa ista. et. ibidem. §. ij.

Modestia que sit seruanda circa ludos et circa vi-
cta vel facta iocosa. et quomodo licet et quomodo non. et.
ibidem. §. tertio.

Modestia quomodo sit seruanda circa habitum
et cultum vestium. quorum immoderatio dupli-
ter fit. inordinatio affectus in istis est viciosa tripli-
ter. et circa defectum potest esse duplex inordinatio
ibidem. §. iij.

Moses quomodo vidit dominum in rubo. et quomodo est
instructus de tribus. et. i. p. ti. iij. c. vi. §. xiiij.

Moses quomodo fuit lucerna et stella maxima et ma-
ximus prophetarum. et patriarcharum. iij. p. ti. xxi. ca. vij.
ultra medium. s. ante primum. §.

Mosaica lex originaliter describitur. i. p. ti. xiiij. et
in particulari vide de ipsa supra sub l. f. lege mosaica
Mollicies et mollis in quibus differunt. et in
quo consistit mollicies siue mollie. et. secunda p.
titulo. v. c. xij. §. iij. b. p. totum

Mollis quis dicitur et unde. quid dicitur mol-
le. et. c. iij. p. ti. ij. c. vij. §. i. post principium

Monasteria quomodo episcopus debet visita-
re. cum quot et cum quibus personis. et. iij. pre. t.
ix. c. v. §. vi. b.

Monasteria et ecclesie regularium tam virorum
quam mulierum quomodo sunt visitanda. de quibus
interrogandum. et. iij. pre. ti. xix. c. vi. §. ij. et. ij.

Monasterij ingressu aliquid recipientes vel da-
tes excommunicati sunt maiori sententia. quod ta-
men ulterius declaratur. iij. pre. titulo. xiiij. ca.
itulo. lxxij.

Monasteria monialium ordinis fratrum predicatorum
et minorum intrantes in casu non concessio exco-
municati sunt maiori sententia. quomodo hoc intel-
ligitur. et facientes contra leas vel libellus famosus
contra predictos fratres similiter excommunica-
ti sunt. et. iij. pre. ti. xiiij. c. lxx.

Monastica prudentia que est siue in quo consis-
tit. describuntur circa ipsam nouem regule que
dirigunt totam vitam humanam. quarta parte ti-
tulo. ij. ca. iij.

De quibusdam promissionibus et conventionibus
que aliquando fiunt pro monasterij ingressu re-
ligionis vel collegij. et. quando ista inducunt sy-
moniam. ij. p. ti. i. ca. v. §. xix.

Monachorum. vide varia infra sub littera r. f.
religiosis quia ibi principaliter de ipsis tractatur.
Moneta quomodo multipliciter falsificatur. et
habens ius cudendi monetam dicitur eam de-
fraudare tribus modis secunda parte titulo
xviij. §. iij. etiam. v.

Moneta antiqua in qua p̄stituti fuerint sunt
soluendi census nisi sit in alterius monete solu-
tione p̄scriptū qđ ⁊ glosat ⁊ declaratur ⁊ c. iij. pte
ti. xij. ca. iij. §. ij. post principium.

Moneta quō falsificatur tripliciter. ⁊ que pena
falsificantiū. quō fallit ⁊ c. ij. pte ii. i. c. xvij. §. v. vi.
vij. vij. ⁊ nono.

Monialium cōsecratio siue virginū describitur
infra sub littera v. s. virginū. ⁊ iij. p. ti. ij. c. ij.

Moniales q̄ debēt sub clausura morari nō vocē-
tur ad iudiciū p̄sonaliter ex quacūq; causa etiaꝫ
si vellet. alias totū qđ sit est irritū. pbat. iij. parte
ti. ix. c. ij. §. iij. c.

Moniales dimittētes habitū suū etiam si ex-
pellantur de monasterijs suis ⁊ detur eis licen-
tia extra monasteriū manere tenetur habitū de-
ferre. iij. pte ti. xvi. c. vi. in fine ante primū. §.

Moniales nō mendicantiū non debent plures
recipe ad monasteriū q̄ nutrire p̄t de prouen-
tibus monasterij. quomodo prelari videre debent
de ipsarū clausura. manere debēt in perpetua
clausura. ⁊ quomodo visitari debent ⁊ c. ibidem
ca. vij. §. iij.

Moniales ordinis predicatorū ⁊ minorū p̄-
fiteri possunt infra annum si etatem habent. pro-
batur. iij. p. ti. xvi. c. iij. c.

Monialem cognoscens quam penam incurrit
fm̄ canones. iij. parte. ti. xvij. ca. xxi. §. v. ibi deci-
mus octauos.

Monialis quot annos habere debet que eligi po-
test in abbatissam vel priorissam. que precedere
debet in electione. nūq̄ in eandē electionibus
debet fieri collatio zeli ad zeli ⁊ c. quid sit facien-
dū quando appellatur ⁊ c. iij. p. ti. xix. c. ij. §. vij.

Monialibus quomodo prouidere debent episco-
pi vel alius prelatus. cui cōmisit sunt vt omnia
bene fiat circa intrātes. circa accessum. circa egres-
sum. q̄ obseruent regulam. q̄ caueant familia-
ritates ⁊ c. iij. p. ti. xx. c. ij. §. iij. c.

Moniales quō debent visitari per superiores. et
que sunt ab ipsis interroganda. iij. pte titulo. xx
ca. vi. §. iij.

Monialium visitatores in officio eorūdem i-
pedientes post monitiōem excoicati sunt maiori
sententia. quod tamē vltēius declaratur. iij. p.
ti. xxiij. cap. xliij.

Monialium clausure quō diligēter sit inuigi-
landū. ⁊ quō familiaritates sunt cauēdi ⁊ c. ij. p.
titulo. v. cap. viij. p̄cipue in fine capituli. Vide
etiam varia de ipsis sub littera v. s. virginibus ⁊ c.

Moni transfigurationis quomodo assimilat
religio. ⁊ quid significant ibi. Petrus ⁊ Jaco-
bus ⁊ Iohānes ⁊ c. iij. parte ti. xvi. c. x. §. ix. f.

Mōs tripliciter describitur scz. mōs humilitatis
fraternitatis charitatis. ⁊ p̄ceptiōis ⁊ iocūditatis.
iij pte ti. xv. c. xvij. §. i. ij. ⁊ iij.

Moralia p̄cepta legis moisi d̄scribuntur vario
modo infra sub littera p scz p̄cepta moralia.

Morales virtutes sunt iusticia fortitudo. ⁊ tem-
perantia quomodo dicuntur moralia quomodo
cardinalia. ⁊ quō principales ⁊ c. iij. p. ti. i. c. i. §.
vi. etiam. vij. aliqua.

Mora sua cuiuslibet est nociua. Est vna de regu-
lis iuris que ⁊ declaratur. i. p. ti. xx. c. vnico sub
m. s. mora. Non est in mora qui potest excepiōe
legitima se tueri. Et est similiter vna de regulis
iuris que etiam declaratur ibidē sub littera n. f.
Non est

Morum modestia describitur supra sub mode-
stia. Et. iij. pte ti. iij. ca. x.

Morosa delectatio in actum luxurie quomō fit
⁊ qñ et quomodo est peccatum talia cogitare ⁊ c.
secunda pte ti. v. ca. i. §. v.

Moralia peccata quō cognoscuntur a venialibus
p̄ quinque regulas. iij. p. ti. xvij. c. xvij.

Moralis peccati nocumēta sunt numero. xxiij.
i. prima pte ti. x. ca. i.

Mortale peccatū siue veniale quō aliquando
transit actu sed remanet reatus. et quando p̄ia
pte titulo. vij. c. ij.

De peccatis vide infra sub p scilicet peccatum
multo plura.

Mortali peccato decedens offenditur sex ratio-
nibus iuste damnandus prima p. ti. v. c. iij. §. ij.

Mortale peccatum cōmissum in die festo mul-
to grauius est q̄ alias. ⁊ c. ij. p. ti. ix. c. vij. §. iij.

Mortale peccatū est actus matrimonij in nonē
casibus. iij. parte ti. i. ca. xx. §. vi. vij. vij. ix. x. ⁊ xi.

Mortale vel veniale quando dicitur negligē-
tia. ⁊ mortale dicitur dupliciter ⁊ c. ij. parte ti. ix.
capi. iij. §. iij.

Mors siue sepatio anime a corpore describitur
p̄thema ex psalmo. ⁊ desup ponuntur tria mem-
bra. i. p̄ titulo quinto. c. i.

Mors criminalis quid est. quō est inenitabilis
⁊ propter quid homo incurrit mortē ibidem. §. i.

Mors infernalis que est i quo p̄sistit illa mors
⁊ mors illa probatur in scriptura. ibidē. §. ij.

Mors corporalis est irremediabilis. probat hoc
ex scriptura. ⁊ quō hō potest considerari fm̄ suū
triplicem statum ibidē. §. iij

Incorruptibile dicitur aliquid tripliciter. ⁊ quo-
modo homo habet necessitatem moriendi ibidē
§. quarto

Moris corporalis sunt tres nunci. ⁊ mors bo-
norū etiam ex improviso describitur ibidē. §. v

Miserie describunt que mortē antecēdūt ponit
triplex defect⁹. ⁊ sex defect⁹ hominis in senectute
quantum ad exteriora. ⁊ signa aliqua debilitatis
senum ⁊ miserie. et cōditiōes mortem comitan-
tes ⁊ sequentes ibidē. §. vi.

Mors vel vite termin⁹ vtrū possit p̄longari vel

abbreviari. et quod est triplex vite terminus. et quomodo
et quando fieri potest ibidem in .s. viij.
Mors quomodo est propria et debita expectatio. quod mors
aliqua equanimiter est toleranda. et quod mors est frequenter
rememoranda. ibidem. .s. ix.
Mors incertus propter tres rationes voluit nos de
esse. ibidem. .s. ix. c.
Mors in pa debet expectari. non solum patienter sed
et letanter. probatur multis exemplis. Et mors non
debet timeri propter tres rationes ibidem. .s. nono. d.
Mors quando pie expectatur ibidem. .s. ix. e.
Mors aliorum quomodo equanimiter est toleranda et cir
ca hoc tria sunt seruanda ibidem. .s. x.
Decem rationes assignantur propter quas quis potest con
solari et non nimis commiserari de aliorum morte ibidem
pagrapho decimo. d.
Mors quod frequenter est rememoranda probatur. et
hinc recordatio ad multa valet. probatur multis
auctoritatibus et exemplis ibidem. .s. xi.
Mors spiritualis est triplex scilicet criminalis indefe
ctionis. claustralis conuersionis. et infernalis
cruciationis et mortuo assimilatur peccator propter
tria ibidem. .s. xij.
Mortuus processus moralizatur et declarat pro nobis
ibidem. .s. xij. c.
Mors quomodo etiam vocatur religio. et regulares vul
gariter dicuntur mortui et seculares viuentes. et
ostenditur et probatur oppositum de malis secularibus
et quare religiosi dicuntur mortui ibidem. .s. xij.
Mors tertia est infernalis cruciatio quod hoc debet
stada est probatur multis auctoritatibus. Et vult
fit licitum requirere ab aliquo moriente quod reuelat ei
statum suum post mortem ibidem. .s. xij. c.
Mors spiritualis que fit per culpam quomodo succiditur et
quorum est illa mors. i. p. ti. iij. c. xv. .s. i. f.
In morte sunt tria nouissima scilicet anime separatio
separate ad deum purgatio. et purgatio sententie illatio. et
quomodo multiplex bellum superuenit anime in separatione a
corpore. i. p. ti. v. c. ij.
Mortuente diabolus quomodo in morte precipue aggre
ditur hominem grauissime et aliutissime temptans
et quare et de quibus. et quomodo ponit obsidionem.
et alia ad desperationem inducenda. ibidem. .s. i.
Mortuente quomodo amici et consanguinei vario mo
do coangustantur. et in quibus et quomodo cum exemplo ibidem
pagrapho secundo.
Morte veniunt sensus hominis quomodo deficiunt paulatim
et quomodo boni et mali vident angelos. s. diuersimodo
de. et quomodo mors malis est mala. et bonis bona ibi
dem. .s. iij.
Anima separata in morte quomodo ante deum purgatur et
quomodo ibi deus ab ea de diuersis eriget rationem et pri
cipaliter de sex et ibidem. .s. iij.
Iudicis sententia describitur. quam dabit postquam
recepit rationem a diuersis de diuersis. et quare hoc
in omnia est horrendum et expauescendum et ibidem

pagrapho. quinto per totum.

Mortuo homine in iudicio quomodo iudex dabit mer
cedem unicuique secundum opera sua. quomodo vtriusque appare
bit et que improperebit et ibidem. .s. xi. f.

Ubi sex sunt quod relinquendo mundum in morte
immediate iuratur ad celum. i. p. ti. v. c. iij. .s. i. b. p. totum.

Iudex supernus quomodo in morte dabit sententiam pro
hijs qui descendunt ad purgatorium. i. p. ti. v. ca. v.

Anima separata in morte quomodo varia cognoscit di
uersimode. i. p. ti. v. ca. vi.

De mortuorum suffragijs vide. j. sub p. scilicet purga
torium. Et supra sub m. scilicet missa.

Mortuus reluctatus non teneatur iterum bapti
zari. nec confirmari. nec ad uxorem propriam redire et.
iij. p. ti. i. ca. xxi. circa medium ante. i. s.

Morte adueniente quomodo quis se debet disponere. quod
ordinare. quomodo executores ponere. quod cauere. que
salubriter prouidere. que dare. quomodo debet ordinare tes
tamentum et. iij. p. ti. x. c. i. s. ij. etiam. iij. aliqua

Mortui quare et quomodo expedit facere penitentiam
confessionem et satisfactionem quod sacerdos ab ipso debet
inquirere. que impediunt mortuorum. et quomodo se ha
bere debet circa sacramenta et. iij. p. ti. x. c. ij.

Mortuus quomodo se vario modo habere debet circa testa
mentum. hoc beatus j. sub littera t. scilicet. Testamentum

Mortui in extremitate sunt tria quod inducit religio
so magnam consolationem. iij. p. ti. xvi. c. x. s. vij.

Mors quomodo timenda est propter eius inuitabilita
tem. propter eius velocitatem. propter eius facilitatem
propter eius certitudinem. et propter eius occupabili
tatem. propter demonum verabilitatem. et propter conse
quentium qualitatem. iij. p. ti. xij. c. viij. et per om
nes pagaphos.

Mortuus frequens meditatio quomodo ad multa valet
ibidem. .s. vij.

Mors quomodo et quare est timenda propter septem ge
nera rerum. et quomodo homo de septem deo reddet
rationem in morte. ibidem. ca. ix. et per omnes. s.

Morte quomodo separatur anima a corpore et. i. p. ti. v. ca. i.
Et quomodo post mortem purgatur ante deum et. habes ibi
dem. c. ij. s. iij.

Mortui horribilitas quomodo est in auaritia et. sequen
da p. ti. i. c. iij. s. vi.

Mortuus in quibus casibus potest excoicari. iij. p. ti.
xiiij. c. lxxv. s. i. Et quomodo potest absolui. b. habes
ibidem. ca. lxxvij. s. i.

Mors put est terminus iuris quomodo multipli
citer diffinitur et. i. p. ti. xvi. ca. i. s. i.

Mulierum diuersa vicia

describuntur secundum ordinem alphabeti ad aptum. iij. p.
ti. i. c. xxv. per totum.

Mulierum conditiones existentium in matrimonio vide
supra sub matrimonio.

Mulier siue femina sine pudicitia est quia abusio
in duodecim abusiones. que bona importat pudicitia

Judi istius quomodo sunt septē picula que hō

semper debet timere. iij. parte. ii. xij. ca. vij. per
torum.

Mundi fatuitas ostenditur vana ex septem. iij.
pre. ii. xij. c. vij. §. ij.

Mundus quo conflabitur p ignez ante iudi
dicuz diuini. quare fiat ista purgatio. quo p ig
nem qualis iste erit ignis. et quo iste ignis pur
gabit elemēta. iiij. p. ti. xij. ca. xi. §. ij.

Mundana vita siue secularis quo inducit cōsu
sionem vite spūalis ex cōsideratiōe sue actionis
et hoc tripliciter. i. p. n. ij. c. vij. §. vij.

Mundi de principio quot anni fluxerunt vsq
ad christi incarnationem. quot a principio mun
di vsq ad diluuiū. quot vsq ad Abrabā. ii. ij.
pre. ii. xxi. ca. ij. §. ij. post principium.

Mundicia cordis de quo in matheo que est et
de triplici mūdicia. iij. pte. i. vij. c. vi. §. vi. Et ei
oppositū scz immūdicia describitur. ij. p. n. vi. c.
iij. §. vi.

Mundicia cordis quo requiritur ad sacraz con
munionē. i. p. ti. vi. c. ij. §. ix.

Munera quo excecāt sapientes. et quo acceptio
munerū multa graua dāna infert primo. ij. p.
ti. ix. ca. i. §. ij. circa mediū.

Munerum interuentio cū est causa destructi
ua castitatis. iij. p. n. iij. ca. vij. §. ij. circa finem.

Murmur et indignatio sunt due filie ire quo sūt
resecāde quo cōcurrūt cum ira. et exemplum
ponitur desuper. ij. p. n. vij. c. ij.

Murmur tripliciter describitur. quo diuersi cō
tra deum murmurauerūt et qui male et qui nō

Murmuratio importat querelam. et triplex que
rela repitur in scriptura ptra deū. Et describitur
murmur cōtra deū. cōtra platum et contra sociū
ibidem. §. i. et ij.

Murmur contra deum tripliciter describitur.
scilicet de nimia seueritate. de nimia benignita
te et de aeris inequalitate ibid. §. iij.

Murmur quomodo vario modo puniur a deo
ibidem. §. iij.

Murmur describitur de quo Math. xx. Et mur
murabant aduersum patrem familias. quo in
telligitur. i. p. n. v. c. ij. §. xi. e.

Musicoz et biltrionaricoz vsus vtrum licitus
sit. quando et quomō phibetur. vtrū facientes
instrumenta musicalia vel vendentes peccent et
quomō et quantū peccatū. ij. p. n. i. c. xij. §. iij.
et quindodecimo. Musicoz cantus in cantā
do et pulsando in diuinis officiis a sanctis docto
ribus est institut. quo debet exerceri ad dei lau
dem. et nō ad vana. ii. ij. p. n. xij. c. iij. §. xij.

Musicoz cantu quo fraus cōmittitur ibid. §. v.

Mutate consilium quis non potest in alterius
detrimētum. Est vna de regulis iuris. que
et declaratur. i. p. n. x. ca. vnico sub m. i. mutare.
Mutatio legum describitur. si lex humana pos

sit mutari et quando. i. pte. ii. xvj. c. i.

Multiplex modus vsu

rarum est que in mutuis expōsis cōmittitur et i
pignozibus et in securarozibz et in societazibus.
et. babez valde latam materiam desup. ij. p. ti. i.
ca. vj. et p omnes. §.

Quid de eo qui cōsultat alicui vt mutuat fenera
tori vt feneretur. et. ibid. §. xij. Nunquid nō
licet accipe mutuo sub vsura. et. ibid. c. ix. §. xij.

Mutualus quomodo dicitur irregularis quo
ad receptiōem ordinum et quando et quomodo
pōt admitti. et. ij. p. ti. xvj. ca. v.

Mutuitas christi si
ue prius beatissime virgis vario mo
do describitur. iij. p. n. xv. c. xxi. et p
omnes suos pagaphoz.

Naturalia bona que sunt et quo de ipis bō deo
reddet rōem in separatione anime a corpe. i. pte. i.
v. c. ij. §. iij. b.

Naturalis amor qd ē in quibz est et quo et quo
inter eos ē differētia. et. i. p. ti. vi. c. ij. §. ij. b.

Naturalis vnitas quo necessaria est ad hominū
conuersatiōem. i. p. ti. vi. c. ij. §. v. b.

Naturalis lex quomō pbatur ex scriptura. hec
enim naturalis lex est multiplex et quare. i. parte
ii. n. c. i. §. iij. e.

Naturalis finatio que ē in quo cōsistit. iij. pte.
ti. i. ca. xvi. §. vi.

Naturalis iuris diffinītiō que est et octo sūt es
sectus naturalis iuris. i. p. ti. xij. c. ij. §. xi.

Naturalis timor describitur vario mō infra sub
i. scz timor. et. iij. p. ti. xij. c. vij.

Natura superior quo se tripliciter habet ad na
turaz inferiorē. et. ij. p. ti. x. c. iij. vltra mediū.

Natura. i. naturalis rō quo nos iacet et peneco
git ad dilectiōem dei. iij. p. ti. vi. c. ij. §. ij.

Naturalia bona que sunt triputa. i. p. n. vj. ca.
iij. §. ij. p totum.

Uicium contra naturaz describitur infra sub p
scz pctm. et. ij. p. n. v. c. iij. p totum.

Nauiario est species artis mechanice et que pri
nent ad illud officium. et. i. p. ti. i. c. ij. §. ij. f.

Nauiis tripliciter describitur. scz nauiis ecclesie
vniuersalis. nauiis vite regularis. et nauiis peni
tenne virtualis. que pulcre declarantur. ij. p. ti.
ij. c. i. d. xij. xij. xro

Necessitatis articulo

ab excoicanōis sententia absolui si postea cum
possint se illis nō pntent qui ordinarie absolue
re pnt excommunicari sunt maiori sententia. iij.
pre. ti. xij. c. xvj.

In argumentum trahi nequeūt que ppter nei
cessitatem aliquādo sunt concessa. Est vna de re

gulis iuris que et declaratur. i. p. titu. x. c. unico
sub i. scilicet In argumentu.

Quod non est licitum in lege. necessitas licitum
facit. Est una de regulis iuris que et declaratur
ibidem sub q. scz. q. nō est licitū et.

Et necessitate utruq. aliquid velut voluntas et quō
illa necessitas repugnat voluntati et c. pte titulo
iii. ca. i. §. ij. et. ij.

Negari non debet sacramētū adultis amētibus
vel freneticis in amētia si ante amentiam habue
rūt ppositum. i. p. ti. iij. c. xiiij. §. ij. f.

Negligētia est viciū pīnēs ad torporem contra
pcepta. et ponitur inter filias accidie. quō ipsa
diffinitur. et. ij. p. ti. ix. c. iij.

Negligētia pigritia. desiderium incōstātia. tor
por et omīssio quomodo inter se differunt. quis
dicitur negligens. et qñ est mortale vel veniale.
et. ibidem. §. i.

Negligētia quō causat ex quattuor vitijs scz ex
imprudētia. ex accidia. ex avaritia. et ex inordīa
to sui amore. ibidez. §. ij.

Negligētia quādo est mortale vī veniale. et mor
tale dicitur dupliciter et. ibid. §. ij.

Negligētia boni opis describitur per thema ex
psalmo. quod et de ipa declaratur cū triplici mē
bro ibidem. c. iij.

Negligētia mediante quomodo omnes decli
nauerūt scz a veritate a pietate. a summi boni
cōmutabilitate. Et quomō omnes peccatores d
clinant sū omnes casus declinationis ibidem.
c. iij. §. i.

Negligētia describitur quo ad omīssionem bo
ni debiti modi scilicet circūstantie debite. et que
negligētia sit grauior. an tps vel loci vel fructi
et. ibidem ca. iij. §. ij.

Negligētia describitur quo ad omīssionem bo
ni pntis et negligentes sumus ad bene opandū
et fortes ad male operandum propter tres ratio
nes ibidez capitulo quarto. §. ij. etiā pagaplo
v. vi. vij. et. vij.

Negligētia prelatorum describitur infra sub
littera p scilicet prelatis et secūda pte titulo no
no. c. v. p. totum.

Negligētia fraterne correctiōis describitur su
pra sub c. scz correctio fraterna et scda pte titulo
nono. c. vi. p. totum.

Negligētia circa celebrationem festoz descri
bitur supra sub littera f. scilicet festoz et. ij. pte ti
tu. ix. c. vij.

Negligētia sumptionis sacramētoz precipue
confessionis describitur supra sub c. scilicet con
fessio. et. ij. pte. ti. ix. ca. viij.

Negligētia circa sacram cōmunionem describi
tur supra sub littera e scz. eucharistia.

Negligētia circa auditiōem misse describitur su
pra sub m. f. missa. et. ij. pte. ti. ix. c. x.

Negligētia circa auditiōem p̄dicationis descri
bitur infra sub littera p scz p̄dicatione. et. ij. pte ti.
ix. ca. xi. p. totum.

Negligētia in bonis canonicis describitur sup
suo littera b. f. bonis. et. ij. p. ti. ix. c. xij.

Negligētia quō pcedit ex amore sui inordinato
et. ij. p. ti. ix. c. iij. §. ij. e.

Negociationis genus est triplex. scz mūdialis et
scelestia. spūalis. et honesta. tpalis et modesta. ij.
pte ti. i. ca. xvi.

Negociatio mundana quō plena est multis vi
tijs. et septupliciter negociationem large sumen
do est iniqua. et quare negociatio aliquibz inter
dicitur. et de mendacijs eorūdem. et. ibidez. §. ij.

Negociatio quādo est licita. quomodo mali tri
plex facit oppositum unde accipiendus est
debitus valor rei. que sit latitudo competens va
loris rei. et quando sit excessus valoris rei. ibidez
pagaplo tertio.

Negociator dolosus siue deceptor tria mala fa
cit in negociādo siue vādēdo ibid ca. xvij. In ne
gociationibz vel alias fit fraus sex modis. i. i qd
ditare. i. sui q̄titate i. ei? q̄titate soluedi tarditare
in p̄ctij ad res mutabilitate. et bone intenciōis
p̄auitate. ibidem. §. ij. iij. v. vi. vij. viij. ix. et. x. fit
mentio de p̄mutationibz rerum.

Negociatorum siue feneratorū manus quomō
do describitur. quid significant eius quinqz di
giti siue modi. ij. pte ti. ij. c. i. §. ij.

De negociatorum tutoribus et curatoribus et.
qui fecerunt fraudes et damna varia nomine a
lieno et. vtrum per eos debet fieri restitutio et.
ij. p. ti. ij. c. iij. §. ij.

Negociator quis proprie dicitur. et potest eē tri
plex genus negociationis vel de pecunia ad pecu
niam. vel de mercimonio ad mercimonia vel de
mercimonio ad pecuniam et quando dicitur cā
bium et. ij. p. ti. vij. c. ij.

Negociatores seculares quomodo se aliquādo
exercent vt varia lucentur et si debite faciunt nō
est illicitum ibidem. §. i.

Negociatores quomodo in securitatibus quas
multipliciter faciunt bene vel male faciunt et.
ibidem. §. ij.

Negociatores quomodo se habent in permuta
tionibus et quomodo et qualiter fiunt et. ibid
pagaplo tertio

Negociatores quō se habent emendo varia mer
cimonia. et qui bene vel male faciunt et cetera i cō
tem. §. iij

Negociatores existentes in vtijs. quando confis
teri possunt alijs et quando non et. terna pte ti.
xv. c. iij. e. intra principium.

Negocijs secularibz quomodo abstinere debet
clerici et que negocia ipsis prohibentur terna p
te ti. iij. ca. i. §. i.

Negotiatio ubi et quando prohibetur clericis. et quomodo a specie mali se cauere debent. ij. pte. ti. i. c. xvi. §. ij. f. g. b.

Rigida materia est genus

supstitio ubi demones expse inuocantur ad manifestandum futura ppter varias causas. hoc nullo mō est licitum nec tacite nec expse et. ij. pte. ti. xij. ca. i. §. iij. et. v.

Robilitatis animi sig

na. quomodo sunt liberalitas. māfuetudo. uirilias. magnanimitas. et gratitudo. ij. p. ti. iij. c. iij. §. vi. f.

Robilitates anime sunt tres. que et describunt sub nomine mulieris. i. pte. ti. i. c. ij. §. ij.

Robilitatis pprie nature cōsideratō quomodo est remediū p nostra patiētia in aduersis. iij. p. ti. iij. ca. vij. §. xij.

Rocumēta peccati mortalis que sunt. i. p. titu. f. ca. i. Et ti. vij. ca. iij.

Rocurna pollutio dīscritur vario modo ista sub littera p scz pollutio

Romē dei quomō sumitur ad quatuor. scz ad sanctificationem ad confessionem. auxiliū implo ratioem. et ad dicti nominis cōfirmatiōem. pri. par. ti. xij. ca. iij. §. iij. c.

Romen dei multipliciter describit scz p essentiā. per adoptionē et per falsam estimationem et. iij. pte. ti. x. ca. i.

Romen pape mutatur in sui creatione. tripliciter de causa iij. par. ti. xij. c. vij. ante mediu.

Romina diaboloz siue demonum sunt septem et quid illi significant siue quid figurant. iij. pte. ti. xij. c. v. §. ij. ultra medium.

Rozorius fornicator quis dicitur. et dupliciter dicitur aliquid notorium et. iij. p. ti. x. ca. iij.

Rozoria manifesta accusandem nō indigent. et est triplex notorium scz facti. iuris. et pzelump tionis. Et quando iudex debet procedere sup no torio crimine et. iij. pte. ti. ix. ca. vij. et. §. i.

Rozarij debent habere tres condiōes quarum auctoritate fiunt notarij. quomodo debent ho mines admonere et. iij. p. ti. vi. ca. iij.

Rozarij in eorum creatione quomodo iurant scz seruare ibidem. §. i.

Rozarios qui possunt creare et quare et notari? institutus a laico utrū possit conficere instrumē tum et que ipsis interdiciuntur ibidem. §. ij.

Rozarij. et pcuratores quō modelle se habere debent in exigēdo salarium. et quomō debet soli ui salarium. pcuratoris ibidē. §. iij.

Rozarij qui et pcuratores sunt quomodo de bent procurare salarium qualis conuentio cum ipsis sit fienda. quomodo labor ipsoz debet taxa ri et. ibidem. §. iij.

Rozem sunt que requiruntur ad publicum in strumentum. que publicum instrumentum de bet in se continere. que in ipso debent signari et. ibidem. §. quinto.

Rozarioz et pcuratoz vicia p ordinem descri buntur. In quibz sunt culpabiles ibidē. §. vi.

Rozarij siue procuratores in quibz communif offendunt et. ibidem. §. vij.

Roz de notarijs qui scienter sup vsuris confi ciunt instrumenta. ij. pte. ti. i. ca. ix. §. vi.

Rozariar? clericis in sacris constitutis positis est interdictus et. iij. p. ti. xij. c. ij. §. ij.

Rozicia nostra quomodo applicatur ad aliquaz rempibz modis. i. p. ti. iij. c. f. §. i. bc.

Rozicij qualiter sunt recipiendi. et quō debent institui fm duodecim regulas. quas xps egit et ga discipulus cum fuerit cū eo ut nouicij. iij. p. ti. xvi. c. vij. §. iij.

Rozicioz habitus quomodo distinguitur ab habitu alioz et aliquibz ordinibz. et in in aliqui bus non. et quando nouicij recipe pnt habitum pfessionis ante annū et. ibidē. ca. iij. §. i. infra.

Rozicius in religione q̄to tpe est liber ad exē dum. quādo potest et in quatuor casibz non pot test redire ad seculū. que debet prestari in anno nouiciatus quando est obligatus ad religionez quando potest cōtrahere matrimoniū et quō est faciendum de bonis nouicioz et. ibidē. c. ij. §. iij medio.

Roziciū a religione reuocās vel impediēs quo modo iste tenetur ad restitutiōem. ij. p. ti. ij. cap. ij. §. i. e. etiam. d.

Rozicij et iuniores quomodo debent regi in in ieiunij. ij. p. titu. vi. c. ij. §. iij. circa finem.

Rozissima tria sunt in morte scz aie sepatio. se pare ad deū p̄sentatio. et p̄ntate sententie illatio. i. p. ti. v. c. ij. p totum. Et supra sub littera m scz morte habes desup in parte

Rozissimo die quō dñi reddāt dō rōem de sibi cōmissis. iij. p. ti. xij. c. ix. §. vij.

Rozitatu p̄sumptio est filia inanis glorie. In quo agitur de ornatu mulierū inordinato utrū sit mortale. ij. pte. ti. iij. ca. v.

Rozuū testamētū describit vario mō supra sub littera l scz lege euāgelica. et. i. p. ti. xv. c. i. et p om nes pagrap̄os.

Rozuū testamētū quō distinguit in quatuor p̄ tes. Et lx b̄rei quō diuidūt de ius testamētuz. iij par. ti. xij. c. vi. §. ij.

Numerus de quo canti

corū sexto. sexaginta sunt regine. octoginta concu bine et. quid iste significat. et quid significat iste numerus et. prima parte titulo quinto capitu lo secundo. pagrap̄o nono ante decimum para grap̄um

Nuptie in quibus fuit beata virgo quid spiritaliter significat. quid significat spiritualiter sex idrie posite in istis nuptiis. iij. pte. ti. xv. c. xxvii.

Nuptie penitentiu que sunt et que significat ibi sex idrie ibidem ca. xxxi.

In nuptiis mundum deferentiu se deo dedicanti. um. quomodo beata virgo presens est. et quid significat spiritualiter sex idrie ibid. ca. xl.

Nuptie siue matrimoniu describitur vario modo et ad longum valde supra sub littera m scilicet matrimonio. Et de nuptiis spiritualibus vide aliqua. iij. p. ti. i. c. i. s. i. quasi p. totum Nuptie quando et quibus ipso interduntur. iij. p. ti. i. c. xvij.

Littera sex modis describitur sumpta ex salomone dicente. Si te ignoras o pulcherrima mulierum. i. p. ti. i. c. ij. s. i. modicu post principium

Obduratio contra mi

sericordia siue inhumanitas ponitur a beato gregorio inter filias auaritie. in quo hoc viciu consistit. et quomodo opponitur misericordie. ij. pte. ti. i. ca. xliij

Obduratio q piculosa sit ostenditur et probatur. iij. p. ti. xliij. c. ix. s. ij. b.

Deus dicitur aliquos obdurare vel cecare hoc duo importat. i. p. ti. vi. c. xij. c. d.

Obdurationi quo opponit elemosina contra miam. iij. p. ti. v. c. xvij. s. ij. ante medium.

Obduratio cordis quomodo pducit ad odium. iij. pte. ti. viij. ca. iij. s. v.

Obedientia q virtus est generalis et specialis ostenditur et probatur. iij. p. ti. v. ca. xi

Obedientia quomodo diffinitur quo ipa sola fidei meritum possidet. quo ipa est excellentissima virtutiu. moralium. sed theologice virtutes sunt ea excellentiores. et quare. iij. pte. ti. i. s. i.

Obedientia quo habet septem conditiones siue gradus. secundum Bernardum et quomodo ipsa est scala. Jacob. p. quam ascenditur ad celum. ibid. s. ij.

Obedientia quo inducit ratio naturalis. creatura vniuersalis. scriptura diuina et vtilitas pluralis. et in quibus quis debet obedire superioribus et in quibus non ibid. s. iij.

Obedientie vortu quomodo ab aliquibus impugnatur q non bene fit allegando aliqua. p. ipsis. sed hoc p. sanctu thoma tripliciter reprobatur. et oppositum ostenditur. iij. pte. ti. xij. c. ij. s. i.

Obedientia consistit in tribus. scilicet in reuerentia. in iudicio. et in precepto qn et. quo ista ligat subditu. Et duplici de causa subditus non tenet obedire superiori. et in licitis. iij. p. ti. ix. c. xij. f.

Obedientia religiosorum. qn e morale. et qn non. et tripliciter quis agit contra vortu obedientie. et sp. peccat moraliter. in quibus subditus non tenet

obedire suo superiori. quo ipi tenentur obedire episcopis. Et vortu tenet obedire ad plurimum. iij. p. ti. xvi. c. i. s. ix.

Inobedientia describitur supra sub littera y. scilicet. Inobedientia. Et. ij. p. ti. iij. c. ij.

Obluisci dei sui. et primi faciunt tria. i. p. ti. ij. c. nono. s. ij. b.

Non est obligatorium contra bonos mores p. sumum iuramentu. Est vna de regulis iuris que et declaratur. i. p. ti. xx. ca. vnico sub n. scz non est. et.

Oblatio in ecclesia describitur. quare ois xpianus aliqd debet deo offerre in missa. hoc nome oblatio est extensiuu ad oia res. et pot. p.ingere q ali quis ad oblationes tenet quadruplici ratione. quoz oblationes p.hibent accipere. iij. pte. ti. xij. c. xi.

Oblata bona sunt in iura. i. sine numero et quomodo de ipis deo reddemus rationem in nouissimo. et que sunt. i. pte. ti. v. cap. ij. s. iij. b. vide et varia infra. Similis p. totum

Observatio festivitatu describitur supra sub littera f. scz. festorum.

Obscuratio que sumit pro supstitutione describitur infra supsticio.

Obsides qui sunt vel qui dicuntur. q. possit dari re obside. vtriu laicus. clericus secularis vel religiosus. et a quo possit dari. iij. p. ti. x. ca. i. s. v.

Obstinatio in peccato q piculosa sit. Et sunt multa notanda p. q ipa remouet. iij. p. ti. viij. c. ix.

Observantia quo diffinitur a iulio. que sunt necessaria ad eandem quibus psonis debent ista. que sub ista obscuratio coprehedunt. iij. pte. ti. v. c. x.

Occasionez damni qui

dat damnu quoq. dedisse videtur. Est vna de regulis iuris que et declaratur. i. p. ti. xx. c. vnico sub n. scz. Qui occasione.

Occasiones que causantur et augentur ex amore carnali ad mulieres et mulieru ad viros que iur vel p. pcedunt et quomodo ille occasiones sunt p. tande. iij. pte. ti. xvi. c. i. s. x. circa medium

Occasio damni potest quis alteri esse quadrupliciter. ij. p. ti. i. c. i. s. i. b.

Occasiones viciose quomodo sunt in hoc mundo. iij. pte. ti. xvi. c. x. s. i.

Decidendis ppter sua scelera publica non est neganda comunio si eos penitet. et confitentur. et quibus alias est neganda vel non neganda. iij. pte. ti. xliij. c. xij. s. iij.

Non occides. est quintum preceptum decalogi et perpetratur quatuor modis scilicet interiori deliberatione exteriori deliberatione. exteriori locutione. manuali actione et notabili omissione. i. p. ti. xliij. ca. iij. s. ix.

Occasionez vide varia supra sub littera b. scilicet homicidium. Et secunda parte titulo septimo. capitulo. septimo p. totum.

Occidens siue interficiens sacerdotē quam pe-
nam incurrit fm canones. ij. parte ii. xvij. ca. xxi.
§. v. ibi. Trigesimus sextus.

Ociositas est filia accidie q̄ ē vald̄ rephēibilis
scipue tpe gratie pbat hoc. ⁊ d̄ ipa ponit thema
ex psalmo. quod et de ipa declaratur cuz triplici
membro. ij. p. ii. ix. c. xiiij.

Ocij viciū. q̄rum malū facit in hōie multiplice
stulticiā habet in se ociosus ⁊ q̄ notabilis sit p̄ci-
ositas t̄pis. ⁊c. ibidem. §. i.

Ocij q̄no seq̄tur eternū supplicii pbat⁹ ⁊ oñ
ditur varijs auctoritatib⁹ ibidem. §. ij.

Ex ocio q̄no multiplex malū contingit homini
oñditur multis auctoritatib⁹ ibid. §. iij.

Ocio q̄no detrahif calitas. et quomō ipsa debet
expelli. iij. p. ii. iij. c. vi. §. ij. b.

Ociosoz verboz quomō deo reddemus rōnem
in die iudicij. de quib⁹ verbis intelligit ista au-
toritas i. p. ii. v. ca. ij. §. iij. g.

Oculus vt bene videat optet q̄ habeat quattu-
or cōdinōes que spūaliter intelliguntur. i. p. ii. iij
cap. iij. §. i. p. totuz.

Oculi mentis es q̄no septē modis illuminātur
siue aperiuntur ibidem ca. v. §. i.

Oculos spūales q̄no oz b̄te ante. retro. intus et
extra ibidē. c. viij. ante. i. §. ⁊ post omnes. §.

Quattuor req̄runtur ad hoc vt ocul⁹ sit simplex
et rectus. ⁊ quid intelligitur p̄ istū oculum. i. p.
ii. iij. ca. vi. §. i. b.

Oculoz que modestia sit seruanda. quomō sit
modificāda. ⁊ que et quāta facit oculus siue vis
sua que oia fundātur in scriptura. iij. p. ii. iij. c.
decimo. §. secundo.

Oculus aīe q̄no d̄ intellect⁹. q̄no pie ⁊ fructuo-
se sit exercēdus. q̄no ē duplex oculus aīe ⁊c. p. ii.
parte titulo. iij. capitulo. ij.

Oculus est multiplex scz corpalis. p̄sidentialis
rōis affectionalis. intentiōalis. cōreplationis.
p̄sciēntialis. diuinalis ⁊ doctrinalis ibidem. §. i.
Vide etiā infra varia sub littera v. scz. Vltus.

Odiūz quod est amori

contrariuz. p̄ut est naturale quid importat et vñ
causatur. ⁊ est triplex gen⁹ odij. s. dñi dei. viri iu-
sti. et hominis pueri. i. pte titu. vi. ca. iij.

Odir de⁹ s̄ sine sui p̄mutatiōe. p̄batur ex scrip-
turis ⁊ figuris sacre scripture vario modo. qd
sit odiū dei ⁊c. ibidez. §. i.

Odit iustus s̄ cū discretiōe. ⁊ q̄no ad tria mala
iusti hñt odij. ibidē. §. secundo.

Odit impius sed cū malignitate. q̄no mali odi-
unt deū ⁊ primū ⁊ animū suum. ⁊ in quib⁹ lo-
cis sacre scripture illud odium p̄obibetur ibidē
§. tertio.

Odium q̄ est grauius peccatū q̄ ira. p̄bat p̄ au-
gust. in regula. i. p. ii. vi. c. xi. §. i. b.

Odia restringi ⁊ fauores cōuenit ampliari. Et
vna de regulis iuris que et declaraf. i. pte ii. xx.
cap. vnico sub o. scz. **O**dia.

Odiū est prima filia inuidie. vñ frequēter ori-
q̄lodiū oriat⁹ ex inuidia. declaraf p̄ sanctū tho.
⁊ q̄no ⁊ qñ ē mortale peccatū. ij. p. ii. viij. ca. iij.

Odiū describit⁹ p̄ thema ex psalmo qd ⁊ de ipso
declaraf cū triplici mēbro desup ibidē. §. i.

Odiū quomodo parit pessimā retributiōem. et
sex differētie malaz retributionū ibidez. §. ij.

Odiū quomō recipit maximā punitiōem scz tē-
palē. spūalem ⁊ eternalē ibidē. §. iij.

Odiū q̄no enīcit optimā dilectiōem. ⁊ q̄no p̄tra-
riat charitati. Et ē triplex odiū. s. sui ad discernē-
dum. dei ⁊ horēdū. ⁊ primi ⁊ fugiendū ibidem
pagap̄lo quarto.

Odiū q̄no pducit cordis obduratiōem. crudeli-
tatis actionē. ⁊ dānificatiōis malignatiōem. Et
qui odiū ⁊ rancorē ex corde dimittit q̄no multi-
plicē fructū inde habent ibidē. §. v.

Odiens primū vtrū possit cōicare. Respondet⁹
q̄ ex illatiōe iniurie quattuor solēt oriri in hōie
scz odiū in corde. effectus odij in ope. signū i ore
et actio iniurie. ibidez. §. vi.

Odoratus spūalis q̄no habet in se crudelitatem
multā gulositatē. ⁊ carnalē suauitatē. q̄ sunt spi-
rituales infirmitates anime. i. p. ii. ij. ca. iij. §. iij.
Odoratu q̄no diabolus temptat hōiem ⁊ q̄no
homo illis debet resistere. iij. pte ii. iij. c. iij. §. ij. e

Offerre quomodo quis

potest seipm deo tripliciter et q̄no potest fieri dei
sacrificium ⁊c. iij. p. ii. xv. c. xxxv. §. i. ij. iij. v.
vi. viij. x.

Offertoriū in missa quare p̄mittitur in missa
ante p̄fationem. et vñ dicitur ⁊c. et de varijs ob-
lationib⁹ vide varia. iij. pte ii. xij. c. xi.

Offensionis tpe quare debemus sperare in deū
iij. pte ii. vj. c. i. §. v. infra medium.

Officialium dominorū siue principū varia vi-
cia describunt⁹ in quib⁹ ip̄i et eoz dñi cōmuniter
sunt culpabiles. iij. pte ii. iij. c. iij.

Officialiū epoz. officiū vario mō describit⁹ in-
fra sub littera v. scz vicarij epoz et. iij. p. ii. xij. ca.
x. §. ij. p. totum. Et. iij. pte nru. xx. ca. ij. §. iij. circa
finem.

De officialib⁹ iudicium. vide supra sub iudicio
seculari ⁊ ceterra.

Officiū siue beneficiū q̄no est renūciandū et in
quorum manus ⁊c. iij. pte ii. xij. ca. v. §. i.

Officijs diuinis q̄no insistere debent clerici ⁊c.
iij. pte ii. xij. cap. ij.

Oleum sacrum siue ex

rema vnctio describitur vario mō. s. scz vnctio.
Et. iij. p. ii. xij. c. viij. p. totū ⁊ ca. xv. p. totum.

Omissionis peccatum

alicuius boni p eo tpe alicui impuratur ad culpam quando nō facit qd debet ⁊ quare ⁊ qd durat peccatum omissionis. i. p. ii. vij. c. ij. §. tertio b modicum post et c.

Omissio in quo differt a negligentia ⁊ quando dicitur omissio. ij. p. ii. ix. ca. iij. §. i. g.

Omissio ē triplex. s. omissio boni pteriti. omissio debiti modi. et omissio boni pntis. qñ ista vario mō cadūt sub peccato. Et bona opa dimittūtur varijs modis ⁊c. ibid. c. iij. §. i. ij. ⁊ iij.

Omissio qñ importat ptermissiōem debiti. et q omissio nō est originale peccatū et quomō ipsa opponitur virtuti iusticie negative. iij. pte. ii. v. ca. i. §. i. in medio

Omissio fraterne correctionis qñ ē mortale ⁊c. ij. p. ii. ix. c. vi. §. ij.

Omissio sacramētorū. annualis cōfessionis. eucharistie sumptionis p̄dicationis. missae celebra-
tōis. ⁊ horarū canonicarum describit. ij. pte. ii. ix. ca. vij. vij. ix. xi. ⁊ xij.

Elide etiam de omissionē varia supra sub negligentia. Et ij. pte. ii. ix. c. iij. §. ij. et iij. Etiam ca. v. vi. vij. et viij.

Opera que fiunt ex cer

ta sciētia siue in bonis siue in malis qñ reputātur ad meritū vel demeritū. i. p. ii. iij. c. xij. §. ij. in penultima diuisione.

Opera exteriora qñ duplt p̄tinere pūt ad gratiam. i. p. ii. xv. c. i. v. iij. c. modicū post.

Opus sine rōne factū nec ē meritōriū nec demeritōriū. i. p. ii. iij. §. iij. c.

Oratio dei est triplex que nō p̄siderātur a peccatorib. s. oratio q cūcta regit qua aliquos deserit et qua vniuersa cognoscat. ij. p. ii. v. c. xi. §. ij.

Opera bona negligenter faciētes qñ et qñ est mortale. ⁊c. ij. p. ii. ix. c. iij. §. iij. b.

Opando bona negligentes sum? Et fortes ad mala opandū p̄pter tres rāōes. ij. p. ii. ix. c. iij. §. primo c.

Opus suū accedit homo in mūdo isto tribus modis. scilicet ad opus virtuale deo principalit̄ mouente. ad opus criminale diabolo internalit̄ instigāte et ad opus manuale ingenio naturali agente. iij. p. ii. vij. c. i. b. p. totum.

Opera exteriora quomō sunt discutiēda. et qñ p̄bare debet vnusquisq opus suū si rectum ē in intentione. si licitum et intentione. et si cōgruū in discretionē ibidē. §. i.

Oratio hominis exterior qñ potest dici suauis qñ delectatio p̄ficit opus. et opatōnū humano tū inuenit triplex differētia ibidē. §. ij.

Operū qñ habere optet instantiam et p̄seuerantia ibidē. §. tertio.

Opera que sunt de genere bonorū extra charitatem factorū nunq̄ reuincūt. sed mortificata p mortale reuincūt. talia de genere bonorū facta i mortali valēt ad quinq. iij. p. ii. xij. c. xi. §. iij.

Opus religiosi p̄fectius est ceteris paribus triplici rōne. scz rōne donationis. ratione multiplicationis. et rōe cōfirmatiōis. iij. p. ii. xvi. c. x. §. vij.

Operatiōes nostre qñ significantur p manus et quomodo opa nostra varia ordinare debemus iij. p. ii. ij. ca. iij. ibi. Sexta dirigit.

Opā misericordie vide supra sub litterae. scilicet elemosina. et sub m. scz misericordia.

Opera dei quomodo sunt valde stupenda. ⁊ de quib. et quare. iij. p. ii. xij. ca. iij.

Operum cessatio in diebus festiuis quomodo hoc intelligit. Et que dicuntur opera seruilia. ij. pte. ii. ix. ca. vij. §. v. p. totum.

Opinionū diuersorū magistrorū tenētū diuersas opiniōes auditores vtrū excusant a peccato si opiniōes suorū tenēt quādo nō sunt bone. iij. pte. ii. v. ca. ij. §. nono.

Oratio quomō est actus

virtutis religionis. tres fuerunt errores. anniq̄ circa orationē. et qñ deus nos vult orare p̄pter qd nos ad ip̄s iurat p̄pter tria. iij. p. ii. v. c. viij. Oratio qd est. qñ sumit tripliciter. ⁊ qñ deoz p̄cedere qui bene vult orare ibidē. §. i.

Orō ad quē ē dirigēda siue p̄rogēda q̄re oīto fit ad deū ⁊ q̄re ad sc̄os et ad angelos ibidē. §. ij.

Oratione quid est petendum. q̄ peti possunt bona spūalia. temporalia. ⁊ mala penalit̄. sed diuersi mode additur adhuc alia triplex expositio desup ibidē. §. iij.

Orare cui conueniat. vnde dicit oratio. quomodo diffinitur. quomodo differunt oratio et petitiō. ⁊ angelis bonis et sanctis in patria cōuenit orare et p nobis orant qd tripliciter p̄batur ibidē. §. iij.

Orare qñ quis debet pro seip̄o pro defunctis. et p viatorib. quas p̄diciōes habere debent. qñ p alijs orare debet ⁊c. ibidē. §. v.

Quibus temporibus est orandum fm illud Luc. xviij. Oportet semp orare quomodo illud intelligitur. quomodo vnus semp orat. qui tria facit. quomodo mane. meridie. et vespere orare debet. et que debet facere ⁊c. ibidē. §. vi.

Oratio quomodo fieri debet cum fide et securitate. et quas conditiones orās debet habere. que in scriptura fundantur ibidē. §. vij.

Oratio quomodo valet ad meritū acq̄sitionem quomō ad peccati satisfactiōez. qñ ad animi cōsolatiōem ⁊ refectiōem. Et quomodo ad petitiōem impetrationem. Et quomodo oratio imperat celo. terre. mari. et inferno. ibidē. paragrapho octauo.

Oratio vtrū fienda sit cū voce. et quō tria prima
scepta prīnēt ad virtutē religionis ꝛc. ibid. §. ix.
Oratio quō sit dirigēda siue porrigēda ad scōs
i. pre. ii. ij. c. vii. §. iij.

Ordinis quō requir̃ duplex atētio. et quō quis
debet atēdere ad ordē. et oīo si d̃z eē meritoria
q̃lad b̃ requir̃tur. et quō euagaf̃ q̃s in oīoe. ij. pre.
ii. xij. c. iij. §. viij.

Oīo. ieiuniū. vel elemosina. qd̃ h̃or̃ ē magis sa
tisfactoriū. ij. p. ii. xij. c. ix. §. iij.

Ordines nostras vocales quō sancti vidēt siue
cogit̃. ꝛ vtr̃ b̃ri cognitōe b̃ri cogit̃at oīes n̄as
ꝛ p̃f̃ quiq̃ causas decēs ē vt oīes ad sanctos di
rigamus ꝛc. ij. p. ii. xij. c. iij. b. c. d.

Oīo vt fiat nō sit dāda p̃ ea elemosina tanq̃ ex
b̃ q̃ q̃s intēdit emere oīem. s̃ p̃ gratū b̃nficiū
ij. p. ii. i. c. v. §. xvij. c.

Ordis sacramētū quō diffinit̃. quō d̃z signacu
lū. quō necessariū. quare dēfinitate tradit̃ ordi
natio ꝛc. ij. p. ii. xij. c. xvi.

Oīdo sacer. Quis distinct̃ ē i septe p̃tes. ē tam̃
vniū sacm̃. ꝛ q̃ plenitudo b̃ui? sacm̃ ē i sacerdo
rio. quō b̃ firmitelligēdū ibidē. §. i.

Ordines quare sunt quō sūt mediatores inter
deū et pplm̃. vñ d̃z sacm̃ vñctiōis. quō differunt
inter se ordines quō ordies dicūt̃ sacri ꝛc. ibidē
pagr̃pho secundo.

Ordie quolibz quō p̃fert̃ gr̃a. qd̃ ē p̃bas. ꝛ oī
do sacer p̃fert̃ maiorē gratiaz in disposito q̃ alia
sacra ibidē. §. iij.

Ordinatio cuiuslibet ordis in quo actu ip̃rimi
tur caracter ꝛ aliquozū ordinū ē t̃m̃ vn̄ actus si
ue officiū alioz̃ v̄ro plures ꝛc. Et diacon̄ qd̃ fa
cere habet ꝛc. ibidē. §. iij.

Ordinatio fienda qd̃ sit agendū cū omittitur
aliqd̃ de forma statuta ꝛ q̃ sunt de substantia ordi
nandis ꝛc. ibidē. §. v.

Prima rōsura nō ē ordo. s̃ dispositio ad ordies.
in cuo p̃sistit ista dispositio. a quo d̃z dari p̃ia
rōsura. et qua die. et quibus non debet dari ꝛc.
ij. p. ii. xij. c. xvi. §. vi.

Ordies minores vtr̃ abbates b̃ndicti p̃nt dare
absq̃ alio priuilegio ꝛc. ibidē. §. vij.

Oīdo sacer quō ē episcopat̃. ꝛ sacerdotiū quōis
sit vñ? ordo nō t̃m̃ eod̃ die p̃ferunt̃ ꝛc. ibidē. §. viij.

Ordinū singuloz̃ actus ꝛ officia describunt̃ sc̃z
hostiarij. lectoris. exorciste. acoliti. subdiaconi.
diaconi sacerdotis. ꝛ c̃pi. ibidē. §. ix.

Ordinatioem accedēs sacerdos debet habere sex
vestes ad celebrandum. Et quō isti sunt d̃z neces
sarie. Et quomō ip̃i ministri ip̃is debent v̄ri in
ministerio dei ꝛc. ibidē. §. x.

Ordinem conferens episcopus alicui indigno
quare peccat mortaliter. idem de p̃latis religio
soz̃ qui faciunt indignos promoueri. Et aliq̃s
dicitur indignus dupliciter ibidē. §. xi.

Ordines celebrando quomodo scrutinium fie
ri debet ponitur duplex scrutinium ibidē. §. xij.

Ordinatus sine examinatioē aut est dign̄? aut
indign̄? quō in illis peccat̃ ꝛc. ibidē. §. xij.

Ordinē suscipiēs vel exercēs in mortali quare
mortaliter peccat ibidē. §. xij.

Ordinandi in qua etate debent esse. quomodo ꝛ
quando dispensatur cū illis quando tales sunt
suspensi ꝛc. ibidē. §. xv.

Ordines sacri quonens in anno p̃ferri possunt
tam maiores q̃z minores ꝛc. ibidē. §. xvi.

Ordines sacri in quo loco debet cōterri. ꝛ quo
modo aliqui non bene suscipiunt ordies ibidē
pagr̃pho. xvij.

Ordines ad suscipiēdū quō p̃latis debet cogē
re subditos. quomō fieri debet ista coactio. quo
modo possunt cogi per penam iuris. quomō per
subtractionem t̃m̃cioz̃ ꝛc. ibidē. §. xvij.

Ordinationes celebrādo ꝛ circa ordinādos quo
modo se episcopus habere debet vario modo et
ad varios actus illis b̃nficij. ij. pre. titulo. ix.
ca. ij. §. i. per totum.

Ordinati in sacris et religiosi probati ordis di
cūt̃ur ecclesiastice p̃sone. et gaudent duplici pri
uilegio clericorūz̃ terna parte titulo. xij. capitu
lo. v. §. i. ꝛ ante.

Ordinatus simoniacē quomodo est suspensus
a diuinis. quomodo pena sunt excludendi ꝛc. ij.
pre. titulo. vicesimoseptimo. ca. ij. Et capitulo. ii.
ij. aliquant̃ inira.

Ordines accedentes qui non debent promoue
ri propter varios defectus corporum. et quantū
tempus debet expectari ad eorundem promotio
nem. ij. pre. ii. xvij. ca. v.

Ordinatio sacramentorum d̃scribitur p̃thema
ex psalmo quod et de ipsa declaratur. terna par
te titulo. xij. ca. i.

Ordinatione sacramētū quomodo deus multi
pliciter prouidit de multiplicatione spiritali fi
delum. ij. pre. ii. xij. c. i. §. viij.

Ordinis sacramentum describitur per thema
ex psalmo quod et de ipso declarat̃. et quot sunt
ordines ꝛc. terna pre. ii. xij. c. vij.

Ordinatus ab episcopo de quo audiuit post̃ ex
relatione aliquorum q̃ cōmisit vicium simonie
ideo nolebat ab episcopo illo ad superiores ordi
nes promoueri quid tacere ille debz̃ in officio su
scepto. secunda parte titulo primo. capitulo qui
to. §. xv. e. f.

Oīdo sacer quomodo impedit matrimonium
et in quibus gradibus. declaratur sub tribus cō
clusionibus terna parte titulo primo capitulo
octauo

Ordinari prohibēt̃ur religiosi propter tres cau
sas. terna parte titulo tredecimo capitulo. ij. §.
x. infra principium.

Ordines minores vtrum dare possunt abbates benedicti absq; alio privilegio. et. tertia parte tit. xij. ca. xvi. §. vij.

Ordinarius iudex q̄s potest esse. et quomodo ordinarij. q̄ subsint ep̄o si ferat sententiā quomodo episcopus et ipsi se regere habent in ipsa. et. iij. parte tit. ix. c. v.

Ordinarij iudices qui sunt vel qui dicuntur qui habet ordinariā iurisdictionem. et. ibid. §. i.

Ordinarij quomodo p̄marie dicuntur episcopi. b̄ij quomodo dñt punire crimina. et inuocare cū expedit brachiū seculare. q̄o debent querere de vicis. et. ibid. §. secundo.

Ordinarius qui scit non vt iudex vel vt homo sed vt deus subditum eē criminis reum quomodo talem debet arguere vel iudicare. ibid. §. iij.

Ordinarij quid facere debet erga habentes plura beneficia curata vel dignitates. et. ibid. §. vij.

Ordinarij quomodo bona ecclesiā vel dignitates que vacant quomodo debent esse solliciti circa ea vt bene d̄ ipsi p̄uideat. et. Et archiepiscopus nō potest sibi continuare officialē indio. suorum suffraganeorum. ibid. §. vij.

Ordinare quomodo quilibet debet vitā suā per nouem regulas directiuas totius generis b̄nas. tit. iij. pre. tit. ij. ca. iij.

Ordinare habet quilibet fidelis tres sacerdotes ad cōfiteūd. iij. pre. tit. xij. c. xix. §. xvij. b.

Ordinatioes ecclesie vel platorū cū fiunt sub pena excoicationis postq̄ fuerint p̄mulgate et acceptate moribus vniuersū ligat transgressores ad mortale. et. p. tit. iij. c. v. §. vij. i. modicū post.

Ordinarius p̄fessor vniuscuiusq; quis est. cui vnusquisq; in statu suo tenetur cōfiteri vt papa cardinales plati. et. iij. p. tit. xvij. c. ij. §. ij. p. totū.

Organorū pulsus siue cāusa quo habuit originē. et pulsare in organis ad deū laudē nō ē p̄bibi tū. et. iij. p. tit. vij. c. iij. §. xij. post principiu aliqua liter infra.

Ornatus mulierū exterior describit p̄ p̄sumptō nem q̄ eit filia manis glorie. in quo agitur de ornatu mulierū inordinato vtrū sit mortalis. et. p. titulo. iij. ca. v.

Ornat⁹ iste imodest⁹ q̄ plus repitur in mulieribus p̄bat ex scriptura. et duplex rō quare istud viciū imodestie. et sup̄flui ornatus magis repit in mulieribus q̄ in viris et que mala ex tali ornatu pueniunt p̄batur p̄ exēpla ibid. §. i.

Ornatus iste mulierū q̄o p̄petrat exteri⁹ circa velles ex p̄phetia Esaie. iij. ibid. §. ij.

Ornatu exteriori q̄o pōt offendi deus p̄ter morem p̄suerū p̄pter inordinatū affectū. et p̄pter nimiu defectū ibid. §. iij. anj. et. v.

Ornat⁹ vestiu q̄o potest esse peccatū p̄pter ioy dinariū affectū. et q̄tū ad sup̄būdantiaz. et hoc tripliciter accidit ibid. §. iij.

Ornatu exteriori vestiu in q̄o hoies varijs coloribus vntur ad modū tēpli. q̄d ē templū dia. boli. et q̄o hoc reprehendit. quibus et quomodo decet. et. ibid. §. vi.

Ornatus mulierū fm morē patrie vanus et superfluous vtrum sit mortale. quomodo illum ornatum doctus grauitē punit. et quomodo duo in binōi ornatu sunt atredēda. et. ibid. §. vij.

Ornatu aliquo quomodo duo vicia possunt inueniri. q̄o et qualiter d̄. puocatiuus. q̄tū peccatū. q̄o mortalia sunt et quomodo nō. et quomodo decet. ibid. §. vij.

Ornamentorū venditores. vt fectorū. coronarū. fucorum. capillorum omnes peccant. et. quid de ipsis dicitur et q̄le peccatū. et. p. tit. i. c. xij. §. xij.

Ornatus sup̄fluous in v̄tutibus q̄tū peccatū ē. et q̄tū peccat faciētes vel q̄ accommodat alio. et. iij. p. tit. vij. c. iij. §. iij. g.

Ornatū duplicē quomodo debent habere clerici. quibus figurantur eorum ornamenta. qualiter se habere debent non portando vestes incilas. et. iij. p. tit. xij. ca. iij. §. v.

Ornatus morū describitur vario mō supra sub m. scz modestia. Et. iij. p. tit. iij. ca. x.

Ornatu exteriori quomodo repitur ambitio. secūda pte titulo. iij. c. v. §. vij.

Ornare ecclesiā cuius iterē. et. iij. p. tit. xij. c. x. §. ij.

Ornamenta episcoporū cū quibz celebrat quomodo designant aliqua spūalia. et. iij. p. tit. ij. c. ij. §. ix.

Originale peccatū d̄scribit. i. sub littera p̄latūz peccatū originale. et. i. p. tit. vij. p. totum.

Originali peccato vtrū brā virgo cōcepta sit. et. habes varia ibid. c. ij. et. iij. et. p. de sup̄ lectionez.

Origines peccati sunt septē. i. p. tit. vij. c. ij. §. v.

Orientem respiciendo adoramus triplici de causa. et. iij. p. tit. xij. c. ij.

Oris et lingue dispositio quomodo describitur per causam finalem materiam formam. et circūstantiam prima parte titulo secūdo capitulo. iij. §. primo b. per totum.

Scula amplexus vel tactus impudicus quantum sunt mortalia vel venialia. et quando fiūt scū consensu in malum. quantum tunc peccatūz. et. q̄ periculosa sunt secūda parte titulo quinto ca. i. §. ix. etiā. x. §. aliqua.

Ostensiones amicitie sunt quattuor quarta parte titulo quinto capitulo vicesimo. §. iij. b.

Acifici qui dicuntur

De beati Matthei quinto. et quomodo vocabuntur filij dei et circa pacem notantur. scilicet pacis sublimitas. pacis integritas. et pacis auditas quarta pte titulo septimo ca. vij. §. vij.

De in quantum est actus interioris charitatis

quomodo differt a cōcordia. et ē par tpalia. spūa
lis. et internalis. Et quomōdō par. excludit triplex
bellū quarta pte ti. vi. ca. viij.

Par quomodo est effectus siue actus volūtatis
et nō virtutis specialis. Et quomodo salua pace
potest esse dissensio in opinionibz iter habentes
charitates. Et quid significāt tres littere huius
nominis par ibidē. §. primo.

Pacem quō omnia appetunt fm Augustinu et
Dionisiu. et est triplex mala par. et talis pacis
sunt multe species. que et diffiniuntur ibidē. §. ij.

Par describit fm illō psalmiste. par multa dili
gentibus legē suā et quomodo boni habent pacē
et quomodo mali. et. secūda pte ti. viij. c. iij. §. ij.

Par quomō dicitur fructus spiritus fm apostolū
Gal. vi. quibus figuratur et. iij. pte ti. v. c.
xii. §. i. ibi. Tertius fructus est par

Patientia quō diffinitur a beato Augustino. et
quomodo ipsa habere debet quatuor virtutes
que notantur ex verbis apostoli. In oībus exhi
beamus nos et. in multa patientia. iij. pte ti.
iij. capitulo septimo.

Patienter utrū iniurie spūa sustinēde ibidē. §. i.

Patientia laudatur qz pugnātem in expugna
biliter armat. qz hostē fortiter expugnat. qz ipsa
notabiliter triumphat. et qz vincentē feliciter cor
ronat ibidē. §. ij.

Patientie dāt rō remedia potissime ex exemplo
saluatoris nobis oīa in exēplū. ibidē a. iij. §.
v. §. ad. xviij. §. p. totum.

Patientie fructus sūt sex. quoz tres pīnēt ad pec
catores et tres ad iustos ibidē. §. xviij.

Patientia quō dicitur fructus ipūs Gal. vi. et in q
consistit. iij. pte ti. v. c. xii. §. i. ibi. Est §. quartus.

Patienter aduersa tolerare siue tribulationes ē
via qua imēdiate itur ad celū. prima pte titulo
quinto. c. iij. §. ij. f.

Pacta quō dnt seruari in diuersis scōa pte titu
lo primo cap. xviij. §. viij.

Paganorū errores describuntur vario modo in q
bus errāt. quorum errores etiā vario modo solu
nuntur. ij. p. ti. xij. c. viij. §. iij. p. totum

Paganorū pborū vel potatū doctrine q nō pō
sunt ad salutem pbat hoc ad lōgum quarta pte
ti. xi. c. iij. et pōes seqntes pagraphos.

Pagani siue gentiles pbi quō vario modo errāt
cōtra fidem ibidē cap. quinto.

Paganorū errores siue saracenorū errores vario
mō describunt ibidē ca. vi. pagrapho primo.

Pagani quō subsunt pape. et quare papa nō pō
auferre dominia et iurisdictiones ab ipīs quas
iuste detinent et. tertia pte titulo xxi. ca. v. §. viij

Palatū episcopi habet tantam imunitatem q
nullus potest inde trahi nisi in certis casibz et.
iij. p. ti. xij. c. iij. §. i. ante medium

Palle altaris de qua materia esse debent. debent

esse due. cui licz illas explicare. nec mulieres nec
moniales debent eas tangere et. tertia pte titulo
lo. xii. ca. sexto §. v. circa mediū.

Pallium episcopozū quid spiritualiter signifi
cat. iij. p. ti. xi. c. ij. §. ij. j. principium.

Pallium episcopozū vñ sumptū est. ad quid
ipsis datur et. ibidē. ca. iij. pagrapho primo post
principium incipe

Pallio quomō et quare vñ papa patriarche
et archiepiscopi. qñ ipi dnt vñ pallio. quid ē pal
lium. a quo debet peti. et in quot mēsi bus. qd da
tur ipīs in danone pallij. qbz diebz archiepiscopi
pus debet ipō vñ et. ibidē. c. iij. §. ij. p. totum.

Panem triplicem dedit xps Jude ad elum pro
maximo bñficio in qbus nobis dedit. exēplū vñ
similia faciamus et. ij. p. ti. c. xxi. §. ij. iij. et. iij.

De pane eucharistie vide supra sub e. f. eucharis
tia et m scz missa.

Pape status siue summorū pontificum describi
tur p ihema ex psalmo. quod et de ipīs declaras
tur. et quō papa coronatus est glōria et bonore. et
quomodo constitutus sup opera manuū suarū
et. tertia pte titulo vicesimo secūdo capitulo pri
mo. et. §. primo. secūdo et tertio.

Pape potestas q specialiter est a deo et singular
rius et excellētius ibidē c. ij.

Pape abusus q nō a deo sit probatur. sed malit
cia et prauitate hoīm. Et abusus potestatis sit im
pliciter. ibidē. c. ij. §. i.

Pape potestas q singularius est a deo qz alie po
testates hoc ostenditur qñ ad electiōem qñ ad
ad eius gubernatiōem. et qñ ad impugnatō
nem. et quomodo papa significatur p mōrez. et
quo Exo. xli. ibidē. c. ij. §. ij.

Pape que potestas est fm illud xpi. Tibi dabo
claves et. qz necessariū est habere vñ successo
rem Petri quid significant claves. et que sunt.
et quomodo per penitētiā deleant peccata et.
ibidē capitulo secūdo. §. iij.

Pape potestas i ecclesia quid importat. quōd ē
statuere in ecclesia ex rationabili causa et. ibidē
capitulo tertio.

Pape iurisdicō siue potestas que est i declarā
dis dubijs. que sunt de iure diuino vel naturali
et que de iure humano. et dubia declarare in ali
quibus contingit dupliciter. ibidē. c. iij. §. i.

Papa quomodo habet potestatem circa iurisdic
tiōem circa politia pcepta ibidē. c. iij. §. ij.

Papa quomodo habet potestatem siue iurisdic
tiōem in sentētiando de subditis et qz debant
haberi p talibz put sentētiavit. iij. p. ti. xxi. capi.
iij. §. iij

Papa quā potestatem hēt siue iurisdictionem ex
verbis xpi dicēis. Tibi dabo claves reg. celo. Et
qz ecclie prās et auctas non est instituta auctorita
te ppria. qd pbat. et quomodo differt ab alijs

principibus. ibidem. §. quarto.
 Papa quā plenitudinem potestatis habet erga alias potestates inferiores. et omnes potestates ecclesiastica alia et papam subest ei quo ad tria. ibidem. §. v.
 Papales ponuntur alii eorum qui excluduntur et confunduntur. ibidem. §. sexto.
 Pape potestas siue iurisdictio spiritualis et temporalis que est ecclesiastica est triplex. prima est immediate a deo secunda derivat a papa in inferiores prelatos. tertia est in ministerii data. ibidem. §. septimo.
 Papa quā potestatem habet a clauibus collatis beato petro a christo. et excellens? quod episcopi. ibidem. ca. iiij.
 Papa quō. viij. potestates accepit a clauibus. scilicet baptismandi. predicandi. ligandi et soluendi. confirmandi. miracula faciendi. potestas perfecte conuerlandi. et potestas iurisdictionalis sententiandi. ibidem. c. iiij. §. i.
 Papa utrum possit renunciare papatu. ibidem. ca. iiij. §. ij.
 Papa. utrum possit deponi per quocumque notorio crimine. et. ibidem. c. iiij. §. ij.
 Pape potestas que est maior omni alia creatura tamen post christum. quō aliquo modo se extendit ad celestia. terrena et inferna. ibidem. c. v.
 Papa utrum est maior angelo in iurisdictione. ibidem. ca. v. §. i.
 Papa quod est maior angelo in sacrorum administratione et ministerio et primo. ibidem. c. v. §. ij. et. iiij.
 Papa quōdum scriptis canonisare desuper videtur supra sub littera. c. scilicet canonisatio. Et ibidem. c. v. §. v.
 Papa quā potestatem habet erga inferos. quō possit eos educere de purgatorio etiam per indulgentiam. et preterea. et. et. ca. v. §. vi.
 Papa utrum per communicationem indulgentie plenarie possit contritos et confessos sic a tota pena et culpa absolvere. quod non transeat per ignem purgatorium. ibidem. §. viij.
 Papa quā potestatem habet super hos qui sunt in fraus super paganos. quod pagani subsumunt pape probantur. Et quare papa non potest auferre omnia et iurisdictiones a paganis. ibidem. §. viij.
 Papa quā potestatem habet super iudeos prohibendo fidelibus. ut nulla consortia cum ipsis habeant. quomodo suscipit eos ad baptismum. quomodo debent cogi ad laborandum. ibidem. §. ix.
 Papa quā potestatem habet super hereticos signaturos per boues. quō quadrupliciter eos punit. et utrum dubius in fide sit censendus hereticus. quod dubium etiam in fide contingit quinque modis. ibidem. paragrapho decimo.
 Pape quomodo subiacentur scismatici. quomodo priuatur eos duplici potestate. Qui dicuntur scismatici. et. ibidem. §. xi. et. xij.
 Papa quā potestatem habet in christianos precipue super impatores. et circa impium. quō et confirmat si catholicus est. si non quōdum ponit. quis papa primo alamanis dedit imperatorem. et. ibidem. §. xij. et. xv. et.

xvi. et supra sub littera. i. scilicet imperator.
 Papa quam potestatem habet in alios reges et principes populi christiani. et utrum subiacentur reges quantum ad temporalium recognitionem. quō a sententijs regum ad papam appellatur. ibidem. §. xvij.
 Papa quā potestatem habet in clerum. utrum papa peccet mortaliter in acceptione personarum. et si papa a principibus moueretur ad conferendum ecclesiastica beneficia tripliciter contingit ibi esse vitium. ibidem. §. xvij.
 Papa utrum possit aliquos iuste ad penam inferni damnari. ibidem. §. xix.
 Papa quam potestatem habet in ordinando beneficia ecclesiastica. ibidem. §. xx.
 Papa quā potestatem habet in creandis nouis religionibus. et. parte titulo. xxi. c. v. §. xxi.
 Papa quā potestatem habet in dādo exemptiones quibuscumque a suis ordinarijs prelati. et tria considerantur in exemptione. Et fuit valde congruum aliqua collegia et religiones eximere. et. §. xxi.
 Papa utrum est primus et maximus omnium episcoporum et patriarcharum. ibidem. ca. vi.
 Papa utrum in totam ecclesiam christi vniuersalem prelationem habeat. ibidem. c. vi. §. i.
 Papa utrum est caput vniuersalis ecclesie. et. ibidem. §. ij.
 Papa utrum est sponsus vniuersalis ecclesie. ibidem. paragrapho tertio.
 Utrum reges et principes christiani et personarum quous omnes fideles tenentur esse subditi pape. et. ibidem. §. quarto.
 Utrum est de necessitate salutis subesse romano pontifici. ibidem. §. v.
 Pape utrum magis sit obediendus quam alteri cui cumque potestati inferiori. ibidem. §. vi.
 Papa utrum succedat beato petro in ea perfectione potestatis et dignitatis vicariatus christi. qua beatus petrus a christo. caput et pastor vltis ecclesie fuit in ecclesia sublimatus. ibidem. §. viij.
 Papa utrum habet in ecclesia plenitudinem potestatis. ibidem. §. viij.
 Pape potestas utrum descendat in alios prelatos. ibidem. §. nono.
 Papa utrum possit uti potestate clauis in quemlibet de ecclesia. ibidem. §. x.
 Papa utrum potest concedere alicui quod quis utitur potestate clauis in eum in foro ecclesie. ibidem. §. vndecimo.
 Papa utrum possit concedere alicui potestatem ut utatur in eum potestate clauis in foro exteriori. ibidem. §. duodecimo.
 Papa utrum sit proprius sacerdos dicendus aliquo modo cuiuslibet provincie. et. p. ti. xxi. c. vi. §. xij.
 Utrum papa est plenus immediatus cuiuslibet fidelis. et. parte ti. xxi. ca. vi. §. xij.
 Papa utrum possit committere alicui predicare. et.

confessiones audire et vii potestate clauis irre-
fina p:is sacerdotibus proclialibz ibid. §. xv.
Papa viri per duos ordies institutos a deo. s.
epoz et sacerdotum parrochialium possit istitu-
re tertiu ordine et. ibid. §. xvi.
Papa vtrum possit compellere collegia genera-
lium studiorum vt ad eoz societatem religiosi
admittantur ibidem. §. xvij.
Papam vtru maxime respicit ordinatio studio-
rii et vniuersitatum ibid. §. xvij.
Papa vtru auctoritate vniuersalis ecclesie de
terminatione fidei principaliter habet ibidez pa-
ragrapho decimonono.
Papa vtrum habeat confirmare sententias stu-
diorum ibidem. §. xx.
Papa vtrum subiiciatur statutis conciliorum.
ibidem. §. xxi.
Papa vtrum possit mutare sententias sanctoru
patrum in concilijs generalibus per regulas vel
ecclesie p:atos ibid. xxi. §.
Papa solus dispensat i quinquaginta casibus q
per ordinem enumerantur et declarantur ibid
capitulo septimo.
Papa quomodo est omnibus miserabilior. et q
re in quibus. et nomen pape mutatur in sua cre-
atione triplici de causa. ibid. c. viij.
Que differentia inter papam et concilium. desu-
per vide supra sub c. scilicet Concilium. Et ter-
tia pte ti. xxiij. c. i. et ij.
Papalium litterarum falsatores excoicati sunt
maiori sententia. iij. p. ti. xxiij. c. xvi.
Papa quomodo habet condere canones. quar-
ta pte ti. xxi. c. iij. §. iij.
Papalis dignitas in ecclesia siue in orbe antec-
dit dignitatez imp:ales quod tripliciter proba-
tur. i. p. ti. xxi. ca. x. §. iij. p. totum.
De papatu contedennibz tempore scismatis ha-
bes infra in lara materia sub littera. s. scilicet
Scisma
Papa eligere potest sibi confessorum qui euz ab-
soluat vel liget in foro penitentiali. tertia parte ti.
xviij. ca. xx.
De pape vkaris habes infra sub littera v. scz
Uicario. Et. iij. p. ti. xix. ca. x. §. i.
Pape electio vario modo describitur supra sub
littera c. scilicet Cardinalium. Et tertia pte ti-
ulo. xxi. ca. ij. §. vi. xxi. xxiij. x. x. et xi.
Paradisi gaudium quomodo designatur per il-
lud Danbei. Intra in gaudium de mini tui. B
gaudium ostendunt gloriosum quatuor. i. pte.
ti. vi. c. v. §. iij. ibi. Quarto et vltimo.
Paradiso quomodo assimilatur religio. et p ea
que sunt in paradiso tertia parte titulo decimo
sexto ca. x. §. ix. b. c. d.
Paradiso quomodo angeli asportant animas et.
iij. p. ti. xxi. c. v. §. iij.

Paradisi gaudium quod est siue in quo consistit
et quatuor ostendunt illud gaudium esse glorios-
sum. i. p. ti. vi. c. v. §. iij. i.
Pastorum ecclesiarum vita vario modo descri-
bitur. infra sub p. scz prelatorum status. Et ter-
tia p. ti. xix. c. viij. §. ij. de bonis pastoribus.
Pastorum tabernacula describuntur ex canticis
Salomonis. Et quid significant hedi et. prima
parte ti. i. c. ij. §. v.
Paternitas quadruplex est veneranda. scz car-
nalis presidentialis. repal. sacral. prima parte ti
xiiij. c. iij. §. vi. Et de honore eorundez habes ibi-
dem. §. viij. et viij.
Parentalis amor magnus est. et tanto maior q
restrictior patetela et quare Et amor parentum
diutior est q filiorum et quare filij per plures an-
nos differunt in amore parentum. et amor pen-
ti qui no est a spiritus sancto inducit multa ma-
la et. i. p. ti. vi. c. ij. §. ij. de f.
Parentales familie que sunt. et quomodo cum
pueri non habentur a parentibus sunt affectadi
et. i. p. ti. viij. c. iij. §. ij. b.
Parentum primorum superbia in quo fuit. et eo-
rum superbia non fuit si impliciter grauius alijs
peccatis hominum. hoc probatur. Et superbia ei-
ue fuit grauius peccatum triplici ratione. et ade-
fuit grauius peccatum alia triplici ratione. secu-
da pte ti. iij. c. i. §. iij. p. totum
Parentibus quomodo licet in certis casibus fi-
lios exheredare. sed nolice heros factos mona-
chos repellere ab hereditate et. tertia parte titulo
x. ca. iij. §. iij. b.
Parentes quomodo providere debent. vario mo-
do filijs legitimis a illegitimis. tertia parte ti.
x. ca. iij. §. b. Glide in d. successione filiorum si-
ue heredu in. ibidem. §. iij. p. totum.
Parentes frangentes sponsalia filiorum suoz
quam penam incurrunt fm canones. iij. pte titu.
xviij. c. xxi. §. v. ibi. Uicesimusecundus.
Parentes quomodo tripliciter sunt honorandi
scilicet reuerentiam exhibendo. obedientiam fa-
ciendo. et in necessitatibus subueniendo. iij. pte
ti. v. c. ix. §. i. etiam. ij.
Parentum dilectio describitur vario modo su-
pra sub. d. scilicet Dillectio. per totum. Et quar-
ta parte titulo sexto capitulo quarto pagrapho
vii. viij. et nono.
Parentes quomodo se habere debent in regen-
do ad filios. et sunt tria ad que iuuenes naturali-
ter sunt inclinati. quomodo parentes ipsos rege-
re debent ab illis sibi caueat et cetera. quarta p-
te ti. secundo cap. v. §. tertio.
Parentes optimi et sancti quomodo habuerunt
filios pessimos et conuersos. et quomodo paren-
tes de filijs solliciti esse debent vt bona faciant et
mala caueat. iij. parte ti. i. ca. i. §. vi.

Propter parentum obsequia utrum ingressus religionis sit dimittendus et quodiu debet differre illud obsequium et tertia parte titulo decimo sexto c. ij. §. ij.

Pater familias quam prudentiam debet habere in gubernando familiam et quomodo se habere debet ad uxorem et. ij. parte. ii. §. ca. v.

Pater religionis primi qui fuerunt quomodo dicuntur celi. quomodo assimilantur onagris. et quare et quomodo illi suo exemplo mundum illuminauerunt et. ij. pre. titulo tricesimo primo. capitulo decimo. §. ij.

Pater misericordiarum deus. quomodo suos liberat a sex malis mundi prima parte titulo quinto capitulo. ij. §. ij.

Pater noster in missa breuiter et notabiliter exponitur tertia p. ti. xij. c. v. §. v.

Pater noster quomodo concordatur cum magnificat. in quo continetur materia vnius quadragesime. ij. p. ti. xv. ca. xxx.

Contra phariseos et hypocritas inuehit dominus. vij. maledictiones. et contra illos qui per ipsos figurantur. secunda parte titulo quarto capitulo. sexto paragrapho tertio. d.

Parvus beatissime virginis describitur per thema siue per modum sermonis quarta parte titulo quindecimo. c. xxi.

Paruulorum status. describitur qui se descendunt ad limbum. ij. p. ti. vij. c. i. §. ij.

Passio christi ad memoriam reuocata tripliciter bonum effectum facit in anima quarta parte ii. ij. cap. ij. paragrapho. ij.

Pascalis agnus moralisatur cum omni ritu comestionis et. prima p. ti. xij. c. v. §. vij.

Passiones iuuenum unde naturaliter proueniunt quomodo ab istis debent terribi per parentes et. quarta parte titulo secundo c. v. paragrapho ij. b. ena. §. ij. et quinto

Passiones anime que sunt et que causa ipsarum prima p. ti. sexto. ca. secundo.

Passionis tristitia quomodo et quare est moderanda. i. pte titulo vi. c. vi. §. i. b.

De pastoribus siue prelati vide varia. j. sub p. scilicet prelati. et tertia parte ii. xij. c. ij. quasi p. totum. Et. ij. p. ti. xxi. c. x. §. ij. de bonis pastoribus.

Patriarche et primates quomodo sunt maiores quam archiepiscopi et minores papa. que est differentia inter eos. qui proprie dicuntur primates. et habent quatuor privilegia et. ij. par. ti. x. c. ij. de pallio ipsorum vide ibidem §. ij.

Patriarcharum et episcoporum prius sacerdos quis proprie dicitur. cui confiteri possunt. et a quibus eos absolueret pnt. et. ij. p. ti. xvij. ca. ij. §. ij.

Patriarche et p. h. et quomodo xpm figurauerunt. quomodo et ceteri patriarche multum commendantur cum Jo. baptista. ij. p. ti. xxi. c. vij.

Patronatus que pias est quadruplex ius compete patronis. et patronus si laicus est et pntari. j. ij. menses. si ecclesiastica persona est tunc intra sex menses et. ij. p. ti. xij. c. xj.

Patronatus quomodo pntari si valens est et patronus non potest seipsum pntare et. ibid. §. i.

Quis patronatus transferret in alterum quatuor modis. vtrum possit pignori obligari. ad quos pertinet patronatus que eorum auctoritas et. ibid. §. ij.

Quis pntandi vix possit pretari a parrochianis in ecclesia parochiali. et plures sunt viae iure inuete. per quas ecclesie pntat de rectore et. ibidem paragrapho tertio.

Patroni quomodo debent habere sollicitam curam de ecclesiis. quomodo fit pntatio per patronos. et tribus modis spernitur patronus. ponitur desuper alii que questiones et notabilia. ibid. §. ij.

Patronatus translatio quomodo et qualiter fit et quoniam rationabile. et de venditione et successione transferentium et. ibidem paragrapho. v.

Patronus ecclesie qualiter quis sit. et quomodo et quare et. ibidem paragrapho sexto.

Questiones notabiles et varia ponuntur circa acquisitionem patronatus et. ibidem §. vij.

Patroni si discordant ille preficietur qui plurimum patronorum voces habet quod viterius ad longum declaratur et. ibidem §. octauo. et

Quis patronatus quare vendi vel emi non potest alias simoniam committit. quid est suspensio patronatus. et ex patronatu competit patrono quadruplex ius et. secunda parte titulo. i. c. v. §. xxiij.

Paupertas quomodo ponitur inter consilia domini. et ponitur circa ipsam aliquorum error qui et destruitur. quomodo paupertas in diuitiis sit consideranda. et que est bona et que non et. quarta parte titulo decimo capitulo tertio.

Paupertatem voluntariam sectando est quadruplex modus ibidem paragrapho. i.

Circa paupertatem christi et apostolorum quomodo fratricelli vario modo errabant. quorum errores etiam vario modo damnantur per vnam extraneam. et a quodam ordinis predicatorum ad longum declarantur ibidem capitulum. ij.

Paupertas vtrum facit essentialiter ad perfectionem. quomodo paupertas accipitur dupliciter et perfectio quedam personalis et quedam statuta ponuntur desuper sex conclusiones que et declarantur ibidem. paragrapho duodecimo.

Utrum habere aliquid in comuni diminuat de perfectione. ponuntur desuper tres conclusiones ibidem paragrapho tredecimo.

Utrum habere aliqua in comuni non diminuat statum perfectionis probatur ponuntur desuper alii que conclusiones que et notabiliter declarantur ibidem paragrapho quattuordecimo.

Utrum habere aliqua in comuni non diminuat de

De

perfectione status p̄latorum. probatur multi-
pliciter ibidem pagapho. xv.
Utrum christus et apostoli habuerunt aliqua in
communi. ponuntur desuper sex conclusiones.
que et vario modo declarantur ibidem. §. xvi.
Quod christus ab initio habuit dominium omni rerum
probatum vario modo et ad lōgum ibidem pagra-
pho. decimo septimo.
Quod habuit dominium acquisitum quarundam
rerum probatur vario modo ibidem. §. xvij.
Quod christus habuit dominium acquisitum aliquarum
rerum ex dono alterius probatur vario modo ibidem
pagapho. xix.
Quod apostoli emisertunt votum paupertatis probatur
multipliciter ibidem pagapho. xx.
Quod apostoli habuerunt aliqua in comuni quodrum
ad usum et dominium. probatur multipliciter ibidem. §. xxi.
Quod apostoli post resurrectionem et ascensionem christi
habuerunt aliqua in comuni. probatur contra
istam conclusionem vario modo ibidem pagra-
pho. xxi. et per omnes sequentes. §.
Pauperibus quibus datur iudiciaria p̄as sedem
di cum christo in iudicio et c. contra pre. xi. xxiij. capi.
xi. pagapho. vi. in medio et ante.
Paupertatis gradus qui sunt. quarta parte xi.
xv. cap. xxiij. pagapho. i. d.
Paupertas spiritus potest sumi et exponi triplici-
ter et bonum est regnum celorum. primo per veram humi-
litate. secundo per inordinari affectum remotionem. ter-
tio per totale mundi abdicacionem. quarta parte titu-
lo septimo cap. vi. pagapho. i.
Pauper superbus est. viij. abusus inter. xij. abu-
siones diuersorum. i. pre. xi. v. c. ij. §. viij. l.
Paupertas non causat perfectionem religionis.
quod paupertas dicitur instrumentum religionis. et
quod tribus gradibus religionis compertitur triplex
gradus paupertatis. tertia parte titulo xvi. cap.
primo. §. iij. b. c. per totum.
Paupertas in religione quomodo est seruanda
sine proprietate. qualiter circa ipsas peccatur. quod
de propriis bene proprium est mortale. et prelatus non po-
test hoc dispensare et c. tertia parte titulo. xvi. ca.
primo pagapho vndecimo.
Pauperibus quomodo et qualiter subueniendum sit
per elemosinam et per alia opera misericordie. ij.
parte titulo primo capitulo. xxiij. §. i. ij. et. iij.
Pauperibus non est danda elemosina pro oratione
ab eis faciēda tanquam ex hoc quis intendat emere
orationem eorum sed per beneficium gratuitum. ij. p.
titulo. i. ca. v. pagapho. xvij. c.
Pauperibus quomodo dominus est sollicitus ad pro-
videndum. quomodo ipse christus rex regum pauper fuit et
illam ostendit verbis et factis. vñ dicitur pauper
et vñ dicitur medicus et c. iij. parte xi. ca. i.

Peccata mortalia quomodo

assimilantur aliquibus bestis. i. pre. xi. i. cap. i.
pagapho. iij. post mediu.
Peccata commissa quomodo homo respicere debet et de ip-
sis satisfacere. i. p. xi. iij. c. vij. §. v.
Peccatum quomodo facit voluntatem hominis duram ut lapis. i. p.
xi. iij. ca. xij. §. ij. b.
De peccatis admittis et commissis et de omni ver-
bo ocioso quomodo de ipsis reddem? deo vñ in no-
uissimo. i. p. xi. v. ca. ij. §. xij. g.
Peccatum quod est et causa peccati potest esse triplex. scilicet in-
terior. exterior et inferior et c. i. p. xi. vi. c. i.
Peccatum actu quomodo est triplex ignorantia ibidem. §. i.
Peccatum ex malitia dicitur peccatum quod quis facit qua-
si sciens malum eligens. quomodo aliquo modo ibi est igno-
rantia. quoniam quis dicitur peccare ex passione. et peccatum ex ma-
litia est grauius alio peccato triplici ratione ibi-
dem. §. secundo.
Peccatum ex infirmitate vel passione dicitur et si-
militudine infirmitatis corporalis. quomodo passio im-
pedit rationem et passio impedit considerationem. triplici-
ter ibidem pagapho. iij.
In peccato quod gaudium sit. probatur ex sacra scriptu-
ra. quod gaudium ostendit esse insanum quattuor. p̄as
pre. xi. vi. cap. v. §. iij. c.
Peccati causa non est deus neque directe neque indirecte
Et quod deus dicitur excusare vel obdurare duo im-
portat. et tripliciter aliquid potest esse causa peccati. pri-
ma pre. titulo. xi. c. ij.
Peccatum vñ contingit esse causam alterius secundum quat-
tuor genera causarum. i. p. xi. vi. c. xij. §. vij.
Peccatum quomodo vario modo diffinitur secundum doctores
quomodo peccati vario modo consideratur. et que sunt cau-
se principales peccati. i. pre. xi. vij. c. i.
Peccata sex modis distinguuntur ab inuicem
scilicet ex parte reatus et pre. gradus et parte respec-
tus. ex parte notie. et pre. originis. et ex parte radi-
cis ibidem. §. ij. per totum
Reatus quid est. ad quas penas obligat pecca-
tum mortale. veniale et originale et peccatum mor-
tale siue actuale siue veniale. aliquando transit actu
sed remanet reatus. i. p. xi. vij. ca. ij. b. c.
Peccata quomodo diuiduntur in peccatum cogitacionis.
locutionis. et operationis. et aliquando addit peccatum
consuetudinis et sunt tria genera peccatorum. et octo
gradus peccati. et quomodo peccatum diuiditur secundum gra-
dus et c. ibidem. §. i.
Peccare quomodo homo dicitur in deum in proximum et in se-
ipsum et c. ibidem. §. ij.
Peccatum quomodo diuiditur in delictum com-
missionis. omissionis. et transgressionis. quare pri-
us est ommissio quam commissio vñ in quolibet
peccato sit aliquis actus et c. ibidem. §. iij.
Peccatorum sunt quinque radices. quare dicuntur
radices. et passio que est radix peccati quomodo
distinguitur ibidem. §. xij.
Peccata principalia et capitalia sunt septem ex

qbus alia omnia oriuntur. quare dicuntur capita-
lia et vñ procedunt et. ibidē. §. v.

Peccata mortalia siue capitalia quō figurantur
i septē gentibus que habitabāt i terra promissio-
nis. que est ista terra. cōtra que christ⁹ tria bona
homini fecit. que sunt iste gētes nomine. quib⁹
peccatis assimilantur ibidē. §. sexto.

Peccati mortalis nocumēta sunt. xiiij. que cu⁹
magna mala sunt. quomō cogit peccator deum
multipliciter orare et. ibidem. c. iij.

Peccati cogitatio quō fit ppter quattuor causas. s.
vel ad cogitēdū. cauēdū delectandū. et perpetrandū.
i. parte titulo secūdo cap. viij. §. nij. e. p. totū.

Peccatum originale

quid est fm Augustini et quid fm bea. thomam
et quid est materialiter peccatū originale. et qua-
re et. prima pre. ti. viij. ca. i.

Peccatū originale est vñum in essentia s. multi-
plex in effectu. quomō inficit plures potētiās a-
nime. et participat equaliter cū oib⁹ et. ibidē. §. i.

Peccati originalis pena q̄ est q̄tū ad animam
ibidem. §. ij.

Peccatū originale nūc tollitur per baptismum
in nouo testamēto. in veteri autē per fidem pa-
rentum. Et aliqua de circūcisīōe iudeorū ibidem
pagapho tertio.

Status puerorum descēdentū ad limbum qui
non sunt purgati ab originali. eorum status de-
scribitur cum duplici limbo ibidē. §. nij.

Beata virgo vñ cōcepta sit in peccato originali
desuperuide ibidē. c. ij. et. ij. p. totū.

Peccatum actuale di-

citur mortale ex eo qd priuat animā dei in habita-
tione per gratiam. ex qua anima viuit spiritua-
liter et de ipsa quinqs sunt videnda. prima parte
tit. ix. capitulo i.

Opinio stoycorū circa peccata que sunt. et que
quāta sit grauitas peccati mortalis. quādo circū-
stantie aggrauāt peccata. Et ponitur duplex opi-
nio de circūstantiis. quomodo peccatum vñum
est grauius altero ibidem. §. i. et. ij.

Nota. xvi. regulas vniuersales ad cognoscendū
ubi sunt peccata mortalia vel nō. Ad quid tales
regule valent ibidem. §. iij.

Peccati mortalis nocumētū quid est. et bonus
nature humane potest dici tripliciter. quattuor
sunt anime potēne. quomodo peccatū dicit ma-
culam in anima. et quare ista macula manet in
anima etiā trāskunte actu peccati ibidē. §. nij.

Peccata mortalia enumerantur per ordinē et q̄-
bus in figura figurabātur. ij. p. in plogo.

Peccata mortalia quō sunt septem capita dra-
conū. q̄b⁹ parat⁹ de dānatiōis ibidē.

Peccatū mortale cōmissum in die festo multo

grauius est q̄ alio die. pbat⁹. ij. p. ti. ix. ca. vij. §.
iij. post principium.

Peccatū mortale cognoscitur a re mali p quicq̄
regulas. ij. pte ti. xviij. c. xviij.

Peccati mortalis sunt tres differētie tanq̄ tres
mortes que tenentur p tres terminos. scz abi-
re. stare. et sedere et. ij. p. ti. iij. c. ix. circa medium

Peccata mortalia quomō assimilantur septem
vñs difficilimis. prima parte titulo quito para-
grapho sedecimo.

Peccata capitalia assimilantur septem demoni-
bus. ij. p. ti. xviij. c. v. §. iij. circa mediū.

Peccatum veniale vn-

te dicitur. Et aliquid potest dici veniale triplici-
ter et. i. p. ti. x. ca. i.

Peccatum veniale committi non potuit in sta-
tu innocentie vñ cōmuniter ponitur de quibus
sit intelligendum. et impossibile est qd peccatum
veniale sit in aliquo cū originali solo absq̄ mor-
tali et quare. prima parte titulo decimo capitulo
primo.

Peccatorū primi morus qui sunt in sensualita-
te sunt venialia. et quomō in homine est triplex
appetitus. quomodo aliquando preueniunt ius-
ticiū rationis et. ibidem. §. ij.

Peccatū veniale si effici possit mortale. qd veniale
fieri p mortale tripliciter potest intelligi. et act⁹
peccati dupliciter ad aliquid disponit et veniale
non potest fieri mortale nisi per accidens et. ibidē
pagapho tertio.

Peccati venialis effectus siue nocumentum est
multiplex. quomodo peccatum veniale dimitti-
tur. et contritio requiritur ad remissiōem venia-
lis. cōtritio pōt accipi tripliciter. et quando tunc
dimittitur et. ibidem. §. nij.

Peccata venialia dimittuntur octo modis. ver-
sus. Confiteor. tundo. aspergo. cōtritor. oro. Si-
gno. edo. dōno. per hēc venialia pono. Et quomō
plus p illos modos q̄ p alios ibidem. §. v.

Peccatuz contra natu-

ram est tertia species luxurie et grauiissimum su-
per omnē luxuriā. Et diuiditur in quattuor. s.
in molliciem sodomiam innaturalē et bestialem
que pluribus modis contingere possunt. Et qd
illozū grauius altero est. secunda parte titulo
quinto ca. quarto.

Occasio culpe abhominatē cōtra naturā quō in-
terpretatur p illud nomē iabim et. et post p mul-
ta exēpla et auctoritates ibidē. §. i.

Peccatorū talium grauitas et abhominatio
maxima quomodo comprehenditur in quinqs
que per ordinem enumerantur. et quare vocatur
cōtra naturam ibidē. §. ij. Septē notant q̄ aggra-
uat culpā illā ibidē. §. iij. in. ca. v. vi. et. viij. agitur

de incestu. supro. sacrilegio et raptu desup vide
in litteris sibi aptatis.

Peccatū contra naturā quō vario mō agitur in
matrimonio. et quō peccatū 7c. tertia pte titu.
primo. ca. ix. §. iij.

Peccatu in cōtra naturā faciēs quā penā incur
rit fm canones. iij. p. ti. xvij. c. xii. §. v. ibi. Tern?

Peccata clamata in ce
lum sunt homicidiuz. sodomia. et oppressio pau
perum secunda parte titulo. vij. ca. iij. §. ij. infra
principium.

Peccatum in spūm san
ctum describitur vario modo supra sub littera b
sez blasphemia. Et. ij. p. ti. vij. et. ix. p. totum.

Peccati status quomodo dicitur mare propter
iniquitatem. et quare pfundū. et qñ dicitur pec
catū in spūm sanctum. quō hō p timorem ab illo
se debet auertere 7c. ibid. ca. vij. §. i.

Peccata nostra varia quō sunt mundanda ad
modum purificatiōis indeoz. quia purgatio in
deoz significat purgatiōem nostrorū peccatorum
prima p. ti. xij. c. v. §. vij. p. totum.

Peccatū non dimittitur nisi restituat ablatum
est vna de regulis iuris que 7 declaratur prima
pte ti. ix. ca. vnico sub p. s. peccatū

Peccati venia nō datur nisi correctio. Est vna de
regulis iuris q 7 declaraf ibid sub p. s. Peccati.

Peccatū quodlibet quomodo execrat mentem.
quomodo homo per peccatum fit similis bestijs
et quomō p peccatum fit seruus diaboli et est in
ipsius potestate. secunda parte in prologo b c d.
Peccati defensio est octauus gradus superbie 7
in quibus hominibus magis reperitur ista de
fensio. ij. p. ti. iij. c. iij. §. xi.

Peccandi libertas est vnderimus gradus sup
bie 7 in quo p̄sistit ibid. §. xij.

Peccandi cōsuetudo est duodec im? gradus su
perbie. et quare et quomō est periculosa ibidem
paragrap. x.

Peccata dimissa quomodo redeunt propter in
gratitudinem. et quomodo dicuntur redire 7c.
ij. p. ti. iij. ca. ix. §. iij.

Peccati impedimenta duo sunt que hominem
terrere p̄nt. ij. p. ti. vij. c. i. §. i. d p. totum.

Peccati duricia vel obstinatio quomō est mul
tum periculosa. et multa sunt inducentia ad ca
uendum hāc duriciā. ij. p. ti. vij. c. ix.

Peccata siue vitia dominorū siue principū de
scribuntur vario mō. iij. p. ti. iij. c. iij.

Peccat religiosus grauius in eodem genere pec
cati mortalis vel venialis quod cōmittit q̄ la
cus triplici rōne. et quare citius resurgit. iij. pte
ti. xvi. c. i. §. vij. circa finem.

Peccatū quō dicitur in peccatū cordis oris.

et operis. et quomō inter se differunt. tertia pte
ti. xvij. c. xvij. §. vi.

Peccata dimissa a deo quō nūq̄ redeunt p cul
pam sequentem. nec quo ad penā. tertia parte ti
tulo. xix. c. i. §. iij.

Peccator resurgere potest sine dei gratia. proba
tur. iij. p. ti. ix. ca. v. §. ij.

Peccato q nemo potest resistere sine dei gratia.
probatu ad lōgum ibid. §. iij.

Peccatum quomodo timendum sit et vitādū.
ppter septem mala que peccatū facit siue indu
cit. et q deo peccatū displicet patet ex septem. iij
parte ti. xij. c. vi. §. i.

Peccatū quomō inducit homini septem nocu
menta. ideo timendū ibid. §. i. ij. iij. nq. v. vi. vij
et octauo.

Peccatorum nostrorum deo reddemus rationē
in nouissimo. nq. p. ti. xij. ca. ix. §. vi.

Peccata mortalia et venialia quō p̄nt purgari
p̄nt. iij. p. ti. xij. c. x. §. ij.

Peccata siue vitia mulierū describuntur in gene
re fm ordinē alphabeti ad apta. iij. p. ti. i. ca. xxi.

Peccata quō multiplicatur p amorē sui ipsius.
ij. p. ti. v. ca. xij. §. iij.

Peccatorum absolutio quō requirit cōtritiōem
7c. iij. p. ti. xij. c. xvij.

Peccatū mortale cōmissum in die festo multo
grauius est q̄ alias 7c. ij. p. ti. ix. c. vij. §. iij.

Peccator assimilatur mortuo ppter tria. s. ppter
cōsimilem defectū. ppter simile effectū. et ppter
cōsimile aspectū. i. p. ti. v. c. i. §. iij. c.

Peccator quō assimilatur pincerne pharaonis.
et quid desup significat tres ppagines. prima p.
ti. v. c. ij. §. ix. i. k.

Peccator decedens cū peccato mortali. oñditur
lex rōnibz ipm iustissime dānatum. prima parte
ti. v. c. iij. §. ij. b. p. totum.

Peccatū ē necessari? et vtilis timor dei. et qua
re. i. p. ti. vi. c. x. §. v. b.

Peccator veratur et detrimentū patitur in bo
nis spūalibz que sunt in triplici differentia. pri
ma p. ti. vij. c. iij. §. iij. in principio.

Peccator quō veratur in anime sepanone a cor
pe 7 refrigeriū b̄te n̄ p̄t. s. magis angustias. et ex
triplici ratione ibidem. §. quarto.

Peccator propter mortale a deo quomō puni
non solum in presenti sed etiā in futuro. et hec
pena est aliquo modo finita. et aliquo modo in
finita. i. p. ti. ix. c. iij.

Peccator quō magis expectatur ad penitentiā
et non reuertitur. tanto durius punitur. pbatu
varijs auctoritatibz. ibid. c. iij. §. nq. e.

Defleat peccator q̄ offendens in vno factus est
oim res? Est vna de regulis iuris. q̄ et declaratur
i. p. ti. ix. c. vnico. sub d. s. defleat.

Peccator quō in se bz triplicē defectū. quem nō

considerat ipse. ij. p. ti. v. c. xi. §. i.

Peccatores quomodo declinant finem omnium casus declinant. i. f. nro gto dno. et. ij. p. ti. ix. c. iij. §. i. e.

Peccator quomodo penam meretur pro peccato mortali. et quomodo deus recipit contritionem et. et quomodo ab illis ab soluitur et. iij. p. titu. xviij. c. xxi. §. iij. post medium. Peccatores virtutibus habent prudentiam. iij. p. ti. ij. c. i. §. iij. Peccatores quomodo habere possunt tres fructus penitentie. i. p. intellectus execrati illuminationem per voluntatis depravationem purgationem et per concupiscentie refrenationem. quarta parte titulo tertio capitulo. v. §. xviij. post principium.

Peccatores quomodo diligendi sunt ex charitate et que in ipsis odire debemus. quarta parte titulo vi. ca. quarto. c.

Peccator quomodo ostenditur esse fatuus. ex via ex cura. ex mensa. ex domo sua. ex pugna. ex gloria et ex opere. iij. pte. ti. xij. c. vi. §. vi. b.

Peccator quomodo spoliatur spiritualiter septem bonis a diabolo que figurantur per ornamenta templi. ibidem. §. vij. b.

Peccator quanto magis expectatur ad veniam et non reuertitur. tanto durius punietur. prima parte ti. nono. c. iij. §. iij.

Pecunia simoniace recepta pro ordine dato vel pro beneficio. vel pro sepultura. vel pro ingressu religionis. quid cum ipsa pecunia fieri debet. ij. p. ti. i. ca. v. §. vij. et alij. §. xii.

Pecunia potest dari vel recipi per spirituales res vel circa spiritualia et sine simonia quinque modis. ij. p. ti. i. c. iij. §. ij. b. p. totum. etia. §. i.

Pecunia bene uti quomodo hoc est actus liberalitatis. et duplex est usus pecunie. quare pecunia cadit sub ratione virtutis. et que pertinent ad istam liberalitatem. iij. p. ti. v. c. xvij. §. i.

Pecunie liberalitatis vide varia sub littera. l. f. liberalitas. Et ibidem. ca. xvij. p. totum. Et vide etia supra sub d. de divitiis et.

Pecunia licite potest recipi a scholaribus probatur. ij. p. ti. i. c. v. §. vij. f. g.

Pecuniales redditus virtuti licet hereditarie emere ad vitam et. ij. p. ti. i. c. vij. §. xv. et. xvi.

Pecunias habentes communitati ut redituarii siue camerarii. quomodo ipsi aliquando fraudem committunt. et quomodo et quando licite erigere possunt salarii suum. ij. p. ti. i. c. xvij. §. vij. c.

Pedagia qui habent imponere. et qui non nisi auctoritate superioris. que interduntur. et virtuti pedagium prohibiti recipiens sit excommunicatus. iij. parte ti. xij. c. iij. §. i. g.

Pedagia iniuste et sine causa imponentes et recipientes. rapinam committunt. religiosi et ecclesiastici non tenentur ad ipsa probare. ij. p. ti. i. c. xij. §. vi.

Pedagogorum et theologorum vocabula describuntur ibidem. c. xij. §. vi. et ultra.

Pellifices siue pelliparii quomodo aliquando

male exercent ipsorum officium. iij. p. ti. vij. c. iij. §. iij. i.

Penitentie dicitur esse tres conditiones ut quis in dei bonitate iustificetur. i. p. ti. xij. c. ij. §. vij. i. k.

Penitentibus quomodo utilis est timor dei. et que bona ipsis adducit. i. p. ti. vi. c. x. §. v. c.

Penitens quilibet quomodo se preparare debet ad mortem. quomodo facere debet confessionem quomodo satisfactionem. et que sacerdos aliquando ab ipsis debet querere et. tertia parte titulo xi. c. ij. p. totum.

Penitentia quomodo est sacramentum. quomodo est res et sacramentum et quomodo est tantum res. iij. parte titulo. xij. c. xvij.

Penitentie actus quomodo reuiuificat opera mortificata per peccatum ponitur desuper aliquae questiones. que et declarantur. quomodo quis resurgere debet per penam a peccato mortali ibidem. §. i.

Penitentia quomodo diffinitur secundum Gregorium et Ambrosium et. iij. pte. ti. xij. ca. xvij. §. ij.

Penitentie fructus siue effectus quis est. quomodo penitentia delet omnem culpam actualem. mortalem et venialem. Et quando unum peccatum dimittit sine alio ibidem §. iij.

Penitentie impedimenta que sunt. que impedimenta interiora penitentie. et desperationem venie inducunt tria et dantur tria remedia contra illa. et. ibidem. §. iij. et. v.

Penitentia quomodo habere debet tria genera partium scilicet partis potestialis. essentialis et integralis. ibidem. §. vi.

De penitentie primo integrali scilicet contritione confessione et satisfactione vide sub c. et f.

Penitentiam siue satisfactionem impositam post absolutionem debitam. factam in peccato mortali utrum in toto vel in parte tenetur homo iterare. iij. pte. titulo. xij. ca. xx. p. totum.

Penitentiam imponendo qualiter ibi se habeat confessor. ne auctoritas ecclesie vilescat. et ne potestas clauis contemnatur. pro peccato occulto non debet imponi penitentia manifesta. et prius debet iniungere penitentiam quam facere absolutionem ibi dem pagraphe primo.

Penitentiam vel satisfactionem impositam in mortali factam in toto vel in parte tenet homo iterare. utrum valet in foro ecclesie militaris. et quomodo per contritionem absoluitur quis a peccatis et. tertia parte titulo decimo septimo. capitulo. xxi. pagraphe quarto.

Penitentie effectus minister est sacerdos. quomodo est remissio peccati actualis et. tertia parte titulo. xij. c. ij. §. iij. d.

Penitentia solennis quomodo inducit irregularitatem. et quare. et pro quo crimine imponitur talis penitentia. tertia parte titulo vicessim octauo capitulo sexto. §. primo.

Penitens virtutibus magis debet esse deo gratus quam in nocens. iij. p. ti. v. c. xij. infra medium

Penitētia quomodo nou solum est sacramētū
sed etiam virtus quomodo ipsa diffinitur q̄ vir
tus specialis sit probatur q̄ nō ipsa p̄inet ad iu
sticiam vindicantiā ⁊c. n̄ij. p. ii. quinto capitulo
xiiij. §. primo. ij. ⁊. iij.

Penitentie virtutes siue vtilitates sunt virtu
tum restitutio. meritorū restauratio peccatorū
emūdatio. anime reuocatio. tribulationum cui
ratio. bonorum ecclesie participatio. ⁊ p̄miorum
preparatio ibidem. §. tertio.

Penitētie excellētia quomodo non solum patet
ex multiplici fructu. sed ⁊ p̄ncipaliter ex tribus
scilicet quia est in p̄ncipali potētia. quia est no
bis vniuersalis. ⁊ quia oīum virtutū prima ⁊c.
ibidem. §. quinto

Penitēs ⁊ q̄libet elect⁹ q̄ nō hēat moueri iter ti
morem ⁊ spem vt nec p̄sumat nec desperat ibidē
pagrapho sexto.

Penitentiu nuptie que sunt ⁊ quid significant
leptem idrie in illis nuptijs. n̄ij. p. ii. xv. c. xxxix.

Pro penitētia siue cōfessione q̄ nō n̄ij. d̄z erigi
lectica p̄te titulo primo. c. v. §. xvi. e.

Penitētia virtualis q̄ nō assimilatur nauī que
exigūtur ad v̄tā p̄niam secunda parte titulo se
cundo cap. i. §. xv.

Penitentis hominis fornicatio q̄ nō p̄ouenit ex
quattuor lectica p. ii. ix. c. xv. §. iij. circa medium

Penitentiam infructuosam quādo cōfiteus fa
cit de peccatis cōfessio. ⁊ vtrum talis teneretur
rare p̄niam vel cōfessionem secunda parte titu.
nono. c. viij. §. n̄ij.

Penitentem vel cōfitentem quādo non intelli
git cōfessor. quid tūc facere debet tertia p̄te titu.
xviij. ca. xv.

Penitentiarij in curia romana quā auctorita
tem absoluēdi h̄nt. iij. p. ii. xvij. ca. xiiij.

Penitēntiales canones qui sunt. ⁊ sunt numero
xvi. ⁊ p̄ ordinem declarantur tertia p̄te titulo
xviij. capitulo. xxi. §. v.

Pena sp̄nalis q̄ nō est intelligenda per distinctio
nem scilicet an imponitur a canone. an imponit
ab homine hoc declaratur prima parte titulo. n̄ij
capitulo. xiiij. §. ij. g. b.

Penarum benignior est interpretatio facienda.
Est vna de regulis iuris que ⁊ declarat. i. p. ii. x
c. vnico sub i. scz in penia.

Pena pro crimine exterius cōmissio est determi
nata a iure. q̄ nō illa subdistinguitur prima p̄te
ii. n̄ij. c. xiiij. §. n̄ij. b.

Pena grauis infligitur homini. non solum p̄
ter grauitatem culpe. sed etiam propter alias cau
sas. Et circa quantitātē peccati quadruplex gra
uis est attendendus ⁊c. prima parte titulo. xxi
mo quarto capitulo sexto. §. tertio g. b. i.

Pena ei quā meret peccator p̄ peccato mortali.
que est. ⁊ q̄ nō deus recipit p̄nitiōez ⁊c. ⁊ q̄ nō ab

soluitur a peccatis ⁊c. iij. p̄te ii. xvij. ca. xxi. §. n̄ij.
Pene quare ⁊ q̄ nō homini infligitur a deo. p̄t
p̄ra. iij. p̄te ii. xxi. c. i.

Penas infert deus bōi in p̄nti vita quinqz de
causis ibidem. §. primo.

Penam patitur quis a deo in p̄nti vita nō solū
pro culpa sua. sed etiam p̄ aliena ex triplici ratio
ne. ⁊ quare ⁊ q̄ nō hō sustinere debet ista p̄ntēter
tertia p̄te titulo. xxi. ca. i. §. ij.

Peccata dimissa a deo quomō nūqz redeunt p̄
culpam sequētem nec quo ad penam tertia par
te titulo vicesimonono capitulo primo. §. iij.

Pena nūqz infligitur p̄ culpa mērali t̄m. in foro
humano siue seculari siue ecclesiastico. Et culpa
exterior quo variatur quadrupliciter ⁊c. ibidem
pagrapho quarto.

Pena sp̄nalis que infligitur homini in foro ec
clesiastico est quadruplex ibidem. §. v.

Pene corporales que infligitur homini in foro
humano sunt multiplices ibidem. §. vi.

Pena substantie corporalis quomō infligitur homi
ni in foro ecclesiastico ⁊ seculari. ⁊ quare. ⁊ p̄pter
que ⁊c. ibidem §. septimo.

Pene ⁊ culpe hōis excusatiōes sunt septem. Et
postqz semel punitus est. non debet amplius pu
niri ⁊c. ibidem §. octauo.

Penis multiplicibz q̄ nō visitat deus in p̄nti et
in purgatorio ⁊ peccata puniuntur tripliciter ⁊
q̄ nō punit sciētes ibidem ca. secundo.

Penarum cōsideratio quas mūdani sustinent
pro peccatis ap̄implentis vel t̄palibz quomō est
remedium nostre patiētie. n̄ij p̄te ii. iij. c. viij. pa
grapho decimo octauo.

Pene infernales describuntur supra sub littera
i. scz infernus ⁊ sub littera d̄ scz dānatoz.

Pene tres sunt mulieri inflicte ex p̄te corporis. ij
p̄te titulo. iij. ca. i. §. ix.

Percussio duplex p̄bitetur clericis. ēps non d̄z
aliquē p̄ se verberare sed per aliūz quando quis
meruit q̄ nō vario mō d̄z corrigere subditos ⁊c.
tertia p̄te titulo decimotertio capitulo tertio pa
grapho nono.

Percutienas clericū vel religiosum q̄ nō ⁊ quan
do incurrit canonē tertia p̄te titulo vicesimoqz
to capitulo primo p̄ totum.

Perdere non debem⁹ timere bona terrena p̄pter
septem cōditiones terrenoz. n̄ij. p. ii. xiiij. c. ij. §. i
ij. iij. n̄ij. v. vi. ⁊. viij.

Perfectionem quomō attingere potest anima et
de mplici termino quē debz notare. prima p̄te
titulo primo capitulo. ij. §. quinto.

Perfectionis statu q̄ nō de⁹ vocat aliquos vt abra
hā. gen. xij. ⁊ q̄ nō significat statu religionis ⁊ p̄fer
tionis. i. p. ii. v. c. ij. §. vi. c.

Perfectionem trinā q̄ nō desiderat anima. prima
p̄te. ii. i. ca. ij. §. primo.

Perfectio virtualis est via qua immediate itur ad celū i q̄ consistit ista pfectio. q̄ sunt ipsi effectus et signa et q̄s ei? et. i. p. xi. v. c. n. ij. §. ij. Perfectio stat? est a xpo effectiue inchoatus quō nūc stat? sumitur. quid dicat perfectū. quō est in varijs statibz et. iij. p. in. plogo. §. v. et. vi. Perfecti et religiosi de quibus stare debent in iudicio siue cōcedere. iij. p. xi. vi. c. i. §. iij. b. Perfectio status in religione in quo consistit. Est. n. triplex pfectio. ad quā illarū ordinatur religio. sed et eius pfecta charitas dicitur triplex. iij. p. xi. xvi. c. primo b p totum. Perfectio status quādo quis dicit habere. quomodo aliqui sunt in statu pfectionis ut epi et religiosi et quare plus epi q̄ religiosi. et ad perfectiōnem pertinet aliquid tripliciter et. ibidem. §. i. Perfectiōnem religionis non minuit habendo aliquid in cōmuni ibidem. §. iij. Perfectus quomodo religiosus fit p̄ p̄fessionem que in diuersis religionibz diuersimode exprimitur ibidem. §. n. ij. ultra medium. Perfectio hōis in quo cōsistit imitando scilicet deū. n. ij. p. xi. c. ij. §. ij. circa mediū. Perfectio quomodo sumitur dupliciter. s. quedā psonalis. et quedā statualis. oue est perfectio p̄rie et que vie. et que naturalis. et quō religiosi et prelati debent esse pfecti. Et quomodo perfectio vario mō accipitur ibidem. xi. c. n. ij. §. xij. d. e. Perfectiōnis paupertas que est. et habere aliqua in cōmuni vtrum diminuit pfectionem et. habet desuper materia valde longa ibidem per omnes sequētes pagraphos. Peregrini et viatores etiā negotiatores si sine licentia curatorū pfecti sunt nō possunt ab alijs absolui sed si habeant licentiā pnt. iij. pte. n. xvj. capitulo quarto e. Pericula siue futura mala. quō quis ista respiciere d. i. pte. ii. iij. c. v. ij. §. vi. Pericula precauere et eis obuiare quō pertinet ad tertiam partē prudētie. et quomodo parimur in presenti vita picula ista i quadruplici pugna spiritali. quarta parte titulo secundo capitulo secundo pagrapho quinto. Pericula septem sunt in p̄nī vita que semper timeri debent. quarta parte titulo decimo quarto capitulo. v. ij. p totum. Periuri excluduntur a iuramento. et sic etiam excluduntur a iudicio et. secunda parte titulo decimo capitulo quarto. §. ij. c. Periuri grauiter offēditur ex quatuor scilicet q̄ ex eo deus inhonoratur. quia omni lege vitatur q̄ proximis dānicatur. et quia faciens multiplici pena castigatur. secunda parte titulo decimo capitulo septimo. Periurium quid est quia iste non excusatur a mortali. et tribz modis p̄rie q̄s periuriuz incurrit vnde et mortaliter peccat ibidē. §. i. Periuriū quomodo prohibetur omni lege scilicet intrinseca mosaica euangelica canonica et politica ibidem. §. secundo. Propter periuriū quare et quō proximus dānicatur. et non excusatur a mortali. et quid de exigente iuramentū vtrum peccet et. ibidem. §. iij. Periurium quō et qualiter multipliciter puniatur quō. s. in foro ecclesie. et quō in foro ciuili ibidem pagrapho quarto. Periurū. quam pena incurrit fm canones. iij. p. xi. xvj. c. xxi. ibi. Quintusdecimus. Permutationes bñficiorū et p̄bendarū describuntur supra sub littera b. s. beneficia. Et tertia pte. xi. c. iij. et. §. i. p totum. Persecutores quō sunt secūdi mali oporterat. in vinea dñi scilicet in ecclesia. et qui. et quō ecclesia dei passa est decem magnas persecutiōes et a q̄bo et. i. pte. ii. v. c. ij. §. viij. q. Persecutiōem patētes ppter iusticiā. qui et quō dicuntur beati. quomodo ipsorū est regnum celorum. et in quo cōsistit ista beatitudo quarta parte titulo septimo capitulo sexto. §. viij. Perseuerantia quid est. et circa que consistit. n. ij. pte. ii. iij. c. viij. Perseuerantie sunt duo extrema scilicet mollicies et pertinacia ibidē. §. i. Perseuerantie sunt quattuor effectus. habet enim sola optata ipetare. istaera i nostra mutare. acq̄sita cōseruare. et virtutes omnes in bono cōfirmare ibidem. §. secundo. Perseuerantia in auxilio dei et cetera quomodo dicitur tripliciter quarta parte titulo nono capitulo quinto pagrapho sexto infra p̄cipiū. Perseuerantia in bono quomodo est via qua immediate itur ad celūz prima parte titulo quarto capitulo. n. ij. §. ij. c. Perseuerantie laus in quo consistit secunda parte titulo. v. c. xij. §. n. ij. b. Personae ecclesiastice que dicantur. que gaudēt duplici priuilegio clericorū que sunt vere ecclesiastice p̄sone et que sub dubio tertia parte titulo. xxi. ij. cap. v. per totum. Personis ecclesiasticis manus violentas iniicientes excommunicati sunt maiori snia. tertia parte titulo. xxi. ij. ca. primo. Personas ecclesiasticas compellentes et eorum bona excommunicati sunt maiori snia. ibidem. c. xxi. xij. xxiij. xxiij. xxi. et sexto. Personarū acceptio in iudicio quō ipa p̄hibet. Et etiā ipa p̄hibet ex scriptura cū exemplo secunda parte ii. i. c. xij. §. ij. et. c. xx. Personalis vnitas p̄batur ex scriptura. et quomodo hec necessaria est ad peccatoris redemptiōne prima parte titulo sexto capitulo secundo §. quinto et sexto.

Participatoria manus quō describitur et quid significant eius quinque digiti siue modi. secūda pte titulo. ij. c. ij. §. viij.

Participatio quibus modis fit in rapinis. furis et c. ij. p. ii. i. ca. xij. xij. xij. et c. xv. Vide multa plura infra sub littera r. scz rapina.

Participare quis potest quadrupliciter cū excoī canf et c. ij. p. ii. x. c. i. et c. §. i.

Participātes cum iudeis circa casus p̄b̄itos quomodo sunt puniēdi. ij. p. ii. ij. c. ij. §. ij.

De participatiōe vsure siue cooperatione. quō quis tenetur ad restitutionem secūda parte titulo primo ca. nono.

Pertinacia est filia vane glorie que opponitur virtuti perseverantiē s̄m excessum. in quo cōsistit pertinacia. quis dicitur pertinax et c. secūda parte titulo quarto. c. vi.

De p̄tinacibus ponitur d̄rema ex psalmo quomodo pertinax cōparatur aspidi p̄pter tria. quō alī qui magni pertinaces fuerūt. et quō sc̄i viri caute d̄nt se a p̄tinacia ibidem. §. ij. ij. et c. ij.

Pertinax quomodo contemnit p̄lari fulminātiōem sententiā excoīmunicationis. quō assimilātur veneno ibidem. §. ij.

Pertinax quis dicitur. vnde dicitur pertinax. et vnde nascitur hoc vitium. quarta parte tituli. ij. c. viij. §. i. b.

Pestis nulla maior q̄ familiaris inimicus. et q̄ re. et questio quedam de Iuda. secūda parte titulo primo ca. xij. §. i.

Peritiones quomodo formare debemus ad deum et c. de sup̄ vide varia supra sub littera o. scilicet oratio. Et quarta parte titulo quinto capitulo octavo. §. ij.

Peri quomodo debet scientia a deo d̄sup datur modus et forma et c. ij. parte titulo quinto capitulo primo.

Pertus apostolus quomodo precessit alios apostolos in septē potestatibz. terna pte titulo. xij. capitulo tertio. §. ij.

Pictores non secūdū

quantitatē laboris. sed s̄m industriā erigere p̄nt salarū et quō et in quibus frequēter fraudem cōmittūt in suis opibz et c. terna parte titulo octavo capitulo quarto. §. xi. b.

Pictagorica p̄cepta que sunt et quomō sunt scienda quarta pte ii. v. c. x. §. ij.

Pietas quomodo diffinitur a Tullio et describitur tripliciter. s. p̄p̄e pro cultu et honore et c. et quō vnusquisqz ad eādem tenetur. ij. parte titulo quinto ca. nono.

Pietas quomodo requirit honorem parentū et iste honor tripliciter intelligitur scilicet eis reuerentiā exhibēdo obediētiā faciēdo. et in necessitatibz subueniēdo ibid. §. i. et c. ij.

Pietatis donum quomodo habet tres dignitates siue excellētiās scilicet q̄rum ad suam regulam. quantum ad suam differētiā. et quāquā ad efficaciam siue vtilitatē. ij. p. titu. xv. c. i.

Pietatis donum quomodo habet in via quinque actus. s. vnum principale. et alios quattuor secūdarios ibidem. §. primo.

Pietas quō remanet in patria q̄ vtilitas ipsi pietatis quō ad oīa v̄z et c. ibid pagrapho. ij.

Pignora vtrū licet emere a manifestis vsurariis secūda p. ii. i. c. viij. §. xij.

Pignus si aliquis accepit vtrū habuit emolūmentum temporale. si hoc egit contravoluntatem pignoris rutiū commisit. quid proprie est pignus creditor tenetur omnes fructus pignoris reddere. perceptis deductis et expensis in bona fide et c. ibidem capitulo. xv. §. ij.

Pigricia dicitur filia accidiē cui assimilatur et i scriptura pigricia frequēter sumitur p accidia et negligentia super omisiōne bonoz operum. ij. parte titulo nono ca. xij.

Pigricia ista siue tarditas ad bonū est mala et periculosa in tribus scilicet in exhibēdo se ad cōuersiōem in faciēdo cōfessiōem in p̄sequendo opationem ibidē ante primū pagraphū et post per totū etiā pagrapho sexto.

Pigricia in quo differt a negligentia. quis dicitur piger et c. ij. p. ii. ix. c. ij. §. i. c.

De pigricia vide supra sub n. scz negligentia et c.

Pigricia siue segnicies quō est species timoris naturalis et i q̄ p̄sistit et c. ij. p. ii. xij. c. ij. §. ij. f.

Ph̄sica scientia. i. naturalis scientia quid tractat. quomodo subdiuiditur et c. prima parte titulo primo capitulo tertio. §. i. b.

Philosophia vera in tribus consistit scilicet in religione moribus et doctrina et vario modo subdiuiditur et qui principaliter ipam āplexari sūt et quomodo periculosum est nimium insistere i doctrinis gētiliū. ij. p. ii. xi. c. ij. §. i. ij. et c. ij.

Philosophorum errores contra fidez vario modo describuntur in quibus ipsi errabant et c. ibid ca. v. per totū.

Pincerna pharaonis quos figurat et quid significant tres propaggines. prima parte titulo quinto capitulo secundo. §. ix.

Placere alteri potest

fieri quadrupliciter. quando istud fit bono modo et quando non et cetera secūda parte titulo decimo capitulo primo b c d e f.

Planete sunt septem quorum quilibet habet suum celum. per quod facit cursum suum. et quomodo vario modo habent influētiās super corpora humana et cetera. secūda parte titulo duo decimo ca. x. §. ij.

Planete quomodo circūdant solem et quid ista

significat. et ponitur. xij. signa zodiaci. et quomodo christus transiit per ista signa operando nostram salutem semper in medio. tertia parte titulo vicesimo primo. c. ij. §. ij. p. c. totum.

Platea in civitate est triplex. est enim platea nobilium et camporum. est platea artificum et mercatorum. est platea ludentium et templorum et quomodo in omnibus istis sit usus et solus secunda parte titulo primo. c. vi. §. ij. b.

Doctarum scientias siue eorum doctrinas vtrum liceat studere vel ipsis vtrum quomodo et quando et quando non et. ij. parte titulo tertio. ca. vij. §. vij.

Politica siue civilis ars describitur. et ostenditur omnem hominem naturaliter esse politicum et civilem. et quomodo omnis homo naturaliter est politicus et civilis dupliciter ostenditur. que sunt ad ista necessaria et. ij. parte titulo. ij. capitulo sexto. §. ij. vide etiam ca. iij.

Politialis unitas quomodo necessario est ad multitudinis directionem prima parte titulo sexto. ca. ij. paragrapho. v. b.

Pollutio nocturna vtrum sit peccatum. tripliciter de ea loqui possumus. aut secundum seipsum aut secundum causam suam aut secundum sequelam. Et potest esse triplex causa huius pollutionis. ij. p. ii. vi. c. v.

Pollutio extra vas debitum siue extraordinarie est peccatum morale. tertia parte titulo primo capitulo. x. §. vi.

Pollutio nocturna quomodo et quando impedit celebrationem vel communionem. pollutio potest accidere vni ex quadruplici causa. quando tunc impedit. que excipiuntur et. ij. parte titulo. xij. c. vi. §. x. c. per totum.

Pollutio in somnis quare in se non est peccatum i. p. ii. ij. ca. vij. §. ij. infra medium.

Poderib. et mensuris quo aliquando sit fraus que pena defraudantium. et quo et quando tales tenentur ad restitutionem. ij. p. ii. i. c. xvij. §. vi.

Populus siue disciplina et siue lege sunt due abusiones inter duodecim abusiones diversorum prima p. ii. v. cap. ij. §. vij. o. p.

Populare bellum quod periculosum est secunda parte titulo. vij. c. vij. §. iij.

Populus quid est secundum Tullium. et consideranda leges et iudicialia precepta vario modo describuntur. prima parte titulo decimo quarto capitulo. vi. §. iij.

Unde etiam infra sub p. scilicet de preceptis iudicialibus.

Portio legitima in testamentis est triplex. et ostenditur debet dividi inter heredes et. tertia parte titulo. x. capitulo. iij. §. ij.

Portio canonica describitur infra sub littera. f. scilicet. Sepultura.

Porticus quintuplex de quibus Iohannis. v. in quibus iacebat multitudo languentium qui

spiritualiter exponuntur. et qui spiritualiter in istis porticis iacent infirmi. prima parte titulo. ij. c. ij. §. ij. ij. n. ij. v. et sexto.

Porte hierusalem sex describuntur. et quid spiritualiter significant prima parte titulo secundo capitulo. ij. §. vij.

Possessor male fidei illo tempore non prescribit. Est una de regulis iuris que et declaratur prima parte titulo vicesimo capitulo. unico ibi p. f. Possessor.

Sine possessione prescriptio non procedit. Est una de regulis iuris que et declaratur ibidem sub f. scilicet. Sine possessione.

Pro possessore habetur qui dolo desit possidere Est una de regulis iuris que et declaratur ibidem sub p. f. Pro possessore.

Possessionis usus quomodo describitur que et ulterius declaratur. tertia parte titulo tertio capitulo tertio. §. secundo.

Possessio civitatis describitur pulchre secunda parte titulo primo. ca. xij. §. vij. et vij.

Possessiones ordinis fratrum predicatorum describuntur. vtrum scilicet licet habere et. tertia parte titulo. xvi. c. i. §. xij. et xij.

Circa possessiones et usus rerum et communicatio nem ad invicem. quomodo lex antiqua circa ista varia statuit. prima parte titulo. xij. capitulo vi. §. ij. b. c. d. e.

Postulatio prelatorum describitur vario modo sub littera e. f. Electio. Et tertia parte titulo decimo nono. c. tertio.

Potentie anime describuntur supra sub littera a. scilicet Anima.

Potentie animales cum naturales sunt secundum augustinum. sunt bona media. quibus bene et male vtrum possumus. et he sunt tres principales que vario modo declarantur. i. p. ii. vij. c. ij. d. p. totum.

Potestas sacramentalis est triplex. scilicet auctoritatis excellentie. et ministratio. quo deus si vel alia qua servavit. quomodo alijs de diversis potestatem dedit et. ij. p. ii. xij. c. xij. §. v. b. c. d.

Potestatis abusus quo sit per pravam adaptionem per pravam executionem et per pravam intentionem ij. p. ii. xij. c. ij. §. i. b. p. totum.

Pras pape dicitur supra sub littera p. f. Pras septuplex data fuit apostolis a christo. scilicet baptizandi. predicandi. soluendi. ligandi. et confirmandi et. ij. parte titulo xij. ca. ij. §. i.

De potestate siue dominio videtur supra sub littera d. scilicet dominio.

Potestas qua quis alijs preest donum est non parum a domino concessum quod probatur. quomodo in hoc habent quandam similitudinem cum deo. et quomodo hec potestas siue dominium sepe per peccata tollitur. probatur prima parte titulo. vij. c. ij. §. i. d.

Potestas pape describitur supra.

Potestas pape describitur supra.

Potestas pape describitur supra.

Potestas pape describitur supra.

Practica unde dicitur

in quibus scientijs diuiditur et prima parte ti.
i. ca. iij. §. ij.

Prebende canonice et beneficia describuntur va-
rio modo supra sub littera b. scilicet bñficiū Et
ij. p. ti. xv. ca. i. ij. et ij. p. totum.

Prebendari in duabus ecclesijs in qua tenent
dicere horas canonicas. ij. p. ti. xij. c. iij. §. i.

Precepta moralia legis

vetere in cōmuni describuntur. et vtrū cadunt
sub pcepto et. i. p. ti. xij. ca. iij.

Precepta moralia sunt de actibus virtutis sed
actus humanus non potest esse virtuosus nisi
fiat cum debito modo. modus virtutis consistit
in tribus et. ibidem. §. i.

Precepta moralia quomodo sunt de his que p-
tinent ad bonos mores qui. s. cōueniunt cōm. pñt
tamen diuersimode diuidi ibidē. §. ij.

Preceptorum observatio erit cū dilectiōe et ser-
uās quodcūq; preceptorum nō existens in cha-
ritate damna. et. Actus charitatis potest dupli-
citer accipi. quare ista pcepta oportet sp. custodiri
quō in ipsis fieri dō dispensatio ibidē. §. iij.

Preceptorum moralium fundamentū et prin-
cipium charitas est. et instantū aliquid cadit sub
pcepto inq̄rum habet rōem debui. et illō debi-
tum est duplex et. ibidē. §. iij.

Decalog⁹ qui continet decem pcepta ostendi-
tur ex scriptura. quō ista pcepta sunt seruanda
et de peccato trāsgressiōis. et quare non plura vel
pauciora pcepta fuerunt data et. ibidē. §. v.

Precepta moralia quō ipsa addita sūt in decal-
ogo. et que sunt et de quibus tractant. que p om-
nia fundantur et probantur ex scriptura ibidem
paragraphe. vi.

Precepta decalogi de-

scribuntur. quorum tria pertinet ad dei dilectio-
nem. primum est. Non habebis deos alienos co-
ram me. et super ponitur thēma et declaratur. i.
p. ti. xij. ca. iij.

Preceptū primum pagani antiqui trāsgrediebā-
tur scilicet faciendo deos alienos. ita nunc mali
fideles eos imitantes similiter colunt et. ibidē
paragraphe primo

Quattuor sunt rationes quibus exclusio cultu
falsoz deozum debemus vtrūq; tenem colere. que
declarantur et probantur ibidem. §. ij.

Preceptum secundum erat. Non assumes no-
men dei tui in vanum. quomodo peccatores cō-
tra hoc pceptum faciunt. et quomodo nomen
dei sumitur ad quattuor. scilicet ad sanctificatiō-
nem. confessiōem. auxiliij imploratiōem. et ad di-
cni nominis cōfirmatiōem. ibidē. §. iij.

Preceptum tertium erat. Memento ut diem sab-
bati sanctifices. pceptū erat filijs israel sabbatū
custodire ppter quattuor rōnes. et opus quod fie-
ri debet in die festo ut sanctificetur est quadru-
plex ibidem. §. iij.

Preceptū quartū erat. Honora parētes. quare
ponit pceptū de honore parētū. et debitum filij
ad patrē est adeo manifestū q nulla pñt tergiuer
sanctiōe negari. et quare ibidem. §. v.

Paternitas venerāda ē. quadruPLEX. scilicet carnalis
psidērialis. tpalis et sacramentalis. et q filij istis
parētibz facere dñt et. ibidem. §. vi.

Parētes quō dñt a filijs honorari. Hic honor
est quadruPLEX. scilicet reuerētie. obediētie. bñficiētie. et
tolerātie ibidem. §. vij.

Primum illoz vario mō describit. qui seruāt istō
quartū pceptū ibidem. §. viij

Preceptū. v. erat. Nō occides. quō et de q̄bo occi-
sio intelligit. et triplex error desup describit. Et
homicidiū ppetrat quattuor modis ibidem. §. ix.

Preceptū. vi. erat. Nō mechaberis. que pñt in-
cluditur sub mechya q̄druple fit q̄s maculat.
p luxuriā faciens cōtra hoc pceptū. Sūt aut̄ dis-
uerse spēs luxurie. Et vir qui adulterat tria ma-
la facit. et similiter mulier. i. p. ti. xij. c. iij. §. x.

Preceptū. vij. erat. Nō furtū facies. quid intelli-
gitur furti nomine. et quattuor modis fit cōtra
hoc pceptum. que quattuor adhuc vario mo-
do subditur ibidem. §. xi.

Preceptum. viij. erat. Non loqueris contra fra-
trem tuū falsum testimonium. mēdaciū est vis-
tādū ppter tria. et quadruPLICITER fit cōtra b pceptū
tum. Non loqueris falsum testimonium ibidē
paragraphe. xij.

Preceptum nonum erat. Non cōcupisces rem
proximi tui. propter quattuor rationes debet q̄
abstinere ab ista concupiscētia. et tripliciter talis
cōcupiscētia rerum est peccatum mortale ibidē
paragraphe. xij.

Preceptum decimum erat. Nō desiderabis vx-
orem proximi tui. duo in hoc pcepto intelligun-
tur. quid intelligitur per coniūm et quid per vx-
orem et huius concupiscētie est multiplex grad⁹
ibidē. §. xij.

Precepta omnia homo implere non potest sine
dei gratia. ostenditur et. p. bñf. iij. p. ti. ix. c. v.

Precepta ceremonia-

lia legis moysi oīno cessant in nouo testamento
et seruari non debent. sed solū q̄tum ad moralez
expositiōem et quō pcepta ceremonialia determi-
nant moralia et. i. p. ti. xij. c. v.

Precepta ip̄a ceremonialia sūt illō osee. viij. ca.
quō sunt multiplicata. et ista pcepta ceremonialia
diuiduntur in quattuor genera ibidem. §. i.

Sacrificia veteris legis quare sunt instituta et

quid significant. et assignatur triplex ratio illorum quare talia animalia vel alia offerebantur et genus sacrificiorum est triplex. i. pre. ii. rñ. c. v. §. ij.

Preceptorum ceremonialium secunda pars est quod dicitur sacrificia que pertinebant ad replum et vasa eius. et est triplex replum. scilicet materiale spirituale. et supernaturale. quibus figuratur et quomodo distinguebat templum etc. ibidem paragrapho tertio.

Preceptorum ceremonialium tertium genus consistebat in cibis in vestibus et quibusdam alijs prohibitis. huius obseruantie in cibis et vestibus triplex ratio potest assignari. et animalia iudeis prohibita quid nobis spiritualiter significat etc. ibidem. §. nñ.

Preceptorum moralium quartum genus erat sacramentorum que tunc erant signa sacramentorum rerum que dicuntur ista sacramenta. et quedam sacramenta pertinebant ad totum populum. et quedam ad ministros que spiritualiter exponuntur ibidem. §. v. In sexto. §. habetur de circumcisiōe. de ipsa vide supra sub littera c. scilicet Circūcisio.

In septimo. §. habetur de agno pascali et sua commestione. de ipso vide supra sub littera a. §. Agn?

In octavo. §. agitur de purificatione iudeorum que nobis spiritualiter moralisatur. de ipsa vide infra sub purificatione.

In nono. §. agitur de consecratione sacerdotum etc. et quid nobis spiritualiter significat. de supra vide infra sub f. scilicet Sacerdotum. Que omnia pertinebant ad precepta ceremonialia.

Precepta iudicialia legis

moysi ubi originaliter habentur. et in tribus differunt iudicialia a ceremonialibus. prima parte titulo. rñ. c. vi.

Preceptorum horum moralium sit quadruplex distinctio secundum distinctiōem ordinacionis humane et quomodo ecclesia aliqua de istis preceptis sumpsit et que ibidem. §. i.

Iudicialia precepta legis moysayce describuntur que pertinent ad principes. et quomodo circa bonam ordinacionem principum duo sunt attendenda. et quomodo aliqui ex diuina ordinacione sumpserunt principatum et quomodo se reges et principes hinc debent. ibidem. §. ij.

Precepta iudicialia describuntur quantum ad populares secundum Tullium. ad rationem populi pertinet communicatio ad inuicem que est duplex. quomodo lex statuit possessiones. et quomodo lex statuit subuentionem et ocio genera penarum ibidem §. tertio.

Precepta iudicialia describuntur que respiciunt extraneos cum extraneis potest esse conuersatio dupliciter et tripliciter offerebatur iudeis occasio ut cum extraneis pacifice communicaret etc. ibidem. §. quarto.

Precepta iudicialia describuntur quantum ad domesticos ut filios uxorem et seruos. quomodo bene sunt regendi. et quomodo in domestica com-

munionem sunt tres combinationes ibidem. §. v.

Precepta ecclesie descri-

buntur quando obligant ad morale. et aliqua vniuersalia sunt que extenduntur ad omnes fideles et aliqua ad certos statum personarum et sunt numero rñ. i. parte titulo. rñ. c. unico. §. rñ.

Precepta et mandata dei et ecclesie vel prelatorum quomodo distinguuntur vel intelliguntur etc. de supra vide supra sub m. scilicet Mandata. Et. ij. parte ti. nñ. ca. ij. §. ij. et. ij.

Precepta negativa et affirmatiua quomodo inter se differunt. et quomodo et quando homines obligantur ad ea. ij. p. ti. ir. ca. vi. c.

Preceptum quod dat prelatus in visitationibus monasteriorum vel alias quod sibi dicatur. quod si quis scierit aliqua ad corrigendum etc. quomodo istud preceptum sit intelligendum siue suadendum etc. ij. parte ti. ix. ca. vi. §. nñ. d. aliquantulum infra.

Precepti summa quomodo consistit in maiestate. obedientia et in necessitate precepti tertia parte titulo nono. c. rñ. e. f.

Precepta que ponuntur a beato augustino in regula quomodo intelliguntur. tertia parte titulo rvi. ca. i. §. v. circa medium.

Precepta que ponuntur in regula beati Benedicti quomodo intelliguntur. tertia parte titulo rvi. ca. i. §. vi.

Preceptis prelatorum quomodo et quando quis non tenetur obedire. ibidem. §. nono principaliter tamen ultra medium.

Preceptorum positiuorum quam potestatem et iurisdictionem habet papa. ij. p. ti. rñ. c. ij. §. ij.

Precepta dei homo non potest implere sine ipsius gratia. hoc probatur quarta parte titulo nono capitulo quinto b.

Precepta pictagorica que sunt et quomodo sunt fugienda. nñ. pte ti v. ca. ix. §. ix.

Precepto ecclesie vtrum satisficit qui semel comecat in anno etc. ij. pte. ti. ix. ca. ix.

Preceptum et consilium quomodo differunt a seipsis etc. i. p. titulo. xv. ca. i. §. vii.

Preceptum quomodo sit audire missam in die festo. Et circa istam materiam ponuntur quedam questiones et dubia. Et qui excusantur ab isto precepto. secundum pre. ti. ix. c. x. §. i. etiam. ij.

Preceptum ponit per secundam filiam luxurie. quomodo exeat et ex alijs peccatis procedit. in quo consistit. ad pertinet ad precipitandem. et ipsa describitur et declarat per verbum psalmiste. ij. pte. ti. v. c. i.

Preceptum in verbo cordis in quo consistit. quomodo pertinet ad de deliquit. et quomodo de ad similitudinem in rebus corporalis libo quasi similitudinarie etc. ibidem. §. i.

Preceptum in verbo oris precipue in tribus vbi caput. scilicet in pferendis sententijs in dubijs decidendis et in secretis edicendis ibidem. §. ij.

Precipitatio quō sit in ope et quō sit domāda si
ue cōsideranda ibidem. §. iij.

Predicationis negligē

ria q̄ peccatum sit probatur. que negligentia
tripliciter cōmittit. s. predicationi non intēdendo
predicationem non retinendo vel non faciendo.
secunda parte titulo nono ca. vndecimo.

Predicationis negligentia quomodo commit
titur circa illum qui altitit predicationi sed mēs
extrauagatur. et circa alias vanitates mundi vel
curiosa querendo. Et plus prodest predicatione q̄
sumptio corporis christi et. ibidem. §. primo.

Predicationis negligentia quomodo commit
titur in non audiendo sermones et principaliter
circa quos et fructus verbi dei sunt. ij. q̄bō omni
bus prouentur qui non audiunt sermones sed ne
gligunt ibidem paragrafo ij.

Predicationis negligentia quomodo commit
titur in non retinēdo vel nō faciēdo. dant plures
in exemplum qui predicationem audiebāt. Et
quomō ignorātia non excusat et. euz notabili ex
emplo in fine ibid. §. iij.

Predicatio verbi dei quō bēt. xx. privilegia. iij. p.
te titulo. xviij. c. i. §. ij.

Predicatio quare interdicitur mulieribus q̄
non p̄dicēt. ij. p̄te. xviij. ca. ij. §. i.

Predicatorum status

describitur per thema ex psalmo q̄bō et de ipsis de
claratur. ij. par. ti. xviij. c. i.

Predicator quō assimilā celo et ut digne p̄dicet
quō d̄z b̄te cōdinōes celozū spūaliū et. ibid. §. i.

Predicator quō debet p̄dicatōez enarrare alio
q̄ audietes intus intelligāt et gustant per deo
tionem. Et predicatione habet. xx. privilegia. tertia
parte ti. xviij. c. i. §. ij.

Predicator quomō debet enarrare gloriam dei
ibidem paragrafo tertio.

Predicatores siue inq̄sitores quomō se habere
debent in inq̄sitiōe cōtra hereticos ibid. c. ij.

Predicatio describitur p̄ thema quod et de ipsa
declaratur ibidem. §. iij.

Predicationis excellētia que est siue in quo cōsi
stīt quō est principii in ecclia et quare est multis
privilegijs dotata. et quō p̄dicatores dicūtur an
geli et. p̄lxre et. ibid. ca. iij. §. i.

Predicator ut digne p̄dicet quō habere debet di
lectiōem interi⁹ ardentiē. exteri⁹ cōuersantiōem
relucētem. et cognitiōem sciētiē competentem
ibidem cap. iij. §. ij.

Predicationis agna materia que esse debet. quō
debet predicare. si mēdaciū sciēter p̄dicat mortu
liter peccat. q̄ ē vera materia p̄dicationis. et quō
xpm̄ tripli⁹ cognoscere debem⁹ in sermone. ibidem.
ca. iij. paragrafo. iij.

Predicatio quō fieri d̄z cū debitis circūstātijs et
cū discretiōe. et quō p̄dicator iducere d̄z populū
ut faciat q̄ p̄dicat ibid. c. iij. §. iij.

Predicator a q̄bō describo se cauere d̄z in p̄dicā
tō sunt nūero. x. et p̄ ordinē d̄clarantur ibidem.
ca. iij. p̄ totum.

Predicationis vera forma q̄ est. et ponūtur septē
modi p̄cedēdi in p̄dicatōe q̄ pulcre et notabilē
declaratur ibidem ca. v. p̄ totum

Predicationis materiā quō q̄bō dilatare et li
bris autēti⁹ ecclie et ap̄o. triphibis daf sup hoc va
rius modus ibid. ca. vi. p̄ totū.

Predicādi prātē quō et q̄n xps dedit suis disci
pulis. iij. p. ii. xij. c. iij. §. i. c.

Predicator vel theolog⁹ h̄ns multos libros ex
q̄bō fructificat vtz debeat illos v̄dere famis tpe
et dare indigētib⁹. ij. p. ii. c. i. §. iij.

Predicatori p̄ p̄dicatōe nō h̄ pecuniā recipe s̄
h̄ victū recipe et. ij. p. ii. c. i. §. i. xij. d.

Cōtra p̄dicatores p̄latos ecclia et religiosos iue
bit d̄ns. vñ. maledictiōes. ij. p. ii. c. i. §. iij.

Predicatorum fratru

describūtur varia et gloriosa privilegia ad lōgum
valde et similiter soroz vbi in multis sunt grano
se privilegiati i p. ii. xij. ca. ij. p̄ totū.

Predicatores fratres et minores sunt ita priuile
giati q̄ nec rōe delicti vel cōtract⁹ p̄nt cōueniri. i
p. ii. xij. sub vnico. c. §. iij. ante immediate.

Predicatores fratres q̄ vadūt et cōuersant ap̄o
vsurarios qui nō h̄nt nisi de vsuris. vel ap̄o rap
tores ut eos ducāt ad restitutiōem siue per p̄di
candem siue p̄suasiōem quō hoc sit intelligēdū.
ij. p. ii. c. i. §. iij. xviij. circa finē.

Predicatores fratres et minores quō gloriātur de
duplici v̄ore. i. d̄ya et radice itelligētes p̄ealib⁹
vitiā actiua et cōtēplatiua. et de primis eorūdem
patrib⁹. quō fratres minores in aliq̄bō errāt et de
carmelitis et augustiniū aliq̄ba babea. ij. p̄te
ii. ca. iij. §. ij.

Predicatores q̄n et quō tenent dicere vigilias
mortuorum et. ij. p. ii. xij. c. iij. §. iij. circa finē

Predicatores quō tenent ad canonicā portiōem
et quomō nō declaraf pro ipsis notabiliter p. xvi
in tabilia. iij. p. ii. x. ca. v. §. vñ. p̄ totū.

Predicatores quō et quare habent mediaz pau
p̄iatē. ij. p. ii. xvi. c. i. §. iij. modici sup ante finē

Predicatores fratres quō militant sub regula
beati augustini quomodo differunt ab alijs reli
osis in constitutionibus. tertia parte titulo. xvi.
capitulo primo. paragrafo. v.

Predicatores fratres quomodo caute profitent⁹
tur. quia scōm regulam. et quomodo transgressi
o ipsorum non obligat eos ad culpam sed ad
peneam. tertia parte titulo decimo sexto. capitu
lo primo paragrafo quarto ultra medium.

Predicatorum fratrum constitutiones in prologo habentur circa finem. quod constitutiones ipsorum non obligant eos et. nisi ex contemptu. quis sit iste contemptus. et quomodo et quoniam est mortale. tertia parte titulo. xvi. ca. i. §. nono. c.

Predicatores fratres quare obligantur ad maiorem paupertatem quam monachi. tertia parte titulo. xvi. ca. primo paragrapho. xi. circa medium.

Predicatorum fratrum ordini utrum licet habere possessiones et redditus annuales in comuni et. iii. par. ii. xvi. ca. i. §. xij.

Predicatores fratres adire possunt hereditatem parentum ex privilegiis Clementis quarti. imo nec possunt ex hereditate. vi. xix. q. ii. c. fi. iii. parte ii. xvi. capitulo i. §. xij. ibi Nota septimo.

Predicatorum fratrum constitutio in aliquibus passibus declaratur. et principaliter qualiter peccant transgrediendo precepta in virtute spiritus sancti vel pena excommunicationis. quoniam constitutiones ligant ad culpam. Et utrum tenentur facere contenta in regula et constitutionibus eorum et. iii. parte ii. xvi. c. i. §. xij.

Predicatorum fratrum et minorum sorores que dam profiteri possunt ante annum si etatem habent. probatur tertia parte. titulo. xvi. capitulo tertio ante medium.

Predicatorum fratrum regularis observantia et religio perfectior est alijs religionibus non mendicantibus. et quare. et non solum ipsi fratres carthusien. sed cuiuscunque ordinis fratres ad ordinem predicatorum venire possunt. et non e converso. Et ex predicatorum ordine exeuntes ad aliam rem ordinem quam penam incurrunt et quomodo sint revocandi et. iii. p. ii. xvi. c. ii. §. ii.

Predicatores et minores possunt ubicunque sint in altari portabili celebrare absque episcoporum locorum licentia. sine parochialis tamen preiudicio. iii. parte titulo. xvi. c. nono. paragrapho. i. §. medium.

Predicatores et minores quomodo audire debent confessiones preterea de. Dicitur. tertia parte titulo. xvii. ca. octavo.

Predicatores presentari quomodo differunt a curatis in potestate audiendi confessiones et quod durat potestas eorum audiendi confessiones et tertia parte. titulo. decimo septimo capitulo decimo.

Predicatores quomodo habent varias indulgentias pro eorum sermonibus. tertia parte titulo. xvii. ca. i. §. ii. ante finem.

Predicatorum et minorum ordinum fratres electione. provisione. postulatione. siue vocatione ad prelaturam extra ordinem suum in discordia facta. ius aliquod acquiritur. nec ipse consentire potest sine licentia habita. tertia parte titulo decimo nono. ca. ii. §. vii. in principio.

Fratres et sorores de tertia regula beati domini sub quo papa sunt primo approbati. quando et quare instituti sunt quem habitum debent portare.

quomodo debent vivere. quantum peccant transgrediendo regulam. ut morari possunt et. iii. parte ii. xvi. c. v. §. v.

Magister ordinis predicatorum in toto ordine et quilibet prior provincialis et eius vicarius in sua provincia possunt fratres suos per sedes apostolicas deputatos ad predicandum crucem vel ad inquirendum contra hereticam pravitatem revocare et removere et. iii. p. titulo. xvi. c. octavo ultra medium.

Predicatores excommunicantur cum alijs mendicantibus capientes loca ad habitandum vel dimittentes sine licentia pape quomodo ipsi fratres edificare possunt in locis suis et. et quando mutant loca quid secum portare possunt et. ibidem capitulo sexagesimo.

Fratres de tertia regula beati domini audire possunt divina tempore interdicti ibidem capitulo sexagesimo secundo in fine.

Intrantes monasteria monialium ordinis predicatorum excommunicati sunt maiori sententia in casu non concessio et de quibus intelligitur. tertia parte titulo. xvi. paragrapho. lxx.

Facientes libellum famosum vel cantilenas contra dictos fratres similiter excommunicati sunt ibidem dicentes vel defendentes quod dicti fratres non sunt in statu perfectionis. similiter excommunicati sunt ibidem.

Qui exercent violentias in locis fratrum predicatorum et minorum similiter excommunicati sunt ibidem. Heretice apud se apostatas ordinis. similiter excommunicati sunt ibidem et.

Item fratres minores recipientes fratres predicatorum ad eorum ordinem sine licentia pape. similiter excommunicati sunt ibidem.

Magistri rectores artium et scolares studij parisiensis publice vel occulte fratres predicatorum et minores a consortio universitatis excludere moluntur ibidem capitulo septuagesimo.

Predicatores non possunt excommunicari nec suspendi nec interdicti ab episcopis vel alijs prelatibus ecclesie nisi super hoc habeant speciale auctoritatem a papa cogi non possunt ut episcoporum constitutionibus subiiciantur. et multi doctores in iure hoc probant. iii. p. ii. xvi. ca. lxxv. §. i. ultra medium.

Predicatores ex speciali privilegio possunt absolvere seculares ab excommunicatione. ingredi volentes ipsum ordinem nisi casus esset pape reservatus. iii. p. ii. xvi. ca. lxxvi. ibi septimo excommunicatus.

Predicatores quoniam absolvent possunt suos ab excommunicatione irregularitate suspensione et. et eos qui ad ipsum ordinem ingressi sunt. et quoniam cum illis facere debent et. iii. parte ii. xvi. c. lxxvii. §. i. ibi magister ordinis.

Predicatores qui privilegia habent tempore interdicti quoniam in decem fuere debent. excipiunt tres casus in quibus aliquis vel aliqui excipiuntur ab ipsis privilegiis. quoniam

diuina celebrare possunt cū ministris ponūtur
varij casus circa istam materiam ꝛ. tertia parte
titulo. xvi. c. v. §. primo.

Predicatores nō pñt suspēdi a quocūq; prelato
ꝛ si fecerit irritū est ꝛ inane. Et quomodo absol-
uere pñt fratres suos a suspensione ꝛ cetera. iij.
parte titulo. xviij. c. nq̃.

Magister iobānes de nigro monte ordinis fra-
trum predicatorum qñō disputauit cum grecis
ꝛ eos vicit ꝛ. nq̃. p. ti. xi. c. viij. §. iij. j. mediuz.

Predicatores absolui pñt ab irregularitatibus
ab archiepiscopis in suis diocēsis. si fuerint re-
quisiti vel a superiorib; sui ordinis ꝛ. iij. parte
ti. xviij. c. vi. §. viij. in medio.

Predicatorum ꝛ minorū ordinum patres vbi p̃
dicauerunt. quomō successerunt alijs ordinib;.
quomodo isti tenent statum mediū propter acti-
uam ꝛ contemplatiuā vitā qñō dicuntur celi ꝛ.
iij. parte ti. xxi. ca. f. §. xxiij.

Predicatores qui habent aliqua in cōmuni qđ
non diminuit p̃fectionē paupertatis ꝛ religionis
pbat. nq̃. p. ti. xij. c. nq̃. §. xxiij.

Beatus dñicus p̃ritus ꝛ thomas etia; qñō pu-
gnabant cōtra varios errores. nq̃. p. ti. xi. c. v. §. v.

Predatores animarū manue quomodo descri-
bitur. ꝛ quid significant eius quinq; digiti siue
medi f̃dationis. ij. p. ti. ij. c. i. §. xij

Cetera v. de. j. sub littera. r. scz rapira.

Pregnās mulier que in partu moritur quomō
sit cum ea faciendū. iij. p. ti. x. c. v. §. ix. circa finez
Pregnantib; dantes medicinas vt p̃curent ab
orsum ꝛ mortem eius vt occultetur peccatū quā-
tū peccatū committūt. ꝛ qñō se in illis regere de-
bent. iij. parte. ti. viij. ca. ij. §. ij.

Prelatorū status siue dignitas describit̃ p̃ the-
ma ex psalmo qđ ꝛ de ip̃s declaraf. iij. p. ti. xij. c. i.

Prelati qñō debent excludere ambitiōem ꝛ vñ
dicitur episcopus ibidem. §. i.

Prelati qñō debent vocari a domino ad prelaturā
siue dignitatē. ꝛ qualis debet esse qui vocaf
ad dignitatem siue ad platurā ibid. §. ij.

Ad prelaturam quomō vocatus fuit aaron per
quadruplex signū in virga oñsum. sic spiritali-
ter vocari debent nostri plati ad prelaturā ibidē
paragrapho tertio.

Prelatus quomō debet eligi. ad quos p̃inet de
iure electio. qui non possunt eligere ꝛ vocem nō
habent in electione qui non sunt subdiaconi ibi-
dem. c. secūdo.

Prelatorum regimē siue officium describitur
per th̃ma ex psalmo quod ꝛ de ipsis declaratur
iij. par. ti. xij. ca. xi.

Prelatus quomodo debet querere non suam s̃
subditorum vtilitatem ibidem. §. i.

Prelatus quomodo debet se habere in exercitio
prelature rectam scilicet intentionem habendo

ibidem paragrapho secundo.

Prelatus quomodo debet p̃bere subdinis suis
exempla probitatis ibidem. §. iij.

Prelatus quomodo se regere debet. in sua vita
ꝛ in modo viuendi que apud se cogitare debet s̃
regimine ꝛ. ibidē. §. nq̃.

Prelatus quomodo se habere debet in regimē
in varijs suis actibus ibid. §. v.

Prelatus quomodo debet esse discretus in cor-
rectione ꝛ in zelo admonitionis. ꝛ quomō vñ eē
gloria patrie p̃ vocem predicationis ibidem pa-
ragrapho sexto

Prelatus siue pastor quomodo se regere debet
in admonendo subdinis diuersa diuersis. ꝛ. ibi-
dem paragrapho septimo.

Prelati inferiores siue rectores quomodo figu-
rantur per lunam ꝛ proprietates lune de ipsis
declaratur. iij. p. ti. xxiij. c. i. §. ij. ꝛ iij.

Prelati curati. quomodo ꝛ quare dicuntur celi
quomodo ꝛ quare figurantur per arietes. per leo-
nem per gallum ꝛ eorum p̃prietates ipsis appli-
cantur. iij. p. ti. xxi. c. x. §. ij.

Prelati siue domini quomodo deo reddent ra-
tionem in extremis de diuersis sibi commissis
i. p. ti. v. c. ij. §. nq̃. i.

Prelati ꝛ rectores quomodo dispensare pñt in
legibus ꝛ eas interpretari ꝛ dispensare possunt
cum subest rationalis causa. ꝛ quibus ꝛ in quib;
bus prohibetur dispensatio ꝛ. prima parte titu-
lo decimosextimo cap. vñico. §. x.

Prelati qui se subscribunt ꝛ sigillant vsutis qđ
sit sciendū. ij. p. ti. i. c. ix. §. viij.

Prelatus vtrum peccet in cōferendo beneficiū
bono p̃termissō meliori. ij. p. ti. i. c. ix. §. i.

Prelatura vel potestate non licet aliquid acci-
pere. ij. p. ti. i. ca. v. §. xvij. e.

Prelatus vtrum possit cōmittere cōsanguineo
suo curam sue ecclesie postposito meliori. secūda
p̃te ti. i. c. xi. §. ij.

Prelatorū quomodo inueniuntur quadruplex su-
perbia. ij. p. ti. iij. ca. nq̃. §. i. p̃ totum.

Contra prelatos ecclesiarum predatores ꝛ reli-
giosos ypocritas quomodo inuebit domin⁹ sep-
tem maledictiōes. ij. p. ti. nq̃. ca. viij. §. iij. v.

Prelat⁹ siue paterfamilias si nescit crimina ma-
nifesta subditorū ꝛ quia negligēter inquit ꝛ sic
non punit et illi peccant non excusatur talis. ij.
p̃te. ti. v. c. ix. §. ij. f.

Prelatorum negligentia qđ periculosa sit osten-
ditur varijs auctoritatibus quomodo domino
deo debent obedire. ꝛ quomodo negligentiam
in eorundem officijs excludere debent. secūda
p̃te titu. ix. c. quinto.

Prelati si repellant scientiam digni sunt ipsi re-
pelli a deo ibidem. §. i.

Prelati qñō admonendi sunt ad dei obediētiā

et quomodo se habere debent in punitione cui
minum. et ibidem paragrapho secundo.

¶ Prelatus quomodo ex suo officio habet prouide
dere subditis in necessarijs. inquirere subdito
rum vicia et corrigere eorum crimina. Et quas
tuor sunt cause dissimulandi et non corrigendi.
ibidem. paragrapho tertio.

¶ Prelati quomodo excluduntur a iuramento. et
ponuntur nouem casus in quibus debent plati
et sacerdotes iurare. ij. p. ti. x. c. n. ij. §. ij. d. p. totu
¶ Prelatus vel ordinari? q. scit no. vi. iudex. vl. bō
s. vt deus subditu esse criminis reu. quō tales de
bet arguere. iij. p. ti. ix. c. v. paragrapho tertio.

¶ Prelatus vtrū teneat procedere ad inquisitiones
qn. nō sperat inde profectu. Et quomodo vario
modo se habere debet circa admonitōes et corre
ctōes subditorum. et cetera tertia parte. titulo de
cimonono. capitulo septimo. paragrapho. viij.

¶ Prelati et clerici q. nō donare pnt et quantuz et
quibus et de quibz. iij. p. ti. x. ca. n. ij. para. n. ij. b.
¶ Prelati q. nō sibi pnt eligere confessorē propriū
et a quibus ille possit eos absolueret tertia parte
ritu. xviij. ca. ij. paragrapho. ij. ante medium.

¶ Prelati quomō significant per pastores de q. bō
canti. i. i. p. ti. i. c. ij. paragrapho. v. post medium.

¶ Prelatis in dignitate pstitutis quō tria debent
n. ij. parte titulo quinto ca. decimo. vltra mediū.

¶ Prelatis quis hono. debet. ibidē. para. i. et. ij.

¶ Prelati qui bnt aliq. in cōmuni q. hoc nō minus
ut statū pfectionis eorundē pbat multipliciter.
quarta pre. titulo duodecimo ca. n. ij. para. x.

¶ Prelature imposite quomō et qn. nō tenet sub
ditis obedire. tertia pte titulo decimo sexto capi
tulo primo pagra. pho nono post medium.

¶ Prelati quomō reddēt rationē de varijs in no
uissimo quarta pte titulo decimo quarto capi
tulo nono paragrapho septimo.

¶ Prelatura siue dominium infidelium super fi
deles potest dupliciter p. siderari. et platio et do
minium introducta sunt a iure humano et cete
ra secunda pte tit. xij. ca. iij. paragrapho i. d. e.

De platis vide etiā sub d. scilicet dominis.

¶ Prelatus quomō habere debet triplicē confide
ratōes scilicet circa subditū vt regulet. circa vir
tuosum vt imitetur. et circa prauū vt exstertur
secunda parte titulo quinto caplo. xi. pagra. iij.

¶ Preemia varia describunt vario mō supra sub
littera b scilicet beatitudine et cetera.

¶ Preparatio ad celebratōes vel ad cōmunionem
quomodo et qualiter fieri debet. tertia parte ti
tulo teriodecimo capitulo sexto paragrapho se
primo octauo nono et decimo.

¶ Preparatio ad gratiam describit supra sub. g. f.
gratia. Et quarta pre titulo nono capitulo quar
to quasi per totū Et caplo quinto pagra. quarto.

¶ Preparare quomō quilibet penitēs se debet ad

monem. quomō facere debet confessionē et cete
ra tertia parte titulo decimo capi. ij. per totum.
¶ Presbiterorum vide varia infra sub. f. scilicet
sacerdos.

¶ Prescriptio legitima quatuor requirit que p
scribi non pnt ipsa duobus modis interrumpi
tur. et in septem casibus ipsa nō currit nec inter
rumpitur sed quiescit. et quo tpe ipsa incipit cur
rere. scda pre titulo primo caplo. xv. pagra. vij.

¶ Presenrare puomō debet electores electū. quaz
penam incurrit hoc non faciētes et cetera tertia
pre titulo decimonono caplo scdo pagra. primo.

¶ Presumptio quomō multipliciter sumit. que
est virtus magnanimitatis et quomō ambitōis
vitiū opponitur magnitudini. ij. pre ti. iij. c. vi.

¶ Presumptio describit tripliciter fm illd iudith
vi. de se et de sua virtute psumentes humilia
quomō et qualiter hoc fit in bono et in malo et
in qua etate dicitur presumptio. ibidem para
grapho primo.

¶ Presumptio an sit grauius peccatū an sit pusil
lanimitas sibi contraria. ista duo cōsiderari pos
sunt tripliciter ibidem paragrapho secundo.

¶ Presumptio quomodo describitur fm illd psal
miste. Ego dixi labūdantia mea. Et est triplex
presumptio et que presumptiones sunt culpa
biles et que nō ibidem paragrapho tertio.

¶ Presumptio quomodo punitur a deo et q. nō
deus ab istis dupliciter faciem suam auertit. ibi
dem paragrapho quarto.

¶ Presumptio eniaz accipitur pro decimo gradu
superbie. et in quo consistit et que pertinent ad
presumptionem secunda parte titulo tertio ca
pitulo tertio paragrapho decimo.

¶ Presumptio nouitatus dicitur filia inanis glo
rie in quo consistit illud vitium. et agitur de in
ordinato ornatu mulierum secunda parte titulo
quarto paragrapho quinto.

¶ Preteritorum memoria quomodo pertinet ad
primam partem prudentie et sunt octo quorū
debemus inter cetera reminisci. quarta parte ti
tulo secundo capitulo secundo pagra. pho. iij.

¶ Cetera quere supra sub littera m lez memoria.

¶ Primates et patriarche sūt minores papa et ma
iores archiepiscopis. que est differētia inter eos
habent quatuor priuilegia. et in octo casibus ha
bent iurisdictionem in subditos suorum suffra
ganeorum. Et qui proprie dicūtur primates ter
tia parte titulo vicesimo capitulo quarto.

¶ Primicie que sunt. et quid decime quare primi
cie dantur et quomodo homines ad eas obligā
tur siue teneantur secunda parte titulo quarto
capitulo tertio paragrapho tertio. b. c.

¶ Primicerius siue cātor quis est. qui modo sub
est archidiacono et archipresbitero. quod est ei?
officiū quomō facere debet mādātū archidiacono.

et cetera. tertia pte titulo decimonono ca. viij.
Principes et dñi qño se habere debent in regimi-
 ne. quas virtutes habere debent. quomodo habere
 debent variam prudentiam. et que mala pueni-
 unt ex ipsorum imprudentia. nñ. p. ti. ij. capi. vi.
Princeps qño et virtute prudentie studere de-
 bet ut se deo placeat. populo p posse satisficiat.
 reipublice pvideat. et leges iustas et possibiles
 condant. ibidem paragrapho primo.
Principum subditi siue poiyia et cetera. vide
 ibidem. paragrapho secundo.
Principibus quomodo precipue necessaria est cle-
 mentia. ducunt ad hoc decem exempla pulcra q
 et p ordine declarant. nñ. p. ti. nñ. ca. ix. pagra. i.
Princeps quis fm ē pñm quomodo ipse in se pol-
 lere debet omni virtute iusticie. et quomodo debet
 esse exemplaris scz ad sapiētiā acquirēdā ad aua-
 riciam detestandam et ad luxuriam fugiendam
 quarta pte titulo quinto ca. uñ. pagra. pñdo.
Principadi. qño precipue sunt tres potestates
 que et p ordine declarant ibidē pagra. primo.
 Decet concessū a principe beneficiū esse mansu-
 rum. Est vna de regulis iur. que et declarat. pñ-
 ma pte ti. ix. capi. vnico sub d. scilicet decet.
Principum siue dominorum. pprius sacerdos
 quis dicitur cui consiteri tenentur. tertia parte
 titulo decimosextimo capi. iij. pagra. i. b. c. d.
De principibz siue dñis vide enā varia sup sub d.
 scz dñis. e supra sub littera p. scilicet prelatura.
Principes quomodo se vario modo habere de-
 bent in iusticia. quarta parte titulo quarto. c. nñ
 pagra. primo etiā per totum capitulum.
Princeps secularis quis illegitimus est. quo-
 modo legitimatur. et cetera. tertia pte ti. primo
 capitulo vicesimoseptimo pagra. pñdo.
Priuilegium dicitur alia lex priuata est et priuile-
 gium datum a deo et priuilegium ab homine
 et priuilegia p quem cōcedi possunt. prima pte
 titulo decimonono capitulo vnico.
Priuilegiorū interpretatio vbi verba sūt obscu-
 ra siue ambigua ad quem spectat cuius est cōde-
 re. que sunt priuilegiorum species. aliud ē reale
 aliud psonale et aliud corporale. et que differen-
 tia inter priuilegiū et affirmatiōez ibidē. §. i. et. ij.
Priuilegiū non valet siue euacuatur de cez mo-
 dis. ibidem paragrapho tertio.
Qui dicunt se exemptos allegantes priuilegia.
 requisito ab ordinario tenent tradere in scriptis
 et cetera. Et nota quod quidam sunt ita priuile-
 giati q nec ratione delicti nec ratione contractus
 conueniri possunt. ibidem paragrapho quarto.
Priuilegia ordinis fratrum. predicatorum habē-
 tur ibidem capitulo secūdo per totū vide tamē
 multo plus supra predicatorum fratrum.
Priuilegium personale personam sequitur et
 extinguatur cum psona. est vna de regulis iur.

que et declaratur. prima pte titulo vicesimo ca-
 pitulo vnico. sub p. scilicet priuilegium.
Priuilegia ecclesiarum et psonarū ecclesiastica-
 rum quomodo diuiduntur. et quomodo distin-
 guuntur. que priuilegia sunt data a papa et que
 ab impatore. quomodo intelligunt. et cetera. iij. p.
 ti. xij. c. iij. pagra. nñ. c. p totum et. §. v. e.
Priuilegium habet romana curia q non appel-
 lari pōt a papa ad eius successorem. neqz ad con-
 cilium generale. et cetera tertia parte titulo vice-
 simo quarto capitulo tertio quasi per totum.
Priuilegia predicatorū in cōmuni sunt. xij. iij.
 pte ti. xviij. capitulo primo pagra. pñdo.
 per totum vide etiā de ecclesie priuilegiis ibi-
 dem. capitulo tertio paragrapho primo.
Priuilegiis ecclesiasticis quomodo gaudēt clerici
 tertia parte titulo vicesimo tertio caplo quinto.
Priuilegia ecclesiarum et psonarū ecclesiastica-
 rum que sunt. qño contra easdem fit et cetera.
 tertia pte titu. xij. ca. tertio paragrapho quarto.
Procurator. aduocatus. et iuris cōsultus qño
 peccare possunt multipliciter in iudicio vel alias
 et attenditur moderamen salarij eorundē circa
 quatuor. et pcurātes et aduocantes in causa vsu-
 raria peccant moraliter. secunda parte titulo pri-
 mo capitulo decimonono paragrapho octauo.
Procuratores religionū quomodo inculpan-
 tur de aliquibus et cetera. tertia parte titulo de-
 cimosexto capitu. primo pagra. xi. ultra mediū.
Procuratorum officiū et notariorū describitur
 vario modo supra sub littera n scz notari et iij.
 parte titulo sexto capitulo tertio quasi p totū.
Procurare honores et dignitates quā periculo-
 suz sit. qño sibi bō cauere debet ab huiusmodi.
 et cetera secūda p. titulo tertio ca. v. pagra. pñdo.
Proditio ponit a beato Grego. inter filias aua-
 ricie. qño vario mō describitur. et declaratur va-
 rio mō. secūda pte titulo primo ca. vicesimo pñdo
Proditio est magnū scelus sūme odiosū deo et
 hominibus. que mala ex eadem oriunt. ipa pro-
 ditio fit tribus modis ibidē pagra. v. et vi.
Queritur. cum quis possidet iniuste ciuitatem
 vel castrum et amittit talem ciuitatē vel castrū
 et recuperet dñs eius si peccet. ibidē pagra. viij.
Utrum hostem capitalem alicuius domini vel
 cōmunitatis iniuste agentis vel bellantis cōtra
 ipsum dominū vel ciuitatē sit licitum proditor-
 rie occidere ibidem pagra. octauo.
Proditoria manus describit. et quid significant
 eius quinqz digiti siue modi. ij. p. ti. ij. c. i. §. xñj
Prodigalitas vnde pcedit in quo consistit hoc
 vitium. quomodo opponitur varijs vitijs. quā-
 re auat? magis dicitur liberalis qz pdigus. et gra-
 uius peccatū ē auaricia qz pdigalitas tripli ra-
 tione. secūda parte titulo sexto capitulo octauo.
Prodigalitas describit p. iuxta ex psalmo qñ

et de ipsa declaratur cū triplici membro .7c ibi
dem paragrapho primo.

Prodigalitas vitium in quo consistit. et quō
prodigus dissipat substantiā suā tripliciter. 7c.
ibidem paragrapho secundo.

Prodigalitas nocuementū quod est cū notabi
li exemplo. ibidem paragrapho quarto.

Professio quomōfit ad modū homagij. i. quo
rum manus fieri debet. quid est p̄fessio quando
nō habet effectū quantū tempus postulat. qui p̄
fiteri possunt ante annū qñ mala professio tenet
7c. tertia parte titulo decimoquinto capi. tercio.

Professio tacita fit multis modis. et que est di
stinctio inter habitū noticiōrū et aliorum. quō
obligat tacita p̄fessio. qñ ante annū recipere p̄nt
habitū professorum 7c. ibidē pagra. p̄mo.

Professio imputet̄ describitur qñ scilicet parē
tes recipere p̄nt filios ingressos ad religionē. et
quādo hoc facere nō possunt. quis annus ē apr?
ad professionē qui multis annis manere possūt
ante p̄fessionem. et professus tacite in quibz casu
bus tenet̄ ad tria vota religionis. ibidē pa. sc̄do.

Professionis fructus siue vtilitas que est. quid
meretur. et quare vtilior est ingressus religionis
q̄ p̄grinatiois terre sancte 7c. ibidē pagra. iij.

Professus si fuerit in religione qñ domin? pos
sit eum repetere. et in quot annis. cū quibus bo
nis. 7 si exiuerit cum dño quādo tenet̄ reintrare
et cetera. ibidem. paragrapho quarto.

Professus in monasterio vbi splendide viuatur
et nō fm regularem vitā. quomō ille obligatus
est ad illum ordinem. quando debet manere et
quando non. et cetera. ibidē paragrapho quinto.

Per p̄fessionē quomō quis p̄prie et p̄fecte fit re
ligiosus. q̄ in diuersis religionibz diuersis mo
dis exprimit̄. tertia pte titulo decimo sexto. capi
tulo primo. paragrapho quarto post medium.

Per professionē tacitam vel expressā quō dis
solvitur vinculū matrimoni contractū p̄ verba
de presenti 7c. tertia parte titulo primo.

Proficere volens quō se habere debet fm nouē
modos. iij. pte ti. rvi. ca. viij. pagra. p̄mo c.

Proficere quō debet̄ incipientes p̄ficientes 7 per
fecti. i. pte ti. vi. c. ij. paragrapho quarto c.

Prohibentes subditis suis ne faciant obsequia
corpalia p̄sonis ecclesiasticis excommunicati sunt
maiori sententia. et quō intelligit̄ hec p̄hibitio
tertia parte titulo vicesimo quarto ca. rviij.

Cum quid p̄hibetur. p̄hibent omnia que sequū
tur ex illo. est vna de regulis iuris que 7 declara
tur. i. pte ti. x. capi. vnico sub. c. sc̄z cum quid.

Promoueri homo nō potest vitam eternā sine
gratia dei. hoc p̄bat. n. ij. p. ti. ix. ca. v. pagra. i.

Promissio simplex absq̄ iuramētō vlt̄ voto quo
modo et qñ quis tenet̄ reddere et qñ nō. 7 vtrū
aliquis tenetur de necessitate salutis implere q̄s

simpliciter p̄misit. ij. p. ti. x. ca. i. pagra. quarto.
Promissionem in malis fides nō expedit obser
uari. est vna de regulis iuris. que 7 declarat. i. p
te. ti. ix. ca. vnico sub. i. sc̄z in malis promissio.

Uide etiā infra sub littera v. scilicet votum.

Promissorum iuramentū vario mō describitur
et aliqui casus ponunt̄ vbi ligat ad ob̄seruandū
et vbi nō. et quō et quando sup̄ istis fieri potest
absolutio. ij. p. ti. x. ca. vi. vsq̄ ad primū pagra.

Prophete et patriarche qui fuerūt 7 quor. quō
multipliciter 7 vario mō cōmēdant̄. quomō ip̄i
xp̄m figurabant. Et iohānes baptista multū cō
mēdat̄. secūda p. ti. tricesimo primo ca. septimo.

Prophete quō antiquitus dicebant̄ videntes
quomō iohānes baptista dicit̄ propheta. quō pro
phetia diuidit̄ in visionē et extasim. quō varij
vario mō vident̄ 7c. ibidē. pagra. ij. post mediū.

Prophete quō deum vident̄ et nos et eorū re
latū quomō videm? prima pte titulo tercio ca
pitulo sexto pagra. xij. rvi. rviij. et xvij.

Prophetarū eximius quomō et quare dicit̄ da
uid. vñ dicitur p̄pheta 7c. et quō moyses dicitur
maximus p̄phetarū 7c. tertia parte titulo tercio
capitulo quarto pagra. nono ultra medium.

Proprium in religione quod dicitur. habere p
p̄riū cuiuslibet religioso quō est peccatū mortale 7c.

Prelatus quō potest dispensare in p̄prio habet̄
do 7c. iij. p. titu. rvi. ca. i. pagra. xi. b. c. d.

Proprietas rerū quomodo describit̄ 7 declara
tur. tertia parte titulo tercio capitulo. ij. pa. iij.

Proprius sacerdos quis dicit̄ a quo quis de
bet absolui. et quomodo proprii sacerdotes pos
sunt absolueret̄ et cetera. tertia parte titulo decimo
septimo capitulo primo. In quibus casibus

licet vnicuiq̄ alteri q̄ proprio sacerdoti confite
ri etiam sine ipsius licentia. tertia parte titulo
decimo septimo capitulo quarto.

Proprius sacerdos episcoporum et patriarcha
rum quis dicitur. cui tenentur confiteri et cetera.
tertia parte titulo decimo septimo capitulo
secundo paragrapho secundo.

Proprius sacerdos imperatoris quis dicitur.
cui tenetur confiteri et cetera. tertia parte titulo
decimo septimo capitulo tercio.

Proprius sacerdos virum si papa aliquo mo
do dicendus cuiuslibet porrochie. tertia parte ti
tulo vicesimo secundo ca. vi. paragrapho. xij.

Proprium confessorum quomodo sibi co
lunt eligere prelati. et a quibus ille potest absolueret̄.
tertia parte titulo decimo septimo capitulo secū
do paragrapho secundo. post medium.

Proprius sacerdos quis dicitur et quomodo
confitentes tenentur recipere licentiam ab ip̄o
pro confessione facienda. tertia parte titulo deci
mo septimo capitulo. i. in medio.

Prosperitas mundialis quomō facit obliuisci

dei sui et proximi. i. pte. ti. ij. ca. ix. pagrapho. ij. c.
In prosperis afflictio est filie inuidie. et descri-
buntur ipsius quinq; pessime cōditiones. secūda
pre titulo octauo capitulo secūdo per totum.
Prouidere quomōdō plar⁷ debet suis subditis in
necessarijs. quomōdō corrigere vitia et cetera. secū-
da pte titulo nono cap. quinto pagrapho tertio
Prouidentia que est respectu futurozū quō po-
nit pro principali pte prudētie et cetera. quarta
pre titulo secundo capitu. ij. pagrapho quarto.
Prouidere bona quomōdō cōtingit dupliciter vt
scz cognoscant in seipis et in causis suis ibidez
pagrapho tertio b.
Prouisores ecclesiarum quomōdō debent visitari
a prelati. et de quibus sunt⁷ interrogandi et ce-
tera. tertia pte titu. xx. capi. vi. pagra. i. et quito.
Proximo quō quis congloriatur. et que ē ista
gloriaro. xc. ij. pte. titu. n. ca. i. pagra. p. primo. d.
Proximi odium quantū peccatū est. et triplici
de causa habet quis proximū odio ibidez titulo
octauo capitulo tertio pagra. n. k. per totum.
Proximi dilectio que cōprebendit sub se. quis
intelligitur loco proximi. quomōdō proximū dili-
gere debemus Et quomōdō peccatores diligendi
sunt ex charitate. et que in ipis odire debemus.
quarta pte titulo sexto capitulo sexto.
Proximi dilectio p septem nos inuitat. et quo-
modo multiplex emolumentū fit homini ex tali
dilectione ibidem pagrapho tertio.
Proximozū dilectio quo ordine fieri debet. et
vtrum vnus sit magis diligēdus q̄ alter ibidez
pagra. iij. Cetera habes supra sub d. scz dilectio
Proximus quomodo debet diligi iuxta illud.
diliges proximū tuū sicut teipm in quo stat ista
dilectio. et quō tangitur iste modus dilectōis et
ratio in isto p̄cepto. ibidem. ca. v. pagra. quarto.
Proximū quomōdō diligere debemus sicut xp̄s
dilexit nos dicēs hoc ē p̄ceptū meū vt diligas
inuicem sicut dilexi vos. quō xp̄s hoc fecit. et
quō nos hoc facere debem⁷. ibidē ca. v. pagra. v.
An sit magis meritorij diligere deum q̄ proxi-
mum. ibidem capitulo sexto pagrapho tertio.
Proximo quō quis iniuriat multipliciter per
inordinatū amorem sui ipsius. secunda parte ti-
tulo quinto capitulo duodecimo pagra. secūdo
In proximū quomodo quis peccat et quō in de-
um. et quomōdō in seipm. i. p. ri. vij. ca. ij. §. ij.
Proximus quomōdō debet amari. et sibi velle bo-
nū. xc. iij. pte. ti. x. ca. vi. ante medium.
Prudencia in quo conuenit cum arte. et in quo
differt. xc. n. pte. ti. i. capitulo quinto. f.
Prudencie quomōdō annexunt tres virtutes fm
p̄bm scz eubolya synesis et gnomin ibidez. para-
grapho sexto circa medium.
Prudencia quomōdō p̄figit mediū omni virtu-
ti. et quomodo domus fortitudinis stabienda

est varijs virtutibus. xc. n. p. ti. ij. ca. i. pagra. f.
Prudencie p̄es integrales que sunt et quō per
prudenciam quis regere debet seipm et multitu-
dinē. et sunt tres species prudētie ibidē. §. ij.
Prudencia vtrum est in peccatoribz. est triplex
prudencia scz falsa vera et perfecta. q̄ prudētia
est in omnibus qui habent grāiā probat Et est
duplex prudencia. ibidem. pagrapho tertio.
Prudencia habet se ad virtutes morales tripli-
citer ibidem pagrapho quarto.
Prudencia quomodo requirit memoriā intel-
ligentiam et prudenciam. Et si prudens est ani-
mus tuus tria p̄ecogita ibidē. capitulo secūdo
Prudencia quō requirit memoriā p̄terito-
rum. et quatuor sunt que valent ad bene memo-
randum. quarta pte. ti. ij. ca. ij. pagrapho. i.
Prudencia quomodo requirit intelligentiā. quō
ipsa est pars prudencie. et quō ordinatio sui cō-
sistit in arte ibidem pagrapho secundo.
Prudencia quō requirit prouidentia que est re-
spectu futurozū et prouidere bona contingit
dupliciter. et quomōdō sollicitudo p̄tinet ad pru-
denciam. ibidem pagrapho tertio.
Prudencie primam partē quomōdō respicit me-
moria p̄teritorum. et octo sunt quotū debem⁷
inter cetera reminisci. ibidē pagrapho quarto.
Ad prudencie tertiam p̄tem quomodo pertinet
p̄cauere pericula et eis obuiare. et quomodo
in presenti vita patimur pericula in quadrupli-
ci pugna spiritali ibidē pagrapho. v.
Per prudenciā quomodo quilibet homo se ha-
bere debet quantū ad singulārē p̄fectionē. quan-
tum ad familie gubernatōez et quantū ad suo-
rum conciuū cōcatōez ibidē. pagrapho tertio.
Per prudenciam quomodo quis vitam suam
regere debet per nouem regulas directiuas. i. bi.
pagrapho quarto.
Prudenciam quadruplicem quomōdō habet ser-
pens quā vnusquisq; in se habere debet ibidem
capitulo quarto pagrapho primo.
Ad prudenciam monasticam quatuor requi-
tur ibidem. capitulo quarto pagrapho secūdo.
Prudencia yconomica in quo consistit. et prudē-
tia regnatiua in quo cōsistit. ibidē. ca. v. et. vi.
Prudencie partes sunt eupolya synesis et go-
mini. ibidem capitulo septimo.
Prudencia in regēdo seipm et alios que ē suū
in quo consistit. i. p. ri. i. ca. iij. pagrapho. ij. v.
Prudencie actus ē triplex q̄ necessarius est cuius-
bet. ij. pte. ti. v. capitulo vndecimo c.
Prudenciam triplicem quomōdō habere debet cle-
ricus. iij. pte. ti. iij. ca. iij. pagrapho quarto.
Pudicitiam quam ha-
bere debet clerici in moribus et in verbis. et pu-
dicia vñ sumit. quō pudicia attenditur circa

signa venereorum. et cetera tertia parte titu. de
 cimotertio capitulo tertio paragrapho septimo.
 Pudicitia virginū describitur infra sub v. s. vgo
 Pueri in qua erate excludunt a iuramento. et si
 unat quomodo peccant et cetera. secunda parte
 titulo decimo capitulo quarto paragrapho. ij. b.
 Pueri ante ānos pubertatē nō sunt obligati ad
 vota. r. ij. pte ti. ri. ca. ij. pagapbo sexto. r. d.
 Pueri iudeorū et infidelīū nō sunt baptisandi
 inuicis parētibz. qd pbatur triplici ratōe. qui
 aut fukeperūt fidē siue baptisimuz qñō sunt se
 parādi a parentibz et cetera. secunda parte titu
 lo duodecimo capitulo secundo pagra. quarto.
 Pueri infidelīū vtrū sint baptisādi inuicis pa
 rentibus. tertia pte titu. m. ij. ca. ij. pagra. ix. f.
 Pueri siue iuuenes qñō debēt regi a parētibz
 que mala in ipis dominātura quibus parētes
 ipos retrahere debēt. qñō sunt inducendi ad bo
 num. et tria expediūt ad iuuenisē pfectōez et ce
 tera. quarta pte ti. ij. ca. v. s. ij. n. ij. et quinto.
 Puericia qñō dicitur secunda etas hoīs. qñō dū
 rat ista etas et quid spūaliter significat. quarta
 parte titulo septimo ca. quinto pagra. sexto. c.
 Puerpera qñō citius purgata ē post partū pōt in
 trare templū si vult ex deuotōe et absqz peccato
 quod pbatur et cetera. tertia parte titulo primo
 capitulo vicesimo pagra. quarto infra mediu.
 Pulcritudo spiritalis qñō est eadē cū honesta
 te et cetera. n. ij. pte titu. n. ij. ca. primo pagra. nono.
 Ad pulcritudinis ratōez qñō requirūtur clari
 tas et pcordia. In qñō consistit pulcritudo spūa
 lis ibidē. ca. vi. pagra. primo. circa medium.
 Punire et vindicare qñō rectores debēt vitia.
 quarta parte titu. quinto. ca. xij. pagra. secundo.
 Punitur quis a deo in pñti vita aliqñ nō solū
 pro sua culpa. sed aliqñ p aliena. et hoc triplici ra
 tōe. tertia pte titulo decimonono ca. i. pagra. ij.
 Puniant peccata tripliciter. tertia parte titulo
 tricesimo nono capitulo secundo c.
 Punietur peccator a deo ppter mortale non solū
 in pñti vita s etia in alia vita. i. p. ti. ix. capi. iij.
 Punietur peccator tanto durius quāto magis
 expectatur ad veniā. si nō reuertit. prima parte
 titulo nono capitulo tertio paragrapho quarto.
 Pupillorū et viduarū respectus qualis esse de
 bet. secunda parte titulo secundo ca. quarto c.
 Purgatorium ostenditur esse ex sacra scriptura
 de quibus ista auctoritas intelligit locus purga
 torij nō inuenit expresse determinatum in sacra
 scriptura. r qz ibi ē duplex pena. r. i. p. ti. x. c. xi.
 Purgantur aut anime sola diuina iusticia ignē
 intendēte. r quorū ministerio. Et quedā venia
 lia sunt maioris adherentie qz alia Ideo in eis
 ignis fortius figitur. et duabz de causis anima
 recedēs a corpore penāz purgatorij sustinet. Ibi
 dem paragrapho primo.

Quatuor modis anime defunctorū p suffragiis
 nostrū iuuant. et que eoz meliora sunt. r suffra
 gium p malos aliqñ valet aliqñ non. et virum
 proliant facienti et cetera. ibidē paragrapho scdo.
 Vtrū missa p defunctis equaliter valet defun
 cto vni sicut aliq. Et quedā alie quēstioes de aliq
 suffragiis determinant. Ibidē pagra. tertio.
 Vtrū pmitēs singulātim diuersis vnā missāz
 liberetur et satisfaciāt celebrādo p omnibz. talis
 celebrāz pōt excusari quinqz modis. et duplex ē
 differētia inter pncipiū qd est mēdum. r illud
 quod est ad satisfaciendū r. Ibidē. pagra. n. ij.
 Vtrū solūes p multis tot suffragia quor debet
 omnibz singulātim liberet. Et vtrū solūes suffra
 gia in mortali liberet. vel vtrū tenet iterare et ce
 tera. ibidem capitulo quinto.
 Ad purgatoriū qñō sententiabz anima in mor
 te sine mortali recedēs a supno iudice. prima p
 te titulo quinto capitulo quinto.
 Anima recedēs si nō ē hic plene purgata nō est
 apraad regnū celozū ideo digna ad purgatoriū
 quatuor sunt afflictōes animarū in purgatorio
 et qñō est in purgatorio priuat de uisione cum
 vno exemplo ibidem. paragrapho primo.
 Quare intrat ad purgatorium. et quadruplex est
 aqz cupiditatis p quā transeuntēs de hoc mūdo
 anime cum aqua gratie. oportet quod trāseant
 per ignem purgatorij ibidem. paragrapho scdo.
 De purgatorio qñō educat aie p modū interces
 sionis p modū redēptōis p modū pprie solutiōis.
 r p modū aliene p eo afflictōis. prima parte ti.
 quinto capitulo quinto paragrapho tertio r de co
 gnitōe anime separe hēs supra sub littera a.
 Purgatoriū qñō punit animas. r ppter pecca
 ta. tertia pte titu. tricesimo secundo capitulo. i.
 Quod purgatoriū sit pbat ex scriptura. r qñō
 quedā anime purgant p peccatis et cetera ibidē
 paragrapho primo.
 Purgatorij qñō est duplex genus penarū. et
 que differētia in illis penis qñō post resurrectōz
 iste locus vacuus manebit r. ibidē. s. ij.
 Purgatorij igni vel in inferno qñō anime cru
 ciantur circa hoc ē quintuplex modus dicendi
 s in quinqz opiniones modernorū in ibidem. pa
 ragragbo tertio et quarto
 In purgatorio qñō consolanr anime p nostra
 suffragia. p quibus ibi puniunt et cetera. ibidē
 capitulo secundo. paragrapho secundo.
 Omnia suffragia que fieri pñt p animabus in
 purgatorio continentur in quatuor modis Ibi
 dem capitulo secundo paragrapho primo.
 De suffragia valēt defunctis. s nō oibz hoc pro
 batur et declarat vltterius ibidē. paragrapho. ij.
 Vtrū suffragia que p malos fiunt proliant ani
 mabus in purgatorio ibidē. paragrapho tertio
 Vtrū suffragia plunt ei qui facit ipa p alijs. r.

Ibidem: paragrapho quarto.

Unum oblit defuncto si omittantur suffragia ab eo mandata et cetera. Ibidem: pagina. quinto. Utum suffragia tantum profunt his p quibus non sunt quantum his p quibus specialiter sunt. q suffragia valent defunctis dupliciter. pbat. Ibidem: paragrapho sexto et septimo.

Purgatorium quomodo est timendum ponunt septem purgatoria. n. pte. ii. xvij. capi. x. per totum.

Purgatorium esse necessarium credere ibidem. pa. v.

Purgatorium in quo loco creditur esse Ibidem. s. vi.

Purgatorium sancti Patricij describitur. vñ illud dicitur purgatorium et cetera Ibidem: pagina. viij.

Purgatio cuius citius in religione quam in seculo licet per exercitia spiritualia. p exercitia corporalia. et per exercitia temporalia. iij. pte. ii. xvi. ca. x. pagina. vi.

Purgatio est triplex. et que licita. quarta pte. titulo decimoquinto ca. xxxij. pagina. ij. p totum.

Purgatio canonica coram iudice est triplex. quomodo purgatio fieri debet et que cum quor quis se debet purgare. et que forma iuramenti in purgatione. tertia pte. titulo nono capitulo decimo.

Purgatio beati virginis multipliciter describitur cum multiplici lumine pro illo festo et cetera. quarta pte. tit. xv. ca. xxxij. per totum.

Purgatio veteris legis ad quid ordinabatur et quid nobis spiritualiter significant siue quomodo spiritualiter figurat nostram purificationem. prima pte. ii. xij. ca. v. paragrapho octavo.

Pusillanimitas est filia accidie. quomodo ipsa describitur. et de eadem ponit textum ex psalmo. secunda pte. titulo nono capitulo decimo. sexto.

Pusillanimitas in hoc consistit cum quis se subtrahit a bonis que facere possit. et quomodo hoc fit et qualiter illi puniunt. ipsa pusillanimitas habere potest triplicem causam unde oritur cum exemplo ibidem. paragrapho primo.

Pusillanimitas secunda in hoc consistit scilicet quanto quis timet amittere bona temporalia. vñ per hoc declinat a virtute. quod est peccatum et quomodo ex isto procedunt multa mala Ibidem. paragrapho. ij.

Pusillanimitas tertia in hoc consistit quod quis nunc timet mortem corporis et afflictionem quod deus offedit ut eunt huiusmodi genera penarum et cetera. ibidem paragrapho tertio.

Pupilloz et viduarum respectus quis esse debet. secunda parte. titulo secundo capitulo. n. c.

Merelaz quomodo

Importat murmuratio et triplex querela reperit in scriptura pira deus etc.

Querere dignitates virtutis sit licitum etc. secunda parte. titulo. tertio capi. v. pagina. iij. n. v. et sexto.

Quis quomodo vario modo capit in scriptura sacra siue intelligit. prima parte. v. ca. i. infra principium.

Quiditas hominis pulcre et vario modo describitur per questiones salomonis. prima parte. i. cap. tertio pagina. i. ij. et tertio per totum.

Quid est homo. cui similes est. quomodo se habet. ubi est. et cum quibus socijs. quarta parte. tit. iij. ca. vij. pagina. tertio. b. per totum.

Ratio et intellectus

In homine non potest esse diuerse potentie quod probatur. i. pte. ii. iij. ca. viij.

Ratio inferior et superior quomodo in sciuntur et quomodo in ipsis est peccatum. vñ causatur delectet et cetera. ibidem paragrapho secundo.

In ratione superiori et inferiori quod peccatum sit. probatur. Et quod ligatio rationis potest causari ex quibus. Ibidem paragrapho tertio.

Ratio anime habet tria facere scilicet cognoscere delibetare et iudicare. ibidem. capitulo nono. b.

Rationis actus dupliciter potest considerari. ibidem. titulo quarto ca. primo paragrapho secundo. d.

Rationi quomodo obedit sensualitas. et obedit deo tripliciter. et ratio triplicem regulam adhibet sensualitati. et cetera. prima pte. ii. n. c. a. xvi. pagina. ij.

Rationem quomodo recipit deus in extremis a nobis et de quibus. i. pte. titu. v. c. ij. pagina. n. b.

Ratio triplex quasi nos cogit ad diligendum deum super omnia. scilicet ratio prudencie et largitatis ratio varie comitatis ipsius. et ratio atunencie et propinquitatis. n. p. ti. sexto capi. iij. pagina. quinto.

Rationes quomodo vario modo temperant et yabolus. quarta pte. ii. xij. capi. tertio paragrapho tertio. d.

Rationes quomodo homo reddet deo in morte de varijs rerum generibus. quarta pte. ti. xij. capi. nono.

Ratio internalis quomodo est speculum sibi mihi boni in quo nunc deus videtur. i. p. n. iij. ca. vi. pagina. sexto.

Rationis actus in agendis sunt quatuor et quomodo impediuntur per quatuor filias luxurie. secunda parte. titulo quinto capitulo nono b.

Radices peccatorum sunt quinque. et quare dicuntur radices. prima parte. i. vij. capi. ij. pagina. n. ij.

Rancor quomodo reperit in affectu. effectu et actione pira iniuriantem. ij. p. titulo. ij. capitulo tertio. b.

Rapina quomodo excludit ab homine. et appetit rapine. phibetur in lege diuina et punit in lege dei precise. et ipsa phibetur in lege diuina et humana et in utraque lege punitur graviter. secunda parte. titulo primo capitulo duodecimo pagina. secundo.

Rapina quomodo committit in usurpatis dominjs. in publicis bellis in manifestis latrocinjs in pedagijs indebitis. et iniurijs da mnis. ibidem. paragrapho tertio quarto quinto et sexto.

Rapina quomodo diffinitur. quomodo rapina sumit multipliciter. ibidem paragrapho octavo.

Rapina est grauius peccatum furto triplici ratione. ibidem paragrapho nono.

Raptoris pena que est. quomodo et quando potest sibi negari.

sacramenta et sepultura ibidem pagina. decimo.
Qui participat in crimine rapine. furti vel sacris
 legij vel iniuste damnationis mortaliter peccat. et
 quibus modis sit participatio. Ibidem pag. vii.
 decimo. xij. xij. xij. et quindodecimo per totum.
Quicunque rapinam scienter emit vel furtum in quo
 pertinet ad participandem. talis incurrat multa
 mala et incommoda ibidem. paragrapho decimo sexto
Si quis comedit vel altius sumpsit de rapina vel
 furto. teneat ad restitutionem ibidem paragrapho. xvij.
Uxores qui comederunt bibunt vel viuunt de rapi-
 na vel alijs male acquisitis tenentur ad restitutionem
 quoniam hoc sit intelligendum et cetera. secunda parte ti-
 tulo primo capitulo duodecimo pagina. xvij.
Raptoris usurarii vel aliorum qui restitutioni sunt
 obligati filij. filie. et familia quoniam excusant quicquid
 modis ibidem. paragrapho decimonono.
Rapina describitur cum participando in ea et tallijs
 siue pstantijs que imponunt iniuste et exactio-
 bus indebitis que sunt a dominis siue officialibus
 quoniam tenentur ad restitutionem. ibidem. capitu-
 lum. xij.
Raptorum manus quoniam describitur et quid signi-
 ficanit eius quicquid digiti siue modi. secunda parte
 titulo secundo capitulo primo pagina. xij. etiam. vi.
Rapina vel furata quoniam et qualiter sint restituenda
 datur sextuplex differentia siue modus et cetera
 secunda parte ti. ij. capi. secundo pagina. xij. p. totum
Rapina vel furtum prius sunt restituenda quam usu-
 ra vel alia debita propter offensionem exprobatorem
 et propter compulsionem. secunda parte titulo secun-
 do capitulo septimo paragrapho primo. c. d. e.
Raptor qui capit vi mulierem efficit seruus rapte
 et oportet quod se redimat. ij. p. ti. ij. c. vi. pa. xij. b.
Raptus virginum est sexta species luxurie. unde di-
 citur quoniam mittitur. quoniam occurrit cum stupro. quoniam sine
 stupro et quoniam stuprum sine rapto. ij. p. ti. v. ca. vij.
Pena talis raptoris que est secundum leges et iura. et
 quoniam sit intelligenda et c. ibidem. s. i.
Raptus describitur qui pertinet ad contemplandum ipso po-
 nitur thema et declaratur ponitur principaliter de benia-
 min qui fuit filius Ioseph qui significat beatum
 Paulum apostolum et c. xij. p. titulo. x. ca. x.
Thema illud diuiditur per tria membra de beato
 Paulo et per ipsum raptum scilicet quod eius conuersio est
 veneranda. eius peruersio obseruanda. et eius
 speculatio admiranda. ibidem. s. i. ij. et. ij.
Utrum in hoc rapto ipsius anima fuit a corpore se-
 parata vel existeret in corpore quoniam deus tunc vidit
 et cetera ibidem. paragrapho. xij.
Rasura clericorum in capite quod significat. tertia p.
 ti. xij. c. ij. pagina. xij. modicum infra principium
Reatius quid est. et ad quas penas obligat mor-
 tale. veniale. et originale et c. i. p. ti. vij. ca. ij. b. c.
Reatius spiritualiter est duplex qui per peccatum incur-
 ritur. ij. p. titu. ij. ca. i. paragrapho xvij.
Reconciliatio ecclesie quoniam et quoniam fieri debet. tertia

parte titulo duodecimo capitulo sexto.
Unde plus de ista materia supra sub littera. e.
 scilicet Ecclesia.
Rebellio est decimus gradus supbie et in quo
 possit et c. ij. p. titu. ij. ca. ij. pagina. decimo tertio
Rebellio describitur supra sub littera. f. scilicet In-
 obediencia quia per uno capiunt Et secunda parte ti-
 tulo quarto capitulo secundo.
Rebus quoniam intimus existit deus quicquid modis
 et cetera. tertia parte ti. ij. ca. ij. paragra. tertio.
Recreatio corporis quoniam sit fienda cum modestia. et
 quoniam licet et quoniam non. xij. p. titu. xij. ca. x. pa. ij.
Recidivatio in peccatum sunt septem nocumenta
 xij. p. ti. xij. ca. vi. pagina. ij. vsq. ad octauum s.
Rectores et domini quomodo punire debent varia
 vicia. xij. p. ti. v. capi. xij. paragrapho secundo.
Unde plus de ipsis supra sub littera. d. scilicet vñs.
 et sub littera p. scilicet Prelatus Et principaliter. ij.
 parte ti. nono capitulo quinto per totum.
Rectorum et curatorum iuramentum describitur
 quod faciunt suis superioribus. secundum tñ diuersitate
 locorum diuersimode hoc seruatur et cetera. ij. p.
 titulo decimo capitulo quinto paragrapho tertio.
Rectorum comunitatum et dominorum siue princi-
 pum varia vicia vario modo describunt. ij. p. titu.
 ij. capi. xij. p. totum et c. vi. s. xi. Et principaliter
 pagina. duodecimo. ibi tangit regula de ipsis.
Rectoribus reipublice quatuor sunt necessaria
 tertia parte ti. ij. capi. primo. paragrapho nono. Et
 quoniam introductum sit dominium et c. Ibidem capi. ij.
Rectores non inuantes vel impediens in inqui-
 sitionibus hereticorum excoicari sunt maiori senten-
 tia. tertia parte ti. xij. capitulo sexto.
Redemptio spiritualium an fieri debet. secun-
 da parte titulo primo capitulo. v. pagina. xij.

Quid si quis emat red-

ditum vnius castri vel alij redditum ad vitam
 vel suorum heredum. vel alias ad incertum tempus. est ne-
 cessaria et c. ij. p. titulo primo ca. viij. paragrapho xi.
Redditus pecuniales an liceat emere heredita-
 rie siue ad vitam. Et quadrupliciter potest esse vi-
 tium in praeiudicio Ibidem. pagina. xv. et. xvi.
Utrum licitum sit recipere redditus quos comuni-
 tas pcedit annuatim soluendis prestantias et an li-
 ceat emere talia iura. declaratur per octo questiones
 quarum prima est ista et c. ibidem. capitu. vndecimo
Utrum recta conscientia possint talia onera indu-
 ci et ad eorum solutionem compelli. cum assignatione incre-
 menti prelibari. ibidem. paragrapho primo.
Utrum dicti soluentes onera memorata licite po-
 possint tale incrementum ibidem. pagina. secundo.
Utrum vigore deuotionis remissionis et liberationis su-
 pra dicti excusentur a restitutione. et liberentur
 a peccato ibidem paragrapho tertio.
An dicti soluentes licite vendant ius quod habent

in dicto. **R**. vigore talis crediti. ibidē. pagra. n.ij.
Utrum alij ab eis licite emāt. ibidē. pagra. v.
Utrum licita ab eis percipiant incrementū qd
 prius percipiebant. ibidem paragrapho sexto.
Quid de illis qui pro alijs a quibus quandoq;
 certam quotam pro quolibet floreno quādoq; ni
 hil percipiunt solvunt prestancias et in illorū lo
 co quo ad tale creditū distribuunt. ibidē. §. vij.
Quid si cōmunitas sic novas constituit credi
 tores puta quia vendidit annuū redditū ad ra
 tionē quorumcunq; creditorū ad vitam emen
 tis et alterius ab eo nominandi cuz pactis. **I**bi
 dem paragrapho octavo. que quidē questioēs ad
 longum declarantur p varias questiones. Et cō
 tinuatur de ista materia venditōis et emptionis
 redditum late paragrapho octavo vsq; ad para
 grauum tricesimum quartum per totum.
Redditus vendere vel pcedere alicui ad vitā nul
 lus prelatus religiosus potest nisi utilitas et ne
 cessitas loci expōscat et de consensu cōuentus et
 cetera secunda parte titulo duodecimo ca. v. b.
Reddituarij vel camerarij comitatū habētes re
 cipere pecuniam a diuersis. quomodo aliquādo
 in istis fraudē cōmittunt et quomō et quando
 licite exigere possunt salariū suū. secunda par
 te titulo primo capi. decimosextimo pagra. vij. c.
Regimen dominorū temporalium describitur
 late. tertia parte titulo tertio per totū. Et quarta
 parte titulo secundo capitulo sexto per totum.
Regiminis in subiectis quomodo deo redde
 mus rationē in nouissimo. quarta parte titulo
 decimo quarto capitulo decimo pagra. septimo
Regina quomō dicij ecclesia propter aliquas
 proprietates regine. tertia parte in prologo. §. i.
Regina quomodo esse pōt q̄libet anima cuius
 libet fidelis stans a dexteris dei et cetera. ibidē
 ante primum paragraphum.
Regere quis seipm non pōt bene aut familiam
 vel ciuitates nisi habeat istas virtutes et cetera
 prima parte ti. i. ca. iij. pagra. scdo b. per totū
Regere quomodo quis seipm debet p nouem
 regulas directiuas fm totam vitam suā. quarta
 parte titulo vndecimo capi. ij. paragrapho. iij.
Regi quomodo debet familia p patrem famili
 as et quam prudentiā ipse habere debet circa do
 mesticos et cetera. n.ij. pte ti. ij. ca. v. q̄si p totum.
Regere quomodo debet quis seipm et multitu
 dinem per prudentiā et cetera. quarta parte titu
 lo secundo capitulo primo paragrapho secundo
Regule quatuor appropriate sunt ab ecclia. et cō
 stituciones religiosorū et quomodo inter se dif
 ferūt. iij. pte titu. xvi. ca. i. §. n.ij. ultra medium.
Regule quatuor appropriate sunt ab ecclia sub
 quibus militant omnes religiose ecclesie carbo
 lice. Et sub regula beati Augustini qui militant
 et quō inter se differūt p diuersas p̄stiruitōes que

habentur in ista regula per modū precepti et quo
 modo ista precepta intelliguntur. ibidem. §. v.
Regula beati augustini quomodo obligat profi
 tentes et quō stat lex eiusdē regule. ibidē. §. vi.
Sub regula beati Benedicti qui monachi mili
 tant. vbi ista regula habetur in iure. et vtrum cō
 tenta in ipa regula sint in precepto ita q; ex trā
 gressione alicui exstentis in regula peccet mor
 nachus mortaliter. **I**bidem paragra. septimo.
Regula beati Francisci militant fratres mino
 res et eadem regula in multis passibus declarat
 vbi ligat profitescentes ad mortale et vbi non cir
 ca varias materias. **I**bidem. paragrapho octavo.
 a principio vsq; post medium.
Regula beati Basilij fuit prima regula. et qui
 sub ipsa militant. quomodo carmelite aliqua ex
 traxerunt ex ipsa regula. et aliqua addidit qdaz
 papa que seruauit fm ordinationē domini hugo
 nis ordinis predicatorum et cetera. tertia parte
 titulo decimosexto ca. i. §. vij. ultra medium.
In regula beati Augustini est passus nec solo
 racito affecto. sed etiam aspectu et cetera. **I**sta de
 claratur ibidem paragrapho decimo.
In regula est quidaz passus qui dicit. et sint no
 bis omnia cōmunia. **I**sta exponitur ibidem. pa
 ragrapho vndecimo ultra medium.
Regule tercie beati dominici. de fratribus et so
 rozibus eiusdem regule habent varia notabilia
 tertia parte titulo. xix. ca. v. §. v. per totum.
De tertia regula beati Francisci habetur vtrum
 gaudet privilegio clericali. ibidē. paragrapho. n.ij.
Regule iuris describuntur sūmatim collecte fm
 ordinem alphabeti. i. p. ti. ij. ca. vnico p totū
Regule quinq; ponuntur quibus cognoscunt
 peccata mortalia a venialibus. tertia parte titu
 lo decimosextimo capitulo decimo octavo.
Regule nouē dant fm quas aperitur intellectus
 in multis ad intelligendum sacras scripturas
 quarta pte titu. xi. capitulo. ij. paragrapho. iij.
Regule. xvi. ponunt per quas cognoscuntur vbi
 sunt mortalia peccata. et vbi nō. et ad quid tales
 regule valent. i. p. ti. ix. capi. primo paragrapho. iij.
Regnorū et ciuitatū dominij quomō est intro
 ductum. quō translatū est d vna ciuitate in aliā
 siue de vno dominio ad aliud. et quō licite acqui
 ritur et cetera. tertia pte ti. tertio capitulo secundo.
De regibus vide varia supra sub littera p. scz
 principij et sub d. scilicet de dominis.
Regum et principij prius sacerdos quis dicit
 cui confiteri tenent. iij. p. ti. xvij. ca. iij. pagra. i.
Rex iniquus est nona abusio inter. xij. abusiones
 diuersorū. q; spectant ad dignitatem regiam. vñ
 dicit rex iniquus. et quid ē equitas. prima parte
 titulo quinto capitulo secundo pagra. vij. m.
Reges quō nūc inungunt ab eis et cetera. ter
 tia parte titulo decimo quarto ca. viij. pagra. ij.

Rei i iudicio vide varia sup sub i. scz Iudicio humano.

Religionis status vn nōiā. religio sumit qua dupliciter. vn deriuat religio et vn dicit. 7 in q consistit pfectio. quis est finis religionis. 7 ipa pfectio est triplex. tertia pre. ii. xvi. capitu. primo Religionis status quo pñet ad pñtōez libertatis vel seruitudinis qñ qñ pñe dicit esse in statu pfectōis. ad pfectōem pñet aliquid tripliciter. et status religionis pñt pñiderari tripliciter. Et religio vna quo pñellit aliā tripliciter. que illoz est pfectior in actibz exterioribz 7c. ibidem. §. i.

Religionis pfectōez nō minuit habendo aliqd in cōmuni. q pfectō nō pñsistit in paupertate pbat quo religionis instrumentum dicit paupertas. Et tres sunt gradus paupertatis 7 cetera. tertia parte titulo decimosexto capi. i. pagapho secūdo. **R**eligiosus facit? rector ecclie secularis si talis ecclia pleno iure spectat ad monachos predictos monachus manet in ea subiectus abbati 7 fuat oia vt prius pñt tria. iij. p. ri. xvi. ca. vi. §. octauo **R**eligiosorū ē triplex gen? scz sarabite. anachorite. 7 cenobite. 7 quā vitam illi ducebāt. 7 quo sit quis pñe 7 pfecte religiosus p professioez. que in diuersis ordinibz diuersis modis exprimit. Et que ē differētia inter regulas 7 pñtutōes et cetera ibidem pagapho quarto.

Religiosus quo grau? peccat in eodez genere peccati mortalis vel venialis qd cōmittit qñ laic? in tribz casibz. 7 quare citius resurgit ibidem. pagapho octauo. circa finem.

Religiosorū obedientia describit vario mō. sub littera o. scz obedientia. Et ibidem pagra. nono.

Religiosorū castitas describit vario mō sub littera c. scilicet Castitas Et ibidem. pagra. decimo

Religiosorū paupertas describitur vario mō sub littera p. scz paupertas Et ibidem pagapho. xi.

De religionis ingressu vtrū sit habēda magna deliberatio. circa que tria declarant. quantū merent? qui inducunt aliquē ad religionem. et quo quis se debet in religione exercitare. ibidem capitulo secundo.

Religionis ingressus vtrum sit dimittendus ppter obsequia parentū? qñ diu debet differre illō obsequiū 7c. ibidem capi. secūdo pagra. primo.

De religionis ingressu quantū ad episcopos archidiaconos et alios curatos. quando sunt obligari ad vota ibidem. capi. ij. pagapho secūdo

Religionem quomodo aliqui qui nō sunt apti ad recipiendū. et si illi intrant quo sit cū illis faciendum. ibidem. capitulo secūdo pagra. tertio.

Qui religionem vult intrare. quādo pñt imple re et quando non. quot annos talis debet habere quomodo parētes pñt offerre filios impuberos ad religionem. et nouitius quādo exire pñt ante pñfessionē et quando non 7c. ibidē. c. ij. §. iij.

Religiosorum varia professio describitur supra sub littera p. scz pñfessio Et ibidem. c. iij. p. totū **D**e religione vna ad aliā ire nisi pñt magnas necessitatem siue vtilitatē quare nō est laudabile. pñt tamē aliquis de vna religione ire ad aliā ex triplici causa. tertia parte titulo decimosexto. capitulo quarto.

Quomodo licet transire canonicū regularē ad monachos vel econuerso ibidem. pagapho. i. **R**eligiosi siue monachi quo debent transire ad regendum ecclesias seculares quare monachus non pñt esse canonicus secularis et si perierit qñ ire ad artiorē religionem et penituerit vtrū pñt ei pñt recipere. ibidem pagapho secundo

Religiosorū bona sic transeuntū cuius erunt. et in quo tempore. 7 religiosi mendicantes si trāsē unt ad ordinē non mendicantiū etiam de licētia pape gratias amittunt. ibidē. pagapho tertio.

Religio fratū mendicantium quare ē pfectior omni nō mendicare. ibidem. pagapho quarto.

Religiosi eieci et fugitiui vbi inuenti fuerunt sub custodia debent reuocari 7 quomō se habere debet monasteriū in reassūptione. ibidē. capi. v.

Religiosi quas excoīcatōes aliqui specialiter incurrunt. ibidem capitulo quinto pagra. quinto.

Religiosi quo se habere debēt in habitu. in studio. in elemosinis. in mendicatōe. in labore manuum. in esu carniū. in cōtractibus siue in obligatis et in rebus oblatiis. ibidē. ca. vi. p. totum.

Religiosus quo non potest esse dux. nec p cōmīsum pñt recipere arbitriū. et quo hoc debet intelligi. et factus epūs quo tenetur ad obseruārias regulares et cetera. ibidem. capitulo sexto pagapho quinto. d. e.

Religiosus factus rector ecclesie secularis si talis ecclesia pleno iure spectat ad monachos. pñctus monachus remanet in ea subiectus abbati et seruabit omnia preter tria. ibidem capitulo sexto pagapho octauo

De religiosis prelatiis vt abbatibus et abbatissis. vide supra sub littera a. scilicet abbas et cetera Et ibidem. capitulo septimo.

Religiosi quomodo se habere debent in disciplina. in ambulando. in stando. in habitu. in gestu et quomodo se diuersimode habere debent in diuersis locis. et in silentio. tertia parte titulo decimosexto capitulo octauo. per totum.

Religiosi siue monachi in ecclesijs vbi habitāt populus per monachū non regatur sed capellanus qui populum regat ab eo per consiliū monachorum instruat et cetera. ibidem. capitulo nono. pagapho tertio.

Religio commendatur quia ibi viuit homo purius. cadit rarius. surgit velocius. incedit cūtius. quiescit securius. irroatur frequentius. purgat citius. moris cōfidētius. et remunerat

copiosius. que omnia per ordinem declarantur
ibidem. capitulo decimo. et. a. i. paragrapho vltimo
ad octauum paragraphum.
Religio quomodo per paradiso voluptatis. terre pro
missionis et moti transfigurationis. ibidem. c. x. §. ix.
Religiosi quare plus vocatur fratres quam monachi
quomodo habitare debent in quadruplici unione. et est tri
plex unitas ibidem. capitulo. x. paragrapho decimo.
Religiosus non debet audire confessiones etiam illo
rum qui habent licentiam eligendi sibi confessorem quemcum
que etiam si habeat a papa sine auctoritate et licentia sui
prelati. tertia parte titulo decimo septimo ca. vij.
Religioso vtrum acquiratur ius electionis extra or
dinem suum. tertia parte tit. xij. ca. ij. paragrapho. vij.
Religiosorum loca tam virorum quam mulierum quoniam
superiores sunt visitanda et que necessario ab ipsis
debent interrogari et. ij. p. ii. xx. c. vi. §. ij. et. ij.
Religionibus novis creatis quam preterea habet desu
per papa. ij. p. ii. xxij. ca. v. paragrapho. xxi.
Religiosi omnes qui habent probatum ordinem dicuntur per
sonae ecclesiastice. et gaudet duplici privilegio cle
ricorum. ij. p. ii. xxij. ca. v. pagina. i. et ante et post.
Religiosi et clerici excommunicati sunt maiori sen
tencia quam inducunt ad promittendum de mutacione se
pulture vel non mutacione. quod non ulterius declarat
tertia parte titulo vicesimo quarto. capitulo. li.
Religiosi et clerici in dignitate constituti audien
tes leges et precepta excoicati sunt maiori sententia.
tertia parte tit. vicesimo quarto capitulo. liij.
Religiosi prelati dimittentes temere habitum sue re
ligionis vel euntes ad studia sine licentia suorum su
periorum excoicati sunt maiori sententia de quibus
intelligitur et. ibidem. capi. quinquagesimo tertio.
Religiosi dantes sacrificium eucharistie siue ex
treme unctionis. vel solennizantes matrimonium sine li
centia porrochiani siue episcopi excoicati sunt maiori
sententia ibidem. capitulo quinquagesimo quarto.
Religiosi excoicant retrahentes boves et oves a so
lutione decimarum ibidem. capitulo. lv.
Religiosi excoicant non seruantes interdictum quod
seruat matrix ecclesia. et que dicitur matrix ecclesia
ca. quinquagesimo sexto
Religiosi excoicant non facientes conscientiam de his
que preterierunt eis de decimis cum certo modo ibi
dem. capitulo quinquagesimo septimo.
Religiosi excoicant qui non habent ad ministrato
nem et preterierunt se ad curias principum ibidem ca
pitulo quinquagesimo octauo.
Religiosi excoicantur tenentes arma infra septa
monasterium sine licentia abbatis. de quibus et quomodo
hoc intelligitur ibidem. ca. quinquagesimo nono.
Religiosi fauores beginis in statu reprobato excoi
cati sunt maiori sententia de quibus hoc intelligitur
ibidem. capitulo sexagesimo primo.
Religiosi qui preterierunt alicui ad vitam vel ad certum
tempus iura redditus possessiones et. nisi in duo

bus casibus suspensi sunt a diuinis. tertia parte ti.
vicesimo septimo capi. quarto. ibi Religiosi.
Religionum primi prelati qui fuerunt quomodo sibi
inuicem successerunt. et in quibus locis. qui plus p
recipat in vita actiua et contemplatiua. quomodo dicunt
celi. quomodo assimilantur onagris et cetera. tertia
parte titulo vicesimo primo capi. x. paragrapho. nij.
Religio sancta quomodo figuratiue vocatur mors. regu
lares vulgariter dicuntur mortui et seculares viuere
tes cuius oppositum ostenditur. Et quare religiosi
dicuntur mortui. prima parte titu. v. ca. i. pagina. xij.
Religionis status et perfectio quomodo a deo vocati
accedimus figuratur Genesim duodecimo per Abraham
Egredere de terra tua et cetera. que tria exponun
tur. i. parte tit. v. ca. ij. paragrapho sexto. c. v. e. f.
Ad religionem quomodo pertinet virtualis perfectio. et
si est tunc via qua immediate itur ad celum. in qua
consistit ista perfectio. que sunt ipsius effectus et si
gna. et quis effectus. i. p. ii. v. ca. nij. pagina. ij. e.
Religiosorum unio probatur ex scriptura et mo
derum vnde dicitur et triplex bonum in ipso inue
nitur. et cetera. prima parte tit. vi. ca. ij. pagina. v. f.
Religionem volentes intrare vel alia bona facere
quomodo vario modo temptat dyabolus in puer
tionis initio. i. p. titu. vi. capitulo. xij. pagina. ij. k.
Religiosorum bonum describitur iuxta illud Ecce
quod bonum et. Et ponitur desuper triplex bonum.
prima parte titu. sexto ca. secundo pagina. v. g. b. i. l. z.
Religionis a proposito aliquem reuocans vel impedi
ens quomodo tenetur ad restitutionem et. secunda. p
arte titulo secundo capi. secundo pagina. primo. d. e.
Religionis ingressu siue virorum siue virginum
non licet aliquid exigere vel accipere quasi precium
sponte tamen oblata quacumque sint non inter
ueniente aliqua corrupta intentione licet reci
pere. Et varia circa istam materiam ponuntur. ij. p
arte titu. primo ca. v. pagina. xvij. xix. et vicesimo.
Religiosis et clericis vbi et quomodo prohibetur
negotio et quod abstinere debent non solum a ma
lis sed etiam a specie mali. secunda parte tit. primo
capitulo decimo sexto paragrapho secundo. e. f. g. l. z.
Religio quomodo assimilatur naui. et quare et
quomodo tripliciter fratres rapinam siue furtum
solent facere religiosi in naui religionis. et quomodo
et quare religio comparatur naui propter septem
et cetera. ij. parte titu. ij. ca. i. pagina. xxij. p. totum.
Religiosorum quomodo inuenitur quadruplex
supbia. ij. parte titu. ij. ca. nij. paragrapho secundo.
Religionis vel sanctitatis habitus vel clericatus
quomodo significat statum in quo quis obligatur
ad opera perfectionis. et quomodo religio nominatur
statum perfectionis ex intentione et cetera. secunda
parte titulo. nij. capitulo septimo. b. c.
Religiosis prelatibus ecclesiarum et predicatoribus pro
prie dicitur inuenitur septem maledictiones. secunda parte
titulo quarto capitulo septimo pagina. tertio. d.

Religiosi et clerici quō p̄ sacilegiū luxurie pec-
 dūt honorē angelice ministerialitatis. quō deo
 sunt dedicati. corū vita ad quid ordinata ē. quō
 canere debent a mulierū familiaritate et cetera. se-
 cūda p̄ titulo quinto capitulo. viij. pagina. iij.
 Religiosi quō sunt aliqua ieiunia determinare
 instituta p̄ regulā siue p̄ constitūtes et qñ et quō
 non obligat ad peccatū. ij. p. ti. vi. capi. secūdo. e.
 Relegione suscepti non itaq̄ et iuniores quō de-
 bēt regi in ieiūnijs. ij. p. ti. vi. c. ij. §. nū. circa finē
 Religio quomō dicitur in matrimoniu vel in quo fi-
 gurat cū m̄imonio. ij. ti. i. ca. i. pagina. primo. e.
 Religionē licet alteri p̄iugū ingredi in quatu-
 or casibz. vtrū ips p̄bationis in tali debet abbre-
 p̄ari et. ij. p. ti. i. ca. xxi. §. i. b. vltz ad secūduz. §.
 Religionē p̄iugatus ingressus. qñ tenetur eri-
 re. et quando nō pōt. et qñ est liber ad erendum
 vel ad manendū. et in tribz casibz tenet reingre-
 di ibidem. paragrapho secūdo.
 Religiosi nō mendicātes et medicātes vtrū pos-
 sint et debēt in magistrōs assumi. tertia parte ti-
 tulo quinto capitulo secūdo pagina. octauo.
 Religiosi et p̄fecti quō debent stare et contende-
 re in iudicio sua repetēdo. tertia parte titulo sexto
 capitulo primo pagina. iij. b. modicum infra.
 Religiosi et clerici q̄liter debēt inquiri in iudi-
 cio vel a iudice et qualiter debēt corrigi excess-
 sus eorum et. ij. p. ti. ix. c. viij. pagina. viij. et viij.
 Religiosi filij quō nō possunt excludi ab heredi-
 tate paterna. ij. p. ti. x. ca. iij. pagina. tertio. b.
 Religiosus de consensu sui plari pōt esse executor
 testamēti. ij. p. ti. x. c. iij. pag. ix. b. modicū infra
 Religio aliqua vtrū possit institui ad hospitali-
 tatē et. ij. p. ti. xi. ca. i. b. c. d. e.
 Religio prout est virtus quō diffinit a Tullio
 et quō hoc nomē religio hēt triplicē derivatōem
 et cetera. nū. p̄ titulo quinto capitulo septimo
 Religionis actus q̄ est cultus dei quō ipsi exhibi-
 berur. et est triplex cultus. et que requirūt ad co-
 lendū deū in cultu religionis et. ibidē pagina. i.
 Religio ista quō est virtus. et sp̄ialis vna et ma-
 jime moralis. quomō latia idē est quod religio
 quid significat religio. et qd interpretatur et cete-
 ra. ibidem. paragrapho secūdo.
 Cum religionē ista quō est sanctitas. et quō san-
 ctitas tripliciter sumit. ibidem paragrapho tertio
 Religiosorū paupertas et p̄fectio describitur supra
 sub. p. scz paupertas. Et quarta p̄ titulo duode-
 cimo capitulo quarto. §. xij. et p̄ oēs sequētes. §.
 Religio fratru predicatoru describit in sp̄iali
 supra sub littera. p. scz predicatorum fratru.
 Reliquie antiquae nō debēt ostendi extra capsa
 quō et qñ quis eas debet venerari. et ipas emere
 vel vendere ē symoniacū. quō corpora sanctorū de
 locis sunt transferēda et. ij. p. ti. xij. ca. octauo.
 Reliquie et imagines quō debent venerari siue

adorari et. et qua adoratōe et. ibidē. c. ix. p. totū
 Et aliqua de ipis reliquijs. ij. p. ti. i. ca. v. §. xxiij.
 in fine. Et de sanctorū canonisatōe vide supra suo
 c. scilicet canonisatio.
 Reliquie sanctorū et v̄stes quō debent adorari
 et venerari. tertia p̄ titū xij. capitulo nono.
 Remedia multa dant orra multas tempraōes
 dyaboli. quarta p̄ titulo. xij. ca. iij. pagina. nū.
 Reminisci quō debem⁹ inter cetera octo. quar-
 ta p̄ titulo secūdo pagina. iij. infra principiū
 Renūciatio quid est. qui semel renūciat ampli-
 us eligi nō potest. et quō renūciatō ē compētēs
 p̄visio faciēda et. ij. p̄ ti. xix. capitulo quinto
 Renūciatio bē se iēq̄ vel officij ecclesiastici q̄
 liter fieri debet. in cuius manus fieri debet. et ces-
 tera ibidem paragrapho primo.
 Renūciatio que fit in scriptis qualiter et quō
 est faciēda. qñ intelligitur renūciasse. qñ quis
 fraudulenter renūciat bē neficio et cetera tertia
 p̄ titulo decimonono capi. v. paragrapho secūdo
 Renūciati que p̄nt de sup̄ ponunt varie ques-
 tiones et notabilia ibidem paragrapho tertio.
 Renūciare quis pōt. et in quoz manus. et qñ
 renūciatio non pōt rep̄hendi ponunt de sup̄
 exempla sanctissimoz virorū qui renūciauerūt
 v̄stis dignitatis et cetera. ibidē pagina. quarto
 Renūciatio fin doctores quid est. quis effect⁹
 renūciatōis. in quoz manus fieri debet debet
 esse voluntaria et cetera. ij. p̄ ti. i. ca. v. pa. xi.
 Renūciari quō debet episcopat⁹. et ex quibus ca-
 sibus admittēda vel p̄tēda sit renūciatio epis-
 copatus et cetera. ij. p̄ ti. xix. capitulo primo.
 Renūciare vtrū papa possit papatui. tertia
 p̄ titulo vicelimossecundo ca. nū. pagina. scdo
 Represalie dicunt quoddam bellum p̄iculare
 quod fit ad defensionē corporis militici. quō hoc
 est interdictū. qñ licite fieri p̄nt et p̄ modico nō
 inducuntur represalie et. ij. p̄ ti. nū. cap. nū.
 Reprobatio et electio dei quō valde est timēda
 et quare et cetera. quarta parte titulo decimoq̄
 to capitulo duodecimo paragrapho quarto.
 Repudiū uxoris quō lex p̄misit. et in noua le-
 ge nō seruāt. prima p̄ titulo. xij. ca. vi. §. v. c.
 Libellus repudiij quis erat. quando licebat re-
 pudicare uxorem et cetera. tertia parte titulo deci-
 moquarto capitulo decimo paragrapho tertio.
 Rescriptum quid est. quis possit condere rescri-
 ptum. super quibus rebus rescripta interpretā-
 tur. si super ipis dubitare contingat. que pote-
 stas aut ius eorum. quanto tempore durat eorū
 auctoritas. que rescripta sunt generalia. et que
 specialia et cetera. prima parte titulo decimoses-
 timo capitulo unico paragrapho decimoses-
 timo.
 Resistere quādo et quomodo quis debet in bello
 p̄iculari vel alias de sup̄ vide sup̄ ostendere. Et

tertia parte titulo quarto capitulo tertio.
Restituere quomodo homo debet homini malo
sive seueri impugnant cū duplici telo et cetera
nii. p. ti. ij. ca. ij. pagrapho quinto infra mediū.
Restituere quomodo hō debet reparationibz dyaboli
et quomodo ipse a nobis illudif. quarta pte
titulo decimotertio capitulo tertio pagra. nij.
Respiciere quomodo homo debet. viij. fm illud
Luc. xviij. **R**espice illuz. qui scz vult bene viue
re. prima pte ti. ij. ca. vij. per totum.
Restitutōis differentia est triplex scz deceptiua
damnatiua et retributiua. et restitutio decepti
ua habet. vij. deceptōes cum exemplo. secūda p
te titulo secunda capitu. primo pagrapho. xvj. b
Restitutōez nō sufficit ad salutē cōmittere alte
ri q̄ ei q̄ pōt satisficere. quod p̄atur septuplici
ratōe. ibidē pagra. xvj. l. et etiam l.
Circa restitutōez videnda sunt. viij. que in hoc
versu p̄ueniūt **Q**uia. quid. vbi. p quos. cui. cur
vel q̄no. quando. Et damnu pōt inferri alicui q̄
dupliciter. et q̄no talis tenetur ad restitutōem.
secūda parte titulo secundo capitulo secundo
Reuocans aliquē a meliori bono. puta a religi
one &c. quomō tenet ad restitutōez. Et pōt alteri
esse occasio damni quadrupliciter. et quomō ta
lis tenetur ad restitutionem ibidem. pagra. i.
Quatuor modis p̄ingit q̄ damnificatio fit scz
p occasionē. mutilatōez. vulneratōez. verberatōez
et violentiam detentōem. Et quomō de istis est fi
enda restitutio ibidem. pagrapho secundo.
Fame et honoris damnificatio quadrupliciter
fit. et quomō de istis fienda est restitutio ibidem
pagrapho tertio.
Rerum exteriorū damnificatio q̄no est restitui
tio fienda. et de quibus et quomō. ibidem. §. iij.
Utrum omne luctū quod quis fecit ex re rapta
furata. male acquisita. &c. tenetur paupibz ero
gare. ij. pte ti. ij. ca. ij. pagra. v. et sexto.
Restituere vtrū tenent clerici illos fructus. q̄
voluptuose consumūt nō facientes seruicia in ec
clesia ibidem. pagrapho septimo.
Restitutō vbi sit facienda hoc dist inguitur ibi
dem. capitulo tertio.
Restitutio p quos fieri debet et de certis et d in
certis ponunt desuper varie questiones. que et
declarat ibidem. capitulo quarto per totū.
Restitutio cui fienda est de re ablata vel alias illi
cite acquisita ponuntur desuper variorum opi
niones et cetera. ibidē. capi. ij. pagra. i. et scdo.
Restitutione rei fienda quomō aliquis se babe
re debet. ibidē. capi. tertio pagrapho tertio.
Restitutio cur sit fienda ponunt desuper varie
questiones. habens male ablata nisi reddat aut
sufficiēte faciat cautōez nō pōt liberari a sua cau
tiōe nisi vt restituat &c. ostenditur b septem p̄o
batōibus it idem. capitulo sexto.

Restituendi daf modus et forma. circa quam
tria considerantur. ibidem. capitulo septimo.
Restitutio certorum quomō fieri debet cū quo
dam ordine et fm triplicem voluntatem credito
ris contingit debitorē habere substantiā eius et
tales prius sunt restituende q̄ vsura ppter tria
et cetera. ibidē. capi. vij. pagrapho. i. ij. et tertio.
Restitutio quomō fieri debet et p̄xorem que con
cepit filium in adulterio quem vir reputat esse
suum. Et quatuor sunt signa que reddūt talem
matrem suspectā &c. ibidē. cap. ij. pagra. quarto
Restitutio quomodo fieri debet ponunt desup
vari casus. quando et quomō quis ad hoc tene
tur et de quibz tractantur circa istam materiam
tam temporalia q̄ spiritualia et cetera. ibidem.
capitulo septimo pagrapho octauo.
Restitutioni obligantur raptores vel usurarij
filij vel familie de bonis ip̄orum viuentes. p̄nt
amen tales excusari p quinq. secūda parte ti
tulo primo capitulo duodecimo pagrapho. xj.
Restitutōez quomodo quis tenet alteri de qua
duplici damno. ij. pte ti. i. ca. i. §. i. ij. et. nq.
Restitutō detractionis describitur vario modo
supra sub littera d. scilicet detractio et cetera. Et
secūda parte titu. octauo capi. nq. pagra. iij.
Rerum cōmutatō fm philosophum est duplex
secūda pte titu. primo capi. xvi. pagrapho. ij. d.
Rerum p̄mutationes in negociando quomō
et qualiter fieri debēt &c. ibidē. ca. xvij. pagra. x.
Rerum valor vario modo diuidif. subdividif
et declarat ibidē. capi. xvi. pagrapho tertio. c. d.
Rerū dominiū vario modo describitur supra sub
littera d. scilicet dominium
Rerum ecclesiarū alienatio vtrū fieri debet &c.
vide supra Alienatio. Et. iij. p. titu. xij. capitu. v
Resurrectio vltima describitur vario mō supra
sub littera i. scz iudicio diuino. Et quarta parte
titulo decimoquarto. capi. xi. per totum.
Resurgere a peccato quare religiosus pōt vel o
cius q̄ laicus &c. iij. p. ti. xvi. c. i. §. vij. circa finē
Resurgere q̄no quis debet p penitētiā. tertia p
te titulo. nq. capitulo decimoseptimo pagra. i.
Ad resurgēdū q̄no valēt lectio frequēs exhortatō
seruēs & exēplario vrgēs. q̄ tria p̄ncipalit iueni
unt in religionibz. iij. p. ti. xvi. ca. x. §. ij. b p totū
Post resurrectōez corporū vtrū b̄ritudo sanctorū
maior erit q̄ mō. iij. p. titu. xxx. ca. vi. pagra. ij.
Resurgere hō nō potest a peccato sine grā. hoc
ostendit & pbat. nq. p. titu. ix. ca. v. pagrapho. ij.
De toribz corporū gloriicatorū vide ibidē. c. vq.
Rethorica que sciētia est. vñ dicitur rethor. et q̄no
subdiuidif. i. pte titu. i. ca. i. pagrapho tertio.
Retrabunt hominem dno a peccatō et cetera.
secūda pte ti. viij. c. viij. pagra. i. ij. et tertio.
Retributio a deo est triplex scz tp̄alitis pena
litas. & efne felicitas. i. pte ti. nq. ca. vi. §. i. f. g b

Retributōez pessimam quomodo parit odium et sunt sex differentie malarii retributionū. secūda parte titulo octavo capitulo .iij. pagina .scdo. Reuerētiā timor describitur infra sub littera i. scz timor reuerentialis. Et nū. parte titulo decimoquarto capi. decimoquarto per totum.

Reuelans siue denudās p̄fessionē quā penam sacerdos p̄ illa meretur fm̄ canones. tertia parte titu. xvij. ca. xxi. pagina. v. ibi vigesimū quicquid Reuocans aliquē a meliori bono scz a religiōe et cetera. quō iste debet satisfacere. et quantū peccatum ē. .ij. pte titulo. ij. c. ij. pagapbo. i. d. Reuocatio in donatōibz describitur supra sub littera d. scz Donatio. Et. ij. p. titu. x. capi quarto.

Risio. derisio siue irrisio

describitur supra sub littera. d. scz derisio. Et secunda parte titulo sexto capitulo septimo.

Rira fm̄ Gregorū est filia ite. vñ dicit rixosus et tripliciter exponit et quid est rira. et vñ dicitur .x. ij. pte. titu. vij. ca. vij. Cetera de rira vide supra sub littera b. scilicet bellum.

Rira dicit bellū particulare. quomō antiqui inter se habuerunt rixas et de bello siue rira videndum est eius orū. actū et nocumētū. ibidē. .ij. q.

Romana ecclesia habz

illud priuilegiū q̄ nullus appellare pōt a papa ad eius successorē neq̄ ad p̄ciliū generale .x. et quō habet quinq̄ priuilegia. tertia pte titulo xxiij. capitulo .iij. quasi per totum.

Romanā eccliam dicētes nō esse caput oīm aliarum ecclesiarū. et nō posse cōdere cationes et decreta. et ei nō esse obediendū. excoīcati sunt maiori sentētia. et pape referuā absolutō ibidē capi. xxi.

Romipetas spoliante excoīcati sūt maiori sentētia. et pape referuā absolutō ibidē capi. xxi.

Rome quid pōt sibi p̄ntari. ij. p. n. xvij. c. nū. Romano pontifici subesse vtrum sit de necessitate salutis. tertia parte titulo vicesimosecūdo. ca. vi. .s. v. de ipō vide ad lōgū sup̄. sub p. s. papa. Rusticorum siue agricoloz siue villanoz ars et opus multū est necessariū vite humane. quō tales iam sunt astuti. quomodo vario modo committūt fraude. In quibz cōmuniter sūt culpabiles et cetera. tertia pte titulo. vij. c. nū. .s. xij.

Sabbati sanctifica

tio describitur vario modo supra sub littera f. scz Festoz Et secūda parte titulo nono capitulo septimo per totum.

Et de sabbati sanctificatiōe vide etiā varia notabilia. i. p. ti. x. nū. capitulo. nū. pagina. nū. p totū Sacerdotes pami qui fuerūt in lege nature. in lege mosaica. et in lege gratie. i. p. ti. v. c. ij. .s. vij. Sacerdotū in veteri lege erat triplex p̄fectio.

et que ornamēta eorundē. et quō macule ip̄is prohibite significāt mundiciā sacerdotū noue legis et cetera. prima pte ti. xxiij. capi. v. pagina. nono. Sacerdos in mortali diuina tractans et ministrās eccl̄astica sacramēta et alia. quō sacrilegiū incurrat. secūda pte ti. i. ca. xxi. pagina. v. b.

Sacerdos quō p̄ sacrilegiū luxurie p̄dit honorē domice p̄tatis. .x. ij. pte ti. v. ca. vij. pagina. ij.

Sacerdotes et plati quomō excludūt. a iuramēto. et ponūt nouē casus. in quibz ip̄i debent iurare. ij. p. ti. x. c. nū. pagina. ij. vsq̄ ad quintū caplū

Sacerdotes quō spiritualiter dicuntur medici quō ip̄i curāt suos infirmos. quomō et qñ ip̄i medici multo p̄ciosiores sunt medicis corporalibus et cetera. tertia pte titu. vij. ca. i. pagina. ij. c.

Sacerdotūz vide varia notabilia supra sub littera c. scz Clericis Et tertia parte titulo tertio decimo capi. ij. p totū scz de conuersatiōe eorundē.

Sacerdos quomō se vario mō habere debet in celebratiōe missae. desup̄ vide varia notabilia sup̄ sub m. scz missa. et. ij. pte. ti. xij. c. v. et. vi. et per eorundē paragraphum similiter.

Sacerdotūz ordo describitur per thēma ex psalmo quōd et de ip̄is declaratur. et ille ordo quibz in plures diuidit est tamen vnū sacramentum vnitate finis. quot sunt ordines et cetera. tertia parte titulo decimoquarto capitulo septimo.

Sacerdotes quō semper apud omnes fuerunt in magno honore. vñ dicitur sacerdos sacerdos quō se habere debet in agendis circa sancta sacramēta et circa orationes. et quomodo osse debet ducari. Ibidē. paragrapho primo Sacerdotes qualiter se habere debet in habitu siue vestitu. quomō sacerdos debet esse indutus iusticia. p̄pter tria quas maculas non habere debet et sacre vestes sacerdotis quid significāt Ibidem paragrapho secūdo.

Sacerdotes si induti fuerint iusticia d̄ qua immediate supra quomodo tunc exaltabuntur in alia vita propter hoc quomodo sacerdos in missa representat totam incarnationem christi. Et vestes sacerdotis quomodo significant xpi passionem. Ibidem paragrapho tertio.

Sacerdos quam potestatem recipit in ordinatione. tertia parte titu. xxiij. ca. xvi. pagina. nū. d. Sacerdotis officium quod est. quomodo omnia sacramēta habet ministrare p̄ter duo. quomodo potest benedicere et quomodo non. quomodo potest absolvere. Ibidē. paragrapho nono. b.

Sacerdos debet habere sex vestes necessarias ad celebrandūz quo ad necessitatē p̄cepti quō ip̄e et ministri debet illis vti .x. Ibidē. .s. x.

Sacerdos proprius quis dicitur. et quomodo tenentur confitentes recipere licentiam ab ipō p̄ confessione. ij. pte ti. xvij. ca. primo in medio.

Sacerdos dicitur ligare et soluere tribus modis et quomodo absoluit vario modo tertia parte titulo decimo septimo capitulo vicesimo primo. Sacerdos fornicatione faciens quā penam incurrit secundum canones. Ibidem paragrapho quinto post principium. Sacerdos cognoscens filiam suam spirituale quā penam incurrit secundum canones. Ibidem. §. v. ibi. Secus Sacerdos qui interest clandestino matrimonio quā penam incurrit secundum canones. Ibidem. paragrapho quinto ibi Quartus. Sacerdos denudans confessionem quā penam incurrit secundum canones ibidem. §. v. ibi vicesimus quintus. Sacerdos interficiens quā penam incurrit secundum canones. Ibidem. §. v. Ibi Tricesimus sextus. De archiepiscopis bēis supra sub littera a scilicet archiepiscopus. Et. ij. p. ii. rix. c. vij. quasi per totum Sacerdotale potestatem ligandi et soluendi quomodo Christus dedit discipulis suis. ij. p. ii. xij. c. iij. §. i. f. Sacerdos quomodo se regere debet in absolutioibus et desuper vide supra scilicet Absolutio. Sacerdos quid facere debet in missa si recordatur se excommunicatum vel suspensum vel non ieiunum vel in aliquo mortali. tertia parte titulo tredecimo ca. sexto pagina. xi. Cetera vide supra sub Missa Sacerdoti vni liceat omni die a celebratione missae abstinere et cetera. ibidem pagina. duodecimo. Sacerdos in missa quomodo diuersimode repñat dominum ibi et eius incarnationem quatuordecim passionem mortem et ascensionem. et quid vestes ipsius significant. tertia parte titulo decimo quarto capitulo septimo pagina. quarto b. per totum. Sacramentorum ordinatio describitur per thema ex psalmo quod et de ipsa declarat tertia parte titulo decimo quarto capitulo primo. Sacramentorum ordinatio quomodo processit ex incarnatione diuini verbi et quomodo hoc factum est et c. ibidem. §. i. Sacramentorum institutio siue ordinatio quomodo sanat infirmos. quis medicus. qui infirmi et cetera. Ibidem paragrapho secundo. Sacramentorum virtualis operatio quomodo sanat septem spirituales infirmitates hominum. et quomodo septem sacramenta denotantur in verbis psalmiste. vox domini super aquas et cetera. ibidem pagina. tertio. Sacramenti confirmatio in baptismo quomodo et qualiter fortificat hominem. et quis eius effectus. Ibidem paragrapho quarto. Sacramentum eucharistie quomodo est cibus reficiens et medicina sanans infirmitatem. tertia parte titulo decimo quarto ca. primo pagina. quinto. Sacramentum confessionis quomodo euacuat superfluos humores peccatorum per contritionem. confessionem. et debitam satisfactionem et c. ibidem paragrapho sexto. Sacramentum matrimonij quomodo est propter perpetuationem generis humani. et quomodo extinguit ista flamma Ibidem paragrapho septimo.

Sacramentum ordinis quomodo misericors deus per illud prouidit de multiplicatione fidelium et cetera. Ibidem paragrapho octauo. Per sacramentum vñtionis extreme quomodo anima de hac vita volat ad celum Ibidem pagina. nono Sacramenta quomodo ordinantur in missa. quomodo ibi datur potestas ministrandi sacramenta. quod est sacramentum. quomodo sacramentum dicitur rememoratiuum et prenosticum. et. ij. pte. ii. xij. ca. ix. Sacramenta quomodo dicuntur esse causa gratie. circa que ponuntur due opinionēs ibidem. pagina. i. Sacramenta noue legis et sacramenta veteris legis quomodo differunt quod diu durabunt sacramenta veteris legis et cetera ibidem paragrapho secundo Sacramenta quomodo ex opere operato multipliciter conferant gratiam ibidem paragrapho tertio. Sacramenta quare debebant institui non ex debito necessitatis. et quare non debebant institui in statu innocentie sed in ipse gratie ibidem. §. iij. Sacramenta ecclesie a quo fuerunt instituta vel a quibus et cetera. ibidem paragrapho quinto. Sacramentorum primus effectus est caracter. Quomodo diffinitur caracter quid est caracter quomodo imprimitur in sacramentis. ibidem. §. vi. Sacramentorum circa effectus ponuntur due opinionēs et quare gratia sacramentalis differt a gratia que est in virtutibus et c. ibidem pagina. sexto. Sacramenta quomodo sunt necessaria et quis est ministrator sacramentorum ibidem. paragrapho septimo et paragrapho octauo. Sacramentorum est triplex potestas et vtrum quis peccat recipiens sacramenta a malo ministro et cetera. tertia parte ii. xij. ca. xij. paragrapho quinto. Sacramenta veteris legis quomodo tantum erant signa sacrarum rerum. que fuerunt. que ad totum populum pertinebant. et que ad ministros. prima parte titulo decimo quarto ca. quinto. §. v. p. totum. Sacramenta non debent negari adultis. amentibus. vel freneticis in amentia. si ante amentiam habuerunt propositum. prima parte titulo quarto capitulo decimo quarto. paragrapho tertio. f. Sacramentum altaris curiose inspicies et faciem sacerdotis videtur magna irreuerentia et cetera. ij. pte. ii. i. ca. xxi. paragrapho quinto c. De sacramentis vel eius sacramentalibus et esu corporis falsitas vel fictio vel mutatio fieri debet propter scandalum vitandū et c. ij. p. ii. vij. c. vij. §. vij. Sacramentorum negligentia quomodo est multum irreprehensibilis et danabilis. ij. p. ii. ix. ca. viij. p. totum. Sacramento eucharistie vide varia supra sub littera e scilicet eucharistia. Et similiter de sacramento altaris. Sacramentales gratie propter sex rationes non ponuntur in euangelio nec in actibus apostolorum. quomodo beata virgo recepit sacramenta ecclesie et que scriptura reticuit et c. ij. p. ii. xv. c. xvi. §. ij.

Sacramenti altaris vide varia notabilia supra
sub littera e scz Eucharistia. et sub m scz missa.
Sacramentorum quomodo est triplex potestas et
tertia pte titulo decimoquarto ca. xij. pagina. v.
Sacris ordinibus constitutis extra matrimoniu
vroz si libera est redigenda est in servitutem quod
probat. iij. p. xi. iij. c. vi. paragrapho quarto v.
Sacra scriptura quomodo e remedium vel p reme
dio pro nostra patientia. quarto parte titulo ter
tio capitulo septimo paragrapho quinto.
Sacram scriptura addiscendo sex sunt que ad
hoc valent que figurantur p sex gradus. p quos
ascendebat ad thronu salomonis et tria sunt que
impediunt pfectione studij. quarta parte titulo
quarto capitulo undecimo paragrapho primo.
Sacra scriptura quo nos invitatur ad diligendu
deu. iij. pte. titu. vi. ca. iij. paragrapho secundo. b
Sacre scripture nobilitas vario modo describi
tur infra sub littera f. scz scriptura et quarta p
te titulo undecimo capitulo secundo.
Sacrificia veteris legis ad quid sunt instituta
assignatur de super triplex ratio. et triplex genus
sacrificiorum. et quid significat ista sacrificia. pri
ma parte titulo decimoquarto ca. v. pagina. scdo.
Sacrificiu quod pmet ad ydolatriam describit
et sicut est triplex hois bonum. ita triplex sacrifi
cium. vbi ostendunt ista sacrificia. et quo nos de
bemus ista sacrificia offerre deo. tertia parte titu
lo duodecimo capitulo nono paragrapho tertio.
Sacrificiu quoquo vario modo fieri pot offeren
dose tripliciter deo quarta parte titulo decimo
quinto ca. xxv. et a primo. §. v. ad. ix. §. clusine.
Sacilegiu quo aliqui diuersimode possit. vno
dicitur sacilegiu. et quare est speciale peccatum
distinctu ab alijs peccatis. ij. p. ti. i. capitulo. xxi.
Sacilegiu quo diuidit in diuersas spes fm di
uersas rationes sanctuaris reru sacraz quibz irre
uerentia exhibetur. Ibidem paragrapho primo.
Sacilegoru triplex pena describit que et in iu
re probatur Ibidem paragrapho secundo.
Qui tenet legata facta ecclesijs vel alijs pjs
locis et no soluunt. sacilegiu committunt. et quo. et
qui alienat scienter bona ecclesie et peccat mor
taliter. Ibidem paragrapho tertio.
Sacilegoru tria genera spualiter sunt deslenda
in ecclia militari. ibide. paragrapho. v. vi. et. vij.
Sacilegiu in quantum deo displicet et sacile
gium etiam comittitur cum tollitur sacrum de
non sacro. Ibidem paragrapho octauo.
Qui participat in sacilegio rapine futuri vel in
inuestigatiois mortaliter peccat. et quibo ma
lis i istis sit participatio. ij. p. ti. i. c. xij. §. xi. xij. xij
Sacilega manus quomodo describit et quid si
gnificant eius quinque digiti siue modi. secunda
parte titulo secundo capitulo. vi. pagina. tertio.
Sacilegium quid est. scz quomodo sumit pro se

prima specie luxurie. quo scurrere pot cu diuer
sis speciebus luxurie. et triplice honore quo per
dit psona sacrilega et. ij. pte. ti. v. capi. octauo.
Sacriste officium describitur vario modo supra
sub littera c. scz cultos ecclesiaru. Et tertia pte
titulo decimonono capitulo nono per totu.
Sagittarioz officium siue exercitiu describit et
vbi et qm phibetur sub sententia. secunda parte
titulo primo capitulo. xxiij. paragrapho. xij.
Sanguinem humanu effundere p sui defensio
ne pot esse quatuor modis. secunda pte titulo ses
primo. c. viij. paragrapho primo b. vide plura sub
littera. d. f. defendere et cetera.
Sanguinem xpi effundens in altari qua penaz
incurrit fm canones. tertia pte titulo decimose
primo ca. xxi. pagina. v. ibi Tricesimusquartus.
Salarij moderamen attendit circa quatuor. se
cunda p. titulo primo ca. xix. paragrapho octauo. f.
Salariu aduocatoz quomodo sit dandū et cetera
tertia pte titu. vi. ca. ij. paragrapho quarto.
De salario iudicium et. vide supra sub littera i.
f. Iudicio humano et cetera.
Salomonis gloria vario modo describit ex va
rijs capitulis regu. secunda pte titulo quinto ca
pitulo decimoquarto pagina. ij. e. modicu infra.
Saluadis quo tria sint necessaria. prima pte ti
tulo tertio ca. vi. paragrapho decimo octauo b.
Ad salutis psecutione quomodo necessaria e ecclia
sticalis vnitas. i. p. ti. vi. ca. ij. paragrapho quinto e
Saluatio angelica quo facta e ad beatam virgi
nem. et quo antiquitus etia aliqui saluabatur
p salutatez aue et. nq. p. ti. xv. capitulo. xij.
Desup vide etia plus infra in tabula speali de
beata virgine post istam tabulam.
Sanctoru exempla quo sint respicienda vt simi
lia agant. prima pte ti. iij. c. vij. pagina. septimo.
Sanctoru canonisatio describit vario modo supra
sub littera. c. f. Canonisatio. Et tertia pte titulo
duodecimo capitulo octano paragrapho. i. et. ij.
Sanctoru adoratio describit vario modo sub lit
tera a. scz Adoratio. Et ibide ca. ix. per totu.
Sancti et angeli quo videt humanitatem xpi.
quo videt in deo omnia. quo modo vident no ita
oratores. et quare debemus oratores nras dirigere
ad sanctos et. ij. p. ti. xxi. c. iij. §. iij. et quarto.
Sanctoru beatitudo describit vario modo sup
pra sub littera b. f. Beatitudo.
Sancti quo hnt dilectioez et gaudiu in deo viso
et amato. tertia pte titulo tricesimo capi. sexto.
Sancti quomodo dicuntur celi et etiam quare
tertia parte titulo tricesimo primo capitulo deci
mo paragrapho quinto
Sancti quomodo confortabuntur in iudicio ex
visione diuina et cetera. quarta parte titulo de
cimoquarto capi. quinto paragrapho. decimo
desup vide sup sub littera i. scz Iudicio diuino.

Sciētiās seculares q̄ quilibet studere debet pro
batur notabiliter et ad longū ꝛc. ibidē. §. v.

Scientia dei quomodo est alterius generis a sci
entia nostra. scientia nra quōd eminēs ē ꝛc. quō p
maxime consistit in dilectione dei. et in eius mu
tatione. ꝛc. ibidem. §. vi.

Scientiam banc quare orani mundane sci
entiae preponere debemus. in quo consistit ista sci
entia. ꝛc. ibidem. vii.

Scientie dono quō distinguere possumus inter
diuinas inspirationes. ꝛ diabolicas suggestiōes.
et quomodo diabolus immittit homini varias
spūales temptatiōes ꝛc. ibidem. §. vii. et. ix.

Scientia. sapientia. ꝛ intellectus inq̄ritum sunt
virtutes ꝛ inq̄ritū sunt dona spūaliū quomō
differunt inter se. iii. p. ti. i. ca. i. §. v.

Scientia quō debet acquiri ꝛ postularia deo de
super datur modus ꝛ forma. ꝛ quis finis illius
esse debet ꝛc. ii. parte. ti. v. ca. i.

Scientia quare et quō a dō est expectāda. ꝛ quo
modo postulanda. ibidem. §. i.

Scientiis acquirendis quis ordo debet seruari
ꝛ qui modi quantū ad doctores ꝛ quantū ad sco
lares. quō hñe debent compositionē. dispositionē
et cognitionem. ibi. §. ii. ꝛ. ii.

Scientias varias quō homines a natura accedūt
dociles scdm qualitates complexionū quod dñe
ditur scdm quatuor complexionē hominis. ii. pte.
ti. vii. ca. i. §. ii. infra principiū ante. b.

Scientia siue doctrina gentiliū p̄borum ꝛ poe
tarū quō non p̄sunt ad salutē. ii. pte. ti. c. iii. p. 10.

Scisma describitur ubi tractat de duobus gerē
tibus se p̄ papa. quid tunc agendū sit pro serenit
ate cōscientia vnde deriuatur scisma. quō descri
bitur vel diffiniur. vnde nominat. quō est spēcia
le peccatū qui dicunt scismatici ꝛc. ii. pte. ti. ii. c. xi.

Scisma absq̄ dubio est peccatū mortale. ꝛ quas
re. p̄batur etiaꝫ vario modo ꝛ ponunt multa ex
empla. ubi multi damnati sunt p̄pter scisma ꝛc.
ibidem. §. ii.

Scismatici quō priuant ab ecclesia potestate or
dinis ꝛ p̄secutionis scz quo ad licitū vsum et est
duplex spūalis potestas. ibi. §. ii. et. iii.

Scismatici quō etiaꝫ priuant potestate admi
nistratiōis. ꝛ in dignitatibz constituti priuant
omnibus. ibi. §. iii.

Scismatici quare p̄ iudiciū ecclesiasticum ex
cōmunicantur. ꝛ p̄ potestates seculares diuersi
mode coercentur. quō scismaticus in duobz pec
cat. ꝛc. ibidem. §. v.

Quid si duo vel plures in ecclesia gerentes se p̄
papa et quilibet eorū bz suā sequelā. quis illoꝝ
dicat scismaticus. ꝛ ponunt varia scismata que cō
tingerūt in varijs electionibz p̄pter papatū ꝛc. ibi
dem. §. vi.

Quid aut in dicto scismate sine dubio nullus esset

condēnandus. cuiq̄q̄ illoꝝ trium adhereret pu
ra conscientia desuper ponunt quinq̄ conclusio
nes ii. pte. ti. ii. ca. xi. §. vii. ꝛ. ix.

Sentētie excomunicatiōis que inferunt ab vna
parte contra aliā ferri non debent. ꝛ quare ꝛc. ibi
dem. §. vii.

Scisma quod regnabat. Mcccxl. fuit p̄cilium
Basiliē. Quid fuit verū conciliū. ꝛ papa est
supra conciliū ponuntur ibidē miserie que in il
lo cōcilio contigerūt. ꝛ quis de istis duobus fuit
verus papa ꝛc. ibi. §. x.

De scismate ponunt tria scz ipsius enormitas se
cundo vnitas regimīs ꝛc. ibi. §. xi. xii. ꝛ. xiii.

Scismatici quō subiciunt pape quomō eos pri
uat duplici potestate. qui dicunt scismatici ꝛc. ii
pte. ti. xii. ca. v. §. xi. etiaꝫ. xii. aliqua.

Scolares quō se habere debent in acquirendo
scientiam. quomodo eos oportet habere bonitas
tem. disciplinā. ꝛ humilitatez. ponunt multi ma
gni in exemplum qui hoc fecerunt ꝛc. ii. pte. ti.
quinto. ca. i. §. ii. ꝛ. iii.

Scolaribus vtrum magistri possunt imponere
collectam vel exigere p̄ festo celebrando vel non
celebrando. ibi. ca. ii. §. v.

Scolarium vitia enumerant ultra cōmunia in
quibz p̄muniter sunt culpabiles ibi. §. vi.

Scolariū siue studentū vitia rephensibilia de
scribunt circa eorū studiū. ibidem. §. xii.

Scribe et pharisei quō errabant circa iudicialia
p̄cepta i. pte. ti. xv. cap. i. §. v. f. Uide etiaꝫ sub lit
tera i. scz iudeis.

Cōtra scribas ꝛ phariseos quomō dñs inuehit
septem maledictiones. ꝛ cōtra illos qui per illos
significant. ii. pte. ti. ii. ca. vii. §. ii. d.

Scriptura diuinalis quō est speculum per quod
nunc deum videmus ꝛ que sunt partes ipsius spe
culi. i. pte. ti. ii. ca. vi. §. vii.

Scriptura sacra quō remediū vel pro remedio
nostre patientie. ii. pte. ti. ii. ca. vii. §. v.

Scripturam sacram ad discendū sex sunt que
ad hoc valent. que figurantur per sex gradus per
quos ascendebat ad thronū Salomonis. ꝛ tria
sunt que impediunt p̄fectionē studiū. ii. pte.
ti. ii. ca. xi. §. i.

Scriptura sacra quomō nos inuitat ad ḡtarum
actionez ii. pte. ti. v. ca. xii. §. i. b.

Scriptura sacra quomō nos inuitat ad dilectio
nem. dei. ii. pte. ti. vi. ca. ii. §. ii. b.

Scriptura sacra quō etiaꝫ dicat sapientia. ii. pte.
ti. x. ca. ii. §. vi. ibi. Est etiaꝫ sciendum.

Scripture varie quō dant testimonia de trinita
te in deo. ii. pte. ti. x. ca. vii. §. ii. b.

Scriptura sacra describitur per thema ex psal.
quod ꝛ de ipa declaratur. ii. pte. ti. xi. ca. ii.

Scripture sacre auctoritas maior esse non po
test. quia est a deo reuelata ꝛ cetera quod probat

ibidem. paragrapho primo.

Scripture sacre magna utilitas quomodo patet ex effectu. et quare. quomodo varios illuminat quomodo dat claritatem scilicet eternam. et viam perueniendi ad eandem. et. iiij. p. ii. xi. c. ij. §. ij. et. iiij.

Scripture sacre noticia quomodo requiritur huiusmodi utilitatem et. ibidem. §. iiij.

Scriptura sacra quomodo fuit necessaria ad humanam salutem. ibidem. §. v.

Scriptura sacra siue doctrina quomodo est scientia una et speculativa et practica. et ponitur duplex generis scientiarum et unde procedunt et. ibidem. §. vi.

Scripture sacre obiectum est deus ostenditur. ibidem. §. vii.

Scriptura sacra siue doctrina quod notabilior sit alijs scientijs et sapientia per maxime dicitur probatur ibidem. §. vii.

Scriptura sacra quomodo per maxime dicitur sapientia. que est differentia huius doctrine et. ibidem. §. ix.

Scripture sacre doctrina quomodo est argumentativa. quid est argumentari ex auctoritate et. ibidem. §. x.

Scriptura sacra quomodo videtur metaphorice et triplici de causa videtur metaphorice locutione Et quare divina nobis traduntur sub similitudine dimbo. ibidem. §. xi.

Scriptura sacra quomodo exponitur quadruplici sensu scilicet literaliter. allegorico. tropologico. et analogico. Et quid ista quattuor significant. ibidem paragrapho. xij.

Scripturarum sacram addiscendo dantur septem regule siue septem claves. ibidem. §. xij.

Scripture sacre multiplex utilitas describitur per thyma. quod et de ipsa declaratur. ibidem. ca. iij.

Scripture sacre utilitatem et fructum quomodo nullus enarrare potest. quomodo est pomerium et piscina mundalium. quomodo est puteus aquarum viventium et. ibidem. §. i.

Scripture sacre fructus pulcherrime describuntur quos producit. quomodo varijs diuersimode potest. et. ibidem. §. ij.

Scriptores quibus modis fraudem committunt et. iij. parte. ii. viij. ca. iij. §. xi. post principium.

In scriptis siue in bullis papalibus vel instrumentis vel in litteris. vel in libris et alijs scripturis quomodo et qualiter falsificatio fit varijs modis. scilicet parte ii. i. ca. xvij. §. vij. per totum.

Scrupsulosa conscientia varie describitur. i. p. ii. iij. ca. x. §. ix. per totum. Vide supra sub littera c. scilicet conscientia

Scurrilias dicitur quarta filia gula quid intelligitur per scurrilitatem unde prouenit quomodo per scurrilitatem incompotus gestus fit. quomodo et quando de peccato et. ij. parte. ii. vi. ca. iij. §. v.

Scrutinium in electione describitur vario modo supra sub electione. Et. iij. parte. t. xix. ca. ij. §. iij.

Scrutinium quomodo fieri debet in ordinationibus. et ponitur duplex scrutinium. iij. parte. citu. xij. ca. xvi. §. xij.

Scuto triplici protegitur deus suos. et adhuc protegitur. scilicet benivolentie internalis. patientie vniuersalis. et sapientie variatis. ij. p. t. xij. c. vij. §. i. b.

Seculares literas ut do

ctrinas poetarum utrum liceat studere vel eis uti. ij. parte. ii. iij. ca. vij. §. vij.

Secretum acceptum sub sigillo quantum ligat et. ij. parte. ii. xij. §. vij.

Secreta aliqua si quis suscipit. qualiter peccat ea reuelando et. iij. p. ii. xvij. c. xij. §. ij.

De seculi amatoribus vide varia supra sub littera m. scilicet mundi amatoribus. Et. ij. p. t. v. c. xij. §. i. per totum.

Sedino et discordia ciuitatum et castrorum describitur vario modo sub littera d. scilicet discordia. Et scda parte ii. iij. ca. vij. et. p. omnes. §.

Sedet deus tripliciter in hominibus contemplatiuis et celestibus. i. parte. ii. iij. ca. vi. §. xvi. b.

Senectutis quomodo sunt plures miserie et defectus quantum ad varia membra exteriora. prima parte. ii. v. ca. i. e. et. §. vi.

Senectutis miserie quantum multe sunt. sunt in aliquibus que ipsam decorant et sunt quibus ibi. §. vij.

Senes boni que facere debent. prima parte ii. v. ca. ij. §. vij. e.

Sensibus quare debet dari extrema unctio. iij. parte ii. xij. ca. xv. §. vi. in fine.

Senes et lingiosi et mordaces quomodo inepti sunt ad amicitiam. iij. p. ii. v. c. x. §. vi. ante medium.

Senectus dicitur sexta etas hominis et que consistit aliquando opera et. quarta parte. ii. vij. c. v. §. vi. ibi Sexta etas.

Sensualitas quadrupliciter describitur. quattuor de ipsa notantur. i. p. ii. iij. ca. xvi.

Sensualitas secundum magistrum quomodo diffinitur. et motus sensualitatis in duo tendit. et duo ad eandem pertinent. et quomodo ipsa figuratur in primis parentibus et. ibi. §. primo per totum.

Sensualitas quomodo se habet ad rationem. et quomodo sibi subicitur. Et quomodo ratio obedit deo. et ratio triplicem regulam dat sensualitati et. ibidem. §. ij.

Sensualitate quomodo potest fieri peccatum veniale. non in mortale. et quomodo sensualitate possit esse veniale. probatur tripliciter. et quomodo motus sensualitatis illiciti possunt dupliciter glideri. quod in sensualitate non est peccatum mortale probatur triplici ratione. i. p. ii. iij. c. xvi. §. iij.

Sensualitatis illiciti motus quanto tempore in nobis durat Et quod nullus naturaliter liberati potest a predicta corruptione probatur tripliciter. et quomodo percipimus in quibusdam plus. et in quibusdam minus inuenitur et. ibidem. §. iij.

Sensualis amor quid est. et quomodo inclinatur ad quatuor sensus hominis et quomodo isti sunt reprimendi. i. p. xi. vi. c. ij. §. ij. c.

Sensus hominis scilicet visus auditus et c. quomodo describuntur per quinque poenias de quibus in Jobane. et quo in ipsis spiritualiter iacent infirmi varijs languoribus prima parte titulo secundo capitulo tertio. et poen. §.

Sensitiva cognitio quo ordinatur ad duo secundum da parte ii. ij. c. vij. §. ij. b.

Sensus exteriores quomodo impugnat diabolus siue quomodo temptat hominem et c. quarta parte titulo. xij. c. tertio. e.

Sensum hominis siue memoriam quomodo vario modo reprimat diabolus quarta parte titulo decimo tertio ca. tertio. §. ij. b.

Sensus hominis quo figuratur per portas hierusalem. et quid spiritualiter significat. prima parte titulo secundo capitulo tertio. §. vij. Et capitulo v. h. de sensibus interioribus huius.

Sensus hominis quomodo diabolus decem modis temptat quarta parte titulo tredecimo capitulo. ij. §. secundo.

Sensus hominis quomodo deficient paulatim in morte et c. i. p. ii. v. c. ij. §. ij.

Sensum quadruplicem quomodo habet sacra scriptura scilicet litterale allegoricum tropologicum et anagogicum et iste quatuor quid significant siue quid tractant et c. iiij. p. ii. xi. c. ij. §. xij.

Sententiarum liber quid tractat siue de quibus scribitur prima parte titulo primo capitulo tertio. §. i. circa medium.

Sententiarum magister communiter non tenetur in xij. articulis. iiij. parte ii. xi. c. viij.

Sententia iudicis quomodo potest esse iniusta tripliciter tertia parte ii. ix. c. i. §. i. e.

Sententia non potest terri nisi in concilium vel sponte confessum. Et est triplex scilicet interlocutoria diffinitiva et precepti. Et sententia precepti consistit in tribus. Et obedientia ipsius similiter in tribus et c. ibidem capitulo duodecimo.

Sententia diffinitiva debet proferri a iudice et non ab alio. alias non valet et qui inde excipiuntur. in quo loco. et quomodo fieri debet. et quomodo sententia subleuatur quatuor modis. ibidem capitulo. xij. §. primo.

De una et eadem sententia quando utraqque pars potest appellare et c. ibidem. c. xij. §. ij. e. Et vide supra sub littera i. scilicet iudicio humano.

Sententia et iudicium superni iudicis describitur vario modo supra sub littera i. scilicet iudicium divinum.

Separandi quomodo sunt pueri infidelium a parentibus si baptismum susceperint et c. secunda parte ii. xij. ca. ij. §. ij.

Sepultura unusquisque eligere potest apud quem

cumque locum qui habet ius sepeliendi. et in quo anno. et qui inter excipiuntur. qui eligere non possunt et quo inductus ad conuendum est obligatus. tertia parte titulo. x. ca. v.

Sepeliri ubi debeat ille qui decedit nulla electa sepultura. clerici sepeliri debent in suis ecclesijs et c. et qui exeat causa recreationis et ibi moritur ubi debeat sepeliri et c. ibidem. §. i.

Sepulture ius est quod competit ecclesie ad sepeliendum aliquos in cimiterio suo. et unde hoc puenit. et facientes pacta de non recipiendo aliquos ad sepulturam. quo de servari et non licet accipere pecuniam et c. ibidem. §. secundo.

Sepultura describitur quo ad canonicam portionem quam quis alibi eligit sepulturam quam in ecclesia procbiali de ecclesia habere canonicam portionem. et agrum. et de quibus et quibus debetur. et quod inde excipiuntur ibidem. §. ij.

Canonica portio est duplex. et quibus debetur. et de quibus. et agrum et c. ibidem. §. iiij.

Canonica portio de quibus rebus debetur dari. de quibus intelligitur. que excipiuntur. quod danda est illa portio. et de quibus debet dari. Et de leprosis qui extra moriuntur utrum de ipsis debeat dari et c. ibidem §. quinto.

Quod defunctus reliquit sue ecclesie decem. et alteri ecclesie mille. quo et quod de istis mille debetur dari canonica portio. et cum quis eligit sepulturam in propria ecclesia et ei nihil datur sed alijs. quid tunc sit faciendum ibidem. §. vi.

Ad canonicam portionem quo fratres minores et predicatorum tenentur. hoc declarat ad locum et notabiliter quo et quod non sunt ad hoc obligati et c. ibidem. §. vij.

Sepeliri qui prohibentur in ecclesia vel in cimiterio. vel in loco sacro. et si sepeliuntur quo sunt exhumandi. qualiter peccat hoc faciens. quo tales excommunicationem incurrunt et c. ibidem. §. viij.

De his de quibus est dubium unum debeat sepeliri in loco sacro vel non quod faciendum sit et quod de muliere que moritur in priu et c. iiij. p. ii. x. c. v. §. ix.

Sepultura hospitalariorum describitur vario modo supra sub littera b. hospitalariorum. Et. ij. p. ii. xi. ca. ij. §. ix. per totum.

Sepeliendi qui sunt in ecclesia et de quibus intelligitur. ij. parte ii. xij. ca. ij. e.

Sepelientes hereticos et eorum fautores excommunicati sunt maiori sententia. ij. p. ii. xij. c. v.

Sepeliētes interdictos. excommunicatos vel publicos usurarios excommunicati sunt maiori sententia. quo tpe facere possunt absque tali sententia. quo tales debent puniri et c. ibidem. c. xij.

Sepultura murata vel non murata. quam clerici vel religiosi ad hoc aliquē inducunt ut hoc permittat excommunicati sunt maiori sententia ibidem capitulo. li.

Sepulcrum quomodo dicitur domus. et vtilitas in loco sacro est triplex quomodo et quando debet ibi sepeliri et. et qd laudabile est habere curas de sepultura sua et suor. tertia parte titulo decimo cap. i. §. tertio.

Circa sepulturā qūo simonia cōmittit. Sepultura sumitur multipliciter. et de exequiis nihil debet exigi. s. pie debet cōsuetudines obseruari. p. batur. et quomodo faciētes pactū simoniam cōmittunt et. secunda pte ii. i. ca. v. §. xij.

In sepultura qūo aliquādo cōmittit simonia. et quomodo sepultura multipliciter sumitur. et quomodo in illis sit faciendū. ij. p. ii. i. ca. v. §. xij.

Sepulcrū Christi quomodo sit anima deuota. et que ad hoc sunt necessaria et. tertia parte titulo xij. c. n. §. ij. b. p. totum.

Sequere quomodo homo debet deū in pfectione p dilectionem. quarta parte titulo vndecimo capitulo. ij. §. ij. circa medium.

Sequi siue imitari quomodo anima dō deū hoc ostenditur ex natura ratione et ex scriptura. n. pte ii. xvi. c. i. §. v. b. etiam. §. vi. aliqua.

Sequi quomodo homo possit deū factorem suum et quid est homo et. prima pte ii. i. c. septimo. §. i. post principiu. et. §. ij.

Sequi quādo et qūo vit tenetur vxorē. et ex qua causa mulier tenetur sequi virū et. tertia pte titulo. i. c. xxi. §. septimo.

Sequi virum serui vbiq tenentur dominū ad belū. ij. p. i. n. §. c. ij. §. ij. post medium.

De sermonibus verbi dei vide supra sub littera p. scz de predicatione verbi dei. Et tertia parte titulo. n. §. c. i. ij. n. §. v. et. vi.

Serpens quomodo habet quadruplicem prauitētiā quāz vnusquisq in se habere debet. n. pte ii. ij. c. n. §. i.

Sericum tendentes vel habentes quomodo et cōtra fraudem et dolum committunt. et quomodo illa ars honorabilis est in humana ciuitate. quando licite exercetur et. quomodo aliquando decipiunt et. terna parte titulo octauo capitulo. n. §. quinto.

Seruus describitur per iherma ex psalmo. qd et de ipsa declaratur. de seruitute large loquendo est triplex seruitus. scilicet numinis. criminis et hominis. ij. p. ii. ij. ca. vi. §. ij. et. ij.

Seruus cū qd dō multis modis ibid. §. ij.

Seruus quis efficitur de iure siue ex iure multipliciter. quod vario modo declaratur ibidem. pagapbo quarto.

Seruus qūo quis sit emptione et ad hoc q quis sit seruus lex requiritur ibidem. §. v.

Serui qui dicuntur. vel qui sunt serui a natiuitate et. ibidem. §. vi.

Seruorum conuersatio qualis esse debet. qualis debet esse pūisio apud eos p dominos. et tales nō

possunt ordinari vel liberari vel religionez intra re sine licentia. et que pena talium et. ibidem pagapbo septimo.

Serui quomodo liberi fieri possunt multis modis ibidem pagapbo octauo.

Seruatorū manumissio quomodo multis modis fit. que requiruntur ad manumissionem. quis possit manumittere et quis nō et. ibid. §. ix.

Si seruitutem quomodo reducit libertus ppter ingratitudinem. et quis dicitur libertus et quis ingenuus. hoc declaratur sub multiplici differentia ibidem §. x.

Serui an tenentur vbiq sequi dominū ad bellum. ij. p. ii. n. §. c. ij. §. ij. post medium.

Seruitus quomodo dirimit matrimoniū. hoc habet supra sub littera m. scz matrimonium. Et ij. p. ii. c. ij. p. totum.

Seruus si professus est in religione. quomodo et quando dñs suus potest eū repetere et. ij. pte ii. vi. c. ij. §. n.

Seruus quis dicitur irregulari et. quomodo q scilicet non potest promoueri ad ordines. ij. pte. ii. xvij. c. vi. §. vi.

Seruos esse quomodo cōueniēs est propter appetitū corruptionem. ppter intellectus de pñsionē et propter rerum ipsarū administrationem. et quomodo ipsi se habere debent ad dominos et conuerso. et. n. §. p. ii. ij. c. v. §. vi. et. vij.

Serui fidelitas consistit in tribus scilicet bona non dissipet non defraudet. et multipliciter. n. pte. ii. v. c. xxi. infra mediū.

Seruilis timor describitur vario mō infra sub littera. i. scz timor. Et. n. §. p. ii. xij. c. v.

Sibilla quomodo vario

modo propterea dicitur et de ipsius passione et de xpi fide et. n. §. p. ii. vij. c. i. §. ij. et. mediū.

Signa zodiaci sunt. xij. scz aries. taurus. gemini et. et quomodo pinguntur. et quid significat. et. ij. p. ii. xxi. c. ij. §. n. d. p. totū.

Signa vere nobilitatis animi sunt liberalitas. mansuetudo virilitas et. ij. p. titulo quarto c. n. §. pagapbo. vi. i.

Signo quadruplici Aaron ostensus est in virga. et vocatus a dño. et quid spūaliter hoc significat. ij. p. ii. xix. c. i. §. ij.

Signa. vij. sunt p que quis possit estimare se esse in gratia. ij. p. ii. xix. c. v. §. v. b. p. totū.

Signa. x. sunt qd se bō simile fecit iumentis. i. p. ii. i. c. ij. §. v. ante mediū

Signa lepiē sunt p que cognosci potest homo p cōiecturam si sit bonus vel malus. i. p. ii. n. §. c. xv. §. tertio. d.

Signa sacraū rerū qūo rātū erant sacramēta veteris legis et. i. p. ii. xij. ca. v. §. v. p. totū.

Silentiū qūo est multū vtile et necessariū cūq

7 quomodo p̄cipue religiosi. iij. pte titulo. xvi.
capitulo. viij. §. ix.

Simbolum fidei describitur supra sub littera f.
scz. fides. Et. nq. p. ii. viq. c. nq. §. iij. r. nq.

Similitudines noue quas habet aia siue prici
pat cum deo. i. p. n. i. c. i. §. i. b. p. totū. §. ij. b.

Similitudo siue qualitas describitur qua pri-
mus angelus voluit esse similis deo ⁊ est triplex
q. p. ii. ij. c. i. §. ij. b c.

Similitudo dei est triplex .s. esse noticie ⁊ potens
ne ibidem. §. nñ.

Similis quomodo supremus angelus lucifer
voluit esse deo ꝛ. secunda parte titulo tercio ca/
pitulo primo. §. iij. b ꝛ ante ꝛ post,

Simonia describit p̄ thema ex psalmo quomo-
do ipsa ē principalior ⁊ detestabilior cūctis ꝛc. et
p̄ que remouetur. ij. p. ti. i. c. nñ.

Simoniam quid est quā multipliciter male fit in
emptione ⁊ venditione spiritualium. que dicuntur
spiritualia pro quibus dare vel recipere pecuniā
ut precium est simonia. ⁊ dicuntur annexa spū
tualia ibidem. §. i.

Simonia quomodo assimilari pecunie. ⁊ quomodo pecunia potest dari vel recipi pro spirituali licite ⁊ sine simonia quinque modis ibidem pergrapho secundo.

Multiplē autē est p̄ditio quē incurritur p̄ si
moniam. quod declaratur cum exemplo in fine
ibidem. §. tertio.

De simonia ad longum valde tractatur circa sa-
cramenta singula ⁊ circa beneficia ⁊ circa actus
spirituales. ij. p. ii. i. c. v.

Simonia quomodo diffinitur ⁊ quō voluntas
ibi ponitur ⁊ spirituale dicitur aliquid triplici-
ter ⁊ spirituali annexum dicitur dupliciter ibidem
paragrapheo primo.

Simonia quare est mortale peccatuꝝ quare pa
pa nõ potest dispensare in simonia ꝛc. secũda p.
ritulo primo ca. quinto. §. ij.

Quicumq; recepit aliquid spūale vel spūali an-
nerū pro aliquo tēpali vel pecunia vel prece vel
obsequio simoniam cōmisit ⁊ mortaliter peccas-
uit ⁊ nihil hoc excusat ibidem. §. iij.

¶ Reces q̄ dicuntur in un⁹ q̄uo inducū q̄simoniaz
desupponitur distincio a doctorib⁹ ibid. §. iiij.

Unus et obsequi quo distinguuntur fm docto
res et quo i istis fit simonia ibidē. §. v.

De munere a manu qđ est pecunia large sumē
do pecuniā, p rebz inobilibz ⁊ immobilibz qđ o
in illis cōmittit simonia. ⁊ ad iudicādū simoniā
cū dubitatur. vtrū qđ corrupta mēte dederit mu
nera. Rñdetur de sup ibidem, §. vi.

Pecunia recepta simoniace siue pro ordine da
to bñficio sepultura vel pro ingressu monasterij
qd cū ipa pecunia fieri dicitur ibidē. §. vij.

In contrahendo vel in alijs actibus qui contrahendū

tur sub nomine emptionis ⁊ venditionis qñō
in ip̄is cōmittit simonia ibidē. §. viij.

Simonia describitur q̄ fit p̄ mediatorē ibid. §. ix.
Transactio quō aliqui inducit simoniā in spūali-
 bus. et qd est transactio etc. ibidem. §. x.

In renūciatiōe q̄uo aliqui cōmittitur simonia
ibidē. §. xi. vide sub r. scz renūciatio ī p̄culari.

In cautione vel pmissione vel in collatione or
dinis bñficiorū vel aliorū spūaliū qūo in istis cō
mittitur simonia ibidem. §. xij.

In redemptione spūaliū quomō cōmittitur si
monia ibidem. §. xij.

De locacione vel aduccionē in ecclesiarum bñfi-
cijs ⁊ venditionib⁹ fructuū qui ⁊ qñ facere possunt
sunt ꝛc. ibidē. §. rñq.

Spūalia quedā dicūtūr p. ppariōem ad spūm
sanctū. ⁊ quedā p. cōpariōem ad humania que
vendi veleni pñt ⁊ vbi cōmittitur simonia .ij.
p. n. i. ca. v. pagapho. xv.

Spūalia quedam sunt per causam vt baptis-
mus eucharistia. p missis pro ptesliōe aut pro
sacramento ordinis. que sunt causa. gratie. quos
mō in istis cōmittit simonia ibidē. §. xvi

Spūalia quedā dicūtur effectiue. qꝫ procedunt
a spūali gratia ⁊ ad eandē disponūt. vt pꝑterare
predicare ingressus religionis ⁊c. quomō in istis
cōmititꝫ simonia ibidem. §. xviij.

De simonia pro ingressu religionis hæc varia su
pra sub litera r scz religio. Et ibidem pagaplo
rviij. xix. 7. xx. per totum.

Simonia quō cōmittitur ī spūali annexo cū. f.
p' ipse dat qd cūq; mun? quō locutio modo sit
ibidem. §. xii.

Simonia describitur que aliqui committunt in sepultura quoniam sepultura multipliciter sumitur et quoniam in istis sit faciendum ibidem. §. xxiij.

Clasa sacra ⁊ vestes sacre siue paramēta vel mō-
strātie siue reliquie qūo ⁊ quādo vendi possunt
sine simonia ibidē. §. xiiij.

Quis patronus? q̄ annexū est spūali iō enī vel v̄
di non pōt. aliter cōmittit simonia. quid est ius
patronatus. ⁊ ex patronatu cōpetit patrono qua
triplex ius ibidem. §. xxiij

Simoniacoꝝ pena i iudicio ecclesiastico fm iur
ta principaliter est triplex. ⁊ qui ordinat⁹ est ab
eꝑo simoniace quid facere debet ponitur desup
quinqꝫ notabilia ibideꝫ. §. rrv.

Simoniaca man⁹ quō delcibit ⁊ qd significāt
ei⁹ qnqz digni siue modi. ij. p. ti. ij. c. i. §. xv.

Simoniaci in ordibo vel bñficijs excōicari sunt
maiori Inīa. iij. p. ri. xxiij. ca. lxx.

Excōicant nō reuelātes simoniā. ibid. ca. lxxvi.
Simonia mediante quomodo incurritur sine

ſio. iij. p. ri. xxvij. c. ij

Simonia quomodo vario modo cōmittitur in
electione. ij. p. ii. i. c. v. §. xi. d. e.

Simplex et rectus ut oculus sit quattuor requi-
ritur 7c. i. p. ti. n. q. c. vi. §. i. b.

Simulatio describitur que committitur in men-
dacio et quomodo et quando est peccatum. et est quadru-
plex simulatio. quando dicitur fictio. et quomodo in
simulatione ponitur dupliciter. q. p. ti. x. ca. i. §. i
ante medium.

Simulata confessio quoniam est gradus superbie. secunda
parte ti. iij. c. iij. §. xij.

Sinderis triplici modo describitur scilicet eius
quidditas. impeccabilitas. et in extinguibilis.
i. p. ti. iij. ca. ix.

Sinderis quomodo non potest peccare triplici ra-
tione scilicet oppositionis operationis et imitationis
ibidem ca. nono. c.

Sinderis effectus sunt duo scilicet inclinatio
ad bonum. et displicentia mali culpe. utrum possit ex-
tingui. Et hec extinctio potest intelligi quadru-
plex ibidem c. ix. a.

Sinderis quomodo dicitur lex nostri intelle-
ctus. prima parte titulo. xij. ca. primo ante primum
paragrapum.

Singularitas quomodo est quintus gradus su-
perbie in quo consistit quattuor ad seculares et quattuor
ad religiosos et que mala ex ipsa procedunt secun-
da parte. n. iij. ca. iij. §. vij.

Circa sinodum quomodo episcopus debet esse sollici-
tus ut omni anno fiat quomodo in illo clerici
debent ammoveri. exclusio laicis sinodalia legan-
tur etiam tertia parte titulo. x. capitulo secundo. §
iij. infra medium

Sinodus universalis et particularis describitur
vario modo sub littera c. scilicet Concilium. Et
iij. p. ti. xij. c. n. q. p. totum.

Sobrietas que est et

quoniam est specialis virtus. n. q. p. ti. n. q. c. v.

Sobrietas quomodo est intellectualis luminis
conservativa. carnalis concupiscentie repressiva se-
nilis etatis decorativa et huiusmodi pacis nutritiva
Et que mala proveniunt ex ebrietate ibidem pa-
ragrafo primo.

Sobrietas quoniam plus alijs operatur maxime. s. recto-
ritate. personis scolasticis et iuvenibus ibidem §. ij.

Unde etiam sub littera a. s. abstinentia et sub i. s. ieu-
nium et sub g. s. Gula.

Socialis amor quoniam aliquo modo dicitur amicitia
et probatur ex scriptura. inter quos iste fuit. et si non
ducitur a spiritu sancto quoniam incidit in varia peccata
7c. i. p. ti. vi. ca. ij. §. ij. g.

Societas malorum quoniam sanctis viris valet ad duo
propter quod adversa levius ferre possunt. n. q. p. ti. iij. c.
vij. §. v. b.

Societas malorum quoniam est causa destructiva casti-
tatis. et quoniam societas bonorum ad tria valet. n. q. p. ti.
n. q. c. vi. §. ij. ibi. Secunda causa destructiva.

Societates universitates cum scilicet iurant se aliquid
facturas vel non facturas. quibus modis. et quando
sunt ad hoc obligate. ij. p. ti. ix. c. vi. §. n. q.

Sodomia cum alijs viris contra naturam describitur
ut supra sub littera p. scilicet peccata contra na-
turam. Et. q. p. ti. v. ca. n. q. p. totum.

Sol quomodo habet tres proprietates. scilicet impar-
tibilis. incontaminabilis. et modicum habens de
materia. que tria applicantur ad predicatores. ver-
bi dei. ij. p. ti. xvij. c. iij. §. ij. g.

Sol quoniam habet quattuor proprietates. et quod nobis
spiritualiter per illas designat. ij. p. ti. xij. c. i. §. i. b. p.
totum. vide etiam §. n. q.

Sol quoniam est circumdatus planetis. quod per hoc signi-
ficatur. et quoniam ipse sol iusticie cursum per omnia. xij. si-
gna operatur et nostra salutem. ij. p. ti. xxi. c. ij. §. n. q. c.
In sole et luna quoniam erunt signa ante divinum iudi-
cium. Et quod moraliter significatur per solem. n. q. p.
ti. xij. c. xi. §. ij. c.

Sol quoniam et quare dicitur ipse et principaliter pro-
pter tres rationes. n. q. p. ti. xv. c. xxiij. §. i.

Solarium spirituale quadrupliciter describitur. i. p.
ti. iij. c. x. §. vi. b. modicum post.

Solaris annus quoniam habet quattuor tempora. quattuor
tempora mundi quoniam variatur. quod significat 7c. iij. p. ti.
xij. c. n. q. §. nono v.

Sollicitudo temporalis nimia quoniam inquietat mentes.
et est sollicitudo criminalis et repudianda. temporalis
et moderanda. et spiritualis et amplexanda. et qua-
re. ij. p. ti. i. c. xrv

Sollicitudo criminalis siue mortalis quoniam est tri-
plex ibidem §. i.

Sollicitudo temporalis quomodo et quando sit
moderanda et que excludit ibidem §. ij

Sollicitudo spiritualis quomodo et quare hec
est amplexanda et quomodo circa hec spiritualia
debet sollicitari erga deum. erga seipsum et erga
proximum ibidem §. iij.

Sollicitudo secularis siue mundana quoniam precipue
ingeritur homini circa tria. ij. p. ti. xvi. ca. p.
i. §. i. ultra medium.

Sollicitudo humana quoniam occupatur secundum comu-
nem modum loquendi erga tria. ij. p. ti. xij. c. ij. b.

Sollicitus quoniam dicitur esse episcopus circa bona mobilia et
imobilia 7c. iij. p. ti. x. c. ij. §. n. q. etiam iij.

Sonitus quoniam diffinitur a primo. i. p. ti. n. q. c. vij.

Somnia videntur oriri. et ponuntur. xij. cause sonitorum. ibidem §. i.

Sonus accidie est triplex scilicet naturalis corporis
virtutis et passionis. et sicte consueplandis. ij. p. ti. nono
no. c. ij. §. ij. b. videtur etiam sub littera a scilicet Accidia.

Sonorum causa in divinatione est duplex et quoniam sub
dividitur. et quoniam angelus bonus et angelus ma-
lus se habent ad hominem. que est causa talium somniorum
etiam. ij. p. ti. xij. c. i. §. vij.

Somnia effectus quis est. et quod somnia futurorum
eventuum quoniam sunt causa quandoque signa. quoniam

neq; causa neq; signa. sed paccidens casuale et
prima parte ii. secundo capitulo septimo para
grapho secundo.

Somnia siue apparitiões in sonis siue de bonis
siue de malis quō ē pcr̄m et quō nō et quō multi
illuduntur in somnis ibidem. §. iij.

Somnus quomodo moraliter i scriptura signi
ficat pigriciā criminalem. cōtēplatiōez supnatu
ralē et migratiōem mortalem. ibidem. §. quarto.
In somnis fantasie vnde aliquando oriuntur.
et quomodo homo etiā per seipsum causat mu
tationem fantasie et c. i. p. ii. ij. c. vi. §. vi.

Sorilegus quam penā incurrit fm canones.
iij. p. ii. vij. c. xxi. §. v. ibi Trigesimus secūd^o vide
etiā infra sub littera f scilicet supstitiōis varia
circa istam materiam. Et secūda pte ii. xij. ca. i. p.
totū et ca. octauo.

Specula septem descri

buntur per que nunc deus videtur in presenti.
que valde pulcre declarantur. i. p. titulo. iij. c. vi.
a quarto vsq; ad vndecimum. §.

Speculum summi boni quomodo est amor na
turalis. i. p. ii. iij. c. vi. §. i.

Spectaculoz inspectio vtrū sit mortale. ij. pte ii
tulo. iij. c. vij. §. v.

Speculariui et practici virtuale exercitiū descri
bitur prima pte ii. iij. c. vi. §. i. ij. et iij.

Species mala cauenda est. ppter tria. secunda p
te titulo primo. c. xvi. §. ij. d.

Spes quomodo est secunda virtus theologica
et est species naturalis virtualis et criminalis. et
spes fm q accipitur in bonum accipitur quadru
pliciter. iiij. p. ii. vij. ca. i.

Spes quando accipitur in malū tunc est triplex
scilicet confidentia de seipso. confidentia de alio
et cōfidenā de aliq vāno ibidem. §. i.

Spes que est virtus theologica quomodo diffi
nitur a magistro sententiarū que diffinītiō diui
ditur in tria membra. et quod medium siue mo
dus pertingendi ad premium etiā ibidem pa
grapho. ij. et iij.

Spes quomodo operatur magna bona si est di
lectionis effectiua. dilectionis productiua. opera
tionis perfectiua. et premiatiōis collatiua. Et
quomodo spes adiuuat ad operandum triplici
ter. quarta parte titulo septimo capitulo primo
pagrpho quarto.

Sperare quomodo debemus in deum nostrum
in tempore tēprationis et tempore afflictionis. in
tēpore dfectiōis et i tpe offensionis ibidem. v.

Spes prout est virt^{us} theologica nō fuit in chris
to nec est in celo. hoc probatur quare in angelis
non est spes. q in damnatis non est spes probat^{ur}
et q spes est in viatoribus probatur triplici ratō
ne primum patet quia christus tam in ratiōe cō

prehensoris q̄ in ratione viatoris ab instāti sue
conceptionis cognouit essentiam diuinam et etiā
fruebatur ea quā habuit sibi in vnione ypositati
ca cōiunctam ergo christus nō habuit in se spes
etiā ibidem ca. ij.

Spes quomodo est virtus theologica distincta
ab alijs. et que habent excitare et iuuare actuz ei?
ibidem ca. ij. §. i.

Sperare vtrum licet in homine vel in aliquo
creato ibidem ca. ij. §. ij.

Alius spei quomodo data sunt precepta in vete
ri testamento et quare ibidem. c. ij. §. iij.

Ad sperādūz quomodo adiuuant tres species
meditationum siue considerationum scilicet di
uine bonitatis et largitatis circa nos cōsideratio
nostre operositatis. et cōsideratiō beatorum sus
fragiorum ibidem ca. ij. §. nū. v. et vi.

Spei obiectum quomō ipa est beatitudo desup
vide supra sub littera b scilicet beatitudo. Et ibi
dem ca. iij.

Spes quando est principalis causa ad lucrum
in mutuo facit hominem vsurarium quod pro
batur. i. p. ii. nū. c. xij. §. ij. d.

Spes quomodo est prima species passionis ira
scibilis. et quomodo circa obiectum spei quattuor
or considerantur cōditiones. prima parte titulo
sexto capitulo vij.

Spes est triplex scilicet naturalis virtualis et cri
minalis. et spes in malum etiā est triplex et q
spes in homine est fallax etiā ibid. §. i.

Spiritualia que sunt siue que dicuntur spūalia.
et pro quibus dare vel recipere pecuniam vt pre
cium simonia est. et que dicuntur spūalia. et que
spirituali annexa secūda parte titulo primo capi
tulo. nū. §. i. d. e. et §. ij. b p totum.

Spirituale dicitur aliquid tripliciter scilicet es
sentialiter causaliter et actualiter. et spirituali an
nexum dicitur dupliciter secunda parte titulo. i
ca. v. §. primo. b c.

Quicūq; recipit aliquid spirituale vel spiritua
li annexum pro aliquo temporali vel pecunia vel
potestate vel obsequio simoniam cōmittit et mor
taliter peccat et nihil in hoc excusat etiā ibidez
pagrpho tertio.

Spiritualia sicut nec vendi nec emi possunt ita
nec redimi. qd probat^{ur} et quō in hoc peccat mortali
ter ibidem. §. xij. Et vide supra sub Simonia.

Spiritualia quomodo quedam dicuntur p cō
paratiōem ad spūm sanctū. et quedaz alia ad spi
ritum humanū. et de istis vendi vel emi possunt
et c. ibidem. §. xv.

Spiritualia quedam sunt cause vt sacramenta
que sunt cause gratie quomodo in ist^{is} simonia
committitur ibidem. §. xvi.

Spiritualia quedam dicuntur effectiua quia p
cedunt ex spūali gratia. et ad eam disponunt. vt

pphetare predicare. ingressus religionis et quo
modo in istis committitur simonia ibid. §. xvij.
Pro usu spūalis potestatis siue prelature non li
cet aliquid accipe et ibidem. §. xvij. e.
Quomodo circa spūalia annexa committitur si
monia. cum scz pro ipsis datur quodcūq mun?
et hoc vario mō fit ibidem. §. xxi.
Spūalia bona quomodo sunt triptia et i. pre
titulo vij. c. iij. §. iij.
Spirituales penē quomodo sunt infligende. i.
parte titulo quarto capitulo. xxiij. §. secundo cir
ca finem.
Spūale suffragium est triplex. i. pre titulo. vij.
ca. iij. §. iij. per totum.
Spūaliter quis illuminatur septem modis. iij.
parte ti. iij. c. v. §. i. per totum.
Spūalis militia que est siue in quibus cōsistit
iij. p. ti. nq. cap. i. §. iij. et quinto.
Spūalis libertas vel seruitus qūo potest in ho
mine attendi dupliciter. iij. p. ti. xvi. c. i. §. i.
Spiritaliter qūo violatur ecclesia. iij. p. titulo
xij. ca. vi. §. ij. circa medium
Spiritalis filiatio est triplex. tertia parte titu
lo decimo. c. xvi. §. quarto.
Spiritualem cecitatem impediunt vel auferūt
septem. prima parte titulo tertio capitulo quar
to pagrapho tertio.
Spiritalis mors tripliciter describitur pri. pre
titulo quinto ca. i. §. xij
Spiritalis cecitas quomodo est triplex secun
da parte ti. v. c. ix. §. primo.
In spūali pugna qūo impugnamur in presenti
vita a quattuor. nq. p. ti. ij. c. ij. §. v.
Spiritalis honestas qūo cōuenit et differt cu?
vili et quarta parte titulo quarto capitulo pri
mo pagrapho. vij. vij. et ix.
Spiritalia bona que sunt de quibus domi?
exiger rationem in separatione anime a corpore
sunt numero decem figurata p. decem mnas de
quibus Luce. xix. i. p. ti. v. c. ij. §. nq.
Spirituales elemosine que sunt faciende siue
dāde. nq. p. ti. v. c. xvij. §. v
Spirituales temptationes quomodo diabolus
mittit in hominem. et quomodo donum scientie
discernere possumus inter ipsius suggestiones
et diuinas inspirationes. quarta parte titulo se
decimo capitulo. i. §. vij. et nono.
Spiritus sanctus apparuit in forma colūbe sup
baptismi institutionem propter tria et columbe p
prietates adaptantur ad septem dona. tertia pre
titulo. xxiij. c. ij. §. iij.
Spūs sanctus qūo varijs hoibz noiat in scrip
tura et quid ista significāt. tertia pre titulo. xxiij.
c. v. §. nq. infra medium.
Spūs sanctus qūo est missus ad beatā virginē
nq. p. ti. xv. c. x. per totum.

Spiritus qūo dicitur multiplex scilicet flammus
et aerealis angelicus supnaturalis anime ratio
nalis cetuscq cognationis spiritalis et feruoris
mēralis vitalis naturalis. et deitas eternalis et.
nq. p. ti. xv. c. xix. §. ij. b. p. totum.

Spūs sanctus qūo venit ad beatā virginem cum
apostolis. nq. p. ti. xv. c. xij.

Spūs fructus describitur vario mō sub littera f. scz
fructus. Et. nq. p. ti. v. c. xxi. p. totum.

Spūs qūo vnif corpi dupliciter et. i. p. ti. ix. ca.
tertio c. d.

Spūs sancti dona describuntur vario mō supra
sub littera d scz Dona.

Spoliates romipetas excoicari sunt maiori snia
iij. p. ti. xxiij. c. xxi.

Spoliator qūo de diabolus et qūo intrat tēpluz
hois spūaliter recipiēdo ibi septem bona. q. signi
ficantur p. illa q. hntur i tēplo. nq. p. ti. xxiij. c. vi.
pagrapho septimo b.

Sponsalia frāgētes pētes filioz qnā penā in
currūt fm canones. tertia parte ti. xvij. c. xxi. §. v.
ibi vigesimusecundus.

Spōsalia describūtur vario mō sup sub littera
m scz mmoniu. et. iij. p. ti. i. c. xvij. et. §. i. et ij.

Spōsa xpi qūo efficit aia in baptismo et q. bona
ab eo tūc recipit. i. p. ti. i. c. i. §. ij. c.

Spōsus vniuersalis ecclesie vtrū sit papa. iij. p.
ti. xxiij. c. vi. §. tertio

Spūes in facie clerici excoicari? est maiori snia.
iij. p. ti. xxiij. ca. i. §. i. vltra medium.

Sputij qūis ab oī bñficio excludūt fm leges
tamen epi interē facere q. vtriqz parentes eis ne
cessaria ministrēt fm q. suppetūt facultates. iij.
p. ti. x. c. iij. §. nq. b. modicu infra.

In stateris qūo vario
mō fit fraus deceptio et mendacium et. ij. parte
ti. i. c. xvij. §. i. ij. et iij.

In stādo qūe cōpositiōem habere d? religiosus.
et q. sunt rephēlibilia in hoie q. cēte et sunt nume
ro decē q. p. ordine dēclarātur. tertia pre titu. xvi.
ca. octauo. §. tertio.

Stat? triplex dēscribit. f. incipiētiū. p. ficiētiū et p
fictōz et qūo illi dnt p. ficere. i. p. ti. vi. c. ij. §. nq. c.

Stat? in eccia sumit q. druplt et qūo circa status
spūalē tria notātur et decuit in eccia cē diuersita
tē statū et officioz et graduū ppter tria. iij. pre i
prologo. pagrapho. nq.

In stantibus varijs qūo religiosus se vario mo?
de bte d? iij. p. ti. xvi. c. vij. §. primo.

Stat? hois est quadruplex. f. p. ficiētes incipien
tes et p. ficiētes et p. ficientes. qūo ipi habere debēt
q. tuor vtutes de q. b? ecclesiastici. xxiij. ego maf
pulcre dilectionis et. quarta pre titulo quinto
decimo capitulo secūdo. §. secundo.

Status ecclesie siue cōciliuz quomō figuratur

p solem lunam ⁊ stellas. ⁊ que per ista spiritali
ter intelliguntur ⁊c. tertia p. ii. xxiij. c. i. §. i. ij. ⁊. ij.
Status ecclesie describitur vario modo supra.
sub littera e scilicet ecclesia. Et tertia p. in plogo.
Stellarum genus est triplex. scilicet stella comata. stel
la erratica. ⁊ stella singularis ⁊ mirifica. secunda
parte titulo xxi. ca. r. §. primo secundo ⁊ tertio.
Stella de qua Martini. ij. Vidimus stellā ei?
⁊c. Ista vario modo describitur ⁊ aliquorum opi
niones circa eandem ibidem. §. tertio.
Per stellam xps se magis manifestavit triplici
de causa ibid. §. iiij. v. ⁊ sexto.
Stella ista quō erat differēs ab alijs stellis in
tribus que designant conditiones virtuosas in
stroz ibidem paragrapho. vi. b c d
Stelle quomodo cōpantur inferiores doctores
⁊ quō prelati ⁊ quomodo ppterates stellarū ad
iplos applicantur ⁊c. ij. pte. ii. xxiij. c. i. §. ij. vide
etiam paragrapho quinto.
In stellis quomodo erunt signa ante iudiciū
diuinum ⁊ quid significatur p stellas ⁊c. iiij. pte
titulo. xxiij. c. xi. §. secundo e.
Stella magorū de qua Martini. x. describitur
scz quid fuerit ista stella ⁊c. quomō isti magi vi
derunt triplicem stellā ⁊c. quarta parte titulo. xv.
capitulo. xxxij. §. primo secūdo ⁊ tertio.
Stella quare ⁊ quomō dicitur fides. iiij. parte. ti
tulo. xv. cap. xxxij. §. tertio.
Simpliciorū officii in varijs casibz describūt
supra sub littera b scz bellis. Et tertia parte titu
lo quarto capitulo secūdo p totū.
Studentes siue scolares quomodo debent po
stulare ⁊ procurare scientiam p bonitatem. disci
plinam ⁊ humilitatem quomodo debent vaca
re acquisitioni. ponuntur multi magni in exem
plum qui hoc fecerūt. ij. p. ii. v. c. i. §. i. ij. ⁊. ij.
Studiorum ordinatio ⁊ precipue in theologia
⁊ iure canonico pertinet ad papam. Et ponitur
quadruplex ratio quare prelati ecclesiarum ⁊ ca
pitula mittant aliquos dociles ad studium. vbi
primum studium fuit inchoatum ibidem capi
tulo secundo paragrapho primo.
Studentium vide etiam varia supra sub. f. sci
licet Scolaribus.
Studiū religiosorum quale debet esse ⁊ quomō
studiū competit religioni tripliciter ⁊ q studiū
est religiosum apud ⁊c. tertia parte titulo sedeci
mo capitulo sexto paragrapho primo.
Studiositas quō est pars temperantie. quomō
est virtus. vnde dicitur studiositas. q sit pars te
perantie pbat. quomō circa cognitiōez studiū
potest attendi duplex bonus. Et in quo consistit
studiositas. iiij. parte. ii. iiij. cap. xi.
Nota q sex sunt que multum valent ad studen
dum sacram scripturam ⁊c. Et tria sunt que im
pediūt pfectiōem studiū ibidem. §. i.

Circa studiū ⁊ circa studētes ponūtur de ē rep
hensibilia. ij. p. ii. v. c. ij. §. ij.
Studere vtrum liceat litteras seculares vel eis
vri. ij. p. ii. ij. ca. vij. §. vij.
Stulticia que cōtraria est dono sapiētie est filia
luxurie. ⁊ que ad eandem pertinent ostendūt
Et stultitia illud nomen a quo est sumptus. qd
dicitur stultus in quo differt stultus a fatuo ⁊c.
secūda parte ii. v. c. xv
Stulticia quedā dicitur spūalis ⁊ gratiosa que
⁊ pbat ex scriptura ⁊ qui isti sunt. ⁊c. ibidem
paragrapho primo.
Stulticia secūda dicitur specialis ⁊ criminosa ⁊ dicitur
lia luxurie. que pbat vtrū vere sapiētie quomō
stulti despiciunt sapiētiā ⁊ quomō illa stul
ticia hoies decipit ibidem. §. ij.
Stulticia tertia dicitur generalis ⁊ obprobriosa. qui
intelligunt p istā stulticiā qm qdlibet peccatū
pōt dici stulticia tamē pcpue scriptura aliquos
stultos nominat. Et ponuntur secundo stulticie
que fundantur ex scriptura ibidem. §. ij.
Stulticiā multiplicem quō in se habet ociosū
⁊c. ij. p. ii. ix. c. xiiij. §. i.
Stupor quomodo est species timorū naturalis
⁊ in quo consistit ⁊c. qtra p. titulo quartodecimo
capitulo. iiij. §. ij. c.
Stuprum est quinta filia luxurie. ⁊ in quo
consistit. quomodo aliquando sumitur quare ē
speciale peccatū. quare est species determinata ⁊
distincta a luxuria. que mala ex ipso aliquando
fiūt ⁊c. ij. p. ii. v. c. vi.
Stuprator vtrū teneatur in aliquo satisfacere
⁊ in quo. que pena in iudicio finali illis debetur.
⁊c. ibidem. §. primo.

Subditus in quibus te

nef obedire suo prelati ⁊ in quibz non. tertia p.
ii. xvi. c. i. §. ix. vide supra sub obediētia
Subdelegari officii vario mō describūt i caus
suis sub littera. l. scz legat. ⁊. ij. p. ii. ix. c. ij.
Subdiaconus qd facere dicitur in suo actu ⁊ officio
Et dicitur primus ordo ex sacris. Quō indicat ipse
cōnientia. ⁊ nullus ordinari ad diuinū actū dicitur
nisi intrinsecus. ij. p. ii. xxiij. c. xvi. §. ix. f.
Subiecti legi pōt aliqz ē dupliciter. ⁊ oēs subi
ciuntur legi humane. Et quō intelligitur illud. p
ceps solus ē legibus suis. i. p. ii. xxiij. c. v. nico. §. v.
Substitutio in hereditate in testamentis vario
mō describūt. j. sub littera. l. scz testamētū. Et. ij.
p. ii. x. c. ij. §. x. p. totum.
Successio i hereditate describūt vario mō. j. sub
littera. l. scz testamētū. ⁊. ij. p. ii. x. c. ij. §. iiij.
Succubis ⁊ incubis ⁊c. vide aliqua. iiij. p. ii. iiij.
ca. viij. §. iiij.
Sufferte prumeliā quō ⁊ qn debem⁹ ⁊c. ij. p. ii.
v. c. vi. §. iiij. b. vide etiā supra. cōtumelia

Suffragium spirituale est triplex. siue existenti
um extra mortale est triplex suffragiū prima par
te ti. vii. c. iij. §. iij.

Suffragiū triplex quō bz bō. f. xpi in qtu bōvir
ginie marie ⁊ alioꝝ beatoꝝ. ⁊ quomodo illō suf
fragium excitat ⁊ iuuat nos ad sperandum. ⁊ c.
nq. p. ii. vii. c. ij. §. v.

Suffragiū multiplex quomodo habem⁹ a deo
ad resistendū diabolo ⁊ varijs tamptationibus
nq. p. ii. xij. ca. iij. §. quarto

Suffragia defuictorum describuntur vario mo
do sub p scilicet purgatorium ⁊ sub m. f. missa.

Suffragijs nostris non possunt iuari anime
sententiate ad infernum. prima parte titulo. no
no ca. tertio. §. nq.

Suffragijs quibus deicitur siue illuditur dia
bolus a nobis. nq. p. titulo tredecimo capitulo
tertio §. quarto.

Superiori aliquid dari vt iusticiā seruet in cau
sa spiritali ⁊ c. simonia est. quod ⁊ probatur. ij.
parte ti. i. ca. v. §. xviij. e.

Superiori in quibus ⁊ quō subditus tenetur si
bi obedire ⁊ in quibus non. tertia parte titulo. i.
§. ix. vide etiam supra obediencia.

Sumptio venerabilis sacramenti eucharistie
describitur vario modo. supra sub littera e scilicet
eucharistie.

Superbia describitur p thema ex psalmo quod
⁊ de ipsa declaratur. ⁊ q ipa est regina ⁊ mater
omnium vicioꝝ. secunda parte titulo tertio.
capitulo primo.

Superbia q peccatum sit ostenditur ⁊ quid est
superbia. quomodo est mortifera. ⁊ quomodo ē
prima. ⁊ quomodo superbia potest dupliciter cō
siderari. ibidem. §. primo.

Superbia q maximū peccatū est ostenditur p
auctoritatez psalmiste q superbia sit grauissimū
omnium peccatoꝝ. probatur octo rationibus.
ibidem. §. secundo

Superbiam qui vult declinare que remedia ha
bere debet. Et supbia luciferi describitur ⁊ c. ibid
par agrapho tertio.

Superbia primoz parentum que fuit. Et eoz
superbia non fuit simpliciter grauius alijs pec
catis hominū. Et supbia eue fuit grauius pecca
tum triplici ratione. ⁊ ex alia parte ade ex alia ra
tione. ibidem pagrapho quarto.

Pene secute ex illa superbia que fuit causa trās
gressionis diuini mandati sunt multiplices. Et
primo quo ad totum genus humanū est triplex
ibidem pagrapho quinto.

Due pene sunt secute primis parētibz ex trans
gressione mādari. ibidem. §. vi. ⁊ vii

Uiro scz ade pcpue fuit inf licta triplex pena ex
pre corpis ibidē. §. octauo.

Et mulieri scz eue in speciali tres pene ex parte

corpis sunt inf licte ex supbia ibidem. §. nono.

Superbie species sunt quattuor quibus iste si
gurantur. ibidem ca. ij. §. i.

Superbie prima species que est. quō impugnat
hoiem. quibus figuratur. ⁊ plura norantur que
exprimūt grauitatē illius peccati. Et sunt nume
ro vndecim. ibidem ca. ij. §. i.

Superbie secunda species que est cui assimilaf
dantur desup auctoritates. ibidem. c. ij. §. ij.

Superbie tertia species que est ⁊ q piculosa. ⁊
que est differentia inter electos ⁊ reprobos in su
perbiendo. ij. p. ii. ij. c. ij. §. ij.

Superbie quarta species q ē ⁊ in qbz consistit qbz
assimilaf cum exemplo. ⁊ quomō deus illos hu
miliat ⁊ c. ibidem. §. quarto.

Superbia quare dicitur ventus contrarius hoc
ostenditur rationibz ⁊ pbatiōibz ⁊ quibus figu
ratur. ibidem. §. quinto.

Contra supbiam dantur sex remedia que pro
bantur varijs auctoritatibz ⁊ c. ibidem. §. vi.

Plura exempla recitantur vbi de? humiliat
superbos ⁊ sunt numero duodecim ibidem para
grapho septimo.

Superbia quomodo ⁊ quare dicitur via mon
rosa. q laboriosa sit ostēditur cum quadam simi
litudine de lepore. prima parte titulo quinto ca
pitulo tertio. §. primo b.

Superbos varios. quomodo deus vario modo
humiliat qui reperiuntur in scripturis. quar
ta pre titulo decimo quarto capitulo quarto pa
grapho sexto.

Superbie gradus declarantur qui ponuntur a
beato bernardo. secunda parte titulo secūdo ca
pitulo tertio per totum.

Superbia quō homini aduersatur ⁊ quomō do
⁊ que mala ex ipa pcedūt ⁊ c. ibidē capitulo ter
tio. §. primo per totum.

Supbia quō repit in p̄latis in religiosis in cle
ricis ⁊ in laicis ⁊ in quolibet illoꝝ repitur qua
druplex supbia. ij. p. ii. ij. c. nq. p. totū.

Subtilitatis dos glorificatoꝝ corpoꝝ describit
supra dos. ⁊ ij. p. ii. ij. ca. vii. §. ij.

Sublannatio quō differt a dristioe ⁊ c. ij. p. ii. vi
ca. vii. ⁊ vide supra derisio.

Subueniēdū quō sit elemosinis miserijs alio
rū ⁊ c. nq. p. ii. v. c. xviij. §. ij.

Supstitionis vniū quō p̄trariat virtuti religio
nis. qd ipozat supstitione. cult⁹ ar diuin⁹ ordinat
ad tria. ⁊ fm hoc ponit triplex gen⁹ supstitionis
ij. pre titulo. xij. ca. primo.

Supstitionis fm genas est diuination quare est
mortale vbi pbibetur ⁊ quō est triplex genus di
uinationis ibidē §. ij.

Supstitionis genus etiā est nigromātia in qua
demonēs vario mō luocātur. ⁊ ppter varias cau
sas ⁊ c. ibidem. §. nq. ⁊ v

Superstitionis et diuinationis genus est astronomia. Ad quid pertinet istud et ibidem paragra pho sexto.

Duplex est causa somniorum in inuocatione. que et diuiditur. et quomodo angelus bonus et angelus malus se habent ad huiusmodi et ibidem paragra pho septimo.

Ad secundam causam superstitionis quomodo pertinent auguri. ubi prohibentur in quo hoc co sistit ex quibus causatur et ibidem. §. viij.

Superstitionis et diuinationis genus est etiam de sortibus. et quomodo hoc fit. et quibus modis et quomodo potest in huiusmodi sortibus repe riri peccatum quadrupliciter. que pertinent ad sortem et ibidem. §. ix.

Superstitionis genus aliud est quod vocatur obseruantia que ad varia exercet. ut patet ibide paragra pho. x. xi. xij. xiiij. et xv.

Supersticio describitur per thema ex psalmo quod et de ipsa declaratur et de ipsa ponuntur tria scilicet ipsius sceleris grauitas criminis multiformitas et operis inutilitas. ibidem. c. viij.

Suspensio quomodo contrahitur et quid est. et tri pliciter quod dicitur suspensus scilicet quo ad se in quo ad alios non quo ad se et proprie quo ad se. iij. pre ti. xxvij. cap. i.

Suspensio quibus casibus incurritur. et precipue propter simoniam. quomodo pene non sunt ex tendende contra illi qui est simoniace ordinatus et in quibus episcopus potest dispensare ibide. c. ij.

Suspensio quomodo incurritur propter fornicationem notoriam. Et dupliciter dicitur notorium quomodo talis sacerdos debet vitari in diuinis et in quibus. quare ecclesia magis inducit ipsa contra ista quam contra alia. et quomodo non tenentur concubinari nisi denunciant ibidem. c. iij.

Suspensionem quomodo quis incurrit. vel sim pliciter vel secundum quod in multis et variis casibus. et in variis statibus hominum qui per ordinem declaran tur ad locum ibidem ca. iij.

Suspensio excoicatio et interdictum in quo conue niunt. et in quo differunt. iij. p. ti. xvi. c. i.

Suspensi in quibus casibus sunt fratres predi catores a diuinis. iij. p. ti. xxvij. c. iij.

A suspensione quomodo fieri debet absolutio. iij. p. ti. xxvij. c. iij. §. mediū ibi. ite nota quod absolutio.

Suspiciosum vel temerarium iudicium tripliciter describitur scilicet eius causa eius malicia. et qua re prohibita. quid ipsa importat. ex quibus signis oritur. et est triplex gradus suspitionis et quoniam mor tale et quoniam veniale. et ij. p. ti. iij. c. viij. §. i. b. per totum

Suspicio est triplex. scilicet temeraria probabilis et violenta. iij. p. ti. ix. c. xij. c.

Susurratio a beato Gregorio ponitur pro quar ta filia luxurie. quomodo describitur in quibus conueniunt detractio et susurratio. quomodo ap

pellatur. et secunda parte titulo octauo capitulo quinto.

Susurratio describitur per thema. quis dicitur su surro. cui assimilatur. et quomodo susurro excludit be niuolentiam diuinalem. tollit amicitiam humanam. et includit nequam mortalem. ibidem para grapho. i. ij. iij. et iij.

Albernacula pa storis specialiter et pulcre describuntur de quibus in canticis. i. p. ti. i. c. ij. §. v in septima columna.

Tabellionum siue notariorum officium vario modo describitur supra. §. notarioz. et iij. p. ti. vi. ca. iij.

Tactus impudicus oscula vel amplexus que sunt cum consensu in malum quam sunt mortalia et. et quare se homo ab istis debet abstinere. ij. p. ti. v. c. i. §. ix. Tactus manuum tria mala facit. et quomodo per istum ta ctum anima specialiter infirmatur. i. p. ti. ij. c. iij. §. vi.

Per tactum quomodo diabolus vario modo temptat ho mines. et quomodo homo se debet cauere ab huiusmodi tactu. iij. p. ti. xij. c. iij. §. ij. g.

Tacita confessio quomodo fit multis modis. iij. p. ti. xvi c. iij. §. i. ij. et iij. cetera vide supra confessio.

Talera describuntur de quibus Mattheo. xxv. et quod si gnificant. i. p. ti. i. c. i. §. vij. quali per totum.

Talera quoniam sunt et quod sunt duo. et quid signi ficanr. i. p. ti. v. c. ij. §. iij. b. c. d. et i. p. ti. ij. c. i. §. vij.

Talentum est triplex secundum catholicos. ij. p. ti. v. c. xij §. ij. g. modicum infra.

Tarditas describitur supra sub littera p. scilicet pigritia. et ij. parte ti. ix. c. iij.

Tapilloz ludus describitur etiam de uenditione super ludum

Theatrica ars que est

et quomodo subdiuiditur. i. parte ti. i. c. iij. §. iij.

Tedium accidie est triplex. scilicet presentis vite tribulationis et angustie. et actionis virtuose. ij. parte titulo nono capitulo secundo. §. i. b. per totum vide etiam supra accidia.

Telo duplici quomodo homo malus siue seniens impugnat proximum. et quomodo debemus illis resi stere. quarta parte titulo secundo capitulo secundo. §. quinto infra medium

Temerarium iudicium est speciale peccatum ex quibus procedit. et illud iudicium prout est actus iusticie tripliciter redditur vitiosum. Et triplex est iudicium temerarium. secunda parte titulo tertio. c. octauo.

Temerarium iudicium quid est siue suspicio. et circa hoc declarantur tria. primo eius causa. secundo quanta sit et tertio quare prohibita est et unde procedit. qui sunt ipsius gradus. quando mortale vel veniale. Et triplex est suspicio. et que dicitur temeraria. et que pertinet ad temerarium iudici um ibidem. §. i. per totum.

Quomodo de? iudicatur temerarie ab homine.
 et quō hoc intelligitur et. ibidem. §. ij.
 Temerarie seipm iudicare quibō modis sit. qua
 le peccatū. et quō in quo cōsistit et. §. iij.
 Temperantia circa quā materiaz versatur. que
 sunt eius proprietates integrales. que sunt eius
 partes subiectiue. et que eius ptes potēntiales. nū
 p. ti. nū. c. i. et. c. nū. vide etiā supra abstinētia.
 Temperantia quando est virtus thxologica. in q
 tunc cōsistit. que habet regulare. et que sunt ipsi
 ptes. i. p. ti. i. c. iij. §. ij. f.
 Tempalia bona sunt diuine honores fama et bmoī
 que dātur homini ad bñplacitū dei et quomodo
 de ipis deo reddem? rōez. i. p. ti. v. §. nū. f.
 Temporalia bona et si minima sunt respectu alio
 rum. tñ sunt bona a deo data. et bmoī sunt tripli
 ta. s. diuine honorificentia et p̄sidentia. et quō di
 uine sunt distribuēde. i. p. ti. vñ. c. iij. §. i.
 Tempalia bona quō cadūt sub merito. nū. p. ti.
 nono. c. vij. §. nū.
 Temporalia p̄dere non debem? timere propter
 septē conditiones terrenorum quarta parte titu
 lo decimoquarto capitulo secundo paragra pho
 primo. §. iij. nū. v. vi. et. vij.
 De temporalibō rebo quō bō deo reddet rationez
 in nouissimo. nū. p. ti. xñ. c. ix. §. iij.
 Temporalis fortitudo describitur supra fortitu
 do. et. nū. p. ti. xñ. c. ij. §. i. b.
 Temporale dominium describitur vario modo
 supra dominium.
 Tempus presens q̄ p̄ciosum sūt ostenditur ex
 tribō. et quō. et quare illud vtiliter debet consumi
 et. §. p. ti. ix. c. nū. §. i. f. g. h.
 Tempus mūdi in quattuor distinguitur scilicet
 deuotionis reuocandōis reconciliandōis pegrina
 tionis que quattuor p ordinem designant quat
 tuor ipa anni et. iij. p. ti. xñ. c. nū. §. ix.
 Tempis breuitas quō est remediū pronostia pari
 entia. nū. p. ti. iij. c. vñ. §. xñ.
 Tempis qualitas quō nos inuitat ad gratiaz actō
 nem. nū. p. ti. v. c. xñ. §. i. infra mediū.
 Tempore quadruplici quomodo sperare debe
 mus in deum scilicet tempore temptationis tem
 pore afflictionis tempore deflectionis et tempore
 offensionis quarta parte titulo septimo capitu
 lo. i. §. v. ante mediū et post p̄torū.
 Tempus presens q̄ periculofum sūt ostenditur
 ex quattuor. quarta parte titulo quartodecimo
 capitulo. vñ. §. v.
 De tempore cum suis adiacētis quomodo deo
 reddemus rationem. quarta parte titulo quat
 todecimo capitulo. ix. §. iij.
 Templum est triplex scilicet sinagoge materia
 le ecclesie spirituale et glorie supernaturale. i. pte
 ti. nū. ca. v. §. iij. b.
 In tēplo militāis ecclesie quō sunt tria gene

ra sacrilegorz deslenda scz spiritualiter. ij. pte ti.
 i. ca. xñ. §. v. vi. et. vij.
 Tēplū vñ dicit ad quid institutū est quō illud
 templū violat spūaliter et corpali ter. et de multis
 plici pena istoz sacrilegorz. ibidē. §. vi.
 Vide etiā de templo id est ecclesia nostra varia
 notabilia supra et. ca. p̄ totum.
 Tēptatio diaboli describitur fin quā bō aliquo
 mō esse causa peccati. quō diaboli deo p̄mittēte
 opari pōt circa diuersas potēntias anime et. i. p.
 titulo. vi. ca. xñ.
 Quinqz sunt qui tēptāt. s. de? bō caro mūdus et
 diabol? s. diuersimode et ex varijs causis. et quō
 piculosum est nulla tēptatione pulsari. Et tēpt
 ratio aliqua ē difficilis ad vitādū ppter tres cās
 ibidem. §. i. ij. iij. nū. et. v. vidē etiā supra diabolus
 Temptatio valis est timor dei hoc probatur. i.
 p. ti. vi. ca. x. §. v. e.
 Temptati nō debent appetere infirmi ppter tres
 rōnes ibidē. ca. xñ. §. v. de f.
 Temptare deū est speciale peccatū que. s. ex sup
 bia p̄cedit et ex p̄sumptiōe. ij. p. ti. iij. ca. x.
 Temptare deum quid est. quomodo deum tēpt
 at aliquando verbis aliquando factis. Et quo
 modo aliqui vario modo deum temptauerūt ex
 scriptura. et qualiter est peccatū deum temptare
 et. ibidem. §. primo.
 Temprant aliqui dei potentiā siue potestātē. ali
 qui dei sapiētiā vel veritatē. aliqui dei panē
 tiā vel bonitatē. ibidē. §. ij. iij. et. nū.
 Temptatio carnis quomodo est molesta virgi
 nibō viduis et cōtinētibō. et quō tales in istis dñt
 pugnare et viriliter resistere et. iij. p. ti. ij. c. ij. §. iij.
 Tēptatio subtilis describitur ad capiēdū virgi
 nē et alias psonas spūales. a quibō se tales caue
 re debēt. et que valent ad hoc vt in eodez statu p
 maneant et. ibidem. §. vij.
 Temprantur tria genera feminarum facilius de
 bonis viris q̄ alie mlieres. iij. p. ti. xvi. c. i. §. x. v.
 Temprationis tempore quomodo sperare debe
 mus in deum. quarta parte titulo septimo capi
 tulo primo paragra pho quinto ante mediū.
 Temptatio humana describitur p̄ thema ex psal
 mo quomodo scilicet temptamur ab homine ma
 lo. quomodo a mūdo vano. quomodo ab exte
 riori sensu. quomō a carnali appetitu. quomō
 do a diabolo. et quomodo ab antichristo. quarta
 parte titulo tredecimo ca. iij.
 Temptatio quomodo insurgit homini a diabo
 lo quadrupliciter. et quomodo ipse quattuor as
 similatur in temptationibus ibidem paragra
 pho primo
 Temptationes diaboli sunt decem per quas ho
 mines temptat. et quomodo temptat per visum
 auditum odoratum gustum et tactum. ibidem
 paragra pho secundo.

Temptat quoq; exercitat animā diabolus qui
q; sensib; salicet hominē imaginariua sensu me/
morie ꝛc. p. varia vitia carnis ꝛc. cum vno exem/
plo in fine ibidem. §. iij.

Temptationib; diaboli quomō sit resistendum
quomō vario modo a nobis illuditur. et quō a
nobis deſicitur ibidem. §. iij.

Temptationis fructus siue vtilitates sunt decē
quas hō consequitur si ipse illis bene resistit ꝛc.
ibidem. §. v.

Temptationes spūales quomō immitit diabolus
in hōiem. et quomō p scientie donū discernere
possumus inter ipsius suggestiones et inter
diuinas inspirationes ꝛc. quarta parte ti. xvi. c.
i. §. quarto.

Tenacitatis sunt septē differētie ꝛc. secūda pre/
ti. i. ca. i. §. iij.

Theologia et ius canonicū quomodo differūt
in modo considerandi q̄tuz ad quinq; tertia p/
te. titulo. v. c. ij. §. ij. b

Quid magis expediēs an insistere sciētie theol/
logie aut salutis aīaz ibidē. §. iij.

De theologia siue sacra scriptura vide varia no/
tabilia ad longum supra scriptura sacra ꝛc. i. pre/
ti. i. ca. iij. §. i. et ij.

Theolonium vnde dicitur. quis potest concede/
re et imponere. Et quō peccant qui iniuste impo/
nunt. ij. p. ti. i. c. xij. §. vi.

Theologia et pedagia quando licite eriguntur
et quando non. vel quando iuste subtrahuntur
et quando non licite. hoc declaratur per distin/
ctiones et similiter de personis ecclesiasticis ꝛc.
ibidem. §. vij. et viij.

Lepiditas perfecti hominis pulcre describitur.
et quō sit cauenda ꝛc. i. p. ti. i. c. ij. §. v. b. p. totum.

Terre pmissionis quō assimilatur religio et bitato/
res in ipsa quid significat. iij. p. ti. xvi. c. x. §. ix. d

Terrenorū amor nimius quō est causa peccatorū
et dānationis. i. p. ti. v. c. iij. §. i. a.

In terris quomodo erunt signa ante diuinum
iudicium. quarta parte titulo. xij. capitulo vñ/
decimo. §. ij. circa medium.

Terminus quis requirendus sit a viris perfe/
ctis. et respōdetur et declaratur. i. p. ti. i. cap. ij. in
quinta colūna.

Thesaurizare vel thesauros recōdere fieri pōt tri/
plici de causa. et qñ licitūz. ponitur desup thesaurū
ex psalmo qđ et de ipso declaratur cū triplici mē/
bro et declaratiōib; ij. p. ti. i. c. ij.

Testamētum suū quō quis disponere d; et ordi/
nare de domo de familia et substantia. quid dicat
testamētū. et sequens testamētū derogat prior/
i nisi in duob; casib; iij. p. ti. x. c. iij.

In testamēto quomō quilib; tenetur aliquos
heredes instituere. et quomodo sine institutione
heredum non est testamētū. quod et probatur.

ibidem paragrapho primo.

In testamento quomodo est triplex legitima
portio. et quomodo illa diuidenda est inter here/
des ibidem. §. secundo.

Ab hereditate excludūtur heredes si sint filij in/
quinq; casibus. et ex quibus causis possunt filij
per patrem exheredari. et filij facti monachi non
possunt exheredari ꝛc. tertia parte titulo decimo
capitulo. iij. paragrapho. iij.

Intestatus dicitur quis decedere quattuor mo/
dis qđli durat successio in hereditate. quo ordi/
ne fit successio ab intestato. qualis ordo inter de/
scendentes quo ad successionē ab intestato ꝛc.
ibidem. §. iij.

Testamenti executio qualiter fieri d; quor her/
des debent infra annū a die ammonitiōis adim/
plere voluntatem defuncti et ad quos plus spe/
ctat de relictis disponere ꝛc. ibidem. §. v.

Utrum filius vel alius extraneus institutus he/
res in testamento si non implet relicta ad pias
causas priuetur tota hereditate. etiam legitima
ibidem. §. sexto.

Testamentum quod fit corā sacerdote suo par/
ochiali et duobus vel tribus idoneis testibus
vtrum sit validum ibidē. §. vij.

Testamentum vel vltima voluntas ad pias cau/
sas factum coram duobus testibus valet. quod
multipliciter declaratur et pbatur. qui debent eē
testes et cuius etatis ibidē. §. viij.

Testamētorū executores quō plurib; nominib;
nominātur quō possunt cogi post susceptā execu/
tiōem. qđ facere pōt quō dñt cogi. ꝛc. ibidē. §. ix.

In testamento quō est multiplex substitutiō he/
redis. quedā d; vulgaris quedā pupillaris que/
dā exēplaris et qđā cōpēditosa ꝛc. ibidē. §. x.

In testamento quis ordo est tenendus in solu/
uendo creditorib; aut legataris et si plures he/
redes sint quomodo illis debent dari ꝛc. ibidem
paragrapho vndecimo.

Utrum defunctus patiatur inde detrimentum
quia tradant sua legata vtrum executor tardare
debet donec res melius vendat. et vtrum peccat
et vtrum pena apposita ab executore possit exigi.
iij. p. ti. x. c. iij. §. xij.

Testamentum qui facere possunt. et qui prohibē/
tur facere testamentum. ibidem. §. xij.

Testamentum quomodo facere possunt clerici
seculares et quō septē testes in testamento regu/
lariter requiruntur. et quando hoc fallit. ꝛc. ibidē
paragrapho. xij.

In testamento que sūt descriptur vario mo/
do supra donationes et ibidē. c. xij. p. totum.

In testamento legata p̄is locis non soluentes
sed retinentes sacrilegium committunt. et pec/
cant mortaliter. quod dupliciter probatur secun/
da parte ti. i. c. xij. §. iij.

Testamentū vetus quomodo diuidunt hebrei per ordinē. ⁊ nouū testamentum quomodo distinguitur in quattuor partes. tertia parte titulo xvij. c. vi. §. ij.

Testes quomodo admittantur in inq̄sitiōe. accusatione denūciatione ⁊ purgandō canonica. ⁊ regulariter duo testes sufficiunt. qñ videlicet testimoniū vnius ⁊ qñ. vel quādo plures requirunt q̄ duo vel tres ⁊ c. ij. p. ti. x. c. xi.

Testis quis eē pōt. que cōditiones requiruntur i testibz. que principaliter sunt in eis cōsideranda vtrū quis possit admitti p testimonio in sua causa ⁊ c. ibidem. §. i.

Testes quomō dñt esse p̄cordes. quādo discor dia testiū infirmat testimoniū ⁊ qñ nō. quando testiū contradicit sibi q̄pi ⁊ c. ibid. §. ij.

Testimoniū qñ debet dici. que pena falsi testis. quādo ⁊ quō p̄sumitur dolus de ipso. quomodo debet interrogari. metus non excusat falsum testimonium. quādo verū testimoniū credi possit ⁊ c. ij. p. titulo. ix. ca. xi. §. ij.

Testis quomō pōt falsum deponere ⁊ verum. ⁊ nec verū nec falsum in oībz predicamentis notari ab aristotele in libro de p̄dicamentis ibidem. paragrapho quarto.

Et de testibz vide etiā varia. ij. p. ti. ix. c. xvi. §. vi. quasi per totū. De testibz in iudicio. vid̄ supra iudicio humano.

Testes inducātur p̄ter tria. ij. p. titulo nono. c. vi. §. nij. e. §.

Testimoniū multiplicatio quō ostendit vario modo veruatē fidei. nij. p. ti. vii. c. i. §. ij.

De testimonio falso hēs varia supra de preceptis decem. ⁊. i. p. ti. xij. c. nij. §. ij. vide etiā. hēc supra de testibus.

Timor describitur vario modo. causa timoris est duplex ⁊ sex species passionū pōnūt fm damascenū. prima parte titulo. vi. capi. i.

Timoris obiectū qd est. timor de se est de malo culpe. de quibz alijs est timor ⁊ de quibz non. et quattuor sunt mala que magis timētur. ⁊ quō bō deū timere debet fm tria ibidē. §. i.

Timoris affectus quis est. ⁊ describitur triplex cōditio vel varietas hoīm. ⁊ qui timidi ⁊ qui nō ⁊ cetera ibidem §. ij.

Timor inter alia causat in nobis tria. cōtritiōez efficit. timorem elicit. ⁊ opatiōem i pendit ⁊ c. ibidem. §. ij. per totū.

Ex timore diuino quō nobis tria pueniūt ibidē paragrapho tertio.

Timor dñi quō vilius est peccātibz penitētibz tribulatis temptatis ⁊ cōtemplatiuis ibidē paragrapho quinto.

Timor pusillanimitatis describitur supra pusillanimitas. Et. ij. p. ti. ix. c. xvi. p̄ totum.

Timor dñi qd donū est spūssancti pbat per Esaiam. ⁊ ad timorem dñi quō inducimur ex scriptura theologica. ex ratiōe in finali. ex figura spiritali. ex creatura vniuersali. ex actiōe sup̄naturali. ⁊ ex punitiōe diuinali. nij. p. ti. xij. ca. i.

Timor mūdānus qd est. ⁊ qd ad multa ⁊ graua scelera inducit ostendit ibidem ca. ij.

Timere nō d̄z hō amittere terrena ppter septem cōditiones terrenoz que ad lōgū declarātur i. ad c. ij. §. i. ij. nij. v. vi. ⁊ vij.

Timor bñānus siue carnalis qd ē. ⁊ seprē rōibz abiciēdus est ille timor carnalis. que ⁊ per ordinē declarātur ibidē ca. ij. ⁊ per oēs. §.

Timor naturalis quare primo d̄z paui. ponuntur desuper varie opinionēs pboz ⁊ c. nij. parte titulo. xij. c. quarto.

Timor iste bz seprē species scz segniciem. erubescētiā. verecūdiā. admiratiōem ituporez agoniā ⁊ tremorē ⁊ quare tot sūt ibidē. §. i. ⁊ ij.

Timet naturaliter leo seprē. que significant timores iustoz. quo timere debent ibidem. §. ij.

Timorem quomodo diabolus vario modo immitit in corda aliquorum quomodo rex est super omnes filias superbie quomodo superbiam immitit in alios ⁊ c. ibidem. §. nij.

Timor quare quādoqz dicitur seruilia. quomō est cauēdus quō iste timor bonus est. que frequēter sequuntur ex illo timore ibidē ca. v. §. i.

Timor initialis quis est siue in quo cōsistit que bona veniunt ex ipso. ⁊ quomodo illo timore bono varia d̄z timere ibidē ca. vi.

Timere quō homo d̄z in p̄m̄ vita ppter septem picula que sunt in hoc mūdo ibidē c. vij. p̄ totū

Timor filialis in quo cōsistit in quo differt ab initiali ⁊ c. ibidem capitulo. xij.

Timor iste quō opatur in aia seprē genera bonorum ibidem ca. xij. §. i.

Timor reuerentialis in quo cōsistit. qui ⁊ pbat ex scriptura. ⁊ quō iste timor reuerentie ⁊ admiratiōis. pcedit ex seprē que excellentissime in deo repuntur ibidē c. xij. p̄ totum

Consura prima nō est

ordo sed dispositio ad ordines. quis ē capax quare nō est ordo qua die debet dari. ⁊ a quo. quibz debet dari ⁊ quibz non ⁊ c. ij. p. ti. xij. c. xvi. §. vi

Forcular sicut premū vinum. ⁊ premendo separat vinum a superfluitate. Ita lex premū cōsciētiā. ⁊ remouendo separat virtutes a vitijs ⁊. i. parte titulo quinto capitulo secundo paragrapho. vij. circa finem.

Torpor in quibus. differt a negligētia. ⁊ in quo. constituit iste torpor secunda parte titulo nono capitulo tertio. §. i. e. vide etiā supra Alcedia ⁊ pigritia ⁊ negligētia.

Transitus clericorum de

una ecclesia ad aliam &c. describitur sup̄ Bene
dicta. Et. iij. pte. ii. ro. ca. ij. § i.

Trabi et non trabi qui possunt de ecclesia. iij. p.
ti. xij. ca. iij. §. i.

Tractus cordis describitur supra Cor. de tractu
de quo in iohanne Nemo venit ad me nisi trac-
tus vide infra feria quarta post penthecostes.

Transitus de vna religione ad aliaz quomodo
fit. iij. pre. xi. cap. iij.

Trālit' d' ordie n̄ mēdicātiū ad ordinē mēdicātiū
quō fir' d' boīs trāleūtiū qd fir' rācedū. (bi. c. iij)

Transitus clericorum de vna ecclesia in alia vel
de vno beneficio ad aliud &c. qualiter fit. in par-
te. xv. ca. ii.

Trisura 7 census ecclesie vario modo describuntur
in libro Censur 7. in p. ti. xi. c. iij. p. totum

Tribulationes patienter tolerare est via qua im-
mediate itur ad celum-quod pbatnr multis au-
crozitatibus 7 figuris 7 l. p. ii. v. ca. iij. §. ij. f

Tribulatio magna quomodo erit tempe antixpi
iij. parte. ii. xij. ca. iij.

Trioulatis q̄ utilis est timor dei p̄batur ex scrip-
tura prima pte. ti. vi. ca. x. f. v. d.

Trinitatis misterium quo hic tripliciter videri
possumus. iij. p. xi. ca. vii. §. iij. b

Trinitatis mysterium quomodo ostendunt nobis
tres figure ibidem. §. v.

Trinitatis sanctissime refugium quō nobis manifestat in omnibus creaturis. primo in generali scō in speciali tertio in singulari. ibi. §. vi.

Trinitas tota quā opata est misterium incarnationis. iij. ri. xv. ca. xxi. §. ij.

Trinitatis misterium quo vidit abraham in
visione trium viroz geneth. xvij. prima pre. ti. iij.
ca. xi. & xvij. infra principium.

Trinus deus & unus describitur nobis per illa
ma ex psalmo. quomodo scilicet sancti vidēt tri-
nitatem. quomodo ip̄a trinitas est obiectum fa-
licitatis quomodo philosophi deuz vario mod-
descripserunt. in. pte. titulo. xxx. capitulo secund-
xxx totum.

Tristitia siue dolor dē se tra passio. ⁊ p accider
contingit q tristitiā aliquis magis fugiat. q̄ t
lectatōes appetat. ⁊ hoc tripliciter q̄ magis causa
ipam. ⁊ que remedia contra ipam. i. p. ii. vi. c. x
Tristitie septem sunt genera que p ordinem d
clarantur. ⁊ que retinende. ⁊ que remouende. ibi
paraphrasto. i. b. per totum.

Insufficiencia de alieno bono pōt cōtingere quattuor
modis. ij. p. ri. viij. ca. i. b. per totum.

Turpe lucrū vario mo

do describit sup̄ lucrū. Et. q. p. ti. i. ca. xiiij.
Iurpiter lucratoria manus que est. ⁊ quid si

ficat eius quibz dig: si sine modi. ij. p. r. ij. c. i. §. r. r.
Turpitudine ē duplex. vna dicitur viciosa ⁊ alia di-
citur q̄li penalis. et ī quibz ille p̄si itunt. iij. p. r. ti.
iij. ca. i. §. ij. infra principiu.

*Turpiloquū qūo est causa destructiua castitatis
iij. p.c.vi.r. iij. §. ij. ibi Tertia causa. vide ē iup
loquutio. Turpis pfabulatio qū est mortale et
quando non. ij. pre. ii. v. ca. i. §. viij.*

Tutores negotiorum qui fecerunt fraudes &c. vitium
tenent ad restitutionem. ij. p. ii. q. ca. ii. q. §. ij.

Tertium dicitur qua

Duplex scz saltum inuultu siue illicitum, inuultu siue idicretu. 7 quod nō consequit finē suū ad quē ordinat. prima parte. ii. xiiii. ca. iij. §. iij. b.

Glauiras est triplex scz penalitatis. iniquitatis et
instabilitatis. i. p. ti. q. ca. viij. §. in.

Clanul aspectus et curiosus ad omnia mala inducit
prima pte ri. ij. ca. vij. §. vi.

Glana glia describitur sup Inanis gloria. Et. ij.
parie ti. iij. §. i.

Calor rerū est duplex scz naturalis vsualis qu
7 diuersi mode subdiuiditur. ij. p. r. i. ca. xvi. §. ij.

c.d.f.g.b.i.

Gl'ia sacra vt calices vestes &c. h'mōi post p'secra-
tionem vendi non possunt. & q'uo vltcrius sit in-
ciendum. ij. pte. i. i. ca. v. §. xxiij.

Velum consecratarum

virginum scdm canones est quintuplex. scz. pfe
sionis consecrationis. ordinationis. prelationis
7 continentie 7 obseruationis quida addunt seq
rum scz. pbationis iij. pre. ii. ij. ca. ij. §. ij.

Genatio habet tres species que et declarantur. i.
parte t. i. ca. iij. §. iij. e

Glenditio ad terminum describitur per ibem
ex psalmo. Terminu posuisti &c. Et est termin
precij iustificari. p. cij augmenti ⁊ precij. minoraz
ñ. bre. ti. i. ca. viii. ⁊. d. i. ii. iii. ⁊. iiii.

condictionis et emptionis adhuc describuntur
alij varij modi in diuersis partib⁹ et in diuersis
et varijs mercantijs. ibidem. §. v. vij. vij. ix. x. xi.
m. et m.

In venditionibus et emptionibus quomodo fra-
des committunt. vide supra. Faudes Et. ij. p. ii.
ca. xviij. §. iij. v. vi. vij. viij. et ix.

In venditionibus et emptionibus. quō cōmittitur
 temonia. ij. p. ii. l. ca. v. §. viij.

¶ Medētes vñ faciētes arma q̄b boies ledunt. vi.
 sic hīcū vñ turpe lucz. ij. p. ii. i. ca. pñq. §. xi.

¶ Tēditores ornāmētoꝝ vī seruoꝝ coronaz. fuce
ca. pilloꝝ &c. qđ de ip̄is dicit ius. 7 quale pecca
n. pte. ii. i. ca. xiiij. §. xiiij.

Medi qñ 7 qño pñt vasa sacra. vestes monstra
ne 7c. sine symonia. ij. p. ti. i. ca. v. §. xxiij.

Veneratio ecclesiarum describitur vario modo supra ecclesia. Et. iiij. p. tit. xij. ca. vij. Et de veneratione ymaginum et reliquiarum habes. ibi. ca. viij.
Venialia peccata vix quis tenetur confiteri. Respondeo notabiliter. iiij. p. ti. xiiij. ca. xij. §. xiiij. b.
Venialis peccati nocumentum quid sit. i. p. t. x. c. i.
Venialia peccata quomodo cognoscuntur a mortalibus per quinque regulas. iiij. p. ti. xviij. ca. xviij.
Veniale peccatum siue mortale quando aliquando transit actus sed remanet reatus. et. i. p. ti. viij. c. ij.
Venialia peccata quomodo dimittuntur octo modis §. et per ordinem declarantur. Et per istos modos peccata venialia quibus per alia bona opera. i. p. ti. x. c. i. §. v.
Veniale peccatum quoniam est actus matrimonij. et principaliter in sex casibus. iiij. p. ti. i. c. xx. §. xi.
Videtur vix quomodo magis peccator expectatur et non reuertitur tanto durius punietur. i. p. ti. ix. c. iij. §. iiij.
Venie desperatio describitur vario modo supra Desperatio et principaliter. iiij. p. ti. xiiij. ca. xviij. §. iiij. c. et. paragrapho. v. d. e.
Venire ad nos vix possunt anime defunctorum prima pte. ti. ix. ca. iij. §. iiij.
Vento quadruplici quomodo assimilantur species superbie. et quomodo contrariatur homini. ij. pte. titu. iij. capi. ij. quali per totum.
Veni quattuor describuntur. de quibus danielia. viij. qui pugnabant. quid specialiter significat. iiij. p. ti. xiiij. ca. viij. §. i. post principium.
Verbi dei audiri siue predicatois sunt duodecim fructus. quibus privantur qui non audiunt predicationem. sed negligunt. ij. pte. titu. ix. capitulo. xi. paragrapho. ij. b.
Verbum hominis est triplex. scilicet mentale verba le et literale. Ita Christus qui est verbum patris tripliciter potest considerari. tertia parte titu. viij. capi. iij. paragrapho. iij. c.
Verbo quadruplici omnis creatura quomodo benedicit deum. prima parte titulo secundo. capitulo. lo. iij. §. ij. b.
Ve omni verbo ocioso quomodo homo reddet deo rationem de quo dominus in matheo. quomodo intelligit hec auctoritas et quomodo verbum tripliciter exponitur scilicet mentale vocale et manuale prima pte. ti. v. ca. ij. §. iiij. g. Et. iiij. parte. ti. xiiij. ca. ix. §. vi. b. Et. ij. pte. ti. vi. ca. iij. §. iiij.
Ve verbis principaliter vide supra Locutio.
Verba septem describuntur que Christus moriens dixit in cruce. iiij. pte. titu. x. c. i. §. v.
Verecundia quomodo est pars integralis temperantie. quid est verecundia. vix sit virtus. et. et unde provenit quod homines verecundantur de paupertate ignobilitate. et. iiij. parte. titulo. iiij. capitulo. i. §. ij.
Verecundia illud nomen large sumendo quomodo est virtus. et quomodo non est virtus. quomodo constituit in medio. quomodo varij habent veres

cundiam et que sunt signa vere virtuosae verecundie. idem. §. iij.
Verecundia quare maxime verecundantur coram virtuosos sapientibus. et. ibidem. §. iiij.
Verecundia de quibusdam est vitanda. de quibusdam potesterganda. de quibusdam moderanda. et de quibusdam peraranda. et. ibidem. §. vi.
Ve quibus homo debet erubescere et sunt numero sedecim et accipiuntur originaliter ex ecclesiastico. xli. que et per ordinem declarantur. ibidem paragrapho. vij.
Verecundia et erubescencia quomodo frequenter sumuntur vnum per altero. quomodo sunt species timoris naturalis. in quo consistunt. et. iiij. parte. ti. xiiij. ca. iij. §. ij. in medio. vide etiam supra Eucharistia.
Verecundia quomodo debet esse confessio. et de quo plus habere debet verecundia. et. iiij. parte titulo. xiiij. cap. ix. §. ix.
Veritas est triplex scilicet virtute doctrine et iusticie et quoniam est dimittenda propter scandalum. ij. parte titu. lo. viij. capi. iij. §. v.
Veritatem vix teneatur inquisitus a iudice de omnibus aperire et manifestare de quibus interrogatur. iiij. parte ti. ix. ca. viij. §. v.
Veritas quomodo numeratur a philosopho inter alias virtutes. et quomodo ab ipso diffinitur. quomodo ipsa veritas dupliciter accipitur. quomodo ipsa connectitur cum iusticia in duobus. et. iiij. pte. ti. v. §. xv.
Veritas quomodo est triplex scilicet virtute doctrine et iusticie et quomodo quelibet harum differt a veritate. et. ibi dem. §. primo.
Veritas quomodo miram dignitatem habet a quo originaliter est siue procedit. Et exponitur illud pacem et veritatem diligite. et que requiruntur ad veritatem vite. doctrine. et iusticie. ibidem paragrapho. ij.
Veritas quomodo liberat hominem a miseria obscuracionis. a miseria ingloriacionis. a miseria depravacionis. et a miseria damnacionis. ibidem paragrapho. iij.
Veritas quomodo remuneratur. et in quo consistit. ibidem. §. iiij.
Veritati quomodo assentitur tribus modis. iiij. parte. titulo. viij. ca. iij.
Veritas quomodo est obiectum fidei. et. quarta parte ti. viij. capi. iij.
Vestium inordinatio quomodo tripliciter est vitiosa et quomodo sunt modestie servande in vestibus. quarta parte titulo quarto. capitulo decimo paragrapho. iiij.
Vestes iudeorum in eorundem sacrificijs morantur quid nobis spiritualiter significant. prima parte ti. xiiij. ca. v. §. iiij.
Ve vestibus sacris non debet celebrare sacerdos Et vestes sacerdotis et ministrorum quid significant

et vestibus sacris et vasis nullo modo debent vni
seculares 7c. iij. pte. i. xij. c. vi. §. v. ultra mediū.
Vestes sacre sacerdotum in missa spūaliter quid
significant. iij. pte. ii. xij. ca. viij. §. ij.
Vestes sacerdotis quō representant xpi passionē.
ibidem. §. iij. c. vide etiam b.

Vestes sex habere debet sacerdos in diuinis 7 q
modo ille sumit necesseitate 7c. iij. p. ii. xij. capi
tulo. xvi. §. x.

Vestes siue habitus religiosorum describunt vario
modo supra habitus. Vestium modestia quō sit
seruanda. iij. pte. ii. iij. ca. x. §. iij.

Vide etiam de ornatu vestium supra. Ornatu.
Per orationē quō homo possit peccata purgare
in presenti. iij. pte. ii. xij. ca. xij. §. iij.

Vicarij nomen in decre
tia quō sumitur quis pōt esse vicarius. iij. pte. ii.
tulo. xix. ca. x.

De vicario pape vbi habet in iure quō talis pōt
absolvere. an possit conferre beneficia in vrbe 7c.
7 non minus debet esse vicarius pape in vrbe q̃
vicarius epi. ibidem. §. i.

De vicario eporum vbi tractatur in iure de qui
bus casibus se habet intromittere. que beneficia
conferre non pōt. 7 cuj ep̃s est excoicatus nec ip̃e
nec officiales sui cognoscunt de causis cum idem
sit consistoriū. quid tñc sit faciendū. ibi. §. ij.

Vicarium nō potest sibi substituere prelatum.
7 quō hoc intelligitur. 7 vicarius non pōt sibi sub
stituere vicarium 7c. ibidem. §. iij.

Per vicarium quis potest deservire in certis ca
sibus quō ip̃e regulariter deberet residere. qui 7
per ordinē declarantur. 7 qñ isti casus non habet
locum 7c. ibidem. §. iij.

Vicia quō debent puniri p rectores. iij. pte. i. v.
capitulo. xij. §. ij.

Vicia ptra naturaz describunt supra Peccata
Et. ij. pte. ii. v. c. iij. per totum

Vicia coniugatorum tam viroz q̃ mulierum sunt
numero viginti quinque. que concernūt cōiugiū
et que consequenter sunt moralia 7c. iij. pte. ii.
p. i. ca. xiiij.

Vicia mulierum quō tot sunt quot litere alpha
beti. que adaptate sunt ip̃is lris. ibidem. §. xv.
per totum.

Vicia dominorum principum 7 rectorum con
munitatum vario vario modo describuntur. iij.
parte. ii. iij. ca. iij. per totum

Vicioz inquisitio quomodo 7 qualiter fieri
debet in iudicio 7 in quibus casibus. iij. parte. ii.
ix. capi. viij. §. i. 7 ij.

Vide etiam supra Peccata.

Vicia quomodo prohibet lex humana sed non
omnia 7c. i. p. ii. xvij. ca. v. nico. §. iij.

Viduitas describitur p thēma ex psalmo. quod

de ip̃a declaratur. Vidua vnde dicitur. 7 quare.
quomodo interpretat vidua. quis fructus vidua
rum 7 que dicit vidua 7c. iij. p. ii. q. ca. iij.

Viduitas quomodo a dño possidetur. 7 est tri
plex genus viduarum. quedam diaboli quedam mū
di. et quedam dei. Et viduas adiuuari quomo
do mandat diuina auctoritas ibidem. §. i.

Vidua quomō consolatur a deo 7 qualiter in
struitur in statu suo 7c. ibidem. §. ij.

Viduitas quomō recreatur in prole. 7 qualiter
se debet ordinare in suo statu. ibidem. §. iij.

Vidue et virginēs caste vivere volentes a quibz
debent abstinere. Et sex gradus ponunt cuj qui
bus pueniunt ad p̃fectam castitatē 7c. ibi. §. iij.

Vidualis status describitur. vidue nomen quō
multipliciter dicitur tria sunt inducenda ad sta
tum vidualē 7 vidua tria debet obseruare pro
statu suo. iij. pte. ii. iij. ca. vi. §. v.

Vide etiam supra de Continentia 7 Castitate.
Vidua difficilis sunt septem scz via montosa. spi
nosa. lutosā tumultuosa. sumptuosa et tediosa.
prima pte. ii. v. ca. iij. §. i. b.

Que sex sunt p quas in morte immediate itur ad
celum. ibidem. ca. iij. §. ij. b.

Cuj quid vna via p̃hibetur alicui ad id alia via
admitti non debet. Est vna de regulis iuris que
et declaratur prima pte. i. x. ca. v. nico sub c. scilicet
Cum quid

Via hominis est triplex. prima qua in mundū
ingreditur. scda qua in mundo p̃greditur tertia
qua de mundo egreditur Et quō angeli custodi
unt homines in istis vijs. iij. pte. ii. xxi. capitulo
vi. §. v. vi. 7 viij.

Via ad xpm quō est amor. i. p. ii. vi. c. ij. §. i.

In via charitatis quō diuersi diuersimode am
bulant. i. pte. ii. xi. ca. i. §. iij.

Villanorum siue agricolarum ars siue opus est
multiplex et necessarium vite humane. quomō
ip̃i nunc sunt astuti faciendo fraudes 7 dolos. 7
aliqua vicia enumerant in quibz cōmuniter sūt
rei 7c. iij. pte. ii. octavo ca. iij. §. xij.

Vilia de se dicere 7 ostendere actu vel minora si
ue deserviosa potest fieri tripliciter. ij. pte. titu. i. q̃
ca. iij. §. i. c.

Vilitas 7 diminutio hominis describitur. pri
ma pte. ii. ca. viij. §. iij.

Vindicta put est virtus quomodo eam descri
bit Tullius. et que sunt in ista vindicatione cō
sideranda. iij. pte. ii. v. ca. xij.

Vindictam proprie sumēdo. quomodo ē virtus
specialis. vnde procedit siue quid est. quomodo
ista punicio vindicte est faciēda. Et quomodo
crudelitas opponitur huic virtuti. Ibidē. §. i.

Vindicare siue punire quomodo debent rectores
vicia. quomodo vindicta est licita 7 virtuosa
que vindicta non p̃hibetur 7c. ibidem. §. secundo.

Vindicta vtrum sit ferenda in malos & vtrum
prelatus possit iniuriam sibi factam vindicare.
ibidem paragrafo. iij.

Vinea describitur d qua Math. xx. Visit eos in
vineam suam. quid vinea ista significat. p.ia parte
titu. v. ca. ij. §. vij.

Vinea ista quando habuit initium. & homines fi
deles cuiuscunq nationis & temporis. quomodo
vinee dicuntur & cultores huius vinee &c. quor
modo tempore gratie fuit ista vinea mirabiliter
torata &c. ibidem. §. vij. b

Vincee isti quomodo puidit deus de tribus ad
ipius vtilitatem figuratur per septem. turrim et
torcular. ibidem. §. vij. c & d

Vincee illius operarij qui sunt. qui homines et
quomodo operantur in ista vinea & quibus isti
figurantur. & ponuntur duodecim abusiones cir
ca istam materiam &c. ibidem. §. vij. c.

Per vineam quomodo figuratur ecclesia. & mlti
plici de causa. ibidem. §. ix.

Vinea ut fructificet quomodo indiget triplici ope
re. et quid illi significant. ibidem. §. ix. e f g h

Vinea cui exercebitur & colitur optime fructificet.
et exponitur desuper quedam figura ex genesi de
pincerna pharaonis & tribus ppaginibus quid
significant iste. i. p. ii. v. ca. ij. §. ix. i. k

In vinea ecclesie quomodo aliqui segniter labo
rant & quibus figurantur &c. i. c. §. x. per totum

In vinea ista laborantibus quomodo ipis debet
dari merces. quo ad qualratem. quo ad quantita
tatem. & quo ad diuturnitatem. ibi. §. xi. b c d

Vinum triplex quomodo deficiebat ante aduen
tum xpi & quid significat istud vinum &c. iij. p.
ii. xv. ca. ij. §. primo.

Violatio exempli spūalis quomodo fit. iij. par. t.
xij. ca. vi. paragrafo. vij. b

Violatio templi materialis describitur supra scz
Ecclesia. & iij. p. ii. xij. ca. vi. §. iij. v. vi. vij. & viij

De violatoribus festiuitatum habes supra Fe
storum & ij. parte titulo. ix. ca. vij. §. ij. iij. iij. & v.

Violentia et melius quomodo impediunt matri
monium &c. iij. p. ii. i. ca. vij.

Violari quomodo dicitur libertas vel immuni
tas ecclesie. tertia parte titulo. xij. capitulo. tertio
paragrafo. v.

Violantes immunitatem ecclesiarum quam pe
nam incurrunt &c. ibidem. §. iij.

Vir in adulterio quomodo tria mala facit p.ia
parte ii. xij. capi. iij. §. x. d

Virgo ade triplex pena fuit inflicta in corpore pro
pter superbiam transgressionis. scda parte titulo
tertio capi. i. paragrafo. vij.

Vir quomodo se habere debet ad uxorem & quo
modo regere debet familiam & pueros &c. quarta
parte titulo. ij. capitulo. v. per totum. Desuper vi
de plus supra matrimonium

Viris sanctis quomodo valet societas malorum
ad duo. ut aduersa leuius sufferre possunt. iij. p.
te titulo. iij. capi. vij. §. v. b

Virilitas dicitur quinta etas hominis. quomo
do tunc homo debet viuere & quid spiritualiter si
gnificat illa etas. quarta parte titulo. vij. capi. v.
paragrafo. vi. f. ibi. Quinta etas.

Vir quare & quomodo dicuntur angeli. p.ia p.
itulo. i. ca. ij. §. ij. b modicum post

Vir que seruare debet in matrimonio & qualis
debet esse. tertia parte titulo primo capitulo p.ia
paragrafo quarto.

Virginitas describitur per rithma ex psalmo c d
et de ipsa declaratur. iij. parte ii. ij. ca. i.

Virgo vnde dicitur & ipsa virginitas laudatur
et commendatur ibidem. §. i. & ij.

Virginitas quomodo coronatur. & que pugna
est in virginitate &c. ibidem. §. iij.

Ad virginitatem seruandam quomodo in diuer
sis ten. poibus homines diuersimode se habue
runt. ibidem. §. iij

Virginitas quomodo homini inest. sic alie vir
tutes morales &c. ibidem. §. v. & vi.

Virginitas quomodo possidetur sex modis ibi
dem. §. septimo.

Virginitas quomodo commendatur. et licet non
sit simpliciter excellentior alijs virtutibus est ta
men multum commendabilis & preeminens ex
ter ibidem. §. viij.

Virginitas tribus modis perditur & nunq re
paratur. ibidem. §. ix.

Virginitas quomodo n perditur per quacuncq
corruptionem inuoluntariam corporis. etiam si
conciat et pariat. que ad illum consensum req
runtur et integritas carnis quomodo per illusio
nem dyaboli perditur &c. ibidem. §. x.

Virginum consecratio ad quem pertinet quid
est ista consecratio. quare aliquem moniales non
consecrantur ab episcopo. et quomodo episcopus
velando virgines non sibi sed xpo desponsat. i. c.
dem. capi. ij.

Virgo quomodo potest aliqua ee tripliciter scilicet
materialiter. formaliter. & materialiter & formali
ter simul Ibidem capitu. ij. §. p.ia.

Virginum velum secundum canones est quin
tuplex. et quidam quomodo addunt sextum vel
lum. ibidem ca. ij. §. ij.

Virginum & viduarum continentia in tempra
tione carnis. que est et cuanta et quomodo non
oportet desperare in istis molestijs. & quare dat
iste stimulus. et quomodo oportet resistere. tertia
parte ii. ij. ca. ij. §. iij.

Virgines in quibus debent instrui ab infantia a
quib? sibi debent cauere &c. iij. p. ii. ij. c. ij. §. iij

Virgines quomodo & qualiter se exercere debet
in varijs laboribus ibidem. §. v.

Virginitas cautela que et quanta esse debet. ibi-
dem. paragrafo. vi.

Virgo quam custodiam habere debet circa sen-
sus exteriores. ibidem. §. vii.

Ad virginem capiendam quomodo dyabolus vitur
multis subilibus temptationibus per earundem
ruinam. et a quibus tunc virgines se debent cauere
et que valent ad observandum eorum statum et
ibidem. §. vii.

Virgo lapsa instruitur ut intelligens malum su-
um vehementer doleat. ibidem. §. ix.

Virginem corumpens vel seducens extra ma-
trimonium quomodo tenetur ad restitutionem
secunda parte. ii. §. ca. ii. §. i. §. g.

Virgo quomodo per sacrilegium perdit honorem
desice sponsalitaris et secunda parte titulo quinto.
capitulo. vii. §. primo.

Virginitas diffinitur ab Augustino unde sumi-
tur hoc nomen virginitas. quomodo se debet cau-
ere a delectatione venereorum quomodo virginitas
amittitur. Item ad aureolam. iii. p. ii. iii. c. vii.

Virginitas quare est specialis virtus. quare vir-
ginitas non est in precepto sed in consilio quod
ulterius declaratur. ibidem. §. i.

Virginitas quod excellentior sit castitate probatur
tripliciter. Et licet virginitas sit melior continen-
tia coniugali potest tamen coniugatus esse equa-
lis et melior virgine duplici ratione. ibidem. §. ii.

Virginitas virtutum sit excellentissima virtutum
et excellentissimum potest aliquid dici dupliciter.
ibidem. §. iii.

Virginitas describitur per thema ex psalmo. quod et
breuiter de ipsa declarat. ibidem. ca. vii.

Virginitas quomodo coronatur. quomodo in
diuersis temporibus homines diuersimode se ha-
buerunt ad virginitatem seruandam. quod virgini-
tas sit per infusionem sicut et alie virtutes mo-
rales probatur. et totum est de essentia virginitatis
ibidem. ca. vii. §. primo.

Virginitas quomodo quinque modis possideatur
ibidem. capi. vii. §. ii.

Virginitas quomodo est. quantum commenda-
tur. quomodo virgines adducuntur christo. et licet
non est simpliciter excellentior omnibus alijs vir-
tutibus est tamen in genere temperantie multum
comedabilis in preminencia ex sex. ibi. c. vii. §. ii.

Virginitatem perdit mulier per hoc quod corrup-
pitur mente et corpore. tribus modis. et quando non
perditur virginitas per quamcunque corruptionem
in voluntariam corporis et ibi. ca. vii. §. iii.

Virginitas quomodo comparatur lilio propter
tria. quando dicitur esse inter spinas. quid signi-
ficat stipes. quid sex folia. et quid tres auree. dan-
tur plures sanctissime virgines in exemplum que
hoc fecerunt et ibi. pte. ii. iii. ca. vi. §. vi.

Virgo quomodo ostensus est Aaron in quadrum

plici signo. que spiritualiter exponuntur de prela-
tis. ii. parte. titulo. x. capi. i. §. ii.

Virtutes nouem quomodo homo non habere debet
imitando christum secundum proportionem inter deum
et animam. prima parte. ii. ca. i. §. ii. b.

Virtus quomodo diffinitur. in qua diffinitio-
ne tanguntur quattuor bona. que de virtute causan-
tur. iii. parte. ii. ca. i.

Virtutes quomodo diuersimode diuiduntur
secundum diuersos respectus ponuntur aliquorum
opinionum de virtutibus et ibidem. §. i.

Virtutes acquisite ex quibus actibus causantur.
et quomodo virtus hominis perficitur in ipso ad bo-
num et ibidem. §. ii.

Virtutes infuse que sunt. quomodo iste diffini-
tur ab Augustino. quomodo per virtutes theolo-
gicas perficitur anima. et quomodo virtutes in-
fuse differunt a virtutibus acquisitis. ibi. §. iii.

Virtutes quomodo diuiduntur. scilicet alie dicuntur
intellectuales. alie morales alie theologicæ. et quomodo
distinguntur ex opposito et ibidem. §. iii.

Quomodo differunt sapientia. scientia et intelle-
ctus quantum ad virtutes. et quantum ad boni-
tatem spūs sancti. ibidem. §. v.

Virtutes morales sunt tres. quomodo dicuntur
morales et cardinales. mos duo significat. quomodo
he virtutes dicuntur principales et cetera
ibidem. §. vi.

Virtutes cardinales sunt quattuor ibidem. §. vi.
ultra medium. Et de istis est duplex opinio ali-
cuius ibidem. §. vii. Et quomodo iste quattuor di-
uiduntur in quattuor differentias. ibidem. para-
grapho. vii.

Virtutes theologicæ sunt tres. qui illas non
habuerunt. et quomodo precepta dantur in diuina
lege de actionibus fidei. spei. et caritatis. quar-
ta parte. ii. ca. i. §. ix.

Virtutes qui vult acquirere quomodo tria de-
bet observare ibidem. ca. ii.

Virtus omnis quomodo aliquo modo consistit in
medio sed non vno. et eodem modo et quomodo
virtus de sui ratione ordinat hominem ad bonum
et quomodo multa impedimenta occurrunt ho-
mini qui vult tenere medium ibi. ca. ii. §. i.

Virtutes que bona in nobis operantur ibidem
capi. ii. §. i. et. ii.

Virtutes quomodo vnus habet magis intense
quam alter et non equaliter et quod virtus in vno ma-
ior est quam in alio patet per quattuor rationes ibi-
dem. capi. iii.

Virtutes quomodo sic sunt concatenate ad inuicem
ut vna sine alia haberi non potest et quomodo hoc in-
telligitur et quomodo virtutes theologicæ conne-
re sunt ad inuicem ibidem. capitulo. v.

Virtutes vtrum durant post banc vitam hoc de-
claratur. Et quomodo sola caritas manet ibi-
dem.

tem paragrapho sexto.

Virtus acquisita et infusa quomodo distinguuntur. i. parte ii. xi. ca. ij. §. ij. b

Virtus modus quomodo consistit in tribus. i. parte ii. xii. capi. ij. §. i.

Virtutes cardinales et theologicales que sunt et in quibus consistunt. i. p. ii. i. ca. ij. §. ij. b

Virtuosi quare magis student castitati q̄ sobrietati. ij. pte. ii. q. ca. i. §. viij. circa finem

Visitatio que fieri debet p̄ ep̄os et p̄ prelatos ecclesie describitur per thema quod et de ipsa declaratur. ij. parte iiii. q. capa. ij.

Visitatio quomodo fieri debet ex affectu charitativae et p̄ utilitate subditorū que sunt in illis cavenda et ibidem. §. i.

Visitatio quomodo fieri debet utiliter et cum morum varietate ibidem. §. ij.

Visitatio quomodo fieri debet cum correctione defectuum que in ipsa inveniunt cum misericordia et severitate ibidem. §. iij.

Visitationis quatuor forma tenere debent archiep̄i et prelati ad subditos. ibidem. §. iij.

Visitatio describitur p̄ x. notabilia que de ipsa ad longum declarantur ad varios casus et status ipsius visitationis quomodo possunt erigere in visitationibus et a quibus et quanti et ibi. §. v.

In visitationibus de quibus fiende sunt inquisitiones ad diversos status quomodo et quomodo ordine inquisitio fieri debet. qui defectus primo dñi videri et ibidem. c. vi.

Visitationes ecclesiarum sine cura quomodo fieri debent que in ipsis debent inquiri ibi. c. vi. §. i.

Visitatio monasteriorum et ecclesiarum regulatum tam monachorum q̄ monialium quomodo fieri debet. que sunt ab ipsis interroganda et ordinanda et ibidem. ca. f. x. §. ij. et iij.

Visitari quomodo debent hospitalia et de quibus sunt interrogandi ibidem. ca. vi. §. iij.

Vide de visitatione varia notabilia ibidem. ca. vi. §. septimo et viij. per totum.

Visitatores monialium in officio eorum impediētes post monitionem. excommunicati sunt maiori sententia. ij. p. ii. xiiij. ca. l. iij.

In visitationibus monasteriorū qñ prelatus precepit q̄ sibi dicatur quod quis sciuerit ad corrigendum que modo illud preceptum sit intelligendum et q. p. ii. ix. ca. vi. §. iij. aliquantulum infra

Visitari quomodo debent monasteria per ep̄os. que illis sunt subiecta. cum quod personis et cum quibus et. Et quot personis indiget p̄ visitatione monialium. ij. p. ii. ix. ca. v. §. sexto b

Visio corporalis quomodo fit. quedam opiniones ponuntur circa visum et lux quomodo non egreditur a visu nisi quatuor modis. prima parte titulo secundo capitulo tertio.

Visio quomodo fit per receptionem et quomodo

ad visionem corporalem necesse est p̄ ordinem quatuor concurrere et ibidem. ca. i.

Visu sp̄iali quomodo vario modo delinquit siue peccatur siue que mala ex ipso proueniunt. ibidem. §. ij.

Visus medium ut bene ordinatum sit consideranda sunt quatuor que spiritualiter exponuntur prima parte titulo. ij. ca. ij. §. ij. et iij.

Videre quomodo possumus deum et eius magnalia per quatuor media ibidem. §. ij. b.

Visum anime spiritualem impediunt vel auferunt septem p̄ia pte ii. ij. ca. iij. et principaliter paragrapho. ij. b

Visus quomodo spiritualiter recuperatur siue illuminatur ponuntur principaliter septem modi cum quibus visus illuminatur et ibidem capitulo. v.

Videre si anima vult deum a quibus sit cauendum ei in quibus vacandum et ibidem. capitulo sexto. §. primo

Per visum intelligere debemus deū et quomodo in eum dirigere debemus et. prima pte ii. ij. capi. vi. §. ij. et iij.

Videri quomodo deus possit a nobis per septem specula in presenti sc̄z sc̄m illud Alphi. videmus nunc p̄ speculū in enigmate ibidem. §. iij. v. vi. viij. viij. ix. x. xi.

Videre quomodo possumus deum in dispositione innitenti. insituentis stantis sedentis deambulantis. comedentis et regentis ibidem. §. xij. xiiij. xv. xvi. xvij. xvij. et xix.

Videre quomodo quis debet intus in conscientia ut rectificetur extra circa creatura ut cōpensetur supra celsis ut adiuuetur infra supplicia ut non intret. retro ad commissa ut non reciduat. ad deterat. ad sanctorum exempla. et similia faciat. et ad sinistram prauorum et ibidem. ca. vij.

De visu incauto siue aspectu vide varia supra Aspectus. et supra Oculus.

Visio diuina per fidē quomodo est tota merces. et quomodo deus diuersimode videtur et cognoscitur et. ij. parte ii. x. ca. ij. §. i. ij. et iij.

Visio diuina in presenti describitur. quomodo videlicet deus videri non potest ex puris naturalibus. quomodo patres veteris testamenti deus non plene viderunt. nec in nouo testamento et ibidem. ca. iij.

Visio ista quomodo est beata. vel quomodo videtur beata. et in quo consistit que recipiuntur ad speciem illius beate visionis ad deum clare videndum et deificum et ibidem capitulo quarto paragrapho primo.

Quid videtur in deo vere et congrue in vita beata. et quomodo potentia absoluta possit deus clare videri et ibidem capi. iij. §. ij.

Visio describitur quomodo sc̄z nūc anime beatorū

et angeli oculo intellectuali in deo vident humanitatem xpi assumptam a verbo in unitate persone. et quomodo christus dabit sanctis gloriam quinq; sensuum corporis. iij. pte. ii. xxx. ca. iij. §. iij.

Quomodo sancti vident in deo omnia. quomodo sancti vident orationes nostras et quomodo propter quinq; causas decens est ut dirigamus orationes nostras ad sanctos et quomodo sancti varia vident in deo tertia parte ii. tricesimo capitulo. iij. §. iij.

Videntes quare nominabantur prophete et quomodo varia viderunt in visione et. iij. parte iij. xxi. capi. vij. §. ij. ultra medium.

Christus incautus quomodo est causa destructiva castitatis. iij. pte. ii. iij. capitulo. vi. paragrapho secundo ultra medium.

Uisu oculorum que modestia sit seruanda. et quanta facit visus que omnia fundantur in sacra scriptura ibidem. ca. x. §. ij.

Uisu quomodo dyabolus vario modo temptat hominem quarta parte titulo decimo tertio capitulo. iij. §. ij. c.

Ad visionem quomodo accenditur per septem gradus et. iij. pte. ii. xv. ca. xvij. §. i. c.

Uitari non tenentur excommunicati nisi fuerint denunciati. iij. par. ii. x. ca. iij.

Uitari non debent sacerdotes concubinari in diuinis nisi sint publice denunciati quid dicitur notorium et qui notorius fornicator et. tertia parte ii. xvij. ca. iij. in fine.

Vita secularis quomodo inducit confusionem vite spirituali ex consideratione sue actionis et hoc tripliciter. iij. par. ii. iij. ca. vij. §. vij. b.

Vita recta siue sanctitas quomodo habetur ex tribus. prima parte titulo. xij. capitulo primo. paragrapho. i. post principium.

Vite terminus virum possit prolongari vel abbreviari. i. pte. ii. v. ca. i. §. vij.

Vita nostra quomodo consistit in humilitatis intellectu in puritatis affectu et in veritatis effectu. que tria plus inveniuntur in religione. iij. pte. i. xvi. ca. x. §. v.

Vita nostra ut recta sit necesse est quattuor facere. iij. parte ii. ij. ca. i. §. iij. infra medium.

In vita nostra quomodo patimur pericula in quadruplici pugna spirituali scilicet carne inficerie. ab hoste decipiente a mundo retinente et ab homine se uiuente. iij. par. ii. ij. ca. ij. §. v. b. per totum.

Vitam suam quomodo unusquisque regere debet secundum nouem regulas directiuas totius vite humane per quas optime stat. iij. par. ii. ij. ca. iij.

Vite presentis status miserabilis quomodo est pro remedio nostre patientie quarta parte titulo. tertio capi. vij. §. vij.

Vitam eternam quomodo quis promereri non potest nisi dei gratia hoc probatur. iij. pte. i. x. ca. v. §. i.

In vita presenti quomodo homo semper debet timere propter septem pericula mundi. iij. parte titu. xij. ca. vij. et per omnes. §.

In vita presenti quomodo flagellat deus hominem quinq; de causis tertia parte titulo vicesimo nono capi. i. §. i.

Uidebant diuini homines ante diluuium quomodo nunc propter sex causas prima parte titulo quarto ca. i. §. v. e.

Vita contemplatiua describitur per thema ex psalmo quod tripliciter diuiditur scilicet quod vita beata omnibus preponitur. vita plurima presens ostenditur et quod vita mixta ut precipua excitur. iij. pte. ii. x. capi. iij.

De vita contemplatiua ponitur opinio aliquorum scilicet quod tres fuerunt. quomodo significant per lyam et rachelem. et quod due sufficiunt hoc ostenditur ibidem. §. i.

Vita contemplatiua simpliciter loquendo est melior quam actiua probatur. et inducuntur super hoc octo rationes que ad longum declarantur. Et quomodo quis in operibus actiuis aliquando plus possit mereri et. ibidem. §. ij.

Vita mixta quomodo exercetur. qui illam habuerunt singulariter. ad quos specialiter pertinet ista vita. et utrum christus magis dilexit petrum. vel iohannem euangelistam ibidem. §. iij.

Vita contemplatiua iterum describitur per thema ex psalmo quod et de ipsa declaratur et diuiditur in membra ibidem. ca. v.

Vita contemplatiua quomodo debet impetrari a deo per orationes ibidem. ca. v. §. i.

Ad vitam contemplatiuam quomodo requiritur mortificatio passionum et vicioz ibi. ca. v. §. ij.

Ad vitam contemplatiuam quomodo requiritur consideratio eleuationis et quomodo anima tribus considerationibus volat versus deum ibidem. §. tertio.

Ad vitam contemplatiuam quomodo requiritur delectatio per speculationes quomodo requiescit ponenda in deo. et ibidem ca. v. §. iij.

Vita actiua quomodo figuratur per martham quomodo beata virgo habuit istam vitam. et. quarta parte titulo decimo quinto capitulo quarta dragessimotertio. §. i.

Vita contemplatiua quomodo figuratur per mariam magdalenam et. et quomodo beata virgo habuit istam vitam et. ibidem. paragrapho secundo.

Vita fructiua que est siue in quo consistit et qui sunt ipsius gradus et. ibidem §. iij.

Uuentes de bonis usurariorum. furum. raptorum. vel aliorum iniuste possidentium quomodo tales possunt excusari per quinq; secunda parte. titu. i. ca. xij. §. xix.

Oratio extrema siue sa

cramentum describitur per theima et psalmo qđ
et de ipsa declaraf tercia parte titulo decimoquar
to capitulo. viij.

Unctus sacro oleo quomodo christus est. et quo
modo hanc vncionem vniuersalem habent om
nes veri fideles ibidem. §. primo

Quomodo inunguntur carthecumini sacro oleo
et sacerdotes. et in veteri testamento reges. quo
modo nunc reges inunguntur ab episcopis. et qđ
significat quomodo altaria inunguntur. et ibidem. §. ij.

Unctio extrema quomodo est vnum de septem
sacramentis. et dicitur oleum infirmorum. ad qđ
datur i pte. vnde sumitur effectus huius sacra
menti quomodo sacramentum impiguar animā
de oleo pugilum. et ibidem. §. ij.

Aliud oleum sacerdotum triplex quomodo ha
betur ex decretali. Cū venisset extra d sacra vnci
ibidem. §. iij.

Unctionis extreme sacramentum instituit chri
stus. sed beatus iacobus promulgauit. Et inun
ctio ecclesie est triplex. ibidem ca. xv.

Unctionis materia remota est oleum oliuaruz
quare illud oleum est aptum ad istam vncionē
Et que est materia propinqua huius vncionis
quomodo papa possit mutare olei consecrationē
et ibidem. ca. xv. §. i.

Unctionis forma quomodo fieri debet in inun
ctione. et que est forma ibidem capitulo xv. §. se
cundo et tertio.

Unctionis extreme effectus quis est quare datur
et quomodo in aliquo casu non est necessarium
ij. pte. ii. decimoquarto capitulo decimoquinto.
paragrapho. iij.

Unctionis minister est solus sacerdos et nullus
alius inungere potest quomodo debet inungere
suos et non alienos. quomodo inculpatur quan
do non vult ire. et ex cōmunicari de licentia pnt
inungi. ibidem. §. v.

Unctio extrema quibus debz dari et quare et qđ
infirmis non est danda quō sit faciendū quādo
du bitaf an infirmus viuit et quomodo et quan
do potest dimitti vel interdici ibidem. §. vi.

Unctio extrema in quibus partibus corporis de
bet dari et quare. et qui nuncqz habuerunt mem
bra corporis quō cum illis est faciendum in vncio
ne et ibidem. §. vij.

Unctionis extreme sacramento quō anima vo
lat ad celum. et quis eius effectus. et tercia parte
ii. xij. ca. pto. §. ix.

Unio quomodo describitur a beato dyonilio.
Et declaraf qđ duplex ē unio amantis ad ama
tū et quō unio tripliciter se habet ad amorem et
prima pte. ii. vi. ca. q. §. iij.

Ad unitatē quō requirunt quicqz. et quicqz sunt
unitatis. et quō quicqz fructus legunt ex bona
unitate et ibidem. §. iij. d.

Ad unitatē proficientium quō cōcurrunt quicqz
ibidem. iij. e.

Unitas pficientium et pfectorum quō sit seruan
da. et quomodo aliqua excluduntur ab ista vni
tate. et que ad eandem valent ibidem. §. iij. f.

Unitas multiplex quomodo diuersis est necessa
ria. et quomodo sumitur necessariū et ibi. §. iij.

Unitas septuplex describitur que varijs necessa
ria est scz unitas naturalis coniugalitatis policialis.
ecclesiasticalis. regularis personalis ibidem. et el
fentialis. §. v. b. vltqz ad sextum. §.

Unitatem quadruplicem quomodo seruare de
bent religiosi. et est adhuc triplex unitas. ij. parte
ii. vi. ca. r. §. x. b. per totum

Uniueritates siue societates quando iurant se
aliquid facturās vel non facturās nunquid poss
sunt sibi dimittere. quibz modis ficti pōt. et quā
do licet et quando non. ij. p. ii. x. ca. vi. §. iij.

Vocat ipse deus in pre

senti vltra ad laboranduz in ecclesia et quomodo
vario modo vocat aliquos ad necessarios ob
seruationem. aliquos ad pfectorum puerfatio
nem. et aliquos ad plurimorum gubernationem
et quomodo vocat ad tria obseruanda. Et quomodo
istam vocationem facit tripliciter. prima parte ti
tulo quinto ca. ij. §. vi.

Sicut vocati fuerunt apostoli ter a domino sic et
vocatur quis a domino ad prelaturam tripliciter
et ibidem. §. vi. b.

Vocatus est Aaron a dño et electus quadruplici
signo. et quid spūaliter significat. ij. parte titulo
ix. ca. primo. §. iij.

Volare quō potest anima versus deum tribus
considerationibus que et notabiliter declaratur.
quarta parte titulo decimo. capitulo quinto. §. iij
b. per totum.

Voluntas non est eminentior intellectu simpli
citer. sed scdm quid. et eminentia alicuius ad al
terum. potest dupliciter attendi. prima parte tit.
quarto capi. primo.

Voluntate prior est intellectus quo ad actum se
cundum ordinez nature. et simpliciter. quod pro
batur. et quomodo voluntas hominis accipit qđ
in varios legitimis sensus. et si voluntas moueat
intellectum. ibidem. §. i.

Voluntas vtrum velit aliquid ex necessitate. et
quomodo illa necessitas repugnat voluntati. ibi
dem. §. scdo.

Voluntas quō non vult omia ex necessitate. ibi
dem. §. iij.

Voluntariū. inuoluntariū. et actus voluntas
is tripliciter describitur. et quomodo aliquo mo
do reperiuntur in brutis. et ibidem ca. ij. §. i.

Voluntarium quomodo aliquid dicitur tripli
citer. scilicet directe et indirecte. ibi. ca. tertio. §. ij.

Involuntarium dicitur quod quis nullo mo-
do vult quod et ulterius declaratur. et duplex est
actus voluntatis et ibidem ca. iij. §. iij.

Mixtum ex voluntario et involuntario quando
hoc fit et ibidem §. iij.

Quod fit ex ignorantia dicitur etiam mixtum
ex voluntario et involuntario et quomodo intel-
ligitur ibidem §. v.

De voluntario et involuntario et mixto ex utroque
quomodo multa habentur in iure ibidem §. vi.

Voluntas quomodo movetur in finem et ea que
sunt ad finem. et quomodo voluntas respicit finem
tripliciter. prima parte ii. iij. ca. iij.

Voluntas siue velle quomodo et quid est volun-
tas. et voluntas prout designat actum ipsius vo-
luntatis potencie proprie est finis et ibi §. primo.

Voluntas actus siue motus quomodo est a vo-
a potentia voluntaria. ab intellectu ipsius volentis
et quandoque ab appetitu sensitivo. prima. par. ii. §.
iij. ca. iij. §. secundo.

Voluntas quomodo movetur ad actum suum.
et quomodo dupliciter movetur scilicet ad exerci-
cium actus. et ad specificationem actus. ibidem
paraphrasi iij.

Voluntatis secundus actus dicitur frui de ipsa
vide supra frui. Et ibidem ca. quinto.

Voluntas tertius actus quomodo est intentio.
de ipsa vide supra sub lra i. scilicet intentio et ibi. c. vi.

Voluntatis actus quomodo est actus et ibidem
capitulo vij.

Voluntatis imperium quid est. quid est impera-
re. et radix libertatis quomodo est voluntas. et
ibidem. capitulo decimo.

Voluntatis imperium quomodo extenditur ad
actum radicis. ad actum appetitus sensitivi et ad
membra corporis et ibidem §. ij.

Voluntas humana quomodo frequenter dicitur
cor. et ubi. et quomodo sub nomine cordis tracta-
tur de exercitio voluntatis. ibidem. capitulo xij.

Voluntate nostra quomodo cooperatur deus sep-
tem modis ut eam ducat ad rectam perfectionem.
ibidem. ca. xij. §. i b.

Voluntas utrum solum habeatur pro opere exte-
riori in malis et ibidem. ca. xij. §. i. q. iij.

Voluntas quomodo reperitur in opere exteriori.
et quomodo voluntas naturaliter precedit actum
exteriorem. ibidem. capitulo decimo quarto. para-
grapho iij.

Voluntas bene disposita quomodo comparatur
arbori. ibidem. pi. xij. paragrapho quarto. c. mo-
dicum post

Voluntas et opus exterius quomodo se habent
ad invicem quantum ad meritum vel demeritum
prima par. ii. iij. §. iij.

Voluntas siue opere quantum valet in malo et
in bono quantum valet cum opere. et utrum vo-

luntas habeatur pro facto. ibidem §. primo
Voluntas quomodo reperitur cum exteriori
opere. et quomodo naturaliter precedit actum
exteriorem et ibidem §. iij.

Voluntate bona existeret quomodo non possunt
procedere ab ea mala opera. ibidem ca. xv.

Voluntas probitas unde oritur quomodo assi-
milatur arbori. quomodo plantatur. qui signi-
ficant stipem. quid rami. quid cortex. quid folia.
quid fructus. quid flores. quid terra. quid radices
solatis et ibidem ca. xv. §. i.

Voluntas bona quomodo non potest fructus ma-
los facere. que sit plantata. quomodo facit malos
fructus et ibidem. ca. xv. §. ij.

Voluntatis fructus quomodo discernantur an
boni sunt vel mali. ibidem. ca. xv. §. iij.

Voluntas siue affectus iusti quomodo se confor-
mare debet cum dei voluntate. et quomodo secun-
dum quatuor causas debemus voluntatem no-
stram siue velle deo conformare. prima parte. titu-
lo duodecimo. capitulo primo. §. iij. etiam quar-
to. et quinto aliqua

De voluntate divina ponitur illud prime
Thomae decimo. vult deus omnes homines salvos
fieri. Et quomodo in lege domini eterna fuit vo-
luntas iusti et ibidem. ii. xij. ca. i. §. vi.

Voluntatis quomodo est duplex actus. primus
est appetitus finis. secundus est appetitus eorum
que sunt ad finem. et quomodo se habent ad filias
luxurie et ij. p. ii. v. ca. ii. §.

De voluntate ultima in testamentis vide varia
supra. testamentum. Et. ij. p. ii. v. ca. iij. §. viij. per
totum.

Voluntatis humane bonitas in actibus suis quomodo
dependet ex objecto. ex radice voluntatis
ex lege eterna et ex hoc quod conformatur voluntati
divine. prima parte ii. iij. ca. xij. §. iij.

Voluntas ultima siue testamentum ad pias cau-
sas quomodo valet coram duobus testibus factum.
quod multipliciter probatur et declaratur. qui de-
bent esse testes. et cuius etatis. iij. p. i. x. ca. iij. §. viij.
Voluntas carnalis quomodo obliuisci facit dei sui. et
proximi. i. p. ii. ij. ca. ix. §. ij. e

Quod in voluptate consistat beatitudo est impossi-
bile ponuntur desuper tres rationes quarta pre-
te. viij. ca. iij. §. vi.

Veracitas quare tripliciter prohibetur clericis. et
quando veraciter ex charitate eis. pderint conui-
uia. quomodo se ibidem regere debent et. iij. par. ii. xij.
capi. iij. §. iij. b. c

Voluntatis describitur secundum illud. vouete et reddite
domino quomodo per votum offerimus deo munus
ra. quomodo talis vouens ad votum est obliga-
tus et. ij. parte. titulo. undecimo capi. primo

Votum quid est. quomodo nullus cogitur ad vouen-
dum. quomodo exponitur vouete secundum glossam.

et quomodo opus factum cum voto est magis meritorium quam factum sine voto probatur triplici ratione. Et quomodo hortamur ad vouendum exemplis sanctorum ibidem. §. i.

Vota quomodo sint reddenda cum debita acceleratione cum perfecta solutione et cum recta discretionem. Et plures sunt quorum vota non sunt obligatoria nisi ratificentur a superioribus quomodo aliqui stulte vouent et secunda parte tituli. xi. ca. primo. §. ij.

Votum quare proprie deo est faciendum. et quomodo. que est differentia inter votum et promissionem. quomodo orationes ad sanctos sunt dirigende et quomodo de triplici beneficio deo et sanctis reddemus vota et ibidem. §. iij.

Votum quomodo diffinitur. quomodo quis est obligatus ad votum quod vouit. et promissio que fit in voto quomodo intelligitur. quomodo ad votum requiritur deliberatio. quando vota non ligant. tria debent concurrere ad essentiam voti. et impediens aliquem a voto quantum peccatum et ibidem. capitulum. ij.

Votum quomodo diuiditur in commune siue necessitatis. et singulare siue voluntatis. quomodo per illa vota obligamur. quando possunt frangi ista vota. aliud est vouere castitatem. et aliud non contrahere matrimonium. et vouens intrare religionem propter debita quare iste debet in seculo manere et ibidem. capitulo secundo paragrapho primo.

Voti transgressio voluntaria est mortale. probatur. et grauius peccatum est transgressio voti quam transgressio iuramenti. quotiens frangit votum totiens peccat mortaliter. et quando quis vouit non bibere vinum. quomodo hoc sit distinguendum. ibidem. ca. ij. §. ij.

Ex voto facere aliquod bonum est magis meritorium. et vtrum religionem intrans obligatus est ad talia vota ante professionem et quando quis peniteat de voto quomodo adhuc tali est magis meritorium quod probatur ibidem. ca. ij. §. iij.

Ad vota licita et illicita. quomodo obligamur etiam de conditione ibidem. §. iij.

Ad vota quomodo tenetur heres cuius est hereditas. ibidem. ca. ij. §. v.

Ad vota quomodo quedam persone non sunt obligate nisi ratificentur ab alijs. et possunt irritari

Et religionis votum quomodo est tante altitudinis quod omnia alia in ipsum commutari possunt. et que differentia inter irritationem et dispensationem. secunda parte. titulo undecimo. capitulo. ij. §. vi.

Voti redemptio. commutatio. et dispensatio quomodo inter se differunt et quare. et quomodo tales non obligantur ad vota. et quod votum irritum est maius et ibidem. §. septimo.

In votum religionis quomodo auctoritate iuris omnia alia commutantur et sine dispensatione. vota personalia quomodo mutantur in religionem Et similiter vota realia et specialia. et quando et quomodo pater non potest vouere filium ad religionem sine consensu matris. et quibus potest. ibidem. §. viij.

Votorum dispensatio ad que pertinet. que forma ad hoc requiritur. que causa. quod misterium et profectus in latiori ordine non debet ad artorem vouere nisi petita licentia. et ibidem. §. ix.

Votum vouens ieiunare in festo alicuius sancti si illud festum in dominica die venerit tenetur illo die ieiunare. vtrum vouens non comedere carnes vel panes in festo alicuius sancti. ad quod votum magis tenetur et ibidem. §. x.

Votum solenne dirimit matrimonium et non simplex de quibus votis intelligitur. qualiter peccat talia faciens. quid tenetur facere talis vouens tertiam partem. xi. primo. ca. iij.

Votum simplex impedit matrimonium contra hndu. sed si dirimit contrarium. talis mortaliter peccat et nihilominus abhuc tenetur implere votum et ibidem. ca. xvi. §. primo.

Vota varia coniugatorum describuntur supra matrimonium. Et ibidem capitulo vicesimo secundo. per totum.

Votum in religione est triplex. et quomodo homo per votum se offert deo et tertia parte. titulo xvi. ca. primo. §. i. ultra medium.

Voto mediante quomodo aliqui diuersimode sunt obligati ad religionem et qui non et ibidem. ca. ij. §. iij. et iij.

Votum simplex si quis violauerit quam penam incurrit secundum canones. tertia parte. xi. xvij. capitulo quinto. §. v. ibi. Quintus

In votis varijs quomodo papa vario modo dispensat et vbi non et ibi. parte. titulo. xxi. capitulo septimo. ibi. Duodecimus de voto

Votum quod fit cum iuramento vario modo in varijs casibus describitur. secunda parte. titulo decimo. capitulo sexto. tamen ibi principaliter. Sextus casus.

Votum simplex quis habens si contrahit matrimonium exigere non potest debitum sed exactus tenetur reddere. Et votum quod est sollemnissimum habens non potest exigere neque reddere absque mortali nisi cum dispensatione. et p. r. i. c. xvij. §. viij.

Vouens intrare religionem quando potest implere. et quando non. quot annos talis debet habere et ibi. parte. xi. xvi. ca. ij. §. iij.

Vox ista describitur. que citabit mortuos ad diuinum iudicium. qualis scilicet erit vel quid. quare dicitur illa vox. vox tube. quare in voce archangel. quomodo fiet illa vox et quarta parte titulo decimo quarto. capitulo. xi. §. iij.

Usura describitur per

thema et psalmo quod et de ipsa declaratur. quo modo quilibet fidelis sumopere se cauere debet ab ipsa. et quomodo usurarius male tripliciter veratur. ij. pte. ti. primo. ca. vi.

Usura quomodo palliatur et excusatur propter fraudulentiam per usurarios. quid sit usura. et quod duplici ratione est contra legem nature. etiam contra legem humanam. et quomodo usura est contra legem diuinalem. et. ibidem. §. i.

Usura quomodo extenditur copiosissime quomodo et quare designatur per plateas. et quomodo illorum sunt varie platee. in quibus sit usura. ibi. §. ij.

Usura quomodo continuatur. quomodo est periculosissima. quomodo tripliciter ista continuatio est periculosissima cum exemplo in fine. ij. pte. ti. i. capi. vi. §. iij.

Usurarioz multiplex modus describitur qui committitur in mutuis pignoribus. et quomodo usura est uero rago. difficultate describitur. et ubi de usura. ibi. §. viij.

Usura quomodo diffinitur. quid dicitur lucrum et quod mutuum et ipsorum mala describuntur. ibidem capitulo. viij. §. primo.

Usura quia est contra legem diuinam et naturalem ideo nec per papam possit dispensare ut sine peccato usura exercetur ab aliquo nec ullus per hoc excusatur. et argumenta in contrarium solvuntur. ibidem ca. viij. §. ij.

Casus describuntur. ubi usura prohibetur in iure. ibidem ca. viij. §. iij.

Quis autem sit iudex competens in causa usurarioz. et ad quos magis spectat determinatio dubioz de usuris an tam ad theologos quam ad canonistas. et. ibidem. §. iij.

Usurarioz modus multiplex describitur quem committitur in mutuis expressis. et pignoribus. et in societatibus et in cambiis. per varias questiones. ibidem a. §. v. usque ad octauum capitulum.

Utrum sit licitum emere pignora a manifestis usurariis. que ex lapsu temporis ad eos puenierunt ratione usure non solute. ibi. ca. viij. §. xviij.

De cooperatione et participacione usure. quomodo et quando quis ad restitutionem tenetur. ibidem capitulo nono.

Quid de seruitoribus usurarioz qui nihil aliud habent nisi usuras. ibi. ca. ix. §. i.

Quid de eo qui accipit usuras nomine alieno ut tutor curatur vel procurator. ibidem c. ix. §. iij.

Quid de famulis qui de mandato domini dant pecuniam ad usuram debitoribus ut suscipiant pecuniam ab eis. ibidem. ca. ix. §. iij.

Quid de illo qui cum uelle mutare gratis induxit me ut dare sub usuris. ij. pte. i. ca. ix. §. v.

Quid de notariis qui scienter sub usuris faciunt instrumenta. ibidem. §. vi.

Quid de prelatiis qui subscribunt se et sigillant cedulas usurarias. ibidem §. viij.

Quid de ciuitatibus vel vniuersitatibus mutuatis bus ad usuram. nunquid tenentur ad restitutionem. ibidem. §. viij.

Sed quid de quocunque percentuario. qui dat tutor puerillo. ibidem. §. ix.

Utrum talis possit dicere tutori. tanto tempore habuisti pecuniam meam peto pro ea lucrum sed usuras nolo. ibidem. §. x.

Utrum licet creditori recipere debitum quod usurarius ei debet. ibidem. §. xi.

Utrum liceat marito recipere dotez a patre uxoris usurario. ibi. §. xij.

De psonis siue sensalibus vix percentuarius sint mediatores ad fenus. et vix teneantur ad restitutionem. ibi. §. x. iij.

Quid liceat accipere mutuum sub usura. ibi. §. xiiij.

Usurarii manifesti excoicau sunt non simpliciter sed quo ad tria. et qui dicunt manifesti usurarii. ibidem capitulo. x.

Usurarii manifesti non possunt recipi ad confessionem vel ad sepulturam quous dicant se velle restituere. et. et quomodo in istis sit faciendum ibi. ca. x. §. primo.

Quid de usurario qui cauere voluit sed puenit mori. et. ibidem capitulo. x. §. secundo.

Donuntur desuper ad huc alie questionuncule de ipsis in variis euenibus siue causis. ibidem. §. tercio. iij. v. vi. viij. xviij.

Usurarioz raptorum et alioz qui restitutioni sunt obligati. filii filie et familia viuentes de bonis ipsorum excusari possunt propter quod. ij. pte. i. c. xij. §. xix.

Utrum manifesto viurario prestare cautionem de restituendis usuris. si ad preces eius aliquis pro eo fideiubeat. teneatur ipse fideiussor creditoribus usuram. ij. pte. i. q. capitulo. secundo. §. sexto.

Facientes statuta que usure soluantur vel solute non repetantur aut restituantur et iudicantes fin ea excommunicati sunt maiori sententia. iij. pte. i. c. xxiij. c. xxiij.

Usurarius quis sit cum sola spe quod est principalis ad lucrum in mutuo quod probatur. i. pte. i. c. xxiij. §. x. ante medium.

Usurpatio oculta est triplex scilicet presidentie doctrine et substantie. secunda pars. titulo. primo capitulo. xviij. §. secundo. b.

Usus que sit actus voluntatis ostenditur et. et usus alicuius rei quid importat. et cetera prima parte. titulo quarto. ca. xi.

Utrum quomodo denominat quandam operationem quomodo dicit frequentiam operationis et quando dicitur respectu eorum que ordinantur ad finem. ibidem. §. primo et secundo.

Usus que non solum est in via sed etiam in patria quo ad quedam. et quomodo usus dei differt ab usu nostro in duobus. et cetera. ibidem capitulo. tercio.

Usus fructus quomodo describitur secundum iuristas
et quomodo legiste accipiuntur usum et fructum. titulus. iij. capitulum. iij. et. §. i.

Usus quis est in religione quando prelati dant
inferiori aliqua ad usum et que est differentia in
ter usum et usufructum et est duplex usus. et quoniam
religiosus nihil dare debet de iure sine licentia.
ibidem. titulus. decimo sexto. capitulum. primo. §. ix.
post medium

Usus licitus utrum possit separari a iure. quar
ta parte. titulus. xij. ca. iij. §. vi. vij. et. vij.

Usus nudum sacri quomodo fratres minores
habere possunt ponuntur de super quattuor con
clusiones. ibidem. §. ix.

Utum in rebus usu comperibilibus possit separari
licitus usus a proprietate iure dominio rei. ibidem.
paragraphus. x. et. xi.

Uxores qualiter se va

rio modo habere debent. ad virum vide supra ma
trimonium. et etiam de mulieribus.

Uxorem virum debet ducere sapiens. et. iij. par
te titulus. primo. capitulum. primo. §. iij. o. per totum
et principaliter. ibidem. §. v.

Uxor quomodo debet regi a viro mansuete corri
gi secrete. et diligere complete. iij. parte titulus. xiiij.
capitulum. ix. §. i.

Uxores plures nunquam licet marito habere in ma
trimonio. ibidem. §. ij. i

Xpus quomodo se humilem in quat
tuor ostendit prima parte titulus. iij.
capitulum. ter. io paragraphus. tertio.
circa finem

Xpus quomodo exierit ad iudicium propter tria
prima parte titulus. iij. ca. vi. §. xvj. b

Xpus est caput ecclesie et omnium hominum se
cundum diversos gradus. iij. parte. titulus. xxi.
capi. i. per totum.

Xpus quomodo operatus est salutem in quatuor
plici medio. iij. parte. titulus. xxi. ca. ij. per totum.

Xpi passio ad memoriam reuocata tripliciter effe
ctum facit in anima. iij. parte titulus. tertio capi.
vij. §. iij. b

Circa xpi passionem quomodo notande sunt se
ptem circumstantie. iij. parte titulus. xv. capitulum
xiiij. §. ij. in quinta columna.

Xpus quomodo a diuersis derisus fuit in passio
ne et illusus. et quomodo adhuc ipse deridet quor
tidie a diuersis. ij. p. xi. vi. ca. vj. §. i. ij. et. ij.

Xpm in quo figurat aaron in multis sacerdos. i.
parte titulus. vi. ca. ij. §. v. b. modicum post
Xpi sepulcrum quomodo potest esse anima deuo
ta et que sunt ad hoc necessaria. iij. parte titulus. xiiij.
ca. iij. §. iij. b. per totum.

Xpi sponsa quomodo efficitur anima in baptismo
et que bona ab ipso tunc recipit. prima parte titulus
primo capitulum. primo. paragraphus. ij. c.

Xpus ostendit iude magnam familiaritatem secunda
parte. titulus. i. ca. xiiij. §. i. et. ij.

Xpus quomodo sollicitus est pauperum in hospiti
ali. quomodo hoc verbis et factis ostendit et. iij.
parte titulus. xi. ca. primo.

Xpus utrum plus dilexit petrum quam iohannem.
iij. parte. titulus. xi. ca. iij. §. iij.

Idolatria describitur

vario modo supra idolatria. et secunda parte titulus
xij. capitulum. i. §. i.

Zelus quiescit effec

Zelus amoris quomodo diffinitur a phi
losopho et a theologia. et prima parte.
titulus. vi. ca. ij. §. vi.

Zelus quod causatur sine producat a amore in
tenso ostenditur auctoritate ratione et distinctioe
et quid zelare pro deo. et quid pro amico et. ibi.
paragraphus. sexto. ca. d. e. f.

Zelus est triplex scilicet pro deo pro amico et pro car
nali bono. pro. et ubi bene et ubi non. et. ibidem
paragraphus. vi. b

Zelus quod proprie non sit aliud quam intensus amor
refutans consortium in amato. quomodo hoc in
telligitur et exponitur desuper ista auctoritas. exo. xx.
Ego sum deus zelotes visitans. ibidem. para
graphus. vi. i. k. l. m.

Zelotipus circa uxorem septem facit. et sic ista de
us facit circa animam quam diligit. ibidem para
graphus. vi. n. o. p. q. r. s. t.

Explicit tabula materiarii totius summe
venerabilis viri domini Antonini. et.

Tabula virginis marie

Incipit tabula de bea
ta virgine et primo de festis ipsius scdm qd occur
runt per circuli anni. Et primo de purificatione

De isto festo habes
sermonem in forma. iij. pte. ti. xv. ca.
xxiij. per totum.

Item pro alio sermone eiusdem festivitatis vi
de ibidem ca. xxiij. per totum.

Item pro alio sermone eiusdem diei vide ibide
capitulo. xxv. per totum.

De annunciatione

De isto festo habes sermonem in forma. iij. pte.
ti. xv. ca. viij. per totum

Item pro alio sermone eiusdem festivitatis vi
de ibidem ca. ix. per totum. Et de salutatione ang
gelica. vide ibidem. ca. xij. etiam capi. x.

De visitatione

De ista festiuitate habes sermonem in forma.
iij. pte. ti. xv. ca. xxiij. per totum vide etiam aliq
super epistolā huius diei. ibidem. ca. xxvi. §. ij. b

De assumptione

De isto die habes sermonem in forma. iij. p. t. xv.
capi. xliij. per totum.

Item pro alio sermone eiusdem vide ibidem ca.
xliij. per totum

Item pro alio sermone eiusdem diei vide ibide
capi. xlv. per totum.

Item si placet recipere allegorice sermones eius
dem diei. vide prima parte titulo. vi. capi. ij. §.
vii. viij. ix. x. xi.

De natiuitate marie

De isto festo habes sermonem in forma. iij. pte.
ti. xv. ca. v. per totum.

Item pro alio sermone eiusdem diei ibidem ca/
pitulo sexto. per totum capitulum.

De presentatione.

De isto festo vide varia. iij. p. ti. xv. ca. vi. §. ij

De conceptione

De ista festiuitate habes sermonem in forma. iij.
parte. ti. xv. ca. iij. per totum.

Item pro alio sermone eiusdem diei. ibidez. iij.
parte per totum.

Item pro alio sermone eiusdem festiuitatis vi
de prima par. ti. xv. ca. ij.

Item p alio vide ibi. ca. iij. per totum

In communi de beata virgine

Item pro omni sermone de beate virgine p qua
cūq; ipsius festiuitate vide. iij. p. t. xxi. c. iij. p totū

Item plura alia multa colligere potes ad supra
dictos sermones ex tabula de beata virgine hic in
ferius scdm ordinem alphabeti collecta.

Sequitur tabula in par
ticulari de beata virgine scdm ordinez alphabeti.

Invocata peccato

Item qūo ē maria qūo post deū hēt om
nipotentiam et virtutes omnium pa
triarcharum et aliorum magnorum sanctorum
in veteri et nouo testamento. iij. par. ti. xv. capi.
xiiij. §. vij.

Angelus gabriel quomodo missus fuit ad bea
tam virginem triplici ratione. quarta parte. titu
lo decimoquinto. capitulo. ix. §. pam. j. b. per totū
Angelus iste d quo ordine missus est. quomodo
interpretatur gabriel et. ibidem. §. ij.

Angelus iste in qua specie missus est ad beatam
virginem. quomodo indutus erat et. ibid. §. iij.

Angelus iste quo tempore missus ē quoto anno
ab initio mundi. et qua hora missus est. et. ibide
paraphrasto. iij.

Angelus iste ad quē locū missus est. que fuit ci
uitas. qd eius nomē et. ibidem. §. v.

Angelus iste qua locutione locutus est ad beatif
simam virginem. quomodo eam salutauit dicēs
et. ibidem. §. vi.

Angelica saluatio describitur qūo scz ipa facta
est. et quomodo per aue. et quid significat aue et.
iij. pte. ti. xv. ca. xij.

Angelus qūo dixit illud aue ex pte dei. et quid si
gnificant lte aue. et qūo fuit vario modo lne de
et de etiam vario modo exponitur. ibidem. §. i. ij
iij. iij. et. v.

Angeloz choros qūo ascendit beata virgo. iij. pte
titu. xv. ca. xliij. per totum.

Angelica generatio qūo benedicit maria. et qūo
pncipaliter in sua assumptione et. iij. pte tit. xv.
capitulo. xiiij. §. ij.

Annunciatio dominica ad beatam virginem qūo
facta est et. iij. pte ti. xv. ca. viij.

In annunciatōe ista qūo deus honorabatur tri
pliciter. ibidem. §. primo.

Annunciatio ista fuit necessaria et congrua facta
marie propter eius triplicem commendationem
ibidem. §. secundo.

Annunciatio dominica adhuc semel describitur
quomodo scilicet angelus missus est ad beatam
virginem ibidem ca. ix. per totum.

Annunciatio ista quomodo fuit suprema ac com
plementum omnium nunciarum. et. ibidem
capitulo. ix. §. i.

Altera quomodo est beatissima virgo. et que in archa fuerit materialiter ista fuerunt in ipsa spiritualiter. quarta parte titulo decimoquinto. ca. xiiij. §. iij. b

Altes liberales omnes quomodo habuit beata virgo. et omnem aliam scientiam tam theologi cam. q̃ alias scientias. quarta parte titulo. xv. ca. pitulo. xij. §. ij.

Assumptio beate marie virginis describitur. per thema cum declarationibus. quarta parte. ii. xv. capi. lxiij.

Item pro alio sermone de eadem ibidem capitulo. xliij. et. lxx. per totum.

Associata quomodo fuit tripliciter beata virgo domino. quarta parte titulo. decimoquinto capitulo. xxi. §. primo.

Aue quomodo p̃ illa facta fuit saluatio ad beatam virginem. et quid significat aue. quomodo angelus dixit aue ex parte dei. et quid significant tres littere aue. quarta parte titulo. quindecimo capitulo tredecimo. §. primo secundo tertio. iij. et. v.

Beatitudines octo de

quibus in matheo et luca quomodo illas habuit beata virgo. quarta parte. titulo quindecimo. capitulo. vicesimo quarto. paragrapho primo ante medium. et post per totum.

Benedictionem quadruplicem quomodo habuit beata virgo. iij. par. ii. xv. ca. xxiij.

Benedictio marie quomodo euacuat maledictionem nostram que fuit triplex. ibidem. §. i.

Benedictione fecunditatis siue superexultationis quomodo habuit beata virgo et. ibidem paragrapho secundo.

Benedictionem singularem quomodo habuit beata virgo et hoc tripliciter. ibidem. paragrapho tertio.

Benedictionem laudantium quomodo habuit beata virgo. et quomodo triplicem benedictionem habuit super omnes mulieres. ibidem. paragrapho quarto.

Benedictio Marie quomodo habuit quatuor significata. et quomodo fructus marie benedictus est tripliciter et. quarta parte titulo quinto decimo. capi. xv. §. ij.

Benedictio nature quomodo triplex fuit in maria et. ibidem. §. iij.

Benedicta quomodo est beata virgo apud omnem generationem. iij. par. ii. xv. ca. xxiij.

Benignitatis fructum quomodo habuit beata virgo. quarta parte titulo. xv. capitulo xvi. paragrapho. primo. g

Bonitatis fructum quomodo habuit beata virgo iij. parte ii. xv. ca. xxi. §. ii

Canticum beate virginis

scz magnificat quomodo describitur. quarta parte titulo. xv. ca. xxiij. et ca. xix.

Caput siue principium feminarum quomodo fuit beata virgo et est. quarta parte titulo. xv. capitulo. xxiij. §. iij. b

Caritatem quantam habuit beata virgo. quid significatur per simbas aureas. tertia parte titu. xxi. ca. iij. §. ij. e

Caritatem quomodo habuit beata virgo. quomodo excessit omnem creaturam in caritate. Et tria exiguntur ad hoc ut caritas viatoris perficiatur. et cetera quarta parte titulo. quindecimo capitulo. xvij. §. ij.

Charitas fructum quomodo habuit beatissima virgo. iij. par. ii. xv. ca. xxi. §. i.

Charitas gradus quomodo habuit beata virgo per quos ascendit in montem. iij. p. i. xv. ca. xxiij. §. ij.

Castitatis fructus quomodo habuit beatissima virgo. iij. par. ii. xv. ca. xxi. §. i. m

Cernicata quomodo fuit beata virgo vario modo de sua pmissione. iij. p. ii. xxi. ca. iij. §. i. in medio et ante et post.

Civitas quomodo de beata virgo scz ppter plenam unionem. ppter congruam pulsionem et ppter rectam gubernationem. iij. par. ii. xv. ca. iij. §. i.

Civitas dei quomodo de beata virgo quia eam deus fundavit. quia deus eius possessionem continuavit et quia deus eam inhabitavit. ibi. §. i.

Conceptio beate virginis describitur per modum sermonis. iij. par. ii. xv. ca. iij. p. totum. et p̃ia p. ii. xxiij. capi. ij. et. iij. p. totum

Conceptus qualiter xps fuit in utero beate virginis quomodo ibi stetit. et quod diebus et. iij. p. ii. xv. ca. xxiij. §. ij.

Compassionis fructum quomodo habuit beatissima virgo et. iij. p. ii. xv. ca. xxi. §. ij.

Coniugium triplex bonum quomodo habuit beatissima virgo. iij. p. ii. xv. ca. xxiij. §. iij. circa medium

Consilium donum quomodo habuit beata virgo. iij. par. ii. xv. ca. xxiij. §. iij.

Contemplatio montis quomodo ascendit beata virgo et. iij. p. ii. xv. ca. xxiij. §. iij.

Continencie fructum quomodo habuit beata virgo. iij. par. ii. xv. ca. xxi. §. i. l

Conuersationem qualē habuit beata virgo existens in templo dei. et quod in templo fuerit materialiter. fuerit in ipsa spiritualiter. iij. p. i. xxi. ca. iij. §. ij.

Coronam duodecim stellarum quomodo habuit beata virgo et quid iste stelle significat. iij. p. i. xxi. ca. iij. §. iij. et. iij. p. i. xv. ca. xxi. §. iij. vsq. ad. §. xv. inclusive.

Responsio beatissime

virginis vario modo describitur p̃ varia notabilia iij. p. ii. xv. ca. vij. et p̃ omnes. §.

Respondere quomodo xps voluit matrem suam multiplici et causa. ibidem. §. i. per totum.

De virgine maria

Dies creationis implete sunt in maria .xc. iij. parte .ii. .rv. ca. iij. §. ij.

Dignitatem triplicem quomodo habuit beata virgo in sua conceptione .xc. quarta parte. titulo .rv. ca. iij. §. iij. infra medium.

Dignitas siue excellencia beate virginis que et quanta fuit .ibidem. ca. xij. §. iij.

Doctorum generatio quomodo vario modo benedicit beatam virginem .quarta parte. titulo .rv. capi. xiiij. §. iij.

Colores beate marie virginis describuntur quos vario modo habuit in passione filij sui .iij. pre. titulo .rv. ca. lxi. per totum.

Dominus quomodo fuit cum beata virgine secundum illud luce .i. dominus tecum .iij. pre. titu. .rv. capi. xxi. et .xij.

Dominus quomodo tripliciter fuit cum beata virgine .xc. iij. par. ti. .rv. ca. xij. per totum.

Dominus quomodo fuit cum maria carnem scilicet ab ea assumendo .quomodo conceptus fuit in utero .xc. ibidem. §. primo.

Dominus quomodo fuit cum maria prolem de ea exaltando . et quomodo vocatum est nomen eius iesus .xc. ibidem. §. ij.

Dominus quomodo fuit cum maria ad ipsam magnificandam . et quomodo dominus duodecim magna fecit cum beatissima virgine .iij. parte .ii. .rv. capi. xij. §. viij.

Donum spiritus sancti quomodo habuit beata virgo que ad longum declaratur .iij. parte. titu. .rv. ca. xvij. per totum.

Ecce statum quo habuit

beata virgo scilicet virginum coniugatorum et viduarum quarta pre .ti. .rv. ca. xiiij. §. iij. b

Eternalis generatio quo benedicit mariam .xc. quarta .ti. .rv. ca. xiiij. §. i.

Exaltationes sex quomodo habuit beata virgo iuxta illud exaltata es .xc. iij. parte .ii. .xxi. capitulum .§. iij. ibi undecimum privilegium.

Exaltata quomodo est sancta dei genitrix super omnem creaturam . et super choros angelorum . quarta pre .ti. .rv. ca. .xx. §. xv.

Euan gelium quomodo fecit mentionem de beata virgine . et principaliter Mat. .i. de genealogia . ipius .iij. p. .ti. .rv. ca. iij. §. iij.

In epyphania domini quomodo se habuit beata virgo cum suo filio . et de stella . et de magis quod fecerunt .xc. quarta pre .ti. .rv. ca. xxiij.

Famositate diffusissi-

ma quo fuit beata virgo .iij. parte titu. .rv. capi. xij. paragrapho .vi.

Secunditatis benedictio in maria quomodo fuit triplex .iij. parte .ti. .rv. ca. xxiij. et .§. ij.

Feminarum caput et principium quomodo fuit beata virgo . et quomodo triplex bonum reperitur in feminis . quarta parte titulo .rv. capitulo .xxij. paragrapho .ij. b

Festa per annum quomodo tot habet beata virgo quot et habet christus .iij. parte .ti. .rv. ca. xxiij. §. iij. infra medium

Fidem quomodo habuit beata virgo eo quod illi dicebatur beata que credidit . quomodo fides est et non visis . et que beata virgo vidit in deo .xc. iij. parte titulo decimoquinto . capitulo decimo septimo . §. primo.

Fides . prout est gratia gratis data quomodo fuit in beata virgine . quarta parte titulo decimoquinto . capitulo decimonono . §. tertio . et capitulo decimo septimo . §. primo

Fidei fructum quomodo habuit beatissima virgo . quarta parte titulo decimoquinto . capitulo .xxvi. §. primo . i

Filius dei quomodo missus est ad beatissimam virginem . quare filius dei missus est et quare ad virginem missus est . iij. p. .i. .rv. c. xij. p. totum
Filius dei quare prius incarnatus fuit in virgine quam pater vel spiritus sanctus . ibidem paragrapho primo.

Filius dei quare missus est ad beatam virginem et conueniens fuit ut carnem reciperet de virgine propter tres rationes .xc. ibidem . §. ij.

Filius dei quare ad virginem missus est et conueniens fuit christum concipi de beata virgine propter quatuor rationes . ibidem . §. iij.

Fortitudinis donum quomodo habuit beata virgo . iij. parte .ti. .rv. ca. xvij. §. iij.

Fructus marie quomodo est benedictus . desuper ponitur thesaurus quod ad longum declaratur . quarta parte .ti. .rv. ca. .xx.

Fructus naturalis siue corporalis beate virginis quo fuit et quo est benedictus . ibidem . §. i.

Fructus marie quomodo tripliciter est benedictus . ibidem . §. ij.

Fructus marie quomodo est benedictus benedictione nature gratie et glorie . et quodlibet horum est triplex . ibidem . §. iij.

Fructus marie quomodo est benedictus tripliciter scilicet quantum ad principium et causam . quantum ad efficientiam . ibidem . §. iij.

Fructus varios quomodo habuit beata virgo . et quid significant isti fructus .xc. ibidem . capitulo vicesimo sexto.

Fructus quidam spiritus quod beata virgo habuit . probatur et huius fructus per ordinem enumerantur . ibidem . capi .xxvi. §. primo.

Gaudij fructum quo

modo habuit beatissima virgo . quarta parte . titulo .rv. capi .xxvi. §. i. b.

Tabula

Gaudiū multiplex quomodo habuit beata virgo in xpi natiuitate. quarta parte. titulo. xv. capitulo. xxi. §. primo

Gaudium beate virginis multipliciter describitur ex illo. Exultauit spiritus meus in deo & cetera. quarta parte. titulo. deamoquinto. capitulo. xxi. et §. primo.

Generationes omnes quomodo benedicant beatam virginem & cetera. quarta parte titulo. xxi. capitulo. iij. §. primo.

Generatio eternalis angelica et humana quomodo beatam virginem benedicat. quarta parte titulo. xv. ca. xxiij. §. i. ij. & iij.

Gladius doloris quomodo pertransiuit animā beate virginis. et d. multiplici gladio. quarta parte titu. xv. ca. xxi. et §. i. ij. et iij.

Gloriam omnem quomodo habuit beata virgo et ceteris excellentiorē & cetera. parte titulo. xxi. capi. iij. §. primo. post principium

Gratie perfectiones quomodo fuerunt in beata virgine ex interpretatione nominum. xv. regum probatur quarta parte ii. xv. ca. vi. §. primo

Gratias quatuordecim quomodo habuit beata virgo cum quibus subuenit quadruplici statui hominum ibidem §. primo

Gratia plena quomodo fuit beata virgo ex illo. Que gratia plena. iij. parte. ii. xv. ca. xv.

Gratie plenitudinem quomodo habuit beata virgo per triplicem plenitudinem. ibi. §. primo.

Gratiam quomodo beata virgo vario modo inuenit apud deum. ibidem. §. ij.

Gratia plena quomodo fuit maria. quomodo hec plenitudo intelligitur tripliciter. et quomodo est triplex genus gratiarum. quas dedit beatissima virgo & cetera. iij. par. ii. xv. ca. xv.

Gratia virtuali quomodo plena fuit beata virgo. que fuit ista gratia & cetera. iij. p. ii. xv. ca. xvij.

Gratia plena sex septem donis quomodo fuit beatissima virgo. ibidem ca. xvij.

Gratias gratias datas quomodo illas habuit beata virgo. ibidem ca. xix. per totum

Gratiam privilegiorum quomodo vario modo habuit beata virgo. ibidem ca. xx. per totum

Gratie benedictionē triplicem quomodo accepit beata virgo per fructū ventris sui. quarta parte ii. quindécimo. capitulo. xv. §. iij. circa medium

Humana generatio quomodo

benedicit mariam & cetera. parte. ii. xv. ca. xxiij. §. iij.
Humilitatem quam habuit beata virgo in scribitur suis. tertia parte titulo. xxi. capitulo. iij. paragrapho. ij.

Illuminatrix quomodo
dicitur maria tripliciter quia tripliciter illuminat

& cetera. iij. parte. ii. xv. capi. xxiij. §. iij.

Intellectus donum quomodo habuit beata virgo et quomodo habuit mirabilem cognitionem intellectus. quarta parte titulo. xv. ca. xxiij. §. ij.

Interrogationibus quomodo se habuit beata virgo ad deum. dicens fili quid fecisti nobis sic. & cetera. quarta parte. titu. xv. capitulo tricesimo sexto. per totum capitulū.

Laudatur beata virgo

a diuersis et quomodo. quarta parte titulo. xv. capitulo. xxiij. §. quarto

Libri tres describuntur in quibus est memoria beatissime virginis. iij. parte. titulo. xv. capi. iij. infra principium. et §. i. ij. et iij.

Liber quomodo dicitur beata virgo ratione mater ratione scripture et ratione clausure. iij. parte ii. xv. capi. v. §. primo.

Liber quomodo est beata virgo secundum quadruplicem generationem. quarta parte titulo. xv. capitulo. v. §. ij. b

Liberales artes quomodo habuit beata virgo et omnem aliam scientiam. quarta parte titulo. xv. capi. xix. §. ij.

Lignatum variū genus quomodo habuit beata virgo & cetera. iij. parte ii. xv. ca. xix. §. vij.

Longanimitatis fructum quomodo habuit beata virgo. quarta parte ii. xv. capi. xvi. §. i. e

Lunam quomodo beata virgo habuit sub pedibus. et quid significat per lunam. quarta parte. titulo. xv. ca. x. §. ij.

Luna quare & quomodo dicitur beata virgo & cetera. quarta parte titulo decimoquinto capitulo. xxiij. paragrapho secundo

Magna duodecim quomodo

dominus fecit cum maria que sunt figurata per duodecim stellas in corona ipsius. iij. p. titulo. xv. capitulo. xxiij. §. vij.

Magnificat canticum beate virginis describitur et aliqua dicuntur magna tripliciter. iij. parte. ii. xv. ca. xxiij. p. totum. et xxi.

Magnificat quomodo concordatur cum dñica oratione ibidem. ca. xxi. per totum

Maledictionem nostram triplicem quomodo euacuauit maria. iij. parte ii. xv. ca. xxiij. §. i.

Mansuetudinis fructum quomodo habuit beata virgo. iij. p. ii. xv. ca. xvi. §. i. b

Mater gratie et misericordie quomodo dicitur beata virgo. iij. parte. ii. xxi. ca. iij. §. iij.

Mater sancte tpe quomodo dicitur beata virgo. quomodo de ipsa sex sperare debemus que ipsa nobis efficacissime procurauit. iij. parte titulo. vij. capi. ij. §. v. per totum. c

De virgine maria

Mater nostra quomodo quadrupliciter dicitur
beatissima virgo quarta pte ti. xv. ca. ij.

Mater qualis est beata virgo. ex illo Ego mater
pulcre dilectionis ibidem. §. i. et ij.

Mater vniuersorum quomodo quadrupliciter
dicitur beata virgo. iij. p. ti. xv. c. iij. §. ij.

Mater et virgo qd ipa simul fuit pbatur et offe
ditur. 7c. iij. p. ti. xv. ca. xv. §. vij.

Mater dei quomodo dicitur beata virgo iuxta
illud cum esset desponsata mater iesu 7c. quarta
parte ti. xv. ca. xv. §. ix.

Mater omnium quomodo est beatissima virgo
probatum quadruplici causa 7c. iij. parte titu. xv.
capi. xv. paragrapho xi.

Matrimonium verum vitum fuit inter mari
am et ioseph. 7 que requiruntur ad matrimoniu
quarta parte ti. xv. ca. vij. §. ij.

Medium quomodo dicitur beata virgo in quo
dñs operatus est salutē. iij. p. ti. xxi. ca. ij. §. ij.

In memoria sanctorum quomodo est beata vir
go maria. et tres sunt libri in quibus est memo
ria de ipa. iij. p. ti. xv. ca. iij.

Meruisse quomodo dicitur beata virgo i omni
ope suo. 7 in quolibet motu arbitrij. iij. parte ti.
xv. capi. x. §. vi.

Misericordiam multiplicē qñ accipimus a bea
ta virgine. iij. par. ti. xxi. ca. iij. per totum.

Missio triplex describit que ad beatā virginem
facta est. iij. p. ti. xv. ca. ix. añ primū. §. 7. §. i. et ij.

Modelie fructu qñ habuit beata virgo. quar
ta pte. ti. xv. ca. xvi. §. primo k

Montana qñ beata virgo per transiuit scz vere
hūilitatis fraterne charitatis contemplatōis iocun
ditatis. iij. p. ti. xv. ca. xvij. §. i. et ij.

Mulier benedictionem qñ habuit beata virgo
7 qñ plusqz omnes 7c. iij. par. ti. xxi. ca. p. iij. §. i.
ante medium

Matritas gloriose vir
ginis describitur p modū sermonis. iij. parte ti.
xv. ca. v. per totum. et vi.

Mature benedictio qñ fuit triplex in beata vir
gine. iij. par. ti. xv. ca. xv. §. iij. b.

Nobilitatē multiplicē qñ habuit beata virgo.
in quo cōsistebat hęc nobilitas in carne. 7 qñ ex
triplici dignitate orta est. iij. par. ti. xv. cap. xij. §.
iij. et post per totum.

Nomen marie describitur per schema qñ ei⁹ no
men ponitur in euāgelio. 7c. iij. par. ti. xv. capitu
lo. iij. §. xij.

Nomen marie qñ interpretat 7 que ppritates
illoz a qbus nomē eius deriuat. ibidem. §. i.

Nomē marie vnde deriuat. quomodo fuit figu
ratum 7c. ibidem. §. ij.

Nomē marie hz quicqz lras et qd spūaliter ille si
gnificant 7c. ibi. §. iij. iij. v. vi. et vij.

Nominis marie sunt quinqz lre et quid signifi
cant. quarta par. ti. xv. ca. xij. §. vij. infra mediū
ad longum.

In nouo testamento qñ maria ostenditur. 7 de
eiusdem genealogia. iij. p. ti. xv. c. iij. §. ij. p. totum.

In nuptijs quomodo erat maria de quibus in
telligitur. 7 quid significant spiritualiter ille sex
ydrice. quarta par. ti. xv. c. xviij. xxx. et lx.

Opera sex dierum Ge
nes. i. quomodo ppleta sunt in beata virgine. iij
parte ti. xv. ca. iij. §. ij.

In Originali peccato vtrum concepta sit beata
virgo. vide supra folio quodam. de conceptione
i pius. Et principaliter. pñ parte. titu. xvij. ca.
pitulo. ij. et iij. per totum.

Patris fructus quomō
habuit beata virgo. iij. p. ti. xv. c. xvi. §. i. c

Patientie fructum quomodo habuit beata vir
go. iij. par. ti. xv. ca. xvi. §. i. d

Parentes beate virginis commendantur ex cō
ditionibus virtuosus patriarcharum. quarta par
te titu. xv. capi. vi. §. i.

Partus beatissime virginis describitur vario
modo 7 ad longū valde. iij. p. ti. xv. capitulo. xxi
et per omnes. §.

Passioni xpi quomodo cōmunicata fuit beata
virgo. iij. p. ti. xv. ca. x. §. xij.

Peccare qd beata virgo non potuit pbatur 7 offe
ditur. iij. p. ti. xv. capi. x. §. iij. et v.

Pietatis donum qñ habuit beata virgo. 7 tres
sunt actus ipsius doni. quarta parte ti. xv. capitu
lo. xvij. §. vi.

Plenitudinē gratie quomodo habuit beata vir
go. quomodo habuit triplicem plenitudinem 7c.
quarta parte ti. xv. capi. xv. §. i.

Porta celi qñ dicit beata virgo qñ sancti di
cuntur porte celi. 7c. iij. p. ti. xv. ca. x. §. xij.

Privilegiū multiplex quomō habuit beata virgo
et quid significat. xij. stelle. quas gestat in corona
7c. iij. p. ti. xv. ca. x. §. iij. vsqz ad xv. §.

Privilegia duodecim qñ habuit beata virgo.
quarta parte ti. xv. ca. xv. §. i. b.

Privilegia duodecim describunt que sup omia
habuit beata virgo. iij. p. ti. xxi. ca. iij. §. iij.

Prophecie donū qñ habuit bfa. xgo. iij. parte
titulo. xv. ca. x. §. iij.

Pulcherrima qñ fuit xgo maria. 7 optie in cor
pore disposita pō multiplici pbat 7c. iij. p. ti. xv.
capi. x. §. ij. b. per totum.

Pulchritudo beate virginis describit per modū
sermonis. iij. pte. ti. xv. ca. xi.

Pulchritudo pncipalr beate virginis que 7 qua
lis fuit in membror dispositione et in colore 7c.

Ibidem paragrapho primo.

De virgine glorioſa

Puritatē in ſummo quomō habuit beata virgo. ⁊ quomodo intelligitur puritas. iij. pte. ti. xv. capi. xx. §. viij.

Purificatio virginis deſcribitur per modum ſermonis. iij. pte. ti. xv. ca. xxiiij. ⁊ pro alijs duobus ſermonibus. ibi. ca. xxiiij. xxv. p. totum.

Regina miſericordie

quomodo dicitur beata virgo multiplici ratione iij. pte. ti. xv. ca. xx. §. xij.

Rubus quomodo ſignificat virginitatez inuolabilem beate virginis ⁊c. iij. pte. ti. xv. c. xx. §. x. b.

Sacramenta eccleſiaſti

ca quare beata virgo ſuſcepit. quare hoc ſcriptura retinuit. ⁊ quid vtilitatis ex ipſis ſacramentis acquiſiuit. iij. p. ti. xv. ca. xvi. §. ij.

Salutatio angelica quomodo fuit facta ad beatam virginem ab angelo. quomodo antiquitus ita ſalutabantur antiqui per illud vrbū aue. ⁊c. quarta pte. titulo. xv. ca. xij.

Sanitatis grām quomodo habuit beata virgo quarta pte. ti. xv. ca. xix. §. v.

Sapientie ſermonem quomō habuit beata ⁊go ⁊c. quarta pte. ti. xv. ca. xix. §. i.

Scientie grām quomodo habuit beata virgo et omnium artium ⁊c. iij. pte. ti. xv. ca. xix. §. ij.

Scientie donum quomodo habuit beata virgo, quarte pte. ti. xv. ca. xviij. §. v.

Sermonum interpretationem quomodo habuit beata virgo ⁊c. iij. pte. ti. xv. ca. xix. §. ix.

Sigilla ſeptem de quibus apoca. v. qūo ſignificant beatam virginem ⁊ eius ſanctiſſimā natiuitatem. iij. p. ti. xv. ca. v. §. i. vltra medium.

Sole amicta quomodo dicitur beata virgo. iij. pte. ti. xv. ca. xv. §. i.

Solemnitates per annum quomodo beata ⁊go tot habet quot ⁊ xpus. iij. pte. ti. xv. ca. xix. capiulo xiiij. §. iij. infra medium.

Spem qūo pfectiſſime habuit beata virgo. iij. pte. ti. xv. ca. xviij. §. iij.

Sperare qūo debemus ſer que beata virgo nobis efficaciffime impetrat. iij. p. ti. vñ. ca. ij. §. v.

Spūs ſanctus quomodo miſſus fuit ad beatam virginem. quarta parte. ti. xv. ca. x.

Spūs ſanctus qūo fuit miſſus ad beatam ⁊ginē ad ipſius ſanctificationē ⁊c. ibidem. §. i.

Spūs ſanctus qūo ſupuenit in beatā virginē ad opationis pfectionē ⁊c. ibi. §. ij.

Spūs ſanctus quomodo ſupuenit in Mariam ſup omnes alios. ⁊c. ibidem. §. iij.

Spūs ⁊ discretione qūo habuit bfa ⁊go ⁊ qūo eā ſup oēs habuit. iij. p. ti. xv. ca. xix. §. viij.

Spūs marie qūo fuit mltiplex. iij. p. ti. xv. capiulo. xx. §. ij. b.

Spūs ſanctus quomodo venit ad beatam virginem

cum apoſtoliſ. quarta pte. ti. xv. ca. xliij. Stella maris quomodo ⁊ quare dicitur beata virgo. ⁊ quomodo aſſimilatur ſtelle maris. iij. pte. ti. xv. ca. xliij. §. i.

Stella quomodo dicitur beata virgo. ⁊ illo. Uidentes ſtellam magi. ibi. ca. xliij. §. ij.

Stellas xij. ſue. xij. magna quomō habuit bfa virgo. ibidem capi. xliij. §. xviij.

Templuz quomodo di

citur beata virgo vario modo et que in templo ſalomonis fuerunt. iſta ſpūaliter de ea exponuntur. iij. pte. ti. xxi. ca. iij.

In templo quomodo maria ieſum inuenit et quomodo interrogauit ⁊c. iij. pte. ti. xv. c. xxvñ.

Terribilis vt caſtrozum acies quomodo eſt beata virgo contra inimicos infernales. iij. parte. ti. xv. ca. xliij. §. vi.

Tedi moniū qūo beata virgo vario modo habet ⁊c. ⁊go ⁊ mater ⁊c. iij. p. ti. xxi. c. iij. §. i. aſi mediū Timoris donum quomodo habuit beata virgo et quis timor in ea fuit. iij. parte. ti. xv. capiulo xviij. §. viij.

Trinitas tota quomodo operata eſt miſterium incarnationis. iij. p. ti. xv. ca. xxi. §. i.

Biduarum triplex bo

num qūo habuit beata virgo. iij. pte. ti. xv. capiulo. xliij. §. iij. infra medium.

Virgo ⁊ mater qūo fuit ſimul beata virgo. quarta. pte. ti. xv. capi. xx. §. viij.

Virgo virginū qūo eſt beatiffima virgo ⁊ cetera. Ibidem. §. x.

Virginum triplex bonū qūo habuit beata virgo quarta parte. ti. xv. ca. xliij. §. iij. c. de

Virga quare dicitur beata virgo ⁊ qūo hec in ſcrip- pturis multipliciter eſt benedicta. iij. p. ti. xv. ca. xliij. §. iij.

Sine ve p totū qūo fuit bfa virgo ⁊ deſcribitur triplex de. iij. p. ti. xv. ca. xliij. §. iij. v. ⁊. vi.

Virgines cardinales qūo fuerunt in beata virgine. iij. parte. ti. xv. ca. xviij. §. iij.

Virginitū opationē qūo habuit beata virgo. quarta parte. ti. xv. ca. xix. §. vi.

Viſitatio marie ad montana deſcribitur. quarta titulo. xv. capi. xxvñ. pte. totum.

Viſiones varias qūo habuit beata virgo de deo ⁊ qui gradus viſionis. ⁊c. iij. p. ti. xv. c. xvñ. §. primo b pte. totum.

Vita marie qūo illuſtrauit cūctas eccliaſ. ⁊ qūo oibus dedit regulā viuēdi ⁊ qbus principaliter. quarta parte. ti. xv. ca. xliij. §. v.

Virgī actiua. pte. pte. pte. ⁊ fruuiua qūo habuit bfa ⁊go. iij. p. ti. xv. ca. xliij. §. i. ij. ⁊. iij.

Viſitas marie deſcribitur. quā habuit bfa virgo iij. p. ti. xv. c. xliij. §. vi. Finis pte. tabule.

Exposita ex genesi

Sequuntur autorita
tes exposite in summa domini Antonini sup to
ram bibliam. Et primo super genesim. Et est hec
prima notula tabularum.

Obia in summa do
mini Antonini multe et quasi vni
uerse allegantur et exponuntur au
toritates biblie. idcirco hanc tabu
lam de autoritate biblie in ea allegatis et expo
sitis secundum ordinem librorum et capitulorum biblie di
gnum duxi. quasi manuale seorsum conscribere
quatinus lector ea pre manu habens in quocumque
volumine si opus fuerit autoritate quam desiderat
scire ac querit intelligere quantum valere inueni
re. Litere alphabeti ponuntur propter subdivisiones
capitulorum et paragraphorum. et ubi sunt subdivisio
nes ibi. prima divisio est a. secunda divisio b. ter
tia c. quarta d. et sic de alijs.

Exposita libri geneseos

Ex primo capitulo.

Fiat lux. que fuit illa lux. quomodo lux diversimo
de accipit. et quomodo lux habet. xij. proprietates. n.ij.
pte titu. ix. capi. i. s. ij. b. modicum infra.

Creavit enim deus duo lumina magna que in
telliguntur per ista lumina. ij. p. i. xij. ci. s. i. vltra
Spiritus domini ferebat super aquas exponitur
breuiter de baptismo. tertia parte titulo. xij. ca.
ij. s. ij. infra principium.

Diuisit deus aquas ab aquis que sunt sub firmamento
ab his que sunt et exponit de doctrinis
gentilium philosophorum. et de sacra scriptu
ra et quarta pte titulo. xvi. s. n.ij.

Faciamus hominem ad imaginem nostram. quomodo hec
imago potest considerari dupliciter. n.ij. pte. ii. s.
ca. vii. s. vi. ibi. in creatura rationali.

Faciamus hominem ad imaginem et. antea quod dicitur
ymago dei tripliciter. et que est similitudo quam reci
pit anima a deo. prima pte ti. i. ca. i. s. i. ij. et ij.

Opera septem dierum in hoc primo capitulo quod con
tinentur ad septem dona spiritus sancti. n.ij. pte titu. x.
capitulo. i. s. i.

Ex ij. ca.

Quaobrem relinquet homo patrem suum et ma
trem et. ij. pte titu. i. ca. ij. in principio.

Erunt duo in carne una. exponitur. i. pte ii. vi. ca
pitulo. ij. s. v. c.

Ex. ij. ca.

Sed et serpens erat callidior cunctis animalibus. et
quare. ij. pte ti. vii. ca. n.ij. s. i. c. modicum infra.

Audiuit adam dominum in paradiso post meridiem
prima pte ti. ij. ca. vi. s. xvij. post medium.

Spinas et tribulas germinet tibi et. moraliza
tur. ij. pte ti. v. ca. xij. s. ij. d. modicum infra.

Tu insidiaberis calcaaneo eius. exponit. i. pte ti. v.
ca. ij. s. i. modicum post. Exponit etiam de inani gloria.

ij. pte titu. n.ij. ca. i. s. n.ij. d. modicum post.

Terram comedet cunctis diebus et. exponitur de
auaricia. secunda pte ti. i. ca. i. infra principium.
Ex. n.ij. ca.

Cognouit vero adam euam uxorem suam et ge
nuit et. hec filatio est triplex. tertia pte titu. i. ca.
xvi. s. sexto.

Maior est iniquitas mea quam ut veniam merear. expo
nitur. ij. p. ti. ix. ca. xv. s. ij. c. et infra.

Quo Cayn puniatur fuit propter fratricidium. ij. pte
ti. vii. ca. vii. s. ij. b. c. d. e. f. g. b.

Ex. vi. ca.

Hoc vir iustus atque perfectus. que fuit ista perfectio
et. n.ij. pte ti. xij. ca. n.ij. s. xij. f. modicum infra.

Ex. xij. capi.

Egredere de terra tua et de cognatione tua et mor
talizatur prima pte titu. i. capitu. v. s. v. b. in pri
ma columna vltra medium et in secunda columna.
Egredere de terra tua et de cognatione tua et. quo
modo ista per omnia figurant statum religionis et
perfectionis prima pte ti. v. ca. ij. s. vi. c. d. e. f.

Ex. xij. capitulo.

Ne queso sit iurgium inter me et te et. ij. pte ti. vii.
ca. vii. s. vii. infra principium.

Ex. xvij. ca.

Ambula coram me et esto perfectus. quod accipit ista
perfectio et. n.ij. pte ti. xij. ca. n.ij. s. xij. f. modicum. j.
et prima pte ti. v. ca. n.ij. s. ij. e. post principium.

Ex. xvij. ca.

Dum staret Abraham ad illicem mambre vidit tres
viros et. quod hic vidit misterium trinitatis et. mo
ralizatur etiam prima pte titulo. ij. capitulo. vi.
s. xvij. infra principium.

Ex. xix. ca.

Lotus quod excusatur eo quod filias suas dare voluit
abulioni et. i. p. ti. ij. ca. vii. s. ij.

Ex. xij. ca.

Tolle filium tuum quem diligis ysaac et offeres eum in
holocaustum et. de superbiis moralizatur expositio
nem. i. pte ti. ij. ca. vii. s. v. circa principium.

Ex. xvij. ca.

Vidit iacob scalam stantem. Ista scala moraliza
tur. i. pte ti. ij. ca. vi. s. xij.

Ex. xix. capi.

Rebecca et secunda et quod Rachel non sit secunda
quid iste spiritualiter significant. prima pte titu. ij.
ca. vi. s. i. circa medium

Ex. xij. capi.

Luctamen iacob cum angelo moralizatur. pri
ma parte titulo tertio ca. sexto. s. xvi. post medium

De Jacob fuit binomius quid per hoc signifi
catur. prima pte ti. ij. ca. vi. s. i. ante medium

Ex. xvij. capi.

Accusauitque ioseph fratres suos apud patrem de
crimine pessimo. exponit. ij. p. ti. ix. c. ix. circa med.

Fecitque ei tunicam polimitam. exponit de dominis ipali
bus per quatuor virtutes. ij. pte ti. ij. ca. i. s. ij. n.ij.
v. et vi.

Ex. xl. ca.

Pharaonis posuit in carcere vidit tres
propagines. pulcre moralizantur iste tres propa
gines. i. pte ti. v. ca. ij. s. nono. i. h.

Ex. xlij. ca. circa finem.

et.

Exposita in exodo.

Joseph dedit fratri suo beniamin quinq; portio-
nes que applicant ad xpm tertia pte ti. xx. ca. iij.
s. tertio ultra mediū. Ex. xlvij. ca.

Ubi pharao exactionauit populum ꝛc. ꝛ applica-
tur ad dominos in eorum exactionibus ꝛc. secū-
da pte titulo primo ca. xij. post principium.

Exposita in exodo

Ex. iij. capitulo.

Uadam et videbo visionē hanc. exponitur p no-
bis spūaliter. i. pte titu. iij. ca. vi. s. xij.

Apparuit aut dñs in rubo ꝛc. quomō ibi dñm vi-
dit et quomō ipm instruxit in tribus. prima pte
ti. iij. ca. vi. s. xij. Ex. v. ca.

Uiam triū dierū ibimus in solitudine. exponit
prima pte ti. v. ca. ij. s. vi. b. infra. Ex. vij. ca.

Ego indurabo cor pharaonis. i. pte ti. iij. ca. xij.
s. iij. m. Ex. xij. ca.

Submersio pharaonis in mari et deambulatio
filiorū israel per mare rubrū. moralizatur. ij. pte
ti. ij. ca. i. s. ij. post principium. Ex. xvij. ca.

Iosue pugnante moyses eleuauit manus ꝛc.
moralizatur. ij. pte ti. ix. ca. ij. s. iij. b.

Ex. ix. capi.

Non occides quō intelligitur. ij. pte ti. vij. ca. vij.
post principium. Uide desuper supra in tabula de
preceptis decalogi.

Donora patrem tuum et matrem tuam. Iste ho-
nor tripliciter intelligitur. iij. pte ti. v. ca. ix. s. i.

Ego sum dominus deus tuus fortis zelotes visi-
rans iniquitates patrū ꝛc. quō deus desuper cō-
mendatur. babes. i. parte ti. vi. ca. ij. s. vi. k. l. m.
Et quomō intelliguntur ista verba ut supra ba-
bes. iij. parte ti. xix. ca. i. in medio

Ex. xix. capi.

Nec iunges manū tuā ut pro impio ꝛc. quid si-
gnificat manus illa. et quid significantes quin-
q; digiti. scda. parte titu. ij. ca. i. s. xi.

Exposita in leuitico.

Ex. v. ca.

Si peccauerit anima ꝛc. quid intelligitur p ani-
mam. i. parte titu. i. ca. vi. s. iij. post principium.

Qui habuerat maculam non offerat panes deo
suo ꝛc. Applicatur ad nrōs sacerdotes. iij. pte tit.
xij. ca. vij. s. i. b. Ex. xvi. ca.

Elaron tollet sanguinē vituli et asperget digito
sepiens ꝛc. quid p hoc spiritualiter significatur. ij.
pte ti. ix. ca. xij. s. i. in medio. Ex. xix. ca.

Non maledices furdo nec corā eo pones offendi-
culum. Exponitur secunda parte titulo. xvij. ca.
iij. s. primo. c. modicum infra.

Non eris criminator nec susurro in populo. ex-
ponitur scda parte titu. vij. ca. v. s. iij.

Exposita ex li. i. Numeri

Ex. v. capitulo.

Uir habens suspectā mulierē de adulterio indi-
cet ei purgationē ꝛc. hoc describit ad lrām et etiā
spūaliter exponitur. iij. pte titu. ix. cap. x. b. infra.

Ex. xxi. capitulo.

Cepit pplus tedere ppter laborem itineris. mora-
lizatur. ij. pte titu. ix. ca. ij. s. i. d. modicum infra.

Ex. xxi. ca.

De balaam qui iuit ad maledicendū pplum ꝛc.
hoc moralizat. i. pte ti. iij. ca. vij. s. vi. circa princi.

Exposita ex deutronio

Ex. vi. capitulo.

Diligas dñm deū ex toto corde tuo et ex ꝛc. i. pte
ti. i. c. vi. s. iij. circa med. et ibidē ti. iij. c. xij. s. ij.

Non temptabis dñm deū tuum. quid sit deum
temptare. ij. parte ti. iij. ca. x. s. i. b. et. c.

Ex. xix. capitulo.

Si quis abierit cū amico suo simpliciter in sil-
uam ꝛc. moralizatur. ij. pte ti. ix. ca. v. s. iij. supra
ante finem. Ex. xxi. ca.

Non accipies loco pignoris inferiorem et supio-
rem molam. exponitur. ij. pte titu. vij. ca. vij. s.
i. modicum ante. b. Ex. xxi. ca.

Omnes absq; filio et sine pudētia vrinam ꝛc.
exponitur breuiter. ij. pte ti. v. ca. x. s. i. in medio.
Incrassatus est dilect⁹ et recalcitrauit ꝛc. exponi-
tur. ij. pte titu. iij. ca. ix. s. i. circa medium.

Uidebit q infirmata sit manus. quid manus il-
la significat. et quid eius quinq; digiti. secunda
parte titulo secundo capi. i. s. i. vij.

Ex iosue secundo capi.

Has gentes non deleuit dominus ut erudiret fi-
lios israel. prima parte titu. vi. ca. xij. s. iij. infra
principium. Ex. iij. ca.

Elige. xij. viros p̄cipue ut tollant. xij. lapides ꝛc.
quid isti significant babes. ij. parte titu. iij. ca. iij.
s. ij. post principium. Ex. vij. ca.

Pugna gedeonis cū medianis ꝛc. tota bistoria
moralizat spūaliter. ij. pte ti. vi. c. xij. s. iij. circa me.

Qui bibebant manu aquā et qui lambebant qd
illi significant. ij. pte ti. i. ca. iij. s. i. e. modicum post
Ex. ix. cap.

Habitatores sichei egressi sunt ꝛc. exponitur de
herendis. i. pte titu. v. ca. ij. s. vij. i.

Ligna simul conuenerunt ad constituendū sit i-
regem ꝛc. moralizatur. ij. parte ti. iij. ca. v. s. ij. cir-
ca medium. Ex. xi. cap.

Uotū iepte describit ꝛc. declarat ꝛc. ij. pte ti. i. c. i. s.
ij. b. modicum post. Ex. xvi. ca.

Samphone dormiēte sublat⁹ crimbo robur cor-
poris discessit ꝛc. ij. pte ti. ix. c. ij. s. ij. ante medium.

Exposita ex prim o regū

Ex. iij. capitulo.

Exposita ex Job

Heli lucernas videre nō poterat donec extingue-
retur. exponitur de inuidia. ij. pre ti. viij. ca. i. §. ij.
modicum post. d. Ex. vi. ca.

Tollens duas vacas que lacrabant vinulos &c.
quid iste spūaliter significant babes. ij. pre ti. v.
ca. xij. §. ij. post medium. Ex. x. cap.

Abist cum saul pars exercitus quorūz deus teni-
git corda. moralizatur prima parte tituli. nū. capi.
xij. §. i. e. Ex. xi. capitulo.

In hac feriam vobiscum pacē de erua m oīm ve-
strum oculos dexteros. moralizatur scda pre tit.
v. ca. ix. §. ij. in medio Incipe. Ex. xvij. ca.

David quō vicit goliath colligendo quinqz la-
pides &c. quid isti spūaliter significant. quarta
pre ti. i. ca. ij. §. i. circa finē. Ex. xij. ca.

Quis ex omnibus fidelis est &c. ista fidelitas tri-
pliciter describitur quarta parte tituli. v. capi. vi.
infra principium. Ex. xvi. ca.

Saul dormietre ablata est sibi hasta et cūphus
aque. quid ista significant babes. secunda parte.
tituli. nono cap. ij. §. ij. in medio

Ex secūdo Regū quar-
to capitulo.

Historia isbosetb tota moralizatur. i. pre titulo
quarto ca. xij. §. ij. e. ultra medium. Et scda pre
tituli. ix. §. ij. post medium.

Ex tertio Regum trede-
cimo capitulo circa finem.

Quicūqz volebat implebat manū suā. quid
manus illa significat & quid eius quinqz digiti
babes scda pre tituli. scdō ca. primo §. xv.

Ex. xij. capitulo.

Helyas fessus obdormiuit in vmbra iuniperi.
moralizatur. ij. pre ti. ix. ca. ij. §. ij. d. infra mediū
Ex. xij. capi.

Vidi dñm sedentez &c. Quis decipiet achab &c.
exponitur spūaliter. prima parte titulo tertio
capitulo. vi. §. xvi. infra principium.

Ex Thobia. ii. capitulo

Thobias fatigatus &c. Exceauerunt ipm. mora-
lizatur. scda parte tituli. v. ca. ix. §. i. circa finem

Ex iudith. vi. capitulo

De se & de sua virtute presumētes humilias. ex-
ponitur scda pre tituli. ij. ca. vi. ante primūz. §. un-
mediate. & §. i. per totum.

Ex helter. ii. capitulo.

Helter humilis et vasti superbia. qd nobis spū-
aliter significant. prima parte tituli. i. cap. i.

Exposita ex Job.

Ex primo capitulo.

Auidus egressus sum de utero matris mee. Ex-
ponitur breuiter scda pre titulo quarto. capit. v.
§. nū. in fine. Ex. ij. capitulo.

Post hec aperuit iob os suū & maledixit diei &c.
quō ista intelligūtur. ij. pre ti. vij. ca. v. §. nū. g. et
am ante aliqua Ex. v. ca.

Vidi stultum in firma radice &c. exponitur scda
da parte ti. v. ca. xv. §. ij. l.

Qui dissipat cogitationes malignas. nec possunt
impleri man⁹ eoz. qd manus illa significat & qd
eius quinqz digiti babes. ij. pre ti. ij. cap. i. §. xij.
Ex. vi. ca.

Urina appenderentur peccata mea quibus iram
merui &c. exponitur de xpo in cruce. ij. pre tituli. ix.
ca. xv. §. ij. circa finem. Ex. vij. cap.

Militia est vita hōis sup terrā. ista militia spūa-
lis describitur. ij. parte tituli. nū. ca. i. §. ij.

Dies mei velocius transierunt q̄ a texente tela
succiditur. exponitur de morte. quarta parte tituli.
xij. ca. vij. §. ij. post principium.

Quāobrem elegit suspendiū amā mea. exponit
i. p. ti. i. ca. vi. §. nū. circa mediū. Ex. x. ca.

Uladam & nō reuertar ad terrā tenebrosam &c. ex-
ponitur prima parte ti. v. ca. ij. per totum.

Leder animam meam vite mee. exponitur scda
da parte titulo nono capitulo secundo. §. i. b.

Ex. xij. ca.

Homo natus de muliere breui viuens tpe &c. se-
cunda parte titulo. v. capitulo. xi. §. i. b.

Repletur multis miserijs qui quasi flos egredi-
tur &c. secunda parte tituli. ij. ca. ij. §. vi. post medi-
um. Ex. xv. capi.

Tetendit enim aduersus deum manū suā. quid
manus illa significat & quid eius quinqz digiti
babes. ij. pre ti. ij. ca. i. §. ix. Ex. xix. ca.

Quare nō e persequimini sicut de⁹ &c. exponitur
& moralizatur secunda pre tituli. vij. capi. nū. §. ij.
b. modicum infra. Ex. ix. ca.

Sauditiū ypocrite ad instar puncti &c. exponitur
ij. pre ti. nū. ca. vij. §. nū. j. principiu cū exemplo
Ex. xxi. ca.

Ignis est vsqz ad pditionē. deuorās & eradians
&c. exponit de luxuria q̄ septez consumit. ij. parte
titulo quinto. cap. primo. §. xi.

In manibus meis adhesit mihi macula. quid
manus illa significat & quid ei⁹ quinqz digiti ba-
bes secunda pre titulo. ij. cap. i. §. xij.

Si osculatus sum manū meāz &c. quid manus
illa significat & quid leius quinqz digiti. babes
ibidem. §. xvij. Ex. xxiij. ca.

Respiciet homines et dicit Peccaui &c. exponit
ij. p. i. v. §. ij. §. ij. circa mediū. Ex. xxiij. ca.

Qui regitare facit ypocritam ppter peccata ppli
exponit de antixpo in ypocriti. ij. pre ti. nū. ca. vij.
§. nū. infra prin. Si dixerit ad deū spūm ei⁹
et statū &c. exponitur. i. pre ti. nū. c. nū. §. i. i.

Ex 1

Exposita psalterij.

Ex. xxiij. ca.

Ubi eras qñ me laudarent astra matura. i. pte ti. viij. ca. iij. c. in fine.

Ex. xxix. ca.

Numquid colet ireuoceros seruire tibi. i. pte ti. v. ca. i. s. i. ante finem.

Ex. xli. ca.

Cor ei? indurabit tanq̃ lapis. i. pte ti. nū. c. iij. s. q̃. b. modicum post. et secūda parte titu. viij. c. iij. s. v. b. modicum infra.

Factus est vt nullum timeret. omne sublime vider. moralizatur. ij. pte ti. iij. ca. ij. s. nū. g.

Ipse est rex super omnes filios superbie. ij. parte in prologo post principium

Exposita ex psalterio.

Ex primo psalmo.

Beatus vir qui nō abiit in concilio impiorū. et scda. pte ti. iij. ca. v. infra principium.

Ex scdo psalmo.

Apprehendite disciplinā. ipsa vario mō describitur iij. parte ti. xvi. ca. viij. vsq̃ ad primum. s.

Erudimini qui iudicatis terrā. exponitur de paelatis. ij. parte titu. ix. ca. v. ante primum. s.

Ex. nū. psalmo.

Trascimini et nolite peccare et. triplr nos habet re ad iram possumus. ij. parte ti. viij. ca. i. s. i.

Signatū est super nos lumē vultus tui dñe. i. pte ti. xij. ca. ij. s. x. in principio. et. ij. parte ti. v. ca. ix. s. i. c.

Ex. v. psalmo.

Sepulcrum patens est guttur eorum. exponitur de gulosis. secunda parte titu. vi. ca. iij. s. primo

Ex. vñ. psalmo.

Deus iudex fortis et patiens et. que exponitur de bono iudice. iij. pte titu. ix. ca. i. b. c. per totū.

Ex. x. psalmo

Qui diligit iniquitatē odit aniam suā. ij. parte titu. viij. ca. iij. s. nū. b. modicum infra.

Ex. xij. psalmo.

Omnes dedinauerunt simul inuiles facti sūt. secunda parte titulo nono. capitulo quarto. s. i. ij. et tertio.

Ex. xvi. psalmo.

Inimici aīam meā circūdederūt et. i. pte ti. v. ca. ij. s. i. modicū post.

Ex. xvij. psalmo.

Delicta quis intelligit et. prima pte ti. v. ca. ij. s. nū. b.

Ex. xxi. psalmo.

Erue a framea de aniam meā. exponit de xpo in sua passiōe. ij. pte ti. viij. ca. vi. s. ij. vltra mediū.

De manu canis et. quid manus ista significat. et quid eius quinq̃ digiti. ij. parte ti. ij. ca. i.

Ex. xxij. psalmo.

Virga tua et baculus tuus ipsa me et. scda parte titulo. ix. ca. v. s. iij. vltra mediū.

Parasti in conspectu meo mēsam. i. pte titu. iij. ca. x. s. sexto.

Ex. xxij. psalmo.

Delicta iurētū mee et. ij. parte ti. ix. ca. iij. p̃ principium.

Ex. xxvi. psalmo.

Circūit o et imolabo hostiam et. quō homo se of

ferre debet in dei sacrificium. nū. parte ti. xij. cap.

ij. s. i. et ca. xxv. a. i. s. vsq̃ ad. ix. s.

Expecta dñm viriliter age et. nū. pte ti. xij. ca. ij. s. quinto.

Ex. xvij. psalmo

Glor dñi sup aquas et. applicatur ad septē sacramenta. iij. parte titu. xij. capi. i. s. iij. nū. v. vi. viij. viij. et. ix.

Ex. xxix. psalmo.

Ego dixi in abundantia mea nō moueboz in eternum. ij. pte ti. iij. ca. vi. s. iij.

Ex. xxi. psalmo.

Nolite fieri sicut equus et mulus et. secūda parte ti. v. ca. v. post principium.

Ueruntamen in diluuiū aquarū multarū. exponitur de prodigalitate. ij. parte titu. vi. ca. viij. s. ij. iij. et. nū.

Ex. xxij. psalmo.

Uos peccatorum pessima. quare dicitur in superlatiuo. prima pte titu. v. ca. iij. s. iij. in fine.

Ex. xxij. psalmo.

Confitebor tibi i ecclesia magna in p̃logra. lau. iij. parte ti. xij. ca. i. s. ij. post principium

Humiliabam in ieiunio animā meā. ieiunium assumitur ppter tria. ij. parte titu. vi. ca. ij. s. vñ.

Ex. xxv. psalmo.

Domies et iumenta saluabis dñe. i. parte ti. i. ca. vñ. s. iij. circa finem.

In lumine tuo videbimus lumē. i. pte ti. iij. ca. xx. in tertia columna.

Ex. xxvi. psalmo.

Desine ab ira et derelinque fauorē. noli emulari et. ij. parte ti. viij. ca. ij.

Ex. xxvij. psalmo

In imagine pertransit homo. triplex imago describitur. prima parte titulo primo. capitulo primo nate primi. s.

Ex. xxix. psalmo.

In capite libri scriptum est de me vt facerem voluntatem tuā et. prima parte titulo. xij. ca. i. s. i

Ex. xli. psalmo.

Abissus abissum inuocat. secūda parte ti. v. capitulo. xij. s. iij. c.

Ex. xliij. psalmo.

Cruciauit cor meū verbum bonū. tertia parte ti. xviij. ca. iij. s. iij. post. c.

Ex. xlv. psalmo.

Glacate et videte et. describitur de intellectu speculatio prima parte titulo tertio capi. vi.

Sancificauit tabernaculū suū altissimus. applicatur ad ecclesiam tertia parte titulo. xij. ca. vi

Ex. xlvij. psalmo.

Non videbit interitū cū viderit sapientes morientes et. ij. pte ti. i. ca. ij. s. ij. post principium

Qui confidunt in virtute sua et exponit de insani gloria. ij. parte titulo. nū. ca. i. ij. et. iij.

In multitudine diuinā suā gloriāntur. ij. pte titulo. nū. ca. i. s. ij. per totum.

Sepulcra eorū domus eorū in eternū. ista domus vario modo describitur. iij. parte ti. x. ca. i. s. iij.

Ex. xlix. psalmo

Cum adulteris portionem tuam ponebas. ij. pte titulo quinto. capi. iij. s. i. ij. et. iij.

Deus deorum locutus est. et vocauit terram. i. parte titulo quinto capitulo. ij. s. vi. b.

Exposita psalterij.

Peccatori autem dixit deus quare tu enarras etc. et ponitur de ypocritis. ij. parte titu. n.ij. ca. viij. §. i. ij. et. n.ij. Ex. l. psalmo.

Tibi soli peccaui et malum coram te feci. notabiliter exponitur. ij. parte. ii. ij. ca. viij. §. ij. infra princi. Spu principali confirma me. quis est ille spu. ij. pre ti. xij. ca. ij. §. i. post princi. Ex. li. psalmo. Dilexisti omnia verba precipitationis. ij. pre ti. v. ca. r. et. §. i. ij. et. ij. Ex. liij. psalmo.

Illic trepidauerunt ubi non erat timor quod triplici ter fit. ij. pre ti. ix. ca. xvi. et. §. i. ij. et. ij. Ex. l. n.ij. psalmo.

Vidi iniquitatem et irradictionem in ciuitate. exponitur vario modo et notabiliter de discordijs ciuitatis etc. ij. pre ti. n.ij. ca. viij. §. ij. et. v. Saluum me fecit a pusillanimitate spu et repressa te. exponit de scrupulosa conscia. i. pre ti. ij. c. x. §. ij. In domo dei ambulauimus cum consensu. i. pre titulo. n.ij. capitulo. ix. §. ij.

Uiri sanguinis et dolosi non dimidiabunt dies suos exponitur dupliciter. ij. pre ti. viij. ca. viij. §. i. Ex. lvij. psalmo.

Supercidit ignis et non viderunt sole. i. p. ij. c. n.ij. Furor illis sicut similitudinem serpentis etc. exponitur de pertinacibus. ij. parte ti. n.ij. ca. vi. §. i. Letabit iustus cum viderit vindictam quod hoc intelligit. i. pre ti. v. ca. ij. §. ij. circa finem. Ex. lxx. psalmo.

Comouisti terram et perturbasti eam sana contritiones eius etc. ij. pre ti. xij. ca. xviij. ante medium. et. n.ij. parte ti. ix. ca. vi. circa medium ante primum. §. Ex. lxi. psalmo.

Molite sperare in iniquitate et rapinas non concupiuit si afflu. non cor ap. exponitur secunda parte titu. i. capi. xij. Ex. lxxij. psalmo.

Beatus quem elegisti et assumpsisti. diuersimode exponitur. i. p. ti. n.ij. ca. viij. §. ij. Ex. lxxvij. psal. Si dormians iter medios cleros etc. ij. p. i. xij. c. i. Viderunt ingressus tuos deus. hoc de ipso vario modo exponitur. ij. parte titu. xxi. ca. ij.

Preuenet ut principes coniuncti psallentibus exponitur de angelis. ij. parte ti. xxi. ca. v.

Descendisti in altum cepisti captiuitatem. exponit dupliciter. ij. pre ti. x. ca. i. Ex. lxxvij. psal.

Propter inimicos meos eripe me tu scis imperium meum. etc. ij. pre titu. viij. ca. vi. §. i.

Quoniam intrauerunt aque usque ad animam meam. i. pre titu. i. capi. vi. §. n.ij. in medio.

Quoniam zelus domus tue comedit me. ij. pre titu. viij. ca. i. §. i. Ex. lxxi. psalmo.

Deus iudicium tuum regi da. prima parte titu. v. ca. ij. §. n.ij. infra principium.

Erit firmamentum in summis montibus. exponitur de sacramento eucaristie. ij. parte ti. xij. ca. v.

Perdidisti omnes qui fornicantur abs te etc. ij. Ex. lxxij. psalmo.

parte titulo quinto ca. ij. §. i.

Sine causa iustificavi cor meum etc. ij. pre ti. viij. ca. ij. §. ij. circa medium. Ex. lxxij. psalmo.

Incenderunt igni sanctuarium tuum etc. exponitur de luxuria. ij. parte ti. v. ca. i. §. i. et. ij.

Supbia eorum qui te oderunt ascendit semper. ij. p. ti. ij. ca. ij. post principium. Ex. lxxij. psalmo.

Peccatorum confringam cornua etc. exponitur de prelatibus. ij. parte titu. xix. ca. i. in principio.

Ex. lxx. psalmo.

Mouete et reddite domino deo. illud notabiliter de scribitur. ij. parte titu. xi. ca. i. et. ij. per totum.

Ex. lxxvij. psalmo.

Adhuc esee eorum erant in ore ipsorum. secunda parte titulo. vi. ca. i. §. i. et. ij.

Manducauerunt et saturati sunt nimis. ij. pre ti. tu. vi. ca. i. §. v. vi. viij. et. ix. Ex. lxxvij. psal.

Deus venerunt gentes in hereditatem tuam etc. ij. p. te ti. i. ca. xxi. §. v. vi. et. viij. Ex. lxxix. psalmo.

Uindemiant eam omnes qui pretergrediuntur viam. et terminauit eam aper de silua. exponitur de ecclesia prima pre ti. v. ca. ij.

Ex. lxxx. psalmo.

Sumite psalmum et date tympanum etc. ij. pre ti. titulo. n.ij. ca. ij. in principio.

Diuisi eos sicut desideria cordis eorum ibunt etc. exponitur de ornatu mulierum. ibidem capit. v. post principium. Ex. lxxxi. psalmo.

Deus stetit in synagoga deorum etc. ij. pre ti. v. ca. viij. §. ij. circa principium. et. ij. parte ti. xxx. ca. i.

Et facies peccatorum sumitis. exponit. ij. pre ti. i. ca. xix. §. ij. Ex. lxxij. psalmo.

Disperiet in endor facti sunt stercus terre. ij. parte ti. v. ca. n.ij. circa finem. Ex. lxxij. psalmo.

Inhabitabit in atrijs tuis. ij. pre ti. n.ij. ca. v. §. v. Ex. lxxix. psalmo.

Deus qui glorificatur in consilio sanctorum. exponitur prima parte titulo. n.ij. ca. viij. §. ij. c. Ex. xc. psalmo.

Super aspidem et basiliscum ambulabis et cunctulcabis etc. n.ij. parte titu. xij. capi. ij. §. i. Ex. xcij. psalmo.

Qui plantauit aurem non audiet aut qui finxit oculum non considerat secunda parte titulo quinto. ca. xv. §. ij. c. Ex. xcij. psalmo.

Preoccupemus faciem domini. ij. parte titulo nono ca. xij. §. ij. in principio. Ex. xcvi. psalmo.

Inflamabit in circumitu inimicos eius. exponitur de chorisantibus. secunda pre ti. vi. ca. vi. §. i. Ex. xcij. psalmo.

Panis cor hominis confirmet. que panem intelligit i. pre ti. n.ij. ca. xij. §. ij. ante ultimam diuisionem.

Draco iste quem formasti ad illudendum ei. ij. parte titu. sexto. capi. viij. §. n.ij. in medio Et prima parte titu. vi. capitulo. xij. §. ij. modicum infra. e.

Hoc mare magnum et spaciosum. exponit de mundo isto ad varia secunda parte ti. ij. ca. ij.

Ex. 3

Exposita ex prouerbij.

Exibit homo ad opus suum et exponitur ad varia terna pte ti. viij. ca. i. et. s. i. ij. et. ij.

Ex. cvi. psalmo.

Dominus fortitudo mea et laus mea. quarta pte titu. iij. ca. i. s. ij. Ex. cvij. psalmo.

Induantur qui detrahunt mihi pndore. exponit de detractione secunda pte ti. viij. ca. iij. s. i.

Ex. cx. psalmo.

Intellectus bonus oibus facientibus eum. i. pte ti. iij. ca. vij. in principio.

Ex. cx. psalmo.

In memoria eterna erit iustus. tripliciter exponitur. i. pte ti. ij. ca. ix. s. i. ij. et. ij.

Modicus homo qui misere et comodat. iij. pte titu. v. ca. xvij. s. ij. Ex. cxv. psalmo.

Domine quia ego seruus tuus sum ego fuus tuus et terna parte titulo tertio capitulo. vi.

Ex. cxv. psalmo.

Domine saluum me fac et. quomodo accipit littera. o. i. parte ti. i. ca. ij. s. i. circa medium.

Ex. cxv. psalmo.

Revela oculos meos et. exponitur de illuminatione visus. prima pte titu. ij. ca. iij.

Inclinaui cor meum ad faciendum ius. t. in eternum propter retributionem. i. p. t. iij. c. vi. i. principio. et. s. i.

Pax multa diligentibus legem tuam et non est illis scandalum et. ij. p. tit. v. c. iij. s. i. ij. et. ij.

Dormitauit anima mea in tedio. ij. p. ti. ix. ca. ij. s. i.

Bonitatem et disciplinam et. iij. parte titulo quarto capitulo primo. s. i. ij. et. ij.

Superbi inique agebantur usquequaque. Applicat ad superbiam. ij. pte. titu. iij. ca. i. ante primum. s.

Declaratio sermonum inorum illuminat. iij. pte titu. xi. ca. ij. Ex. cx. psalmo.

Leuaui oculos meos in montes. quid intelligit per montes prima parte titu. iij. capi. vij. s. ij. in principio.

Ex. cx. psalmo.

Letatus sum in his et. terna parte titulo. x. capitulo. i.

Ex. cxvi. psalmo.

Nisi dominus custodierit ciuitatem frustra et. ij. parte ti. iij. ca. i. s. ij. d.

Ex. cxv. psalmo.

Sepe expugnaverunt me a inuentute mea et. i. parte titulo. v. capitulo. ij. s. vij. ix. ante r.

Ex. cx. psalmo.

Domine non est exaltatum cor meum. secunda parte titu. iij. ca. ij. infra principium.

Ex. cx. psalmo.

Uidua eius benedicens benedicat et. iij. parte titu. ij. ca. iij. Ex. cx. psalmo.

Ecce quod bonum. Illud bonum tripliciter describitur. iij. parte titu. xvi. capi. x. et. i. parte titulo. vi. capi. ij. s. v. f.

Ex. cx. psalmo.

Corripit me iustus in misericordia. secunda parte titu. nono. capitulo sexto per totum.

Ex. cx. psalmo.

Homo vanitatis similis factus est. i. pte ti. i. ca. s. viij. s. ij. modicum post.

Ex. cx. psalmo.

Miserationes eius super omnia opera eius. hoc tripliciter intelligitur quarta parte titulo quarto. capi. xvij. s. nono. infra principium.

Exposita ex prouerbij

Ex primo capitulo.

Prohibe pedem tuum a feminis eius prima parte titulo. xi. capitulo. ij. s. ij. modicum post. c.

Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. prima pte ti. iij. ca. vij. s. vi. in principio.

Locum et renuisti et. exponitur pulcre prima parte ti. v. ca. ij. s. vi. b. in medio vsq. c.

Ex. ij. ca.

Ambulant vias tenebrosas et. prima pte ti. v. ca. iij. s. i. eant e. f.

Ex. iij. capitulo.

Via impiorum tenebrosa. secunda parte titu. v. ca. x. s. iij. circa medium.

Oculi tui videant recta. ij. pte ti. v. ca. xi. f.

Omni custodia custodi cor tuum. i. parte ti. iij. ca. xij. s. ij. e.

Ex. v. capi.

Respice dominus viam hominis. et omnes gressus eius considerat. ij. p. ti. v. ca. xi. s. ij. p. med.

Ex. vi. capitulo.

Uade ad formicam. o piger et. ij. pte. ti. v. ca. xi. s. iij. circa finem. Et. ti. i. ca. x. s. ij. Sunt septem

que odit deus et. vij. de testaturania eius que exponuntur. i. pte. ti. vi. ca. iij. s. i. in medio.

Qui adulter est propter cordis inopiam perdit animam suam. ij. pte. ti. v. ca. iij. s. i. circa medium.

Fili mihi si spondidisti pro amico tuo et. ij. p. tit. ix. ca. v. s. iij. d. modicum infra. Aliquid homo

potest abscondere ignem in sinu suo ut vestimenta illi non ardeant. ij. p. ti. vi. ca. i. s. ij. f. circa principium.

Ex. viij. capitulo.

Modum erat abissi et. abissus vario modo exponitur. i. parte ti. viij. ca. iij. in principio.

Ex. ix. capitulo.

Sapientia edificauit sibi domum exidit columnas. septe que spualiter exponuntur. i. p. ti. iij. ca. x. s. vi. l. et ultra

Ex. x. capitulo.

In multiloquio non de erit peccatum quod hoc fit. ij. pte titulo sexto capitulo iij. s. iij.

Ex. iij. capitulo et. xvi. ca. etiam

Manus in manu non erit innocens. malus. quid manus ista significat et quid eius quinq. digiti habes. ij. parte titulo. ij. capitulo. i. s. v. f.

Ibi salus ubi multa consilia. quomodo hoc intelligitur. i. parte titu. iij. capi. vij. s. iij. d.

Desiderium iustorum omne bonum. exponit. i. pte ti. tu. vi. ca. iij. s. i. f.

Ex. iij. ca.

Vult piger et non vult. ij. p. t. ix. ca. iij. s. i. circa finem

Astutus omnia agit cum consilio. i. pte ti. iij. c. viij. s. iij. infra principium.

Ex. xvij. ca.

Antequam coneratur exaltatur cor hominis. i. pte ti. iij.

Exposita ex ecclesiastes

capitulo. xij. §. ij. f. infra medium

Ex. xix. capitulo.

Pigredo immittit soporem. exponitur de triplici somno. ij. pte titu. ix. ca. ij. §. ij. b.

Ex. xxi. ca.

Adolescens iuxta viam suam. i. pte ti. v. ca. ij. §. viij. f.

Ex. xxi. ca.

Moli subtrahere a puero disciplinam. i. pte ti. v. ca. ij. §. ij. infra principium.

Prebe mihi fili cor tuum. i. parte. i. titu. n. ca. ij. §. ij. d.

Ex. xxi. ca.

Transiui per agrum hominis pigri. i. prima parte titulo quinto capitulo secundo. §. decimo. et secunda parte ti. ix. ca. ij. §. ij. ante medium.

Cum detractoribus ne commiscearis. secunda parte titu. viij. capitulo quarto. §. ij. ante. b.

Si desperaueris lapsus es in die angustie imminuetur fortitudo tua. secunda parte titu. ix. capitulo. xv. §. primo circa finem.

Ex. xvi. ca.

Non respondeas stulto iuxta stulticiam suam. Responde stulto iuxta stulticiam suam. i. pte ti. quinto. cap. xv. §. iij. et titulo septimo capi. vi. §. n. in medio.

Ex. xvij. ca.

Recta per stillicidia in die frigoris et lixiosa mulier compantur. i. pte titulo tertio. capitulo decimo. §. vi. in quinta columna.

Meliora sunt vulnera diligentis quam fraudulenta oscula odientis. secunda parte titulo primo ca. secundo. §. ij. in medio.

Ex. xix. ca.

Qui delicate a puericia sua nutrit seruum suum. postea sentiet eius contumaciam. secunda parte titu. v. capitulo. i. §. ij. d.

Ex. xxx. ca.

Sanguis iuge due sunt filie dicentes. Affer affer que per illas intelliguntur. secunda parte titulo tertio capitulo quinto. §. iij. ante. b.

Quattuor sunt minima terre. et ipsa sunt sapientiora sapientibus. que spiritualiter exponuntur quarta parte titulo secundo. capi. n. §. ij.

Tria sunt difficultia mihi et quattuor penitus ignoro. i. exponitur de sanctissima trinitate. n. pte titulo. xv. capitulo. xxi. §. ij. ante medium.

Tria sunt que bene gradiuntur. et quattuor quod incedit feliciter. ista applicantur ad prelatos. iij. pte ti. xxi. ca. x. §. viij.

Ex. xxi. ca. vel ultimo.

Facta est quasi navis institoris. quod ecclesia significatur per istam nauim. secunda parte titulo secundo capitulo. i. §. xij. infra principium

Exposita ex ecclesiastes

Ex primo capitulo.

Stultorum infinitus est numerus. secunda parte titulo quinto capitulo. xv. §. iij.

Qui timer deum nihil negligit. prima parte titulo sexto capitulo decimo. §. n. ante. d.

Generatio preterit et generatio aduenit. i. exponitur de ecclesia. iij. parte i prologo. §. i. circa me-

dium. et. iij. parte titu. xij. ca. vi. §. i. circa finem. Vanitas vanitatum et omnia vanitas. i. pte ti. ij. cap. viij. §. iij. post principium. et capitulo. xij. in ecclesiastico.

Ex. ij. capitulo.

Magnificauit opera mea. edificauit mihi domos et plantauit vineas. i. pte ti. v. ca. xxi. §. ij. e.

Quid est inquit homo ut sequi possit regem factorem suum. i. parte ti. i. ca. viij. §. i. ij. et. iij. p totum.

Ex. n. capi.

Ne soli quia cum ceciderit non habet subleuantem. quis dicitur solus. secunda parte titulo. viij. capi. quinto. §. iij. b. post principium.

Custodi pedem tuum ingrediens domum dei. tertia parte ti. xij. ca. viij. §. i. infra principium.

Ex. v. capitulo.

Qui amat diuitias fructum non capiet ex eis. ij. parte ti. i. ca. xij. §. viij. in medio.

Ex. vi. cap.

Vir cui deus dedit diuitias et substantiam et bonorem. i. pte ti. vi. ca. vi. post medium ante primum. §.

Ex. vij. capitulo.

Moli esse iustus multum. ij. parte ti. ix. cap. v. §. iij. ultra medium. et ti. viij. ca. vi. §. i. infra principium

Inueni amariorum morte mulierem. ij. pte ti. v. ca. v. §. iij. l. j. modicum. et. iij. pte ti. i. ca. xxi. infra principium.

Considera opera dei quod nemo possit corrigere quem ille desperit. secunda parte titu. v. ca. xi. §. ij.

Melius est a sapiente corripiri quam a stulto adulati one capi. ij. pte ti. x. ca. i. §. v. c. modicum infra.

Ex. ix. capitulo.

Ciuitas parua et pauci in ea viri venit propterea rex. i. pte titu. iij. ca. ix. §. v. circa finem.

Oleum de capite tuo non deficiet. quid intelligit per oleum. iij. pte ti. xxi. ca. viij. §. i. in fine

Nescit homo vtrum amore an odio dignus sit. de super ponitur aliqua signa per que quis scire possit se esse in gratia. quarta parte titu. vi. ca. ij. §. viij. et. titu. ix. ca. n. §. n.

Ex. x. ca.

Stultus in via ambulans cum ipse sit insipiens. sic omnes stultos estimat. ij. pte ti. v. ca. xv. §. iij. e.

Si mordeat serpens in silentio nihil minus habet qui occulte detrahatur. ij. pte ti. viij. ca. n. §. i. c

In pigris huiusmodi habitatur congnatio. et infirmitate manuum psillat domus. ij. pte ti. ix. ca. xij. infra principium.

Ex. xi. ca.

Mitte panem tuum. i. secunda parte ti. i. capi. xxi. §. ij. post principium.

Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem.

Exposita ex canticis

Ex primo capitulo.

Recti diligunt te. qui dicuntur recti. prima parte titu. xij. ca. i. §. iij. ante. b. et quarta parte titulo xvi. capitulo primo. §. ix. circa finem.

Si ignores te o pulcherrima inter mulieres egre

92

Exposita ex li. sapientie.

tere et moralisatur pulcre. i. parte titu. i. ca. ij. §. i. ij. ij. nq. et. v.

Ex. ij. capitulo.

Fulcite me floribus. stipate me malis et prima parte titulo. vi. capitulo. ij. §. vij.

Tempus putationis aduenit. quid intelligitur per putationem. i. pte titu. v. ca. ij. §. ix. §.

Capite nobis vulpes paruulas et. prima parte titulo. v. ca. ij. §. ix. b. modicum post. et prima pte titulo. nq. capi. xij. §. nq. ante finem.

Dilectus meus mihi et ego illi. exponit sex modis. prima pte titulo sexto. ca. ij. §. xi. b. per totum.

Ex. nq. capitulo.

Misce morientes perdidit suauitatem vngenti. quarta pte titu. v. capi. vij. §. vij.

Vulnerasti cor meum in vno oculorum tuorum. i. parte titulo sexto. capitulo. ij. §. nono.

Ex. v. capitulo.

Comedi fauum meum cum melle meo exponit de christo prima pte ti. ij. ca. vi. §. xij.

Dilectus meus candidus et rubicundus et. qui colores spiritualiter exponuntur prima pte titulo. ij. ca. ij. §. ij. et quarta pte ti. ij. ca. nq.

Clenter meus contremuit ad contactum eius. prima parte titu. nq. capi. xij.

Anima mea liquefacta est et dilectus meus locus est mihi. exponitur spiritualiter. prima parte titulo sexto capitulo. ij. §. vij.

Comedite amici et inebriamini carissimi. quomodo et de quibus intelligitur. i. pte ti. vi. ca. ij. §. x

Ego dormio et cor meum vigilat. prima pte tit. ij. ca. vij. §. nq. ante medium

Exposita ex libro sapientie.

Ex. i. capitulo.

Spiritus enim sanctus discipline effugiet fictum et. exponitur de detestatione ypocritarum. ij. parte ti. i. nq. ca. vij. §. ij. infra principium.

Deus mortem non fecit. quomodo intelligitur ista auctoritas. prima pte titu. v. ca. i. §. ix. in fine.

Impij autem manibus et verbis accersierunt illam et. Quid manus ista significat et quid eius quinq. digiti siue modi habet. ij. pte ti. ij. c. i. §. xij.

Inuidia autem dyaboli mors introiuit in orbem terrarum. ij. pte ti. vij. ca. i. §. ij. c. parum infra

Ex. ij. capitulo.

Iustorum anime in manu dei sunt. i. parte tit. i. ca. vi. §. nq. d.

Ex. nq. capi.

Etas senectutis vita immaculata. prima pte ti. v. ca. ij. §. vij. e.

Inconstancia concupiscentie transuertit sensus line malicia. ij. parte titu. v. capi. ix. post medium ante primum. §.

Ex. v. capitulo.

Ambulamus vias difficiles et. septem vie describuntur. i. pte ti. v. capi. ij. §. i. b. per totum.

Ex. vi. capitulo.

Judicium durissimum fiet his qui presunt. de

quibus intelligitur. ij. pte ti. ij. ca. v. §. v.

Ex. vij. capitulo.

Sobrietas enim prudentiam docet et iusticiam et. prima parte ti. ij. ca. x. §. vi. b.

Ex. i. capitulo.

Iustum deduxit dominus per vias rectas et dedit illi scientiam sanctorum. que fuit ista. prima pte tit.

i. capi. ij. §. v.

Ex. xi. capitulo.

Diligis enim omnia que sunt. et nihil odisti eorum que fecisti. i. prima parte ti. vi. ca. ij. §. i.

Ex. xij. capitulo.

Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate et. Istud iudicium describitur. quarta parte titu. lo. xij. ca. xij. §. v.

Ex. xij. capi.

Clam sunt autem omnes homines in quibus non subest scientia dei. quomodo hoc intelligitur. ij. parte titu. ij. capi. vij. §. ij. infra principium.

Ex. xij. capitulo.

Eriguo ligno credunt homines animas suas et transeunt mare et. quid per hoc significatur. ij. parte ti. ij. ca. i. §. xv.

Ex. xvi. ca.

Ingrati enim spes imbernalis glacies calecet. secunda parte ti. ij. ca. ix. §. vi. post principium.

Ex. xvij. capi.

Cum enim quietum silentium contineret omnia et. desuper ponitur triplex silentium. tertia parte titulo. xxi. ca. ij. §. ij. in medio.

Exposita in Ecclesiasti

co.

Ex. primo capitulo.

Religiositas custodiet et iustificabit cor. tertia parte ti. xvi. ca. i. in principio.

Timor domini expellit quinq. i. parte titu. vi. ca. x. §. nq. c.

Ex. ij. capitulo.

De viro duplici corde et manibus malefacientibus. Quid manus illa significat. et quid eius quinq. digiti. ij. pte ti. ij. ca. i. §. xvi.

Ex. ij. capitulo.

Qui honorat patrem vita viuet longiori. prima parte ti. xij. ca. nq. §. vij. b.

Ex. nq. ca.

Est confusio adducens peccatum. ij. pte titu. ij. ca. p. nq. §. nq. modicum infra. e.

Ex. vi. capi.

Multi sunt tibi pacifici consiliarii autem vnus de mille exponitur pro nostro consilio. i. pte titu. lo. nq. ca. vij. §. ij. d.

Amico fidei nulla est comparatio. ij. pte titu. v. capitulo. xvi. b.

Ex. vij. capitulo.

De negligentia purga te cum paucis. tripliciter hoc intelligitur secunda parte titulo. ix. capitulo. ij. §. ij. c. modicum infra.

Noli querere ab hoste ducatum et. ij. parte ti. ij. ca. pitulo. v. §. ij. circa principium.

Facere elemosinas ne despicias donec inuenias iustum. ij. pte ti. i. ca. xij. §. i. post medium.

Ex. x. ca.

Odibilis coram deo superbia est et hominibus. ij. pte

Exposita ex Esaia

re ti. ij. ca. ij. §. i.

Ex. xv. ca.

Deus ab initio constituit hominem. et reliquit in manu consilij sui. i. pre ti. v. ca. ij. §. ij. b. modicum infra.

Ex. xvij. capitulo.

Qui vivit in eternum creavit oia simul. ij. pre ti. ru. xij. ca. ij. §. i. b.

Ex. xx. ca.

Lascivus et imprudens non observabit tempus et quere ij. pre ti. ix. ca. ij. §. ij. b.

Ex. xxi. ca.

Qui timeret deum convertetur ad cor suum. i. pre. titu. ij. capitulo. xij. §. ij. e. in fine.

Stuppa collecta synagoga peccantium et. ij. parte ti. v. ca. v. §. ij. circa finem.

Ex. xxij. ca.

Stereore bonum lapidandus est piger. ij. pre ti. v. ca. xij. §. ij. b. modicum infra.

Ex. xxij. ca.

Omnis mulier relinquens virum suum peccabit. ij. parte ti. v. ca. ij. infra principium.

Quonia nil melius quam timor domini. quod multipliciter probatur. i. pre ti. vi. ca. x. §. v. in principio.

Transite ad me omnes qui concupiscitis me et. prima parte titu. vi. cap. ij. §. i. modicum infra. g.

Ex. xxij. ca.

Quasi cedrus exaltata sum et. Sumitur per the- mate de assumptione beate virginis. et de eadem declaratur. n. p. t. xv. ca. xij. p. totum.

Ex. xxv. ca.

Tres species odit anima mea. pauperem superbum divitem mendacem et senem fatuum et insensatum. ij. p. re ti. ij. ca. ij. §. i. infra medium. et. i. pre ti. vi. ca. ij. §. i. circa medium.

Ex. xxvij. ca.

Nisi tenueris te instantem in timore domini cito subvertetur domus tua. Ista domus describitur. ij. parte ti. x. ca. i. §. i.

Ex. xxij. ca.

Fili mi sine filio nihil facias. Istud filium describitur vario modo. i. p. t. n. §. c. vij.

Ex. xxij. ca.

Si est tibi servus bonus sit tibi quasi anima tua. Ista fidelitas in tribus ostenditur. ij. parte ti. v. cap. xvi. post principium.

Ex. xxvij. ca.

Propter crapulam multi abierunt. declaratur de gula. ij. p. t. vi. ca. i. §. ij. b.

Ex. xxvij. ca.

Altissimus de terra creavit medicinam. prima parte titulo. ij. capitulo. x. §. x.

Non cederis in tristitiam cor tuum. sed repelle eam a te. i. pre ti. v. ca. i. §. x. c. modicum postea.

Tradet cor suum ad vigi-

Ex. xxix. ca.

landum diluculo. i. pre ti. n. §. ca. xij. §. ij. g. modicum infra.

Ex. xli. ca.

Erubescite a pre et a mte de fornicatione et. Iste xvi. veredie describitur. n. §. parte ti. n. §. cap. i. §. vij. per totum.

Ex. xli. ca.

Ubi est iniquitas viri quam benefaciens mulier. i. p. re ti. n. §. ca. x. ante ultimam divisionem. Et. ij. parte ti. rulo. v. cap. i. §. ij. ante medium.

Dilectus deo et hominibus moyses et. moralisatur prima parte titulo. ij. ca. ix. §. ij. infra medium.

Elegit eum dominus ex omni carne et. Ista electio vario modo describitur. i. pre ti. n. §. ca. v. §. ij. b. c. d.

Et beati electi sunt tria signa. i. p. t. n. §. c. vij. §. ij. b.

Exposita ex Esaia.

Ex primo capitulo.

Manus nostre plene sunt sanguine. quid manus ista significat. et quid eius quicquid digiti siue modi. habes secunda parte titulo. ij. ca. i. §. xii.

Auferre malum cogitationum vestrarum. ij. parte ti. v. ca. i. §. n. §.

Ex. ij. ca.

In die autem illa auferet dominus ornamentum calceamentorum et lunulas et torques et. quid ista significat habes. ij. parte titu. n. §. ca. v. §. ij. post principium.

Nec opera manuum eius consideratis et. ij. parte ti. v. ca. xi. §. ij.

Ex. v. capitulo

Dilatauit infernus animam suam. exponitur de anima. i. pre ti. i. ca. vi. §. n. §. circa finem.

Expectavit ut faceret fructus et fecit labruscas. ij. parte ti. v. ca. ij. §. x. ante medium.

Ex. xi. ca.

Requiescit super eum spiritus domini. spiritus sapientie et intellectus et. Ista dona per ordine describuntur. n. §. parte ti. xi. ca. i. §. ij.

Ex. xij. ca.

Quo cecidisti de celo lucifer qui mane oriebaris et. exponitur notabiliter. ij. parte ti. ij. ca. i. §. ij. b.

Et adhuc dupliciter ibidem ca. ij. §. i. b.

Ex. xij. ca.

Erubescet sydon ait mare. i. pre ti. ij. ca. v. §. v. §. circa principium.

Ex. xvi. ca.

A facie tua domine concepimus et quasi paruri vimus. i. pre ti. vi. §. ca. ij. b. infra medium.

Omnia enim opera nostra operatus es in nobis. ij. p. re ti. vi. §. ca. i. b.

Ex. xvij. ca.

Pedibus conculebitur corona superbie et. secundum parte ti. ij. ca. n. §. n. §.

Manda remanda. expecta reexpecta. ij. parte ti. n. §. ca. vij. §. v. ante medium.

Ex. xxx. ca.

Preparata est enim ab heri Tophet a rege preparata profunda et dilata. i. p. t. v. c. ij. §. ij. d. modicum post.

Nec ad dexteram nec ad sinistram et. ij. parte ti. n. §. ca. ij. §. ij. post principium.

Ex. xxij. ca.

Beatus qui excutit manus suas ab omni munere. quid manus ista significat. et quid eius quicquid digiti. habes. ij. parte ti. ij. ca. i. §. x.

Angeli pacis amare flebunt. quod intelligitur quod angeli dolent. ij. parte ti. xxi. cap. vi. §. v. §. circa medium.

Ex. xxvij. ca.

Non eris tu et non viues. exponitur de vite termino utrum possit prolongari vel abbreviari. prima parte ti. v. ca. i. §. vij.

Preclusus est velut a texente vita mea. secunda parte ti. v. ca. xij. §. ij. d. modicum infra.

Ex. li. capitulo.

Levate in celum oculos vestros et videte sub terra deorsum. prima parte titulo tertio capitulo primo. §. quarto.

Ex. li. capitulo.

Ex. li. capitulo.

Ex. li. capitulo.

Ex. li. capitulo.

Exposita ex hieremia

Iugiter nomen meum blasphematur. hoc multiplicititer fit. ij. pte titu. viij. ca. vij. s. ij. et. nq.

Ex. lviij. ca.

Ecce in die ieiunij vestri iuuenis volūtas vestra et. ij. pte ti. vi. ca. ij. s. viij. ix. et. x. Et ad illud valz qre ieiunauim? et nō aspexisti. bñiliauim? anias nrās et nescisti. Nolite ieiunare vsq ad bñc diē vt andiaf clamor vtr. et. ij. pte ti. vij. ca. iij. s. ij.

Ex. lvi. ca.

Celū sedes mea est. qd intelligit p celū. et quō in istis de? sedet. i. pte ti. iij. ca. vi. s. xvi.

Exposita ex hieremia.

Ex. ij. capitulo.

Transite ad insulas cetibim et videte et in cedar mittite et considerate vehemēter et. ij. parte titu. v. capitulo. xi. modicum infra c

Onager assuetus in solitudine in desiderio anie sue attraxit ventū amoris sui. quō intelligitur et i. pte ti. vi. c. nq. s. i. d. modicū post Ex. nq. ca.

Et iurabis. viuit dominus in veritate et iudicio et in iusticia et. ij. parte ti. x. ca. iij. s. ij. et. iij.

Sapientes sūt vt faciāt mala. ista sapia describit nq. pte ti. x. c. iij. s. iij. in medio. Ex. viij. ca.

Et sanabant contritices filie populi mei ad ignominiam. ij. pte ti. vij. ca. nq. s. iij. infra principij.

Ex. ix. capitulo.

Nō gloriē fortis in fortitudine sua. ista foritudo describit. nq. pte ti. xij. ca. ij. s. i. Ex. xij. ca.

Iustus quidē tu es dñe si disputem tecū. vtrū tamen iusta loquar ad te. ij. pte ti. vij. ca. ij. s. ij. c.

Pravū est cor hoīs et inscruabile. i. pte ti. nq. ca. xij. s. ij. circa mediū. et ti. ij. ca. viij. s. i. infra principij. Ex. xxi. ca.

Erui te vi oppressum de manu calūniāus. Quid manus ista significat et quid eius quinqz digiti. ij. pte ti. ij. ca. i. s. xi. Ex. xxxij. cap.

Et dabo eis cor nouū. i. pte ti. nq. ca. xij. post vltimam diuisionem. Ex. xl. ca.

Omnis caro fenū. et omnis gloria eius qsi flos agri. ij. pte ti. v. ca. xv. s. ij. d. modicum infra.

Octoginta viri rasi barba Ex. xli. ca.

et scissis vestibus et. m. moralisatur. i. pte ti. vi. ca. xij. s. nq. ante finem. Ex. xliij. ca.

Ingressi sunt terrā egipti. qz nō obedierunt voci dñi. ij. pte ti. ix. ca. iij. s. ij. d. Ex. xlvij. ca.

Maledictus qui facit opus dei fraudulenter. quomodo hoc intelligitur. ij. pte ti. ix. ca. iij. s. ij. e.

Maledictus qui prohibet gladium suū a sanguine. ij. pte ti. ix. ca. v. s. ij. vltra medium.

Sublimitatem eius et arrogantiam et superbiam et. ij. pte ti. nq. s. iij. infra principij.

Requieuit in feabo suis et nō est transsusus et. exponitur de accidia. ij. pte ti. ix. ca. ij. s. i. j. prin.

Exposita ex libro Tre

nozorum.

Ex primo capitulo.

Sordes ei? i pedib? ei? i. p. t. v. s. n. modicū p? n

Manū suā misit hostis ad omnia desiderabilia. Quid manus illa significat. et quid eius quinqz digiti. ij. pte ti. ij. ca. i. s. vi. Ex. iij. ca.

Inebriauit me absinthio et. ij. parte titu. ij. ca. i. s. i. circa medium.

Quos oēs qui transitis p vias. quō ibi accipit illa litera S. prima parte titulo primo. capitulo secundo. s. i. e. Ex. nq. ca.

Filia populi mei crudelis quasi strurio in deserto. secunda parte titu. nq. ca. viij. s. iij. l.

Exposita ex Ezechiele.

Ex primo capitulo.

Et ex medio eius similitudo quattuor animalium et. et desuper sedente et. que ad longum exponitur. i. pte ti. iij. ca. vi. s. ix. Ex. iij. ca.

Fili hoīs speculatores dedi te domui israel. exponitur de cura prelator. ij. pte ti. ix. c. v. s. iij. e. modicū infra.

Ex. nq. capitulo

Tu fili hoīs sume tibi laterem et pones eū coraz te. exponitur de platis. ij. pte ti. ix. ca. v. s. iij. d.

Ulsqquo morabūtur apud te cogitationes innoxie. ij. pte ti. v. ca. i. s. v. Ex. viij. ca.

Adduxit me in hierusalē et. vbi erat statutu ydolum zeli et. totuz moralisatur. ij. pte ti. ix. ca. v. s. iij. in medio. Ex. xij. ca.

Ue bis qui consumunt puluillos sub omni cubito manus. i. pte ti. ij. ca. nq. s. v. b.

Ex. xvi. ca.

Lauī te aqua. mundaui te. vnxi te oleo et vestiui et. que per ordinem moralisatur de baptisimo pulcre. prima parte titu. i. ca. i. s. ij. c.

Hec fuit iniquitas zodome et. ij. pte ti. v. ca. i. s. ij. infra principij. Ex. xvij. ca.

Aquila grandis magnarū alarum et. moralisat prima pte ti. iij. ca. iij. s. ij. Ex. xvij. ca.

Patres nostri comederunt vnam acerbam et. secunda parte ti. iij. ca. viij. s. ij. infra principij.

Anima que peccauit ipsa morietur. exponitur de peccatore ppter multa. i. pte ti. v. ca. i. s. xij. b. c.

Numquid voluntatis mee est mors impij. et. i. pte ti. xij. ca. i. s. xij. b. Ex. xx. ca.

De manu violenta eripuit pauperem. quid manus ista significat. et quid eius quinqz digiti. b. b. ij. pte ti. ij. ca. i. s. nq. Ex. xx. ca.

Auferam a vobis cor lapideum et. prima parte ti. nq. ca. xij. s. ij. c. modicum infra.

Exposita ex Daniele.

Ex. nq. capitulo.

Ulsio regis de arbore moralisatur. prima parte ti. nq. capitulo. xv. s. i. b.

Nabuchodonosor dixit. nonne hec est Babilonia magna et. et quomodo fuit mutatus in bestiam.

Exposita libri Osee

Secunda parte titu. iij. ca. ij. §. ij. circa medium

Ex. v. capitulo.

Tota hystoria Balthasar cum mane threl phares pulcre exponit. prima pte titu. v. ca. ij. §. xi. g. b

Ex. vij. capi.

Uidebam in visione mea nocte quattuor bestias que exponuntur. i. parte ti. iij. ca. vi. §. xvij.

Uidi quattuor ventos ex mari pugnantes et. q. bus isti assimilantur. ij. pte titu. iij. ca. ij. ante primum. §. et. §. i. ij. et. nq. et. nij. pte ti. xij. ca. vij. §. i. infra principium. Ex. r. ca.

Unus angelus discordabat ab altero. quod hoc intelligitur. iij. pte ti. xxi. ca. vi. §. vij. in medio.

Ex Baruth. iij. capitu.

Ubi sunt principes gentium qui dñantur super bestias que sunt in terra. exponitur et declaratur notabiliter. ij. parte ti. v. ca. xij. §. ij. e

Exposita libri Osee.

Ex primo capitulo.

Uade et assume tibi mulieres fornicariam et. ex ponit tripliciter. ij. pte ti. v. ca. ij. §. ij. circa mediu

Ex. ij. capi.

Ducam euz in solitudine et ibi loquar ad cor et prima pte ti. nij. ca. xij. §. i. b.

Ex. nij. capi.

Non est veritas in terra. non misericordia s. maledictum. ij. parte ti. v. ca. iij. §. i. circa finem.

Quia tu scientiam repulisti ego repello a te et. exponitur de negligentia pre. arorum. ij. parte ti. ix. ca. v. §. i.

Ex. vij. ca.

Omnes adulterantes quasi cibanus succesus a coquente. ij. pte ti. v. capi. iij. §. i. post principiu.

Ex. xij. capi.

Spera in deo tuo semper. Ista spes quadrupliciter describitur. nij. pte ti. vij. ca. i. §. v. añ mediu.

Exposita ex Jobele.

Ex primo capitulo.

Residuum eruite comedit locusta et residuum locuste et. ij. parte titu. v. cap. xij. §. ij. c.

Computruerunt iumenta in stercore suo. ij. parte titu. v. ca. xij. §. iij. b. et ca. nij. §. iij. post principium.

Ex. ij. ca.

Sanctificate ieiunium. quid est ieiunium sanctificare. habes. ij. p. ti. vi. c. ij. §. vij. post principium.

Exposita ex Amos.

Ex. v. capitulo.

Odio habuerunt in porta corripientem. ij. parte titu. vij. ca. iij. §. nij. ante. o. Ex. vi. ca.

Nequi opulenti estis in syon. ij. parte titu. vij. §. nij. circa finem.

Exposita ex Jona

Ex. iij. capitulo.

Conuertatur vir a via sua mala et ab iniquitate que est in manibus eorum. Quid man? ista significat. et quid eius quinq. digiti. habes secunda pte titulo. ij. capitulo. i. §. nij.

Exposita ex Michea

Ex. vij. capitulo

Inimici hois domesticus eius exponit de consanguineis in morte. i. pte ti. v. ca. ij. §. ij. post principium. Et. Mathei. x. etia habet eadez autoritas q. ibi exponitur de auaris. secunda parte titulo. i. capitulo. ij. §. ij. c. modicum post.

Uir fratrem suu feneratur ad morte. maluz manu suaz dicunt bonu. Quid manus ista significat. et quid eius quinq. digiti. habes. ij. parte. ti. x. ca. i. §. xxi.

Ex sophonia. i. capitu.

Ambulabunt ut ceci. qz dño peccauerunt. ij. pte titu. v. ca. ix. §. i. b.

Ex. iij. ca.

Seruiet ei bñeto vno. iij. pte ti. xvi. c. x. circa fi.

Exposita ex Aggeo.

Ex primo capitulo.

Cogregauerunt mercedes et miserunt eas in sacculum peritum. prima pte ti. vij. ca. iij. §. iij. b.

Ex Zacharia. vij. capitulo.

Ieiunium quadri. ieiunium quintu. ista describuntur quo tpe sez fiebant. nij. pte ti. nij. ca. nij. §. nij. infra mediu.

Ex. ij. Machabeoz ca. i.

Adaperiat dñs cor vrm in lege et. i. pte ti. nij. ca. xij. §. i. d.

Ex. xij. ca.

Sancia s. et salubris est cogitatio p. defunct. de quibo intelligit hec autoritas. i. pte ti. x. cap. ij. in principio. et. iij. pte ti. xxi. b.

Ex. v. ca.

Antiochus quò intrauit in templu et spoliavit il lud diuersis ornamentis et. que moralisantur. nij. parte titulo. xij. capitulo. vi. §. vij. b.

Exposita super euagelia

et epla. Et. p. i. et. Matheo.

Ex. i. ca.

Lib. generatois

Iesu xpi filij dauid. Quare scriptura nō psuevit genealogizare milieres

sicut viros et. et due alie qstiones mouent desup nij. parte titu. x. ca. nij. §. iij. quasi per totu.

Applicant etia ad brām virginē ppter varia ibid ca. v. et ca. nij. §. iij. quasi per totum.

Cū esset desponsata mī iesu maria. ista desponsatio vario mō describit cū isto euagelio. nij. p. ti. x. c. vij. p. totu. et. c. x. §. ij. Et xpi natiuitas describitur ibid ca. xxi. p. totu.

Ex. ij. ca.

Uidim? stellā ei? in oriente. ista stella vario mō et notabiliter describit. ij. p. ti. x. c. x. §. iij. nij. v. et. vi.

Exposita ex Matheo.

Udimus stellam eius in oriente. de epiphania
dñi habes etiā sermonē p̄ thema vt hic supra cūz
declarationibz pro ista festiuitate. nū. pte titu. xv
capi. xxiij. per totum. Ex. iij. ca.

Penitentiaz agite et. ip̄a vario mō describit et.
ij. pte ti. xiiij. ca. xvij. p totū. Ex. iiij. ca.

Circūbat iesus totā galileam dicēs. quid docu-
it. nū. pte ti. i. ca. i. §. i. infra principiū De tempra-
tione vide varia et pulchra notabilia supra in ta-
bula et. Ex. v. capi.

Beati paupes spiritu qm̄ ip̄oz est regnū celoz
et. Om̄es iste octo beatitudines p ordinē enume-
rant et ad longū valde declarantur et. nū. p. ti. vij.
capitulo. vi. et. §. vij. sequentibus.

Beati mites. qui mites dicuntur beati. nū. pte
titu. nū. ca. iij. post medium. etiam. §. i. in fine.

Qui viderit mulierem ad concupiscendum caz
secunda parte titu. v. ca. i. §. xij.

Dis q̄ irascit fratri suo et. Ili gradus ire descri-
bunt etiā ad ppositū. ij. p. r. vij. ca. i. §. ij. b. p totū
Dico hēbis inimicos. hoc ostenditur et pbatut eē
falsum. ij. pte ti. nū. ca. iij. §. nū. supra ante finē.
Ego aut̄ dico vobis. nolite resistere malo. Si q̄s
reperculserit et. prima parte titu. xv. capi. i. §. vi.
f. modicum infra.

Nolite iurare neqz p celū neqz p terrā. quō hoc i-
telligit. ij. pte ti. x. ca. nū. an̄ mediū. et ca. vi. §. ij. d.
Si quis vult tecū ptendere in iudicio et. ij. pte
titu. vi. ca. i. §. ij. b. modicum infra.

Dicitū est aut̄ quicunqz dimiserit vxorē suā de-
ei libellū repudiij. de isto libello vide varia. ij. par-
te titulo. xiiij. ca. x. §. ij. per totum.

Diligite inimicos vros. Ista dilectio describitur. ij.
nū. pte ti. vi. ca. nū. §. i. Et de signis b̄ dilectio-
is habes ibidē. §. ij. et quomō ista dilectio sit intelli-
genda et. quarta parte ti. vi. ca. vi. et. §. v.

Estote ergo vos pfecti sicut et p̄t v̄ celestis perse-
cus est. nū. pte ti. xi. ca. ij. §. ij. circa mediū. et alia
multa vide desup ibidez n. xij. ca. nū. §. xij. d. De
varia pfectiōe etiā ad ppositū. Ex. vi. cap.

Attendite ne iusticiā vram faciatis corā hoibz et
secunda pte ti. nū. ca. i. §. nū. b. modicum infra.

Te aut̄ faciēte elemosinā nesciat sinistra tua qd
faciat dextra tua. exponit breuiter. ij. pte ti. nū. ca
pitulo. i. §. i. circa finem.

Te aut̄ faciēte elemosinā et. quō ip̄a d̄z dari. nū
pte ti. v. ca. xvij. §. x. ante medium. vide etiā va-
ria notabilia supra elemosina.

Nolite solliciti esse et. De ista sollicitudine vide
pro notabili sermone. ij. pte titulo. i. ca. xv. §. pri-
mo. secundo et tertio per totum.

Nolite solliciti eē et. exponit. i. p. ti. xv. ca. i. §. vi
Nolite solliciti esse in crastinū. de quo crastino
intelligitur. secunda pte ti. i. ca. xv. §. ij.

Exterminant enim facies et. exponitur breuiter
secunda parte titu. nū. ca. nū. §. i. infra principiū.

Nemo potest duobz dñis seruire. exponit breui-
ter. ij. parte titulo. iij. ca. vi. §. ij. in medio.
De pater noster de quo in presenti. sexto ca. vide
supra sub litera. p. scilicet pater noster.

Octo beatitudines. de quibus in presenti ca. des-
scribuntur. nū. parte ti. vij. ca. vi. per totum.

Ex. vij. ca.

In quo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini
ni. exponitur breuiter. ij. parte titu. iij. ca. vij. §. i.
ante. l. vide etiā p om̄es. §. q̄ est ad ppositum.

Attendite a falsis prophētis qui veniunt ad vos
et. ij. parte titu. nū. ca. vij. §. ij. d.

Non potest arbor bona fructū facere malos. quid
intelligitur per arborem et. prima parte titu. nū.
ca. xij. §. v. infra principium.

Nō potest arbor bona et. pro sermōe vide desup
prima pte ti. nū. ca. xv. §. i. et ca. xiiij. §. nū. et. v.

Non omnis qui dicit mihi dñe dñe intrabit in
regnū celoz et. i. pte ti. nū. ca. xiiij. §. nū. et q̄ rebz
dicit dñe. ij. pte ti. ix. ca. nū. §. ij. infra principium.

Ex. vij. ca.

Non inueni tantā fidem in israel. Ista magni-
tudo fidei notabiliter describitur. nū. parte titu.
vii. ca. iij. §. nū. v. vi. et. vij.

Descendente iesu in nauiculā secuti sunt euz di-
scipuli et. applicat ad religiōez. ij. p. r. ij. c. i. §. xiiij

Videte nauiculā vel naui vel vento alia notabi-
lia sup̄ nauis et ventus. Ex. ix. ca.

Ascendens iesus in nauiculā. triplex nauis de-
scribitur. ij. pte ti. ij. ca. i. §. xiiij. xiiij. et. xv.

Surge tolle lectū tuū et vade in domū tuā. Do-
mus ista moralizaf. i. pte ti. ij. ca. x. §. vi. p̄ prin-
fides tua te saluā fecit. quō saluat fides. et eius
multiplex utilitas describitur. nū. pte ti. vij. ca. i.
§. vi.

Ex. x. ca.

Estote prudētes sicut serpētes. ij. pte ti. v. ca. xi. c

Estote prudētes desup ponitur nouē regule di-
rectiue totius vite generis humani. nū. parte ti.
ij. capitulo. nū. et. §. primo

Nolite portare neqz sacculū neqz peram et. expo-
nitur duplx. i. pte ti. xv. ca. i. §. v. b. circa mediū.

Inimici hois domestici eius. exponit de sangui-
neis in morte et de auaricia. ij. pte ti. i. ca. ij. §. ij. c

modicum post. i. pte ti. v. ca. ij. §. ij. post principiū

Nolite timere eos qui occidūt corpus et. Ille ti-
mor vario modo describitur. nū. pte ti. xiiij. ca. ij.

Ex. xi. ca.

Ecce qui mollibus vestiunt in domibz regū sūt
exponitur. ij. pte ti. nū. ca. v. §. nū. an̄. d. immediate

Regnū celozū vim patitur. et violenti rapiūt il-
lud. que est ista violentia. nū. pte ti. i. ca. ij. infra
principium

Ex. xij. ca.

Dico autem vobis quoniam omne verbum oci-
osum quod locuti et. prima parte titulo. ij. ca. nū.
§. v. in fine. et prima parte ti. nū. ca. xij. §. ij. b. Et
ij pte ti. vi. ca. nū. §. nū. g. modicum post.

Exposita ex Matheo

Omne peccatū et blasphemia remittetur hoībus
et quomō hoc sit intelligendū. ij. parte ti. vij. ca.
vij. modicum infra principium.

Uadit et assumit septem alios spiritus ne quio
res se et. p. ma parte titu. vi. ca. xij. §. ij. b.

Renettar in domū meā unde exiui et. exponitur
de temptatione peccatoris et. p. ma parte titu. vi.
capitulo. xij. §. v. circa finem.

Ecce mater tua et frēs tui foris stant. quare et q.
modo isti dicunt frēs dñi qui principaliter fue
rūt. et quō alio nōse et. dicit frēs et. n. p. r. xv. c.
xxi. §. ij. infra principium. Ex. xij. capi.

Aliud trigessimū aliud sexagesimū et aliud centes
simum. bi fructus describūt et declarāt. ij.
parte titu. x. ca. xij. §. n. et quarta pte titu. n. §.
ca. ix. §. ij. infra principium. etiā. §. n. v. et. vi.

Simile est regnū celozū homini negocia. que
renti bonas margaritas. ij. parte ti. i. ca. xvi. §. i.

Simile est regnū celozū sagene misse in mare et
Ista congregatio vario modo describitur. ij. p.
te titulo. xij. ca. i. §. i. infra principium.

Simile est regnū celozū thesauro abscondito
in agro. quarta pte titu. n. §. vi. §. vi.

Ex. xv. ca.

Non em lauam manū cū panē manducant. quō
hoc intelligit hēs. ij. p. ti. vi. c. n. §. vi. modici. j.
Ecce si ceco ducarum prester ambo in foueam
cadunt. exponitur de triplici ignorantia. secūda
parte ti. v. ca. ix. §. ij. in principio.

De corde exeunt cogitationes male et. septe sunt
differētie iniquoz cordiū. i. pte ti. n. ca. xij. §. ij.

De corde exeunt cogitationes male. furtiū. homici
dia et. secūda parte titu. v. ca. i. §. vi.

Mulier magna est fides tua. ipius magnitudo
describit. n. pte ti. vij. c. ij. §. n. v. vi. et. vij.

Mulier. quō intelligitur ibi ista litera. o. i. pte
ti. i. ca. ij. §. i. b. Ex. xvij. ca.

Necesse est em vt veniāt scandala. tripliciter expo
nitur. ij. pte ti. v. ca. n. §. i. infra principium

Qui scandalizauerit vnum ex pusillis his expe
dit et. ibidem. §. n. v.

Si peccauerit in te frater tuus vade et corripe et
Tota fraterna correctio describitur scda parte ti.
ix. ca. vi. per totum.

Dice ecclesie. qualiter ista de necessario fieri debet
habea. ij. parte titu. ix. ca. ix. §. ij. b.

Et in ore duorum vel trium testiū et. Istud va
rio modo describitur. ij. pte ti. ix. ca. xi.

Ubi duo vel tres congregati sunt in nōie meo
tertia parte ti. xxi. ca. ij. §. v.

Simile est regnū celozū homini regi qui voluit
rationē ponere cūz seruīs et. exponitur primo de
anima separata. i. parte ti. v. ca. ij. §. n. b.

Oblatus est ei vnus qui debebat decem milia tale
ta. exponitur tertius prima pte titulo quinto capi
tulo. ij. §. n. §. modicum post.

Redde quod debes. hoc diu. dicitur solum in tria
membra. ij. parte titulo. xvij. ca. v. §. ij. c.

Ille aut noluit s. abire et misit eū in carcerē et. ij.
pte. ti. ij. ca. ix. §. n. Ex. xii. ca.

Amē dico vobis q. diues difficile intrabit in re
gnū celoz. Quem diuitem intelligit. ij. parte
titulo. i. ca. xij. §. v. infra principium.

Glos q. reliqstis oīa et. sedebitis sup sedes. xij. iu
dicantes et. n. pte ti. xij. c. xi. §. vi. i medio et an

Si vis perfectus esse et. que sunt ad hoc necessa
ria. i. pte. ti. vi. ca. ij. §. v. Ex. ix. capi.

Quid statis hic tota die ociosi. moralizatur. p.
ma parte titu. ij. ca. x. §. vi. b.

Quid statis hic tota die ociosi. Istud ocium va
rio modo describitur. ij. pte ti. ix. ca. xij. per totū.
Loca oparios et. redde illis mercedē. desuper vi
de pro notab. li sermone prima parte titu. v. ca. ij.
a. §. vi. vsq. ad. xi. §. inclusiue.

Et murmurabant aduersus patrefamilias quō
intelligitur ille murmur. i. pte titu. v. ca. ij. §. xi. e

Et murmurabāt aduersus ptemsa. q. significat
p illos. ij. pte. i. v. §. c. ij. §. b. Ex. xxi. ca.

Glos aut fecistis illā speluncā latronū. exponitur
socialiter de domo pscie. i. pte. ti. ij. ca. x. §. vij.

Homo quidā erat paterfamilias qui plantauit
vineam et. exponuntur omnia de custodia eccle
sie. prima parte ti. v. ca. ij. §. vij. c. d. e.

Agricole aut videntes filiū et. venite occidamus
eum. Corū ingratitudo describit et p nobis mo
ralizatur. ij. pte titu. ij. ca. ix. §. ij. vide etiā per to
tū capitulū. Ex. xxi. ca.

Simile factū est regnū celozū homi regi qui fecit
nuprias filio suo. Istud aliquantū describitur.
prima pte ti. i. ca. i. §. i. post medium.

Omnia parata sunt venite ad nuprias. septe sūt
genera bonozū que hic appōtūtur et in patria pos
sidentur et. n. pte ti. v. ca. v. §. x.

Amice quomō hic intrasti nō habens vestez nu
prialē. prima parte ti. v. ca. ij. §. n. ante. i.

Magister scimus q. verax es et viā dei et. qua in
tentione hoc dixerunt. n. pte. ti. v. ca. xv. §. i.

Quid me temptatis ypocrite. dupliciter exponi
tur. scda parte titu. n. ca. v. §. ij. d.

Cuius est ymago hec. q. aīa tripliciter d. imago
prima pte ti. i. ca. i. ante primum. §. et. i. ij. et. ij.

Reddite que sunt cesaris cesari et que sūt dei deo
Applicatur ad census et tributa. quō et de quibz
sunt dāda. et de qbus nō. ij. pte ti. xij. ca. n.

Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo et. i. pte
ti. n. capi. xij. circa principium et. §. ij.

Ite ista dilectio vario mō describitur. n. pte ti
tulo. vi. capitulo. ij. et principaliter. §. v.

Diliges dñm deū tuū et. hoc est maximū et p.
mum. mandatū. n. pte ti. vi. ca. v. Uide etiā p.

oēs sequētes. §. sup isto euāgelio de dilectōe dei
et proximi quō est sub mādato dei siue pcepto et

Exposita ex Marco.

Ex. xxiij. capitulo.

Amant p̄m̄. os recubitus in cenis ⁊c. exponitur de ambitione. secunda parte titulo tercio capi. v. §. primo circa principium.

De vobis scribe ⁊ pharisei ypocrite ⁊c. vbi dñs inuehit. vñ. maledictōes p̄ra scribas ⁊ ypocritas significātes p̄dicatores. rectores ⁊ religiosos ypocritas. ij. p. ti. nñ. ca. vij. §. ij. d. Ex. xxiij. ca.

Sol obscurabitur et luna nō dabit ⁊c. Ista describunt ⁊ declarant. nñ. p. ti. nñ. c. xi. §. ij. c. p. totū. Et quō intelligit q̄ filius hoīs nō scit hōrā resurrectionis ibidē. §. nñ. e. modici infra. vide etiaꝫ supra iudicio diuino. Ex. xxv. ca.

Quinq̄ autem ex eis erant fatue. que per eas significātur. i. pte titu. v. ca. ij. §. v. in medio.

Et vni dedit quinq̄ talenta ⁊c. Ista talenta diuersimode describunt. i. p. ti. ij. ca. i. §. vij.

Alij aut̄ duo. Quid significant ista duo talenta ⁊c. sicut quid quinq̄ significant. habes. i. pte ti. v. c. ij. §. nñ. b. et prima parte ti. ij. ca. i. §. vij.

Euge serue bone et fidelis intra in gaudiū dñi tui. hoc gaudiū. nñ. cōdit glorioſum. i. pte. tit. vi. ca. v. §. ij. i.

Intra in gaudiū dñi tui. exponitur prima pte titulo. v. capitulo. ij. §. xi. circa finem.

Euge serue bone ⁊c. intra in gaudiū ⁊c. vñ. pueit illud gaudiū. nñ. parte titu. vi. ca. vij. §. i.

Venite benedicti p̄tis mei. quō intelligitur ista locutio. nñ. pte titu. vñ. ca. vij. §. vi. aū medium.

Esurini ⁊ nō dedistis mihi manducare. sitiui ⁊c. Ista op̄a misericordie de quibz in p̄m̄ capitulo p̄ ordine dēdarātur. ij. pte ti. i. ca. xxiij. §. ij. et nñ pte ti. v. ca. xñ. §. nñ. Et de op̄ibus misericordie vide ibidem. §. v. Ex. xvi. ca.

Vigilate ⁊ orate ⁊c. ij. pte ti. ix. ca. ij. §. ij. b. modicum infra.

Omnes qui acceperit gladium gladio peribūt. ij. pte ti. vij. ca. vij. §. ij. infra principium.

Exposita ex Marco.

Ex. vi. capi.

Erat illis ḡtrarius ventus quō isti venti assimilantur quatuor speciebus superbie. ij. pte ti. ij. capitulo. ij. §. ij. nñ. v. et. vi.

Et statim locutus est iesus cū eis ⁊ dixit eis. Eō fidite ego sum nolite timere. quō dñs illis subuenit. ira nūc subuenit laboranti vario mō. i. pte titu. iij. capi. vi. §. xv. Ex. vij. ca.

Et statim aperte sunt aures eius ⁊ solutū est vinculum lingue eius ⁊ loquebat̄ recte. desuper habes quedā pulcra de dispositione oris et lingue. prima pte titu. ij. capi. nñ. §. i. b. per totum.

Exposita ex Luca.

Ex. primo ca.

Missus est angelus gabriel ⁊c. ista annuntiatio vario mō describit. nñ. p. i. xv. c. vij. ⁊. i. p. totum. Nomen virginis maria. istud sanctissimū. nomen vario modo describit. nñ. pte ti. xv. ca. xñ. ⁊c. Que gratia plena. ista saluatio varie describitur nñ. pte ti. xv. capi. xñ. xv. xvi. xviij. ⁊. xix.

Dominus tecum. quomodo dominus vario modo fuit cum maria. quarta pte titulo. xv. cap. iij. Benedicra tu in mulieribz. Ista benedictio vario mō describit. nñ. p. ti. xv. c. xxiij. ⁊. xxiij. p. totū. Et benedictus fructus ventris tui. hic fructus multiplex describitur. nñ. pte ti. xv. ca. xv. §. xvi. Ecce accipies in vtro ⁊ paries filium. quō dñs cum maria fuit hoc faciendo. nñ. pte. ti. xv. c. xxiij. §. i. ij. et. iij.

Et vocabis nomē ei⁹ iesum. Illud nomē super sanctissimū vario mō describitur. quarta parte titulo. xv. ca. xxiij. §. ij.

Hic erit magn⁹ ⁊c. ponunt desup. vi. magnitudines ip̄i. nñ. pte ti. xv. ca. xxiij. §. ij. nñ. v. vi. vij et octauo.

Spiritus sanctus superueniet in te. Ista missio vario modo describitur. nñ. pte ti. xv. ca. xv.

Erurgens maria abiit in montana cum festinatione ⁊c. Ista visitatio vario modo describit. nñ. parte titu. xv. capitulo. xxiij.

Magnificat anima mea dñm. Istud canticum vario modo describitur. nñ. pte titu. xv. ca. xxiij. xxiij. et. xxiij. et. i. parte ti. ij. ca. i. d.

Quia respexit humilitatem ancille sue. ip̄a bñi lias vario modo describitur. nñ. pte ti. nñ. ca. xxiij.

Ex. ij. capitulo.

Pepit filiū suū primogenitū. iste part⁹ notabiliter describitur. nñ. pte ti. xv. ca. xxi. et p̄ oēs. §.

Postq̄ impleri sunt dies purgatiōis marie. quō hec facta est. vide. nñ. pte titu. xv. ca. xxiij. p. totū. Zulerūt illū in hierusalē vi sisterēt cū dño. quō hoc fecerunt. nñ. pte titu. xv. ca. xv. p. totum.

Parasti ante faciez omnīū p̄p̄oz. exponitur hoc pro sermone de beata virgine. de i p̄ius purificatione. nñ. pte ti. xv. ca. xxiij. et per omnes. §.

Quāpius gladiū p̄transibit gladiū. quō hoc factū est et de multiplici gladio. nñ. pte titulo. xv. capi. xxi. per totum.

Fili quid fecisti nobis sic ⁊c. ista interrogatio tripliciter exponit̄ sup̄ isto euangelio de interrogacionibus ⁊ responsionibz ⁊c. nñ. pte titu. xv. ca. xxiij. p. totum. Ex. iij. ca.

Anno quinquedecimo imperij cesaris augusti ⁊c. quare ⁊ quō computat̄ ille annus. ij. pte titu. vi. ca. iij. §. v. f. modici infra. Ex. vi. ca.

Quid vides festucam in oculo fratris tui ⁊c. exponitur per triplex mēbz. nñ. pte. ti. v. ca. xi. §. i. Estote misericordes ⁊c. ip̄a misericordia vario modo describitur. nñ. pte titulo. v. capitulo. xxiij. §. octauo nono decimo et vñdecimo. et ante.

Exposita ex Luca.

Estote misericordes &c. de super vide quarta par/
titu. vii. ca. xi. §. v. q2 directe ad istud euangel-
ium prinet. Et de varia misericordia vide etia3
tertia parte ti. xviij. capitulo. vi. infra principiu.
Eade3 mensura qua mensi fueritis remeietur
vobis applicatur et exponit de auaritia. secunda p-
te titulo primo. capitulo tertio §. quarto. c.
Nolite iudicare & nō iudicabimini. ij. pte. ti. iij.
capi. viij. d. De temerario iudicio. vide varia
ibidem. capitulo octauo per totum.

Mutui date nihil inde sperantes. exponit dupli-
citer. secunda parte titulo. i. ca. vij. §. ij. ante finē.
De mutuo in se. vide varia ibide3 ca. xij. per to-
tum.

Ex. viij. capitulo

Aliud cecidit inter spinas. exponitur breuiter se-
cunda pte titu. v. ca. xij. §. ij. infra principium
Qd autem cecidit in terraz bonā. bi sunt qui in
corde bono & optimo &c. prima pte titulo quarto
capitulo. xij. §. secundo infra principium.

Et fructum afferunt in patientia. nij. pte tit. iij. ca.
pi. vij. §. xviij. circa finē. vide tamen pulcra per
oēs precedētes. §. de patientia.

Ex. i. ca.

Homo quidam descendebat ab iherusalem &c.
incidit in latrones qui expoliauerūt &c. prima p-
te ti. vij. capi. iij. §. iij. l. modicum poss.

Hoc fac et viues. i. pte ti. nij. ca. xij. §. i. in prin.
Et quis est meus proximus. quis intelligitur lo-
co proximi. nij. parte titu. vi. ca. nij.

Diliges dñm deum tuū ex toto corde tuo &c. pri-
ma pte ti. nij. ca. xij. circa principium et. §. ij.

Et proximu tuū sicut teipm. ista dilectio descri-
bitur. nij. parte titu. vi. ca. iij. et principaliter. §. v
Excepit illū in domū suam. sumitur pro iheremia
re de assumptioe beate virginis et declaratur glo-
riose de ipa. nij. pte titu. xv. ca. xlv. per totum. ha-
bes ad huc palio sermone de eadē ibide3 ca. xliij
Porro vnū est necessariū. vnitas ista declaratur
vario modo ad religiosos. iij. pte ti. xvi. ca. x. §. x.
infra principium.

Maria optimam partem elegit &c. sumitur pro
iheremia in assumptioe beate virginis. et declara-
tur de eade3. nij. pte ti. xv. ca. xliij.

Ex. xi. capitulo.

Erat iesus efficiens demonium &c. quid signifi-
cat iste demon. et nomina aliorum ponitur. iij.
parte titulo. xviij. ca. v. §. iij. vltra medium

Et cum eiecisset demonium locutus est mutus
bates pulcra de quadruplici dispositione oris &
lingue. prima pte titu. scdo ca. nij. §. i. b. p totum
Omne regnum in seipso diuisum desolabit. po-
nitur de super triplex diuisio. secunda parte titu.
nij. capi. viij. §. iij. post principium.

Qui non est mecum contra me est. exponitur bre-
uiter. ij. pte ti. nij. ca. xviij. §. nij. c.

Si aut fornicator superuenerit et vicerit eum &c. i.
parte ti. vij. capitulo. ij. §. vi. infra principium

Si oculus tuus fuerit simplex. prima pte ti. nij
capi. vi. in principio et. §. i.

Si autem oculus tuus neq3 fuerit etiam corp9
tuum tenebrosus erit. exponitur breuiter. ij. pte
ti. nij. ca. i. §. nij. añ. c. immediate.

Vnde ergo ne lumen quod in te est tenebre sint
prima pte ti. iij. capi. vij. §. i. in principio.

Quod superest dare elemosinam & omnia mū-
da erunt vobis. secunda parte titulo primo capi-
tulo. xxiij. §. iij. circa medium.

Ex. xij. capitulo.

Sint lumbi vestri precincti & lucerne ardentes
prima parte titulo. v. ca. i. §. it. e.

Ignem veni mittere in terram &c. prima pte ti/
tulo. xij. ca. i. §. vij. f. in principio.

Ex. xii. capitulo.

Homo quidam fecit cenam magnam. Q3 septē
sunt genera bonorum que hic appetitur & in pa-
tria possident &c. nij. pte titu. vij. ca. vij. §. r.

Iuga boum emi quinq3. quid significant habea-
scda pte titu. iij. ca. vij. §. i. infra principium.

Nemo virorum qui vocati sunt gustabunt cenā
meam. prima pte titu. v. ca. ij. §. vi. in fine.

Qui non odit patrem et matrem non est me di-
gnus. quomodo intelligitur. secunda parte titu.
vij. ca. ij. §. nij. ante. c.

Qui non odit aīam suā nō est me dign9. Quid
intelligit p aīam. i. pte ti. i. ca. vi. §. nij. añ. mediū.

Ex. xv. ca.

Aut que mulier habens dragmas decem &c. de su-
per vide. i. parte titulo. i. ca. ij. §. ij. b.

De filio prodigo. vide varia de prodigalitate pro
sermone. scda pte titulo sexto capitulo. viij.

Ex. xvi. capitulo.

Non potestis deo seruire & mammonē. secunda
pte titulo primo capitulo primo. §. iij. d.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis
diuitie dicuntur mammona iniquitas propter
tria. secunda pte titulo primo. ca. xij. §. i. post prin-
cipium cum exemplo. Et portaretur ab angelis
in sinum abrae. ista de portatio quadrupliciter.
intelligitur. iij. pte titulo. xxi. ca. v. §. iij. b.

Ut refrigeret linguam meam. Nota q3 tot pēta-
ra oriuntur ex malo3 vsu lingue quot littere alpha-
beti. i. pte titu. ij. ca. nij. §. v. b. per totum

Ex. xvij. capitulo.

Deus gratias ago tibi q3 non su3 sicut ceteri ho-
minum &c. Qualis fuit istius superbia &c. secū-
da pte titulo tertio ca. ij. §. nij. ante. Cū exemplo
Et quarta parte titulo quinto capitulo. xij. §. i.
et ante et post per totum.

Oporet semper orare et nunq3 deficere. quomo-
do hoc intelligitur quarta parte titulo quinto ca-
pitulo octauo. §. sexto

Si vis perfectus esse &c. que ad hoc sunt necessa-
ria prima pte ti. vi. ca. ij. §. v. a. quasi in fine.

Exposita ex iohanne.

Cecus quidā sedebat secus viā ⁊c. septem sunt q̄
auterūt vel īpediūt visus spūalē vt dici pōt cecus
figuratus p̄ illū cecū de hoc dicif. i. pte ii. iij. c. vi.
§. n̄j. vide etiam ca. v. de repatione visus.

Et dixit ei iesus. Respice quomō homo respice
re debet viq̄. que pulcre declarantur. i. pte titu. iij.
ca. vij. per totum.

Fides tua te saluum fecit. n̄j. pte ti. vij. c. i. §. vi

Ex. xix. capitulo

Et dedit illis decem minas. exponuntur. i. pte. ti.
v. capitulo. ij. §. quarto. e. modicum post.

Negociamini dū venio triplex genus negociari
onis describitur. ij. pte ti. i. ca. xvi. §. i. ij. ⁊ iij.

Circundabunt te inimici tui vallo ⁊c. exponitur
moraliter de morte. i. pte titu. v. ca. ij. post p̄ncipi
um. Et. n̄j. pte titu. xij. ca. vij. §. vi. b.

Domus mea dom⁹ orōnis est. exponitur pulcre
quomō polluitur ista domus ⁊c. ij. pte i. ca. xxi. §.
vi. Et etiam Esaie. lvi.

Ex. xxi. ca.

Erunť signa in sole ⁊ luna ⁊ stellis. ista describū
tur ⁊ declarātur. n̄j. pte ti. xij. ca. xi. §. ij. per totū
Vide etiam supra de iudicio diuino.

Celū ⁊ terra transibūt. v̄rba aut mea non transi
bunt. quomō intelligitur ⁊c. n̄j. pte ti. xij. ca. xi.
§. iij. b. c. d.

Ex. xxi. ca.

Quando misi vos sine sacculo ⁊c. i. pte titu. xv.
capi. i. §. v. ante finem.

Ecce manus tradēis me meū est in mēsa. quid
manus ista significat ⁊ qd eius quibz digiti. bēs
scda pte ti. ij. ca. i. §. xxiij.

Ut edatis ⁊ bibatis sup mēsam meā ⁊c. qdō in
telligitur ista locutio. n̄j. pte ti. vij. ca. vij. §. vi. b
Factus in agonia proliu⁹ orans ⁊c. quarta pte
ti. xij. ca. n̄j. §. ij. b.

Exposita ex iohanne.

Ex primo capitulo.

In principio erat v̄rbum ⁊c. v̄rbū nostruz est
triplex scz mentale v̄rbale ⁊ literale. ita ⁊ xp̄us
v̄rbum dei tripliciter potest considerari ⁊ predi
cari. iij. pte titu. xviij. ca. iij. §. iij. c.

Dedit eis p̄tatem filios dei fieri. Ista filiatio tri
pliciter describitur. iij. pte ti. i. ca. xvi. §. ij.

Ex. ij. capitulo.

Nuprie facte sunt in chana galilee. ⁊ erat mater
iesu ibi. Iste nuprie vario modo describunt s̄m
varios status hominū. ⁊ quid significant in illis
lex ydr̄e de quibus in isto euāgelio. n̄j. pte ti. xv
ca. xxiij. xxiij. ⁊ xl. vel pro tribus sermoibus
Deficiente vino. Nota q̄ triplex vinum deficie
bat ante aduētum christi. quid significat p̄ istud
vinū ⁊c. n̄j. p. ti. xv. ca. xij. §. i.

Ex. iij. ca.

Lux venit in mundum. Illa lux diuiditur soluz
ij. pte titu. xviij. ca. v. §. n̄j. vltra medium

Ex. v. capitulo.

Erat autem hierosolimis prebenica piscina be
braice betbsaida quinqz porticus habens. i. pte
titu. ij. c. iij. §. i. b. ⁊ §. ij. n̄j. v. ⁊ vi.

Pater meus operatur vsqz modo et ego operor.
ij. pte ti. v. ca. xi. §. ij. b.

Ex vi. capitulo

Est puer vnus hic qui habet quibz panes. quid
isti significant. iij. pte ti. xviij. ca. v. §. iij. d.

Nemo potest venire ad me nisi pater meus qui
misi me traxerit eum. i. pte titu. i. ca. vij. §. i.

Nemo potest venire ad me nisi traxerit ⁊c. N
homo non potest se preparare ad gratiam per se
i p̄m ostenditur per predictam auctoritatem ⁊c.
quarta pte titulo. ix. ca. v. §. n̄j.

Spiritus est qui viuificat. caro nō prodest quic
qz. prima parte titulo. vi. ca. ij. §. ij. ante. b.

Ex. viij. capi.

Vos facitis opa patris vestri. ij. pte ti. vij. ca. i. c

Qui facit peccatum seruus est peccati. i. pte titu.
n̄j. ca. ij. §. ix. d. modicum infra

Si filius vos liberauerit. v̄ri liberi eritis. ista li
bertas vario mō describit. i. pte. ti. n̄j. ca. ij. §. v. ij
⁊ ante.

Veritas liberabit vos quomō ip̄a hominem libe
rat a multiplici miseria. n̄j. pte titu. v. ca. xv. §.
iij. post principiu⁹

Ex. x. capitulo.

Ego sum pastor bonus describūt tres conditi
ones boni prelari ad modum christi. iij. pte titu.
xix. capitulo. xi. ⁊ §. i. ij. ⁊ iij.

Bonus pastor animam suā ponat ⁊c. tripliciter
exponitur. i. pte titulo. ij. capitulo. i. vltra mediū.

Qui ascendit aliunde hic fur est ⁊ latro. ij. pte
titulo. i. capitulo. xxiij. §. ij. post principiu⁹.

Ego sum ostium. quomodo christus est ostium
babes quarta pte titu. xv. ca. xx. §. xij. e.

Ego vitam eternam do eis in quo consistit ista
vita fructiva. et qui sunt gradus huius vite. n̄j.
parte titulo. xv. capitulo. xliij. §. iij.

Ex. xij. capitulo

Qui amat animam suam perdet eam. prima p
te titulo. ij. capitulo. i. in medio

Qui odit animam suam in hoc mundo in vitā
eternam custodit eam. secūda parte titulo octa
uo capitulo tertio. §. quarto. b. modicum infra.

Et prima parte titulo sexto capitulo tertio. §. se
cundo circa finem.

Qui ambulat in nocte offendit. In quo offēdit
quarta pte titulo nono capitulo. i. §. ij. d.

Posui vos vt eatis ⁊ fructum afferatis. secūda
parte titulo primo capitulo duodecimo. §. septi
mo. post medium.

Ex. xij. capitulo.

Intrauit autem dyabolus in cor iude. p̄ia p.
titulo. n̄j. ca. xij. §. ij. e. circa medium.

Qui maducat panem meum leuabit cōtra me
⁊c. secūda parte titulo primo capitulo. xxiij. §. v.
post principiu⁹.

Ex epistola ad Ro.

Ex. xij. capitulo.

Vado parare vobis locum pro ascensione domini. i. parte tituli. v. ca. xij. infra principium.

In mundo pressuram habetis. in me autem pacem. i. parte tituli. v. ca. xij. §. i. d.

Pacem meam relinquo vobis &c. i. parte tituli. v. capi. xij. §. i. d.

Ex. xv. capitulo.

Uiderunt & oderunt me & patrem meum. ij. parte tituli. vij. capi. ij. §. xij. c.

Hoc est preceptum meum ut diligatis invicem &c. Ista dilectio describitur. xij. pre tituli. vi. ca. v. §. v.

Ex. xvi. capitulo.

Relinquo mundum & vado ad patrem. quare hoc fecit &c. p. ascensionem domini. i. p. ti. v. c. xij. §. i. q. 7. ij. Indus autem gaudebit. xij. p. ti. vi. ca. v. §. ij. b. Mulier cum parit tristitiam habet. quid intelligitur per mulierem. & sunt septem genera tristitie. prima parte tituli. vi. ca. vi. §. i. per totum.

Et gaudium vestrum nemo tollat a vobis unde pervenit hoc gaudium &c. xij. p. ti. vi. ca. vij. §. i.

Ex. xvij. capitulo.

Hec est vita eterna ut cognoscant solum verum deum &c. i. par. ti. xi. ca. i. in medio.

Ex. xix. capitulo.

Quid me cedis &c. hoc christus dixit duplici de causa. scilicet parte tituli. vij. ca. vi. §. xij. ante finem.

Stabat iuxta crucem mater iesu. ubi describuntur dolores beatissime virginis quos in passione filij habuit. xij. par. ti. xv. ca. xli. per totum.

Sequuntur exposita ex epistola ad Romanos.

Ex. i. capitulo.

Non enim erubescit evangelium. prima parte tituli. xv. ca. i. ante primum. §.

Invisibilia ipsius dei a creatura mundi. id est homine per ea que facta sunt conspiciuntur. i. parte tituli. ij. ca. vi. §. vi. infra principium.

Digni sunt morte non solum qui ea faciunt sed etiam qui consentiunt facientibus. secunda parte tituli. vij. capi. xij. §. ij. b. post principium.

Operaverunt gloriam incorruptibilem dei in gloria imaginis &c. ij. p. ti. v. ca. xij. §. i. ultra medium.

Ex. ij. capitulo.

Cum gentes que legem non habent naturaliter ea que &c. i. p. ti. xi. ca. i. §. xij. c. circa principium.

Ex. iij. capitulo.

Non est intelligens & non est requirens deum &c. ij. par. ti. xij. ca. ij. §. ij. infra principium.

Ex. vi. capitulo.

Gratia dei vita eterna. Quia sine gratia dei vita eterna non possumus promereri per baptismum. xij. p. ti. ix. ca. v. §. i.

Ex. vij. capitulo.

Non enim quod volo bonum hoc facio. sed quod volo malum hoc ago. i. par. ti. xij. ca. ij. §. ij. i.

Uideo aliam legem in membris meis &c. que est illa lex. i. par. tituli. xi. ca. i. §. quarto. i.

Ex. viij. capitulo.

Prudentia carnis inimica est deo neque enim legi subiecta est. prima parte tituli. xij. ca. i. c. circa finem.

Uelle mihi adiacere perficere autem non inuenio. i. p. te tituli. xij. ca. ij. §. vij. e. modicum infra.

Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore sed spiritum adoptionis. Ille timor describitur. xij. parte tituli. xij. capi. xij. post principium.

Ipsa creatura liberabitur a servitute corrupte &c. ipsa libertas describitur prima parte tituli. quarto capitulo secundo. §. octavo ante finem.

Quos presciuit & predestinavit conformes fieri imaginis filij sui. Ista imago cum suis similitudinibus vario modo describitur. i. p. ti. i. ca. i. §. ij. b. etiam §. i. b.

Ex. ix. capitulo.

Igitur non volentis neque currentis sed dei misericordie &c. i. par. ti. xij. ca. ij. §. ij. circa finem.

Ex. x. capitulo.

Corde credis ad iusticiam. xij. par. ti. vij. c. ij. post principium. vide etiam §. ij.

Ex. xi. capitulo.

Sicut in uno corpore multa membra habemus. singula autem membra &c. exponit de unitate corporis. secunda parte tituli. xij. ca. vij. §. ij. ante medium.

Omnes sumus unum corpus in christo. i. par. ti. vij. ca. tertio. §. tertio. d. modicum post.

Sollicitudine non pigri de triplici sollicitudine per notabili sermone. ij. p. ti. i. ca. xv. per totum.

Gaudium in spiritu sancto. Istud gaudium describitur. xij. p. ti. v. ca. xxi. §. i. c.

Ex. xij. capitulo.

Hora est iam nos de somno surgere. Ille somnus describitur cum alijs duobus. i. par. ti. ij. c. vj. §. xij.

Non in cubilibus impudicis. exponitur breuiter. ij. parte tituli. v. c. i. §. ij. c.

Non in comestationibus & ebrietatibus. triplex est ebrietas. ij. parte tituli. vi. ca. ij.

Induamur arma lucis. ista arma cum bellis describuntur. xij. p. tituli. i. ca. ij. post principium. &c. §. i. & ij.

Ex. xij. capitulo.

Si propter cibum frater meus tristat. iam non pro caritate ambulat. ij. p. ti. vij. ca. xij. §. xij. b.

Qui non manducat manducantem non iudicat. exponitur breuiter. ij. par. ti. ij. cap. vij. §. i. q. vide tamen per totum. §. q. materia est de temerario iudicio.

Tu qui iudicas alienum servum. exponit breuiter. secunda parte tituli. ij. ca. vij. §. i. ante. f. vide tamen per totum illum. §.

Non alius iudicat diem inter diem. alius autem iudicat omnem diem. secunda parte tituli. tertio capitulo octavo. §. ij. circa finem.

Ex. xv. capitulo.

Omnes vno ore honorificetis deum. exponit breuiter ista unitas. tertia parte tituli. xvi. capitulo decimo ante finem.

Ex epi. ad Corinthios

Ex epistola ad Corinthios

thios prima Ex. i. capitulo.

Quia in oibus diuites facti estis. que dicitur diuinit spūales. secunda parte titulo quarto capitulo. i. §. i. c. modicum post

Ex. ij. capitulo.

Spiritualis autem iudicat omnia. quō intelligitur hęc autoritas. ij. p. ti. ij. ca. viij. §. ij. b.

Ex. iij. capitulo.

Templū dei factū est quōd estis vos. ij. p. ti. v. ca. i. §. i. infra principium. Et. i. p. ti. xij. ca. v. §. ij. d. et ij. p. ti. xi. ca. vi. §. ij. in medio per totum.

Quicumq; violauerit templū dei disperdet illū deus. ij. pte titulo. v. ca. i. §. xi. in fine.

Si q̄s videt inter vos sapiens esse in hoc seculo stultus fiat ut sit sapiens. ij. p. ti. v. ca. xv. §. i. i. prin.

Unusquisq; autē p̄p̄iam mercedem accipiat s̄m suum laborem. i. p. ti. v. ca. ij. §. xi. b.

Si quis autē sup̄edificat supra fundamentū hoc aurū argenti lapides preciosos ligna et. i. pte ti. v. ca. v. §. i. Ex. xij. capitulo.

Vibi autē p̄ minimo est ut a vobis iudicet et. ij. pte titu. ij. ca. viij. §. ij. c.

Necq; meipsum iudico. ij. p. ti. ij. ca. viij. §. ij. b. modicum post. Ex. vi. capitulo

Necq; molles regnū dei possidebūt. de quibus intelligit. ij. p. ti. v. ca. xij. b.

Fugite fornicationē q̄. p. ti. v. ca. v. §. ij. l. modicum post.

Necq; rapaces regnū dei possidebunt. ij. p. ti. i. ca. xij. infra principium. Ex. vij. capitulo.

Qui vtrū hoc mūdo tanq̄ nō vranf. q̄. p. ti. v. ca. xij. §. ij. b. et. i. p. ti. v. ca. xij. §. i. c. in p̄inci.

De virginib; autē p̄ceptum dñi nō habeo. Ipa virginalis castitas quō comparatur lilio et. xij. p. ti. xij. ca. vi. §. vi. vide etiā alia sup̄ de virginitate in litera. v. Ex. ix. capitulo.

Qui in stadio currūt. om̄es quidē currūt s̄ vnus accipit b̄rauiū. i. pte ti. vi. ca. ij. §. xij. c. modicum post. Ex. x. capitulo.

Necq; murmuraueritis sicut quidā murmurauerūt et. Ipe murmur tripliciter describit. ij. p. ti. v. ca. ij. §. ij. b. p. totū. vide etiā. §. ij. a. ij.

Ex. xi. capitulo

P̄bet autē seipm homo et. exponitur de isto sacramēto. quō fieri d̄. ij. p. ti. xij. ca. xij. §. ij. post principium.

Qui. n. manducat et bibit indigne iudiciū sibi manducat et bibit. q̄. p. ti. ix. ca. ix. §. ij. infra prin.

Si nosipos diiudicarem? nō vniq; iudicaremur q̄. p. ti. ij. ca. viij. §. ij. in prin. Ex. xij. cap.

Diuisiones grārum sunt et. Iste gratie enumeantur et ad quid homini dāt sunt. xij. p. ti. v. ca. ij. §. ij. etiam ante et post

Enicuiq; dāt manifestatio spūs ad vtilitatem et

Ista decem dona assimilantur decem mas. de quibus Luce xij. i. pte. titu. xv. ca. ij. §. ij. c. Etiam in vno spū oēs nos in vnu corpus baptizati sumus. i. p. ti. v. ca. ij. §. xij. circa finem

Ex. xij. ca.

Si linguis hominum loquat et angelorum et. tertia pte titulo. xviij. ca. ij. §. ij. b.

Lingue cessabunt. i. pte titu. ij. ca. xij. §. ij.

Si uel scientia destrueretur. quomodo intelligitur hęc autoritas. i. pte titu. v. ca. vi. §. ij. vltra mediū

Charitas non est ambitiosa. ij. pte titulo. ij. cap. v. d. modicum post.

Si nouerim omnia misteria et omnem scientiam et. tertia pte titulo quinto ca. i. §. ij.

Videmus nunc per speculū et. vñ specula describuntur per que nunc deus videtur in p̄senti. prima parte titulo tertio ca. vi. §. xij. vsq; ad. xi. §.

Tunc facie ad faciem. i. pte tit. ij. ca. vi. §. xx.

Nunc autē manet fides spes caritas tria hęc. maior autē horū est caritas. Ipa vario mō describitur

quarta pte titulo sexto capitulo primo. §. tertio. quarto. quinto et. Ex. xij. cap.

Mulieres debent velare capita sua p̄ter anglos tertia pte ti. xij. ca. v. §. ij. b. Ex. xv. ca.

Corrumpunt bonos mores colloquia praua. ij. pte titulo. v. ca. i. §. viij.

Portemus imaginem celestis et. prima parte. titulo primo ca. i. §. ij. infra principium.

Ex epistola ad Corinthios

thios secunda.

Ex primo ca.

Benedictus deus et p̄ dñi n̄i iesu xp̄i p̄ misericordiam. et deus totius solatiōis. quō et quare hoc dicis. i. pte ti. v. ca. xij. §. ij. Et quare misericordia est i deo. xij. p. ti. xij. ca. xij. §. v. b. p. totū Gloria n̄a hęc ē testimoniū cōscientie n̄e. ij. pte ti. xij. ca. i. §. i. c. modicum infra. Ex. ij. ca.

Litera occidit. spūs autē viuificat. i. pte ti. xv. ca. i. circa finem ante. i. §. Ex. vi. ca.

Monamur vos ne in vacuū dei grām recipiatis i. p. ti. v. ca. ij. §. xij. c. Et. xij. pte ti. v. ca. xij. §. i. infra medium

Eccē nūc ip̄s acceptabile. Ipe p̄ciositas vario mō describit. ij. pte ti. ix. ca. xij. §. i. f. g. b.

In oibus erubescam? nosmetip̄os et. in mltā patientia. Ista describit. xij. p. ti. ij. ca. v. §. j. p̄inci.

In longanimitate. Ista describitur. xij. p. ti. v. ca. xxi. §. i. bi. Quintus fructus.

Per arma iusticie a dextris et a sinistris. Istud bellum spūale describitur cum armis suis. xij. pte ti. i. ca. ij. §. i. et. ij.

Ex. v. ca.

Que em̄ s̄m deum tristitia est. penitentiā in salutem stabilem operatur. i. pte tit. ij. ca. i. §. vi. i.

Tristitia huius seculi mortem operatur. q̄. pte tit. ix. ca. ij. §. ij. j. medium. Ex. i. cap.

Qui gloriatur in domino gloriatur. tripliciter

Ex epistola ad Gal.

exponitur ista gloria. et similiter de alia duplici gloria. ij. pte. titu. nq. ca. i. §. i. b. per totum.

Ex. xi. capitulo.

Emulorum enim vos dei emulatione. quod hoc intelligitur. ij. p. ti. viij. ca. i. circa medium an. primu. §. Periculis fluminum. periculis latronum et. Ista pericula spiritualiter exponuntur quod ab istis inimicis pugnamur a quolibet duplici telo. et quod ipsi resistere debemus. nq. pte. titulo. ij. ca. ij. §. v. infra principium et post per totum.

Ex epistola ad Gala

thas.

Ex. nq. capitulo.

Illa autem que sursum est hierusalem libera est. q. est ista libertas. i. pte. ti. ij. ca. ij. §. viij. ante finem. Lex ordinata est per angelos in manu mediatoris. quomodo hoc intelligitur. i. pte. titulo. nq. ca. ij. §. i. post principium.

Ex. v. cap.

Spiritu ambulate et desideria carnis non perficiatis. i. pte. titu. vi. ca. nq. §. i. e. modicum infra.

Manifesta autem sunt opera carnis que sunt fornicatio. adulterium et. i. pte. titu. v. ca. i. §. x.

Caro concupiscit aduersus spiritum et spiritus aduersus carnem et. i. pte. ti. nq. c. ij. §. viij. e. modicum infra.

Et que hoc sit bēs. nq. p. ti. nq. ca. ij. §. i. post prin.

Fructus autem spiritus sunt charitas. gaudium. pax et. Isti fructus per ordinem describunt. nq. p. ti. v. ca. xi. §. i. per totum. Ite ti. vi. ca. vq. §. i.

Continentia castitatis. quod ipsa coniungitur castitati. et ipsa continentia vario modo describit. nq. pte. ti. nq. ca. ij.

Ex. vi. ca.

Non efficiamini inanis glorie cupidi inuicem puocantes. et inuicem inuidentes. ij. pte. titu. viij. ca. i. §. ij. immediate post principium.

Exposita ex epistola ad

eplios.

Ex. iij. cap.

In caritate fundari et radicari ipsa vario modo describit. nq. p. ti. vi. ca. i. et principaliter. §. nq.

Ex. nq. cap.

Unicuique vestrum data est gratia secundum mensuram et. quod gratia non est in omnibus equaliter data. p. bas. nq. titu. ix. ca. nq. §. iij. Unus deus una fides. hoc tripliciter p. bas. quod sit una et. nq. p. ti. viij. ca. ij. §. nq.

Solliciti seruare unitatem spiritus in vinculo pacis. i. p. ti. vi. c. ij. §. nq. d. et. iij. p. ti. xvi. ca. x. §. x.

Sol non occidat super iracundiam vestram. ij. p. titu. nq. ca. vi. §. v. infra principium.

Qui iurabatur et. sed magis operetur manibus. quid manus ista significat. et quid ei? quinq. digiti. ij. pte. ti. ij. ca. i. §. v.

Ex. v. cap.

Uideate quod caute ambuletis et. quod debemus esse prudentes in presenti vita in pugna spirituali et. nq. pte. titu. ij. ca. ij. §. v.

Fornicatio aut omnis immundicia aut turpitu

do et. ij. pte. titulo. v. ca. i. §. ix. principium. et titu. vi. ca. nq. §. v.

Non habet hereditatem in regno christi et dei. de qua hereditate intelligitur. ij. pte. titulo. vi. cap. nq. §. vi. circa medium.

Caro concupiscit aduersus spiritum. Multam utilitatem confert nobis ista contentio. iij. pte. titulo. xvi. ca. x. §. x. ante finem.

Fructus autem lucis in omni bonitate. iij. pte. titu. v. ca. i. §. ij. b.

Ex. vi. cap.

Confortamini in domino et. Induite armaturam et. quasi tota epla exponit. iij. p. ti. nq. ca. i. §. v.

Confortamini in domino. Ista fortitudo describitur. nq. pte. titu. xij. ca. ij. §. v.

Quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem et. Istud bellum spirituale describit. iij. pte. titu. nq. ca. i. §. ij. ante medium.

In omnibus sumentes scutum fidei et. Ista arma exponuntur. nq. pte. titu. i. ca. iij. §. i.

Et alia de scuto fidei. nq. pte. titu. viij. ca. i. §. vi. c.

Ex epistola ad philippē

les.

Ex. ij. cap.

Non que sua sunt considerantes sed que aliorum. ij. pte. titulo. v. ca. xi. §. iij.

In humilitate superioris sibi inuicem arbitantes. ipsa humilitas describit. nq. pte. i. nq. c. xij. §. i. b.

Deus qui operatur velle et perficere. i. pte. ti. nq. ca. nq. §. ij. b.

Ex. nq. cap.

Gaudete in domino semper. iterum dico gaudete. Istud duplex gaudium describitur. i. pte. titu. vi. ca. v. §. iij.

Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. Ipa vario modo describit. nq. pte. titu. nq. ca. x.

Et pax christi que exuperat omnem sensum et. Ista pax vario modo describitur. nq. pte. titulo. vi. ca. viij. per totum.

Ex epistola ad Collos

enses.

Ex. iij. cap.

Super omnia autem caritatem habete quod est vinculum perfectionis. iij. pte. ti. xvi. ca. i. b. j. medium.

In omnibus gratias agite. nq. pte. titulo. v. ca. xq. §. i. b. et ante et post per totum.

Ex epistola ad thessalo

nicenses.

Ex. iij. ca. prime epistole.

Nemo moueatur in tribulationibus istis. ij. pte. titu. viij. ca. i. §. i. infra principium.

Ex. nq. ca.

In voce archangeli et in tuba dei et. nq. pte. titulo. nq. ca. xi. §. nq. b. c. d. e.

Sine intermissione orate. quomodo hec autoritas debet intelligi. nq. pte. titu. v. ca. viij. §. vi.

Ex epistola prima ad ti

ma.

Ex Actibus apostolorum.

motum.

Ex primo. cap.

Vult omnes homines saluos fieri quomodo hoc vult. i. pre titulo. xij. ca. i. §. vi.

Finis precepti est caritas. Ipsa auctoritas exponitur. quarta pre titulo. vi. ca. v. §. i.

Neque turpelucrum sectantes. quomodo intelligit ista auctoritas. secunda pre titulo. i. ca. xxiij. in principi.

Qui esatum desiderat opus bonum desiderat. secunda pre titulo. iij. ca. v. §. iij. b. post principium.

Oportet episcopum esse irreprehensibilem. ad longum exponitur de clericorum conuersatione. tertia pre titulo. xij. ca. tertio. et per omnes. §.

Scias quomodo in domo dei oportet querere. quod est ecclesia dei viui. iij. p. ti. xij. ca. ij. §. i.

Ex. n. ca.

Pietas ad omnia valet. secunda pre titulo. i. ca. xxiij. §. iij. post principium. Et quarta pre titulo.

ro. ca. i. §. ij.

Ex. v. ca.

Si quis suorum et maxime domesticorum curam non habet. et. ij. p. ti. xij. ca. vi. §. ij. infra principium.

Vult omnes homines saluos fieri. quomodo intelligitur. i. pre titulo. xij. ca. i. §. vi. in principio.

Viduas bonorum que vere vidue sunt. n. p. ti. n. ca. vi. §. v.

Ex. vi. ca.

Si quis aliter docet et non acquiescit sanis sermonibus. et. secunda pre ti. n. ca. ix. §. ij. f.

Ex secunda epistola ad

Timotheum.

Ex. ij. ca.

Noli contendere verbis. et. exponitur breuiter. secunda pre titulo. n. ca. ix. infra primum. §.

Ex. iij. cap.

Erunt in nouissimis diebus homines se amantes. notabiliter exponitur. secunda pre titulo. v. ca. xij. §. iij. circa medium.

Ex. n. ca.

Predica verbum in omni oportune. importune. et. Illa applicantur ad verbi dei predicatorum. tertia pre titulo. xviij. capitulo tertio per totum.

Ad Hebreos

Ex quinto capitulo

Nec quisque sibi assumat honorem sed vocatus sit cura aaron. i. pre ti. v. ca. ij. §. vi. b.

Ex. xi. ca.

Sine fide impossibile est placere deo. Fides sumitur octo modis. n. p. ti. viij. ca. i.

Fides est subliantia rerum sperandarum. et. hec diffinitio declaratur. n. p. ti. viij. ca. ij. post prin.

Ultimo capitulo

Subditi estote prepositis vestris. et. prima pre titulo. v. capitulo. ij. §. n. ij.

Actus apostolorum

Ex. n. capitulo.

Multitudinis credentium increuit numerum et anima una. i. pre ti. i. ca. vi. §. n. infra medium.

Ex. viij. ca.

Pecunia tua tecum sit in perditionem. exponit

de symoniacia. ij. p. ti. i. ca. n. §. i. ij. et. iij.

Ex. xv. ca.

Dissensio que fuit inter Paulum et barnabam quomodo fuit licita. et. quarta parte titulo. vi. ca. viij. §. n. infra medium.

Ex canonica beati Iacobi apostoli.

Ex primo ca.

Si quis vestrum indiget sapientia postulet a deo. et. quomodo fieri debet. iij. p. ti. xvi. ca. x. §. iij. b.

Unusquisque temperet a cupiditate sua. et. ij. p. ti. v. ca. xij. §. ij. et. i. p. ti. vi. ca. xij. §. i. e.

Vir duplex animo inconstans in omnibus vestris suis. ij. p. ti. v. ca. xij. §. iij. infra principium.

Si quis dicit se esse religiosum non refrenans. et. secunda pre ti. vi. ca. n. §. n. in medio.

Ira enim viri iusticiam dei non operatur. ij. parte ti. viij. ca. i. §. iij. c. modicum ante.

Ex. ij. ca.

Qui totam legem impleuerit offendens autem in uno factus est omnis reus. i. p. ti. xi. ca. ij. §. v. b. et. titulo.

xiiij. ca. iij. §. iij. post principium.

Demonibus credunt et premiscunt. quarta pre ti. viij. ca. i. §. vi. ibi. Quinto fides causat.

Ex. iij. ca.

Sapientia que sursum est ubi describunt septem proprietates huius sapientie. n. p. ti. x. ca. iij. §. vi.

Non est enim ista sapientia descendens de sursum. et. Illa tripliciter describitur. secunda pre titulo. v. ca. xv. §. ij. infra principium.

Ex. v. ca.

Ultim enim valet deprecatio iusti assidue. n. p. ti. titulo. v. ca. viij. §. viij.

Ex prima canonica epistola beati Petri apostoli.

Ex. ij. ca.

Ex bonis operibus nos considerantes glorificent deum. secunda pre ti. v. ca. xi. §. iij.

Obsecro vos tanquam aduenas et peregrinos. prima pre ti. vi. ca. n. §. i. modicum infra.

Subiecti estote et. siue ducibus tanquam ab eo missis. et. n. p. ti. titulo. v. ca. xij.

Quasi liberi non quasi velamine vestientes. i. p. ti. n. ca. ij. §. viij. infra principium.

Ex. iij. ca.

Omnes unanimiter copiantes. fraternitatis amatores. et. exponunt. i. p. ti. vi. ca. ij. §. n. e.

Omnes unanimiter. Illa unanimitas describitur. iij. p. ti. xvi. ca. x. §. x. b. supra ante finem.

Ex. v. ca.

Omni sollicitudine vestram proicientes in eum. et. desuper vide pro notabili sermone de triplici sollicitudine. secunda pre titulo primo cap.

xvi. §. xv. post principium et post per totum.

Ex prima canonica epistola Iohannis.

Ex. ij. ca.

Nolite diligere mundum neque ea bona que in mundo sunt. Qui diligit mundum non est caritas dei.

Ex Apoc.

In illo. vide resuper pro notabili sermone de amor
re mundi. ij. pte ti. v. ca. xij. per totum.

Molite diligere mundum neque ea que in muni
do sunt. i. pte ti. v. ca. xij. §. i. b. modicum infra
Qui odit fratrem suum in tenebris est. Que sunt
iste tenebre. ij. pte. ti. vij. ca. iij. §. iij. i.

Ex. iij. cap.

Qui odit fratrem suum homicida est. ij. pte ti. vij
ca. iij. §. iij. i. modicum post.

Est peccatum ad mortem. et pro illo non dico ut
roget quis. Quid est illud peccatum et quare. se
cunda parte titulo. vij. ca. vij. §. iij. in medio

Qui habuerit substantiam huius mundi et quod
modo intelligitur. secunda pte titulo primo ca. i
§. ij. l. modicum post.

Ex. iij. ca.

Deum nemo vidit unquam. dupliciter intelligitur
prima parte titulo tertio. ca. vi. §. ij. ultra medium.

Ex. v. ca.

Totus mundus in maligno posuit est. i. pte ti. v.
ca. xij. §. i. b. et ij. pte ti. ij. ca. i. §. ij. post principium.

Hec est victoria que vincit mundum fides nostra
quarta parte ti. vij. ca. i. §. vi. b.

Ex Apocalipsi.

Ex primo ca.

Ego sum alpha et omega. quod intelligit ista lra. o. i. p
te ti. i. ca. ij. §. i. d.

Ex. iij. ca.

Urnam calidus effus aut frigidus et. ij. pte ti. ij
ca. iij. §. i. circa medium.

Ex. ix. ca.

De ore eorum procedit ignis. secunda pte titu.
xij. ca. vij. §. iij. infra principium.

De puteo abyssi quem vidit Iohannes et. ij.
parte titulo. vi. capitu. vi. §. ij. infra principium.

Ex. xij. ca.

Septem capita draconis assimilantur. vij. tem
ptationibus diaboli. i. pte. titu. vi. ca. xij. §. iij.

Dare sunt mulieri due ale et. ij. parte titu. ij. ca.
iij. in medio scilicet ante primum. §.

In capite habens coronam. xij. stellarum. iij. p. ti.
xxi. ca. iij. §. iij.

Ex. xij. ca.

Dicitur quod faciet ne quis possit vendere eleme
re et. ij. pte ti. i. ca. xvij. post principium.

Ex. xvij. ca.

Vidi mulierem sedentem super bestiam habentem
sem in manu et. quid man? ista significat et quod
eius quinq; digiti. ij. pte titu. ij. ca. i. §. iij.

Ex. xx. capi.

Loquitur de mille annis scilicet ante divinum iu
diciu. quomodo intelligitur. quarta parte ti.
xij. ca. i. §. iij. circa medium.

Finis Tertie Tabule.

Dominica. I. in aduentu

Tabula super epistolis

et euangelij de tempore per circuitum anni. Et primo de dominica prima in aduentu domini. Super epistola ad Romanos. xij. que sic incipit.

Sciētes quia hora

est iam nos de somno surgere. In qua apostolus in persona ecclesie tria facit. Primo hortatur nos fideles ad festinam operis incubationem dicens. Sciētes quia hora est iam nos de somno surgere. de super vide. ij. pre tit. ix. ca. ij. §. ij. vide etiam supra Somnus et Accidia et.

Secundo hortatur ad preclaram exempli boni demonstrationem dicens. Abijciamus opera tenebrarum et induamur arma lucis. In quibus verbis hortamur specialiter ad duo necessaria ad aduentum filij dei et dignam eius susceptionem scilicet ut vitorum sordes expurgemus cum dicit. Abijciamus. virtutum vestes preparemus cum subdit. et induamur arma lucis. Primo debemus lauare peccatorum sordes per aquam contritionis. de qua vide. iij. pre tit. xij. ca. xvij. p. totum. et ca. xix. Et scobam confessionis. de qua vide supra.

Secundo debemus induere vestes virtutum ut supra. Et notanter apostolus nominat virtutes arma. quia bis munit homo per varios hostes et. Arma lucis describunt. ij. pre tit. i. ca. iij. post principium. et §. i. et ij. Tercio hortatur ad perfectam actus mali declinationem cum infert. Non in comelationibus et ebrietatibus. vide super conuiuium et ebrietas principaliter. Dissuadet etiam apostolus peccatum oris cum dicit. non in contentione. secunda pre tit. ij. ca. ix. Sed induimini dominum iesum christum. Induere christum nihil aliud est quam imitari vitam christi. Vitam christi imitari est omne malum respicere et omne bonum eligere et in disciplina morum persistere. Induimini christum peccata prudenter precauendo. Induimini christum penitentibus clementer indulgendo et.

Super euangelio Matthei. xxi. quod sic incipit. Cum appropinquaret ihesus iherosolimis euangelium istud deseruit duabus dominicis scilicet dominice in ramis palmarum secundum historiam. et isti prime dominice aduentus domini secundum allegoriam. Ibi ostendit historia qualiter egressus dominus de Iericho venit ad montem oliueti. ingressus deinde Iherusalem terrestrem. hic ostendit allegorice quod filius dei egressus de Iericho superne ciuitatis venit ad montem oliueti id est ad cumulum excellentissime misericordie. que mons oliueti significat ubi ascendit in bethaniam scilicet vterum virginis. vide de incarnatione christi supra in tabula beate virginis.

Ite in castellum et. ubi tria iniungit. primo ad predicationem ire. secundo ad salutem animarum

finire. tertio peccatores ad deum conuertere. vide de predicatione et de predicatione verbi dei supra. Et statim inueniens asinam alligatam id est peccatorem. vide supra. Et pullum cum ea id est carnalem affectum. unde ille contingit. vide. ij. pre titu. ix. ca. ij. §. ij. b.

Plurima turba strauerunt vestimenta sua et. Isti tripliciter christum honorabant scilicet vestibus sicut dominatorem. frondibus sicut triumphatorem. vocibus sicut saluatorem.

Moraliter predicta honoris insignia ad nostram salutem moraliter conuertendo. Quia in medio iumento figuratur rigor macerationis. quia virga et onus asini dulcor compassionis et miserationis in oliuis scilicet misericordie. de ipsa vide supra. Odor bone operationis in floribus. Clamor gratiarum actionis in laudibus. vide supra.

Et valor continuationis usque ad ingressum ciuitatis. vide supra de perseverantia. quia oportet perseverare in bono usque ad mortem.

Item de preparatione cordis pro tali festiuitate vide supra.

Dominica secunda in ad

uentu super epistola ad Romanos. xv. que sic incipit. Quaecumque scripta sunt ad nostram correctionem scripta sunt. ut per patientiam et consolationem scripturarum spem habeamus. In qua epistola apostolus quicquid facit. Primo nobis indicat scripturarum utilitatem d. Quaecumque scripta sunt de ipsa vide supra. scilicet scriptura. Et de patientia. vide quarta pre titulo. ij. ca. vij.

Secundo per nobis postulat diuine bonitatis largitatem ibi. Deus autem patientie de qua quarta pre titulo. ij. ca. vij. Et solacii scilicet mentalis inspirator dei nobis id ipsum. id est indifferenter sapere. de quo supra. Tercio ad imitandum christum nostram excitat infirmitatem d. propter quod suscipite inuicem et. de quo vide supra.

Quarto nobis explicat de christi aduentu superpositam veritatem. Dico enim iesum christum ministrum fuisse et. De incarnatione vide super in tabula beate virginis.

Quinto nobis operat integritatem in fine d. Deus autem spei repleat vos in omni gaudio. In quibus verbis premitit. duo in aduentu regis scilicet debilibus sustentationem. cum dicit deus autem spei. Secundo tristibus consolationem. addens. repleat vos in omni gaudio et. Primo enim nos debiles totam confidentiam et spem debemus ponere in deum. de qua spe vide supra.

Secundo tristibus est magna consolatio noscete suos labores non perire sine fructu. Sic scire debemus nostros labores acquisituros magni gaudij fructum cum omnibus sanctis et electis de vario gaudio vide supra.

Domi. III. in aduen.

Super euangelio Luce. xxi. quod sic incipit. Erunt signa in sole et luna et stellis etc. diuiditur autem hoc totum euangelium in quattuor partes principales. Nam primo tangitur signi multiplex precessio. secundo stricti iudicis apparitio ibi. tunc videbunt filium hominis. Tertio. omnium electorum consolatio ibi. bis autem fieri. incipientibus Quarto omnium predictorum confirmatio ibi. Amen dico vobis. De istis vide supra de diuino iudicio siue nouissimo.

De istis signis in principio euangelij positis. vi. de. iij. parte titu. xxiij. ca. xi. c. per totum.

Solum et terra transibunt. verba autem mea non etc. exponitur ibidem. §. iij. b. c. d.

Erunt signa in sole et luna et stellis. In quibus verbis promittitur aduentus christi formidabilis ad iudicium. ut quos exhortatio apostoli in epistola hodierna. amor dei ad debitam preparationem non excitat. saltem timor et tremor signorum concutiat quo ad duo specialiter. scilicet ut iusti iudicis charitatem pensamus cum dicitur. Erunt signa eius immutabilem equitatem formidemus cum dicitur. in sole et luna. Debemus namque primo pensare christi iudicis magnam charitatem qui ad nostram monitionem multa signa facit et faciet. Debemus secundo eius equitatem formidare. nam nulli parcit. diuitem et pauperem in equitate iudicat. Solem lunam et stellas. papas imperatorem spirituales et seculares. non solum opera sed etiam cogitata et locuta contra deum iudicabit. De omnibus istis vide supra de iudicio diuino.

Quomodo deus de varijs recipiet rationem in diuino iudicio. habes quarta parte titu. xxiij. ca. ix. per totum. et in particulari vide varia ibidem.

Et de finali iudicio ibidem ca. xi. p. totum.

Dominica. III. in aduē

tu domini.

Super epistola. i. ad Corinthi. iiij. que sic incipit. Sic nos existimet homo ut ministros christi etc. Circa quod sciendum quod illi homines qui diligenter implent iuncturam sibi ministerium. quod etiam totaliter cauent peruersum et temerarium iudicium sunt huius tanti beneficii receptaculum congruum ad recipiendum christum. primum istam apostolus persuadet. et secundum dissuadet in epistola presenti. de secundo vide. ij. parte ti. iij. ca. iij. v. et viij. per totum.

Nihil mihi conscius sum. sed non in hoc iustificatus sum. In quibus verbis apostolus vult docere mundiciam seruare. immunitates et exemplaritatem suam premonstrare. di. nihil mihi conscius sum sed non in hoc etc. In quibus verbis duo notantur. scilicet forma viuendi saluatiua. ibi. nihil mihi conscius sum. via merendi dispositiua ibi. sed

non in hoc iustificatus sum. Dico primo quod debemus viuere in puritate conscientie. id debemus eam frequenter examinare. de qua vide varia notabilia i. parte ti. iij. ca. x. et per omnia. §. et. iij. parte ti. i. ca. i.

Secundo debemus gratiam petere pro iustificatione. quod sine gratia iustificari non possumus. de qua vide varia notabilia supra de gratia et de iustificatione. Sibi autem pro minimo est ut a vobis iudicet. iij. parte ti. iij. ca. viij. §. iij. c.

Namque meipsum iudico ibidem. §. iij. b.

Hic iam queritur inter dispensatores ut quis fidelis inueniatur. potest hoc applicari ad prelatos siue dominos ut supra in tabula.

Super euangelio Mathei. xi. quod sic incipit. Cum audisset Iohannes in vinculis opera christi etc. In hoc euangelio quantum ad sensum literalem tria tanguntur. videlicet iohannis interrogatio. christi responsio. et iohannis commendatio. ut satis apparebit euangelij literam diligenter consideranti. Sed pro nostra doctrina non finem continuationem literę precedentis diuidendo. dico quod in presenti euangelio monemur primo de veritate sedula inquisitione et questione iohannis.

Secundo confirmamur in fidei nostre sincera confessione. in collatione saluatoris. Euntis renuntiate Iohanni que vidistis.

Ecci vident. claudi ambulant. In quibus verbis duo notantur. scilicet ignorantis illustratio cum dicitur Ecci vident. Errantis informatio cum addit. claudi ambulant.

Primo namque volens de cecis illuminare et ad cognitionem veritatis ordinare exagitat gratia preueniendo. de cecitate vide supra. Cecitas. et sub litera. v. scilicet visio. Et de gratia vide supra sub litera. g. scilicet gratia. Secundo claudum errantem informat.

Maxime cecitas est error rationis elegantis. claudicatio est curuitas affectionis moueris. lepra est immundicia concupiscentie carnalis. de qua vide supra.

Secundo surditas duricia obstinate mentis. paupertas est defectus gratie et bone conuersionis.

De gratia vide supra in tabula.

Ista sex incommoda tolluntur per sex quorum primum est intellectus per fidem illuminatio. i. parte ti. iij. c. v. §. i. scilicet quod illuminant spiritualiter oculi mentis. leprosi septem modis. Secundum est affectus per caritatem reformatio. Et tunc claudi ambulant. de ipsa vide supra in tabula. et per aliam est amor. super amor. Tertium est carnalis concupiscentie sedatio. et tunc mandantur leprosi. Quartum est cordis emollitio. et tunc surdi audiunt. vide de corde supra in tabula. Quintum est anime torpentis suscitatio. et tunc quasi mortui resurgunt. Sextum est suscitatio ditatis et beatificatio. et tunc pauperes emagelizantur.

Dominica.iiii.in aduent.

Epistolā de quarta fe

ria habes Esaie septimo.

Euangelium de quarta feria habetur Luc. i. qđ sic incipit. Missus est angelus gabriel. De angelica ista missione et annunciatione habes copiosam materiā. iij. pre. ti. xv. ca. viij. et. x. xij. per totum pro toto isto euangelio.

Feria sexta.

Super epistolā Esaie. xi. que sic incipit. Egre ditur virga de radice yesse et flos de radice eius descendet. et requiescet super eū spūs domini et. Ista dona per ordinem describuntur et declarantur. iij. pre. titulo. xi. ca. i. §. ij.

Super euangelio Lu. i. qđ sic incipit. Exurgēs maria abiit in montana cū festinatione et. Istā visitatio describit. iij. pre. ti. xv. ca. xxvij. Et magnificat vario modo describitur. quarta parte titulo xv. capi. xxvij. xix. et. xxx.

Sabbato epistolam habes scđ ad Thessalonicenses scđo.

Super euangelio Lu. iij. ca. qđ sic incipit. Anno. xv. tiberij cesaris et. Quare et quō computat iste annus. iij. pre. ti. xvi. ca. iij. §. v. f. modicus ita scđm hram in hoc euangelio quattuor describitur scđz tps predicationis iohannis oportunitas predicationis auctoritas. loci congruitas. et tps predicationis utilitas.

Videbit omnis caro salutare dei. In quibz verbis duo notant. scđz pfectus vniuersalis promissionis ibi. Videbit omnis caro. effectus totalis remissionis ibi. salutare dei nostri. Nam cum peccante primo hōie omnis homo posterior culpam protraxit et mortuus est de peccato originali. vid supra in tabula. sic pariformiter p xpm dei filiū solum innocentē omnis caro redempta est. qz sol⁹ potens fuit ad liberandū. prompt⁹ ad adiuvandū et clemens ad indulgendū. De deo vide varia notabilia supra de d. scđz deus. Scđo notant effectus totalis remissionis et saluationis nostre. qz hōiem saluauit a culpa p remissionē a pugna p defensione in. et a patris ira p sui traditionem.

Dominica quarta in

aduentu domini.

Super epla ad philip. iij. qđ sic incipit. Gaude te in dño semp. iterū dico gaudere. in qua quidē epla p vtrūqz xpi aduentū. apłus nos hortat ad mentis leticiā et ad spūalem exultationē dicens. gaudere in dño semp et. in quibz verbis duo specialiter notant scđz mentis interna letitia cū dicitur gaudere et. letitie debita materia addens in dño. Debem⁹ ergo primo gaudere de delectabili obiecto beatitudinis ad qđ nos deus ordinauit

fruendum eternaliter. de isto gaudio vide supra principaliter. tamen vide de isto gaudio. prima pre. ti. vi. ca. v. §. iij. Scđo monet nos ad vite sanctimoniam et exemplarē edificationē dicens. O vestra vestra nota sit oibus hominibz. de ipa vide iij. pre. ti. iij. ca. x. Tertio assignat huius spūalis gaudij et monitionis causam et rōem dicens. Dominus prope est. Quarto adhuc hortatur nos ad mundi fugam et ipalem sollicitudinē dicens. nihil solliciti finis. de ipa sollicitudinē vide supra. Quinto vltim⁹ nos amonet ad orōis instantiam. h. deuotionis gratiacionē addens. sed in orōne cū gratiacionē. de oratione vide supra. Et par xpi dei qđ eruperat oēm sensum. de ipa parte vide. iij. pre. ti. vi. ca. viij. per totum.

Super euangelio Iohannis. i. ca. qđ sic incipit. Miserunt iudei ab hierosolimis sacerdotes et leuitas et. Describit aut euangelista quattuor in hoc euangelio que reddūt testimoniū autenticum seu approbatū. Prīmū est auctoritas turbe testimoniū requirēns. scđm est iohannis stabilitas pibentis ibi. et pfectus est et. De sancto iohanne habes sermonē in forma. iij. pre. ti. xxi. ca. vij. ante. i. §. et post p omnes. §. Item alium finem de eodem. iij. pre. ti. xviij. ca. v. §. vi.

Dirigite viam dñi. In quibus verbis duo specialiter notantur scđz penitentie exhortatio ibi. dirigite. xpi imitatio ibi. viam dñi. debemus eū primo corda nostra ad deū dirigere et ad deū recurrere. de corde vide varia notabilia vt supra. Et de penitentia vide etiā supra in tabula. Scđo debemus xpm imitari. desup vide. iij. pre. ti. iij. cap. iij. §. iij. et vide alia pulcra vt supra in tabula ibi. Sequere. Et viā eius ambulare. de varijs vtijs vide supra in tabula. de preceptis vide supra preceptum. Tertium est probitas testimoniū querentium ibi. et qui missi fuerant et. Quartū ē dignitas loci ibi. hec in bethania facta. qđ aut facit de loco mentionē habet rationē literalem. vel mysticā et literalem ppter breuitatē dimitto. Mysticā et. ro nam bethania domus obedientie interpretat. qz necesse ē p obedientiā fidei ad baptismum puenire. vide supra de obedientia.

Medi⁹ autē vultū stetit quēcos nescitis. Nota qđ dñs iesus opatus est salutem in quintuplici medio. iij. pre. ti. xxi. ca. ij. et per omnes. §.

In vigilia natiuitatis christi.

Super euangelio Mathei. i. quod sic incipit. Cum esset desponsata mater iesu maria et. Ista desponsatio vario modo describitur cū isto euangelio quarta pre. ti. xv. ca. vij. per totum. Vini dicitur presens euangelium in tres ptes. In pta pre ponitur beate virginis mira impregnatio. in secunda ipsius ioseph digna conbitatio ibi. Jo

In die natiuitatis do.

Ioseph cum esset iustus. in terra magni dubij certi-
ficatio ibi. hęc autem eo cogitante. Filiū dei ma-
gis tecum incarnari q̄ patrem vel spiritum san-
ctum tribus rationibz. iij. p. ti. xxi. ca. ij. §. ij. b.
De ingressione filij dei habetur. iij. parte ti. xxi.
ca. ij. post. i. §.

Ioseph fili dauid noli timere. hoc verbum noli
dixit angelis ad quattuor. scilicet ad zachariam
ad mariam. ad ioseph. et ad pastores. Excluebat
in zacharia timorem exauditionis vel amoris. in
maria timorem virginittis pudicicie siue pudor-
is. in ioseph hęsitationis. et in pastoribz timorem
insolite visionis vel ammiratiōis. de timore vi-
de supra in tabula. timor. Itē vide in tabula de
beata virgine.

In die natiuitatis chri- sti.

Abitantibus in regione vmbre mortis lux
orta est eis Esaie. ix. In quibus verbis duo no-
tantur scilicet inōsolabilis indigentia ex pte rei
cum dicitur. habitantibus in regione. Inenar-
rabilis clementia cū additur. lux orta est eis. Nā
ex pte hominis fuit magna indigentia et meror
inōsolabilis quem solus deus poterat in gau-
dio in permutare p egressum eius in mundum.
Secundo ex parte dei notatur inenarrabilis ei-
us clementia q̄ habitantibus in tenebris p modū
lucis voluit oriri.

Super euangelio in maiori missa Iohannis
i. quod sic incipit. In principio erat verbum et.
de super vide. iij. pte ti. xxi. ca. iij. §. iij. c.
Dedit eis patrem filios dei fieri. Ista filiatio tri-
pliciter describitur. iij. pte ti. i. ca. xvi. §. ij.
Natiuitas xpi sine partu beatissime virginis va-
rio modo describitur. iij. pte ti. xv. ca. xxi. et per
omnes suos. §. Item quarta parte ti. xv. c. xv. §.
iij. et etiam ante.
Christus cuomodo operatus est salutē in quin-
uplici medio. iij. pte ti. xxx. ca. xxi. per totum.
De ingressione filij dei vide pulchra. iij. parte ti.
xxx. ca. ij. post primum. §.

Dominica infra octa- uas natiuitatis.

Super epistola ad Galathas. iij. que sic inci-
pit. Quanto tpe heres paruulus est et. In ista
epistola quantum ad principalem intellectū loqui-
tur de iudeis connumerando seipm eis. secūdo
conuertit se ad gentiles ostendēdo in eis effectū
dominice natiuitatis ibi. quoniam estis filij dei
Tertio loquitur sibi et de vtriusq̄ tam gentilibz
q̄ iudeis in fine. itaq̄ iam non est et.
Vnde deus filium suum factum de muliere fa-

ctum sub lege vt eos cū sub lege erant redime-
ret. In quibus verbis duo tanguntur scz plasma-
toris legalitas cum dicitur. misit et. peccatoris
necessitas addens. vt eos qui sub lege erant et.
Dico primo q̄ magna fuit legalitas dei patris
mittentis filium suum in mundum. et filij pietas
volentis nobiscz habitare. nos gubernare et cō-
seruare. vide de deo supra in tabula deus. Dico
secundo q̄ magna fuit necessitas peccatoris qui
sub lege erat et in lege peccauerat. lege etiam redi-
meretur. Ita et nos cū essemus paruuli sub
elementis mundi eramus seruientes id est sub
lege mosaica. de ipa vide. i. p. ti. xxi. ca. i. ij. et iij.

Super euangelio Lu. ij. quod sic incipit. Erat
ioseph et maria mater iesu mirantes et

Non discedebat de templo. ieiunjs et obse-
rationibus seruens die ac nocte. In quibus verbis
duo notantur. scz loci aptitudo cū dicitur nō di-
scedebat de templo. seruicij promptitudo addēs
ieiunjs et obsecrationibus. Debet namq̄ quelibet
vidua esse ad instar huius vidue. vt iesu di-
gne seruiat. de ipis vide notabilia supra.

Et tuam ipsius animam pertransiuit gladius.
quomodo hoc factum est. et de dupl'ici gladio ha-
betur. iij. pte titulo. xv. capitulo. xxi. p. totum.
Non discedebat de templo ubi ipa cōmendatur
et hoc quo ad vitam contemplatiuam. de qua ha-
betur quarta pte tituli. x. ca. iij. per totum.

Ieiunjs et obsecrationibus et. de quibus vi-
de supra in tabula.

Vixerat cum viro suo annis septem. de hoc vide
supra de matrimonio.

In circumcissione do- mini.

Super epistola ad Thimoteum tertio capitulo
que sic incipit. Apparuit benignitas et humani-
tas saluatoris nostri dei. Apostolus in hac episto-
la quattuor tangit.

Primo exordium nostre salutis quod humana-
rio verbi fuit dicens. Apparuit benignitas. de q̄
vide supra in vigilia natiuitatis domini. et.

Secundum moriū quod fuit miseratio dei ibi
non ex operibus iusticie.

Tertio medium quod est operatio sacramēti ibi
per lauacrum regenerationis. id est per baptis-
mum qui lauat regenerat et renouat. de quo vi-
de supra in tabula.

Quarto terminum qui est adeptio celestis pre-
mij ibi. iustificati gratia ipsius. de iustificatiōe
et gaudiū supra in tabula. etiā vt sup heredes si-
mus sibi spem vite eterne. et hoc scilicet nunc. et
que scilicet spes non est nisi ex meritis proueniat.
tan dem vero sibi rem. de spe vide supra.

In die epiphanie.

In christo Iesu domino nostro. perfectio enim christi iesu domini nostri ostendit obiectum beate visionis et annexa dilectionis quantum ad animas et corpora beatorum.

Super euangelio Lu. ij. quod sic incipit. Postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer. In presenti euangelio circa iesum primo tangitur perfecta humilitas secundum legis preceptum. Secundo exaltatio propter nomen impositum ibi. vocatum est nomen eius iesus.

Postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer vocatus est nomen eius iesus. In quibus verbis duo notantur scilicet congruentia circumcisionis cum dicitur. postquam. reuerentia nominationis cum additur vocatum est nomen eius iesus.

De christi circumcisione non reperi in summa antithonini. De nostra tamen circumcisione. vide sermonem. i. parte ii. n. ij. ca. v. s. vi. Est autem triplex circumcisio. scilicet particularis que fit in carne per puerum. ut supra in tabula. De circumcisione lingue. vide supra lingua et locutio. vel de alijs membris scilicet visus tactus gustus et c. Est circumcisio vniuersalis que vniuersas corporis et anime circumcidit immundicias et resecat vicia. Tertia omnem corruptelam carnis circumcidit et omnem carnis abscondit miseriam que est origo peccati et c. Carnalis itaque circumcisio que est particularis inuitat nos ad spiritualem et generalem circumcissionem per quam anima circumciditur a malis desideriis caro a concupiscentia et omnia corporis instrumenta ab operibus malis.

Item spiritualem circumcissionem insinuat que antea circumcidit cogitationes superfluas resecando et c. De circumcisione cordis quomodo scilicet cor est in bono multipliciter exercendum et c. habetur prima parte ii. n. ij. ca. xij. s. ij. in sexta columna. vide etiam s. ij. quod septem sunt differentie iniquorum cordium. Vocatum est nomen eius iesus. nota quod in b. nomen iesus sunt quibus littere que possunt esse initia istarum dictionum scilicet iocunditas merentium. eternitas viventium. sanitas languentium. vberitas agentium et satietas esurientium. De nomine christi triplici habetur. ij. parte ii. xx. ca. i.

In die epiphanie domini.

Super epistola Esaie. sexto. que sic incipit. Surge illuminare hierusalem quia venit lumen tuum. Prophetia ista exponitur a christianis de hierusalem per romanos diruta. et pro tempore christi veri nati in bethleem. qui cum ad hierusalem personaliter veniens et in ipsa exemplariter vivens salubriter docens. et euidenter miracula faciens ipsam fecit gloriosam. Surge ergo et illuminare et c. Gratiam dei amplectere ibi. surge et illuminare

ipsam operibus prosequendo ibi. et ambulabis in lumine tuo. eandem in singulis diligendam ibi. leua in circuitu et c. de ipsa gratia et de supra gratia.

Stella autem gratia dei in euangelio dicitur. quod facit homines stables coruscabiles et celibes. Deem gentem ecclesie recipit. Camelos id est maiores peccatis et superbia videntes. Bomedarios. id est minores citius veniens. Madian et effrata. id est iniquitatem effundens.

Super euangelio Mathei. ij. quod sic incipit. Cum natus esset iesus in bethleem iude et c. De epiphania domini habes sermonem per thema. vidi mus stellam eius in oriente et c. cum declarationibus per ista festiuitate. n. ij. parte i. xv. ca. xxij. p. totum. Ista stella etiam vario modo describitur. ij. parte ii. xij. ca. x. s. ij. n. ij. v. et vi.

Apertis thesauris suis obtulerunt ei muera aurum thuris et mirram. In quibus verbis duo notantur. scilicet ordinata regalis oblatio cum dicitur. apertis thesauris suis. Distica et doctrinalis significatio ibi. aurum thuris et mirram. Sunt thesauri terre diuitie. proprie conscientie et quelibet scientie. De primis pauperibus large distribuuntur mutuantibus grates reddantur. et christi facerdotibus digne offerantur. de diuitijs vide supra. De secundo thesauro scilicet proprie conscientie dachrimosam confessionem. deuotam orationem et largam diuine gratie susceptionem. de quibus omnibus supra in tabula. De tercio thesauro scilicet scientiarum da ut scientiam nostram bonis operibus approbemus. omnibus communicemus et deum deinde glorificemus. Sic ergo offerimus tria muera. primum iusticie. secundum misericordie. tertium prudentie. de quibus vide supra in tabula. Aurum significat dei obedientiam. mirra vite mundiciam. et thuris fame redolentiam.

Qualiter se homo tripliciter debet offerre deo. et quod fieri debet dei sacrificium et c. de super vide. n. ij. parte ii. xv. ca. xxv. a. i. s. v. s. ad. ix. s.

Per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.

Dominica infra octauas epiphanie.

Super epistola ad Romanos. xij. que sic incipit. Obsecro vos per misericordiam dei ut ex his beatis corpora vestra obliam viuentem. Apostolus in hac epistola cunctos filios ecclesie monet ut se christo offerrent ut supra in themate. Quare autem se homo tripliciter offerre potest deo. et quomodo fieri debet dei sacrificium. habetur quarta parte ii. xv. capitulo. xxv. per totum.

Nolite conformari huic seculo. In quibus verbis duo notantur scilicet prohibitio retractiva cum dicitur. nolite conformari. Explicatio infectiva addens huic seculo. Primo enim prohibiti

Do. I. post octavas epi.

one mali hortamur societatem et conuersiones fugere. Secundo ne inficiamur in seculo. de istis duobus vide supra de mundo.

Sicut enim in vno corpore multa membra habemus. omnia autem membra non eundem actum habent. ita multi vnum sumus in christo. exponitur de unitate communi secunda pre titu. n.ij. capitulo. viij. §. ij. ante medium.

Omnes vnum corpus sumus in christo prima pre ti. viij. ca. ij. §. ij. d. modicum post.

Super euangelio Luce. ij. ca. quod sic incipit Cum factus esset iesus annorum. xij. ascendenti bus et proponitur nobis in presenti euangelio quomodo a Maria matre eius que ipsum maria sollicitudine custodiebat perdebatur. et post triduum inueniebatur. Primo ergo ostendit huius pueritatem. quia annorum duodecim. Secundo ostendit in hierusalem oportunitatem ibi. ascendentibus illis. Tercio remanendi occasiones ibi. cum redirent. Quarto ipsius per hoc a parentibus amissionem ibi. et non cognouerunt parentes eius.

Et factum est post triduum. Nota quod quilibet inuenire potest dominum iesum post triduum confessionis. contritionis et satisfactionis. de istis supra vide in tabula.

Inueniunt illum in templo sedentem in medio doctorum. Nota quod dominus operatus est salutem in quintuplici medio. ij. pre titulo. xxi. capitulo. ij. per totum.

Fili quid fecisti nobis sic et. Ista interrogatio tripliciter exponitur et declaratur super isto euangelio. de interrogationibus et responsionibus et quarta pre titulo. xv. ca. xxvij. per totum.

Erat subditus illis. Qualiter instruere debent parentes filios et regere et. quarta pre titu. ij. ca. v. §. ij. Quomodo parentes sunt honorandi. n.ij pre titulo. v. capitulo. ix. §. i. et ij. Et de obedientia vide supra in tabula.

De generatione et frequentatione ecclesiarum p. themate in principio habetur supra ecclesia.

Et mater eius conseruabat omnia verba hec cōferens in corde suo. Nota quod sunt duodecim fructus verbi quibus priuantur qui non audiunt verbum dei. ij. pre titulo. ix. ca. xi. §. ij. b.

Iesus autem proficiebat sapientia et etate et gratia apud deum et homines. In quibus verbis duo notantur. scilicet singularis augmentatio dicitur. iesus proficiebat. virtualis secundatio adtens sapientia et etate et gratia. primum propter breuitatem dimitto. Secundo notatur virtualis secundatio. nam gratia preueniens est principium omnis secundationis hominis. dum enim peccator aridus longe est a deo. nec ullum fructum merito eum facere potest sine ipsa. de gratia vide supra in tabula.

Pro octaua epiphanie vide sermonem p. baptismo et apparitione patris et filij et spiritus sancti. ij. pre titulo. x. capitulo. ij. per totum.

Super euangelio Mathei. ij.

Dominica prima post

octavas Epiphanie.

Habentes donationes s. gratiam que data est vobis differentes. In hac epistola ap. l. tria facit. Primo monet in persona ecclesie quod fiat mutua subministratio bonis hominibus. Et tangit diuersa officia s. in que fieri debet mutua subministratio dicens. Habentes donationes. de varijs gratijs donis et mutua charitate siue dilectione. vide supra in tabula in l. is sibi adaptat. ff. de. c. Odientes malum. adherentes bono. in quibus verbis duo notantur. scilicet mali detestatio cum dicitur odientes malum. boni affectio cum dicitur adherentes bono. debemus namque primo detestari malum peccati. de ipsa vide supra. Secundo debemus adherere bono virtutis. cum nihil virtute sit melius. de ipsa vide supra scilicet virtus.

Honore inuicem peruenientes. de honore vide supra Spe gaudetes. de ipsa vide pulchra notabilia. n.ij parte titulo. viij. ca. i. et ij. per totum.

Orationi instantes. de ipsa vide supra.

In tribulatione patientes. de patientia vide. n.ij pre ti. ij. ca. viij. et i. pre ti. v. ca. n.ij. §. ij. f.

Item de vario martirio siue sanguine. vide prima parte titu. v. ca. n.ij. §. ij. circa finez. et principia liter quarta pre titu. ij. ca. ij. §. ij.

Super euangelio Iohannis. ij. quod sic incipit. Nuptie facte sunt in chana galilee et. Diuiditur istud euangelium in sex partes. In prima dicitur locus in quo miraculum factum est. quod in chana galilee. In secunda persone coram quibus factum est idem erat iesus ibi. In tertia ea que cederant occasione ut fieret miraculum. quod deficiente vino. In quarta manifestatio miraculi ibi. et dicit eis iesus haurite nunc. In quinto ordo miraculi hoc ad alia miracula facta a iesu ibi. In sexto initium et. In sexta effectus miraculi ibi. manifesta uir gloriæ suæ. Iste nuptie vario modo describuntur s. in varios itat. hominum pro tribus s. modis. Et quod significant sex ydrie in istis nuptijs. de quibus in isto euangelio quarta pre titu. xv. capitulo. xxvij. et xxix. et xl.

Nuptie facte sunt. In quibus verbis duo notantur. Primo quomodo temporaliter coniugati debent viuere ibi. nuptie facte sunt. Secundo quomodo spiritualiter copulari in christo possunt persistere. Dico primo quod temporaliter coniugati debent sacramenta sui ordinis inuiolabiliter seruare. De ipsis vide supra et. Secundo christo spiritualiter copulari debent se precipue a peccato cauere. quia peccando sponsa christi anima fide perimit. De nuptijs spiritualibus pro tribus ita

ribus hominum. vide quarta pre titulo. xv. capitulo. xxiij. et. xl. et. de religiosis vel virginibus.

Deficiente vino. Hora q̄ triplex vinum defiebat ante christi aduentum. quid significat istud vinum et. quarta pre titulo. xv. capitulo. xliij. §. i.

Dominica secūda post octavas epiphanie.

Supra epistola ad Romanos. xij. que sic incipit. Nolite prudentes esse apud vosmetipsos. In quibus verbis duo notantur scilicet ne nos superbe iactemus ibi. nolite. ne proximis temerarie iudicemus cum dicitur apud vosmetipsos. De primo scilicet de iactantia vide secunda parte titulo quarto capitulo quarto per totum. Et titulo tertio capitulo tertio. §. vij. Secundo non debemus temerarie iudicare. secunda pre titulo tertio capitulo octavo. et. §. i. et. ij. et. iij. per totum.

Secundo persuadet quantum ad proximum exemplarem edificationem dicens. prouidentes bona non tantum coram deo sed etiam coram hominibus id est prouide currens ut verba vestra et opera non solum modo placeant deo sed etiam ut non hominibus scandalum ingerant. de scandalo videtur de secunda parte titulo septimo capitulo octavo per totum.

Tertio dissuadet ultionem iniurie siue expiationem vindicte cum dicit. non vos defendentes carissimi sed date locum ire et.

De iniuria fide secūda pre titulo octavo capitulo tertio. §. sexto. et sub littera. i. scilicet iniuria videtur supra. Et de vindicta. vide quarta parte titulo quarto capitulo xij. et. §. i. et. ij. et. iij.

Quarto persuadet supplentionem indigentie dicens. si eluserit inimicus tuus cibillum. si siriporum da illi. id est secundum glossas mitte ei necessaria. De operibus misericordie vide supra in tabula ibi. misericordia.

Ultimo apostolus dissuadet feruorem iracundie dicens. noli vinci a malo. id est a malo homine. et signanter dicit noli. quia vincere siue vinci in potestate nostra est. vincit enim qui vult vincere et vincitur qui vult vinci. de quo vide supra in tabula. Ita persuadet tamen vigorem patientie dicens sed vince in bono malum. de hoc vide pulcherrima notabilia. nij. pre ti. iij. capi. vij. p. totum.

Super euangelio Marci. viij. quod sic incipit. Cum descendisset Iesus de monte. secute sunt eum turbe multe. Prefens euangelium dividitur in duas partes secundum duo miracula. de quibus sit mentio in isto euangelio. quorum vnum est leprosi mundatio. aliud vero serui centurionis paralitici sanatio. In parte illa in qua ponitur primum miraculum primo ostenditur quando illud factum sit. ut patet in principio. secundo co-

ram quibus ibi. secute sunt eum turbe multe. tertio qualiter se habuit leprosus salutem petens. ibi. ecce leprobus et. qualiter se habuit saluator salutem conferens ibi. extendens iesus et. Cum descendisset iesus de monte secute sunt eum turbe multe. Debemus itaque nos sequi christum qui sic dignatur ad nos de celesti monte descendere cum turbis potentiari. quia in christo est via inobliuabilis. veritas ineffabilis. et bonitas inhaustibilis. propter primum debemus eum sequi in effectu. propter secundum in affectu. propter tertium in intellectu. In effectu inque bone actionis. in intellectu vere cognitionis et in affectu vere dilectionis. Quomodo homo sequi debet deum in perfecta dilectione habetur quarta parte titulo. ne capitulo. ij. §. ij. circa medium. vide supra scilicet sequi.

Leprosus iste assimilari potest peccatori et peccatis ut supra.

Domine non sum dignus ut intres sub tectum et. de humilitate vide varia quarta parte titulo quarto capitulo. xij.

Fili regni eiciuntur in tenebras exteriores ibi. est fletus et stridor dentium. In quibus verbis duo notantur scilicet fatuitas mundanorum. cum dicitur filij regni. penalitas damnatorum. cum dicitur in tenebras exteriores. Dico primo quod fatuitas magna est mundanorum. quia mundus vanum preponunt celo. de mundo vide supra in tabula. Secundo patet penalitas damnatorum quam considerare debemus et cauere. vide supra de inferno et de penis ut supra.

Amen dico vobis non inueni tantam fidem in israel. Ista magnitudo fidei describitur quarta pre titulo octavo ca. iij. §. nij. v. vi. et. vij.

Volo mundare. circa hoc nota octo que vult deus a nobis in hac vita et nonum in futura. prima parte titulo. xij. capitulo. i. §. vij. per totum.

Dominica tertia post octavas epiphanie.

Super epistola ad Romanos. xij. que sic incipit. Nemini quicquam debeatis nisi ut inuicem diligatis. Apostolus nos primo hortatur ad dilectionem. ostendens quod per ipsam est omnis boni operatio dicens. nemini quicquam debeatis. id est nemini maneatis obligati sed omnibus reddite quod suum est. caritate itaque soluite ut eam semper debeatis. et hoc est quod ait. nisi ut inuicem diligatis. ista proximi dilectio vario modo describitur nij. p. ii. vi. ca. vi. et. §. iij. vide etiam super de dilectione Non adultera bis. In quibus verbis duo notantur scilicet omnis mali abnegatio cum dicitur. non. adulterij specificatio cum additur adultera bis. Dico primo quod omne malum est capiendum. quia non manet unpunctum. de hoc vide supra

Do. iiii. post octauas epi.

ibi. puniuntur et puniuntur. Secundo adulterius est specialiter horrendum. de quo vide secunda pars titulo. v. ca. iij.

Non occides. de quo prima parte titulo. xij. ca. iij. §. ix.

Non furaberis. de quo supra.

Non falsum testimoniū dices. vide prima pars titulo. xij. ca. quarto. §. xij. et tertia pars titulo. ix. ca. xi. §. iij. et. n. q.

Non concupisces rem proximi tui prima pars titulo. xij. ca. iij. §. xij.

Secundo bonitatis ad hoc idem ostendēdo quod ipsum est omnis mali inclinatio ibi. dilectio mali non operatur. de qua habetur in principio beati epistolae signatum.

Tertio ex his concludit quod per eandem est diuine legis impletio ibi plenitudo legis est dilectio. propter quod charitas dicitur finis omnis consummationis. de charitate et dilectione. vide supra in tabula.

In super euangelio Mathei octauo quod sic incipit. Ascendente iesu in nauiculam. norantur quattuor per ordinem in presenti euangelio. quorum primum est periculum mundane tribulationis. de quo supra in modum.

Descendente iesu in nauiculam secuti sunt eius discipuli eius. Applicantur ista pyle ad religionem. scilicet pars titulo. ij. ca. i. §. xij. vide etiam supra in modum et ventus.

Secundum documentum diuine inuocationis scilicet in christi suscitatione et salutis postulatione ibi. Et suscitauerunt enim etc. de quo vide supra in tabula de oratione.

Domine salua nos perimus. In quibus verbis duo norantur scilicet affluentia bonitatis cum dicitur domine etc. Refluentia tempestatis cum additur. perimus. Dico primo quod deus habet affluentiam bonitatis. ideo debemus ipsum inuocare. de deo vide supra deus. et de oratione etc.

Secundo mundus habet refluentiam tempestatis etc. de mundo et suis periculis habetur supra in modum.

Tertium est auxilium per christum secure euasione scilicet in maris tranquillitate ibi. Tunc surgens imperauit ventis et mari. Et facta est tranquillitas magna vide supra de religione. pacis siue patientia.

Quartum sequitur preconium magnifice collaudationis in turbarum ammiratione cum concludit. porro homines mirati sunt dicentes etc.

Dominica quarta post octauas epiphanie.

Super epistola ad Colossenses tertio que sic incipit. Induite vos sicut electi dei sancti et dilecti viscera misericordie. Apostolus in hac episto-

la tria facit. Primo enim ponit septem presbuius varietatis. nam primo misericordiam de qua quarta pars titulo quinto capitulo decimo octauo. benignitatem. de qua quarta pars titulo quinto capitulo vicesimo primo. §. primo ibi. Est ergo seipsum. Humilitatem. de qua quarta pars titulo quarto capitulo duodecimo per totum.

Modestiam. de qua quarta pars titulo quarto capitulo decimo per totum.

Patientiam. de qua quarta pars titulo tertio capitulo septimo per totum etc.

Secundo ponit nomen beatus auree vestis cum addit. super omnia autem haec charitatem habentes quod est vinculum perfectionis tertia pars titulo decimo sexto capitulo primo. b. infra medium principaliter vide supra charitas.

Pax christi exultet in cordibus vestris. In quibus verbis duo norantur scilicet pax christi amanda ibi. Pax christi. pacis federa conseruanda ad deum ibi. in cordibus vestris. de utraque pace vide varia quarta pars titulo sexto capitulo octauo. Et secunda pars titulo septimo capitulo quarto. §. tertio. Et vide latius de ipsa supra.

Tertio alias septem presbuius varietatis subiungit ibi. Et pax christi de qua hic immediate supra.

Et grati estote de ipsa gratiarum actione vide varia notabilia. iij. pars titulo. v. ca. xij. per totum.

Verbum christi habiter in vobis abundanter.

Mora quod verba dei sunt duodecim fructus. secunda pars titulo nono capitulo. xi. §. ij. b.

In super euangelio Mathei. xij. quod sic incipit. Simile est regnum celorum homini qui seminavit semen bonum in agro suo. In hoc euangelio quattuor nobis noranda proponuntur. Primum est diuine liberalitatis affluentia in donorum suorum communicatione dicens. seminauit semen bonum in agro suo. In quibus verbis duo norantur scilicet abilitas in agendis cum dicitur. Seminauit semen bonum. mutabilitas suscipientis cum additur in agro suo. deus enim est agens abile ad spirandum bone spirationis fructus. Secundo cor hominis quod est ager suscipit quod a dyabolo zizania male cogitationis de corde. vide supra. vel zizania heretice prauitatis vide supra. Secundum est humane prauitatis negligentia in viciorum occasione ibi. Cum autem dormiret homines. de varia negligentia vide varia. secunda pars titulo nono ca. tertio et quarto per totum. Item supra de accidia et pigritia.

Venit inimicus et supersemiauit zizania in medio tritici. de discordia vide secunda pars titulo quarto capitulo octauo.

Tertium est eterne bonitatis refulgentia in malorum suppositione ibi. Serui autem etc. de deo vide notabilia supra in tabula.

Quartum est extreme seueritatis sententia in reo.

Dominica in. LXX.

punitio ibi. Colligite primuz zizania &c de q
vide supra dnica scda aduersus domini. Et de di
uino iudicio siue nouissimo. vide supra.

Dominica in. LXX.

Super epistola prima ad Eboantibios nono
que sic incipit. Nescitis q bi qui in stadio cur
runt. omnes quidem currunt sed vnus accipit
brauium. quia nos in ista vita misera habemus
currere velociter & in agone configere viriliter.
p tanto indigemus diuino auxilio siue diuine
gratie. Unde apostolus hic duo facit. primo de
scribit cursum & congressum quem habemus fa
cere dicens. Nescitis q bi qui in stadio currunt
sed vnus accipit brauium &c. prima parte titulo
sexto capitulo scdo. §. nq. c. modicuz post. Potest
etiam applicari ad thema de militia spirituali. in
pte titulo quarto ca. i. §. ij. & nq. vel de mercede
huius vite. tunc vide supra in tabula.

Sic currite per bona opera in stadio presentis vi
te vt comprehendatis brauium scilicet glorie.

Omnes qui in agone cotendit id est pugnat cu
aduersario. ab omnibus scilicet impedimentis
se abstinere. vide supra de militia vel de martirio.

Castigo corpus meum & in seruitutem redigo.

In quibus verbis duo notantur scilicet quomo
do est corpus castigandum maceratione cum di
citur. castigo corpus meum. desiderium anie ele
uandum deuotione addens & in seruitutem re
digo. debemus igitur corpus castigare per mali
declinationem motus scilicet carnis illicitos re
primendo. de quo vide supra de ieiunio. & supra
caro.

Secundo debemus mentem ad deum eleuare.
de vita contemplatiua quarta parte titulo nono
capitulo quarto per totum. vide etiam sub litera
c. scilicet Eoz.

Secundo describit apostolus in presenti episto
la diuinum succursum. quem habemus querere
ibi. Nolumus vos ignorare fratres &c.

Super euangelio mat. xx. qd sic incipit. Simi
le est regnum celorum homini patriarchas qui
extit primo mane conducere operarios in vine
am suam. In presenti euangelio spiritualiter q
tuor nobis consideranda occurrunt Nam xpus
nos primo hortatur ad virtuos opationis exerci
tium vel exercitationem. vel primo nobis propo
nitur operarios in vineam conductio. vinea
ista describitur quid scilicet significat. prima p
te titulo quinto capitulo scdo. §. septimo octauo
nono decimo & vndecimo.

Quid statis hic tota die ociosi. Istud ocium de
scribitur vario modo. scda parte titulo nono ca
pitulo. m. j. per totum. moralizatur etiam predi
ca autoritas. i. pte ti. ij. ca. x. §. vi. b.

Cum sero factum esset placet applicare ad serui

tutem vel mortem de ipis. vide supra. f. r. m.

Loca operarios & redde illis mercedem. de quo
vide notabilem sermonem. prima parte titulo. v.
ca. ij. a. §. primo vsq ad. §. xij.

Loca operarios & redde illis mercedem. In q
bus verbis duo notantur scilicet dei magna curi
alitas iubens operarios vocare ibi. voca operari
os. filij dei equitas volens premiare. adde nis et
redde illis mercedem. de primo scilicet de varia vo
catione vide varia. prima parte titulo. v. ca. ij. §.
vi. de secundo scilicet de mercede laborum. vide. i
parte titulo quinto capitulo scdo. §. vndecimo. b
c. d. vide etia supra in tabula scilicet laborantibus
Et murmurabant aduersus patrefamilias quo
modo intelligitur ille murmur prima pte titulo
quinto ca. scdo. §. vndecimo. e. Et qui significan
tur per illos. secunda pte titulo septimo capitu
lo scdo. §. ij. b.

Multi sunt vocati. de varia vocatione qua domi
nus varios diuersi mode vocat. vide prima parti
te titulo quinto capitulo scdo. §. sexto.

Dominica in. LX.

Super epistola secunda ad Corinthios. que
sic incipit. Libenter suffertis insipientes cum su
ris ipis sapientes. Potest ista epistola sic diuidi
Primo namq apostolus istorum pseudo vana
gloriam vituperat in hoc q arguit corinthios q
sic gloriantes sustinebant dicēs. Libenter suffert
is insipientes id est gloriantes in carnalibus cu
his ipis &c. secunda pte titulo quarto capitulo
primo per totum. Et de inani gloria ibidez ca. i.
Sustinetis si quis vos in seruitutez redigat. de
varia seruitute. vide tertia pte titulo tertio ca. vi
per totum. vel de martirio sine sanguine. de quo
supra martirium.

Quis scandalizatur et ego &c. ipsum scandalum
vario modo describitur. secunda pte titulo septi
mo capitulo quarto per totum.

Veniam autem ad visiones & reuelationes do
mini. de varia visione vide supra visio. vel con
templatio. Et iste raptus Pauli describitur. n. j.
pte titulo decimo ca. vi. per totum.

Ne magnitudo reuelationum extollat me dar
est mihi stimulus. de varia temptatiōe vide sup
Virtus in infirmitate perficitur. In quibus ver
bis duo notantur scilicet possessio virtutis quaz
debem? seruēter amare cū dō dī. Afflictio carnis
quā debem? patienter portare addens. in infirmi
tate perficitur. debemus enim primo virtutes a
mare & vicia spernere. de virtutibus vide supra. &
de vicijs siue peccatis. vide supra sub litera. p. sci
licet peccatis.

Secundo debemus afflictionem carnis portare
patienter. vide de hoc supra scilicet infirmitates
Et supra. temptationes.

Dominica in. L.

Periculis fluminum. periculis latronum &c.
Ista pericula spiritualiter exponuntur. quomodo ab istis impugnamur. quarta parte titulo secundum capitulo secundo. §. quinto. infra principium & post per totum.

Super euangelio Luce octauo quod sic incipit. Cum turba plurima conuenirent & de ciuitatibus properarent ad iesum. In hoc euangelio nobis primo proponitur populi ad xpm sequentia generalis deuotio. & quod vide supra de predicatione verbi dei.

Secundo exprimitur eiusdem populi specialis & diuersa dispositio ibi. dum autem seminat aliud cecidit &c. aliud cecidit inter spinas. Exponit breuiter. secunda preterit u. ca. xij. §. ij. infra principium Tertio excipit tepidorum affectio ibi. hec dicens clamabat. de q̄ sup̄ de accidia. pigritia vel tepiditate Quarto requiritur a domino expositio ibi. inter rogauerunt eum &c.

Quinto ostendit quo ad discipulos misteriorum cognitio ibi. vobis datum est nosse misterium &c. Sexto ponitur expositio facta a dño ibi. est autem hec parabola. ut patet in processu euangelij.

Semen cecidit in terram bonam. In quibus verbis duo norantur scz malorum periculosa negligentia cum dicitur. quod autem cecidit. Iustorum fructuosa diligentia cum additur in terram bonam. dico primo q̄ negligentia verbi dei est multum periculosa. de qua supra negligentia.

Secundo diligentia bonorum est bona audiendo scilicet verbum dei. de predicatione verbi dei. vide supra predicatione ibi. de predicatione siue verbo dei.

Quod autem cecidit in terram bonam. bi sunt qui in corde bono & optimo &c. p̄ia pte ti. n. ij. §. ij. infra principium. vide etiam supra de corde.

Et fructum afferunt in patientia. n. ij. pte. n. ij. ca. vii. §. xviij. circa finem. & p omnes. §. de patientia.

Bi sunt qui audierunt &c. & a sollicitudinibus et diuitijs &c. de diuitijs vide supra diuitie.

Dominica in. L.

Super epistola prima ad Corinthios. xij. q̄ sic incipit. Si linguis hominum loquar & angelorum. charitatem autem non habeam factus sum velut es sonans &c. Apostolus in presenti epistola ostendit nobis charitatis utilitatem que ostenditur ex quattuor. primo quia sine charitate non prosunt cetera dona dicens. Si linguis hominum loquar &c. Secundo q̄ cum charitate fiunt omnia bona ibi. charitas patientia. Tertio q̄ per ipsam vitantur omnia mala ibi. Charitas non emulatur. Quarto q̄ per ipsam habetur in his duobus finalis perseverantia ibi. Omnia suffert &c. de charitate vide supra charitas.

Si linguis hominum loquar & angelorum &c. tertia parte titulo xvij. capitulo. iij. §. ij. b.

Siue lingue cessabunt. i. p. ti. ij. ca. quarto. §. tertio Siue scientia destruetur. quomodo intelligitur hec auctoritas. i. p. ti. v. ca. vi. §. ij. ultra medium. Charitas non est ambigua. ij. p. ti. ij. ca. v. d.

Si nouerim omnem scientiam & omnia misteria tertia parte titulo quinto capitulo. i. §. ij.

Videmus nunc per speculum in enigmate. quomodo deus videri possit in presenti vita p̄ septem specula. i. pte. titi. ij. ca. vi. §. n. v. q̄ ad xi. §.

Tunc autem facie ad faciem &c. ibidem. §. ij. Nunc manet fides spes charitas tria hec. maior autem horum est charitas. Ipsa vario modo describitur. quarta parte titulo sexto capitulo. i. ij. n. ij. v. &c.

Nunc autem manet fides spes charitas tria hec maior autem horum est charitas. In quibus verbis duo norantur scz virtutis ingressus cum dicitur. nunc autem. salutis progressus cum addit maior.

De primo notandum q̄ volens saluari debet habere p̄ statu presenti ingressum p̄ fidem que est ianua & fundamentum omnis boni. Secundo volens bene progressum & complementum salutis debet habere charitatem. hec enim facit homines cuncta transitoria preminere integraliter & deo coniungere & cordialiter sup̄na appetere. de caritate vid supra in tabula. Super euangelio luce octauo quod sic incipit. Assumpsit iesus duodecim discipulos suos & ait illis. Ecce ascendimus hierosolimam & consummabuntur &c.

In principio huius euangelij describitur euangelium dominice passionis ut christi milites crucem eius tanq̄ verillum sui ducis videntes ad arma penitentie sumenda animetur. vide supra in tabula de penitentia.

Domine ut videam. In quibus verbis duo norantur scilicet necessitas aduocationis cum dicitur domine. ignobilitas excecationis cum addit. ut videam. Nam peccator cognitione cecus necessario deum innocat pro illuminatione. vide de spirituali visu & ipsius illuminatione supra visio.

Secundo notatur ignobilitas excecationis de sp̄sali cecitate. prima parte titulo. iij. ca. n. ij. Et de illuminatione cecitatis siue visus. vide prima parte titulo tertio capitulo quinto. §. quinto. vide supra in tabula sub v scilicet visio.

Et iesus dixit illi respice quomodo homo debet octo respicere que declarantur prima parte titulo tertio capitulo septimo per totum.

Fides tua te saluum fecit. vide de augmento et magnitudine fidei. quarta parte titulo octauo ca. iij. §. quarto. quinto. sexto & septimo.

Et omnis plebs ut vidit tedit laudes deo. vide supra de gratiarum actione. Et quarta parte titulo quinto capitulo. xij. & prima parte titulo. iij. capitulo. vij. §. ij.

Feria quarta cinerum.

Feria.v. post cineris

Super epistola Iobelis. ij. ca. que sic incipit
Conuertimini ad me in toto corde vestro p̄sens
epistola p̄t sic diuidi. Primo. n. ipe d̄t p̄ istum
p̄phetā suadet efficaciter p̄cōito p̄niam dicens.
Conuertimini ad me vt supra de p̄nā. vide in ta-
bula. Et de corde vide sup̄ i tabla sub lra. c. i. Co
In ieiunio et fletu et planctu quo ad expōitiōez
lralem. vide supra de ieiunio et. Allegorice vero
quantū ad oēs penitētes d̄t. Conuertimini ad me
quantū ad carnis mortificationē et fletu ad men-
tis purificationē. q̄ lacrimae lauāt delictū vt sup̄
de p̄fessione et contritōe. Et planctu ad doloris re-
stitutionē. Et scindite corda v̄ra ad ip̄ius anie
acceptādū oblationē. quō homo se p̄t. deo offer-
te et fieri suum sacrificium. vide. n̄j. p̄te ii. xv. ca.
xxv. §. i. ij. n̄j. v. vi. vii. viij. et ix.

Deinde p̄tra desperationē. ne p̄pter turpitudinē
et multitudinē p̄cōz desperemus p̄ponit nobis
magnitudinē diuine clemētie dicens. Conuertimini
ad d̄m quia benignus et misericors est. de
deo vide supra.

Sanctificate ieiunium. Quid est ieiunium sancti-
ficare. ij. parte. ii. vi. c. ij. §. viij. infra principii
Sacrificium et libamē d̄no deo n̄ro. quō homo
se p̄t deo offerre et fieri dei sacrificiū. n̄j. par. iij.
xv. capi. xxv. §. i. v̄q̄ ad. ix. §.

Sc̄do p̄mittit ceterudinaliter penitētibz indul-
gentiā ibi. Zelat⁹ est d̄ns terrē suā et pepercit. et.

Super euangelio Mathei. vi. qd̄ sic incipit.
Cum ieiunatis nolite fieri sicut ypocrite tristes.
Quoniam b̄nilitas v̄ra. elemosina larga et oratio
deuota ieiunij sunt comites sine q̄bus ieiunius
nō est fructuosus. Ideo saluator p̄fectiōis regu-
lam describens. primo monet cauere elationē et ex-
teriorē ostentationē. Cū ieiunatis et. In hoc
euangelio inuitat nos saluator. primo ad exercitiū
laboriosum p̄ corp̄is castigationē. Cum ieiun-
natis et. Quātū ad primū norandū q̄ hic vnus
precipitur et duo p̄hibent. p̄cipitur cū ieiunādū
sicut ip̄e saluator n̄r ieiunauit cui⁹ in iū in bo-
thine inchoatur d̄. Cum ieiunatis de quo supra
in tabula. vide de ieiunio.

Probibet aut̄ postea fauorē b̄nium. vt sc̄z non
fiat p̄pter inanē gloriā. d̄. sicut ypocrite de inani
gloria. vide. ij. p̄te ii. n̄j. c. i. per totum.

Probibet sc̄do simulatā tristitiā cū dicit. Nolite
fieri sicut ypocrite tristes. i. tristitiā ostendentes.
De ypocritis vide. ij. parte titulo. n̄j. ca. viij.

Sc̄do inuitat nos ad obsequiū studiosuz per ter-
renorū abdicationē. Nolite thesaurizare. vide
de diuitijs supra in tabula ibi. diuitie.

Tertio inuitat nos xp̄s ad premiū gloriozum p̄
virtutū opationē. cui⁹ subdit. thesaurizate vobis
et. de varijs virtutibz. vide supra in tabula.

Quomodo debet homo thesaurū reponere sc̄z au-
tū charitatis. argentū castitatis. oleum p̄eritatis

vinum deuotionis. et gemmas recte opationis.
Vide supra in locis adaptatis sibi. scilicet chari-
tatis. castitatis et.

Ubi est thesaurus tuus ibi et cor tuū de diuitijs
quomodo lacerant mentem in diuersis occupat.
et in varijs bonis impedit. vide. i. parte ii. v. ca.
ij. §. i. c. Item vide supra thesaurus. Et de corde
vide supra in tabula.

Item p̄ principio quadragesime vide. n̄j. parte
ii. n̄j. cap. n̄j. §. quarto. quinto et sexto. Et in ta-
bula vide de ieiunio et abstinentia.

Feria.v. post cineris.

Super epistola Isaie. xxxix. que sic incipit.
Egrotauit Esaias v̄q̄ ad mortē et. In hac epi-
stola spiritus sanctus explicat ecclesie filijs que et
quanta vtilitas flebilem sequit. Et vide q̄ i hac
oratione principaliter agitur ad lram de sanitate
corporali et p̄m sensum mysticum de spirituali per
orationem flebilem adapta.

De oratione vide supra in tabula oratio. De
contritione vide supra in tabula contritio.

Dispose domui tue et. Placet super hoc de testa-
mentis. morte. confessione. vel de satisfactione.
Vide supra in locis sibi adaptatis.

Et conuertit ezechias faciem suā ad parietē et.
De contritione vide. ij. parte ii. xij. ca. xvij. p̄
totum. Et de contritione in confessione vide ibi
dem capitulo. xij.

Oblecro d̄ne memento quomodo ambulaue-
rim coram te.

Morieris. tu et non viues. Exponit de vite ter-
mino v̄tū p̄tū prolongari vel abbreviari. p̄ia
parte titulo quinto. ca. i. §. viij.

De infirmitate p̄ isto egrotante ezechia. vide su-
pra in tabula de infirmitate.

Super euangelio Mathei octauo qd̄ sic inci-
pit. Cum introisset iesus capbarnatuz accessit ad
eum Centurio rogans et dicens. D̄ne puer me-
us iacet in domo paraliticus et male torquet.

Hodie in p̄nti euangelio hortamur ad suffragi-
um mediante quo anima liberatur ab onere mi-
serabilis seruitutis et sunt tres p̄tes. In prima
notatur de paralitici infirmitate. et de patris sup-
plicatione ibi. Domine puer meus et. De varijs
infirmitatibus. vide supra. infirmitates.

Secundo notatur de centurionis bumilitate et
eius commendatiōe. De bumilitate vide quar-
ta p̄te titulo quarto. capitulo. xij. per totum.

Tertio notatur de christi benignitate et fructuosa
credulitate ibi. Glade sicut credidisti De magni-
tudine et augmento fidei. vide. n̄j. parte titulo or-
ctauo capitulo tertio. §. quarto. quinto. sexto et
septimo.

Nam et ego homo sum sub potestate constitutus
tuus habens sub me et cetera. De dominis siue

Feria. vi. post cineris

prelatis quō se habere debent erga seruos vide supra de prelatis siue dominis.

Dico autē vobis q̄ multi ab oriente ⁊ occidente veniēt ⁊ de varia vocatione vide supra vocatio. Filij autē regni efficiēti in tenebras exteriores. De inferno ⁊ eius penis. vide supra infernus. Amē dico vobis nō inueni tantā fidem in israel. Ista magnitudo fidei notabiliter describit. iij. pre. ti. viij. c. iij. §. iij. v. vi. ⁊ viij.

Feria. vi. post diem cineris.

Sup epla Esaie. lviij. que sic incipit. Clama ne cesses quasi tuba exalta vocē tuā ⁊ annūcia populo meo scelera eorum ⁊ domui iacob peccata eorum. Sciendū q̄ ppheta ex pte dei facit tria in hac epistola. primo. n. describit salutare ieiuniū in principio cui⁹ dicit. Clama ne cesses. Secūdo salutaris ieiunij finale stipendiū ibi. Tūc erūper. Tercio finalis stipendij fontale principij in fine cū claudit q̄ misericors su⁹. Notandū est primo q̄ sunt duplices elemosine erogāde specialiter tpe ieiunij. s. quedam spūales ⁊ quedā corpales. de quib⁹ dñs loq̄tur p ppheta⁹ Corpales sunt sepi⁹ de quib⁹ Marthei. xvj. de illis vide. ij. pte. ti. i. c. xxiij. §. ij. Et. iij. pte. ti. v. c. xxiij. §. iij. De operib⁹ misericordie vide ibide⁹ §. v. Et de varia elemosina vide supra in tabula. Quare ieiunauimus ⁊ nō asperixisti. bñliam us aīas nostras ⁊ nescisti ecce in die ieiunij vestri iueni⁹ volūtas vestra. ij. pte. ti. vi. c. ij. §. viij. ij. ⁊ x. Nolite ieiunare vsq̄ ad bñc diē vt audiat⁹ clamor vester ⁊ c. ij. pte. ti. viij. c. iij. §. ij.

De ieiunio vide. ij. pte. ti. vi. c. ij. p totum. Et principaliter. iij. pte. ti. iij. ca. ii. §. iij. Itē querere supra in tabula de ieiunio.

Ecce ad lites ⁊ contentiones ieiunatis. Et per cunctis pugno impie ⁊ scōa pre. ti. iij. c. ix. §. iij. **S**up enāgelio Marti quinto quod sic incipit. Audistis quia dīcūm est antiquis diliges proximum tuū ⁊ odio habebis inimicum tuū. Ego autē dico vobis diligite inimicos vestros. In hoc euangelio notantur tres partes. In prima. sancte affectionis charitatis dilatanda. ibi. Audistis quia dictum est antiquis diliges proximum tuum ⁊ cetera. Ista dilectio describitur vario modo. quarta parte titulo sexto capitulo sexto. Vide tamen latius supra proximi dilectio. Et principaliter supra de dilectioe. Et odio habebis inimicum tuum. hoc ostenditur esse falsum. secūda pte titu. quarto ca. iij. pharagrapho quarto. Non est verbum legis quia in lege nō scribitur sed est interpretatio iudaice interpretationis quia dicebant. q̄ omne quod non erat in lege prohibitum erat eis concessum ⁊ cetera.

Ego autē dico vobis diligite inimicos vestros ⁊ cetera. Ista dilectio describit⁹ quarta parte titu

lo sexto ca. quarto. §. primo. Et in secundo. §. bāterur de signis huius dilectionis. Etiam capitulo sexto. §. quarto ⁊ quinto.

Estote ergo vos pfecti sicut pater vester celestis pfect⁹ ē. iij. p. ti. i. ca. ij. §. ij. circa medium. Et vide alia multa. Ibidem titulo. xij. capi. quarto §. xij. de varia perfectione.

Attendite ne iusticiam vestram faciatis corā hominib⁹ vide supra de inani gloria principaliter vide super hoc secūda pte titulo quarto capitulo primo. §. quarto. b. modicū infra.

De autē faciente elemosinā nesciat sinistra tua ⁊ cetera. Exponitur breuiter secūda pte titulo. ii. ij. c. i. §. i. circa finē. Quomodo autē debet vari elemosina. vide. iij. pte. ti. v. c. xviij. §. x. ante medium. de elemosina vide supra in tabula de elemosina. Et cum oraris ⁊ c. de oratione vide supra in tabula de oratione.

Sabbato post cineris.

Super epistola esaie. lviij. que sic incipit. Si abstuleris de medio tui cathenam. ⁊ desiens digiti⁹ extendere. In hoc primo sabbato ieiunij scz quadragesime qd̄ requies dicitur monet nos a peccatis quiescere ne inordinatis morib⁹ mens inuoluatur. Et in hac epistola duo facit pncipaliter pñō. n. horat quēlibet christiānū peccatū in q̄ peccat i seip⁹ ⁊ q̄ peccat i. pñmū abhincere. de peccatis ⁊ peccatorib⁹ vide sup sub littera p. Ubi notandū q̄ peccatū specialiter quo quis peccat in seipsum est cathena diaboli qua peccator astringitur. dicit ergo deus cuilibet peccatori. Si abstuleris temperātiā ⁊ prinentiā ac veram penitentiā de medio tui id est de corde tuo ⁊ de appetitu animali. cathenam. i. peccatum de quo supra in tabula.

Et loqui quod non prodest scilicet proximo de locutione vide supra in tabula sub littera l salū cet locutio.

Super euangelio Marti sexto. quod sic incipit. Cum sero factum esset erat nauis in medio mari ⁊ cetera. Hodie i pñri euangelio ostēdit quomodo laboratores concununtur temptatione ⁊ adiuvantur christi consolatione et fm hoc sunt tres partes presentis euangelij.

In prima notatur de vigilie laboris necessitate. Cum sero factum esset. debemus ergo vitam nostram que comparatur nocti propter obscuritatem peccatorum diuidere in quattuor vigilias in quibus vigilare debemus. Et primo in opibus contritionis ⁊ penitentie de quibus vide supra in tabula. secundo in operibus sanctificationis ⁊ beniuolentie. tertio in operibus compassionis ⁊ misericordie. quarto in operibus deuotionis ⁊ sapientie

In secunda parte notatur de christi gubernatio

Dominica Inuocavit

nis pñialitate ⁊ uilitate d. Ego sum confidite ⁊ nolite timere. dñs nāq in ipm pñdere incipietes. quos informat ne peant. pficiētes quos confortat ut ppleāt. ⁊ pñcti quos pfuat ut pmaneat de istis tribu uide. i. pte. ii. vi. c. ij. §. iij. c. Et. iij. pte. ii. xv. ca. secundo. §. secundo

In tertia pte notat dñs populi infirmitate ⁊ miraculosa sanitate qua oēs infirmos curauit ⁊c. de varijs infirmitatibz uide supra in tabula.

Et statim locutus ē iesus cū eis. ⁊ dixit. Cōfide te ego sum nolite timere qñ dñs istis subuenit Ita nūc vario mō subuenit laborātibz prima pte titulo tercio capitulo sexto. §. quintodecimo.

Et qñ deus suos liberat a sex malis. i. p. ii. v. ca. quarto. §. tertio

Paulus ē tripliciter describit. ij. p. ii. c. i. §. xxiij. xxiij. ⁊. xxv. uide etiā supra in tabula de mari Erat cor eoz obcecātū. de corde supra in tabula uide. Et de varia cecitate uide supra in tabula de cecitate.

Dominica Inuocavit.

Super epistola. ij. ad cor. vi. que sic incipit. Hortamur uos ne in uacuū gratiā dei recipiatis Sācta mater ecclesia legēs pñtē epistolaz pauli hortat nos ad tria. primo ei hortat nos ad gratie susceptē receptiōem dicēs hortamur uos ne in uacuū gratiā dei recipiatis. de quo uide. i. p. ii. v. c. ij. §. iij. e. ⁊. iij. p. ii. v. c. xij. §. i. j. mediū. uide etiā de varia gratia ut supra.

Ecce nunc ipse acceptabile. ecce nūc dies salutis. Apis pñciositas vario mō describit. ij. p. ii. ix. cap. xiiij. §. i. f. g. b.

Secūdo hortat nos aplos ad gratie offeratiōem dicēs. Memini dātes ullā offensiōem. i. neminē nec uerbo nec facto. scādalizātes de quosupra.

In his oibz exhibeam? nosmetipsos sic dei ministros in multa patiētia. ⁊c. iij. p. ii. ij. ca. septimo infra principium.

In longanimitate. ista describitur. iij. parte ii. quinto. ca. xi. §. i. i. quintus fructus. In cbaritate non ficta. ut supra.

Tertio hortatur nos apostolus ad eius gratie cōseruationem cum subdit. Per arma iusticie ⁊c. Istud bellum cum suis armis describitur. quarta parte titulo primo ca. ij. §. primo ⁊ secundo. ⁊ terna pte titulo quarto capitulo primo. §. v.

Super euāgelio Matth. iij. quod sic incipit. Ductus est iesus in desertū a spiritu ut temptaretur a diabolo. hoc euangelium explicās ieiunij quadragenā obseruationem a chrislo nobis in exemplū assumptū in prima dominica quadragelini. congrue legitur

Ieiunij quare tpe quadagesime institutū est plus. q̄ alijs dieb. ⁊ ponitur sup hoc triplex ratio quare quadraginta dies ieiunantur. quo tpe

poze quare q̄dragesima olim inchoabat. ⁊ quo tpe iā. ⁊c. iij. pte. titu. iij. c. iij. §. iij. Ductus est iesus in desertū ⁊c. ut supra. bodie in hoc enāgelio legitur qualiter aduersarius hoies aggreditur ut mercede possint eternaliter priuari. ⁊ in hoc sunt tres ptes presentis euangelij.

In prima dñs qñ homo eligitur ad certaminis ingressum ibi. ductus ē de bello spñali. uide supra ibi bellū spirituale.

De varijs temptationibus uide supra.

In secūda parte dñs qñ aduersarius hoiem insequitur ut impediatur ei? pgressum ibi. ⁊ accedens de quo uide supra diaboli tēptatio.

In. iij. pte dñs qñ bellū cōcludit quo ad ingressum cū luctat. tūc reliquit. de quo uide supra. diaboli tēptatio. Et ecce angeli accesserūt ⁊c. qñ angeli deputantur ad custodiām hois. ⁊ qñ hominem vario modo custodiūt. iij. parte. ii. xxi. c. vi §. v. vi. ⁊. vij.

Uide etiā pro principio quadagesime. iij. parte. ii. iij. ca. iij. §. iij. etiam v. vi. ⁊ ante.

Uide etiā de ieiunio ⁊ abstinentia supra in tabula Item de decimis ieiuniorū uide varia. ij. parte ii. iij. capitulo quarto. §. secundo

Et de decimis spiritualibz uide ibidē. §. i. Et de alijs decimis uide post per totū capitulum.

Feria. ij. post dominicā

Inuocavit. **S**uper epistola ezechielis. xxxij. ij. que sic incipit. Ecce ego requiro oues meas ⁊ uisitato illas sicut pastor uisitat ⁊c. Doctores catholici dicūt istam pphetiaz fore cōplendam in ultimo chrisli aduēu qñ segregabit de electos a reprobis sicut segregat pastor oues ab hedijs. Ideo dicit pastor eternus. Ecce ego requiram oues meas ⁊c. Istud diuinum iudiciū describitur vario modo quarta pte titulo. xiiij. capitulo. xi. ⁊. xij. per totum. uide etiam supra in tabula. Item supra de iudicio diuino. Quomodo deus requirit oues suas de manibus prelatoz uide supra in tabula. scilicet de prelatis

Super euangelio Matth. xxi. xv. quod sic incipit. Cum uenerit filius hominis in maiestate sua ⁊ omnes angeli cum eo. tunc sedet super sedē maiestatis sue. ⁊ congregabuntur ante eum omnes gentes.

Hec sancta mater ecclesia proposuit quomodo aduersarius penitentem inuadit armis uictorū bodie timore iudicij cōcuritur ut mala fugiat ne ueniat ad manus torzorū

In hoc euangelio explicantur quatuor ad ipsum iudicem pertinentia. que sunt iudicandozū cōgregatio siue pñocatio. cū separatis disceptatio pñ disceptationē ⁊ mūderatio ⁊ maloz sententia tio. de omnibz istis uide supra de iudicio diuino Venite benedicti patris mei ⁊ cetera. quomodo

Feria. III. post Inuo.

intelligitur ista locutio quarta parte titulo. vij. capitulo septimo. §. sexto ante medium.

Esuriui et dedisti mihi manducare.

Ista opa corporalia describuntur quarta parte titulo. v. ca. xviij. §. iij. Et opa misericordie spiritalia describuntur ibidem. §. v. Ite vide supra ibi misericordia per totum.

Ite maledicti in ignem eternum. vide supra de diuino iudicio.

Esuriui et non dedisti mihi manducare. quoniam dominus hoc faciet. et quoniam creature loquuntur contra ipsos. ij. pte. ti. ij. c. ix. §. vij. ante medium.

Opa mie de quibus in primo euangelio describuntur et per ordinem declarantur. ij. p. ti. i. c. x. iij. §. ij. Et. iij. par. ti. v. c. iij. §. iij. vide supra de opibus misericordie sub littera. m.

Et ibi sunt beati in supplicium eternum. Infernales pene vario modo et terribiliter describuntur. iij. pte. ti. iij. c. v. per totum. et i. p. ti. v. ca. ij. p. totum

Feria. III. post primaz dominica Inuocauit.

Super epistola esae. liij. que sic incipit. Querite dominum dominum inueniri poterit inuocare eum dominum prope est proposuit nobis hesterno die in epistola pre exposita sancta mater ecclesia diuinam misericordiam ut ad bonum excitaremur per amorem referens verba ezechielis dictis in persona domini. Ecce ego rediro oues meas et quoniam deus neminem requirit ipsum ad se trahens. consequenter in hac epistola hortatur nos ad querendum dominum. et in hac epistola propheta quinque facit. Primo ei dat quodam dominum consilium dicens. Querite dominum dominum inueniri poterit. quoniam scilicet in simplicitate cordis vestri dicit Sap. i. Querite etiam ope. i. bonis opibus. et inuocate scilicet ore et sermone.

Secundo assignat tempus querendi eum opportunum addens dominum inueniri poterit. Tota est vita hominis est opportuna ad inueniendum deum et querendum ipsum scilicet per gratie collationem. per culpe remissionem. per offense placationem per pene commutationem. et per emende acceptationem.

Tertio explicat inquirendi modum necessarium cum dicit derelinquat impius viam suam et vir iniquus cogitationes suas. Impius scilicet peccator qui est impius. i. sine pietate et de peccatoribus vide supra in tabula. Via sua. de vijs vide supra in tabula. Quarto indicat querentis fructum salutiferum ibi. et miserebitur eius. addens. quoniam multus est ad ignoscendum id est habet multam bonitatem ad miserandum penitentibus. de deo vide varia notabilia supra deus.

Quinto asscurat querentes de assequendo fructum per duplex argumentum ibi. nonne videmus et cetera.

Super euangelio Mathei. xxi. quod sic incipit. Cum introisset iesus hierosolimam commota est vniuersa ciuitas dicens. quis est hic et cetera.

ostendit horrorem iudicii et penam damnatorum hodie arguit auaricia cupidorum mercatorum.

et sunt tres preces huius euangelij

In prima ostenditur quomodo christus venit ad saluandum perditam ibi. hic est iesus. tangit hoc nomen quia Iesus.

Officium quod propheta. Patriam. quod a nazareth. habet hoc nomen saluatoris. quod iesus interpretatur saluator officium eruditionis quod propheta. patriam delectationis quod a nazareth quod interpretatur floridus.

In secunda prece ostendit quoniam reprobat et expellit iniusta et dolosa negocia ibi. Et intrauit iesus in templum et eiecit et cetera. De mercatoribus et negociatoribus vide supra de usura siue simonia et cetera. In ecclesia militanti sunt tria genera sacrilegorum specialiter deservenda que pulcre declarant. ij. parte ti. i. ca. xxi. §. v. vi. et vij.

Ante ecclesias quoniam contra sunt artifices venditores lusores et cetera. et quoniam per illos exercetur usura et dolus et cetera. ij. p. ti. c. i. vi. §. ij. e.

Domus mea domus orationis vocabitur. vide supra ecclesia.

Vos autem fecistis illam speluncam latronum exponitur specialiter de domo conscientie. i. p. ti. iij. c. x. §. vij. Videntes autem principes sacerdotum mirabilia que fecit indignati sunt vide supra de iniuriis et de murmuracione. In tertia docet relinquere mala et amare celestia siue fugere de malo ad bonum. in hoc quod mutando locum reliquit malos et perstiteros et ad bonos se transtulit. predicando docendo et cetera. Et relicto et cetera.

Feria. III. post domini cam Inuocauit.

Super epistola. i. Regum. xix. que sic incipit. Venit helias in bethabee iuda et dimisit ibi puerum suum et cetera.

In presenti lectione quatuor tanguntur. Primo ad quem locum helias venit quia in bethabee iuda. et cetera. Et preterit vias vnius diei. vide de variis vijs supra in tabula.

Secundo sub qua arbore ipse dormiuit id addit. Cum venisset subter unum iuniperum et cetera. quod iuniperus est arbor quedam bonis folia semper virida sub quibus latet aculei. et quedam grana multum amara moralizari potest de confessione et cetera.

Tertio quod alimentum degustauit ibi. dormiuitque illi. surge comede et cetera.

Quarto quam viam ambulauit ibi. quod cum surrexisset. Nota quod istam historiam spiritualiter exponendo quatuor consideranda occurrunt scilicet peccantis pertinacia. vocantis diligentia. penitentis obedientia et penitentie efficacia. de peccantis pertinacia.

Secundo notatur vocantis diligentia cum dicitur ecce angelus domini. quoniam deus diuersos

Feria. vi. post Inuocauit

diuersimode vocat. i. parte ti. v. c. ij. §. vi. Et quo modo angeli hominem custodiunt et cetera. videtur supra de angelis.

In tertia parte tangitur penitentis obedientia cui dicitur. surrexit et comedit. De penitentia videtur supra. Supra euangelio Matthe. xij. quod sic incipit. Accesserunt ad Iesum scribe et pharisei dicentes Magister volumus a te signum videre. Sicut christus heri mercatorum reprehendit cupiditatem. Sic hodie reciduiantium ad malum ingratitude. Et sunt tres partes principales huius euangelij.

In prima corrigit magnam ingratitude, peccantium ibi. Generatio praua et contraria ad primam partem sciendum quod quous scribe et pharisei vidissent christum multa signa facere non reputabant magna sed ipsum reprehendebant. Quod diuersi diuersimode deum reprobant et c. ij. parte ti. iij. c. r. §. i. ij. et iij. Et de ingratitude vide. ij. parte ti. ix. c. ix. prorum.

In secunda parte aggrauat periculum reciduiantium ibi. Cum nimisodus spiritus exierit ab homine et c. Nota. liter exponitur de homine qui post gratiam mundicie baptismalis vel sacramentalis penitentie reciduat in culpam sicut canis ad vomitum. Nota quod septem sunt nocumeta reciduiationis in peccatum. iij. parte ti. xiiij. c. vi. a. §. ij. vsque ad octauum. §.

Reuertar in domum meam unde exiui Exponitur de temptatione peccatoris. i. parte ti. vi. ca. xiiij. §. v. circa finem.

Gladius et assumit septem spiritus nequiores se et c. prima parte ti. vi. ca. xiiij. §. iij. b.

In tertia parte commendat gratiam bene operantium ibi. Adhuc eo loquente. In hac parte euangelij docet christus spiritualia proponere carnalibus. celestia temporalibus et terrenis fore proponenda. ecce mater tua et fratres tui ibi stant et c. Quare et quomodo isti dicuntur fratres domini. qui principaliter fuerunt et quomodo alio nomine etiam dicuntur fratres et c. iij. parte titulo. xv. ca. xxi. §. iij. infra principium.

Feria. v. post dominicam

primam Inuocauit.

Supra epistola ezechielis. xviij. que sic incipit. Quid est quod inter vos parabola vertitis in proverbium istud in terra israel. dicentes. Patres nostri comederunt vnam acerbam. et dentes filiorum obstupescunt. Cuius sensus est secundum doctores. patres nostri peccauerunt et filij pro ipsis puniuntur ad circo ut remoueatur omne impedimentum penitentie occurrat mater ecclesia sancta referens verba domini dicta ad Ezechiel per que ipse deus non corrigit ipsa verba dicta in modo. ut quidam heretici dixerunt sed declarat illa verba ostendens quod fuerunt parabolica et quod alium sensum habuerunt que nec heretici nec hebrei capere poterunt. Quibus declaratis cessare debet proverbium diuine iusticie derisum sed patres nostri comederunt vnam

acerbam et c. Presens epistola diuiditur in. iij. partes. Primo. n. deus mouet de quadam parabola questione dicens Quid est et c. Unde supra de varia punitione. Secundo. promittit cessationem questionis ibi. viuo ego dicit. si erit ultra hoc proverbium in israel.

Tertia assignat cessationis rationem dicens. Ecce omnes anime mee sunt. qui diceret. cessabit ista questio. quia pro peccato patris nequaquam filius eternallyter punietur cuius ratio est. quia omnes anime mee sunt et c. vide etiam supra in tabula.

Quarto declarat quod immediate est dictum. Anima que peccauerit. i. peccatum mortale commiserit. ipsa morietur scilicet morte eterna. Ista auctoritas exponitur de peccato. i. parte ti. quinto. c. primo §. xij. b. c.

De peccatis que enumerantur in hac epistola. Unde supra in locis sibi adaptatis.

Supra euangelio Job. viij. quod sic incipit. Si vos miseritis in sermone meo veri discipuli mei eritis. Et cognoscens veritatem. et veritas liberabit vos. quomodo ipsa homines liberata multiplici miseria. iij. parte ti. v. capitulo. xv. §. iij. post principium. Qui facit peccatum seruus est peccati. i. parte ti. iij. ca. ij. §. viij. d. modicum post. Vos facitis opera patris iij. parte ti. viij. ca. i. c.

Semen abrahe sumus et nemini seruiuiumus vnquam. vide supra de seruitute. Si filius vos liberauerit veri liberi eritis. Ista libertas vario modo describitur prima parte ti. iij. capitulo secundo. §. octauo et ante.

Si deus pater. pater esset diligereis vnquam me. De varia dilectione dei vide supra in tabula.

Feria. vi. post dominicam

primam Inuocauit.

Supra epistola ezechielis. xviij. que sic incipit. Anima que peccauerit ipsa morietur. In epistola immediate perposita ipse dominus volens remouere omne impedimentum penitentie dicit quod peccator quilibet punietur pro peccato proprio et nullus alius propter quod peccatori quilibet est ad salutem necessarium digne de peccatis propriis confiteri et penitere. Et hoc sancta mater ecclesia probat in presenti epistola scilicet quod peccatum cuiuslibet sibi et nulli alij ad penam imputatur eternam. Et in hac epistola propheta tria facit. Primo premitit intentionem conclusionem dicens. Anima que peccauerit ipsa morietur. Auctoritas ista exponitur de peccatore propter multa prima parte titulo quinto capitulo primo §. xij. b. c. Secundo adducit efficacem probationem cum addit. filius non portabit iniquitatem patris et c. Iusticia iusti super eum erit id est sibi soli et nulli alteri erit vite eterne meritorium. Nunquid voluntatis mee est moris impij dicit dominus et c. p. ti. xij. c. i. §. viij. b. vide in antea et post. Iusticia iusti

Dominica Reminiscere

superi de iusticia vide supra in tabula.

Tertio excludit friuolā obiectionē. cū subdit. n̄ est equa via dñi. q̄ supple punit peccatū i alio. ⁊c.

Sup euāgelio Job. v. qđ sic incipit. Erat dies festus iudeorū. ⁊ ascendit Iesus hierosolimaz vide de frequētiōe ecclesiarū ⁊ de veneratiōe eandē supra sub littera e. scilicet ecclesia.

In hoc euāgelio notatur tres ptes. Primo ab solutio pcrōis figuralis vt pater in principio. de quo vide supra scz de frequētiōe ecclesiarū ⁊ de celebratione festorum.

Est autē hierosolimā pbatia piscina que cognominabatur hebraice bethsaida quibz porcos habēs. in his latebat multitudo lāguentū. ⁊c.

Iste quinqz porcus notabiliter describuntur. ⁊ qui infirmi spūaliter in istis iacet. i. p. t. ij. c. ij. § i. b. ⁊ § ij. iij. v. ⁊ vi. In scda t̄gitur curatio lāguoris corporalis ibi. erat autē quidā bō. xxviij. bñs ānos in infirmitate sua. de varijs infirmis ratiō vide supra ibi. infirmitas. Quilibet igit lāgidus inueteratus volēs sanari ⁊ a penia oibz liberari pcepto xpi oꝝ nō solū timore. s̄ etiā xpi amore surgere de peccatis penitēdo. De penitētia vide supra in tabula. oꝝ scdo tollere lctm satisfactiōis. iij. p. ti. r̄ij. c. xi. p. totū. Et. ij. p. ti. i. c. xv. p. b. Et ibidē. ti. xx. c. vi. Debet tertio ambulare virtutibus pficiendo. In tertia pte t̄gitur detractio liuoris criminalis. ibi erat autē sabbatū dies enī sabbati prima fuit que p̄cipiebatur a deo festuari. Exo. xxxi. q. dies iā mutata ē in diē dñi cā quomodo ista dies est multum priuilegiata propter multa magnifica que in ipsa facta fuerūt in quibus homines illo die debent vacare ⁊c. ij. parte titulo nono ca. seprimo. §. iij. infra principium. vide etiam de celebratione festorū supra ibi festorum.

Sabbato post domini
cam Inuocauit.

Sup epistola. i. ad thessalonicē. v. que sic incipit. Rogamus vos corripite inquietos ⁊c. In hac epistola apostolus duo facit. Primo monet nos ad virtuosum exercitiū dicēs corripite inquietos. de correctiōe fraterna vidē supra ibi correctiō. Consolamini pusillanimes. suscipite infirmos opera misericordie tam corporalia q̄ spiritualia describuntur. iij. p. ti. v. c. viij. §. iij. ⁊ v.

Patientes estote ad oēs. de patiētia vide supra in tabula.

Glidete ne quis malū p malo alicui reddat vidē supra de vindicta.

Semper gaudete. de vario gaudio vidē supra in tabula.

Sine intermissione orate. qñō intelligitur hec auctoritas. iij. p. ti. titulo. v. c. viij. §. vi.

In omnibz grāias agite. d̄gratiarū actione vidē

sup in tabula.

Ab omī specie mala abstinete vos vide supra in tabula. ibi scandalum.

Sup euāgelio Matthei. xvi. qđ sic incipit. Assumpsit Iesus petrū iacobū ⁊ iohannem fratrem eius. ⁊ duxit illos in montē excelsū valde ⁊ t̄figuratus est ante eos ⁊c. Quantū autē ad expositiōem litteralē ⁊ p̄tinationē textus est sciendū q̄ sicut videmus q̄ famelicēs libenter sustinet labores cōsiderato q̄ eis solenne p̄adiūz paratur. sic sancta mater ecclesia fideles suos per illud sacrum tempus penitētie ad labores arduos cōducit in his ne deficiant inchoata. Prandium delectabile ⁊ gloriā interminabilē p remūte ratione hodie mōstrat in figura t̄figuratiōis christi vbi facies eius vt sol p̄e claritate relucebat. Et fin hoc in p̄senti euāgelio tres partes notantur in quibus quilibet fidelis instruitur ad virtutes.

In quarum prima notatur mūdi vilitas renūcianda in principio cū dicitur assumpsit Iesus ⁊c. de bemus ergo mundum ⁊ omnia terrena et mundana spernere. vide supra mūdi. ⁊ supra diuitie. In secunda pte notatur humana fragilitas releuanda ibi. accessit Iesus ⁊ tetigit eos dicens surgite. Accedit ergo deus hoīem tangendo scz p secretaz inspirationē vt eū excitet p vberem largitionem vt eū remuneret p seueraz indignationē vt eum puniat. de istis tribus vide supra in tabula vbi cūqz placet de homine ⁊ ipsius fragilitate ⁊ miseria. vide supra ibi homo.

In tertia pte notatur beatitudinis dignitas desideranda ibi. leuantes oculos. sicut videmus q̄ inter oēs sensus visum magis diligimus. Cum igitur tota merces nostra ⁊ beatitudo originali ter cōsistit in clara dei visione. quomodo deus videtur facie ad faciem. ⁊ de varia visione vide supra in tabula.

Dominica reminiscere

Sup epistola ad thessalonicē. iij. que incipit. Rogamus vos ⁊ obsecramus in domino Iesu vt quemadmodum accepistis a nobis qñō oporteat vos ambulare ⁊ placere deo sicut ⁊ ambulatis vt abundetis magis.

Ap̄ls scribēs thessalonicē. ⁊ cūctis xpi fidelibz loquēs in p̄sona p̄dicatoris cuiuslibet quod n̄ p̄senti epistola facit primo monet nos vt p̄seueremus in doctrina eius ad litterā etiā pōt dici q̄ idcirco dicit hic. Rogamus ⁊ obsecramus istis duobus discipulis. verum ⁊ omnibz fidelibz. Super hoc vide quomodo diuersi diuersimode ambulant in varijs vijs supra in tabula.

Secūdo ostendit eis que sit illa via in qua ambulare debent cum subdit. Scitis que precepta dederim vobis p dominum Iesum. nou ap̄ria

Feria.III. Reminiscere

auctoritate s̄ auctoritate dñi Iesu. vbi secundo principaliter explicat suā doctrinā dicens. **Hec est voluntas dei sanctificatio vestra id est vt sanctificetis vos malū detestādo et bonū faciēdo. de sanctitate vide supra in tabula.**

¶ Et abstinence a fornicatione. de ipsa vide supra. **¶** Et sciat vnusquisq; vas suū possidere in sanctificatione et honore. i. sanctificatione. s. virtutū et honore. ne supple. i. honore. aliq; turpitudine vitiorum. **¶** Et ne quis supgrediatur neq; circūueniat in negotio fratrem suū. de deceptiōe negotiatorū vide supra in tabula de negotiatorib; et de vsura. et de deceptiōe et fraudulētia. sup. 7c. **¶** Nō ei vocat nos dñs 7c. qñō de? diuersos diuersimode vocat vid. i. p. n. v. c. ij. s. v. vide etiam. s. viij. b. per totū.

¶ Super euangelio Mat. xv. qd sic incipit. Egressus Iesus secessit in p̄tes tiri et sidonis ad instructionē anime peccatrici q̄ deū offendit. offensaz recognoscit ac indulgētiā deponit diuidendo b̄ euangelii. dico q̄ nobis quattuor in ipso describuntur.

¶ Primo benigna medicāis visitatio ibi. Egressus Iesus. In quibus verbis notatur tres egressus filij dei. quib; viue viā nobis mōstrauit scz paternalis vnde nascitur eternaliter. maternalis vnde egreditur sp̄aliter et metālis vñ pducitur sp̄aliter. de primo vide supra sub d. scz deus. de secundo vide supra ibi incarnari. de tertio vide supra. **¶** Secundo describitur de uota supplicatio curatio ne erquirentis ibi. Et ecce mulier. vbi primo cōmendatur fides huius mulieris a viuacitate. secundo a veritate. tertio a p̄batione viuacitatis. Cōmendatur primo fides huius mulieris a veritate et hoc p̄ eius cōfessionē que ostenditur primo humilis dicens miserere mei. secundo fidelis dicens. dñe fili dauid. tertio accusatrix qz clamauit 7c. de cōfessione vide supra cōfessio. **¶** Tertio ostendit mulieris instās oportunitas quam etiam t̄stantur apostoli dicentes. dimitte illā qz clamat post nos. in quo notatur vehemētia post nos. in quo notatur instantia. de quo vide supra ibi. oratio. **¶** Quarto ostenditur p̄fecta salutis cōsecutio ibi. et sanata est. **¶** Nota q̄ triplex est medicina infirmo rñ sp̄aliter sanatiua scz medicina preparatiua purgatiua et et reparatiua. Medicina preparatiua est dolor contritionis. de qua vide supra ibi. contritio. Medicina purgatiua est gratia remissionis. Medicina vero reparatiua est p̄fectus bone operationis. De istis duobus vide supra in tabula.

¶ Mulier magna est fides tua. ipsius fidei magnitudo describitur. iij. p̄. n. viij. c. ij. s. iij. v. vi. et vij.

Feria.III. post reminiscere. **¶** Sup. epistola Danielis. q̄. que sic incipit.

pit. **¶** Quia daniel dicens. domine deus noster qui eduxisti populū tuum de terra egipti 7c. Ad diuisionē p̄ntis lectionis accedamus in b̄n̄c modo dñi. oratio tūc efficacior ē et exauditione dignior quādo orās recognoscit accepta b̄nficia cōfiteretur cōmissa flagicia allegat afflicta grauamina finit illa sancti? **¶** David iste in sua lectione qñq; facit. **¶** Primo enim recognoscit acceptū b̄nficiū dicens. dñe deus noster. vide supra d̄ gratiarū actio ne vel de oratione.

¶ Secundo cōfiteretur cōmissum flagitium. dicens peccauimus. de confessione vide supra in tabula. **¶** Tertio allegat afflictū supplicium dicens. p̄pter enim peccata nostra. peccata qñō tripliciter puniuntur. i. q̄. p. t. xix. c. ij. c. Et qñō deus diuersos diuersimode punit. vide ibid. c. i. s. ij.

¶ Quarto mittit ad deū orationis encenū dicens nūc ergo dñe audi. de oratione vide supra in tabula. **¶** Quinto petit a domino exauditionis donum cum cōcludit. Exaudi dñe. placare domine. vide supra de penitētia vel de humilitate. 7c.

¶ Super euangelio Iohannis. viij. qd sic incipit. Ego vado et queris me et in peccato vestro moriemini.

¶ Quantum ad expositionem litteralem et continuationem euangelij est notandū q̄ sancta mater ecclesia sollicitā curam habens de filiis suis p̄ istud sacrū tps cosa malo retrahēdo et p̄ profectum ad virtutes puocando. aliquando obsecrat vt alliciat. aliquādo penas minatur vt timorem incutiat. et ideo sicut heri promisit munera beatitudinis vt alliciat. sic hodie cōminatur mala. vt timorem incutiat. Et secundum hoc sunt tres partes euangelij.

¶ In prima ponitur dura cōminatio ibi. in peccato vestro moriemini. de varia morte vide supra. **¶** Principaliter tñ intelligitur de morte sp̄ali. s. de cecitate mentis. de ipsa vide supra. 7c. p̄. n. iij. c. iij. **¶** In secunda parte ponitur stricta p̄p̄t ex aminatio cum additur. multa habeo de vobis iudicare. vult ergo dicere habeo iudiciariam potestatem et respectu vestri et respectu omnium quam nūc non exerceo quia non veni iudicare s̄ soluere. sed illam potestatem in futurum exercebo. de isto diuino iudicio vide supra. **¶** Debemus ergo nobis triplex iudiciū facere. primum in corde per contritionem. secundum in ore per confessionem. tertium in opere per satisfactionem de istis tribus vide supra in tabula.

¶ In tertia p̄p̄t ponitur determinata christi passio cum cōcludit. Cū exaltaueritis filiū hoīs moraliter in hac parte instruiuntur quare homo rationē suam exaltare et eleuare debet ad cognitionem supernaturaliū. Est namq; magna differētia inter hominē sciētē et sapiētē et hoīs ignarū et ignorantē 7c. d̄ ignorantia vide supra ignorantia.

Feria.iii. post Remini.

Feria tertia post remi

niscere. **S**uper epistola. iij. Regū. xvij. que sic incipit. Factus est sermo dñi ad helyam dicens. Surge et vade in sareptā sydomorum et mane bis ibi.

Potest ista epistola sic introduci. nō solū sacri ie iunij optima comes est oratio sed etiā elemosina ut dicit Lohie. xij. Et quoniam aliqui carnaliter sapientes possent formidare q̄ deficerent eis corporis necessaria si de sua substantia elemosinā facerent Ideo occurrit mater ecclesia hodierno die istam lectionem recitans q̄ merito elemosinē et opes rñi misericordie non solum augentur bona spiritalia sed etiam temporalia et hoc sareptine vidue exemplo. cuius ydria nō defecit quin haberet farinā. q̄ hec de sua exigua substantia sustentavit p̄p̄etram

In epistola tangitur primo admonitio dei sc̄a p̄phete cū dicit. Factus est sermo dñi. secūdo al locutio p̄phete facta mulierividue cū subdit. Cū q̄ venisset ad portā. Tertia responsio vidue facta p̄phete helye. Quarto replicatio et repromissio helye. facta mulieri vidue ibi. Ad quā 3 helyas allegorice helyas h̄ vir scripsim? tipū tñ gerit hoīf peccatoris. helyas ei vitā corporis amās fugiebat a facie regis et peccator amās vitā animalē horret mortē et fugit omnē aduersitatē. Sarepta significat incendiū siue vite sanctitatē que nūq̄ ē sine charitatis incendio quo peccata consumuntur Porta huius civitatis vera p̄nia est p̄ quā peccator ingreditur ad vite sanctitatē mulier vidua significat. verā ecclesiā et vere vidua q̄ spōsi sui solatio destituta et. duo ligna que ista mulier colligit sunt duo dei bñficia q̄ mater ista ad mortuā reducit sc̄q̄ bñficiū creationis et bñficiū redemptionis. Aquā quā perivit helyas significat doctrinā fertilē panis quē petebat significat doctrinā solidam. Farina significat spirituales intelligentiam sacre scripture. ydria allegorice significat scripturā sacram. lechitus xpm. oleum diuinā grātiā et. ut supra in locis sibi adaptatis

Super evangelio Matth. xij. quod sic incipit. Super cathedrā moysi sederūt scribe et pharisaei. Omnia ergo que dixerunt vobis facite. fin vero opera eorum nolite facere.

Quantū ad p̄secutionē et expositionem evangelij. Sicut heri ecclesia cōminando prohibuit inferni transitum. sic hodie ponit viam equitā qua graditur in celum et sunt tres pres

In prima parte tractatur de dono iusticie et equitatis ut servetur ut patet in principio evangelij. De iudice et iudicio humano quomodo debent esse vide supra. Et de iusticia vide supra. Qui ḡ vult mortē eternā fugere et vitam eternā secu

re possidere. debet habere equalitatem in iudiciā. do. pietatem in corrigendo. rectitudinem in docendo. de quo vide supra de iudicio humano. de correctiōe fraterna. et de p̄dicatore verbi dei. In secunda pte manifestatur piculū vanitatis ut videtur ibi. Omnia opa faciūt ut videant. et. De inani gloria vide. ij. p. ti. iij. ca. i. Et de ambitione vide supra. Et de ypocrisi. Et de supbia vide sup̄ Amāt primos recubitus in cenā. exponitur de ambitione. ij. p. ti. iij. c. v. §. i. circa principium In tertia pte cōmendatur plātarium hūilitatis ut regnū lucret ibi. Vos aut nolite vocari rabbi Recitatur nāq̄ hec p̄positio ter in euāgelio sc̄lī cet hic et Luce. xij. et. xvij. Ad innuendū q̄ qui liber volens exaltari ad eternā bñtudinē q̄ necessario habebit triplicē hūilitatē sc̄z in corde p̄ de p̄ssam meditationē. In ore p̄ discretā locutionem. In ope p̄ sincerā opationē. de quo vide. iij. p. ti. iij. c. xvij. p. totum

Magisteriū in theologia vtrū licet appetere vel p̄curare. ij. p. ti. iij. c. v. §. vi. de magistris vide varia supra doctores

Feria iii post remini

sc̄e. **S**uper epistola Iheser. xij. que sic incipit. Dicit mardocheus ad dñm dicens domine deus rex omnipotens in dirione tua cuncta sunt posita et cetera.

Quoniam carnale ieiuniū minus validum est et efficit cū ipm nō immisceat instantia oratiōis deuote. Idcirco pia mater ecclesia sepe monet nos in hoc sacro ieiunio sancte orationi intende realiquando q̄ uidem verbis. aliquando factis siue exemplis

Un̄ presens epistola diuidenda est in hunc modum primo namq̄ mardocheus deuotissime orans et supplicans capiat beniuolentiam.

Secundo explicat sue orationis continentiam. ibi. Et nūc domine deus abrahā. p̄pter secundum addit ne despicias partem tuam. i. populū tuū vel allegorice populum christianū. qui est ps dñi et. p̄pter tertium subdit sed exaudi deprecationem nostrā et propitius esto et. p̄pter quartum subiungit. et cōuerte luctum nostrū in gaudium grātiā tuā et consolationem sine qua nunq̄ est gaudium spirituale. De isto gaudio et grātia vide supra in locis sibi adaptatis.

Principaliter ista epistola per totum est oratio q̄dā. quō aut orō fieri debet vide supra.

Super evangelio Matth. xx. quod sic incipit. Descēdens Iesus hierosolimāz assumpsit. xij discipulos secrete et ait illis. Ecce ascendimus hierosolimā et cetera

Quantū ad continuationem et expositionem evangelij sicut heri ecclesia posuit viā qua itur ad paradysum sic hodie proponit amaritudinē

Feria. v. post Reminiscere

passionis christi nobis i subsidium et fin hoc sunt tres partes principales huius euangelij.

In prima parte docetur quomodo passio christi est imitanda ibi. Ascendens Iesus debemus ergo aggredi ardua cum audacia propter christum sustinere aduersaria cum patientia perficere aspera cum constantia de istis tribus vide supra in tabula. vide etiam. in. pre. n. in. ca. vii. s. in. vsq. ad. xviij. s.

In secunda parte docetur quomodo postulatio nostra est iormanda ibi. Nescitis quid petatis. vide de petitionibus in oratione. quomodo et quid petere debemus vide supra. Oratio

In tertia parte docetur quomodo dominatio ipalis est fugienda siue refutanda ibi. Scitis quia princeps ubi moraliter instruimur excellentiam et superbiam spernere. et ex humilitate alter alteri seruire. et per conseruationem nature amare et adiuuare et de mutua charitate vide supra Charitas. de honore vero fugiendo vide supra honor. Et de vitiis et principibus vide supra in locis sibi adaptatis

Feria. v. post reminiscere

Supra epistola Hierem. xviij. que sic incipit. Maledictus homo qui confidit in homine. et ponit carnem brachium suum.

Quoniam nemo affectuose rogat illum a quo non sperat posse quod petit. se obtinere et hoc propter eius impotentiam vel duriciam vel quod non potest vel quod non vult concedere quod petitur. Idcirco mater ecclesie ista quanta feria referens partem hieremie letitiam ostendit euidenter quod audacter et secure recurrendum est per orationem humilem in necessitate qualibet non ad hominem sed ad deum. Illud visum preter lectio diuiditur. Primo enim preter ex persona dei ostendit quod confidentia in homine habet secum gravem calum et deceptionem dicens. Maledictus homo qui confidit in homine. et sperat in sua se ponendo in ipso. Et ponit carnem brachium suum cui totaliter innitatur. Et a domino recedit cor eius spes sua scilicet in alio preterquam in in ipso collocandam esse vide supra de spe.

Secundo ostendit quod confidentia in deum habet secum fructum multiplicem. et protectionem cum subdit. Benedictus vir qui confidit in domino. de spe in domino vide supra. Et de confidentia triplici videtur. in. pre. n. in. ca. i. s. i. Tercio adducit ad hoc duo similes argumentum efficax et probationem ibi primum est cor hominis. de supra vide. i. pre. n. in. ca. iij. s. ij. circa medium. Et prima pre. n. in. ca. viij. s. primo infra principium. vide etiam de corde.

Ego dominus et c. qui de vnicuique iuxta et c. quomodo hoc dominus facit vide optimum sermonem. i. pre. n. v. ca. ij. s. in. et v. et etiam. s. viij. viij. ix. x. et xi.

Supra euangelio Luce. xvi. quod sic incipit. Homo quidam erat diues et induebatur purpura et bisso. et epulabatur quotidie splendide et c.

Quantum ad prosecutionem et continuationem litterale euangelij. hodie ecclesia spectaculum magnum et merito memorie commendandum proponit. ut qui heri adhuc vitam non emendauerunt passionis christi amore. saltem hodie concutiantur miserabilis diuitis donationis horrore. Et fin hoc diuiditur presens euangelium

In prima parte notatur miserabilis status culpe et peccati ut daret in principio. Erat quidam homo. vide supra peccatum et peccator et homo. Erat diues. de diuitibus et diuitijs vide supra. Et epulabatur quotidie splendide. In quibus verbis vita fatua mundanorum diuitum et potentum merito relinquenda ostenditur propter tria scilicet propter cupiditatem et auaritiam insatiabilem. propter vanitatem et superbiam intolerabilem. et propter gulositatem in gulam inordinabilem de istis vide supra in tabula.

Induebatur quotidie splendide. de ornatu vestis vide supra sub littera o s. q. Quare? Secundo notatur pauperis indigentia ibi.

Erat homo quidam mendiculus. De elemosina et misericordia dei pauperes vide supra. Elemosina et misericordia. et de pauperibus.

Tercio notatur mortis vtriusque differentia. Et de primo dicitur. Factum est autem ut moreretur mendiculus et portaretur et c. Illa deportatio quadrupliciter intelligitur. in. parte titulo. xxi. c. v. s. in. b. Mortuus est autem diues et sepultus in throno. de varia morte vide supra. Et de damnationis et penis inferni videtur supra d. et c.

Quarto notatur diuitis mortui miseria. Eleuans autem oculos suos. Hic circa miseriam diuitis post mortem tria describuntur. primo ipsius fera recognitio. secundo eius iniuria peritio. tertio iusta petitionis repulsio de quo supra in tabula. Et de vario visu vide supra.

Ut refrigeret lingua meam. Nota quod tot peccata oriuntur ex malo usu lingue quot sunt littere alphabeti. i. p. n. ij. ca. in. s. v. b. p. totum.

Feria. vi. post reminiscere

Supra epistola Genes. xxxviij. que sic incipit. dixit Ioseph fratribus suis. Audite somnium meum quod vidi et cetera

Hesitans die dixit ecclesia referens verba domini in dicta per Hieremiam quod maledictus homo qui confidit in homine et benedictus homo qui confidit in domino ut contemnamus humanam confidentiam et semper confidamus in domino. ut et ego contemnamus humanam confidentiam et semper speramus in domino. Ideo probatur hoc conuenienter hodie et cras ostendens per exempla raz in epistolis quam in euangelijs. potest etiam aliter introduci ista epistola ut dicatur quod quia nec ieiunium nec oratio nec elemosina sunt ad salutem

Sabbato post Reminisce.

efficacia nisi in virtute passionis dominice. ideo representat hodie hec ecclesia in ioseph nudato et vendito et in patrefamilias et in filio interfecto his visis ad diuisionem lectionis et expositionez veniamus. de graui enim scelere fratru ioseph tanguntur quattuor in presenti epistola quoru primum pertinet ad machinationem cum dixit fratribus suis. Audite somnium meum. de vario somno et ipsorum euentu vide supra. Secundo quomodo pertinet ad perperationem ibi. Cumq; fratres illius et cetera. Hic tanguntur. q; tuor scilicet Ioseph pmpia obedientia. pia beniuolentia. sollicita diligentia. et fratru suorum seua malicia de istis quattuor vide supra de obedientia. Tertium tangitur scilicet fratrum scelerosa denuntiatio ibi dicemusq; q; tera pessima de uozauit et. Duo mala isti commiserunt scilicet homicidium in intentione et mendacium de homicidio vario siue occisione vide prima parte titulo xiiij. capitulo quarto. s. nono. Et secunda parte titulo septimo. capi. septimo p totum.

Quantum ad quattuor scilicet id quod ruben fecit cum dicitur. Audiens hec ruben nitebatur eum eripere de manibus eorum et dicebat non interficiemus et. Applicat desuper ex tabula de materia tibi magis conueniente.

Super euangelio Mathei. xxi. quod sic incipit. Homo quidam erat patrefamilias qui plantauit vineam et cetera.

Patrefamilias iste est summus deus et dominus creator et gubernator creature qui plantauit vineam primo scilicet sinagogam. deinde ecclesiam. de ista vinea scilicet ecclesia. vide prima parte titulo quinto capitulo. ij. s. septimo nono decimo et undecimo b c d. vide etiam supra ecclesia. Et fordit in ea torcular id est legem. de varia lege vide supra.

Cum autem tempus fructuum appropinquasset vide supra de operibus humanis. et.

Miser seruos ad agricolas id est predatores de ipsis vide tertia parte titulo. xviij. capi. primo secundo tertio quarto quinto. et sexto p totum.

Agricole autem videntes filium et occiderunt eorum ingratitude describitur et pro nobis mortalizatur. ij. pre. ti. iij. ca. ix. s. iij. vide tamen per totum capi. Et de varia occisione vide prima parte titulo quattodecimo capitulo quarto. s. nono Et secunda parte titulo septimo capitulo septimo per totum.

Cum uenerit dominus vinee quid faciet agricolis istis. Hinc malos male perdit. de iudicio diuino vide supra de punitione varia qua dominus diuersos diuersimode punit vide supra.

Nunquid legistis in scripturis. Lapidem quem reprobauerunt edificantes et cetera

Sabbato post Remin

scere. **S**uper epistola Genesis vicesimo primo. que sic incipit. Dixit rebecca filio suo Jacob. Audiui. patrem tuum loquentem cum elau. tra te tuo et. Dicensum fuit heri q; veru est verbu quod recitauit ecclesia quinta feria. precedenti scilicet benedictus vir qui confidit in domino. hoc id ostenditur hoc. sic in Jacob filio ysaac qui confidens in domino diuinam meruit benedictionem qua fuit priuatus elau sanguineus et carnis. In carne enim et sanguine et non in dno pides circa qua epistolam moyses tria tangit p. uno. n. p. oit antecedentia ad benedictionem. Hinc antecedentia ante benedictionem sunt multa. scilicet rebecca consultatio. iacob excusatio. rebecca replicatio. iacob executio ciboru pparatio. indueroru. oppositio pparatoz oblatio. ysaac inquisitio iacob rursus. ysaac precratio. senis relectio. odoris pceptio et magnel laudis expressio que oia miteris siue moralibus sunt plena. **S**i attractauerit me pater et. putz me sibi velle illudere. de medatio vide secunda parte titulo nouo capitulo primo et secundo. Et prima parte titulo decimo quarto cap. quarto. s. vnde cimo. vel de honore pentu vide supra de pentibz Glor quidez Jacob. sed manus sunt Elau. De fraudulentia dolo et astutia. vide secunda parte titulo primo capitulo. xvij. s. i. ij. et. iij.

Et manus vario modo describitur. ij. pre. titulo ij. capi. ij. s. ij. in fine.

Secundo ponit ipam benedictionez ibi. Glor. ysaac.

Super euangelio Luce. xv. quod sic incipit. Homo quidam habuit duos filios et dixit adollescencior ex illis patri. pater da mihi substantiam meam que mihi contingit.

In hoc euangelio ponit christus parabolam de filio prodigo a patre benigne recepto. per cuius receptionem dat intelligere promptam et benignam receptionem peccatoris a patre celesti. In hac epistola sex tanguntur p ordinem.

Primo vtriusq; filij. pparatio ibi. **H**oc qda hinc duos filios et. Glosa. De p hinc duos filios et auctor et creator e duaz stirpiu generis humani i. gentiliu et iudeoz. maior fili' e q in cultu vni' di pmasit. minor q vsq; ad colenda ydola deu defuit.

Secundo ponit filij adollescencie recessio a patre ibi. Et ait adollescencior fili' pti et. vid varia de pdi galitate. ij. pre. ti. vi. ca. viij.

Tertio ponit fructuosa reuersio penitencis ad statum gratie ibi. In se aut reuersus. Ad hinc patre pti et benignu oz pctor ad istar filij pdigi. pti i corde recurrere ad dei benignitatem et hoc per contritionem. Secundo in ore ponere propriaz iniquitatem. et hoc per confessionem. ut supra de confessione. **T**ertio in opere intendere satisfacionem. ut supra.

Dominica Oculi.

Quarto ponitur reuertentis a patre benigna suscepcio. ibi. Cum autem adhuc longe esset. cum enim ille filius reuertens adhuc longe esset. scilicet in regione peccati. vidit illum deus. scilicet oculo predestinationis. Et occurrens ipsum preueniendo per misericordiam inclinantem. cecidit super collum eius. per gratiam concomitantem. et osculatus est eum. sibi per secrete reconciliando per gratiam subsequentem.

Quinto ponitur indignatio senioris filii de eius suscepcione. ibi. Erat autem filius eius senior in agro. et moraliter potest exponi ad precedenter priuationem de peccatis de uoto et de innocente tepido murmurante de domino dante maiorem deuotionem penitenti quam sibi videtur supra de murmuracione vel de inuidia.

Sexto ponitur indignatio eius rationabilis sedatio ibi. At ille dixit ei filie. tu semper mecum es. De patre autem viro iusto et innocenti. diuinitate puenienti. non tamquam redarguendo. sed tamquam dilectum filium blande consolando et ad perfectum et perseverantiam inuitando.

Dominica Oculi.

Supra epistola ad Ephesios. v. que sic incipit. Estote imitatores dei sicut filii charissimi.

In precedentibus diebus monuit nos pia mater ecclesia de operacione boni et de declinatione mali quibus ieiunium non est meritorium. vnde quoniam sumus ad intelligendum ista multum rudes propter nostram recitatam et ignorantiam. multumque debiles et difficiles ad intelligendum ista propter languorem concupiscentie et que omnia ex primo peccato pueniunt. ideo indigemus non tantum doctrina verbi sed et doctrina christi propter quod pia mater ecclesia que nobis proposuerat exempla insufficientia. scilicet ezechiam regem moysen. heliam. danielem. hesler. iacob et ioseph. Hinc autem ista tertia dominica proponit nobis speculum et exemplum perfectissimum omnis scripturarum. scilicet dominum Jesum dicentes. Imitatores dei estote. Et apostolus in ista epistola in plena ecclesie duo facit. primo hortatur nos ut induamur christi per translationem imitatio. d. Estote imitatores dei de supra vide. iiij. preter. xi. c. ij. s. ij. circa medium. et in. xvi. c. i. s. v. b. et s. vi. aliqua. quoniam homo imitetur deum habet et. i. preter. xi. c. i. s. i. j. principium. et s. ij.

Et ambulate. i. peruestramini in dilectione supplectra et reali que consistit non tantum in verbis sed potius in factis de dilectione dei et proximi. videtur supra dilectio In via charitatis quoniam diuersi diuersimode ambulant. i. p. xi. c. i. s. ij.

Secundo hortatur nos ut christum imitemur in mali declinatione ut fugiemus peccata suggestionem. ipsam detestando ibi. Fornicatio autem de ipsa vide supra fornicatio. Aut omnis immunditia. i. quis luxuria de qua supra luxuria. Aut auaritia de qua supra auaritia. Sed magis gratiarum actio de qua supra in tabula. Fornicatio autem et omnis immunditia aut inperitudo et. vide. ij. p. xi. c. i. s. ij. infra principium.

p. xi. c. i. s. ij. b.

Et tunc. vi. cap. iiij. s. v. Hoc autem sciatis quod omnis fornicator et non habens hereditatem in regno christi et dei. de qua hereditate intelligitur beatus. ij. p. xi. c. i. s. ij. s. vi. circa medium Fructus autem lucis est in omni bonitate. ij. p. xi. c. i. s. ij. b.

Supra euangelio Luce. xi. quod sic incipit. Erat Jesus eiciens demonium. Et illud erat mutum et. Quartum ad priuationem euangelii et expositionem sicut heri ad penitentiam nos monuit diuina pietas sic hodie peccata fugere facit inimici dolositas et finem hoc diuidit prelosum euangelium.

Primo ostenditur diuina potentia per demonis expulsionem et multipliciter laudis diuine in miraculi operatione ibi. Erat Jesus eiciens demonium et. quod significat per istud demonium. et nota aliorum demoniorum ponitur. ij. p. xi. c. v. s. ij. ultra medium.

Et cum eiecisset demonium locutus est mutus et quadruplici dispositione oris et lingue vide. i. preter. xi. c. i. s. i. b. Et de varia locutione vide supra. Secundo ostenditur pueritas iudeorum et facti miraculi calumniatio ibi. Quidam autem dixerunt iherosolimitanus. et quod non possent contradicere operam mirabili. saltem contradiceret cause operis. de supra vide supra de blasphemia. ij. p. xi. c. v. s. ij. et. v. p. totum. Alii. septuaginta et. de varia septuaginta quoniam diuersi diuersimode deum septuaginta vide. i. preter. xi. c. i. s. ij. s. i. b. Et. ij. preter. xi. c. i. s. i. ij. et. ii. s. ij.

Tertio ostenditur calumnie confutatio in christi ratione ibi. Ipse autem vos vidit et. Omne regnum in seipsum diuisum desolabitur. de quo ponitur triplex diuisio. ij. p. xi. c. v. s. ij. s. ij. post principium. Et de ciuitatum seditionibus et diuisionibus. vide. ij. preter. xi. c. i. s. ij. ca. v. s. ij. p. totum.

Qui non est mecum contra me est. Exponitur breuiter. ij. p. xi. c. i. s. ij. ca. v. s. ij. s. ij. c. Si autem super uenerit vicerit eum et cetera. vide. i. preter. xi. c. i. s. ij. s. vi. infra principium.

Quarto ostenditur commendatio veritatis christi per mulierum exaltationem ibi. Factum est autem cum hoc diceret et. Beati qui audiunt verbum dei et custodiunt illud verbum dei ponitur ut siue describuntur duodecim fructus. ij. preter. xi. c. i. s. ij. b.

Feria secunda post oculi.

Supra epistola. iiij. Regum. v. que sic incipit. Naamani princeps militie regis syrie erat vir magnus coram domino suo et. Hesternam die monuit nos ecclesia per apostolum ut in operatione bonorum et in declinatione malorum imitemur et emulari omnium bonorum scilicet christi. s. quia nos omni die maculas probabimus ipsi tamen nos fomitemus et upie. ideo christo aliquantulum reformari non possumus nisi nos

Feria. III. post Oculi

qui quotidie lauacro penitentie expiemus ppter quod in ista secunda feria hortatur nos sancta mater ecclesia vt instar naaman leprosi qui ad iussu helizei pbe lauit se in iordane sepius et sic a lepra mudatus est. Sic et nos quos lepra spiritualis viciozum sepe occupat frequenter secundum iussu christi accedamus ad lauacrum penitentie in quo a lepra mudari possumus aliquo modo esse conformes exemplari pfectissime sanctitatis.

In ista epistola quattuor raguntur. primo scz serenitas status ibi Naaman princeps milicie. Secundo medicandi manus ibi. porro de syria egressi et. Tercio medicine virtus ibi descendit et lauit et. Quarto sanationis munus accepit ibi. Et res siturus e. de penitentie vide supra in tabula.

Moraliter iste rex syrie significat diabolū. lepra quoddā peccatū mortale Naaman quēlibet peccatorem bice est honoratus apud diabolū. milites qui ad peccata ei seruiūt sunt timor male hūi liās et amor male inflāmans. vix istius est carnalis concupiscencia. puella terra israel significat aiam latrūculi significat supbie motus. s. qd dicit puella vt dñs meus. i. peccator iussit p dolorem et contritionem ad pphetā. i. ad xpm curaret eū a lepra peccati. Iste vero descendit p hūilitatem vtrā. i. p confessionē et lauit se in iordane sepius. i. ad purgationē peccatorū submitit se sacramento penitentie. peccator vero mudatus et factus verus penitēs pfitetur veritatem et miam supni iudicis dicens. vere scio q non est et.

Qui cū pfectus eēt et tulisset secū decem talenta et. Notum est q simoniam commisit licet fecit ignoranter. vide de simonia. ij. p. ri. i. c. iij. per totum et quinto similiter Et ri. ij. c. i. s. xv.

Super euangelio luce quarto quod sic incipit dixerunt pharisei ad Iesum. Quanta audiui mus facta in capbarnā fac et hic in patria tua. Quantum autem ad continuationem euangelij heri dictum est quomodo aduersarius inuasit possidentem hodie docemur fugere inuadentes et fm hoc sunt tres partes principales declarande

In prima parte ponitur vana iudeorum postulatione vt patet in principio.

In secunda parte ostenditur ceca phariseorum perturbatio ibi. Et repleti sunt omnes in synagoga ira. De ira vide prima parte titulo sexto capitulo vndecimo. Et secunda parte titulo septimo capitulo primo et secundo. vide supra de ira.

In tertia parte ostenditur tuta christi declinatio ibi. Iesus autem transiens. Nota fm Augustinum cum omnis christi actio sit nostra instructio q eius exēplo et actu in hoc vtrā nobis vivendi norma declaratur quo ad tria genera hominum scilicet quo ad auersos. conuersos et p-

fectos. Auersis datur exemplū conuertendi quia Iesus trāsibat conuersis exēplū psciendi qz ibat pfectis exēplū permanēdi et in medio virtutū pseruādi quia p mediū possumus etiā cedere futuri p subtractionē pientialitatis. per supplicationē loquacitatis et p obuiationē benignitatis de illis vide supra in tabula fm placitum.

Feria. III. post Oculi.

Super epistola. iij. Regū. iij. qui sic incipit. Mulier quādam clamabat ad helisē d. Seruus tuus vir meus mortuus est et tu nosti et.

Peccatū mortale nō solū est ale immūdia vix etiā plaga dura. iō peccator nō solū indiget pntia ipm spūali lotionē vt expiet s. etiā spūali vinctōne vt curet. ppter qd ecclesia postq monuit nos hesternā die p helisē in figura naaman leprosi vt accedamus ad lauacrum pnie ppter expiationē immūditie. hodierno die nos monet p eundem in figura mulieris vidue vt acquiramus oleū gratie i procurratione plage.

In epistola tria raguntur primo necessitas mouens que mouit pphetā ad miraculū faciendū cū dicitur. Mulier quedam clamabat vide supra de oratione.

Seruus tuus vir meus mortuus est. vide supra de peccatis et peccatoribus.

Et tu nosti qz seruus tuus fuit timens deum. d. illo timore vide supra timor.

Secundo ostenditur claritas euidēs. qualiter fecit miraculū d. Cui dixit heliseus qd bēs i domo tua. Moraliza ad placitū. Glade et pere. mutuū de mutuo vide supra sub littera m.

Tercio ostendit vtilitas sequens q fuit secutū miraculū cū subditur. Venit aut illa et. Spūaliter mulier illa significat ecclesiā. heliseus significat deū patrem. vir huius mulieris significat. christū hōiem filij huius mulieris sunt omnes iusti Creditor huius mulieris est mundus. quia ppter tpalia conat filios huius mulieris in seruitutem redigere sed illa clamat ad helisē. i. ad christū. Cui responder quid habes in domo tua. At illa non habeo nisi parū olei. i. sacramentalē gratiā. Cui ille. vade et pere. mutuo vasa et. ita ruz vicinā vasa sunt corda ista debet perere ab omnibz peccatoribz gratiā ipsis infundēdo p pndicationē et. Tunc mulier illa intrare debet domū et claudere ne aliqz extōicat? intrer hostium domū ē vera fides. tūq filij offerāt deuotas oīes et mlti infundat gratiā sacramentalē. de supradictis vide supra in locis sibi adaptatis.

Super euangelio Matthei. xviij. quod sic incipit. Respiciens Iesus discipulos suos dixit simoni petro. Si peccauerit in te frater tu? vade et corripe eum inter te et ipsum solum et cetera.

Feria. III. post Oculi

In hoc euangelio docemur in quinq[ue] **P**rimo de fraterna correctione ibi. Si peccaverit in te frater tuus uade et corripe eum etc. Ista tota correctio describitur. ij. parte. ii. ix. c. vi. p. totum. Quod si non audierit eos dicet ecclesie. qualiter ista de nuntiatio fieri debet. iij. pte. ii. ix. c. ix. s. iij. Ut in ore duorum vel trium testium etc. iij. p. ii. ix. ca. xi. De processu in iudicio humano vide supra. Si ecclesie non audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus. i. e. uita eius sicut ab ecclesie unitate separatus. vide de excommunicatione. ij. p. ii. iij. c. vi. s. iij. b. p. totum. Et. iij. p. ii. xiiij. et supra excommunicatio. Secundo ponit de platorum ecclesie iurisdictione. ibi. Amen dico uobis. de potestate vide supra potestas. Et supra ecclesia. et absolutio. Tertio ponit de sanctorum utili et fructuosa oratione ibi. iterum dico uobis quod si duo ex uobis etc. videtur super. Quarto ponit de comendabili seruorum dei congregatione ibi. ubi sunt duo vel tres in nomine meo ibi sunt in medio eorum. In quintuplici medio dominus operatus est salutem. iij. p. ii. xxi. c. ij. quinto ponitur de iniuriarum remissione ibi. donec quotiens peccabit in me frater meus et dimittas ei etc. vide supra iniurias. vel de inimicorum dilectione. de qua vide. iij. pte. ii. vi. c. iij. s. i. In secundo. s. habetur de signis dilectionis. vide etiam ibidem ca. vi. s. iij. et v. et cetera.

Feria. III. post Oculi

Super epistola Ero. ix. que sic incipit. Honora patrem tuum et matrem tuam ut sis loquax super terram quam dominus deus tuus daturus est tibi. Monuit nos ecclesia pia mater feria secunda et tertia nunc precedentibus lauari lauacro penitentie contra peccati immunditiam et ungi oleo gratie contra peccati plagam. verum quod secundum Ambrosium Peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra legem dei. Ad hoc monet nos in hac quarta feria ad obseruantiam preceptorum moralium quod prohibet omne peccatum quod permitti potest. De quibus vide supra preceptum. Et in ista epistola notantur principaliter duo. Primo enim describit ea que explicauerunt populo legis continentiam dicens. Honora patrem tuum etc. et consequenter omnia alia precepta que in istis habentur describuntur per ordinem. i. pte. ii. xiiij. ca. iij. et per omnes suos. s.

Secundo notantur in ista epistola que prouocauerunt populum ad legis obseruantiam ibi. Cunctus autem populus videbat etc. de lege moralis vide supra et cetera.

Non faciens deos argenteos. de ydolatria vide varia supra ydolatria.

Altare de terra facietis mihi et offeretis mihi super eo holocausta etc. Quomodo homo seipsum potest deo offerre tripliciter. iij. parte. ii. ix. c. xxv. s. i. ij. iij.

quinto sexto septimo octauo et nono.

Super euangelio Matth. xv. quod sic incipit. Accesserunt ad Iesum ab hierosolymis dicentes. Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum etc. Quam igitur ad persecutionem et periuariationem euangelii heri dictum est de correctione fraterna et obedientia. Hodie de subiectione filiali. et puerorum ad parentes reuerentia et sunt tres partes littere. In prima parte notatur iudeorum contumacia cecitas. ut patet in principio principaliter agitur de honore patrum. Et de vario honore prelatorum vide supra honorem.

Non enim lauant manus suas cum pane manducant. quomodo hoc intelligitur. habetur. ij. pte. ii. vi. c. iij. s. vi. modicum. j. Populus hic labijs me honorat. cor autem eorum longe est a me. de corde vide supra. Scitis quia pharisei audito uerbo sancti scandalizati sunt. de scandalo vide secunda parte titulo septimo capitulo quarto.

In secunda parte notatur eorum excessiua falsitas ibi. Omnis plantatio quam non plantauit pater meus. etc. triplex est plantatio secundum triplices terras in qua plantatur. Est enim terra supernaturalis mundialis et infernalis. plantatio ad superna est fructus bonorum operum secunda plantatio est mundialis que est auarorum de mundo et auaricia vide supra. Tercus si ceco ducatur prester ambo in foueam cadunt. Exponitur de triplici ignorantia. ij. pte. ii. v. c. ix. s. ij. in principio. Et de uaria cecitate vide supra.

In tertia parte notatur dictorum instructiua ueritas ibi adhuc uos sine intellectu estis etc.

De corde exierunt cogitationes male. furta homicidia. etc. ij. pte. ii. v. c. i. s. vi. Et iniquorum cordium sunt septem differentie. i. p. ii. iij. c. xiiij. s. iij.

De peccatis que sequuntur. ut homicidii falsum testimonium blasphemia de istis vide supra in tabula in locis sibi adaptatis.

Feria. v. post Oculi

Super epistola Hieron. vii. que sic incipit. Factum est uerbum domini ad me dicens. Sta in porta domus domini et predica uerbum illud etc.

Hesternam die proposuit nobis ecclesia precepta legis moralia que nos oportet si volumus ad vitam ingredi obseruare. verum quia serui libentius exequuntur que iniuncta sunt per dominum quam certi sunt de magno comodo a sequeundo si obseruant. Adcirca mater ecclesia de salute filiorum summe sollicite certificat nos hodie in prima lectione quod assequuntur magnum commodum si implere uolunt diuinam uoluntatem. Et sciendum quod dominus per prophetam in hac epistola quatuor facit. Primo hortat legis sue predicatorum cum dicit. Sta in porta. etc. de predicatorum uerbi dei vide varia notabilia supra predicatio.

Feria. VI. post Oculi

Secundo con'olatur legis sue obseruatozem ibi. Audite verbum dñi. verbi dei sunt. xij. fructus ij. pre. ii. it. c. xi. §. ij. b.

Bonas facite vias vestras de varijs vñs vide supra via.

Tertio exprobrat legi sue obseruatoze ibi. Nolite confidere in verbis mēdaci dicentes. Templū dñi &c. De mēdacio vid' supra sub littera m.

Quarto replicat obseruātis mercedē & explicat legis sue pēno. ē ibi. Quā si bñdixeritis &c. bona virtutis adduxeritis.

Si feceritis iudiciū interuiri &c. Iudiciū bñā nū vario mō describit supra iudiciū.

De malis siue pēis q' enūerant in sequēdo in ista epla vt d' homicidio ydolatria &c. vide supra i tabula in locis sibi adaptatis.

Sup euangelio Luc. iij. qd sic incipit. Surgens Iesus de sinagoga introiuit in domum symonis & cetera.

Quātum ad continuacionem euangelij. Iheri. dicitur fuit quomodo pueri eorū pntes tractare & honorare debent &c. Hodie qño christus de sua clemētia nō cessat laquentes curare. & fin hoc videtur euāgelij. In quo multa occurrūt notā da circa istius mulieris sanationem.

Primo igitur describit occasio sanationis vt patet in principio. moraliter introitus Iesu significat doni gratuiti infusionē qui solum est in domino simonis. i. obediētie de qua vide supra. sub obediētia. Socrus autē simonis pōt significare cōscientiā hominis que ad introitū diuini luminis se febricitatē cognoscit. i. infrigidatā p' defectū diuine dilectionis &c. de cōscientia vide varia supra sub littera. c. f. Conscientia.

Secundo describit genus infirmitatis ibi. Socra autē simonis tenebat magnis febribus. de varijs infirmitatibus vide supra infirmitas. Item pōt applicari ad peccatū vel peccatozē de quibus vide sub littera. p.

Tertio describit meritū aplice intercessiōis ibi. & rogauerūt illū p' ea vide supra de oīoe. figurat tñ in isto sacerdotis absolutio q'sequitur ad pmissa. Rogāt autē miliri q' solus de' ex auctoritate dimittit i cui' signū sacerdos absolues oīoe p' mittit dicens. Misereatur. &c.

Quarto describit sanatio mulieris ibi. Et stans sup illā impauit febri. Moraliter vero xps nūllū sanat nisi sub eo iacētē. s. p' timorē. & timore vi de supra sub littera. Comūne est febricitantibus incipere sanitate molestias sentire egritudinis. &c.

Quinto describit pfect' collate sanitatis cū dicit. Et continuo surrexit. Moraliter autē p' hoc dā i' telligi q' aī curatiōez peccatoris nō ē gratū eius fuit iū deo. iō statū vt curatū se senserit totū se diuinis fuit iū mācipabit. Surgere. n. d. p' terre noz oīmodā abdicatiōem. Seruire xpo p' iurice

tā & uotionē. Et p'seuerare in bono postāne ad hētionē de istis tribus vide supra i tabula in locis sibi adaptatis.

Feria. VI. post Oculi.

Sup epla. Iheri. &c. que sic incipit. Cōueniunt filij israel aduersus moysen & aarō & ceteri in seditionē. die p'terita oñdit nobis ecclesia q' obseruatores diuine legis magnū assequūtur. modū hodie autē & cras oñdit nobis q' eius d' legis cōrēptores summū incōmodū assequūtur. Et pñs epistola ita diuiditur.

Primo describit īpanētis ppli malitia. ibi. Cōueniunt filij israel &c. vt supra de rebellioe siue inobediētia. ij. p. ii. iij. c. ij. Et de murmuratiōe vide ij. p. i. vñ. c. ij. Et de seditiōib' siue discordia vide ij. p. i. iij. p. totū. Secundo describit oñi patientis clemētia. q' q'ntūq' murmurauerūt rebellauerūt & si deus puniebat eos vel p ignē vel p serpētes vel p mortē aliquoz sp' tñ p'uidebat eis i ne cessarijs vt suā oñderet patiētiā & clemētiā. In ista. n. pte sunt duo. Primo ei tangit rectorū populi affectuosa supplicatio. In prima pte describitur qualis d' ē oratio. de qua vide supra.

Corruerūt pñi in terrā ubi oñdit vera bñlitas d' qua vide supra.

Apparuit gloria dñi ubi tāgit īpñs dei dignatio ua exauditiō. de deo vide varia notabilia sub littera d.

Enig eleuasset moyses manū pcutiēs bis filices nisi dubitasset siue desperasset in primo tactu emanassent aque vide de desperatione supra.

Sup euangelio Jo. iij. qd sic incipit. Venit ihs in ciuitatē samarie q' dicitur iuxta p'diū quod dedit iacob ioseph filio suo.

Quāti ad litterā & doctrinālē p'nuatiōez euāgelij. Iheri p'cōzi oñdebat virtuosa exercitatio. hodie vero annectit qdaz fructuosa informatio & sunt tres partes.

In prima parte oñdit gratiosa occupatio in xpi fatigatione vt patet in principio hie.

Erat autē ibi fons iacob. qd pōt applicari ad sacra scripturā de q' vide supra. Iesus autē fatigat' &c. vbi duo insinuant. p'io assumpti laboris digna immēsiō q' fatigat'. Secundo q'etis specifica qualitas q' sedebat. Quāti ad primū nota q' xpi fatigatio aliqd inuit. aliqd causat & aliqd docet. inuit ex pte xpi bñanitatē causat q' in nobis spiritalē fortificatiōem. docet etiā nos ex sua fatigatiōe p' nōz & alioz salute laborē nō refugere. In secūda pte oñditur virtuosa informatio in mulieris colloctiōe. ibi. Venit autē mulier &c. dicit ei Iesus da mibi bibere. d' elemosina & opibus mīe vide. iij. p. ti. v. ca. xviij. p. totū vel de sobrietate. vel de eius opposito scilicet de ebrietate supra sub littera e scilicet ebrietas.

MM

Dominica Letare

Quinque enim viros habuisti et nunc quem habes non est tuus vir vide supra. d.

Adulterio luxuria vel fornicatione. Patres nostri in morte hoc adorauerunt de adoratione vid. iij. pre. ti. xij. capitulo nono.

In tertia parte ostenditur christi fructuosa deterrinatio in veritatis ostensione. ibi. Ego sum et. Moraliter hic informamur per doctrinam christi oculum vel accidia fugere siue etiam pigritiam de istis tribus vide supra in tabula et virtutes more messim ad metendum et colligendum fructum gaudij celestis indefinenter seminare de ipsis vide supra. Ex civitate autem illa multi crediderunt de fide vide supra fides.

Sabbato post Oculi.

Super epistola Danielis. xij. que sic incipit. Erat vir in babilone et nomen eius ioachim. Et accepit uxorem susannam. In precedenti epistola figura liter loquens ecclesia ostendit nobis in moise et aaron quod preceptores divine legis assequuntur maximum incommodum scilicet priuationem celestis regni. In presenti et epistola ostendit nobis in istis duobus personis scilicet qui contra legem dei false accusaverunt susannam quod etiam eisdem preceptores legis divine assequuntur maximum incommodum scilicet afflictionem eterne mortis. Que quidem epistola continet istam historiam sic potest dividi. In ipsa et quatuor describuntur. Primo ipsius susanne nequam deceptio ut patet a principio usque ibi. Exclamaverunt autem senes pro primo scilicet principio epistole. vide de matrimonio quo se habere debent ad invicem isti duo in principio desuper vide supra matrimonium. Et videbant eam senes. de quo vide supra Aspectus. et illius incantus.

Exarserunt in concupiscentia eius de qua supra concupiscentia.

Quam obrem assentire nobis et de adulterio vide varia supra adulterium.

Quod si nolueris dicemus contra te falsum testimonium. Istud describit. iij. pre. ti. x. c. xi. §. iij. et iij. et prima parte ii. xij. ca. iij. §. xij.

Secundo describit eiusdem malignam accusationem ibi. Exclamaverunt autem senes. de accusatione vide supra accusatio.

Tercio describit eiusdem iniustam condemnationem ibi. Et condemnaverunt eam usque ad mortem. de homicidio siue seditione. vide supra homicidium et occisores vel de iudicio. Erat cor eius fiducia bene in domino. de corde vide supra. et de spe in deum supra spes.

Quarto describit eiusdem dignam liberationem ibi. Et audiuit autem dominus. et de ore habetur supra oratio. Fami filij israel non iudicantes iuste. Istud iudicium bene notabiliter describit supra iudicium bonorum.

Super evangelio iob. viij. quod sic incipit. Perire iustus in morte oliveti et viluculo iterum venit

in templum. Quantum autem ad priuationem evangelij. Hec ostendebat christi magna pietas per eo quod samaritanam ignorantem tam dulciter informavit hodie eius iusticia cum misericordia proclamaret in eo quod peccatrice ab accusatoribus liberavit. et finem hoc dividi tur evangelium.

Primo describit salutaris christi eruditio ut patet in principio. Quantum ad eruditorem christi nota quod debitus modus docendi veritatem fidei est primo haurire in amoris devotione. Et post effundere populo in predicatione. De primo vide supra oratio. de secundo supra de predicatoribus verbi dei. Secundo describit perbanileorum calumniosa temptatio ibi. Adducit autem mulierem de matrimonio vide supra sub littera m. s. matrimonium. et de adulterio est supra de temptatione qua diversis diversis mode deum temptat. vide. ij. p. ti. iij. c. x.

Tercio describit virtuosam christi consilio ibi. Iesus autem inclinans se vel describit quod iudices causas errant nare debent. de iudice et iudicio humano vide supra iudicium.

Quarto describit calumniarum persecutio ibi. Audientes unum post alium et cetera.

Quinto describit fugere peccatum. nec iterare. ibi. Glade et amplius noli peccare. ne deteri. et septem sunt nocumeta recidivandis in peccatum. iij. pre. ti. xij. c. vi. a. ij. §. v. usque ad. viij. §. Et de peccatis et peccatoribus vide supra sub littera p. vel proxima pericula applicari ad absolutionem quod dominus ista absoluit de quo vide varia supra Absolutio.

Dominica Letare

Super epistola ad Galatas. iij. que sic incipit. Scriptum est quoniam abraham duos filios habuit. unum de ancilla et unum de libera.

In precedenti feria sexta. et sabbato ostendit nobis in ecclesia maximum donum quod assequuntur divine legis correptiones ut in ipsis epistolis videtur quod possent alii qui credere quod sicut christiani teneantur ad observantiam decalogi ita etiam tenentur ad observantiam omnium legalium sicut a principio ecclesie multi crediderunt dicentes quod simul cum evangelio deberent etiam legalia observare. Ideo in hac quarta dominica occurrit. sed pia mater ecclesia per premonitionem suam paulum apostolum remouens a cordibus fidelium istam opinionem per fidei officium eandem legem fuisse gravissimam ipsamque fuisse legem timoris et servitutis. De ipsa lege moysi vide supra lex mosaica a qua quidem servitute ut ipse dicit in presenti epistola nos christus per libertatem evangelij quod iustitiam liberavit per quod dividi per epistolam in hoc modum. Primo namque ponit apostolus bene historiam et litteralem. d. scriptum est quod abraham duos filios habuit. vide supra filatio.

Illa autem que sursum est biclavis libera est. Que est ista liberatio. i. p. x. iij. c. ij. §. viij. ante finem.

Feria.II.post letare

Secundo ponit apostolus sensum allegoricum et mysticum siue spiritalem ibi. Que sunt per allegoriam dicta et cetera.

Letare steriles. et. esai. lxxij. De vario gaudio vide supra gaudium.

Sup euangelio Job. vi. qd sic incipit. Abijt Iesus trans mare galilee. qd est tyberiadis et seqbatur ei multitudo magna. et cetera.

Hodie consideras pia mater ecclesia homines fatigati ieiunijs ne per totum deficiat in hac media dominica nititur tripliciter homines consolari in ipsius misterio ut patet in introitu Letare. In epistola ostendit apostolus nostram nobilitatem et in christo libertatem. et multa bonorum persequit quod diligenter considerata non modicum releuant in vinea domini labores. Similiter quoque in sancto euangelio agit de quibus panibus. In isto euangelio quattuor describuntur. Primo. scilicet propria dispositio exercitatus ad operandum ibi. Abijt Iesus trans mare galilee. de mari vide supra sub m.

Et sequebatur ei multitudo magna. quoniam bonorum vario modo debet sequi christum vide supra. Et tripliciter bonum specialiter debet sequi christum. scilicet per voluntariam pauperatatem contra auariciam per integram castitatem contra luxuriam. et per obedientiam contra superbiam de istis tribus vide supra in locis sibi adaptatis.

Secundo describitur virtus diuine operationis exercitatus ad mirandum ibi. Dixit ergo eis Iesus. et. vel notat christi magna clementiam et hoc in turbatum cibatum ne ibi facite homines discubere. Est enim quintuplex panis. scilicet panis corporalis doctrinalis. de secundo pane vide supra panis. ibi scriptura sacra panis exemplaris panis sacralis de quo vide supra eucharistia. Et panis spiritualis de quo supra. ibi de predicatorum verbi dei vel quingus libri moysi et cetera.

Tertio describitur miraculi facti manifestatio prouocans ad diuulgandum ibi. Ut autem impleri sunt dixit Tollite fragmenta. Sunt enim triplicia fragmenta. scilicet sincere deuotionis quo ad deum virtuosae operationis quo ad seipsum. et honeste querelationis quo ad proximum de istis tribus vide supra in tabula in litteris sibi conuenientibus.

Quarto describitur operantis commendatio excitans ad referendum gratiarum actiones de gratiarum actione vide supra.

Est puer unus hic habes quingus panes. Quid isti panes significantur habetur. iij. pre. titulo. xviij. capitulo quinto. §. tertio. d.

Feria.II.post Letare.

Sup epistola. iij. Regum. iij. que sic incipit. Generavit due mulieres meretrices ad regem salomonem steteruntque coram eo. Apostolus paulus in persona ecclesie matris sancte hesternae die excitauit nos efficaciter ad reiectionem legis mosaice et susceptionem legis euangelice. hodie vero ostenditur

quod synagoga nunquam fuit efficax ad preseruandum homines a morte spirituali. Et etiam fuit sufficiens ad preseruandum ab hac morte et hec lectio siue epistola historialis potest diuidi in tres partes.

Primo describitur cause descripte proposito ut patet in principio. nota quod in iudicijs concurrunt quibus generata hominum et quod illi aliquando peccant. ij. p. t. i. c. xix. a. §. ii. et usque ad finem illius capituli.

Et surgens in tempeste noctis silentio. et. de fraudulencia vide supra.

Secundo describitur cause persecutio. ibi. responditque altera mulier non est ita et. de mendacio vide supra medari. Atque in hunc modum contendebat contra regem de ipsa videtur. ij. p. t. i. c. ii. ca. ix. Tertio describitur cause diffinitio. ibi. Adverte mihi gladium de vario gladio vide supra gladium. Contra illa dicebat nec mihi nec tibi sed occidatur.

Audiuit autem omnis israel iudicium. et. de iudice et iudicio humano vide supra iud.

Sup euangelio Job. ij. qd sic incipit. Propter erat palca iudeorum. et ascendit Iesus hierosolimam. et. Quam autem ad prouocationem euangelij huius diei heri operans deuotis ecclesia exhibuit solatiu. hodie ne primo priuatus tollit quoddam obstaculum et finit hoc sunt tres partes huius euangelij. In prima notat querelatio exemplaris in templi accessione ut patet in principio de frequentatione et celebratione festiuitatum. vide supra festiuitas. et vide supra ecclesia. In secunda parte notat increpatio virtualis in ventum expulsionem. ibi. Et cum fecisset flagellum et. In ecclesia militanti sunt tria genera sacrilegiorum. despecta spiritualiter. ij. p. t. i. c. xxi. §. v. vi. et vii. Hic vide quoniam templum polluit corporaliter supra ecclesia. Hic de simonia. et quoniam ante templum violat habetne tertia parte titulo duodecimo capitulo sexto. §. iij. Quos vendunt qui opera pietatis per humana lau de exercent de inani gloria vide supra. Per boues intelliguntur predicatorum verbi dei de ipsis videtur supra predicatorum.

Columbe significant spiritus sancti dona. et. videtur supra tabula de simonia et de fraterna correctione. Zelus domus tue comedit me. zelus vario modo describitur prima parte titulo sexto capitulo secundo. §. sexto per totum.

In tertia parte notatur informatio prophetalis futuri ostensione. ibi. Soluite templum hoc. et cetera. Moraliter etiam anima assimilatur templo vel domo sed hoc templum soluitur per peccati mortalis perpetrationem. et anime a deo separationem sed in triduo penitentie contritionis confessionis. et satisfactionis resuscitatur. de iij. tribus vide supra in locis sibi adaptatis. Et quo modo anime templum violatur et sanctificatur. tertia parte titulo duodecimo ca. sexto. §. secundo et tertio. Ipse enim sciebat quid esset in homine vide supra in tabula.

Feria. iiii. post letare

Feria. iiii. post letare.

Supra epistola Exodi. xxi. que sic incipit. Lo-
cutus est dñs ad moysen d. Descende de monte
qz peccauit ppls tu? que eduxisti de terra egipti.
In precedenti feria ostensu? est nobis in figura
duarū meretricū sinagogā fuisse inefficacem ad
preseruandum iudeos a morte spūali. Ad qd tñ
habuit efficaciam ecclesia genū respectu ppli chri-
stiani. Hodierno die ostendit qd eadē fuit inefficax
ad declinādū diuinā offensionē cū adiutorio le-
gis qd pz qz post paucos dies a legis datōe cul-
tum veri dei deseruerūt et colētes idolū primū
pceptū trāsgrediūtur. Qd sequitur historia pñs
que in summa pñnet tria. Primo. n. pñnet insi-
nuatiōem culpe. ibi. Locutus est dñs ad moysen
d. Descende de mōte qz peccauit populus tuus.
De peccatoribz et peccatis vide supra sub littera
p. Et de idolatria vide. ij. pre. xi. xvi. c. i.

Recesserūt cito de via quā ostendisti eis. de varijs
vñs vide supra. Et de pceptis decalogi vide su-
pra pcepta.

Secundo hic pñnet comminatio pene. ibi. Rur-
sum qd dñs ad moysen. Cerno qd ppls iste dure
cervicis sit et de sobediētia vide. ij. pre. xi. iij. c. ij.
Et cordis duricia que est. et qñō ē emolliēda et.
i. pre. xi. iij. c. iij. s. ij.

Tertio hic pñnet pñciatio diuine offēse ibi. moi-
ses at orabat dñm et. de ofoe vide varia sup ofo

Sup euāgelio Job. vii. qd. sic incipit. Jam
die festo mediāte ascēdit iesus i tēplū et docebat
Quātū igit ad pñuationē euāgelij heri xpi eie-
cit d tēplo negociatores et hodie corrigit falsos ppo-
critas et legis puaricatores. In B euāgelio ostē-
dit xps originē sue doctrine ut sibi magis credat.
Et primo pponit ei? doctrina qd ad tps et locū et
doctrine excellētia ibi. Jā die festo mediāte ascē-
dit iesus in tēplū. de ecclesia siue tēplo vide su-
pra. Ecclesia

Secundo pponit iudeoz pueritas quo ad doct-
ne excellētiā vilificatiōem ibi. quō B lñas scit
Qui a semetipso loquitur glām ppriā querit. de ia-
niglia vide. ij. pre. xi. iij. c. i.

Tertio pponit salutaris et laudabilis obuiatio.
ibi. Nōne moyses dedit vobis legē. q. d. vos estis
obligati ad obfuarā legē. nō ego sū obligatus qd
sum supra legē. de lege vide. i. pre. xi. xv. c. ij. et iij.
Vel de pceptis dei et ecclesie de qbo vide supra.
De lege euāgelica vide supra.

Quarto pponit puerorū admirabilis pñtatiō.
ibi. Nolite iudicare fm faciez. Iudicare alios et
facta iporū inspicere et. q mala ex hoc pueniunt
ij. pre. xi. iij. c. iij. s. v. Et iudiciū temerariū descri-
bit ibi. c. viij. Et de iudice et iudicō humano vi-
de supra

Demoniū bñs qd te qrit iustificare blasphemia

describit. ij. pre. xi. viij. ca. viij. viij. et. ij.

Clamabat Iesus docēs in tēplo et. de pñcato-
re verbi dei vide supra.

De turba at mlti crediderūt i eū. de fide vide sup

Feria. iiii. post domi

nicam letare. Supra epla eiaie. i. q sic incipit.
Lauamū mūdi estote. auferte malū cogitationū
vestrarum ab oculis meis.

In ista epla siue pphā monz ecclesia baptisan-
dos i magno sabbato et ordinādos ad grē lactal-
susceptiōem et boni vsus eiūs psecutiōem in q
epla ppheta duo facit. Primo ei hortat nos ut
accedam? ad efficacē remediū dñs. Lauamū mū-
di estote. vbi describit efficacē remediū qñtum ad
duo in qbo pñstut. primo quidā lauari p baptis-
mū siue sacramētalē pñstutiōem. de qbo duo lo-
vi de supra sub littera. b. et c. Vel quo ad peccati fu-
gā vide supra sub littera. p.

Quātū aut ad causelā futuri addit. auferte ma-
lū cogitationū vestrarū. de ipis cogitationibus
vide varia supra Cogitatio

Querite iudiciū. Iudiciū bñanū vario modo
describitur supra.

Consequēter ponit secūda pñ vbi dñs dñt reme-
dij effectū. cū dicit. venite et arguite me. quasi di-
ceret. si feceritis que nūc vobis cōsulo scz q nūc
purgetis vos a peccatis pñteritis et caueatis a fu-
turis et exerceatis vos in bonis opibz scz addiscē-
do salubria. discernēdo inter nociua et vñlia. et
reuelando primorū grauamina. nisi tñc vobis
bñfecero scz delendo peccata vestra. et exhibendo
gratē tñsticia. ego me obligo qd audacter possit
arguere me d iniusticia vel salte de misericordia
Si fuerint peccata vestra vt coccinū de ipis vi-
de supra sub littera. p. scilicet peccatis.

Velut lana alba erūt scz post pñtitiōē. confessio-
nē. et satisfactiōem. de istis tribus vide supra in
tabula in locis sibi cōueniēdo.

Sup euāgelio Job. ix. qd. sic incipit. Pre-
teriens iesus vidit hominem cecū a natiuitate et inf-
rogauerūt ei discipuli eius d. Rabi qd peccauit
hic aut pñtes eius vt cecus nasceretur et. De-
trichristus redarguit iudeos de legis puaricatiōe
hodie instruit siue ostendit puaricatiōis emēdāti-
ōē in cecū curatione. et fm hoc diuiditur pñsens
euangelium.

Primo enī ostēditur cecitatis causa ibi. Pre-
teriens iesus vidit hominem cecū a natiuitate.
Cecitatem spiritualem inducunt septem que et
auferunt visum corpalem. i. pre. xi. iij. ca. iij. Et
cecitas mētis que est. et ipa ē triplex. ij. pre. xi. v. c.
ij. Et quō iste visus spiritualiter illuminatur.
babetur ibidem capitulo quinto.

Rabi qd peccauit. b. aut pñtes ei? vt cecus na-
laret. de sup vide quō deus diuerfos pñt ppter

Feria.v.post letare

diuersa .7c. supra Pena.

Secundo ostenditur infirmitatis curatio hoc cū dixerit expuit in terrā fecit lutū voluit se in hoc ostendere creatorem qui in principio vsus est luto ad hōis creationē Glade ⁊ laua in natatoria syloe. debet igitur quilibet libenter suscipe patientiā vltimē penitentiam ad instar hui⁹ cecī. Et primo abire ab erroris laqueo cordialiter penitendo. scđo lauare in doloris alueo integraliter pfitendo. debet venire cum erroris studio veraciter satisfaciendo. de istis vide supra.

Abijt ⁊ lauit ⁊ venit videns. de visu spūali ⁊ eius illuminatione habes varia notabilia sup̄ Eliso. Tu peccatis natus es Et tu doces nos. de ptumelia vide supra.

Tercio ostendit dei p̄tatis cōmendatio ibi. Ille homo qui dicit. In hoc dixit veritatē ⁊ eadē nō tacuit. ideo de ipsa vide supra sub lra. v.

Quarto ostendit eiusdē cecī illustratō interior. ibi. Audiuit autē Iesus. Illuminant spūaliter oculi mentales septē modis. i. pte. ii. iij. c. v. s. i.

Feria.v.post Letare

Sup̄ epla. iij. Reg. iij. que sic incipit. Venit mulier sunamitis ad Helyseū vix dei in montē carmeli die p̄cedenti ostendit nobis mater ecclia q̄ ip̄a p̄ grām noui testamenti h̄z efficaciam auferendi cordiū duritiā. ad que synagoga inefficax fuit etiā cum auxilio legis. hodie nobis ostendit q̄ ip̄a per eandē grām h̄z ⁊ habuit efficaciam suscitandi mortuos spūaliter ad quod synagoga semp inefficax fuit. vt patz p̄ figurā huius eple Circa sensus h̄z storiā in hui⁹ lectōis. iij. tangunt p̄ ordinez.

Primo tangit mulieris aduentus ad vix dei Helyseum vt patet in principio.

Secundo notat Helysei occursum. ibi. Cūq̄ vidisset eam vir dei ⁊c. vir dei vocabat p̄pter virtutē excellentiam de qua vide supra virtus.

Tercio subditur mulieris deuotio. ibi. Apprehendit pedes eius. scilicet p̄ deuotione ⁊ hūilitate.

Quarto helisei p̄passio subditur. ibi. ⁊ ait hō dei. Quinto ponit mulieris querimonia. ibi. Que dixit nunquid petiui ⁊c. Quomodo deus diuersimode punit vide supra. ibi punitur.

Sexto ponit Helysei pudentia. ibi. Ait ille ait ad Gezi. Alcinge lumbos tuos.

Septimo ponit mulieris stabilitas. ibi. Porro mater pueri ait viuit dñs. ⁊c. vide supra de iuramento.

Octauo helisei curialitas sequit̄ ibi. Surgens et ego. et secutus est eam.

Nonossequit de relatione ipsius Gezi. ibi. Gezi vero p̄cesserat eos ⁊c. Decimo sequit̄ Helysei opatio. ibi. Ingress⁹ ḡ Helyseus domū. ⁊c.

Undecimo addit pueri suscitatio. ibi. Alcedit et cubuit ⁊ p̄citauit puer septies.

Duodecimo matris adoratio ⁊ gr̄az actio p̄cluditur. ibi. Que vocata ait ⁊c. Tolle filiū tuū. ⁊c.

Sup̄ euangelio. Lu. vii. qđ sic incipit. Ibat hierusalem in ciuitatē que vocatur Naym ⁊ ibant cū eo discipuli eius et turba copiosa.

In hoc euangelio agitur de suscitatione cuiusdā defuncti. circa quē tangunt quinqz p̄mo sc̄z loci determinatio vtz in principio sc̄z Ibat hierusalem in ciuitatem que vocat̄ Naym. Naym interpretatur cōmorio. et significat presentē mundū de mundo vide supra.

Secundo tangit restitū ydonea multitudo ibi. Et ibant cum eo discipuli eius ⁊c. Et bñ ibant cū eo quia sine eo erāt sicut oues sine pastore. sic plebs sine rectore. sicut discipuli sine informatore. ⁊ sicut exercitus sine ductore.

Tercio tangitur mirabili faciendi motiua rō. ibi. Cū autē appropinquaret porte ciuitatis Et notatur etiam charitas affligens amari⁹. ibi. Ecce defunctus. ⁊c. Fuit autē motiū quadruplex. p̄mū aduentus xpi vlt̄ approximatio. secundū mortui ordinis tertij pietas matris. quartū vtilitas turbe vide supra de morte et viduitate.

Quarto tangit mortui suscitatio. ibi. Accessit et tetigit.

Quinto tangit vtilitas p̄secuta in p̄plo. ibi. Accipit autem omnes timor. vide supra Timor.

Et magnificabant deum. de gr̄az actione vide supra.

Feria sexta post letare

Sup̄ epla. iij. Reg. xvij. que sic incipit. Egrotauit filius mulieris matris familias ⁊ erat lāguor fortissimus ita vt nō remaneret in eo alius. ⁊c.

In p̄nti epla quatuor describunt̄ p̄mo doloros⁹ casus filij. ibi. Egrotauit filius. ⁊c. de infirmitatibus vide supra. Scđo describit̄ m̄tis plang⁹ querulos⁹. ibi. Dixit ḡ ad Heliam. quid michi ⁊ tibi vir dei Ingress⁹ es ad me vt rememorant̄ ⁊c. multū em̄ se hūiliat hec mulier sc̄a. p̄tis em̄ suis ⁊ iusticie diuine que semp recordat̄ p̄ oibus filiis sui attribuebat mortem. De varia dei punitione vide supra sub lra. p. vel de varijs penis siue miserijs quas dñs diuersis diuersas imittit. de quibus sub lra. p. sc̄z pena.

Tercio describit̄ p̄phetie faciū miraculosum. ibi. Et ait ad eam.

Quarto describitur canticū gratiosum. ibi. Dixit ergo mater de gr̄az actione vide supra.

Si filiū istum mortuū assimilare placet peccatori vide supra sub p. s. peccatis ⁊ p̄toribz. ⁊c.

Sup̄ euangelio Joh. xi. qđ sic incipit. Erat quidam languens Lazarus ⁊c. Quātū autē ad p̄fectionem euāgelij h̄xi saluator ostēdit penitenti posse subueniri suscitatione adolescentis. hodie p̄ponit grauitatem mansuetudis in suscitatione fete

Dominica in passione

ris. Et diuiditur istud euangelium prima sui diuisione in tres partes.

Primo describit calamitatem piculi affligentis. et timoris instantis horrorem. ibi. Erat quidam laqueus Lazarus. de varijs infirmitatibus. vide supra.

Secundo describit eius mortem indubitabilem. ibi. ut ergo audiuit. de varia morte Lazarus amicus noster dormit. et de vario somno. vide supra. sub. f. Camus et moriamur cum eo. de vario morte vide. s. sub. m.

Maria autem occurrat illi Maria autem domi sedebat. de vita actiua et contemplatiua vide. s. sub. v. Magister adest et vocat te. de varia uocatione qua dominus diuersos diuersimode vocat. habetur prima parte. n. ij. c. v. s. vi.

Gladit ad monumentum ut ploret. ibi de varijs suffragijs mortuorum vide varia. tertia parte. xi. c. ij. per totum.

Tertio describit suscitacionem eius mirabilem. ibi. hiesus ergo. vide de iustificacione impij supra.

Item de peccatoribus vide supra sub. p. Et statim perdit qui fuit ligatus vide supra sub. lta. e. scilicet excommunicatio.

Et dixit hiesus soluite et finite abire. De absolutione vide supra. Absolutio.

Habbato post Letare.

Supra epla Elaye que sic incipit. In tpe placito exaudiui te. et in die salutis auxiliatus sum tui.

Illa que continet prius epla promissa fuerunt a deo patri eius filio. et ipsi ecclesie maxime primitive. potest autem ipsa sic diuidi. primo enim promittit mira efficaciam. ibi. in tpe placito exaudiui te. et. ubi prius in ista parte promittebatur christo et ipsi ecclesie virtus et efficacia ad quattuor scilicet ad deprecandum gentes cum promittit. in tpe placito scilicet gratia quod incipiet in aduentu suo secundum carnem exaudiui te. i. exaudia. et. vide supra de varia oratione.

Ecce isti de longe venient et. vide supra de varia uocatione qua dominus diuersos diuersimode vocat. vide sub. v. scilicet vocat.

Uel allegorice pillos qui de longe venient intelligimus in peccatis obduratos vel de venia desperantes. pillos qui ab aquilone. intelligimus inuidiosos frigus odij secum portantes. pillos qui a mari intelligimus iracundos. et supertos. pillos qui de terra australi sunt intelligimus auaros siue luxuriosos. De istis quattuor vide in locis sibi adaptatis. Secundo excludit quorundam falsa sententia. ibi. et dixit syon. et. ibi sciendum secundum. Glo. quod syon et hierusalem principaliter accipiunt tribus modis. vno modo per ciuitatem terrenam. alio modo per ecclesiam militante. tertio modo pro ecclesia triumphante.

Supra euangelio Job. viij. quod sic incipit. Ego sum lux mundi.

Quantum ad continuationem euangelij huius ostensum

fuit feditate per se fore fugiendam et flendam. hodie proponit claritatem honestatis et virtutis esse assequendam Et secundum hoc diuiditur prius euangelium.

Prius enim notat claritatem lucis illustrantis. ibi. Ego sum lux mundi. Et merito christus assimilatur luci propter tria scilicet propter mirabilem productionem. inseparabilem unionem et delectabilem separationem.

Secundo notat unitatem huius luminis. et. ibi qui sequitur. Quomodo homo potest sequi deum vide supra.

Non ambulat in tenebris sed ignorantie et per prius. non veniet ad tenebras iehenne. de ignorantia vide supra.

Dixerunt ergo ei pharisei Tu testimonium dices de te ipso prohibens. et testimonium tuum non est verum. Errauerunt ipsi in hoc quod multipliciter probari potest per nostrum testimonium siue testibus vide supra.

Tertio notat veritas nostris testificantis ibi. Et si ego testimonium prohibeo. et. Vos nescitis quando venio et. De ignorantia vide supra.

Vos secundum carnem iudicatis. de iudicio temerario vide supra.

Et si ego iudico. iudicium meum verum est quia solus non sum sed ego et qui misit me pater. quod. d. pater meus est qui me gignit. gignendo autem essentiam conat veritatem Et quo sequitur quod ego sum veritas. veritatis autem est redde testimonium Nota christus in hijs dat intelligere suum duplicem aduentum Primum in quo non iudicat sed saluat. Secundum in quo iudicabit. quia omne iudicium dedit filio. de ipso domino iudicio vide. s.

Dominica in passione

Supra epla ad Hebreos. ij. que sic incipit. Christus assistens pontifex futurorum bonorum

Conuenienter ista epla in qua agit de sanguine christi asperusione et mortis passionis legitur in hac dominica que dicitur dominica passionis domini. quam ab hac die usque ad pascha recolit ecclesia dominicam passionem. Et sciendum quod apostolus in ista epla ostendens efficaciam sacrificij quod christus in cruce pro nobis obtulit. effectum eius duplicem describit quorum primum est generis humani redemptionis. dicit ergo christus assistens deo patri. pontifex futurorum bonorum. i. largitor gratie et glorie tabernaculum non manufactum. i. carnem suam non factam opere bonorum. et. neque per sanguinem vitulorum. de sacrificijs vi. s. Si enim sanguis vitulorum aut virulorum secundum legem effusus inquinatos. i. irregulares sanctificat. i. mundos demonstrat. quanto magis sanguis christi effusus scilicet in cruce.

Et ideo noui testamenti mediator est supra illud mediator. Nota quod christus operatus est salutem in quatuor pluri medio. iij. p. xi. c. ij. p. totum

Hodie incipit ecclesia agere memoriam de christi passione Nota quod passio christi ad memoriam reuocata triplicem effectum facit in anima. iij. p. xi. c. vj. s. iij. b.

Et circa christi passionem notande sunt septem circumstantie

Feria. II. post Judica

tie. iij. pte. xi. xv. c. l. i. §. ij.

Sup euangelio Job. viij. qd sic incipit. Quis ex vobis arguet me de peccato.

In prioribus diebus sancti euangeliste et mater ecclesia filios suos ad virtutes incitauerunt xpi ex ercitatione abhinc animam saluatoris amara passione puenienter. igitur nunc legitur istud euangelium cum incipimus recolere xpi passionem. quoniam ex hoc euangelio ostendit se xps immunē ab his propter que dicebant ipsum esse reū mortis. Primo ostendit se xps habere vite sanctitatem et innocentiam contra primum sibi impositū. d. quis ex vobis arguet me de peccato.

Secundo ostendit veritatem in doctrina et efficacia contra secundū. ibi. Si veritatem dico vobis. de ipavi de supra.

Qui ex deo est verba dei audit. Nota qd xij. sunt fructus verbi dei. ij. pte. xi. ix. ca. xi. §. ij. b.

Prone bene dicimus quia samaritanus es et demoniū habes vide supra blasphemiam et perniciem. Tertio ostendit patientiam redemptoris iniuriam tolerare docens. ibi. Ego demoniū nō habeo et patientia vide supra et de iniurijs in locis sibi adaptatis. Debet ergo miles xpi ut triumphet de aduersario instar xpi patientis. Quicquid nō reluctari sed tolerare patienter. verba non vindicare sed leuiter indulgere et p hostibus orare eosq diligere pariter.

Quarto ostendit quo ad dei humilitatem et reuerentiam quo ad superiores seruare. ibi. Ego honifico patrem meū. d. honore vide supra. Si glorifico me ipsum gloria mea nihil est. de quo vide supra sub. g.

Et si dixero qd nō scio eum ero filius vobis mendax. Mendacium vario modo describit.

Quinto ostendit quo ad personam deitatem. et eternam existentiam. pro quartū. d. Abraham pater vester exultauit. de vario gaudio vide supra. videret diem meū. et. Antiqui quō viderūt deū. et. i. p. xi. ij. ca. vi. §. xij. xv. xvi. xvij. vide etiā de visu supra. Sexto ostendit clementiam puerorum conantes in nocentem lapidare. ibi. Tulerūt ergo lapides. de duricia cordis vide supra. v. de obduratione vel obstinatione.

Feria secunda post dominicam in passione

Sup epla Ione. iij. que sic incipit. Factus est verbum dñi secundo ad Jonam. pphetam di. Surge et vade in Ninive ciuitatem. Recolens pia mater ecclia dñice passionis misterium nō solum preponit fidelibus verba pconis noui testamēti scz apti Pauli qui ostendit eaz iam fuisse facta p salute oīz verū etiā verba quedam et facta patris antiquorum scz Moyse Elaye Hieremie Ione. et Daniele ut patebit in pcelu que p eisdem scz pro salu

te oīm et pro conuersione gentium Iudeis in ciuitate pmanens futuram eam psignabat. pñs et pistola ita diuidit.

Primo describit iussum pstringentem cū pmitritur. factum est verbum dñi secundo ad Jonam pphetam di. Surge et vade in Ninive ciuitatem magnā et pdicta et. De predicatoris verbi dei vi de supra.

Secundo describit actū exequentē ibi. Et surrexit Jonas. et. De obedientia vide supra.

Tertio describit fructū psequentē qui fuit Ninivitarū pversio ad pñiam. de qua vide supra. ibi.

Crediderunt Ninuite dño. et. Et pñcia uerunt ieiunium. Istud varie describit supra.

Et pueratur vir a via sua mala. de varijs vijs vi de supra. Cui.

Et ab iniquitate que est in manibz eoz. Manus ista describit cum suis digitis et eorundē significationibz. ij. p. t. ij. c. i. §. vij.

Sup euangelio Job. vij. quod sic incipit.

Miserunt principes et pharisei ministros ut caperent Iesum. Quantum ad pñuationē euāgelij huius fuit dictū quō volente dño iudei eum nō lapidauerunt. hodie quomodo magis pñitari in deū capiendum ministros miserunt. et in hoc diuiditur.

Primo notatur principum iniquitatis contra xpm innocentē siue magna iudeorū pversio cuius dixit. miserunt principes. et. Moraliter principes tenebrarū iesum. i. iustum. innocentē. et sanctū verbo. cogitatione. aut facto cupientes capere. malas immissiones quasi ministros suos imittūt. vide supra sub. lra. d. f. diabolus. et. t. scz temptatio.

Secundo notat pñda xpi rñsio cū additur. Adhuc modicum tps vobiscū sum. et. quasi diceret. qd d me pcepistis pficietis. sed nō mō qd adhuc nolo.

Tertio notat xpi libertas potens cauere innocentem. ibi queritis me. Moraliter p istos querētes Iesum quē nō valentes iuenire significantur oppressores pauper et pupilloz et officiorū suozū abusers. et. quibus dedit magna dona. tota nā qd causa malorum iudiciorum puenit ab iniquitate rectorum. Sunt em̄ quidam rectores qui ex p̄plo malo alios inficiunt. qui supbo animo pauperes despiciunt. et qui simplices fallaci corde decipiunt. de istis vi de varia sub lra. d. scz dñs. et sub p. scilicet prelatus.

Quarto notatur stulta iudeorum interrogatio. ibi. quo hic iturus est. et.

Quinto notat xpi benigna inuitatio cū subdit si quis sitit et. applicando istud ad sacram scripturam. vide de ipsa supra sub. g.

Qui credit in me. et. de fide vide supra sub. lra. f. scilicet fides.

Fe. ter. post. do. in pas.

Sup epla danielis. xij. que sic incipit. Eō

Feria. III. post Iudica

gregati sunt babiloni ad regem et dixerunt ei. Tra-
de nobis daniellem qui bel destruxit et draconem in-
terfecit. Sic missio sancte Ione in mare p[re]figura-
uit s[ecundu]m hieronimu[m] xpi mortem. sic etiam accusa-
tio danielis facta p[er] babilonos figurabat accusa-
tionem xpi p[er] iudeos. ideo pia mater ecc[lesi]a p[er] t[em]p[us]
sancti Ione excitauit p[er] exposita[m] historiam recitat i[n]
mediate p[ar]tem historiam danielis unde in p[ar]te.
historia primo ostendit magnitudinem pene in flic-
te ipsi danieli. dicens Congregati sunt babiloni.
ad regem. et. Notu[m] est q[uod] hoc fecerunt ex inuidia
de qua vide supra inuidia. de homicidio sup[er] ho-
micidium.

Secundo describitur modus liberat[i]o[n]is diuine ibi.
Erat aut[em] abacuc. et. Recordatus e[st] me[us] domi-
ne deus et. de g[rati]a actione vide supra. Sens[us]
litteralis epl[istol]e planus est. moraliza ubi tibi deser-
uit ad p[ro]positum. principaliter p[ro]cordat cu[m] xpi tras-
ditione. et. cuius t[em]p[or]is s[ed] passionis

Super euangelio. Iohannis. vii. quod sic incipit
Ambulabat ihesus in galileam no[n] enim volebat
iniudea[m] ambulare q[uia] q[ue]rebant eu[m] iudei interficere.
Quatu[m] ad l[e]galem co[n]tinuat[i]o[n]em euangelij heri dic-
tu[m] fuit principes co[n]tra iustu[m] ministros mittendi
abusi sunt sua potestate. Hodie p[ro]ponit p[re]t[er]ea f[ug]e
gere d[omi]n[u]m p[re]t[er]is p[er]iculositate et s[ecundu]m hoc diuiditur
p[re]sens euangelium.

Primo p[ro]ponitur iudeo[rum] p[er]fidia ad p[er]sequendu[m]
ibi ambulabat ihesus in galilea. et. Vel primo
notatur xpi exemplaris t[ra]nsmutatio ut p[ri]mo in p[re]s-
cipio. moraliter hic instruimur honores et ambi-
tiones fugere.

Secundo p[ro]ponitur festiuitas r[ati]onabilis celebratio
ibi erat aut[em] et. de q[uo] vide supra. festo[rum] celebratio
Tercio p[ro]ponitur vanitas co[n]sanguineorum ad p[er]-
suadendu[m] ibi transi hinc et vade iniudea[m] et. de
vanitate et inani gloria vide supra. Moraliter p[er]
fratres istos xpm conantes p[er] applausum ad vanam
inducere gloriam ostendentes discipuli esse et crede-
re in eum exterius licet interius aliud crederent
significatur mendaces. et. de mendatio vide su-
pra in tabula.

Quarto p[ro]ponit humilitas xpi ad diuertendu[m] ibi
dicit ergo eis ihesus. Tempus me[um] nondu[m] venit
Non p[otes]t mundus odisse vos. q[uia] d. vos qui mun-
danu[m] queritis gloriam vel hominu[m] p[ro]placenciam
homines mundanos aduersarios no[n] habetis. vii
de de mundo supra. vel de inani gloria.

Quinto p[ro]ponitur curiositas iudeo[rum] ad inquire[n]-
du[m] ibi. Iudei aut[em] querebant eum. et. de cu-
riositate vide supra in tabula.

Sexto p[ro]ponit p[ro]p[ri]a detestabilis detractio. ibi. Et
murmur multus de detractio[n]e vide supra in ta-
bula. et de murmure.

Feria quartapost domi

nicam in passione.

Super epla Leuit. xix. que sic incipit. Locutus est
d[omi]n[u]s ad Moysen dicens. Ego d[omi]n[u]s. Non faciens
furtum Epla p[ri]ns que p[ri]ner quedam p[re]cepta nega-
tiua vel ordinatiua ho[m]inu[m] respectu cuiuscunq[ue] p[ro]-
mi specialiter aut[em] respectu xpi. ita diuidit.

Primo namq[ue] p[ro]mittit moriu[m] incitans ad obser-
uantiam subsequentiu[m] p[re]ceptoru[m] cu[m] dicit p[ro]mit-
tente ecc[lesi]a. In diebus illis locut[us] est d[omi]n[u]s ad moi-
sen. Ego d[omi]n[u]s deus vest[er]. Hoc nempe est p[ri]mu[m]
verbu[m] q[uod] debuit eis dicere moyses ex p[ar]te dei in-
citans eos ad subsequentiu[m] obseruantiam. Dein
de ponit s[e]c[un]da p[ar]te ubi describit decretu[m] p[ri]ns in l[e]-
ta p[re]cepta negatiua. No[n] furtum faciens. Illud e[st]
quatu[m] p[re]ceptu[m] secunde tabule v[er]o exodi. x. de
quo supra in tabula sub l[e]g[e] s[ed] furtu[m]. Illud p[re]-
ceptu[m] transgressus est iudas p[ro]ditor qui ut dicit[ur]
Iohan. xij. fur erat. et. Non mentiemini de isto vi-
de supra sub l[e]g[e] m. Illud p[re]ceptu[m] transgressi fue-
runt iudei qui pluries respectu xpi dicebant de eo
varia manifesta mendacia. et. sic p[er]sequenter vide
supra in tabula de omib[us] p[er]tis enumeratis in p[re]-
senti epla que p[ro]pter breuitate[m] hic dimitto.

Tercio adducit exemplu[m] regulans cu[m] dicit dilec-
tes amicum tuu[m] sicut teipsum. Illa dilectio des-
cribit supra sub l[e]g[e] d. s[ed] dilectio.

Quarto p[er]cludit p[re]ceptu[m] implicans in fine cu[m] ad-
dit. Leges meas custodite. de diuina lege vide sub
l[e]g[e] l. scilicet lege.

Super euangelio Io. x. q[uod] sic incipit. Facta sunt
encenia in hierosolimis et. hyems erat. Quatu[m]
ad p[ri]nuat[i]o[n]em heri dictu[m] est q[uo]d iudei xpm q[ue]-
rebant occidere. generaliter hodie q[uo]d eu[m] volebat
opprimere lapidibus magis p[er]ualiter et s[ecundu]m hoc di-
uiditur p[re]sens euangelium.

Primo e[st] ostendit t[em]p[or]is specificatione[m] d. in p[ri]nci-
pio facta sunt encenia. Encenia d[icitur] festu[m] dedicatio-
nis templi. Illa dedicat[i]o[n]em t[em]pli sine festiuitate
d[omi]n[u]s ihesus fuare voluit nobis in exemplu[m]. de fes-
to[rum] celebrat[i]o[n]e vide supra. sub l[e]g[e] s[ed] festo[rum]
celebratio. moraliter in hac p[ar]te fit mentio de tri-
bus factis que sp[irit]ualem sensum b[ea]t[us]. et de tribus ca-
ritatis effectib[us] applicari p[otes]t. primo q[uia] hyems fu-
it in dedicatione. Secundo q[uia] ihesus ambulauit in
templo. Tercio q[uia] iudei postulabant certificari de
xpo. de caritate vide supra caritas. Secundo descri-
bitur disceptationis explicatio ibi circu[m]dederunt
eu[m] iudei occasio[n]es sumetes ex festo t[em]p[or]e et loco. Ter-
tio ostendit obiectionis facie rephensionem. cu[m] di-
cit. loquar vobis. et. Moraliter vox cuiuslibet p[ro]-
dicantis verbu[m] dei est vox xpi qua[m] quilibet vo-
lens annumerari ouib[us] xpi. in pascuis celo[rum] libe-
ter audire debet et humiliter imitando obedire.
quia beati qui audiunt verbu[m] dei et custodiunt
illud desup[er] vide ibi de predicatione siue verbo dei
Sedros no[n] audistis quia no[n] estis ex ouib[us] meis

Feria. v. post Iudica

oues mee vocem meam audiunt et oues xpi cognoscuntur ex euangelio isto. oues diaboli faciunt duos greges primi sunt ypocrite et mali religiosi et mali xpiani. alius grex ouium dyaboli est infernus et damnatus. et xpus ad suas oues habet quatuor voces. qz ibi. est exterior exhortatio interior inspiratio beneficiorum largitio et corporalis flagellatio. vide de iam allegatis supra in tabula in locis sibi adaptatis.

Quarto ostendit iudeorum obstinationem siue maliciam ibi. Susculerunt ergo lapides. et. Moraliter in ista pre specialiter tractatur de blasphemia. ex lege et precepto xpi. prohibita et punitione mortis corrigenda. de qua vide supra in tabula ibi scilicet blasphemia.

Feria quinta post dominicam in passione.

Sup epistola danielis. iij. que sic incipit. orauit daniel dicens. dñe deus ne despicias populum tuum. et. Conuenienter hoc passionis tpe legitur presens epistola que p figuram continet orationem quam sancti patres in limbo faciebant p descensum angeli id est xpi fm eius animam. corpe manente mortuo in cruce vel in sepulchro p liberationem suam p virtutem sanguinis sui. Primo enim imploreat diuinam bonitatem dicens. dñe deus ne despicias populum tuum. et. Est et oratio sua p nostra oratione. vide supra. Secundo allegat diuinam veritatem ibi. propter abrahā dilectum tuum. de veritate vide supra. Tertio commendat diuinam equitatem siue iusticiam ibi. quia dño imitari sumus.

Et non est in tpe hoc neqz holocaustum neqz sacrificium. de sacrificio vide supra sacrificia.

Quarto postulat diuinam pietatem cum addit. s. in animo contrito. q. d. loca sacrificiorum suscipias domine id quod possumus tibi offerre scz cor contritum. de corde vide supra. vel de contritione.

Et spiritu humilitatis de quo vide supra. Et nunc sequimur in toto corde. de quo vide supra. ibi. sequere.

Et timeamus. de vario timore vide supra in tabula. Quinto inuocat diuinam potestatem ibi. et erue nos in mirabilibus tuis. et.

Sup euangelio Luce. vij. quod sic incipit. rogabat bethsum quidam phariseus. ut manducaret cum illo. et. Ante hanc periculam narrata sunt multa xpi miracula. hodie proponit exemplum apertissimum vni peccatrici que penitus agens suorum peccatorum a xpo misericorditer veniam obtinuit et gratiam et fm hoc diuiditur euangelium.

Primo describitur manducatio xpi cum phariseis. Nota qd xps legitur manducasse cum phariseis. cum amicis familiaribus et cum cognatis vt patet Johannis. q. s. varijs de causis. Cum phariseis vt eorum superbiam reprimere. Cum peccatrice vt

ad penitentiam inuitaret. Cum iussis vt eorum caritates inflammaret. Cum cognatis vt eorum inopia suppleret.

Secundo notat mulieris exemplaris puerisio. ibi. Ecce mulier. moraliter p hoc qd hic dicitur. Maria super conuiuentes venit ad querendum bethsum. notatur fructuosa puerisio scz p petitionem de qua vide supra.

Stans retro secus pedes dñi. et. vbi describunt p ordinem presencie. de quibus vide supra. Stetit retro p vtercundia. de qua vide supra.

Uides autem phariseus qui vocauerat eum ait intra se dicens. et. de temerario iudicio vide supra in tabula.

Tertio notatur amoris peculiaris offensio ibi. vides hanc mulierem. bona mulier que dñm in sua penitentia molliuit. et ad remissionem peccati quodam modo traxit.

Intraui in domum tuam aqua pedibus meis. et. de opibus misericordie vide supra.

Quarto notat saluatoris remunerationem ibi. propter hoc dico tibi remittuntur ei peccata multa. et. Moraliter in ista pre commendatur magdalena de sinceritate et feruenti dilectione xpi p quam ista meruit. de ista dilectione vide supra dilectio.

Item de absolutione supra absolutio. Fides tuam saluum fecit. fidei augmentum et magnitudo describitur quarta pre titulo octauo. capitulo tercio. s. iij. v. vi. et. vij.

Glaude in pace de varia pace vide supra in tabula.

Feria sexta post dominicam in passione.

Sup epla Jeremie xviij. que sic incipit. Dixit Jeremias. dñe omnes qui te derelinquunt perundentur. et. Sanctus Jeremias inter omnes prophetas veteris testamenti expressius gentis typum saluatoris. primo quantum ad natiuitatem. secundo quantum ad conuersationem et totam suam vitam. tertio quantum ad passionem. quarto quantum ad orationem. Ipse enim orauit p his qui eum persequerantur. et. similiter et omnia xps fecit. Circa partem eplam. nunc sciendum qd in ipsa propheta sic pcedit.

Primo namqz pcedit veraciter predicando dicens. dñe deus omnes qui te derelinquunt scz se a te auertendo. de peccatoribus vide. s. Confundentur interdum confusione tpali sicut apparet in iudeis. et indubitanter in confusione eternali. nisi ad te reuertantur.

Secundo pcedit humiliter exponendo. di. sana me domine potest hoc dici in persona cuiuslibet peccatoris morbo peccati mortalis grauitate laborantis. vide supra de peccatoribus et de peccatis sub littera. p. Tertio pcedit scz fideliter astruendo. ibi. Ecce ipsi dicunt ad me. et. vbi primo astruit aduersantium malitiam. secundo propriam innocentiam ibi. et ego. Quantum ad primum. ecce ipsi scz iudei dicunt ad me scz mihi calumniando

Sabbato ante palmari

et sermones meos irridendo. Quantum ad secundum subdit. Ego non sum turbatus sed passione impatiente te pastorem sequens ibi. vultis quid fiat non quod ego volo sed quod tu. et dicam vobis id est laudem bonam nam non desideravi.

Quarto procedit per omitem appetendo id est in desiderio suo per omitem voluntatem suam diuine voluntati ibi. Confundantur qui me persequuntur.

Et duplici peritio perire eos dicit deus nosse et duplici peritio fuerunt iudei periti scilicet per calumias propter peccatum ydolatrie. et per romanos propter peccatum inuidie contra Christum duplici peritio quantum ad corpus. et quantum ad animam. nec erat peritio ex huiusmodi vindicta sed ex amore iusticie.

Super euangelio Job. xi. quod sic incipit. Collegerunt pontifices et pharisei filium aduersus hunc sum. In precedentiibus visum est de miraculis Christi. et specialiter sexta feria quando Lazarum mortuum quadriduanum a somno mortis excitauit. hodie ex hoc quando iudei ex inuidia commoti filium iniecerunt. et Cayphas eum morte dignum sententiauit. Et sic hoc hodiernum euangelium diuiditur.

Primo ponitur iudeorum principalis congregatio ibi. Collegerunt pontifices et pharisei filium ubi moraliter tractatur de filio habendo in ore Domini gratia siles hinc vire veritatem et laudat. et plenarie perspicuitatem et animi stabilitatem et soliditatem. de istis consiliis vide supra in tabula.

Secundo ponitur ipse iudeorum introitus occasio ibi. Quid facimus et uia hic homo multa signa facit. dicam? enim frequenter in corde. hic homo multa signa facit. nam fecit signum caritatis et amicitie in passione fecit signum pietatis in misericordie perscrutatione. fecit signum leuitatis et iusticie in ultima iudicatione de istis vide supra in tabula ad placitum.

Tercio ponitur peritio determinatio in clausula ibi. vnus autem ex ipsis Cayphas nomine.

Expediunt ut vnus moriatur. de morte vide varia notabilia. et supra de homicidio.

Quarto ponitur latens Christi incauta declinatio in sui absconsione ibi. Dicitur autem in uis non palam ambulabat. et causa huius declinationis secundum Augustinum non fuit impotentia sed ut daret exemplum alijs infirmioribus non esse peccatum subtrahere se ab oculis persequentium et furoris sceleratorum latendo potius deuotum quam se offerendo magis accendere et inflammare vel secundum originem ostendit in hoc quod sicut bonestus est gratia veritatis subire mortem sic non est minus bonestus se temptationi non ingerere nisi propter expientiam veritatis. tunc enim quia ignorat rei euentum.

Sabbato ante palmari

Super epistola Jeremie. xxiij. que sic incipit. Dixitque impij iudei adinuicem. Venite cogitemus contra iustum cogitationes. Postquam eccia huius recitauit filium aduersus hunc quod impij iudei collegerunt

Consequenter hodie legit ista epistolam siue prophetiam sancti Jeremie. in qua secundum sensum principaliorum etiam italem agitur de iniquo consilio quod aduersus hunc sum collegerunt iudei. Diuiditur autem per ista epistolam in tres partes. Primo enim tangit per Ba iniquam contra Christum conspirationem dicens. dixerunt impij iudei adinuicem. Venite cogitemus contra iustum cogitationes. ecce iniquum consilium de cogitando. et dicunt contra iustum non pro iusto ut bene exprimant suam nequitiam et malitiam. et Venite percutiamus eum lingua sed terrabendo mentiendo accusando. contra ipsum testificando et morem ipsum postulando. de istis vide in tabula in locis sibi adaptatis. vide etiam de mala lingua siue de mala locutione. i. p. ti. ij. ca. liij. s. iij. et v.

Secundo exprimit Christi propter legem vel contra iudeos. deuotam supplicationem dicens. Antequam ad me et mihi assistendo me confortando meam passionem acceptando. ex quo ipsi iudei nolunt attendere ad vniuersos sermones meos. et. Aliquid reddis pro bono malo. q. d. bonum pro bono iusticie est. bonum pro malo perfectionis est. malum pro malo iniusticie est. sed malum pro bono sceleratissimum est. vide supra de vincta iniuria vel ingratitudine.

Tercio claudit iudeos propter ipsum tunc futura tribulationem ibi. propterea da filios eorum infamem et deduc eos in manus gladii. i. facientes morientur fame et gladio. Multe alie comminationes habent in sequentibus in ista epistola que ad propositum tuum applicare poteris.

Super euangelio Job. xxiij. quod sic incipit. Subleuatis huius oculis in celum dixit. Pater uere hora clarifica filium tuum et. Conuenienter huiusmodi euangelium istud legitur quod in inerte passione hanc orationem Christus ad patrem fudit. Diuiditur hoc euangelium in duas partes principales. Primo enim orat pro sui clarificatione dicens. pater uere hora clarifica filium tuum. Qualiter oratio esse debet hoc Christus docet verbo et exemplo. quod subleuatis in celum oculis. quia venit hora de oratione vide. e.

Sequitur secunda utilitas et Christi oratione siue petitione et est nostra clarificatio ibi sicut dedisti ei potestatem omnis carnis. i. omnis hominis accipiendo prem pro toto. ut omne quod dedisti ei sed per eternam perfectionem. de eis vitam eternam per finale glorificationem per meritum Christi habemus introitum ad gloriam quam amissimus per adam.

Hec est autem vita eterna ut cognoscant te solus verum deum. et de diuina visione vide supra. visio. et beatitudo. Hec est vita eterna ut cognoscant te solum verum deum. et. desuper vide prima petitionem. xi. ca. i. in medio.

Secundo Christus orat pro suorum salute et consecratione. ubi. manifestavi nomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo id est quos de mundo pro presentem iusticiam vocasti ut ei. et qui mea peculiaris possessio. Nota ad intellectum illi. dicitur.

In die palmarum

Pater manifestavi nomē tuū. q̄ deus pater tri-
pliciter cognoscitur primo sub ratione omnipotē-
tie. ⁊ sic fuit notus in gentibz sub ratōe primi p̄ci-
pij oīm existentij. Alio modo sub ratione qua
solus deus est adorandus cultu latrie. ⁊ sic etiam
fuit ante aduentum xpi notus illis. inter quos n̄
fuit ydolatria vt in iudea. Tercio sub ratōe q̄ est
prima p̄sona in diuinis. et xpus qui hoc v̄bū
loquebatur est eius filius. sic certe fuit etiam oc-
cultus iudeis vt patet in Esaiā. v̄re tu es de⁹ ab-
sconditus. sed p̄ xpm manifestatus apostolis. per
apostolos et eoz imitatores cūctis xpi fidelibz. ⁊c.

In die palmarum

Sup epistola ad p̄bil. ij. que sic incipit. **H**oc
sentite in vobis. quod ⁊ in xpo hiesu. Facta p̄ces-
sione. missa sequitur que tota est de dñi passione.
in qua legitur eplā p̄ns que monet nos efficaci-
ter ad xpi imitationē. Et facit apls breuiter in ip̄a
tria. Primo ostendit quis sit imitandus qz con-
fessio diuinitatis euz dicit hoc sentite in vobis. In
quibus verbis apls dicit omni bz vt mala caueāt
bona faciant. p̄sp̄ra condemnant et aduersa pati-
enter sustineant. exemplū in xpo accipietis. Hoc
enim ⁊ nō aliud sentite id est exp̄imentaliter cog-
noscite in vobis scz membris. Quēbra em̄ natura-
liter sentiunt capitis passiones quod ⁊ in xpo hie-
su supple fuit. Scdo ostendit apls in quo xps est
imitandus quia in merito humilitatis. vñ dicit.
Qui cū in forma dei esset id est diuinitatis natura
non rapinā arbitratus est. id est nō vsurpauit sibi
quod suum nō erat. huius oppositū fecerunt pri-
mus angelus ⁊ primi parentes. Exinaniuit seipz
creature scilicet que inanis ⁊ de nihilo est. Formā
serui accipiens. naturam scilicet non cuiuslibet crea-
ture sed hoīs assumendo vt in ea nobis seruiret.
Et habitu inuentus vt homo. scz inter hoīs con-
uersando. Humiliauit seipsum factus obediens
vsqz ad mortem pro nobis de nostra humilitate
⁊ obedientia vide supra in tabula.
Tercio ostendit apls quare xps est imitandus.
qz p̄pter premiū felicitatis. cū dicit. Propter qd ⁊
deus vñ apls sic se p̄nuans dicit. Humiliauit
se inquantū xps factus fuit obediens. p̄pter quod
scz meritū humilitatis ⁊ obedientie. Deus. i. pa-
ter. Exaltauit illū. de ista obedientia xpi v̄bū ē au-
gustini dicentia. q̄ melior est vna obediētia. q̄
omnes virtutes. de qua vide supra.

Hodie legitur passio dñi s̄m Mattheum in. xvi.
capitulo eiusdem.
Euangelium huius diei habetur supra in prima
dominica aduentus domini.

Feria secūda post festū palmarum.

Epistola habetur Esaiel.

Super euangelio Iohannis duodecimo quod
sic incipit.

Ante sex dies venit Ihesus in bethaniam.

Quanti ad continuationē euangelij. sciendū q̄
sicut heri p̄positum fuit qualiter rex celoz a deuor-
tis fuit receptus cum magno honore. sic hodie ha-
betur q̄ pie receptus est et tractatus a suis deuor-
tis. sincero amore. ⁊ fm hoc diuidit p̄sens euangelij.
Primo ponitur p̄uuij. preparatio et xpi receptio
vt patet in principio. Moraliter est notandū q̄
ter alia signa amoris magnū signū est cōicatio mē-
se qz inimici hoc nō faciunt. Maior amicus babe-
ri nō pōt q̄ xps cū deuota p̄sonā in cena. Ad hūc
sincerissimū amicū recipiendū ad p̄pullatōez ei⁹
statim sine mora p̄sona deuota debz tres ancillas
mittere. s. fidē vt ianuā cordis apiat. sp̄z substitu-
ere vt cenā et locū disponat. charitatē dirigere vt
fercula apponat. de istis tribus vide supra. fides.
sp̄s ⁊ caritas. Scdo ponit deuota marie venera-
tio siue obsequij impensio ibi. Maria ergo acce-
pit libzā vnguenti. ⁊c. Sicut maria xpm vnxit vn-
ctione. sic ⁊ nos debemus xpm de p̄ceptis b̄nificij
sp̄ualiter tripliciter iungere scz dolentis p̄ritōis
gemētis cōpassionis. ⁊ feruentis deuotiōis siue dile-
ctionis. de istis vide in tabula. Ite p̄sona in illa
cena p̄uuantēs ad minus quatuor fuerunt. s. ma-
ria que interpretatur amarū mare. ⁊ significat p̄ri-
tionē ⁊ p̄fessionē. ⁊c. Symon qui interpretatur obe-
diens. Lazarus qui interpretatur adiutus a dño.
Martha interpretatur donans. in hoc innuit q̄ hie-
sus libenter p̄uuiat vbi est amaritudo p̄nie respec-
tu p̄ciōz. p̄mitudo obediētie respectu p̄ceptoz
fortitudo patientie respectu aduersoz. ⁊ dulcedo
cōpassionis respectu afflictōz de istis vide supra. i.
adaptatis sibi locis. Tercio ponitur murmurati-
ua iude detractio siue p̄ditoris accusatio ibi. dixit
ergo vnus ex discipulis ⁊c. Moraliter circa hoc i-
stat iude p̄ditoris ⁊ furis nostris sp̄ibus plures
habentur falsi murmuratores ⁊ detractores. ⁊c.
Qui amat animam p̄det eam. ij. p̄te. titu. ij. ca. i.
in medio.

Qui odit animam suam in hoc mūdo in vitam
eternam. cu. e. ij. p. i. viij. ca. iij. §. iij. b. modicū in-
fra. Et. i. p. ii. vi. ca. iij. §. i. circa finem.

Feria tertia post festū palmarum.

Sup eplā Jeremie. xi. que sic incipit. Dixit ie-
remias. dñe demonstrasti mihi ⁊ cognō. Quanti
ad p̄secutionē italem huius eplē est sciendum q̄

Fe. iiii. post festū pal.

quia concedente de laudabili consuetudine die. s. veneris de christi passione tractabit que prius fuit p iudeos determinata ideo omisso de passione dicendi est hodie de ieremie lectione in qua dicitur quō xpi passio pphetice est pñuciata. Est autē sciendum q in pñi lectōe iste ppheta ieremias locuit in psona xpi prius et ex pñiū q in psona ppha et fm hoc diuiditur pñs eplā.

Primo enī describit pñs ad filiū summā beniuolentiā. d. dñe demōstrasti mihi et. moraliter. sicut apparet inter noctem et diē pclarā magnā fore differentiā. sic inter ignorantia et scientiā deus em ex sua benignitate dignatus est ad nos descendere. et docere doctrinā veritatis. instruunt enī in hac lectione pñpue de duobus primo q cognoscere debemus dei dilectionē quā i multis demōstrauit et eū ex affectione cordis reamare. Scdo amore ipi pñpientis primū diligere. de istis vide supra diu lectio.

Scdo describit filiū ad patre summā obedientiā. ibi. ego quasi agnoscui vbi ponit xpi cōpassio hūane fragilitatis. opatur autē xps agnoscere māsuetudinis et innocentie. agnitionis et scie. utilitatis et pñemientie. Accipe ex his tribus et applica ut supra in tabula.

Tertio innuit iudeoz ad filium summā inuidiā et maliciā ibi. venite miramini lignū in panē ei. Circa qd sciendū q b p lignū intelligit crux xpi. et p panē intelligitur corpus xpi. de quo Jo. vi. c. Ego sum panis viuus. est ergo sensus. venite miramini lignū in panē eius. i. applicemus crucē cōpōri xpi et dicit panē esse. Nam xps in cruce moriens tria pcurauit. qz pñm pacificauit reformās eius clementiā. diaboli religauit annihilans ei potentiam. hominē nobilitauit datus ei plenā cōpñdentiā.

Quarto cōcludit patre. et filiū summā iusticiā ibi. tu autē dñe. qui iudicas iuste de diuino iudicio vide supra.

Feria quarta post festū

festū palmarum.

Supēpla Esaie. liij. que sic incipit. Dñe qd crederidiu auditui nostro.

Quantū ad pñuationē pñis lectōis. heri dictū fuit qualiter xpi passio pphetice denūciat. hodie magis pñe de passionis ignominia tractat. et fm hoc diuiditur pñs lectio. Primo notat passionis xpi altitudo virtuosa ut pz in principio.

Moraliter videm⁹ qd aliquid vult notificare i cognitiō p aliquod magis notū demōstrat Et alce dit sicut virgultū. Xps enim iuxta tres statos vite sue. s. in vtero virgis. extra vter. et p. passionē vter gulto opatur ppter tres pñes eius. Fuit ei radix i vtero mris. s. spes in ligno crucis. et fruct⁹ i vteru passionis Scdo notat passionis turpitudine igno

miniosa. ibi. Et nō est ei spēs. Moraliter notādū q quanto est aliquid nobilius et subtilius tanto grauius et molestius fert dolorē et lesionē ut pz i oculo. et. Nam sumus deus qui est nobilissimus et subtilissimus tria obprobria accepit a iudeis que hodie sibi a multis xpianis inferunt spūaliter. fuit em latronib⁹ associatus in educatione. Cadaueribus collatus in passione. Et contumelijs sauciatus in crucifixione.

Tertio notatur passionis plenitudo fructuosa ibi Ipse autē vulneratus. Moraliter videmus q malus vicinus inter omnia domesticā tranquillitatem et pacē prurbat et inquietat. et. Debet ergo vicin⁹ vnus primū nō prurbari. nec iniurijs affligere. et. homo in paradiso pñstitutus duos habuit viciōs vnū malū scz diaboli qui sibi graua vulnera intulit et varijs iniurijs prurbauit. de quo vide. s. ibi. dyabolus. Alter autē vicinus est deus qui taz bonus fuit qd ut ipse hominē defenderet. et hūanitatē assumpsit. inter hostes pñersatus. et multa obprobria ex ipsis sustinuit. Nam p vulneratōem xpi nostra peccatoz vulnera penitus sanant. aduersa lenius portantur. et interiora penitus lenificantur.

Hodie legitur passio domini fm Lucam q habetur. xii. capitulo eiusdem.

Feria quinta in cena

domini.

Supēpla. i. ad Cor. xi. que sic incipit. Cōuenientib⁹ vobis in vnū. iam nō est dñicam cenam manducare. Quia hodie est institutio sacramēti venerabilis. Ideo hodierno die legit eccia in missa istam eplam pauli in qua fuit mentio de institutione sacri. diuidit autē pñs eplā. Primo enī replendit aplos modū pñmunicandi indebitū dicens Cōuenientib⁹ vobis in vnū. Inter corinthios errant pñtiones et reprehēdere eos videt aplos irritus. Primo quantū ad tps. Scdo quantū ad modū scz diuites qui poterunt mī comedebant de cibis corporalib⁹ q inebriabant nībil pñmunicātes paupib⁹ Tertio quantū ad locū qz fecerūt hoc in loco indebito scz in eccia. vñ reprehendit eos dñe reuerentia quantū ad corpus dominicū. de misericordia quantū ad pñmū. et de crapula quantū ad quemlibet gulosum.

Est em triplex māducatio. quedā corpis hac māducant spēs panis et vini. quedā sacramentalis hac manducatur caro et sanguis dñi que sub illis speciebus accidentalibus pñnetur. quedā et spūritualis. hac manducant deuoti fideles corp⁹ dñi licet nō sumant sacramentaliter qñ ipia credunt. ipsum deuote manducant.

Scdo pñuadet modū debitū. d. pñet autē seipsum bō. quō hoc fieri debet. vide. ij. p. xi. ca. iij. s. iij. post pñcipiū. pñet dico in articulis fidei si cre-

In die parasceues

dat. in pceptis si impleat. in peccatis si caueat et peniteat. in virtutibus si habeat. pber se homo ante omni nione se examinando in angulis pscie p diligenter p consideratione et purget pcta pamarā p punctione p integram p fessionē. et debita satisfactionē. et sic diligenter examinatio facta securus de pane illo edat et. Qui enim manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat. et bibit. et. ij. p. ti. ix. ca. ix. §. ij. p. p. cipium.

Si nos ipsos diiudicarem? non vtrique iudicaremur. ij. p. ti. ij. c. viij. §. ij. in prin. Ad quoniam homo potest esse iudex sui ipsius et sue pscie. Tribunal est tunc rex qui sedet super eam est homo. qui vtrius ratione iudicabit peccata sua quia sunt populi peccatores accusatrices. et testis est pscia. Imperator huius sedis est deus vel ipsa voluntas hominis. carnifex interior est timor. carnifices exteriores sunt membra corporis que istud iudicium debite demerant. sanguis qui exiit de pectore sunt lacryme. Inimicus autem finalis est absolutio. p cena domini vide sermonem. i. p. ti. vi. c. ij. §. x. p. totum.

Item de coione sacramenti altaris. ij. p. ti. xij. c. vi. §. vij. viij. ix. x. et xvi.

Item de venerabili sacramento septem mirabilia. ij. p. ti. xvij. c. v. §. iij. circa medium.

Super evangelio Johannis. xij. c. sic incipit. ante diem festum pasche sciens iesus quia venit hora eius ut transeat ex hoc mundo ad patrem. Hec dicebatur quoniam xpus pro nobis voluit vulnerari propter pietate. hodie discipulos informavit in vera humilitate In hoc evangelio quatuor summarij sunt notanda.

Primo summa pgruatas ad ostendendum dilectionis nexum. quia ante dies festum. Moraliter saluator noster transurus de hoc mundo ad patrem novit discipulorum fragilitatem et omnem sequentium more peccati periculis suis pvidit de vianco sui preciosissimi corporis et sanguinis mediante quo roborari possunt potenter propter huius mundi et venire ad eternam beatitudinem Ideo volens digne ipsum corpus xpi sumere necesse est ut habeat specialia requisita ad esum agni. i. corporis xpi. Alterius describit et moralizat. i. p. ti. xij. c. v. §. vij. Item vide de isto sanctissimo sacramento supra sub litera e scilicet Eucharistie.

Secundo notat summa humilitas ad exhibendum humilitatis exemplum ibi. Surgit a cena et. exemplum habemus in discipulis xpi qui in cena attenti fuerunt doctrinam xpi et. Ideo surgenti xpo ipsi etiam surrexerunt et iubente ad lotionem sederunt. sic xpi fidelium perfecta est obedientia dum in corpore politum co caput manus et pedes ab omni iniquitate sunt mundati et p iusticiam deo subiecti.

Tertio notatur summa benignitas ad exequendum perfectionis misterium quia dominus seruo monstravit. quod notat cum addit. venit ergo ad symonem petrum vide supra de humilitate.

Quarto notat sedulitas ad exponendum instructio

nis documentum cum subdit postquam ergo lavit et. Vel notatur edulium salutare in quo superni valoris. ordinavit sacramentum ibi scitis quid fecerim vobis. de isto sacramento vide. s. Eucharistie.

Intrauit autem diabolus in cor iude et. i. p. ti. iij. c. xij. §. ij. circa medium.

Glos mundi estis sed non omnes Nota quod quatuor solent mundari scilicet os. facies. manus. et pedes. debemus primo mundare faciem cordis. secundo sermonem oris. tertio manus operatio. quarto vestem conversationis. Si mundicia perdidisti quadrupliciter poteris eam recuperare scilicet illa quatuor. quibus in lege creabantur ad mundandum scilicet aqua scoba. oblatione et igne. Primo mundat aqua contritionis. secundo mundat scoba confessionis. tertio mundat oblatione sanctificationis et quarto igne tribulationis

In die parasceues

Super evangelio. Jo. xvij. ca. qd sic incipit Egressus Iesus trans torrentem cedron. Quantum ad continuationem literalem huius evangelij. In precedentibus lectionibus sufficienter est tractatum de vocabulo prophetarum qui passionem domini prefigerunt. hodie dicendum est quoniam perfidi iudei figuras et enigmata domine passionis ad effectum crudeliter deduxerunt et sic hoc dividitur prius evangelium siue passio.

In prima parte narrant aliqua gesta xpi et matris ad egressum de cenaculo ibi. Quantum ergo et.

In secunda parte in sermone terminatur passio et doloris presumptio ibi egressus.

In tertia miraculorum in morte sanctorum choruscantio et reputatio ibi. Et tenebre. Vel aliter passionis dominice modus et ordo in hoc evangelio nobis clarissime est descriptus. sed in ipsa passio domini sit satisfactiva morbi. reparativa generis humani. pstrativa dyaboli. et reparativa lapsus angelici digne hodie ad memoriam reduci. p quam innumerabilia beneficia precepisse gratulamur. passio enim domini ad memoriam revocata triplicem effectum facit in anima. i. ij. p. ti. iij. ca. iij. §. iij. Sed quoniam Jo. evan. magis ordinate eiusdem passionis historiam tenuit id hodie eandem ecclesia recitat. Et quoniam ipse xpus fuit a iudeis apprehensus iudicatus crucifixus et sepultus. Ideo circa suam narrationem sic procedit.

Primo describit xpi dolorosam passionem. secundo eius iniunctam condemnationem infra in principio. xix. ca. ibi. tunc ergo pilatus. tertio eius in qua crucifixione ibidem. circa medium. xix. capitu. ibi. Susceperunt autem illum.

Quarto de oratione eius tumulationem ibi. post hoc rogavit. de passione xpi non reperi in summa domini antonini nisi que habentur signata in presenti columna.

Passio domini ad memoriam revocata triplicem effectum facit in anima. i. ij. p. ti. xxx. c. vij. §. iij.

¶ 5

In vigilia pasche

Circa xpi passionē etiam norande sunt septē cir-
cūstantie. ij. p. ri. xv. c. xli. §. ij. Sup istud petri apli
xps passus est p nobis. vobis relinquens exem-
plum. et ponunt. xv. pulchra remedia contra impa-
cientiam et xpi passionē. iij. p. ri. ij. c. vij. a. iij. §.
vsq ad. xvij. §.

Xps quo opatus est salutem in quintuplici me-
dio ibi etiam aliqua habes ad p. osiū. iij. p. ri. xv.
ri. c. v. p. totum.

Xps se humile in quatuor ostendit. i. p. ri. xxx. c. xxx. §.
iij. circa finem

De mystica xpi sepultura vide. iij. p. ri. xij. c. iij.
§. iij. b. p. totum.

Dolore beate virginis describūt in filij sui pas-
sione. iij. p. ri. xv. ca. xli. p. totum ibidē etiā multa
habentur de xpi passione.

In vigilia pasche.

Sup epla ad colosseā. iij. que sic incipit. Si con-
surrexistis cū xpo que sursum sunt querite vbi cri-
stus est in dextera dei sedens. Aliter in hac epla
breuiter tria tangit primo scz sanctitatis fundamē-
tū qd est sacramentalis expiatio. ibi. Si cō-
surrexistis scz sacramentali sanctificationē q primo
fit p baptismū. et etiā p sacramentalē confessionē de
istis vide. s. sub lris. b. z. c.

Resurrectio xpi est figura nostre resurrectionis spūa-
lis quia sicut surrexit primo a sepulchro. secūdo
ab inferno tertio a ligamento. quarto a sudario.

Sic quilibet resurgere debet spūaliter. scz a sepul-
chro corruptionis culpe peccati mortalis. de istis
vide. s. sub. p. scz pccis et peccatoribz. secūdo quia
resurgere dicitur ab obligationis pena scz p pñam et
satisfactionē. tertio quis resurgere dicitur a ligamēto
psuerudis prauē desup vide. ij. p. ri. iij. c. iij. §. xv.
quarto quis dicitur resurgere a rosario excusationis.
vane. scz nade omnia pñeri. et. vide supra pñisio

Secūdo tangit apls sanctitatis augmentū qd ē vir-
tualis exercitatio ibi. Que sursum sūt querite. vbi
tangit quatuor que sunt signa euidentia. et argu-
menta verissima spūalis resurrectionis. primū est
querere p opationē. scpe p deuotionem mortuū
esse p crucifixionē. et viuere p dilectionem.

Tertio tangit sanctitatis pplementū qd est eterna
hō glorificatio ibi. Et nō aut xps apparuerit vita no-
stra quasi di. vita nra supple qua viuetis eternali-
ter. abscondita est qd diu. s. xps abscondit ē. Autē
p sed s nō xps qui erat vita nra. i. causa. et obiectū
illius vite nre apparuerit scz in finali iudicio de q
vide supra in tabula.

Tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria.

Mystica sepultura xpi p sabbato describit. iij. p.
ri. xij. ca. iij. §. iij. b. p. totum.

Sup euan. Math. xxv. qd sic incipit. Vespere
autē sabbati que lucebat in prima sabbati venit
Maria magda. et altera maria videre sepulcrum

Saluator humani generis vt p3 ex pcedentibz. s.
festa feria que est pasceus morti adiudicat? cru-
cifixus depositus et sepultus tota die septimo in
sabbato quieuit quo ad corpus in sepulchro sicut
enim a principio mundi sexto die fecit et septimo
quieuit sic septimo die in fine temporis requies-
uit in isto sabbato ab omni opere nostre redem-
ptionis q3 cōpleuit. Id. hoc euageliū Matha legi-
tur in q fit mētio de resurrectione saluatori ad quā
asserendā adducit multiplex testimoniū de omni
genere rez. primo adducit testimoniū creature in-
corporee scz in terre motu. secundo testimoniū
creature in corporee in angelorum aduentu. tertio
testimoniū creature ex vtroq3 pposite in mulierū
studio et apparatu vt patet in psequendo istud eu-
angelium.

Uideret sepulchrum. Nota q Maria magdale-
na mēbra xpi vixit. et. moraliter de ista vncōne.
vngentū pñitionis pñit ex spēbo vilissimis. i. p3
pñis pñis que crescūt in orto nostro. vngentū cō-
passionis pñit ex spēbus amarissimis. i. primo
rum miseris. que crescūt qsi in orto vicino. vñ-
gentū deuotionis pñit ex speciebo pñiolissimis. i.
varijs xpi beneficijs que crescūt quasi in orto dñi
co. Tunc ergo cum magdalena vngimus. pedes
domini lachrimis cū p peccatis dolemus et lachri-
mas fundendo. sed tunc caput vngimus quando
de eius bñficijs gratias agimus. nam gratificati-
o ipsū lenificat et quasi ipm inpinguat. Tūc vñ-
corpus ei? mortuū vngimus cū afflictos et misere-
os oleo cōpassionis. et mie opibus delinim? de q
bus omni? uide supra scz de pñitione. cōpassio-
ne. deuotione. confessione. gratiarum actione et mie
opibus. et c. in suis locis.

Precedet vos in galileam ibi eum videbitis.
Quia ergo saluator dicit se pcedere in galileam.
i. in vitam eternam erim? et nos in galilea si euz
videre volumus in sua claritate transfigurantes
scz de virtijs ad sanctitatem. de vanitate ad veritatem
de corpore siue pigriria ad feruorem. de odore ad sa-
porem de istis. s. in tabula. vt eū videre possimus
qui est splendor illustratiū? decore oblectatiū? dul-
cor sanatiū? et vigor pfortariū? de varia visio-
ne dei vide supra visio.

In die pasche.

Sup epla prima Corin. v. que sic incipit. Expur-
gate vetus fermentū vt sitis noua pñisio sic est
azimi. et. In hac solēnissima resurrectione vñica
vñ pascha celebratur. vñ pascha manducat vñ
pascha honoratur. Honorat vñ ab hīs qui ex
purgato veteri fermento ipsū manducat in azi-
mis sinceritatis et veritatis. et quoniā de hīs tribo
fit spēalis mētio in hac epla pauli. igitur ipsa
puenienter legitur isto die in qna quidē epla apo-
stolus tria facit.

Feria secūda post pascha

Primo monet gustum mentis disponere ne fasti-
diamus dicens. Expurgate vetus fermentum lo-
quendo spūaliter de isto fermento. Fermentū in
scriptura peccatū designat. quod quidē peccatum
est fermentū quia totam massā generis humani cor-
rūpit. vide supra peccatū. Et sitis noua cōspēr-
sio. i. noua farina alba et delicata per aquā gratie
cōglutinata scz per contritionē et cōfessionē et satis-
factionē. vide de istis spura in tabula

Secūdo monet cibū vite percipere ne deficiam⁹
cū addit. Etenī pascha nostrū immolatus est xp̄s
de isto sup̄sanctissimo sacramēto vide sup̄ sub li-
tera e. scz Eucharistia.

Tertio monet nos dignū modū addiscere vt per
esum proficiam⁹ cū concludit. Non in fermento
veteri. i. corruptione cuiuscumq; peccati mortalis
qđ clarius erponit addens neq; in fermento mali-
cie et nequicie vt per maliciā intelliguntur peccata
spūalia et per neqciā pctā corporalia de quib⁹ vi-
de supra.

Sz in lazmis sinceritat⁹ et veritatis. i. qđ designāt
sinceritatē cōsciētie et veritatē iusticie de quibus
supra in tabula.

Super euangelio Marci. xvi. quod sic incipit
Maria magdalena et Maria Jacobi Et salome
emerunt aromata et c. In precedētib⁹ tactū ē de
ignominiosa et flebili siue cōfusibili passione ho-
die et in sequētib⁹ dieb⁹ anectendū est de gloriosa
victoria et laudabili resurrectione. et fin hoc diui-
dis p̄tis euangelii

Primo notat aueritas inquisitionis amara vt
p̄ in principio Moraliter quicūq; ad pascha sa-
cramenti conuiuiū accedere vult. ad quod quili-
bet tenetur ex p̄cepto ecclie in pascha. qui ad ānos
discretionis deuenit dē esse maria. i. amara mare.
de peccatis contritionē habendo et deflendo et p̄fite-
do. scđo dē emere aromata bonis virtutib⁹ se or-
nando et sanctorū exemplis imitando. tertio debet
venire ad monumentū celestē dulcedinē inquire-
do. ad sepulchrū. i. ad altare corpis xp̄i cordialiter
desiderando. et c. quarto dē Hiesum vn̄gere passio-
nis sue amaritudinē recolendo. de vncione ista
vide. s. in euangelio in vigilia pasche. et c.

Secdo notat sublimitas resurrectōis gloriosa ibi
Surrexit nō est hic de xp̄i resurrectiōe p̄rie nihil
inueni summa dñi Anthonini. videtū de quartis
or dotibus corpus glorificat⁹ supra dos.

Poteris etiam formare moralizatōem de xp̄i se-
pulchro. et de mō quo mulieres ipsum quēlierūt
Sepulchrū siue monumentū dē quasi mouens
mentem et significare pōt p̄niam de qua. s. in ta-
bula. vel religionē de qua sub lra. r. mulieres val-
de mane veniunt scz aliqui in pueritia aliqui tar-
dius. et c.

Tertio notat celeritatis legationis gaudiosa ibi.
Sz ite et dicite et c. In q̄bo dñs moralit nobis dā

tur tria documēta p̄ qđ xp̄m resurrexisse hodie euz
mulierib⁹ p̄dicam⁹ vt videre eū cū discipulis me-
reamur si ea monitione angelica adimpleamus.
debem⁹ p̄rio ite viā virtutis mētis integritate. et
vartjs vīs vide supra sub lra. v. et similiter de vir-
tutib⁹. debemus secundo dicere verbū salutis ibi.
Surrexit vere. de nostra resurrectiōe vide supra in
vigilia pasche. debemus ergo tertio adherere xp̄o
et discipulis in veritate de ipsa vide supra.

Feria. ii. post pascha.

Sup̄ epla actū. i. que sic incipit. Stans petrus
in medio plebis dixit. Viri fratres vos scitis ver-
bum qđ factū est p̄ vn̄uersam iudeā et c. Petr⁹. i.
agnoscens scripture veritatē. Stans p̄ vite sancti-
tatē in medio p̄ dispensatōis equalitatē apperēs
os ad fmonis viuacitatē de p̄dicatore verbi dei vi-
de. s. Ubi sciendū qđ obiectū sancte p̄dicatōis est
ipse hiesus nihil est p̄dicabile nisi p̄ quandā redu-
ctionem ad ipsum. de ip̄o aut tangit apls septē in-
ter alia marie p̄dicabilia. s. eius honestatē. sancti-
tatē. caritatē. potestatē. miritatē. claritatē et digni-
tatē que omnia fundat in epla. Dedit eū mani-
festum fieri nō omni p̄plo s̄ testib⁹ p̄ ordinatis. p̄
ordinatis dico ab eterno ad testificandū d̄ ip̄o ver-
bo. facto exemplo et martirio.

Mos qui manduca. et bibi. cū illo postq; resurre-
xit a mortuis. Est aut sciendū qđ illud verbū veri-
pēitentes p̄nt dicere qđ hesternā die cū xp̄o et xp̄s
manducauerūt in sacramento. Manducanīm⁹ et
bibim⁹ sup̄le sacramentaliter et corp⁹ et sangui-
nē xp̄i et hoc cū illo. i. ip̄o p̄ficiēte et disponēte gu-
stum nostrū p̄ponēte mensam et apponēte escam.
Et hoc postq; resurrexit a mortuis

Et p̄cepit nobis predicare p̄plo de p̄dicatōib⁹ vi-
de supra predatores. Omnes qui credūt in
eum. i. qui fide opante. p̄ dilectionē tendunt i euz
de fide. vide. s. sub lra. f. scz fides.

Sup̄ euangelio luce. xxiij. quod sic incipit
Duo ex discipulis hiesu ibant ip̄o die in castelo
lum quod erat in spacio. et c. In p̄cedētib⁹ duob⁹
euangelijs. p̄bata est xp̄i resurrectiō p̄ appariti-
onem factam mulierib⁹. hic p̄bat p̄ apparitionē
discipulis itinerantib⁹ factā. P̄rio tangit hic xp̄i
apparitio vel notat discipulorū caritatiua associatō
vt patet in principio. Si volumus in emaus qđ
interpretatur mater dulcedinis et significat ad bea-
titudinē puenire oportet qđ concorditer vanitate
mundi relicta. pcedamus viam rectam iam a no-
bis inceptam in emaus qđ fit qñ im⁹ sup̄ mundi
vanitatē et vt eā contēnamus. de vanitate vide. s.
Et de mundo vide supra mundus.

Secundo tangitur apparentia confabulatio ibi.
Et ait ad illos qui sunt hī sermones et c.

Feria.III.post pasca

Tertio tangitur xpi pegrina apparitio. ibi. Tu solus pegrinus es. et. dignum est ut qui similem cum alijs vitam suscipiunt similem sentiant in legibus disciplinam. cum ergo vita nostra similis est pegrinis in qua etiam dominus noster ut pegrinus apparuit dignum est ut etiam fin regulas. et leges pegrinorum vivamus. Ipsi enim pegrini communiter tria faciunt. scilicet societatem malam quam possunt devertant. sumptus et expensas diligenter deputant et ad terminum quem accedunt cogitant. Quarto tangit discipulorum iuniorum. ibi. mane nobiscum.

Stulti et tardi corde de corde vide. s. cor.

Quinto tangit huius apparitionis revelatio. ibi. Et surgens eadem hora. et. Et quando cognoverunt eum in fractione panis. ibi. Exprimunt cognitionis actum obiectum et modum in actu delectabilitas. quia cognoverunt. in actu delectabilitas quia cognoverunt. in obiecto utilitas. quia enim in modo liberalitas quia in fractione panis. Sciendum quod est in triplici panis scilicet nature de quo vide supra panis. secundo scripture de quo vide supra. tertio panis eucharistie de quo vide supra. quarto panis pnie. de quo vide supra. Si hodie panem eucharistie lacte liter non sumimus? saltem alios tres panes stangemus? panem nature scilicet elemosinas dando. panem scripture. fide sanctorum dictis innitendo. et panem pnie peccata deslendo et.

Feria tertia post pasca.

Sup epla actu. xiiij. que sic incipit. Surgens paulus et manu silentium indicens ait. Viri fratres filij generis abraham. et in votis nunties dei. vas electionis paulus describit nobis in ista epla predicatoris personam. predicandi formam. predicationis materiam. de omnibus istis vide supra.

Primo describit predicatoris personam quam ad vite sanctitatem cum dicit. Surgens predicator enim debet surgere supra carnem per castitatem. supra mundum per paupertatem. supra hostem per pietatem et supra ipsum per humilitatem. de qua vide supra in tabula.

Uel aliter. In psalmi epla describit auctoritas bone conversationis. ibi. Surgens paulus.

Secundo progatiua iudaice nationis. ibi. Viri fratres. tertio auctoritas domine passionis. ibi. Qui habitatis hierusalem. quarto clementia diuine reuocationis. ibi. Et nos vobis annunciamus. et.

Qui enim habitabant hierusalem et principes eius ignorant. De varia ignorantia vide supra.

Sup euangelio luce. xiiij. et sic incipit. Stetit iesus in medio discipulorum suorum. et dixit pax vobis. et. In precedentibus recitauit ecclesia probationem resurrectionis domine factam mulieribus et duobus discipulis hic addit probationem factam. xi. discipulis similiter comanentibus quia sancti post resurrectionem habebunt corpora vera non fantastica. viua non mortua eadem et non alia. spiritualia non carnea. ideo christus volens

se ostendere vere surrexisse stetit in medio discipulorum et.

Primo demonstrat subtilitatem ut patet in principio. Quomodo autem ianuis clausis cum corde videtur. iij. p. ti. xx. ca. vij. s. ij. et principaliter post medium. de donibus corporum glorificationem vide supra sub littera. d. scilicet deos.

Stetit in medio. nota quod dominus operatus est salutem in quintuplici medio. iij. p. ti. xxi. ca. ij. p. totum. Et dixit eis pax vobis. de pace vide. s.

Secundo demonstrat veram corporeitatem. ibi. Et dixit eis. Quid turbati estis. quid. i. de qua causa turbati estis quo ad affectionem. et cogitationes ascendant in corda vestra. quo ad cognitiua potentiam de cogitationibus vide supra. Videte manus meas. et. de visione vide supra visio.

Adhuc illis non credentibus mirantibus per gaudium vide supra.

Tertio demonstrat plenam ydennitatem. ibi. Et cum hec dixisset ostendit eis manus et latus. Quarto demonstrat vitalem proprietatem. ibi. habetis hic aliquid quod manducetur.

Oportebat christum pati. et ita intrare in gloriam suam. Et hoc specialiter propter tria scilicet necessitatis indicium auctoritatis exemplum et utilitatis commodum. vide supra de martirio.

Feria.III.post pasca

Sup epla actu. iij. que sic incipit. Aperiens petrus os suum dixit viri israelite et qui timetis deum. et. Sciendum quod verba istius eple dixit beatus petrus quando ipse et iohannes ascendentes in templum ad horam orationis non sanauerunt illi claudum. qui ex utero matris sue fuerat paraliticus ad portam templi que dicitur speciosa videns populum ad se confluere beatus petrus. Aperiens os suum dixit. viri israelite deus abraham. et. glorificauit filium suum. Ihesum non solum cum eius virtute surrexit a mortuis et ipsum in dextera collocavit. et etiam in hoc quod tantam virtutem dedit suo nomini quod in ipso homines sanamus. et ereximus illum claudum. Vos autem sanctus et iustus negastis. Auctorem vero vite interfecistis. de homicidio vide supra sub littera. b.

Et nunc scio fratres quod per ignorantiam fecistis. et De ignorantia vide supra ignorantia.

Penitemini igitur. et. de penitentia vide supra.

Super euangelio iohannis. xxi. quod sic incipit. Manifestauit se iterum Ihesus discipulis suis ad mare thiberiadis. manifestauit in euangelio ad probandum christi resurrectionem adducitur nobis adhuc alia manifestatio que iohannis testimonio facta est in maris litore non sine causa et ratione.

Do. in octaua pasche.

Primo notatur siue recitatur quedam ipsam manifestationem antecedentia ut patet in principio Manifestauit se itez biesus discipulis suis ad mare. et de mari huius mundi vide supra mare. et mundus.

Secundo notatur discipulorum conditio actualis. ibi. vado pescari. homo cuiuscunque status aut conditionis existat quod diu mundus est a peccatis est sub dominio domini dei nullus tunc est rapere potest. et si autem peccando mortaliter coniunctione sancte matris ecclesie cum exire contingerit quicunque eum rapuerit capientis erit. hominem igitur sic in libertate vagantem extra ecclesiam tres piscatores eum capere nituntur scilicet deus qui est prius et supremus. de quo vide supra sub lra. d. scilicet deus. secundus piscator est homo predicator. et melior de quo vide supra de predicatione et predicatione verbi dei. tertius piscator est dyabolus raptor et pessimus de quo vide supra.

Tertio notatur saluatoris assistentia personalis ibi. Vane autem facto. Videmus quod existentes in periculo aquarum circa naufragium. nihil tunc desiderabimus nisi quod firmo sustentaculo inherere. Iste supremus deus est. Adherere autem ergo illi ut liberari possimus de naufragio mundi et diaboli quod biesus stans ante nos in litore ad designandum inuolabiliter vult nobis adesse. si enim cordialiter diligimus. Illa dilectio describitur supra sub. d. scilicet dilectio. secundo si enim per peccata non offendimus de quibus vide supra. de peccatis et peccatoribus. tertio si firmiter in eum speramus de spe vide sub lra. f. scilicet spes. Ascendit symon petrus et marit rexhe in terram plenam magnis piscibus. diu. p. istum duplicatum numerum intelligit duplex perfectio predicatorum scilicet vite et doctrine vel dilectio dei et primi. per magnos pisces ad terram tractos intelligitur beati. vel aliter supposita septenarii expositione in isto numero piscium sunt. diu. in centenariis sunt decies decem in ternario tres unitates. per primum igitur numerum intellige decalogi oblationem de quo vide supra. per secundum quicunque seculum diligere custodiam de quibus vide supra. per tertium trium personarum vel inuicem anime debita ordinationem. et.

Doica in octaua pasce

Sup. epistola prime iohannis quanta sic incipit. Omne quod natum est ex deo vincit mundum. In precedenti dominica agebatur de utraque resurrectione et in ista agitur de utriusque resurrectionis statu scilicet anime et corporis. Nam in ista epistola docet beatus iohannes de statu anime quod a morte peccati per gratiam resurrexit. hec est enim spiritualis natiuitas que per fidem habetur.

Omne quod natum est ex deo natiuitate dico spirituali que quidem natiuitas fit principaliter in baptismali lauacro secundo in salutari remedio pei-

tentie. vincit mundum de mundo vide supra mundus Et de bello spirituali cum suis armis vide. iij. p. ti. i. c. tertio et. s. primo et secundo.

Hec est victoria que vincit mundum fides nostra. In quibus vobis euangelista christi militibus duo specialiter ostendit scilicet trium personarum victoriam nobilissimam ibi. hec est victoria que vincit mundum Genus armorum secretissimum cum addit fides nostra primo triumphamus quatuor virtutibus cardinalibus de quibus vide supra. Et de fide Secundo debemus armaturam fidei induere de istis vide quarta. p. ti. i. c. iij. s. primo et secundo. Hic venit per aquam sanguinem supple quod ad redemptionem generis humani. nam aqua et sanguis ipso mortuo de eius latere fluxerunt. quod solus inter apostolos vidit iohannes. Venit inquit ihesus christus supple ad salvandos homines per aquam baptismi cuius aque figura fuit illa superius dicta aqua que de latere christi mortui abundans fluxit Et non solum per aquam baptismi verum etiam per alia sacramentalia que per illum percipimus sanguinem que fluxit de christi latere habent suam efficaciam et virtutem de quibus vide supra.

Super euangelio iohannis. xx. quod sic incipit Cum sero esset die illa una sabbatorum et fores essent clausae. ubi erant discipuli congregati. et.

Qui hodie est octaua resurrectionis ideo recitat ecclesia euangelium iohannis in quo describitur sexta christi apparitio facta coram omnibus discipulis die eadem Sed quia christus hodie a patre thoma redarguit et ipsius adhuc infide dubium confirmavit ideo non tamen recitat sextam apparitionem verum etiam quanta in die pasche facta absente thoma quod ex illa occasione assumpsit prius magister discipulorum errantem reuocandi. Huius euangelium diuiditur in quatuor partes principales primo enim describitur absente thoma qui iuxta a apparitione christi ut patet in principio. Cum sero esset die illa una sabbatorum et fores essent clausae. et. Quo christus intrauit ad discipulos iannis clausus habet. iij. p. ti. xxx. ca. vij. s. ij. et principaliter post medium. Venit ihesus et stetit in medio. Nota quo dominus operatur est salutem in quatuoruplici medio. iij. p. ti. xxx. c. ij. p. totum. Et dixit eis pax vobis de pace vide supra.

Gausti sunt discipuli viso domino de gaudio vi de supra gaudium. Et de visione vide supra.

Secundo describitur thome dubitatio ibi. Thomas autem vnus. et.

Tertio describitur sexta christi apparitio ibi Et post dies octo. et. Infer digitum tuum in huc et vide. et noli esse incre. et. In quibus vobis duo notantur scilicet liber vite etus et foris inscriptus literis amorum cum dicitur Infer digitum dico iusticie signare. per totam materiam timoris addens. noli esse incredulus et dico primo quod hunc librum debemus inspicere et conatum nostrum insigere ut studeamus in eo literas compassionis amoris et timoris de quibus supra in tabula

Domi. I. post oc. pasche

Secundo bñ digiti pñnent materiam timoris rō
nente magnitudinis de quo supra. Quartū de
scribit ibi. Quia vidisti me (thoma credidisti) du
plicem sancti distinxerunt sciam vñā acquisitam
aliā inspiratā prima debet sensui secunda vero
fidei. Scientia acquisita notat cū dicit qz vidisti
me. sed scientia inspirata cū dicit credidisti. Que
aut vñōne dei impediunt siue auferunt. Et qñō
deus potest vario modo videri vide. a. ibi. Visio

Dominica prima post

octauam pasche.

Sup epla prima Petri. ij. que sic incipit.
Christus passus est p nobis vobis relinquens.
exemplum et sequamini vestigia eius. Post fidei
pñmendationē que cōmendata est in precedenti e
pistola. in hac beati petri epla fit ep̄slla mencio de
passione xpi saluatoris nostri dicente eccia. xpus
passus est. et. In quibus verbis duo notant. scz
predecessoris necessaria imolatio cū dicit. Xpus
passus est. Successionis voluntaria imitatio cum
addit. Ut sequamini vestigia eius. Dico primo q
xps necessario imolatus est. vt. s. crumia nostra ex
purgaret. ligamina dissolueret et hereditatē eternā
impetraret. Secundo debemus voluntarie in hys
sequi xpm. De istis duobz vide. iij. p. i. ij. ca. vij.
a. ij. s. vsqz ad. xvij. s. Item quō bō possit sequi
deum. vide supra. ibi. Sequere.

Scdo tangit xpi imitatem in sua p̄fessione. di.
Qui. s. xps cū malediceret. i. cū de malis culpe p
indeos accusaret nō maledicebat maledictores su
os de malis culpe nō accusabat. sed pat i enter susti
nebat. de ipsa patientia vide supra. ym mo pon
excusabat p ignorantia d. Patri nesciunt quid fa
ciunt. vel de martirio supra.

Tertio tangit christi potestatem in nra curatōne vi
cena. Qui p̄ctā nostra ipse p̄iulit. i. p̄fecte tulit in
corpe suo sup lignū scz crucis. cuius liuore sanas
ti sumus. i. passione et p̄cussione quas p nobis su
stinuit que totum corpus suū sanctissimū liuidū
reddiderunt.

Quarto tangit summā pietatē vt nra redempti
one cū pcludit in fine. Eratis enī sicut oues errā
tes. et. Nota. Quia sunt tria pascua. scz militan
tis eccie. interne p̄cie. et supne glorie. In primis
pascuis scz militantis eccie oues xpi inueniunt la
uachū in quo abluant scz baptismū. instrumen
tum in q cōdiant. s. p̄nie sacm. sal vt melius co
medant et melius secundant scz scripturam sacra
cibū q reficiant scz encharistia. In scdis pascuis
scz interne p̄cie inueniunt deo puidente quattu
or scz scē p̄templationes. scē p̄siderationes. scē affe
ctiones. et diuine inspirationes. In pascuis sup
ne glorie inueniunt tres doctores aie. et quattuor cor
poris. de quibz. a. in tabula.

Sup euā. Jo. x. qd sic incipit. Ego sum pastor bo

nus. bonus pastor aliam suā dat p ouibz suis. In
pcedenti dñica oñsa sunt nobis fidei argumēta. I
hoc vero euangelio nobis pponunt amoris incita
menta vt fides nostre redēptionis amore ferueat
et id qd credit amore caleseat. Et a diuisionis di
co q in pñti euangelio xps primo p̄mittit p̄clusi
onem vñā q ua intendit. p̄bare se esse pastore bo
nū. d. Ego sum pastor bonus. Quā p̄clusionē p
bando ex quatuor manifestat scz ex malignitate co
lectionis ad ouīū redēptionē. ibi. Bon⁹ pastor
ex firmitate p̄mansionis ad ouīū defensionē. ibi.
Mercent nari⁹ aut. Ex certitudine cognitōis ad ou
iūm discretionē. ibi. Ego sum pastor bonus. Ex
sollicitudine p̄missionis ad ouīū collectionē. ibi.
Alias ouas habeo.

Quantiū ad primū ego sum pastor bonus. descri
bunt tres conditiones boni p̄lati ad modū xpi
ij. p. i. x. i. s. i. ij. et. ij. vide tñ vltius. Bonus
pastor aliam dat p ouibz suis. Exponit tripliciter
i. p. i. ij. c. i. vltia mediū.

Ego sum pastor bon⁹ et cognosco oues meas p̄co
gnoscent me mee. In quibz verbis duo notant. I
vita pastoris diligēs in regēdo cū d. Ego sū. pas
tor. vita inferioris obediens in sequēdo cū d. cog
noscent me mee. Primo tangit q̄lis debet esse vi
ta pastoris vt p̄lati. ij. p. i. x. ca. xi. et. s. i. ij. et. ij.
Vide etiā supra sub lra. p. scz p̄lati.

Scdo quō inferioris se bte dñi ad p̄latos in obe
diendo de quo vide supra. Cognosco oues meas
vbi notat xpi pastoris maris ad suas oues dilige
tia. Cognoscit enī deus oīa. vñā. et mala pñtia p
terita et futura. et. ita tñ q in se nō diuersificat lz
diuersos effectus operatur ac p hoc eius sapientia di
uersa noīa sortiat. Inquantū dō p̄gnoscat oīa pos
sibilia dñi scia siue simplex p̄gnio. inquantū cog
noscat oīa que sūt in vniuerso dñi visio. inq̄ntū co
gnoscat oīa q bene sūt dñi approbatio. inq̄ntū p̄gno
scat oīa q futura sunt dñi p̄cientia vt p̄uisio. inq̄
ntū p̄gnoscat oīa que ab ipso fienda sunt. dñi disposi
tio. inquantū cognoscat ea q p̄mianda sunt dñi p̄
delinatio. inquantū vero cognoscat ea que dñi
nanda sunt reprobatio dicitur.

Domi. II. post. oc. pasce

Sup epla prima Petri. ij. que sic incipit. Ob
secro vos tanq̄ aduenas et peregrinos abstineret
vos a carnalibz desiderijs que militanti aduersus
aiam. Proposuit sancta eccia in epla p̄cedenti.
xpi fidelibz exēplar ad opandū meritorie xpi spon
si sui amarissimā passionem. Et in istis tribus
dñicijs vsqz ad xpi asce nsiōne ipso ad opandum
efficaciter exhortatur. Et qm in omni opatione
est tria considerare. scz opantis statū. opandi prin
cipium. et operationis tructum. ideo in tribus se
quētibz eplis describit ista tria. Circa pñte xpi
tiolam Petrus pastor ecclesie sic p̄cedit.

Do. III. post oc. pasche

Primo enī instruit ad opandum vniuersos generaliter cū dicit. Obsecro vos in quibz vobis duo monet scz ad habendū mortis memoriā cū dicit. Obsecro vos tanqz aduenas ad domandū caris lasciuia cū addit. abstinere vos a carnalibz desiderijs. Primo enī sicut petrinus semp cogitat de termino sic nos de morte cogitare debem? de q vide supra. vide etiā i. p. ti. vi. ca. iij. §. i. b. modicū infra. Secundo instruit liberos spealiter cuz ad vū infra. **S**ubieci estote omni humane creature. i. omni hōi in sublimi pte pstituto ppter deū qui talē pstituit pte. de obedientia vide. s. Obedientia. et de honore diuersoz supior. vide et sup in ihermate. ij. iij. pte. ti. v. ca. xij.

Quasi liberi nō quasi velamen hñtes desup vide i. p. ti. iij. c. ij. §. viij. infra principium vide etiam de libertate. s. Tertio instruit seruos singularit cū pcludit Serui subditi estote in oī timore dñis. s. reuerentie et obedientie de reuerentia vide. s. Hec est enī gfa scz exhibitio seruitq dñis nō tm bonis. et modestis sed etiā malis Gra. i. merituz acq̄sitiū

Supe euan. Jo. xvi. qd sic incipit. Modicum etiam nō videbitis me. iterum modicum et videbitis me quia vado. ad patrem. In hoc euangelio p̄dicat discipulis suis lamentabi ē subtracōz cum dicit. Modicū etiam nō videbitis me. In q bus verbis duo notant scz instabilitas pspitas. cum dicit Modicū. durabilitas penalitatis cum additur. et nō videbitis me. p̄io enī status mūdaliū est execrabilis. ppter instabilitatē de quo vi de supra. Scdo pena infernalis ē intolerabilis ppter acerbitem de quo vide supra.

Scdo pmittit sue pñie desiderabi. em. exhibitōez ibi. Iterū modicū et videbitis me. et de visiōe vide supra Tertio describit discipuloz dubitatō ibi Dixerunt ergo ex discipul eius et. Quarto describitur dubitationis amorio ibi. Lognouit autem bñsus. et.

Amen dico vobis quia plorabitis et flebitis vos. mundus aut gaudebit de mundo vide supra sub lta. m. scz mundus. Mulier cū parit. tristitia bz. Quid intelligit p mulierē et sunt septe genera tristitie. i. p. ti. vi. c. vi. §. i. p. totuz. Iterū videbo vos et gaudebit cor vestru. de gaudio et corde vide sup sub. g. et c. Et gaudiū vestru nemo tollet a vobis. vnde puenit hoc gaudiū. et. iij. p. ti. vi. c. vij. §. i.

Dominica tertia post octauam pasche.

Supe epla Jacobi. i. que sic incipit. Omne datum optimū et omne donū pfectū desursum ē descendens a pte. Proposuit ecclia in pcedenti epla opantiū meritorij statū et pditionē. In ista autē pponit et describit opandi meritorie principij. et originem vñ et bea. Jacobo sic pcedit in ista epla. Primo enī omne bonū desursum esse testatur vñ

docet requirere illud quod est opis meritorij inspiratum nō inchoat. Omne datū optimū. Vbi sciendū q p ly. Datum intelliguntur bona intellectuala sicut sunt dona sapie et intellectus scie et filij. et. De istis vide supra in tabula p. ly. donuz intelliguntur dona effectuala sicut sunt dona pietas fortitudinis et timoris de quibus supra in locis sibi deputatis. Scdo pmtū esse ad audiendū testatur cū dicit. Sit aut oīs hō velox ad audiendum. i. bēat oīs hō. nō voluntatem audiendi audiam. i. nō solū aure corporis sed etia aure cordis Tertio iracundiam multā criminat. ibi. Ira cū vi ri. et. desup vide. ij. p. ti. vij. ca. i. §. iij. c. modicū are vide etiam supra Gra.

Quarto p verbum dei hōinem saluari argumētatur. ibi. Abijciam? omnē inūdinā et abundantiā malicie. in mansuetudine suscipite insitū vbum qd pōt saluare animas vestras. In quibz vobis duo notantur scz qñō necessario purgamur a peccatis cum dicitur Abijcientes. Gra suscipis a purgatis cum addit suscipite insitū verbum Primo qñō nos debem? a pctis mundare. nos scz p pccationē pfectionē et satisfactionē de istis vide supra in locis debitis scdo qñō debem? grām postulare. de gravi de supra.

Uel aliter abijcientes omnē inūdinā carnis. s. luxurie. et. et abundantia malicie. i. supbia.

In mansuetudine suscipite insitū verbū. et. que quidē insertio nullā ponit mutationē in verbo s solū in natura cui sit insertū sicut trunco inserit furculus. et hoc est vbum qd pōt saluare animas vestras.

Sup euangelio Joh. xvi. qd sic incipit. Vado ad eum qui me misit et nemo ex vobis interroget me quo vadis In hoc itaqz euangelio agitur de effectu spūs sancti multiplici qui est illud donū pfectū et datum optimū descendens a patre luminū. et. bñs pñis pmissis diuidit pñs euangelium. Primo saluator p̄dicat sue pñie corpales subtracōne dicens. Vado ad eū qui me misit. in quibus verbis duo notant scz terminus a quo est relinquendus cū dicitur Vado. et terminus ad quē est appetendus cum additur. Ad eum qui me misit. Primo dico q mundus qui est terminus a quo sit relinquendus. de mundo vide supra

Secundo quomodo terminus ad quem est appetendus. qui est futura beatitudo. de qua vide supra.

Secundo saluator proponit de sua absentia cordialem turbationem. ibi. Sed quia hec locutus sum vobis tristitia implebit cor vestru m. Verito quidem de eius corporali recessu tristitia implebuntur quia de eius corporali presentia supra modum consolabantur. Tertio saluator disponit ad sue gracie liberalē diffusionē. ibi. Sed veritate dico vobis. et.

Feria. II. Rogationum

Quarto p'mittit saluatoꝝ sue influentie duales opatione ibi. Cū autē uenerit ille spūs ueritane hile uos docebit omne ueritatē supple necessaria. de qua uide supra.

Ille arguet mundū d' pctō. ubi p'imo oñdis diuina iusticia. scdo describit malozū nequitia describit autē diuina iusticia ut puniens ibi. Et querit mundū. de diuina iusticia uide supra. Et cōm notat cū addit de pctō qd p'miserūt. de iusticia supple qz facere debuerūt. et de iudicio. qd nō p'muerūt. dicit ergo arguet mundū de pctō et erit tale argumentū s'p' uisanti. Tu cōmisisti culpā et noluit agere p'niaz ergo accipe iudicialē s'ntiam. de iudicio diuino uide supra. Et d' pctis et pctōibz uide supra sub l'ra. p.

Dominica quarta post octauam pasche.

Sup epla Jacobi. i. que sic incipit. Estote factores d'bi et nō auditores i'm fallentes uolumentis. et.

Proposuit scā mater eccia in epla imediate p'cedenti opandi meritorie principū et originez. In ista autē ponit opationis meritorie fructū. et uoluntatem dei. Estote factores. et. ubi beatus ap'ls tria facit.

Primo et bonaf nos ad boni opis exercitationē. d. Et sic te factores x'bi supple diuini factores per opa et non auditores tantum.

Scdo tangit boni opis retributōz siue p'mia: d'ez cum subdit. Qui autē p'pexerit in lege p'fecte libertatis. i. in lege euangelica quod dicit lex p'fecte libertatis de qua lege uide supra.

Tertio exprimit inter bonas opatōes nobilitatē cū concludit. Si q's autē putat se esse. et. Ubi sciē dum q' ap'ls exprimit triplicē quasi meliorē opationē primā quantū ad s'ctū scz lingue religatōz di. Si quis. et. Nō refrenans linguā suā de quo uide. ij. p. ii. vi. c. iij. §. ii. ij. in medio principaliter tñ uide de malo vsu lingue. i. p. ii. §. c. iij. et p'os. §. Huius uana est religio. in quibz uerbis duo notant scz laboris fictio dānabi l' cū d'z. Huius uana est religio honoris p'dito inenitabilis cū additur religio. Scdam opatōem scz exprimit quantū ad manū. s. m'ie opatōz cū addit. religio mūda. et. est uisitare pupillos. et. d' opibz m'ie uide. s. Ille dicunt ridue corporaliter quaz uiri mortui sunt.

Et pupilli q' pntes obierunt. Et spūaliter dicitur pupilli. q' ppter pctm mortale mortuū est de rus sponsus. d' pctis et pctōibz uide supra. p. Tercia opatōz exprimit. s. quantū ad sensū exteriorē. et quantū ad boneliā puerfationē cū pcludit. Et immaculatū se custodire ab hoc seculo. Ille autē se i' maculatū custodit ab hoc mūdo. qui sensualitatē exprimit et qui gestū exteriorē pponit de mūdo uide. supra sub l'ra. m.

Sup euan. Job. xvi. qd sic incipit. Amē amē dico uobis si qd petieritis patre in noīe meo dabit. ro. Multū roabiliter hac dñica v'ra aū ascensionē dñi. eccia ordinauit hoc euāgelium legendū in quo x'p'ce u' ascensur? et p nobis ad huc miseria apud patre aduocaturus admonet nos ad instātiā orationis p'mittens certitudinē exauditiōis Et diuidit p'ns euāgelium p'ima sui diuisione in tres p'tes. Primo em filius dei introducit patrem recte petentiū exauditorē. di. Si quid petieritis patre in nomine meo. et. iij. p. ii. v. c. viij. et principaliter. §. iij. Petite et accipietis. et. In q'bo uerbis duo notant scz humane nature indigentia. Idco petere debem. ut diuine nature clemētia. q' accipiens. dico p'rio q' indigemus ex natura. iō petere debem. et q' uide supra. ibi. Oratio. scdo q' de est clemēs iō accipiem? clemētiā d' deo uide supra sub l'ra. d. scilicet deum.

Scdo introducit seipm. s. filiū recte petentiū mediatorē. ibi. Exiui a patre et nū in mūdu et nūp relinq' mundū. et. Quare hoc fecit. et. Uide. i. p. ii. v. c. iij. §. i. ij. et. iij.

Tertio introducit se recte petentiū iformatorē ibi. Dicit ei discipuli. et. Relinquo mundū et uado ad patre. ubi tñs ipō facto duo oñdit. p'imo qd debem? odire. scdo quid dēm? appetere. docet ergo primū fugere malū. quō pctm hoīez maculat uide supra sub l'ra. p. scz pctm. p. malū intellige pntem. mundū de q' uide. s. sub l'ra. m. s. mundus.

Scdo monet quid a nobis sit inquirendū in hoc uado ad patrem.

Feria secūda scz in die rogationum.

Sup epla Jacobi. v. que sic incipit. Cōfitemini alterutū pctā v'ra et orate p inuicē ut saluemini. Ex ordinatōe sacroz pontificū tractū est in laudabile p'suetudinē ut oēs eccie totius orbis primaz v' scdam letaniā celebret v' v'ra q'z. Fiunt autē iste letanie p maloz repulsiōē et bonoz adeptiōē. et qm grece letania idem ē qd rogatio letanie. iō i officio misse letaniaz bonaf nos x'p's i euan. s. in lucā. ad effectuosā p'ntiōz. d. penite. et. Et i ista epla bonaf nos scūs Jaco. ad deuorā orationē di. Cōfitemini. et. et orate. et.

In qua quidē epla monet nos p'rio. bea. Jacobo ad orandū preparari cū p'mittit. Cōfitemini alterutū. i. oīs homo p'fiteat homini sacerdoti. peccata uestra. uide supra de p'fessione.

Secundo monet nos in orando regulari cū adi. Et orate. et. de oratione uide supra.

Tertio principaliter monet nos ad orandum aui mari et innuens nobis efficaciam deuote orationis di. Multum enim ualeat deprecatio iusti aui dua. de qua uide. iij. p'te. titu. v. ca. viij. §. viij.

In die Ascensionis

Quarto principaliter monet nos in orando p̄solari innuens nobis q̄ iustus deuote orans a domino exauditur. cum subditur. helyas hō erat.

Sup̄ euangelio Luce. xi. quod sic incipit. quis vestrum habet amicum ⁊ ad illū media nocte vadit et dicit illi amice accommoda. ⁊c.

Duplicem letaniam maiorē sc̄z ⁊ minorē pagit ecclesia. de qua plus vide in principio epl̄e hui⁹ diei. Letania vero rogatio vlt̄ supplicatio interpretat̄. hinc est q̄ p̄ns euangelii in officio letanie legitur in quo ad orationis frequentiam inuitam̄. Ne autem oratio inefficax repellatur p̄cedere d̄z peccatorum confessio ad quā in epl̄a eiusdem officij ad monemur dicente beato iacobo. Confitemini alterutrū peccata vestra In p̄cedenti euangelio saluator.

Primo ponit p̄bolam p̄ quā inuitat nos ad orationis instantiā et tria facit in ista prima p̄e. Pr̄mo ponit eius a quo petit charitatem. sc̄do ei⁹ qui petit necessitatē. ibi. Abijt ad illum media nocte. tertio sup̄lende necessitatis p̄p̄iam impossibilitatē ibi. Amice. ⁊c. de oratione. ⁊ de mō peritōis vide supra. De tribus panibus quid significant vide supra de fide spe ⁊ charitate in locis sibi adaptat̄. Item vide de alio triplici pane. sc̄. de pane venie ⁊ gratuite remissionis. de pane eucharistie ⁊ cois̄is de pane sacre scripture ⁊ cōsolationis supra in locis sibi deputatis.

Item de alio triplici pane. sc̄z de intelligentia trinitatis. It̄ de tribus panibus rōnis discretionis. voluntatis rectitudine ⁊ corporis fortitudine. ⁊c. Secundo exponit p̄bolam applicando ad p̄positum eius puenientiā. ibi. Et ego dico vobis ⁊c.

In die ascensionis domini

Sup̄ epl̄a Actū. i. que sic incipit. Primus quidē sermonē feci de oīto o Throphi.

In solēitate ascensionis saluatoris elegit s̄a mater eccia loco epl̄e in missa dicere primā p̄am hui⁹ b̄i ap̄licorū actū. quē lucas euāgelista edidit qm̄ in ip̄a tria breuiter tangunt que facta ⁊ dicta fuerunt a x̄po q̄ ab alijs ip̄o die.

Possumus aut̄ in sūma ista dicere q̄ in hac epl̄a p̄dicantes informant̄. animant̄. trepidantes. arrogant̄. increpant̄ et expectantes p̄firmant̄.

Primo dico q̄ in hac epl̄a p̄dicantes informant̄ cū dicit lucas o Throphi. primū quidē sermonē feci. ⁊c. In hac clausula informant̄ qui dñt p̄dicare ⁊ pponere verbum dei. vt sc̄z exemplo x̄pi primo faciunt ⁊ postea doceant. de ip̄is vide supra.

Sc̄do in hac ep̄stola trepidantes aīantur cū ait. Et quiescens p̄cepit eis vt ab hierosolimis nō discederēt. ⁊c. de sup̄ vide de varia spe siue timore.

Tertio arrogant̄ increpant̄. ibi. Iḡ qui cōueniant interrogabant dicentes. ⁊c. de arrogantia vide. ij. p̄. ii. ij. c. ij. s̄. ij.

Quarto in hac ep̄stola expectantes p̄firmantur in x̄pi ascensione. ibi. Videntib⁹ illis eleuatus ē. ⁊c. In hoc enim q̄ x̄ps ascendit in celū data est sibi delib⁹ firma spes ascendendi post ipsum. Et nubes suscepit eum ab oculis eorum. Hora q̄ nubes aliquando tonat aliquādo stillat. aliquando fulgurat. ⁊ aliquando grandinat. Ascendit ergo x̄ps in nube in hac oīa delinquentib⁹ cōminando. stillat erogando penitentib⁹. Sed cū descendet ī nubē tunc fulgurabit ad occultorū ⁊ secretorū reuelationem. ⁊ grandinabit ad reproborū dissipatōnem. ⁊c.

Sup̄ euāgelio Marci vltimo q̄ sic incipit. Recumbentibus. xi. discipulis apparuit illis b̄esus. Sicut testatur aug⁹ in libro de p̄sensu euangelistarum ip̄o die ascensionis saluator bis apparuit semel in tenaculo. cum ip̄is quiescēdo. de quo lucas in ep̄stola hui⁹ diei. ⁊ semel in monte ab eis abscedendo prima apparitio fuit in argumentū humanitatis. ⁊ secunda in app̄itionē diuinitatis. ⁊c. In hoc em̄ euangelio quatuor p̄ordinē describuntur circa x̄pi apparitionem.

Primo q̄ x̄ps discipulos visitauit sc̄z ad p̄solatōnem quia app̄ruit illis b̄esus.

Sc̄do eos increpauit q̄ exprobrauit incredulitatem eorum ⁊ duritiā cordis. de cordis duritia. vide supra. ibi. Cor.

Tertio eos ad p̄dicationē destinauit di. eis. Euntes in mundū vniuersum p̄dicare. ⁊c. P̄dicatores verbi dei officium describit. supra.

Quarto eos ad operationem animauit ostendendo fructum fidei operantis per dilectionem. ibi.

Qui crediderit. de fide vide. supra. In noīe meo demonia eijcient. ⁊c. Spiritualiter in noīe meo. i. in virtute nominis mei demonia eijcient. i. p̄ctā.

Linguis loquent̄ nouis purā de peccatis p̄fessionem faciendo serpentes tollent scilicet temprationibus resistendo. si mortiferum quid biberint. i. si peccatum mortale ex fragilitate p̄miserint. nō eos nocebit. quia ex amisse gratie p̄sideratione let virtuosorū assuefactione de facili resipiscunt.

Assumptus est in celum. In quibus verbis duo preconizantur. scilicet decētia diuinitatis q̄ assumptus est. congruentia mortalitatis cum addit̄ in celum. dico primo q̄ magna preconizatur potentia dei q̄ sup̄ oēm virtutem naturālē x̄pus se subito exaltauit ascendēdo sc̄z in celū. de x̄pi ascensione vide. i. p̄. ti. v. ca. iij. infra principium. ⁊ s̄. i. ij. ⁊. iij. Secundo congruit x̄po sic ascēdere ad celū post labores vt instrueret moraliter volentes post mortē celos ascēdere q̄ hui⁹ primo ascēdant p̄ caritatem siue dilectionē et p̄ humilitatem d̄ qui bus supra in locis debitis.

Dominica infra octauas ascensionis.

In die penthecostes

Sup epla prima petri. iij. que sic incipit. Estote prudentes et vigilate in orationibus.

In hac beati petri epla nos hodie hortatur sancta mater eccia ut nos ad vite sanctitatem disponamus. di. Estote. et. In qua epla beatus petrus quinque facit que ad vite sanctitatem pertinent primum est sanctitatis regulatiuum. et hec est vera prudentia. pro qua primo dicit. Estote prudentes et vigilate in orationibus. In quibus verbis duo facit. Primo redit nos puidos in agendis cum dicit. Estote prudentes. et. Secundo facit nos sollicitos in cauendis. it. i. In orationibus. Primo debemus esse puidi in agendis. Mathei. i. Estote prudentes. et. de ipsa vide supra prudentia. Secundo quomodo debemus esse solliciti in cauendis malis. de sollicitudine vide supra. Secundum est sanctitatis procuratiuum. et hec est orationis instantia. ibi. In orationibus. de quibus vide supra.

Tertio est sanctitatis psumptiuum. ibi. Ante omnia in votis inmeritis. et. et hec est dilectio mutua de qua vide supra.

Quartum est sanctitatis demonstratiuum et hec est operatio exhibita. ibi. Hospitales inuicem sine murmuratione. quia nec hospitis debet murmurare cum recipit ne gratiam hospitalitatis perdat nec etiam hospitatus si sibi omnia ad libitum non misceant de opibus in se et spiritualibus quam corporalibus vide. o.

Quintum est sanctitatis psumptiuum et est intentio recta cum dicit apostolus in fine. Ut in omnibus honorificetur deus. q. d. sic omnia que dicta sunt debemus habere in votis. ac alijs exhibere non ut incedamus. primum honorem. sed ut honorificetur deus. vide supra de bono vel de inani gloria.

Sup euangelio Iohannis. xv. quod sic incipit. Cum autem venerit pascuus quem ego mittam vobis a patre spiritum veritatis. et. Ut fideles se deuote preparent ad recipiendum. et in penthecostes spiritus sancti factum septenarium. Ideo in hac octava postquam septima die instat predicta sollemnis celebranda. eccia legit istud euangelium Iohannis. in quo de aduentu spiritus sancti et eius processione eternali fit mentio. Et quoniam digna preparatio exigit prudentiam ad precauendum peccata. et vigilantiam. ad exequendum mandata. orationem deuotam ad obtinendum beneficia de quibus in epla presentis dicit. Vado accedendo ad factum euangelium dico quod quatuor principaliter in ipso describitur. primo premitur consolatoria visitatione dicens in principio. Cum venerit pascuus. et. Spiritus sanctus quomodo varijs nominibus notatur in sacra scriptura et quid illa significant vide. iij. pre. ii. xviij. c. v. s. iij. infra medium.

Mittam vobis a patre spiritum veritatis. In quibus verbis duo notant scilicet abilitas adueniens ad spiritus sancti susceptionem cum dicit. Mittam vobis utilitas pueniens per eius in habitationem cum addit spiritum veritatis. Primo debemus nos disponere ad recipientes

dum spiritus sancti cor purgare a sordibus per contritionem confessionem et satisfactionem. Secundo debemus ei utilitatem considerare dum enim sumus purgati recipimus gratiam spiritus sancti. Secundo promittit pfirmatua testimonificationem. ibi. Ille testimonium perhibebit de me. Tertio predictum mundi perbatina persecutionem. ibi. Nec locutus sum vobis. scilicet de spiritus sancti consolatione vobis per me danda. ut non scandalizem. ita scilicet quod tribulatio aliqua vobis superuentura possit vobis esse occasio ruine et cadendi per impatientiam. Absque synagogis facient vos vide supra de martirio. Quarto predictum ipsius persecutionis rotem. ibi. Et hoc facient vobis quia non nouerunt patrem. et. vide supra de ignorantia.

In die penthecostes

Sup epla Actuum. ij. que sic incipit. Dum complerentur dies penthecostes. et. In hac epla inueniuntur quatuor que circa istud festum contigerunt miracula. Primum est ex parte signi apparentis. ibi. Dum complerentur dies penthecostes. Festum enim illud scilicet penthecostes describitur. Leuit. xxij. Et celebratur per septem dies. Erant autem pariter de unitate et que ad eandem recurrunt vide si per.

Secundum est ex parte doni affluentis. ibi. Repleti sunt omnes spiritus sancto. ubi tria notant. Primum est largitas in donante. nam amplissima fuit in donante liberalitas ibi. repleti sunt omnes. Secundum est preciositas sublimis in munere. nam admirabilis fuit in dono preciositas. ibi. Spiritus sancto. Tertium est utilitas et fructus in opere nam fructuosa fuit in opere consecuta utilitas. ibi. Loquebantur varijs linguis vide supra de donis et supra spiritus.

Tertium est ex parte prodigij consequentis. ibi. Leperunt loqui varijs linguis. ubi notat apostolus lingua fuisse venerabilis. et ostenditur fuisse admirabilis. nam venerabilis fuisse perbat et gratie plenitudine. sed supermirabilis fuisse monstratur ex omnium ydiomatum variatione. describitur etiam venerabilis ex plenitudine spiritus sancti per quem non poterant se continere sed optebat alijs predicare. Est ergo notandum ad instructionem nostram. quod est duplex lingua una bona scilicet apostolica et predicatoris verbi dei. de qua vide supra. Alia est mala et dyabolica. de qua vide supra. ibi Locutio.

Quartum est ex parte collegij concurrentis ibi. Erat autem in hierusalem.

Super euangelio Iohannis. xij. quod sic incipit. Si quis diligit me sermones meos seruabit. et. Secundum quod scribitur Leuit. xxv. Annus quintagesimus vocabatur Iubileus annus. Et erat annus gaudij de quo vide per. titu. x. ca. iij. s. vi. et vij.

Quoniam vero spiritus sanctus est digitus scripturae legis diuine veritatem. spiritus excludens

Feria. II. post penthe.

omnem culpe seruitutem Latus infundēs oīs
gratie libertatē. nexūs pīungēs utrāq; ciuilitatez
Ideo s̄m bec quatuor x̄ps in p̄senti euāgelio qua
tuor facit. Primo p̄suadet legis obseruatōez quā
sp̄s sanctus imprimīt. d. Si quis diligit me. ⁊c.
Hoc facit p̄pter tria. quia. s. est p̄batiua dilectōnis
dicens. Si quis diligit me de dei dilectōne vide
supra. **S**ec̄do docet de caritate creata que ē esse
ctus sp̄s sancti. ibi. Sermōnē meū seruabit. i. p̄
cepta mea seruabit s̄m ītentionē. de ipsis vide su
pra. **T**ert̄o q̄ ex acquisita p̄grue dispositionis ad di
uinā inhabitatiōē p̄pter quod. subdit. Et pater
meus diliget eū ⁊c. cor. e. emūdādo. ab amore mū
di elongando de corde vide supra de mundo sub
m. ⁊ sic dignū in eo p̄parare habitaculū Secūdo
dissuadet legis p̄uaticatiōē quā sp̄s sanctus at
guit. ibi. Qui nō diligit me. ⁊c. q. d. Qui nō dili
git p̄ p̄ns nō diligitur a patre meo ac p̄ hoc nō ve
niemus v̄t in cordis sui hospicio habitemus. ⁊c.
Tertio p̄mīt tit mentis p̄solatiōē quā sp̄s sanctus
influit. ibi. **H**ec locut⁹ sum vob̄is apud vos
manens p̄ donoꝝ sp̄s sancti largitiōē vel infus
iōē de ipsis vide supra.

Quarto p̄dicat vtriusq; ecclie p̄nerionē quā sp̄s
federalis astringit, v̄l p̄dicat hereditatis restitutō
nem ad quā sp̄s subuehit et reducit. ibi. Non
turbetur cor vestrum.

Sequētia repi in sūma Anthonini & spūscō.
Spūsauct⁹ quōd varijs noībo noīaf in scriptura
et quid ista signi fīcant. iij. pre. xi. xviij. ca. v. §. iij. j.
medium.

Spūs sanct⁹ quō venit ad beatā virginē cū aplis.
liij. p. r. ro. ca. xliij.

Spūssanci dona varie describunt supra.

Feria. II. post pentheco.

Sup. eplā Actū. x. quē sic incipit Aperiens Pe-
trus os suū dixit viri fratres. ꝛc. Verba hui⁹ eplē
beatus Petrus dixit in cesaria cū venerat de Jop-
pe ubi viderat in spū vas de celo missū plenū q̄
drupediū serpentib⁹ et volatilib⁹ postq̄ venit in
cesariā ad Corneliiū centurionē et ibi corā eo am-
nō alijs astantib⁹ tā iudeis q̄ gentilib⁹ hos pmo-
nes ptulit. viri patres ⁊ frēs nobis pcepit. ꝛc.
In hac eplā tria notantur.

Prō xpi dignitas qm̄ ipse p̄cepit predicare po
pulo. de p̄dicatore verbi dei vide sup̄a.

Secundo notatur fidei auctoritas. ibi. Huic om-
nes prophete. &c. Dñs qui credūt in eū vide. s. fides

Tertio notat verbi dei vtilitas. ibi. Adhuc loque
 re. Petro cecidit spūs sanctus sup omnes qui au
 diebant verbū. ¶ Hora q̄ sunt. xij. fructus verbi
 dei. ii. pte. i. ix. c. xi. §. ij. b.

Quarto notat baptismi necessitas. ibi. *Numquid*
aqua quis prohibere pot. &c. de quo vide supra.

Circa istam lram sunt aliqua notanda Innatio

ne gratia spūs sancti diffusa est que est em gratia
de qua. ij. Cor. xij. Sufficit tibi grā mea. vere ip̄a
sufficit ad hoc vt anima desponsetur. pugna! supe
tur ⁊ palma reponetur. de grā vide supra.

In Sup̄ euāgelio Job. iij. quod sic incipit. Sic
deus dilexit mundum vt filium suū vnigenitū
daret. vt omnis qui credit in ipsam. &c.

Uⁿ sancti dicunt ⁊ rō dicat. amor est primū. ⁊ sū
mū bonū in quo et ppter quod omnia alia dona.
donant. qz igitur spūs sanctus amor est teste Gre
gorio in omelia. Ideo de spūs sancto istis dieb^{us} so
lennisans ecclia in epistolis et euāgelis de dilectōe
⁊ dono multiplicē facit mentionē vt pz in euāge
lio hodierno agitur de dilectione in principio istⁱ
euangelij et de dono cū additur vt filiū suū vnige
nitum daret. diuiditur quoqz p̄sens euangelium
in duas partes principales.

Primo ostendit quid sit nostre salutis principium effectiuū. principium nostre salutis fuit deus. ille enī solus potuit recreare qui ex infinitate sue potētie potuit nos creare. &c. in ista sūma nō potui reperire directe aliquid ad illud ppositū. vide tamē sub lsa. d. sq. deus.

Ut omnis qui credit in ipsum &c. vide supra sub
f. scilicet fides.

Secundo ostenditur quid sit nostre salutis obstaculum impediri uñ ibi. ¶ Nō em̃ misit deus filium suū ut iudicet mundum

In primo quidem aduentu nō venit vt iudicet q̄
facta sunt a nobis. sed vt dimittat.

In secundo non vt dimittat. sed vt iudicer. De
isto em iudicio vide supra Hoc est iudiciu qz lux
venit in mūdū. ⁊ dilexerunt homines magis tene
bras q̄ lucem.

Erant em̄ eorū mala opa. de peccis et peccōibz
de supra sub līa. p.

Dis em̃ qui male agit odit lucē vt nō arguantur
opera eius.

Qui autem facit veritatem venit ad lucē. 7c. de q̄
vide supra .

Feria tertia post pente.

Sup epla Actuū. viij. que sic incipit.

Cum audissent apli q'erant hierosolymis qz rece-
pit samaria vbu dei &c. In p'senti epla quatuor
notantur.

¶ **P**etrus nouiter quersor instructio ibi. **L**ū audis
sent apli quia recepit samaria verbum dei. &c. id
est fide xpi supple ad p̄dicationē **P**hilippi qui in
ipsam ad predicanđū xpm ab hierlm descendit
¶ **V**iserunt ad eos **P**etrū & **J**ohānem. qui sp̄a
liter intelliguntur scilicet **P**etrus intelligit agno
scens. & **J**ohannes intelligitur gratia siue in quo
est dei dilectio. &c. **S**ecundo notatur p̄latorum
pro subditis intercessio. ibi. **O**rauerunt pro ipsis
p̄tacerēt sp̄itum sanctū ex hoc loco accepit ecc̄

Feria. iiii. post pent.

clesia q̄ administrationē cuiuslibet sacramēti orationē p̄mittit q̄ oratio ecc̄ie fidelibz ip̄trāt gr̄am que in sacris infundit̄. vide supra de oratōe. de sacramentis vel de gratia. r̄c.

Secundo notatur baptis̄mi xp̄i p̄fectio ibi. Nō dum em̄ in quenq̄ illoz v̄nerat. s̄ t̄m baptisati erant. r̄c. De baptis̄mo vide supra sub l̄ra. b.

Quarto notatur p̄firmatōis autenticatio. ibi. tūc ip̄onebant manus sup̄ illos. r̄c. et sic admistrabāt eis sacramentū p̄firmationis. de illo sacramento. vide. iij. p. ii. xiiij. c. iij. p. totū. Et in p̄riculari vide supra. Sic em̄ fiebat cōiter in p̄minua ecclesia. Tunc em̄ cum fides erat nouella et tenera erat necessariū vt p̄ signū visibile inuisibilis monstraretur. r̄c.

Sup̄ euangelio Job. i. q̄ sic incipit. Amē amē dico vobis qui non intrat p̄ ostium in ouile ouium s̄ ascendit aliunde. hic fur ē et latro. r̄c.

Quatuor effectus in alios multos bz sp̄s sancti? sc̄z dispersos in vnū colligere. p̄larum. sup̄ gregez xp̄i p̄stiuere exclusos in regnū introducere. subiectos ad obedientiā inducere. In q̄z oim̄ signūz hodie ecc̄ia. p̄sens legit euangelium in quo sit mentio de ouili colligere. d̄ pastore p̄uidere de ostiario aperiente. et de p̄lo obediente. sed q̄ p̄lari si boni sunt ecc̄ie multū p̄sunt. si mali multū obsūt. Jō in hoc euangelio. Primo describit saluator falsi pastoris damnabilē a busione dicens. Amē amē dico vobis qui nō intrat per ostium. r̄c. De pastoribus sine p̄clatis vide supra.

Sed ascendit aliunde hic fur est et latro. r̄c. secunda parte. ii. i. c. xiiij. §. ij. post principium.

Secundo describit saluator boni pastoris p̄ditōz laudabilē. ibi. qui autē intra per ostium pastor est ouium. de p̄clatis vide supra. Et de electione p̄clatorum vide supra sub l̄ra. e. f. g. electio.

Tertio describit saluator falsi pastoris detestabilem peruersionem. ibi. Dixit ergo eis J̄s. uerū.

Quarto describit saluator veri pastoris imitabilem perfectionē. ibi. Ego sum ostium. Quomodo christus hoc fuit. vide quarta parte. titulo. xv. c. x. §. xij. e.

Per me si quis introierit saluabitur et ingrediet̄ et egredietur. r̄c. De visione dei siue beatitudine siue de lumine glorie vide supra. Visio.

Ego veni vt vitam habeant et abundantius habeant. Nota q̄ triplex est vita. scilicet naturalis. spiritalis et eternalis.

Feria quarta post pēte.

Sup̄ epla. Act. ij. que sic incipit. Stans Petrus. cum. xi. leuauit vocem suā et locutus est eis. Ch̄i ri iudei. r̄c.

Quare at̄ h̄c lectio hodie legit̄. rō in euid ē ti est q̄ celebrantibz dies penthecostes occurrit d̄ sp̄s sc̄o eiusq̄ effectibz. J̄oh̄el darissima p̄bia. in q̄ q̄

dem lectione sanctus Petrus tria tangit euidenter. Primo p̄teruoz p̄futationē in ip̄lo principio eple. d̄. Stans Petrus cū. xi. leuauit vocem suam. r̄c. Petrus audiens q̄ p̄terui et mali irridebant xp̄i discipulos loquentes linguis varijs magnalia dei dicebant q̄ b̄ij ebrijerant et multo pleni.

Secundo tangit beatus Petrus p̄missorū adimplerionem. ibi. Sed hoc est q̄ dictū est p̄ p̄baz J̄oh̄el. vbi sciendum q̄ beatus Petrus p̄biam que scripta est J̄oh̄el. ij. referens ostendit esse impleta que p̄dicta et p̄missa fuerant a deo. Erat in nouissimis diebus dicit d̄s. nouissimos dies appellat tps gratie q̄ est plenitudo tps quod incipit in principio sette et vltime etatis.

Effundā de sp̄u meo. ibi deest p̄positio p̄nitua nullo lam notans sp̄s sancti p̄nitōne que oino est indiuisibilis sed solū donoz ipsius diuisione.

Tertio tangit beatus Petrus electorū p̄solationem infra cū cōcludit. Om̄s qui inuocauerit nomen d̄ni saluus erit sup̄ple salute eterna.

Sup̄ euangelio Job. vi. quod sic incipit. Nemo venit ad me nisi pater qui misit me traxerit eum. r̄c.

Amor teste Dionisio habet vim vniūā et marime amor sp̄ualis qui fortius trahit amantē vt amato vniatur. vniō autem amantis ad amatum tractum presupponit. Quia igit̄ mater ecc̄ia b̄ijs diebus de sp̄s sancti missi d̄e solēnilat q̄ est amor et nexus patris et filij et ex amore vt nos accendat ad suam amorem vt nūc recolitur est datus. Ideo p̄uenienter legitur p̄ns euangelij in quo d̄ isto tractu amoroso sit mentio singularis. Trahit enī homo ad deū p̄ inspirationē diuine gr̄e et de ad boīem p̄ p̄uisionem t̄p̄alis alimonie.

De primo tractu d̄ in principio huius euangelij. Nemo p̄t venire ad me nisi pater qui misit me traxerit eū. d̄ quo vide. i. p. i. c. vij. §. i. post medium. vide t̄n p̄ totum istum. §. Et q̄ h̄o nō p̄t se preparare ad gr̄am per seipsum ostenditur per sup̄radictam auctoritatem. r̄c. iij. p̄te. ii. ix. ca. v. §. iij. et post.

Vide etiam istā materiā. di. xxvj. et. xviij. secūdi libri sententiarum.

Uelaliter Nemo p̄t venire ad me. b̄n cogitando loquendo. opando. et b̄n p̄seuerando. nisi pater q̄ misit me traxerit eū. r̄c. Ex sola charitatis intuitōe ex multimoda miseriarū afflictione. ex p̄sibili peccatorū p̄grauatione et ex dulci celestium bonoz ostensione. traxerit inq̄ tanq̄ adamas ferrū. d̄ fri gore p̄ciōz tanq̄ auriga currū de amore terrenoz tanq̄ rector naue de fluctibz volup̄tatū et tanq̄ reclamatoria auem ad sup̄iore volatū. Et d̄ tractu. quis nō temere iudicat. s̄ q̄ nō trahit inq̄tū p̄t gaudeat. orat vt magis trahi debeat. sup̄ se multū doleat et laboret vt aliquid trahi valeat. Et de tractu cordis habet prima p̄te. ii. iij. c. xij. §. i.

Dominica Trinitatis

Secundus tractus notatur ibi. Amē amē dico vobis qui credit in me hēt vitā eternā vbi ostenditur quōd christi trahitur ad hōies p. pūisionē spūalis alimonie di. qui credit in me fide scilicet formata. de qua supra fides.

Mentionē etia facit dñs de cibo spūali d. Ego sum panis vite. de isto scrīssimo pane vide supra per c.

Indie sancte trinitatis

Sup epistola. ij. ad Cori. xij. que sic incipit. Gaudete &c. De isto gaudio vide supra.

Perfecti estote. vide supra

Pacem habete. de qua vide supra.

Gratia dñi nostri Jesu xpi. de qua vide supra.

Et charitas dei de ipsa vide supra.

Sup euangelio de sancta trinitate. qd habetur Job. iij. & sic incipit. Erat hō ex phariseis Nicodemus nomine princeps iudeorum.

Infra hic signata reperi in forma de sancta trinitate in diuersis libris summe dñi Anthonini.

De trino deo & vno ponitur thema cum triplici mēbro & cū suis declarationibz. iij. pte. titu. xxx. c. ij. §. i. ij. & iij.

Deū eē trinū & vnū tripliciter videre possumus. i. in scripturis. in figuris. & in creaturis. iij. pte. ti. x. c. vj. §. iij. v. & vi. per totum.

De sanctissima trinitate vide thema cū suis declarationibz. breuiter tñ qz solū mēbra &c. iij. p. ti. xvij. c. v. §. v. ante medium.

De sanctissima trinitate vide pulcra. iij. pte. ti. xij. ca. xij. & per omnes paragraphos

De venerabili sacramēto vide supra Eucharistie. Et de cena domini. & cetera.

Dominica prima post festum trinitatis

Sup epla. i. Job. iij. que sic incipit. Deus charitas est.

In hac dñica sollemnitate sancti spūs p. rigua tractat bñs Joba euāgelista i hac epla de xpi charitate ad nos & charitatis oñsione. bis. n. dñi ibi.

Deus charitas ē. ppter duplicē pdicte charitatis effectū tria p. cipaliter in hac epistola notātur.

Primo. n. describit diuine charitatis nexum d. Deus charitas ē. Ad euidentia huius eple notā dñi qz charitas creata ē hū? qdā. siue quedā forma accidentalis inherēs aīe q est id realit qd gta &c. de ipsa charitate vide supra.

Secdo describit charitatis diuine signū. ibi. in Bap. p. mrit charitas dei qm filiū suū vnigenitū misit dñs. i. p. in mūdū. p. incarnationis misterii. &c.

Tertio describit charitatis diuine fructū ibi. In B. enim est charitas & cetera.

Deū nemo vidit vnqz dupliciter itelligit. i. p. ti. iij. c. vi. §. ij. vltra medium.

Diligam? deū qm ipse prior dilexit nos. Cū igit

dilectiōe qua de? dilexit nos multa recepimus puta bona creatiōis. recreatiōis. & reconciliatiōis merito vices reddere debem? & deū diligere qm prior dilexit nos. In qbz verbis duo notā. s. ex. erentiū gratiosū qd exprimit i charitate cū dñs. diligam? deū bñficiū copiosū qd colligit ex amoris prioritate cū addit. qm prior &c. Primo debem? hēe exercitiū g. f. s. deū diligere. Ista dilectiō describit supra. Secdo p. siderare debem? eis bñficiū fructuosū qm prior dilexit nos. p quo ē sibi multiplex regranādū. de ipsa vide supra.

Si diligim? iūicē. De ista dilectiōe vide supra sub littera d. s. dilectio. Timor nō ē in charitate. s. p. fecta. Caritas foras mittit timorē &c. de timore vidē sub littera t & de charitate sub l. a. c.

Euāgeliz bñ diei describit sup. s. feria. v. p. ij. dñica quagagesime.

Dominica secūda post festum trinitatis.

Super epistola. i. Johan. iij. que sic incipit. Nolite mirari si odit vos mundus. Ecclesia volēs filios suos exercere i opibz virtuosis post qz ipos admonuit i epla p. cedē de dilectiōe dei & primi ex qbz oē tps meritorii vel elicit vel im. perat. Jo. p. sequēter hortat eos ad apponēdū de. bitas circūstātiās gratuite dilectiōi. Dñdit. n. bñs Johā. in ista epistola qz prim? debet dili. gi stabiliter. efficaciter & veraciter. & fin. B. episto. la ista in tres partes diuiditur.

Primo. n. hortat ecclesia ad fratne dilectiōis frat. nitatē d. nolite mirari &c. vñ monz vt ppter nul. lā tribulatiōem p. nullū odiū mūdanoz boīm amorē fraternū de fām? de ista dilectiōe vidē va. ria notabilia supra l. a. d. s. dilectio. Hic tñ notā dñi qz mūdus qm in scriptura i bono. & qm qz i malo accipit &c. de mūdo vide supra. Nolite g. mirari si odit vos mūdus tāqz sue p. uitatis dephēsores. tāqz mūdane vanitatis p. ptores. & tāqz supne ciuitatis hūatores. de deñsiōe vidē su. pra.

Qui odit fratē suū hōicida ē. In qbz verbis ap. l. duo oñdit. s. inuidiā abhorrēdā ad modū veneni cū dñs. q. odit &c. hōicidiū excedit ad instar gladij. Prmo debem? inuidiā cauere de qua vide supra. & ē de odio. Secdo hōicidiū abhorrere. de quo supra. Secdo hortat nos ad fratne dilectiōis p. tē ibi. In B. p. gnouim? cha. ritatē dei &c. Et ponit duo signa in qbz maifestat efficaciam fratne dilectiōis. primū ē expositio p. sone. de qua supra dilectio. scdm ē expositio sub. stātie. ibi. Qui habuerit substantiā &c. qm B. itel. ligat habet. ij. p. ti. i. c. i. §. ij. l. modicū p. Item de opibz mie vidē supra. Tertio hortat nos ad frat. ne dilectiōis veritatē. ibi. Filioli nō diligamus verbo. neqz ligua. s. ope & veritate. de dilectiōe primi vide supra.

Sup euāgelio Lu. xij. qd

Dominica Tertia

fic incipit. **N**ō quidā fecit cenā magnā. Quia
fm' aug. sola charitas diuidit iter filios regni et
p'diōis. **N**ō hodie legit illd euāgelii in quo ce
na phēnis dēscribit. a q' oēs charitate carētes ex
cludūtur. et ad quā oēs charitatē bñtes admittū
tur. Cū q' op'ne p'cordat eplā i qua imitām ad p'
rmi dilectiōem q' multiplicē in nob opaf fructū
cui' oppōitū ē maximū salutis detrimētū. **P**ri
mo xps nob dēscribit celestis p'uiū p'pationez
festiuale dices. **N**ō qdā. In q'bo verbis duo no
tāt. s. p'uiū solēnitās ex nobilitate p'pantis. qz
bō qdā. p'uiū liberalitas ex curiositate inuitāt
qz vocauit multos. **D**ico primo q' solēnitās
hui' p'uiū notat ex eo q' quidā bō illd pauit. n
cōis bō. s. xps dē. **D**e beatitudine eterna vide
supra sub littera b. **S**ecūdo notat liberalitas
ip'ius inuitātis q' vocauit multos. q' dñs di
uerfos diuersimode vocat. hētur. i. p. ti. v. c. ij. s.
vi. Et ē triplex cena. s. eucharistie. gratie et glie. d
quib' supra in tabula. **N**ō quidā fecit cenam
magna q' septē sunt genera bonoz q' hic appetūt
et in p'ia possident. iij. p. ti. vj. ca. vj. s. r.
Secūdo dēscribit vocatoz excusandem crimias
lē. ibi. Et ceperūt se oēs simul excusare et. p. illos
tres qui se excusauerūt intelligūt cōiter supbi
auari. et luxuriosi. de quib' supra in litteris sibi
adaptatis. **I**nuga boni emi quinqz. qd signifi
cāt iuga et. habet. ij. p. ti. iij. ca. vj. s. ij. principii
vel de curiositate quinqz sensuum. **T**ertio no
tat p'temporum expulsionē generatē ibi. Et re
reuerfus vide supra Accidia. **N**egligētiā vel. **D**i
gricia. **Q**uarto notat alioz admissiōē speci
alē. ibi. Et cito in vias et. induc p'p'ez et debi
les et. et pelle itrare vide supra. **I**nfirmis
Et de varijs vñs vide supra. **D**ico aut vobis
q' nemo viroz q' vocati sunt gustabūt cenā meā
et quo vide. i. p. ti. v. c. ij. s. vi. in fine.

Dominica tertia post fe
stum trinitatis. **S**uper eplā. i. p. v. q' sic inci
pit. **H**ūiliāmi sub potēti manu dī vt exaltet vos
in tpe visitatiōis et. **I**n ista eplā hortat nos
b. **P**etr' fm' rectū ordinē ad mitatē et hūilitatē
cordis d. **H**ūiliāmi et possum' autē dicere q'
b. **P**etrus in p'sona ecclesie sic procedit. **P**ri
mo docet vram humilitatem dices. **H**ūiliāmi
in sub potēti manu dī. In quibus verbis duo
notātur. s. humilitatis p'funda inclinatio cū dī
cit. hūiliāmini. humilitatis iocūda eleuatio cū
additur vt vos exaltet et. **P**rimo quomodo
debemus nos vario modo hūiliare. vide supra.
secūdo hūilitas habet p' hōis exaltatiōem vnde
cū fructus de quib' vide supra. **H**ūilitas. s. ij.
q. **S**ecundo beatus **P**etrus docet mētis mē
q' hūilitatē. ibi. **D**ē m' sollicitudinē vestrā et.
Cū p' notabili sermone de triplici sollicitudi

ne. ij. p. ti. i. ca. xvj. j. principii. et post p'totū.
Tertio bñs **P**etrus docet vite sobrietatez. ibi.
Sobrii esstote. et quo vide. iij. p. ti. iij. s. v.
Quia aduersarius vester diabolus tāq' leo ru
giēs circūit et. q' diabolus varie tēprat hōiez
et quare vide sup. **C**ui resistite fortes in fide d
qua supra. **Q**uarto b. **P**etrus docet siue oñ
dī rei largitatē. d. deus aut oīs gratie scz gratis
dare et gratiū faciētis de qua vid' supra. **Q**ui vos
vocauit in eternā suā gloriāz vt p'sores suis glo
rie sue in xpo **I**esu. i. in p'tēplatione diuinitatis
et bñanitas modicū passos. passiones huius tē
poris modice sunt et breues si tolerēt cū patie
ria vt supra de martirio. **S**uper euangelio **L**u
ce. xv. qd sic incipit. **A**ppropinquātes ad **I**esum
publicani et peccatores vt audirēt illū et. **I**n b
euangelio euideret oñdī immēstas clementie
diuine quā habet ad peccatores. **N**ā peccatores
p'diros q'siuit. q'sitos inuenit. inuētos baiulauit
baiulatos introduxit. et introductis gaudiū et
cōgratulanōem fecit angelis q' oia habētur in p'
fenti euāgelio. **I**n hoc p'nti euāgelio quatuor
notantur. **P**riō remediatio infirmitatis pec
catoz. ibi. **E**t appropinquātes ad **I**esum. pub
licani dicebātur qui lucra seculi p' negociatiōes
sequebātur peccatores vtro generaliter q' quocū
q' alio modo peccāt. **D**e quibus vide supra.
Ut audirent illum et. **N**ō a q' verbi dī sunt
duodecim fructi. ij. p. ti. i. ca. xi. s. ij. b. **S**ecū
do notatur dedignatio impietatis superbiorum.
ibi. **M**urmurabant scribe et pharisei et. de mur
mure et inuidia vide supra. **I**nuidia. **B**ic pec
catores recepit. **I**n quib' vñs duo notantur
scilicet saluatoris grata miseratō. quia hic scilicet
filius dī. peccatores magna consolatio quia re
cepit eum. **P**riō dico q' misericordia dī ma
gna est. q' occurrat amplectatur. et dōat peccatōz
venientem. **S**ecundo peccator debet gaudere
quia deus est ita misericors et debet ad deum re
currere. **T**ertio notatur reparatio dignitatis
perditorum. ibi. **E**t ait ad illos. **C**ongratulamini
mihi. **A**ur que mulier habens dragmas de
cem et cetera p'ima p' titulo primo capitulo se
cundo. s. secundo. b. **Q**uarto notatur congra
tulatio societatis angeloz. ibi. **I**ta dico vobis
gaudium erit coram angelis dī et cetera. vid' su
pra de angelis vel de gaudio. **S**uper vno pec
catore penitentiam agente. **D**e peccatoribus et
de penitentia vide supra.

Dominica quarta post
festum trinitatis. **S**uper epistola ad **R**oma
nos. viij. que sic incipit. **E**xistimo ei q' non sunt
condigne passiones hui' ip'is ad futurā gloriā.
Ap'olus **P**aulus explicat in ista eplā. q' pas
siones sunt in ista vita. et q' respectu glorie que

Dominica Quinta.

spetatur in alia sunt modice. et ideo cum patientia sunt tollerande. Sciendum tamen quod apostoli in ista epistola quattuor implicat. Primo quod sunt in vita cuius dicit. Existimo quod non sunt etc. In quibus verbis apostolus duo ponit. scilicet presentem tribulationem sustinenda dicens. existimo. eternam remunerationem eligenda addens ad futura gloria. primo quod tribulationem presentem sustinere debemus patienter. quia est via qua immediate post mortem itur ad celum. id est per te. v. c. iij. s. ij. f. vide etiam supra de patientia et martirio. **S**ecundo debemus appetere beatitudinem. de qua vide supra. **T**ercio declarat quod tribulatio presentis respectu glorie est modica ibi.

Claritati enim etc. Claritati enim id est passio- ni et corruptio subiecta est omnis creatura id est omnis homo. De vanitate vide supra.

Ipsa creatura liberabitur a servitute corruptio- nis etc. Ista libertas describitur prima parte titu- lo. iij. ca. ij. s. viij. supra ante finem.

Quarto declarat quod tribulatio in se magna est et diuturna. ibi. Scimus quod omnis ingemiscit. Quarto declarat quod passiones tollerate sunt meriti- rum glorie. et gloria est premium passionum.

Sp euangelio Lu. vi. quod sic incipit. Estote mi- sericordes sicut et pater vester misericors est.

In quo misericors deus nos miseros consolatur sua misericordia nobis proponendo. et nos ad misericordiam nostram exhortando. In quo euangelio saluator nos- ter quattuor facit.

Primo ei discipulos inuitat ad meritum dicens. Estote misericordes. In quibus verbis Lucas duo ostendit. scilicet preceptum instructiuum quod est ex- quendum. ibi. Estote misericordes. exemplum directi- ui quod est intuendum. ibi. Sicut pater vester.

Primo enim debemus esse misericordes et unus alteri copari. De misericordia vide. tertia parte. ti. viij. ca. vi. infra principium. Et principaliter vide. iij. pte. ti. vij. ca. vi. s. v.

In quibus et quomodo debemus esse misencor- des etc. ibi. Et. iij. pte. ti. v. ca. xviij. s. viij. ix. x. xi. Vide etiam supra de misericordia.

Secundo quomodo debemus inspicere miseri- cordia dei. quod ex misericordia sua clementer indul- get. vide. iij. pte. ti. v. ca. xviij. s. ix.

Tercio promittit premium ibi. Mensura bonaz. etc. Vide. iij. pte. ti. vij. ca. xi. s. v.

Nolite iudicare et non iudicabimini etc. vide. ij. p. i. iij. c. viij. d. Et de iudicio temerario videtur ibidem per totum. ca. viij. **E**adem quippe mensura qua me- si fueritis etc. exponitur de auaritia. ij. pte. titulo. i. ca. xij. s. iij. c.

Quarto allegat eorum officium. ibi. Dicebant autem il- lis scilicet qui ignorabant sapientiam desiderabant pre- sidentiam condemnabant innocentiam. et in se non considerabant vite sue immundiciam. Nun- quid cecus etc. de cecitate vide supra c. xv. scilicet vi-

sus. de illumiatioe istius cecitatis. Quinto ponit se eis in exemplum dicens. Non est discipulus super magistrum quasi diceret talis ignorans et cecus non deberet velle preesse cum ratione ignorantie et cecitatis non sit. nec debeat esse magister sed di- scipulus ut prius disceret quam doceret.

Perfectus est autem omnis discipulus si sit si- cut magister eius de perfectione vide supra.

Quid vides festucam in oculo fratris tui etc. ex- ponit per triplex membrum secunda parte ti. v. ca. xi. s. i.

Dominica quinta post festum trinitatis.

Super epistola prima Petri. iij. que sic in- cipit. Omnes unanimiter in oratione estote etc. Ecclesia in hac epistola principaliter duo facit. Primo ad quedam nos admonet dicens. Om- nes unanimiter in oratione estote etc. Illa expo- nitur. i. p. ti. vi. c. ij. s. iij. e. Et ista unanimitas de tribus. iij. p. ti. vi. c. x. s. x. b. supra ante finem. Et de oratione vide supra.

Misericordes de misericordia vide supra.

Non reddentes malum pro malo etc. de vindicta vi- de supra.

In hoc vocati estis ut benedictionem hereditatis possideatis. In quibus verbis duo ostendit. scilicet gratiosam diuinam vocandem cum dicit. In hoc vocati estis etc. Amorosam dei dilectionem cum ad- dit ut benedictionem etc. Primo ei deus nos vo- cat ad penitentiam. Secundo deus penitentibus dat varia dona. De varia vocatione vide supra sub littera v. Et de penitendo sub littera p.

Qui enim vult vitam diligere etc. coerceat lingua- suam a malo et labia sua ne loquatur dolum. de locutione lingue vide supra Locutio.

Secundo apostolus in hac epistola quedam suadet ibi. Quia oculi domini super iustos ubi promittit per- titutionum gratitudinem.

Inquirat pacem et sequatur eam. de qua vide iij. pte. titu. vi. cap. viij.

Si quid patimini propter iusticiam beati. De iusti- cia vide supra Et de martirio.

Timore autem eorum ne timueritis. de timore videtur super Dominum autem sanctificate in cordibus vestris. De corde vide supra.

Super euangelio Luce quinto quod sic inci- pit. Cum turbe plurime irruerent ad Iesum ut audirent verbum dei et cetera.

In hoc euangelio patenter ostenditur exordium et processus ac profectus ecclesie. Incepit enim ecclesia in christi predicatione. profecit miraculo- rum operatione. deus ut dicit Augustinus in li- bro de vera religione miraculis contulit auctori- tem. auctoritate monstrat fidem. fide attraxit mul- titudinem et roborauit religionem. In hoc in princi- pio euangelio quattuor describuntur.

Primo scilicet salutis eruditio populi cum dicit. Tunc turbe plurime irruerunt ad hunc vtriusque verbum dei. Nota quod .xij. sunt fructus verbi dei. ij. p. ti. ii. c. xi. s. ij. b. Secundo describitur virtualis operatio miraculi. ibi. Et autem cessauit dixit ad Symonem. duc in altum. et laxate retia. et cetera.

Moraliter autem dicit hic tria. scilicet quoniam rebus sit tenendum quia in altum. quid agendum quia rebus laxandum. ad quid hoc sit faciendum quod in piscium capturam. Ista enim sunt predicatorum verbi dei necessaria. de quo vide supra.

Preceptorum per totam noctem laborantes nihil cepimus. In quo verbo presens vita describitur. ut penosa propter abundantiam mali.

Secundo describitur instructuosa penositas propter penuriam boni. Penositas siue pericula presentis vite notatur cum de laborantes per totam noctem de vita vide supra possit etiam applicari de avaris vel luxuriosis de quibus sub littera a vel l. vide et sub littera m. I. mundus et cetera. Per totam noctem laborantes. tribus modis aliqui laborant qui capiunt vniuersos fructus. i. p. ti. ij. ca. vi. s. xv.

Tertio describitur familiaris vocatio ceterorum apostolorum ibi. Quod cum videret symon petrus. vide supra de humilitate vel de gratiarum actione.

Quarto describitur magistri exemplaris imitatio ibi. Relictis omnibus. In quibus verbis duo notantur necessaria volenti saluari. ut scilicet relinquat superflua mundana transitoria ibi. Relictis omnibus. et ut imitetur omnimodam penuriam ibi. Secuti sunt enim. Primo debemus mundum et diuitias superfluas abijcere. vide supra de mundo et de diuitiis. Secundo debemus christum sequi in penuria et paupertate. vide supra ibi. Secundo. Et de paupertate. Potest etiam applicari ad religiosos. vide supra. Religiosos.

Dominica. vi. post festum trinitatis

Supra epistola ad Romanos. vi. que sic incipit. Quicumque baptisati sumus in christo iesu in morte ipsius baptisati sumus. Apostolus christianos hortatur quod per baptismum peccato sunt mortui. ut semper deinceps sine peccato vivant. hortatur enim eos propter tria. Primo propter vite preterite mortificationem. Quicumque baptisati sumus in christo iesu in morte ipsius baptisati sumus. ubi ostendit quod non debent in peccatis amplius vivere qui in baptismo quantum ad vitam veterem sunt mortificati plene. de peccato et baptismo vide supra in tabula p. et b.

In morte ipsius baptisati sumus. quia baptisatus habet a morte christi virtutis plenitudinem habet cum morte christi spirituale similitudinem.

Secundo hortatur eos propter vite noue conformitatem ibi. Si autem complantati. Gloria id est si prius extra plantati de terra mala proprie carnis facti sumus complantati id est

firmiter adherentes ac fuisse complantati similitudini mortis eius ut scilicet semel in baptismo perfecte peccato moriamur. sicut et christus omni peccato semel mortuus est.

Destruatur corpus peccati ut ultra non seruiamus peccato. In quibus verbis duo ostendit. scilicet. x. carnem mortificandam cum dicit. Destruatur. Vitam sanctam acceptandam addens. ut ultra non seruiamus peccato. Debemus ergo pro corpore mortificare per ieiunium siue abstinentiam et cetera. de quibus supra in tabula. secundo sanctam vitam acceptare. de qua vide supra. Si mortui sumus cum christo credimus quod simul viuemus cum illo. Ubi duo tanguntur scilicet status meriti quo christus simulamur in via hęc similitudo est in malorum toleratione. secundo tangitur statum premij. quo ei assimilamur in patria. Et hęc assimilatio est in acceptione bonorum. Prima assimilatio scilicet vite notatur cum dicit. Si mortui sumus in christo. secundo deo notatur assimilatio patrie cum inferitur. Crediti musque simul et cetera.

Super euangelio Matthei. v. quod sic incipit. Amen amen dico vobis nisi abundauerit iusticia vestra plusquam scribarum et phariseorum.

Saluator noster nouus homo veniens in mundum noua mandata dedit mundo que se habent ad mandata legis mosaice sicut lux ad umbram. Rex ad signum. perfectum ad imperfectum. hac igitur penitentie legis euangelice super legem mosaicam in presenti euangelio christus ostendit euidenter.

Primo ponendo legis et euangelij convenientem comparisonem. vi. Nisi abundauerit iusticia vestra. In quibus verbis notantur duo scilicet equitas per quam iusticia seruatur cum dicit. Nisi abundauerit. Iustitias per quam iusticia operatur addens plusquam scribarum. de iusticia vide supra.

Secundo subdedit legis mosaice insufficientem prohibitionem ibi. Audistis quia dictum est antiquis. Non occides supple hoc iustum iniuste nec corporaliter nec spiritualiter de occisione vide. i. p. t. xij. ca. iij. s. ix. Et. ij. p. ti. vij. ca. vij. p. totum.

Tertio annexendo legis euangelice perficientem super additionem ibi. Ego autem dico vobis qui irascitur fratri tuo. Ubi dominus tanquam bonus medicus duo facit.

Nam primo insinuat nobis morbum.

Secundo addit morbi remedium. Isti gradus ire describuntur. ij. parte titulo. vij. cap. primo. s. ij. b. p. totum. Et de ira vide supra. Quarto concludendo legis gratie sufficientem perfectionem ibi. Si offers munus tuum. Nota quod offerendo hęc conditiones sunt obseruande. que et in parte dominus in hoc versu insinuat. Quid. cui quantum quando. ubi quomodo. Quid. quia tuum non alienum. et sic de alijs sequentibus. de iniuria vide supra in tabula et similiter de iniuria.

Dominica Septima

Et de varijs sacrificijs veteris legis vide. i. pte. iiij. capitulo. v. §. ij.

Item hō tripliciter se potest offerre deo. iij. pte. ii. ro. ca. xrv. p. totum.

Et de lege mosaica et de lege euāgelica et de pfectione siue excellētia earūdem vide supra.

Dominica. vii. post festum trinitatis.

Sup epistola ad Roma. vi. que sic incipit. Humanū dico. ppter infirmitatē carnis vestre.

Due sunt ptes iusticie. s. peccatū deferere. et bōa opa facere non vnum sine altero sufficit ad promerendū vitā glorie. Cū igitur apostolus in epistola pcedenti ex psona totius ecclesie monuerit christianū populū ad deferendū iniusticiā et ad sic moriendū peccatis oibz. vt deinceps in ipsis viuere noluit. Nō consequenter in epistola ipse doctor vtre iusticie monet nunc eos fideles vris pte peccatis mortuis iusticia viuant. Et sciēdum qd apostolus in ista epistola tria facit

Primo. n. ponit seruitutis iusticie facilitatē dicens. Humanum dico. i. quoddā leue vobis p. cipio ppter infirmitatem carnis nostre que propter pmitatem sui ad malum et difficultatē ad bonum leuia erigit et non potest grauiā sustinere. vide de varijs infirmitatibz sub littera. J.

Secundo subiungit seruitutis culpē damnositatem ibi. Cum serui essetis peccati vbi allegas seruitutis culpē incommoditatē. hortatur ad seruitutem iusticie. et ostendit qd seruitus culpe est conditio vilis et confusio grauis conclusio terribilis. de ista seruitute vide supra.

Finis illorum mors. In quibz verbis duo notantur scz peccatoris fatua occupatio cū dicitur finis illorum.

Criminum sana detestatio. addēs mors est. Primo fatua occupatio gloriāntiū de transi. et. ij. p. ti. iij. ca. i. b. p. totum. Et de inani gloriā vide ibi dem. c. i. p. totum. Secundo peccatum merito est detestandum de quo. sub littera p. Tertio subdit seruitutis iusticie comoditatē ibi. Nūc vtro liberati a peccato. Cuius supple eratis serui Serui autē facti deo cui seruire regnare est vide de varia seruitute sub littera s. Sinependia peccati mors. In verbo pmissio status describit peccatoris. Primo quantum ad culpam culpa est causa pene et notatur causa cū dicitur. Sinependium. Secundo qd ad penam. pena est pemptum culpe et notatur cum additur. Mors. de peccato et peccatoribz vide supra.

Sup euāgelio Marci. viij. qd sic incipit. Cū turba plurima eēt cū iesu nec hērent qd mādu carēt conuocatis discipulis et.

Prout vniuersitatis xps qd oia creat p oipotētiā oia fouet p mīa m. oia sustinet p manutē.

tiam. oia pūnet p virtuosam influentiā in quē spirāt oim oculi. vt ter illis elcā in tpe pponitur nobis in hoc euāgelio vt misericors ad cōpatiendū vt sufficiens ad puidendū. vt oipotens ad pducentdū. vt oisciens ad cognoscendū modū. p que pvideat indigētibz etiā in deserto. Et vt ista magis elucescat euāgelista nobis in pūti euāgelio quattuor declarando pponit.

Primo defectū hūane cōditionis vt patet i themate vbi supra desup vid sub littera b. s. homo.

Secundo pponit respectū supne miseratiōis ibi. Conuocatis discipulis ait misereor sup turbam.

In quibus verbis duo notantur. s. effectus viscerosus ad cōpatiendū cū dicit. Misereor defectus ignominiosus indigentis ibi. Sup turbā dico primo qd deus sup nos oñdit multipliciter suū effectū viscerosum. vide supra deus. Secundo homo indigens debet suam infirmitatē cognoscere et oñdere. vide supra homo.

Tertio pponit effectū stupende pūisionis ibi. et accipiens septem panes gratias agens fregit et vbi notat. p. liberalitas in donare. secundo notatur bñlitas in gratias referere. cū dicitur. Gratias agēs de qua vide supra. tertio notatur fidelitas in homine dispensante cū subditur fregit et. Quidā ex eis de longe venerūt. spūaliter quidā ad xpm veniūt de p. in quo vt innocentes. alij d longinquo vt penitētes qz ante penitētiā ad huc in peccatis erātes supra modū se a deo elōga uerūt. de ipsis supra in tabula. Primo de delectatione mala quasi vnā diētiā faciētes. Secundo a delectatione in cōsensum quasi p secundu diētiā. Tertio a cōsensu ad op. Quarto ab ope in p. in uerū. Quinto de cōseru dīne ad necessitatē. Sexto de necessitate vsqz ad cōreptū et sic a pemptu vsqz ad desperatiōem et p illa nisi illos de misericorditer reuocet ibi ad infernū. et. de istis omnibus vide in locis sibi assignatis

Quarto pponit cursum pcellē magnificationis siue grāz actiōis ibi. Et magnificauerūt. de grārum actione vide supra et cetera.

Dominica octaua post festum trinitatis.

Sup epistola ad Ro. viij. que sic incipit. Debitores sum? nō carni vt fm carnem viuamus et.

Nō sufficit hoc dicere hoc eē fugiēdum illd vtro psequendū nisi oñdatur modus p quē hoc d seratur illud autē assumatur hūc modū docet doctor gentium paulus ex psona totius ecclesie in hac epistola fm quē peccatū dserit et seruitur iusticie. Modus autē deferendi peccatū et iusticie seruiendi est. qd nō fm carnē viuam. s. fm spūritū. ppter quod apostolus ad habendū et psequendū istū viuēdi modū hortat nos ex quattuor.

Dominica II. Zona.

Primo ex obligatiōe nature d. Debitores sumus &c. dicit ergo ex debito nature debemus vivere nō sū carnem sed sū spūm. naturaliter. n. homo tenet pccm fugere qdē ptra naturā hoīs salutem institutam de isto peccato vide supra sub p. Secundo pbat hoc ex cōminatione iehenne d. Si sū carnē vixeritis moriemini. In qbo verbis apostolus ostendit specialiter duo. scilicet febrem carnis oīno reprimēdā cū dicit si sū carnē. penā iehennalē mortis lugēdā. ibi. Moriemini. Primo. n. debemus desideria carnis reprimere & retinere qz impedit penitentes de carne vide supra. secūdo debemus mortē iehennalē timere de morte vide supra. Tertio pbat hoc idē ex pmissiōe glorie dicēs. Si autē facta spū carnis mortificaveritis vivetis. Dicit ergo debemus vivere sū spūm eo mō quo dictū est qz debemus velle p gratiaz adoptari quod quidē possumus si sū spūm vivamus. **N**ō enim accepistis spūm servitutis iterū in timore ille timor describitur quarta prentulo. xiiij. ca. xij.

Quarto pbat hoc idē ex adoptione ibi. Qui cūqz enim spū dei agunt id est p gratiā spū illan; cū regitur vel quodā impetu ducuntur. Hī filij dei sunt vide supra. Gratia.

Ipsē enim spūs testimoniū reddit spūi nostro qd sumus filij dei. &c. In quibz principaliter duo notantur. Primū est filianonis dñice certitudo. Secūdū est premij alitudo. Notatur ergo divina filianō cū dicit. Ipsē spūs &c. De filianōe vide supra. Secundo notatur filianōis retributio cū inferit qd si filij & heredes &c.

Sup euāgelio Marti. viij. c. sic incipit. Attendite a falsis pphetis qui veniūt ad vos in vestimentis ovium intrinsecus &c.

Largitor gratie & amator salutis hūane ut nos ad salutem pmoveat & in regnū salutis ducat ostendit nobis in hoc euāgelio. quid est salutis impedimētū ut id caveam? quid est salutis pccmōtū. ut id teneam? quid est salutis exclusiō ut illud horream? quid est salutis cōsumptiō ut illud appetamus. primo docet cavere deceptiōem temporatōz dicēs. Attendite a falsis deceptoribz hereticis & ypocritis & a falsis fratribz de quibz supra in tabula. Quidus enī dicitur falsus ppter de pñti. & similiter diabolus vide supra sub littera m. & d. vide etiā sub thēmate immedie supra. ij. pre. ii. iij. ca. vij. §. ij. d.

A fructibus eorum cognoscetis eos. In quibz verbis euāgelista duo ostendit scilicet pravitatē perversorum exprobrantiū. cū dicit. A fructibus eorum penalitatem peccatōz cogitantiū addēs. Cognoscetis eos. debemus ergo pversam pravitatē hereticōz. exprobrare supra de b. Secundo debemus ipōz penalitatez p̄siderare ibidem de hereticis. Secundo docet qd ad salutem expedit

interior p̄fectio meritorum quaz docet tenei ibi. Sic omnis arbor &c. i. voluntas charitate informata facit bonos fructus. i. elicit bona opa vite eterne meritoria. de voluntate vide supra & principaliter. i. pre. ii. iij. ca. v. §. i. & secūdo

Nō potest arbor bona fructus malos facere. &c. vide p̄sermone. i. p. ii. iij. ca. xv. §. i. Et c. xiiij. §. iij. & v. Et quid intelligitur p arborē vide. i. pre. ii. iij. ca. xij. §. v. infra principū.

Tertio salutem excludit crudelior inflictiō tormentōz quā docet adtorrere. ibi. Omnis arbor que non facit fructum. vbi describitur arbor humana q̄tum ad bonorum omisiōem & fructificatiōem de quo vide supra. ibi. Arbor. **Q**uarto salutem pficit supior possessiō premiorū quaz docet optare & acquirere. Nō oīs qui dicit mihi dñe dñe. &c. de quo vide. i. pre. ii. iij. ca. xiiij. §. iij. c. Et quare bis dicit dñe dñe. vide. ij. pre. ii. ix. c. iij. §. iij. infra principū.

Dominica. IX. post festum trinitatis.

Sup epistola. i. ad Corin. x. que sic incipit. Nō sumus cōcupiscētes malorū sicut & illi concupierunt &c.

Apostolus ex p̄sona tori? ecclesie in p̄cedēti epistola vñū dissuasit efficaciter & aliud p̄suasit. nā dissuasit carnalē vitā ducere & p̄suasit sū spūm vivere. Nūc autē in istis duabz epistolis adducit quedā p̄ q̄ sua dissuasio sua qz p̄suasio roborant. Ne ergo vivere velim? sū carnem qd ip̄e in p̄cedēti epistola dissuasit efficaciter adducit filioz israel culpā multiplicē causantē punitionez. Et in hac epistola tria facit.

Primo ei adducit israelitici populi trasgressiōnem & iustam dei punitiōem dicēs. Nō sumus cōcupiscētes &c. vbi apostolus cōcupiscētiā prohibet in verbo p̄misso duo facit. primo enim cōcupiscētiā vetat ibi. Nō sum? cōcupiscētes. secūdo quā vetat specificat & determinat cum addit malorum de qua vide supra.

Necqz ydolatre efficiamini de quo vide secūda pre. ii. xij. ca. i. §. i.

Necqz fornicemur sicut quidaz ex ipsis &c. ij. pre. ii. v. ca. ij. p̄ totum.

Necqz murmuraveritis sicut quidam ex ipsis. Ille murmur tripliciter describitur. ij. p. ii. vij. ca. ij. §. iij. b. p̄ totū vide etiā. §. secūdo & tertio p̄ totum.

Secundo adducit scripture veteris spūales sensum & principalem intentionem ibi. hec in figura p̄figebat illi q. n. tūc fuerūt figura nūc sūt vias exhibita q̄ qdē vitas ē spūalis intellect? scripture veteris vide supra de scriptura sacra.

Tertio adducit ecclesiastice gentis informatiōnem fructuosam & documentū ibi. Itaqz qui se epistimat stare videat ne cadat. In quibz veris

Dominica Decima

his duo notantur. scilicet aliquorum vana presumptio cum dicitur. Qui se existimat etc. Aliorum cauta punitio cum addit videat ne cadat. de presumptione vide. ij. p. ti. ij. ca. vi. per totum.

Secundo notat quod homo spiritus debet esse cautus. Fidelis autem deus qui non patietur vos temptari etc. de temptationibus vide supra sub littera i.

In super euangelio Luce. xvi. quod sic incipit. Homo quidam erat dives qui habebat villicum hic diffamatus est apud illum quasi dissipatus etc. Hoc euangelium spiritualiter intellectus ita per ordinem dividit. Primo describit humane potestatis commissio. ibi. Homo quidam erat dives qui habebat villicum cuius primo ponitur officium. secundo officii periculum. tertio periclitantis consilium. Quarto consilii preconium. hic villicus potest significare quemlibet in dignitate constitutum cui dominus diversimodum commisit.

Secundo describit commissio potestatis abusus ibi. Et hic diffamatus est. Hec diffamatio fit mediante multiplici testimonio scilicet remorsu conscientiarum in evidenti clamore vicinorum et querela pauperum.

Tertio describit equitatis diuine discussio. ibi. Vocavi enim etc. Quid habeo audio de te. redde rationem etc. de diuino iudicio vide supra. Et quoniam homo reddet deo rationem in morte de varijs habetur quarta preteritum. iij. ca. ix.

Quid faciam quod dominus auferat a me villicationem. In quibus verbis duo notantur scilicet quoniam est opandus probitatis exercitius cum dicitur. quid faciam. formidandum equitatis iudicium addens quod dominus auferat a me villicationem etc. Primo exercitium probitatis est conscientiam examinare de qua supra. Secundo debemus equitatem iudicii formidare. quia dabimus rationem de varijs de quibus vide. iij. preteritum. xij. ca. ix.

Quarto describit sagacis destructionis commentatio ibi. Laudauit dominus villicum iniquitatis. Quinto describitur doctrine moralis explicatio ibi. Et ego dico vobis facite vobis alios de manna etc. Diuitie dicuntur manna iniquitatis propter tria. ij. preteritum. i. capi. xij. §. i. post principium cum exemplo.

In quibus tribus verbis notatur quod diuitie propter amicitie et propter obsequia sanctorum amicitia sunt tradende. duo principaliter sunt notanda. primum est diuitiarum vilicitas etc. de diuitijs vide supra. Et de elemosinis supra sub littera e.

Dominica decima post festum trinitatis.

In super epistola. i. ad Corinthios. xij. que sic incipit. Scitis quoniam cum gentes essetis ad simulachra mura perducebamini euntes.

Sicut dictum fuit in octaua epistola prepositi

ta quod apostolus dissuasit carnalem vitam ducere ad confirmandum istam dissuasionem adducit apostolus in precedenti epistola populi israelitici et culpe multitudinem et penam correspondentem. Ad confirmandum istam persuasionem adducit in presenti epistola spiritus pacis efficacem causalitatem ostendens quod sicut per spiritum malignum omne bonum deseritur et omne malum committitur. sic per spiritum diuinum omne bonum perficitur et omne malum deseritur. Sciendum est autem quod apostolus in hac epistola quattuor facit.

Primo enim ostendit quod a maligno spiritu est omnis mali commissio. ac per hoc omnis boni desertio dicitur. Scitis quoniam cum gentes essetis. i. gentiliter viuentes. euntes dico ad simulachra mura. i. ad colendum et adorandum ydola que dicuntur simulachra. eo quod simulat se esse quod non sunt de ydolatRIA et ydolis. vide. iij. preteritum. xix. ca. i. §. i. b. Et. ij. preteritum. xij. ca. i. §. i.

Secundo ostendit quod a diuino spiritu est omnis mali desertio et omnis boni perfectio ibi. Ideo vobis notum facio quod nemo loquens perfecta scilicet locutione scilicet corde ore et ope in spiritu dei supplet ipsius mouentis dicit anathema iesu. i. non facit nec corde nec ore nec ope aliquid mortale peccatum per quod separatur a deo. Anathema enim dicit separationem. Anathema etiam dicitur maior excommunicatio. Et quomodo hominem separat a septem bonis etc. ij. p. ti. iij. ca. vi. §. iij. b.

Tertio ostendit quod donorum spiritus sancti multiplex est diuisio ibi. Diuisiones gratiarum sunt. Idem autem spiritus. Iste gratie enumerantur et ad quid homini sunt date etc. iij. preteritum. ix. capi. iij. §. iij. etiam ante et post.

Quarto per eum ponitur eorum donorum distincta explicatio. ibi. Unicuique autem datur manifestatio spiritus et cetera. Ista decem dona assignantur decem minas de quibus Luce. xix. etc. prima parte titulo quindecimo capitulo secundo §. quarto. e. Item de bonis spiritus sancti videtur supra. **I**n super euangelio Luce. xix. quod sic incipit. Cum appropinquaret Iesus hierusalem videam civitatem fleuit super illam.

Christus in dominica palmarum venit hierusalem ut sequenti sexta feria pugnaret pro nobis ut rex potentissimus. immolaret pontifex deuotissimus informaret ut doctor excellentissimus. Tria in hoc euangelio describuntur. scilicet lachrymatio dominice compassionis. predicatio iudaice desolationis. et eliminatio cupide negociationis quorum alterum fuit a tercio causa.

Primo describitur lachrymatio dominice compassionis ubi dicitur. Videns Iesus civitatem fleuit super illam. Vbi principaliter ostenditur duo. scilicet future calamitatis certa periclitatio et ipsius christi compassio. In predicto verbo

Dominica Undecima

describis nob saluatoris nri pietas q ad tria. s. q
ad accessu. g. rosuz q ad aspectu amorosuz 7 q ad
placitu lachrimosum. Quattuor aut vicibz Je
sus legis fleuisse q ppter breuitatem omitto s ad
nostram doctrina conuertendo illa. dico q nos
debem? flere ex quattuor motiuis. primo p cul
pa vt ignoscat p pccatiõem 7c. scdo p gra vt obri
neat. tertio p milera vt euadat. quarto p patria
vt acqrat. est. n. triplex flet? .iij. p. ti. vij. c. vi. s. iij
Secundo describitur lachrimatio iudaice desola
tiois ibi. Circudabunt te inimici tui vallo 7c. 7 ad
terra psternet te 7c. eo q nō cognoueris fm istaz
vid ad pleciu. s spūaliter exponit de morte. i. p.
ti. v. c. ij. p' p'cipiu. 7. iij. p. ti. xij. ca. v. ij. s. vi. b
vel vide supra de ingratitudine.

Tertio describit eliminatio cupide negotiatoris
ibi. Et ingressus in replu cepit eijcere venditores
et eementes. &c.

In ecclesia militā sunt tria genera sacrilegiꝝ ꝛ
deslenda spūaliter. ij. p. n. i. c. xxi. §. v. vi. ꝛ. vii. Et
vide supra de symonia ꝛ de sac. ilegio. ꝛ de sacer
dotū malicia. ꝛ de rēditionibꝛ ꝛ epꝛobibꝛ.

Domus mea dom⁹ oratiōis vocabit^r. In quib⁹
verbis duo notant^r. scilicet q^{uo}d xp̄s i ecclesia sua vult
habere dñiū amoris cū d^{icit} dom⁹ ⁊c. Recipere s^{ed}
unitiū honoris addēs domus oratiōis vocabitur
Primo. n. vult xp̄s in ecclesia vt pacifice dñetur
Secūdo vult in ecclesia habere feruētū honoris
de quo vide supra Ecclesia. Etia illa auctoritas
immediate supra exponit q^{uo}d scilicet ista dom⁹
polluitur. q̄. p. ti. i. c. xxi. §. vi.

Dominica vndecima.

Super epistola. i ad Corinthios. xv. Morum
vobis facio euangelium quod predicaui vobis
quod ⁊ accepistis in quo ⁊ statis per quod ⁊ sal
uamini

Adipiscibilis in precedentibus epistolis fideles ef-
ficaciter induxerat ad pfectam eternitatem supna-
turalium scilicet ad pfectam deestationem vite
carnalis ⁊ ad perfectam assumptionem vite spi-
ritualis per quam superna hereditas acquiritur
in presenti epistola resurrectionem mortuorum su-
ne qua hereditatem glorie nemo potest perfecte
adipisci non solum esse possibilem probat verum
etiam futuram ⁊ fiendam probat etiam resurre-
ctionem esse christi veraciter ex triplici testimo-
nio.

Primo scilicet testimonium autentice traditio
nis dicens. Notum facio vobis euangelium qd
predicaui. Vel aliter in hac epistola ponitur im
pense predicationis humilitas ibi. Notum fa
cio vobis &c. De euangelio siue lege euangelica
vide supra. Et de predicatione verbi dei vide sup.
Secundo ponitur susceptio eruditionis auctori
tas ibi. Tradidi enim vobis in primis quonia

christus mortuus est! p peccatis nostris.

Deinde visus est ceplx. vide supra de diuisione sub littera v.

Tertio ponitur persone sue humilitas. ibi. **N**o
uissime aut omnium ꝛ. ego enim sum minimus
apostolorum ꝛ. de humilitate vide supra.

Quarto ponit diuine gratie supra se largitatem
ibi. Gratia dei sum id quod sum. In quibus
verbis duo facit scilicet. Ponit eui omnis perfe
ctionis fundamentu cum dicit. Gratia dei sum.
ostendit fundamenti edificium addēs. id quod
sum. Dico enim primo q̄ gratia dei est fundamē
tum omnis perfectionis. Secundo totum edi
ficium virtutum consistit in gratia de qua vix su

In sup. euangelio Luce. xviij. quod sic incipit
Dicit Iesus ad quosdā qui in se p̄fidebant tan
tū iusti et aspnabant ꝛc.

Ante istam pariem christus docuit discipulos
suos orare dicens. Propter semp orare et non de-
ficere. Sed quia oratio nō valet nec est exaudi-
bilis sine humilitate. Idcirco docet nos christus
in pñi euāgelio psumptiōem ⁊ supbiā fugere
⁊ humilitatē studiosissime suare ponēdo pabolam
de phariseo arrogāte ⁊ de publicano se pfundis-
sime humiliante.

Primo enim nobis describitur p̄sumptio pharisei. ibi. Stans aut̄ phariseus, de p̄sumptione vide. ij. p. n. ij. c. vi. p. tom. 7. c. ij. §. x.

Secundo describit impendentium meritorum iactatio ibi. Deus gratias ago tibi qz non sum sicut ceteri hominum &c. Qualis fuit istius superbia. qz pre ti. iij. ciij. §. iij. ante b. cum exemplo. Et. iij. p. ti. v. c. xij. §. i. & ante & post p. totum. vide etiam super de inani gloria. & de iactantia. Et de temerario iudicio. ij. pre. ti. iij. ca. viij. §. i. ij. & iij.

Tertio describitur publicani humiliatio. ut con-
traria iuxta se posita magis eluceant. Publi-
canus aut. et ubi quatuor humilitatem eius com-
mendantia describuntur vel ponuntur. In cu-
ius signum longe stetit ubi notatur pudor. secun-
do timor propter quem nolebat oculos ad celum
levare. tertio dolor quia percutiebat pectus suum
quarto confessionis ardor quia dicebat. Deus pro-
picius esto mihi peccatori. vide supra de contri-
tione. Et de iustificatione impiorum. iij. pre titulo. ix.
capi. vi. per totum. Et de humilitate vide supra.
Deus propicius esto mihi peccatori. In quibus
verbis duo notantur scilicet inuocatio diuine pie-
tatis cum dicitur. Deus propicius esto. Allegatio
vitijs prauitatis addens mihi peccatori. Primo
dico quod volens diuinam misericordiam implora-
re debet ad deum recurrere per deuotam oratio-
nem et per contritionem et. Secundo debet se ha-
miliare coram deo. peccatorum se cognoscere. de
humilitate vide supra.

Amen amen dico vobis descendit hic iustificat?

Dominica Duodecima

in domū suam ab illo. Iustificatio impij. descri-
bit. iij. pre. ti. ix. c. vi. qui se humiliat exaltabit. ⁊c.

Dominica duodecima

Sup epistola. ij. ad Corin. ij. que sic incipit.
Fiducia talē hēm? p xpm ad deū nō q sufficien-
tes sum? cogitare aliqd a nobis q̄i ex nobis. ⁊c.
Primo oñdit apls in generali a deo eē nostram
sufficiētiā d. fiducia talē hēm? p xpm ad deum
vci apls duo facit

Primo enī actū nobis virtuosum insinuat. s.
spē cū dicit. fiducia habemus.

Secūdo actū determinat ⁊ informat. quam for-
mā est nos necesse seruare cum addit. ad deū. de
spe vide supra.

Sufficiētia nostra ex deo est. In quibz verbis
duo notātur. s. defectus bñane infirmitatis cuꝝ
dē sufficiētia nostra. pfectus diuine bonitatis cū
addit ex deo est. Primo enim dico q magnū
defectū hēmus infirmitatis ex originali. De illo
vide supra.

Et de hōis miseria ⁊ infirmitate vide ēt supra.

Secūdo hōcōdit specialiter q̄tū ad pntem
vitā. ibi. Qui ⁊ ydone? nos fecit ministros noui
testamēti. Ad cui? euidentia ēt notandum q
duplex est dei testamētū primū qd fuit lex moy-
si. de qua. i. p. ti. xij. c. i. q. ⁊. iij. secūdū ⁊ vltimū
fuit lex euangelij. de qua vid. i. p. ti. xv. c. i. p. totū
Et vtraqz lex dē testamētū cū sicut testamētū
est scriptura autētica testatoris exprīmēs volūta-
tem vltimā sic ⁊ vtraqz lex est autētica mundo
exprīmēs diuinā volūtatē non littera sed
spīritu. i. qui non seruamus legem ad litteram
vt iudei sed fm spūalem intelligenā alias nō
essemus ministri noui testamēti ⁊c.

Littera enim occidit spīritus autem viuificat. i.
p. ti. xv. c. i. circa finem ⁊ ante primū. s.

Tertio hoc ostendit singulariter q̄tū ad futurā
vitā. ibi. q si ministratio mortis. i. legis veteris
que fuit lex mortis. tū qz tñsgressoribz mortē
infligebat. tū qz a morte spīrituali nō pseruabat.
De illa lege vide. i. p. ti. xij. c. i. q. ⁊. iij.

Sup euangelio Marci. vii. quod sic incipit
Enīens Iesus de finibus tiri venit ⁊c.

In pñu euangelio agitur de curatione cuiusdā
surdi. ⁊ muti circa cuius curatiōem miraculosaz
quattuor describuntur.

Primo ponitur quedam antecedentia. ⁊ sunt
tria scilicet infirmi adductio alioꝝ pro ipso de-
p̄cario. ⁊ ipius a turba sepatio que notātur in the-
mate vbi supra. Moraliter per istum surdum et
mutum peccator figuratur.

Est enim surdus ad percipiendum veritatem di-
uinā. ⁊ mutus ad exequendum dei mandata.
vide supra. Item de peccatis vide supra.

Item de infirmitatibus vide supra.

Et apprehendens eū de turba seorsum.

De inani gloria vide. ij. pre. ti. ij. cap. viij. s. i. q.
tertio ⁊ quarto.

Secūdo ponuntur concomitantia ⁊ sunt quatuor.
Nam digitum in aurem misit. salina ling-
uam eius tenit in celum suscepit ⁊ ingemuit
tria prima moralia. sed ad quartū scz ingemuit
Nota q quattuor prouocant gemitum spūales
scz amaritudo doloris in penitētibz magnitudo
laboris in peregrinantibz sollicitudo timoris
i p̄sidentibz ⁊ teneritudo amoris i p̄eplāribz.

Tertio ponuntur quedam subsequētia ⁊ sunt
duo scz aurū ap̄rio ⁊ vinculi lingue solutio ibi
Et solutum est vinculū lingue eius. i. parte. ti.
ij. ca. iij. s. i. b. per totum

Et loquebatur recte. de locutione vide ibi. Locu-
tio lingue.

Quatro ponuntur quedam miraculū extollen-
tia. ⁊ sunt duo scz facti publicatio. ⁊ diuini nōis
cōmendatio. primū ibi. Quātūqz magis p̄cipie-
bat. tāto magis plus ⁊c. de gratiarū actiōe vide
supra. scdm ibi. Bene oīa fecit. In quibus ver-
bis duo notantur scz creatoris sapientia in rerū
ordinatione cū dē bene oīa. p̄ditoris potentia in
eorū gubernatione cū additur fecit. Primo dico
q deus omnia bene fecit ⁊ bene ordinauit. Se-
cundo q deus oīa bene gubernat. Ista materia
disputatur inter doctores in libro sententiarum
dis. ix. Tūc deus totū vniuersum p̄nit facere
melius. Item deus bene fecit omnia multipli-
citer. s. in omni creatiōe. in omni ordinatione in
omni redēptione. in omni punitione. ⁊ in omni
remuneratione ⁊c.

Dominica tredecima

Sup epla ad Galat. ij. q sic incipit. Abrahā
dicte sunt p̄missiones et semini eius.

In qua epla p̄io oñdit q fides xpi ē lege moy-
si antiquior d. Abrahā dicte sunt p̄missiones ⁊c.

Ad cui? euidentia notādū q abrahā aū legem im-
mo ⁊ aū circūcisiōem iustus fuit. ⁊ nō fuit iust?
nisi merito fidei vt pz Genes. xv. Iterū merito
fidei fuit illi facta rep̄missio ⁊ specialiter in il-
la. In semine tuo bñdicent oēs gētes. Sequit
q ex hīs duobz q fides xpi fuit ipa lege tpe p̄i-
or. vide supra de fide. vel de lege naturali vel mo-
saica.

Secundo ostēditur q fides christi est ipsa lege
stabilior ibi. Hoc autē dico testamētū cōfirmā-
tū a dō vbi notādū q p̄missio facta Abrahā fuit
dicta p̄t sui firmitatē ⁊ stabilitatē testamēti dē
testamētū autē ē scriptura autētica ⁊ solida. et illa
p̄missio fuit summe stabilitatis. vnde fuit tam
re firmitatis q lex postea data non euacuabat eā
Si enim lex euacuasset p̄missionē. tunc gloria
hereditatis nō eē ex p̄missione. s. ex lege.

Tertio ostenditur qd fides christi est perfectior lege. ibi. Quid igitur lex etc. Notandum primo qd qd uis lex non esset effectiua iusticie nec meritoria benedictionis glorie. non tamen frustra fuit data. Fuit. ei lata propter peccati prohibitionem. propter populi eruditionem. propter remedium flagitandem. et propter futura significationem. de lege mosaica vide. i. p. xi. xij. c. ij. et iij. p. totum.

Lex per transgressionem posita est. In quibus verbis duo notantur. scilicet ut leges seruemus cum de lege mala vitemus cum addit propter transgressionem. Debemus ergo leges seruare. quod sicut cecus regitur baculo. ita homo per legem regitur. vide supra.

Secundo debemus mala vitare. scilicet adulterium. usuram. homicidium. rapinam etc. de istis supra in litteris illis adaptatis habes.

Deus autem unus est. Si deum nostrum imitari volumus in hac unitate. unum et nos esse debemus. quod si in unitate ei placere non possumus. vide supra. Et promissio ex fide iesu christi daret credentibus vide supra.

Sup euangelio Luc. x. qd sic incipit. Beati oculi qui vident que vos videtis.

In hoc euangelio quatuor p ordine ponuntur. Primo enim offert speculum exercitans ad gaudium cum dicit. Beati oculi qui vident que vos videtis. In quibus verbis duo notantur. scilicet stipendium eorum cum de Beati oculi. secundo exercitium clarum cum addit. qui vident. De visione oculorum vide supra. Tercio.

Secundo preter preceptum regulas ad viuendum. ibi Ecce quidam legisperitus etc.

Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo etc. i. pte ii. iij. c. xij. circa principium. et s. ij. De dilectione vide supra Diliges deum. Et iij. p. ii. vi. c. iij. et p oes s. Et primum tuum sicut te ipsum. Ista dilectione describitur. iij. pte ii. vi. c. iij. et principaliter. c. iij. s. v. Hoc fac et viues etc. i. pte titulo. iij. c. iij. s. primo in principio.

Et quis est meus proximus. vide quarta pte titulo sexto capitulo quarto.

Tertio narratur exemplum incitans ad intelligendum ibi. Suspicies autem iesus dixit. homo quidam de sedebat ab hierusalē etc. incidit in latrones qui despoliauerunt eum etc. i. p. ii. xij. c. iij. s. iij. k modicum infra. vide etiam de hoc supra b et sub p scilicet peccatis et cetera.

Samaritanus autem etc. videtur enim inia moris est. De misericordia et operibus misericordie vide. iij. p. ii. v. c. xviij. et p oes s. Infundens oleum. Infudit oleum penitens spiritus venie dādo et vinum peccatoribus terrorem incutiendo. Notandum est qd prius infudit oleum quod est linitivum dans formam prelati in puniendo vel corripiendo et alijs in correctione fraterna.

Quarto inferitur documentum inclinans ad diligendum ibi. Glade et fac tu similis etc.

Dominica quartadecima

Sup epistola ad Gal. v. que sic incipit. Spiritus ambulate et desideria carnis non perficietis etc. Quia sancta mater ecclesia informans filios et docēs quasdam regulas generales posuerat. quarum una fuit carnalis vita omnino esse fugiendam. Alia fuit. scilicet spiritualis vita omnino esse eligendam. Adcirco ut ei doctrina perfectionis prineat in hac presentem epistola et in sequentibus illas generales regulas diversis moribus diversisqz medicinis explicat et etiam diversis personis. In ista epistola applicat illas regulas diversis moribus spiritualibus que sunt peccata que oīno fugienda sunt. In pñti epistola pcedit in hunc modum.

Primo ponit generalis exhortatio cum dicit. Spiritu ambulate. i. scilicet diuinum spiritum bona opera facite. et desideria carnis. scilicet delectationes quas caro suggerit non perficietis. i. ope non implebitis. In quibus verbis duo nobis ponuntur scilicet quomodo semita bona est ambulanda siue aīe ibi. Spiritu ambulate. et desideria carnis cassanda ibi. Et desideria carnis non perficietis.

Primo ergo ambulare debemus vias virtutum. De vijs vide supra. Et de virtutibus ibidem.

Secundo debemus desideria carnis cassare. de carne vide supra. Et de desideriis vide supra.

Spiritu ambulate et desideria carnis non perficietis i. p. ii. vi. c. iij. e. modicum infra.

Caro concupiscit adversus spiritum et spiritus etc. quomodo hoc cōtentiō hominī cōfert multā vilitatē. vide. iij. p. ii. xvi. c. x. ante. f. Et i. pte. ii. iij. c. ij. s. viij. e. modicum infra. Et quare hoc fit bētur. iij. p. i. iij. c. ij. s. i. post principium.

Secundo addit exemplaris explicatio ibi. Manifesta autem sunt opera carnis. que sunt fornicatio. adulterium etc. ij. pte titulo. v. c. i. s. x.

Fructus autem spiritus est caritas. gaudium pax. patientia etc. Isti fructus p ordinē describunt. iij. pte. ii. v. c. xxi. s. i. p. totum.

Et iij. p. ii. vi. c. vij. s. i. bētur de isto gaudio.

Tertio subiungitur victorialis puerfatio in fine cum dicit. Qui autem christi sunt. Ille autem bonus victorialis ter puerfatur. et de virijs ac passionibus carnis triumphat qui hoc oīa crucifigit penitentie clavis. i. iusticie preceptis etc.

Sup euangelio Luce. xvij. qd sic incipit. Duxit iesus in hierusalē et transibat per mediam samariam et galileam etc.

Quanto preceptum beneficium maius est liberalius. tanto denotius et frequēius recoledū. Cū itaqz inter cūcta beneficia que homini plūrit diuina clemētia hoc videat pceptū quo deus pater ex charitate nimia suū supbenedictū filiū ad curandem gentis humani misit in mūdum. ne tā largū beneficium cedat a memoria hominū in todierno euangelio sub

Dominica. xv.

figura decem leprosoꝝ a christo curatoꝝ nos am-
monet ad tñ bñficiū deuotiōe p̄cipua recolēdū.
Circā curatiōem ergo istoꝝ leprosoꝝ in pñti euā-
gelio quatuor nobis proponuntur.

Primo medici summa clemētia ibi. *Dū iret ie-
sus &c.* Moraliter samaria iter p̄raf custodiā. gali-
lea trāsmigratō. & iō samaria actiua vitā. galilea
cōtēplatiua figurat. actiua nāq; custodiā ē p̄cep-
toꝝ dei. cōtēplatiua vero deglutatio supnoꝝ &c.
Secūdo pponit morbi magna miseria ibi. *Des-
cenderūt ei. x. viri leprosi q̄ pñt significare totum
gen? būanū peccati lepra infectū. nō tñ original-
is & actualis vide supra de peccatis.*

Iesu p̄ceptor misere nōstri. *In quibz verbis
duo notantur scz peccatoꝝis icitatio ad inuocādū
cū dicit Iesu p̄ceptor. Saluatoris p̄mendatio ad
miseriādū cū addit. misere nōstri. Debet p̄io
peccatoꝝ sp̄ dei inuocare p̄ salute.*

Secūdo debet p̄mendare deū qz nulli denegat
gratiā suā vide supra de oratione.

Tertio pponit medicine plena efficaciacia ibi. *q̄s
vi vidit dixit. Ite oñdite vos sacerdotibz. Tan-
gunt aut̄ hic sex species confessionis.*

Quarto pponit curatoꝝ mira differētia ibi. *pn?
aut̄ vi vidit qz mūdāt? ē &c. bñ dicit vnus. qz qui
adheret deo vn? spūs ē cū illo. Et nō q̄ppe in gra-
tia pueniēter dicit vnus. qz ab vno exiēs. p̄ vnū
rediēs tēdit iynū de vniōe siue vnitatē vid̄ sup̄.
Et de gratiarū actiōe vid̄ supra.*

Fides nra te saluū fecit. iiii. p. ti. vii. c. i. §. vi. Et.
c. iij. §. iij. v. vi. & vii.

Dominica quintadeci-

ma. **Sup̄** epla ad Gal. vi. q̄ sic incipit. Si
spū viuimus spū & ambulemus.

In epla apls instruit vniuersaliter tā p̄latos q̄
subditos dās q̄buslibet regulas generales & sp̄cia-
les. & vniuersū sūt regulā generalē **Hec** ei episto-
la in se p̄siderata sic diuiditur.

Primo ei apls instruit generaliter oēs. d. Si spi-
ritu viuim? spū & ambulem? .i. si p̄ qz viuimus
fm sp̄m sanctū vel fm sp̄m rōnabilez. directū et
adiutū a spū diuino. spū & ambulem? .i. p̄ficiā-
mus & meritis & virtutibz sp̄alia opa faciēdo
Pō efficiamur inanis glorie cupidi inuicē pro-
uocātes. inuicē inuidētes. ij. p. ti. vii. cap. i. §. ij.
post principium immediate.

Secūdo instruit p̄latos specialiter dicens **Fra-
tres** & si p̄occupatus fuerit hō in aliquo delicto.
vos qui spirituales estis id ē qui spirituales eē
debet? & sp̄nālē vitā ducere debetis bñmōi instrui
te subditū velut in aliquo crimine lapsum i spū
lenitatis id ē pietatis et māsuetudinis. de corre-
ptione fraterna vide. ij. p. ti. ix. c. vi.

Alter alterius onera portate & sic adimplebitis
legē christi **In** q̄bo verbis apostolus duo docet

scz portare legem amoris siue charitatis cum vi-
ci. **Alter** alterius. Seruare legē amoris siue cha-
ritatis cū additur. Et sic adimplebitis legē xpi.
Primo alter debet portare onera alterius quod
fit p̄ mutua charitatē & compassionem. vide su-
pra de operibz misericordie. s. Misericordia. **Se-
cūdo** lex amoris et concordie est habenda vt legē
christi adimpleamus.

Nā si quis se eritimat se stare videat ne cadat.
scz p̄ presumptionem. de qua. ij. p. ti. iij. c. vi.

Tertio instruit subditos quasi singulariter ov-
cens. **Coicet** aut̄ is qui cathezizat verbo. i. qui in-
struit siue docet s̄bditos vel. primū in oībo bonis
Quarto redit ad instruendū oēs vniuersaliter
dicens. Qui enīz seminat in spiritu scilicet ope-
rando facit sp̄alia &c.

Dum tempus habemus operemur bonū ad om-
nes. **In** quibus v̄o is apostolus tria facit **Primo**
ostendit bene operādi oportunitatē ibi. **Diz**
tempus habemus vide supra tempus.

Secūdo dissuadet ociositatē ibi. operemur bo-
num. ij. pte ti. ix. c.

Tertio declarat boni opis generalē p̄ficiuitatem
cum dicit ad omnes.

Sup̄ euāgelio Matthei. vi. quod sic incipit
Nemo p̄t duobus dñis seruire &c. Sicut dicit
Augustinus deus fecit hoīem vt luminū bonūz
intelligeret intelligēdo amaret. amādo posside-
ret. possidendo frueretur. **Manifestū** est autem
fm eundē qz sollicitudo & amor sp̄aliū pondus ē
alarū sp̄aliū & impediēs volatū hominis libez
ad sup̄na. **Igitur** magister p̄curus xps qui ad
terram de celo descendit vt terrena de terra ad ce-
lestia subueheret ostendit nobis in hō: euange-
lio qmūdā cupiditas a fuitio dī retrahit. aīz
sp̄ualiter p̄curit hoīem ignoīlē facit. & de deo co-
fidere p̄pellit. **Igitur** christus intendens nos a
amore temporalium ad spiritualium amorem in-
ducere quatuor modis v̄ritur. **Primo**. i. dissua-
dendo diuitiarū fuitiū d. nemo p̄t duobz dō-
minis seruire ad placitū quia deus precipit bñ-
liratem diabolus superbiam deus precipit peni-
tētiā caro voluptatē. de? diligit pacē & vnitatē
mundus vanitatem. **Enā** predicta auctoritas
christi exponitur breuiter tertia pte titulo tertio
ca. vi. §. ij. in medio.

Secundo scilicet interdicens nimiam sol̄icitu-
dinem cum addit. ideo dico vobis ne solliciti si-
tis de sollicitudine vide scda pte titulo primo ca-
pitulo. xrv. & §. primo scdo & tertio & quarta pte
titulo. xij. capitulo secūdo b. **Tertio** ostēdēdo
ista p̄ similitudinem cuz dicit. nōne anima pl̄is
est q̄ esca quali diceret longe excellit & aīq; ali-
qua p̄paratione. **Respicite** volatilia celi. hō pro-
bat dictū suū per similitudinem. et primo per li-
mitudinē sumptā a creatura irrobabili & sensibili

Dominica .XVII.

secundo p similitudinē sumptā ab irrōnabili ⁊ in
sensibili ibi Et de vestimēto tertio p similitudi
nem sumptā a rōnabili alterius status ibi. noli
te solliciti ēē ⁊c. Quarto pcludēdo scz suā inten
tiōem cū infert. Querite ergo primū regnū dei.
Nota q tripli debem⁹ querere gnum dei. pmo cū
dolore amare cōtritiōis. secūdo cū rubore vere cō
fessionis. tertio cū labore satisfactions. Est enim
quadruplex regnū scz carnis. mūdi. diaboli ⁊ dei
Et cū militia sit vita nostra sup terrā opterit in
aliquo horū militem⁹. de spūali militia cū suis ar
mis vide. iij. p. n. iij. c. i. §. iij. ⁊ quarto.

Dominica sedecima.

Sup epistola ad Eph. iij. que sic incipit. Ob
secro vos ne deficiatis in tribulationib⁹ meis p
vobis. q est gloria vstra. Sicut dictum fuit in
principio vñice pcedentis eple. Aplus in psona
totius ecclesie oēs fideles instruxit generaliter
platos ⁊ subditos specialiter apls nūc ex psona
totius ecclesie oēs fideles instruit et obsecrat in
hac epistola ne deficiāt a fide ⁊ bonis opib⁹ si q
fideliter in ipis pseuerēt. In qua quidez episto
la apostolus sic pcedit.

Primo. n. suā affectionē indicat d. obsecro vos
ne deficiatis in tribulationib⁹ meis pro vobis. in
quo beatus apostolus hortat nos ad boni pseuerā
tiam d. Ne deficiatis a fide vel bonis opibus. se
cūdo ostēdit deficiēdi occasionē friuolā. vi. in tri
bulationib⁹ meis ⁊c. de pseuerātia vide supra.

Secūdo suā petitiōez ⁊ ea q sūt ei necessaria ex
plicat ibi. Flecto gēua mea ad patē dñi nostri
Jesu christi. vt det vobis fin diuitias glorie sue
In quibus verbis duo notantur scz opis regula
tio vt sine nō priuet cum dñ. Flecto gēua mea
muner⁹ impetratio si digne postulet. primo op⁹
recte regulatur si intentionē ad eū dirigam⁹ per
tenorā oratiōem. de qua vide supra. secūdo qua
re nō speraudimur de quo vide supra.

Habitare christum p fidem in cordibus vestris
⁊c. vide supra. Et de corde vide supra. In chari
tate radicari ⁊ fundari. Ipsa vario mō. describit
iij. p. n. vi. c. i. ⁊ §. iij. principaliter.

Tertio ad laudē dei ⁊ gratiarū actionem excitat
ibi. Et autē qui potens ē omnia facere abundan
ter ⁊c. de gratiarū actione vide supra.

De euangelio huius diei habes supra seria
quarta post letare quod sic incipit. Ibat Iesus
in ciuitatem nāym.

Dominica decima septi

Sup epla ad Eph. iij. q sic incipit. Ob
secro vos itaqz ego vincit⁹ in dño vt digne ambu
leris vocatione qua vocati estis. In epla pceden
ti apls ostēdens se habere affectū inflāmarū. ad sa
lutem primorū obsecrās pro finali pseuerantia.

Nunc vtro obsecrat pro vitali adherentia capiti
⁊ corpori q nihil aliud est q spiritualis vnitas
que seruat in vinculo pacis. Et brūs apls i hac
epla tria facit.

Primo. n. indicat affectiōem suam d. Obsecro
vos ego vincit⁹ in dño vt digne ambuletis voca
tiōe qua vocati estis. In qbo verbis nos duo to
cet. s. viā veritatis ⁊ aliaz virtutū ābulare cū di
cit obsecro picula mundi vitare cū addit vt di
gne ābulatis. primo debem⁹ viā veritatis ābula
re ⁊ virtutis. de vñs vide supra. secūdo debem⁹
mūdi picula cauere de mūdo vide supra.

Secūdo explicat suā petitiōem d. cū oī vñlita
te ⁊ māuetudine ⁊ patiētia ⁊c. Solliciti serua
re vnitatē spūs in vinculo pacis vbi apls primō
sollicitudinē pcepit siue ad sollicitudinē iducit
cum dicit solliciti supple estote.

Secūdo de quo sollicitudo est hñda cū addit ser
uare vnitatē spūs ⁊c. i. p. n. vi. c. ij. §. iij. d. Et. iij.
p. n. vi. c. x. §. x. Et principaliter de sollicitudine
ij. pte. ti. i. c. xxi.

Tertio assignat sue petitiōis rōem ibi. vñ dñs
vna fides vñū baptisma. hoc tripliciter pbatue
q sit vna ⁊c. iij. p. n. viij. c. ij. §. iij.

Sup euangelio Lu. xij. quod sic incipit. Cū
intraret iesus in domū cuiusdā principis sabba
to māducare ⁊ ipi obseruabāt eū. In hoc euang
gelio tria nobis notanda pponūt. Primū est di
gnatio diuine maiestatis quo ad ingressum do
mus pharisei qd notat cū dñ. cū intraret Iesus
domū cuiusdā principis sabbaro māducare pa
nē in domo principis ⁊ aliorū pctōz dñs frequē
ter comedit. ppter eorū emendationē ⁊ ppter san
ctitatis cōsiliōne que in dilectione inimicorū de
monstratur vide supra de dilectione inimicorū
Nota q inimicorū gulosorū describūtur quinqz
modi. ij. pte. ti. vi. c. i. §. v. vi. vij. viij. ⁊ ix. ⁊ de gu
la vide supra ibi. ⁊ ipi obseruabāt eū ⁊c.

Secūdū est offensio diuine veritatis quo ad cu
ratiōem ydropici cū dñ. ⁊ ecce hō quidā ydropi
cus. Venerabilis bēda in omel. hodierna assimi
lat istū ydropicū auaro. Nā ydropicus bz. quat
tuor miserabiles cōditiōes. Est enim timidus
mollis ponderosus ⁊ continuo siti bundus. de aua
ria vide supra.

Licet sabbaro curare. In quibus verbis duo tā
guntur scz iusta occupatio bonorū cū dñ. lz. recta
vitatio malorum cum additur. curare. Debem⁹
igitur primo diebus dñicis operibus bonis nos
occupare. ij. p. n. ix. ca. vij. §. iij. infra principiu.
debemus scdo vitare mala in istis diebus ⁊ bene
illos celebrare de festoz celebratione vide supra
Cui⁹ vestrū bos aut asin⁹ in puteū cadit. ⁊c. vidē
sup mia. p. bouē sapiēs qliber figurat ⁊ p asinū
stult⁹. I bō interior ⁊ exterior. p puteū itellige pccū
periculositatem vel cōcupiscētie vilitatem.

Dominica XIX.

Tertium est doctrina humilitatis et hoc in propositione parabolae et similitudinis per quo addit. Cum inuitatus fueris ad nuptias. Et saluator sub quadam parabola dissuadet elationem et superbiam et facit tria primo superbi exaltationem. secundo dissuadet exaltationem elationem. tertio apponit retrahentem ab elatione rationem. Tertius est planus. Exequendo sensum morale dico quod duo sunt notantur. scilicet qui sunt istae nuptiae. qui via ad ipsas veniendi. varie nuptiae spirituales describuntur. iij. p. ti. r. c. xxxviij. xxxix. et xl. et c. Qui se humiliat exaltabit. primo loquitur dominus uniuersis. nemo ad meritum virtuosum cum dicit. qui se humiliat. secundum quod dicitur per primum gloriosum cum addit. exaltabit de humilitate vide. iij. p. ti. iij. c. xij. et c. i. et iij. et iij. Esto ergo prius in oculis tuis ut sis magnus in oculis domini. item. non apostolus etiam preciosior quanto fueris in oculis tuis et aliorum respector et.

Dominica decima octa

Super epistolam ad Corinthios. i. que sic incipit. Gratias ago deo meo semper pro vobis in gratia dei que data est vobis in Christo Iesu. In precedenti epistola instruitur populus ecclesie apostolus quod exemplo sui debet ostendere se bene ad subditos affectum delicatuz ipsos de bonis commendando quod facit apostolus in ista epistola sic procedendo. Primo assurgit in dei laudem et gratiam cum actione. de. gratias ago deo meo. In quibus verbis apostolus nos de duobus informat. scilicet deo gratias agere cum dicit. Gratias ago. beneficia dei recollere addens deo. Dico primo quod debemus deo gratias agere de multis beneficiis collatis. Secundo debemus eis beneficia recollere spiritus et c. de quo supra beneficia triplicia. et de gratiarum actione et de eius opposito. scilicet ingratitude. iij. p. ti. iij. c. ix. et c. i. et iij. et iij. v. et vi. Quia in oibus diuites facti estis et c. qui dicitur diuinitate spiritualis. iij. p. ti. iij. c. i. et c. modicum post ubi subiungit secundo laudis predicare condignam rationem et c. Et nihil vobis desit in ulla gratia de qua vide supra.

Tertio dat scitis spiritus glorie expectantibus reuelationem domini nostri Iesu Christi. i. visionem et cognitionem Christi que post mortem prestatur cuiusque fidei. de ista diuina visione vide supra.

Quarto excludit omnem superbiendi occasionem in fine.

In die aduentus domini nostri Iesu Christi. quem quidem die spiritus bene debetis ante mentis oculos ut spiritus timeatis et omnem superbiam a vobis remoueat. de timore vide supra sub littera t. scilicet timor.

Super euangelio Matthei. xxij. quod sic incipit. Pharisei audientes quod Iesus silentium imposuisset saduceis conuenerunt in unum. In hoc euangelio in aliquibus instrumur. Primo de modo viuendi et diligendi salubriter quo ad vniuersos ibi. diliges dominum deum tuum. Interrogauit enim vnus legislator reprobis cum quo deus vario modo a nobis reprobis

vide. iij. p. ti. iij. c. x. et c. i. et iij. et iij. Diliges dominum deum tuum et c. i. p. ti. iij. c. xij. circa principium. et c. q. Item ista dilectio dei vario modo describitur. iij. p. ti. vi. c. iij. et principaliter. s. v.

Diliges dominum deum tuum et hoc est maximum et primum mandatum. iij. p. ti. vi. c. v. videtur et per omnes. s. de dilectione dei et Christi quod est sub mandato siue precepto et c. Secundum est simile huic diliges primum cum sit cur te ipsum. iij. p. ti. vi. c. vi. vide et super dilectione primi. Secundo de modo credendi veraciter quo ad dubios ibi. Congregatis autem phariseis. scilicet qui ad reprobandum venerant. interrogauit eos. dicentes quid vobis videtur de Christo. In quo verbis duo notantur. scilicet peccatoris iniquitas detestabilis cum dicitur quod videtur vobis. Saluatoris pietas mirabilis addens. de Christo dico primo quod peccatorum quorundam magna est iniquitas quod de omnibus beneficiis a Christo receptis ingrati sunt. imo de Christo eis nihil videtur. de quo vide. iij. p. ti. iij. c. ix. per totum.

Secundo notatur mirabilis dei pietas quod sic dissimulat cum peccatoribus de peccatoribus vide supra.

Sede a dextris meis. Nota quod legimus Christi quaduplicem sessionem. Primam qua legitur sedere super cherubim de qua in psalmo per quam intelligimus eius generalis respectu omnium cognitionem. de qua cognitione dei videtur plenius in euangelio terrie ferie post pentecostes super verbo cognosco oues meas. Secundam in medio doctorum de qua in Luca per quam intelligimus eius utilem predicationem. Tertiam a dextris dei per quam intelligimus plenam primorum fruitionem. Quartam in sede maiestatis sue de qua supra in secunda dominica aduentus domini per quam accipimus vniuersalem meritorum discussionem.

Dominica decimano

Super epistolam ad Ephesios. iij. que sic incipit. Renouamini spiritu. mentis vestre et induite nouum hominem quem secundum deum. et c. In ista epistola apostolus docet quattuor seruare. Primo mentem renouare dicens. Renouamini spiritu. quasi diceret vos peccatores qui diu portastis tunicam veterem renouamini. Nota quod homo est renouandus sicut serpens per contritionem. sicut aquila per confessionis frequentiam. et sicut arbor per fructus abundantiam.

Secundo docet linguam rectificare ibi. deponite mendacium loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo. In quibus verbis apostolus duo ostendit scilicet mendacium fugere cuius dicitur deponentes mendacium veritatem amplectere cum additur. loquimini veritatem. Dico primo quod omne mendacium est fugiendum. de quo supra. et de multiplici locutione quanta mala facit. per titulum. iij. cap. iij. et principaliter. s. quarto et v. Secundo quod ipsa veritas est amplectenda et c. de qua quarta per titulum quarto capitulo quidem deo

Grascimini et nolite peccare de ipsa vide. i. pte ti vi. ca. ii. Et. ij. pte ti. vii. ca. i. et. s. i. ij. iij. et. v. Sol non occidat super iracundiam vestram. ij. pte ti vii. ca. vi. s. v. infra principium. **T**ertio docet manibus laborare ibi qui furabatur tamen non furem magis autem laborat operando manibus. quid manus ista significat et quod eius quinq; digiti habetur ij. pte ti. ij. ca. i. s. v.

Qui furabatur iam non furetur id est deinceps aliena sibi non usurpet quocumque modo domino inuito. sed magis laboret manibus. et. Dicit autem laborat quia oculum solet esse occasio peccandi de quo vide supra.

Quarto docet labores alijs concitare ibi. ut habeat unde tribuat necessitate patienti. de misericordia die opibus vide supra.

Super euangelio Matth. ix. quod sic incipit. Ascendens Iesus in nauiculam transiit et venit in civitatem suam. In hoc euangelio circa istius palincuratorem varia notantur et describuntur. Primo scilicet effectus dñice passionis. ut patet in principio scilicet ascendens Iesus in nauiculam. triplex navis describitur. ij. pte ti. ij. ca. i. s. xiiij. et. xv. venit in civitatem suam scilicet capbarnam.

Secundo describitur sollicitudo fraternel salutis ibi. Ecce offerebant ei palincurum in lecto et. vide supra ibi. infirmitas.

Cofide filii remittunt tibi peccata tua in quo verbo dñs duo facit. primo. n. egrotans animam erigit ne desperet.

Secundo ei absolutiois beneficium impendit. dum peccatum indulget.

Tertio describitur manifestatio diuine virtutis ibi. videns autem Iesus cogitationes eorum et.

Surge et ambula. In quibus verbis duo notantur scilicet despectus cupiditatis cum dicitur surge. affectus pietatis cum additur et ambula. Deben. primo cupiditatem despicere. de qua. ij. pte ti. i. ca. i. s. i. et sub littera a. i. auaricia. Secundo debemus opera pietatis et misericordie exercere de quibus vide supra in misericordia.

Surge tolle lectum tuum et vade in domum tuam. Domus ista moralisatur. i. p. ti. iij. c. x. s. vi. post principium. Quid cogitatis mala in cordibus vestris. Cordium sunt septem differentie et que mala ex ipsis pueniunt. i. p. ti. iij. c. xiiij. s. iij. vide etiam supra cor.

Quarto describitur ammiratio populi assidentis et in laudem siue gratiarum actionem extollentis ibi. videntes autem timuerunt. de timore vide supra sub littera t. Et de gratiarum actione.

Dominica vicesima

Super epistola ad Eph. v. Videte quomodo caute ambuletis. non quasi insipientes sed quasi sapientes. et.

In epistola precedenti impauit apostolus peccatoribus reformationis per culpam per penitentiam ad vite redire reformationem. Et quoniam hec reformatio fit regulariter siue formaliter per gratias que cito amittuntur nisi homo sibi caueat propter multa pericula multaque hostium infidias. ideo cōter in ista imperat peccatoribus penitentibus reformationis per gratiam vigilantiam ad reformationis grane persequutionem d. Videte quomodo. Quia vero ad istam conuersationem multum faciunt quatuor. scilicet cauta peruersatio ardua cogitatio. impedientium amotio. et iuuantium applicatio. Adcirco in tota ista epistola apertius quam uoluit per. audet. primo quidem cautam peruersationem dicēs. videte quomodo caute ambuletis et cetera. quomodo debemus esse prudentes in presentia et in spirituali pugna et. iij. pte ti. ij. cap. ij. s. v. infra principium. et post per totum. vide etiam supra de varijs vitijs in quibus diuersi diuersimodo de ambulant.

Secundo persuadet attentam cogitationem dicēs. propterea nolite fieri imprudentes sed intelligentes. i. intus in mente legentes de prudentia vidē supra Tertio persuadet impedimentorum amotionem cum dicit. nolite inebriari vino in quo est luxuria. In quibus verbis specialiter duo notantur scilicet prohibet vitium gula cum dicit nolite inebriari vino. predicat febrem luxurie addens. in quo est luxuria. Primo debemus cauere ebrietatem. de qua supra. Secundo debemus fugere luxuriam quia dissipat substantiam anime et corporis. de qua supra Quarto subiungit iuuantium appositionem sed implemini spiritu sancto et. Et sciendum quod apostolus dissuadet quicquid que si sunt in homine vitia eius honestam efficiunt. gratiam dei in eo custodiunt et tandem ad vitam eternam perducunt. Que. scilicet sunt. Spiritus sancti receptio. scripture instructio spiritualis exultatio siue gaudium. iugis gratiarum actio. et perfecta humiliatio. que quinq; patent in sequentibus in ista epistola de quibus supra in tabula in locis sibi adaptatis.

Super euangelio Matth. x. vicesimo secundo quod sic incipit. Simile est tacrum regnum celorum homini regi qui fecit nuptias filio suo. In isto euangelio quatuor principaliter describuntur. Primo festiualis preparatio optati conuiuii ut patet in principio. qui fecit nuptias filio suo. Alio aliquantulum describit. iij. p. ti. i. c. i. s. i. post medium. Nuptie vario modo describuntur. scilicet spirituales. iij. p. titu. xv. cap. xxxiij. et. xl. De nuptijs carnalibus vide supra matrimonium.

Secundo describitur liberalis conuocatio inuitare college ibi. Misit seruos suos id est predicatores verbi dei. et volebant venire hoc non fecerunt ex ignorantia sed ex certa scientia. vidē supra de pertinacia vel de cordis duricia.

Dominica. XXI.

Illi autem neglexerunt et de negligentia vide supra. Szabierunt autem villam suam contra ad abinonem superbie. et alii ad negociationem suam scilicet quo ad cupiditatem avaricie. de quibus supra in tabula. et de negociationibus supra. Dia parata sunt venite ad nuptias et septem sunt genera bonorum que hic appentur et in patria possidentur. iij. p. ri. vij. ca. vij. s. x. Tercio describitur punitio finalis promissi flagitij. ibi. intrauit autem rex et.

Hic declarat eiusdem severitas quo ad iusticiam in futuro Et hec severitas in tribus attenditur. scilicet in discretionem in obiurgatione. et in condemnatione que tria patent in sequentibus in primo evangelio de diuino iudicio vide supra. Amice quomodo huc intraisti non habes vestem nuptialem. i. p. ri. v. c. ij. s. iij. ante i. vbi tria facit. s. commendat gratiam quia amicum vocat. arguit imprudenciam. et excludit negligentiam quasi diceret. usurpasti tibi nomen cuius te caruisti. occupasti tibi locum in ecclesia quo. dignus non fuisti. intraisti religionem quam non seruasti. primum principaliter prinet ad laicos. secundum ad clericos tertium ad falsos religiosos. Quarto describitur finalis diffinitio diuini iudicii. ibi. Multi sunt vocati pauci vero electi. vbi duo notantur scilicet vocantis benignitas cum dicit multi sunt vocati. Tardantis malignitas cum addit. pauci sunt electi. Primum magna est dei pietas que multos ad gloriam vocauit nec cessat vocare. Quomodo diuersos vocat vide. i. p. ri. v. ca. ij. s. vi. Secundo notatur prauitas tardantis peccatoris qui patrem vocantem refutat opprobriose.

Dominica. XXI.

Supra epistola ad Eph. vi. que sic incipit. Combatimini in domino et in potentia virtutis eius. In ista epistola apostolus impatit oibis hominibus iustitiam incipientibus quibus proficiendo quibus perfectis virtutalem auaritia et spiritualis pugne suspirationem et duo facit. Primum enim monet nos animari et armari ad spirituales pugnas. d. Combatimini in domino. Ista fortitudo describitur. iij. p. ca. ij. s. v. Item de fortitudine videtur supra ibi fortitudinis. Et induite armatura et. quasi tota epistola exponitur. iij. p. ri. iij. c. i. s. v. et arma spiritualia que sunt et quomodo cum ipsis spiritualiter pugnare debemus. habetur. iij. p. ri. i. ca. ij. s. i. et aliqua in secundo. s. Ut possitis stare aduersus insidias diaboli. de qua vide supra ibi. diaboli reprobationem. Secundo assignat necessitatem ista faciendi ibi. quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem et. Istud bellum spirituale describitur. iij. p. ri. iij. c. i. s. ij. Tercio reperit monitionem arma sumendi ibi. propterea accipite armaturam et. Ista arma describuntur spiritualiter. iij. p. ri. i. ca. ij. s. i. et etiam. ij. In quibus verbis apostolus hortatur nos spe-

cialiter ad duo. scilicet ad virtutis exercitacionem cum dicit accipite siue induite. Salutis progressionem. ad deum. ut possitis et. Primum enim debemus virtutibus armari contra diabolum in contra varias impietate temptationes de quo vide supra.

Secundo debemus patientiam bellare. de qua iij. p. ri. iij. c. v. ij. Et. i. p. ri. v. c. iij. s. ij. i. Quarto describitur spirituale armatura ibi. State sicut succincti lumbos vestros in veritate. vbi tribus aptis et in sequentibus et epistolis describitur septem genera armorum spiritualium. scilicet singulum angelice caritatis. lorica rectissime equitatis. s. iusticie. calciamenium diuine amicitie. scutum fidei galeam spei. gladium diuini verbi siue predicationis. iaceam deuote orationis de oibus istis vide supra in locis ad hoc adaptatis. Et de quadruplici gladio vide singulariter. ri. v. ca. xxi. per totum.

Supra euangelio Job. iij. quod sic incipit. Erat quidam regulus cuius filius infirmabatur.

In hoc euangelio ostenditur quomodo saluator noster per quoddam miraculum declarauit suam potentiam.

Primum quidem miraculum describitur ibi. Erat quidam regulus cuius filius infirmabatur capernaum.

In quo verbo describitur status cuiusque provincie siue regni et cuiusque ciuitatis aut castri tripliciter. Primum quoniam ad principes phariseorum. secundo quoniam ad plebem obsequenter. tertio quoniam ad locum iudicis congruentem. et cetera.

Cuius filius infirmabatur. de infirmitatibus vide supra. Descende priusquam moriatur filius meus. In quibus verbis duo proponitur scilicet mirabilis operatio charitatis cum dicit. d. ne descende. laudabilis obuiatio calamitatis addens priusquam moriatur. Dico prius quod charitas dei est fecit descendere ut nobis exemplum preberet ut charitatem ostenderimus. primis de charitate vide supra. secundo de nostre calamitatem et miserie obuiat et sua gratia prouenit de gratia vide supra. Priusquam moriatur. de morte videtur supra. Glade filius tuus viuit. In hoc verbo moraliter loquendo christus nos hortatur ad spirituale exercitium cum dicit. Glade. promittitur affectum fructuosum cum additur. filius tuus viuit.

Nota quod christus istum moriturum viuificauit quia dominus specialiter viuificat a triplici morte scilicet nature culpe et miserie de qua vide supra.

Hec hora septima reliquit eum febris. Conuertendo ad nostram doctrinam moralem dico quod in ipso tria describuntur scilicet peccati periculis. tas gratie ipsius excellens virtuositas. et ipsius expulsiouis celeritas. Nota quod septem sunt que ad remissionem peccati hominem disponunt. In quo ultimo febris peccati hominem reliquit. primum est nimor. secundum phidetat quod inducit ex timore. tertium cognitio quod sequitur ex consideratione. quartum attritio siue abominatio quod sequitur ex cognitione

quintū deliberatio. nam aīa p̄trita incipit delibe-
rare quid sit faciendū. sextū ē p̄uersio q̄ facta de
liberatione eligit aīa p̄ueri ad dñm. septimū est
cōtritiō. in qua reliquit hōiem febris vide supra
de peccatis ⁊ de cōtritiōe vide supra.

Dominica vicesima se-

cunda. **S**up̄ epistola ad Philippen. i. que sic
incipit. Confidimus in dño iesu qm̄ qui incepit
in vobis opus bonū p̄ficiet vsq̄ in diē iesu xpi.
In qualibet nāq̄ illarū triū vltimarū eplārum
apls explicabat sue volūtatē viscerosum deside-
riū qd̄ bēbat ad p̄fectū illorū qbo p̄dicabat. p̄mit-
tēs eis diuine pietatis bñficiū. In ista igit̄ epi-
stola generalit̄ duo facit q̄ interdū p̄dicator euan-
gelicus facere debet ad cōsolandōem auditorū.

Primo p̄mittit diuine pietatis bñficiū. s. p̄-
nuatiōem gr̄ie p̄seuerantiā in sc̄itate vsq̄ ad
cōsumationem vite qd̄ ē maius bñficiū qd̄ di-
uina pietas dat hoīb in hac vita vñ dicit. Cōfi-
dimus dico nō in nobis s̄ in dño iesu q̄ dicit Jo-
hā. xvij. Cōfidite ego vici mūdū. Quid supple
cōfidim? Certe de nobis meliora ⁊ viciniora sa-
luti. Ista aut̄ meliora ⁊ viciniora saluti sunt cō-
tinuatio gr̄ie de qua supra. ⁊ p̄seuerantiā in bonis
de qua supra. Sc̄do exprimit sue volūtatē desi-
deriū ⁊ b̄ ex duobus. s. ex affectiōe interiori. ibi. Si-
cut ē mihi iustū b̄ sentire p̄ oīb vobis ⁊c. Vbi
apls iāgit qnq̄ sc̄z ip̄am affectiōē affectiōis
causam. affectiōis vehemētiā. affectiōis mīaz
⁊ affectiōis formā siue mūdā vñ patet in se-
quentibz. **T**ertio explicat sui desiderij interio-
rem affectiōem vel affectuū d. Hoc oro. ⁊c. Vbi
sciēdū q̄ ap̄ls orādo deuote postulat q̄n̄tupli-
cē p̄fectū que platus subditis suis ⁊ p̄dicator p̄
auditoribz suis postulare orādo sc̄te dilectio-
nis siue charitatis pie cognitiōis. mūde p̄uersa-
tionis. bone opinionis. digne laudatiōis ⁊ gr̄az
actiōis q̄ qnq̄ patet in sequētibz. d̄ charitate ⁊ di-
lectione dei ⁊ p̄mi ⁊ de gratiaz actiōe vide sup̄
in tabula locis debitis.

Sup̄ euāgelio Mathei. xviij. qd̄ s. c. incipit
Ecce regnū celoz hōi regi q̄ voluit rōem pone-
re cū seruis suis ⁊c. **I**n hoc euāgelio agit̄ de
redditiōe duplicis rōis ⁊ b̄ fm̄ duplex dei foruz
s. mie in hac vita. ⁊ iusticie p̄ hāc vitā. primum
in p̄ia p̄e euāgelij vbi dimittūt oīa suo nez
q̄ d̄ de foro mie. sc̄dū in sc̄da p̄e vbi tradi-
tū tortoribz qd̄ de foro iusticie. vel magis bre-
uiter dicas q̄ in p̄ti euāgelio declarantur effe-
ctus mie ⁊ iusticie dei circa hōiem peccatorem.
Primo effectus mie declarantur in tribo sc̄z in
discussione meritorū qd̄ notat in principio cū d̄
Simile ē regnū celoz hōi regi q̄ voluit rōem po-
nere cū seruis suis exponit̄ de aīa separata. i. p. ti. v.
ca. ij. §. iij. b. vide supra de diuino iudicio.

Oblatus est ei vnus qui debebat decē milia ta-
lenta. exponitur textus. i. p̄e titu. v. cap. ij. §. iij. g.
modicū post. decem milia talenta sunt omnia
bona nobis cōmissa vel fm̄ Augusti. de verbis
dñi sunt decem p̄cepta que dicuntur. x. milia
p̄pter suam p̄fectionem de quibz. i. p̄e ti. xij. c.
iij. ⁊ p̄oēs. §. Redde quod debes. Vbi duo no-
tant sc̄z actiō creditoris ⁊ obligatio debitoris.
debitorem esse obligatum denūciat. Est aut̄ no-
tandum q̄ homo aliquid debet dño deo. aliquid
primo. aliquid animo suo ⁊ aliquid corpi suo.
debet deo obediētiā in p̄ceptis reuerētiā in p̄-
missis ⁊ gratiarum actionē in flagellis. debemus
primo sup̄positionē in sua infirmitate in varijs
opibz misericordie. debemus tertio corpi nostro
tria sc̄z nature refectiōem in sua necessitate. re-
frenandōem in sua voluptate ⁊ exercitiandōem in
omni sc̄ritate. debemus quarto anime nostre s̄ste-
ria sc̄z vt memoria iugiter delectet. vt intelligē-
tia hūiliter eleuet. ⁊ vt amoris eminētia sp̄sūz
dulciter amplectet. Serue neq̄z oē de vñ dimi-
si tibi. ⁊c. In qbo verbis tria p̄tinent. s. malicia
peccatoris. clemētia saluatoris ⁊ efficacit̄ oratio-
nis. **N**ota q̄ tria faciūt suū neq̄z. s. inobediētia
dñice volūtatē siue p̄ceptoz negligētia p̄prie cō-
moditatis ⁊ incōpatiētia fraterne necessitatis.
Quātū ad sc̄dū nota q̄ ad dimissionē p̄cti tria
faciūt. s. indulgētiā fraterne offēnsiōis patientiā
illate tribulationis ⁊ iustitiā deuote oīois. In
tertio notat̄ de oīoe. Ille aut̄ noluit s̄bire ⁊ mi-
sit eū in carcerē. De quo. ij. p̄e ti. iij. cap. ix. §. iij.
Sic pater meus celestis ⁊c. Cordū iniquorūz
sūt septē differētiē ⁊ q̄ mala ex ip̄is pueniūt. i. p̄
te ti. iij. ca. xij.

Dominica. XXIII.

Super epistola ad Philippen. iij. que sic in-
cipit. Imitatores mei estote ⁊ obseruate eos qui
ita ambulant sicut habetis formam.
In p̄cedēti epistola in p̄sona ecclesie loquēs ad
cōsolandōem fidelīū cū hoc q̄ exp̄ssum sue volun-
tatē desiderij diuine pietati p̄misit vt patet ibi
dem. In p̄senti epistola ad p̄solationem eorū
dem cum hoc proponit eisdem in exemplum ac-
per hoc exprimit sue volūtatē desiderij. Et qm̄
illud tm̄ beneficiū non assequuntur. nisi p̄fecti
in iusticia ⁊ p̄seuerātes in ipso. **J**o apostolus
in hac epistola summam duo facit
Primo hortatur fideles. ad vite p̄fectionem d.
Imitatores mei estote ⁊c. In qua p̄e ap̄ls tria
facit. **P**rimo ad sui imitationem attrahit eos d.
Imitatores ⁊c. ⁊ si supple nō habetis me p̄sens-
tem. Et obseruate eos qui ita ambulant sc̄licet
de bono in melius proficiendo sicut habetis for-
mam nostram sc̄licet imaginez vite ⁊ doctrine.

Dominica. XXIII.

Secundo ab imitatione malorum retrahit ibi. Multi enim ambulant quos sepe dicebam vobis. quorum deus venter est. et. ubi habitat alia qua mala que sunt crucis inimicitia. damnatio eterna. corporis cura. vana gloria. et sapientia terrena. de istis quinq; vide supra in tabula et super illud. Quorum deus venter est vide quinq; modos gulosoꝝ. ij. pre. ti. vi. c. i. s. v. vi. vij. viij. et. ix. Tercio trahit fideles ad sui imitationem dicens. Astra autem conuersario in celis est. In quo verbo nobis ostendit primo contemplationis actum secundo declarat contemplationis obiectum. Contemplatiua vita describitur vario modo. iij. pre. ti. s. capitulo. iij. per totum.

Quarto hortatur apostolus nos ad perfectionis resolutionem ibi. Fratres mei charissimi. et desiderantissimi. gaudium meum. corona mea. sic stare in domino. In quibus verbis hortatur nos ad digne merendum premium cum dicitur. Fratres. Ad debite attingendum terminum addens in domino. Debemus igitur firmiter stare in seruitio dei. Secundo non debemus deuiari a termino vere vite. de varijs viis vide supra super illud. gaudium meum. de gaudio vide supra.

Super euangelio Matthæi. xxi. quod sic incipit. Abeuntes pharisei inierunt consilium ut caperent Iesum in sermone.

In hoc euangelio duo principaliter describuntur scilicet reprobatio veritatis et perfructio reprobationis. Reprobatio iudeorum apparet maliciosa in tribus.

Primo tangit nequicia cordis ut patet in principio Cordium iniquum sunt sepe differere. Et quia mala ex ipsis pueniunt. i. pre. ti. iij. ca. xij. s. ij.

Secundo notatur fraudulentia sermonis ibi. Magister scimus quia intentione hoc dixerunt. vide iij. pre. ti. v. c. xv s. i. et de fraudulentia vide. ij. p. ti. i. c. xvi. s. i. ij. ij. vel de adulatione de qua videtur. ij. pre. ti. x. ca. ij.

Ultia dei in veritate doces. Nota quod est triplex veritas. scilicet vite. doctrine. et iusticie. de quibus vide. ij. p. ti. vij. ca. iij. s. v. Et. iij. pre. ti. iij. ca. xv

Quid me temptatis hypocrite dupliciter exponitur secunda pre. ti. iij. c. vij. s. ij. v.

Obsecrate mihi nimis ma census. Nota quod se homo debet ostendere tribus. et hoc tripliciter deo conscientiam veram per contritionem. presbitero maculam per veram confessionem et primo emendam per satisfactioem etc.

Est. n. triplex numerus. scilicet cesaris diaboli et dei. Numerus cesaris est materialis huius imaginez ipsius cui sui nominis inscriptione in signum temporalis dominij inscripsit.

Numerus diaboli est anima peccatoris cui diabolus stilo male suggestionis imprimat imaginem suam per peccatorum diuersitatem. de diabolo videtur supra. Et de peccatore. Numerus dei est anima rationalis quod anima triplex dicitur

imago. vide. i. p. ti. i. c. i. an. i. s. et. s. i. ij. et. ij.

Tercio describitur perfructio reprobationis ibi. Reddite que sunt cesaris cesari. et que sunt dei deo. In quibus verbis de duobus instrumur. scilicet qualiter debeatur domino spirituali honori et obedientia. domino eterna. i. amor et reuerentia. primo debemus superiori deo honorem impedere. iij. p. ti. v. c. i. mediu. et. s. i. et. ij. Et de obedientia vide. iij. p. ti. v. c. xi. secundo debemus deo cor nostrum reddere et dirigere. de corde vide supra. Et de dei dilectione vide supra sub littera d. s. de dilectione.

Reddite que sunt cesaris cesari applicatur ad census et tributa quoniam sunt data de quibus et de quibus non iij. pre. ti. xij. c. iij.

Dominica. XXIII.

Super epistola ad colossenses. i. que sic incipit. Non cessamus pro vobis orantes et precantes ut impleamini agnitione voluntatis

In duabus epistolis precedentiibus apostolus loquens in persona ecclesie ad consolationem fidei. iij. epistolam intentionem desiderium sue voluntatis et promittit in melius beneficium diuine bonitatis. In hac autem tertia epistola eodem modo. procedens cum hoc quod exprimit suam effectioem. promittit eterne hereditatis possessionem duo facit in presenti epistola. Primo enim exprimit sue voluntatis desiderium quod habet ad perfectionem fidelium et quod habere debet quilibet platurus et predicator apostolicus. scilicet primo in deuota oratione. Non cessamus pro vobis orantes. de oratione vide iij. pre. ti. v. ca. vij. per totum.

Secundo quod ad orationis sue finale causam subdit. ut digne ambuletis. ostendit. n. hoc propter virtutem eorum per quos orat dicens. ut digne ambuletis. scilicet de bono in melius.

In omni bono opere fructificantes. i. multiplicantes virtutum bona. scilicet negotia tam actiue quam prelatiue. Ambuletis digne deo per omnia placetis ubi apostolus facit tria primo hortatur nos ad bonam operationem. secundo dirigit bone operationis faciendam intentionem. Tercio inuit intentionis recte totale consummationem. de opibus vide supra. et de intentione vide supra

In omni virtute confortati. de virtutibus videtur supra.

In omni patientia. de qua vide. iij. p. ti. iij. cap. vij et per omnes. s.

In longanimitate cum gaudio. id est gaudio. videtur supra

Dominica. XXV.

Epistola habetur Hieremie. xxi.

Euangelium habetur supra in dominica Letare.

Super euangelio Matthæi. ix. quod sic incipit. Loquente Iesu ad turbas ecce princeps unus accessit ad eum dicens. Domine filia mea modo defuncta est. etc.

In hoc euangelio quattuor nobis per ordinem describuntur.

De Apostolis.

Primo necessitas supplicatis cogēs ad postulā
dū. vī patet in principio vbi supra. In quo dat
nobis exēplū siue documētū qđ nō solum pater
carnalis sed etiā spiritualis scz platus cuiuscū
qđ cōgregationis tenetur orare pro subditis et spe
cialiter pro eo quē videt vicinū precipitio culpe
mortalis. vel iam mortuū in peccato mortali. qđ
sanguis subditorū de manibus platorū requirit
de quibz vide sub lra. p. f. prelatoz.

Domine filia mea modo defuncta est et.

In quibus vrbis instruimur de duobz scz quō
morimur p absentiam dei penaliū cū dicit dñe
filia mea. p pñiam ipsius spiritualiter addēs. ve
ni et impone manū et de morte vide supra.

Secūdo de scribitur benignitas miseris petēs
ad eiogandū ibi. Surgēs Ihesus sequebat euz
et discipuli eius. In hoc dat forma subditis obe
diendi qđ tam facile acquieuit inferiori se. Itē
paribus exequendi. Item supioribz aīas mor
tuas vel ad mortem dispositas viuificandi. Itē
in hoc dat fiducia gratie impetrande p virtutez
orationis de istis supra in tabula.

Tertio describit immensitas liberantis patens
ad adiuvandū ibi. Ecce m. iher et. Si tetigero sim
briam vestimenti et. Et aut notabile qđ accessit.
accedēs dixit. dicendo tetigit. tangēs curationez
accepit. qđ hīs tribus fide verbo et ope acquirit
omnis salus. vel iusticie vestimētū exiisti est ei
caro. scz qua verbū eternū quodāmodo vestieba
tur In simbria vestimenti eius passio. tāgere au
tem simbria vestimēti est credere fide formata et
imitare siue sequi xpi passionē ex quo tactu seq
tur curatio omnis peccati et collatio oīs gratie.
Confide filia fides tua te saluā fecit. f. dei aug
mentū et magnitudo describitur. iij. pte titulo
viij. capitulo. iij. §. iij. v. vi. et septimo.

Quarto describit celebritas publicatis mouēs
ad redonandū ibi. Et exijt fama hęc tātē scz demē
tie que afflictoz pabo descendit tātē sapiētie q
licoīa ordinar. et tātē potentie que tā i. et tanta
pegit in vniuersam terram.

Sequitur de sanctis
in particulari. Et est hęc vltima notula. Et prio

De sancto Jo. bap.
Habet sermonem. eterna pte titulo. xxi
capitulo septimo ante primū pagraphū

Et post per omnes paragaphos.

De sancto Iohāne ponitur decē priuilegia. iij
p. et. viij. ca. v. §. vi. d. v. qđ ad finē.

De sancto Petro apostolo habet sermo allego
rice. iij. pte. et. x. ca. iij. ante primū. §.

Item potestas ecclesiastica signata p clauē da
ta est b. petro aplo. vbi ponitur. vij. p. etes qui
bus beat petrus pcessit alios aplos. iij. pte titū

lo. xxi. capitulo. iij

Pro cōmemoratiōe vel puerfione beati pauli ha
bet notabilis fmo. iij. pte. et. x. ca. vi. et p oēs. §.

De beata Maria magdalena p sermone de mī
riplīci amore bētur. i. p. et. v. c. vi. p totū. Itē ali
qua. iij. pte. et. x. ca. v. §. iij. f.

Item de vita actiua et cōtemplatiua qđ notat p
Marthā et magdalēnā. i. p. et. iij. c. vi. p totū.

De Anna beatissima quō significatur p terraz
Gen. i. in principio. creauit deus celū et terram
et. iij. p. et. x. ca. iij. §. ij. b. c. Item aliqua alia de
eadē ibidem ca. iij. §. ij. modicū infra.

Brissima mater Anna cū viro suo Iohachim cō
mendat ex. xij. p. et. iij. d. iij. virtuosos ex interpretatio
ne noīm in patriarchis scz ab abrahā vscqđ ad da
uid. iij. pte. et. x. c. vi. §. i. et. ij.

De beatissimo patre scō dominico quō habuit
illas decē gratias de quibz. Corin. xij. diuisiones
gratiarū sunt et. i. p. et. v. c. ij. §. iij. e.

Batus dñicus quō disputauit cū hereticis. Et
de illesione sui libelli in igne quarta pte titulo. xi
cap. vj. §. v. in medio

De sancto Matheo. de iustificatione impij. vid
quarta pte titulo nono cap. sexto p totū. place
etia de cap. iij. b. iij. pte titulo. viij. cap. iij. vel d
fraudulētia in negotiatione. ij. p. et. i. c. vi. §. ij. b.

De sanctis angelis bētur fmo. iij. pte. et. xxi. ca.
v. qđ ad tria. Itē de ipsis poprio fmoē habet
i. idē cap. vi. p totū.

Itē de cordē et pietatibz et dōrie. vid. iij. p. et.
x. c. iij. qđ p oēs. §. Itē quedā pulcra. i. pte
et. i. c. ij. §. ij. Itē de ipsis vide supra

De oibz sanctis ponit thema cō et declaraf p f
mone de ipsis vel isto festo vid. iij. pte. et. vj. c. v
§. v. p totū etia. §. vi. et. vj. vide et de octo bñrudi
nibus in euāgelio istius diei ibid. c. vi. et p oēs. §.
Itē de multiplici mīa vid. iij. p. et. v. c. xviij. p to
tū. In die alaz bēt fmo. i. p. et. v. c. v. p totū vi
de etia sub littera p scz purgatoriū.

De apostolis in cōmu

ni. De apostolis bēs fmonē quō. f. sūt princi
pes ecclesie quō sūt dignificati a xpo et. iij. p. et.
x. c. viij. et p oēs. §. Aplis quō collata est serui
plex pās a xpo in terra. iij. p. et. xxi. c. iij. §. i. vid
etia aliqua de ipsis ibidē. et. xxi. c. i. §. ij. Itē qđā
pulcra allegorice de ipsis bēs. iij. p. et. xviij. cap. i.
De aureolis vide etia. iij. p. et. iij. c. viij. Et ange
liste quō figurari pnt per. iij. elemēta. i. pte. et. iij
c. iij. §. ij. modicū post

Sup epistolis et euāgelis de cōi apostolorū.
Nam non estis hospites et aduene et cetera. ad
Ephesios secundo.

Super alia
Scimus qm diligētibz ten oīa coopantur et.
ad Roma. viij. Sup illo quos presauit et pdesti
nauit pformes fieri imaginis filij sui. Itia ima

De confessoribus.

gocū suis similitudinibz vario mō describit. i. p. te. ii. c. i. s. i. b.

Super euangelio in communi.

Hoc est pceptū meū ut diligatis inuicē Job. xv. Illa dilectio describitur. iij. p. ti. vi. c. v. s. v.

Super alio. Ego sum vniū vera. Job. xv. In patientia vestra possidebitis aīas vestras ipa patientia vario mō describit supra. **Epla d** euangelistis hētur Eccle. xv. q̄ sic incipit. Qui timet dēū faciet bona. et cetera.

De vno martire milite

vide. iij. p. ti. iij. vbiq̄q̄ p totū. **Itē** de multiplici milia vide supra. **Item** de armis fidei. et bello spūali vide. iij. p. ti. i. ca. iij. s. i. et q̄. Et iij. p. ti. iij. ca. i. s. ij. **Item** de prudentia militū vide. iij. p. ti. q̄. ca. vi. p totū. **Item** de multiplici martirio vide. iij. p. ti. xxi. ca. ix. **Itē** iij. p. ti. iij. ca. iij. s. i. et q̄. **De martirū aureos** lis vidē tertia p. ti. xxi. ca. viij. s. i. q̄. iij. et iij. **Item** aliqua prima p. ti. v. cap. ij. s. ij. c. modicum infra. **Item** de patientia vide supra in tabula. **Itē** de fide si placet applicare ad martires vide quarta p. ti. viij. cap. i. s. ij. iij. et v. **Item** de fortitudine triplici martirum vide. iij. p. ti. iij. capitulo. ij. per totum.

Super epistolis in cōi vniū martiris Beatus vir qui in sapientia morabitur. et Ecclesiastici. iij.

Super alia in communi Beatus vir qui inuenit sapientiam. et Proverbiorum. xij.

Super alia in communi.

Beatus vir qui inuentus est sine macula et cera. Ecclesiastici. xxi. **Qui** post aurum non abijit nec sperauit in thesauris pecunie. de diuitiis vide supra in tabula. **Super euangelis in communi vniū martiris.** Si quis vult post me venire abneget semetipsum. et Matth. xxi.

Super alio.

Nisi granū trimenti cadens in terram mortuus fuerit. et Johannis. xij. **Qui** amat animam suam pdet eam vide. i. p. ti. q̄. ca. i. in medio. **Qui** odit animam suam in hoc mundo in vitam eternā custodit eam vide. ij. p. ti. titulo. viij. cap. iij. s. ij. b. modicum infra. Et prima p. ti. vi. cap. iij. s. i. circa finem.

De pluribus martiribus

bēs finonē de multiplici martirio declarāt. iij. p. ti. xxi. ca. ix. et p oēs. s. Et d martirio vidē supra **Itē** de martirū aureolis vide. iij. p. ti. xxi. ca. viij. **Itē** de martiribus militibus et de militia vide supra **Itē** de patientia martirū vide supra. **Item** de fide martirū et alio de fide vide. iij. p. ti. viij. c. i. s. ij. iij. et v. **Itē** de martiribus et de tri-

plici fortitudine eorūdem cū earū declarationibus vide. iij. p. ti. xxi. ca. ix. p totū. **Super epistolis in cōmuni plurimorum martirū.** Lingua sapientis ornat scientiā. et Proverbiorum. xv.

Super alia in communi

Iustorum autem manu dei sunt. et Sapientie. iij. Vili sunt oculis insipientium mox vide supra. Et si coram hominibus tormenta passi sunt. de martirio vide supra. **Tanq̄** autē in fornace pbauit illos et quasi holocausti hostiaz accepit eos. Quis homo potest fieri sacrificiū dei tripliciter. vide. iij. p. ti. xxi. ca. ix.

Super alia in cōmuni. Sancti p fide vicerūt regna. Debreo. xi. de fide vide supra. **Expectatio** iustorum leticia. et Proverbiorum. x.

Super alia in cōmuni. Iusti autem in perpetuū viuēt. et Sapientie. v.

Super alia in communi.

Reddidit deus mercedem laborum suorum. et Sapientie. decimo. **Super euangelis in cōmuni plurimorum martirū.**

Cū audieritis plia et seditiones. et Luc. xxi. In patientia vestra possidebitis aīas vestras. de patientia vide. iij. p. ti. iij. capitulo octauo.

Super duobus alijs in cōmuni

Descendens Iesus de monte. et Luc. vi. Et alio qd incipit. vidēs Iesus turbas ascendit. et Matth. v. de octo beatitudinibus de q̄bus in istis euangelis dē describūtur. iij. p. ti. viij. ca. vi. per totum. **Super alio in communi** Attendite a fermento phariseorum quod est ypocrisis. Luc. xij. et c.

De confessoribus in cōmuni

De confessoribus et doctoribus habes notabilem finonē de quadruplici statu cōfessorum iij. p. ti. xxi. ca. x. et p omnes. s.

De p̄dicatoribus bēs pulcra. iij. p. ti. xviij. c. i. et iij. **De ep̄o vel p̄lato** de quadruplici signo electiōis a deo et nūc ad nostros p̄latos. et iij. p. ti. xxi. ca. i. s. iij. **De doctor aureolis** vidē. iij. p. ti. xxi. cap. octauo. s. secundo.

De multiplici militā habes. iij. parte titulo. iij. capitulo. i. p totum.

Triplex martirū sine sanguine describitur. iij. p. ti. iij. c. iij. s. ij. in fine. Et de alio vario martirio vide supra. **De sacerdotibus** vide. ij. p. ti. v. ca. viij. s. ij. p totū. p sanctis religio et p cōmendatione religiois vide. iij. p. ti. xviij. ca. i.

De sanctis regibus vel dñis p bono regimine vidē iij. p. ti. iij. c. viij. s. ij.

Iusti est multiplex bonū. i. p. ti. vi. ca. i. s. iij. d. e.

Super epistolis in cōi confessorum.

Dilectas deo et hominibus. et Ecclesiastici. xlij. moraliatur. i. p. ti. q̄. cap. ix. s. ij. infra medium.

Elegit eum ex omni carne. Illa electio describitur. i. p. ti. titulo. iij. capitulo. viij. s. i. et d. b. c. d. Et

De virginibus

huius electionis sunt tria signa ibid. §. iij. b. Et dedit illi cor ad p̄cepta de corde b̄es pulchra notabilia. **S**up alia in cōi. Ecce sacerdos magnus q̄ in dieb̄ suis placuit deo ecclesiasti. xliij. **S**up alia in communi. **O**ptauit et datus est mihi sensus Sap. vii. et doctor de q̄bo vid. iij. p. ii. cxi. ca. x. §. iij.

Sup alia in cōmuni. **I**ustū deduxit dominus p̄ vias rectas. Sapientie. x. **S**up alia in cōmuni. **D**octrinis parit̄s et ad hebreos. xiiij.

Sup euangelio in cōmuni p̄fessorū. **S**int tibi v̄tri p̄cincti et lucerne ardentes in manib̄ v̄ris luce. xij. vide. i. p. ii. v. c. i. §. ix. e. **S**up alio euangelio.

Vigilate quia nescitis qua hora et. Mathei. xiiij. **S**up alio euangelio. Homo quidā p̄gre pficiscē vocauit seruos suos et deditoni quicq̄ talenta aliq̄ duo et. Mathe. xv. de isto euangelio vide supra.

Sup alio euangelio. Nemo accendit lucernā et in abscondito et cetera Luce vndecimo de isto euangelio vide supra.

De virginibus et viduis in communi.

Virginitas describitur per thema ex psalmo p̄ modum sermonis et notabiliter declaratur tertia parte titulo secūdo capitulo decimo et p̄ omnes paragraphos. Et quarta p̄te titulo. iij. cap. viij. et viij. et capi. vi. §. vi. de qua vide supra.

Item de aureolis virginum vide tertia p̄te titulo tricesimo capi. octauo. §. tertio et quarto.

Item de virginibus et viduis et de triplici matrimonio vide tertia parte titulo primo cap. pri. §. primo. b.

Item alia de virginibus vide secūda p̄te titulo quinto capi. octauo. §. primo p̄ totum.

Virginitas describitur p̄ modū sermonis cum lōgis declarationibus tertia parte titulo. ij. capitulo tertio et §. primo secūdo tertio et quarto. et quarta p̄te titulo. iij. capi. sexto. §. quinto.

Item de mulieribus sanctis et castis vide publica prima p̄te titulo primo cap. secūdo. §. secūdo p̄ totum.

Vide etiam de castitate et continentia p̄o istis virginibus et viduis supra in tabula.

Super epistolis in communi virginum et viduarum.

Confitebor tibi domine rex et. Ecclesiastici. li.

Super alia epistola in communi.

Qui gloriatur in domino gloriatur. ij. ad Corin. thios. decimo. Tripliciter exponitur ista gloria. et cetera. secūda p̄te titulo quarto capitulo primo. §. primo b. p̄ totum.

Emulor enī vos dei emulatiōe. quomodo hoc intelligitur secūda parte titulo octauo capitulo

lo primo circa mediū ante primum paragraphū.

Super alia in communi.

Sapientia vincit maliciā et cetera. Sapientie septimo.

Super alia de mulieribus in cōmuni.

Mulierem fortem quis inueniet. Proverbiorū vltimo capitulo.

Sup euangelio in cōmuni virginum.

Simile est regnum celorum thesauro abscondito in agro et. Mathei quattodecimo. **S**uper isto euangelio vide supra.

Super alio euangelio.

Simile est regnum celorum decem virginibus et cetera. Mathei vicesimo quinto. Quinq̄ autem ex eis erant fatue et cetera. qui per illas significantur prima parte titulo quinto capitulo secūdo. §. quinto in medio.

Pro laude et recommendatione religionis vide sub littera r. scilicet religionis per totum.

De fratribus predicatoribus et de eorundē laude et religione vide supra.

Pro dedicatione ecclesie tam materiali q̄ spirituali vide varia notabilia.

Pro materiali vide.

Tertia parte titulo duodecimo capitulo primo et per omnes paragraphos etiam aliqua in secūdo capitulo.

Pro spirituali et etiam materiali vide tertia parte titulo duodecimo capitulo sexto et per omnes paragraphos.

Item ibidem capitulo septimo per totum. Etiam capitulo decimo per totum.

Vide etiam varia notabilia sub littera e. scilicet. Ecclesia.

Tabula quintuplex totius summe venerabilis domini Anthonini compilata per dominum Johannem Volitoris fratrem ordinis predicatorum conuentus Coloniensis. Anno domini. Millesimo quadringentesimo octuagesimo quinto. pridie ydus Aprilis. Explicit feliciter

Prima pars totius
summe Antonini.

Proemium

Prima pars summe
fratris Antonini de Florentia ordinis predica-
torum et Archiepiscopi Florentini. In qua agit
de anima et de pertinentibus ad ipsam. Incipit
proemium totius operis

Quam magni-
ficata sunt ope-
ra tua domine. omnia in sapien-
tia fecisti. impleta est terra pos-
sessione tua. ps. ciiij. Conre-
platur propheta in excessu mentis positus diuinā
maiestatē. stupefactus ad magnitudinē bonitatis
ei⁹. quā manifestat in opibus suis. et ad ipsius. lo-
quitur dicens. Quā magnificata sūt. quasi diceret
Mirabiliter magna demonstrata. Ubi et misterium
sanctissime trinitatis satis demonstrat. cui⁹ suffra-
gium semp et postulare et expectare debemus. ut
opa bona nostra que sunt sua ad finem pducant. si-
ne eo enim summo nulla natura subsistit. ait plato
Nulla ratio intelligit. nulla actio expedit nec eo
permissio ullum rite fundatur exordium. In pri-
mis igitur insinuat mirā potentia que patri attri-
buitur. ibi. Quā magnificata sunt opa tua domine.
Secundo enim sapiam que filio addicit. ibi. Dia
in sapia fecisti. Et tercio nimiam ad nos beniuolen-
tiam que spiritui sancto ascribitur cū subiūgit impleta
est terra possessione tua. **Q**uantū ad primū dic-
tū. Marдохaeus loquens ad deū de sua mira poten-
tia quā ostendit in creatione. Domine rex omnipotens. in
diuisione tua cuncta sunt posita. et. Lu. n. fecisti ce-
lum et terrā. et quicquid celi ambitu continetur. De-
ster. xij. Ubi ostendit sua potentia maria patri attri-
buita de nihilo cuncta faciens. non ex preexistenti ma-
teria ut artifex. Et hoc apparet ex eorum magnitu-
dine continua ex eorum multitudine discreta. ex eo-
rum varietate variata. Nam ut dicitur Eccli. i. Altit-
rudinē celi. latitudinē terre. profundum abyssi quod
dimensus est. q. d. nullus propter mirā magnitudi-
nem eius. Sed et arenam maris guttas pluuie.
dies seculi quis dinuerant. q. d. nullus. Eccli. i.
Dinuerant stellas si potest dixit dominus Abrax. Gen. x.
Nec est numerus militum eius. Job. xxi. Valtu-
dinē creaturarū seu earū virtutē quis potest intelli-
gere. Deus n. et natura nihil frustra operatur quod
si non habeat aliquā virtutem quinimo species res
sunt sicut numeri. ut quibus species creature addat
vni gradū virtutis super aliam. Nōne igitur apparz
et magnificata. i. magna facta et ostensa sūt opera
dei ut magnificetur potentia patris. **Q**uantū
ad scōm dicat. Eccli. i. Fons sapientie verborū dei in
excellis. Et oia propriū facta sunt. Est. n. verbum
filius dei. quasi ars quedā omnipotentis patris. per-

quā et in qua cū summa ratione et optima facta sūt
omnia. Dia in sapia fecisti. ps. Et quia sapientis ē
ordinare finem propriū. hinc ē quod oia cū maximo ordine
facta sunt. ut oia teneant locū suū tibi decentē. ex
quo apparet pulchritudo vniuersi. et mūdum diui-
na prudentia regi. Omnia vtiq; in sapia fecisti.
Demū ipse mūdus est velut quidā liber scriptus
intus et foris. q. docet nos sapiam. nō solū de di-
uinis cognitionē. fin illud Ro. i. Inuisibilia dei
a creatura mūdi per ea que facta sunt intellecta cō-
spiciuntur. Sed etiā docet sapiam de agendis. se-
cundum illud Job. xij. Loquere terre et responde-
bit tibi. interroga iumenta et docebunt te. et narrabūt
pisces maris dñi omnia preceptū quod posuit ut faci-
aut ad quod creata sunt. nūq; pretereunt. se a
his cōcant. terra fructificat et arbores. et nil otio-
sum. Et multa et innumera documenta nobis tri-
bunt ex arietatibus suis ad bene viuendū. et sic
omnia in sapientia fecisti. i. ad dandum nobis sa-
pientia ex eis. Eccli. i. Et audit eam. s. sapiam super
omnia opa sua. et in minimis animalibus ut formicas
Unde dicitur. puer. pe. Quatuor sunt mīma terre. et
ipsa sapientiora sapientibus. Formice. populus
infirmus q. parat sibi cibū in messe. Lepusculus.
plebs inuvalida qui in petra collocat cubile suum
Reges locuta nō habet et per turmas gradit. Stel-
lio manibus nris et morat in domibus regū. Sapia
horū que est naturalis instinctus. docet nos sapien-
tiam. et formica docet sollicitudinē et similitudinē
acquisitionis sapie. Lepusculus cautelam ad ex-
cessionē euasione. Lū. n. sit animal multū timidū. et a
venatoribus et canibus multū insequatur in petra
se tutū putat et sapientie vacans. cuius initium est
timor domini. ne capiatur a venatoribus gentiliū vel
hereticorum erroribus in petra fidei collocat quietē
suam et mentis inbescionē. Locusta instruit saltū
contemplationis cū turba collationis. ita enim pasci-
tur in herbis virentibus scripturarū sapiēs. ut frequen-
ter ad modū locuste in altum se leuet medit-
tationis et orationis. Nec solus incedit. sed cum
turba sapientum sentit. Stellio. inuit laborē bo-
ne operationis. Nam si aliquando acuto nō emi-
neat ingenio. tamen manibus bonorum operū quasi
reptans ad exequendū quod sapit in domibus
regū. i. in ceteris sapientum collocat et sic oia in sapia
fecisti. **Q**uantū ad tertium apparet certe eius
ad nos nimiam beniuolentia. quia omnia fecit de⁹
propter hominē. ait Aug. que cum tanta potentia.
et sapientia facta sunt. Et hoc est quod subdit. Im-
pleta est terra possessione tua. Terra. hō est. q. ter-
ram gerit in quā reuertitur terrā terit. de terra eri-
stet. Et istam impleuit deus possessione sua. Pos-
sident deus celestia. terrestria. et diuina. Et his om-
nibus impleuit terra hominē. Terrestria dñs ad
vsum ps. Omnia subiecasti sub pedibus eius. et.
Celestia. i. angelos ad misterium. Ad Heb. i. Nōne

Tabula huius operis

administratoꝝ omnes spūs sunt missi in misse-
rius eoz ꝛc. Quid magis deus possidet q̃ filiꝝ
sui. Et boiem deo impleuit. qñ verbū caro factū
est. Job. iij. Sic deus dilexit mundū minoꝝ vi-
delicet vñ filiū suū vnigenitū daret. Vñ apte dici
pōt. Impleta est terra possessione tua. Vñ iter
omnia alia aīalia sapientissimus. Salomō ad uni-
tandum formice sapiāz inuitat dicens. Glade ad
formicā. o. piger. et consideras vias eius. et discē sapi-
entiam ab ea. que cū non hēat ducē nec p̃ceptoꝝ
nec principem. parat in estate cibū sibi. et congre-
gat in messe quod comedat. puer. vi. Equidez
inter esse et aurū. et aurū. et aurū. et aurū. et aurū.
sum necessariū fore ex frumētis doctrinā. quedā
recolligere ad mei sublientationē. ne si pingeret
ad hyemalē senectutem deuenire fame deficerem.
Semlis. n. etas. memoria et visu debilitata caliga-
tur et exhaustis corpis mēbrū occupatōibz aliqñ
multiplicatis nō valet. nec ei tempus vacat ad re-
uolendū multitudinē libꝝ. Intelligens autē in
ossibus meis pigritiam insitam. ad eam excutien-
dam consideravi formicā inter animalia minuz
et despicabile. sed sapientibus sapientioꝝ illā eē.
et ideo imitandam. Cū. n. nō habeat ducē nec p̃-
ceptoꝝ in ope suo. puidet tamē sibi. p̃ hyemis
ipe cū pōt discurre. Ducē fateor me nō habuis-
se in grāmicalibz. nisi in pueritia et debilem p̃ce-
ptoꝝ. Nullū habui in alia facultate excepta p̃e-
dyalēticē. et satis interrupte. Sed nec p̃ncipē mi-
chi studiū impanem ex p̃latione. auiditate mē
et suauitate tractus vitaris p̃cipue moralē sapie ex
his que mihi occurrerūt legenda pauca recolligi
mihi grata. Necq. n. formica oīa iūera cibaria col-
ligit. nec p̃ciosiora. sed que nouit sibi p̃grua. Illas
igitur sublimes theorias i libꝝ p̃p̃benas ma-
gilis et scia p̃fectis dimisi. Que autē iudicaui ap-
ta ad materias p̃dicationū. et audientia confessio-
nū. et p̃sultationē in foro aīarum. accepta doctori-
bus pluribz in theologia vel iure p̃ris. nō inter-
dens indoctus et oīs scie ignarus poemata cōdere
sed recollectionē facere. more fratꝝ p̃ me et meis
similibz qui mecum erant. quibz nec ingenii emi-
ner ad altiora nec libꝝ nō semp copia dat. et occu-
pationes facultatē subtrahunt ad discurrendum
p̃ libꝝ. Si materias tango aliqñ supantes res-
nuitatē noticie mee. nec hoc discrepat a p̃p̃itate
formice que pondera gestat se grauiora. virtute si-
bi collata ab actore nature. Ex congestis etiam a
formica aliqua supfluit aliqua corūpūtur. sic
et ego non ambigo multa in hoc collectoꝝio posita
ad supfluitatē cū aliqñ impp̃iauerim terminos
et extoꝝerim expositiones. nō vtp̃to cū falsitate
ad matenam dilatandam occurrentē. Multa etiā
vel nondū emendata. vel postea vitio scriptoꝝ al-
terata. vel diminuta sunt. Non parū laborat for-
mica ad colligendūz vnde viuāt. Laboravi et ego

satius p̃ multos annos et interrupte. p̃pter occupa-
tiones et si non magni valoris tñ tempus exigen-
tes. Vñ aliqñ p̃ menses et annos opus dimisi tē-
pus sepe furando. aliqñ necessariū corpus subste-
rationi. aliqñ exercitationi prelature in qua
diu indignus p̃māsi. aliqñ decentie religionis. s.
orationis et meditationis. adeo autē est formica de-
bile aīal. vñ nō solū magna sed et mīma. vñ mīmi
celeō. sint ei infesta vsqz ad internitionē. Pore-
runt hic notatis aliqñ ne dū multū lēan. squātū
cūqz scioli opponere et ipsa necare. Ego autē i fla-
gella parus sum. nec faciem meam ab increpan-
tibus auerto. Dicunt etiā de formica p̃p̃uria bla-
dis p̃gregatis auferre ne germinēt. indeqz frustre-
tur spe sui laboris. ne quod igit elationis germen
erurgeret intra cordis mei vis? sūtere p̃ oīa nūcu-
pare doctores. talia que notant referentes. et parū
vel nihil de meo apponere nisi causa breuitatē tñ
care. Gliderint ergo qui illoꝝ dicta condēnationē
arbitrantur si tante auctoritatis vel scie sint vt il-
lis possint obsistere. Nō igit plus minusue virtu-
tationis vel laudis mihi debet ascribi i q̃z colle-
ctoꝝibus lectionū de scriptoꝝibz libꝝ ab alijs et
dicoꝝ. Unde nec nomen meū apponere volui nec
titulū operi. nisi in contemptū tanqz vilissimam
formicam. despectū animal fabulando. alicui no-
minare placuerit. Formicas quoqz molestas fo-
re aluearibz apū satis apparet. que cū ad sui victū
dulcedine mellis attracte hoc agunt instigare na-
tura nō vt noceant excusate sūt. ita et exceptoꝝes
fīnarum ex varijs libꝝ graues illis esse solent q̃
bus excellens ingenii et plurimū oīū p̃stat do-
ctrinas copiosas et mellissimas i originalibz p̃scrui-
tari. Sed cū ipsi intendant sue et alioꝝ inopie p̃-
uidere. non vident culpanā. cum etiā terrimēta
non illis inferant. sed magis glām augeant et be-
nēficijs. p̃ponendo inter locutiones cōes q̃ in su-
is fluentis fore nūqz videntur. Aliquale vero
ordinem et si non multū seriosum. ignarus ordis
posui p̃ faciliōri inuentione materiaꝝ. Nam di-
stinctū in quatuor partes principales scē. de vi-
tijs et virtutibus recitare intendo. et quālibet
ptem in titulos. et titulos in capla. et capitula i pa-
graphos distinguendo. Et in prima pte quedā
generalia videlicet de anima. et d̃ potentijs eius
que subiecta eozum habentur. De passionibz tā-
qz p̃ncipijs eozum. De peccatis in genere et esse-
tribz eozum. De multiplicibz legibz quibz vi-
tia p̃hibentur et virtutes p̃cipiunt. In secun-
da parte de vitijs in specie videlicet de octo capi-
talibus et eozum filiabus et speciebus. De resli-
tutione. De iuramēto et piurij. De vitijs et mās-
gressiōibz eozum. De infidelitate et spēb eoz
et supstitionibus. Ad singula vitia singulas p̃di-
cationes ponendo. et postea que p̃tinent ad causas
scie vel declarationē materie. Et pro ille mate su

Tabula huius operis

mitur vultus. p̄s. quia magis in p̄mptu occurrit
et magis ecclesie in vsu et cōpendiosior doctri-
na ad omnem materiā. ¶ In tertia pte de statis
hūis varijs tam laicorum q̄ clericorū De ecclesijs
et sacramētis singulis. Et de censuris eccl̄asticis
et statibus purgandorū et beatorum. ¶ In quar-
ta pte de virtute in genere et specie. De virtutibus
cardinalibus et theologicis in specie. et de earū pri-
bus seu eis annexis. Et si tempus erit ageretur de
septem donis et gr̄a. Restaret de articulis si vita
comitetur que non minor ceteris erit. Qui inde
aliquid utilitatis hauserit. p̄ me oret ad dominū
nostrum Ihesum christum. ¶ Que aut̄ inducū-
tur testimonia ad p̄bationem dictorū ultra aucto-
ritates diuinarum scripturarū et sacrorū canonū
que frequenter apponunt. et sn̄as p̄rias antiq̄
doctorum eccl̄e. Aug. Hiero. Greg. Amb. Criso-
sto. Basilij. Isidori. Bernardi. Anselmi et c. Ali-
quando gentiliū Platonis. Aristotelis. Tullij.
et Senecę. Adq̄ciuntur determinatōes et dicta
multorū modernorū in theologia vel iure p̄missi-
morum. quorum hec sunt nomina. ¶ In theolo-
gia. sanctus Thomas quē oībus p̄pono i suis di-
ctis. Albertus magnus. Petrus de palude. Pe-
trus de tharantasio. qui fuit Innocentius quin-
tus Durandus. Hugo cardinalis. Guillelmus
pecular. in summa vicioz et virtutū. Domi-
nus. Jo. dñici cardinalis de florentia. Rainerius
in summa. Pisanus Vincentius in speculo histo-
riali. Ordinis p̄dicatorum. omnes isti p̄nomina-
ri. Omnes isti ordinis minorum inferius scripti
Bonauentura cardinalis. Richardus de media
villa. Alexander de ales. Johannes scotus. Nico-
laus de lira. ordinis minorū. Aug. de Roma i qd̄
libetis. Aug. de anchona de potestate eccl̄e. Gre-
gorius. de arminio. ordinis heremitarū. In iu-
re in glo. decreti. Hugo. Bar. Bri. Ber. In glo.
decretaliū. Ray. ordinis p̄dicatorū in summa
sua antiqua. Inno. quartus. Hosti. in apparatu
et summa. Guillelmus in speculo. Archidiaconus
no. in rotario. Jo. an. in nouella. et glo. sexti. et cle-
men. Joban. de lignauo. Joban. calderin. Jobā.
de imo. omnium nouissimus doctor. Petrus d' an-
charano. Laurētius de ridolfo in tractatu d' vsu
ris. Franciscus de zambarellis. Nicolaus abbas
de sicilia. Antonius de butrio. Petrus ordinis
minorum in directorio iuris. Lopus de castelli.
Federicus de senis in consi. Bartolus. Baldus.
De historijs exempla ponunt. Grego. in dialo-
go Vincentius in spe. Barin⁹ in cronica. Cla-
terius maxim⁹. Paulus. Drosius. De vita pa-
trum. De vitia tractum. De septem donis. Ale-
gantur et multi alij sapientes. sed quia. nō ita fre-
quenter id nō curam nominare
¶ Huius autem prime partis tituli sunt isti.
videlicet.

Titul. I. de anima in cōi

Primum capitulū de anime similitudine ad deū.
Secundū capitulū de mira nobilitate anime.
Tertium capitulū de bñficijs aīe collatis quo ad
scientias. artes. et virtutes.
Capitulū quartū d' q̄dditate aīe et p̄prietatib⁹ ei⁹.
Quintū capitulū de immortalitate anime.
Sextum capitulū de vnione eius ad corpus et
multiplici acceptione hui⁹ vocabuli aīa
Septimū. c. d' q̄dditate hoīs et eius excellentia.

Tit. II. de potētis anime

Primum capitulū de potētis aīe in cōi.
Secundū capitulū de vegetatiua et sensitua.
Tertium. c. de singulis quinq̄ sensib⁹ exteriori-
bus. s. visu auditu et c. et quō eis hō abutit⁹.
Quartū. c. de locutōe et multiplici vitio eius.
Quintū. c. de sensibus interioribus.
Sextū. c. de fantasia.
Septimū. c. de somnijs quo ad varias causas et
modos eorū.
Octauū. c. de estimatiua et cogitationib⁹.
Nonū. c. de memoria et vtili ei⁹ exercitio

Tit. III. de potētia intell.

Primum. c. de intellectu possibili et agente.
Secundū. c. d' multiplici oculo varie exercendo.
Tertū. c. de tribus requisitis ad bene viuendū
corpalliter et spiritualiter.
Quartū. c. d' his q̄ impediūt visu l' auferūt visu aī.
Quintū. c. d' illūinatōe aut recuperatōe vis⁹ sp̄ual.
Sextū. c. d' oculo dextro interiori. et d' exercitio in-
tellectus speculatiui. Et ibi de multis specul' ad vi-
dendum deū. et de enigmatib⁹ figurarū scripture.
Septimū. c. de oculo sinistro. i. exercitio intellec-
tus practici septem modis exercendi.
Octauū. c. de rōne supiori. et inferiori. et ex quib⁹
causis contingit rōnem ligari.
Nonū. c. de sinderesi.
Decimū. c. de conscientia.
Capitulū xi. de actu intellectus. quō vicz aīa cog-
noscit corpalia. sp̄alia. angelos. vel deum.

Titu. IIII. de voluntate

Primum. c. de cōpatōe volūtatis ad intellectum.
Secundū. c. de libero arbitrio.
Tertū. c. de voluntario et inuoluntario
Quartū. c. de actib⁹ voluntatis ab ipsa imēdiate
elicitis. et de ipso velle qui est prim⁹ eius actus.
Quintū. c. d' scdo actu volūtatis q̄ dicit⁹ frui.
Sextū. c. de intentione q̄ ē tertius actus volūtatis
Septimū. c. de electione quarto actu volūtatis
Octauū. c. de consilio qd̄ p̄cedit electionem.
Capitulum nonū de consensu. sexto actu volū-
tatis.

Tabula huius operis

Capi. i. de imperio voluntatis.

Capi. ii. de usu octauo actu voluntatis.

Capi. xij. de bonitate et malitia humanorum actuum.

Ca. xij. de exercitio voluntatis. quod cor sit exercitum

Capi. xiiij. de voluntate et ope exteriori. quomodo se habent ad inuicem merito vel de merito

Ca. xv. quod a voluntate bona non possunt procedere mala opera

Ca. xvi. de sensualitate et appetitu sensitivo.

Quintus titulus. de separatione anime a corpore et retributione et exercitio anime se

Primum. c. de triplici morte et numeris et muneribus patre

Secundum. c. de tribus nouissimis mortis quibus ad anime separationem. prestatum coram deo. et finalium. et ibi de ratione reddenda de uocatione multimoda. et de iugi operatione in domini vinea.

Tertium. c. de sententia pene infernalis contra reprobos. et de septem penis inferni.

Quartum. c. de finis saluandorum. et de sex miseris mundi et sex uitiis paradisi. et de bonis glorie.

Quintum. c. de his qui finiuntur ad purgatorium. et de penis atque suffragiis purgandorum.

Sextum. c. de cognitione anime separe.

Sextus titulus. de causis et passionibus peccatorum.

Primum. c. de triplici causa peccati. scilicet ignorantia. fragilitate. et malitia

Secundum. c. de prima passione amoris. et multiplici amore atque effectu eius. qui sunt. unio. electio. zelus. langor. licet sacro. uoluntario. ieiunatio. iherusalem. ubi plene de his

Tertium. c. de secunda passione que dicitur odium.

Quartum. c. de tertia et quarta passionibus que dicuntur delictum et abominatio.

Quintum. c. de quinta passione que dicitur delectatio vel gaudium

Sextum. c. de sexta passione que dicitur dolor vel tristitia.

Capi. vii. de septima passione que dicitur spes.

Octauum. c. de octaua passione que dicitur desperatio.

Nonum. c. de nona passione que dicitur audacia.

Decimum. c. de decima passione que dicitur timor.

Capi. xi. de finali passione que dicitur ira.

Capi. xij. de causa exteriori ipsius peccati.

Capi. xij. de temptatione multiplici uicium mundi carnis. et diaboli.

Titulus vii. de peccato in communi

Capi. i. de multiplici diffinitione peccati.

Capi. ij. de varia diuisione peccatorum.

Capi. iij. de xij. nocumētis peccati mortalis.

Titulus viii. de peccato originali.

Primum. c. de causa peccati originalis et eius pena.

Ca. ij. utrum beatus homo sit exceptus in peccato originali.

Tertium. c. de conceptione. beatus homo per modum finis. de peccato actuali mortali.

Titulus ix.

Primum. c. penes quod attenditur grauitas varia in peccato

mortali. et de xvi. regulis per quas potest cognosci quod aliquod est mortale

Capi. ij. de nocumēto peccati mortalis in presenti uita

Ca. iij. quod a deo puniuntur in alia uita. et de penis damnatorum. et cognitione eorum.

Titulus x. de peccato venial

Primum. c. quod dicitur veniale peccatum. et de nocumēto eius

Secundum. c. de purgatorio et suffragiis mortuorum

Tertium. c. de indulgentiis.

Titulus xi. de lege in communi

Capi. i. de septemplex lege ordinata ad charitatem.

Ca. ij. de acrimonia et proprietate et utilitate legis.

Titulus xii. de lege eterna que est prima lex. habet unum. c. quod omnia subiunguntur legi eterne. et voluntati dei. Et quod deus uult nouere a nobis.

Titulus xiii. de lege naturali

Capi. i. quid sit lex naturalis. et quod instigatur ad bonum multiplex.

Secundum. c. de multiplici bono quod docet lex naturalis

Titulus xiiii. de lege mosaica. que est secunda lex.

Ca. i. de lege diuina in communi et eius excellentia per alios.

Ca. ij. de ordinibus legum illorum quibus ad latorem et receptorem

Ca. iij. de preceptis moralibus ipsius legis in communi et supradictis

Ca. iij. de decalogo. et singulis preceptis eius in particulari.

Ca. v. de preceptis ceremonialibus sub quaduplici dictione.

Ca. vi. de preceptis iudicialibus.

Titulus xv. de lege euangelica habet unum. c. agens de pueritia ipsius. de operatione et excellentia eius ad ueterem. De gratia. sacris. preceptis. et de filiis. et de duratione eius.

Titulus xvi. de lege que dicitur consuetudo.

habet unum. c. agens de quidditate consuetudinis. et quod facit aut tollat legem. et de dictione triplicis consuetudinis.

Titulus xvii. de lege canonica

habet unum. c. agens de preceptis ecclesie. de rebus. de decre. de decretalibus. episcopis. et de auctoritate doctorum.

Titulus xviii. de lege civili.

habet unum. c. agens de tempore quo orta est. et quando et quomodo ligat. de diuersitate ipsarum legum sub diuersis nominibus. et de effectu eius

Titulus xix. de privilegiis

Ca. i. per que concedi possunt. et quod tollunt. et quoniam.

Ca. ij. de privilegiis ordinis predicatorum.

Titulus xx. de regulis iuris

Et habet unum. c. cum singulis regulis iuris que sunt in decretalibus et in libro secundo cum glossis.

Titulus primus. Ca. I.

Titulus primus de anima in communi.
Capitulum primum de anime similitudine ad deum.

Enite audite et narrabo oēs qui timentis deū quan

ta fecit anime mee. ps. lxxv. Inuitat. ps. nō oēs s̄
rimentes deū. Ad p̄siderandū magnificā nobili-
tatem aīe rōnalis. et q̄ innumera bona et magna
prulit ei altissimus. Qui. n. nō timent deū nō cu-
rant talia cognoscere. sed solū corpalia et mūdāna
Considerans aut̄ istam nobilitatem anime deuo-
tus Ber. in li. medi. Dania inquit insignita dei
imagine. decorata similitudine. redempta christi
sanguine. desponsata fide. dotata spiritu. deputa-
ta cum angelis. capax beatitudinis. heres bonita-
tis. princeps rōnis. quid tibi cū carne. q. d. quō so-
lum vacas corpi. puidens sibi. nō tibi. subiciens
te sibi cum sis ita nobilis et magnifica. et ipsa ita
vilis et ferida. Eius pulcritudinē et exaltatōz con-
grue figurauit Hester que pulcerrima natura
liter ornata p̄ tpa multipliciter puenit iandē ad
matrimonij cōsumatōem feliciter cū Alsuerō. cuz
ipso sūmo monarcha coregnans. Clasti etiaz pul-
cerrima regno priuata. quia mandatis eius obe-
dire p̄tempnit. ut pater in li. Hester. ij. c. Interp̄-
ratur Hester humilis vel electa in tempore. et sig-
nat aīam que a deo eligitur et p̄ hūilitatē eius ele-
ctio intimat. Hec pulcerrima ē in sui essentia. s̄
pulcrior adhuc redditur et amabilior ex ornatu
et utum Peruenit aut̄ ad cōsumatū matrimoni-
um cum Alsuerō. qui interpretat̄ beatitudo. signās
dñm Diesum christū cū p̄fecte ei om̄i in gloria
supna. regnans cū eo in eternū. vbi p̄sequit̄ om-
nimodā sui p̄fectionē. Clasti aut̄ signat quālibet
animam et si pulcrā in sui natura. sed tamē qz
dei mandatis obedire cōtēnit rep̄batur. et regno
infelicissima priuatur. Ad hoc aut̄ ob̄p̄rium ve-
nit. quia ut ingrata et supba. dignitatē suā. et a q̄
habuit nō intelligit. sequens instigationē carnis
Quod innuit Salomon. Can. i. dicens. Si te
ignoras. o. pulcra inter mulieres. egredere et abi-
post vestigia gregū. i. si p̄ quia te nō cognoscis. et
dignitatē et conditiōē tuā non attendis pulcra

rima mulierū. i. creaturā. hoc tibi sequit̄. Egres-
dere. i. egredieris de domo paterna ut pdigus fili-
us in regionē longinquā de domo. p̄prie p̄fide abi-
i. abiit is post opera carnalia que sunt signa gre-
gum. i. brutorū aīaliū. Hō. n. cū in honore eēt non
intellept. p̄par? est iumētis insipientibz et. Hoc
aut̄ non agit q̄ nō dilitatē et aīe conditionē nō ac-
dit. Unde Hugo de arra aīe ipsi loquens ait. Q
si te ipsam videres. si pulcritudinē tuā accenderes
nunq̄ aliā creaturam q̄ te ipsam magis amares
Venite ergo et audite quāta fecit deus aīe rōnali.
Nam et si q̄rū ad corpus etiā fecit multa et mag-
na. tñ primo fecit anime magna. q̄rū ad natura-
lia que formauit. Secōdo fecit aīe maiora. q̄rū ad v-
rualia quibus decorauit. Tertio fecit aīe maria.
q̄rū ad sup̄nalia que ei p̄parauit. Un̄ si de ea
cueratur illd qd xps dixit. Mat. xxi. Cuius ē hec
imago nam et dixit ps. In imagine p̄transit hō.
Rūderi pōt. Est imago aīa increate deitatis quā-
rum ad naturalia. Est imago aīa incarnate veri-
tatis. q̄rū ad virtualia. Est imago aīa gloriolate
intellectualitatis. q̄rū ad sup̄nalia.

Quātū ad primū .§. I.

Alima dī imago dei. Et p̄pterea Gen. i. Facia-
mus hōiem dixit deus ad imaginē et similitudi-
nez nostrā. Et p̄ heresi ponit. xxiij. q. iij. c. pe. dice-
re aīam nostrā non esse imaginē dei. Et Aug. in
li. de trinitate dicit. Licet aīa nostrā nō sit eius na-
ture cuius est deus. ibi tñ imago eius querenda ē
quo nihil est melius. Hec ergo aīa non est simili-
tudo oīmode identitatis cuiusmodi ē fili? Un̄
Ambro. tractans illud deus qd filius erit tibi. di-
cit. Non vtiq̄ nullus. quia imago p̄is est filius.
de pe. di. i. sequen. §. post. c. ipozuna. sed est ima-
go rēp̄sentationis habens plures similitudines p̄-
portionis ad ipsum deū. Nā ut dī extra de sū. tri.
et si. ca. c. damnam? Inter creatorem et creaturaz
non pōt tanta similitudo notari quin maior s̄ li-
tudo sit notanda. Nouē ergo similitudines sū-
pp̄portionem inter deū et aīam q̄rū ad sua natu-
ralia possunt nominari et inueniri. Et prima est.
quia deus vnus est in essentia. Exo. xx. Dñs de-
tuus vnus est. Et anima nostrā vna est in essen-
tia. Licet em̄ corpus nostrū a p̄ncipio cōceptōis
habeat primo aīam vegetatiuā et p̄stea animam
sensitiuā. et in plantis alia sit anima vegetatiua.
qua crescunt et trucidant. alia in brutis aīalibus
qua sentiunt et vegetant. in homine tamen cum
infunditur anima. ipsa anima rationalis essentia
aliter vna est. hñs p̄fectionem oīs anime. i. nō so-
lum intelligendi potentiam. s̄ etiā sentiendi et ve-
getandi. Secunda similitudo de? trin? ē in p-
sona. iuxta s̄tūd. Jo. v. Tres sunt qui testimoni-
um dant in celo pater. verbū. et spūs sanctus. Et aīa
est trina in potentia scilicet memoria. intelligen-

Titulus Primus

ria et voluntate. In hoc tamen dissimilitudo. quod tres persone divine sunt deus. sed potentie aie non sunt essentia aie. sed vires eius ab ea fluentes. Tertia deus est simplex omnino ita quod nulla dispositio in eo recipitur neque ex materia et forma. neque ex subiecto et accidente. nec ex esse et essentia. Et anima nostra simplex est quantum ad hoc quod non est disposita ex materia et forma. put est homo ex corpore et anima et alia corporalia. **Quarta** deus est immortalis. i. **Thimo.** i. Regi seculorum immortalis. et anima est immortalis. iuxta illud. Sap. iij. Justorum anime in manu dei sunt et. Visti sunt oculis insipientium mori. illi autem sunt in pace. Considerata enim anima sibi substantia suam. ut dicitur **Uin.** in spe. histo. incorruptibilis est quia non est ex contrariis eius substantia nec aliquid sue nature contrarium habet a quo posset corrumpi. Similiter considerata quantum ad formam que est potentia intelligendi. quia intellectus est capax omnium formarum intelligibilium que per se sunt incorruptibiles. Similiter considerata ad finem suum. quia data est ei virtus speculativa et moriva per quam se potest ordinare ad summum bonum. sibi hoc manet in voluntate primi incorruptibilis et magnitudinem pene vel proximum. Ex creatione huius ut ex actione alterius non possit corrumpi nisi ex actione dei. Ex relatione vero ad finem habet quod velit deus eam non corrumpi. hec ille. De immortalitate tamen alie plenius infra probabitur. **Quinta** similitudo. de invisibilitate. **Jo. i.** Deum nemo vidit unquam. est enim spiritus. **Jo. iij.** Deus spiritus est. et sensus corporalis non est apprehensivus rei spiritualis sed corporalis. Quod autem dicitur **Iacob.** Gen. xxxij. Vidi deum facie ad faciem. intelligendum est secundum magnum in. i. in via. quod vidit aliquem angelum in specie corporali apparentem deum representantem. Ita et anima invisibilis est. quia spiritus est. **Ubi** christus in cruce ait. **Luce. xxiij.** In manus tuas domine commendo spiritum meum. i. animam. Unde oculi corporeis videri non potest. Quod autem dicit **Greg.** in. iij. dialogorum. b. Benedictum vidisse aeternam formam. scilicet **Scholasticus** in modum colubine in celum ascendere. non est intelligendum aeternam esse talis forme. vel cuiuslibet cunctarum corporalis. sed ad ostendendum puritatem illius apparuit illi tale animal ex aere formatum. **Sexta** deus est ubique. **Psalm.** xviij. Celum et terra ait ego impleo. Totus est in toto universo non exclusus. et totus in qualibet parte eius. quod indivisibilis est. et ubique influit et operatur virtus eius. et si non ubique manifestet gloriam eius ut in celis. Et anima nostra est tota in toto corpore. et tota in omni parte eius. Non enim vivit corpus nisi anima presente. inquit **Augustinus.** de pe. di. i. Resuscitatus. Ita etiam non vivit nec sentit aliqua pars corporis nisi per animam. Et quia anima non est quantadimensionalis. Ideo ubi est. tota est. Unde cum leditur aliqua pars membra etiam sentit quod dolorem quia ibi est anima que vivificat illam partem. **Septima** deus est unum principium universi sen-

mundi a quo omnia processerunt **Apoc. i.** Ego sum alpha et omega. principium et finis. Et hoc est unum principium mundi minoris. i. totius humani generis. quod processit ex eo quantum ad corpulentiam sub **Adam** enim primo solus formatus est. et de eo. **Eua.** et ex illis alij. Hec similitudo imaginis ponitur ab **Augustino.** xxiij. q. v. hec imago. Sed quod hic agit de anima non de toto homine. et **Adam** de quo loquitur **Augustinus.** dimitti potest. et ponatur alia. scilicet quod deus est impassibilis. **Malach. iij.** Ego deus et non mutor. Et anima non quod tam immutabilis est omnino. sed per alterationem seu lesionem naturaliter. Nam quod anima dñati patitur in inferno vel purgatorio ab igne. Hoc agit ignis non naturaliter sed ut instrumentum divine iusticie acerbissime crucians. **Octavo** deus est in se gaudiosus. et anima est naturaliter gaudiosa. quod est aperta naturaliter participare eius beatitudinem. **Ubi** de dicit. b. **Thom.** quod homo non potest diu stare in tristitia quin convertatur se ad aliquod gaudium et delectationem. et ideo si non se exercet in gaudio et delectatione spiritualium imergit se in delectationibus mundi. **Nono** deus est intelligibilis et actu intelligit infinita. et est volubilis omnis boni. et anima nostra est intellectiva. et in potentia ad intelligendum infinita. et volens naturaliter bonum et infinitum bonum. Magna virtutes sunt ista que fecit deus anime. et ideo recolenda. et tam pulchra imago conservanda. non minus quam pictura dei.

Quantum ad secundum. §. II.

Anima est imago incarnate veritatis mediantibus virtutibus quas non a se habet sed infusas a deo. Unde anima rationalis est adhuc pulchrior. quod potior est gratia unde procedunt virtutes quam natura. secundum **Ambrosium.** de pse. vi. q. Revera. Et secundum hoc est anima imago veritatis incarnate. i. christi. Iuxta illud **Rom.** viij. Quos percipit hoc et destinavit conformes fieri imaginis filij sui. Et. i. **Cor.** xv. Portemus imaginem celestis. scilicet christi. quod fit imitatio virtutes eius. et habendo spiritualiter novem similitudines predictas secundum proportionem inter deum et animam. Primo videtur sicut anima est una. ita et tu sis totus unus cum deo unitus ei per conformitatem voluntatis. i. **Cor.** vi. Qui adheret deo unus spiritus est cum eo. scilicet concordando se cum voluntate sua. ut christus qui dixit. Non mea voluntas. sed tua fiat. **Mat.** xvi. Secundo sicut anima est trina in potentia. et tu sis trinus in dilectione. scilicet dei tui. et proximi secundum illud **Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo et. et primum tuum sicut teipsum.** **Luce. x.** Quod fecit christus **Apoc. i.** Dilexit nos et. Tercio anima est simplex et tu sis simplex non duplex habes in omnibus rectam intentionem quia si oculus tuus fuerit simplex. totum corpus tuum lucidum erit. **Lu. xi.** Petrus in prima canonica. c. q. de christo ait. Nec

Capitulum Secundum

dolus inuentus est in ore eius. Quarto anima est immortalis. et tu caueas tibi a peccatis. qz vt dicitur. Ezech. xviij. Anima que peccauerit ipsa morietur. non quantum ad substantiam. sed quantum ad gratiam qua priuatur p mortale. et p venialia disponitur ad mortale. i. Pe. ij. de christo dicit. Peccatum non fecit. Quinto anima est inuisibilis et spiritalis. et tu ocules opa tua bona ne videantur vt vites supbia et inanem gloriam. Mat. vi. Attende ne facias iusticia vestra coram hominibus. Sine ipsa opa spulia. sepata a vita carnali sensuali. qz spūs carnē et ossa nō habet. Luc. xxiij. Sic christus mundato leproso precepit vt nemini diceret. Mat. the. viij. Sexto anima est in toto corpore vbiqz. Et tu sis circumspectus quo ad omnes potentias interioris et exteriores ne ex aliqua parte diabolus valeat intrare nec p visum nec p auditum nec p cor et buisimodi. Abac. ij. Sup custodiā meā stabo. Septimo anima est impassibilis. et tu nō mouearis tribulationibus et angustijs. obliuiscere iniurias oim. Leui. xix. Nec memor eris iniurie cuius tuorum. exemplo christi qui semper siluit et patiens fuit. Est octauo anima gaudiosa. et tu gaudeas semper. nō in mūdo sed in deo et bonis opibus. Semper peccator de peccatis doleat. et de illo dolore gaudeat. dicit Aug. de penitente. de pe. di. iij. Si aplos. Eld Phil. iij. Gaude te in dño semper. Nono anima est intelligibilis veritatis. et volibilis bonitatis. et tu ergo vaces veritati p lectionem et auditionē diuinorum. et verū bonum non falsum et apparens apperas. Nam scdm Gre. Qui ea que dei sunt sciunt a dño sciuntur. et que ea que dei sunt nesciunt a dño nesciunt. dis. xxviij. Semper christus mente gaudebat. et cōtinuē speculabatur. Quia etiā in baptismo anima p fidē efficitur sponsa christi ipse christus offert ei nouē ornamenta virtutū que ipse habuit. Et hec norant in auctoritate Ezech. xvi. vbi sic dicit sponsus. Laui te aqua et mundaui sanguinē tuū ex te. vñxi te oleo. vestiui te discoloribus. calciaui te iacincto. cinxi te bisso. indui te subtilibus. ornaui te ornamento. dei armillas in manibus tuis. et torques circa collum tuū. dedit in aure sup os tuū. circulos aureos in auribus tuis. et coronam decoris in capite tuo. ornata es auro et argento. hec ibi. Vbi considerandum q anima lota est aqua baptismi et sic munda ta a sanguine peccatorum. Vñcta oleo crismatis. et tunc anima intus ornatur auro gratie et corp⁹ argento clare fame. Tunc primo induit eam subtilibus. i. camisia subtili fidei. qz transcendunt rōem ea que sunt fidei. Secundo induit eam vestitu d aurato charitatis. Tertio clamide discoloribus. i. diuersorum colorum. i. iusticiam que dicitur omnis virtus et sic varia. Quarto cingit cingulo bisso castitatis et abstinentie que pertinent ad tparitiam. Quinto calciat iacincto. i. colore. ceruleo. s. simile celo. i. spe eternorum et desiderio celestium. Sexto ornat armil-

la in brachijs fortitudinis. et exercitio bonorum operum. Septimo ornat torque aureo circa collum. s. prudentie. Octauo appendunt in aures in auribus humilitatis quidem et obedientie in aduersis. et tparantie in prosperis. Tandem nono coronat coronā decoris in capite. s. perseverantie. Nam vt dicit Ber. Sola perseverantia coronabitur. Dico oibz ornamentis virtutū fuit christus ornat⁹. Nam quārum ad fidem habuit eam nō sicut nos. quia clare deum videbat. sed quārum ad id quod est perfectio nis. in ea. s. assentiendo omni veritati diuinitus reuelate. Spem vero quārum ad glorificationē corporis futuram. vt ergo poteris imaginē celestis. induimini dñm Iesum christū. Ro. xij.

Quantum ad tertium. §. III

scz supnalit que aie preparata sunt. Alia est imago gloriificate intellectualitatis. i. angelorum scōrum. i. Cor. ij. Oculis nō vidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit. que pparauit deus diligere in tribus se scz bona glorie que angeli possident in patria ad quam homines ascendentes equales sunt angelis dei. ait ipus Mat. xxiij. Moueant sūt ordines ipsorum angelorum. inquit. Gre. de pe. di. ij. s. principum. angeli archangeli. potestates. virtutes. principatus. dñationes. throni. cherubim. et seraphim. Homines autem non faciunt ordines dei in unum. de per se in gloria. sed assumuntur ad nime sanctorum ad diuersos ordines angelorum secundum differentiam meritorum. Et quibus quilibet ordo possideat aliquod donū excellenter vnde de denominatur. vt dicit Magister in secundo sententiarum. nihil tamen singulariter. participat ergo quilibet anima beata cum omnibus ordinibus aliquid. Nam seraphica est per amoris ardorem. Interpretatur enim seraphim incendens. et Isa. xxxi. dicitur. Qui dominus deus cuius ignis est in syon et caminus eius in hierusalem. etc. Est anima cherubica per cognitionis plenitudinem. Interpretatur enim cherubim plenitudo scientie. Ad Hebreos. viij. Omnes scient me dicit dominus a maiori vsqz ad minorem. Gregori⁹. iij. moralium. Quid est quod nesciant qui scientem omnia sciunt. Est thronica per premij quietam et securam retentionem. Thronus dicitur sedes nobilis. in qua quiescit et firmus quis manet. Joban. xvi. Gaudium vestrum scilicet superne glorie nemo tollet a vobis. Iohannis. x. Ego vitam eternam do eis. scilicet omnibus meis et non peribunt in eternum. Est dominatiua p summam puritatem. Maius dominium esse non potest quā esse libera a vitijs et passionibus et miserijs corporis quod non fit nisi in gloria. Ro. viij. Ipsa creatura liberabit a seruitute corruptōis in libertatem glorie filiorum dei. in multis hic offendimus omnes

Titulus Primus

sed ibi sine macula sunt añ tñronũ dei Apoc. iij. Principatũ habet anima sũme dignitatẽ. Nam oēs reges et principes mundi sunt. i. Reg. ij. vñ se deat cũ principibz et solũ glorie teneat. Fecit nos deo nostro. regnũ. i. reges. cantant scĩ vt in Apoc. Virtutẽbz in se sũme vigorositatis. et quo ad animã in omni virtute firmatã. mutata tñ fide in visitationem et spe in possessionẽ. Et quo ad corpũ factũ i resurrectione finali. imortale et impassibile. ps. Flumen inis impetus lenificat ciuitatẽ dei. Imperator aut fluminis signat pfectionẽ virtutũ. qz ad vsqz nõ pñtis vite sp̃fectissime erũt in aia. Apoc. vij. Nõ esurient neqz sitient amplius. Facientes eẽ miracula plurima post mortẽ sancti. Inter pñtes repitur p repressionẽ demonũ. Nam sicut angeli sancti refrenant maliciã demonũ ne tantum noceant qũt vellent. et pñpue prates. ita et sancti iuuant nos ptra malitias demonũ spũaliter et corporaliter. vt pñ ad corpora multorum sanctorũ. Archangelorum capit pñtate aia per altissimã claritatem et reuelatõem magnorũ secretorũ. Angelorũ at p obedientie agilitatẽ pate sunt semp et nil aliud pñt in eorũ appetitu cadere. nisi qd deus vult. Sicut et de angelis dñr in ps. Facientes verbum ei ad audiendã vocẽ sermonũ eius. Et sic aie p bona supnalicia collata est imago totius celestis hierarchie in patria. Sed si hic viuit vitiose. efficit imago diuersarũ bñnarũ. Ro. i. Mutauerunt gloriã incorruptibilis dei. i. gloriosã imaginẽ dei. in imaginẽ corruptibilis hominis. quadripedũ. serpentum. volucrũ et ceterorũ. Hiuc et Boetius de philosophica sol. Euenit vt quẽ diuersis virtijs transformari videas hominẽ existimare nõ possis. Et exemplificat de diuersis virtijs varijs bestijs assimularis. Supbia leoni. Inanis gloria pavoni. Inuidia linci. Auaritia talpæ. serpentis terrã comedit. Ira cani. Gula vñ. Alcidia asino. Luxuria porco. Timiditas ceruo. Instabilitas aui. et hñmõ. Et concludit Boetius. Itaqz fit vt qui pbitate deferta in diuinã pditionem transire non possit. vertatur in beluã. Quod et p figurã oñsuz est in nabuchodonosor. qui ppter supbiam suam est in bouẽ ex homine cõmutatus. vt dicit Au. xij. q. iij. Oñsuz. Et tales peccatores i alia vita sumũt imagines demonũ. Vñ Treñ. iij. Benigrata ẽ sup carbones facies eorum. Demones cõmunẽ pingunt iugri. ad inpendũ obscuritatem et horribilitatem eorum. Pro maiori aut declaracõe eius quod dictũ ẽ supra de imagine. nota qz quibz sunt que deũ diuersimode representant. i. vestigiũ. imago ad imaginem esse. similitudo et equalitas. Primo enĩ vestigiũ repñtat illud a quo casualiter est expressum confuse. sicut impressio pedis relicta in puluere. et similiter cinis dicitur vestigiũ ignis. Et sic quelibet creatura irrationalis dñr vestigiũ dei. quia ipm aliquo modo representat p a-

quã sui virtutẽ. Vñ Job. xi. Forsitan vestigia ei? f. dei comprehendens. et vsqz ad pfectũ omnipotentem reperies. Secundo imago repñtat illud a quo est pducta. clare et expresse. Et hoc duobz modis quia vel in speciei similitudine. vt pater de imagine regis in filio. vel in figure similitudine. sicut imago regis expressa in nũmo. Ponit etiã Aug. in li. de decẽ chordis exemplũ dicẽs. qz sicut imago impatoris aliter est in nũmo aliter in filio. qz in filio est impressa secundũ convenientiam nature. i. nummo autem non. Sic et tu nũmus dei es. Et hoc melior. qz cum quadam vita et intellectu es. vt scias cuius geris imaginem nummus autem nescit se habere imaginẽ impatoris. Ponit etiã exemplũ de imagine que est in filio et in speculo. In filio enim homine est imago patris. et ex hoc ẽ pater eius. In speculo vero imago nõ hoc quod ipse homo. et ex hoc non est pater eius. In filio regis est imago secundũ equalitatẽ substantie. et ex hoc rex est pater filij. In speculo autẽ longe est a substantia. Sicut simili filij dei est imago patris et nunqz dicitur esse ad imaginem et hoc ppter identitatem nature expresse. quã dei filius representat. Homo vero dicitur imago dei ppter identitatem similitudinis. et dicitur etiam esse ad imaginẽ ppter imfectionem similitudinis. Vñ d. Gen. i. Faciamus hominẽ ad imaginẽ et similitudinẽ nostraz. Nam hec pñpositio ad. distantiam significat. Tercio similitudo representat eandẽ qualitatem. ñ vt expressam ab alio. vt ouis est simile ouo. nõ qũ est imago oui. quia non est expressum ab ouo. vñ vbicũqz est imago est similitudo. sed non eõuerlo. Quarto equale representat illud a quo est expulsum pfecte. nã equalitas non est de rõne imaginis nisi pfecte. qualis est filius dei. Ex his elicit. qz aliqua creatura est que nec imago ẽ nec ad imaginem. vt creatura irrationalis sed dicitur vestigiũ dei. Aliqua res est que nunqz est ad imaginẽ. sed imago dei im. vt filius dei. Colo. i. Est filius dei imago inuisibilis dei. Et hoc ppter identitatem nature. Aliqua creatura est que est imago dei. et ad imaginem dei. vt homo qui ppter similitudinem non equalitatis. sed pportionis inter deũ et ipsum dicitur imago. Et ppter imfectionẽ similitudinis dicitur ad imaginem dei. quia. s. non habet identitatem nature. cũ deo. sicut dei fili. Raynerius. post. Tho. in pte. i. q. xcij.

Capitulum secundum de mira nobilitate aie

Benedic ani. mea dominũ. domine deus meus magnificatus es vehementer. ps. cii. In omnibus operibus suis dominus magnificatur. i. magnus efficit. nõ in se qui augeri non pñ

Capituluꝝ Secundum

sed in nostri cognitione. i. magnus ostendit nobis in sua potentia. sapientia. et benivolentia. qui facit magna et inscrutabilia et mirabilia absque numero. ut ait Job. Sed inter omnia opera sua ab extra vehementer magnificat. i. magnus et mirabilis ostenditur in anime rationalis creatione. et bonorum innumerabilium eiusdem collatione. Et ideo benedic anima mea dominum. Benedic corde ore. et opere. Et ut fruentius benedicat. frequenter considerare debet ipsius anime excellentiam. nobilitatem et pulchritudinem sibi collatam. Sicut. n. primum ipsum salutis est cognitio sui. ita causa interitus est ignorantia. siquidem ignorantia mater cunctorum errorum ab omnibus vitanda. est. ut beatus Hieronymus. di. ignorantia. Et primum ignorantia sui. Unde et querenti cuiusdam unde posset beatus effici. respondit fuit ab Apolline delphico gnoti soliton. i. nosce te ipsum quod allegat Hieronymus ad Eugenium scribens. Quod sub alijs verbis notat Job dicens. Visitans speciem tuam non peccabis. i. considerans tuam essentiam. i. te ipsum. ut exponit Helinandus. Quid enim potest homini scire vires herbarum. virtutes celorum. secretum cursus. hominum mores. naturalia cuncta. sui noticia postposita. Ipsam autem anime qualitatem describit Salomon dicens. Si te ignoras o pulchra inter mulieres etc. ut. j. p. **Quarta** sic anime humane pulchritudo nobilitas et refugit et quanta sit eius circa hoc ipsum ignorantia et quo modo possit et per que media devenire. ut habeat ipsius anime natura et utilis noticia. et recta vita. pulchre et devote et egregie ostendit Job. dominici cardinalis in itinerarij. lib. exponens dicta verba. Si te ignoras o pulchra inter mulieres. egredere et abi post vestigia gregum et pascere hircos tuos iuxta tabernacula pastorum. In quibus quidem verbis sponsus anime christus ipsam sponfam alloquens tria de ipsa ostendit. Primum est defectio cognitionis naturalis. ibi. si te ignoras.

Secundum est perfectio conditionis humanalis. ibi. o pulchra inter mulieres.

Tertium est instructio perfectionis internalis. ibi. egredere et abi. etc.

Inchoando a secundo. §. I.

do Cum scilicet dicitur o pulchra inter mulieres. notatur magnitudo mirabilis excellentie anime ex tribus ibi positis. scilicet primo ex articulo vocacionis cuius dicitur. o. secundo ex substantiuo intellecto adiectionis cum subditur pulchra. tertio ex termino comparationis ibi. inter mulieres. Ubi sciendum quod cum sacre scripture preciosissima verba nullum superfluum nil ociosum admittant. iste vero articulus seu iterum tertio includatur in omni vocatiuo. sequitur quod ubi intelligi videtur superflue annotari nisi debita ratio assignetur. Et ideo considerandum est quod o. est nota admirato-

nis. durationis. compassionis. reuocationis. affectionis. et perfectionis. Et quibus concluditur quod domino predicente cum eam vocat. o. anima est admirabilis est durabilis. est miserabilis. est desiderabilis est amabilis. et est commendabilis. **Primo** igitur dico. quod o. notat admirationem. unde cum de aliquo admiramur tanquam ibi deficiat spiritus noster vltimam preferimus ore que est scilicet elementum finale. v. et in greco. o. Unde et saluator admirans seu admodum admirantis se habens erga cananeam dixit. O mulier magna est fides tua. Mirabilis si quidem est anima et a nobis incomprehensibilis per statum vite. et iuxta intelligentie facultatem naturalem. Mirabilis vique in essentia. mirabilis in capacitate. nam quicumque quis perficiat in scientia. nihil est respectu eius quod adhuc scire poterit. Apparet capacitas eius mira ex artibus adinuentis pluribus et scientijs varijs acquisitionis et virtutibus descriptis. ut infra patebit. Mirabilis est in diuine imaginis plenitudine. unitate et trinitatem super omnia distinctius representans. ut supra paruit. Mirabilis est in potentiarum plenitudine. scilicet vegetatiua. sensitiua. intellectiua. quarum quilibet in plures subdiuiditur. ut. j. ostendit. Mirabilis in corporis coniunctione cum res tam nobilis et magnifica coniungatur cum re tam vili et infima. quale est corpus. et de hoc etiam. j. Mirabilis est in corporali coniunctione. cum munda a deo creata. subito a corpore cum vnica inficiatur. Et non minus mirabilis est in eius per baptismum mundatione. Mirabilis est in sui in corpore exercitatione per potentias eius. de quibus habebit. Mirabilis est in sui separatione a corpore operum suorum retributione de quibus etiam tractabit. Mirabilis demum in defuncti corporis reassumptione. **Secundo**. o. est nota durationis ex parte post. Iuxta illud Apocalypsis. i. Ego sum alphas et omnia. primus et vltimus. vbi. a. tenotat eternam durationem ex parte ante. quia nulla linea ante eam. O. vero ex parte post signat durationem. quia nulla linea sequitur secundum grecos. Anima igitur humana non habet durationem ex parte ante. quia creata est in tempore. sed ex parte post quia non terminatur. sed est perpetua et immortalis. et eius immortalitate plenius infra agitur. Et sicut finis alphabeti est. o. secundum grecos. ita finis omnium celorum et creaturarum est anima rationalis. Et ideo postquam omnia creata sunt. demum ipsa creata fuit. et propter ipsam creatam sunt omnia. finis enim et si sit primum in intentione. est tamen vltimum in executione operantis. **Dia** inquit. Aug. super Genesim. Fecit deus propter hominem. hominem autem propter seipsum. **Tertio**. o. est nota passionis secundum illud Irenaeus. in. O vos omnes qui transitis per viam videte si est dolor similis sicut dolor meus. Consuevit enim persona afflicta de se vel alterius afflictione multum dolens frequenter cum suspirijs emittere o in quod fere omnis vox terminatur languentis. Nulla etiam litterarum format pleno ore nisi. o. et nulla aptior ad clamandum quam o. Audi o anima dei tibi loquentem et di-

Titulus Primus

tenē o. et nō despicias receptū auribus. o Tibi. n. compatitur. quia in peccatis fuisti. tibi enim cōparitur que tā nobilis et admiranda ad tātaq. miseriam es deducta ut peccato sis subdita. et de regina vniuersorū sis corporis vilis acilla effecta. Tibi cōparitur que eras celū diuinū et facta es demonū phanū. Tibi cōparitur cui seruietant angeli nunc impant demones. Si tu videres tuā dignitatem p. grām et nobilitatē. p. naturā et demūz scires ad quā infelicitatē te deducit peccatū. q̄tū tu clamares o incessanter. Ille suspirat ut suspirare te doceat. Dolorem affigit ut tu te p̄secrēdolesas. Et languores et dolores ipse ad huc plangit in cruce cū clamore valido. ut ppendas exinde quantum tu debes dolere qui cōmisisti peccatū. Quarto o. est nota affectionis seu desiderij et dilectionis. quod exprimebat ps. dicens. O dñe salū me fac. o domine bene p̄sperare. Et pueris et turbis clamatū est in hebraico. osanna ex affectu eorum ad christum. Mat. xxi. Volens ergo deus insinuare quanta affectione desiderio et amore vocet animā ut spem generet atq. dilectionē reciprocā dicit o pulcra. Spe nāq. o. ēdit quicquid exprēserat voce q̄. s. solenter te errantē cōsequitur. perditam recūsiuit. Accēdit lucernā fidei. totā domū p. caritatē euertit. inueniens letat cum angelis. et si coram hominib. vere tristatur. porat in humeris. reducit ad caulas. totam curiam gaudio et tripudio iubens p. symphonia et chorū etiā cū vicis iocundari. ut pabolice habet Luc. xv. **Quinto** o. est uera reuocationis siue secunde uocationis. expire in te rogo vsum vocantiū si alio nō notasti qm̄ qui alium vocat in prima voce o nō apponit. in secunda apponit in tertia nō triplicat o. in quarta vero iterum dicit o. Et sic deinceps anteq. respondēat ille in dispari sine o. et in pari cū o. forma et clamo. Cū itaq. audis q. tue uocationi p̄ponit o. scito te alias fuisse ab eodem vocatam et accusa tarditatem tuam et reuerare cū grātū actōne bonitatem et pietatem suam. Te quippe p̄mo vocauit per creationem. Inlerens in natura sui ipsius appetitū. Iuxta illud Boetij. Inlerata est naturaliter mentib. boīm veri summiq. boni cupiditas. Et nunc vocat per noui lumis infusionē ut altiora conscendas. Et si forsitan te vocauit sūmo mane pueritiae. in tertijs adolescentie. sexta iuuentutis. nona virilitatis. et iam venisti ad vndecimā senectutē. saltem sic pro te fatigato responde. pare vocanti. vineam intra. pro ipso labora. plus acceptura q̄ tu scires petere. ut habetur in pabola. Mat. xx. **Sexto** o. est nota p̄fectionis vocat enī te p. o. ut p̄fecte sequaris quā vult facere p̄fectam ipse. P̄fectū autē dicit cui addi nil pōt de essentialib. sine specifica mutatōe ipsi. cui fit adiutō talis. et hoc modo dicti sunt p̄fecti celum et terra et omnis ornatu eorum. Gen. i. Licet enī

homo potuerit esse p̄fectior in accidentib. ut. s. n. potuisse peccare si. habuisset maiore grāz et b̄mōi in essentialibus vero nō. Nam si adderet de aie supra potentiam intellectuā. que essentialē p̄fectionem ip̄tarent ipsa anima non esset eiuldem speciei cum prima. et sic de alijs. Essentia itaq. est linea quedam seu lineae. o aut vna linea p̄ficitur que principium fini coniungit. et ideo p̄fectior ceteris. Ip̄siq. o nulla pōt fieri additio sine sui mutatione. Considera igitur quandaz lineaz quodāmodo esse animā tuam. cuius punctus primus est deus. Et p̄fecto. n. inchoatur linea et punctus inuisibilis est. sic et deus ex cuius manib. tu existi per formationem. Mediū huius lineae est fuga tua ab eo que longe recedens ab ip̄o. longissimam lineam in obliquā per transuersūz duxit ab ip̄o principio prinue magis distando. Et ubi venit plenitudo temporis. punctus primus vnitur est vltimo. q. n. s. verbūz caro factū est. Job. i. Verbum. Ecce punctus primus. caro. ecce punctus vltimus. factum est ecce vnio punctorum. Sicq. venit ad p̄fectum humana natura hic per o vocata. Quarta decima littera in alphabeto nostro est o. et in terciat. x. sere decade vnio describit naturā in christo a Mat. x. in primo. c. Dicit cū q. ab Abraham vsq. ad dauid sunt generationes. xiiij. et a dauid vsq. ad transmigrationem Babilonis. xiiij. et a transmigratione vsq. ad christū. xiiij. vbi magnū in nris sacramētū. Anima. n. in principio antiquorū per triplex o ad dñz suspirabat. Primo per o dicens. Osculetur. me. Suspirauit. per secundum dicens. osculo. Suspirauit p. tertium dicens. oris sui. Trinam em̄ p̄fectionēz desiderat anima. Prima est vnionis que fit per incarnationem. Secunda est opationis. que dat p. p̄fecte grē infusionē. Tertia est nature et cōicationis seu glorificationis. que fit p. vltime beatitudinis acceptionem. Prima thetē decades incipit ab Abraham. cui incarnandi verbi facta est repromissio prima. Secunda incipit a dauid. qui tam p̄fectus fuit. ut dñs diceret inueni hominem fm̄ cor meū Tertia p̄fectio exoritur. in transmigratione a babilonie ad hierlīm patriāz repromissionis iocūde et consumatur in christo nūq. intermediando Item nota q. o est littera quarta vocalis. ut cum te p. o a domino sentis vocari. recorderis q. i. patre tuo Abraham tibi. p̄misit quarta generatione reuertentur buc. Gene. xv. s. ad terram promissionis. supernam patriam figurantem. Et de filijs Abrahæ facta est illa promissio. qui sunt veri fideles eum opere imitantes. Generationes autē ille sp̄iales sunt. et in quolibet possunt inueniri. Nam prima est per fidem. secunda per sp̄e. terna per caritatem quarta est per anihilationem seu humilitatem. et tunc reuertet is buc. quia buc me digneris id est mei gloria. Ideo igitur per. o. te vocas

Capituluz Secundum

ui. que lra est quarta intervocales. quia in quarta generatione virtutū supradictarū perficienda es. et. o. est nota pfectionis. S. altitudo diuinitatū sapientie. et scientie dei. q̄ incōprebensibilia sūt iudicia eius. ⁊c.

Secundo notatur. §. II.

excellencia et nobilitas aie. ex eo q̄ assimilatur mulieri cū dicitur. pulchra. pulchra. s. mulier. et ex isto vocabulo mulieris ipsa anima.

Comparatur angelis.

Reperitur in feminis.

Comendatur in scientijs.

Decretia sū scripturas genera rerū significantur per mulieres. Angelos siquidē q̄tū ad primū repio a sūma veritate tam mulieres q̄ viros nominatos. in vno eodēq̄ sermone. vbi tractatur parabola ouis. et dragme peditarū In inuentione ouis p̄dite vocant amici et vicini. In inuentione dragme amice et vicine. vt hētur Luc. xv. Sub nocte quoq̄ filiarū iherosolimitanarū interpellat aia. angelorū subsidia. dum ait. Cant. i. filie iherosolimitane nolite p̄siderare q̄ fusca sum. i. obscurata per peccatū. Dicunt siquidē angeli viri ratione victorie p̄tra hostes nōs demones. mulieres autē ratione gratissime et attrahentis venustatis. Quicq̄ pulcrior est vir muliere sed species mulieris magis allecitiua q̄ spēs virorum. Siquidem anima si te ignoras. pulcritudinem tuam inter angelos quere. Est aia angelice nature p̄similis. et quasi vnus ex illis. Non q̄ sis angelus nec eiusdē spēs cū eis. angelis tū te illecebra. vt inter angelos decorē tuū cognoscas. De cem quidem dragmas ad vsum eundem creator in principio de nullo ente. p̄duxit. quaz vna aia ē. quā p̄ditam quesitū mulier. i. summa sapientia. accensa lucerna. i. misterio incarnationis. Ibi enī notatur materia lucerne que est terra. sūm vltū quorundam locorū. et licmū cū oleo. et lumine. sicut misterio incarnationis pacto a diuina sapientia que deus est. inuenit testa corpus de terra licmū anse purissime cum oleo gte. et lumen diuinitatis in vno homine christo. Et per hanc lucernā reperta ē dragma nature humane vna ex decem. Licet autē omnes angeli cū aīabus vnius dicant esse nature hoc est in genere. in q̄tū intellectiua. nō tamē vnius speciei Sicut lapides p̄ciosi omnes dicuntur vnius nature generalis in q̄tū p̄ciosi. sunt tū specie differentes. et p̄fectior vnus altero vt iaspis smaragdus. saphirus. carbunculus. et hmoi Sic et angeli singuli sunt specie differentes Nam q̄ Ezechiel posuit nouē nomina lapidū p̄ciosorū et angelis loquens. hoc refert greg. ad ordines iporum in qui nouē sunt. vt in omel. exponit. non ad spēs eorū que innumere sunt quia tot quot angelum numero secundum. bea. Tho. et Alba. Anima vero quarū oīm vna spēs tū est. tanta p̄fectio est. vt cuilibet angelo in gradu et in gloria possit equari. Quinimo aia xpi excedit angelos cū ctos. Et mater eius virgo beatissima sup oēs choros angelorū etiā exaltata laudat. Siq̄ angeli lorū pulcritudinē vales repere tuāq̄ inter illas cognosces. Angelorū autē pulcritudinē admirandā p̄dicant. comparationes. narrationes. rationes. Comparantur. n. luci. vnde sub nocte lucis intelligitur creati. cū dicitur Gen. i. Fiat lux sūm Aug. Stellas etiā que clarissime sunt Unde Job xxxviij. dicit deus Vbi erat dum me laudaret astramaturina. i. angeli. et iubilarent omnes filij dei. i. angeli boni tū Stella autē differt a stella in claritate sūm aplm. i. Corin. xv. i. specie. sic et angeli. Soli quoq̄ comparantur Mat. xij. Fulgebunt iusti sicut sol Lapidibus quoq̄ p̄ciosis. vt patet per Ezechielē. Narrationes quoq̄ ostendūt. pulcritudinē angelorū. Quante. n. venustatis sunt eximandi. ad quorū aspectū expauit regina celorum Nam turbata est in sermōe Archangeli. Luc. i. Tremuerunt pastores cum eis apparuit angelus magnacuz Luce. vt habetur. Luce. ij. Mulieres q̄que sancte corpus dominicū ad sepulcrū querētes vngendum. Mathe. ultimo. Ipse denique aquila grandis. que solē verū irreuerberatis oculis potuit intueri dices i principio erat verbum et Cecidit ante pedes angeli secū loquentis vt eum adoraret. ex magnitudine fulgoris mor et glorie. vt habetur Apocal. penult. Quicquid de mū rationes angelos speciosissimos protestantur Quales enim seruitores et ministris debuit sibi ipsi creare pulcritudinem? deus omnipotens et sapientia totus. qui fecit sidera viua in conueto celorū. qui ita splendoras stellas vita priuatas in conueto fixit. Quales sunt eximandi. qui sine fine absq̄ mediocritatem diuinam omneq̄ decus prospiciunt et venustantur ab eo. Quales sunt qui omnē creaturā p̄cellunt. Juxta illud Primū omnium creata est lux. i. angelica natura. prioritate scilicet dignitatis nō tēporis. vt exponit magister in secūdo distincti. ij. Quales sunt. quibus sol et luna d̄seruiunt. corpora que celestia cuncta pro vt iubent ad nutū. Unde et a philosophis. motores orbū celestium dicuntur. Procul dubio ipsorū spēs vernas intellectus nostri faciat excedit vt cōprehendamus. ex eo qm aia nostra eis assimilara pulcrior ē q̄ nosce possim. que querēda iter angelos quasi in eis fundata veritate attestante qui ait Equales sunt angelis dei. Mathe. xxiij. Secunda via per quam ducit ad inueniendā veritatem decoris animarū est. considerare feminarū spirituales pulcritudines in scripturis cōmendatas huius rei figuratiuas. Sicut enī. cum dixit angelus ad Mariam Benedicta tu inter mulieres. Et Elizabeth ad eā B̄ndicta tu inter mulieres Voluerunt illo eulogio signare p̄dictarum inu-

crio est. vt cuilibet angelo in gradu et in gloria possit equari. Quinimo aia xpi excedit angelos cū ctos. Et mater eius virgo beatissima sup oēs choros angelorū etiā exaltata laudat. Siq̄ angeli lorū pulcritudinē vales repere tuāq̄ inter illas cognosces. Angelorū autē pulcritudinē admirandā p̄dicant. comparationes. narrationes. rationes. Comparantur. n. luci. vnde sub nocte lucis intelligitur creati. cū dicitur Gen. i. Fiat lux sūm Aug. Stellas etiā que clarissime sunt Unde Job xxxviij. dicit deus Vbi erat dum me laudaret astramaturina. i. angeli. et iubilarent omnes filij dei. i. angeli boni tū Stella autē differt a stella in claritate sūm aplm. i. Corin. xv. i. specie. sic et angeli. Soli quoq̄ comparantur Mat. xij. Fulgebunt iusti sicut sol Lapidibus quoq̄ p̄ciosis. vt patet per Ezechielē. Narrationes quoq̄ ostendūt. pulcritudinē angelorū. Quante. n. venustatis sunt eximandi. ad quorū aspectū expauit regina celorum Nam turbata est in sermōe Archangeli. Luc. i. Tremuerunt pastores cum eis apparuit angelus magnacuz Luce. vt habetur. Luce. ij. Mulieres q̄que sancte corpus dominicū ad sepulcrū querētes vngendum. Mathe. ultimo. Ipse denique aquila grandis. que solē verū irreuerberatis oculis potuit intueri dices i principio erat verbum et Cecidit ante pedes angeli secū loquentis vt eum adoraret. ex magnitudine fulgoris mor et glorie. vt habetur Apocal. penult. Quicquid de mū rationes angelos speciosissimos protestantur Quales enim seruitores et ministris debuit sibi ipsi creare pulcritudinem? deus omnipotens et sapientia totus. qui fecit sidera viua in conueto celorū. qui ita splendoras stellas vita priuatas in conueto fixit. Quales sunt eximandi. qui sine fine absq̄ mediocritatem diuinam omneq̄ decus prospiciunt et venustantur ab eo. Quales sunt qui omnē creaturā p̄cellunt. Juxta illud Primū omnium creata est lux. i. angelica natura. prioritate scilicet dignitatis nō tēporis. vt exponit magister in secūdo distincti. ij. Quales sunt. quibus sol et luna d̄seruiunt. corpora que celestia cuncta pro vt iubent ad nutū. Unde et a philosophis. motores orbū celestium dicuntur. Procul dubio ipsorū spēs vernas intellectus nostri faciat excedit vt cōprehendamus. ex eo qm aia nostra eis assimilara pulcrior ē q̄ nosce possim. que querēda iter angelos quasi in eis fundata veritate attestante qui ait Equales sunt angelis dei. Mathe. xxiij. Secunda via per quam ducit ad inueniendā veritatem decoris animarū est. considerare feminarū spirituales pulcritudines in scripturis cōmendatas huius rei figuratiuas. Sicut enī. cum dixit angelus ad Mariam Benedicta tu inter mulieres. Et Elizabeth ad eā B̄ndicta tu inter mulieres Voluerunt illo eulogio signare p̄dictarum inu-

Titulus Primus

lietum bñdictiones. virginis tantegiam et bene dictionē copiosissime figurare. Sic locutio p̄sens p̄terponi cū dicat. *Q* pulcra inter mulieres. vt sit sensus. Si inter mulieres quesieris. pollutaz te videb. *H*az at fulgentē decorē dēmonstrāt ista Sanctoz verborū studiosa narratio.

Castorū virozum amorosa sectario.

Suoz membroz copiosa patio.

Quantū ad primū. Cū inter cetera bona moralia placida deo. castitatis integre virtus teneat principatū. que nō solū p̄tractu sed aspectu q̄ et memoria sexus alterius frequēter amittit nequa q̄ sumus eius amator sp̄ssimē. qui etiā de mētribus castis placitū sibi construit templū rā sedule in scripturis sanctis mulierū memoriā faceret. atq̄ tam crebre aliquāz pulcritudinē narraret et commendaret mirandā. nisi sp̄salem aīe nos vellet docere decorē. Sicut enī vnitatis et pacis singularis amator. belloz narrationi in toto vteret se fiamēto p̄cipaliter videt insistere nō vt armoz tradat doctrinā. s̄ vt bello sp̄iali p̄tra sp̄iales nequitias i celestibz. deuotos armaret atq̄ fideles. vt dixit Greg. xxiij. q. i. nisi. Sic fragilioris sexus venustatē cōmendat puritatis amic⁹ aīaz. vt cognoscētes decorē toti in ipaz aspectu p̄ueni. o. p̄re p̄ssimato dicam⁹. Dñe dilexi decorē domus tue. et locū habitatiōis glorie tue. sanie. *M*ā q̄tū ad pulcritudinē corpalem. carū interdixit aspectū saluator dicens. *M*at. v. Qui videt mulierē ad cōcupiscendū eam. iam mechaz est eam i cor de suo. Et ad aīaz noticiam et amorē fere. totā suam exēdebat doctrinā. Quid. n. p̄ficit. oī si lūz creant vniuersum mundū aīe vero sue detrimentum patiat. aut quā p̄mutatiōem dabit hō. p. aīa sua. *M*at. xvi. Quicquid igit cōmendatū reperieris in pulcritudine Sare mirabilis spectabilis rebecca. cōcupiscibilis Rachelis. vine venuste. elegantis Arseneth. Nichol amabilis. subuertiēris animū fortis Bersabee. speciose. Iudith. Hester amorose. gratiose Thamar. zaliatū. totū intellige de animabus figuratā pulcritudinē quas si videres nihil post teū posses p̄ter eas amare. *D*e monstrat secundo hoc idē castorū viroz erga mulieres amorosa sectario. Quis enī credendus est purior Adam. in statu innoētie. Quis abrahā castior. cuius mētimoniū opatur virginitati baptiste. Quis mūdior sancto Jacob censendus est. cui reuelata sunt secreta celestia. que videri nō possunt nisi mūdo corde. *N*ūquid dicem⁹ impudicos Samsonē aut Dauid. quoz prim⁹ extitit sc̄ctus ante q̄ natus. Alterū vero dñs dixit inuenisse hominē fm cor suū. i. Reg. xij. de ceteris taceo. *H*i tñtales et tanti ad mulierū p̄forium videbatur totalit̄ tracti figuratiue aīe pulcritudinē. v̄di scam⁹ i eoz figura. quanto ad aīaz decorē rapi debemus affectu. Ecce. n. prim⁹ p̄telat. i. Adam. p̄

p̄ter hoc soluenda fore iura nature. et genitores relinquendo. vt p̄ Gen. ij. Tā pulcra est enim aīa tua. vt p̄ter banc si cognoscere ab homie. relinquere pater. et mater. filius. frater. et soror. et alij domestici. ager. et domus et quicquid possidet in terra. Sic p̄terauit prim⁹ Adam. Sic p̄ter aīam sciendum esse glosauit secundus adā. scribit⁹ *M*at. xix. Sic et abrahā qui facili ter terrā. domum paternā et cognationē deseruit. quinimo festiē currit. dilectissimū vnigenitū suū imolare et nō ab vxore sua. Sarra nō videt posse abscidi. Tā speciosam aīa m̄ esse. Sara viro suo sub figura sui ostēdit q̄ vidit cū sumo esse gaudio et studio custodiēdam et nunq̄ relinquendā. Sub alijs v̄bis hēc redemptor ex̄psit. Sint lūbi vestri p̄cincti. inq̄t. Luce. xij. et lucerne ardētes in manibz v̄ris. et vos similes hominibz expectantibus dñm suū quando reuertat a nuptijs. A nuptijs. n. ad nuptias dñs reuertitur. quando aīaz tuā assumere sibi veniet vxorem. Et iterum si sciet p̄sa milias q̄ hora fur veniet. vigilaret vtiq̄. et nō sineret p̄fodi domū suā corpis sui. infra quā est absconditus diuinus ille saur⁹ aīe i vasis fictilibz. Custodi igitur aīam Sarā pulcerrimā. s. aīam tuā quoniā hāc non solū amat abrahā. s. deus vel sapiens qui q̄ sed etiam laudant eaz p̄cipes infernales ap̄d Pharaonē regem ipoz. amat eā abimelech. scilz sensualis affectus. rapitur in eius aspectu. trucu lentissimus. Molochus scz mūdus. hanc si p̄t gentilis assuerus coniugem facit scilicet philosophus vel poeta gentilis. Multos habet amatores et ideo custodi eam vt pupillā oculi tui. Q. si te v̄uito tollatur. curz recontingit vacare circa primū et actuale custodiam de aīa tua nō habere. gau de eam prius talem fecisse. vt nō p̄sentiat Pharaonē vel abimelech. si inuitaretur ad stuprum nec Molochi seculo. videlicet nequā. Et cum hoc ora pro ipsa vt eam deus semp a vitijs seruet im mune. Quid mibi predicat illa seruit⁹ longa Jacob. ob amorem vnus puelle. videlicet Rachel. Gene. xix. nisi quia vt istam animam v̄re habeas tuam et non sit aliena septēnio. et septennio debes tuam vendere libertatē. studendo sub obedientia sancta deuotū reddere famulatum. corp⁹ subdendo et p̄p̄iam voluntatem in septem opibz misericordie corporalibus et septem sp̄ritualibz. Amor autem Samsonis ad Dalilam docet mat tam esse aīe venustatem. vt p̄ter hanc nō p̄tristādam tota salus corporis sit relinquenda. Ita volo intelligas saluatōrē tibi salubriter consulentē et dicentem. Si quis te percussit in dextram. p̄be ei et sinistram. *M*at. v. Dextera quippe aīa ē. corpus sinistra. Sit ergo corpus scutū anime. et omnia temporalia extra animam sint ad sui protectionem lacerata. *V*enit quidem ad te. petit tuam animam vulnerare per hoc q̄ ad aliquod

Capituluꝝ Secundum

malum ipsam inclinare conat. s; tu prudenter ce-
tera que sunt sinistra pone iter te ipsuꝝ aiaz tua-
Rapiat bona fortune. filios mactet. verberet car-
nem. amicos auferat. ⁊ oia que pōt mala pficiat.
dñi modo ad dexterā nūq̃ ptingat. sicut sanctus
Job predicta plene seruauit. vt habet Job. i. ⁊. ij.
c. Nō patitur mori. ppheta David nisi in sinu
puelle multū speciose Abisach. vt intelligas qđ
ante exposuit facieudu in ps. qđ id figuraliter ad
impleret dicens. Alia mea i manibꝫ meis sp. Ita
vniuersa ē ⁊ p̃ciosa ⁊ a q̃ pluribus p̃cupiscibil a-
nima. qđ nūq̃ ē relinquēda. ⁊ vsq̃ ad mortē co-
lenda ⁊ requirenda. ita vt cū eā a corpe abire prin-
git. de manibꝫ suis transeat ad manus dñas di-
cendo. In manus tuas dñe cōmēdo sp̃m meuz
i. aiam. ⁊ sic de sinu tuo transeat ad sinū Abrahæ
quod idem est. **T**ertio inter mulieres pulchritu-
do aīe reperitur figuratiue. si p̃sideret quāto studio
se ornauerunt quedā sancte mulieres. de quibus
in scriptura agit. ⁊ qđ viri sancti ⁊ pudici puellis
ornamenta sunt plurima largiri. Res pulchra mu-
lier est ⁊ fortis ac dñans regi. ita vt nō possint ho-
mines a mulieribꝫ separi. vt. dñ. ij. Elde. viij. ca.
Quinimo multos fecerūt apostotare a deo. vñs
opus nō ē ei ornari. vt viros seducat vel placeat
bonis. q̃re ergo a iustis ⁊ sanctis ornāmēta. vt in
aures. dextalia. ac monilia multa. nō antiq̃s. sed
iuuēculis et speciosis. poriusq̃ indecedentibꝫ tra-
duntur. non vtq̃ vt alliciant oculos ad inconti-
nentiā. nō vt ipse supbiat. nō vt magis ornate pla-
ceant maritis suis. qđ tūc potiꝫ darent antiq̃s q̃
adolecentibꝫ. ⁊ citiꝫ deformis q̃ elegantis forme
Sub est igit sensus sp̃ualis inclusꝫ cum dicitur
Pulchra inter mulieres. Quo. n. pulchrior est
mulier iunior. libentius se ornat. ad inuendū qđ
ad hoc pulcherrima anima ⁊ adolescens que nō q̃
senescit impellit. non quidem vt caro ferida p̃po-
natur. sed vt in marida carne sua pulchritudo ali-
qualiter rep̃sentetur. Vel meliꝫ puto dicendum
qđ cum aīa pulcherrima virtutibus affectet ornari
caro supba i semetipsam ornāmēta p̃uenit. ⁊ hīc
est qđ noui testamēti primi pastores. talia cum nō
p̃uenire declarāt. i. p̃. ij. Mulieres subdite sint
viris suis. quātū sit non extrinsecus capillatura.
aut circūdatio auri aut argenti. aut indumēti ve-
sti mentozū cultus sed qui absconditus est cordis
hō. incorruptibilitati quieti. ⁊ modesti sp̃s. sic
enī aliqñ ⁊ sancte mulieres sperātes in deo orna-
bant se ⁊. Et. i. ad Th. ij. dñ. Ornātes se. s. mlie-
res. nō in totis criminibꝫ auro aut margaritis vel
veste p̃ciosa. sed qđ decet mulieres. Desideratis
igitur cultus speciosus et mulieribꝫ cōcessꝫ orna-
tus. mirā aīaz pulchritudinē clamat. cū file suuz
appetat file. Cōmēdat tertio aīa sub mulieris no-
mine. cū dñ. Pulchra. s. mulier ex eo qđ noīe mu-
lieri ⁊ scripturaz doctrine siue scie intelligunt et

marie in libris sapientialibꝫ. Salomō. n. doctri-
nas ⁊ leges mulieres vocauit in puerbijs. p̃cipue
inter q̃s pulchra dñ aīa. qđ in scripturis sanctis ⁊ va-
nis eius admiranda sp̃s a pluribꝫ designat. Et
vna quidē mulier est poesis vaga ⁊ cōposita. que
sub noīe Psichen cuiusdam puellæ de greco i la-
tinū translato aīam importantē miraz elegantia
anime describit. Alia mulier loquax. ⁊ ornata est
historia. narrās aīas in diuina effigie visas fuisse.
floxibus coronata. imo stellarū luce vestita. Adest
mulier tertia astrologia nūcupata. cuius studiū
est cōmōstrare humanas aīas de celo descendere
⁊ p̃ singulorū orbū p̃ quos transitū faciunt. i. flu-
entiam virtutū suscipere. Sicq̃ decoratas bōas
na carne vestiri. Moralis aut mulier fragrantis
bus rosis bincinde coop̃ta. hominē fatetur p̃sta-
re et celesti terrenaq̃ natura. vt ex parte p̃ia speci-
osa celum speciosū valeat possidere. ⁊ ex alia mo-
deretur terrenis. Garrula ⁊ lingiōsa mulier dicitur
ciuilibꝫ. sequit dicitur auro texta canonica mlir
⁊ pulchritudinē aīe considerandā in toto corpe iu-
ris. ⁊ amissam recupaudā p̃ p̃ia mlir iudat.
Currit septima mulier. que vbi non est ingemis-
cit eger. p̃bia practica. vulgato nomine medicina
dicta. ⁊ aīe pulchritudini vitatis testimōiuz red-
dens. Dicit auctorē summe nature. boīem ex dis-
stantibus sume in eodē genē cōposuisse ex nobilibꝫ
fima. s. aīa. ⁊ ignobili terra Speculatiua aut mu-
lier nālis lapidibus p̃ciosis accincta. aīam vocat
fidus celeste. celi portioneꝫ radiū dei. vel aliquid
esse diuine nature. non habēs quid venustius di-
cat Clez mulier fortis ⁊ scā theologia sacrata. vt
aīarū innumera testimōia preter eam id dicē quo-
maiꝫ n̄ repit. factas aīas ad imaginē dei pulcher-
rimi ecce. o. pulchra inter mulieres. qđ facile scire
potes qđ es pulchra creata. Vñ ⁊ Cat. iij. dicit de
aīa ipse sp̃s x̃ps. Ecce tu pulchra es amica mea
s. nāliter. ecce tu pulchra. s. p̃ grām adiunctaz spi-
ritualiter. Et Ezech. xvi. Fc̃ es decora nimis.

Quātū ad tertiū. §. III

s. terminū p̃pationis notat etiā pulchritudo mo-
bilis aīe. ex eo qđ inter mulieres Companio
n. eius est inter mulieres. In. i. phicoꝝ dicit. Q̃
materia appetit formaz. sicut mulier viri appetit
vnde et mulieris caput siue p̃fectio dñ viri. nescit
qđ mulier se regere nisi regat a viro. p̃pter quod
deficiētibꝫ masculis ⁊ integro nūero mulierum
p̃seuerante Scribit Isa. viij. Apprehēdet septē
mulieres virū vñs i die illa. dicētes Panē n̄z
comedemus ⁊ vestimentis nostris opiemur m̄
modo iuocetur nomē tuū sup nos. aufer obpro-
briū nostrū. Cū igitur christꝫ sit vir aīe que mu-
lieri cōpatur cū dñ inter mulieres. ostenditur ex hoc
pulchritudo ⁊ nobilitas eius. qđ naturalis idia

tur ad christum deum et hominem. Inclinat vtriusque anima etiam si est beata ad corpus suum. sed sicut perfectum ad imperfectum. ut vix perficiat vasculum suum. Ad christum autem seu deum inclinatur. sicut imperfectum ad suum perfectum. Sed nota scdo quod non absolute dicitur. Quia pulchra nec etiam faciendo comparatur ad alia dicitur. pulchra inter viros. sed inter mulieres. Absolute pulcher est deus. imo pulcherrimus. Iuxta illud boetii philosophica pro. Mundum merito gerens similique imagine formas pulchrum. pulcherrimum ipse. caput mulieris vir est. Caput viri christus. Caput christi deus. pulcherrimum igitur deus. Tunc absolute dicitur. Ecce tu pulcher dilecte mi. ecce tu pulcher. Can. iij. quod in comparabiliter super angelos et homines pulchrior christus. inter viros inter omnes sanctos. et angelos. sed pulchra anima inter omnes alias creaturas. etiam super angelos. in quantum. scilicet deificata. id est unita anime humana in dei verbo. sed in se considerata non pulchrior angelis. Unde tertio nota in comparatione hac quia non dicitur inter virginem. sed inter mulieres. Mulier proprie est secula corrupta. Agnoscitur viri quod angeli sunt. non solum quod corruptionis corporalis interpretatur sed quod nunquam in aliquo deliquerunt. anime vero per primam transgressionem excepta anima christi. omnes reperiuntur corrupte originali peccato. Post deum igitur et angelos maxima reperitur pulchritudo sua inter omnes creaturas. quinimo ut in christo est nostra natura. notum illorum etiam angelis reperitur. Tunc et secundum apostolum ad Hebr. i. Cum introduxit. scilicet deus pater primogenitum in mundum dicitur. scilicet de eo. Adoret enim omnes angeli tanquam superiorem suum. Ergo pulchra inter mulieres. et hoc quo ad primum

Quantum ad secundum. §. IIII

dam pre que pertinet ad primum membrum divisionis principalis. notatur defectio cognitionis naturalis. ibi. si te ignoras. si quidem nescit anima quid sit anima. et quod cetera videt seipsam non videt. longe extra se posita speculative rimatur. et intrinseca sua de ignorare. sicut accidit de oculo quod cum cetera videat se non videt. Tunc. n. disputantium philosophorum tot de anima opiniones ponuntur. nisi quod nullus sui naturam cognovit. Non autem ut anima est separata potest uniri per primum alteri anime. et videns aliam animam cognoscit seipsam. Sicut et angelus ante confirmationem. videndo ceteros se videbat in illis dignitatem propriam ex illo intuitu apprehendentes apte Sed dicit aliquis non inepte secundum regulam iuris. nemo potest ad impossibile obligari. de re. iur. li. vi. Si igitur anima non potest se cognoscere. ergo non obligatur se scire. et si non obligatur non peccat se nesciendo. nec est digna pena. Sed cum ignorantia sit pena ergo non est dicenda se ignorare. sed potest nescire. sicut et angelicus non omnia sciunt. dicunt tamen illa que non novimus nescire. non autem ignorare Sed ad hoc respondetur quod in scriptura aliquando ignorantia ponitur per nescientiam. Unde illud psalmista. Que ignorabam. id est nesciebam. interrogabam

me. Et loquitur de christo secundum preteritum sensum. in qua tunc passionis videtur fuisse nescia. non autem secundum preteritum intellectum. in quo non ignorantia neque nescia erat aliqua eorum que sunt. fuerunt et erunt. sed omnia sciebat. Secundum potest dici aliter. scilicet quod imputatur a se ignorantia. sicut et originale peccatum est pena per peccatum deitum uatum in posterum a primo parente. Si enim Adama non peccasset non esset anima corporis serva. sed divina. non obcecata tenebris peccatorum. sed illuminata luce virtutum. cum qua si quidem luce que fuisset omnino animam coram se fortassis cognovisset que modo ignorat. Tertio potest sic responderi. licet anima ex toto se non valeat agnoscere absque lumine infusione. potest tamen ad talem cognitionem venire ut de se non presumat. et non dicat quasi presumendo. osculetur me osculo oris sui. etc. quasi sit beatus digna. Ignorat ergo primo.

Suam iniquitatem actualem.

Suam infirmitatem virtualem.

Sua instabilitatem et imbecillitatem visualem.

Quantum ad primum nota quod nullus est ita alienus a fide dei vera speculatur sequendo naturam que apte non cognoscat se deo obligatam et imense ingratum. Ista enim tria in natura speculanti nota videntur. Primum est quod unus est princeps a quo cuncta procedunt. reguntur. et servant in esse. Nec conclusio seu sententia procedit ex dictis Platonis et Aristotelis. qui in naturali scientia potiores habentur. Secundum est quod suo benefactori quilibet est obligatus secundum proportionem beneficiorum datorum et receptorum. Hanc non solum homines natura docet. sed et multa ratione domestica. Ex his duobus sequitur quod homo summe deo obligatur a quo summa recepit et recipit etiam in uno quodque momento. Tertium notum est omnino quod ingratitude est magnus peccatus. gravius tamen secundum qualitatem dantis. danti. et recipientis. Hanc dilatat moraliter. et extra fidem. Secundo per magnam preteritum libri de beneficiis. Hinc apud omnes naturales siue gentiles mos fuit. in qualibet terra unum templum saltem habere cum sacerdote. qui deum propiciaret offensum et beneficium laudaret. His presuppositis patet quod homo et si nil aliud malicie gesserit deo est ingratus. et ingratus deo maxime se reputare. nisi in divinas laudes sit semper diffusus dicens. Semper laus eius in ore meo. Vnde nisi per ipsum sit semper pater se impendere totum illud frequenter. Quid retribuam domino. pro omnibus que retribuit michi. etc. De quibus tamen paucissimi repunt et fere nulli ut decet. et tamen anima habens aliquid bone voluntatis audet dicere. osculetur me etc. quasi sit digna domino osculo. cum fuerit multiplex adultera et os habeat fenum et spurcissimum. Secundum quod quis ignorat quod in propria nature latere potest est sua infirmus. et potentia suarum debilis validus. aut nulla. Si. n. speculata fuerit sub cursu nature sua de fectione ipsalem. qua continue tendit ad mortem suam. apprehendit infectionalem questionem. quod quid quid in suo usu capit corrumpit. et carnem suam ferit

Capitulū Becūdum

dam etiā viuens linit in vermes suā principales operationē sūm quā potē transmutat q̄ de? facit. q̄ ip̄a aliqd. pducit. sicut p̄siderari pōt in q̄libet arte dicit. p̄ certo suū facere esse deficere et suū posse impotentia nōiabit. Quid o anima de te gloria: ri aut te extollere de potentia aut ope tuo. Audi dicentē tibi p̄s. Quid glāris in malicia q̄ potens es iniquitate. Ecce tota glā tua. Subuertisti regna. homines occidisti. igne p̄sumpsisti multa q̄ deus creauerat. Sic fecerūt Nabuchodonosor Alexander magnus. Cyru. cesar octavianus et alij. Forte libros cōposuisti ut Aristoteles et Plato et Plinius. Aug. Orige. Hiero. et hmoi. et ut dicis aliqd fecisti ordinasti eos p̄ibo. cathenasti conneris veritatis. replesti. adornasti florib. scōz rōibus colligasti. ut be. Lbo. Elber. Bonauen. Ricardus. Egidius de roma. et hmoi. nouitatib. decorasti q̄ bus lerant moderni. silua mulcentiū aures seculariū līz adumbrasti et colorasti si iuris et dulci cursu sermonis. ut Lactantius. Alanus dantes. Franciscus petrarca et alij. Erras si hoc dicis fecisse. Nā quiqd bñt veritatis. affabilitatis vel ordinis totū est alienū. tua p̄scientia teste. Si qd aut in eis extat falsitatis. vanitatis. et defectus totū illud egit ignorātia tua. p̄sumptio tua. vniā nō aliqd malicia tua. Si dicis o anima edificia magna p̄struxi. erexi turre et mentis altis ciuitates plurimas auri. ut Alpharar. Salomon. Diocletianus. Memoth. Sz rīdeat tibi. veritas tua et dicat. stabiles montes fodisti. et ex lapidib. inde sublati ruituras ciuitates et domos fecisti ecce qd defecisti et nō p̄prie fecisti reuerrere igi ad cor istm et scias te nō posse nisi mori. peccare. destruere et cor rumpere. Cū aut tibi aliquid attribuis vel existimas ex te aliquid esse cū nihil sis et aliquid posse cū sine deo nihil possis te ignoras. **Quātū ad tertiū** ignorat anima suā instabilitate et imbecillitatem visualē seu intellectualem. querit ex via nature scire potest. Nouit vnūq̄q se labilissimaz hñe memoriā et intelligentiā valde mutabilez. ut cū vni p̄clusioni ostense adireat. audita aliq̄ rōe in contrariū ad illud assentit. Volitua plus variabilem q̄ dies. xij. horaz variet p̄as. Ignorat si sapiens fuerit vel insipiens. si bonus vel malus si odio vel amore sit dignus nec sibi quisq̄ vitā eternā potest polliceri. Quāti em casus hñana rotant. Sed et quāta sit intellectus imbecillitas pōt quis videre si p̄sideret. ex q̄ntis p̄missis tanq̄ causis essentialiter ordinatis ad vniū cōclusionis intellectum optet eū deuenire. Vnūq̄q em tūcat bittamur scire cū cōseius scimus et principia prima vsq̄ ad elementa et sūm doctrinā traditā a naturali. vir de aliq̄ ente habeat intellectus p̄clusionem p se notā aut demonstratiuā. Cōsideret etiā qd duo simul nō valet distincte actualiter intelligere s̄ vnū post aliud nisi plurima sūt sub vno eo

tū conspiciet nō diuisi m sed cōiunctim. Sicut multos sūt angelos cogito sub isto cōi p̄ceptu angelus gabriel et michael. put duo sunt intueri nō potest se determinās ad vtrūq̄. Cōsideret tertio anima q̄ mgtō regat vel doceat. s. sensu corporeo et ex hoc fit. ut qui caret sensu careat et scia illius obieci. In eternū em cecus nō silogizabit de coloribus. Cū ergo prosperit homo se hñe oculos de p̄titionis vel noctue. quō potest ad limpidissimi solis audere oculis irreuerteratis lucē inspicere. Dilce ergo te frequēter inuestigare. ut excludatur p̄sumptio qua te ignoras multa cogitas facis et dicis incōgrua. Et iō egredere et pascere. quod tertio loco possum restat declarare.

Quātū ad tertiū .s.v

principale dicebat. qd datur instructio p̄fectionis internali. doceat ania q̄ nō possit venire ad p̄fectionem. Vnūq̄q em ens naturaliter appetit suaz p̄fectionē. Doceat aut ania in verbis q̄ sequuntur dñi dē. Egredere et abi post vestigia gregū et pascet hēdos tuos iuxta tabernacula pastoz. In quib. verbis tres questioes sunt vidende et declarande Et prima q̄ sit terminus desertus ibi. Egredere Secūda q̄ sit terminus requendus ibi. abi post vestigia. Tertia q̄ sit iste locus colendus ibi. pascet hēdos. **Quātū ad primā.** q. rñdes qz in loco in q̄ qd ē potest egredi et nō de alio. et iō nō fuit opus qd breui loquē magna loquēs exprimeret. s̄ diceret Egredere. Restat qd o anima ut tu statū videas tuū. et non paruiendas vbi es. qm tibi loquif dilectus tuus doctor tuus dicēs. Egredere et inde exi si vis obedire mādato. et ad supnos p̄scendere gradus. Timenda est valde illa dñi vox. de qua dicit apoc. iij. Vniā frigidus esses aut calidus. sed qz nec frigidus es nec calidus s̄ tepidus incipiā te euomere ex ore meo. Et quid sit ista tepiditas q̄si declarans subdit dicis in corde tuo. qz diues sum et locupletatus et nullius ego. et nescis. qz miser es et miserabilis. paup. cecus et nudus. Mala tepiditas que vere spem p̄uersionis abscidit. Sed illam dico malā que calorem sequit. non aut que preceedit que ad remissionē tendit feruoris. non que ad feruorē disponit. Aqua. n. que d̄ calefiē prius reperit q̄ caleat. et ista tepiditas non est mala qz tendit ad bonū. Demū postq̄ est calida effecta aqua si igni non adhereat iterū ad teporem descendit. hec tepiditas mala est que tendit ad frigidū et citius congelat in glaciē q̄ si calida nūq̄ antea fuisset. Natura. n. fortius agit vbi maiore resistētiā sentit. Qui. n. aliqd fuit bonus igni diuino applicatus. et paulatim inde recedens calorem illū non nutrit sed remittit ad talē obstinationem descendit qd in stomacho diuine digestiois vbi separatur preciosum a vili. bonū a malo stare non pōt. Hoc aut accidit omnib. sp̄alibus qui manum

Titulus Primus

suam posuerunt ad aratrum. et postea se retrouerte
runt in inchoata patria vel religione non se seruauit
tes. quibus timendum est ne tangerent illo apostoli fulmi
ne qui dicit. Impossibile est eos qui semel illuminati
sunt. gustauerunt etiam donum celeste et principes fa
cti sunt spiritus sancti. gustauerunt nihilominus bonum
dei verbum. virtutesque seculi venturi et plerique sunt
rursus renouari ad patriam. rursus crucifigentes
filium dei sibi in seipsis ad Hebr. vi. Impossibile
intelligit. id est valde difficile. Caue tibi qui legis. caue
et tu tibi qui scribis. Anima vero perficiens et deum
suum gradatim querens. scilicet hac mala tepiditate.
non tenet sed prima. Ideoque non solum meretur ve
niam. sed etiam iuari ut perficiat et calefiat perfecte
Hinc est quod docet quo modo crescat incipiens a pro
pria cognitione ad quam hoc est via ut scilicet egrediatur a
suis. Iuxta illud dictum abrahe Gen. xij. Egredere
de terra tua et de cognatione tua et de domo patris
tui et veni in terram quam monstrauero tibi. faciamque
te in gentem magnam. Egredere inquit de terra tua
id est de affectionibus terrenis. quibus queris qui tua sunt.
non que iesu christi. de amore diuitiarum. honorum. delici
arum. sanguinumque et hominum. Egredere de cogna
tione tua. id est singularis excusationis in mente tua.
vel contra alios tuorum defectuum propterea malicie ad ex
cusandas excusationes in peccatis. cum tamen iustus
ut ait sapiens in principio sermonis accusator est
sui. Hanc autem dixerit tuam cognitionem quam scilicet traxisti
a primis parentibus tuis qui culpam suam excusan
tes in auctorem reuoluerunt. Sed si te excusas ait au
gu. deus accusat. Egredere de domo patris tui. id est
liqualis presumptionis qua tibi bona aliquo qualiter as
scribis et maiora quam sunt de te credis. vel tuis exer
citiis cum non sis sufficiens aliquid ex te. ut a te bona
cogitare. Pater tuus primus in mundi ingressu
ex utero diabolus est natura filius ire propter origi
nale. Domus eius in qua ab initio inhabitauit.
presumptio fuit qua sua virtute ad gloriam voluit
aspicere. Presumptio nequam inquit sapiens Ec
cle. xxxvij. Qui in hominibus natus est. cum scilicet vnde cumque
habeant occasiones se humiliandi. Egredere igitur o
anima de predictis. et veni in terram quam monstra
uero tibi. id est vere humilitationis. quare verbo et exemplo
monstrauit incarnatus ipse dicens Mat. xi. Dis
cite a me quia mitis sum et humilis corde. Faciamque
te in gentem magnam angelicam per concessum tibi lu
men contemplationis et multiplicationis sanctarum
cogitationum estuantium dei desideriorum. ignitorum
eloquiorum. redolentium exemplorum. magnarum actio
num. egredere a proprio amore et quo procedit et pre
sumptio et sui excusatio et terrena affectio. Ipse nam
amor proprius iudicium peruenit. obfuscat rationes
intellectum obtenebrat. inficit voluntatem. viam
salutis obstruit. ignorat deum. primum nescit. exulat
virtutes. peccata accumulatur. suscitatur iras. hono
res querit. delectatur in hominum cede. rapinam exercet

negligit diuina mandata. corporeos sensus effrenat.
querit voluptates. paradysum claudit. pandit
portas inferni. et ciuitatem babilonis anilibus replet
damnatis. Qui sic amat animam suam perdit eam.
et qui odit eam sic. scilicet quantum ad amorem proprium in
vitam eternam custodit eam. Jo. xij. Egredere ergo de
presumptione et disce humilitatem. Et hoc est quod
subditur. Abi post vestigia gregum. et hoc est quod
secundo querebatur. Secundo quod querebatur. Quis sit
terminus requirendus. Rursus. quod humilitatis actus. vnde
de dicit Abi post vestigia gregum. id est sequere alios scilicet
probos qui. id est sunt agni per innocentiam. oues per
patientiam. boues per maturitatem. aselli per simpli
citatem. elephantes per castitatem. cerui per cursum
feruoris et hominum. Et ne innitatis prudentie tue. ut
te instruit Salomon puerbi. iij. s. operas sum tuum
sensem. sed alios consule. alios imitare. vel
sic. Abi post vestigia gregum. id est considera in te qui
bus passionibus vel occupationibus brutalibus pec
cati est dedita Vestigia enim sunt signa relicta ex
quibus homo discernit a brutis. et hec sunt opera
ex quibus cognoscitur si homo viuit ut homo. aut
ut brutum. et sic potest se cognoscere. ubi sciendum
quod postquam genus humanum comparatum est iumen
tis insipientibus per peccatum. Locutus est homo
leo per superbiam. equus per furorem. vulpis per ma
liciam. sirena propter deceptionem. lupus propter crude
litatem. lerus propter dissolutionem. capra propter am
bitionem. pulex propter importunitatem. agnus autem
si reuertitur a vicis propter innocentiam. ouis si per
sequit per patientiam. et demum homo si perficit per beniuolen
tiam. Grex enim nomen est brutorum collectiuum non an
gelorum vel hominum. Homines igitur cum sequi. i. imi
tari habeas considera quod greges dicuntur. ut discas
discernere quod sequaris. quod infra declarabit. Hic
autem prius nota quod primum homo se effecit silem iumen
tis insipientibus per peccatum per decem signa que cognouit

Per carnis rebellionem.

Per primam operationem.

Per domini trepidationem.

Per perditam speculationem.

Per insulsam locutionem.

Per mutatam nutritionem.

Per nouam inhabitationem.

Per diuinam separationem.

Per mortis incursionem.

Per pellium traditionem.

Quamplures fuissent differentie inter genus hu
manum et bruta si non peccasset. sed istorum decem per pec
catum experientia sensit silem se brutis. Quam
tum ad primum ante peccatum corpus voluntatis et vo
luntas deo erat subiecta. sed summato delicto ca
ro voluntati et voluntas deo rebellauit. hinc est quod
sentiens rebellionem membrorum genitaliumque uterque
erubuit ut bruta animalia non valentes membris car
nalibus imperare. ut patet Gen. iij. Secundo textu

Capitulū Secundum

ram lanificum et hominū que propria sunt aranearum. ante peccatū homo nō creuit nec creuisset post quod commissum folia ficus collegit. intravit ut sciret et fecerūt sibi perizonia. et multas artes imitantes Gen. ij. **Q**uo ad tertium absque peccato homo diuinū querebat aspectū. sicut fidelis seruus remunerantē patronū libenter expectat. Ad eū trepidauit impantis aspectū. vel cūtra animalia ad se afferentis. At ubi factus est reus iudicio timet aduentum. Sic adam a facie sua se abscondit in ligno. vestigia et vocē ambulantis expauens. hoc autē brutorū est ad vocē. et sonū dñi sui abscondere se et cū tremore latere. ut p̄ in pluribus animalibus. Quārum ad quartum nota quod eo tpe quāuis paruo. s. spacio horarū quinque et nō ultra. quā ne peccato steterat in illo loco ameno assuetus erat celica contemplari. sed p̄ peccatū se totū in sensuales affectiones et difficultatē intellectus sensit redactum. Cū nō dubitauit se silem brutorū effectum quibus ante notā imposuerat iuxta ratiōem cuiusque proprietatem nature quā fortasse ad ipm p̄ deū fuerūt adducta Gen. ij. ut p̄ cognitionē iporū se demum cognosceret in eorū gregem transisse. Quātur ad quintū aduerte quod exptus fuerat hō primus linguam serpentinā pariter et hūana optimēque nouerat eorū distantia. Erat enī vox hoīs simplex et ritate. modulariōe et deo plena. Et abundātia. n. cordis os loquitur ait xps Mat. xij. Linguam vero serpentinā versutam fallacēque fuisse non ignorabat cū se iam sciret deceptū. Demū cōscientia testis loquendo cū dño meriti et suū infamare actorem. sicut ille serpens fecerat se videbat Gen. ij. et sic p̄ insulsam locutionē se simile serpenti ostendit. **Q**uantum ad sextū attende quod distinguerat dñs cibū hominis a pabulo bruti sicut eorū speciem esse. Arborū. n. fructū homini feni parauerat iumentis. sic erant vtriusque mense diuise. At ubi ad vicinū est deuentū ad brutorū mensas inuitatus est homo atque locatus. cū dictū fuerit p̄ veritatem eternā comedes herbas terre Gen. ij. **Q**uātū ad septimū scias quod sicut sequestrauerat dñs mēsas. ita et inhabitatiōes p̄stituerat diuersas. Locus. n. hominis erat fuisseque in eū terrestris paradysus in quā creatū deus posuit ipm. et per reliqua habitabilē terre ceteris animalibus erat cōcessa. Illa erat ciuitas. ista rus. illa paradysus templum securū. illa vero demonū silua plena timoris. Cū igitur p̄sumpta putricatio foret otio celestis ad villā mittit ad ouile pecus. suus demonis ad dñm suū atque ad portā paradisi ne sit facilis spes redeundi. cherub custos collocat cū versatili gladio. **Q**uo ad octauū. Quod clare sensit se in brutorū imitātū nisi rō in totū fuisset amissa quā est separatus a dño. cū primo sub angelis et exiterat comes. et nunc est datus bestiis in sociū. cū sciret silia bene cū similibus puenire. et loca proportionari locatis nō so-

lum s̄m quāritatē sed etiā s̄m dignitatē. **Q**uātū ad nonū considera quod homo primus vite immortalis audus erat. hanc p̄miserat dñs nō peccatū et sub dulcedine bui tradidit serpens pomū gustandū dicens. Nequaquam moriemini. sed eritis sicut deus. Gen. ij. quos ille nō ignorabat eē alienos a morte. Sciebat. n. bruta cūtra mortalia fore quā dubiter p̄inde se sensit esse mortālē. cū abscondit se in medio ligni paradisi. quod vocabat lignū vite. Ne autē potuisset credere falsum esse illud iudiciū mortis quod menti erat impulsus. s̄ma veritas dixit eidem Gen. ij. Donec renertaris in terrā de qua sumptus es. quia terra es et in terrā ibis. **U**ltimo tandem ne a mente p̄iret quod bestis filis esset pelle indutus est bestiali. primo namque erat vestitus sui nobilissima cute ionnicie. cūque se aut sodales aspiceret hominē intuebatur. quia homo nō erat quem videbat. Nōdo autē oculis eius inspicientibus se. et generis sui obicitur pellis brutorū aut lana iporū non nisi quia similis factus est illis. Cultus enī exterior maxime ordinatus a deo ut interior hominē pandat. Bene vnicū signū remansit quo non se totaliter cōuersum in brutū exprimeret. s. quod corpus eius remansit erectum. **N**ā dicit Quidius. Pro namque cum spectent animalia cetera terrā. Deo hominum sublime dedit celūque videre. Iussit et erectos ad sidera tollere vultus. Abi etiā post vestigia gregum. Considerando opasctorū. qui aliqui effecti sunt brutales p̄ casus viciorū varios. et noli altum sapere sed time aīr ap̄s ad Ro. ut p̄ in adā et alijs. Ecce vidisti quorū gregū vestigia sequi beris. Sz autē gradarius p̄ bestialitū hoīs doli ne capiariis p̄ praua exempla terrie questionis solutiōnem expecta. **D**emū quātū ad tertium querebatur in quorū quod sit locus colendus i. ubi debeat quis habitare ad pascendū. R̄ndes a spūlancro quod iuxta tabernacula pastorum dñi dicitur. p̄ te hēdos tuos iuxta tabernacula pastorum. Pro horū declaratione pleniori tria sunt videnda. **P**rimo qui pastores hic dicuntur. **S**cōdo que p̄ tabernacula exprimi videntur. **T**ertio qualiter hēdi hic pascuntur. **Q**uātū ad primū ex dictis i precedenti. s. facile hoc declarat. nā si greges dicuntur homines post peccatū. Illi sunt recte pastores vocati quibus cura tradita est generis hūani et officiū pastorale exercuerunt. Et illi quidē prelati qui p̄ officium. s. debite electionis nō intrarunt ad officiū pastorale cuiuscunque prelature. sed ascenderūt aliunde. s. p̄ ambitionē. intrusione. simoniā et hominū. bi sūt fures et latrones nō pastores. ut Jason. Cayphas et Simon magus et hominū. qui vero intrarūt p̄ officium canonicē assumpti et vidētes lupū venientē. s. diabolum tentantē. vel tyrannū subditos depredantem. vel hereticū aut publicū peccatōre doctrina falsa et perniciosā exēplis incedentē ad interitum et

Titulus Primus

non clamant. nō fugant. nō sequuntur reflexiōi-
bus. censuris et alijs modis cū pñt. sed fugiūt ta-
cendo. bi mercenarij sunt querētes de ouibz suis
lanam et lac et nō salutem earū. Quibz pueniunt
que dicit dñs Ezech. xxiij. De pastoribz israel
qui pascebant semetipsos. Nōne greges a pastori-
bus pascunt. Lac comedebatis et lanis cooperia-
bamini. qđ crassum erat occidebatis. gregē autē
meū non pascebatis et que ibi sequuntur. Ad qđ
etiā facit qđ ait Hiero. ad heliodrū. q. q. vij. Non
om̃s episcopi. s. voce sunt ep̃i sed non re. Attende
Petrū. Judam p̃sidera. Strepbanū suscipe. Ma-
colaum respice. Nō faci ecclesiastica dignitas xp̃i
anum. Cornelius centurio adhuc ethnicus domo
sp̃s sancti mundať. presbyteros puer Daniel iu-
dicat. Nō est facile stare in loco Petri et Pauli
et tenere locū iam cū xp̃o regnantī. Infatuatum
sal ad nibilū prodest nisi vt foras proiciatur et a
porcis conculcentur. hxc ille. Qui aut ponunt ani-
mam suā pro ouibz suis. bi sūt veri et boni pasto-
res. quibz dicit primus pastor Petrus. Pascite
eū qui in vobis est gregem non quasi dñantes in
clero. sed forma facti gregis ex animo. Nemine-
ris sibi a dño dictum. pasce oues meas Jo. vlti.
non dixit. rōde vel mulge. qđ faciunt querentes
honores et diuitias nō solliciti de animabz. sed de
decimis et oblationibz et tpalibz bñdis. Sz dixit
pasce cibo tpali si potes. nā gloria ep̃i est pauperū
inopis providere i. necessitatibz. iij. q. ij. gloria.
Pasce doctrina et exemplo. Iuxta igit pastorum
nō furum vel mercenariorū tabernacula iubetur
anima pascere hxdos suos. Scdm̃ extat viden-
dum que sint ista tabernacula dñ Gen. iij. q. Jael
fuit p̃t habitantiū in tentorijs atqz pastozū. Ex
quibz verbis colligit qđ ipe Jael fuit primus qui
tabernaculū seu tentoriū fxit pastozum. Pro eo
dem sumit hic tentoriū et tabernaculū. Interpre-
tatur. n. iael scientia seu principiū. et hic pater ha-
bitantiū in tabernaculis. Scientia. n. sc̃oz pasto-
rum vocat tabernaculum eoz. Hic ergo pasce-
dis sunt edi anime. s. iuxta scientiā sc̃ozū. Regen-
te. n. sunt passiones et affectiones. et si forte nō va-
leamus p tantam p̃fectionē quantā ip̃i habueit
et ipozum tabernacula introire. saltem stem? iux-
ta. et eozū scientia sit nobis via et doctrina. Sic. n.
iussū deduxit dñs p vias rectas et ostendit illi regnū
dei et dñt illi scientiā sc̃ozum. Repetam? itaqz
nostros in seclō defunctos pastores. intueamur
vniuscuiusqz tabernaculum doctrinale vt imple-
amus illud. pasce hxdos tuos iuxta tabernacula
pastozū. i. iuxta scientias sc̃oz. Sūt aut sc̃ie sc̃oz
Abel innocentia p̃seruata. Enoch orōis sublimi-
tas. Noe p̃sidentia roborata. Ab̃rae visionis inte-
gritas. Loth p̃stantia p̃seruata. Isaac toleratio-
nis animositas. et sic discurre pastozū exēpla sc̃oz-
rum vtriusqz testamēti. et iuxta hoz tabernacula

id est scientiā pasce hxdos tuos. **S**ed iā tertio
videndū est qđ sunt isti hxdī. Hxdos siquidē dici-
tur ab edendo. qz principaliter valet ad edendū
cui? carnes sunt delectabiles. Natis tpate cōplexio-
nis. necnō et bone digestionis infirmis concessē.
Et si nō occidat hxdus crescit in fetidū bircū. cui?
carnes infirmis sūt nociue. sanis infeste. Per he-
dos gaccipimus filios passionū ante post naturā
corruptam imitātes et lasciuētes dissolūter flebi-
les voces. Ubi notandū qđ si natura bñana nō fu-
isset p culpam corrupta vir vnus qui dicit liberū
arbitriū ex tribz vxoribz. s. rōnabili. irascibili et cō-
cupiscit ilz filios pcreasset. filios vtriqz honoris et
honestatis. Et vbi p̃stitura est vxor. Prima filia
s. ratio q̃ erat gloria viri. i. liberi arbitrij. vir ip̃am
sequens in seruitutē extat redactus et loco libero
rū legitimoz generat filios fornicatiōis. qđ meri-
to ppter cās dictas hxdos nūcupamus. Genuissz
siquidē rōnalis p liberā speculationē veritates in
eternū fundatas. Genuisset p̃cupiscibil odium.
quo vir iustus sine odio odit iniustos. Tristitia
seu tediū vite pñtis genuisset amorē ordinatū eo-
rū que ad videndū adminicula parant. gaudium
boni moralis et sp̃ialis. Genuisset irascibil fidu-
ciam p̃seuerandi in bono et p̃fectionis diuine seu
sp̃m audacie ad bonū. Timor est qui pmanet in
seculū seculi. Corrupta p̃inde natura anima affe-
ctiones gignit que nobis virtutū nūcupant
scz spe. timore. amore et bñdī sed nō sunt eiusde-
nature. Et ppter hoc doctor veritatis quasi caprā
animā vocās filios suos qui dicti fuissent liberi.
hxdos appellat. Hedi sunt mlti errores et false in-
telligentie quas intellectus pp̃ia speculationē et p̃-
sumptione format et gignit. Hedi sunt odia et dif-
ficultates virtutū. Hedi sunt timores. futilis. mū-
danus et vanus. carnalis et p̃banus. Hedi sunt
tristitie amissionis diuitiaz. p̃sanguineoz. bono-
rum et alioz bonozū. Isti namqz hxdī mutāt natu-
ram. nā paruuli qui dicunt primi motus et affe-
ctiones que nō sunt in nra prāte. et si occidant vti-
les sunt ad esum sp̃aliū et nutrimentū vite sp̃ia-
lis. Laudabil est. n. ania que fortiter vincit suas
passiones et puulos suos. i. primus mor? passio-
num allidit ad petram fidei et cōstantiā resistētia
Si vtro in primo limine nō occidant vt hxdī cre-
scunt. incipiūt ferocē emittere. qz impurantur ad
peccata. pducūt qz comua vt birci efficiūt fortes
et tandē impugnātes hoīes supant. i. anime vires
qz assueta anima passionibz vinci. passiones ne-
quit vincere et merito. qz vsus p̃uerrit in naturā
Ecce quō hxdī facti sūt birci. Et qz noluit hxdū
occidere. i. primis motibz resistere. bircū bēs pec-
catorum te cornibz ventrlantē. Vtrū si ania tua
facta est bircus caprātū. potes etiā eā p̃ penitētiā
magnā et obediētiā humilē deo sacrificare qui p
pter hoc bircū pro peccatis sibi iussit offerri. Isti

Capitulū Tertium.

sunt hedi vagi ⁊ nimīū dissoluti. Nempe motus primi opinionū falsaz pstituit intelligentiaz vagam ut hincinde discurrat. qz oīa legere tentant in sapientia sua. ⁊ sic infirmā ad oēm scripturaz se ponit et nihil acquirit. qz languēis stomachi ē plurima degustare ⁊ in nullo delectari. ut ait Seneca. Sile et ceteri hedi passionū irascibilis et cōcupiscibilis instabilē reddūt naturā būanaz. vñ est in cōmotionibz tota. **H**ic. n. querit diuinas p rmodinatū amorē cōcupiscibilis. alius delicias. alter honores. ⁊ p irascibilem querit vnus vindictas ⁊ bñmōi. Jam attende ad p̄dictarū passionū que hedi dicunt vocem seu balatuz. **G**lor vtrqz agni est te. vox hedi est me. **P**rima vox est laudantis. sed scōa q̄ sua sunt querētis. qz nescit nisi me dicere. Et est vox p̄urbannis. qz me sic prolarum aduerbiū videt volentis. **H**omo. n. cū lamentat in lingua vulgari dicit. o. me vel oīme. **O**m̄is hic homo que sua sunt querit. non que iesu xpi. **I**sti igitur hedi pascendi sunt iuxta tabernacula. pastorum i. motus passionū dirigendi sunt s̄m scienti om̄ ⁊ doctrinā scōz p̄latorū qui sunt veri pastores. et p ista media gradiendo ⁊ egrediendo a presumptiōe. et p̄grediendo in humiliatiōe. cū hūtur p vestigia gregū dirigendo et corrigendo affect⁹ suos in sanctorū imitationē. anima cognoscit p̄l cūritudinem et nobilitatē suā. Et hoc cū nouit oīa paruipendit terrena. et ad p̄fectionē sui tendit q̄ usqz in deo in glā requiescat. **H**ec omnia sunt extracta ex ip̄o itinerariū libro. **I**o. dñici. abbreviata tñ et aliquārulum aliquando immutata.

Capitulum tertium de beneficijs anime collant quo ad scientias. artes et virtutes.

Benedic anima mea
a dño et noli obliuisci oēs retributio
nes eius. ps. cii. retributiōes dei sunt beneficia. vel quātū ad infusiōē. vel quātū ad naturalem inclinatiōē. vel quātū ad acquisitionē que p̄tulit nobis p̄ra mala que incurrimus propter peccatū. de quibz malis ait ip̄e ps. **F**iar via illorū tenebre ⁊ lubricū. et angel⁹ dñi p̄sequēs eos. **D**ederunt **C**lincen. h̄stor. in primo li. spe. bystoria. de malis secutis in homine p peccatuz. ponens p̄sequenter remedia et magna bona data a deo p̄ra dicta mala. **D**ederat de⁹ homini primo in sua creatiōe tria bona sibi originaliter inserta. **P**rimū q̄ fecit eū ad suā imaginē. **S**cōm q̄ fecit eum ad suā similitudinē. **T**ertiū q̄ dederat corporis immortalitatē si mandatū seruaret. **H**ec tria bona corrupta sunt p tria mala sequētia. **M**āz diuina imago corrupta est p ignorantia. **S**imilitudo diuina p concupiscētiā. **I**mmortalitas p corporis miserā ⁊ infirmitatem. **H**ōie nanqz recedente a deo p peccatū. iuxta dictum ps. **F**acta est via eius tenebre p ignorantiam. et lubricū p concupi-

scētiā. et angel⁹ dñi. i. defectus et infirmitas corporis ad vindictā immissa p̄sequēs eū p mortalitatē donec reuertat in terrā de qua est sumptus p angelū. n. dñi fuit data s̄niat a ministro dei expellere de paradiso. Et p̄pter hec tria incōmoda repellenda. data sunt ei diuinit⁹ tria remedia. s. sapientia p̄ra ignorantia. virtus p̄ra concupiscētiā. necessitas vite p̄pter infirmitatē. p̄pter que tria inuēta est oīs p̄bia vel artis disciplina. s. p̄pter sapiētiā theozica. p̄pter virtutem practica. p̄pter necessitatē mechanica. et ut de his oībz rectius et veracius ⁊ honest⁹ differat. inuēta ē logica

Theorica diuidi .§.I.

tur in theologiā. p̄bificā et mathematicā. **T**heologia tractat de inuisibilibz essētijs inuisibilibz. ut de deo et creaturis sp̄ualibz. ut angel⁹. **R**o. i. **I**nuisibilia dei p ea q̄ facta sunt a creatura mōi intellecta p̄spiciunt. sempiterna qz virt⁹ ei⁹ et diuinitas. **O**p⁹ aut factū est duplex. s. p̄dinōis. ut creatio mundi. et restauratiōis. i. incarnatiōis verbi cū factis institut⁹. ut cognoscat idē esse creator et redēptor. **D**e diuinis p̄ninentibz ad theologiam dixerūt aliqua antiq̄ p̄bi ⁊ sibile. Et **A**risto. conclusit suā methaphisicā in p̄bando vnū deū gubernatōrē mūdi. **P**lato multa dixit de deo. **M**arcus vero genit⁹ posuit triplicē theologiā ut refert **A**ug. in fi. vi. li. de ci. dei. s. **T**heatricā seu fabulosā qua. s. recitabant ⁊ rep̄ntabant p mimos facta de orū in theatris cū multis turpitudinibz. **C**iuilem qua. s. colebant dñi innūeri in tēplis qui tñ hōies fuerāt vel aliq̄ alie creature. Et naturales qua. s. ea q̄ dicebant de dñis exponebant de rebz naturalibus ⁊ p̄prietatibz ear. s. oīa mixta erāt et plena fatuitatibz et erroribz ut pbat ibidē **A**ug. **S**z vera hec theologia plenissime hētur in biblia a sp̄u sancto reuelata. iō verissima. **E**nīaz de his agit in li. s̄niat. **M**ā in primo de diuinis. ut de trinitate p̄sonaz. vnitatē essētie et p̄fectiōibz eius. ut eternitate. om̄ipotētiā. sapia. volūtate ⁊ h⁹. **I**n scōo d̄ creatiōe angeloz et lapsu angeloz aliquoz et cōfirmatione bonoz cū p̄fectiōe. de creatiōe hōis et lapsu eius et peccato originali inde secuto. **D**e opere sex primorū diez. **D**e grā ⁊ libero arbitrio. **D**e peccato actuali breuissime tñ. **I**n tertio d̄ misterio incarnatiōis. de virtutibz theologicis. de donis ⁊ virtutibz cardinalibz multū breuiter. **D**e in⁹ agit de decē p̄ceptis. **I**n quarto de factis de mū de finali iudicio ⁊ vltima resurrectiōe ⁊ glā beatorum et pena reproborū. **S**up b̄ libro s̄niat sunt facta scripta innūera a doctoribz. **H**uic videt subalternari scētia iuris canonici. p̄cipue quātū ad ea q̄ sunt fidei ⁊ facta ⁊ declaratio articulorū ⁊ dubiorū. **P**̄bifica. i. natural scia tractat de inuisibilibz visibilibz cāis. **M**ā corpus et ea que sunt corporis princip aliter p̄siderat. **C**orp⁹ aut p̄siderat

Titulus Primus

In generali cū prius suis aut in speciali. Si in generali sic determinat illud Aristot. in li. pbific. Si in speciali considerat corpus et tunc dupliciter. quod aut est incorruptibile. et sic tractat Aristot. de illo in libro de celo et mundo. dicit. n. qd celum est corpus non generatum nec fabricatum nec recipiens aliqd impulsionem. Aut corpus est corruptibile. et tunc aut est simplex aut compositum. Si simplex tunc tractat de eo Aristot. in li. de generatione et corruptione. Et loquitur de simplicitate illa quod opponit compositioni naturali ex quatuor elementis. Si compositum. autem igitur est aërium aut non. Si non est aërium sic tractat de eo in li. meteororum ubi Aristot. determinat de impulsionibus aeris et gradibus generatione et niui et corporum mineralium et psilium. Si vero corpus sit compositum animatum. tunc aut illud est anima vegetativa animatum. et de tali determinat in li. de vegetabilibus. Aut anima sensitiva. et de tali agit in li. de animalibus. Aut anima intellectiva. et de eo agit in li. de anima. Ceteri vero libri ut de somno et vigilia de morte et vita. de sensu et sensato. de vita spiritus et aie et. supponunt libro de anima. et li. de animalibus. Huic subalternat seu ad eam. s. naturales pbiam reducit ars medicine. Mathematica vero quantitate abstractam a materia considerat. et sic tractat de inuisibilibus inuisibilium formis. Quantitatum autem alia discretas quod multitudo dicitur. alia continua quod magnitudo dicitur. Et discretas alia quidem discretas per se. ut duotria. quatuor. et hec est materia arithmetice. alia discretas ad alterum. ut sex quater et sexquintum. et hec est materia musice. Magnitudo vero alia est immobilis ut spera terre. et hec est materia geometrie alia est materia mobilis ut spera firmamenti. et hec est materia astronomie. Hec igitur sunt quatuor species mathematice. s. Arithmetica de numeris. Musica de proportionibus. Geometria de spacio. Astronomia de motu. Elementum arithmetice est unitas. Musice est unisonum. Geometrice punctus. astronomie instans.

Practica que dicitur. §. II. circa praxis quod est opus est agibile finem rationem in ordine ad felicitatem civilem et supernam. i. de opibus virtuosis. per quod concupiscentia. i. inclinatio ad malum regulatur et vincitur. et hec deo assimilatur. Dividitur ergo practica in ethicam economicam et politicam. et ad hanc morale pbiam reducit scia iuris. Ethica est quod sui curam gerens cunctis se erigit et exornat. augetque virtutibus nihil in vita admittens quod non gaudeat. nihil faciens penitendum. Economica est quod familiaris officij curam mediocri dispositione componens distribuit. Politica est quod reipublice curam suscipiens. civitatum saluti sua prudentia. solertia. iusticiaque libera et fortitudinis stabilitate ac patientia medetur. **¶** Et quibus verbis habetur quod non potest quod se ipsum bene gubernare vel familiam vel civitatem et recte parari nisi beatur virtutes. Et cardinales. quod necesse

sunt ad civilitatem humanam bene gerendam. Theologice autem et dona. s. ad civilitatem futuram persequendam. Prudentia quidem quod est recta ratio agibilium. et hec regularet rationem in seipsa. finem. s. h. tres partes integrales ad quod reducuntur alie. partes quod ponuntur a philosopho in li. ethici. s. recogitatio seu memoratio preteritorum. ordinatio presentium agendorum. et providentia futurorum. Hec autem quod antequam et ut partes potentiales finem per se in li. ethici. Eubulia que est bene psiliativa. et finesim quod est bene iudicativa. et gnomon quod est bene iudicativa in his quod occurrunt extra communem legem. Sinesis autem in his quod sunt finem cōes leges bene iudicat. prius. n. ad providentiam priorum bene psiliari infra se circa agendum diversa inquirendo et discutiendo. scilicet bene iudicare. i. ex psiliatis quod melius est eligere. et tertio quod est principale opus providentie impare. i. executioni mandare quod bene iudicatum est. Iusticia est ostans et perpetua voluntas reddens unicuique quod suum est. i. iusticia. s. de iusti. et iure. et hec regulare voluntatem in ordine ad alium. Et partes eius integrales sunt due. s. declinare a malo et facere bonum erga alios. Partes essentielles sunt distributiva quod est circa iudicia et officia et onera et penas et premia alijs impedienda per eum quod hec cura aliorum. Et commutativa quod est circa tractum et alia pertinentia ad conversionem cum hominibus. ut. s. recte non nocive quod se habeat ad proximum in verbis. rebus et personis. Partes vero potentiales sunt religio que est circa cultum divinum. Pietas que est circa honorem parentum. Observantia quod est circa reverentiam et honorem superiorum. Obedientia que est circa impletionem preceptorum suorum prelatorum. Gracia que est circa recognitionem beneficiorum debitorum. Vindicatio que est punizio recta delictorum per eum qui hec auctem. Veritas que est in veris et factis fallacie exclusio. Liberalitas que est debitorum usus rebus in mediocriter superbiis erga se. familiam et indigentes pauperes. Amicitia seu affabilitas que consistit in humaniter se habendo et benigne cum alijs in verbis et gestis. Epichria seu equitas que consistit in interpretando leges et mandata maiorum. magis finem intentionem que verisimiliter creditur legislatoris quod finem verba in casu dubio. Fortitudo est aggressio debita arduorum ubi etiam sunt pericula mortis et firma permissio eorum. Hec regulat potentiam irascibilem circa audaciam et timores. Partes eius integrales sunt due. s. aggredi ardua et difficilia. proportionata sibi et firmiter in eis permanere. Sed partes potentiales sunt Magnanimitas que est circa honores magnos. s. recte se habere ad eos non ambire nec vitare cum expedit. nec de eis superbiere. Magnificencia que est circa magnos sumptus debite factos. ut propter honorem dei edificare ecclesias et monasteria. vel propter bonum reipublice. Patientia que consistit in equaliter ferendo adversa cōia ubi non est periculum mortis absque animi deiectione et tristitia inordinata. Circa pericula mortis est fortitudo et pleneverantia que consistit in firmiter proponendo pati aspera et

Capitulum Tertium.

difficilia quāto cūq; tpe sūt duratura. **T**em-
perantia consistit in moderando delectatiōes corpa-
les et repellendo eas que sūt cōtra rōnem. Et hz
regulare cupiscibilem p̄tra delectatiōes ciborū et
venereorū. Partes eius integrales sūt verecun-
dia et honestas. Partes subiectiue sūt abstinē-
tia quo ad cibos. sobrietas quo ad potus. castitas
quo ad venerea. Que castitas hz triplicē gradus
scz conjugalem. vidualem et virginalem. Partes ei⁹ po-
tentiales seu annexe sūt. Mansuetudo que mo-
deratur iras. Clemētia que est diminutiua pena-
rum. debitariū cōgruo mōdo. Modestia que hz
cōponere hominē in vestitu. incessu et v̄su sensuū
Studio sitas que hz animū refrenare ab inordi-
nato appetitu et exercitio cognoscendi intellectu-
alia vel sensitiua. Humilitas que facit hominem
vera sua cognitiōe sibi vilescere et supbiā fugat.
Eutropelia seu urbanitas q̄ facit boiem in dictis
vel factis ludiciis seu iocosis p̄gruēter se b̄re. vt
nō sit nimis aggressus et rigidus neq; nimis leuis
et iocosus. **V**irtutes theologice sūt fides spes
et caritas que ordināt hominē ad felicitatē eternā
et hnt deū pro obiecto immediato. sed. diuersimo-
de. Nam fides respicit deū vt summā et infallibi-
lem veritatē cui innititur assentiendo mente his
que sūt ab eo reuelata in scripturis. Spes respic-
it deū omnipotentē valentē ei in omnib; suffraga-
ri. innititur. n. ei expectando ab eo eterno p̄mio
coronari et grām et veniā penitēdo sibi impartiri
sua liberalitate. Caritas respicit deū vt sūmūz bo-
num. primū autē diligit. p̄pter deū. qz de⁹ vult
et qz factus est p̄pter eundē finē. scz ad fruendū deo.
Dona sp̄s sūt quedā virtutes p̄fectiores
virtutib; cardinalib;. Sed excellentiores eis sūt
theologice. que dona hnt boiem reddere defacili
mobile ad sequendū instinct⁹ et motiones ipsius
sp̄s sancti. Et sūt septē excludētia p̄ quandā ad
ap̄tatiōem septē vicia. scz timor excludens supbiā
pietas inuidiā. scia iram. fortitudo accidiā. cōsili-
um auariciā. intellectus gulā. sapientia luxuriā.

Mechanica autē. §. III.

ars b; a mechor mechor. qz quasi intellectus ibi
adulterat. cū principaliter sit creat⁹ ad sp̄alia in-
telligēda et in ip̄is mechanicis circa factibilia ver-
setur. Et hz septē species. scz lanificium. armaturā
navigatiōem. agriculturā. venatiōem. medicinā.
et theatricam. Ad hanc. scz mechanicā omnium rerū
fabrica concurrere videt⁹ que hūanis necessitatib;
inueniunt⁹ grata cōmoda necessaria. **L**anificiū
est prima ei⁹ species ad quā p̄tinet omnis opatio
nendi. retorquēdi. confluendi quicquid sit instru-
mento. colo. fuso. acu. pectine. calamistro. girgilo
alabro. in materia lini. lane. canapi. Et sub eis o-
mnis vsus flocoz. filtroz. sagoz. saginatum.
sportatum. **A**rmatura duas hz species. scz archi-

tectoricam et fabrilem. Architectonica diuidit⁹ in
cemētariam et carpentariā. fabrilis in maleatoriā
et efusoriam. Edificioz tres sūt p̄tes. dispositio.
p̄structio et venustas. Porro fabrilis et ferraria
duabo rebus p̄stat. scz ventis et flāma. **A**gricultu-
ra quattuor hz species. saruū seu agrū qui satōis
bus deputat⁹. Confitū qui nemorib; p̄stat. vt sūt
vineta. oliuete pomeriū. **P**ascuū qui pascuis cō-
stat vt prata. Floridū vt ortū et rosariū. Cultura igitur
multiplex est. Cinis. i. incendiū p̄ qd ager in
utilem bumozē erudat. deinde aratiōis intermissi-
sio. stipulaz incendiū. stercozatio. satio. octatio. rū-
chatio. Bene colēdi agri rō quattuor rebo constat
scz aere. aqua. terra et industria. **O**pter. n. vt eis
locis quos colere destinabis aer sit salutaris et cle-
mens. aqua salubris et facilis. vel ibi nascens vel
ad vota vel imbre collecta. terra vero fecunda et si
incōmoda. **I**n vitib; putādia tria p̄siderāda sūt
scz fructuū spes. successura materies. locus q̄ ser-
uet ac nutriet. **V**enatio tres hz species. scz feri-
nam. aucupiū et piscariā. Ferina fit multis mōis
scz retib;. pedicis. laqueis. p̄cipitijs. arcu. iaculis
cuspidē. indagine. pennaz odore. canib;. ancipit-
tribus. **A**ucupiū fit retib;. laqueis. pedicis. p̄ci-
picis. arcu. visco. bamo. **P**iscatura fit retib;. sage-
nis. gurgustis. hamis. iaculis. **N**avigatio qz
est mechanicē species finē p̄dicta ad quā p̄tinet
omnis industria emendi et vendendi. **H**ec vni-
uersa littoza adiūt. pacē et familiaritatē cū exteris
nationib; cōponit et priuata bona cōia facit. **M**-
edicina corpis vel tuet vel reitaurat salutē. **H**ec cō-
tinet occasiones et opatiōes. **O**ccasiones sūt sex
Aler circūdans nos. cibus. pot⁹. somnus et vigilia
morus et quies. exinatio et repletio et accidētia ani-
me. i. passiones insurgentes. **O**patiōes sūt intus
et foris. **I**ntus vt ea q̄ intromittunt⁹ p̄ nares. per
os. panum ad excitādas stertutatiōes. comitari-
ones et purgatiōes. **F**oris vt sunt emplastra. inci-
sio et v̄stio. **T**heatrica p̄tinet ludos diuersi ge-
neris. nā ludus aut est gignic⁹. aut agon. aut cir-
censis aut scenicus aut gladiatorius. **G**ignicus est
qui in gymnasio exercef. cui⁹ quinq; sūt genera
scz saltus. cursus. iactus. virt⁹ atq; lucratio. dicit⁹
autē hic virt⁹ immēsitās virtū in labore et ponde-
re corpis. **A**gonū genera fuerūt cursus. celeritas
sagittandi peritia. stadi p̄tentiā. ad cirbarā qz vt
tribias incedēdi gestus. decantādi modulario ter-
restris qz et naual perpetiendortq; supplicioz
certamina. **C**ircenses ludi dicti a circūfēdo. **S**ce-
na loc⁹ est. intra theatrū in modū domus instrata
cū pulpito vbi cantabant comici et tragedi. salta-
bant histriones et mimi. **G**ladiatores pugnabāt
in amphiteatro. illic iuuenes vsuz armoz diuer-
so mō discēbāt. et mō inter se pugnis aut gladijs
modo circa bestias intēdebant. **E**st et ludus ale-
coze. palle. **A**lea taxillis luditur. ab hac fraus et

Titulus Primus

mendacium et periurium nunquam abest. postremo et
damna rerum. Et propterea hec scelera aliqui sunt hic
legibus interdicta. hec Clin. **L**ogica dividitur in
grammaticam et rationem differendi. Grammatica autem
est scientia recte loquendi. recteque scribendi origo et
fundamentum omnium liberalium artium. Et dividitur in
litteram. syllabam. dictionem et ordinem. Littere grece et la-
tine ab hebreis videntur exorte. Apud illos. n. prio-
dictum est aleph. inde tractum est a grecis alpha et a
latinis a. Omnes autem littere apud grecos et verba pro-
nuntiant et numeros faciunt. Nam a significat unum. b
duo. c tria et sic de ceteris. Ratio differendi divi-
ditur in dialecticam et rhetoricam. Dialectica ipsa est
que proprie dicitur logica. id est rationalis diffiniendi. querendi
differendi potens. Itaque dicibile aliud complexum
aliud incomplexum. et incomplexorum aliud inherens in-
tra. de hoc agit in libro predicamentorum. aliud inherens
extra. et de hoc agit in libro principiorum. Complexorum ali-
ud absolutum. et de hoc in libro per huiusmodi agitur
de enunciatione sine respectu. Aliud ordinatum ad
alterum. et hoc vel ad omnem materiam indifferenter. et de
hoc in libro priorum. vel ad materiam determinatam contra-
dictum. et hoc tripliciter. quod vel ad materiam necessari-
am. et de hoc agit in libro posteriorum. vel ad probabilem
et de hoc in libro topicorum. vel ad sophisticam. et de hoc in
libro elenchorum. **R**hetorica est bene dicendi scientia.
ad persuadendum bona et iusta in rebus personarumque et
negociorum causa. Rhetor est vir bonus et dicendi peri-
tus. Vir bonus persistit natura. virum moribus et acti-
bus. Dicendi peritus persistit artificiosa. eloquentia
que consistat primo quinquaginta. scilicet inveniendi. dispositione
memoria. pronuntiandi et fine officii quod est aliquid per-
suadere. Itaque autem dicendi peritia persistit in tribus
scilicet natura. doctrina et usu. Causarum genera tria sunt
Deliberativum in quo quid debeat vel non debeat tra-
ctatur. Demonstrativum in quo persona laudabilis aut
reprehensibilis ostenditur. Iudiciale in quo de ipsius facto
pene aut premissis iudicatur. Deliberativum genus du-
pliciter est. scilicet suasio et dissuasio. Suasiones autem tri-
bus et iudicantur. scilicet rationi. possibili et honesto. Demon-
strativum vero habet duas partes. scilicet laudem et vituperium.
Partes orationis rhetorice quattuor sunt. scilicet exordium.
narratio. argumentatio et conclusio. hec Clin.

Et nota quod inveniuntur .§. IIII

tores artium liberalium et mechanicarum et philosophie et
auctores librorum ipsarum contra fuerunt gentiles et repro-
bi homines. In grammaticalibus principalis ponit-
ur Philonianus. In rhetoricis Tullius cicero qui
ethnices de divina providentia male sensit finis be.
Libro prima parte. quod. quinquaginta. que etiam malorum morum fuisse
ostendit Salustius. Sed et ipse salustius cum de
morte greco oratore permaximo infideles fuerunt
Lactantius auctor omnium Titum Livium lacteo
fonte manantem sed errantem christicola fuit. Et
errorem millenitarum secutus est. et de spoliatio

minus bene sensit. ut patet in libro suo institutionum
Inter poetas magnus fuit Homerus apud
grecos. sed apud latinos maior Virgilius. qui vlti-
ma infidelitatem turpissimus in moribus fuit. nec
minus eo naso seu Divitiis. et precipue in sua do-
ctrina lascivus plena. **I**nter historiographos
precipui Valerius maximus in prosa. Lucanus
in metro. Suetonius incircumscissum corde et corpore.
Iosephus iudeus post christi adventum iudaismum
suum secutus est. **I**n logicalibus Aristoteles. effluxit
et totius philosophie monarchia. Cuius prius morali So-
crates se totum dedit. Pythagoras naturali. sed utrius-
que discipulus Plato utriusque complexus est ut dicit
Augustinus de civitate dei. Hic super omnes theologus fuit. cuius
doctrina antiqui sancti doctores imbuti sunt. ut
Ambrosius. Origenes. Augustinus. Hieronymus. Basilus. Errores
tamen eius plurimos abijcientes. Origenem dimittendo
Moderni vero Aristoteles sequuntur propter amorem doctrine
ordine et minus errantem. Omnes hi cum suis se-
ctis epicureis. stoicis et peripateticis. cum alijs non
excludendo Senecam moralissimum. sed cum vulgo
idolatrantem ab extra. finem beatitudinis. Principes illi
sunt. qui finem apostolice. Corinthus. Dei sapiam mini-
me cognoverunt. et dantes super bestias. id est bestiales
homines et rudes. hi principes gentium et ludentes in
aurebus celi. id est demonibus. sua curiositate et plurima
falsitate suggesta. illudentes homines et illusi ab ipsis
spiritibus malignis congregantes sibi aurum sapientie
et argentum eloquentie sine fine. demum exterminati
sunt et ad inferos descenderunt. ut dicit Baruch. iij.
Arithmetricam dicitur de primis Pythagoras
invenisse qui et sine fide fuit. Tubalcain musicam.
Astrologiam Abas. et Ptolemaeus multa addi-
dit Geometriam Euclides et Hermenides. ethnici
omnes et inter reprobos computari. Medicinam He-
sculapius primus docuisse refertur quem indoctrinabilem
in deum retulerunt. Sed auxit copiose Hippocrates
et Galienus necnon et Avicenna. qui omnes et si deum
cognoverunt. non sicut deum glorificaverunt sed evanue-
runt in cogitationibus suis. Iura civilia gentiles
primi instituerunt diversi diversis modis. et a pace
demonibus leges romani mutati sunt. ut patet in
decretis dist. vij. Moyse. Artes plures mechani-
cas instituisse et Cain progenitos insinuat gene-
ses liber in. vij. c. Qui contra criminosis parentem
in moribus imitari sunt. et civitatem in mundo ipse
primus construxit quasi innuens ad illam non primere quod
suum est bierusalem. **S**ed et monarchie omnes siue as-
sintorum siue medorum et persarum siue grecorum siue ro-
manorum usque ad ipsam Constantinum. Philippo ex-
cepto imperatore a Decio interempto. omnes in sua
cecitate mentis mortui sunt et moribus intemperatis-
simi. Et ille qui videtur fuisse felicius Octavianus. id
est mundi sapientia non ignarus lascivissimus de scribis.
Hec ideo scripta sunt. ut non gloriemur sapientia in sapi-
entia sua quantumcumque his repletur. nec potes in po-

Capitulū Quartū

rentia sua s̄ agnoscat verū esse qđ dicit Sap. xij. **U**ani sunt oēs hoīes in qbus non subest sc̄ia dei. Vere vani. i. frustra cū nō psequant̄ finē suū qui est fin̄ m̄ḡm in. ij. dis. i. v. summū bonū intelli- gant. intelligēdo ament ip̄osq̄ fruant̄. S; nec se deiciant ⁊ p̄tēnant qbus tales sc̄ie desunt aut po- tentia vel diuine subralunt. q; sine his plenissi- me salus p̄pria pcurari pōt. ac etiā p̄mior n̄ mo- dice sicut ex p̄tēntia docet. Verū doctrine tales q̄ ad vera ⁊ vilia q̄ ibi sunt p̄tēnti nō debent. et eo- q̄ auctores fuissent viciosi. **N**ā veritas fin̄ Amb. a quocūq; dicat̄ a sp̄s sancto est. Et si ip̄i nō habu- erint eū quātū ad grām gratū facientē. In cuius figurā p̄cepit dñs valā aurea ⁊ argentea egip̄io- rū asportari ab hebreis. vñ tabernaculū dñi ostru- eretur ad significandū fin̄ venerabilē Gratianū. dis. xxxvj. s. sed ecōtra. q̄ aurū sapie ⁊ argentū elo- quentie licet accipe ab infidelibz q̄si iniustis pos- sessoribus ex suis doctrinis ⁊ cōuētere in vtilem vsum eccl̄ie. vñ ⁊ apls ad Thitū allegat dictū cu- iusdam p̄bi. Creteſes male bestie ⁊c. Et hoc etiā dicit be. Aug. i. q. i. dñs declarauit. Verū in p̄mior- nibus ad pplm. nec videt̄ honestū nec piū eos im- plere doctrinis ⁊ allegatiōibus infidelium. q̄si sa- cra scriptura que est vera dñā oīm facultatūz an- cillari videat̄ tanq̄ insufficiens. ⁊ ille vere ancil- le dñari. Inde. n. vileſcit scriptura augeſ curiosi- tas magis q̄ de uotio in auditoribz ⁊ vanitas in loquētibz. S; sufficit aliqñ ancillas vocare. vt sancti fecerunt ad magis confirmandum ea que sunt fidei per testimonia inimicorum eius

Caplm. n̄ij. de qđditate anīe ⁊ p̄prietatibus eius.

Quid ditate ani- me rōnal et p̄prietatibz ei⁹. dñs Jo. dñici sup. Ecclesiasten. xxi. lectiōe tractans illud ecclesiastes. Cuncta fecit de⁹ bona in tpe suo et mundū tradidit disputationi eorūz vt nō inueniat opus qđ opatus est de⁹ ab initio vsq̄ ad finē. i. animā que p̄manet in eternum sic dicit. **N**ā et si p̄bi aliquā veritatē cognouerūt de mundo isto nō tñ animā plene aliquis nouit nisi p̄ reuelatiōē sp̄s sancti. **U**n Aristoteles i p̄mior de anima dicit difficilimū esse accipe quid sit anima. ⁊ multas bz dubitatōes. Duodecim aut dubitatōes de ea ponent̄ fin̄ diuersos sapientes ⁊ licet p̄bi nescierint qđ dicerent. diuersimode tñ descripterūt eā vici a veritate. fin̄ xij. ei⁹ cōditi- ones. **P**lato dixit aiām esse essentia vel nūerū se mouentē q̄ cōponebat̄ ex quattuor numeris. s. vnitare. dualitate. ternario et quaternario. ipe. n. vocabat vnitatē intellectū. dualitatez sc̄iam. op̄i monē ternariū. sensū quaternariū. Sic q̄ intelligit animā b̄e intellectū. sc̄iam. op̄i monē et sensūz. ⁊ iō p̄ se mouet cū vult s̄ sp̄s sanctus aliter intel- e

xit. **N**ā anima est vna essentia. ⁊ sic r̄ndet vnitati. ē cōposita ex esse et essentia. vt dicit. s. **T**bo. p̄e. i. q. xc. ⁊ hoc r̄ndet dualitati. est ad imaginē dei per tri- plicem potentia. s. memoriā. voluntatez ⁊ intelle- ctum. vt ait diuus doctor Augu. de trini. et **R**es- pōdet ternario. et creata est vt informet corpus cōpositū ex quattuor elemētis. et sic r̄ndet quater- nario. **D**emocritus dixit q̄ anima est ex atbo i mis. sp̄s sanctus que videt̄ in aere in radijs sol. **H**ic fuit victus sic dicere. q̄ atbo i mis semp sunt in aere sed nō videt̄ nisi sole adueniente. Sic anima. ē in nobis sed cognosci nō pōt nisi adueniente lu- mine diuine gr̄e. et sic nobilissima est vt suū intel- lectū et quālibet hūanā noticiā transcendat. **M**agna res inquit Bern. ad **H**aimonē est aia q̄ xpi sanguine est redēpta. **E**mpedocles dixit eaz ex igne. aere. aqua ⁊ terra. lite et amicitia. **H**ic rece- pit p̄ anima totū hoīez. sicut frequēter facit sacra scriptura. Corpus a tñ cōponit̄ ex quattuor elemē- tis. et aia restabit fin̄ eū ex lite ⁊ amicitia. Et **S** dicere cogitur ex inclinatione quāz bz ad corpus ex fuga ⁊ odio. **N**am anima iusta suū diligit ba- bitaculum et dānata odit suū. vt dicit diu⁹ Aug. ij. sup. Gen. ad lram. ca. xvij. **H**eraclius renet- brosus p̄bicus dixit aiām esse scintillā stellaris essentie. **H**ic eius originē tangit. q̄ de celo est. sol- lum a deo infusa. Alius **H**eracli⁹ cognomēto pō- ticus dixit aiām esse lucem. **H**ic ei⁹ essentia dixit. **N**ā aia fin̄ Aug. de essentia ē angeloz vt sit ter- cimus ordo. **N**ā angeli p̄ lucē intelligunt̄ Gen. i. **D**ixit de⁹ fiat lux et facta est lux. i. m̄l̄itudo an- geloz. vt ait doctorūz glo. cōmuni. **Q**uō tenigit saluator in parabola de muliere ⁊ edēte decimaz dragmā Luc. xv. **N**ō em̄ p̄didit. ⁊ aliqū ordinē an- geloz. sed de quolibet aliq̄. o. hominē autē per- didit totū quē totū saluū. m̄ fecit in sabbato ma- gno in ara crucis Jo. x. q. **S**eneca dixit aiām esse spiritum intelle. tualem ad beatitudinem in se et in corpe ordi. natū. hic tenigit finē eius. vt. s. bene operans b̄. auificaret̄ in morte. et corpus in q̄ bene gessit in vltimo beatificaret̄ iudicio. **A**ris- tote. dixit q̄ anima est endelechia. i. acus prim⁹ corpis organici potētia vitā b̄ntis. **H**ic tangit ei⁹ immortalitatem q̄ est vitā dāns alteri ⁊ aliunde non b̄nt. aliter eē in infinitū pcedere. **H**oc diffu- sius deo dante dices infra in hōdeodem capitulo. **P**itagoras dixit aiām esse armoniam. **H**ic te- nigit officium qđ habet in corpe. s. eum regere et mouere sine tedio et sine labore. imo regit cū con- sonātia. vt p̄z in cōcis r̄patis moribz corpis. et maxime lingue q̄ melos cōiter gratos facit. **I**sto mō dicebat diuus doctor Aug. in li. de sp̄s ⁊ aia. **A**nia est substātia qđā rōis princeps corpi regēdo accommodata. ⁊ **R**emigiū. **A**nia est substātia in- corporea regens corpus. **D**iogenes dixit aiaz esse aerem. et sic a se fuit motus. eo q̄ homo nec

Titulus Primus

p. momentū sine aere viuere pōt. Quō dicit etiaꝝ
Isidorus li. i. et bimologiaꝝ. c. i. q. gētes dicebāt
aiāz quali ventū aere attrāctū vt ventus videatur
hominibꝫ dare vitā. tñ spūscitū coegit sic dicere
ex anie sūma puritate. sicut et dixit Arist. q. de aia
q. anima ē sicut tabula in q. nihil ē depictū. Ipa
rens dixit. Ania est igne' vigor. et Virgili'. Igne
us est illi vigor et celestis origo. Hic tetigit et ef
fectum. s. sp. amare. Air. n. venerabil' Aug. de san
cto victo. in princi. de artā aie. Scio ania q. vita
tua dilectio ē. et scio q. sine dilectioe eē nō potes.
Ipoctas dixit aiām eē spūm tenuēz p. omne corpꝫ
dispersūz. Hic tāgit ei' incorpualitatem et modū
existendi in corpe. qzē tota in toto et tota in qua
libet pre. Itaqz nō est in vno loco corpis solū sed
vbicqz. et ania vndeūqz sentit sicut in pre. Exem
plū ponit Calcidius sup. Thimenū de aranea q. se
dens in medio sue tele quātulūcūqz morūz est.
vndeūqz sentit et etiā existens extra medium
Pampilonius dixit aiām esse ideā. hic tāgit ani
me capacitātē. qz. s. anima cognoscere apra est' et ex
hoc cōiūncit in se bte omniūz rez silitudines. vt
Arist. deducit in. iij. de anima. vñ diuus Aug. in
de spū et aia inq. Anima est omniū rez silitudo.
et itez. Anima ad silitudinē totū sapientie facta
in se omniū rez gerit silitudinē. q. siliū est ter
re p. sensum. aque p. imaginationē. aeri per rōem
firmamento p. intellectū. celis celoz per intelligē
tiam. lapidibꝫ p. essentia. arboribꝫ p. vitā. aialibꝫ
bus p. sensum et imaginatōem. angelis p. intelle
ctum. deo per intelligentiā. Ex his pz q. pbi non
dū inuenerūt qd est qd de' opat' est ab initio vs
q. ad finē. s. solus spū. docet q. est facta ad ima
ginem et silitudinē dei Gen. i. Hec Jo. dñici.

Diffiniri ergo vel §. I.

describi sic posset aia rōnalis sūm theologos a spū
sancto illustratos. Anima est substātia incorporea
immoztal' a deo de nibilo creata cū infundit cor
pori suo ad ipm informandū essentialiter et p. se
et postea pfectā beatitudinē obrinendā per grām
et bona opa. Incorporea dē ptra pdictos pbs q.
dixerūt eā esse corpus vt aerem vel ignē. qd p. lx
resli reprobat. xxiij. q. iij. c. pe. Immoztalis dē cō
tra illos qui eā dixerūt cum corpe mori. In perso
na' quoz dicit Eccles. ij. Unus est interitus hoīs
et iumentoz et equa vtriusqz conditio. Sed hoc
vt hereticū ab ecclesia cōdemnat. vt ptz. xxiij. q. iij.
ca. pe. Creata dicit cōtra gnosctos hereticos q. di
xerunt animā esse naturā dei. et per qñs nō creatā
quozum error reprobat in dicto ca. xxiij. q. iij. A
deo dicit creatā ptra simoniacos et menādrinos
inter hereticos cōputatos. dicētes animas et ali as
creaturas ab angelis factas. De nibilo dē cōtra
eos qui dixerūt factā ex substātia stellari. vt Hes
rachius vel extraduce. i. anima generari ex anie

ma generantis cum generatur corpus. Sicut
et corpus generatur ex corpe. Cū corpe infun
ditur ptra originianos. q. dixerunt omēs animas
ab initio mundi creatas fuisse et peccasse. et fm
varietatem pctōz in diuersa corpa infundi qd he
reticū ponitur in dicto ca. xxiij. q. iij. Ad informā
dum corpus dē cōtra eos qui dixerūt aiām corpo
ri vniri nō vt forma substācialis sed vt motor mo
bili. Qd reprobat de sū. tri. et si. ca. c. v. nico in de
Ubi determinat q. ania intellectuā p. se et essen
tialiter est forma corpis bñiani. et p. trariū asserere
est hereticū. Rōes ibi assignat glo. Jo. an. quas
accepit a beato Tho. in prima parte sum. q. lxxvi.
Ad beatitudinēz psequendā dicit cōtra eos q.
dixerunt animas cōueri in demones vel quecūqz
q. animalia. qd reprobat. xxiij. q. iij. c. penul. cir
ca finem. et per grām dicit cōtra pelagianos hereti
cos qui dicūt per libez arbitriū principaliter cōse
qui posse beatitudinē. xxiij. q. iij. ca. pe. Et qz grā
cū nullo mortali peccato pōt inueniri. iō deceden
tes in mortali. psequi nō pñt beatitudinē sed eter
nā dñationē di. xrv. §. als ca. Oat. xrv. Ibiū bi
in supplicū eternū. iustū autē in vitā eternam.

Et pro maiori di. §. II.

ctorum declaratiōe sciendū q. finis ppter quē ani
ma rōnalis est creata est qd quadruplex. Primus ē
adimpletio voluntat' diuine. Illud. n. qd deus
vult oz impleri. sed fm pā. Omia q. cūqz de' vo
luit fecit. Et qz sic voluit ita factū est ait Ambro.
Et ap. l. i. Ibi. ij. Deus vult oēs hoīes saluos fi
eri. Cum g. voluerit creaturā rōnalē saluā facere.
qz fecit qd voluit. g. facē optebat' replere' volūtat'
sua. Secūda rō finalis est reparatio ruine angeli
ce. Venit. n. xps fm aplm reparare que in celis et q.
in terris sunt. et in pā. Iudicabit in nationibus
scz dñs implebit ruinas. Et Quis angeli mali re
parari nō pñt in se. et boni angeli nō egeant repa
ratione in se. tñ dū loco lapsōz angloz hoīes creati
assumunt. crescit gaudiū eozū ex nūero fruētiūz
et sic dicunt reparari. Tertia rō que incidit cum
scda est pgratulatione' delectatio societatis mutue
scz in multitudine consortij angloz. Sicut. n. mi
nuebatur numerus fruētiū per numerū lapsōz
angelozū. ita augef delectatio per numerūz homi
num saluandozū. Unde et gaudiū est in celis su
per vno pctōze pñiam agente Luc. xv. Quāto
aut sit nūerus pdestinatorū ē circa hoc triplex opi
nio. Quidā. n. dicūt q. tot hoīes saluabunt quot
angeli ceciderūt. Alij q. tot saluabunt quot ange
li creati sunt et boni et mali. Sz meli' et verius di
citur q. soli deo ē cognit' nūerus electozū in sup
na felicitate locādus fm Greg. in collecta. lxx. b.
Tho. in prima parte. q. xxiij. Quarta rō creati
onis anime est premiano ipsius. Unde mgt in. ij.
sen dicit q. de' fecit rōnalez creaturā vt summū

Capitulū Qunituz

bonū intelligeret. intelligendo amaret. amando possideret et possidendo frueret. Et Augu. dicit qd anima rōnalis creata est vt deū videret. amar. laudaret et ei fuiret ira qd videre pñet ad actū rōis. amare ad actū volūtatis. laudare ad actū finonif. seruire ad actū operis exterioris vt istis omnibz fiat protestatio prime veritatis. summe bonitatis immense maiestatis. eterne felicitatis. hec Alexan der scda parte. et post eum Mainerus.

Capitulū quintū de immortalitate anime

O immortalitate anime rōnalis quaz qui negat asserentes cū corpe mori heretici declarantur esse pñt. q. iij. c. pe. Hōm errorē ponit sapiēs Sap. ij. recitās dicta eoz vt illud. Et nihilo nati sum? et post B erim? qd n fuerim? et postea in inferno qd ficti fatent se errasse. Sz aīaz nrāz ēē immortale mltiplici rōe. innūerabiliū attestatiōe. exēplorū et reuelatiōe. ostensione efficacissime cōprobat.

Quantū ad primū .S. I

scz p rōes Robertus boldor sup li. sapie inducit tres rōes. Quarū prima est ex rōe diuine liberali tatis. Amicus. n. puidet amico suo omne bonū qd pōt. vt oñdit pbs in li. etbi. Deus g cū ops sit et seruos suos amicos vocet. Vos amici mei estis si feceritis et. Jo. xv. g. puidet eis d vira felici et ppe tua qd facere pōt. et hoc est maximū bonū. Scdo pbatur ex dei equitate. Cū. n. deus sit iustissimus nec patiat aliqd bonū irremuneratū. sicut nec ali qd malū impunitū qd dicat iusticia hic vt videt ad sensum mali frequēter prosperant vel nō puniunt. ad sufficiētiā boni vero deprimunt. vt in pluribus. vel nō remunerant ad sufficiētiā. ergo optet aīam ēē immortale vt in alia vita remunet retur vel puniat ad plenū fin ea q gessit in corpe et B tangit de pe. di. ij. Quid g turbamur. Ter tio b declarat ex dei infallibili veritate. Cū. n. de rat sit mēiri nō pōt. pmittit aut suis suis vitam eternā dicens. Ego vitā eternāz do eis. f. ouibus meis. Jo. x. Cum g corpus corrupat vt pñt neces se est aīam ēē immortale q recipiat vitā eternā Beatus Tho. in. i. pte. q. lxxv. ponit duas ratiōes Et prima est. qd corruptio nō inuenit nisi vbi in uenit pparietas. Generatiōes. n. ex ppariis in cō traria sūt. vñ corpa celestia q nō hñt materiā con trarietati subiectā incorruptibilia sūt. In aīa aut intellectiua nō pōt ēē aliq pparietas. Recipit em fin modū sui esse. Ea vero q in ipsa recipiunt sūt absq pparietate. qz rōes cōtrariorū in intelle ctu nō sūt pparie. s vna ē scia ppariorū. Impos sibile est g q aīa būana sit corruptibil. Alia rō ē. qz vñq d qz suo mō esse desiderat. desiderū autē in rebus cognoscētibz sequit cognitionez. Sen sus aut nō cognos cit ēē nisi sub hic et nūc. s. itelle

ctus apprehendit esse absolute et fin oē tps. Vñ omne bñs intellectus desiderat esse semp. naturale aut desiderū nō pōt ēē inane. Dis igit intellectu alis substantia est incorruptibil. Et si dicat q omne qd est ex nihilo ē veribile in nihil. qz finis d3 rñt dere principio s aīa creata est ex nihilo. g d3 corru pibilis. Rñ. b. tho. Qd d3 aliqd veribile in ni bil nō imponat in creatura ad nō esse potentia. s in creatore potentia ad b q esse non inuat. Dicit aut aliqd corruptibile p b q inest ei potentia ad n esse. et sic nō est in aīa b potentia. vñ nō corruptibi lis s incorruptibil est. Dñs Jo. dñici sup Ec clesiasten inducit plures alias rōes ad b pbandū et exinde auctes. Et prima est qz nihil est qd nos discernat a brutis et mutis nisi religio et cognitio sumi dei. igit ad fruendū sūmo aīa nrā creata est Hec rō demonstrat inductiue. qm omne aīal id co gnoscit et solū qd ad ei? vsum spectat. Alimns au tē nō cognoscit aurū nec margaritas. qz ad eius vsum facta nō sūt. et sic discurredo per singula. Igit si deū cognoscere in hac vita pñue labora mus. natura nos docet ad hūc finē factos esse Ex B argumēto Lactancius li. viij. insti. de vita beata plures elicit rōes. Scdo nihil est qd vñtur ele mento celesti nisi bñ. igit bñ ad celestia tendit et nō corpus. qd in terrā reuertit p mortē. immorta lis est g aīa q illuc aspirat. Ista psequētia vide tur satis bona in materia inductiue. cū cūcta ani malia sibi silibz nutriant et vñant. vt etiā in li. de nutrimēto et nutritio d3. Alcedens sanat pñz. qz nullū aīal igne vñt nisi bñ. et si dicis pñra. qz canis et catta comedūt cocta. Rñdet qz bagūt pñer suā naturā. qz ita bñ comederēt cruda et comedunt. et libentius qz cocta. s sūt insaniabilia aīalia et capi unt q sibi vñt cū aliunde bñe nō possint. Dñtero ex opposito libent? q igne cocta sūt comedūt. imo nobis videt impossibile sine igne viuere. Licet Plin? iunior li. vi. c. xij. dicat q in pre orientali qbusdā gentibz vsus ignis fuerit ignor? vsq ad tps Prolomei regis egipñ. tñc. n. primo ignē ha buerūt. Vñ est qd ex dictis in illo. c. credo illos n esse hoies. Cū igit locus ignis sit in celo vt patet oīm pñsensu et expimēto q solus bñ vñt. igne cō fiat sic nos natura docente. vt p celo facti simus Vide de B etiā Lactanciu vbi supra. Tercio p batur sic. aut aīa est immortal. aut bñ infelicio est cūctis creaturis. Scda ps nō est vera vt pñtat manifeste. g aīa est immortal. pbo pñtiam. nam oīs res facta ē ad aliquē finē. et cū ad ipisq gescit in eo. hoc pñt inductiue. Ignis fact? est vt sit in loco supiori. iō inferius existens mouet sursum vt illuc akēdat. cū est aut vbi esse d3 quiescit. Lapis vis loc? est. et finis pñtere centrū. et tādū laborat q possit accedere. et cū ibi est quiescit et nullū morūz habet. et alibi non quiescit nisi violenter teneatur Hec ideo cōsidera in brutis aīalibz. Canis bene

Titulus Primus

passus quiescit et nil ultra querit. quod eius finis est
vivere. et sic de omnibus alijs. Omnia igitur aialia et a-
lia non rationabilia suum finem querunt. et tunc quiescunt
quando in sua perfectione consistunt. Dominus autem animus
in hac vita nunquam quiescit. licet corpus quiescat in
somnia bene passus. anima tamen intus existens est
semper in motu. quod declarant continua somnia. Igitur
cum nunquam anima sit quiesca et contenta. sed oportet quod
ulterius querat necessarium sequitur quod vel ad alium
finem facta est. et sic est immortalis vel miserrima
est. quod nunquam suum assequitur finem. quod fuit scilicet per
antecedentis. Hec ratio fundat ex dictis de vitiis
Bern. li. de contemptu mundi ubi ait. Anima ratio-
nalis ad imaginem dei facta ceteris omnibus occupari
potest. repleti omnino non potest. Capacem. n. dei quic-
quid minus deo est non implebit. Hinc est quod na-
turali desiderio omnes quidem summum bonum appetere
possunt. nullam nisi eo adepti requiem habebunt.
Quarto et ultimo deus et natura nihil frustra o-
perantur. Cum igitur videamus nos aliqua summe
amare que ad corpus non pertinet aliquo modo spectare
nec prodesse sequitur quod alia est vita quam corporis. et ad
aliud facti sumus quam per corpus tantum. Hoc patet. nam nos
desideramus scire et sapere que potius afflictiones
dant corpori quam delectationem. Nos desideramus fa-
mam que corpori nihil prodest. imo naturaliter nos
commendamus homines virtuosos qui refrenant corporales
motus et delectationes atque naturaliter approbamus
meliores vitam esse quam sit corporalis. et hoc unusquisque
potest in se intueri. cum anime desideria cogitabit. Hec
ratio fundat ex dictis torquari Boetij. iij. de consolatio.
prosa. ij. ubi ait. Insetra est mentis hominum natu-
liter veri summique boni cupiditas. Et de hoc La-
ctantius diffuse ubi supra. ubi ad hanc materiam
plures persuasivas rationes facit. Potest induci et
quinta ratio talis. Omne quod est corruptibile quanto
magis inueterascit tanto magis deficit in virtute
et robore suo. ut patet in corpore humano. quod cum an-
tiquius est magis debile quam prius. quod tendit ad mortem.
Sic et potentie sensitiue que sunt affixe organis cor-
poris. ut visus. auditus. memoria et huiusmodi deficiunt
paulatim. et tanto magis quanto quod plus senescit.
Si ergo anima esset mortalis siue etiam diminueretur virtus
eius in potentia. que non sunt affixe organis corpo-
ris. ut intellectus et voluntas. sed hoc non est. imo con-
trarium. quod tanto quis perfectior intelligit quanto plus
vivit. Propter quod dicitur Job. xij. In senio est sa-
piencia. et in his qui multo sunt tempore prudentia.

Et quoniam plus §. II.

hodie valet apud malum vulgus auctoritas antiquior
quam persuasione veritas. quid antiqui de immortalitate anime
senserunt aliquantulum videamus. Primo namque volumus a pen-
sione incipere in quibus est magis dubia veritas. Nihil enim vident aliud labo-
rasse quam loqui de inferno et purgatorio. et campis

elises et celis. in quibus anime defunctorum per qual-
itate meritorum et demeritorum collocantur. ut patet in
intuenti. Et principaliter Virgilius in eneidos. Et Seneca fere in cunctis tragedijs. et que minus
dixit in fine magni operis conclusit. Morte caret ani-
me etc. Ovidius. xij. metaba. introducit deum de
anima herculis loquentem et ait. Externus est a me
quod transit et inextinguibile atque immune necis. Inde
per historicos etiam transeundum sub breuitate est quod
aliorum facta describit. Salustius. n. in li. de repub-
li. inquit. Natura diuitiarum et fame gloria fluitat ac
quod fragilis est virtus clara et eterna quod habet. Igitur pre-
clara facies magne diuinitatis adhuc vis corporis et
omnia alia huc breui dilabuntur. Ingenua et egre-
gia facinorosa sicut anima immortalia sunt. Item
idem in catellinario in vna oratione Julij et Catonis
de penis animarum separatum disserit iulius cesar.
Valerius maximus qui eque ut Salustius fuit
romanus scriptor in. ij. li. c. i. idos meminit quod
semine certant mori cum marinis ut in alia vita cum
eis fruatur. Item ibi immortales esse animas mos gale-
lorum approbat. qui pecunias mutuas apud in-
feros recepturos se sperant. deinde dicere stultos
nisi idem brachii sensisset. quod pileatus piragoras cre-
didit. item li. iij. c. xx. et c. xxij. ubi clare hoc ponit.
idem ut patet in. i. c. de miraculis et somnijs. Item Iu-
canus cordubensis historicus non poeta hoc in pluri-
bus libris testatur. Magni viri hoc idem tenuerunt
pagani. tamen quod alios non nominabo pro ista materia
Didimus namque rex bragmanorum ad Alexandrum
magnum scribit. Quapropter nimium recordes vos
et miserrabiles iudicamus qui originem vestram esse
celestem non suscipitis. magnamque cum deo habere cognationem.
Et iterum in alia epistola. Nos non sumus
incole huius mundi sed aduene. nec ita in orbe ter-
rarum venimus ut in ea libeat consistere sed transi-
te. properamus. n. ad patriam. nullis delicto-
rum ponderibus grauati. nulla quidem conscientie fre-
te progredimur. ut expediri ac faciles spatium pro-
sini decurramus itineris. Item Cyrus maior rex
cum venisset ad mortem conuocans filios suos. ut rece-
deret Tulli in li. de senectute. et Zephon presbiter scri-
bit sic ait. Nolite arbitrari o filij charissimi mihi
me cum a vobis recessero nusquam aut nullum fore Nec
enim dum essem vobiscum animam meam videbatis. sed
eum esse in hoc corpore ex eis rebus quas gerebatis
intelligebatis. eundem igitur esse credere et si nullum vi-
deritis. Ultimo ad philosophos morales transeamus.
Trimegistus mercurius maximus grecus ad Escu-
lapium sic scribit. Omnis bona anima est immorta-
lis. Item ibidem loquens de boie. Cum itaque aduenerit
teret deus enim non posse omnem rem esse diligentem nisi
enim humano pregeret regum mentem. rexit enim corporea vo-
luntate. Taleque omnes esse precepit ex utraque natura in
vnum confundens miscensque quantum satis esse debuisse
Itaque hominem conformat ex animi et corporis

Capitulū Qunituz

id est externa et mortali natura. ut animalia cōfor-
 marī vtriusq; sui origini satisfacere possit et mirari
 atq; orare celestia et incolere atq; gubernare terre-
 na. Itē Lucretius qui aliqui vident sensisse oppo-
 situm. tandē hoc vult cōposuit. Cedit idēz retro
 de terra qd fuit ante. In terrā. s. qd missum est ex
 ethris oris. Id rursus celi fulgentia templa rece-
 prant. Itē Tullius li. quē de somno Scipionis
 edidit parū post principii sic ait. Constat certuz
 esse in celo diffinitū locū vbi beati euo sempiter-
 no fruunt. et sequit. Hi viuūt qui e corpore vincit
 tanq; e carcere colauit. Vtā vero q; dicit vita mors
 est. et multa filia in eo. li. Itē Cato cupida te vi-
 te immortalis seipm pemit ad celū ascenderet
 ania ei? ut ait Lactancius li. iij. Itē Quintilia-
 nus ca. iij. ait. Si qd sciat qd sit finis bonoz. que
 vera felicitas nunq; sibi videbit priuatura morte
 peritur. Itē annuus Seneca li. de morte imma-
 rura aperte hoc pñret. Itē li. de naturalibz qstioi-
 bus in principio. Itē in epla quarta. in epla qui-
 ra. et vbi inquit Stoici extimant aīam totis pon-
 tere magno. et excludit itaq; de illo. s. anio. an
 possit immortalis esse. hoc quidez certū hētū ibi
 diffuse et bene. Itē in lxxvi. loquens de scipione
 ait. Animū quidē ei? esse in celo ex q; erat psuadeo
 mihi Idē ad Lucillū epla. cij. Jam discē Lucille
 q; sit natura e in immēsum mentē suā extendere
 Magna et generosa res est anim? bñanus nllōs
 sibi poni nisi cōmūes cū deo terminos parit. Aliquī
 tibi nature archana detegēt. discuntēq; ista caly-
 go. et lux vndiq; clara pueret. Lege astrologos
 etiā paganos quoz opiniōes amb. Macrobi? in
 per de somno Scipiois ad hāc sniaz reducit due
 sunt porte in zodiaco. s. duo tropici viz capricorn?
 et cancer. p. quas anime nre descendūt de celoz p?
 mortem corpore earū ascendūt. descendūt quidē p
 cancrum. et iō dicit porta homin. ascendunt p capri-
 cornū. et iō dicit porta deoz. qz naturā immortalis-
 rana deoz hinc assequūtur. Dicit g cū descenden-
 do veniūt ad leonē p dñōis future aspiciant ex-
 ordiū. p. cetera vero aīalia q; sunt signa zodiaci nā
 leuantes p dñt cognitionē seu obliuiscunt cor que
 hēbant in celo qsi ebrie ex visis diuersis. Vltū cū
 anima venit p saturnū acqrit rōis naturā et intel-
 ligentiam. in ioue vim agendi. in marie animos-
 sitatis ardore. in sole sentiendi opinandiq; natu-
 raz. in venere desiderij et voluptatū mor. in mer-
 curio pñunciandi et interpretandi vigorez in luna
 plantandi et auguriadi. Sic demuz ut dicit post
 mortem corpis p easdez reuertitur vias et signa.
 Medici sūt hoc docuerūt. Galienus in lib. de
 spermate inquit. Sicut lux solis q; incorruptibilis
 est completis suū hemispermium nullā parit decti-
 onem vel diuisionem. Sic et anima que incorru-
 ptibilis est. Item in eodē. Sicut etiā lumē solis
 qd incorporale est ab aere et ab omni intelligentia

oculo:ū separatur sine corruptiōe. sic anima que in-
 corruptibilis est sine corruptione a corpore. De-
 scendo vltimo ad naturales pbs Pythagoras ut
 ait Hiero. Primo ptra Iouinianum dicit. Pri-
 mus apud grecos immortales esse animas. qui
 etiā dicit animas descendere de celo. ut supra astro-
 logi dixerūt. et iō lac primo suggere. qz p lacteū cir-
 culum transit descendens. et est ibi ininitū imperij
 infernalis domini. et supra totū pñet ad deū. ut
 recitat Macrobius vbi supra. Itē empedocles
 q; dicit future felicitatis appetitū nihil esse felicitū
 ut ait Aristot. li. de vegetabilibz. Amore immorta-
 litatis hñde seipm in ardēis ethne specū. pñet
 ut testat Lactancius li. iij. Item Plato in thimeo
 ait. Post offe corpus animas in sinuz pñis eter-
 ni reuerti. Et iō. ij. li. dicit tot animas esse q; stel-
 le et leges immortalitatis hñe. Idē satis altū con-
 scripsit volumē qd plexedron appellauit. q; fere tot?
 est de immortalitate anie vbi de penis inferni sa-
 tis differt. Itē Diogenes dicit se descendurū ad
 infernū p mortē et cupiditate immortalitatis se-
 ipm occidit. ut dicit hiero. ptra iouiniauū. et La-
 ctancius vbi supra. Itē Archita tarentin? mentē
 nrām dicebat diuinū numen. testante Tullio li.
 de senectute. Itē Aristot. in pluribz locis immor-
 talitātē anie pñet. Nā in. ij. de ania dicit q; ania
 sepat a corpore quēadmodū perpetuū a corruptibili
 li. Itē pñisit se facturū libzū quō aīa separa a corpore
 intelligat. ut bñ ondit ingt nē Albert. iij. de a-
 nima. disgressionē. iij. sup. i. c. Itē in li. et bi. talit?
 ter felicitatē describit ut pstat intuenti q; imposs-
 bile est eā hñ in hac vita. ex q; sequit vel eū nesci-
 inisse qd diceret vel aniam immortalē fm eū esse.
 Item in li. de pomio. si tñ eū fecit determinat cla-
 re animā immortalē. Itē Apuleius platonic? in
 li. d. deo Socrates ait. Hoies rōe plandētes. orōe
 pollentes. immortalibz animis gaudētes. et. Itē
 Porcius pbs dicebat ut ait diuinus Aug. li. ij.
 de ciui. dei fugiēdū esse ad clarissimā patriā. et ibi
 patere oīa. Itē Zeno pbs ut refert Seneca in es-
 pistola quadā dicebat mortē esse glōfā. et iō se in-
 terfecit ut post mortēz beat? viueret. Sic testatur
 Lactancius vbi supra. Itē Porphirius sicut te-
 statur Galienus vbi supra. Nō est mirū ingt ani-
 mam q; substantia incorporea est separa a corpore. cū
 ignis qui est substantia corporea corruptibilis a li-
 gnis qbus est pñctus possit separi et reuerti i suā
 materiā sine sui corruptiōe. Nec dicta sufficiāt ad
 banc materiā. ut q; nō vult cēx pñan? sit vel rōnal?
 hō vel poeta siue ciuīl aut orator vel moral sit a-
 strologus aut medic? vel pbs natural? et n bestia
 vel brutū aīal. et quācūq; sectā intrauerit visa a-
 nima immortalē reuertat ad xpm q; eū beatificat
 bit precedentibz bonis opibz. et. Ex facta scri-
 ptura innūta sunt testimonia. sed duo sufficiūt
 Dan. xij. d. Qui i puluere fre dormiūt euigila-

Titulus Primus

būt. alij in vitā eternā. alij in obprobriū vrideāt
semper. **Mat. xxi.** Būt bi in supplicio eternum.
iusti aſt in vitā eternā **Aug. xij. q. ij.** Tps qd in-
terpoſitū eſt inter hoīs mo: tē ⁊ vltimā reſurrexi-
onem. animas abdiis receptaculis continet. put
vnaqueq; digna eſt requie vel etēna. p eo q for-
nita eſt in corpe. ⁊ **Gre. q. e.** Anime defunctorū qe
tuor mōis ſoluūtur. ſ. a penis purgatorij ⁊ c. **Aug.**
vi. de ci. dei ait. Singula qdam dixerūt **Pla-**
to ⁊ Porphirius. q ſi inter ſe cōicare potuiſſent fa-
ci eſſent fortaſſe xpiani. **Plato** dixit. Sine corpi-
bus aſias in eternū manere nō poſſe. Ideo enī
dixit enā ſapientū aſias poſt quātūlibet longum
tempus tñ ad corpora redituras. **Porphirius** vi-
dit animā purgaſſimam cū redierit ad patrē. ad
hec mala mundi nūq; rediturā ⁊ c. **Item Dio-**
niſi. iij. c. de diui. no. dicit q būane anime ex bo-
nitate diuina hñt q ſint intellectuales ⁊ q bate-
ant ſubſtantialem vitā inconſumpibilem.

Probat̃ de §. III.

num immortalitas anime ex multis exemplis
Apparuerūt enim **Iudeo machabeo** **Omas** ſū-
mus ſacerdos defunct⁹. ⁊ **Hieremias** ppheta q
multo tpe ante migrauerat ad animandū ipm. p
mittendo victoriā. vt habet. **ij. Macha.** **Hyſto:ia**
quā rps narrauit iudeis de diuite epulone ſepul-
to in inferno. ⁊ **Lazaro** quieſcente in ſinu **Abrae**
oñdit clare animas immortales ⁊ ſm opera in fu-
turo recipere **Luc. xvi.** **Iuuenis** quidā reſuſciti-
tus a **Jo. euangelista** narrauit gloriā regni pa-
ratam bonis ⁊ tormenta varia inferni pro malis
vt patz in eius legenda. **Tres** mortui reſuſcitati
ad ſepulcrū **Hieronimi** narrauerūt multa de glo-
ria paradisi. penis inferni cruciatibus purgatorij
vt patz de miraculis ei⁹. **In. nq. dialogorū** multa ex-
empla habes oſtendentia premiū vel penā anima-
rum in alia vita. ⁊ per oīs im mortalitatem earū
Beata Agnes cū magna comitiua ſanctarū appa-
ruit poſt mortē **Constantie** filie **Constantini.** vt
narrat **Ambrō.** **Agata** quoq; **Lucie.** ⁊ **Petrus** et
Paulus **Dominico** ſanctiſſimo ⁊ inuēra b⁹.

Sciendū tñ q cum mo: s nō ſit aliud q pri-
uario vite. ſicut in anima pōt conſiderari triplex
vita. ſ. nature. grē ⁊ glorie. ita et per oppoſitum tri-
plex mo: s. **Sed** primā vitā que nō eſt aliud
niſi permanētia eius. ſic eſt immortalis. **Iuxta**
illud **trimegiſti.** **Oīs** anima immortalis eſt niſi
quis appellet mortem quancūq; mutationē etiā
per affectum. **Sic** enim ⁊ anima mortalis eſt. qz
mutabilis ac etiā angelus. **Unde** apłus de deo q
omnino immutabilis eſt dicit. **Qui** bz immor-
talitatem ſolus. **Sed** vitā grane qua medi-
ante deus inhabitat animam ſpūalem vitā ei cō-
ferens. **Sic** anima moritur per peccatū mortale.
que mo: s non eſt aliud q ſubtrahio grē. **Sicut**

enim corpus nō viuit anima abſente. ita nec ani-
ma niſi deo preſente. ſ. per grām. vt dicit **Aug. de**
pe. di. i. reſuſcitatur. **Et** de hac morte d: **Ezeb. xviij.**
Animā que peccauerit ipa moriet. **Sed** tertiā
vitā quā bz anima in gloria. ſm illud **Ro. vi.**
Habetis finem vitā eternam. **Notiſ** anima duz
in eternū ea priuatur p damnatiōem. de q morte
ips Jo. viij. **Si** quis ſermonē meū ſeruauerit ſi
videbit mortē in eternū. **Un** ⁊ **ſtephanus** papa
bortatur quendā vxoridā vt deſerat ſeculū et in-
tret religionē dicens. vt ignoſcat deus peccatis tu-
is ⁊ refrigeret animā tuāz. ſ. in beatitudine prius
q curieris ppteris flāmis. i. ⁊ nō cruciaberis ⁊ c.
xxij. q. ij. admonere. **Illū** cruciatū appellat ſcri-
ptura mortē **Apoc. ij.** **Qui** vicerit ſz temptatiōes
nō ledetur a morte ſcda. ⁊ ppterca ſignanter dicit
ps. **Mors** pcorū peſſima. priā eſt mala corpi. ſcda
aīe peior eſt. tertiā vtriq; finaliter et bec peſſima.

Capitulum ſextum de vnione anime ad cor-
p⁹ ⁊ multiplici acceptione huius vocabuli.

De vnione anime

Quā corpore būano. Cur facta eſt? **Cuz**
anima ſit ita nobil' ſpūalis ⁊ immor-
talis ad imaginem dei. queri pōt quare corpi bu-
mano qd eſt ita vile materiale ⁊ mortale cōiuncta
eſt. **Quid** em eſt homo aut **Bern.** niſi ſperma ſer-
pidum. ſaccus ſtercorū. cibus vermiū. cuius conce-
ptus culpa. naſci miſeria. mori pena. ⁊ ſic in non
hominem vtrūq; oñis homo. qd dicit reſpectu cor-
poris. **Ad** qd ⁊ facit illud **Job. xij.** **Homo** natus
de muliere breui viuens tpe repletur multis mi-
ſeris ⁊ c. **Ad** qd rñdet mgt in. **ij. ſen. di. i.** **Primo**
quidem qz deus ſic voluit. ⁊ cū voluntas eius te-
cūſſima ⁊ ſapientiſſima ſit in oibus nō niſi opri-
me totū factū eſt. **Un** ⁊ **Ambrō. de pſc. di. ij.** **Qia**
quecūq; voluit dñs fecit in celo ⁊ in terra. ⁊ qz ſic
voluit factū eſt. **Adducit** tñ mgt **ſen. ibi** duas ali-
as rōes cōuenientie. quarū prima eſt ad dandū
quoddam in hoc exemplū vnionis future in pa-
tria inter animā ⁊ deū. qua clariffime deus videt
et fructio pfectiſſima ſequit. **Cū. n.** ſit infinita di-
ſtancia inter deū ⁊ creaturam. nā deus infinitus.
anima et creatura virtutis finite. potuiſſet hoībo
videri ipſoſibile poſſe vnq; attingere ad illā pfe-
ctionem et talē vnionē niſi daretur ei aliqd exem-
plum alicui⁹ iunctiōis ſibi note rerū maxime di-
ſtantiū qd ſit in cōiunctione anime cū corpore.
Nam nulla proportio eſt inter animā ⁊ corpe.
nam anima ſpiritual' illud materiale. anima im-
mortalis illud mortale. anima inuiſibil' illud viſi-
bile. illa nobiliſſima ſimilis āgelis propter intel-
lectum. illud ſpurciſſimum ſimile iumentis. **Et**
tamen cum ſit tanta diſproportio inter ea. in tan-
ta amicitia deus ipſa vnuit. vt nūq; alterū vel-
let ab altero ſeparari etiam in pfectis viris. **Un**

Capitulū Sextum.

aplus. Ipsi nos primicias spūs hñtes ingemiscimus eo qd nolum' expoliari s supuectiri. Sicut ḡ potuit deus res ita distantes in tanta amicitia adinuicē coniungere poterit nulli dubiū ⁊ aniam virtuosū illa vñde clare vñdōis ⁊ beatissime fruitionis secū coniungere. ⁊ sic bñ rei fiducia vigorat.

Scda rō fm eundē est vt aia vnica corpi sicut ex vno sustinet plura mala ⁊ bella. nā caro concupiscit aduersus spūm. sic inde sibi acqrat resistendo maiore coronā. Quāto. n. quis cū plūb hostibus gerit bellū ⁊ diutius laborat si victoriā obtinet. tanto gloriosior est triumphus. Homo aut nō solum impugnat a suo spū. vt angelus prim'. aut a demone vt Adam terrenus sed ab inñieris demontis. a passionibz carnis. nō tm̄ semel sed duz viuit. Ad qd etiā videt facere qd dicit Lactā' in li. vi. insti. s. qd deus excogitauit inenarrabile op' vt. s. infinitā multitudinē aīaz crearet. quas prioz fragilibz ⁊ imbecillibz corpibus alligatas ostiteret. bonū malūqz medias vt ostendit ex vtrisqz nature virtute pponeret ne immortalitatē delicate assequerent ac molliet. s ad illud eterne vite ineloquibile pmiū cū sūma difficultate ac magnis laboribz puenirent. hec illi. **P**or tertia rō adduci. s. ad maiore pulcritudine vniuersi a cōtē sione sapie sue. Nā quāto i ciuitate aliq sūt plura rez genera tanto pulcrior reddit tantoz mag' sapiētia artificis maior apparet quāto plura artificia variata pegerit. Fecit ḡ de' glōsus creaturas aliquas pure spūales vt angelos. alias pure materiales vt elemēta. ⁊ elemētata cū corpibz celestibus. his qz addidit creaturā constantē partim ex spūali. s. aīam. partim ex materiali vt corpus. sicuti est omnis homo. vt dicit extra de sū. tri. ⁊ si. ca. ci. In quo etiā triphario ope vniuersi repñtat misterium trinitatis. dū vnū vniuersum ex tribore rū generibus constituitur. **V**niū aut aīa rōnalis corpi cū creatur. Creatur aut aīa quelibz non a principio mundi. vt quidā heretici dixerūt xxiij. q. iij. c. pe. sed organizato corpe hūano cōcepto in vtero mātis ⁊ distinctio p membra. tūc aīa creatur ⁊ creando corpi infundit. **U**n Aug'. Contēplemur facturā Ade. In adā. n. exemplū datū est vt ex eo intelligat. qz iā formatū corpus aīam accepit. Nā poterat aīa limo terre admisceri. ⁊ sic corpus formari. sed rōe infirmabat. Infirmabatur glo. i. rōe. Nec sūta destruebatur. qz prius inum oportebat domū cōpaginari. ⁊ sic inhabitorem induci. Anima certe qz spūs est in sicco habitare nō potest. Ideo in sanguine fertur habitare. Cū ergo liniamenta cōpacta non fuerint vbi erit anima. xxiij. q. i. Quod vero non formatum.

De modo vñdōis .s. i.
anime cū corpe. Mo. fm Clin. in spe. histo. qd aīa pōt pñderari. put est substantia. ⁊ sic pñe dicit aīa

qñ animās ⁊ pñciēs corp'. ⁊ fm b est in eo sicut pñctio in suo pñctibili. sicut forma i materia. vñ destructo corpe destruit aīa inquātū forma. nō aut inquātū est substantia. i. spūs. Sic. n. dicit aīa ab a qd est sine ⁊ menē qd est defect' quasi sine defectu. qz nūqz illa substantia deficit. **Q** aut dicit Aug. aīam nō esse in corpe vt formā in materia intelligendū est fm oēm modū. qz. s. anima separat a corpe fm qd est substantia. forma vero fm rē nullo mō separat a materia. Itaqz nō est aīa vnica corpi p modū pñuatiōis. qz pñuatio terminuz habet fm quē res alteri coniungit. nec est p totū illud cū quo cōtinuat. Aīa aut est p totū corpus absqz termino ⁊ situ. vñ dicit Aug. qd nō est in corpore sicut vinū in vtre. s. tota totū corpi pñcta est. Eadez rōe nec p modū pñuatiōis. s. nec p modū mixtionis. qz in mixtione optet esse pñū diuisionē ⁊ qz nō pōt qd cūqz quātocūqz corpi misceri aīa vero quātocūqz corpi coniungitur. Sūt nec p modū im pñionis. Im pñiūz. n. n. substitit sine eo cui est im pñsum. vt pñz in forma im pñsa statuet sigillo s per modū agglutinatiōis. qñ. n. egredit' vt exciditur semē ab hoīe in pueri gñatōe spūs qui dicitur edificator vel artifex sū egredit'. qd dispositiōes acquirit in corpe prius qz aīa infundat. ⁊ quasi ad eā recipiendā habilitat corpe vel coapat. Sicqz ista duo in vñū glutinat. Sūt autōnū nō vt pñuū vel indiuisibile sed vñū rōe. nō qz sit eadē rō vtriusqz. sed qz faciūt vñū cui' est vna rō. s. hoīem. hec ille. **S**it aut hec vñio aīe q tūc de nouo a deo creatur i capite. xl. dicit a principio pceptiōis q ad mares. vel. xvi. vt notat mgt sen. post Aug. in. iij. di. iij. Et vt dicit Inno. extra de cele. mis. in quadaz Ad cōpositiōē aut hūani corpis elementa pcurrunt viz terra. aqua. aer ⁊ ignis. Et ad vgetationem eiusdē corpis quattuor hñores pñiles ill' cōueniunt viz sanguis. colera. flegma. melancolia. hec ibi. Colera est sicca ⁊ calida ⁊ congruit igni. Sanguis ē calidus ⁊ hūidus ⁊ congruit aeri. Flegma hūmidū ⁊ frigidū ⁊ congruit aque. Melancolia frigida ⁊ sicca ⁊ congruit terre. Ex his hñoribus habet hō inclinationē naturālē ad aliq vicia ⁊ ad aliquas virtutes ⁊ scias. Nā colerici inclinantur ad irā ⁊ ad magnanimitatē ⁊ fortitudinē. Sanguinei ad luxuriā ⁊ ad beniuolentiā ⁊ affabilitatem. flegmatici ad pigritiā ⁊ incuriā ⁊ māsuetudinē ⁊ patientiā. Melancolici ad desperationē ⁊ suspitiones cōpunctionē ⁊ modestiā. Quātū ad scias fm Jo. dñici in dialogo suo post Albertū magnū colerici inclināt ad metaphisicalia. sanguinei ad naturalia. flegmatici ad moralia. melancolici ad poeticalia. **H**is etiā cōtrident qñtuor passiōes aī. gaudiū sanguini. spes colere. tior flegmani. dolor seu tristitia melancolie. Et sic lex improporitiōe hñorū corpis generat infirmitas. ita ex inordinatiōe passiōis infirmitas pñi q tandē inducit mortē.

Titulus Primus

In huius figurā dicit Luce. vii. bi qui portabāt. scz mortuū steterūt. Bi qui portant mortuū in anima ex inordinatione passionum sunt gaudia mundi. spes longe vite. timor non valendi penitere vel recidiuādi. dolor aduersorum que ducit ad sepulcrum inferni. Sed gratia cristi cessando a malis reuiuiscit peccator.

Unitur aut ani .§.ii.

ma humana tali corpori. s. bñano valde puenienter. Et rō est fm be. Tho. in prima pre. q. lxxvi. qz ania intellectiua fm nature ordinē infimuz gradum tenet in substantiis intellectiualibz instanti qz nō habet naturaliter sibi inditam noticiā veritatis sicut angeli sed optet qz eā colligat ex rebus sensibz p viā sensus vt dicit Dion. Natura aut nulli deest in necessarijs. Un oportuit qz aia intellectiua nō solū bñt virtutē intelligendi sed etiā sentiendi. Actio aut sensus nō fit sine corporeo instrumēto. Oportuit ergo aiam intellectiua tali corpi vniri qz posset esse pueniens organū sensus. Omnes aut alijs sensus fundant sup tactum. Ad organū aut pueniens tact⁹ requirit qz sit medium inter ptaria qz sunt frigidū et calidū. humidum et siccū et silia. quoz est tact⁹ apprehensiuus. Sic em est in potētia ad ptaria et pōt sentire ea. Un qnto organū tactus fuerit magis reductū ad equalitatē cōplexionis tanto pceptibilior ē tactus. Anima aut intellectiua bz cōplenissime virtutez sensitiua. qz qd est inferioris pēritur pfectius in supiori. vt dicit Dion. Un oportuit corpi cui vnitur ania intellectiua esse corpi mixtū inter oia alia magis reductū ad equalitatē cōplexionis. Et ppter hoc inter oia animalia homo ē melioris tact⁹ et inter ipos hoies qui sunt melioris tactus sunt melioris intellect⁹. Cui⁹ signū est. qz molles carne bene aptos mēte videmus. vt dicit in. q. de aia hec be. Tho. Quāuis aut anime bñane sint substantie incorporee in se vt angeli. non tñ sunt singule diuersaz specierū vt angeli. sed oēs anie siue vnite siue separe sunt vnus speciei et eiusdē pfectionis naturalis et si nō accidentalis. Quā vna ania sit acutior et virtuosior alia. pcedit vel ex meliori corpis dispositiōe et cōplexione. vel ex meliori exercitio vel ex maiori grā collata. Un Sap. viij. dicit. Sorit⁹ sum animā bonā. In vnione aut anime cū corpe anima ipa qz a deo immaculata creatur maculā ptabit originalis peccati. propter qd videt qz nō deceat diuinā sapientiā aniaz bñanaz corpi infundere. Nā nullus sapiens ponit thesaurū suū in loco in quo maculā cōtrahit. sed anima bñana est preciosissim⁹ thesaurus dei. vtpote dei imagine insignita. qz nō decet diuinā sapientiā animaz ipam tali corpi infundere ex qz maculā ptabit. S ad hoc rñdet tripliciter. Primo sic. qz sicut nō esset sapiens qui thesaurū in lo

co mūdo obseruabilē poneret in loco immūdo. ita esset valde insipiens qui thesaurū nō aliter cōseruabilem nō etiā poneret in loco immūdo. et precipue si emūdādi thesaurū possibilitas remaneret. Scdo pōt sic rñderi. qz quis illi qui in peccato originali nascunt sint obno rñ vt priuent illa participatione diuine bonitatis que in patria beatos efficit. tñ participant facultatē picipandi illā. vñ nō deficit penit⁹ opus dei picipue a fine. cū pueniendi ad finē vltimū nō tollat facultas. Tertio sic rñdetur qz macula vel culpa originalis nō ptabit ex vnione anie ad carnē s ex voluntate primi patris qz actualiter peccando p inobediētiā infecit totam naturā bñanā que virtualiter erat in ipso f3 rōem seminales. hec be. tho. sup. ij. sen. di. xxiij. Et binc Aug. Traxit g creatū. s. creatura nascēs. quia vnū erat cū illo et in illo aqz traxit. qñ illud qd cōtraxit admissuz est. i. q. nq. iā itaqz. Nō obstante g infectiōe anie pdicta decuit deū aiam corpi humano infundere post pcr̄m primoz pntuz. et hoc triplici rōe. Et primo ex pre diuine pudentie. scdo ex pre diuine sapie. tertio ex pre ostensionis diuine iusticie. Quātū ad primā rōem claruz est qz nō erat decens qz de⁹ sua opa immutaret ab eo qz prouidit et instituit. tñ qz vel esset mala. tñ qz si non eēt mala. tñ potuisset ea facere meliora. S3 sic ab eterno puidit et in tpe sic instituit vt hoies p sexū cōmitionē generarent. et corpi p coitum seminato ania infunderet. g nō decuit qz deus hoc immutaret. Scda rō est ex pre diuine sapientie et est tal. Nō est sapiēs inducere maiorem defectū vt minor defect⁹ euitet. imo ecōuerso. S3 maior eēt defectus si bñanū genus nō multiplicaretur etiā sic infectū qz si anime corpibz bñanis nō infunderent. tñ qz si nō multiplicaret genus bñanū non impleret nūerus electoz. cui qdāmodo omnia coopant. tñ qz dimitteret naturalis generationis pcessus qz est p cōmitionē seruus. tñ qz subtraheret omnū rez quidā gradus. Nā si anima tali corpi nō vniret oporteret qz oīno anima nō crearet vel qz alteri⁹ nature eēt. et sic in vniuerso hec natura nō esset. s hoc non decet diuinā sapientiam. qz tñc vniuersuz imperfectū esset. Tertia rō est ex pre ostensionis diuine iusticie. Et hoc em qz anima vnita corpi ptabit originale pcr̄m vñ pcedit pcupiscentia et penalitares plurime in punitionē ipi⁹ peccati qz vnū fuit traductū ab adāz in posteros. ostendit qz seuerē deus peccata puniat. Un Zach. xij. c. d. Adā exemplū meū ab adolescentia mea. S3 sciendū est qz ipa pcupia seu fomes dupliciter pōt psiderari. viz. put bz rōez culpe et put bz rōem pene. Et primo mō psiderando put. s. bz rōem culpe inqntū. s. pcupia est peccatū et ad peccatū sequens inclinat. sic tal fomes seu cōcupiscentia nō est a deo sicut pcr̄m actuale ade nō habuit deū auctore s ppiā voluntatē qz peccato

Capitulū Sextum.

actuali fuit deordinata. **U**n Aug. inquit Quid
quo hō sit deterior nō est a dō. S; si cōsideretur
scdō mō put. s. cupia bz rōem pene. sic huius pe
ne de est cā. nō sicut agens influens vel immitt
tens penā aliquā. s. sicut nō agēs vl nō influens
suā grāz ex q̄ sones ordiat? erat. i. sensualitas sub
dita rōi pfecte. b. b. tho. i. scripto sup. q̄. sen. di. xij.

Notādū est autē §. III.

q̄ licet p baptismū tollat? pena eternalis q̄ debet
ex peccato originali psonē. s. carētia diuine visiōis
nō tñ tollit? pena tpalis q̄ debet nature ex ipso pec
cato originali. cuiusmodi est inordinata cōcupia
vel pugna carnis ad spūm fames necessitas mor
riendi et hmoi. **C**oluit autē de istas penas rema
nere post baptismū triplici rōe. **P**rima est ad
manifestandū equitatē vel infaliditatē diuini
iudicij. vt scz illa snia quā dictauerat de morte Al
de et posterorū eius. immobilis pmaneret. vnd ab
illa snia nemo euadit. **S**cda est ad ostendēdū
fructū passiōis xpi. qz si dñs curaret naturā et for
mitem fili? nasceret? immunis a culpa. nec indi
geret regenerari a xpo dō. **U**t igit omīs passione
xpi se cognoscant egere. data est virtus sacramen
to baptismi a passiōe xpi qd ad hoc est ordinatuz
vt penas remittat psonales non naturales. qz res
medium respicit psonā nō naturā. **T**ertia ra
tio est ad amplificandū meritū liberi arbitrij. qz
hmoi penalitates ad bonū multipliciter promo
uent. licet em p baptismū nō tollant hmoi penali
tates. tñ p ipm baptismū efficiūt. vt pene supradic
te remanētes nō dñantur in psonā. sed magis ei
subiiciantur et cedant in vtilitatē eius inq̄ntum
sunt materia virtutis et occasio hūilitatis et exer
citiij. **h**ec **L**tho. in. nū. di. nū. et **A**lexan. in summa
parte. nū. **E**t nota q̄ quīs simpliciter loquē
do melius esset fomire non hre q̄ hre. tñ fm qd.
id est quātū ad aliqū statū hoīs. expedit homini
fomitem hre ne in supbiam elationis cadat. **E**t
ppter alias vtilitates supra assignatas **L**tho.

Sciendūz autē §. IIII

Sm **D**ugonē cardinalem sup ps. xxiij. q̄ anima
in scriptura sacra sumit? multipliciter. **E**t pri
mo quidē pro toto homine vt ibi **L**eu. v. **S**i pec
cauerit ania. i. homo. et **E**xo. i. **E**rant oēs anie eo
rum qui egressi sunt de femore **J**aco. lxx. **N**ec. n.
anie sole egressi sunt de femore **J**aco. sed cuz cor
poribus. **S**cdo accipit? pprie p ipā forma sub
stantiali hominis q̄ corpus informat et viuificat
Sap. iij. **I**ustorū anime in manu dei sunt. i. in p
uidētia et pteciōe et nō tanger illos tormentū
mortis. s. eterne. **T**ertio pro potentijs anime
omnibus. vt ps. cū. **B**enedic anima mea domi
no. **A**nima aut non opatur nisi mediantibz suis
potentijs. **U**bi quasi se declarans subdit. et pro id

est. omnia que intra me sunt. i. oēs potentie. intel
lectus. voluntas. sensus nomini sancto eius.

Quarto accipit? pro aliqua potentia eius. **E**t ali
qñ pro potentia vegetatiua. fm illud. **D**umilia
bam in ieiunio aīam meā. **D**umiliaf em. i. affligit
vegetatiua potētia dñi minuit sibi nutrimentū ci
bi p ieiunium. et **J**ob. ij. **C**uncta que bz hō da
bit. p ania sua. i. vita pseruāda que pñet ad ve
getatiuā. **Q**uinto p potentia sensitua vt illud
Jo. xij. **N**unc ania mea turbata est. **T**urbatio pro
prie est sensitive pñis. et precipue in xpo q̄ illa ver
ba dixit nō poterat esse aliq̄ turbatio rōis cū com
prehensor esset. **E**t **L**uc. xij. **Q**ui nō odit ania
suā. i. affectus sensuales nō est me dignus. **S**e
ro pro rōe vt illud ps. **I**ntrauerūt aque. i. tribu
lationū et temptationū vsq̄ ad ania meā. i. rati
onez ad suffocandū eam p sensuz. **S**eptimo
pro intellectu. vt illud **D**eu. vi. **D**iligēs dñm de
um tuū ex toto corde tuo et ex tota ania tua et ex
omni mente tua. i. ex tota voluntate intelligentia
et meō. i. et **J**o. vij. **E**legit suspendiūz ania mea
id est intellect? me? suspendiū ptemplatiōis per
qd intellectus eleuat a terrenis. et morte. s. viciorū
ossa mea. **O**ctauo pro scia. vt illud **E**cclē. xij
Iustificā ania tuā. i. sciam. **N**ono p libero
arbitrio. vt illud ps. **A**nima mea. i. libez arbitriū
in manibz meis semp. i. in oibus meis opibz. qz
semp remanet illud ad opandū bonū vel maluz.

Decimo sumit? pro volūate vt **C**an. iij. **I**ndi
ca mibi quē diligit anima mea. i. voluntas mea.
et illud. **A**nima mea liqfacta est. i. voluntas mea.
remota oī pigricia et frigiditate ad deūz currit vt
dilectus locus? est mibi inspirādo et grām infun
dendo in me. **U**ndecimo p intentiōe. vt illud
Job. xij. **A**nima meā. i. intentiōez in manibz me
is porto. **N**ā finis ad quē respicit intētio mouet
agentē ad opandū. et **A**ct. iij. **M**ultitudinis cre
dentiū erat cor vnū. i. volūtas et ania vna. i. inten
tio in dño. **D**uodecimo p statu hoīs vario fz
illud **J**ob. xv. **U**rinā eēt ania mea p anima vīa
id est stat? meus eēt vt vt. **C**onsolaret et ego vos
sermonibz et mouerem caput meū sup vos. **E**go
em afflicus sum et miser et vos felices. **E**t sic va
riatur status animaz in alia vita. **T**ertiodeci
mo p affectu intēto in bonū vel malū vt **I**sa. v. q̄
ad malū. **D**ilatauit infernus aniam suā. i. demo
nes et dānati. q̄nto plures descendūt ad dānatio
nē tāto plures appetūt dānari secū. **E**t ex defectu
scie et cognitiōis diuinorū in hoībuz crescit affect?
et malicia ad decipiendū in demonijs. fm istas ex
ceptiōes hic tractabit? de anima. s. de toto hoīe. de
ipā essentia anime. de singlis potentijs eius.

Capitulum septimum de qualitate
hominis et eius excellentia.

Auda anima mea

Titulus Primus.

dominam. laudabo dominum in vita mea. ps. cxlv. q. in vi-
ta pñti nō opaf ania nra nisi mediante corpe. cū
ois nra cognitio ortū habeat a sensu. iō r corpe et
ania laudādus est attētiōe anie r corpiis voce. Et
vere frequēter dē laudare totus bō cū in se recepe-
rit pñetiā mūdi. tante excellentie est fm naturā
vt. j. declarabit. q. p. p. principalis hoīs est anima.
r totū aliqñ tenoiatur a pre principaliori. iō nō
mune anie intelligit aliqñ totus bō vt dictum est
supra. Et ideo nunc de toto homine agendum

De quidditate ho .§. I.

minis seu declaratiōe ipsius pulcra hic pōt bñ ex
verbis salomonis eccles. ij. vbi ait. Quid est bō
vt sequi possit regē factōrē suū. Vbi primo ponit
fm vnā expositionē iudicatio ibi. Quid est homo.
Scdō ad hoc rñsio ibi. vt sequi possit r. Et qua
responsione eliciunt itia fm Jo. dñici sup ecclen
Vbi hxc oīa ponit que infra ponunt paucis adū-
ctis. Et primo bō est libertate pñoratus volunta-
tis. q. sequi possit. q. d. talis est q. sequi pōt. Et
cundo bō est dignitate sublimatus entitatis. q.
sequi possit regē vt rex. Tercio bō est grauitate cō-
formatus vanitatis. q. factorē suū. dñz em dicit
factorē memento te factū ex limo. r sic subtiliter
Salomon de hoīe sub breuitate verborū r sensus
diffuse pcedit. Nā vt naturalis rñdet de hoīe q. ē
animal rōnale p libertatē arbitrii. q. sequi possit.
Ut astrologus rñdet q. est microcosm. i. minor
mūdus. q. in se pñet totius orbis dignitatē. q.
regem. Ut ethicus rñdet q. est natus de muliere
breui viuens tpe r replet multis miserijs. Vñd
dicit factorē suū qd dicit respectu corporis. **D**i-
cōg primo q. cū querit Quid est bō q. Salomō
rñdet vt bonus naturalis q. ipe pñoratus ē liber-
tate volūtaris. q. sequi possit. De hac libertate lo-
quit iesus filius Sirac eccle. xv. dicens. Deus ab
initio pñstituit hoīem et reliquit illū in manu cōsi-
lij sui adiecit pcepta et mandata sua. Si volueris
mandata seruare cōseruabit te r in perpetuum si-
tem placitū facere. Apposuit tibi aquā et ignem.
ad qd volueris porriges manū tuā. Ante hoīem vi-
ta et mors bonū et malū qd placuerit ei dabit il-
li. hxc ibi. Hoc autē liberū arbitriū vt mgē sniarū
ponit in. ij. dis. xvj. c. i. est facultas rōis r volūtaris
qua bonū eligit gratia assistente vel malū eadem
desistente. Libertas pñet ad voluntatē que sola
inter potētiās anie libera est. nā nō pōt intellectus
nō intelligere obiectū sibi clare pñsentatū. nec pōt
intelligere obiectū obscure sibi pñsentatū. nec pōt
intelligere qñ vult. et rō intelligere qñ non vult.
aliter diceremus q. anie dñatorū possent se bea-
tificare. et maxima pena est scire se esse priuatum
gloria eterna. r scire se esse in penia. Si igit ania
posset libere intelligere r libere nō intelligere seq-
tur q. anima dñati posset libere intelligere se nō

esse priuatā. et sic eadē rōe posset se intelligere ap-
prehendere deū r sic esse beatā. Dico igit q. omnis
libertas que est in hōe est a voluntate r nulla alia
arbitriū aut dē rōis. rōis est. n. discernere inter bo-
nū r malū et standū est ad suū arbitriū. Dicit
g. liberum arbitriū facultas rōis r volūtaris et se-
quit in ipa diffinitōe qua bonū eligi r. Et ex
hoc videt q. nō sit in nra prāte facere bonū. q. di-
cit assistente grā. grā em est a deo. et ē gratis data
et gratū faciens. Nā si nō esset gratis data nō esset
gratia sed debirum. igit videt q. nō bēmus libez
arbitriū ad bonū sed ad malū. maxime cū deter-
minatū fuerit alibi q. nemo bñfacere pōt nisi pri-
mo moueat a deo. Et sic videt q. rñsio Salomo-
nis sit falsa q. principaliter ponit libez arbitrium
vt sequi possit bō factorē suū r nō dicit vt recede-
re possit a factorē suo. Hic sub breuitate rñdeo q.
liberū arbitriū est principalis rā ad bñ opandū
q. ad male opandū in nobis. Nā dictū est liberū
arbitrium pñnere ad rōem vel voluntatē. In vo-
luntate autē est naturale desiderii sequi et inue-
nire summū bonū vt alias dictū est. Et est p cō-
sequens naturale odiū ad fugiendū malū. Rō
autē nō hz nisi iudicare qd sit bonū qd sit malū
r nō plus afficit qd ad iudiciū ad vnū q. ad aliud
Ex quo sequit q. libertas arbitrii fortior est ad bo-
nū q. ad malū. et iō sapientissime dixit Salo-
mō vt sequi possit et nō vt fugere aut recedere pos-
sit. et vt tibi clarius sit solutio dubij q. lter sit in
nostra prāte r libertate sequi deum et facere bo-
nū. q. q. omne bonū primo a deo mouēre pcedat
nota duo familiaria et epla. quoz primū est diui
Aug. sup illud Jo. Nemo pōt venire ad me nisi
pater meus traxerit eum. et est tale. Imagineris
vnū piscatorē qui hamo capit piscē ille ponit ha-
mum et escā et totū sub aquis. Considera mō si
est in prāte alicui piscis intrare gremiū piscato-
ris vel nō. dicēdum est q. nō. Nā esto q. piscis ca-
piat escā et bamef. si piscator nō traxerit sursum
hamū et piscē. nuncq. piscis erit de aquis. nec
ad piscatorē ascenderet. s. necesse ē vt piscator tra-
bat Cōsidera scdō si in prāte piscatoris ē trahere
ad se pikes cū vult. Et silt dicēdū q. nō. nam si
piscator p mille ānos traheret sursum hamū et pi-
scis nō eet affixus hamo nuncq. traherz piscē. qd g
ordo est bui. Est pño q. piscator aptet hamū in
uolūtū escā. demū mittat in mare. deind q. piscis
spōte veniat r capiat hamū sub escā. Postremo
vero q. piscator trahat piscē. iā puto q. hēs inten-
tionē. De est piscator q. posuit escā suoz pceptorū
in hoc mari magno et spaciofo sub q. escā latet ba-
mus. i. amor. nā oīa pcepta ad amorē referuntur.
Ecce g. q. de in cepit. s. necesse ē q. tu seqris et va-
das ad capiendū escā et amorē. r tñc de p suū
amorē trahet te Si g. tu nō venis nō traheris. r si nō
traxerit nuncq. ibis ad eū. Bene g. dicit Salomō

Capitulū Septimū.

cuz q̄ritur qd est hō q̄ ip̄e est in libertate arbitrij
ut sequi possit. Ad h̄ etiā facit qd aug. dicit ibidē
vix. Noli cogitare te inuitū trahi. nō em̄ inuitus
trahitur animus s̄ amore. Est qdaz voluptas cor
dis cui dulcis est panis ille celestis. Porro si poe
te dicere licuit. Trahit sua quēqz voluptas. n̄ obli
gatio s̄ delectatio. Quāto magis dicimus trahi
hōiem ad xpm̄. q̄ delectatur v̄itate. delectatur bea
titudine. delectat iusticia. delectatur vita eterna.
qd totū est xps̄. Namū oñdis ouī et trahis eam.
Pluces oñdis puero et trahis eū. hinc et Ambro.
Voluntariū militē sibi elegit xps̄. voluntariū suūz
diabolus actionatur. xv. q. i. nō est. Et in Best. s̄
militudo ad deū qui oīa opat fm̄ p̄siliū volunta
tis sue nullo cogente et hō est dñs actū suoz.

Dico secūdo q̄ .§. II.

cū queritur qd est homo q̄ n̄ Salomō rīdet. ut
astrologus. et dicit q̄ est dignitate sublimat⁹ et
quali velit dicere q̄ ip̄e hō est minor mūdus q̄
microcosmus. vbi de x̄o scire fm̄ Tho. sup. Jo. in
ca. i. q̄ mūdus est triplex scz magnus imo mar⁹
et iste est deus. Scd̄s est medius. et iste est muus
dus creatus in q̄ sumus nos. Tertius est minor
et iste est hō. Sic puto intelligebat Jo. qñ dice
bat. In mūdo erat. i. in sei p̄o. et sic deus est mun
dus. et mūdus p̄ ip̄m factus est. et iste ē de q̄ Ge
ne. i. In principio creauit deus celū et terrā. et mū
dus eū nō cognouit. i. hō ad quē spectat eū p̄gno
scere scz deū. Sic etiā videt Ambro. hōiem appella
re mūdum vi. xpx. sexto die. Vbi dicit q̄ per ci
bos mūdus debebat imminui. i. homo p̄ quos de
siderat augeri. vide ibi glo. Et rōem assignat Da
mascennas in. ij. li. qz mūdus ēz homo qz p̄ncipat
cū oībns creaturis mūdi. p̄pter qd etiā Greg. di
cit in Omel. sup. illud. Predicāte euāgeliū om̄i
creature. i. homini q̄ ēz oīa creatura rōe p̄dicta.
habet em̄ in se similitudinē quasi oīm. Vñ Alanus
de planctu nature introducens naturā sequentem
sic ait. Ego sum illa que ad decore mundane ma
chine similitudinē hōis assimilauit naturāz ut mea
velut in speculo ip̄s mūdi structura cōpareat. sic
igitur cū audis regē intellige hōiem esse qui dici
tur rex. ut suus p̄ncipalis rex qui ēz mūdus ma
ximus. et est rex. qz sicut ille rex maximus oīa pu
gillo tenet sic hō totū mūdū mediū in se cōtinet
et est alius terri⁹ mūdus. iō vide naturā hōis fm̄
Ambro. in hexameron de ope sexti diei. et Lactāci
um li. de opificio dei additis quibusdā ut visum
fuerit. Primo in celo te natū scias erectus p̄stiru
tus es sursum spectans. Ternix vero rotunda ut
celum. Decem em̄ sunt celi scz lune. venetis ama
rose. mercurij gratiosi. solis luminosi. martis vi
gorosi. iouis pluuiosi. saturni tempestuosi et stel
larum fixarū cristallinū et empirreū. primos octo
videmus hinc s̄ n̄ duos vltimos. Hos celos q̄re

in capite et vide solē et lunā duos oculos. martē
et mercuriū duas aures. saturnam et iouē duas
nares. venerē vñ os. Illi mūdū illuminant et
gubernant. Hec septē mēbra totū corpus ordināt
et decorant. Stellarū celū in vertice capitis consi
dera. cuius stelle multe et decus sunt capilli. qui
in hōie ad deū p̄tinet ut p̄z in his que ex toto sūt
capillatura p̄uati. Cristallinū qd nō vides ha
bes in fronte vbi est sensus cōis. et empirreū in
memoria queraf. Sed hec aliquātulū aliter rōi
tanda sunt. Primo capilli sunt necessarij contra
nimium estū et validū frigus. Capitis p̄s superior
vñ egrediūtur capilli posita est ad defendendū ce
rebzum. Capitis propria forma est sicut nautis n̄
proprie rotunda s̄ cōpressa aliquātulū. cui⁹ mediū
pōt dici carina. anterieus p̄ora. posterius pupis.
Et hec figura necessaria fuit ut melius in ip̄o capi
te distingue rētur cellule sensuū. Fronis est libe
ra et apta ut mētis habitū pandat. et sic a mal⁹ co
gitationibz abstrahas mentē. Supercilia sūt mu
nimenta oculorū ne si de capite aliqd cadat eos of
fendere. possit pilis nigris impleri ut visum ma
gis p̄fortent. Sūt effossi ut hēant vñ recipiāt vi
sibilia. Supra sūt palpebre ut a nocumētis tegā
tur. qz nobiles sunt. Septem insup pelliculī pa
lux vel pupilla regitur. ut a nullo esu vel frigore
ledi possit. Duo sunt ut si vnus abesset alter non
desit. nec plures q̄ duo. quia turpitudine esset ip̄a
multiplicitas. Aures aut eadē cā due sunt l3 vn⁹
rñ sit auditis. sicut et visus nō nisi vnus. in qui
bus p̄ima abscondūtur foramina ne etiā ledan
tur ab extra. facte sunt ut occulta et inuisibilia no
scamus et q̄ tortuosa. Carrilago cū carne extra au
res in girū cōponunt fit ad vocis dulciōr boātū
qz dñ p̄ eam sonus reuoluit melodiam quandā
de nouo cōponit et animus magia delectat. Na
res aut ad hoc sunt facte ut cerebri purgamenta.
et totius interioris capitis inde extrahātur. Et nō
est nasus totus ex osse s̄ p̄s ex cartilagine. qz opor
tet eū dilatari et p̄trahi. Per ip̄as etiā nares odo
ramenta sumūtur ad cerebri p̄fortationē. Os de
niqz p̄ cibo sumēdo datū est ut vita p̄fuerit. In
ore em̄ dant dentes ad masticandū ne stomachus
grauetur cibo grosso et lapidiū q̄ sumimus faci
unt regustare. Os etiā et dentes p̄ loquela formā
da sunt data que velut plectro p̄cusso faciūt me
lodiam. Est em̄ ip̄a lingua ut plectrū verberans
aerem sup palatū et dentes et labia. que si vñ p̄s
eorū deesset esset vox nō sonora. Hinc quāta
melodia et varietas p̄sonantiū sit nata. qui consi
derare posset in laudē sui p̄orūperet creatoris. q̄
tantam speciositatez p̄tulit homini. Sed qd sin
gulari⁹ est oībus alijs linguis. sola bñana loque
lam inuenit. cūctis alijs animalibus existētibz mu
tis. In hac ergo figura capitis totius celestis or
natus continetur. **¶** De mū vero a celis ad terrā

Titulus Primus.

descendunt rores et impressiones et calores naturales quibus mundus gubernatur continue Et hoc est in homine gula per quam ad corpus nutriendum ab anima descendit. cuius pulcritudinem et gracilitatem si contemplatus fueris miraberis. Unde procedunt musculi quasi totius capitis bases. quod celum sua fortitudine sustentat a deo sibi donata Clemeniam? ad brachia ubi sunt manus et digiti decem que omnia ministrant toti corpori nostro. quod celi sunt illi qui influunt nobis necessaria inferius. Sed est manus aperta ad largitatem monstrandam digiti procedunt ab uno frusto tendentes ad unitatem docendam. Post omnes celos sequitur spera ignis quam repies in stomacho ubi intensissimus calor est per digestionem fienda. Qui stomachus est velut olearia ad quam omnis calor corporis sequitur. cum cibum suscipit. Hinc dicitur bonum signum post cibum frigus. quod totus calor currit ad stomachum. et exprimitur membra esse subtiliora post cibum quam ante in homine sano. ut patet maxime de digitis mittendo et extrahendo anulum. Post speram ignis sequitur spera aeris in qua generantur pluvie. nives et grandines et impressiones diuerse. Sine hoc nec per momentum homo vivere posset. Nec in corde requiritur sine quo nec per se aliquis vivere valet in quo generantur furta. homicidia. blasphemie etc. Deinde sequitur terra profunda cum aqua ubi fit generatio et corruptio rerum. Et hoc quere in te homine in ventre corruptionibus et genitalibus generationibus. Et quod terra suo pondere librat siue super nihil est fundata. post istas partes due sequuntur subtilitas columnarum quibus corpus omne velut non sine miraculo grandi cum videas boues et oves et equos et animalia alia multos habere pedes crura simul et tribas fortiora cruribus hominum et tamen non possunt recte. sed solus prone procedere. Igitur hoc est miraculum quod terra non est super graue corpus fundata. Ista est solutio secunda. Nam cum queris quid est homo? tibi respondetur ut astrologo quod homo est totus mundus et perfectio omnium. Sic etiam respondebat Anaxagoras qui interrogatus quid esset homo. ait mensura omnium rerum. ut habetur per metaphisice. Sic forsitan intellexit Pythagoras quando interrogatus ad quid natus esset homo ait. Causa videndi celum ut dicit lactancius. in. institucionum. ca. xliiij. quod debemus contemplari celum. et cum eius pulcritudinem cognoscimus ad nosmetipsos reuerti et nos seruare ne tam nobilem creaturam danare velimus et eam auferre a celo. Et ista consideratio subleuat ad eum ut regem sequaris.

Tertia questio .§. III.

est. quid est homo. et hoc quantum ad corporis originem. Et ad hoc respondet Salomon dicens quod est gravitate conformatus vanitatis. et sic respondet bonus moralis et ethicus. sicut respondebat per suum quod dicebat. Homo vanitati filius factus est. facta prius interrogatio de nomine quid est homo. quod innotuisti ei aut fili? hominis

quod reputas esse. ubi Cassiodorus inquit. Quid est homo quasi pulvis qui vento flante transfertur quasi limus in terram liquidam resolutus qui bene non potest firmitatem. quapropter quid est homo sub interrogacione et despectu. pronuntiandum est. Ubi nota quod ait Basilianus in. iij. li. quod homo quintuplicem habuit diminutionem usque ad hanc diem. Nam antiquitus declinabat hic homo hominis. sicut utebatur Ennius quando dicebat. Uulturus in siluis miserum madebat hominem. Prima ergo sua diminutio fuit hic homo hominis. secunda est hominulus. tertia est homunio. quarta est homulus. quinta homusculus. Prima diminutio est tamen in obliquo et non in recto. Alie quatuor sunt in obliquo et recto. quod perculdubio natura humana iam primo fuit diminuta in obliquo sed non in recto. quod primo obliqua mulier fuit creata que non est perfecta sicut vir. nullam tamen imperfectionem ex hac creatione acquisiuit Adam sed ipsa natura fuit imperfectior. cum sua imperfectio que latebat ad extra patuisset. Secunda diminutio fuit in recto in primo peccato. Cuius nam tunc recte humana natura acquisiuit mortem corpalem sed non spiritalem. Tertia diminutio fuit etiam in recto quando. si per Adam peccauit. quod tunc fuit ipsa mors corporis et anime. Quarta diminutio fuit quando habuit maledictionem et dictum ei fuit. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Quinta diminutio fuit quando expulsus est de paradiso. Igitur si queris quid est homo. respice factorem ut recorderis te factum fuisse. et tunc cognosces in ipso esse breui tempore tue faccionis et quantum diminutionem habuisti. Uel prima diminutio fuit in peccato Cuius. secunda in peccato adae. tertia in peccato legis nature. quarta in peccato legis scripture. quinta fuit in peccato habito contra contra legem gratie. Et primo non fuit in recto. quod non danauit naturam humanam. sed omnes alias danat maxime peralentes. Uel prima diminutio fuit quando de adam fuit costa extracta. quod tunc diminutus est homo. Alie vero quatuor fuerunt quando per peccatum quatuor elementa ex quibus componitur homo facta sunt alterabilia inter se et ex eorum actiuitate totus corrumpitur. et de nullo ab esse ad non esse per mortem corporis. Igitur si vis scire quid est homo. factorem sequere et considerabis faccionem quod de aliqua materia sit creatus vel factus. et videbis esse tunc vanum. Cum Bern. in suis contemplacionibus sic ait. Attende homo quod fuisti ante ortum. et quod es ab ortu usque ad occasum. et quod eris post hanc vitam. perfectus fuisti quod non eras ex vili materia politus et factus. et vilissimo panno inuolutus mentitua. li sanguine in utero materno fuisti nutritus. tunica tua fuit pellis secundina sic indutus et ornatus ad nos venisti et cetera ibi. Et Amb. in hexamerone de opere sexti diei ait. Nonne hec omnia sicut umbra pretereunt? Nonne domus tua hec pulvis est et cinis? Nonne hec omnia fabula? Nonne seculi thesauri? Vanitas est? Nonne tu ipse es vermis? Respice in puluere hominem. et vide quod de te nisi cinis et ossa restant.

Capitulum Primum

manebunt. hoc est ex corpe tuo. Respice inq. dic mihi quis ibi diues. quis ibi paup. sit. discerne inopes ac poteres. nudi oēs nascimur. nudi morimur. nulla discretio inter cadauera mortuorū nisi qz grauius ferent diuitū corpa dedita gule et luxurie qz paupis quē audisti crudeliter defunctus. s. Lazarū. Si q. considerabis te factū videbis quid ē homo. qz qd vanū. hec oīa sibi. **I**acobus enā de somno Scipionis dicit. Anie incluse corpi bus ipm corpus velut carcere feridū. tenebris horridū sordido et cruore paritū. Et. xij. q. ij. in ecclesia stico d. Terrā geris. terrā teris. in terrā reuerteris qui de terra sumeris. fm a sit Aug. nihil in formā terrā. Hinc et Virgilius in. vi. eneidos. Nō tibi si lingue centū sint ora qz centū ferrea vox omnia scelerū dephendere formas. Omnia penarū pcurte regna possim ps. Uniuerſa vanitas oīs hō viuens. Caro insup air apls cupiscit aduersus spiritū et spūs aduersus carnē. Et sit prinū bellū intestinū. Qd bellū repitatur in motibz celoz ptractis. Sicut. n. sunt duo celoz motus. s. mor' primi mobilis. qd theologi appellant celū cristallinū. aliq firmamentū qui ē ab oriente in occidentem vniformis et prinuus. Alius est mor' planetarū ad oppositū. s. de occidente in orientē p signa zodiaci. Ita in hōie duplex est motus in appetendo. s. motus sensualitatis et motus rōis ex spū q sunt oppositi. Cū et Alanus de cōplacitu nature. Sicut ptra raprā firmamēti volubilitatē motu ptractio exercitus militat planetarū. Sic in hōmine sensualitatis rōisqz hostilitas ptractia repit. Ratiōis. n. motus ab ortu celestii orientis. occasu ptransiens terrena pſiderādo regitat in celū. Cōtrario motus sensualitatis planetarū. ptra rōi firmamentū in terrestri occidens aliqū labitur Et nora q hō vltra ppiā acceptionē aliqū sumitur. p pte rōnali. et de hōie interior. aliqū p pte sensuali seu corpe. et de exterior hō. et de vtroq. ij. Corin. iij. Licet nē exterior hō corrūpatur. tū is qui int' est hō nē renouat de die in diē. Itē de primo hōie et iumēta saluabis dñe. i. rōnabiliteroi uētes et bestialiter salute nafali et salute spūali cū bestie ouertunt in hōies. sicut Nabucho. p pniaz De scdo. i. Corin. iij. Cū sint inter vos zelus et ptenno. nōne fm hōiem ābulatio. Aliqū sumit hō pro diabolo. et de malus hō. ps. Non timebo qd faciat mihi hō. et alibi. Exipe me dñe ab homine malo. i. diabolo vel meipso. fm Bern.

Titulus secundus de potentia anime.

In homine non sunt plures anime p essentia differētes. s. nutritiua. sensitiua et intellectiua sed vna rō. s. intellectiua cō-

tinens in se illam triplicē virtutem. s. nutritiuā. sensitiuā et intellectiuā. Cū in li. de ecclialicis dogmātibz d. Neqz duas aīas dicim' ēē in vno hōie. sicut Jacobo et alijs sctoz scribunt vna anima lem qua animatur cor' et q immixta sit sanguini. Alteram spūalem q rōe administret. s. dicim' vna et eandē esse aīam in hōie q et corpus sua societate viuificat et seipam sua rōne disponit. Probu' maiori declaratiōe dicit. b. Tho. in prima pte. q. lxxvi. arti. iij. q Plato posuit diuerſas aīas esse in corpe vno etiā fm organa distinctas quibz diuerſa vite opa attribuebat dicens. Cū nutritiua esse in epare. cupiscibile in corde. cogitativa in cerebro. Quā opi. Aristo. reprobat in li. de anima. Apparet aut hoc esse impossibile. s. plures aīas in vno corpe esse differētes p essentiam p istud. qz vna opatio anie cū fuerit intensa impedit aliā q nullo mō pgeret nisi principii actionum cōp essentia vna. Ponit alias duas rōnes quas ibi potes videre. Dicendū est q eadē numero est anima in hōie nutritiua. sensitiua et intellectiua. Quō aut ptingat de facili cōsiderari pōt si quis differētiās speciez et formarū attēdat. Inueniunt. n. species rez et forme differre ad inuicē sic pfectū et min' pfectū. Sic in rez ordine aīata sunt pfectiora inanimatis. et aīalia plāris et hōies brutis. Et in singul' horū generū sunt gradus diuersi. iō Aristo. in. viij. methaphi. assimilat terū species nōeris qui differūt spē fm additionē vel subtractionē vnitatis et in. ij. de aīa cōpar diuerſas aīas speciebz figurarū quaz vna pūnet aliaz. Pentagonus. n. pūnet tetragonū et excedit. Sic anima intellectiua pūnet in se sua virtute qd hōet anima sensitiua brutoz. et anima nutritiua plantarū. sicut superficies que hz figurā pentagonā nō palia figurā est tetragona et p alia pentagona. qz supflueret tetragona et q in pentagona pūnetur. Sic nō p alia aīam fortes est hō et p alia fortes ē animal sed p vna et eandē. Et licz embrio pri' habeat aīam sensitiuā. tū hec abiicit aduenerit pfectior. i. rōnali q est intellectiua et sensitiua sit. hec Tho. Quāuis aut in hōie nutritiua et sensitiua cōmunt' et prius dicant' potētie qz anie. tū aliqū anie dicunt. Et de anima nutritiua pōt intelligi illud qd dixit Petrus ppo aīam meā p te ponaz. i. vīā que pūnet videt ad nutritiua. Alienatna em ab intellectu actu pūni et ab oī sensatione ad huc pōt viuere vt fuit in Paulo sed nō alienat' a nutritiua. de aīa sensitiua d. Jo. xij. Qui amat aīam suā pdet eā. Ibi in eā est relatio simplex. et est sensus. Qui amat aīam suā rōnalē vere pdit. i. mortificat aīam sensuale suā. s. q ad illicita ad q inclinatur vt a visu. auditu. ab appetitu illicitoz vneroz et hōi. De anima intellectiua intelligit illud Job. xij. Aniam meā in manibz meis porto. Et ps. Anima mea in manibz meis sp. i. discus-

Titulus Secundus

hio rōis que pertinet ad aīam intellectiua in manibus. i. in operibus meis ad considerandum si licita sūt vīllicia. Et de hac triplici sūt pōt exponi illō Jo. x. Bonus pastor aīas suā ponit p oībus suis siue intelligatur illud de prelato q ad subditos. siue moraliter de q̄cunq virtuosō quo ad greges cogitationū. affectionū et opationū. vt tanq̄ oues sint cogitationes et actiones innocentie et obedientie mansuetudinis et patientie ac beneficentie et bñmōi. Talis. n. si est bonus ponit si expedit p̄seruatione ouīū. et aīam nutritiua. i. vitā et sensitiua aīam respiciendo. audiēdo. admonēdo. discurredo p salutē eorū. Animā intellectiua orando. meditando studendo. p̄dicando et bñmōi. Figura in Jacob q̄ virgas populcas et amigdalinas ponebat partiz decoratas in aquis anīoues quartū erat pastor dñi bibeant. que sūt Gre. in moral. signat exempla patrū prim sūt historiā. prim sūt sensus spūalem aīabus p̄onēda. vt ex horū aspectu cōcipiant p̄posita variatū actionū virtutis Gen. xxx. Figura in dauid q̄ pugnabat p̄tra leones et vrsos p oībus suis. et sic morti se exponens. i. Regū. xvij. In moīse etiā q̄ minauit gregē ouīū ad interiora deserti. vbi vidit rubū ardentē nō cōsummi. Exo. iij. Sic p̄larus suis ordībus et exēplis dō oues subditas ad visionē sup̄noꝝ pducere. Scdm hoc etiā pōt exponi illud Magnificat aīa dñm. Nā q̄ntū ad aīam vegetatiua magnificauit realiter dñm iesum augmētando paulatinim in vtero et nutriendo. et sic fecit magnū cōpaliter. Vel etiā magnificauit generādo ip̄m sine bñano opere. et sic cōndendo in se magnā dei potentia. Et sic cū maria sorore aaron inuitat nos ad idē dicens. Cantem⁹ dño. glōse. n. magnificat⁹ est 7c. exo. xv. Magnificat q̄ntū ad sensitiua dñm exēplariter cōponendo sensus suos et vincēdo oēs passiones p̄cupiscibilis et irascibilis vt dicere posset illud apli Magnificabit⁹ x̄ps in corpe meo. Tercio magnificauit q̄ntū ad intellectiua aīam. viz affectū in diuinis exultādo ibi. exultauit spūs meus. Intellectu se parua cōgnoscedo ibi. qz resp. hu. an. sue 7c Memoria recolēdo bñficia sibi collata. qz se. mi. mag. 7c. et sacra eloquia sicut locutus est 7c. Et ad idem inuitat nos ps. dicens. magnificate domūnum meū. et sic magnificauit virtualiter.

Unitur autē ani .§.I.

ma rōnalis corpi nō mediante aliquo corpore nec mediante aliq̄ dispositiōe accidentali s̄ p seipam. Pro cui⁹ declarandō dicitur. 2. bo. in. i. pte. q. lxxvi. arti. i. q̄ cū aīa vnias corpi vt forma. est impossibile q̄ vnias ei aliq̄ corpore mediante. Cui⁹ rō est. qz sic dicit aliqd essētiū quō et ens. Forma autem p seipam facit rē esse in actu. cū per essentia suā sit act⁹. nec dat cē per aliqd remediū. Vñ vnias rei cōposita ex materia et forma est p ip̄as for

mam q̄ sūt seipaz vnif materie vt actus ei⁹. Nec est aliqd aliud vnias nisi agens qd facit materia esse in actu. vt dicitur in. vij. metha. Vñ p̄z falsas ēē opiniōes illoꝝ q̄ dixerūt aliq̄ corpora esse media inter aīam et corpus hoīs. Quorūz quidā platonici dixerūt q̄ aīa intellectiua b̄z corpus corruptibile sibi vñtū naturaliter a q̄ nunq̄ separatur et eo mediante vnif corpi corruptibili hoīs. q̄daz alij dixerūt q̄ vnif corpi mediāte quodā spū corporeo. Alij dixerūt q̄ vnif corpi mediāte luce quā dicūt esse corpus. Et de q̄nta cēntie natura. ita q̄ aīa vegetabilis vnif corpi mediāte luce celi sidera. Aīa sensibilis mediāte luce celi cristallini. aīa intellectiua mediāte luce celi empirrei. vnif qd ficticiū et deisibile apparet. tū qz lux nō est corpus. tū qz q̄nta essentia nō venit materialiter in dispositiōez corporis mixti cū sit inalterabilis s̄ tū virtualiter. Tū etiā qz aīa vnif immediate corpi vt forma materie. q̄uis autēz subtrahit seu deficiente spū. q̄ est quoddā corpus subtile anima separatur a corpe. et sic deficit vnio anime ad corpe. hoc nō est iō. qz ille spūs sit mediū ad causandū illā vnionē. s̄ qz tollitur dispositio per quā corpus ē dispositū ad talē vnionē. Est in p̄dict⁹ spūs mediū in mouēdo sicut primū instrumentū motus. partes. n. grossiores corporis mouet aīa partes subtiliores vt per ignē et aerē. i. per coletam et sanguinē. sed nec mediāte aliq̄ accidente vnif aīa corpi. rō ē sūt. b. tho. vbi sup̄ qz cū accidēs posterius sit substantia et tēpore et rōe. vt dicitur. vij. metha. nō pōt intelligi aliq̄ forma accidentalis in materia anī aīam q̄ ē forma substantia. P̄ter istā vnionē aīe cū corpore nō pōt aīa nra vniri cū deo per caritatem et feruēs desiderii ps. Adhæsit aīa mea post te s̄ p̄ caritatem. et. i. Cor. vi. Qui adhæret deo vnus spūs ē cū eo pōt vniri cū primo p volūtatē cōformatiōē vel in bono illi de q̄bo dicitur act. iij. Similitudinis credentiū erat cor vñū et anima vna in dño. vel in malo vt iudei de q̄bo dicitur ps. ij. Principes puenērūt in vñū aduersus dñm. Pōt et vniri aīa cū corpe suo. i. appetitu sensitiuo. iuxta illō ps. Sitiuit in te aīa mea. i. cupiēdo dissolui tibi sūme placere. volūtatē tuā in oībo cōplete q̄z multiplicit̄ et caro mea. i. appetit⁹ sensitiuus. et oīa mēbra corporis ad idē subijciunt spūi et in vñū cōueniūt cū aīa ad opandū virtuosa. Solus m̄ x̄ps etiā viator habuit perfecte et omnimode hāc vnionem. vñ animam suā appellat vnicam.

Anima secundum .§.II

Aug. in. vi. de trini. in vno qz corpe et in toto ē tota et in qualibet pte corporis ē tota. Vñ rōem assignat. b. tho. in. i. pte. q. lxxvi. dicens. cū aīa vnietur corpi nō vt motor m̄ s̄ vt forma ei⁹. necesse est q̄ sit in toto tota et in q̄libet pte tota. Nō. n. ē forma corporis accidentalis sed substantia. forma autēz

Capitulū Primum

substantialis nō solum est perfectio totius sed cui
insubstet partis. cū totū cōsistat ex partibus. forma
totius q̄ nō dat esse singulis p̄tibz corporis. ē for-
ma que est cōpositio 7 ordo sicut forma domus. 7
tal forma ē accidentalis. aīa vero est forma substan-
tialis. vñ o3 q̄ sit forma 7 actus nō solū totius s̄
cuiuslibet partis. Et iō recedente aīa sicut non d̄
anīal et bō nisi equoce. quēadmodū aīal pictū et
lapideū. ita est de manu et oculo 7 carne 7 osse vt
p̄ b̄a dicit. Cuius signū est q̄ nulla p̄s corporis b3 p̄
p̄riū opus anima recedere. cū tñ om̄s qd̄ retinet
speciē retineat operationē speciē. Actus aut̄ ē in
eo cuius actus ē. Cū o3 animā esse in toto corpore
7 in qualibet pte ei⁹. Hoc aut̄ intelligendū nō est
fm̄ quantitatiuā totalitatē. q2 hanc nō b3. q2 aīa n̄
est quāta. nec etiā fm̄ totalitatē virtutis. q2 n̄ fm̄
quālibet suā potentia est in q̄libet pte corporis s̄ fm̄
visum in oculo. fm̄ auditū in aure. 7 sic de alijs.
Sed est tota in qualibet pte fm̄ totalitatē pfecti-
onis 7 essentie. sicut in superficie alba. tota albedo
est in superficie 7 in qualibz pte superficie fm̄ totali-
tatem perfectiōis et essentie. Potentia aut̄ anīe
q2 quedā sunt in ea fm̄ qd̄ excedūt totū corpus ca-
pacitatē. s. intellectus 7 volūtas. b̄mōi potentie in
nulla pte corporis esse dicunt. Aliē vō sunt cōes
anīe 7 corpori. vñ nō o3 q̄ taliū potētiāz quelibz sit
in qualibet pte corporis. s̄ in illa corporis parte pro-
portionata ad talis potentie operationem.

Sciendum autē §. III

q̄ ip̄a essentia anīe nō est ei⁹ potētia. Si. n. vt di-
cit Dionysius. v. c. angelice hierarchie. celestia sp̄s
.i. angeli diuidunt in essentia. virtutē 7 opatiōez
multo magis dicendū de aīa q̄ est inferioris grad⁹
in ordine intelligibiliū aliud ē essentia. aliud v̄-
tutem et potentia. Pro cui⁹ declaratiōe dicit. b.
Tho. in. i. pte. q. lxxv. arti. i. q̄ ē impossibile dice-
re q̄ essentia anīe sit ei⁹ potētia. licet. qdā hoc po-
suerint. Et rō est. q2 cū potētia 7 actus diuidant
ens et qd̄libet genus entis. o3 q̄ ad idē genus en-
tis referat actus et potētia. et iō si act⁹ n̄ est i gene-
re substantie. potētia q̄ est ad illū actū nō pōt ēē in
genere substantie. Opatio aut̄ aīe nō est in genere
substantie. sed in solō deo ei⁹ operatio est ei⁹ substa-
ntia. Cū dei potentia q̄ est opatiōis principiū. est
ip̄a dei essentia. qd̄ ēē non pōt. nec in aīa nec i an-
gelo vel alia creatura. vñ sequit̄ q̄ nec anīe poten-
tia est in genere substantie. Essentia aut̄ aīe est in
genere substantie. gessentia ei⁹ non pōt esse poten-
tia eius. Alia rō est. q2 anīa fm̄ essentia suā ē act⁹.
Si ḡ ip̄a essentia anīe ēē immediatū opationis
principiū semp b̄ns aīam actu h̄rēt opavite. sicut
semp b̄ns aīam actu est viuū. sed inuenit̄ b̄ns aī-
nimā nō semp h̄rēt in actu opera vite. vt cum dor-
mit et b̄. Si autē q̄rā quid sit potētia aīe et q̄ n̄
est ei⁹ essentia. R̄ndet. b. Tho. vbi supra. q̄ est ac-

cidens. put accidēs diuidit̄ p̄tra substantia. Sic
enī nihil est mediū inter substantiā 7 accidēs. q2
diuidunt fm̄ affirmationē et negationē. s. esse in
subiecto. vel nō esse in subiecto. et sic cum non sit
substantia ip̄a anīe. o3 q̄ sit accidēs q̄libet poten-
tia eius. et ē in scda specie q̄litaris. Sed put acci-
dens accipit fm̄ qd̄ ponit vñ ex quinqz vniuer-
salibz. sic nō est accidēs potētia aīe. Nā fm̄ h̄nc
modum aliqd̄ est mediū inter substantia et acci-
dens. q2 ad substantiā p̄inet q̄cquid ē essentiale
rei. non tñ quicqd̄ est extra essentia rei. pōt sic dici
accidēs. sed solū qd̄ nō causat̄ ex principijs essen-
tialibus speciē. p̄riū enī nō est de essentia rei sed
ex principijs essentialibz speciē causat̄. vñ mediū
est inter substantia et accidēs. et b̄ mō potētie
anīe pōt dici mediū inter substantia et accidēs
quasi p̄prietates aīe naturales. sicut visibile d̄ p̄
p̄riū homini. 7 calor p̄p̄riū ignis 7 b̄mōi. Qd̄ aut̄
Aug. dicit q̄ noticia 7 amor nō sunt in anīa sicut
accidentia in subiecto intelligit̄ pōt cōpantur ad
aīam nō sicut ad amantē 7 cognoscentē. s̄ put cō-
parant̄ ad eā sicut ad amata 7 cognita. q2 ip̄a sub-
stantial essentia anīe cognoscit̄ et amat. Et sic eri-
am intelligendū est cū idē dicit q̄ mēoria intelli-
gentia et volūtas sunt vna essentia. Vel etiā fm̄
aliqd̄ pōt dici q̄ hec locutio verificat̄ fm̄ modū.
quo totū potētiāle p̄dicat̄ de suis p̄tibz quia. n.
tale totum adest singulis partibus scdm̄ totam
essentia sed nō fm̄ totā virtutē. iō p̄dicat̄ de quali-
bet pte ei⁹. s̄ nō ita p̄p̄ie sicut totū v̄le. Qd̄ etiā
p̄b̄a dicit in. ij. de aīa q̄ illud qd̄ primo sentimus
7 intelligim⁹ est aīa. nō ex b̄ sequit̄ q̄ essentia aīe
sit eius potētia. sed q2 hoc ip̄m qd̄ forma accidenta-
lis cuiusmodi ē potētia anīe. est actiōis principiū
b3 a forma substantiali. et iō forma substantialis est
primum actiōis principiū sed nō proximū.

Donūtur autē §. IIII.

potentie anīe esse bona media. Agt. n. sen. li. ij.
di. xvi. post Aug. ponit triplicē v̄am bonoz scz
minima. media et magna. vñ bona tp̄alia. natu-
ralia et v̄talia. Et q2 oīa a deo accepisti s̄ aplm̄
Recordare q2 accepisti bona in vita tua dixit A-
braam Luc. xvi. Tp̄alia quidē ad recte distribuē-
dum. naturalia ad bene exercēdū. virtualia ad cō-
tinue augendū. Tp̄alia vt diuitie bona sunt. q2
organice deseruiūt felicitati fm̄ p̄bm̄. i. sūt instru-
menta ad vitā virtuosaz. Qui. n. sibi thesaurizat
et tp̄alia nō distribuit fm̄ rectitudinē dānationez
incurrit. Cū cuidā diuini qui sibi q̄pi dicebat. A-
nima mea b̄s multa bona posita in ānos pluri-
mos. comedē. quiesce 7c. dictū fuit a deo. Stulte
aīam tuā hac nocte repetent a te Luc. xij. Super
quo euāgelio dicit Almbz. Lu. i. diues susceptus
dei muneribz et in sinū tuū redactis. nil te parat
facere iniquū. si tam multoz vice subsidia solus

Titulus Secundus

obtinereas &c. di. xlvij. sicut bi. **B**ona naturalia sunt potentie anime interiores & exteriores quibus opamur. quibus potest anima bene et male uti. sicut et bonis temporalibus. Et de his potest illud exponi per. Bonorum meorum non indiges domine. id est. operum nostrorum que procedunt a potentia. Exerceat autem deus quod boni bona & bene. alio ea in vanum accepit. per. Qui non accepit in vanum animam suam. beatus. s. habitabit in tabernaculo tuo. Bene autem exercet boni bona cum penitet et se mortificat. secundum illud per. Tabesce fecisti sicut araneam animam eius. id est. secundum gloriam. Fecisti tu deus ut anima quersa sit tabida. id est. humilitate infirmata sicut aranea. que etiam leui tactu manus tabescit. id est. deficit a virtute sua et vigore. sicut anima corrupta et penitens a tactu manus divine inspirationis. deficit a vigore superbie et moris vite pastine. Aranea est subtile corpus. terrena deserit. alta quod est. emissio viscerum telas texit. Sic quersus et corripitur per penitentiam corpus extenuat. mundi infirma premitur. celestem quersationem appetit. subiles operationes ex timore domini facit. Bene exercet anima potentias domini intellectum et affectum ad superna erigit. unde per. Anima mea exultavit in domino et delectabitur in deo salutari suo. Omnia ossa mea dicent. domine quis similis tibi. Exultatio delectatio anime est ipsa maxima complacentia quae habet voluntas ex cognitione et consideratione intellectuali divine providentie et benivolentie magne ad ipsam animam. Providentia vero in domino quod si bonum est et providetur servis suis. Benivolentia in salutari. quod sic dicitur. quod nos saluat. Ossa anime sunt potentie. quod sicut ossa inseparabiliter inhereant carni et dant ei robur ad operandum. ita potentie inseparabiliter sunt in anima et ex his est virtus homini ad operandum. Omnes ergo potentie admiratione quadam cuiusdam reuerentie debent experientiali gustu intelligere nullum esse simile deo. Bonis virtualibus non potest quod male uti. de quibus potest illud intelligi. puer. ri. In bos iustum. s. opibus virtutum exaltabit civitas. Isa. lviij. implebit splendoribus animam tuam. Virtutes sunt ut quidam radij quibus anima illustratur in baptismo. que bona deus augere. iuxta illud per. ibunt de virtute in virtute. Nam qui accepit bonum unum talenti designatur aliqua gratiam. quod non auxit sed perservavit. fuit cooperatus et profusus mater. xlv. Recordare quod receperisti et ad quid receperisti. et sic secundum per. Anima mea in bonis demorabitur. s. ad recordandum.

Potentias anime .s.v.

esse plures ponit per. b. in. q. de anima et magister sententiarum. i. li. di. iij. q. necesse est ponere secundum beatus. Tho. in. i. pte. q. lxxvij. arti. q. Nam secundum secundum b. m. q. de celo sicut infirme est dispositus ad sanitatem quod est quidam perfectio operis animalis quod non potest consequi perfectam sanitatem sed aliquam modicam consequitur paucis remediis. Melius autem dispositus est qui potest consequi perfectam sanitatem sed reme-

diis multis. et adhuc melius qui remediis paucis perfectam consequi potest. Optime autem qui absque remedio perfectam habet sanitatem. Ita dicendum de bonitate et perfectione tertii. videlicet quod ille res que sunt infra bonum. ut animalia et insensibilia. quedam particularia bona consequuntur. non autem perfectam bonitatem et universalem quam est deus. et ideo quedam paucas et determinatas virtutes et operationes habent quibus illa assequuntur. Homo autem potest consequi perfectam et universalem bonitatem. quod potest adipisci bonitudinem. sed tamen quod est in ultimo gradu secundum naturam eorum quibus competat beatitudo. ideo multis et diversis operationibus ac virtutibus seu potentis in viget anima humana ad consequendam boni perfectam bonitatem. Angelis vero minor diversitas potentiarum competit. In deo autem non est aliqua potentia vel actio preter eius essentiam. Est etiam alia ratio quare anima humana est in diversitate potentiarum. videlicet quod est in perfinitio corporali et spirituali creaturatum. et ideo concurrunt in ipsa virtutes utrarumque creaturarum. **S**ciendum est secundum beatus. Tho. ubi supra quod quedam operationes anime sunt que exercentur sine organo corporali ut intelligere et vel le. Unde potentie que sunt harum operationum principia. sunt in anima ut in subiecto. Quedam vero actiones sunt anime que exercentur per organa corporalia sicut visio per oculum et auditus per aurem. Et sile de oibus alijs operationibus sensitivis et nutritivis pariter. Et potentie que sunt harum operationum principia sunt in coniuncto ut in subiecto et non in anima sola. Unde per. b. in. li. d. som. et rigi. dicit quod sentire non est proprium anime. neque corporis sed coniuncti. Dicunt autem omnes potentie esse anime non sicut subiecti sed sicut principia. quod per animam coniunctum habet quod tales operationes possit operari. Fluunt ergo omnes potentie etiam sensitivae et vegetativae ab essentia anime sicut a principio. Sunt. n. quedam proprietates naturales eius. s. subiecti est causa priorum accidentium. unde ponit subiectum in diffinitione accidentis. Nota. dum etiam quod omnis actio procedit ab aliqua potentia et est circa aliquod obiectum seu materiam. potentia. n. secundum id quod est potentia ordinatur ad actum et diversificatur secundum diversas rationes actus. et actus diversificatur secundum diversam rationem obiecti. quod. n. aliud est color inquantum obiectum visus. aliud sonus inquantum obiectum auditus. ideo diversa omnino actio est videre ab audire. et quod diversa ratio actionis utriusque. ideo etiam potentie diversae unde procedunt illi actus. Potentia autem autem est activa aut passiva. Actio autem procedens a potentia activa alio modo se habet quam procedens a passiva erga suum obiectum. Comparatur. n. obiectum ad actum potentie passive sicut principium et causa movens. color. n. inquantum movet visum est principium visionis. sic et intelligentia est potentia passiva. Ad actum autem potentie active comparatur obiectum ut terminus et finis. sicut augmentativae virtutis obiectum est quantum ad perfectum quod est finis augmenti. et ex his duobus actio recipit speciem. s. ex principio vel fine seu termino. Et sic est necesse quod potentie diversificentur

Capitulum Primum

fm actus et obiecta.

Quinqz sunt ge .§. VI.

nera potētiarū s3 p̄bm in .ij. de aia .viz. vegetatiuū
sensitiuū .appetitiuū .fm locū motiū et intellectuū .
Pro cui⁹ declaratiōe dicit Tho. in a. pte q. lxx
viij. arti. i. q. g̃ia potētiarū distinguunt fm obie
cta actiū ip̄arū . Quāto .n. potētia ē alioz rāto ob
iectū vniuersali⁹ respicit . Obiectū autē operatiōis
ante triplici ordine pōt p̄siderari . Allicui⁹ .n. potē
tie aie obiectū est solū corp⁹ aie vniū . et b̄ gēna
potētiarū d̄ vegetatiuū .nō .n. vegetatiua agit n̄
si in corp⁹ cui vniū aia . Est alterū genus potētiarū
qđ respicit vniuersaliū obiectū . i. nō solū corpus
sensibile . et nō solū corpus cui aia vniū . Est alter
genus potētiarū qđ adhuc respicit vniū obiectū
s3 nō solū corpus sensibile s̄ et oē ens . Et ex hoc
p̄t3 qđ ista duo genera potētiarū h̄nt opatiōem n̄
solū respectu rei iūcte s̄ etiā extrinsece rei respec
tu . Cū autē opatiōis op̄reat aliqđ mō iungi suo ob
iecto . nccē est rē extrinsecā qđ est obiectū opatiōis
ante fm duplicē rōem ad aiam cōpari . Vno mō
fm qđ nata est iungi aie et in aia eē per suā situ
dinē . et q̄ntū ad b̄ sūt duo genera potētiarū . Sen
sinuū respectu obiecti min⁹ cōis . qđ ē corpus sen
sibile . Et intellectuū qđ ē respectu obiecti cōissi
mī qđ est ens v̄le . Alio mō res extrinsecā qđ est ob
iectū opatiōis cōparat ad aiam fm qđ ip̄a aia in
clinatur et rēdit in rē i p̄am exteriorez . et fm hanc
operatiōē sūt duo g̃ia potētiarū . vniū . i. appetiti
uū fm qđ aia cōparat ad rē extrinsecā vt ad finē qđ
est p̄imū in intētiōe . Et b̄ appetit⁹ qđ d̄ appetit⁹
aialis distinguit ab appetitu naturali . Appetit⁹
em̄ n̄asali ē inclinatio cuiuslibet rei ad aliqđ ex
natura sua . et sic n̄asali appetit⁹ q̄libet potētia de
siderat sibi pueniēs s̄ appetit⁹ aial⁹ seq̄tur formā
apprehensiāz . Et ad h̄ . appetitū req̄rit sp̄aliū po
tentia aie et nō sufficit sola app̄hensio . Cū s̄ em̄
n̄asali appetit⁹ visibile solū ad suū actū . i. ad vi
dendū . Aial⁹ autē appetit⁹ rē visā p̄ app̄hensū nō
solū ad videndū s̄ etiā ad alios vsus . Aliud gen⁹
potētiarū ē motiū fm locū . p̄t . i. aia cōparat ad
rē exteriore sicut ad terminū opatiōis et mot⁹ . Ad
p̄sequēdū . n. aliqđ desideratū et intētiū om̄e aial
mouet . et quibz sensus et appetit⁹ sūt principalia
mouētia in aialibz p̄fectis . nō tñ sensus et appeti
tus inq̄atū b̄mōi etiā sūt sufficientia ad mouen
dū nisi supadderet eis aliqua virt⁹ . Nā in immo
bilibus animalibz ē sensus et appetit⁹ . n̄ tñ h̄nt
vim motiua . Hec autē vis motiua est . nō solū in
appetitu et sensu vt in opante motū . s̄ in ip̄is pri
bus corporis vt sint habilia ad obediendum ap
petitui anime mouentis . h̄c . b . Tho.

Potētiarū autē .§. VII

ante rōnal⁹ q̄nqz sunt genera fm p̄bm in .ij. de aia
et ois actio h̄mana ab his p̄cedens . tñ b̄n agitur et
meritorie q̄n ex g̃ia in aia agit . vñ p̄a . aia mea illi
viuet . i. vita g̃ie et semē eius p̄uēt i p̄i . Semē spi
rituale seu g̃iano aie est q̄nrupt⁹ gen⁹ potētiarū
qđ fluūt et sic g̃iant ab aia qđ tñc p̄uēt deo . cū ani
ma viuit ei . i. ex g̃ia . P̄t et iste figurati p . v . talē
ta tradita a dño suo suo mat . x . v . qđ tñc duplicat⁹ .
vñ tal⁹ intrat in gaudiū dñi . cū . i . qđ eas exercet . n̄
solū instinctu h̄mano rōis vt p̄bi . s̄ etiā diuina il
lustratiōe g̃ie vt sc̄i . nec pōt ista expositio incon
gruā reputari . qđ dissuta est ab his qđ sequūt in il
la pabola . i . nō cōrūdet eis . Nā subdis de duobz
talē . aut vno m̄ alijs dat⁹ . Tertū est autē qđ oēs
h̄oies h̄nt p̄dictas oēs potētiarū . Dicit . n . b . tho . su
per cant . in . plogo qđ illud b3 locū in expositiōe li
terali scripture . i . qđ o3 qđ non sit dissuta . s̄ vñ de
at p̄cedentibz et sequētibz . hoc autē nō requirit in
expositiōe morali scripture . vt p̄t in expositiōe docto
rū . Deb3 qđ opari fm potētiā motiua ex g̃ia
eundo ad rēplū . vt xp̄s et apli Act . iij . nō autē ad
theatru l̄ spectaculū . Tales . n . debēt p̄uiri de p̄se
di . i . In die debēt moueri ad indulgētiā et lau
des diuinas . p̄a . Lauda aia mea dñm . et . qđ p̄p̄ia
tur ois iniquitatibz tuis p̄ indulgētiā qđ ad penā
p̄ laudē p̄fessiōis qđ ad culpā . nō autē d3 ire ad cho
reas . ibi . n . amputat figurate p̄ caput iō . baptis
e . Mar . vi . qđ interpretat in qđ est g̃ia . Deb3 moueri et
opari ad iuuandū p̄mos . vt thobias qđ discurre
bat p̄ ciuitates visitādo . p̄fortādo captiuos . velli
endo nudos . sepeliendo et b̄mōi . Et vt paulus qđ
laborabat manibz suis . ad p̄uidendū sibi et suis
nō autē discurredo cū malis ad iniquitatē . de quibz
Salo . puer . i . pedes eoz ad malū currunt . et
sic anima laborātis laborat sibi . Vegetatiua b̄n
vñ d3 . viz . cibis et p̄nto qđ deseruiūt . nutritiue et
augmentariue vtendo ad necessitatē n̄ v̄l . i . p̄p̄atē
Nā et helias carnes comedit . et dauid aquā cōcu
pitā . i . de cisterna b̄tleē effudit . i . n̄ bibēdo di . xli
delicie . Gleneris autē actibz qđ deseruiūt g̃iarie p̄ci
se cū iuga sua et n̄ aliā ad plē . p̄creandā v̄l de b̄ni
redditiōem n̄ ad libidinē explēdā . xxiij . q . iij . vit
cū p̄p̄ia . ibi tñc cū glo . sua . Cū sensitiua b̄n qđ cō
merciat cū sensus exteriorez . visuz . auditū et alios
sub disciplina custodit rōis . nō eos exercēs ad curi
ositatē . vt ille qđ dixit . iuga bōi emi . v . et eo p̄bare
illa . luc . xxiij . i . p̄ curiositatē passiōis insup appeti
tus sensitiui mortificat a vicijs . Talentū intel
ctiue duplicat cū qđ ip̄z applicat ad p̄siderāda spi
ritualia et diuina ad intelligendū sacra eloq̄a . qđ vt
d̄ . xlvij . Sicut stellas celi non exingunt nox . ita
mētes fidelīū inherētes sacre scripture firmamē
ro . nō obscurat mundana iniquitas . qđ faciebat . b .
virgo maria . cui dixit simeon . tuā i p̄i aiam per
transibit gladi⁹ . Lu . ij . qđ exponit amb . de gladio
sp̄ali . qđ fm aplm est verbū dei . qđ in scripture

Titulus Secundus

positū valde trāsīit p aīaz. i. intellectū ⁊ mētez virginis pferēdo scripturas adinuicē dēo. **T**alentū autē appetitiue auget dū q̄s affectū h̄z adde u3 exēplo isaie dicētis. Alia mea desiderauit te in nocte et spū meo in p̄cordijs meis. vel h̄a amicitia caritatis afficit ad primū. vñ de dauid d̄z. i. re. x. viij q̄ aīa eius pglutinata ē cū aīa Jonathae. scilicet affectu amicitie ⁊ caritatis. Diligere. n. et desiderare deū et salutē primi est actus volūtaris. et ut passiones appetit⁹ sensitiui refrenet rōe. Si q̄s autē vellet totā istam parabolā exponere de bonis nobis a deo traditis. Tūc pōt dici q̄. v. talenta sūt. v. genera bonorū circa q̄ versant̄ opationes n̄re. q̄ oēs pcedūt a potētis ipsius aīe. et primū talentū est bonū nature datū ad exercendū. Mar. ix. Quid hic statis tota die ociosi. ite et vos in vineā meā. i. aīa nimā ad laborandū. et figurat per talentū eneu3 scdm est bonū ḡte collatū ad augendū. ij. cor. vi. hortamur vos ne in vacuū grām dei recipiatis. puer. n̄j. iustorū semita quasi lux splendens creascit ⁊c. et figurat per talentū aureū. q̄ sicut aurū excedit oīa metalla. ita ḡta oīa būana. Tertiū est bonū sciētiā ad docendū mat. vi. Docete omnes gentes scilicet p. viij. d̄z de ea sine inuidia cōico ⁊ bone statē illius nō abscondo. Et figurat per talentū argenteū. De q̄ ps. Elāq̄ dñi casta argentū ⁊c. Quartū ē bonū potētis datū ad defendendū se ⁊ alios. Isa. i. Subuenite oppresso. iudicate pupillo. defendite viduā. xxiij. q̄. iij. qui pōt obuiare. et in. c. seq. Et figurat per talentū ferri. q̄ ferri sua potentia et rigore domat alia metalla. efficaciter Quintū est bonū opulentie datū ad subueniendū. Lu. xi. Qd̄ superest date elīz ⁊ oīa mūda sunt vobis. Et figurat per talentū plūbeū. de q̄ zach. v. q̄ plūbū vili⁹ ē et graui⁹ alijs metallis ita spalia sunt vilia et grauiā. Aliqui vero ex predictis m̄ duo talenta habuerunt. scilicet bonum nature et gratie. Alij t̄m vnum. scilicet bonum nature. nec tal excusatur si non exercet. h̄c in catholicon.

De ordine ipsa .§. VIII

rū potentiaz ad inuicē. dicit. b. tho. in. i. parte. q. lxxvij. arti. n̄j. q̄ cū vna sit aīa. potētis autē plures ordine ⁊ o q̄dā ab vno in mltitudine pcedat. necesse ē inter potētias ordinē ponere s̄m dependentiā vni⁹ ab altera quātū ad ordinē nate. put perfecte naturaliter priora sūt imperfecti. sic potētis intellectiue sūt priores sensitiuis. vñ dirigūt eas ⁊ imperāt eis. Et sūt potētis sensitiue sunt priores potētis nutritiue aīe. Scdm ⁊ o ḡnatiōis ordinē et ipis ecōuerso se b̄nt. Nā potētis aīe nutritiue sūt priores potētis aīe sensitiue in via generationis et ad eaz actiōes corp⁹ pparāt. Sicut etiaz de potētis intellectiuis respectu sensitiuarū. Cū autē potētis cognoscant per act⁹. sicut actus vnius potētis causat ab alio. ut act⁹ fantasie ab actu sen

sus. sic vna potētis causat ab alia. q̄uis. n. om̄s potētis fluant seu pcedūt ab essentia aīe. ordine t̄m q̄dā ut vna pcedat ab aīa immediate. alia mediantē alia ⁊ h̄. et si d̄z q̄ potētis q̄libz aīe est accidens. si vna ē ab alia tūc accidens subiectū eēt accidens quod esse nō pōt. Rñ. b. Tho. q̄ accidens p se nō pōt ēē subiectū accidentis. sed vñ accidens per prius recipit in substantia q̄ aliud. sicut prius quantitas q̄ qualitas. Et B mō d̄z accidens vñz esse subiectū alteri⁹. ut superficies coloris in quātū substantia. vno accidere mediātē recipit aliud. ⁊ si militer de potētis aīe. De his autē q̄ n̄q̄ generibz potētiaz q̄uis oēs b̄ant principiū ab aīa. t̄m q̄dā sunt q̄ soli sunt in aīa ut intellect⁹ et volūtas. Et bas necesse est remanere et destructo corp⁹. cū subiectū eaz. i. aīa remaneat immortalē. Quedā sunt in p̄incto ut in subiecto sicut om̄s potētis nutritiue. sensitiue ⁊ moriue. ⁊ q̄ destructo subiecto nō pōt accidens remanere. iō corrupto p̄iuncto. i. bōie nō remanēt ille potētis actu s̄ t̄m virtute. sicut in principio vel radice. et si obijciatur q̄ in li. de spū et aīa d̄z q̄ aīa recedit a corpore trahens secū sensus ⁊ imaginationē. rōem et intellectū. irascibilitatē et concupiscibilitatē. Rñd̄z b. tho. q̄ liber ille nō h̄z autoritatē. vñ q̄d ibi scriptum est ea facilitate ptemit qua pbat. Vel p̄ dici q̄ aīa trahat secū bas potētias nō actu s̄ virtute. si etiā obijciat. q̄ Luc. xvi. sunt dictū diuini. Recordare q̄ recepisti ⁊c. Memoria autē est potētis sensitiua. Rñd̄z b. Tho. q̄ mēoria ibi accipit eo mō q̄ Aug. ponit mēoriaz in mēte. put. scilicet partis intellectiue. nō put est potētis prius sensitiue. Ca. scdm de potentia vegetatiua et sensitiua.

Vegetatiua distin

Vguitur in tres pres sine potētias. scilicet nutritiua. augmentatiua ⁊ generatiua. Tū in. ij. de aīa dicit p̄bs q̄ opera bui⁹ anime sunt generare alimēto vti et augere. Pro b̄ declaratiōe dicit. b. Tho. in. i. parte. q. lxxvij. arti. ij. q̄ vegetatiua h̄z p obiecto corpus ipm̄ viuēs per aīaz. Ad quod triplex operatio anime est necessaria. Vna p quā esse acquirit. ⁊ ad hoc ordinatur potētis generatiua. alia p quā corpus viuēs acquirit debitā quantitatem. et ad hoc ordinatur vis augmentatiua. alia p quā corpus viuēs saluatur et inesse et in debita quantitate. et ad hoc ordinatur vis nutritiua. Est t̄m quedā dīa attendēda inter bas potētias. Nā nutritiua et augmentatiua h̄nt suū effectū in eo in q̄ sunt. q̄ ipm̄ corpus vnit⁹ aīe augetur ⁊ cōseruat p vim augmentatiuā ⁊ nutritiua in eadē anima existentē. S̄ vis generatiua h̄z suū effectum non in eodem corp⁹ sed in alio q̄ nil est generatiuū suū prius. ⁊ iō vis generatiua appropinquat quodāmodo ad dignitates anime sensitiue que h̄z opationē in res exteriores.

Capitulum Tertium

Et sic in his perfectior est generatiua. Est enim rei perfectior facere alteram qualis est ipsa. Et autem deferuiunt nutritiua et augmentatiua. augmentatiue vero nutritiua. Dicitur autem nutritiua deferuire generatiue potentie secundum b. Tho. i. pte. q. vlti. q. illud quod est conuersum per virtutem nutritiua ex alimento antequam conuertatur in substantiam membrorum accipit virtutem generatiua ut semen. Et huius signum ponit philosophus quod animalia magni corporis que indigent multo nutrimento sunt pauci seminis secundum quantitatem corporis sui. et paucis generationibus. ut patet in elephantibus. Sicut homines pingues sunt pauci seminis propter eandem causam. Et propter hanc causam in pueris non est semen quod superfluum nutrimenti in augmentum conuertitur. et ideo non possunt generare. et sic superfluum alimentum est semen. secundum philosophum in li. de generatione animalium. **S**ciendum etiam secundum b. Tho. ubi supra quod alimentum ex cibo et potu uere pueris in speciem humane nature. in quantum uere accipit speciem carnis et ossis et huiusmodi partium. Et hoc est quod philosophus dicit in. ij. de anima quod alimentum nutrit in quantum est potentia caro. **Q**uod autem dominus dicit Mat. xv. Omne quod intrat in os in ventrem vadit et in secessum emittitur. non sic intelligendum est quod omne. id est totum quod intrat in os emittatur per secessum. sed quia de omni cibo aliquid impurum per secessum emittitur. Et quod virtus omnis in corpore passibili per continuam actionem debilitatur. quod huiusmodi agentia etiam patiuntur. Ideo virtus pueriua alimentum in naturam corporis animalis. In principio quidem est tam fortis ut possit puertere non solum quantum sufficit ad restorationem deperditum sed etiam ad augmentum. Postea vero non potest puertere nisi quantum sufficit ad restorationem deperditum. et tunc cessat augmentum. Deinde nec hoc potest. et tunc fit diminutio. Deinde deficere hac virtute totaliter deficit animal. Sicut virtus vini conuertentis aquam mixtam paulatim per admixtionem aque debilitatur ut tandem totum fiat aquosum. ut philosophus exemplificat. **Q**uod autem aliqui dicunt quod alimentum non puerit in ueritatem humane nature. sed accipit alimentum ut quoddam fomentum. id est ut resistat actioni caloris naturalis ne consumat humiditatem naturalem. sicut plumbum vel stannum adiungit argento ne consumat per ignem. Sed illa materia que in primo homine forme humane fuit subiecta in seipsa multiplicatur. et hoc modo multitudo humanorum corporum a corpore primi hominis deriuatur. **T**otum hoc reprobat b. Tho. ibi per multas rationes probans. quod uere conuertitur alimentum in naturam hominis.

De potentia sensiti. §. i.

Haec est duplex uiz exterior et interior. Exterior dicitur que habet organa in quibus est affixa exterius uisibilia. **I**sta autem subdividitur in quatuor sensus exteriores. id est uisum. auditum. odoratum. gustum et tactum. ut ponit philosophus in. ij. de anima. Pro cuius declaratio

ne dicit b. Tho. in. i. pte. q. lxxvij. arti. iij. quod ratio numeri et distinctionis exteriorum sensuum accipienda est secundum id quod proprie et per se ad sensum pertinet. Est autem sensus potentia passiva que nata est immutari ab exteriori sensibili. exteriori ergo immutatum est quod proprie et per se a sensu percipit et secundum eius diuersitatem potentie distinguuntur. Est autem duplex immutatio. Una naturalis et alia spiritualis. Naturalis quidem secundum quod forma immutatis recipit in immutato secundum esse naturale. sicut calor in calefacto. Spiritualis autem secundum quod forma immutatis recipitur in immutato secundum esse spirituale. ut forma coloris in pupilla que non fit per hoc colorata. Ad operationem autem sensus requiritur immutatio spiritualis per quam interiori forme sensibilis fiat in organo sensus. Sed in quibusdam sensibus inuenitur immutatio spiritualis tantum. sicut in visu. In quibusdam autem etiam immutatio spiritualis etiam immutatio naturalis. Et hoc uel ex parte obiecti tantum uel etiam ex parte organi. Ex parte autem obiecti inuenitur immutatio naturalis secundum locum. ut in sono quod est obiectum auditus. Nam sonus ex percussione causatur et aeris commotione. Sed immutatio uero in odore qui est obiectum olfactus. **O**portet enim per calidum aliquid modo alterari corpus. ad hoc quod spiraret odorem. Ex parte autem organi est immutatio naturalis in tactu et gustu. Nam et manus tangens calida calefit. et lingua humectatur per humiditatem salis porum. Organum uero olfactus et auditus nulla naturaliter immutando immutat in sentiendum nisi per accidens. **U**tilis autem est maxime spiritualis quod est absque alia immutatio naturalis organi uel obiecti et perfectior inter omnes sensus et color. et post hunc auditus. deinde olfactus. Tactus autem et gustus sunt maxime materiales. Et inest quod alij tres sensus non sunt unum per medium coniunctum. ne aliquid naturaliter transmutatio pertingat ad organum ut accidit in his duobus sensibus. **E**st autem triplex sensibile obiectum. id est proprium commune et per accidens. Sensibile proprium est quod proprium et per se immutat sensum. ut color uisus. sonus auditus et huiusmodi. Sensibile commune est quod non per se et per se mouet sensum sed ratione sensibilis qualitas existens in eo ut superficies ratione coloris et huiusmodi. Sensibile per accidens quod non facit aliquam dispositionem in immutatio sensus.

Capitulum tertium de singulis quinque sensibus.

De uisione corpora. **Q**uod fiat Plato et Empedocles opinati sunt quod modus videndi fieret ex transmittendo radios ab oculis. non in se suscipiendo sicut est ueritas. **Q**uod probabant hac ratione. Si uisio perficeretur suscipiendo intus. tunc non esset necesse ut quando aliquis acute uellet uidere nisi quod aperiret oculos. et quanto magis aperiret tanto magis uideret formam. Sed contrarium apparet. et secundum hoc et Aristoteles quod quando aliquis uult acute uidere magis obstrigit palpebras et artat oculos. ita quod ille conatus designat aliquid a se eicere et emittere et non recipere. Sed

Titulus Secundus

q̄ ista opinio sit falsa et impossibilis. q̄ visio sit ex
transmissio. ita q̄ lux pyramidalis egrediatur a visione
ut dicitur illi. ostendit p̄ b̄ q̄ lux n̄ potest egredi a visu nisi
si quatuor modis. Primo q̄ aut lux erit continua cū
vidente et cū tota re visa p̄fecta. Secundo aut lux in
visione coniungit cū tota re visa et separatur tota a vi
dente. tertia aut lux egrediens nō est p̄fecta cū to
ta re visa s̄ cū aliq̄ parte eius. Quarto aut lux p̄fecta
ens visionem separat ab utroq̄. s. re visa et vidente.
Et primū q̄dēz eē n̄ potest. s. q̄ lux egrediens coniungit
cū tota re visa et vidente. Huius rō est. q̄ cū videmus
astra celi sequētes q̄ lux egrediens extendere vult ad
astra celi. q̄d est impossibile cū egredi non sit nisi
corpus. lux aut nō est corpus. Secundū etiam. s. q̄ tota
lux separat a vidente et coniungat cū re visa q̄d eē nō
potest. q̄ q̄d nō coniungit vidente nō videt. Tūc si
esset ac si q̄d sentiēdo tāgat manu abscissa. Terti
ū. s. q̄ lux coniungat cū aliq̄ parte rei vise. Hoc n̄ potest
esse. q̄ tūc nulla res videret s̄ se tota s̄ p̄ parte q̄
a luce tangit. Quartū. s. q̄ lux egrediens nō con
iungit nec cū re visa nec cū vidente s̄ ab utroq̄ sepe
tur. Hoc etiam nō potest eē q̄ si lux nō coniungat cū vi
dente nō videbit. Si nō coniungat cū re visa nō vi
debit. Sic ḡ in vanū ponit lucē egredi a visu. Ad
rōem aut p̄dicte opiniois. cū. s. d̄ q̄ volēs videre
acute nō aperit oculos s̄ ponit p̄stringit. R̄n̄ q̄ b̄ nō
sit q̄ lux exprimat v̄l emittat a visu s̄ ponit v̄t cri
stallū. humor v̄niat. ac v̄t v̄sua et adiuvet et
p̄fortet. q̄ r̄tus v̄nita ē fortior diuisa. Tūc natu
ra ordinauit cilia emittēta et grossa et nigra v̄t adiu
uent visui ne p̄fundat disgregat a luce l̄ lumine
exteriori. Cū signū ē q̄ cū aliq̄d vult videre sub
tiliter et acute obit̄ r̄t visū. v̄t p̄ v̄mbra r̄t v̄si
ua p̄greget. Alb. et ibo. in cōmento sup li. de anima.

Fit ergo visio per §. I.

receptionē s̄m̄ Aristoteli. nō p̄ emissionē radiorū ab
oculis. Ad quā visionē corporeā necesse ē quatuor p̄
ordinē cōcurrere. Et primū est color in obiecto vi
suo. Color enim mouet diapbanū ad sui susceptio
nē. q̄ motus nō est localis s̄ morus alteratiōis q̄ al
teratio est morus ad formā q̄ est q̄litas rei vise. Tūc
sciendū q̄ color in corpore colorato est qualitas cō
pleta in suo esse naturali. immediate aut ē quali
tas incōpleta s̄m̄ esse rōnale. Secundū q̄d requirit̄
ad diuisionē est diapbanū. i. aliq̄d corp⁹ p̄spicuū
puta vitru. aqua v̄l aer. q̄ si interuissibile et visus
nō esset mediū trāsparens sed vacuū cū in vacuo
nō possit esse tractus. tūc visibile nō immutaret et
visus n̄ immutaret. Tertiū q̄d requirit̄ est lumē. q̄d
lumē est necessariū. nō quidē ex parte coloris qui de
se est visibilis sed ex parte diaphani. Nam color cuius sit
lux obscurata ex admixtione corporis opaci. nō mo
uet diapbanū p̄fecte et in vltima dispositiōe s̄ lu
mē in vltima dispositiōe facit diapbanū receptiuū
coloris. Quartū q̄d requirit̄ est potētia sensitiva.

sit cū organo. potētia enim sensitiva est principium
visionis q̄ potētia exercet p̄ corpus. et est iuxta ce
rebrū interius ubi coniungunt̄ duo nervi et oculi p̄
cedētes. Organū etiā requirit̄. i. oculus q̄d nō d̄
esse igneū neq̄ aereū sed aqueū s̄m̄ Aristoteli. Et b̄
rōe p̄spicitatis nō s̄m̄ q̄ aqua. p̄spicuū enim aque
um et magis p̄seruat q̄ aer et magis respirat. Alb.
et Alb. in cōmento de anima. De quinque sensibus
corpora bi figurant̄ p̄ quinque porticus piscine. de q̄
bus d̄ Jo. v. In his iacebat multitudo magna
languentiu. Alqua piscine significat mollē et flu
dam carnē. circa quā sunt quinque sensus. Vel me
lius. Piscina in qua lauabant̄ oues sacrificande
et deo offerende. p̄pter q̄d dicebat p̄batia a proba
tionē hebraice q̄d ē ouis latine et signat p̄niam i qua
lauant̄ a sordibus spūalibus animas oues xpi. Quinque
porticus circa eā sunt quinque sensus principia p̄corū.
In his iacet q̄ infirmus est p̄ p̄m̄ quiescens in
hūmōi sensationibus et q̄ sequitur ex eis. Et his o
porteret exire qui vult sanari et intrare in piscinam
p̄niam. et hoc post monitionē aque ab angelo. i. post
p̄dicatōis vel sacerdotis admonitionē. vel ange
li instigationē aut dei inspirationē. virtute autē
crucis q̄ ibi d̄ fuisse tūc abscondita. sanas v̄n̄ tan
tum. i. qui in v̄nitate fidei et caritatis p̄niam agit. et
qui prior. i. qui h̄z sollicitudinē. i. diligentia ad b̄
Nam etiam figurant̄ p̄ quinque reges in terra. p̄missi
omnis q̄s cruci affigi p̄cepit Josue. Hi. n. sensus
vsurpant sibi dominū sup̄ animam. S. x̄p̄s iesus
iubet cruce modestie et austeritatis mortificari v̄t
exponit Origenes super p̄nta. Unde dicitur Lu
ce. xiiij. Qui non accipit crucem suam et.

In porticu ergo §. II.

visua iacet multitudo languentiu spūaliter m̄lri
pliciter. q̄ sicut nobiliores sensus ita p̄iculosiores. Et
p̄cipue. Et lepra lasciuie. Et idropeli aua
ritie. Et cecitate inuidie. Visus si non re
frenatur multū ducit ad lasciuia et luxuria. Tūc
Tren. iij. d̄. Oculi mei depredati est animam
meā in cunctis filiabus v̄rbis mee. In huius exēplū
et figurā Dina q̄ egressa ē de domo v̄t videret mu
lieres et rapta et violata ē a Sichem. Gen. xxxij
v̄n̄ Aug. Nec dicatis v̄s b̄te animas pudicos si ba
beat oculos impudicos. Quinilianus. Oculi sūt
tota luxuria n̄ra. hi nos in oia q̄d vicia p̄cipi
tant. Narrat iō quosdā p̄bos v̄t totā cognationē
ad mēris puritatē coegerent sibi oculos eruisse. Et
q̄bus nō benefecerint. tū cognouerūt quāru ma
lū sequat̄ ex vsu inordinato visus. Qd. n. x̄p̄s di
xit Mat. xviij. Si oculus tuus dexter scandalizat
te erue eū et. Nō intelligit de materiali extractiōe
q̄d p̄biterur. sed de spūali. viz q̄ si aspectus alicui
rei inducit hominē ad ruinā. puta fornicatōes d̄z sub
trahere n̄ oculū s̄ actū. i. n̄ aspiciere. moraliter autē
oculus dexter est status specularius et p̄ceptiuus.

Capitulum Tertium

Quæ si q̄s vidz inducere ad ruinā l' ppter dubia
fidei v' supbiā ⁊ bñmōi abutēdo debet dimittere
et tradere se actiuo. **I**nfirmatur quis ex visu
idropesi auaricie. Sicut em̄ idropicus nō pōt sa-
tiari poru sic nec cupidus pecūia. eccle. xiiij. Insa-
riabilis est oculus cupidi. nō satiabitur donec p̄stima-
tur atefaciēs aīam suā. ps. Labescere fecisti sicut
araneā aīam ei⁹. s. cupidi. i. deus tu p̄misisti defice-
re ⁊ p̄sumi sicut aranea se euiscerat faciēdo relas
ad capiēdas muscas. ita auarus ad excogitandas
malicias ⁊ fraudes. Aspectus ḡ rex inducit cupi-
ditatē earū. Sicut actor videns regulā aureā ⁊
clamidē coccineā furatus est ea. Josue. vii. c. Ad
auger visus inuidiā. Videns em̄ aliq̄s prosperi-
tatem ⁊ excellentiā alterius cui nō afficit. affligit
inuidet videre nō pōt. eccle. xiiij. Nequā est ocu-
lus inuidi ⁊ auertens faciē despiciat aīam suā. Un̄
saluator in pabola vinee dixit vni ex murmurant-
tibus. An oculus tu⁹ nequā est q̄ ego bonus sum.
Mat. xx. Sic filij iacob videntes q̄ iosep a p̄e
plus alijs amaretur inuidebant ei. ⁊ propter hoc
vendiderunt ismaelitis Gene. xxxvij.

In porticu audi. §. III

tus iacet alia multitudo infirmoꝝ sp̄aliter ⁊ pre-
cipue inducit. **I**racundie feritates. **E**rroris
falsitatem. **M**entis vanitatē. **E**n̄ q̄s em̄ au-
dit que sibi nō placent turbat. Un̄ pharisei audi-
tis verbis xp̄i scandalizari sunt iniuste tñ. mat. xv
Sic Herodes audiens de natiuitate noui regis
turbat⁹ est. mat. ii. Un̄ ⁊ Chilo vnus de septē sa-
piētib⁹ mūdi. Ne maledicas inquit primis. au-
dies em̄ vñ et tu p̄stiteris ps. Dñe libera aīam
meā a labijs iniquis ⁊ a lingua dolosa. ne. s. audi-
am eā. ⁊ ex hoc v' ex p̄sumptio ⁊ bñmōi irascit. Au-
ditus cū indifferēter adhibet inducit multos er-
rores. dñi scz credis q̄s audis et dicis. p̄ partialita-
rum disseminatores vel detractores. ij. Tbi. nq̄.
Sanā doctrinā nō sustinebūt prurientes aures
Sed a veritate quidē auditū auertēt ad fabulas
aut puerient. Isa. xxx. Loquimini nobis placenti-
a et audiemus. ⁊c. Eua q̄ audiuit serpentē lo-
quētem iniuriā dei faciliter credidit et ruit. Non
solū reus est q̄ malū de alio p̄fert. s. etiā qui aurē
cito criminib⁹ prebet. xi. q. xiiij. **I**nducit vani-
tatem. q̄ cū quis laudari se audit inde supbi⁹
gloriat. sicut herodes agrippa. q̄ libetē audiebat
a p̄lo laudes dei sibi dari p̄cussus ab angelo fuit
ita vt scatiret corpus eius Actu. xij. Audiendo
etiam ociosa ⁊ inutilia mens efficitur vana et in-
de uota tempore orationis et curiosa. Un̄ de athe-
niensibus curiosis dicitur q̄ ad nihil aliud vaca-
bant nisi vt audirent vel dicerent aliquid noui.

In porticu odo. §. IIII

tus multitudo ex magna iacet infirmantiū sp̄u

aliter p̄ diuersa peccata. **I**nuenit in eo crudeli-
tas. **E**xercetur in multa gulositas. **P**rocurat
carnalis suauitas. **P**sal. Longe fecisti. i. p̄m-
issi fieri notos meos a me. posuerūt me abomi-
nationē sibi scz propter infirmitatē passionis. Mar-
tha etiā dixit xp̄o qñ iussit tolli lapidē a monu-
mento. Dñe iā fetet quadriduan⁹ em̄ est. Jo. xi.
Et sic videbat crudelis germano resuscitando ne-
naribus sentiret fetorē. Multi propter h̄ abomi-
nantur paupes et crudeles sunt propter sudores
⁊ fetores eorū. nec visitant infirmos. incarceratos
mortuos. nec recipiūt pegrinos. sicut diues Laza-
rum in domo noluit recipe vicerofum qui sepu-
tus est in inferno. ⁊ ppter huius crudelitātē dice-
tur multis. Ire maledicti. ⁊c. **M**ulti q̄nt sen-
tire varios odores. ⁊ ex his inardescit viciū gule.
Dicit Hiero. q̄ vultur et aquila odorāt transma-
rina cadauera. et ad bñmōi escam p̄gregant diuco-
lando. Sic gulosi sentientes odorē alicuius cibi
multū discurrūt et laborant ad illū bñdum quā-
tūcūq̄ etiā esset immundū et nociuū. Un̄ et io-
sephus narrat in li. de bello iudaico q̄ bitosolima
obfessa a tito filio respasione. quidā sentientes o-
dorem carnis assate q̄ discurrebant p̄ ciuitatē. in-
trauerūt domū vidue et inuenerūt filiū eius p̄e
fame assatū ⁊ iam in pte comestū. Et q̄ in figurā
predicta aīalia. s. vulture et aquilā i odore sequū-
tur et comedūt cadauera immūda declarant.
Querit a multis odor ppter illā delectationē tal-
sensus. et si fieret ad p̄fortandū cor in infirmitate
nō esset malū. Iuxta illud. vngento. i. varijs odo-
rib⁹ delectat cor et bonis amici p̄silij aīa dul-
coratur. puer. xxiij. Sed cū sit ad voluptatem et
vanitatē vt alijs redoleat multū displicet deo. et
p̄ira bñmōi dicit cōminando dñs p̄ Isa. iij. c. Erū-
p suauis odore fetor p̄ zona fūcul⁹ p̄ crispanti cri-
ne caluiciū. ⁊c. Et ibi et rephendunt olfactoriola.

In porticu gustus. §. V

iacet alia multitudo languentiū sp̄aliter. nā in-
ducit plura mala p̄ abusum rōis. **E**st em̄ obfu-
scatiuus. **A**riditatis inductiu⁹. **C**lire vtriūq̄
q̄ destructiu⁹. Job. vi. que prius nolebat tam-
gere. aīma mea nunc p̄e angustia cibi mei facti
sunt. i. que prius fm̄ iudiciū rōis disposuerā non
sumere cibaria gustando. cū angustia ⁊ remorsū
p̄cientie indifferēter sumit etiā ad voluptatem.
Gustus em̄ cū delectat sensualitatē obfuscat rati-
onē vt quasi videat recte facere q̄ ex gule sumit ap-
petitu Gre. in moral. In ip̄o esu dñi furrim gula
surrepti edenti delectatio p̄misceat Un̄ plerūq̄ cō-
tingit vt refectionē corpis q̄ salutis cā cepimus
cā voluptatis expleam⁹. Exemplū in noe et loth
gusto dulcedis vini ebrijs fact⁹. Est ariditas mē-
talis inductiu⁹. sicut em̄ gustata suauitate sp̄us
desipit omis caro fm̄ Bern. ita ecōuerso gustata

Titulus Secundus

sua uitate cibi ex gula desipiunt spūalia. ps. Dēm
escā abominata ē aīa illoz. vñ dicebāt. aīa nostra
nau. sup. ci. ist. leuif. i. māne. quod signat spūalia
Destruit vitā corpale et spūale gustus immoder
tate vsus. eccl. xxiij. ppter crapulā multi perierūt
mēte et corpe. binc et Criso. Excessus ciboz consu
mit et putrefacit corp⁹ et egritudine diuturna ma
cerat. et tūc demū morte crudeli cōsumit. de pse. di
v. nihil. Ad idē Inno. in li. de miseria hoīs dicit.
Tā est breuis gule voluptas vt spacio loci vir sit
iij. digitoz. spacio tps vir sit. iij. momentoz. et
dū auiditas nescit modū et voracitas excedit mē
surā grauaf stomachus. turbat sensus corpis. q̄si
equi sine rōe currētes. aīe xro aurige n̄ retinent
frena et. Loquif ibi de gustu. taz multa aīalia ca
piuntur ad mortē p gustū. vt pisces bamo. adescat
to aues. mures et huiusmodi.

In porticu tactus. §. VI
multitudo est iacet infirmoz. et licet sit hic sensus
p totū corpus p̄cipue viget tñ in manib⁹. Est lu
furie ppetrati⁹. est iniurie illati⁹. est subliantie
ablati⁹. Leui. v. aīa q̄ tetigerit aliqd immūdiū
rea ē. q̄ tetigerit picē inq̄nat⁹ ab ea. eccl. xij. q̄ in
gredit⁹ ad vxorē primi sui nō erit mūdus. cū teti
gerit eā. i. Eccl. vij. Bonū est mulierē nō tangere
Est aut valde piculosus oīs tact⁹ et libidie et mor
tiferus extra m̄timoniū. Per man⁹. n. in q̄bo ma
xime viget tact⁹ ledit p̄m⁹. vtberādo. vulneran
do. occidēdo et b⁹. vñ dñs p ps. nolite tāgere p̄p̄os
meos. i. inunctos. Dēs xp̄icole sūt in baptismo
et cōfirmatiōe iuncti. p̄cipue tñ sacerdotes Zach.
ij. Qui vos tāgit. i. iniuriādo tāgit q̄si pupillam
oculi mei. Cū qdā mlt̄ pedissequa imparicio ar
riane q̄ tetigit ambrosi⁹ p velle temere dicens.
vt descederet de sede sua q̄ cin⁹ mortua est. Per
manus aut sūt furta. rapine et mlt̄a mala opa in
utilia. vñ Jsa. i. dñ. Man⁹ vñe plene sūt sanguine
Jsa. li. Recedite et iū gr̄te pollutū nolite tāgere
i. faciēdo aliqd illicitū. Si q̄s aliqua h̄z infir
mitatū grauaf descedat in piscinā p̄nie et virtute
crucis saluabit. vñ in figurā xp̄s in cruce quinqz
vulnera sustinuit magna. i. in manib⁹ et pedib⁹
latere. i. vulnera n̄ra q̄ p̄traxim⁹ et quinqz sensibus
sanaret. et ip̄os sensus exēplo et meditatiōe cruce
mortificemus. Apl̄s ad gal. v. q̄ sunt xp̄i carnem
suā crucifixerūt cū vicijs. p̄pterea aīe dñ. can. ij. dei
colūba mea i foraminib⁹ petre p meditatiōē pla
garū manū et peduz. In cauerna macerie. i. pla
ga lateris.

De quinqz sen. §. VII
sibus spūalib⁹ q̄bus senti⁹ dñs dñ q̄s bñ custod
it sensus exteriores. Pro cui⁹ declaratiōe sciens
dñ q̄ aīa n̄ra figurat p bierosolimā fm doctores
Pedi te ait dñs biere. i. vt ciuitatē munitā. te. i.

aiam tuā. Ad munitionē ciuitatis vltra arma vir
tutū et victualia sacroz eloquioz q̄bo aīa pascit.
requirit et custodia diligēs portaz. vñ dñs deu. i.
iij. Custodi te ip̄m q̄ntū scz ad sensus exteriores
et aīaz tuā scz quātū ad cogitaciōes interiores sol
licite. Quors em inq̄t. p̄p̄ba ingressa ē p fenestras
n̄ras. Nec sufficeret custodia p̄p̄ia nisi adiungat⁹
gr̄e dei custodia. Qd ps. intelligēs orabat dicēs.
custodiat aīam tuā dñs. Dñs custo. intro. tu. et ex
iitū tuū. i. sensaciōes exteriores. q̄bo similitudies rez
ingrediunt⁹ ad aīaz. et exiitū. i. interiores affectiōes
q̄bus aīa q̄i egredit⁹ ad appetitū rez mat. xv. Ex
corde em erūt cogitaciōes male et. Dicit aut bie
rosolima fuisse sex portas mūita. vt elici pōt ex li.
Heemie q̄ signat sex portas aīe. i. sensuū. Hācuz
in lingua et palato nō solū sūt gust⁹ s̄ enā locutio
p quā multa et bona et mala ingrediunt⁹ ad aīaz
iō ip̄a loq̄la ponat p sexta porta. Prima igitur
porta birlin dicebat porta fontis siloe. q̄ p̄p̄ erat
ibi fons siloe vbi illūinat⁹ est cec⁹ Jo. ix. et signifi
cat visum. Custodiēda est p̄p̄ue porta oculoꝝ si
cut faciebat Job di. Depigi sedus cū ocul⁹ meis
vt nec cogitare quidez de virgine. Auerte oculos
meos ait ps. ne videāt vanitatē scz mliez sicut vi
dens berfabee p̄cupini. Clauso autē isto ostio orat
q̄s vñe p̄m suū in abscondito Mat. vi. vt dicere
valeat cū iacob Gen. xxiij. Vidi dñm facie ad fa.
et sal. fa. ē aīa mea. Ap̄s em tñc oclus mēis p con
replationē. sic saulus cum cecat⁹ fuit exteri⁹. tunc
iesum videbat. dicit aug. qñ cetera nō videbat. iō
sancti cōiter clausis sensib⁹ h̄nt visiones dei.
Secda porta birlin dicebat porta vall⁹ q̄ in valle
erat vel in vallē ducebat. et signat portā discipline
i. auditus q̄ deseruit acq̄sitiōi doctrine. in valle tñ
bñliatiōis bñlitate scz suscipiendo doctrinaz. Et
hec custodiēda est nō audiēdo detraciōes vel no
cia aīa. sicut eua audiuit serpentē in dei iniuri
am. et Ba. sepi aures tuas spinis. Hoc clauso car
nis ostio ap̄s ostio sp̄is. audit⁹ aīe q̄ intelligunt⁹
diuine locutiōes et inspiratiōes. ps. Audiā qd lo
quat⁹ in me dñs deus Can. v. Aīa mea liquefacta
est vt dilectus lo. i. oī tarditate et frigiditate depo
sita secuta est diuinas inspiratiōes cū magno desi
derio. ps. In auditu aur⁹ obediuit mibi vt abraā
in oībo. Tertia dicebat sterquilini⁹ porta. q̄ p
eā stercoꝝ efficiebātur. et signat nates in q̄bo ē odo
ratus vñ egrediūtur immūdi e cerebro et sepiūz
tur fetores. et B claudēda ē rebo m̄danis. Hō. n. de
us florib⁹ et aromatis odorē dedit ad vñdū vo
luptuose s̄ nccarie. et vt ex B assurgat⁹ ad bonitatē
et agnoscedā. Senti⁹ aut odor spūal⁹ ab eo q̄ sen
sus mortificat iūitate p odoratū sp̄s q̄ ē discretio
boni et mali. sic inter odorē et fetorez. nā spūalia
cū p̄forāt vicia cōturbant. natus tuus. de te ania
Can. viij. sicut terris. i. discretio que est ira alta vt
a lōge cognoscat occultas insidias vicioꝝ. et Can.

Capitulum Quartum

i. In odore vnguentorum tuorum currimus. inquit
antia ad sponsus suum r p m. i. in suauitate exēplorū
rue vire. **Q**uarta erat porta verus q sic diceba
tur q si a principio facta r prior alijs. r signat gu
stum qui a principio fuit regular' prius alijs. dñi
prohibitus fuit cibo arboris sciētie boni et mali. r
alioz pcessus. Hunc optet custodire. qz qui custo
dit os suū. s. gustando f m rōem r nō f m sensuali
tatem custodit animā suā. Et tūc gustat p inter
nam delectationē et gaudiū. vñ ps. Gusta. r vi.
qm sua. est do. Dulcis est dē in orō. dulcior in
mortificationē. dulcissimus in ptemplatōe ait ba
silius. **Q**uinta erat porta pisciū qz inde appor
tabant pisces. et signat tactū. qz sicut piscis gaudet
in aqua ita tactus in mollicie. Hūc optet claude
re nō solū a venereis acubus. tactibus r bimōi. sed
etiā ab oībus illicitis. Isa. xxiij. Beatus q excu
rit manus suas ab oīni munere. s. a lingua. ab ob
sequio. a pecunia. i. q. i. sunt nōnulli. In manibz
picipue est tactus. quidā contractus spūalis et am
plexus ē aīe ad ipm dēū p sincerū r feruidū affec
tum. vñ aīa Can. ij. dextera illius amplexabitur
me. r dē muliere sanata ex ptractu fimbrie vestimē
torū xpi dixit ipse. Tetigit me aliq. Mat. ix. Te
tigerat ipa p deuorā affectionē. tangit etiā ei' ve
stimenta q ei' imitat. **S**exta porta dicebatur
porta gregis. qz ibi accubabat pecudes. Et signat
portā locutiōis vbi multe locutiōes bestiales qui
escunt r vicia. Cū q custodiunt bene hē porte hie
rusalē intrat iesus in ipam p sensus spūales. s. vi
sum ptemplatiōis auditū executiōis diuinarū in
spirationū. odoratū discretiōis r sancte imitatio
nis. gustū dulcis exultatiōis. tactū feruēis dilec
tionis. os diuine laudationis. r in ipō ingressu
mirant' interiores potētie seu affectus. In cui' fi
guram dē Mat. xxi. cū introisset iesus hierosolu
mam cōmota est vniuersa ciuitas dicēs qd ē hic
S3 cū male custodiunt sensus eticitur xps seu e
gredit. iuxta illud. egressus est iesus r. r tunc in
trat diabolus. vñ hiero. Si suscepim' r p m in ho
spicio pectoris nri. ilico fugamus diabolus. Si
peccauerimus r p p m ianuā ingressus fuerit di
abolus. prius recedit xps. de pe. vi. q. Si. n. inqt
Capi. qrtū de locutiōe r multiplici vicio eius.

Quia mēbrum in
gue deseruit nō solū sensui gustus. s.
etiā locutioni. iō nunc agendū est de
locutione. Et de hac dicit sapiens q mors et vita
scz anime r corporis in manibus lingue sunt. i. in
prate seu vsu locutiōis. nā si qd male vratur inde
mors ei sequit' aīe. sicut pz in petro cū ore xpm
negauit qui ex hoc morte anime incurrit. Et in q
dam de ppo iudeoz qui in deserto deum del xpm
blasphemauit lingua sua. r ob b lapidatus ē. U
ta aut ex lingua pcedit aīe r corpus si qd bñ vratur.

qd pz in publicano qui dixit. Deus pici' esto
mibi pctori cū bñilitate iustificat' est. r xpo dicen
te verbo suo. Lazare veni foras corā oībus viuif
catus est. Primo igit' oñdes quō bñ quis ea vti
d3. scdo quō qd male vratur et qd mala inde pueni
ant. Et p primo summas ad declarationes bñ. vñ
bñ. ps. vicens. Laudationē dñi loquet os meū. r
bñdicat oīs caro nomī scdo eius in seculū r in se
culū scdi. Ubi notant' tria gñia locutionū bonarū.

Prima f m naturā ibi Laudationē dñi.

Secda f m grāz ibi. r benedicat oīs caro.

Tertia f m gloriā ibi. et in seculum seculi.

Quātū ad primū .§.i.

est pñderandū q inter oīa aīalia solū homini cō
cessa est loquela naturaliter. Nā r si asina balas
aliqñ locuta est illud fuit p speciale miraculū nō
p naturā. s. neqz verba sua ipa intellexit. Et q igit'
tur creature rōnali est pcessa lingua loquar' rōna
biliter ea vti d3 nō bestialiter. Et hoc etiā ostendit
ipa dispositiō natural' oris r lingue. Et hoc ē qd
dicit ps. Laudationē dñi loquet os meū. i. dispo
sitiō oris mei bene pñderata docebit me recte loq
f m rōem. r sic psequēter dēū laudare. Uñ r de q
dam muto a xpo sanato d3 q loqbat' recte Mat.
vñ. r de quodā alio q locutus est mutus Lu. xi.

Circa dispositionē aut' oris r lingue qrtuor cō
siderabimus. viz eius finalē cām. materiā. formā
r circūstantiā. Quātū ad primū cā finalis ppter
quā lingue nre data est locutio est vt bō p ea ma
nifestet cor suū r cogitationes secretas. q alio ab ho
mine scire nō possent. vñ dicit pbs q ea que sunt
in voce sunt note earz q sunt in aīa passionum.
Hoc ē est primū qd docet te naturaliter os tuum
seu lingua vt. s. loqris qd habes in corde r nō con
trariū. Caueas ne lingua tua sit serpentina q tri
sulcata seu triplex d3. nō q habeat tres linguas s
qz ita rlociter mouet vt videat' hēe tres linguas
Hac triplici lingua vsus est antiquus serpens cū
locutus est prime mulieri. Nā r falsus dixit r de
cipere intēdebat et verbū suū colore veritat' r vñ
litis operuit. Ne igit' ei filis fias vide ne falsus
loquaris ne p mendaciū decipe intēdas. nec du
plici aut sophistico vtaris f mone. s. sicut vnā lin
guaz tm nō duas dedit tibi dñs ad manifestandū
interiorē pceptū. ita vere r simpliciter loquaris.
nā de loquētibz dolose dicit ps. Linguis suis do
lose agebant iudica illos deus. i. pdemna. Quā
tū ad scdm viz materiā lingue nota q ipa lingua
est carnea nō ossea et inde multū ductilis r volu
bilis hinc inde p os. vt ex b intelligas te in locu
tione tua nē ēē durū r pñacē s ductilē ad retractā
dū si qd male dixisti ad petendū veniā. si aliū offē
disti. r nō protectū r durū ad defendendū tuam
opinionē. Unde et Aug. dicit. Migne sapiētie
est hominē reuocare quod male locutus est. xxiij.

Titulus Secundus

q. iij. Est etiā ipa lingua moll' & delicata nō aspa
Et hoc te docet vt locutio tua sit benigna huma
na nō aspera et dura. Vñ dicit sponsus de sponsa
sua. s. aia in Can. Vel & lac sub lingua tua. Vel
scz suavis locutiōis & lac refrigeratiōis. Et b̄ nisi
oporteat aliquñ asperere loq̃ in correctiōe subditorū
Vñ apls ad Thimo. Inrepa eos dure. Est etiā
ipa lingua q̃si semp̃ madefacta & mollis. et b̄ vel
ex salina pcedente a stomacho. vel a flegmate ex
capite descendente. vel ex putredine in pectore cō
gregata. Ad significandū q̃ locutio tua dz esse vl'
de verbis diuinis tanq̃ ex abis spūalibz acceptis
et sacra scriptura & retēis in stomacho memorie.
Vel de obprobrijs & passiōibus p̃i qui est caput
nīm. Vel de pct̃ & tuis p̃p̃is tanq̃ saluē in pe
ctore volūtatis aggregatis. iuxta illud. puerb. xvi.
Iust' prior accusator est sui. Qd̃ & faciebat apls.
dicens. i. ad Thi. Qui prius fuit blasphemus et
psecutor & promeliosus. Quātū ad tertiū. s. for
mam norandū q̃ lingua est longa lata et grossa.
b̄ magis longa q̃ lata & magis lata q̃ grossa. vt
intelligas q̃ recte potes loqui vel de longitudine
pseueratiōis in bono. vel de latitudine mutationis
status spūalis. vel de subtilitate scie diuine vl' bu
mane. Istud vltimū nō frequēter exercendū et si
bonū sit. S. vt dz Jaco. i. Si quis vñ m̄ indiget
sapia postulet a deo. Potius lingua in se subtilis
est ingrossando. sicut naturaliter fit qñ linguā q̃
retorquet. sicut faciebat apls. i. ad Corin. iij. dicēs
Non potui vobis loqui spūalia b̄ carnalia. i. gros
sa & materialia tanq̃ pūlis in xpo lac poruz vo
bis dedi. De mutatiōe aut̃ status hōis nō de fa
cili loquendū. nisi cum q̃ intelligit vocatiōē a
deo esse. Sed ad pseuerandū in bono p̃marime
debet esse locutio. sicut apls faciebat ad. i. Cori. viij
Unusquisq̃ in ea vocatiōe qua vocat' est perma
neat. Est etiā attendendū q̃ lingua desup est lon
gior q̃ sit subtrus. vbi quodāmodo ligata est non
aut̃ ex p̃ te supiori ad innuendū q̃ locutio te infe
rioribus siue terrenis dz esse breuis. de supernis
vero prolixa. qd̃ fuauit poptime virgo gloriosissi
ma breuissime loquēs de terrenis etiā necessarijs
vt illud Jo. ij. vinū nō hñt. b̄ copiose de diuinis.
vt illud Magnificat. Lu. i. Quātū ad q̃rtū. s.
circūstantiā p̃sidera diligenter q̃ muris sit circū
quaq̃ lingua clausa & circūdata vt b̄re elicias nō
defacili & indifferēter esse loquēdū. nō tñ ex oi pre
clausa est b̄ h̄z aperturā oris. Et si cū clausura de
tium vel labioz qz etiā rep̃hensibile eēt sp̃ tacere
p̃pter qd̃ dicit Jsa. vi. Ue mibi qz tacui. sed prius
frangenda sunt verba denibo examinatiōis. & hoc
est qd̃ dixit Calixt' pa. Ponderet vnusq̃scq̃ ser
mone suos. & qd̃ sibi nō vult loqui alteri nō lo
quatur di. l. c. ponderet. Posita est etiā lingua in
ore tanq̃ in qdā furna igneo. qz totū est rubeuz &
sub oculis & naribo vt scias locutionē esse debere

caritatiuā & discretaz. vñ apls. Sermo vñ sit sale
p̃ditus. & vt videat q̃s q̃bus loquat'. Et sic lauda
tiōē dñi loquet' os meū istis obseruatis. Cū. n.
quis sic loquit' deum laudat exemplo ps.

Secundo ex auctori .§. II

tate ps. innuit locutio fm grām cū dicit & bñdi
cat ois caro. nomini sancto eius. ois caro. i. om̄is
homo. Om̄is etiā caro dici pōt om̄e animal. et non
solum om̄e aial b̄ et om̄is creatura benedicit deo
modo suo. Ad qd̃ etiā faciendum inuitabāt tres
pueri Ananias azarias et missael oem creaturaz
in fornace ignis positi b̄ sine lesione dicētes. Be
nedicite oia opa dñi dño Dan. iij. Quadrupli
ci aut̃ verbo ois caro et ois creatura benedicit deū
et suo exemplo nos oem carnē. i. oem hominez ad
benedicendū inducit. Et primum verbum est
Regratiemur. Scdm̄ faciamus. Tertiū
Proficiamus. Quātū Nos nō sumus vel n̄
stamus. Quātū ad primū regratiā quis su
um benefactorē qñ et ipm̄ laudat et de eo qd̃ con
cessit quietat nō aliud querens etiā cū ei seruit.
Sic om̄is caro et creatura q̃cunq̃ deū benedi
cit et regratiat'. Laudat. n. ex sua virtute & pulcri
tudine creatura suū creatorē. sicut vulgariter dici
tur q̃ opus laudat factorē. fm̄ quē intellectū di
cebat ps. Laudent eū celiz terra. mare et oia q̃ in
eis sunt. Contentant' aut̃ singula ita de esse suo &
p̃ditione q̃ nō desiderant nec q̃runt in alia trans
mutari Et id qd̃ deus imposuit. in hoc ei indefe
cibiliter seruiūt & obediūt. iuxta illud ps. Pre
ceptum posuit. s. eis et nō p̃teribit. Et q̃ igit' ois
creatura benedicit deo regratiando. erubescat mi
ser homo nō regratiari deo q̃ sup̄ oēs exaltatus ē
ab eo. Quāta ingratitudo rep̃itur in hōie q̃ nec
deū laudat nec deū regratiat eum laudando. nec
p̃tentatur de statu suo tanq̃ minus debito rece
perit a deo suo vilificans beneficiū receptū nec ob
seruans ei' p̃ceptū. Exemplo igit' vniuerse crea
ture regratiat' ore et q̃ locutio ei p̃cessa est nomini
sancto dei in seculū. Iuxta illud qd̃ ait apls. In
oibus grās agite. Scdm̄ verbū creature est fa
ciamus. Nulla. n. creatura rep̃it ociosa. sicut nul
la rep̃it absqz forma substantiali. forma. n. q̃ dat
esse rei dat ei & opari. vñ et cōmentator dicit q̃ q̃
aufert opationes a rebo aufert eēntias rez. Facit
aut̃ vnaqueqz sp̃ qd̃ sibi p̃gruit. S. et hōiez qui
primus creat' est posuit in paradiso voluptatis
vt oparet ibi Gen. ij. b̄ nasci viciata p̃ pctm̄ ita in
ers et ociosa effecta ē vt maiore t̃pis p̃tē sibi con
cessi ad opandū amittat. semp̃ t̃ps expectans ad
opandū ex desidia. vñ ps. Temp' faciendi dñe. i.
p̃pter t̃ps qd̃ expectant faciendi dissipauerunt scz
homines legē tuā nō faciendo q̃ debent. Cū igit'
om̄is caro seu creatura bñdicat dñm opando qd̃
libi puenit. et in hoc ofidit virtutē suam. nā terra

Capitulū Quartum.

fructificat. celū illuminat. aqua purgat. aer adiu-
uat diuersis modis. Benedicat et hō deū supm et
ore bene loquēdo et ope faciendo qd dicit. **T**er-
tium verbū est p̄ficiamus. Nascit. n. omne animal par-
uū s̄ paulatim crescit. quousq̄ pueniat ad debi-
tam staturā seu magnitudinē. Sic etiā plante q̄-
runt et sui p̄seruatōem. Nā omne animal ut dicit Bo-
etius vna tueri laborat. ut p̄z ad sensus. sic et hō
querat nō solū sui p̄seruatōem in eē sp̄iali. p̄ lo-
cutionē p̄fitendo peccata sua et inq̄rendo ea q̄ cō-
ferunt ad salutē. s̄ etiā et p̄ficiat de die in die. si-
cut ex valde puo cū nascit corp̄aliter crescit in ma-
gnū. ita et sp̄ialiter cū ap̄lo que retro sūt oblitus
ad brauiū sequat sup̄ne vocatiōis. in anteriora se
extēdēs. Quartū verbū creature est nos non
sumus. Ex nihilo. n. fecit eas deus et hōm gen̄. ut
dicit. q̄. macha. vii. Et sicut ex nihilo sunt ad nubi-
lum tendūt. et ex sua cōtinua mutabilitate se non
esse oñdunt. Solus deus vere est qui immutabilis
est. Nūciliatur igitur ois caro. i. ois homo et mentali
verbo et vocali faciendo se nihil esse ex se sed totū ex
deo dependere. Qd̄ intellexit gl̄osus baptista cū
interrogatus qd̄ esset. r̄ndit se vocē esse. Gl̄or autē
eo ip̄so quo p̄fess̄ amibilatur. Nō ergo se homo
benedicat aliquid de se exprimando. cū nihil sit. s̄
benedicat nomini sancto dei a quo est. et qui semper
est in seculū. id est in vita p̄senti.

Quātū ad tertium .§. III

principale est sciendū qd̄ locutio gl̄orie erit dissilis
a locutiōe vite p̄sitis. p̄pter qd̄ dicit ap̄ls. i. ad Co-
rin. xij. Lingue cessabunt. s̄ b̄mōi. hec sunt. qz nec
erit ibi varietas idiomatū. nec multiplicitas vo-
centiū. nec modus iste verborū. cū ibi nō sit aer. ex
cuius repercussione formamus locutiōes. Erīt tñ
ibi locutio in tali statu qui appellat̄ seculū seculi
i. seculū futurū. sequēs ad p̄s. Et seculū q̄des de
eras. i. annorū. qui est nūerus signās quietē et ois
modā libertatē. et hic est stat⁹ patrie ad quē perue-
nitur ex p̄ria et sc̄da locutiōe p̄dicta. Ibi autē est q̄
duplex locutio b̄ndicta. Prima est ammiratiōis
et reuerētie qua dicūt sancti cū angel̄ mēte. San-
ctus sc̄tus sc̄tus dñs deus sabaoth Isa. vi. Sc̄da ē
appetitōis resurgētie. Clamāt. n. anie interfecto-
rū p̄pter deū dicentes Apoc. vi. Vsq̄q̄ dñe sc̄tus
et verus nō iudicas et vindicas sanguinē nostrū
In qua locutiōe ut dicit gre. in moral. nō est cre-
dendū eos vindictā petere de inimicis suis. cum
sint in p̄fectissima caritate. s̄ locutio illa ē affect⁹
inmensus quē h̄nt de finali iudicio. et cōsequenter
suorū corp̄orū rebabitōe. qd̄ tñ desiderii quietat̄. et
ex magnitudine gl̄orie anie quā iā receperūt. et ex
certitudine rebabitōis i p̄orū corp̄orū ipe deo b̄n-
placito. et multiplicatiōe saluandorū q̄ interim p̄-
curatur. vñ ibidē d̄r qd̄ date sunt illis singule sto-
le albe. i. gl̄a aniaz. ut dictū est illis qd̄ quiescerent

adhuc modicū donec impleatur nūerus frat̄ eo-
rū. Tertia est manifestatio cogitatiōis seu cogni-
tionis occulte. Manifestat. n. angelus vel sanct⁹
alter alteri suos p̄cepta pur vult. Et sic dicūt
ad inuicē loqui. sicut in li. Zach. legif. Quarta
locutio est recognitiōis b̄nificētie. de q̄ dicit ap̄o-
ca. vii. qd̄ seniores añ tronū dei et agni tollētes co-
ronas de capitis suis ponebāt ad pedes ei⁹ dice-
res. Benedictio et claritas et sapia et gr̄a p̄actio. ho-
nor. virtus et fortitudo deo n̄ro in secula seculorū
i. de his bonis nobis collatis gr̄as tibi agim⁹. Et
nūc quidē tñ mente gr̄as agūt et benedicūt. Res-
uscitatis autē corp̄ibus suis credendū est qd̄ etiā
ore laudabūt. vñ et Thobie d̄r. xij. c. de sup̄na bie-
rusalē. p̄r oēs vicos eius cantabūt allā. qd̄ inter-
p̄ratur laudate dñz oēs. et Isa. li. dicit de ip̄a su-
perna hierusalē qd̄ gaudiū et leticia inueniet in
ea. gaudiū. s̄. quo ad corp⁹. leticia quo ad animā.
actio gr̄az et vox laudis. Dicit autē a quibūsdā qd̄
locutio illa corp̄alis q̄ insensibilis erit et suauissi-
ma ad vñū idioma reducet. qd̄ primū fuit in mū-
do. Et hoc idioma iudei dicūt fuisse hebraicū. q̄
uis certitudinaliter sciri nō possit nec ibi opus erit
docēre. qz ut dicit dñs p̄ hiere. oēs scient mea ma-
iori vsq̄ ad m̄mū. ut ḡ valeat qd̄ puenire ad hāc
locutionē iocūdistimā et p̄fectissimā vraf bene i
p̄nri lingua nature et grane. et sic ex verbis tuis
iustificaberis. ait saluator Math. xij.

Quātū ad malū .§. IIII

vsus lingue vñ mors sequi f̄ corp̄is et anie. p̄pter
qd̄ dicit Salomō. puer. xv. lingua immoderata
cōteret sp̄m. ps. Pone dñe custodiā ori meo et
hostiū circūstantie labijs meis. ne declines cor me-
um in verba malicie. vbi tria p̄nt notari. Diffi-
cultatio recte locutiōis ibi. pone do. cu. o. m. Qd̄
seruatio debite discretiōis ibi. et ho. cir. l. m. Mul-
tiplicatio maligne interiōis ibi. ne decl. cor. m. in
ver. m. **Q**uātū ad primū nota qd̄ maria diffi-
cultas est linguā custodire ne errēt. p̄pter qd̄ dicit
Iaco. in cano. sua. c. iij. Qui nō offendit in verbo
hic p̄fectus est vir. et j. in eodē. c. dicit. Dēs natu-
ra bestiarū. serpentū. volucū et ceterorū domina est
a natura h̄mana. linguā vero nullus hōm doma-
re potuit. Inquieti malū et plenū mortifero ve-
neno. Et p̄pterea sp̄s. sup̄ discipulos apparuit in
specie linguarū. ut b̄ntur Act. ij. ad ostendendū qd̄
ipse eā regat et dirigat. Hoc igit cognoscēs p̄p̄e-
ra. nō p̄fidens in sua virtute s̄ dñi adiutorio ait.
Pone dñe custodiā ori meo. i. oportet ut custodi-
as. **Q**uātū ad sc̄dū oportet qd̄ plures circum-
stantie obseruent in locutiōe n̄ra ne sit mala. Et
propterea dicit hostiū circūstantie labijs. s̄. pone
ut sciam qñ debeo loqui. quādo tacere. Nam et ta-
cere cū expedit loqui viciosum est et male loqui
prius. Vñ Aug. in cano. quīq̄s. xi. q. iij. Et qui
d.

Titulus Secundus.

medaciu loquitur. et qui veritate occultat uterque reus est. Ille quod nocere desiderat. iste quod prodesse non vult. Neque enim aliqd opus virtuosum esse potest nisi debitis circumstantiis vestiat. Item b. Tho. in summa. Debet ergo loquens considerate cui loquatur ubi loquatur. quando loquatur. quatenus loquatur. ad quid loquatur. id est ad quem finem. et quomodo loquatur. De sunt circumstantie attendende in locutione. Et quatenus ad primam. scilicet cui loquatur. scire debet quod cum excoicationis loqui non debet nisi in certis casibus expressis a iure. xi. q. iij. cum excoicator. 7. c. se. Item considerate debet si is cui loquitur est prelatus. socius vel subditus. Nam prelati loqui debet cum humilitate et reuerentia. etiam cum de aliquo malo eos amoneret et humane. Sicut fecit nathan cum reprehendit dauid de adulterio commissio ut habetur. Reg. iij. Socius autem cum deliquerint loquendum est nihilominus reprehendendo non aspere sed cum benignitate. vñ aplos. Si preoccupatus fuerit aliquis in aliquo delicto. argue eum in spiritu lenitatis. Subditis vero finem quod erigit predictio eorum et qualitas criminis. Secundo considerate debet ubi loquatur. Nam in ecclesia que est locus orationis non debet loqui de rebus mundanis. Vñ extra de immu. eccle. c. debet li. vi. debet ibi non debent fieri parlamenta. et aplos. i. ad Thim. dicit mulieri in ecclesia loqui non permittitur. Tertia circumstantia attendenda in locutione est tempus. Nam vñ dicitur Eccl. iij. tempus tacendi et tempus loquendi. Cum enim quis dicit suas orationes priuatas seu communes non debet tunc loqui cum alijs nisi magna necessitas cogat. Et cum iuuenis est multum non expedit ei multa loqui et docere alios. sed potius tacere et interrogare seu addiscere. Vñ Eccl. xxiij. Adolecens loqueretur in causa tua. et cum his interrogatus fueris habeat caput rursus tuum. Sic et ipse duodennis in templo audiebat et interrogabatur. ut habetur Lu. ij. Quarto debet attendere ut non nimis loquatur etiam de bonis. quod in multiloquio non deest peccatum. ut debet pro uer. x. Quinto debet attendere ad finem propter quem loquitur. Nam ubi finis malus est. etiam ipsum opus malum est. Si quis enim loqueretur de rebus diuinis ut inde laudaretur recipere aliquid vñ peccatum est. Et ideo aplos dicebat. Omnia quecumque agitis in verbo aut opere in gloria dei facite. Quatenus ad sextam circumstantiam debet quis modum debiti suare. ut scilicet finem materie erigenti am et personam modum fuerit vel compassiui ut ad pusillanimes. vel argumentariui ratio ut ad sapientes. vel monificatiui ad duos et rebelles. vñ apostolus. ij. ad Thim. nñ. Argue. obieci. increpa. Et quod difficile est ista omnia suare ideo per postulat a domino hoc sibi prestanti dicens et hostium circumstantie. 7c.

Quatenus ad tertium .S.V.

principale sciendum innumera mala procedere ex locutione indebita. vñ Jacob. iij. debet quod vniuersitas iniquitatis lingua pollutum in membris nostris inflammat a gehenna. Et propterea dauid dominum orat ab

his malis liberari dicens in eo quod sequitur in predicto themate. Non declines cor meum in verba malicie. Non declines. id est non declinare permittas cor meum id est mentem et voluntatem meam in verba malicie. id est in verba que sunt mala et peccata. ideo autem dicit prius cor postea verba. quod ut dicit Aug. reas linguas non facit nisi rea mens. Et sicut nunc lingua mala inflamat per desiderium a gehenna. id est a diabolo. ita postmodum in gehenna inferni cruciatur ab eo. Et propterea diues epulo postulabat refrigerium in lingua dicens. Mitte et ut refrigeret lingua meam. quod crucior in hac flamma Lu. xvi. non quod alia linguam habeat. sed quod cruciatur spiritualiter propter peccata lingue. et si cum omni nostra locutio ex libris resultat et componitur alphabeti. ita ex lingua tot peccata oriuntur quot littere ipsius alphabeti. ut patebit descendendo per singula. Primum ergo est adulatio que in hoc consistit cum quis verbis facis inordinate alteri placere querit. Et de hac dicit dominus per Ezech. Ue qui sumunt puluillos sub os cubito manus ponentes cervicalia sub capite vniuersae etatis ad capiendas animas Ezech. xij. Puluillos sub cubito et cervicalia sub capite ponit ut mollior quiescat. quod quisquis male agentibus adulatur. hoc agit ut peccator in culpa sua quiescat ut dicit Gre. xvi. di. Sunt nonnulli Ue autem importat eternam damnationem. Nam adularumdo laudando aliquem de criminalibus vel etiam de bonis ad ipsum decipiendum spiritualiter vel temporaliter finem habet. Tho. in summa mortale est. Sicut fecerunt discipuli phariseorum cum ipso dixerunt. Magister scimus quod verax es et c. mar. xxiij. Sed et in bonis circa bonos debet laudatio moderari ne sit eis occasio ruine. vñ Seneca. Lauda parce vitupato prius. et Eccl. xi. debet non laudes quemquam in specie sua. id est in facie. Blasphematio. Est autem blasphemia attribueret deo quod ei non puenit. vel remouere ab eo quod congruit. ut cum quis dicit deum esse iniustum. vel priale vel perditorem. vel non posse facere hoc vel illud. De quo vicio querit dominus per Isa. frequenter aplos suo dicens. Iugiter nomen meum blasphematur. quod spiritus mortale est. cum quis aduertit significata verborum. Et propter hoc sennacherib rex assiriorum. quod dicebat deus non posse defendere iherusalem de manibus suis quam obsidebat. confusus est interfectus ab anglo. clxxx. milibus exercitus sui ibi defunctis. ut habetur. nñ. Reg. xij. Contemptio que finem Ambrosii est impugnatio veritatis cum confidentia clamoris quam vitandam docebat aplos. ij. Thim. ij. dicens. noli ostendere verbis. Ad nihil enim est utile nisi ad subuersionem audientium. ubi glo. collatio debet esse inter suos christi non contemptio. Fieri enim vir potest in pretendendo vincisse quisque parat et aliquid non extorqueat contra veritatem ne inferior seu succubere videatur. sed et per veritatem etiam et si efficaciter tamen modestum pretendendum est. Detractio que est denigratio aliene fame per verba occulta. occulta. scilicet ei contra quem fit quod vscium

Capitulum Quartum.

semper est mortale cum hoc intendit siue falsus siue
verum dicendo. et grani? quod auferendo substantiam
temporalis secundum b. Thome. q. ii. vñ dicit Sap. i. A detracti-
one peccati lingue. Nam ut dicit alexander papa. Si
ma i iniquitas est detrachere. vi. q. i. Et loquacitate
etiam detrachere quicquid est mortale quicquid veniale.
Excusatio peccati Aug. Si te excusas de? te accu-
sat. hoc malum generale esse in humano genere agnoscens
deus dicebat per Hierem. Nemo est qui agat primum
de peccato suo. Unusquisque dicit. quod fecit. In quo ostendit
dimus nos esse non solum filios natura sed etiam imita-
tione primorum parentum qui redarguti excusauerunt
peccatum suum. sed propter hoc ex paradiso expulsi sunt.
Gen. iii. Fallax lorurio precipue contra id quod est in
corde. que fallacia si sit contra fidei et bonos mores
necessarios ad salutem vel in nocumendum primum no-
tabile. mortale est secundum Thome. se. se. et hoc intelligit per
illud Sap. i. Deus contra mentis occidit animam. Sed et
mendacium iocosum vel etiam ad utilitatem aliorum
dictum spirituale vel temporale nunquam est sine peccato veniali
saltem. Gloriariorum siue per iactantiam siue vanam glo-
riam. Sed dicit dominus. Non gloriatur sapiens in sapientia sua
nec potens in potentia sua. nec diues in diuitiis suis
per Hierem. et. Et ratio est. quod gloria est quasi stercus ut dicitur
i. i. Mach. ii. Et cum quis iactat se vel laudat de
aliquo criminali vñ mortale est secundum Thome. se. se.
Addit autem iactantia supra glorificationem ut plu-
rimum falsitatem dicendo plus quam sit. Sed dicitur dā-
nari in inferno quidam. Quid nobis profuit super-
bia nostra et iactantia diuitiarum? Ecce omnia transierunt
sicut umbra. Sap. v. homicidium perpetratio. s. pec-
cepto consilio et bonis. ps. Lingua eorum gladius acutus
sed ad occidendum. Et sic turbe iudeorum occiderunt
christum hora tertia crucifixum. s. lingua iudeorum. Sed
ut dicit Aug. Cum fratri tuo male persuades occidis
de pe. di. i. noli. Irisio cum. s. aliquis deridet ali-
um ad iniuriam. propter quod agit contra honorem ipsius. Et
talis irisio graue peccatum est circa deum. et diuina ac-
etiam cum sit erga parentes et filios contra suos dei. vñ dicit
puer. ii. Abominabilis est deo omnis illusor. Et ex pu-
eris qui deridebant herilem vocantes calum. xlii. oc-
cisi sunt ab angelis. Reg. ii. Cantio. i. cantare va-
na et amatoria. puocantia ad lasciuia. quod vñ quod non
est absque graui peccato. Unum et Salomō inter cete-
ra delectabilia curie sue dicit se habuisse cantores
et cantatrices. Et postea concludit quod in his omnibus re-
perit vanitatem et afflictionem spiritus. s. per contritionem
sed de remissione huius peccati bene. Unum et in vitas-
trum legis de quodam quod propter complacentiam multam
in hominibus torquebas acriter in alia vita futura.
Lasciuia proniciatio. s. per lenocinium vel scurrilita-
tem que est de verbis turpibus. Et hec sunt graua
peccata. non solum cum dicuntur intentione inducendi ali-
um ad turpia. Sicut dicit Salomon de muliere
mala puer. vii. Irretriuu eum multis sermonibus sed
etiam cum ex hominibus sequitur ruina audientis. vñ apostolus

dicat. Scurrilitas que ad te non pertinet non noiet
in vobis. Maledictio hic importat imprecari-
onem mali erga aliquam creaturam. ut cum dicit. Veniat
tibi tale malum vel tale. Et cum deliberato animo illud
operatur in malum eius mortale est. Et sic intelligit il-
lud. i. ad Corin. vi. Nec maledici regnum dei pos-
sident. Sed et maledicere familiam vel subditos
cum correctionis non est absque peccato. quod non debemus
modus est iste corrigendi. Nugatio incantatio
nis que vñq; verbis sunt nugatorijs et vanis et sem-
per peccatum est. aliquando etiam mortale. Et de hac ps.
Odisti obseruantes vanitates superuacue. Ad quod
etiam facit quod dicit aug. xvi. q. ii. igit. Quod homi-
nibus artes nugatorie et noxie superstitionis fugiende sunt
a christiano. Oratio indebita vñ sine attentione
interruptione et nimia acceleratione. Oratio enim
cōis ut horarum canonicarum vel in prima iniuncta oportet
ret quod sit vocalis. et etiam alia quecumque potest esse voca-
lis. Et cum penitus illicitum ut vindictam inimici vel pos-
se aliquid mali facere. graue peccatum est. Iuxta il-
lud ps. Oratio eius fiat in peccatum. et illud Jaco.
penitus et non accipitis. Perieratio. i. iurare sci-
enter falsum vel quid illicitum promittendo. vel sine ne-
cessitate. aut non suare. promissum iuramento firmatum
cum potest fieri et de quod mortale est. quantum ad primum et
vltimum casum. Unum Ecce. xxi. Iuratio non assue-
scatos tuos. multi. n. casus illa. Querulatio
i. murmuratio vñ conquei verbis de aliquo cum im-
patientia et precipue de superioribus. quod quod graue sit
peccatum ostendit in punitione eius. i. ad Corin. i. Ne
quaquam murmuraueritis sicut quidam eorum murmu-
rauerunt et ab exterminatore perierunt. Et multipliciter
alii puniti sunt. ut per in li. numeri per totum. Reue-
lacio secretorum vel confessionis vel sigilli confessionis vel
aliorum in secreto commissorum. quod cum sit in primo ca-
su semper est grauissimum peccatum mortale in alijs
quod contra ius naturale nisi fiat ad obuiandum scandalum
etiam mortale. puer. xi. Qui reuelat secreta perdet
fidem amicis. Susurratio que in hoc consistit. s. po-
nere discordiam et malivolentiam inter amicos per ver-
ba dicendo vñ malum de altero quod et se est mortale.
Secundum Thome. se. se. faciendo hoc ad tale finem. Ad Ro-
ma. i. susurriones deo odibiles sunt. Temera-
ria assertio. i. dicere alicui contumeliam et obpro-
bria in iniuriam eius. Et hoc vicium ponit apostolus.
ad Ro. i. inter alia de quibus dixit. Qui talia ag-
gunt digni sunt morte. eterna. Verbum ocio-
sum de quo christus Mat. ii. dicit. De omni ver-
bo ocioso quod locuti fuerint homines rationes
reddent in die iudicii. Et dicitur verbum ociosum
secundum Grego. in mora. quod caret necessitate vel debi-
ta utilitate. Cum igitur tot vicia oriantur ex lingua
orandus est deus ut dirigat eam cum ps. dicente.
Pone domine custodiam ori meo et.

Capitulum quintum de sensibus interioribus

D 2

Titulus Secundus.

De sensibus interi-

oribus quos *Aluicēna* in li. de aīa dī-
cit esse quinq; .s. sensuz cōem. fantasī-
am. imaginatiuā. estimatiuā. et mēoratiuā. Sed
be. *Tho.* in. i. pte. q. lxxix. dicit eē quattuor mī. *Itā*
potentiā imaginatiuā. et fantasīaz pro vna ponit.
Pro huius autē declaratiōe dicit idē q. cū natura
nō deficiat in necessarijs. oportet tot esse actiōes aīe
sensitiue q. sufficiant ad vitā pfecti aīalia. Et q.
cunq; harū actionū nō pōt reduci ad vnū princi-
piū requirūt diuersas potēcias. cū potēcia aīe
nihil aliud sit q. proximū principiū oparōis aīe.
Est autē p̄siderandū q. ad vitā pfecti aīalis requi-
ritur q. nō solū apprehendat rē apud p̄ntiaz sensi-
bilem s. etiā apud eius absentiā. Alioquin cū aīa
lis motus et actio sequat̄ apprehensionē nō moue-
retur aīal ad querendū aliqd̄ absens cui? p̄trari-
um apparet marie in aīalibz pfectis q. mouentur
motu p̄cessiuo. *Thouent.* n. ad aliqd̄ absens app̄-
hensum. Oportet q. aīal p. aīam sensitiuā nō so-
lū recipiat spēs sensibiliū. cū p̄ntialiter immutat̄
ab eis. sed etiā q. eas retineat et p̄seruet. Recipere
autē et retinere reducunt̄ in corp̄alibz ad diuersa
principia. nā bñda bñ recipiūt et male retinent.
Eccōtrario autē est de siccis. Cū cū potēcia sensiti-
ua sit act? organi corp̄alis. oportet eē aliā potēti-
am que recipiat spēs sensibiliū. aliā que p̄seruat.
Rursus p̄siderandū est q. si aīal moueret solū p.
pter delectabile et p̄tristabile s̄m sensuz nō eēt ne-
cessariū ponere in aīali nisi apprehensiōez formaz
quas p̄cipit sensus in q̄bo delectat̄ aut horret. sed
necessariū est aīali vt q̄rat aliq̄ vel fugiat. nō solū
q. sunt puenientia vel nō puenientia ad sentiē-
dū sed etiā ppter alias cōmoditates et vtilitates si-
ue nocumēta. Sicut ouis videns lupū fugit. nō
ppter indecentiā coloris aut figure s. q. inimicū
nature. Sicut avis colligit paleā n. q. delectet sen-
sum. s. q. vtil. ad nidificandū. Necessarium est q.
aīali vt p̄cipiat h. intentiones quas nō p̄cipit
sensus exterior et bñdī p̄ceptiōes oportet esse aliud
principiū. cū p̄ceptio formaz sensibilis sit ex īmu-
tatione sensibilia. nō aut p̄ceptio p̄dictaz inten-
tionū. Sic q. ad receptionē formaz sensibiliū or-
dinat̄ sensus p̄prius et cōis. Qui in hoc differūt.
q. sensus p̄prius. s. visus. audit? et bñdī iudicant
de sensibili p̄prio. discernēdo ipm ab alijs que ca-
dūt sub eodē sensu. sicut visus discernit albu a
nigro vel viridi. S. discernere albu a dulci seu
sonitu ab odore nō pōt. nec visus. nec gustus nec
alius sensus exterior. q. oz qui inter aliq̄ discernit
q. vtrūq; cognoscat. S. p̄inet hoc ad sensū cōez
que est alia potēcia a p̄dictis. ad que referūt̄ sicut
ad terminū cōem. oēs apprehensiones sensuū a q.
etiā p̄cipiunt̄ intētiōes sensuū. sicut cū aliq̄ vi-
det se videre. hoc. n. nō pōt fieri p. sensuz p̄priū. q.

nō p̄gnoscat nisi formā sensibile a qua imutat̄. in
qua imutatiōe p̄ficiť visio. *Ad* formaz autē sen-
sibiliū q. app̄hendunt̄ p. sensus exteriores retenti-
ōne seu p̄seruationē ordinat̄ fantasīa seu imagina-
tio q. idē sunt. Est. n. fantasīa seu imaginatio q. si
thexanrus quidā formaz p. sensuz acceptat̄. *Aluicēna*
ponebat diuersas potēcias esse. appellans
fantasīaz quādā potēciā q. cōponit et diuidit for-
mas imaginatas. vt cū ex forma imaginata mon-
tis et forma imaginata auri. cōponim? vnā formā
quā nūq; vidim? .s. montē aureum. S. ad hoc
opus sufficit vtrius imaginatiua in boīe. in alq̄
aut aīalibz nō repit̄ hoc. *Ad* apprehendendū vero
intētiōes q. p. sensuz nō accipiunt̄ ordinat̄ exte-
riū. Et ad p̄seruandū eas vis mēoratiua que ē
thexaurus quidā bñdī intētiōis. Cui? signūz
est q. principiū memoradi in aīalibz sit ex aliqua
bñdī intētiōe. puta q. est nociuum vel pueni-
ens. et ipa rō p̄teriti quā attēdit memoria inter
bñdī intētiōes cōputat̄. Considerandū est autē
q. quātū ad formas sensibiles nō est dīa inter ho-
minē et alia aīalia. sicut. n. mutant̄ a sensibz exte-
rius. S. quātū ad istas intētiōes p̄dictas ē dīa
Itā alia aīalia p̄cipiūt bñdī intētiōes naturali
quodā instinctu. hō aut p. quādā collationē. Et iō
que in alq̄ aīalibz ē estimatiua in boīe ē cogi-
tatiua. que p. collationē quādā bñdī intētiōes
adiuenit. vñd et dīa rō p̄icularis. cui medici assi-
gnāt determinatum organū. s. mediā p̄ capitis
Ex pte autē mēorie nō solū h. mēoriā hō sicut ce-
tera aīalia in subua recordatiōe p̄teritorū s. etiā
reminiscētiā. quasi filozistice īq̄rendo p̄teritorū
memoriam s̄m indiuiduales intētiōes.

De fantasīa Capitulum sextum.

Sequitur de poten-

tia apprehensiua interiori q. dīa imagi-
natiua seu fantasīa q. idem est. Et
fantasīa quidē nomē est grecū. et in latino interp̄-
tatur apparitio. q. in ipa potēcia sūt et resuāntur
apparitiōes seu imagines sensibiliū accepte a sen-
sibus. Que apparitiōes dicunt̄ imaginationes
fantasīmata seu idola. q. res̄sentant res app̄hen-
sas a sensibz. Et de hac pōt intelligi illud. ps. In
imagine p̄transit bō sed et frustra p̄urbat. Nō so-
lum. n. intelligit̄ de imagine dei. s. creatoris que ē
in boīe. in qua existens. i. eā bñs p̄transit. i. cito
transit de tāta nobilitate ad miserā peccati a qua
vix recedit. *Itā* et si p̄urbet vtrūq; flagellis vt cō-
uertat̄. frustra videt̄ esse. q. nec p. illa nouit reuer-
ni ad deū. Cū dicit. p̄pheta. Frustra īfufflauit cō-
flator malicie non sunt p̄sumpte. Sed etiā pōt
intelligi de imagine fantasīe. Ex qua auctoritate
tria pōt elici. Et primū est q. hō est discurrens p.
rōem ibi. p̄transit homo. Scdm est q. est intelli-
gens p. imaginatiōez ibi. i. imagine. Tertiū q. ē im-

Capitulū Sextum.

scēa. s. nō ad fructificatōez ibi. s. ⁊ frustra turbat

Quātū ad primū. §. I.

est sciendū q̄ ista est dīa inter hoīem ⁊ angelū in cognoscēdo. q̄ angelus intelligit subito absq̄ discursu intellect⁹. s. bō mortalis intelligere nō pōt nisi p̄ discursus rōis transeūdo seu pcedendo p̄ plura media de vno in aliud. ⁊ de noto ad ignotū ⁊ sic p̄transit bō in rez cognitōe. Cū ⁊ diffinitur q̄ est aīal rōnale. Angelus autē dī intelligētia seu substantia intellectuali. Et q̄ Gre. dicit in omel. q̄ iudeis. s. pastorib⁹ tanq̄ rōe videntibus debuit apparere rōnale aīal. i. angelus ad manifestandā xpī natiuitatē. sumit ibi improprie rōnale pro intellectuā creatura. sicigitur p̄transit homo

Quātū ad secun. §. II.

dū sciendū est q̄ in tali transitu siue discursu nō pōt homo intelligere nisi in imagine. i. in fantasia reſentato intellectu. Cū ⁊ pbs dicit q̄ necesse est quēcūq̄ intelligentē fantasmatā speculari. Sicut. n. res sensibilis cū videt multiplicat speciem suā. i. similitudinē vsq̄ ad potentiā visuā. mediante q̄ similitudine ocul⁹ videt. ⁊ similitudo illa exinde defertur potentiē sensus cōis. vbi discernitur vnū sensibile ab altero. ⁊ exinde defertur potentiē imaginatiue seu fantasice talis similitudo magis assubtiliata. ⁊ ibi reſuat. Sicut p̄a potentiā fantasica reſentat tales similitudines q̄ dicūt fantasmatā seu imaginatiōes intellectui ⁊ illis intelligit. Et hic est q̄ de a mortali videri nō pōt seu intelligi clare p̄sentia suā. q̄ cū nō possit intellect⁹ intelligere absq̄ fantasmate. ⁊ fantasma sit reſentatiua rei corporalis. nō pōt aliq̄ fantasma deū in sua essentia reſentare. Nā vt dī Jo. iij. Spūs est de⁹. nō corpus. ⁊ iō intelligi clare nō pōt nisi q̄ sit alienatus a sensib⁹. vt paulus in rapto suo. Sic ḡ p̄transit homo in imagine. s. ad intelligendū.

Quātū ad terti. §. III.

nū turbat bō frequēter ex co. q̄ ea q̄ imagiatur. s. in implendo desideria sua q̄rendo diuitias ⁊ b⁹. nō habuerūt effectū. s. frustra turbat. q̄ in unli ter ⁊ sine rōe cū b̄ n̄ expediāt saluti sue. Turbat ⁊ aliq̄n tribulatiōib⁹ ⁊ aduersitatib⁹. s. frustra. q̄ nō pōt eavitare deo sic disponere. Conturbat ⁊ sepe suis sollicitudinib⁹ in multiplicādo t̄palia s. ⁊ frustra. q̄ demū oīa in morte dimittit. Eld q̄ facit q̄ dicit idem ps. alibi viz. Sicut somnuz surgentium dñe imagines iſozuz. i. imaginationes mundanorum ad nihilum rediges.

Nota quod cir. §. IIII

capotentiā fantasica siue imaginatiua opari pōt post deū q̄ est p̄ia cā oīs motiōis. angelus bonus ⁊ angelus malus. ⁊ homo ip̄e p̄prios act⁹. ⁊ ange

l⁹ bō opat. i. ea ad instruendū. q̄d pbat rōe. auctoritate ⁊ exēplo. Rationē assignat. b. Tho. i. pre. q. c. xi. q̄ talis est. Omnia sapia vt dicit Dion. de diui. no. p̄iigit fines p̄ioz p̄icipijs scōz. Ex quo p̄t q̄ natura inferior in sui supmo attingit a natura supiori. Natura autē corporalis est infra naturā spūalē. Inter oēs autē mor⁹ corporeos p̄fectior est motus local⁹. vt pbat pbs. viij. p̄bicoz. Et iō natura corporalis nata ē ⁊ apta moueri a natura spūali fin motū locale. Imaginatiua igit potentiā siue fantasica cū sit sensitiua ⁊ affixa organo corporali pōt imitari p̄ angelū bonū. ⁊ hoc magis p̄culatriter declarat idē. b. Tho. in q. xi. arti. iij. vbi dicit q̄ apparitiōes imaginariē q̄ sūt in fantasia causantur interdū in nobis ex locali mutatiōe corporaliū spūum ⁊ humorū. Cū Arist. in li. de som. ⁊ vigi. assignans cām apparitiōis somniorū dicit q̄ cū aīal dormit descēdente plurio sanguine ad principium sensitiuū. s. a capite vel cor. sil descēdūt motus. i. imp̄ssiones relictę ex sensibiliū monitiōib⁹. q̄ in spirib⁹ sensualiū p̄uātur ⁊ mouēt principium sensitiuū. ita q̄ sit quedā apparitiō. ac si tunc principium sensitiuū a rebus p̄is exteriorib⁹ imutaret. Et tāta pōt ēē cōmotiō spūuz ⁊ bñozuz. q̄ b⁹ apparitiōes etiā vigilātib⁹ sūt. sicut p̄t in freneticis ⁊ in alijs b⁹. Sicut ḡ b̄ sit p̄ naturālē cōmotiōē bñozū. ita p̄t fieri p̄ opatōez angelozū ex q̄t dictū est materia corporalis naturaliter subest anglis q̄ ad motū locale. Probat hoc etia auctoritate. dī. n. eccle. i. Lustrāz vniuersa in circuitu pergit spūs ⁊ in circulos suos reuertit. Qd̄ expōnitur a q̄busdā de sole. q̄ idcirco dī spūs. nō q̄ corpora celestia sint aīa. s. q̄ vnif eis anglis sic motor mobili ad mouendū ip̄m corp⁹ solare virtute sua. Dicit autē reuerti in circulos suos. q̄ p̄ eosdē gradus p̄ q̄s ascēdit p̄ zodiacū. p̄ eosdē reuertitur seu retrocedit. Ang. ē in li. de trini. dicit q̄ angeli adhibent se iā corporalia ad aliq̄s effect⁹. p̄ducēdos sicut factū fuit p̄ angelos malos. de serpenti bō de nouo formatis corā pharaone in cantatiōib⁹ magozū. fm̄ expositionē aliq̄rū. s. aut fieri nō p̄t nisi localiter mouēdo. P̄bi etiā posuerūt supma corpora moueri localiter a spūalibus substantijs. i. angelis. Ostendit idē p̄ exemplū. viz ex visionib⁹ imaginarijs p̄phetaz eis factis in somno ⁊ vigilia misterio bōz anglozū. Et i bñoi opatiōe seu trasmutatione imaginatiōis fm̄. b. Tho. nō imp̄mit angelus aliquā formā imaginariā. q̄ nullo mō prius sit p̄ sensuz accepta. nō. n. posset facere q̄ cecus imaginaret colores. s. hoc facit causando motū localem spūuz ⁊ bñozū vt dictū est. ex q̄ motu imaginatio informat. vt act⁹ fantascticus mor⁹ p̄surgat ab imp̄ssionibus interioribus p̄seruariis ⁊ prius acceptis a sensibus. Et cū angelus bonus causat aliquā imaginariā visionē. siue in hoīe vigilāte siue dormire. q̄nq̄ sil illuminat intellectū vt cogno

Titulus Secundus.

scat talis. qđ p b^o. similitudines significet. Sicut in Jo. euāgelista de visionibus imagiarijs vt bēnt in Apoc. de li. clauso septe sigillis 7 aperitiōe eoz 7 de septe angel tuba canētibz qđ habuit 7 intel lerit misterio angelozū vigilans. vñ dicit ipe in. i. ca. Significauit de^o que oz fieri cito loquens per angelū suū suo suo iohanni Et ioseph dormienti apparuit angls 7 illūiauit eū. monēdo de transla tione pueri iesu in egiptū Mat. ij. Quibz vero p opationē angeli boni solūmodo similitudines rerū apparent in imagiariōe. absqz alia illūiariōe intel lectus ad intelligendū qđ significet. nec tñ sit de ceptio p eos. s. hoc pringit ex defectu intellect^o ei⁹ cui apparēt. Sicut accidit i sōnio pbara. de septe spicis 7 septe vaccis varijs significātibz septe z annos fertilitatis 7 alios septe sterilitatis. qđ in ipe nō intellexit. sed ioseph interpretatus est.

Operatur et ange .§. V

lus malus. i. diabolus circa fantasiaz hoīs sed ad decipiendū. Qđ declarat naturali rōe. canōis au toritate 7 experimētoz multiplicatiōe. Primuz sic declarat. corpa naturaliter subdunt 7 obediūt nature angelice qñtū ad motū locale. Angeli aut mali ēt si amiserint grāz nō tñ xpiū nātale. Cuz aut potētia fantastica siue imagiaria sit corpal. i. affixa organo corporeo. naturaliter ēt subdit āge lis malis vt possint ea trāsmutare. causando vari as fantasias ex decessione būoz 7 spūuz ad prin cipū sensitiuū. pcurata ab eis. Patet 7 hoc ex ca none. Dicit. n. xvi. q. v. c. epi. Illud nō est omit tendū qz quedā scelerate mulieres post sabbā retro puerse. demonū illusionibz 7 fantasimaribz seduc te credūt se 7 pfitent cū Diana nocturnis horis dea paganorū. vel cū Herodiade. vel cū innume ra multitudie muliez equare sup qsdā bestias. et multa terrarū spacia intēpēste noctis silērio pūā fire. 7 infra. Quapropter sacerdotes oī instātia pū care debent ppo dei. vt nouerūt oīo hec falsa esse. 7 nō a diuio sed maligno spū talia fantasinata mē ribz fidelīū irrogari. Siquidē ipe sabbanas trās format se in diuersarū psonaz spēs atz similitudies 7 mentē quā captiuā tenet in somnijs deludens p deua queqz deducit. hec ibi. 7 in. c. nec miz. e. q Aug. narrat qz in libris gentiliū legif de quadaz maga dicta Circe qz sedios vltis mutauit i bestias qz magicis prestigijs pon^o fingeat qz in rerū veritate cōpleret alterādo fantasias hoīm. Patet hoc etiā p plura exēpla. Legif. n. in uitalpateuz qz quedā iuuecula qz assentire noluit cuidā iuueni de turpitudine eā sollicitā. ipe iuuenis turbat^o ex hoc a quodā iudeo. pcurauit maleficiū fieri cō tra illā. qz pacto mulier puerfa est in equā. que cō uersio nō fuit fm rei veritatē sed fm ludificatiōez demonis immutatis fantasia 7 sensuz ipi⁹ mulieris 7 aspicientiū eam vt videret equa qz erat. pte

mulier. Vñ ducta ad be. Nabariū nō potuit di abolus ita opari qz illuderet sensus eius sicut ali orū. ppter suā sanctitatē. Nā sibi videbat mulier vera nō equa. cui⁹ tandē orōe liberata est ab illa il lusione dicēs hoc sibi accidisse. qz nō vacabat di uinis. nec frequētabat sacra vt decebat. iō diabo lus prātez habuerat sup eā. 7 si alis esset honesta. Potest igit diabolus p cōmōiōē inferior spū um 7 būoz opari ad immutandū actū. 7 potētiā nutritiue 7 sensitiue 7 appetitiue. 7 cuiuscūqz po tentie corpalis organo vtentis fm. b. Tho. i. pre q. xi. Sicut credi pōt fuisse gestū p symonē ma gū incārationibus suis qz de eo narrant. Sed nil horū pōt diabolus facere nisi deo pmittere. qz cum angelis suis bonis frequēter reprimit maliciā. ei⁹ decipere nos 7 nocere qrentis. Vñ dicit Aug. loz quens de maleficijs. Hi sūt qui permissu dei ele menta pcutiunt hoīm mētes pcurant min⁹ con fidentū in deo. xvi. q. v. nec mirū. Hoz ēt opa tione p maleficā artē sit qñqz vt vir nō possit vi dere vxorē 7 ecōuerso. 7 hoc p immutationē fanta sie repñtando ei talē vt tē odibilē 7 horribilē. Ipe etiā diabolus vigiliātibz 7 dormiētibz suggerit repñtandēs turpiū fantasie ad decipiendū 7 idu cendū ad malū. Qlerū qz peccatū nō pñstir i ima ginatione s. in volūtate. iō ex hmoi fantasias p di abolū suggestis 7 alterationibz varijs hō nō pec cat nisi volūtate ppta alicui malo assentiat.

Homo etiā per se .§. VI

meripm causat mutationē fantasie. formādo fan tasinata p imaginationes ex acceptis a sensibus 7 qñqz quidē per voluntatē suā volūtariē. i. ima ginando qz prius senserat. 7 hoc siue de bonis siue de malis. Quibz fiūt 7 causant imaginatiōes per cōmōiōē bumozū. pcedentē ex infirmitate ma nica vel melancolica. Et fm Auicē. 7 Alber. ma nica passio ledit organū fantasie. vnde diminiuit imaginationem. Melancolica vero passio dimi nuit iudiciū rōis. Vñ refert ipe de quodā ma nico qz cū fugeret prēm. 7 p eum secutus fuisset puerlus ad prēm pcessit eū. Cui p cū diceret. fili quare verberas prēm. subito ille plorās cecidit ad pedes prīs 7 veniam petijt. Et sic in ipso fuit lesa imaginatio. qz non pgnouit prēm suū. Nō vero nō fuit lesa. qz sciuit qz nō debuit verberare patre z Et qz in manicis et melancolicis sit imutatio sen sus. Ideo manicorū quidā plangūt. alij saliant. a lq stultissima quasi verissima opinant. vñ timēt se tangi ne rumpan^o. credūt se non hēre caput. ra nas i ventre portare. demōes videre aut bte. O se lancolicorū aut quidā pigriciā būtes 7 grauedi nem amant. solitudine 7 obscuritatez 7 ab hoībo remotionē. Imo oībz melancolicis quedaz sūt vniuersalia 7 sempiterna. sicut tristitia timor de te non hñda certificatio terribilis rei 7 timorose

Capitulū septimum.

sensus rei que nō est. Inter melancholici tristant. et ment. angustiant. suspitiosi sunt. multū dormiunt. iacent in monumētis. quidam multū comedunt. et si semel retrabant oībus diebus desperant. Et istis oībus p̄p̄riū est q̄ sunt medicine desideratissimi. et hec oīa p̄cedūt p̄ immutatioē fantasie organo leso. p̄pter dictas infirmitates. Causantur autē tā mania q̄ melancholica. ex melācolicis cibis ex tristitia et timore. aut retentioē sanguinis fluxu repleti. aut ex nimia cerebri in frigidatioē et desiccatione. aut ex corrupto semine in viris. aut mēstruo sanguine in feminis. Causat etiam ex inordinatis vigilijs. ieiunio. studio. sollicitudinē accogitatione. profunda. Et quidā in p̄fatis infirmitatibus in defectu lune plus laborāt. In somno etiā fantasie multipliciter immutat p̄ varias apparitiones p̄tingētes dormiētibz. in quibz tñ de bonis vel de malis emittibus bō nō peccat. q̄ viz vsus liberi arbitrii s̄m. b. Tho. in. iij. sopitus est et ligat⁹ in quo consistit meritum vel demeritum.

Capitulum septimum de somnijs quo ad varias causas et modos eorum.

¶ Et quia in potētia fantasie sunt somnia dormiētibz. Idecirco de somnijs aliqua sūt videntia. Et primo cī diffinitionez. P̄b̄s aut. ij. li. de som. et vigil. sic diffinit. Somnium est fantasma factū a motu simulacroz. i. similitudinū sensibiliū in dormiente s̄m q̄ dormit. Et circa hoc possum⁹ p̄siderare tria. viz eoz oriū. effectū et peccatū.

Quātū ad primū .§. I.

Somnia vñ oriānt. et q̄ sit cā somniōz. Et q̄uis Gre. in li. moral. ac etiā dialogoz assignet sex cās viz ex nimia vētris repletiōe. ex multa capitis exinanitione. ex demonis illusiōe. ex dei reuelatiōe. ex hoīs multa occupatiōe circa aliqd et p̄ cogitatione. et ex hoīs cogitatiōe s̄l et reuelatiōe. de q̄ ultimo ponit exemplū de somno Nabuchodonosor habito de statua cōposita ex q̄tuor generibus metallorū designātes quattuor successiuas monarchias mūdi. vt bētur Dan. ij. Cepii. n. cogitare de successore in regno ante q̄ somnium illud h̄et qd fuit ex diuina reuelatiōe. put ip̄e daniel expo. fuit. S̄z dñs Jo. dñi i. cardinal in fine li. sui quē appellauit luculā noctis extendens materiā. decē et nouē cās assignat. Et primo p̄ceptū aut natiui rari p̄dñans signū caeleste. nō infimā cāz somniōz ponit. et ita nat⁹ sub mercurio in geminis existente somnia futuroz p̄scia n̄ ignorat. Scd̄o celoz influus in sensus interiores rōi somnio sopite corporeos agens. q̄ pductur⁹ est frequēter demonstrat. hic p̄barao ciuaccis suis pro exēplo ponatur Gen. xl. Terno cōplexionū varietas distincta visa. pducit. sanguis. s. circa ignē colera volat⁹

paeterni diuis melancolia regna tenēda s̄ flegma circa terrestria versat. Quarto pugnat mixti mutuo in mēorie arca suauit p̄cept⁹. et quia fantasma hūc ab illo discernere nequit. terrū definit i piscē mulier formosa supne. Quinto ip̄is qualitates cerebri imitati illo euāescere euāescit in uisa. sic apud Virgiliū folijs arborū autūno labentibus fit ad infernū somni pentē alarū p̄cursus in eo libro vbi toti⁹ p̄bie rimant arcana. Sexto locorū diuersitas suis vaporibz corpe nudis cellulas capitis ambit. suas ibi p̄prietates reliquit q̄s n̄ sentit vigil maioribz occupat⁹. Septimo qdā reliquie velut exuue ex exercitijs in vigilijs potētis vitalibus adherent impresse. q̄ corpe a labore cessante laborare nō cessat. Octauo plerūq̄ fantasia a ceteris curis soluta cudit casu ventura. sicut Platonī cogitati de sorte. sortes occurrūt. Nono p̄sonarū reuerētia apud nōnullos meret scōis cāis limpidius visitari. cui mēbro reddūtur cign⁹ socrati loco platonis oblat⁹ captiuitas et mortis portio platonī mōstrata octauiano augusto p̄nia impugna futura casus hostis sciopī pene militi reuelata enee italicas edes et anibali a ioue direct⁹ iuuenis scōis oīsa. Decimo sensus cupido addit ad idēz. Nā mens hūana qd op̄rat dñi vigilat sperat p̄ somnū cernit idip̄m. Undecimo necessitas cogit vires q̄ impando vitales exequi sui corpis curas q̄s illud nequit exercere sopitū ita famelic⁹ vacuo stomacho mandit. Duodecimo ania suis discipulis soporāz speculās sibi soli rimat arcana q̄bus maiori desiderio fragrat discitq̄ somno prius sepe negata. In his scolis nocturnis vt meminit Aug. quidā cupitā q̄stionē fuit edoctus. puto ibi doctorū statuisse iā nō vltra negare q̄ penierat sepe discipulus importūe. Terriodecimo sic dispositio dormiētis mēbroz aut accidētia ambiētia illa varias s̄ corū dentes imagies format. sic Ephilaes putat se premi pondere stigia. et pes nudus et algens niues calcit vltimphas. Decioq̄rto est sibi q̄plures suis vaporibz supiora p̄tendūt vana in d̄ formātes vt porci cū mltis. Quirodecimo morbi p̄dñantes in corpe egro dñi filia gliscit p̄ somnia. sese perito medico pandūt. Sertodecimo si telinies vpupe sanguie demōes in somnijs tibi infestos videbis. Decioseptimo faūliares spūs p̄ciliari ui moral amoris. amico. p̄dūt apud Valeriū in felices casus amari. cui⁹ gener⁹ visiōes n̄ paucas possem vere notare diebz n̄tis oīsas. Deciooctauo p̄ demonū artes plime ludificationes fiunt in somnijs. licz Apulegi⁹ bis oīa somia reddat. Decimono repletiō vētris nimia ex ciborū fumositatibus ad cerebri ascēdentibz vltetiā ex nauirio capitis ex nimia abstinentia mltos somniare facit s̄z Gre. vt dictū ē supra. Tandē ex diuina reuelatiōe in somnijs facta mltā futura manifestata sūt hoīs et malis. vt p̄z in Jacob. cū vidit scalā in somnijs

Titulus Secundus.

et Ioseph cum dixit fratribus suis audite somnium quod videri de mai pul et stell. scio vobis nodum defunctum in sonis vidisse notorum alas purgatorum peris detestas. quod tormeta varia et horrendas describit. hoc oia ille.

Quatum ad secundum .§. II

s. effectum sciendum quod somnia futurorum eveniunt quicquid sunt causa. quicquid signa. quicquid neque causa neque signa. sed per accidens casuale. Et primo quidem sunt somnia causa futurorum eveniunt. ut cum mens alicuius ex his quod vidit in somniis inducit ad aliquid faciendum vel vitandum. Tunc. n. tale somnium est causa vel occasio faciendi vel vitandi aliquid. Nam causa est ad quam sequitur effectus. Sicut dicimus quod interpositio fre inter nimbis et lunam est causa eclipsis lune. et interpositio lune inter visum nimbis et solem est causa eclipsis solis. Et sicut putrefactio bonis est causa febris. sic etiam quidam somnia sunt que causant et inducunt nos ad aliquem effectum eveniendum malum vel bonum. Sicut somnium pharaonis de vacis et spiciis interpretatum a ioseph fuit causa inducendi ad congregandum triticum multum ad providendum future penurie. Et quod ipse sathanas transfiguratus se in angelum lucis. id cavendum ne quod sub specie et credulitate diuine revelaciones sibi facit ex demonio illusione inducat ad aliquid faciendum. Sicut legitur in secunda collatione abbas Moysi. de quibus quod frequenter illusum a diabolo sub specie bonorum angelorum libi in somniis apparentium tandem ex eis mandatum seu exhortatione que credidit christum. piecit se in puteum. Et de alio quod filius illusione seipsum circumcidit. Et de quodam alio quod proprium filium more abrahe interficere voluit. Secundo somnia quicquid sunt signa aliquid futurorum eveniunt. in quantum. s. reducunt in aliquam causam eodem somniis et futuris evenibus. Et sicut plurime recognitiones futurorum ex somniis sunt tanquam signis. Signum autem vocatur quod designat aliquid licet non sit causa ipsius. ut et bi gra. Asperitas lingue signum est febris. Vel amaritudo lingue somnium de gustu fellis signum est febris inflantis. unde quedam somnia sunt que sunt signa eorum que accidunt circa corpus. Ad probat Galienus per exemplum tale. s. quod quidam somniavit sibi fundi in ventre picem ardentem et estuari in igne picis. eo quod colera adusta nigra et incelsam habuit in ventre. et hac cum surrexit a somno emisit et plene liberatus fuit. Pone alius exemplum. s. quod quidam dolens splenem sepe tulit et ordiavit quod faceret. unde sibi contra hunc defectum medicaretur. Et somniavit quod minueret se super manus iter duos digitos. s. auricularum et anularum. Et cum vigilaret sic fecit et curavit. et sic somnium fuit sibi principium operationis quod in vigilia sequenti fecit. Unde et medici dicunt quod valde somniis attendere ad cognoscendum causas egritudinis. Tertio dico quod somnia quicquid nec sunt signa neque causa futurorum eveniunt. sed casualia. Unde b. somnia per accidens se habent ad futuros evenus. Et si quicquid si occurrat erit somnium casuale. i. a casu. vel

bi gra. Si aliquid ambulante contingit casu et fortuna eclipsare solem. ambulatio illius nec signum nec causa est eclipsationis. nec e converso defectus solis est causa vel signum ambulandi. et nil talium sit semper vel frequenter. sed raro valde et incerte. Sicut filius quod aliquis de aliquo bello futuro somniet et postea eveniet evenus illius belli hoc erit a casu et per accidens. Et non id evenit quod somnium causa vel signum fuerit evenus belli. hoc probatur de som. et vigil. Et alb. in cometo super ipsum librum. Sciendum etiam quod quidam sunt quibus non accidunt somnia in tota vita sua. Quidam vero sunt quibus cum dormiunt semper accidunt somnia. Quidam vero quibus accidunt in senectute et non accidunt in iuventute. Et ratio primi est. quod multa evaporatio ascendens ad superiorem locum. que iterum lata deorsum facit multum motum. et quibuscumque tale contrigit nullum apparet fantasma. quod magno motu telest ut illi que profundo et gravi somno dormiunt oppressi. Quidam autem aliquid multum somniant et continuo somniorum suorum patiuntur oblivione. unde ratio est. quod motus fortiores aliquid excludunt perceptionem imaginum apparentium in somniis. et idem qui continue post somnium fortiter mouens corpe precipue si somnium in fine somni videatur. oia somniorum obliuiscuntur. Et nota quod similitudines fantasmatum que in somnio accidunt sunt siles illis idolis vel similitudinibus que sunt in aqua. In aqua autem si multum fiat motus. tunc vel nulla figura ibi apparet vel apparet inordinate et distorta. ut patet in eo que respicit in aqua multum mota. sed post commotionem cum fuerit quietata. bene figure clare respiciuntur. Ratio tertia est. s. quod aliquid in senectute somniat non in iuventute propter mutationem aliquam factam circa etatem vel passionem. Et eo enim quod senes mutantur per calorem et humiditatem. non est inconueniens si mutetur accidens somnii eorum.

Quatum ad tertium .§. III

principale sciendum quod in istis somniis siue apparitionibus somniorum siue de bonis siue de malis nullum est ibi peccatum. cum usus rationis sit ligatus per somnium nec etiam meritum. Sed potest ibi esse signum precedentis meriti vel peccati. Nec obstat quod Salomon petens sibi sapiam dari in somniis meruit exauditionem. tale enim meritum non adquisiuit in somnio illo sed ex precedenti in vigilia desiderio. cuius desiderij signum illud somnium fuit in. Re. iij. Et ad hoc facit quod ait Aug. super Gen. de bonis quod propter affectionem a se bona. quidam eorum clarent merita in somniis tanquam signa. Unde et per. Reliquie cogitationum diuinitus agent tibi. Dicuntur autem reliquie cogitationum ille similitudines que remanent in fantasia ex cogitationibus habitis que festum agunt domino. dum viz somniat inobtus lete et festiue domino desuere. Sile non obstat quod dicitur in veteri lege. s. quod polluitur nocturno somnio ingredi non valebat replum usque ad vespam. et nisi per lotum. Levi. xv. hoc. n. in figura fuit non quod in tali immundicia etiam cum turpi imaginatione peccatum sit. quod significat finem

Capitulū Octauū

Gre. qd dēptat? immūdicia veris imaginibz in cogitatione inqnat. s. lauāduz est prius aq pnie qd ad templū. i. eccliam merito 7 gta reuertat. et nisi prius ignis tēptatōis recesserit rei qd vltz ad vlt speram qn occūbit sol. 7 p pns deficit calor ei? se extra eccliam fore agnoscat. vt dē di. vi. testamētū. Pōt tū cē pntm aū vlt postea circa materiā somnū. Antea qdē. puta si qd mltū mēte cogitat 7 mētez reuoluit ad aliqd pntm malū qd optat. vt furtuz. homicidiū. fornicationē. qd postea dormiēs somniat perpetrare. In somnio qdē nō peccauit s. aū in vigilia ex mala cogitatione. vñ fido. Non est peccatū qn nolētes imaginibz nocturnis illudim. S. tūc est pntm si aūqz illudam cogitationis affectibus puenimur di. vi. c. nō ē. Post somniū vñ 7 vigilado pōt pntm ptingere inqntū. s. aliqz vñ lūtarie delectaret sup re male somniata. vñ inqntū tps amitteret in recogitādo studiose qd somnia uit. vñ ex eo qd somnū nūmā fide pstat. S. vt dicit Gre. Cū mltz 7 varie sint cāe somniorū vt supradictū ē. 7 difficile sit cām somnū ptingētis certe agnoscere. nisi fuerit ex dei reuelatiōe. iō parū l. nihil fidei dē ipis adhiberi firmiter. Nā p hoc diabolus mltipliciter decipit hoīes. vñ narrat gre. li. moral. Qd cū cuidā assueto fidē somnū adhibere intimatū fuisset i somnis ex diaboli illusione qd multū adhuc deberet viuere exposuit se totū auaricie p phas l. nephas vt possit sibi i longi quū puidere. s. subita morte puen? est. Et in vñ taffratū pdicatoz narrat qd cū qdā pposuisset religionē ingredi 7 de exitu timeret. somniavit se i religionē ingressuz 7 exinde egressuz. qd credens sic debere sibi ptingere ppositū dimisit religiōis. S. mgtō Jordane pdicante circa bñōi deceptio nes ppositū relumpfit 7 religionē intrauit ac per seuerauit. Cū ad ipā ptemnēda scriptura nos amonet dices. Vbi mltā somnia ibi plurie vaitates Eccles. vñ alibi. Somnia extollūt imprudentes. s. in supbia. Eccle. xxv. Et in eo. c. dē. Multos errare fecerūt somnia falsuz. s. p vero credentes. Rō aut falsitatis in somnīs 7 deceptiōis prouenit ex eo qd forma sensu accepta accipitur vt res ipa. Causa aut h? in cōi vna est viz. qd aīa nō iudicat fm eandē potentiā. id qd est pncipale sicut res. 7 id qd est secundariū. s. id qd fuerit fantasma. Pntm. n. s. res aīa iudicat rōe. scdm vero aīa iudicat nō sensu ppro. qd circa propria sensibilia nō qd decipit. imo sp est ver? eo qd de proprio sensibili sp iudicat 7 enunciat id qd est. S. sensu cōi vel estimatiōe. imaginatiōe seu fantasia. qd pbo p tale exemplū Quia fm id qd fantasmatā fiunt. i. fm motū vñ iudiciū factū a sensu proprio. puta a sensu visus sol videt esse monopetalis. i. vñ p pedis. 7 hoc propter distantia iter solē 7 oculū. S. alia ps aīe qd est in sciētibz. s. rō pndicat ad fantasiaz 7 dicit solē maiore ēē tora terra. De supstitiōe aut

seu diuinatiōe p somnia hēs in parte scda. Et de pollutione in somnīs habes in tercia parte.

Et qd somnia .§. III.

pungunt in somno. aliqua breuiter de somno dicenda. de quo ps. Dormietur somnū suū 7 nihil inueniet oēs vi. diui. in ma. suis. Et loquit de pctoribus. quozū vitā somnio assimilati. qd dum bona pntia tanqz vera 7 pmanētia diligūt et in eis delectant. morte qz qdātus supuenit. talibz se vident priuari. 7 nil meriti in manibus suis. i. o. peribus reperit. Et hoc siue sint diuites in temporalibus. siue sint viri diuitiarū. i. pleni copijs pctorum. siue viri diuitiarū sapientialū. nisi cū eis sit gratia xpi. Est autē triplex somnus seu somnus significat mortaliter loquendo tria in sacra scriptura. Primo pigratiōe criminales. Secdo contemplationez supnales. Tertio imaginationem mortalem. Et primū docet nos aplos propullare dices. Hora est iam nos de somno surgere. ad Ro. xij. Scdm docet tps procurare dicens. Dormite iam 7 requiescite Mat. xvi. Tertium docet aplos tolerare dicens. Nolo vos ignorare de dormientibus vt nō contristemi ni 7 c. i. ad Thē. iij. Quartū ad primū sciendū sciendum qd somnus significat pigriciā et negligentiam propter similitudinem causalitatis. 7 ociositatis 7 vana imaginabilitatis. Causatur etiam somnus ex humiditate capitis ascedentis bus vaporibus a stomacho ad cerebrum. Cū pueri 7 flegmatici. quia multum abundant in humiditate multum dormiunt. Sic spūaliter ex humiditate. i. affectu inordinato terrenozū causaf pigricia 7 negligentia que multum periculosa ē. Propter quod parabolice dicitur Mat. xij. qd dum dormirent homines venit inimicus et sup seminavit zizania in medio tritici seminari. Cum enim dormiunt pigricia 7 negligentia siue prelati erga subditos. siue subditi erga seipsos. sup perminat diabolus superueniens zizania scan dalorum. errorum 7 viciorum in ecclesia vel i cor vibus fidelium vbi prius erat satum a deo semē virtutum. Unde Salomon ab hoc somno pigricie excitans dicit. Vsqz quo piger dormies qn cō surges a somno tuo. paululum dormies paululum dormitabis. 7 veniet tibi egestas quasi viator. puer. vi. Assimilatur etiā pigricia somno. qd sicut dormiens nil opatur. ita 7 piger ociosus manet et nil boni facere vult. Unde ps. Dormitauit aīa mea p tedio. nil boni. s. operando. Dormiens insuper vana multa imaginat. sicut piger et negligēs plenus est cogitationibus 7 desiderijs malis. Unde prouerbi. xi. dicitur. Desideria s. mala occidunt pigrum spūaliter ab eo auferē ad deuotionem 7 gratiam. Al quo somnio excitat apostolus dicens. Surge qui dormis 7 exurge a

Titulus Secundus.

mortuis. et illuminabit te xps. **Q**uātū ad scōz dico qd somnus aliquñ significat p̄templationem. **U**n̄ Can. v. dicit an̄sa p̄templatiua. Ego dormio et cor meū vigilat. Et hoc signat p̄pter similitudinez sensualis clausiōis. Corporalis refrigerationis. Ap̄lis determinatiōis. Clarū est. n. qd cūz homo dormit tenet sensus exteriores clausos. qz nec videt nec audit nec gustat nec odorat. Sic contemplans sensus claudit ad ista terrena. qz distrahēre hñt a subtili et s̄ra p̄sideratiōe. vñ ps. Si dederō somnū oculis meis. i. sensibz exterioribz. et palpebris meis dormitationē. i. curiosis inquisitionibz que tanq̄ palpebre oculos intellectus cooperiunt. et requiē tēporibz meis. i. affectibus carnalibus. sic inueniā locū dñi p̄ ḡte inhabitatiōez. Reficit etiā somnū mirabiliter p̄forat et nutrit. n̄ minus q̄z cibis vt docet experientia. Fugat etiam tristitiā s̄m Aug. Delectamēto somni pueniētiis nutritus sum Sap. vii. Sic et p̄templatio super oia recreat nutrit et fornicat aīas. Propter qd dicit spūs. s. alloquens electos se inferiores de aīa p̄templatiua. Adiuro vos filie b̄rlm per capreas hinnulosqz et ceruos cāporz vt nō euigiletis nec suscitare faciatis dilectā donec ip̄a velit Can. ij. Loquit̄ aut̄ spūs p̄ occultū instinctū. adiurat per internā exhortationē et monitionē. filias b̄rlm. i. aīas fideles p̄ capreas hinnulosqz ceruorum. i. per merita et exēpla sciōrū. qui capree dicunt̄ p̄tervēc locem cursuz. s. feruoris ad diuina. acutū visum sc̄z cognitiōis ad sp̄alia. leuē pastū vt herbaruz p̄pter abstinentiā circa cibaria. Hinnuli dicunt̄ id est parui cerui. p̄pter longeuitatē pseuerantie. Cerui. n. diuissimē viuūt p̄pter sup̄portabilitatē beniuolētie. Ceruis. n. gregatim ambulantibus vnus ponit caput sup̄ dorsuz alteri. Et hoc docentes illud. alter alteri onera portate. Delectantur et hinnuli inspicere humanā faciem. qd desiḡnat in electis hūanitatē benignitatē. vt non suscitatis. s. a somno p̄templatiōis. nec euigilare faciatis. s. ad ista mūdā tractanda. Somnus qz in infirmis cū debite sumis signū magnū est future sanatiōis. **U**n̄ dixerūt discipuli de Lazaro. Dñe si dormit saluus erit Jo. xi. Infirmi omēs sumus in vita p̄nti sp̄ualiter. p̄perua aut̄ sanatio et saluatio in sup̄na gl̄a. **Q**ui aut̄ sperande p̄fecte salutis est actus debite p̄templatiōis. iā enim inchoare incipit statū futurū. **T**pus aut̄ pueniens cōis dormitiōis s̄m medicos est t̄ps septe horarū. Sic in septe horis varijs qbus xps sustinuit passionē d̄z quis dormire. i. attente meditari ch̄risti multiplicē afflictionē. Decet etiā p̄templari et maxima bona nobis in p̄tia reſeruata vt robozemur p̄ra aduersa. Et de hoc somno p̄templatiōis pulcrā bēmus figuraz Gen. xxiij. **Q**uñ Jacob dimissa domo paterna p̄gre p̄lirur? inclusa lapide capi ni supposito dormiens vidit scalā de celo terras at

tingentem. et angelos ascēdentes p̄ eam et descēdentes. et dñm scale innitū eū benedicēte. Jacob siquidē interpretat̄ lucrator siue supplantans. et signat eū qui vicia supplantat eis dñans. **P**atētes deseri cū affectū p̄pinq̄oz abijcit vt p̄grius in hac vita transit. Caput mētis lapidi supponit xps se p̄formando et clausis sensibz ad exteriora. p̄templat̄ scalā diuinū p̄scēsus ad patriā. et demū a dño benedictionē eternā recipit. De hac igit̄ dormitione pōt illud exponi. Lazarus amicus n̄ dormit Jo. xi. feria sexta quarte ebdomade in xl. Et illud aliud. **N**ō est mortua puella sed dormit Mat. ix. **Q**uātū ad tertiū dico qd dormitiō significat mortē corpalem. **U**n̄ in libris regū cū narrat̄ de morte ip̄oz dicit̄ dormiuit cū patribz suis. Designat aut̄ hoc p̄pter terrenā similitudinē. **P**rimo qz sicut qd vadit dormitū post somnū per aliq̄d tēpus exurgit. ita qui morit̄ post rēp̄ a deo p̄f̄rū resurget in nouissimo die. **U**n̄ dicit̄ Dan. xij. Qui in puluere terre dormiūt surgent. **S**c̄do qz s̄m dispositiōē qua quis capit somnū sc̄z infirmitatis vel sanitatis varia videt̄ dormitione. **N**ā infirmus horribilia cernit. sanus et quietus suauia intuet̄. Et a dormitione quidem surgens infirmus totū se reperit fractū et debilitatū. sanus aut̄ roboratū et p̄foratū. Sic sp̄ualiter qui capit somnū mortis in infirmitate peccati mortalis videt̄ horreda et pauēda in gelenna ignis. qui aut̄ gl̄a sanus assumit somnuz mortis. bene purgatus vidit lera et iocūda sup̄ne patrie. Et demū in vltima resurrectione cōfractō replet̄ peccator et robustior et felicioz iustus. vñ apls. **D**ēs quidez resurgem? s̄ nō oēs immutabim̄. **T**ertio ex eo qd sicut somnus arripit aliquñ hōiem ex insperato et cōtra sinū velle. ita et mors hōiem interemit cum nō speratur. **N**escit enim homo finem suum Eccl̄a. ix. Et hoc quo ad tertiū.

Capi. octauū de extimatiua et cogitationibz.

Equitur de potētia extimatiua que etiā cōis est nobis et brutis. Et in nobis quidē d̄z cogitatiua. vñ et hic de cogitationibz inferem̄. Est aut̄ potētia extimatiua ordinatiua ad apprehendēduz intentiōes q̄ p̄ sensuz nō accipiunt̄ s̄m. b. **T**ho. in prima pte. q. lxxviij. **N**ecessariū est em̄ animali vt querat aliq̄ vel fugiat. nō solū qz sunt pueniētia l̄ nō pueniētia ad sentiēdū. ad qd ordinat̄ sensus cōis et p̄cularis exterior. s̄ et est necessariū vt q̄rat aliq̄ v̄l fugiat p̄pter aliq̄s alias cōmoditates et vtilitates p̄sequēdas v̄l nocumētā vitāda. sicut ouis vidēs lupū fugit. nō illā indecētiā coloris s̄ q̄i inimicū nase. et auis colligit paleā. n̄ qd delectat̄ sensuz s̄ qz est vñ ad nidificandū. **A**d b̄mōi igit̄ intentiōes apprehendēdū ordinat̄ extimatiua. sic et memoriā ad eas p̄seruanduz et est cōis ista potētia

Capitulū Octauū

ria nobis et brutis. Sed est dīa q̄ntū ad p̄dictarū intentionū apprehensionē. Nam alia aīalia p̄cipiūt b̄mōi intentiones quodā natural' instinctu. hōmo autē p̄ quādā collectionē. Et iō que in alijs aīa libus dicūt eximariua. in hōie dicūt cogitariua. q̄ p̄ collectionē quandā b̄mōi intentiones adinuēnit. Un̄ et dicit etiā ratio p̄icularis cui medici asignant determinatū organū. s. mediā p̄tem capitis. Ceterū q̄ in potentia sensitiua et p̄cipue apprehensiua non pōt esse peccatū. iō in cogitationibus hōim put sunt in tali potētia nō est peccatū ī meritū. sed put eis addit vel supuenit aliquis effectus bonus vel malus. Nota igitur fm. b. Tho. ii. q. ii. q. ii. arti. i. q̄ cogitare sumit tripliciter. Uno modo cōiter. s. pro quacūq; actuali p̄sideratōe intellectus. siue pueniendo ad clarā et certā cognitionem eius qd cogitat ut cū quis cōsiderat que scit. siue etiā anteq̄ pueniat ad p̄fectionē cognitionis per certā et clarā visionē. Scdō mō p̄prie. s. solū p̄ consideratione intellect' cū quādā inquisitione anteq̄ pueniat ad clarā noticiā rei. et hoc circa intentiones vniuersales. Tertiū mō pro quādā inquisitione et discursu circa p̄icularia apprehēsa a sensibus. et isto tertiū mō est act' b̄ potētie cogitatiue. nec tū ibi p̄m̄i vel meritū nisi cooperāte intellectu et affectu aliq̄ mō. Et fm̄ hoc nūc de cogitationib' ageť. De q̄bus ps. Dñs scit cogitationes hōim qm̄ uane sunt. ubi tria de ip̄is cogitationib' p̄nt notari. Et primū est qd deo sūt simpliciter denudatē ibi. dñs sit. Scdō qd in hōie sūt multipliciter variatē ibi. cogitationes hōim. Tertiū ē qd in eo ex se sūt irrepugabiliter terminatē ibi. qm̄ vāe sūt

Quātū ad primū .§. I.

sciendū qd cogitationes quēcūq; note sūt deo. Dīa em̄ ut ait ap̄lus ad Hebr. iij. nuda et ap̄ta sunt oculis ei'. i. cognitioni. Et ita sunt ei note qd neq; ab angelo bono neq; malo neq; p̄mo ex se sci ri p̄nt. vñ dī. Dīere. xvij. Prāuū est cor hōis et inscrutabile. et quis cognoscer illud. Ego dñs scrutans corda et p̄bans renes qui do vnicuiq; iurta viā suā. Prāuū dicit cor hōis qd inclinātū ad praua. iurta illud Gen. viij. Sensus hōis et cūcta cogitatio ei' prona sunt ad malū ab adolescētia sua. Inscrutabile dicit qd ei' cogitationes nulla creatura scire valet. Un̄ ap̄ls. i. ad Corin. Quis hōim scit que sunt hōis. i. in cogitationib' interiorib'. nisi sp̄s dñi qui in ip̄o est. Quis ḡ cognoscer illum. q̄si diceret nullus nisi deo reuelāte. Sic cognouit Heliseus cogitationes malas auaricie quibus mor' fuit Eiezi discipulus suus ad p̄edū a Naaman syro vestes et argentū. ut hētur. iij. Reg. v. Solus ḡ de' scit cogitationes hōim. Un̄ subdis in autoritate. Ego dñs scrutans corda. i. cogitationes cordiū. et renes. i. delectatiōes earū in bonū vel malū. ex quib' boies tandem iudicant et

non solū ex opibus. vñ Criso. Non ex opibus iudicat m̄ s̄ ex cogitationibus. xij. q. v. Qui periu rare. Sed p̄ maiori declaratione norandū qd cogitatio vel affectio pōt cognosci ab aliq̄ tripliciter. primo p̄ ip̄ius in se certā et clarā intuitionē. scdō per reuelationē. tertiū p̄ p̄iectionē. Et primo quidē mō prout. s. cogitationes sunt in intellectu et affectiones in volūtate. sic solus de' cogitationes et affectiones p̄gnosce pōt. et hoc est proprie scire. Un̄ bene dicit ps. Dñs scit nō homo vel angel' sed solus de'. Qd etiā attestat Salomon dices. Tu solus nosti corda filior' hōim. corda. i. cogitationes et affect'. Hui' rō est fm. b. Tho. in. i. p̄te. q. lviij. qd volūtās rōnalis creature soli deo subiacet. et ip̄e solus in eā operari pōt qui est p̄ncipale eius obiectū et vltimus finis. Et iō ea que m̄bi ex volūtate sunt vel q̄ ex voluntate sola depēdēt soli deo sunt nota. Ex sola volūtate depēdet qd aliquis actu aliqua p̄sideret. qd cū aliquis hēt habitū scientie vel species intelligibiles in eo existētes vritur eis cū vult. Scdō mō. s. p̄ reuelationē pōt p̄gnosce cogitatio hōis inq̄ntuz. s. a deo alicui reuelatur. Et sic asa xpi p̄ reuelationē avert bo cui erat et ē vnica cognosce et cognoscebat oēs cogitationes hōim. Un̄ et iudeis mala de eo cogitantib' dixit. Ut quid cogitatis mala in cordib' vris Mat. ix. et Lu. xi. dicit. Ut vidit iesus cogitationes eor' etc. Sic et Petrus ap̄ls per dei reuelationē cognouit fraudē sacraz p̄ Ananiam et Saphiram de p̄cio possessionis vendere. Act. v. Sic et. b. Benedict' cognouit cogitationes murmuraciones quā faciebat p̄tra eū qui an̄ eū tenebat lucernā dū comederet. ut hētur in. ij. dialogorum. Tertiū pōt cognosci cogitatio vel affectio hominis p̄ p̄iectionē. Et sic angelus bon' vel malus etiā homo pōt p̄gnosce cogitationes alteri'. scz ut in suo effectū. Cognosce. n. fm. b. Tho. in. i. parte. q. lviij. arti. iij. interdū cogitatio nō solū p̄ actū exteriorē. puta locutionē vel opationē manifestantē ip̄am sed etiā p̄ immutationē vultus. Et medici etiā alijs affectiones animi p̄ pullū cognoscere p̄nt. Et multo magis angeli et demones quāto subtilius b̄mōi cogitationes occultas corporales perpendūt. Un̄ Aug. dicit qd demones alij qn̄ hōim dispositiones nō solū voce prolatas sed etiā cogitationes p̄ceptas cū signa quādā ex aīo exprimunt tota facilitate perdiscūt. xvi. q. iij. c. h. Quis in li. retractionū dicat hoc non esse asserēdum. s. quomodo hoc scient' non tamē dicit quin talia scient. s. per coniecturas.

Quātū ad secūdū .§. II

sciendū qd cogitationes hōim sūt multe et multipliciter variatē. Un̄ in p̄li dicit. cogitationes hōis. variatē aut sūt nō solū fm̄ materiā sed fm̄ causam. Nam ut dicit venerabil' Cassianus in prima col

Titulus Secundus.

latione abbatis moysi. Quedā cogitationes bñt
ortū a deo. quedā a diabolo. quedā a carne seu cor
de pprio. Et q cogitatōes bñt principiū a deo ostē
dit apls. ij. ad Corin. iij. dicens. Nō q simus suf
ficientes cogitare aliquid a nobis. s. boni s suffici
entia nra ex deo est. Omnis igit cogitatio bona in
nobis a deo pcedit. puta cū cogitas agere pñiam
ieiunare. orare. frutes acq̄rere. primis prodesse.
deo placere et bñmōi. Et ad hoc hortabatur ps. dicēs
Facta cogitatu tuū in dño. s. deo et ppter eū bona
cogitando. ¶ Cogitatōes etiā alique pcedāt
a diabolo instigante ostenditur ex eo q rpo post re
surrectionē apparente discipulis eūz extimarent
ipm fantasma esse dixit eis. Quid turbati estis.
et cogitationes ascendūt in corda vĩa. Ascendunt
dicit. qz male erāt et false. et iō ascendebāt a demo
nīs. Si bone fuissent descendissent a pte luminū
Et de iuda dicit euāgelista. Cū misisset diabolus
cor eius. s. iudeus traderet eū Jo. xij. Ubi aduer
tendū fm. b. Lbo. in. i. pte. q. xi. q demones nō
pñt immutare cogitatōes interius eas causando
cū vsus cogitatie virtutis subiaceat voluntari.
¶ Ergo dicit a Damasceno et Beda q est im
missor et incensor cogitationū. intelligit hoc nō q
causat eas. sed inquātū incitat ad cogitandū l ap
petendū cogitata p modū psuadētis vel passiōez
conciatantis. et hoc ipm incendere Damascen^{us} vo
cat immittere. qz tal operatio interi^{us} fit. S; bone
cogitationes attribuunt alioz principio scz deo
licet angeloz in ministerio procurent. Ponit autē
Anselmus in li. de similitudinibz pulcrā similitudi
nem circa banc materiā cogitationuz prout sunt
a deo vel diabolo vbi cōpat cor nostrū molēdino
cuidā qd prinue voluit. cur^{us} molēdini dñs locat
ipm alicui. dāns sibi triplex genus victualū ad
molendū. s. triticū. ordeū et speltā. cū hac pñiōe
qd continue molat aliqd ex illis. et hoc faciendo si
bi fideliter seruit et inde hene viuit. Habet autēz
dñs ille inimicū capitalē qrens in oibus ei displi
cere. Cū sciens molendinū suū tali locatū occul
tat se iuxta domū ei^{us} vt si tal pductor cessat p mo
dictū a molendo victualia dñi sui. et cū hoc reperit
immediate ponit sup molendinū de rebo suis vi
delicet picē. arenā vel paleas. et hoc ad destruēduz
molendinū et illi nocendū. Spūaliter dñs iste ē
deus nē vnuersoz dñs. Molendinū suū est cor
nostrū qd continue voluitur circa aliqd cogitan
dū. vñ Bern. Nil fugacius anio meo. Locat autē
istud molendinū nobis vt molamus cū volunta
tem prestat et rōem ad cogitandū. Amministrat
ipē p inspiratiōem triplicē materiā sup qua debe
mus voluere cor nrm. viz cogitatōes de deo et de
immēsa eius bonitate et glā supna tanq̄ triticuz
oprimuz. De virtutibz et donis spūalibz quō in
eis pficiamus tanq̄ ordeū. Cogitatōes de pecca
tis cōmissis vt doleam^{us}. et de his que pñt cōmitti

vt fugiamus tanq̄ speltā. Et certe cū hoc facim^{us}
deo fideliter seruiū^{us}. et inde tandem viuim^{us} vñ
gē et tandē glē. Inimicus h^{oc} dñi diabolus est.
qui insidiat continue molēdino cordis nri. Et si
videt nos nō cogitare aliqua vñlia tūc ipē sugge
rit et suadet cogitatōes luxurie maculosas corpo
ris et anie tanq̄ picē vel cogitatōes auaricie gra
ues tanq̄ arenā. vel leues inanis glē tanq̄ paleas
Et quibz molendinū deteriorat. et talis cōductor
nisi respiscat optet q moriat spūaliter. qz ex illis
viuere nō pōt. Cū dicit dñs p pphētā. Ubiq̄quo
morabatur cogitatōes apud te nox. Et Sap. i.
dicit de spūsaucto. q auferet se a cogitationibz q sūt
sine intellectu. i. sine rōe Procedūt et cogitati
ones aliqñ ex corde pprio. Cū saluator Mat. xv.
inquit. Ex corde exeūt cogitatōes male. Cū et in
figurā dictū fuit primo pñti. Spinas et tribulos
germinabit tibi. s. terra cordis tui et iaz culminato
spūalibus exercitijs. Spinas. s. cogitationū solli
citudinis tpaliū et tribulos affectionū sensualū
Que cogitatōes infeliant hoīem importune su
cut musce frequētant cadauer. Cū et b. Antoniz
nus quasi attēdiat semel ex tāta cogitationū im
portunitate exclamat ad deū. dñe volo salu^{us} fieri
s; nō pmittit me cogitatōes mee. Ulex qz primi
morus earū nō sunt in pñte nra. vñ nec pctā saltē
a scdis moribz seu delectatiōibz earū cauēdū est
Cū dñs dicit p Isā. Auferte malū cogitationū
vrarū nō dixit cogitatōes. s. malū cogitationū
inquātū. s. de vicijs sunt cū cōplacētia iparū.

Quātū ad tertiu .§. III

dixi q cogitatōes ipse ex se. i. effectu cogitatis s; de
prauate qm inquit vane sunt. Est autē triplex va
nitas. s. penalitatis. iniquitatis et instabilitatis. de
qua triplici vanitate agit. Ecclā p totū. Cū et in
principio libri noiat vanitatē dicēs. Vanitas va
nitatū et oīa vanitas. Dia. n. creata sunt vanitas
quātū ad mutabilitatē. et de hac agit. i. ca. Ecclā.
vsqz ad. iij. ca. exclusiue. S; hō nō solū est vaītas
pdicto mō s; etiā p iniquitatē. et de hac agit a ca.
quarto vsqz ad. xij. exclusiue. Est et tertia vanitas
in hoīe. s. penalitatis et ea plenus. Cū dicit vaītas
vanitatū. i. vanus p culpā plenus vanitate p pe
nā. Et de hac agit ab ipo. xij. ca. in finē libri Ecclā
Quātū igit ad vanitatē pene de q apls ad ro. viij
Vanitati creatura subiecta est et nō volens. s. pe
ne famis. sitis. frigoris et bñmōi. Utriqz cogitatōes
hoīm vane sūt. i. asū licitue. vñ dicit Sap. ix. Cog
itatōes mortalū timide et incerte pudentie nre
Iā si bon^{us} est hō timeret nō displicere deo. n̄ incu
rere peccata varia et bñmōi Si malus timeret ne im
pediatur executio suarū malarū cogitationuz vel
ne prouidentia sua circa tpalia non babeat effe
ctum. Timor autē vt dicit in prima canonica Jo.
penā habet. Frequenter. n. vna cogitatio pugnat

Capitulū Octauū

pra aliā. cum. s. caro concupiscit aduersus spiritū
et spūs aduersus carnē. vñ sequit cogitationes etiā
circa curā corporis et pūitionē etiā necessariorū
multū rediū et penā inferūt. p̄cipue bonis quibz
se peccata nō sint. Scdo cogitationes hoīm vane
sunt vanitate iniquitatis. De qua ps. Cor eoz va
nū est. i. iniquū. Et quidā ita iniqui sunt vt etiā
pra dñm cogitēt. De quibus ps. Cogitauerunt et
locuti sunt iniquitatē in excelsis locuti sunt. dicētes
deū nō hē pudentiā debitorū circa hoīes. Contra
quos Hiero. Quid pra dñm cogitatis. ipse qui
creauit mundi psumptionē faciet eius. Q. si v
bis rigidus et cruetus videt. q. genus humanū
diuino eleuetur et triū. q. v. quid s. Et ad intel
ligendū quō cogitationes efficiunt inique. sūme ex
emplū in nebula que eleuata a terra sepe in parte
superioris aeris generat nubes que ibi nutriuntur
nec dissolunt nisi p magnū ventū qui resoluūt
illas et puerit. vel in aere. vel in aquā grandinē
aut niuē. Nutriunt aut ille nubes in aere virtū
te caloris vel ignis elementalīs qui quasi extinguit
tur per tonitrua. coruscationes et fulgura. Sic ac
cidit de cogitationibus. Sūt. n. vt quidā vapores
siue nebule que a terra sensitiue. s. fantasie vñ me
morie ascendūt ad altitudinē intellectū. et calore
i. volūtatis affectu nutriunt et crescūt et obnubi
lant mentē aliqui vt sol xps nō videat. Et hoc qñ
amor prius repit in volūtate qui oēm materiā
in se bonā cogitationū peruenit ad malū. Sed si
vent? spū sancti percutit tales nubes cogitationū
tūc extinguit malū ignē seu calorem. p̄p̄i amoris.
Et exinde sequitur tonitrua lamentationū de pec
catīs cū clamore petendi diuinā miseriā. sequuntur
et coruscationes bonorū exēploz. et fulgura incen
dentū opoz et verborū pluuie lacrimaz et bñoi.
Quantū ad tertiū cogitationes hoīm vane sunt in
stabilitate seu mutabilitate. De quo Eccl̄s penl
Glauitatis arguent p̄terita. ex eo. n. q. p̄terita sūt
ofūdunt instabilitatē. Et sic cogitationes hoīm va
ne sunt. dñ. n. quis vult fixē aliquid de spūalibus
cogitare subito mens ad alia euolat. vt dicere va
leat istud ps. Cor meū dereliquit me. Exēplū
patet in be. Bern. qui vt bētur in legenda ei con
querens cū quodā rustico in itinere de tanta di
stractione mētis vt vnū p̄ nē dicere nō valeret si
ne alia cogitatione. Assēuit rusticus se hoc facere
posse. Qui bern. mulam cui infidebat si hoc agere
posset dare promisit. Qd cū ille attemperaret in
medio eius occurrit sibi cogitatio de sella et.

Circa euidentiā .s. iiii

eoz que dicta sunt in primo. s. bñus ca. s. q. ange
lus nō cognoscit cogitationes nrās est sciendū q
cogitatio nrā vel etiā alicui? angeli pōt cōpari ad
triā. s. ad subiectū qd informat. ad obiectū qd re
presētat. ad affectū quē inclināt. Primo. n. si

cōparatur cogitatio ad subiectū qd informat. tunc
dico q angelus pōt scire vel videre cogitationes
nrām vel etiā angelicā. Cuius rō est. qz angelus
pōt videre spēs existētes in mēte mea vel angeli
ca. S3 cogitatio actual est quedā forma et quidā
actus existēns in intellectu eq realis et eque actu
alis. sicut spēs vel magis qz spēs. Ergo qua rōde
species existētes in mēte mea vel angelica angelus
pōt videre. eadē rōde cogitatio actual mea angeli
ca pōt cognosci ab aliquo angelo. Scdo modo
potest cōpari cogitatio nrā vel angelica ad obiectū
qd reprētat. Et sic cogitatio mea vel angeli
ca pōt cognosci et videri ab angelo. vñ verbi gratia
Sicut ille qui videt spēm alicui? rei in oculo al
terius et mediante illa specie bz aliquā noticiā
de re cui? est species. sic angelus videns cogitatio
nē alicui? in mēte nrā vel angelica. cognoscit et
videt rē cuius est cogitatio. vel quā illa cogitatio
reprētat. Nota tñ differentiā inter illū qui videt
cogitationē alicui? rei in mēte alteri? qz non hēt
rem de qua est cogitatio p immediatō obiecto. s
i pām cogitationē et mediante cogitationē hēt ali
quā noticiā de re cui? est cogitatio. Sicut dictū
est de illo qui videt spēm alicui? rei in oculo alte
rius. et mediante illa specie bz aliquā noticiā de
re cuius est species. Ille aut cuius cogitatio vide
tur hē rem de qua ē illa cogitatio p immediatō
obiecto. et videt illā rem de qua est cogitatio. sicut
ille qui videt rē immediate in cui? oculo est spēs
immediate accepta a re. Et iō sicut ille qui videt
visionē corpali pfectius videt. et aliqd pōt cogno
scere de ea. puta quāta sit vel aliqd tale qd nō po
test cognoscere ille qui videt eaz mediante specie
existente in oculo alteri? Ita etiā ille qui videt
rem intellectualiter in mēte per actū suū cogitan
di pfectius et plura nouit de illa re quā ille q vī
det eā mediante cogitationē existente in altero. Et
sic quibz angelus cognoscat cogitationē nrā vel
angelicā. tñ cogitatio tam nrā qz angelica pōt la
tere aliquē angelū quātū ad hoc q nō ita pfecte
videt rē illam. de qua ē cogitatio videndo cogita
tionē in altero. sicut ille cui? est cogitatio. Ter
tio mō pōt cōpari cogitatio nrā vel angelica ad
effectū quē inclināt. Et tñ dico q volūtas pōt
dupliciter p̄siderari. s. vt habitualiter volens. et
vt actualiter volens. Primo mō volūtas pōt cōsi
derari vt habitualiter volens. et sic cogitatio nrā
vel etiā angelica latet quēcūqz intellectu crea
tū. etiam ipm cogitantē. qz. s. nullus intellectus
creatus videt. quid in futurū velit volūtas de eo
qd modo cogitat. ad quē finē debeat in postez vñ
eis. Scdo mō pōt p̄siderari volūtas vt actualiter
volens et intendens aliquid assequi per ipām co
gitationem et rē cogitatam. et tunc cogitatio talis
aliquo modo patet et aliquo mō latet. Verbi gra
vt si aliquis cogitet de lapide volens actu vñ eo

Titulus Secundus.

ad proficiendū ad auē. tūc dato qd nō lateat angelū ipā cogitatio quāntū ad hoc qd est quedā forma inherens volūntati. nec lateat ipm etia3 babitudo vni? ad alie3. qui sciat qd illud qd vult voluntas est lapis. tūc pōt latere angelū bitudo vni? ad alie3. s. qd nesciat ad quē finē volūntas vult rē cogitatā. Verbi grā. Licet videat voluntatē velle lapidem de quo cogitat intellect? meus. pōt tūc ignorare rationē vel finē quare volūntas vult lapidē. vtrū. s. ad proficiendū ad auē vel ad inimicū vel ad edificandū. Et sic qñ idē effectus pōt puenire ex multis cāis. nō oportet scire effectū. scire ex quā cāuenit. Et sic est in pposito sicut pz. hēc doctor subtilis. i. scorus et mgt herueus. brito ordinis predicatorū.

Cogitatio peccati fit p quattuor causas. s. vel ad cognoscendū. cauendū. delectandū. perpetrandū.

Primo cogitatio peccati fit aliqñ solū ad cognoscendū. Sicut cū quis vult disputare vel predicare de peccato. et id oportet qd de ipō cogiteret sciat quō debeat disputare vel predicare. Et talis cogitatio de peccato que ordinat solū ad cognoscēdum ipm peccatū est sine oī peccato. Scdo cogitatio peccati que fit ad detestandū cōmissum et cauendū futurū est meritoria. Isa. xxxv. Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudine anime mee. In quo verbo norant tria. Primo pfectio: bñlitas ibi. recogitabo. s. ad pñtendū tibi. Scdo pfectionis integritas ibi. oēs ānos meos. Terno pñtitiōis qualitas ibi. in amaritudine anime mee.

Oportet. n. qd quādo cūq3 quis cogitat de peccato de ipō pñtitiōem hēat. Terno cogitatio peccati fit ad delectandū. et hoc duobus modis. Vel ad delectandū de cogitatiōe peccati solū. et talis cogitatio est peccatū veniale. vel ad delectandū de re vel de peccato cogitato. et talis cogitatio est peccatum mortale.

Quarto mō cogitatio peccati fit ad perpetrandū peccatū. Et tūc si peccatū est mortale. est cogitatio isto fine. s. vt perpetretur est peccatū mortale. Tūc sup illo verbo. Geni. xv. Mulier que parit fluxū sanguinis. glo. sic dicit. Cogitationes et volūntates quib3 ope nō cōpleant apud deū profectis bñtur et puniunt. Dec. b. Tho. in. nñ. Et Alexander in. ij. pte sūme. q. xiv.

Finaliter circa cogitationes cordis pñtendere debem? cāim. s. a quo oriunt. Ubi nota qd cogitationes cordis dupliciter pñtendi pñt. s. absolute inquāntū cogitationes et pñtitionate inquāntū bone vel male. Primo gō pñtendo cogitationes cordis absolute inquāntū cogitationes. tūc dico qd cā cogitationū vel radix est triplex. s. pñtina. mediata et remota. Prima cā cogitationū. pñtina et immediata est apprehensio sensuū pñticulariū p organa. Scda cā vel radix cogitationū mediata est imaginatio causata ex apprehensione sensuū pñticulariū p organa. Terna cā vel radix cogitationū remota est cor. Qd patz qd cogitatio a corde nō exiit nisi p aliquā imaginē

nationē vel fantasiaz que est motus fact? a sensu vt dicitur in. ij. de anima. et idē dicitur. Mat. xv. de corde exeunt cogitationes etc. Intelligit cor esse pñticipium cogitationū tanq3 causa vel radix remota vt patet. Dec. b. Tho. in. nñ. oī. xxiij.

Capitulum nonum de memoria.

Memoria nota qd memoria fm. b. Tho. in prima pte q. lxxix. art. vi. sumit dupliciter. Uno modo prout de rōe eius est qd obiectū eius sit pñtiteritū vt pñtiteritū. et sic memoria est in pte sensitiua vna potētia distincta ab alijs sensitiuis interioribus prout supra dictū est. Sensitiua. enīz tūc est apprehensiva particulariū. Pñtiteritū autē vt pñtiteritū cū significet esse sub determinato tpe ad pñtitionē particularis pñtinet. Et bz talis potētia sensitiua organū corpale cui ē affixa. sic et alie Bruta etiā eam hñt. Alio mō sumit memoria solum pro vi conseruatiua speciez intelligibilium et sic memoria est in pte intellectiua. Quāvis. n. Auicenna dixerit species intelligibiles impossibile esse in intellectu cōseruare. Tūc fm ipm qñci to aliquis definit actu intelligere aliquā rē. definit esse species illius rei in intellectu. Tūc Arist. in. ij. de anima. cōtrariū asserit. Rōe etiā dicta pñtiteritio reprobatur. Quod. n. recipit in aliquo recipitur p modū eius in eo. Intellectus autē est magis stabilis nature et immobilis q3 materia corpāl. Si gō materia corpālīs formas quas recipit non solū tenet dū p eas agit i actu s etia3 postq3 p eas agere cessauerit multo foris intellectus immobiliter et inamissibiliter recipit species intelligibiles siue a sensib3 acceptas siue ab aliquo intellectu supiori effusas. Tūc in. ij. de anima pñtibus dicit qd anima est loc? speciez nō tota s intellect?. Scien dū etiā qd spēs intelligibilis aliqñ est in intellectu in potētia tūc. et tūc dicit intellectus esse in potētia tūc. Aliqñ est fm ultimā cōpletiōem actus et tūc intellectus intelligit actu. Aliqñ medio mō se bz inter potētiā et actū. et tūc dicit intellect? esse in habitu. Et fm hūc modū intellect? cōseruat spēs et qñ actu nō intelligit. Saluat autē rō mēorie quāntū ad hoc qd est pñtiteritū in intellectu ex pte act? nō ex pte obiecti. Nā pñtiteritū pōt referri ad duo. s. ad obiectū qd pñtiterit? et ad actū pñtiteritiōis. Et qñtū ad obiectū p se pñtiterit mēorie qd ē pñtiteritū siue pñtiteritio. Mediat. n. aīal nō solū sensisse i pñtiteritio s et sensisse qdā pñtiteritū sensibile. Sz inquāntū ad pte intellectiua pñtinet mēoria pñtiteritū accidit et nō p se pñtiteritū intellectui ex pte obiecti. Intelligit enī intellect? hōiez inquāntū ē hō. Accidit autē hōi inquāntū ē hōi in pñtiteritū i pñtiteritū in futuro eē. Ex pte vero act? pñtiteritiōis pñtiteritū p se accipi pōt i intellectu sicut et in sensu. qz intelligere ante nostre est quidā particularis actus in hoc vel in illo tpe

Capitulum Nonum.

existens scilicet quod homo dicitur intelligere hodie vel heri vel cras. et hoc non repugnat intellectui haberi. quod homo intelligere quod sit quoddam particulare. et tamen immaterialis actus. Et ideo sicut intellectus intelligit seipsum quod sit sit quiddam singularis intellectus. ita intelligit suum intelligere. qui est quiddam singularis actus vel in preterito vel in presenti vel in futuro existens. Et sic ut dictum est saluatur ratio memorie quantum ad hoc quod est preteritum in intellectu scilicet quod intelligit se prius intellexisse. non autem scilicet quod intelligit preteritum put est hic et nunc. quod intellectus abstractus a conditionibus individuorum ut hic et nunc. sed sic preteritum pertinet ad potentiam memorie sensitivam que est particularis res ut hic et nunc. Et nota quod memoria prout est conservativa specierum intelligibilium. et per consequens pertinet ad intellectum non est alia potentia realiter distincta ab ipso intellectu. Unde et philosophus in. iiij. de anima. locum conservativum hominis specierum attribuit intellectui. Est. n. intellectus potentia passiva. Ad rationem autem potentie passive conservare sicut et recipere. Et quod magis sent. in. i. li. dis. iiij. dicit quod memoria intelligentia et voluntas sunt tres vires. i. potentie. Hoc tamen ut dicit. b. Tho. non est de intentione Augustini. in. iiij. de trinitate. ubi de his loquens non accipit illa tria per tribus potentias. Sed memoriam accipit per habituales retentiones anime. Intelligentiam per actum intellectus. Voluntatem pro actu voluntatis. Consuetudinem est. n. aliquam notiam potentiarum vel habituum pro actibus earum suorum. et sic intelligentia dicitur oriri ex memoria non sicut potentia una ex alia sed sicut actus ex habitu.

De exercitio meo .§. I.
 rie vult per. In memoria eterna erit iustus. quod potest exponi tripliciter. etiam totum quod sequitur in versu. Iustus erit in memoria sui eterna. i. assidua vel memoria eterna. i. perpetua proximi. vel in memoria eterna dei. Quodam. n. dicitur recolere respectu sui. quedam respectu proximi. quedam respectu dei. Et hoc faciendo ab auditione mala non timebit. Et de se quidam iustus habet in memoria tria. Primo infirmitatem nature ut sic sit cautior contra casus. Exemplum de illo qui incedit per viam lubricam qui caute incedit ne cadat Eccle. viij. Ne despicias toties advertentem se a peccato nec improperes ei. Memento quoniam omnes in corruptione sumus. Exemplum de dauid. petro et alijs. Secundo recordandum de danositate culpe. Memorator recolens quantum lucrum perdidit inde sumit materiam doloris. Malefactor considerans se deprehensum et suspendendum dolet Apoca. ij. Memerorum de excidentis et age penitentiam. Nihil est quod tam summi doloris sit. quam si recorderis quis unde lapsus sit atque vnde ceciderit. et quod ad ista terrena et momentanea ab illa speciosa diuine ordinationis intentione desuperit de pe. di. i. Hoc agebat Ezechias dicens Recordabor tibi omnes annos meos in amaritudine anime mee. Recordandum est breuitatis vite ad studi-

ose operandum. Quod. n. laborans videt appropinquare finem diei vel operis vel breuitatem ipsius studiosius opatur Eccle. xij. Offer dignas deo oblationes et memento quoniam mors non tardat. et Gre. Tanto solitior esse debes quanto morti vicinior. lxxvi. di. tanta. Plato summa philosophia est meditatio mortis. Contra malum recordatur eorum que provocant ad malum. Sicut in figuram dixerunt quidam ex his qui erant de egipto. In mentem veniunt cucumeres. allea et cepe que comedebamus in egipto etc. Num. xi. De proximo habet tria in memoria iustus. et sic non timebit ab auditione mala temptationes quae loquuntur ei diabolus. Exemplum perbitatis electorum ad imitationem. Sic ponunt filijs exempla parentum et civium qui fecerunt magnalia ut animentur ad imitandum. Iudith. viij. Memores esse debetis quod abraam temptatus est et per multas tribulationes inuentus fidelis. Sic Iarathias simul reducebat ad mentem opera sanctorum. Secundo recordanda est fatuitatis reproborum ad testandum mala. Bene. n. corrigitur et suaviter qui per alium corripitur. sicut canis verberatur ut timeat leo. Luc. xi. vij. Memores estote vxoribus Lot. Tertio recordandum est necessitatis miserorum ad sublevandum. Sic recordantur aues et alia animalia suorum pullos procurando eis necessitate. que duplex est spiritualis. scilicet et corporalis. Et de corporali dicit apostolus ad Gal. ij. quod petrus cum ceteris apostolis approbata predicatione pauli inter gentes dederunt ei in socium barnabam tamen ut memores essent pauperum in hierosolymis. quod et fecerunt facientes collectas fieri de spirituali subuentione. Pro hominibus dicitur. i. Mach. xij. Memores sumus vbi i sacrificijs. Contra iniustitiam recordatur iniuriarum ad vindicandum vel bonorum ipsorum aliorum ad appetendum et miseriarum ad gaudendum ex inuidia. De deo iustus tria habet in memoria. et sic non timebit ab auditione mala quam immittit ei diabolus contra deum occulte loquendo per suggestiones. Recordatur creationis hominum ad deum laudandum. Dia. n. nos inuitat ad deum benedicendum Nam sicut proverbialiter dicitur Opera lauda el maestro. ps. Memor sui operum dei. quod memor ero ab initio mirabilium tuorum. Sic tres iuvenes in fornace reducuntur ad memoriam creatam a deo omnia inuitabant ad deum benedicendum. Secundo recordandum redemptionis hominum Iren. ij. Zei. Recordare paupertatis mee. ait propheta in persona christi absinthij et fellis. Et subditur. Memoria memor ero et tabescet in me anima mea. Hoc maxime aniat ad constantiam. In huius figuram in. ij. Mach. dicitur quod sanguinem mortuorum ponebant ante elephas res ad anandum in pugna. Tertio retributionis operum. ps. Memor ero iusticie tue solius. Reddunt enim deus unicuique secundum opera sua. et in hoc peccatores decipiuntur. dum attendunt ad presentem retributionem non ad futuram. Unde dictum fuit diuini epuloni filii recordare etc. Luce. xvi.

Titulus Tertius.

Secundo exponi .§.II.

tur sic. In memoria eterna. i. perpetua erit iustus qz de ipso semp est recordatio in mundo vt pr3 de sanctis puerbioz. Memoria iusti cū laudibz. et sic nō timet ab auditiōe mala p̄cipue quo ad bonos qui loquuntur bona de bonis. Cū Natathias dixit fili3. Date anias vr̄as pro testamēto patrū et accipientis nomē eternū. i. memoriā bone fame p̄peruam. Tot milia annorū fluerūt. et adhuc memoria iustorū Abrahā. Iob. Dauid et aliorū viget in mētibus hoīm. Tria aut sunt que faciūt obliuisci hoīem sui dei et proximi. s. Prosperitas mūdiālis. Curiositas criminal. Voluptas carnalis. Prosperitas facit obliuisci dei et hoīm qui eū inuēit ipe tribulatiōis. Exemplū de preposito pincernarū pharaonis regis egypti. Qui cū fuisset in carcere ab ioseph hūane tractatus et solatus in expositiōe p̄phetica somnū sui liberatus. oblitus fuit interpretis sui. vt pr3 Gen. 41. Sic multū in mente dei bñt et amicos suos in ipe necessitatis qui postea obliuiscunt in p̄sp̄ritate. Deut. 32. deū qui te genuit dereliquisti et oblitus es et Seneca in li. de bñficijs cōparat legē gratitudinis et beneficentie ludo mutuo pile. qñ. n. duo ludūt ad pilam et eā alternatim reproñciūt inter se. tam diu durat inter eos ludus et pr̄nuatur. q̄d in cōuenienter inter eos reproñciat et iactat. Si vnus recipiat et retineat vel incōueniēter reproñciat de sinu ludus. qui desinere nō potest nisi ex defectu mittentis vel recipientis. Sic est de mutua inter amicos beneficētia et gratitudie. extende exēplū ad p̄positū. Ecōtra dicit apls ad Hebr. xij. Bñficiētie et cōionis nolite obliuisci. Hugo de claustro anie. Sicut nullū mōmentū est quo hō non vtatur vel fruatur dei bonitate. ita nullū d̄zesse mōmentū quo eū p̄ntes nō bēat in mēoria. Scdum qd reddit hoīes obliuiosus est curiositas et nimia sollicitudo circa mūdū vel min⁹ vtilia. ps. Obliti sunt bñfactor ei⁹ et mirabiliū eius. Et. n. cōe proverbij qz pluribz int̄tus mior est ad singula sensus. Exemplū in Salomone qui ex eo qz fuit nimis curiosus in p̄paratione sue curie et inuestigatiōe rerū naturalij et inquisitione diuersarū doctrinarū oblitus est dei. ita vt idola adoraret. Dicitur. n. Origen. et dñs Jo. dñici post eū sup Ecclesiasten. qz tot semie vel cōcubine quot recitat scriptura eū habuisse fuerūt multe et diuerse doctrine variarū nationū quas voluit videre. qz nō continebant veritatē sapiētie que sola est legitima sp̄sa intellectus quibz mēre applicādo deuiavit a veritate. licet cōter credat penitus uisse. Tertiū qd impedit mēoriaz est voluptas. vñ p̄bs. Amor forme id est carnal concubina mēris obliuio est. s. causatiue. Sed sancti viri cauēt sibi a carne sicut ab hoste et subijciūt rōi. et iō seipsos faciūt dignos mēo-

ria in bonū. Cū Eccle. xlv. Dilectus deo et hoībo Moyses cui⁹ mēoria in benedictiōe est. Narrat magister in bistoria scolastica sup Exodū qz moyses duxerat vxorē filiā regis ethiopie. et cū in patriam suā redire voluisset impedire eū nitebatur vxor. Moyses igit tanqz vir epx⁹ astroz sculpsit in anulis duas imagines hui⁹ efficacie. vt altera mēoria altera obliuionē afferret. Cūqz eas paribus et simili anulis inclusisset. obliuionis anulū vxori tradidit et anulū mēorie secum tulit. Et sic mulier paulatim oblita est viri sui. et Moyses recordatiōe bñs de patria sua libere regressus est Moraliter exponēdo fm Robertū bolchor. Animus n̄ natiōe celestis patrie est moyses qui contrahit cōiugium cum carne terrena p̄ ethiopiā designata. qñ. s. corpi infundit. Animus? xpo desiderans beatitudinē vult in patriā reuerti celestē. s. ista vxor. s. caro impedit eius reuersionē. Et ideo vtendū est cautela moysi. s. vt duos anulos faciamus cū gēnia. et anulū obliuionis carni tradam⁹ et anulū mēorie anō n̄ro. Anulus obliuionis est meditatio mortis. qz mors obliuioni hoīez tradit p̄s. Obliuioni datus sum tanqz mortuus a corde. Anulus memorie est recogitatio vite eterne quā habens animus reuertit ad patriā per bona opa. Et sic iustus ppter bona que facit est in mēoria hoīm vt scribit Eccle. xlii. Memoria Josie in omni ore indulcabitur. et sic non timebit iustus ab auditiōe mala.

Tertio exponitur .§.III.

versus ille sic. Iustus erit in mēoria eterna. i. dei eterni Hier. ij. Hoc dicit miserator tu⁹. recordatus suz cui miserans adolescentiā tuā. Recordatus aut de⁹ electi sui p̄rio p̄destinādo. Secundo iustificando. Tertio glorificando. Et sic nō timebit ab auditiōe mala. quā audiāt reprobi in fine. qbz d̄z. Ite maledicti in ignē eternū et. Mat. xxv.

Titulus tertius de potē

ria intellectiua. Capituli primum de intellectu possibili et agente realiter distinctis.

De intellectu quē

Dicit p̄bs in li. de aīa esse potētiā anie. Qz aut intellect⁹ sit potētia anie et nō ipa essentia ei⁹. pbat. b.

Tho. in. i. p̄e. q. lxxix. arti. i. sic. Tūc solū immediatū principiū opatiōis est ipa eētia rei opantis qñ ipa opatio est ei⁹ eē. Sicut. n. potētia se bz ad opatiōem et ad suū actū. ita se bz essentia ad esse. In solo aut deo idē est intelligere qd suū esse. vñ i solo deo intellect⁹ ē ei⁹ essentia. In creaturis aut intellectualiū intellect⁹ est qdā potētia intelligētis. Et sciendū fm. b. tho. vbi supra qz p̄bi ponūt q̄tuor intellectus. s. intellectū possibile intellectū

Capitulū Prīmū.

agentes intellectū in habitu. et intellectū in actu seu adeptū. Quorū quatuor intellectus agens et intellectus possibilis sunt realiter diuerse et distincte potentie. sicut et in oīb; alijs. Alia ē actiua alia passiuā. Alia vero tria distinguūt sū tres stat⁹ intellectus possibilis. Qui quicq; est in potentia tū et sic de possibilis. quicq; vero in actu primo q̄ est scia. et sic de intellect⁹ in habitu. quicq; in actu scdo q̄ est cōsiderare et sic de intellect⁹ in actu siue intellectus adeptus. Hūc autē actū intellect⁹ importat p̄prie hoc nomē intelligentia. significat. n. i p̄m actū intellectus q̄ est intelligere. Cū nō differt intelligentia ab intellectu nisi sicut act⁹ a potentia sua. In quibusdā tū libris de arabico translati substantie separe q̄s nos anglos dicim⁹ intelligētie nuncupantur forte p̄pter hoc q̄ sp̄ b̄mōi substantie actū intelligūt. Damascen⁹ etiā ponit quedā q̄ sunt nō diuerse potēne s̄ diuerſi actus intellect⁹. Primo em̄ simplr aliqd̄ apprehendit. et hic act⁹ dicitur intelligentia. Scdo id qd̄ intelligit ordinat ad aliqd̄ aliud cognoscendū vel opandū. et hoc vocatur intentio. dū vero p̄sistit in inquisitiōe ei⁹ qd̄ intendit vocat̄ excogitatio. dū vero id qd̄ excogitātū est eralat ad aliqd̄ certū dicif̄ scire vel ſape. Hāc sapie est iudicare. Et q̄ autē h̄z aliqd̄ p̄ certo tanq̄ examiatū cogitat quō possit illud alijs manifestare. Hec ē dispositio interioris s̄monis ex qua procedit exterior locutio. Omnia hec sunt actus vni⁹s potentie intellectuē.

De intellectu pos .§. I.

sibili. hec potentia est potētia passiuā. Cū p̄b̄s dicit in. iij. de aia q̄ intelligere est cōdam pati. S̄z sciendū sū. b. Tho. in. i. pte. q. lxxix. arti. ij. q̄ p̄ tripliciter d̄. Uno mō p̄p̄issime q̄n. scilicet aliqd̄ remouet ab eo qd̄ patit. qd̄ puenit ei sū naturā vlt̄ sū propria inclinationē. sicut cū aq̄ frigiditatem amittit p̄ calefactionē aut cū hō egrotat vlt̄ tristatur. Scdo mō d̄ aliqd̄ pati min⁹ p̄prie ex eo qd̄ aliqd̄ abijciat ab eo siue illud sit p̄ueniens siue sit nō pueniens. Et sū hoc d̄ pati. nō solū qui egrotat s̄ etiā qui sanat. et nō solū qui tristat s̄ etiā q̄ gaudet. vel q̄cūq; mō alteret̄ seu moueatur. Terno mō dicif̄ pati cōiter aliqd̄ ex hoc solū q̄ id qd̄ ē in potentia ad aliqd̄ recipit illud ad qd̄ erat in potētia absq; eo qd̄ aliqd̄ abijciat. sū quē modū om̄e qd̄ exiit de potentia in actū d̄ pati. etiā cū p̄ficiat. et sic intelligere nēz est pati. Qd̄ apparz hac rōe. Intellectus em̄ h̄z opationē circa ens in vniuersali. Comprehendi igit̄ pōt vtrū intellect⁹ sit in actu vel potentia ex hoc q̄ p̄siderat quō intellectus se h̄z ad ens vniuersale. Inuenit em̄ aliqd̄ intellectus q̄ se h̄z ad ens vniuersale vt act⁹ tot⁹ entis. Et tal̄ est intellect⁹ diuin⁹ q̄ est diuina essentia i qua originaliter et virtualiter totū est et p̄sistit sicut in prima cā. Et iō intellect⁹ diuin⁹ nō est in

potentia s̄ purus act⁹. Nullus autē intellect⁹ creatus pōt se h̄re vt act⁹ respectu tot⁹ entis vniuersalis. q̄ sic oporteret q̄ eēt ens in finitū. vñ oīs intellectus creat⁹ p̄ hoc ip̄m qd̄ est. nō est act⁹ oīum intelligibilis s̄ cōpatur ad ip̄a intelligibilia sicut potentia ad actū. Potentia autē dupliciter se h̄z ad actū. Est em̄ qdā potentia q̄ semp̄ p̄fecta est p̄ actū. sicut est materia corp⁹ celestiu. et sic intellectus angelic⁹ sp̄ est in actu respectu suoz intelligibilis p̄pter p̄p̄inuitatē ad diuinū intellectū qui est act⁹ purus. Quedā potētia est q̄ nō semp̄ est in actu. s̄ de potentia p̄cedit ad actū. sicut inuenit in ḡnabilib; et corruptibilib; Et sic intellect⁹ hūanus q̄ est infim⁹ in ordie intellectū est i potētia respectu suoz intelligibilis. et in principio est sicut tabula in q̄ nihil est scriptū vt dicit p̄b̄s iij. de aia. Qd̄ manifeste apparet ex hoc q̄ in principio sum⁹ intelligētes in potētia et postea efficiunt intelligētes in actu. et sic p̄z q̄ intellect⁹ est potentia passiuā sū tertū modū. Et notandum sū. b. Tho. vbi supra q̄ intellect⁹ passiu⁹ sū q̄s dam est appetit⁹ sensitiuus in q̄ sunt aīe passioēs. Qui etiā. i. erbic⁹ d̄ rōnale p̄ participatōez. q̄ obedit rōi. sū alios intellect⁹ passiuos d̄ virtus cognitiua q̄ notatur rō p̄ricularis. et vtr⁹q; mō passiuū accipi pōt. sū primos duos mōs passiois inq̄ntū tal̄ intellect⁹ est actus alicui⁹ organi corporalis. S̄z intellect⁹ q̄ est i potētia ad intelligibilia. quem ob hoc Aristo. nominat intellectū possibilem non est passiuus illis duobus modis q̄ nō est actus organi corporalis.

De intellectu agē .§. II

te. Hic est alia potētia realiter distincta ab intellectu possibili. Cū p̄b̄s in. iij. de aia dicit. Necesse est in aia has duas d̄as esse. scilicet intellectū possibilem et agentē. Pro cui⁹ declaratiōe dicit beatus Tho. in. i. pte. q. lxxix. arti. ij. q̄ sū Platonē nō esset necesse ponere intellectū agentē ad faciēduz intelligibilia in actu. Et rō est q̄ Plato ip̄e posuit formas rez materialū sine materia subsistere. et p̄ p̄s̄s intelligibiles eē. q̄ ex hoc est aliqd̄ intelligibile actu qd̄ est immateriale. Et b̄mōi vocabat species et ideas. ex quaz p̄cipatiōe dicebat nos sciam rez h̄re. S̄z q̄ Aristo. non posuit formas rez naturalū subsistere sine materia. forme autē in materia exītes nō sunt intelligibiles actu sequebat̄ q̄ forme seu nature rez sensibilis q̄s intelligimus nō eēt actu intelligibiles. Nihil at̄ reducit de potentia ad actū nisi p̄ aliqd̄ ens actu. Sicut sensus sit actu p̄ sensibile actu. Oportet igit̄ ponere aliquā virtutē ex pte intellectus q̄ faceret in actu intelligibilia p̄ abstractionē specierum a p̄ditionib; materialib; et hec est necessitas ponēdi intellectū agentē. Est autē iste intellectus agens aliqd̄ in aia. i. quedā virt⁹ seu potētia

Citulus Tertius

ppria fm. b. Tho. vbi supra. Nam in rebo natura libus pfectis pter vniuersales cas ageres sunt, p prie virtutes indite singlis rebo pfectis ab vni uersalibus agentibo deriuare. Ad ei solus sol ge nerat hoiem s etia est virt? generatiua hois in bo mine. 7 silt in alijs aialib? pfectis. Cu aut nil sit pfectius in inferiorib? rebus aia biana. id opor ter dicere q in ipa sit aliq virt? deriuata a supior ri intellectu. p qua possit fantasinata illustrare. Et hoc experimeto cognoscim? du pcipim? nos abstrahere formas vniuersales a pditionib? pncu laribus. qd est facere intelligibilia actu. Nulla aut actio alicui puenit rei nisi p aliqd pncipiuz for maliter inhxrens ei. Oportet igit virtute que est pncipiū hui? actiois aliqd esse in aia. vñ Arist. coparauit intellectū agentez lumini. qd est aliqd receptū in aere. Sicut g lumē requirit ad viden dū nec sufficit potentia visua nec res colorata q obijcitur visui. Ita intellect? agens est necessari? ad intelligendū. nec sufficit intellect? possibilis nec intelligibilis res nisi adesset intellectus agens qui faceret intelligibilia in actu p modū abstrac tionis. Et qz sensibilia sunt in actu extra aiam q apprehendunt a sensibo fm pditiones pnculares et indiuiduātes. id nō oportet ponere sensuz agentē sed ipm sensuz qui est potētia passiua. Sz intelli gibilia rez materialū nō sunt in actu extra aiaz. q pnt imprimere in intellectu. 7 id oz ponere tel lectū agentē qui abstrahat pditiones materiales a rebus sensibilib? seu fantasmatib? eaz. 7 sic spēs intelligibiles deferat seu pntet intellectui possibi li vt intelligat. Qd aut dicit Jo. i. Erat lux vera que illuminat 7c. f. lumine natural? pgnitōis. Cle rū est q illuminat oēs s vt cā vniuersal? a q aia bu mana pncipat quādā pnculare virtutē. f. intelle ctum agentē iuxta illud. Signatū est super nos lumen vultus tui dñe. Et si intellect? agens nō esset aliqd aie sed cē qdā substantia separata. tunc vn? eēt intellect? agēs oīz. Sz hoc est falsuz. Na intellectus agens vdictū ē. est aliqd aie vt qdā virtus seu potentia ei?. 7 idō necesse est dicere q sint ples intellect? agētes fm plitātē aiaz q mlti plicat fm mltitudine hoim. Nō em pōt esse q sit vna 7 eadem virtus diuersaz substantiarū.

Una anima et .§. III.

vnus intellectus nō est in oībo hoibo vt tradidit 7 dixit Auertois in. iij. de aia. qd qdrupliciter p? bo. f. similitudine. auctoritate. rōe. 7 impossibilitate. Primo pbo similitudine. Pz Arist. in. iij. de aia assimilat intellectū vel aiam intellectiuā lumini. Sed nō est idē nūero lumē in diuersis illūtiatis g nō est idē nūero intellectus in diuersis hoibus Secdo hoc idē pbo sacre scripture auctoritate Apo cal. viij. Vidi turbā magnā quā dinūerare nemo poterat 7c. Sz turba illa nō erat hōim corporaliter

viuentis sed aiaz a corpe separarū. g sunt multae anie intellectiue fm mltitudine corpoz. Tertio pbo hoc idē duplici rōe. Prima est tal. Aut aia est m motor corpis aut forma. Si est m motor oportet multiplicari in diuersis hoibo. g assigna buntur diuerse anie. Si aut aia est forma corpis tūc etiā oportet q sint diuerse aie in diuersis ho minib? Tū qz impossibile est pluriū indiuiduo rū esse vnā formā nūero. Tū qz si intellectus est virtus anie. sequit q sicut ad multiplicationem corpoz est multiplicatio aiaz ita ad multiplicati onē aiaz necessario sequit multiplicatio intelle ctuum. Secda rō ad idē est tal. Aut bō bz esse ab ania intellectiua aut ab ania sensitiua. Si ab a nima intellectiua g ad multiplicationē hominū erit multiplicatio animaz intellectiuaz. Si vero ab anima sensitiua vel nutritiua. tūc bō nō hrēt vñ excederet alia aialia qd est incōueniens g im possibile est vnā animā rōnalez esse nūero omni um hoim. Quarto hoc idē pbo ex impossibilita te que sequit ponentib? esse vnū intellectū oīum nūero. Qd em nō possit esse vnū intellectū nūe ro omniū. pbo ex qrtuor impossibilitib? q sequun tur. Primū est. qz impossibile est plures pfectio nes scdas esse pccarias existente vna prima pfecti one. sed nos inuenim? plures scdas pfectiōes eē pccarias in diuersis hoimib? f. q quidā sūt stulti qdam sapiētes. quidā viciosi. g oz primā pfectōez scz aiam intellectiuā variari 7 multiplicari in di uersis hoibus. Secdm est qz si oīm hoim eēt vn? intellectus vel vna ania nūero. tūc oēs homines essent vnus hō. 7 sic nō esset distinctio locatis 7 platonis paliquā formā substantiaē s solū pali qd extrinsecū. puta q vnus eēt capacioz 7 ali? nō Tertiu est. qz cū ptingat duos vel plures hoies si mul 7 semel vnū 7 idē obiectū intelligere. si. n. p vnū possibilez intellectū intelligūt. seq? q vnū 7 eiusde? virtutis sil 7 sel respectu vnus obiecti sint plures actiōes. sed B est falsuz 7 impossibile. Ad cui? pbatōne similitudinē talē adduco. Pona tur oculus oīm hominū sit vn? nūero. ita q oēs homines habeāt vnū oculū nūero. tūc qbus sint multi vidētes. m omniū visio nō est nisi vna. re spectu eiusde? obiecti in eodez tpe. Silt si intel lectus sit vnus omniū. sequet q omniū hominū idē intelligentiū eodez tpe sit vna actio intelle ctualis m. sed B est impossibile. Qñ sicut due vi siones nūero nō pnt esse sil vnus visus vel visus vnus oculi. qz bñtes vnū oculū pnt dici duos plures vidētes. nō m plures visiōes s vna. Sic duo vel plures bñtes vnū intellectū nūero. pnt dici duo intelligētes. non m pnt esse vel dici due intellectiōes vnū intellectus s vna tm. Quartū est q tūc bō nō beatificaret paliquā opationē aie iue pinctā s paliquā opatōez extra essentiā aie iue. Cu pba ponat beatitudinem in nobilissima

Capitulū Secundū

operatione aīe. hēc. b. l. x. q. scripto finiaz vi. xviij.

Ca. ij. de multiplici oculo varie exercendo.

Onde videndum est quōd ipse intellectus excedendus sit pie et fructuose. Est autem intellectus oculus aīe p̄ q̄m videt seu p̄scit res et corpora a corpore separata. Sicut autem duplex est oculus corporalis. ita et duplex est oculus aīe. Intellectus. s. speculativus tanq̄ dexter oculus. et intellectus practicus tanq̄ sinister. Et sicut dexter est perfectus sinistro. siue oculus siue manus siue aliud. ita et speculatio est perfectior actio de se. Et sicut naturaliter ois homo habet duplicem oculū corporis. et si vno careat quous videat. tñ defectus est nō p̄uus in eo. Ita et aīa cuiuslibet dicitur habere et oculū speculativū et oculū practicum. aliqui. s. p̄siderando diuina. aliqui p̄siderando et ordinando bñana. Est autem duplex speculatio p̄m. b. l. x. sup Cant. Una est intuitiva solū cōsiderans res. et precipue sp̄iales et diuinas ad intelligendū. et hēc modicū perutil. hanc habuerūt p̄bi de quibus ap̄ls 1 Cor. i. Cū cognouissent deū nō sicut deū glorificauerūt aut grās egerūt. sed euasauerūt in cogitationibus suis. Alia speculatio est gustatiua. cū. s. effectus diligit quōd intelligit. bñdo saporem de diuinis et sp̄ialibus. put sunt Et hēc est speculatio scōrū et bonorū fidelīū. de qua ap̄ls ad Heb. vi. Qui semel illuminati sunt gustauerūt bonū dei verbū. Hoc p̄tinet ad sapientiā que dicitur a sapore et ducit ad claritatē eternā. vt dicitur sap. vi. Hūc oculū. s. gustatiue speculatiōis conat̄ diabolus in hōie excecāre. In cuius figurā legitur. i. Reg. xi. Quōd Aaas amonitarū rex israelitas de iabes galaad quos obsidebat. in hoc voluit cū eis p̄federare et pacē hēre ut oīm oculos dextros erueret. Et sic diabolus qui cū fidelibus bellat cum eis quasi pacē facit. et nō molestat si oculū p̄siderationis sp̄ialiū et diuinorū auferat ab eis. Un Salomon Eccles. ij. Oculi sapientis in capite eius Caput cuiuslibet virtuosi est xp̄s. et ad hūc p̄emplandū et opere imitandū oculi intellectus bonorum dirigunt. et puer. iij. dicit. Oculi tui videant recta. s. speculando et palpebre tue p̄cedant gressus tuos. Palpebre oculorū sunt p̄siderationes debite et rōnabiles que in angelo dicunt p̄cedere gressus nr̄os. i. opera n̄ra. Sic igit̄ utroq̄ oculo. i. practico et speculatiuo vtendū est. sicut et sancti viri fecerūt. vñ Melchisedes papa. Nonne moyses in seculo erat cū crebro intraret tabernaculum et exiret. Qui intus p̄emplatione rapiebarur foris in causarū negocijs vagebat. sic et Iacob angelos ascendentes et descendentes vidit. q̄ rectores eccl̄ie nō solū contemplanando ascendunt sed deorsum quoq̄ ad membra illius miserando descendunt di. lxxviij. decreuit.

Sciendūz tamen .s. i.

q̄ multiplex est oculus. Est oculus corporalis. et hic coercendus p̄pter occasiones malorū inde cōsequentiū. vñ Job. xxi. Depigi sedus cū oculis meis ne cogitarē quidē de virgine. et Eccle. xvi Fornicatio mulieris extollentia oculorū. Est oculus p̄sidentialis. et hic reuerendus. Un dñs p̄p̄heram. Qui vos tangit tangit pupillā oculi mei. ij. q. vij. accusario Tangunt autē qñ in bono rātur. Debis enī Hierē xiiij. Die defecerūt oculi eorū. q̄ nō erat l̄xra. s. sp̄ialis refectionis. et illud ps. Oculi mei languerūt p̄ inopia. s. sp̄itus. Est oculus rōis naturalis. et hic fidei subiectus. vñ Cant. vi. dicit a sponso aīe sp̄se sue. Averte oculos tuos q̄ ipse me auolare fecerunt. id est remoue inquisitiones p̄m naturalē rationem in his que sunt fidei. q̄ bñmōi inuestigationes faciunt animā a deo recedere. Propter quōd ait ap̄ls ij. ad Corin. i. Captiuātes omnē intellectū in obsequiū xp̄i. Est oculus affectionalis. et hic ad deum erigendus. iuxta illud Isa. xxvij. q̄d dixit Ezechias. Attenuati sunt oculi mei suspicientes in excelsis. Oculi mei. i. intellectus quo ad cogitationem. Et affectus quo ad appetitionem ista scilicet temporalia nimis amando. Sic eōtra de reprobis dicit. Stammerūt oculos suos. s. affectus declinare in terrā. i. ad terrena. Est oculus intentionalis et hic ad celū extendendus. vt. s. seruet illud ap̄li. i. Corin. x. Omnia in gloriā dei facite. Et de hoc Luc. xi. dicit. Si oculus tuus. i. interior fuerit simplex. totū corpus tuū. i. operatio sequē lucidū erit. Quōd faciebat L. iij. ad tednē oculos meos erigo. In plurali dicit oculos. q̄ et si vnus tñ vltimus sit finis q̄ in ope intendit multi tñ p̄nt esse fines medij q̄ ad deū dirigi debent. Est oculus p̄emplatiōis. et h̄ sp̄i concidendus. De B dicit sponsus Cant. iij. vulnerasti me. s. ad aīam trahendo in vno oculorū tuorū. i. p̄emplatione diuinorū q̄ p̄tinet ad oculū speculatiuū. et in ps. Defecerūt oculi mei in eloquiū tuū q̄d ē scriptura sacra seu inspiratio dei. Est oculus cōscientialis. et hic detergendus. s. a puluere terrenorū et detractionū. vñ xp̄s Lu. vi. ait. Quid vides festucam in oculo fratris tui. mabez autē q̄ in oculo tuo est nō p̄sideras. Hinc Gre. de tractoribus ait. Quid aliud detrahētes faciūt nisi q̄ in puluere sufflant. et in oculos suos terrā excitant. vt vnde plus detractionis p̄flant inde magis nil veritatis videant xi. q. iij. inter verba. Est oculus diuinalis. et hic custodiendus Zacha. iij. Super lapidē vnū oculi septē. i. sup xp̄m. et sup quemlibet electū septē dona sp̄is requiescūt. q̄ bñt hōies in omibus dirigere et illustrare. iuxta illud. Oculi dñi lucidiores sole. q̄ sp̄s sancti dona totā aīam illustrant. Est oculus doctrinalis. et hic caute ex-

Titulus Tertius

errendus. et de hoc Job. xxi. Oculi sui ceco do-
cendo. s. ignorantem. id aut caute errendus. qz
vt dicit Eccle. xliij. Sol exurens radices execat o-
culos. Sol exurens id est doctrina humis rigida
vel nimis alta. et de his omnibus oculis dicitur seruari
illud ps. Oculi mei semper ad dominum. Et tunc bea-
ti oculi qui vident hoc modo Luc. x.

Capitulum tertium. de his que requirunt ad bene
videndum corporaliter et spiritualiter.

Quanduz qz sicut
ad bene videndum corporaliter tria requi-
runtur. ita ad videndum spiritualiter. i.
scilicet intellectus. Primum est subiectum recte ordinatum.
Secundum est interiectum. i. medium illustratum.
Tertium est obiectum congrue coloratum. Hec tria
possunt notari in illo verbo symeonis. Viderunt oculi
mei salutare tuum Luc. ii. Nam subiectum visus est
oculus. et id dicit oculi mei. Medium per quod videtur
est lumen. et id dicit viderunt. Obiectum visus est res
corporalis colorata. id addit salutare tuum. Et de hac
visione etiam potest intelligi illud quod dixit Christus discipulis
suis Luce. x. Beati oculi qui vident quod vos
videris scilicet Christum sed spiritualiter.

Quantum ad primum. §. I.

est sciendum quod oculus seu pupilla oculi est subiectum
vbi recipit species seu similitudo rei que videtur.
Sed ad hoc quod bene videatur oportet quod oculus habeat
quatuor conditiones. **C**oncauitatem prius
to apparenti tumore. **I**ntegritatem sociato competenti
vigore. **O**bscuritatem remoto impediendi
alboze. **S**iccitatem remoto defluenti humore.
Ita et oculus mentis debet habere has conditiones spiritualiter
ad bene cognoscendum. **P**rimo enim oportet quod
oculus vt bene videat corporaliter sit concavus. non
elatus cum tumore exteriori. **E**xperientia enim docet
quod omnes qui habent oculos grossos et cernentes ad
extra male vident. Et habentes oculos cauos e contra
non bene vident. et ratio huius est. quia in proportionata
lux fuscat. Vnde homo non habet posse respicere sole in
spera sua. Si igitur oculus est preminens extra statim
percutitur radijs lucis. et non fuscat. Sed si oculus
est concavus radij lucis recipiuntur primo in illa
concauitate. et sic ipsis diffusis oculis sine lesione
ad suum actum adijciuntur. Vnde dicitur quod si quis in meridie
esset in valde concavo puteo stellas videret in
celo. Sic accidit de oculo spirituali. Nam qui habet in
intellectu humidum et elatum non videt. iuxta illud ad
Rom. i. Diceret se esse sapientes stulti facti sunt.
Sed beatus intellectus humilis qui ad intra occupatur
seculi sui cognitione. hic beatus videt. Vnde puerbi. xi.
Vbi humilitas fuerit ibi sapientia. et saluator Mat. xxi.
Confitebor inquit tibi domine pater celi et terre.
quod abscondisti haec a sapientibus et prudentibus et re-
velasti ea paruulis. Ad sensum enim parum quod conuer-

seu elata male sunt receptiva et concava bene. Si-
cut videmus in montibus qui non retinent aquas plu-
uiales sed valles et fovee. unde ps. Inter medium
montium pertransibunt aquae non in montibus sed super
his super medium montium scilicet in vallibus. que sunt me-
die inter montes pertransibunt aquae veritatis scri-
pturae et gratie. Ad hoc ipse Christus horrabat dicens. Di-
scite a me quia mitis sum et humilis corde Mat. xi.
quod et exemplo ostendit in omnibus. Nam humilem matrem
elegit que diceret. Ecce ancilla domini etc. Humilem
patrem seu nutricem Ioseph. qui cogitavit occulte
dimittere matrem tanquam indignum se reputans secum
habitare. vt dicit Bernardus. Humilem lectum senu habu-
it. Humilia aialia. humiles pannos ad cooperien-
dum. Humiles pastores ad inuisendum. Demum ele-
git humilem turbam discipulorum. scilicet piscatorum. et eis pre-
fecit humilem Petrum qui dixerat recede a me. quia
homo peccator sum Lu. v. Et quia beatus Stephanus plenus
fuit humilitate. quia sapientia et obedientia que nisi ex hu-
militate haberi non possunt. id intuens in celum vidit gloriam
dei etc. **S**ecundum quod requiritur ad bene videndum
est integritas sociata competenti vigore. Et per huius
deklarationem scire oportet quod oculus corporalis habet super
pupillam siue lucem septem tunicas seu velamina. et
quecumque illarum deficeret aut lesa esset visio impedi-
retur. Apposuit autem actor neque solus deus septem
tunicas ipsi pupille vt magis custodiret illa virtus
nobilis que propter suam nobilitatem de facili lederet.
Propter quod ps. dicebat. Custodi me domine vt pupillam
oculi. i. sicut septem tunicas induis pupillam
oculi corporalis. sic septem donis spiritus sancti custodi
oculum anime mee. Neque enim quis potest bene videre
ad sufficientiam ea que sunt sibi expedientia ad salu-
lutem nisi habuerit septem dona spiritus que plenissimi
me fuerunt in Christo et ab ipso deriuant in oes suos
electos. De quibus dicitur Isa. xi. Requiescet super
eum spiritus domini. spiritus sapientie et intellectus. spiritus consilij et
fortitudinis. spiritus scientie et pietatis. et replebit eum
spiritus timoris domini. Et ex his beatus videbit et iudica-
bit quecumque agenda. unde sequitur immediate. Non
solum visionem oculorum iudicabit. i. solum iudicium hominum
et apparentiam exteriorum. Sapientia. n. in eo apparuit
domini diabolo occultauit misterium incarnationis.
disponendo vt mater sua sponte acciperet. Quare ra-
tionem assignat Origenes. xviij. q. ij. c. inuenta. Spiritus
intellectus ostendit ex eo quod illius carnis aspectus in
intellectum dare videbatur. Beata enim visio iesu nato
videntis ratione repleta. De quo Isa. i. Cognouit bos
possessorem suum etc. Et pastores idiote videntes co-
gnouerunt de Christo Luc. ii. Requieuit spiritus consilij
super eum quia omnia consilia que predicatur erat infans.
adimpleuit virginis paupertatem. obedientiam
patientiam etc. Quantum ad spiritum fortitudinis dicit
Isa. liij. Consurge surge induere fortitudinem brachij
domini. domini brachium filius est a patre procedens qui
indutus est fortitudine quando vnus est carni nostre

Capitulū Tertiu

in qua forniciter deiecit hostes inferni & vicia mūdi. Et iō bis dicit. Consurge surge. i. psurges ptra diabolu. Un̄ ip̄e dicit iam princeps hui' mundi iudicatus est. Cōsurge ptra aduersa & ptra vicia mundi ea supando Jo. xvi. Cōfidite inquit ego vici mundū. Spūs scīe in eo cōfideatur nō solum speculatione seu noticia scripturarū cū in tēplo duodenis interrogaret doctores s̄ & experientia sensitiua. Et bis. n. q̄ passus est didicit fm aplm ad Heb. v. Passus est em̄ agonē esuriē et alias penalitates. Pietatis spū repletus est qui q̄ nū cōpassus nasci voluit vt nos nō moreremur. Pietatis etiā spūm habuit. q̄ ad dandā nōciā celoru & religionē verā reuelandā natus est. Ut enī homo p̄fidenus ambularet ad veritatem ait Aug. de ciui. dei. Ip̄a veritas dei filius hoīe assumptio nō deo p̄sumptio veniens fundauit ac stabiliiuit fidei. De spū timoris q̄ dicendū nisi q̄ timuit dñs iesus nō solū timore reuerēciali p̄fectissimo sed etiā timore naturali. iuxta illud Mar. xvi. Cepit iesus timere & dicente angelo. Fuge in egiptum. illuc delatus fuit. Et q̄. b. stephan' erat plenus spū sancto. vt d̄. Act. vi. quo ad ista dona iō vidit gloriā dei. et beatus etiā Simeon. q̄ spū sanctus erat in eo. vt d̄. Luc. ii. Ideo presentatū xpm in tēplo agnouit dicens. Viderūt oculi mei &c. Tertio oportet q̄ oculus sit niger nō albus ad bene videndū. Om̄es em̄ multum albi male vident siue si bñt palpebras albas siue pilos eorū albos nimii. Rō huius est. q̄ albedo congregat visum et iō debilitat. Vis enim virt' congregata debiliore est virtute simul congregata. Hinc auctor nature fecit aīalibus melius videntibus pupillam nigrā. vel ad nigredinē tendentē principaliter. Et ex hoc insinuat q̄ ad hoc q̄ oculus mētis sit apertus ad videndū. oportet q̄ sit non albus vel delicatus sed niger vel mortificatus. Un̄ & de sapientia dicit Job. xviij. Nō inueni in terra suauiter viuentiū. Talis fuit vita xpi plena. s. asperitate & mortificatione ppter q̄ dicebat ania Cant. i. Fasciculus mīre dilectus me' dilectus anie sponsus iesus dñs. Et hic fasciculus mīre id est copiosus in mortificatione & amaritudine vite. Sicut stephanus fuit mortuus mūdo renūciariis tpalibus et inter lapidatores suos & inimicos quasi oblit' sui in celū oculos dirigens pro inimicis exorabat dicens. Ne statuas illis hoc peccatū. ita et symeon mortu' p affectū vite tpalis n̄ aliud expectabat nisi xpm videre. & iō ip̄o viso inqt. Nūc dimittis suū rui dñe &c. Quia viderūt &c. Quarto optet q̄ oculus sit ab hūore separatus. Nam lacrimae impediūt visum vt experientia docet. Un̄ et Magdalena dñi fletet ad monumentū vidit dñm celoz et existimauit ortulanū virgultorū. Accidit em̄ de lacrimosis oculis sicut de aere humido et pluuioso qui repñtat iridē siue arcu

& hoc nō nisi p humores eiusdē aeris. Un̄ si q̄ dñi plorat respiceret fixē lumen pure candelae. extimabit lumē circumdatū ab arcu cerulei viridis rubei et flauī coloris. S; tergēdo lacrimas videbis ibi arcū nō esse s̄ te fuisse deceptū. Verbu dei q̄ factū est caro sume duritatis est. Un̄ dicitur speculū sine macula Sap. viij. et liliū cōuallium Cant. ii. Et iō videri nō pōt nisi a puro & mūdo corde. fm illud ad Heb. xij. Sanctimoniam se ouimini i. puritatem sine qua nemo videbit deū. Et Mar. v. Beati mūdo corde qm̄ ip̄i deū videbunt. Quāuis. n. aliquis naturaliter vel p exercitatum studiū habeat acutū intellectū. Si tamē carnaliter & fm mūdū viuit parū diuina penetret et degustat. Un̄ in figurā p̄beatur Leuiti. Ne qui lippis erat oculis accederet ad altare dei nec offerret panes deo. In lippis quippe oculi pupille sane sunt. s̄ humore defluente infirmates palpebre egrotescūt. Quorū q̄ infusione crebra atteritur. etiā acies pupille viciat. Greg. Lippus quippe est cuius sensus natura acuit. s̄ puerfationis prauitas pfundit di. xlix. binceteni. Talis ḡ qui h̄ oculos būorosos plenos carnalitate. nec ad ministrandū et offerendū sacramēta est idoneus. nec in accedendo ad altare ad recipiendū eucharistiam. nec psequēter ad videndū deū. Sed beatus stephanus qui inter sc̄os i terris positos primus vidit gloriā dei valde purus fuit. vñ inruentes in eū iudei. videbant eū vt angelū. et si bi in testimoniū magne puritatis. cōmissa fuit cura mulierū puerfarū. Simeon etiā q̄ fuit valde purus vnde dicit iustus. iō meruit xpm videre dicens. Viderunt oculi mei salutare &c.

Secundū quod §. II.

requirit ad videndū est mediū illuminatū. Patet. n. p̄p̄ientia q̄ de nocte aere nubiloso q̄ntū cūq̄ quis brēt oculū bene dispositū et ante se rem coloratā nil de ea videret. q̄. s. mediū non est illustratū sc̄ aer. Vbi etiā cōsideranda sunt q̄ntu or circa ip̄m mediū ad hoc q̄ sit bene ordinatum ad videndū corporaliter & spūaliter. Subtilitas essentialis. Luciditas radialis. Puritas accidentalis. Continuitas terminalis. Quātum ad primū ad hoc q̄ possit bñ res videri requiritur q̄ mediū visiois sit subtile essentialiter. Eo enim q̄ mediū est grossius visio est imperfectior. Sicut p̄t q̄ ea q̄ vident p mediū aqueū nō ita clare cōprehendunt. sicut q̄ vident p aerē. & que vident p aerē densiorē. minus p̄fecte & clare vident q̄ ea q̄ vident p aerē rariore. Un̄ aliqui et alii cubi aer est ita densus vt nō videat fere sol. S; ad videndū spūaliter requirit subtilitas in medio. Media spūalia quibz spūaliter videre possumus sunt doctores & p̄dicatores quorū doctrinis illuminamur qui in vtroq̄ testamēto clauerunt.

Titulus Tertius

peripue pphete in veteri et apli in nouo. Sed et euangeliste pmaxie media snt ad illumiandū. Snt aut qmnoe media p que spūaliter possumus deū et dñm iesum xpm et magnalia ei⁹ videre. Ipi q̄r tuor euangeliste figurari pnt p quattuor elemēta. Licet. n. naturaliter nō oīa elemēta sunt transpa-
rentia corpa. sicut pr̄ de terra. in vitru qd est ter-
restre est trāsparens. Ita aut iste euangeliste fuit
subtiliari et a mūdo reuulsi. vt optime p oēs pos-
sumus dñm videre. et que ad ipm pñent et do-
ctrina euāgelij et vita ip̄oz. Et matheū quidē pos-
sumus apte terrā appellare. qz p̄lo fuit valde ter-
renus deditus mūdi lucris. Un̄ thelonearius d̄r
et publicanus. Et b̄c enī Ecch. i. et Apoca. iij.
p hoīem figurat cui cōmissa est cura terre vt in ea
oparet. Eccl. iij. Tradidit etiā noticiā nobis de
xpo fm carnē quā a terrenis traxeriticipiēs euā-
gelij. Liber gl̄ariōis et Marcus significat per a-
quā. Nā in ciuitate q̄ fundata est tota in aq̄s sc̄z
venetiariū elegit habitare. et p leonez figurat qui
quartanā patit. eo qz multo h̄iore abūdat. Aqua
summe nutrit quartanā. Hic tradit noticiā de ie-
su fm suā sapiam que paquā figurat in scripu-
ra. Iuxta illud. Aqua sapie salutaris potauit ibi.
Un̄ principaliter Marc⁹ describit p̄dicatōez
xpi. Et incipit euāgelij suū in aq̄s iordanis di-
cens mor post exordiū fuit iohannes in deserto ba-
ptizans et p̄dicans et. Lucas aut est v̄r aer. Un̄
euāgelijz scripsit ea lingua q̄ melius v̄r̄t aere in
formando vocē q̄ aliq̄. Dicit Isido. in li. et bi. qz
orientales frangūt aere in gutture. et in gutture
loquūtur vt hebrei et iudei. Occidentales p̄cipue
hispani frangūt vocē in dentibz. et iō in dentibz
loquūtur vt latini. Sed mediterranei frangunt
vocē in palato et in palato formāt vocē. et iō me-
lius q̄ aliq̄ loquūtur vt greci. Et iō locutio eoz
compior est ceteris fm ipm. Et hac lingua lucas
suū scripsit euāgelij fm Hiero. Un̄ seclari quā-
dam redolet eloquētia. Hic figurat p virulū qui
in veteri testamēto figurabat morē xpi que i aer-
re facta est. Un̄ et principaliter Lucas describit
ignominia passiōis. et hec visio est nobis magis
p̄portionata. Nā paerem corpaliter melius vide-
mus. Et rō est. qz nil nobis nasci pfuit. qd dixit
Matheus. nec p̄dicatio. pfuit qd dixit Marcus.
nisi redimi pfuisset. qd dixit Lucas. Ioānes aut
figurat p ignē et merito. qz dilectiōis amore ar-
debat. Hic figurat etiā p aquilā que sup oīa alia
alia visitat sperat ignis. vbi exustis plumis ad
terrā veniens iterū iuuenescit. Igni recte cōpar-
tūus verba fuerūt plena igne caritatis. Ipe de-
scribit quō sic de dilexit mūdū vt vnigenitū su-
um daret. Et qual sit ipe vnigenit⁹ datus nobis
ibi. In principio erat verbū. Ipe narrat smonez
in vltima cena plenū igne amoris. Ipe solus la-
cus xpi lancea perforatū describit. vñ extit omis

flāma amoris. Ep̄le eius plene sunt fraterno amo-
re. Que h̄ntur in legēdis ad ppositū hic sunt.
Sc̄do mediū d̄r esse lucidū illūinatur. Un̄ licet
aer sit mediū p qd videmus qñ tñ est tenebrosus
visioni nequa q̄ deservit. Lux autē que h̄ pfecte
illuminare est verbū eternū. vt pr̄ Jo. i. Media
aut illuminat vario mō ab eadez luce fm mediq̄
dispositionē. Nā aliqua sunt media tera et opa-
ca vt speculū et calibz. Aliqua sūt media dispa-
ria et solida. vt vitru. Aliqua sunt media re p̄sen-
tatiua et subtilia vt ignis aer et aqua. Prima me-
dia illuminant tñ in sup̄ficie. et hec repñant. sed
nō recipiūt. Sc̄da media illuminant tota. s̄ du-
biū efficiūt seu nō clare oñdūt. Sed tertia media
illuminant pfecte et clare repñant. Primi sunt
p̄dicatores scripta recitantes s̄ nō intelligētes seu
bñ loquētes et male opantes. Sc̄da media sūt do-
ctores veri catholici. Sed tertia media sunt euan-
geliste et apli qui immediate a dño illustrantur.
Est tñ sciendū qz illa ps media est lucidior que ē
vicinior corpi in q̄ radij terminant. Un̄ aer ē lu-
cidior iuxta terrā q̄ sit sup̄ius ppter qd media re-
glo aeris dicit tenebrosa. Cū aut radij diuinitat⁹
terminent in carne quā verbū assumpsit. in illa
tertia pte mediorū que illuminant que cōprehē-
dit euangelistas illa psona est magis illustrata q̄
fuit illi carni p̄p̄inior. Et hic fuit Jo. euāgeli-
sta. Nā fm carnem frater fuit in sc̄do gradu iesu
xpi. Et quis et aliq̄ fr̄es eius fuerint. nō tñ et ita
familiares et p̄inui cū eo. Un̄ Isidorus dicit qz
est quasi vnus de quattuor fluminibz paradisi. q̄
ex ip̄o sacri dñici pectoris fonte potauit qd postea
in toto orbe diffudit. Tercio ad hoc qz mediūz
sit cōprensus. exigis qz mediū sit purū ab omni ac-
cidente qz vñ nō h̄z aliquē colorē nec etiā replea-
tur humore. Nā si mediū esset coloratū oīa vide-
rentur esse coloris illius mediq̄. Sicut si medium
est vaporibus aut hūionibus repletū nō representa-
tur oībus sicuti est. Un̄ aliqui sol apparet sangui-
neus aut rubicundus. qz aer nō est in sua puritate
Ioannes euāgelista fuit optimus vt esset medi-
um visionis tante. Nā fuit ab omni amore alie-
natus a xpo. Nā vocatus de nauē statim oblitus
est amoris paterni tenuit nauē arteq̄ piscandi et
existens in nuptijs. qz ducebat vxorem virgo pu-
rus i p̄a vxore relicta virgo pmanfit in eum.
Quarto et vltimo mediū d̄r esse p̄inuius. s. ab o-
culo vsqz ad rē visibilem vel videndā. Hec ē vna
ratio quare positus conus in igne subtilissimo n̄
viderur. qz variant media. Nam oculus ē in aere
et conus in igne. Et vbi oculus sine lesione statz
in igne clarius videret q̄ videat paerē. Hic aut
sacer euāgelista cōtinuus est a xpo ad nos. ad qd
insinuandū factus fuit medius inter senatū apo-
stolicū et xpm dñm. qñ volentes scire quis nam
ipum traderet. iohannem intercessorem fecerunt.

Capitulū Quartum.

Ubi dicit Petrus trāuenas. Quantū poterit apud deū p nobis minimis si intercessor fuit pro summis. Quāta reuerentia eius patrociniū dicitur nobis flagitari q̄ aduocatus factus est ap̄lorum. Huius aut̄ prinitatē sub figura descripsit Ezechiel. xviij. dicens. Aquila gradis magnaz alarū longo membrorū ductu plena plumis et varietate venit ad libanū et tulit medullā cedri et summitatem frondiū eius auulsit. et transportauit eam in terrā chanaan in vrbe negotiorū posuit illam. Ubi primo notat euāgeliste dignitas varia. Habuit. n. dignitates plurimas. s. limpiditatē visualem. et iō dicitur aquila. Scōda dignitas fuit uirginitas angelicalis. et iō grandis. Tertia fuit prās supernalis que ibi notat magnaz alaz. Quarta tenacitas mentalis. s. in bene retinendo mēti uerba audita a xpo. ibi longo membrorū ductu. Quinta suauitas internalis. ibi plena plumis. Sexta uarietas gradual. s. patriarcha. p̄pheta. ap̄ls. euangelista. martir. doctor et uirgo et frater xpi. ibi et uarietate. Scōdo notat in eo. perspicacitas lucida. cū dicitur uenit a libano et tulit medullam cedri et. Ubi primo describitur eius ascensus mirabilis ibi uenit a libano. qui est quidā mons. et interpretat̄ candidatio et significat altitudinē diuine maiestatis. Scōdo fructus tractus ineffabilis ibi. tulit medullam cedri et. i. diuinitatis. Medulla enim stat in medio. Media aut̄ inter diuinas p̄sonas est filius. nō quidē loco situ uel p̄prietate t̄p̄is sed noiatione p̄sone. et hanc medullā. s. uerbiū tulit et. Tercio sermo. platus incōprehensibilis ibi. et summitatem frondiū eius auulsit. Frondes. n. sunt p̄prietates uerbi quas descripsit dicens. Uerbum erat apud deū et. Tercio notat de eo charitas optima ibi. transportauit eā in terrā chanaan et. Et b̄ cū p̄duxit narrationes uerbi usq̄ ad carnis assumptionē. cū dixit uerbiū caro factū et. Et etiā q̄ dimisit i mōdo uerā p̄gnitōez d̄ xpo et uita ei et.

Tertium quod §. III.

necessario requirit̄ ad uidendū est obiectū coloratum. Nam si quis habeat oculū purificatū et mediuū illustratū et nō adsit obiectū coloratū. non uidet corporaliter. Cū et aīam cū egredit̄ de corpore nō uidemus. nec angelos in sua essentia nec uirtutes et b̄mōi. Et rō est. q̄ nō sunt corporalia nec p̄sequens colorata. Quia igit̄ deus purus spiritus erat et uidere nō p̄teramus. Sed postq̄ effectus est homo et p̄sequens coloratus euz oīs uidere potuit. iuxta illud Iſa. liij. Uidebit omnis caro salutare dei nostri. Notat aut̄ sponsa quattuor colores eius cū dicit Cani. v. Dilectus meus candidus et rubicundus. caput eius aurū optimū come ei sicut elate palmariū. nigre ut coruus. Ubi nota. Albedinē puritatē q̄ candidus. Rubedinē caritatis. q̄ rubicundus. Fuluedinē di-

gnitatis. q̄ aurū optimū. Nigredinē humilitatis. q̄ nigre come. Responde inquit p̄s. in faciem xpi tui. Et primus color spectat ad carnē ei purissimā. Est aut̄ quadruplex puritas. una habetur per essentiam que est solius dei. Leui. xviij. Sanctus ego sum d̄s deus v̄r. Scōda p̄ gl̄e permanentiā. et hec angelorū et beatorū p̄s. Exultabūt sancti in gl̄a. Tercia p̄ innocentia. Apoc. iij. Si ne macula sunt ante tronū dei. Et hanc occisi ab herode habuerūt p̄ penitentiā p̄s. Lauabis me et sup̄ n̄nem de alboro. iij. Reg. v. Lauare septies in iordane et. Omnis ista puritas fuit in xpo. Nam quantū ad quartā septies effudit sanguinem in ablutionē septe capitaliū nō sui sed nrōz.

Scōs color. rubens spectat ad aīam caritatē ardentissimā quāz ondit in effusione sanguinis. Apoc. i. Dilexit nos et lauit nos a peccatis nr̄is in sanguine suo. Sed quadruplex est martiriūz. Primū est alios saluans ut xpi. ecclia. Venire et uidere martirē et. Scōm est uolūtatē et opis ut stephani. Terciuū est uolūtatē t̄m. ut Iō. euangeliste. Op̄is t̄m. ut Innocentiū. Sed nullū martirū celos aperire potuisset nisi martir xpus suo sanguine rubricatus aperuisset. vñ. Alue sanguis aptor ianue. Tercius color. s. fuluus. q̄ dicitur caput eius aurū optimū spectat ad diuinitatē eius nobilissimā carni unitā. Aurū purū fuit caro ei p̄fectius aīa eius optimū diuinitas eius. Et potest dici q̄ iste color demonstrat op̄tēntiam eius. Cognoscit aut̄ diuina potentia. Primo q̄n agit supra naturā. q̄d factū est cum uirgo peperit. Scōdo ondit se agere p̄tra naturā. q̄n uirgo euz lactauit ubero de celo pleno. et cū stephanus uidit celos apertos. Tercio trāfformat naturā ut cū stella uidebatur ip̄m cognoscere et magis de monstrare. et animalia bruta. et cum iohannem eduxit de nuptiis. Quarto opatur id q̄d nō h̄z natura. ut cū remittebat peccata siue originale puulis occisis nō circūcisis et actualia parentibus eorū et b̄mōi.

Quartus color niger fuit. ut patz in auctoritate. Come ei et. Et p̄inet ad uirā eius uera mortificatione patientissimā. Fuit enim b̄n̄lis quātū ad sui p̄sonā. q̄ puulus natus est nobis Iſa. ix. qui immēsus erat. Scōdo b̄n̄lis quātū ad locū ubi natus. q̄ in puo castro in uili tugurio Mich. vi. Tu beris eem terra iuda et. Tercio b̄n̄lis fuit quātū ad penalitatē quā sustinuit ut alij Sap. viij. Primā uocē emisit plorās et. Quarto b̄n̄lis quātū ad subiectiōem hoīm et legū. q̄ circūcisiōi se subdit. Et erat subditus illis. s. parentibus Luce. ij.

Capitulum quartum. De his que impediūt uisum anime uel auferunt.

Septē sunt que auferūt uel impediūt uisum aīe sp̄ualē ut dici possit cecus. figurat̄ per cecū

Titulus Tertius

qui sedebat secus viā precedentia ab inordinato amore ppter qd dicit ps. Supcecidit ignis et nō viderūt solē. Ubi nota. Primo inchoationez excecationis ibi ignis. Secundo cōplētiū h' priuatiōis ibi. supcecidit. Tercio psecutiū hui' defectionis ibi. et nō viderūt solem.

Quātuz ad primuz .§.I

principiū obīcuratiōis l' obīcuratiōis mētis ē amor inordinat' q' signat' p ignē. q' sicut ignis ē primū q' tuor elementoz et maxie actiū. ita amor ē prima principalis q' tuor passionū et maxie opatiū. Solus. n. amor nescit laborē fm Augu. Et sicut ignis i sinu celari nō pōt vt dicit Sap. xi. sic nec amor vel mēs. Omne aut' p'cūm p'cedit vel ab amore male inflāmate. v' a timore male bñiliante. vt dicit Aug. exponēs illud ps. Incensa igni. s. ordi nati amoris et suffossa scilicet p defectum inordi nati timoris. Ab inceptatiōe vult' tui pibit. s. in iudicio sententia eterne dānatiōis. s. et timor fundatur in amore. Propterea. n. quis timet aliqd perdere l' sustinere. q' illud amat. Ad sensuz etiāz patet q' ignis material' debilitat visum corpale.

Quātū ad secun .§.II

dū sciendū q' nō q'libet ignis inordinati amoris tollit visuz spūalē. s. tūc c' n' supcecidit. i. in ptez superioris rōis p' sēnsuz defēdit aufereis lumē nature actual' p'gnitiōis et p' sēnter g'fē illustratiōis. Qd fit frequēter instigāte diabolo q' h'itat in celo aereo. In cui' figurā legi' iob. i. q' ignis descen dens de celo. s. a demōe. p'curato pueros ouesq' cōsumpsit. excecās simul et occidēs pueros. s. rōna les et occultos sensus. oues. s. simplices et innocē tes cogitātiōes mētis. Sūt aut' septē mala proce dentia ab illo igne et excecātia vt dictū est. Pri mū est nimia circa tpalia occupatio. Sic. n. pul uis sup oculos vel in oculos intrās execat et impe dit visum. sic occupatio circa terrena obscurat v' subtrahit p'gnitiōē spūaliū. Et sicut aspiciēs in terra p tūc in celo non pōt aspiciere. sic et mens ad terrena applicata celestia meditari nō pōt. vnde parabolice d' Lu. xij. de quadā muliere a demōe curuata et p'nter ocul' ad terrā directā q' sursum re spicere nō poterat. et. n. Reg. vi. h'etur in figura q' Sedechias rex fugiēs a hierosolima execat' ē a nabuchodonosor in reblata. B'rlin interpretat' visio pacis. reblare interpretat' multa. Cū autē q's ab intrusiōe v're pacis implicat se mltis occupa tiōib' tpaliū execat' a diabolo signato p nabu chodonosor. Scdm ablatiū seu impeditiū visus spūalis est carnal' parentū affectio. Cū em' q's his sensuāliter amat p'pinqs mltia facit incōue niētia. q' n' ip'e nō videt passiōē amoris obscura ta. qd manifeste p'z q'ndie. Nam et plati ecclie lar giunt bona eccliaz paup'ib' distribuēda p sangui

neis etiā nō egentiū et bñificia dignitate eis im meritis. estimātes sibi hoc licere. Contra q's dicit Amb. Nō p'pterea te deo ded. casti vt illos diuit. o facias. s. ex bonis eccliaz s. vt tibi vitā ppetuā fru ctu boni opis. s. elemosine acq'ras. Putat se paz poscere p'ech q'nt' tui et vite tue adinere conten dūt fructum et accusant q' eos diuites nō feceris cū te velint illi eterne vite fraudare mercede dñi. lxxvi. nō satis. Et laicis licitū videt retinere alie na ad nutriendū familiā cū honore. In cui' figu ram legi' q' dalila dedit samsonē in man' phili stinor q' eni subito excecauerūt vt b'etur iudi. xvi Samson inter p'rat sol eoz et significat platos q' hñt alios illūiare sicut sol. Nam de eis dixit ps Bar. v. Vos estis lux mūdi. vel etiā signat recto res q'scunq' familiāz q' debent suos exēplo illūia re Dalila interpretat' situla q. s. haurit aqua de pu teo. et significat effectionē carnalē p iniquoz. Si cur. n. situla haurit de aqua putei ad voluntatem ita h' affectiōē carnali haurit p'pinq' a suis p' latis vel maiorib' de his tpalib' q'ntū volūt. q' af fectio tradit in p'atem philistinor. i. demonū ob cecantiū illos vt dicere possint illud ps. Lumen ocul' meoz et ipm nō est meū. Tertiū excecatiū est diuinor nis subtil' p'curatio. Quid d' puer. xiv. Qui scrutator ē maiestatis opprime' a gl'a. Sicut. n. si q's vellet aspiciere fixē in spera sol' potius obsecraret q' ipm plene videret. Sic men tis n're acies inualida in tā excellēti luce s. p'fecte cognitiōis diuinor figi nō pōt. q' si repraue'it q's piā errore cecabit. Quid et in figurā q' erat i sancta sancroz veteres tēpli seu tabernaculi velata erant et a q'cunq' apte videri nō poterāt. qd est extra curi osos q'bus videt diuina secreta intellectu posse me riri. de quēz nūero aliqñ fuit paulus p'fidens ni mis de p'pria sapia. et ob hoc nō intelligēs secretū misterii incarnatiōis. ad qd xpianū lumē natura le nō attingit. Quid et de eo d' Act. ix. q' citius fulsit eū lux de celo. cadensq' in terrā ap'ris oculis nihil videbat. In q' significata est indispositio sua. sed postea bñiliatus cū accessit ad ananiā visū recepit. Quartū excecatiū est tepiditas et pigritatio. Sicut. n. instrumēta artis cū nō exercent diu ebe tātur. et aliqñ rubiginē p'rabētes destruuūt. Et sic vires corp'is minnuūt. si q's in aliq' ope nō se exerceat. ita et intellect' ebeat si rōp'escat desid'ia. nō vacans lectiōi vel meditatiōi spūali. Quid et vi ctozinus dicit. Cito pigrescit iudiciū bñanuz nisi iugi lectione reparet. Et in b' figura legi' Thob. ij. q' cū sederet dormitans itūdinito emittentib' sterora sup oculos suos execat' est. Ad significā dum q' q' dat se dormitantiōi pigricie et quierit cor' p'pali. temptatiōib' immisissis a diabolo execatur. Quintū excecatiū ē mūez receptatio. Quid d' Exo. xij. de iudice. Nō accipies mūera q' mūera excecant oculos sapientiū et puerūt verba iudicorū

Capitulū Quintuz

Et propterea in iure talibz prohibet mūera recipere. Nam hūmōi obsecari efficiunt postea acceptores psonaz ferētes iniustas līas. Unde Isido. xi. q. iij. c. paup' dicit. Cito violat auro iusticia. nullas q' reus p'imelet culpā quaz se redimere nūmis existimat. et de hoc etiā dñs querit p' Isa. dicēs. ca. i. Principes tui infideles. i. nō fuantes fideles tatem et equitatē in iudicijs. Socq' furum oēs dīlī gūt munera. sequuntur retributiōes. pupillo non iudicant et cā vidue nō ingredit ad eos. et in figurā hūmōi dicit rex Jeraris sarai uxori abrahe. Ecce dedi mille argenteos fratri tuo. i. abrahe in velamen oculor' tuor'. et vbiq'q' introieris scito te deprehensam Gen. xxi. **S**ecū est ipalis exultatio. Multū. n. impedit honore et prosperitas mundi cognitionez sui. et per p'ns dei. Un' dicit Apoca. iij. dicit. diues suz locupletat' et nullius egeo et ne scis. q' miser es et miserabilis paup'. cecus et nudus. Sic saul exaltatus ad regnū seu regimē populi. ita excecatus est vt reuerentiā quā prius exhibuerat p'ri spūali. i. samuēli amitteret dei obedientiā negligeret genē suuz dauid sibi et toti regno perunilē p'riuo persequeret ad mortē. Et ad ea q' dānauerat et expulerat de regno. i. pharīsissas et diuinatores se cōuerteret. vt hētur. i. Regū. xxiij. **S**eptimū excecatiū est in malo assuefactio. Unde dicit Sap. ij. Malicia excecavit eos. Malicia aut' imponat habitū vicij qui acquirit' ex frequēratione actū seu ex assuefactiōe. Tales cecitatem incurrerant pharisei. de quibz xpus ait. Ceci sunt et dūces cecor'. Mat. xv. In hui' figurā legi' Gen. xxiij. q' senit Isaac et caligauerūt oculi eius. et p' senectute videre nō poterat Lum. n. q's inueterat in aliquo malo et cōsuetudine ipius nō cognoscit nec sibi p'scientiā facit etiā de apertis mal'. Similiter et de germanis legitur. i. iheronimis q' antiquus nō sibi faciebant p'scientiā de furto et rapina. putātes sibi licere ita erant assueti ad illud. Et sodomite assuefacti tanto sceleri nō cognoscebant et p'sciam sibi nō faciebant de tanta turpitudine palā. et pene oēs illius ciuitatis talia opantes. Et sicut p'cussi erant cecitate mentali. p'pter eor' maliciā. ita et in figurā p'cussi sunt cecitate corporali cōvoluerunt in Lotb irruere. vt hētur Gen. xix. s. talia flagicia et si oēs gentes facerent eodē criminis reatu diuina lege tenerent. xxij. q. vij. flagicia. Sic etiā multi dicitur xpiani inueterati in malis. ita excecari sunt rotanq' licita vclint ea defendere. vt q' plures cōtra eius usurarios. fraudulētas turpitudines. pompas et alia plura. de quibus dicit Isa. vi. Exceca cor ppli huius. i. excecari p'mittes. vt videntes non videant neq' cōuertantur et sanem eos.

Consecutiū hu .§. III
ius defectiōis qd est tertiū principale est priuatio

visionis xpi. Un' dicit nō viderūt solem. sol iusticie xps de us noster canit ecclia. Sicut enim hic nō vident p' vērā fidem. ita in futuro non videbunt per manifestam speciē eius. i. diuinitatem.

Ca. v. de illuminatione seu recuperatiōe visus

Quest tractatū de excecatione videndū est p' recuperanda illuminationē. quā vt summe necessariā postulabat quidā cecus dicēs dño iesu. dñe vt videam. i. p'ero. Luc. xviij. Et ad idem facit qd ait ps. cxvij. Reuela oculos meos et cōsiderabo mirabilia de lege tuā. Vbi tria notantur.

Primo illūinatiōe ibi. Reuela oculos meos. Innuat huius rei fructificationē ibi. cōsiderabo. Exprimunt fructus de retriatiōez ibi. mi. de l. tua

Quātū ad primū .§. I

sciendū s'm Aug. cardinalē sup psal. q' septē modis illuminat quis spūaliter seu aperit' oculi ei mentales. Et primo p' pene afflictionem Isa. xxiij. Veratio dabit intellectū. veratio viz aliquid infirmitatis. p'secutiōis. infamatiōis et hūmōi dabit intel' ectū. i. illūinatiōe intellectus. In huius figurā legi' Gen. iij. de primis parētibz q' aperti sunt oculi eor'. Senserūt enī carnis retell' onem et inde penā p'susionis et erubescētie p'pter qd fecerūt sibi perzonata. vñ i. dicit glo. Greg. Oculos quos culpa claudit pena aperit. Exemplum patet in manasse rege iuda pessimo et in uoluto in oī scelere vñ et mente excecato. et mī euz sustinuit penā incarcerationiōis et vinculatoriōis et amissionis regni a rege assiriōi ibi. aperti sunt oculi mentis eius ad recognoscendum scel'era sua.

Scdm per p'prie fragilitatis p'siderationem. Ad sensum p'z q' qui habet albuginē in oculo nō videt s' pupilla que nigra est bene videt. Vnde aut' albuginē h'z in oculo que veritatis lucem videt nō s' nit qui arrogancia sapiētie seu iusticie excecatur. Sed pupilla oculi nigra videt. q' viz delicti sensus humane cogitatiōis si stultū se peccatoremq' intelligit cognitiōe intime claritatis apprehendit. h'z Greg. di. xlij. hinc etem in hui' figurā legi' Jo. ix. q' dñs iesus luto imposito super oculos ceci nati eū illūinauit. Luto autē sup oculos signat fragilitatē et miserā p'p'iam in cōsideratiōe mēis habitā. Almos etiā propheta euz dixit amalie cōsiderādo suā vtilitatē ex se. Nō sū p'pheta et nō suz fili' prophete s' armentarius ego suz vellicans siccomoros. Ex hac sua hūilitatiōe et recognitiōe sue p'ditiōis recepit tūc actualiter lumē prophētie a dño vt p'z Almos. vij. c. Tertiū p' p'nie amaricationē aperit' oculi. penitentia certū est q' tollit peccatū. Un' dicit princeps aploz Petrus turbis iudeor' que audiebāt v'rbū eius. Penitemini et quertimini vt deleantur

Titulus Tertius.

peccata vſa Actu. iij. Cū autē peccatuz ſit illud ſo-
lum qđ bz aiam excecāre. iuxta illud Sap. ij. qđ
dicit de pccōribus. Excecauit illos malicia eorūz
Denitētia autē peccatū expellat. ſicut ſanitas in-
firmatē et virtus viciū. iō ſequit qđ pñia illumi-
nat mentē. In cuius figurā legiſ Lxxv. xi. qđ cuz
thobias poſuit ſup oculos pñis ſui excecant ſel pi-
ſcis. aperti ſunt oculi eius et lumē recepit. Fel qđ
eſt amarū ſignificat pñiaz. qđ diffinit Almb. ē do-
lor cordis et amaritudo aīe p pccōis qđ quicqđ com-
miſit de pe. di. i. Q. aut illud fel qđ illūiauit eſſet
piſcis designat. qđ pñia ipa ſemp eſt in electis et
bonis et qui ſuperant mūdū ſicut piſcis aquā
Exemplū in maria magdalena qđ poſtqđ amaritu-
dinē pñie oculis interioribz et exterioribz adhi-
buit vanitates. pompas. laſcīnias. ornāmēta pri-
ua. vt ceca nociua et dānabilia eſſe nō videbat. et
iō illis dedita erat poſtea vt illūiata deſperit et ab-
ominata eſt. Sic et pelagia et maria egiptiaca. et
arſenius et plures aliq fecerūt et quotidie faciunt
multi pccōres reuertētes ad pñiam. **Quartuz**
p pñiam vel alienā ordē. vñd et cecus qui ſede-
bat ſecus viā medicans petens illūiationē duz
clamabat. Miſere mei fili dauid. vidit recepto
lumine Lxxv. iij. Sapiens etiā dicit qđ inuoca-
uit. ſ. orando et venit in eo ſpūs ſapie cui? lumen
eſt inextingibile Sap. vij. et ſalomon poſtulans
lumē ſapie ſup oīa alia ad videndū que ſibi
agenda erāt ad regnē ppli exaudir? fuit. vt patet
iij Reg. iij. Sed et orō alterius multū etiā iuuat
ad illūiationē. Cū et. iij. Reg. vi. d. qđ orāte
heliseo p pūero. i. ſeruo ſuo aperuit dñs oculos pu-
eri et vidit montē plenū equorū et curruſ ignito-
rū. Oportet tñ qđ is p quo orat adiuuet orantē
abilitando ſe. ſ. ad grām et nō in malicia pſeueret
Cū dixit dñs Hiere. vij. Noli orare p ppo iſto.
neqđ ſumas laudē pro eis neqđ. n. te exaudia. vñ
legiſ in vitas patrū qđ cū quidā multū temptatūſ
recomendatſ ſe orōibus cuiuſdā ſanctiſſimi vi-
ri. et hoc pluries feciſſet nec ſentiret iuuamen. et
aperient oculi mētis eius ad cognoscendū ma-
lum et damnū peccati. demū reuelatum eſt illi pa-
tri hoc. pcedere ex defectu illius temptari. qđ nō ſe
adiuuabat. et iō ipō reuertente ad eum dēdarauit
pater ille talē defectū p materiale exemplū vide-
licet. Iubens illi vt ſaccum plena arena eleuaret
ſup humerū ſuū. qđ faciente pater ille retinebat
ſaccū ex pte inferiori deprimēdo. Ercū ille ppre-
tea eleuare nō poſſet et p ſctūs inſtaret in dicen-
do vt leuaret. Rñdit. nō poſſum. qđ tu me nō ad-
iuuas ſed impedis. Et ait p. Sic et oratio mea nō
pōt tibi pdeſſe et illuminare. qđ tua deſidia me nō
adiuuat ſed impedit. **Quinto** illuminat quis
p zeli habitōnē Apoca. iij. Collito vñge oculos
tuos vt videas. Zelus importat quendā intēſūz
amorem qui nō pmitit ſed impedit quātuz pōt

ne aliquid ſiniſtruz ptingat amato. et ne ſeparat
ab eo. Hoc zelo ductus dñs ieſus flagello expul-
lit emētes et vendētes in templo Jo. ij. Non vā-
lens ſuſtinere dehonoriatiōem pñis celeſtis. Sic
qui bz zelū erga ſalutē ppriā. ipē zelus apit oculos
eius ad pſiderandū et cauēdum quecūqđ ſunt cō-
tra ipaz ſalutē. Et ſicut radius ſolaris cū reuerbe-
rat terrā. in eo videntur minutiffimi atramini et in-
numerabiles. ita qui pcurit zelo dei et aīe ſue in
ſe videt minimos defectus et innumerōſ. Hoc ze-
lo ductus **Barthas** occidit nunciūz regis an-
thiobi qui inducere volebat pplm ad idolatriāz
et iudeū quendā rēc idolis imolantē. Vñd de eo
ſcribit. i. **Maſcha**. ij. qđ zelatus eſt ſicut fecit ſineſ-
zambri filio ſalomōi. **Sexto** aperiuñt oculi per
eterne ſuauiſſimē pteguſtationē. ps. Guſtate et
videte qm ſuauiſ eſt dñs. Vel ſic per eucharistiē
deuorā ſumptionē. Ibi. n. fm Lxx. ſpūalis dñs
cedo in ſuo fonte guſtaſ et recolit meōria paſſio-
nis xpī in qua latere eius trāſſiro a longino ex
ſilla ſanguinis de latere exuntis. vt d. tangente
longini oculos illūiatus eſt corpaliter. et multo
magis ſpūaliter. qđ poſtea ſctūs et martyr fuit. et
ipē ſanguis effuſus miſterii erat ſacti altaris qđ
mētēs illuminant In cui? figurā d. i. **Re. xij.**
qđ **Jonathas** guſtato melle reſpecto illūiari ſunt
oculi eius qui iā preſame quali deſecerat. Signi-
ficat. n. mel ſuauiſſimē ipius ſacti. Et qđ p guſtūz
ſeu cōmeſtionē vnitur cibo cū cibato. ex quo figu-
ratur in viſu et alijs potētis. iō ſactm iſtud p mo-
dum cibi et p guſtū ſumit ad designandum qđ p
ipius debita ſumptionē vnit ſuauius aīa cum
xpō et magis illuminat fm Lxx. in. nq. **Hincet**
damascen? dicit. Ignis deſiderij noſtri aſſumēs
eaz que ex iſto carbone eſt ignitionē illuminabit
corda noſtra. **Septimo** apiunt oculi p grē in-
fuſionē. Qđ cognoscens ps. ipam petebat dicēs
Illumina oculos meos ne vnqđ obdormiam in
morte. In cuius figurā d. nq. **Reg. nq.** qđ **helise**
us incubuit ſup puerūz et oſciatuit puer ſepties
aperuitqđ oculos. **Puer mortu?** eſt peccator cui
incubat dñs vocando ad penitentiāz qui ſepties
oſciat. cuz ſanctiſpīritus ſeptem dona recepit et
ſic illuminatur per gratiam.

Quātū ad ſecūm §. II.

duz. Sicut nō pſiderare eſt cā omīs mali et dam-
nationis. ppter qđ d. **Iſa. v.** Opa manūū eius
ſ. dei nō pſideratis. ppter ea captiu? ductus eſt po-
pulus me?. Ita pſideratio eſt cā multorū bonorū
videlicet et reſeſſus a malo. Cū d. **Ezech. xvij.**
de pccōre. Conſiderans et auertens ſe ab oīto ini-
quitanſ ſuis. vita viuet et nou morietur. Eli et
cauſa ſollicitatiōis ad bona. Cū **Job. x. iij.** dicit
Conſiderans eū timore ſollicitor. Eſt et cā cōpaſ-
ſionis ad primū. vñ ad **Gal. vi. d.** Arguite eū. ſ.

Capitulum Sextum.

pectores in spiritu lenitatis considerans teipsum ne et tu
sempiteris.

Quatuor ad tertium §. III.

um. Determinatio fructus considerationis notatur
ibi. Mirabilia de lege tua. Lex dei est precipue lex
euangelica. de qua ps. Lex domini immaculata etc. Hec
ordinet mirabilia. Et quod ad exempla gesta saluatoris
nobis imitanda. Et quod ad miracula a nobis vene-
randa. Et quod ad documenta a nobis obseruanda. ut
de diligendo inimicos et reddere bonum pro malo.
et huiusmodi. quod. et. sex sunt differentie.

Ca. vi. de exercitio intellectus speculatiui.

De exercitio intelle

ctus speculatiui. et practici. et mali. Et
de speculatiuo quidem ait dominus per psalm.
Glacate et videte quoniam ego sum deus. Cui. n. dilectio
dei sit necessaria ad salutem. et via que ducit ad celum
quod secundum Augustinum. Inuisa diligere possumus? sed incognita
nequaquam. id est conari debemus ad videndum. id est ad co-
gnoscendum deum. nunc esse deum iesum christum. quod ali-
ter esse diligere non valeamus. Est. n. obiectum volun-
tas bonum cognitum seu intellectus visus. propterea christus
dicit. Beati oculi qui vi. et. luce. et. vacate et videte.
Ubi tria nota. Primum est ab alijs actibus cessa-
tio ibi. vacate. Secundum actualis speculatio ibi. videte.
Tertium speculatiois determinatio ibi. quoniam est. deus.

Quatuor ad primum §. I.

sciendum quod cum anima sit virtus finita et quilibet potentia
cum actualiter exercet in vna et eadem materia. et quod remit-
tat vel cesset ab actu alio. Sicut cum quis facit ali-
quod opus quod requirit attentionem. ut pingendo. sculpendo
scribendo. non potest per se intelligere aliquid arduum
oportet ergo si quis de speculando deum intueri quod cesset
ab alijs corporalibus actibus. Et propterea de precepto
sabbati cui nunc succedit dominica et alia festa ut vaca-
rent ab operibus manualibus. ut sic melius possent di-
uinitatem intendere. In hoc figuram Jacob prius dicitur etiam
cuius quod interpretatur supplantans exinde israel quod inter-
pretatur videns deum Gen. xxxij. ad significandum quod
opere prius vicia supplantare antequam possit subtiliter spe-
culando deum videre. et hoc est quod dicit vacante id est
cessante primo principaliter a peccatis que tollunt quiescentem
mentis et obscurant intellectum. iuxta illud psalm. lviij.
Cor impium quasi mare feruens quod desicere non potest. In
aqua autem turbata non dare intuetur sed quiescit. Glacate
etiam ab exterioribus exercitijs et occupationibus
que et si bone sunt tamen obnubilant seu diminuant spe-
culationem. In hoc figuram Lia et si plures filios
generaret lippis tamen oculerat. Rachel autem et si infe-
cunda tamen venustum et pulchrum habebat aspectum. Et in-
terpretatur visum principium quam primarie super alias
dilexit Jacob. ut beatur Gen. xxxij. et signat specu-
lationem siue animam contemplatiuam que in speculati-

one deum intuetur principium omnium. Hec et si sterilis sit
filijs occupationum exteriorum quibus anime per fidem deo
generant. tamen quod magis et feruentius diligit deum per
marie ipsa a deo diligit. Glacate quod. id est. cessate a tu-
multibus cogitationum que impediunt subtile investi-
gationem. Unde et saluator dixit. Intra cubiculum. id est.
secretum mentis. et clauso ostio. id est. sensum interiorum a
huiusmodi rebus extraneis ora preces tuas mat. vi. Quod autem
finitas damasceni est ascensio intellectus in deum scilicet
per speculationem.

Quatuor ad secundum §. II.

deum clarum est quod sicut bonus visus corporalis non videt
rem nisi actualiter oculum ad illam dirigat intuitum
sic et bonus intellectus quantumcumque etiam acutus deum vide-
re seu cognoscere non potest nisi actualiter intellectus
ferat in eum. Sed cum dirigat in deum videt eum per fidei
in via per speciem in patria. Et secundum Augustinum. visio est tota
merces. id est. fundamentaliter ex visione. n. sequitur ne-
cessario dilectio et fructio. unde ipse Augustinus in fine de
ciui. dei dicit. Ubi vacabimus? et videbimus? videbi-
mus et amabimus. amabimus? et laudabimus? ubi
notat gaudium fructiois. Et sicut videtes vnam rem
et eandem plenius videt et plures eius qualitates et
circumstantias. que acutius visum habet. Sicut etiam in
primi maior est cognitio de deo habet unus fidelis
alius. ac etiam de alijs rebus. sic in patria licet omnes
videant deum. quod est vnum denarium. nullum omnino la-
borantibus in vinea domini. tamen acutus et perfectus videt
vnum quod alter. et sequenter magis eo fruit. Et hoc
est in domo patris esse multas mansiones Jo. xiiij. id est.
vitas primorum. Non obstat his quod dicitur Exo. xxxij. Non
videbit me homo et viuet. et illud Jo. i. deum nemo vi-
dit vnquam. Potest. n. hoc intelligi dupliciter. videlicet quod non vi-
det deum nec videre in gloria potest homo. id est. carnaliter et sen-
sualiter viuens secundum Jo. cassianum. Alio modo quod homo
id est. creatura rationalis viuens vita sensitiva seu utens
sensibilibus. non potest deum videre in gloria. Sed anima separata
non vult sensibilibus cum corpore non beat. et idem videre potest
deum secundum Thome. In corpore etiam posita alienata a sen-
sibus potest videre deum per essentiam. Sicut vidit pau-
lus in rapina suo. Visione etiam gustatiua non videt
homo. id est. carnalis deum in vita ista. sicut viri-
tuoſi. De qua psalm. Gustate et videte etc.

Quatuor ad tertium §. III.

nota quod deus secundum Anselmum est quod melius excogitari non
potest. Est. n. vniuersale bonum. unde et moysi dixit. As-
cende in montem ad me et ostendam tibi omne bonum
id est. mei primum. Et quod spiritus est non corpus. id est. cum psalm. ait.
Magnitudinis eius non est finis. loquitur de magnitu-
dine virtuali non corporali. In his. n. que mole ma-
gna non sunt. id est. dicimus maius quod melius. Est igitur
bonitas eius infinita. et bonitas eius essentia. Et
quod ait Job quod deus est sublimior celo. latior mari.
longior terra. Admonet apostolus nos ita bene viuere

Titulus Tertius.

re vi possum? comprehendere cū oībus scīs que sūt
longitudo. latitudo. sublimitas et profundus. scilicet
id est intelligere sane sicut videt sancti. Non enim
materialiter intelligēde sūt iste dimēiones s; spi-
ritualiter. Et longitudo ei? quidē est eternitas. qz
nec principiū nec finē bz. Un̄ Dauid. viij. dz. **Po-**
testas ei? pās eterna. Eius latitudo ē caritas im-
mensa q̄ amplectit etia inimicos. et nihil odii eor-
rū q̄ fecit. et p̄cipue amor quē bz ad hoīes. **Hiere.**
xxi. In charitate ppetua dilexi te ppter ea attraxi
te miserās. Eius altitudo ē sublimitas sapientie
vel pās q̄ cūcta cognoscit. **Oculi. ii.** dñi lucidio
res sole. vi. dz **Eccle. xxiij.** Sicut enim sol illuminans
respicit ita de? cūcta videt. vñ **Ambro. Dis** rō su-
perne scie et terrene creature i eo est q̄ est caput ea-
rū et auctor. quē q̄ inuenit nil ultra q̄rat. qz q̄cqd
alibi q̄rit hic pfecte inuenit. In **Salomōe et da-**
niele oīdat auctore totū? sapie di. **xxv. s. i.** Et au-
tem profundū est inscrutabile iudiciū iusticie eius
q̄ aliq̄s saluat alios iuste dānat. Videte ḡ q̄ ego
sum deus iust? etern? sapiens. fortis et amādu.

Tripliciter inde .s. iiii

ri pōt deus a nobis putari notari pōt ex illis verbis
apli. s. Videm? nūc p speculū et in enigmate. tūc
aut facie ad facie. i. **Corin. xij.** **Primo** ḡ notatur
speculario cōialis ibi. videmus nūc p speculum.
Secūdo insinuat speculario p̄p̄talis ibi in enigma-
te. **Terno** demonstrat speculario clara et essentiali
ibi. tūc aut facie ad facie. **Primus** igitur modus
videndi seu cognoscēdi deū est speculario cōis. cō-
munē dico. qz fideles et infideles boni et mali pnt
deū cognoscere speculario p̄ fidez vel rōez natura-
lem. vñ et ap̄lus ad **Ro. i.** dicit de p̄bis ethnicis.
Qd notū est dei. i. qd sciri pōt de deo naturaliter
manifestū est illis. Sunt aut sepiē specula p que
nūc deus videt. **Primū** est amor natural.
Secūm ratio interna. **Tertiū** creatura corp̄al.
Quartū scriptura diuina. **Quintū** iustis-
cia virtualis. **Sextum** anima humanalis.
Septimum angelus specialis.

Primū igitur spe .s. v.

culum est amor naturalis summi boni. Unūq̄d
q̄ enim graue p tanto cognoscit naturaliter modo
suo q̄ sit centū terre p quāto in se sentit appeti-
tum seu inclinationē illud inuenire. et illuc se di-
rigit. Unūq̄d q̄ animal nouit modo suo cibū esse.
qz sentit se famescere et illū appetere. **Qd**libet flui-
men taret esse mare. qz discunt quousq̄ illud in-
ueniat. **Qd** aut nō est naturaliter mouere n̄ pōt
Et si volūtarie posset q̄s moueri ad aliq̄d bonū
q̄d crederet esse et nō foret. sed talis mor? natura-
liter esse nō pōt ad ppositū. **Dis** anima rōnalis et si
nihil viderit audierit vel legerit sentit ista tria in
se desideria. s. cognitiōis veritatis. affectiōis boni

et requietiōis et tranquillitatis horrens et fu-
giens p̄traria eorū. **Et primo** dicit p̄bs. **Qm̄**
hoīes natura scire desiderāt. et quāto plus nouit
homo tāto magis appetit scire. ppter qd dicit **Sal-**
omon Eccle. i. Nō satiat oculus visu nec au-
dis auditu. qd intelligit magis de interiori p̄gni-
tione q̄ exteriori. Et quāto res est magis ardua
et difficilis tāto magis intelligere cupiscit si ei?
capax est. **Ita** et de diuinis et celestibus. et si modicū
quid et imperfectissime cognoscere valeam? tñ pro-
pter eorū nobilitatē et maximā veritatē. talis parua
p̄gnitio magis p̄ficiat et mentē delectat q̄ perfecta
cognitio inferior. **De secūdo** dicit p̄bs in i. et ibi
eorū. Bonū est qd oīa appetūt et quāto maius tan-
to magis appetit. Un̄ **boeci?** d̄ philosophica cōso-
latōe inquit Inferia ē mentib; boīz naturalif
veri sūmīq; boni cupiditas. Et qz virtus est verū
bonū pducens ad ipm sūmū bonū qd est deus. iō
ipsa naturaliter appetit. et p̄trariū eius scz viciū
horroni bētur. adeo vt dicat moralis **Seneca.** Et
si scirem hoīes ignoraturos et deos ignoscituros.
ad hoc designaret peccare. **Tertium** scz quies
seu pax etiā naturaliter popat. **Qm̄** enim appe-
runt pacē sūm diuini sūz. que nō est aliud q̄ tran-
quillitas ordinis rez. vt scz vnaqueq; teneat lo-
cū et obtineat finē suū. Un̄ et **Aug. in li. p̄fessionū**
Fecisti inquit nos dñe ad te et inquietū est cor no-
strum donec requiescat in te. Cum igit quilibz ex-
periat in se ista desideria scz cognoscende sūme
veritatis. adipiscende plenissime bonitatis. conse-
quende indeficientissime requiei et tranquillitatis
et in nulla re ex creatis possint ista b̄fi. cū de? et na-
tura nihil frustra opent ne istud naturale deside-
rium in hoīe frustret. oportet q̄ sit aliqua prima
et summa veritas. maxima et plenissima bonitas
suauissima et quiescentissima tranquillitas in q̄ oīno
quiescat n̄ affectus. Et hic est deus n̄ et non exi-
mabitur aliud ad eū qui in terris visus est vt di-
citur **Baruch. n̄j.** p̄ rōem viz cognitus. Videte
ergo p hoc speculū. qm̄ ego sum deus. Summe ex-
emplū in aliq̄ corpe hūano. qd nūc fuit sanus
neq; vidit hominē nec scit quid sit sanitas. puta
idropicum. paraliticū et hmōi. Si interrogas ta-
lem infirmū corpe. quid vellet. quid desideret. qd
querat. R̄ndebit vniq; se velle esse liberū ab illis
calamitanis et miserijs et infirmitate. Et sic im-
plicitē desiderat sanitatem. licet specialiter ab eo
non cognitam. sic ad ppositum. Ingredere secre-
tum mētis tue. et tibi loquens dic. **Dania** mea
es ne quieta in tonū. et subito t̄ndebit tibi. certe n̄
et quare qd tibi deficit qd velles vt q̄ta eēs. **Sz**
caue diligenter ne sensualitas se immisceat infra-
stiam et spūm. et nō vocata r̄ndeat. Cupio diuina
bonores. potētiās. famā et hmōi. **Tertia** ista nō est
responsio spūs siue anie. qz spūs spūalia appetit
nō carnalia. Impone igit ipi carni silentiū et dic

Capitulū Sextum.

Spiritus q̄ m̄deat ip̄e. Et subito dicit. defecit mihi requies. et hoc est qd̄ sūme op̄o. s. quietari. tale bonū h̄ndo q̄ ampli⁹ nō desiderem. et tūc queras ulterius. Quid est ista quies seu bonū in quo apperis quiescere. et cū adhuc nō p̄fecte cognouerit et p̄ceperit tale bonū talē quietē. nec in quacūq; creatura inuenerit. Videri p̄ hoc speculū naturalē desiderij deū esse solū illud bonū p̄fectissimū. qd̄ est quietare p̄t. q̄ cognito ip̄m sup̄ om̄ia diligit. Nam agnoscendo et nō diligēdo dicit Iacobus q̄ talis filius est homini p̄sideranti vultū natiuitatis sue in speculo. q̄ statim abiit et obliuiscit̄ q̄lis fuerit. Vultus aīe est volūtas. qz nūtibz vultus manifestam̄ volūtatē ip̄am. Vñ vultus a volo vis dicit̄. Vult⁹ v̄ro natiuitatis est voluntas seu appetit⁹ naturalē. Tūc q̄ quis in speculo respicit vultū natiuitat̄ sue cū intellectu p̄siderat naturale desiderij sibi inesse sūmi boni. S. si nō diligit et op̄at̄ v̄r nouit abiit et obliuiscit̄ q̄lis fuerit. Et sic p̄t quō videmus nūc p̄ primū speculū.

Secundū speculū. §. VI.
lū v̄r dictū est. est rō internalē. Egredis̄ em̄ ip̄a rō extra se. respicit medianibz ocul⁹ corpali⁹bus creaturas oēs quas p̄t videre vel qd̄libet scire. Erin de reuertit̄ intra se et elicit ex his p̄sideratōes tres quasi tres pres bui⁹ speculi sc̄d̄ p̄ qd̄ deus videt. Videlicet quātatē magnitudinē. virtuositatis pulcritudinē. motus incessitudinē. Et sic attestatur et ostendunt diuinā p̄tatem. eius virtuositatem et oīmodam immutabilitatē. et hoc est qd̄ ait apl̄s ad Ro. i. Inuisibilia dei. i. inuisibilis magnitudo et potentia eius. a creatura mūdi. i. hōie. per ea que facta sunt. i. ista sensibilia intellecta p̄spiciuntur. Sempiterna qz virtus eius ac diuinitas q̄ immobilis est. Respiciamus q̄ primo in prima p̄te bui⁹ speculi et p̄sideremus magnitudinē q̄ntitatis p̄tinue et discrete creaturati. et videbim⁹ qz magnus dñs et laudabil⁹ nimis et magnitudinis eius nō est finis. Tante magnitudinis dē celi a sapientibz q̄ si de nouo crearent̄ tot terrarū tante quāta esset ea q̄ nūc est quot sunt grana arene maris. oēs simul nō adquarent̄ magnitudinē celi. qui tū plures sunt. sed et si stellas celi ille posset dinumerare posset guttas maris q̄ pluriē sunt. multo maiores tota terra. que terra et si in se magna sit. maior tū est aqua et multo maior aer. et ignis spera aere maior. Quis etiā dinumerare posset multitudinē pisciū i speculo innūeris. Numerū am̄iū. quātatē bestiarū terre domesticarū et siluestriū. Quot sunt gēia arborū. quot species herbarū. quot lapides p̄ciosi. quot alia creata nobis ignota. Et harū creaturā aliqua nō solū sūt maxima multitudine et magnitudine p̄tinua sed et perpetuitate semp durāti v̄r elementa et corpora celestia. et cū nulla harū se facere potuerit. s. om̄es

clamant illud p̄s Quoniam ip̄e fecit nos et nō ip̄i nos. Sic ea videm⁹ tāq̄ in speculo rōis earū factorē esse deū n̄m et sūme potentem. Accedat ait Ambro. q̄cūq; creatura et faciat tale celū et talē terrā. et dicā qz deus est. S. qz nulla creatura facere p̄t. p̄stat illū esse deū qui hec oīa facere potuit. Est em̄ potentie infinite ex nihilo aliqd̄ facere sicut et cūctia a deo ip̄o creata sunt. fm̄ illud. ij. Macha. vii. Et nihilo fecit ea deus et hōim gen⁹ et sic p̄ speculū nūc videmus deū. **Sc̄da p̄te** bui⁹ speculi est rō q̄ elicit ex virtute et pulcritudine creaturā. Neq; em̄ est alia ita mīma creatura q̄ careat sua p̄pria virtute. nō petula. non petula. nō pelis. nō pilus qui nō hēat suā virtutē nō. herba. nō fruct⁹. nō flos. nō aīal qd̄ nō habet at suā bonitatē. Et licet naturales multa dixerit de p̄prietatibz et virtutibz rez nihil ē q̄ cognouerunt vel scripserunt respectu virtutū ignotarū. et q̄ nūq; sciunt ab hōibz. pulcritudo etiā earū mirabilis est. Et v̄r meli⁹ intelligas p̄sidera in mīnū elementorū. s. terrā. q̄ cū videat̄ deforis turpis i v̄r scribo suis est speciosissima et virtuosissima. Si em̄ terra in se nō brēt magnas virtutes et pulcritudines abscondas vñ ex ea possent educi metalla aurū. s. et argentū. stannū. es. auricalcū. ferruz. plūbū. vñ formant̄ sua uia instrumēta organorū. tibiariū. cimbalorū. cāpanarū et binōi. Et radicibus terre egrediunt̄ illa ligna de q̄bus fiūt sua uia instrumēta. v̄r leutha. cithara. lire. viole. bifferi et alia. Et ex metallis et lignis natis e terra cōpinguntur dulcia psalteria arpe et alia. Quot pulcri flores nascunt̄ de terra. rose. lilia. viole q̄ pulcri et suaves fruct⁹. Quāta differentia et sua uia vīna. vernacia. maluerica. greca. tribianica. muscatella. alba. rubea. potentia et debilia cōfert nobis. quot genera bladorū. quot aromata colligunt̄ ex ea. Linamomū et balsamū aromatizans canella. mirra. nardus. crocus. piper. zinziber. nudes muscate. gariosali. zuchari. et alia mīta. Nō q̄ terra ita est turpis v̄r apparet. cū in se habeat tot pulcra. tot virtuosā. et tū ita vilis est q̄ pedibz calcam⁹. et oīs turpitudorū putredo in eā proijcitur et in ip̄am ouertit̄. Vilissima est terra inter oēs creaturas s. nobilissima fm̄ nrām capacitatē tot pulcra ex se pducens. Et in tantū nobilis q̄ affect⁹ n̄r deceptus nō videt aliud q̄rere q̄ res ip̄i terre. Si q̄ terra ē ita nobil. pulcra. vñ. et p̄cipiscibilia q̄nto nobilior ē aq̄ q̄ ip̄a est p̄ciosior. et aer p̄fectior aqua et ignis aere. Et celi multo nobiliores. pulciores et virtuosiores elemētis sūt. Considerat inde mens in speculo rōnis qm̄ oīs virtus et pulcritudo effect⁹ alicui⁹. est nobilior et p̄fectius in sua causa. et iō cū deus sit oīm causa. videt em̄ fm̄ Boecium de philosophica consolatione. Quidū mente gerens siliq; imagine formans pulcrum pulcerrimus ip̄e. Hac rōne motus sapi

Titulus Tertius.

ens ostendit vanitatem et stulticiam gentiliū. qui creaturas deos putauerunt et pulchritudine et virtute earum inspecta cum ipse verus deus pulcherrimus sit et pulchritudine et virtute cunctis rebus ipse tradiderit. Cui dicitur vani sunt omnes homines in quibus non subest scientia dei. id est vera cognitio de deo. Et sequitur. et de his que videntur bona non potuerunt intelligere eum quod est nec opibus attendentes agnouerunt quod esset artifex sed aut ignem aut spiritum aut citratum aerem aut girum stellarum aut nimiam aquam aut solem aut lunam. rectores orbis terrarum deos putauerunt. quorum si species delectari deos putauerunt scienti quanto his dominator eorum speciosior est. Speciei enim generator hec omnia constituit. Aut si virtute et opera eorum mirari sunt intelligant ab ipso. quoniam qui hec constituit formosior est illis. Et magnitudine. id est specie et creature cognoscibiliter poterit eorum creator videri. hec omnia Sapientia. xij. Tertia pars huius speculi est ratio formata ex motu rerum. Omnia enim creata aliquo modo mouentur. Iuxta illud Boetii. Stabilis quies manens dans cuncta moueri. Mouentur. id est aliqua per generationem et corruptionem forme substantialis. puta elementa et elementaria. Alia per mutationem qualitatibus accidentalibus. ut cum quis mouetur seu mutat de calido in frigidum et e converso de sano in infirmum. de bono in malum et e converso. vel de etate in etatem. ut de iunene in senem. Mouentur alia localiter sicut animalia et corpora celestia. In his igitur motibus corporalibus. cum nil possit mouere seipsum. sed omne quod mouetur ab alio mouetur. sicut animalia mouentur ex motu celi. et celi mouentur ad motum angeli. et angeli ad motum alterius. et cum non sit procedere in infinitum oportet deuenire ad unum primum motorem qui omnia mouet et ipse immobilis perseuerat. et hic est verus deus et dominus noster. qui dicitur Malachie. iij. Ego deus et non mutor. Et sic videmus nunc deum per speculum rationis dicte internalis. ut possumus dicere illud. ij. Petri. id est speculatores facti illius magnitudinis glorie. id est ex speculo rationis facti sumus videtes magnitudinem dei gloriosi.

Tertium speculum .§. VII.

est creatura corporal. Sicut enim celi enarrant gloriam dei. ita et alia inferiora ipsi nobis manifestant. Et hoc speculum habet tres partes vnde deum videamus. Et prima est ordo creaturarum cum perseuatione. Secunda est actio earum in sui perseuatione. Tertia est finis earum in creatione. Ordo vniuersi est mirabilis ita quod ex hoc in tanta rerum varietate sic ordinata ratio cogatur affirmare vnam esse prouidentiam que cuncta disponit. et hic est deus. Et quia sapientia est ordinare secundum primum. Ideo maximus ordo vniuersi ostendit maximam eius sapientiam. propter quod dicitur per. Magni domini et magna virtus eius et sapientie eius non est numerus. Repitur autem in istis rebus creatis non solum ordo siue localis siue localis sed etiam temporalis et potentialis. Et

ordo quidem siue localis siue localis in hoc apparet. quod quilibet creatura tenet locum suum secundum dignitatem suam. Nam terra et terrena sicut viliora in imis locata sunt. Aqua ut dignior altius eminet. diuina namque sapientia arena maris et ter minus statuit ut ultra non progrediat ad viluendam terram. Et ut perfectior aque eminet. Et ignis ita actiuus et calidus a nobis elongatur super alia situatus. Celi incorruptibiles. sol luna et stelle lucetes in suis spheris altissime collocatae sunt. Et celi empirici nobilissimum ubi gaudent sancti cum ipso. supremum omnium corporum est. Habent etiam ista corporalia ordinem temporis sui. propter quod dicitur Eccles. Omnia in partibus huius et suis spatiis transeunt vniuersa sub sole. Ordinatissime enim sol facit cursum suum per signa zodiaci infra annum integrum. Et sic transeunt tempora veris estatis. autumnii. hiemis cum effectibus suis. Transeunt et dies naturales eadem temporis mensura ad motum primi mobilis completum. Cuius pars. Ordinatione tua perseuerat dies. quoniam omnia feruiunt tibi. et ea que in hieme mortua videbantur. in vere reuiuiscunt annuatim. et in estate fructificant. Ordo quoque potentialis in istis rebus est aspiciendus. Nam minor pars non influit in maiorem per virtutes. sicut nec inest supraposita loco. Non enim terra influit in celum sed celum in elementa. Sic etiam in corpore hominis. non quodlibet membrum est suo loco congrue ordinatum et potentie superiores influit in inferiores. Sic quoque sapientia diuina disponit omnia suauiter Sapientia. vij. Secunda pars huius speculi. scilicet creature corporalis. est actus quem habent siue effectus ipse creature et perseuatione sui esse. Omne enim animal vitam tuam laborat. Et omnis creatura quantum potest suam libertatem et proprietatem defendit. Et lapis iactat in altum ex violentia ad terram reuertitur. Quicquid ubi melius perseuat. Aues pisces et bestie terre et minimi vermiculi fugiunt per posse ne capiantur. nec est aliqua creatura que appetat mutare statum suum et conditionem. Vermis enim non desiderat mulca esse nec formica canis. Quiescit piscis in aqua in quam ingredi fugiunt cetera animalia. Nescit serpens appetere se esse leonem aut hominem. Et totum hoc quia creature non vident posse esse melius seu maiorem habere perfectionem in specie sua quam illam quam dedit sibi deus. Quod enim nobis vile videtur cum a deo factum sit preciosius est. vnde dicitur Genes. i. Vidit deus cuncta que fecerat et erant valde bona. Et si cuncta erant bona. si bonus erat aspis. bonus est draco bonus est virus. bona est aranea et scorpio. bona est formica. bonus est culter et puler. bonus est equus. leoparcia. et bonus est homo. bonus erat angulus. Quia ista et alia bona sunt in sui natura. et si aliquando propter defectum nostrum nobis nociva. Corrupta namque vnaqueque creatura de voluntate sibi precessa etiam per posse peruat. Solus angelus et homo qui plus acceperunt voluntaria plus offendentur et ostendunt ingratiitudinem desiderando statum mutare et deo similem esse. Et sic quotidie nunquam in

Capitulū Sextum.

eodē statu pmanet. s̄ semp p̄uigil ⁊ audius ad
mutandū p̄ditōem. **Q**uoniam miser hō q̄re non discis a
brutis p̄tendi de statu tuo ⁊ p̄ditōe. credēdo hāc
veritatē q̄ meli⁹ esse nō possis q̄ q̄ te deus fecit. si
ue sis cecus siue m̄cus siue claudus siue pauper
siue fuus siue p̄tēp̄ ab alijs siue infirm⁹. Quid
em̄ esse pōt nisi bonū ⁊ p̄ciosū qd̄ deus opatur ⁊
p̄cedit. p̄cipue cū dicat sapiēs. Tu aut̄ dñator dñe
oīa cū trāquillitate iudicas ⁊ cū magna reuerētia
disponis nos Sap. xij. Cū ḡ oīa hūc effectū habe
ant vt q̄rant p̄ posse p̄suatōem sui esse. p̄ b̄ q̄rūt
mō suo assilari deo q̄ b̄ esse vniuersale ⁊ semp̄ ē.
Tertia pars speculi huius est finis ip̄az ⁊ rez in cre
atione. Dicit. n. Aug. q̄ oīa fecit deus p̄pter ho
minē. hōiem aut̄ p̄pter seipm̄. Et vt exemplificat
Hugo de sanctovictore i li. de arca anie. Fecit de
us humanā naturā vt sponsāz suaz. ⁊ vt videret
ip̄a sponsa q̄ntū dñi geret a sponso misit sibi for
seriū plenū iocalib⁹. Aperiēdo at̄ forseriū qd̄ ē vni
uersum p̄ p̄sideratōem eius in sup̄mo repis sera
phim ardētes. cherubin ludētes. tronos reueren
tes. dñatōes p̄cipientes. p̄tēs inimicos coher
centes. virtutes mirabilia faciētes. principat⁹ p̄
uincias custodiētes. archanglos sūma nūciantes
⁊ rectores dirigētes. angelos hoīes custodientes
Hi oēs s̄m aplm̄ ad hebreos. i. sunt administra
tori spūs. s̄ sponse. Alia iocalia sunt celi ⁊ plane
te. quoz q̄libet h̄z suā influentiā. ita vt vna stella
siue planeta aquas trahat sup̄ mōtes. ⁊ vbi non
dñatur ibi putei fieri nō p̄nt. Alius dat influen
tiam vmo. alius oleo. ali⁹ sapores varios fructib⁹
⁊ sic de alijs. Post h̄c in forserio repis nō solū ē
elementa sed ⁊ pisces ⁊ aues ⁊ bestias terre. Et oīa
vt ait ps̄. ad dñm subiecisti pedib⁹ eius. Sc̄ certe
nō inferiora iocalia sūt sacramēta ⁊ alia sp̄ualia.
q̄bus ip̄a sponsa anima p̄ficiat. Quāuis igit̄ ip̄a
sponsa facit sponsi videre nō possit. ex arca tñ sibi
missa ⁊ tā p̄ciosis iocalib⁹. ⁊ p̄cipue cū sanguinē
suū p̄ ea effuderit vt ornaret genas ei⁹ ex hac cō
sideratōe videre pōt tanq̄ p̄ speculū magnificē
tiā. largitatē. intīmā ⁊ viscerosā ei⁹ dilectionem
Et sicut videm⁹ nūc deū p̄ speculū. sicut videbat
ap̄ls dicēs. Hos gloriā dñi speculātes. i. vt in spe
culo gloriosus deū aspiciētes trāformam̄ de clari
tate in claritatē. i. de cognitione vna ad aliā.

Quartus specu. §. VIII

lū est scriptura diuinā q̄ quidez p̄supponit ad de
um intuendū. Si. n. nō credideritis nō intellige
tis. ait dñs p̄ Ysa. In isto speculo p̄ tanto videt̄
deus p̄ quāto locutio ei⁹ est locutio dei. In ipsa
em̄ audim⁹ deum loquentē ⁊ de se nos docentem
Et auditu aut̄ ⁊ lectiōe videt̄ qd̄ in intellectu q̄
prius nō videbat. Habet aut̄ istud speculū tres p̄
tes s̄m q̄ ip̄a scriptura veteris ⁊ noui testamenti
tripartiā diuidi pōt viz in libros legales annexē

do eis ⁊ historiales. libros sapiēciales. ⁊ libros p̄
phetiales. ⁊ in q̄libet h̄z p̄te videm⁹ deū cū p̄fē
ctionibus suis licet obscure. Et in p̄te quidez
legali ⁊ historiali videm⁹ deū cū sua op̄potentia.
cū in li. Gen. agit de creatiōe rez a deo. In exo. vi
dem⁹ ei⁹ clementiā cū pplm̄ hebraicū eduxit de
durissima fuitute egip̄i ⁊ adduxit p̄ desertū pas
cens māna celesti ⁊ a multis molestijs eos libe
rauit. In leui. ostēdit q̄ sit maxima reuerētia. dñi
sacrificia multa ⁊ variavoluit sibi offerri. In li.
numeri de p̄lendit̄ eius patiētia dñi ip̄o p̄tra se et
moisen ⁊ aaron vicarios ei⁹ irascētes ⁊ murmu
rātes ex quo eos nō exterminauit. In quinto le
gis li. s̄. deuteronomij videre pōt ei⁹ p̄seuerantiā
longanimiter eos tolerans vt puenirēt ad certāz
repromissaz. In li. iosue videbis maximā ei⁹ fide
liratē in introcēdo pplm̄ illū in terrā lacte ⁊ mel
le manantē. p̄stratis habitatorib⁹ eius. put̄ p̄mi
serat abraē ⁊ semini ei⁹. In li. iudicū manifestat̄
iusticia sua punitiua. ex hoc q̄ toniens pplm̄ suū
hebraicū subiecit eoz inimicis finitimis ⁊ in fui
tutem redegit p̄ ānos plures q̄rens deū offende
rūt. In li. ruth videre potes dei pietatē indefici
entem. q̄ ruth moabitide ⁊ noemi socruī ei⁹ val
de desolatis ⁊ afflictis egregie puidit. In quartu
o li. regū cū duobus paralippomenō apparet gr̄a
sua in electiōe dauid sup̄ regnū ⁊ pplm̄ suū cū di
latione ⁊ exaltatiōe ip̄i. actetiā salomōis. In li.
esdre nota prudentiā suā q̄ eū direxit ad petendā
⁊ obtinendā licentiā a ciro ⁊ dario de reuersione
a babilonia in hierosolimā cū vasīs sanctis. In
tobia videt̄ dei magnificētia. cū ip̄um tobiam de
pauperatū ⁊ cecū. ita magnificauit etiā in tp̄alib⁹.
In iudith bēs dei magnanimitatez inducēdo
ip̄am ad tā arduū opus. s̄. decapitatiōis holofer
ni. Liber hester tibi demōstrat quāntū de⁹ sit discre
tus. laqueū mortis quē p̄parauerat aman contra
mardochē in iuste reuocātes in eū. In li. iob. vi
debis mirabilē dei puidētiā dñi ip̄m iob sine cul
pa sui priuatū oī substantia filijs et sanitate vxore
⁊ amicis substantiabus. attēdēs illa oīa ex dei or
dinatiōe sibi puenire. gr̄as egit demūq̄ deo dis
ponēte oīa rebabuit amissa duplicatq̄ substanti
am. In li. machabeoz repies magnā tolerantiaz
⁊ longanimitatē p̄ponētes feni cibo vsci ⁊
mori in bello q̄ princeps fieri trāsgressiōis legis.
In nouo testamēto in lege. s̄. euāgelica p̄ totū vi
debis deū sūme ad nos beniuolū. In i principio
mathri vides eū p̄pter nos hoīes factū ex v̄gine
tñ generatū. Marc⁹ tibi eū ostēdit vt n̄m doctore
⁊ p̄dicatore tanq̄ leonē clamantē in deserto. Lucas
tibi insinuat n̄m redemptore tanq̄ vitulum in
passione oblatū. Ioānes vero tanq̄ n̄m p̄miato
rem vt aq̄la volans in celū. Act⁹ ap̄loz historia
les medicinalib⁹ exēplis ip̄m deum nos iuuare
ostēdit. Secunda pars huius speculi videlicet

Titulus Tertius.

libros sapiētiāliū videre nos faciūt deū sapiēti-
mū. Et in puerbīs quidē docet sapiām seu pui-
tēnā yconōmicā quēlibet vt filiū moribus in-
struens. Incipiētes a muliere mala. s. p̄cupiscen-
tia vel doctrina heretica vel gēniliū scia cautos
reddens. In ecclesiastē docet sapiāz monasticā
se regulantē et ad mūdi p̄emptū p̄ficiētes indu-
cens. In cānico cānicōz docet sapiāz heroicā seu
gustatiuā p̄ verba suauia et amoris plena. vt iter
sponsū et sponsāz p̄fectos erigens. In li. sapiētie
Sapiētiā seu p̄udentiā regēdi alios docet. Di-
ligite inquit iusticiā qui iudicatis terrā. Cogni-
onem veri dei cū sapore necessariā oñdens. In ec-
clesiastico videt. quoniā oīs sapiā a dño deo est et
cū illo fuit et est ante euū. Ep̄le q̄z ap̄loz Petri et
Pauli. Ioannis. Jacobi et Iacobi. q̄ cōcordent
sapiētiālibz libris sapiētia diuina pariter et hu-
mana plene sunt. Et q̄z oīs sapiā ab ip̄o deo sapi-
entissimo est. iō dicit Iacobus. i. c. Si quis v̄m
indiget sapiētia postulet a deo qui dat oībus as-
suet. **T**ertia p̄s huius speculi sunt libri p̄-
phetiales qui etiā deū nos videre faciūt. Et li. qui
dem Iſa. videre possum? ip̄m deū benignissimū
ex vocatiōe gentiū frequēssimē ibi p̄nunciata
ex susceptiōe finali iudeorū in fine reuerentiū
In Ieremia videmus eū seuerū et rigidū fre-
quēter. viz cōminantē capnuitatē illius populi i
babyloniā propter peccata eorū et tandē frequen-
tem. In Ezechiele videm? eius equitatē. q̄z et ve-
niā p̄mittit p̄cōrē reuerenti. et penā iusto se ab
eo auerenti. In Daniele videt ip̄e esse cūctorū
futurorū p̄clius. et dñm vniuersale obrinere
sup oīa regna mundi. eaq̄ dare et mutare s̄m be-
neplacitū suū. In psalterio oñdit se placabilem et
exorabilem petentiū eū ac multū liberalē. In duo-
decim p̄phetis minoribus lux veritatis ei? maxie
apparet ex. iij. radis fidei. i. articulis ibi cōp̄len-
sis. In prophētia vero apoca. ioannis oñdit eius
tremenda maiestas in plagis ab eo immissis Et
sic p̄ istud speculū videmus nūc deū. et si obscure
tū multipbarie. Vñ Grego. dicit in. ij. moral. q̄
scriptura sacra apte dicit speculū. q̄z in ea velut i
speculo pulcra fidemq̄ nrām intuemur. et deū et
ea plenius cognoscimus et cern? q̄z p̄ quascunq̄
doctrinas gentiliū vñ ip̄a maxima sapiā dicitur.

Quintū speculū .§. IX.

est iusticia vniuersalis. de qua dicit p̄bs q̄ est oīs
virtus et mirabiles splendorēs sunt in ea. nec he-
sperus nec lucifer est ita clarus. Et p̄ istā iusticiā
videm? deū in hñtibus ip̄am sicut p̄ radiū solis
de nocte videm? lunā et stellas. Sicut em̄ luna et
stelle s̄m quosdā lumē recipiūt a sole. et ip̄o occi-
dente ex diffusiōe radiorū ei? sup̄a n̄m em̄lpe-
rium luna et stelle ab eo illūiare nobis lucent. ni-
si nubes aerem obnubilēt. Sic oēs iusti hoīes lu-

men iusticie sue. i. virtutis aliūde non hñt nisi a
deo. p̄t oñdit Jo. i. dicens. Illūinat oēm hoīem
venientē in hūc mundū. Et in nocte quidē vire
p̄ntis. ip̄e sol de? nobis manet occult? et clarevi-
dere nō possum? S̄z videmus eū in sanctis suis
mediante eorū iusticia q̄ stellis cōp̄ant. Dan. iij.
Qui ad iusticiā erudiūt plurimos q̄i stelle. s. est.
Sicut. n. claritas seu lumē stellaz solē manifestat
vt effectus cām. sic et virtutes scōrū virtutes dei
que exemplares dicunt a plorino p̄bo. et inde no-
stre exemplant sed nunq̄ adequat. ac gloriāz dei
nos videre faciūt. s̄m illud p̄s. Gloriosus de? in
sanctis suis. s. apparet mirabilis in maiestate et.
Huius igit speculi p̄nt tres p̄es assignari s̄m va-
rias virtutes q̄ rep̄te sunt in triplici statu bñas
m̄ generis. In statu legis nature. legis mosaice
et legis gratie. In statu quidē legis natural̄ resul-
sit abel in virtute innocentie. Nam et de meliori-
bus obtulit deo. et vocatus a fratre suo caym in
agm̄ vbi eū intendebat occidere. cōfidēt et sine
susp̄itione mali accessit morē innocentem et sine
defensione sustinuit. Moē iustus ac p̄fect? in ge-
neratiōibus suis q̄ oēs corruerant viā suā. Iu-
sticiā nos. i. virtutē et rectitudinē inter q̄scunq̄
reprobos et male agētes cōseruare docet ac etiāz
dei longauimitatē oñdit. Abraam p̄fecta obediē-
tia mundū illustrauit ad dei mandatū p̄p̄inuos
relinquens et patriā vt pegrin? discurrens p̄ di-
uersas terras ac vniuentū suū in sacrificiū offer-
re disponens. Et in hoc facit nos deū videre obe-
dientem et volūtatē facientē timentū eū. ac p̄-
prio vniuentū nō parcens eū mori crucis expo-
sui. Q̄ntū castitatis lumē patriarcha Ioseph
p̄stetit mūdo. cū instigat? ab vxore sui patroni
p̄butat ad turpitudinē q̄nq̄ verbis lasciuis q̄n-
q̄ maleficiis. q̄nq̄ m̄eribz et exenq̄s. q̄nq̄ com-
minationibz et p̄missis. vt b̄s in li. de r̄ij. patriar-
cbis. potius et infamiā et carcerē et piculū mortis
subire voluit q̄ castitatē ip̄am violare. et si iuue-
nis eēt et pulcherrim? et opportunitas non deesset
Moyses minim? hoīm sup̄ terrā nobis maīe-
stat mansuētissimū deū erga p̄tumaces et rebelles
ac etiā p̄sidentē lumē m̄litrat vt erga subiectos
mansuetudinez fuerit. **I**n scōa pte b? speculi
.i. legis scripte videm? Iosue cū magna spe et cō-
fiantī fiducia expectare adimplendē diuine p̄mis-
sionis et obtinere. In nobis sui exēplo ad ardua
spez erigēs ac videre faciēs deū potentē adiuuen-
dum nos ab aduersariis et inducendū ad ea q̄ su-
per nrās vires existūt. David rex et p̄ph̄ta dilige-
ntissim? in cultu diuino materiā preparās opulētis-
simā ad tēpli p̄struendē quā etiā cū p̄ficere volu-
isset sacerdotes ordinās ad laudes diuinas et p̄dne-
dos psalmos q̄s ip̄e ediderat nobis radiū p̄stet
p̄maximū orōis et uorōis ac meditatiōis diuinorū
m̄litorum et diligētissime obfuantie sacre

Capitulum. Sextus

religionis. ac videre nos facit dei reuerendā maiestatem. Per ezechiam regem fletu magno sua delicta abluere inuitam ad penam. ut cum ipso et veniam consequamur et vitam. ac etiam videamus dei piissimā misericordiam peccata quicquid remittit. Josias etiam rex a pueritia studiosus ad obseruandū legē dñicā et ad inducendū populos ad eiusdē plenā obedientiam nos ad studiositatem. prouocat diuinorum verborum ac deū timendū insinuat. Helias dñi zelat zelū dei in regibus prout nec populis. sed firmā veritatem cunctis manifestans ac quadrigētos prophetas falsos occidere faciens in igne zeli sui receptus est in celū. ad veritatem incōcussē tenendā nos efficaciter prouocans. et verū deū nobis phans. Generabilis matrona cum septem filiis machabeis. duz porius mortem sustinuit et septē suos filios diuersis cruciatibus laceratos ad fidem animauit. ne ceremonias diuine legis transgredere. maxime fortitudinis luce seculo reliquit. Consolatorezque deū et premiatozē ostendit. Inspiciēdo in parte huius speculi tertia scilicet tpe gratie deficerent folia priusquam exempla sanctorum modum illustrantiū. vel pauca in mediū proponam. incipiendo a virgine cuius vita inclita cūctas illustrat ecclesias. ex qua ut ait Ambrosius. velut in speculo relucet forma castitatis. scilicet virginalis et perfecte virtutis hinc sumamus castitatis exempla viuēdi. Prima marie virtus fundamētū omnium virtutū est humilitas. et ipsa est que deū nos fecit videre hominem factū ex substantia sua. Intuens et Jo. baptistam austeritatem vite exēplo modum edocēre. in cibo et potu et vestitu et in historiis alijs. Et ipse deū digito demonstrauit dicens. Ecce agnus dei. Charitatem perfectā petri et pauli. ceterorumque apostolorum quis enarrare posset. qui deū verū per doctrinā et miracula nos videre fecerunt. Martyres preciosi ad fidei plantandam nos vrgēt. grati deo non solum in tormentis gratias agendo. sed seipsum sponte deo offerēdo in obsequium eius quod gratiosus est omnibus. Confessores modestiaz liberalitatem. ac pietatem predicant dei imitantes equitatem. et virgines honestatem cum sobrietate amantes omnium laudant. Sicque per virtutes sanctorum videmus tanquam per speculū. deū perfectissimū qui illas tribuit. Quia et in figurā precepit dominus fieri mare enei. Ero. xxxvij. circa tabernaculū cuius labrum erat de speculo mulierum ut in illo speculo vidētes sacerdotes seipsum a macula per aquā mūdarent. Specula mulierum sunt lucida exempla animarum sanctarum. in quibus intuentes simul et videmus defectus nostros et deum nūm in opibus eorum sicut soles in omni spera sua fixos. sed super montes vel domos radios diffusos.

Sextus speculum. §. x

ad videndū deū est anima rationalis in potentijs suis. Et per istud speculū videtur deus trinus et vnus. et si meliusque alias creaturas. tamen valde a longe et obscure. Unde augustinus in li. de trinitate dicit. Et si mens

nostra non sit eius nature cuius est deus. ibi tamen ymago eius querenda est quo nihil est melius. Huius speculi tres partes dici possunt. tres potentie ipsius anime memoria scilicet intelligentia et voluntas. Ex memoria videtur pater. ex intelligentia filius. ex voluntate spiritus sanctus quantum ad modum processionis. Et primo de memoria prestat quantum ad actum suum scilicet memorandi. quod ipsa non preedit ab intellectu nec voluntate. quoniam multorum meminimus que non intelligimus. sicut cum quis recordatur de aliquo dei iudicio miro et occulto. ut quod Josias rex israel ita perfectus fuit occisus a pharaone in quo rege egypti. et quod in tyro et sydone si facta fuissent miracula. que fuerunt a christo facta in bethsaida. prout fuissent ad penam homines illi. quia si christus confirmatus fuisset huius rei recolimus. sed causas huius quare illis non fuerit predicatum nescimus. Reminiscimur etiam eorum que nullo modo volumus. sicut peccatorum commissorum et periculorum. Mens enim bene disposita non habet complacentiam sed displicentiam de perpetratis malis. Sic pater eternus non preedit a patre nec a filio sic nec memoria ab intellectu et voluntate. et sicut iste tres potentie non sunt tres anime sed vna. Ita pater et filius et spiritus sanctus non sunt tres essence sed vna essentia. vna natura. vna substantia. De intellectu. etiam actu patet. quod non possumus intelligere aliquid. nisi prius recordamur. Sed intelligere possumus multa et ipsa non velle. sicut intelligimus misericordias quas patimur. et multo magis non vellemus. Sic ergo filius a patre preedit non a spiritu sancto. sicut intelligentia preedit a memoria et non a voluntate. Et sicut iste potentie non sunt vna sed realiter sunt distincte. ita quod vna non est alia potentia quousque sit in vna tantum essentia anime. Ita pater et filius et spiritus sanctus sunt tres persone realiter distincte. ita quod vna non est alia. sicut dicebat sabellius hereticus. Sed tamen vna tantum essentia. Voluntas vero procedit quantum ad actum suum a memoria et intellectu. Non enim possumus velle aliquid quin illud prius memorie occurrat. et quin illud aliquo modo saltem generali intelligamus. Sic spiritus sanctus a patre filioque preedit. non tamen a patre ut quidam heretici dixerunt. sed etiam a filio. Et sic patet quod per potentias anime nostre tanquam per speculū videre possumus deū vix vnū in trinitate et trinitatem in vnitatem. Ubi ter. O beata trinitas. eternitas. veritas. bonitas. ad te clamat anima trinitas. Memoria. ratio. seu intelligentia et voluntas. Sed quia istud speculū frequenter in luto primum vitiorum ideo in sic diuturno male videmus aliquid diuinorum nisi prius emundemur per trinitatem quandā nobis accidentale actuum personarum. Sicut enim est vna essentia diuina in tribus personis purificans omnia. Sic est vna penitentia integrata ex omnibus partibus scilicet contritione. confessione. et satisfactione emundans corda. Et contritio quidem quia per eam peccator iustificatur. quod est potestas

Titulus Tertius

tie maxime et maioris quam creatio celi et terre secundum Augustinum. Ideo primo patri adaptatur cui attribuitur omnipotentia. Confessio vero quia per ipsam manifestantur occulta. et cum veritate fieri debet. ipsa attribuitur filio. qui lux est manifestatiua et veritas prima. Satisfactio autem quia finis est penitentie procedens ex vera contritione et confessione et bonitatem operum penitentibus huiusmodi spiritui sancto attribuitur. Et quamuis ipse partes seu actus penitentie scilicet contritio. confessio et satisfactio. realiter sunt distincta in vna tamen penitentie essentia conueniunt. Et sic videmus deum per speculum anime rationalis.

Septimum et vltimum. §. XI.

Primum speculum est natura angelica seu intellectualis que in vna natura specialis sine corpulentia seu materia et forma in tres hierarchias distincta nobis indicat mysterium trinitatis. Et modica quidem noticia de his habemus quae quidem nobis tradidit apostolus paulus captus ad tertium celum. scilicet summe hierarchie. per oculos nuntii ariopagitarum disciplinam suam et summum principem. Per hanc igitur naturam angelicam consideratam velut per speculum etiam nobis multum remotum videmus dei sublimitatem incomprensibilem. et hoc ex tribus sententiis et conclusionibus circa materiam angelorum tanquam ex tribus partibus huius speculi. Prima ergo sententia dionysii est. quod minimus angelorum secundum suam naturalem essentiam est nobilior et perfectior quam quicquam humana secundum suam naturam. Veritate huius sententiae firmamur domino iesu cum dixit matthei. Inter natos mulierum non surrexit maior iohanne baptista. qui autem minor est in regno celorum maior est illo. Porro autem dixit non surrexit. Surgere enim est ex imo in altum eleuari. Omnes autem sancti in iusto originali peccati nati tunc eleuari sunt in altum et surrexerunt cum purgati ab eo ad gratiam peruenirent. Christus autem surrexit hoc modo. quod in iusto originali nunquam fuit. Et ideo sine operatione ipse maior iohanne. Quia autem ipse hoc dixit in regno celorum. ubi angeli erant non aie. Minor ergo angelus dicitur maior iohanne super premo sanctorum et maxime gloriosorum. Secunda sententia dionysii est. quod numerus sit incomprehensibilis quod dominus dicit Job penultimus. Si noli numerum militum eius. Sicut enim stellas celi solus ille dinumerat cui eas fecit. Sic et angelos qui stelle notantur. Unde Baruch. iiii. Stelle dederunt lumen. in custodia. quas scilicet faciunt erga homines. De qua custodia saluator dicit in euangelio. Angeli eorum in celo semper vident faciem patris matthei. xviij. Super quo verbo dicit hiero quod confirmavit magister sententiarum in secundo. quod quilibet anima ab exordio sue natiuitatis maris et femine fidelis siue infidelis. boni vel mali. habet angelum ad sui custodiam deputatum. qui secundum theologos sunt de ordine infimo angelorum. Unde oportet quod tot numero sint in ordine illo qui sunt homines in modo quoniam vnicuique plures fuerunt. Et ultra

numerus hominum adhuc oportet esse tot plures qui sunt species aliarum creaturarum. quod quilibet species et quodlibet celi habet speciale angelum ad sui gubernationem. Et cum videamus in creaturis corporalibus ut elementis et celis illam que superior est esse decies maiorem quantitate continua quam inferior. Sicut aqua decies maior est quam terra. Et aer decies maior est quam aqua et ignis decies maior est quam aer. Et celi etiam similiter multo maiores quam ista visibilia. A simili videtur quod iudicare debeamus de invisibilibus. Cum igitur in angelis non sit quantitas continua. quia corpe caret. attendenda est in eis quantitas discreta seu numeralis. ut secundum predicta forte secundum ordinem. scilicet archangelorum sit maior primo in decuplo. Et tertius ordo principum sit maior numero ordine archangelorum in decuplo. et sic de singulis ascendendo usque ad summum scilicet ordinem seraphicum. Si ergo infimus ordo est plus quam milia miliorum. quot erunt archangeli. et principes. et ceteri quos poterit dinumerare. Tertia sententia dionysii est. que homines per stuporem deficientes facit quod unus angelus est distinctus ab altero non solum numero sed specie. Non enim distinguuntur ab invicem angeli sicut petrus a martino. et martinus a iohanne. et alia vna ab altera. quod solum est distinctio numeralis non specifica. Sed differunt eo modo quo agnus differt ab equo. equus a boue. bos a leone. leo a homine. inter que est differentia specifica. ut ait dicit philosophus in libro methaphysice. Species rerum sunt sicut numeri. Sicut enim quilibet numerus addit ad inferiori se ad minus vnam unitatem. Sic numerus ternarius addit ad binarium numerum. Sic quilibet species creature addit vnum gradum perfectionis essentialis ad minus ad aliam speciem inferiori. Ex dictis ergo formis conclusionem faciamus. Infimus angelus est nobilior iohanne baptista in sui natura. quam iohannes maximus creditur sanctorum. et perfectior quam quicquam gloriosissimus et speciosissimus. Secundus angelus est nobilior primo vno gradu perfectionis essentialis. Et tertius secundus nobilior vno alio gradu perfectionis. Et sic semper ascendendo usque ad summum infimi ordinis angelorum qui ut dictum est sunt plusquam milia milionum. Quis ergo poterit. non dico narrare. sed vel parum intelligere nobilitatem. speciositatem. magnificentiam et gloriam illius angeli supereminentem nullis. neque moyses neque iohannes nec petrus vel paulus cuius uiuebant. Ascendat ex inde. ad alios octo ordines gradatim semper addendo maiorem perfectionem cum ventum fuerit ad summum seraphicum. nonne deficiet mens per stuporem in consideratione tante nobilitatis. Et quia super seraphim residet dominus deus noster. ut eminentior cunctis sine operatione et oes creaturas et reges et perfectione eis infundens. Sic per istud speculum nature angelice videmus deum et si obscure tamen per possumus eminentissimum. nobilissimum. perfectissimum vniuersale et summum bonum. Et hoc speculo nature angelice poterit intelligi illud Sapientie. vii

Capitulum . Sextus

Speculū sine macula. **N**ōq̄ em̄ in eis angel' res-
pecta ē macula culpe i b'is angel' sic̄repta est in
speculis animaz. Et hoc quo ad primū p̄ncipale

Secūdo diceba. §. XII.

tur q̄ in auctoritate apostolica inueniebat specu-
lario p̄phetialis. cum subdis in enigmate sc̄z vide-
mus nōc. Enigma ut habet in charolicon. est sen-
tentia seu locutio obscura. oculta p̄ similitudines
rep̄. sub quib' sit et difficile est intelligere nisi ex-
ponat. ut illud qd̄ p̄posuit philisteis. samson. d̄co
medēto exiuit q̄bo et de forti egressa est dulcedo
Judiciū. xiiij. qd̄ illi intelligere nō valebant nisi
ip̄e exposuisset. videlicet qd̄ de ore leonis. q̄ est for-
tissimū aīal comedēs et deuorās alia. eduxerat ci-
bū dulce sc̄z fauū mellis ibi reptū. Et d̄r enigma
ab eo qd̄ est in. et nigma qd̄ est imago. quasi sen-
tencia seu locutio facta sub imagine. i. sub simili-
tudine. Tales aut̄ sunt locutioēs p̄phetice cōiter.
Sicut em̄ ip̄i vidēt deū siue diuina misteria sub
imaginib' et similitudinib' rep̄ sensibiliū. ita et po-
pulis pponunt. Sed q̄ populis oculta et obscura
erāt. p̄be ip̄i videbāt. **U**n̄ appellabāt vidētes ut
h̄. i. reg. ix. **N**ō tñ q̄ ip̄i clare viderēt deū. s̄ sub
imaginib' ut dictū est. similitudinib' rep̄ sensibiliū
a deo imp̄ssis p̄fectus et celsius videbāt diuina.
q̄z videbant p̄ septē specula sup̄dicta. **P**oterant
igit̄ ip̄i dicere. **U**idem? nunc in enigmate et non
solū p̄ speculū. nos aut̄ p̄ ip̄a enigmata a doctori-
bus vel potius a spū sancto referata deum cernere
possum'. Et hoc sub septēplici eius dispositōe er-
ga nos. **P**rimo i dispositōe inuētiis. Et hoc
quo ad penitētes. **S**ecūdo in dispositōe instruē-
tis. quo ad ignorātes. **T**ercio in dispositōe stā-
tis. quo ad laborātes. **Q**uarto in dispositione
sedentis. quo ad p̄templātes. **Q**uinto in dispo-
sitione deambulantis. quo ad iudiciū expectantes
Sexto in dispositōe comedētis. quo ad glām
suscipientes. **S**eptimo in dispositōe regētis. q̄
ad angelos et omnes gentes.

Primo modo §. XIII

vidit deū Jacob. ut h̄. Gen. xviij. **U**idit enī in
somnia scalā stantē et dñm desup̄ innirum scale
Ubi norandū ex ip̄a visione iacob aliqua perigi
ad dictā visionē. s̄. supplantatōē vitioz. Et h̄ ex in-
terp̄ratōe ip̄ius noī. **I**nterp̄rat̄ em̄ Jacob sup-
plantator. id ē p̄culcator vitioz et tēptationū et de-
monū. **E**xictionēz p̄cupiscentiāz. qd̄ notat ex eo
q̄ post solis occasuz illa vidit. **O**ccasus aut̄ solis
feruētē ardorē p̄cupiscentiāz extinctū designat.
Assumptio q̄z asperitatis et laborz adeo necessa-
ria est. in cuius signū dicit̄. q̄ tulit de lapid ibo et
supposuit eos capiti. **L**apides duri asperitates tri-
bulationū et penitētie signāt. s̄ et ligatio sensuum
corp̄aliū et desiderioz carnaliū oñditur figura

te in hoc qd̄ dormiuit. **I**n ip̄a aut̄ dormitōe vidit
scalā et angelos ascendētes et descendētes et dñm
innirū scale. **S**cala est p̄nā seu cōuersatio bona.
hec debet stare sc̄z p̄ verā fidē **A**d ro. xi. **T**u aut̄ si
de stas. sed super terram p̄ spem. quia ip̄a est que
erigit mentē de terrenis ad sup̄na. **A**d ro. v. **S**ta-
mus sp̄e claritatis superne erecti. **C**acumen scale
quod tangit celū. charitas est. ip̄a em̄ ē s̄m **A**ug.
que ducit ad celū. **A**ngeli ascendētes et descen-
dētes sunt v̄l ip̄i ad litteram offerētes deo vota
nostra. et referētes nobis eius dona. vel ip̄e affe-
ctiones et cogitatiōes ascendētes ad p̄sideratōēz
p̄mij. et descendētes ad cōsideratiōē sui debiti
supplicij. **I**nnir' aut̄ hunc scale dñs manet ut no-
bis ascendēdi modū oñdat michē. ij. **A**scendet
pandens iter ante eos **A**lliciēs p̄ p̄missiones ad
ip̄m ascensuz. **I**nnixus etiā manet sup̄ scalam.
ut dextrā adiutorij ne deficiant. porrigat. et demū
sensuz ad glām trahat. **I**uxta illud ps. **T**enuisti
manum dexteram meam et c.

Secūdo uide §. XIII

runt p̄phete et nos ex cor̄ relatu deum. in disposi-
tione instruētis. **E**t sic vidit moyses deū quādo
ei apparuit i rubo ardenti. **U**n̄ dixit moyses **U**a-
dam et videbo visionē hanc quō rubus ardeat et
nō p̄sumat. exo. iij. **R**ubus signat deū incarnatū
nos instruēte **E**t enim deus noster ignis consu-
mens est deūtro. iij. **R**ubus pungens signat no-
strā humanitatē. nos vndiq̄z penis pungentem.
Ignis ergo in rubo est deitas. n̄c hūanitati vni-
ta cū assumptis penalarib'. **Q**ui rubo nō cōsu-
mitur nec ignis exstinguit. quia ex ip̄a vnione hu-
manitas nō fuit p̄sumpta seu p̄uersa in diuinita-
tem. **N**ec diuinitas vnq̄z deseruit humanitatē. et
in morte. **I**n rubo aut̄ apparet d̄ tribus instruit
moysen. et p̄ eum oēm aīam. et p̄mo reuerētie ex-
hibitionē cū ei dixit. **N**e appropinques buc. **A**li-
mia em̄ familiaritas et facilia et frequēs accessus
ad aliquē solet p̄emptū inducere. p̄pter qd̄ mo-
gni p̄lati et dñi tempales non p̄mittūt de facili
accessum ad eos vel appropinquatōēz. ut magis
habeant in reuerētia. **U**nde et regē magnū assue-
rū nullus adire poterat ad aspectū eius sub peri-
culo vite. nisi vocatus. **P**ermaxime aut̄ in reue-
rentia debet habere et cū reuerētia d̄z accedi p̄side-
ratōe p̄a nō curiosa ad misterij incarnationis. et
ip̄m in sacramēto existentē. **H**ac reuerētia motus
ceteris dixit iesu. dñe nō sum dignus ut intres
sub tectū meū math. viij. **E**t petrus ap̄ls cum ait
Eri a me dñe quia homo p̄ctor sum **L**uc. v. **S**e-
cundo instruit in tp̄alium abrenūciatōe. cū dixit
Tolle calciamenta de pedib' tuis. **C**alciamenta
que sunt de aīalib' mortuis et terre mixtent si-
gnāt ista tempalia que in terra sunt et de inani-
tatis. **S**elemētis oriunt a quib' pedes affectuū

Titulus Tertius

extrahi dñt. Sicut em puluis impedit vsum si oculū intret. ita et opalia mentis intuitū erga diuina et ita deprimūt affectū. vt ad supna euolare nō possit. Sicut viscus implicat pennas auis. vt in altū volare nō possint. Et p̄p̄a vt ait aug. Dia terrena p̄temp̄sit homo xp̄us. vt ea p̄tēnenda de monstraret eē p̄bo et exēplo nos ad hoc inuēdo. Et cū m̄bo et discipulis suis voluit manifestare glām suā de valle ad montē ihabor̄ excessū adduxit. Vbi eū viderūt trāfigurari mat̄b. xxi. ad inuendū mōdū p̄tem̄dū. vt in altū p̄templatōis ascendi possit ad vidēdū deū. **Tertio** instruit de affectus sui efficaci p̄passione in eo qd dixit. **U**tens vidi afflictōes p̄li mei qui est in egypto. et descendit liberare eū. Quod impletū fuit in descē sione eius de celo. qñ post multa flagella immissa pharaoni. i. diabolo. p̄ eius doctrinā et miracula et opa sancta. Demū sanguis ip̄ius agni imaculati liberari sum⁹ de seruitute diaboli. Et hūc qd nemo est qd recogitet tantū bñficiū. Sup̄ qd ip̄e conquerit osee. vi. dicēs. Misericordia v̄a q̄i nubes matutina et q̄i ros mane p̄trāsien̄s. Sicut et ros qui descendit de celo sup̄ terrā. ad secundandam eam et herbas adueniente sole subito deficit et siccatur. Sic misericordia qua xp̄s nos liberauit. et ideo nostra dicit. quia nobis facta. cum a deo p̄cesserit ad replendū nos fructu bonorū opum suarū. p̄ueniente calore temptatōis vel tribulationis modice subito deficit in memoria n̄ra. et siccat affectū suauitate rāti bñficii infructuosus remanēs.

Tertio videre .§. xv

possumus deus in enigmatē p̄ herice visionis. p̄ modū recti manentis. i. auxiliū ferētis laborantibus. sicut ip̄e deus incarnatus laborantibus discipulis in remigando p̄pter ventū p̄tratiū. apparuit eis rectus manens sup̄ vndas maris et eos inuans amota tempestate. Laborāt aut̄ aliqui ex tribulatione quib⁹ fert auxiliū patientie. Unde ip̄e dicit. Cum transieris p̄ aquas tecū ero p̄ aquas scilicet tribulatōis. et flumina nō opperient te. magna rō scilicet passionū et p̄secutionū nō absorbebit rōes. Sed vt dicit aug. Mala equanimiter toleramus ab illo scilicet deo est nō nostra potentia. Et in signū huius Stephanus p̄bom̄ martir in tribulatione lapidatōis positus dicit. Ecce video celos apertos. et iesum stantē a dexteris dei. Ideo stantē. vidit quasi paratū eū iuuare. Actuum. vii. Unde cū magna dulcedine migravit. et p̄ inimicis lapidantibus exorauit. Laborāt alij in eliminatōe vitiorum a se vel a p̄primis. Unde p̄ p̄remōne suorum vitiorū dicebat. Laboraui in gemitu meo. Labor est em̄ recogitare et tolerare de peccatis suis. Et ap̄ls disciplin suū. Tbirū horat ad eripandū vitia aliorū p̄ doctrinā dicēs. Labora vt bonus miles iesu xp̄i. Et ad bñ laborē necessariū est ad

iutorij dei. In huius rei signū vidit amos dñm stantē sup̄ altare et dixit. Percute cardinē et commouebunt sup̄liminaria. Auaritia em̄ in capite omnium Amos. ix. Per auaritiā que cupiditas etiā dicit radix omnium malorū. notatur generale peccatū. Amos ripum gerit illos qui laborāt ad eliminatōē vitiorū in quib⁹ apparet dñs stans adiuvandū p̄stantiam immittēdo. Sed sup̄ altare dicit stare. vt ostendat qd omnis potestas ecclesiastica a dño deo est. Sed vide quid dicit. Percute cardinē. Per cardines signant sup̄iores peccantes qui debent increpatōibus et obiurgationibus castigari. vt sup̄liminaria id ē inferiores p̄ exemplū eorū valeant ad p̄nam p̄moueri. Unde et moyses dure arguit aaron de p̄statione vituli. Et dñs fecit suspendi. xij. principes tribuū qñ populus fornicatus est in moab. Laborāt alij in informatōe morū. par est em̄ eliminare vitia. nisi et mores informēt. Unde dictū est biete. i. Ecce cōstitui te sup̄ gentes et regna. vt euellas et destruas quantū scz ad vitia. et edifies et plantes. qñ ad virtutes ad bonos mores. Sed quia sine me nihil potestis facere ait xp̄us. Job. x. ideo posui adiutorij sup̄ potentē. i. laborē ait dñs. Et in huius figurā vidit Amos. vii. dñm stantē sup̄ murū litum. et in manu eius trulla cementaria. Durus litus est ecclesia foris et stans ex pluribus fidelibus tanq̄ viuis lapidibus edificata. et calce charitatis vnita. et modestia linita et ornata. sup̄ quam stat dñs tanq̄ regens et gubernās. in cuius manu ē gratia que signatur p̄ trullam cementariā. quia sicut trulla cementaria ad edificatōē valet. et limitionem muros. Sic gr̄a ad instructōem morū informationem.

Quarto vident .§. xvi

p̄ hēre deū et nos p̄ illos in enigmatē. p̄ modū et dispositionē sedentis. et hoc quo ad p̄templatōes de quib⁹ pōt intelligi illud qd dñs dixit. Isā. xlii. Celū mihi sedes est. celū. i. hoies celestes et contēplariui. Seder aut̄ sup̄ tales vt cogitatōes et affectiones eorū ad seruiēdū sibi assistere faciat. et eos secreta iudicia doceat. In cuius figura micheas p̄pheta qd viderat in enigmatē. i. imaginariē xp̄s. sit dicēs. Vide dñm sedētem sup̄ solium suum et omnē exercitū celi assistentē ei et ait dñs. Quis decipiet achab regē israel vt ascendat et cadat in romorib⁹ galaath. Et cū diuersi diuersa dicerēt ex assistētibus. egressus ē spūs quidā. et ait. Ego decipiam illū in hoc videlicet. quia egredietur et ero spiritus mendax in ore omnium p̄phetarū eius. Et dixit dñs. decipies et p̄ualebis. egredere fac ita. iij. Reg. xxi. Per exercitū celi dñs assistētē a dextris et a sinistris significat congregatio affectionum et desideriorū circa diuina vel hūana qd debet dño assistere. Per locutōes dñi mīstris suis faciā intel

Capitulum Sextum

ligūf ocula iudicia mīsterio angelorū erequēda
per assensum dñi ad decepnōez achab. signaf p/
missio eius qua permittit hoies. ⁊ p̄cipue recto/
res decipi ⁊ deficere in sp̄aliabo ⁊ tempalibus.

Scdo sedet in p̄templariis ut eos gratia sua
repleat. Juxta illud. Dñs in celo sedes eius. In
cuius figurā dicit Is̄a. vi. ca. vidi dñm sedentem
sup solū excelsus ⁊ eleuatus. ⁊ plēa erat dom⁹ ma/
iestate eius. ⁊ ea que sub ipsa erāt replebāt tēplū
Seraphim stabāt sup illud sex ale vni. ⁊ sex ale
alteri. Et clamabāt alter ad alterū. Sanctus san/
ctus sanctus dñs deus exercitū. Solius dñi est
aīa sanctorū. Et hoc solū est eleuatum a desiderio
terrenorū. Et est excelsum in p̄templatione diui/
norū. Et tunc domus mentis replet maiestate ei⁹
id est ḡta Seraphim aut qui deno minant ab in/
cendio. qui stabāt sup illud. i. iuxta illud signifi/
cant ardentia desideria diuini amoris que dicūt
Sanctus sanctus sanctus dñs d̄p rē. q̄ ex amo/
re p̄cedūt cū ammiratōe ad diuinas laudes. tri/
nitatis sanctissime. in vnitate essentie. Exinde im/
plet domus fumo. i. mens seu p̄scientia hūili de/
uorōe. Tercio dñs in eis sedet vel potius am/
plerat ut eos mirabili gustu p̄solationis reficiat.
Juxta illud cant. ij. Dextra illius amplerabit me
id ē p̄templatio de ip̄o sponso deo. me sibi vniet ⁊
summe p̄solabit. In cuius figurā legir. q̄ appa/
ruit dñs iacob cū solus remāisset se patris ⁊ fa/
milias ⁊ substantia. ⁊ lucrabat cū eo vsq̄ mane. et
cū eum separe nō posset. tangens neruū femoris
eius statim emarcuit. Vbi ⁊ mutatur est nomen
ip̄ius de iacob in israel quod interpretat̄ vidēs de/
us. Unde dixit. Vidi dñm facie ad faciē. ⁊ salua
facta est aīa mea. bñdictionēq̄ ab eo recepit. ut h̄
Gen. xxxij. Lucramē istud iacob cū deo. instāti⁹
signat orantis. Duo brachia lucrant̄ sunt fletus
seu p̄punctio ⁊ oratio. Unde dr̄ osee. xij. de isto ia/
cob q̄ fletit ⁊ rogauit. Sicut aut̄ ille qui lucrat
cū aliquo sc̄z brachio. aliqñ videt̄ de q̄ci ⁊ supari
aliqñ de q̄cere aliū ⁊ supare. ita ⁊ orans siue con/
templās. aliqñ ofonē videt̄ subijcere ⁊ superare
in puncto apprehendens aliquid diuinū super se
aliqñ videt̄ de q̄ci grauatus carne. ⁊ obfuscat⁹
fantasia ut fixe diuina apprehēdere nō possit. Cle/
rū si p̄ualere vult. lucrari debet vsq̄ mane id ē
p̄seuerare in orando. p̄templando vsq̄ ad mane
supne gle. In hac aut̄ lucra recipit benedictionē
sc̄z magne p̄solationis. ⁊ marcessit neruus femo/
ris quia extinguit carnalis appētus. gustata em̄
suauitate sp̄s. desipit om̄is caro. quia maxima
est. ⁊ si pax duret actualiter. Vñ bern. f. felix cu⁹
inuenero sc̄z dñm. tūc amplexus. tunc oscula que
vincūt mellis pocula. Sed in his parua morula

Quinto videt̄. .s. xvii

pp̄here deū enigmatice p̄ modū deambulātis. Et

hoc quo ad iudiciū expectantes. Sc̄z quis stabit
ad videndū eū. ip̄e em̄ quasi ignis p̄flans ⁊ quasi
herba fullonū. malach. ij. Deambulat aut̄ q̄
in forma hūana assumpta. de celo de cēdet ad ter/
ram. ⁊ videbit eū om̄is oculus etiā qui eū pu/
pugerūt. Alro. i. hoc aut̄ vidit daniel visione ima/
ginaria. Unde ait vii. ca. Videbā in visione mea
nocte. ⁊ quattuor bestie grandes ascendebant de
mari diuerse inter se. Primā similē leone haben/
tem alas aquile. Scdam̄ similē vrsō tres ordies
dentium habens in ore. Tercia similis pardo ha/
bens alas quattuor. ⁊ capita quattuor. Quarta
terribilis ⁊ mirabilis ⁊ fortis. habens dentes fer/
reos comedēs ⁊ minūēs. ⁊ reliq̄ pedib⁹ p̄culcās
habens cornua decem. ⁊ de medio eorū ortum est
aliud paruulū. Que quidē quattuor bestie desi/
gnant quattuor monarchias mūdi p̄incipales.
sc̄z assiriorū. persarū. ⁊ medorū. quo ad scdam̄. gre/
corū quo ad terriā. ⁊ imperiū romanorū. quo ad vl/
timā decem cornua signāt decem partes in quas
sciendū est imperiū romanorū. Cornu paruulum
antichristus est qui oriet̄ in tali diuisione. Pene
oīa ista regimīa pambulauit dñs. ip̄a gubernat⁹
do ⁊ de ip̄is iudicando. ⁊ cōferendo t̄paliter. put
sibi placuit. Demū cuncta simul regna cū p̄p̄et/
lentis cū eis simul est iudicaturus pambulans
de celo ut dictū est ad terram. Unde in visione
illa dixit ip̄e daniel. Aspiciebas ⁊ ecce in nubib⁹
celi quasi filius hois veniebat. quia vsq̄ ad anti/
quū die⁹ puenit. ut sc̄z manifestet̄ q̄ pat̄e dedit ei
p̄ q̄ dicit antiquus die⁹ iudiciū facere. **V**eniet
aut̄ in iudicio ad tria. ad sui quidē exaltationē. ut
sc̄z ab omnib⁹ videat̄. q̄ p̄stitutus est iudex viuorū
⁊ mortuorū. Vñ in dicta visione subditur q̄
dedit p̄atē ⁊ honore ⁊ regnū. ⁊ oēs populi trib⁹
⁊ lingue seruiant ip̄i. **V**eniet scdo ad p̄fusio/
nem malorū. Juxta illud b̄iere. xx. Confundent̄
vehementer quia nō intellexerūt obprobriū sem/
piternū quod nūq̄q̄ delebit̄. Et hoc signat̄ Gen.
ij. quando adam audiuit dñm deambulante in
paradiso post meridiē. Qui quis absconderit se
p̄pter peccatū p̄missum. tñ oportuit q̄ eū audiret.
⁊ videret sententiantē Adam quippe se abscondēs
peccatore designat̄ excusantē peccata sua. p̄pter q̄
indignū se facit dei visione. Audir̄ tñ post meridi/
em. i. post caritatis ⁊ feruoris extinguitiōē. vocem
deambulantis dei venientis sc̄z ad iudiciū. ⁊ quia
nudū agnoscit virtutib⁹ ⁊ ḡta p̄parere erubescit.
Dñs aut̄ arguit peccatores dure. fm̄ illud Jude
ij. Ecce venit dñs in nubib⁹ p̄tra om̄es sc̄z facere
iudiciū ⁊ arguere impios. Vñ ⁊ ade dixit Adam
adam vbi es. exinde sepat malos a cetū sanctorū
quod innuit̄ cū dñs adā emisit de paradiso volu/
ptat̄. Demū ponit eū i m̄do subiectū innumer⁹
penalitantib⁹. Sic reprobos ad īfernū emittit acer/
bissimis penis cruciandos. **T**ercio veniet in

Titulus Tertius

iudicio ad glorificationē bonorū. Juxta illud prophete. Ecce ego venio et merces mea mecum est. Et in signū huius vidit iohānes dñm deambulantez in medio candelabrorū aureorū tenentem septem stellas in dextera Apoca. i. In septem candelabris aureis notat vniuersitas sanctorū habentū aurū sapientie et veritatis. et ardorez charitatis. In medio autē horū candelabrorū ambulat. ut hic in via eos sustentet. custodiat. et defendat. et in dextera sua que designat gloriā et eternitatē septem stellas habet. i. septem doctores quibz sanctos beatificat scz impassibilitatem. claritatē. sublimitatē. agilitatē. cognitionem. apprehensionem. et fruitionem.

Sexto vide .§. XVIII.

tur deus enigmatice in dispositōe comedēis. Quā ipse inquit cant. v. Comedi fauū cum melle meo. Vel est xpi humanitas. que est pñcipiū in vniuerso. Cetera est genus humanū quo ad electos. et vtrāqz deus comedit sibi vniēdo. In huius figura legitur. Gen. xviij. q. stāti abrahe ad ilicē mambre et eleuanti oculos apparuerūt ei tres viri. Et ut dicit in alia trāslatōe. tres vidit et vnū adorauit. Intelligens ibi signari misteriu trinitatis. Quā qñqz loquit in singulari ad exprimentū vnitatē essentie. qñqz in plurali ad denotandū pluralitatem psonarū. dixit enī. Dñe si inueni grām in oculis tuis. ne trans eas serui tuū. s. afferā paululū aque et lauentur pedes vestri. et requiescite sub arbore. ponāqz bucellam panis et pfortetur cor vrm pollea transibitis. Quibz acquiescentibz fecit ex tribus sanis simile. i. tribus mensuris farine. bñ purgate a furture fieri succinctios panes et vitulū vnū tenerrimū et opimum coquere. ipsosqz panes subcineritios et vitulū coctū. butirū quoqz et lac posuit coram eis ad comedendū. que oblata comederūt. Fuit illa visio pphetica. et si nō ymaginaria sensibilis rñ. Fuerūt enī. illi tres angeli in forma humana apparētes. representātes deū et vnū. In psonis. autē trinitū. Pedes autē dei qui terrā calcāt. significāt genus humanū. In quo et xps pprebēdit ut vcrus bñ. vnitus rñ dō. Tria autē inueniunt ex ista visione sub figura ee necessaria saluādis. et in deū p glām transformandis. Et primū est locio in baptismo actu vel pposito. Nisi enī quis renatus fuerit ex aqua et spō sancto nō pōt videre regnū dei. ait saluator Job. iij. Et hoc signat in ablutione pedū illoz apparentium qui ut dictū est signant genus humanū. quod in nouo testamento xpo incorporatur per baptismūz quē ipse primo instituit et suscepit. nō ad auferendū aliquē suū defectū. s. ad pferendū aque vitutē regniatiuā. et nobis. prebendum exemplum. Scdum quod requirit in pueniendo ad glām ē purgatio plena a peccato per pñiam. et alios modos poli baptismū. Dicit enim in apoc. de san-

ctis. Sine macula sunt ante tronū dei. Et hoc signatur in simila. que est flos farine plene segregate a furture. Furtur enī quod est cibus cōter bestiarū signat peccatū. quo pascunt et delectantur homines belialiter viuentes. Simila autē signat puritatē a peccato. Tria sata simile designāt puritatem que reperit in vniuersa pgregariōe electorum in tribz partibz mundi scz alie. aphrice. et eu rope existentū. vel sub triplici statu scz actiuorū. cōtemplauorū. et prelatoz. Tertiū qd requiritur est pformitas vite cum xpo p dolore et amore qui sub figura panis subcineritij fuit oīesūs israel et inde pfortatus. itq. reg. xix. Panē enī se vocat dices. Ego sum panis viuus Job. vi. Fuit autē hic panis subinere positus. in igne decoctus. qñ in bñmilatione crucis fuit viliificatus. et igne sue dilectōis crucifixus et mortuus. Deū ergo electos xpi oportet pformari. ut tanqz panis subcineritij cibus dei fiant. Juxta illud apli ad Ro. viij. pdestinabit scz electos suos pformes fieri imaginis filij sui. Istū igit cibus. i. fideles baptismō xpo incorporatos. a pctis mīdatos. per dolores et labores cum charitate xpo pfirmatos. comedit sanctissima trinitas. i. sibi vnit in se trāformat in glia. Sed in pñio hoc. nō ponitur subcineritius panis sine vitulo optime decocto. quia in mēsa diuine glorie nullus beatus positus fuit. anteqz xps p vitulū designatus. in atacruc. is p passionē esset decoctus. Butirū pigue designat multitudinē merito ruin xpi et sanctorū. Lac aut puritatē corporū. Et ppter ea se nobis dimisit cibus in lactamēto altaris ut aliquando et nos efficiamur cibus ipius. trāslformati per pformitatem voluntatis in ipsūz

Septimo vide .§. XIX

tur deus imaginarie in dispositōe regēis. Et hoc quo ad regimē spūale electorū et angelorū. Et quo ad monarchias mūdiales. Et hoc ex primis visionibus Ezechielis quā habes pmo ca. de qrtuor aīalibz et toris et hoīe sedente sup trono. qui erat sup firmamentū cristallinū. quod extēnū erat super capita aīalium. Et quo ad regimē spirituale expōit Ereg. sup ezechielez. et ipsa expōitio infra scdario ponit Quo ad regimē mundiale expōit Nicolaus de lyra sup ezechi. scz d quattuor monarchias mūdi Et ipsa ponit primo ezechie. i. c. Et vidi. rē. Hec visio imaginaria habet tres partes. Prima pñet aīalia apparētia. Scda toras apparētes iuxta ea. Tertia firmamētū apparēs super capita aīalium. et desup vitigium hominis sedentis sup thronū. Ad intellectū pme partis cōsiderandū. q. ppheta videbat imaginariē nubē magnā ab aquilone veniēte igne inuolutā eo modo quo apparet in coruscatione p aperturā illius nubis. videbat quattuor animalia in omnibz similia. licet aliqui dicāt q. apparet autē vnū. bñs quattuor

Capitulum Sextum

facies. Sed prima expositio magis littere recordat
 f. q. esset quattuor. Erat autem corpus aialis cuius
 libet eorum erectus super pedes. et in superiori prate
 quadratus. ita q. facies hominis erat in preani-
 malis opposita directe aspectui. pphere et dicitur pars
 anterior. In pte vero opposita siue posteriori faci-
 es aquile erat. Et in alijs duobus pribo sibi oppo-
 sitis facies leonis et facies bouis. Ita q. facies le-
 onis erat i dextera respectu faciei hominis. et faci-
 es bouis i sinistra. Et dicitur facies aquile desu-
 per ipsorum quattuor. q. aq. uila hz collu longum
 Et sic eleuabatur super alias tres facies. Et in q.
 libet aiali erat similis quattuor ale. quarum due
 erant dimissae ad corpus tegendum. et due superi-
 us erecte ab volandis. Et p extensione alarum erant
 ista aialia adinuicem iuncta sicut hoies in corais. et i
 quolibet horum erat quattuor manus siles manibo
 hoim. et similiter quattuor pedes quorum tibie erat
 tales q. fiera genua equaliter flectebant ad quat-
 tuor ptes oppositas. Et similiter planta pedis eque
 liter applicabilis. pcedendo ad quattuor ptes op-
 positas. Et sic omnia illa aialia pcedi poterant ad
 quattuor ptes oppositas absq. corporis puerfione
 sicut si ho haberet oculos in pre posteriori capite
 sic habet in anteriori. et genua equaliter flexibilia
 ad partes quattuor. et plantas eque liter applicabiles ad
 ipsas ptes. posset ambulare ad quattuor ptes opposi-
 tas sine corporis couersione. Apparuit exinde vna
 rota pposita ex duobus circulis. habens quattuor fa-
 cies. i. quattuor semicirculos et aspectus rotarum et
 opus earum q. visio maris. i. talis coloris sicut videt
 mare qn. est quietu. Quasi si sit rota in medio ro-
 te. i. vna transiens p mediu alterius interfecando
 se inuicem. plena oculis. i. picturis ad modu oculorum
 sicut est in cauda pavonis. Quotiesq. ibat spiri-
 tus et. i. ventus turbinis vel spūs viuificas qui
 erat in rotis. Et similitudo super caput aialiū quasi
 firmamēti. i. celi stellati. Et sup firmamētum erat
 thronus saphirinus. Et sup thronu effigies hois
 sedentis. ad cuius nutum mouebant aialia et rote. et
 pene eorum recte. i. sursum erecte alteri ad alteru. q.
 tangebant se extremitatibus. quasi sonu sublimis
 dei id est sonu tonitruū qui dicitur sonu dei quasi so-
 nus ab eo factus. Et starent demittebant penne
 ille scz penne que erigebant cu volabāt. deinde de-
 mittebant. sicut fit cu aues cessant a volatu. Luz
 fieret vox sup firmamētū. i. preceptu sedentis in
 throno velut aspectu arcus. i. iridis qui est splen-
 didus. Et sicut ignis inuoluēs sicut apparet in
 choruscationibus magnis. quattuor pene erat. i. iij. ale
 Dicit ergo nicolaus de lyra q. designat ppheta
 mala ventura de ppinquo in bierlem. maiora q.
 parerent translati in babyloniam. Per ventu igit
 turbinis et nube designat exercitu babylonie ve-
 nientē ab aquilone. Per ignē incendētē intelli-
 git incendiū ciuitatis et templi futurū. Per quas

ternariū aialiu et facies et rotas. intelligit quater-
 narius numerus regnorum magnorum sibi inuicem succē-
 dentiu scz caldeorum. persarum. grecorum. et romanorum. q.
 regna infestauerunt populu iudeorum. Nec mirū q.
 idem numerus pluribus similitudinibus figuratur
 Nam et gen. xli. anni fertilitatis et sterilitatis plu-
 ribus rebus designati sunt scz spiciis et vaccis. Per
 faciem ergo leonis que est prima fm descriptionez
 hebreorum. signat regnu caldeorum seu babylonioru.
 quod fuit primū inter ista quattuor. Unde et rex
 babylonis frequenter vocatur leo in scriptura.
 ut illud biete. iij. Ascendit leo de cubili suo. Et
 scdm aliquos habebat imaginē leonis in vexillo
 Per faciem hois intelligit regnu medoꝝ et persarū.
 quod successit regno caldeorum. Illud em regnu seu
 dominiū tractauit hūanius pplm iudeorum q. cete-
 ra. Unde et cirrus dedit licentiā redeundi in iude-
 am. Per faciem bouis signat regnu grecorum. quia
 sicut bos impellit cornibus. ita regnu grecorum illuz
 pplm dei molestauit. et maxie tempe antiochi il-
 lustris. Un vocat antiochus cornu modicu daniel
 viij. Per faciem autem aquile intelligit regnu roma-
 norum. Un et aquila signū est romani imperij seu
 vexilli. Per alas intelligit angelica pās. pīdēs
 istis regnis quia ista inferiora administrant per
 angelos. Per hoc aut q. aialia et rote ibāt ad quat-
 tuor ptes. signat dilationez istorum regnorum ad alias
 ptes. Per velocē motu et terribile aspectu intelli-
 git robur et ferocitas eorum. Per manū aut opera
 eo q. manus est organu organorum. Per firmamē-
 tu quod erat sup capita aialiū. signat pars supe-
 rior mundi que est locus beatorum. Per sedentē in
 throno su pra firmamētū. signat deus president
 omni creature et celesti et terrestri. ad cuius nutu
 omnia disponunt. Unde et ad preceptu sedentis in
 throno animalia quiescebāt et mouebant quia
 ipse mutat tempa et etates. trāfert regna atq. co-
 struit dan. ij. Per hoc aut quod appareat in for-
 ma bumana figurabat q. erat in tempe huma-
 nandus. Per hoc q. apparebat in specie electri-
 quod ē et auro argento fulgidius figurabat sapi-
 entia eius cuius nō est numerus. Per hoc q. apre
 superiori retinebat a lumbis. et sursum retinebat
 splendorem interioris. Et in parte inferiori a lum-
 bis et infra emittebat splendore exterioris intelli-
 git q. diuina sapientia. put est in ipso. est nob oc-
 culta Manifestat aut nobis aliquo modo per suos
 effectus. scdz q. dr Ro. i. Inuisibilia dei p ea et.
 Sic igit in predicta visione describit diuine p-
 fidentie superueniens status siue virtus. Et
 gregoriū expositio. Primo ponit reprobos condi-
 tionem signatā i turbine. caligine. et igne quos
 xps iudicat. Secūdo electorum sanctā puerfationē
 signatam in aialibus et eorum circūstantijs. p-
 cipue de rotis sequentibus ea que designant sacra eloquia
 Tertio angelorum pfectionem signatam in fir-

Titulus Tertius

manēto et throno que erāt sup aīalia. Quarto xpi dei et hoīs sup omēs exaltationē et illustrationem. simili homi sedenti dicit ergo. Vidi et ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone etc. Quia ventus aquilo aerem pstringit in frigore. non in cōgrue turbationē maligni spūs designat. venit ergo vetus turbinis ab aquilone cū vitā iudaici populi. malignus spūs in temptatōe pcutit. Sequitur. Nubes magna. Quia q̄nto plus exaruit in incredulitate. tanto amplius obsecari meruit ignorantie caligine. ad cognoscendū xpm. Et igitur inuolūta. Qui designat maliciā psecutōis iudeorū ergo xpm et suos. Et splendor incircūscriptus. Quia dū psecutio in iudea acta est aploz p̄dicatio dispersa est in mōdo vniuerso. Et de medio ei⁹ id ē ignis quasi spēs electri. Electrū designat dominū iēsū xpm. In electo ei⁹ aurū argenti ignisq; miscet. et argenti ad claritatē crecit. Un⁹ et signat nātrā bñā in xpo. q̄i crescēt ad glāz et manifestatōnē sue diuinitatis. Flux vero a suo fulgore palescit. et signat naturā diuinā in xpo. que a sui fulgore potentie. p opa sue bñanitatē se tempauit. et ytraq; natura diuina et bñana in ipso vna psona fuit. Electrū ergo in igne est deus homo fact⁹ in psecutione. Et in medio eius similitudo. quattuor aīaliū eius scz siue electri siue ignis. Per ista quattuor aīalia signant quattuor euangelistē. vel etiā omēs p̄feti qui xpo sunt vniti. et a malis p̄secuti p̄fecta opa iuxta euangelica p̄cepta egerūt. Et bic aspectus eorū similitudo hoīs in eis. q̄ videlicet sancti hoīs vitā similitē tenent xpo qui per excellentiā dicit homo in p̄feti. tēnū similitudinez glexum ipso in corpe et aīa in futuro recipiūt. Et quattuor facies vni et quattuor penne vni scz aīaliū p̄dictorū. quia p faciem homo cognoscit et p fidē a deo cognoscimur. et ipm cognoscimus idō per faciem fides sanctorū designat. Et quia p pennā in altū corpus aīa subleuat. Idō per pennam p̄templariū. qua mens ad deū leuat significat. Quattuor ergo facies vnicuiq; animalium sunt. et quattuor penne. quia noticiā fidei qua cognoscunt a deo ipa est in vno q̄ est simul in quattuor. et similiter vna de eo p̄templariū. ita vt facies eo p̄tineat ad noticiā bñanitatē. pēna ad cognitiōnē deitatis. Et pedes eorū pedes recti. quia scz sancti ad mala mūdi que reliquerūt nō reflectūt. Et planta pedis eorū planta pedis viruli. q̄a scz p̄dicatores et alij sancti in locutiōne habēt maturitatem. in actione fortitudinē. in mente discretiōnē. designatā in diuisiōe vngulē pedis virule. Virulus etia; mature incedit. et fortiter laborat. Et scintille quasi aspectus eris candētia. Et qd ē sonorū. signat p̄dicatiōnē. quia i oēm terrā exiuit sonus eorū scz aploz. Es candēs est p̄dicatiō feruida et ignita. Scintille huius eris sunt parue sententie de supna glā ab eis expresse que auditores

incendūt sed loqui nō valent etia; quod intelligunt. Et manus hoīs sub penne eorū in quattuor partes. p quattuor p̄ses possumus p̄ncipales quattuor vtutes accipere. et quibz relique oīū tūt. scz. prudentiā. fortitudinē. iusticiā. ac temperantiā. p manus autē actiua vita signatur. et p pēnas p̄templariū. Stanus ergo hoīs est sub penne eorū id ē virtus opis subuoluta p̄templariū et actiua prior est tempe. Contemplariū vero superior merito et dignitate. Et iuncte erant penne eorū vni⁹ ad alterum. Quia scz omnis vtus sanctorū. omnis sapientiā eorū. qua alios cōtemplationis volatu transcendunt vicissim sibi in pace atq; vnanimitate iungunt. Non reuertebantur cū incederēt. Quia sancti sic a terrenis actibus ad sp̄alia transeunt. vt ad ea scz terrena nullatenus reflectāt. Sed vni⁹ quodq; ante faciem suam gradiebatur. Ante nos eterna sunt. et sancti viti in eternis que appctunt pedem boni operis ponūt. Similitudo vultus eorū facies hominis et facies leonis a dextris ipoz quattuor. facies autē viruli a sinistris ipoz. Et facies aquile desuper ipoz quattuor. Iste quattuor facies designant quattuor euangelistas p̄pter proprietatem materie. de qua agunt in euāgelij suis. similem p̄dictis animalibz. Nam matheus agit de incarnatione. et ideo p hoīem signatur. Marcus de p̄dicatiōne resurrectionis. et ideo p leonem figuratur. Lucas de passione. et ideo p virulū animalis imolatiū figuratur. Incipit etiā euāgelij et terminat circa templum. Iohānes de eius diuinitate. et ideo p aquilā altissime volantem describitur. Christus etiā d quo tractat fuit homo in incarnatione et quersatione leo in resurrectione. Virulus i passione. Alq̄la in ascēsiōe. Quilibz ē p̄feti bz vtutes. p hec aīalia designatas. Dicit autem facies hominis et leonis a dextris ipoz quia de incarnatione vni⁹ ḡniti et resurrectione omēs electi letari sunt. Facies viruli a sinistris aspiciūt. q̄ de passione xpi discipuli contristati sunt. Sinistrum est dicimus quod nobis est aduersus. Facies aquile desuper ipoz dicitur. quia diuinitatem eius altius. ceteris alijs descripsit. Et facies eorū et pēne eorū extente. Quia omis intentio operis omnisq; cōtemplatio sanctorū super se tendit. vt possit adipisci que in celestibz appetit. Due pēne singulorū iūgebant. et due tegebāt corpa eorū. Quattuor pēne horū aīaliū q̄ttuor vtutes sūt. scz. timor spes i futurū. Timor et p̄nia seu dolor de p̄feti. Penne ḡ sibi met iūcte superius extendunt quia sanctorū mentes ad superna eleuant. Iuncte autem dicuntur quia sancti amant celestia q̄ sperant. et sperant que amant. Due vero penne corpora tegebāt quia timor et penitentia a dei oculis eorū mala p̄terita abscondunt. Et vni⁹ quodq; eorū coram facie sua ambulabat. Qui se

Capitulum Sextum.

ante se ponit. vigilanter vidit an defluat vel sur-
gat. vel quotidie in bonis excrescat. Ubi erat im-
petus spiritus illuc gradiebantur. **Im-**
petus est incitamentum ad virtutes varias quod
est a spiritu. **S**icut impetus carnis quod se-
quuntur reprobi. est instigatio ad vitia varia. Et
similitudo animalium quasi carbonum ignis ar-
dens. et quasi aspectus lampadarum. Qui carboni-
bus tangit. incenditur. Et sic qui cum sanctis con-
uersatur in dei amore exardescit. Lampas lucem
suam longius spargit. Et sic vita sanctorum etiam
longe posita per bona exempla lucet et illuminat.
Et in medio animalium splendor ignis. quia. scilicet
ignis spiritus sancti a peccatorum rubigine men-
tem quam replet mundam reddit. Et de igne ful-
gur egrediens. Quia ipse spiritus ex se per electos
flammas amoris proficit. ut more choruscantis.
et per terrorem feriat. et ad amorem accendat. Et
animalia ibant et reuertebantur in similitudinem
fulgoris choruscantis. Quod supra dictum est.
quod cum ipsa animalia ibant et non reuertebantur
intelligitur ad vitia non redeunt quod dimiserunt.
Quod autem hic dicitur. quod reuertebantur. intel-
ligitur quia de contemplatiua vita seu contem-
platione in quo diu fixi manere non possunt ad
vitam actiuam per studium bone operationis re-
uertuntur. Et hoc in similitudine fulguris choru-
scantis. quia celestia loquentibus. dum per eos
supernum lumen intus micat. ad amorem celis pa-
trie audientes inflammant. Cumque aspicerent ani-
malia. apparuit rota una super terram. Rota scri-
pturam sacram significat quia ex omni parte ad
auditorum mentes voluitur. et nullo erroris an-
gulo. a predicationis sue via retinetur. Ex omni par-
te voluitur. quia inter aduersa et prospera recte et
humiliter incedit. Circulus quippe illius precep-
torum modo sursum. modo deorsum est. quia ipsa que
perfectioribus spiritualiter dicunt. infirmis iux-
ta litteram intelligunt congruunt ipsa que par-
uuli iuxta litteram intelligunt docui viri per spirituales in-
telligentiam in altum ducunt. Apparuit autem
rota super terram. designantem peccatores. quia
legem super corda peccantium deus dedit. habens
quattuor facies. que rota quattuor facies habet di-
cit. ex eo quod scriptura sacra vtriusque testamenti in qua-
tuor preceptis est distincta. Velus enim testamentum in
lege et prophetis. Nouum vero in euangelio atque apo-
stolorum actibus et dictis. Et aspectus rotarum et
opus earum quasi visio maris. quia videlicet in
sacris scripturis per rotam signatis. magna sunt
volumina sententiarum. cumuli sensuum. Nec in-
merito mari scriptura similatur. quia firmatur
in ea sententie locutionis. sacramento baptisma-
tis. Et aspectus earum et opera. quasi sit rota in
medio rote. Rota intra rotam est testamentum ve-
tus. Rota vero in medio rote est testamentum nouum.

autem in veteri comprehensum. Quod enim ibi futurum
promittitur. in nouo impletum ostendit. Per quat-
tuor partes earum ibant. Gladius rota predicatio est
que promissum et promissum impletum ostendit. Et per
quattuor partes vadit. quia in quattuor mundi
partibus redemptor de qua loquitur predicatus fuit.
Et non reuertebantur sed rote cum ambularet. quia
dum nouum testamentum non rescindit. dum vetus non
carnaliter. sed iam spiritualiter intellectum tenetur.
Post se non redeunt. quia usque ad finem mundi
inmutabilia persistunt. Statura quoque erat rote.
et altitudo et horribilis aspectus. ad terrorem gelatin-
ne cruciatibus. Scriptura igitur facta rota. designans
staturam habet in rectitudine preceptorum. Altitudinem
in celsitudine superne promissionis. Horribi-
lem vero aspectum in minis supplicij sequentis.
Et reuertens. propheta ad loquendum de animalibus
predictis dicit. Et totum corpus plenum oculis
in circuitu ipsarum quattuor. Quia scilicet sanctorum
actio ab omni parte circumspicienda est. bona deside-
rabiliter. prouidens. et mala solliciter cauens. Et ibi
notatur quomodo vitia sub specie virtutum suggerun-
tur. Cumque animalia ambularet. pariter et rote
iuxta ea. Et cum eleuarent animalia de terra. et ele-
bantur simul et rote. Ambulabant animalia. cum
sancti viri in scriptura intelligunt. quemadmodum
moraliter viuunt. Eleuantur vero a terra. cum se
in premeditatione suspendunt. Et quia unusquisque
quantum scriptura sacra proficit. tanto et eadem
scriptura proficit apud ipsum. Ideo dicitur quod rote am-
bulabant vel eleuantur cum animalibus. Quocumque ibat
spiritus. et rote pariter eleuantur sequentes eum. Quo-
enim spiritus legentis tendit. illuc et diuina eloquia ele-
uantur. Legentis enim spiritus siquid in eis scire morale
aut historicum querit sensus hunc moralis historie
sequitur. Siquid typicum more figurata locutio cog-
noscitur. Si quid prelatum statim rote quod pen-
nas accipiunt. Cum euntibus ibant cum stantibus ita erant
et cum eleuantur a terra pariter eleuantur. Gladius
cum euntibus quod eos qui se ad utilitatem primi exten-
dunt. sacra eloquia doctorum suorum passus et eius itinere
disponunt. Stant rote cum stantibus animalibus. quod
eos qui fortes sunt in fide. ut aduersis cunctas re-
sistant. et contradicentes renunciant. rectitudinem suam
sacra eloquia confirmant. Cum eleuantur eleuantur. quia
in quantum quisque ad altam contemplationis et per-
fectionis profecerit. tantum ei sacra eloquia de
altioribus loquuntur. Spiritus vite erat in rote. quod
scilicet dilectionem dei et proximi capimus in elo-
quiis diuinis. que vita est anime. Et similitudo
super capita animalium firmamenti. quasi aspe-
ctus cristalli horribilis. Nomine firmamenti potest
intelligi angelica natura. que creata est cum liber-
ro arbitrio flexibili ad bonum et malum. Quibus
autem ex eis labentibus alij confirmantur sit
ita ut iam fluere non possint. et ideo signant con-

Titulus Tertius.

grue per cristallum. quod ex aqua fluxibili fit. sz ita obduratur vt liquefieri nō possit. Horribilis dicitur iste cristallus. quia nobis pauende sunt angelice potestates. ⁊ super capita animalium extentum dicitur. quia supra intellectū nostrū sūt perfectio ⁊ gloria earum. Sub firmamento autē penne eorū recte alterius ad alterum. Tunc penne animalium recte sunt alterius ad alterum quando bonū quod quis habet proximo si udet commu- nicare substantiā scz tempalem. vel doctrinam et huiusmodi. Et audiebam sonū alarū quasi sonū aquarū multarū. Quia scz ille virtutū sonus qui in aures dei prius ex paucis sanctis. incarnatio dñi factus est. postea diffusa p̄dicatione de xpo per orbem ex aquis multis. i. ex populis innume- ris pueris multiplicatus est. Quasi sonū subli- mis dei. Quia videlicet ipse deus implet mentes sanctorum ⁊ cordibus eorum amorem infundit. Ipse ex amantibus cordibz suscipit precem. Vel quia laudē dei quā prius pauci sancti postea mul- ti pueri in mundo predicauerūt. Denū in celo yniri. cum capite suo xpo sine fine plene lauda- bunt. Et cum ambularent quasi sonus erat mul- titudinis vt sonitus castrorū. Animalia ambulant cum sancti p̄dicādo ⁊ ad fidem trahendo discut- runt. Et quia quos puerunt in laudem condito- ris. simul exurgūt sit quasi sonus multitudinis. Et quia in p̄dicatōe eadem bellū contra demo- nes conuersi assumūt. ideo dicit quasi sonitus ca- strorū. Lastra em̄ multitudines exercitus dicuntur. Et cum fieret vox sup firmamentū quod erat su- per capita eorū. stabant ⁊ submittebāt alas suas. Quia videlicet sanctorū mentes cuz creatoris sui potentiam intentā p̄templatione p̄siderant. viles- cunt eorū animo virtutes quas habent. Et hoc ē submittere alas que virtutes signant. Vel etiam cum considerāt iudicia dei que p̄sideratio vox di- citur sup firmamentū. timēt ⁊ se humiliāt quan- tūcūqz sancti sint. Et sup firmamentū iminens capiti eorū. quasi aspectus lapidis saphiri simili- tudo throni. Thronus designat angelos super- mos. sicut firmamentū inferiores. Saphirus q̄ habet colorem aereum. signat dignitatem ⁊ p̄fer- tionem maiorem superiorū angelorū. Et sup thro- num quasi aspectus hominis desuper. Quia scilicet super angelos etiam sup̄mos eleuatus est homo ietus xps deus noster. Et vidi quasi sp̄m electi scz illū hoīez sup thronū. quia videlicet vtraqz na- tura diuina ⁊ hūana in xpo est vt supra expositū est de electo. Velut aspectus ignis intrinsecus p̄ circuitū eius a lūbis ⁊ desup. et a lūbis vsqz de- osum. quasi specie ignis splendentis in circuitu. quia scz an incarnationē que in lūbis designat. vnigeniti dei sola iudea intra se ardorem amoris eius habuit. Sz post incarnationē eius ignis re- splēdit. qz vniuerso mōdo gentibz claritatē sp̄ri-

ritas effudit. Vel etiā angelos ad amorem suū p̄ diuinitatē tenuit. ⁊ hoīes ad sancti ardorē sui desiderii ex hūanitate reuocauit. hec oīa gre.

Quātum ad ter. §. xx

rip p̄cipale. qd notat in auctoritate apli. dico qd demonstrat. speculatio seu visio clara ⁊ essentia- lis. vnde dicit. Tūc autē facie ad facie scz videbi- mus deū in alia vita. Vbi sciendū fm. b. tho. sup eplās pauli. i. ad cor. xij. Sup hoc vtrū. qd deus fm qd deus nō habet facie. Et ideo cū hic dicit facie ad facie methaphorica locutio est. Dicimur em̄ tunc videre aliquē fm faciem. cū videbimus p̄sonam sicuti est. hoc autē vult dicere apls cū ait. Videbim⁹ in patria facie. i. videbimus dei eēn- tiam. i. Job. ij. Videbimus eum sicuti est. Huiusmodi autē visio in corpore mortali haberi nō pōt. Vnde moysi hoc postulanti dixit dñs. Videbis postiora mea facie autē meam videre nō poteris exod. xxxij. Videre personaz ex parte dorū est vi- dere ipsam imp̄fecte. puta qd sit nature rōnalis. qd sit vnus viuens magnus ⁊ hūmōi. Sed cuius vel qualis sit cognosci nō potest. nisi videndo facie. Sic deus videri pōt hic. quasi ex parte posteriori. quia cognoscere. possumus ratōe vel fide deum vnū esse rōnabilem viuētē ⁊ imensum. sed non sicuti est in essentia sua. Et si moyses pure aliqui vidit diuinam essentiā in corpore p̄stutus. fuit vi- sio illa quasi momentanea p̄ modum passionis trāsēntis. ⁊ nō duratiua p̄ modū bitus p̄manētis sicut est visio facialis patrie. Iacob stat huius sen- tentie qd dicit iacob gen. xxxij. Vide dñm facie ad facie. Non ei p̄prie loquēdo fuit illa visio iacob facialis. sicut est visio patrie. Sed fuit visio ima- ginaria in qua sūt diuersi gradus. Aliorū. i. vide- re illud qd apparet in ipsa imagine in q̄ apparet. Et alius grad⁹ infim⁹. i. audire tāntū vba. Vt ergo iacob insinuat excellentiā visiois imagina- rie sibi ostense dixit. Vidi dñm facie. Nō ḡ vidit deū p̄ essentiā fm tho. vbi sup. Morādū est autē fm ipm. b. tho. qd sensibile aliqd pōt tripliciter cō- siderari. Primo p̄ sui p̄ntiaz. Sic ipsa lux q̄ ē pre- sens oculo. Scdo p̄ p̄ntiam sue similitudinis i sen- su immediate deriuatā. sicut albedo q̄ est in pariete videt. nō existente ipsa p̄sentia in oculo. s. eius similitudine. I. ipsa similitudo nō videat ab eo. Tercō p̄ p̄ntiā similitudinis nō immediate deriuatē ab ipsa re. s. deriuatē a similitudine rei. sicut cū videt aliqd hō p̄ speculū. Nō ei similitudo hoīs immediate ē in o- culo. s. similitudo hoīs resultata. loq̄ndo igit p̄ hūc modū de visioe dei. dicēdū qd naturali cognitiōe sol⁹ dñs videt sei p̄m qz in dō idē ē eēntia sua ⁊ su⁹ intellect⁹. ⁊ idē eēntia sua ē p̄ns suo intellectui. nec aliq̄ creatura cōglicata. p̄ eo mō deum videre si- cut ipse videt sei p̄m. qz hoc esset simpliciter infini- tum a finito cōprehendi. quod nō potest ēē. Vn-

Capitulum Sextum.

biere. *xxij.* dicit de eo. Magna scientia et incōprehensibilis cogitatu. Et sic intelligit illud *marth.* *xi.* qd dicit. Nemo nouit filiū nisi pater. neq; pater quis nouit nisi filius scz noticia plene pprehensionis nec pditionē exceptiuā. nisi excluditur spūs sanctus. cui? cū pater et filio est vna plenissima cognitio. Et qd sequit in illa auctoritate xpi. Et cui voluerit filius reuelare. Intelligendū est filiū reuelare alicui patre. nō noticia pprehensionis. sicut nouit ipse fili? patre s. noticia apprehensionis sic cognoscit a scis. *Secūdo modo pur* scz p pntiam similitudinis rei in sensu immediate de riuatā. videt aliquid sensibile. sicut albedo i pariete videt ipa nō assistente pntialiter in oculo. sed in similitudine. Sic fore angeli naturali cognitione dei videt. Et hec visio fuit in angelis malis ante lapsu. S. maiori lumie supaddito scz lumine gle angeli pfirmati. videt dei facie ad facie id ē clarissime suā essentiā. Unde saluator *marth.* *xviij.* inquit. Angeli eoz in celis semp vident faciem patris. Et similiter sancti lumie gle eis cōmunicato facie dei vident. Quod ardentiter postulat ps. dicens. Quando veniaz et apparebo aī faciem tui. Et de ipo lumie gle ait idē ps. In lumine tuo videbim? lumen. Quod lumē quidaz dixerūt esse quandā similitudinē de deo creatam. Sed hoc esse omīno falsum et ipossibile pbat. b. *Tho.* vbi supra tribz rōnibus. Et prima est quia nunq; potest aliquid cognosci p essentiā si cognoscat p similitudinē que nō pueniat cū ipa re in specie. Lapis em nō potest cognosci p illud quod est. nisi p specē lapidis que est in aīa. Nulla em similitudo ducit in cognitōem essentie alicuius rei. si differat a re illa p specē. et multo minus si differat p genus. Non em p specē equi vel albedinis. potest cognosci essentia boīs. et multo minus essentia angeli. Multo igit minus per aliā spēm creatā quecūq; sit illa potest videri diuina essentia. cū absentia diuina plus distet que cūq; spēs creata in aīa. q; spēs eq vel albedinis ab essentia angeli. Unū ponere q; deus videat? solum p similitudinē seu p quandā resurgentiam claritatis sue est ponere diuinā essentiā nō videri. Scda rō est quia cū aīa sit quedā similitudo dei. visio illa magis ēt specularis et enigmatica que est in via q; visio clara et aperta q; pmutat scis in glia et in qua erit beatitudo nra. Unū aug. dicit hic in glo. q; visio dei q; est p similitudinē pntet ad visionē speculi et enigmatice. Tertia rō est q; sequeret q; beatitudo homīs vltima esset in alio q; in ipo dō qd ē alienū a fide. Sequeret etiā q; naturale desideriu boīs qd est pueniēdi ad primā rep cām et cognoscēdi ipam p seipam ēt inane. Quidet ergo diuina eēntia p seipam in pīa. et nō p similitudinē creatā. Et hoc est qd dicit apls paulo in *inferius.* Tūc cognosca sicut et cognitus sum. i. sicut

deus cognoscit essentiā meā. ita deum cognoscat per essentiā suā. Non tamē hīc sicut importat eq̄litatez. sed similitudinē. Sic ergo in lumine glorie quod tū est quid creatur. eleuatus intellectus videbit lumen diuine essentie. Ad qd intelligendum sume exemplū in lumine corpali. Oculis em noster nō est tante potētie q; p se hīc fixē respice re in solē et quāto plus appropinquaret ad eū tāto ineptior redderet ad vidēdū ipm. Ita oculus intellectus hūani ē ita debilis ex pte sui. q; in tam excellenti luce diuine eēntie figi nō pōt. nisi confortet et fortificet p virtutē diuinā. Et ista virtus fortificas et pfortas dr lumē gle. Ideo dr. In lumine tuo etc. Nullum em lumen aliud lumē dei monstrat q; se. Neq; enim lumen solis adiuuat vt videat luna aut stelle. Unde et quando luna est. xv. aere sereno de nocte multo clarior apparet q; cū oritur sol. Et si quis accenderet mille torria de die. non ppter hoc melius videret solē. Sic ad ppositum. Lux diuina eterna et infinita paliam lucem nō videtur. q; per seipam que lumen gle efficitur. qn intellectui creato comunicatur ita q; lux intellectiua vnita est cum diuina. et videt p virtutē diuinā. non p lucem suam. prius Unde hereticus esset qui diceret. q; intellectus beatus videt deum sine lumine glorie. quia hoc esset dicere. q; intellectus humanus videt deum virtute pīa. q; est falsum. Prosequat de exemplo lucis. Mediante ipa luce tu vides terram. lapides. arbores. animalia. et multa alia. Et cū ipa eadem luce vides solem. Quia pīdera vbi sit ista lux solis mediante qua tu vides solem. et alia certē non est lux in oculo tuo. sed sup re visa. Et ideo te stante in loco obscuro vides rem que est in loco luminoso siue rem luminosam. Et nocte obscura vides stellā et domū aliquā que sit ad aliquod lumē posita q; quia lumē suū nō reddat claritatē vsq; ad lumē tuū. Et sic vides mediante duplici luce. vna est tui qui es in loco tenebroso. S. oculū habes ad intra luminosum cuius lux extra non extendit. Scda est illa lux que est diffusa et reuerberata sup illaz rē quā tu vides. Quocūq; harū duarū deficeret non videres. neq; per lucem oculi tui solum. nec solum per extraneam. s. tua propria deficeret. Si autem visus respicere mediante ista duplici luce sine alio medio solem in spera sua. certe hoc nō vales. sed potius execerēs. Et ratio huius est. quia lux solis reuerberat i tua luce propria. et est tanta distantia inter tuā et suā. q; tua refugit ipsam. et sustinere non potest. propter excellentiā claritatis. Unū quantūcūq; coneris non potes oculum fixē tenere apertū ad speram solis. Et auem volante in inter oculum tuū. et speram solis etiam videre non vales. Sed si lux solis posset vniri. cum tua luce suspendēdo defectū et debilitatem. ipius tue lucis. q; suspēso

Titulus Tertius.

sequeretur ex vnione facta tunc respiceret solem ipsum in spera sua cū dilectione et suauitate. si ne reuerberatione oculorū. Nunc ad ppositum. sciendum q̄ due luces sunt necessarie ad videndū deū simul vnite in virtute fortioris lucis. Videlicet lux humani intellectus. et illa est debilis. et lux diuina et illa est fortissima. Si lux naturalis humana sc̄ intellectus considerat sola. nihil cognoscit certitudinaliter. Sicut qui in tenebris est et nihil videt. quāto in alia luce possit opinari aliquid. Sed nō perfecte scire. Sicut existens aliquis clausus in camera obscura. p̄t diuinare palpatō. audiendo gustando. vel odorando aliquid q̄d est intra cameram. Sed dubitari habet se decipi quousq̄ oculus illō videat virtute lucis ab extra venientis. Et ideo anime damnatorū errāt in cognitione dei. reputādo ipm iniustū et crudelem. q̄ non habent aliā lucem q̄ p̄ xiam sc̄m sensum. cum illa iudicando. diuinando. et opinando. Et ipse anime damnate diuina luce sc̄ naturaliter infusa. vident omnes alias animas. et glām beatorū ad iparum afflictionē. et aliquid statū aiarum viatorū ad sui p̄fusione. et penas aiarum damnatorum ad eorū tribulationē. Sicut patz in parabola diuitis epulonis et lazari Luc. xvi. Quia igit lux men glie p̄xigit in intellectu b̄iano lumē glie ut supueniat ei. quia in aialibus damnatorū nō reperit ipm lumē gracie. Ideo nō sunt suscepibiles luminis glorie. et ideo deū videre nō possunt nec glām suā. Sed aīe beatorum habēt p̄pnam lucem. gratia informatam. in quā diuina lux illustrando secū vnū. nō p̄mittēdo infirmari aut ex terreri. sicut fuerunt exterriti oculi exteriores et interiores. petri. iacobi. et iobānis. in trāsffiguratione dei. qui adhuc erāt mortales facta ergo illa vnione p̄ lumē glorie videt intellectus creatus in virtute intellectus increati. Et sic naturalis que erat gratiofa sup̄ se eleuata a luce glōsa. que non est aliud q̄ verbū diuinū eternū. tanq̄ solaris radius a patre. p̄cedens videt lumen glie glōsum dei. et oēm naturā sup̄ quā talis lux spargit. Et quia illa lux totū videt. nihil ei absconsus est. iō cuiuslibet sanctus videt omnē creaturā vbiq̄ sit. Sicut oculus humanus si eēt in sole vnitus cū suo radio claro. certe videret vbiq̄ sol attingeret et irradiaret ex se. et in sole videret plus et minus. fm̄ q̄ illa vnitas eēt p̄fecta. Et quia anima p̄p̄i perfectissime fuit vnita cū verbo eterno et est. iō p̄fectissime videt verū et oīa que sunt in verbo. Alie aut anime plus et minus vident. fm̄ q̄ sunt plus vel minus vnite fm̄ p̄fectionē charitatis. que est causa huius vnionis et visionis facialis. Et sic habes q̄ lumē glie nō est creatura. s. aliqua de p̄ se representans creatore. S. ē ipse creator lumen glie sue vnitus intellectui hūano. Et sic in lumine tuo sc̄z vbo diuino videbim⁹ lumen. Cū

et iob. in apoc. circa finē dicit q̄ in illa ciuitate superna nō vidit solē. nec lumen lucerne est ibi. sed agnus sc̄z verbū eternū illuminat illam. Ad hoc et facit. quod dixit x̄ps matth. xij. Iusti fulgebunt sicut sol in regno patris mei. i. lux vbi. quod verbum est sol vite etne. Et lux cuiuslibet b̄i erit q̄d vnū p̄ vnionē nō p̄uentionē. Nō est p̄uentionē lux verbi. Sic nec natura sua. quia idē est in naturā anime beate vel glie eius. S. sicut in misterio incarnationis. salua vnus cuiusq̄ p̄prietate nature. vni ta sunt diuinitas et hūanitas. diuinitate p̄manente impassibili. hūanitate subiecta mortalitati. dō et hō vniti sūt in vnitate p̄sone. ita lux increata cū luce anime vnita erūt vnū. nō quidē vnitate p̄sone. s. vnitate charitatis et amicitie p̄fectissime. remanēte tñ deitate. in sua virtute et gloria infinita et anima beata cū sua virtute et glā finita. Cū dñs iesus in orōne ad patrē facta post vltimā cēnam inquit. Volo p̄t ut q̄s dedisti mihi sint vnū sicut et nos vnū sumus. Ego in eis et tu in me. ut sint p̄seruati in vnū. et videant claritatē quā dedisti mihi Jobā. xviij. Tunc sc̄z in patria videbimus facie ad faciē. Et ut dicit deuotus ber. Felix aīa que terreno resoluta carcere libera celū perit. Que dulcissimū dñm facie ad faciē cernit. vbi verus sol iusticie. mira sue q̄ pulchritudinis visione omēs recepit. Et illa vniuersos celestis patrie ciues illuminat. ut luceat ipi lumine sc̄z illumināte. vltra omnē solis nostri splendorē immortali adherentes deitati. Et in huius figurā dixit regina hester vxor affueri maritimi regis. qui interpretat beatitudo. significans aīam summi regis regum iesu x̄pi. qui est vera beatitudo. d̄ ipso loquē. Mirabilis es valde dñe. et facies tua plena est oīum glarum. Et. iij. reg. x. In figurā dicit. q̄ vniuersa terra desiderabat videre vultum salomonis. **Q**uantū ad tertium modū videndi sensibilia. s. p̄pnam similitudinis. nō imediate deriuare ab ipa re. sed deriuare a similitudine rei. sicut videt homo per speculum. Sic isto modo videm⁹ seu cognoscimus deū. cognitōe naturali in vita ista. Et sic exponitur. Videmus nunc. i. per rationem naturalem nostrā. Et si addatur lumini naturāli fidei lumē q̄d est supernaturale. adhuc plenius videmus deū in vita p̄senti. sed tale lumen fidei si non sit charitate formatum non sufficit ad coducendum ad lumen glorie. Inter deū enī et animas est infinita distantia perfectionis et ualio. Deus enim infinitus est. et quelibet ei⁹ deus infinita. Alia aut sicut et quilibet creatura ē finita et potentie finite. Cū igit finitū nō possit p̄prehendere infinitū. nō poterit aīa deū p̄prehendere. nisi efficiat vnū cū eo. Et sic quodāmodo efficiet infinita. Hoc aut charitas operat. quia q̄ manet i charitate. in dō manet. et dō in eo. i. iob. iij. Et. i. Cor. vi. Qui adheret deo sc̄z per dilectionem vnus

Capitulum Septimū

Spūs est cum eo. non quidem substantialiter. sed affectualiter. Habet enim amor scdm Dionysium viz vnitiū. et calori assimilatur qui diuersa vnit et cibū in assumētē puerit. Sume exemplum in agno vel alio cibo qui a nobis comedere. Certū est enim. qd agnus cum multis gradibz pfectionis naturalis sit inferior homine. nunq vnus effici posset cum homie. nisi p vnū modū scz p calorem naturalem hōis ipm agnū in cibum sumptū digerentis. et in substantiā sui puerientis. Et sic agnus quodāmodo efficitur homo. Sed si homo comederet venenū vel rem venenatā. non posset illud puertere in se. Et ratio huius est. quia illud sumptū extinguit calorem naturalem quo fit digestio et puerlio. Sicut etiam si comederet lapidē vel ferrū non puerteret in se. ppter sui duritiā et frigiditātē. Illi enim cibi dicuntur esse proportionari humane nature. qui participant cū calore. et sunt sine resistentia. de facili pueribiles in substantiā suam. Sic ad ppositū dicendū. Si homo vult conuerti in deū. et effici deus scz p participationē oportet qd comedat ab eo id ē incorporet seu vnatur p calorem sue infinite charitatis. Sed deus ipse non comedit cibum. i. non vnit secum in glā eum qui calorem charitatis hic nō habuerit feruenter. Nam et de quibusdā tepidis dicit ipse p Job. apoc. iij. Quia tepidus es incipiam te euomere de ore meo. Tepidus est. qui fidem habet sine opibus. et absq calore charitatis efficaciter manet. Et ideo aplos faciens pparationem inter virtutes. cōcludit qd maior horum est charitas. Cuiusqz nihil potest amari nisi sit cognitū. idō ad amorē charitatis erigitur primo cognitio rei. que ad sufficientiā haberi non pōt nisi p fidē. Et ne homo deficiat vel obteret a fine vltimo. iam cognito. erigit spes p quā tendat in illū finē. Unde et de his tribus tanqz necessarijs dicit eccl. ij. Qui timetis deū credite illi scz p fidem. et nō euacuabit merces vestra. Et sequit immediate. Qui timetis dñm sperate in illū. et in oblectatōe veniet vob misericordia. Et exinde sequit. qui timet deū diligite illū. et illuminabunt corda vstra. Et talis pgnitio scz habitatio ex lumine grē et charitatis. posset etiam dici. hō nō ita ppe visio facialis respectu scz eius q solū est p fidē vel rōnē naturālē. Cū ps de electis ait Absconde eos i abscondito faciei tue. Absconde scz a turbamento mōdi et occupationibz eius i abscondito faciei tue. i. in facie videlicet cognitōis glōse a te eis collate. et reprobis absconle et ignorate. Ca. vij. De intellectu practico quō debz exerceri.

Oebet quoqz anima oculo suo sinistro. i. intellectu practico vti vtiualit. scz ad bñ opandū. Intellectus enim bonus ait ps omnibz facientibz cū id est bonū intellectus in il-

lis est. qui nō solū querunt intelligere vt sciant. sed etiā vt faciant facientes bonū qd in telligunt. Scienti enim bonū et nō facienti peccatum est. illi Inquit iacob in canontica sua. Unde et idē ps. ait. Sicut oculi seruoꝝ in manibz dñoꝝ suoꝝ scz sunt. Ita oculi nostri ad dñm deū nostꝝ. Oculi seruoꝝ dicuntur esse in manibz dñoꝝ scz ad videndum. si aliquid in manibz habent ad pferendum vel si aliquid habet ad percipiendū. Vel si aliquid habent ad exercendū vt illud operent. Et ita oculi electoꝝ sunt directi ad dñm. Ad pferendum largita et danda beneficia illata. et pferenda supplicia. et iusta agenda exercitia. vt pfererent que dñs vult eos agere. sicut seruus considerat opera que vult dñs suus eum exercere. Et sic oculi seruoꝝ sunt in manibz dñoꝝ. i. in operibus que volunt dñi ab eis. Et quia multa sunt que a nobis inspicienda et pferenda sunt ad agendū Ideo Job. in apoc. iij. ca. refert. qd animalia que ipse vidit incircuito dñice sedis. designantia fm grego. dei electos erant plena oculis. Oportet enim oculos habere spūales intus et extra. inferius et supꝝ retro et antea. In dextera parte et sinistra. ad valēdum bene inspicere que nobis sunt cōgruentia. Unde et ipse dixit cuidam ab eo illuminato. Respice Luce. xviij. Et primo.

Respice intus in pscientia. vt rectificetur.

Respice extra circa creatura. vt recōpensent.

Respice supra ad celestia. vt adiungatur.

Respice infra ad supplicia. vt ad ea nō intres.

Respice retro ad pmissa. vt remoueantur.

Respice ante ad pericula. vt caueantur.

Respice ad dexterā scōꝝ exēpla. vt filia agant.

Respice i sinistra pūoꝝ gesta. vt tua pferant.

Quantū ad primū .s. i.

dicat saluator Luc. xi. Quid ne lumen qd in te est tenebre sint. i. ne sis tenebrosus in cōsideratione eoꝝ que intra te sunt. Quāuis enim oculus corporalis et si alia videat seipm videre nō possit. Oculi tamen spūalis anime. et se et alia videre potest. qui immo vt dicit hugo de sancto victo. Oculus tuus scz anime tue nihil bene videt. si seipm nō videt. Et querenti cuidam gentili ab appoline. qd sibi esset agendum ad beatitudinē psequendam. Responsum est. nosce teipsum. At quod facit illud iob. Visitans speciem tuam non peccabis. i. considerans teipsum. Hinc et deuotus Bem. ad Eugenium papam. In scdo li. de cōsideratiōe inquit. Ad te primum inchoet cōsideratio tua. Non solum autē a te sed et in te finiatur. Quo cūqz euagetur ad te reuocetur cū salutis fructu. Unde et Eccl. ij. dicitur oculi sapientis in capite eius. Oculi quidem corporales ita sunt in capite stulti. sicut in capite sapientis. Scz oculi spūales scz pferentis. solum sunt in capite sapientis

Titulus Tertius.

id ē virtuosū non stultū. i. peccator. In capite vir-
teliz in parte supiori anime vt fm rationē ope-
retur. Nec autē p̄sideratio sui fm b̄th. vbi supra
in tria diuidit. vt. s. respicias. Quid sis i natura
quis in p̄sona. qualis in moribz seu vita. **R**es-
pice ergo primo quid sis in natura. Et p̄sideras
occurrer tibi illud beati iob dicentis. Homo na-
tus de muliere breui viuens tempe repleť mul-
tis miserijs. ⁊ nunq̄ in eodē statu p̄manet. Res-
pice igitur quia natus es de muliere nudus sc̄z
⁊ pauper. Miser ⁊ miserabilis. erubescens q̄ sis
nudus plorans q̄ natus sis. Murmurās q̄ sis
natus ad laborem nō ad bonorē. Natus de mu-
liere ⁊ ob hoc cū reatu. Primā vocem quā emit-
tis sterus est. quasi ex hoc p̄p̄tans fm Augu. de
ciui. deīte in valle lachrymarū ingressum. Breui
viuens tempe. Et ideo semp cum metu. Et ipsa
quoq̄ breuitas incerta est. Repleť multis mise-
rijs ⁊ vere multis. quia corporis ⁊ anime simul.
Cūcti enī dies eius laboribz ⁊ et̄nis plenisunt.
Ut dicit eccl̄s. ij. Quid enī calamitate vacat. na-
scente in peccato. fragili corpore. mente sterili. re-
pletus in corpe p̄nalit̄ibz. infirmitatibz. neces-
sitatibz innumeris. In anima ⁊ o repletus igno-
rantia. p̄cupiscentia. malicia. De mū nunq̄ i eo-
dem statu p̄manet. Alteratus etate. substantia.
honore. moribz. affectu. ⁊ nunq̄ quiescere valens
Respiciendo igit quid in natura es. ad magnaz
humiliationē te inducet p̄sideratio h̄c. Ut ⁊ et-
rōnalitas que ad quidditatē hominis p̄tinet res-
specta te subleuabit a deiectione tante humili-
tationis. **R**espice sc̄do quid sis in p̄sona. i. cui⁹
conditōis. si videlicet laicus. clericus religiosus.
vel prelatus. Nam si laicus. vt dicit hiero. xij. q. i.
ca. duo sunt. Licet his temporalia possidere. S; nō
nisi ad vsum id est nō ad abusum. His p̄cessum
est v; orem ducere. terrā colere. inter virum ⁊ vir-
tudicare. Oblatiōes sup altaria ponere. decimas
reddere. Et ita saluari poterunt. si vitia benefici-
cūdo vitauerint. Respice ergo si in tali statu es.
q̄ p̄sciencia tua fm h̄c recūscet. **R**espice si clericus
es. interpretare nomen tuū vt coneris esse quod
diceris. Cleros enī grece. latine fors interpretatur
quia sc̄z ip̄e clericus est pars dñi. ⁊ domini suaz
partem habet. Ut autē dicit ambrosius de fuga se-
culi. Cui portio deus. nihil curare debet nisi deus
ne aliterius impediatur necessitatis munere. id est
solicitudinis occupatione. Nec est enī natura sa-
terdonis. fuga abdicatio domesticorū. Et quedā
alienatio charissimorū. vt suis se abnegat qui deo
seruire gestit. xij. q. i. Cui portio Illud quoq̄ eos
observare oportet. quod ait apls. Ab omni specie
mala abstine te. extra de vi. ⁊ ho. cle. Ab omni.
Et p̄cipue a familiaritate mulierū. vt. lxxi. di.
cleri. ⁊ c. sequentibz. Si autē religiosus es. ⁊ sic
religatus. i. bis ligatus. ligamine p̄ceptorū in ba-

risini acceptione. ⁊ ligamēte obseruatōis p̄silioz
in solenni p̄fessione. Respice qđ ait aug. dif. xlvij
quātūlibet Sicut difficile sum expertus melior
res q̄ qui in monasterijs p̄fecerūt. Ita difficile
sum expertus p̄iores q̄ qui in monasterio des-
cerūt. His igitur de dñis p̄templationi ⁊ oratōni
ab omni strepitu temporalū cessare cōuenit. ⁊ vi-
ctu ⁊ vestitu cōtenti nullā inter se p̄prietatem ha-
bere. sed omnia in cōi fm hiero. xij. q. i. duo sunt.
Debet etiā claustro esse p̄tentus quia sicut piscis
sine aqua caret vita. Ita sine monasterio mona-
chus. Sedeat igit solitarius ⁊ taceat. quia mun-
do mortuus est. xvi. q. i. placuit. Si autē prelatus
es. Respice quia fm Cris. in iudicio sedes. Si
enī bene vixeris. ⁊ bene docueris. pplm instruis
quō viuere debeat. Si bene docueris ⁊ male vixe-
ris. deī instruis quō te debeat p̄demnare. dif. st.
Multi. Tanta autē debet esse p̄cellentia vite re-
ctoris ad vitam. subditōz. quantū pastor excellit
cōditionē suaz ouium. Nec sibi sufficit puritas
sua. nisi ⁊ puniat aliena crimina. Unde augusti.
Qui nec regiminis in serōnē habuit. nec delicta
deterfit. nec filiorū crimen correxit. canis impudi-
cus dicēdus est magis q̄ ep̄s. ij. q. vij. **R**espi-
ce tertio. Qualis sis in vita p̄ficiens sc̄z autē desi-
ciens. in moribz. in aduersitatibz. ⁊ p̄p̄eritatibz
circa que oportet te tenere mediū si nō vis perdes
te modū. Nam vt dicit poeta. Est modus in res-
bus. sunt certi deniq̄ fines. Quos vltra citraq̄
nequit p̄sistere virtus. In te ergo cōsiste ⁊ nō in-
fra deici. nō attolli supra. nō euadere in longius
non extendi latius disce. Nam vt longitudo sc̄z
nimia exterminiu habere solet. dilatio scissuraz
altitudo ruinam. ⁊ p̄fundum absorptionē Lon-
gitudinem nimiam tibi assumis. cū p̄mittis tibi
longiorē vitam. Latitudinē vero incongruaz
cū in sup̄fluas distendit animus curas. Altitudi-
nem ruinosam. cū de se plus p̄sumit. Profundū
dū. cū de se plus debito deicit. Qui enī longa sibi
mentitur tempa. nonne ingredit iter exterminij.
Transit enī vite terminos p̄ducōis vite sollicitu-
dine. Similiter animus distēsus in multa. mul-
tis laceretur curis necesse est. Nempe immode-
rata extensio extenuationem. ⁊ extenuatio nimia
scissionem facit. Alta vero p̄sumptio quid nisi
ruinosa precipitatio est. Unde salmō in puer.
Ante ruinam exaltatur cor. Nimia autē pusilla
nimitatis deiecta desperata quedā absorptio est
Medium ergo in cunctis tene. vt possis comp̄-
hendere cum omnibus sanctis. que sit longitudo
latitudo. sublimitas. ⁊ profundum. sc̄do in apollo
lum. Respice etiam qualis ex te sis. qualis ex deo
Ex te mala. bona a deo esse non ambigas.

Respice secundo §. II.
extra te sc̄z creata fm illd̄ Isa. lx. Leua i circuitu

Capitulum Septimū

oculos tuos et vide. In circuitu enim tuo ex omni latere inuenis creaturas. Omnis autē creatura triplici voce te alloquitur scilicet hugonē de sancto victore. Et prima est accipe beneficium. secunda est redde seruitium. tertia est caue supplicium. Et a superioribus inchoando dicunt angeli perfectū tibi. Accipe beneficium nostrum. quod ex parte creatoris continue tibi impendimus custodiēdo a malis eripiendo. ad bona excitando. Et pro huiusmodi beneficio ipsi creatori redde seruitium. eius mandata adimplendo. alioquin testes erimur contra te in iudicio. et ministerio nostro ad inferna terraberis. **D**icit tibi celum cum luminaribus suis. Ego tibi morum prebeo et sine me insensibilis permanes. Granissimā lucem tibi sol porrigit. ne in tenebris tediosus resideas. et ut patet vere in omnia inferiora multiplices virtutes infundit. Et ne obscura in totum non habeat luna cum stellis splendorem emittunt. celūq; decorant. Pro huiusmodi igitur beneficiis redde obsequium creatori nostro. grās agens ad implens illū ps. Benedicam dominum in omni tempore. **L**oquitur ignis modo suo dicens. O homo quantum beneficium tibi presto. te calefaciendo. cibos tuos decoquendo quā plura opera efficiendo. tibi purificans. et sine mei participatione in calore naturali nutriri non posses. Pro huius igitur deo redde seruitium. ut calore succenso dulcissime charitatis dominum deū pre omnibus diligas. alioquin supplicium ignis eterni non euades. **N**er quoq; non reticet. dicens. Ego tibi flatum predo ut aspires et respices atq; locutionē tam necessariā. Ut formare valeas desertum. te vndiq; curādo. Et aues varias suauiter personantes melos. et in cibū transeuntes contineo. Redde igitur seruitiū deo. os tuum in sui honorem et glām aperiendo. **A**qua inquit. Ego tuas immunditias purgo. et fetores remoueo. Sienti non parū refrigeriū afferor. Species innumeras piscium ad tui vsum enutrio. Et quod plus ē in sacramētis anime tue necessarijs me prebeo. Redde ergo seruitiū. ut ipsa sacramenta reuereris. Et si nō ratione materie in se ratione tamen instinueris et gratie ibi a deo possis. alioquin absorptus ab aquis nimirū māsibus ad calorem nimirū. Demū terra quāuis infimum elementorū tamen copiosiori voce te excitat dicens. O homo vnde factus es. nisi ex me humo. Ego te sustento. ego diuitias dono. aurum. et argentum ceteraq; metalla. que in visceribus meis ego gesso. Quot genera animalū propter te pascō et retineo. Et aliqua quidem in tui cibū. ut pullos. agnos. edos. capreas. ceruos. vitulos ceteraq; domestica ac siluestria. Alia ad tui adiutoriū. ut equos. mulos. camelos. asellos et huiusmodi. Alia ad tui solatium ut lilias. caniculos. Ego quoq; herbas non solum suaves. sed et quamplurimas medicina

les produco flores varios et flagrantes emitto. fructus innumeros et sapidos diuersis temporibus offero. Pro huiusmodi igitur beneficiis creatori tuo et meo cognosce te debitore. et ad necessitates non voluptatem his vti debere. Proximisq; tuis indigentibus porcionē. posse porrigere. Alioquin si ingratus inuentaris. sicut aperta est terra et deglutiuit dathan. Sic aperietur. et tibi ut ad centrum eius descendas ad terrā miserie et tenebrarū. vbi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat.

Respice tertio .§. III.

supra ad celestia ut adiuueris ut nō solum glām sanctorum contempleris. sed etiam ipsos in auxilium inuocare digneris. Unde ps. Leuaui oculos meos in montes. vnde venit auxilium mihi. **N**ec credendum est prophetam loqui de montibus materialibus. quia inde nō magis auxilium sperare possumus. quā ad vales respiciendo. Sed loquitur de montibus spiritualibus. siue diuinis personis super quibus fundamenta supne ciuitatis scō. m eundem ps. sunt sita. siue d montibus rationabilibus id ē sanctis. contemplatione et pfectione in altum eleuatis. **E**t circa hoc tria debes respicere. Et primo quod ipsa oratio ad deum et sanctos directā fiat congruenter. in eo quod dicit. Leuaui oculos meos. non oculum autē sed oculos. Debet enim eleuari ad deum et sanctos in oratione oculus specularius ad considerandum. videlicet dei et sanctorum bonitatem et largitatem. et cauere debz. ne oculus ipse ad terrena tunc aspiciat. Unde et datus mackenius dicit. quod oratio est ascensus intellectus in deū. Debet etiam erigi oculus practicus. ut scz intendat operari quod velit scz cū postulat virtutes et huiusmodi. Vel etiam scōs oculos potest dici pius affectus in deum directus. Unde et de salnatore dicitur Job. xij. ca. **L**euatis oculis in celum orans. dicit Pater venit hora. clarifica filium tuū. Et doceret moraliter. et oculū intellectus per attentionē. et oculū affectus per seruiorem ad deū dirigendo. **S**ecundo respice. quod oratio ipsa fiat pluraliter. **U**n subdit ps. In montes. **N**ō solum enim ad vñū sanctū sed ad plures dirigenda est oratio. quandoq; ad vñū. quandoq; ad aliū. ut nos docet mater ecclesia. Quasdam enim grās seu dona obtinet quis oratione directa ad vñū sanctū. quā nō obtinet ex oratione facta ad aliū sanctū. etiam longe maioris meriti scilicet cōe iudiciū. Sicut per per quātidianā expientia. in periculis maris et terre. **F**requenter enim in naufragijs vel infirmitatibus constituti. recōmendātes se per paulo iohāni vel Laurentio. nullū inde reportant leuamē. Et exinde recōmendātes se. b. dñico. vel. b. Ciriaco. vel. b. Erasmo. vel beato et Columbano. vel alijs qui extant manent inferiores apostolis. subito pericula euolare. Quod propterea contingere creditur. quia

Titulus Tertius.

vult gloriosus deus etiam minimos sanctos exal-
tari et ab hominibus venerari. dum magna bene-
ficia ipsis mediantibus se percepisse cognoscunt.
Vel hoc etiam potest procedere. quia aliqui. quis
cum maiori affectu et deuotione. oculos mentis
erigit ad auxilium postulandum ab aliquo sancto
et si minori quam faciat orationem dirigendo ad san-
ctos maiores. Oratio autem quanto affectuosi-
us fit. tanto efficacius exauditur communiter. **R**es-
pice tertio. quod ipsa oratio fiat fiducialiter. Unde
subdit ps. Unde veniet auxilium mihi. Et hoc est
quod Iacobus ait in canonica ca. primo. Postulet
autem in fide id est cum fiducia nihil desitans. et
certe causam habemus sperandi auxilium a san-
ctis cum sint fratres nostri. Sciunt enim neces-
sitates nostras et miseras. precipue cum eos iuo-
camus exoptantesque nobis bona. Neque enim charitas in
eis deficit. quam in via habuerunt ad proximos. sed
in eis ad summum perfectionis deuenerunt. Cum igitur
in mundo puerfantes. cum magno effectu labo-
raret. in subleuandis aliorum miseriis multo magis
credendum est nunc nobis velle suffragari in illis. in
quibus deo beneplacitum esse cognoscunt. Sed et
posse subest eis cum voluerint. Neque enim beati essent
si aliquid vellent quod obtinere non possent. Et
cum per merita Abraham ysaac et iacob et David do-
minus deus multa mala et flagella remouerit a
populo suo antiquo. et multa bona concesserit ut
patet ex perat. xuc. et libris regum. quod tamen presens. nedum
ad gloriam intrauerat sed in limbo detinebantur quanto
magis credendum est propter merita apostolorum mariorum
et pfectorum ac sacratum virginum et premaxime virgi-
nis matris marie gloriosissime. qui sunt in glo-
ria et fruitione beatissima. eos qui versantur in mun-
do multipliciter adiuuari in corpore et in anima.
in spiritualibus et temporalibus. sicut patet per
exempla beati dominici. beati baltholomei. et alio-
rum sanctorum.

Quarto respice. §. IIII

infra scilicet ad supplicia ut caueant. Unde ysa. li. dicis
Leuate in celum oculos vestros et videte sub terra de-
orsum. id est non solum celestia. sed et inferna respiciatis
sub terra. non infernum est. Respicendo autem illuc tria
genera seu tres status reperies animarum. Et ex primo
cognoscere poteris maximam tibi excessam gratiam
Et secundo precipue tibi remouendam negligentiam.
Et tertio summe tibi cauendam impenitentiam.
Respice igitur primum statum Et hi sunt pueri
sive puellae mortui sine baptismo. post euangelium
diuulgatum. vel remedio alio contra originale ordi-
natum in veteri testamento. Et hi quibus pena sen-
sibili careant. glorie tamen beatissime visionis. in per-
petuum priuantur. Et quibus mix videatur et dup-
cos priuari tanta felicitate glorie superne sine ali-
qua culpa ab eis commissa. nulla tamen eis sit iniu-

ria vel iniusticia. Et extracto enim originali peccato
nascimur omnes filii ire. et de iudicio mortis eterne
Si sine ulli meriti tuis placuit premissimo deo se
questare amassa peccatorum. et ad remedium con-
tra debitam mortem te perducere. non habes hic
certe quod contra deum queruleris. sed vnde et tua libe-
ratione magisque illorum ammireris. et ipsum affectuo-
se venereris. **R**espice ad secundum statum scilicet eorum
qui sunt in purgatorio. et ibi secundum ps. Oculis
tuis considerabis et retributionem peccatorum videbis.
Quia enim deus delictum omnino sine ultione
non patitur. ut dicit greg. de pen. di. i. Sic etiam
quantumcumque minimum sit. quia negligentes fuerunt
illi in mundo degentes ad purgandum venialia. et
ad satisfaciendum per criminalibus. ideo ibi torquen-
tur maxima pena. et que nobis leuissima vel nulla
extimantur delicta. ibi acerrime puniuntur. Sicut
patet in vitas. et precipue de quodam religio-
so. qui ob hoc quod accesserat ad se balneandum ob
quandam recreationem in aqua ibi suffocatus appa-
ruit defunctus cum brachijs et cruribus exustis
dicens se acerrime cruciari. et precipue propter illas
delectationem balneandi. et propter hoc apparuerat cum
exustione brachiorum et crurium. Sed qui deum
met nihil negliget. Ecce. vii. eorum scilicet que debet fa-
cere ad sui salutem. et purgationem plenam. Si tamen
perfectum timorem dei habeat. non solum initialem sed
etiam filialem. **R**espice tertio ad statum damna-
torum. Quia enim ipsi noluerunt oculos aperire
ad cognoscendas culpas et lacrymis diluendas
tunc sine fructu eos aperit in tormentis. Sic
legitur de diuite epulone in inferno sepulto. quod ele-
uans oculos suos cum esset in tormentis vidit abra-
ham a longe. et lazaram in sinu eius. Lu. xvi. Et
ut dicit ps. Ipsi videntes sic scilicet damnati ad mi-
rari sunt. conturbati sunt. tremor apprehendit eos
ibi dolores ut parturientis in spiritu vehementi
conterentes naues tharsis. Et loquitur de regibus terre.
id est peccatoribus. qui secundum terram se regunt. et habitant
in lateribus aquilonis. ubi est frigus intensus
et significat iniquitatem. que frigida facit animam
dei amore. Ubi tria nota.

Primo pene multipliciter. ibi. ipsi videntes.
Secundo multipliciter acerbitatem. ibi. dolores vni
Tertio acerbitatis huius causalitatem. ibi in spiritu. v.
Videntes ergo damnati sic scilicet sicut vidit ille
dives in inferno gloriam et requiem beatorum ad-
mirari sunt dicentes. ut refert sapiens. Sap. v. ca.
Ibi sunt quos aliquando habuimus in derisum
et in similitudinem improperij. Nos insensati vi-
tam illorum extimabamus insaniam et finem illorum
sine honore. Ecce quomodo computati sunt in-
ter filios dei. Ipsi videntes sic quod ubi in mundo
erant in bonore diuitijs et delicijs. et tunc sunt in tan-
ta miseria. ut deficiat eis etiam aque gutta. Admi-
rati sunt dicentes. Quid nobis profuit superbia

Capitulum Sextum

Aut quid diuitiarum iactantia protulit nobis. transierunt omnia illa tanquam umbra. Exinde conturbati sunt contra deum. qui habet potestatem super plagam secundum ignem quo cruciantur odientes eum et perturbatione linguas suas promoucentes eum blasphemant. ut habet apostolus. xvii. Turbati sunt contra seipsum adeo ut desideret mortem. id est sui ambulationem considerantes melius eis esse non esse. quam male esse. si mors fugiat ab eis. quia desiderare non possunt a male esse. Turbat contra eos cum quibus vel per quibus vel contra quos in hoc egerunt tanquam occasiones eorum pene. Commoti enim sunt a demonibus qui eos cruciant. qui non dant eis requiem die ac nocte. ut dicitur. xv. Et quia per lectum habent. quod dicit Isai. xlii. ca. secundum subter te sternetur tinea. et operimentum tuum erunt vermes. Tinea secundum findere. id est remurmuratio a malo. et vermes stultorum. Idcirco propter penam quam sentiunt non autem propter dei offensam. Et ultra hec. Tremor apprehendit eos. timentes adhuc peiora pati. et precipue in receptio corporum suorum. Ubi cruciatus eis augetur. et in presentatione sui in finali iudicio. propter quod dicit Isai. xlii. possedit tremor hypocritas. Respice huius multiplicis pene acerbitate. cum dicitur ibi secundum in predictis dolores ut parturientis. qui maxime sunt. et quasi mortales. put mulieres ex eorum clamoribus ostendunt. Magna enim clamor. magnam dolorem indicat. Neque enim aliquid similitudo posset induci ad declarandum acerbitatem illius doloris. Omnia enim genera tormentorum huius vite. etiam si possent reperiri in uno. hoc essent quasi ludus et solacium respectu illius pene. propter quod dicit Isai. xlii. Quis habitare poterit de vobis cum igne deuorante. Aut quis de vobis habitare poterit cum ardore sempiternis. q. di. In toto erabile erit et non inhabitare oportebit peccatores. Et deuorans dicitur ignis ille propter obsoptionem doloris totius hominis. Et sempiternus dicitur propter durationem. Dolores enim manum erunt in aspectu iudicis superni. accusantibus omnibus eum et testificantibus contra eum. demonibus angelis bonis ac scientia propria ac cunctis creaturis. Unde greg. Quod angustie sunt tunc vite reprobus etc. Unde in omni aduersus Respice tertio acerbitate causalitatem ibi. In spiritu vehementi contemnat. Ad dominum propterea hunc sermonem dicit. cuius spiritus vehementes est ira maria quod tamen ira non est ut in nobis peccati animi furor. sed iusti supplicii constitutio secundum greg. Est igitur ira dei seueri punitionis eius. Et in hac parte. id est totaliter terit. ut nulla pars anime vel corporis remaneat intacta aut non afflicta. Naues secundum mentes merces peccatorum secum portantes tarsis. id est gaudia mundi in ipsis peccata querentes. Interpretatur enim tarsis exploratio gaudij. Explorant enim hoc est querunt aliqui gaudium suum et delectationem ei in diuitiis ut auari. Alii in deliciis. ut lasciuia et gulosi. Alii in honoribus ut ambitiosi. et superbi. Has igitur naues in spiritu vehementi. id est seueri sententia preterit anima et corpe. biero. xvij

Duplici contritione conterere eos domine deus noster. Et hec causa totius pene eorum. quia querentes gaudia mundi noluerunt in modo salubriter contereri. Qui enim ipse moritur. omnino moritur et eterna liter cruciatur secundum Aug. de pe. di. vij. c. fi. Et ideo euita in penitentia et respice quia peccatores videbunt eum in his malis filium hominis venientem etc.

Respice quinto

.§.v.

post te seu retro secundum peccata promissa ad satisfactionem non ad iterandum. Nemo enim mittens manum suam ad aratrum et aspiciens retro. apertus est regno dei Luc. ix. Ponere manum ad aratrum et aspiciere retro. est post assumptam penitentiam vel religionem ad peccatum vel ad seculum corde redire. hoc casit a regno dei excludit. Sed oculos debet quis retro habere sicut habebat animalia de quibus scribitur Apo. iij. ut videlicet peccata promissa recogitantes ea mortificent. In cuius figura legitur quod abraham leuauit oculos viditque post tergum herentem arietem cornibus spinis. quem obrulit in sacrificium pro Isaac primogenito genitricis. Abraham intendens mactare primogenitum in sacrificium suum ut deo placeret. signat virtuosum qui aliquando appetitum rationalem querit mortificare in honorem dei. dum secundum necessaria que dicitur ratio. subtrahit sibi. Sed aspiciens retro secundum ad vitam preteritam et videns appetitum sensualem et animale ducem passionum. ut aries est dux ouium. infirmum virtutis tanquam spinis conscientiarum pungentibus. a deo instruit ut appetitum bestialem offerat deo carnem suam crucifigendo cum virtutibus et concupiscentiis magisque in discretis abstinentiis. Quia secundum biero. Apud deum non tam valet abstinentia ciborum quam mortificatio criminum. id est pe. di. i. Gen suram. Respice ergo retro ad opera praua promissa propter que creatura exosa efficitur deo secundum illud psalmum. Disisti omnes qui operantur iniquitatem. Que et si aliquando occulta sunt hominibus. deo tamen clare nota. Unde ipse dicit. Scio opera tua. quia nomen habes quod viuas secundum secundum apparentiam et mortuus es. Esto vigilans et firma cetera que mortura erant et penitentiam age. Apo. iij. Respice retro ad locutiones inutiles. quia ut dicitur sapientie primo Sermo obscurus in vacuum non ibit. Et dicitur sermo obscurus locutio que non habet in se claritatem edificationis et recte intentionis. et hic non ibit in vacuum. id est non transibit sine punitione. Et ut dicit apostolus. i. ad cor. xv. Corrumunt bonos mores colloquia praua. Quod patet per experientiam in pueris qui cum a natura puri sint. efficiuntur plerumque blasphemis. periuris. mendacis. contumeliosis. scurriliteribus. propter ea que audiunt ab eis inter quos puerantur. Respice ad cogitationes prauas. Nam ut dicit sapi. i. In cogitationibus impij interrogatio erit secundum in iudicio dei. ac etiam punicio de ipsis si noxie fuerint. Unde dicit michae. ij. Qui

Titulus Tertius

cogitatio inutile. Et multo magis: ut erit eis qui i
ipsis morantur. Quod reprehendens dominus ait. Die
re. iij. Usquequo morabuntur inter cogitationes
nocturnas. Et ideo poeta inquit. Principis obsta.
Nam sero medicina paratur. cum mala per longi
gas conualuere moras.

Respice sexto que .§. VI

ante te sunt scilicet futura mala seu pericula. ut enim di
citur prover. i. Frustra iacitur rete ante oculos
pennatorum. Videntes enim pennata id est aves
rete ante se. et ex hoc extimantes periculum captorum
ab eo declinant. Sic et habentes. pennas virtutis
cum aspiciunt que sunt ante se et videtur pericula
imminentia sibi. prouident ne capiatur a diabolo.
Et in huius figuram baalam. propterea dum iret ad
maledicendum populum dei apperrens oculos et videns
ante se stantem angelum gladio euaginato ad percuti
endum eum. intelligens periculum suum abstinere
superstitit. ut beatus numer. xxi. Ad significandum quod si
quis dispositus sit ad male agendum. si oculos
aperit mentis ad aspiciendum quid ante se est futu
ram scilicet dei ultionem a malo aliquando desistit. ne inci
dat manus dei uiuentis et punientis. Debet autem
aspicere et pericula futura tribulationis. ut eis si poterit
debito modo obuiet. sicut fecit regina hester ad ob
uiandum interfectori totius populi sui quam fraudu
lenter procurauerat. Almam ab assueto. primo se iu
uans ostentando. ieiunium et alios humilationibus. Et
exinde ueniens humana prudentia. ut posset alioquin
regem et reuocationem persuadere predictae sententiae
dauis periculi quod imminuebat. ut scribitur
Hester. xxiij. Et dei adiutorium sublatum est pericu
lum amari suspensio. Debet secundo aspiciere pericula
futura exercitationis. Sunt enim quedam exercitia
magnum periculi infusa planio. Unde aug. in regula
Quanto in loco superiori tanto in maiori uersatur
prelatio non solum enim de sua. sed et de subditorum anima
bus habet reddere rationem. Et per maxime planio ec
clesiastica. Unde aug. Nihil est in mundo et maxime
hoc in tempore difficilius. laboriosius. et periculosius
episcopi aut presbyteri ac diaconi dignitate. di. xl
Ante omnia. Exercitationem etiam negotiorum et ho
spitis esse multum periculosam ostendit sapiens Ecclesi. i.
xvi. dicens. Due species difficiles et periculose mihi
apparuerunt. Difficile exiit negotians a negligē
tia sua scilicet circa salutem anime. et non iustificabit cau
poa peccatis labiorum. Et dicit negotians non solum
ille qui rem emit ut eam non mutatam alteri vendat
sed et qui materia empti artificia faciens vendit.
Difficile est autem inquit leo papa. inter vendenda
ementis periculum non interuenire peccatum. et non
penitenti utilius est dispendia pati. quam periculis ne
gotiationis attingi de pe. di. v. Qualitas. Et per
maxime ubi est periculum mortale non est etiam libera la
queis diaboli qui se militie mundane voluerit im

plicare. Idem leo papa di. eadem. c. se. **Tertio** de
bet aspicere pericula plenioris ut videlicet ubi du
bitat. probabiliter in aliquo opere esse peccati. precipue
mortale non faciat illud nisi oblata dubitatio
ne quoniam est ex conscientia erronea. Dicit enim. Ecclesi. iij.
qui amat periculum in illo peribit. Sed neque coopera
ri debet aut ratificare quod alij faciunt cum periculo irrationa
bili suo. Unde et david. aquas occupatam de cisterna
bethleem. quia tres viri fortes accesserunt illuc ad
hauriendum eam cum maximo periculo. qui ibi habi
tabant hostes eorum prohiberent. bibere noluit. sed es
fudit dicens. Quia in periculo animarum suarum ob
tulit mibi aquam. i. paralip. xi. Felix etiam quae
faciunt aliena pericula cautum.

Respice septimo .§. VII

a dextris sanctorum exempla scilicet ut similia agantur.
Dicit enim ezechiel. x. de animalibus electos significan
tibz quod omne corpus eorum et manus plena oculis
erant. Et quia idem propheta vidit in alia visione aquam
egredientem a latere dextro et omnes ad deum peruenit
aqua ista salui facti sunt. ezechiel. xlvij. Quae aqua
significat gratiam virtuosae uersationis. procedentem
a congregatione sanctorum designatam per latius dextrum.
Ideo respice ad dextram vitam scilicet sanctorum ut imiteris.
Unde iob. Respiciet scilicet homo homines et dicit. pec
caui et vere deliqui. ut eram dignus non re. epi. xxiij.
Respice igitur primo. quod sancti per maxime caput
eorum christus. habet in se humanitatem in nobis et ope
ribz suis operando aliorum miseris. Unde dicit apostolus
ad titum. Apparuit benignitas et humanitas salua
toris nostri dei scilicet in recipiendo peccatores. non
abiciendo pauperes. flendo cum flentibus subuenien
do infirmantibus et hominibus. Et ut dicit sapi. xij. Do
cuius populum tuum per alia opera quam oportet iustum
esse et humanum. Unde dicit iob in dicta auctoritate
Respiciet homines. homo autem dicitur ab humanitate. i.
videbit iustos esse humanos. secundo habent puritatem
Nam et de minimis quod peccata non reputant sibi
conscientiam faciunt. Unde et aug. in li. psal. publice
fateretur se peccasse in aspectu arane. et capientium
muskas in telis suis. Et canem insequentem leporem.
Et cum puer erat non libenter iret ad scholas seu dis
ceret nisi ex metu verberum. et hominibus. De. bea. hie
narrat eusebius minima peccata. ut verba otiosa.
amarissime desolebat. tanquam scelera. Similiter et in
prima collatione abbatis moysi dicit. quod anima sancta
et perfecta etiam lenissimas cogitationes peccatorum in
puncto tangentes reputat quasi ut magnam fornica
tionem. timendo ne deus deserat eum. Et ideo dicit
Iob. quod aspiciens homines scilicet sanctos. dicit peccavi.
hoc est considerando quod de minimis illi sibi faciunt
conscientiam. non se excusant sed accusant de suis sce
lribz dicendo peccavi. **Tertio** habent sancti multas
aduersitates. Ego enim ait dominus. Apo. iij. quos amo
arguo et castigo. Et iudit. viij. Quos deus deo placet

Capitulum Octauum

tunt ab initio per multas tribulationes transierunt fideles. Quod maxime fuit impletum in xpo. discurrendo p eius vitam et mores. Et ideo ut ait aplos ad heb. xij. Aspicientes in actorem fidei et confumatores iesum qui sustinuit crucem perfusione contempta. Et ideo ut dicit Job. q hoc aspiciendo dicunt homines vitam dignus non recipi. Nam si innocentes et iusti tanta pressi sunt. nihil est qd recepi aduersum. respectu eorum que merui.

Respice octauo. §. VIII.

a sinistris prauar gestis. ut tua opera confundantur. In sinistra enim parte mali collocandi sunt in iudicio. quia sinistra infersionem habuerunt et sinistra opera fecerunt. horum consideratio perfusionem inducit non modicam seculi dei. Propter quod dicitur Isa. xliij. erubescet sydon aut mare. Mare signat vitam et conversationem peccatoris et mundani Isa. lviij. Cor impij quasi mare fetuens. Sydon aut ciuitas in insula maris. signat peruersationem religiosorum et spiritualium. que sunt separati a mundo. Ergo mare dicitur sydoni ut erubescat. signat secundum Greg. q vita secularis inducit perfusionem vite spirituali ex consideratione sue actiois. Et hoc tripliciter. Primo considerando quantum laborant temporalia aggregando et mala operando. Unum hiere. ix. dicitur ut inique agerent. laborauerunt. Et sapi. v. dicunt ipsi reprobari. Lassati sumus in via iniquitatis ambulauimus vias difficiles. Unde in vitas patrum legitur q cum per lagia publica meretrices pergeret ad ecclesiam in alexandria. ubi erant multi epi aggregati. unus ex eis sanctissimus fixis intuitus est eam admirans de ornatu eius et studio abbatis ad capiendas animas. Et demum peruersus ad alios episcopos. dixit cum multis lacrymis. Isa meretrices confundit et condemat nos. Non enim tempe vite mee ego habui tantam diligentiam ad placendum deo. quantum ista habuit diligentiam et sollicitudinem ad placendum mundo. Demum oratione eius conuersa est ad fidem et penitentiam. Magnam erubescitiam debet habere homo. q plus faciat pro mundo et damnatione eius q pro deo et saluatione sua. Unum aplos ad ro. vi. Humanum dico te. Sicut exhibuistis membra vestra seruire iniquitati ad iniquitatem ita nunc exhibete ea seruire iusticie in sanctificationem. i. non minus laboratis pro deo q feceritis pro mundo. Secunda vita mundanorum confundit vitam spiritualium in quantum sunt solliciti ad inquirendum diuersos modos augendi diuitias et cautiore ad vitanda damna temporalia. q spirituales circa spiritualia. Unde xps luc. xvi. Filij huius seculi prudentiores filijs lucis in sua generatione sunt. Tercio quia magis dolent de damnis mundi. q multi boni de damnis anime. Qui enim amittit suam substantiam vel aliquem sanguinem. dolet aliquando vsq ad mortem. sicut experientia docet. Sed pro damnis anime et amissionis glorie vix potest quis dolore et vna lacryma

crimam ab oculis extorquere. Sed ut dicit Aug. Sciat se culpabiliter reum qui dehet damna amitti vel temporalia. i. temporalia. et peccata commissa non dehet. Et hoc precipue quoniam preedit ex paruitate doloris et amoris dei. Deduc ergo quasi torrentem lacrymas et non quiescat pupilla oculi tui. Tamen. ij.

Capitulum octauum. De ratione superiori et inferiori.

Sciendum q ratio

et intellectus in homine non possunt esse diuerse potentie. secundum b. thom. in prima parte. q. lxxix. articulo viij. Et hoc manifeste cognoscitur si vtriusq. consideret actus. Intelligere est simpliciter veritatem intelligibilem apprehendere. Ratiocinari autem est preedere de vno intellectu in aliud ad veritatem intelligibilem cognoscendam. Et quia angeli perfecte possident secundum modum suam nature cognitionem intelligibilis veritatis. non habent necesse preedere de vno in aliud. sed simpliciter et absq. discursu veritatem rei apprehendunt. Et ideo dicuntur intelligentie seu intellectuales. homines vero ad intelligibilem veritatem cognoscendam perueniunt preedendo de vno in aliud. Et ideo homines rationabiles dicuntur. Unde patet q rationari comparatur ad intelligere. sicut moueri ad quiescere. vel sic acquirere ad habere. quorum vnum est perfectius aliud imperfectius. Manifestum est autem q quiescere et moueri non reducuntur ad diuersas potentias. sed ad vnam et eandem etiam in rebus materialibus q per eandem materiam aliquid mouetur ad locum et quiescit in loco. multo igitur magis per eandem potentiam intelligimus et ratiocinamur. Augustinus etiam dicit super Gen. ad litteram. q illud quo homo irrationalibus animalibus antecedit. est ratio mens vel intelligentia. vel si quo aliquo alio vocabulo communi appellatur. Et sic patet q ratio et mens sunt vna potentia realiter sed differunt ratione. Item nota q intelligentia non est alia potentia ab intellectu. Pro cuius declaratione dicit b. thom. q. vbi supra. q hoc nomen intelligentia proprie significat ipsum actum intellectus. qui est intelligere. Unum in quibusdam libris de arabico translatione substantie separatae quas nos angelos dicimus intelligentie vocantur. Forte propter hoc quia huiusmodi substantie semper actu intelligunt. In libris tamen de greco translatis dicuntur angeli intellectus seu mentes. Sic ergo intelligentia ab intellectu non distinguitur. sicut potentia a potentia. sed sicut actus a potentia. Inuenitur talis diuisio etiam a philosophis. Quandoque enim ponunt quattuor intellectus scilicet intellectum agentem intellectum possibilem intellectum in habitu et intellectum in actu vel adeptum. quorum intellectus agens et intellectus possibilis sunt diuerse potentie. sicut et in omnibus alia est potentia actiua et alia passiva. Alia vero tria distinguuntur secundum tres status intellectus possibilis. qui quicq. est in potentia tamen. et sic

Titulus Tertius

dicif possibilis. Quicq est in actu primo. i. scientia
 7 sic dicif intellectus in habitu. Quandoq aut in
 actu scdo qui est considerate. 7 sic dicitur intellectus
 in actu siue intellectus adeptus. Nec obstat qd
 in libro de spiritu 7 anima dicitur quod cum ab
 inferiori ad superiora ascendere vo. unus prius
 occurrit nobis sensus deinde imaginatio 7 postea
 ratio. postea intellectus. 7 postea intelligentia. pon-
 tur em intelligentia ibi pro actu intellectus 7 ro
 pro actu discursiuo ipsius intellectus. 7 sic distin-
 guif intelligentia 7 ratio ab intellectu. sicut actus
 contra potentiam. 7 no sicut vna potentia contra alia
 Sed 7 ille liber non est multe auctoritatis scdm
 thoma. Notandum etiam qd diuisio intellectus
 in speculatiuū 7 practicum non est diuisio realis
 scz qd sint diuerse potentie recte distingere. sed
 sunt actus vnius potentie intellectiue diuersi p
 respectum ad finē. Nam intellectus speculatiuus
 est qui hoc quod apprehendit no ordinat ad opus
 sed ad solā veritatis considerationē. Practicus ve-
 ro intellectus dicif quia hoc qd apprehendit ordi-
 nat ad opus. Et hoc est quod dicit pbs in iij. de
 anima. qd speculatiuus differt a practico fine. Unde
 7 a fine denominat. Uterq. vic quidē speculati-
 uus. Ille vero practicus. i. operatiuus. Dicit etiam
 pbs idem qd intellectus speculatiuus p extensio-
 nē fit practicus. Et ex hoc probatur qd no sunt di-
 uerse. quia vna potentia non potest mutari in
 aliam. th. vbi supra. Ratio distinguitur in supe-
 riorē 7 inferiorē. Et circa hoc tria possunt co-
 siderari p declarationē huius materie videlicet.

Officium vel actum quo distinguuntur.

Uicium vel peccatum quo inficiuntur.

Gradum vel reatum quo intenduntur.

Quantū ad primū. §. I.

scz actū vlt officii quo distinguunt. Sciendum qd
 ratio inferior vel superior no sunt diuerse potentie
 sed vna que p diuersa officia 7 diuersos actus
 quos habet geminatur 7 distinguit. Et probatur
 tripliciter. scz ratione. similitudine 7 auctoritate
 Ratione autem probatur sic. Quanto potentia
 est immaterialior 7 simplicior. tanto existens vni-
 ta se extendit ad plura. Quod patet quia omnia
 sensibilia que diuersis sensibus apprehendunt sen-
 sus communis vna potentia existens apprehendit
 7 discernit. S3 intellectus est simplicior 7 immat-
 terialior omni potentie sensitiua. 7 particulari siue
 comuni. ideo ad plura se pōi extendere. Simi-
 litudine vero idē probat. Experimur em qd eadē
 potentia sensitiua scz visu superiora. vt corpora cele-
 stia soles 7 lunā 7 huiusmodi. 7 inferiora vt corpora
 terrestria. metalla 7 animalia 7 hominē. cernim⁹ 7 vi-
 dem⁹. Ergo multo magis eadē potentia intellectu-
 ua. que rō dicitur superior vel inferior. eternace

tempalia intueri valet. Et superior quidē ratio de-
 put ea eterna cōtemplamur. Inferior put ea ter-
 poralia intuemur. Auctoritate idē probatur. Dicit
 enī Aug. xij. de ciui. dei qd ratio superior est que in-
 tendit rebus eternis aspiciendis vel consulendis.
 Et ipis rebus eternis aspiciendis intendit sicut
 obiecto. fin qd eterna in seipsis ratio superior cō-
 templatur. Sed rebus eternis consulendis inten-
 dit tanq medio. fin qd ex eternis ratio superior
 accipit regulas agendor. vel fin qd eterna appli-
 cat ad dirigendā voluntatem 7 actionem. Uterq.
 grana. Cū aliquis p iudicium ratiois deliberat de
 agendis. ex hoc qd aliquid est deo acceptū. vel di-
 uina lege preceptū vel prohibitū. tunc tale iudiciū
 rōis attribuit rationi superiori. Sed cū aliquis
 per iudiciū rationis considerat de agendis p cau-
 sas inferiores. vtpote furtū vel adulteriū vel aliū
 peccatum. nō est faciendum considerandum actus
 turpitudinem. rōis dignitatez. offensam homi-
 num. 7 quantū sit peccatū sit damnosum 7 in-
 honestum. tunc tale iudiciū attribuit rationi in-
 feriori. Nec rainerius post beatū Tho. in pma p-
 te. 7 in questionibz de veritate. Et principiu vel
 habitus cui ratio superior attribuit. est sapientia
 Principiu vero vel habitus cui rō inferior attri-
 buitur. est scia. His vero duobus sapientie 7 sci-
 entie. directe opponunt stultia 7 ignorantia. Stul-
 tia quidē sapientie. 7 ignorantia opponit scien-
 tie. Omnia autē alia peccata indirecte predictis
 duobus habitibus scz sapientie 7 scientie op-
 ponuntur in quantum regimē sapie scientie in
 quolibet opere requirit. deprauatur. ratione cui⁹
 omnis malus stultus dicif ignorans Rainerius
 us post Tho. in prima parte.

Quantū ad secundum. §. II

considerandū scz viciū quo ratio superior 7 inferior
 or inficiunt. Notandū est qd in vtraq scz in rōe
 superiori 7 inferiori pōt esse peccatū. Hoc aut sic pro-
 bat. Peccatum cuiuslibet potentie consistit in
 actu ei⁹. Rō aut h3 duplicē actū scz cognitiuū 7
 directiū. Rō enī primo ē cognita veri. 7 nūq
 ratio in cōi errat respectu veri. Et similiter volū-
 tas nūq errat respectu appetitus boni i cōi. et sic
 nunq in eis est peccatū. Si in particulari sic. Nam
 defectus rōis in cognoscendo vtz causatur ex tri-
 bus scz ex omissione. ex electione. et ex passione.
 Ex omissione primo causat defectus rōis. qn scz
 quis h3 circa ignorantia veritatē vel errorem. ex
 eo qd omittit scire vel cognoscere aliquid qd pōt
 7 debet scire. 7 tūc est peccatū defectus talis rōis
 Unde aug. Illis omnino ignosci nō poterit. quia
 a quo discerēt copia habentes opam nō dederūt
 di. xxxvij. c. fi. Scdo causatur defectus rōis
 in cognoscendo veritatē ex electione. qn quis ar-
 feciat 7 elegit nescire quod debet scire 7 pōt. vt li

Capitulum Octauum

berius et licentius peccet. et talis defectus rationis
aggravat peccatum de quo supra. Voluit intelligere
ut bene ageret. **T**ertio defectus rationis circa co-
gnitionem veri. causatur ex passione. Sed hic notan-
dum quod passio non absorbet rationem in universali. sed
in particulari. Unde quia voluntas sequitur iudici-
um rationis. sicut ratio peccat ex aliqua passione iudica-
do hoc esse bonum. quod non est bonum. ita voluntas
peccat in eligendo. quoniam scilicet voluntas ex defectu ra-
tionis bonum aliquod elegit quod non debet. Verbi
gratia. Accipiat et proponantur tria. duo universalia
et unum particulare. Et primum est illud. Nulla for-
nicatio est committenda. In iudicio rationis in uni-
versali est perfectum. eo quod in universali ratio nunquam
errat vel peccat. Secundo proponatur alia universalis
hec scilicet omnis fornicatio est delectabilis. In hoc et
est perfectum iudicium rationis. Tertio ex his duobus
propositionibus enumerabilibus accipiantur una parti-
cularis scilicet hec Accedere ad hanc mulierem est for-
nicatio. Tunc enim si ratio fuerit adeo fortis. ut nec
etiam in particulari passione vincatur. erit recta ele-
ctio conclusionis. Tunc enim continens eligit istam con-
clusionem negativam particularem veram scilicet fornicationem
non permittere. Sed si ratio fuerit debilis. adeo
ut a passione vincatur. erit perversa conclusionis electio
puta. dicet incontinens fornicatione delectare. et sic
ad hanc mulierem accedere. et ita erit peccatum in ratione
Hoc autem per exemplum probatur de ebrioso. Sicut enim
ebriosus potest perferre verba sapientie in corde. que tamen
intellectu in particulari non capit. Sic ille qui est
passionibus subditus vel ligatus. licet habeat rationem
non tamen verum iudicium rationis. cuius scilicet est di-
rigere interiores vires vel passiones et exteriora
membra. Sciendum tamen quod motus illicitos non reprimat
ratio postquam deliberavit per ipsam rationem quod motus
passionum insurgentes sunt inordinati. si circa
tales motus illicitos immoretur et non expellat
semper peccat. Et ratio huius est. qui huiusmodi passionibus
et inordinatis moribus membrorum exteriorum. per actum
proprium rationis et voluntatis potest occurrere et obviare. et
ideo si non facit peccat. quia hoc est huiusmodi assen-
tire et ei placere Ratione. post the. in. q. 1. 1. 1. 1.

Quatuor ad tertium. §. III

principale scilicet gradum vel reatum quo intenduntur
ratio inferior et superior. Notande sunt tres conclu-
siones. **P**rima est quod in utraque ratione scilicet superiori et
inferiori potest esse peccatum. Quod sic probatur. cum vo-
luntas deordinatur ex falso iudicio. vel ex falsa de-
liberatione rationis per rationes divinas. ex qua rationis de-
ordinatione et falsa deliberatione sequitur electio prava
tunc est peccatum in ratione superiori. Verbi gratia. si di-
cantur sic. Omne prohibitum lege dei est vitandum
Ex hac deliberatione rationis hereticus dicit. Omne iu-
ramentum a deo est prohibendum. Ergo eligit et permit-
tet se potius mori. quam iurare. Ex sic voluntas eius

deordinatur per falsum et inordinatum iudicium rationis
superioris. Similiter in ratione inferiori potest esse
peccatum. cum scilicet voluntas deordinatur ex falso iudi-
cio vel falsa estimatione ratione temporalium et creatura-
rum. Sicut verbi gratia. Si quis post deliberationem
iudicet omnem delectationem esse persequendam
et considerans fornicationem esse delectabilem.cludat
eam esse persequendam. tunc est peccatum in ratione infe-
riori. **S**ecunda conclusio est quod in ratione superiori potest
esse peccatum mortale et veniale. Habet enim ratio
duplicem actum. subitum et deliberatum. et quantum ad
actum subitum. non est ibi mortale. Et ratio huius est. quod
contingit hoc ex subreptione mentis ante iudicium
rationis. Verbi gratia apprehendit aliquis subito
propositionem aliquid esse tanquam impossibile circa si-
dem. ut deum esse eternum vel esse trinum et unum. tunc
si antequam ratio advertat hoc esse contra mandatum dei.
dicat deum non esse trinum et unum. non est mortale sed
veniale. Quantum vero ad actum secundum rationis scilicet deli-
beratum. potest esse in ratione superiori. et mortale et venia-
le. Nam postquam per deliberationem rationis precepit ali-
quid esse preceptum dei. puta. quod credas deum esse
trinum et unum. si discernendo descendit ab hoc pre-
cepto. erit mortale. Sed si ratio superior post delibera-
tionem. quia precepit quod occurrit agendum non esse
contra legem dei sed preter. est veniale peccatum sicut
verbum occisum et huiusmodi et tunc in ratione superio-
ri est veniale. Et si nisi illud quod ex se est veniale.
deliberare paratus esset facere. etiam si esset contra
preceptum. Nam tunc tale facere vel ad huiusmodi
consentire esset mortale. **T**ertia conclusio est quod in
ratione inferiori quicquid est mortale quicquid est veniale. Ratio
huius est. quia cum inferior ratio circa inferiora non
habeat nisi actum deliberatum. Si quis assentit in id
quod est veniale ex genere. puta mendacium ioco-
sum et huiusmodi. erit veniale. Sed si assentiat in
id quod ex suo genere est mortale. ut in furtum. rap-
inam. usuram. et huiusmodi. erit mortale. Ratione
superioris post the. in. q. 1. 1. 1. 1. **E**t nota quod ligatio rationis
potest causari ex quinque. **P**rimo ex natiuitate. si
cut illi qui nascuntur amentes. et per totam vitam nun-
quam habuerint lucida intervalla. Et tales quicquid ope-
rantur de genere bonorum vel malorum non imputatur
eis ad meritum vel demeritum huiusmodi ratio est. quod quod
sicut non sunt propores rationis. ita nec habent usum
proprie voluntatis. et his potest dari baptismus et vi-
liter sed non alia sacramenta et crisma. **D**igatur
secundo ratio ex infirmitate superveniente ut furia. ame-
nia frenesi et huiusmodi. Et si talis infirmitas im-
pediat iudicium rationis per omne tempus. ita quod nunquam
habeat lucida intervalla. Si ipsa accidit infirmi-
tas sine ulla culpa sua precedenti. tunc excusatur
omnino in his que facit de genere malorum. etiam
et a pena temporalis. ad hoc. xv. q. 1. aliquos. Sed
si non impedit infirmitas iudicium rationis per omne
tempus quin habeat lucida intervalla non excu-

Titulus Tertius

satur. immo grauius inculpat in malis. si in illa infirmitate incidit ex culpa sua sed si sine culpa sua tunc excusat. **T**ertio causatur ligatio rationis ex dormitione. et ideo quicquid accadat in somno siue pollutio. siue aliquid aliud. de se non est peccatum. Ratio huius est. quia ibi est ligatus iudicium rationis et arbitrium voluntatis. ex quo peccat homo et meretur de hoc plene infra in tertiapte.

Contingit quarto ligatio rationis ex turbatione seu stupore. sicut fuit in loth. quando turbatus est scelere sodomitarum quod perpetrare volebant in hospites suos. voluit flagitium flagitio permutare. offerendo filias promissioni. ne illi paterentur iniuriam. Ut patet Gen. xix. Ubi notandum. quod in loth fuit duplex voluntas. Una rationis vel deliberationis. que voluit hospites ab iniuria liberare. et hec est commendanda et imitanda. alia fuit ex perturbatione. quia filias criminari voluit exponere. et hec est aliqualiiter excusanda. sed non imitanda. Et quia in loth fuit perturbatio in sensualitate non in ratione deliberata. sed subitus motus fuit in eo. ideo peccatum fuit veniale. Aliqui tamen dicunt quod peccauit mortaliter. **Q**uinto contingit ligatio ex ebrietate. Et si ebrietas accadat ex excedenti et libidinosa potatione vel aduertetur. est ibi et pena et culpa et causa culpe que in ebrietate committitur. Sicut accidit loth quando inebriatus fuit a filiabus suis gen. xix. Rainerius post hoc in summa.

Capitulum nonum de sinderesi.

Sinderesis non est potentia anime. sed quidam habitus. Circa quam tria possunt considerari. scilicet quidditas. impeccabilitas et inextinguibilitas. Et quantum ad primum sciendum. quod sinderesis est quidam naturalis habitus siue conaturalis lumen. cuius actus vel officium est hominem retrahere a malo. murmurando contra peccatum. et inclinare ad bonum. Quod autem in nobis sit illud lumen scilicet sinderesis. probatur sic. Sicut enim in anima nostra est aliquis habitus vel aliquod lumen respectu cognoscit illum. quem habitum vocamus intellectum principiorum scilicet lumen intellectus agentis. ita in anima nostra est quidam habitus naturalis. siue quoddam lumen naturale principiorum operabilium. que sunt vniuersalia principia iuris naturalis. quod scilicet lumen vocamus sinderesim. que omni malo resistit. et omni bono consentit. Unde aug. in li. de baptismo paruulorum diffiniens sinderesim dicit sic. Sinderesis est lumen innatum anime precreatum. quo dirigimur et mouemur ad faciendum ea. que pertinent ad iustificationem culpe et penam. et ademptionem glorie. Hanc basilus appellat naturale iudicatorium. Ita quod sinderesim et naturale lumen rationis quo resistimus omni malo. et assentimus naturaliter omni bono. Pro cuius declaracione sciendum quod ratio a se habet tria facere scilicet cognoscere. deliberare. et iudicare. Primum enim est cognoscere opabiliū. Et talis ratio non est sinderesis. Cuius ratio est. quia in cogitatione boni vel mali ut sic non consistit meritum vel demeritum. In sinderesi autem sic. Secundo modo. ratio est deliberatiua opabiliū et talis etiam ratio non dicitur sinderesis. Cuius ratio est. Quia secundum cognitionem deliberatiua contingit peccare. Sinderesis autem peccare non potest. Tertio modo. ratio est iudicatiua operabilium et hoc duobus modis. videlicet vel operabilium. que ad mores non spectant. et talis ratio non est sinderesis. vel credibilium aut operabilium. que pertinent ad bonos mores. et tale lumen naturale rationis dicitur sinderesis. Item nota quod licet sinderesis naturaliter inclinet ad bonum non tamen in operum meritorum ex puris naturalibus sine gratia dei. Item liberum arbitrium non est idem quod sinderesis quia liberum arbitrium habet iudicium de particulari operabili. Sinderesis autem de operabili iudicat in vniuersali. Sed nec sinderesis est idem quod conscientia quia conscientia recipit errorem et perturbationem. non autem sinderesis. In conscientia ex parte superiori primum reducitur ad sinderesim ibi. prima parte. q. lxxix. arti. xij. Et in questionibus de veritate. Et alexander secunda parte summe Raine. **Q**uod ad secundum scilicet impeccabilitatem. sciendum quod sinderesis peccare non potest triplici ratione scilicet oppositionis. operationis. et imitationis. Et primo ratione oppositionis. probatur sic. Sinderesis et fomes opponuntur eo quod contrarias inclinationes habent. Sed fomes semper inclinat ad malum. ergo sinderesis semper inclinat ad bonum. Secundo scilicet ratione naturalis operationis. probatur sic. Quod naturaliter inest semper inextinguibile. sed naturale est sinderesim. quod remurmuret. et resistat peccato. quod est contrarium ad consentire peccato ergo nunquam in malum consentit. et per consequens nunquam peccat. Tertio scilicet ratione imitationis. sic probatur. Sinderesis respicit et imitatur superiorem partem rationis. sic fomes inferiorem. Sed pars superior rationis peccare non potest. ergo nec sinderesis. **I**tem in questionibus de veritate Rainerius. **C**irca tertium scilicet eius inextinguibilitatem. sciendum quod sinderesis quantum ad eius effectum qui sunt inclinationes ad bonum et displicentia mali culpe. Cum queritur utrum possit extinguui. sciendum quod hoc extingui potest intelligi quadruplex. Primum ex parte habitualis luminis. Et sic non potest sinderesis extinguui. quia sicut impossibile est quod anima priuetur lumine intellectus agentis. per quod huiusmodi speculabilia et operabilia innotescunt. cum sint de essentia anime. ita impossibile est quod anima priuetur lumine sinderis. cum sit de natura ipsius anime. Secundo modo potest intelligi sinderesis extinguui. ex parte organice lesionis et hoc modo non

Capitulum Decimū

corumpitur sed aliquādo extinguitur. i. intercipit actus eius in nō habentibz vsum liberi arbitrij. vñ in non habentibz vsum rōis ppter impedimētum proueniens ex leſione organoz corpaliū. a quibz ratio noſtra indiget accipere. Tercio mō pōt intelligi extingui ex parte paſſionis. 7 hoc mō do non in vniuerſali ſed in particulari. actus ſinderetiſ reſpectu particulariſ eligibilis 7 opabilis extingui pōt. Quod patet quia viſ occupiſcentie vel alterius paſſionis ita rōem in particulari abſorbet. vt eligendo ſinderetiſ vniuerſale iudiciū. ad actum particulare nō applicet. Quarto modo poteſt intelligi hec extinctio ex parte criminis. Et ſic ille qui habet habitū alicuius vitij. eſt quidā corruptius circa principia operabiliū. Nō quidem in vniuerſali ſed in particulari operabili. in quantum ſcilicet per habitum vitij deprimiſtur ratio. ne vniuerſale iudiciū applicet ad particulare operabile. Et ſic dicitur extingui in tali lumine ſinderetiſ. vt ſc3 non ſequatur in eligendo. ibi Tho. in. q. de veritate. q. xvi. **E**t ſciendum q licz in beatis remoueatut omnis inclinatio ad malum. non tamen per contrariū amouetur in damnatis omnis inclinatio ad bonum. Et non extinguetur in damnatis ſinderetiſ inclinans ad bonū. Cuius ratio eſt. Quia maluz eſt preter naturā. 7 ideo nihil p̄hibet inclinationem ad malū a beatis remouere. cum etiam fomes accidentaliter ſit in anima. 7 poſſet extingui per grē excellentiam. vt in beata virgine. Sed bonum et inclinatio ad bonū conſequitur ipſam naturā. 7 ſinderetiſ naturaliter eſt in anima. Unde natura manente non poteſt inclinatio ad bonū tolli etiam a damnatis. ſc3tū ad iſtum actum 7 naturalem inclinationem 7 appetitum bonū. Eſt autem ſinderetiſ abſolute extincta in diabolo et damnatis q̄tū ad iſtud. ſ. actuz boni meritorij et diſplicitiam mali culpe. Sed in collatiōe ad penam nō eſt extincta ſinderetiſ in diabolo 7 damnatis. Unde Iſa. ultimo. Vermis eorum nō morietur Vermis eorum eſt remorſus conſcientie ſecūdū aug. Sed remorſus pſcientie cauſatur ex hoc q ſinderetiſ remurmurat a malo ratione pene. Ergo ſinderetiſ nō extinguetur in damnatis. **Hec Alex. ij. pte ſumme. q. lviij. Rainerius.**

Capitulum decimū. de conſcientia.

Conſcientia non ē proprie nec potentia. quia conſcientia deponi poteſt. potentia autē deponi non poteſt. Nec eſt etiam habitus quia tunc nō eſſet vnus. quid. ſed multa per multos enim habitus cognoscitiuos dirigimur in agēdis. Tamen aliquando ſumit p̄potentia. Unde Origenes dicit. q continentia eſt ſpiritus cor rector et pedagogus anime ſociatus. Et ſumit

ibi ſpiritus p̄ mente ſeu ratione. Et ſit conſcientia dicitur ſpiritus in q̄tū eſt quoddam dictamē mentis. Quia etiam habitus eſt principium actus ideo nomē conſcientie attribuitur aliquando. primo habitui naturaliter ſc3tū ſinderetiſ. Si cut hiezo. ſup ezechielem. conſcientiam ſinderetiſ ſim vocat. Sed conſcientia proprie eſt actus. Nec obſtat quod dicitur. i. ad Thi. i. de quibuſdam q eſt inquinata eorum mens 7 conſcientia. actus autem non eſt ſubiectū inquinatiōis. Inquinatio autem dicit eſſe in conſcientia. nō ſicut in ſubiecto. ſed ſicut cognitum in cognitione. in q̄tū ſc3tū aliquis ſcit ſe eē inquinatū. beatus tho in prima parte. q. lxi. arti. xij. Habet autem ortū in cōſcientia ex naturali iudicio rationis. quod dicitur lex intellectus. 7 ab eo eſt dūcta 7 deriuata vt que dam conclusio. Verbi gratia. Fit in animo vel i mente hominis quaſi quidam ſilogiſmus. Cuius maiorem premitit ſinderetiſ dicens. omne malū eſt vitandū. Minorem vero huius ſilogiſmi aſſumit ratio ſuperior dicens. Adulterium eē malū. quia p̄bitū ē a deo. Ratio vero inferior dicit adulterium eſſe malum. quia vel eſt iniuſtum vel quia eſt inhoneſtum. Conſcientia vero inferit conclusionem dicens 7 concludens ex ſupradictis. Ergo adulterium eſt vitandum. Proprierea dicitur pſcientia. quaſi p̄cludens ſcientia. eo q cōſcientia ratio ſupradictor ſc3tū ſinderetiſ rōis ſuperioris 7 rōis inferioris p̄clusionē inferit. b. tho. in. ij. ſūtiāz di. xliij. Conſcientia dicitur facies aie iuxta illū math. vi. Facies tuā laua. i. pſciam maculis p̄cor ſedatā. Et dicitur pſcia facies rōe diuerſificatiōis. quia ſicut inter tot boies nō ē dare duas facies omimodo ſimiles. qd̄ mixtū ē. ita nec duas conſcias omimodo ſimiles. i. in omnibz idē ſentientes. Scdō rōe denudatiōis. quia ſicut facies nūq̄ cooperitur. 7 ſi omia alia aliquando cooperant. ita pſcia cooperiri nō pōt. libri ſunt aperti dan. ii. Tercio rōe diſpoſitiōis. quia ſicut ſm q quis eſt effigiatuſ in facie. vel p̄ponit faciē. cōprehendit d̄ diſpoſitiōe interiori. ita ſm opa p̄uerſatiōis alicuius cognoscitur de probitate vel malitia. Eccleſia xix. Alb occurſu faciei cognoscitur ſenſatus. Eſt tam triplex facies ſpiritualis ſc3tū rōnalis que eſt conſcientia. p̄e oſtende faciē tuā. non leonināz vel vulpinā 7 h̄mōi. Salutaris que eſt humanitas xp̄i 7 cōuerſatio eius p̄s. Reſpice in faciē xp̄i tui. In hac ſunt omēs ſenſus. i. omēs grē cōgregatē. Beſter. xv. ſ. facies tua dñe plena eſt oim gr̄arūz Diuinalis que eſt dei eſſentie clara notitia. i. cor. xij. Gl̄debimur tūc faciē ad faciē. Hanc tripliē cē notat p̄s. ibi. Er̄ſiuit te facies mea q̄ ad p̄mā faciē tuā dñe requirā. quo ad ſcōm. ne auertas faciē tuā a me. quo ad tertiam.

Circa conſcientiā

.§. I

84

Titulus Tertius

vidēda sunt tria scz significatum actū et effectum
Quātū ad primū sciendū. qd pscia significat
applicatiōē nre noriē seu cognitiōis ad aliquē
actūz particulare. Unde bugo in li. ij. de aīa diffi
niens eā sic ait. Conscia est cordis scientia. Unde
dicit pscia quasi cū alio scientia. Et subdit.
Cor enī et se nouit se sua sciētia et multa alia. Qū
enī se nouit. appellat pscia. qū pter se alia nōcūt
appellat scientia. Applicat autē nostra noriē vel
cognitiō ad aliquē actū particulare tribz modis.
Primo fin qd cognoscimus. psciamus an ali
quis actus sit factus vel nō. Ut cū dicit in cōi vlt
loquendi. Hoc nō est factū de conscia mea. i. nescio
vel nesciui an hoc esset factū. scdm qd dicit Gen.
xliij. Non est in pscientiis nostris quia posuerit
peccunīa in saccis vris. Vel etiā applicat scientia
vel cognitiō nostra ad aliquid qd sit factū. fin qd
dicitur Eccl. xij. Scit pscientia tua qd tu crebro
maledixisti alijs. Scdo applicatur scientia vel
cognitiō nra scz. an actus sit rectus vel nō scdm
quod iudicamus hoc quod factū est esse benefa
ctum vel nō benefactū. Tercio modo applica
tur scientia et cognitiō nostra ad aliquē actūz an
sit fiendū vel nō. fin qd psciam iudicamus an ali
quid sit fiendum vel non fiendum.

Secundū hec po. §. II

test considerari triplex officium seu actus consci
entiae. et sic patet qd pscia impozz triplicē actū. pri
mus est testificari. secundus est accusare. tertius
est soluere vel ligare. Primus igitur actus cō
scientie est testificari in pterito. in quantum cō
scientia prohibet testimonium. sicut illud in quo
est scriptum alicui. illud testificatur siue bonūz
sit vel malum. Unde apłs Ro. ij. Testimoniū
illis reddente conscientia eorum. Et aug. quan
do deus iudex erit. alius testis qd cōscientia tua nō
erit. Inter iustum iudicem et conscientiam tuaz
noli timere. nisi causam tuam. xi. q. iij. Custodi.
Dicitur autem conscientia esse testis factorum
vel non factorū. in quantum conscientia retinet
illud contra quod volūtas fecit quasi volūtatē
accusans de eo qd sibi nō obediuit. Et sic pscia bz
virtutē dictamē dictat ei pscia an aliquid sit fa
ctū vel nō. Istud autē dictamē nil aliud est. qd p
ceptio pcepti diuini. ad eum qui bz conscientia
Scds actus seu officiū pscientie est accusare et
excusare. reprehendere et remordere de malo pmiss
o et bono omisso. Unde apłs ro. ij. Cogitationū
in se accusantiū aut defendentiū in die iudicii rē.
Aug. quē cōscientia defendit liber est inter accu
sationes. Et liber sine accusatione esset nō potest. si
sola que intus adiicit cōscientia accuset. xi. q. iij. i
cunctis. Iste actus scds potest dici examinatio in
quantū conscientia examinat que iam facta sunt

an sint recta vel nō recta. an benefacta vel malefa
cta. Et quando p examinationē inuenit id quod
factū est discordare a pscientia a qua examinatur
dicit cōscientia remordere vel accusare. Quādo
inuenit illud quod factū est pcessisse scdm formā
cōscientie vel sciētie. dicit conscientia defendere
et excusare. Tercius actus cōscientie est liga
re vel soluere. Nam cōscientia obligat ad pscm.
Quia omne illud quod sit contra conscientiam
etiam si sit bonū. peccatū ē. Unde apłs Ro. xij.
Omne quod non est ex fide. peccatū est. Super
quo verbo ambro. in glo. Omne quod sit etiā si
in se et de se sit bonū. et tamen non sit ex fide. i. con
tra psciam ut scz credamus esse malū peccatū est
Et. xxxvij. q. i. omnes. §. se. dicit Omne qd ptra
consciam est. edificat ad gehennā. vbi dicit glo. et
bene. Cōtra psciam scz pcepti vel phibitionis.
hoc est ppe facere ptra cōsciam. i. facere cōtra illū
qd cōscientia dictat esse in pcepto vel pbihiōe
Facere autē aliquid quod cōscientia dictat esse ve
male. nō est nisi veniale. nisi illud de se esset mor
tale. Et hoc est facere nō contra sed pter cōsciam
Et iste actus tertius pscientie dici pōt consiliatō
Nam ad conscientia pertinet de agendis pscilari
Et cum p consiliū inuenitur an aliquid sit fa
ciendum. scdm hoc conscientia dicitur instigare
vel ligare. Cum autē per consiliū conscientia inue
nit. qd nō sit faciendū aliquid quod occurrit. tūc cō
scientia dicit absoluerē vel retrahere. Et sic cōscia
habet virtutē ligaminis. in quantum constringit
voluntatem ut non possit sine nocumento de for
mitatis culpe in aliud tendere. qd ratio vel con
scientia iudicat. Sicut ligatus corporaliter necessi
tate bz cōsistendi in loco vbi est ligatus Rainer.

Circa effectum §. III

conscientie tria possumus cōsiderare scz defectū
deuotionis. i. quomodo nescientia errat. modū
obligationis. i. quomodo ligat diuersum cōsecuti
ōis scz quomodo sequit magna consolatio et cō
scientia si est recta. et contra afflictio si est mala.
Quantū ad primū sciendum. qd conscientia
errat duobus modis. scilicet ex falsa assumptione
et ex falsa applicatione. Et primo ex falsa assump
tione. puta quādo aliquis assumit aliquod ma
lum vel falsum tanqz bonum vel tanqz vix. Uer
bi gratia ut bis qui occidebant apostolos dicta
bat conscientia qd ex hoc placerent deo Job. xvi.
Veni hora in qua omnis qui interficit vos arbi
tretur obsequium se prestare deo vel quando sin
derelis dicit. Omne pbitum ad deo esse viuan
dum. Conscientia autem fundatur in hoc qd iur
amentū sit a deo prohibitum. et ideo falso credit
illud esse virandum. cum ante permittat se mori
qz iuret. sicut facit hereticus. Secundo errat

Capitulum Decimuz

conscientia ex falsa applicatione. sicut cum ex aliis quibus veris aliqua conscientia erronea format. Verbi gratia. ut ex hoc quod deus est super omnia diligendus aliquis format sibi hanc conscientiam scilicet quod nihil potest simul diligere cum eo stantem deum. Quedam enim conclusiones sunt in quibus ira relucet prima principia operandorum. quod circa ea conscientia errare non potest. Sicut deum non esse diligendum. malum scienter esse faciendum et huiusmodi. Et quedam alia sunt circa que errare potest et errat. ut ex dictis patet beatus Thomas in questionibus de veritate quest. xviij. Exemplum etiam potest poni de eo qui facit id quod habet speciem mali. licet non sit malum. existimans sibi sufficere intentionem bonam quam habet non curans de scandalo proximi. Sicut faciebant quidam in ecclesia primitiva fideles. qui comederant ydolatriam. licet non in veneratione ydoli. tamen coram simplicibus qui inde scandalizabantur illos imitantes. sed in venerationem ydoli quod extimabant alios facere. Quos reprehendit apostolus Roma. xiiij. Unde aug. Conscientia nostra nobis necessaria est propter nos. propter vos fama nostra non pollui. sed polleere debet in nobis. Due res sunt conscientia et fama. Conscientia est necessaria tibi. fama proximo tuo. Qui fidens conscientie. negligit famam suam. crudelis est. xij. q. i. nolo. Ad maiorem evidentiam predictorum nota. quod error conscientie causatur ex septem causis. Primo ex ignorantia. ex eo enim quod ratio apprehendit malum sub ratione boni. et bonum sub ratione mali. sequitur error in conscientia et peccatum in voluntate. Et ignorantia quidem si sit iuris naturalis vel divini. nullum excusat habentem usum rationis. Ignorantia autem iuris canonici vel civilis quando excusat vel non. habetur i. q. iij. s. ultimo in text. et glossis. Secundo error conscientie causatur ex negligentia. Sicut cum aliquis propter laborem vel alias occupationes negligit adiscere vel ab alijs querere et scire illud per quod a peccato retraheretur. tunc enim ignorantia eius quod quis scire tenetur. propter tale negligentiam est voluntaria. Unde voluntas concordans conscientie erranti. ex negligentia sciendi ad quod tenetur. est mala. Et ideo aug. dicit. Illis omnino ignosci non poterit qui habentes a quibus discerent. operam non dederunt. di. xxviij. cap. fi. Tercio error conscientie causatur ex nimia vel exordinata sui benivolentia. Ex eo enim quod aliquis nimis seipsum diligit. inclinat et precipitat conscientiam ad illud quod appetit. et sic eam a sua rectitudine facit declinare. Unde seneca. Perit offe iudicium cum res transierit in affectum. Talis conscientia diligentis nimis seipsum. est nimis larga. et ideo cauenda. quia facit hominem presumptuosum. dicens malum esse bonum. saluatur

damnandum. Quarto error conscientie causatur ex cordis pusillanimitate. quia quis timet non timenda secundum rectum iudicium rationis. Iuxta illud psalmi. Illic trepidaverunt timore ubi non erat timor. i. carnalis timendi. Et talis conscientia est nimis stricta. ut de hostie. Magis scrupulosa est erranea quam theologica. et ideo vitanda. quia multum periculosa. Nam facit de bono malum. de festuca trabem. i. de levi peccato graue. generat desperatores. damnat salutem. Unde deponenda est ad consilium alterius. Quinto error conscientie causatur ex superbia. scilicet quando quis non humiliat intellectum suum. ut velit melioribus. prudentioribus. et superioribus credere. Nam conscientiam in differentibus tenetur secundum discretionem prelati formare. Quamvis enim in his que sunt precepta vel prohibita a deo. conscientia recta plus obliget quam preceptum superioris. eo quod obligat virtute precepti divini. quod est magis precepto prelati. Unde in talibus conscientia recta est iudex immediate sub deo. ita quod nullum habet iudicium supra se aliud adeo. In indifferentibus tamen preceptum prelati plus obligat quam conscientia. Et sic conscientia subditi in huiusmodi. non solum deum. sed etiam prelatum habet supra se. et ideo secundum discretionem prelati formari debet. Nam subditus non habet iudicare de precepto prelati. sed de implementatione precepti. que ad ipsum spectant. hec beatus Thomas in questionibus de veritate. Unde seculares. sequi debent sententiam prelatorum in his que ad catholicam spectant. Iuxta illud Math. xxiij. Quicquid dixerint vobis. facite. Religiosi tenentur sequi sententiam prelatorum vel mandatorum eorum in his que non sunt contra deum vel contra regulam vel contra constitutiones vel contra ordinationes capituli generalis. Cauere tamen debent prelati ne indiscrete precipiant propter periculum conscientiarum subditorum. Alexander secunda parte summe. argumentum ad hoc. xi. q. iij. Si is qui preest. Et. c. quid ergo mirum. Sexto causatur ex conscientie plenitudine. i. ex quedam dubitate. ex qua quicquid fiat sequitur. inenitabilitas vel necessitas peccandi. puta cum videt se quis inter duo opabilia positum. quorum alterum oportet agere. quodcumque fecerit. impossibile est non peccare. Super quo dicitur ex consilio toletano. Duo mala habet cautissime sunt precauenda. tamen si periculi necessitas. vnum ex his perpetrare compulerit. id debemus resolvere quod minori nexu noscitur obligare. di. xij. c. i. Si hoc perplexitas quod ad rem nihil est. ut dicit ibi glossa. Sumaria. Necesse est quod aliquis possit esse perplexus. inter duo mala. pretere prout ex stulta opinione ipsius et erronea conscientia. vel ex presumptione alicuius. in quo vult manere firmus pura iuravit aliquis occidere hominem. format sibi conscientiam licet erroneam. quod si non occidit

Citulus Tertius.

periturat. si occidit homicida est. Et sic est perplexus ex fatua estimatione. Nam et non occidendo periturus non est. Et secundum hanc perplexitatem dicitur in illo. c. Q. minus malum eligendum est. Item tenet quilibet communicare in pascate. Alii quis habes odium non vult dimittere. et hoc presupposito est perplexus. quia si communicat cum odio. peccat mortaliter. et si non communicat similiter. Sed dimittere potest et debet odium. et sic non est perplexus simpliciter. **S**eptimo causa error est de humilitate et cordis puritate. Unde greg. Bonarum mentium est ibi culpas agnoscere ubi culpa non est. dicitur. v. ad eius. Ubi dicitur glo. Agnoscere. i. timere. Non autem debet quis se culpabilem dicere. ubi non est secundum sui estimationem. quia hoc puniret ad meritum et gloriam. In primis sex modis error conscientie semper est reprehensibilis. et voluntas sequens conscientiam errantem semper mala. Septimo autem modo est laudabilis. Cuius ratio est. quia ad bonitatem mentis pertinet ut homo ad iustitie perfectionem redat et ideo in culpa reputatur non solum si deficit a comuni iustitia quod vere est culpa. sed etiam si deficit a perfectione iustitie quod quandoque culpa non est.

Quantum ad se. §. III.

Secundum sex modum obligationis sex quo conscientia ligatur. Nota quod conscientia non obligat in virtute propria sed in virtute precepti divini. Quod patet quia non dicitur aliquid esse faciendum vel non faciendum hac ratione. quia sibi videtur vel non videtur. Sed sub hac ratione. quia est a deo preceptum vel prohibitum. ut dicit bea. tho. in. ij. sen. di. xxxij. Nullus autem ligatur per preceptum aliquid nisi mediante scientia illius precepti. Et ideo ille qui non est capax noticie precepti. non ligatur precepto. Nec aliquis ignorans preceptum dei ligatur ad preceptum faciendum. nisi quatenus tenet scire preceptum. Si autem non tenet scire nec scit. nullomodo ex precepto ligatur. Tenet autem scire quilibet habens usum rationis precepta dei. nec excusatur non faciendo illud ex ignorantia. Et sic eadem virtus est qua preceptum ligatur. et qua scientia ligatur. cum preceptum non liget nisi in virtute scientie vel noticie. Nec scientia vel notitia precepti ligatur. nisi per virtutem precepti. Unde cum scientia nil aliud sit quam applicatio scientie vel noticie ad actum. constat quod scientia debet ligare in virtute divini precepti. Ideo si aliquid apprehendatur a dictamine rationis. ut directe cadens sub precepto mortaliter peccat et omittens illud quod conscientia dicitur etiam si de se sit veniale. Si autem non apprehendatur ut directe cadens sub precepto vel prohibitione. tunc non fit directe contra conscientiam. sed preter conscientiam. et ita non peccat mortaliter sed venialiter. vel etiam nullo modo. Sicut quando conscientia dicitur alicui quod bonum est facere aliquid opus consilij. si non faciat non peccat. quia non apprehendit illud ut bonum debitum et necessarium ad salutem greg. Ubi consilium datur offerentis est arbitrium.

trium. Ubi preceptum. necessitas servientis. xij. q. i. Quod preceptum. Et sic aliud est facere contra conscientiam quod est mortale semper. Aliud preter conscientiam quod est veniale vel nullum. Ligatur autem deus conscientia non quidem per modum coactionis. quia cum voluntas sit libera et suavis deus. a nullo cogi potest ambro. Nemo enim tenetur ad culpam nisi propria voluntate deflexerit. xv. q. i. Non est. Nec ligatur etiam conscientia per modum principalis actoris. sic enim ligatur deus preceptis sicut iudex preceptis. Sed ligatur per modum suppositoris seu conditionis scilicet per modum consuetudinis alicuius finis. puta nisi faciat hoc quod conscientia dicitur. non consequetur finem suum. i. salutem. Ligatur etiam per modum instrumentalis agentis. sicut preceptor. qui velut instrumentum iudicis preceptum iudicis ad notitiam hominis deducit. et si preceptor iudicis vel regis non perveniret ad populum nisi aliquo precone vel principe mediante. tunc si preceptor vel princeps diceret. hoc est preceptum a rege et est verum. tunc omnes dictum illius obligaret. Et hoc modo ligatur recta conscientia. Si vero preceptor vel princeps diceret hoc esse preceptum a rege quod non esset verum dictum suum. obligaret ut preceptorum regis. ita ut conscriptores penam mererentur. et hoc modo facit et ligatur erronea conscientia. Unde conscientiam ligare voluntatem. nil aliud est quam astringere voluntatem ut non possit aliud sine peccato facere vel amittere quam conscientia sibi dicitur. Sicut ligatus corporaliter non potest ad alium locum ire nisi solvatur. Sed potest homo et debet erroneam conscientiam deponere. sicut et intentionem pravam. et deposita non peccabit illud faciendo. b. tho. in. ij. di. xxxij. Licet autem utraque conscientia scilicet recta et erronea ligetur. ipsa durante. ita quod contrarium faciens peccat. Aliter tamen ligatur recta conscientia quam erronea. Nam recta ligatur absolute. et in omni eventu et semper. nec deponitur preceptum. Si autem quis faciat sibi conscientiam de adulterio. quam conscientia utique recta est. hanc deponere non potest sed sine peccato. quia deponendo erraret et graviter peccaret. **S**ed conscientia erronea non ligatur. nisi secundum quid et sub conditione. quia non obligat nisi in quantum conscientia erronea creditur esse recta sed ea deposita quod fieri debet. non amplius ligatur b. tho. in. ij. sententi. di. xxxij. Item conscientia recta in his que sunt precepta vel prohibita a deo. plus obligat et ligatur quam preceptum prelati. quod preceptum dei in cuius virtute ligatur conscientia. maius est precepto prelati. In indifferentibus vero et plus obligat preceptum prelati quam conscientia propria. quod in huiusmodi conscientia subditi habet prelatum supra se. non solum deum. sed etiam prelatum suum. Conscientie autem erronee obligatio maior est. quia interior quam obligatio precepti. Ex alia parte obligatio quam ex precepto erronee minor. quod solutio. Quia obligatio que est subditi ad prelatum. solum vel deponi non potest. conscientia autem cum est erronea deponi potest. Rainerius post b. tho.

Capitulum Decimuz

Quatuor ad tertiu. §. v

videlicet effectum diuersuz cōsecutionis scz quō sequitur magna p̄solatio ex p̄scia si est recta .et ecōtra .c. Sciēdū q̄ ex p̄scia recta sequit̄ magna consolatio s̄m ip̄am operando . Unde a plus .ij. **Cop.** i. Gloria nostra hec est testimonium consciētie nostre **E**cōtra maxima afflictio si est mala **U**nde **Cris.** Conscientia rei semper est in pena **E**st autem conscientia recta laudabilis ⁊ appērenda propter quatuor causas . scilicet propter bonitatem . puritatem . sinceritatem . ⁊ tranquillitatem . Est itaq̄ cōscientia bona laudat ilis primo ex ordinatione affectionis . Secūdo conscientia pura ē laudabilis ex exclusionē criminis . Tercio conscientia sincera est laudabilis ex simplicitate intentionis . Quarto cōscientia tranquilla ē laudabilis quia sine remorsione vermis **P**rimo est laudabilis p̄scientia cuz est bona ex ordinatione affectionis . i. ad ibi . i. Finis p̄cepti ē charitas de corde puro ⁊ conscientia bona . Dicitur autem charitas finis non in quo quiescit . quia sic solus deus est finis . sed finis quo quiescit . Et subditur de corde puro ⁊ p̄scientia bona id ē a vitis expurgato . ⁊ additur de conscientia bona . videlicet non erronea . seu nimis grossa vel scrupulosa . Quod totum figuratur in paruo grandi vel torto naso . quem qui habebat tanq̄ maculam habens . prohibebatur accedere ad misterii templi . vt habet leuit . xxi. Vel dicitur conscientia bona . qua scilicet quis sperat peruenire ad id quod diligit scilicet deum . Quem enim pungit conscientia mala . vt dicit augus . retrahit se a spe . vel conscientia bona dicitur scōm **Ber.** cui ratio decepta non est nec voluntas peruersa nec memoria fuerit inquinata . **S**ecundo conscientia laudabilis est que pura est ex exclusionē criminis . Eccl . xij. Bona est substantia cui non est peccatum in conscientia . quando non est acquisita . retenta vel dispensata cōtra conscientiam . **T**ercio laudabilis est p̄scientia sincera sine duplicitate intentionis . Actū . xxiij. Studeo sine offendiculo conscientia bonam habere ad deū ⁊ ad hoies . S3 quid ē melius an bona fama . an bona p̄scia . certe bona p̄scia . Ita dicit seneca . Conscientia magisq̄ fama3 intende . ⁊ ponit rationē huius dicens . Falli nanq̄ poteris fama . conscientia vtro nunq̄ . Unde augus . senti de augustino quicquid vis quicquid libet . sola me in oculis dei nō accuset conscientia . Idē ad cleoponensem . Quid obesi homini q̄ ex illa tabula vult illum delecte humana ignorantia . si de libro viuentium non delectat iniqua cōscientia . xi . q . iij. Ex quibus verbis non vult dicere aug . q̄ non debet quis curare de conseruatione fame . ad edificationē alioz . Nam tales reprehendunt acriter dicēs Non sunt audiendi viri sancti siue femine qui

quando reprehenduntur in aliqua negligentia p quam fit . vt in malam venient suspicionem unde vitam suam longe abesse sciunt dicunt coram deo sufficere sibi conscientiam . extinctionem hominum non solum imprudēt . sed ⁊ crudeliter contemnentes . cum occidāt animas aliorum . xi . q . iij . non sunt . sed loquitur augus . in . c . sup̄dictis cum quis est inter eos qui parati sunt reprehendere ⁊ nunq̄ imitari . ⁊ tūc quo ad illos sufficit cōscientia sua vnicuiq̄ . vt dicit gratianus . § . hoc inter eos . q . e . ⁊ glo . io . **Q**uarto p̄scientia est laudabilis tranquilla scilicet sine remorsione vermis **U**nde **ber.** in li . de consideratione ait . Magne diuitie sunt bona ⁊ tranquilla conscientia . Et reuera sic est . Quid est rebo ditius . Quid in corde dulcius . quid in terra quietius atq̄ securius bona conscientia . Damna rerum nō metuit . nō verborū contumelias . non corporis cruciatus que etiā ip̄a morte magis erigitur quam deſcitur . **Cop** conscientia mala dicitur triplici ratione . vel quia est coinquinata de qua ad ibi . i . coinquinate sūt eorum mens . ⁊ conscientia . Mens quantum ad intellectum . conscientia quantum ad effectum . coinquinata quantum ad peccatum . **S**ecundo cōscientia est mala quia cauteriata . de qua primo ad ibi . iij . Cauteriatam habentes conscientiam . id est corruptam praua intentione . ⁊ adusta igne male concupiscencie . Nam cauterium est coruiprio carnis ex igne vel per ignem facta **T**ercio conscientia ē mala quia perturbata de qua sapiē . xxi . Semper p̄sumit seu perturbata conscientia quia extollitur contra deum peccare non metues cū est perturbata ex remorsu vermis vel quia extollit alios affligendo . Et hoc cum est perturbata id est inquieta ⁊ crudelis . Vel conscientia perturbata eius scilicet qui desperat ex crimine . ⁊ p̄sumit seu super se ventura anteq̄ veniant sicut fecit chaym **Gen.** iij . qui dixit anteq̄ puniretur a deo . Ero fagus ⁊ profugus

Notandum q̄ §. vi

conscientia recta in scriptura aliquando domus dicitur . Unde ps . Nisi dominus edificauerit domum . in vanum laborauerunt . domum id ē conscientia . ⁊ de hac domo potest exponi illud quod christus dixit paralitico sanato . Glade in domum tuam math . xi . Ubi moraliter tria imperat .

Primū vt nequaq̄ quis per desidiam ejiciat in eo q̄ dicit . vade .

Secundum vt scōm rectam conscientia operetur in eo q̄ dicit in domum .

Tercium vt alienam vitam non scrutetur cuz dicit tuam .

Quantuz ad primū dixit pater familias . qui signat dñm deum quibusdam lianib3 in ioro . Quid hic stas tota die ociosi . ite ⁊ vos . vt habe

Titulus Tertius.

tur parabolice Mathe. xx. Tre enim est operari. Et qua via eundum sit docet ps. dicens. **I**bi de virtute in virtutem. i. de ope vnius virtutis ad opus alterius. et de bono in melius. et quo tandem perueniatur. ostendit idem ps. Effudi in me animam meam. exeuendo scilicet de potentia anime ad actus virtutum. et quasi declarans istam effusionem subdit. Quoniam transibo in locum tabernaculi ad mirabilis scilicet conscientie. qui tabernaculum et domus dicitur usque ad domum dei scilicet superna gloria.

Quantum ad secundum sciendum. quod tunc quis vadit in domum suam. quando operatur secundum rectam conscientiam. Nam quod dominus significet conscientiam patet illud Eccli. xxv. Nisi tenueris te instanter in timore domini cito subuertetur domus tua. i. conscientia tua.

Tertium seruandum est quod ita quis ingrediatur domum suam. i. conscientiam. ad diligenter perscrutandum. quod non intret alienam curiose inquirendo vitam aliorum. quia minus tunc vocare poterit. Unde dicitur puer. xxiij. Non queras impietatem in domo iusti. i. in conscientia. nec vases requiem eius. Rueredo autem ad secundum membrum. Notandum quod ad hoc ut conscientia sit recta. debet se habere ad modum domus materialis peroptime disposite. quam dispositionem notat salomon prouer. ix. Ubi dicit Sapientia edificauit sibi domum. i. conscientiam et excidit columnas septem. immolauit victimas. miscuit vinum et posuit mensam. Est ergo prima conditio domus bene disposite ut congruenter edificetur. Unde dicit. Sapientia edificauit sibi domum. Secunda est ut firmiter sustentetur. Unde subdit. excidit columnas septem scilicet ad sustentandum. Tertia ut delectabiliter ibi quiescat. Unde concludit. Imolauit victimas. miscuit vinum. et posuit mensam. Certe huic domui sic bene disposite congruit illud quod dixit christus iacobus. Salus huic domui facta est Luc. xix. Et quelibet sic conscientiam suam deberet aptare ut sic esset recta. Unde in figuram dictum fuit. ezechie dispone domui tue. i. conscientie eam ordinando.

Quantum ad primum scilicet ad hoc ut domus conscientie congruenter edificetur. oportet quod fundamentum iaciatur solidum. paries erigatur in altum. tectum ponatur desuper solaria intra multiplicentur in mediis. Solidum autem fundamentum est petra. petra autem erat christus ait apostolus. i. significat christus. Et fundamentum aliud in domo scilicet recte conscientie. nemo potest ponere preter id quod positum est scilicet dominus iesus. i. ad Cor. iij. Hoc est fides eius. Unus et saluator noster loquens de viro sapienti dicit. quod edificauit domum suam supra petram Mathe. vii. i. conscientiam suam super veram fidem doctrine eius. Et ideo ut subditur ibi. descedete pluuias scilicet temptationum que sunt a demonibus existentibus in aere. et flantibus ventis ambitionis et inanis

glorie que sunt a mundo. et superuenientibus fluminibus concupiscentiarum que sunt a carne. et intrantibus in illam domum. non cecidit sed stetit. quia fundata erat supra firmam petram. Paries qui a fundamento surgit. et versus celum erigitur est spes procedens a fide. et respiciens dei promissum qui paries ad modum domus est quadruplex. Videlicet expectatio premij in celis. expectatio venie de peccatis. expectatio auxilij in agendis. et expectatio refrigerij in aduersis. Unus apostolus. ij. ad cor. v. Habemus domum non manufactam scilicet conscientiam in celis videlicet per spem.

Tectum talis domus scilicet conscientie recte est charitas de qua dicitur puer. x. vniuersa delicta operit charitas hoc omnia sustinet sicut tectum domus scilicet grandinem calorem et huiusmodi que significant tribulationes. Respicit etiam tectum in extremitatibus suis terram. quia non solum contemplatur deum in altitudine. Sed etiam inclinatur ad suffragandum proximo. In cuius figuram paraliticus iacens in lecto. a quibusdam per tectum domus fuit submissus ante christum et inde curatus. ut habetur Mathe. ix. et luce. v. Salaria huius domus sunt quattuor de quibus dicitur sapientie. vij. Sobrietate et sapientiam docet iusticiam et virtutes quibus vilius nihil est in vita hominibus. Est igitur primum solarium. sobrietas seu temperantia que facit abstinere a superfluis delectationibus. et in hoc salario sunt plures camere siue officine scilicet virtutes ei annexae. de quibus nunc non oportet dicere breuitatis causa. Secundum solarium dicitur sapientia que precauet insidias in agendis. habens cameras suas videlicet virtutes annexas. Tercium est iustitia in malis vitandis proximorum in miseriis subleuandis. habens et ipsa multas cameras id est virtutes annexas. Quartum est virtus id est fortitudo in perferendis molestiis cum suis cameris id est virtutibus annexis. Uade ergo in domum tuam id est conscientiam sic recte edificatam de solario in solarium et de officina in officinam. et de camera in camera virtutum discurrendo. et sic recte operaberis. hanc tamen domum conscientie non tu sed principaliter deus edificat. Et ideo bene dicitur quod sapientia scilicet christus edificauit sibi domum.

Quantum ad secundum. ad hoc ut domus firmiter sustentetur cum lata est et alta. requiruntur plures columnae que sustineant pondus. Septem autem columnas sapientia excidit ad stabiliendum et sustentandum domum conscientie. Alias propter diuersos impulsus vitiorum corrueret. Et sunt septem columnae. septem conditiones vere penitentie. quas ponit apostolus. ij. ad Cor. vij. dicens. Que enim secundum dei tristitia est. pnia in salutem stabilem operatur enim in nobis sollicitudinem sed desiderium sed defensionem. sed indignationem. sed timorem

Capitulum Decimū

sed emulationē sed vindictā. fm Hug. cardinalē
Est igitur prima columna sollicitudo scz ad bene
custodiendum sensus suos qui sunt fenestre aie
seu porte. per quas ingreditur diabolus. vt furetur
thesaurum virtutū. Unde solcite vigilare oportet.
Quod docet christus. Mat. xxiij. Si sciret
paterfamilias qua hora fur veniret. vigilaret vti
qz non sineret perfodi domum suam. Secun-
da est desiderium scz placēdi dō. qui ē feruor cha-
ritatis multū domum conscientie fornicans. et
absorbens peccata quotidiana. sicut ignis gut-
tas aque. In huius figuram zachus desiderans
christum videre. et nō valens propter paruitatez
stature. ascendit in arbozem siccomorū. propter
quod desiderium christus dixit. Descende qz in
domo tua oportet me manere. Ascensio autē in
arbozem signat ascensū mentis per meditatioēz
et affectum ad crucem seu passionem christi. Cir-
ca quod dicit bern super can. Quid efficacius ad
curandum conscientie vulnera. nec nō ad purgā-
dum anime mentem qz christi vulnerum sedula
meditatio. **T**ertia columna dicit defensio. vt
si cū inimicus vult circū dare domū conscientie
et intrare per desperatioēz. vel lasciviā vel palia
vitia. defendat se quis viriliter resistendo. quod
quia non fecit mulier que fuit posita ad custodiā
domus ysboz et regis israel. sed dormitavit intrā-
tes duo principes latronum domum occiderunt
ipsum regem percutientes in inguine. Ut habet
ij. reg. ij. Ad figurandum qz si mulier. i. ratio nō
defendit se contra temptatioēz sed dormitat. occi-
duntur animus et domus conscientie spoliatur.
Quarta columna dicit indignatio contra se
ipsum detestando peccatum pmissum in quāru
est dei offensa. Et quanto quis magis indignat
et detestatur peccatum. tanto fortior est columna.
Non autem debet quis indignari contra naturā
peccatoris vel contra personā eum ad misericor-
diaz suscipientis. Sicut indignatus est frater p-
digi de patre suscipiente ipm prodigum reuertē-
tem ad penitentiam et ad domū paternam adeo
indignatus qz noluit in domū introire. Sed ipe
prodigus indignatus pro sua culpa intrauit
domū et honorabiliter susceptus est. **Q**uinta
colūna est timor. qui in peccatoribus aequaliter
dispositis in pscientia solet esse principaliter de pe-
nis inferni. Et hic timor licet non sit sufficiens ad
salutē tamen cauere facit a multis malis. et ideo
bonus. Timor enim domini expellit peccatū. vt
dr Eccl. i. Sed in recte conscientiat timor iste
est de non offendendo deū. ne amittatur gratia be-
niuentie eius. Et ille est necessarius. Cū Eccl.
xxij. dr. Nisi tenueris te in timore dñi
cito subuerteretur domus tua. **S**exta colūna ē
emulatio. illa scz de qua dicit apłs. Emulamini
carissimā meliora. i. cor. xij. Decemulatio impo-

tat affectū magnū habendi bona spūalia. que vi-
det in primo. cū quadā tristitia de defectu illorū
bonorū que in se esse nō videt. Et hoc facit hominem
laborare ad proficiendū in via dei. Hanc emula-
tionē videt habuisse martha. que xpm accepit in
domū suā. vt hē luc. x. ppter quod quasi dolēs qz
soror sua erat magis dedita spūalibz. quia sedēs
secus pedes dñi audiet et verbū illius dixit xpo.
dñe non est tibi cure qz soror mea reliquit me so-
lam ministrare. **S**eptima colūna dicit vindic-
tia. i. puniō de ipis peccatis. Quanto enī quis
plus peccauit et grauius. tantomagis debet dolo-
re et se corporaliter affligere. Est et pnia. vt dicit au-
gusti. quedā dolentis vindicta puniens in se qd
dolet cōmisisse. de pe. vi. ij. Quod optime serua-
uit maria magdalena. quando intrans in domū
ubi christus erat stans retro lacrymis cepit rige-
re pedes et. Luc. vii. Has igit septem colūnas do-
mum pscientie sustentantes sapientia xps exce-
dit se pcedentes. pponens etiam homo per libe-
rum arbitriū in domo conscientie habitare. sup-
ponit has etiam colūnas. Glade ergo in domum
ad huiusmōi colūnas supponēdū vel efficiendū
possunt etiam sibi intelligi per has columnas se-
ptem donas pūssancti. **Q**uantū ad terciū prin-
cipale dico quod ad bonitatē domus requirit qz
delectabiliter homo quiescat. Dicitur enī pro-
uerbi. xxvj. qz fumus stillicidij et litigiosa mu-
lier expellunt hominē de domo. Et hoc ideo quia
inquietant ipm. Et fumus quidem qui in altū
ascendit est mentis elatio. Mulier litigiosa ē sen-
sualitatis contradictio ad spūm. Stillicidium est
peccator et si paruorū vilipensio. seu curatiois eo-
rum neglectio. Sed diuina sapientia in domo
conscientie quā edificauit vt sit quies et letitia. po-
suit mensam sacrorum eloquiorū. bonorū spūa-
linum. que defendunt nos contra volētes inquie-
rare. Unde ps. Parasti in conspectu meo men-
sam aduersus eos qui tribulant me. imolauit vi-
ctimas id ē sacrificia christi et sanctorū quibus se-
iplos obrulerunt morti. Proposuit vt in eucari-
stia et alijs sacramentis. Sic pater filio prodi-
to in domū reuersa obtulit vitulū saginatū in esu.
Ovisque etiam vinū quo lenificat cor hominis. et
omne mentem facit securam. vt dicit. ij. eldre. ir.
id est spūalem consolationem et leticiā. De qua
domo cōscientie sic preparata dicit sapiens. In-
trās in domū meā scz pscientie et quiescā cū illa.
Non enī habet amaritudinē conuersatio illius.
nec redium cōuictus illius. sed letitiā et gaudiū
sap. viij. Qd gaudiū causat et septe fructibz ipi
bone pscie. qd fruct. s. in vita pñi et horū pñū ē.
Quia ipa ē radix charitat. Cū. i. ad tibi. i. finis
pcepti ē charitas de corde puro et pscia bona scz p-
cedens. Et bern. in li. de cōsideratione. Fortitudo
tua fiducia fidelis conscientie. **S**cōs fructus

Titulus Tertius.

est nitor: veritatis. Unde ps. orabat. Dirige i cor-
spectu tuo viam meam. glo. in conspectu tuo. i. in
conscientia ubi solus deus videt. via que ducit ad
patriam est via veritatis. Et subdit Quonia non
est in ore eorum veritas sed inimicorum qui falso opi-
nant de scientia alterius. Sed vrdicit greg. Li-
ber inter accusatores est que scientia non reprehe-
dit. xi. q. iij. inter vba. **T**ertius fructus est orna-
tus venustatis scilicet anime que est sponsa xpi. Un-
dicit ipse sponsui anime sancte. Quia pulchra es
amica mea quia pulchra scilicet quo ad interiore dispo-
sitione et exteriori conversatione. Et ideo dicit his
pulchra oculi tui columbarum per diligenter circums-
pectione. absque eo quod intrinsecus lateret scilicet in
conscientia per bonorum ornatum scilicet propositiorem.
Quartus est retractoriu a peccatis. Quia enim
conscientia mordet et stimulat quod aliquid sit illicitum.
per hoc retrahit a peccato in quo labi posset.
Considerat enim illud iacobi. iij. Scienti bonum
et non facienti. peccatum est illi. Et. ij. pe. ij. Melius
esset illis veritatis via non agnoscere. quam post agni-
tam retroire. Nec tamen propter hoc fugiendum est ad la-
tebras ignorantie. ut dicit aug. Quia effectata ig-
norantia peccatum auget et non minuit. Et quod scientia
retrahit a malo et puocat ad bonum. ostenditur
per. xij. ubi dicit. Est qui permittit. et quasi gla-
dio punitur scientie. Nam instinctus conscien-
tie promittit premium beneficienti. et punit mi-
nando penam eternam bona negligenti. **Q**uin-
tus est thesaurus honestatis. de quo Eccl. xij. Bo-
na est substantia cui non est peccatum in conscientia.
Quod tam de substantia rerum terrenarum quam
spiritualium intelligi potest. ut scilicet nec de virtutibus nec
scientia superbiat. et temporalia illicite non retineat. Hic
cassiodorus in eplis. Quid acquiri ait putatur.
ubi bona scientia perditur. aut in qua parte pos-
sit homo proficere si innocentia probatus fuerit ami-
sisse. **S**extus est testimoniu bonitatis. Ad ro-
ij. Testimoniu illis reddente scientia sua. Unde
greg. sup. ezech. Quid prodest si omnes laudent et
conscientia accusat. Aut quid poterit obesse. si oes
derogent scientia defendat. Et bern super cantu.
Omnino sufficit aduersu loquentiu iniqua. opi-
nio bonorum cum testimonio scientie. **S**eptimus
fructus bone scientie est primum delectabile. Nam
ut dicit prout. xv. Mens secuta quasi iuge consu-
uiui. securitate aut mentis facit bona scientia.
Unde et sapientia parauit mensam. miscuit vi-
num. quod vinum etiam intelligi potest de san-
guine xpi. qui principaliter operatur conscientie
bonitate. Unde apostolus ad hebre. ix. Sanguis
xpi mundauit conscientias nostras. **Q**uantu
ad quartu de ornatu domus requiritur quod sit pi-
cturata scilicet exemplis sanctorum edocet. Unde qui-
dam ex turpis specie cubiculu suum depingi fecit
pulcherrimus imaginibus ut earum aspectu xpo

sua pulchrum pareret filium. Cur christianus do-
mum sue conscientie in memoria bonorum exemplo-
rum non depingat. ut vix sensualitatis proles
virtutum gigneret. **S**ecundo requiritur ad orna-
tum domus quod sit odor. ibus non fetoribus refer-
ta. quod sit per bona famam. et honesta conuer-
satione et virtuosa. Unde aplos. ij. cor. ij. Christi
bonus odor sumus deo in omni loco. Et in figu-
ram huius dicitur de domo ubi christo facta est
cena a martha et maria. Quod domus repleta est
ex odore vnguenti. Job. xij. **T**ertio pertinet ad
ornatum domus. ut sit bene illustrata lumine gra-
tie. vel lucerne lumine. scripture veritatis. Unde
etiam in figuram. mulier ut inueniret dragmaz
accendit lucernam et euertit domum. ut habetur
parabolice. Luce. xv.

Sed queri potest. §. VII.

virtutem quid scire valeat se habere rectam conscien-
tiam lumine scilicet gratie illustratam. an non. Ad quod
responderetur secundum alexandru de alea. quod septem sunt
differentie hominum circa huiusmodi attendens
de. Aliqui enim putant se habere bona conscien-
tiam et gratiam seu charitatem. sed neutrum habent.
Alij sciunt quod illam non habent. Alij dubitant de
hoc. Alij opinantur quod habeant gratiam et bonam
conscientiam. Alij experiunt. sed non non habent
de conscientia. Alij hoc sciunt tantum per reuela-
tionem. Septimi hoc sciunt per causam et certam
visionem. **P**rimi ergo sunt infideles et heretici
immo etiam christiani quidam tepidi. qui non lu-
strantes conscientiam suam. ex ignorantia crassa mor-
talia crimina non credunt mortalia esse. Un-
de in his perseverant. et sacramentum eucharistie indig-
ne percipiunt. propter quod dicit aplos. i. ad cor.
xi. probet seipsum homo. i. conscientiam examinet
et sic de pane illo edat. **I**n tali cecitate fuit
aliquando paulus ut ipse testatur. Nam caprus
a romana militia hiero solimite iudeos ad quorum
petitionem captus fuerat sic alloquitur. Ego om-
ni conscientia bona conuersatus sum ante deum
usque ad hodiernum diem Act. xxi. Qui tamen
persecutus fuerat ecclesiam putans benefacere.
Secundi sunt qui sciunt se habere non bonam
conscientiam. ut hi qui sciunt se esse in mortali
peccato actu vel proposito. non penitentes ad quod
potest illud dirigi. Ecclesia. vij. Scit conscientia
tua quia tu crebro maledixisti alijs. **T**ertij sunt
qui dubitant se habere bonam conscientiam. qui
scilicet habent rationes eque fortes ad hoc quod sint in gra-
tia. sicut ad oppositum. puta cum vident se esse te-
pidos in amando deum. non habendo affectum
orandi et ad alia spiritualia. Vel multu remissu
parum dolorem sentire de peccatis et huiusmodi.
Et ex opposito considerant nullam voluntatem
se habere peccandi mortaliter. sed propositum ab

Capitulum Decimuz

sinendi. detestari peccata commissa ratione et huiusmodi. Tales dicere possunt illud apostoli. Nihil mihi conscius sum. sed non in hoc iustificatus sum. pro ad cor. iij. **Quarti** opinantur se habere bonam conscientiam et se esse in gratia. etiam probabiliter cum formidine tamen aliqua de opposito. Si autem illi que vident se seruantes in amore dei et in mi. et amare lugere dei offensas. paratos ad sufferendum aduersa. sentiunt tamen aliquando rebellionem carnis ad spiritum et fragilitatem. Et hi dicere valent illud. ij. ad Cor. i. Gloria nostra bene est testimonium conscientie nostre. quod in simplicitate et sinceritate dei et non in sapientia carnali. sed in gratia conuersati sumus. **Quinti** experiuntur se habere gratiam a bona conscientia. sicut illi qui sentiunt dulcedinem diuine bonitatis in oratione et gustant quod suauis est dominus. Ad quod inuitat ps. Gustate et videte quoniam suauis est dominus. beatus vir qui sperat in eo. gustate ait. scilicet notitia experimentalis et affectiua causata ex reuerentia sensui gustus scilicet et affectus. Videte scilicet contemplanando eius bonitatem. quoniam suauis est dominus anime querenti eum gratie et possessione. Barus vir qui sperat in eo scilicet habens conscientiam bonam. Nam quod conscientia bona significet spem pariter ex illo apostoli. i. ad thimo. i. Caritas de corde puro. scilicet procedit et conscientia bona. ubi glosa id est spes vera. que causatur ex dei amicitia. sicut et spes causatur ex bona conscientia. Ista tamen cognitio non est per medium infallibile. sed per signum. Et quod de bona conscientia queat haberi experimentalis cognitio probatur. apoc. ij. Ubi dicitur Vincenti dabo manna absconditum. vincenti scilicet vitia dabo manna absconditum id est dulcedinem ex in habitatione christi in domo conscientie. absconditum. quia ab alijs non videtur nec dare a se ipso. et sic sentitur. Et dabo ei calculum candidum. i. habitum gratie et charitatis. que gratia lucet et mundat inde dicitur candidum Calculus autem hic dicitur carbunculus. et nomen nouum scriptum quod nemo scit nisi qui accipit. hoc nomen est quo filij dei per adoptionem efficiuntur. **Sexti** sunt qui sciunt se habere bonam conscientiam et gratiam per reuelationem dei. quod habuit abraham quando dominus ei dixit per angelum. Nunc cognoui quod timeas deum gen. xxij. Cognoui. i. cognoscere feci. quod timeas deum scilicet timore filiali. qui sine gratia et conscientia bona esse non potest. **Septimi** sunt qui sciunt per causas rei vel ratione rei. ut hi qui dare viderunt diuinam essentiam in vita presentis. sicut moyses in veteri testamentum et paulus in nouo quando raptus fuit usque ad tertium celum. Unde ipse dicebat. Certum quod nec mors nec vita et. separabunt nos a charitate christi ad Roma. viij.

Hec ergo bona .§. VIII

conscientia dicitur domus. de qua christus dixit Domus mea domus orationis vocabitur. Et de mala subdit. Vos autem fecistis illam speluncam latronum math. xxi. Facit aliquis domum conscientie speluncam latronum ex septem malis que reperiuntur in ea. Et primus est quia bellum in testimonium generat. dum una cogitatio alteri recalcitra. seneca. Timidum non facit animum. nisi reprehensibilis vite conscientia. **Secundum** malum est. quia proximum enecat quia cum quis ab intra habitatus mala conscientia. ad extra mala operari incipit. proximo causa ruine insidit. Unde apostolus. i. ad Cor. viij. Siquis viderit eum qui habet conscientiam in idola recubentem. nonne conscientia eius cum sit infirma edificabit ad manducandum idolatrica. et peribit infirmus frater in conscientia tua. **Tertium** munda immunda sibi aperit seu facit. Ad thimo. i. c. Omnia munda mundus inquinatis autem et infidelibus nihil est mundum. sed inquinata sunt eorum mens. et conscientia. **Quartum** malum est. quia difficilem viam parit cum iniustis. qui dicunt Sap. v. Ambulaui in vias difficiles. Quod prauum suadet apostolus ad hebre. x. dicens. Accedamus ad sacerdotem magnum christum cum vero corde in plenitudine fidei asperi corda a conscientia mala. **Hic** et Seneca Mala conscientia sepe tuta est. secuta nunquam. **Quintum** ad errorem adiuuat. ita vt non ad heresim inducat. i. ad thimo. iij. In nouissimis temporibus discedent quidam a fide attendentes spiritibus erroris et doctrinis demoniorum in ypocriti loquentium mendacium et cauteriam habentium suam conscientiam. i. corruptam et concupiscentiam adustam. **Sextum** ad iebennam edificat. Omne enim quod est contra conscientiam etiam erroneam si durat vel quod non est ex bona conscientia. edificat ad iebennam. xxviij. q. i. Omnes. **Septimum** malum est. quia tristitiam prouocat in magnam grauam anime sapi. xvij. Semper presumit seu perturbata conscientia. et Ildorus di. Nulla pena grauior quam mala conscientia.

De conscientia .§. IX

scrupulosa potest exponi illud ps. Saluum me fecit. scilicet deus a pusillanimitate spiritus et tempestate. ubi tria possunt notari. **Primum** est scrupulose conscientie sanatio. ibi saluum me fecit. **Secundum** est scrupulose conscientie causatio. ibi A pusillanimitate. **Tertium** scrupulose conscientie noqua aggrauatio seu pagatio ibi. et tempestate. **Incipiendo** autem a scrupulose ordinatus loquamur. Sciendum quod scrupulus est vagillatio quedam surgens cum formidie ex aliquibus peccatis de vilis et incertis. Unde videtur esse scrupulus id quod apud alios dicitur pusillanimitas. que est tedio seu timore rerum aduersarum in eas et in considerata tracti animi deiectione. Et sic videtur

Cirulus Tertius.

scz tā scrupulus quā pusillanimitas iponat in ordinatum timorem. Unde ipse scrupulus a quibusdam vocatur erronea conscientia ab alijs timor conscientie. et ab alijs pusillanimitas. contra quod dicitur Eccl. viij. Noli esse pusillanimis in animum tuo. Sciendum autem s'm albertus in li. de quattuor coeuis. q' differentia est inter scientiam. fidē. opinionem. dubitationē. et scrupulū. seu suspitionē. Nam scientia proprie ē eorū que cognoscunt per causam et quia impossibile est aliter se habere. Fides autem est perfecta persuasio vnius partis seu conclusionis per multa probabilia vel auctoritatem dicentem. Et hoc etiam appellatur credulitas et conscientia. Opinio autem est acceptio vnius partis cuz formidine alterius. ita tñ q' ad illam quam formidatur. non habetur ratio expressa. formidatur tamē propter debilitatem rationis alterius partis. Dubitatio vero est interminatus motus rationis super vtramq' partem contradictionis p' equalia media ita q' non magis pendet ad vnam partem q' aliam. et hoc etiam dicitur ambiguitas. Demum scrupulus ex leuibus coniecturis vel medijs et multū debilibus. mouetur ad vnam partem. Et bicetiam dicitur suspitio et pusillanimitas spiritus. que repellenda est. Unde dicitur. vi. c. i. oues. Omnis suspitio p'ponitur abijcienda est q' acceptanda. Et ratio signatur in tertia parte cum dicitur. Et tempestate. In qua quidē tertia parte notatur effectus nociuus qui sequitur ex ipsa pusillanimitate seu scrupulo. In ducit enim ad quoddam tedium et tristitiā aggrauantem animum vt nil boni ei agere libeat. et sic velut tempestas que descendit in egyptū cōsumit p'sit omne quod reperit viride. Sic tristitia procedens ex scrupulo consumit rigorem et robur animi. Diminuit etiam audaciā aliorum ad bonū sui exemplo. propter quod dominus p'cepit q' hi qui erant cum gedeone pugnaturi p'tra hostes formidolosi et pusillanimes. non irent cum alijs sed reuerterentur domum. ne videlicet ex timore fugiendo aliorum audaciā debilitarent. vt habetur iudicū. viij. Et in figuram scribitur ione. i. q' hi qui nauigabant cum iona propheta. orā tē p'ellari in mari omnes timuerūt valde. sed ipso iona ab eis semoto cessauit tempestas et securi facti sunt. Inducit demum scrupulosa conscientia tempestatem desperationis a qua liberari se petebat. p'a. dicens. Non me demergat tempestas sci p'cer desperationis. Unde et bern. Pusillanimitas parat perturbationem. perturbatio desperatio. nem. desperatio vero interimit. In cuius figurā legitur. i. Mattha. ij. q' quidam scrupulosi ex societate machabeorum. quia noluerunt se defendere contra hostes bellantes aduersus eos in die sabbati tinentes ne propter hoc violarent sabbatum occisi sunt ab eis. Causatur autem ista scrupulositas seu pusillanimitas inducens tempestatem multorum malorum. quandoq' ex complexione ad timorē idonea. vt est complexio frigida puta in feminis vtrulis et melancolicis. Timor enim naturaliter s'm damascenum cor cōstringit sicut et frigida constringunt et congelationem faciunt. Ad quem motum contractionis imaginatio mouetur a timoris dispositione ita vt p'cipiat quis aliquod esse futurū malum. et per consequens fugiendum. Quandoq' causatur pusillanimitas seu scrupulus ex egritudine manica vel melancolica. que est infirmitas capitis per quam ledit imaginatio et quandoq' ratio. Unde Galienus et Auicenna dicunt. q' mania est infectio anterioris cellule capitis cum diminutione imaginationis. Melancolia vero est infectio medie cellule capitis cum diminutione rationis. Causatur et aliquando scrupulus ex temptatione diabolica potest enī diabolus deo p'mittēte mouere melancolicos humores in homine p' quos imaginatio vel errare potest. a vt turbari ad timorē inordinatum. Unde et Auicenna dicit q' quibusdam medicis visum est. q' melancolia contingat a demonio. Aliquando vero procedit pusillanimitas seu scrupulus ex regiminis corporalis negligentia scz per nimiam abstinentiam. vigiliam et huiusmodi. Unde hieronymus. Rationalis hominis dignitatem amittit. qui vel ieiunij charitati aut vigilijs p'fert sensus integritati. vt p' immo deratā obstitentia atq' indiscretam psalmoz vel officiorum decantationem. aut amerie. aut tristitie. i. melancolie incurrat notam. de conse. vis. v. Non mediocriter. Aliquando causantur scrupuli ex societate timidorum. Nam vnus scrupulosus facit alium scrupulosum. Remouende igit sunt huiusmodi cause ne ipsa pusillanimitas tē pestatem inducat. et demum in infernum deuoluat. Quod inde consequi ostendit. ps. qui postq' dixit. Non me demergat tempestas vt expositum est. Subdit neq' absorbeat me pfundū. i. infernū

Quomodo autem .§.x

remoueatur talis scrupulositas declarandū est. nunc reuertēdo ad primā partem vbi dicit. Saluum me fecit scz ab huiusmodi. Saluat ab illo malo sicut et ab alijs cūctis p'ncipaliter d's. Unde dicit. sara vxor iob. dño loquēs post tempestatem scz scrupulositatis tranquillū facis. Saluum aut facit ab huiusmodi tanq' p' instrumēta p' morales medicos. platos. et p'fessores. psolatores idoneos. Nō aut dñt scrupulose dure corripī. sed animari ad deponendū pusillanimitatē et scrupulū. ostendendo pericula supradicta. nisi sequat' medici spiritualis monitum. Septē aut' sunt regule quaz adminiculo p'scia scrupulosa seu erronea deponi pōt et debet. et sic saluari. Primū videlicet debita

Capitulum. Decimuz

ad gratiam dei preparatio. Secundū sollicita sacre scripture indagatio. Tertiū oīois deuota priuatio. Quartū opinionis alicuius tuta electio. Quintū obediētie bñilis imitatio. Sextū scrupulorū aīosa abiectio. Septimū pceptorū discreta epicalizatio. i. interpretatio. Que septē iubet bñe et na sapiētia. puer. ij. Et si non sū ordinē posuim dicēs. Si susceperis sermōes meos. sbaudi mō debito quo ad septimū et mādāta mea custodie. ris penes te. s. obseruādo. et sic te ad grām pparādo quo ad primū. Si sapiētiā inuocaueris. i. oīoem. quo ad tertiū. et inclinaueris cor tuū. i. p obediētiā. quoad quintū. prudētie. s. eligendo opinionē turā quo ad quartū. Si quesieris eaz quasi pecuniā. quo ad sextū. sanimose abjiciēdo scrupula. tñc intel liges timorē pñi. et sciaz di inuenies. q̄ facit rectā consciām. **P**rima igitur regula ē. vt q̄s se ad gratiam p̄p̄et. q̄tū p̄t. seruando mādāta dei. de peccatis p̄p̄eratis dolēdo et p̄fitendo. **N**ā quicūq̄ facit q̄d in se ē sūm Tho. in. iij. nulli tali abstrahit de? gratia sed infallibiliter infundit. et lumē doni. sapiētie sciētie consiliū et intellectus tribuit. q̄d iuuari p̄t ad de p̄finitōem erronee p̄fite. **U**nī ip̄e dicit p̄ Hieremiā c. iij. Couertimini fili. reuertētes q̄tū. s. in vob̄ est. et ego sanabo aduersiōes v̄as. et p̄ ezechielz c. xviij. Nūquid volūtaris mee ē mora imp̄ij. et nō vt potius couertat et viuat. et p̄ elaiā. xli. c. dicit. Nūquid obliuisci p̄t mulier infantē suū. vt nō misereatur filio v̄ieri sui. Et si illa oblita fuerit. ego in nō obliuiscar tui. **F**igurā huius hēs. ij. Reg. xiiij. in absolone fratricida r̄cepto ad gratiā a patre suo dauid. recognita offensa se bñiliādo. **S**ecunda regula ē sollicita sacre scripture indagatio. vñ dicit salomō. si quesieris eā quasi pecuniā amatores mūdi. q̄ studiū bñt acq̄tendi pecunias. p̄ceptorē querūt primo bene doctū in arte. p̄ quā volūt acq̄tete pecuniā vt doceat eos subtilitates et modos acq̄redi exinde sunt solliciti ad vidēdū et recolligendū librorū suorū p̄putorū auxilia etiā q̄tū aliorū. et sic et sp̄aliter querij dō sapiētia scripturarū diuinarū. **U**nī puer. i. v. Audiēs sapiēs sapiētiōz erit. et intelligens gubernacula possidebit. Animaduertet parabolas et interpretandēz verba sapientū et enigmata eorū. **H**inc Hiero. ad paulinū. Intellige te in sacris scripturis sine p̄uio et mōstrāre semitā. nō posse ingredi. Et r̄p̄lificat de q̄buslibet artibz. et dō paulo qui post annos. xiiij. cōtulit cū aplis euāgelij vñ. et saluatore n̄o duodēni interrogāte doctores in r̄p̄lo. deinde dō quis assiduus esse in lectione scripturarū. **U**nī Hiero. ad nepotianum. Scripturas sepius lege. imo de manu tua nūq̄ sacra lectio deponat. Dilce q̄ doceas. In huius figurā mādauit dñs. exo. xxviij. vt v̄ctes q̄bus p̄onabatur archa. iugiter anulis ip̄i? archē

essent inferni. ne cū hēret trāsserri mora f̄eret de trāsmittēdis v̄ctibz. **A**d signādū q̄ q̄ bñt alios docere. p̄ q̄s ecclesia quasi circūf̄erit. dñt priuatio adherere studio scripturarū. sū quadruplicem. i. sū significatū p̄ quattuor annulos. ne cū vñt alios intruere tūc querāt addiscere. **T**ertiū est orationis deuote priuatio. **U**nī iacobi. i. dñs si quis vestrū indiget sapiētiā postulet a deo et dabit sibi affluēt. Sapiēs in se exptus ait. Inuocaui et venit in me sp̄s sapiētie qui sp̄s est v̄ctio que docet de omnibz. vt dñt in prima canonica Job. s. necessarijs ad salutē. Sic et Salomō postulās sibi dari sapiētiā ad recte iudicā dñi populū vbi occurrūt multa dubia obtinuit eā. ij. Reg. ij. Et iofaphat rex ad dñm inquit. Cū ignoremus q̄d agere debeam? hoc solū restitui hēmus vt oculos nostros ad te erigam? Et sapue oratio valet ad tollēdū scrupulos. p̄t p̄cedit ex tēptandē diaboli q̄d figuratū est. matth. xviij. i. demoniaco lunatico sanato a cbr̄s̄to. qui p̄ciebat illū obfessū q̄nq̄ i ignē q̄nq̄ i aquā. sic scrupulosus de vno cōtrario vadit ad aliud. et dñs eodit q̄ illud gen? demoniorū eq̄citur in oratione. Sic beatus petrus martir oratione liberatus fuit a scrupulo infidelitatis. **Q**uarta regula quia prolata est ponemus in fine. Est igitur quinta obediētie humilis imitatio. vt scilicet scrupulosus captiuē intellectum suū dicis sapiētū. et obediētie superiorum. quantumcūq̄ scrupulus sibi dicit aliud. Unde prouer. ij. dicitur. Ne imitaris prudentie tue. Et thobie. ii. Cōsiliū semp a sapiēte inq̄re. et puer. xxiij. Ne transgrediaris terminos quos p̄uerūt patres tui. **H**ic et cancellarius pisensis in. iij. de vita anime inquit. Unum hoc generale damus documētum. credere videlicet facilius sapiētiorū et bonorū iudicio. et p̄tra cōs eorū sentētiās non leuiter sibi met formare scrupulos anxios et timidos. et in libro de vita fratrum p̄dicatorū narrat q̄ cū quidā defunctus appareret alteri eiusdem ordiis. s. p̄dicatorū. qui erat multū scrupulosus ip̄o interrogāte de scrupulis suis. R̄spondit defunctus. Cōsule discretos et acq̄sce eis. Similiter legitur de quodā discipulo beati bernardi. q̄ cū nō posset deponere scrupulos suos p̄pter q̄d ad celebrandū non auderet accedere. dixit ei bernardus. Glade frater et in fide mea celebres. **O**bediuit ille simpliciter et omnis ille scrupulus p̄p̄tuo recessit. Sed si q̄s scrupulosus diceret. **U**nī nam mihi talis esset p̄latus. qualis erat bernardus. credetē facilius imperanti et acquiescere. consulenti. **N**unc autem cū superioris mei parauam sapiētiā inspicio. non audeo meam cōsciētiā sue fidei cōmittere. **R**esponderet cancellarius. Quisq̄ ita dicis et sapiēs. erras et dñs dicitis. debes ergo sibi obedire. non vt homini. **S**ed

Titulus, Tertius.

ut deo iubenti cuius vices gerit. Unde Luce x. chazilius dixit. Qui vos audit me audit. Si tñ nō p̄tra deum iusserit. Et cum causa scrupulosis. ut dictū est supra. aliquando p̄cedit ex qualitate p̄plexionis. p̄cipue melancolice. aliquādo ex egritudine sup̄ueniēte manica v̄l melancolia aliquando ex indiscretio vite regimine puta. per nimias abstinentias p̄rinebit ad morālē medicū rectorē vel confessorē in b̄mōi adhibere remedia de cōsilio medicine. et scrupulosos seipm vincat. Et si durū videat in sumēdo illa remedia p̄cipue cōsulta vel data seu imposita ab ipso medico sp̄iali. Dicitur enim. eccle. xxxviij. Altissimi de terra creavit medicinam. et vir p̄udēs nō abhorrebit eā. Nō tñ expedit in omnibz viuere medicinaliter p̄cipue religiosis. Nam ut dicit Ambro. de pse. di. v. Cōtraria sunt diuine cōditioni p̄cepta medicine. lugubzate nō sinū. vigilare non p̄mittūt. ab oī specie meditationis abducunt. Nec etiā scrupulosus debet timere vitā sibi abbreuiare ex obfuatione p̄ceptoz dei et ecclesie. vel obseruatione sue religionis. dum modo ex capite suo si addat alia magis austera. Nā ut d. Job. Constituiisti f̄m̄ios ei. s. vite boīs. q̄ p̄teriri n̄pote rūt. nec f̄m̄ p̄logationē nec f̄z abbreuiationē. b̄ et si abbreuiaret f̄z causas secūdas et naturales. sibi esset ad cumulū p̄m̄ij nō peccati illa. s. faciendo ad placēdū deo. et f̄m̄ cōes regulas traditas ab ecclesia et religiōibz approbatas. **Sexta regula est animosa pugna seu repulsiō scrupulorū seu pusillanimitatis.** Ad qd̄ hortat dñs Esaie. xxxv. Cōfortamini pusillanimes. confortamini et nolite timere. ecce enim deus v̄ster. s. adiūvās et illustrās. Cū gregō. in mora. dicit. q̄ diabolus affimulat mirinico leoni. quod animal dicitur leo fornicari. Nam fornicis que minutissime sūt discurrenibz insidiatur et occidit. Sed alia animalia grandiuscula inmerando conculcant et perimūt. Sic diabolus inuestigat cōplexiones hominū. ut dicit Gre. et quos videt parui cordis et pusillanimes et scrupulosos. ip̄os aggredit. et scrupulis et vitis occidit. Sed a magnis spe et vigore rationis diabolus ip̄e p̄sternitur et abijctur. Hinc et cancellarius in quodam tractatu suo iuvit. Vile surgit apud aliq̄s scrupuli morē canū oblantes et lacerare minantes. ip̄os qui volūt ire p̄viā dei quos cōuicere et cōpescere meli⁹ q̄ p̄ contemptū nequimus. Tantum modo si contemptus ille sit timoratus et regulat⁹. non atq̄z breuius alterius. p̄sertim superioris cōsilio. Et idem in tractatu de regulis moralibus ait. Cōsiliū salubre est frequenter agere contra scrupulos leues et trepidos. viādō eos ad aliorū iudiciū. quatenus ex cōsuetudine fiat homo robustus solidus et tranquillus in exercitio spirituaali. Sicut etiam si quis veller ligamentūz distor-

tuz ad rectitudinem ducere. opteret q̄ retorqueret ipsum ex parte opposita curuando. et sic reduci posset ad rectitudinem. Morandū etiam q̄ videt cancellarius in quodam tractatu. q̄ aliqui doctores tenent quibus assentit. aliquando non tā meritorum esse credere sicut velle credere. nec dolere sensualiter de peccatis. sicut velle dolere et nō posse. probatur hoc p. psal. dicentem. Desideriū pauperum exaudiuit dñs. propterea cor eorum audiuit auris tua. Et ita iudicat nos de f̄m̄ superioris arbitriū. voluntate et iudiciū. et non f̄m̄ ea que nobis inuitis et contramittentibz portio sensualitatis inferior aduebit et pducit. qualia sunt volubilitas imaginationum et fantasiarum. Solet autē impedire p̄portionem scrupulorū sententia aliquarum auctoritatum nō bene intellectatū. et ideo declarāde sunt ut illa que habentur extra de spon. s. in dubijs tutior via est eligēda. p̄pter quod scrupulosus eligit viā rigidiorē. Sed ad hoc responderet q̄ eligere viā tutiorem consilij est nō p̄cepti. alias oporteret multos ingredi religionem in qua ruti⁹ viuunt q̄ i seculo. Non ergo de necessitate oportet tutiorem elegere. quando etiam alia via potest eligi tuta. Sicut enim diuerse vie tendunt ad vnam ciuitatem licet vna tutior alia sit. Sic ad ciuitatem celestem alius sic alius sic vadit et tute. licet aliis quis tutiori modo. Item quia dicitur Ecclesia. iij. Qui amat periculūz peribit in illo. Hinc ē q̄ bea. Tho. et aliq̄ dicūt q̄ ille qui agit id de quo est dubium. Vtrum sit mortale vel non. peccat mortaliter. quia periculose exponit mortalit. Cū ḡ in aliq̄ materia morali sūt varie et p̄rie opinioes ille q̄ adhxret opinioi laioris vie. videt se exponere periculo mortalit. quia in dubio cum possit illa opinio esse falsa et cōtraria vera. Sed ad hoc responderet q̄ vtrq̄ ille qui agit scienter id de q̄ dubitat esse mortale p̄manente dubitatione mortaliter peccat etiam si illud in se non esset mortale. sumendo proprie et strictē dubitationem. vtrq̄ p̄ rationes sunt eque ponderātes ad vtramq̄ p̄tem nec magis declinat quis ad vnam q̄ ad aliam. Sed si dubitet leuiter quis. et p̄ modum scrupuli. sicut dubitat seu formidat habens opinionem de aliquo quia ita inheret ipsi sententię q̄ tamen formidat de opposito. Sic agendo contra tale dubium non peccatur. dum adhxret opinionī alicuius doctoris. et h̄et rationes p̄bables p̄ ip̄a magis q̄ pro opposita opinione. etiam si ipsa opinio quam tenet nō esset vera et hoc nisi ipsa opinio sumpta esset p̄tra manifestū testimoniū scripture vel determinationem ecclesie. Talis enī non operatur in dubio mortalit. sed f̄m̄ opinionem probabilem quod magis declarabitur in septima regula. Quod etiā Grego. dicit Bonariū mētiū est ibi culpas agnoscere vbi cul-

Capitulum. Decimus

pa nō est bl. v. Ad eius dicit glo. agnoscere. i. nī
metre et nō p assensum firmū determinare. Hoc
n. stultū esset et piculosū fm cācellariū. **S**ep
tima regula ē p scrupulorū depositionē pceptorū
discrera episcaratio. i. interpretatio vel declaratio.
Equitas. n. quā pbs nominat epichēia pēpōde
rat iuris rigori fm iurisperitos. Est autē equitas
iusticia penlanis omnibz circūstantiis piculari
bus dulcore misericordie temperata. Et sapiens
ait. Noli esse nimis iust. nam nimis iustus est
qui pū in iusticia sua pūner aut ad virtutē epi
chēi pūderare non nūdū de se pceptum sed circū
stantias omnes piculariter ipm vestiētes. Cū
pbs. v. et bico. dicit. epichēia interpretatiua legū ē
melior quam iusticia legalis. Et fm hanc vir
tutem epichēie possumus pcepta dei et ecclesie
pēlatorum seu iudiciū benigne interpretari cui
est conderē vel sentētiari. Et in foro quidē cōre
tioso eius est interpretari. cuius est pderē vel sen
tentiare. Sed in foro pscientie circa pcepta et hu
mana et diuina. dico q pūner ad quēlibet p fa
cto suo. Si tū rationabiliter interpretetur. Et
fm iob. de amb. Septuplex doctrina p virtutē
epichēie scrupulose pscientie pficiua dari potest.
Quartā pma est inter duram et benignam circa
pcepta sententiam. q benigna est potius ceteris
paribus interpretatio faciēda. qd ēr assentit. guil
bel. **D**uius ratio est. quia pcepta dei et ecclesie
non sunt ad tollendam omnē spūalem dulcedi
nem. qualis certe tollitur quādo nimis scrupu
lose et timide pcepta interpretant. **S**ecūda
doctrina fm virtutem epichēie est q nec de nec
ecclesia p sua pcepta inuēdit obligare ad vir pos
sibile alicui. Cū. n. fm regulaz iuris nemo possit
ad impossibile obligari. extra de re. iur. li. vi. Nō
solū dicitur impossibile quod absolute non est
possibile. Sed etiā videt interpretandū fm vir
tutem epichēie in lege noua eē impossibile quod
vix est possibile ut puta nimia hīs difficultates
qis qūo saluaretur illō. **Q**uius meū leue **M**ar
ti. **T**ertia doctrina est. q nec deus nec ecclesia
intendit suis pceptis aliquē obligare ad hoc q
sit fatuus. i. talia pcepta loco et tpe nō obligant
quibus eorum obseruantia fieret ridiculosum
saltem apud discretos et bonos viros. patet igit
a simili de vris et diuino pcepto deo reddens
dis. que tamen si stulta sunt fm doc. nullus obli
gatur implere. ad quod facit glo. Inno. sup. c.
nouent de sen. excō. **Q**uarta doctrina est. q i
dubis bonorum vita alijs debet esse viuendi re
gula. et tātomagis qm meliores sunt. Cū **H**ie
ro. Inī bonos sp sectare meliores. p qd et dñs
suos discipulos suos vocat sal terre. qz videlicet
ex moribus pbs ipsozū populi sunt condiens
di. Et ratio huius regule est. quia tales fm vir
tutem epichēie psumi debent habere rectum iu

diciū. quia hnt rectum affectum. sicut sanus hnt
iudicat de sapoibo. qz non habet gustū infectum
Quinta doctrina est. qz in his que solū sunt
mala quia phibita. ut pūmūter positiua pcep
ta. multum excusat vel in toto vel in tanto pūes
rudo si sit pscripta imo aliquādo tollit legē scrip
tam positiuā. vi. di. iij. Statuimus. s. se. Sicut
enim epichēia est interpretatiua legū. sic et pūes
tudo est optima legū interpret. extra de consue.
Cum dilectus. **S**exta doctrina est quam tra
dit **De** palude in. iij. sen. q homo vbi nō pec
cat mortaliter. nūqz incurrit letētiā excoicatio
nis iuris. Cū enim p excoicationē ab hoīe nullus
debeat enī ab ecclesia nisi p mortali vero vel pē
sumpto fm **Th**o. in. iij. qz maxima pena est. sic
eniam cum sententia iudicis non sit iniusta. pos
test homo formare sibi pscientiā. q vbi nō peccat
mortaliter non incurrit sententiā iuris. **S**eptis
ma est q in quocūqz casu ptermittēs facere hoc
quod lex imponit. posset excusari a peccato. puta
quia hoc facit sine cōtemptu p virtutē epichēie
ratione alicuius ppericuli considerati. qua potest
fieri quādoqz contra verba legis. **R**euertem
do ad quartam omīssa. dico q ipsa est opinio
nis alicuius tota electio. sunt enim aliquando
de aliqbo materiis moralibz doc. opionū **S**riaz
et tūc scrupulosi dubitāt qz pte pnt cum bona
conscientia eligere. **P**ro cuius enodatione diffi
cultatis notandum q cum bona conscientia pos
test quis tenere vnā partem alicuius opiniois
et fm eam operari. excluso saltem scandalo. que
scilicet pars habeat pro se notabiles doctores vñ
modo talis opinio non sit contra auctoritatem
expressam sacre scripture. nec contra determinat
ionem ecclesie catholice. et q etiā ex contrarieia
te talium opinionum non inducatur ad dubi
tandum. sed bonam sibi conscientiam et credulit
ratem formet de eo q credit tanqz de probabili
ri parte. et precipue quando quis adhibet dilige
tiam inquirendo an liceat. nec inuenit aliquid
quod eum sufficienter moueat ad hoc quod sit
illicitum. q sint contrarie opinionēs inter docto
res sanctitate et scientia maximos in via et ma
teria morali. aliquando etiam ad salutem neces
saria. patet per exempla. **N**am be. **Th**o. in. iij. te
net quod post lapsum in mortale non oportet ali
quem statim confiteri sub pcepto babia cos
pia confessoria. nisi in paucissimis casibz qui ibi
ponuntur di. xvj. Et cum eo tenet **R**icar. Sed
Hugo de sancto victore et **B**onaventura sunt i
hoc contrarie opiniois. Sanctitas autem et ma
gnitudo scientie ipsozū. nota est toti ecclesie.
Neutra autē illozū opinio reprobat. Et si
beatitudo opinio communis teneatur que tamē
nimis rura videtur **R**aimū. decretista et sancti
in summa tenz. q picipare cum excoimunicatis

Titulus Tertius.

in loquela. cibo et huiusmodi. in casu non concessio. sit mortale vniuersaliter. *Sz b. tho. in. iij. et Jo. an. et archi. tenet contrarium cōter et illud p̄trariū tenet. Et sic exēpla innumera possent poni. Qd aut dicit b. tho. in quodlibeto iij. q. iij. arti. ij. qm̄ due sunt op̄ioes cōtrarie de eod̄ o3 alterā ēē verā et alterā fallam. Si igitur ille qui facit contra opinio nem magistrorum. vtp̄a in habendo plures prebendas. faciēs cōtra veram opinionē. non ex cūfatur a peccato cū faciat cōtra legem dei. q̄uis non faciat p̄tra cōsciētiā. Nec enim verba bea ti thome non p̄nt intelligi. nisi de his vbi mani festē patet ex scriptura vel ecclesie dēterminatione. q̄ sit contra legē dei. et non de illis intelligit vbi nō apparet. Alias sibi contradiceret in eodē libro. quod non est credendū. Item vlticus in summa dicit. q̄ si quis de aliquo agendo dubio magis penitus consulat. de quo nullam habet ex pressam auctoritatē. vtrū sit vel nō. dūmodo formet sibi bonā cōsciētiā. etiā si res aliter se habeat q̄ id quod sentit et quod sibi consultū fuerit. excusatur. quia fecit quod potuit. et deus plus nō requirit. Item ex respōsis que videntur data ab alberto magno. habet. q̄ frater simplex l' quilibet homo cū salute pōt sequi in p̄silijs quā cūq̄ opinionē voluerit dūmodo alicuius docto ris magni opinionē sequatur hosti. etiā dicit ex tra de cognā. spi. sup. c. Si vir. Vbi sunt diuerse opiniones et diueria iudicia. semp̄ humanior ē p̄ferēda et equior. Et ad id facit quod ait Aug. di. ir. Sana. Guilb. etiā in glo. rai. dicit. q̄ in ap̄icibz iuris. vbi dubitāt etiā sapientes excusabil' est ignorantia. Vbi si aliq̄ bona fide p̄tem illam vel illā elegerit. nō debet sup̄ hoc habere cōsciētiā nimis scrupulosam. Item pe. de pal. sup. iij. di. xvij. dicit q̄ si cōfessor dubitaret. vtrū illd̄ de quo cōfiteōs nō penitet nec p̄tetur etiā mortale. et ip se p̄fiteōs dicit q̄ consilio p̄torū illud fecit. de q̄ tus ex vita et scientia p̄babile est. q̄ non consule rent nisi bene. illi iudicio se potest conformare. Secus aut esset. si esset certus de opposito. Idē videtur sentire goff. de fontibz. In his. s. opinio nibus contrarijs que tolerātur ab ecclesia vt dī cū est. Et q̄ debet p̄ponere cōfiteōi. q̄ bene stu deat de hoc. seipm̄ p̄ prudentes informare. eo q̄ alij tenent contrariam op̄ionē. maxime si illi cōtrarie opinionis cōfessor sit inordinarius ei? et sic eum absolueret. Idē sentit Ricard⁹ claromōn. Nō distinguēdo vtrū cōfessor eius sit or dinarius vel nō ordinarius. Idē potest haberi ex decretali. extra de sen. exco. inq̄sitiōi tā in textu q̄ in glo. Vbi declarāt qm̄ mulier vxorata inci pit p̄ nouaz informationē dubitare an at̄neat viro gradu prohibito. quomodo se debeat habere in tali dubio circa exactionē vel redditiōem debiti coniugalis. Probatur et hoc idem tali ra*

tionē s̄m cancellariū. Non plus nocet homini errare in articulo fidei. qui non est declarat⁹ ad huc ab ecclesia q̄ sit articulus de necessitate cre dendus. q̄ necesse possit actus moralis cōtra ali quod agibile perpetratus. quia actus non dicit esse certus ex scriptura aut dēterminatione eccle sie. q̄ sit illicitus. Patet hoc ex eo. q̄ fides est tāz necessaria sicut virtutes morales. et si nō ampli⁹ Sed constat cōmuniter ap̄d̄ theologos. q̄ i ma teria fidei dūm doctores sentiūt cōtraria. licitū est ante dēterminationē ecclesie tenere vnā p̄tē vel alteram sine periculo peccati vel fidei vt patz in abbate ioachim qui tenebat cōtrarium ad id quod magister sententiarum dixerat in prima di. primi li. pro quo magistro sententiarū ec clesia postmodū dēterminauit. extra de sum. tri. c. damnā. Nec tamē dictus ioachim incidit in h̄resim aut p̄fidiaz. p̄pter hoc q̄ dicta sua oīa subiecit correctioni ecclesie. Ergo ius a simili li cet vnā opinionē in moralibz tenere. iuxta li mitata superius. vbi saltem magis sapientes nō sentiunt contrariū. et vbi paratus est obedire ec clesie et scripture. si ei errorem explanauerit. Solet autem mouere scrupulosos et tēnere il lud dictum Augustini. Tene certum et dimitte incertum de pe. di. vij. si quis. Sed vbi in eadez materia morali sunt contrarie opiniones docto rum. illa videtur tutior que est rigidior. et sic po tius amplectenda. ad quod instigantur scrupu losi. Sz ad hoc respondetur q̄ august. loquitur in dicto ca. p̄prie de eo qui differt penitentiā vsq̄ ad extremum vite. cuius saluatio dubia est et incerta. nō quia vera penitētia non possit esse in extremis. et deus indulgeat. vt patet in latro ne cum chris̄to crucifixo. Sed quia incertum est et dubium vtrum talis vtrē peniteat. quia vide tur mouere p̄cipali nōx gebēne magisq̄ respe ctu diuine offēse et diuine glorie. qd̄ requiritur ad ve ram penitētiā s̄m August. de pe. di. vij. Nullus Sed extendatur illa auctoritas Augustini ad alias materias morales. ¶ Notandum s̄m can cellariū. q̄ certitudo que requiritur in materia morali. non est certitudo euidentie. sed probabi lis p̄iecture. Et p̄ b⁹ declaratione sciendū. q̄ tri plex est certitudo. Vna supernatural. alia nati lis. tertia civilis seu moralis. Et certitudo super naturalis ita se habet q̄ non fiat aliquem certa sentire et falli. Et ipsa est triplex. Prima euide tie intuitiua. qualis est beatorum superne patrie Alia est euidentie reuelate. vt in prophetarum illustratiōe. Tertia est solius adh̄rentie in spe culo et in enigmatae. qualis est certitudo fidei q̄ non innititur euidentie rationis humane. Sed auctoritati diuine. que continetur in sacra scrip tura. Est autem quelibet trinum certitudinū su pernaturalium tanta. q̄ per nullam potentiam

Capituluū. Vndecimū

etiam diuinam et absolutam fallax esse poterit. alioquin deus negaret seipsum. Certitudo vero naturalis ita se habet. quod non stat per naturā aliamquam taliter assentire et falli. quā philosophi nobis posuerunt possibilem in principijs per se notis cognitis scilicet ex sola apprehensione terminorum. ut quodlibet est vel non est. Posuerunt etiam in conclusionibus demonstratiuis et in consequentiā euidenti deductis per talia principia. quēadmodū dixerit scilicet mathematicā esse scilicet christiā. Tertia certitudo. scilicet moralis seu civilis tangitur vna cum precedenti in principio ethicorum. Vbi dicitur quod disciplina est in vnaquaque re certitudinem que vere iuxta exigentiam materie. Eque enim vitiolum est persuadentem querere mathematicā et moralem demonstrantem. Non enim consurgit certitudo moralis ex euidentiā demonstrationis. sed ex probabilibus coniecturis grossis et figuratibus. magis ad vnam partem quā ad aliam se habentibus. Dicitur autem probabile quod pluribus et maxime sapientibus apparet verum. Ex his igitur sequitur. quod in humanis agibilibus que tantā habent varietatem. teste aristotele et experientia. sufficit talis certitudo que non semper scrupulosos omnes adiciant. sed sufficit ut prænāt seu superet eos. Ad quod etiam optime facit illud leonis pape dicentis. In his que dubia fuerint aut obscura. id uenerimus sequendum. quod nec preceptis euangelicis contrariū nec decretis sanctorum patrum inueniatur aduersum di. xiiij. c. sicut quedam. Ista autem certitudo moralis colligitur ex vno trium modorum videlicet. Ex alterius auctoritate quod prinet ad incipientes. quod scilicet erudiuntur per alios in doctrinis. et addiscunt et obediunt. Iuxta illud Deutero. xxxij. Interroga patrem tuum et annuntiabit tibi. Secundus modus est ex propria eruditione quod congruit proficientibus studendo in scripturis. Iuxta illud proverbio. i. Stude sapientie etc. Tertius modus est ex circumspectione circumstantiarum. et hoc quo ad perfectos.

De actu intellectus. Capitulum vndecimū

De actu intellectus et primo quomodo cognoscit anima in corpore. Et quantum ad hoc consideratio erit tripartita. Primo de cognitione eorum que sunt infra se. Secundo de cognitione eorum que sunt in ipsa anima et de se. Tercio de cognitione eorum que sunt supra ipsam

Anima cognoscit .S.I. corpora per intellectū. Pro cuius declaratione dicit beatus Thomas in prima pre. q. lxxiiij. arti. i. quod primi philosophi qui de naturis rerum inquisie-

runt. putauerunt nil esse in mundo nisi corpus. Et quia videbant omnia corpora esse mobilia et putabant esse in continuo fluxu. extimabant quod nulla certitudo de rerum veritate haberi posset a nobis. Quod. n. est in continuo fluxu. per certitudinem apprehendi non potest. quod prius labitur quā a mente diiudicetur. Sicut eratilius dixit. quod non erat possibileaquam fluxui currentis bis tangere. ut recitat philosophus in. iij. metaphysici. His autem superueniens plato ut posset saluare certam cognitionem a nobis veritatis per intellectū posset haberi. posuit preter ista corporalia quasdam substantias subsistentes separatas a materia et a motu. quas nominauit species vel ideas. per quarum participationem vnumquodque singularium et sensibilem istorum dicitur homo vel equus vel aliquid huiusmodi. Sic ergo dicebat scientias et diffinitiones. et quid quid ad actū intellectus prinet. non ad ista materialia et sensibilia referri. sed ad illa immaterialia et separata ut si anima non intelligat ista corporalia. sed intelligat horum corporaliū species separatas. Quod apparet esse falsum. quia cum ille species separe sint immateriales et immobiles. finem ipsum excluderetur a scientijs cognitio. motus et materie. quod est proprium scientie naturalis et demonstratio per causas mouētes et materiales. Dicendum igitur. quod anima per intellectus cognoscit corpora cognitione intellectuāli. immateriali. vniuersali. et necessaria. Sicut enim forma sensibilis alio modo in re que est extra animam et alio modo in sensu qui suscipit formas sensibilibus absque materia. sicut colorem auri absque auro. Sic intellectus species corporum que sunt materiales et mobiles recipit immaterialiter et immobiliter finem modum sum. Nam receptum est in recipiente per modum recipientis. Quod autem augustinus dicit. in libro soliloquiorum. corpora intellectu comprehendere non posse. Intelligendum est quantum ad ea quibus mediāntibus intellectus intelligit. non quantum ad ea que cognoscit. Cognoscit enim intellectus corpora. sed non per corpora. nec per similitudines corporales et materiales sed per species immateriales et intelligibiles que per sui essentiam esse possunt in anima. Et ut dicit etiam augustinus. vltimo de ciuitate dei. Non est dicendum quod sicut sensus cognoscit sola corporalia. ita intellectus cognoscit sola spiritualia. quia sequeretur quod deus et angeli corpora non cognoscerent. Huius diuersitatis ratio est. quia inferior virtus non se extendit ad ea que sunt virtutis superioris sed bene superior virtus ad ea que sunt inferioris virtutis excellentiori modo operatur. Quamuis etiam transmutetur forma substantialis rerum inferiorum. remanet tamen materia immobilis rerum. Rerum etiam mutabilitas sunt habitudines immobiles. sicut fores

b 3

Titulus Tertius.

et si non semper sedeat. tamen immobiliter verum est
quod quando sedet in uno loco manet et propter hoc nihil
prohibet de rebus mobilibus immovibilem sciam habere.

Anima humana .§.II.

non cognoscit per essentiam suam corpora. sed per in-
tellectum suum mediantribus speciebus intelli-
gibilibus. Antiqui autem philosophi posuerunt animam
ipsam per essentiam suam cognoscere omnia. Et quod
considerabant res inferiores cognitas esse corpore
as et materiales. Posuerunt etiam optere res cog-
nitas esse in anima cognoscente materialiter. Et
ideo ut anime attribueretur omnium cognitionem. po-
suerunt eam habere naturam communem cum omni-
bus. Et quod natura principiorum ex principijs co-
stituitur. attribuerunt anime naturam principij
Unde quoniam dixit principium omnium esse ignem
dixit animam esse de natura ignis. Qui dixit esse
aerem principium omnium. dixit animam ex aere. Empe-
docles qui posuit quattuor elementa principium
omnium dixit animam ex his constitutam. Sed
hec est falsa opinio. et eam reprobat aristoteles in 1.
de anima. Quod autem ipse in tertio de anima di-
xit animam quodammodo esse omnia non ex hoc vult
dicere quod actu sit composita anima ex omnibus. Sed in
quantum tunc est in potentia ad omnia per sensum ad sensi-
bilia. et per intellectum ad intelligibilia. Solus ergo
deus est. qui per essentiam suam intelligit omnia
quia essentia eius immaterialiter in se omnia habet
put effectus. Verum te perierunt in sua causa. non autem anima
humana vel angelus per essentiam suam. cognoscit
omnia. Intellectus tamen cognoscit perfectus quod
sensus quod sensus accipit formam rei cognite sine
materia. sed cum materialibus conditionibus.
Intellectus autem absorbetur in cognoscendo. non
solum a materia. sed etiam a conditionibus in-
dividuanibus materialibus

Anima humana .§.III.

non intelligit per species naturaliter inditas. quod
eas non habet. Unde philosophus in tertio de anima di-
cit. quod intellectus est sicut tabula rasa in qua ni-
hil est scriptum. Pro cuius declaratione dicitur in
1. libro. ubi supra. quod nos videmus quod homo quandoque
cognoscens in potentia tantum. tamen secundum sensum
quod secundum intellectum. Et de tali potentia ad actum
reducitur. ut sentiat participiones sensibilibus in sen-
su. ut intelligat per disciplinam aut inventionem
Unde oportet dicere. quod anima cognoscitiva sit
in potentia. tamen ad similitudines que sunt prin-
cipia sentiendi. quam similitudinem que sunt prin-
cipia intelligendi. Et propter hoc aristoteles po-
suit quod intellectus quo anima intelligit. non ha-
bet aliquas species naturaliter inditas. sed est in
principio in potentia ad omnes species huiusmo-
di. Sed quia id quod habet actu formam. inter

duum non potest agere secundum formas propter aliquod
impedimentum. sicut leve non potest ferri sur-
sum si impediatur. propter hoc plato posuit. quod
intellectus noster naturaliter est plenus omnibus
speciebus intelligibilibus. sed per unionem
corporis impeditur ne possit in actum exire. Sed
hoc non videtur convenienter dictum. quia si ha-
beret animam naturalem cognitionem omnium.
non videtur esse possibile. quod huiusmodi noticia
naturalis habeat tantam obliuionem. quod nesciat
se huiusmodi scientiam habere. Nullus enim ob-
liviscitur ea que naturaliter cognoscit. Sicut
quod omne totum est maius sua parte. et precipue est
hoc inconueniens si ponatur naturale esse ani-
mam uniri corpori apparet etiam inconueniens
istud ex huiusmodi. quia deficiente uno sensu.
deficit scientia in homine eorum. que apprehen-
duntur per illum sensum. Sicut cecus natus nul-
lam habere potest noticiam de coloribus. Quod si
esset si naturaliter omnium rerum intelligibili-
um rationes anima haberet. Intellectus autem
angelicus a principio sue creationis fuit repletus
huiusmodi speciebus intelligibilibus. quibus in-
telligit perfecte. Unde in libro de causis dicitur
Omnis intelligentia est plena formis scilicet an-
geli non autem hominis.

In anima non .§.III.

effluunt species intelligibilium ab aliquibus
formis separatis. ut dixerunt quidam scilicet pla-
to et Avicenna. Sed alio et alio modo. Nam ut
ponit beatus Thomas prima parte questione
octuagesima quarta. articulo quarto. Plato dixit
formas rerum sensibilibus per se sine materia
subsistentes. sicut formam hominis quam non
nominabat per se hominem et formas equi seu
ideam quod per se nominabat equum. Et sic de aliis.
Has igitur formas separatas dicebat partici-
pari ab anima nostra ad cognoscendum. et a ma-
teria corporali ad essendum. Et ita intellectus no-
stet per hoc quod participat ideas lapidis intelligit
lapidem. Participatio autem idee est per aliquam
similitudinem ipsius idee in participante ipsa
per modum quo ab exemplato. participatur ex-
plar. Et sic ponebat species intelligibiles intelle-
ctus nostri esse similitudines quasdam idearum
ab eis effluentes. Sed aristoteles. probat esse con-
tra rationem rerum sensibilibus quod earum forme
subsistant absque materia. Avicenna autem re-
mota hac positione platonis posuit omnium re-
rum sensibilibus species intelligibiles. non qui-
dem per se subsistere absque materia. sed preexistere
immaterialiter in intellectibus separatis. a quibus
primo derivantur huiusmodi species in se
quere et sic derivantur usque ad ultimum intellectum que
notat intellectum agere. a quo vixit. d. effluunt species

Capitulū. Undecimū

Intelligibiles in aīas nostras ⁊ forme sensibiles i
materiam corpalem. Sed fm hanc positionem
sufficiēs rō nō posset assignari. quare aīa nostra
corpi vniret. Non. n. pōt dici q vnīat aīa ppter
corpus. qz nec forma est ppter materiaz nec mo
roz ppter mobile. s. pōt us econuerso. Maxime
aūt est corpus necessariū anime intellectuē ad
opationē eius ppiam que est intelligere. qz fm
esse suum a corpe nō dpendet. Si aūt species in
telligibiles eēt apta nata recipe naturaliter per
influentiā aliquorū separatorū principiorū tm ⁊ n
acciper eas a sensib. non indigeret corpore ad i
telligendū. Un frustra corpi vniret. Si aūt dica
tur quod anima indiget sensib. ad intelligendū
quibus quodammodo excitetur ad p̄siderāda ea
quorū species intelligibiles accipit a substantijs
separatis hoc nō videt sufficere. qz hmōi exercita
tō nō videt necessaria nisi ad extrandam aīam
quasi consopitam ⁊ obliuiosam fm platonicos.
Et sic sensus nō p̄ficere anime intellectuē ni
si ad tollendū impedimentū. qd puenit anime
ex corpis vnione. remanet ergo querendūz que
sit causa vnionis anime ad corpus. patet etiam
falsitas ex hoc. qz qui deficit vno sensu caret sciē
tia sensibiliū illius sensus. qd nō esset si ex intel
lectibus separatis effluerent solūz species intel
ligibiles in animam. Et qz omne quod p p̄cipi
ationem est tale. reducitur in aliquod p̄ncipi
um quod p essentiam est tale. vt ignita redu
cuntur sicut in causam in ignem. Ideo species i
telligibiles quas p̄cipiat intellectus noster. re
ducuntur sicut in causam primā in aliquod p̄
cipiū qd p essentiam est intellectuāle. s. in deū. et
ab illo principio pcedit mediātibz formis sen
sibiliū rerū ⁊ materialū. a quibz scientiam colli
gimus. vt dicit Dionysius.

Anima intellecti .§.v.

ua cognoscit res materiales in rationibus eter
nis. Pro cuius declaratione dicit b. tho. vbi su
pra arti. v. q. p̄bi si qua dixerūt vera ⁊ fidei nos
tre accomada tanqz ab iniustis possessoribus in
vsum nostrum vendicanda sunt. Simulata ve
ro ⁊ sup̄stitiosa eorum euitari debent Aug. ergo
qui imbutus fuit doctrinis platonicoz. Siqua
inuenit fidei accomoda in eoz dictis assumpsit
fidei autem nostre aduersa in melius cōmutauit
Quia igitur plato posuit formas rerū p se subsi
stere a materia separatas quas ideas vocabat. per
quarū p̄cipationem dicebat intellectum nos
strum intelligere. hoc aūt alienū est a fide nostra
Ideo aug. in li. lxxij. q̄stionū loco barum ideaz
quas plato ponebat. posuit rationes omnīū crea
turarū esse in mente diuina. fm quas omnia
formant. ⁊ fm quas ēt aīa nostra oīa cognoscit.
Sed sciendū q aliquid in aliquo cognosci dē

dupl. Uno mō sic i obiecto vel s̄biecto cognito
Sicut aliqs videt in speculo omnia que in spe
culo representantur. Et hoc modo aīa nostra in
statu vite presentis. nō videt oīa in rationibus
eternis. Sed in eis omnia cognoscūt beati qui
deum vident et omnia in eo. Alio mō dicitur cor
gnosci aliquid in aliquo sicut in cognitiōis prin
cipio. Sicut si dicamus q in sole videntur om
nia que videtur p solē. ⁊ sic necesse est dicere q
anima nostra in rationibus eternis omnia cog
noscit p p̄cipatiōem eaz. Ip̄m. n. lumen intel
lectuale quod est in nobis. nō est aliud nisi que
dam p̄cipata similitudo luminis increati. in q
cōtinentur rōes eterne. Un in ps. d. Vultū di
cūt q̄s ostendit nobis bona. Cui questionī respō
des. ps. ait. Signatum est sup nos lumē vultū
tui domine. q. d. p sigillationem ip̄am diuini lu
minis omnia nobis demonstrantur. Quia tm p̄ lu
mē intellectuāle in nobis exigitur species intel
ligibiles accepte a rebz sensibilibz. vt de eis sciē
tiam hēamus. Ideo nō p solā p̄cipatiōem ra
tionū eternarū de rebz materialibz noticiā habe
m? sic platonici posuerūt q p solā p̄cipatiōē
idearū scientiam haberemus.

Intellectua co .§.vi.

gnitio accipitur a rebz sensibilibz. non tm totali
ter ⁊ p̄fecte. s. qdā est materia media causē cog
nitiōis fm illō p̄bi in primo methaphi. Omnis
nostra cognitio ortū hz a sensu. Pro cuius decla
ratione dicit b. tho. vbi supra arti. vi. Q circa hec
fuit triplex opinio p̄boz Democritus dixit. q
nulla alia est causa nostre cognitionis. nisi cū ab
his corpibz que cogitam? veniūt atqz subintrāt
imaginationes in animas nostras. Et sic posuit
iste cognitionem nostrā fieri per idola ⁊ d̄fluxio
nes. vt aristo. dicit de eo in li. de somno ⁊ vigilia
Et hmōi positiōis rō fuit. qz ip̄e ⁊ antiq nō pone
bāt intellectū differre a sensu Plato vero. posuit
intellectū eē virtutē immaterialē organo corpo
reo nō vtentē. Sed intellectuālem cognitionēz
a sensibili nō pcedere. sed p p̄cipationem idea
rū vt dictū est supra. nec ēt sensibile cognitio
nem a sensibilibz pcedere. sed q solū sensibilia
excitāt animā ad sentiendū. sic vt etiā ad intelli
gendū. Aristoteles aūt media via pcessit posuit
quidem cum platone differre intellectū a sensu
Et cum democrito. q opationes sensitiue prius
causent p impressionē sensibiliū in sensu. Sed
nō tm p modū d̄fluxionis vt democritus posuit
sed per quandā operationē. Intellectū vero po
suit habere operatiōem absqz cōicatione corpis.
Nihil aūt incorporeū imprimere pōt in rem in
corporeā. Et iō ad causandū intellectuāle opera
tionem nō sufficit impressio sensibiliū corporum.
sed requirit aliqd nobilius. eo q agens est. nobili
b 4

Titulus Tertius.

us patiente. Ad autem superius et nobilius est secundum aristotem intellectus agens de quo superius. Hic facit fantasmatum accepta a sensibus intelligibilia in actu per modum abstractionis cuiusdam. Secundum hoc ergo intellectualis cognitio a sensibilibus causatur ex parte fantasmatum. sed quia fantasmatum non sufficit immutare intellectum possibile. ideoque fiant intelligibilia in actu per intellectum agens. Et ideo non potest dici quod cognitio sensibilis totaliter et perfecta causa sit cognitionis intellectualis.

Intellectus humanus. §. VII

nus non potest actu intelligere per species intelligibiles quod penes se habet. nisi pervertendo secundum fantasmatum in vita presentis. Unde philosophus in libro de anima dicit quod nihil intelligitur anima sine fantasmate. et prout dicit Thomas ubi super articulum vii. esse impossibile quod secundum ipsum appareat de hoc indicio. Primo quidem quod cum intellectus sit quidam vis non vis organo corporali. nullo modo impeditur a suo actu per lesionem alicuius organi corporalis si non requiratur ad actum eius actus alicuius potest esse vis organo corporali. ut sensus imaginatio et alie vires pertinentes ad pre-sensitivam. Unde manifestum est quod ad hoc ut intellectus actu intelligat. non solum accipiendo scientiam de novo. sed et videndo scientiam acquisitam. requiritur actus imaginationis et ceterarum virtutum. Et idem. non quod impeditur actu virtutis memoratiue. ut accidit in litargia. per lesionem organi corporalis impeditur homo ab intelligendo in actu. et ea quorum iam scientiam habuit. Secundo quod hoc quodlibet in seipso experiri potest. quod quando aliquis conatur aliquid intelligere. format sibi aliquod fantasmatum per modum exempli. in quo quod inspicit quod intelligere iudicat. Et inde est quod quando volumus aliquid facere intelligere aliquid. proponimus ei aliqua exempla ex quibus sibi fantasmatum formare possit ad intelligendum. Huius autem ratio est. quod potentia cognoscitiva proportionatur cognoscibili. Unde intellectus angeli quod est totaliter a materia separatus. obiectum proprium est substantia intelligibilis a corpore separata et per hoc intelligibile materialia cognoscit. Intellectus vero humani quod est coniunctus corpori. est obiectum proprium. quod additas seu naturam in corporali extrinsecus materia. et per hoc naturas visibiles res cognoscit. et ad aliqualem noticiam invisibilium ascendit. De ratione autem bonae nature est. quod in aliquo individuo existat quod non est absque corporali materia. Sic de ratione cuius nature est. quod sit in bono et sic de alijs. Unde natura lapidis vel cuiuslibet rei in materia corporali extrinsecus. non potest complere et recte cognosci nisi secundum quod cognoscatur ut in particulari extrinsecus. Particulare autem apprehendimus per sensum et imaginationem. Et ideo necesse est ad hoc quod intellectus intelligat suum obiectum proprium. quod pervertat se ad fantasmatum ut speculetur naturam universalem in particulari existente. Nec sufficit observatio specierum intelligibilium in intellectu possibili ad hoc quod actu

intelligat. sed oportet quod eis utatur secundum quod conveniunt rebus. quarum species sunt nature in particularibus existentes. Incorporea autem quorum non sunt fantasmatum. cognoscuntur a nobis per comparationem ad corporalia sensibilia. quorum sunt fantasmatum. Deinde autem ut dicit Dionysius cognoscimus ut per causam. per excessum. et per remotionem. Alias etiam substantias incorporeas in statu vite presentis cognoscere non possumus nisi per remotionem vel aliquam proportionem ad corporalia. Et ideo cum de huiusmodi aliquid intelligimus. necesse habemus converteri ad fantasmatum corporum si ipsorum non sunt fantasmatum.

Judicium intel. §. VIII

lectus impeditur per ligamentum sensus. Unde augustinus dicit quod in dormiendo ea que contra licitos mores contingunt non imputantur ad peccatum quod non esset si homo haberet liberum usum rationis et intellectus. quod etiam sic declarat beatus Thomas ubi supra. articulum vii. proprium obiectum intellectui nostro proportionatum est natura rei sensibilis. perfectum autem iudicium de re dari non potest. nisi omnia que ad rem pertinent. cognoscantur. Unde impossibile est quod sit in nobis perfectum iudicium intellectus cum ligamento sensus. per quem rerum species cognoscimus. Sed sciendum quod sensus ligatur in dormientibus propter evaporationes quasdam. et fumositates resolutas. ut dicitur in libro de somno et vigilia. Et ideo secundum dispositionem huiusmodi evaporationum contingit esse ligamentum sensus maius et minus. Quod enim multus fuerit motus. ligatur non solum sensus sed etiam imaginatio ut nulla appareant fantasmatum sicut precipue accidit cum aliquis incipit dormire post multum cibum et potum. Si vero motus vaporum fuerit aliquantulum remissior apparent fantasmatum. sed distorta et inordinata. ut accidit in febricitantibus. Si vero adhuc motus magis sedet. apparent fantasmatum sed magis ordinata. sicut maxime solet accidere in dormitionis fine et in his qui sunt sobrii et qui habent fortem imaginationem. Si autem modicus fuerit motus. non solum imaginatio remanet libera. sed etiam ipse sensus communis soluitur ex parte. ita ut homo in dormiendo interdum iudicet somnia esse que videt. quasi de iudicio inter res et rerum similitudines sed tamen ex aliqua parte remanet sensus ligatus. Et ideo semper licet aliquas similitudines discernat a rebus. in aliquibus tamen decipitur. Sic igitur per modum quo in dormiendo soluitur sensus et imaginatio. licet etiam liberatur iudicium intellectus non tamen ex toto. Unde illi qui dormiendo hilogitant cum excitantur. semper recognoscunt se in aliquo defecisse.

Capitulum Undecimuz

De modo et ordi. §. IX

ne intelligēdi et primo quod intellectus noster intelligat abstrahendo a fantasmatibus et quod. Pro cuius declaratione dicitur **L**ib. in prima parte quod. **L**ibro. i. quod intellectus noster medio modo se habet inter sensum nostrum et intellectum angelicum. **N**on enim intellectus est actus alicuius organi corporalis. sicut est sensus. et ideo proprium ipsius sensus est cognoscere formam in materia corporali individualiter existentem sicut colorem in ista vel in alia re particulari. **R**ecentia ipse intellectus noster est actus alicuius materie corporali non coniunctus. sicut est intellectus angelicus. Et ideo angelicus intellectus obiectum est forma sine materia subsistens. Quamvis enim etiam materialia cognoscat. non tamen ea nisi in materialibus intuetur. s. vel in seipsis vel in deo. Sed cum intellectus noster sit virtus anime. que est forma corporis. ideo proprium eius est cognoscere formam in materia corporali individualiter existentem. non tamen per ut sunt in tali materia. Cognoscere autem id quod in materiali individuali est. non potest esse in tali materia est abstrahere formam a materia individuali. quam representant fantasmata. Et ideo necessarium est dicere. quod intellectus noster intelligit immaterialia abstrahendo a fantasmatibus. Et per materialia considerata devenit etiam in cognitionem aliqualem immaterialium. sicut e converso angelus materialia per immaterialia cognoscit. **A**d declarandum vero modum huius abstractionis sciendum. secundum **L**ib. ubi supra quod dupliciter attingit intellectum abstrahere. Uno modo per modum proportionis et divisionis. sicut cum intelligimus aliquid non esse in alio. vel esse separatum ab eo. Alio modo per modum simplicis et absolute perfectionis. sicut cum intelligimus unum. nihil per se existens de alio. Abstrahere ergo per intellectum secundum primum modum abstrahendi. ea que secundum rem non sunt abstracta. non est absque falsitate. Sed abstrahere per intellectum secundo modo quod secundum rem non sunt abstracta. non est cum falsitate. sicut videmus in sensibus. Si enim intelligimus vel dicimus colorem non esse in colorato corpore. vel esse separatum ab eo. est falsitas in opinione et in locutione. sed si consideramus colorem et proprietatem eius. nihil considerando de primo colorato. erit absque falsitate opinio. **P**rimo enim non est de ratione coloris. et nihil prohibet intelligi colorem nihil intellectus de primo. Similiter ea que pertinent ad rationem speciei cuiuscunque rei materialis. puta lapidis aut hominis et alia huiusmodi. possunt considerari sine principijs individualibus que non sunt de ratione speciei. et hoc est abstrahere universale a particulari. vel speciem intelligibilem a fantasmatibus. considerare. s. naturam speciei sine individualium consideratione principiorum que per fantasmata representantur. Si ergo obijciatur quod intellectus est falsus intelligendo rem

aliter quam est. **R**espondeo quod verum est si aliter referatur ad rem intellectam. **T**unc. n. intellectus est falsus. quando intelligit rem aliter quam sit. Sicut si abstractum speciem lapidis a materia. ut intelligeret eam non esse in materia. Sed si aliter referatur ex parte intelligentis. est intellectus absque falsitate. est enim hoc absque falsitate. ut sit alius modus intelligendi quam modus rei in existendo quod intellectum est in intelligere immaterialiter per modum intellectus. non autem materialiter per modum rei materialis.

Fit autem hec abstractio. §. X

cio a materia individuali non materia com. Est ei materia com. et signata seu individualis. Communis ut caro et ossa. individualis ut hec caro. et hec ossa. Intellectus autem ita abstractus a materia individuali. ad intelligendum speciem rei sensibilis. quod non abstractus a materia comuni scilicet considerando hominem cum carnibus et ossibus in communi. sed non his carnibus et ossibus. Et quia fantasmata cum sint particularia non possunt imprimere sua virtute intellectum possibilem. Ideo virtute intellectus agentis resultat quidam similitudo ad intellectum possibilem ex conversione intellectus agentis super fantasmata. quod quidem est representatio eorum quod sunt fantasmata solum quantum ad naturam speciei. et per hunc modum abstractus species intelligibilis a fantasmatibus. **N**on quod eas numero forma que prius fuit in fantasmatibus postea sit in intellectu possibili ad modum quo unus corpus accipitur ab uno loco et transfertur ad alium. **I**lluminantur autem fantasmata ab intellectu agente. et iterum ab eis per virtutem intellectus agentis. species intelligibiles abstrahuntur. Abstrahit enim intellectus agens species intelligibiles a fantasmatibus. in quantum per virtutem intellectus agentis accipere possunt in nostra consideratione naturas specierum sine conditionibus individualibus quarum similitudine intellectus possibilis formatur. **Q**uamvis autem intellectus abstractus species a fantasmatibus in quantum considerat naturas rerum individualium. tamen intelligit eas in fantasmatibus. quod non potest intelligere etiam ea quorum species abstractus. nisi convertendo se ad fantasmata. Species a fantasmatibus abstracta non se habet ad intellectum sicut illud quod primo intelligitur sed sicut illud quo mediante aliquid intelligitur. Nam si ipse species intelligibilis esset illud quod intelligitur circa aliquam rem. quod quidam dixerunt. sequeretur hoc. quod scientie omnes non essent de rebus que sunt extra animam. Sed solum de speciebus intelligibilibus que sunt in anima. Quod omnino est falsum. **N**aturae scientie sunt de rebus que sunt extra animam. et ea intelligimus de quibus sunt scientie. Se habet ergo species intelligibilis ad intellectum nostrum sicut id quo intelligit. non sicut illud quod principaliter

intelligit. sicut similitudo rei visibilis qua informa-
tur oculus cum vider se habet ad visum. pr id quo vi-
det. non sicut id quod videt. Nam id quod videt est extra
oculum. scilicet res colorata. Sed quod intellectus supra seipsum
reflexatur. secundum eandem reflexionem intelligit et suum in-
telligere et species per quam intelligit. Et sic species intelle-
ctus est secundario id quod intelligit. Primo enim est res cu-
ius species intelligibilis est similitudo id quod intelligitur.
Et etiam patet ex antiquorum opinione. quod ponebant si-
militudinem per similitudinem cognoscere. Ponebant enim quod anima
per terram que est in ipsa. terram cognoscit que est ex-
tra animam et sic de alijs. Si ergo accipiamus species
terre loco terre secundum doctrinam aristotelis. qui dicit quod
lapis non est in anima. sed species lapidis. sequeretur quod
anima per species intelligibiles intelligit que sunt ex-
tra ipsam. Et sic in presentia nostra reperitur duplex
operatio. Una secundum solam immutationem. et sic per-
ficatur operatio sensus. per hoc quod immutatur a sen-
sibili. Alia operatio est formatio secundum quod vis imagina-
tiua format sibi aliquod idolum rei absentis. vel et-
iam visum. Ita accidit in intellectu. Sed in eo vltra
quod operatio coniungitur. Nam primo considerat pas-
sio intellectus possibilis secundum quod informatur specie in-
telligibili. qua quidem informatur format sibi secun-
do vel distinctionem vel diuisionem aut compositionem
que per vocem signantur. Cum ergo philosophus
dicit primo per hermenias. quod voces sunt note earum
que sunt in anima. passionum intelligitur quod signant
ea que intellectus sibi format ad iudicandum de
rebus exterioribus. non autem species intelligibiles.

Cognitio singularis. §. XI

Primum est prior quo ad nos quod cognitio intellectu-
ua que est vniuersalius. aliquo modo habet pri-
mordium a sensitiua. Et quod sensus est singularis in-
tellectus vniuersalius. Ideo quo ad nos oportet
quod prior sit cognitio singularis quod vniuersalius.
Sed secundum se et simplex cognitio vniuersalius est pri-
or cognitione singulari. et cognitio magis com-
munis communi. ratio est quia intellectus noster
cum procedat de potentia in actum. Et omne quod
procedit de potentia in actum. prius puenit ad actum
incompletum quod est medium in potentia et actum quod ad actum
perfectum. Actus autem perfectus ad quem puenit in-
tellectus. est scientia completa per quam res distincte et de-
terminata cognoscuntur. Actus imperfectus est scientia inco-
mpleta per quam res sciuntur sub quadam confusione. Di-
citur autem philosophus primo philosophorum. quod sunt nobis primi
manifesti et certa confusa magis. posterius autem
cognoscimus distinguendo magis distincte prima
principia et elementa. prius enim occurrat in intellectu
noster cognoscere animal. quod cognoscere hominem. Et
idem est de cognitione sensitiua secundum locum et tempus.
Nam prius cognoscitur a remotis aliquid esse ani-
mal. quia esse homo. et prius esse homo quod fortis.
secundum ipsum. quod puer prius distinguit boiē a nō boiē.

qua bñchoīz ab alio diffignat ibo. vbi sup. ar. iij.

Intellectus non. §. XII.

sic potest multa simul intelligere per modum vnius
non autem multa per modum multorum. dico autem per mo-
dum vnius vel multorum. per vnam. scilicet vel plures species
intelligibiles. Ratio est. quod modus cuiuslibet acti-
onis consequitur suam formam. que est actionis princi-
piū. Quicumque ergo intellectus potest intelligere
sub vna specie potest simul intelligere multa. Et
inde est quod deus omnia simul videt per vnum quod
est essentia sua. Quicumque vero intellectus per diuer-
sas species intelligit non simul intelligit multa. Hu-
ius ratio est quod impossibile est id subiectum perfici plu-
ribus formis vnius generis et diuersarum specierum
sicut impossibile est quod id corpus secundum id coloret diuer-
sis coloribus simul. vel figuret diuersas figuras. Om-
nes autem species intelligibiles sunt vnius generis. quod
sunt perfectiones vnius potentie intellectiue. huius res
quatuor sunt species sunt diuersorum generum. Impos-
sibile est ergo quod idem intellectus perficiat diuersas spe-
cies intelligibiles ad intelligendum diuersa in actu.

Intelligit autem. §. XIII

intellectus noster proponendo et diuidendo secundum libro
vbi supra ar. v. Quod n. intellectus bñan? etat de
potentia in actum. similitudine quedam huius cum rebo ge-
neralibus. que non statim suam perfectionem habent sed
successiue eam acquirunt. Et similiter intellectus
bñanus non statim in propria apprehensione capit per-
fectam cognitionem rei. Sed primo apprehendit ali-
quid de ipsa re. scilicet quidditatem rei. que est primum et pri-
mum obiectum intellectus. deinde intelligit accidentia
et proprietates et habitudines circumstantes rei essentia.
et secundum hoc necesse habet apprehensum vnum alijs compo-
nere et diuidere. et ex vna propositione et diuisione ad
alia procedere. quod est ratiocinari. Intellectus autem
diuinus et angelicus se habet sicut res incorrup-
tibles. quod statim a principio habent totam suam perfectionem
Cum intellectus diuinus et angelicus statim perfecte
cognitionem totam rei habent in cognoscendo quidditatem
rei. cognoscit de re quod quod nos proponendo et diuiden-
do et ratiocinando possumus intelligere absque hoc
quod proponat. diuidat vel ratiocinetur. Intellectus
noster circa proprium obiectum eius scilicet quidditatem
rei. per se loquendo non potest esse falsus. sed circa ea quod
circumstant essentiam rei secundum libro vbi supra ar.
vi. Quod philosophus in. iij. de anima quod ad hoc assumit
lat intellectus sensui. Sensus n. circa proprium obie-
ctum non decipitur. sicut visus circa colorem. nisi forte
per accidens ex impedimento circa organum perigere. Sic
gustus fabricitatum dulcia iudicat amara propter hoc
quod lingua malis humoribus est repleta. Circa sensibi-
lia vero omnia decipitur sensus. sicut in magnitu-
dine et figura iudicando. ut cum iudicat quod sol est pe-
dale. qui in maiore est terra. Et multo magis decipit

Capitulum Undecimuz

pitur circa sensibilia p accidens. vt cum iudicat
fel esse mel ppter coloris similitudinem. Et hu
ius rō est in euidēti qz ad ppiū obiectū vnaque
qz potētia p se ordinat. fm qz ipa. que aut sūt b'
sp eod' mō se hnt. Qñ manere potētia. nō deficit
eius iudiciū circa ppiū obiectū. Obiectū aut in
tellectus ppiū est quidditas rei. Qñ circa qd
ditatē rei nō fallit. Sed circa ea que circūstant
quidditatē rei falli pōt. dū vnū ordinat ad aliud
vel cōponendo vel diuidendo vel ratiocinādo. 7
ppter hoc circa illas ppositiones intellectus erra
re non pōt. que statim cognoscūtur cognita ter
minoz quidditatē. sicut accidit circa prima prin
cipia. Circa conclusiones tamē placidēs contin
git intellectū decipi. Circa vero quidditatē in re
bus cōpositis. ptingit intellectū decipi. nō ex pre
organi. qz intellectus nō est vres organo corpali
s ex pte cōpositiōis interuenientis circa diffini
tionē. dū. s. diffinitio vnius rei est falsa de alia
sicut diffinitio circuli de triangulo. vel dūz aliq
diffinitio est falsa implicās ppositiōem incōpos
sibilitatē. vt si accipiat hic vt diffinitio alicuius a
nimalis irrōnalis. rōnale aiatū. Qñ in rebus sim
plicibus. in quatuor diffinitioibz ppositiō interue
nire nō pōt. nō pte decipi intellectū. Sz deficiunt in
attingēdo. vt dicit pbs in. ix. methaphi. Error
aut in peccantibz contingit ex applicatione ratio
nis ad particulare

Uñ queritur. §. XIII.

vtū vnam 7 eandē rem vnus alio melius intel
ligere possit. Rñdit b. l. x. vbi supra arti. vii. q.
intelligi aliquid melius vō mag' ab vno qz al
tero. pōt intelligi dupliciter. Vno modo qz ma
gis vel melius determinet actū intelligendi ex p
te rei intellecte 7 sic nō pōt vnus eandē rem ma
gis intelligere qz alius. qz si intelligeret illam rē
aliter qz sit. vel melius vel prius falleret 7 nō fel
ligeret. Alio mō pōt intelligi vt determinet actū
intelligendi ex pte intellectus. Et sic vnus pōt
magis vel melius intelligere vnam rem qz al
quia melioris est virtutis intelligēdo. Sicut et
melius videt aliqd vnus qz alius. in qzū virtus
pfectior videndi est in vno qz in alio. Sic et in
uenit p expiētiā vnus alio pfundius intelli
gere. Sicut pfundius intelligit qui aliquā cōclu
sionē pōt inducere in prima principia 7 causas
primas. quā qz pōt reducere solū causas primas.
Contingit aut hoc. qz vnus intelligat melius
altero duplici ex causa. Primo ex pte dispositio
nis corporis. qz qz corpus est corpus melius dispositū. rā
to meliorē sortitur aiam. qua mediante melius
intelligit. Scdo ptingit hoc ex pte inferior' vir
tutū. qz intellectus indiget ad sui opationē. Al
li. n. iū qz virtus imaginaria. cogitativa. 7 me
morativa sunt meli' disposita. sunt melius dis

positi ad intelligendum.

Si queritur §. XV.

vtū prius intelligatur diuisibile qz indiuisibi
le. Rñdit b. l. x. vbi supra. arti. vii. q. indiui
sibile aliqd dicitur tripliter vt dicitur in. iiij. de aia. Vno
mō sicut priuū indiuisibile. qz est indiuisibile a
ctu. l. 3. sicut diuisibile potētia. Et hmoi indiuisibi
le prius ē intellectū a nobis qz eius diuisio qe it
p ptes. qz cognitio pusa prius ē qz distincta vt
dictū ē supra. Secundo mō dicitur indiuisibile fm
speciē. sicut rō hois est qdā indiuisibile. Et hoc
mō ē et pri' indiuisibile intellectū. qz diuisio ei'
ppres rōis vt dictū ē supra. 7 iterū prius qz itel
lectus pponat 7 diuidat affirmādo vel negādo. 7
b' rō ē. qz hmoi indiuisibile duplex intellectus
fm se intelligit sicut ppiū obiectū. Tercio mō
indiuisibile dicitur. vt pñci' 7 vnitās qz nec actu nec
potētia diuidit. et hmoi indiuisibile p posteri'
cognoscit. Nā cognoscit p priuationē diuisibil'.
Qñ pñciū priuatiue diffinit. Pñciū ē cui' ps
nō ē. Et sicut rō vnius ē qz sit indiuisibile vt dicitur
methaphi. Et huius rō ē. qz hmoi indiuisibile
habet quādam opositionem ad rem corpalem
cui' quidditatē primo 7 p se intellectus accipit.

Quod intellet §. XVI

ctus noster intelligit corporalia qz sūt infra se put
sūt abstracta a materia. i. vniuersalia 7 necessa
ria. Indirecte at intelligit et singularia pñgētia 7
futura. Quātū ad primū sciendū fm tbo. vbi
supra. q. lxxvi. arti. i. q. singulare i rebo materia
libo pñci' 7 directe intelligere nō pōt. Cuius rō ē. qz
pñciū singularitatis in rebo materialibz est
materia indiuidualis. intellect' aut noster. vt di
ctū ē. intelligit abstrahēdo speciē intelligibilez
ab h' materia. qz at a materia indiuiduali abstrah
bis ē vniuersale vñ itel' ect' nō directe nō ē cogno
scitū nisi vniuersaliū. Indirecte at 7 qz p qñ
dā reflexionē pñtelligere singulare. qz sicut di
ctū ē. et postqz spēs intelligibiles abstraheret. nō
pōt fm eas actu intelligere. nisi querēdo se ad fā
tasmata. in qz spēs intelligibiles intelligit. vt
dicitur in tertio de anima. Indirecte igitur intelli
gi singularia quoz sunt fantasmata. Et hoc. mō
format hāc ppositionem. Sores est bō. Quod
n. pōt virtus inferior vt sensus apphendere sin
ulare pōt 7 supior vt intellectus. 7 emēntiori mō.
Sed 7 vniuersalis rō intellectus pñci' in ele
ctiōe nō mouet ad apphēdū nisi mediant' pñci
lari apphēsiōe prius sensitiue. Contingentia
aut dupliciter pñt pñderari. Vno mō in qzū
cōingētia. Et fm hoc a sensu directe cognoscunt
ab intellectu autē indirecte. Est. n. vnū quodqz
cōingēs ex pte materie. qz pñgēs ē qd pñt ēē 7
nō ēē. Potētia at pñt ad materiā. Materia at ē

indivisiuatiōis principiū ⁊ iō hic ut singularia indirecte intelligūt. Alio mō pñt pñderari fm qñ eis aliqd necessitatē repit. Nihil. n. ē adeo cōtingēs qñ in se aliquā necessitatē beat. Sicut b ipm qñ ē forte currere in se qdē pñgēs ē. hūdo aut cursus ad motū est necessaria. Necesse ē enī forte moueri dñ currit. Et fm hoc cognoscūt vñ recte ab intellectu. vñ rōes vñiuersales ⁊ necessarie pñgētū. Vñ si antedant rōes vñiuersales scibili oēs scīe sūt de necessarijs. Si antedant res ipse. Sic qdā scīa est de necessarijs quedam de contingentibus be. tho.

De cognitione. §. xvii

futuroz eoz mō pñderādū est sicut ⁊ de cognitō ne pñgētū. Nā ipa futura ut sub tpe cadūt sūt singularia. qñ intellect⁹ hūanus nō cognoscer nisi p reflectionē ut dictū ē. Rōes at futuroz pñt vñiuersales ēē in intellectu perceptibiles. ⁊ de eis pñt ecclīe. Sciēdū tñ qñ futura dupliciter cognosci pñt. Uno mō in seipis. Et sic cognosci. nō pñt nisi a deo cui futura sūt pñtia. i. qñ tñ. l. eius vñit⁹ etern⁹ fert sūp totū tps curū. Alio mō cognosci pñt futura i suis causis ⁊ sic ē a nobis pñt cognosci. ⁊ si ita sint in suis causis. ut ex eis de necessitate pueniēt cognoscūt p certitudinē sciētie sicut eclipsis ab astrologo. si ita sint in causis suis ut pueniant ex eis ut in plurib⁹. sic cognosci pñt p pñcturā vel magis ⁊ min⁹ certū. fm qñ cā ē magis vel min⁹ inclinata ad affect⁹ bñmōi. qñ autē alicñ aīa cognoscat futura bñ est fm naturā aīe ē cō alienat⁹ a sensib⁹. bñ magis p impñsionē cāp aliquarū supioz vel virtute dei ministerio angeloz sicut in vñis pphēis. vel virtute demonū si curū diuinis ⁊ maleficijs. vel ē alicñ p ipñsionē corp⁹ celestīū. Ex impñsionē. n. corp⁹ celestīū imutat alicñ fantasia. ut hāt aliqua signa imaginaria futuroz eueniū ad que se expñdit virtus corp⁹ celestīū. ⁊ hoc magis pñpiūt a dormienib⁹ qñ a vigilātib⁹. Infinita at neqñ in actu neqñ in habitu intellectus cognoscere pñt. qñ in rebus materialib⁹ qñ qdditas ē obiectū pñtū intellectus nostri. nō inuenit infinitū ut dñ in. i. pñsico. Sed in potētia tñ. qñ nūqñ pñt tot cognoscere. quin adhuc plura possit ignoscere. Infinitus autē dñ deus. sicut forma que nō est determinata p materiā. ⁊ in statu vie a nobis cognosci nō pñt ppter defectū intellect⁹ nñi qñ nō intelligit nisi materialia. bñ in alia vita in gloria cognoscer pñcte

Animia intel. §. xviii

lectiua intelligit se. ⁊ ea que in ea sūt vel ab ea pcedūt. ut habitus. act⁹. intellectus. ⁊ volūtas. ⁊ qñqñ ad primū. Anima nō cognoscit seipam p eēntiā suā. bñ p species intelligibiles sicut ⁊ alia. Pro declaratione dicit. b. Tho. i. pre. q. lxxv. q. arti. i.

qñ vñumquodqñ cognoscibile ē fm qñ est in actu nō fm qñ est in potētia. ut dicitur in. ix. methaphi. Sic enī aliquid est ens ⁊ verū qñ sub cognitione cadit. put est actu. Et hoc manifeste apparet in sensib⁹. Non enim visus pñpit coloratū in potētia. bñ coloratum in actu. Essentia igitur dei que est actus purus ⁊ pñctus. est simpliciter ⁊ perfecte fm seipsam intelligibilis. Vñ deus per essentiam suam. nō solum seipsum. sed etiā omnia alia intelligit. Angeli autē essentia est quidē in genere intellectuū ut actus. non tñ ut actus purus ⁊ cōpletus. Vñ eius intelligere nō cōpletur p essentiam suā. Quamuis. n. angelus. per essentiam suā se intelligat. non tñ alia oīa a se p essentiam suā cognoscere potest. Sed p similitudines rerū intelligibilīū. Intellectus autē humanus in genere intellectuū in se habet ut ens in potētia tñ. sic ⁊ materia se bñt in genere rerū sensibilīū. Vñ ⁊ possibil⁹ nominat⁹. ⁊ qñ pñaturale ē intellectui nostro ut ad materialia ⁊ sensibilia respiciat ut dictum est supra. Consequēs est ut sic seipm intelligat intellectus noster. fm qñ sit actu p species intelligibiles a sensibilib⁹ abstractas p lumen intellect⁹ agētia. Nō ergo p essentiam suam. sed p actū se cognoscit intellect⁹ noster. Et hoc dupliciter. Uno mō pñctuarier fm qñ forte vel plato pñpit se habere animā intellectuam. ex hoc qñ pñcipit se intelligere. Alio modo fm qñ naturā mentis ex actu intellectus pñderam⁹. Et ad istā scūdā cognitioez nō sufficit pñctia aīe. sicut ad cognitioem primo modo. Sed requiritur diligens ⁊ subtilis inquisitio. Unde multi naturam anime ignozēt. ⁊ alij multi circa naturam anime errauerunt. Quod autē Augusti. dicit in libro de tñi. qñ anima seipm per seipsa cognoscit. intelligitur. qñ in simplici cognitionem venit sed per actum suum. Cognoscit intellectus habitus. sed per actus ipsos rñ. Pro cui⁹ declarationē. dicit b. Tho. vbi supra. arti. ij. qñ habitus ē mediū inf potētiā puram et actū purū. Dictū est autē qñ nihil intelligitur nisi fm qñ est in actu. Sicut igit inqñtum habitus deficit ab actu pñcto. deficit ab hoc ut non sit p seipm cognoscibilis. Sed necesse est ut per actū suū cognoscatur. Siue dñ aliquis pñpit se bñe habitum. p hoc qñ pñpit se producere actū pñtū illius habitus. Siue dñ alqñ inquirat naturā ⁊ rōem habitus ex pñsideratiōe act⁹. Si autē obqñēdo dicat illō propter quod vñumquodqñ. ⁊ illud magis. Sed res cognoscūtur ab aīa p habit⁹. bñ multo magis habitus ab aīa dñi p se cognosci pñdetur qñ regula ista ppter quod vñumquodqñ. ⁊ bñ veritatē. si intelligat in rebus vñus ordinis. puta. in vno genere cause. ut si dicatur qñ sanitas sit ppter vitā. sequitur qñ vitā sit magis desiderabilis. Sed si accipiatur fm eā que sunt

Capitulum Undecimuz

diuerforum ordinū nō habet veritatem regula. illa. vt si dicatur. q̄ sanitas est ppter medicinam nō ideo sequitur q̄ medicina sit magis desiderabilis q̄ sanitas. quia sanitas est in ordine finis medicina autem est in ordine causarum efficiētum. Sicut si accipiam⁹ duo. quorū vtrumq̄ sit per se in ordine obiectoz cognitōis illud ppter quod aliud cognoscitur erit magis notum. Sicut principia p̄clusionib⁹. Sed habitus inq̄tū habir⁹ nō sunt de ordine obiectoz. nec ppter habitūalia cognoscitur sicut p obiectum cognitōis. Sed sicut ppter dispositiōez vel formā qua cognoscēs cognoscit. ¶ Cognoscit insup actum p̄prium intellectus. Vnūquodq̄. n. cognoscitur fm q̄ est in actu. Vltima aut intellect⁹ p̄fectio ē eius opatio. Nō. n. est sicut actio tendēs in alterum. que est p̄fectio opati. sicut edificatio dom⁹ edificate. Sed manet in opante. vt p̄fectio ⁊ actus eius. Ut dicitur in. ix. methaphi. Hoc ē ergo primum qd̄ de intellectu intelligitur act⁹ ei⁹. i. ipm̄ eius intelligere. Sed in hoc est differētia in ordine intellectuū. Nā intellect⁹ diuinus idē est in eo q̄ intelligat se intelligere. ⁊ q̄ intelligat suā essentiam. quia suū intelligere ē sua essentia. In angelo aut q̄nis aliud sit fm rōem. q̄ intelligat suū intelligere. Et q̄ intelligat suam essentiam. Tamen simul in vno actu vtrumq̄ intelligit. q̄ hoc qd̄ ē intelligere eēntiā suā. est p̄p̄ia p̄fectio essentie sue. simul autē vno actu intelligit res cū p̄fectione sua. In intellectu vero hūano nec suū intelligere nec p̄p̄iu obiectū est essentia eius. sed aliquid extrinsecū. s. natura generalis. ideo id quod. primo cognoscitur ab intellectu hūano. ē obiectū eius sc̄baris cognoscit actus eius quo cognoscitur obiectū. ⁊ p̄ quem cognoscitur ip̄e intellectus. Cognoscit insup intellectus ⁊ actum voluntatis. actus. n. voluntatis nihil aliū ē. quā inclinatio qd̄a p̄sequēs formam intellectuam. sicut appetitus naturalis ē inclinatio seq̄ns formā naturālē. Inclinatio aut cuiuslibet rei est in ip̄a re p̄ modū eius. Vn inclinatio que est appet⁹ sensibilis ē in sentiēte. ⁊ similiter inclinatio intelligibilis q̄ est act⁹ voluntatis. ē intelligibiliter in intelligēte sicut in principio ⁊ obiecto p̄p̄io. Qd̄ aut intelligibiliter est in alio quo intelligēte. p̄sequēs est vt ab eo intelligitur vñ act⁹ voluntatis intelligit ab intellectu. ⁊ inq̄tum aliq̄s p̄cipit se velle ⁊ inq̄tū q̄s p̄cipit naturā b⁹ act⁹. ⁊ p̄ consequens naturā huius principij. q̄ est hūus vel potentia.

Sunt autem af .§. XIX

fectus aīe q̄ sunt actus voluntatis in intellectu n̄ p̄ similitudinē tm̄ sicut corpa. nec p̄ p̄ntiā vt in subiecto sicut artes. s. sicut principiatū in principio in quo habet notio principiatū. q̄ aīa hūana

fm statū vite p̄ntis nō pōt p̄fecte intelligere que sunt supra se. s. angelos ⁊ deū. vñ Sap. ix. Que in celis sunt q̄s inuestigabit. ⁊ angeli quid⁹ qui dicūt substantie separe. neq̄ p̄ seip̄os neq̄ p̄ similitudines rerū materialū pōt intelligi p̄fecte fm b. tho. in. i. pte. q. lxxviij. arti. i. ⁊. q. Sciēdū tm̄ fm ipm̄. q̄ plato qui posuit substantias imateriales. etiam materialium per se subsistentes quas ideas vocabat vt dictū est. dicebat q̄ substantie imateriales non solum intelliguntur a nobis s. sunt prima a nobis intellecta. S. fm aristē. sentiētiā. quā magis exprimitur. intellect⁹ noster fm statum vite p̄sentis. habet naturālē respectum ad rerū materialium naturas. Vnde nihil intelligit nisi conuertendo se ad tantā m̄ata. Et sic substantias imateriales cum nō cadant sub nōstra imaginatione ⁊ sensu. primo ⁊ per se fm modū cognitionis nos expte cognoscere non possumus. Sed auerrois in cōmento de anima ponit q̄ in fine in hac vita homo peruenire potest ad hoc vt intelligat substantias separe per continuationem vel vnionē cuiusdaz substantie separe a nobis. quē vocat intellectu agētem. qui cum sit substantia separata. intelligit substantias separe. Vnde cum fuerit nobis p̄fecte vnitus. sic vt per eum intelligere possumus intelligemus tunc substantias separe. p̄fecte autem vnitur nobis fm ipsum iste intellect⁹ agens. cum omnia intellecta. speculata cognouerimus. et tunc per eum. poterimus cognoscere omnia materialia et imaterialia. ¶ Hanc autem positionem auerrois reprobat beatus Thomas pluribus rationibus. Primo quia intelligere omnia speculata vix contingit alicui in hac vita. Et sic nullus vel pauci ad felicitatem peruenirent. quod est contra philosophum in primo methaphisice. qui dicit q̄ felicitas est quoddam bonum cōmune. quod potest p̄uenire oībus nō ordinis ad virtutē. Secūdo q̄ p̄bs dicit exp̄sse in primo methaphi. q̄ felicitas ē opatio fm p̄fectā virtutem. Et enumeratis multis virtutibus in. x. methaphi. concludit. q̄ vltima felicitas cōsistēs in vltima cognitione maximoz intelligibilū ē fm virtutē sapiētiē. quā posuit in. vi. esse caput scientiarum speculatiuarū. Et sic patet q̄ aristoteles posuit vltimā felicitatē in cognitione substantiarū separetarum. qualis p̄r haberi per speculatiuas scientias. non p̄ vnionem intellectus agēis cōfictam a quibusdam. Tercio quia vt dictū est supra fm aristote. intellectus agens non est substantia separe. s. quedam virtus aīe. Inducit ⁊ alias rationes tres ob breuitatez omisissas. Item neq̄ p̄ cognitōem rerū materialū possumus deuenire ad cognitōez angeloz seu substantiarum separetarum. Cum enī substantie imateriales vt angeli sint omnino aīez

Capitulum Secundum

mine, quibus tamen refuatur hereditas eterna. Diabolus autem pmaxime querit impedire preciosa opera, ut penitentiam, refecturidem, mundi cōtemprium et hmoi. Non autem tem multū curat de his q sunt de genere bonorū ut, ieiuniū, elemosinam, et hmoi. In cuius figurā legitur, q pba-
rao rex egipti precepit masculos hebreorum occidi, et feminas refectuari, ut exponit origenes. Au-
truntur hi filij scilicet bonorū operū p orationē et doctrinam et sacramenta. Crescunt p profectū victurum. Sic econtra p voluntatem concipiuntur ex errore intellectus sequentis sensualitas tem p mala opera, que priuantur hereditate eterna. Et sicut mulier laborat in partu, ita voluntas in bene operando. Iuxta illud Job, xvi. Mulier cū parit tristitia habet. Et autem queritur, Si voluntas moueat intellectum. Respondit beatus Thomas in prima pte, q. lxxij. arti. iij. q aliquid dicitur mouere dupliciter. Uno modo p modum finis. Sicut dicitur q finis mouet efficientem. Et hoc modo intellectus mouet voluntatem, qz bonum intellectum est obiectū voluntatis, et mouet ipsam ut finis. Alio modo dicitur aliquid mouere per modum agentis, sicut alterans mouet alteratum et impellēs impulsus. Et hoc modo voluntas mouet intellectum, et omnes alias vires. Et anselmus dicit in libro de similitudinibus. Cuius ratio est, quia in omnibus potētis ordinatis actiuis, illa potentia que respicit finē vniuersalem, mouet alias potētiās que respiciunt fines particulares, et hoc apparet tam in naturalibus q in politicis. Celum enim q agit ad cōseruationem vniuersalē generabilium et corruptibilium, mouet omnia inferiora corpora, quorū vnūqz agit ad cōseruationē proprie speciei vel indiuidui. Repetiam qui intendit bonum cōmune totius regni, mouet p imperiū suum singulos propositos ciuitatum qui singulis ciuitatibus regni curam impendunt. Obiectum igit voluntatis cū sit bonū et finis in cōmuni, et quilibet potentia cōparatur ad aliquod bonū ppiū sibi conueniens, sicut visus ad pfectionem coloris. Intellectus ad cognitionem veri. Ideo voluntas per modum agentis mouet omnes anime potētiās ad suos actus, preter vires naturales vegetatiue partē, que nostro arbitrio subduntur. De autem due potētiē in actibus suis se invicem includunt quia intellectus intelligit voluntatem. Et voluntas vult intellectum intelligere. Et simili ratione bonum cōtinetur sub vero inq̄tum est quoddam verū intellectū. Et verū p̄inet sub bono inq̄tū est quoddā bonū, desideratū s̄m tñ rōem cōitatis obiectorū vtriusqz ut dictū est, intellectus simpliciter est altior et nobilior voluntate. Nec est ire in infinitū, quia intellectus qui mouet voluntatē, nō mouet semp

a voluntate, s̄ principium p̄siliandi et intelligendi est aliquod intellectū principium alit̄ intellectū nostro, et hic est deus.

Utrum voluntas §. II

vult aliquid ex necessitate. Rōdit beatus Thomas, vii supra arti. i. Quod necessitas multipliciter dicitur. Necesse enim est quod nō pōt nō esse, quod qui tem puenit alicui dupl̄, s̄ ex principio intrinseco vel ex principio extrinseco. Ex principio qdē intrinseco dupliciter, s̄ vel ex materiali vel ex formali principio. Et materiali quidē principio sicut cū dicimus, omne qd ppositū est ex contrariis necesse est corrūpi. Et formali sicut cum dicim⁹ q necesse est triāgulū habere tres angulos equales duobus rectis. Et hec est necessitas naturalis et absoluta. Alio modo puenit alicui q nō possit non esse ex aliquo extrinseco fine vel agente. Finē quidē, sicut cū quis non pōt psequi sine hoc vel bñ psequi aliquē finem ut ab oīz necessarius ad vitam, et equus ad iter. Et hec vocatur necessitas finis, que interdum etiā dicitur vtilitas. Ex agere autē hoc alicui puenit, sicut cū aliquid cogitur ab aliquo agente, ita q non possit p̄teritū agere, et hec dicitur necessitas coactiōis. Hec ḡ necessitas coactiōis, repugnat voluntati. Nā hoc dixerimus violentū, quod est p̄tra inclinatioem naturālē rei. Ipse autē modus voluntatis ē inclinatio quedam in aliquod. Et ideo sicut dicitur aliqd naturale, qz est s̄m inclinatioem nature. Ita dicitur aliquid voluntarie, qz est s̄m inclinatioem voluntatis. Sicut ḡ est impossibile q sit aliquid simul violentū et naturale, ita ē impossibile, q aliquid sit simpliciter coactū et voluntariū. Necessitas finis nō repugnat voluntati, qn̄ ad finē n̄ pōt pueniri nisi vno modo. Sicut ex voluntate trāseūdi mare, sit necessitas in voluntate, ut velit nauim. Sic necessitas nature n̄ repugnat voluntati, qm̄, nō necesse ē ut sicut intellectus illeget p̄mis p̄cipiis, ita voluntas illeget vltio finē, qē cōitudo. Finis, n. se h̄z i opatiuis sicut p̄cipiū i speculatiuis, ut dicitur, q. p̄bificorū. Et sic ex necessitate vult quis beatitudinem.

Voluntas non §. III.

vult oīa ex necessitate, et si aliquid ut beatitudinē. Pro cuius declaratiōe dicit b. rto, vbi supra, arti. ij. q sicut intellect⁹ n̄ alit̄ et ex necessitate illeget p̄is p̄cipiis, ita voluntas vltio finē. Sūt autem qdā intelligibilia, q nō hūt necessariā p̄exionē ad prima p̄cipia, sicut p̄ringentes p̄positiones et talibz nō de necessitate assentit intellectus. Sic ex p̄voluntatis sūt qdā p̄cularia bona, q nō habēt necessariā p̄exionē ad beatitudinem q ex necessitate appetit ut dictū ē qz sine buis mōi potest

quis esse beatus et hic non de necessitate voluntas
 inheret. sunt quidam alia bona que habent necessariam con-
 nexione ad beatitudinem. quibus. scilicet boni quod deo in-
 heret. in quo sola consistit vera beatitudo. Sed tamen
 antequam per certitudinem diuine visionis necessitas
 boni operationis demonstrat voluntas non ex necessi-
 tate inheret deo nec his que sunt dei. Sed voluntas vi-
 dentis dei preestantia ex necessitate inheret deo. su-
 cur nunc ex necessitate volumus esse beati. Patet ergo
 quod voluntas in nihil redere potest. nisi sub ratione boni.
 Sed quod bonum multiplex est propter hoc ex necessi-
 tate determinatur ad unum.

Capitulum Secundum. De libero arbitrio

De libero arbitrio
 hoc sic diffinitur magister sententiarum in. ii. di.
 cto. Liberi arbitrii est facultas rationis
 et voluntatis. que bonum gratia assistente eligat. et malum gratia
 deficiente. i. deficiente. Ex prima particula huius diffi-
 nitionis ostenditur. quod liberi arbitrii est potentia non actus
 vel habitus. unde ei facultas hic potentia expedita. i. libe-
 ra. Necque enim potest dici actus. quod actus non semper manet in
 homine sed transiit. liberi arbitrii semper manet in homine. Sed
 neque habitus dici potest. et ratio est. quod habitus dicitur secundum quod
 nos habemus tamen vel male ad actum. et passiones. ut dicitur in
 ii. et ibi. Nam prepannia tamen nos habemus circa concupi-
 scencias. preintempannia autem male. per habitum scientie bene
 nos habemus ad actum intellectum. unde per eam cognoscimus
 verum. per contrarium habitum male. Liberum arbitrium in
 differenter se habet ad bonum vel male eligendum. Unde im-
 possibile est quod liberi arbitrii sit habitus. Est ergo po-
 tentia. Quamvis enim secundum propriam significationem voca-
 buli nominet quedam actum. tamen secundum communem usum lo-
 quendi. liberi arbitrii dicimus id quod est principium
 huius actus. scilicet quo homo libere iudicat. Principium
 autem in nobis actus est potentia vel habitus. Sed pro-
 batur quod habitus esse non potest. quod potentia est. Ex secunda
 particula diffinitionis. scilicet. unde ratio et voluntas. non
 debet intelligi quod ista potentia sit una opposita ex ratione
 et voluntate. vel quod sit utraque. sed quod ad actum liberi ar-
 bitrii concurrunt ratio et voluntas. ut dicitur in. ii. et ibi. in
 i. pte. q. lxxiii. Pro cuius declaratione dicitur in. ii. et ibi
 ubi supra art. ii. quod liberi arbitrii est electio. per
 dicimus liberi esse arbitrium. et quod possumus unus rectis-
 pere de duobus alio reculato quod est eligere. et ratio na-
 turalis liberi arbitrii ex electione considerare oportet. Ad ele-
 ctionem. scilicet concurrunt aliquid ex parte cognoscitive virtu-
 tis. et aliquid ex parte appetitive. Ex parte cognoscitive
 requiritur consilium per quod debet iudicari quod sit tandem prefe-
 rendum. Ex parte appetitive requiritur quod appetendo ac-
 ceptetur quod per consilium iudicatur. Unde philosophus in. vi.
 ethicorum. sub dubio reliquit. Utrum electio prin-
 cipaliter pertineat ad vim cognitivam vel ad vim
 appetitivam. Dicit enim quod electio vel est intellectus
 appetitivus vel appetitus intellectivus. Sed in
 ii. ethicorum. in hoc magis declinat. quod sit appetitus

intellectivus. nominans electionem. desiderium consi-
 liabile. Et huius ratio est. quia proprium obiectum
 electionis est. id quod est ad finem. Hoc autem
 in quantum huiusmodi habet rationem boni quod dicitur
 utile. Unde cum bonum in quantum huiusmodi
 sit obiectum appetitus. Sequitur quod electio sit
 principaliter actus appetitive virtutis. et per con-
 sequens liberum arbitrium est potentia appetitiva.
 Arbitrium enim importat iudicium. Iudicium vero
 est quasi conclusio et determinatio consilii. Deter-
 minatur autem consilium primo per sententiam rationis. se-
 cundo per acceptionem appetitus. Et quis appeti-
 tus non sit collativus quod collatio importat comparationem
 unius ad alterum quod pertinet ad rationem. tamen in quan-
 tum a vi cognitiva pretere mouetur. habet quidam colla-
 tionis similitudinem dum unum alteri comparat. Et ter-
 tia particula diffinitionis scilicet. quod bonum eligatur gra-
 tia assistente. ostenditur gratia necessaria ad bene
 agendum. nec tamen ex hoc tollitur libertas arbitrii.
 Liberi enim arbitrium est causa sui motus. per
 hoc quod homo seipsum mouet ad agendum. non tamen hoc
 est de necessitate libertatis quod sit prima causa sui.
 id quod liberum est. sicut etiam nec ad hoc quod ali-
 quid sit causa alterius. requiritur quod sit prima cau-
 sa eius. Deus ergo est prima causa mouens
 causas naturales et voluntarias. Sicut ergo mo-
 uendo causas naturales non eis aufert quin actus
 earum sint naturales ita mouendo causas voluntarias
 non aufert quin actiones earum sint voluntarie. sed
 potius hoc eis facit. Operatur enim in unoquo-
 que secundum eius proprietatem. Et hoc est quod ait apostolus
 philosophus. Deus operatur in nobis velle et perficere. Et
 per. xi. Cor regis in manu dei. et quocumque vo-
 luerit vertit illud. In. ii. et ibi. Operatur enim omnino de-
 us velle. in quantum velle est quidam actus natu-
 ralis. secundum quod deus est causa omnium. morionum
 suo influxu quo omnia mouet. Operatur autem
 in bonis velle. scilicet meritoze. in quantum deus lumi-
 ne gratie mouet voluntatem ad mouendum aliquid
 meritorium. Ex ultima particula ostenditur
 quod nullus cogitur ad malum. Unde Ambrosius.
 Nemo nostrum tenetur ad culpam nisi propria
 voluntate deflexerit. et. q. pte. non est. Et Au-
 gustinus. Clavis ire nunc deus redderet interitum. si non
 spontaneum inueniretur homo habere peccatum
 nisi. questione. ii. nabuchodonosor. Unde et
 chain dictum fuit a domino Genesio quarto.
 Sub te erit appetitus eius scilicet peccati. et tu
 dominaberis illius. Quod autem Augustinus
 dicit. quod homo peccando seipsum perdidit et libe-
 rum arbitrium. non vult dicere quod perdidit il-
 lud quo ad libertatem naturalem. que est libe-
 tas a coactione. Sed quantum ad libertatem que
 est a culpa et miseria. Iuxta illud Iob. vii. Qui
 facit peccatum. seruus est peccati. Et nota quod hec
 diffinitio liberi arbitrii tamen pertinet libero arbitrio

Capitulū Secundum

hoīs dū est viator. Vel si intelligat de libero arbitrio angeli. tunc oportet intelligere de ipso quod est ad statum primū angelorū. in quo fuerūt vertibiles sicut alexandri de ales in summa. Rainerius.

Hoc autem liberū §. I.

arbitriū non est alia potentia a voluntate. Unde Damascenus in iiij. li. dicit quod liberū arbitriū nil aliud est quam voluntas. Pro cuius declaratione. b. Tho. dicit ubi supra. ar. iij. quod potētiās appetitiuas oportet esse proportionatas potētijs apprehensivis. Sicut autem ex pre apprehensionis se habent intellectus et ratio. ita ex pre appetitus intellectui se habent voluntas et liberū arbitriū. que nihil est aliud quam vis electiva. Et hoc patet ex habitudine obiectorum et actuum. Nam intelligere importat simplicem apprehensionem alicuius rei. Unde intelligi proprie dicitur prima principia que sine collatione per se cognoscuntur. Ratiocinari autem est de uno devenire in cognitionē alterius. Unde proprie de conclusionibus ratiocinamur. que ex principiis innotescunt. Ex pre autem appetitus velle importat simplicem appetitū alicuius rei. Unde voluntas dicitur esse de fine qui propter se appetit. Eligere autem est appetere aliquid propter aliquid consequendū. Unde proprie est eorum que sunt ad finē. Sicut autem se habet incognitiuis principii ad conclusionem. cui propter principia assentimus. ita in appetituis se habet finis ad ea que sunt ad finē. quod propter finē appetunt. Unde manifestū est. quod sicut se habet intellectus ad rationem. ita se habet voluntas ad vim electivā. i. liberū arbitriū. Ostensum est autem supra quod eiusdem potētie est intelligere et ratiocinari. Sicut eiusdem virtutis est quiescere et moveri. Unde enim vim eiusdem potētie est velle et eligere per eandem rationem. Et propter hoc voluntas et liberū arbitriū non sunt due potētie sed una. Electio ergo et voluntas quantum ad ipsum velle sunt directi actus sed tamen pertinent ad unam potētiām. sicut intelligere et ratiocinari. Et quāvis ex pre intellectus sint due potētie. i. intellectus agens et intellectus possibilis. non sic fit distinctio voluntatis in agētem et possibilem. Et ratio huius est quod intellectus agens comparatur ad possibilem ut movens. Sed ad voluntatem comparatur ut movens non liberū arbitriū sed intellectus quia bonū apprehensum per intellectum movet voluntatē et liberū arbitriū.

Liberū arbitrium §. II.

est subiective in deo. in angelis. et in hominibus. Et perfectius in deo quam in angelis. et perfectius in angelis quam in hominibus. Primum. scilicet quod sit in deo liberū arbitriū probatur auctoritate et ratione. dicit enim ambrosius in li. de triini. Spiritus sanctus dividit singulis prout vult. i. per libere voluntatis arbitrio non necessarius obsequio. Spiritus autem sanctus est deus. et

go in deū libere arbitriū. Ratione probatur sic. Libere arbitriū est eorum que non ex necessitate vel naturali inclinatione volumus sed libere. Sed deus necessario vult suā bonitatē velut finē ultimū voluntatis divine. Alia vero omnia vult quasi ordinata ad istū finē. scilicet ad bonitatem suā. Que quidem non necessario vult. sed libere. eo quod sua bonitas his que ad ipsam ordinantur non indiget. unde remanet in eo iudiciū liberū ad volendū hoc vel illud sicut etiam in nobis est in his que ad finē non sunt necessaria. Sed autem ipsum liberū arbitriū sit perfectius in deo quam angelis vel quam hominibus probatur tali ratione. Liberū arbitriū presupponit tria. naturam. vim cognitivā. et volitivā. Sed hec tria perfectius sunt in deo quam sunt in angelis et hominibus ergo et cetera. Et quantum ad primum. scilicet quod natura sit perfectius in deo quam in angelis et hominibus patet ex hoc. quod natura divina est increata. et est suū esse et sua bonitas. Unde deo non potest esse defectus aliquis. Nec corruptibilitatis. quia cum sit increata non est ex nihilo. et ideo non est vertibilis in nihil. Nec defectus primariorum virtutum. quia cum natura divina sit per essentiam talis. non est alicuius admixtionis vel compositionis susceptibilis. Nec defectus culpabilitatis. quia cum est bonitas sit essentialis. non est in malū flexibilis. Liberū autem arbitriū hominis vel angeli in suis naturā libere consideratū est defectuosius quantum ad ista tria. Secundo libere arbitriū presupponit virtutē intellectivā ubi autem perfectius inveniuntur et nobilior virtutes intellectivæ. ibi et perfectius libere arbitriū. sed perfectius natura intellectiva inveniuntur in deo quam in alijs quod deus intelligit per unū solum quod est idem cum ipso. i. per essentiam suam. Angelus autem per conversionem ad suū superius. scilicet deū. Homo mediante fantasia a rebus inferioribus ergo et cetera. Tertio libere arbitriū presupponit virtutem volitivā tanquam primā causā eius. Et quantum ad hoc etiam perfectius est in deo. quia in malū omnino tendere non potest arbitriū eius sicut angeli et hominis. Si autem obijciatur sic libere arbitriū in utraque partem flexi potest. scilicet in malū et in bonū. et viam habet ad opposita. sed deus ad malū flexi non potest. Dicit enim Adamantius. Non peccare solius dei est. emendare sapientia. de pe. di. ij. inter hec. Quod intelligit. non quod omnis creatura peccaverit. ut Hieronymus dicit. Sed quod nulla est que peccare non possit. de pe. di. ij. s. vlti. Ad hoc respondetur. quod cum malū culpe dicatur per aversionem a bonitate divina. per quam deus omnia vult. manifestū est quod est impossibile deū velle malum culpe. Et tamen ad opposita se habet eius voluntas in quantum potest velle hoc esse vel non esse. Ubi notandum quod ad rationem liberū arbitrii non pertinet quod quis indeterminatē se habeat ad malū et bonū cuius ratio est. quod liberū arbitriū per se est ordinatum in bonū cum bonū sit obiectum voluntatis nec in malū tendat nisi propter aliquē defectū. qui

apprehenditur ut bonū cū electio que est actus p
 prius voluntatis nō sit nisi boni vel apparentis bo
 ni. Et iō ubi liberū arbitriū est pfectissimū. ut in
 deo. in malū tendere nō pōt. Sed hoc ad liberta
 tem arbitrii p̄tinet. ut actōem aliquā facere vel nō
 facere possit. et hoc deo puenit. quia tōna que fa
 cit pōt non facere. Nec in pōt malū facere rōne
 predicta. Cū ergo dicat. q. liberū arbitriū viā hz
 ad opposita. pōt intelligi tripliciter. Primo q. po
 rest velle bonū et malū. et sic nō puenit deo. quia
 hoc importat defectibilitatē. Secundo ut prius
 aliquid velit et postea illud nolit. Et hoc etiā deo
 non puenit. quia repugnat immutabilitati diuine
 Tertio pōt intelligi viā habere ad opposita quia
 pōt velle hoc et non velle. Et hoc puenit deo quia
 ipse habet liberam electionē volendi aliquid vel
 nō volēdi. q. multa ita libere vult q. p̄t ea velle et
 nō velle absq. ei⁹ defectibilitate et immutabilitate
 h. b. l. bo. in questionib⁹ de veritate. Rainerius
 Liberū arbitriū est in angelis et pfectius q̄ in
 hoib⁹. Et q. sit in angelis pbat⁹ auctoritate da
 mas. qui dicit libro. ij. q. angelus est substantia in
 tellectualis semp mobilis arbitrio libera et p̄o
 batur etiam tali ratione. Omne creatū est vtri
 bile vel fm esse vel fm electionem. Sed angel⁹ ē
 creatus ergo est vtribilis. nō fm esse cū sit imoz
 talis. ergo est vtribilis fm electionem que perti
 net ad liberū arb. itū. h. Alexander in summa.
 Ostendit etiā hoc ex hoc qd habet de pe. di. ij. p̄a
 cipium. **A**ngeli h. etū arbitriū sit pfectius
 q̄ hominis. patet ex hoc. q. cum liberū arbitriū
 sit facultas voluntatis et ratiois. ubi est pfectior
 rō seu intellectus et maior facultas voluntatis.
 ibi. est maior libertas arbitrii. Sed pfectius ē vir
 tus intellectua in angelo q̄ in homine. quod pa
 tet. q. apprehendit cognitionem vtrius absq.
 discursu et inquisitione. vñ nō accidit dubitatio.
 vel difficultas in eo. Homo autē intelligit cū di
 scursu et inquisitione vnde accidit dubitatio. et
 difficultas. Similiter maior facultas vel facul
 tas voluntatis est in angelo ad exēndū in actus
 quā in homine. qd patet quia quācito angelus
 est habet potestatem volendi. eligendi. amandi.
 homo autē non sic. ut patet in puulo qui habz im
 pedimentum a carne et expectat tempus ut ha
 beat vsum rationis. Ergo pfectius est liberū arbitriū
 in angelo q̄ in homine. **S**i autē obijcia
 tur sic. Ubi est maior libertas ibi pfectius liberū
 arbitrium. Sed in homine maior libertas vide
 tur. quia homo potest pueri a bono. i. malū et in
 de a malo in bonū. Sed angelus semel vtritur
 in bonum vel malum sine reuersione. ergo. et.
 Rñderetur q. vtrq. maior vtricitilitas est in homi
 ne quā in angelo. sed non maior libertas. Liberū
 vtro arbitriū attendit penes libertatem. nō vtri
 bilitatem. Alia. n. rōe est libertas in creatura. alia

vtricitilitas. q. libertas est dignitas existēs i crea
 tura rōnali vel intellectuali. p puenientiā et puer
 sionem ad primū. s. deū. Vtricitilitas autē sequit
 ipsam naturam creature rōnalis fm se. Et ideo
 non sequitur. q. ubi est maior vtricitilitas sit ma
 ior libertas. Hec alexander in secunda p̄tē sūmie
Item quāuis electio que p̄tinet ad liberū ar
 bitrium. sit eorum que sunt ad finē. et angelis ad
 uenerit finis eorū. q. s. p̄iuncti sunt ipsi deo inse
 parabiliter. ac etiam sancti in patria. nō tamē se
 quitur q. cesset in eis electio. nec p̄sequens libe
 rium arbitrium. Et rō. est. quia id qd est ordinat
 um ad finē est duplex. Quoddam ut distans a
 fine. et in bñi adueniente fine. cessat electio eius
 quod ordinatur ad illū finem. Sicut nūc quis
 eligit velle credere et sperare. que electio cessabit
 in patria. Aliud ordinatū ad finem est ut p̄iunc
 tum fini. Et bñi electio non cessat adueniente
 fine. sed manet cū fine. b. l. bo. supra. q. sententia
 rum. **I**tem sciendum q. hoc pertinet ad p̄fec
 tionem libertatis arbitrii. q. possit diuersa elige
 re seruato tamen debito ordine finis. Sed q. eli
 gat aliquid deuiando ab ordine finis. ut sit in pec
 cando hoc p̄tinet ad effectum libertatis. et iō ma
 ior libertas est in angelis et sanctis qui peccare nō
 possunt. quā in viatorib⁹. b. l. bo. prima p̄te. q. li
 arti. iij. **I**n homine est liberū arbitriū. et ante
 peccatum et post peccatū aliter tamē taliter. **U**n
 Hiero. ad Damasū. Nos dicimus hominē sem
 per peccare et nō peccare posse. ut semp nos liberi
 p̄sueamur arbitriū. Si em̄ post peccatū mortale
 cōmissum non posset quis vitare peccatum. iam
 non peccaret. q. Aug. dicit q. nullus peccat in eo
 q. vitare nō pōt. Grego. etiā dicit. q. debilis ē ho
 fis. qui nō potest vincere nisi volentem. ergo nō
 necessitatur ex quo est volens. Et quāuis habēs
 habim⁹ necessario faciat fm habitū. nō m̄ opor
 tet q. peccator semp faciat fm habitū peccatum.
 Sed p liberū arbitrium potest vtrū habitū et nō
 vtrū. Et facere pōt aliquando p̄tra ipsum habitū
 peccati. licet cū difficultate. Tamen manente ha
 bitu. nō pōt p̄tingere q. diu maneat nihil agens
 fm habitū. **I**tem videtur q. peccator nō ha
 beat liberū arbitriū. quia liberū arbitriū diffini
 tur. q. est facultas voluntatis et rōnis qua bonum
 gratia assistente eligitur. Sed peccator nō habet
 gratiam. ergo nō pōt libere elicere bonū. et ideo
 non habet liberū arbitrium ad tōna. Responde
 tur qd ille qui nō habet grām potest eligere bonū
 sed nō meritorū. Hec autē non derogat libertati
 arbitrii. Dicitur enim homo esse liberi arbitrii.
 fm q. pōt agere hoc vel illud. Et nō fm q. pōt ag
 gere sic vel sic taliter. s. qualiter virtuosus agit. ni
 si inquantū pōt acquirere habitū virtutis. **E**l
 etiam sic pōt aliter responderi. Licet gratiā q. bo
 mo possit meritoria opera facere. non possit quis

Capitulū Secundum

ex libero arbitrio pmereri seu acquirere. pōt tñ ad eam gratiam habendā se preparare que ei a deo nō denegabit. si faciat quod in se est. et iō non est omnino extra p̄tatem arbitrii opa meritoria facere. quāvis potestas arbitrii p se ad hoc nō sufficiat. eo q̄ modus q̄ ad meritū requirit. facultatem nature excedit. nō aut̄ modus qui est in operibus ex virtutibus polincis. Nullus aut̄ diceret hominē non esse liberi arbitrii. q̄ nō pōt taliter vel le eligere sicut deus vel angelus. **Quod** autē Aug. dicit q̄ necesse est hominē peccare ante reparationem dānabiliter. Intelligitur aliquo politico tñ respectu nulli⁹ habet necessitatē. Vel dicas q̄ de hoc est duplex opinio. Quidā dicunt q̄ homo in mortali exiliens. nō pōt diu manere quin peccet mortaliter. pōt tñ vitare hoc vel illud mortale. sicut cōiter omnes dicunt de venialibus. Quidā alij dicunt. q̄ in mortali exiliens potest vitare omne mortale non tamen potest vitare. quā sit sub peccato. quia non potest per se resurgere sine gratia. sicut potuit per se cadere. et fm hoc libertas arbitrii sustinetur.

Notādū igitur q̄. §. III

duplex error erat circa liberū arbitriū. Unus ē eorū qui dicunt p liberū arbitriū posse homines sufficienter mandata implere oīa et meritoria agere sine gratia dei. Sed p gratiam facilius operatur bene. Et hoc est heresis pelagianorū. xxiij. q. iij. c. penul. Et p̄dem nāf de p̄le. di. iij. placuit. iij. Ubi dicit. Placuit vt quicūq̄ dixerit ideo nobis dari gratiam iustificationis. vt quod facere iubemur p libeꝝ arbitriū facilius possimus implere. p gratiam. tanq̄ et si ḡa non daret. non quideꝝ facile. sed tamen possumus sine illa ḡa implere mandata diuina anathema sit. Secundus error est eorū qui dicūt actus humanos ex necessitate pcedere. et hoc vel ex constellationibus sub quibus homines nascuntur vel ex immutabilitate diuine p̄scentie. Sed p̄mū. s. de constellationibus. xx. vi. q. iij. Igitur genus. Et Aug. in. v. de ciui. dei reprobatur. Secundum repbatur p. b. l. in prima pte. Et etiam in dēctis. xxiij. q. iij. Nabuchodonosor. §. due sunt. Ubi Aug. Si quid p̄scentia dei p̄scentis videt id necesse est esse. tam et si nullā nature habeat necessitatem. At quideꝝ ea futura que ex libertate arbitrii pueniunt p̄scentia prouetur. hec igitur ad incertum relata diuinū necessaria sunt p dispositionē diuine notionis. p se vero considerata absolute nature sue libertatem nō desinūt. Fiunt igit̄ pculdubia cūctra que futura deus esse p̄noscit sed eorū quedam de libero p̄ficiuntur arbitrio hec Aug. ibi. **Q**uo modo sit liberi arbitrii p̄batur p illud. Ca. xv. De ab initio constituit hominē et reliquit eū in manu p̄siliij sui. i. in libertate arbitrii fm glo. Ad qd

etiam facit quod dicit Hiero. p̄tra Iovinianū. s. liberi arbitrii condidit nos deus. Nec ad virtutes nec ad vitia necessitate trahimur. Alioquin vbi necessitas. ibi nec corona. de pe. di. ij. Si enī inquit. **S**ecundo p̄bat ex legū ordinatione et exhortatione sic. Precepta et p̄hibitiones nō debent fieri. nisi ei qui pōt facere et nō facere. alias est frustra fierent. Sed homini etiā diuinitus sūt p̄hibitiones et p̄cepta. ergo in hominis p̄tate est facere et non facere. et ita est in eo liberū arbitriū. **T**ertio ex p̄mio et pena sic. Nullus debet puniri vel p̄miari p eo vel de eo quod nō est in ei⁹ potestate facere et non facere. Sed homo iuste a deo p̄mitur. et p̄miat p suis opib⁹. ergo hō pōt operari et nō operari. et ita est liberi arbitrii. **Q**uarto q̄ homo sit liberi arbitrii p̄bat rōne sic. Ubi dicit q̄ est intellectus est et liberū arbitriū. Sed in homine est intellectus ergo. et. Maior sic p̄batur. Ubi est extimatio vel discretio ibi est et electio. Sed in homine est extimatio et dissensio que p̄tinent ad intellectum. Nam iudicant vel discernunt p apprehensionē veritatis. ergo et ibi est electio que p̄tinet ad liberum arbitrium. Nam voluntatem habent indeterminatā. respectu aliquorum libere eligendi vel non eligendi. Quod patz p experientiam dū quis eligit vñū postea p̄trari vñū. ergo est libeꝝ arbitriū. **Q**uinto p̄bat p̄ exemplū quod ponit Aug. de Nabuchodonosor et pharaone. xx. iij. q. iij. vbi dicit. Nabuchodonosor penitentia meruit fructuosā. Mōne post innumeras impietates flagellatus penituit. et regnum qd amiserat rursus accepit. Pharaonem autē ipsis flagellis durior est effectus et perijt. et infra. Quantum ad naturāz ambo homines erant. quantum ad dignitatem ambo reges. quantum ad causam ambo captiui dei p̄p̄m possidebant. quantum ad penā ambo flagellis clemēter amoniti. Quid ergo fines eorū fecit esse diuersos nisi q̄ vnus dei manū sentiens in recordatione. p̄p̄ie iniquitatis iugemuit. alter libero p̄tra dei misericordissimā veritatem pugnavit arbitrio hec ibi. **P**robatur hoc idem sexto ex sufficienti diuisione sic. Actū humanorū oportet aliquam causam dare. Non aut̄ possumus dicere q̄ p̄pria causa eorum imēdiare sit deus. rō est. quia ea que sunt a deo imēdiare. non possunt esse nisi bona. Actus autē humani. alij sunt mali. alij sunt boni. Secundo nō possumus dicere q̄ cā eorū sit necessitas. quia ea que sunt ex necessitate eueniunt semp eodem modo se habent. vt ortus solis et buiusmodi. Hoc aut̄ non est in humanis actibus. q̄ innumera vilitate variantur. Tertio nō possum⁹ dicere q̄ eorū cā sit fatū vel dispositio itellaz q̄ tunc oportet humanos actus pcedere ex necessitate. Quarto nō possumus dicere esse causā eorum fortunā vel calum. quia fortuna et calus est

Titulus Quartus

eorum que raro eueniunt et p̄ter intentionē. ut dicitur. ij. phisicor. Ergo relinquit ip̄m hominē facientem esse causam suorū actū et principii. et hoc p̄ libeꝝ arbitriū. **S**ep̄mo p̄batur idem ex diffinitione liberi arbitrii. Distin̄t enim sic. q̄ est facultas voluntatis et rōnis. et. Sed in ho/ mine inuenitur rō et voluntas ergo. et. **P**ro buius declaratione dicit **T**ho. p̄e. i. q. lxxij. ar. i. q̄ quedā agunt absq̄ iudicio. sicut lapis mouet̄ deorsus et similiter oīa cognitione carentia. Que dam alia agunt iudicio sed nō libero. sicut aīalia bruta. Iudicat em̄ ouis lupū videns eū esse fugi endum naturali iudicio et nō libero. q̄ nō ex deli/ beratione. sed ex naturali instinctu hoc iudicat. Et simile est de quolibet iudicio aīalium brutorū. Sed homo agit iudicio libero. q̄ p̄ viz cognoscari nam iudicat aliquid esse fugiendū vel p̄sequen/ dum. **S**ed q̄ iudiciū istud non est ex instinctu naturali in particulari opabili. sed ex collatione quadā rōnis. ideo agit libero iudicio potens di/ uersa ferri. Ratio enim circa contingentia viam habet ad opposita ut patet in dialenticis p̄positio/ nibus. et rhetoricis p̄suasitionib. Particularia aut̄ operabilia sunt quedam p̄ingentia. et ideo circa ea iudiciū rōnis ad diuersa se habet. et nō est determinatū ad vñū. Et p̄ tanto necesse est q̄ ho/ mo sit liberi arbitrii ex hoc ipso. q̄ est rōnalis. Quod aut̄ dicit ap̄ls ad Ro. viij. Non enim qđ volo bonū hoc ago sed quod odi malum illud fa/ cio. nō est p̄ra determinata. Nam appetitus sen/ sitiuus est in aliquo possit repugnare rōni. p̄cu piscendo illud quod dicitur rō. tamen ex hoc tā/ tum nō tollit quin subijciat rōni. Et hoc est bo/ nū qđ bō non facit cum vult. q̄. s. velle nō p̄cu piscere. i. non sentire motum sensualem p̄ra rō/ nem. et tñ sentit. Sed p̄ hoc nō tollit libertas ar/ bitrii. et ibi non est assensus rōnis in tali motu qui requirit in actu liberi arbitrii. Similiter q̄ idem ap̄ls dicit ad Ro. ix. Non est volentis ne q̄ currentis. et. Non sic est intelligendum qua/ si homo nō velit et currat id est op̄et̄ bene et fer/ uenter libero arbitrio. Sed quia libeꝝ arbitriū ad hoc non est sufficiens. nisi moueatur. et iuuē/ a deo. Quod etiam dicitur **H**iere. x. Non est in homine via eius. neq̄ viri est ut dirigat gressus suos. intelligit̄ quantū ad exsecutiones electionū sua/ rum. in quib. pōt homo impediri. velit nolit. S̄ electiones ip̄se que p̄inent ad libeꝝ arbitriū sunt in nobis supposito diuino auxilio. hoc. beat⁹ **T**ho. vbi supra.

Libertatem ar §. IIII.

bitriū veribilem in malum dedit deus homini si ne fecit euz veribilem in malū quinq̄ rōnib. **P**rima rō est manifestatio diuine potentie. Voluit em̄ deus ostendere homini. q̄ sicut sine

eo factus nō fuerat. ita nec sine ipso p̄sistere pote/ rat. ut ergo cognosceret q̄ diuini p̄siste nō solum est omnis potentie causariū. sed etiā omnis po/ tentie p̄seruariū. et q̄ ille solus ē indefectibilis. et inuertibilis. iō voluit et sibi placuit creaturam rōnalem facere veribilem. nec ipsam p̄firmare i bono quousq̄ illi p̄staret q̄ ipse solus deus est. in quo nō cadit nō posse. Ad quod facit qđ ait aug. de pe. di. ij. §. vlti. dicens. Solus ille omnipotens vocatur. qui hoc nō pōt. s. peccare. q̄ omnia pōt q̄ posse est aliquid posse. **S**ecunda rō est mani/ festatio diuine sapientie. ex ordine malorū cū bo/ nis. s. ex verit̄e illitate hominis in malū. quod q̄/ dem malum deus ordinat cum bonis. Ex eo ei q̄ deus ex malo bonū elicit. diuina sapientia mani/ festatur. eo q̄ maioris sapientie est ordinare ma/ lum cum bonis. et elicere bonū ex malis. q̄ ordia/ re solum bona cū bonis. vel elicere bona ex bonis. Et ideo cum diceret nec possibile esset deū face/ re mala. debuit talem facere creaturā que posset i operando deficere. et malū p̄mittere. ut deus ma/ la illa ordinando in bonū suā sapientiam deda/ raret. Dicit etiam Aug. in. x. de ciui. dei. Neq̄ de us vllum non dico angelorū vel hominū createt. quem malū futurū esse p̄sci ret. nisi pariter nosce/ ret. quib. eos bonorū vñ. bō comodaret. Ostendit etiam dei sapientia in h̄mōi verit̄itate ex p̄pa/ tione meriti ad premiū. Nemo em̄ dignus est co/ ronari. nisi qui legitime certauerit. ij. ad thimo. ij. Et ideo decuit diuinā sapientiam p̄ius homi/ nem quasi in campo certaminis examinare. quā in gloria coronare et exaltare. Ad hoc facit qđ ba/ beatur. lix. di. c. i. vbi dicitur. q̄ dignitates nec ec/ clesiastice nec seculares p̄ferende sunt non exami/ natis seu p̄batis laborib. et exercitiis. **T**ertia ratio est manifestatio diuine misericordie. que po/ tissimū manifestata est. cū vnigenitū suū tradi/ dit p̄ h̄mōi liberatione. Unde Jo. viij. ait ipse vni/ genitus. Si filius vos liberauerit vere liberi eri/ tis. Vbi Aug. Si filius vos liberauerit nō a bar/ baris. sed a diabolo. non a corporis capnitate s̄ ab anime iniquitate. Et Greg. ait. Redemptor noster totius conditor creature. ad hoc p̄piciatus humanam carnem voluit assumere. ut diuinita/ tis sue gratia dirupto quo tenebamur capni vñ/ culo seruimus. s. peccati. pristina nos restitueret libertati. xij. q. ij. Cū redemptor. **Q**uarta rō est manifestatio diuine iusticie. que potissime mani/ festatur in hoc. q̄ deus tribuit vnicuiq̄ fm̄ opa/ sua. s. bonis bona eterna tribuendo. et malos eter/ na pena puniendo. Hec aut̄ retributio et punitō eterna non fuisset. nisi deus hominē in statu ver/ tibilis p̄didisset. q̄ nō meretur aliquis. vñ de/ meretur et p̄sequens nō p̄mia nec punit. nisi p̄ hoc q̄ est dñs suorū actū p̄ liberam voluntatez. Ad hoc etiam facit quod dicit Augu. Talis ire

Capitulū Secundum

nunq̄ deus redderet interitum. si non spontaneū inueniretur homo habere peccatū. xij. q. iij. **H**abuit hoc donosor. Et Hiero. Vbi necessitas. s. beneficiendi. ibi nec corona. s. debetur de pe. dis. ij. Si enim. **Q**uinta rō est augmentatio glorię beatorū. Nam gloriolus est homini in terribilitate ad malum condito. quodāmodo ex meritis gloriā obtinere. q̄ in inuictibilitate conditū in fuisse. et sic sine aliquo genere meriti beatificari. et ppter hoc ad cōmendationem iusti. terribilis in malum dicitur. Ecc. xxi. Qui potuit transgredi et non est transgressus. s. pceptum. etiam ab hoīe puniendum. facere malum et nō fecit. quo ad occultā. ideo sta. uita sunt bona illius in dño id est opa illius sunt firmata in dño quasi in fundamēto. q. d. premia illius firmiter reſeruata sunt a domino. lxx. Alexan. ij. parte sum. q. lvi. exceptis allegationibz decretorum.

Quot liberū ar. §. v.

bitrius debuit dari a deo angelo et homini ostenditur rationibus et similitudinibus. Rōibz qui dem sic. Primo ex cōparatione boni. Et est interrogatio Aug. a Deodato. Quid tibi esse melius videtur in nobis. An illud sine quo recte uiui potest. An illud sine quo uiui non potest. Rñdet Deodatus. Quis ambigat id longe esse. p̄tanti? sine quo recta vita nulla est. Aug. Cum ergo in corpore concedas esse aliquid. quo amisso tamen ad recte uiuendū non impeditur homo. voluntas libera tibi videtur nullū bonū sine quo recte nemo uiuit. et pfirmat p exemplū dicens. Glides q̄rum boni desit corpori. cui deficit manus. et tamen manibz male uiuitur. qui eis vel seua vel turpia opatur. Si aspiceres aliquē sine pedibz. faterer te esse integritatem corporis plurimū bonū. et tamen qui preteretur ad nocendū cuiq̄ vel seipsum de honestando male vi pedibz non negaret. et sic d. oculis et de alijs. Quēadmodum ergo ista p̄as in corpe. et non inuenis eos qui male utuntur. in his laudas illum qui hoc dedit donū. et qui lxx dedit bona. Sic liberam voluntatē. sine qua nemo pōt recte uiuere. oportet esse bonū etiaz diuinitus datum. et potius eos esse damnandos. qui hoc bono malo utuntur. q̄ et qui videntur dare non debuisse fateris. **S**ecunda ratio est ex sufficienti diuisione boni. Nam bonorū quedā sunt magna. quedā minima. quedā media. Bona magna sunt. quibz recte uiuitur. ut virtutes quibz nullus male uiuit. Bona minima sūt ut species vel sensus quorūlibet corporū. sine quibz recte uiui nō potest. ut potentie. Volūtas ergo libera videt tibi nullū bonū. sine q̄ recte nemo uiuit. **T**ertio debuit deus dare liberū arbitriū ad p̄fectionem vniuersi. Si quis em̄ dixerit. Nō

erat tam difficile laboriosum omnino p̄tenti. deo. ut omnia quecuq̄ fecit. sic haberent ordinē suū. ut nulla creatura vsq̄ ad miseriaz pueniret. Nō em̄ est dicere. ut hoc aut impotens nō potuit. aut non bonus inuidit. Rñdeo et dico ordinē creaturarum a summa vsq̄ ad infimā ita gradibus iustis decurrere. ut ille inuideat. qui dixerit ista nō esse. et ille inuideat. qui dixerit ista talia nō debere esse. Si enim talis vult esse inferiorē. qualis est natura vel creatura supior. iam illa est et tanta est ut adici non possit q̄ p̄fecta est. Verbi gratia. q̄ dicit lunā debere esse ut sol. dupliciter errat. Vno modo quia rex p̄fectionem aliquid cupit. cū considerat alterum tolem. Alio modo q̄ p̄fectionē vniuersi vult minuere. cum lunā vult detrabi. Sic a simili. Si dicis q̄ deus voluntatem n̄az debuit facere impeccabile. et sic esset absq̄ miseria. Erras primo. q̄ vis adijcere voluntati diuine qd̄ est impossibile cum illa sit p̄fectissima. Secundo quia vis diminuire p̄fectionē vniuersi. cū etiam nostra miseria ad p̄fectionē vniuersi faciat. Desimiliter autem huic p̄fectioni si beati semp̄ essem? Quapropter. Si ad miseriam nisi peccādo non puenit anima. etiam peccata nostra necessaria sūt p̄fectioni vniuersitatis. quā cōdidit deus. Quid enim tam opus habet misericordiam q̄ miser. Et quid tam indignū misericordia. q̄ miser sup̄bus. Quod pbat Aug. p exemplū tale. Quid tā dignum in domo q̄ homo. Et quid tam indignū nisi abiectū et infimū q̄ cloaca domus. Seruus tamen in tali domo detectus ut in mundande cloace dignus habeatur. ornat domū etiam turpitudine sua. Et virtūq̄ bonz. s. seruus et mundano cloace. faciunt ad pulchritudinē domus. Hinc fit ut creatura superior peccans ceteris inferioribz puniatur. q̄ tamen ille sunt infime. ut ornari etiaz a turpibz animis possint. atq̄ ita vniuersitatis. de cori congruere. Habitationi ergo celesti talis aīa non p̄gruit p peccatum terrenū autem congruit per supplicium. Rainerius.

De libero arbitrio. §. vi

nota. q̄ est debilitatum in modo. Cōfirmatum in bono. Destitutum in malo. Et quantū ad priūm dico. q̄ liberū arbitriū est debilitatū in modo. Nam in eo. qui incidit in peccatū. liberū arbitriū non est ablatum. sed dicitur esse debilitatū. hōi mor do. s. ut qd̄ prius ante peccatū facile poterat. post modum post peccatū sine difficultate et pugna nō possit. Sed pira magister sententiaz in. q. di. xxi. dicit q̄ homo ante recuperatōem gratie nō pōt nō peccare etiam mortaliter. ergo sine gratia non potest homo vitare peccatum. Et sic liberū arbitriū videtur esse ablatum vel coactum. Rñdeo et dico q̄ liberū arbitrium etiam post peccatū. potest vitare peccatum. Quod ostenditur similitudine. et rōe

Titulus Quartus

Et similitudo exempli patet ex hoc. Et tunc vide-
re dicitur dupliciter. ut dicit philosophus in secundo de
anima. scilicet habere visum. et utriusque visum. Ita etiam pec-
care dicitur dupliciter. Unde cum dicitur ante re-
cuperationem gratie homo non potest non peccare.
Intelligitur non habere peccatum. Nam antequam
homo per dei gratiam reparetur. et a peccato libera-
retur. semper erat in peccato. Sed non potest intelligi quod non potest ho-
mo non utriusque peccato. Quia existens in mortali po-
test per liberum arbitrium peccatum commutandum vi-
tare. quodvis non ita facilius sicut ante peccatum.
Ratione autem idem probatur tali. In omni-
bus que sub electione cadunt voluntas libera
manet. Electio autem est actus liberi arbitrii ergo
et. Unde dicere quod voluntas velit aliquid et co-
gatur ab eo est impliciter. et contradictionis. quia
necessitas coactionis est contraria voluntati. ut in
v. merba. dicit philosophus. Et quod voluntati est cuius
principium est ab intra. Violentum autem est cuius
principium est ab extra. ut dicit philosophus. in .iiij.
Ethicorum. Ergo etiam post peccatum remanet volun-
tas libera ad non peccandum vel peccatum sequens
vetandum. hec beatus Thomas in .ij. sententiarum
di. xlv. rainertius. Ad hoc etiam facit quod dicitur
di. xlv. de iudeis. ubi sic habetur. Sicut homo per
propria arbitrii voluntate serpenti obediens pergit.
sic vocante legatione dei. propria mentis perversione
quisque credendo saluatur. Ergo non vi sed liberi
arbitrii voluntate et facultate. ut pervertunt sua
tendi sunt. non ponus impellendi. **R**ecipi.
Secundo liberum arbitrium considerari potest ut
confirmatum in bono. Et quod natura quidem non
potest liberum arbitrium esse confirmatum in bono.
Et quod nulla creatura rationalis habeat liberum
arbitrium. confirmatum in bono ex sui natura. Pro-
batur primo. ex ipsius inuentione. Nam liberum
arbitrium non inuenitur in aliqua creatura nisi
in angelo et in homine. Sed tam homo quam ange-
lus peccavit. ergo nullius creature liberum arbitrium
est naturaliter confirmatum in bono. Secundo idem
probatur exempli inductione sic. Proprietas na-
ture superioris. non potest inferiori nature natu-
raliter convenire. nisi in superiorem naturam puer-
tatur verbi gratia. Sicut non potest fieri quod aqua
naturaliter sit calida. nisi convertatur in naturam
ignis. Sed habere indefectibilem bonitatem est
proprietas divine nature. ergo non potest esse. quod a-
licui alij nature conveniat naturaliter nisi in divi-
nam naturam convertatur. Quod est impossibile.
Tertio probatur idem ratione tali. Quilibet crea-
tura cum non sit vel cum non habeat per se esse. est ex
nihililo procedens. et ideo flexibilis et ex se ad ni-
hilum tendens. Preterea cum nulla creatura sit
bonum universale sed particulare. ex se est contrarium
i. mali suscipiens. Solus autem deus est natura-
liter impeccabilis. Tum quia ipse est bonum essen-

ziale et actuale. nullius potentie permissione reci-
piens. Tum quia ipse est bonum universale. nulla
perfectione carens. Tum quia ipse est. nec esse in-
cipiens. nec ad non esse tendens vel esse desinens.
Et ideo solus deus habet liberum arbitrium natu-
raliter impeccabile et confirmatum in bono. b. tho.
in questionibus de veritate. Rainertius. **E**t gra-
tia autem potest liberum arbitrium confirmari in bono
etiam in statu viae. Et hoc probatur exempli in-
ductione. quod patet in be. virgine Maria que in sta-
tu viae ita fuit confirmata in bono ut deinceps pec-
care non posset. Et merito competebar. eo quod bea-
ta virgo erat mater sapientie diuine in qua nihil
coquinatum incurrit Sap. vii. Probatum ideo
per exemplum apostolorum. qui per aduentum spi-
ritus sancti fuerunt confirmati in bono. Quod
etiam tenuit. qui erant quasi fundamentum et ba-
sis totius ecclesiastici edificij. Unde oportuit eos
esse firmos. **S**ecundo probatur hoc idem ra-
tione sic. Tum homo habet liberum arbitrium in
bono confirmatum quando bonum perfectum quod
deus est. menti humane est unitum. Sed deus
menti humane unitur per gratiam non autem per
naturam. ergo liberum arbitrium confirmari potest
per gratiam non per naturam. Confirmatur hec
ratio per exemplum in humano corpore. Quia
corpus humanum habet ex sui natura quod sit corrupti-
bile. sed dono gratie efficitur incorruptibile pri-
mo. Corin. xv. Oportet hoc corruptibile induere
in incorruptionem. Ita liberum arbitrium homi-
nis quod ex sui natura habet quod sit flexibile in ma-
lum. per gratiam potest in bono confirmari. Ex-
emplum aliud induci potest. scilicet de aere et de luce.
Sicut enim aeri naturaliter repugnat quod sit actu
lucidus. Non tamen quod possit illuminari. ita repu-
gnat libero arbitrio ex eo quod est ex nihilo. quod sit
naturaliter confirmatum in bono. Nec hoc ei nisi per
gratiam concedi potest. Et sic lux superueniens ae-
ri aufert obscuritatem aeri. quam sine luce habet na-
turaliter. ita et defectu liberi arbitrii est. quod in ma-
lum flecti potest. Et hunc defectum aufert gratia
perficiendo naturam liberi arbitrii. confirmans ip-
sum in bono. **T**ertio probatur hoc distinctione
sic. Dupliciter aliquis est perfectus. scilicet per modum
in via quando quis habet fidem et charitatem per
modum vire presentia. et simpliciter ut in patria
quando perfectus diligit deum. Nec tamen in via
aliquis omnino perfectus est. ut in patria. Ita ali-
quis potest esse confirmatus in bono in via qui
tamen non est confirmatus omnino in bono ut in
patria. Verbi gratia. Aliquis habet liberum arbitrium
confirmatum in bono dupliciter. Uno modo
simpliciter. ita quod omnino peccare non potest. Sicut
beati qui sunt in patria habentes in se sue firmi-
tatis sufficiens principium. scilicet donum glorie. et qui
omnino peccare non possunt. Alio modo dicuntur ali-
qui

confirmari in bono per hoc q̄ eis datur donum
diuine gracie. quo ita inclinatur in bonū. q̄ non
de facili possunt deflecti a bono. non tamen p̄ hoc
donū ita retrahuntur a malo. q̄ omnino peccare
non possint. nisi diuina prouidentia custodiente
et hoc modo aliqui in statu vie possunt confirma-
ri in bono. s. ex dono gracie. et non primo modo.
s. ex dono glorie. vt in statu patrie. Et ratio est q̄
non potest aliquis omnino impeccabilis reddi.
nisi auferatur totaliter omnis origo peccati. **Nō**
non contingit in statu vie nisi in domino biesu.
qui simul erat viator et comprehensor. Et nota q̄
quāuis liberum arbitrium hominis naturaliter
flecti possit ad malum. non tamē sequitur. q̄ gra-
tia supueniens si tollat istam flexibilitatem ad
malum. q̄ p̄terea destruat naturam. **Nō** enim
per hoc destruit naturam. sed pficit eam. **Nā** ex
defectu nature liberi arbitrij ē. q̄ flecti possit ad
malum. Sed gratia hunc defectum a natura au-
fert. pficiendo naturam et in bono confirmando
Item posse peccare et tamen nō peccare. non ta-
men facit ad meritum quasi ad manifestationē
meriti. in quantum ostendit p̄ hoc opus bonū ēē
voluntarium. p̄pter quod in laudem viri iusti di-
citur. Qui posuit transgredi et non est transgressus
Et ideo si ex gratia conferatur alicui. q̄ non
posset peccare. non p̄pter hoc minuitur virtus me-
riti. **h. b. lbo.** in questionibz de veritate **Raine-**
rius. **T**ertio liberum arbitrium considerari p̄t
vt obstinatum in malo **Q**uod potest intelligi du-
pliciter. s. vel in vita presenti vel in vita futura.
Sed obstinatus in malo potest dici quis dupli-
citer. **I**mporat enim obstinatio quandam fir-
mitatem animi in peccato. a qua reuerti nō pōt.
Sed q̄ quis non possit reuerti a peccato. potest
intelligi vno modo. s. in quantum vires sue non
sufficiunt ad hoc. q̄ liberetur a peccato totaliter.
et sic in morale cadens dicitur non posse a pecca-
to resurgere. et ad iusticiā redire. Sed ex ista fir-
mitate in peccato non p̄t quis dicitur obstina-
tus. **A**lio modo habet quis firmitatē in peccato.
ita q̄ nec cooperari potest ad hoc q̄ a peccato re-
surgat. Et siquidem istud non posse cooperari ad
resurgendum intelligit quo ad facilitatē. i. quia
nō de facili potest cooperari ad hoc q̄ exeat a pec-
cato. Sic est obstinatio implecta in vita presen-
ti. dum. s. aliquis habet animū firmatum in ma-
lum. q̄ in eo nō surgunt motus ad bonū nisi de-
biles. **T**amen quia aliqui surgunt ex eis dāf via.
vt prepararetur quis ad gratiam. Si autem nō pos-
se cooperari ad resurgendum a peccato intelligit
simpliciter. ita. s. q̄ nullo modo potest cooperari. q̄
exeat de peccato. Sic est pfecta obstinatio. q̄ de-
mones obstinati sunt et damnati. **H**oc autē
modo non pōt liberum arbitrium esse in via ob-
stinatum. **Q**uod p̄batur auctoritate. similitudi-

ne. et ratione. **A**uctoritate primo probatur. **N**am
sup illud **Ro. ij.** s. m̄ duritiam tuā et impenitentē
cor tuū etc. **D**icit **Aug.** et habetur in glo. q̄ illa i-
penitentia vel cor impenitens. q̄ diu quisq̄ i hac
carne viuit iudicare non potest. **D**e nullo em̄ de-
sperandum est quādiu patientia dei ad penitenti-
am expectat. **E**t subdit. **P**aganus est hodie. **Ju-**
deus infidelis est hodie. **H**ereticus est hodie.
Scismaticus est hodie. **Q**uid si cras amplecta-
tur catholicam veritatem et pacem. et sequatur ca-
tholicam fidem. et vnitatem veritatis **Q**uid si isti
quos in quocūq̄ genere erroris damnas. tanq̄
desperatissimos. anteq̄ finiant vitam istā agāt.
penitentiam. in futuro inueniant veram vitam.
Nolite ergo anteq̄ veniat tempus iudicare. hec
ille. **E**t leo papa. **N**emo est desperandus duz in
hoc corpore constitutus est. quia nonnūq̄ qd̄ dis-
fidentia etatis differtur. consilio maturiori p̄fi-
citur. de pe. di. vij. **N**emo. **S**ecundo probatur
idem ratione sic. q̄ quis peccat. aut peccat ex rō-
nis errore. aut ex passione. aut ex habitus inclina-
tione. Et siquidem peccat homo ex errore ratiois
quia non in generali sed in particulari errat. tūc
ratio non ita pertinaciter inheret. falso. quin per
contrariam rationem a tali peccato auerti possit.
Si vero ex passione peccat. passio resoluitur et re-
primatur. et sic peccato aueritur. Si autem pec-
cat ex habitus inclinatione. tūc quia totaliter ha-
bitus animam non corrumpit potest a peccato a-
uerri. Et sic patet quocūq̄ modo vel motu. q̄
peccet potest a peccato liberari et penitere. **T**er-
tio ostenditur idem similitudine morbi. **N**am
morbus potest esse incurabilis tribus ex causis.
Prima p̄pter naturam morbi. vt lepra et hmoi.
Secunda p̄pter imperitiā medici. **T**ertia p̄pter
indispositionē subiecti. Sed morbo spūal'
viatoris hominis scz peccati. non est incurabilis
ex prima causa scz ex natura morbi quia non per-
uenit ad terminū malicie. **N**eq̄ ex secunda cau-
sa scz imperitiā medici. quia deus scit. et potest
omne peccatū curare. **U**nde ex septima simodo ha-
betur. **O**mnem penitentiam recipit deus. Et in-
fra. bonus in omnibz deus et apta viscera ei⁹ om-
ni penitenti. i. q. vij. Si quis omnem. **N**eq̄ ex
tercia causa scz in dispositione hominis. q̄ sicut
per alium in peccatū cecidit ita per alium resur-
gere potest. **E**rgo in statu vie nullus pōt esse ita
obstinatus. seu immutabiliter firmatus in malo
quin resurgere possit et liberari. **U**bi **Criso.** **E**nīz
si ad summū quis peruenit malorū. et inde re-
uetri velit ad virtutis viam. suscipit deus liben-
ter amplectitur et omnia facit vt ad p̄o ē reuocet
statum de pe. di. iij. **T**alis. **R**ainerius. **S**z
in alia vita scilicet in inferno liberū arbitrium est
omnino firmatū immutabiliter in malo **E**t hoc p̄-
batur auctoritate contrarietate. et ratione. **A**utoris

Titulus Quartus

rate quidem. **Ecc. xi.** Ut i cederit lignum id est homo p mortem. siue ad austrū. siue ad aquilonē. siue i statu grē siue i statu mortal' peccati. ibi erit scz immutabiliter. Et luce. xvi. dicit. **Abraham** **Chao** magnum firmatū est inter nos ⁊ vos ⁊c. qd ē immutatio status. ⁊ **Damas.** Quod est homini mors hoc est angelis casus. Sed homines post mortem nō sunt capaces penitentie. ergo nec angeli post casum. **Secundo** pbatur hoc contrarietate sic. Felicitati beatorū opponit miseria dānatorū. Sed ad felicitatem beatorū pertinet. qd habent liberum arbitrium ita firmatum in bono. qd nullo modo possunt defleci in malū. ergo etiam ad miseriam dānatorū pertinet. qd ita sint obstinati ⁊ firmati in malo. qd nullo possunt modo defleci in bonū. **Tertio** pbatur idem ratione. Et prima ratio ad hoc est ex defectu penitentie. sic. Non patet triditus de peccato in bonum nisi p penitentiam. Sed in agente malum ex certa malitia. et decedente in ipso non cadit penitentia. ergo est immutabiliter confirmatus in malo. Alia ratio ē qd defectu gratie sic. Sicut gratia sup infusa confirmatur liberum arbitrium in bono. ita diuina gratia exclusa firmatur liberum arbitrium in malo. Sed in eo qui decedit i mortali est gratie priuatio et exclusio. igitur talis sic decedens penitere non pōt. **Terno** pbat ex effectu diuine iusticie sic. Iusticia diuina erigit. ut sicut gloria beatorū est pfecta ⁊ perpetua. ita dānatorū pena et miseria perpetua sit. quia ut dicitur **Nab. xxi.** Ibunt ibi in supplicium eternū iusti autem in vitam eternam. Ergo liberū arbitrium demonū et dānatorū. est ita firmatum in malum. qd ad bene volendum reuerti nō possunt. **Et si** arguatur sic in contrarium. Fortior est charitas quā cupiditas ad peccatū pturbans. **Iuxta** illud quod dicit glo. sup illud **Bonū** **mihi** **lex** **oris** **tui** **sup** **milia** **auri** **⁊** **argenti.** Sed demones vel hoīes a charitate in peccatum ceciderunt. Ergo multo fortius a peccato redire possūt ad charitatem ⁊ a malo ad bonū. **Rñ** deo qd charitas est fortior qd cupiditas vel peccatū si fiat pparatio fm eundem modum habendi. ut scz trūq accipiat. vel in via vel in termino vie. Sed si vnum accipiat in via. aliud in termino vie. nō sic est. quod sic patet. Quia charitas viatoris est fortior. qd cupiditas viatoris. Sed existens i termino malicie. firmius se habet ⁊ firmius inheret. **Potest** etiam dici. qd demones nunq habuerūt charitatem fm quosdam. ad quod facit d pe. di. ij. principium. vel si habuerunt nūq eam nisi si cut in statu vie habuerunt. **Homines** aut dānati similiter cadere nō potuerūt. nisi a charitate seu grā viatoris. **Ite. b. tho. in quest. d. veri. Rai.**

Notandum in. §. VII

sup. qd libertas arbitrii. excludit coactionem. **Includit** electionē ⁊ admittit variationem. **Quantum** ad primū scilicet qd liberum arbitrium excludit coactionem declarandum. notanda est distinctio quam facit magister senten. ij. lib. o. di. xxi. de libertate. Dicit enī qd est triplex libertas arbitrii scilicet a necessitate a peccato ⁊ a miseria. **Rñ** huius distinctionis fm. b. Tho. est ista. qd coactio quam excludit libertas est duplex. Quedam est pfecta ⁊ sufficiens que dicitur compulsio. et sic prima libertas est a necessitate vel coactione. que libertas a coactione per se et semp sequitur liberū arbitriū. **Un** dicit magister senten. ibidem qd liberum arbitriū ⁊ ante peccatum et post eque liberum est a coactione. quia sicut ante peccatū cogi non poterat ita nec modo. **Ideocq** voluntas merito a pud deum iudicatur que semp a necessitate libera est et cogi non potest. **Ubi** necessitas ibi libertas non est. **Ubi** libertas non est. nec voluntas est. ⁊ ideo nec meritum. **Hec** magister ibidem. Quedam vero coactio est imperfecta ⁊ insufficientis que potius impulsio qd coactio dicitur. ⁊ hęc est duplex. Una est impulsio qd p se liberū arbitrium impellit vel impedit. sicut habitus. et dispositiones que sunt in anima. et sic est libertas a peccato. de qua. ij. Cor. iij. dicit aplūs. **Ubi** spūs domini ibi libertas. et veritas in euangelio **Joh. viij.** Si filius vos liberauerit. vere liberi eritis. **Que** libertas a peccato ⁊ si post peccatū nō tollitur. tñ debilitatur. **Secundo** coactio imperfecta que impulsio dicitur. impellit vel impedit liberum arbitrium per accidens. sicut impotentie. ⁊ penalitates. que sunt ex pte corporis vsum liberi arbitrii impediētes. ⁊ sic est libertas a miseria. **De** qua apostolus. **Ro. viij.** Ipsa creatura liberatur a seruitute corruptionis. in libertatem glorie filiorū dei. **Ubi** notandum qd nulla miseria vel penalitas corporis. liberat illam que est a necessitate coactionis excludit. eo qd nunq ad tantam miseriam vel penalitatem corporis deuenit. qd liberū arbitriū cogi possit. **b. tho. in scrip. sup. ij. senten. di. xxi. Rainertus.** **Contra** predicta occurrunt triplex obiectio. **Prima** est talis. **Greg. dicit.** qd peccatum qd p penitentiam nō diluuit. mor suo pondere ad aliud trahit. **Cuz** ergo tractio sit quidam motus violentus fm philosophū. ergo videtur quis cogi ad peccatū. **Rñ** deo fm. b. tho. in qōnibz de veritate. qd peccatū pmissum nō trahit cogendo voluntatē. sed inclinando. in qm priuat grā p quam fortificabatur contra peccatum. et in quantum etiam ex actu peccati relinquitur dispositio ⁊ habitus in aia. **Secdo** arguit sic. **Qui** cūq vincitur ab aliquo cogit. **Sed** fm philosophū incontinentis vincitur a passionibz. ergo passionibus cogit voluntatē. **Rñ** deo qd incontinenti de vinci a passionibz. nō qd passionibus cogant. ⁊ inu-

Capitulum Secundum

tenet necessario voluntate. alioquin incontinentia non esset puniendus. Sed dicitur talis vinciri a passionibus. in quantum earum impulsu voluntarie cecidit. **T**ertio arguitur. per hoc quod dicitur paterfamilias. Luc. xiiij. co impelle intrare. Intra autem ad cenam parie per voluntatem. ergo per angelum qui est minister dei. voluntas potest cogi ad aliquid. Respondeo quod illa impulsio non est coactionis. sed efficacis persuasionis per aspera vel leuia. Unde gre. Qui huius mundi aduersitantes fracti ad dei amorem redeunt. pellunt intrare. Rainerius. Ad B. etiam pulchre facit quod habet. xiiij. q. iij. displicet. r. q. vi. f. vlt. **S**ecundo libertas arbitrii includit electionem. tanquam immediatam et propriam actum eius. Et secundum hoc. Ber. distinguit libertatem in li. de libero arbitrio sic dicens. Est triplex libertas. scilicet arbitrii. consilij. et placiti. Ratio huius est. quia cum liberum arbitrium includat electionem. et nihil sub electione cadat nisi secundum quod habet aliquam rationem boni secundum diversos gradus bonitatis in humanis actibus. Ber. diversos gradus libertatis seu diversas libertates distinguit. Ut verbi gratia. **P**rimo in humanis actibus est aliquid bonum. quia illicitum quod. scilicet nulla lege prohibetur. et respectu istius boni liciti. dicit libertatem arbitrii. quod in iudicio nostro consistit ut hoc sequamur vel non. Ubi nota quod liberum arbitrium habet officium iudicis et arbitrii. Primo habet officium iudicis. et hoc quo ad rationem quod sicut iudex in iudicando debet sequi leges. et artatur ad sequendum eas. Sic liberum arbitrium habet officium iudicis. quo ad rationem. quia in quantum deliberat. debet sequi leges. Secundo in quantum liberum arbitrium libere vult. tenet formam arbitrii. Hoc enim ad voluntatem pertinet. libere hoc vel illud velle vel eligere. Et ideo magis dicitur liberum arbitrium quam iudicium. **S**ecundo est aliquid in humanis actibus. quod non tantum est licitum. sed etiam utile. Quia omnia mihi licent. sed non omnia expediunt. ut dicit apostolus. i. Cor. vi. Et secundum hoc assignat et distinguit. Ber. libertatem consilij. Nam consilium est de meliori bono. quod est expediens ad salutem. **T**ertio in humanis actibus est aliquid bonum eligendum quod delectat. Et respectu huius assignat. b. Ber. libertatem placiti. Unde dicit ibidem. b. Ber. quod libertas arbitrii habet discernere quod liceat. Libertas arbitrii habet probare quid expediat. Libertas arbitrii habet experiri quid libeat. **H**ec. bea. Tho. sup. ij. sen. di. xvj. **T**ertio dico quod liberum arbitrium admittit. id est habeat variationem. Et cum sit triplex libertas ut dictum est. liberum arbitrium quantum ad libertatem que a necessitate seu coactione impulsiva. per se non auget vel minuit. sed equaliter habet. quia hoc est naturale et essentiale libero arbitrio ut sufficienter non cogatur coactione compellente. Et hoc. scilicet non posse sufficienter cogi et compelli. sequitur liberum arbitrium in quolibet statu. scilicet ante

peccatum et post peccatum. Non ergo per se augetur vel minuit libertas arbitrii. sed per accidens tantum in ratione nature in qua inuenitur. et quam liberum arbitrium consequitur. Et hoc sic probatur. Omnis proprietas que consequitur aliquam naturam quanto in illa natura in aliquo inuenitur nobilior. tanto etiam illa proprietas perfectius precipatur ab illo. secundum quem modum homo dicitur minus intelligentis quam angelus. Unde quia libertas arbitrii consequitur naturam. et potentiam intellectus et voluntatis. et hec perfectissime sunt in deo. et in angelo nobilior quam in homine. Ideo libertas necessaria coactione perfectius reperitur et nobilior in deo quam in angelo. et in angelo quam in bove. et in vno angelo magis quam in vno alio. Unde patet quod libertas arbitrii non variatur ex parte sue nature vel essentie. sed per accidens. scilicet ex parte sue cause. que est intellectus et voluntas. Nam secundum quod natura inuenitur intellectiva nobilior in vno quam in alio vel minus nobilior. sic libertas ista intenditur vel remittitur. **L**ibertas secunda que. scilicet est a peccato contraria coactioni imperfecte et insufficienti. que impulsio vel dispositio nuncupatur. ut sunt habitus et dispositiones interiores peccatorum. augetur talis libertas vel minuitur secundum quod illa inducentia vel impellentia seu disponentia augent vel minuant in homine secundum diversos actus. Quod sic declaratur. Libertas ista a peccato est composita triplici statui boni. scilicet in innocentia. In repata gratia. In gloria. Et tamen augetur et minuit ante peccatum et post peccatum. Unde magister sen. li. ij. di. xvj. Semper voluntas hominis libera est. sed non semper bona est. Non enim est bona. nisi a peccato libera sit. Et subdit. Liberum ergo arbitrium cum semper et in singulis sit bonum. non tamen est pariter liber in bonis et in malis. et ad bona et ad mala. Liberum est enim in bonis ubi liberatum est. scilicet a peccato per gratiam. quam in malis ubi liberatum non est. et liberius ad malum quod per se agit. quam ad bonum quod nisi gratia adiuvetur et liberetur non potest. **H**ec magister. In statu innocentie poterat homo peccare et non peccare. In statu nature repate potest peccare. et non potest non peccare saltem venialiter. In statu glorie poterit non peccare. et non poterit peccare. Sed in statu nature restitute gratia. non potest non peccare etiam mortaliter. id est non esse immortalis quod commisit. quia et se non potest exire. vel non potest difficulter non incurrere alia mortalia. semper tamen voluntas a coactione est libera. **L**ibertas a miseria que est contraria coactione imperfecte et insufficienti. que dicitur impellens vel inducens sicut sunt penalitates exteriores. ut fames. sitis. infirmitas corporalis. mutabilitas mentis. reparatio hostis et huiusmodi. non est eque in omnibus libertas. sed magis et minus reperitur in diversis. Nam perfectissime in deo. post deum maxime in

angelo bono. minor in homine bono. minima in homine malo. nullal in demone vel damnato homine. ut dicit magister sententiarum dist. xv. Omnis tamen miseria mentis et corporis quantūcūq; magna. necessitatem coactionis semper excludit. quoniam nunquā in statu vite presentis ad tantam miseriam devenitur mentis vel corporis. ut liberū arbitriū cogi possit. alias non diceretur liberū nec efficeretur meritorium vel demeritū oritur. b. Tho. super secundo sententiarum Rainerius. Hinc Ambrosius? Quorum nos domini sumus scilicet actū nostrorum et peccatorum eorum principia extrinsecus non requiramus. nec deriuemus in alios. sed agnoscamus que proprie nostra sunt. quod possumus non facere si volumus. Huiusmodi electionem mali nobis potius debemus ascribere quā alijs Ideo et in iudicijs istiusmodi voluntarios non necessitate compulso. culpa constringit. pena cōdemnat xv. questione prima. Illa. Et. s. i. eiusdem questionis dicitur Ex voluntate peccata procedunt que libero mentis arbitrio et delinquendi proposito committuntur.

Notandū etiā .i. s. VIII.

quod quadruplex est libertas scilicet puerla. mundana. vera. et plena. Libertas puerla est quando quis ab utitur libertate ad peccandū. Et hec libertas a iusticia est. quā nullus seruare cogitur de qua. i. Pe. ij. dicit. Quasi liberi et non quasi velamen habentes. i. Quo maiori libertate utimini apud homines. eo liberius diuino famularui subiugari sitis. Et subdit. Non quasi velamen habentes. glo. quod ex hoc quod liberi sunt multi. se velant et defendunt peccata. Alia glo. Et non habentes velamen malicie. ut tanto licentius peccetis. quanto iugo seruitutis dei munimini. Et addit apostolus Sed sicut serui dei glo. Seruitus dei humilitatem et puritatem a culpa requirit. Secunda libertas que dicitur mundana seu humana est. qua quis alterius est dominio non subiectus. De qua Jo. ij. Seruus et liber a domino suo scilicet in alia vita. Et. i. Cor. vij. Seruus vocatus es. non sit tibi cura. sed si potes magis utere libertate. Seruitus huic libertati contraria inducta est de iure gentium. ut patet di. i. ius gentium. Originata in iure diuino ex irratione Hec facta a filio eius chaz Gene. i. x. Maledictus Chanaam. Seruus seruorum erit fratribus suis. et Ambrosius. Non esset hodie seruitus si ebrietas non fuisset. di. xv. Sexto die Jure humano confirmata canonico et civili. Hec libertas multum appetitur. quia non bene per tota libertas venditur auro. Sed propter peccata multipliciter perdit. ut patet de populo israel qui ex libertate frequenter propter scelera est seruituti additus.

Judi. per totum. Tertia libertas est vera et spiritualis. que est libertas gratie scilicet carere criminitus. Et est ista contraria male seruituti scilicet peccati. De qua christus Jo. vij. Omnis qui facit peccatū seruus est peccati. Ubi tria nota. Primo dictio generalis ibi. Omnis. s. diues. et pauper. iudeus. et grecus. impator vel vasallus Non est enim distinctio iudei et greci. omnes enim peccauerunt. Qui omnia dicit. nihil excludit. di. xix. Si romanorum. Secundo tangitur transgressio criminalis. ibi qui facit peccatū. et non solum qui facit. sed et qui percipit. Peccatū enim secundum Augustinum est voluntas retinendi vel consequendi quod iusticia reat. Quod semper liberum est abstinere. xv. q. i. s. i. Tercio notatur conditio vilis et penalis. quia seruus est peccati. Hieronimus. quod vilis facta es nimis iterans vias tuas. Vilissima autem bestia seruitus. quoniam cuius peccatum nihil sit in rerū natura. Huius seruitutis peccator addicitur. ij. Petri. ij. A quo quis vitus est ei seruus additus est. Sed peccator vincitur a virtute. ergo. et dicit Anselmus. quod peccatum non habet unde dominetur homini. quoniam peccatum est quidam defectus seu priuatio modi. speciei. et ordinis. Sed tamen homo habet unde sit seruus peccati scilicet voluntatis consensum. Unde Augustinus super Jo. supra dicta auctoritate Omnis qui facit. et miserabilis seruitus. Seruus hominis aliquando sui domini duris imperijs fatigatus fugiendo requiescit. Seruus autem peccati quo fugit secum trahit quocūque fugerit. Peccatū enim quod facit intus est. voluptas transit peccatum non transit. preterit quod delectat. remanet quod pugnat. Solus de peccato liberare potest. qui venit sine peccato. Propterea dixit Jo. viij. Si liberauerit vos filius. vere liberi eritis. Licet autem ista libertas a crimine sit vera. est tamen in presenti imperfecta. Quia ut ait apostolus ad Galathas. v. Caro concupiscit aduersus spiritum. et spiritus aduersus carnem. ut non quocūque vultis. illa faciat. Ubi tria ostendit scilicet pugnam. causam. et sequelam. Primo ostendit pugnam dicens. Caro concupiscit aduersus spiritum idem secundum glo. Augustinus. Anima carnali concupiscentia spiritui reluctatur. que carnalis concupiscentia non est in carne sola. nec in anima sola. sed in utroque. quia sine carne et anima nulla delectatio sentitur. Corporalis. Sicut videre non est solum oculi nec anime. sed coniunctum. et est ista pugna secundum Ambrosium. in glo. magna continua periculosa. Magna quia contra spiritum ubi maior deberet esse concordia. Continua quia semper est noua contra spiritum. Et periculosa quia habet multos impulsores. ut diabolus et mundus. ps. Tunc illos tenebre et lubricum et angelus domini persequens eos. Secundo ostendit apostolus pugne causam dicens. Hec subinuicem aduersantur. Quia caro

Capitulum Secundum

vult seruire vitio spiritus virtutis. Caro infirma spiritus promptus. Ratio seu spiritus disponit macerare corpus et subijcere seruituti. et caro ut seruus inutilis et piger conquirit. Figura infirma vox Thobie que cum reprehenderet ancillam conquesta est. inferens ei contumeliam. dicens eam interfectricem virorum suorum septem id est mortificatricem quinquaginta sensuum ac etiam fantasie et intellectus. Thobie. iij. Ostendit apertius pugne sequelam subdens. Ut non quicquam vultis illa faciat. glo. id est illa facere permittamini. Iuxta illud apostoli. Velle adiacet mihi perficere non inuenio. Roma. viij. Glo. Ambro. i. Velle est in nobis. ex libero arbitrio. Et dicit adiacet id est iuxta carnem iacet. quia naturale est quodammodo velle bonum per rationem naturalem. sed perficere non quia facere bonum meritorium solum est ex gratia dei. Vel sic secundum alios seu aliam expositionem. Velle adiacet mihi. i. liberum arbitrium post peccatum tanquam infirmum iacet iuxta carnem. impotens per se resurgere ad bonum operandum. **Quarta** et ultima libertas est. libertas plena atque perfecta. scilicet libertas glorie que erit in patria. de qua apostolus ad Romanos. viij. Ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertatem glorie filiorum dei. Et hoc erit. quia nihil erit ibi inclinans ad malum. Nihil opprimes. quia ibi erit libertas a culpa et pena. Ad Galathas. iij. Illa que sursum est iherusalem que est mater. nostra libera est. Libertas itaque plena et perfecta erit quando nulle erunt inimicie. quoniam nouissima inimica mors destruet. hec. b. Tho. in. postilla super Job. sup illud Job. viij. Si ergo liberauerit vos filios. etc. De hac libertate a miseria et culpa. Albinus in sermone. Quid hac vita beatus ubi non est paupertatis metus. non egritudinis imbecillitas. Nemo ibi leditur. nemo irascitur. Inuidet nemo. Cupiditas nulla exardescit. Nullum cibi desiderium. Nulla laboris aut potestatis pulsatio. Nullus ibi diaboli metus. Inuidie nulle Terror gehenne. percul. Mors neque corporis neque anime sed immortalitatis munere vita iocunda. Nulla erit tunc discordia. sed cuncta consona iocunda sunt omnia. iugis splendor.

Notandum etiam §. IX

liberum arbitrium et si cogi non possit ut dictum est. potest tamen inclinari. immutari. determinari. ad aliquid volendum vel agendum. **Primo** quidem post liberum arbitrium inclinari vel induci ad aliquid volendum vel agendum. per aliquas dispositiones vel habitus. ex quibus prior efficiuntur ad eligendum alteram partem. b. Tho. i. scrip. sup. ij. sententia. Ad quod facit quod dicit Au-

gu. sup. ps. Cum per timorem gehenne continet se homo a peccato. fit paulatim consuetudo iusticie et incipit quod durum erat amari. et incipit excludi timor a charitate. et succedit timor ille sanctus qui permanet quo timeamus ne tarder. ne discedat. ne eo careamus. xxiij. q. vi. ca. fi. §. cum primo rem. **Secundo** voluntas potest immutari. Et hoc vel a seipsa vel ab obiecto vel a deo. Immutatur primo voluntas a seipsa. cum modo vult unum. modo aliud. Unde Aug. Nihil tamen est in nostra potestate sicut voluntas ipsa. Voluntas nostra nec voluntas esset. nisi in nostra potestate esset. Porro quia in nostra potestate est. libera est. Immutatur secundo voluntas ab obiecto secundum diuersitatem obiectorum. que sibi representantur per cognitionem. Et talis mutatio fit in ea occasionaliter ab aliquo creatura representante obiectum. Tertio immutatur voluntas a deo. Nam deus immutat voluntatem dupliciter. Uno modo mouendo solum voluntatem. non imprimendo. in quantum. scilicet voluntatem mouet ad aliquid volendum. absque hoc quod imprimat aliquam formam voluntati. sicut sine appositione habitus. Quandoque deus facit ut voluntas modo velit aliquid quod prius non volebat. Iuxta illud. Cor regis in manu dei ad quodcumque voluerit vertet illud. Alio modo immutat voluntatem imprimendo aliquam formam in ipsam voluntatem. Sicut enim ex ipsa natura quam deus dedit voluntati. inclinatur voluntas naturaliter ad aliquid volendum. ita ex aliquo superaddito. scilicet ex aliqua forma quam imprimat. Et aliquando quidem imprimat formam imperfecte. ut cum dat gratiam de nouo viatoribus. et sic inclinatur voluntas ad aliquid volendum. non tamen necessitate sepe. Aliquando imprimat perfecte. scilicet offerendo gloriam. sicut in beatis. in quibus voluntas inclinatur semper et sufficienter per charitatem perfectam in bonum. non solum quantum ad ultimum finem. sed etiam quantum ad ea que sunt ad finem. Hec beatus Thomas in questionibus de veritate. Cum autem deus immutat voluntatem. non cogit eam sed facit ut precedenti inclinationi succedat alia inclinatio. Et ita quod prima auferatur. et secunda inducatur et maneat. vnde illud ad quod inducit voluntatem non est contrarium inclinationi iam existenti. sed inclinationi que prius inerat. Unde non est violentia nec coactio. Clerici gratia. Lapidis ratione sue grauitatis inest inclinatio ad locum deorsum. Hac autem inclinatio manet si precipitatus fuerit motus violentus. Si autem deus auferat lapidi inclinationem grauitatis. et det inclinationem leuitatis. tunc ferri sursum non erit ei violentum. et ita immutatio potest esse sine violentia. Et per hunc modum intelligendum est quod deus immutat voluntatem. sine hoc quod cogat eam. Cuius ratio est. quia potest deus imu-

tare voluntate. ex hoc qd ipse in voluntate opat. sicut in natura. etiam beatus Thomas in questionibus de veritate. q. xij. **T**ertio voluntas potest determinari ab obiecto ad volendum aliquid determinate. Cuius ratio est quia est dare aliquid obiectum in quo nulla ratio malitie inuenitur. Et voluntas necessario determinatur ad id volendum. Vel si est aliquid in quo nulla sit ratio. vel apparentia boni. tunc voluntas necessario determinatur ad illud respuendum. Sicut patet in hoc qd nullus potest non velle esse felix. Et nullus potest velle esse miser. Et in hoc etiam non cogit. sicut nec cum imitatur a deo ut dictum est. **U**trum autem volendo huiusmodi quod de necessitate vult scire esse beatum mereatur. Dicendum qd aliquo modo sic. et aliquo modo non. Cum enim inditrus sit appetitus ultimi finis sui in communi. ut scilicet naturaliter appetat se esse completum in bonitate. scilicet se esse beatum. Unde boetius de philosophica consolatione ait. Insuper est mentibus hominum naturaliter. verisimiliter boni cupiditas. Sicut et gravibus naturaliter est editus appetitus seu inclinatio ad ferri deorsum. et animalibus conservatio vite. Ideo appetendo beatitudinem in communi. homo non meretur. quia hoc est ei naturale. et naturalibus homo non meretur. Sed quia in quo ista completio fecilitatis seu beatitudo consistat. utrum in virtutibus. vel scientiis. vel delectabilibus. vel visione dei. et tunc aliis non est ei determinatum a natura. Ideo quando ex propria ratione adiutus divina gratia. apprehendit aliquod speciale bonum ut suam beatitudinem in quo vere sua beatitudo consistit. tunc meretur. non ex hoc precipue qd appetit naturaliter beatitudinem. sed ex eo qd appetit hoc speciale. quod non naturaliter appetit. scilicet visionem dei in qua summi veri veritatem sua beatitudo consistit. Et secundum hoc sancti merentur appetendo deum vel vitam eternam. **Hec. b. Tho. in questionibus de veritate. Raynerius.**

Liberum arbitrium. §. x.

trium se extendit ad omnes actus humanos. scilicet procedunt a voluntate deliberata ratione. **H**ic enim proprie dicuntur actus humani. Hoc probatur auctoritate. Damasceni. libro secundo dicentis. Homo libero arbitrio appetit. libero arbitrio vult. libero arbitrio inquit vel scrutatur. libero arbitrio iudicat. libero arbitrio disponit. libero arbitrio eligit. libero arbitrio imperum facit. et libero arbitrio agit vel operatur in his que secundum naturam sunt. **D**ec. b. Tho. in questionibus de veritate. Declaratur autem hoc per distinctionem talem. Actus aliqui attribuuntur a

licui potentie dupliciter. Vel qd elicit ipsum. vel quia imperat ipsum. Ille actus proprie a potentia est elicitus. qui immediate ab ipsa potentia procedit. Sicut a visu videre. et ab intellectu intelligere. Unde visus immediate elicit videre tanquam proprium actum eius. et intellectus intelligere. Et hoc modo non omnes actus humani sunt actus liberi arbitrii. Sed proprius et principalis actus liberi arbitrii est eligere. Alio modo actus attribuitur potentie. quia imperat potentia ipsum. Et hoc modo actus omnium virium obediunt rationi. possunt voluntati attribui. quod est motor omnium virium per imperium. Et ita etiam actus diversarum virium libero arbitrio attribuntur. Unde per imperium voluntatis. et liberi arbitrii. moventur etiam potentie in actus suos. Propter quod virtus appetitiva dicitur moventis quia imperat motum. Et virtus motiva quod est affixa nervis et musculis. quia exequitur motum. Et per hunc modum omnes actus humani sunt a libero arbitrio. quia imperati ab eo. Unde illi actus humani qui sunt virium rationalium per essentialiam. illi sunt elicti a libero arbitrio. Illi vero qui sunt virium rationalium per participationem. sicut sunt actus irascibilis. et concupiscibilis. sunt imperati a libero arbitrio virtutes autem nutritive partium. nullo modo participant ratione ut dicit philosophus primo ethicorum. Unde earum actus non proprie dicuntur humani. et ideo non subduntur libero arbitrio. Ad hoc tamen amplius evidentiam notanda sunt tria. Primum est. qd cum liberum arbitrium sit facultas rationis et voluntatis tres actus attribuitur libero arbitrio ex parte rationis. et tres ex parte voluntatis. Et ex parte rationis attribuntur libero arbitrio. consilium. iudicium. et arbitrium. Qui quidem actus rationis procedunt ab imperfecto ad perfectum. Nam primo est motus inquisitionis de faciendo et non faciendo. et istud est consilium. Secundo est iudicium de faciendo. Tertio est propositum faciendi. quod dicitur dispositio. vel potest dici arbitrium. Ex parte autem voluntatis sunt tres actus. scilicet electio. progressus. et usus. Primum igitur est electio. et ille est actus simpliciter interior et primus. Et hoc est duorum presentium iacentibus alterum alteri preoptare. Secundo est progressus ad motum exteriorum et talis dicitur impetus. Tertio est motus exterior. et talis dicitur usus. **S**ecundo nota. qd liberum arbitrium. principaliter est respectu actuum interiorum. secundario autem exteriorum. prout ab actibus interioribus procedunt. quia hoc modo impediuntur. Sed in quantum actus exteriores sunt a virtute motiva corporali sic possunt. Et hoc modo non est libertas respectu illorum actuum.

Capitulum Tertium

Tertio notandum. quod quia electio est proprius actus liberi arbitrii. Et electio non est finis. sed eorum que sunt ad finem. Ideo finis ultimus non cadit sub libero arbitrio. In quo id quod est finis respectu quorundam. potest esse ordinatum etiam ad finem ulterius. scilicet ultimum finem. Nulla autem operatio humana est ultimus finis. nisi per accidens. inquantum coniungitur ultimo fini. Et ideo omnium operationum humanarum potest esse electio. non inquantum sunt fines sed inquantum ordinantur in finem. Verbi gratia. Quauis vincere sit finis potentie militaris. ordinatur tamen ad ulteriorem finem. et ideo sub electione cadere potest. et sic sub libero arbitrio. Et si arguatur in contrarium. quod operatio mala est propter voluntatem secundum Dionysium et Augustinum. Recate nemo appetit propter hoc ipsum. sed propter aliud quod ex eo consequitur. xv. q. i. Verito. Cum autem talis sit operatio humana. ergo non omnis operatio humana cadit sub libero arbitrio seu voluntate. Respondeo quod operatio mala potius debet dici defectus quam actus. et potius hoc pertinet ad impotentiam quam potentiam. Vel aliter malum in eo quod malum est propter voluntatem est. Sed operatio mala inquantum apparet bona propter illud quod inde sequitur quis. scilicet delectationem vel utilitatem. sic cadere potest sub voluntate et libero arbitrio. Verbi gratia. Apprehendit quis fornicationem non ut malum. sed ut bonum delectabile tempore passionis. et sic vult eam Thoma super ij. sententiarum Raineri.

De voluntario et inuoluntario. Caput tertium.

De actu voluntatis videnda sunt tria. Primo de voluntario et inuoluntario in communi. Secundo de actibus voluntariis quasi ab ipsa voluntate elicitis. ut immediate ipsius voluntatis existentibus. Tertio de actibus voluntariis. quasi a voluntate imperatis. qui sunt ipsius voluntatis mediantibus alijs potentijs. ca. sequentibus.

Quantum ad primum. §. I.

scilicet de voluntario et inuoluntario. Sciendum quod actus humanorum. Aliqui sunt omnino voluntarii. Alij inuoluntarii. Tertij mixti ex voluntario et inuoluntario. Voluntarii omnino dicuntur actus illi humani. qui sponte sunt absque violentia et ignorantia et metu. Pro horum maiori declaratione sciendum secundum b. Thoma prima secunde. q. vi. quod que agunt seu se mouent in finem cum aliqua cognitione finis horum motus et actus dicuntur voluntarii. Cum voluntarius dicitur esse secundum diffinitionem Aristotelis. Damascenus et Gregorius nicenus. non solum cuius principium est intra. sed cum additioe scientie. Cum cum homo maxime cognoscat finem sui operis. et moueat seipsum in eius actibus maxime voluntarium inueniunt. Sciendum est etiam. quod quorundam actus seu motus prin-

cipium est in agente. seu in eo quod mouetur. Quorundam vero actus vel motus principium est extra. Cum enim lapis mouetur sursum. puta cum pergitur huius motionis principium est extra lapidem. Sed cum mouetur deorsum ut cum cadit. principium huius motionis est in ipso lapide. Eorum autem que a principio intrinseco mouentur. quedam mouent se ipsa. quedam non. Cum enim omne agens seu motus agat seu moueatur propter finem illa perfecte mouetur a principio intrinseco. in quibus est aliquod intrinsecum principium. non solum ut moueantur sed ut moueantur in finem. Ad hoc autem quod fiat aliquid propter finem requiritur cognitio finis aliqualis. Quicunque igitur sic agit vel mouetur a principio intrinseco quod habet aliquam noticiam finis. habet in seipso principium sui actus. non solum ut agat. sed ut agat propter finem. Quod autem nullam noticiam finis habet. et si in eo sit principium actionis vel motus. non tamen eius quod est agere vel moueri. propter finem est principium in ipso sed in alio a quo impetratur ei principium sui actus vel motionis in finem. Unde homines non dicuntur mouere seipsos. sed moueri ab alijs. Que vero noticiam habent finis dicuntur mouere seipsos quia inest principium non solum ut agant sed ut agant propter finem. Utique autem horum. si quod se moueat. et finem sui motus vel actionis cognoscat. reperitur in actibus humanis. et ideo in eis proprie et perfecte voluntarium inuenitur. Voluntarium etiam reperitur aliquo modo in brutis. et pueris licet imperfecte. Unde et philosophus dicit in tertio Ethicorum et Damascenus et Gregorius nicenus. quod bruti et pueri voluntario conantur. Pro cuius declaratione sciendum secundum beatum Thoma. prima secunde. q. vi. quod cum ad rationem voluntarii requiratur quod principium actus sit intra agentem. cum aliqua cognitione finis. sicut cognitio finis actionis et brutis et pueris est imperfecta ideo etiam voluntarium in eis est secundum imperfectam rationem. Dicitur autem cognitio imperfecte finis que in sola finis apprehensione consistit. sine hoc quod cognoscat rationem finis. et proportio actus ad finem. Et talis cognitio inuenitur in brutis per sensum et extrinsecam naturalem. Unde animal brutum apprehendens finem. non deliberat. sed subito mouetur in ipsum. Perfecta autem cognitio finis est non solum quando apprehenditur res que est finis sed etiam cum cognoscitur ratio finis. et proportio eius quod ordinatur ad ipsum finem. et talis cognitio perfecta competit solum rationali nature. Et sic etiam voluntarium secundum perfectam rationem. prout scilicet apprehenso siue aliquis potest deliberans de fine et de his que sunt ad finem moueri vel non moueri in ipsum. Et nota quod licet voluntarium denominatiue dicatur a voluntate. que nominat rationabilem appetitum unde in brutis non reperitur. tamen voluntarius potest trahi ad ea in quibus

est aliqua participatio voluntatis. fm aliquā pueniē
tiam ad voluntatē. et hoc modo attribuit etiam
brutis inquantū. s. p. cognitionē aliquā mouentē
in finem. **¶** Itē nota q. quāuis deus mouet ho
minē ad agendū nō solum sicut pponens appeti
bile sensibili vel sicut imutans corpus. sed etiam
sicut mouens ipsam voluntatē. **¶** Un̄ ip̄e ait Jo.
xv. Sine me nihil potestis facere. nō tñ hoc est cō
tra rōnem actus voluntarij. Cū em̄ omnis mor
tam voluntatis q̄ nature sit a deo sicut a primo
mouente. sicut non est contra rōnem nature q̄
motus nature sit a deo. sicut a primo mouente.
inquantū natura est quoddam instrumentū dei
mouentis. ita non est contra rōnem actus volun
tarij. q̄ sit a deo. inquantum voluntas mouetur
a deo. Est tamen de ratione naturalis et volunta
rij motus q̄ sint a principio intrinseco. **¶** Item
licet de ratione voluntarij sit q̄ principium eius sit
intra. non tamen est contra rationem voluntarij
q̄ principium intrinsecum sit primū principij.
Sicut in genere alterabiliū. primū alterans est.
corpus celeste. quod tamen non est primū mouē
simpliciter. sed mouet motu locali a superiori mo
uente. Sicut principium intrinsecū voluntarij ac
tus. quod est vis cognoscitiua vel appetitiua. ē pri
mū principium in genere appetitiui motus. quā
uis moueatur ab aliquo alio exteriori fm alias
species motus.

Voluntarium .§.II.

dicif aliquid dupliciter. s. directe et indirecte. **¶** Pro
cuius declaratiōe dicif. b. **¶** Tho. vbi supra q. volū
tarium dicif quod est a voluntate. Ab aliquo au
tem dicitur aliquid dupliciter. Uno mō directe qd. s.
pcedit ab aliquo inquantū est agens. sicut cale
factio a calore. Alio modō indirecte ex hoc ipso q̄
non agit. Sicut submersio nauis dicif esse a gu
bernatore inquantū desistit a gubernando.
Sed sciendū q̄ nō semp illud quod consequit
defectum actionis reducitur in agens sicut in cāz
ex eo q̄ non agit. sed solū tunc. cū pōt et debet age
re. Si em̄ gubernator nō possit nauē dirigere. vel
non esset ei cōmissa gubernatio nauis. nō impu
taretur ei nauis submersio que pabsentiā guber
nantis ptingeret. Quia igit voluntas volendo. et
agendo pōt impedire hoc. qd. est nō velle et nō age
re. et aliquando debet hoc. quod est nō velle et nō
agere. imputatur ei quasi ab ipso ex illens. cū scz
debet impedire et nō facit. et sic voluntariū potest
esse absq. actu. Et qñq. quidē absq. actu exte
rio cū actu interiori. sicut cū vult nō agere. Aliqñ
etiam at scz interiori. sicut cū non vult. **¶** Pro
barur et hoc ratione tali. In eo cui dñi sumus di
citur voluntarium. Sed nos dñi sumus ei qd. est
agere et nō agere. velle et nō velle. ergo sicut agere
et velle est voluntarium. ita et nō agere et nō velle

Ad quod. facit quod ait Ambrosius. xv. quest. l.
Non est.

Inuoluntarium .§.III

dicif quod quis nullo modo vult. Et quia qd
fit p violentiam seu coactionem absolutam. ho
mo nullo modo vlt. Ideo dicif pbs et Damasc.
q̄ est aliquid inuoluntarium p violentiam. Itē
quia etiam quod fit p ignorantiam facit. pmissa
debita diligentia homo nō vult. ideo dicif etiam
pbs. est aliquid inuoluntariū p ignorantiam. **¶** Ex
etiam dicif q̄ errantis nulla est voluntas. **¶** Sz
pro maiori horū declaratione dicif bea. **¶** Tho. vbi
supra. q̄ duplex est actus voluntatis. Unus qui
tem qui est eius immediate velut ab ipsa elicitus.
s. velle. Alius autem est actus voluntatis ab ea in
patus. et mediante alia potentia exercitus. vt am
bulare et loqui qui actus a voluntate impanitur
mediate potētia motiua. Quātū igit ad actū im
paros voluntas violētiā pati pōt. inquantū p vio
lentiam exteriora membra impediri pnt ne ex
quantur imperium voluntatis. Sed quantum
ad pperum actum voluntatis non pōt ei violentia
inferri. Et huius rō est. qz actus voluntatis ni
hil est aliud q̄ inclinatio quedam. procedens ab
interiori principio cognoscente sicut appetit? na
turalis est quedam inclinatio ab interiori princi
pio absq. cognitione. Quod aut est coactum vel
violētum est ab exteriori principio vnde con
tra rōnem ipsius actus voluntatis est. quod sit
coactus vel violentus. sicut est etiam contra rōz
naturalis inclinationis vel motus. **¶** Pōt em̄ la
pis p violentiam sursum ferri. sed q̄ iste motus
violentus sit ex naturali inclinatione eius eē nō
potest. Similiter etiam pōt homo p violentiam
irabi. sed quod hoc sit ex voluntate eius. repugnat
rationi violentie. **¶** Et nota fm bea. **¶** Tho. vbi su
pra. q̄ sicut naturale dicif quod est scdm incli
nationē nature. siue inclinatio sit in natura sicut
a principio actiua. s. ad agendum naturale ē igni
calefacere. siue inclinatio sit in natura sicut a pri
cipio passiuo ad recipiendū. sicut motus celi di
citur naturalis. quia habet naturalem aptitudi
nem ad talem motum licet mouens sit voluntas
rium. Ita voluntarium dicif quod est secun
dum inclinationem voluntatis. Et hoc potest es
se dupliciter. Uno modo secundum actionem.
puta cum aliquis vult agere. Alio modo secun
dum passionem. vt cum aliquis vult pati ab al
io. Unde cum actio inferitur ab aliquo exteriori
manente in eo. qui patitur voluntate patiendi
non est simpliciter violentum. quia licet ille qui
patitur non pferat agendo. pferat tamē volenti pa
ti. Unde non pōt dici inuoluntariū. **¶** Itē fm
b. **¶** Tho. Licet id in quod tendit voluntas peccādo

Capitulum Tertium

fit contra naturā id est contra naturā rōnalez. et malum finis rei veritatem. tamen apprehenditur illud ut bonum et pueniens nature. inquantū est pueniens homini secundū aliquā passionē sensus vel habitum corruptum. et ideo non sequitur. quod si motus violentus sit contra naturā. motus voluntatis in peccando sit violentus. quod voluntas tendit in actum peccati ut in rem secundum naturam.

Mixtum ex voluntario et inuoluntario. §. III.

Voluntario et inuoluntario dicitur quod fit ex metu seu coactione additionata. Et quod fit ex ignorantia trāsa. Et quantū ad primum dicitur per philosophum in tertio. Et ibi. et Gregorius nicens. quod quod per metum agitur mixta sunt ex voluntario et inuoluntario. per huius declarationem dicitur. b. Tho. prima secunde. q. vi. arti. vi. quod id quod per metum magis in se per voluntarium non est voluntarium. sed fit voluntarium in casu. scilicet ad vitandum malum quod timetur. Sed si quis recte consideret. magis sunt ista voluntaria quam inuoluntaria. Sunt enim voluntaria simpliciter. Inuoluntaria secundum quid. Unde quodque enim dicitur esse simpliciter secundum quod est in actu. secundum autem quod est solum in apprehensione. non est simpliciter. sed secundum quid. Hoc autem quod per metum agitur. secundum hoc est in actu secundum quod fit. Cum enim actus in singularibus sunt. singulare autem inquantum homini est hic. et nunc. sed hoc id quod fit est actu secundum quod est hic. et nunc. et sub alijs additionibus individualibus. Sic autem hoc quod fit per metum est voluntarium. inquantum. scilicet est hic et nunc. put. scilicet in hoc casu est impedimentum maioris mali quod timebatur. Sicut periclitatio meritis in mare fit voluntarium tempore periculis propter timorem periculi. Unde manifestum est. quod est simpliciter voluntarium. Nam perperit ei ratio voluntarii. quod principium eius est intra. Sed quod accipiat hoc quod per metum fit. ut extra istum casum existens put repugnat voluntari. hoc non est nisi secundum considerationem tamen. Et ideo est inuoluntarium secundum quid. scilicet put consideratur extra istum casum existens. Et licet quod per metum fit. voluntas non feratur in illud propter seipsum. tamen fertur in illud propter aliud. scilicet ad repellendum quod timetur malum. unde voluntarius motus est. Sufficit enim ad rationem voluntarii. quod fiat propter aliud. Voluntarium enim est. non solum quod volumus ut finem sed etiam quod volumus propter aliud. ut propter finem. Sed in eo quod fit per vim absolutam. voluntas interior nihil agit. Unde differunt quod agit per vim. et quod agit per metum. sicut inuoluntarium et voluntarium. Concupiscentia autem rem quod est passio non causat inuoluntarium etiam secundum quid sicut timor. Non est quod timor est de malo. concupiscentia autem respicit bonum. Malum autem secundum se committitur voluntati. Sed bonum est voluntati com-

sonum. unde magis se habet timor ad causandum inuoluntarium quam concupiscentia. immo concupiscentia augeat voluntarium.

Quod fit ex ignorantia. §. V.

Ignorantia dicitur etiam mixtum voluntario et inuoluntario. Sed non intelligitur hoc de quacunque ignorantia. Pro cuius declaratione dicitur. b. Tho. prima secunde. q. vi. arti. viij. quod ignorantia tripliciter se habet ad actum voluntatis. scilicet concomitanter. consequenter. antecedenter. Concomitanter quidem primo modo. quando ignorantia est de eo quod agitur tamen etiam si sciretur nihilominus ageretur. Tunc enim ignorantia non inducit ad volendum. ut hoc fiat. sed accidit simul esse aliquid factum et ignoratum. sicut in hoc exemplo. Cum aliquis vellet quidem hominem occidere sed ignorans occidit eum putans occidere seruum. Et talis ignorantia non facit inuoluntarium ut philosophus dicit. quod non causat aliquid quod repugnat voluntati. sed facit non voluntarium quia non potest esse actu voluntatis quod est ignorantum. Consequenter autem se habet ignorantia ad voluntatem. inquantum ipsa ignorantia est voluntaria. Et hoc patet dupliciter secundum duos modos voluntarii suprapositos. Uno modo quod actus voluntatis fertur in ignorantiam. sicut cum aliquis vult ignorare ut excusationem habeat de peccato suo. vel ut non retrahatur a peccato secundum illud Job xxi. Scientiam viarum tuarum nolumus. Et hoc dicitur ignorantia affectata. Alio modo dicitur ignorantia etiam quod quis potest scire et debet. Sic enim non agere et non velle. voluntarium dicitur indirecte. Hoc igitur modo dicitur ignorantia. Siue cum aliquis actu non considerat quod considerare potest et debet. que est ignorantia male electionis ex passione vel habitu pueniens. Siue cum quis noticiam quam debet non curat acquirere. Et secundum hunc modum ignorantia universalium iuris que quis scire tenetur. voluntaria dicitur quasi per negligentiam veniens. Cum autem ignorantia sit voluntaria aliquo istorum modorum. non causat simpliciter inuoluntarium. sed causat tamen secundum quid inuoluntarium inquantum procedit motus voluntatis ad aliquid agendum qui non esset scientia presente. Antecedenter se habet ignorantia ad voluntatem. quando non est voluntaria. et tamen est causa volendi. quod alias hoc non vellet. cum homo ignorat aliquam circumstantiam actus quam non tenebatur scire. Et ex hoc aliquid facit quod non faceret si sciret. Puta cum aliquis diligentia adhibita nesciret aliquem transire per viam. precipit sagittam que interficit transeuntem. et talis ignorantia que dicitur facti. causat inuoluntarium simpliciter.

De predictis. scilicet. §. VI

Quartus

voluntario et inuoluntario et mixto ex utroque mixta
habentur in iure et in pluribus aliqua ponuntur. **U**bi
sciendum quod regulare est quod ea que vi metus causa fi-
unt carent robore firmitate. extra de his que vi
me. x. cau. si. c. ad audientiam. Et talia sunt inuo-
luntaria simpliciter vel secundum quid. **P**ro cuius
declaratione nota secundum Ray. quod vis est maioris rei
impetus qui repelli non potest. scilicet quod me. cau. l. i. Me-
tus vero est instantis vel futuri periculi causa mentis tre-
pidatio. Et idem tenet Ray. in quarto. **U**bi autem
seu coactio est duplex secundum Ray. in quarto. Et secundum gl.
super ca. de iudeis. dist. xlv. scilicet absoluta et conditiona-
ta. Et de absoluta coactione intelligitur diffinitio
supradicta de vi data. Et hoc quidem. quod est in uo-
luntaria simpliciter in materiis peccatorum excusat
a toto sicut si qua est mulier que violententer cognos-
cat. vel si violententer manus alicuius accipiat ad
ponendum ibura super ignem coram idolis et hominibus.
In nullo peccatur voluntate omnino renitente. ut
habetur. xxij. q. v. ita ne. 7. c. sec. penult. Talis etiam
coactio absoluta tollit veritatem et effectum sacra-
mentorum. ut dicitur in glo. super. c. de iudeis. dist. xlv.
Si enim quis teneatur violententer. et ipso reclamante
baptizetur nil recipit nec characterem nec gratiam et sic
de ordinibus sacris. **C**oactio conditionata quia
hec non est omnino inuoluntaria. sed est voluntarius
mixtum. In se enim illud non vult ad quod cogitur.
Sed vult penas evitare quibus cogitur. et ideo assen-
tit. Unde non excusat a toto sua tanto in malis.
Unde dicitur extra eo. ii. sacris. quod licet metus cul-
pam attenuet non tamen per se excludit. quod per nullo me-
tu quis debet committere mortale peccatum. **E**t sub
hac coactione conditionata precluditur metus. siue co-
actio per metum secundum Ray. b. Ray. in. iij. 7. Ray. Que est du-
plex. Una. scilicet levis et insufficiens. que non cadit in
instantem virum. ut si quis non timeret non perdere gra-
tiam seu amicitiam alicuius. si non facit quod vult.
Dicitur etiam metus levis in vno. qui non dicitur
in alio. quod non est verisimile hominem clare dignita-
tis in urbe nimis visse. vel regem periculum militie suae. ut. xx
q. ij. c. Lotharius. 7. ff. quod me. cau. l. non est verisi-
mille. Alia coactio est grauius per metum. qui. scilicet. ca-
dit in instantem virum. ut metus mortis vel crucia-
tus et talis metus excludit matrimonium cum uo ad
deum et quoad ecciam. secundum Ray. b. Ray. 7. Alber. in
iij. Et Ray. et Hosti. in sum. Et similiter timor
stupri vel seruitutis excludit matrimonium. secundum pre-
fatos doctores. Nec differt utrum predicta quatuor
fiant in persona propria. aut liberorum. aut uxoris. **U**bi
versus. Excusare metus hos posse puta quod vis sit
stupri siue status verberis atque necis. Et hoc nisi
postea sentiret. Talis etiam metus qui potest cas-
dere in constantem virum rescindere facit contractum.
Dicit tamen Alber. in. iij. quod compellitur per me-
tum cadentem in constantem virum. cum promissit aliquid
alteri ubi est iudicium per quod potest inueniri de

sensio a iudice. debet soluere pmissum. s. quod de
 se non est malū. vt dare centum florenos ⁊ hmoi
 Comptedit em̄ actio ex leger ⁊ canone. ⁊ iudet de
 bet restituere facere in integrū. Sed si defect⁹ sit
 iudicis. tunc nō debet soluere vputo Et hoc si iu
 ramentū non interuenit. Nam tunc soluendus
 est. Vel faciat p supiorē relaxare. Si autem iam
 violaui iuramentū non soluendo. veniēs ad pē
 nitentiam nō est cogendus ad dandū pmissum.
 sed penitentia iniungenda de peccato. **I**lla et
 am coactio condicionala. ⁊ si nō impedit verita
 tem sacramentoy in suscipiente. impedit tñ effe
 ctum secundariū. s. gratiā. Qui em̄ suscipit bap
 tismū vel ordinem. timore. ne amittat vitā vel
 substantiam. alias nō suscepturus nō recipit gra
 tiam sed characterem vniq⁹ recipit. vt dicit in gl.
 in dicto. c. de iudeis. dis. xlv. Idem Ray. ⁊ Lbo.
Et quāuis nullus sit cogendus ad fidem vel
 sacramenta etiam coactione condicionali vñ dici
 tur de iudeis Precipit sancta sinod⁹ nemini vim
 inferri ad credeudū. Non eī iniuri saluandi sūt.
 s. tales. sed volentes. vt integra sit forma iusticie.
 dis. eadem. Tamen si qui coacti sūt p talem co
 actionē conditionatam. cogendi sūt ad seruandū
 fidem ⁊ regulas christianoy. quā necessitate
 susceperūt. vt dicit in dicto. c. de iudeis. Non
 aut cogendi sūt qui absoluta coactione sūt coac
 ti. quia nil acceperūt. **Q**ue etiā fiunt ex igno
 rantia nō inuincibili. sed pcedente ex negligētia
 que dicit crassa ignorantia. sūt inuolūtaria mi
 xta. Et de his. xv. q. i. §. Sed hoc. ⁊. ca. sequenti.
 Item nō solum que fiunt coactione absoluta sūt
 inuolūtaria simpliciter. Sed etiā que fiūt mē
 te omnino alienata et ideo nō imputant ad cul
 pam vel penā. **U**n Aug. Aliquos scimus futu
 ro tementes factos. ferro. fuisse. morsib⁹. lapidib⁹
 multos nocuisse. quosdam etiā occidisse. capros
 aut indultia in iudicijs oblatos minime reos fa
 ctos. eo q nō voluntate sed impellente vi. nescio
 qua hec gesserunt nescientes. xv. q. i. aliquos. nec
 occidit. c. si quis insanien⁹. q. ea. **U**bi priā dicit
 imponenda ei qui in insaniam fecit homicidiū. re
 uerso ad ppiū sensus. **H**oc em̄ sit vt dicit ibi gl.
 ad cautelam. qz. s. forte nō totaliter erat mēte alie
 natus. ar. xxiij. q. ij. in lectū. Et ne deseras cccia/
 stica disciplina. vi. xxiij. q. v. excōicator. Jo. **N**ō
 autem gratianus dicit in sequenti. §. q ideo per
 i. itrenia iniungit tali. quando ex culpa sua incur
 rit insaniam. Et sic videt ei imputari aliquo mō
 tunc dicit glo. Jo. q illa opinio Granani nō est
 approbanda. qz. talis satis ipso iure punif. ij. q. v.
 c. indicas. **D**e voluntario simpliciter intelligit.
 i. lud Ambro. Illa cauenda sūt flagiria que ex
 nostra pdeunt voluntate. delicta iuuerunt et ir
 rationabiles corpor⁹ passionēs Quoy nos sum⁹
 Cū. principia criminis non requiramus. nec

Capitulū Quartum

deriuem? in alios sed agnoscam? que ppria nra sunt q̄ possumus n̄ facere si volum? **H**electōz mali poti? nobis dēmius ascribere. **ro. q. i. Illa.** De actibz volūtaris ab ip̄a de immediate elicit? et de ip̄o velle qui ē primus actus **Capm. iij.**

Deinde videnduz

Est de actibz voluntatis ab ip̄a imē elicitis. Nouet autē voluntas in finem. et in ea que sunt ad finem. **P**rimo igitur agendum de actibz voluntatis ab ea elicitis. quibz mouetur in finem. Et hi sunt tres. scilicet velle. frui. et intendere. **D**ein de actibz volūtaris quibz mouetur in ea que sunt ad finem. Et hi sunt tres scilicet eligere quod in p̄cedit p̄sulare. scilicet est p̄sentire tertius vti. **E**t q̄rtum ad primos actus scientium q̄ cum actus volūtaris primus sit respectu finis. Volūtas ip̄a respicit finem tripl̄r. Uno modo absolute. et sic dicitur actus eius volūtaris seu volūtaris. put. scilicet absolute volumus vel sanitatem vel si quid aliud est h̄mōi. Alio modo volūtas respicit finem. scilicet eam p̄sideratōem. quia in ip̄o quie scitur. et talis actus volūtaris dicitur frui. **T**ertio modo considerat finem put volūtas respicit ipsum. scilicet finem q̄ est terminus alicuius quod in ip̄o ordinat. Et actus volūtaris scilicet hanc p̄siderationem seu respectum dicitur intentio. Non enim ex hoc solum dicimur intendere sanitatem q̄ volum? eam. sed quia volumus per aliquod aliud ad eam puenire. ut per medicinam et h̄mōi. **H**ec beatus **Tho. i. ij. q. xij. ar. i.** Et q̄rtum ad primum actus voluntatis qui est velle. in p̄cienda sunt tria. **P**rimum de quo sit volūtas. **S**ecundū a quo moueatur voluntas. **T**ertius quomodo moueatur voluntas

Quantuz ad pri. §. I.

num volūtas seu velle est t̄m de bono. **U**n̄ dicitur. **Tho. i. ij. q. c. de diu. no. q̄ malū est p̄ter volūtatēz eo q̄ omnia appetūt bonum.** Sed bonum de q̄ non ē voluntas non est semper v̄z bonuz. **S**ed aliqui verum. aliqui apparens bonum et act? peccati. **P**ro cuius declaratiōe dicit. **Tho. i. ij. q. viij. ar. i.** q̄ volūtas est appetitus rōnalis. **D**is autem appetitus nō est nisi boni. **D**uius rō est. **Q**uia appetitus nō est aliud q̄ inclinatio appetentis in aliquid. **N**ihil autē inclinatur nisi in aliquid sile et pueniens. **C**um igitur om̄s res in q̄rtum est ens et substantia sit quoddam bonum necesse est ut om̄s inclinatio sit in bonum. Et non ē quod p̄ba dicit in. i. et bi. q̄ bonum est q̄ omnia appetūt. **S**ed p̄siderandum ē q̄ cū om̄s inclinatio psequatur aliquam formam. **A**p̄petitus naturalis psequitur formam in natura entem. **A**p̄petitus autē sensitivus vel intellectivus seu rōnalis qui dicitur volūtas psequitur formam

apprehensaz. **S**icut ergo id in quod tendit appetitus naturalis est bonuz et n̄s in re. ita id in quod tendit appetitus aīalis seu rōnalis est app̄hensum. **A**d hoc ergo q̄ voluntas in aliquid tendat non requirit q̄ illud sit bonum in re veritate. scilicet q̄ apprehendat in rōe boni. p̄ter hoc p̄b̄s dicit q̄ p̄b̄sicoz q̄ finis est bonum vel apparens bonum et eadem potentia sit oppositōz. **S**icut visus est albi et nigri non tamen eodem mō. **S**ic voluntas est boni et mali. **S**ed ad bonum se h̄t illud appetēdo. et ille actualis appetitus dicitur voluntas seu velle. **A**d malum se habet volūtas fugiēdo et ip̄a fuga mali magis dicitur volūtas nō malum ip̄m. **V**olumus em̄ non malum sed fugere malum. et hoc habet rōnem boni. **F**utura autē et si non sint in re natura. apprehendunt tamen sub rōne boni ut entia rōnis. sicut etia? sunt p̄uationes et negatōes ut non loqui non operari. que d̄nt entia rōnis. et sic in eis tendit volūtas. **U**nde et p̄b̄s dicit in. v. et bi. q̄ carere malo h̄t rōnem boni. **V**olūtas put signat actum ipsius volūtarie potētie p̄prie est finis. non eorūz que sunt ad finem. **P**ro c? declaratiōe dicit. **Tho. i. ij. q. viij. ar. ij.** q̄ volūtas q̄nq? dicitur potentia qua volumus. q̄nq? dicitur ip̄e actus volūtaris. **S**ecundum ergo q̄ volūtas nominat potētiā. sic se extendit ad finem. et ad ea que sunt ad finem. **A**d ea em̄ se extendit vnaqueq? potētia in quibz inueniri potest quo quomodo ratio sui obiecti. **S**icut visus se extendit ad om̄ia que p̄cipiāt quodquo modo colorem. **N**arō autē boni quod est obiectum potētie voluntatis. inuenit non solum in fine sed etiam in his que sunt ad finem. **S**ed finem q̄ volūtas nominat actum sic p̄prie loquendo est finis t̄m. **C**uius rō est. quia om̄s actus denominatus a potētia denominat simpliciter actum illius potētie. **S**icut intelligere nominat simpliciter actum intellectus. **S**implex autē actus potētie tendit in id q̄d finem se est obiectum potētie. **A**d autem quod p̄ter se est bonum et volūtas est finis. **U**nde volūtas p̄prie est ipsius finis. **E**a vero que sunt ad finem non sunt bona vel volūta p̄ter se ip̄a sed in ordine ad finem. **U**nde voluntas in ea non fertur nisi quatenus fertur in finem. **U**nde hoc ip̄m quod in eis vult est finis. **A**ctus volūtaris potest ferri in finem absq? hoc q̄ feratur in ea que sunt ad finem. **S**ed in ea que sunt ad finem in q̄rtum h̄mōi ferri non potest nisi feratur in finem. **U**nde vno actu fert in vtrūq? et sic p̄bat. **be. Thomas prima secunde. q. viij. ar. ij.** cum finis sit finem se volūtaris. **A**d autē quod est ad finem non sit volūtaris nisi p̄ter finem. manifestum est q̄ voluntas potest ferri in finem absq? hoc q̄ feratur in ea que sunt ad finem. **S**ed in ea que sunt ad finem in q̄rtum huiusmodi voluntas ferri non potest nisi ferat in finem

Sic igitur voluntas in finem fertur dupliciter. Uno modo absolute secundum se. Alio modo in ratione volendi ea que sunt ad finem. Manifestum est ergo quod unus et idem motus voluntatis est quo fertur in finem. secundum quod est ratio volendi ea que sunt ad finem. et in ipsa que sunt ad finem. Sed alius actus est quo fertur in ipsum finem absolute. Et quando procedit tempore. Sicut cum aliquis primo vult sanitatem. et postea deliberans quomodo possit sanari. vult conducere medicum ut sanetur. Exemplum. Quandoque videtur color videtur et lumen eodem actu. potest tamen videri lumen absque hoc quod videatur color. Et in executione quidem operis ea que sunt ad finem se habent ut media finis autem ut terminus. Sed in voluntate est e converso. Nam voluntas per finem tanquam per medium devenit ad volendum ea que sunt ad finem. Sicut intellectus devenit in conclusionem per principia que media dicuntur. Unde sicut intellectus aliquando intelligit medium. et ex eo non procedit ad conclusionem et ambulans ad aliquem locum. aliquando persistit in medio itineris. et non pervenit ad terminum. Sic et voluntas aliquando vult finem et non pergit ad volendum id quod est ad finem.

Quantum ad secundum. §. II

dum circa actum voluntatis. scilicet a quo sit ipse actus seu motus voluntatis. Ubi sciendum quod motus voluntatis est a deo. ut a primo motore omnium. Est a potentia volitiva quantum ad exercitium actus. secundum rationem finis. precipue in volendo finem. quia per hoc quod vult finem movet voluntas seipsam in volendo ea que sunt ad finem. Est et motus voluntatis ab intellectu ipsius volentis ut a presentante ei obiectum suum. quod est bonum apprehensum per intellectum. Est quandoque ab appetitu sensitivo ut a trahente ipsum. per passionem sub apparentia boni. Et quantum ad primum quod actus voluntatis sit a deo ostendit apostolus I Petri. ii. dicens. Deus est qui operatur in nobis velle et perficere. Pro cuius declaratione dicit beatus Thomas. i. q. art. vi. quod sicut motum naturalem rei a causare non potest. nisi quod est aliquo modo causa rei ut quod lapis moveatur deorsum. Nam cum movetur sursum per iacrum hominis. qui homo naturam lapidis non causat. motus ille non est naturalis sed violentus. Ita et si homo habens voluntatem moveri possit ab aliquo quod non est causa eius. ut ab alio homine per violentiam. motus tamen voluntatis eius quod sit ab aliquo extrinseco. quod non sit causa eius est impossibile. Voluntas autem causa nihil aliud esse potest quam deus. Et hoc dupliciter. Primo ex hoc quod voluntas est potentia anime rationalis. que a solo deo causatur per creationem.

ut dictum est supra. Secundo ex hoc patet quod voluntas habet ad universale bonum ordinem. Quod autem aliquid bonum per participationem dicitur. et est quoddam bonum particulare. Particularis autem causa non dat inclinationem universalem. Unde nec materia prima que est in potentia ad omnes formas potest causari ab aliquo particulari agente. Nec tamen sequitur quod cum homo vult malum. deus moveat voluntatem eius ad illud malum. quia ipse est motor et universale obiectum voluntatis. quoniam secundum beatum Thomam ubi supra. Deus movet voluntatem hominis sicut universalis motor ad universale obiectum voluntatis. quod est bonum. Et sine hac universali motione homo non potest aliquid velle. Sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud quod est vere bonum vel apparet bonum. Sed interdum movet specialiter deus aliquos ad aliquid determinate volendum. quod est bonum. sicut in his quos movet per gratiam. Movet etiam voluntas ad actum suum ab intellectu. Unde philosophus dicit in. ii. q. anima. quod appetibile intellectum est movens non motum. Voluntas autem est movens motum. Motus. scilicet quia movetur ab intellectu. Movens quia movet alias potentias. etiam ipsum intellectum quantum ad exercitium actus. id est ad intelligendum. Non tamen movet intellectus voluntatem ex necessitate. Unde Augustinus. tractans illud psalmi. Concupivit anima mea desiderare iustificaciones tuas etc. ait. Prevolat intellectus. sequitur tardus aut nullus effectus. Scimus bonum nec tamen delectat agere. Cuius ratio est secundum beatum Thomam. quia sic imaginatio forme convenientis vel nocivi sine estimatione non movet appetitum sensitivum. ita nec apprehensio veri. sine ratione boni nec appetibilis movet voluntatem. Unde intellectus speculativus non movet sed practicus. ut dicitur in. ii. q. de animalibus. Pro maiori horum declaratione dicit beatus Thomas. i. q. art. i. Interiorum aliquid indiget moveri. in quantum est in potentia ad plura. Oportet enim ut id quod est in potentia reducatur ad actum per aliquid quod est actu. et hoc est movere. Duplex autem aliqua vis anime invenitur esse in potentia ad diversa. Uno modo quantum ad agere et non agere. Alio modo quantum ad agere hoc vel illud. Sicut visus quandoque videt actu. et quandoque non videt. et quandoque videt album. quandoque nigrum. Indiget igitur movere quantum ad duo. scilicet quantum ad exercitium et usum actus. Et quantum ad determinatos actus. Quorum primum est ex parte subiecti. quod invenitur quandoque agens. quandoque non agens. Aliud est ex parte subiecti secundum quod specificatus actus. Motus autem ipsius subiecti est ex agente aliquo. Et cum omne agens agat propter finem. principium huius motionis est ex fine. Et inde est quod ars ad quam pertinet finis. movet artem ad quam pertinet id quod est

Capitulū Quartum

ad fines suo impio. sicut gubernatoria ars imperat nauifaciue. Bonu aut in communi quod habet rationem finis. est obiectum voluntatis. Et ideo ex hac parte voluntas mouet alias potē-
 tias anime ad suos actus. utimur enim et alijs potētijs anime cum volumus. Nam fines et per-
 fectiones omnium aliarū potentiāz cōprehē-
 duntur sub obiecto voluntatis sicut quedā par-
 ticularia bona. Semper enim ars vel potētia ad
 quā pertinet vniuersalis. mouet ad agendum
 artem vel potētiāz ad quāz pertinet finis par-
 ticularis sub illo vlti cōphē. Sicut dux exercitū
 qui intendit bonum cōmunē fm ordinē totius
 exercitus mouet suo imperio aliquez ex tribūis
 qui intendit bonū vniūs aciei. Obiectum autē
 mouet determinādo actū ad modū principij for-
 malis. a quo in rebus naturalibus actio speci-
 ficatur sicut calefactio a calore. Primum autem
 principium formale est ens et verum vniuersale
 quod est obiectum intellectus. Et ideo isto mo-
 do morionis intellectus mouet voluntatem si-
 cut representans ei obiectum suum. **M**ouetur
 voluntas etiam ad actum suū a seipā. Cum enīz
 sit vniū sui actus. et ipā sit velle et non velle. qd n
 eēt si non haberet in potestate sua mouere seip-
 sam ad volendum sequitur quod a seipā moue-
 ritur. Unde Eccle. xv. dicit. Posuit deus ante illūz
 sez hominem bonum et malum ad quodcūqz vo-
 luerit extendat manū suā. **P**ro huius vcla-
 ratione dicit beatus Thomas prima scde. q. ix. ar.
 xi. iij. Ad voluntatē pertinet mouere alias potē-
 tias ex ratione finis qui est obiectum voluntatis.
 Sed hoc modo se habet finis in appenibilibz sic
 principium in intelligibilibz. Manifestum ē au-
 tem qd intellectus per hoc qd cognoscit principij
 reducit seipm de potētia in actum quantum ad
 cognitionem conclusionum. Et hoc modo mouz
 seipm. Et similiter voluntas per hoc qd vult fi-
 nem mouet seipā ad volendum ea que sūt ad
 finem. Non autem eodem modo mouetur ab in-
 tellectu et seipā. Sed ab intellectu mouetur fm
 rationem obiecti inq̄rum ipm sibi repñtat. Al se
 ipā mouetur fm rōnem finis. inq̄rum vult ea
 que sunt ad finem ppter finem. Nec fm idē vo-
 luntas mouet et mouetur sed fm diuersa. quia
 cum vult finem est quidem in actu voluntas q
 ad finem. In potētia autem quo ad illa q sunt
 ordinata ad illum finem. Cūz autē vult actu ea
 que sunt ad finem. reducit se de potētia in actūz
 respectu illorū. et sic vt mouēs est inq̄rū vlti finēz
 vt mora inq̄rum vult ea que sunt ppter finē
Mouet voluntas ad actum suū qñqz ab appe-
 titu sensitiuo sicut ab alliciente. Unde Jaco. i.
 d. Unusquisqz temptat a concupia sua abstrac-
 tus et illectus. Non enīz abstraheretur quis a
 concupia nisi voluntas eius moueret ab appeti-

tu sensitiuo in quo est concupiscentia. **P**ro
 huius declarāone dicit b. Tho. i. q. ix. art. ij. qd
 id quod apprehenditur sub ratōe boni et cōueni-
 entis mouet voluntatem per modū obiecti. **M**
 autem aliquid videat bonum et pueniēs ex duo-
 bus contingit. scilicet ex p̄dīōe eius qd pponit et eius
 cui pponitur. Conueniēs enī fm relatiōem dicit
 vñ et ex vtroqz extremo dependet. Et hinc est qd
 gustus diuersimode dispositus non eodem mō
 accipit aliquid vt pueniēs et vt non cōueniēs.
 Unde et phīs dicit in. iij. et bico. Qualis vniū
 quisqz est. talis finis videtur ei. Manifestū est
 autem qd fm passionem appetitus sensitiui inu-
 ratnr homo ad aliquam dispositiōem. Vñ fm
 qd homo est in passione aliqua videt aliquid ei
 vt cōueniēs. qd non videtur eidem extra passi-
 onem existēti. sicut irato videt quod non videt
 quierō. Et per hunc modum ex pte obiecti appe-
 titus sensitiuus mouet voluntatez. Et quis vo-
 luntas sit prestantior appetitu sensitiuo simpli-
 citer loquendo. et agens et mouens sit naturalit-
 pstantius patiente et moto fm Aug. tamen quo
 ad illum. in quo passio vñatur. appetitus sensi-
 tiuus est prestantior voluntate. et ideo voluntas
 vt mora et patiens subiacer appetitui sensitiuo.
 Et quis voluntas actus sit vniuersalis. quia se-
 quitur apprehensionē intellectus qui est vniuer-
 salior. in quia actus et electiōes hominūz sunt cir-
 ca singularia. Inde est qd quia appetitus sensiti-
 uus est virtus p̄cularis. quia sequit apprehen-
 sionem sensus qui est p̄culariū mixtū. habet
 magnā virtutem ad hoc qd sic disponat vt ei a
 liquid videatur sic vel aliter circa singularia.
Mouetur etiam qñqz voluntas a rebz sensibilibz
 sibi ppositis exterius. Nam voluntas mouet ab
 obiecto. Sed obiectum voluntatis potest esse ali-
 qua res exterior sensui pposita. sicut Bersabee vi-
 sa a David. mouit voluntatem eius ad concupiscē-
 dum. Unde et Joā. dicit prima epla Nolite di-
 ligere mundum neqz ea que in eo sunt. scilicet sensibi-
 lia. Dilectio est actus voluntatis. Mouent ergo
 ista exteriora voluntatem sicut obiecta non de ne-
 cessitate. Nec etiam mouēt eo modo quo moue-
 tur voluntas q̄rum ad exercitiū actus. ab ali-
 quo exteriori agente et imprimente in ipām vo-
 luntatem et influente. Sic enim a solo deo mo-
 uetur. non autem ab angelis etia bonis. Quā-
 uis enim angelus operetur in intellectum hoīz
 confortando lumen ipius et illustrando fantas-
 mata. non tamen operatur in voluntatez mouē-
 do ipām. **S**ed nec a corporibz celestibz seu pla-
 neris potest moueri voluntas directe. Nec in ip-
 sam pñt imprimere vel operari directe. Et ratio
 est fm beatorū Thomaz prima secundē. q. ix. ar.
 v. Quia nullum corpus potest agere in rem cor-
 poreā sed econuerso. Intellectus et voluntas

sunt potentie anime. que non sunt affixe organo corporeis. s. sunt pure immateriales. ideo impossibile est q. vllum corpus celeste directe imprimat intellectum vel voluntatem. Indirecte pnt imprimere in q. videlz voluntas moueri potest ad aliquid ab appetitu sensituiuo per passionem eius. In appetitum autem sensituiuum sicut et in alias vires sensituiuas imprimere possunt corpora celestia. quia affixe sunt organo corporeis. Que organa corporeis sicut et ipsa corpora omnia inferiora subiacent influentijs et impressionibus corporum celestium. Sicut autem voluntas ipsa non cogitur ad sequendum appetitum sensituiuum. Quis instigetur s. libera est. Nec enim cogitur ad appetendum ipsa sensibilia que proponuntur. in que habent impressionem et operationem corpora celestia. Ita non cogitur a constellationibus et influentijs corporum celestium ad volendum.

De tertio. s. de .§. III.

modo quo mouetur voluntas ad actum suum. Sciendum q. mouetur ad quedam de necessitate et naturaliter. vt ad volendum bonum in communi. et vltimum finem seu beatitudinem. et q. conueniunt alijs potentijs. vt cognitioem veri que semper puenit intellectui et esse et viuere. et alia hmoi. que respiciunt consistentiam naturalem. Ad quedam alia mouetur contingenter et non naturaliter vt ad omnia alia. Pro horum declaratione dicit. b. Thomas prima. q. q. x. arti. ij. Q. voluntas mouetur dupliciter. Vno modo quantum ad exercitium actus. scilicet ad velle et non velle. Alio modo quantum ad specificationem actus. scilicet ad velle hoc aut illud. Primo modo voluntas a nullo obiecto ex necessitate mouetur. potest enim aliquid de quocumq. obiecto non cogitare. et p. p. nec actu vel illud. Sed quantum ad secundum modum modum voluntas ab aliquo obiecto ex necessitate mouetur ab aliquo autem non. In motu enim cuiuslibet potentie a suo obiecto consideranda est ratio. per quam obiectum mouet potentiam. Visibile enim mouet visum sub ratione coloris actu visibilis. Unde si color proponatur visui ex necessitate mouet visum. nisi aliquid visum auertat quod pertinet ad exercitium actus. Si autem proponeretur aliquid visui. quod non omnimodo esset color in actu. s. fm aliquid esset tale. et fm aliquid non tale. non ex necessitate visus tale obiectum videret. posset enim non intendere in ipsum ex ea parte qua non est coloratum in actu. et sic ipsum non videret. Sicut autem coloratum in actu est obiectum visus. ita bonum est obiectum voluntatis. Unde si proponatur aliquod obiectum voluntati quod sit vniuersaliter bonum. et fm omnem considerationem ex necessitate

voluntas in illud tenderet si aliquid vellet. Non enim potest velle oppositum. Si autem proponatur ei aliquid obiectum quod non fm omnem considerationem sit bonum non ex necessitate voluntas fertur in illud. Et quia defectus cuiuslibet boni habet rationem non boni. ideo id solum bonum quod est perfectum et cui nihil deficit. est tale bonum quod voluntas non potest non velle. quod est beatitudo. Alia autem particularia bona in quantum deficient ab aliquo bono possunt accipi vt non bona. et fm hanc considerationem possunt repudiari vel acceptari a voluntate que potest in idem ferri fm diuersas considerationes. Sicut enim intellectus de necessitate mouetur ab obiecto quod est semper et ex necessitate verum non ab eo quod potest esse verum et falsum. s. a. contingente. Sic et voluntas a bono perfecto cui nihil deficit. vult etiam de necessitate ea que sunt ad finem sine quibus finis habere non potest vt esse viuere et hmoi. Et q. vult homo ex necessitate. vult etiam naturaliter. Quauis enim voluntas dinidatur contra naturam sicut vna causa contra aliam. quedam ei sunt naturaliter et quedam voluntarie. Et alius modus causandi est proprius voluntati que est domina suorum actuum et habet viam ad opposita. Alius modus causandi est proprius nature. que est determinata ad vnum nec habet viam ad oppositum. Tamen quia voluntas in aliqua natura fundatur. necesse est q. modus proprius nature quantum ad aliquid participetur a voluntate. sicut quod est prioris cause participatur a posteriori. Est autem in vnaquaque re primum ipsum esse quod est per naturam. q. velle quod est per voluntatem. Et inde est q. voluntas aliquid vult naturaliter et ita determinate quod non habet viam ad opposita. vt beatitudinem bonum in communi esse viuere. Et dicitur hic naturale fm q. natura dicitur quelibet substantia et quodlibet ens. Et fm hoc dicitur naturale rei quod conuenit ei fm suam substantiam. et hoc est quod per se inest ei. Et sic accipiendo semper principium in his que conueniunt rei oportet q. sit naturale. Et hoc apparet in intellectu. Nam principia naturalis cognitionis sunt naturaliter nota. Similiter etiam principium volitivorum oportet q. sit aliquid naturaliter volitum et hoc est bonum in communi et vltimus finis. Pro voluntatis cum sit a deo vt a primo mouente. non tamen est motus necessarius ille sed contingens nisi in his que naturaliter vult de quibus dictum est. Unde Ecclesi. xv. dicitur q. deus ab initio constituit hominem et reliquit eum in manu consilij sui. scilicet ad volendum vel non volendum hoc vel illud. Pro cuius declaratione dicit. b. Thomas. i. q. q. ar. n. q. vt dicit Dionysius. Ad prouidentiam diuinam non pertinet corrumpere naturam rerum.

sed seruare. Unde mouet omnia fin eorum cō-
ditiōem. ita q̄ ex causis necessarijs per motiōz
dynam sequitur effectus ex necessitate. Ex cau-
sis autem contingentibz consequitur effectus cō-
tingenter. quia igitur voluntas est actuum p̄ci-
pium non determinatum ad vnum s̄ indiffe-
renter se h̄ns ad multa. sic deus ipsam mouet q̄
non ex necessitate ipsam determinat ad vnum.
sed remanet motus eius contingens et non ne-
cessarius. nisi in his ad que naturaliter mouet.
Sed ab appetitu sensitiuo cum mouetur volū-
tas non mouet ex necessitate. Nam si talis ē pas-
sio in appetitu sensitiuo q̄ tollat totaliter vsum
rōnis vt in freneticis et amētibz. tunc actus tal-
is hominis non est actus voluntatis sed similis bru-
torum actibz. Sed non totaliter absorbet rōnem
passio sicut cum remaneat aliquo modo iudiciū
rōnis liberum. sic et motus voluntatis. Unde
non necessario mouetur ab appetitu per passiōz
ad qd facit qd dicitur Gene. n̄j. Sub reerit appeti-
tus eius et tu dñaberis illius.

De secdo actu voluntatis qui
est frui Caplm. v.

Frui est secundus

Frui est actus elicitus a voluntate. Vbi notā-
dum fin. b. Thomam. i. q. xi. q. vi
sio dei inq̄tum est visio est actus intellectus. In
q̄tum autem est bonum et finis est voluntatis
obiectum. et hoc modo est eius fructus. Et sic hūc
finem consequitur intellectus vt potentia attrigēs
voluntas tanq̄ potentia mouens ad finem et fru-
ens sine iam adepto. Item no. fin. b. Tho. v.
bi supra q̄ in declaratiōe quam importat fructus
duo sunt. s. perceptiō conuenientis que pertinet
ad apprehensiuam potentiam. et placētia ei⁹ qd
offertur vt pueniēs. et hoc pertinet ad appetitū
in qua ratio delectatiōis perficitur. Pro quorū
declaratiōe dicit. b. Tho. in primo sen. di. i. Vbi
diffuse tractatur illa materia etiam in textu. q̄
fructus consistit in optima operatiōe hominis. cum
fructus sit vltima felicitas hominis. Felicitas autē
nō ē in habitu sed in operatiōe fin p̄būm. Op-
tima autē operatio hominis ē operatiō intellectus ad
nobilissimum obiectū quod ē deus. Unde ipsa
visio diuinitatis ponit tota substantia nostre be-
atitudinis. Iuxta illud Joā. xv̄j. Hoc ē vita e-
terna vt cognoscāt te x̄. Et ipsa autē visione cum
ipsum visum nō videat per similitudinē s̄ p̄ eēnti-
am efficiat quodammodo intra vidētem et ita est cō-
prehensio que succedit spei. p̄sequēs visionē q̄
succedit fidei. sicut et spes quodammodo generat
ex fide. Et ex hoc q̄ ipm visum receptum ē intra
vidētem vnit sibi ipm vidētem. vt fiat quasi qdaz
mutua penetratio per amorē. Sicut dicit. i. Jo. n̄j
Qui manet in caritate in deo manet x̄. Ad vni

onem autem maxime pueniēs sequit̄ summa
delectatio. Et in hoc perficit̄ nostra felicitas qm
nominat fructus. Et pte sui cōplemētū magis q̄ ex
parte principij cū includat in se quādam delec-
tatiōem. Et ideo ipsa fructus est actus voluntatis. et
fin habitum caritatis quous fin ordinē ad virtutē
et potentias p̄cedentes. Quāuis em̄ cōcurrat ad
fructum predicta tria. s. visio. p̄prehēsiō. et ama-
tio. perficitur tamē ipsa in amore. Et alie quidem
virtutes adiungūt nos deo per modū meriti et dis-
positiōis. caritas per modum perfecte vniōis.

Dant autē diuersas diffinitōes eius fin diuer-
sos respectus. Et prima est q̄ frui est amore ihe-
re rei p̄pter se. Hoc dant p̄p̄tatiōem ad objec-
tum et habitum elicentem actū. Alia ē Aug. di-
centis. Fruimur cognitionis in quibz voluntas de-
lectata cōquiescit. Nec datur per cōp̄tatiōem ad
potentiā cuius ē actus fin ordinē ad potēti-
am p̄cedentem. s. cognitiōem que pertinet ad in-
tellectum. Tertia est q̄ frui est cum gaudio vni-
nō spe sed rei iam habite. Nec dant per cōp̄tatiōem
p̄sequētem actum inq̄tum ē perfectū. s. gaudium
de re habita. nec ē incōueniēs q̄ de vna re dent
plures diffinitōes fin diuersas cās vel p̄p̄tati-
tes. Quando autem exprimeretur totum esse
rei fin omēs cās eius. tūc diffinitōes predictę nō
essent nisi vna

Quo fruendum §. I

Sit. Ad quod dicendum fin. b. Tho. vbi supra q̄
frui aliquo dicitur tripliciter. Vno modo sicut obiec-
to. Et hoc modo solo deo fruēdū ē. Et sic dicit
Aug. q̄ fruendum ē solum illis rebus que nos
beatos faciūt. s. personis diuinis. p. f. et spūs sancto.
quia ad bonitatem ipsius dei ordinatur tota bo-
nitas vniuersi. sicut bonitas totius exercitus ad
bonum ducis. Secundo modo sicut habitu elici-
ente actum fructus. Et hoc modo beatitudie
create et caritate fruēdū ē. Deus enī facit be-
atos effectiue. dando sei fin et causando ipaz be-
atitudinem. Beatitudo autē creata formalit̄ fa-
cit beatum. sicut albedo facit album. Tercio mo-
do frui in aliquo sicut instrumento fructus
et hoc modo fruimur potentia cuius fructus ē ac-
tus. Quia vero humanitas xpi non est finis vl-
timus. ideo in visione eius non est p̄p̄e fructus
sed quoddam accidentale gaudium. et non sub-
stantialis beatitudo. Homine autem quocūq̄
sancto non est fruendum simpliciter sed in deo. Iux-
ta illud quod ait ap̄s ad philēmene 3. Fruar te
in xpo. Vbi autem cum homine in deo fruēris
magis deo q̄ homine fruēris. Et sic fin Thomā
ibi obiectum fructus est deus. cōrepresentās ip-
sum obiectum per similitudinē gratie in qua i-
habitat deus. Peccatore autē non est fruendum
in deo. quia non est in eo gratia que facit deum

inbitare. que quidē est exemplar ex psum ipsius summe bonitatis qua fruendum ē. Et multo minus creatura irrationali fruendum est. Non est sufficit ad hoc similitudo imaginis l'extigq. s3 requiritur similitudo gratie. Tribus autē per sonis dñis est vna fructio fruendum. Huius ratio est duplex fm. b. Tho. ubi. s. Prima ē ex parte essentie. Obiectum enī fructiois est summa bonitas. Unde fructio respicit vnāquāq3 per sonam put est summum bonū. Unde cum eadō numero sit bonitas trium personarum eadē erit et fructio. Alia vero sumitur ex parte proprietatum. Sicut enim dicit phis qui cognoscit vnum re latiuorum cognoscit et reliquos. Et sic cum tota fructio originetur ex visione vt dictum est. q3 frui tur vno relatiuorum inq3tum bmoi. frui it et reliq3 prima ratio melior.

Quorum fit frui .§.II.

Fructio. Fructio fm. b. Tho. ubi. s. Fructio ponit quādam delectationem in fine. Delectatio autem nō potest ēē nisi in cognoscente. et ideo cum creatu re insensibiles nō cognoscāt. nō delectant nec frui tur. Quāuis ei oē desiderii sequit pgnitōz de siderii tñ crease insensibil. qd ē inclinatio natu ralis non sequit cognitiōem in ipsa existēte fm cognitiōem primi motoris. Itē fructio pprie loquēdo est tñ vltimi finis. bruta autem vltim finem non apprehendūt. nec finem primum pos sunt ordinare ad finem vltimum cum careāt ra tione cuius est ordinare. Unde non pprie frui tur. Similiter peccator ponit vltimum finē suū in eo in quo non est. Unde cum verum finē nō habeat non fruiit vere. Quāuis cñ talis aliquā do faciat aliquid ppter deū. tñ q3 aliquid diligit habitualit supra deū. et si non actu semp. iō non fruiit deo sed illo ad qd omnia ordinat pecuniam sc3 glām veneream delectatiōem et bmoi. Ulteri us fructio dicit delectatiōem in fine. Unde perfe cta fructio non est nisi perfecta delectatio que ēē non potest ante psecutiōem finis. Unde iust? ho mo in mōdo non perfecte fruiitur. Sed sancti in patria vere et pprie et perfecte fruunt. Ogt in. ij sen. di. i. Fecit deus rōnalem creaturam vt sum mum bonū intelligeret intelligēdo amar3 amā do possideret possidendo frueretur. Deus autē pfectissime sei pō fruiitur. Unde gre. dicit q3 de? gloriosus est. q3 dūz sei pō fruiitur accedēis lau dis indigena non est.

De intentione que est tertius actus volun taria

Capitulum sextus.

In intentione que est tertius actus voluntarius a voluntate. hanc pps vocat oculum dicens Lu. xi. et Mat. vi. Si oculus tuus fuerit simplex. i. i

tentio recta. totum corpus tuum. i. opus inde se quens lucidum erit. Quāuis autem oculus sit instrumentum visive potētie que est apprehensi ua potentia. non tamen intentio est actus intel lectus sed voluntatis. Dicitur autem oculus in tentio. quia cognitiōem pte supponit per quaz p ponitur voluntati finis ad quem mouet. Sicut oculo puidemus quo tendere debeat? rbo.

Quāuis autem intentio sit actus voluntatis. b. Tho. prima. ij. q. xij. arti. i. sic declarat. Intentio sicut ipm nomen sonat signat in aliquid tēdere. In aliquid autem tendit et actio mouentis et motus mobilis. Sed q3 motus mobilis in aliquid ten dat ab actiōe mouentis pcedit. Unde intentio primo et principaliter pertinet ad id quod mo uet ad finem. Unde dicimus architectorem suo imperio mouere ad id quod intendit. Et idē est in omni precipiente aliquid. Volūtas autem ē que mouet omnes alias vires anime ad finē. Et sic p3 q3 intentio est actus voluntatis pprie Est autem pprie principaliter intendere fm. b. Tho. i. ij. q. xij. ar. nq. Intendere finem. put sci licet ordinat motum alicuius vel alterius in finem. Ordinare autem aliquid in finē est actus rōnis tñ. et quia bruta ratiōe carent ideo non p prie dicuntur intendere seu habere intentiōz. S3 large sumendo intendere fm q3 id quod mouet ad finem ab alio dicitur intendere finem. sicut natura dicitur intendere finem quasi mota ad suum finem a deo sicut sagitta a sagitante. Et sic bruta intendunt finem inq3tum mouent inu stinctu quodam naturali ad aliquid. Ad q3 con siderent quod per motum suum possint psequi finē quod est pprie intendentiis. Sed quasi concupiscentel finem naturali instinctu mouentur ad finem quasi ab alio mota. sicut et cetera q3 naturaliter mouentur. Intentiō autem nō soluz est vltimi finis. sed et aliorum finium. Cum enī vltimus finis humanaz volūtatū sit beatitudo et p3 pñs vnus finis. Si intentio esset tñ vltimi finis. non essent diuerse hominum intentiones. quod patet esse falsum. Pro cuius declaratione dicit beatus Thomas prima scde. q. xij. arti. ij. q3 intentio respicit finem fm q3 est terminus mo tus respectu voluntatis. In motu autē potest accipi terminus dupliciter. Vno modo termi nus vltimus in quo quiescit. qui est termi nus totius motus. Alio modo medium quod ē principium vnius partis motus et terminus vel finis alterius. sicut motus de quo itur de a in. c. p. b. et est terminus vltimus. b. autē est termi nus s3 nō vltimus. et vtriusq3 potest esse intentio. Cñ et si intentio semp sit finis. non tamē oportet q3 semp sit vltimus finis. Intentio etiam pōt esse pluriūm simul. Quod sic declarat. b. Tho. ubi supra. arti. ij. Aliqua duo possunt accipi du

Capitulū Sextum

pliciter vel ordinata ad inuicem vel ad inuicem non ordinata. Et siquidem fuerint ad inuicem ordinata. manifestū est q̄ homo pōt simul plura intrēdere. Est enim intentio non solū finis vltimi. sed etiam finis mediū vt dcm̄ est. Simul autem intendit aliquis in finem vltimū et primū sicut confectōem medicine. Si autē accipiantur duo vt nō ordinata ad inuicē. Sic etiam potest homo plura intrēdere. Quod p̄ ex hoc q̄ homo vnum alteri p̄legit quod melius est. Inter alias autem cōditōes quibz vnum aliquid melius est altero est. quia valet ad plura. Unde pōt aliquid p̄legi alteri. ex eo q̄ valet ad plura. Et sic patet manifeste q̄ homo plura intrēdit. Quod autē Aug. dicit q̄ homo nō potest simul deum et corporale cōmodū intendere. intelligitur vt vltimos fines quia nō possunt esse hominis p̄les vltimi fines. Intentio finis et volūtas eius q̄d est ad finem aliquo mō est vnus et idem motus. Aliquo modo non. Quod sic declarat. b. Tho. vbi supra ar. nū. Motus volūtaris in finem. et in id quod est ad finem potest cōsiderari dupl̄. Vno modo s̄m q̄ volūtas fertur in vtrūq̄ absolute et s̄m se. et sic simpliciter sunt duo motus volūtaris in vtrūq̄. Alio modo pōt cōsiderari s̄m q̄ volūtas fertur in id quod est ad finem p̄pter finem. Et sic vnus et idem subiecto motus volūtaris est tendēs in finē et ad id q̄d est ad finem. Cum em̄ dico volo medicinam p̄pter sanitatē. non de signo nisi vnū motum volūtaris. cuius ratio ē quia finis est rō volendi ea que sunt ad finem. Idem autem actus cadit super obiecto et super rationem obiecti. sicut eadē est visio coloris et lūis et est simile de intellectu qui se absolute considerat principium et cōclusionem diuersa erit consideratio vtriusq̄. In hoc autem q̄ cōclusioni p̄f̄ principia assentit est vnus actus intellectus tantū. In hoc autem differt ab electiōe quia inq̄rtum motus volūtaris fertur in id quod est ad finem put ordinatur ad finem est electiō. Motus autē volūtaris qui fertur in finem put acquiris p̄ ea que sunt ad finem. vocatur intentio. Cuius signum est q̄ intentio finis esse potest etiam nō dum determinatis bis que sunt ad finem q̄uz est electiō

De intentione .§. I.

loquit. psal. cxiij. docens nos suo exēplo ea rectificare dicēs. Inclinaui cor meum ad faciēdas iustificatōes tuas in eternum p̄pter retributiōē. Intentio siquidem vt ait Amb. Operi tuo nomen imponit. Nam cuius finis bonus est. eius quoq̄ opus bonum est. et eōtra s̄m p̄b̄m. Unde saluator ait Lu. xi. Si oculus tuus fuerit simplex totū corpus tuū lucidū erit. Oculus vtriusq̄ qui respicit finē seu ea que sunt ad finē respe-

ctu finis Simplex autē d̄r cum solum intrēdit vltimū finem sine duplicitate vel alia mixtura. et tūc totū corpus. i. ogeries operū in sequentiū lucidum est. i. gratiosum. Quatuor autē requiruntur ad hoc vt oculus sit simplex et rectus. i. intentio que notatur in predicto versu ps.

Et primū est q̄ ipa intentio sit sepata ab arro-

garde. ibi. inclinaui cor meū

Scdm̄ est q̄ sit sequestrata a deceptiōe ibi ad faciēdas iustificatōes tuas.

Tertio q̄ sit immaculata sine mortali infectione ibi in eternum.

Quartū q̄ sit determinata in p̄fecta felicitate. ibi p̄pter retributiōem

Primo ergo d̄r intentio ad hoc vt sit recta et se sepata ab arrogāia vt. i. q̄uis quis opes opa de genere bonorū p̄pter glām p̄sequēdā. nō hoc intendat tanq̄ deus deat sibi retribuere ipaz gloriā ex debito necessitatē seu ex condigno. q̄ vt ait ap̄ls ad Roma. viij. Non sunt p̄digne passiōes b̄rē. nec etiam quēcūq̄ actiōes. Et rō huius est. q̄ sicut creaturā est d̄ruris finite. ita meritū eius opis. gloria autē dei est p̄miū infinitum. Finitū autē non potest per se attingere ad infinitum. Ergo quilibet intrēdere et credere q̄ principali deus ex sua largitate dabit sibi glām b̄nfaciēdi. Iuxta illud ad Ro. vi. Gratia d̄i vīta eterna. i. habetur. Gratia autē gratis dat. Hoc autē notat ps cum ait. Inclinaui cor meū. i. humiliāui expectās retributiōem a d̄no nō ex opibz iusticie p̄ me factis s̄ s̄m suam mīam.

De se- cundo intrēto esse sequestrata a deceptiōe vt vici nō faciat ea que de se sunt mala. p̄pter aliquē finem apparētē bonū. Hoc em̄ est decipe seipsū. Nam vt ait ap̄ls ad Roma. iij. Non sunt faciēda mala vt eueniāt bona. Hinc et Grego. Qui hac inferiōne male accipit vt b̄n dispense grauarur potius q̄ inuef. i. q. i. non est putādū. Qd si quis senus exerceret vt hospitalia et eccl̄as cōsecraret. vel etiā aliena rapet vt pauperibz subueniret seipsū deciperet cum nil mereret s̄ peccatum incurreret. Unde et loth qui obrulit duas filias suas virgines h̄ratoribz sodomorū ab eis illudēdas ne aburerent iuuenibz quos ad hospitium recepat. i. angelis qui in forma iuuenū apparuerāt. potius q̄d fecit ascribif p̄turbarōni eius et horrore illius sceleris q̄ rōi vt dist. xij. quod ait. In quo frequēter offēdū ihoies p̄minēdo diuersa peccata. vt liberēt primos a tribulatiōe vel a peccatis p̄pter hoc dicēda mēdacia. addendo piuria vel alia mala. Sed vt dicit Aug. Cū ad id venerit homo vt saluti p̄xiimi nisi peccando p̄videri nō possit iam se nō existimet h̄re quod facit id est quod debeat facere. p̄q. q. q. faciat. Nam p̄tra ordinem caritatē est sue salutis nocere et alteri subuenire. Nec est p̄ hac sniaz q̄

Titulus Quartus

moyses dñm rogauit vt deleter eū de libro suo vt populo dimitteret peccatū idolatrie pmissuz in adoratiōe vituli. Exo. x. xij. Non enim sic ē intelligendū tanq̃ moyses orauerit se priuari salute 7 deleri de libro viuētium in glā. hoc enim irrationale fuisset. Sed petijt deleri de libro dei. nō simplr s̃ q̃tum ad p̃solatiōes multas quas debebat a dño recipere in p̃nti. put scriptum in libro dei erat. i. p̃ordinatum. vt ex hoc p̃lo illi p̃ceretur de tanta offensa. Quod ergo d̃r q̃ quicquid agāt hoīes intentiō iudicat oēs. intelligēdū est hoc nō de his que mala sunt fm se. sed de bonis seu indifferētibz. Uñ dicit p̃s ad hoc signā dum. Inclinaui cor meū ad fa. iu. tuas. nō mala opera sed iustificatiōes tuas. i. mādara tua que seruata faciūt hoīem iustum. **T**ertio intentiō d̃r eē immaculata. i. q̃ ille qui facit aliquod bonū 7 p̃pter deum. nō habeat in se maculā p̃cti mortalis. quia de operibz h̃mōi 7 si bona intentiōne facis retributiōem a deo nō b̃eret in sup̃na gloria. Unde apls dicit. i. Corin. xij. Si distribue ro facultates meas in cibos pauperuz. 7 tradidero corpus meum ita vt ardeam. s. p̃pter deū seu p̃pter fidem seruandā martirio me exponam. caritatem aut̃ non habuero nihil mihi p̃dest. s. q̃ ad retributiōem eternam. Caritas aut̃ nō cōpāñt secū maculā alicuius mortalis. Qui ergo est in aliquo peccato mortali. vt odio. luxuria. inuidia. 7 h̃mōi. quātaquq̃ supplicia sustineat pia intentiōne. s. p̃pter deum. non tñ inde recipit retributiōem glē. Sed aliqua alia bona vt. p̃spirare liberatiōem a multis periculis dispositiōem seu mollificatiōem cordis ad p̃niam. ad minus supplicium in alia vita. 7 sic nō t̃manet illud bonū irremuneratū. Et ad hoc signandum dicit psal. In eternum peccator nō intēdit facere iustificatiōes. i. mādara in eternum. i. sp̃. Sed p̃ tunc qñ facit aliqua de genere bonorū vt ieiunia. elemosinas. orōnes. 7 h̃mōi intentiōe retributiōis 7 p̃remij. Sed qñ p̃mittit peccata tñc non inclinat cor suum ad iustificatiōes dei. imo ab eis recedit transgrediendo. Cum autem quis est in gratia 7 caritate habet intentiōem semper seruadi p̃cepta dei. Uñ psal. Pulcritudine tua intende. i. ex gratia que est pulcritudo anime intēdētem tuam dirige. **Q**uarto intentiō ad hoc vt sit recta oportet q̃ respiciat tanq̃ ad vltimū finem ad retributiōem dei. Sed notādū q̃ est triplex tributio a deo. s. tp̃alitariis. p̃ualitariis. eterne felicitatis. De prima d̃r Isa. i. Omēs sequuntur retributiōes. s. tp̃aliū. Et Luce. xij. dicit saluator. Cum facis prandium aut cenam noli vocare amicos 7 diuites. 7 sit tibi retributiō. s. alic⁹ p̃mo di tp̃alis. Qui igitur inclinat cor suum. i. proponit ad faciendum iustificatiōes dñi. i. ad faciendū mādara 7 ad faciendū bona p̃pter hanc tributiōem. vt. s. p̃sp̃ret a deo in tp̃alibz non habet rectam intēdētem vnde nec meret. Sic 7 cristus dixit quibusdā nō recta intentiōe eum sequentibus. Queritis me nō q̃ vidistis signa sed quia māducasitis ex panibz meis 7 saturati estis Jo. vi. Quidā alij aliqua bona faciūt hac intēdēte tp̃alem glām inde p̃sequantur. de quoz numero fuerunt p̃barisei. de quibz x̃ps ait. Dia opa sua faciunt vt videant̃ ab hoībz Mat. xij. S̃z receperūt mercedem suam dicit ip̃e mat. vi. De sc̃da retributiōe. s. p̃ualitatis dicit̃ Isa. iij. ca. Ne impio in malum. Retributio enim manuum suarū. i. opum fiat ei. Et ad hebre. ij. ca. Dispuaricatio 7 inobediā accipit iustam mercedem retributiōis. s. p̃ene. Qui ergo seruat mādara hac intentiōne p̃ncipaliter p̃pter retributiōem p̃ene infernalis. s. euitandam. non habet intēdētem debitam nec meritorie operat̃. Oportet ei fm Aug. non solum timere deum iudicē 7 punitorē peccatorum. sed etiam vt arietur p̃ gloria. de pe. di. vij. Et regula iuris d̃r. Qui ex timore facit p̃ceptum. 7 si bonum est qd facit. non tam bñ facit. Sic etiam qui cauēt se a peccatis. vel bona aliqua faciūt vt nō flagellentur a deo. 7 ñ alia intentiōne p̃ncipaliter parūz vel nihil grati sunt deo Sicut achab rex israel qui ex cōminatione Helie humiliatus est exterius deferendo scilicium 7 ieiunando ad euadendum penam sibi p̃minatam. iij. Regum. xxi. **D**e tertia retributiōe dicit apostolus de veris fidelibz A domino accipietis retributiōem Collo. iij. Et hanc esse magnam innuit sapiens dicens Ecclesi. iij. Inuenies retributiōem magnam 7 hoc simpliciter. quia in h̃mōi retributiōne continētur omnia bona. Iuxta illud psal. In custodiēdis illis t̃ributio multa. Et si aliquis intenderet deo seruire 7 mādara eius custodire p̃pter bona glorie. s. diuitias. honores. pacem. securitatē. sanitatē. sapientiā. gaudium. 7 alia h̃mōi bona que iustis p̃mittunt̃ in vltima retributiōe. habendo respēctū ad illa p̃ncipaliter 7 nō ad deum. adhuc nō eēt recta intentiō. sed amor mercenarius quo suus operatur. p̃pter mercedem p̃ncipaliter ex labore consequendum. Sed seruiendo p̃ncipaliter deo bona faciendo p̃pter ip̃m consequendum in quo 7 ex quo sunt omnia predicta bona quoniam retribuens est dñs vt dicitur Ecclesi. xxi. Iste talis habet amorem filialem 7 oculum simplicē perfecte intentiōis bene in gratia operando. Et p̃pter hanc intentiōem semper meretur 7 auget p̃mium eius. Sic g̃ sit oculus tu⁹ simplex. vt dicere valeas cum p̃s. Inclinaui cor meū ad faciendas iustificatiōes tuas x̃.

Capitulum septimum. De electiōe. put est actus voluntatis.

Capitulum Septimum

Consequenter agē

Cum de actibus voluntatis qui sunt in comparatione eorum que sunt ad finem respectu quorum voluntas dicitur liber arbitrium eadem potentia realiter cum voluntate. sed differens ratione horum primus dicitur electio. Quod electio sit actus voluntatis a. non ratio nis patet per philosophum in. iij. ethicorum qui dicit quod electio est desiderium eorum que sunt in nobis desiderium autem est actus voluntatis. Sciendum tamen secundum b. thomam prima secunde. q. xij. arti. i. quod electio importat in nomine suo aliquid prius ad rationem. et aliquid prius ad voluntatem. Dicit enim philosophus in. vi. ethicorum quod electio est appetitus intellectivus vel appetitus intellectus. Quandoque autem duo concurrunt ad aliquod unum constituendum unum eorum est ut formale respectu alterius. Unde Gregorius nicenus dicit quod electio neque est appetitus secundum seipsam neque consilium solum. sed aliquid ex his compositum. Sicut enim dicimus animal et anima et corpore compositum esse. Neque vero corpus esse secundum seipsum neque animam solam sed utrumque ita electionem. Est autem considerandum in actibus anime quod actus qui est unius potentie essentialiter vel habet respectum formam et speciem a superiori potentia vel habitu secundum quod ordinatur inferior a superiori. Si ei aliquis actus fortitudinis exercet propter dei amorem. actus quidem ille materialiter est fortitudinis. formaliter autem est actus caritatis. Quamvis ergo ratio quodammodo voluntatem precedat. et ordinet actum eius in quantum scilicet voluntas tendit in obiectum suum secundum ordinem rationis. eo quod vis apprehensiva appetitive suum obiectum representet. tamen in huius substantia actus materialiter se habet ad ordinem qui imponitur a superiori potentia. Et ideo electio non est actus rationis sed voluntatis. Deficiente enim electio in motu quodam ante ad bonum quod eligitur. Et quamvis electio importet quamdam collationem qua unum alteri preferitur. Conferre autem sit rationis. tamen electio non est essentialiter ipsa collatio. sed collatio est precedens ad electionem. Electio non est brutorum. Unde Gregorius nicenus dicit quod irrationabilia et pueri non eligunt. Ratio huius est secundum b. thomam ubi supra arti. ij. quod cum electio sit acceptio unius respectu alterius. necesse est quod electio sit respectu plurium que eligi possunt. Et ideo in his que sunt penitus determinata ad unum electionem non habet locus. Est autem distinctio inter appetitum sensitivum et intellectivum seu voluntatem. quod appetitus sensitivus est determinatus ad unum aliquid particulare secundum ordinem nature ut ex predictis patet. Voluntas autem secundum ordinem quidem nature determinata est ad unum cōe quod est

bonum sed indeterminate se habet respectu particularium bonorum. Et ideo proprie voluntatis est eligere. non autem appetitus sensitivus qui solus est in brutis. et ideo eorum non est electio. Quamvis autem animalia appetant aliquid propter fines ut comedere propter vivere. non tamen in eis est electio. quia non omnis appetitus alicuius propter finem vocatur electio sed oportet quod sit cum quadam discretione unius ab altero. quod esse non potest nisi ubi appetitus potest ferri in plura. Item quod brutum animal accipit unum potius quam alterum. ut ovium unam herbam et non aliam absque electione movetur in illud. Sicut etiam ignis absque electione movetur sursum et non deorsum. Statim enim quod per sensum vel imaginatorem representatur brutum aliquid. ad quod naturaliter inclinatur eius appetitus absque electione illud movetur. quod etiam appareat aliquibus mirabiles sagacitates in quibusdam animalibus ut canibus. a. p. b. et hominibus. preedit hoc in quibus sunt naturaliter inclinationem et instinctum ad quosdam ordinatissimos processus. utpote a summa arte divina ordinatos. Sicut et sagitta directe tendit ad signum ex motione sagittarum ac si haberet rationem dirigentem et propter hoc dicitur illa animalia sagacia et prudentia. et non quia in eis sit ratio vel electio.

Electio est

S. I.

eorum que sunt ad finem. sicut voluntas est finis. ut dicit philosophus in. iij. ethicorum. humanorum actuum et possibilis. Pro b. declaratione dicit b. thomas. i. ij. q. xij. arti. ij. quod electio sequitur sententiam seu iudicium. quod est sicut conclusio silogismi operativi. Unde illud cadit sub electione quod se habet ut conclusio in silogismo operabilium. finis autem in operabilibus se habet ut principium. et non ut conclusio. ut dicit philosophus i. ij. philosophorum. Unde finis in quantum hominibus non cadit sub electione. Sz. pringit quod id quod est in una operatione ut finis in alia operatione ordinatur ad aliquid ut ad finem. Et hoc modo sub electione cadit finis si cut in operatione medici sanitas se habet ut finis. Unde hoc non cadit sub electione medici sed hoc presupponit tanquam principium. Sed sanitas corporis ordinatur ad bonum commune anime. Unde apud eum qui habet curam de salute anime. potest sub electione cadere esse sanum vel esse infirmum. Ita et apostolus dicit. Cum infirmior tunc fortior sum et potens. ij. cor. xij. Sed ultimus finis nullo modo sub electione cadit. Sicut etiam id quod est principium in una scientia vel demonstratione potest esse conclusio in altera scientia vel demonstratione. Sed primum principium indemonstrabile in nulla potest scientia esse conclusio. Est etiam electio solum respectu humanorum actuum. quia ut dicit philosophus in. iij. ethicorum. Nullus eligit nisi qui animatur fieri per ipsum. Qd sic declarat. b. thomam ubi supra arti. xij. Sicut interior est finis. ita

electio eorum que sunt ad finem. Finis autem vel est actio vel res aliqua. et cum res aliqua fuerit finis. necesse est quod aliqua humana actio interueniat. Vel in quantum homo facit rem illam que est finis. sicut medicus facit sanitatem que est finis illius. Unde facere sanitatem dicitur finis medici. vel in quantum homo aliqua vult vel frui rem que est finis sicut auaro finis est pecunia vel possessio pecunie. Et eodem modo dicendum est in eo quod est ad finem quia necesse est quod illud quod est ad finem vel sit actio vel res aliqua interueniente aliqua actione per quam facit illud quod est ad finem. vel vult eo. et sic electio est semper humanorum actuum. Est enim electio possibile tantum. Unde philosophus dicit. in ethicorum. Electio non est impossibile. Huius ratio est secundum b. Thomas. ubi supra. arti. v. quod dictum est. Electiones nostre referunt semper ad actiones nostras. Ea autem que per nos aguntur sunt nobis possible. Unde necesse est dicere quod electio non sit nisi possibile. Similiter ratio eligendi aliquid est ut ex hoc quod ducit ad finem possimus consequi finem. Per id autem quod est impossibile non potest quis consequi finem. Cuius signum est quod cum in consiliando puenerint homines ad id quod est impossibile. discedunt quasi non valentes ulterius procedere. Voluntas igitur perfecta non est nisi de possibili. Sed voluntas in completa que dicitur a quibusdam velleitas. potest esse de impossibili. quia. i. velle illud si esset possibile. Et quia electio nominatur actum voluntatis determinatum ad id quod est huic agendum. Non potest esse de impossibili. Et quod beatus dicit in regula. quod si prelati aliquid precepit impossibile a subdito est temerarium. Hoc ideo dicit. quod aliquid sit possibile vel non. subditus non debet suo iudicio diffinire sed in vnoquoque iudicio superioris stare. Electio autem non est ex necessitate in homine. quod quod possibile est non esse non necesse est esse. Huius ratio ex duplici hominis potestate accipi potest. secundum b. Thomas. ubi supra. arti. vi. Potest enim homo velle et non velle. potest agere et non agere. potest agere vel illud. et velle vel illud. Et ratio ex ipsa virtute rationis accipitur. Quicquid enim ratio potest apprehendere ut bonum. in hoc voluntas tendere potest. potest autem ratio apprehendere ut bonum non solum hoc quod est velle aut agere. sed etiam hoc quod non est non velle aut non agere. Et rursus in omnibus particularibus bonis potest considerare rationem boni alicuius et defectum alicuius boni quod habet rationem mali. Et secundum hoc potest vnumquodque bonorum apprehendere ut eligibile aut fugibile. Solum autem perfectum bonum quod est beatitudo. non potest ratio apprehendere sub ratione mali aut alicuius defectus. et ideo ex necessitate homo beatitudinem vult. et non potest velle non esse beatus. aut esse miser. Electio autem cum non sit de fine sed de his

que sunt ad finem ut dictum est non est perfecti boni quod est beatitudo sed aliquorum particularium bonorum. Et ideo homo non ex necessitate sed libere eligit

Circa materiam §. II

electionis potest induci illud per beatus quod elegisti et assumpsisti inabitabit in artibus tuis per lxxij. Signanter autem dicit in singulari. Beatus quem elegisti et Nam ut dicit saluator mat. xx. et iterum. lxxij. Pauci sunt electi. Nec est contra illam sententiam illud quod Jo. dicit de electis Apoc. viij. Vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat. ex omnibus generibus stantes ante thronum. Nam electi et si in sepe multitudinem a nobis quasi innumerabiles sunt respectu tamen reproborum pauci sunt. Exempli gratia. Ferrarius vel saccus arene in se quasi innumerabilis est respectu tamen totius arene maris quid paucum est. Sic et electi respectu paucorum pauci sunt et illi demum beati. iuxta illud quod dictum est per psalm. Beatus quem elegisti et. Ubi potest notari tres electiones secundum deum

Prima est eternalis ad supernam felicitatem ibi. Beatus quem et.

Secunda est rationalis ad humanam dignitatem ibi et assumpsisti

Tertia est virtualis per nostram voluntatem. ibi. inabitabit in artibus tuis

Prima igitur §. III.

electio est dei ab eterno. quia vix elegit ex toto humano genere beatificandos in gloria. de qua apostolus ad eph. i. inquit. Benedixit nos deus in benedictione spirituali. i. plena benedictione. in celestibus. i. in gloria in christo. i. per merita christi. sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Qui autem et quot sunt illi electi. Solus ille nouit qui eligit. Unde et in ecclesie oratione dicitur. Soli deo est cognitus numerus electorum in superna felicitate locandus. nos autem et si per certitudinem scire non possumus. per aliqua tamen signa data ab ipso in scriptura coniecturare valemus. Et ut hec signa in nobis expiantur. bonas per apostolum in secunda canonica. ca. i. dicens. Surgite ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciat. Hec autem signa sunt tria que notat sapiens Eccle. xlv. dicens. Elegit eum dominus ex omni carne et dedit illi cor ad precepta et leges vite et discipline. Ubi tria nota signa huius electionis

Primum est abdicatio malorum delectationum ibi. elegit eam dominus

Secundum est observatio divinorum preceptorum. ibi. dedit illi cor ad precepta

Tertium est frequentatio sacrorum eloquiorum ibi. legem vite et discipline

Quantum ad primum. quis proprie loquatur

Capitulum Septimum

sapiens de moysē. tñ et intelligi pōt de quibz alio electo. Unde et hoc canit ecclia de beato Thoma de aquino et de quibusdā alijs. et vult dicere quod quē deus eligit extra hic ab omni carne. i. delectatione carnali. delectabit inquit dñs ad noe in figuram omnem carnem. Est enī multiplex caro scz leonum. vrsorum. porcorū. canum. hominū. et bñmōi. Et caro quidē leonis est delectatio quam sibi q̄runt superbi in honoribz suis. Caro vrsorum est complacentia quam sibi querūt gulosi in crapulis suis et ebrietatibz. Caro porcorū ē voluptas lasciuorum quam querūt in immundicijs suis. Caro hominum est lectatio sensualis quam habent aliqui ad suos p̄p̄quos et amicos. et sic de alijs. Debet igitur dominus aquis diluuij sfernalis delere omnem carnem. i. omnes in carnalibz vicijs se delectātes. Et hoc est etiam qd̄ ait apostolus. Caro et sanguis regnum dei non cōsequuntur. i. Corin. xv. id est delectationes prauas sequentes. Impossibile est enī vt ait Hiero. vt p̄sētibz quis et futuris fruatur bonis et de delicijs transeat ad delectatōes. Unde et saluator ad discipulos electos ad supernam felicitatem ait. Ego elegi vos de mūdo. i. de vicijs et delectatiōibz mūdi. Et ad epl̄f. i. apostolus ait. Elegit nos. s. deus vt simus sancti et puri. Sic fuit electus. b. Tho. a deo extractus de aquis mūdane vanitatē et delectatiōis velut alter moyses. De quo dicit ad Heb. xi. q̄ elegit magis affligi cum poplo dī q̄ tp̄alis peccati habere iocunditatē. patet autē hoc permaxime in b. Tho. ex gestis circa puellā ad eum introductam. **Quantum ad secundū** Certum est qd̄ electus dei voluntatē habet efficacem ad observādum dīna mandata. que sunt de actibz virtutū. Unde psal. ait. Mandata tua elegi. s. ad observandum. ad quod tamen necessaria est dīna gratia. que et velle facit et obviare ipsa dei mandata. Unde dicitur in dicta auctoritate. dedit illi. s. deus cor. i. voluntatem ad p̄cepta. i. observanda. Ad efficacem autem voluntatem semper sequitur operatō si adsit possibilitas. Sicut autem illi qui verentur et multū diligunt aliquem superiorem seu p̄latum. non solū p̄cepta facta ab eo sub graui pena sed etiam simplicia monita habent ea vt debita observari. sic et electi dei non solum p̄cepta legis eius. s. etiaz simplicia documēta et cōsilia conantur seruare si p̄nt. Et ita bona inchoāt vt ad perfectiora vltēius se extendant. Unde Gre. sup. Ezechielē. Electi quibz sic ad bona tendunt vt ad mala peptanda non redeant. Sed vsqz ad finem vite in virtute p̄ficiāt. de pe. dī. ij. Non reuertebantur. Sicut moyses seruauit mādata. sic. b. Thomas a puericia sua dīna cepit seruare mandata. nūq̄ eoz aliqd̄ transgrediēdo. quia nūq̄ comuni sit mortale peccatū. et amplectēs dīna etiam con-

silia per ingressum religionis semp. p̄fecit vt patet in legenda. **Quantū ad tertium** nota qd̄ quem deus eligit infundit sibi magnū effectū circa dīna eloquia. Unde i p̄e qui sapientia eterna est dicit. Magisqz aurum et argētum sapiam eligite puer. vij. Sapientia p̄cipue dī scriptura sacra fm Tho. in prima pte. q. i. quia pleni? et verius docet de dīnis q̄ quecūqz alie doctrine. Dicit ergo sapiens qd̄ dedit illi legem vite et discipline. s. ad intelligēdū et docendū. Et tñ lex vita. q̄ vitam cōfert aīme observātis. Nō solum enī illuminat intellectum diuina eloquia. s. etia accēdit affectū. Nūquid n̄ verba mea sunt quasi ignis dicit dñs per Hieremiā quasi dī. vtiqz q̄r̄ cendit ad dilectōem aīme. Un̄ dī Sap. vij. In finitus thesaurus est hoībz sapientia. quo qui vti sunt. participes facti sunt amicicie dei. Sicut aut moyses fuit eruditus in omni sciētia egiptiorū et caldeorum. Actuum. vi. et maxime in diuina sapientia. Sic. b. Thomas eruditus fuit in scīa tā seculari q̄ diuina. et permaxime in theologia. quaz et magno studio et oratōis suffragio acquisiuit vt patet in legenda.

Secundū genus. §. IIII

electiōis fm deū existens est ad humanam dignitatem. quādo est rationabiliter factū que notari potest in ea quod dicit psal. Et assumpsisti. Assumi dicit cōmuni locutōe. qui ad altius aliqd̄ sumitur cōmuni statu. Unde ap̄lus ad hebre. v. Omnis pontifex ex hominibz assumptus est. Et cum paulum et barnabam dominus elegit ad predicandū gentibus. quod est officij p̄sidentium dixit. Segregate mihi paulum et barnabam in opus ad quod assumpsi eos. Actuum xij. Et homines quidem errare p̄nt in eligendo seu assumendo indignū. sed deus errare non potest. Et ideo beatus quē elegisti et assumpsisti. Et non solum beatus est qui assumitur a deo in p̄lationem rōnabiliter exercens eam. sed et beatissimus super alios. Unde Aug. Nihil difficilius est episcopi vel p̄bri vel diaconi dignitate. Sed apud deum nichil beatius si eo modo militetur quo imperator noster iussit. distin. xl. ante omnia. Ad hoc autem vt electio sit rationalis tria requiruntur.

Primū est qd̄ fiat sine p̄cedēti ambitōe.

Secūm qd̄ fiat congruenti assumpti dispōne.

Tertū qd̄ fiat p̄currēti regulari p̄sensione.

Quantum ad primum dī beatus electus n̄ qui se ingerit ad dignitatem. sed qui assumit a deo hominibz. Ut enim leo papa dicit. Principatus quem metus extorsit aut ambitus occupauit. etiam si moribz aut actibz suis non offendit ip̄us tamen iniq̄ sui est pernitiosus exemplo. i. q. i. et Crisost. Qui desiderauerit principatū in

terra inueniet pfusionem in celo. Sicut dñs ei
legit seruū suū David in regē qui nō quere
bat neq; cogitabat de regimine. sed oues custo
diebat in deserto. Non autem elegit aliquē ali
um ex septe fratrib; eius de quib; sū apparētiā
videbat samuēli. hīstoriā vide. i. Regum. xvi.
Scdm quod requirit est congrua dispositio eli
gendi seu assumēdi. in etate rēz puenienti sū
canones. sciētia cōpērenti et vita decēti. vt extra
de ele. cum in cūctis. Sic dñs iesus elegit p̄ios
rectores et pastores non pueros. quos sapientia
sua doctissimos fecit. et sanctitatē perfectissimos
dicens eis. Ego vos elegi vt eatis et fructum as
feratis. s. conuersionis animarum. Hinc et Si
machus papa. Vilissimus p̄putadus est. si san
ctitate et sciētia non p̄cellat. qui est honore p̄e
stantior. i. q. i. vilissimus. **Quātum** ad tertiu
vt. s. rōnabiliter fiat electio ad dignitatem. requi
tur p̄sens eligētiū oīm. vel maioris p̄s qui
remota omī affectōne persone et munere p̄ficiē
et p̄ce. eligere dēnt quem credūt magis p̄ficere.
Unde moyses p̄ncipatū suū nō dimisit sū
līs siue p̄sanguineis sed extraneis de alia tribu
scz iesu naue. Sed nūc vt ait Hiero. plurimī q̄
runt colūnas in ecclia eligere. non quos plus co
gnoscunt ecclie p̄desse. Sed quos vel ip̄i amant
vel quoz sunt obsequiis deliniri vel p quib; ma
iorum quispiam rogauerit. Et ut deteriora tace
am. qui vt clerici fierēt munerib; impetrauerūt.
viij. q. i. moyses. Et ideo in huiusmōi electiōib;
p̄mitti d̄z oratō. vt fecerunt apostoli in electiōe
mathie dicētes. Tu dñe qui corda omnīūz nō
sū. oñde quem de his duob; elegeris. Actūz. i.
Sic. b. Tho. ad dignitatē magisterij assumpt
fuit. non hoc querens. sed coactus obediētia. vt
patet ex legenda.

Tertia electio

.s. v

est ducēs ad beatitudinē que fit virtualiter per
nrām volūtatem. quod notat ibi. Inhabitat
in artib; iuis. Non dicit p̄ne vel ligabit sed in
habitat. i. volūtate stabit in artib; suis. Atria
erant p̄nicus seu claustra circa templum per q̄
accedebat ad ip̄m. et significant habitacula seu cō
ditōnes virtutum per quas p̄ accessus ad tem
plum militantis et triumphantis ecclie. Nullus
autem cogit ad frutes s̄ electiōe p̄prie volūtatis
in eas ingredi et inhabitat quis. Vñ Am. Vo
luntariū sibi militem elegit p̄s. Voluntariū sibi
bi suū diabolus actionat. xv. q. i. nō ē. **Sunt**
aut p̄cipua tria dñi atria. in q̄b; volūtas electoz
elegit inhabitare. Prīmū est sui humiliatō. scdm
est dei p̄ēplatō. tertium ē aduersi toleratio. De
primo dicit p̄s. in p̄sona cuiuslibet electi. Elegi
abiectus esse in domo dei. i. respectus et p̄ēptus
vñ et quasi declarans dixit michol uxori sue. Uli

lior. siam plusq; factus sum et humilis ero. ij. re
gum. vi. Ut enim dicit Gre. Euidēssimū si
gnum electoz ē humilitas. sicut reproboz super
bia. De humilitate. b. Tho. bēs qñ associavit il
lum. p̄curatōrē extra p̄ negotijs puentus et in oc
cultatōe sue scie. vt patet in legēda. **Secūdu**
atritū in quo elegit volūtas sancti inhabitare ē cō
templatō. Hic em̄ repit magnā quietē et gustūz
suauē dei. Vñ saluator de hac loquēs ait. Ma
ria. s. magdalena optimā p̄te elegit que nō aufe
retur ab ea Lu. x. Hic em̄ scipit vita p̄ēplatiua
nec deficit in alia vita vt actia s̄ p̄ficiat. Ad hanc
tñ non est idoneus nisi bñ purgatus a pass iōib;
Vñ in figurā d̄z Exo. xij. Bestia q̄ tetigerit mō
tē. s. p̄ēplatōis lapidabitur. lapidibus. scz erro
rum. et fantasiarū irrationabiliū. Bestia signat
hōiem passionatū et rudem. Per marime hoc a
trium inhabitauit. be. Tho. qui itequēter rapier
batur in errasi. vt p̄z quando crucifixus ei locu
tus est neapolim et alibi. **Tertiu** atrium ē tole
ratio aduersoz. Eligunt enim sancti p̄posito vo
luntatis sustinere omīa aduersa patienter. Vñ
de sanctis illis machabeis dicitur q̄ elegerūt ma
gis mori q̄ cibis inquinari immōis. et valuerūt
infringere legē dei. i. macha. i. vt. s. euaderēt mor
tem sustinētes foriter cruciatus. Sed et de vt
dicit Greg. ab electis suis tpali afflictōe macu
las peccatoz curat tergere. quas in eis in efnuz
non vult videre. de pe. di. i. si peccatus. Hoc igit
considerātes electi eligunt sponte et aliqñ deside
rant pati aduersa. Sic et. b. Tho. patienter por
tauit molestias et. Et si patimī p̄pter iusticiā be
ati. Beatus ergo quē elegisti et.

De consilio

Caplm octauum

De consilio quod
precedit electiōez quid sit. de quo
d̄z Eccle. xxxij. Omnia fac cum p̄
silio. s. rōnis. Vbi sciēdum q̄ cō
siliū est quedam mentis inquisitō. Pro cu
ius declaratione dicit beatus Thomas. i. ij. q̄st.
mij. arti. i. q̄ electō vt dictum est consequit iu
diciū rōnis de rebo agendis. In rebus autēz
agendis multa incertitudo inuenit. q̄ actiones
sunt circa cōtingentiā. singularia que p̄pter sui
variabilitatem incerta sunt. In rebo autem du
btis et incertis rō non p̄fert iudiciū seu sentē
tiam absq; p̄cedēti inquisitōne. et ideo necessa
ria est inquisitō ratiōis ante iudiciū de eligē
dis. Et huiusmodi inquisitio consiliū vocat
Propter quod philosophus dicit in. ij. ethico.
q̄ electō est appetitus p̄consiliari. Pertinet
autem consiliū non solum ad rōem. s. etiā ad
voluntatem sicut et electō etiā m. Nam in actu
voluntatis qui est electō apparet aliquid rōis scz
ordo. Et in consilio q̄d est actus ratiōis. apparet

aliquid volutaris sicut materia. qz consiliuz est de his que homo vult facere. et etia sicut motuū qz ex hoc qz homo vult finē mouet ad p̄siliādū d̄ his que sunt ad finē. et iō sicut p̄bs dicit in sexto etbi. qz electō est itellec? appetitū? v̄ ad electōz virtūqz p̄currere oñdat. Ita dama. dicit qz cōsiliū est appetitū inquisitiū? v̄ cōsiliū aliq̄ mo? do p̄nere oñdat ad volūtātē. circa quam et ex q̄ fit inquisitiō. et ad ratōnem inquirentem. Cum autem dicit apostolus ad Ephē. i. de deo qz opatur omnia f̄m cōsiliū volūtātis sue. Sciendūz f̄m Tho. vbi supra. qz cum in nobis ex inquisitiōne que d̄ cōsiliū. pueniat certitudo iudiciū seu finē. cōsiliū inq̄tum attribuit deo importat solū certitudinē finē et iudiciū. nō aut inquisitiōz que fit per discursū. Et f̄m hoc dicit dama. qz deus est nō cōsiliat. Ignorātia em̄ cōsiliari qd̄ in nobis est nō in deo. Quāuis aut virginitas et b̄. sint bona certa et n̄ dubia. Certa quidez sunt f̄m finem sapientiū et sp̄ialium viroz. Sed incerta sunt f̄m sensum carnaliū hoīm et pluriū. et iō nō incongrue de his dant cōsilia. Iuxta illud i. Cor. in. vij. De virginitate p̄ceptum dñi nō b̄eo. cōsiliū autem do.

Consiliū de quibus. §. I.

rebo sit. Vbi nō. qz f̄m. b. Tho. vbi supra. arti. ij. Consiliū est tantum de his que sunt ad finem v̄ dicit gre. nicenus. Cuius rō est. Quia finis i opabili b̄ rōem p̄icipij. eo qz rōnes eorum que sunt ad finem ex fine sumunt. Principium aut non cadit sub questione seu inquisitiōne. sed principia oportet p̄supponere in omni inquisitiōne. Vñ cū cōsiliū sit questio seu inquisitiō. De fine nō est cōsiliū sed solū de his que sunt ad finem. Cōtingit tñ id qd̄ est finis respectu q̄run? dam opatōnū. ordiari ad aliū finē et sic de b̄mōi oportet esse cōsiliū. qz tunc se habent v̄ id qd̄ est ad finem. Est etiā cōsiliū de his que sunt in nobis. et que per nos fieri p̄nt. v̄ dicit Gre. nicenus. Nam si de factis alioz cōsiliū querim? hoc est inq̄tum reputant vnum nobiscum. vel p̄ vniōne affectus. sicut in factis amicōz cōsiliamur. vel per modū instrumēti. Nā agēs instrumentale et principale sunt quasi vna causa. cum vnum agat per alter. et sicut dñs cōsiliat d̄ his que sunt agenda per seruū f̄m Tho. vbi supra.

Pro maiori declaratiōe sciendū qz cōsiliūz p̄p̄ie importat collatiōem inter plures habitā. nō tñ quozūqz. quia non vniuersaliū et necessariū. sed de rebo agendis quod etiam ip̄m nom̄ designat. Dicit enim cōsiliū quasi cōsidiū. eo qz multi consident ad simul conferendū. Est autem considerandū qz in p̄icularibz p̄ingētibz ad hoc qz aliquid certum cognoscat. p̄les cōditiōes seu cōstāntias considerare oportet

quas ab vno non est facile considerare sed a pl̄ibus certius reperiuntur. Unde quod vnus cōsiderat aliq̄ non occurrit. In necessariis et vniuersalibz non sic. sed per se vnus sufficere p̄t. App̄entur autem cognitio veritatis in b̄mōi. nō qz per se habeat aliquod magnum v̄ cognitio vniuersaliū et necessariū. sed appetitur f̄m qz est vtilis ad operatōes. quia actōes sunt circa contingētia. et ideo p̄p̄ie cōsiliū est de his que aguntur a nobis. Fit etiā cōsiliatō de futuris euentibz qui non sunt in nostra potestate. Sed hoc est inq̄tum per futuros euentus cognitos homo dirigitur ad aliquid faciendum vel vitandum. Et sic cōsiliū est non solū de his que aguntur sed etiam de his que ordinantur ad operatōes. De his autem duobz q̄uis agant a nobis non dicitur esse cōsiliū q̄uis ordinētur ad finem. v̄ dicit p̄b̄s. i. d̄ rebus p̄uis que parum iuuant vel impediunt. quod autem parū est quasi nihil accipit ratio. Secundum est d̄ q̄ non cōsiliamur. Ea que determinata sunt q̄li ter fieri debeāt. sicut est in operibz artiuū que habent certas vias operandi. sicut scriptoz nō cōsiliatur quomodo literas trahere debeat. In operibz ergo artium non est cōsiliū p̄terq̄ in operibz artium que sunt coniecturales. v̄ dicit Greg. nicenus v̄puta negociatiua et medicinalis. Quāuis autem electio sit de omnibus his que aguntur per nos et electio p̄supponat cōsiliū. hoc n̄ est nisi rōne iudiciū et finē qz p̄supponatur cōsiliū in electōe. Unde quando iudiciū vel sententia manifesta est absqz inquisitiōne non requiritur cōsiliū inquisitiō In rebus ei manifestis rō n̄ inquit s̄ statim iudicat.

In consilio

§. II.

quomodo p̄cedatur. Vbi sciendū qz v̄ dicit p̄b̄ilosophus in. iij. ethicorum. Ille qui cōsiliat videtur querere et resoluiere. et sic p̄ceditur modo resolutorio. Quod sic declarat beatus Thomas vbi supra arti. v. In omni inquisitiōe oportet incipere ab aliquo principio. quod quidez si sicut est primum in cognitōne. ita etiam sit prius in esse. non est p̄cessus resolutorius s̄ magis cōpositiuius. Nam cause sunt simpliciōres effectibz. Si autem id quod est primum in cognitōne sit posterius in esse. est p̄cessus resolutorius. v̄pote de effectibz manifestis iudicamus resolūdo in causas simplices. Principium autem in inquisitiōne cōsiliū est finis. qui quidem est prior in intentione. posterior tamen in esse. Et f̄m hoc oportet qz inquisitiō cōsiliū sit resolutoria. incipiendo. s̄ ab eo qd̄ in futuro intenditur quousqz pueniatur ad id quod statim agendum ē. Et quāuis cōsiliū sit de his que aguntur a nobis et operatōes nostre non p̄cedant modo resolutorio

rio. sed magis compositiuo scilicet d' simplicibz ad composita. tamen ratio operationū accipitur ex fine. Et hinc est q' ordo ratiocinādi de opationibz est contrarius ordini operandi. **I**n ipsa autem inquisitione consiliū non est p'cessus i' infinitum. Sed ipsa inquisitō consiliū est actu finita ex duplici pte. s. ex parte p'cipij et ex parte termini. Accipitur aut in inquisitōe cōsiliū duplex p'ncipium. Unum p'prium ex ipso genere operabilium. Et hoc est finis. de quo non est consilium ut dictum est. sed supponitur in consilio ut p'ncipium aliud quasi ex alio genere assumptum. Huiusmodi autem p'ncipia que in inquisitione consiliū supponunt. sunt quęcūq' per sensum accepta sunt utpote q' hoc sit panis vel ferrum. Et quęcūq' sunt per aliquam scientiaz speculatiuam vel practicā in vniuersali cognita. Sicut q' mechari est phibitū a deo et q' homo non potest viuere nisi nutriatur conuenienti nutrimento. et de his non inquitur consiliator. Terminus autem inquisitionis est id quod statim est in potestate nostra ut faciamus. Sic em' finis habet rationem p'ncipij. ita id quod agitur p'pter finem habet rationem conclusionis. Unde id quod primo agendum occurrit habet rationem vltimę conclusionis ad quam inquisitō terminatur. Nil autem phibet consilium in potentia infinitum esse fm q' in infinitum possunt aliqua occurrere consilio inquirenda. Et licet in singularibz contingentibz non possit aliqd certū accipi simpliciter. tamē ut nunc put assumitur in operatione potest accipi ut certum. De consilio loquens plal. ait. Deus glorificatus est i' cōsilio sanctorum. Sancti ex consilijs quęlibz assumunt et alijs tribuunt ostendunt magnaz sapientiam et prudentiam. cum ex eis multis obuiant malis. et magna bona pcurent. et cum hac sapientiam et prudentiam ex se non habeant sed a deo. inde glorificatur deus ab hominibz magnificatur et exultatur ex ipso consilio sanctorum. Quod patet per exempla. Nam sanct' Ioseph p'ncipia fertilitate septē annoz fructuū terre. et exinde maxima sterilitate septem alioz annoz fm somniū pharaonis quoz p'sagiū p'siliū dedit ipi regi pharaoni. ut in ānis fertilitat' reponeret maximam quāritatē frumētī ad puidendum sterilitati seu penurie venturę ut b' Gen. xli. Quo facto mirabiliter glorificatus ē deus ex p'silio et puidētia sancti illius. Sic scūs Danil p'ncip' declarauit regi nabuchodonosor terribilem sniam ei imminētem fm somniū eius dixit. Placeat tibi o rex p'siliū meū et peccata tua elēo finis redime. Dan. nū. Quibz p'actis dilata est snia p'annū quā postea incurrit p' supbiaz. Et ex p'silio et orōne daniel' ira ips' statutū sue mutatiois in aīal brutū fm apparētiā reducebat ali

qñ ad sensum p'prium. et deslens peccatū suum reuertēs ad statū p'istinum repositus est i' igno suo. et inde glificatus est deus ex cōsilio et adiutorio danielis. Sic et scūs narban p'p'ia. i. q. Re. i. Consulens bērsabēe ut postularet a dauid regnū p' filio suo salomone. ne adonias ipum regnum usurparet cū p'silis cōplicitū suoz fuato cōsilio a dauid regnum filio obtinuit. destructo p' filio et coniuratione adonie cum suis. Et sic glificatus est deus. Significat autem bērsabēe eccliam vxorē dauid. i. xpi que edocta a spī sancto et cōsilio eius directā. postulat a xpo regnum eternum p' vero filio suo quolibet. s. iusto timēne ei auferatur ab adonia. id est a diabolo cū satellinibz suis. quo obtento glorificat deus in cōsilio sanctorum. destruens p' eum p'silia malignozū sicut destruxit p' Ebusi amicū Dauid consiliū achitophel quod erat contra bonum populi. qui achitophel erat tāte reputatōis i' cōsilijs q' omnes homīes ad eum recurrerēt sicut ad deum. q. Reg. xvi. Et hoc in figuraz ad significandū q' consilia p'ncipum tirannozū phisophozū et demonū. ex quibz intendebāt populum dei subuere. Visitauit deus p' amicos suos. s. apostolorum. martirum. et doctorū. Iuxta illud Job. xij. Adducit. s. deus cōsiliarios i' stultū finem. Sic et phariseoz qui abire et consilium fecerūt cum saduceis ut caperent eum in sermone. s. iesum confusi sunt et deus glificatus est. Mat. xxij.

Est autē sciēdum .§. III

q' triplex est genus consiliū

Primū est consilium interale. quod q's lib'ipi infert.

Secundū est consilium particulare. quod quis alteri affert.

Tertiū est p'silium generale qd quis cōmūitati confert.

Consiliū p'rimū. s. interale est qd quis facit in semetipso. cum viz aliquid occurrit agēdū dubiū. inuestigat rō si illud ē bonū vel malū. et si bonū quibz medijs sit vrendū. adducendo diuersa exēpla in se. quibz possit illud iudicari bonū vel malū. Et de hoc dicitur sine p'silio nihil facias. et post factū nō penitebis Ecclē. xxxij. Qd intelligit venerabilis cassianus de p'silio interio. Et salomō puer. xij. ait. Altut. i. prudēs oīa facit cū p'silio et intelligit oīa. s. que sunt dubia vbi p'siliū erigit. Nā de cernis et necessarijs simpliciter vel ex suppositōe alicuius finis nō op'et p'siliari. quia ratō absq' inquisitione que p'inz ad cōsiliū. subito iudicat illud agendum. Nō ei op'et enī qui vult viuere p'siliari. sed d' comedere. q' hoc necessariū est et certū. Et sim' iliter qui vult saluari non op'et consiliari de obseruati

his pceptis q̄ hoc certū ⁊ necessariū est. Iuxta illud Mat. xij. Si vis ad vitam ingredi tua mā data. Nec opiet vii velocitate seu p̄cipitatione. s̄ magis maturitate. Un̄ calixtus papa. Non p̄cipitemus inquit p̄silia ⁊ opa nostra. Nos enī tēpore egemus vt maturius quid agamus. dist. l. ponderet. Et aref. in libro eric. Op̄iet quidem tarde p̄siliari. velociter aut̄ erequi p̄siliata. Non solum aut̄ p̄silio mentis inuestigādū est. si opus agendū sit bonū vel malū. sed etiā quod ē bonū vel melius. vt melius eligatur cessante sp̄edimēto. Verbi gr̄a. Cum inquit quis in seip̄o. vtū debeat m̄timoniū p̄tralere vel solum manere p̄sideret bona vel mala. grauamina vel leuamia que inde sibi p̄ngere p̄nt. Nam vxorem ducēdo. si ip̄a erit vana vel iracūda. male sibi hēbit. parum quieris. vt em̄ d̄ Eccle. xij. Nō ē ira super irā mulieris. ⁊ nō est malicia super maliciam eius. Op̄ortet etiam te sollicitari quomō ei placeas ⁊ diuilius eris. Sed ⁊ de expens̄ ornam̄torū eius ⁊ gubernatōe familie. p̄uidere tibi necessariū erit. ⁊ pax tempis valebis deo vacare. N̄ si solutus remanes tui sole cure incūbis. p̄tentiones ⁊ querelas mulierū vitabis. Suspicionibus multis carebis. ⁊ quod deo ē placitum poteris facere ⁊ meritiū augere. Prīmū igitur. s̄ m̄timōtū ⁊ si bonū sit. s̄m tamē. s̄. continētia virginal melius. Un̄ apl̄s. i. Cor. vij. Si nup̄it virgo bene facit. ⁊ si nō nup̄it melius facit. Clez q̄ nō oēs capiūt verbum. Si quis videt p̄tinere non posse melius sibi ē m̄timoniū p̄tralere. Un̄ apl̄s i. dicto. c. Veli⁹ est nubere q̄ vii. i. diuersi vicijs carnalib⁹ incēdi. **S**cōm p̄siliū est p̄ticulare qd̄ alter exhibet alteri. Cum em̄ quis non est sufficiens sibi ad consiliū capiendū circa agenda ab alio cōsiliū accipere debet. Quinimō circa propriam vitam ⁊ obscura pertinētia ad consciētiā sibi credere non debet. sed cōsiliari cum peritis ⁊ bonis. vel ex libris doctorū. Unde Thobie. iij. d̄ Consiliū a sapiente semper inquirere. Dicis at̄ quis sapiens. dupl̄. Vno modo s̄m quid. alio modo simpl̄. Sapiens s̄m quid dicitur qui bene iudicat de fine alicuius artis vel m̄stri. et de his que ducūt ad illū finem. Et sic d̄ sapiēs medicus qui bene iudicat ⁊ de sanitate ⁊ de medicinis p̄ferētib⁹ eam. Et sapiens negociator d̄ qui bñ iudicat de lucro acquirendo ⁊ de medijs ad ipsum. ⁊ sic de alijs. Sed sapiens simpl̄ dicitur qui bñ iudicat de vltimo fine totius vite bñane qd̄ est deus. ⁊ de perducētib⁹ ad eum. Et hic est de sapiēs ⁊ vtuosus. Quia igit̄ Thobias dicit. A sapiente sine alia additōe p̄mo ⁊ p̄ncipl̄ p̄siliū querendum est a virtuoso. etiam a sapienti id est docto in factis consciētie. Necq̄ em̄ a meo dico quis querit consiliū videlicet de negociatione. sed a docto negociatore. Nec a negociatore

de medicinalibus sed a perito medico. ⁊ sic de alijs. Multo magis de pertinentibus ad animā. Vbi sunt maiora dubia ⁊ magis periculosa non debet quis indifferenter cōsiliū querere a quibuscunq̄. sed virtuosis doctis ⁊ practicijs. Un̄ Ecclesi. xxxij. dicitur. A consiliatio malo serua animam tuam. id est caue tibi. Et qui sint mali consiliarij a quib⁹ cauendum sit quasi declarans dicit. Cum viro irreligioso tracta de sanctitate ⁊ cum iniusto de iusticia. ⁊ cum inuliere de his q̄ emulatur. Cum timido de bello. Cum negotiatore de traictōe. Cum emptore de venditōe. Cū viro liuido de gratijs agēdis. Cum impio de pietate. Cum inbonesto de honestate. Cū seruo de p̄gro de m̄tra opatōe. Nō attendas his in omī cōsilio. Et ex hoc vltimo dicto patet q̄ locut⁹ Ecclesi. est per ironiam quasi diceret. Cum p̄dict⁹ non b̄as consiliū. Et subdit. Cor boni cōsilij statue tibi. Nō est tibi alius plus illo. **S**cien dum insuper q̄ illud quod dicitur. puer. n. Vbi salus vbi multa consilia non sic intelligendum est quo ad incipientes b̄nfacere ⁊ simplices tanq̄ quis multorū hōim sen a multis d̄at inquirere p̄siliū de directōe vite sue. Nā hoc faciens audier diuersa cōsilia ⁊ aliqñ sibi p̄traria. Unde i mente sua confunderetur nescies quid magis seq̄tur. Sed vnum vel paucissimos assumat i quo causam habeat p̄fidendi. vt quia bonus ⁊ pacificus. ⁊ qui cognoscit eius p̄ditōes. Unde melius potest p̄sulare. Sicut medicus qui diu habuit curā alicuius ⁊ scit complexionem ⁊ accidētia eius vtilius pōt mederi. nec multum laudatur hoc sepe variare medicum. Unde vulgari. puer. dicit. Quāte mutare tāte cadute. Multa igit̄ p̄silia q̄ renda sunt ab insipientib⁹ ⁊ simplicib⁹. sed nō a multis sed ab vno de multis agēdis. Un̄ Eccle. vi. dicitur. Multi sint tibi pacifici. Cōsiliarij autem vnus de mille. Consiliū tamen qd̄ manifeste apparet bonum a quocūq̄ def. nunq̄ d̄et p̄temni vel respui etiam a sapiētib⁹. Un̄ ⁊ moyses sanctissim⁹ ⁊ sapiēssim⁹ p̄siliū quod dedit sibi ietro socer suus gētilis in audiēdis canis populi. vt. s̄. magis arduas audiret ⁊ expeditet ⁊ ad alias audiendas cōstitueret sibi adiutores vt p̄seuerare possz ⁊ nō stulto labore consumeret. audiuit illud ⁊ seruauit. **N**otandum insuper q̄ cum quis fideliter p̄sulit doctos ⁊ practicos. saltem p̄petenter in illa materia nō tenet illi cui cōsulit si inde malum ei eueniat. ⁊ parū vel nihil peccat. quia liber est ad sequendum illud vel nō sequendum. Unde de re. iū. li. vi. Nullus ex cōsilio alterius obligatur. nisi fuerit fraudulētum. Sed si intendit decipere seu aduerteret dat sibi malum consiliū. peccat grauiter ⁊ tenet de omni damno quod inde secutum est p̄pter illd̄ consiliū. si alias non fuisset secutum. Si quis

eniam poneret se ad cōsulendum in materia de q̄ non haberet peritiā ut in medicina. in iure. ī fas-
cis cōscie. et h̄mōi non esset immunis a pctōr.
Unde balaam postq̄ non valuit maledicere po-
pulum dei ut inde mala haberet deo impedire
dixit finaliter balach regi moabitarū. q̄ ad hoc
vocaauerat eum. Pergens ad populum meum
dabo tibi cōsiliū. Numeri. xxiij. Et hoc fuit
malum cōsiliū. ut. i. mitteret feminas moa-
bitides pulcras et ornatas ad castra isrl̄ ut forni-
cantes cum eis israelite incurrerēt irā dei. Qd̄
factum est. Sed de illo malo cōsilio punit̄ est
cum moabitis ip̄o interfecto. **Tertium** gen-
cōsiliū ē quod fit in cōmunitatib̄ et vniuersitatib̄.
Nec enim bene potest regi aliqua ciuitas
vniuersitas absq̄ cōsilio. Unde omni tempore
mundi principes et rectores ciuitatum vsi sunt
cōsilijs et fideles et infideles. Nā et Salomon
sapientissimus cōsiliarios habuit. quoz̄ cōsiliū
quia robam filius eius reliquit. magnam prē
regni amisit. ij. paral. x. c. Et Nabuchodonosor
sup̄bissimus cum maiorib̄ natu et ducibus ha-
buit miserim cōsiliū sui. de eo quod agere vo-
lebat. ut haberetur Iudith. ij. Sed et romani infi-
deles idolatre possederunt omnem locum cōsi-
lio suo et patriā. locaq̄ que longe erant valde
ab eis ut haberetur. i. Macha. viij. Apostoli quo-
q̄ ad sedandum dissensionem exortaz̄. iter̄ pau-
lum et barnabam et fideles conuersos ex iudaism̄
mo circa obseruatōem legalium conuerter̄ in vi-
num. et cōmuni cōsilio decreuerūt quid eē a-
gendum ut haberetur Actuum. xv. Et ob hoc insti-
tuta sunt ab eccl̄a concilia et generalia et prouin-
cialia celebrari. ut de cōmuni cōsilio ibi babi-
to. puidetur saluti fidelium. ut patet disti. xv.
per totum. Facilius namq̄ inueniuntur q̄ a pluri-
bus senioribus queritur. Ceterus autem repmis-
sor dñs ait. Si duo ex vobis vel tres conuenerit
x. di. xx. c. vl.

Debent autem .§. IIII

buiusmodi concilia generalia tria in se h̄re. Pri-
mo occultatōem tractatorū. Secundo intēiōem
rectam determinandorum. Tertio executōem
diffinitorum. **Quantū** ad primum sciendū
q̄ ea que tractant in cōsilijs alicuius ciuitat̄ vel
vniuersitatis. cōmunit̄ debent esse alijs occulta
dum tractantur. alias scandala plurima p̄tinge-
re p̄nt. Un̄ p̄ner. xi. d̄. Qui fidelis est celat aīci
p̄missum. Unde narrat Valerius maximus. q̄
cum eēt de more romanorū ut p̄es possent filios
suos puulos ducere secū in cōsiliū. accidit sel.
ut cum quidā ex ciuib̄ duriss̄ filiū suū puulū
in cōsiliū. et fuisset ibi decretū ut quod ibi tra-
ctatum fuerat sub secreto remaneret. Reuertem
tem ad domū interrogauit curiosa mater ei⁹ qd̄

ibi tractatum esset. Cūq̄ ille r̄ndisset q̄ positi⁹
fuisset sub secreto cepit mater ip̄a blāditis et mi-
nis ip̄m cogere ad manifestādū cōsiliū. Qd̄ pru-
dentissim⁹ puer ut declinaret m̄tis īportunitatē et
tractatū in cōsilio occultū fuaret officioso mēda-
cio vsus est. dicēs ibi fuisse tractatū q̄ q̄libet vir
posset duas h̄re vxores. Qd̄ illa credēs aliq̄ ma-
tronis manifestauit. Quare divulgata p̄ vrbē
puenientes mulieres plime qdā die ad locū cōsi-
lii accesserūt. postulātes a senatu tāq̄ equū et ip-
sas duos posse accipere viros. et quo in cōsilio decre-
tum fuerat viros accipere duas vxores. Qd̄ illi ad-
mirātes vñ hoc p̄cesserit cum de h̄mōi nllā fuis-
set facta mētio. sup̄ hoc inquirētes inuenerūt
p̄cessisse ex astutia illius pueri talia referentis.
Un̄ ad occultādū cōsilia statuerūt nllm ampli⁹
puc̄z introduci nisi illū m̄. qui ita caute sciūss̄
set occultare secretū. Glade ergo male faciunt q̄
taliam reuelāt que in secreto ponunt et q̄ q̄rūt ab
eis. **Secūdo** dñs cōsiliarij h̄re rectam intēiōem
in determinandis. ut nō passione ducant ad cō-
placēdū vel displicēdū his qui p̄ponūt ea q̄ suis
ad bonum cōmunitatis vel p̄traria. ut nō decli-
nent a regula rēnis. Un̄ et ip̄a p̄gregatō facta p̄
cōsilio h̄ndo cōsiliū d̄ a cōi vic̄ intēiōne dictū
eo q̄ intuitum mētis oēm in vñū dirigant. scilicet
querēdū bonum cōe. Vel cōsiliū quasi cōsidium
d̄. in. l. litera trāseunte. q̄ simul dñt sedere. id ē
mēte quiescere et ab omib̄ passionib̄ liberi. fm̄
Istō. di. xv. c. i. Cū ergo tractat in cōsilio aliqd̄
iniquum p̄tra ius dñi naturale vel canonicū.
nō pōt dici cōsiliū. sed potius d̄ sup̄ciliū. qd̄
signat sup̄tiam. Et ut d̄ puer. xxi. Non ē cōsiliū
p̄tra dñm. et ip̄m cōter dissipat. Sicut patet in
cōsilio iudeorū quod fecerūt p̄tra xpm ad tractan-
dum mortem ip̄ius ne amitterent bona sp̄alia.
ex quo tamen secutū est ut amitterent et sp̄alia et
sp̄alia. quā do. i. collegerunt pontifices et phari-
sei cōsiliū dicentes. Quid facimus q̄ hic hō x̄
Joan. xi. **Tertio** d̄ id quod in cōsilio deter-
minatur. rationabiliter executōni mandare alijs
as frustra fierent cōsilia. Unde et Hester. i. c.
dicitur q̄ septem sapientes ex more regio semp̄
aderant regi Assuero. sciētes leges ac iurā ma-
iorum illorum faciebat cuncta cōsilio. Et hec ē
causa frequenter multorum malorum in regi-
mine temporali et spiritali. quia que cōmuni
cōsilio determinantur non obseruantur. Un̄
de Iosephus et Azarias. quia non seruauerunt
quod fuerat determinatum. scilicet ut non exirent in
p̄lium contra inimicos. debellari fuerūt occis̄
duob̄ milibus de exercitu suo. Et hoc quia sine
cōsilio exierunt in p̄liū ut habetur. i. macha-
beorum capitulo quinto

Capitulum nonum de p̄sensu.

Deinde considerā

Dū est de sensu. Et p̄rio q̄ consensu
sus p̄tinet ad virtutē appetitiuā q̄d
patet ex hoc quod dicitur dāma. **Q**uod si aliq̄s iudicet
et non diligat non est finis. i. sensus. Dilige
re aut̄ p̄tinet ad appetitiuā seu volūtatem.
Pro c̄ declaratiōe dicit. b. **L**ib. i. ij. q. xv. arti. 1.
Sensu imp̄tat applicatiōem sensus ad a
liquid. Est aut̄ p̄prium sensus quod est cognos
citiuus reꝝ p̄sentium. **U**is em̄ imaginariua
apprehensiua est similitudinū corporaliū etiam
rebo absentibꝝ quāz sunt similitudines. **I**ntel
lectus aut̄ est app̄hensiuus vniuersaliū rōnum
quas potest app̄hendere in differēter. et absenti
bus et p̄ntibꝝ singularibꝝ. Et q̄ actus appetitiue
virtutis est quedam inclinatio ad rem ipsam finem
quādam similitudinē. ipsa applicatio appetitiue
virtutis ad rem ipsam finem q̄d ei inheret accipit no
men sensus quasi experientiam quādam sumēs
de re cui inheret inq̄trum placeat sibi in ea. vñ
Sapie. i. d̄. Sentire de d̄no in bonitate. Et finem
hoc consentire est actus appetitiue virtutis. **Q**uis
em̄ sentire p̄prie d̄m p̄tineat ad potentia app̄
hensiuam. tamē finem similitudinem cuiusdāz ex
perientie p̄tinet ad appetitiuā. **Q**uod aut̄ **A**ugust.
super **G**en. attribuit consensum rōi. accipit ibi
ratioem finem q̄ in ea includitur volūtas. **D**iffe
rentia em̄ est inter assentire et consentire. **N**am
assentire est quasi ad aliud sentire et sic imp̄tat
quādam distantiam ad id cui assentit. **S**ed cō
sentire est simul sentire. et sic imp̄tat quādam
iūctiōem ad id cui cōsentit. Et ideo volūtas ē
tendere ad ipsam rem magis dicitur consentire.
Intellectus autem cuius op̄atio nō est finem motus
ad rem s̄ potius ecōuerso. magis p̄prie dicitur
assentire quāz vnum ponatur p̄ alio. **N**ō
autem p̄prie consensus est in brutis animalibꝝ.
Et ratio est finem. b. **L**ib. i. vbi supra. arti. ij. q̄
sensus imp̄tat applicatiōem appetitiui motus
ad aliquid agendum. in cuius potestate est appe
titiuus motus. **B**rutia aut̄ nō h̄nt in sui pote
state appetitiuū motū. s̄ talis motus est eis ex
instinctu nature. **A**ppetit quidem brutum hoc
vel illud s̄ non applicat motum appetitiuū. **U**n̄
est in eo determinatio appetitus ad aliqd passi
ue tantum nō actiue. quod requirit ad sensum
put est in homīe. **U**nde et dāma. dicit q̄ p̄ iudicium
homo disponit et amat quod ex consilio iudicatum
est. q̄d vocatur sententia id est consensus.
Hoc autem non reperitur in brutis. **E**xecutio
enim op̄is in eis est ex impetuoso appetitu.

Consensus de

.S. I

quid sit et in quo differat ab electiōe. Et q̄trum
ad p̄imum nō. finem. b. **L**ib. i. vbi supra. arti. ij. q̄

sensus est tantum de his que sunt ad finem q̄d
sic declarat. **C**onsensus nominat applicatiōem ap
petitiui motus ad aliquid p̄stans in potesta
te applicantis. **I**n ordine autem agibiliū. **P**ri
mo quidem oportet sumere app̄hensionem finis
deinde appetitum finis. deinde cōsiliū de his
que sunt ad finem. deinde appetitus eorū que
sunt ad finem. appetitus aut̄ in vltimum finem
intendit naturalit̄. **U**nde applicatio motus ap
petitiui in finem app̄hensum nō habet rationē
consensus. s̄ simplicis volūtatis. **E**a autē que
sunt post vltimum finem inq̄trum sunt ad finem
sub consilio cadunt. et sic de eis potest esse cōsen
sus inq̄trum motus appetitiuis applicat ad id
quod ex consilio iudicatum est. **M**otus autem
appetitiuus in finem non applicat consilio. sed
magis consilio ipsi. quia cōsiliū presupponit
appetitum finis. **S**ed appetitus eorū que sunt
ad finem presupponit determinatiōem consilij.
Et ideo applicatio appetitiui motus ad determi
nationem consilij p̄prie est consensus. **U**nde cū
cōsiliū non sit nisi de his que sunt ad finem. cō
sensus etiam p̄prie loquendo non est nisi de his
que sunt ad finem. **D**iffert aut̄ ab electiōe con
sensus finem. **L**ib. i. vbi supra. q̄ electio addit su
pra sensum quādam relatiōem. respectu eius
cui aliquid preeligitur. et ideo post sensum ad
huc remanet electio. **P**otest em̄ p̄tingere q̄ p̄ cō
siliū in plura inueniatur ducentia in finem. **Q**u
rum dum quodlibet placet in quolibet eorū cō
sentitur. **S**ed ex multis que placet vnum p̄ci
piamus eligendo. **S**ed si inueniatur vnum solū
quod placeat non differt re consensus et electio
sed ratione in̄ vt cōsensus dicat finem q̄ placet ad
agendum. electum autem finem q̄ p̄terit his que
non placent. **U**nde et dāma. dicit. q̄ post dispo
sitionem quam vocauerat prius sententiam. i.
consensum fit electio. **C**onsensus ad agenda
semper p̄tinet ad rationem superiorem. q̄d sic
p̄bat. b. **L**ib. i. vbi supra. arti. n̄. **F**inalis sententia
semper p̄tinet ad eū qui superior est ad quē
p̄tinet iudicare de alijs. **Q**uādiu enim iudicandum
est restat quod p̄ponitur. nondum da
tur finalis sententia. **M**anifestum est autē q̄
superior ratio est que habet de omnibꝝ iudicare
quia de sensibilibꝝ p̄ rōem iudicamus inferiorē
de his vtro que ad rationes h̄ntas p̄tinet iudicamus
finem rōnes v̄nas que p̄tinent ad ratio
nem superiorem. **E**t ideo q̄dū incertum ē an
finem rōnes v̄nas res ita agatur vel non nullum
iudicium rōnis habet rōem finalis finis. **F**inalis
autem sententia de agendis est consensus in ac
tum. **E**t ideo consensus in actum p̄tinet ad su
periorem rationem finem tamen q̄ in rōne includit
volūtas vt dictum est supra. **N**otandū etiaꝝ
finem. b. **L**ib. i. vbi supra. q̄ cōsensus i. declaratiōem

Titulus Quartus

opis pertinet ad superiorem rationem. sicut et consensus in opus. Sed consensus in delectatione cogitationis pertinet ad rationem inferiorem sicut ad ipsam pertinet cogitare. Et tamen de hoc ipso quod est cogitare non cogitare in quantum considerat ut actio quedam habet iudicium superioris ratio. et similiter de delectatione consequente. Sed in quantum accipit ut ad actionem aliam ordinatum. puta ad consensus in opus. sic pertinet ad inferiorem rationem. Et sic intelligitur quod dicit Augustinus super Genesim quod consensus in delectationem pertinet ad inferiorem rationem. Item ratio superior dicitur consentire non solum quia secundum rationes eternas semper moueat ad agendum sed etiam quia secundum rationes eternas non dissentit cum debet. Et dicitur iudicium secundum rationes eternas seu diuinas. quia illud tale est secundum legem diuinam seu mandata dei

De consensu qui §. II.

est actus voluntatis inquit psalmista. In domo dei ambulauimus cum sensu psalmista. Inquit. Et ad hoc exhortabatur christus dicens. Esto sentiens aduersario tuo dum es in via cum eo. Aduersarius iste secundum expositionem doctorum est sermo diuinus qui dicitur aduersarius quia aduersatur sensualitati et concupiscentiis nostris reprehendendo vicia. Cui tunc consentimus cum ei obediunt. et sic a carcere infernali liberamur. Hoc autem facientes sancti dicere possunt verbum psalmista. In domo dei ambulauimus. Ubi tria possunt annotari

Primum est motus humane rationis. Ibi ambulauimus.

Secundum est locus huius debite motionis ibi in domo dei

Tertium est modus perfecte actionis ibi cum sensu

Quantum ad primum dicit saluator. Iohannis. xv. Posui vos ut eatis. Ubi tota vita nostra est quodam iter. Terminus huius itineris est duplex videlicet hierusalem celestis sursum que libera est ab omni miseria. et altera est babilon que deorsum est. infernus plenus omni miseria. Ad alteram istam cum ambulamus motu seu actu rationis. Unde pueri qui non habent usum rationis versus neutramque ambulant. et quod morientes in tali statu baptisati veniant ad supernam hierusalem. hoc non est ex aliquo actu eorum. sed superabundans meritum christi passionis. quod in baptismo erga eos operatur. Insuper et habentes usum rationis cum dormiunt ad neutram civitatem seu locum pene vel glorie tendunt. quia ligatus tunc est in eis usus rationis. nec tunc merentur vel demerentur. Scilicet quis ratione vti potest si ad malum vult ea ambulare versus infernum. iuxta illud Sapientie. i. ca. Ambulabunt ut ceci. quia domino peccauerunt. Ceci autem ambulando in foveam cadunt. et sic peccatores in infernum. Si autem quis ratione vult ad bonum. versus supernam hierusalem ambulat per viam caritatis ad quod hortabatur apostolus dei. Ambulate in dilectione. ad Ephesios. v. Locus debite motionis humane est ecclesia militans. Unde dicit psalmista. In domo dei prout declarat Hieronimus. xxiij. q. i. omnibus consideratis. Et quia domum tuam decet sanctitudo ait psalmista ad dominum. ideo extra illam domum sunt numero et merito omnes infideles. merito autem extra ipsam sunt mali christiani. Unde dicit Hieronimus. de pe. di. i. quia ecclesia non est habens maculam neque rugam. maculam. scilicet iniquitatis. rugam infidelitatis. Et ideo qui est aliqua sorde peccati pollutus. de ecclesia dici non potest. Talis ergo non ambulat in domo dei sed in domo diaboli. id est imitacione malicie eius in qua quiescit et demum in inferno. ut dicere valeat. Infernus domus mea est Iob. xviij. Quartum ad tertium sciendum quod perfecta actio hominis unde meritum et primum acquiritur est sensus in bonum. de quo loquitur psalmista. hic cum dicit. Ambulauimus in domo dei cum consensu. Sed sciendum quod est triplex sensus bonus excludens triplicem malum consensum. Primus est intelligentie voluntatis. Secundus scilicet veritatis. Tertius est modestie conformitatis

Primus igitur consensus est quando intellectus et voluntas conueniant in vnum ut videlicet quod intelligit intelligentia per fidem. voluntas illud velit operari per amorem. Unde Augustinus dicit quod credere est cum assensu cogitare. Cogitare est actus intelligentie siue rationis. et assensu actus voluntatis. Et duo sunt tanquam vir et uxor. Intelligentia uxor est que materiam administrat generacionis filiorum. id est producionis bonorum operum. Affectus autem tanquam vir formam prestans et complementum operum ipsorum per dilectionem. De coniugio spirituali intelligi potest illud Ecclesie. quod dicit. Beneplacitum est spiritui suo et probatum coram deo et hominibus. scilicet vir et mulier sibi consentientes. Ecclesie. xvj. Et de his etiam illud exponitur Matthei. xviij. Si duo ex vobis consenserint super terram. de omni re quam petierint. fiet eis. Et ille est bonus consensus in quo ambulant qui sunt in domo dei. id est ecclesia excludens malorum consensum qui fit a suggestione diaboli. De quo Iheremie. n. dicitur. Caue ne aliquando peccato consentias. Unde et Augustinus dicit de pe. di. ij. sicut. Quia prima differentia peccati mortalis est cum in corde consentitur libidi. id est delectatione cuiuscunque peccati mortalis. Quod figuratum est secundum ipsam in puella mortua. sed adhuc in domo reuera Ieremie. ij. Secundus sensus bonus est consentire scilicet veritatis determinate per ecclesiam nec discrepare a comuni sententia doctorum. et si aliquando proprio intellectui aliud videatur. Unde apostolus ad Romanos. xij. Non alta sapientes sed humiliter sentientes. Non solum

Capitulū Decimū

humilibus personis sed etiam humilibus verbis et sententiis. et si intellectus clare non videat. Euz isto sensu ambulauerunt omnes qui in domo dei. ecclesie habitauerunt. Nam et doctores ut hiero. Aug. et alij. et si in aliquibus diuersa senserint et contraria. non tamen illa erant ad fidem pertinentia et mores necessarios ad salutem. In huiusmodi ei ambulauerunt cum sensu. si bene intelligant verba eorum. quibus aliquando videantur dissentire. Et hic consensus bonus excludit consensum hereticorum qui conueniunt in errore contra veritatem fidei ecclesiastice. Sicut et Paulus ante conversionem consentiebat iudeis persequentibus fideles dicens Act. xxiij. Ego consentiebam et custodiebam vestimenta. scilicet lapidantium Stephanum. Et hi infideles figurantur per vulpes samsonis que sunt animalia multum maliciosa. habentia caudas colligatas insimul. sed facies contrarias sibi. Sic heretici in materia erroris sui dissentiunt et aliqui manifeste contrarie sunt. Sed in causa. id est in conclusione sue doctrine consentiunt et vni sunt. scilicet in recedendo a veritate fidei. Tertius consensus bonus est conformitatis in moralibus. Unde psal. ad dominum loquens ait. Mitare facis vnanimes in domo. Consentiant enim qui ambulant in domo dei viuendo vniiformiter quantum ad ea que sunt necessaria ad salutem emendando peccata. Et hic bonus consensus excludit consensum iniquum de quibus apostolus ad Romanos. i. Digni sunt morte non solum qui faciunt sed etiam qui consentiunt facientibus. Et. ij. q. i. notum dicitur. Facientem et consentientem par pena stringit. Consensus autem ad malum alterius potest intelligi tripliter. Primo auctoritative cum. scilicet aliquis prestat auctoritatem et defensionem malefacienti. et hoc quanto grauius peccat tanto maiori de pena consistit. Unde. ri. q. iij. dicit Iheronimus. Qui sentit in peccantibus et defendit alium delinquentem. maledictus erit apud deum et homines et acius coherceat quam qui peccauit. Secundo sentit quis cooperatiue. De quo consensu dicit Iheronimus. e. q. Si quis alterius errori consentit sciat se cum illo simili modo culpabilem iudicandum. Tertio modo consentit quis negligenter. id est negligit corrigere delinquentem cum debet. Unde ait dominus. Recedite et erite inde. et immundum ne tingeritis. Isa. liij. Super quibus verbis dicit Augustinus. Hoc est in erire et immundum non tangere. voluntate non consentire. et ore non peccare. xxiij. q. n. recedite. Nam secundum re. iuxta. in vi. Qui tacet consentire videtur cum. scilicet potest et debet reprehendere. Hic in minori pena stringitur quam peccans.

De imperio voluntatis Capitulū decimū

Omnium videndum est de actu imparis a voluntate. Ubi primo sciendum quod impar est actus

rationis. presupposito tamen actu voluntatis. secundum beatum Thomam. i. q. q. xviij. Unde et philosophus dicit quod appetituum obedit rationi. ex quo sequitur quod ratio est imperare. Est autem actus rationis impar essentialiter. Imperans enim ordinat eum cui impar ad aliquid agendum intimando vel denunciando. Sic autem ordinare per modum cuiusdam intimationis est ratio. Sed ratio potest aliquid intimare vel denunciare dupliciter. Uno modo absolute. que quidem intimatio exprimitur per verbum indicatiui modi. Sicut si aliquis alicui dicat hoc tibi faciendum est. Secundo modo ratio intonat aliquid alicui mouendo ipsum ad hoc. Et talis intimatio exprimitur per verbum imperatiui modi puta cum alicui dicitur. Fac hoc. Primum autem mouens in viribus anime ad exercitium actus est voluntas ut supradictum est. Cum igitur secundum mouens non moueat nisi in virtute primi mouentis. sequitur quod ipsum quod ratio mouet imperando. fit ei ex virtute voluntatis. Unde relinquitur quod imperare sit actus rationis presupposito actu voluntatis. in cuius virtute ratio mouet per imperium ad exercitium actus. Et nota secundum beatum Thomam. b. l. vbi supra quod radix libertatis est voluntas. sicut subiectum sed ratio sicut causa est libertatis. Ex hoc enim voluntas potest libere ad diuersa ferri. quia ratio potest habere diuersas preceptores boni. Et ideo philosophi diffiniunt liberum arbitrium quod est liberum de ratione indicium. quasi ratio sit causa libertatis. Ex his sequitur quod impari proprium non conuenit brutis. Nam nihil aliud est imperare ut dictum est quam ordinare aliquem ad aliquid agendum. Ordinare autem est actus proprius rationis. quia caret animalia bruta. Et quibus per imperium fiat imperus ad opus. non tamen per hoc bruta dici possunt habere imperium. quia habent imperum ad opus nam omnes faciunt imperum ad opus per ordinationem rationis unde in eis talis appetitus habet rationem imperij. Sed bruta hoc faciunt ex instinctu nature. quia statim appetitus eorum appropinquat quod necti vel inconvienti naturaliter mouet ad persequendum vel fugam.

Imperium pre .§. i.

cedit usum. et est unus actus tamen. Quod sic probat beatus Thomas vbi supra arti. iij. Cuius est quod est ad finem secundum quod est in ratione referente ipsum in finem precedit electionem ut supradictum est. Unde inulto magis precedit imperium. Solutio eius quod est ad finem secundum quod subditur potentie exercitue sequitur imperium. eo quod usus virtutis prout est cum actu eius quo quis vivit. Non enim vivit aliquis baculo antequam aliquo modo operetur per baculum. Imperium autem non est simul cum actu eius cui imperatur. Sed naturaliter prius etiam est imperium quam imperio obediatur. et aliquando

ē pri^o tempore. Et sic p^o q^o impium est prius q^o vltus. Unde Damascē dicit q^o imperius ad op^o quod fit per imperium precedit vltus. Post de terminatōem em̄ consiliū que est iudiciū rōnis voluntas eligit. et post electōem ratio impar ei p^o quod agendum est quod eligitur. et tūc tēnum voluntas alicuius incipit vti exequēdo impiū rōnis. quandoq^o quidem voluntas alteri^o. cum aliquis imperat alteri. q^oq^o autem voluntas ipi^o impantis cum aliquis impat sibi ipi^o. Est autē impium vnus actus cum actu impato. Nichil em̄ p^ohibet vt dicit. b. Tho. vbi supra. ar. n^oq. aliq^o esse fm̄ quod multa et fm̄ q^o vnum. Sicut autē in genereretur naturalium aliquod totum cōponitur ex materia et forma. vt homo ex ala et corpore qui est vnum ens naturale. licet heat multitudinem p^orium. Ita etiam in humanis actibus actus inferioris potentie materialiter se habet ad actum superioris inq^otum inferior potētia agit in virtute superioris mouēis ipam. Sic enim et actus mouētis p^ori. formaliter se habet ad actū instrumenti. Et sic p^o q^o impium et actus impar sunt vnus actus humanus sicut quoddā totū sed est multa fm̄ partes. Quā enim vna potentia est mouens alteram. tunc actus earū sunt q^odam modo vnus. Nam idē est actus mouētis et moti fm̄ p^orium.

Extenditur autē .§. II

illud imperium ad actum voluntatis ad actū rationis. ad actum appetitus sensitiui. et ad membra corporis. Non autē ad actus q^one vegetabilis. Et de singulis horum vidēdū. Et q^o actus voluntatis sit imparius p^oat sic. b. Tho. vbi supra art. v. Omne quod est in potestate n^ora subiactū impio nostro. Sed actus voluntatis sunt maxie in potestate nostra Nam omnes actus nostri in tantum dicuntur esse in potestate nostra inq^otū sunt voluntarij. Unde sequitur q^o actus voluntatis imperentur nobis. Patet idem etiam ex hoc quia vt dictum est impium nihil est aliū q^o actus rōnis ordinātis cum quadā motōe ad aliq^o quid agēdū. Manifestum est autē q^o rō pot^o ordinare de actu voluntatis. Sicut em̄ pot^o iudicare q^o bonum est aliq^o velle. ita pot^o ordinare impatō q^o homo velit. Et sic patet q^o actus voluntatis pot^o esse imperatus. Et vt dicit Aug. cum animus perfecte impat sibi vt velit tūc iā vult. S^o q^o aliq^o impet et non velit. hoc p^oingit ex hoc q^o nō perfecte impat. Imperfectus autem imperiū p^oingit ex hoc q^o rō ex diuersis partibus mouetur ad imperandum vel nō imperādū. vnde fluctuat inter duo et non perfecte imperat. Item sicut in membris corporalibus quodlibet membrum operatur non sibi soli sed toti corpori. sicut oculus videt toti corpori. Ita in potentia anime. Nam intel-

lectus intelligit non solum sibi sed oībo potentia voluntas vult non solum sibi sed omnib^o potētijs. et ita homo imperat sibi actum voluntatis. inq^otum est intelligens et volens. Item cum imperium sit actus rōnis ille actus impatur q^o subditur ratio. Primus autem voluntatis actus nō est ex ordinatōe ratiois sed ex instinctu nature aut superioris cause. et ideo non oportet q^o eat in infinitum. Impatur etiam actus ratiois. Dicit em̄ Dama. q^o homo libero arbitrio exquiri scrutatur iudicat et disponit. Et bi sunt actus rōnis. Pro cuius declaratōe dicit. b. Tho. vbi supra artic. vi. q^o quia ratio supra seipam inflectitur sicut ordinat de actibus aliarū potentiarū. ita etiam ordinare potest de actu suo. Unde et actus suus potest etiam esse imparius. Sed antedēdum est q^o actus rōnis potest p^osiderari dupliciter. Vno modo q^otum ad exercitium actus. et sic actus rōnis semper impari potest. sicut cum indicitur alicui q^o intendat et ratōe vtatur. Alio modo q^otum ad obiectum respectu cuius duo actus rōnis attenditur. Primo quidem vt exercitāre circa aliq^o app^ohendat. et hoc nō est in potestate nostra. Hoc em̄ contingit per virtutem alicuius luminis naturalis vel supernaturalis. Et idē q^otum ad hoc actus rōnis non est in potestate nostra nec impari potest. Alius autē actus rōis est dum bis que apprehendit assentit. Si igitur sint talia app^ohensa quib^o naturaliter intellectus assentiat sicut prima principia. assensus talium vel dissensus non est in potestate nostra. S^o in ordine nature. et ideo p^orie loquendo nec imperio subiacti. Sunt autem quedam alia app^ohensa. que non ita conuincunt intellectum qui possunt dissensire vel assentire. vel saltem assensus vel dissensus suspendere p^opter aliquam causā. Et in talibus assensus ipse et dissensus in potestate nostra cadit et sub impio est. Impatur etiam appetitus sensitiuus et subiacti impio rōnis. sed nō totaliter. Quod sic declarat. b. Tho. vbi supra artic. vii. Appetitus sensitiuus in hoc differt ab appetitu intellectiui. qui dicitur voluntas quia appetitus sensitiuus est virtus organi corporalis non autem voluntas. Omnis autem actus virtutis vrentis organo corporali dependet non solum ex potentia anime sed etiam ex corporalis organi dispositione. Sicut visio ex potentia visiva et qualitate oculi per quam iuuatur vel impeditur. Vn actus appetitus sensitiui non solum dependet ex vi appetitiua. sed etiam ex dispositione corporis. Illud autem quod est ex parte potentie anime. sequitur apprehensionem. Apprehensio autem imaginatōis cum sit particularis. regulatur ad apprehensionem ratiois que est vniuersalis sicut virtus actiua particularis a virtute actiua vniuersali. Et ideo ex ista p^ote actus appetitus sensitiui

subiacet rōnis impio. Qualitas autem et dispo-
sitiō corpis non subiacet impio rōnis: et ideo
ex hac pte impeditur ne appetitus sensitiui mo-
tus subdatur totali imperio rōnis. **C**ōtingit
etiam quicquid motus appetitus sensitiui sub-
iaco concitatur ad apprehensionem imaginatiōis
vel sensus. et tunc ille motus est preter impium
rōnis quibus potuisset impediri a rōne si prouidisset.
Unde et philosophus dicit in primo politici. quod ratio pesti-
perniciosa et irascibili non principatu despoti-
co qui est dñi ad seruū. Sed principatu politici
co aut regali qui est ad liberos qui non totaliter
subduntur imperio. Et propter hoc dicit apostolus
Rom. viij. Non enim quod volo bonū hoc ago. quia
scilicet vult non concupiscere et tamen concupiscit. Salū
quo ad priores motus quod puenit ex dispositiōe cor-
poris per quam impeditur appetitus sensitiui. ne
totaliter imperium rōnis sequatur. Contingit eti-
am hoc propter subitum motum concupiscētie. Ac-
tus autem anime vegetabilis ut digestiō. forma-
tio corporis per generatiōem et huiusmodi. nullo mo-
do subiiciuntur imperio rōnis. Quod sic probat
b. Tho. ubi supra arti. viij. Ratio impar per modū
apprehensiuē virtutis. Cum autem omne agēs
aliquo modo appetat finem appetitus naturalis
non sequitur aliquam apprehensionem sicut ap-
petitus animalis aut intellectiui. Et ideo illi
actus qui pcedunt ab appetitu animali vel intel-
lectiui pnt a rōne impari. Non autē illi qui
pcedunt ab appetitu naturali. Huius autē sunt
actus anime vegetabilis. Unde Gre. nicenus
dicit quod vocat naturale quod est generatiui et
nutritiuū et huiusmodi nō psuaderetur a rōne. **I**mp-
perio rōnis mouentur membra corporis ad actus
suos nisi cor et membrum genitale. Quod sic d-
clarat. b. Tho. ubi supra arti. ix. Membra corporis
sunt organa quedam potētiarū anime. Unde eo
modo quo se habet potētie aīe ad hoc quod obediāt
rōni. hoc modo se hnt et membra corporis. Quia
igitur vires sensitiue subduntur impio ratiōis
non autem vires naturales. Ideo omēs motus
membrorum que mouentur a potētijs sensitiuis
subduntur imperio ratiōis. Motus autem mē-
brorum qui consequuntur vires naturales nō
subduntur imperio ratiōis. **E**t nota quod sicut in
his que ad intellectum et voluntatem pntinent
primū inuenitur id quod est finis naturā ex quo
alia deriuant. sicut a cognitiōe principiorum na-
turaliter notorum cognitio conclusionum et a vo-
luntate finis naturaliter desiderati deriuat elec-
tio eorum que sunt ad finem. Ita in motibus cor-
poralibus principū est finis naturam. principium
autem corporalis motus est a motu cordis. vnde
motus cordis corporalis est finis naturam non finis
voluntatem. Unde Gre. nicenus dicit quod sicut
generatiuum et nutritiuum nō. obedit rōni. ita

nec pulsatiuum quod est vitabile. Pulsatiuum autē
appellat motum cordis qui manifestatur per ve-
nas pulsatiles. **D**e membro genitali dicit
Aug. in xij. de ciuit. dei. quod hoc quod motus genitali-
um membrorum non obediāt ratiōi. quia mo-
tus in eo insurgunt etiam sine voluntate hominis.
est ex pena peccati. ut. anima sue inobedientie ad
deum in illo precipue membro penam patiatur
per quod peccatum originale ad posterum trans-
mittitur. Sed philosophus in libro de causa mor-
um animalium assignat causam naturalem quod ista duo
membra scilicet cor et pudendum non subiacent im-
perio rōnis. ex eo videlicet quod vtrūque horum est
quasi quoddam animal separatum in quibus est
principium vite. Principium autem est virtu-
te totum. Cor enim principium est sensus. Et
ex membro genitali erit virtus seminalis que ē
virtute totum animal. et ideo habent proprios
motus naturales. quia principia oportet esse natu-
ra ut dictum est supra

Da imperium .§. III

tuū puero tuo p̄. Loquitur propheta ad dñm orās.
Et potest intelligi de triplici imperio.

Primū est impium dñale et reuerendum.

Secundū est impium tpale et discernendum

Tertiū est impium internale et custodiendum
Primum impium absolute est dñi dei cui sub-
iacent omnia. Unde Sardocheus in oratione
dicebat. **H**esiter. iij. Domine deus omnipotens
in diuine tue cuncta sunt posita. et non est quod pos-
sit resistere voluntati tue. Et Aug. Nihil in mū-
do fit quod de illa aula celestis et eterni impato-
ris non egrediatur operatiue scilicet vel permissiue
Nec tamen aliquid mali permetteret euenire in
vniuerso. nisi ex illo malo omnipotētia et bonitas
sua eliceret maius bonum. Sicut ex crudelitate
tyrannorum et rabie infidelium. elicitur patiē-
tia et coronatio martirum. Et ex errore hereticorū
doctrina radiosa doctorum. Ante autē quod
deus ipse carni nostre esset vnitus multū rigide
exercebat imperium tanquā spiritus qui ē aduer-
sus carnem ipsi non parcens. Non permanebit in
quit spūs meus in homine in eternum quia ca-
ro est Gene. vi. Unde et diluuiū deleuit omēm
carnem exceptis reſeruariis in archa. Sodomi-
tas in igne consumpsit. Israelitas pstrauit ihe-
remo. Iudeos in babilonia captiuauit. Propter
quod dicebatur deus vlciscens dominus et hñs
furorem vlciscens dñs in hostes suos et irascens
inimicis suis Naum. i. Sed postquā vnitus est
carni nostre per incarnatiōem ex his quod passus ē
didicit compati infirmitatibus nostris. Et hoc ē
quod propheta petit cum dicit. Da imperium tu-
um puero tuo. Hoc est petere incarnari ut ipse
mirius incarnatus agat et clementius erga ge-

nus humanum. Nam subito ab initio sue conceptionis datum est sibi imperium vniuersi. ut in nomine eius omne genu flectat. Multiplicatur eius imperium. Inquit Isa. ix. ca. de ipso xpo loquens puero nato in mdo. Et ipse post resurrectionem dixit discipulis suis. Data est mihi omnis potestas in celo et in terra. Mat. vl. Non quod tunc fuerit sibi data de nouo sed tunc cepit manifestari potestas data ut dicit mgt in. iq. senten. Secundum impium large sum pro isto vocabulo. importat quoddam dñum quod quis habet super aliquem vel aliquos. ex quo potest ipse aliquid imperare seu precipere. et illi tenent obedire. Et sic pater habet imperium super filios ut ei in licitis debeant obedire. Unde dicitur Deutero. xxi. Si genuerit homo filium pñacem et pteruum qui non audiat pñis vel mñis impiis. et cohercet? obediare pñes ferit accusatus ab eis senioribus ciuitatis. de sua inobediencia et inordinata vita lapidari iubetur a populo. Sic et maritus impius habet super uxorem. precipue circa gubernationem domus. Et ideo quod uasii regina uxor Assueri regis. a rege vocata noluit venire ad pñium suum. de pñio sapientium suorum repudiata fuit et regno priuata. qui bñi soluerunt ista de causa ne pñes perirent atque medorum pñes impenderet impia maritum. Helter. i. ca. Dñi quoque ipales sibi subditis impant. Iuxta illud puer. viij. Per me principes imperant. Et multo magis reges in regnis suis. Unde dixerunt decem tribus robora filio salomons regnum suscipiendi post mortem pñis. Imminue de regno patris tui durissimo et de iugo grauissimo quod ipse fuit nobis et seruiemus tibi. iq. Re. xij. c. Sacerdos quoque impius debet habere super oues sibi commissas et ille tenent obipare in his que pñent ad salutem fidelium seu ad necessaria ad salutem. alias mortem anime incurreret. Dicit enim Deut. xvij. a domio. Qui superbiens nolens obedire sacerdotis impio. morietur homo ille. Alplis quoque tibi et tui discipulum suum epm admonet dicens. Argue cum omni impio. i. auctoritate omnia et rigiditate. Quauis enim ut dicit Sene. melius imperat qui remissus imperat. Hoc uox est pparatio remissionem ac nimiam seueritatem quam pmutiter repbant iura divina et humana. et natura ipsa male tolerat. Propter quod dicit Cri. Melius est. i. minus malum habere deo reddere rationem quam nimia misericordia. quod de nimia seueritate. xvij. q. vij. alligant. Nimia tñ remissio et multum excessiua. nimis solet nocere subditis propter quod dicit Eccles. xliq. Melior est iniquitas uiri quam mulier bñfaciens. Que auctoritas a quibusdam sic exponitur. Melior est seueritas prelati. et si cum aliquali excessu quam nimia mollicies et remissio. ex qua subditis bñfacere videatur. Verum ex his imperijs nullus appellari consuevit imperator. nisi il

le qui tenet monarchiam in di et preest omnibus in spali. Unde Hiero. In apibus princeps unus est. Grues unam sequuntur ordine iterato Imperator unus. vij. q. i. in apibus. Talis dignitas imperialis primo uidetur fuisse in gente assirorum ut in nabuchodonosor et assuero. Deinde in medis et persis sub ciro et dario et quibusdam alijs. Et deinde in grecis sub alexandro magno. Demum in romanis quorum primus imperator Julius cesar fuit. Et sub eius successore Octauiano natus est ipse. Et sub tiberio baptisatus et crucifixus Lu. iij. Sed considerans propheta quod imperatores et quicunque rectores qui non sunt serui dei. quales sunt infideles omnes. multa mala oppressiones et persecutiones cruciatibus et occasionibus inferunt suis dei. ut patet de imperatoribus infidelibus Diocleciano Maximiano. Decio. Nerone et alijs paganis. Juliano apostata. Constantino heretico et alijs plurimis. ideo petit psal. Impium suum. i. dignitatem siue impialem siue regalem siue qualem cumque presidentiam dari puero suo id est seruo suo. Usitatum est enim in scriptura seruum uocare puerum. ut illud Mat. viij. Puer meus iacet in domo palitica. quem Lucas euange. appellat seruum Imperium autem et quicunque prelatio dicitur imperium dei quia ut dicit apostolus ad Ro. xij. Omnis potestas a domino deo est. et dante. nq. Sciant homines quia dominatur excelsus in regno hominum. et quicunque uoluerit dabit illud. et Augu. primo de ciui. dei. Prouidentia divina regna pñuntur humana. Exaudita fuit oratio prophete predicta. scilicet da impium tuum puero tuo. quando Constantinus imperator factus est christianus et seruus dei. Ex quo facto ecclesia dei fuit mirabiliter exaltata in temporalibus et spiritualibus.

Est autem alia §. IIII

dignitas in ecclesia seu in orbe que antecedit dignitatem impialem uicem papatus. Quauis enim utraqque dignitas principium habuerit a christo summo pontifice et summo imperatore ut dicitur dis. i. Quia idem mediator. Non tamen ex equo se habent et de pari iste dignitates. sed subalternatim. ita quod imperator sit sub papa. Quod ostenditur ratione similitudine. et auctoritate. Ratione quidem quod ut dicit psalm. xij. merba. Entia nolunt male disponi. Vale autem vel minus bene disponerent si membra uicem ecclesie seu fideles qui sunt nobilissima entia in mundo per plures gubernarentur ex equo. Nam frequenter quod uni placeret alteri displiceret. Et quod unus statueret alius destrueret. Sic de facto pluries pñgit quod euenerit pñouersie inter papam et imperatorem. Non autem dicendum est imperatorem esse super papam sicut neccaro super spiritum. neccapale super spñale. Sed papa est super imperatorem. Unde

Capitulū Undecimū

¶ primo. s. p̄ro dicit x̄ps. *Pasce oues meas* io. vi. Et id si impator ouis x̄pi. i. fidel' eē desiderat optet vt summo pastori regimine ⁊ imperio se subditum fateat. arg. ad hoc di. x. suscitatus. In h̄mōi figuram papa p̄firmat ⁊ p̄secrat seu b̄ndi- cit impatorē. Dicit em̄ apls ad heb. viij. q. mior a maiori b̄ndicit. Insup papa deponit impato- rem cū subest cā. Sicut Innoc. de posuit *Fede- ricum* q. n̄ posset si maior nō eēt. Par enim in parem nō h̄z imperiū. di. xi. inferior. Trāstulū quoq. papa impiū de grecis in fr̄cōs. ⁊ de fran- cis ad alemanos. vt p̄ di. xij. adrianus quo ad primum. ⁊ in. c. sequēti quo ad sc̄dm. Excoīcat quoq. papa impatorē sicut Innocē. pa. archa- dium impatorē excoīcauit. Et ambrosius qui non erat papa theodosiū magnū impatorē ab ecclia cū excoīcatis exclusit dist. xvi. duo. ¶ Pro- batur ⁊ hoc similitudine. Nam ⁊ ecclia militans imitatur inq̄tum potest triumphante que sub vno principe gubernat. s. deo. Sic ⁊ decet ecclesi- am. p̄ntem sub vno pontifice summo regi et gu- bernari cui tamen non d̄ impator. sed sum- mus pastor seu papa. i. pater p̄m vt nouerit se non quasi tirannum d̄nari in clero ⁊ fidelī po- pulo sed tanq. patrem oīm visceroso amore cū- ctos diligere ⁊ p̄ posse iuuare. Compant etiam he due dignitates soli et lune. papatus soli. qd̄ est luminare maius. ⁊ imperium lune quod est luminare minus vt in. c. solite. de mai. ⁊ ob. Si- cut ergo luna inferior est ⁊ lumen recipit a sole Sic impator inferior est papa ⁊ lumē sue p̄r̄s suscipit ab eo. Auctoritate idem p̄bat. Di. em̄ Gelasius papa Anastasio impatori scribens. Duo quippe sunt impator Auguste quibz p̄- cipaliter hic m̄sdus regitur. auctoritas sacra pō- nificum. ⁊ regalis p̄r̄as. in quibz tanto grauius est pondus sacerdotum q̄to enā p̄ ip̄s regibus in d̄no reddituri sunt examine rōem. dist. xvi. duo. Hinc ⁊ Amb. in. e. c. Si sublimitatez ep̄a- lem regum fulgori compes ⁊ principum diade- mati. longe erit inferius q̄ si plumbi metalluz ad auri fulgorem p̄pes. Quippe cur videas re- gum colla ⁊ p̄cipum submitti genubz sacerdo- tum ⁊ exosculata eoz terra. oratōibz eorum cre- dant se p̄muniri. Item Jo. papa ad honozium inquit. Si impator catholicus est filius est non p̄sul ecclie. Quod ad religionēz op̄erit dicere ei op̄erit non docere. di. e. si impator. Unde ⁊ de ec- clesiasticis p̄sonis ⁊ rebo nō p̄tinet ad eum d̄- sponere nisi p̄suadendo ⁊ p̄sulēdo. ar. ad hoc di. xvi. b̄n quidē. Si qua aut̄ disposuerūt circa ec- clesiastica intrin sunt valida inq̄tum ecclia app̄- bavit. vt. xvij. q. n̄ij. si quis su adēte. s. qui autez. ¶ Habet in papa vtrūq. gladiū. s. ip̄ale ⁊ sp̄ialez. Sp̄ialem quid. m̄ vt excoīmunicatōis ⁊ h̄mōi. quem vniuersaliter ad omnes exercere valer.

Temporalem aut̄ in terris ecclie per suos mini- stros exercet. In alijs aut̄ ciuitatibz vñ in sup- plemētū defectus cum ad eum appellat. vt alio modo. Et in h̄ figura m̄ dixerūt apli d̄no. Ecce gladij duo hic Luce. xxi

Tertium imperiū .s. v

s. internale est in quolibet. Est em̄ volūtas tāq. regina ⁊ impatrix actū aliaz potentiaz ⁊ mē- b̄roz corp̄is. Et in hoc differt homo a brutis qz d̄nium h̄z actū suoz qd̄ illa non h̄nt. Unde se- neca *Uis tibi deū magnū impiū. Impari- b̄q. pi.* Et hoc signatur. s. exercitiū buius impij tectum. in eo qd̄ dicit centurio x̄po. Ego sc̄z h̄o sub p̄r̄ate p̄stitutus sum b̄ns sub me milites. et dico huic vade ⁊ vadit. ⁊ alij veni ⁊ venit. ⁊ suo meo fac hoc ⁊ facit. Ubi innuitur imperiū volū- tatis que est sub d̄no imperio super triplex ge- nus potentie. s. appetitiue cum d̄. dico huic va- de ⁊ vadit. Affectus em̄ volūtat̄is extendit se ad rem volitam seu amaram. Sc̄do app̄rehensue sine interioris siue exterioris qd̄ notat cum d̄. ⁊ alio veni ⁊ venit. Per h̄c em̄ quis intelligit inq̄tū applicat sub intellectu vt similitudo rei i ip- so sensu vel intellectu. Tertio executiue siue mo- tiue in eo qz d̄. seruo meo fac hoc ⁊ facit. Seru- noster est corpus in quo est vis motiua mēbro- rum naturalē. Et hoc tunc facit qd̄ sibi impat. qñ membra motiet ⁊ opatur fm̄ rōem. Vel sic. Dicit quis vade ⁊ vadit cum resistit rēp̄ratiōi- bus vicioz. Tunc em̄ recedit saltem ne d̄nent. Dicit alio veni ⁊ venit cum bonis inspiratiōi- bus acquiescit. op̄ans ut veniant ⁊ p̄maneant. Seruus est corpus quod tūc facit quod sibi di- cit d̄ns sp̄s cum castigat ⁊ mortificat se concu- piscentijs suis.

Capitū vndecimū de vsu.

De vsu quod sit a

¶ **D**icitur volūtas p̄ ex diuersis diffinitioni- bus ei. Ubi sciendū qz vsus rei ali- cuius fm̄. b. Tho. i. ij. q. xxi. importat applicatiōez illius rei ad aliquā op̄atiōem. Unde ⁊ op̄atio ad quā applicamus rē aliquā d̄ vsus ei. Sicut equitare ē vsus equi ⁊ p̄cutere est vsus baculi. Ad op̄atiōem aut̄ applicamus ⁊ p̄cipia interio- ra agendi. s. ip̄as potētiās anime vel mēbra corpo- ris vt intellectū ad intelligendū. ⁊ oculū ad vi- tendū. ⁊ etiā res exteriores sicut baculum ad p̄- cutiendū. Sed manifestum est qz res exteriores nō applicamus ad aliquā op̄atiōem nisi p̄ prin- cipia intrinseca que sunt potētiē aīe vt habitus. Potētiāz aut̄ organa sunt mēbra corp̄is. D̄n- sum est aut̄. s. qz volūtas est que potētiās anime mouet ad actus suos. ⁊ hoc est applicare eas ad op̄atiōem. Uñ manifestū est qz vñ primo ⁊ prin-

principaliter est voluntatis tanq̃ primi mouēns. rōis tanq̃ dirigentis. Sed aliarum potentiar̃ tanq̃ exequentiū que pparant ad voluntatez a qua applicantur ad agendū sicut instrumenta ad principale agens. Actō aut̃ pprie n̄ attribuit̃ in se. sed principali agenti sicut edificatō edificatori. non autem instrumento

Sed pro maiori §. I

declaratōe dicit. b. l. bo. in. i. sen. di. i. q. vii. dicit̃ tripl̃. Uno modo. put̃ nominat̃ quādā opatōnē fm̃ q. dicimus vsum alicuius rei esse bonū vel malū. Et fm̃ hoc vid̃z diffiniri ab Aug. cū dicit q. vii. est aliquid assumere in facultatē voluntatis. i. vt vtens opetur de eo quo vritur ad nutum voluntatis. Scdo modo dicit frequentiaz opatōnis. et sic vsum est idem q. consuetudo. et fm̃ hoc diffinit victorinus q. vsum est actus de potētia frequenter elicitus. Et Jñ. Barnū vsum lex et ratio vincat. di. xi. c. i. Tercio modo dicitur vti respectu eoz que ordinantur ad finem. Et sic sumitur hic cum distinguif. contra frui. Et diffinitur ab Aug. q. vii. est qd̃ in vsum veniit referre ad id quo fruendum est. Vbi notandum q. totū hoc quod d̃z id quod in vsum veniit. ponitur loco vnius dictionis. et est circumlocutio huius qd̃ dico vtile. qd̃ est obiectū huius actus vti. Actus autem puenienter per suū obiectum diffinit̃. Ad autem qd̃ est ad finem inducitur ad finem per impm̃ voluntatis. Unde vti ē actus voluntatis que est vniuersalis motor vti vti fm̃ ordinem ad rōnem

Quibus rebus §. II

sit vtedū dicēdū q. vnbilia sunt cēs create mū di. Opa nolita et pene tpales. q. h̃c oia i deuz dēmus referre vt in finem. Pro c. declaratōe dicit. b. l. bo. vbi supra. q. quecūq. sunt bona non h̃nt bonitatē nisi inq̃tū accedūt ad similitudinem bonitatis dīne. Vñ optet q. cum bōitas sit rātō dilectōnis et delictū q. oia amēnt in ordine ad bonitatē primam. i. dīnā. Dīne aut̃ qd̃ bonū est a deo est. vnde que ab ip̃o n̄ sunt nec querenda sunt nec vrendū est eis. Vñ nullo peccato vtedū est. q. peccatū non ē a deo. Pena aut̃ a deo est. et ideo ea vtedū est et ordināda in finē fm̃ q. pmo uet meritū bonis ducēs eū in p̃sideratōnem p̃prie infirmitatis. et fm̃ q. purgat peccata. Similiter et res m̃di q. ab ip̃o sunt eis vtedū est i n̄ q̃tū p̃terit ad dei cognitōz. oñdētes ei? magnitudine. vel inq̃tū sunt in subsidiū vite n̄e ordinate in deū. Q. ei dicat̃ create eē facite in odiū et m̃scupulā p̃dibz inlapiētiū. hoc est q. p̃te bonis inq̃tū abutat̃ eis siliēdo in eis vt in finē et nō ex p̃te ip̃az creaturaz. Similit̃ opa n̄a que mala nō sunt ab ip̃o sunt et p̃pter ip̃m faciēda

nō q. q̃libet opatōz opteat sp̃ actualē referre in deuz. s. sufficit q. virtualē p̃stiuat finem in deo sue voluntatis

Vsum autē nō §. III

solū est in via s. etiā in patria quo ad quedā. p. cuius declaratōe di. b. l. bo. vbi. s. q. vsum cum fiteoz que sunt ad finē quedā sunt p̃tingētia finem et includētia ip̃m. et h̃c sunt que non repugnant p̃fectōi finis. sicut dispōnes materie manent cū forma substantiali. Et talū erit vsum in patria. Sicut p̃fectōes naturales et septe dona spiritus. et alia que ex sua rōne imp̃fectōnē n̄ dicūt. Quedā aut̃ sunt ad finē sicut distantia a fine. vt motus et h̃. et ista p̃pter suā imp̃fectōem n̄ pparitur finis. Et h̃oz n̄ erit vsum in p̃tia sicut pene actus fidei sp̃icibi et h̃. Differt aut̃ vsum di in rebo creatis ab vsum n̄o in quobo. Primo q. deus vsum suū quo vrit̃ rebo refert ad bonitatē suā. Nos aut̃ nō ad bonitatē nrām s. ip̃i. Secundo q. nos referimus vsum nrām quo operamur circa creaturas ad vtilitatē nrām. Ip̃e vero nō ad vtilitatē suā s. nrām. Primū ostendit mag̃ di. i. in operibz m̃scde creatōnis et iusticie. Vsum electōem sequit̃ et p̃cedit executōnem op̃is. Vñ Dama. dicit q. post electōnē imp̃m facit ad opatōz et postea vrit̃. Ip̃am em̃ executōnē op̃is p̃cedit morō. qua voluntas mouet ad exequēdū sequit̃ aut̃ electōz. Et sic cū vsum p̃tineat ad p̃dictā motōem voluntatis est medium inter electōnē et executōz. que executō p̃tinet ad imp̃m vt dicit̃ in sec. Pro b. maiori declaratōe di. l. bo. i. q. q. vol. ar. n̄q. q. voluntas habz duplicē habitudinē ad volūtū. Vñ fm̃ q. volūtū est quodāmo in voluntate p̃ quādā p̃portōnē ad volūtū. vñ et res que sunt naturalē p̃portionate ad aliquē finē d̃nt naturalē appetere illū finem. S. sic h̃ere finē est imp̃fecte h̃ere ip̃m. Secundo b̃itudo voluntatis ad volūtū est vt b̃eat ip̃m finē realē. et b̃ est p̃fecte h̃ere ip̃m. Volūtū aut̃ nō solum ē finis s. etiā id qd̃ est ad finē. Vñ aut̃ qd̃ p̃tinet ad primā habitudinē volūtatis est p̃pectu eius qd̃ ē ad finē est electio. Vbi em̃ p̃p̃t p̃portio voluntatis vt p̃fecte velit id qd̃ est ad finē. sed vsum iā p̃tinet ad scdā b̃itudinē voluntatis qua rēdit ad p̃sequēdū rem volūtā. Et sic p̃z q. vsum sequit̃ electōem. Si tū accipiat̃ vsum fm̃ q. voluntas vrit̃ potētia executiua mouēdo ip̃am. Sed q. voluntas etiā quodāmo rōnē mouet et vritur ea. p̃t̃ intelligi vsum eius q. est ad finē fm̃ q. est in p̃sideratōe rōis referētis ip̃m in finē. et hoc mō vsum p̃cedit electōz. P̃f̃sciēdū fm̃. b. l. bo. vbi. s. q. electio p̃cedit vsum si referant̃ ad idē. nihil aut̃ p̃hibet q. vsum vnius p̃cedit electōnē alterius. et q. actus voluntatis reflectunt̃ sup̃ seip̃os. In quolibet actu voluntatis p̃t̃ accipi et

consensus et electio et usus. Ut si dicat quod voluntas
consentit se eligere. et consentit se sentire. et videtur se
ad consentiendum et eligendum. ut si isti actus ordina-
ti ad id quod est prius sint priores.

Capitulum duodecimum de bonitate et malicia ip-
sorum humanorum actuum

De bonitate vel
malicia humanorum actuum. Pro-
no. quod huiusmodi actio in quantum actio
sit bona. scilicet in genere nature. non tamen
in genere moris sed aliqua bona et aliqua mala.
Unde philosophus Jo. ij. Omnis qui male agit odit lucem.
Et Mat. vij. Arbor mala fructus malos facit. et
Pro. cuius declaratio di. b. Tho. i. ij. q. xviij. ar.
i. quod de bono et malo in actionibus oportet loqui si-
cut de bono et malo in rebus. eo quod unaqueque res ta-
lem operationem producit qualis est ipsa. In rebus au-
tem unumquodque non habet de bono quantum debet de
esse. bonum enim et ens pugnatur. Solus autem de-
us habet totam plenitudinem sui esse secundum aliquid
unum et simplex. Unaqueque autem res alia habet
plenitudinem essendi sibi pugnientem secundum diuer-
sa. Unde in aliquibus contingit quod quantum ad ali-
quid habent esse. et tamen quantum ad plenitudinem essendi
sibi convenientem et eis debitam deficiat eis ali-
quid. Sicut ad plenitudinem esse humani requi-
ritur quod sit quoddam compositum ex anima et corpore
habens omnes potentias et instrumenta cogni-
tionis et motus. Unde si aliquid horum deficiat
aut alicui homini. deficiat ei aliquid de plenitudine
sui esse. Quantum igitur habet de esse tantum ha-
bet de bonitate. In quantum vero ei aliquid deficiat
de plenitudine essendi in tantum deficiat a boni-
tate et dicitur malum. Sicut homo cecus habet
de bonitate quod vivit et malum est ei quod caret visu.
Si vero nihil haberet de entitate vel bonitate ne-
que bonum neque malum dici posset. Sic igitur omnis
actio in quantum habet aliquid de esse in tantum ha-
bet de bonitate. In quantum vero ei aliquid deficiat
de plenitudine essendi que debetur actui humane
in tantum deficiat de bonitate. et sic dicuntur mala. puta
si deficiat ei vel determinata quantitas secundum ratio-
nem vel debitus locus vel aliquid huiusmodi.
Et quod Dionysius dicit. quod malum non ag-
git nisi in virtute boni. Verum est sed bonum illud
est deficiens. Si enim nihil esset ibi de bono.
non esset ens neque agere posset. Si non esset deficiens
non esset malum. Unde et actio mala est quoddam bonum
deficiens quod secundum quid est bonum simpliciter autem malum.
Item adulterium quod est quedam actio non solum importat
commixtionem maris et femine. Unde quicquid sequitur gene-
ratio que bonum est etiam tale actionem in quantum ca-
ret ordine rationis. et secundum hoc est mala actio.

Actio humana habet .§. I

bonitatem vel malitiam ex obiecto. Unde osee. ix. c. et
de peccatoribus facti sunt abominabiles sicut ea
que dilexerunt. Fit autem hoc abominabile per malitiam
sue actionis. Pro. c. declaratio di. be. Tho. vbi. s.
ar. ij. quod bonum et malum actionis sicut et aliarum rerum at-
tenditur ex plenitudine essendi vel defectu ipsi. Pri-
mum autem quod ad plenitudinem essendi pertinere videtur. est
id quod dat rei spiritum. Sicut autem res naturalis habet
spiritum ex forma sua. ita actio habet spiritum ex obiecto si-
cut et motus ex termino. et ideo sicut prima bonitas
rei naturalis attenditur ex sua forma que dat ei
spiritum. ita et prima bonitas actionis moralis attenditur ex
obiecto puenienti. Unde etiam a quibusdam appellatur
bonum ex genere. puta utriusque sua. Et sicut in rebus
naturalibus primum malum est. si res generata non con-
sequitur formam specificam. puta si non generetur homo. sed
aliquid loco hominis. Ita primum malum in actionibus
moralibus est. quod est ex obiecto sicut accipere aliena.
Et dicitur malum ex genere. genere per spiritum accepto. eo
modo loquendo quo dicimus genus humanum
humanam spiritum. Ubi etiam non quod obiectum rationis
non est materia ex qua. sed materia circa quam. et
habet quoddam rationem forme in quantum dat spiritum. Item
habet res exteriores circa quas sunt actiones humane
in se sunt bone. tamen in quantum considerantur ut obiecta
actionum talium cum non habent debitam proportionem
ad hanc vel illam determinatam actionem non habent
rationem boni. Et quia similes huiusmodi siles actiones
reddunt. ut dicit philosophus in. ij. et bi. Sicut habet bonum
et malum differunt specie. ut per digalitas et li-
beralitas. Ita et actus bonus et malus differunt
specie. Quia enim differunt per se diuersificantur spiritus
cum differentia boni et mali circa obiectum con-
siderata competunt per se ad rationem. scilicet secundum obiectum
quod obiectum est ei pueniens vel inconueniens
dicuntur enim actus humani vel morales secundum quod
sunt a ratione. Ideo bonum et malum diuersifi-
cantur specie in actibus moralibus. Sicut etiam in
naturalibus bonum quod est secundum naturam. et quod
est contra naturam. ut corpus viuum et corpus
mortuum diuersificantur specie naturae. Ita in mo-
ralibus quod est secundum rationem ut bonum. et quod est
contra rationem. ut malum. diuersificantur spiritus
moris secundum. b. Tho. vbi supra. art. v. Actio
humana habet bonitatem vel malitiam ex circumstantia
et aliquo spiritum. Pro. c. declaratio di. Tho. vbi. s.
ar. ij. quod in rebus naturalibus non inuenitur tota pleni-
tudo que debetur rei ex forma speciali que dat spiritum
sed multum superadditur ex superuenientibus acciden-
tibus. sicut in homine ex figura et colore et alijs
huiusmodi. quorum si aliquid desit ad decet
habitudinem sequitur malum. ita est etiam in
actione. Nam plenitudo bonitatis non tota con-
sistit in sua specie sed aliquid additur ei ex his que ad-
ueniunt tanquam accidentia quedam. et hec sunt circums-
stantie debite. Unde si aliquid desit quod pertineat

ad circumstantias debitas erit actio mala. Sunt autem circumstantie extra actum. in quibus non sunt essentia eius. tamen sunt in ipsa velut quedam accidentia eius sicut accidentia que sunt in substantiis naturalibus. Et sunt boni circumstantie ut accidentia per se seu propria. et ideo considerantur in doctrina morum. sicut in vnaquaque arte considerantur accidentia propria. Et nota diligenter quod tunc circumstantia non solum augeat maliciam in actu malo. sed etiam mutat speciem illius actus. cum videtur consideratur illa circumstantia ut principalis ordinis obiecti actionis habens specialem repugnantiam et ut contrariam ordini rationis. puta ratio considerat vel ordinat seu considerat potest et ordinare. et si non facit hanc considerationem vel ordinatorem. non esse iniuriam faciendam loco sacro. Tollere ergo alienum de loco sacro addit specialem repugnantiam ad ordinem rationis ultra illud quod est obiectum illius actionis. tollere alie num quod etiam est contra ordinem rationis. Et sic circumstantia mutat speciem ut dicitur. b. Tho. vbi. s. arti. 1. Et tunc non remanet in ratione circumstantie in genere moris cum dat speciem actui. quod consideratur ut quedam conditio principalis obiecti. et quasi quedam specifica differentia. sed in genere nature illius actionis. Non est autem iconueniens quod unus actus moralis sit in pluribus speciebus moris etiam desperatis. Cum autem circumstantia non respicit ordinem rationis in bono vel in malo per se. sed presupposita alia circumstantia a qua actus moralis habet speciem boni vel mali. Sicut tollere aliquid in magna quantitate vel parua non respicit ordinem rationis in bono vel in malo. nisi presupposita alia conditione per quam actus habet maliciam. puta hoc quod est esse alienum quod repugnat rationi. et ideo hoc non mutat speciem peccati sed aggrauat.

Actio humana §. II

habet bonitatem et maliciam precipue ex fine. unde Boetius. Cuius finis bonus est et ipsum bonum. et eius finis malus. et ipsum quoque malum. Pro cuius declaratione dicitur. be. Tho. vbi supra arti. 119. Quod eadem dispositio rerum in bonitate et in esse est. Sunt enim quedam que esse ex alio non dependet et in his sufficit considerare eorum esse absolute. Quedam vero sunt quorum esse dependet ab alio. unde oportet quod considerentur per comparationem ad eam a qua dependent. sicut autem esse rei dependet ab agente et forma. Ita et a fine dependet bonitas. Unde in personis divinis que non habent bonitatem dependentem ab alio non consideratur aliquid ratio bonitatis ex fine. Actus humane et alia que bonitas dependet ab alio habent rationem bonitatis ex fine a quo dependet preter bonitatem absolutam que in eis existit. Sic igitur in actione humana quadru-

plex bonitas considerari potest. Una scilicet secundum genus. puta scilicet est actio quod in quibus habet de actione et entitate in tantum habet de bonitate. Alia vero bonitas est secundum speciem que accipit secundum obiectum conveniens. Tertia que accipitur secundum circumstantias quasi accidentia quedam. Quarta secundum finem quasi secundum habitudinem ad causam bonitatis. Et cum Dionysius dicat. Nullus ad malum respiciens operatur. Sciendum quod bonum ad quod respiciens operatur non est semper verum bonum. sed aliquando apparet bonum et non verum. et tunc sequitur actio mala. Nihil enim prohibet in una actione adesse unam dictarum bonitatum et esse aliam. Non est autem actio bona simpliciter nisi adsint omnes predictae bonitates. Unde secundum b. Tho. vbi supra arti. vi. Et si ne diversificatur etiam species actus humani. Quod sic declarat. Actus domini humani in quibus sunt voluntarii. in actu autem voluntario invenitur duplex actus. scilicet actus interior voluntatis et actus exterior. Et uterque eorum actuum habet suum obiectum. Finis autem proprie est obiectum actus interioris voluntarii. Idem autem circa quod est actio exterior est obiectum eius. Sicut ergo actus exterior accipit speciem ex obiecto circa quod est. et ita actus interior accipit speciem ex fine sicut ex proprio obiecto. Idem autem quod est ex parte voluntatis se habet ut forma ad id quod est ex parte actus exterioris. quia voluntas unus membrum ad agendum ut instrumentum. Neque actus exterior habet rationem moralitatis nisi in quibus sunt voluntarii. Et ideo actus humani species formaliter considerantur secundum finem. Materia autem secundum obiectum exterioris actus. Unde philosophus dicit in. v. ethi. quod qui furat ut melius per se loquendo magis adulter est quam fur. Et sic cum actus habeat speciem ex obiecto. quod finis etiam habet rationem obiecti. ex eo enim habet speciem

Actionum humana §. III.

namque aliquae sunt indifferetes secundum speciem sed nulla est indifferens secundum individuum. Et primum ostendit Augustinus in li. de sermone domini in monte vbi dicit quod quedam facta hominum sunt media que possunt bono et malo animo fieri. de quibus testimoniarium est iudicare. et hoc dicitur indifferencia. Quod sic declarat. b. Thomas. i. ii. q. xvi. arti. ix. Quis actus speciem habet ex obiecto. Et actus humanus qui de moralibus speciem ex obiecto relatus ad proprium actum humanorum quod est ratio. Unde si obiectum actus includit aliquid quod pugnat ordini rationis erit actus bonus secundum suam speciem. ut dare eleos in a indigentibus. Si autem includat aliquid quod repugnet ordini rationis erit actus malus secundum suam speciem sicut furari quod est tollere aliea. Constat autem quod obiectum actus non includit aliquid pertinet ad ordinem rationis sic levare festucam de terra. item ad capitulum 1. et habet tales secundum suam speciem sunt indifferetes. Quoniam autem obiectum vel finis

circā que est actus. h. aliquā maliciā vel bonitatem salte naturalem. non tñ sp̄ importat bonitatem vel maliciam moralem que consideratur p̄ cōparatōem ad rōnem. Item q̄d malum sit priuatio boni. et habitus et priuatio sint opposita in mediata s̄m p̄būm. non tñ ex hoc tollitur quin possit esse aliquis actus indifferens quasi medium inter bonū et malum s̄m sp̄m. Et rō est. qz duplex est priuatio. quedam que consistit i priuatum esse. et quia hoc nihil relinquit sed totū aufert vt cecitas totaliter aufert visum. tenebra lucem. mors vitam. ideo inter hāc priuatiōes et ei⁹ habitum oppositū. non potest esse aliq̄d mediū circa p̄rium suscepibile. Alia priuatio est que consistit in priuari. Sicut egritudo est priuatio sanitatis. nō qz tota sanitas subtrahatur s̄ ē quasi quedam ad totalem ablatōem sanitatis que fit per mortem. Et ideo cum talis priuatio aliquid relinquat nō est sp̄ immediata cū opposito habitu. Et hoc modo malum est priuatio boni. quia non totum bonum aufert sed aliquid relinquit. Unde potest esse aliquid medium inter bonū et malum. **S**ecundum. s. q. nullus actus s̄m indiuiduum sit indifferens. p̄batur ex hoc qd dicit r̄p̄s Mat. xij. Omne verbum ociosū qd locuti fuerunt homines reddent rōem in die iudicij. quia. s. est malum. Et dicitur ociosum. x̄bū s̄m Gre. quod utilitate rectitudinis vel ratiōe iuste necessitatis caret. si autem non careret his non esset ociosum nec malum sed bonū. Et idē de alijs actib⁹. **P**ro 9 declaratiōe dicit. b. Tho. vbi supra qz p̄tingit aliquem actum esse indifferenter s̄m sp̄m. qui tñ erit bonus vel mal⁹ in diuiduo consideratus. Et hoc ideo qz actus moralis non solum habet bonitatem vel maliciam ex obiecto ex quo habet sp̄m. sed etiam ex circumstantijs que sunt quasi quedam accidentia. sicut aliquid cōtingit indiuiduo hominis s̄m accidentia indiuiduantia qd non cōtingit homini s̄m rationem speciei. Et idco oportet qz quilibet actus in diuidualis habeat aliquam circūstantiā per quā trahatur ad bonum vel malum ad minus ex parte intentionis finis. Cum enī rōnis sit ordinare actus a rōne deliberatiua p̄cedens si non sit ad debitum finem ordinatus et hoc ip̄o repugnat ratiōi. et habet rōnem mali. Si vero ordinatur ad debitum finem. congruit cum ordine ratiōis vñ habet rōnem boni. Necesse est autem qz actus ordinetur vel non ordinetur ad debitum finem. Unde necesse ē omnem actum hominis a ratiōe deliberatiua p̄cedentem indiuiduo considerare esse bonum vel malum. Si autem nō p̄cedit a rōne deliberata sed ex quadam imaginatione. sicut cum quis fricatur barba. vel mouet manum vel pedem. talis actus nō est p̄rie moralis vel humanus. cum hoc habeat actus a rati-

one. et sic erit indifferens quasi extra gen⁹ actus moralium existens. **Q**uod aut dicit p̄bū in n̄j. et bi de placidis. i. adulatorib⁹ et pdigib⁹. qz non sunt mali non est contra dicta. quia p̄bū ibi vocat malos. p̄rie eos qui sunt primis nociui. Sed theologus dicit actum omnem malū qui repugnat recte rōni. siue noceat. primo siue sibi soli. Et sic pdigi et placidi et bimōi sunt mali. Sed et qui agit aliquid querēs sustentatiōem vel quietem corporis sui vt comedendo. dormiēdo. et bimōi. Si ip̄m corpus suum ordinat ad bonum virtutis. et ille actus p̄rinebit ad virtutem et cōtra si malus. **I**tem nota qz actus vn⁹ in genere nature potest esse bonus et malus in genere moris. puta ambulatiō ad ecciam. vnde in principio potest esse bona vt si fiat p̄pter deum et in p̄cessu mala. vt si mutetur intentio et fiat p̄pter inanem gloriā vel lasciuia. et tunc sunt diuersi actus in genere moris bonus et mal⁹ p̄pter mutatiōem intētiōis. h. vnus sit in genere nature. Sed vnus et idem actus in genere moris est impossibile qz sit bonus et malus cū sint contraria. b. Tho. i. q. q. x.

Bonitas volun §. IIII.

ratia humane in actib⁹ suis. **P**rimo dependet ex obiecto. i. ex bono quod vult. **S**ecundo ex ratiōe volentis. **T**ertio ex lege eterna. **Q**uarto ex b̄ qz conformatur voluntati diuine. **P**rimum sic p̄batur dicit p̄bū in. v. ethicorum qz iusticia est s̄m quam aliqui volunt iusta. Et eadem rōe virtus est s̄m quam aliqui volunt bona. **S**z bona voluntas est que est s̄m virtutem. Unde sequitur qz bonitas voluntatis ex hoc ē qz aliquis vult bonum. nō qd cūqz s̄ pueniens ad appetendum s̄m rōem. **N**ā et malus vult bonū si q̄des vix sed apparens. Sub hoc etiam qz quis vult bonum includitur obseruatiō debitum circūstantiarum. Nam si quis vult bonum qñ nō debet vel vbi non debet non vult vere bonum. **I**ncluditur etiam intentio debiti finis. Nam cum volumus aliquid p̄pter intentionem alie finis ordo ad illum finem accipitur vt quedam rō bonitatis in obiecto. i. in ip̄o voluto. **U**t cum quis vult ieiunare p̄pter deum ip̄m ieiunium h̄z rationem boni. ex hoc ip̄o qz sit p̄pter deum. **S**ecundo dependet humane voluntatis bonitas ex rōe. **E**x eo videt qz obiectum voluntatis p̄ponitur ei p̄ rōnem. **A**d bonū intellectū est bonum voluntatis p̄portati ei. Bonum sensibile vel imaginatiū nō est p̄portatiū ei sed appetitui sensitiuo. qz voluntas pōt tendere in bonū vniuersale quod ratio apprehendit. **A**p̄petitus aut sensitiuus non tendit nisi in bonum p̄ticulare quod apprehendit vis sensitiua. **T**ertio dependet bonitas voluntatis ex lege eterna cū ē s̄m eam. **S**icut peccat

rum quod est p̄tra bonitatē dī esse actio p̄tra legem eternam s̄m diffinitōz Aug. In caus̄ enīz ordinatis effectus plus dependet a prima cā q̄ a sc̄da. cum sc̄da n̄ agat nisi virtute p̄rie. Quā autem ratio humana sit regula volūtatīs b̄n̄aue ex qua bonitas eius mēsurat̄ hoc b̄z a lege et̄na que est rō dīna. Unde in ps. Signatum est super nos lumen vultus tui dñe. i. lumen rōis qd̄ i nob̄ ē qd̄ nob̄ potest ostendere bona et reglāre voluntatem nr̄am inq̄rum est lumē vultus tui. i. a tuo vultu seu lege eterna tua derivatum. Magis ergo dependet bonitas volūtatīs a lege eterna q̄ a ratōe humana. Et vbi deficit ratio humana oportet recurrere ad rōnem eternā. Que lex eterna b̄z nobis sit ignota s̄m q̄ est in mente diuina. innotescit tamē nobis p̄ ratōem naturalem que ab ea derivatur vt p̄pria imago. vel per aliquam reuelatōnem sup̄additam. Quarto dependet ex conformitate ad voluntatē dīnā. vñ sup̄ illud Mat. xxi. Nō sicut ego volo s̄ sicut tu dicit gl. Hoc dicit quia rectū vult esse hoīez et ad deum dirigi s̄m Aug. Rectitudo aut volūtatīs est bonitas eius. Et sic p̄z q̄ dependet bonitas volūtatīs ex p̄formitate dīne volūtat̄. Cū et bonitas volūtat̄ d̄pēdeat ex iūctōe fin̄. fin̄ ita vltimus volūtatīs humane sit deus qui ē summum bonum. sequitur q̄ requirat̄ ad bonitatē voluntatis humane q̄ ordinetur ad summum bonum qd̄ est deus. et sic optet q̄ cōformet se cū dīna voluntate. formaliter quidem nō materiāliter. i. in cōi non p̄riculari. Volūrum enī dīnuz. i. qd̄ vult deus s̄m rōem cōm quale sit scire possumus. Scimus enī q̄ quicquid vult deus vlt̄ sub ratōe boni. et ideo quicquid vult aliquid sub ratōe boni. habet volūtatē conformem volūtati dīne q̄rum ad ratōem volūti. Sed in p̄riculari nescimus quid deus velit q̄rum ad hoc non tenemur conformare volūtatē nostrā voluntati dīne. In statu autem glorie omēs videbunt in singulis que vult. et ideo non solum formaliter s̄ etiam materialiter p̄formāt volūtatēz suā volūtati dīne. Ecōtra malicia volūtatīs humane p̄cedit ex obiecto qm̄ non vult v̄p̄ bonum et ex defectu rōis. Et q̄ est p̄tra legem eternam illud volūrum. nec p̄forme volūtati dīne. lxx. b. Tho. i. ii. q. xix. ar. ix

De bonitate. §. v

et malicia actūz exteriorū. Bonitas et malicia p̄ prius repit̄ in actu interiori volūtatīs q̄ i actu exteriori. Quod p̄bat̄ ex hoc qd̄ dicit Aug. q̄ voluntas est qua peccat̄ et recte viuif. Et sic peccatum vel opus bonū p̄ prius repitur in volūtate. Vlt̄ est tñ q̄ si p̄sideret̄ bonitas actus exterioris s̄m q̄ est in apprehensione et ordinatōe rōis prior est q̄ bonitas actus volūtatīs. Actus enī

exterior est obiectum volūtatīs inq̄tum p̄ponitur volūtati a rōe vt quoddā bonū apprehensum et ordinatum p̄ rōnem. et sic ē prius q̄ bonitas actus volūtatīs. Sed si p̄sideret̄ s̄m q̄ est in executione opis sequit̄ bonitatē volūtatīs que ē p̄cipium eius. Est enī effectus volūtatīs et sequitur. ip̄am. Finis enī est prior in int̄tōe et posterior in executione. Itē sciēdū q̄ tota malicia vel bonitas actus exterioris non dependet ex voluntate. Nā duplex bonitas vel malicia pōt p̄siderari in actu exteriori. Una s̄m debitam materiā et circumstātiā. alia s̄m ordinē ad finem. Et illa quidem que est s̄m ordinē ad finem tota d̄pēdet a volūtate. Illa autem que est ex debita materia et circumstātiā dependet ex rōe et ex hac dependet bonitas volūtatīs s̄m q̄ in ip̄am fertur. Est autem considerādū q̄ ad hoc q̄ aliquid sit malum sufficit vnus defectus. ad hoc autem vt aliquid sit simpliciter bonum non sufficit vnū singulare bonum. s̄ requiritur integritas voluntatis. Si ergo volūtas est bona et ex p̄prio obiecto et ex fine. p̄sequens est actum exteriorē idē sequentem esse bonum. Si autem deficit alter eorum erit actus malus. Quādo igitur dicitur Mat. vii. Arbor bona non potest fructus malos facere vbi arbor bona significat bonam volūtatē. intelligendum est volūtatē esse bonam ex actu volito bono et fine debito. Peccat enī quis et quādo vult malum actum. et etiam quādo vult malum finē. Et quando actus exterior dicitur bonus vel malus solum ex ordine ad finem. tūc est oīno eadē bonitas vel malicia actus volūtatīs. que p̄ se respicit finem et actus exterioris qui t̄spicit finem mediātē actu volūtatīs. Quā autē actus exterior habet bonitatē vel maliciā s̄m se. i. s̄m materiā in circumstātiā. tūc bonitas actus exterioris est vna et bonitas volūtat̄ que ē ex fine ē alia. ita tñ q̄ bonitas finis ex volūtate redundat in actū exteriorē et bonitas materie et circumstātiarum redundat in actum volūtatīs. Quāuis enī actus interior et exterior sint diuersi i genere nature. tñ ex eis sic diuersis p̄stituitur vnum i genere moris. Tho. i. ii. q. xx. Quomodo actus exterior addit ad bonitatem vel maliciā actus interioris vel non. Sciendum igitur q̄ bonitas vel malicia actus exterioris potest considerari dupliciter. Videlicet ex fine int̄tō. et ex materia et circumstātiā. Et quantum ad primū id est ex volūtate finis. tūc actus exterior n̄ addit ad bonitatem vel maliciā. nisi cōingat ip̄am voluntatem fieri vel meliorem in bonis vel peiorem in malis per ip̄m actus exteriorē q̄ solū p̄ interiorē. Quod pōt p̄ringere tripliciter. P̄mo modo s̄m numerum puta cum quis vult aliquid facere bono fine vel malo fine. et tūc id non facit p̄simodum autem vult et facit. Et sic ibi dū

Capitulum .XII

placatur actus voluntatis. Unde ibi duplex bonum est vel duplex malum. Secundo modo quod ad extensionem. puta cum quis vult aliquid facere bono fine vel malo et propter aliquod impedimentum desistat. Alius autem pertineat motui voluntatis quousque perficiat opus. manifestum est quod boni voluntas est diuturnior in bono vel in malo. et sic melior vel potior. Tercio modo secundum intentionem. Sunt enim quidam actus exteriores qui in quantum sunt delectabiles vel penosi. nati sunt intendere voluntatem vel remittere. Constat enim quod quanto voluntas intentionis redit in malum vel bonum. tanto est peior vel melior. Quantus ad secundum id est loquendo de ipso actu exteriori secundum materiam et circumstantias. Sic comparatur ad voluntatem ut terminus et finis. Et hoc modo addit ad bonitatem vel malitiam voluntatis. quod omnis inclinatio vel motus perficitur in eo quod consequitur finem vel attingit terminum. Unde non est perfecta voluntas nisi sit talis que data oportunitate operetur. Si vero possibilitas velit voluntate existente perfecta ut operetur. si posset desisteret perfectiois que est ex actu exteriori est simpliciter inuoluntarium. Inuoluntarius autem sicut non meretur premium vel penam in operando bonum aut malum. ita aliquid non tollit de pena vel premio. si homo inuoluntarie simpliciter desiciat ad faciendum bonum vel malum. hec. b. l. v. i. q. tri. Euentus autem sequens ex actu exteriori aliquando addit ad bonitatem vel malitiam. aliquid quando non addit. Nam si euentus est precogitatus. manifestum est quod addit ad bonitatem vel malitiam. Si quis enim cogitans quod ex ope suo multa mala possunt sequi et tamen non desistit. utique gravius peccat. et sic in bonis actibus magis meretur. Si autem non sit precogitatus talis euentus. tunc distinguendum. quod si per se et ut in pluribus sequitur talis euentus ex tali actu. sic euentus huiusmodi addit ad bonitatem vel malitiam actus. Manifestum est enim actum esse meliorem ex suo genere ex quo possunt sequi plura bona et peiorem ex quo possunt et sequi plura mala. Si vero per accidens et ut in paucioribus. tunc euentus non addit ad malitiam vel bonitatem actus. Non enim datur iudicium de re aliqua secundum id quod est per accidens. sed solum secundum id quod est per se.

Actio humana §.VI

bona vel mala. recta vel peccatum. laudabilis vel culpabilis. meritoria vel demeritoria secundum diversos respectus. et bonum et malum in plus se habent quam rectum vel peccatum. Quilibet enim priuatio boni in quocumque existat. habet rationem mali. Actio humana in quantum de bona in quantum habet de entitate. Si enim quis agat secundum materiam convenientem

rationi et debitas circumstantias et ad bonum finem. erit actio bona simpliciter in genere moris. quod habet totam plenitudinem entitatis actus moralis. Si aliquid horum deficiat erit mala in genere moris. remanebit tamen bona in genere nature. quod omnis actio in quantum actio est bona. Sed et si quis ambulet claudicando. poterit dici actio illa mala in genere nature. quia deficit a perfectione ambulationis. Sed quia rectum de cuius medium non discrepat ab extremis. dicitur actio humana recta quando ipsa actio que est quasi medium non erit ab extremis. videlicet ab ordine principii actui ad finem debitum. In his enim que aguntur per voluntatem regula prima est ratio humana. regula superior est lex eterna. Quando ergo actus humanus procedit ab hac duplici regula ut a principio intendit in finem tunc est rectus. quando autem ab hac rectitudine obliquatur. dicitur esse peccatum. et sic peccatur. proprie consistit in actu qui agit propter finem aliquem. cum non habet debitum ordinem ad illum finem. Sicut autem malum in plus se habet quam peccatum. ita peccatum in plus quam culpa. Et hoc enim dicitur actus culpabilis vel laudabilis ex hoc quod imputatur agenti. Nihil est enim aliud laudari vel culpari quam imputare alicui malitiam vel bonitatem sui actus. Tunc autem actus imputatur agenti quando est in potestate ipsius. ita quod habet dominium sui actus. Hoc autem est in omnibus actibus voluntariis. Unde sequitur quod bonum et malum solum in actibus voluntariis constituit rationem laudis et culpe. in quibus idem est malum peccatum et culpa. Meritoria autem dicitur actio vel demeritoria per respectum ad retributionem que fit secundum iusticiam. Retributio autem fit alicui secundum iusticiam. ex eo quod agit in perfectum in nocumentum alterius. Unusquisque autem in aliqua societate viuens est quodammodo pars et membrum totius societatis. Quicunque ergo aliquid agit in bonum vel malum alicuius de societate existentis. et redimat in totam societatem. Sicut qui ledit manum propriam ledit corpus totum. Est manus? Quia si quis agit in bonum vel malum alicuius de societate aliqui. debet ei retributio propter vel pene propter ab illa persona quam iuuat vel lesit. deinde a toto collegio. Si autem agit in bonum vel malum totius collegii. debet ei retributio primo a toto collegio propter vel pene. exinde a singulis de collegio. Et cum agit in bonum vel malum proprium etiam ei debet premium vel pena. quia ipse etiam pars est collegii et sic iuuat vel nocuit. Itaque ergo actus humanus ratione culpe vel laudis secundum quod est in potestate nostra. Rectitudinis autem vel peccatum secundum ordinem ad finem. Meriti vel demeriti secundum retributionem iusticie. Et quia actus hominis habet rationem meriti vel demeriti secundum quod ordinatur ad alterum vel ratione communitatis seu communis. Utroque autem

modo actus nostri boni vel mali hñt rñe meriti
 vel demeriti apud deū. Rñe quidem ipi dei
 inqñtum est vltimus finis hoīs. Est autē debiti
 ut ad finem vltimū oēs actus refrenant. Unde
 qui facit actū malū nō referibilē in deū nō suat
 bonorē dei. qui ei vt vltimo fini debet. Ex pte ve
 ro totius cōitatis vniuersi. qz in qualibet cōita
 te ille qui regit cōmunitatem p̄cipue habet curā
 boni cōmunis. unde ad deū p̄inet retribuere
 p̄ his que bñ vel male sñt in cōmunitate. Est au
 tem deus gubernator ⁊ rector totius vniuersi. ⁊
 specialr creaturaz rñabilium. Et sic p̄ q̄ actus
 videlz humani habent rñem meriti vt teme
 riti p̄ p̄p̄tōnem ad deū. Alioquin sequeretur
 q̄ deus non haberet curam de actibz humanis
 Unde Ecclē. vi. Omnia que sñt adducet dñs
 in iudiciū siue bonum siue. malum. b. Tho. i.
 ij. q. xi. **D**emerito apud deū quod p̄cedit ex
 voluntate p̄p̄posita tñ prius gratia. Nota sñm
 Durā. ordi. minor in summa sua q̄ peccatū
 omne consistit in voluntate sicut effectus in cau
 sa. qm̄a voluntas est causa omnis peccati. ⁊ n̄ Au
 gu. Peccatū est adeo voluntarium q̄ nullo mō
 est malum nisi sit voluntarium. xv. q. i. nō ē. Ita
 meritum omne a voluntate p̄cedit q̄tum est ex
 pte nostra. Unde de pe. di. i. Volūtas remunē
 ratur non opus. i. reddit opus meritoriz ⁊ im
 nerabile. Nihil em̄ potest esse meritoriz nisi illd
 qd sit ppter deū actualr vel habitualr. Mo. n.
 requirit semp actualis relatio in deū s̄z suffi
 cit habitualis cum aliqua actuali. Nam qñ vo
 luntas fertur super vnam actiōem tunc sufficit
 intentō actualis in principio opis. Ut qui vult
 pegrinari p deo sufficit q̄ in primo exitu habe
 at actualem intentōem. Qñ autē voluntas fert
 super plures actiōes se cōsequentes vt qui pro
 ponit omni die dare centū. sic sufficit actual in
 tentio in prima actiōe. Unde religiosi qui ex ca
 ritate vouerunt regulam merent in oī ope qd
 spectat ad regulam rñe prime intentōis nisi for
 te p̄raria intentō supueniret. In alijs autē que
 nō spectant ad regulā nō sufficit illa intentio re
 spectu regule sed requirit actualis.

De modis va .VII.

rijs mereudi. Nota sñm Durā. ordi. mi. in sum
 ma. **D**upl̄r dicitur aliquid meritoriz. Vno
 mō rñe opis. puta cñ opus de se est ordinabile
 ad finē vltimū vt opus quod ē de genere bonor
 um sicut elemosina. ieiuniū. orō. ⁊ huiusmodi.
 Scdo mō rñe meritoriz aliquid rñe opantis.
 qñ. s. opus de se est ordinabile ad finem creatur
 cum caritate tñ opantis ordinat ad vltimum fi
 nem. ⁊ sic opera indifferētia pñt esse meritoria.
 Unde ap̄l̄. Siue māducatis siue bibitis siue
 aliquid aliud faciatis. oīa in glām dei facite.

Quātū ad primū modū q̄ omne meritū consi
 stit aut in agēdo aut omittēdo seu vitādo aut
 patiēdo. Si in agēdo tunc dupl̄r. Quia aut
 actio est interior aut exterior. Si interior. sic p̄
 cipue contingit mereri septē modis. Primo ex
 p̄sideratōe p̄petrati criminis dum illud vitatur
 dolēdo. tñc enim non solum purgat peccatum s̄
 etiā meret̄ dum hoc agit in statu gracie. Iuxta
 illud ps. Scdm multitudinē dolorum meorū
 s. de peccatis in corde meo p̄solatōes tue. s. meri
 torz letificauerūt aliam meam. Scdo ex p̄sidera
 tione p̄ merito penalitatis. dum per eam roborā
 tur ad satisfactōem. Iuxta illud ps. Qm̄ ego in
 flagella patus sum. ⁊ dolor meus in conspectu
 meo sp̄. Et p̄ qz. Tertio ex p̄sideratōe p̄p̄ie fragi
 litatis. dum p̄ eam hñliat. ps. Humiliat̄ sum
 vsq̄quaqz dñe viuifica me. Quarto ex p̄sidera
 tione p̄ntis calamitatis dum p̄ntia aspernatur
 Hierē. n̄j. Asperi terrā ⁊ ecce vacua. s. verz bonis
 ⁊ quasi nibili. Quinto ex p̄sideratōe dñe libera
 litatis. dum p̄ eam ad amorem dei inflammā.
 Roma. viij. Proprio filio non pepercit. s̄ p no
 bis tradidit illum. qñ cum illo n̄ oīa nobis do
 nauit. psal. Bñdic ala mea dñō ⁊ oīa que intra
 me sunt ⁊c. Qui p̄piciatur omibz iniquitatibz
 suis. Qui t̄plet in bonis desiderii tui ⁊c. Sex
 to ex p̄sideratōe aliene aduersitatis dñi p̄ eaz cō
 passionis iaculo vulnerat. ij. Cor. xi. Quis infir
 matur ⁊ ego n̄ infirmor. quis scādalizat ⁊ ego n̄
 vroz. Septimo ex p̄sideratōe aliene p̄speritatis
 dum p̄fectui primi congratulat. ij. Joā. i. Ma
 ius gaudium habere non possum q̄ euz audio
 filios meos ambulare in veritate. Romano. xij.
 Gaudete cum gaudētibz. **S**i autem est actio
 exterior que consistit in carnis maceratōe. s. ieiū
 nijs. vigilijs. disciplinis. cilicijs. pegrinatōibz
 ⁊ hñdō. In elemosinarum largitōe sp̄nialium ⁊
 corporalium. que sunt septem plices ⁊ oratōe vo
 cali. siue priuata siue solenni vt in hoīs canoni
 cis. Sic aliquod horum agēdo in statu gracie
 ⁊ debito modo meret̄. i. Lbi. n̄j. Pietas ad oīa
 valet p̄missionē que nūc est vite bñs ⁊ future.
 Jo. xij. Quo ad maceratōē corpis. Si mortu
 um fuerit granū frumēti multū fructū affert. s.
 meriti. ps. Orō mea in sinu meo cōcurretur in
 mente scilicet quo ad meritum. **S**i vero meri
 tum consistit in dimittēdo seu cōtrādo. scz pec
 catum. tñc aut causa vel occasio subest puta cum
 quis impugnat de temptatōe alicuius peccati
 ⁊ tunc resistēdo meretur premium. Iacob. i. c.
 Beatus vir qui suffert temptatōnem. quoniaz
 cñ p̄batus fuerit accipiet coronā vite. i. Cor. i. c.
 Nō p̄mittz vos tēptari vltra id quod potest. s̄z
 faciet cum tēptatōe p̄fectū ⁊c. Aut quis non im
 pugnatur temptatione. et sic non meretur p̄m
 um sed vitat supplicium. **S**i autē p̄sistit i pa

tiendo Aut ē passio naturalis. sic homo non meretur per talem passionem nisi occasionaliter ut grauitas mentis quam habent melācolici. Aut passio non ē naturalis. Et hec. aut est omnino voluntaria ut qz assumpta a se. Aut imposita ab alio. et utroqz modo meritoria. sed magis pzo modo. Aut omnino inuoluntaria. et sic nihil meretur per talia. Aut partim voluntaria et sic est meritoria non solum cum eligit ipsam passionem. sed etiam cum tolerat. plus tamen de primo mō meretur. apls. Si comparimur et pregnabimus De exercitio voluntatis et quomō cor sit exercendum

Capitulum. xiiij

Exercitio voluntatis. Ubi notādum q voluntas humana frequenter in scriptura dicitur cor ut illud Deute. vi. et Mat. xxij. Diliges dñm deum tuum ex toto corde tuo. i. ex tota voluntate. fm cōem expōitiōem. Ratio hñ esse potest. qz sic cor est principalis oibz membris corporis et pzinum mēbrum qd format in corpe aīalis. ita voluntas est principalior inter potentias aīme. fm b. Tho. ut supra p3. Et sicut ex dispōe cordis bona vel mala corporaliter pcedit vita vel mors pīcipaliter. sic ex dispōitiōe voluntatis bona vel mala procedit vita per grām anime vel mors p peccatū. Sub noīe igit cordis hic tractat de exercitio voluntatis. Et circa hoc tria videmus.

Primo a deitate optet cor pfectionari. ut in gloria viuatur.

Secō ab humanitate dicitur cor exercitari ut in gratia pficiat.

Tertio ab iniquitate bz cor mortificari. ut in gehenna non permaneat

Quantum ad pri §. I

mum dicit saluator. Hoc fac et viues. i. in vita eterna. Lu. x. ut. i. diligas ex toto corde. i. pfecto. Sed ut dicit in cantico dei pfecta sunt opera nō hominis Deute. xxxij. ipse enim deus est qui opatur in nobis velle et perficere ait apls ad philip. ij. **S**eprem aut modis deus opat in corde nostro. i. i voluntate ut ducat eam ad pfectionem. **P**rimo intuitendo ipm cor ut ducat ad mali detestatiōz. i. Re. xvi. Homo videt que patet scz exterius de aīe intuit cor. Intueretur aut cor cognoscēdo oēs cogitatiōes. i. affectōes hominū ppter qd dēret homines multū erubescere de malis desiderijs et si occultis cum aī hoīes pbs erubescat quis et caueat peccare. Intueretur etiam cor deus cum vicz facit hoīem intueri et cognoscere ac detestari peccatum suū. In cuius figuram dñs iesus respiciens petrum qui stabat ad ignē cum iudeis et enī negauerat. cognoscere fecit et flere peccatum suū

Secō apertēdo ipm cor ad grāne suscepitiōez

et obediōem. Uñ. ij. Macha. i. d. Adapiat dñs cor vestrum in lege sua et in pceptis suis. et paulo ante quasi declarās ante similit. det cor oībus ut colatis eum et faciat eius voluntatē. **O**portet tamē pulsare orōnibz et alijs opibz que sunt de genere bonoz. **P**ulsate et apiet vobis inquit dñs iesus. i. cor vestrum ad grām recipiendam. Sicut em artifex nō introducit formā nisi disposita materia ad eam recipiendā. Sic nec deus grām. Unde in figuram clausum celuz orōibz Helie apertum est. sic celum cordis clausū per peccatum apitur et aquis grāie replet ad effundendum alijs. ut patet in Matheo et Paulo et multis alijs. **T**ertio operat deus circa cor ipsum tāgendo ad feruentē imitatiōem. In cuius figuram legis. i. Re. x. Abijt cum saul ps exercitus quoz deus tetigerat corda. Sic illi quoz corda deus tāgit p feruorē tāqz boni et fideles xpi milites xpm sequūtur regem populi sui. immo vniuersi. Licet quidā eum despiciant. Imitantur aut fugiendo et horrendo honores. diuicias. et delectabilia mōdi. Unde Cantic. v. dicit anima de sponso suo. i. xpo. Uenter meus tremuit ad contactum eius. Uenter qui est caro tenera et mollis. pzinens finem significat sensualitatem que tota mollis ē ad mūdāna et delectabilia cōtinēs finem occupat. Et hec tremuit ad praciū xpi p feruorem horrendo et restringendo talia que xps renuit. Tremuit etiā mirādo que p nobis fecit et qz prulit dura. Quattro operatur circa cor visitando ad emundatiōem ps. Probasti cor meū et visitasti nocte. i. tribulatiōis. Igne me examinasti temptatiōis. Et ecce effectus pñis in eo quod sequit. Non est inuenta in me iniquitas qz scz purgata est per hñmōi visitatiōem. sicut igne purgatur aurum. et argentum scoria. Et sicut platus et medicus in visitando subditos et infirmos p correctiōes et medelas amaras purgant ille aīas ille corpa si tñ pmittūt se tractari. ita deus pssimus visitādo per tribulatiōes et temptatiōes et hñmōi. **Q**uinto opat molliēdo ad deuotiōem Job. xxiij. Deus emolliuit cor meum. Importat aut deu orō fm. b. Tho. ij. q. quādam pmpitudine voluntatis ad ea que pñer ad dī cultū et honore ut ad adorādū deū laudandum meditādū et hñmōi. et ex his pficiat aīma in dilectione. Juxta illud psal. Concaluit cor meum intra me. et in meditatiōe mea exardescit ignis. scz dilectiōis ad extra se manifestādo per bona et deuota opera. Et apostolus. Cantantibus et psallentibus in cordibus vestris domino. Nam ut dicit Hieronimus. Non verbis tantum sed corde orandus est deus. Et melior est trium psalmoz decantatio cum cordis puritate et bilacritate qz torius psalterij cum anxietate atqz tristitia. ut de consecratione distinctiōe. v. non me

diocriter. Et hoc pertinet ad deuotionem veram que est a deo. Unde amb. dicit q facit deuotos quos vlt. **S**exto operat loquendo per illustra- tionis solatorem. **S**ec. ij. Duce eam. i. animam in solitudinem. s. sepando eam a tumultu hominum passionum et affectionum et loquar ad cor ei. os- tendendo. s. volutari q bonum et suavis sit deus. Bonum enim apphensum per intellectum mouero luntate. et qto magis ostenditur bonum tanto vo- luntas magis amat et gratulat. ps. Signatum est sup nos lumen vultus tui dñe. dedisti letici- am in corde meo. i. cognitio volutatis tue et ma- datoy tuoy p legem naturalem infera est et agni- tio bonitatis tue. et ex hoc sequit q dedisti letici- am in corde meo. que leticia et delectatio voluta- tis excedit omnem gaudium mundi. **S**eptimo et vol- untate operat deus circa cor. i. volutatem trahen- do et vniendo sibi totalit. iob. xxxij. Si dixerit ad eum. s. deum cor suum spiritum eius et statum eius ad se trahet. ipse vici deus. i. volutatem suam. et petitionem suam in oratione. ut. s. creatura non ap- petat nisi deum. Qui enim adhaeret deo p dilectionem perfectam vnus spiritus est cum eo. Habet enim a- moris vim vniuersam et transformatiuam. Unde et de primis apostolicis de Actibus. n. Multitudo credentium erat cor vnum et anima vna in dño. ut vici q vult vnus velit et alter finit deus. Sic et qui puro corde deum diligit non aliud vult nisi dei voluntatem et beneplacitum in omnibus impleri. Et talis dicere potest cum aplo. **V**iuo ego iam non ego. viuit vero in me xps ad Gala. ij. Et il- lud psal. Deus cordis mei. s. possessor et p me- deus in eternum

Quatu ad secum .§. II.

dum principale sciendum q ad hoc ut terra cordis nostri faciat fructum centesimum. i. perfecta opa ex semine verbi dei vel diuine inspirationis put de ea de pabolice Luce. viij. Quod autem cecidit in ter- ram bonam hi sunt qui in corde bono et optimo audientes et. septem a nobis circa cor sunt facien- da. et ex his habetur cor purum et mundum. de q xpus Mat. v. Beati mundo corde qm ipsi deus vide- bunt. Item septem sunt signa seu effectus per- fecte dilectionis. De qua deute. vi. et Luce. x. ca. et Mat. xxij. dicitur. Diliges dominum deum tuum um ex toto corde tuo. Cor

Primo est molliendum.

Secundo est abluendum

Tertio est custodiendum

Quarto est deprimendum

Quinto est exercendum

Sexto est refouendum.

Septimo est in vnitatem tenendum.

Quatu ad primum sciendum q peccatus facit cor

i. volutatem duram ut lapis ut quemadmodum lapis et alia dura resistit tactui nec recipiunt impressio- nem digiti sicut mollia ut cera. ita peccatoris cor ita obdurat q resistit tactui diuine inspirationis nec recipit impressionem digiti. i. spiritus sancti. q di- citur digitus dei. i. gratie infusionem. **U**n et de di- abolo et quolibet membro eius. i. peccatore dicit Job. xli. Cor eius indurabitur quasi lapis. Nec intelligi potest de corde carneo. quia diabolus cor- pus non habet. Sed intelligit de volutate que est in malum obstinata. Emolliendum est ergo cor et mollicandum. Et ratio huius est propter ma- gnum nocumentum inde sequens. Nam ut dicitur Eccl. ij. Cor durum male habebit in nouissimo Et declarat Bern. proprietates cordis duri dicens in li. de consideratione. Cor durum est qd contri- one non scinditur pcedo non flectitur minis non cedit. flagellis obdurat. et tale cor habens in nouissimo male se habet. quia sicut lapis et oia gra- uia tendunt ad centrum. ita habentes cor obduratum in malis descendunt ad infernum qui est in centro terre. Sicut accidit pharaoni cuius cor obdu- ratum. q nec minis dei nec flagellis nec monitis emollium. Denique descenderunt in profundum quasi lapis vnde Ero. x. ipe. s. pharaon cum exercitu suo descenderunt in profundum maris rubri quo ad corpus. et in profundum inferni quo ad animam. Emolliendum est cor nostrum. qd et ipsa natura docet. que non dedit nobis. cor eorum lapideum aut osium sed carneum. Emollium aurea sua duricia per opera de genere bonorum vnde ieiunia elemosinas. orationes. et alia huiusmodi. Unde Grego. de permanente in peccato mortali dicit. In- terim. quicquid boni facere poterit horramur ut faciat ut deus cor eius illustret ad penitentiam de peni. di. v. falsas. Quando enim illustratur tunc mollicatur id est disponitur et abilitatur. Quod quia deus operatur hanc mollicationem propter quod dicit per Ezech. xxxvi. ca. Auferam a vobis cor lapideum. i. obdurationem. et dabo vobis cor carneum. id est mollicationem. Ideo ora duo esset tollat duriciam. **Q**uatum ad secundum idem de ablutione. **N**ota q deus principaliter ab homine cor expostulat. Unde dicit puerbi. xxiij. Fili prebe mihi cor tuum. non dicit manum. pe- dem vel caput aut cerebrum. sed cor id est volun- tatem. **N**am num offert deo qui opa de se bona tan- tum facit. **P**edes qui ad ecclesias vel indulgentias vadit. **C**aput prebet seu cerebrum qui vacat cog- nitioni diuinorum speculando tantum. Sed ista non sufficiunt ad salutem. sed oportet cor. i. vo- luntatem deo offerre. Est enim deus filius cuius- dam qui que dicitur feni. hoc cum pascit de preda non vult nisi tantum cor. Sic gloriosus deus de cor- de. i. affectibus hominum. ergo ipsum pascit seu delectat. Sed quia ut dicitur. puerb. xi. Quis

Capitulum. XIII.

potest dicere. Quiduz est cor meū. pur' sum a peccō. quasi diceret nullus. Deus aut' summa puritas est. Et inter lilia pascat. ut dicit in cānti. i. mē res puras. ideo abluēdū est cor ipm. Et hoc ipse pcepit dicēs. p. **B**iere. iij. Laua a malitia cor tuum. Cor corporis vniq' lauari nō potest viuere hō mine. loquit' ergo de corde spūali aie. i. volūtatē. que lauari nō potest aqua materiali. Sed lauari pōt' et debet aqua spūali. s. lacrimis mentis. i. detestatiōe et pfecta displicētia i pōz peccatoruz. ut sic purificetur. Ad qd' hōrat' Jaco. dicēs. iij. ca. Purificate corda v'ra. subdēs moduz miseri estote et lugete. i. dolentes. Sicut. n. circa corpora bñana videm'. q' p' traria cōtrarijs curātur fm medicinā. ut infirmitas ex hūoribz frigidis contracta p' media calida. et infirmitas ex nio calore p' frigida seu recētia remouet'. Ita fm. **L**ib. in iij. di. xviij. Cum peccatur quod maculat animā cōmittat' p' nimia p'placētia et inordinatā volūtatē. ad hoc ut tollat' ab ea. op'et cōtrariū fieri. s. q' p' pñiam habeat aīa detestatiōem voluntat' de ipo peccato et displicētia fm rōem. ita q' nullo modo voluisset p'misere. s. p' nio mortē incurrisse q' peccatū mortale Est enīz penitētia fm Ambro. dolor cordis et amaritudo anime p' peccatis cōmissis. de pe. di. iij. Et p' p'erea dicebat p' phetia **I**ohel. ij. c. Scindite corda v'stra. i. cōteri mini volūtatē et non vestimenta v'stra supple iārum. i. corpora que scindunt' quasi p' abstinentias Sed nō sufficit hoc sine cōtritione. Cui ad p'fectiorem purificationē addenda est confessio tem pore cōgruo et cōpleta. vñ dicit **I**er. ij. effunde si cut aquā cor tuuz. ut scz quidquid malitie est in corde. totum confiteatur cū cōcūstantijs p'cipue necessarijs. sicut cum de vase materiali effundit' aqua non remanet nec sapor nec odor nec color vel aliud. **T**ertio cor est custodiēdū et multuz diligētē. vñ puer. iij. dicit. **O**mnī custodia custo di cor tuū qm ex ipo vita pcedit. Et hoc ipm natura docet. q' circa cor materiale posuit plures custodias aīq' posset pueniri ad ipm et ledi ut carne et ossa seu costas et pulmonē. Et p'pter multas plicē custodiā eius appositam. dicit quasi custodia rum. Vel aliter. et melius dicit' quasi custodia oīm rerum scilicet corporis v' dicit' in catholicon. Est aut' ipsum cor anime. i. voluntas. sicut quod dam castrum seu palatium obsessum ab inimicis. quod cū habeat multas portas vel aditus. nō si circūquaq' p'tinuē bene custodiā. Una sola porta vel rimula aperta vel non custodiā. de facili intrat hostis et capit. Et ideo dicit **S**alomon **O**mnī custodia. i. plena non in p'ie. Sensus exteriores sunt porte. ut visus auditus gust' odor rarus. et tactus. Et istas op'et custodire. Etiam cōcupiscibilis et irascibilis sunt porte. inde surgētes passiōes intrāt ad volūtatē. ut illicite assenti

at malis et diabolus p' eas. Unde p' amorē p'curie inordinatum intrauit diabolus in cor iude. ut traderet dñm **J**esum. v' dicit **J**oh. euāgeli. i. ita. xij. Intrauit autē in cor non essentialiter sed p' effectum malitie. s. instigādo et inducēdo ad illud maluz. ut dicit **B**eda. Sed et ipm cor ēt ex se inclinat' ad mala appetenda. p'pter quod dicit **B**iere. xviij. **P**raui ē cor hōis. i. ap' ad volēdum praua. et de facili enī recedit a bonis. p'positis et affectibz seu cogitationibz. **I**uxta illud ps. Cor meū dereliquit me. i. dñi bonū cogitatē et op'atē imp'ceptibiliter recessi ab illis bonis cogitationibz et affectiōibz. **O**pter g' omni custodia custo dire cor q' ad impugnationē demonis. carnis passiōes. et ipius volūtat' vanitatē et malitiaz alias peccatū intrat in ipm de facili et occidit aīa. **I**n cuius figurā. ij. **R**eg. iij. dicit. q' **Y**soseth filius saulis rex israel cū posuisset in custodia palatij sui mulierem purgantē triticū. Duo principes latronū **Rebabe** et **Bathaa** occulte intrauerūt in domū ipsa dormiēte. et **Y**soseth dēscētem et dormiētem in inguine p'cusserunt abianq' spicis recesserūt. **P**alatium seu domus **Y**soseth est cor nīm ad cui' portā seu aditū. nō sufficit ponere custodiā. s. op'et statuere virilē nō mollē custodiam et diligētē et fortē. s. rōem. que non dormitet p'etedio. s. vigilans p'seueret ad discernēdū cogitationes et affect' bonos a malis. **Q**uod si dormitauerit. demones p' viria carnalia vel spūalia. seu per peccata opis aut saltem cogitationis latentet intrāt et occidunt aīam priuātā gratia. et auferunt ex domo cordis spicas oīm virutū. **V**igilandum est ergo circa custodiā cordis vñ dicit **E**ccl. xxi. **Q**ui timet deum conuertet' ad cor. i. totum se vertet et vñ dicit ad custodiendū cor. **Q**uarta rō est deprimendū ex penitētia et diligētē custodia sui qm q' oris supbia. Et ideo vñ dicit **E**ccl. ij. **D**eprime cor tuū. i. deorsum preme. et inclina p' humilitatē. cōsiderando vñitatē tuam submittendo voluntatem impiam seu cor dei voluntati et mādatis eius. **N**ec extollas te supra vñtutem tibi collatā vel regulam tibi p'fixā a deo ponendo te. et appetendo que sunt supra cōditionē tuā. **N**am q' superbia extollat ostendit **Abdias** dicens. **S**uperbia cordis tui extulit te. id est supra te tulit. appetendo que supra conditiones tuas sunt. et maiora de te eximando q' habeas **E**x hoc autem sequitur ruina magna prout dicit **puer. xviij. Ante q' cōterat' exaltat' cor hōis. i. p' hoc conteritur voluntas hominis. ut ad nihiluz redigantur merita eius et virtutes et bona. quia se exaltauit p' superbiam. quod patet in **Lucifero** et **Nabuchodonosor**. qui dicebat in corde suo. **I**ncelum ascendam. super astra dei exaltabo solum meum. et c. **E**laie. xij. Et sequitur ad infernū detraberis. quod exponitur a doctoribz de vicijs**

Titulus. Quartus

superbia. s. diaboli et nabuchodonosor. Depri-
mendū igitur ē cor nrm et hūiliandū qđ ipse sal-
uator exēplo et verbo nos docuit dicēs. Discite a
me. qz mitis sum et hūilis corde. Matth. xi. Et
rōem videt assignare. ps qre deo subijci debet vo-
luntas nostra. et sic cor deprimere dicēs. Nonne
deo subiecta erit ala mea et c. q. d. Certe sic. ppter
causas que sequuntur. i. sua beneficia. vt dicit hu-
go cardinalis sup ps. Et primo ppter beneficiū
redēptōis. Ab ipso enī salutare meū. i. Iesus sal-
uator a deo missus. Secūdo. ppter beneficiū crea-
tionis. Nā ipse deus me. Tertio ppter beneficiū
iustificationis ibi et saluator meus. Quarto. ppter
beneficiū suffragationis in angustijs et rēptandōi-
bus. ibi. susceptor meus. Est autē subijciēda aīa
deo vt discipula magistro. Eiaie. l. Et studias quasi
magistrum id ē obediā. Itē subijciēda vt creatu-
ra creatori. eiaie. xlv. Ele qui ptradicit factori suo
Itē sicut materia artifici. Hier. xviij. Sicut lu-
men in manu figuli. sic omīs vrs in manu mea
dicit dñs. Itē sicut spōsa spōso. eiaie. lxi. Exulta-
uit anima mea in dño qz induit me vestimento
salutis et c. Item sicut ancilla dñe. i. Regū. xlv.
Familia tua sit in ancillā. vt lauem pedes fuoz
dñi sui. et ps. Sicut oculi fuoz in manibz domi-
noz fuoz. His igitur modis hūiliandū est
cor deo. **¶** Quinto est cor in bono exercendū nō
ocio dimittendū vel malo occupandū. Et
hoc optime ipa natura docet. Nam vt dicit Ra-
bi moiss. Sicut se bēt celū ad vnūtersum ma-
teriale. ita cor ad corpus aīalis. Celū. n. nunq̃ q̃
elat. s. semp mouetur ita et cor. qđ p pulsum ma-
nifestat. Huius cordis mor⁹ si ad horā cessaret
deficeret vita animalis. Sicut ēr deficiente mor-
tu celī cessaret mor⁹ generationis et corruptiōis
et alteratiōis in istis inferioribz. Est autē ipm cor
rubicundū acutum in summo. ad modū flāme
ignis. ad innuendū qz debet cor anime. i. volū-
tas exerceri fm ignē charitatis. Vñ ecce. xi. dicit
In bono sit cor tuū. s. ope occupatum. Est autē
exercendū in bono multipliciter. Primo scz cir-
cidendo. vnde Hieremie. iij. dicitur. Circū-
cidimini domino et auferre preputia cordiū ve-
stroz. i. auferre supfluitates ab appetitu. ratiōis
hī ad quas inclinat appetitus sensualis. delecta-
bilia. s. in cibis et venereis. quo ad honorem et
famam et scientiam et supstiriōes. Reptēsi fue-
runt iudei a pthomartire Stephano de bac cir-
cumcisiōe dicēte. Incircūcisi cordibz et auribus
vos semp spiritui sancto resistitis. Actuum. viij.
Vbi ostenditur grauitas mali huius incircūci-
tionis. qz scz p hoc resistitur spiritui sancto ne in
cor intret. Est etiam a tristitia immoderata reles-
candū. qz vt dicitur. puerb. xlv. Tristitia viri no-
cet cordi. Nec est cōtra illud ecce. vij. Cor sapien-
tis vbi tristitia. i. sapiēs moratur in tristitia cor

dia. qz s. intelligit de tristitia vtili pñte et modera-
ta. **¶** Secūdo cor est ad deū in oratione erigē-
dum p affectum intensum. Tēn. iij. Leuemus
corda nra cū manibz. i. opibz ad deum. Hinc et
Cyprianus ait. Quando stamus ad orationem
fratres inuigilate et incūtere ad pces toto corde
debemus et c. de cōse. di. i. qñ. Et ecce. xxxij. vñ de
iusto viro. qz tradet cor suū ad vigilandum dilu-
culo scz p meditatiōem et orem attentam ad de-
um qui fecit illum. Nam de orantibz et laudan-
tibz deū sine attentiōe et affectu dicit dñs. eiaie.
xxix. et matth. xv. Populus hic labijs me hono-
rat. cor autē eoz longe est a me. s. distractū in alia
et affectum ad vitia. **¶** Tertio est cor exercendū
inquisitione p studiositatem. Nouet ei affect⁹
cordis intellectu ad inquirendū veritatē et pcepi-
ue de deo. Sed in simplicitate cordis qre ite-
lū. ait sapiēs Sapien. primo. i. pura intentione
ad placendū illi et fruendū eo. non ad diuitias
et honores obtinendos. vt faciunt homines mū-
di querentes psp̃erari. et scire diuina. vt vocētur
ab hominibz rabbi. Regina sabba q̃ fuit ita stu-
diola. qz venit a finibz mundi audire sapiētiam
salomonis cum locuta fuisset oīa que erant in
corō suo salomoni. vt dicitur. iij. paralippo. ix. Dubia
et obscura inquirendo ab eo. de omnibz fuit edo-
cta. **¶** Quarto in sufferēdo increpatiōes. vnde
puer. xv. dicit. Qui acquiescit increpatiōibz possessor
est cordis. Acquiescit autē qui nō solum sufferit pati-
enter reprehēsiōes dei vel hominū. sed etiā co-
gnoscit suū defectū vnde emēdatur. et sic cor pos-
sident bñs in sua pñte. nō subdituz passionibus
ire et odij et hūmōi. vnde s. fm Ildorū. Ideo natu-
ra inclusit in pulmone cor. vt cum sanguis accē-
ditur per iram circa cor. humectetur ex humo-
re pulmonis ne nimis inardescat. **¶** Sexto est
cor refouendū. Cū enim vt dictum est cor con-
tinue laboret. optet. qz cōfortetur ad sufferendū
laborem. Sic et corpus nostrum optet cōfortare
et cibare. vt possit in exercitio pseuerare. Et hoc
est qđ dicit ps. Utiliter ague et cōfortetur cor
vestrum. q. d. Ut possitis perdurare in virtuos
actibz cōfortetur voluntas. Et quibus modis
ipm cor cōfortetur et roboretur. idem osiēdit di-
cens. ps. ciiij. Panis cor hominis confirmet. nec
est credendū solum de pane materiali locutū fu-
isse prophetam quia prophete intēdebant doce-
re populos spiritualia non corporalia et natura-
lia. Sed principaliter de pane spiritali sub si-
militudine corporalis. qz sicut panis material
fortificat corporis cor. ita panis spiritalis sacre
doctrine vel eucharistie. corroboret et confirmat
in bono cor anime. i. voluntates. In cuius figu-
ram dominus Iesus rucos sequentes cum in
desertum noluit dimittere ieiunias. neqz vt ipse
ait. deficerent in via. Sed satiauit eos pane. vt

fortificarentur. ut habetur Marti. viij. Sic sequentes christum in deserto mundi. oportet pane verbi dei refici. ne deficiat spiritus. Et qui in emaus cum christo venerant. dicebant. Nonne cor nostrum ardens erat etc. Luce ultimo. Et helias sumptis pane subcineritio. quod signat eucharistiam finem beatitudinis. in officio corporis christi. Ambulavit in fortitudine cibi illius confortatus usque ad unionem dei. ut habetur tertio Regum. xix. Mens dei est vita eterna. Confortatur cor etiam vino. quia lenificat cor hominis. et omnem mentem facit securam alias serenam. Et hoc vinum est iocunditas interioris spiritualis. unde dicit ecclesi. xxx. Iocunditas cordis hec est vita. i. consonat vitam spiritalem sicut et corporalem. Odoribus quoque confortatur cor etc. ut dicit puer. xxi. Odores spiritualis sunt exempla sanctorum. quibus confortatur cor et animas ad bona. **S**eptimo et ultimo est uniuersum. seu in unitate seruandum. Sicut natura rationis cor dedit corpori. ita et vnus voluntatem anime quo ad potentiam. Sed quantum ad actum eius et fines facimus multas et diuersas. Voluit enim aliqui et deum et diuitias et honores in eis constituendo finem. et sic diuidunt cor in multa. Et de huiusmodi peccatoribus dicitur. Dece. i. Diuisus est cor eorum. s. in diuersa distracti sunt. Sed ut dicitur Eccle. ij. De duplici corde. Vnde autem importat eternam damnationem. Contra omnis vitæ unitas est magis infinita. i. fortior. ut dicitur in li. de causis. et ideo ut cor sit robustum ad plura temptationum. reducendum est ad unitatem. ut. s. in omnibus vnum vltimum et verum finem sibi prestatuat scilicet deum. Unde dicitur eccle. xxx. Congrega cor tuum. Et quod ad hoc opus est dei auxilio. ipse illud permittit dicens hier. xxxij. Dabo eis cor vnum id est unitatem ad perfecte diligendum. non solum deum. sed primos etiam propter deum. Quod illi christicole primi optime suasuerunt. Nam ut dicitur Actuum. iij. Multitudo crederentium erat cor vnum scilicet concordantes in voluntate ad querendum et faciendum voluntatem domini et honorem et mutuam subiectionem. Vbi ergo multitudo cor diuidit in multa. ad que applicatur concordia multa corda vnire facit. et vnit etiam cum corde dei. i. voluntate. Et ut dicitur Marti. vi. Vbi est thesaurus tuus id est illud quod estimas principale bonum et maxime amas. ut amatur thesaurus a mundanis. ibi est et cor tuum. Si deus thesaurus tuus reputas. quod est verus et infinitus thesaurus est hominibus. ut dicitur Sapientie. viij. illud cogitas. et frequenter consideras. et continue amas. Et quia amor secundum Dionysium habet vniuersum et deus. si dici posset. vniuersus est. ideo eum perfecte diligendo cor tuum perfectissime efficitur vnum.

Quantum ad tertium. §. III

principale scilicet quod cor mortificatur. et ad gehennas dirigitur per iniquitatem. Et ex tali corde exeunt

cogitationes male etc. Marti. xv. Est notandum secundum Augustinum in distinctionibus quod septem sunt differentie cordium iniquorum.

Est enim cor indisciplinatum.

Est cor infatuatum.

Est cor superbia elatum.

Est cor nequie applicatum.

Est cor dolo circumdatum.

Est cor deprauatum.

Est cor induratum.

De primo dicitur Job. xviij. Cor eorum longe fecisti a disciplina. Disciplina importat doctrinam et correctionem seu compositionem in moribus. Est ergo cor indisciplinatum quod non recipit doctrinam vel non se emendat per flagella. Dicitur autem deus hoc facere scilicet indisciplinam in quibus permittit fieri. Confert autem hec indisciplina tria mala scilicet. Primo ad malum pronitatem. unde dicitur Gen. viij. Sensus et cogitatio hominis cordis propria sunt ad malum scilicet ex se nisi fuerit disciplina precipue in adolescentia retinenda. Inducit mentis instabilitatem. propter quod dicitur eccle. xij. Qui minoras corde cogitant inanem. Minoratur autem quod corde. i. voluntate boni. propter defectum doctrine et correctionis. Adducit et conscientie mordacitatem. que est vltima maxima pena. Et ideo puerbi. v. dicit Salomō quod indisciplinatus habet remorsus de malis dicitur. Cur detestatus sum disciplinam. et increpationem non acquieuit cor meum. De secundo scilicet corde infatuato dicitur puerb. xviij. Non recepit stultus verba prudentie. nisi dixeris ea que versantur in corde suo id est nisi assenseris affectionibus suis. Precipue facit ira hominem fatuum. Unde dicitur eccle. xij. Ira in sinu id est. mente stulti recalescit. Et Crisostomus. Ire et insanie nihil est medium. Hec autem stultitia cordis tria mala generat. Primo nullam tenet sapientiam. Nam ira cundus omnis doctrine et scripture et rationis obliuiscitur in ira sua. propter quod dicitur Eccle. xxi. Cor fatui quasi vas contractum. Liquor enim sapientie et gratie ex eo effunditur. Secundo inclinat ad blasphemiam eccle. v. Ne temere quid loquaris scilicet blasphemando. nec cor tuum sit rex ad proferendum sermonem coram domino. Communitur ex fatuitate ire homines male loquuntur de deo et hominibus. Tertio prouocat stultitiam in in audiente. ut scilicet inducat illum ad loquendum contra illum stultum. et faciendum scilicet verba contumeliosa iras et vindictas. vñ puer. xij. dicitur. Cor insipientium prouocat stultitiam. Et ideo bene dicit sapiens. Non respondeas stulto iuxta stultitiam suam. ne similis ei efficiaris. De tertio scilicet corde elato per superbiam dicitur ezechiel. xviij. Multipli casti fortitudinem tuam tibi et eleuatum est cor tuum in robore tuo. Quod fit cum quis bona que habet sibi attribuit vel meritis suis. si a deo recognoscit

Titulus. Quartus

sicut fecit nabuchodonosor. de quo dicitur Iudith
p. primo. Exaltatum est regnū nabuchodonosor. ⁊
elevatum est cor eius. **H**ec autem elatio tria ma
la facit. Primo inducit ad dei obliuionem. sicut
illud Deutro. viij. Ne postquam comederitis ⁊ sa
turatus fueris. ⁊ post parū eleuet cor tuū. ⁊ obli
uiscaris domini dei tui id est bñficioꝝ eius. In
gratissimus autem inquit Seneca. qui est obli
tus scz benefactoris seu beneficij. Secundo sui
deceptionem Hier. xlix. Arrogātia decepit te
⁊ supbia cordis tui. Et quō decipiat ostendit sa
piens dicens Eccl. ij. Sicut perdidit inducis in fo
ueam. ⁊ ut capra in laqueū. sic cor supboꝝ. Ter
tio dei ammissiōem id ē gte sue. ps. Accedet bō
ad cor altius id ē supbiū. ⁊ exaltabit deus id est ele
uabitur recedēdo ab eo Aug. Hūilia deus hūi
lia respicit. ⁊ alta. i. supba corda a lōge cognoscit
Hūilia te venit ad te. attollit te recedit a te. De
quarto id est corde neqz seu neqcie applicatū dē
i. Reg. xvij. Ego non in neqciā cordis tui. Que
uerba dicit irater Dauid libi. s. iniuste. Dicitur
autem neqz sicut carbolicon a nequeo. Unde nequā
dicitur qui adeo scelerosus est. q. nequid cessare
a malis. Dicitur enim neqz luxuriosus. ut ibi
habetur. Unde Onan filius iude qui luxurios
sus turpiter erat. dicitur nequā Gen. xxxvij. ⁊
forte ppter ea luxuriosus magis dicitur neqz q
alijs vitijs deditus. q. difficilior ⁊ tardius rece
dit q. ab illo q. ab alijs. Un Aug. Dum non
restitit concupiscētie. fit consuetudo. ⁊ dum p sue
tudini non restititur. fit necessitas. Et talis neq
cia inducit tria mala. Primo multiplicē dolore
corpis ⁊ anime eccle. xxx. Et nequā grauabit
doloꝝ. Secundo auerit boni cognitiōem ⁊ ef
fectionem eccle. xix. Unū ⁊ mulieres auerunt
cor. i. gula ⁊ luxuria auerit affectū veri tōi. Ter
tio p auerit ad eternā dānandēz esai. j. Ne semi
ni neqz filijs sceleratis. Ne autem importat dānati
onē. De quinto. s. cor dolo circūdate. s. p ipocri
⁊ fraudulentiā seu pditiōem p. eccle. j. Cor tuū
plenum est dolo ⁊ fallacia. **E**t tale cor tria ma
la operatur. Primo profunditatem habet ita in
centitum. vel intentum suum abscondēdo. ut
magis decipere valeat esai. xix. Ne qui profun
di estis corde ⁊c. Secundo duplicitatē habet in
respondendo. dicendo verba sophistica. Sed
ut dicitur eccle. ij. Cor ingrediēs duas vias nō
habet successus prosperos. quia frequenter de
gitur fraude ⁊ doloꝝ. ⁊ inde ab hominā. Ter
tio malitiam habet in suadēdo quasi querat bo
num proximi cum tamen velit eum decipere p
uerbio. xxvj. Quando submisit vocem ne cre
dideris ei quoniam lepreū nequitie sunt ⁊c.
De sexto scz corde deprauato dē ec. ij. Cor pra
ui scandalizatur. Dicitur autem cor deprauatū
⁊ uod aliquo tempore fuit bonum. ⁊ postea effi

titur malum in eo permanens. Et tale cor vni
q. scandalizatur. de facili ruens in mala ex dicis
⁊ factis aliorum. Nam dum bonum est cor nō
scandalizatur. Tale autem cor obedientiam postpo
nit Hier. xvj. Ecce vnusquisq. abijt post prau
itatē cordis sui mali. ut me nō audiat Secundo
apostataz inducit. vnde de Salomone dicitur
ij. Reg. xi. q. cum esset senex deprauatum est cor
eius ut sequeretur deos alienos. Quanto enim
quis cadit ab altiori statu virtutis. non cito in
resurgens. tāto graui⁹ ruit in omnia mala. Ter
tio iram dei incurrit puerb. xi. Abominabile co
ram deo cor prauum. **D**e septimo corde scilicet
indurato. quod fit p obliuatiōem dicitur do
minus exodi. vj. Ego indurabo cor pharaonis.
Ubi sciendum sicut rō. prima pte summe. q. ob
duratio duo importat scz subtracōnez gte que nō
est culpa. s. pena ⁊ excess a dō sicut ⁊ omis pena
quam nō nisi iuste infert. Nec enim alicui sub
trahit gratiam. nisi hoc ille a quo aufertur mere
atur p culpam. Et sicut hoc deus indurat. sicut il
lud ad ro. ix. Cum vult miseretur. ⁊ quem vult in
durat. Aliud quod importat obduratio est inhe
sio culpe. i. firmitas in peccato. ⁊ hoc est ab homi
ne ⁊ culpa est. Et inducit tria mala. Primo sem
verbi dei ad fructū non recipit. vnde Luce. viij
dicitur. Quod autē cecidit supra p. p. i. cor in
duratum. natum aruit. q. non habebat hūmōrē
scz gratie. Secundo cumulum culpe ⁊ pene ad
auger Ro. ij. Scdm duriciā tuā ⁊ impenitēs
cor tuū. thesaurizas tibi irā in die ire ⁊c. i. cōgre
gas tibi penā in iudicio. Tercio beatitudine pri
uat. Unde in figuram filij israel qui indurauē
runt cor suum erga dei mādara. ut nō facerēt ea
oēs qui numerati sunt in egressu de egipto sēra
ginta centena milia omnes priuati sunt terra p
missionis. que signat vitā eternā. ut nullus in
traret nisi caleph ⁊ Josue. ppter qd ps. adino
net cauere talem obduratiōem ne incurram⁹ in
illud malū ⁊ dāmnū. dicens. Nolite obdurare
corda vestra ⁊ cetera

De voluntate ⁊ opere exteriori. quō se habent
adinuicem in merito Capitulum. XIII

Nota circa volūta
tem ⁊ opus exterior. q. utrum ad meri
tū. ⁊ dmeritū ⁊ q. utrum ad forū iudicia
le. fieri potest talis distinctio. Aut enim volun
tas circa aliquod agendum habet sine ope exte
riori. Aut opus exterior exercetur sine volūta
te interiori. Aut voluntas adest immediate operi
exteriori sequente.

Quātum ad primū. §. I
notat materiam talem valde diffuse archidia
nus sup. c. Qui bona. xvij. q. i. cuius verba ab

breuiantibus ob prolixiorem vitandam aliquan-
do imitatio sequendo sententiam theologorum ad
pleniorum declarationem. Ex quibusdam aucto-
ritatibus videtur. quod voluntas sine opere tantum va-
leat in malo et bono. quantum voluntas cum ope-
re. Dicit enim Augustinus. Verum id est voluntas pro
opere reputatur. xij. q. i. Si ergo. Item Cipri-
anus. Nunquid dicitur cum domino munus offer-
ret. peremerat fratrem. sed tamen fratricidium me-
re conceptum id est voluntate deus prouidus an-
te dānauit. Ita et in dei suis. apud quos cogita-
tur et martirium mente concipitur. animus id est
voluntas ad bonum deditus deo iudice coronatur
de pe. di. i. Et Hieronymus. Licet gladio non occidas
voluntate tamen interficias. di. ea. c. Omnis ini-
quitas. Ad idem facit. c. Si cui. et. c. si forte mu-
lier. Et plura alia. in dicta distinctione Pro-
buius igitur declaratione secundum archidia. distingi-
uendum. Quia aut loquimur de voluntate in
opere bono. Aut de voluntate in opere malo. Si
primo modo id est de voluntate affectare facere o-
pus bonum. sed non exequere. iterum subdistingui-
uendum. Quia aut habetur respectus ad deum. aut
ad ecclesiam siue ad ius. Et si habetur respectus
ad deum. quantum quidem ad tempus preteritum vel
futurum. vtrique non habetur voluntas pro opere.
Nam si volo me ieiunasse elemosinas fecisse et
alia huiusmodi bona. talis voluntas in conspectu dei. i.
quo ad meritum. non habetur pro opere. id est. non
remuneratur. sicut si factus fuisset opus. que tunc
proprie dicitur velleitas. quantum voluntas. De fu-
turo etiam si volo seu propono hinc ad mensē
ieiunare. dare elemosinam et huiusmodi. hoc non ha-
betur pro opere. quantum tale propositum et voluntas sit
meritoria. non tamen tantum sicut cum opere sub-
secuto. quod propositum boni dimitti potest. li-
cet non sine peccato. Unde Gregorius. super ezechie.
Qui bona agunt et meliora agere proponunt. si
ea non agunt. licet in bonis prioribus perseverent.
in conspectu tamen domini ceciderunt. scilicet vniu-
liter vel mortaliter. secundum qualitatem propositi quod
dimittitur. puta alicuius voti vel necessarii ad sa-
lutem. vel alicuius rei non necessarie. ut alicuius
deuotionis fiende. Si autem loquimur de pre-
senti iterum subdistinguitur. Quia aut illa vo-
luntas potest impleri in bono opere. et non imple-
tur ex negligentia vel alia causa. ut verbi gratia.
Habeo voluntatem faciendi elemosinas et bene
possum sed cupiditas me tenet vel negligentia.
Habeo voluntatem orandi. sed me piger. et talis
voluntas non habetur pro opere. nec est efficax vo-
luntas cum non sequeret effectus. Et ad hoc fa-
cit quod dicit Ambrosius. di. lxxvi. Non satis est be-
ne velle. sed etiam benefacere. i. non sufficit bona
voluntas sine opere. cum adest facultas. Et sic in-
telligitur illud puerbi. xij. Vult et non vult piger.

Vult. n. quodammodo leui voluntate et efficaci ipsa
operando. Aut quis habet voluntatem ad opus et
precise dimittit. quod exed. nullo modo potest. et tunc quantum
ad gloriam consequendam. et quantum ad penam
eternam euadendam voluntas pro opere reputatur
in genere. sed non quantum ad quantitatem premij.
vel quantitatem euasione pene temporalis debi-
te pro peccatis. Et hoc vel ex opere operante.
vel in illis operibus. que habent in ipso actu de-
clarationem prouocantem. tunc enim operatio ad
vit ad bonam voluntatem quantum ad premium
essentiale. aliquando ad accidentale secundum the. in. iij. di.
xviij. Vel ex opere operato. i. ex sumptione sacramen-
ti. Verbi gratia. Si quis vulticipere baptismum
vel confessionem seu eucharistiam et non potest. quia
deficit vel minister vel sacramentum vel aptitu-
do illius ad hoc. vtrique talis et premium meretur eter-
num ex illa voluntate si est gratia informata. et eua-
dit penas eternas. Sed non ita euadet penas pur-
gatorias. nec tantum premij cōiter consequitur
sicut si securum esset opus id est suscipiendo sa-
cramenta. Aliud exemplum. Vult quis summo desi-
derio sustinere martirium sicut bea. dñic? ut ceruus
ad aque fluium. Talis ex illa voluntate premium
recipit. ut dicit Ciprianus in auctoritate superi-
us allegata. Et quantum ad essentialia premium
tantum recipere potest. quantum si actu reciperet mar-
tirium. dñimodo equalis esset feruor et affectus non
sustinuendo martirium sicut sustinuendo. Secus si
minor est. ar. de pe. di. ij. Si quis vult. Non tunc
recipit illud premium accidentale. quod dicit aureola
martiri. Unde et ioh. in glo. de pe. di. i. dicit. quod istud
dictum votum pro opere computatur. habet exceptionem
in operibus privilegiatis quibus debetur aureo-
la. Aliud exemplum. Vult quis ire ad ecclesiam
ubi est indulgentia. non vadit quia nullo modo
potest. talis vtrique et si meritum habet aliquod de bo-
na voluntate. non tamen indulgentiam consequi
non eundo. Quando vero habetur respectus ad
ecclesiam. Cum queritur vtrum voluntas habeatur
pro facto. Respondetur quod siue processit ad actum
exteriorem imperfectum quod prius est. Siue ste-
rit in confinibus cogitationis quod minus est.
non habetur talis voluntas quo ad ecclesiam pro
opere. ut apparet de eo qui erat excommunicatus
et voluit reconciliari ecclesie. et pro eum non ste-
rit quo minus reconciliaretur. et de hoc apparent
indicia manifesta quod voluit reconciliari ecclesie
sed non potuit. et mortuus est talis. si morte pre-
uentus absolutionis beneficium non habuit apud
ecclesiam non habetur absolutus. quantum sit securus
apud deum. Et ratio est. quia ecclesia opinionem
hominum sequitur in iudicando. precipue in fo-
ro contentioso que sepe fallitur. sed ipse deus semp-
innitur veritati. et ideo nec fallit nec fallit extra
de sen. exco. Al. vobis. Unde tali negabitur ecclē-

Titulus. Quartus

siastica sepultura. nec fiet solennis oratio. p eo nisi fuerit post mortem absolutus ab excoicatione. c. d. fieri d. 3. si in vita q̄siuit absolutiōem. Alii aut agēdum est in sacramēto p̄fessionis. Nā si q̄s vult cōfiteri q̄d oñdit p̄ signa peccatis. sacerdotēz ⁊ postea mutus efficiatur. nō debet tali denegari eucharistia ⁊ alia ecclesie suffragia. dūmodo cōstet ecclesie seu sacerdoti de voluntate illius. q̄s tūcūq̄ leuiter etiā p̄ vnum testē vel p̄ signa ipsius infirmi. Nō diuersitatis in h̄mōi eē potest q̄z primum p̄inet ad forū cōtentiosum. vbi req̄runtur p̄bationes sufficiens. Secundū p̄inet ad forum penitētiāle. vbi nō req̄runtur tales p̄bationes. Si autem agatur de acubo iudiciali siue de his que inter hoīes continē agitantur ⁊ free rēant. Cum queritur vtrum voluntas habeatur pro facto. Respondetur q̄ siue de p̄terito siue de p̄senti siue de futuro agatur. cuz voluntas fiat in cōfini cogitationis. in nullo procedens ab extra nunq̄ habetur illa voluntas p̄ facto. v̄bi gratia. Quissus erat aduersari⁹ me⁹ in possessione rei mee. ex primo decreto poteram intra annū recuperare possessionē ⁊ p̄am p̄tando cautionem de patendo iuri. ⁊ habui voluntatez in corde p̄stadi dictam cautionē ⁊ faciēdi alia necessaria. sed non p̄cessi ad actum exteriorē. Certe voluntas ista non habet p̄ facto. v̄bi postea possum recuperare possessionē. extra de eo qui in iur. in pos. ca. 1. Si aut voluntas p̄cessit ad actus aliquē. tūc subdistinguedū. q̄z aut actus ille fuit p̄fect⁹ aut ip̄fect⁹. ⁊ si fuit p̄fect⁹. tūc clarū ē ⁊ de hoc nemo dubitat. extra vt l. f. nō contest. quoniam. Sed si actus ille fuit ip̄fectus. tūc subdistinguedū. q̄z aut fuit ip̄fectus p̄pter voluntatē. aut p̄pter impotētiā. Et si fuit ip̄fectus p̄pter voluntatē. tūc illa voluntas i tali actu imp̄fecto non habet pro facto. v̄bi gratia. Habeo i corde voluntatē p̄standi cautionē pro recuperanda possessione mea. ⁊ illam voluntatez produco ad actum exteriorē. sed imp̄fectum. hoc videlicet modo. Gladio coram iudice ⁊ aduersario meo ⁊ dico. volo recuperare possessionē meā. duco mecum fideiussores. ⁊ offero satisfaciōem de iudicio filii. ⁊ nihil aliud facio. Certe iste actus ip̄fect⁹ fuit. quia non solum debeo offerre. sed etia. prestare. Nam sola oblatio fideiussores nō sufficit. q̄d eundem locūz habet in his in quibus cadere potest d̄positio. vt in his que consistunt in probādo. Sed in his in quibus non cadit d̄positio. vt in his que consistunt in faciēdo. sufficit sola oblatio faciēdi seu p̄statio. vt apparet in appellatione. in qua sufficit si me offeram pro bate corā iudice causē principalis. Et q̄ protestatio sufficiat probatur eod. n. ca. fi. Si autem fuit actus ip̄fectus p̄pter impotētiā. tūc subdistingue. Quia aut illa ip̄fectio contingit p̄

ter defectum proprium. aut p̄pter defectum iudicis vel aduersarij. aut p̄pter casum fortuitū aut p̄pter factum prorsus extranei. Si p̄pter defectum proprium. cui non potest prouideret tūc voluntas habetur pro facto. v̄bi gratia. Habeo voluntatem p̄standi cautionē pro possessione mea recuperanda. ⁊ procedo ad actum exteriorē hoc modo. Nam modo compareo corā iudice ⁊ aduersario ⁊ dico. Domine benedilem p̄stare cautionem. sed in veritate non possum. quoniam pauper sum ⁊ p̄pter paupertatem non inuenio. qui pro me intercedat. Certe in isto casu ista voluntas haberetur pro facto ad recuperandam possessionem. dūmodo p̄stet iuratoriā cautionē. extra de eo qui in iur. in pos. ca. 1. Et extra d. solu. Doard⁹. Nam manifestū est actio quāz inopia debitoris excludit. ff. de ar. l. nam is. Fallit tamen hoc in usufructuario qui debet p̄stare cautionem in de v̄redo ⁊ fruendo arbitrio boni viri ⁊ finito usufructu de restituendo. Nam si p̄pter paupertatem vel aliud non potest fideiussores p̄stare non sufficit iuratoriā cautio. ⁊ sic non habebitur voluntas p̄ facto vt notat Azo. C. de usufruc. l. usufructuarius. Si autem illa impossibilitas contingit p̄pter defectum iudicis vel aduersarij. ⁊ tūc iterū subdistinguedum. q̄z aut hoc est p̄pter factum ipsorum. puta quia dum vellem p̄stare cautionem stetit p̄ iudicem vel aduersarium quo minus p̄stare. q̄z ipsi noluerunt recipere. duz oīferrem ⁊ ipsam p̄stare vellem. Et tūc voluntas habetur pro facto. quantum ad possessionē recuperandam. Aut impotētia contingit p̄pter absentiam iudicis vel aduersarij. quo minus p̄dictam cautionem p̄staret. Et tūc voluntas nō habetur pro facto. nisi ego illam cautionem p̄stem coram publicis ⁊ honestis p̄sonis. vt extra de offi. or. pastoralis. Si autem impotētia contingit p̄pter casum fortuitum. tūc si casus contingat in iudicio voluntas habetur pro facto q̄z tūc ad euirationem pene. vt appareat exemplū de eo qui certa die debebat in iudicio comparere sub pena. ⁊ dum veniret supuenerit tempestas vel pons fluminis est fractus. vel flumen creuit q̄ transire non pōt. certe iste casus illum excusat a pena. ff. Si quis cau. l. q̄. Item si contingat casus fortuitus in contractibus idem videtur dicendum. vt ff. ad l. ro. de iactu. l. fi. Cōsuevit tamen subdistingui in contractu locationis an casus supueniat in p̄sona locatoris. an in p̄sona conducentis tantum. aut in re locata. vt illa materia satis declaratur. ff. de var. ⁊ extraor. co. l. i. In contractibus etiam cōsuevit distingui. an casus contingat in p̄sona debentis. vel eius cui debetur. ⁊ an debeat quāritas vel species. ⁊ an mora intercesserit vel ne. Si etiam cōtingat

casus in ultimis voluntatibus voluntas habetur pro facto. ut apparet de illo qui reliquit libertatem seruo suo. si decem daret heredi. et cum iste portaret pecuniam incidit in latrones vel in hostes et pecuniam amisit ita quod in termino ipse non potuit heredi dare. Certe ille actus imperfectus propter impotenciam ex casu fortuito habetur pro facto. quantum ad libertatem consequendam. Et de casibus contingentibus circa ultimas voluntates plenissime notatur per 230. C. de insti. et substi. sub co. fac. l. i. Si autem contingat ipotencia propter factum prorsus extranei. tunc voluntas non habetur pro facto. Clerici gratia. Reus debebat sistere in iudicio certa die. et sub certa pena. dum autem veniret ad iudicium quidam extraneus. Vir retinuit eum et sic non stetit in iudicio illa die talis non excusatur a pena. Sed datur actio contra impediens rem ad interesse. ff. Si quis cau. l. ij.

Quantum vero §. II.

ad secundum membrum principale prime questionis. scilicet an voluntas sola habetur pro peccato exteriori in malis. Respondetur. Quia aut locuitur de foro dei. aut in foro ecclesie penitentiali. aut in foro contentioso seu iudiciali. Primo ergo scilicet quantum ad deum distinguendum. Quia aut voluntas est deliberata aut non deliberata circa malum. Si inde liberata. ita scilicet quod non accedat assensus rationis tunc clare est quod voluntas non habetur pro peccato. etiam si illud opus super quo insurgit voluntas sit mortale. Unde Gregorius de pe. di. ij. Nequaquam mentem cogitatio immunda maculat. cum pulsatur scilicet inclinationem voluntatis. sed cum hanc per delectationem superat. scilicet per assensum rationis. Si vero voluntas est deliberata circa opus malum. siue in preterito ut puta qui vult et contentatur se commisisse aliquod criminale. Siue in futurum ut cum vult seu intendit peccare in futurum aliquod malum. vel in presenti cum proponit malum operari. In omnibus huius voluntas habetur pro facto quantum ad gravitatem peccati in generali. non in speciali. hoc est quod ita meretur penam eternam et voluntate deliberata ad opus mortale. Quis effectus non sequatur. sicut si sequatur actus exterior. Non tamen tantam penam meretur in inferno propter voluntatem solam. quantum si addat opus. quod communitur actus exterior peccati adauget ipsam inordinationem voluntatis. Et sic intelligitur illud Clementis. de pe. di. i. Homicidiorum tria genera beatus Petrus esse dicebat. et eorum penam fore parilem scilicet odientis. detrahentis. et actu occidentis. Illa enim parilitas pene odientis. et sic voluntatem habentis ad mortem exosi et pena actu occidentis intelligende sunt secundum equalitatem proportionis non secundum equalitatem eiusdem quantitatis. quod videtur de dānabit. Facilius est quod resurgit

a peccato voluntatis sentiens siue in mortalem delectationem. siue in actum exteriorem. non tamen exequendo. quam cum procedit ad opus exterius. et ad hoc facit quod dicit Hieronymus. xxij. q. ij. Sicut semina. Ubi ait. Sensus ex ratione concipitur. i. sensus in malum. nisi in opera prouenerit adhuc in mente retinetur. et cito perit ab hoste. Quamvis vero ad foris penitentiale ecclesie voluntas contenta terminis suis non habetur pro facto. Non enim tanta penitentia est iniungenda pro peccato interiori. quam pro peccato exteriori ceteris paribus. Et penitentie septem que tarantur ab ecclesia. ut. xxij. q. i. Predicandum. et. xxij. q. ij. hoc ipsum. Contra imponitur pro peccatis exterioribus. quamvis etiam interiora ut dictum est. sufficiant ad damnationem. ut expressum habetur. de pe. dist. i. Sicut. Et nota quod cum sola spes quoniam est principalis lucrum in mutuo. faciat hominem usurarium. ut. xij. q. ij. Si feneraueris. Sicut et sola spes rei reposita facit hominem simoniacum. quoniam est principale motiuum in traditione rei spiritualis. secundum Mattheum. Job. et archidiaconum. Nec spes includit voluntatem deliberatam. Unde in foro penitentiali puniri debet seu penitentiarum ut pro mortali peccato. et si in aliquid recipit oblatum in foro penitentiali est inducendus usurarius ad restitutionem. et simoniacus ad pauperibus erogandum. Et sic puniuntur voluntas pro facto hoc est. ac si pactum fecisset expressum. Sed non quantum ad censuram aliquam vel depositionem. ut extra de simo. c. vlt. Quia pena possit puniri si ad actum exteriorem peruenisset per actionem et bonum. et quamvis aliqui dicant. quod usurarius solum mentalis non teneatur restituere. Alii tamen dicunt quod tenetur semper restituere. Et hoc inno. dicit esse ruinam. extra. de usur. Consultum. Hosti. autem dicit omnino esse restituendum. quod turpiter accepit. Idem sentit Bernardus. raimundus. et archidiaconus et theologi idem sentiunt. Sed quantum ad forum iudicale ecclesiasticum vel civile. voluntas si non precat ad actum exteriorem aliquem. nunquam puniuntur. Et hoc est quod dicit Ier. Cogitationis penam nemo meretur de pe. dist. i. et Augustinus. xxij. q. v. christiana dicit. Latentia peccata vindictam non habent. quia scilicet probari non possunt. In iudicio autem peccatum videtur per allegata et probata. Sed si voluntas procedat ad aliquem actum exteriorem. licet imperfecte. hoc est non illum complendo. tunc subdistinguitur. Quia aut ille actus fuit imperfectus propter voluntatem. aut propter impotenciam. Si primo modo scilicet propter voluntatem quia videlicet penituit eum. et bene ad effectum perduxisset si voluisset. puta quia virgo deo dicata cum qua habuerat colloquium de malo siibi consentiebat. sed ipsum penituit sua propria voluntate. et tunc non puniuntur. ff. ad l. cor. de fals. l. qui falsam. Exemplum etiam de eo qui vocauit clericum in foro seculari. eum penituit ante litem contestatam. Quamvis enim talis et voluerit et egerit

Titulus. Quartus

aliquid. qz non perfecit pfectionem cause in tali iudicio. nō patiet penā eoz capituloz. xi. q. i. Inolita. 7 extra d. foro ppe. Si diligenti. Si aut tuit act? ipfect? ppi impoietia. qz scz antepauit 7 fecit qd potuit vt veniret ad pfectionem ope/ ris. 7 nō valuit. tūc volūtas bētur p facto 7 puni/ tur. Et ita intelligunt leges canonice. de pe. di. i. Si quis nō dicā rapere. Et abinde vsqz ad legē. Cogitatio. 7. C. d. fur. l. si qs suo. Sic. vxor punitur quo ad cōiugiū ppter insidias. 7 consi/ lia que interposuit in morte mariti. qūis effect? nō fuerit subsecutus. **P**otādum qz in penis spūalibz infligendis distinguūt. vtrū scz impona/ tur a canone pena spūalis an imponat ab hoīe. 7 si qdem imponatur a canone. tūc effectus cōsi/ derat nō affectus animi seu voluntas. 7 hinc est qz si qs pponens manū suam inicere in clericūz solūmō insultum facit. eleuat manū vt pcutiat et tū nō tāgit eum. qz fortior ille fuit vel alia de causa. iste nō obligatur pena spūali scz excoīcatō nis si qs suadente. xxi. q. iiii. Similiter si quis voluerit homicidiū ppetrare etiā si vulneraue/ rit atrociter. dūmō. nō fuerit subsecutū homicidiū seu mutilatio penā irregularitatis nō incurrit. ex/ tra de homici. c. si aliqs. **S**i aut pena spūalis imponat ab homine. tūc cōsiderat animi volun/ tas 7 destinatio. l. cū aliquali ope exteriori. 7 nō tū iuris effectus. 7 rō est. qz mirius agitur cū le/ ge qz cum ministro legis. ff. de ar. l. Celsus. et ex/ tra de cle. exco. mi. Si celebrat. vtrbigratia. Dic/ supior ordinarius. Excoīcate si eligis. Nā in cō/ tinenti cū paras te ad eligēdū incidis in excoīcati/ onē. Qd dic. vt notauit Inno. extra d. ap. c. Pre/ terea. Et sic patet qz volūtas nō pducta ad actū pfectū punit 7 pfectū bētur. qz ad penas spūa/ les. qz infligunt ab hoīe. 7 rō est. qz hūmōi pene spi/ rituales sunt medicinales. ij. q. i. multi. 7 extra d. sen. ex. cū medicinalis li. vi. Sed in penis spūali/ bus cōditionalibz 7 iudicialibz secus dicendū est. Nam in istis pōsideratur iuris effectus. nō affect? vel animi destinatio extra de spō. c. xl. 7 est rō. qz pene sunt potius emolliende qz exasperande. de/ peni. distinc. i. §. Pene

Quātū ad secū. §. III.

dum in mētū principale. cū scilicet exercetur op? exterius sine volūtate distinguēdū. Quia aut hoc fit voluntate omnino renitēte. Aut rōe om/ nino deficiēte. Aut volūtate negligente. Quan/ tū ad primū scz cū fit aliqd opus renitēte volū/ tate omnino. nec in bono est meritorium. nec in malo demeritorium. O. cres ei quis aut dmeretur p actū liberū volūtaris. vñ Amb. Nemo nostrū teneretur ad culpā. nisi ppria voluntate deflexerit. Volūtarīū sibi militem elegit christus. volun/ tarium sibi suū diabolus aucionat. xv. q. i. Nō

est. Ad idem Cris. sup manū. Sicut enīz pec/ catū opus sine voluntate nō facit. ita iusticia ex/ ope nō psumatur. nisi 7 volūtas affuerit. xxi. q. v. Sicut. Et ex hoc patet qz si inferatur violētia virgini omnino renitēti. nec peccat nec amittit virginitatem. vñ dixit lucia pascasio. Si me in/ uitam feceris violari. castitas inibi duplicabitur ad coronā. Nō enim inquinatur corp? nisi de cō/ sensu mētis. Nā si in manu mea thura ponas. 7 p manū meā sacrificia facias deus hoc nō atten/ dit. De sensibz enim 7 volūtaribz deus iudicat. Gratianus. xxi. q. v. §. i. Similiter. si qs occide/ retur p fide inuitus vel p iusticia. meritorium nō haberet. Nec talis est capaxalicuius sacramenti. Nam si qs omnino inuit? baptisaret. rēus sub/ aqua p violētiā. talis nō reciperet nec effectū nec sacramētū ipsius baptisimi. **Q**uātū ad scdū. p/ tem distinctiōis. cū scz fit opus rōe omnino ne/ sciente scz cū qs nō habet vsum rōnis. vt infans 7 adultus furiosus. qz est extra vsum rōnis op? qd fit a talibz cū sit in voluntariū. qz sine delibe/ ratione rōnis. siue in bonū siue in malū nō repu/ tatur ad meritū neqz ad demeritū. Nā actus bu/ manus reddit meritorium vel demeritorium. in/ qzū pcedit a libero arbitrio. qd diffinit eē facul/ tas volūtaris 7 rōnis. In pdictis aut rō deficit. Sed etiā in iudicio ecclesiastico vel civili tales. nō puniunt. Nā infans si piciendo lapidē oc/ cidat aliquē hoīem. Si nō est doli capax nō puni/ tur. nec quo ad deū. neqz quo ad mūdū. de con/ se. di. iiii. puuli. 7 in glo. qz est ibi extra de delict. pu. c. ij. 7 ff. de lic. l. infans. Idē de furioso dū est in furia 7 extra se. Satis enim ipso furore punit/ ff. de offi. pre. l. diuus. 7. xv. q. i. ex merito. §. s. obij/ ciunt. Clerū est tū qz furioso a furia reuerso. pōt/ pnia imponi ad cautelā. vt ca. causa 7 questi. ca. Si quis. Et licet aliqz dicāt. qz cū quis ex culpa sua incidit in furiam. amentiam. vel ebrietatē ea qz facit mala extra vsum rōnis constitutus. impu/ taretur ei. ex eo qz fuit in causa. Clerior tamē opinio est. qz non imputantur que facit in tali statu. Sed culpa pcedens aggrauatur ex malis que sequuntur. Potandum tamen qz adult? amēs vel freneticus effectus. si ante qz incurreret tales amentiam habuit propositum et voluntatem suscipiendi sacramenta. et declarauit ipsam vo/ luntatem. non debent sibi denegari. Et quan/ tumcunqz etiam contradicit in amentia possit/ recipiet effectum sacramentorum. si in statu gra/ rie intrauit frenesim vel amentiam. et sic opus sine voluntate actuali erit meritorium ex volū/ tate tamen pcedenti. **N**on sup est norandum qz opus baptisimi valet ad salutem et premium pueris et adultis carentibus vsu rationis. cum tamē desit in eis volūtas ad ipm opus. Sed b/ speciali munere venit. Sicut 7 puulis innocēti

bus opus martiris susceptum sine voluntate. et gratia christi fuit eis ad premiū essentiale glorie et accidentale aureole. Regulariter autē ut dicit Aug. Omnis qui sue voluntatis est arbitrius constitutus. non potest nouam inchoare vitam nisi peniteat eum veteris vite. de pe. di. i. Tres actiones. **Q**uantū ad tertiam partē. qñ scilicet sit opus exterius voluntate tepescēte id ē opus ipsum eligente. s. non inqñtum meritorium vel de meritorium est intendente. qđ contingere pōt in bonis et in malis actibus. quandoq; ex ignorantia quandoq; ex certa scientia. Et in his quidem que sunt de genere malorū. potest esse duplex ignorantia scilicet iuris et facti. Et si adest ignorantia iuris diuini vel naturalis. vel eorū que scire tenetur s. m. statum suum. opus malum factum ex tali ignorantia et p. consequens sine voluntate. inquātū op. ipsum est malū. non excusat a toto et si a tanto. Et in his verificatur illud apostoli. Ignorans ignorabitur. et de hoc. i. q. iij. s. vlti. Exempla sume in Paulo. qui persequēbatur ecclesiam dei. arbitrās exinde obsequiū se p. stare deo. Sed ut ipse dicit ignorās fecit. nec ppter hoc se excusat. s. accusat d. peccato. Similiter et filie loth cum inebriauerunt patrem ut ex eo cōciperent. qñ quis putauerunt sibi licere. credētes totum mundum submersurū. sicut et sodomia nō excusantur a peccato incestu propter ignorantia illam. sed fuit ignorantia iuris naturalis. xv. q. i. Inebriauerunt. Similiter ordinatus in sacris si dimitteret officium ex eo q. nescit se ad hoc obligatum pcepto ecclesie. ut patet. extra de cele. mis. dolentes. non excusatur a mortali. qñ nō intendat neq; velit illam omisiōem officij inqñtum peccatū. immo si sciret nō omitteret. Sed qz negligens est voluntas ad inqñdum q. scire debet. iō ei imputat ad peccatū ut bētur di. xxv. q. i. s. vlt. **Q**uātū autē ad ignorantia facti. notanda est distinctio de censurā que ponit. dist. l. c. de his. et extra de homici. sicut dignū. Uidelz q. aut quis in facto quod agit dat operam. rei illicitę. aut licite. Et si dat operam rei illicitę. puta quia solaciatur aliquo ludo periculoso. unde sequitur mors vel mutilatio quāuis illud malū non velit. tamen quia voluit illum ludum. vnus de secutū est ei imputatur. et quo ad peccatū. et quo ag irregularitatem. et quo ad penā iudicialē. Similiter si cecus sagittam vel lapidē iaceret. ei imputaretur. quia dat operam rei illicitę. Unde et lamech quando sagitta occidit chaim existimans eum feram siluestrem non hominem quia cecus erat. Sed a puero quem secus ducebat. ut fera indicat fuit. nō excusatur a peccato. Idem potest dici de minorū dolicapaci. quāuis etatis non perfecte et dante operaz rei illicitę. qđ dictum est de maiori et adulto. ut extra de delictis.

pu. capitulo ultimo. **S**i vero dat operam rei licite. tunc aut adhibuit debitam diligentia. n. aut non. **E**t si non adhibuit debitam diligentiam. non excusatur a peccato. licet malū sequā sit contra eius voluntatem. puta si quis piciat regulas de recto ad ipsum reparandam. et non ponat aliquod signum ante domum. nec dicat aliquid cum projicit. et sic cum vna ipsarum interficiat transeuntem per viam. Aut si quis projiceret lapidem ad animalia bruta. et non rapiet transeuntem per viam et a casu interficeret aliquem contra voluntatem suam ei imputatur. tur peccatum et pena iudicialis. quia non adhibuit diligentem sollicitudinem ad opus illud iactationis. Ubi vero adhibeat debitam diligentiam operi licito. Si quod malum a casu contingat non ei imputatur. puta si quis incidendo ac bozem dum eam prostermit. alius suorum transt subtrus eam. et sic perimitur. cum tamen ille nō videret eum. nec haberet estimare aliquem transiturum inde. dist. l. Sepe. et xv. q. iij. i. Si quis nō iratus. Unde et iacob excusatur in cognoscendo lyam. que non erat vxor sua loco racheis vxoris sue. **I**n his autem que sunt de genere bonorum factis ex ignorantia iuris vel facti. non habetur meritū ex quo ibi non est voluntas seu intentio ad meritum actualis. vel habitualis. Ad quod facit quod ait Ambrosius. Non satis est benefacere nisi id ex bono fonte id est ex bona voluntate proficiatur. di. lxxxi. Nō satis. Et Hieroni. Deus voluntatē nō opus respicit scilicet sine voluntate. xv. q. i. Si quis non irat. ubi gratia. Si quis dat pauperi vnum florenū elemosinaliter. volēs dare tñ vnam quattrē opus istud factum etiam in gratia nō habet meritum vnius floreni. sed vnius quattrē. quia voluntas non fuit ad florenum. sed ad quattrē num. Similiter si quis iret ad missam die festi. uo. vel ieiunaret die instituta ab ecclesia. vel diceret officium existens ordinatus in sacris nec aliqđ horū facit actu vel habitu ut satisficiat pcepto ecclesie. Presuppōito q. illud ignoret. vel etiā si scit non habet intentionem ad illud. sed a casu vel propter societatem facit aliquod predictorū talis in huiusmodi non meretur. ex quo non hz voluntatem ad illa opera. Dicit enī auctoritas de pe. di. i. q. voluntas remunerat nō opus id ē voluntas principaliter facit opus remuneradi. **Q**uantum autem ad opera que fiunt ex certa scientia siue in bonis siue in malis. imputant ad meritū vel demeritū inqñtum voluntas assentit op. et si nō ipsi op. inqñtum meritorium vel demeritorium. quod habet in coactione cōditionali. Ubi gratia. Dat infideli optio ut aut recipiat baptismum aut occideretur vel amitteret sua bona. eligitalis baptisari ne perdat vitam vel bona. An

Titulus. Quartus.

buiusmodi opere bono. isse non acquirit nec meritum nec salutem. ex eo quod non habet voluntatem ad opus baptismi suscipiendum. in quantum bonum esset salutarium. ad hoc de pe. di. i. tres actiones. Similiter in malis operibus. Quamvis enim aliquis non velit aliquo modo opus malum facere. in quantum malum et demeritorium. tamen assensit operi agere quod scit esse malum. ne incurrat aliquod damnum tale opus non excusatur a peccato. Verbi gratia. Peierat quis ne amittat suam causam iustitiam. qui tamen alias nullo modo vellet peierare. Ad quod optime facit quod ait Augustinus. Si diligenter inspicitur. forte ipsum peccare nemo velit. sed propter illud quod vult peccat. Omnes quippe homines qui scientes faciunt quod non licet. vellet licere. Usque adeo ipsum peccare nemo appetit. propter hoc ipsum sed propter illud. quod ex eo consequitur. xv. q. i. merito. Unde et Iuliana nobilissima romana. que assensit filio tarquini in adulterium ne incurreret infamiam adulterij. ex eo quod ille minabatur ei quod si non assensuisset interficeret eam et non ex servis suis iuxta eam. et diceret marito suo collationem. quod eos interfecerat. quod inuenerat eos pariter commisceri. Ob vitandam igitur talem infamiam assensit operi nequam. de quo tamen tantam duplicem tiam habuit. quod propter hoc coram sanguineis suis se occidit. Non excusatur a peccato adulterij. quia potius debet quis omnia mala tolerare quam malo consentire scilicet peccati. ut dicit Augustinus. xxi. q. v. Ita ne.

Quantum ad tertiam. §. III

primum prime et principalis divisionis. cum scilicet voluntas reperitur cum opere exteriori. Sciendum quod voluntas ipsa naturaliter semper precedit actui exteriori. sicut causa precedit suum effectum. Est enim tanquam regina potentiarum et omnibus alijs habet imperare secundum doctrinam. Tunc vero aliquid voluntas est simul cum opere aliquando in diverso tempore. Et quando est simul cum opere exteriori immediate exequitur ipsum per unum actum meriti vel demeriti computatur. Sed completius et gravius in ipso opere exteriori. ut dictum est supra. puta cum quis volens furari. subito egerit furtum facere. Vel cum quis volens orare vel elemosinam dare. ponit se ad orandum vel dandum elemosinam. Sed cum voluntas et opus sunt in diversis temporibus. medio intervallo. infra quod mens diuersum ad aliud reputantur. ut duo bona vel mala. secundum Be. de carantasia. Verbi gratia. Habet quis voluntatem fornicandi vel occidendi hominem. et dum tale malum deliberat agere. occurrunt sibi alie voluntates et occupationes varie in quibus immoratur. deinde occurrere sibi oportunitate. perpetrat illud malum quod voluntas decreuerat. scilicet fornicationis vel homicidij ibi sunt duo peccata mortalia. Primum

quando voluntate decreuit illud agere. Secundum quando illud perpetravit quod non fuit sine voluntate iterum deliberante. Unde et pro vitio quod a deo puniuntur. In iudicio autem humano puniuntur tantum secundum quando est contra leges vel canones. Et primum probatur vel ex se notorium est. Dicit enim lex. quod grandis ratio suadet. ut maleficia puniantur. ff. ad. l. acquil. l. ita vulneratus. Et pena unius sit meritis multorum. ix. q. ii. ca. Si autem et ff. de penis. l. aut damnus. Nam si ea que male usurpantur omittimus. excessus viam aliam aperimus di. xci. c. puenit. Propagatur enim vinum nisi per correctionem discipline sublequatur correctio. xxi. q. ii. placuit. Et si pena pro tali crimine exterius commissio est determinata in iure tunc subdistinguiendum. Quia aut iudex qui habet cognoscere est iudex delegatus. et talis qui non potest in pena dispensare. ut extra de officio deleg. de causis et de pe. licet. Et tunc penam illam lege taxatam mutare vel minuere non potest. ii. q. i. §. notandum. Et propterea de iure iudicis. §. oportet. quod iudex non debet esse mitior lege. Si autem per unum eodemque scelere diuersae pene. de iure imponantur tunc utraque uno eodemque tempore non est imponenda extra de iudicis. Et si clerici. Sed minor imponenda est. argu. de pe. dist. i. §. pene. Vel opus est gratificatio. extra de parro. ca. i. Vel illa imponatur que magis timetur. extra de iur. non contest. ca. quoniam frequenter. Quia ut dicit Augustinus. Hoc solum bene agitur. siue plectendo siue ignoscendo. dummodo mala vita hominum corrigatur. xxi. q. v. prodest. Si vero est iudex qui habet meritum imperium. et de illo crimine possit dispensare tunc poterit commutare vel minuere penam. ut extra de raptor. c. in archiepiscopatu. et de eo. titulo lege. Et si seuerior. Dum tamen hanc diminutionem vel commutationem faciat causa cognita. et in ipsa sententie pronuntiatione et non post. Secus autem si faceret non causa cognita vel post sententiam. quia tunc non posset. et in hac causarum cognitione habetur consideratio locorum et temporum personarum et cause. ac etiam multitudinis et etatis et scandali. Nam ex istis omnibus rigor iuris mitigatur. ut colligitur manifeste. extra de sen. exco. pueris. et lxxvi. distinctione tanta. Et l. dist. ut constitueretur. Et ii. q. i. In principio. Et extra de transact. ca. ultimo. Item causa cognita ex predictis causis et iuribus poterit penam augmentare. et etiam quia multis crassantibus vindicta opus est. ff. de pe. l. aut facta. Nota etiam quod arbitri potest leges transgredi per legem de arbitris. l. Quales. Si autem non est determinata a lege pena. tunc imponitur arbitrio indicantis. ff. de pe. l. hodie. Et extra de offici. dele. c. de causis. In bonis videtur idem dicendum quo ad reum siue meritum. Hoc est quod voluntas

Capitulum. XIII.

bona cum opere exteriori subsecuto tunc habet suam plenam perfectionem. Unde et ad maiorem remunerationem. Et hoc est quod dominus requirit dicens Matth. vij. Non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum celorum sed qui fecerit voluntatem patris mei. Primum ei domine refertur ad voluntatem siue ad affectionem. qua quis vult bonum. Secundum domine refertur ad locutionem bonam. Sed tertium refertur ad exteriorem bonam operationem. que erigitur cum adesse possit utilitas. ut supra dictum est. Comparatur enim mens seu voluntas bene disposita bone arbori. de qua christus dicit in d. ca. q. fructus bonos facit. non flores tantum affectionum. nec frondes tantum verborum. sed et fructus exteriorum bonarum operationum. Flores ei si pulchri sint. non tamen pascunt. Unde deuota anima dicit in can. Clemens dilectus meus in ortum suum. i. in mentem suam. ut comedat fructum pomorum suorum. non flores dicit. Custodiendi tamen sunt ne pereant vel detritantur. q. ex floribus sequuntur fructus. Iuxta illud Eccle. xiiij. Flores mei fructus honoris et honestatis. Et propterea dicit sponsa in ca. Capite nobis vulpes paruas. i. reprobos seu cogitationes fraudulentas sub specie boni subintrantes. tunc sunt paruule. ad eum in ipso principio occursum. Sequitur in textu. que demoluntur vineam nostram id est flores ei. vñ et sequitur. Nam et vinea nostra floruit. Similiter etiam frondes arborum non pascunt homines. quibus aliquando medicinalia sunt propter quod dicit Apoc. vii. Folia eius ad sanitatem gentium Sic et bona verba. quauis auditoribus plerumque prosint. Si sunt sine fructu operum. profunt quibus auditoribus. sed non pascunt spiritualiter facientem vel ipsum deum. Unde in figurat. cum semel dominus Iesus christus esuriens ad arborem ficu accederet. q. non inuenit ibi fructus sed tamen folia maledicens subito exicata est Matth. xxi. Ad significandum. q. qui habent tantum verba et non facta a deo reprobandi. Requiritur ergo ad bonitatem arboris. ut producat non solum flores bonarum voluntatum seu desideriorum et frondes salutarium locutionum. sed et fructus etiam bonarum operationum. vñ Iacobus in sua epistola cano. Ostende mihi fidem tuam ex operibus. Et quales sint fructus boni. produci ab arbore bona. ostendit per. cum ait. Erat tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum quod fructum suum dabit in tempore suo Ubi tria possunt notari.

Primo dispositio laudabilis ex parte sui significatur ibi. Erat tanquam lignum.

Secundo infusio gratie operabilis ex parte dei insinuat ibi. Quod plantatum est secus decursus aquarum.

Tertio operatio imitabilis ex parte futuri demon-

stratur ibi. Quod fructum suum etc.

Quatuor ad primum. .j. v

primum lignum appellat hominem rationalem. Unde homo grece dicitur antropos id est arbor reuerfa. Nam vni arbores in terra viles habent radices in terra et ramos versus celum. arbor rationalis. homo econuerso situat. Nam caput cum capillis quod est quasi cippus cum radicibus est versus celum. et brachia cum manibus tibi cum pedibus et digitis. que sunt quasi rami et ramusculi. sunt versus terram. vñ et considerat se ex ipsa sui dispositione corporis mentem et cogitationes habere ad celestia. Iuxta illud. De hominem sub lime dedit. i. faciem celum que videre vult. Et etiam dum conuersatur in terra. multiplicare bona opera ieiuniorum. orationum. elemosinarum. et bonorum. Iuxta illud eccle. ii. Quodcumque poteris manum tuam instanter operare. quia nec opus etc. Plantatum est autem tale lignum secus decursus aquarum. que ad finem. Cum videlicet est circumdatus aqua diuine gratie. que multiplex est in effectu et curis. quibus habet facit prompte operari. Iuxta illud Ambrosius. Nescit tarda molimina sponte fieri gratia. Hec est aqua de qua dominus dixit in la maritane. Bis qui biberit ex aqua quam dabo ei non sitiet Job. iij. scilicet terrena ea inordinate amando plusquam deum et merito. quia ex hac aqua preedit triplex alia aqua. i. sapientie. penitentie. et patientie. que mirabiliter reficiunt. Et de aqua sapientie dicit sapiens de iusto habere gratiam quod dominus aqua sapientie salutaris potauit illum. Hec habet reficit mentem gultu diuinorum in meditando in legendo in audiendo quod ut dicit bernardus. Gustata suauitate spiritus. quod sic per sapientiam desipit omnis caro. De aqua penitentie seu lacrymarum dicit per. Fianit spiritus eius. i. gratia sponte in mente. et fluunt aque lacrymarum quibus peccata purgantur secundum Crisostomum. de pe. di. i. Lacryme lauant delictum. De tertia aqua dicit figurate Exo. xiiij. Aquae erant eis per muros a dextera et a sinistra. Sicut aqua refrigerat ita patientia super omnia alia a dextris. i. aduersus spiritualibus. ut reprobationibus et angustijs et a sinistris. i. aduersus temporalibus. ut paupertate. fame. siti. frigore. infirmitate. In omnibus his que patienter fert non posset habere melius refrigerium in anima et etiam quo ad corpus multum mitigatur pena. Et hoc patet ex manibus quod in penitus gaudebant refrigerati ex patientia. Unde quando medici nesciunt quid amplius faciant infirmo. pro ultimo remedio confortant eum ad patientiam. Quod ad tertium lignum istud facit fructum. dicit per. i. opus bonum. quia primo eius recta intentione. Et ideo dicit dabit fructum. Arbor enim si sibi retineret fructum in ea marcesceret. sed dando alijs et sibi prodest. Sic mens bene disposita et in gratia fundata fructus operum suorum non sibi attribuit. sed deo. ab eo recognoscens. Nec sibi tantum laborat sed et proximis suis. Et sic dat fructum non

Titulus. Quartus.

retinet sibi. Secundo operatur cum ratione. vñ dicit. debet fructum suum. Fructus enim hominis qui est animal rationale. proprie est actus procedens a ratione. Ratio autem. vt dicit sapiens. sp. deparatur ad optima id ē instigat. Mala opa nō sunt. pprie fructus hominis. sed fructus siluestres. cibis bestiarum. Tertio arbor bona et rationalis. facit opus cum debita obseruatione scilicet circūstantia. vñ. Unde dicit. Dabit fructus in tempore suo. Nullum enim est virtuosum opus nisi debitis circūstantiis vestiatur. fm tho. i. se. Inter quas circūstantias est debitus ipso. Unde eccle. viij. Omni negotio tempus et oportunitas. Alii qui enim nimis cito exequuntur qd voluntati occurrunt. non considerantes quid inde male possit contingere. quibus accidit sicut arboribus amigdolis vel alijs. que cū nimis cito incipiunt florescere superueniente pruina vel nebula vel imbri amittunt flores et fructus. Alij vero nimis tardant ad exequenda bonam voluntatem. propter qd aliquando vel flores desideriorum cadunt et nō reddunt fructum. vel fructus iaciunt. scrotonos nimis. qui cōiter non maturescunt. quia nō sunt in tempore suo. Bona igitur arbor id est bona voluntas gratia informata. producit flores bonarum affectionum. et sic primo dicit. domine. Produci secundum frondes bonarum locutionum. et sic secundo dicit. domine. Produci tertio fructus bonarum operationum cum recta intentione. cū humana ratione. cū debita circūstantie obseruatione. Et sic tanq̃ lignū plantatus seculi decursum aquarum. datus fructum suum in tempore suo dicens tertio domine. Facit voluntatem patris celestis et ipse intrabit in regnum celorum.

Quomodo a voluntate bona non possunt procedere opera mala. Capitulum. XV.

De voluntate notandum qd cum vere bona est producer non potest mala opera. Ad quod facit qd saluator ait. matth. x. dicens. nō potest arbor bona fructus malos facere. Arbori hominē vel eius voluntatem assimilans. Circa quam auctoritatem audienda sunt tria

Primo qd oriat voluntatis probitas. qd arbor bona ex quo sequat malignitatis in ope eius impossibilitas. cum dicitur non potest.

In quo cognoscatur criminose operiositatis qualitas. ibi. fructus malos facere

Quātū ad primum. §. i

Arbor designat vt dictū est hominem vel eius voluntatem. Qui bonus et eius voluntas tunc arbor bona est quando affectiones et cogitationes eius tanq̃ radices fixę sunt in celo. Iuxta illud ps. de iusto.

Plantatus in domo domini. et. Huius humor faciens fructificare est deuotio. Stipes rectus congrua intentio. Eius rami robusti. potencie seu virtutes in bono permanentes. Cortex autem exterior cōuersatio malis resistens. Folia eius verba rationabilia. fm illud. Et folium eius nō defluet. Flores odoriferi redolens fama. fm illud apostoli. christi bonus odor sumus deo fructus vero iusta opera secundum illud. bonorum laborum gloriosus est fructus. Terra in qua radicat bñi lūis. Dicitur autem humilis quasi terre accliuus. Radius solaris reueterans arborē et fructus maturans et suauis faciens. ē gratie lūmē. Aqua irrigans. doctrina scripture fm illud. Aqua sapientie salutaris potauit illum. Quando igitur ista concurrunt. nulli dubiū qd arbor est bona. homo scilicet et voluntas eius. Permaxime autem ad hoc vt voluntas significata per arborē sit bona requiritur duo secundum Tho. super secundū sen. di. x. Primum est intentio finis boni. scdm ē electio eius qd ē ad finē vt. scilicet bonū. i. ad bñ vt voluntas sit bona optet qd voluntas velit bonū. et ppter bonū. Et si vtraq̃ bonitas in voluntate fuerit scilicet bonitas intentionis que est respectu finis. et bonitas electionis. que est eius qd est ad finem tūc semper erit voluntas bona. et actus exterior semper erit bonus. qui dicitur fructus. Et sic permanens bona arbor fructus malos facere non potest

Et de hac arborē bona et copiosa et fructuosa. potest xp̃i moraliter visio nabuchodonosor. quā habuit de ardore vt babetur dan. iij. Videbam et ecce arborē in medio terre. et. Vbi vide historiā. Vbi possunt tria notari de homine virtuoso

Et primo eius sanctitas stupenda in eius de scriptone. ibi. ecce arbor in medio terre

Secundo eius defectuositas lugēda in eius p̃dicatione. ibi. Succidite arborē et p̃cidite ramos eius. Tertio eius speciositas resumenda ex germinis seu radicis reueruatione. ibi. Ueruntamen germen radicum eius in terra semine.

Quantum ad primum commendatur sanctitas multipliciter ex conditionibus ipsius arboris. vñ. Et primo commendatur ab eius virtuositate. cū dicitur. Ecce arbor in medio terre. Consistit enim virtus in medio vel rationis vel rei. propter quod dicit sapiens. Medium tenere beat. Secundo commendatur a magnanimitate seu magna opositate ibi arbor magna. Operatur enim magna amor dei id est operari facit fm gregorium. Tertio laudatur a vigorositate scilicet ad toleranda mala fortiter. ibi robusta. Sapiencie. vñ. Stabit enim iustus in magna constantia. Quarto laudatur ab eius sublimitate. i. in p̃eplādo supna ibi. p̃cera. i. alta. fm illud apli. Nāa quersa nō i celis est. s. p̃ p̃eplādem. Quinto magnificatur ab eius dignitate seu opinionis claritate de eo. ibi

aspectus eius usque ad finis vniuersae terre quod sit p
diffusioem nominis et fame eius. Sexto commendat ab
utilitate multiplici. ibi. Et folia eius pulcherrima et
fructus eius nimius et esca vniuersorum terra. In fo
lis notatur verba apostoli. vlt. et folia eius ad sanita
tem gentium. s. sunt. In fructu opera sancta. s. m. illi d. p. s.
De fructu operum nostrorum satiabitis terra. In esca re
fectio designatur. Sicut enim fructus vestit folijs.
ita sancta adornatur verbis apostolorum et operibus virtuosorum.
Iuxta illud. puer. xv. Labia sapientium ornant sancta
scilicet exemplis et verbis. Septimo commendat a po
testate. et hoc respectu subditorum. ibi. Subtrus ea
habitabunt animalia et bestie. et in ramis eius puerfaban
tur volucres celi. Per animalia et bestias desig
nantur mentes carnales et penitus seculares. Sen
paulia voluptuosi. et per bestias iracundi. Et hi di
cuntur habitare sub hac arboris. quia huiusmodi pso
ne premi debent rigore discipline. Per volucres
celi designantur spirituales affectus ad celestia volan
tes. et hi dicuntur habitare in ramis. quia spirituales
viri in locum superiorem id est in auctoritatem de
bent intelligi et digno honore sublimari. Secun
dum illud apostoli qui bene presunt duplici hono
re sunt digni scilicet et reuerentia paterna et sub
uenientia temporalis. **S**ecundum scilicet defectuositas
probi viri lugenda notatur ibi. Succidite arbo
rem. Quod intelligi potest et de defectu eius per mortem
tem corporalem et de defectu anime per mortem spirituales. Et
quoniam ad primum dicere ei succidite arboris. est
disponere et ordinare. vel ministerio angelorum
vel operatione secundarum causarum naturalium
um mortem viri probi. qui abscondi dicitur dum
a terra habitabili huius mundi subtrahitur. Iux
ta illud quod dicitur de christo esai. liij. Abscondus est
de terra viventium. Preciduntur tunc rami eius
cum videlicet potentie sensitiue organa corpo
reus affixe auferuntur ab actibus suis. Excutuntur
folia quia deficiunt verba doctrine. Dissipantur fru
ctus. quia definit facultas meritoria operum. Fu
giunt bestie que sunt subtrus ea. et volucres que erant
in ramis. quia subditi boni vel mali subtrahuntur
a iurisdictione et potestate eius. Cum feris est habitatio
eius quia quo ad corpus cum serpentibus et hu
ionibus et vermibus se reperit. Rore celi intingit
quia descendit pluuia et ros super sepulchrum cadaue
ris eius. In herbis terre est. que oriuntur ex terra
super corpus eius. Dicitur autem defectus vniuersus per
mortem lugendus est. Sicut legitur de Amb.
qui audita morte alicuius sancti viri. amare lachry
mabat. Si autem exponatur de morte spirituali que
super culpam. Sic tunc succiditur arbor tam ma
gna et pulchra cum magne sanctitatis vir decidit
in mortali. ut dauid petrus et alij plures. Quod
vniuersus contingit. et si non operante deo. qui non est
auctor peccati. tamen permittente eo. et gratia sub
trahente. ex culpa et demerito illius peccata. Tunc

autem rami preciduntur. cum virtutes magne sub
trahuntur. Folia excutuntur. quia gratia prius ha
bita bene loquendi et fructuose predicandi tolli
tur. Fructus dissipantur. quia bona operatio iam facta
ad meritum tollitur. Fugiant volucres et bestie ab eo
quia et subditi boni et mali horum eius puerfatione
et declinatione psonarum. Cum feris habitat. id est cum de mo
nibus et impijs. quorum voluntati assentit. In herbis
terre est. quia temporalibus vacat et in illis gaudet. Cor
eius ab humano pmutatur. quia nullum intellectum ve
rum pene habet sicut bestie. Rore celi intingitur
quia aliqui bona inspiratione diuina ad se cognoscere
vult agunt. s. viculose terreo alligantur quia consuetudine ma
la et obduratione peccati detinentur. Et certe. s. de defectu
magis lugendum est quam prius. s. de morte corporali. Quod et
ambo. faciebat audito casu seu ruina spirituali alicuius
pstone. Quantum ad tertium quod est resumptio speciosita
tis deperditae ibi notatur cum dicitur. Germen eius in terra
fructu. Quia habitatio et aptitudo ad resurgendum
et omni speciositate naturali et spirituali virtute diui
na remanet. et septem tempora mutantur in eo. antequam rede
at ad pristinum statum. quia. s. septem mundi etates ordo co
pleri ante resurrectionem vltimam omnium et tunc recognoscet
omnes quod dicitur excelsus in regno hominum dicitur ibi dicitur.
liij. et hoc continuando ad expositionem de morte cor
porali. Nam quoniam ad defectum mortis spiritualis per peccatum
dicitur remanere germen in terra ad reuiuiscendum ipsius
arboris. quia quicunque quis peccat a perfectione decli
nans. remanet in se libertas arbitrii. et facultas vi
tam gratie recuperandi et perfectionem omnem amissam vel
et maiorem resumendi sibi conatum et feruorem in re
uersione. Sed ordo prius quam septem tempora mutantur superius
id est quia omnia peccata in terra vltima detestantur. quia in septem
capitalibus vitijs pmutantur. et s. per septem tempora germen
spiritualis sancti. Et sic ex bestia reuertitur ad statum hominis.
Sicut nabuchodonosor. et ad regnum inclinat. quia
ex bestiali more tota passionibus detrita. reuertitur ad
conuersationem vite rationalis et virtutis. et ad regnum
victoris et glorie prius amissum.

Quantum ad .§. II

sibi principale quod est impotentia malignitatis operis.
notata in voluntate hominis. cum dicitur. non potest. s. malos ven
ci facere. Ratio autem habet eam quia arbor bona est. Sicut
autem ex igne frigus pcedere non potest. nec ex luce tene
bra sic nec ex bona voluntate seu ex habitu boni
tatis non potest pcedere malus actus. Sed bene potest ar
bor. id est voluntas vel persona que est bona. aliquo te
pore effici mala arbor et sic faciet fructus malos
Quod autem dicitur bona pmutat arbor. vbi hiero. super
mattheum. Si arbor bona fructus malos facere non
potest. quomodo Moyles arbor bona peccauit
ad aquas contradictionis scilicet non credendo
verbis domini. Petrus quoque in passione do
mini negauit christum. Et e contrario quomodo

Titulus. Quartus.

Ferro facit Moysi arbor mala q̄ gentilis. quomodo fecit fructū bonū dādo consiliū moysi bonum s̄z de constituēdo coadiutores officiū sui. Et r̄s̄det. q̄ hoc intelligitur p̄ditionaliter seu cōiunctim. videlicet q̄ dñ arbor bona p̄seuerat bōa non potest facere malos fructus id est opa mala. Sed arbor bona potest effici malā. et tūc facit et malos fructus. Et ad idē facit quod ait Aug. in sermone domini in monte dicens. Erāt machi. qui putant. et dicunt nec animā bonā posse fieri malā. nec e conuerso malā bonā. Intelligentes parbozem bonā de qua chris̄t̄ loquitur animas bonas. quarum dicit deū actorem. et parbozem malā animas malas q̄ruz dicunt auctores diaboluz esse s̄z ut subdit Aug. Fallitas huius opinionis et sentētie error ostendit ex mō loquēdi ipsius saluatoris. Nec enī dicit q̄ arbor bona non possit fieri malā et conuerso. Sed q̄ bona arbor nō potest facere fructus malos. et mala bonā appellans bonā arborē bonā voluntatē. et malos fructus mala opa. et malā arborē malā volūtātē. et bonos fructus bona opa. Quod infallibiliter verum est cōditionaliter id ē quādiu volūtas ē vere bona ut debet. non pōt agere opa mala et conuerso. Sicut et exponit illud Aug. de pe. di. ij. Radicata est charitas. securus esto. nibi mali p̄cedere potest qd̄ intelligitur coniunctū s̄m glo. quia ex charitate elicitiue vel imperatiue non potest malum procedere. Sicut et n̄x quādiu est n̄x̄ potest calida esse. sed potest liquefieri. et tūc aquā vocamus. Quāsi voluntas bona possit in via fieri mala. patet ex hoc. quia dum viatores sumus liberum arbitrium flexibile est ad bonū et malū. Alia rō est quia charitas vie. quae facit voluntatem bonā. non replet totā capacitatē volūtatis seu mētis. ut actualiter nihil aliud possit intendere nisi deum sicut charitas patris. dñ autē ad alia extēdit. tūc pōt a deo aucti p̄ inordinatum affectū ad creaturā s̄m be. Tho. se. e. Sicut autem ex terra bona causat vel in terra bōa radicat mala arbor. Sic mala volūtās id ē mala affectio causat ex volūtate p̄tētia naturali q̄ est bōa et radicitur in aīa vel voluntate habitualiter. q̄ anima et voluntas ē bona inq̄rtum voluntas. Nec s̄m Aug. ex bono potuit oriri volūtas mala. q̄ bonum factum est a bono deo. sed q̄ de nihilo factum est non de deo. Ad hoc autem q̄ arbor sit bona. et faciat fructus bonos cōcurrūt plures conditiones. Et primo arbor radicez habet in imo. Unde Augustinus. Attendite arborē. radicem figit in imo. ut ramos tendat ad celum. Sic mētē debet quis in humilitate firmare. ut possit eaz ad celum leuare. Et non solum una radice inheret terre. sed omnibz. Radix est quasi os arboris p̄ quod nutrimentum recipit.

Sic ore cordis debet quis inherere et figere in terra viuenniuū. **S**ecundo arbor in p̄ceptibiliter crescit continue. quousq̄z veniat ad magnā altitudinem. Sicut d̄z puer. iij. Julioz semita quasi lux splēdē. p̄ficit et crescit. Et ut dicit Hiero. Labor improbus omnia vincit. Terno optet q̄ arbor cultiuetur. alias regeneraret et siluester fieret. et insipidos fructus pduceret. Sic optet mētē colere ferro cōpunctionis et inutilia telecare Job. xv. Omne qui fert fructum purgabit eū ut fructum plus afferat. Et parabolice scribitur Luce. xij. dixisse cultorē vinee patrono volenti ficulneā quandā infructuosā succidere. Fodiam circa eam et mittam stercorem ut scilicet faciat fructum. Mittere stercorem ad radices. est bene recogitare misērias et defectus suos. **Q**uarto arbor bona non in vno ramo tantum. sed in omnibz facit fructum. Sic non solum vno membro debet quis deo seruire. puta pedibz tantum eundo ad ecclesiās. ore tantū bene loquendo. aure verba dei audiēdo sed omnibz membris que sunt ut rami arboris rōnalis et corde et ore in sanctificatione manu operum et alijs membris s̄m vi. Exhibere mēbra v̄stra s̄uire iusticie in sanctificationem. **Q**uinto arbor non facit fructus nisi ad quos p̄ducendum ordinata est a deo et a natura. Nam ficus nō producit vvas nec vitis fias. Ita vnusquisq̄z ut ait petrus prima canonica. p̄t accipit gratiam in alterutrum illam administrantes. Non autē se inromittere debet de eo in quo non habet gratiam seu aptitudinem vel cōmissionem. **S**exto arbor licet siluestris faciat plures fructus q̄ ortensis. tamen ortensis facit meliores. Sic laicus. licet plura faciat opa exteriora vel etiam religioſa actiue deditus q̄ cōtemplatiuus vel ciuilis. tamen puriora et p̄fectiora sunt opa contemplatiuoz. q̄ actiuoz et religiosoz bonorum cōmuniter q̄ laicorum. s̄m. Secundum puritatem manū mearū retribuet mihi etc. Ad dicit s̄m multitudinez. **S**eptimo arbor si rā transplantetur. melius fructificat si in locum meliorem mutetur. Sic mutando statum pura de laicali in religiosum. p̄fectiora opera aptus est facere. Sed sciendum q̄ pauci arbores in autūno vel hyeme. paucissime in estate transplantantur. Sic in senectute vel etiā in feruore iuuentutis pauci conuertuntur. Sed in vere adoleſcentie cōmuniter. et alique quidem arbores n̄ l fructificiunt ut ociosi. Alij folia tantum. ut verbosi. Alij folia fetētia ut sambuci id est luxuriosi. Alij spinosa folia ut iuniperus.

Quantū ad terciū. §. iij. principale scilicet quomodo discernatur fructus bonus quem arbor bona pducit. a fructu malo

Capitulum. Sextum

quem producere non potest. Si arbor mala ipsi
sum producit. Arbor bona ut dictum est. Et vo-
luntas vere bona. vel homo bonus. Et fructus
bonus. actus bonus procedens ex ea. Et ex fru-
ctu arbor cognoscitur. ait ipse saluator. A fructu
bus eorum cognoscetis eos. scilicet homines si vere boni
sint vel hypocrite mali. scilicet pelle ouina. Si diffi-
le hoc videtur ad discernendum. et vir possibile ad co-
gnoscendum. Nam oratio. ieiunium. elemosina. et boni
fructus videntur boni. et tamen non solum boni homines
ex bona voluntate ista faciunt. sed etiam mali ho-
mines. qui signantur per malam arborem. Ad
cognoscendum igitur et discernendum eos. No-
tandum est. quod triplex genus fructuum seu ope-
rum possit produci seu fieri ab homine. Alii enim ac-
tus sunt de se mali. adeo quod nullo modo possint esse boni
vel bene fieri. Sicut per iuriam. blasphemiam. odia. et
illa que nominat apostolus opera carnis. dicentis
ad galatas. Manifesta sunt opera carnis. que sunt
fornicatio. immundicia. auaritia etc. Hos fructus
arbor bona dum bona est. producere non potest. sed mala
producit. Et ex boni potest manifeste cognosci. quod
faciens arbor mala est. Sed tamen talia opera dici non
possunt vestimenta ouium. sub quibus se abscondit falsi
propheta. id est hypocrite. quia ipsa non habent speciem vel appa-
rentiam boni unde possint alios decipere. Sunt
aliqui alii fructus seu actus. qui de se sunt boni. ita quod
nullo modo possint esse mali. ut actus illi de quibus ait
apostolus ad galatas. v. Fructus autem spiritus sunt. charitas.
pax gaudium. patientia etc. Hi actus et filios procedentes
a gratia dei producantur et fiunt a bona arbore. et non possunt
produci a mala arbore dum mala est. Si cum sciri non
possint per certitudinem. qui gratiam habeat. et actus vir-
tutum accursantur sint similes actibus virtutum
infusarum qui procedunt ex gratia. et sunt vere bo-
ni. Hinc est quod per certitudinem sciri non potest. si
faciens illos actus. scilicet charitatis exteriores. scilicet pa-
tientie modestie. continentie et alia. sit arbor bona.
cum possit simile facere sine gratia. et arbor ma-
la. id est malus homo habens malam voluntatem plu-
ra illorum opera exterius apparentia possit face-
re. Alii actus humani sunt. qui dicuntur de
genere bonorum. que fieri possunt bona et mala
voluntate. ut elemosina. oratio. ieiunium et huius-
modi. Et ista dicuntur vestimenta ouium. quia
sunt proprie electorum cum fiunt debito mo-
do scilicet in gratia. et hos fructus producere potest arbor
bona et mala. Sed cognosci plene non potest. cum
procedunt a mala voluntate seu intentione. quia
tunc sunt mali. vel sine gratia. et tunc etiam non
sunt vere boni. id est meritorij. Vel cum procedunt
a bona voluntate et gratia. et tunc sunt boni. Per
coniecturam tamen potest discerni arbor bona a mala. per
quedam opera tanquam per signa. Et primum est. Si si-
dei veritas non perueniat in se vel in alio operando.
sed firmiter credat et viuaciter Jo. vi. Qui credit

in me habet vitam eternam. Secundum est. Si mandata
ta ecclesie non preueniat sed impleat Mat. xvij. Qui
ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus et publicanus eccle. vij. Qui suum preceptum non expleat quod
quod mali. Tertium est. Si per non erit viuendi non
introducatur. quod perueniat ad suppositum et suppositum
sed contra documenta sequatur. Iuxta illud deuter. xxi.
Non transgredies terminos quos posuerunt patres tui.
Quartum est. Si charitas primi per eum non spernat
Jo. iij. Translati sumus de morte ad vitam. quam
diligimus fratres. Sed qui habuerit substantiam
huius mundi. et viderit fratrem suum egere et clam-
serit viscera sua ab eo. quanto charitas dei est in illo.
Certe non. Quintum est. Si peccatum peruenit toto
conatu fugiat eccle. xij. Quali a facie colubini fu-
ge peccatum. Sextum. Si verbum dei delectabiliter
audiat Jo. vi. Qui ex deo est verbum dei audit. vel
melius. Si equanimiter aduersa et dulciter patitur
Unus christus Mat. vij. Nihil colligunt de
spinis vinas aut de tribulis ficus. id est de aduersita-
tibus feruore spiritus et dulcedinem charitatis. q. d.
non hypocrite. sed vere bone arbor. Septimum est. si
per eum de operibus bonis gloria mundi non queratur Jo. vi.
vii. Qui querit gloriam eius qui misit illum. id est veracem
est et iniusticia in eo non est. Hos actus tanquam fructus
bonos producit bona arbor et fructus peccati-
os qui sunt mali. producere non potest. Et cum aliquis fa-
cit hos fructus malos peccatorios bonis. si gnus est
quod non est bona arbor.

De sensualitate.

Capitulum XVI.

Deinde videndum

est de sensualitate que idem est quod appen-
tus sensitiuus. Circa quam notanda sunt
quatuor. scilicet diffinitio. scilicet effectus. offensio. et duratio.

Et quantum ad primum. §. I

multum sciendum quod magister sen. li. ij. di. xliij. sic diffinit
sensualitatem. Sensualitas est quedam vis anime inferi-
or ex qua est motus qui intendit in corpore sensus. atque
appetitus rerum ad corpus pertinentium. Pro cuius de-
claratione sciendum quod motus sensualitatis in duo
tendit. scilicet in ea que sunt exteriores sensus delectabi-
lia sunt. et B est quod dicitur in diffinitione quod sensu-
alitas est motus. qui intenditur in corpore sensus
Secundo tendit ad ea que nociva vel inconuenientia
corpore. secundum solam exterminationem. cognoscitur. et
sic in diffinitione dicitur. quod ex sensualitate procedit
appetitus rerum ad corpus pertinentium. Sic igitur sensu-
sualitati duo attribuitur. scilicet motus et appetitus.
Cuius ratio est. quia licet sensualitas sit una potentia
eius tamen sunt plures actus. non eque primi. sed
secundum ordinem ad inuicem se habentes. Quorum. n. sensua-
litas est quedam inclinatio ad sensus corporis. di-
scimus ea que per sensus corporis appe-

Titulus. Quartus.

henduntur. unde ad sensualitatem pertinent duo
s. corporis sensus quasi praeambuli. et appetitus sen-
sitivus. qui est inclinatio vel motus consequens
apprehensionem sensitivam. et sic appetitus sensitivus
fertur in aliquid. vel inclinatur duplici ratione. pri-
ma est quod illud in quod movetur vel inclinatur. est
conveniens naturae sensitivae. sicut cibo et potus et alia
huiusmodi. quae sunt necessaria corpori. Secunda ratio est. quod il-
lud est perveniens potentiae sensitivae. sicut color pul-
cher est delectabilis visui ad videndum. et sonus mo-
deratus est perveniens delectabilis auditui ad audien-
dum et sic de alijs. Et sic appetitus sensitivus est
medius inter appetitum naturalem et rationalem. Superi-
or est. n. appetitui naturali. quod appetitus naturalis
qui est inclinatio naturae in rem vel opus sibi perveniens
est absque propria apprehensione. s. ipsius appetitus. h. se-
quens apprehensionem instituentis naturae. sicut ap-
petitus naturalis lapidis est inclinatio vel motus de-
orsum. Sed appetitus sensitivus fertur et inclinatur in
aliquid mediante propria apprehensione. s. notitiae sensi-
tivae. Est tamen inferior appetitui rationali quod appetitus
rationalis fertur et inclinatur in bonitatem rei absolu-
te. s. appetitus sensitivus fertur in bonitatem rei non
absolute. s. sub tali vel tali consideratione puta. vel
quod est utilis vel quod est delectabilis. **H**ec autem sen-
sualitas figurata est in representatione primorum parentum
Noe secundum Augustinum. de tri. Serpens assimilatur sensua-
litati. nam serpens non solum ostendit et propositum muli-
eri delectabile vel pomum. s. et inclinavit mulierem
in affectum peccati. Mulier vero operatur inferiori ra-
tioni. eo quod acquiritur spiritui. s. sensualitati. Vir autem
assimilatur superiori rationi. eo quod occasio spiritus ad
peccatum alligatur. vir. i. ratio peccato resistit. Sed
id Augustinus. contra manicheos aliter assignat ista. scilicet
quod spiritus figuraret sensum. eo quod sicut spiritus pro-
phetae et ostendit peccatum. ita sensus exteriores. Mulie-
rem assimilatur sensualitati vel concupiscentiae eo quod vi-
rum mulier inclinavit ad peccandum. ita sensualitas
vel concupiscentia inclinatur affectum ad peccandum. Vir
vero assimilatur rationi. eo quod sicut vir creditur mu-
lieri. ita ratio sensualitati vel concupiscentiae. b. b. libro
i. sc. q. lxxij. Et in questionibus de veritate. G. ego-
rius vero dicit per spiritum significari diabolum. per
mulierem carnem. i. sensualitatem. per virum spiritum
sive rationem. de vi. testamentum. **D**istinguit autem
ipsa sensualitas sive potentia appetitiva sensualis
in duas potentias realiter distinctas. s. irascibilem
et concupiscibilem sicut distinguit genus in species
specialissimas secundum beatus Thomas. super q. sen. vi. xiiij. et
hoc ratione ostenditur sic. Appetitus sensibilis est nobili-
or appetitui naturali. ut dictum est super. Sed in na-
turalibus oportet esse non solum inclinationem ad con-
sequendum convenientiam et refugiendum nocivam.
sicut lapis naturaliter inclinatur ad locum deorsum
qui est sibi convenientis. et refugit aeternum cum in-
crasatur in altum descendens quatinus ad terram. Sed

etiam inclinatioem oportet esse ipsis naturalibus ad
resistendum corruptivis et contrariis. quae convenienti-
bus impedimentum praebent et ingerunt nocumen-
ta. Sicut lapis resistit percutienti quatinus potest ne
frangatur. Similiter et ignis qui habet naturalem
inclinatioem. non solum ut recedat a loco inferio-
ri qui sibi non convenit et tendat in locum superio-
rem sibi convenientem sed etiam quod resistat corruptivis
bus. puta absorbendo aquam quae eam extinguat si
non sit in nimia quantitate et per consequens maiori
virtute. Ita etiam in nobis in parte sensitiva op-
tet quod sint duae potentiae. quarum una feratur in id
quod est sibi convenientis. et discedat ab eo quod est
sibi inconvenientis. Et hoc dicitur concupiscibilis
quae est convenientis appetitiva et persequitiva. et in-
convenientis fugitiva. Aliam esse oportet etiam quae
sit impediens expulsiua. et hoc est et dicitur irascibi-
lis cuius obiectum est arduum et difficile ipsum. s.
repellendo. Comparando autem istos ad invicem. iras-
cibilis videtur nobilior concupiscibili. propter
tres eius excellentias. Quarum prima est. quia
irascibilis est propugnatrix et defensatrix concupis-
cibilis. eo quod ipsa insurgit contra ea quae impediunt
convenientiam. quae concupiscibilis appetit. Secun-
da excellentia irascibilis est. quod est magis affinis
rationi vel magis rationalis quam concupiscibilis.
huius ratio est. quod ad concupiscibilem pertinet plerumque
qui delectabile. s. irascibilis derelicto delectabili
appetit victoriam quam consequitur cum dolo-
re. Tertia excellentia irascibilis est. quia magis
laudabilis est quam concupiscentia. quod patet per eius op-
positum. quod incontinentis ire est minus turpis quam
incontinentis concupiscentiae. hoc. b. libro. prima. se-
q. lxxij. et in questionibus de veritate. i.

Secundum primum §. II

capitale quod est considerandum circa sensualitatem est
obsecutio vel subiectio. quam habet ad rationem. Nam
subiectus rationi et obedit deo. quod probatur ex parte ordinis
voluntatis et motoris. **P**rimo ex parte ordinis
sic. Motor inferior obedit superiori et regulatur
ab eo. Sed inter partes anime est ratio motor superior.
sensualitas est motor inferior. Ergo sicut ra-
tio inferior obedit rationi superiori et regulatur ab ea
ut patet supra. Ita sensualitas obedit rationi
et regulatur ab ea. in quantum sensualitas
mediante imaginatione movetur ad gaudium in
vel tristitiam. secundum quod ratio apponit vel ostendit sen-
sualitati mediante imaginatione rem aliquam sive
sit contristabilis vel delectabilis. secundum quod ei videtur
Probatur hoc secundo ex parte voluntatis sic. Sicut
in corporibus celestibus. spera superior movet
speram inferiorem. ut dicitur in. iij. de anima. Sic
appetitus superior. s. voluntas movet appetitum
inferiorem. i. sensualitatem. **T**ertio probatur hoc
ex parte virtutis exequetis. quod per rationem dirigentem

et voluntate impantem vel retinentem vel mouentem
exteriora membra. ne per se sensualitas perficiatur ut per
perceptum. Sic in exercitibus pergit ad bellum vel non
pergit: et imperio ducis dependet. ita in nobis membra
exteriora corporis non mouentur neque quiescunt.
nisi ad imperium eius quod principatur in nobis scilicet
ad imperium rationis et voluntatis. Propter quod dicitur
Gen. iij. Sub te erit appetitus tuus. et tu dominaberis
illius. id est appetitus tuus inferior qui dicitur sensuali-
tas erit sub te. id est sub appetitu rationali. et tu do-
minaberis illius. id est sensualitatis. ut moueatur
vel teneatur secundum imperium rationis et voluntatis. Vel
sic sub te erit. id est sub te dicitur esse appetitus sensitivus. et tu
dominaberis illius. id est dominari debes. Et patet igitur
ex dictis quod ratio triplicem regulam adhibet
sensualitati. Prima est quia proponit ei et ostendit
obiectum ad quod moueatur. Secunda regula est. quia
ratio et voluntas imperiose ferri potest in aliud et sic re-
trahitur sensualitas ab actu suo. Tercia regula est
quod per rationem et voluntatem retinentur membra
exteriora. ne perficiatur peccatum sensualitatis.
Unde sensualitati humane naturale est moueri
secundum regulam voluntatis et rationis. Hec b. i. x. vbi
supra. Est autem notandum secundum eundem quod ut
dicit philosophus in primo philosophico. In homine est con-
templari duplicem principatum. id est principatum
politicum. Dicitur autem principatus politicus
ille quo aliquis principatur seruis qui non habet
facultatem in aliquo resistendi imperio precipientis
quod nihil habent sui. Principatus autem politicus
regalis dicitur quo aliquis principatur liberis.
qui si subdantur regimini principis. habent tamen
aliquid proprium unde possunt resistere precipienti. im-
perio. Sic ergo anima dominatur corpori et membris ei
principatum politico. quia corporis membra in
nullo possunt resistere imperio anime. sed statim ad
appetitum anime mouetur manus et pes. et quod
libet membrorum quod datum est moueri. volun-
tate motu quod propterea dicitur quia sicut dige-
stiuum. nutritiuum. et augmentatiuum. ita et genera-
tiuum quo ad membra genitalia. et pullatiuum quod est
vitale et motum hominis nominat non obedit ra-
tioni et voluntati ut ait gre. nicenus. Intellectus
autem seu ratio dicitur principari concupiscibiliter
irascibili politico principatu quia appetitus sen-
sitivus habet aliquid proprium unde potest resistere
imperio rationis. Parus est enim moueri appen-
tus sensitivus. non solum ab estimatiua in animalibus
et cogitatiua in homine quam dirigit ratio vni-
uersalis. sed etiam ab imaginatiua et sensu. Unde
experimur irascibile vel concupiscibile rationi repug-
nare. per hoc quod sentimus vel imaginamur aliquid de-
lectabile. quod ratio verat. vel triste. quod ratio recipit. et secundum
hoc dicit apostolus ad Romanos. vij. Video aliam legem in mem-
bris meis contradicentem legi mentis mee. Per hoc autem
non tollit quin concupiscibiliter irascibilis rationi obediatur

quod aliqui in aliquo repugnant.

Tertium principi .§. iii.

pale circa sensualitatem considerandum est offensio. Nam
in sensualitate potest esse peccatum veniale. non tamen mor-
tale. Et quod in sensualitate possit esse veniale. probatur
tripliciter. scilicet auctoritate. ratione. et distinctione. Au-
ctoritate quidem patet ad Romanos. vij. vbi apostolus ait.
Non enim quod volo bonum ego hoc. Sed
quod odi malum illud facio. Ubi baymo al. am-
bro. in glo. dicit quod apostolus duorum communium
personarum. scilicet interioris. id est mentis. et exterioris.
id est carnis seu carnalitatis. quod d. Bonum quod
ego intendo. id est in mente et ratione volo et approbo
exterioris. id est in carne seu sensualitate non ago. Et ad
Gal. v. ait idem apostolus Caro concupiscit ad-
uersus spiritum. et. Ubi aug. in glo. sic ait. Ubi
dicitur quale bellum. posuit qualem vitam. hoc in-
tra te ipsum sentis. Recenim nullum vicium est
cum caro concupiscit aduersus spiritum. Tunc
enim caro concupiscit cum anima carnali concu-
piscencia spiritui reluctatur. que quidem concu-
piscencia non est in anima sola. nec in carne sola.
sed in utroque. Secundo probatur idem ratione
tali. Peccatum potest inueniri in qualibet potestate
cuius actus potest esse voluntarius et inordinatus.
in quibus ratio peccati consistit. sed actus
sensualitatis potest esse huiusmodi. Nam potest
esse voluntarius in quantum sensualitas. id est appe-
titus sensitivus nata est moueri a voluntate et ei
obedire. Item et ipse actus seu sensualitas potest esse in-
ordinatus quia sicut in nobis est rectus ordo. quod
sensualitas rationi obedit. ita quando contrarium
accidit. scilicet quod sensualitas non subdatur rationi. ipse
actus sensualitatis est inordinatus. et per consequens
in sensualitate est peccatum. Tercio hoc idem
probatur distinctione. Quid autem sit distinguunt
quod motus sensualitatis est duplex. Unus est qui
dicitur primo primus. id est motus sensualitatis na-
turalis. qui imaginationem non sequitur. sed so-
lum actionem naturalium qualitatibus incedens
ex corporali dispositione vel complexionem. Et
nullus talis motus sic pueniens est peccatum. Et
ratio huius est. quia non subiaceret imperio ratio-
nis vel voluntatis. Alius motus sensualitatis est
qui dicitur secundo primus. id est qui imaginationem
vel deliberationem sequitur et hic est peccatum. Et
ratio huius est quia talis apprehensio vel imagi-
natio subiaceret imperio rationis vel voluntatis.
Potest enim ratio vel voluntas prohibere usum
vel actum cuiuslibet potestatis apprehensivae et motus
cuiuslibet organi. et maxime in absentia sensibi-
lis secundum tactum. quod si non facit in sensuali-
tate est peccatum veniale. Sciendum tamen
quod motus sensualitatis illiciti possunt considerari
dupliciter. Uno modo sigillatim et per se. et sic sunt

Quartū princi .§. III.
 pale considerandū circa sensualitatē ē duratio ipi?
 Si cū queratur quanto tpe morus illiciti sensu-
 alitatis nobis durent. scz rebellio sensualitatis
 carnis ad spiritum Respondet q in ista vita sen-
 sualitas a p̄dicta corruptiōe ⁊ rebellionē liberari
 non p̄r. nili p̄ diuinū miraculum. vt fuit in brā
 virgine q̄ fuit a fomite miraculose liberata Et q̄
 null⁹ naturalit̄ valeat liberari a p̄dicta corruptiōe
 p̄bat triplici rōne. s. similitudine ⁊ sufficienti di-
 uisione **E**t rōne quidem sic Necessitate pec

randi saltem venialiter. psequitur necessitas moriendi Sed in hac vita necessitas moriendi nō tollit ergo nec necessitas peccandi saltē venialit̃ Et sic nec corruptio sensualitatis ex qua predicta necessitas venit Vñ sicut homo naturaliter moritur nec a mortalitate reduci p̃t nisi miraculose ita naturaliter concupiscibilis tendit in delectabilem irascibilis in arduum vel difficile etiā p̃ter ordinem rationis. Nō ergo corruptio ista remoueri potest nisi miraculose virtute supernaturali. **S**cdo hoc idē p̃batur similitudine vel exēplo. Nam s̃m p̃bm vii. ethi. **E** parus non caret omnino concupiscētijs Sed aliquando vehementibus concupiscētijs veratur. quales p̃nt esse in p̃tineti g̃ it̃. **T**ercio p̃batur idem ex iussufficiēti diuisione videlicet ex parte medici. morbi. medicine. ⁊ cause. Ex parte quidem medici probantur sic Licet deus sit potens omnem morbum curare. tñ s̃m ordinē sue sapientiē disposuit ⁊ voluit. vt omnis morbo. vel corruptio in hac vita nō curetur Et hoc pro meliori. vñ patebit Ex parte vero morbi. s. culpe vñ sequele. p̃batur idem sic **I** talis corruptio sit cōtra statum nature primitus institutē. est tamen p̃sequēs principia nature sibi derelictē Ex parte quoq; medicine q̃ talis infectio naturaliter non curet̃. probatur sic Licet donum gracie quod per xpm p̃fertur sit efficacius q̃ peccatum primi hominis. non tamen ordinatur predictum donum ad remouendum corruptionē predictam que est nature sed ad remouendū culpam p̃sonē. **D**emū p̃bat hoc idem ex parte finalis causē sic De' non debet oīno remouere illud ex quo sequitur bonū Sed predicta corruptio est vñ ad multa. ⁊ p̃cipue ad vitandū elationis viciū Ideo queniēs ē vt infirmitas sensualitatis maneat ēt post bāptmū **P**rop̃ qđ dicit apl̃s. ij. ad Cor. xij. Ne magnitudo reuelationū extollat me. datus est mihi istumul' carnis mee. sicut etiā sapiēs medicus dimittit aliquē morbum nō curatum. q̃ talis curari nō posset sine piculo maioris morbi **D**ecb. itō. in questionib; de veritate. q. xxi. **E**t notandū q̃ ipsa concupiscētia in quibusdā plus in quibusdā minus iuenit̃ Sicut em̃ ē de p̃fectōe nature. ita est de corruptione eius **P**erfectō autē nature p̃t p̃siderari duplici' Vno mō q̃ntum ad rōnē sp̃ei ⁊ sic equalit̃ in oībo inuenitur Alio modo ex parte indiuidui. ⁊ sic vnus homo in corpore est potētiōr alio in explēdis opationib; speciem p̃sequētib; Et in mente vn' p̃m prior alio ad intelligendū ⁊ ratiocinādū Sicut est de corruptōe hominis. quia si consideretur putē infectio nature sic ē eq̃liter in omnibus Sed si consideretur prout est infectō persone. sic in vno est maior q̃ in alio s̃m q̃ per naturalem complexionem vel p̃suetudinē concupiscibilis vel irascibilis. vnus est efficacior ⁊ feruentior ad suum actum q̃ alterius. Et s̃m

hunc modum fomes post baptismum dicitur dimi-
nui in quantum. scilicet gratia retardat impetum concupi-
scibilis et irascibilis in prarios actus inclinans
hec b. tho. in scripto sup. q. sen. di. xxxij. Sciedu
et q. concupiscencia ipsa e corrupta ut dictu e. noiaf
multis modis fin alexan. de ales. q. pre sume. q.
lxxxix. in fi. v. de concupiscibilis in puulis. s. co-
cupiscencia in adultis Libido at cu inclinac in actu
et hoc ex preceptis. i. aie et carnis. Na put accipit
ex pre aie de viciu ignit bz oppositoez ad virtute
Corruptio de ppe diminutione boni naturalis.
Laguoz ppe inueteratoez in illa. Et hec tria q ad
bonu Na q ad malu de infirmitas ppe ipotentia
resistendi mal monbz. Feditas ppe inqnatio spua
liu Proritas ppe inclinacoez appetit ad malu. s.
prou accipitur ex parte carnis. dicitur lex carnis
quia intelligit ipsi carni ppe pccatu ex lege diuine
iusticie De et lex meoz q. dat qnda apitudi-
nem ad mala que fiunt p meoz Dicitur etiam
tiranus q. dñat violenter in quousda meoz
Moiatur stimulus carnis q. stimulat ad pccu
Fomes etia q. concupiscencia ipsa fouet ardore pec-
cani in carne. ut ex carne foueat pccu in aia. Vel
de fomes q. ardet in nobis cu caro concupiscit ad-
uersus spiritum Hec ille.

Titulus quintus de aia separata et exercitio eius.

De triplici morte et nuncijs et miferijs mortis et
multis alijs circa morte Capitulum primum.

De separatione ani-
me a corpe p morte et de his que sunt
circa mortem consideranda et de retri-
butione et exercitio ipsius aie separe Circa q. o-
currat illud ps. Quis est ho qui uiuit et no vi-
debit mortem. eruet aiam suam de manu inferi.
Ubi sciendu q. interrogatio facta p quis. aliqn
importat raritatem ut illud Quis putas est fidelis ser-
uus et prudens. q. d. rarus Oia. xxxij. Aliqn im-
portat nullitatem ut illud Job. xij. Quis potest facere mu-
du de in: dno pceptu semine. q. d. nulla creatura
Et sic videt ista auctoritate sumi Quis e ho q. c.
Ubi tria pnt notari

Primu mors criminalis q. e inevitabil. ibi Quis
e homo qui uiuet.

Secundu est mors corpal q. est irremediabil. ibi.
Et non videbit mortem

Tertium est mors infernalis que est intermina-
bilis. ibi. eruet animaz. s. de manu inferni. quasi
diceret per singula purus homo hoc ex se facere
non potest

Quatuor ad primum. §. I.

sciendum q. mors criminalis no est aliud q. pri-
uatio vel subtracno gte. que est anime vita Pec-

catum autem est quod priuat animam gratia ut
impedit eius infusionem Unde dicitur Sapi-
entie. xvi. Per maliciam occidit homo animam
suam Et quia v. dicitur ad Ro. iij. Omnes in
adam peccauerunt et regent gloria dei. q. s. vnum
erant cum illo. qn per illud peccatum inobedien-
tie comissura est ideo omnes mortui sunt cum
illo spiritualiter seu criminaliter p peccatu ori-
ginale. quod ab ipso trahitur p carnalem propa-
gationem Propter banc igitur mortem origina-
lis peccati quam incurrit quilibet immediate post
q. anima corpi fuit iniusta. aia sine gratia res-
peritur Solus christus qui no fuit homo tantu
sed deus et homo ipsam euasit. Sane ergo dicit
ps. Quis est homo qui uiuet. q. d. nullus purus
homo Quamuis autem tollatur tale peccatum
per baptismum et ibi per gratiam uiuificetur ani-
ma. paucissimi tamen sunt qui peruenientes ad
vsum rationis conseruent banc vitam gratie. et
non moriantur per varia peccata mortalia. Alia
em que peccauerit dicit dominus ipsa morietur
Ex. xviij. Sicut autem liber est homo ad proncti-
dum se in puteu pfundum. sed exire non valet
nisi ei auxiliu porrigat. Et sicut impossibile e p vir-
tute cuiuscunq. creature mortuu resuscitari. sic no
p aliquis a morte peccati resurgere ad vitam gte
p se. vel virtute cuiuscunq. creature Et hoc est qd
dicit ps. Nunquid medici suscitabunt et confite-
bunt tibi Medici sunt prelati. doctores. confesso-
res. et bndi. qui suis verbis vel orationibz vel sa-
cramentis tanq. quibusdam medelis vtunt ad
uiuificationem peccatorum. Sed certe hoc non
valent efficere. nisi manus vel virtus dñi operet
Unde dicitur Lu. ij. Virrus de illo eribat. et sa-
nabat omnes Et Jo. vi. Spus est qui uiuificat.
i. gte spūs sancti. bene ergo dicit ps. Quis est ho
qui uiuet. i. qui pseruet vitam gratie rectam q. si
diceret rarus Sed certe in mortem peccati pro-
lapsus nullus uiuet ex se. nisi a christo resuscit. et
Un Cor. xv In xpo omnes uiuificabunt Aug.
Quia scz nullus ex his qui uiuificant. hoc habet
nisi ab ipso.

Quatuor ad tertiu §. II.

reueriedo postea ad secundu et pluri. Notandu
q. mors infernalis est gehena. i. ignis infernalis. cu
priuatione perpetua diuine visionis q. cu sit vita
pfectissima. pmaxime aia de mori perpetuo ipsa
priuata Et de hac morte dicitur Apo. ij. Qui vi-
cerit. s. vicia no ledetur a morte scda. s. inferni. Et
gre. i. mora. Erit ibi mors sine morte Per prima
at mortem supradictam puenitur ad vitam. Un
aug. di. xv. §. alia sea dicit. qui pseruerit in se ali-
qd criminalium dñari. si non penituerit. eterna
illum flamma trucidabit Et hoc est qd dicit ps
quis eruet aiam suam de manu inferni. Certe

nullus. qui ad loci damnatorum finaliter fuerit deputatus. qz qui descendit ad inferos nō ascendit Job. vii. Et qz oēs nascimur filij ire. et psequenter debitores huius mortis eterne Adeo est tenax et fortis manus inferni. i. pās diaboli dei iusticia. qz null⁹ se erueret nisi chrisus extraheret sua passione Et quamuis plurimi quotidie descendunt ad ipm. tñ vt dī. puer. penul. Infernus et p dñio nunq̄ dicunt sufficit

Reuertendo ad §. III

secundū. s. de morte corporali claz est et euident qz est irremediabilis Un̄ puerbialis dī ad oia est remedium nisi ad mortē Statutum est em̄ hoib⁹ semel mori ait apls ad heb. ix. Et ec. ix. dī Rēo est qui sp̄ viuat aut qui h⁹ rei bēat fiduciam Bñ ergo dicit ps̄ Quis est homo qui non videbit. i. experietur mortem Certe nullus Quia vt dicit apls ad Ro. vii. qui proprio filio suo non peperit Verum mortem ipse spontanea voluntate suscepit. nos autem ei subijcimur ex necessitate Si dicitur autem mors a mordeo mordeo. ex eo videlicet quia mordet hominem separando vnā pte ab alio. scilicet a corpore ptem principale dimitte do. minore assumendo et sumendo p masticationē et digestionem. sicut accidit in morsu rei edibilis In morte em̄ dimittitur aīa que est pars principalis intacta. i. immortalis Corpus qd est min⁹ principale vermibus sumitur Vel dicitur mors a morsu. eo qz morsu ligni veniti per vicium gula mors introducta ē Un̄ ad ro. v. dī. p vnū hoīem i. adam peccatū intrauit in mundū. s. originale hoc qñ momordit fructū vitis et p peccatū mors intrauit in mundum Vel dī mors a morsu qz p̄sideratio eius mordet p̄scientiam retrahendo a multis malis Propter qd dī Vox tibi futura ē et appropriat et si tardet. xij. q. ij. c. in ecclesiastico. qñ omag⁹ morti a p̄ p̄ns ait gre. tāto sollicitior esse debes. lxxvi. p̄. puenit ad hoc. s. mordente et stimulare p̄scia Pro maiori at declaratōe horz notandū qz hō p̄t p̄siderari fm triplicē sui statū s. fm statum nature primo a deo formate. et scdm statum nature p peccatum deformate et fm statū in vltima resurrectione reformate nature Quādi functionē ponit mgt in. ij. sen. In primo igit statū hō fuit ita mortalis qz potuit mori et nō mori Vox si peccabat Ad mori si nō peccabat. vñ de ple. di. nq. c. placuit dī Si quis dixit adā primū hoīem mortale factū. vt siue peccaret siue nō peccaret. moreret in corpore. i. de corpore epiret. non p̄fimerito. s. nccitate nature anathema sit. In scdo statū p̄t mori. et n̄ p̄t n̄ mori. qz nccitatē hz mortē dī Un̄ p̄p̄t dicere hō mortu⁹ qz mortu⁹. qz nccitatē hz ad hoc. sic p̄f̄m nccatū ē eē p̄f̄m Propter qd dicit apls Corpus mortuū ē. In tertio statū poterit non mori. et non poterit mori

Et pro pleniori §. IIII

dilucidatōe hui⁹ materie sciendū fm b. tho. in. i. parte. ques. xcvi. qz incorruptibile dicit aliqd tripliciter. Vno mō ex pte materie eo. s. qz non hz materiam vt angelus Vel habet materiam que non est in potentia nisi ad vnā formam sicut corpus celeste. et hoc dī incorruptibile fm materiaz Alio mō dī aliqd incorruptibile ex pte forme qz s. rei corruptibile fm naturā inheret aliqua dispositio. p quā tota sit a corruptōe phibetur et hoc dī incorruptibile fm gloriam Tertio dicitur incorruptibile ex parte cause efficientis Et hoc modo fuisset homo incorruptibilis et immortalis in statu innocentie Non em̄ corp⁹ ei⁹ erat indissolubile p̄r aliquē immortalitatis vigore in corpore existentem s. inerat nature aīe vis qdā supnaturalis data. p quam poterat corpus ab oī corruptione seruare qdū ipsa subiecta deo māsisset. qd rōna vilitate factū est. qz em̄ aīa rōnalis excedit p̄portionē corporalis materie. pueniēs fuit vt in principio ei⁹ virtus daretur. per quā possz corpus conseruare supra naturam corporalis materie Et qz anima rōnalis et aīa et spūs est. Alia dicitur in quantum dat vitam quod est sibi cōmune et alijs aīalibus spūs dī in quantum hz virtutem intellectiuam et imaterialem. qd est sibi p̄p̄tū. non alijs aīalibus In primo igit statū aīa cōicabat corpori. quod ei conuenit in quantum anima Unde dicebatur corpus animale. in quantum. s. habebat vitā ab anima Primū autem principium vite in iū in feriozib⁹ est aīa vegetatiua. cuius opera sunt alimēto vti. generare. et augeri. qz opa pueniebant homini in primo statū In vltimo vero statū possz resurrectionem cōicabit quodammodo anima corpori qd ei conuenit in quantum spiritus In mortalitate quidem quātū ad omnes. Impassibilitatem vero gloriam et virtutem quātū ad bonos quorum corpora dicuntur spiritalia Un̄ tunc cibus nō indigebūt sicut in primo statū In illo igit primo statū duo remedia habebat cōtra duos defectus. Primus defectus est deperditio humiditatis per actionem caloris naturalis. et contra hunc defectū subueniebat homini p̄sum alioz lignoz paradisi. sicut et nunc subuenit nobis per cibos quos sumimus Secund⁹ defectus est debilitas vigoris naturalis ex admixtione extranei pueniens. quod em̄ generatur ex aliquo extraneo adiunctū ei qd prius erat humido preexistenti. minuit virtutem actiuā sp̄i. sicut aqua mixta vino quū conuertatur in vinū. minuit tñ virtutē eius Et quātū plus additur tanto magis minuit vt tandem vinū fiat aquosū et tollatur species et virtus eius Sic etiam est in sumptione cibi. qz uis enim p cibū repetitur humidū. non tamen in vigore priori Unde fit vt finaliter soluat⁹ virtus

Capitulum Primum

Nulla Et contra hunc defectum erat lignum vite. habebat enim virtutē fortificandi virtutem speciei. contra talem deilitatem Et quod virtus cuiuscunque corporis est finita. non poterat illud lignum semel sumptum dare vitam tempore infinito. sed usque ad certum tempus. post quod vel translatum fuisset ad gloriam. vel iterum immensum deo immortalitas illa principaliter erat ex virtute data anime super naturaliter et secundario ex usu lignorum. hec beatus thomas. **N**ecessitatem moriendi habet homo in secundo statu. et est ei mors naturalis et penalis. et declarat thomas. secunda secunde questio. cxxxij. sic. Naturale dicitur quod ex principiis nature causatur principia nature per se in corpore sunt materia et forma Et quia forma hominis est anima que est immortalis. ideo ex parte forme non est mors homini naturalis. Materia autem est corpus. quod quia compositum est ex contrariis. ideo est corruptibile. et hoc mors est homini naturalis. Hec autem conditio in materia humani corporis est consequens ex necessitate materie. quod oportebat corpus humanum esse organum tactus. et per consequens medium inter tangibilia Et hoc non poterat esse nisi esset compositum ex contrariis Sed deus qui conditor est hominis omnipotens est. et ex suo beneficio ademit homini principaliter instituto necessitatem moriendi. ita ut quod ratio eius subdita esset deo. ratio corpus subderetur spiritui. et esset immortale quod beneficium transfundebatur per generationem in posterum Et quia primus homo recessit a dei obedientia. ideo ex culpa sua fuit quod auferretur ei toto humano generi illud beneficium et remaneret cum necessitate moriendi. et sic mors est penalis per peccatum indurata. **M**ors secundum philosophum. de pallo. in. n. quia est homini naturalis et debita pro peccato originali. ideo pro actuali non satisfacit. quia eadem solutio non parit duas liberationes Sed quantum est de dolore mortis et languore. illud bene satisfacit pro actuali. quia illud non debet originali secundum actum. sed secundum aptitudinem Unde qui deficiunt senio. non dolentes mortis debent perfolunt. sicut fames et sitis et huiusmodi penales sunt pena debita secundum aptitudinem et non secundum actum Unde siue acceptentur siue assumentur. satisfaciunt quo ad actum Mors vero violenta in quantum non est debita pro originali. cui non debet pena sensus. et non si est iniuste illata. si argatur usque ad titulum et triumphum martiris. certum est quod satisfacit pro omni pena Unde augustinus loquens de cypriano martire Et si ad tempus damnatus ab homine. ab inferiore accipit sententiam. a superiore. scilicet deo coronam. et. q. iij. et si Sed et si non sit causa martiris. sed tamen pena et innocentia. si patienter illa accipiat pro peccatis suis. multum satisfacit Sed quia non est voluntarie assumpta. ideo non excedat omnem aliam penam que possit esse

liberatoria totaliter a pena debita. non tamen ex toto satisfacit semper Unde ambrosius de pe. di. i. n. q. dicit. Prima consolatio est scilicet in tribulatione quia non obliuiscitur misereri deus Secunda per punitionem. ubi et si fides desit. id est si est remotus conscientie de peccato. pena satisfacit et reuelat eum. si patienter portatur. ut exponit Cratianus Si vero sit mors iuste illata pro aliquo peccato actuali morte digno. tunc de se et si patienter feratur non satisfacit. quia iam illa pena est debita in foro mundi Sed propter magnitudinem contritionis potest satisfacere etiam in foro pe. de pallo. Unde hieronymus. Christus in paradisum de cruce latronem tulit. et homicidium penam fecit martiris de pe. di. i. importuna Et ut dicit iohannes glo. Improprie dicitur martiri illud propter similitudinem effectus Nam illa pena eius ex magnitudine contritionis introduxit eum subito in regnum. sicut facit deus martiri quibus non fuerit martiris quia non per fide passus Dicit enim augustinus. quod martirem non facit pena sed causa Sed thomas in. n. q. vi. tenet dicere quod mors violenta etiam pro peccato illata. si patienter feratur de se habet satisfacere. Quod etiam hieronymus asserit dicens Deus velud omnium rerum ira et suppliciorum habere mensuram et magnam peccatum magnis diuturnisque cruciatibus Si quis autem sit ut ille qui in sabbato ligna collegerat. talem postea non puniri. quia culpa levis propter supplicium compensata est de pe. di. n. q. s. auctoritas Et hec omnia dicta de morte violenta intelliguntur cum quis eam sustinet non solum patienter sed etiam propter deum. non propter mundi fauorem Unde hieronymus Si ita martiri ferimus ut nostras ab omnibus reliquiis venerari optemus. et si opinionem vulgi sectantes intrepidi sanguinem funderimus huic operi non tam premium quam pena debetur et perfide magis tormenta sunt quam corona victoria. i. q. i. vide

Mortis corpora .s.v.

his tres sunt nunc secundum hugo. de san. vic. Primum est triplex et varius casus Secundus est infirmitas et defectus Tertius est misera senectus Propter que dici potest de quolibet homine. illud quod dicitur de filio reguli jo. n. q. Incipiebat enim mori **Q**uantum ad primum docet experientia quod multiplices et variis casus mortis improvisi de quibus viri possent extimari. prout homines Unde ecclesiastes. si. ix. d. Nescit homo finem suum. sicut capiunt pisces bamo. ita capiunt homines tempore malo. s. impmeditate et propter intentionem Hinc et psalmus Ferro pelle rame vinculis algore calore Vile modis miseris mors capit vna homines Et igitur quilibet sciat se subditum huiusmodi casibus variis moris tanquam quidam nuncius ei significat quod de momento in

Titulus Quintus

momentum mori potest. et si sanus foret et iuuenis ideo sibi providere debet. Non solum enim malis sed et bonis eueniunt varij casus horribiles mori. Quod patet per exemplum. Quidam propheta sanctus postquam ex domini precepto repulsi sunt Hieroboam de idolatria sua reuertens domum in via a leone strangulatus est. iij. Regum. ciiij. Jo. ias innocens et optimus dei cultor. in bello a rege infideli egypti occisus est. Iuuenis quidam in infirmitate graui constitutus. accepto dono omnium linguarum ut patuit per experientiam. postea manibus et laceris moribus proprijs dilaniatus. mortuus est ut narrat gre. in. nq. dialogorum. Simus pontifex quidam torcatus in sanguine christi celebrans mortuus est ut habetur ex cronica martinianis Imperator quidam christianissimus a pediculorum sumptus est remedium non inueniens. ut narrat Vincen. in spe. bil. Viniter cuiusdam solitarij sancti viri. a ciuitate alexandrie recedens ubi totum diem et populum repeterat occupatum in ueneratione sepulture cuiusdam pessimi hominis cum reuerteretur ad cellam illius predicti solitarij reperit caluariam eius. residuum corporis a bestiis deformato. ut habetur in. vitaspartum. Beatus Iordanus magister ordinis predicatorum in mari submersus est ut patet in. iij. lib. de vita fratrum. Quedam matrona audiens proprium filium occisum in bello. quod tamen verum non erat post amarum fletum de morte ipsius. quadam die reuertente ad domum videns ipsum pre leticia crepuit et defuncta est ut recitat valerius maximus. Contra Antiochum quia non potuit obtinere quod voluit. pre tristitia et inopore et morte est. et innumera alia possunt adduci. Ex quibus metes infirme aliquando scandalizantur. exultantes vel deum non habere curam de suis electis. vel tales sic insueti et horribiliter morientes. non iuste seruos dei. sed grauissimos peccatores. Sed errant hi nimis secundum augustinum cum mala mors dicenda non sit quam bona vita precesserit. Deus insuper et si ei sit cura de omnibus. permaxime de fidelibus suis. Iuxta illud sapientis. Tu dominator domine omnia cum tranquillitate iudicas. et cum magna reuerentia disponis nos. Sed et inter fideles secundum augustinum maxime diligit membra virginis sui. i. electos. Verum cum ipse vni genitus morte acerbissima et ignominiosissima fuerit condemnatus. sicque oportuit ipsum pari et intrare in gloriam suam. ut habetur Lu. vi. ratio membra eius que sunt electi efficiunt ipsi similia et pulchriora. quanto horribilius et penosius mortem subierint. Qui enim non peperit filio ait de uotus bernhardus. figmento non parcat. Non peperit baptiste. sed dimisit eum decapitari postea puelle. Nec petro primo pastori sibi dilectissimo. quin a pessimo tyranno Nerone crucifigeretur. Nec alijs apostolis suis quin varis tor-

mentis interimerent. Et ad hoc facit quod narrat robertus holchor super li. sapi. q. i. cum quidam doctus vir et sanctus mortuus in studio suo fuisset reprobatus. et hoc plurimi scandalizarent de eius subitanea morte. inuenerunt manum illius defuncti seu digitum in quodam libro aperto tangentem versum ubi dicitur Iustus quacumque morte preuenit fuerit in refrigerio erit. ex quo consolati et edificati sunt plurimum. Et similiter cum quidam religiosus ordinis minorum. qui super hac materia vacillabat. audita morte magistri iordanis in mari multum perturbaretur. apparente ei in visum beato iordane in magna gloria. et cum admonente quod de huiusmodi scandalizare non deberet. consolatus est. quod uis autem aliquando seruus dei contingat horribilis mors ob defectum alicuius peccati. tamen contra minora sunt illa peccata. Sicut accidit in morte illius prophete supradicti strangulati. In quo ex una parte ostenditur clementia diuine bonitatis dum hic suos ad plenum querit purgare ne vel purgatorium habcant intrare quod augustinus peribat dicens Domine huiusmodi hic seca. ut in futuro parcas. Ex alia parte ostenditur seueritas diuine iusticie. et quod dure puniet scelera magna quam aspere sibi dilectos pro minutis correxit. Secundus nuncius mortis est infirmitas quam multipliciter adeo grauat. ut dicat psalmista in persona humani generis. Non est sanitas in carne mea. Et quid ipsa nisi quidam nuncius mortis cum disponat ad eam. Unde granianus in decretis. ro. q. i. s. ut itaque dicit. Infirmitasque proprie carnis dicitur quia elementorum seu humorum discordia turbata caro ipsa afficit. et tandem dissoluit. Adeo autem repit caro humana infirma. ut vix repiat quod non ab utero matris aliquam infirmitatem secum adduxerit. que eum frequenter molestat et tandem perimat. Aliqui quidem passionem ilicam vel colicam vel podagram vel calculeam sustineant. Alij Idropisim vel tisisim vel paralysim vel epilepsiam incurunt. Torquentur et plurimi dolore capitis. pectoris. stomachi. aut viscerum. Febres quoque plurimos urant et sepe aut effimera aut longa quotidiana seu flectmarica aut tertiana seu quartana seu erysica. Et quousque medicine auctores multa in suis libris expulerint. et multa remedia adhibuerint. tamen ad noticiam omnium attingere non valuerunt. et mortis remedia inuenire. Verum et si infirmitates corporales nociue sunt corpori. plurimum tamen proficiunt menti. Unde ambrosius. Quod nocet corpori iuuat spiritui. d. pe. di. i. c. i. dicit. Nam infirmitas corporalis frequenter peccatum impedit. ne. scilicet fiat. Unde ambrosius. e. c. Egritudo carnis peccatum repellit. Et in puer. d. Liues vulnus abstergit mala. Secundo infirmitas feruenter reddat. Unum per. Et triplicate sunt infirmitates eorum postea accelerauerunt. scilicet. feruenter operantes. Tertio infirmitas bur-

Capitulum Primum

reddat. Unde aplos. ij. ad Cor. xij. Glorior in infirmitatibus meis ut inhabi. et in meritis xpi scilicet humilitatis. Ob quam conseruadam si bi fuerat datus stimulus carnis id est qda infirmitas corporalis fm aug. Quarto pstante efficit ex assuetudine pariedi. queadmodu et artiter et terre cultor et stipendat ex ptnuatoe exercitij fortiores reddunt. Un ait aplos ibidez Cu em infirmitas fortior su. s. ptra neqcias dmonu et reptationu Quinto et vi. ad plectores adducit ibide. ij. ad Cor. xij. Clit in infirmitate pficit. Hoies at pimeeraz qz propter vigore nature no ita de facili infirma datur. io diuine vite erat. Assignat nihilomin' nicol. de lra. sup gen. c. v. et vi. cas ra plix eoz etaz ita ut trascederit ples non gentos anos. Et prima e ex bonitate pplexiois pmoz pn tu. fuit. n. a deo in iugitate formati vti optime pplexionat. sic ad logiore vita dispositi. Illa at bonitas magi descedit ad hoies. ppinqs illi' ipis qz alios. Sca ca e ex mo diuedi qz tpate uiuebant nunc at lat' in pte hoies uiuit. pps qd de eccles. xxxvij. Prop' crapula inli pierit. Tertia est ex bonitate nufmeri qz meliora iuerit fre naketia an dilauit qz inudatio fuit ex aql oceani ex magna pre. Aliq at falie id uenit sterilitate. quarta ca e ex scia ade qz bnt plecta sciam oim nafaliu plus qz qcuqz sic potuit pfcere. Brutu herbar' et lapidum que valent ad conseruationem vite. et ipse docuit alios. hanc autem doctrina talium parum habemus. Quinta causa ex bono aspectu fideru super regionem illam. quia aspectus celi multu facit ad prolongationem vite. Sexta causa est ex diuina dispositione hoc ordinante. ut per longam vitam hominum cito multiplicaretur genus humanum. et ut homines illius temporis per longam vitam possent habere experientiam de cursu celi et effectum fiderum et huiusmodi. Cu igitur infirmitas i nobis frequet disponat psona ad mortem quidam nuncius est significans ipm cito moriturum. Tertius nuncius mortis est senectus. Nam ut dicit apostolus ad hebre. viij. Ome qd inueterascit prope interitum est. Hec autem senectus plena e miserijs que annunciant seu indicat domum corporis cito ruituram. Unde boet' de pbi. conso. in primo metro. Venit enim properta malis inopinata seneci. Et que sint ista mala multum particulariter declarat salomon Ecclesiastes ult. a principio ca. vsqz ad illud inclusive. Spiritus redeat ad eum qui dedit illum. Dicit g' ibi. Memento creatoris tui. s. in die iuuentutis tue. s. de ipso cogitando. ipm venerando. propter ipsum bene operando. Et hoc in iuuentute quia iuuetus fortis est ad labores. Hinc et seneca. In iuuentute cogitavi ut bene facerem. In senectute ut bene moriar. Sequitur in textu. Anteqz veniat tps afflictionis tue. s. senectutis que homine af-

fligit multiplici et precipue ex suspicionibz. Senes enim sunt multu suspiciosi fm philosophu in lib. tertio. Putant enim se despici et derideri. Et appropinquant anni de quibus dicat. no mihi placent ani. s. antiquat' qd ho libimet efficit tediosus et alqs ut requir' apparet morte. Aliqn et sensus deficit. pps quod dicit ps. Ne picias me in tempore senectutis. cum defecerit. Deus mea ne derelinquas me.

Consequenter .s. VI

specificat salomon miseria senectutis in ipali. Et primo quantum ad miseria mortem antecedentes. Sca qntum ad ipsam pcomitantes. ibi. ibit homo. Tercio quantum ad ipsam sublequentes. ibi. et reuertatur puluis. Circa primu hoc est miseria mortis antecedentes ponitur triplex genus defectus. videlicet potencie apprehensiuę et potencie motiue. et membrorum exteriorum. Et defect' quidez potencie apprehensiuę notatur in eo quod sequitur. Anteqz tenebrescant sol et lumen et luna et stelle. Per solem intelligitur intellectus qui clarius cognoscit. Per lunam que minus luget ro. que discurret ad agnoscendum et nondum apprehendit. Per lumen imaginatio q formas apprehensas a sensibz retinet. Per stellas sensus exteriores qui sensibilia apprehendunt. Omnia ista tenebrescunt tempore senectutis inquam. s. multum debilitant deficientibus organis corporis. quibz sunt affixe imaginatio. s. et sensus exteriores. Intellectus autem et ratio si no sunt affixa corporeo organo. tamen quadoqz debilitant vel ex defectu memorie. vel ex aliqua infirmitate que eis auert vsum rationis et reducit quasi ad puericia sicut dicitur de alberto magno qui fuit summus philosophus. Exinde notat defectum virtutis seu potencie motiue vel etiam appetitiue cum dicit. Et reuertentur nubes post pluuiam. Apte autem p nubes insinuantur vires motiue et appetitiue cum dicit. Quia sic nubes vento mouetur. Sic motiua et appetitiua spiritibz et humoribus ad diuersa mouentur. Dicuntur autem he reuerti post pluuiam. quia post humiditatez corporis. deficiente paulatim humido radicali virtus eius vel appetitus attenuatur. Deinde ponit miseria senectutis quantum ad defectu membrorum exteriorum qui sunt sex. Quorum primu exprimit dicens. Quia pmouebunt custodes domus. Hec dom' corpus nrm luteu e. Job. iij. q bnt domos luteas. Custodes sut ossa qz dicit arif. li. de aialibz. Natura facit ossa dura ad custodiendu mebra mollia sic costas ad custodiendu vtr' et testa ad custodiendu caput. De pmouebut in senectute. qn eoz iuuetute larabnt. Vel custodes dnt brachia qz se exponunt ut custodiant totum corpus. Secundus defectus exteriorum mebroz

tum est debilitas crurium. que sunt ad corporis sustentationem. Et hoc notat cum sequitur. Et mutabuntur viri fortissimi. i. cura. que sicut viri fortes portant pondus corporis. ita crura portant corpus hominis. Hec autem mutantur cum vacillant et non firmiter sustentant. sed quasi cadendo hinc inde declinant. **T**ertius defectus est dentium. qui sunt ordinati ad masticationem et contritionem ciborum. Et hic innuitur dum sequitur. Et ociose erunt molentes. imminuto numero. Molentes sunt due maxille que ad modum duarum molarum conterunt cibum. et de imminuto numero. dentium qui cadunt paulatim de maxillis senum. sunt ociose. quia cibum masticare non possunt. **Q**uartus defectus est oculorum. qui ordinati sunt ad videndum. Uisus autem pariter deficit in senibus. Unde dicitur de Isaac Gen. xxiij. Senuit Isaac et caligaverunt oculi eius et videre non poterat. Hunc autem defectum exprimit cum subdit. Et tenebre erunt videntes per foramina. i. oculi videntes per ocularia. quia se sufficienter videre non possunt. obscurabuntur. **Q**uintus defectus est labiorum. que sunt ad sermonis plantationem. qui notatur cum subditur. Et claudent ostia in platea. in humilitate vocis molentes. Ostia sunt labia. Juxta illud ps. Et ostium circumstantie labijs meis. Dicitur autem senes claudere ostia in platea. quia ita submisisse loquuntur quod non possunt audiri ab alijs qui sunt in platea. Sunt molentes in humilitate vocis quia deficere virtute vocis emittunt exigua. **S**extus defectus est aurium. que sunt ad vocis preceptionem. et hic notatur cum dicitur. Et consurgent ad vocem volucris et obsurdescent omnes filie carminis. Consurgunt. scilicet senes ad vocem volucris. scilicet galli secundum hieronimum. Mortis enim medio cum gallus cecinerit festinus consurgit. nequaquam valens in stratu sepius membra convertere. lenem enim et modicum somnum habet. propter frigiditatem et siccitatem humorum. Frigescit enim sanguine. et siccat humore. et nutrimenti paruitate. quia pauci vapores feruntur ad cerebrum. ideo parum dormiunt. Et hic etiam est specialis defectus. scilicet omni. Nam quantum ad defectum auditus magis pregruit quod sequitur. Et obsurdescent omnes filie carminis. i. aures que libenter audiunt armonias et delectantur in carminibus. et ideo dicuntur filie carminis. Obsurdescent quia cannenas audire non possunt senes. Unde dicit Berzellai galaadites senex ad dauid. Nunquid sensus mei vigent ad discernendum suave vel amarum vel audire possum ultra voces cantorum vel cantatricum. ij. Reg. xix. q. d. non. Non ita consequenter salomon signa aliqua debilitationis senum. Et primum quantum ad timorem. Unde dicit. Excelsa quoque timebunt et formidabunt inuia. i. loca aspera et alta. Secundum quantum ad canorum effusionem quod innuit dicens.

Florebit amigdalus. flores amigdali sunt albi. Unde significant capillos canos senum. Et ut dicit quidam sapiens. Canities multi temporis flos est cuius fructus mors est. Tertium signum est pedum et tibiatarum inflatio quod innuit dicens. Impinguabitur locusta locusta ut dicitur in senectute impinguatur et est potius illud tumor quam pinguedo. Dicitur ergo locusta impinguari quia senex qui in invetute est gracilior et pedibus in senectute erit ponderosus. Aliud signum est defectus caloris. unde sequitur. Dissipabitur capar. Capar est herba calida que valet remedium esse contra autem hiemo. in hebreo nomen est eodem ad herbam et ad mortem. Et per hoc significatur in senectute defectus caloris naturalis et generative virtutis. Unde dicitur. ij. Reg. i. Rex dauid senuerat habebatque etas plurimos dies. cumque operiretur vestibus non calefiebat. Unde nec ab Isaac sumam te pretere potuit. Quantum ad secundum. scilicet miseria per senectutem mortem promittentes dicit salomon. Ibit homo in domum eternitatis sue. Domus ista est sepulchrum. Juxta illud ps. Sepulchra eorum domus illorum in eternum. Dicitur autem sepulchrum domus eterna seu eternitas quia quantum est de virtute nature nunquam corpus inde erit. Quod enim resurgat. virtute divina efficiat. Vel et de sepulchro domus eterna quia iterum est qui inde resurget. i. qui erit finis mundi. De enim eternum non solum quod non habet principium nec finem. ut deus solus. Juxta illud ps. Tu autem domine in eternum permanes. Est quod habet principium sed non finem. Juxta illud Eccle. i. Terra in eternum stat. scilicet etiam quod habet tempus incertum nobis ignotum. Juxta illud quod dictum fuit abrahe de circumcissione. Erit pactum meum in carne vestra in sedus eternum. Gen. xvij. qui autem portatur cadauer ad sepulchrum coheret amico et consanguinei comitantur lugentes. Et hoc est quod subdit. Et circumibunt in platea plangent. scilicet amici defuncti. Resumit exinde miseria que morte promittant. Dicitur etiam cum patet de funis argentei. supple. merito creatoris. tum funis argentei pro dicit carnalago que est ligamentum primum corporis et tenet et ligat spinalem medullam. Vel et pro dicit vis vegetativa que de funis propter vite perversionem. Et reperitur iste funis tribus funiculis. scilicet vi generativa. nutritiva et augmentativa. Dicitur autem argenteus iste funis propter armonie personantis proportionem. Alius defectus notatur cum subditur. Et recurrat vita aurea. Vita dicitur involutio venarum. quia per am totum corpus ligatur et saluatur. Et de aurea propter ruborem sanguinis quem continet. Hec recurrit qui venarum et arteriarum involutio amplius non perdurat. sed deficit. Alia miseria est senis moriens ruptio velice. Et hoc innuit cum subditur. Et conteratur idria super fontem. idria est receptaculum aque exhauste a fonte. Similiter velica est recepta-

Capitulum Primum

culum vrine procedentis et epate tanq̃ a fonte
Urina. n. est colamentū sanguinis et aliorū bñorū
ab epate. tanq̃ a fonte quodāmodo in totū pro
cedens corpus Idcirco ergo sup̃ fontē conteritur.
quādo vesica rumpitur. et ad receptionem talis
colamenti. inutilis redditur Sequitur alius de
fecus Et cōstringatur rota super cisternam Ro
ta est instrumentum p̃ qd̃ fit extractio aque d̃ pu
teorel ab alio loco Cisterna est receptaculum cō
tinens aquā luto am̃ Rotam ergo super cisternā
p̃fringi. est in eam sup̃ luitatis impure et grossē
accutū qui est quedam cisterna excutis oīmode
dissipari Quāto ad tertium ponunt p̃dīones
mortem sequentes videlīq̃ regressio corp̃is ad
suum principiū Cū subdit. et reuertatur puluis
in terrā suā vñ erat. et spūs redeat ad deū qui de
dit illū. Et p̃ primā reuersionē oñditur magna
miseria hominū s. quia s. in puluerem reuertit et
q̃citius Ja. xij. Que est vita n̄ra vapor ē ad mo
dicū parens Et deinceps erimabitur putidus.
Iuxta illud quod dixit martha de lasaro. iam fe
cet Sed et in vita ei⁹ pene ex oībus partibus cor
poris fetor exalat precipue in senibus Et omib⁹
demum p̃sumitur Job. xij. homo putredo et fili
us hoīs p̃emis Et ecc. i. Cum dormierit homo
hereditabit serpentes. bestias et vermes Reuertit
autē spūs. i. aīa ad deū q̃ dedit illū. s. dñm sūme
minerit eius in iuēntute sua.

Quamuis enim §. VII

plures sint miserie senectutis vt dictū est. sūt tñ
aliqua que ipsam decorant Et primum est per
fectior de diuinis p̃gnitio Unde iob. xij. In anti
q̃s est sapia Et hoc p̃ diuinā lectionē. audirōez.
meditationē diuinorū **S**ecundū ē de hūanis
seu agendis melior determinatio Cū iob ibidē
In his qui multo sunt tpe est prudentia Cū em̃
expiencia sit magistra re⁹. et senes plura fuerūt
experi. iuuenes pauca. hinc est q̃ prudentiores
sunt senes et difficulter in iuuenibus prudentia
repiūtur **T**ertū est matura p̃siliatio Iuuenes
em̃ q̃ sanguine feruent. precipites sūt in p̃siliis
et p̃pter inexperiencem rerū. Senes autē mag̃
valent p̃siderare pericula que que p̃tingere p̃nt.
Cū dñs nō iuuenes s̃ seniores septuaginta in
stitui fecit. ad iuuandū moysen in regimine ppli
salomon seniores habuit in p̃silio suo. quorū con
siliū optimum. quia non est securus roborem
filiis eius. s̃ p̃ illū p̃sumptuosū iuuenū. decēz
partes regni amisit. iij. Reg. xij. **Q**uartum est
reuerentia exneratio Debet em̃ senes honorari
ab oībz qd̃ dñs mandauit dicens Leui. xix. Co
ram cano capite consurge Et p̃pter hoc dicit apo
stolus. i. ad thi. v. Seniore ne increpaueris. sed
obsecra vt patrem Et propter reuerentiam quā
habet ip̃a etas prudentiam et maturitatem ap̃ri⁹

ponuntur in regimine q̃ iuuenes In cuius figu
ram p̃cepit dñs leuitas a vicesimo anno et supra
portare onera templi seu tabernacula a quinq̃gin
ta vero annis supra vbi incipit senectus. seruare
vasa tabernaculi. i. custodire et regere aīas. q̃ sūt
vasa ecclesie ad recipiendum gratiam deputata.

Quintum est a passionibus sedatio. et p̃cipi
pne carnalis concupiscentie. Unde dicit hiero.
q̃ omnia vicia cum senectute senescunt Et sapi.
quarto Etas senectutis vita immaculata et hōmī
si quis sit inueteratus dierum malorum et con
tinua assuefactione sicut fuerunt illi duo senes.
qui false accusauerunt susannam de quibus di
citur Jsa. lxx. puer centum annorum morietur
scilicet morte eterna. et p̃uērb. xij. adolescens
iuxta viam suam ambulans scilicet sequendo ap
petitus suos cum senuerit non recedet ab ea

Sextum est augmentatio meritorū. Quāto
em̃ q̃s plus viuit. tāto plā merita acq̃rere p̃t vñ
et premia

De termino §. VIII

vite vtrum possit abbreviari vel prolongari. Et
videtur q̃ non quia dicit psal. Ascendunt mon
tes id est homines perfecti altitudine contempla
tionis et gratie. et descendunt campi id est peccā
tores. per latam viam in celum incedentes. in lo
cum quem fundasti eis. scilicet celi quo ad perfe
ctos. inferni quo ad campos sine malos. qui illi
hic sunt preparati. Et autem hic ascensus et de
scensus per mortem. De quo subdit psalmista
dicens Terminū posuisti quē nō trāsgradient Et
ad idē facit qd̃ ait iob. xij. Posuisti finis ei⁹
s. vite q̃ preteriri nō poterunt. i. nec plonari nec
breuari In p̃uariū est q̃ dictū est p̃ Jsa. ex pre
dñi Ezechie regi Moieris tu et non viues. et tñ
additū sunt ad vitam eius. xv. anni Et habebat
Jsa. xxvij

Pro q̃stiois h̄ declaratioe notandū q̃ finis
vite hūane p̃siderari tripliciter

Primo p̃ respectū ad actōis hūane variatōz
Secundo p̃ respectū ad causāz scdaz seu nataliū
operationem.

Terno p̃ respectū ad diuine dispositōis por
tionem

Quāto q̃ ad p̃mū vtrūq̃ finis hūane vite et p̃
logari et abbreviari p̃t Jsa sic bñ vñs bñficio re
cepto meret sibi a ugeri. ita abutēs meret eo p̃ri
uari. Et iō q̃ p̃ctō male vñs vita p̃nti. meret eā
sibi auferri. Iuxta illd̃ qd̃ dicit de qdā ficulnea
infructuosa dñs ei⁹ cultori ipsi⁹. succide eam vt
quid etiā terrā occupat Luc. xij. Et propter hoc
d̃r Job. xij. dies mei breuiabuntur Et eccl. viij
De ip̃e agas multū. ne moriaris in tpe non tuo
Exempla patent Genesis. vi. vbi dñi fuerunt
centū viginī āni vite hūani generis. cū v3 dñs

dixit Erantq; dies eius centū viginti āni. ad hoc
 s. vt reuerterent ad p̄māz Sz qz loies abusi sūt
 addētes sceiera maiora ablati sūt eis. x. āni. Nā
 trasacti centū inūdauit diluuiū Sicerpoit dies
 ro. de pe. vi. i. p̄dixerat Erananias fili' azarie falsi
 sue p̄p̄ba. qz p̄dixit tanq̄ ex pre dñi loq̄ns reuer
 sione ieconie filij ioachim cū p̄plo suo q̄cūq; de
 captiuitate babilonica. cui' p̄trariū p̄p̄tauerat
 biere. 7 cōfregit cathenas quas hieremias in col
 lo portabat ex mandato dñi in signum captiui
 tatis plenioris future. dixit illi hieremias Quia
 p̄fidere fecisti istum p̄p̄m in mendacio. Idcirco
 hoc anno morieris. 7 sic mortuus est vt haberet
 biere. xviij. Et paruul' natus ex adulterio Da
 uid cum belabbe p̄pter p̄ctm̄ ipsius dauid ante
 octauā diē mortuus est. ij. Reg. xij. Frequēt. n.
 puniunt filij p̄ p̄ctis p̄ntū pena sp̄ali 7 corporali
 fm̄ sententiā doctoz. nunq̄ autē pena sp̄ali seu
 gehēnali. **E**t ecōtra vita bonoz meret' p̄logari
 Unde eccl. iij. Qui bonorant patrem vita viuēt
 longiori Et ezechie reuertenti ad penitentiā ad
 dñi sunt anni. x. vt sup̄. radictum est Et multis
 patribus concessum est diu viuere p̄p̄ p̄ditatez
 ipsoz 7 vtilitatem alioz. q̄ fm̄ viā nature viuere
 nō poterant. **Q**uantū ad secundū ēr vita hoīs
 p̄longari 7 abbreviari p̄t fm̄ bern. or. mino. in q̄
 dā sermo. Dicuntur autēz cause secunde seu na
 turales inf luentie dispositio aeris. p̄plexio corpo
 ris. regimen vite 7 b'. Sicut em̄ videmus fruc
 tus meliores 7 durabiliores nasci in vno loco q̄
 in altero fm̄ dispositionem terre 7 aeris 7 aspectū
 celi ad tales arbores Sicut sanius 7 diuturni' vi
 uum hoīs in vno loco q̄ in altero fm̄ inf luen
 tiam celi. Cū 7 de q̄dā insula circa extrema terre
 dī q̄ hoīs ibi sanissime viuūt multū senescūt
 7 cū mori p̄nt nisi ad aliā insulā trās ferant Do
 cet 7 experientia q̄ in ciuitate infecta peste morient
 centū in die. in alia ciuitate limbi p̄p̄nqua. vel
 eadē alio tpe nō morient decem. Alio vtero m̄ is
 plurimi adducunt diuersas infirmitates que vi
 ram abbreviant Unde 7 de xpo b̄ielū quia erat
 optime p̄plexionat' dicunt sapientes q̄ sanissi
 me vixit 7 valde diu naturaliter Regimē vite
 si sit inordinatū vitā bz abbreviare Unde 7 sen.
 dicit plures occidit voluptas q̄ gladi' Galien'
 Ippocratis interpres dicit Altbleras quoz vita 7
 ars sagina est. nec viuere posse diu nec sanos esse
 vt refert hiero. de p̄fct. di. v. nec tales Ecōtra re
 gimē vite moderatū diuturnā facit vitam. Cū
 Cris. dicit. Nihil sic salutē opatur. nil sic egritu
 dine iugat sic moderata refectio. de p̄fct. di. i. nihil
Quantū vero ad tertiū. s. dei p̄ordinationē
 terminus vite b̄iane adeo p̄fixus est vt nec pro
 longari nec abbreviari possit qz dei p̄f. iētā 7 p̄or
 dinatio infallibilis est Et fm̄ hunc respectū itel
 ligis illd' Job sup̄ius allegatū Cōstituiti termi

nos a' 7c Et illd' p̄ Terminū posuisti 7c Et qz
 vt dī in libro de causis Prima causa plus influ
 it in causarum secunde cause q̄ ipsa causa secun
 da Ideo cum deus sit prima causa omnium. ef
 fectus quicunq; secundarum causarum siue na
 turalium siue a libero arbitrio procedentes ma
 gis subijciūtur ipsi prime cause scilicet deo q̄ ip
 lis causis secundis Sed contingit aliquem ef
 fectum mortis vel infirmitatis vel alterius cāus
 aliter esse p̄ordinatū a deo q̄ fm̄ quod debeat
 procedere a causis secundis. 7 tunc eueniet talis
 effectus. non fm̄ q̄ habet respectum 7 inf luxum
 ab ipsis causis secundis. s. fm̄ q̄ est p̄ordinatū a
 deo Et fm̄ hoc intelligis illd' sap. iij. de imatura
 morte iusti que non est fm̄ causas secundas Ra
 ptus est ne malicia immutaret intellectum eius
 aut ne sicno deciperet animam illius. Et infra.
 Placita erat deo anima ei'. 7 ideo festinauit eū
 educere de medio iniquitatū p̄ mortem Et econ
 tra aliquando p̄tingit. sicut mors ezechie. Quis
 fm̄ causas secundas. videlicet dispositionē natu
 ralē corporis. 7 demeritum ei' p̄p̄ p̄ctm̄ sup̄bie v'
 ingratitudis tūc euenire deberet qm̄ dixit. Isa. ei
 Morieris tu 7 nō viues Isa. xviij. b̄ito respectu
 ad cās scōdas Tñ qz in p̄ordinationē diuina erat vt
 sup̄i uerz adhuc quindecim annis. dicuntur ei
 additi quindecim anni quibus postea vixit Nec
 tamen. Isaias dixit falsum Ezechie significans
 eum moriturum. quia p̄phetavit hoc ex dei reue
 latōe fm̄ q̄ ille effectus morierat' in causis secū
 dis fm̄ quas omnino erat futura Reuelat ei de'
 p̄phetis suis aliq̄ nō simpliciter fm̄ q̄ sunt futu
 ra in seipsis. idest nō fm̄ diuinā p̄ordinationē. sed
 fm̄ ordinē quē hñt ad causas secundas tñ. 7 iō
 si aliter p̄tingit q̄ dicant. non propterea falsū di
 cunt fm̄ tbo. se. se. Sicut etiam si medicus fm̄
 oia signa 7 regulas medicine p̄dicit aliq̄ de
 sua infirmitate moriturū qm̄ nō moritur dō mi
 rabili eū sanare Et astrologus p̄dicit licitāte v'
 inūdātōē n̄līā fm̄ inf luxū p̄stellationū Si hoc
 non venit non dicunt falsum. qz loquūtur scōm
 causas secundas. sed deus p̄t eas imutare vt pla
 cet Aliquando vero ita se habet p̄ordinatio ad
 aliquem effectum fm̄ q̄ ipse p̄cedit a causis se
 cundis 7 ad hoc facit quod dicit gre. xvi. moral.
 sup̄ illud Job. sublati sunt ante tps suū q̄ creā
 nos 7 ordinans oīpotens deus iuxta singulorū
 merita disponit terminum vite vt vel malus ille
 breuiter viuat ne multis bene agētibz noceat
 vel bonus ille diutius in hac vita subsistat vt m̄
 tis boni operis adiutor existat vel rursum malus
 longius differatur in vita vt p̄aua adhuc opas
 augeat Et quoz tēptatōe purgati iusti veri' vi
 uant. vel bon' cū' subtrahat Ne si diu hic vire
 rit ei' innocētiā malicia corrūpat. sciendū tñ q̄a
 benignitas dei est p̄cōnibz penitentie spaciū

Capitulum Primum

largiri Sz q: accepta tpa non ad fructu peniten-
tie sed ad vsum iniquitatis vertunt de diuina mia-
mereri poterat amittit. Quis oipotens de tpa
vniuscuiusq: ad mortē p̄tat q: ei? vita terminat
nec alio tempore q:q: mori poterit nisi ipso q: mo-
rit Exponit illud dñi iob. q. f. sublati sūt mali
aī tps suū. f. q: ipsi spabāt viuere q: nūq: cre-
dūt mori Qlz q: scire nō possum? qd sit in p̄or-
dinatione dei de finino vitenē. scim? at ipm vel-
le nos p̄seruare vitā fm bñplacitū suū. Ideo in
p̄seruatōe vite debem? nos regulare fm causas se-
cūdas. nō tñ vředo sup̄stitōibz vel incantatōibz
vel trāsgressōibz alicui? p̄cepti dei vřeclē seu re-
gule q: ad religiosos. et si p hoc mors vitaret. qz
inde mors aie seq̄ret Dicit at aug? q: si vna aīa
peat innumerabiliū corporū mors huic dāno p̄pa-
ri nō p̄t. xxiij. q. iij. si bēs. Sz cauēda a p̄tratiōe
vředo medicinis hīrando in locis sanis. subtrahē-
do se a locis infectis p̄ste Licitū ē cuilibz cū nullo
iure. p̄hibeat nisi q: cēt curat? in loco infecto peste
Talē em̄ desererē nō possz plebē suā p̄p̄t p̄ste nisi
p̄uiderit de vicario idoneo Et in calu ēi extreme
necitaz corporis vel sp̄itū ubi alij nō adēnt. q: libz
tenet? iuuare de eo qd p̄t. nō obstatē infectōe
pestis cum se offert talis necessitas Hoc enā cō-
firinat gratian? dices. Quis certissime sciam? ne-
minē vltra fininū sibi a deo p̄firi cē victur. oibz
tñ lāguētibz nō incōgrue medemur. xxiij. q. iij.
nabuchodonosor. f. h.

Circa mortem .§. IX.

ipsam tria sunt videnda Et primum est q: mors
p̄pria est debite expectāda Secundū est q: mors a
liena est eq̄namis tolerāda Tertiū ē q: mors ip̄a
est freq̄nt rememorāda Quantū ad primum sciē-
dū q: mors debite expectat. cū ad eā q: debite p̄-
p̄at Un dñs ait Eiore p̄ari q: nescitis diē neqz
horā Propterea et incertū voluit deus nobis cē
horā mortis Primo quidē vt hō viuat puri? qz
vt dicit ciprian? Quale te iuenit dñs cū vocat talē
te iudicat de pe di. i. c. nūqd Stultū at ē viue
in illo statu in q: quis nō veller mori Et cum de
momento in momentū hoc possit accidere. rō debz
urgere ad pure viuendū propter h? incertitudi-
nē Scdā rō vt hō opef cōmuniuz p̄p̄is vñli?
Si sciret enī hō in breui se moritur. a mltis bo-
nis desisteret que tendunt in vñlitate alioz. vt
sibi soli vacaret qd tñ non p̄grueret Un cuidam
sancto viro qñ fuit ei reuelata mors inde ad cer-
tum tps futura. dictum est ei ab angelo Age qd
agis. operare qd operaris. vt refert gre. in li. dia-
logoz. Tertiā rō est vt p̄uerfetur homo huma-
nus Si. n. quis sciz se diu victur. p̄seq̄ret odia
et vidicias et iniurias. et si scirent hoies se cito mo-
rituros multi nimis melancolice viuerent. et ali-
ex hoc amarecarēt et rediarent Prime due ra-

niones sunt b. tho. in sū. Debet aut ipsa mors
expectari non solum patienter sed letanter. quod
sanebat ps. p hoc orans et dices Educ de carcere
aiam meam Ubi p̄t notari triplex cā. siue rō qre
mors non debet timeri s̄ desiderari Et prima est
qz in vita p̄nti aīa in corpe manet. vt in loco ob-
scuro. tedioso et piculoso. cuiusmodi est carcer Te-
nebris enī inuolumur ait Jo. Miserijs replem̄
et laboribz Iuxta illud Ecclē. ij. Cuncti dies eius
laboribz et erūnis pleni sunt Periculosus subijci-
mur mortis criminalis et iernalis sicut qui stat
in carcere. est multotiens i periculo vite Prop̄t
quod clamabat apostolus Infelix ego homo q: me
liberabit de corpore mortis huius Et Psal.
Pericula inferni inuenerūt me Secunda rāō
mortē letanter expectādi est propter pleniorē et actu-
torem diuinorū cōgnitionem et dei laudationem
Unde subditur Confiteantur noi tuo Non em̄
aīa p̄stetur deo et laudat eum et p̄tēplaf vt veller
propter grauamē corporis Unde dicitur Sap. ix
Corpus qd corrūpitur aggrauat aīam et dep̄mit
terrena inhabitatio sensum multa cogitantem
Et propter hoc b. andreas pendens in cruce ora-
bat liberari ab h? onere. f. corporis qd aliqui a cō-
tēplatione impediāt propter necessaria vite Ter-
tia est propter bonorum consecutōnem Unde di-
cit ps. Ne expectant iusti. f. in alia vita Bñ aut
mortui qui in dñō moriuntur Apoc. xxiij. Si bñ
ergo omni bono pleni Et seneca mors timenda
non est. quam imortalitas anime sequitur Si-
cut autem rep̄sita est corona iusticie bis qui vi-
ligunt aduentum dei scilicet per mortem vt dicit
tur. ij. ad thimot. iij. Ita et timere habet de pena
qui quasi inuitus migrat a seculo Unde ciprian?
nūs hoc reprehendens dicit Quam preposter
quāqz p̄uersum est vt cū voluntatē dñi fieri po-
stulemus. qñ vocat et accendit nos de hoc mūdo.
non statim voluntatis eius imperio pareamus.
Obnimur et reluctamur et p̄uicacitū more fuoz
cū tristitia et merore aīa sp̄itū dñi ducimur. et vo-
lum? ab eo p̄m̄is celestibz honorari ad quē veni-
mus inuiti. iij. q. ij. q. q. p̄p̄stet Expectat debite
ip̄a mors si pia p̄p̄atio fiat fm dñi horramētū di-
cēt Lu. xij. Sint lumbi vři p̄cincti. et lucerne
ardētes in manibz vestris. et vos similes boibus
expectātibz dñm suū Ubi tria p̄nt notari Pri-
mū ē a viciōf delectatōibz abstractio. ibi Sit lū-
bi vři p̄cincti In lūbis. n. ē mor? delectatōis vene-
ree p̄p̄t qd dī Job. xl. q. fortitudo ei? f. diaboli est
in lūbis ei? Cictura at ē qdā restrictio lūboz sig-
nans mortificatōez delectatōis Secundū est in-
opibz seruēs dñcō. ibi. Lucerne ardētes i maibz
vři Lucerna signat mentē siue p̄scia Ignis ar-
dēs seruēs ē charitas Iuxta illud Lu. xij Ignē veni
mit. in ter. Nan? sūt opa Tertiū ē vīua vigi-
latio. ibi. Et vos siles bo. ex. Vigilat. n. tales nō

solum in prima vigilia. sed in secunda et tertia. et quousque veniat dominus Est enim prima vigilia etas iuuentutis. secunda virilitatis. tertia senectutis In qualibet autem etate debet quilibet vigilare in coherendo bonis operibus. et expectando dominum aduentum Signanter autem dicit expectantibus. contra illos qui in patientia mori nolunt expectare. sed preuenire dei aduentum. inferentes sibi ipsi mortem. quod nullo modo licet neque propter quamcumque miseria vel tribulationem mundi euadendam. ut fecit Saul. i. Reg. ultimo. Et catholice Nec propter peccatum quodcumque puniendum. ut iudas qui laqueo se suspendit Act. i. Nec propter quodcumque peccatum euadendum ut fecerunt quidam mulieres ne violarentur a quodam tyranno ut habetur in historia ecclesiastica. Nec propter quamcumque aliam causam ut expresse dicit augustinus in. i. de ci. dei. et xxiij. q. v. si non licet Et de hac matia plenius in. ij. pre. in tractatu de homicidio Ut. n. de Ec. xi. Mors et vita a domino deo Unde inferre sibi mortem est auferre quod dei proprium est Nam et si iudei siue rector iuridice occidit hoc ut dei minister agit. et ideo non male facit xxiij. q. v. qui malos Nec est contra quod dicit sap. i. Deus mortem non fecit intelligitur enim mortem. i. causam mortis. id est peccatum Unde subdit Nec leuatur in perditione viuorum

Secundo ut dictum §. x

est mors aliorum. est equanimiter toleranda Et circa hanc quidem Ex passione est moderate lugendum Ex desperatione a nimia tristitia cauendum. Ex dilectione efficaciter subueniendum **Q**uantum ad primum dicitur Eccl. xxiij. Defecit enim lux eius Unde et david non solum mortem sibi dilectissimi ionathae defleuit. sed et mortem saul et sibi inimicissimi qui cum persequabatur. pro eo quod ieiunauit ut habetur. ij. Reg. i. Et de beato ambrosio legitur. quod cum audiebat mortem alicuius sancti viri amare flebat. tunc quia precesserat eum ad premissum quia subtractum esset a fidelibus tale auxilium. cum paucissimi boni. reperiant Et eccl. xxviij. dicitur In mortuum producit lacrimas. et quasi dira passus incipit plorare Nec est contra quod ait apostolus. i. ad thess. iiij. Non contristemini de dormientibus. id est mortuis sicut et ceteri qui spem non habent Et illud quod ait crisostomus. ij. q. ij. ubicumque sepeliemur domini est terra et plenitudo eius. id est quod oportet fieri efficiatur. lugere autem et deplorare et lamentari eos qui de hac vita recedunt et pusillanimitate contingit Nam ut dicit gratianus in. §. immediate sequenti Hoc intelligitur cum sit per desperationem future resurrectionis ut patet ex ipsis verbis apostoli Vel etiam cum inordinate hoc fit ut a gentilibus clamando et lacrimis

mando. et carnes lacetando. et bñ Sed pietatis affectu et humanitatis insuitu mortuos lugere non prohibemur. sicut nonnullos sanctorum aliorum exequijs piis lacrimas impendisse legimus ut de be. martino romo et alijs **S**ecundo dico quod nimia tristitia propter mortem cuiuscumque est cauenda Unde eccl. xxiij. de Ne dederis in tristitiam cor tuum. id est nimiam sed repelle eam a te. Neque enim est conuersio ad vitam. et huic nihil perdetur. sed mortuo. et reipsum pessimabis Et paulo super rationem assignans pessimacionis dicit Alia tristitia enim festinat mors. id est corporis. et cooperit virtutem. sanimi et tristitia cordis sicut leuitur ceruicem Et per hoc intelligitur dictum cypriani. xij. q. ij. quod prepositus vobis quod ipsi minimis et extremis quoniam reuelatur est quod frequenter atque manifeste de dei dignatione preceptum est. ut prestaret assidue. ut per alice perdicat fratres non esse lugendos assertionem dominica de seculo liberatos. cum sciamus illos non amitti sed permitti Loquitur enim de lugentibus ex desperatione seu cum nimia tristitia Nec obstat quod iacob patriarcham defunctum planxerunt egypti septuaginta diebus et postea filij eius in terra chanaan septem diebus Gen. i. quod filij israel moysen defunctum plaxerunt. xxx. diebus Deu. xl. nam ut dicit gratianus. xxi. q. i. Multa promittebant in re. test. illis tanquam ipse qui ipse per conuersionem gratie eliminata sunt Omnia etiam in figuram contingebant illis que nunc cessant Unde et christus solus vidua lugere defunctum vniuersum quod portabat ad sepulcrum dixit Noli flere Luc. viij. **P**ostea autem assignari decem rationes propter quas homo debet et potest consolari et non nimis contristari **P**rima ratio est quod deus vult sic Non ergo debes eius resistere voluntati Unde augustinus Nihil est quod de illa aula sumitur eterni non egrediatur inuisibilis imperatoris Et etiam tu peris in oratione. fiat voluntas tua. quod voluntas dei est prima causa omnium rerum. nec potest inueniri ratio quare sic vult per magistru in primo sen. placeat igitur homini quicquid placet deo. et o hoc quod placeat deo ait seneca **S**ecunda ratio est quia que libet creatura est dei Ad Ro. xiiij. Siue viuimus. siue morimur. dominum sumus. et ideo sicut non debes contristari si is qui mutuauit aliquid. illud reperit. sic nec de morte proximi tui Unde dicit biero. Nil abstulit tuum quod dignatur est recipere propter Et augustinus dicit qui perfecte diligit deum. non contristatur de morte cuiusque Et Ioh. i. Dominus dedit dominus abstulit et. **T**ertia ratio est quia statutum est homini semel mori ad hebreos. ix. Et bernardus dicit super illud proprio filio non peperat Si igitur non peperat figulo nunquid propter figmento Si ergo coram est homini mori non debes contristari si filio tuo acciderit illud Et ambrosius in li. de bono mortis Quid absurdius ut id quod scis omnibus esse prescriptum quasi speciale de plores **Q**uarta ratio est quod mors liberat hominem a miserijs huius vite Unde dicit salom

Capitulum Primum

Eccl. ij. Cūci dies eius laboribus et eternis pleni sunt. nec per mortē quidē refectit. Et ideo nō saluator in morte lazari fecit festum dicens Lazarus mortuus est et gaudeo. Sed in resurrectione eius lacrimatus est pro passionē. qz reuocabat eum ad miseras huius vite. Unde dicit aug. in li. de visitatōe infirmorum. **Q**uoniam desiderabilis mors oim pñtū malorum finis. o mors laborum clausura et quietis initium. Quis posset cogitare tuarū utilitates bñtudinū. Nam male mori nō ē xpianorum quorum mors est viuere in xpo. Et ratio est. quia dicit ps. Apud te ē fons vite. **Q**uinta ratio est. qz de oia nouit. et uidet quid est melius pro homine. et iō talis moris q si remaneret in vita. faceret mala. et esset de reprobandis cū sit de electis. Vel si non ē de electis fecisset prius. Unū dñ. Sa. nō. Raptus ē ne malicia imutaret intellectū eius. et ne fictio deciperet aīam illius. Fascinatio. n. nugacitas obsecrat bona. et Sexta rō est qz tua accidia et tristitia ei nihil prodest. De quo est exemplū. ij. Re. xij. Ubi dñ. qz dauid donec filius suus infirmus reuerstabat in tristitia et planctu. post mortē filij incepit excludere a se tristitiam et planctū et posuit se ad comedendū. Et interrogatus quare hoc fecisset. Rñdit qz ante mortem eius forte potuisset impetrare a deo per planctū suū sanitatē filij. qd non potest fieri post mortē. Septima rō est quia nocet tibi talis tristitia. Ideo dicit Eccl. xxxviij. Repelle tristitiam a carne tua. neqz erit reuersio illius. et te pessimabis. Dum enim homo tanta tristitia absorbetur. animū non habet liberum ad orandum pro eo quem lugeat. **Q**uarta rō est qz multi sunt qui damnantur propter amorem amicorum. quia sñm aug. sup. gen. ad līam. Sepe offenditur deus ne offēdatur amicus. Vult enim dānari propter filios vel uxores et fil. Et iō cū hoc sit tibi incertū an si uisisset filius tuus ipse fuisset causa damnationis tue. ideo nō debes trīstari. **N**ona rō est qz resurget. Unū aplūs. i. ad Thē. iij. Non praestemini de dormientibus sicut ceteri qui spem non habent. Et. xij. q. ij. qz preposterum. Et ambrosius. Cessabunt lacrimae meae. et. Et ideo dicitur ecclesiastici. xij. Odiu plora super mortuum. **D**ecima ratio est quia si ipse qui mortuus est. reperit se in bono loco. debet letari. quia orabit pro te. Aug. Sicut enim amici nostri a torrente voluptatis inebriantur ut nostri non obliuiscantur. **T**ertio mortuus est efficaciter subueniendum. **U**nde eccle. xxxviij. dicitur. Contege corpus illius. i. mortui. et nō despicias sepulturā illius. Unde et thobias multū deo placuit in sepeliendo mortuos. Sed nō min⁹ subueniendum est anime orando et alia bona pro ipso faciendo. Et ad hoc facit quod dicitur. xij. q. ij. qui diuina uocatione ab hac vita recedūt. cū omnia tñmmodo et psallentium uocibus debet

ad sepulcrum deferri. Sufficiat autem q in spē resurrectionis xpianorum corporibus famularis diuinorum impediat carnis.

Tertius principa §. XI

le est q mors est frequenter memoranda. Unde dicitur eccle. xxxviij. in persona mortui. Memoro esto iudicij mei scilicet mortis. sic enim erit et tuū mihi heri et tibi hodie. **H**inc et Plato Summa sapientia est meditatio mortis. Valet enim ad multa huiusmodi recordatio. Propter quod dicitur eccle. viij. Melius est ire ad domū lucris qz ad domum conuiuij. In illa em finis cunctorum admonetur hominum uiuens cogitat quod futurum sit. **E**t primo quidem valet ad mundi contemptum. Iuxta illud Hiero. ad paulinum. Facile contemnit omnia. qui semper cogitat se esse moriturum. Contemnit sane memorans mortem. carnis delicias. cum sit a vermibus consumenda. Iuxta illud ecclesi. i. Cum mortuus fuerit homo hereditabit serpentes et vermes. Contemnit mundi bonosificencias quia ut dicit ps. Cum interierit scilicet homo. non sumet omnis neqz descēdet cum eo gloria domus eius. Unde et basilius ad reprimendum motū elatōis et glorie. cū in diebus pcessionis in pōntificali esset oratus. ordinauit aliquē ex suis familiaribus sibi debere dicere. Pater iube perfici sepulchrum tuum. qz nescis quādo moriturus es. Contemnit talis mūdi diuitias cū ex eis nil valeat portare. Iuxta illud Job. Diues cū dormierit nihil secū affert aperit oculos suos et nihil inuenit. Scdō valet mortis recordatio ad labores sufferendum. Job iij. Quali effodientes thesaurū. gaudentqz velamentis cū inuenerint sepulchra. Effodientes thesaurum multum laborant ut inueniant ipsum. quem sūme desiderant. Et quia antiqui in sepulchris suis faciebant thesauros abscondere. iō tales effodientes cum inueniūt sepulchrū gaudēt nihil curantes de labore. i. perantes qz citius ad thesaurum quem opabantur peruenire viso sepulchro. Sic desiderantes thesaurum superne vite cum considerant qz per mortem cito ipsum psequerentur fortiores redduntur ad labores et passionē intelligentes illud Apli ad Ro. viij. Nō sū condigne passionēs huius temporis ad futurā gloriā que reuelabitur in nobis. **H**inc et aug. in sermone. Quicquid leuit pro nomine xpi. si vincit pōt tollerabile est si vincit nō pōt migrare hic faciat. non auferat sed accelerat ipsam requiem. ipsam dulcedinem. que cum venerit sine fine erit. **V**aleat tertio ad peccatum cauendū ut dicitur. Ec. viij. In omnibus opibus tuis memorare nouissimā tuā. et in eternū nō peccabis. Sicut ecouerso dñ. Treñ. i. Sordes eius in pedibus eius. sordes peccatorum eius. i. aīe in pedibus. i. affectuum

Nec est recordata finis sui Cū em̄ quis p̄siderat
 moriē. delectationē om̄ez peccati deficere sentit
 Et cum punitionē audit dicente dño Apo. xviij
 Quantum se exaltauit ⁊ in delicijs iuit. tñ date
 ei tormentum ⁊ luctum. cauet sibi a peccato. Et
 ad hoc Jo. damasce. ponit talem similitudinē Qui
 dam dum a facie unicornis ne ab eo deuorat⁹ ve
 lorius fugeret. ⁊ in quoddam baratrum magnū
 cecidit Dñs at caderet manib⁹ arbusculā qñdaz
 apprehendit in basi quadā lū ozicar⁹ instabili pe
 des fixit Respiciens hō vidit duos mures vñ
 albu⁹ altez nigrū incessantē radicē arbuscule quā
 apprehenderat corroderent⁹ ⁊ iam ppe erat vt ip
 sam absunderet In fundo at baratru vidit draco
 nē friabile spirantē ignē ⁊ apro ore ipm deuorare
 cupientē Sup basam hō vbi pedes tenebat vi
 dit quorū aspidū capita inde p̄cūntiū Eleuans
 at oculos vidit exigū mellis de ramis illius ar
 buscule erire. oculisq⁹ piculi in quo vñdīq⁹ po
 situs erat. seipsum dulcedini illius modici mell
 iorum dedit Quis igitur homine. vñdū nō in
 dicaret infanum. qui ita atēdit ad i lud modicū
 delectationis batendū q⁹ tam multiplicis peri
 culi obliuiscitur. tanq⁹ cecus esset ac. ipm nō vi
 deret Et ideo orabat p̄dices. Illumina oculos
 meos ne vñq⁹ obdormia⁹ in morte. i. in p̄sidera
 tione ⁊ memoria mort⁹ Nequādo dicat inimic⁹
 meus. s. diabolus p̄ualui aduersus eū. s. per pec
 catum Unicornis igitur mortis tenet figurā q⁹
 homines semper persequitur ⁊ apprehendere cu
 pit Unde dicitur Job. xxxi. Nunquid valet ri
 noceros seruire tibi Rinceros est unicornis. et
 ille non vult alicui seruire. q⁹ mors nemini vult
 subici seu parere. ita vt eleuantē etiam cornu
 in vñtrē figēs interimat q⁹. s. m. o. s. quemcūq⁹
 virtute vel sciētia vel p̄tate magnum interitum
 Baratrum siue fossatum mundus est omnib⁹
 malis plenus Arbuscula vñdūscūq⁹ est vira
 que per horas diei ⁊ noctis qualisp. murē albu⁹
 et nigrū incessanter p̄sumitur ⁊ incisioni appo
 pinquat. Basis quatuor aspidum co: pus est ex
 quatuor elementis p̄positum. quib⁹ inordinatis
 corp⁹ p̄pago dissoluit Draco terribilis est infer
 nus cūctos deuorare cupiēs Dulcedo ramuscu
 li mellea est delectatio fallax mundi. per quā ho
 mo seducitur ne suum periculum intueatur Et
 sic dum mundi delectationibus vacat. ⁊ se mori
 turum non considerat. p̄supta radice arbuscule
 et base d̄structa. in fossatum cadit ⁊ it i delictū
 p̄ctōz perit Sed dum mortem bene recogitat
 appinquā. mel dimittit delectationē mundane. et
 p̄ctū ⁊ piculū euadit Et idō d̄ Eccl. xxxviii. Ne
 mor esio nouissimoz tuoz ⁊ noli obliuisci Et sic
 p̄r intelligi illud a saluatore n̄o pabolice d̄ctm.
 Recūbe in nouissimo loco Lu. xiiij. i. regēce. in
 p̄sideratione mortis.

Nota q⁹ triplex .§. XII.

est mors spūalis. scilicet
 Mors criminalis in dese crōis
 Mors claustralis puerfationis.
 Mors infernalis cruciatōis
 Quantum ad primū d̄ Ezech. xviij. aia q⁹ pecca
 uerit ipsa moriet⁹ per p̄ctm occidit hō aiam suam
 Vbi nota q⁹ peccator allimulat mortuo p̄p̄ tria
 l. primo p̄p̄ philez delectō. p̄p̄ philem enecitū. p̄p̄
 philem aspectū De p̄mo moriēte corpe talis ē
 p̄cessus i delectōe p̄mo corpe d̄tēperat⁹ ⁊ d̄t
 craciā. scōo infirmat. tertio morit⁹. quarto portat⁹
 extra domū. q̄nto sepelit⁹. sexto a hūib⁹ p̄sumitur
 Istō mō aia p̄mo d̄tēperatur d̄scraciat p̄ tēp̄
 tatōem ⁊ cogitationē de p̄ctō ⁊ scōo infirmat p̄
 comitante delectatōe Tertio morit⁹ p̄ p̄sensum
 Quarto asportat⁹ ⁊ elongat⁹ ab hōib⁹ p̄ cuipe sue
 abhōiatōe ⁊ d̄ffamatiōe apud hōies Quīto
 sepelit⁹ p̄ malam p̄suetudinem. Similit̄ eī terra
 vel lapis superpolitus onerat⁹ ⁊ opprimat corpus
 vt non surgat etiam si possit Ita mala p̄suetudo
 que est quedam moles grauissima. opprimens ⁊
 incitans hominē ad peccandū Unde aug. viij. li.
 coniel. c. v. Lex peccati est viciosa consuetudinis
 qua trahitur ⁊ tenetur etiam inuitus animus. eo
 merito quo in eam volens illacitur Et in eodez
 li. loquens de statu peccati ante baptis mū suū
 ait Suspirabā inquit ligatus non ierro alieno
 sed mea terrea voluntate. Velle meū tenebat
 inimicus ⁊ inde mihi catlx nam fecerat Constri
 xerat me quippe ex voluntate puerfā hā libido. et
 dum seruif libidini. facta est. d̄nsuetudo. ⁊ dum
 p̄suetudini nō resistitur facta est necessitas. Nec
 aug. Et h̄c consuetudo peccandi comparatur se
 pulchre lazari s̄m eīdem in sermone d̄m in mō
 tel. i. c. xij. Et sicut videns istis marimis ⁊ no
 bilib⁹ sunt sepulchra honestissima de marmore
 vel de alijs lapidib⁹ honestis seu lignis. cū picu
 ris ⁊ figuris. q⁹ simul ornant ⁊ honoant Ita n̄s
 magnis ⁊ potentib⁹ mortuis p̄ peccatū. faciunt
 adulatores sepulchra dealbata ⁊ depicta. i. palli
 antes ⁊ ornātes ⁊ excusantes imo p̄mendantē
 peccata potentū Quia laudat p̄ctōz in delictis
 aie sue ⁊ iniquus benedicitur Et isti vident eos
 honore ⁊ ornare ⁊ ita faciunt sed tamen simul
 cū hoc onerāt ⁊ opprimūt miseros. vt nō resurgāt
 p̄ penitentiā de peccatis Unde multum notat
 gre. iij. morali. c. xij. q⁹ christus tres mortuos su
 scitauit. puellā in domo. iuuenē in porta. lazā
 in sepulchro Quartum v̄ro mortuum difficile
 nunciante cogit. sed eum non suscitāt. q⁹ valde
 difficile est vt de his qui post vsq⁹ maxime p̄sue
 tudinis in adulantiū lingue excipiūt. a mēt⁹ sue
 morte reuocent. de quib⁹ etiam d̄t Sinite m̄
 tuos sepelire mortuos suos Mortui. n. mortui

Capitulum Primum

sepeliunt cum peccatores peccatores fauoribus premittunt.
Erat autem laesus mortuus. sed non sepultus mortuus
sed a fidelibus mulieribus cum pietate sepultus
Secundo corpus mortuum a verminibus plunif
et mens priuata vita gratie. a vermine conscientie de
spicatus et finalis inuentie corroditur et mor
detur Sic ergo puenient peccatum dicitur mors
propter similem defectum vel peccatum deficiendi
Sic enim intrat in animam sicut mors in corpus. Ro. v.
peccatum intravit in mundum et per peccatum mors
Secundo ponitur peccatum mors propter similem
effectum Mors namque facit corpus rigidum et fri
gidum et fetidum. putridum et horridum. turbidum
terreum atque ponderosum. Ito modo peccatum morta
le facit animam rigidam et superbam et inobedientem ad
deum. puer. xviij. Cum observatoribus loquitur pauper
et dives. i. superbus effabitur rigide. frigidam per
invidia quam vocat proleptica maliciam. Hier. vi
Sicut frigidam facit cisterna aqua suam. sic feti
gidam facit animam malicia sua. Fetidam per luxuriam
Ia. xxiij. de cadaveribus eorum ascendet fetor. Pu
tridam per gula intemperantiam per quas sensus
et ratio sopiuntur et sepeliuntur et homo in asinum
mutatur. Hier. xxiij. Sepultura asini sepelietur
putrefactus et proiectus. Terra per auariciam
que nihil sapit nisi terrenum ut dicatur tali anime
sicut talpe dixit natura. et serpenti dixit. Gen.
iii. Terram comedes cunctis diebus vite tue. Hi
gram per accidiam. que nihil boni operatur. puer.
xix. Vult et non vult piger. anima autem operantium
impinguabitur Et sic puenienter per in vocatur
mors. i. ter similem effectum. Ro. viij. Peccatus
ut appareat peccatum per bonum mihi operatum est
mortem. ut fiat supra modum peccans peccatus
per mandatum
Tertio propter similem
aspectum Quamvis cum enim homo fuerit ama
bilis pulcher et delicatus. statim post mortem erit
horribilis. turpis. et abominatus. i. et a coniunctione ho
minum separandus Sic anima peccatum pul
cherrima et formosa esse videtur. Iuxta illud Eccl.
n. Pulchra es amica mea et macula non est in te
Sed per peccatum spoliatur gratuitis et vulnera
tur naturalibus. sic fetida et abominabilis coram
deo. ut dicat illud Ezech. xvi. Id omne caput vie
edificasti signum prostitutionis tue et abominabile
fecisti decorem tuum Et tunc per peccatum anima
misera separatur a coniunctione fidelium et ab amicitia
dei et angelorum bonorum. puer. xxiij. Miseros
fecit populos peccatum fatuissimus operarius
est ille qui difficillimis laboribus se fatigat. et tamen
nihil stipendij vel mercedis in fine reponat. Quod
laboribus periculis difficilibus se exponit homines
pro peccato. isti pro volupribus. isti pro cupidi
tibus. isti pro vanitatibus. inexplicabile est di
cere Et quod erit stipendium. certe mortis suppli
cium et infernale suspendium. Ro. vi. Suspendia

peccati mors. Et ideo postq̃ salomon premisit
Sapientie. i. Nolite zelare mortē in errore vite
vestre. signāter iubi inquit ne q̃ acquiras p̃ditōem
in opibz manuum ṽraz q. d. Nullum aliud lu
crum habebitis per peccatum Et quia manus ē
o. g. mui organoz in hominis sicut d̃. i. q. d. aīa
ideo male operationes quęcūq̃ potest homo ex
erere. per opera manuum suarum prohibentur

Quātū ad fecū .§. XIII

du Sancta religio figurati uocatur mors. **¶** In
 vulgariter regulares dicuntur mortui. et seculares
 uiuentes. **¶** In malo secularis est uere mortui. et boni
 regularis uere uiuens. **¶** In malo seclari dicitur **¶** Alpo. in
 Rom. hēs q̄ uiuas. s̄ mortui es. Et de seclis dicitur
 ij. Col. vi. quasi morientes. ecce uiuimus. **¶** Mor
 tui aut sunt per se uiuentes a deo. iuxta illud **¶** Ro. vi.
 Cr̄itmate uos quidē mortuos esse p̄cō uiuentes
 a deo in xpo b̄iē. **¶** Quare autē religiosi mortui
 dicantur. p̄nt alique ḡruitates adduci. **¶** P̄mo
 em tanq̄ moriturus p̄dit testamētū suū in quo
 legat aīam deo. corpus tumulo. facultates habi
 tas et habendas resignat mūdo. **¶** Executores autē
 istius testamenti constituit p̄latos suos. quoz
 custodie iā corpus suū q̄ aīaz tradit. **¶** Itē morim
 rus incipit amittere calozē suū naturalē postea
 vīu sensuū exteriorē. sicut vīsus auditus huius
 modi. tandem vltimo mortū suū. p̄ziū. ita q̄ si
 moueri d̄beat de loco ad locū opoz q̄ hoc fiat p̄
 aliquos nō per seipm. p̄ānus ei tribuit breuis. et
 incerta mensura. et sic finalit̄ abscondit in sepul
 chro. **¶** Isto modo moralit̄ ingrediēs religionez.
 P̄mo amittit oēm calozem naturalē et mundi
 aīam amicor̄ et parentū. quo possit a mūdi con
 temptu et sancta p̄emplatione retardari. **¶** Scōdo
 amittit quasi vīu sensuū exteriorē. per honestam
 et religiosam custodiā vīz vīsus. audit̄. tactus et
 Terno perdit q̄li loquelam p̄ silentiū in locis et
 t̄pibz conuenienter seruatum. **¶** Silētiū namq̄
 iuuat ad inuentis refectionē et grām p̄sequendam.
¶ In cuius figura zacharias mutus genuit iohēz.
 i. gīam **¶** Lu. i. **¶** Quarto p̄dit mortū p̄ziū. s. vo
 luntatē. q̄ nūq̄ se mouet aut alio vadit nisi
 p̄ obediētiā vel licentiā p̄latoz. **¶** Quinto sibi tri
 buit p̄ānū modicū. q̄ hīus vīlis ad nēcitatē non
 ad sup̄ luntatē. **¶** Et sexto tandē abscondit in clau
 stro q̄li in sepulchro suo. ne p̄ seculi tumultus a
 sanctis occupatōibz prur̄et. **¶** Unde istis mortuis
 dicit **¶** Col. ij. **¶** Mortui em citis et vita v̄ra abscondi
 ta est cum chr̄isto.

Quantū ad .§. XIII.

terruū dico q̄ terra mors ē inferna' cruciatōis. ⁊
 hec est ecōuerso detestāda De q̄ p̄s. sicut oues in
 inferno positi sunt. mors depalcat eos Quis est
 stolidissimū pec' ⁊ inter a ias p̄dijones hoc b3-

q̄ si sit in domo accēsa nullo mō erit ab igne sed magis ingerit se igni Sic dānari in inferno sic enī sunt stolidi. 7 p maliciam obstinati. q̄ de inferno q̄ est eis quasi dom⁹ accēsa nunq̄ eribūt. Et h̄ est mors lēda Alpo. ij. d̄ qua. ps. Mors peccatorū p̄dima. Hinc contrariatur vita eterna de qua dōns ambro. ita dicit. Hic est vita sine morte. diēs sine nocte. gaudiū sine merore. t̄ra quillitas sine labore. fortitudo sine debilitate. rectitudo sine puerilitate. pulchritudo sine deformitate. vitas sine falsitate. caritas sine invidia. felicitas sine miseria. **H**ic q̄rit v̄r sit licitū ab aliquo moriēte requirere. q̄ reuelet ei statū suū post mortē. R̄ndit de hoc b. tho. in q̄dā. q. de q̄libet. Q̄ cū p̄m sit contra naturam v̄r p̄z p̄damascenum in. ij. li. Requiritere impletionem naturalis desiderij. nō est p̄m. nisi aliq̄ inordinatio adiungat. sicut p̄z in sumptione cibi 7 potus. Homo aut̄ naturalit̄ scire desiderat. Cū si requirat alicui⁹ rei noticiā nō est p̄m nisi forte p̄ accūs hoc est p̄ aliquā inordinatiōē adiūctā. puta si p̄ studiū alicui⁹ scire alicui⁹ q̄s ip̄e dīat ab officio p̄dicatōis debite. p̄ studiū geometrie. aut et si q̄s iquirat aliq̄d p̄ficere super 7 p̄lū p̄uofe. aut si q̄ alia inordinatiō circa hoc p̄rigat. Nulla aut̄ inordinatiō i hac inq̄ sit de videri si q̄s inq̄rata moriēte p̄ficere statū ei⁹ post mortē subiūciendo t̄n hoc diuino iudicio. Cū nūl. a rō ēē videri q̄re debeat dici hoc ēē p̄m. nisi forte ex dubitatiōe fidi d̄ futuro statu q̄i dubitādo inq̄rat.

De tribu nouissimis moris Capitulum. ij

Quia sūt nouissima

in morte ideo d̄ in p̄li. Memorare nouissima. Prīmū ē aī: sepātiō. secū dū est sepate ad deū p̄ratō. tertiu ē p̄ratē inie illatio. Quantum ad primū sciendum est q̄ in sepatione aīe a corpe. cōit supuenit in triplex bel. lū dūz 7 grauissimuz. q̄ d̄ x̄ps insinuauit sub fili tudie obsidionis hierosolime dices. Circūdabūt te inimici tui vallo. 7 coangustabunt te vndiq̄ et ad terrā p̄sternēt te Lu. xij. Et rōnem assignat dices. eo q̄ nō p̄gnoueris ip̄oī sitatōis tue. s. re cipiēdo x̄pm p̄ grāz 7 dīlctiōē Et in p̄dcis v̄rb̄ noīat triplex bellantiū gen⁹ p̄tra aīe citatē in nouissimoz. s. sepātiōis ei⁹ a corpe.

Prīmū ē deōmōzī fēlitarō. ibi. Cir. te. ini. tu. val. Sed ē p̄pinq̄ molestatio. ibi. 7 coā. te.

Tertiu ē sensuū fatigatio. ibi. Et ad ter. p. te.

Quantū ad primū. §. I

dicit gre. in omel. ipsi⁹ euā. q̄ diabol⁹ p̄cipue aḡ gredīt hōīez in fine grauissime 7 astutissime tēp tans. sciens plus ip̄is sibi nō restare ad seducen dū Et in h̄ figu. dicit dñs antiq̄ serpēti Lu. insi diabēris calcaueo ei⁹. s. creature rōual. cui⁹ calca neus corpalis est extremitas corpis sine vite de

signās Et sicut serpēs in cauda d̄ h̄e venenū ita diabolus p̄cipue venenū in fine oīs malicie suggerit. 7 de hoc ps. ibi. Inimici mei aīam meā circūdederūt. adipem suū p̄cluserunt. os eoz lo cutū est supbiam Inimici n̄rī maximi sunt de mōnes. 7 h̄ aīam vallo circūdant. cū p̄cā omīs sa ante mentē ponūt vel diuersa tēptamenta sug gerunt hinc inde. Adipem suū p̄cludunt. q̄z abun dantē maliciā suā in aīam icludere q̄rūt. Os eoz loquit supbiā. dū v̄z de infidelitate. vel despatōis crudelitate. vel de p̄fessiois taciturnitate morien tem tēptans. que omnia ad superbiam p̄tū ne nt. Cum enim sciat quia sine fide impossibī le est placere deo. Ad h̄ore. xi. Et dubius in fide sit infidelis. extra de here. dubijs. ideo ad dubiā dum de fide conat̄ inducere Sed dicitur apoc. ij. Eito fidelis vsq̄ ad mortem. s. inclusiue 7 d̄a o r̄iōi coronā vite Unde legīt de quodam magno doctore. Q̄ cū ellet in extremis p̄stitit diabolus adueniēs suggerēdo cepit alloqui mentē eius. 7 q̄re q̄d ip̄e crederet R̄ndit aut̄ ip̄e cogitatioi tali se credere q̄d credit ecclesia. Et vltērius ille quesitū. Quid ecclā crederet Et r̄ndit articulos qui in simbolo cōtinent. s. deū trinū 7 vnum. dei filium a virgine p̄ceptū 7 natum 7 b̄. Cui suo didit suggestio diaboli. Nōne p̄p̄ia que s̄z rōez est v̄r didicisti. docet hoc ip̄sibile fore. Et sic in trāns ip̄e disputationem super h̄ extimans pro pria virtute rōnis illam expellere. in incredulita tem decidit 7 mortuus est. Inde paucum tēpus alius doctor infirmatus ad mortē. cui apparens p̄dicus mortuus q̄z sibi familiaris 7 notus. inf rogauit de fide sua ne forte erraret Cui ille r̄ndit. Credo q̄d credit sancta mater ecclesia. Et ille. q̄d credit ecclesia R̄ndit infirmus. id q̄d ego credo. Et ille itēz inquit Et tu quid credis R̄ndit idē q̄d prius. s. q̄d credit ecclesia Et sic plies interro gando. nunq̄ potuit eum de p̄dictis terminis educere. nec i despatōis ponere. p̄pter q̄d demū ille mortuus exclamans dixit. Deus mihi quare non sic ieci in ināritate mea vltia. volui dispu tare cum diabolo p̄fidens ex superbia mea de p̄ prio ingenio. ex quo succubui de fide dubians. et p̄pter hoc eternaliter dānatus sum. **N**onūt aut̄ r̄lli inimici demones aliam obsidionē val lū. s. despatōis Et certe piculosa est desperatio v̄r d̄. ij. Reg. ij. imo nil periculosius. 7 i d̄o. p̄maxie de desperatiōe tēptat. Q̄d etiam fecit erga b. bern. Nā v̄r h̄ in eius legenda in grāni infirmi tate p̄stituto supuenit sibi tēptatio desperatiō nis d̄ sua salute. p̄siderans se in multa negligen tia deo seruisse 7 senil⁹ quasi boni fecisse. Unde tantum premium glorie recipere deberet. Sed illustratus a dō respondit tēptatori. Fateor n̄. fecisse dignū tanto premio. sed x̄ps dei filius dup lici ratione illud obtinet. s. merito passionē.

Capitulum Secundum

rore hereditarie successiois quia naturalis filius dei. ipse vna ratione contentus est ipsum possidere scilicet inquantum filius. merito autem passionis spero mihi cernitudinaliter velle elargiri Sicque osus est inimicus non prevaluit adversus eum. sicut per abaim qui dixit. Maior est iniquitas mea quam ut veniam merear Gen. xij. Et sic iudas qui laqueo se suspexit. Aliquis inducit ad taciturnitatem confessionis alicuius peccati. vel ad non restituendum Taciturnitas autem talis ex superbia oritur ut dicitur de pe. di. i. §. Taciturnitas Unde in vitis irarum legitur quod cuidam probo religioso in infirmitate constituto apparuerunt duo demones in forma angelorum bonorum dicentes se missos a deo ut portarent animam eius ad celum sed ita graues reperiebant quod non possent deferre. Nihilominus darent sibi modum ad alleviandum peccata sua videlicet ut erinde teneret silentium firmissimum Quibus recedentibus ille nullum loquebatur nec responderebat Quod perpendens quidam sanctus vir et expertus. visitans eum cepit admonere ne permitteret se decipi a diabolo qui se transformatur aliquando in angelum lucis Et cuius verbis illum innotatus locutus est. et revelavit quomodo sibi apparuerant illi duo. et quid dixerant. et quod postea recordatus fuerat quod quodam peccato mortali commissio in seculo. de quo nunquam confessus fuerat ex oblivione. quod subito confessus est. alias fuisse damnatus Et sic de recte sunt inimicorum insidie Sic igitur circumsabunt te inimici tui vallo temptationum in fine. Nam et ad christum accessit in cruce pendente. sicut ipse ait Jo. xij. Venit. n. a. veniet princeps mundi huius. i. diabolus. et in me non habet quicquam. §. peccati. Sed et b. martinus cum ipsum videret in extremis constitutus ait Quid hic astas cruenta bestia etc. Quamvis ergo graues sint eius temptationes. tamen qui recte vivit ut vix membrum christi est. ipse qui caput est nostrum. pro eis pugnat et vincit Sic ipse ait Confidite quia ego vici mundum. i. peccata et temptationes mundi

Quantum ad secundum. §. II.

Aliud genus bellarum inimicorum est multum de consanguineorum. de quibus dicitur Michae. i. §. Inimici hominis domestici §. i. consanguinei et illi multum coangustant Primo quidem quod dux est sibi deferere filios et uxorem et alios quos inordinate diligit Unde aug. de sero penitente ait Quem morbus urget et pena terret. ad vix vix venit satisfactionem. maxime cum filii quos illicite dilexit sint presentes et uxor et mundus ad se vocet de pe. dis. vij. Nullus Et frequenter ex inordinato amore filiorum potius volunt perdere animam quam aliena restituere ne pauperes remaneant Unde de quodam usurario legitur in infirmitate constituto. quod cum filii persuaderent ad resti-

tuendum. ille respondit. quod si hoc ageret ad hospitale eos ire oporteret Moritur igitur sine restitutione facta. post mortem unus filius totam partem sibi contingentem restituit et dei servitio se mancipavit Alter vero retinuit suam partem mudantis detritus. et inde ad modicum mortuus est Quadam autem die cum oraret ille qui restituerat. vidit fratrem apertum et in centro ignis infernalis ibique iacere filium suum suam partem. alterque alterum maledicere. Per filium eo quod a morte ei illicite acquirerat nec sancti fecerat. Filius pro eo quod talia male ablata sibi dimiserat. Coangulant tales inimici domesticum morientem. in quantum unus querit sibi legari tamen alius tantum. et tota eorum sollicitudo est de iana non de anima Aliquando etiam incipiunt euacuare caplas. quod videns infirmus non parum angustias. et deventu familie sue Coangulant aliquando quia volentes de suis dispendere. non permittunt nec ad eum ingredi doctum religiosum ne forte faceret sibi conscientiam de restitutione. vel elemosinis pauperibus dandis. decipiunt eum dicentes cito sanandum. cum tamen sit periculum Medicus etiam qui ut domesticus assumitur. non servat preceptum ecclesie de pe. et re. Cum infirmitas quod non admonet primo visitat. professore Et ideo beatus Hier. ix. Unusquisque a proprio suo caveat et in omni fratre suo non habeat fiduciam. quia omnis frater supplantans

Quantum ad tertium. §. III

inimici nostri domestici sunt sensus nostri. figura tamen per quinque fratres divinis epulonis de quibus ps. Eripe me de inimiciis meis deus meus Unusque inimici nostri sunt qui furant preciosissima scilicet animam Tamen. in. oculus meus depredatus est animam meam et sic de alijs Isti autem cum organis suis laborant et paulatim deficiunt. et ita animam defatigant ut vix valeat infirmus aliquid de salute cogitare. sed quomodo possit sanari. et habere gustum ciborum et huiusmodi Unde ps. Non est in morte qui memor sit tui Demum ad terram prosternunt dolores ipsi corporis Et sicut arbor magna que habet plures radices in terra multum defixas. cum per securim incidit. magno impetu prosternitur ad terram. ita cum anima separatur a corpore per securim mortis. cum extrahere habet omnes potentias et vitam ab organo corporis. fit hoc cum maximam violentiam et precipue in peccatoribus. Unde Eccl. xli. de morte quam amara est memoria tua boni pacem habuit in substantiis suis viro quieto etc. Sed electos suos in bello humorum ad se invicem bellantem. de mirabilis solat Unde gre. in. n. q. dial. dicit Iulius aliqui in morte sua sanctorum precedentium visiones aspiciunt. ne ipsam mortis sue penalem sententiam primiscant sine dolore et formidine fatigatione solvantur. et aliqui sanctorum eis

Titulus Quintus

apparētes aspiciūt Exemplū d̄ presbitero q̄ dixit
v̄tori Tolle igniculū adhuc focus est. cui appa-
ruerunt apli petr⁹ ⁊ paulus c. xij. in. n̄ij. dial. Ali-
qñ angelos vident. exēplū in stephano. c. xix. in
eodem li. n̄ij. Et de b. nicolao ep̄o Aliqñ vident
x̄ginē mariā. exemplū de mufa. c. xxiij. li. n̄ij. Ali-
qñ dñm ibm x̄pm Exēplū d̄ tarsilla. c. xxiij. eodē
li. n̄ij. Aliqñ sentiunt celestes melodie ⁊ odor fen-
ritur ⁊ lux videt. sicut in serulo palitico. c. xv. eo.
li. n̄ij. **E**contra mali in morte vidēt demones
cū magno ipetu ⁊ violētia extrahentes aīaz d̄ cor-
pore vel de uocātes Sicut b̄ in vira parriz. ⁊ in
n̄ij. dial. d̄ heremita ipocrita q̄ dixit se paulatim
absorberi a dracone ⁊ c. Memorare ḡ illud p̄mū
nouissimum

Secundū nouissi. §. IIII

mū aīe separe ē aī deū p̄ntatio **U**t. n. dicit apls
ad hebr. ix. Statutū est hoībo semel mori ⁊ iudi-
ciū post b̄ iudiciū. s. p̄clare discussionis de aīa q̄
ei p̄ntat **U**n̄ p̄s. **D**e iudiciū tuū regi da. i. o. de
p̄ da. i. dabis iudiciū. s. discussionis ⁊ examinatōis
regi. s. x̄po qui ē rex regū ⁊ dñs dñanū **E**t infra
Judicare. i. ad iudiciū p̄m tuū i iusticia. **A**n̄
i p̄m opo. tet nos p̄ntari. iuxta illd apli **O**mnēs
astabimur aī tribunal iudicis x̄pi **E**t q̄r dicit
Ereg. **Q**ualis quisq̄ b̄nc egredit. tal̄ in iudicō
p̄ntatur dist. x̄v. **Q**ualis **I**deo vt dicit sapiens
An̄te iudiciū para. i. iudiciū. i. opa iustia cū quibus
comparaas **N**ā oīa alia te deserūt nisi opera tua
Apo. x. n̄. **D**e a illoz. s. moriuoz sequūtur illos
Unde io. damascen⁹ circa hoc ponit similitudinē
talem **F**uit quidam b̄ns tres amicos. x̄nū dilige-
bat plus q̄ se. aliū sicut se. tertū minus se. ⁊ sal-
patū **H**ic cū fuisset citatus a domino suo ad res-
pōdendū in curia sup̄ factis suis ⁊ sibi piculū
mortis iminebat. accessit ad p̄mū rogans vt cū
eo iret ⁊ eū iuuaret. **Q**ui r̄ndit se nō posse p̄pter
alias occupatōes. in̄ p̄pter amicitia suā si s̄miam
mortis acciperet. daret ei saccū ciliciniū ad cū in-
uoluentū **A**d aliū accedens p̄ fili cā etiā ille se ex-
cusauit. sed tñ p̄pter amicitia eum associar⁹ vsq̄
ad curiam **A**d tertū accedens cū v̄recūdia ⁊ cō-
fusione q̄ paz dilexerat. rogauit similiter vt euz
associaret **C**ui ille **L**icet parum mibi dilectōnis
ostenderis. nihilominus nolo te deserere. sed ad
iudicem tecū volo venire. ⁊ pro te ioqui **H**omo
hic significat quemlibet peccatō. ē qui habet tres
amicos. m̄ mundū quē diligit magis q̄ se. s. salutē
suā. p̄ sanguineos quos diligit vt se. ⁊ aliqua bo-
na opa que tñ pua sūt ⁊ cū modica affectōe sc̄ia
Eū aut̄ citatur p̄ mortē a dño. ⁊ multū habet ni-
mere de sententia danda **U**nq̄ mundus nimis
amatus ab ipso. non comitatur eū. s. dat sibi p̄-
cadauere cooperiēdo. saccum vilem. **C**onanguī-
nei etiā non vadunt ad iudiciū ad intercedē-

dum pro eo. sed associant vsq̄ ad ecclesiam **'funt'**
Sed bona opera eum comitantur. ⁊ si sunt facta
in charitate eum defendunt **U**nde ambro. **N**on
sunt hoīs bona. que secum ferre non p̄t. s. spalia.
Sola mīa comes ē defūctoz **E**n̄ igit aīa deo p̄n-
tatur. erigit rō ab ea fin q̄ pabolice b̄ **N**a. xxiij.
de rege qui voluit rōem ponere cum seruis suis.
Et p̄mo ponit rōnem de bonis naturalib⁹.
Scōo ponit rōnem de bonis spūalib⁹
Tertio ponit rōem de bonis spalib⁹
Quarto ponit rōem de p̄cis admissis ⁊ dimissis
Quinto ponit rōnem de fiendis om̄issis
Sexto ponit rōnem de subditis om̄issis.
Quantū ad p̄mū d̄ apls. i. **C**or. n̄ij. **Q**uid
bēs q̄ nō accepisti. q. d. nihil **I**p̄e em̄ de te fecit
q̄ntū ad corp⁹. ⁊ possedit q̄ntū ad v̄te p̄seruatōez
et creauit quantū ad aīam **D**eu. xxiij. **S**ūt ar̄ to-
na naturalia figurata p̄ talenta p̄ta vel pauciora
p̄missa a dño seruis suis ad lucrificandū. vt b̄
pabolice **N**a. x̄v. **N**ā vni dedit q̄nq̄ talēta. alii
duo. alij vñū tñ. **E**t post certum tps veniēs voca-
uit eos. vt rōem redderēt de lucro **U**n̄ igit talē-
tū p̄ dici ēē libez arbitriū q̄ oīb dat̄ adult̄ nisi
fatuus qui nō h̄nt reddere rōem **E**t hoc solo sine
s̄ntate corpis ⁊ alijs bonis spalib⁹ p̄t m̄ta facere
s̄ad ḡtam se preparare si eā nō h̄z **E**t certū ē fin b.
t̄bo. in. n̄ij. q̄ nulli eā subtrahit faciēt q̄d in se ē.
Et icepta p̄t v̄z augmētare **U**n̄ ec. xv. **I**oh̄ **D**e
creauit hoīez ⁊ t̄liq̄t eū in manu p̄liij sui. i. p̄tate
arbitrij **P**osuit aī eū maiū ⁊ bonū ad q̄d volue-
rit extēdit manū suā **D**uo talēta s̄i libez arbitrij
q̄ ad aīam ⁊ valitudo corpis q̄ a deo dant̄ **U**n̄ p̄s
Dñs illuatio mea. i. cā illuatiōis q̄ ad aīaz ⁊ rō-
nē ⁊ sal⁹ mea q̄ ad corpis s̄ntatē **E**t certe magnū
est istud talentū q̄ vt d̄ **E**ccl̄iastici tricesimo.
Non est census super s̄ntate **Q**uinq̄ vero ta-
lenta intellectuā acuta ad inuestigandū ⁊ me-
moratiua tenax ad recordādū. ep̄iatiua. ad arbi-
trandū. imaginatiua fortis ad fantasiandū sensū
tiua ext̄ior ad exercitandū **R**ō igit̄ periget de intel-
lectiua. si circa vana ⁊ curiosa se exercuit q̄ tunc
d̄meruit. aut circa diuina p̄cepta q̄ tūc lucrat̄ ē
mentia **U**n̄ **E**c. iij. **I**n p̄libo opib⁹ ei⁹ ne fuer⁹ cu-
riosus. s. q̄ tibi p̄cepit de. illa cogita sp̄ **D**e me-
morā inq̄ret si fueris occupata ad recolēdū iniu-
rias ob vindictā. p̄ illud **N**e memor eris iniurie
Leu. xix. q̄ tūc male p̄mercat̄ ē **A**ut ad recolē-
dū diuina b̄nficia fin exēplū **I**sa. dicēs. **V**isita-
tionū dñm recordabor. tūc em̄ lucrat̄ **D**e extimari-
ua iuncta cū rōne. si se extimauit sup̄ se **N**ā tunc
multū pdidit **A**d gal. vi. **Q**ui se extimāt aliqd
ēē cū nihil sit. ipse se seducit **S**z b̄ndo rectā q̄ri-
mationē de futuro p̄mio p̄ penas p̄sequēdo. ⁊ p̄-
cipale v̄tute dei multū lucrat̄ **S**ic faciebat apo-
stolus dicēs **R**o. viij. **E**xistimo q̄ nō sūt p̄digne
passionis b̄p̄tis ad futurā gloriā q̄ reuelabi-

Capitulū Secundum

In nobis **D**e imaginatiua cum intellectu iuncta ad fantasiandum circa scripturaz concordantiā p̄s. Abissus abissum inuocat. ab altitudine fantasie id est vetus testamentum vbi est abissus q̄ si infinite sapientie inuocat abissum noui testamenti. et conuerso quia vnū reddit testimoniu alteri. Et abissus culparum inuocat abissum penarum ex testimonio scripturarū. quod fantasie altitudo concernit et sic luceatur. **D**e sensitiua exteriori exigitur ratio. si vsus est rōnabiliter non pueriliter. Unde apostolus. Nolite pueri effici sensibus sed malicia paruuli estote. i. non vředo ad malicias peccatorū. **Q**ui vřo duo talenta accepit. i. sanum sensum seu intellectum et corpus. exigitur ratio. si intellectu. i. attentione fecit orationes et audiuit diuina. et si corpus spiritui subiecit. p̄ abstinentias moderatas tamen fin illud apli. Ro. xij. Exhibeatis corpora vestra obuiam viuētem sc̄am deo placente. **Q**ui vero vñum tñ accepit. et si illud non multiplicauerit prepa- rando se ad grām. et viuendo fin eam. vt malus et piger condemnabitur. **Q**ui vřo accepta multi- plicauerit bene vřendo. dicetur ei euge serue et os re et fidelis. **D**e bonis sp̄ialibz exigitur rō que vñqz dantur a deo. i. Cor. xij. Unicuiqz dat- tur. s. a deo manifestatio sp̄us ad vřilitatem. Et hec sunt decem. figurata per decem mnas quas homo nobis dedit vñ ex seruis suis. alteri dāns quinqz. alteri vñam. vt negociarentur cum eis. vt habetur Luce. xix. parabolice. Mouem ex his sunt gratie gratis date. cōs bonis et malis quas enumerat apostolus. i. Cor. xij. Diuisiones gra- tiarum sunt. **D**ecima grātia que est omnibus vřilior. est grā gratū faciens. **H**ec dat cuilibet in baptismo. nisi ponat obstaculū. Sed gratie gra- tis date oēs. nō dantur simul vñ cōiter. sed alicui plures alicui pauciores. alicui aut dantur omnes simul cū grā gratū faciente vt be. dominico. **H**abuit em̄ sermonem sapientie. s. ad loquēdum sa- pide et alte de diuinis. Sermonem scientie ad lo- quēdū efficaciter de humanis et moralibz. **H**abuit et fidem. i. quandam certitudinem credēdo- rum. q̄ od ostendit in disputatione contra heret- icos precipue in charta in ignem missa et illesa. **G**rana sanitarū ei nō defuit quia plurimos ex- traxit ex languoribz sanauit. **S**p̄atio vřutum i eo refulsit. i. insigniū miraculorū vt resuscitatio mor- tuorum. **A**plēa se b̄te oñdit reuelatiōe oculorū vt de p̄uersione cuiusdam heretici deputati ad mortem. **D**iscretio spirituum ei affuit in p̄grecen- do insidias demonum sibi apparentium. **G**enus linguarum et precipue intelligendo idioma alio- rum sibi ignotū. **I**nterpretatio quoqz sermonū in eo fuit offensa. q̄ mirabiliter et suauiter expo- nebat misteria scripturaz. **U**n̄ plures libros pos- tulauit. **H**abuit et grām gratū facientem. vt

patet ex sanctitate eius et operibus virtuosis. de vřu eorū exigitur rō. Nam qui tñ mnas vñū recipit. i. grāz gratū facientē. reddere bz rōnem. nō solū si p̄seruauit. **S**ed si augmētauit p̄ exerci- tiuz virtutū. **P**ropter qd dicebat apls. i. ad. cor. vi. **M**ortamur vřs ne in vacuum granam dei re- cipiat. **I**n vñū recipit. i. frustra qui in ea se nō exercet. **U**nde in illa parabola quia nō multipli- cauit eam qui vñū accepit minam reprehensus et ea priuatus. fuit. **Q**ui recipit aliquas ex grāis gratis datis. s. nō oēs. haurat p̄ eu qui quinqz ac- ceperat. Et talis et am̄ siue p̄tē siue omēs recepit rōnem reddet quō eis vsus est. et quo fine. **U**nde et si ad vřilitatem p̄miorum et honorem dei. p̄pter que datur. aut propter honorem proprium. i. pe- niqz. dicitur. **U**nusquisqz prout accepit gratiam i alterutqz illam adiuuantes vt boni dispensa- tores multiformis gratie dei. **H**inc et aug. i. q. i. p̄phetauit dicens. **N**on se iacent q̄ forte line cha- ritate habent sanctum dei munus. i. aliquā gra- tiam gratis datam. sed videant qualem rōnem sint habituri cū deo qui sanctis nō sancte viuūt vt saul malus et balaam p̄phetam habentes. **B**ona tempora. ia sunt diuine. honores. fama. et b̄ qz dantur abundanter et mediocriter et tenuiter fin lūplacitum dei. **U**t enim dicit ambro. de diuine. **Q**n̄ hāc ingressus es lucem. quando de vřitute matris exiisti. quibus quelo facultatibus contū- patus ingressus es di. rōn. **S**icut bi. quali dice- ret nullis. **E**rgo a deo tibi concessa sunt. non ad dissipandum vel tibi retinendum sed rationabi- liter dispensādū tibi et alijs. **E**t de b̄ dispensatiōe rano exigitur vt habetur parabolice. **L**u. xvi. de qz dāni villico qui dissipat. qz dissipasset bona dñi sui. vocatus ab eo ait. **R**edderationem villicatio- nis tue. **E**t idem facit quod ait aug. l. deoies qz rōnabiles sunt facti. de se et de oibz rebz qz in vsuz vite p̄nīs acceperunt. rōnem reddunt iunt deo et pro actuum suorum qualitate recepturi sunt penā aut glāz. **xv. q. i. s. ex eo autē. Q**ui igit renā- ces sunt. et pauperibus non lubueniunt. male po- terūt reddere rationē. vt dices epulo. **L**u. xvi. et qui ea in vanitatibus. in ludis. in quibus. in pō- pis p̄sumūt. deteri cis erit nisi se recognoscant et doceant vt fili? prodigus qui dissipauit oēm sub- stātiām suā viuendo luxuriose. **L**u. xv. s. postea ad patrē cū humilitate reuersus est. **P**ossime at rōnem reddere poterunt. qui per phas et neplias acquirit. et retinent talia licet aduā qui furat? regulam auream et claudem propter hoc lapida- tus est. **I**osue. vii. **Q**uarto exigitur ratio d̄ pec- catis admissis et dimissis. **D**e omni verbo otioso reddent hoies rōnem in die iudicij. **D**at. duode. **N**on solū vñuersalis sed et paracu. ariis iudicij qd est p̄ mortem. **E**t aut verbū mentale vt cogi- tatio. vocale vt locutio. manuale vt laboratio vel

opatio Et de quolibet bono si fuerit ociosum id est inutile et fructuosum punitur Unde propheta. **De** vobis qui cogitatis inutile Et multo magis et strictius de locutionibus maledictis detractoribus mendacibus petitoribus incantationibus huiusmodi. Cum autem beatus pater noster deus dimittat reuerenti ad penitentiam et torrens quoniam exigeretur ratio si ipse ita dimisit odium offenditibus eum Nam si non dimisit sed cum odio fraterno migravit acerrime confunderetur et puniretur similitudinem datam a saluatore nostro **Matth. xviii.** de seruo debitorum decem milium talentorum Qui cum fuisset oblarus domino suo in ratione fiendo et non haberet unde redderet iussisset quod dominus eius eum vendi et uxorem eius et filios et ex precio sibi sanis fieri humiliatus ille propter multas satisfactiones data sibi dilatione dominus eius dimisit eum liberum et debitum eius Post modum seruus ille inueniens conferuum suum debitorum in centum denariis cum ille se humiliaret et peteret dilationem ab eo repente debitum noluit concedere sed misit eum in carcerem Quo audito dominus eius iterum fecit vocari eum dicens Serue nequam omne debitum dimisi tibi et tamen tradidit eum torzoribus Dominus iste et rex deus est debitorum decem milium talentorum est transgressor preceptorum cogitatione locutione vel operatione Exactio seu inquisitio rationum prima vice est per inspirationem et internam perunctionem in qua consideratione videt se peccator dignum condemnatione vel vendatur in seruum diaboli vel si subiciatur in penam et uxorem eius i. voluntas et filii i. affectus sui et sensus Sed scies diuinam pietatem misericordiam humiliter peti proponens in futura vita comite satisfactione de malis suis Ad quam compunctionem et propositum subito deus liberat a seruitute diaboli et debitum peccatorum relaxat Sed ingratus homo de tam immenso beneficio cum postea recipit aliquam iniuriam a proximo vel recordatur de alia sibi facta non vult ignorare sed querit vindictam Et perseuerando in beata crudelitate deus secundo vocat i. per mortem Et si cum tali indispotione ad tribunal christi accedit post maximam confusionem tandem traditur torzoribus carceris infernalis Et ad hoc facit quod dicit augustinus Qui diuini beneficii oblitus suus vult vindicare iniurias non solum de preteritis peccatis veniam non merebitur sed que sibi dimissa fuisse dimissa gaudebat ei imputabitur ad penam de pe. di. iiij. **Quinto** ponit rationem seu erigit de bonis omnia que innumera sunt propter quod dicit psalmista Delicta quis intelligit quasi diceret nullus Et dicuntur delicta peccata omissionis quasi derelicta i. bona que fieri debebant Et que sunt ista delicta seu bona omissa in parte ostendit in eo quod subdit Ab oculis meis munda me etc.

Multa enim sunt peccata que quia sunt nobis ignota et oblita. omittimus et ipsis agere permittimus Multa enim sunt que et si in se bona sunt et bona intentione facta propter aliquam circumstantiam debitam ibi omittamur meritoria sunt Quis etiam posset intelligere tempus omissum in quo potuit quisque bona plura agere De quo inquit bernardus Omne tempus tibi impensum exigitur a te ratio qualiter fuerit expensum Secundo erga proximum omittit quis etiam multa que debet facere ut fraternam correctionem De qua omissione Aug. ait Si neglexeris corrigere peior effectus es eo quod peccauit Sed de hac materia fratne correctionis habes in secunda parte Similiter omittit quis bona exempla primis suo dare et a specie mali sibi cauere propter quod efficitur alteri occasio ruine Et ista sunt delicta aliena de quibus ps. dicit Ab alienis peccet seruo tuo Ab alienis i. peccatis quorum sum occasio Tertio omittit quod facere plura bona ut in modum deserere religionem intrare et alia opera perfectionis facere propter amorem suorum ne displiceat eis propter quod subdit propheta Si mei non fuerint dominati i. amici et propinqui vel etiam cum proponit quis sensus suo diligenter custodire ne mors peccati intraret per eos tractus postea sensualitate omittit illud exequi et sic sui sensus dominantur ei Sed rursus quis erit immaculatus ut subditur in ps. Si ab occultis et alienis et suis liber fuerit peccatis Nec conuersio immaculata i. libera ab omnibus mortalibus figuratis per vestem nuptialem quam quis non habet in nuptiis ecclesie militantis si sine ea presentatur ante conspectum superni iudicis cum summa sui confusionis dicitur sibi Amice quod huc intrasti non habens vestem nuptialem ut habetur parabole **Matth. xxi.** Sicut enim illi qui noluerunt inuitati ire ad illas nuptias significant iudeos et alios infideles qui ad nuptias ecclesie i. fidem accedere noluerunt propter quod igni cum ciuitate traditi sunt id est anime et postea corpora ipsorum Sic ille qui nuptiis interfuit sine veste nuptiali signat quolibet christianum non habentem virtuosam conuersationem sed maculatam et ob hoc talis etiam mittitur in tenebras exteriores obmutescens Sexto exigitur ratio de subditis commissis Unde apostolus ad hebreos vlt. Subditi estote prepositis vris ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus vestris Et aliqui quidem rationem reddunt sunt quantum ad gubernationem economicam sicut pater et mater de moribus filiorum Non enim minus de animabus eorum curam gerere debent ne infirmis per peccata quam de corpore ut sana seruentur Quod quia non fecit **Matth. vi.** si in se bonus fuerit horribili morte mulctatus est **Regu. iiij.** Aliqui rationem reddent de alijs quo

Capitulum Secundum

ad gubernationem politicam. scilicet civitatis et castrorum
Et hi rationem habent reddere. et puniri de legibus
iniustis vel iniuste constitutis. de malis consuetu-
dinibus non extirpatis. si potuerunt extirpare. Et tal-
iter et alios gravaminibus extorris. de sententiis ini-
quis et aliis huiusmodi. Et ut dicit sapientia. vi. Iudicium durissimum
fiat his qui presumunt. dum si non bene viderint seipsos. du-
cius si non bene gubernaverint familiam propriam. duris-
simum si iusticiam legalem omnibus non ministraverint Alij ho-
minem reddituri sunt qui ad gubernationem ecclesiasticam
ut prelati ecclesie. videlicet si regimen persecuti sunt
canonice. et non per ambitionem vel simoniam.
Si per se vel saltem per alios populos docuerunt
necessaria salutis. Si bona ecclesiarum bene tracta-
verunt. pauperes sustinendo. non in pompis vestitus
in mulis et sanguineis. in ludis et turpitudinibus
male exponendo. Si plus de anima subditi. quam
de lacte lana curam habuerunt Si vicia debite
correxerunt Unde. xij. q. i. c. Ecclesias. dicitur de
talibus Unusquisque terminis suis sit contentus
et taliter ecclesiam et plebem sibi commissam custodi-
at. ut autem tribunali iudicis eterni. ex omnibus sibi commissis
rationem reddat. et non iudicium. sed gloriam per suis actibus
propiat Unde et dominus dicit Lu. xij. Quis putas est
velis dispensator et prudens quem constituit dominus super
familias suas. q. d. rarus Sed beatus ille servus quem cum
venerit dominus inveniet ita facientem. scilicet fidelem et prudentem
Sed si servus fecerit venerit dominus hora quam nescit. et divi-
dit eum premis eius cum ipocritis ponet.

Tertium et novum .§. v

simum quod est memorandum est post rationem redditam
coram christo iudice sententie illatio Est autem super omnia
hoc horrendum et repauescendum Quia ut dicit Ecclesiastes xi
In quacumque prem lignum ceciderit siue ad austrum
siue ad aquilonem ibi erit Et loquitur de ligno seu
arboze rationali. qui tunc cadit. cum moriens senten-
tiam recipit. scilicet vel eundi ad aquilonem. id
est ad infernum Ab aquilone enim pandet om-
ne malum Hieme. id est vel ad austrum. ubi est calor
signans charitatem. vel ad austrum. scilicet paradysum
actu vel aptitudine recipiendum et ibi semper erit
fina que hic operatus est sententiam reponendo
Unde psalmista dicit. Potestas dei est. et tibi domine
misericordia. quia tu reddes unicuique iuxta opera
sua Potestas absoluta et universalis in eo est ad
faciendum de creatura ad placitum suum. nec est
qui de manu sua possit eruere Potestas in ipso
est ad puniendum peccatores Inest et sibi miseri-
cordia ad remunerandum bonos ultra condignum
et puniendum malos citra condignum Reddet
unicuique non secundum opinionem hominum que sepe
errat. sed secundum opera sua Unde ut et habetur parabola
Matthei. xxi. Fatue virgines quicunque que similes
prudentibus videntur. aliam sententiam repon-
erunt quam ille signantes animas quicunque sensibus

deditas. unde et fatuas Nam quia non portaverunt
secum oleum in vasis. id est charitatem in consi-
deratione. cum habuerunt occurrere sponso. scilicet ipsi iu-
dici christo eis nonis in convenientibus. id est pro repara-
tione sententie clausa est ianua. et dictum est eis.
nescio vos Multum terret sanctos ista consideratio.
Nam ut dicit gregorius. Multa sunt que de dei iudi-
cio homines ignorant. quia fortasse quos vos lauda-
tis ille reprehendet. et quos vos reprehenditis ille
laudabit Et loquitur gregorius. seu scribit mauricio
imperatori. xi. q. i. Sacerdotibus Unde in vitas
patrum Cum abbas agarthon esset in extremis
ostendebat se multum timere Cui circumstantes cum
interrogarent quare timeret. cum per sexaginta an-
nos pro deo servisset cum magna abstinencia Dixit
ille Laboravi iuxta fragilitatem meam in servitio
dei Sed quia alia sunt iudicia dei quam nostra. adeo
timeo Aliquando putamus deo placere. ubi de-
meremur. propter aliquem defectum vobis igno-
rum Gladet iob Verebar omnia opera mea scies
quod non parceres delinquenti Et ad hoc etiam facit
quod dominus vinee procuratori dixit Loca operarios et
redde illis mercedem Matthei. xx. Ubi tria no-
tantur Primo

Mistra migratio ibi. voca

Clarior exercitatio ibi. operarios

Operis retributio ibi. redde illis mer.

Quantum ad primum .§. vi

inquit dicit Job. xxiij. Vocabis me. scilicet pro moriem et ego
respondebo tibi hinc migrando Et ut dicit cipria-
nus Qualem te invenit dominus cum vocat. ta-
lem te iudicat Vocat autem ipse deus prius nos
in vita presentem ad laborandum in vinea ecclesie
et varie Nam aliquos vocat ad necessarios obfus-
tationem Aliquos ad prefectorum conservandam Aliquos
ad plurimorum gubernationem. Et de primo potest
illud intelligi Deus de celo dominus locutus est et voca-
vit terram. id est hominem Et hoc a sol ortu usque ad oc-
casum id est a principio quo sol. intelligente oritur
ei usque ad occasum senectutis. Vocat autem ad
tria observanda omnibus necessaria. scilicet ad fidem
credendum. spe eternorum. et dilectionem dei et proximi
morum Et de his in figura dixit moyses Exo. iij
Dominus deus hebreorum vocat nos Quia trium
dictum ibimus in solitudine scilicet vite presentis
viatrium dictum est opera illarum trium virtutum
et sic imolamus deo nostro sacrificium sibi gratum
spiritualiter Nam de fide dicit beatus petrus in canon.
sua De renebr. scilicet infidelitatis nos vocavit in ad-
mirabile lumen suum. scilicet fidei De spe dicit apostolus
Deus vocavit nos in eternam gloriam suam. scilicet ad
sperandum eam De charitate. id est Cor. i. vocati estis
in societatem filiorum eius. quod vniuersum est per chari-
tatem Facit autem istam vocationem tripliciter
scilicet per internam inspirationem. per benedictionem largitionis

nem et variam flagellationem. Que tria notantur puerb. i. ibi. vocauit vos. s. per internam inspirationem. Juxta illud Apoc. ij. Ego sto ad ostium et pulso. s. ad portam intellectus et voluntatis pulso per instigationem ad bona opera. sed renuistis subdit deus Expandi manus meas. nec fuit qui aspiceret. quo ad secundum. s. largitionem beneficiorum. Expandit manus creando finem illud. Manus tue domine fecerunt me Expandit in cruce redimendo. ps. Elevatione manuum mearum. Expandit in gubernando. sed non est qui aspiciat recognoscendo. Et inter alia beneficia dat consilia et monita per predicationes. Sed de periculis inquit sapientia que deest. est omne consilium meum. Vocat per flagella. Gen. in omel. Ecce tot flagellis atterimur. tot minas aspernatis deterremur. et in vocantem. s. per flagella sequi contemnimus. Et hoc est quod subdit sapientia Inceperunt meas scilicet per flagella neglexisse. non emendando vos. Et subdit malum pueriles in non audiendo. et secundo tales vocat. Ego inquit in interitu vestro. s. mortis eterne timore. Et non apostolus hortabatur dicens. Obsecro vos ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis. Quamvis ad secundam vocatorem. s. ad statum perfectionis dicit. Isa. xli. vocauit ab oriente iustum ut sequeretur se. Et loquitur de abrahā cui dominus dixit Gen. xvij. Ambula coram me et esto perfectus. Vocauit autem eum ab oriente quoniam sibi dixit Egrede de terra tua et de cognatione tua et de domo patris tui. et veni in terram quam monstrauero tibi Gen. xij. Hec terra figurat statum religionis et perfectionis. ad quam quis vocatus debet tria facere in illis verbis notata. Debet enim primo egredere de terra. i. de affectu frenorum ut non solum non habeat quid proprium finem illud aug. Non dicatis aliquid proprium. sed sint vobis omnia communia. xij. q. i. Sed abrenunciat affectui inordinato omnium temporalium. honoris. potentie. glorie. et bonorum. Secundo debet egredi de cognatione sua. de hac cognatione dicit Job. xvij. Putredini dixi pater meus mater mea et soror mea in vultu. Porro ergo de ferere est per appetitum sensuale. qui non quirit nisi putrida. i. corruptibilia. et mentem curiositatis sensitivae. et sorores et fratres passionum impugnantium. ac est affectum penitentiae carnalis. unde ambrosius. Hec est vera seculi fuga. alienatio charissimorum et abdicatio domesticorum. ut suis se abneget. xij. q. i. Cui porro. Tercio egredi oportet de domo patris sui. Primus pater noster cum terram ingreditur est diabolus. cuius per originale peccatum filij dicimur Domini eius propria voluntas et supbia quam prius inhabitat. Et hanc etiam oportet de ferere per humilitatem et veram obedientiam. Et hanc vocationem cum sit ad terram. promissionis. i. vitam eternam ut dicit petrus in canonica sua. satagate per bona opera certam facere vocationem vestram. Tripliciter autem vocat deus ad beatitudinem. In cuius figura samuel di-

uino cultui incipit. iter fuit a domino euocatus ut beatus. i. Re in aliquo. n. vocat ad beatitudinem ob alicuius miserie euasione. Et sic fuit vocatus abbas moyses ut beatus in collaribus varet. Nam cum fecisset furtum et quere retur ad mortem ut euaderet hunc religionis assumpsit. Sed postea timore sermone deposito. magnam apicem perfectionis apprehendit. Secundo aliquis vocat per doctrinam et eruditionem. et sic vocatus fuit beatus anthonius. Cum audiuit in ecclesia legi Si vis perfectus esse etc. Sic barnabas et plures alij discipuli profecti sunt ad predicationem apostolorum. Ac. iij. Tercio vocantur alij per specialem reuelationem. ut paulus qui de se dicit Cum placuit ei qui me segregauit ex utero matris vocauit per gratiam suam ut reuelaret in me filium suum etc. ad gal. i. Sic etiam videtur haberi in vita fratrum de quodam studente bononie. quod in somno visum est sibi esse scriptum pratum lausimum. et supueniente maxima tempestate. cum hoc illuc fugiendo discurreret. nec recipi potuisset in domo ubi habitabat vitas. nec in domo iusticie nec ei misericordiam. Demum ad domum pacis veniens. consuluit sibi ad euadendum mortem quod iuxta ad domum predicatorum. ex quo visione intellecta ille factus est frater. Videte ergo vocationem vestram ait apostolus. i. Cor. i. Quamvis ad tertium dico quod vocantur aliqui ad aliorum gubernationem. s. per predicationem. vnde ad hebreos. v. Nec quisque sibi sumat honorem. sed qui vocatus est a deo tanquam aaron. Non dixit qui se ingerit. sed qui vocatus est a domino. vnde grece sic. qui iuuat. renuit quis. fugit. factus altaris est admodum uel. sic qui uultro amicitiam importune se ingerit est proculdubio repellendus. viij. q. i. In scripturis Et sicut apostoli qui fuerunt primi prelati ecclesie. ter fuerunt a domino euocati. ut per Jo. i. Na. iij. Lu. v. Sic etiam vocatur quis a domino in prelatione tripliciter videlicet vel per canonicam electionem de qua extra de elec. Cum in cunctis. etc. Quia propter vel per superiores ex se impositionem. vel per diuinam reuelationem ut contigit be. nicolao et be. seuerio. et be. ambrosio. Et in tali vocatione debet quis assimilari aaron in sua vocatione ut videlicet sicut virga aaron fronduit. floruit. fructus produxit ita et prelatus abundet in frondibus sane doctrine. in floribus modestie et bone fame in fructibus operationis et uoluntate. Sed heu quia potest dici illud saluatoris. Multi sunt vocati in istis varijs vocationibus. s. necarie obseruationis. religionis et prelationis. pauci vero electi. Isa. xli. q. i. ad perfectionem perueniunt. Et hoc quod impediuntur vel per carnalia opera. vel per diuitias nimis amatas. vel per curiositatem et supbiam. figurari per eos qui vocati ad cenam noluerunt accedere ut habetur parabolice Lu. xij. De quibus dicit. Nemo virorum illorum scilicet qui inuitati fuerant venire voluerunt et ideo non gustabunt cenam meam. ubi notatur et humana iniquitas in non veniendo. ibi. nemo virorum illo-

Capitulum Secundum

tum. Et diuina benignitas in assertiōdo ibi. qui vocati sūt Et secutura infelicitas. ibi n̄ gustabūt cenam meam de qua apo. xix. S̄ si q̄ ad cenā nuptiarum agni vocati sunt

Quātū ad secūm §. VII

dñi. vbi. s. dē Operarios. notatur humana exercitatio Homo enim nascitur ad labores aui ad volandū vt dicitur Job. v. Vnde de primō parente nostro adam dicitur. q̄ deus posuit eū in paradiso voluptatis vt operaret Gen. ij. Vinearū in qua operantur homines significat ecclesiā s̄m grego. et alios doctores ecclesie Et hec vinea plantata fuit in lege nature In cuius figurā legitur q̄ noe cepit exercere terram et plantauit vineam Gen. ix. Porē est etiam significare animā transplata autem est vinea dñi sabaōth domus israel est. Isaie. v. Domus israel ad litteram erat populus iudaicus qui descendit ab israel qui alio nomine vocatus est Jacob Et in illa familia iacob remanserat vterus cultus dei et sequēter ecclesia alijs declinanti. us ad idolatriam nationibus Spūaliter autem domus israel est cōgregatio fidelium bonorum. qui deum vident viua fide Israel enim interpretatur videns deū et iacob supplantator. s. viciorū. et vtrūq̄ fit viua fide Hec autem vinea habuit initium s̄m gre. ab abel iusto Quamuis enim primi parētes. vt creditur egerint penitentiam de peccato vt dicitur de penitentia distin. i. Sicut primi. et sic priuierint ad vineam istam. non tamen dicitur inchoasse in eis. quia primi fuerunt ad destruendū ne videatur initium habuisse a peccatis. et habebit finem in vltimo iusto Et sciendum ē q̄ ipsi boni fideles. cuiuscunq̄ nationis et temporis et vinea dicuntur. et cultores vinee. diuerso respectu. Vineae sunt in quantum coluntur et exercentur a deo. a seipsis per liberum arbitrium. et a superioribus suis Cultores ipsius vinee dicuntur in quantum exercent potentias anime sue. et primos suos monitis vtriusq̄ et exemplis Sicut et dicitur domus dei. fidelis boni et habitatores ipsius domus. vt dicit hieronim⁹. Transplantata autem est sub lege scripture seu mosaica. et hoc p̄s. lxx. Vineam de egipto trāstulisti. eiecisti gētes et plantasti eam. Quando videlicet domin⁹ populum iudeorum qui erat in egipto sub seruitute pharonis. educum de egiptiaca seruitute datus ei lege in deserto. cōduxit in terram promissionis. prostratis et deuictis nationibus chanaanearum qui ibi habitabant Fuit autem multiplicata et mirabiliter dilatata porbē ista vinea tempore gratie per apostolos dei virtute. Unde p̄s. Dux fuisti ei in aspectu ei⁹ plantasti radices eius et impleuit terram Dicitur autem vinea q̄ ad id itinerare. dum palmitū crescit et exten-

ditur Sic ecclesia ex vberitate palmitum pcedentium a christo et apostolis. mundi iam cinxit ambitum Radices autem plantauit. qñ apostolos in diuersis locis posuit ad predicandū et fructificandū. et sic impleuit terram. et appellata est vinea ista ecclesia Plantauit autem vineam istā dominus deus sicut ipse ait Die. ij. Ego te plantavi vineam electam. omne sēpen vērū. scilicet virtutum in te ponendo. Prouidit autem ei de tribus ad vtilitatem ipsius. vt habetur parabolice Ma. xxi. videlicet de custodia angelorum que figuratur p̄ sēpen que circūdedit ipsi vinee vt ibi dē Quamuis em̄ singulis hoib⁹ fideib⁹ et infidelib⁹ sint ad custodiā singulares angeli deputati. vltra hoc tamen specialiori modo et diligēiori ecclesie assistunt ad custodiā et defendendū a contrarijs. vt patet in veteri et nouo testamento per multa exempla. vt de angelo q̄ p̄cedebat populum hēreorum in suis itineribus Exodi. xxiij. Et de angelo qui eripuit petrum de carcere et de manu herodis Act. xij. Secundo prouidit de regimine spiritali sacerdotū. quod figuratur in illa parabola per rurtim in medio vinee edificatam. ad intuendum et ostendendū insidias inimicorum. qd̄ tanto melius agūt q̄to altiores sunt sanctitate et peritia Et in lege nature primigeniti erāt sacerdotes. vtrūq̄ magister in historia scholastica Et de melchisedech qui erat rex salem. et obtulit abrahe panem et vinum in figuram excellentissimi sacramēti ecclesie. dicitur q̄ erat sacerdos dei summi Gen. xxiij. quem hebrei dicunt esse primogenitum noe scilicet sem In lege mosaica primus sacerdos et pōtifer fuit aaron. offerens panes cum alijs sacerdotib⁹ deo suo et sacrificia. in signū vtri sacrificij b̄esu cr̄ni In lege gratie primus sacerdos et pontifex summus post christum fuit petrus apostolus Et licet multi sacerdotes et prelati fuerint et sint mali de quib⁹ dicitur Hieremie. xij. Pastores deinoi ri sunt vineam meam. s. malos exēplis tamē monitis et sacramentis custodiunt vineam ecclesie Tertio prouidit de declaratione agendorū. et p̄ leges designatas per torcular Nam sicut torcular premitt et premendo separat vinum a superfluitate corticis vtrūq̄ Ita lex premit consciētiā et remordendo separat virtutes a vicijs Virtutes conseruando vicia abijciendo Algebat hoc prius lex naturalis ex instinctu rationis Sed quasi deleta esset talis lex scripta in cordibus. propter abundantia iniquitatis vt legere nescirent in ea. addidit plantator b̄ni vinee ecclesie dominus deus legem mosaicam. scribendo in tabulis lapideis legem decem preceptorū. que dicitur ratio naturalis Et quia in p̄cessu temporis scribē et pharisei peruerterant vtrūq̄ intellectum ipsius legis cum suis falsis expositionibus vt patet Ma.

Titulus Quintus

ihxi quinto sexto et septimo capitulis Ideo dñi
stus superaddidit legem euangelicā. leges amo
ris. auferendo falsas expositiones diuine legis et
euacuando ceremonialia per adimplerionem in
seriplo suo. ac etiam addendo consilia

Operarij autē §. VIII

in hac vinea sunt nō solū plati. s. et quicūq; aliq;
Scriplicit opant hoies erga vineā illā.

Aliqui nequit ad deuastandū

Aliqui excellent ad fructificandū

Aliqui segnis ad degenerandū

Primi oparij sunt mali de quibz. ps. Unde
munt eam. s. vineā oēs qui ptergradunt viam
Exterminauit eā aper de silua Singularis fer? de
paltus est eā Ubi notant tria genera deuastantiū
vineā ecclē et his oībz reddidit mercedē eīne damna
tionis Sicut iudas recepit mercedē iniquitatē
Et primi sūt oēs ipocrite et filatores. ibi. vident
ant eam.

Secō titanni psecutores. ibi. exterminauit eā aper
de silua

stus est eam

Tertij heretici et puerfores. ibi. singularis fer? de pa

Primi sūt oēs q; hnt fidē sine opibz q; mortua
est et sic cū nomē beant q; uiuāt tōne xpiani sūm
m mortui sūt ex defectu opoz vt dī Alpo. q; Di p
tergrediūt viā mādatorz dei. et vineā vindemiāt
q; rētes fructū sibi. nō deo. sibi. s. sue sensualitati
q; si hi ipocrite faciētes ptra iusticiā q; colit vinea
ecclē Et q; sint tales insinuat Cipri. in. li. d. xij. ab
ulsiomibz dicēs Sapiēs sine opibz Senex sine re
ligione Adolescēs sine obedientia Diues sine ele
molina. Femina sine pudicitia Dñs sine xruce
Xpianus pteriosus Paup supbo Rer iniquus
Episcopus negligens. Plerz sine disciplina
Pplo sine lege Per hec inqt suffocat iusticiā q; ē
ois xruce Sapiēs hic dī pī? in aliq; scia pcpue
moraliz thologica Et cū finis talis scie sit opus
bonum. pī? qd dīnt xps Jo. xij. Si hec scis bñ
entis si feceris ea Parit igit nō bñsopa xruo
sa abutit sciennā et deliruit opibz suis malis. seu
furatur fructum vinee domino. et plusq; aliq; im
perij. quia ad hoz exempla multum attenditur

Eras senectutis vita immaculata. vt dicitur
Sapientie. nq; s. esse debet. tum quia naturaliter
passiones in ea mortificatur tum quia exemplū
ceterozum vt iuuenum debet esse senex. tum quia
pedem habet in fouea. et ideo sollicitissim? in ope
ribz religionis xpiane. s. orare. visitare ecclās. fre
quenter pferi. et cōicare. predicationes frequētare. et
b? Qd si non fecerit s; in sūstis lucris. lasciujs. ta
bernīs et b? vñq; se et alios suo exēplo destruit vi
neam Et sibi pī illud inuebi. In ueritate dierū
maloz nunc reperunt peccata tua Dan. xij. id ē
nūc punient. **T**ertia abusio est adolescēs sine
obedientia Nil uia nccariū et vile adolescēti. sic

subijci suis maioribz et obedire Propt qd dī tē
noz. iij. Bonū est viro si portauerit iugū ab ado
lescētia sua. s. subiectionis et obedientie Sicut et
vgula viridis flecti pī? ad officin prem de facili
et sicut cera mollis omne signum sigilli apra est
recipere. ita et mens adolescentis facilliter flectit
ad bonū vel malū. et recipit dispositiōem virtutū
vel viciōz fm eius pseruatiōez Cū si egredit ter
minos obedientie subiectionis sequis ppiū iudi
ciū et libertatē. abutit sua adolescētia et disponitur
ad pdiōem Iuxta illud. puer. xij. Adolescēs iux
taviā suā ambulans. cū senuerit nō recedit ab ea
id est si sequitur ppiam voluntatem et in hoc per
seuerat. postea ita obdurescit q; nescit ab ea rece
dere. nisi in ipsa adolescētia ad penitētiā re
uertatur et ad obedientiam Sicut egit adolescen
tior prodigus. post consumptionem substantie
reversus ad domum patris. vt habetur Luc. xv.

Quarta abusio est diues sine elemosina Cū
dñs de? cedat abundantia bonoz ipa. iū aliq; b
vt dent paupibz elemosinas. vñ sic facientes sibi
amicos de māmōia iniquitatē. recipiant in eter
na tabernacula Si paupibz nō subueniunt. abu
rūt substantia sua vindemiantes vineam ecclē
in qntū reputant indigentibz illa bona auferre. q;
elemosinaliter ipsis potuissent et debuissent con
cedere Ut notat ambro. xlvij. di. Sicut bñ Unde
apostolus scribit tibi morheo dicens. Diuinibus
huius seculi pcepte bene agere. diuites fieri in
operibus bonis facile tribuere. cōmunicare. thes
saurizare sibi fundamentum bonum in futurū
vt apprehendant vcrā vitā. i. ad tibi. vi

Qui
ta abusio est femina sine pudicitia Imponat autē
tem pudicitia honestatem in actibus et gestis ex
terioribz. quam maxime decet mulieres bñe Iux
ta illud. i. ad tibi. iij. Mulieres similiter opoz
ret esse pudicas non detrahentes sobrias. Dicit
autem pudicitia a pudore. i. de recundia. Et hāc
s. recundiam permaxime natura concessit mu
lieribus. tanq; optimum frenum. ad repimēdū
lasciuas et vanitates ei? Unde dī Ec. xvi. Gra
tia super gratiam mulier sancta et pudorata Si
ergo mulier pudicitia dimittit abutitur conditi
one sua. et suis leuitatibus. impudicis. cantilenis.
fucis. ornantibz alijs modis vindemiat vineam
ecclē. a multis auferens fructum salutis Ser
ta abusio est dominus sine virtute Qui aliquos
regit temporaliter siue seruos. siue familiā. siue
cōmunitatem dominus dici potest Sed vt dic
saluator Job. viij. Qui facit peccatum seru? est
peccati Cum autem quelibet virtus patiamur de
trimētum ab vno vicio fm aug. de pe. di. vi. c.
rno Quinimmo et expellatur a vicio directe sū
bi opposito et contrario. sicut sanitas repellitur p
infirmitatem et lux pē tenebras Ideo si domi
i. quicūq; rector alterius sit sine virtute. ser

Capitulum Secundū

erit non dominus. et abutens suo dominio. et vi-
dmiabit ecclesiam suo malo exemplo. sibi subdi-
tos ad praua inducens. Qualis enim dominus
tales et ministri eius. **S**eptima abusus est xpi-
anus gremiosus. Nomen xpiani derivatū ē a chri-
sto. quod est nomen unitatis et pacis qui scilicet
christus nō contendit neq; litigavit cum quocūq;
Et ad contentionem vitandam. tunicam. auferē-
ri non solum non repetere mandauit sed et pal-
lium dimittere. Mathei. v. Hinc et apostolus ait
Si quis videtur inter vos contentiosus ēē. nos-
talem consuetudinem non habemus. sed neq; ec-
clesia dei. Et gregorius in omelia. Melius puro
fore salua fide. a iorum intellectu credere. quaz
contentionibus deservire. Qui ergo contentio-
bus vacat xpianitate abutens. vineam ecclesie
fructu spiritali spoliat. **O**ctava abusus est
pauper superbus. Paupertas inde in repositio-
sive in spūali. est conditio deiectionis et vilifi-
cationis. Unde datur homini occasio quasi vi-
gens ad se humiliandum. et per ipsam humilia-
tionem sibi procurant et acquirunt vitam eter-
nam sū illud. Mathei quinto. Beati pauperes
spū. i. humiles. qm̄ ipsorum est regnum celoz
Sed si pauper se exaltet. et destitutus bonis spi-
tualibus se alijs preferat et velit ab hominibus ho-
norari. abutitur conditione sua. et sibi ac pluribo
nocet. **N**ona abusus est rex iniquus ut dicit
ang. in libro de ciuitate dei. Remota iusticia. regna
non sunt aliud nisi magna latrocinia. Spectat
igitur ad dignitatem regiam iusticiam seruare et
idem suis ministris imponere. Unde sapien vi.
dicitur. Audite reges et intelligite. quoniam data
est potestas a domino vobis. q̄ interrogabit opa
vestra. et cogitationes scrutabitur. quoniam cum
essetis ministri regni illius. non recte iudicatis
neq; custoditis legem iusticie. et subditur. horē
de cito apparebit vobis. In iusticia nō est q̄dam
inequalitas. Dicitur autem rex iniquus. i. non
equus. Est autē equus iusticia dulcore misericordie
temperata. Quia ergo in regendo non seruat iu-
sticiam. terribiliter vindemiat vineam. destruēs
dei eccām. **D**ecima abusus est episcopus negli-
gens sū aug. Episcopus nomen est grecū. deri-
uatum ab epi. quod est supra. et scopos q̄d est. in-
tentio. videlicet quia multū vigilanter debet in-
tere gregi suo. viij. q. i. Qui episcopatu. Qm̄ do-
minus ad ezechielem ait in persona cuiuslibet p-
lari ecclesie. Fili hominis speculatores dedit te do-
mini israel. Si dicente me ad impiū morte mo-
rieris non annūciaueris. neq; locutus fueris ut
auertat a via sua impius et viuat. i. pē impius in ipie-
tate sua morietur. sanguinem xpi eius de manu
tua requiram. Nam ut dicitur per leonem papā
distinctione octuagesima sexta. Inferiorum oz-
num culpe ad nullos magis referende sunt. q̄

ad desides negligentes. et prelatos. qui multam
sepe nutriunt pestilentiam. vix austerio. em dis-
simulant adhibere medicinam. Episcopus ergo
si est negligens. abutens officio suo. vineam ec-
clesie vindemiat fructum temporalem inde. sibi
vendicans et de salute animarum nihil curans.
Unde cā abusus est plebs sine disciplina. discipli-
na aliquando sumitur pro doctrina. aliquando
pro correctione vel morum compositione. Et his
omnibus plebs indiget. Unde laomō prouer. i.
fili audi disciplinam patris tui. i. doctrinā. pa-
tris videlicet non solū carnalis s; magistri et plari
et senioris de bono te instruētis. Cum enim a-
nima nostra nascatur vt tabula rasa. nisi doctri-
nam suscipiat. ignoranter et bestialiter oportet vt
viuat. De disciplina autem correctionis siue fla-
gelli dicit apostolus ad hebreos duodecimo. Si
extra disciplinam estis. adulteri non filij estis.
Si enim homines et precipue plebs que modi-
cam habent prudentiam et maturitatem prosper-
rantur. et sine flagellis se reperiunt. abutuntur
prosperitate et in multa mala incidunt. **D**uo-
decima abusus est populus sine lege. Quod intel-
ligendum videtur quo ad eius observationem.
Nam pauci populi sunt precipue inter fideles.
q̄ leges aliquas non habeant. sed paucissimi eas
observāt. Et similes esse videntur telis aranea-
rum quibus capiuntur musce sed a maioribus
animalibus lacerantur. Cum tamen augustinus
dicat. Quicunq; legibus imperatorum que pro
dei voluntate feruntur obtemperare non vult. ac-
quirat sibi magnum supplicium. Hi ergo omnes
mali christiani. vnde et ipocrite nequiter operan-
tur in vinea ecclesie. Sed de iure dicunt eis a
christo. Non noui vos discedite a me operari in i-
quitatis. Mathei septimo capitulo. Et loquitur
ibi de falsis prophetis. qui scdm̄ origenem sig-
nificant ipocritas. **S**ecundi nequiter operan-
tes in vinea ecclesie sunt persecutores. de quibus
p̄ intelligi illud. Job. xv. Ledetur quasi vinea. s.
eccā in primo flore. hoc est in primitiuo suo statu.
Que lesio p̄cipue facta fuit a tyrānis infidelibus.
Unde psalmista in predicta auctoritate subdit.
Exterminauit eam aper de silua. Alper qui ē aial
feror et siluestre. dilacerans et minuens que sibi
occurrunt. significat romanū imperium. q̄d alia
dominia dilacerans sibi subiungauit. et hic venit
de silua. id est de gentilitate in fructuosa. Hoc at
imperium exterminauit quantum in se fuit vi-
neam ecclesie. querendo ipsam destruere. et ponē-
do extra terminos mundi per plures tyrānos
imperatores. Unde et augustinus. xvij. de ciuitate
dei. refert ecclesiam dei decem magnas persecuti-
ones fuisse passam ab imperatoribus romanis.
figuratas per decem plagas egypti. Et ei vnam
tātum restare. s. eam que erit tempore antichristi.

Titulus Quintus

postq̃ liberabitur ecclesia plene de seruitute mū
di ⁊ diaboli Sicut per vndecimam plagam. vi
delicet submerfionis Pharaonis cum exercitu
suo in mari rubro plene liberat⁹ est populus dei
⁊ egipriaca seruitute Prima igitur computatur
a Nerone imperatore. sub qua princeps aploꝝ
petrus ⁊ paulus coronati sunt cum alijs multis
Secunda sub domiciano. in qua iohānes euā
gelista post martiriū quo missus fuit in dolum
olei feruēt. sed ille fuit in insula patmos
relegatus fuit Tertia sub traiano. i. qua clemēs
in mari submersus est. Quarta ab Anthonio
Quinta sub severo Sexta sub maximiano Sep
tia sub decio. Octava sub valeriano Nona sub
aureliano Decima sub diocetiano ⁊ maximiano
Non autem negat ipse augustinus seu reprobat
q̃ istas decem persecutiones passa fuit ecclesia.
Sed hoc reprobat q̃ solum in decem tantū fue
rit passa. cum sustinuerit multas alias diuēlis
temporibus. Et precipue narrat ipse augustin⁹
eidem ⁊ de alijs duabus factis ab imperatorib⁹
bus romanis scilicet a iuliano apostata. ⁊ valen
te arriano fratre valentiniani Sub his autē duo
decim p̃secutiōib⁹ exterminata est vinea. cēq̃ntū
ad aliq̃s in parte. q̃ videlicet timore tormentoꝝ
a fide recesserunt. Exterminata est corporaliter
seu quo ad vitam presentem. quantū ad innume
ros fideles. qui pro fide martirio coronati sunt.
Sed plantatis radicibus. i. mortuis. ⁊ sub terra
positis ipsis martiribus qui erāt precipui in ec
clesia impleta est terra fide christi. quia mirabili
ter dilatata est ecclesia per orbem Unde psal. lo
quens in persona ecclesie de huiusmodi persecu
tionibus suis ait Sepe expugnauerunt mea iu
uentute mea. i. in statu p̃m̃itio meo. dicat nūc
israhel. i. popu. us dei. Interpretatur enī israhel
videns deum quod ecclesie congruit per fidem
Etenim non poruerunt mibi. i. auferre fidem et
charitatem Sed supra dorsum meum. i. fideles
quos sustineo. fabricauerunt. s. co. onas p̃petuas
per percussiones suppliciorum. peccatores. s. ipsi
infideles persequentes ⁊ impugnantes proloꝝ
nerunt iniquitatem suam. i. augendo peccata sua
Sed tamen deus concidet ceruices peccatoꝝ
ipsoꝝ persequentium. superbiam illoꝝ ani
hilando. ⁊ de mūdo sublatos depurādo damna
tioni Un⁹ ⁊ ipsi fideles plantantes in fide. figurati
sunt per naborb naburtheum. qui cum nolisset
vineam suam tradere achab regi idolatre perēri
demū talis accusatus iniuste occisus est Sz ipse
achab cum omni domo sua ad nihilū redactus
est. 1q. Regū. xxi. Sic et p̃lati ecclesie ⁊ aliq̃ veri
fideles. nec p̃ci. us nec minus aut terroꝝbus ti
rannis acqueruerunt ut vineam ecclesie traderet
in manibus eozum. acquerendo. s. p̃dic eozū
vīq̃ ad acerbissimam mortem resistendo Et licz

aliquando viderentur ecclesiam. i. fideles ad pla
cium possidere. tamen ipsi regionis ⁊ tiranis
miserabiliter ⁊ medio sublati. vinea ecclesie in
sua libertate permansit Et ut dicitur. i. Iacob. iiij
Conturbati sunt omnes operatores iniquitatis
s. illi persecutores tyranni Tertij operarij ma
li sunt heretici peruersores de quibus figurati
ue dicitur Iudicum. ix. Haratores sichten egressi
sunt in agros vastantes vineas Sichten inter
ratur laborans. et signat hereticos qui laborant
ad peruerendum alios Hi egressi sunt de domo
vel ciuitate vnitatis ecclesiastice. in agros latos vi
cium ad vastandum vineas. i. plebes ecclesie
Ecclesia enim figurata per vineam. et vna est et
multe Una vnitatis finis ⁊ fidei Multe ratione
pluralitatis locorum ⁊ rituum in quibus disper
sa ē Quosvi destructores cauere admonet ap̃la
ad phil. iij. dicens Videte malos operarios Et. ij
ad Corinth. xi. Huiusmodi pseudo apostoli ope
rarij sunt dolosi. transfigurantes se in apostolos
christi Horum autem noxiū opus in vinea ec
clesie notat psal. in dicta auctoritate quā inducit
Singularis ferus depastus est eam Ferus dicit
ceruus hereticorum. quia intellectum ferum ⁊ be
stialem habent in suis doctrinis. ⁊ fertilitatē cru
delitatis cum possunt aduersus fideles exercere
Singularis dicitur hic ferus. q̃ singulares sunt
in op̃. nione. nolentes assentire p̃m̃i sententie
sapientum. Vel etiā singulares ex superbia. qua
cupiunt ceteris anteferi in vita vel scientia. sa
cientes se capita alioꝝ Et hic ferus depastus ē
vineam ecclesie quantum ad omnes qui errores
eozum securi sunt. qui incorporati cum eis. a do
⁊ ecclesia damnati sunt Omnes autem heretici
in doctrinis suis duodeci articulos fidei contrarij
inueniuntur. i. contrarium sensisse ⁊ dixisse alicui
ex duodecim articulis directe vel indirecte. prin
cipaliter vel reductiue Equidem primus sin
gularis ferus qui depastus est. ⁊ multas vires de
struxit de vinea ecclesia. docens contra primum
articulu fidei fuit arrius asserens tres personas
diuinas eēntialiter differētes q̃q̃ fateatur tres
deos ⁊ tres essentias diuinas. maiorem q̃ vnum
altero Contra illud Deuteronomij. vi. Domin⁹
deus tuus vnus est Quod ecclesia fatetur in sim
bolo dicens Credo in vnum deum Secundus
ferus singularis fuit sabellius hereticus. contra
secundum articulu dogmansano ⁊ asserens pa
trem ⁊ filium ⁊ spiritum sanctum vnā eē eādēq̃
p̃sonam. que aliquādo vocatur pater. aliquādo
filius. aliquādo spiritus sanctus Cui⁹ fallacia
destruit iohānes dicens Tres sunt q̃ testimoniū
dant in celo. pater. verbum. ⁊ spiritus sanctus. i.
Joban. v. Tres. s. persone. quod fatetur ecclesia
non solum in simbolo apostolorum. Sed etiam
in simbolo arbanasij vbi dicitur Alia est perso

Capitulum Secundū

p̄ris. alia filij. alia sp̄s sc̄i. Cōtra tertium articulum
s. creatōis rez. locutus ē serus ille qui dictus est
manichæus. si ingens diabolo instigare. & ponens
duo prima p̄cipia rez. Unū videlicet p̄cipiū
inuisibiliū & hoc esse deū dicit Aliud p̄cipiū
sc̄z visibiliū. hoc asserit esse diabolū Cui? con-
trariū asserit sapiens salomon dicens Qui viuit
in eternū creauit oīa s̄il. qd̄ fatef̄ ecclā dices Crea-
torē celi & tre visibiliū oīm & inuisibiliū **Cōtra q̄r-
tū articulum. s. sc̄a m̄ ecclāz catholicā sc̄z cōtōnē. &
Que sc̄ificat v̄triq; p̄ grām sac̄alem dicit aliū
serus pelagiū dictus asserens principaliter per
pp̄riū arbitriū posse saluari. S̄z p̄tra eū dīc̄ apls
ad Ro. Ḡra dei salui facti estis p̄ fidē & hoc. non
est vobis Et illud ad th̄itū. in q̄ nō ex opibz iusti-
cie que fecimus nos. sed sc̄dm̄ misericordiam sal-
uos nos fecit. per lauacrum regenerationis &c.**
Quintum articulum. s. carnis resurrectionē
serus quidā vt ponit gregorius in moral. hereticus
impugnauit dicens. In futura resurrectione re-
cepturos nos esse carnem. non veram. sed aeri et
ventō similem Quem elidit iob dicens In car-
nē mea videbo deū. quē visurus sum. ego ipse
& non alius id est nō mutar̄ alia carne **Sexto**
qui est de vita terrena. contradixit quidam hereti-
cus cum sequacibus suis. querens depascere vi-
neam ecclesie dicens deū non videri per essen-
tiam suam a sanctis in q̄na visione essentiali cō-
sistit vita eterna. s̄m̄ illud Job. xvij. Nec est vita
eterna. vt cognoscant te solum deū &c. S̄z dīc̄
ceat solum per quandam speciem vel similitudinē
videri. cui iobānes in cañ. i. i. ponit silentiū dicens
Videbimus eum sicuti est Cōtra septimum
s. q̄ dei filius est p̄cept̄ de sp̄s sc̄o. natus ex v̄gine
serus ille dictus iheronimus locutus est dicens xpm̄
non esse de sp̄s sc̄o nec de v̄gine p̄ceptū. s̄ ex cō-
mixture viri cum muliere Quem euāgelista iu-
gular dicens Mat. i. Qd̄ in ea natū est. de sp̄s sc̄o
est. Octauū resp̄s. s. xpm̄ filiū dei passū & mor-
tuū Nadometus pessimus serus cum suis sar-
racenis dicunt xpm̄ non fuisse passum & mortuū
cum dei filius esset & impassibilis Sed daniel ob-
struit os eorum dicens Decidetur xps &c. Dan. ix.
Et pe. Xps passus est pro nobis &c. Passus ē
aut̄ s̄m̄ humanitatē assumptā. non s̄m̄ deitatem
Nonū videtur d̄struere serus ille qui dixit xpm̄
animam non habuisse. s̄ loco anime fuisse deita-
tem Et est nonus de descensu ad inferos. qd̄ fuit
s̄m̄ aliam non s̄m̄ carnē que sepulta fuit. nec s̄m̄
deitatem que vbiq; est. vnde ps̄. in p̄sona. cristi
p̄tra illos ait. Non derelinquas animā meam in
inferno &c. Decimum quod est de resurrectione
xpī tertia die. iudeus serus malignus audire nō
potuit. dicens non surrexisse. sed corpus ei⁹ a di-
scipulis furatū fuisse. s̄ apls ad th̄i. testatur h̄c
resurrectionem dicens Memor esto dñm̄ b̄esā

resurrexisse a mortuis s̄m̄ euangelium meū. Et
ps̄. Ego dormiui & soporatus sum & surrexi Un-
decimum de ascensione. negat Eutices hereticus
dicens carnem conuersum in deitatem Quod si
esset non ascendisset. quia deitas in celis & vbiq;
est Cōtra hoc nichæas p̄p̄ba ait Ascendēs p̄der-
iter ante eos Et ps̄. Ascendit deus in iubilationē
Duodecimus articulus est q̄ xps venturus est
iudicare viuos & mortuos ad retribuendum p̄-
m̄ium bonis & penam eternam reprobis Cōtra
hunc latratus est origenes dicens xpm̄ debere in
fine oēs saluare & pro eis pati. Sed p̄tra eum est
quod ait xps Mat. xxvi. Ibunt hī in suplicium
eternū Iusti autē in vitam eternam. Et dan. xij.
De puluere tre emiglabunt. alij in vitam eternā
alij in opprobrium vt videant semper. Quāuis
contra articulos fidi. xij. sint. non solum. xij. sed
singulares & heresiarche nequiter opari vineam
ecclesie depascentes. & milios inficientes. qm̄ mlti
alij sunt exp̄relli & extincti vt ps̄. xxij. q. iij. ca.
penult. & extra de sū. tri. & fide ca. c. Damnamus
Et i opuscul b̄. tho. d̄ arti. fi. & sc̄a. s̄ nūq; poue-
rū p̄ualere nec potuē. xps. n. orauit. p̄ ea. vt n̄ d̄-
ficiat fides ei⁹ Pro petro declamauit dicens Ego
pro te rogavi vt non deficiat fides tua Luce. xxij.
Mat. xvij. dixit Sup̄ hanc petā. s. se xpm̄. edifi-
cabo ecclesiam meam & porte inferi. i. errores & he-
reses non p̄ualebunt aduersus eam Quinim-
mo sublati heresibus subortis paulatim. ecclesia
remansit gloriozior & clarior in doctrina per expo-
sitiones & disputationes doctorū hereticos p̄fura-
tū. dñō eam custodiente Unde Mat. xxvij. ipse
dicit In die illa vinea meri cantabit ei Ego tñs
qui seruo eam repente p̄pinabo ei. ne forte visite-
tur p̄tra eam. nocte & die seruo eam

Secundū operarij .§. IX

in vinea ecclesie sunt qui operantur excellenter.
ad faciendum ipsam fructificare Et ad hoc exhor-
tatur apls dicens. ij. thi. ij. Soli cite cura teipm̄
p̄babile exhibere opariū deo in inconfusibile Et
ad frequēdū & p̄tinuandū op̄ exhortat salomō
Eccl. ix. di. Quodcūq; potest manus tua instāter
opare. quia nec opus nec ratio nec scientia nec sā-
piētia valent apud inferos quo tu p̄peras. & ad-
mittendum b̄ excellentes operarios in vineam
ecclesie oraba r̄ps dicens Dñe deus virtutū. vi-
sita vineāz istā. s. p̄ efficates oparios. & p̄fice eā
id est dispone vt p̄fectum fructūz. p̄ducant Al-
te autem ecclesia figuratur per vineam multipli-
ci de causa s̄m̄ hugonem cardinalem super ps̄. &
prima est p̄pter ligni abscisi inutilitatē Non em̄
vile est lignum mortis abscisum nisi ad p̄bustionē
Sic homo ab ecclā separatus numero vel merito.
vñ dñs Eze. xvij. in h̄ois qd̄ fier de liḡ vit̄ ex oībz
lignis n̄eoz. q̄ s̄t inf̄ ligna siluaz. nūq; tolleſ dea

lignū ut fiat op^{us}. aut fabricabit de ea parillu^m ut
depedeat i ea qd dicitur vas. Ecce igni dati ē i esca
Sic etiam dicit christus Jo. xv. Ego sum vitis
si quis in me non manserit. s. vnus p charitatē
p quā qd merito est in vinea ecclesie mittet foras
sicut palmes et arefcz. et in ignē mittet et ardet Se
cunda rō est propter fructus suauitatē Sola em
vinea vinum habet. quod lenificat cor hominis et
confortat Sic sola ecclesia habet vinum. doctrinē
salutariā. aīam lenificantis et confortantis Unde
Can. viij. dicitur Dabo tibi potum ex vino con
dito Vinum conditum est dulce et medicinalē
Mat. vij. dicitur. Nunquid colligunt de spinis
vvas. q. d. Non habetur salutariis doctrina a iu
deis aut gentilibus aut hereticis Sed et de illis di
citur. vva eorum vva fellis et botrus amarissim^{us}
Fel draconum vinum eorum et **T**ertia ratio
est Quia sicut pinguedine debilitatur vinum et
luxuriatur vinea. i. luperfluos. pducit palmites
Sic in ecclesia ex abundantia temporalium nascit^{ur}
luxuria in palminibus. i. clericis laicis et prelatis
et ex hoc insipidatur et insipidum fit vinum id ē
doctrina ecclesie. ut de eo dici valet illud Isa. i.
Vinū tuum mixtum est aqua. i. carnali volupta
te insipidum factum. Et propter hoc dominus
visitat ipsam vineam sepe abscindēdo palmites
id est sup^{er} luitates ipsalū per varias afflictiones
ut magis fructificet Unde conquerens domin^{us}
d vinea ecclesie dicit Isa. lxxij. In prelio gradiat^{ur}
super eam succendam eam pariter. quasi diceret
parum fructificat ecclesia prosperitate. sed faciam
eam fructificare per aduersitatē Et loquitur fm
p^{ro}phetiā quādam regionē In aluerna em
in aliquo loc^o ita qñq multiplicat vinea q qua
si in suuas vineas degenerant. et tunc homines cō
burunt eas. et postea optime fructificant Vineā
etiam radicata inter petras et in eminenti loco in
radio solis. melius vinum facit Sic illi de eccia
qui sunt fundati et radicati in duricia penitentie
in eminentia vite p^{ro}phetiā ue. in fetuore dilectio
nis et beniuolentie. melius docent et operantur.
Hier. lxxvi. Alibut plantabis vineā in monib^{us}
lamarie Samaria interpretatur non solū custo
dia dñi sed etiam coniunctio dñi. et p penitentiā
et premeditationē coniungitur homo deo. et dñm
in se custodit. Ipa at vinea ecclesie perficitur p
excellentes operarios. quos ipse deus pducit ad
opandū vineā. mane hora tertia sexta nona et vn
decima ut h^{ic} parabolice Mat. xx. d patrefamilias
qui erant conducere operarios in vineam suam.
quidelicet in diuersis etatib^{us} mūdi a pmo abel
iusto. vsq ad vltimum nascitur. posuit multos
sanctos in ipsa ecclesia ad exercendū se et alios in
p^{ro}tectione virtutum Vel diuerse hore significant
fm gre. in omel. diuersas etates hominum. s. pu
encie. adolescentie. iuuentutis. senectutis ac de

crepitate etatis In quib^{us} homines vocant^{ur} a deo ad
penitentiam et virtuosam querelationem **A**d hoc
autem q vinea fructificet triplici opere indiget
videlicet ligonizatione. putatione et ligatione
Ligonizatione quidem indiget ad hoc. ut spinet
herbe iniuriles eradicientur. in quo opere terra fer
to scinditur. et abscisis radicibus herbarum soli
ostenditur Sic in vinea ecclesie seu anime. Ad
hoc ut fructificet deo. oportet q terra cordis fer
to correctōis frāgatur ut abscondantur pctā etiā
vsq ad radices cogitationum. et manifestent^{ur} p
confessione ne occulta reuulsant Unde in septi
tuagesima quādo in officio representatur lapsus
pāmorū parentum et punitio. s. introductio ge
nietis bñani in exilium huius mūdi ad agendā
penitentiam. propter quod dominus inducit eos
habitu pellicum aīalium ut pnoicerent seipsos
et penitentiam agerent. ecclesia dimittit canica
lenticie. ut gloria in excelsis. nūi in magnis solen
nitatibus et alleluia. et sumitur tractus loco alle
luia. qui tractus habet cantum asperum et lachry
mosum. ad inducendum homines ad penitentiā
et hoc per nouem ebdomadas facit. vsq. s. ad pa
scha. q. s. amittit societatem angelorum. qui sunt
distincti in nouem ordines Etiam rationem bēs
de conse. dist. i. bi duo Nam quia ipsi noluerunt
in paradiso penitere. et confiteri peccatum suum
se excusantes. ideo expulsi sunt vel saltem ex af
flictione huius exilij peniterent quod et fecerūt
Secundo oportet q vinea putetur. Unde d^{icitur}
Can. i. Tempus putationis aduenit Per puta
tionē at abscindunt palmites supflui ne fructū
impediant. Ita in cultu spiritali anime op^{er}et
sup^{er}flua ressecare Paucis enim minimisq natu
ra contenta est dicit boetius Sed sensualitas in
satiabilis est querens multa superflua Propter
qd dicebat apostolus Debentes victum et quib^{us}
tegamur bis contenti sumus Tempus autem cō
gruum huic putationi. est tempus adolescentie.
que indiget maiori freno. ppter maiorem inclina
tionem ad superfluitates et vanitates. que signat
per tempus veris. in cuius principio vel circa fit
putatio materialū vinear^{um} **T**ertio oportet
q ligetur Debent autem ligari vites. i. potentie
anime firmitate palo. s. christo ut dicere possit cum
aposto. Cruci affixus sum. s. per affectū et imita
tionem Proderit insuper multum ad fructifica
dum. immo necessarium videtur. ut vinculo obe
dientie alicui patri spiritali alligetur. cuius cō
silio dirigatur Sed bene videat ne fit arūdo va
cua. i. ipocrita. sed p^{ro}stans et solidus in obsequio
diuino. Perutile etiam erit aīalia q destruunt
vineā caperet occidere Unde d^{icitur} Can. ij. Capite
nobis vulpes pulas q demoliunt vineas Vulpes
puule fm ber. sup Cā. signat cogitationes q occur
runt sub spē boni Est. n. vulpis aīal callidissimum

Capitulum Secundū

Sicut enim alicui suggeritur affectus prelatōis sub specie fructificationis. et indisciplinatio vite sub specie temperantie et huiusmodi iste destruit vineam nisi paruule. id est in initio. mortificentur. Cum autem sic bene exercetur et colitur vinea optime fructificat. et deo offert fructus ipsi gratia. Unum in figuram legitur Gen. xl. Pincerna regis pharaonis in carcere positus. vidit in somnis vitem tresque ex ea ppagines pcedentes que gemas floresque et uvas paulatim producebant. ipsique maturas ille pincerna ex eis premebat vinum in calicem pharaonis offerens ad bibendum. Pincerna in carcere est quilibet noster positus in carcere huius mundi propter defectum saltem tractum originalis. Hoc est autem signum ut quis ad curiam reuertatur regis eterni. ut ei gratus et propicius sit cum. scilicet videt quasi per somnum quod hic non habet certitudo saluationis future. nisi per signa. cum. quis videt vineam anime cum tribu poterit suis memoriam. intellectu et voluntate gemas bonorum propositorum. flores odoriferos bonorum exemplorum. fructus rectorum operum producere. et in eis perficere. ita quod ex his vinatibus. id est defectibus et imperfectioibus vinum spiritualis feruoris et leticie in calice cordis offerat deo. propter eum omnia faciendo. Per hoc sperare potest in interpretationem sanctorum. quod eductus de carcere mundum ad curiam pharaonis regis eterni reuocabitur cum honore. Vel sic exponi potest. Unus est Christus sicut ipse dixit Jo. xv. Vera vitis deus ad differentiationem umbrarum que puerla est in amaritudinem. Tres ppagines sunt tres ordines fidelium in ecclesia qui ei per gratiam adherent. scilicet prelati actiui et contemplatiui. figurati per noe. iob et daniel. de quibus habet Ezech. xliij. Et per petrum iacobum et iohannem qui se inuenerunt in transfiguratione domini. Mat. xvij. Et per lazarus. mariam et martham quos diligebat ihesus Jo. xi. Prelati enim regunt ecclesias figuratam per archam rectam a noe. Pascere verbum debent et exemplo. sicut dictum fuit petro Jo. vlt. Viriliter se debent habere in militia dei. mortui mundi ut lazarus. Contemplatiui vacare debent orationi et meditationi castitati et abstinentie ut dauid fecit. et puritati et sapientie. ut iohannes euangelista. Auditui diuinorum quietis sollicitudini ut maria magdalena. Actiui vero operibus misericordie ut gubernatores familie. Et luctari cum vicijs ita ut supplantentur. Jacob enim interpretatur supplantator. Et insistere sollicitudine necessarios domini ut martha. Vel tres ppagines tres status. scilicet virginum. viduarum et coniugarum. vel tres ppagines tres gradus in ecclesia scilicet incipientium. proficientium. et perfectorum. Et hi omnes produunt gemmas cogitationum bonarum. flores sanctarum affectionum et exemplorum. et uvas rectorum operum. Ex quibus Christus efficiens vinum meritum. ipse Christus porrigit et pntat in curia superna coram rege vniuersorum. et hoc in calice principaliter sue passionis tertia die scilicet

tempore gratie. Et de his tribus ordinibus. statibus. vel gradibus. exponit beatus thomas super Cant. illud. Seraginta sunt regine. octoginta concubine. et adolescentule. non est numerus Cant. vi. Regine enim significantur virgines. quod ipse se optime regunt. quod ad comandas concupiscentias carnis. et magis dicuntur sponse Christi que alie. De sunt seraginta in numero paruo sed excellenti. Quauis enim in se sit paruus numerus. licet respectu superiorum tamen super abundans. Dicitur autem numerus superabundans ille. cuius pres singule que in se multiplicare constitunt ipsum totum simul. post adunate et collecte excedunt ipsum totum. Sicut pres aliquot. licet sunt unum et duo et tria et quatuor et quinque et sex et decem et quindeni et viginti et triginta. Et bec omnia simul excedunt non solum seraginta sed et octoginta. Significant etiam regine seraginta anime perfecte et ex dignitate et numero significatione. Tales enim admittuntur frequenter ut vere sponse ad amplexus regis salomonis. id est Christi per contemplationem et intimam vniouem et generant stirpem regis. id est perfecta opera faciunt. et cum magna fiducia in domo superna conuersantur. Componitur autem numerus seragenarius ex sex et decem quod denarius series multiplicatus constituit. licet. Et denarius quod est primus limes numerorum signat perfectionem. Denarius qui est numerus quadratus in figuris. Nam figura quadrata habet sex facies. ut patet in capillo. et significat firmitatem quia res quadrata ex omni facie firma manet. Concubine. id est vidue que dicuntur concubine. quod habuerunt aliquando alium virum quam Christum. Et he dicuntur octoginta. quia in maiori numero sunt que virgines. Dicuntur etiam anime proficientes si nondum perfecte. que et si aliquando admittuntur ad amplexum diuinum per contemplationem et gustum spiritualium. non tamen ita frequenter ut perfecte anime. nec perfecta sunt opera earum. Laborant tamen ad obseruantiam decem preceptorum. et exercitium octo beatitudinum de quibus habetur Mat. v. quinto. et ideo dicuntur octoginta. qui numerus componitur ex denario octies multiplicato. Adolescentule sunt anime in statu coniugij vel etiam imperfecti seu incipientes in via dei. Et hi sunt in maiori numero que virgines et vidue. vel perfecti et proficientes. licet in minori merito. Unde adolescentule dicuntur quia adhuc tenere ad sufferendos labores. nondum senium perfecti ac mutabiles.

Operatur aliqui .§.x

segit in vinea ecclesie. Unum vinea paulatim generat et destruitur. Et de hoc puer. xliij. dicit salomon. Transiit. id est per considerationem pagrum huius pigri et per vineam stulti. id est mentem et puer sardeorum. et totum repleuerat vitice. id est passionibus concupiscentiis.

ventes ut vitica. et operuerant superficiem eius spine id est palliões irascibiles que pungunt alios. Et de bui vinea seu aia dominus p̄rens dicit. Quid est quod ultra debui facere vinee mee et nō feci. an expectaui q̄ faceret vvas. et fecit labru fcas. Isa. v. id ē expectaui ut faceret fructus conop operum. et fecit fructum inuilem. Unde infra dicit Expectaui ut faceret iudicium. et ecce iniquitas ut faceret iusticiā. et ecce clamor. Sz timendū est qd subdit Et nūc ostendā vobis quid faciam vinee mee. i. anime tepide et pingue si se nō emēdet. Alufetam sepeui eius. i. tentosum conscientie pungentis auferri permittam seu timorem. et erit in direptione a demonijs per temptationem. Vituam maceriam eius. id est p̄mitiam remoueri considerationem vite sanctorum qui lapi des dicuntur. et erit in conculcationem viciorum. Et ponam eam deserram bonis. s. sp̄alib. Non putabitur. i. non remouebit talis piger et tepidus sup fluitates et occasiones viciorum. Nec tōdie ferro scz p̄punitiois et confessionis. Et ascendent vesp̄es spine id est male cogitationes et affectōes. Et nubibus mādabo ne pluant sup eā imbēs. i. non p̄cipiem doctrinam fructificantem et vtilem eis. Unde cuilibet tali dicitur Apoca. iij. Non inuenio opera tua plena. In mēte ergo habe quid acciperis et audieris et tene et penitentia agellam. Nam demuz ut dicitur Apo. iij. misit angelus. i. xp̄o faciem suam. s. mortis n̄ videm iauit vineam fre ecclesiam. s. militansem. Et omnem palmitē qui non fert fructū tollet eum a se. et qui fert fructus purgabit Jo. xv.

Quantū ad tertiū. §. xi

principale diuisionis. s. circa. vi. §. s. de facienda retributione dicitur Da illis mercedem. Hora primo q̄ nō dicit ut veniant cras. sed immediate post opus. Da illis mercedem. Unde i. h̄or. i. q̄ dicitur. Quicumq̄ ubi aliquid operatus fuerit. statim ei mercedē relitue et merces merēnarij tui omnino apud te non maneat. Da ergo non differas. Hora secūdo q̄ dicit illis. s. operarijs in vinea. Sz dicit apls. i. ad Cor. iij. q̄ vnusq̄sq̄ fm suū laborē mercedē p̄pria accipiet fm laborē q̄ ad q̄litatē. q̄ ad q̄ntitatē. quo ad diuturnitatez q̄ ad q̄litatē boni laboris vel mali. q̄ ad q̄ntitatez magni laboris vel pui. quo ad diuturnitatē m̄lri tēporis vel modici. Nam qui laborauit in vinea ad destruendū ut primi. cū congrua merces seu retributio peccati sit pena. Id eo ut dicitur Eccl. xij. Erugā a domino portans mercedes iniquitatis. Et ad Ro. i. de reprobis dicitur Mercedem quā oportuit in semetipsis recipiētes. Ad heb. xi. Sio preuaticatio et inobediencia accipit iustam mercedis retributionem. Qui laborauit negligēter tandem in gratia moritur mercedem accipit

sed non de operatio in mortali. Unde Aggei primo. Qui congregauit mercedes misit eas in sacculū pertusum. i. qui fecit opera de genere bonorum extra charitatem. non inde recipit premium in gloria. sicut quod ponitur in sacculum pertusum. non remanet ibi sed extra mittitur. Qui autem laborat excellenter. mercedem glorie accipit. Unde sapientie. x. Reddet deus mercedem laborum sanctorum suorum. Et que sit ista merces ostēdit ps̄ dicēs Ecce hereditas dñi filij merces fructus ventris. Merces id est premium filij scilicet per adoptionem. et b̄mōi merces est hereditas domini. id est bonum glorie. que tanq̄ hereditas filijs tribuit que hereditas seu felicitas glorie est fructus ventris. s. beatissime marie quo ad q̄litatē boni opis laboris vel mali q̄ ad quantitatem. magni laboris vel parui quo ad diuturnitatem. multi ep̄i et modici. Secundo datur merces fm quantitatem laboris. Quanto enim quis plus laborauerit et bene in vinea domini. tanto maiorem mercedem accipiet. Ita tamen q̄ nō intelligatur equalitas laboris ad mercedē in quantitate. Nam ut dicit idem apls. q̄ ad Cor. iij. Quod in presenti est momentaneum et breue tribulationis nostre. supra modum in sublimitate eternum gl̄e pond⁹ operatur in nobis. Et ad Ro. viij. Non sunt condigne passionēs h̄ tēporis ad futurā gl̄oriam. Sz intelligit equalitas in p̄porione. s. ut ibi est maior labor. ibi sit maior merces. Sed labor p̄t intelligi maior vel potior triplici fm b. tho. sup eplām. q̄ ad Corin. super dicta auctoritate. Primo mō fm formā charitatis. Et huic labori r̄ndet merces essentialis que p̄sistit in visione dñi fructus. Iuxta illud Jo. xij. Qui diligit me diligetur a patre meo et ego vili gam eum. et manifestabo ei meipsum. Qui ergo et maiori charitate laborat. et si minorem laborē patiatur q̄ alius. plus recipiet de mercede p̄mij essentialis. quia limpidius deū videbit. et de tali visione magis gaudebit. Scdo p̄t attēdi magnitudo laboris ex specie opis. Sic ei in rebo hūano ille plus p̄mias q̄ digniori ope laborat. Sic archi rector plus q̄ artifex manualis mercedis accipit licet min⁹ laborez corpali. ita in rebo diuinis q̄ nobiliori ope occupat. mai⁹ p̄mij accipiet q̄ntū ad aliquā p̄rogatiuā p̄mij accidentāl̄. Sz forte min⁹ corpore aliter laborez. Unde aureola datur virginibus. doctoribus. et martiribus non alijs. Et consistit premiū accidentale in quodā gaudio quod habetur de opere p̄uilegiato. ut enā de alijs bonis operibus ratione laboris. Tertio attenditur magnitudo laboris ex quantitate ipsius laboris. Et si maior sit labor in opere quod sit ex natura operis ut ieiunare magis q̄ abstinere ab esu carniū. aut etiā ex p̄dione complexionis ut colerico cōter difficilius est ieiunare q̄ flegmatico

Capitulum Secundū

Sic maior labor meretur maiore mercede et quo ad remissionē pene temporalis et quo ad gaudiū accidentale quod recipietur maiori labore Unde sap. x. dicitur Redderet mercedē laborū suorum. scilicet iustis. Si si maior labor in ope pueat ex defectu voluntatis. puta ex tepiditate vel negligētia. scilicet enim hoc et si sint leuia. aliqui videntur et sunt alicui multū laboriosa Sed hoc propter defectū mentis indisposuit Et talis magnitudo non augeat sed minuit mercedē Illa. xl. Deficiat puer et laborabit puer. i. imperfecti hoc be. tho. **T**ertio datur merces secundum diuinitatē. quia qui tempore longiori laborauit. ceteris paribus plus recipiet quia plura merita acquirit Signantur de ceteris partibus. quia qui minori tempore vixit si in illo tempore suo plus laborauit. vel cum maiori charitate quam alius qui diu vixit maiore mercedē recipiet Nec contra quod dicitur in parabola euāgelica. scilicet quod accepit singuli vnum denarium. et sic non plus qui diu laborauit vi ab hora prima quam qui undecima Ad quod respondet quod merces que redditur est ipse deus. Iuxta illud Gen. xv. Ego pector tuus et merces tua magnanimitas Et pro hac mercede laborantibus mercentarii laudantur iuxta illud. quanti mercenarii in domo patris mei. abundant panibus. id est refectio nibus spiritualibus Luce. xv. Secus si intēderent aliam mercedem in alia vita Et hec merces cōis est omnibus. et propria singulorum Communis quidem omnibus. quia omnes sancti vident deū et fruuntur eo qui est merces eorum Propria autem erit singulorum quia vni alio clari videbit et plenius fruetur secundum determinatā sibi mensurā a deo Et hoc ostenditur Jo. xij. vbi dicitur In domo patris mei mansiones multe sunt. i. varietates premiorum modo predicto. Et hec merces dicitur denarius et propter eternitatem quam continet. quā signat forma denarii circularis. et propter deitatem quam habet. que signatur in imagine sculpra regis in denario Et propter recipientium qualitatem. bi sunt angeli et homines qui sunt decem. quia nouē sunt ordines angelorum et quasi decem natura humana. et eis datur propter beatitudinem perfectionem signatam et per denarium numerum. quia primus limes est numerorum et propter obseruantiam decem preceptorum homines illuc producuntur Omnes autem sancti etiam minimi ita sunt quieti et pleni bono glorie diuine visionis. quia nil plus appetunt. nec minimus motus meriti insurgit appetendi maius premium aliorum ita enim plenos se esse cognoscunt quia plus non cupiunt Quod autem dicitur in euangelio aliquos iurmurasse. intelligitur dictum per ipsothesim. i. per presuppositionē. non secundum realitatem quia ibi sit aliqua querela Sed si presupponatur hoc quod tamen est impossibile. ostenditur per rationem. quia nulli sit iniuria Nam deus gloriosus pater noster vinee. nulli debet aliquid ex necessitate. sed gratia dei vita eterna Pro. vi. De suo in quo nulli

tenetur pro facere quod vult dare et non dare sine aliqua iniusticia Nec etiam ex condignitate aliquo quantumcumque laborer meretur illud premium. si consideremus ipsa opera hominum in se Sed ex congruitate. tribuit denarium hunc. in quantum videlicet sua liberalitate. promisit dare talē mercedē laborantibus in vinea. mediante gratia sua. et sic seruat Sed et nouissimi prius recipiuntur et efficiuntur primi in recipiendo mercedem. in quantum vult sancti noui testamenti. si purgati migrāt. subito euolant et denarium mercedem recipiunt dei scilicet visionem Sed sancti veteris testamenti post mortem quantumcumque perfecti et purgati. non recipiebant denarium sed descendebant ad ad limbum ibi expectantes per aduentum christi denarium suum Nec etiam possent conqueri de ista retardatione quia ipsa liberatio eorum sine meritis sufficientibus eorum fuit et premiatio Nota ergo operarios dicitur procuratori patrifamilias. i. christo. qui procurauit nobis premium et mercedem mediante passione. et hoc seruo id est in fine vite nostre ipse soluit. virtute tamen et voluntate patris eterni. qui secundum deitatem est virtus et voluntas. **P**ost vocationē igitur. scilicet per mortē operarios in vinea per permutationem. et eorum discussionem. demum reddit merces per sententiam vnicuique secundum opera sua Unde et apoca. i. dicitur quod ex ore sedentis in throno erit gladius ex utraque parte acutus Gladii iste sententia est ex ore iudicis superni prolata. separans reprobos a bonis Et contra reprobos quidē preferens sententiā. aspectus eius apparebit eis ut fulgur. terribilibus vbi eos increpās et dicēs cullibet reprobo secundum Crisostomum super Mat. Ego propter te homo factus sum. delusus. cesus. et crucifixus. vbi est tāta iniuriarum mearum fructus Ubi est seruitus quā mihi precio sanguinis mei debuisti Ego super gloriam meam te habui. cum essem deus apparens homo. et tu omnem rem vilissimam terre dilexisti amplius quam iusticiam meam. et fidem Viri tunc assistantibus ei ministris. dicit ligatis manibus eius et pedibus in tenebras exteriores Et quis stabit ad videndum eum inquit Malach. iij. c. q. d. In tolerabile erit illud. Ipse enim quasi ignis Ut autem homini illi contra quem profertur talis sententia Vellem ei fuisse si natus non fuisset homo ille Nec enim ab illa sententia appellari poterit quia a summa potestate procedet que non habet superiorem. Appellatio autem fit ab inferiori ad superiorem ut beatus i. q. vi. per totum Nec per errorem intolerabilem euacuabitur. ut in iudicio humano aliquādo contingit Iuxta illud quod habetur. xi. q. iij. Cui est illata sententia. quia iustissima erit Iustus enim dominus et iniusticias dilexit et. Nec pecunia. amicitia vel precibus reuocari poterit. sicut fit in pñti. xi. q. iij. §. ad B. Utz biero. Cum ante tribunal christi venerimus. nec

Job nec Daniel nec Noe rogare possunt pro quocumque
Sed unumquemque onus suum portare. I. oportet
nisi. q. n. in presenti Et ad idem facit quod ait per fratrem
non redimit scilicet christus qui est frater no-
ster in illo iudicio Redimet homo q. d. Non ali-
quis quantumcumque sanctus ex quo christus ipse
non liberat reprobum. non dabit deo placatorem
suam scilicet ipse reprobus in nullo placare po-
terit Et precium redemptionis anime sue scilicet
soluere non poterit pro sui liberatione. S. labo-
rabit in eternum. **H**ec autem sententia pulchra et
plene fuit designata Dani. v. In sententia data con-
tra regem Balthasar Ubi dicitur quod Balthasar
cum fecisset grande conuiuium opum et uisus
tribus et concubinis suis. et biberent in uasis aure-
is et argenteis que asportata erant de templo hieroso-
limorum. laudarentque deos suos. aureos et argen-
teos. ferreos et ligneosque et lapideos. apparue-
runt digiti quasi hominis scribentis contra can-
delabrum in superficie parietis aule regie Et rex
aspiciebat articulos manus scribentis. et tunc fa-
cies eius commutata est et perturbabant eum cogi-
tationes eius Et compages tenum eius soluebatur
Et genua eius ad se inuicem collidebant. Et
cum nullus sapientum curie legere potuisset scrip-
tura tamen a danielle lecta est. Mane. methel-
phares. Eademque die ipse balthasar et regnum
amisit et vitam interfectus a perlis et mediis.
Moraliter exponendo secundum nicolaum de lira Bal-
thasar qui interpretatur capillus capitis. significat
superfluitatem quia capillus nascitur ex superflui-
tate Hec superfluitas reperitur in peccatoribus
et in luxuria manifesta. quod signatur per concu-
binas eius et in gula quod designatur ex conuiuiis
Et inopia leticia per uinum figurata Et adula-
torum applausus in opum et uisus insinuata
Et in superbia et in uasis aureis demonstrata Et in
auaricia que secundum apostolum est idolorum seruitus Et in dijs que
laudabat presignata Que quidem auaricia uel est
cum uolentia Et hi sunt dii ferrei. quod sunt ferre domat
omnia. sic illi sine misericordia cuncta auferunt In ereis dijs si-
gnificatur auaricia que est cum fraudulencia. que
videtur esse verum et non est. quod fraude fit In
dijs argenteis apparet auaricia presidentium pro-
pter claritatem et nobilitatem ipsius auri. In dijs
lapideis auaricia usurarium qui ut lapides in-
sensibiles et inconuertibiles sunt In dijs ligneis
auaricia aliorum illicite lucrantium. Contra hoc
igitur diuino iudicio comparatus uidetur scriptura
lenienter per se dari per manus scribentis Ubi sciendum
quod scribens est pater. manus est filius. digitus est spiritus sanctus
Sic enim digitus est a manu et brachio. et manus a
brachio procedit. ita spiritus sanctus a patre et filius
a spiritu sancto In pariete notatur plenitudo

assumpti hominis a dei filio Aula est uetus vir-
ginalis Candelabrum contra quod scripsit eter-
nitas naturalis dictaminis. quod deficit naturalis
cognitio in omnibus his perscrutandis misterijs
Et ideo deus aspiciet articulos manus scribentis
Scriptura autem est aritudo seu sententia exte-
mi examinis Scriptura igitur hec id est sententia
auctoritatis procedit a patre et filio. et spiritus sancto
Manifestatur uero a bis filio christo de uirgine nato
quia ut dicitur ioh. quinto Per omne iudicium
dedit filio Scriptura que continet Mane. methel-
phares. significat quia in isto iudicio deus notabit
omnes actiones hominis Mane enim interpretatur nu-
meratio. Pondera. id est omnes circumstantias Le-
thel enim dicitur ponderatio Separabit omnes
occasiones Phares enim dicitur diuisio Et tunc
sequitur in taliter sententiato terrore affectionis
quod notatur in faciei mutatione Error cogni-
tionis quod significatur in cogitationum pertur-
batione Verore afflictionis quod innuitur in renum
dissolutione Terror desperationis quod ostenditur
in genuum collisione Cum igitur tam subtile sit
illud examen. tam terribilis illa sententia Si iustus
uix saluabitur ut ait petrus in canonica sua. ipse
et peccatores ubi appebunt. ad quod est facit notabile exemplum
vbi supersit originem ordo carthusiensium Cum enim circa
annum domini mille simum. parisi quidam doctor solennis
esset defunctus. scientia et honestate uite famosus
delectatus est corpus eius ad ecclesiam magno comitatu
vniuersitatis et populi Et dum feretro ubi iacebat in
medio chori posito. celebrarentur exequie. cuncti
videntibus surrexit cadaver dixit Alie tribunal
christi rapit hunc Quo dicto se deposuit ut prius Et quod
cuncti stupentibus decretum est die sequenti iterum. postquam
officium inchoatum quo facto cum cantaret lectio illa
Rex mibi. surrexit secundo cadaver. et dixit accu-
satus sum Et subito iacuit ut prius. Crescente autem
amiratione in cunctis. placuit in sequenti die tertium se-
pultura differri Et cum iam exisset fama hec in vni-
uersa terra illa. factus est concursus nimis hominum et
clericis officium funeris celebrantibus. surrexit
tertio corpus illud dicens Iusto iudicio dei pater
natus sum. sicque priuatus est sepultura. ex quo di-
uina sententia erat reprobatus Et propter hoc alii
qui ex doctoribus seu scolariis. considerantes pe-
ricula mundi et futurum districtum examen. re-
linquentes seculum. ordinem carthusiensium fun-
dauerunt. et sancte uixerunt **S**ed cuiuslibet elec-
to apparebit aspectus ipsius iudicis sicut nix. suauis
videlicet et delectabilis. et sententiam proferens di-
cet Euge serue bone et fidelis. quod in pauca fuisti
fidelis. intra in gaudium domini tui Matb. xxv
Quod intrat in aliquo loco undique circumdatur
a loco Intrans ergo in gaudium domini quod est
sectum undique ab ipso gaudio circumdatur Nam
aspiciens supra et uidens celsitatem summe gaude

Capitulum. Tertium

bit. Juxta illud Esaie. lx. Tunc videbis et affli-
es. et mirabitur et dilatabitur cor tuum. scilicet leti-
cia ineffabili. Si ad infra respiciunt. i. ad dñatos
et inde gaudent. ppter qd dicit ps. Letabitur ius-
tus cū viderit vindictas id ē punitiōes peccato-
rū. Nō qd letur de malo alterius. s. de diuina ius-
ticia. Si spiciunt ad intra. gaudēt de pura con-
scientia et sua gloria. Juxta illud. Exultabūt san-
cti in glia letabunt in cubilibus suis id ē in psciē-
tijs suis. Si respiciunt extra summe gaudēt de
societate innumera tā preclara. Vñ dicunt adin-
uicem qd dicit in Apoca. Gaudeamus et exultemus.
et deum gloriam deo. Et ut dicit bern. Jūd ē
verū gaudiū qd nō de creatura. s. de creatore cō-
cipitur. quod cum acceperis nemo tollet a te sci-
licet gaudiū eternum. Cuius cōpatione omne
pulcrū fedū. omne dulce amarū oē qd delecta-
re p̄t molestū. et nō solū aīa q̄ in celū introducū
gaudiū ineffabile suscipit. s. et tota celestis curia. vñ
et de sanctis canit ecclia. qd eorū trāsitu gaudēt an-
geli et collaudāt filium dei. In cuius enā figurā
qn̄ archa dei introducta est in bierlm̄ cum ma-
gno tripudio oīm. in loco suo collocata est. ij. re-
gum. vi. Sicq̄ recipit mercedem eternam. De
seniētia pene infernalis que dat p̄tra reprobos
et ibi de septem penis inferni. Capitulū. III.

Quia sententia a iu-
dice sup̄no quilibet vadit ad locum
suum vel ad infernum. vel ad para-
disum vel purgatorium. Et primus dicere pōt
Uadam et nō reuertat ad terrā tenebrosā. et op-
tam mortis caligine. terrā miserie et tenebrarū
vbi vñtra mortis et nullus ordo. s. sempiternū
horrore inhabitat Job. x. ca. vbi tria notantur.

Primum est adductum infernalis crucia-
tionis. Quia vadam.

Secundum est continuatiū p̄petualis af-
flictionis. Quia non reuertat.

Tertium est multiplicatiū penalaris varia-
tionis. Quia ad terram tenebrosam.

Quātūz ad primū. §. I
quod scilicet inducit ad damnatiōem est sciē-
dum. qd amor terrenorum nimius est prima cau-
sa peccatorū et dñationis. Et hoc est ire ad terrā
Uadit enim anima pede amoris. vnde August.
Des meus est amor meus. Sicut dicit. Iulius va-
dit ad celum p̄ desiderium. ita peccator ad terrā
per inordinatum affectum. et cum eo intrat sep-
tez vias difficiles. q̄ ducūt ad infernū. vñ dicūt
ip̄i dñati in inferno. ut hētur Sap. v. Lassari-
sum in via iniquitatis. Ambulauius vias dif-
ficles. Et qd p̄ moralia melius intelligūtur spi-
ritualia. Nota qd septē sunt vie difficiles. Prima
est via mortuosa. via spinosa. via lutosa. via re-

nebrosa. via tumultuosa. via sumptuosa. via re-
diola. **D**ico primo. qd via mortuosa est. diffi-
cilis ad ambulādū. mortuosa. i. mortuum sicut pa-
ter ad sensū. Vñ homines cōiter fatigantur et
sudant in ascensu et p̄terea declinant tales vi-
as quādo possunt. Ista moraliter est via supbi
qua querit puerse dominari alijs. magnū repu-
tari. exaltari. alios deprimere. se exo-
lere. Sed certe laboriosa est via. Vñ ei p̄turbant tales
anxiātur famulant alijs. ut habeāt honores in-
tētum. vñ dicit grego. in mora. qd omne qd hēmit
met. meritis plus afficit. q̄ honoribus gaudet.
Sed supbo nō sentit iūm laborē. qd paucū hēt
ad deū amorem. et multum ad mūdum. vñ acci-
dit de eo sicut dicit leprore. qd facili me ascēdit ad mō-
tem currendo. cū tñ cōiter ascensus sit difficilis
et hoc qd habet crura anteriora breuiora postero-
ribus cruribus. sicut quāuis facilius sit descendere
p̄ humiliationem q̄ ascendere per elationem et
ambitionē. tñ qd superbus crura anteriora id ē
affectionē ad deū modicā habet. et crura postero-
ra id est affectionem magnam habet ad mūdū
ideo nō sentit laborem sed facilius currit. Juxta
illud Job. xv. Eucurrit aduersus deum exco-
llo nonisima autem huius vie pducūt ad in-
fernū et iō caue. **S**ecunda via est difficilis qñ
est spinosa id est plena spinis. nam. trāsens per
eam in pannis apprehenditur ab i pis. et lacerat.
pungitur. cruentatur. et sic habet laborem. Ista
via spinosa opus est auaritie in qua querūt
diuicie assimilare a christo spinis lu. viij. Quia
mentem dilacerant. distrahendo a dei timore. pū-
gunt continuis solitudinibus timoris. et
angustijs. cruentat inducendo ad diuersa pec-
cata. ut mendacior. pditionū fallatū p̄urio-
rum usuratū fraudulentiā et h̄mōi. Sepia ait
dñs auaris. Dicit. ij. vias tuas spinis. Tertium
huius vie est infernus. vñ apostolus dicit. i. ad
Tibi. vi. qd qui volunt diuites fieri incidunt in te-
sideria multa que mergunt hominē in inferno
ergo caue. **T**ertia via est difficilis quando est
lutosa. cum qd homo lubricatur. cum qd pes in-
citur in sceno. et cum difficultate distrahatur cum
tū qd deturpatur. et talem viam scz multum lu-
tosam solent facere bestie. Nec aut est via luxu-
riosorū similes bestijs. de quibus ait ps. Copu-
erāt iumenta in stercore suo. Difficiliter autem
trahunt pedem affectionis a luto voluptatum.
quibus infiguntur. De his ait ps. Inquinare
sunt vie illi in omni tempore. **Q**uarta via ē
difficilis. cum est tenebrosa. **S**peret enī qd qd
vadit palpando necadat in aliquod precipitiū
quod non videt. timet etiā hinc inde capi a latro-
nibus. et sic difficultatur. Nec est via inuidorū
q̄ tenebrosi sunt. qd p̄ ex erbimologia noia. In-
uidus ē qd quasi nō vidēs. qd bona aliorū videt.

Titulus Quintus

non possunt nisi cū magna sui afflictione. Tales semp siant in timore ne aliq habeāt bona. De quibus potest intelligi illud puer. ij. Ambulāt vias tenebrosas qui letantur cuz male fecerint. scz alijs hominibz et exultant in rebo pessimis. i. casibus aduersitatu in alioz. **Quinta** via est difficilis. cum est tumultuosa. i. cum multi ambulāt p eam. ita q se comprimūt. In talibz enī vjs homines impinguntur aliqn cōstringuntur. Cū 7 semel beatus Petrus dixit chris̃to p talē viam ambulāt. Preceptor turbe se comprimūt et affligunt. Hec autem est via iracundoz. qui propter iracundiam suam multis 7 diuerlis affliguntur. 7 cōculcantur ptumelqz clamoribus rixis minis odijs 7 bñmōi. Et bis dicit p̃a. Contritio et infelicitas in vjs eorum. Contrituntur enim temporaliter. 7 felicitate priuantur quo ad animam. propter iram suam. Unde subdit. p̃a. Et viam pacis non cognouerūt. et p qz. Sexta via est difficilis cū est sumptuosa. i. cuz hospitia illius vie sunt in caro foro. Tali enim homines libenter vadunt p tales vias. vbi sciunt multum expendi. Et hec est via gulosorum. qui vt sanissimam gule sue non curant de tali difficultate. expēdentes multam pecuniā in detrimentū anime 7 corporis. Ideo enim ait Seneca. Cito morimur qz de mortibus pascimur. id est de animalibus mortuis qd maxime faciunt gulosi de quibus p̃a. Hec via illorum in scandalū ei⁹. postea in oris suo complacebūt. Quāuis enī recipiant kādālū sepe anime et corporis doloribz. tñ postea trāfacto dolore volūt complacere ori suo. Septima via est difficilis. quādo est rediosa. Et hoc est qñ est multū sarosa. vel tota plana 7 vniformis. 7 nescitur terminus. Hec via est accidiē. q̃ insurgit ex duritia penitētie. ac enī qñ aliquis vult semp occupari in vno aliquo. puta vel semp legendo. vel semp meditando 7 orando. vel semp manibus laborando. Dicitur enim comitū niter qz via quando est totaliter plana. magis fatigat ambulātem. q̃ cum est aliquādo plana aliquando aliquāliter montuosa per colliculos et ratio est. qz in via plana 7 vniformi. oēs p̃ces corporis simul fangātur. Sed in via aliq̃liter montuosa in ascendendo dum fatigantur gēua 7 tibiē quasi refrigerantur crura. In descendēdo at crura fatigātur 7 gēua. et tibiē q̃si p̃nsant. Sic in ope humano melius fertur labor. quando aliquis vno tpe legit. altero orat. alio in exterioribz vacat. q̃ si semp veller legere orare vel operari. qz ex tali cōtinuatōe vniformi alicui⁹ rei antedatū cōter homo. Exemplū Anthōnī qñ vidit angelum aliquando laborātem. aliquando orantē. De via horum potest intelligi illud Est via que videretur homini recta. 7 nouissima eius ducunt ad mortem scz accidiē. Videtur ei

aliquando alicui bonuz esse semp se occupari exterioribz pro temporalī salute vel sp̃iali proximi. Alteri multū legere 7 p hoc intrāt frequēter in mortē accidiē. videlicet negligendo ea que sunt eis magis necessaria. Qñ enī nō attēdit quis ad premiū qui est terminus nos̃tre vie cito fatigat bonis opibus. Cum igitur quelibet barum viarū ducat ad p̃fectionem. Ex de eis. si vis mortē euadere. Juxta illud Esaie. lv. Derelinquat impi⁹ viam suam. Dicit enim Aug⁹. qz q̃cunqz cuz aliquo mortali trāsit. eterna flāma illuz trucidabit inferni nō purgatorij. di. xpo. §. ultimo.

Quātur ad secum. §. ii.

dum principale dico qz pena infernalis domua est p̃petua nō bñs finem. Quod notat Job in auctoritate p̃fata dicens. Nō reuertar. In inferno nulla ē redēptio. ait idēz eodē ca. videtur forte alicui istud incōueniēs esse 7 iniustuz. vt cū culpa fuerit tp̃alis 7 ad tēpus pena p ea datur eternalis. Sed lex rōnibz demōstrat iustitiam aiam in culpa mortali recedēte. eternalit cruciari. **Prima** est qualitas offense. Nā 7 in bñāna cōuersatōe q̃to maioris dignitatis est offensua tāto offendēs maiorē penam meret. Dādo enī alapā regi mortē meretur. Dando puero p iniuria nō bētur. Cū enī p peccatū homo q̃tuz in se est. p̃cussit 7 offenderit deum qui est dignitatis infinite meretur peccator penā infinitā. Pena autē infinita nō p̃t esse finem intentionem qz sic cōsū meret naturā. op̃ter ergo vt sit infinita finem extensionē. i. finem duratiōem. 7 sic pena tñ deat culpe. **Secūda** rō est. qz manēte causa dē remanēre effect⁹. causa autē illius pene est culpa. Cū autē culpa mortalis post mortē ab anima tolli nō possit. qz vt dicit Damascē. Qd est homini mors est angelo casus. Igitur semp dē manere pena. Quod autē dicit Aug⁹. r̃ij. q. ij. tempus. qz q̃bz p̃sunt suffragia scz. p defunctis facta. vel ad hoc p̃sunt vt plena remissio sit. aut vt tolerabili or sit ip̃a dānatio. nō vult Aug⁹. p̃ter hoc. qz pena damnatorū minuat p suffragia. vt qdaz dixerunt. 7 habet in glo. qz si sic esset. posset aliq̃s p suffragia multiplicata liberari ab inferno qd hereticum est dicere fin. Lbo. in. iij. Sed loq̃r Aug⁹. de his q̃ sunt in purgatorio q̃bz p̃sunt suffragia vel ad liberatiōem. vel ad penarū alleviatiōem. ad quā damnati. i. condēnati sunt. Dicitur enim qd̃ damnari cū deputatur ad penā. **Tertia** rō est. qz peccator q̃tum in se fuit. peccauit volūtate p̃petua. Nam semp voluisset viue. vt semp potuisset peccare. Qd autē peccator peccatū dimiserit q̃tū ad actū. hoc fuit ex p̃te dei qui p mortē subtraxit sibi facultatem. 7 iō iustū eltoz puniat pena etna siue p̃petua. Juxta illud Ite maledicti in ignē eternū. Mat. xpo. Hāc

Capitulum. Tertium

rationes assignat Grego. iu. iij. dialogo. dicens
 Voluissent inique sine fine vivere. ut potuissent
 sine fine peccare. Quod ostendit. quod dum viuunt
 peccare non desinunt. Ad magnam ergo iustici-
 am prinet iudicaria. ut nunquam careant supplicio
 qui dum viverent nunquam voluerunt cedere pec-
 cato. **Quarta** ratio est quia ratio concupiscibilis
 et irascibilis errauerunt. proponentes finitum mi-
 nimum bonum. summo bono infinito. Nam di-
 uinie. honores voluptates. et huiusmodi valde
 parum sunt bonum et mixtum cum amaritudine
 deus autem summum bonum est. et non habet amaritudinem
 conuersatio ipsius dicit sapiens. Miser autem pec-
 cator ut consequatur illud fragile bonum tempo-
 rale. contemnit et dimittit summum bonum. trans-
 grediendo eius precepta. et ideo quia in infinitum
 errauit. in infinitum debet puniri. Unde dicit
 Crisostomus. quod christus in fine reprobis dicit. ostendens
 quam iuste condemnent eos ad penas eternas. Ego
 propter vos homo factus sum. propter vos delusus.
 celsus et crucifixus. Ego super gloriam meam vos
 habui et vos omnem rem vilissimam terre am-
 plius dilexistis quam iusticiam meam et fidem.
Quinta ratio est. quod peccator peccauit in eterno
 suo. et ideo debet puniri in eterno dei. Eternum bo-
 minis est vita presens. Hic enim est status me-
 rendi et temerendi. Eternum dei est alia vita que
 semper durat. Non enim est inconueniens. ut culpa
 temporalis puniatur pena perpetua. cum videamus istud
 seruari in humana conuersatione. ut dicit Augu-
 stinus in libro de ciuitate dei. c. lxxi. Nam adulterium homicidium
 et huiusmodi quod committunt. secundum leges humanas pu-
 niuntur morte. et illud quidem maleficium temporale est.
 et cito transit actus eius. pena autem perpetua. quod scilicet
 separat a vita ista. et conuersatione hominum. mors
 que ei inferitur. ad quam nunquam reuertitur. **Sexta**
 ratio est. quod ipse peccator damnatus stat in inferno cum
 voluntate obstinata in malo semper. et odit deum pu-
 nitorem eius. unde et propter odium quod habent ad ipsum
 dicit Iob. in Alpe. quod damnati cum manduca-
 uerint linguas pro dolore blasphemauerunt deum
 qui habet potestatem super has plagas. Non autem
 dicitur et iusticia exigit. ut etiam dicit Gregorius.
 quod sicut penitentiis et veniam postulanti iudex de-
 bet misericordiam facere. ita obstinatis et contumacibus nul-
 la debet veniam prestare et ideo semper puniuntur iuste cum
 sint auersi a deo et ei rebelles.

Quantum ad tertium. §. III

principale. dico quod notatur multiplex et varia
 pena in inferno. in eo quod dicitur. Ad tertiam re-
 nebrasam et. Ubi signantur septem pene infer-
 nales. Prima est locatio vilitatis. quod ad tertiam.
 Secunda priuatio deitatis. quod tenebrosa. Tercia
 cruciatio igneatis. quod optam mortis caligine.
 Quarta at latro refrigerabilitatis. quod ad tertiam

miserie. Quinta execratio vitas. quod tenebrosa. Sex-
 ta associatio malignitatis. quod umbra mortis. Sep-
 tima implicatio inordinabilitatis. quod nullus or-
 do. **Quantum** ad primum. dico. quod anima cruciatur
 in inferno ex vilitate loci ubi se recipit. patet enim
 ad sensum quod quando nobilis persona est abiudi-
 cata et clausa ab aliquo loco vili. puta si rex ponas-
 tur in carcere. etiam si nulla alia pena sensibili cru-
 ciaretur. ex hac solus incarceratione multum doleret
 Et igitur anima sit nobilissima regina et sciat se esse
 creatam ad habendum dominium totius mundi. et sibi
 competat locus celi empyrei. qui est super omnes celos
 et videat se detrusam in centrum terre qui locus
 est infernus infimus omnium. ubi etiam secundum Basilium
 in fine mundi. ponetur sex omnium elementorum. Nam ut
 ipse dicit. tunc proprietates elementorum leuabuntur
 et separentur virtute diuina. et in infernum mittentur
 ad cruciatum malorum. Ex tali igitur carcere habet
 magnam penam. ultra alias etiam. et merito. Quia
 enim terram. dilexit plusquam celum. id est ad terram con-
 demnata est. **Quantum** ad secundum quod tenet
 brosam. id est lumine glorie priuata. secundum expositionem
 thome super Iob. dico quod priuata anima damnata visio-
 ne deitatis. Iuxta illud esaias ult. Tollas impius
 ne videat gloriam dei. Hec autem est maxima pena.
 sed parum et quasi nihil comprehendimus eam. quod nesci-
 mus intelligere quantum bonum deus est et se ipsum possi-
 det. Tanto enim quis plus dolet de aliquo
 amisso. quantum illud reputabit magis vile et damna-
 bile. Et quia in vita presenti intellectus noster
 corpe aggravatus. se habet ad deum ut oculus respici-
 tiolis se habet ad lumen solis. id est parum diligimus
 ipsum deum. et parum curamus ipsum amittere. Sed
 anima timens que aliquantulum gustauit dulcedi-
 nem diuine patrie per gratiam. ex anxietate et pena
 quam sentit. quando subtrahendo sibi patriam relinquitur patri
 aliquantulum licet valde parum. intelligere de tali pe-
 na priuationis diuine visionis. Sed cum anima sepa-
 rat a corpe sibi subito infunduntur species omnium
 rerum naturalium. Et maior cognitiōem habet de
 deo et creaturis. quam nullus personarum mundi. et sic cogno-
 scens quod deus est summum bonum et summe utilis
 anime. videns se eo priuatam sua miseria. cum capax
 fuerit eius acquirere. summe dolet. unde Crisostomus dicit
 quod potius vellet pati mille ignes infernales quam pri-
 uari dei visione. Hec et visio dei ratione pulchritudi-
 nis est tanto amore dignissima. dicit Augustinus de
 ciuitate dei. ut sine hac quibuslibet et quantislibet bonis
 predictis plenus extimet infelicissimum. Si enim
 tantus est spendor glorie qui erit a christi humani-
 tate ad iudicium venientis. quod sol obscurabitur. qui
 tunc erit septies lucidior quam modo sit. quod scilicet
 non apparebit claritas eius respectu claritatis ipsi
 quanta erit claritas glorie eius diuinitatis. a qua
 excluduntur semper damnati. **Quantum** ad tertium
 dico quod cruciabitur in ignem. et tunc quod de sole videtur

Titulus. Quintus

ad diem iudicii. postea autem anime simul et corpora
ut sicut cum utroque peccauit. cum utroque puniat. unde
de eis Ieremias. xlv. Ite maledicti in igne eternum
et Iudith. xvi. Dabis ignem in carne ipsorum. Et
ignis ita acerrime cruciat ut mors dicatur. et ita
obscurus est. ut caligo nuncupetur. et ideo dicit Iob.
Illa terra infernalis optam esse caligine mortis
in igne trucidante. Sicut enim mortis pena excedit
omnem penam aliam que sentitur. sic et ignis inferni
ut dicit Augustinus. excellit omnem penam quam nunquam
quis expertus est in vita ista. nunquam in carne tanta in
uentia est pena. licet mirabilia martires passi sunt
tormenta. de pe. di. vii. s. vlt. vii. et Ieremias. xix. Prepara
ta est ab heri thophetia a rege preparata profunda et
dilata. Nutrimetur eius ignis et ligna multa.
Fatus domini sicut torrens sulphuris succedens
eum. Thophet interpretatur gehenna siue aula ple
na stultorum. Gehenna autem est infernus plenus stul
tis peccatoribus. Nec dicitur preparata ab heri. id est
a rege scilicet domino deo. Ligna que nutriunt
ignem inferni sunt peccata reproborum. que sicut
semper permanet. ita et ignis ille semper cruciat.
Fatus tamen succedens est influxus virtutis eius
affligens animas et postea corpora sine eorum consump
tione. Est autem ignis ille fetulentus et turbidus
sicut flamma mixta fumo. ut non videant nisi quod
est ad augmentum pene eorum. **Quartum** est abla
tio refrigerabilis. et ideo dicitur terra miserie. Mis
eria opponitur felicitati. et sicut felicitas perfecta
patrie superne excludit omnem defectum. ita mis
eria infernalis excludit omnem refrigerium et consolam
tum. In hac vita sustinemus vnum multas mis
erias propter quod dicitur Iob. xii. de homine. Re
pletur mulas miseriis. Sed inter eas plura habet
refrigeria. et scit ipsas miseras tandem debere desi
nere. Sed in inferno ubi est summa miseria nul
lum refrigerium est. adeo quod dines epulo tam diu
desiderauerat gutta aque. ut refrigeraret lingu
am suam quod habetur Luc. xvi. adhuc obprobrium non va
luit. Pro gratia singulari damnati recipere po
tuerunt in illis penis saltem tot annis quot sunt
gutta aque maris. et grana arene eius. et postmo
dum liberi essent. et ex hoc refrigerium aliquid susci
perent. Quamvis enim illa innumerabilia sunt. no
bis finita tamen sunt. et a deo denumerata. et sic
aliquando finem haberent. Sed cum sciunt nun
quam finem habere penam eorum. ideo refrigerio ca
rent. Solet et societas afflictorum aliquod presta
re refrigerium. Iuxta illud. Solacium est miseris
socios habere penarum. Sed ex eorum societate
nullam. percipiunt consolandi. etiam amicorum et pa
rentum quos hic multum dilexerunt. sed potius pene
augmentum. Unde Augustinus de danatis inquit. Non propter
reus minus ardebunt. quia cum multis ardebunt. q.
i. Multi. **Quinta** est afflictio obscuritatis.
Et ideo dicitur terra tenebrarum. Sunt enim ibi tenebre

interiores et exteriores. Exteriores quidem. quia
neque a radio solis illuminantur. neque ab igne illustra
tur ubi sunt. unde dicit Ieremias. xxi. Mittite eos
in tenebras exteriores. Interiores tenebras sus
tinent. quia lumine gratie priuantur. Et quamvis
sunderet in eis remaneat. que est lumen rationis
remunerantis contra malum hoc est eis ad penam. et
hic est vermis ille de quo dicit Ieremias. vlt. Vermis
eorum non morietur. Adeo autem obscurari sunt. ut
reputent deum iniustum. et sic odiatur eum inquan
tum priuientem. Item illud psalmi. Supbia eorum qui re
oderunt ascendit semper. Et licet scientiam quam
quis habet in vita presenti multum delectet. Illi
tamen damnari et si retineant scientiam hic acquisi
tam. et maiorem adhuc recipiant. hoc tamen non est eis
ad subleuamentum pene. sed ad augmentum. quia cognos
cent suam culpam se priuari perfectione scientie. que
solum habetur in superna patria quam valde op
tant. **Sexta** est associatio maglignitatis. id est
monstrorum. unde dicitur locus iste umbra mortis. Di
citur autem diabolus mors. quia quantum est ex se ne
mini perit sicut et mors. Et umbra mortis. id est
fictio. quia sic mors priuat vitam naturalem. ita per peccatum
diabolus aiam vitam spiritalem. unde Ieremias. ix. d.
habitabit ibi in regione umbrarum mortis. id est in peccato.
quod est regio diaboli. lux orta est eis. Et Apoc.
vi. d. quod sedes super equum pallidum nomen illi
mors. et infernus sequebatur eum. Congrue autem
tale habuit societatem. ut quos habuerunt in cen
tes in culpa. haberent tortores in pena. ut dicit gre
gorius in libro mora. qui multipliciter verabunt eos.
unde Ieremias. v. Seruietis dijs alienis scilicet in in
ferno. dijs. id est demonijs. alienis. id est extraneis ab omni
misericordia qui non dabunt nobis requiem cessan
do scilicet a penis. Tanta est horribilis aspectus de
monis. ut quidam religiosus videns eum in cor
pore assumpto ita exterritus est. ut exclamando
fortissime per pauorem seminum remansit. In se autem
reuerfus cum inquireretur de causa clamoris et defe
ctionis. respondit. Ex eo quod diabolum viderat. Et cum
interrogaretur de forma eius inquit. nescire nec
possem vobis describere. sed vni vobis dico. quod si
mibi daretur opus intrandi in fornacem sume
me succensam. vel in ictu oculi demonem aspice
re. preeligerem ipsam fornacem ingredi. ut haberetur
in vita fratrum. Si ergo tantum terrore incurrit
aspectus vnius demonis. quid faciet et asperus et
continua conuersatio cum innumerabilibus. **Septi**
mum est implicatio inordinabilitatis. cum dicitur
ubi nullus ordo inhabitat. Sicut ordo rerum
inducit pulcritudinem et complacenciam. ita ablatio
ordinis confusione et displicenciam. Et ex pre
sentem dei punientis est ibi summus ordo. sicut et
in cunctis alijs opibus eius. quod ei a deo sunt ordinata sunt
ait apostolus ad romanos. xii. Et ordinem quidem
seruat superbos cum superbis. auaros cum auaris. Iuru

Capitulum. Quartum

riosos cū luxuriosis puniendo. Et hoc innuitur
marth. xij. Ubi parabolice dicitur p̄familias ser-
uis suis. i. a deo angelis suis. Colligite 33 tantia
in fasciculos ad cōburēdū. Erit enī vnus fasci-
culus oīm sup̄boz. Alius ypocritarū. Alius in-
uidoz. 7 sic de alijs. Seruabit quoq; ordinem
in exhibitiōe penaz. qz q̄ ei plura p̄cā p̄misit vel
grauiora grauior p̄cā dabit. iuxta illd apoc. xviij
rū se exaltauit 7 in delitijs fuit. scz p̄cōz. tñ dare
ei tormētū 7 luctū. Seruabit 7 ordinē illū quē
ponit sapiēs Salomō. p̄que q̄s peccat. p̄ b̄ 7 tor-
quet. Peccat ei miser hō p̄ creaturas male eis
vīdo. 7 p̄ creaturas affligit nō solū ignis. s̄ eri-
am aliarū rerū. vñ p̄s. Ignis sulphur. spūs pro-
cellarū p̄s calicis eoz. 7 Salomon. Pugnabit
p̄ eo scz deo orbis terrarū cōtra insensatos. Trā-
sibūt enim sicut ait Job. ab aquis niuiū ad ca-
lorē niviū. Ecce ordo q̄ hic cōsuevit cōsuari ab-
latus est. Nā cū quis sustinet calorē magnū non
habet frigus 7 cōuerso. Et trāseūdo de vno ad
aliud sentit refrigeriū saltē in principio. S3 in
in inferno expeririunt 7 calorem 7 algore 7 nullā
habent consolatiōem. Item cum quis patit ali-
qd malum. nō timet illud. sed anteq̄ patiat. sed
in inferno 7 patiēdo timet 7 timēdo patit
Bene igit ait p̄s. Mors p̄cōz pessima. Prima
enimque est corporalis est mala. scilicet nature.
Secūda que est criminalis est peior. Sed tertia
que est infernalis est pessima. Et ideo doctrina
christi est obfauanda. p̄ quam mors pessima euir-
tatur. Iuxta illd Job. viij. Si q̄s simonē meuz
seruauerit morē non videbit in eternum.

De sententia que datur pro his qui ascēdūt
ad celum.

Capitulum. III.

Attur sentētia a su-

Opno iudice erga scōm gen⁹ hominū
scz oīno purgatoz q̄ liberi sūt ab om-
ni defectu. Et ista est celi via. p̄ quā incedēs aīa
cū a corpe separatur. imēdiate puenit ad summaz
felicitatē 7 gloriā. De q̄ p̄s. Ibiūt de virtute in
virtutē. videbit deus deoz in syō. Et visio dī. vt
ait Aug ē tota merces. Hanc docuit xps tenere
exēplo suo dicens. Relinquo mundum 7 vado
ad patrē Job. xvi. Relinquit christus mūdum
non solum quo ad p̄ntiam corpālē. sed etiā quo
ad cōseruationē mūdialē. liber semp ab om-
ni peccato. Uñ dicebat ipse. Ego nō sum de hoc
mūdo Job. viij. Iuit ad patrē p̄ passionē vt p̄
ascensionem pararet nobis locum. Aduocatus
noster factus apud patrē. Uñ dixit discipulis.
Gladō vobis parare locū Job. xij. id ē ad p̄pa-
tum vobis regnū ab eterno. vobis disponēdo p̄
gratie infusiōem 7 vīam exercitacionem. vnde
apostolus ad Gal. ij. Tradidit semetipm p̄ nos
bis xps. vt eriperet nos de hoc seculo nequā. Et b̄

faciēs scz relinquens seculū in q̄bū nequā. dices
re pōt. Relinquo mūdū 7c. Ubi tria nota.

Primū est egressus a loco animum inficien-
te ibi. Relinquo mundum

Secundum est progressus in bono ad celum
dirigente ibi. Gladio.

Tertium est accessus in termino desiderii
implente ibi. Ad patrē

Quātuz ad primū. §. i

sciēdū q̄ mūdus fm aliquos dicitur p̄ antitrasim. eo
q̄ mundicia caret. Sic piscina q̄ pisce caret. Uñ
Aug. O mūde immūde qui te diligunt non te
nōrunt. Qui aut voluerit amicus eē buius mū-
di. inimicus dei constituetur. Et iō relinquēd⁹
est mūdus. Sex. n. genera malozū repiuntur in
ip̄o notata p̄ litteras ipsius dictionis.

Prima est multiplicitas malignitatis

Secunda est vanitas mutabilitatis.

Tertia est nullitas tranquillitatis.

Quarta est defectuositas veritatis.

Quinta est varietas periculositatis.

Sexta est seruitas corruptibilitatis.

Quantū ad primū dicitur. Job. v. Torus mū-
di in maligno posuit⁹ est. i. in malo igne scilicet
auaricie cōcupiscētie sup̄bie 7 aliorum viciozū
Et ideo in figuram huius legitur Josue. vi. q̄
hiericho tota igne succēsa est. p̄cepitq; dñs. vt de
rebus illis nullus de populo suo aliqd sumeret
Et qz Achā contra mandatū fecit aliquid fur-
ripiedo lapidat⁹ fuit hiericho itēptat⁹ luna. qz
sic ip̄a ē plēa aliqñ media aliqñ vacua i appēna
luminis. ita in mūdo aliqui sunt pleni tempora-
libus. aliqui vacui. aliqui mediocriter se habēt
et pene omnes incendit ignis cupiditatis. que ē
radix omniū viciozū vt dicitur. i. rhimo. vi. Et qz bo-
nozū auctori inherere non valemus. nisi cu-
piditatē funditus euellam⁹. vt dicit grego. di. xl
vij. Jō domin⁹ p̄hibet accipe res Hiericho id ē
vicia mūdi. Qui vero accipit morē p̄petuaz in-
currit. sicut Achōr corpalez. vñ. i. Job. ij. dicitur
Nolite diligere mūdum. ne ea que in mundo
sunt id est vicia que sunt in mundanis. qz qui
mūdū diligit. non est charitas patris in eo. Et
p̄s. lq̄. Erte d̄ medio eius scz babilōis. que in-
terptatur cōfusio significās mundum plenum
confusione peccatozū. Et in mūdum ne tenige-
ritis. id est mundo in mūdo affectum non adhe-
seritis. vt possitis dicere Relinquo 7c. **Q**uā-
tum ad secundum dico. q̄ in mundo est vanitas
viciabilitatis seu mutabilitatis. p̄pter qd ait apo-
sto. i. ad cor. vij. q̄ vñt b̄ mūdo sūt tāq̄ n̄ vten-
tes id est ita vñt rebo mundi q̄ in eis finē nō
constituunt. nec vt rebus p̄manentibz inhereāt.
Et subdit. Præterit. enim figura buius mundi
non quidem quo ad substantiā. sed quo ad super

Titulus. Quintus

ficialē quā nature hēt formā. ⁊ quo ad apparētiā
Apparēt. n. diuitie delitie honores potētie ⁊ b?
magna bona q̄ oīa cito deficiūt. vñ ⁊ in figuram
regiōem. s. dōme q̄ videbat. vt paradysus delitiarū
iussit dñs Lorb iussit cū familia sua egredi. ne i
uoluerit igne ⁊ sulphure viciōz ⁊ refne dānatiōis
cū eis. cōbusta illa regiōe. vt habet Gen. xij. Di
cit mgt̄ historiariū. q̄ ibi ex arboribz nascūtur q̄
dā fructus pulcherrimi aspectu. s. ip̄is ap̄is non
reperit in eis nisi fauilla. fetor ⁊ cinis. Sic ⁊ ex
mūdo vbi apparet multa pulcritudo. demuz fi
nis eius ē fetor viciōz. Ignis tormētoz. ⁊ cinis
mortuoz. Et q̄uis oīa q̄ sūt in mūdo mutabilia
sint. ppter qd̄ fm̄ fido. Quid? dīa motu qui
pmaxime mutabilitatis repit in bōie mūdi. Jō
dicit ps. Quīuersa vanitas oīs hō viuēs. i. tota
vanitas seu mutabilitas est in bōie. ita vt dicat
Job. xij. Fugit velut vmbra. ⁊ nūq̄ in eod̄ sta
tu pmanet. Mutat. n. de etate in etatē. de sano
in infirmū ⁊ cōtra de frigore in calorē. ⁊ cōuerso
de gaudio in merore. de odio ⁊ abominatione in
amorē ⁊ cōuerso. de sapiēte in insipiētē. de vna
fantasia cogitationū ad aliā imaginatiōem. de li
bero in fūū. de diuite in paup̄rimū. de dño in
capriūū. de gloria i ignominia ⁊ hūmōi. Et sic vt
dī. i. Job. ij. mūdos trāsibit ⁊ cōcupiscētia eius
Cū aut̄ omnis mor? sit quid impfectū respectu
q̄et̄. ⁊ naturalit̄ appetat pfectū non impfectū. g
relinqndus ē mūdos. Tertia miseria mūdi est
nullitas trāquillitatis. vñ saluator noster h̄nq̄t
In mūdo p̄sura hēbitis in me aut̄ pacē Job.
xij. Nec mirū. qz cū mūdos abūdet iniquitati
bus hīe pacē nō valet. qz nō est pax impijs dicit
dñs. Sed xps est qui h̄z ⁊ dat verā pacē ⁊ pfe
ctaz. ⁊ in signū h̄n̄is dicit. biero. q̄ securādo an
nq̄s h̄storias. semp̄ repit mūdos pace caruisse.
⁊ bellis innumeris laceratus. vsq̄ ad aduentum
xpi in carne. Tūc enim fuit plena pax p orbem
ad oñdendū q̄ ip̄e xps tūc nat? est pax n̄ra. actor
⁊ amator pacis ⁊ dator. vñ dicit discipulis iob
xij. Pacē meā do vobis. pacē relinquo vobis.
Nō quomō mūdos dat ego do vobis. Pax mū
di. i. amatoz mūdi ē gaudere in t̄p̄alibz triūpha
re in honoribz delitq̄s affluere. tribulandiōibz ca
rere. Cōcordare inuicē in peccatis cōmittendis
nō cōtristare prauos in vitijs corrigēdis. S; hoc
mō xps nō dat pacē. sed pax eius est subiectō. car
nis ad sp̄m. dilectio animi ad p̄mū cōformati
onē volūtatē sue ad deū. Et hanc vñq̄ mūdos
dare nō potest pacē. vt canit ecclesia. Quātū aut̄
mūdos careat trāquillitate ⁊ pace interiori ⁊ ex
teriori omnibz patet cū vix repiatur dom? vna.
in q̄ n̄ cōngat frequēs discordia. Sic ⁊ p̄ia dō
m? adebabit bellū inf̄ filios ⁊ archa noe. inter
fices. ⁊ scola xpi inf̄ discipulos. Cū igit̄ trāquill
itas ⁊ pax multū appetatur ⁊ in mūdo parū ha

beat̄. ergo relinquendus est. Quarta miseria
mūdi est defectuositas veritatis seu cognoscibili
tatis. vñ saluator noster Job. xvij. inq̄t. Pater
sancte munduste non cognouit. Sed neq̄ ip̄s
xpm̄ dei filiū intellexit. vt dī Job. i. Quidus eū
nō cognouit scz vcratū incarnatū. Ip̄m quoq̄
ip̄m veritatis p̄cipere non valet. put saluator
dicit discipulis suis. Spiritū mūdos non pōt
accipere. qz non vidit eum nec scit eum. De di
uinis igit̄ parum vel nihil scit seu cognoscit
mundus. vñ est summa ⁊ p̄fectissima veritas.
De humanis ⁊ naturalibz paucissimas cogno
scit veritates p̄ scientiā. Nascitur siquidem aīa
nostra fm̄ p̄m sicut tabula rasa in qua nihil ē
pictū. Et si postea aliqua addiscat. tamē cū mul
ta difficultate. ⁊ tēp̄is proluxitate. ⁊ frequenter
mixta falsitate. Unde ⁊ omnes philosophantes
qui spiritum veritatis non acceperunt. in multis
errauerunt. P̄pter quod dicit apostolus q̄ sa
pientia huius mundi stulticia est apud deū. Et
iterum. Stultum fecit deus sapiētiā huius
mundi. i. ad Corin. ij. scilicet apparere dum per
effectum ostendit se posse agere quod illi dicebāt
impossibile. nescientes dei omnipotētiā. Unde
ap̄e figuratus est mundus p̄ egiptum. que in
terpretatur tenebre. que ita densis imis tenebris
flagellata est vt p̄ triduum alter alterum videre
nō posset nec de loco moueri suo. Et ip̄a dī mas
ter luxurionis ⁊ idolatra de qua egipto iussit
dominus exire populum suum. Cum ergo tene
bras horreamus. ⁊ lucē veritatis naturaliter ap
petamus relinquēdus est mundus ⁊c. **Q**ui
ta miseria est varietas periculositatis. Qui na
uigant mare inquit sapiēs enarrāt picula ei?
quia scilicet frequenter ea experiuntur. Mare
autem amarū fm̄ doctores signat mundum. qz
fm̄ Boetium. Felicitas huius mundi multis a
maritudinibz respersa est. Nauigant autē qui
conuersantur in mundo. ⁊ hī experiuntur peri
cula eius. Qualia expr̄s ps ait. Pericula in
ferni inuenerunt me. Nam cum lapsus de alta
contemplatione. ⁊ p̄fectione in adulteriū ⁊ ho
micidium periculum incurrit intrandi infernū
Et sic discurrete vales per exempla sanctorum
⁊ lapsus eorum. vt Ade. saulis moisi ad aquas
contradictionis ezechie. salomonis. inde. p̄dito
ris. nicolai ex septem diaconibus. ⁊ in vitaspa
truz. ⁊ claro videt̄ is pericula varia. ⁊ notia mū
di. que sine dei adiutorio vitari non possunt. so
lus christus omnia euasit pericula. quia impec
cabilis erat. ⁊ fm̄ hoc pōt̄ intelli illud dictū ihu
deus. Vlos de hoc mūdo elis. Ego non sum de
hoc mundo scz periculis viciōz subiectus si
cut ⁊ vos. vnde beatus Antonius videns in o
ratōe mundum laqueis plenum connectentibz
bus seinuicem exclamauit. Q quis istos euad̄

Capitulum. Quartum

scilicet laqueos piculorum. et responsus fuit. Sol
la humilitas. In cuius figuram discipuli nau
gates cum christo orto piculo naufragi. clamaue
humiliter dicentes. Domine salua nos primus.
Cum autem naturale sit euitare pericula. ergo reli
quod est. mundus. relinquit mundum. **Sexta** mise
ria est seruitus corruptibilitatis. De qua apostolus
ad Romanos. viij. Ipsa creatura liberabitur sed egret
diēdo per mortem de mundo a fuiture corruptio
nis. i. corporis corruptibilis. Multipliciter enim
subijcitur primis necessitatibus et primis volup
tatibus corporis. et frequenter vincimur ab appetiti
bus eius id est sensualitatis. Dicitur autem ij.
Petri. ij. A quo quis victus est eius et fuitus est
Narratur in libro de septem donis. quod cum quidam
nobilis fuisset. et gressus religionis in eius germa
nus hoc audire cum esset miles et potens disposuit
in mente illud reducere de religione. Cum sumens
secum arma et socios. cum illa die non posset ad
monasterium applicare. conigit eum in silua do
mire. ubi habuit talem visionem. Videbat sibi quod
esset in ameno prato. et quod sex iuvenes a dextris
eius essent. et tres a sinistris. Et ceperunt dicere
pugnemus ad inuicem et concordatibus ad hoc dis
serunt. Manifestemus prius nomina nostra. quod
libet dicat suum. Dicit ergo primus eorum qui
erat a dextris. Ego vocor pulchritudo. Dicit secu
dus. et ego sanitas. Tertius dicit. Ego sum iu
uentus. Quartus ait ego fortitudo. Quintus
ego diuitie. Sextus ego pes vana vite. Eorum
autem qui erant a sinistris. dixit primus. Ego vo
cor infirmitas. Secundus ego vocor senectus
Tertius et ego mors. Incepit ergo bellare infir
mitas contra primos duos qui erant a dextris. sci
licet pulchritudinem et sanitatem. et prostravit eos.
quod infirmitas auferit pulchritudinem et sanitatem.
Senectus pugnat contra alios duos. scilicet fortitu
dinem et iuventutem et eos deiecit et prostravit. De
mum mors contra diuitias et spem vite et auferit
eos de mundo. Dicunt tandem isti tres. Decida
mus nunc istum iuuenem. Qui hoc audiens ex
profectus valde timuit. Et cum venisset eum. so
ciji ad monasterium. et narrasset germano visio
nem. exposuit germanus ille visionem. scilicet quod
pratum amenum erat mundus in quo quiesce
bat. et sex iuvenes erant. sex que sunt in mundo
que videntur magna esse. sed omnia deficiunt.
et sic induxit eum ad contemptum eius. Sed ista est
differētia inter bonos et malos. quod boni et si ad ho
ram. et aliquando seruiant sensualitati. non tamen ut desin
eas. Mali autem sui efficiuntur ipsius sensualitatis
Abiit autem et si volūtarie fecit se subiectum ne
cessitatibus corporis. ut fami cum esuriret in deserto.
siti cum ad fontem Jacob sitiret. tamen nun
quam vel ad momentum sensualitati seruiuit preter
rationem. et sic potest intelligi illud dictum discipulis.

Jam non sum in mundo. et hi in mundo sunt. non
rogo ut tollas eos de mundo. sed ut serues eos a ma
lo. ne scilicet in eis dominetur iniquitas. Relinquendus
est ergo mundus. sicut et fuitus abiicienda. ut cum
christo dicat. Relinquo mundum. etc.

In secundopinci. §. II
pali notatur progressus in bono ad celum dirigē
te. cum dicitur. vado. Quāvis christus non tunc actua
liter iuerit ad patrem plenam suam corporalem ad ce
lum deferendo. sed in ascensione sua. propter quod
exponi potest. vado. i. vadā quod de propequo erat
futurum. tamen continue actualiter ibit ad patrem
anima eius. videndo et fruendo eius diuinitate
ac etiam quotidie per electos suos que sunt in me
bra eius vadit ad patrem Sunt autem sex vie quod
relinquendo mundum in morte immediate itur
ad patrem celestem. scilicet sum christum.

Prima est martirii tolerationis.

Secunda est baptismalis purificationis.

Tertia est intensualis compunctionis.

Quarta est virtualis perfectionis.

Quinta est diutinalis tribulationis.

Sexta est indulgentia plenae confessionis.

Quantum ad primum. cōis sententia doctorum est.
quod qui martiriū suscipit per fidem. i. vel et per qua
cumque virtute consumata vel exercita. decedens im
mediate ingreditur celum. vñ canitur de sanctis
martiribus. Sancti tui mirabile persecuti sunt iter
seruientes preceptis. et paulo post. In mari rubro
apparuit via sine impedimento. via scilicet ad celum.
In mari rubro scilicet effusione sanguinis. sine im
pedimento. scilicet culpe vel pene de vite. que tollitur
per martiriū. vñ in Apoc. de martiribus dicit. Lauent
stolas suas. i. animas. et candidas eas fecerunt id est
purificatas in sanguine agni. i. in passione christi.
que sunt imitari. Hinc et Ciprianus in finone.
De dedicata passio et gloriosa confessio. absoluit
per martiriū animam a vinculo carnis. et in celo cum tri
umpho eleuat ab angelis. et propterea dicitur extra de
cele. mis. Cum maritibus. quod iniuriā facit martiri qui
orat per martire quod vñ iudubiter creditur ad ce
lum euolasse. Et qui sunt in celis. cum nullo bono care
ant. aliorum non indigent suffragio. quod est per plura ex
empla ostensum est. animas martirum subito volare ad
patrem celestem. Sicut legitur de Liburnio et valeria
no. quod animas vidit marim in prescripto martirii ascē
dere celum et beata emerentia. collactanea bre ag
neris. sine baptismo aque baptisara proprio sang
nine fuso. ad celum euolauit et multis alijs. Se
cunda via immediata ad celum est purificatio bap
tismalis. In cuius figurā filius israel viam facies
per iordanis flumem eo transacto immediate in
trauerunt terram promissionis. Iordanis in quo christus
baptisatus est. et inde collata est virtus nostra in
baptismo. signat baptismum. Per hunc transiit cum

Titulus. Quintus

Iosue. qui baptismum recipit et iesus fide. Et hic est effectus eius ut sanctificatus intret in regnum celorum. signatum per terram promissionis. si tunc moritur gratumque peccata originali addidisset. et ad hoc ostendendum. baptisato christo aperti sunt ei celi. et vox patris intonuit. hic est filius meus dilectus. Quod intelligitur non solum de christo. sed et de quocumque baptisato debite. in quantum. scilicet filius est per adoptionem. filio autem debet pena hereditas. Hanc viam tenet omnis puulus baptisati decedentes ante usum rationis. quod. scilicet subito euolat. et ideo per eis orare non oportet. et si quod officium per eis fiat in ecclesia. magis sit ad consolatioem uiuorum quam per adiutorio ipsorum. Tertia via est in rationalis compunctionis. De qua potest intelligi illud psalmi. In mari via tua. id est in magna amaritudine compunctionis est via dei ad celum. Non tamen que cumque compunctio seu contritio est via immediata ducens ad celum. cum quod decedit. sed oportet quod sit valde intensa. ita quod auferat omnem culpam et debitam penam de qua dicitur in textu. Magna est velut mare contritio tua. Hanc quod habuit diuitias latro. scilicet ille qui cum christo crucifixus est a dextera eius. audire a christo meruit. Hodie mecum eris in paradiso. Non enim maritum fecit illum subito decedentem paradysum introire. quod maritus non fuit. cum per suis sceleribus dānatus fuerit. non per fide. sed propter maximam sui compunctionem. Hanc etiam creditur habuisse maria magdalena. quod cum lacrimis suis lauit pedes domini iesu. Similiter et de quadam meretrice legitur. quod audita quadam predicatione tanta compunctione et lacrimarum effusione ad confessionem accesserit. quod in processu ipsius prodolore mortua est. Et cum predicator dubitasset de eius salute. recomendarer populo. vox de celo audita est. quod non indigeret illa eorum orationibus. sed ponatur ipsi suis. quod immediate ad celum euolauerat. Et de hominibus tam intensa compunctio ad litteram intelligitur illud dictum augustinus. quod vera penitentia ad puritatem baptismi conatur adducere penitentem. **Quarta** via est virtualis perfectionis. De qua puerbiorum iniquus Iustus semina quasi lux splendens perficit et crescit usque ad perfectum diem. id est perfectam conuersationem. Hec perfectio consistit in perfectissima charitate que secundum apostolum ad Colossios. est vinculum perfectionis. Huius effectus et signa sunt martiris desiderium. per dei honorem et proximi salutem. carnem spiritui subiectam expirari. sedatum esse satis a passionibus. et si aliquando aliquantulum insultum eam sentiat. cogitationes turpium non multum molestari deum animo occupari per contemplationem. Commencere visionis eius affectum peccati odium. mundi fastidium. vitam presentem in patientia habere. mortem in desiderio in alijs exercitijs nisi quantum charitas urgeat non delectabile occuparet. sed magis contemplationi et lectioni vacare. Per hanc viam honoratus est dominus Abraham incedens. cum ei dixit. Ambla coram me et esto perfectus generis. xviij. id est totaliter dirige mentem tuam ad me. omnia

ad me referendo. et mee voluntati te subiciendo. sicutis perfectus. Hanc perfectionem intrauerat apostolus. cum dicebat. Cupio dissolui. et esse cum christo. et iterum. que retro sunt oblitus ad brauium super ne uocationis festino. Quicumque perfecti sumus hoc idem sentiamus. Hanc persecuti sunt via perfectionis. b. Bern. Bernardus. Dominicus. Franciscus. et alii. Et ideo subito eis aperti sunt ianue celi immediate in eorum transitu. ut patet ex eorum legendis de eorum transitu per varias visiones. Et ad hanc viam perfectionis intradam institute sunt religiones sancte. et ceremonie et statute earum sunt ad minicula et media ad istam viam. Et cum per medium veniatur ad extremum qui feruenter non repide persequendo. non retrocedendo. voluntatem propriam abnegando. non superioribus detrahendo. non ocio et confabulationibus et inmutatiōibus vacando. sed per exercitijs. orationi. deuotioni. contemplationi. in officio attentioni insilendo. cum his infirmis se extimando. Sic quod per hominibus media ad perfectionem veniens celum introibit. Hanc secundum. Tho in summa pie creditur. religio suo susceptioe bitus paupere. perfectorum debito modo omnia peccata sibi remitti. etiam quo ad penam. Et in. iniquis. sententiam inducit sententiam que habetur in in vitas patrum. scilicet quod super buiulmodi eadez gratia descendit que super baptisatos. et deuotus Bernardus dicit. quod tales confidencius moriuntur. et copiosius remunerantur. **Quinta** via est tribulationes patienter tolerare sapienter. dicitur de hac via. Iustus deduxit dominus per vias rectas. et ostendit illi regnum dei. et paulo post. Honeffauit illum in laboribus. qui labores et tribulationes sunt vie recte. per quas ostendit deus pueniri ad regnum suum. Propter quod et ipse dicit. **Dierte. xxxi.** Adduca eos per torrentes aquarum per vias rectas. Torrentes aquarum signant tribulationes magnas. et actu. xxiij. dicitur. quod per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum celorum. In cuius figuram dominus populum suum non per viam planam seu propriam. que erat breuior et facilior. sed per viam deserti circumduxit. ut habet exodi. xxiij. que via erat multum aspera. et in ipsa sustinuerunt multos labores et reparationes. et exinde intrauerunt terram lacte et melle manantem. que signat celestem patriam. Paucissimi tamen intrauerunt. quia et pauci sunt qui viriliter aduersis vtantur. Ad quod etiam facit quod ait Gregorius. videlicet. Alio electis deus maculas peccatorum temporalium afflictione curat abstergere. quas in eis in eternum non vult videre. de. pe. di. i. Si peccatum. Hec tamen omnis tribulatio et afflictio liberat hominem a peccato. sed contritum et humiliatum. Hec etiam contritum liberat ab omni pena coeter. sed a quora id est certa quantitate plus et minus secundum patientiam et deuotionem sustinetis et grauitatem doloris. et diuturnitatem tempore. Unde tot potest quis sustinere et tadium deuote. quod plene purgat in finem

Capitulum. Quintum

ne subito ad celestem patriā euolaret. Exemplū de lazaro mendico vlcetibus pleno portato ab angelis in sinū Abrahæ Luc. xv. Et similiter de sarilla et seruulo in. iij. dialogorū. **S**exta via est indulgentiarum. que dicuntur plenarie concessæ particularibus personis in articulo mortis vel alicui ecclie. quas solus papa potest conferre. Et de hac potest intelligi illud Esaie. xxv. quia hæc via sancta vocabitur. et ecclesia. xvij. Penitentibus dedit viam iusticie. Signanter dicit penitentibus. quia impenitentibus nulla valet indulgentia. Per indulgentiam ipsam appellat viam iusticie dum videlicet debita peccatorū. i. pene ad quas sunt obligati. non ex ordine pro dimittit. sed facit sub solui de thesauro ecclesie scilicet merita seu satisfactiones christi et sanctorum per eum cui commissus est talis thesaurus scilicet papam. Et erigitur etiam ibi quidam iusticia equitatis. ut scilicet papa discretè et rationabiliter cōcedat. et recipiens id quod iniungitur in forma indulgentie adimpleat cum plena deuotione. et talis nisi ponat obitaculum secundum Ray. et Hosti. decedens immediate ad celum euolat. Per aliquam igitur istarum viarū. optet quemlibet incedere. si vult posse dicere. Gladio ad patrem scilicet immediate post mortem. Si tibi dura videtur via martiris prima. saltem incede per quintam. Nam secundum Grego. Martires sine ferro esse possumus. si patientiam in animo teneamus. Si secundam viam egressus es. scilicet puritatem et innocentiam baptismalem. intra per tertiam scilicet perfecte penitentie. Si peccatorum pondere grauatus. tempus non videtur tibi posse sufficere ad satisfaciendum ingredi in monasterium. ut cōsuluit Stephanus papa quendam scelerosum humiliare sub manu abbatis seu alterius superioris ut deus refrigeret animam tuam. xxij. q. ij. Ammouere. Si autem durus tibi videtur hic sermo. ad indulgentias recurre debito modo. Et possunt ista sex media euolandi ad celum. signari per sex idrias aque repertas in nuptiis ob purificationem. Hec omnia valent ad purificandum peccata. et hæc sunt in nuptiis ecclesie militantis decorate per presentiam christi ut habetur Job. ij. Aqua autem in vinum conuertitur. quia tales vie et status sunt asperi et difficiles. sed conuertuntur in vinum suauis spiritualis consolationis.

Quantum ad tert. §. III

non sciendum quod attingendo ad patrem celestem et per essentiam ipsum videndo. impletur omne humanum desiderium. Unde et Philippus dixit Johannis. xij. Ostende nobis patrem et sufficit nobis. Nihil enim aliud est ad sufficientiam. Non enim sufficiunt panes trecentorum denariorum inquit ipse philippus. Denarius imaginem re-

gis habens. est angelus intellectualis homo rationalis et scriptura diuinalis. Quodlibet horum habet in se imaginem regis eterni. Cetenari? signat perfectiorem. quia quicumque angelus et homo. et scriptura sit quid perfectum. et totaliter et plene possideatur. non sufficit panis. i. refectio eius ad sufficientiam. et si aliquantulum reficiat. Sed pater perfecte reficit. Qui autem videt patrem. videt et filium et spiritum sanctum. in una deitate. Et hoc est inquit saluator vite eterna. ut cognoscant te solum deum patrem. et quem misisti scilicet per incarnationem attributam spiritui sancto Iesum christum in humanitate et deitate unitum Job. xvij. Quo autem miseretur pater filiorum. ait ps. Cij. Misertus est dominus timentibus se. Non? pater et si filij eius delinquant corrigit. vnde Ambrosius. Ad tempus osculatur patrem filios. sed aliquando castigat. et cum castigat quod diligitur. tunc circa eum pietas exercetur. v. q. v. Sic et deus pater castigat suos in presenti. Et quod humiliatur. et ut legitimum se habent timorem filiales ostendentes ad patrem ipsum. dimittit eis hereditatem. Sic et pater celestis facit electis suis. ut sint filij apostolorum. Heredes quidem dei. scilicet patris. coheredes autem christi. Dicitur autem pater misericordiarum et deus totius consolationis. qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. scilicet quod in presenti habuimus. ij. ad Cor. i. Pater qui deum dicitur misericordiarum. quia et hoc subuenit miseris nostris. et illic liberat ab omni miseria patris est consolatio. prebendo gaudium superne fructificationis. Et quo ad primam miseriā mundi scilicet malignitatem peccatorum propter que affliguntur homines et conscientia remordet. liberat deus pater et consolatur in regno. quia nihil inquinatum introibit in illa. et faciens ab hominisationem. sed sine macula sunt antethroni dei. ut habet Apocalip. xij. Nullus enim ibi peccare potest. Unde saluator Luce. xij. Complacuit patri vestro vobis dare regnum. Sed regnum eius ut dicitur Dan. ix. non corrumpitur scilicet per aliquod vitium. Liberat secundo pater ipse a miseria mutabilitatis. quia anima mutari non potest nisi per sanctas cogitationes et affectiones. non discurrendo de noto ad ignotum. sed simplici intuitu veritatem accipiendo. Corp? etiam postea non variabitur de etate in etatem. de sanitate in infirmitate. de diuitie ad pauperem nec alijs modis. Unde dicit esaie. xxv. quod in conuiuio quod dominus celebrabit in monte. Faciet inquit dominus in monte hoc conuiuium pinguium. Et paulo post subdit. Et mortem precipitabit in eternum. Mutabilitas secundum Hieronimum est quedam mors. vnde Iacobi. i. Domine donum perfectum. de sursum est descendens a patre lumen. apud quem non est transmutatio. Liberat tertio a nullitate tranquillitatis. i. a guerris. discordijs et alijs inquietatibus. que versantur in mundo. Nam

Titulus Quintus.

ibi sedebit populus in pulcritudine pacis et regē
opulēra eſa. xxiij. Pulcritudinē appellat ipm or
dinē pacis ſumū. Regem opulēram trāquillita
tē ad mltā ſe extēdentē. Null⁹. n. ibi pōt egre
di ciuis nec intrare hoſtis. immo nec appropin
quare ibi ſin Alcuinū. Nulla pulſat honoz am
bitio. Nemo irascit. nemo ledit. Inſidie demo
nū nulle. ſed conſona cūcta. et vincula ſunt om
nia. Ex p̄dict⁹. n. virtus ſequitur diſcordie et alia
virtus. ſi ibi nulla diſſenſio. nulla ſeditio. nul a cō
tētio. ſi oēs p̄cordāt in vna volūtate. quā dei eſſe
cōſtituit. Eſt igit h̄ pater princeps pac⁹. et p̄ ſu
turi ſeculi. Liberat a quarta. ſ. defect⁹ cognitiōis
Tenebre. n. virtoz operiūt terrā. et caligo errorz
p̄p̄loſ eſai. lx. Sed in illa patria oēs ſcient me a
maiore vſq; ad minozē biere. Et hec ſcientia p̄
fecta eſt et clara. xii et Augu. de ciui. dei allegans
plotinū ſeu porphiriū eunuchū dicit. Egredien
das ē aīas a corpibz ad patriā. itaq; parere oīa
vñ dicit chriſt⁹. Lu. xxiij. Diſpoſuit p̄ me ſu
gnū. vt edatis et bibatis ſup mēſam meam in re
gno meo. Menſa iſta eſt idea diuine mētis. in
qua tot ſunt ſecula. quot ſunt creature cū virtu
tibz ſuis. que oēs in ſe cōſiderate vñ faciūt p o
ut ſunt in ip̄o deo. Liberata quinta. ſ. a p̄cul.
q; ibi nullū p̄culū. nec quo ad animā nec quo
ad corpus. Sicut. n. b̄ corpus electoz fuit ſubie
ctum ſp̄ū. ita ibi p̄fectius ſubijciē. ſubito ex
quēdi q; volūtas appetierit q; nō niſi rōnabilia
deſiderare poterit. et ſic nullus peccare p̄ōt. Et b̄
eſt qd dicit ſaluator Job. x. Nemo rapiet oues
meas. i. electos de manu patris mei. p̄cipue in
regno. Sed et ſi hic a iēn rapiūt a diabolo tā
de reuertunt. Liberata ſexta ſc; a ſuure cor
ruptionis. q; oēs defectus quos b̄ patimur. ſa
mis. ſitis. infirmitas. et h̄mōiaui eret. xii Apoc
xii d; Alſterget deus oēm lachrimaz ab oculis
ſcōz. et nō eſuriēt nec ſitiēt amplius et. Unde
Bern. O vita vñalis. o vita ſempiterna. et ſem
piterne b̄tā. vbi gaudium ſine merore. requies
ſine labore. dignitas ſine tremore. p̄petuitas ſi
ne corruptione. opes ſine amiliōe. ſanitas ſine
lāguore. abundātia ſine defectiōe. vita ſine mor
te. beatitudo ſine calamitate p̄petua eſt. vbi oīa
bona p̄fecta in charitate ſūt. vbi ſpecies et viſio
di facie ad faciē vbi plēa ſcīa i oībz et p oīa vbi ſū
ma bonitas dei cernit. et lumē illuminās a ſan
ctis gloriſcat. Vbi p̄ns dei maietas cōſpicitur
Et hoc vire cibo ſine defectu mēs intuētuz ſa
tiat. vidēt et videre deſiderāt. ſine anxietate deſi
derāt. et ſine ſaſtidio ſatiāt. hec ille. Scit. n. p̄f
q; vbi oībz indigenis. ſ. ſublenari m̄ſeris. Ipſe
n. pater amat vos Job. xvi. Et vt p̄fectus ami
cus liberabit in regno ſuo electos ab oī lāguore
De his qui ſententiantur ad purgatorium.
Capitulum Quintum.

Pur ſententia a
ſupno iudice erga tertium gen⁹ ho
minū. q; eoz aīe cū ſepātur a corpibz
bus. vadāt ad locū ſp̄alis purgationis. q; ſecuz
portāt aliquid infectionis. et in eoz p̄ſona dicit.
p̄s. Trāſiimus p̄ ignem et aquā et eduxiſti nos
in refrigeriū. In quibz verbis ad dominū dicit
cū poſſunt tres conſuſiones notari.

Prima q; non perperuo cruciantur ibi. Trā
ſiimus per ignem.

Secunda. q; pro peccato. ſed in gratia affli
gantur. ibi. Et aquaz.

Tertia. q; ſuffra
gio alieno liberantur. ibi. eduxiſti nos in re

Quantū ad primū. §. I.

ſciendum q; cum anima recedit a corpore. ſi nō eſt
p̄lene purgata et libera ab omni culpa et debito
penē nō ē idonea ad intrādū regnū celeſte. Sed
et ſi nō defect ſecum mortalia peccata nō eſt etiā
digna gehenna. ſed eſt medius locus qui ſcilicet
dicitur purgatoriū. quo deſtinatur ad ſui puri
ficationē ad rēpus. Et ideo dicere poſſunt anīe
ip̄e illō p̄s. Trāſiimus per ignem. i. non ſem
per manſimus. vnde ap̄ls. i. ad Corin. iij. dicit.
Si quis edificauerit ſuper hoc fundamentum
lignum ſenum et ſtipulā ip̄e ſaluus erit. ſic tñ
quaſi per ignem trāſeundo. Edificium ſp̄ale.
eſt multiplicatio bonoz operum. Quot ſem in
bona opera ſunt. quaſi tot lapides ſupponūt
Fundamētum huius edificij eſt fides xp̄iana. ſi
ne q; ſp̄aliter edificare nō pōt. Lignū ſenū et ſti
pula que non durant in igne. ſignāt diuerſa pec
cata venialia. grauioza vel leuioza que quis im
miſcit inter bōa opa ſua. et ſic d; ſuper edifica
re. non quia ſunt quaſi ad meritum p̄tinentia.
vt bona opera. ſed quia ſunt non deſtruētia edifi
cium ſalutis. ſin tñ. in. iij. H̄mōi igitur ſecuz
deſerentes ſalvi ſunt ſic tñ quaſi p̄ ignē purga
toz trāſeuntes. Nec tamen quaſi ibi eſt nota
ſimilitudinis. ſ. expreſſio veritatis. vt illud qua
ſi vnigēiti a patre Job. i. Et q; ignis in ſcriptu
ra ſignat afflictioez. ſin quē intellectu dicit Job
bap. de xpo. Ip̄e vos baptiſabit in ſp̄ſancto et
igne Martij iij. id ē abluet et purificabit vos grā
et pena afflictiua. Ideo ſciendū. q; ſūt quattuor
afflictiones animaz. que ſunt in purgatorio.

Prima ē ex priuariōe viſiōis dei ad tps.

Scōda eſt ex inſultatione et viſu demonis.

Tertia eſt ex cruciatione materialis ignis.

Quarta ē ex p̄ſideratiōe negligētie ſubueniōis.

Quantū ad primum notādū. q; aīa dū in pur
gatorio demorat. dei viſiōe priuatur. et cū ſūmo
deſiderio ſepata a corpore affectet deum videre.
cognoſcens ipſum eſſe ſumū et p̄fectiſſimū bo
num. quod ſolum ipſam poteſt quietare vidēs

Capitulum. quintum.

seipso priuari et si ad tempus propter suum defectum summe dolet. Unde clamat cum spiritu mentaliter. **S**itui anima mea ad deum fontem viuum quando veniam etc. Licet enim speret seipsum visum. tamen ut dicit in proverbio. Spes quod differat affligit animam. Tanto magis quanto res sperata magis amatur. **E**t enim interitum est desiderium anime videndi deum quod nullius desiderio in presenti adequari potest. **N**am et si Jacob patriarcha multum affectauerit videre filium suum Ioseph egro presidebat quem mortuum exterminabat. Et regina sabba tam vehementer optauerit videre regem salomonem. et audire sapientiam eius intantum quod regnum dimisit occiens a finibus terre. et simeon iustus tanto feruore cupierit videre christum dominum. quod pro alio vivere non volebat. tamen quilibet harum affectionum minor est illa anime sepe inibi tantum deum videre. **E**t hec maxima super omnes penas eorum. quod sunt in purgatorio secundum theodorum. in. iij. Et Crisostomus. Secunda afflictio est demonis irridentis. Solet ei hoc esse valde angustiosum. cum videt inimicum suum insultare. et irridere de penis eius. Et propter hoc Iheronimus vir venerabilis et magne opinionis in populo israel. ne caperetur illuderes ab inimicis. piecit se ex fenestra inter turbas. intestina quod egrediebantur de corpore eius. percussit super eos. ut habet. ij. **I**acob. xij. **I**psi siquidem demones preterea non habent torquendi animas purgandas sicut animas damnatas. cum fuerint in partem eorum victores. sed assilentes ante eas irridet et insultat eis de suppliciis suis theodorus. in. iij. **P**ie tam credis quod angeli boni aliqui visitant eas et confortant. Unde legitur de quodam qui diu infirmus iacuerat. quod accedat super hoc pluries dominum rogauerat ut eum de seculo euocaret. cui angelus dei apparuit. ex parte dei sibi optionem dedit. ut eligeret alterum horum. aut tunc mori et per diem integram in purgatorio manere. aut per aliquod adhuc in infirmitate perseverare. postmodum moriens ad celum subito euolare. **Q**ui elegit tunc mori. considerans diem unum cito transcurram. **Q**uo facto cum anima illa iam per horas in purgatorio perisset. ultra penas acerbissimas alias a demonibus illulus apparuit ei angelus domini dicens se illum esse qui ei dederat optionem in seculo constituto. **A**t ille respondit. **H**oc esse non potest quod angelus mentiri non nouit. **S**ed ille mihi dixit tantum per integram diem in purgatorio mansisse et ego iam hic fui per multos annos afflictus acerrime. **C**ui angelus. **C**onfortare inquit et viriliter age noueris ei quod ex. xxiij. horis unam tantum hic explesti. et tibi restat adhuc. xxiij. alie. **A**t ille **R**ogo te ut supplices pro me domino deo. ne respiciat ad infirmitatem meam quia hoc ex gratia poscui. **T**alia enim et tam acerba expertus sum. quod paratus sum ad omnem infirmitatem. et pro quantumcumque tempore pro nomine eius patieter ferre. si hinc placet sibi me educere. **Q**ui exaudi

tus ad votum reuiuiscet. letatetur omnia sufferere res colles eorum que sustinuerat. **D**emum post aliquod tempus ad christum feliciter migravit. **T**ertia est ignis materialis cruciatio. **Q**uamuis enim ignobilis non agatur in nobilitate. nec consequenter corpus in spiritum. tamen ille ignis purgatorius. non naturaliter. sed ut in istum mentis diuine iustitie agit in animas. tenendo eas et affligendo. modo a nobis inacceptibili. unde Augustinus. **H**ic ignis et si non eternus. mirum tamen modo est grauis. excellit. non omnem penam quam unquam aliquis experit est in hac vita. de pe. di. vij. §. vi. **A**deo ei est grauis quod ignis quo unum respectu illius reputat ut ignis pictus. **E**t si non esse eternus. non quidem quantum ad substantiam. sed quantum ad officium. ut dicit beatus theodorus. in. iij. **Q**uia ignis ille non habet purgare electos. nisi usque in diem iudicii. permanet tamen postea. quod idem est in substantia cum igne inferni. unde Gregorius. dicit. **S**ub eodem igne palea fumigat. et aurum rutilat. **S**uper hoc etiam habetur exemplum in legendis sanctorum de commemoratione defunctorum. **D**e illo scilicet scolario defuncto qui apparuit dectore suo narrans grauitatem penarum alterius vite. et in signum huius super palam manus gutta sudoris eius imposuit. quod subito perforauit manum eius cum dolore intensissimo etc. ibi vide. **Q**uarta afflictio est consideratio negligencie suorum amicorum et propinquorum ad ei subueniendum. propter quod clamat illud Iob xix. **M**iseremini mei miseremini mei. saltem vos amici mei. quod manum domini tenet me. **S**i quis enim in grauibus doloribus esset constitutus. nec se posset iuuare. videret autem suos amicos et propinquos eum deserere. cum tamen multipliciter possent eum subleuare. nonne magnam amaritudinem inde conciperet de eorum inhumanitate. **T**ales sunt anime in purgatorio quoniam se iuuare non possunt. sed expectant subleuari a suis quos in seculo dimiserunt sed cum non sentiant eorum iuuamentum. non penam causam habent doloris. et precipue cum multum laborauerunt et multam penam se debitorum fecerint peccando. ut illis bona dimitterent. et tanta est crudelitas horum. quod etiam que pauperibus legauerunt diu differant adimplere. **S**ed tales sunt quod habet. xxiij. q. i. **Q**ui oblationes. ut necatores animarum sunt excommunicari. **E**xemplum quere in legendis de milite. qui intras iustum bellum. disposuit de suo equo ut in casu mortis cognatus eius precium pauperibus daret etc. ibi vide.

Quatuor ad secundum. §. II.

duo principale nota quod causa quare itur ad purgatorium est peccatum. cum quo quis moritur. **S**ed et tale quod non tollit gratiam. et hoc notat cum dicitur per aquam scilicet transiimus. **A**liqua ei signat et culpam et gratiam. **N**ec est inconueniens una et eandem rem significare diuersa et sibi contraria. propter varias eius proprietates. hoc enim frequenter reperitur in scriptu

Titulus. Sextus.

ra sacra fm grego. in mora. Nam leo significat xpm et diaboli. xpm ppter eius dignitatē. diaboli ppter eius crudelitātē. Sic et aqua signat qm culpā ppter eius velocē fluxibilitatē et fragilitatē. Qm qm gēam ppter eius purificatiōem et refrigeratiōem. qd totū saluator ondit. cuz dixit samaritane. Qui biberit ex hac aqua scz cupiditatē siniet iterū. q aut biberit ex aqua quā ego dabo ei scz gēa nō siniet in eternū Jo. iij. est igit quadruplex aqua cupiditatis. p quā trāseunt de hoc mūdo aīe. cū aqua gratie o3 q trāseāt p ignem purgatorij. vbi frigiditatē illā dimittant.

Et prima est cupiditas tpalitatē.

Secunda est cupiditas familiaritatis.

Tertia est cupiditas sensualitatis.

Quarta est neglecte penalitatis

Prima igitur causa qua itur ad purgatorij est cupiditas. i. ordinatus affectus. quē qd hēt ad tpalia. vt diuitias honores potētiās et bñdī. ita tñ q sp pponatur oībo talibz amor dei. Lū. n qd nimis sollicitat ad ipa acqrenda. nimis timz circa ipa amittenda. nimis dolet de ipoz amissione. nimis gaudet de eoz possessione. nō eis vt f et subuenit debita discretionē. In oībo bñdī cōmittūtur frēqnter venialia. et vniā nō aliqui puenirent ad mortalia difficile est repire talia posfidētes sine inordinatiōe affectus. Cū grego. q cura rei familiaris. vix sine peccato exercei pōt ab his etiā q nouerūt vitare peccatū. Secūda cā est inordinat⁹ affect⁹ ad pētes et aīcos. q frēqnt fit. ur dicit Aug. vt offēdas de⁹ nō offēdatur amic⁹. cū tamē fm verā charitatē. nec minimuz veniale qd p salute primi pmittere debeat. et qz inordinata affect⁹ ad bñdī mal: i. hōiem ad plura peccata iō xps dixit. Inimici hōis domestici eius. **T**ertia cā est cupiditas sensualitatis. ppter qd dicit apłs ad Ro. xiiij. Curā carnis ne feceritis in cōcupiscētia. Appetit enī ipa sensualitatis cōtraria spūi. q scz sunt delectabilia sensibz vnde dēre audire gustare et bñdī. horret et refugit dura et aspera. vt vigilare orare ieiunare et bñdī ppter qd et si spūs pmitus sit ad bonū caro tñ infirma frēqntissime cadēs saltē in venialibz. cū qbus decedēs ad purgatorij mittit. vñ gre. de qbus dā leuibus culpīs. ante diē iudicij purgatiōis credendus est ignis. xv. di. Qualis. Cū d in vitaspatriū legif p bñdī leuibus quosdā pboz viros ad purgatorij deputatos et aliqui quidem p delectatione quā habebat in cantu alij pro delectatiōe nimia i potu. alij p nimia sollicitudine in edificatiōe et ecclesiasticis. alij p studio curioso geniliū. Gre. etiā narrat de pascasio. sancto viro in. iij. dialogoz. q in purgatorio stetit cuius causaz ibi vide. Quarta causa est neglecte penalitatis id est qz in pñi neglexit satisfacere ad plenū p mortalibz pmissis. de qbo tñ penituit et

cōtritus fuit. Nā et cū peccator reuertit ad penitentia verā restituit si di gēa et dei amicitia et de bitū inferni remanet tñ obligatus cōiter pene tē pali. quāte aut nullus scire pōt. Cū si nō satisfacit nō solū p pñias iniūctas a cōfessore. qz illud cōiter quasi nihil est respectu ei⁹. qd d3. et p alia opalpenalia in gēa facta. vt ieiunium elemosina oīs flagellatio et bñdī. qd restat in morte ei de pena soluēda. ibi sustinet vsq ad plenū. nisi subleuet ab alijs. vñ aug. de. pe. di. vij. Purgandus est igne purgationis. qui in alio seculo distulit fructum conuersionis.

Quātū ad tertiu3. §. III

principale. s. q libēter ille aīe trāseāt de pena ad gloriā. ondit ps. cū subdit. Et deduxisti nos in refrigeriū. Educūtur aut de purgatorio qtuor modis. Primo p modū intercessiōis. Secūdo p modū redēptionis. Tercio p modū pprie solutionis. Quarto p modū aliene p eo afflictionis. Primus igit modus ē p intercessiōem. v3 aut capitis scz iesu xpi. cū offerit sacrificiū corpis sui i altari p defunctis. xij. q. ij. Nō estimem⁹. Et B est pīpui suffragiū. Exēplū de monacho in legendis. q suffragijs. xx. missarū euolauit ad celum. et in vita fratru de fratre Rao q vnica missa liberauit a purgatorio quēdā. q ibi eē debebat xv. annis. Intercessiō ēi mēbroz i fidelij suffragatur ipis purgandis. ppter qd ecclesia frēqnter orat p ipis liberandis. vt illud. Dñe iesu xpe libera animas oīm fidelij defictoz. s. q fuerūt vere fideles nūero et merito de manu inferni. i. de potestate purgatorij. Et infra de ore leonis id est diaboli ne cadant in obscurum. i. ne detineantur in obscuro in quo ceciderūt ne absorbeat eas tartar⁹ id est ne absorptas teneat. Sed signifer sanctus mibael repe⁹ enter eas. Ubi ondit quo mō aīe educātur de purgatorio. v3 per angelos sanctos eas repñtantes archāgelo michaeli. qui cū maximo tripudio et gaudio totius curie celestis ante cōspectū dei statuit eas. qd patz p parabolam ouis ad ouile reportate. cuz magno gaudio amicaz et vicinaz. i. sanctarū virtutū seu āgeloz et animaz introduciōe ei⁹. vnde canit ecclesia. Archāgele michael cōstitui te custodem etc. Lux scīa pmissa abrahe ē vita gliosa figurata per terram pmissionis. Nec enim credendū est ecclīaz intendere orare p damnatis. immo b. phibz cū sciunt. s. qz hoc nō potest nobis innotescere certe cū etiā quis in extremis positus possit penitere. dato q rarissimū et piculossimū sit tunc tere penitere. vt habetur. de pe. di. vij. per totū. Ideo ecclesia orat p omnibus defunctis. bñ psumēs de quolibet. nisi appareat pñariū. Secūdus modus ē p redēptionē. Dan. iij. peccata tua elemosinis redime. qd habet locū nō solū in vita pñi

Capitulum Sextum.

sed etiam in purgatorio. cum v3 quis legat largas elemosinas p se fieri. Sed bñtalis aduertere v3. q psonas pstituat siue executores siue commissarios tales. et heredes obliget culpabiles sibi penis priuationis hereditatis. vel aliqd bñdñ. vt qñtius expediat. Nā si tardauerit. nullā expiationem siue subleuationem sentiet quousq illud fuerit impletū. et si pñt facit pñt bñbit. **Tertius** modus educationis est pñt solutiois pñt purgatorio. Cū āt ipi nō possint se paliqd suffragiū vite pñtis iuuare. qz nō sunt in statu merēdi vel satisfaciēdi. iō illi q nō bñt aicos vñ notos. q eis suffragant spālī. tādū manēt in purgatorio qz usq phllas penas debitū soluat. Quāuis generalia suffragia ab ecclesia p oibz fiāt. tñ modicū inde reponāt respectu spālī. Distribui. n. bñt in mltā milia aīaz. vñ saluator. Mōerēs in d. f. de carcere purgatorij. donec reddas nouissimū quadratē. i. donec satisfacias ēr p mīmo veniali matib. v. p te penā sustinēdo vel p aliū suffragatē. Sic sc̃s iudas machabē collatiōe facta. xij milia dragmas argēti misit hierosolimā offerri ea ibi p peccatis mortuoz. s. vel venialibz vel penis debitis mortalibz. Obfuādū ēr est qz de sctāria sua. nō aliena legata faciat cū. s. p sone sciūtur qbz satisfieri d3. Sed et si legauit p incertis cū ipis debitor sit. modicā inde expiationem vel subleuationem reponat in purgatorio. Magnū tamen cōmodum recipit. qz euitat infernū. vñ legi in cronicis martinianis. qz cū qdā maxim⁹ princeps legasset in morte magnā qñtatē pecunie erogari debere post mortē suā paupibz et impletū fuisset apparuit quidā suo familiari. dicens se adhuc in purgatorio teneri pñt oē illud qd repugnat bonis amici. qz de data elemosina nullā suscepit sbeuatiōez. qz erat illicite pgregata. s. rogauit vt daret certā aliā qñtatē licite acqñtāz et sic sentiret suffragiū. qd et factū ē. et in d. educat in refrigeriū. S3 et qñq elemosina dñt p dñtis siue p laicos siue p extraneos. eis valet si in purgatorio sunt. Et tñe redemptionis. qz ille p elemosinas captiuū redimit. sicut ēr frequenter fit in curijs sclaribz. Si tñ ille q facit sibi grā cōstituit. Glacet et tñe intercessiōis id ē oñonūz et mīstariū. que sūt ab his q elemosinā recipiūt. Et s siue sit malus ille q elemosinā pñt. siue sit malus ipse sacerdos. clīc⁹ vel religiosus accipiens fm Lho. in. iij. Et rō est. qz cum sint tales ministri ecclesie. et ecclesia p eos opet. nec pñt frustrari oñes ecclesie. iō qd debent. vel faciūt ministri ecclesie. deus acceptat. et si ad sui pñciem ministerio vtant. et iō notorij mali nō debent ad h3 de facili induci et fm. be. Lho. in. iij. qñto culpa in pñti magis radical in subiecto p inordinatā affectiōez et assuetiōez. rñdz in purgatorio acerbitas. pñt ceteris paribz. et grātorij culpe rñdz

illi diuturnitas pñe. **Quartus** modus educendi aīas de purgatorio in refrigeriū. est amictio. pñt corpis p peccatis accepta. puta ieiuniū vigilia abstinentia. pegrinatio. tñe laboris ibi tolerari nō rōe indulgētie posite ad talē ecclesiā. nisi siforma indulgētie expñt s cōtineret vt s3. pro dñt et viuis et mortuis aliter nō valēt fm. Lho. in. iij. Similiter et maceratio carnis p disciplinam valet. p eis assumpta. vñ de be. dñico. legi qz quasi oī nocte vñā disciplinā inter alias cum cathena ferrea vsq ad sanguinē sibi dabat. pro subleuamine defunctorum.

De cognitione anime separate. Caplm. VI.

Cognitione anime separate. Et pñt qz cognoscit aīa separata. s. nō pñtēdo se ad fantasmatā. sicut cū est vnita. Pro cuius declaratiōe dicit b. Lho. in prima pte. q. lxxix. arti. i. qz cum nihil opet nisi inqñtū est actu. modus opandi vñus cuiusq rei. pñt modū eēndi ipius. bñt autē aīa aliū modū eēndi cū est separata. manēte tñ ea de natura aīe. Anime igitur fm illū modū eēndi quēbz cū est corpi vnita. opet ei modus intelligēdi. q est cōuertendo se ad fantasmatā corpi que in corporeis organis sunt. Cū autē fuerit a corpe separata. opet ei modus intelligēdi p cōuersionē ad supiora. et ad ea q simpliciter intelligibilia sunt. sicut et alijs substantijs separatis. Unde modus intelligēdi p cōuersionē ad fantasmatā est ei naturalis sicut et corpi vniti. S3 eē separati a corpe est pñt rōem sue nature. Et similiter intelligere absq cōuersionē ad fantasmatā. Quāuis intelligere p cōuersionē ad superiora sit simplr nobili⁹ qz intelligere p cōuersionē ad fantasmatā. tñ talis modus intelligēdi. put erat possibilis anime. erat impfectior. Qd sic declaratur. In substantijs intellectualibus inueniunt vñ intellectiua p influentia diuini luminis. qd in primo pñt pio est vñū et simplex. et quāto magis creature intellectuales distāt a primo lumie. tāto magis diuidit illud lumē et diuersificat. et in d. est qz de pñt eēntiā oīa intelligit. Superiores aut intellectualiū substantiarū. et si p plures formas intelligāt. tamen intelligunt per pauciores. et magis vniuersales et virtuosiores ad cōpēntionē rerū. pñt efficacā virtutis que est in eis. In inferioribz autem sunt forme magis et min⁹ vniuersales et minus efficaces. ad apprehēsiōez rerū inqñtum deficiunt a virtute intellectuā superior. Si ergo inferiores substantie haberēt formas in illa vniuersalitate qua bñt superiores. que nō sunt tāte efficacie in itelligēdo. nō acciprēt p eas pñtā cognitionē de rebus. sed in quadā cōitate et cōfusiōe qd aliquāliter apparet in hominibz. Nam que sunt rebz intellectus pñt

Titulus. Sextus.

vniversales cōceptiones magis intelligentium
nō accipiūt pfectā cognitionē nisi eis singula ī
spāli explicetur. Inter substantias aut intellectua
les manifestū ē vltimas esse aīas būanas. fm oī
vīne nature. hoc aut pfectio vniversi exigeret.
vt essent diuersi gradus in rebo. Si igitur aīe
būane sic essent instāute a dō. vt intelligerent p
modū q̄ ppetit substantijs separatis nō haberēt co
gnitionē pfectam sed confusam et incommūti.
Ad hoc ergo vt pfectam et p̄p̄iam p̄nt habere co
gnitionē de rebo. sicut naturaliter sunt instāute
vt corpibz vniantur. et sic ab ip̄is rebo sensibili
bus cognitionē p̄p̄ia de eis accipiat sic hoīes ru
tes ad scientiā iduci nō p̄nt. nisi p materialia ex
empla. Et sic patet q̄ ppter melius anime est. vt
corpi vniantur. et intelligat in corpe p cōuersionē
ad fantasmata. et tamē separa pōt habere alium
modum intelligendi. Quod aut dicit p̄bus
in. iij. de anima. q̄ intelligere corrupto quodam
modo. interius vt fantasma intelligitur. de mo
do intelligendi p cōuersionē ad fantasmata. que
in corpe anima habet. que modus deficit p mor
tem vt dictum est. Intelligitur aut anima sepa
ra non quidem p species innatas. q̄ non habet.
cum a principio sit vt tabula rasa. nec p species
quas abstrahit a sensibz. q̄ non habet organa
sensus et imaginationes quibus mediantibus
abstrahitur species intelligibiles a rebo. Nec ē
p species prius abstractas et postea p̄uatas. quia
sic anima pueri nihil intelligeret post mortē. sed
intelligit p species ex influētia diuini luminis p
ncipatas. quarū aīa sit princeps sicut et alie sub
stantie separatē q̄uis inferiori mō. vñ q̄dro ces
sante p̄uersione ad corpus aīa ad supiora p̄uertit.

Anima separata. §. I.

pectā cognitionem habet de alijs aīabz separatis
loq̄ndo de cognitione naturali aīe. Et diues
in inferno vidit abrahā et lasarū. De angelis aut
bēt imp̄fectā cognitionem et deficientē scz cognitio
nē naturā. Nam de cognitione gl̄ie quā bēt aīe.
s. in deo. est alia rō. Probus de declaratione dicit
b. iho. vbi supra. arti. ij. q̄ p hoc q̄ aīa separata cog
scit seip̄am accipe possumus q̄liter cognoscit et
alias substantias separatas. Et q̄diu q̄dē ē aīa corpi
vnita vt dictū est supra. intelligit cōuertendo se
ad fantasmata. Et iō nec seip̄am intelligere pōt
nisi inq̄tum sit actū intelligēs p species intelli
gibiles a fantasmatibz abstractis. Sed cū fuerit
separata intelligit non conuertēdo se ad fantasma
ta. s. ad ea q̄ sunt fm se intelligibilia. vñ seip̄az
p seip̄az intelligit. Est aut commūne omni sub
stantie separate quod intelligit id quod ē ītra
se. et id quod est supra se. p modū substantie. Sic
enim intelligit aliquid fm q̄ est in intelligente.
Est autem aliquid in altero p modū ei⁹ in quo

est. Modus aut substantie aīe separe. ē infra mo
dū substantie angelice. s. est cōformis modo aliaz
animarū separaz. et iō vt dictū est bēt aīa sepa
ra cognitionē pfectā de alijs aīabz separatis. sed
imperfectam de angelis. Vltima autem fe
licitas hoīs consistit in pfecta cognitione solis
dei. qui nisi p gratiam videri nō pōt. Vñ cog
nitione aut aliarū substantiarū separatarū consistit
magna felicitas. Si tamē pfecte cognoscantur.
quod tamen non cōtingit naturali cognitione in
animabus separatis. nec tamē vltima. etia si ē
pecta. vt posuerūt quidam p̄bi. et ideo falsūz di
xerunt. Anima separata non cognoscit omnia
naturalia s̄ntim. Nam si hoc esset. sequeretur
q̄ hoīes frustra studerent ad rerum scientiā
capescendam. quod ē inconueniēs dicere. Pro
cuius declaratione dicit sanctus tho. vbi supra.
arti. iij. Q anima separata intelligit p species ex
influētia diuini luminis. sicut et angeli. Sed
tamen q̄ natura anime est infra naturā angeli
cui ille modus est cōnaturalis. iō anima sepa
ra per huiusmodi species non habet pfectā rerum
cognitionē. s. quasi in cōmuni et confusam. Si
cut ergo angeli se habent ad pfectam rerum co
gnitionem naturāliū p huiusmodi species. ita anime
separe ad imp̄fectam rerū earū cognitionē et cō
fusionē. Ergo angeli bēt pfectā cognitionēz oīum
naturaliū per species. q̄ oīa que fecit deus in p
p̄is naturis fecit in intelligentia angelica. fm aug.
sup Gen. Anime aut separate etiā perfecte nō
certā et p̄p̄iam s. confusam et cōm de omnibus
naturalibus cognitionēz bēt. Et ideo nō frustra
hic laboratur ad habendā scientiā. quia scientia
hic acquisita p studiū. est p̄p̄ia et pfecta nō con
fusa vt illa. Futura aut nec angeli nec demones
nec anime separate cognoscunt. nisi vel in suis
causis vel per reuelationem non aut cognitione
naturali p species inditas. Anime separate co
gnoscunt aliqua singularia. vñ diues in inferno
dixit. habeo quinqz fratres et c. Luc. xvi. Non tū
omnia cognoscunt singularia. etia p̄ntia. Pro
cuius declaratione dicit b. Tho. vbi supra arti. iij.
q̄ est duplex modus intelligendi. Vnus per ab
stractionem a fantasmatibus. et p hunc modum
non p̄nt cognosci singularia ab anima directe.
s. indirecte vt dictum est supra. Alius modus ē
p influētiā specierū a deo. Et per istum modū
intellectus potest cognoscere singularia. Sicut
enim deus inq̄tum est causa oīum vniuersaliūz
et indiuidualiū principiorū. cognoscit oīa vni
uersalia et singularia. ita substantie separate a cor
poribz p species que sunt p̄cipate similitudines
diuine essentie p̄nt. cognoscere singularia. In B
m est differentia inter angelos et aīas separatas. q̄
angeli p huiusmodi species nō solō naturas re
rum in speciali cognoscere p̄nt. S. etia singularia.

Capitulum Sextum.

sub speciebus p[er]fecta. Sed a[n]i[m]e separe b[er]t c[on]fusaz
cognitiōem naturalē p[er] species. Et iō nō p[oss]unt co-
gnoscere singularia. nisi illa ad q[uod] q[uod]āmo d[eter]mi-
nant ad que h[ab]et aliquā b[er]tudinē quā non ha-
berad alia. vel per precedentez cognitiōem vel p[er]
aliquā affectiōem. vel p[er] naturalē aut diuinā or-
dinariōem. q[uod] omne q[uod] recipit in aliquo d[eter]mi-
natur in eo p[er] modum recipientis.

Anima separata. §. II.

retinet sibi h[ab]itus sciētie h[ab]it acq[ui]sit. s[ed] nō remanz
actus s[im] eundem modū sciendi. Primū sic de-
clarat b[eat]o th[om]a. vbi supra. arti. v. Sciētia est in in-
tellectu. qui est locus sp[irit]us. vt d[icit] in. iij. de aia. Et
iō q[uod] h[ab]it sciētia h[ab]et acq[ui]sit ex s[en]sibilib[us]. et p[er] s[en]s[us] viri-
tus s[en]sitiuius q[uod] illa sunt obiecta. op[er]et q[uod] ha-
bitus sciētie acq[ui]sit sit p[ri]us in ip[s]o intellectu
et p[ri]us in virib[us] s[en]sitiuiis. Et hoc p[oss]et cōsiderari
et ip[s]is actib[us] ex quib[us] acq[ui]rit sciētia. Nā h[ab]it[us]
sunt s[im]iles actib[us] ex quib[us] acq[ui]rit. vt d[icit] in. iij. de b[eat]o th[om]a. Actus aut[em] intellect[us] ex q[uod] h[ab]it sciētia ac-
q[ui]rit sunt p[er] quēsiōes ad fantasmata q[uod] sunt in
virib[us] s[en]sitiuiis. Sicut ergo actus intellect[us] p[ri]-
cipaliter quidē et formaliter est in ip[s]o intellectu
materialiter aut[em] et dispositiue in virib[us]. Idē di-
cendū est de habitu s[en]s[us] q[uod] q[uod]tū ad id quod ali-
q[uod] p[ri]us sciētie h[ab]et esse in inferiorib[us] virib[us]. nō
remanebit in anima separata. q[uod]tū aut[em] ad id q[uod] h[ab]et
esse in intellectu. necesse ē vt maneat. q[uod] talis for-
ma intellect[us]. nec p[oss]e corrūpi p[oss]et sicut corrūpi-
tur aliq[uod]a suo p[ri]ncipio. vt frigidū a calido q[uod]
sp[irit]us intelligibilib[us] q[uod] sunt in intellectu possibil[is]
s[en]tentione intelligibili n[on] est corrūti. p[re]ci-
pue q[uod]tū ad simpliciū intelligentiā s[en]s[us] eius q[uod]
quid est. Nec p[oss]et accidēs corrūpi p[oss]et talis forma.
s[ed] p[er] corrūptiōem subiecti. q[uod] subiectū sciētie q[uod]
est intellect[us] est incorruptibile. Q[uod] aut[em] ap[osto]lus
i. ad Corin. xij. dicit q[uod] sciētia destruetur. intel-
ligit q[uod]tū ad actum qui nūc est. q[uod] s[en]s[us] intelligen-
do p[er] species intelligit a s[en]sibilib[us] abstractas. et
sicut aliq[uod] minus bonus s[im] staturā corp[or]is. erit
maior aliq[uod] mag[is] bono. ita nihil p[ro]hibet aliquem
minus bonum aliquā habere sciām. quā nō hab[et]
magis bon[us]. s[ed] tamē nullius mōm[en] est. in cōpar-
atione ad alias p[ro]gatiuas q[uod]s meliores h[ab]ebunt.
Quārum vero ad actū h[ab]itū h[ab]et acq[ui]sit. de sciē-
tijs nō erit idē modus intelligēdi q[uod] nūc est. s[im]
ergo species intelligibiles h[ab]et acq[ui]sit. aia separata
intelligere p[oss]et que p[ri]us intellexerat. nō t[ame]n eod[em]
mōdo s[ed] p[er] cōuersionē ad fantasmata. s[ed] p[er] p[ro]uenien-
tē modū aie separe b[eat]o th[om]a. vbi supra arti. vi.

Anima seperata. §. III.

s[im] naturalē cognitiōem de qua h[ab]et agitur que
cōis est saluatis et dānatis. in alia vita nō cogno-
scit que h[ab]et agitur p[er]icularia s[im] b[eat]o th[om]a. vbi supra

arti. viij. Et huius ratio est. q[uod] anima separe per
hoc cognoscit singularia. q[uod] quodāmodo est d[eter]mi-
nata ad illa p[er] q[uod] t[em]p[or]is aliquis p[re]cedentis co-
gnitiōis vel affectiōis. vel p[er] diuinā ordinariōem.
Ani[m]e aut[em] mortuor[um] s[im] ordinariōem diuinā. s[im]
modū cēndi. segregate sunt a cōuersionē viuenti-
tū. et cōiuncte cōuersionē substantiarū sp[irit]uali-
um. que sunt a corp[or]e separe. v[er]o que ap[osto]l[us] nōs
aguntur ignorāt. Et h[ab]et rationē assignat grego. i.
viij. mora. Tractās illud Job. Siue fuerint fi-
lij eius nobiles siue ignobiles ignorant. Qui sic
dicit. Mortui vitam in carne viuentiū p[oss]et eos
qualiter h[ab]et disponat ignorāt. q[uod] vita sp[irit]us longe
est a vita carnis. et sicut corporea et incorporea di-
uerfa sunt genera. ita sunt distincta cognitiōem.
Si autem obijciatur illō Lu. xvi. de diuite epul-
lone qui dicit. Habeo quinq[ue] fratres vt manife-
stetur illis ne ipsi veniant in h[uius] locū. Et sic
videtur q[uod] habuerit curā de fratrib[us]. et p[er] cōseque[n]tia
cognouerit statum eor[um]. R[es]pondet b[eat]o th[om]a. q[uod] anime
mortuorum p[oss]et habere curā viuentiū. etiam si
ignorēt statū eor[um]. Sicut ecōuerso viuetes ha-
bent curam de mortuis. facientes suffragia pro
eis. licet nesciant statū eor[um]. Possunt etia[m] mor-
tui facta viuentiū scire. non quidem p[er] seip[s]os.
sed p[er] animas eor[um] qui hinc accedunt ad
eos. vel p[er] angelos seu demones vel sp[irit]u dei
reuelante. vt dicit August. et habetur. xij. q. ij. fa-
rendum. Distantia autem localis inter nos et
ip[s]os. non est causa huius ignorantie. sed causa
supradicta. et rō est s[im] b[eat]o th[om]a. vbi supra arti. ij.
q[uod] anima separe itelligit singularia p[er] influxū
specierum ex diuino lumine. Quod lumen eq[ui]-
ter se habet ad propinquum et distans. Unde
distantia localis nullo modo impedit cognitiōem
anime separe. Q[uod] etiā patet q[uod] diues in
inferno vidit abrahā a longe. Sed quantū
ad animas separe beat[os] dicit b[eat]o grego. vbi supra.
Q[uod] hoc de eis sentiendum nō est. q[uod]
scilicet dictum est. de alijs s[im] cognitiōem. natu-
ralem. quia que intra omnipotentis dei claritatem
vident. nullo modo credendum est q[uod] sit fo-
ris aliquid quod ignorēt Augustinus. tamē in
lib. de cura pro mortuis agenda dicit expresse q[uod]
nesciunt mortui. quid in hac vita agunt viui. et
filij eor[um]. vt habetur in glo. super illud Immo
Abrahā nesciuit nos. Quod p[ro]firmat idē aug.
per hoc q[uod] non visitabatur a matre sua. et in tr[an]si-
t[i]js et cōsolabat[ur] sic q[uod] viuebat. Nec est p[ro]babile
vt vita facta felicio[rum] beata sit effecta crudelior.
Sed per hoc q[uod] p[ro]milit d[omi]n[us] Josie regi. vt p[ri]us
moreretur ne videret mala que sup[er]uentura erāt
populo suo. iij. Reg. xij. Aug[ustinus]. dubitando hoc
dicit. Sed grego. assertiue dicit. q[uod] nullo modo
est credendum. s[im] ergo sententiam gre. videtur
q[uod] anime sanctor[um] t[em]p[or]is videntes. oia p[ri]us quā

Titulus. Sextus.

hic aguntur cognoscunt. Sunt enim equales angelis dei. de q̄bo etiā Aug. assertit q̄ ea q̄ ap̄d viuos aguntur nō ignorāt. Sed q̄ anime sc̄tōz sunt p̄fectissime p̄iuncte iusticie dei nec tristatur nec rebus viuennium se ingerunt nisi fin q̄ ordo diuine iusticie exigit

De apparitioni. §. III.

bus animarū separati. Sciendū fin Tho. vbi supra arti. viij. Q̄ cū apparēt viuis anime defunctorū ad aliq̄d annūciandū. q̄vtrūq̄ aliq̄n contingit. vt d̄r Mattb. penl. q̄ multa corpa sc̄tōz qui dormierunt surrexerūt ⁊ apparuerūt multis. Alii q̄n etiā apparent aīe sine corpibus. p̄p̄tōs suscitatio. sed alijs corpibz assumptis. ex aere formatis sicut posuit esse moysi iā defuncti corā chasto se transfigurāte Mattb. xviij. Vel de aīa pascasij q̄ apparuit beato germano in balneis p̄ loco purgatorij sibi assignatis vt narrat Gre. in. iij. dia. logoz. ⁊ de pluribz alijs ibi ⁊ in vita fratrū habetur. Q̄ cū euenit p̄ speciale dei disp̄latiōem contingit. vt aīe defunctorū rebo viuennū interfuerint. Et ē hoc iter dei miracula cōputādū. Vel h̄c apparitiōes sunt p̄ opatiōes bonoz angeloz ignorātibz etiā ip̄is mortuis. sicut etiā viui alijs alijs quādo viuētibz in somnijs apparēt iḡrātibz eis sicut forte accidit in apparitione beati Nicolai cōstantino dormiēte ad p̄hibēdum necē triū in nocētum viuennū. Et apparitiō etiā b. Ambro. ⁊ officiatio eius ad exeq̄as br̄i martini. p̄ angelum fuit in forma eius. cum ip̄e corpaliū remāsit mediolani. q̄d t̄m ip̄e non ignorauit. Quod etiam legitur de frequēti apparitione christi alijs sanctis. vt beate katherine de senis ⁊ alijs. magis videtur credibile q̄d fuerit p̄ angelū d̄i isti p̄sonam rep̄santem. q̄ per p̄sonam p̄p̄iam xp̄i. Sicut etiā angelus apparebat ⁊ loq̄bat moysi in p̄sona dei. vel ē hoc p̄t fieri p̄ opationem angeloz maloz ad decipiendum homines. Sic ut fin vnā expolitiōem Aug. h̄etur. i. Reg. xviij. de Samuele mortuo apparēte sauli. quem dicit Aug. fuisse diabolū in forma Samuelis. vt habetur. xvi. q. v. Nec mirum.

Titulus sextus de cau-

sis peccatorum et anime passionibus. De triplici causa peccati. scilicet ignorantia. fragilitate et malitia.

Capitulum. I.

Quoniam dictum sit

supra q̄ peccatū est dictum vel factū vel p̄cupitū cōtra legē di. ⁊ oē q̄d sit causā bz. iōvidēdū est de cā peccati. Cā at p̄t p̄t esse triplex sc̄z interior. exterior. et inferior. q̄ triplicem causam reperim⁹ in peccato primorum parentum. Causa interior

est ratio ⁊ sensualitas. que figurantur p̄ Adam et euan. Causa exterior fuit antiquus sp̄s et pomū. Et de his duobz habes. di. vi. Testamētū Causa inferior id est peccatū ibi etiā cōcurrit. ⁊ fuit causa peccati gule quedam sc̄z mentis elatō que p̄cessetat in mēte ip̄oz fin Aug. Unde ⁊ dicitur di. xxi. Sexta die. gula ⁊ fuit primā p̄uaricationē. intelligendū est de peccatis exterioribz. Et q̄ extra p̄mū peccatū. omnia alia p̄t dici et peccata et pene peccata. Ideo de peccato in genere agitur cōgrue in ista prima pte. vbi tractatur de penis. Causa aut interior peccati iterū p̄t esse triplex fin Tho. prima sc̄z. q. lxxv. Cū enī peccatū cōsistat in actu. ⁊ p̄ncipiū humanorūz actū sit sensitiuus appetitus intellectus et affectus siue volūtas. Sic peccatūz p̄t causari a sensualitate voluntate et ratione Sicut enim ex iudicio rōnis volūtas mouet in aliq̄d fin rōnez. ita etiā ex passiōe sensus appetit⁹ sensitiuus in aliq̄d inclinā. que inclinatio interdū trahit volūtatē et rōem. Et q̄ causa peccati est aliq̄d bonū apparens mortuū cū defectu de iuri mot. vi. scilicet regule rōnis vel legis diuine. Ip̄m mortuū q̄d est apparens bonū p̄inet ad apprehensioē seu sus et appetitū. ip̄a aut absentia d̄bite regule p̄tinet ad rōem que nata est h̄mōi regulā cōsiderare. Sed ip̄a p̄fectio volūtatij act⁹ peccati p̄inet ad voluntatē. ita q̄ ip̄e actus volūtatij p̄missis suppositis iāz est quoddā peccatū. Et q̄uis ita trita cōiter aliquo mō cōcurrā in peccato mortali. tamē sc̄dum q̄ aliquod bonū est magis causa et p̄ior ad actum peccati q̄d committitur. fin b̄ dicitur quis peccare. vel ex ignorantia que p̄tinet ad defectum rationis. vel ex malitia quod p̄tinet ad inordinatiōem voluntatis. vel ex infirmitate siue passiōe. quod p̄tinet ad inordinatiōem sensualitatis in qua sunt passiōes. vnde Gre. dicit de pe. di. iij. Peccatū tribz modis cōmittit⁹ aut enī peccatur ignorantia. aut infirmitate. aut studio id est malitia.

Quātūz ad p̄mūz. §. I.

scilicet de peccato est ignorantia dicit Aug. .xv. q. i. Merito queritur que sunt peccata nescientūz Sed nota q̄ triplex ignorantia potest reperiri in actu peccati Tho. i. secunde. q. lxxvi. Prima est cuius nescitur id q̄ sc̄t esse. p̄bitū. et p̄cōsequēs malum. puta cum fornicatur quis nesciēs fornicationē esse peccatū. et h̄c dicitur ignorantia iuria. Secunda est cum sc̄t quis aliquem actum esse p̄bitum et malū. sed nescit hoc q̄ agit ē illum actum. vt cum quis sciens adulterius esse peccatum. accedit ad uxorez alienā. quā putat suam vt Jacob ad lyam. vel occidit hominem quē putat feram. Et h̄c dicitur ignorantia facti. Et h̄c nō excusat a peccato. si datur opa dei illud.

Capitulum. Primum

Sicut nec Lamech excusatur ab occisione Chaim
 xv. q. i. §. Sz obijciunt. Aut etiā si nō adhibetur
 debita diligētia. vñ non excusaretur q̄ diabolus
 adoraret subito a parentē sub angelo luc̄ vt d̄r
 xxviii. q. i. §. i. in glo. **T**ertia ignorātia est cu
 scit quidez id quod quis agit esse peccatū in vni
 uersali. puta nullā fornicatiōem eē committen
 dam. 7 ē scit esse fornicatiōem. sed nō cognoscit
 in p̄iculari illū actū qui est fornicatio non esse
 faciendum. obnubilatus passione vel habitu vi
 rioso 7 bñdī. vt actualiter nō consideret 7 intel
 ligat id quod agit esse malum. Ista ignorātia re
 peritur in omni peccato. vñ p̄b̄s dicit q̄ omnis
 malus est ignorās. 7 puer. xiiij. d̄r. Errat q̄ op̄an
 tur malū. 7 dist. xxviii. q̄uis d̄r. Nō nisi rerū
 ignorantia p̄t errare p̄ vero quippe approbat fal
 sū. qd̄ error ē p̄p̄iū. **H**ic igit n̄ ē causa peccati.
 Saliqd̄ cōsequēs ad causā. scilicet ad passiōē vel ha
 bitū inclinātē ad peccatū. Secunda ē ignoran
 tia nō ē causā peccati. s̄ p̄comitātē se b̄t ad ip̄
 sum. vñ restat. q̄ tñ prima est causā peccati. put
 nūc loq̄mur. q̄ tollit sciam. p̄hibētē actū peccati
 Et h̄ ignorātia nisi sit affectata. excusat a rāto. 7
 si n̄ a toto. si ē eorū q̄ q̄s scire tenet 7 scire p̄t. dist.
 xxviii. §. ult. **Q**d̄ āt Amb. dicit q̄ grauissē peccat
 q̄ ignorat. intelligit vno mō vel de ignorātia. si m̄
 pli affectata. vel de ignorātia infidelitatis. s̄m r̄bo.
 Clel̄ dic̄ grauissimē. i. piculossimē. q̄ q̄ ignorat
 morbū n̄ querit medicum. Itē l̄z trāsēte reatu
 p̄ p̄nā remaneat ignorātia s̄m q̄ ē priuatio sci
 entie. n̄ tñ remanet negligētia s̄m quā ignorātia
 d̄r p̄t̄m. Nec seq̄tur q̄ ignorās priuē actū pec
 cet. s̄ solū qñ est ip̄s acquirēdi sciētia quā habe
 re tenet. sicut in alijs peccat̄s omisiōis. vñ 7 nō
 tāter d̄r. q̄ ignorātia est mē cūctoz errorū a cūctis
 vitāda est. di. xxviii. c. i. Et de ip̄a ignorantia m̄
 ta habes in. ij. parte ti. v. c. ix.

Quātum ad secun. §. II
 dū. i. p̄t̄m ex malitia. nota s̄m r̄bo. i. se. q. lxxviii
 q̄ p̄t̄m ex malitia d̄r p̄t̄m qd̄ q̄s facit quasi sciē
 ter malū eligēs. q̄ talis id quod scit esse malum
 spirituale. quod est malū simpliciter per quod
 bonum sp̄iali priuaf. vult ip̄m vt bō tēpali po
 niatur. qd̄ totū p̄cedit ex inordinatione voluntatis
 q̄ sc̄ minus bonū magis amat. **N**ā cū aliquis
 eligat pati detrimētū in bono minus amato. ad
 hoc vult vt poriat bono maḡ amato. sicut cu
 vult bō pati abscisiōē mēbz etiā sciētē. vt con
 seruet vitā magis amatā. Ideo qñ voluntas est
 ita inordinata. q̄ aliqd̄ bonū t̄pale plus habitu
 aliter amat puta diuitias vel voluptates. q̄ ordi
 nē rōnis vel legis diuine vel charitatis vel aliqd̄
 bñsmōi. sequit̄ q̄ vult dispēdiū pati in aliquo
 sp̄iali bono vt poriat aliquo t̄pali bono.
 Est tamē in ip̄o ignorātia aliquo mō inq̄stum.

sc̄z nescit in p̄iculari illud malū nō esse sustinē
 dum. p̄pter p̄suetudinē in talis boni. **P**eccatum
 ergo ex malicia. cū nō p̄cedit ex impulsu appetit̄
 sensitui. qd̄ est peccare ex passione. neq̄ ex tēre
 cru rōn̄s qd̄ ē peccare ex ignorātia seq̄tur q̄ p̄ce
 dit ex ip̄a volūtate. que ex seip̄a mouet ad malū
 Et hoc pōt eē tripl̄. **U**no modo ex habitu ma
 le acq̄sito. Sc̄do ex aliqua egritudine b̄itudie
Tertio ex remōtiōe alicui⁹ p̄hibētis. Quātū
 ad primū est sciendū q̄ cū aliq̄tis acq̄rit sibi ha
 bitū viciosum ex multiplicatiōe actū maloz
 inducentē p̄suetudinē q̄ vertit in naturam. hinc
 est q̄ illa mala dispositio habituata sit quasi cō
 ueniēs 7 similis bono. 7 hoc mō rōne pueniēte
 tēdit volūtas quasi in bonū. q̄ vñq̄d̄q̄ s̄m ferē
 dit in id quod est sibi cōueniens. et sic peccare
 quod p̄cedit ex habitu ē peccare p̄cedēs ex mali
 cia. Quātū ad sc̄dū ē sciendū q̄ ē sine habitu
 acq̄sito vñ p̄tingit aliq̄ peccare ex malicia q̄
 tñ ad sc̄dū. **Q**d̄ cū nō p̄cedat neq̄ ex ignorātia
 neq̄ ex passione. optet q̄ pueniat ex aliquo prin
 cipio corrupto intrinseco qd̄ ē egritudinalis ebe
 rudo sicut aliq̄s b̄z quasdā naturales inclinatio
 nes ad aliqua p̄dicta. p̄pter corruptiōem nature
 ip̄ius. Quātū ad tertū sciendū q̄ volūtas aliq̄n
 p̄ se tēdit in aliquod malū p̄ remōtiōem alicui⁹
 p̄hibētis. puta si aliq̄s p̄hibeat peccare. nō quia
 p̄t̄m ei s̄m se displiceat. s̄ p̄pter sp̄em vite et̄ne.
 vel p̄pter timorē gebēne. remota sp̄e p̄ tēspatio
 nē. vel timore p̄ p̄sumptionem seq̄tur q̄ ex certa
 malicia q̄i absq̄ freno peccet. qd̄ ē peccare i sp̄m
 sc̄m d̄ q̄ vitio habes. s̄. in sc̄da p̄e. Et nota q̄ pec
 catū ex certa malicia est grauius p̄cō ex infirmi
 tate. sine ex passione. triplici rōne. **P**rima quidē
 q̄ cū peccatū cōsistat in volūtate. quāto mor⁹ pec
 catū est magis p̄p̄ius volūtati. tāto p̄t̄m ē graui
 us ceteris paribz. Sz in peccato ex malitia mo
 tus ip̄i⁹ peccati ē maḡ p̄p̄ius volūtati. q̄ ex se
 ip̄a in malū mouet. q̄ qñ peccat ex passione q̄
 est a quodā extrinseco impulsu ad peccādū. 7 q̄
 to malicia fuerit vehemēti⁹ tāto peccatū ē gra
 uius. vñ gre. dicit. Graui⁹ malicia q̄ infirmita
 te peccat. de pe. vi. ij. Sciendū. Secūdo q̄ pec
 catū ex malicia ē diuturnū. **N**ā b̄t q̄ vt in plu
 ribz peccat ex malicia. est q̄litas p̄manēs. vñ assi
 milat infirmo p̄tinua infirmitate laborāti. Sed
 passio que inclinat volūtate ad peccādū ē quali
 tas cito trāsīēs. vñ assimilat ei q̄ laborat in infir
 mitate infollatim. 7 sic cito credit ad bonū. p̄po
 sitū penitēs. Ad h̄ facit quod d̄r. de pe. di. i. 7 xx
 iij. **U**bi dicit Hiero. Sācti si peccant. corā deo
 peccāt. q̄. cito reuertūtur ad penitētiā. **T**er
 tio quia peccatū ex malicia ē piculosius. nam sic
 peccās male est dispositus q̄tū ad ip̄m finē qui
 est p̄cipiū in opabili. Et sic eius defect⁹ ē pi
 culosior q̄ e. us q̄ ex passiōe peccat. cuius p̄posi
 q

Titulus. Sextus

rum tēdit in bonū finē. l. 3. pposituz ei⁹ ad horam
interrupatur. Ad B facit. de. pe. vi. iij. Sup tribo
Ubi dicit Hiero. Quartū scelus est non agere
penitentiam. sed suo sibi cōplacere delicto.

Deccatum vero. §. III.

ex infirmitate vel passiōe dicitur ex similitudine infir-
mitatis corporalis. Corp⁹. n. tūc dicit infirmū. qñ im-
pedit vel debilitat in exēcutione p̄prie operatiōis
p̄p̄ aliq̄ inordinatiōem p̄tū corporis. ita. s. q̄ hūo-
res ⁊ mēbra nō subdūtur virtuti regitiue ⁊ mo-
tue corporis. Sic infirmitas aīe dicitur qñ impeditur
i p̄a in p̄prie operatiōe. p̄p̄ inordinatiōem p̄tū
ei⁹. q̄ p̄tēs ei⁹ sūt p̄cupiscibilis ⁊ irascibilis. que
tūc sunt inordinate. cū non subdūtur rōni. qd
fit p̄ passiones insurgētes. Et ille q̄ est in passio-
ne cōstituitur. sicut p̄tū eē q̄ quod agit. in vniuersali
cū idē nō in p̄ticulari. quia non considerat illud
in p̄ticulari. p̄pter passiones impediētē. Impe-
dit autē passio talem cōsideratiōem tripliciter
Primo quidē p̄ quādā abstractiōem. Cum. n.
cōs. potētie aīe in vna eēntia aīe reducitur. necē
est q̄ qñ vna potētia intēdit in suo actu. altera
remittatur in actu suo. vel vt totaliter impediāt
tū qz omnis virtus ad plura dispersa fit minor.
Cū ecōuerso qñ intēditur circa vnū. minus p̄t
ad alia disp̄gi. p̄apue si intēditur in se. tum qz
in opib⁹ anime aīali b⁹ requiritur quedāz intētio.
que autē vltimēter applicat ad vnū nō potest al-
teri vltimēter attendere. Et s̄m hūc motū p̄ quā-
dā distractiōem. qñ motus appetitus sensitui
foris fiat s̄m quācūqz passiones. necesse est q̄ re-
mittat. vel totaliter impediatur motus p̄tius
appetitus rationalis qui est volūtas. Secundo
impeditur talis cōsideratiō a passione per con-
trarietatem. quia p̄tū inq̄ passio inclinat ad cō-
trariū huius q̄ scientia vniuersalis habet. Cū
p̄tēs dicit in. iij. ethicorum. q̄ si logisimus in cō-
tinentis. qui s̄z vincitur a passione. habet quā-
tuor p̄posiciones in mente. Duas vniuersales.
quarū vna ē rōnis que dicit. Nullā fornicationē
esse cōmittendā qz mala. Alia est passionis que di-
cit omnem delectatiōem esse sectandā qz bona.
Passio igitur in cōtinentē ligat rōem. nō assumit
sub illa vniuersali que dicit nullā fornicationē
esse cōmittendā. Si. n. sub illa sumeret. sic di-
ceret. Ista est fornicatio quam s̄z vis facere ⁊ p̄-
consequens malum. ⁊ tandem concluderet er-
go non est faciendum. Sed assumit incontinentēs
p̄posicionē sub vniuersali passiōis. ⁊ dicit. Ista
est delectatio cum s̄z vult fornicari. vnde cōclu-
dit. ergo esse faciendā. Tertio tollit passio cō-
sideratiōem p̄ quādam immutatiōem corporale
ex qua ratio quodāmodo ligatur. ne libere in a-
ctu creat. Sicut etiā somn⁹ vel ebrietas quādāz
corporali trāsmutatiōe facta ligat vsum rationis

Et q̄ hoc cōtingat in passionib⁹. patet ex hoc. q̄
aliquando cū passiones multū intēdunt. homo
amittit totaliter vsum rōnis. Multi enīz p̄pter
abundantiā humoris vel ire sunt cōuersi in in-
fantiā. Et p̄pter hūc modum passio trahit ad ius-
dicandū in p̄ticulari cōtra sciētiā quam habz
in vniuersali. Sciētia enim vniuersalis q̄uis
certissima sit. nō hēt principalitātē in opatione
sed magis scientia p̄ticularis. eo q̄ opatiōes sūt
circa singularia. Et sicut ebrius qñqz p̄fert ver-
ba significatiā p̄fundas sentētiās. quas mente
diiudicare nō p̄t. p̄pter ebrietatē. ita in passione
existens ⁊ si ore p̄ferat hoc non esse faciendū. ita
men interius nō sentit p̄pter passiōem q̄ illud
sit faciendū Thomas prima secunde. q. lxxvij.

Et nota q̄ passiones p̄prie sunt motus poten-
tialiū anime. non quidē apphensiuarū. vt est sen-
sus ⁊ intellectus s̄z appetitiuarū. nō tamē sunt
mot⁹ appetit⁹ rōnalis q̄ dicitur volūtas. s̄ appetitus
sensitui. q̄ dicitur sensualitas. q̄ diffignit in potētiā
cōcupiscibilē ⁊ irascibilē. s̄ cū amor ⁊ gaudiū. tri-
sticia ⁊ ira. ⁊ huiusmodi. que p̄prie sunt passio-
nes. attribuuntur deo vel angelis vel sanctis ho-
minibus. vt patet in scriptura. tunc improprie ⁊
large assumuntur. ⁊ significāt simplicē actum vo-
luntatis cum similitudine affectus passionis. s̄
absqz passione. Et ipsi quidēz motus passionū
s̄m se cōsiderari. cū sint naturales ⁊ cōmūes ho-
minibus ⁊ brutis. non faciunt nos virtuosos vel vi-
tiosos. s̄ s̄m q̄ a rōe regulantur bene vel male.

Et sciendum q̄ ipse passiōes dupliciter se p̄nt
habere ad iudiciū rōnis. Vno mō antecedēt.
Et sic cum obnubilent iudiciū rationis. ex quo
dependet bonitas actus moralis. ⁊ ex impulsu
inclinet voluntatem. Diminuit bonitatem actus
q̄rum ad opera virtuosā. ac etiā grauitatē pec-
cati q̄rum ad opera vitiosa. Laudabilius est enī
q̄ aliquis ex iudicio rōnis facit opus charitatis
q̄ facere s̄o a passione misericordie ⁊ minus pec-
catum est ex passione peccare. q̄ ex malicia vt di-
ctum est. Alio modo bñt se consequenter. ⁊ hoc
dupliciter. Vno modo p̄ modū redūdātie. qz. s̄.
cū supior p̄s aīe irēse mouet i aliqd̄ seq̄t motū
ei⁹ et pars inferior. ⁊ sic passio exis p̄sequenter
in appetitu sensitui ē signū intensiōis volūtaris
vnde iudicat bonitatem maiorem quo ad opa
virtuosā ⁊ malitiā etiā maiorem quo ad opa
vitiosa. Alio modo per modū electionis. quādo
s̄. homo ex iudicio rōnis eligit affici aliqua passi-
one. vt prompt⁹ opetur cooperante appetitu seu
sinitui. Et sicut passio aīe addit ad bonitātē quo
ad virtuosā opa. ⁊ malitiā quo ad vitiosa Tho.
prima secunde quest. xliij.

De passione amoris ⁊ multiplici am. ⁊c et
effectib⁹ amoris. Capitulū. II.

Capitulum. Secundum

Passiones autem anime sunt. xi. Sex quidem in concupiscibili potentia scilicet amor et odium. desiderium seu concupiscentia. et fuga. gaudium. siue delectatio. et tristitia siue dolor. In irascibili quatuor. scilicet spes. et despatio. timor. et audacia. et ira cui nulla passio opponitur. quod autem dicatur quattuor iuxta illud boetij de phisica solatione. Gaudia pelle. pelle timorem spesq. fugato. nec dolor affit. de quo et agit Aug. in. xiiij. de ciui. dei. Hoc propterea dicitur quod sex sunt principales. quod sunt completiue et finales respectu aliarum passionum. Pro horum declaratione sciendum quod in moribus appetitiue prius bonum habet quasi virtutem attractiuam. malum autem virtutem repulsiuam. Bonum igitur primo quidem in potentia appetitiua. causat quandam inclinationem seu aptitudinem vel connaturalitatem ad ipsum bonum. quod pertinet ad passionem amoris cui per contrarium resistit odium ex parte mali. Secundo si bonum sit nondum habitum. dat appetitui motum ad exequendum bonum amatum. Et hoc pertinet ad passionem desiderij vel concupiscentie. Et ex opposito ex parte mali est fuga vel abominatio. Tertio cum adeptus fuerit bonum dat appetitui quietationem quam dicitur in ipso bono adeptio. Et hoc pertinet ad delectationem vel gaudium. cui opponitur ex parte mali dolor vel tristitia. In passionibus autem irascibilis presupponitur quidem aptitudo vel inclinatio ad persequendum bonum vel fugiendum malum ex concupiscibili que absolute respicit bonum vel malum. Et respectu boni nondum adepti est spes et despatio. respectu autem mali nondum inuadentis est timor et audacia respectu autem bona adepti non est aliqua passio in irascibili. quod iam non habet rationem ardui. sed ex malo iam imminenti sequitur passio ire. **Libro. prima secunde. q. xiiij.**

Amor est prima. **S. I.** passionum et principalis. ex qua alie couasantur. ut ostendit aug. xiiij. de ciui. dei. Est autem amor aliquid prius ad appetitum. Nam amare est velle bonum. bonum autem est obiectum appetitus. Et sic secundum triplicem appetitum qui reperitur in rebus est triplex amor. **tho. i. se. q. xvi.** Est. n. quidam appetitus non consequens apprehensionem ipsius appetentis sed alterius. boni uero appetitus naturalis. Res et naturales appetunt quod eis puenit secundum suam naturam. non per apprehensionem propriam. sed per apprehensionem instituentis naturam. id est dei. Alius appetitus est consequens apprehensionem ipsius appetentis. non ex iudicio libero. sed ex necessitate. et talis est appetitus in brutis qui tam in hominibus aliquid libertatis precipat. igitur obedit rationi. Est et alius appetitus consequens apprehensionem appetentis secundum liberum iudicium. Et talis est rationalis siue intellectualis appetitus. qui dicitur voluntas. In unoquoque autem horum appetituum. amor dicitur

id quod est principium motus. tendentis in finem amatum. In appetitu autem naturali principium motus est connaturalitas appetentis. ad id in quod tendit. Et ista connaturalitas dici potest amor naturalis. sicut ipsa connaturalitas corporis grauis ad locum in finem est per grauitatem. et dici potest amor naturalis. et similiter coactio appetitus sensitui vel voluntarij ad aliquid bonum. id est ipsa propensio boni dicitur amor sensituius vel intellectualis. Unde talis amor non importat seu nominat motum appetitus tendentem in appetibile. Nam istud pertinet ad desiderium siue concupiscentiam. Sed nominat motum appetitus qui immutatur ab appetibili ut ei appetibile complacet. Et sic ipsa complacentia appetibilis dicitur amor. Differunt autem ista tria. scilicet amor dilectio et charitas. Amor enim importat complacentiam ad rem amatum siue talis complacentia sit in appetitu sensitui. siue in voluntate. et sic est communis nobis et brutis. Delectio autem supra amorem addit precedentem electionem. ut ipsum nomen sonat. et potest conuenire. et bonis et malis quibus non multum in scriptura vel a catholicis doctoribus dicatur de malis. Charitas autem addit supra dilectionem quandam perfectionem seu diuinam infusionem ut de pe. di. q. Charitas. Est autem causa cognitionis secundum **tho. i. se. q. xxiij. na** bonum apprehensum a se uel mouet appetitum sensituum et apprehensum ab intellectu. mouet voluntatem. Similitudo etiam est causa amoris. tenet enim in assimilatum sicut in unum sibi ipsi. Delectatio etiam vel aliqua alia passio que tamen prius precedit ab amore. causat amorem. sicut et unum bonum causa est alterius. **N**ota quod amor est via qua itur ad christum ad supernam patriam. Unde ipse ait **Job. iij.** Omnis qui credit in me cum non perit. sed habeat vitam eternam. Credere autem in christum secundum aug. est credendo credere in ipsum. Quia autem amor charitatis est. unde apostolus i. ad cor. xij. ait vultes loqui de charitate. Excellentiorem viam vobis demonstro. Hinc inquit **Dugo de arra ante ipsi loquens.** O anima mea scio. quod vita tua amor est et sine amore esse non potes. et bene. Nam ex amore sunt quecumque aguntur. Omnia. n. agunt propter finem. Finis autem est bonum desideratum ab amatore. Est etiam amare secundum **tho. in. iij.** contra gentiles actus principalis voluntatis a quo aliquid procedunt. Nam desiderat voluntas bonum amatum cum non habet delectatur in presentia boni amati cum nimit amittere ipsum dolet de eius perdizione. ita scitur si impeditur a consecutione. Iste autem amor si regulatur a spiritu sancto charitas dicitur. que est via secundum Aug. que ducit ad celum. Si est sine spiritu sancto. cupiditas est radix omnium malorum. via que ducit ad infernum contraria charitati. quod autem amor non fiat charitas per spiritum sanctum patet per id quod dixit **xps Job. viij.** Qui credit in me sicut scriptura dicit. flumina de ventre eius fluent aque vi-

ne. hoc autem dixit de spiritu sancto quem accepturi erant credentes in eum. et per spiritum tuum bonum deducet me in terram rectam. Et sic omnis qui credit in eum non perit. sed habet vitam eternam.

Septem ergo amor .§. II

res possunt esse in nobis. qui si regulantur a spiritu sancto charitas sunt. si ibi desunt. sunt cupiditas.

Primus amor naturalis. amor sensualis. amor parentalis. amor coniugalis. amor patrialis. amor socialis. amor rei temporalis. De primo dicit quidam sapiens. Est cunctis communis amor. Et iste amor. naturalis in insensibilibus est naturalis inclinatio ad conseruationem sui esse. Hinc est quod aqua fluminum currit quantum potest ad mare. quia ibi melius conseruatur. Lapis in altum picem? quoniam citius reuertitur ad terram ibi conseruatur. Titulus agnus procellus. cum ducitur ad macellum. tenetur in quatuor possum. Iste amor est extrinsecus inter animam et corpus humanum. Nam cum sit maxima distantia conditionis inter eos et differentia. quod unum corpus aliud spiritus. unum uisibile. scilicet corpus. aliud nobilissimum plusquam omnes celi et planete. tanto amore coniunguntur. quod unum non quod uellet dimittere aliud. Et ratio est. quod ex tali separatione tollitur natura hominis. qui homo non est corpus tantum. uel anima tantum. sed coniectum ex anima et corpore. Etiam in perfectis uiris non tollitur iste amor immo augetur in quantum cognoscunt uiram suam utilem aliis. Unde apostolus de se et aliis apostolis. Ipsi nos ingemiscimus primicias spiritus habentes. eo quod nolumus expoliari. scilicet corpore. sed superuestiri. id est. uellemus cum corpore regnum intrare. quod autem diceret. cupio dissolui. et esse cum christo erat secundum instinctum diuinum separare naturalem. Iste ergo amor naturalis. si non regulatur a spiritu sancto. cupiditas dicitur et malus. Nam cum quis amat uiuere. ut possit gaudere et delectari in mundo. non per manere in suis concupiscentiis. non curans de salute anime. Uel etiam cum ira amat uiram. quod propter ipsam conseruandam. facit fieri incantationes uel alia quecumque contra dei mandata. amor infernalis est suus amor. Sed cum amat sui conseruationem. presumptio beneplacito diuine uoluntatis. ad hoc ut pernitentiam agat. ut merita augeat. ut aliis proficiat. re. patius potius mortem quam aliquid criminale committere. propter sui conseruationem non peccat. Item. Spiritus est qui uiuificat. caro non potest quod est. id est. instinctus secundum spiritum sanctum est. qui facit habere uere amorem uere. non instinctus secundum carnem.

Secundus est amor sensualis. Ista est quedam inclinatio sensualitatis. concupiscentia ad ea que sunt delectabilia sensibus. Unusquisque enim sensus amat et delectatur de obiecto suo sibi proportionato. Uisus in uidendo pulchra. Auditus in audiendo suaves sonos et cantus. Olfactus de fra-

grantia odorum flos et aromatum et alios. Gustus in dulcedine saporum et bonorum. Sed si iste amor non regitur a spiritu sancto. efficitur bestialis et peior omni bestia. infanie primis. Unde et multi infatuati sunt ex tali amore. quando exiit limites suos. Iste inducit in mala innumera. ad curiositates. ad carnalitates. ad tripudia. ad spectacula. ad crapulam et ebrietatem. et bonorum. Unde dicit christus Iob rex. Qui a matrem suam. scilicet sensiuam. acqescedo et appendo. perdet eam. id est. animam intellectuam. Est enim ibi relatio simplex. quod necesse est ut ruat in multa peccata. propter quod sancti uiri semper attendunt ad mortificationem sensuum et carnis. ut possunt magis in domino dilectari secundum Hieronymum. Tanto unusquisque a summo amore diliguntur. quanto in infimis delectatur. unde sanctus dominicus per totam noctem multotiens uigilabat et ter in die se disciplinabat catena ferrea. Et beatus frater sciscus in cibis aliquando cineres uel aquam immiscebat. ut magis essent capaces diuinorum. et nimia familiaritas quam habent mulieres cum personis spiritualibus. et si pura intentione. nisi magno rigore gubernetur. in sensuale conuertitur. Cuius signum est. quando magis cogitat de ipso quam de deo et delectatur de eius presentia corporaliter. magis quam de doctrina eius et bonorum. Spiritus autem sanctus cum regit bene amorem. facit querere tantum necessaria corpori uel spiritui. et superflua rescare. unde apostolus. Si spiritus facta carnis. id est. sensualitates mortificaueritis. uiuetis. et sic qui credit in christum non perit. sed habet vitam eternam.

Tertius est amor parentalis. Magis utique est amor inter parentes. et tanto maior. quanto strictior est parentela. Unum inter patrem et matrem et filios est maximum. maior tamen parentum in filios. quam filiorum in parentes. et ratio secundum Theophrastum. secunda se. quod tanto amor est maior. quanto diuturnior. et quanto est ad certiorum rem. Sed amor patris et matris est diuturnior quam filiorum. Nam subito quando nascuntur filii parentes incipiunt eos amare. Sed filii differunt per plures annos antequam ament parentes. quod non habent usum rationis quo cognoscunt eos esse parentes. et patres sunt magis certi de filiis suis. quam filii de parentibus. et quod mater est magis certa de patre quam pater. et administrat materiam in generatione. ideo ipsa tenetius amat et vehementius quam pater. Amandus est generator. ait Augustinus. Sed proponendus est creator. Si igitur iste amor parentalis non dirigitur a spiritu sancto. inducit ad multa mala et quasi ad idolatriam. Quot sunt parentes. qui propter inordinatum amorem ad filios uanitatem incurrunt. Quot sunt qui eos quasi idolis inserviunt. Et nota quod idolatria habuit initium ab inordinato amore parentum in filios et conuerso. Nam nunc qui edificauit ninium. mortuo bello patre suo. propter inordinatum amorem patris. fecit fieri statum eius repentinam. ordinans

Capitulum. Secundum

Quicquid haberet refugium ad ipsam possit malef-
ficiū commissum. liber esset ab omni pena. Et
propter hoc multi videntes se morte euadere ce-
perunt ipsam venerari et adorare. et alie ciuitates
similia fecerunt. Alius autē nimis dolens de mor-
te filij. fecit sibi imaginē eius eā colēs. ut dicitur in li.
Sap. Sic multi faciunt de filijs idola. Nam ut
dimittat eos diuites congregat per phas et nephas
nec curat ire ad infernū. et eōtra multi filij et fi-
lie inspirant mūdū de fere. et ingredi religionez
videntes picula seculi. Sed ne cōfiscant paren-
tes. dimittunt per se bonā inspiratiōez. Qui amat
patrē suū et mēm plusq̃ mē. nō est mē dignus? et
Sed si regis a spū sancto ē amor charitas. ut s.
patres amant filios principaliter quo ad animā
eos erudientes et corrigentes. et filij penes eis
in licitis obedientes et subuenientes. vñ aposto-
lus ad ro. viij. Qui spū dei aguntur. hi sunt filij
dei. s. nō hōm tantū. et talis q̃ credit in eū nō
perit. s. habet vitam eternā. **Quartus** est amor
cōiugalīs qui fundatur in duobus. In cōiugatiōe
mutua ad plē. procurādā et coopatiōē gubernati-
onis domus. et pūsiōē necessariorū vite. **Uir. n.**
vacat circa exteriora negocia. vrox ad gubernati-
ōnem domus. Iste amor si nō regis a spū sancto ē
amor fatuus et causa multorū malorū. vñ **Hier-**
roni Amor mulieris rōnis obliuio est. et insa-
nie primus. propterea legitur de salomone qui ar-
dentissimo amore coniunctus est vroxibz q̃ insa-
natus est et ydola adorauit. **Origo** amoris erat
honestas. sed magnitudo deformis. inquit **Hier-**
ro. de quibusdam cōiugatis. et ut ait sextus scilicet
et p̃ba in sententijs. Omnis adulter est in vrox
rem suā amator ardētiōr. **xxij. q. iij. Origo.** Sz
si regatur a spū sancto charitas ē. et modū docet
apostolus dicēs ad eph. v. **Uir diligite vrox**
velitas sicut et xps dilexit ecclesiā. Dilexit autē
ut esset sancta casta honesta et ad hoc laborauit in-
struēdo ipsā. Sic vrox diligere vroxē ut sit ho-
nesta. modesta et b̃. nec acquiescere vanitatibz ei?
s. arguere ipsā de suis leuitatibz et docere ipsā et
eōnfero vrox vix cū hūilitate. inducēdo ad reue-
rētiā dei. sup̃iōez sacramētorū et b̃mōi. **Bo-**
nitas vroxis multotiens virū. iniquū efficit bo-
nū. sicut dicit apostolus ad Cor. de infideli. Sā-
cificatus est vir infidelis per mulierem fidēlem.
exemplum patet in rege Assuero et vroxē eius
Hester. In teodora et sissinnio. In cecilia de Gla-
leriano. et quotidiē hoc cernitur. **Uñ** apostolus
Spiritu ambulate et desideria carnis non perfi-
cientes id ē carnalis amoris. qui inducit ad mul-
ta illicita ppetrandum coniugatos et assentiē-
dum malis. Et talis quia credit in christum nō
perit. **Quintus** est amor patrialis. Unde
sapientis. Dulcis amor patrie. Iste est ita magnus
q̃ aliq̃ supat amorē patrēle et maricālē. **Uñ**

Marcus brutus ut narrat Augu. de ciuitate dei
Proprio filio nō peperit. propter amorē patrie. cu-
ius bonū maxime procurabat ex obediētia legū
et pūitione trāsgressionis ipaz. Nam cū dictus
brutus ceteris romanorū in quodā bello cū imp-
asset neminē debere de exercitu suo mouerē arma
cōtra inimicos eorū. Filius eius audacia ducius
sub spe victorie mouit bellū. et victoriā habuit.
et nihilominus p̃ fecit leuē decapitare. qz fecerat
cōtra statutū suū. vñ poeta. **Uicit amor patrie.**
laudūq̃ immēsa cupido. In li. quoq̃ machabe-
orū hēmus de hēlazaro qui ut liberaret patriā
ab inimicis. ipse solus incessit per media castra in
imicorū. s. exercitū regis antiochi. quousq̃ puenit
ad elephantez sup̃ quem erat positum castrum
de lignis factum ad bellādum. vbi plures stabāt
excellētiōrē et ornatiōrē ceteris elephātibz. ex-
timans ibi regem esse. et ingressus subitus eum
occidit. sub eo occumbens. **Dic** autem amor si nō
regitur a spiritu sancto. cōmittit scelera multa
frangit fidem. ordinat pditiones. leges dei trā-
greditur de ordinationibz ecclesie non curat de
rum conculat. et omnia facit ut possit conserua-
re statum suū temporalem. et tandem iste amor
generat ambitionē sectas et p̃cialitates. pducit.
seditiones excitat. concitat bella. odia gignit. in-
uidias nutrit. omnem iusticiā puenit. adulatio
uibz seruit. detractionibz et persecutionibz
seruit. nemini parcat. et tandem patriā destruit.
Sicut indei quia fecerunt contra deum et leges
eius. ut conseruaret statum temporalem patrie
occidēdo xpm. **Ne** forte veniāt romani et tollāt
nostrum locum et gentez. dicentes. Tandē ami-
serunt patriā temporālē et eterna em disperfi
per orbem. **Et** si regis a spū sancto iste amor
patrie charitas est. Et tūc attēdit ut sup̃ omnia
in ciuitate obferunt leges di. auferātur parciā-
tes extirpentur male consuetudines exaltētur.
boni puniantur iniqui. mali p̃tractus eliminē-
tur. Sic vere amatur ciuitas. et hinc cōsuat sua
libertas aplius. **Ubi** spūs p̃nī ibi libertas. et talis
amator patrie. qz credit in xpm non perit sed ha-
bet. **Sextus** amor est socialis. qui alio mō-
do amicitia. et ut dicitur in puerbjs. Amico fi-
deli nulla est comparatio. valde intensus est iste
amor et multa facit. Talis amor fuit inter Jo-
natban filiū saul et dauid. ut patet. **i. Regum. xx**
et tantus q̃ non curaret Jonatban incurrere in
dignationē et contumeliā patris. excusando
ipsum dauid. et non solū in vita sed et post mor-
tem seruauit dauid amicitiam benefaciēdo filio
Jonathe. s. miphiboseb. vnde et ipse dauid au-
dita morte Jonathe. lugens dicebat. Ita te dili-
gebā. sicut mater diligit vnicū filiū suū. Iste ac-
amor si nō ducitur a spū sancto incidit in varia
peccata. Nam ut complaceat q̃s amico vel ne

Titulus Sextus

displeat. assentit aliqui in quod non debet. Sic adam acquieuit uxori suadenti sibi esum pomi veni. non quod credidit se per hoc simile deo futurum. sed ne displiceret et corrumpere socium. ductus non amore concupiscentie quod adhuc non erat in eo. sed amore sociali quo timet quod non offendere amicum suum ut dicit Aug. Sed si est sociatus cum spiritualis est charitas fraternitatis. ad quam exhortatur apostolus dicens Solidari fuate unitate spiritus. Iste amor omnia exteriora facit communia. In clemens. Quidam grecorum sapientissimus amicorum dixit debere omnia esse communia. xij. q. i. Dilectissimus immo et ipsas voluntates unit in deum et communem utilitatem propter quod. dicitur de primis fidelibus qui fuerant repleti spiritu sancto. Act. iij. Multitudinis credentium erat cor unum et anima una in domino. Pertinet autem ad veritatem huius amicitie. secundum Iulianum in li. de amicitia ut nec quid in bonum. i. vitiosum petas ab amico. nec rogas facias. Insuper quis amicitie sit proprium delectabiliter conversari ad invicem tamen secundum Iulianum. scilicet. non debet verus amicus vereri corrumpi amicum suum cum expedit. scilicet in reprehendendo eum de defectibus suis si committit aliquos. Alii si spiritus vellet placere. esset adulator non amicus. Super omnes autem amicitias mendii. perfectissima et fructuosissima est illa. qua aliquis vel aliquis sub una regula et religione in debito obsequio vivunt. De qua venerabilis cathianus facit unam collationem. que intulatur abbati ioseph. ubi ponitur. proprietates eius. Talis ergo non perit etc. **S**eptimus et ultimus est amor creature irrationalis. De domino deo dicit Sap. xi. Diligis omnia et nihil odisti eorum quod fecisti. unde cum debeamus dominum imitari debemus et omnia amare. Aliter tamen creaturas rationales. et aliter irracionales. Nam creaturas rationales que sunt in statu glorie amamus ex charitate. quia possident beatitudinem glorie. Que autem nondum adepti sunt. sed adipisci possunt. ut qui sunt in purgatorio et oves viatores ex charitate et in charitate diligimus. ut scilicet perveniant ad supernam patriam. Alias autem creaturas amamus. non in charitate. ut scilicet habeamus vitam eternam. cum non sint capaces. sed amamus in quantum sunt creature dei. ut sint ad quod ordinavit eas deus. Sicut servus bonus. non solum amat familiam domini sui. sed etiam animalia bruta ut velles. equos domos et omnia eius. Nos etiam possumus ea amare in quantum deseruiunt nobis. sed ita moderate debemus amare quod propterea nihil fiat iniquum. Si igitur amas pecuniam honores domos. vineas. cibum potum. gloriam velles. et bene in ita ama. quod propter hoc non facias aliquid inordinatum in ita ama quod totum referas in deum. Nam ut dicit Aug. Qui te domine amat qui tecum aliquid amat quod non propter te amat. Sed super omnia amari debet sapientia. hanc amari et exquiri a iuventute mea ait sapiens docet a spiritu sancto Sap.

vij. Hiero. Alma studia scripturarum scilicet sacrarum ubi est extra sapientiam et carnis. vitia non amant. Sapientia enim ducit ad claritatem eternam. ad quam nos perducit et cetera.

Sunt autem esse .ij. III.

ctus amoris plures. scilicet. extra. unio. zelus. Iste vero languor liquefactio. inebriatio. quod videtur reduci ad extasim. Et de singulis dicendum. **E**xstasim quod sit effectus amoris. patet per id quod dicit Dionysius. quod divinus amor extasim facit non lineas homines sui esse amatores. Pro cuius declaratione. nota secundum b. thomam. i. se. q. xviij. quod extasim patitur aliquid dicitur. cum aliquis extra se ponitur. Quod quidem contingit et secundum vim apprehensivam. et secundum vim appetitivam. Secundum quidem vim apprehensivam aliquis dicitur extra se poni quando ponitur extra cognitionem sibi propriam. vel quod ad superiora sublimatur. Sicut homo dum eleatur ad apprehendendum aliqua que sunt supra sensum et rationem. dicitur extasim pati. in quantum patitur extra naturalem apprehensionem rationis et sensus. Vel quod ad inferiora deprimatur. puta cum aliquis in furiam vel amantiam cadit. dum extasim passus. Secundum appetitivam vero patitur dicitur aliquis extasim pati. quando appetitus alicuius in alterum fertur. exiens quoddammodo extra seipsum. Primum quidem extasim facit amor dispositivus. in quantum scilicet facit meditari de amato. ut dictum est. Antequam autem meditatio unius abstrahit ab alijs. Sed secundum extasim facit amor directe. Simpliciter quidem de amor amicitie. Amor autem concupiscentie non simpliciter. sed secundum quid. Nam in amore concupiscentie quodammodo fertur a mas extra seipsum. in quantum scilicet non contentus gaudere de bono quod habet. querit frui aliquo extra se. Sed quia illud extrinsecum bonum querit sibi habere non est simpliciter extra se. sed talis affectio in fine infra ipsum concluditur. Sed in amore amicitie affectus alicuius simpliciter exit extra se. quod vult ad bonum et operatur quasi gerens causas et curam atque providentiam ipsius propter amicum ipsum. Nota quod zelus ex intensione amoris provenit. Manifestum est enim quod quanto aliqua virtus intensus tendit ad aliquid. fortius etiam repellit omne contrarium vel repugnans. Etenim amor sit quidam motus in amatum. ut augustinus. dicit in li. lxxij. q. intensus amor querit excludere omne quod sibi repugnat. Aliter tamen hoc contingit in amore concupiscentie et aliter in amore amicitie. Nam in amore concupiscentie qui intente aliquid concupiscit. movetur circa omne illud quod repugnat consecutioni. vel fruitioni vel quod est eius quod amatur. Et hoc modo dicitur viri zelare uxores. Si est amor amicitie querit bonum amici. unde si est intensus facit hominem moveri contra omne illud quod repugnat bonis

Capitulum. Secundum

amici. Et fm hoc dicitur aliquis zelare pro amico vel pro deo. quādo ea q̄ sunt circa bonorem vel voluntatem dei implere fm posse conatur.

De vnione dicit .s. iiii

dionisius. c. iij. de diuinis nōibz. q̄ amor est virtus vnitiua. Pro cuius declaratione dicit Tho. i. se. q. xviij. ar. i. Q̄ duplex est vnio amantis ad amatum. Vna fm rē purā. cū amatum essentialiter adelt amanti. Alia vnio est fm affectu. que quidē vnio cōsideranda est ex apphensione precedenti. Nam motus appetitus seq̄tur apprehensionē. Cū aut duplex sit amor. s. cōcupiscētie et beniuolētie. uterq̄ pcedit ex quadam apprehensione vnitatis amanti ad amantem. Cū. n. aliq̄s amat aliquid quasi cōcupiscens illud apprehendit illud quasi p̄tēs ad suū bene esse. Similiter cum aliq̄s amat aliquē amore amicitie. vult ei bonū sicut et sibi vult bonū. Cū apphendit eū vt alterū se. inq̄tū. s. vult ei bonum sicut et sibi ip̄i. Et inde est q̄ amicus dicit alter ip̄e. et Aug. dicit. in. x. confessio. q̄ bñ dixit qdā de amico suo dimidiū anime sue eē. Primā igitur vnionem amor facit effectiue. q̄ mouet ad desiderandū et q̄rēdum p̄tiam amari. quasi sibi puenientis et ad se p̄tinentis. Scdā vnionem facit formalit̄ q̄ ip̄e amor est talis vnio vel nexus. vñ Aug. in viij. de trini. q̄ amor est vis quedam duo aliqua copulās vel copulare appetēs. s. amanti et quod amat. q̄ enim dicit Aug. copulās. refertur ad vnionem affectū. sine qua nō est amor. q̄ vero dicit copulare intēdens. p̄tinet ad vnionem realem. Item sciendum fm be. Tho. vbi supra. q̄ vnio triplex se hēt ad amorē. Quedā. n. vnio est que est causa amoris. Et hec quidem est vnio substantialis. q̄tuz ad amorē quo q̄s amat seipm. q̄tū vero ad amorē quo q̄s amat alia. est vnio similitudinis vt dictū est. Quedā vero vnio est eēnti aliter ip̄e amor. et hec vnio fm coapt. t. oēs affectus. qui qdē assimilāt vnioni substantiali inq̄tum amās se bz ad amatum. In amore qdē amicitie vt ad seip̄s. In amore at cōcupiscētie vt ad aliquid sui. Quedā vero vnio est. effectus amoris. et hec est vnio realis. qnā amans q̄rit de re amata. Et b̄ qdē vnio est fm puenientia amoris. vt. n. pbs refert in. ij. politice. Aristopātes dixit. q̄ amātes desiderarēt ex ambobz fieri vnū. Sed q̄ ex hoc accideret aut ambobz aut alterum corrūpi. querunt vnionē q̄ puenit et decet. vt. s. simul cōuersentur. simul loquātur et in alijs bñmōi cōiungantur. De vnitate fm triplicem statū. s. incipientium p̄ficiētiū p̄ficiētiū loquitur ps̄ Qui habitare facit. s. deus vni⁹ moris in domo s. ecclesie militantis et triūphantis. Vtraq̄. n. d̄ domus dei. vnius moris. i. fm vnū et eūdem morem. i. actus virtuosos in genere. Nec pueniri

potest ad vnitatem ciuitatis sup̄me. nisi per vnitatem presentis ecclesie. Et hoc est q̄ ait apostolus prime Corinthior. ij. Qui in stadio currunt oēs quidem currūt. s. vnus accipit brauium. Currunt? qdē oēs ad moriē q̄tū ad corpus. ad vltimū finē beatitudinis q̄tum ad naturale desiderium aīe. Sed soluz vnus. i. q̄ manet in vnitate ecclesie. ille accipit brauū. vñ sup̄ne glorie. Sic qui descendebat in piscinā post moriē aque ab angelo. vnus sanabatur ab omni infirmitate. Qui enim in piscinā baptisimi vel penitētie descendit. se humiliādo ad illud suscipiendum post contactū aque in iordane a xpo qui est magni cōsilij angelus. seu post passiōem suam. p̄ quam aquas intrauit summe afflictionis. sanus efficitur ab omni infirmitate anime si vn⁹. i. in vnitate ecclesie hoc agit. De hoc Job v. Ad hāc vnitatem hortatur Aug. dicēs. i. q. i. Teneamus vnitatem fratres. qm̄ p̄ter vnitatez etiam q̄ facit miracula nihil. est. Nam et magi pharaonis fecerunt miracula. et tñ reprobi. quia extra vnitatem. Propterea voluit gloriosus deus vnū esse principium oīm hōim. s. adam ex q̄ post eua formata est. vt cōsiderātes hōies se vnū principium habere quo ad corpulēram substantiam seu p̄pationē. vnitatem amarent et tene rent adinuicem. vt dicit magister sen. in. ij. li. Et sicut est vnus pater qui in celis est deus. quem solum debemus cognoscere. nostrū creatorem et actorem omnium bonoz et nō alium. ita est vn⁹ magister noster christ⁹. vt d̄ Math. xxiij. qui solus illuminat mētēs hōim. sine quo nullus illuminari potest. De vnitate incipientium dicitur Act. iij. Similitudinis credentiū erat cor vnum et anima vna. Ad hāc vnitatē req̄rit p̄mo. vt idem credat q̄tum ad substantiam fidei implicite vel explicite p̄teritū vel futurū fm t̄pa varia. ad eph. iij. Vna fides. vnum baptisma. Secundo requiritur vt vnū et idem appetatur ab omnibz. s. hō. ior. et gloria dei et salus animarū eph. iij. Solliciti seruare vnitatem sp̄ritus in vinculo pacis glo. ibi. Vt idem velim⁹ et idem nolumus cum fratribz. Qd̄ intelligēdū est de his que mala non sunt. Terno vt eidez et p̄ eodem gratia agatur seu petatur eph. iij. Vnus deus et pater omnīū. a quo scilicet eū oē datum optimum. qui est sup̄ omnes req̄rendus et p̄ omnes s̄z fideles regnandus. et in oībz inuocandus. Vt enim d̄ Math. xviij. Si duo ex vobis consenserint sup̄ terram de omni re quaz perierint. fiet illis a patre meo. Cōsenserint. id ē in vnum conuenerint ad petendū. Quarto vt defect⁹ alioz sufferatur seu supportat eph. iij. Supportātes inuicē in charitate. Charitas d̄ quasi chara vnitas. glo. Talis actō nec fungitur negotio. nec frigida est actio. nec turbulenta. nec

Titulus Sextus

marcida. nec audax. nec fugax. nec p̄ceps. nec iac̄s. Quinto vnitas in h̄ rep̄it in incipiētib. q̄z idē sperat. s. p̄m̄iū. eph̄. iij. Vocari estis in vna spe. Hec q̄nq̄z notat̄ur ad ro. xv. vbi d̄r. Quēcūq̄ scripta sūt. T̄. Ubi notat̄ vnitas in credēdo i eo q̄ dicit. ad n̄am doctrinā scripta sūt. doctrināz s. fidei q̄ est de eis d̄. Scōa vnitas. s. in apperēdo vel volēdo ibi notat̄ cū subdit. Deus at̄ p̄. 7. so. ter vob̄ id ip̄m sapere in alterut̄. Cū at̄ aliqui idē sapiūt d̄ aliq̄ re 7 idē iudiciū h̄t si boni sūt idē volūt. **E**x b. n. aliq̄ diuersa bona volunt q̄z vni videt̄ hoc. aliq̄ illd̄. cē melius. Tertia vnitas. s. in gr̄as agendo vel petēdo. notat̄ in eo q̄d sequit̄. Dēs vn̄animes vno ore honorificet̄ dēū. 7 pat̄r d̄ni nostri Iesu x̄pi. Quarta. s. i sup̄poniādo ibi notat̄ cū lēq̄tur. Suscipite inuicē sicut 7 x̄s suscepit vos. i. supportate. Consequēt̄ declarās q̄uo x̄ps suscepit iudeos q̄dē quos ap̄pellat circūcisidē c̄is p̄dicādo primo 7 p̄ se. ex̄ inde gētes p̄ p̄dicandē ap̄loz. Et sic suscepit v̄rosq̄. vt faceret̄ v̄ra q̄z v̄nū s̄m ap̄l̄z quoad cōuersos. Quinta vnitas ibi notat̄. **D**e aut̄ spei s. actor in singulari dicit̄ spei. q̄z vna ē n̄stra. s. de sup̄na b̄ritudine. quā ipe solus p̄terre p̄t. Et in eod̄ q̄d sequit̄ q̄nq̄z truct̄ notari p̄nt huius vn̄itatis. Primus ē q̄z letificat̄ quo ad cōcupiscit̄ ilē v̄nū dicit̄. Repleat vos om̄ni gaudio. Se cūdus ē q̄z pacificat̄ seu q̄erat. cū subdit̄. Et pace Tertius q̄z certificat̄ quo ad rōnālē. V̄nū subdit̄. In credendo. Quart̄ q̄z ad sup̄na eleuat̄ intel lectū. vnde dicit̄. Ut abundetis in spe. Quint̄ q̄z cōtra aduersa roborat̄. p̄ciudēs. Et virtute spi ritus sancti. De vn̄itate p̄ficiētiū p̄t intelligi illd̄ col. iij. Pax x̄pi exultet in cordib̄ v̄stris. in qua vocati estis in vno corp̄e. Proficiētes. n. aduocāt̄ur s̄m statum eoz vt sedat̄ passiōib̄ virtut. b̄o insiliat̄. 7 ad hāc vn̄itatē q̄nq̄z cōcurrunt que notat̄ p̄nceps ap̄loz dicens. Dēs vn̄animes cōpariētes. fraternitatis amatores misericordes ino desti b̄uiles. i. sitis. i. p̄. iij. In illis q̄nq̄z oñdit̄ debere suari vn̄itatē animi. Et primū ē cōpassio s. sitis respectu p̄ciōz. in eo q̄ dicit̄ compariētes V̄nū corp̄ sumus in x̄po. ait ap̄ls ad Ro. xij. s. in corp̄e videm̄. q̄ si p̄nt v̄nū mēbrū cōpariūtur oīa mēbra. P̄nt mēbrū sp̄ualiter p̄ p̄m̄. cōparit̄ mēbrū aliō p̄passiōem vt faciebat ap̄stolus dicens. Quis infirmat̄. s. p̄ p̄m̄ 7 ego nō infirmor. s. p̄ cōpassiōem. Scōm est viscerosa dilectio respectu bonoz in eo q̄ subdit̄ fraternitatis amatores. Omne. n. aīal diligit sibi simile Et multo maḡ similitudo quē ē ex bonitate virtutis. d̄z mouere ad amorē q̄ facit vn̄itatē. **L**ect̄ nū est subuētio respectu egenoz v̄nū subdit̄. Si leticordes. vt dicat̄ p̄fectū illd̄. puerbi. i. Oīar sup̄iū sūt v̄nū oīz n̄r̄z. **P**ā vt d̄. clemēs grecor̄ q̄ v̄ā sapiētissim̄ dixit. Alioz debere cē oīa cōia.

Ipsa lex naturalis in necessitate extrema facit̄ oīa cōia 7 q̄dā mō v̄nū. Quartū ē modeltie obfuarō respectu extraneoz. v̄nū addit̄. Modelti. i. morigerari 7 b̄n cōpositi phil. iij. Modeltiav̄ra nota sūt oīb̄ b̄oib̄. Quintū ē oīs q̄rimonie 7 rācoris de positō. respectu aduersarior̄. v̄nū subdit̄. H̄uiles nō reddēt̄ malū p̄ malo. Dicit̄ d̄ns iesus mat̄th. xxiij. q̄ duo erūt in agro vnus assūmet̄. alī relinq̄tur. duo molēt̄es in mola. 7 duo in lecto vno. **A**ger vbi laborat̄ significat̄ vitā actiuā. In q̄ q̄ est v̄nū vn̄it̄ cū primo assūmit̄ ad gloriā. 7 q̄ aliū. i. diuisus p̄ odiū relinq̄tur. V̄litiō signat̄ p̄niam ita q̄ mola sup̄ior ē spes. 7 inferior timor. 7 inf̄ b̄ mouet̄ penitēs. S̄z in statu penitētiū q̄ est v̄nū saluat̄. qui aliū. i. diuisus p̄ odiū reprobat̄. **L**ect̄ vbi q̄escit̄ est cōreplano. et ex cōplanius vnus p̄ dilectiōem saluat̄ 7 alī. s. b̄n rācorē p̄tra. primū d̄nāf. De vn̄itate p̄ficiētiū seu p̄fectoz. ad phil. iij. V̄nū ē q̄ retro sūt obliuio. ad brauiū sequor. 7 ad hāc requirit̄ur quinq̄z q̄ notat̄ ap̄ls. i. Corin. xij. loquēs de fidelib̄ ad similitudinē vn̄itatis q̄ rep̄it in corp̄e h̄iano. v̄nū dicit̄. Dēs in v̄nū corpus baptisati sum̄. Et postea specificat̄ illa q̄nq̄z. 7 primū ē sup̄bie excludiō. q̄d notat̄ cū d̄. Nō p̄t dicere oculus manui opa tua si indigeo. **S**ic si d̄z speculatiuus continere actiū. eximādo si cōegere q̄d p̄tinerat sup̄biā. p̄pterea v̄nū data ē vna gr̄a. alteri alia vt b̄uiliēnt̄ b̄oies ad inuicē 7 v̄nū fiat̄. Scōm ē infirmor̄ sup̄a b̄ūdās supportario. V̄nū subdit̄. Que inhonestā sūt n̄ra. bis abūdiātiōē honestatem b̄n̄s. appellās inhonestā infirmos 7 imp̄fectos. Tertius ē mutua sollicitudo ad imp̄siōem b̄n̄ficij. v̄nū subdit̄. Pro inuicē solliciti sūt membra. **Q**uartū est in passiōe cōis tribulatio seu cōpassio ad augmētū meriti. v̄nū subdit̄. Si patiat̄ v̄nū mēbrū cōpatiūtur alia mēbra. Quintū ē de bono cōis p̄gratulatio ibi. Si gaudet v̄nū mēbrū. 7 ad ro. xij. Gaudere cum gaudentibus flere cum flentibus idipsum inuicem sentientes. nō alta sapiētes. sed humilib̄ p̄sentientes.

De multiplici vni. s. v.

vn̄itate diuers̄ mōis necessaria. v̄nū x̄ps dixit mat̄the. Porro v̄nū ē necessariū Lu. v. vbi aduertent dū q̄ necessariū ē aliqd̄. vno mō. q̄z sine illo aliqd̄ eēn p̄t. 7 sic cibū dicim̄ necessariū ad vitāz b̄oīs corp̄alem s̄m viam naturalem. Et ad vitā sp̄ualē dicim̄ necessariā sumptiōem sacra mētoz. p̄cipue baptisimi 7 penitētie actu vel p̄posito. V̄nū a theologis dicit̄ur sacram̄ta necessitat̄is. Et baptisima v̄nū ē. q̄z ad v̄nū effectū p̄cipaliter ordinatū. s. ad tollēdū originale. q̄zuis 7 alia tollat̄. si inuenit̄. Et q̄z sub vna substantia li forma dat̄ eph̄. iij. V̄nus de. v̄nū baptisima

Capitulum. Secundum

Amb. et dicit qd sicut vnus est baptisma. et penitencia est vna. de pe. di. ij. Repiuntur. Qd dicitur si intelligatur de solenni penitencia que olim fiebat. vult dicere qd non potest iterari sicut nec baptismus. Sed si intelligatur de penitencia priuata et sacramentali iterari frequenter et quotidie potest. Sed dici potest vna. qd ad vnus effectum ordinata. scilicet ad tollendum culpam actuale que si mortalis est. auferri non potest nisi per ipsam. Et sic vnus est necessarius. Alio modo dicitur necessarius illud. sine quo aliquid bene esse non potest. seu quod vtile est. et sic cibum carnum necessarius ad vitam dicitur. scilicet ad bene esse et vtilius nutrimentum. Sed ad vitam spiritualem sic necessaria est obseruantia consiliorum christi seu contemptus mundi. Unde saluator dixit. Nisi quis renouauerit omnibus que possidet. non potest meus esse discipulus. Luce. xij. Discipulatus autem christi consistit in quadam perfectione vite spiritualis. ad quam melius peruenitur per contemptum terrenorum. Et hoc est illud vnum quod dixit christus iuueni querenti viam ad consequendum vitam eternam scilicet adhuc vnus tibi deest. Luce. xij. Si vis perfectus esse. etc. Est igitur et hoc vnum necessarium ad vitam spiritualem perfectius habendam et multum vtile. Sciendum autem septemplex esse unitatem necessariam et vtilem. sed varijs modis.

Unitas naturalis et hec necessaria ad hominis conseruationem. Unitas coniugalitatis et hec necessaria ad generis multiplicationem. Unitas policialis hec necessaria ad multitudinis directionem. Unitas ecclesiastica hec necessaria ad salutis conseruationem. Unitas regularis. hec necessaria ad perfectionis adeptionem. Unitas personalis. hec necessaria ad peccatoris redemptionem. Unitas essentialis seu diuinalis. hec necessaria existit ad orbis gubernationem.

De prima inquit Athanasius. Anima rationalis et caro vnus est homo. Neque enim caro est homo. neque anima rationalis est homo. Sed ista duo vnita constitunt vnam naturam que dicitur homo. Naturalis est ergo ista vnio. et necessaria ad conseruationem talis speciei seu nature. Et sicut necessaria est huiusmodi unitas ad conseruationem esse naturalis. ita necessarium est ad conseruationem eorum esse spirituales. qd vnita sint ad operandum. Quod contingit quia anima dominatur corpori et caro vt ancilla subiugatur spiritui. Nam vt ait Bern. Dominam ancillam et ancillam dominari magna est abusio. Et sicut si in domo aliquis ancilla dominaretur vel rebellaret matrone. non posset esse unitas et concordia. sed multa diuisio. et inquietudo. ita si ratio non dominatur. sed sensualitas vel spiritus impare. nec renuat vt satisfiat pro-

luptatibus carnis. non est ibi unitas. qd sinderis per superioris rationis remordet et contradicit tali sectioni. Sed cum ita subiungitur caro ratio ad bona opera. vt dicere valeat illud. Ps. Cor meum id est voluntas et caro mea id est sensualitas exultauerunt. i. extra se saltauerunt. non propria querentes sed in deum viuunt conformando se eius voluntati. tunc hec unitas facit hominem fortem ad omnia. vt. n. dicitur in li. de causis. Omnis vir unitus est magis infirmus. i. fortior. Qd patet per experientiam qd tres vel plures candelae accense non ita facilius extinguuntur sicut que habet de se. Et magis est fortis ad resistendum inimicis et inuadendum et vincendum. exercitus adunatus qd dispersus. Unde dicitur Iudith. xv. qd assirij. i. exercitus holofernis non adunati in fugam ibant precipites. Filij autem israel vno agmine persequentes debilitabant omnes quorum poterant inuenire. Sic potentie. sensitiva et rationalis cum suis alijs potentijs adunate. i. directe in deum conseruant utrumque hominem. De secunda unitate dicitur Gen. ij. Erunt duo in carne vna. duo videlicet vir et uxor in carne vna. i. ad vnam carnem. hoc est ad plenam generandam secundum Marcom. de li. vnde et de vna costa. facta est prima uxor. seu ad insinuandum qd non plures debet quod habere uxores. sicut nec uxor plures viros. qd ait Iacob danid et aliqui alij habuerunt plures uxores. dispensatiue fuit a domino ordinati diuersis rationibus. qd ob breuitatem dimittimus. Est autem necessaria huiusmodi unitas. ad multiplicationem humani generis. Unde et illud preceptum datum primis parentibus. Crescite et multiplicamini. s. per actum coniugalem necessarium fuit obseruari in principio humani generis. Et iterum post diluuium. quousque ipsum genus humanum esset notabiliter multiplicatum. Nam postmodum quod semper inuenti sunt multi vacantes tali operi scilicet nuptiarum. magisque viduitati vel virginitati. ideo in libertate hominum positum est alteri coniugari vel continentiam seruare. Sicut autem ista unitas est ordinata ad vnam carnem. id est ad plenam procreandam. ita ad eam etiam necessaria est vite et moribus educandam. Ad quod requiritur vtriusque parentis. scilicet patris et matris exercitium et labor diutinus. Et ideo necessarium est qd talis coniunctio. scilicet viri et mulieris fiat per vinculum coniugale quod dissolui non potest ad placitum. sicut coniunctio que fit per fornicationem. sed necessarium est cohabitare in vnus. et inuicem debere reddere ad prolem procreandam. et sufficienter gubernandam secundum beati Thome contra gentiles. Et tunc talis unitas seu coniunctio est absque peccato quando ad hunc finem exercetur. scilicet causa proles generande vel debere reddendi. Et in huius signum dicit Ambrosius in li. de officiis. qd nubentes post benedictionem iuxta vnum inuicem vinculo copulantur. quod videlicet id sit. ne copage unitatis coniugalis dirumpant.

Titulus. Sextus.

At vero q̄ eadem iuncta cādidō purpureoq̄ colore pmiscetur. Candoz quippe ex mūdicia vite purpura ad sanguinis posteritatez adhibere vt hoc signo. ⁊ prinētia ⁊ lex cōtinendi ab vtrifq̄ ad ip̄s admonetur. ⁊ post hoc reddendū debiti non negetur. De tertiā vnitate. scz policali seu populari d̄r Judith. xv. Cōuenit vniuersus israhel ad ciuitatē quasi homo vnus eadē mente vnoq̄ consilio. scd puidendū bono cōmuni. vñ ⁊ ciuitas d̄r quasi ciuium vnitas. Est. n. necessaria talis vnitas ad bonā gubernatiōez populi. vt scz queratur principaliter bonū cōmune. ⁊ spiritaliter ⁊ tpaliter postponēdo omne priuatū cōmodū. Vñ apud platonē in ti. imo illa ciuitas iustissime ordinata traditur. i. qua quisq̄ nescit affectus p̄prios. Causatur autē ⁊ confusaf b vnitas in ciuitatibz. qñ ad hoc nū attendit. vt iura fuent vniuersaliter. i. taz a minoribz q̄ a maioribz ne alias appareāt. vt tele araneaz q̄ aialia pua vt muscas capiūt vt occidant. ⁊ a maioribus aialibz lacerantur. Secūdo vt honores ⁊ officia pluralif distribuātur. ⁊ non oia vel multarū n̄ n̄bilit̄ alteri. vñ gr̄e sic i vno corpe mltā mēbra bēn. ⁊ oia at̄ m̄b. a n̄ eund actū b̄nt ita in vno co dēq̄ corpe sp̄iali. scz ecclie l̄ ciuitatē p̄terēdū est b officium vni alq̄ cōmittēdum est illō. Varietas n. psonaz p diuersa officia distributa ⁊ forritu dinē ⁊ venustatem manifestat. lxxix. dis. Singula. Terno d̄r esse vnitas ciuiū. vt onera pporcionaliter imponātur. Nā si maioribz vel amicis leuia iniungant. plebeis at̄ minus notis onera grauiā ⁊ importabilia imponātur. opret seq discordiā inuidiā seditionez. ⁊ alia mala destruētia ciuitatē. Melius ēt gubernaf ciuitas vel regnū p vnum. vel p paucos sapiētes cōiter. q̄ p multos. vñ Hiero. dicit ad rusticū. In apibz princeps vnus ē. Grues vnā sequūtur ordine iterato. iudex puincie vnus. Roma cōdita duos fratres reges simul b̄se non potuit. sed p̄ci do. dedicatur. In rebecca vtero. esau ⁊ iacob bel la gesserūt. b̄ ille. Romāi dum vnū iuerūt ad q̄ renduz bonū cōmune. totius orbis dñiuz adepti sunt. ⁊ ecōuerso diuisi ad q̄rendū quicq̄ p̄pria ad nihilū deuenerunt. De quarta vnitate. scz eclesiastica d̄r Actu. iij. Multitudinis credentiū erat cor vnū ⁊ aīa vna. Anima quidē vna q̄ rum ad intellectū p vnitatē fidei. Cor vnū q̄rū ad voluntatem p vnitatem charitatis. Dicitur autē charitas quasi chara vnitas. qz vnit nos cū deo ⁊ primo. qui enim adheret deo. vnus sp̄s ē cum eo. i. ad. Corin. vi. Adhēlio autē fit p charitatem. Nā at̄ carius ⁊ pfectius tali vnione. Nec autem vnitas est necessaria ad cōsecutionē salutis. Vñ ⁊ Beda sup Mattheum dicit. Quicumq̄ ab vnitate fidei. vel societate petri apli. scz per charitatē quolibz mō seip̄os segregāt. tales nec

vinculis peccatoz absolui. nec ianuā regni celestis p̄it ingredi. Sicut at̄ est vnū ouile. scz ecclesie. ita vnus pastor vt habet Job. i. ⁊ vñt Ciprianus ep̄s. Vt hac vnitatē manifestaret vnitas eiūs originē ab vno incipientē sua auctoritate disposuit. cū dixit petro. tibi dabo clauē ⁊c. Hoc erat vñq̄ ceteri apostoli q̄d petrus. Sed exordium ab vnitate p̄fiscitur. vt ecclesia xpi vna monstretur. Et infra. Quomō radij multi sunt. sed vnum lumen. ⁊ rami arboris multi sūt ⁊ robur vnum tenaci radice fundatur. ⁊ qñ de fonte vni riuū plurimi testantur. ⁊ numerositas licet diffusa videatur exundāis copie largitate vnitas tamen seruat in origi. e. Quelle radij solis a corpe diuisione vnitas non capir. Ab arborē frange ramū. fructus germinare nō poterit. A fonte precide riuum p̄scisus arefat. Sic ecclesia domini luce perfusa. per totum orbem radios suos porrigit. vnū tamē est qd vbiq̄ diffusū fundit. Nec ille x̄nū. q. i. loquitur. figurata est autē ipa ecclesia p tunicaz domini inconsutile. q̄ forata est cuius esset. nō at̄ diuisa Job. xix. Si cut autē q̄ recedit ab vnitate ecclesie romane saluari nō p̄t. ita qui recedit ab vnitate capis sui s̄ summi p̄tificis p scilina damnari necessar. ū est. vt oñdit Ciprianus. vii. q. i. Deniq̄ ibi vide Et vt d̄r Eccle. ix. Qui in vno offendit. id est. in hac vnitate multa bona perdit. quia oia sp̄alia De quinta vnitate. scz regulari id ē religiosorum dicitur ps. cxxij. Ecce q̄ bonum ⁊ q̄ iocundū habitare fratres in vnum vbi dicit Aug. super ps. q̄ hec vnitas ⁊ si conueniat omnibz fidelibz p̄prie tamen monasterijs ⁊ sc̄atribz puenit habitantibz in vnum spiritualiter ⁊ corporaliter. Vnde ⁊ monasterium dicitur a monos quod ē vnum. quia maxime debet ibi vnitas repiri. Et p̄t in dicto v̄rtu triplex bonū notari. vt omne bonum cōpreprehendatur ibi in tali statu.

Bonum vñle. ibi. Ecce q̄ bonum.
Bonum delectabile. ibi. Et q̄ iocundum
Bonū honestū vel virtuale ibi. ba. fra. i. vnū
Et incipiedo a tertio. Tunc bonum honestū ⁊ p̄fectū est in statu religioso. quādo fratres habitant in vnū. i. in vnitate non in diuisione. In vnitate. scz substantie cōmunalis remota p̄prietate. In vnum obedientie totalis abiecta. p̄pria voluntate. in vnum continentie integralis. sine venerea societate. Nec triplex vnitas est necessaria ad p̄fectiōis adeptiōez. Nā vt d̄r Lu. vi. perfecti oīs erit si sit sic m̄gt̄ eius. scz x̄ps. Qui fuit mendicus ⁊ pauper. factus obediens vsque ad mortem. Et lilium conualium per continentiaz virginalem. Sicut ergo fratres fm carnem cuz habitant in vnū. viuūt de vna p̄muni substantia domus. ita fratres fm spiritum habitantes in vna domo. debent accipe necessaria ab vno cella

Capitulum. Secundum

cio. ab uno vestiario. vivere sub vno mō. vt vni-
tatem in cordibz. ioueat ⁊ repñtet vniformitas
in exterioribz moribz iuxta illud. p̃a. Qui babi-
tare facit. s. deus vnus moris. i. fm vñ morez
in domo religionis. vnde clemens papa. Cōis
vita oibz necessaria est fratres. manime his qui
deo militate irrephēbilif cupiūt ⁊ vitā aploz
imitari. i. p̃fecte viuere. Et sicut aer diuidi non
pōr neqz splēdor solis. ita nec reliqua que cōiter
data sunt omnibz. r̃ij. q. i. dilectissimis. Quod
intelligitur de religiosis fm glo. Et sicut fratres
carnales obediūt suo patri carnali. sic fratres spi-
rituales obediūt debēt patri spirituali in vnum
i. in totum. Cum. n. p̃ inunctionē obediēte pre-
lari manifestet volūtas dei. nō aut p̃ instigandēz
pp̃ie volūtas. s. sepe p̃ hāc deuatur ab ea. iō
obediūt oz Actū. iij. vt cōformetur quis volun-
tati dei. Hoc est vñ qd postulabat dauid dicens
Vnam petij a dño hanc requiram ⁊c. vt videaz
volūtatē dñi. vt scz ea cognita s̃impleā. Fratres
fm naturā habitant in vñ. sine aliqua inter se
venerea voluptate. nisi sint peiores bestijs. que
talia ostendunt horrere. Sic religiosi dñt caste
vivere mente ⁊ corpe. Qui enim cū vxore est so-
licitus est qñ placeat vxori ⁊ diuisus est vt er-
go nō sit diuisus. sed vnus cū deo. in vñ debz
habitare. i. solum sine coniuge. Vnum enim di-
ciur quod indiuisum est a se ⁊ diuisum a quo-
libet alio. Nō ergo vniatur seu cōiungatur carna-
liter alteri. Sed in se maneat indiuisus. i. impol-
lut⁹. **B**onuz delectabile notatur in statu bu-
iusmodi p̃ similitudinē positam ibi. Sicut vn-
guētū in capite ⁊c. Et sicut ros hermo. Nec nō
possunt intelligi ad litterā. i. fm corticem. quia
nūqz Aaron fuit ita inunctus. vt vnctio descen-
deret in orā vestis. Necros hermo potest descen-
dere in mōtem syon. cū sint multum distātes. ⁊
mons syon sit altior mōte hermon fm Hugo.
cardina. Oportet ergo intelligere spiritualiter.
Aarō primus ⁊ summ⁹ sacerdos est figuratiue
xp̃s. Caput Aaron est ip̃e christus in q̃tū caput
⁊ rector ecclesie. Unguentū est gratia qua sanā-
tur vulnera peccatū ⁊ leniuntur aduersa. Barba
aarō que signat p̃ritatē ⁊ capiti inheret. est cō-
gregatio apostolorū q̃ xp̃o adhaerūt. ⁊ viriles fue-
runt in grauiā sufferēdo ⁊ ardua aggrediēdo.
Et iō his ponitur barba. Vlehis aaron ecclesia
que circumdat xp̃m. Ora vestis sunt minores fi-
deles ecclesie. vel qui erūt in fine mūdi. Sicut
gratia descēdes a capite iesu xp̃o in apostolos ⁊
de apostolis in omnes fideles vsqz ad finem secu-
li. ita se bz q̃ facit eos iocūdos ⁊ letos. ita q̃ ibāt
apostoli gaudētes a cōspectu cōcilij. qm̃ digni ha-
biti sunt p̃ nomine iesu contumeliā pati. Unde
ip̃a gratia d̃r sicut paradysus. vbi ē magnū gau-
diū. Ita status religionis. vbi est vnitas vera sa-

cit iocundos. Hermon interpretatur lumen ⁊ ex-
altatum. ⁊ signat christum. Syon speculatio. ⁊
signat ecclesiam. Sicut ergo ros mie ⁊ dulcedi-
nis sp̃ualis descēdit a xp̃o in ecclesiā triūphantē
ita ros dulcedinis sp̃ualis a deo infundit in reli-
giosos. p̃cipue speculantes p̃ cōtemplandēz. vñ
bern. d. q̃ ibi letoratur frequētus. **B**onū vñ
le ibi notatur cum subdit. Illic mandauit dñs
bñdictionē ⁊ vitā vsqz in seculū. Ecce vnitas
magna qz dñs mādauit. i. misit illic in tā vni-
tate bñdictionē. i. multiplicandē virtutū. fm
Hugo. card. ⁊ sic p̃fectiōem ⁊ vitā. s. spirituale
gratie cōseruandā. vsqz in seculū. i. aliam vi-
tam. s. glorie. Nil vilius homini virtutibz. vñ
de eis d̃r Sap̃e. vij. Sap̃ientiam ⁊ iobieratē
docet iusticiā. ⁊ veritatem. i. fortitudinē qui
nil vilius in vitā est hōibz. **D**e sexta vñta-
te scilicet p̃sonali d̃r in p̃a. Simul in vnum di-
ues ⁊ paup. Quod impletum est quādo vñ
caro factū est. Tunc enim diues in mīa deus. ⁊
paup in mīa miseria hō. in vna p̃sona ⁊ ea s̃e
p̃sona rep̃a sunt. Deus enim ⁊ hō vñ est. chri-
stus. inq̃r Albanus in simbolo. Neqz. n. na-
tura bñana q̃ erat in xp̃o erat vna p̃sona. ⁊ natu-
ra diuina erat alia p̃sona. vt dixit neotorius here-
siarcha. Neqz natura humana assumpta. con-
uersa est in naturā diuinā. vt dixit eunices
hereticus. Sz vt. d. leo pa. in f̃mōe. Salu. vñ
vsqz p̃uerate nafre. s. diuine ⁊ bñane. ⁊ in vñā
cōeunte p̃sonam. suscipitur ab eternitate morta-
litas. i. a deo eterno natura humana mortalis.
Si enim deus non esset. non afferret remediū
Si verus hō. nō non esset non preberet exēplū
Necessariū ergo est hoc vñm. i. vñū nature di-
uine cū humana. vt mori possit ex vno. ⁊ resur-
gere ex altero. Et sic fm gregoriū in tertio mora.
per vnicam suā mortē scilicet tantū corpis. nos
a duplici morte redemit corporalis ⁊ sp̃ualis. In
cilius signū vna die integra artificiali. ⁊ duabo
nocibus mortuus iacuit. qz sua vñica morte lu-
cida. qz sine peccato. nos a duabo mortibus tene-
brosīs liberauit. Unde petrum volentem eum
in tempore passionis descēdere reprehendit. di-
cens. quoniam sic oportet fieri vt scilicet patiat
ob redempcionem peccatorum. **D**e septima
vnitate scilicet essentiali dicitur. i. Iohannis. v
Tres sunt qui testimonium dant in celo scilicet
christo pater. verum ⁊ spiritus sanct⁹. et hi tres
vñz sunt. Et Iohannis decimo. Ego et pater
vñm sumus non inde excluso spiritus sancto.
qui est nex⁹ am̃ozum. **E**bi norandum est q̃
ab as Joachim male intellexit istā vñtatē in
diuinis. Dicebat. n. hāc vñtatē nō eē verā ⁊ p̃o-
p̃riā s̃ q̃i collectiua ⁊ similitudinaria. Sicut mlti
hōies. dicūt. vñ p̃p̃s. ⁊ mlti fideles vna ecclesia.
Et sicut d̃r in li. Regū. populus me⁹ ⁊ populus

Titulus. Sextus.

tuus vnū sunt. s. collectivē nō substantiāliū. et ad instruēdā suā sūmā ut verā. inducebat ipse iochim illō qd xps dixit in oīe de fidelibz suis ad patrē. volo pater ut sint vnū in nobis. s. fīdēs. sicut et nos vnū sumus. ut sint psumati i vnū Job xxiij. Non. n. fideles dicebat iochim sunt vnū. i. qdā vna res qd cōis sit oībz. s. tū sūt vnūz i. vna ecclesia ppter fidei vnitatē. et tādē vnū regnū. ppter vniōnē indissolubiliē charitatis. Similē dices eē vnitatē in psonis diuinis seu trinitate. magistru petru qd i prio sen. di. i. dixerat qd quedā res sūma ē pē fi. et illa nō ē generās nec genita nec pcedēs. Dixit. n. in hac sūa fuisse hereticū. qd qternitatē nō trinitatē alituebat in deo. v. tres psonas et illā cōem eē nūā qd quartā Sed sacrosanctū cōcilū vniuersale. tēterminauit opiniōem seu sententiā iochim hereticā et falsā. et verissimā eē sūmā magistri petri. p dicitur v. qd vna qdā sūma res ē. qd rōtiter pater et fi. et fil. ineffabilis et incōprehensibilis tres sūt psonae. ac sigillatim qlibz earū dē. et iō in deo trinitas nō quāritas. qd qlibz triū psonaz. est illa res substantia seu cēntia. seu natura diuina qd sola ē vniuersoz pncipiū. pter qd aliud inueniri nō pōt et illa res nō ē generās nec genita nec pcedēs. s. ē pater qd generat. et fili qd gignit et spūs sanctus qd pcedit. ut distinctio sit in psonis trinitas in natura. Ad auctoritatē aut inducā euāgelij. Rūde: qd cū dicit xps ut sint vnū in nobis sicut nos vnū sumus. ly sicut nō dicit omnino. oīā sūmā. s. fm equalitatē. s. fm pportioēz. Ita ut cū dicit sint vnū in nobis. intelligitur ibi vniō charitatis et gratia. et cū subdit. Sicut nos vnū sumus ibi attēditur vnitatis idētitatis in natura. Quēadmodū et intelligit illud. estote vōs pfecti sicut pater vester pfectus ē math. v. illō. s. fm equalitatē s. fm pportioē. q. d. Estote pfecti pfectioē grātie. sicut pater vester pfectus est pfectioē nature. Nec oīa extra de sum. tri. et fi. c. dānam. Illa at poptime dēclarat be. tho. in expōitiōe p dicitē de creaturis dānamus dicēs. qd ille iochim rudis fuit i subtilibz fidei dogmātibz. et in duobz errabat circa banc materiā. Primo qd dicēs patrē et fili. et fil. esse vnā substantiā. ponebat vnitatē cēntie triū psonaz nō eē vā et realē et simplicē s. silitudinariā. s. p cōsensū amoris sicut dicimur nos vnū eē cū deo p amorē. Et sic incidit in errorē artiano. ly nō pūacit. Secūdo errauit male intelligēdo vrbā magistri petri. qd in eo qd dixit petrus qd qdā sūma res ē pater et fi. et fil. credidit qd illā rē diceret eē aliquid aliū a tribz psonis diuinis qd quartū qd ille nō dixit. Vbi pōtēdū ē qd nihil cōtineatur aliq. qd. nō distinguat ab eis. Vbi qd aīal nō distinguat ab hōie equo et boue. quoz qdlibet ē aīal. Jō nō possum dicere. qd hō equus et bos sūt qtuor. s. tria tū. qd qdlibz eoz ē aīal. ita qdlibet

triū psonarū est illa res. s. cēntia diuina vel natura. nō pōt dici. qd tres psonae et illa res sint qtuor. qd illa res nō est aliū a tribz psonis. b. b. tho. Nec aut vnitatis ē necessaria ad gubernatiōem vniuersi. Cēntia. n. nōlūt male disponi. et melius gubernet aliqd regnū vel multitudo p vnū qd p plures fm p bīm. Et gubernatio vniuersi lū opria. necessariū est dicere vnū eē gubernatōrē eius. qd p rōnes pbat pbs in vltimo in ethaphisice. v. cēntia. Vbi est ergo princeps. Si. n. plures eēnt aut omnino essent in oībz equales. aut nō. S. vero vnus alio maior in aliquo. minor nō eēt de qd nō omnem pfectionem haberet. Si omnino equales et diuersi in essentia. tūc vnus supfluous esset. quia frustra sit p plures qd pōt fieri p pauciora. Si essent vnū in substantia et natura. licet plures in psonis. sic sunt vnus deus gloriofus. Et sic necessariū est esse vnū deum et oī. Deus vnus vnus est. et Ben. Si dici potest vniuersus ē qd abiqz oī cōpōitiōe. qd in nīla creatura repit.

Notādū de zelo. §. vi.

qui est effectus amoris. et de quo dicit in ps. zelus domus tue comedit me. Primo eius diffinitio nem. Secūdo eius pductiōem. Tercio eius p signa manifestationē. Et qd tam ad primū. zelus alij diffinit a pbo. altera theologo. Pbs n. in. ij. rētoricoz diffinit. qd zelus est tristitia de bono alterius ex eo qd nobis deest illud bonū. sic ergo est tristitia de bono alterius ex eo motiuo quod bonū alterius reputetur impeditiū boni pporz nō seu excellentie. et ter quod nō velle tale bonū. primo ineffic. Talis enim tristitia pertinet ad inuidiam. Nec enim zelus tristatur de bono alteri. ppter hoc. qd pparitur primo de maiore. Hoc enīz pūnet ad misericordiā. Nec ppter hoc tristatur zelus de bono alterius. quia ille sit indignus illo bono quod facit neemēsis. S. eli tristitia de bono alteri. eo qd tale bonū deest nobis. et sic diffinit pbs zelus Et circa bonā spūalia ē laudabilia. s. cōtristari se habere de defectu i pōz. Propter qd ait apls. i. ad Cor. xij. Emulamini quod idem videtur qd zelare carissimata meliora. i. ardentē desiderate excellentiora bona. Sed si zelus hūmōi esset de temporalibus potest esse cū peccato. et sūpe peccato fm. b. Tho. secūda secūde. q. xxi. Et theologis vero zelus sic diffinit. zelus est quidam feruor mētis. quo quis debet incitari ad pfiendū cūz melioribz Juxta illud apli. ij. ad Cor. xi. Emulor vōs. i. zelo dei emulatione. vel fm Aug. et Albuinū sup illud ps. zelus domus tue et zelus est feruor animi. quo mens abiecto humano timore. p defensionē veritatis accēdit. Et subdit. zelus domus tue comedit me. gl. interli. i. int. commouit et quasi corrodit. ut impios eijceret et piculo me exiret

Capitulum. Secundum

cū. s. flagello facto de funiculis. omnes eiecit de templo etc. Job. ij. Causas autem seu producit zelus ab amore intēto. ut effectus eius. qd̄ ostēdit auerzitate. rōne. distinctione. Auctoritate. quidez ut beati dionis. dicētis. iij. c. de diu. no. Qd̄ deus appellatur zelotes. Juxta illd̄ ero. x. Ego sum deus zelotes. ppter multū amorē. quez habet ad existētia. et maxime ad ea in q̄b̄ posuit et imp̄ssit imaginem suā. sicut ad angelum et ad hōiem. Ratione v̄ro idē p̄bat sic. Quāto virtus aliq̄ intensius tēdit in aliqd̄. tāto fortius repellit oē cōtrariū et repugnās. Cū ergo zelus pueniat ex intensiōe amoris. v̄z ad zelū p̄tinere videt̄ q̄ aliq̄s nō patiat̄ p̄soriū vel amorē p̄trariū in amato. ip̄m refutās q̄tū p̄t. Tertio p̄bat idē induciue. Nā d̄r q̄s zelare p̄ deo et p̄ amico. et p̄ deo q̄ dem dicitur quis zelare. q̄n ea que sunt contra honorē vel volūtatē dei. repellere s̄m posse conat̄. Sicut legitur de helia. iij. Re. xix. zelo zelat̄ suz pro dño exercitiū. qz dereliquerūt pactum suū filij israel. et Numeri. xxi. de phinees dicit dñs. Auertit phinees irā meam a filiis israel. qz zelo meo succēsus. i. magno ardore honoris mei succensus motus est contra eos. s. virum israelitē et mulierē madianitē interficiens eos coeuntes simul. Pro amico autē zelare. q̄n aliqua fiunt vel dicitur cōtra bonū amici hō repellere studet. Vbi tamē notādum. q̄ aliter se h̄z amicus zelat̄ amare beniuolētie et aliter se habet zelans amore cōcupiscētie. Nā in amore beniuolētie q̄ principaliter queritur bonum amati. zelans studet et conatur repellere omne quod cōtrariatur honori et bono amati. nō ppter se. id est ppter vtilitatē ip̄ius amatis. sed propter bonum amici. s. in amore cōcupiscētie est oppositū. qz. s. studet repellere omne illud qd̄ p̄trariatur et impedit fruitionē et plenā delectationē boni amati. inq̄tum est bonum suum non amare ei. et sic viri dicunt̄ zelare pro vxoribus vel alijs mulieribus. Vbi etiam notandum q̄ bonum quod quis amat ē duplex. quia vel est perfectum. q̄ integre potest simul a multis possideri. Et ex amore talis boni non causatur zelus inuidie vel indignationis. quia nullus inuidet alteri de cognitione veritatis vel visione lucis. que simul a multis cognoscī et videri potest. Sed de excellentia huiusmodi cognitionis posset esse zelus quia ex hoc magis ab alijs honoraretur. Et hoc iam pertinet ad temporalia bona et imperfecta. Aliud bonum est imperfectum defectuosum et paruum. quia simul a multis possideri non potest. et ex amore talium quādo inordinatus est. causatur zelus indignationis et h̄mōi. ut de diuitijs de honoribz de delectationibz carnalibz et h̄mōi. Est igit̄ triplex zelus. s. p̄ deo bonus. si tamē sit s̄m scientiam. i. res crātōm. alias magis posset pertinere ad vindic-

tram et iram. De quo apostolus. zelum quidez dei habent. sed non s̄m sciētiā. zelum hunc habuit ut dictum est helias. et de hoc ē ps̄ Labelce re me fecit zelus meus etc. Illum zelū fatū nō s̄m sciētiā habuit saul. quando occidi fecit gabaronias. nō obstante iuramēto facto eis a Josue. Sed propter hoc. iratus dñs misit famem super terram diu. quousq̄ fuit satisfactum a dauid za baonitis etc. vide h̄storiam. ij. Reg. penul. Pro amico circa honesta et rationabilia nō inuitia. et respicientia laudē suoz doctoz vel maioz. et aliorū magisq̄ dei et veritatis. Qualem zelū indiscerum habebāt corinthij. contententes de suis baptistis. Quibz apls ait. i. Cor. iij. Cū inter nos fuerit zelus et cōtentio. nōne carnales estis. Talem zelū habebant et discipuli. Jo. erga ip̄m egregerētes. ip̄m plus ip̄o honorari. ut patet in euangelio. Est ternus zelus carnalis p̄ bono proprio. quo quis indignatur cōtra eos qui h̄nt vel querunt habere confortiū in re amata. p̄ delectatione vel vtilitate mūdā ex eo q̄ impedit pietatē et totam fruitionem seu delectationem rei amate. et iste est plenus suspitionibz et d̄r zeloni pia. De quo d̄r Numeri. v. Si sp̄s zeloripie cōcitauerit virum cōtra vxorē. Sciendū etiā q̄ cū zelus proprie nō sit aliud q̄ intensus amor refutās p̄soriū in amato. zelus ip̄s non reitrat nisi amorē cōtrariū in amato quod. s. sit cōtra suum. non autē si sit directe s̄m suum. Sic verbi gratia. Vir non indignatur. si filius suus vxorē diligat. quia apprehendit hoc ipsum agere. inq̄tum vxor patris et dilecta ab eo. Sed si extraneus amaret vxorem illam indignaretur. quia cōdiceret illum eam diligere propter propriam dilectionem. et sic contrariatur perfecte delectationi vel fruitioni. quam querit in sua vxore. Sic a simili deus diligit creaturam suam. et maxime angelum et hominem. Unde in eis non patitur alienum amorem. qui scilicet non referatur ad gloriam suam. Unde quando homo refert amorem suum ad gloriam dei. amās scilicet alius quam creaturam. in quantum dei creatura. vel dei capax. vel bona. eadem dilectione diligit quā et deus. id est simili. Sed quando creatura rationalis querit gloriam in creatura. ponens ibi finem suum. et preponens amorem creature amorī diuino. tunc suus amor contrariatur amorī et honori diuino. Et amorem talem cōtrarium nō patitur zelus diuinus. Quā soli peccato indignatur deus et punit. vñ dicit̄ Ero. xi. Ego deus zelotes visitās iniquitatē patrū in filios in ternā et quartā generationē. et faciens miam in milia his qui diligunt me et custodiunt precepta mea. In quibus verbis commendatur deus.

Primo a feruore dilectiōis. ibi. De? zelotes Secūdo a rigore punitiōis. ibi. Visitās per-

Titulus. Vextus.

cara patrum et cetera.

Tertio a dulcore compassionis vel premiatio-
nis. **ibi.** Et faciens misericordiam.

Et inchoando a tertio. d. cū deus facere mīaz
in mītia. i. in oēs. **P**onitur. n. finitū p. infinito.
Iuxta illd ps. Verbi q. mandauit in mille ge-
nerationes. Facit aut mīam saluatricē. nō sim-
pliciter omnib. sed vt subditur. his qui diligūt
eū. q. dilectio manifestat pobfuatiōem pceptoz
ppter qd seqtur et custodiūt pcepta mea. Sic g.
notatur in deo et iusticia cū d. visitās. i. pūneus
iniquitatē et. Et mīa cū subditur. et faciēs mīam
et. vbi oñditur q. in terra misericordia precellit
iusticiam. quāto plus cōprehendit p. milia. q. p.
tertiā et quartam generationē. **Q**uantum ad
fm d. deū visitare iniquitates. i. punire. Et sic
medicus dicitur visitare inārmū cū eum curat
p. aspera remedia. intendens q. in se ē sana-
tionē eius. Ita deus d. visitare peccatores cū fla-
gellat. intendens p. aduersā a peccatis emēdare.
Visitat at peccata patrū in filiis. q. punit aliqñ
filios p. peccatis patrū. **Q**uod intelligendū ē
de pena tempali. nō de pena eternali. d. qua pena
eterna intelligitur illud ezech. xviij. Filij n. por-
tabit iniquitatē patris. Magis aut pūniūtur fi-
lij pro parentibus et econuerso et pro alijs cōsan-
guineis tempo. aliter q. extraneis. vel ppter dis-
tusionem. q. pena propinquoz redūdat in alios
in qñtū filius est quedam res p. i. vel p. ppter
imitationē q. exēpla propinquoz et domesticos
eorum magis mouēt filios et alios propinquos
quam extraneos qui non ita frequenter conuer-
santur cum illis. **D**e hac tñ materia vide p. eni?
in quarta parte. in v. f. n. et c. xbi declaratur quo-
mō vn. pūniatur p. alio vel nō. **Q**uod aut sub-
ditur vsq. ad tertiam et quartam generationē.
fm litteralem expositionem intelligitur vsq. i.
quo viuūt. Tantū enim aliqñ homines consue-
rūt viuere p. tertiā et quartam generationē filio-
rum videant. et sic mutuo videre p. i. filij pecca-
ta patrum ad imitanduz. et p. i. penas filiorum
ad dolendum. Et hoc fm b. l. x. prima secunde
q. lxxvij. **S**ecundum aut expositionem morālē
sic intelligit. Quattuor sunt generationes seu p.
gressus in pctō. **P**rima est cogitatio peccati. **S**e-
cunda delectatio in peccato citra consensuz. **T**er-
cia cōsensus peccati. **Q**uarta opatō peccati. **N**ō
visitat ergo deus. i. non punit pena eterna pctā
prime et scdē generationis. s. tertiē et quartē id ē
consensum in mortale vel opus magister sen. iu.
q. li. **Q**uātū ad primū notādū in diuisione s.
vltimo positū quo ad declarationem. quia ma-
teria proluxior. **N**otandum q. ad comprehendē-
dum intentum feruorem amoris erga nos opor-
tet considerare ea que facit multum zelorip? et
ga. vxoz suam. **Q**ue omnia scriptura ostēdit de

um facere erga nos. vnde dicitur zelotes ero. **xx**
xiij. Dominus zelotes nomē eius. et zach. viij.
ait. zelatus suz syon zelo magno. et indignatiōe
magna. zelat? suz. bierlm. i. ecclesiā vel aīaz quā
libz. Sic g. zelonpus vxoz. septē facit circa vxoz
rem. videlicet q. audit. respicit lōge se ire fingit
subito venit alium habitum assumit. inquit. et
nulli parcat. Sic ista deus facit anime quā diligit.
Primo nāq. zelonp? audit. si vxoz videlicet
loquatur cum suspecto. et quid dicat. ita et deus
vñ sapiē. primo dicitur. Auris zeli audit omnia
i. auris dei zelātis animas ex inuito amore quez
bēt ad ad eas. audit. i. p. cipit mēte omnia verba
cordis oris et operis. Et si inuenit aliquid cogi-
tātem loquētem operantem non directuz in eū
irascitur pūniens hic vel in futuro. **S**ecundo ze-
loripus respicit nutus et act? mulieris zelate p.
fenestras vel rimulas vel alios modos illi ocul-
tos sic deus facit. vñ Can. ij. dicitur. En iste stat
post parietē nostrū respiciēs p. fenestras. p. spicēs
per cancellos. Stare dicitur. quia immutabilis
et impeccabilis ē. **P**ost parietē stat. q. s. in būanita-
te assumpta diuinitas latuit. Sicut ille q. ē p.
parietē nō videtur in p. p. ia p. s. na s. p. aliq. signa.
Respicit p. fenestras et p. cancellos. i. p. creaturas
nobiliores tanq. p. fenestras. et inferiores tanq.
p. cancellos. per quos minus videtur de re ipa. i.
respicit q. i. affectu moueamur ad creaturas ra-
tionales vel irrōnables. Si v. ppter eū vel ppter
mūtoū. vñ zach. i. d. zelat? sum bierlm. i. aīaz vñ
ecclesiā in syō qd interpretatur speculatio. i. in cō-
sideratiōe opm eius diligēt. **T**ertio zelorip?
lōge se ire fingit sic deus. puer. vñ. **E**l bñt via lon-
gissima. s. i. p. s. vt fingat se nō videre vel audire.
cū iñ ab hostio nō recedat. fm illd **Apoc.** iij. Ego
sto ad hostiū et pulso. s. ad hostiū volūtas per qd
ingreditur ad aīam xps. et pulso p. increpatiōez
et occultā inspiratiōem. Si q. audierit vocē meā
p. p. dicationē et alios modos intelligēdo et obe-
diendo. et aperuerit iannam impedimētū gracie
nō p. i. ando. **I**ntroibo ad illū p. graniā iustificatē
et cenabo cū illo. et ipe mecū in refectione spūali
et postea supnali. q. si g. lōge recedit cū finit ma-
lignū in suis iniquitātib. p. sperari. **S**ed ostendit
p. p. esse cū subito terribiliter flagellat **Sapiē.** v.
Accipiet armaturā zelus illius. s. dei et armabit
creaturā ad vltionē inimicorū. **Q**uarto zelos-
ripus subito venit. qñ vxoz nō credit. vñ aplūs. i.
Thessalon. v. Dies dñi sicut fur in nocte veniet
Apoc. iij. Si nō vigila ueris. veniā ad te tāq. fur
scilicet improuisus tibi **Sopho.** i. **I**n igne
zeli eius deuorabitur omnis terra id est omnis
peccator amans inordinate terrena deuorabitur
quia subito absorbebitur a penis inferni. quia
noluit se p. parare et vigilare ad aduentum eius
p. mortē. **Q**uīto zeloripus aliū habitū assumit.

Capitulum. Secundum

ut quasi cognoscatur alius esse. et sic mulier videatur esse magis libera ad malum pagendum si vult. Sic dicitur. cum sit spiritus qui naturaliter habetur idem perfectissima iusticia et perfectissima misericordia et benivolentia. aliqui videntur ex teriore apparentia mutare habitum iusticie. et habere habitum iniusticie. cum vix permittit multos in magnis sceleribus prosperari et per longa tempora. et habitum misericordie et benivolentie quem maxime debet bonis. mutare in habitum crudelitatis et inclementie. dum permittit sanctos multipliciter affligi. ac si non curaret de eis. Ex quibus casibus contingunt anime. videtur quasi dari occasio cuiusdam libertatis ad malum. quod deum non sit punitor malorum et amator bonorum. ut sic libere faciat malum. quod inde nullum malum ei sequeretur. si anima casta propter hoc nullo modo dimittit fidelitatem debitam sponso christo. nec adheret diabolo. Et ex hoc deus magis diligit. videns firmitatem eius ezechiel xxiij. Ponam zelum meum in te dicit dominus loquens de populo suo.

Sexto zelotipus inquit a familia domus sue vel a vicinis et amicis. de gestis ipsius uxoris. si quid sciunt vel viderint peccatis vel leuitatis. Deus autem ut inquirat de conversatione anime sponse sue non operatur. qui omnia novit antequam fiat. Sed dicitur inquirere quia inquirentes faciunt eos. videlicet qui sunt in domo sua angelos sanctos. Unde singulis animabus dat unum in custodia. ad observandum vitam eius. Juxta illud psalmus. Angelis suis deus mandavit. Et ubi diligenter inquirunt quomodo se habeat anima. vel ad accusandum vel commendandum eam coram sponso. Sicut per prophetas presides et doctores inquit et inquirere facit mores animarum. ut vel emendentur. vel si permanserint in sua malicia. deum contra eas testificentur. Quod totum fit ex magno zelo quem habet ad animas. ut dici possit illud eliae. ix. Zelus domini exercituum faciet hoc.

Septimo zelotipus non peccat adultero. vel uxori puer. vel zelus et furor viri non peccat in die vindicte. nec acquiescit cuiusque peccato. Et secundum litteram exponitur sic. Zelus. id est amor vel comes viri erga uxorem. ita ut non possit sustinere colloquium alterius cum uxor. nisi mens amissionem delectationis pleno in ea. et furor viri scilicet contra alterum. non peccat scilicet a morte corporali adultero. etiam si lex non puniat in die vindicte id est quando comprehendetur cum adultera nec acquiescet cuiusque precibus quin ipsius occidat. Spiritualiter potest exponi de christo. qui in iudicio reprensus animas adulterasse. nec penitus. non peccat nec flectetur per peccamina. vel munera. nec misericordia in iudicio universali vel particulari.

Alius effectus .§.vii

amoris est languore facere. Nam quando bonum amatum amatum est absens. tunc ex sui absentia tristitia causatur.

quod tristitia per languorem significatur. Unde tulius in. iij. de rusticulis questionibus dicit. quod maxime tristitia egritudine nominatur. et in resum desiderium de consecutione amari. hec b. Tho. i. se. q. xviij. quod autem tristitia de absentia dilecti languore aie si significet. per illud quod dicitur. Can. ij. Fulcite me floribus stipate me malis. quod amore languore. et subdit. Leua eius sub capite meo. et dextera illius amplectitur me. In quibus verbis sponsa a amore infirmata tria facit.

Primo quod remedia. ibi. Fulcite me floribus

Secundo ostendit morbum. ibi. Amore languore

Tercio inuit seu agnoscit beneficium. ibi. letitia eius. et

Quarto ad primum alia quod remedium. id est quod dicitur

Fulcite me floribus. stipate malis. Petrus enim

adiuvare orationibus sanctorum. quod dicitur flores arborum.

et muniri bonis operibus eorum. et hoc est stipari malis. id est pomis.

Vel sic. Fulcite me floribus. id est consolamini me exemplis boni incipientium. exempla ipsa

mibi proponendo. Stipate me malis. roborate. id est me

exemplis perfectorum. ipsa mibi nutriendo. vel sic. Fulcite

me floribus. id est virtutibus interioribus. quod sunt initia bonorum operum.

sicut flores principia fructuum. et stipate me malis. id est non solum verborum solis. sed virtutum

operibus. vel sic. Fulcite me floribus. id est replete me suffragiis sanctorum.

canit ecclesia. Scripsi flores dicitur sicut lilium. et de virgine gloriosa illud canit. Circundabunt eam flores rosarii. id est martires.

Stipate me malis. id est roborate me presentia divinarum personarum. Malis

ei. id est tale pomum est rotundum. Forma autem rotunda non habet

principium nec finem in ipsa figura. et ideo apte signat personam

divinam. id est patrem et filium. et spiritum. tanquam tria mala

seu poma. quod principium non habent neque finem. Solus enim

deus est qui potest aliam replere. et sic stipare seu roborare quod a nullo moveatur.

Secundo ostendit sponsam sponso suo morbum cum ait quod amore languore.

Quod intelligitur per glo. in illi. id est amore superne visionis desiderio.

Juxta illud psalmus. Defecit caro mea et cor meum deus cordis mei.

et per glo. collat. Amore languore. id est defectum in amore spirituali sustineo.

Quanto enim ad amorem christi veri sponsi se sponsa accedit. tanto

ad amorem spirituali languescit. ut. lei vilescat. Juxta illud apostoli.

Omnia arbitramur superbi stercore ut christum lucrificiamus. Sicut enim languens non

habet delectationem in cibis solus. sed fastidius et abominationem.

ita perfectus christi amator fastidit ista temporalia. et circa ea cum tedio occupatur.

Tercio modo exponitur sic Amore languore. id est amore eius penas carnis sustineo.

Quanto enim quis plus amat sponsum. tanto plus carnem domat. ut. si

satisfaciat offensis contra eum commissis. et plenius spiritu possit ei vacare.

Aliter ut ei magis confortetur. qui passus est pro nobis penas innumeratas

Languet ergo anima in defectu peccati. id est dolus eo quod dilectum offendit.

Secundo in affectu bone eo quod quantum velle per delicto pati. non sufficit. Ter

Titulus. Sextus.

tio in affectu dei. eo qd differē bñtudo quā appetit. **T**ertio p̄cipaliter recognoscit bñficiū ibi leua eius. **U**bi bñficiū gratie in p̄nti innuit cū dicit. leua eius. **E**t bñficiū glorie in futurū cū subdit. **D**extera illius. **P**er leuā. n. sp̄sī vitā p̄ns designatur. **p** dextera vitā eterna q̄ p̄fectior est. sicut dextera p̄fectior est sinistra. **p** caput aut̄ sponsi mens q̄ anime principatur. assu-
mis. **S**ed leua sponsi d̄r eē sub capite sponse. qz vitā tempalem sub mente sua semp ponit. i. sub rōne. vt ip̄am vitā dirigat fm naturā rōnis nec aliqd tpale ei p̄ponat. **D**extera aut̄ sp̄sī ample-
xat sp̄sām. qz vitā eternam omnibz modis amplexari p̄cupiscit. **E**t sicut qd amplexatur firmiter tenetur. ita ip̄am vitam supuā inamissibiliter consequitur **p** sp̄sō fruitur. **U**el leua eius signat vitā actiuā. **p** dextera cōtemplatiuā. **S**ed actiuā optz semp tenere sub capite. i. exercere se in actiua. nō totaliter put occupatio trahit. sed fm regulam rōnis. **C**ōtemplatiua vero. qz optimā p̄tem elegit que non auferetur. sed perficitur in alia vita. iō ip̄a fruendum nō restringendū. vel leua eius. i. iusticia seueritat. quā sp̄sūs aliqñ ponit sub capite sp̄sē. vt eā exaltet a somno p̄gricicū flagellis **p** minis. **D**extera vero eis misericordie **p** benignitat. qua animā p̄ueras m̄ta spe **p** fiducia cōfortat. **P**orādū enī qz cū bñficiū gratie insinuat. ibi. **L**euā ei. **U**el. **S**icut leua aliquis utitur. p̄ter tria sic dñs gratia sua tripliciter aliam sp̄sām iuuat. **P**rimo leua supponit lapso. vt erigat. **p** sic d̄r leua quasi leuā valens. **S**ic deus leua gratie lapsos erigit p̄s. **C**ū ceciderit non collidet. qz dñs supponit manū suam. **S**ecundo leua supponit iusto actiuo. vt i labore suscitetur. **E**t sic d̄r leua. quasi leuā vā dētes ezech. iij. **A**bij amarus indignatiōe sp̄s mei. manus. n. dñi erat mecum cōfortas me. **T**ertio leua supponitur iusto deuoto **p** p̄emplatiuo vt in cōtemplatione eternorū q̄scat. **p** sic d̄r leua quasi vacādo lta eia. xlix. **I**n vmbra manus sue p̄xit me. **C**ū aut̄ dicit dextera eius. **U**bi bñficiū glorie signat. vt dictū est. **N**am sicut dextera sp̄aliter tria facit. scz attrahit. stringit. **p** vnit. **S**ic sp̄aliter glia dextere dei. **P**rimo. n. attrahit p̄ cognitiōem. p̄s. dextera dñi fecit virtutē. dextera dñi exaltauit me. **S**ecundo stringit p̄ fructiōem p̄s. **A**ddixit aīa m̄a post te. **p** merito. qz me suscepit dextera tua. **T**ertio cōiūgit vel vnit p̄ amorem. **A**mor. n. vnit deo fm aug. **p** iō dicit ample-
abit me. i. cōiūgit me eternaliter sponso.

Alius effectus. §. VIII.

amoris ē liq̄facere. ita d̄r **Can. v.** **A**īa mea liq̄facta ē vt dilecti locuti ē mibi. **I**n q̄ verbo sp̄sū sanctus tāgit tris. q̄ multū sunt notāda videlicet

Primo subiectū culpe. ibi. **A**nima mea.

Secundo effectū gratie. ibi. **L**iquefacta est **T**ertio actū amicitie. ibi. vt dilectus me. **U**el. **P**rimo igit notat subiectū culpe cū dicit. **A**īa mea. i. volūtas. q̄ ē subiectū culpe vel ḡe amoris vel odij. **S**is. n. aīa vel est cōuerſa ad deū p̄ aōrē. **p** sic est liquefacta. vel est auerta a deo p̄ odij **p** sic est obstinata. vel indurata. **D**ixit. v. **I**ndurauerūt faciē suā supra petra **p** reuerti noluerūt **N**ā p̄gelatio **p** liq̄factio durū **p** molle in se **p** in suis effectibz naturaliter opponit. **S**ic sp̄aliter liq̄factio cordis. ē p̄dino amoris pueniēs. **D**uritia vero cordis. ē dispositio repugnās amoris. qd pbat ex tribz p̄prietatibz. duri vel mollis. vel liq̄di. **N**ā durū est qd subsistit p̄prie terminatiōi. resistit aliene incisioni. obſistit facillime susceptiōi. **p** sic oīs q̄ obdurati **p** obstinati est cordis. peccat his tribus modis. **P**rimū. n. durū est qd subsistit p̄prie terminatiōi. eo qd durū suis terminis cōtinet. **L**iquidū vero suis terminis nō cōtinet sed alienis. **S**icut patet de aqua quē non cōtinetur aq̄. **S** terra v̄l aliq̄ re solida. **S**ic qz ab amāte terminatio illa. ē est duritia vel cōgelatō cordis. qua infra suos terminos sine amore cōtinebat. amoueat. **E**t insit debita dispositio. scz liq̄factio cordis. vt aīa sit amoris merito vel tāto nabiliter susceptiua. **C**uius rō est qz sicut res naturalis nō amittit vnā formā. nisi exclusio dispositionibz q̄bz forma illa in materia p̄inebatur. **S**ic in sp̄alibus. nisi exclusio cordis duritia vel luti amoris cōtraria. nō seq̄tur liquefactio cordis nec p̄ cōsequens cor est susceptiū amoris. **S**ecundo durum resistit aliene incisioni. liquidum vero velocissime cedit. **S**ic sp̄aliter congelatio cordis seu duritia mentis impedit sicut contraria dispositiō amati ne sub intret affectum amantis et coniungatur ei. **S**ed liquefactio importat quandam molliciem cordis ex qua amatus vulnerat vel penetrat cor amantis. **T**ertio durū est quod obſistit facillime receptiōi. liquidum vero est econuerso. quia est facilliter receptiuum **S**ic sp̄ualiter. sicut duritia vel cōgelatio cordis est dispositiō contraria impediēs ne cor ab amore diuidatur. ita ne amor a corde recipiatur **N**am amatum ab amante nūq̄ recipitur. nisi prius amans a seipso separetur. in amatum tenens. et fm hoc dicitur amor extasim facere **p** feruere. quia quod feruet extra se ebullit **p** exalat. **H**ec beatus **Th.** in. iij. senten. dist. xviij. arti. i. **I**dis tribus modis peccat omnis qui est obdurati **p** obstinati cordis. **P**rimo qz durū subsistit p̄prie formatiōi v̄l terminatiōi. sicut est mētis obstinate. presumit **p** p̄mittit sibi peccati impunitatē ecclesiasti. v. peccauit **p** quid accidit mibi tūste. **S**ecundo qui est obstinate mētis resistit **p** cōtemnit dei bonitatem. quia a deo lōganimitate expeccatur. **S**ed **p** hoc aplis ad **Roman.** ij. **A**īa

Capitulum Secundum

diuinitas bonitatis eius prenis. Tertio qui est obli-
tate mentis. non recipit. hoc est non cognoscit dei be-
nignitatem. Contra hoc dicit apostolus. Ro. ibidem. An
ignoras quoniam benignitas dei ad penam te adducit.
Secundo tangit effectum gratie. ibi. Liquefacta est. q. d.
Postquam dilectus locutus est mihi interna locutione
anima mea liquefacta est. quia dum spiritus per spiritum suum
um anime se desiderant in fundit. omnem duritiam
cordis nostrum excludit et dissolvit. Liquefit ergo anima
ad verbum dilecti temporaliter scilicet in liquore aque.
in mollietate cere in odore speciei aromance. Primo li-
quefit anima in liquore aque per se. Emittere humum
suum scilicet inspirationis et comminationis. et liquefaciet ea. scilicet
corda arida. et fluere aque per punctum. Et per hoc sol-
uit glacies cordis. Secundo liquefit anima in mollietate ce-
re. et hoc igne dilectionis per se. Coculcauit cor meum in
tra me etc. Et iterum factum est cor meum tanquam cera li-
quefacta in medio ventris mei. dicit enim tanquam cera
liquefacta. et merito. ut in ea scribat spiritus doctrina
pingat vite forma et sigillet similitudo dei gratia. Nam
in cera scribimus. in cera pingimus. cera sigillamus.
Tertio liquefit anima in odore vel ad odorem speciei aro-
matice. Que quidem est pulchra in orto. odorifera
in mortario. saporosa in electuario. Sic deuota
liquefactio. id est cordis dilectio. est pulchra in orto reli-
gionis. odorifera in mortario tribulationis. sapida
et delectabilissima in electuario. id est in premio eterne glo-
rificationis. Et quia anima ad verbum dilecti sic liquefit.
ideo crescit. currit. clarescit. Crescit in virtute. Cur-
rit in charitate. Clarescit in veritate. Vel crescit
quod ad meritum. currit quod ad terminum. scilicet deum. clarescit
quod ad primum. Tertio tangit actus amicitie. ibi.
ut dilectus est locus. nam si proprium est amicorum ad in-
uicem loqui maxime dei. ideo dixit ut dilectus locus
est. loquif. n. de sue spose tribus modis primo cum bo-
na inspiratione ei immitit. Osee. ij. loquitur ad cor eius
vel quoniam suam voluntatem ei intimat ut dicit glossa. ibidem
Secundo cum maculas suas prius commissas ei ostendit et
hoc ut erubescat timeat et ab eis recedat iob. xxi. vi.
loquitur ut reuertat ab iniquitate. Tertio cum dona et
gratias quas ei contulit ad memoriam reducit. Et hoc
ut hoc cognoscat et amorem attendat et irremissibiliter
teneat et custodiat. Ista. xl. loquimini ad cor hierusalem
et aduocate eam etc. Dilectus meus deus. q. d. x. et sequens.

Alius effectus. §. IX

amoris est vulnerare. Ratio huius est. quia proprie-
tas acuti est diuidendo penetrare. id est ad intimam rei
peruenire. Sed. b. dionysii. vij. c. cele. ierarch. dicit
amorem esse acutum. intus. intente actiue. et reducti-
ue. Primo dicit quod amor est acutus eo quod sicut acutus
non diuidit unam partem ab altera. sic amor amantem
diuidit a se ipso. id est ab affectu proprio. et coniungit amato
Unde dicit idem dionysius. iij. c. de diuini. no. quod
amor non sinit esse sui ipsius. sed amatorum. Secundo
subdit quod amor est acutus in interio. quo ad intellectum

quia amans oblitus sui. per amorem trahitur ad
intendendum amato scilicet deo et proximo. Tertio di-
cit quod amor est acutus intus. quo ad effectum. quia
amori non sufficit qualiscumque coniunctio sed querit
et facit subintrare amatum. et penetrare amatum et
unire se sibi secundum quod est si posset cum amato vellet fieri
vnum Quarto dicit quod amor est acutus actiue et reducti-
ue sicut ignis. qui suam similitudinem in alijs
causat. excludendo unam formam et inducendo
propiam Sic amor dei formam facit. hoc beatus dionysius.
vbi supra. et Albertus ibidem. r. b. r. ho. ij. sen. dis.
xviij. Quod. b. r. ho. conformat ibidem auctoritate
sacre scripture Cantici. iij. Vulnerasti cor meum
in vno oculorum tuorum. In quibus verbis tangit
tres effectus quos amor et precipue charitatis
habet producere. habet enim diuidere unire deter-
nere vel eligere. primo habet amor charitatis di-
uidere vnde dicit. Vulnerasti. Magna enim est et
violenta vis charitatis ipsam affectum dei attingens
et penetrans. et velut de sagitta iecur eius vbi est cor et
persequens sedes amoris transfigens. ut dicit in
puerbo. Vulnerasti igitur triplici vulnere. scilicet amo-
ris. compassiois. et passionis. Primo vulnere amo-
ris in incarnatione. Unde glossa. per amorem tuo carne
suscepi. Secundo vulnerasti vulnere passionis in
progressu huius vite Luc. xix. Videns civitatem fle-
uit super illam. Tertio vulnerasti vulnere passionis
in cruce. Ista. liij. Vulneratus est propter iniquita-
tes nostras. Secundo amor et precipue charitatis ha-
bet unire. et ideo subdit. Cor meum. Nam amor
amati penetrat affectum amantis. vnde dicit cor meum
Ex quo sequitur quod vulnus non est sine sensu. quia
etiam cor penetrat bonum vulnus. de quo tanta vir-
tus egreditur. Tenigit mulier fimbriam vestimenti eius
et virtutem de se ipso sentit exire. quantomagis si cor
eius non leuiter tangit sed vulnerat. Resperit pe-
trum. et cor eius percussit et percutit ad penam. Vul-
nerati cordis lachryme prebent signa. Tertio amor
charitatis habet discernere et eligere. sed amor multum
dilatatur. quia cecus Unde dicit in vno oculorum tuorum
Quod verbum quatuor modis exponitur. Primo
sic. Vulnerasti cor meum amore in vno non in plu-
ribus. quia martha sollicita est et turbata erga pluri-
ma. Porro vnum est necessarium Luce. x. et in per-
sona petri a domino etc. Secundo sic. Si vni adherere est
necessarium. quo magis inheret quam oculo. certe nul-
lo. ergo in vno oculorum. Nam vbi amor ibi ocul-
us. et reuertitur. Cuius ratio est quia potest videre et vi-
deri. et ideo index solet esse amoris. Tertio sic. In
vno oculorum dicitur vulneratum. et non in pluribus. ad
ostendendum quod duplex est oculus scilicet affectus et intel-
lectus. Oculus affectus vulnerat desiderijs et sus-
pirijs. Intellectus vero non quia persistit in pura
speculatione. Quarto modo exponitur sic. Nam intentio
assimilatur oculo. sicut duplex est oculus. ita est du-
plex intentio. Una que intendit honori dei. et ille ocul-

Titulus Sextus

lus scz recte intentiois vulnerat. qz rectissime in deū tendit. Alia intentio ē q oblique tendit in deū. Cui? figuram habem? in geneti. vbi dr qz Rachel erat venusta facie ⁊ decora aspectu. Lia vero lipsa erat oculis et cetera.

Alius effectus .s. x.

amoris est inebriare p totū. quod dupl'r pbo. scz similitudine ⁊ auctoritate. Primo pbo hoc rōne vel similitudine qz sicut ebrius calori vini sui. ⁊ aliorū obliuiscit oīum ita amans ex amore amari sic in amariū tendit. qz sui ipius ⁊ omnīū rez pter illū quē amat obliuiscat. Scdo hoc idē pbo auctoritate can. v. Comedite amici mei. ⁊ inebriamini charissimi. Que qdē vba pnt esse vtrba xpi ad discipulos in cena. vel dei ad suos speciales amicos. In quibz vbi tangunt tria scz delectabilis refectio incōparabilis ⁊ singularis dilectio. mentalis trāsformatio. Primo tangit delectabilis refectio. ibi Comedite. Sed forte queres quid? Alius ei nō est sine obiecto. sic nec cōmestio sine cōmestibili quid ergo comedemus? Rūdet ibidē sup immedie. Comedi fauū cū melle meo. vbi vinum meū cū lacte meo. In quibz vbi vide tria. Primo modum quo assumit. qz comedi glo. i. mihi in corpau. Nā p modū manducationis sumitur corpus christi. Scdo vide bonū quod picipitur. quia fauū ⁊ vinū. Fauū scz deitatis puerbi. xxi. Vel inuenisti comedere qz sufficit tibi. ne forte sciatus euomas illud. Vinū redemptiois scz sanguinē xpi math. xxi. Bibite ex hoc omēs. Tertio vide nexum quo coniungitur. quia fauū cū melle ⁊ vinum cum lacte. Dicit ergo Comedite fauū cū melle. Nā fauū est quoddā cōpositū ex cera et melle. ⁊ ppter sui excellentiam aureis lris scribetur. Est em fauū cera continens mel. i. caro continens deitatem. vel caro cōtinens deum. Aut fauū est mel in cera. i. d's in carne. vel diuinitas in humanitate. vnde ⁊ cant. iij. Mel ⁊ lac sub lingua eius. Benedicit sub lingua. eo qz postq sacerdos sua lingua sup hostiam vba cōsecratiois finit. ibi est mel diuinitatis. ⁊ lac hūanitas. Hoc mel gustauit ionatas. qñ cū sūmitate virge gustauit d melle. ⁊ exilarati sūt oculi eius vt dicit. i. reg. xij. Scdo addit. bibi vinū meū cū lacte meo. Illud vinum: fuit sanguis nostre redemptionis qui fluxit de latere xpi. quod quidem vinū infirmis esset salubre vel rilius ad bibendum aqua si admixtū puer. ix. Bibite vinū quod miscui vobis. Hoc vinum recusat bibere. qui contradicit passioni eius. Bene igitur vtriusqz nectus scz fauū ⁊ mel. is. vini ⁊ lactis est necessarius. Vbi nota qz cūdam comedunt fauū sine melle. sicut oculi heretici. qui comedunt corpus xpi. sed nō credūt ex eo puenire ad eternam salutem. Quidam co-

medunt cum melle non suo. sicut xpiani existētes in peccato mortali. qui credūt i eo esse salutē ei est quidē. sed nō eoz. Quidā alij comedunt fauū cum melle suo. sicut boni xpiani qui sumunt ⁊ sua salutē in eo cōstruūt. Et vide qz dicit fauū sed non melle. Comedi inquit fauū s nō melle ⁊c. Sed mei dicit melle. Comedi fauū cū melle meo. quia corpus xpī ē salus vnde prouenit nra salus.

Scdo principaliter tangit singularis dilectio cūz subditur in principali auctoritate. amici mei charissimi. Nā suos amicos vocat. pcpue ppter tres rationes. Prima est ppter voluntatē ⁊ affectum vnitatē quia vera amicitia est idē velle et idē nolle. vt dicit tullius. Scda ratio est ppter preceptoz adimplentionē iob. xv. Vlos amici mei estis si feceritis ⁊c. Tertia est ppter amoris continuationem. puer. xxi. Omni tempe diligit. qui amicus est. Vocat aut eos nō solum amicos sed charissimos. Vnde dicit amici charissimi. i. charitate plenissimi. Vbi nota qz inter electos quos amicos appellat. triplex est differentia. Quidā em sunt sunt onere carnis grauati. qui adhuc gemunt ⁊ hi habent. chari p charitatem quam hnt. Quidā alij sunt qui carnis pondere sūt soluti qz sunt in celo. ⁊ hi sunt cariores. eo qz pmpiores et expeditiores facti sunt amandi. Quidā vō sunt in celo vtrqz stola vestiti. Et hi sunt carissimi eo qz amore diuino fruunt. ⁊ alacriores. quanto de proprio nihil residuum est. qd eos aliqliter sollicitet vel retardet. Vbi dicas. qz apli ⁊ alij electi sūt chari. chariores ⁊ charissimi. Sunt em chari in quāruz creatura dei. Chariores quia grā informati. Charissimi quia glā coronati. ephē. Estote imitatores dei sicut filij charissimi. Tertio pcpali ter tangit mentalis trāsformatio. cūz subiungit. ⁊ inebriamini scz diuino amore. Ex quibz vbi datur intelligi. qz comedere. i. p fidē xpo in corporari est bonū. Bibere. i. xpo delectari emelus. Scz inebriari. i. sui obliuisci est opmū. Vbi sciendū qz comedentiū hoc ineffabile sacramentū corporis ⁊ sanguinis redemptionis nostri iesu xpi est differentia triplex. Quidā em comedūt ⁊ nō bibūt sicut illi qui nō sunt amici. Quidā comedūt ⁊ bibūt sed nō inebriant sicut illi qz sunt amici nō in charissimi. Quidā vō comedūt. bibūt ⁊ inebriantur vt illi qui sunt charissimi. i. pfecti. Qd pbo de oibus p exēplū. Prio. n. dico qz sunt quidā qz comedūt ⁊ nō bibūt. vt illi qui nō sunt amici. vt vbi grā. Quidā sūt qui in sancta ecclā diuina pcepta ⁊ iustoz exēpla audiūt ⁊ addiscūt. nec tñ ppter hoc vitā suā corrigūt. Scdo quidā alij sūt qui comedūt ⁊ bibūt. sed nō inebriant. sicut amici dei. nō in charissimi ⁊ pfecti sicut sunt illi qui i sancta ecclā pcepta diuina audiūt ⁊ celestia plusqz terrena amare discūt ⁊ volūt. ⁊ pdesirio celestium.

Capitulum Tertium

multa pauperibus tribuunt. a prauis opibus se custodiunt. nulla alicui violententer rapiunt. predicationem libenter audiunt. in fide et in opibus bonis proficiunt et tamen viros et filios boni pignora nutriunt. res suas diligunt. quibus bis. ovis xpm sponant. bi profecto comedunt. et amici sunt. qui viuunt sine crimine. Sed adhuc est alius scilicet bibere et inebriari. et ideo tertio sunt aliqui alij. qui tanta auaritia diuinam scripturam audiunt vel legunt. ut prius ceteris terrenis opibus abdicatis. sola celestia ambiunt. patres viros. filios. et domos et omnia transitoria abiciunt. et solummodo xpm sequuntur. vel seque et amplecti concupiscunt. eius desiderio se assigunt. ieiunantes afficiunt lacrymis exercet meditatiōibz diuinis. Sola que sunt eterna cogitant. contemplatiōibz vacant. ad hoc vacantes. ut ea. quod retro sunt obliuiscunt. in anteriora magis ac magis se extendant. Et isti quod aliud agunt nisi quod bibentes inebriant. dum omnium terrenorum per desiderium obliuiscunt. Idcirco a sponso celestis non sunt amici. sed et carissimi vocari merentur. Unde qui dicit inebriamini. glo. i. torpore mentis excutite. et ad amorem eternorum accessi tales penas non sentient sicut ebrius qui obliuiscit omnem spem. unde in ps. Inebriabuntur ab yberitate domus tue.

Alius effectus .§. XI.

amoris est inhesio. Pro cuius declaratio deditur. be. tho. prima se. q. xxviii. arti. ij. quod ille effectus mutue inhesionis potest intelligi. et quantum ad vim apprehensiuam. et quantum ad vim appetitiuam. Nam quantum ad vim apprehensiuam. Amatus dicitur esse in amato. in quantum amatus immoratur in apprehensione amantis. sicut illud pbi. i. Ego quod habeo vos in corde. Amans vero dicitur esse in amato sicut in apprehensione. in quantum amans non est contentus superficiali apprehensione amati. sed nititur singula que ad amatum pertinent intrinsece discquirere. et ad interiora eius ingredi. Sicut de spiritu sancto qui est amor. i. ad cor. ij. quod scrutatur etiam profunda dei. Sed quantum ad vim appetitiuam amatum dicitur esse in amante. put est per quandam placentiam in eius affectu ut vel delectetur in eo aut in bonis eius apud patriam vel in absentiam per desiderium tendat in ipsum amatum per amoris concupiscentie. non quidem ex aliquo extrinseco causa. sicut cum aliquis desiderat aliquid propter alterum. vel cum aliquis vult bonum alteri propter aliquid aliud. sed propter placentiam amati interiori radicata. unde et amor dicitur intimus. et dicuntur viscera charitatis. Conuerso autem amans est in amato. aliter quod per amorem concupiscentie. aliter per amoris amicitie. Amor namque concupiscentie non requiescit in quantum extrinseca aut superficiali adeptio vel fructio amati. sed querit amatum perfecte habere quod ad intimam illius preueniens. In amore vero amicitie amans est in amato in quantum reputat bona vel mala amici sicut sua. et voluntatem amici sicut suam. ut quasi ipse in suo amico videatur bona vel mala pati et affici. Et propter hoc proprium

amicorum est eadem velle. et eodem tristari et gaudere. sicut pbi in. ix. et bi. et in. ij. rhexo. ut sic in quantum que sunt amici estimat sua amans videatur esse in amato quasi idem factus amato In quantum autem conuerso vult et agit propter amicum sicut propter seipsum quasi reputans amicum idem sibi. sic amatus est in amante. Potest autem et tertio modo mutua inhesio intelligi in amore amicitie. secundum viam readamatiois. in quantum mutuo se amant amici. et sibi inuicem bona volunt et operantur. Nam autem amor causet mutuam inhesionem dicitur. cant. ij. Dilectus meus mihi et ego illi. Quod verbum sex modis exponitur. Primo sic vox est sponsae. sponsi imperio parituram. et promittentis et dicentis. Dilectus meus mihi. scilicet precepit uturgerem et venire et faciem meam ei ostendam. Et ego illi scilicet integerrime et deuotissime obediam. quia ipse diligit me. et ego illum. et ideo vna proorsus debet esse voluntas sui precipientis et mei obedientis. Secundo modo exponitur sic. Dilectus meus mihi intendit. quia sollicitus mihi. et ego illi scilicet intendo sollicita seruire sibi. quod omnino miranda est sponsi mei dignatio quia intendit mihi. Sed minus laudanda miseratione qua efficit ut ego intendam illi. Tertio modo exponitur sic. Dilectus meus mihi scilicet pergit. quia si puritas. si speciositas. si generositas. si fidelitas. si quod precipuum est charitas. mutua in alterutrum attendatur omnino pergit mihi sponsus. et ego illi. Sed omnia hec habet ipse per naturam. ego per gratiam. Quarto modo exponitur sic. Dilectus meus mihi. est omnium laborum dolorum fatigationum precium siue premium. sicut quod ipse dicit. Abrahabe gen. xv. Ego merces tua magna nimis et ego illi scilicet sum omnium laborum dolorum fatigationum merces et premium. Omnia enim propter me habendum fecit et sustinuit omnes labores immo seipsum propter me habendum dedit. Unde apostolus. i. ad cor. vi. Empti estis precio magno etc. Quinto modo exponitur sic. Dilectus meus mihi. i. ad meam utilitatem bibit calicem passionis. Unde tota eius vita et tota mors eius fuit mihi. i. propter me. et ego illi. i. ad gloriam eius et honorem bibam et dicam. Quid retribuam domino pro omnibus que retribuit mihi. calicem. etc. Sexto modo exponitur sic. Dilectus meus mihi. est totum quod amo. quod cupio. quod quero. Quid enim venis querere in terris. nisi quem que perierat. et dragmam quam perdiderat. et ego illi scilicet sum totum quod amar. quod cupio. quod quero.

De secunda passione. scilicet odij. Capitulum tertium

Odium quod est amoris contrarium. put est naturale sic importat quandam dissonantiam naturalem. ad id quod est repugnans et corruptiuum nature. et sic est in omnibus rebus. sicut amor naturalis. qui importat consonantiam coactionem ad id quod conuenit rei. Sed put est passio. sic odium est quedam

Titulus Sextus

dissonantia appetitus. ad id quod apprehendit ut noci-
uū et repugnans. Quod autem est repugnans rei bonae
mali. et sic odium est de malo. Causas autem odii ex amo-
re. Nil enim odit. nisi per hoc quod perit etiam puenient
quod amat. Dicit autem aliquis odire seipsum in qua-
ritu vult sibi aliquid bonum. quod ei est simpliciter ma-
lum et nocivum ut peccatum. et quod vult illud quod est ma-
lum rationi. et si placitum sensualitati. Veritas tamen
sali odio haberi non potest. importat enim consonantiam quod
comis est omnibus rebus. Sed in particulari potest ali-
quid veritas odio haberi. quia seque repugnat bono amo-
ro. ut cum quis non vellet aliquid esse quod est vel
non vellet scire aliquod opus esse peccatum ut liberi
us peccaret. vel cum quis vult latere in peccato odit
quod cognoscat veritas peccati. hec tamen prima sententia. quod
triplex est genus odii secundum deum. viri iusti.
et homines peruersi. ad Romanum. xij. Odientes malum
adherentes bono mathei. xxiij. Sic faciet pater
meus celestis. Si non remiseritis unusquisque fra-
tri suo de cordibus vestris seque odium. ita seque ut non
habeatis in corda ex iniuriis receptis.

Odit deus sed sine sui mutatione.

Odit iustus sed cum discretionem.

Odit impius sed cum malignatione.

Quantum ad primum §. I.

dicit Elchior holoferni. ut habet Iudith. v. De
illoz seque israelitarum. qui soli colebant verum deum odit
iniquitatem. Jacob dilexit elau odio habui. Jacob
qui interpretatur supplanator. signat bonos supplā-
tantes. id est. dolantes et vincentes demones et vicia.
Elau interpretatur frustra vel rubeus. et signat pec-
catores rubeos peccatis. qui frustrant sine ultimo
Odit autem deus. non secundum passionem que est cum transmu-
tatione corporali. sicut adiuunt aialia. quia deus
corporeus est. Nec enim odit cum mutatione affectus et
voluntatis sicut odit angelus et homo qui variantur in
affectibus et moribus voluntatis. Deus autem immutabi-
lis et unicus voluntatis actum habet. que non differt a
sua voluntate et eternitas. Est ergo odium dei ad creatu-
ram. ipsa subtractione gratie. vel non perferre eam et punitione
peccati. Et quod omnis creatura in quantum creatura bona
est. quod a deo facta. ideo bene dicit. Sapi. xi. Dili-
git omnia que sunt. et nihil odisti eorum que fecisti
Diligit vniuersa omnia ad eam naturam. Nec odit seu
punit peccatorem in quantum creaturam sed in quan-
tum peccatorem. id est. ratione mali. quod ipse deus non
facit. Quauis autem odit omne iniquitatem. precipue
dicit Salomon sex odire. et maxime septimum
quod addit. Dicit enim puerbi. vi. Sex sunt
que odit dominus. et septimum detestatur anima eius.
Oculos sublimes. id est. superbos et arrogantes. Lin-
guam mendacem. que seque est habitata in mendacijs
dicendis. Manus effundentes sanguinem innox-
ium. id est. crueles et homicidas. Cor machinas cogi-
tationes pessimas. ut facientes iuraciones et perditiones

nes tractantes. Pedes veloces ad currendum in
malum. id est. qui precipitantur et sine consideratione festi-
nant ad mala. Proferentem mendacia. ut ostendat
differentiam a secundo. ubi dictum est. linguarum mendacem
quasi declarans et magis determinans quod dixe-
rat subdit. Testem fallacem. id est. mendacem in iudicio
et quia predicatorum dicuntur testes dei. ideo si sunt
fallaces. ut seque non dicant vera vel ad debitum fi-
nem sed propter lucrum vel honorem proprium aut non be-
ne viuunt. facientes quod docent. hos odit deus.
Septimum est qui seminat inter fratres discordias.
Quia ergo ista odit deus. ab his debet quilibet
cauere. ne odio habeatur a deo.

Quantum ad secundum §. II

De Almos. v. Odite malum et diligite bonum. Odium
autem habet iusti ad tria mala seque offense diuitis. colle-
cte prauae societatis. et nociue persequitatis. Hinc
primo odio omnem iniquitatem. in quantum est offensa dei.
et contra rationem. siue sit in se siue in alijs. Iuxta illud
psalmi. xviij. Omne viam iniquam. id est. actum iniquitatis
odio habui. Unde et magister sententiarum. in. iij. di. iij. dicit
quod penitere est peccata odire seque omnia et cetera. Dicer-
etur tamen iusti naturam a culpa in odio suo. Nam ita
odiunt culpam in se et in proximis. quod diligunt naturam
et merito. quia creatura in quantum creatura a deo est
et bona. et ideo diligenda et amanda. Et quia eiusdem
rationis est velle alicui bonum et appetere illi aliquod
malum. quod prederet in bonum eius. Sicut desidera-
re abscissionem manus. ut seruetur vita hominis. ideo
recte iusti appetunt aliquid mala temporalia peccatoribus. ut
emendetur de iniquitate suis. Et signum huius. scilicet
diligant naturam. et odiant culpam est. quia cum videant
indigentiam nature. subueniunt illis quorum vitia odi-
unt. et hoc est quod ait augustinus. Sic diligendi sunt homines
ut eorum non diligant errores. quia aliud est odisse
quod fecerunt seque peccatum et aliud est odiose quod faci-
sunt. id est. naturam quod vniuersis non licet. Et di. lxxvi. dicit
leo papa. Odio habeantur peccata non homines. corri-
gantur timidi. tolerantur infirmi. et quod castigare
seuerius. necesse est. non seuentes animo. plectantur
sed medentur. hec ille. Odit iustus prauam societatem
ex eo quod multum potest nocere Iuxta illud psalmi. Odium
ui ecclesiam malignantium. Et precipue societas here-
ticorum odiosa est et vitanda. quia ut dicit apostolus. Ser-
mo eorum ut cancer serpit. sed et iustus iesus syrach
dicit Ecce. xvj. Tres species odit anima mea. pauperem
superbum. diuitem mendacem. et senem fatuum et in-
sensatum. Pauper superbus est. qui rebo temporalibus
indigens. ita se habet in exteriori apparatu. ac si
diues esset. Vel puer vacuus scientia et intellectu. por-
nit se ad ardua et subnilia. Vel qui vacuus scientia et in-
virtutibus putat. magna de se extimat. Diues ma-
gis detestabilis in mendacio quia non habet occa-
sionem mendandi seque necessitate. Vel diues in vita
turbis et scientia. cuius mendacium multum no-

Capitulum Quartum

cet. Senem fatuuz in locutioibz vanis et lasciuia
Insensatus quo ad cognitionē spūalium. Odit
iustus nociuam p̄pinitatem. Propinqui em̄
homīa p̄muniter non querunt nisi terena de eis
honores et diuitias et h̄mōi. Et diligere eos in hu
iusmōi esset assentire voluntati eoz. et tradere se
mūdo. quod sciendum non est. sed detestandum. et
odiendi sunt q̄tum ad ista. i. habendi in displicē
tia. Et sic intelligitur quod christus ait. Qui nō
odit patrē et matrē fratres et sorore et cetera. non
pōt esse meus discipulus. Et illō Job. xij. Qui
odit animā suā in hoc mundo. i. q̄tum ad ea
que sunt mundi. vt vitia et peccata. et delectatōes
carnis habendo in detestationē et vitando. in vi
tā eternā custodit eā. Et quod ait ap̄ls. Quia ne
moumquam carnem suā odio habuit. sed nutrit
et fouet. Verum est quantum ad ea que sunt neces
saria vite. sc̄m instinctū etiam nature.

Quātū ad terciū. §. III

dicunt de fratribz Joseph. q̄ oderant eum nec
poterant quicquā pacifice loqui Gen. xxxij. Et
de egyptijs q̄ oderāt filios israel exo. i. Et de esau
q̄ oderat iacob Gen. xxiij. Et cōiter mali odiūt
bonos Et ratio est. quia veritas odiū parit vt di
cit salustius et iusti veritatem dicūt reprehenden
tes malos cū oportet p̄pter qd̄ dicebat x̄ps. Ne
odit mōs. quia testimoniū p̄hibeo de illo. quia
opa eius mala sunt Job. viij. Sed aduertendū q̄
peruersi odiūt deū primū et animū suū. Odi
unt quidē deū. inq̄tum est punitor scelez suoz
et flagellat et p̄hibet mala que optant p̄petrare. sed
aliqui non valent. et ip̄m est maximum peccatū
quia directe p̄tra charitates dei. et est p̄ditio demo
nium et damnatoz. qui deū odiunt quia punit
eos. et de hoc ps. Supbia eoz qui te oderūt. ascē
dit semp. Odiunt mali seipsos. quia ea faciunt.
que sūme nocēt eis. i. peccata. Utq̄ dicere se q̄s
odire. qui seipm occideret. Sed hoc agit peccator
occidendo p̄ iniquitatem animā suā. Un̄ ps.
qui diligit iniquitatē. odit aīam suā. quantum
sc̄z ad partes intellectiū que est pars p̄cipalior
Nam quantum ad partē sensitiuā nimis se diligit
Odiunt et primos intendentes malum eoz in
quantū malū. i. in nocumentū solū eoz. Sed vt
dicit Job. in canoca p̄ma. c. iij. Qui odit fratres
suos. homicida est. occidēs sc̄z aīam suā et priuās
grana. Hoc aut̄ p̄hibet in Leui. xix. vbi dicit. Ne
oderis fratres in corde tuo. Odiūt aut̄ p̄muniter
bonos qui reprehendunt eos. sicut odibat achab
micheaz dicens. Non p̄plexat mihi nisi malū et
iccirco odiui eum. iij. Reg. xij. Sed qui odit cor
rectionē minuet vita d̄ccē. xij. De oīdo quō sit
peccatū. et q̄ graue et mortale. habes in sc̄da p̄te.

De tertia passione que d̄r desideriu et quarta
que dicit abhominatio. Capitulu quartū

Tertia passio dicitur
tur concupiscentia seu desideriu. Pro
cuius declaratione est sciendū. q̄ bo
nū delectabile sc̄m sensum. inq̄tum sibi apperi
tum adaptat quodāmodo et p̄format. sic causat pas
sionem amoris. Inquantū d̄o ip̄m bonū abñs
attrahit ad seipm appetitū. causat passionē que
dicit concupiscentia. Inquantū ip̄m bonū q̄ p̄s
quietat appetitū in seipso. sic causat passionē que
dicit delectatio. Et sic p̄prie appetitus delectatio
nis fin sensuū que p̄inet simul ad aīam et corp̄
dicit concupiscentia. vt sonat ip̄m nomen. Et ē pas
sio in appetitu concupiscibili. cui opponit passio
in notata. que pōt dici abhominatio. Et pōt dici q̄
sit triplex concupiscentia. Prima spūalis Sap. vi.
Concupiscentia sapientie p̄ducit ad regnū Impro
prie tñ talis appetitus dicit concupiscentia. cū sit de
spūalibus p̄ninentibus ad voluntatem. Magis
p̄prie dici potest desiderium. quod importat sim
plicem motū in rem desideratam. Dicit tñ et cō
cupiscentia p̄pter similitudinē quandā. vel p̄pter
intentionē appetitus superioris partis. ex quo fit re
bñ dāria in inferiorē appetitū. Iuxta illud Cor
meū et caro mea exultauerūt. Alia concupiscentia
dicit naturalis. et hec est appetitus delectabilis cō
uenientis nature animalis. seu de his quibz na
tura corporis sustentat. vel quantum ad naturā in
diuidui. vt cibi et potus. vel quantum ad naturā
speciei vt in venereis. Tertia est concupiscentia ani
malis. que sc̄z non de his est que afferūt delecta
tionem p̄ sensum carnis vel sustentationē. sed
sunt delectabilia fin apprehensionē imaginatōis
aut alicuius h̄mōi acceptionis. sicut pecunia. or
natus vestium et h̄mōi. Quando quelibet harū
concupiscentiaz a ratōe regunt bone sunt. Quā
do aut̄ sunt preter vel contra ratōnē sc̄z. put i eis
est amor inordinatus ad creaturaz sic sunt male.
Et ponunt esse tres radices seu cause omniū ma
lorū. i. Job. ij. Omne quod est in mūdo. aut ē cō
cupiscentia carnis. quod p̄inet ad sc̄dam. aut cō
cupiscentia oculoz quod p̄inet ad primā. aut est
supbia vite. Et hec est tertia radix que p̄inet ad
inordinatū appetitū boni ardui. vt honoz excellē
tie et h̄mōi. Et sicut ad primas duas p̄nt reduci
omēs passiones concupiscibilis. ita ad tertiā omēs
passiones irascibilis. Et sciendū q̄ concupiscentia
naturalis nō pōt esse infinita in actu. est ei ei qd̄
natura requirit. Natura ei semp̄tendit in finitū
et certū. s̄ pōt esse infinita p̄ successiones quia sc̄z
post acceptū cibū iter vult cibū. Un̄ dñs samari
tane dixit Jo. iij. Qui biberit ex hac aqua nō si
tier iter. Sed concupiscentia non natural. est oīno
infinita. sc̄q̄tur ei rōnē. Rōlāt p̄ in infinitū p̄
cedere. Un̄ amb. Nec finis vnq̄ nec satietas adē
rit cupiditati. di. xlvij. sicut bi. hec. bea. tho. prima

Titulus Sextus

se. q. xxx. arti. ij. et iij. De malo usu huius passionis
dicat a greg. Cum mens cepta desideria sequi f. ser
uire rebo cōiūct. quaz amore superat. xij. q. i. §. i.
Et leo papa. Virū catholicū sicut nullo errore. ita
nulla cupiditate implicari oportet. dicere scriptu
ra. Post concupiscentias tuas ne eas. etc.

Sciendum qd est .§. I

triplex genus desideriorū. Est enim desiderium
peccatorū. desiderium iustorū. desiderium beatorū. De
primo dicit ps. Desiderium peccatorū pibit. Est enim
hoc desiderium plenum passionibus carnis. et ideo sicut
ois caro semper cito deficiens a sua viriditate sic desi
deria prauorū. Sed quoniam damnum inferat hominibus
ostendit aplos. i. ad thi. vi. dicens de amatoribus mundi.
Qui volūt diuites fieri incidūt in desideria multa
et in vtilia. que mergūt hominem in interitū. hūc
enim desideria peccatorū multipliciter. inutilitatem
et nocibilitatem. secundum auctoritatem apostoli inducta. Quia
igitur multa sunt. ideo non faciēda seu sequenda.
Iuxta illud ad ro. xij. Curā carnis ne feceritis in
desideriis. nimis enim multiplicānt. Inducūt enim
perturbationē secundum illud quod dixit marix dñs Tur
baris erga plurima. Sicut enim desideria iustorū
sunt vniuersa in fine. et ideo pacifica. quia in vniuersitate nō
pōt esse diuersitas vel contrarietas. Ita desideria
malorū sunt diuersificata in varijs vitijs inuicem
rurannantibus. ij. ad thi. iij. Seducunt varqs desi
derijs. i. a deo seorsus ducunt seu sepanst. et ideo nō
est cum eis dñs vniuersitatis et pacis. Adducunt hostiū
multiplicationem propter quod. i. pe. ij. de. obsecro vos
tanq̃ aduenas et peregrinos abstinete a carnalibus
desiderijs que militant aduersus aiam. i. milites
infernalessecū trahūt ad p̃ternendū aiam demū
iudiciū dei et punitōes in ferūt ps. lxxv. Nō sūt
fraudati a desiderio suo quod scz habuerūt circa car
nes ex vitio gula. Et sequit. Adhuc esce eorū erat
in ore iporū. et ira dei ascendit super eos. Secūdo quia
inutilia sūt hominū desideria. idō fugienda sunt. ij.
ad thi. ij. desideria aut inutilia fuge. Hūc ei vni
tatebiere. ij. Onager assuetus in solitudine in deside
rio aie attraxit ventrū amoris sui. Onager est hō
passionibus bestialibus deditus. hoc ē assuetus in soli
tudine. i. ad ea que sunt mōi in desiderio aie ipz
scz sequēdo. desiderium hoc itā attrahit ventrū. i. vani
tatem. Nō. n. exequēdo desiderium suū. sequit interitū
scz quietatōes et p̃mentum. s. vanitatem quā
amat. Prebet et h. c desideria seruare. Un gre.
Cum mens cepta desideria. i. cepta sequi. seruire
rebo quincit quaz amore superat. xij. q. i. §. i. Vol
lunt vinacitatem puer. xxi. Desideria occidunt p̃i
grū. Voluerūt enim manū et quicq̃ operari. Top
ra die concupiscit et desiderat scz mala. Et quia non
opatur bona opa vnde aia viuit. ideo in mortem
aie incidit. Tertio quia nocua sūt. ideo abuegā
da et abijcienda tibi. i. Abnegantes impietatem et se

cularia desideria. sobrie et pie et iuste viuamus in
hoc seculo. Hoc enim abijciendo homo viuit sobrie
quo ad se ad gala. v. Spiritu ambulate et desi
deria carnis non p̃ficiatis. i. sobrie viuetis. si fin
ipsum. id est rationē vixeritis. qui ipsa abdicat secula
ria desideria. viuit pie quo ad deū expectādo et de
siderando aduentū eius cum bonis opibus. De
impijs autem dicit iudice. vij. Dominus deū non
desiderabunt. Viuit iuste quo ad primum seruās
illud. i. thessa. iij. Nullius aliquid desideratis
De secūdo desiderij genere dicit puer. xi. Desiderium
iustorū omne bonum. Et istud desiderium p̃cipua
liter est voluntatis. sed aliqui etiam est et sensualitatis
Ut cum quis desiderat aliq̃ corpori necessaria vtilia
bono modo et fine. Desiderat autem iusti p̃cipue
tria scz sui iustificationē et obediētiā ps. cxiij.
Mandata tua desiderabā scz implere. Tercio concu
piuit aia mea desiderare iustitias etc. Secūdo de
siderat p̃imi edificationē et cōsolationē ro. i. De
siderio vos videre ut aliquid vobis impartiar grē
spūalis. Et sic ipse dixit. Desiderio desideram
hoc pascha manducare vobiscū Luc. xxi. Hoc. n.
desiderauit valde. ideo desiderauit. quia agnus il
le comestus quod dicit pascha. signabat passionē et sa
crām cōiunctionē quā p̃ nostra vtilitate desiderabat im
pleri. Tertio desiderat dei visionē vel fruitionē
Ila. xvi. Aia mea desiderauit te in nocte. i. in vita
p̃nti etc. phil. i. aplos desiderium inquit hūc. Cupio dis
solui et esse cum xpo. De tertio desiderij genere dicit
ps. cxi. Qui replet in bonis desiderium tuū. Quicq̃
impletur desiderium alicuius. nisi sit beatus. Hoc autē
desiderium est totaliter remotū a passione. et cum de
siderium p̃prie importet et magnā auiditatem ad rem
desideratā propter p̃placētiam ad ipsam. et carentiam
habitionis illius rei. Sicut cum quis desiderat pecuni
am vel aliam. ipsam tūc nō habet. In desiderio beatorū
est primum scz quia nō fastidiūt criminatōes illius
boni. s. hūc sumā auiditatem et cōplacētiam. propter
quod dicit. i. pe. ij. In quē desiderat angeli p̃spicere. s.
scdm nō est in desiderio eorū. quia nō carent. s. conti
nue possident illud bonū Un ad hoc bonū deside
randū inuitas sapia que deus est. ait eccl. xxiij.
Transite ad me oēs qui concupiscitis me. i. desideratis
et a generationibus meis implemini. i. a bonis que
genero. Hoc ē in fundo creaturis saturabimur s.
sine fastidio. Un subdit. Qui edūt me scz pos
sidendo vel fruendo p̃ glām. adhuc esuriēt et qui
elucidat me. i. clare cognoscūt quod nō sit nisi in pa
tria. vitā eternā habebūt. Abhoatio est quedā fu
ga et vitatio eius quod quis odit vel ei displicet.
Sicut desiderium est quidā morus concupiscibilis
tendēs in rem amatā. quā p̃ntē nō habet Sūt autē que
dam inter cetera que faciunt hominem deo abhoia
bile. et idō vitanda. Et primum est in cogitatōibus
et effectibus inuidialitas Osee. ix. Facti sūt abhoia
biles sicut ea quod dilexerūt. Scdm in p̃positis in

Capitulum Quintum

stabilitas. Un in figura Levi. xi. dr. Omne qd in
pra pectus suū gradif 7 bz multos pedes abhoia
bile erit vobis. Gradif supra pectus. i. p. terras q
bz mente fixa in frenis. Bz multos pedes q di
uerfa pposita bz. 7 nō firmat in eis cū bona sunt.
Ternū pueritas in iudicijs puer. xviij. Qui con
dēnat iuluz 7 iustificat ipsum vterqz ē abhoia
bilis apud deū. Quartum in ptractibz dolositas
puer. ix. Pondus 7 pōdus. mensura 7 mensura
vterqz abhoiabilis est apud deū. Quintū p sue
rudinis tenacitas Job. xv. Abhoiabilis est qui
bibit quasi aquā iniquitatē. Aqua potus ē p sue
rudinarius. 7 ideo signat peccati cōsuetudinē.

De quinta passione que dicitur delectatio vel
gaudium.

Capitulum quintum.

Et alia passio in
appetitu sensitivo que dr delectatio
vel gaudiū. Pro cui? declaratōe sciē
dū. qd ista ē differentia inf aialia 7 alias res mate
riales. quia alie res materiales qn pstitunt in id
qd pueit eis fin naturā hoc nō sentiūt. Bz aialia hoc
sentiūt. Et ex isto sensu causat quidā motus aie i
appetitu sensitivo 7 hic motus ē dilectatio. q est
passio dilectationis aut quedā est corpalis. que ē
cōsequit adeptiōne eoz. q ad naturā corpis perti
nent. sicut sūt cibi. potus. venerea. Et ista est cōis
nob 7 brutis. Alia spūalis est q psequit adeptōez
eoz q ptiēt ad iellectū 7 ista ē cōis nob 7 angelis
7 dr gau. Un gaudiū pprie ē spēs delectatōis. Et
talis delectatio q est in voluntate. nō est cū trāsmu
tatōe corpali. sicut delectatio corpalis 7 quelibet
alia passio. sed iporat simplicē motū voluntario.
vñ dicit aug. i. xiiij. de ciui. dei. Q nū ē aliud leti
cia. qz voluntas in puerudinē eoz q volumus.

Ite circa delecta .§.I.

tionis fuit duplex error antiquoz. Nam epicuri di
xerūt oēs eē bonas. Sz in hoc decepti sūt qz nō di
stinguebāt inf simplr bonū. 7 bonū fm qd. Cū g
delectatio sit quies. si id in q quiescit appetitus. sit
simplr bonū. puta quia ē fm rōnē. 7 illa delecta
tio est simplr bona. Sz si sit bonū fm qd. puta
cōueniēs sensui. Bz ptractia rōi. erit delectatio bōa
fm quid. i. sensui. Bz mala simplr. Bz apparet bōa
vt fornicatio. Alij vt stoici atque abant esse dicen
dū oēs delectatōes sensibiles eē malas. mori ex B
vt qz hoies sunt. pni ad hmoi delectatōes imode
ratas. ab ipis se retrahētes ad mediū virtutis pue
nirēt. Bz ista extimatio nō fuit pueniēs. Nam cum
nullus possit viuere sine aliq corpali delectatiōe.
si illi qui docēt oēs delectatōes eē malas. dephen
dant aliq delectatōes suscipe. magis hoies ad de
lectatōes erūt pchues. exēplo ope 7 vrbz doctri
na ptermissa. In opationibz. n. 7 passionibz hu
manis in quibz experientia plurimū valet. magis

mouent exempla qz verba. Dicendū igit q de
lectatio nū alicui est bona. illa scz in qua appetit
superior vel inferior requiescit in eo quod conue
nit rōi. vel legi dei. 7 q est de opatōe bōa. Magis
em est delectatō p pūqua operationi qz desiderio.
Desideriū aut dicit bonū. quod est de bona ope
ratione. Alia delectatio est mala. illa vicez in qua
appetitus inferior vlt superior requiescit in eo. qd
discordat a ratione vel a lege dei. vel etiā que est
de mala operatione. Optima aut delectatō inter
humana est infirmitas dei. Nam optimum in
vno quoz est finis eius. finis aut est duplex. qd
vel ipsa res vel vltus rei. Ut finis auari est pecunia
vel vltus pecunie. Vltimus autem finis homis ē
deus. qui est summū bonū. vel fructio eius. qui
importat delectationem quandā in vltimo fine.
Et in hoc errauit plato. qui cum extimaret omnē
delectationē cōsequi generationem 7 mortū. quod
ramen est falsum. sequeba f scdm eum. nullā de
lectationem habere rationē vltime perfectionis.
Et notat q delectatō nō sensualis. que est com
munis bonis 7 malis scz voluntatis. est quasi re
gula 7 mensura bonitatis. vel malicie moralis.
Scdm em q quisqz delectatur scdm rationem.
Sic repelendū bonus vel malus bz. ito prima
scda. q. xxiij. Causat aut delectatio istos effect?
delectationē. desideriū. Aliquando etiā vltimū ra
tionis impedit 7 delectationez perit vide de
clatationē notabilē prima scda. q. xxiij.

Causatur aut de .§.II.

lectatio ab operatione. sicut a ppria 7 prima cau
sa. Nam cum ad delectationem duo concurrant.
scz consecutio boni puenientis. 7 cognitio hmoi
adeptionis. vtrūqz consistit in quadā opatione.
Nam actualis cognitio quedā opatio est. simi
liter bonū cōueniēs ad ipiscimur quadā opatiōe
Ipsa etiā opatio ppria bonum. quoddā pueni
ens est Item causatur delectatio a motu ppter
transmutationem que ibi fit. Et hoc tripliciter.
Primo ex parte nostri qui delectamur transmu
tatio em effici nobis delectabilis ppter hoc. q na
tura nra trāsmutabilis est ppter hoc. quia quod
est nobis pueniens nūc nō erit nobis pueniens
postea. Sicut calefieri ad ignē in hyeme 7 postea
in estate. Et ex parte boni delectans qd pūngit
nobis. Nam actio priata alic? agentis auget effectū.
Quāto em qd diuini app pūngit igni tāto magis
calefit 7 desiccatur. Naturalis aut habitudo i qua
dam mensura pstitit. 7 ideo quando pūnuata p
sentia delectabilis sepe pcedit mensuraz. remotis
efficit delectabilis. Tertio ex parte ipsius cogni
tionis. Nam cū homo desideret cognoscere aliq
totū 7 pfectum. cū aliqua nō poterunt apprehendi
tota simul. in his delectat transmutatio. vt vnū
transseat 7 alterum succedat. 7 sic totūz sentiat

Titulus Sextus

Si aut sit aliqua res cuius natura sit intrinsece
nobilis. et non possit in ea fieri excessus naturalis.
habitus per continuationem delectabilis. et que possit
sit in totum suum delectabile simul mouere. non erit
ei. transmutatio delectabilis. Et quanto aliquae
delectationes plus ad hoc accedunt. tanto plus
continuari possunt. Item causatur delectatio ex
spe. in quantum scilicet per eam fit coniunctio rei delecta-
tionis a delectato. non solum secundum apprehensionem. sed etiam
secundum facultatem vel praeiudicium adipiscendi bonum quod
delectat. ad Ro. xij. Spe gaudentes. Item memo-
ria causat delectationem. non quidem in quantum
est rei absentis. sicut nec etiam spes. sed in quantum
per eam fit coniunctio secundum apprehensionem tantum
ad rem delectabilem per se. Vnde in fine dei et delecta-
tus sum. Item tristitia non in quantum tristitia. sed
in quantum facit memoriam rei dilectae. ex cuius sola
apprehensione delectatur. Quis de eius absentia
tristetur. Sit etiam memoria tristitiae delectabilis
propter sublequentem euasione. Nam secundum quod homo
apprehendit se euasisse tristitiam et dolorosa accenditur
ei materia gaudij per se. Fuerunt mihi lachryme
mee etc. Per panem enim intelligitur refectio de-
lectationis. Item operatio aliorum causat in nobis de-
lectationem. Et hoc tripliciter. Primo in quantum
per operationem alicuius persequimur aliquod bonum.
Secundo in quantum per operationes aliorum efficiunt nobis ali-
qua cognitio delectationis proprii boni. Et sic ex lau-
datione et honoratione aliorum et delectatione que fit
nobis delectamur. Tercio in quantum ipse operatio-
nes aliorum si sunt bone estimantur ut bonum in pro-
prium propter vim amoris qui facit estimare qua-
si amicum eundem sibi. Unde in. ij. epla. Iob. Ga-
uilus sum valde. quoniam inveni de fratribus
laetantes in veritate. Item bene facere alteri causat
delectationem. Et hoc tripliciter. Uno modo per
comparationem ad effectum. qui est bonum in altero
constitutum. in quantum reputamus ut nostrum. Se-
cundo per comparisonem ad finem quia propter hoc quod alter
benefacit. sperat consequi aliquod bonum sibi. vel a
deo vel ab homine. Spes autem est causa delectatio-
nis. Tercio modo per operationem ad principium. quod
principium est triplex. Unum est facultas beneficiendi.
Nam propter hoc fit quedam imaginatio abundantis bo-
ni in se. et quo possit alius condicare. Aliud principium
est habitus inclinans secundum quem beneficiere fit alicui
conaturaliter. Tercium est principium motuum. id est amor.
puta cum aliquis mouetur ab aliquo quem diligat
ad beneficiendum alicui. Item similitudo est cau-
sa delectationis. Nam ipse est causa amoris. qui
causat delectationem. Si autem simile sit corruptum
proprium boni. quod potest esse per excessum. sicut patet in su-
perabundantibus cibis. sic generat fastidium non de-
lectationem. Item admiratio causat delectationem
Est enim admiratio desiderium quoddam laedi. quod
in homine pergit et hoc quod vidit effectum. et ignorat

causam. Vel ex hoc quod causa talis effectus excedit
cogitationem vel facultatem eius. et ideo admiratio est
causa delectationis. in quantum habet adiunctam spem conse-
quendi cognitionem eius quod scire desiderat. et
propter hoc omnia mirabilia sunt delectabilia. Et
cum delectator habeat duo scilicet quietem in bono
et homini quietis perceptionem. quantum ad primum cum
perfectius sit contemplari veritatem cognitam quam inqui-
rere ignorat. contemplationes res scitarum per se lo-
quendo sunt magis delectabiles quam inquisitiones
res ignorat. Quantum ad secundum inquisitiones sunt
quantum delectabiles secundum quod ex maiori desiderio pro-
cedunt. unde homo maxime delectatur in his que
de nouo inuenit vel didicit hoc omnia ratione propria scilicet.
q. xxiij. Et nota quod delectationes spirituales intelligi-
biles si comparantur delectationibus sensibilibus cor-
poralibus simpliciter et secundum se loquendo sunt ma-
iores. Et hoc apparet secundum tria que requiruntur ad
delectationem scilicet bonum coniunctum et id cui coniungitur
et ipsa coniunctio. Nam ipsum bonum spirituale est maius
quam bonum corporale et magis dilectum. cuius signum est
quod homines a maximis voluptatibus corporalibus se
abstinent. ut non perdant honorem qui est bonum
intelligibile. Similiter ipsa perfectio intellectiva est no-
bilior et magis cognoscitiva quam sensitiua. Coniun-
ctio autem utriusque est magis intima et perfecta et fir-
ma. Inimicum quidem est quod sensus sinit circa acci-
dentia rei exteriora. Intellectus vero penetrat us-
que ad rei essentiam. Perfectior est quia coniunctio
nisi sensibilis rei ad sensum adiungitur motus. qui
est actus imperfectus. unde delectationes sensibiles non
sunt tunc simul. Sed aliquid transit aliquid restat
confirmandum ut patet in delectatione ciborum et ven-
reorum. Sed intelligibilia coniunguntur intellectui
absque motu. unde delectationes eorum sunt tunc simul
et sic sunt magis perfectae. Est enim firmitior quia de-
lectabilia corporalia sunt corruptibilia et cito defici-
unt. bona vero spiritualia sunt incorruptibilia. Sed
quoad nos delectationes corporales sunt magis
vehementes spiritualibus propter tria. Primo quia
sensibilia sunt magis nota quoad nos. Secundo
quia cum delectationes corporales sunt. passionibus appeti-
tus sensitiui sunt cum aliqua transmutatione cor-
porali. Transmutatio autem est delectabilis homini
qui est naturalis. Sed transmutatio corporalis non est in
spiritualibus delectationibus. nisi per quandam redundan-
tiam ad appetitum superiorem in inferiorem. Tercio quod de-
lectationes corporales appetunt ut quedam medicine
contra corporales defectus et molestias. ex quibus tri-
stite quedam plequantur in homine. Unde delectationes
corporales superuenientes huiusmodi tristitiae
magis sentiuntur. et per consequens magis acceptan-
tur quam delectationes spirituales. que non habent tristitias
contrarias. L. x. prima scilicet q. xxi.

De gaudio va .§. iii

Capitulum Quintum

rio. Gaudete in dño semp ait aplus ad phil. iij.
 Notādū qd gaudere naturaliter qlibet desiderat.
 Sz ē gaudiū crīale qd pgruit peccatoribz. ⁊ hoc
 est gaudere. Est gaudiū spūale qd pgruit iustis
 viatoribz. ⁊ hoc est gaudere in dño. Et ē gaudiū
 qd pgruit pprehensoribz ⁊ hoc est gaudere in dño
 semp. de his gaudijs varijs notabile distinctionē
 ponit petrus de tarantasio super epām pauli ad
 phil. iij. Circa finē sic dīcēs. Quidā gaudēt in
 vanitate mōdi. Alij in voluptate peccati. Tertij in
 voluptati boni. Quartj in visione dei. Primus
 gaudiū ē laboriosū ⁊ vanū. scōm pnciosū ⁊ infa-
 num. tertij gōsum ⁊ bonū. quartj est gloriosus
 ⁊ vix. Est ergo primo gaudiū mōdi de quo Job
 xxi. Mundus gaudedit. Hoc ostēdūt nō esse bonū
 quattuor. Primū falsitas causae. Merito timet ⁊
 nō gaudet qui videt domū suā comburi. Jō
 biere. xlv. Quos plātaui ego euellō. vt luciferū
 adam. iudā. ⁊ vniuersā terrā hāc. vt diluuiū. et
 tu queris tibi gaudia. Hoc precipue pbat vni-
 tē gaudiū. qd gaudemus in statu quo possumus
 dānari. Scōm ignorantia status. Merito dolet
 ⁊ nō gaudet viator. qui dubitet de rectitudine vie.
 Nemo autē scit an amore vel odio dign⁹ sit Eccl.
 ix. Et ideo thob. v. Quale gaudiū mibi est qui in
 tenebris sedeo. Tertij est cause gaudiū transiens
 Plus dolet qd gaudeat pater vidēs filium hodie
 nasci ⁊ cras mori. Sic ⁊ mōs transit de quo gau-
 demus. Ideo iob. xx. Gaudiū ypocrite. i. mōi in-
 stat puncti. Quartū est multiplicitas reat⁹. Cla-
 ne expendit supflua qui obligatur ad multa. In
 multis enī offendim⁹ omnes qd cūiendare tene-
 mur luctu. ideo vane gaudent. Isa. xxi. Uoca-
 uit dñs ad fletū ⁊ planctū ad caluitiū ⁊ ecce gau-
 dium ⁊ exultatio ⁊c. Scōo est gaudiū peccati de
 quo Eccl. ix. Qui gaudet iniquitatē denotabit
 id ē de nota libri vite delebit. Quod gaudiū ostē-
 dunt esse infanā quattuor. efficiens. materia. for-
 ma. ⁊ finis. Aliquando enī iudicat res vitupabi-
 lis rōne efficiētiis. vt dona iniquoz. Aliqñ rōne
 materie. vt nūmus plūbeus. Aliqñ rōne forme.
 vt hō mōstruosus. Aliqñ rōne finis. vt sirenatū
 cantus. Sic gaudium peccatorū fm quālibet sui
 cōm vitupabile ⁊ in sanū est. Et pñō rōne efficiētiis
 Si laborās ad mortē ridet ⁊ gaudet reputaret
 freneticus. Peccās mortalit⁹ laborat ad mortem
 aīe eccl. ij. Nihil reputam erroz. ⁊ gaudio dicit.
 quid frustra decipis. Vere peccator decipit p igno-
 rantia status. qd si auerteret peccati maculā offen-
 saz. ⁊ penā. fletet fm illud Luc. xix. Qm si cogno-
 uisses ⁊ tu ⁊c. Scōo rōne materie fatū reputaret
 qui ignē ad se comburētū. vel laqueū ad suspē-
 tendū. vel gladiū ad se interficiendū faceret scē-
 ter ⁊ gaudent. sic facit qd gaudet in peccato. Ideo
 puer. xv. Gaudiū est stulto facere stultia. Tertio
 rōne forme. Fatua esset mulier que corāz marito

suo ostēderet signa ipudicitie sue. Sic fatui sūt q
 in choreis comestationibz ⁊ bmoī gaudent. qui in
 hoc culpā deo ⁊ hoībz manifestāt. Sic illi d qbus
 Sap. ij. Venite fruat⁹ bonis ⁊c. Isa. xxiij. Inge-
 muerūt qui letabant⁹ corde. cessauit gaudiū. Jō. i.
 Cor. vij. Tēpus breue ē. reliquū ē vt q gaudent
 sint tanqz nō gaudentes. Quarto rōe finis. Pñs
 sumēs cibū cū hamo. auiis granū cū laqueo. fa-
 tue gaudet. qd statū ex hoc sequitur dolor mort⁹. Si
 ergo motus recipit spēm a fine. cui⁹ finis malus
 ⁊ ipm qz malū. Finis gaudentiū in pco malus.
 qd Job. xxi. Dr. Tonet ⁊ mpanū ⁊ cythra gaudet
 ⁊c. Scabiosus vñ fricat se gaudeat s⁹ vñ in an-
 gustiā. Sic hui⁹ gaudiū. puer. xiiij. Risus dolor
 re miscebit ⁊ ex tremā gaudiū ⁊c. Jō peccatoribz
 gaudentiū dr Jacobi. iij. Miseri estote ⁊ lugere
 risus vester ⁊c. Tertio ē gaudiū iusti. de quo pro-
 uerbio. xxi. Gaudiū iusto est facere iudiciū ⁊c.
 Hoc gaudium ostēdūt graciosum ⁊ bonū esse
 quattuor. Quia est de beneficijs dei. de aduersita-
 ribz mundi. de pspicitatibus. primi status pñs
 Primo ergo est gaudium spirituale de benefi-
 cijs dei. Sicut egeni merito gaudet de donis diui-
 rum ps. In cōuertēdo dñs captiuitatē syon ⁊c.
 Tunc repletum est gaudio ⁊c. Ergo gaudendū
 de incarnatione. vt infirmo de pparatione medi-
 cine biere. xv. Factū est mibi ⁊ bñ tuū in gaudiū
 Quia verbū caro factū est. Job. i. Luc. i. Ecce vt
 facta est vox saluationis in auribus meis exulta-
 uī infans in gaudio ⁊c. De natiuitate vt infir-
 mo de pñtia medici Luc. ij. Enāgelizo vob gau-
 diū ⁊c. De apparitōe vt ceco viso lumine Math. ij.
 Videntes stellam magi. gauisi sunt ⁊c. De pñ-
 catōe ⁊ puerfatione. vt discipulo de doctrina mas-
 gistri Job. iij. Amic⁹ spōsi gaudet de victoriosa
 passioe sicut viro de victoria pugil sui Abachuc
 iij. Ego autē in dño gaudebo ⁊c. De sacramētōrū
 institutione ⁊ virtute. sicut lautio de curatione
 Isa. xij. Haurietis aquas in gaudio de fonte sal-
 ua. i. sacramētis. De gloriola resurrectione sicut
 seruo de dñi exultatione Job. xx. Gauisi sunt di-
 scipuli. De mirabili ascensione. sicut catholico
 de interdicti amonone Job. xiiij. Si diligere-
 tis me gauderetis vniqz quia vado ap ptem.
 Secundo gaudet iustus de aduersitatibz mōdi sicut
 mercator de mercimonijs lucrosis Math. v.
 Beati estis cum maledixerint vobis homines ⁊c.
 gaudete in illa die ⁊c. Item sicut debitor in debi-
 tis acquirēdis. sicut christus posuit aīam suā pro
 nobis dignū est vt nos pro eo patiamur Actu. v.
 Ibant apli gaudentes a ppectu palij ⁊c. Item sic
 miles pbus in torneamentis. quia ibi pbat ⁊ ac-
 quirat glā. sic homo patēs in aduersis Jacob. i.
 Omne gaudium exultate ⁊c. Tertio debz iu-
 stus gaudere de pspicitatibz pñmi. sicut vni-
 membrū de salute alterius Ro. xij. Gaudete cuz

Titulus Sextus.

gaudentibus. Ideo Job. xxi. Si gaudius su ad
ruinam eius qui me oderat. Ergo gaudet iustus
7 bñ de peccantiū penitētia. ij. ad Cor. vii. Nunc
gaudeo non quia tristari estis s quia contristari
estis ad penitētia. De ignorantū sapiētia. puer.
xiiij. Fili si sapiens fuerit anim' iustus. tunc gau-
debit cor meū. De proficientium pseruancia. i.
Job. ij. Gaudius sum valde qui inueni de filiis
tuis. Quatro gaudet iustus de statu ppio sic
obsessus infirmitate castri in exultatione deuoti-
one eductus. puerb. xiiij. Cor. qd nouit amari-
tudinem anime sue in gaudio eius non miscebit
extrane'. Et sic omne istud gen' gaudij est sacru'
Quatro et vltimo sequitur gaudij paradisi.
De quo. Math. xxv. Euge serue bone 7 fidelis
intra in gaudij domini tui. Hoc gaudij ostēdit
gloriosuz quattuor. Primo aspectus gratissime
pulchritudinis. Si delectabile est oculis videre
solem siue creaturaru pulchritudinē. quanto de-
lectabilius erit videre pulchritudinē increatam.
Ideo ps. Letificabis eos in gaudio cū vultu tuo.
Secdo amplexus summe dulcedinis. Si ample-
xus sponsi delectat sponfam. quanto plus amplex-
us dei est splendor lucis eterne delectat ani-
mā. Ideo apoc. xix. dr. Gaudeamus 7 exultem' et
temus gl'am deo. qz venerit nuptie agni. Fe-
lix aia que pōt dicere. Leua eius sub capite meo
et cetera. Tertio expulsiō omis iniquitudo. Si
gaudet qui de vno sultro se liberat. quāto gaudet
qui de omnibz sultis 7 stultitijs liberabitur.
Isa. xxxv. Gaudij 7 leticia obtinebūt. Quatro
ocentus eternus dicte beatitudinis. Si qz gau-
det de puiuo. quod tñ nō durat nisi p dimidiam
diē. quāto gaudet de puiuo eterno. Jobā. xvi.
Iteqz videbo vos 7 gaudebit cor vrm. 7 gaudij
vrm nemo tollet a vobis. Hoc est plenū gaudij
De quo Job. xvi. Petite 7 accipietis. Felix
tristitia in labore pñtis pñte que in illud gaudij
conuertet. Appetendū ergo est gaudij. vbi rōnalis
videbit pulchritudinē pcupiscibilis amplexabit
summam dulcedinem. irascibilis tenebit totam
quietem. totus homo eternam beatitudinem.

De sexta passione que dicitur dolor siue Tris-
ticia. Capitulum sextum.

Sequitur de passi-
one que dicitur dolor siue tristitia. De
eua' cū ceteris. Aug. de ciui. dei. in
xiiij. inducit illud virgilij. Hinc metum cupido
gaudentqz dolentqz. Pro cuius declaratione
sciendum. qz sicut ad delectationem duo requi-
runt scz coniunctio boni 7 pceptio huius con-
iunctionis. ita etiam ad dolorem duo requirunt
scz punctionio alicuius mali. quod ea rōne est malū
quia priuat aliquod bonū 7 pceptio hui' punctionis.
Pertrinet aut' dolor ad appetitū. nā oīs motus

appetitiuus. seu inclinatio pñs apprehensione pri-
net ad appetitū intellectiū vel sensitiū. Inclina-
tio. n. appetitus naturalis nō sequit' apñsio-
nē ipsius appetent' s aliterius. Cū igit' dolor sicut
delectatio pñsupponat in eodē subiecto sensū vel
apprehensione aliquā. manifestū ē qz dolor ē in ap-
petitū sensitiuo vel intellectiuo. Et fin' qz ē in ap-
petitū sensitiuo pñssime dr passio. Qu' aut' aug.
dicit dolorē ēē corpis. pñnto dr qz causa doloris
est in corpe. puta cū patim' aliquid nociuū corpi.
s mor' doloris semp ē in aia. Sicut ar gaudij ē
spēs delectatiōis. ita 7 tristitia ē spēs doloris. Et si-
cut sola illa delectatio. qui ex interiori apñsione
causaf. gaudij notaf. q aut' ē ex exteriori apñben-
sione causaf. delectatio notaf. n aut' gaudij. ita so-
lus ille dolor qui ex interiori apñsione causaf
nominat' tristitia. qui aut' exteriori dolor nō tristi-
cia nominat'. Et quia vis cognitiua interiori una
ginatio vel intellectus potest percipere pñs pñtes
ritum 7 futurum. Sensus vero exterior non per-
cipit nisi pñsens. ideo tristitia esse pōt de pñsenti
pñterito 7 futuro. sed dolor corpalis qui sequit'
apprehensionem sensus exterioris nō pōt esse nisi
de pñsenti. Naturaliter autem maior est appeti-
tus delectationis. qz fuga tristitie. Cuius ratio ē.
quia causa delectationis est bonum conueniens.
causa aut' doloris vel tristitie est aliquod malum
repugnans. Coniungit autem esse aliquod bonū
conueniens absqz omni dissonantia. Non aut' pñ-
esse aliquod malū totaliter repugnans absqz om-
ni conuenientia. p accidens aut' contingit qz tri-
sticiam aliquis magis fugiat qz consolationē seu
delectationē appetat. Et hoc tripliciter. Primo
ex parte apñsionis. quia vt dicit aug. Amor
magis sentitur cum eum pñt necessitas. Ex in-
digentia aut' amari pñdit tristitia que est ex amari
f' ēa' alicuius boni amari. vel in cursu alicui' mali
contrarij. Delectatio aut' non habet indigentiam
boni amari. sed quiescit in eo iam adepto. Secdo
ex parte causē tristitantis. ex eo scz quia est magis
repugnans bono amato. 7 p consequens maius
malū qz sit bonū illud in quo delectam'. Magis
enī amamus pñsiste ntiā corpis. qz delectationem
tibi. Tertio ex parte effectus. quia tristitia nō im-
pedit tantū vnā delectationē. sed ad oēs. Est aut'
dolor interior simpliciter loquendo potior qz ex-
terior. Nam dolor interior est ex hoc. qz aliquid res-
pugnat appetitui. ipi. Dolor aut' exterior ex hoc qz
repugnat appetitui quia repugnat corpi. Quod
aut' est p se ē prius eo qd est p aliud. Parer etiā
hoc ex parte apprehensionis. Nam apprehensio
imaginationis 7 ratiōis est altior. qz apprehensio
sensus tactus. 7 sic potior est dolor interior exte-
riori. Cuius signū est qz etiā dolores exteriores
quis volūtarie suscipit. vt euiet interiorē. Quāqz
aut' dolor exterior est cū interiori. 7 tunc dolor au-

Capitulum Sextum

getur. Quicquid enim sensu apprehenditur potest apprehendi imaginatione et ratione. sed non conueniunt. Ponunt autem Damascenus et greg. Nicenus quatuor species tristitie. Cum enim tristitia sit de malo. in quantum malum alterius extimatur suum sic est tristitia misericordie. In quantum apparet malum. sed vere bonum extimatur ut sui boni diminutivum. sic est tristitia inuidie. In quantum vero malum sic aggrauatur. ut non appareat aliquod refugium sic est angustia. In quantum autem sic aggrauatur ut etiam ipsa membra immobiliter sic est accidia. Est etiam tristitia penitentie. que est de malo proprio. Est autem tristitia bona. quando est secundum rationem mala vero. quando est contra vel extrarationem. **Lbo.** prima scde. q. xxv. Causat autem tristitiam bonum amissum et magis malum diuictum. id est presens secundum sensum vel imaginatioem patienti. Item concupiscentia seu cupiditas causat tristitiam. In quantum scilicet retardatione boni cupidi vel totali subtractione tristamur. Item appetitus vnitatis. Unumquodque enim appetit unitatem. sicut et bonitatem. quia bonum vniuersumque consistit quadam unitate. **S**icut ergo amor boni causat dolorem modo dicto. ita et amor vnitatis. Item prius maior in quantum scilicet remanet appetitus in contrarium inclinans. causat dolorem. Si enim non resisteret appetitus se ostendit. non causaret dolorem. Ex tristitia inordinata impeditur homo ab addiscendo. Item ex ea aggrauatur animus a sperando euersionem mali. Item debilitatur vel etiam priuatur ab opando. Item inier omnes passiones maxime nocet cor. et hoc non solum per quantitatem excessiuam. sed etiam quantum ad speciem sui motus. **lxc lbo.** prima scde. q. xxvii. In reuerendum nota quod tristitiam habet mitigare quelibet delectatio sicut sibi parata. Item fletus mitigat tristitiam. et hoc tum quia ad exteriora diffunditur tum propter ipsam operationem fletus que cum conueniat tristato efficitur delectabilis. Item color amici compatiens mitigat etiam tristitiam. Et hoc quia est fit imaginatio in contristato. quod alij cum ipso ferunt onus tristitie. Tum quia ex hoc percipiunt contristati se amari quod est delectabile. Item contemplatio veritatis mitigat tristitiam. quia maximam delectationem causat. Item somnus et balneum et hoc quia reformant naturam corporalem in debitum statum motio nis vitalis. **Lbo.** prima scda. q. xxviii.

De multiplici tristi. §. I

Cia. Nota quod saluator ait discipulis. Mulier cum parit tristitia habet. **Joh.** xvi. Et ita tristitia vestra vertet in gaudium. Et mulier quidem naturalis. id est minima. tristitiam habet in partu humanali. Mulier carnalis. id est mala conscientia tristitiam habet in partu criminali. Et mulier virtualis et intellectualis tristitiam habet in partu spirituali. **Ubi sciendum** quod sunt septem genera tristitie. Prima mulier vna habet

secunda tria. et tertia tria in partibus suis.

Est igitur tristitia passionis et hanc moderanda.

Est igitur tristitia acriedationis et hanc refecanda.

Est tristitia emulatiois et hanc abdicanda.

Est igitur tristitia perturbatiois et hanc segreganda.

Est tristitia miseratiois et hanc percuranda.

Est tristitia compunctionis et hanc per amanda.

Est tristitia deuotiois et hanc amplectanda.

Quantum ad primum sciendum. quod sicut natura le est homini gaudere et delectari in presentia rei amate et in habitatione rei conuenientis nature. vel sensualitatis vel rationis. ita e contra naturale est tristari de priuatione rei amate. et de eo quod molestat naturam. sensualitate autem rationem. Et quia frequenter contingit nos incidere in ea que sunt molesta et nocua nature. vel sensualitati vel rationi. Sicut in infirmitates fame. frigus. vituperationes. iniurias. penas et homini. Ideo frequenter tristitia nos tangit saltem secundum passionem. Et quia nullus est tam prosperus felicitatis. quia non aliqua ex parte cum sua fortuna rixetur. secundum boetium de propria consolatione. ideo nullus est qui aliquando non contristet. **Ubi** quia in naturalibus ut dicit philosophus si sumus laudabiles neque vituperabiles. nec meremur. nec demeremur. ideo sistendo in ipso primo motu passionis. et non ultra progrediendo. non est peccatum. Hanc Christus Iesus habuit. **Ubi** dixit discipulis. **Matth.** xvi. Tristis est anima mea usque ad mortem. Hinc etiam ambrosius. Suscepit dominus tristitiam meam. confidenter tristitiam nomino qui crucem predico. Dicit autem tristis secundum etimologiam. quasi tristis stans. ut habetur in catholicon. quia ipsa tristitia terit. id est affligit et consumit corpus. Et ideo dicitur puer. **xxvi.** Sicut trinea vesti et vermis ligno. sic tristitia nocet cordi viri. Et adeo quod antiochus rex incidit in languorem pre tristitia et dixit suis. Pereo tristitia magna in terra aliena. id est macha. vi. Quod et multis alijs contingit. Et ideo moderanda est ista tristitia et refecanda. orando et perorando se in omnibus voluntati diuine sine cuius beneplacito aduersa pari non possumus. sicut ipse Iesus contristatus docuit nos exemplo suo prolixius orans et dicens. Non mea voluntas sed tua fiat. Et ut dicit in. iij. sen. tristitia fuit in eo secundum passionem. non secundum passionem. id est. ita modo quod ex illa tristitia in nullo obscurato est ratio. nec ab aliquo bono per eam vel in momento se subtrahit. In nobis autem est secundum passionem. id est. taliter quod alienaturum obtenebrat intellectum. et debilitat affectum. Mulier ergo cum parit ad istam tristitiam habet ex affectione. Unde prime mulieri in personam omnium dictum fuit. excepta virgine maria que sine dolore peperit dictum. non fuit in dolore paries filios genitum. Dolor prebetur tristitiam. sic quelibet anima. in opando multa a filicitia. sed tristitia vertet in gaudium. id est. perit. **§.** **Dec.** n. gratia si propter deum quod sustinet tristitiam. gratia autem ducit ad gloriam. **De**

Titulus Sextus.

tristitia est tristitia attediationis. cū q̄s. s. tristat in opibus vel de opib⁹ bonis ad. q̄ tenet rōne laboris tristitatis in eis. vt in orādo. dicendo officiū. ieiunādo. p̄fitendo. r. bñdō. Un̄ dama. diffinēs accidia que ip̄ortat tediū opandi. dicit. q̄ accidia est tristitia aggrauās animū. vt n̄ ei libeat facē. Istā tristitia deuicri filij isrl. cū ambulabant p̄ desertū vt veniret ad terrā p̄missionis. ceperūt h̄c tediū laboris. r. h̄c in nausē suauem abū manne. s. mortui sunt plurimi. Sic pressi tristitia accidie. fastidiūt bona spūalia. q̄ r. si in principio videant laboriosa. tñ sunt vere suauia. Et sicut illi cōrepto suauissimo illo cibo quiescūt vilissimos cibos. Ita accidit accidiosus. Nā cū nō viu q̄s in tristitia manere possit vt eam expellat. nesciēs se cōuertere ad bona spūalia. que r. si in principio videant laboriosa. tñ suauia multū sentiunt. tradit se ad mūdana r. carnalia vilissima. vt eoz deletatione at̄iciat tristitiā. Propterea dicit Eccl. xxi. sapiēs. Tristitia longe repellea te. multos enī occidit tristitia. saltem spūaliter. Sic dñs iesus surgens ab oīone. cū inuenisset discipulos dormientes p̄ tristitia. vt dr̄ matb. xvi. excitauit ad oīonē. Et quia nō se inueniūt ad laborandū in oīone. inciderūt q̄ cito in mortē infidelitatis circa diuinitatē xpi. S. r. cū xps dixit cuidā adolecētī querēti viā salutis r. p̄fectōis. Si vis p̄fect⁹ eē vende p̄ia q̄ bēs r. da paupib⁹. r. seq̄re me. Cū ille hoc audisset. abiit tristis matb. xix. qz diues erat ideo videbat sibi nimis difficile reliquere substantiā. Mulier ergo. i. sensualitas cū parit faciendo opa peccatorū ad se delectandū. vt vitet tristitiā. tristitiaz bz incurēdo labores r. dolores in eis. r. remorsus cōscie sustinet. q̄ generat nō parū tristitiā Un̄ dicit p̄ba. q̄ oīs malus implet penitudine. s. post malū p̄missus. Et de hui⁹ p̄uicriali dicit Jacobus in canonica sua. Cōpiscencia cū p̄cepit scz malū d̄sideriū. parit peccatū. Peccatū. cū p̄sumatū fuerit. generat mortē scz eternā. Tertia est tristitia emulatiois scz cū q̄s tristat de bono alterius. qd̄ aliqui p̄ner ad inuidiā. aliqui ad neemesim fm̄ p̄bm. Cū q̄s tristat de bono primi spali vel spūali. inq̄tū bonū ip̄m primi apprehēditur vt diminutiū sui honoris r. gl̄e. fm̄ iudiciū suū licz falsum sit. fictalis tristitia est inuidia. Unde damasce. dicit q̄ inuidia est tristitia de bono alieno. Et quia p̄ra charitatē. primi est. p̄pter qd̄ dicit apls. i. ad cor. xii. q̄ charitas nō emulatur. i. nō inuidet. sicut nec frigidat ignis. Ideo apls admonet ip̄am abdicandā. dicens Ro. xii. Non in cōfēdo r. emulatioe. i. inuidie tristicie querfam̄. Dis. n. plaga. i. inuidia Eccl. xxi. tristitia cordis. Vulnerat n. aīam r. corpus. Unde sene. Unas oculi inuidoz in omnib⁹ ciuitatibus inueniūt. vt d̄ oīm ielicitate torquerent. Est r. alia tristitia uā quis tristat de bono alterius spali. inq̄rum

sibi videt eo indignus sicut cū q̄s tristat. aliquē malū bonozari dignitate sublimari. diuina obte r. bñdō. Sed cū diuina pudentia ista disponat qua cūta certissime dispensat. nō debet aliq̄s de huius tristitari. Aliq̄n. n. talia deus p̄cedit malis vt p̄siderata dei benignitate erga se. reuertant a vīs suis pessimis. vel si nō se emendat ad remunerandū bona que hic faciūt. Et ita sunt huius parua r. t̄nsitoria. q̄ nō. dñt boni curare r. tristitari bis carere. Un̄ ps. Noli emulari i malignāibus scz si videris eos p̄peritatē h̄c. r. hoc iō qm̄ vt subdit. Tanq̄s fenu velociter arefcēt r. c. Mulier g. i. aīa vinēs fm̄ sensualitatē. cū parit opa. s. emulatiois. tristitiā bz. i. afflictionē de ip̄a sua inuidia. Et cū pepit nō viciq̄ tristitia sua quertitur in gaudiū. r. hoc iō quia nō. peperit masculum. i. opus virtuosus. sed feminā. i. op⁹ viciōsū fecit. et sic tristitiā sup̄ tristitiā habet Eccl. xxxv. Nōne tristitia inest vsq̄ ad mortē scz inferni vbi ē summa tristitia. Quarta tristitia est turbatiois. cū scz quis ex aduersitate vel iniuria recepta tristat multū circa ip̄am. ita q̄ exinde turbat. nō q̄ tristitia sit ira. sed ex ip̄a causat. nisi q̄ cito abiciat eam. Et de hoc p̄t intelligi illud Eccl. xii. Felix qui nō habuit animi sui tristitiā scz p̄turbatiois Et p̄pterea dicit biero. Itrā vince patientia. nec mens tua vagetur varijs p̄turbatioib⁹ que si peccatori tuo insederint. dñābunt tui. de p̄se. disti. v. nunq̄. Signanter aut̄ dicit. Itrā vince patientia. quia primū qd̄ occurrit menti. quādo aduersa et iniurias. sustinet. est tristitia. r. deiecio quedam animi. quia videt sibi indigna pati. r. tali tristicie opponitur patientia. r. eam expellit vt suū contrariū. r. quia ex illa tristitia post eam causat irā ideo p̄ patientiā vincitur ira. quia remota cā res mouet effectus. Hanc aut̄ tristitiam p̄turbatiois. r. si haberi non debet in animo quia viciōsa. tamen oñdi debet in actu extrinseco ad correctiōnem alioz. Dicit. n. Eccl. vi. Per tristitiam vultus corrigi aīmus delinq̄ntis. Cū. n. rep̄bēdendo q̄s eribet faciē tristē r. turbulentā. is qui corrigi p̄prehendit illi qui rep̄prehendit multū displicere talem defectū. r. sic magis dat sibi occasio emendādi. Et puer. xxi. dr̄. Ventus aquilo dissipat pluias. ac facies tristis linguā detrahentem Sic legimus de. b. aug. q̄ si in mensa aliquis cepisset detrabere ostendebat se tristem r. turbatū. adeo q̄ dicebat obloquentib⁹. Si quis amat dicis absentiū rodere vitam. Hanc mensam indignam nouerit esse sibi. Quinta tristitia ē miserationis. cum scz quis videns miseras primoz corpales vel spūales. tristatur. Unde aug. in li. d. cini. rei q̄ misericordia ē aliene miserie nō sira in corde compassio. Hāc habebat apostolus cū dicebat ad Ro. ix. Tristitia est mihi magna r. continuus dolor cordi meo. Hāc r. saluator ba

Capitulum Septimū

hinc. quando videns civitatē scz hierosolimā fle-
vit sup illam. vt habet Luc xii. Cōpariebat enīz
pditioni illoz. 7 ppter magnas tribulatōes quas
debant sustinere tpeo: fidionis future sub cito
7 vespertino. quam expressit ipe. Hanc etiam o:
stendit quando de morte Lazari lachrymatus ē
Jo. xi. ex ppassione soroz eius. vel potius ex com:
passione ad animam lazari que revocabatur ad
miserias bui? vite. vt dicitur. xii. q. ij. habet. Et
quanto quis habet maiorem charitatem. tanto
magis habet hanc tristitiam. Nam misericordia
effectus est charitatis. Unde 7 de beato dñico le:
gitur. q. miseratio que cum eo ab infantia creue:
rat nullius aspecte afflictionis sinebat eū nō esse
participem. ppter quod quis voluit se in seruz
venundari. ad redimendūz filiū cuiusdā vidue
ab infidelibus captū. cum mater illius subsidū
ab eo postulatet. 7 altera vice subueniendum ne
cessitati quorundā nobilium. Campani autē de:
bet quilibet precipue crucifixo. Nam fm aplūm
Si compatimur. 7 contregnamur. Quis enīz
tam duricordis est. qui si videat dñm suūz opn:
mū. patrem amantissimū. benefactorem largissi:
mum. asperitima tolerare. 7 p sui vilitate nō cō:
patiatur. nō contristet. 7 multū. quanto magi? c.
Sexta tristitia est cōpnctionis. cum scz quis
tristatur 7 dolet de peccatis cōmissis. de qua dicit
Apostolus. ij. ad Cor. vij. Tristitia que fm deūz
est. salutem operatur. Et loquitur vt ex pceden:
tibus patet. de tristitia penitentie 7 punctionis. Et
quia nil vtilius ad salutem 7 purgationēz pecca:
torum ex parte nostra. tristitia 7 dolore penitentie
vera. ideo amanda est 7 procuranda. Unde dicit
Eccl. vij. Cor sapienū vbi tristitia Petrus apo:
stolus. quia fleuit amare. i. cum magna tristitia
peccatum suū. inde percepit remissionēz Ma:
ria magdalena. quia contristata est valde de pec:
catis suis. ita vt lachrymis suis lavaret pedes sal:
uatoris. meruit audire. remittuntur tibi peccata
tua Luce. vij. Et quanto quis plus tristatur de
peccatis. cū spe tamen remissionis ex diuina mi:
sericordia plus recipit emundationis. Et tristitia
quidem fm rationē que non est aliud nisi que:
dam displicentia voluntatis. 7 deestatio de pecca:
to inquantū sunt offensa dei. nimia esse non pōt.
Et ratio est fm beaf. tho. quia amor dei vnde illa
pcedit non pōt esse nimius. Sed tristitia que est
in parte sensitiva 7 eā affligit sensibilibiter. illa pōt
excedere sicut 7 alia afflictiva corporis. vt ieiunium
vigilia. disciplina. 7 hmoi. 7 ideo oportet illā mo:
derare. Cauēda est autē tristitia ypocritarūz. qua
exterminant facies suas. ppter mōi glām vt lau:
dent. Propter quod saluator ait math. v. Nolite
fieri sicut ypocrite tristes. Septima tristitia ē
deuotiois. dum scz quis contristat ex dilatioē pa:
trie supne. pñderans felicitatem 7 securitatē illi?

7 pericula. 7 peccata vite pñtis. De hac pā. Que
re tristis es anima mea. 7 quare. contur sas me:
Sed assignat ratio supra ibi. Fuerūt mibi lachri:
me mee panes die ac nocte. Ecce tristitia. Et sub:
dit cām. dum dicit mibi quotridie vbi ē dñs tuus
id ē ex dilatioē gle. Nec procedūt ex magna chari:
tate 7 ipam nutriunt 7 aiām sanant. s. nō reperi:
unt nisi ex magna psequstratione a tumultu ho:
minū 7 cogitationū. Et in bui? figuram legis. q.
onam inuenit aquas calidas. i. balneares in soli:
tudine Gen. xxvi. Alque calide sunt lachryme
deuotionis que solitarius inuenit.

De passione que dicitur spes. Capi. septimū

Passionum autem.
irascibilis prima est spes. Circa obie:
ctum autē spei. i. id in quo tendit mo:
tus spei quattuor pñderant conditiones. Primo
quidē q sit bonū. Non enī pñe loquēdo ē spes
nisi de bono. 7 p hoc differt spes a timore qui ē de
malo. Secōdo vt sit futurū. Non enī est spes de pre:
senti iam hito. 7 p hoc differt spes a gaudio qd ē
de pñti. Tertio requirit q sit aliqd arduū cū dif:
ficultate adipiscibili. Non enī dicit quis sperare
aliquid minimū. qd est statim in sua prāte vt ha:
beat. 7 p hoc differt spes a pcupiscentia seu coside:
rio. que est de bono futuro absolute. vñ pñet ad
cōcupiscibile. spes ad irascibile. Quarto q illud
arduū sit possibile adipisci. Nō enī aliquis desu:
derat id qd oīno adipisci n pōt. 7 p hoc differt spes
a desperatioē. Presupponit autē desiderū sicut et
omnes passionēs irascibilis presupponunt pas:
siones concupiscibilis. Cum autem motus spei
importat quandam extensionem appetitus in id
quod ei representat vis cognoscitiua vt bonum
arduū 7 adipiscibilile ideo spes pñet ad appeti:
tum. In hoc enīz videtur differre vis. i. potentia
appetitiua a potentia cognoscitiua. quia appetiti:
ua perficitur per extensionem ad res desideratas s.
cognoscitiua per receptionem rerum cognitarūz
in cognoscēte scz pñt suas similitudines. Est autē
causa spei experientia. Et hoc dupliciter. Primo
quia per experientiam homo acquirit facultatem
de facili aliquid faciendi. ex quo sequitur spes
Secundo quia per experientiam fit homini exti:
matio quod aliquid sit sibi possibile quod impos:
sibile ante experientiam reputabat. Sed p hunc
secundum modum est enim causa defectus spei.
Item inuentus causa spei est. 7 hoc ppter tria q
accipiunt fm pditiones boni. qd est obiectūz spei
scz arduū futurū 7 adipiscibile. Iuuenes hñt mul:
tū de futuro 7 paz de pñti. 7 ideo qz memoria est
preteriti. spes futuri. paz habent de memoria et
multum viuūt in spe. Iuuenes etiā ppter calidi:
tatem habēt multos spūs. 7 ita in eis cor amplia:
tur. Ex amplitudine autē cordis est. q aliquis ten

Titulus Sextus.

dat in arduum. et ideo iuvenes sunt animosi et bone spei. Iuvenes enim quia non sunt passi repulsa nec multa impedimenta in suis conatibus expropter de facili reputant aliquid possibile adipisci. Et sic propter inexperientiam et contraria que non sunt passi in suis operibus. sunt bone spei. Et rictas causat spes propter caliditatem cordis ex vino et in considerationem periculorum. Fatuus vero propter inconsiderationem. Effectus spei est amor. Sciendum tamen quod spes et est causa et est effectus amoris. secundum diversos respectus. Inquantum enim spes respicit bonum non speratum. spes ex amore causatur. Non enim est spes nisi de bono de siderato et amato. Inquantum vero spes respicit id. per quod sit nobis possibile aliquid. sic amor causatur ex spe et non econuerso. Et hoc est quoniam per aliquem speramus nobis peruenire bona posse. mouemur in ipsius sicut in bonum neminem. et incipimus amare eum. Item spes adiuuat operationem. Et hoc dupliciter scilicet et ratione obiecti quod est arduum possibile. arduum autem excitat attentionem. et ratione effectus. quod scilicet causatur delectationem delectatio autem adiuuat operationem. be. Thomas prima secunda. q. xl.

Triplex autem est .§. I

spes scilicet naturalis. virtualis. et criminalis. Spes naturalis est quedam passio. Unde et philosophus dicit. quod iuvenes sunt magne spei. Hec est compositio nobis et brutis. Per experientiam enim videmus. quod canis mouetur ad insequendum leporem. et accipit aue. et homini. quod non faceret nisi quia sperat assequi. Est autem hec passio in vi irascibili. que est etiam in brutis secundum be. thom. in ii. sen. di. xlv. Cum enim omnis passio sit in concupiscibili vel irascibili. Omnis illa passio. de cuius intellectu est appetitus in bonum vel conueniens simpliciter. est in concupiscibili. sicut amor. delectio et homini et opposita horum. Omnis autem illa passio de cuius intellectu est motus in bonum cum circumstantia difficultatis. est in irascibili. Et huius sunt omnia illa que important bonum vel malum. cum denominatione alicuius quantitatis. sicut ira que exsurgit ex magna lesione. quam quis potest vindicare sed non in promptu. Timor non est de quolibet malo sed de magno cui non potest resisti vel difficulter. Spes importat motum appetitus ad aliquod bonum commensuratum appetenti. Non enim est de bono et tanto ad quod nullo modo potest perueniri. nec tamen de tam paruo quod pro nullo habeatur sed de eo quod est difficili haberi. et non potest haberi. propter quod dicitur arduum. Et sic arduum addit quandam spalem rationem bonitatis scilicet preciositatem quandam. ex hoc ipso quod non de facili potest haberi. sicut dicitur esse rarum causatur. Differt autem in hoc ab audacia. quia audacia importat extensionem appetitus in aliquod arduum malum ut repellatur. Spes autem extensionem appetitus in arduum bonum ut acquiratur sed quia de spe ut est passio dictum est supra in prima parte ii. idem

non bicalind de ea. Naturalia tamen non sunt nec vitia nec virtutes. Spes virtualis est virtus theologi ca. de qua philosophus. Tu es domine spes mea et est ibi predictio per causam. id est tu es causa spei mee. Ubi etiam sciendum secundum thom. in ii. sen. di. ii. quod spes ultra accensionem predictam scilicet per passionem. secundum quod sumit in bonum. accipit quadrupliciter. Uno modo pro ut nominatur habitus inclinans ad actum voluntatis similem actui spei que est passio partis sensitivae ubi. i. Cor. ii. Hunc manet fides spes et charitas. Secundo modo. put nominatur actus precedentem a tali habitu. et sic est actus virtutis ut ibi in philosopho. Oboab olla spei mee. Oboab signat malos qui sunt olla. facientes sua persecutione feruere et coquere. id est perficere per nostram. Tercio modo. put nominatur rem speratam. et sic est obiectum virtutis ut ad thom. ii. Expectantes beatam spem. id est visionem beatam speratam. Quarto modo. put nominatur certitudinem que sequitur spem. ut ibi ad rom. v. Probatio vero spem. id est spei certitudinem. et sic nominatur statum perfectionis in virtute. quantum ad certitudinis intentionem. Est enim sciendum quod spes que est virtus non opponitur timori qui est donum. Quis illa de bono futuro ista de malo futuro. Erratio est. quia spes se extendit in deum. ex consideratione diuine largitatis. Timor vero dicitur resistit ex consideratione proprie praunitatis. et ita non est secundum idem resistit timoris et extensio spei. ubi non sunt contraria. cum contraria sint secundum idem. Spes criminalis solo nomine et improprie dicitur spes propter aliquam apparentem similitudinem quam habet cum ipsa. De qua dicitur in psalmo. Nolite sperare iniquitatem. Et in euangelio. Lu. vi. Mutui date nihil indeludentes. Nam talis spes que improprie et large dicitur spes. in mutuo inducit usuram extra de usu. consuluit. Quod intelligitur quando talis spes est causa principalis mutui. De ista tamen materia plene in secunda parte. ii. ca. xii. Et dicitur spes secundum etymologiam quasi pes pergradendi ad ardua. ut dicitur in cartholicon. Secundum istam largam acceptionem scilicet spei scilicet in malum. Nota secundum guil. in summa virtutum. quod ipsa est triplex. Prima est confidentia de seipso. Secunda est confidentia de alio. Tercia est confidentia de aliquo vano. De prima dicitur pro. verbior. xxi. Qui confidit in corde suo stultus est. Vere autem stultus est confidens de se. que proprius loquendo presumptio est. Nam homo non est sufficiens ex se. nec ad subsistendum. nec ad defendendum se. nec ad merendum. Quod homo nec aliqua alia creatura sit sufficiens ad subsistendum ex se ostendit Gregorius dicens. Esse omnium que de nihilo facta sunt. et in nihilum reverterentur nisi ea omnium actor manu regiminis teneret. Secundo non est sufficiens defendere se ab hostibus suis. immo a demonibus cito perimeretur. nisi a deo protegeretur. Tren. ii. Ose

Capitulum Octauum

recordie eius q̄ non sumus consumpti. Tercio ē
insufficiens ad merendum. cūa nec ex se sufficit
bonam vitam inclinare. ij. Corin. iij. Nō q̄ iusti
entes simus cogitare aliquid a nob̄ quasi ex nob̄
his. Cogitatio autem primum opus videtur eē
Potest homo se penitere. sed non se resuscitare
Osee. xij. Perditio tua ex te israel. tantum in me
auxilium tuum. Item est insufficiens in bono in
choato p̄seuerare. Greg. Cito bonum amittitur
nisi a largiente custodiat. Est etiam insufficiens
in bono proficere p̄s. Beatus vir cuius est auxili
um abs te ascensiones etc. Confidentia seu spes
in homine est fallax et confundens hominē Isa. xi.
Confundentur ab ethiopia spes sua. Et confidunt
homines in altero aliquādo ratione potestans.
Sed dicitur bis Isa. xxi. Qui descendunt in
egyptum ad auxilium sperandum. et nō sunt con
fisi in sanctum israel etc. Aliquādo ratione p̄san
guinitatis. s̄m q̄ dicitur biere. xviij. Maledictus
vir qui confidit in homine et ponit carnem. i. pa
rentelam brachium suum id est robur suū Ali
quando ratioe malitie iniquitatis p̄s. Nolite spe
rare in iniquitate p̄ astutias hominum putantes
obtinere que volūt. Confidentia in re vana est cō
fidere vel in vita tpali q̄ breuis et momentanea ē.
Sap. v. Spes impij quasi lanugo q̄ a vento tollit
Vel confidentia in diuitijs. i. ad rbi. vi. Diuitibus
huius seculi p̄cipue nō sperare in incerto diuinaz
s̄ in deo viuo. Vel confidere in fama et opinione ho
minū Job. viij. Spes ypocrite pibit. Quid enī
ypocrita in cūctis suis opib̄ sperat. nisi honoris
reuerētiā. glām laudis a meliorib̄ metui. sancti
ab hoib̄ vocari. Sed pibit ista spes. q̄ eternitatē
nō querēs. fugit qd̄ tenet. q̄ eius interiō i illa glā
nō figit. que sine fine possidet Job. viij. sicut tele
araneaz fiduria eius sc̄z ypocrite. Omnis ḡ ista
mala. improprie dicta spes abijcienda est.

De octaua passione q̄ d̄r desperatio. Capi. VIII

Desperatio est pas
sio contra spei. Sicut enim spes im
portat quēdam accessum. Tendit enī
sperans in obiectum. i. rem speratam que ē bonū
arduum. quod habet rationem attractant prout
est cum possibilitate adipiscendi. Sic desperatio
importat quendam recessum. Nam desperans
discedit a bono arduo. nō quia nō desideret. s̄ q̄a
considerat illud cum impossibilitate obtinendi.
et ideo habet rationem retractiui.

De desperatione .§. I.

Quis ip̄a sonet in vitio. tñ aliqñ sine p̄cto est. cū
sc̄z est solū s̄m mortis passionis p̄missū. vt cū quis
videns se in piculis maximis maris vel inuasio
nis sibi facte v̄l infirmitatis grauissime. desperat
euadere mortē. nihil tñ incōueniens agit p̄pter

hoc. passionib̄ enī puris nec meremur nec teme
remur. Aliqñ est meritoria rōne adiuncte hūilita
tis. puta cū quis vocatus vel missus ad aliquod
officiū vel exercitiū magne importantie. desperās
de aptitudine sua et ydoneitate ad illud. humiliter
recusat et refugit. nō tamē animo obstinato. Sic
moyses desperās se esse aptū ad loquēdū p̄barao
ni. et educendū pplm de egypto. p̄pter impeditio
rem linguā recusauit ire. nisi euz socio sc̄z Aaron
eloquenti Et saul audito q̄ deberet rex fieri sup
israel. se abscondit in domo. reputās se omīno in
dignū. Et greg. fugit desperās se apte papatū re
ctuz. Aliqñ est viciosa et p̄deminatio. vt cū despe
rat de remissione peccati et salute. vel receptōe au
xilij a deo in suis indigentijs. Huius autē despera
tionis septē p̄nt esse cause s̄m mauritiū de distin
ctionib̄ Et prima est ex p̄fusione quā habet quis
de peccati sui publicatione. Confundit quis ex
aliqñ vt intret desperationē et effrenis peccet. ex q̄
videt se famā amisisse. Et p̄pter hoc p̄cipit a xpo
vt cū peccatū alicui est occultū occulte corrigat. nō
palā. ne amisso pudore ex ip̄ius manifestatōe qui
eum retinebat. frequenter sine freno reidiuer hie
re ij. Desperavi neq̄q̄ facias dicebat populus iu
deoz sc̄z vltra qd̄ dñs iubet. Et quasi assignans
causam huius desperationis. subdit Sicut p̄fun
dit fur qñ deprehendit. sic p̄fusa est domus israel Cō
fusio furis deprehēsi in furto designat cōfusionem
animi ex publicatione sui peccati Sed vt dicitur
Eccli. xx. Est qui p̄p̄fusione p̄dit aīam. Et ideo
deteret nō p̄pter hoc quis desperare. s̄ cōsiderare cō
fusionē imminēz quā habebit in finali iudicio.
qñ publicabunt oīa scelera sua coram toto mun
do biere. xx. Confundentur vel xmet. tñ sc̄z quia
non intellexerāt obprobrium sempiternū q̄ nū
q̄z debebūt. Et ex hac cōsideratōe cessare a malis.
et sperare dei adiutorij. et fame recuperationē que
vniq̄ recuperatur p̄ p̄niam et bonam vitam. vt pa
ter ex magdalena et paulo. Sc̄a causa despera
tionis est ex peccatorū cōmissa in multiplicitate De
quib̄ potest intelligi illud eph. iij. Desperantes
semetipsos immunditie se tradiderunt. Sed sic
incedēs p̄viam lutosam. et frequentissime cadēs
in scenū. nō tñ ibi se firmit sed resurgit. ita quan
tūcūq̄ quis deliquerit. semp̄ debet resurgere per
p̄niam et unūq̄ desperare. Ad qd̄ animat pecca
tores ip̄e fons pietas ihs dicens pe. Nō dico vbi
septies sc̄z si peccauerit frater dimitte eum penitēz
sc̄z vsq̄ septuagesies septies math. xvij. Etiam si
cōmisisset oīa peccata que cōmissa sunt ab initio
mundi vsq̄ ad nūc. que nūerant a lura. iij. ca. et
describunt. lxxvij. esse ab adam vsq̄ ad xpm. Ad
qd̄ enā facit quod ait Cris. in li. de reparatōne
lapsi. dices Talis ē erga hoīes dei pietas. vt nūq̄
respuat hoīs penitētiā. si ei pure et simpliciter oīes
ratur. Etia si ad summū quis puenit vitiōz. et

Titulus Sextus.

reuerſi uelit ad uirtutis uia. ſuſcipit ⁊ libeſter am-
plecti. ⁊ oia facit quatenus ad priorē reuocet ſta-
tū de pe. di. iij. talis. Exemplū pz in pabola de p/
digo filio. qui abierat in regionē longinquā. ⁊ con-
ſumpſerit oēm ſubſtantiā ⁊c. Ubi notaſt multipli-
citas uirtuū in reuerſus cū magno gaudio recep-
tus fuit a pte Luc. xv. **T**ertia cā. puenit ex ſta-
giti enormitate michæ. i. Desperata ē plaga ei⁹
ſicut eſt pſm ptra naturā. pſidio. homicidiū ⁊ er-
bmōi. Sic iudas ſcarioth attendēs enormitatē
ſceleriſ cōmiſſi. deſperās ſe nunq̄ poſſe ſatis face-
re. laqueo ſe ſuſpēdit math. xxvij. Olaius autē
fuit peccatum ipſa deſperatio ⁊ occaſio ſui q̄ pſi-
dio abſtulit enī ſibi ipſi ipſo pnie quod ſolū eſt in
uita pſiti. Sic enī ſibi fuiſſet indultū ſicut petro.
ſi pniā egiſſet. nam. i. q. xij. ſiquis dicat. Non
eſt in oib⁹ deus. ⁊ aperta uiscera eius ſciz miſeri-
cordie omī hōi penitēti. Un leo papa in ſermone
ſcelerior oib⁹ iuda ⁊ infelicioꝝ extenſiſ. quē
nō pnia reuocauit ad dñm. ſ deſperatio traxit ad
laqueū. Expectaſſes pſumationē criminis tui. et
donec ſanguis xpī p peccatoꝝ ſunderet. intor-
mis leni ſuſpēdū diſtuliſſes. de pe. di. iij. Quar-
ta cauſa deſpationis eſt ex ipſis diuinitate. puta
cū quis pmanet in pſo p multa tpa uel uſq̄ ad
mortem. puerbioꝝ. xxiij. Si deſperaueris
lapſus iſcie anguſtie minuet ſortitudo. tua dies
anguſtie eſt dies mortis. Neq̄ enī lapſus in pec-
cata uſq̄ ad finē debet deſperare. Quāuis. n. pe-
riculoſus ſit pmanere diu i peccatis. qz uſus xxi-
niſ in naturā. ⁊ naturalia niſi p diuinā potentia
nō mutant. tñ manet uſq̄ ad extremū uite liberū
arbitriū. ad apandū ⁊ pparandū ſe ad grā. quā
deus infūdīt ſemp ſacienti homini qd in ſe ē. ſm
bea. tho. in. iij. Que gratia ſub ito tollit oēm ha-
bitū uitiij. inquantū pparium uirtutib⁹ infuſis.
Unde leo papa. Nemo eſt deſperāduſ dñ eſt in
hoc corpe cōſtitutus. quia nōnunq̄ qd diſſidētia
eratis diſſert cōſilio maturiori pſicitur. de pe. di.
vij. Idem. Miſericordie dei nec meſuras poſſu-
mus ponere nec tpa diſſinire. apud quē nullas
patiunt moꝝ cōuerſio. Exemplū de latrone in
cruce de quo iulius papa. Latro vnius momēti
pniā meruit eſſe in paradifo in hora uitime con-
ſeſſionis. xxi. q. vi. ſi pſebiter pniā. Exemplū
de manafſe impiſſimo rege iuda. qui diu pſeue-
rauit in multis malis. Regnauit enim per. l. an-
nos. ⁊ in ſenectute ppter peccata ſua capſus ab
inimicis ⁊ incarceratus. penitēs meruit indulgē-
tiam ⁊ reſtitutionem regni ſui. iij. Regum. xxi.
Quinta cauſa eſt ex puſillanimitate. dñ ſciz uidet
peccatoꝝ nimis difficili ⁊ quaſi impoſſibile poſſe
ſatere pniā ſibi iniūgendas. cum p vnoquoq̄
mortali ſm regulas antiquas eccleſie de beret im-
poni ſep̄enis penitentia. ut bñ. xxi. q. i. predicā-
dum. Sed hodie cum ſint arbitrarie penitētie.

ut habet extra de pe. ⁊ re. omnis. non iniungitur
penitentia alicui quā nō poſſit faciliter peragere.
dñmodo peccata uelit dimittere. ⁊ reſtituere ⁊ ſa-
tisfacere proximis dñs que tenetur. Et ſi hoc du-
rum. tamen neceſſarium. Et rationabilis ⁊ uiri-
lis eſt homini pponere ſalutem ſuam ſubſtantie
temporali. ⁊ familie que in breui habet dimittere
⁊ nil ſecum poteſt ferre. qz ppter amorem filioꝝ
⁊ diuitiarum aliena retinendo. in infernū demer-
gi cum familia ſua. Alius autem ex puſillanimita-
te deſperat ſe poſſe uitare peccata. expertus fre-
quenter reciduum Sed cum gratia porioſ ſit qz
natura. gratia que datur in penitentia credere de-
bet qz faciet eum fortioꝝ cunctis hoſtibus. Nā
ſcōm bea. tho. minimis gradus gratie ē ſufficiens
ad reſiſtendum omni temptationi ut ſciz non aſ-
ſentiat. ⁊ etiam ſuffragia eccleſie eum iuuat. De-
bilis quoq̄ eſt hoſtis qui non uincit niſi uolentē.
Unde dicebat Job domino. Pone me iuxta te.
ſciz per gratiam. ⁊ cuius vis manus pugnet con-
tra me. q. d. nullus puenalebit. **S**exta cauſa
deſpationis procedit ex falſa ymaginatōe. dum
ſciz quis uidet ſe multum tepidum in dei ſeruitō
⁊ omnia defectuoſe ⁊ pauca bona agere ⁊ multuz
uexari a tēptationib⁹ fidei uel luxurie ⁊ huiuſmōi.
dubitāt ⁊ quaſi extimat ſe a deo reprobatum. et
odio habitum. ppter quod deſperat ſe poſſe ſal-
uari. In quoz⁹ perſona dicebat ps. Ego dixi in
exceſſu meo ſciz rationis. proiectus ſu⁹ a facie o-
culorum tuorum. ut ſciz non videas me ad approba-
tionem ⁊ ſalutem. Sed ut dicitur. ij. Regum. v.
Periculosa eſt deſperatio. hanc per modum tem-
ptationis ingreſſi ſunt ſancii uiri ad tempus. ut
legimus de ſancto Bernardo ⁊ quibuſdā alijs
ſed falſa eſt iſta ymaginatō. quia ut dicit ſaluator
Luc. xxiij. Non eſt uolūtas patris ut pereat vn⁹
ex his puſillis. Propterea toti mundo omnib⁹
proponit documenta ſalutis ⁊ ſacramēta gratie.
Et dicit b. tho. primo ſen. qz ſi reuelaret alicui qz
eſſet reprobat⁹ ⁊ deberet dānari. non debet cre-
dere ſe eſſe illuſionem dyaboli ſub ſpecie angeli
lucis. Vel ſi ſciret eſſe a deo talem reuelationē. de-
bet credere hoc dictum fore ſub conditione. uide-
licet ſi ſuam conuerſationem non mutet. quā ha-
bet malam. Sed talis dicat cū effectu illud Job
Etiam ſi occiderit me. i. occidendū ⁊ dānandū
reuelauerit. ſperabo in eum. Quoniam ſperauit
in me liberabo eum ait ipſe per ps. protegam eum
⁊ iſtra. Cum ipſo ſum in tribulatione eripia eū
⁊ glorificabo eū. **S**eptima cauſa deſpationis
eſt multiplicatio temporalis afflictionis. a qua cu⁹
quis non credit poſſe erui nec poſſe ſufferre ſe. de-
ſperat. pcurans ſibi mortē ut ille aduerſa euadat
hinc. xv. Quare factus eſt dolor meus perpetu-
us ⁊ plaga mea deſperabilis. Vultum enī talis
decipitur. quia dū⁹ credit euadere miſerias illas

Capitulum Decimum

quas patitur. incurrit multo maiores. et ipsam scilicet mortem que est ultimum terribilissimum et eternas penas inferni. Sicut fecit saul rex israel. qui in monte gelboe prelium exercens cum philistinis. videns exercitum suum devictum. timens capi et in ultionem illud ab inimicis. ex desperatione super hastam suam se proiecit ad se occidendum. Et quia per illum modum non plene mortuus est. rogavit adolescentem amalechitam ut complete occideret eum. ne vivus caperetur a philisteis. quod et factum est et donatus inde. ut haberetur. ij. regum. i. Sed quantumcumque quis adversis circumdatur. et angustietur. nunquam deest diffidere de adiutorio dei. et precipue ut propter hoc agat aliquid iniquum. Mirabiliter enim deus adiuvat in calibus ubi deficit virtus humana. Respice filij nationes hominum et videre. quod nullus speravit in domino et derelictus est ecclesiastes. Et de david legimus. i. Regum. quod cum saul persequens eum in quodam monte seu loco cerneret eum cum sociis. ita quod david desperabat evadere de manibus eius subito delata fuerunt ipsi saul nova quod philistinim invaderat et discurrebat per territorium eius. propter quod coactus fuit redire et sic david evasit. Nunquam ergo deest in angustis de sperare. sed deo se recomendare. quod omnia per seneca. Fortuna tibi omnia abstulit. spiritus reliquit. Ideo tolle spiritum nemo victus repræbatur anima. Cum tamen videas quantum die aliqui fortes viros et bene munitos vinci et capi et converso paucos et debiles puenire ad magnas victorias. propter omnem spem. et credulitatem humanam.

De nona passione que dicitur audacia Cap. IX.

Contraria autem passio ad timorem dicitur audacia. Cum enim de ratione contrarium sit. quod maxime a se distent. et audacia maxime distat a timore. Nam timor refugit nocuentis futurum. propter eius victoriam super ipsum timentem. Sed audacia aggreditur periculum imminens propter victoriam sui super ipsam periculum. Et sic patet quod contrariatur audacia timori. Et nota quod audacia ira et nomina omnium passionum. secundum quod important absolute morum appetitus sensitivi in aliquod bonum vel malum. sic sunt nomina passionum secundum vero quod simul cum morali important recessum ab ordine rationis. sic sunt nomina vitiorum. et isto modo loquendi utuntur ceteri doctores scilicet de ira. audacia. et humilitate. per important vitium. Consequitur autem audacia ad spem. ex hoc quod aliquis sperat superare terribile imminens. ex hoc audacter insequitur ipsum. Sic ad timorem sequitur desperatio. Ideo enim quis desperat quia timet difficultatem que est circa bonum sperandum. Et sic persecutio boni pertinet ad spem. Fuga vero boni ad desperationem. Fuga autem mali ad timorem. Insecutio vero mali terribilis ad audaciam. Causatur etiam audacia ex parte quidem appetitus moris. qui sequitur apprehensionem. per ea que faciunt extimare quod possibi-

le sit adipisci victoriam. Vel per propriam potentiam. sicut fortitudo corporis. experientia in periculis multitudo pecuniarum et talia hominibus. Siue per potentiam aliorum. sic multitudo amicorum vel quorumcumque auxiliorum et precipue si homo confidat de auxilio divino. Unde illi qui se bene habent ad divina. audaciores sunt. ut etiam dicit philosophus. Ex predictis enim omnibus provocatur spes que causatur audaciam. Causatur etiam per remotionem terribilium appropinquantium. per quod tollitur timor. quia non habet homo inimicos quoniam nulli non euit et hominibus. Et preter vero transmutationis corporalis. causatur audacia per provocatorem spei. id est exclusionem timoris ex his que faciunt caliditatem circa cor. Unde secundum philosophum humilitas parvum cor aialia secundum quantitatem sunt magis audacia. et humilitas magni cor sunt timida. quia calor naturalis non tantum potest calefacere magni cor sicut parvum. Humiles etiam pulmonem sanguineum sunt audaciores. propter caliditatem cordis exinde sequentem. Uini etiam amatores sunt magis audaces. propter caliditatem vini. Item audaces sunt philosophi sunt volantes ante pericula. sed in ipsis deficiunt. Et ratio est. quia cum audacia sit motus appetitus sensitivi. sequitur apprehensionem sensitivam virtutis. Virtus autem sensitiva non est collativa nec inquisitiva singulorum. que circumstant rem. sed habet subitum iudicium. Unde quando audaces qui ex subita ex apprehensione aggressi sunt aliquod difficile. non considerantes pericula quando iam experiuntur ipsa pericula. sentiunt maiorem difficultatem quam extimaverunt. et ideo deficiunt. Sed ratio est discursiva omnium que afferunt difficultatem negotij. et ideo forte qui ex iudicio rationis aggrediuntur pericula. in principio videntur remissi quia non passi sed cum deliberatione debita ingrediuntur. quando autem sunt in ipsis periculis. non experiuntur aliquid improvisum. sed quandoque minora illis. que preceperunt cogitaverunt et ideo magis persisterunt. b. tho. i. ij. q. xlv De decima passione que dicitur Timor et effectu et utilitate eius. Capitulum decimum

De timore videtur quod sunt quinque scilicet oratio. obiectio. defectus. effectum. et perfectum. secundum Aristotelem. in summa. Quantum ad partem sciendum. quod causa timoris est duplex scilicet amor et defectus virtutis. Quod amor sit causa timoris probatur tali ratione. ex hoc quod aliquis amat aliquod bonum. sequitur quod timeat privationem illius boni quod amat. ergo amor boni est causa timoris mali. privationi illius boni. Ad hoc etiam facit quod ait augustinus in li. lxxvij. q. v. Nulli dubium est non esse aliam causam metuenti. nisi ne illud quod amamus aut adeptum amittamus. aut non adipiscamur speratum. ergo et. Per accidens autem est quod converso timor sit causa amoris. In quantum enim homo quia timet privari a quo servat. eius mandata. sic incipit sperare de

Titulus Sextus

deo et spes introducit amorem. **Hec. b. tho. p. a. scde q. xliij.** Secundo defectus virtutis est causa timoris quod sic probatur. Contrario sunt contrarie cause. sed diuitie. robur. multitudo amicorum. præs. excludunt timorem secundum philosophum. ij. rhetoricoz. ergo contrarium defectus horum bonorum causat timorem. Probat et alia ratio sic. Obiectum timoris est malum. quod de facili vitari non potest. sed ex defectu virtutis contingit. quod aliquis vitare non potest seu repellere malum imminens. **et. b. tho. vbi supra.** Donit autem damascenus sex species timoris qui est passio scilicet segnitie. erubescencie. verecundie. admirationis. stupore. et agomaz. Quorum sufficientia sic declarabat. b. tho. p. a. scde. Cum timor sit de futuro malo quod excedit potestatem timoris. ut scilicet resistere non possit. Sicut boni hominis. ita et malum considerari potest. in operatione ipsius vel in rebus exterioribus. In operatione ipsius hominis potest malum dupliciter timeri. Primo quid labor grauians naturam. et sic causatur segnitie. cum scilicet aliquis refugit operari propter timorem excedentis laboris. Secundo turpitudine ledens opinionem. et sic si turpitudine committatur in actu sic est erubescencia. Si sit de turpi iam facto. est verecundia. Malum vero quod in rebus exterioribus consistit triplici ratione potest excedere hominis facultatem ad resistendum. Primo ratione sue magnitudinis. cum scilicet aliquis considerat aliquid quod malum magnum. cuius exitum considerare non sufficit. et sic est admiratio. Secundo ratione consuetudinis. quia si aliquod malum inconsuetum non sit considerat ionioscietur et sic est magnum nostrum reputatione. et hoc modo est stupor qui causatur ex insolita ymaginatione. Tercio modo ratione improuisionis. quod scilicet prouideri non potest. sicut futura infortunia timentur. et dragonia. **hec. b. tho.**

De obiecto timoris. §. I

Nota quod primo et principaliter est ipsum malum. secundario quod potest infligere illud malum. Et quia deus est summa bonitas. in quantum timor respicit ipsum malum sic deus timeri non potest. quia nullum malum est in eo. Est autem sciendum. quod timor per se est de malo. Et ratio huius est quod timor est de eo quod est priuarium eius quod amamus. Cum ergo amor sit boni et malum sit priuarium boni. sequitur quod timor sit de malo. **b. tho. prima scde. q. xliij.** Secunda notandum quod timor non est de malo culpe. proprie. huius ratio est. quia illud quod oino subiaceret praei hominis non habet rationem terribilis. sed malum culpe est homini eo quod propriam causam habet voluntatem humanam. que vitare potest quodcumque peccatum. ergo etc. Tamen potest dici alio modo timorem esse de malo culpe. et si non ita proprie. Ratio huius est quia timor est de malo futuro terribili. quod vitari et vinci potest. sed cum magna difficultate. Cum ergo voluntas humana possit ab aliquo extrinseco inclinari ad peccatum. si illud inclinans habeat magnam vim ad

inclinandum secundum hoc potest esse timor de malo culpe. ut cum quis timet commorari in societate malorum. ne inducatur in malum. et si non cogatur. **Sed peratio autem a deo timetur.** quia est consequens peccatum. ut pena **tho. vbi supra.** Tertium est quod timor est de malo nature. quod patet ex hoc quia mors est malum nature. et mors est inter omnia mala terribilissimum. ut dicit philosophus in ij. rhetorice **tho. vbi supra.** Et propterea philosophus singulariter ammonuit discipulos mortem non esse timendam. que infertur propter deum. dicens. Nolite timere eos qui occidunt corpus. quia sciebat maxime timeri ab hominibus. Quartum notandum est. quod timor est de malo futuro. Et in hoc differt a tristitia seu a dolore. quia tristitia de malo presenti. timor de malo futuro. Et hinc est quod illud malum quod non estimatur vel apprehenditur ut futurum sed ut presens et necessarium non timetur. Unde dicit philosophus in ij. Rhetorice. quod illi qui iam decipiuntur non timent mortem videntes sibi imminere necessitatem mortis. **be. tho. vbi supra.** Quintus est. quod timor est de malo futuro propinquo. Si enim malum apprehendatur ut multum remotum. et multum distans. non timetur. Unde dicit philosophus. quod homines et si sciant quod morientur tamen quia non apprehendunt nec estimant mortem ut prope. nil curant. **b. tho. vbi supra.** Sextus est. quod timor est de malo arduo. cui de facili resisti non potest. Sed tristitia potest esse de quocumque malo paruo vel magno. Timor autem non est nisi de magno malo. Cuius ratio est. quia est de illo malo quod non subiaceret voluntati nostre et potestati. sed tale est magnum et arduum. Et cum timor sit de malo. principaliter quattuor sunt mala inter alia. que magis timentur scilicet mala penalia. insolita. repentina. mediabilia. Primo igitur timentur penalia mala. Cuius ratio est. quia vitare talia non subiaceret potestati nostre. et voluntati de facili ut dictum est supra de morte. Secundo timentur insolita. Cuius ratio est. quia experientia facit magis potentem ad operandum. Et ideo sicut auget spem ita diminuit timorem. Per oppositum. in experientia facit hominem minus potentem ad operandum. et ideo sicut in experientia diminuit spem. ita auget timorem. Insolita autem carent in experientia. ergo etc. Item vnumquodque magis apparet contrarium iuxta se posito. Unde cum aliquis statim transit a paupertate ad diuitias. propter paupertatem preexistentem diuitias magis estimat. et reuerfo. diuites statim ad paupertatem venientes eam magis horrent. **b. tho. q. vbi supra.** Tercio timentur repentina. Et ratio huius est quia omnia corporalia bona et mala quanto magis considerantur alias particulantur tanto minor apparent. Et per oppositum quanto minus considerantur. tanto apparent maiora. Et ideo si cur per diuturnitatem dolor presentis mali miti-

Capitulum Decimum

gatur. vt patet per Tullium in li. de tusculanis
questionibus. ita etiam ex premeditatione minuit
timor futuri mali. quod afit repente venit. preme
ditari non pot. b. tho. vbi sup. **Quarto** timor
inremediabilia. Cuius ratio est. quia cum ma
lum sit obiectum timoris. quod auget malum. au
get timorē. Sed diuturnitas vel perpetuitas mali
auget malum. quod patet. quia si pati malum in
tanto tempe est malum. ergo pati illud in dupli
cato tempe erit malum duplicatum. ergo pati idē
malum perpetuo est quoddam malum infinitum. Sed
irremediabilia quorum non inuenitur auxilium. ac
cipiuntur vt perpetua. ergo et. b. tho. vbi supra. Et
bis patet extremum iudicium multum esse timendum
quia supra omnia afflictum. tum quia repē
tinum vel improuisum. tum quia insolitum. tum
quia omnis remedij exclusiuum. Tunc enim nulla
parebunt remedia. Secundario vt dictum est ob
iectum timoris est illud. quod pot. infligere ma
lum. et sic deus potest et debet timeri. Timet enim ho
mo secundum hoc tria. scilicet diuinam equitatem. Nam
considerando diuinam iusticiam qua deus infli
ctor est pene. vel subtractor sue patrie vel sue glorie
ex merito peccati nostri. tunc deus pot. et debet time
ri a nobis. vnde malach. Siego dñs vester vbi
est timor meus. Secundo timet homo humanam pos
tatem. quoniam est lesiva vel quando est iniusta quia. sic in
pmpriu habet nocumētum inferre. sicut legi de
holoferne. quod cecidit timor illius super oēs inbabi
tantes terrā iudith. ij. Et hoc propter potētiā mag
nam usurpatam. tum quia non receperant legatos
nabuchodonosor cum honore. Tertio timet ho
mo crimen eius cognoscere. sicut ille qui est con
sciūs criminis. quia pot. nocumētum in ferre. timet
ne crimen reuelet. Sicut moyses. cum repellexit
deret hebreum socio suo iniuriantem. et ille respō
disset. Quia te constituit iudicem super nos. Non
interficere me vis sicut interfecisti heri egyptiū
timuit moyses eo quod ille sciret illud. Vbi et fugit a
facie et curia pharaonis. ne. scilicet accusaret. Exo. ij.

De defectu timo §II

ris Sciendum quod triplex ē editio vel varietas horum
Nam quidā supabundat in audēdo quidā in timēdo quidā
in nō timēdo. Primi sūt qui sūt nimis audaces sic
fuerūt illi tres viri de exercitu dauid. qui inuenerūt
vsq. ad portā berleē. vbi morabantur castra philis
tini qui erāt inimici israel. rex cisterna qui ibi erat hau
serūt aquā. quā desideratā a dauid attulerūt. ei.
Sed nō voluit bibere immo libauit dño propter
maximū periculū. ad quod se sine cā vrgenti posue
rant. ij. Regū. xxiij. Horū societatem admonet
vitare sapiēs dicēs. Cū audaci nō eas. i. nō con
uerseris cum eo qui. non metuit vt recta rō docet.
Sūt alij qui supabundat in timendo. et hi dicūt timi
di qui. s. timēt quoniam nō o. et vbi nō o. et eo mō quo

nō oportet. de quibus ps. Timuerūt timore vbi nō
erat timor. Et hoc est peccatum. Sicut petrus ita
timuit mortem quod xps negauit vt patet. Luc. xxiij
et hoc est peccatum. Unde aug. Timendo mortem
carnis tue. dabis mortem aīe tue. **Tertij** sunt
qui supabundat in nō timendo. et tales dicunt
impauidi. qui. s. non timēt. tales sūt similes cui
dam iudici de quo dicitur. Luc. xviij. Erat quidā
iudex in ciuitate qui deum non timebat. et hoīes
nō verebāt. et. Et licet timor dei magis deat terra
herē a peccato quā verecūdia mūdi. tū oppositum
frequenter cōtingit. Unde Theopbilus sup illo
verbo sic dicit. Glide quod impudentem erga hoīes
grauioris est mali indicium. Deum enim quod plures
homines non timēt. attamē humano cōhibent
pudore. Cum. n. aliquis sit impudens erga hoīes
tunc crescit tumultus vitiorum. Et de dyabolo
dicitur Job. xli. Factus est vt nullum timeret. i.
non per naturā s. relationē ad hoc venit vt nullus
timeret. Vel sic. Factus est bonus. sed per pnam
presumptionē ad hoc venit. vt nec deū nec quod pas
surus est timeret. Licet enim demones timore na
turali tormenta timeant. quia vt dicitur Jacob.
ij. demones credunt et premiscunt. nō tū habent
timorē filialē. Vel sic. Factus est vt nullū time
ret scilicet per hunc modū quod veller subijci. Quō autē
timor et intimidatio sit pccm. vide in scōla parte.

De effectu timo §. III

ris. Nota quod tria in nobis causat timor inter alia.
Primo contractionem efficit secundum be. tho. vbi supra
Secundo tremorē. elicit. Tertio operationē impedit.
Quantiū ad primū timor contractionem efficit
secundum b. tho. vbi supra. Nam ex imaginatione alicu
ius mali que causat timorem. fit in nobis contra
ctio virtutis et caloris. Contrahitur enim virtus
aīalis ad interiora. cuius rō est. quod quod malū aliqd re
pelli nō possit. puenit ex debilitate virtutis. Cuius
autē quāto debilior est tanto ad pauciora se pot. dif
fundere. et ad exteriora pot. minus extendere. Et
hoc patet per exemplū. Videmus enim in morientib.
quod calor naturalis ad interiora retrahit. propter de
bilitatem virtutis. Similiter in ciuib. quoniam ciues
timēt. retrahit se ab exteriorib. et recurrit ad in
teriora loca magis tuta quā pnt. Fit scōdo ex ti
more contractio coloris. cuius ratio est quia spūs vel
calor qui est causa coloris in timentib. retrahit
ab exteriorib. ad interiora. quo subtracto reinos
ues color. Vbi notandū quod timor facit pallentes.
et fugientes. Primo pallentes facit. cuius
rō est. quia cū calor et spiritus in timentibus
vt dictū est. retrahit ab exterioribus ad interiora.
hoc subtracto remouetur color et sequit. palledo.
Unde videm. quod timētes moriē pallefcūt. co tūc
ex timore mortis calor qui est cā coloris ad interiora
retrahit. Oppositū autē huius verecūdia tanlat.

Titulus Sextus

Nā cretūdiari nō palleſcūt. ſicut faciūt inuidi ſ
ponus rubefcūt. Cui⁹ rō eſt qz ſicut in timore ſit
retractio vel ptractio caloris ad interiora. ita i re
recūdia ſit diffuſio caloz ad exteriora. Quāto aut
calor qui eſt cā coloris ad exteriora diffundit rāto
magis rubedo cauſat. Facit timor ſcōario hoies
tacentes. Cui⁹ rō eſt. quia in timētibz ſit motus
interioris caloris ⁊ ſpirituū a corde ad interiora.
⁊ ideo timor ptractat formā dī vocis. q̄ ſit p emiſ
ſione ſpirituū ad ſupiora pos. p quod timor nō
ſinit formare vocē. ⁊ pōnōtacentes facit. Sz in do
lenti⁹ eſt oppoſitū. Nā in dolore natura ſeruat
interius ſpūm ⁊ calozē. vt hoc vtaſ ad expellendū
noctūū. Multiplicat aut inter⁹ ſpirituū a calore
neceſſe eſt q̄ emittant p vocē. ⁊ ideo dolentes vix
pūt ſe ptenere qui clamēt. vt dicit pbi⁹ i li. de pro
bleumatibz. **T**ertio timor facit fugiētes. cui⁹
rō eſt quia in timētibz ppter frigiditatē ingroſſā
tem ſpūs ⁊ calozē. Spūs ⁊ caloz a ſupioribz ad
inferiora mouent. nec pgregant circa cor. ſed ma
gis recedūt a corde ex imaginatione defectus vir
tutis. Et ppter hoc timentes nō pmpre innadūt
ſed magis reſugiūt. Irati aut appoſitum faciūt.
Nā irati reddunt pmpri ⁊ audaces ad inuaden
dū. Cui⁹ rō eſt. quia in iratis ppter ſubilitatē
ſpirituū ⁊ calozē qui puenit ex appetitu vindicte
ſit interior motus ſpirituū ab inferioribz ad ſupe
riora ⁊ ideo cōgregant ſpūs ⁊ caloz circa cor ppter
qd irati pmpre ⁊ audacter incedūt hē. b. iho. vt i
ſupra. **S**cōs effectus timoris eſt quia timor
reſeclat. Diuino rō eſt quia in timore calor ab ex
terioribz ad interiora ptractitur. Remoto aut ab
exterioribz calozē. qui mē. ⁊ cōtinebat. remanēt
membra frigida. ⁊ ppter hoc accidit in eis tremor
Tremor cū ex frigiditate cauſatur. ppter qd tre
mūt membra timentū. Et primo tremūt cor. eo
q̄ in timore calor deſerit. Scōo tremūt vox ppter
vicinitatem artarie vocalis ad cor. Tertio tremūt
mā dībula inferior ppter cōtinuitatē. Quarto ſc
quif ſtrepitus dentū ppter eandē rōnem. Quibz
roborebia ⁊ manus. tū ppter pncionē ad pect⁹
vbi eſt cor. tū quia hui⁹ mēbra ſunt mag⁹ mobi
lia. ppter quod in timentibz genua tremūt. Un
Iſa. xxxv. Conſortate manus diſſolutas ⁊ genua
debilia ⁊ memētia roborate. iho. prima. ij. q. xliij.
Tertius effectus eſt. quia opationē impedit
Pro cui⁹ declaratione videnda ſunt tria. Prīa
eſt q̄ opatio exterie a duabz cauſat ſc̄z ad agēte
principali quod eſt aīa. ab agente instrumentalī.
ſc̄z a membris corpis. Unde ⁊ ppter defectū agē
tis pncipalis ⁊ impantis vel mouentis. ⁊ ppter
defectū agentis instrumentalis nō obſequēns ope
ratio pōt impedire. Scōm videndū eſt q̄ timor
impedit opationē. ex parte corpis vel ex pte mem
bra ⁊ ciua. Cui⁹ ratio eſt. quia ppter defectū ca
loris qui ex timore cauſat in membris exterioribz

⁊ pceptue in membris ſupioribz timor ex ſub
tractione caloris mēbra debilitat. ⁊ ſic ea que im
pedit opari. Tertium pſiderandū eſt. q̄ ſi timor
ſit multū vchemens et exceſſiuus in tantū q̄ rōez
perturbet. tunc talis timor impedit opationē ex
parte mentis. Si aut ſit ita moderatus q̄ rōem
non perturbet. tunc ad bene opandū pferit inquā
tū in ſc̄z ſolicitudinē cauſat. ⁊ facit hoīem attē
tius pſiliari ⁊ opari. Et hoc eſt quod dicit apl⁹
ad phil. ij. Cū metu ⁊ tremore ſalutem vestrā ope
ramini. i. cū metu mentis ⁊ tremore corpis. Vel
ſic. Cū metu. i. nō pſumptuoſe. ſed cū humilitatē
⁊ cū tremore ſc̄z manifeſto opamini ſalutē ve
ſtram. i. vitā eternā. q. d. apl⁹. Nos meremur vi
tā eternā p humilitatē ⁊ p bonā opationē. que ex
nobis nō habemus. ſed a deo qui ſm aplm ope
ratur in nobis velle bonū ⁊ pſicere bonū. bea. bēa.
iho. prīa ſcōe. q. xliij. Quod aut dicit pbi⁹. q̄ ti
mor facit hoies cōſiliarios. hoc intelligendū eſt
non ſm q̄ cōſiliariū a facultate dicis cōſiliandi
bene. quia ſic nec timor nec aliqua paſſio facit cō
ſiliarios. Nāz hoibus affectis aliqua paſſione
videſ quod maius vel minus q̄ ſit ſm rei verita
tem quod ſit ex defectu rectitudinis iudicij. Sz
facit timor cōſiliarios. put cōſiliarius dīa vo
luntate vel ſolicitudine. Conſiliant enī hoies de
magnis in quibz quaſi nobiſiſpis diſcredimur.
Ea aut que timorē incunūt hñt quendā magni
tudinē. cum quia apprehendūt vt difficilia ad re
pellendū. tū quia apprehendūt vt de ppe exiſtens
ia. vnde in timoribus pſueuerunt hoies pſiliari.

De proſectu ti .§. iiii.

Moris. Sciendū q̄ ex diuino rōre tria nob bono
pueniūt Et prīo gta iſſodit Scōo culpa excludit
Tertio vita pſicit. Quantiū ad p̄mū dico. q̄ gta
infundit ex rōre dei. Un. puer. xij. dicit. Timor
dñi. ſicut fons vite. Sicut enī fonte pcedit ri
uulus aque. ſic a timore dei riuulus gracie. Un
de bern. ſup Can. ſermone. liij. In veritate didi
ci. nihil eſſe ita efficax ad pmerendū grāiā dei re
tinendā ⁊ recupandā q̄ ſi in omni tempe inue
niatis coram deo. nō alit ſapere ſed timere. Et iō
puer. xxiij. dicit. Beatus vir qui ſemp eſt pau
dus. Sup quo vbo ſic dicit bernar. Time cum
acceſſerit grāia dei. time cū abierit time cū dñuo
reuerſit. time cū pſis exiterit. Cum a deſt time.
ne indigne operis. Sed ſi abſceſſerit mltomag⁹
timendū eſt. quia vbi nbi deſicit grāia. deſicio ⁊
tu. Si aut grāia tibi ppiciata redierit tūc mul
tomag⁹ timendū eſt tibi. ne forte cōingat te reci
diū pari ergo p omni tpe eſt timendū. **S**c̄z
cundo ex timore dei culpa excluditur vel remittit
Unde ecclā. i. Timor dñi expellit peccatū. Et hoc
tribus modis. Corrigendo ſc̄z pteritia. virando

Capitulum Undecimū

pñtia. cauendo futura. Et primo quidē mō exclu-
dit timor dñi peccatū. s. cōmissū seu pteritū. et hoc
ex cōsideratione dñificationis. inde inducitur cōtri-
tio sicut apostemat in scilicet expellit saniam. **Uñ**
Isa. xvi. A timore tuo dñe pcepim⁹ et nō pepim⁹
spiritū salutis. i. compunctionē. xñ spirit⁹ saluat
Scdo ex cōsideratione future pñsionis inducit
pñsionē. sic vomitus expellit cibū venenosū. **Ter-**
tio ex pñsionē eterne pñitionis inducit ex tiorē
satisfactio. sic in infirmo pñalescēte remanēt i in-
firmitate aliqñe nociue reliqñe. q̄ expellit p medi-
cinam. **Scdo** mō culpa remittit vitādo pñtia p in-
nocentiā. puerb. xv. **Per** timor. ē dñi declinat oīs
a malo. **Terrio** mō remittit cōpa p timorē. puiden-
do futura. **Eccl. vii.** q̄ deus timet. s. timorē filiali
nihil negligit. s. facere eorū q̄ tenet facere et vitare
Terrio vita ex timore dei pñfici. **Uñ. n.** timor filia-
lis fundet et radicef i in charitate crescēte charita-
te crescēte augef timor. xñ **Greg⁹.** **Quē**que pl⁹
est illuminat⁹ et flāmata plus timet. **Hoc** autē deus
erigit a nobis. **Unde** dñr **Ecclesiastes. vlti.** Time
deum et mandata eius obserua. hoc est oīs homo.
Deū time. s. timorē filiali qui. s. docet nō pena in
sed offensam patris timere. Et mandata eius ob-
serua. i. ob ipm et ppter ipm serua non ob aliud
Et subdit causam. **Hoc** est. n. omnis homo. i. ad
hoc factus est omnis hō. vt deū timeat et mādāta
eius seruet. **Uñ** sic. hoc est omnis homo. i. p bñc
for mādā. s. per timorē dei. et obseruatōem mādāto-
rū. habet hō ēē grātie et deum glorie. quod ē p-
ferrius q̄ esse nature. vel sic. **Hoc** ē omnis homo
i. hoc solum requirit ab omni homīe et p hoc bea-
nificat. **Uñ** sic. **Hoc** est omnis homo. i. totus et p-
fectus homo. Si enī alit⁹ de est. s. vel declinare a
malo vel facere bonum. dimidius non totus est

De vtilitate timo. §. v

ris dñi. **Nota** q̄ nihil vtilius incipiēti. nil vtili⁹
ad pñfectionē peruenienti. nil vtilius oī statui vel
serui timore dei. **Unde** **Ecclesiastici. xxiij.** nil me-
lius q̄ timor di. **Quod** patet discurrendo p singu-
la est enim vtilis peccantibus penitētib⁹ tribu-
latis temptatis. et cōtemplatiuis. **Primo** est
vtilis peccantibus. in quantum ad statū peniten-
tiē adducit et transfert. Sicut enim latro videns
iudicem insequentem se. pte timore iudicis timet
et se reprehendit. dicens. heu quid se ci. se iudican-
dū affligit. dicens. heu tu suspenderis. et rē furat⁹
si pōt. proijcit. Sic peccator pñderat futurum iu-
diciū per timorē cor suū primo redarguit cōsiderā-
do debitā penam. peccata dimittit cōsiderando
dei misericordiam. Est secundo timor vtilis peni-
tentibus. Inducit enim ad pñtionē. pñsionē
et satisfactio. **Unde** dicitur **Ecclesiastici. i.**
Sine timore dñi nō. poterit quis iustificari. **Iu-**
stificatur enim homo per penitentiam. p quaz de

impio fit iustus. **Unde** et buphicanus qui cū timo-
re iuit ad orandū ad templū. reuerlus est dom⁹
iustificatus. **Terrio** ē vtilis tribulatis. Sicut
enī infirmus timet mortē copia. libēter sumit po-
tiores amaras et medicinas. Sic timēs mortē
aie et separi a deo. libēter gaudet in tribulatiōib⁹
longanimitē sustinet. **Uñ** talis timor facit tribu-
latū patientē. gaudēte pñtē in tribulationib⁹
Uñ **eccl. ij.** Sta in iusticia et timore pparata aiam
tuā ad tentatōes. **Uñ** sancti gaudebāt in aduersi-
tati⁹ et eas affectabāt. quia sperabāt inde euade-
re penas futuras. et separationē a deo quē timebāt
Et ideo aug. dicebat. dñe hic ore. hic secavi in fu-
turo parcas. **Quarto** est vtilis timor tēptatis
sicut enī pñnari p sua hereditate timor incutit
solicitudinē in aggrediēdo. pñneratiā in pñnā-
do. et pñdentiā in vincēdo. Sic timor dei facit di-
ligentiē in pugna spñalia **eccl. vii.** Qui deum ti-
met nihil negligit scz eorū que oportet facere p vi-
cendis vitis. Facit pñnerantē in diligētia cōti.
xxvi. Nisi tenueris te instantē i timore dñi. cito
subvertet domus tua. Facit et timor tēptatū. pñ-
dentē de victoria. pñer. xiiij. In timore dñi fidu-
tia. fortitudis. quia scz tāto q̄ fortius mōm despi-
cit. quāto plus timet deū. **Quinto** est vtilis ti-
mor pñtemplatiuis. Sicut enī seruus dñi cui ser-
uit astitit sepius. obsequit humiliter. alloquitur
dulcius. Sic facit timor dei pñtemplatiuis. **Nā** pri-
mo subleuat ad aspectū summe veritatis **Eccl. x.**
Qui deū timet scz vt filij erūt in oculis eius id ē
bñplacebūt ipi deo. sicut oculi matris sup filium
sunt vbiq̄ vadit. qz vbi amor ibi oculus. **Uñ**
sic exponit. Erūt in oculis eius scz plati qui dicūt
oculus dei i. cognoscit a plato. **Scdo** timor hu-
miliat pñtemplatiuos ad obsequiū diuine maiesta-
tis. **Eccl. viij.** Ego cognoui q̄ erit bonū timenti
deū qui vñt facie eius. **Terrio** pparat ad gñtū
summe bonitatis ps. **Quā** magna multitudo
dulcedinis tue dñe. quā abscondisti timentib⁹ te
Uñ **eccl. xxi.** Timor dñi sup omia scz bona tāq̄
custos ē. et ne amittant. **Uñ** sup oīa mala. tanq̄
represso. ne ingrediant. **Uñ** sup oīa transitoria.
tanq̄ prudēs pñtempor. et vt paruipēdant. Et iō
dicit **eccl. xxi.** Beatus vir cui datū est bñ timorē
dñi. **Ubi** iij notari pñt. **Primo** bñtus virtuos⁹. ibi.
bñ timorē dñi. **Scdo** donū gñsum. ibi cui datū
est scz a deo. **Terrio** est pñtū gñsum. ibi. bñas et.
De septem speciebus timoris. et de timore pñt est
donum spñs sancti. i. infra in iij. parte.

De vltima passione que dicitur Ira. et causa
eius et multiplicata. **Capitulū. xl.**

Vltima passio est
ira. que dici pōt passio generalis nō
quia causet oēs passiones. nā illo mō
amor est passio generalis. s. inq̄tū ex pcuriū mul-
f 3

Titulus Sextus

raꝝ passionū generat. dicitur generalis. Nō enī insur-
git motus ire nisi ppter aliquā tristitiā illatam. ⁊
nisi adsit desideriuꝝ ⁊ spes viciscendi. Appetit enī
iratus vindictā vt sibi possibilem. Unde si fuerit
multū excellēs psona que nocumētū intulit non
causat ira s̄ tristitia. De noīa aut̄ vis irascibilis
ab ira. nō q̄ oēs mot⁹ eius sint ira. s̄ q̄ ad irā ter-
miant oēs motus illius potētie. ⁊ inter oēs alios
motus est manifestior. Motus autem ire tendit
in duosq; in ipsam vindictā quā appetit. ⁊ sperat
sicut quoddā bonū. vñ ⁊ de ipsa dicitur. Tendit
etiam in illum de quo querit vindictā. Et q̄ cir-
ca vtrūq; ira requirit quandā arduitatē. nō enī
surgit motus ire. nisi cū quādā magnitudine. q̄a
nihil ⁊ modica valde nullo digna non extimam⁹.
Hinc patet q̄ est in potentia irascibili. cuius obie-
ctum est arduū. Est aut̄ duplex differentia attrē-
denda circa hoc ire ad odium ⁊ ad amōē. Quap-
p̄ia est. q̄ ira semp respicit ad duo obiecta. amor
vero ⁊ odiū c̄ nōq; respiciunt vnū obiectum nū.
Sicut cum dicit aliquis amare vīnū vel aliquid
b̄mōi. vel etiā odire. Scda est quia vtrūq; obie-
ctorū quod respicit amor est bñū qñ scz duo respi-
cit. Vult enī amare bonum amico. ⁊ hoc tanq; si
bi conuenienti. Vtrūq; vero horū que respicit odi-
um. habent rationē mali vult enī odiens malū
aliqui tanq; sibi incōueniens. Sed ira semp respi-
cit duo obiecta. Et vnū quidē s̄ rōē boni scz vindi-
ctam. quā appetit. Aliud scdm rōem mali. s̄ ho-
minē nocuū de quo vult vindicari. Et ideo ira
est passio. quasi composita ex p̄tarijs passionib⁹.
Dicitur aut̄ ira crescere in animum scdm Aug.
in regula per quandam causalitatem quia scz ipsa
odium causat cum est inueterata.

Item nota q̄ ira .§. I

est cū rōne. non quidē vt precipere sicut dicitur ēē
voluntas cū rōne. sed vt denunciare. i. manifeste
stante iniuriā. Appetitus enī sensitivus rōni nō
obedit immediate. sed mediante voluntate. Quia autē
bruta habeāt irā. cū nō habeāt rōem. ex instinctu
naturali indito eis p rōem diuinā. Itē ira ē qui-
dem naturalior ꝑcupiscentia ex parte subiecti. cō-
siderando hoīem s̄m naturā speciei inq̄tū rōna-
le. ⁊ etiā s̄m ꝑpletionē ꝑp̄iam indiuidui. Inq̄-
tum enī homo est rōnalis: naturalior est ira quia
ipsa cū rōne. Unde p̄bs dicit q̄ bñanus est ꝑ-
nere quod p̄tinet ad irā. q̄ mansuetū esse. quia
vtrūquodq; insurgit p̄tra nociua. Similiter cō-
siderando hoīem s̄m ꝑp̄iā ꝑpletionē indiuidui.
ira est naturalior ꝑcupiscentia. Est enī homo di-
spositus ad irascendū. s̄m q̄ habet colericā cōple-
xiōē. Colera autē inter ceteros humores citius
mouet. Assimilatur enim igni. ⁊ ideo est magis in-
p̄mp̄u. vt ille qui dispositus est s̄m naturāle cō-
plexiōē ad irā irascatur. q̄ de eo qui est disposit⁹

ad ꝑcupiscendū ꝑcupiscat. Cū ⁊ p̄bs dicit in. vñ
ethicorū. q̄ ira magis tradit a parentib⁹ in fili-
os q̄ ꝑcupiscentia. Sed cōsiderando cām ire ex p̄-
te obiecti. vel ex parte subiecti s̄m naturā generis.
id ē inq̄tū est aīal. sic naturalior est ꝑcupiscentia
ira. Cōcupiscentia. n. ciborū ⁊ venereorū ē natura-
lior. Et ex ipsa natura cōi. b̄z bō inclinationez ad
appetendū ea q̄ sunt ꝑseruatiua vite. s̄m sp̄m vñ
s̄m indiuiduū. Itē odiū est grauius ira. q̄ patz
ex dicto aug. in regula q̄ ꝑpat odiū irabi. scilicet
ira. Hui⁹ rō est. q̄ q̄tū vterq; appetat malū. n̄
tū eadē rōne. Itā odiens appetit malū inimici in-
quantū est malū. Et q̄ appetit malū alterius. s̄m
se nulla mēsurā mali sariat. ea enī que s̄m se ap-
perunt sine mēsurā appetunt. sicut auarus diuiti-
as. S̄ iratus appetit malū eius ꝑtra quē irascit
nō inq̄tū malū. sed inquantū habet quādā rōnez
boni. put estimat illud ēē iustū inq̄tū vindicari
uum. Iratus enī appetit. vt ille cui nocumētū in-
fert ꝑcipiat ⁊ doleat. ⁊ q̄ cognoscat ppter iniuriā
illatā sibi hoc ꝑuenire. Et q̄ hoc appetit sub rōe
iusti vindicariui. idō qñ malum illatum excedit
mēsurā iusticie. s̄m exti manonē irascētis. tūc mi-
setetur. Ira ꝑprie nō est ꝑtra se ipsum. sed inq̄tum
quedā metap̄horica iusticia. ⁊ in iusticia est ho-
mō ad seipm in quantū scz rō regit ꝑcupiscibile ⁊
irascibile s̄m hoc dicitur homo de se facere vindictam
⁊ sibi irasci. Itē quia ira causat ex hoc. q̄ aliquis
nos lesit per actū suū. actus aut̄ sunt singulariuz
ideo ira est semp circa aliquod singulare. Itē in
quarto ethicorū p̄bs dicit seu appellat quosdam
irascētū acutos. q̄ scz cito irascūtur. quosdam
amatos quia scz diu retinēt iram. quosdā diffici-
les. qui scz nunq; quiescūt nisi puniant. Est autē
causa ire aliqd factūz cōtra ipm irascētē cui⁹ rō ē
q̄ ira est appetitus nocendi sub rōe iusti vindica-
riui. Videtur aut̄ locū nō b̄z. nisi vbi ꝑcessit iniu-
ria que ad eum p̄tineat qui vindictā appetit. Ini-
uria aut̄ ab aliquo facta. non p̄tinet ad aliquē. ni-
si si aliquid fecerit quod sit aliquo modo contra
ipsum. Quia autem irascamur contra illos etiam
qui alijs nocent. hoc ideo est. inquantum illi qui
bus nocetur aliquo modo p̄tinet ad nos vel ꝑ
affinitatem vel per amicitiaz vel per communio-
nem nature. Quia etiam homines irascantur con-
tra eos. qui despicūt ea circa que ipi maxime stu-
dent. vt dicit p̄bs. hoc idō est. quia per illud ma-
xime reputamus nos despici. Ira autem dicitur
de deo. non secundum passionem animi. sed s̄m
iudiciū iusticie. prout scilicet vult puniri ꝑ-
catores de culpa sua. Peccator autē et si deo nil
possit nocere effectiue. tamen ex parte sua agit cō-
tra deum. ⁊ quia cum in mandatis suis contem-
nit. quia infert nocumētum aliquod ei qui sub
diuina rulela continetur. Paruipensio est causa
ire ad quem omnes alie cause reducuntur. ꝑtra

Capitulum Undecimū

uipensio enim excellentie hominis opponitur. Que enim homines putant nullo digna esse. per uipendunt. Ex omnibus autem bonis nostris aliquam excellentiam querimus. et ideo quodcumque nocumentum inferatur iniquum excellentie derogat. videtur ad paruipensionem pertinere. Cum enim ira appetat vindictam et sub ratione iusti. et ideo paruipensionem ad iram est aliquid sub ratione iniusti. Maxime autem facit iniustum qui ex certe electione et malicia. non passione vel ignorantia alteri infert nocumentum. et ideo maxime propter tales irascimur. quia propter paruipensionem videntur fecisse. Qui ex ignorantia vel passione peccant. non vident paruipendere. et ideo magis merentur veniam et misericordiam et non iram. Item cum causa ire sit iniusta paruipensio. et nocumentum pristatini illatum secundum primam causam. excellentia hominis est causa. ut de facili quis irascatur. Quanto enim quis est excellentior tanto iniustius paruipendit in eo in quo excellit. Unde irascitur diues si paruipendit in pecunia. et rhetor in loquendo et sic de alijs. Sed iniquum nocumentum contristatini est causa ire. sic ea que sunt contristantia. ut que pertinent ad defectus sunt causa ire. et secundum hoc infirmi de facili irascuntur. Item defectus eius vel prauitas propter que irascimur. aliquando auget iram aliquando minuit. Si enim defectus auget indignam despectionem. sic auget iram ut despiciantur nobiles a rusticis et homines. Si vero minuat despectionem indignam. sic diminuit iram. Et hoc modo qui penitet de iniurijs factis. et contentur et humiliantur mitigant iram. Causat autem ira delectationem. Nam motus ire insurgit ex aliqua illata iniuria pristante. cui quidem tristitie remedium adhibet per vindictam. quanto autem propter iusticiam maiorem. per delectationem remedium adhibet. tanto maior delectatio causatur. Non enim tollit tristitia nisi per delectationem ut per suum contrarium. Ad penitentiam autem vnde delectatio sequitur. et tanto maior quanto maior fuit tristitia. Si igitur vindicta fuerit per se realiter. causatur perfecta delectatio que totaliter excludit tristitiam. et per hoc quietat motum ire. Sed antequam sit per se realiter vindicta fit irascenti per se dupliciter. Uno modo per spem. Nullus enim irascitur nisi sperans vindictam. Alio modo per continuam cogitationem. Unicusque enim concupiscenti est delectabile inozari in cogitatione eorum que concupiscit. Et propter hoc imaginatioes somniorum sunt delectabiles. et ideo cum iratus multum cogitet de vindicta in animo suo ex hoc delectatur. Item causatur ira feruore. Quedam enim impetuositas est in motu ire. et quia motus ire non est per modum retractionis. cui proportionatur frigus. sed magis modum insecutionis. cui proportionatur calor. consequenter fit motus ire causatiuus cuiusdam feruoris sanguinis et spirituum circa cor. quod est instrumentum passionis anime. Et exinde est quod per magnam perturbationem cordis que est in ira. maxime appa-

rent in iratis indicia quedam exterioribus membris. Feruor tamen qui calorem consequitur. alia ratione pertinet ad iram et alia ad amorem. Nam feruor amoris est cum quadam dulcedine et lenitate est enim in bonum amatus. et ideo assimilatur calori aeris et sanguinis. propter quod sanguinei sunt magis amariui. Feruor autem ire est cum amaritudine ad consummandum quia tendit ad punitionem contrarii. Unde assimilatur calori ignis et colere. Item ira inter ceteras passiones manifestius impedit usum rationis. Item cum ira sit cum ratione et impediatur rationem. ex utraque parte potest taciturnitatem causare. Aliquando tamen sequitur magis locutio si non fuerit nimia. Lxx. prima secunde. q. xvi. et sequentibus.

Notandum quod triplex est ira. §. II

plex est ira. scilicet diuinalis virtualis. et criminalis. Ira diuinalis est illa quam dicit scriptura esse in deo ut Ecclesiasticus xvi. Misericordia enim et ira cum illo est. et per. Iratus est furor deus in populum suum. Fuerunt aliqui philosophi ut epicuri. qui dixerunt iram non esse in deo hanc videlicet rationem assignantes. quia non punit subito malos cum scelera perpetrant. Sed ut dicit. Lactantius reprobans talem opinionem falsam. hoc facit propter suam immensam clementiam et misericordiam erga homines sciens eorum fragilitatem et comparans eis expectans eorum conversionem et ex eo differens ultionem. Nam si cum homines peccant subito vellet punire. paucissimi in mundo remanerent. Probari autem posse iram esse in deo. dicit non solum ex scripturis sanctorum sed etiam gentilium. allegans plura dicta sybillarum. Sibilla fuge sceleratas religiones et viuo deo serui. et ab adulterio te abstine. et masculi permixtione praua. Pro patria generationem crea et ne occidas. His deus immortalis irascitur que hec agunt. refert Lactantius in libro de ira dei. Sciendum quoque cum scriptura dicit deus iratum et iram esse in deo. loquitur per similitudinem eorum que dicuntur de homine irato. Non quod proprie sit in deo. Et ratio est. quia ira proprie est cum alteratione patris sensitivae. Est enim ira secundum Damascentum accensio sanguinis circa cor. Deus autem est immutabilis et alterari non potest. Et cum sit purus spiritus. et nihil corporeum sit in sua deitate. nec sanguinem nec cor habet. unde secundum passionem possit irasci. Sed cum homo irascitur contra aliquem alteratur in parte sensitiva et si potest minatur vel castigat. vel grauiter ledit eum contra quem iratus est. Et quia hoc est communiter effectus ire. cum quis ista facit erga aliquem. dicimus illum iratum contra talem. Et quantum ad istum effectum qui procedit ab ira. dicit scriptura deum aliquando iratum. non quod sit in eo alteratio cum appetitu vindicte. que proprie est ira. sed quia punit mala

Titulus Sextus

illū ita ut vellet delere. Quod talis ira augeat meritū
et iustissime. Unde dicitur de penitentibus distin-
tione productior. Ira dei non est ut hominis. id
est concitari animi furor. sed tranquilla iusti sup-
plicij constitutio. **E**st autem ira triplex seu
dicere possumus quod deus tripliciter irascitur scilicet ma-
lis puniendo. flagellis expurgando. reprobos eter-
nando. Locutus est dominus aliquando per prophetas punientes
et asserens alicui populo se iratum contra ipsum
et mala illaturus. Et cum talis populus se corripere
et penituit de peccatis. dominus reuocauit iram
et non imminuit illa mala. Nec tamen locutio fuit
falsa. quia comminatoria fuerat et sub conditione scilicet
si se non emendaret. Sicut patet de Ninive. de qua
dixerat dominus per Jonam prophetam. Ad hoc qua-
draginta dies et Ninive subuertetur. Et cum
audissent hoc ninuite penitentiam egerunt
dicentes. Quis scit si forte ignoscat deus et auer-
tatur a furore ire sue. Et propter penitentiam eorum
reuocata est sententia. Unde et Hieronymus super Osee
xii. c. inquit. sed continuo qui dixerat. Sicut edama-
faciam te. sicut seboim ponam teque due ciuita-
tes ex vicina sodomorum. parilis exitus traxere con-
suetum. Conuersi est inquit. Dominus cor meum
intra me. conturbata est anima mea. non faciam finem
iracundie furoris mei. nonne apparet quod iccirco in-
dignatur nobis dominus ut nos indignationis ire sue
conuertat. de peccatis. id est. sed continuo. Et loquitur de
populo israel cui dominus minabatur se exterminatu-
rum propter peccata. sicut illas duas ciuitates vicinas
sodomis. sed cum aliquando conuersi sunt ad pe-
nitentiam dominus suspendit sententiam. **S**ecundo dicitur
deus iratus. cum scilicet flagellat. flagellando peccata
expurgat reuertentibus ad penitentiam. Unde dicitur
Iobias ad dominum loquens. Cum irasceris
flagellando misericordiam facis. et in tempore tri-
bulationis peccata dimittis. his qui inuocant te
Iobias. ii. abachuc. ii. Cum iratus fueris. id est. flagel-
lando misericordie recordaberis scilicet peccata remittes
eo. Sicut patet exemplum in dauid. cum persecutione su-
stineret a filio absolon propter peccata sua. et cum penitus
maxima superuenit in populum suum. propter
peccatum elationis. Regum. xvii. c. h. Hinc
et biero. Si quando fames et penuria et omnium
rerum egenas opprimunt mundum. sciamus hoc ex
ira dei descendere. qui in pauperibus cum recipiunt
elemosinam se fraudari loquitur. xvi. q. i. c. Reuer-
imini. **T**ertio irascitur erga reprobos exter-
minando. Sicut cum irascitur homo contra hostem capitale.
exterminat eum si per modo. Sic ut dicit Augustinus. i.
Ulciscens dominus in hostes et irascens inimicos suos
Iobias. ii. Qui incredulus est non videbit vitam eternam
sed ira dei manet super eum. Irascitur ergo deus isto
modo scilicet exterminando. et mori eterni deputando
impenitentes usque in finem. Propter quod ait
apostolus ad Romanos. Tu autem finis impenitus cor-

tum in thesaurizas tibi iram in die ire. Non enim ut
ait biero. hominibus sed viris irascitur deus. de
peni. dist. i. q. obrem. Et quia in reprobis semper
inueniuntur peccata. ideo semper contra eos dominus
manet iratus. et ira terribiliter. ut in fine mundi
dicant montibus. Cadite super nos et abscondite
nos a facie sedentis super thronum. et ab ira agni
Apocal. vi. Nec ira potest cessare. id est. punio
quia nec culpa remouetur. Hinc Gregorius in li-
dialogorum ait. Cum superna indignatio sese. ut
ira dixerim. medullitus mouet. id est. determina-
tue. Hanc humana opinio non remouet. Nec
se cuiuslibet viliter depretatio obijcit. cum semel
aliquid deus ab inimicis irascendo disponit. xii. q.
ii. cum superna. Et lactantius in li. de ira dei.
Ira diuina in eternum manet. aduersus eos qui
peccant in eternum. Ne ergo tardes conuerti ad
dominum et differas de die in diem. Subito enim dicitur.
Ecce. v. Secundario est alia ira que dicitur ira
virtualis seu ira per zelum. et hec est cum videlicet
quis habet displicentiam et turbationem contra
vitium commissum a se vel ab alio. in quantum est
offensa dei. propter quod si habet auctoritatem
ipsum punit. Et ad hanc inuitat psalmus cum dicit. Ira-
scimini et nolite peccare. Loquitur enim secundum grego-
rium. in. v. moralium. de ira per zelum. Unde quasi de-
clarans ipsam iram subdit. Que dicitis in cor-
de. et in cubili. copugimini. id est. isto modo irascimini.
ut habeatis per percussionem et dolorem de his que
dicuntur in cubilibus et cordibus. id est. de peccatis
que sunt opere corporis quod est quasi cubile anime
et cogitatione que est in corde. Signanter autem
dicit. irascimini et nolite peccare. Nam etiam ex
zelo irascendo peccatur nisi modus seruetur. Ita ergo
irascendum est contra sua vel aliorum vitia. quod ratione ira
regat. non impatientia vel odio vel nimio seueri-
tate vras. Unde augustinus. Irasci iustis peccatis palea-
rum. sed non odit in quo extinguitur oculus bonis.
vii. q. i. s. vlt. Nec autem ira tria bona facit.

Placet deum.

Auget meritum.

Excitat primum:

De primo psalmo. Sietit phinees et placuit. id est. deus
in eo quod ex ira per zelum occidit principem ex iu-
deis fornicantem cum Moabitide. et cessauit quas-
latio. id est. flagellum populi quo multa milia occisa
sunt. Unde dicitur Ieremias. xxi. phinees auertit iram
dei ab eis. Ibi habes historiam. Sic sanctus moy-
ses cum vidit descendens de monte syna vitulum
aureum. et choros adorantium eum. iratus est valde
et contregit tabulas lapideas diuine legis. ut
habet Exo. xxxii. repuras indignum margaritas vxo-
rum dei ante illos preciosos exponere. Et castra in-
gressus. ipse cum leuitis zelo ducti interfecerunt xxiij
milia qui adorauerant vitulum. Qui prius in mo-
te dominum placauerat sua offensione iram contra populum

Capitulum .XII.

pater et hoc quia p quolibet actū virtutis meret homo. et tantomagis. quāto maior est virtus ceteris paribz. S3 irasci p zelū est actus virtutis. et maxime sc3 pietatis. sine pietas dicat dei cultus. qd pertinet ad religionem que est maxima virtutū moralium. siue sumat p misericordia. que est maxima in his que sunt ad primū. fm. b. tho. ij. ij. q. xxiij. q. aut sit hec ira actus pietatis ostendit hiero. sic dicens ad Hipariū. Legi syro macten. i. vindictam pbiuees. auctoritatem helye. zelū symonis chananei. petri seueritatē. ananiam et saphirā tradidantes. pauli pstantiā. qui he. imaz magnū vjs dñi resistentē. eterna seueritate dānauit. Nō est crudelitas cū p dō punire. s3 pietas. hec ille. xxiij. q. viij. legi. Oportet tñ q ad puniendū beat qd auctoritatē a deo vlt ab hōie. alio iuste nō fieret. Est insup talis ira p zelū excitat iua. primi ad cauendū malū. dñi videri puniri in bonū faciendū Unde cum rex antiochus misisset nunciū in ciuitatem modin. precipiens iudeis oībus. vt derelicta lege trāsferret se ad mores gentiliū sacrificādo ydolis subito quidā ex iudeis in aspectu omnium sacrificiū obtulit ydolo qd vidēs Barabthas iratus zelo legis. occidit illū iudē et nunciū regis et filios ac populū animauit. et forauit ad seruandū legē dei. deferens ciuitatez cū multis milibus. et in desertum secesserunt ne paminarentur vt habet. i. mach. ij. Tertia ira dicit criminalis. cū sc3 quis habet inordinatū appetitū vindicte. i. punitionis alicuius ppter aliquem defectū commissum. Et quia inordinatus est talis appetitus id ē non fm ordinē rōnis dum sc3 desiderat punitionem fieri non ppter iusticiā et fm iusticiā s3 ppter indignationē sui et nō debito modo. iō peccat male vtens passione ire. Sed precipue cauendū est. ne multum teneat. ne fm aug. in regula ira transeat in odiū. et trabem faciat de festuca. et animā faciat homicidā. Et ideo dicit apostolus ad Eph. iij. Sol non occidat sup iracundiam vestrā. i. non teneatis vsq3 sero. Vel alius. Sol. i. lumen rōnis plūmē gte. nō occidat. i. nō succumbat sup iracundiā vestrā. i. nō extinguat et amittatur in ira vestra. quia tūc incurretis tenebras peccati moralis p qd diabolus nō xps habitaret in vobis. Unde subdit. Nolite locum dare diabolo. Et de hac ira mortali intelligit hīlō math. v. Omnis qui irascit fratri suo. reus erit iudicio. i. damnatione eterna. Un Amb. Ira sepe in crimen inducit innocentes. xi. q. iij. Et ponit exēplū de pharisaeo patrono Ioseph. q iratus ptra ioseph ppter falsāz accusatōez vxoris. iuste misit eū in carcerē

Donit aut grego .§. III
in. v. moral. tria remedia ptra iram. Prīmū ē vt homo in opibus suis pfinderet q sibi pnt accidere vel fieri aduersa. Et ex alia parte recogitet. quātū

sustinuit xps p eo et q3 patienter et sine turbatione immo orando p crucifixoribus et sic imitari debet dñm suū. i. petri. ij. Xps passus est p nodis. vobis relinquens exemplum vt sequamini vestigia eius. qui cum malediceretur. non male dicebat cum pateret. non cōminabatur. sic et facit iratus

Scōm remediū est vt cogitet quis defectus et iniurias quas sepe facit deo et proximo. et in omnibus his vult sibi compari. et non irasci contra eum sic ergo et alteri ipse faciat. hoc iure naturali dicante et non irascatur Eccl. xvij. homo homi seruat iram. et a deo querit medelam. q. d. Frustra quis medelam grāie qua vulnera peccatorum curantur. petit a deo. si ipse permanet in ira cum proximo. Neq3 enim deus peccatori reconciliat si ipse cum primo perseuerat iratus.

Tertium remediū est respondere irato humiliter et dulciter. Nam vt dicit puer. xv. Sermo mollis frangit irā. sermo durus suscitāt furorem. Exemplū primi Iudicum de Gedeone. Exemplum secundi Regum de tribu iuda dura loquente contra isrl Vel saltem tacere. iuxta illud ps. Turbatus sum et non suz locutus. De vitio ire et q3 sit graue peccatum. et quantum noceat. et quando est mortale vel veniale. et de diuersis gradibus eius habes in secunda parte titu. de ira.

De causa exteriori peccati.

Capit. xij.

Hinc de causa exteriori peccati breuiter videndum est

Ubi sciendum. q sicut causa interior peccati est. et voluntas vt perficiens actum peccati. et ratio quantum ad carentiam debite regule. et appetitus sensitiu? inclinans. Sic aliquid extrinsecum tripliciter potest esse causa peccati. vel quia mouet immediate voluntatē vel quia mouet rōnē. vel quia mouet appetitū sensitiuū. S3 q3 tñ ad pñū cū voluntatē interi? n possit mouere aliquid extrinsecum. nisi deus. et deus non est causa peccati. sequit q3 nil exterius pōt causare peccatū ex parte voluntatis sc3 mouēdo ipām immediate. Qu autē deus non sit causa peccati neque directe neque indirecte sic declarat. Illud enim est causa directe alteri ad peccandū. qd inclinat voluntatez ad peccandum. Indirecte autem est causa. cū nō retrahit a peccato cū possit et debeat. Sic platus n corrigēs subditos. dicit causa indirecta vitiorū eoz. Sed q3 deus nō sit cā directa peccati sui vlt alterius. patet ex hoc. quia omne peccatū est per recessum a ordine qui ē in ipsum sicut in finem. deus autē scōz Diony. omnia inclinat et quertit in seipsum sicut in vltimū finem. vñ impossibile est. q sit cā sibi vel alteri discordandi ab ordine q est in ipsum. Qu etiā nō sit causa indirecta peccati patet q3 nulli est debitor ad dandū grāiaz. guber

Titulus Sextus.

nator enim nauis non dicitur causa indirecta sub-
mersionis nauis ex hoc quod non gubernat nauem nisi
quod potest et debet gubernare. Quauis enim de aliq-
bus non det auxilium ad vitandum peccatum quod
si daret non peccarent. tamen quod non det. hoc totum facit se-
cundum ordinem sue sapientie et iusticie. cum ipse sit
sapientia et iusticia. et sic non imputatur ei quod aliquis
peccet sicut causa peccati. Et quis actus peccati
in quantum actus et in quantum ens sit a deo. quia
omne ens est a primo ente. et omnis actus a primo actu
id est deo non tamen sequitur quod deus sit causa peccati.
Peccatum enim dicitur actus cum quodam defectu. qui
defectus est ex causa creata scilicet libero arbitrio in-
quantum deficit ab ordine primi agentis. id est dei.
Sicut defectus claudicationis reducitur in tibia
curuam sicut in causam. non autem in virtute mor-
tua a qua tamen causatur quicquid est moris
in clauditione. Et etiam dicitur execrare et obdura-
re. hec duo important. Unum est motus animi hu-
mani inherenti malo. et auersi a diuino lumine et
secundum hoc deus non est causa execrationis vel obdu-
rationis. Aliud est subtrahio gracie. ex qua sequi-
tur quod mens diuinitus non illuminatur ad recte
videndum. et cor hominis non emoluitur ad recte
videndum. et sic obdurationis et execrationis deus est
causa. Et quantum ad quosdam scilicet reprobos. execratio
operatur ad damnationem. quantum ad quosdam ad sanationem
scilicet quod ad electos. quos deus aliquando permittit cade-
re ut humiliores fiant. Item prima scriptura. q. lxxix. Unum de
peni. et i. j. dicit augustinus. talibus diligentibus dei omnia
cooperantur in bonum usque adeo. propterea omnia.
ut etiam si qui eorum deuiant et exorbitant. etiam hoc
ipsum faciat eis proficere in bonum ut scilicet humiliores et ter-
uentiores surgant. Exemplum in petro de quo ambro-
sius. l. Fidelior factus est petrus postquam fide se perdis-
sisset defecit. Cum igitur deus non sit causa peccati.
sequitur quod nil exterius potest esse causa peccati. nisi vel
in quantum mouens rationem. vel in quantum mouens
appetitum sensitiuum. Et secundum hoc tripliciter aliquid pre-
etie causa peccati seu mouere voluntatem ad peccan-
dum. Primo modo ipsum obiectum propositum sicut ab-
excitat desiderium hominis ad comedendum. et sic res sen-
sibiles exterius apparentes. mouent voluntatem ad
peccandum. Alio modo ille qui proponit vel offe-
ret huiusmodi obiectum. et sic diabolus vel ho-
mo mouent ad peccandum. Tertio modo ille qui psua-
det obiectum propositum habere rationem boni. quod et hic aliquali-
ter proponit propositum obiectum voluntati. quod est ratio boni
verum vel apparentes. Et sic etiam diabolus vel homo mo-
uent ad peccandum psuadendo ad malum. Et quia nul-
lo istorum modorum trium potest aliquid directe causa peccati esse
cum voluntas non ex necessitate moueatur ab aliquo
obiecto. nisi ab ultimo fine. ideo non est sufficiens
causa peccati. neque res exterius oblata. neque ille qui
eas proponit. neque ille qui suadet. Unum sequitur quod dia-
bolus non sit directe et sufficienter causa peccati. sed so-

lum per modum psuadens vel proponens appetibile
Quod autem dicit hieronymus. de peni. di. ij. Si enim inquit
quod sicut deus est perfectior boni. ita diabolus mali.
intelligenda est illa similitudo in generali. in quantum
videlicet sicut deus est causa boni notari. ita diabolus
aliquo modo est causa mali. sed non eodem mo-
do. quia deus operatur interiorius mouendo volun-
tatem. quod non potest facere diabolus.

De temptatione multiplici. scilicet in diuinitate et diabo-
li. et eius variis temptationibus. Capitulum XIII.

Primo igitur videtur
dum est aliquid breuiter de tempta-
tione diaboli. secundum quam dicitur aliquo
modo esse causa peccati. ubi sciendum secundum theodorum. pri-
ma scriptura. q. lxx. quod cum interior pars anime sit in-
tellectiva et sensitiua. intellectiva autem continet in-
tellectum et voluntatem. voluntatem quidem diabo-
lus per se et directe mouere non potest. intellectus autem
per se mouetur ab aliquo illuminante ipsum ad co-
gnitionem veritatis. diabolus autem hoc non intendit
circa hominem. sed magis obtenebrare ipsum rationem
ad consentiendum. que obtenebratio puenit ex fan-
tasia et appetitu sensitiuo. unde tota operatio diabo-
li interior videtur esse circa fantasiam et appetitum
sensitiuum. quorum utrumque commouendo potest inducere
ad peccatum. Potest enim operari ad hoc. quod in imaginatio-
aliqua forma imaginative presentet. Potest etiam face-
re quod appetitus sensitiuus ad aliquam passionem con-
cietur. Natura enim corporalis naturaliter
speciali obeditur ad motum localem. unde et diabolus omnia
causare potest que ex motu locali corporum inte-
riorum provenire possunt. nisi ex virtute diuina
reprimantur. Quod autem aliquae forme representen-
tentur imaginationi. consequitur quandoque ad
motum localem. Similiter et cum appetitus sensitiuus
concitetur ad aliquas passiones. secundum quandam debili-
tatem motum spirituum et cordis. diabolus etiam potest ad
hoc cooperare. Ex hoc autem quod passio est excitata in ap-
petitu sensitiuo contingit. ut id quod proponitur ima-
ginationi iudicetur persequendum. quia ei qui a passio-
ne detinetur. videtur esse bonum ad quod per passio-
nem inclinatur. et per hunc modum diabolus interi-
us inducit ad peccatum. Et quis diabolus possit propria
virtute. nisi a deo retineatur. aliquem inducere ad
faciendum aliquem actum qui de suo genere est pecca-
tum. in quantum videtur potest impedire usum rationis
mouendo imaginationem et appetitum sensitiuum
sicut in arreptis patet. tamen non potest inducere
necessitatem peccandi. Ratio est. quia homo mo-
tuo ad peccandum non resistit nisi per rationem
Si igitur ratio sit totaliter ligata populo diaboli
mouentis imaginationem. quicquid agat homo
tunc non imputatur ei ad peccatum. Si autem ratio non
sit ligata. et ea parte qua est libera. potest resistere
peccato. Unde hieronymus. de peni. dist. ij. Si enim in

Capitulum .XIII.

quit dicit liberi arbitrij nos cōdidit deus. nec ad virtutes nec ad vitia necessitate trahimur. Et Ambro. xv. q. i. Nō est quod cuiq; nostrū alcribamus et cūmā nisi nostre voluntati. Nemo nostrum tenetur ad culpā. nisi ppria voluntate deſecerit. Voluntariū sibi militem eligit xp̄s voluntarium sibi seruum actionatur diabolus &c.

Et qz temptatio .§. I.

inducit ad peccatū. & sic est quasi causa licet insufficientis peccati. agendū est de temptatione. Ubi notandū. qz quinq; sunt illa que temptat sed varijs modis scz deus. homo. caro. mūdus. & diabolus. Et deus quidē temptat hoīem non vt decipiat sicut diabolus nec vt aliquid circa creaturā addiscent quod prius nesciebat. qui omnia nouit. sed vt bonum occultū ipi temptato vel alijs patefaciat. Et sic temptauit deus abrahā. vt habet Genes. xxi. vt scz ipi abrahā innotesceret & alijs enī in exemplū. fides & obedientia. Vel etiā vt defectū homini occultū sibi manifestet. Sic xp̄s temptauit philippū quando dixit. Vn̄ enim panes vt manducet hī. Joh. vi. Et ad idē facit quod dicitur Deutro. xxi. Temptat vos dñs deus vester vt palam fiat vtrū diligatis eū. Et habet. xvi. q. v. nec mirū. Nec est p̄tra illud quod dicit Jaco. i. deus neminē temptat. hoc enī exponit diuersimode. scz scdm glo. quia non temptat vt decipiat vel puerat. sicut facit diabolus. immittēdo malas cogitationes vel mala culpe. Vel scdm aug. Deus neminē temptat inducēdo in temptationes. Vel scdm Bedam loquit de temptatione interiori quae sepe concipit malū. nō de temptatione exteriori tribulationis. Vel neminē temptat deus scdm be. Tho. ad addiscendū quod ignoret. Cū ergo temptari a deo non sit malū sed bonū. nō debz homo refugere temptari. Nā vt dicit eccl̄. xxiij. Qui temptatus nō est. qualia scit. q. d. Qui nō ē temptatus. i. in tribulatione p̄batus & examinatus pax vel nihil scit. qualiter se debet habere in tribulatione. Vel quia nō habet noticiā tribulationū per experientia. que est optima magistra. Ultra enī vident bona ab inexpertis que mala cognoscunt ab expertis nec scit cōpari tribulatio & temptatio. Est etiā periculosissima res nulla temptatione pulsari. fm aug. qz inde pcedūt multa mala. Et primū ē elacrio cordis. scdō ē incircūspectio sui tertū incōpensatio tēptatorū. quartū despectio aliorū. quintū ignorātia agendorū. sextū priuatio premiorū. septimū incurſio eternorū suppliciorū ppter qd ecōtra dr Jaco. i. Omne gaudiū existimate fratres. cū in tēptōes varias incideritis. Scdō tēptat hō deū. iuxta illud ps. Tēptauerūt deū in cordibz suis. Dicit autē quis tēptare deū cū p̄mittit facere qd ex se pōt ad pericula euadenda. & ad subsidia tpalia querēda. solū ad auxi-

liū diuinū respiciēs. Sicut diceret aliq; tēptare equū qū eū sine magna necessitate vel utilitate currere facit. Nō autē qū ex necessitate. puta vt hostes fugiat. vel ex utilitate. puta vt brauius apprehendat. cū aliter obrinere nō possit. Sic cū q; se sine rōne cōmittit alicui piculo in aliq; faciendo. cū aliter sibi possit puidere sine piculo. iste dr tēptare deū ad expiendū scz vtrū possit liberari ab eo. Quod p̄hibet dñs dicens. Nō tēptabis dñm deū tuū Deutro. vi. Et hoc xp̄s vitauit. qū tēptari eū diabolus. mittere se deorsū de pinaculo recusat. allegans dictā auctoritatē. vt habet math. iij. Hoc etiā egit Abrahā cū vxorez suam Sarā dixit sorore. non dicendo mendaciū. sed veritatez occultando vt habet Gen. xxi. In quo facto. inq; Aug. ostenditur. qz nemo deū suū tēptare debet. dñs habet qz salubri p̄silio faciat. Fecit quod potuit. scz abrahā. & quod non potuit deo cōmisit. xxi. q. ij. querit. Si quis obijceret. qz temptare deū nō sit peccatū. ex eo. quia temptare deū est experiri bonitatē & voluntatē dei. Sed hoc nō est peccatū quia in ps. videt. Gustate & vide. eqm suauis est dñs. Rūdetur qz cognitio diuine bonitatis est duplex scz speculatiua & affectiua & qz quidem ad cognitionem speculatiuā non licet tūbitare. vtrum suauis & donus sit deus. quia hoc esset tēptare deū. Sed quantū ad cognitionē affectiuā dum scz aliquis affectat in seipso experiri gustum diuine dulcedinis & cōplacētiā diuine voluntatis. sic licitū est & hoc nō est temptare deū. Quomodo autē istud scz temptare deū sit peccatum speciale. & quot modis homo temptet deū. habes in scda parte ti. iij. ca. x. Tertio temptat caro hominem. i. cōcupiscentia carnis iudicium rationis pueriendo aut impediendo. Unde apls. Caro concupiscit aduersus spiritum. Et Jaco. i. Unusquisq; temptatur a concupiscentia sua abſtractus a deo scz & regula rōnis per passionem. & illectus a sensibilibus. Dicitur autē caro temptare hominem instrumentaliter vel materialiter. inq̄trum scz potest cognosci qualis sit homo. ex hoc quod sequitur vel repugnat concupiscentiis carnis bea. tho. in prima parte q. cxi. Ubi sciendū qz temptatio carnis semper est peccatū. cuius rō est quia omnis appetitus anime inordinatus est peccatum sed motus carnis qui est ex apprehensione delectabilis. est actus & appetitus anime inordinatus. quia ipsa anima est. que inordinate mouetur et appetit. licet med. ante carne ergo &c. Sz si motus carnalis insurgeret ex calefactione copis sine imaginatōe aliqua est pure naturalis nec habet rōne peccati. Et ad hoc pōt diabolus cooperari sua virtute. Considerandū etiā qz tēptatio aliqua est difficilis ad vitandū ppter tres eas scz ppter fortitudinē. debilitatē. & p̄pinqritatē. Eūm ad fortitudinē ipugnantis sic tēptatio

Cirulus Sextus.

ab hoste. i. diabolo est difficilis ad vitandū. Cū dicitur. xvi. q. ij. visis. Nulle nanq; nocendi habet artes seu modos. nec ignoramus astutiā eius. Conat nanq; a principio ruine sue unitatē eccle sie rescindere. c. charitatē vulnerare. sanctorū operū dulcedinem inuidie felle inficere. et oibus modis humanum genus euertere et turbare. Dicitur etiā Job penult. Non est potestas similis ei sup̄ terram. Quantū dō ad scōam causā difficultatis in temptatiōe scz. ppter debilitatē temptati. Sic temptatio carnis est; difficilior ad vitandū vel vincendū. quia tēptio carnis magis debilitat hoīem qui est magis p̄nus ad peccata carnalia q̄ sp̄alia. Unde et de diabolo dicit Job penult. q̄ p̄as eius in lumbis et in vmbilico manet. quia scz p luxuriam carnis multū dñatur hoīb; . Sedes em̄ luxurie in viris est in lumbis. quia inde decerpitur semē. sicut mulierib; ab vmbilico. Quantū ad tertiā causā scz ppter p̄pinq̄itatē etiā tēptio carnis est magis vicina ip̄i tēptatio. idco est difficilior. Quāto em̄ hostis est magis p̄pinq̄us tantomagis pōt nocere. Unde et boetius dicit q̄ nulla efficacior pestis ad nocendū q̄ familiaris inimicus. Mundus etiā te mptare dicit impro prie scz instrumentaliter vel materialiter. inq̄tū scz pōt cognosci qualis sit homo. ex hoc q̄ cōtemnit p̄spera mundi vel aduersa. quib; etiā vñt diabolus ad tēptandū fm̄. b. iho. in prima pte. Et de hoc bello tēptionis mūdi inquit apls ad eph. vi. Nō est nobis colluctatio aduersus carnes et sanguinē scz solū. s. aduersus mūdi principes et p̄as tes aduersus mūdi rectores et c. Et ahg. in fm̄oe Duplicē aciez p̄ra milites xp̄i mōs pducit. de mulcet p̄speris. deterrēt aduersis. Pōt igit dicit tēptatio mūdi. inq̄tū hō. vel ex malitia p̄ria. vel instigat' a dyabolo. inducit aliū ad malū. Nam et mōs dicunt p̄ctores mūdi amatores. Fit aut' hoc tripliciter scz q̄ vnus tēptet aliū. Vno mō p̄suadendo. Cū aug. ait'. Si fratri tuo male p̄suades occidis scz aīam eius q̄ntū est ex te ad p̄ctm inducendo. de pe. vi. i. noli. vñ ps. Lingua eorū scz male p̄suadentiū gladius acutus. Scōo mō tēptat mūdos scz p̄sequendo. quod figuratum fuit in Ismahelē persequente Isaac. de quib; apls ad Gall. iij. Is qui fm̄ carnē natus est. p̄sequebat' eū qui fm̄ sp̄m Cogebar em̄ Ismahel maior natu ysaac adorare imagines luteas quas ip̄e faciebat ut dicit mḡt hystoriarū Hinc liberius papa. Dēs qui volunt in xp̄o pie viuere. p̄secutionem patiuntur. et ideo non vos a pio mentis p̄posito afflictionis amaritudo coarctet recedere. gliderantes quāta p̄ absolutione nostri et liberatione. creatoris noster deus et redemptor p̄nliit. xij. q. i. suggestū. Tertio modo temptat mōs. i. hoies mūdi. scelerate in manifesto viuendo. et sic suis exēplis ad malū inclinant alios. qz ut dr. xx. q. iij. Proclis

uis aut' est cursus ad voluptatem et imitatrix natura vitiorum scz est. Et xxvij. q. i. dicitur. Sepe malorū consortia etiam bonos corrumpunt. multos magis eos qui ad vitia p̄ni sunt. Propter quod dicit in. puer. Qui tetigerit picem inq̄nabit ab ea. P̄nt etiam dici mundus ista bona sensibilia mūdi. q̄ alliciūt appetitū. ad sui affectū et diabol' eis vñt. p̄ponēdo ad tēptandū. tanq̄ magna bona Cū em̄ bonū sit illud qd trahit appetitum ad sui amorem. et si illud sit v̄x bonū vel apparens. cum aliquid boni sit in istis sensibilib; licet minimū respectu sp̄ualium bonorū. nō atēdens homo ad vera bona sp̄ritualia et celestia. ip̄is postpositis exteriorib; et sensibilib; se immergit. ea amās. vel inquantū delectabilia. ut cibos et cōnerea. vel tanq̄ vilia. ut diuitias. vel tanq̄ honesta. ut honores et reuerēcias. que exhibentur in testimoniū virtutis vel scientiā ut inde honoret. et de his oib; quō. s. rapiant appetitum. ondit adamanti dicens. Ubi irōnabilis impetus p̄uenit. et flamma celestis mi motus aīam hic depascitur. exurit eius in nocentiā. p̄ponderat em̄ futuris p̄sentia. seris iocunda. et leta tristib; et p̄perata tardiorib;. Celox est em̄ iniquitas q̄ ad nocendū occasionē suggerit de pe. vi. iij. inter hoc. Et sic anima misera deserto summo bono. illecebre ut fini bono creato extimās illud sup̄ oīa appetendū. in ip̄o actu peccati. silis illi. qui ppter delectationē eius vnus ficus. nō curat amittere vnū regnū. Cū aug. dicit q̄ peccati nō est appetitus malorū rez sed desertio meliorū. Ultimo et p̄prie temptare est diaboli. Unde. i. ad Thel. iij. Ne forte temptauerit vos is qui temptat scz diabolus. Temptare enim p̄prie est experimentū sumere. fm̄. b. iho. prima pte. q. xvj. De aliquo autem experimentū sumitur aliquū ut scias aliquid circa ip̄m. pura. vtrum intelligat vel sciat respondere ad aliquid de quo interrogat. vñ vix vult facere quod petit. Aliquando autē vltra scientiam talem. querit aliquis alius finis bonus vel malus. Et bonus quidē. ut cum aliquis vult scire quid sit vel qualis sit ut eū p̄moueat et adiuuet. sicut mḡt temptat scholarem. Valus autem finis intendit. quando hoc scire vult ut decipiat vel subuertat et noceat. Et hoc secundo modo et si ne semper diabolus temptat. ut scilicet noceat. in peccatum precipitādo. Et fm̄ hoc dicitur. p̄rium officiū eius temptare. Et si aliquū hō sic temptat hoc agit inq̄trum est minister diaboli. sicut tamē p̄tauerunt iudei xp̄m et pharisei. qñ interrogauerunt de tēptatione in adulterio. ut habet Jo viij Et de censu cesari dandum. quibus rñdit. quid me temptatis ypocrite. Matb. xxij.

Triplici enim de .§. II.
causa mouetur diabolus ad tēptandū homines scz ex malicia. superbia. et inuidia. Et malicia quidē

Capitulum .XIII.

quia cū odio deū habeat inq̄tum punitor est ei⁹.
et malicia sua querit auertere a seruitio ipsius dei
hoīes inquantū pōt. sicut is q̄ inimicat alicui et
odit. querit auertere ab eius obedientia et reueren-
tia subditos eius. et nocere quātū pōt. et precipue
sanctos viros. Cū dr Job .xl. Esca eius electa et
habet fiduciam q̄ influat iordanis in os eius. i.
q̄ deuoret baptismo purgatos. qui baptism⁹ ba-
buit originē in iordane. et p̄pterea baptisati desi-
gnant p̄ iordanē. **S**cda cā quare temptat ē su-
perbia eius. Sicut enī boni angeli ministrāt deo
in determinatis officiis ad salutē hoīm. sic demōes
p̄pter eoz supbiam diuine p̄tatis similitudinem
vsurpātes determināt sibi certos et determinatos
ministros ad impugnationē hominū. Unde et dō
eo dicit Job p̄st. Ipse est rex sup omnes filios su-
perbie. Exemplū in vitā patēt de sathana qui fu-
it visus a quodam. erigere rōem a satellitibus su-
is demōijs inferioris gradus de malis ad que
induxerant tēptatos p̄ ipsos. et illum qui quendā
sanctum virum in lxximo cōmorantē temptatū
ab eo per plurimos annos ad ruinam tandē ad-
duxerat luxurie multū cōmendauit et bonorauit.
Tertia causa quare temptat est inuidia sui.
Nam demones saluti hominū inuidentes p̄fectū
eoz p̄temptatōez impedire nitunt. Unde dicit
Sap. ij. Inuidia diaboli mors intrauit in orbē
terrar. Et. xvi. q. ij. c. visis. dicit de eo q̄ dolet sa-
tis. et erubescit charitatē. quā nequit in celis h̄re.
id ē p̄seruare hoīes p̄stantes ex lutea materia i ter-
ris tenere. **S**ed hic occurrūt tres q̄ōnes. Et
p̄ta ē quia cū dō sit amator iusticie. videt q̄ nō
deat p̄mittere hoīes tēptari a demōijs. cum ipsi
hoīes sint infirmi et ignari. ac cōtra demōes mul-
tū potentes et astuti eo q̄ inter eos nō videt esse
equale bellū vel pugna. Sed ad hoc r̄ndetur. q̄
licet conditio pugne vel belli inter eos nō videt
esse equalis. fit tū recōpensatio p̄ diuinā grām et
per angeloz custodiā. nec p̄mittit temptare q̄s
volunt demones. sed quantum p̄nt resistere hoīes.
Unde i. cor. i. dr. fidelis deus. i. vcrax in p̄missis
nō patiet vōl tēptari sup id qd̄ potestis. s̄ facit cū
temptatōc p̄uētū. dando s̄ virtutis augmentū
Nam fm glo. Qui dat diabolo tērandi licentia
dat tēptatis misericordiā et gratiā. Vel facit cum
temptatione puentum. robur et p̄stantiā dando.
vt possitis sustinere id est vincere vel patienter p̄-
seueranter sustinere ne deficiatis in lucta. **S**e-
cunda questio est. et videt q̄ cū natura bñana sit
infirmā et debilis. sufficit ei impugnatō que est
a carne et a mōdo. Unde nō videtur q̄ ei cōueniat
etiam impugnatō que est a diabolo. S̄ ad hoc
r̄ndetur. q̄ infirmitati humane quo ad exercitiū
sufficeret ei ipugnatō que est a carne et a mōdo.
sed malicie demōnū non sufficeret. q̄ etiā vtrāq̄
impugnatōe vtitur ad malū. Sed deus illaz

impugnatōe ordinat ad gloriā et maiorem co-
ronam electorum suorum. et p̄futionem demōnū
cum vincunt. Unde ps. inquit. Draco iste quē
tu formasti ad illudēdū ei. Formauit liquidē dō
draconē. i. diabolū ad participandā gloriā sed
ex superbia sua eam amittens. et homines p̄tem-
piones infestans. gloriosus deus maliciā dra-
conis couertit in bonum electorum suorum sc̄z
cum te p̄tari ab eo vincentes coronas p̄mior
sibi ad augēt. et sic in pugna ei illuditur. dū electi
non acquiescūt suggestionibus eius. vt ipse intēs-
dit et credit. sed resistunt. Sicut patet in exemplo
Job. i. c. **T**ertia questio est. an omia peccata a
demōis temptatione p̄cedunt. Ad qd̄ dicendū
q̄ aliud est esse occasio alicuius effectus. aliud ē
ēē causa eius. Sicut verbi grā. Defecans ligna
est occasio combustionis. sed ignis est causa ipsius
cōbustionis lignoz. importat enī occasio virtutes
p̄ductiuā alicuius effectus. sed implectā. cau-
sa aut p̄fectā. Et fili diabolus i q̄tū istigauit p̄mū
hominē ad peccandū. dicit occasio oīum peccato-
rum inquantū sc̄z ex illo peccato natura humana
fuit ita vitata. vt oēs hoīes sint p̄clius ad peccā-
dum. Sed directe diabolus nō est causa omniū
peccatorū humanoz. ita q̄ ipse omia suadeat. aut
q̄ efficaciter ad peccādū ipse inducat. S̄ directa
et per se et principalis causa peccati. est libertas ar-
bitrii et corruptio carnis Unde origenes dicit. q̄
etiam si diabolus nō esset. haberent hoīes appeti-
tum cibi et venereoz. qui possit esse inordinatus.
nisi ratione reguletur. que subiaceret libero arbitrio
Et aug. dicit etiā. Nō omēs cogitationes ma-
le a diabolo immittuntur. sed aliquę emergunt
arbitrii motu. **L**o. prima parte.

Circa tentatiōz .§. III.

autem diaboli possunt notari tria sc̄z.

Generalitas vitiorum de quibus temptat
Claritas modoz. **E**t qualitas tēptatorū.
Et quantū ad p̄mū sc̄z generalitatē vitiorū
tēptat diabolus de oī crimie. et oī latere. et in omī
ipe. Nā tēptet de omī crimie patet p̄ hoc qd̄
dicit xp̄us Math. xij. de spiritu immundo. id est
diabolo. q̄ vadit et assumit sepiē spūs nequiores
se. et ingressi domū vacantem habitāt ibi. Spūs
iste immūdus dici pōt diabolus q̄ tēptat de acci-
dia. q̄ accidia et ociositas permaxime est cā oīū
malariū cogitationū et immundarū affectionum.
Septē spūs quos secū assi. mit. sūt semprē vitia
capitalia ipsa grauiora sc̄z supbia. vanagloria. aua-
ricia. ira inuidia. gula luxuria. de quibus tēptat
demones. Et sicut angeli boni sumūt sibi noīa
ab officiis que circa nos gerunt. ita et demones
sumunt sibi noīa a vitijs. de quibus p̄cipue im-
pugnant. Nā et si oēs de singulis peccatis tēptare
possunt. magis tū de vno aliquo vnusquisq̄ im-

Titulus Sextus.

pugnat fm ingfm. ij. sen. Et noia ipozuz in sacra pagina rcpunt. Un qui de supbia temptat Leuiatan dr. qd interpretat additamentu eoz tempras em primos parentes de supbia. pmissis additamentu diuinitatis. De q noie dicit dñs p Jsa. Visitabo sup Leuiatan serpente vterem et toruosum. temptas em de inanigla dr Lucifer quasi lucē ferēs scz gle tpalis. De q Jsa. xiiij. dicit Quō cecidisti lucifer qui mane oriebaris tēpras de auaricia. dr māmōna. quod interpretatur diuitie. circa quas est auaricia. De q dicit Math. vi. Non potestis deo seruire et māmōne. Temptans de ira dicit Albededon. qd interpretat exterminatio ira eni ponit hoiez extra terminos rōis et extra terminos būane puerfationis qz iracūdius nō de facili repit sociatē. Tēpras de inuidia dr sarbā. qd interpretat aduersari. qz inuidus aduersari seu ptra riat omi bono alterius cui inuidet. De q Luc. xiiij. dicit ip̄s. Ecce sarban experit vos scz ad tēprandū. Tēpras de gula dicit. Clethmoth. qd interpretat aial. qz gula facit hoīem aialem et brutalem. de quo dicit Job. Clethmoth principiu viay dñi. i. pia ipay opationuz nō ordine ipis s dignitate. Tēpras de luxuria. dicit Almodeus qd interpretat factura iudiciij. qz ppter hmoi vitium factum fuit terribiliū iudiciū sup sodomā et quattuor alijs ciuitatibz. Et figurant his vitijs dediti p octo demoniacos de quibz bē in scriptura sacra. Supbi em figurant p filios quōdā iur deoz. qui in noie pauli apli querebant demones expellere ab obsessis. in hoc pmittentes magnam supbiā et psumptionē facientes qd nō pgruebat rōditioni eoz. Unde et a demonijs arcepti sūt. vt habet in acnbo a ploz. Vane gloriofi figurant per filiam chance. Nam cōter iuencule sunt dediti vitio inanis gle in ornatis. picturis fucis et huiusmodi. Auari figurant p ventriloquā. que habebat spūm phitonici vnde diuinabat. et inde magnū qnēstū suis dominis procurabat. vt habet in acnbus aploz. Vlel ē per lumaticū illuz quem diabolus sepe pficiebat in ignem vel aquam. vt habetur math. viij. Inducit eni diabolus auaros ad multa pericula frigorū et calorū propter temporalia. Fracundi figurant p habentem spiritum immundū qui clamabat in templo. Quia tu es filius dei et. Luc. quarto. Fracundus enim clamat pre ira nominando aliquē deū et sanctos. sed male scz blasphemando. Inuidi designant p Saulem. quē inuasit spūs malus. vt habetur. i. Reg. xvi. hic aut per inuidiam multipliciter persecutus ē sanctū David. Gulosi figurant p demonia cū habitantem in mōumentis. et nudū incedentem. vt habetur Luce. viij. Nam vitū gule et denudat hominē tempali substantia. et discoperit ad turpia. sicut patet in Noe potest ebrietatē et abbreviat vitam. et ducit ad sepulturam. Luxu

riofi figuntur p viros Sarai. qui obsessi a diabolo occisi sunt vitio libidinis cui intendebant et si cum ppria coniuge. Alcidiosi vtro figurantur p demoniacuz murū Luce. xi. Surduz etiā scdm math. quia acidia facit hominem taciturnum a laude dei et confessione peccati. et surdum ab auditione diuinorum et correctionum. **S**ecundz temptat diabolus homines ex omni latere scilico ab ante et retro. a sursum. et deorsum a dextris et sinistris. Ab ante temptat. vt scz a bonis inceptis quis relinquit. A retro vt scz ad mala preterita redeat. Quod contra dicitur de sanctis animalibz que significat electos. qz cum recederent scz in an non reuertebant scz retro Ezech. i. quia videlicet proficiunt in actione virtutum. et non redeunt ad commissa vitiorum. Sicut apostolus de se dicit ad phil. Que retro sunt oblitus scz peccata non iterando. in anteriora me extendens. ad brauiuz sequor superne vocationis Luce. xxiij. Nemo res estote vxoris Loth. que aspiciens retro conuersa est in statuam salis Gen. xix. Ad sursum temptat diabolus. cum instigat vt de bonis opibus superbiat hoies. A deorsum temptat cum ad desperationem prouocat. Et de his duobus modis dicit ps. Ascendunt vsqz ad celos scz homines p supbiā. dum sibi attribuunt quod dei et sanctorum est. qui habitant in celis. et descendunt vsqz ad abyssos scz inferni per desperationem cui sunt dediti damnari. Sed eōtra dicitur Ecclesiastici. xi. Inuidie bonorū scilicet operum vel prosperitatis. ne immemoris malorū. id ē peccatorū vel aduersorū que contigerunt vel pnt contingere. vt humiliter non inde supbias Et in die malorum ne immemoris bonorum factorum. vel que potest deus tibi facere. vt fiduciam sumas nō desperationem Sicut colūbe que insecte. ab accipitre per aerez volitat in imis. et per terram insecte ab eo volans fugiendo per altum aeris. **A** dextris temptat diabolus. vt prosperis abutatur. A sinistris vt aduersis per impatientiaz frangatur. Et de his qui in tēpratione vincunt dicit ps. Cadent a latere tuo scilicet dei id est a sinistris aduersitatis mille et decem milia a dextris tuis. i. p. prosperitatez. quia multo plures abutunt. prosperitate qz aduersitate sicut patet in dauid et Salomone. Sed e contra dicit apostolus. ij. ad Corin. vi. Exhibeamus nos sicut dei ministros per arma iusticie a dextris et a sinistris et. Prospera rectitudine temperantie moderando. et aduersa virtute constanter sustinendo. Ex omni quoqz latere temptat diabolus. quia ex omni elemento. Ex igne qui est supra nos in spe ra sua. Sicut tēprauit Nabuchodonosor. admittendū tres pueros Ananiā Azariam et misalxlez in fornacem ignis Dan. iii. Ex aere qui est circa nos. sicut tēprauit Symonē maguz ad volandum p aerea ductū a demonijs. sed otone aploz

Capitulum XIII

dimissus et fractus est. Et aqua que est iuxta nos sicut temptauit pharaonem in egyptum ad faciendum piscere in aqua paruulos hebreorum. Ero. i. Et terra que est infra nos. sicut temptauit illos qui stauerunt oculos suos. i. intentione declinare in terram id est in terrenis inter quos fuit Salphar. qui reperitur est coligere ligna de terra in die sabbati. Temptat etiam ex omni latere. i. ex omni sensu exteriori. Et de visu qui infligat ad videndum illicita vel vana. sicut temptauit dinam filiam iacob ad egrediendum domum. ut videret mulieres regionis que violata fuit gen. xxxiii. De auditu vero. qui noluerunt intelligere ut bene agerent. sicut Mathanias cum reliquis iudeorum qui remanserant in babilonia de captiuitate. qui noluerunt audire hieremiam loquentem eis ex prece dei ne descenderent in egyptum. vel etiam qui a veritate auditum auertunt ad fabulas aut conuertunt. i. ab imo. iiii. De odoratu. quando facit adorare sua via et infirma vitari et fastidire. Quibus dicitur per Isaiam. Erat per suauem odorem fetor. sic dicitur epulo. qui fastidiuit Lazarum vlcerosum. nunc in fetore ignis et sulfuris torquetur in inferno. De gustu sicut temptauit Enam gen. iii. Et christum in deserto qui dixit. dicitur ut lapides isti et. math. iii. De tactu. proterendo aliena inuito domino. quod pertinet ad futurum. sicut Abhan qui abstulit virgam auream. et clamidem coccineam et pecuniam de rebo Jericho. per bibitis Josue. vii. Vel etiam tangendo impudica. sicut Man et Zares gen. ix. Temptauit quoque in celo qui scilicet draco traxit ad terram tertiam partem stellarum. ut dicitur in Apoc. quia scilicet exemplo primi angeli supbientis. alij inferiores inclinati sunt ad idem. voluntarii tamen non coacti. In paradiso terrestri temptauit et vicit priuos patres serpentes qui erat callidior cunctis animantibus. i. dyabolus per serpentein Genes. iii. In mundo temptauit Caym de fratricidio. et filios dei descendentes ex generatione Seth. ut videntes filias hominum. i. descendentes ex progenie Caym qui mali erant. quod essent pulchre. acceperunt in uxores. Unde et prauis facti sunt. gen. vi. Tertio temptat diabolus in omni tempore a principio scilicet mundi usque ad finem. et ab eo tempore quo quasi incipit habere usum rationis usque ad decrepita etate. Unde saluator Luc. xxi. Vigilate omnes tempore orantes ut digni habeamini fugere omnia ista scilicet temptamenta. Et greg. xxi. moral. tractans illud Job. Recopatur deus tribus vicibus per singulos scilicet homines. vbi loquitur Job de homine temptato. et post temptationem consolato secundum expositionem eius. dicitur hominem temptari a diabolo tribus vicibus. i. in principio conuersionis et in medio probationis. in termino migrationis. Et in principio quidem conuersionis. quando. scilicet. efficaciter vult. vitia deserere per penitentiam. vel ad religionem transire cogitanti ista occurrit sibi illa familiaris sua carnalis delectatio. que inuetera

ta quanto diutius sustinuit. tanto acius stringit. Et quis ibi meror. que anxietas. qui hic ipse vocat. hinc caro reuocat. Unde de hoc amarefcente homine dici potest quod Job ait. Appropinquanti corruptioni anima eius etc. Sed quia diuina gratia tui nos istis diffultatibus affici non permittit. ruptis peccatorum nostrorum vinculis citus nos ad libertatem conuersionis noue. consolando perducit. et precedentem tristitiam subsequens leticia refouet. ut de ipso dici possit quod ait Job. liberauit animam eius ne pergeret in interitum etc. Figura de labore et anxietate quam habuerunt israelitae in exeundo de egypto. et de mari rubro cum pharaon sequeretur eos. Sed quia peruersio seueritate parit. mater autem negligentie solet esse securitas. ne securitas negligentiam generet. scriptum est. Filia accedens ad seruitutem dei. prepara animam tuam ad temptationem Ecclesia. ii. Quod in christo figuratum fuit quia post baptismum in deserto temptatus fuit math. iii. Tres autem sunt modi conuersorum scilicet inchoatio. vbi sentiunt blandimenta dulcedinis. meditatio vbi experiant certamina temptationis. et terminatio talis scilicet finalis probationis vbi habet perfectio plenitudinis. Prius ergo dulcia suscipiunt peruersi qui consolentur postea amara quibus exercitentur et demum suauia quibus confortentur. Nam et sponsam vir quisque prius dulcibus blandimentis fouet. quam in iunctura asperis increpationibus probat. probam secum posse dei. unde in figuram plebs israelitica cum ad nuptias mensis ex egypto reuocaretur a deo quasi arcarum vice. prius accepit blandimenta signorum. Coniuncta autem scilicet per legem acceptam. probationibus exercetur in heremo. probatur in terra promissionis virtutis plenitudine confirmatur. Sepe enim peruersi in ipso adhuc principio sue peruersionis. vel tranquillitatem sue pacatissime carnis. vel dona alia suscipiunt. et post hoc duris temptationibus fatigantur. quibus si in ipso principio tangerentur. forte deficerent. Sepe enim tam diuturna sunt temporaria certamina. quam longa fuerunt in inchoatione blandimenta. Sepe autem magis datur in inchoatione dulcedinis. minus autem in labore probationis et aliquando e converso. Plerumque etiam ex eo quod peruersus quisque in inchoatione magnam gratie dulcedinem et dona recipit. confirmationem accepisse perfectionis se arbitrat. unde fit. ut dum subita temptationis procella tangitur despectum se a deo et perditum arbitretur. Et hoc. quia suam conditionem et statum ignorat. Plerumque etiam conuersus quisque talibus temptationibus agitur. qualibus ante conuersionem nunquam pulsatum se reminiscitur. et hoc non quod hec eadem temptationis radix de erat sed quod non apparebat multis occupato. Iuxta summam vero certaminis. remuneratur quisque plenitudine perfectionis et consolationis. Per illud psalmum. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde etc. Unde

Titulus Sextus.

ipso post temptationem accesserunt angeli et ministrabant ei. **R**estat demum dura in morte temptatio. Considerat enim conuersus et probatus quod oportet de omnibus iudicari. et seuerē etiam de cogitationibus minimis. Quis enim considerare valeat quanta mala per momenta temporis ipsis inconstantibus cogitationum moribus perperamus. Propter hoc dauid timens ait. Non intres in iudicio cum seruo tuo. Et quid facient tabule. si tremuit columne. Unde et ipse solutioni carnis a propo. quanto et membrorum suorum speciem seruans. factus in agonia certaminis plinius orabat. Luce. xxiij. Sed dei adiutorio conuersus et probatus temptatorum vicens. ad iubilum superne patrie peruenit. Et de temptationibus in morte babes supra in precedenti titulo. Temptat etiam diabolus in omni tempore. vnius et eiusdem operationis. quia in principio bone operationis. in medio. et in fine. ut declarat Greg. in. i. moral. Et in principio quidem bone actionis impugnat instigando mentem. ut finem stram intentionem in ipsa habeat. ut scilicet illam faciat non propter deum. sed propter sui laudem vel alium mundanum respectum. Intentio autem principium potest dici operis. quia finis ad quem respicit intentio mouet agentem ad operandum. Et ad hoc facit quod dicitur in Iren. Facti sunt hospites in capite eius scilicet demones insidias posuerunt temptationis in capite. i. in principio operationis. Quod si ei resistitur. intentionem firmando in deum tunc ponit insidias in prosecutione operis. inducendo vel ad vanam leticiam. vel nimiam tristitiam et accidiam. vel iracundiam. vel omissionem alicuius debite circumspectie in ipso exercitio boni operis. elemosyne scilicet orationis. ieiunij correctionis. et huiusmodi. Unde ps. In via hac qua ambulabam scilicet bonorum operum. absconderunt laqueum scilicet temptationis mihi demones. Et ad hoc firmandum. ponit ipse greg. figuram que habetur. biete. xli. videlicet. quod octoginta viri de filo et de samaria rasi barba et scissis vestibus. habentes in manibus thuris et munera ad offerendum in templo ibant. Quibus obuiavit ismael filius harbane incedens cum eis et lugens dixit. Venite ad Godoliam dominum terre quem scilicet Nabuchodonosor persequeretur reliquos iudeorum qui remanserant in bethrusalem. Et cum venisset cum eis ad medium ciuitatis. occidit omnes. decem exceptis qui dixerunt. ne occidas nos. et ostendimus tibi thesauros frumenti et mellis absconditos in agro. quo dicto non occidit. Significant hi exercentes se in actione decem preceptorum et octo beatitudinum. Componit enim octogenarius numerus ex decem octies multiplicato. Barbam radere est sibi virilitatem bonorum operum non ascribere sed deo vestes sciendere est corpora abstinentiis macerare. Thuris et munera deferre. est orationem et alia pietatis opera facere. Sed ista agenda in prosecutione operum ipsorum. Ismael. i. dyabolus

occurret instigans eos ad persequendum talia opera. et passionem quam volens eos dirigere ad dominum terre. i. dei. per prosecutionem ipsorum bonorum operum. ad quam sollicitat ut decipiat. sed in medio ciuitatis occidit. dum ad aliquam indiscretionem vel vitium mixtum aut defectum necessarie alicuius circumspectie induci per quod vita gratie priuatur. Decem vero euadunt habentes thesauros absconditos in agro cordis. cum proposito obseruationis decem preceptorum. mortem eternam euadunt. Quod si vincere et decipere non potest in prosecutione. in fine operis ponit insidias. ut scilicet inde homo superbiat vel aliud malum faciat. Et ad hoc facit illud gen. iij. Tu insidiaberis calcaneo eius scilicet mulieris. i. anime. Calcaneus qui est finis corporis signat finem operis.

Secundum primum. §. IIII

capitale quod est videndum circa temptationes dyaboli. est varietas modorum. Ponit autem Bernardus septem genera temptationum. figurata per semper capita draconis insidians partui mulieris sole amittit. i. ecclesie seu anime virtuose. ut habet apoc. xij. Et prima temptatio dicitur importuna. quia scilicet diabolus continue et frequenter ad malum instigat infra vires tamen temptati. Unde gregori. dicit. quod diabolus frequenter temptat. ut hominem saltem tedio vincat. quod tamen deus permittit ne homines ignauia torpeat. In cuius figuram dicitur Iudicum. ij. Has gentes non deleuit deus. ut erudiret israel in eis. Et loquitur de finitimis nationibus cananeorum Jebuseis et alijs. Vnde et de quodam sancto legitur. in vitaspatrium. quod temptatus fuit per sexaginta annos a spiritu fornicationis.

Secunda temptatio dicitur dubia. qua animus vel mens temptari dubitatione inuoluitur circa aliquid fiendum. A temptatione hac videtur pulsatus et deiectus Moyses ad aquas. contradictionis quam dixit populo. Audite rebelles et increduli. Nunc quid de petra hac poterimus aquam eicere et quasi dubitans de miraculo. scilicet ex aqua petra quod dominus promiserat. attendens ad malitiam illius populi et minus ad dei clementiam. ut habet Num. xxi. Tercia dicitur subita. qua mens vel ratio deliberare non potest. propter improuisionem temporis. Hac temptatione videtur pulsatus Aaron. quando perente populo iudeorum ut faceret eis deos quos adorarent. cum iam. Idur. spiritus interfecissent. quia eis contradicebat. ut dicitur hebrei. timens ne contradicendo non solum eum occiderent. sed etiam in egypto reuerterent. insubito torques aureas et annulos quo mulieres portabant in auribus postulauit. Forte credes. quod ex auaricia ei dare non vellent. Accipis tamen picit in ignem. ex quibus constitutus est vitulus aureus forte opere dyaboli. quem populus adorauit. ut habetur Exodi. xxxij. Exemplum etiam de Lot. qui insubito voluit filias suas exponere libidini sodomitarum ne hospites scilicet super hoc

Capitulū XIII.

molestarent Gen. xix. et de hoc. mñ. di. qd̄ ait.
Quarta d̄ occulta qua rō deliberare nō pōt pro-
 pter absconſionē rei q̄lis fuit temptatio discipu-
 loꝝ qñ p̄tendebant qd̄ eoz cēt maior Luc. ix. Uel
 qñ Jacobus et iohannes petebant a xp̄o ut facere
 possent ignē descendere de celo ad cōburenduz sa-
 maritanos. qui xp̄m cū discipulis hospicio nole-
 bant recipe Luc. ix. zelo putantes moueri qui tñ
 verus zelus non erat. **Q**uinta d̄ violentia qua
 mens ppter quandā violentiā conducit ad p̄en-
 sum. Et hac deuictus pet̄ ut mortē vitaret xp̄m
 negauit Mat. xvi. Hac etiā instigata Susanna
 ut assentiret senibo in actū turpem viriliter testi-
 nit Dan. penul. **S**exta d̄ perpleta que varijs
 victijs animū impedit. et cū alterū illoꝝ maloz in-
 necesse videat̄ fiendū ppter diuersas rōes. nescit
 qd̄ minus sit malū. Hac temptatiōe p̄motus iep-
 the ut votū suaret qd̄ dñō fecerat p hostiū bñda
 victoria. ut primuz. s. occurrens sibi de domo sua
 aīal reuertenti de p̄elio dñō imolaret. occurren-
 tem filiā vnicā in sacrificiū obtulit. **S**eptima
 dicit̄ fraudulenta. qua mens p quandā dolosam
 extimationē seducit et consentit sub specie alicui⁹
 boni. Et sic sathanas transfiguratur se in angelum
 lucis. ut dicit apls. Hac fuit seductus vir dei q̄
 missus a iudea ad increpandū ieroboam de ido-
 latria et p̄bibus a deo ne ibi comederet. s. in sa-
 maria. inuitatus a quodā alio p̄pheta ex pte dñi
 ad comedenduz. mendaciōse tñ loquens assentit
 ibi comedendo ppter quā transgressionē in via
 strangulatus est. ut b̄etur. iij. Reg. xij. Et q̄uis
 Grarianus dicat. xxx. q. i. s. qd̄ aūt error persone.
 Nō est piculosus error euz diabolus se transfi-
 gurat in angelū lucis si credis bonus cum bonuz
 se simulat. Unde si quis simpliciter interrogat̄
 tunc ab eo si veller in eius consortiū transire.
 Rñderet q̄ sic nō tñ ex hoc intelligeret̄ consensisse
 in consortiū dānationis. Tamen q̄ talis ado-
 raret eum et assentiret locutioni sue false non excu-
 saretur a peccato mortali s̄m Alexandrū in sum-
 ma. qz nō debet quis esse facilis ad adorandū vel
 ad credenduz b̄mōi nisi bene certificatus. Et cre-
 tendum est q̄ in b̄mōi debite se habendo et humi-
 liter. deus nō pmitteret decipi si apponeret oēm
 diligentia quā deberet. qz deus reuelaret. vel p se
 cognosceret. sicut legimus de beato Martino. Et
 p bunc etiā modū. s. n. fraudulentia. hoc est ostē-
 sionem miraculoꝝ s̄ fallorum terribiliter tēpia-
 bit tpe antichristi. ita ut in erroꝝ inducantur si
 fieri potest etiam electi. ut dicit xps Mat. xxij.
 Et apls inquit q̄ aduentus eius. s. antixpi est in
 omnibus signis et prodigijs mendacibus. Et p
 buius declaratione sciendū s̄m Tho. in prima p-
 te. q. cxiij. arti. nñ. q̄ si miraculū proprie accipia-
 rur demones miracula facere non pñt nec aliqua
 creatura s̄ solus deus. qz miraculū p̄prie dicitur

qd̄ sit p̄ter ordinem totius nature create. Sed
 qñqz miraculum dicit̄ large qd̄ excedit humanā
 facultatem et considerationē. et sic demones pñt
 facere miracula que scz hoies mirant̄ in quātū eo-
 rū facultatē et conditionē excedūt. **Q**ui notan-
 dum est q̄ om̄es transmutatiōes corpaliū rez
 que fieri possunt p aliquas virtutes naturales
 seminum rerum ad quas p̄tinent p̄dicta semī-
 na. possunt fieri p opationem demonum b̄mōi se-
 minibus hic adhibitis. Sicut cū alique res tras-
 mutantur in serpentes et ranas que p putrefacti-
 onem generari pñt. Ille vero transmutationes
 que fieri non pñt virtute nature. nullo mō op̄a-
 tione demonū s̄m rei veritatem perfici pñt. sicut
 q̄ corpus humanū vertatur in brutale aīal. vel
 q̄ mortuus suscitetur. Et si aliqñ aliquid tale o-
 peratione demonū fieri videatur. hoc non est s̄m
 rei veritatem sed s̄m apparentiam tantū. Quod
 quidem dupliciter pōt contingere. Uno mō ab
 interiori s̄m q̄ demon potest immutare fantasia
 hominis et sensus corporeos. ut aliquid videatur
 aliter q̄ sit. et hoc etiam interdum fieri dicit̄ vir-
 tute aliquarū rerū naturalium. Alio mō ab exte-
 riori. Cum enim diabolus possit formare corpus
 ex aere spissato cuiuscūqz forme et figure. ut illud
 assumens in eo visibiliter appareat. potest eadem
 rōe circūponere cuiuscūqz rei corporee. quācūqz for-
 mam corpoream. ut in eius specie videat̄. Et hoc
 est qd̄ Augu. ait in. xviij. de ciui. dei. s. q̄ fantasti-
 cum hominis qd̄ etiam cogitando siue somniani-
 do p rerū innumerabiliū genera variatur. velut
 corporatum in alicui⁹ aīalis effigie sensibz ap-
 pareat alienis. Qd̄ s̄m be. Tho. non sic est intelli-
 genduz q̄ vis ip̄a fantastica hoīs aut species ei⁹
 eadem numero incorporata alterius sensibz ostē-
 datur. Sed qz demon qui in fantasia vnius for-
 mat aliquā speciem. ip̄e etiā potest s̄m speciem
 alterius sensibus offerre. Exempla habet de his
 de Samuele fictē suscitato seu demone apparen-
 te. Sauli in forma samuelis ad inuocationē p̄bi-
 tonisse et locijs vltis in bestijs mutatis. ut b̄etur
 xvi. q. v. Nec mirū. Per hec autē falsa miracula
 temptat diabolus intendendo hoies ducere in er-
 rorem. et credulitatem alicuius falsitatis.

Textum principa .§.v

le notandū est. s. qualitas et varietas eorum cui
 temprant̄. Nā aliqui sunt infideles. aliqui fide-
 les. Et inter fideles aliqui sunt mali. alij boni. Et
 inter bonos aliqui p̄fecti. alij imp̄fecti. Et infide-
 les quidē multiplicius impugnant̄. i. pluribus
 temptatiōibus s̄acrius fideles. Rō b̄ui⁹ est. qz
 s̄m Gre. quāto crebrius quis diabolo se subijcit
 tanto intolerabilem sibi facit ut ei reluctari non
 possit. Sed cū infideles crebrius se subijciant di-
 abolo eis temptatio sit magis intolerabilis et fre-

Titulus Sextus

quentior. cum non habeant scutum fidei quo se tu-
entur. De quo scuto ap[osto]lus ad Eph[esios].vi. In omni-
bus sumentes scutum fidei in quo possitis o[mn]ia tes-
ta nequissimi extinguere. Sed ex alia parte acius
impugnat fideles q[uam] infideles. magis eni[m] appetit
desiccare fideles tanq[uam] magis sibi resistentes.
Sec[un]do sciend[u]m q[uod] intentio et appetit[us] diaboli ma-
ior est ad temptandu[m] bonos q[uam] malos. sed ex par-
te temptati magis temptat malos q[uam] bonos. Hu-
ius r[ati]o est. q[uia] cu[m] malos iam possideat n[on] autem bo-
nos. id magis conatur. p[er] temptatione[m] ad trahen-
du[m] ad sui dominiu[m] iustos q[ui] n[on] habet q[uam] possessos
malos. Sicut eni[m] aliquis princeps terren[us] ma-
gis insurgit contra illu[m] qui plus aufert de iure
suo. vel qui plus nocet regno suo q[uam] co[n]tra alios q[ui]
n[on] sibi p[er]trariant. ita diabolus plus insurgit con-
tra bonos qui plus nocent regno suo p[er] docum[en]-
ta et exemplavirtutu[m] q[uam] co[n]tra malos qui in b[ea]t[itu]-
dine n[on] exercet. Sed ex parte temptatoru[m] amplior a-
bilitas est in malis ad recipiendu[m] temptationez
demonis q[uam] sit in bonis. mali eni[m] inclinant[ur] ad te[m]-
ptatione[m] demonis. boni vero resistu[n]t iuq[ui]t[er] ta-
les. Propterea ipsi mali veniu[n]t ad diabolu[m] ut te[m]-
pentur ab eo p[er]uenientes te[m]ptatione[m]. **T**ertio
fortioribus et occultiorib[us] te[m]ptationib[us] impu-
gnat p[er]fectos diabolus q[uam] imp[er]fectos. Un[de] leo pa-
pa in s[er]mone. Nemo de sui cordis puritate p[ro]fidat
q[uia] pugil ille hostis acriorib[us] pulsat insid[er]is. q[ui]
maxime novit abstinere a peccatis. Vin[de] t[ame]n la-
borant et facilius vincu[n]t te[m]ptatione[m] ipsi p[er]fecti
q[uam] imp[er]fecti suas leuiore[s]. Un[de] imp[er]fecti ut in fir-
mi nullo modo debent appetere se velle temptari
Et hoc triplici r[ati]o[n]e. s[ci]licet. o[r]d[in]is. co[n]formatio[n]is et p[er]ditio-
nis. **E**t r[ati]o[n]e quide[m] o[r]d[in]is p[ro]batur sic. Illud debe-
mus desiderare q[uod] debemus orare. Sed d[omi]n[u]s do-
cet nos orare ne inducamur in te[m]ptatione[m] ergo
et illud debemus desiderare. Est aut[em] duci in tem-
ptatione[m] consentire delectat[i]o[n]i et delectari de quo
quis temptatur. N[on] aut[em] inducit deus in te[m]pta-
tionem casualiter seu efficiendo s[ed] p[er]missive et dese-
r[en]do. **R**ati[on]e aut[em] co[n]formatio[n]is p[ro]batur sic. Sicut
voluntas n[ost]ra voluntati diuine d[icitu]r esse co[n]formis
ita a voluntate hostis d[icitu]r esse discordans. S[ed] ho-
stis n[ost]r[us] diabolus vult et petit nos temptari. Un[de]
dicitur Luc[ae].xv. Ecce sathanas exp[er]tuit vos. s[ci]li-
cet deo p[er]mittente ut cribret sicut triticu[m]. i. ut p[er]
temptatione[m] concuteret et co[n]turbaret sicut triticu[m]
e[st] cribratu[m] et ventilatu[m] concutit. **R**ati[on]e demum
p[er]ditionis infirmi et imp[er]fecti n[on] debent appetere
temptari. Q[uod] sic p[ro]bat. Illud q[uod] est ad malu[m] fi-
nem ordinatu[m] n[on] debemus appetere sed odire. s[ed]
temptatio est ordinata ad malu[m] finem. i. ad p[er]ditio-
nem. q[uod] debemus eam odire n[on] appetere. Ad salute[m]
aut[em] ho[m]i[n]u[m] n[on] est ordinata nisi p[er] aliud. s[ci]licet p[er] auxiliu[m]
diuine gratie. q[uod] temptari n[on] est simpliciter appe-
tendu[m]. Ite[m]. be. l[ib]. sup. ij. sen. P[er]fecti aut[em] et ex[er]-

ti debent appetere temptari. t[ame]n p[ro]pter patientiam.
t[ame]n p[ro]pter coronam. t[ame]n p[ro]pter victoriam. In
tribulatione et te[m]ptatione relucet virtus patien-
tie. s[ecundu]m illud Iaco. i. Tribulatio patientia[m] op[er]at[ur]
Hanc aut[em] te[m]ptatione[m] permisit deus s[ed] Tobie
euenire ut p[er]ficeret p[er]f[ect]u[m] p[er]f[ect]u[m] patientie eius
sic et sancti Job. **S**ec[un]do debent appetere iusti et
p[er]f[ect]i te[m]ptatione[m] p[ro]pter coronam. Iaco. i. Beatus
vir qui suffert te[m]ptatione[m]. q[ui] cu[m] p[ro]batus fue-
rit accipiet coronam vite. Dicit[ur] aut[em] suffere tem-
ptatione[m] q[ui] in sensualitate te[m]ptatione[m] fert sub
ratione ne ratio succumbat. Vel dicit[ur] suffere q[ui]
deorsum fert te[m]ptatione[m]. s[ci]licet. conculcando et vili-
pendendo. Vel eni[m] suffert qui sub deo fert. non
murmurando sed voluntati diuine se co[n]forman-
do in te[m]ptationib[us] et tribulationib[us]. Vel suf-
fert te[m]ptatione[m] qui p[er] bis que sursum sunt. i. ce-
lestibus fert te[m]ptatione[m] et tribulatione[m]. **T**er-
tio p[ro]pter victoriam. Qui. n. quasi cert[us] est de victo-
ria debet bellu[m] appetere. Sed sancti et p[er]fecto dei
amore sunt quasi certi de victoria. Dicit[ur] eni[m] in
Canticis. Multe aque s[ed] te[m]ptationu[m] et tribu-
lationu[m] n[on] potueru[n]t extinguere caritatem. Un[de]
ap[osto]lus ad Ro[m]anos. viij. Quis nos sepabit a caritate
xpi. tribulatio an angustia scilicet me[n]tis anxietas
que contingit in te[m]ptationib[us]. q[ui] diceret nihil.
Et p[ro]pter hoc dauid certus de patientia inflama-
tus de corona. securus de victoria dicebat ad do-
minu[m]. Tempta me. v[er]e renes meos et cor meu[m]
Ubi tria no[m]i[n]a. P[ri]mo appetit p[re]liu[m] dicens. tem-
pta me. i. p[er]mitte me temptari ut innotescat qual-
sim in prosperis et aduersis in bonis et malis sap[er].
ij. Deus temptauit illos et inuenit eos dignos se.
Sec[un]do petit g[ra]t[ia] auxiliu[m] dicens. v[er]e igne s[ed]
gratie sp[irit]us sancti qui corroborat me[m]bra. sicut ignis
materialis vasa testea. et p[ro]ficat sicut ignis aurum
s[ecundu]m illud Sap[ientie]. ij. Tanq[uam] aut[em] in fornace proba-
uit electos d[omi]n[u]s. Ante eni[m] virtutis est ignis gra-
tie ut minimus sufficiat ad o[mn]ia te[m]ptamenta et
aduersa vincenda. s[ecundu]m be. l[ib]. **T**ercio mali in-
citamentu[m] o[mn]idit dicens. Renes meos et cor me-
u[m]. i. delectationes concupiscibiles per renes desi-
gnatas et p[er]turbationes irascibiles per cor figura-
tas. Ita eni[m] est accensio sanguinis circa cor. Sed
ignis sp[irit]us sancti delectationes carnis et turbationes
cordis aufert et sedat. Nullus t[ame]n debet seingere
re te[m]ptationib[us]. q[uia] presumptuosum e[st] sed vi-
tare occasiones. iuxta illud. Declina a malo.
Sed querit[ur] v[er]u[m] diabolus supatus in te[m]ptati-
one ab ho[m]i[n]e. possit amplius temptare. Circa q[uod]
est duplex opinio. ut ponit beatus. l[ib]. in. i. p[ar]te. q.
cxiij. P[ri]ma est q[uod] demon supatus nullu[m] decete-
ro temptare potest. nec de illo nec de alio peccato
Hu[ic] opinio videt[ur] fuisse Origenis. v[er]u[m] dicit[ur].
Puto sc[ilicet] viros sathan[em] reluctantes minuire
exercitu[m] demonu[m]. ut qui victus est nec illu[m] nec

aliū amplius possit temptare. Alij tñ dicūt solūz de illo vicio de q̄ victus est demon. tñ de alijs vicijs pōt. vt inducit magister in. ij. Scda opinio est q̄ pōt alios tēptare. sed nō eundē. et hoc pbat bilius et melius dō. si tñ intelligat vsq; ad tpus. Tñ et Luc. nq̄. dō de xpo q̄ cōsumata oī temptatōne. i. in deserto diabolus decessit vsq; ad tpus. Et q̄ diabolus nō tēptet victorē suū saltem vsq; ad tēpus. pbat be. tho. duplici rōe. Prima ex pte diuine clert. ērie. qz sicut Criso. dicit sup mathen. Non tam diu hoies dei diabolus temptat q̄ diu diabolus vult. sed q̄ diu deus pmittit. qui nō pmittit vltra vires. Scda est ex pte diabolice astucie. Tñ Ambro. sup Lu. dicit q̄ diabolus instat refozmidat. qz refugit frequēius triumphari. i. vinci. Sicut q̄ victus est ab aliquo timet amplius pēliari cū eo. Tertio pbat pōt hoc ex pte humane potentie. Nam dñs cognoscens infirmitates hūane nature. nō pmittit viciem sp̄ tēptari. sed vt dicit Tob. ij. post tempestatē. i. temptatōnū trāquillū facis. **¶** Quātū diabolus reuertat ad euz quē dimisit. patet per id qd̄ dicit Mar. xij. reuertat in domū meā vnde exiui. Et veniens inuenit eam vacantē scopis mundatā et ornata. Vbi tria notant que p̄pant. i. disponit conscientiz peccatoris ad hoc vt diabolus reuertat ad eum. Primum est oculū. vnde dicit vacantē. i. a bonis opibus cessantem. Tñ Beda. Timendū est ne culpa quam p penitentiam dimissam fuisse credemus p incuriā nos vacantes opprimat. Et Hiero. Non facile capis a temptatione qui alicui bono vacat exercitio. Scdm vicium est inanis gloria vel lasciuia. vnde dicit scopis mundatam. qñ scz studet purgare sordes corporis et ornare varijs coloribus ps. Dñs dissipat ossa eozū. i. virtutes qui hoibus placent eas auferendo. querūt autē placere mūdo lasciuia et vane gloriofi. Tertiu est superbia vel ipocrisis. vnde subdit ornata Mar. xxiij. Ele vobis ipocrite qui siles estis sepulchris dealbatis que de foris apparent hoibus speciosa. intus aut sunt plena spurcicia et oī immundicia.

Remedia ad

§. VI.

vincendū temptatōes sunt plurima de quibus pauca dicemus. Et primū est sui hūiliatio p̄a. Custodiens puulos dñs hūiliatus sum et liberauit me. Figura. i. Regū. xviij. in David qui vicit philisteum formissimū diabolū signantē. in fundā. i. hūilitate et lapide resistentie. Exemplum de beato Antho. qui videns totū mundū plenū laqueis se innectentibz. i. temptatōibz cum exclamasset. o quis istos euadet. audiuit sola hūilitas. Scdm est deuota oratio Mar. xvi. Vigilate et orate ne intretis in temptationē. dixit xps discipulis suis. Figura Ero. xviij. Moise tenente manū eleuata ad celū et orante. ppls suos vicit Amale

chitas qui signant demones. Exemplum orante beato Petro maritē cū temptaretur de fide fuit sibi dictū a virgine maria. Ego p te orauī vt nō deficiat fides tua. Et orante beato Bern. p quodā dām temptato cessauit tēptatio. **¶** Tertiu est sacra lectio lectavel audita. ad Heb. nq̄. Quis est sermo dei et penetrabilior oī gladio accipiti. i. ad vulnerandū et debilitandū inimicos. Figura ij. Mach. vi. In gladio quē dedit in visioe Onias iuda machabeo dicens. In hoc de q̄ dies inimicos. et ibidē de ipso iuda dicit q̄ munivit exercitum suū. nō lancea et clipeo sed sermonibus opimis. referendo gesta sanctorū de quibus in scriptura habet. quibus confortari victoriā p̄ra inimicos habuerūt. Hiero. Ama studia scripturarū et vicia carnis nō amabis. Et xps etiā in deserto tēptatus verbis scripture temptatori restitit Mar. nq̄. **¶** Quartum est passiois xpi pia meditatio. Tñ. Dabis eis scutū laborē tuū. i. passionis. ad defendendū se contra telā inimici temptatōnū. Ad Heb. xij. Recogitate eū qui talem sustinuit aduersus semetipm contradictionē vt nō fatigemini animis vris deficiētes. Figura fuit quādo ad aspectū serpentis enei in palo erecti homines aspicientes sanabant a morbo serpentis. qz a temptatōis serpentis. i. demonū p̄seruant ne occidātur homines aspiciendo ad crucifixum mente. figurato in serpente eneo Num. xxi. **¶** Quintum est p̄sideratio eoz que sūt fidei vt premiū celestis supplicij eterni et hmoi. ad Eplē. vi. In omnibz sumentes scutū fidei in quo possitis omnia tela id est temptamenta inimici extinguere. i. Jo. v. Hec est victoria que vincit mundū fides nostra. Considerando etiā gloriā animā quis ad laborē certaminis. Vnde Luc. xxi. Vos estis q̄ permāsisit mecum in tēptatōibz meis et ego dispono vobis regnū vt edatis et bibatis sup mensaz meam in regno meo. Et quidā vt habet in vitalpatrum cū temptaret de luxuria ppter mulierē receptam et cōpassione in cella ne deuoraret nocte a feris p̄sideras penas inferni. et vt efficacius intelligeret. ponens digitos ad ignē lucerne accense vsq; ad combustionē. sic vicit temptatōnē. **¶** Sextū est concordia et fraterna caritas. Tñ dicitur de sancta ecclesia in Can. q̄ est terribilis. i. de monibus vt castrorū acies ordinata. qz. i. fideles sunt vniti inuicem. sicut exercitus ordinat. Et in figurā huius dicit Judith. xv. q̄ filij israel in simul vniti et si pauci p̄sequētes exercitū Holofernus pene innumerabilē fugarūt et vicerūt euz. Et Greg. sup Ezech. dicit q̄ nō timet diabolus in nobis abstinentiam vel vigiliam vel paupertatem et alia hmoi. sed concordiam et charitatem quam in celo seruare nesciuit.

Dicto de causa §. VII.

Titulus Septimus

peccati interiori et exteriori. sequitur de alia causa quod est ipsum peccatum. Contingit autem unum peccatum esse causam alterius per quatuor genera causarum ut dicit Thomas prima secundae. q. lxxv. Primo quidem secundum modum causae efficientis vel mouentis. et per se et per accidens. per accidens quidem sicut remouens prohibens. dicitur mouens per accidens. Cum. n. primum actum peccati homo amittat gratiam vel caritatem vel verecundiam vel quodcumque aliud retrahens a peccato. incidit ex hoc in aliud peccatum. et sic primum peccatum est causa secundum per accidens. Per se autem. sicut cum ex uno actu peccati homo disponitur ad hoc quod alium actum similem facilius committat. Ex actu enim causantur dispositiones et habitus inclinant ad omnes actus. secundum vero genus causae materialis unum peccatum est causa alterius in quantum preparat ei materiam. sicut auaricia preparat materiam litigioso. quod plerumque est diuinitus congregatio. secundum vero genus causae finalis unum peccatum est causa alterius in quantum propter finem unum peccati aliquis committit aliud peccatum. Sicut cum quis committit simoniam propter finem ambicionis. vel fornicationem propter furtum. Et quod finis dat formam in moralibus ut supra habitum est. ex hoc etiam sequitur quod unum peccatum sit formaliter causa alterius. In actu enim fornicationis quae propter furtum committitur. est quidem fornicatio si cum alicuius. furtum vero sicut formale.

Titulus septimus de peccato. De diffinitione peccati multiplici. Cap. i.

De peccato primo videndum est de diffinitione eius quod sit. Ubi notandum quod multiplex diffinitio datur secundum doctores. secundum diuersas causas. scilicet materiale et formale. efficientie et finale. Ex parte cause materialis seu materie exequuntur seu exercentis peccatum. Augustinus. sic diffinit peccatum. est dictum vel factum vel concupitum contra legem dei seu contra legem eternam. In hac descriptione tanguntur duo. Primum est actus in ordine ad instrumenta quibus actus tempore peccati exercetur. cum dicitur dictum vel factum vel concupitum. Nam instrumenta quibus exercetur actus peccati sunt vel cor vel lingua vel manus. Nam aut cogitatione aut locutione. aut operatione perpetratur. Ubi notandum quod nulla priuatio vel negatio est in genere per se. quod non habet aliquam quidditatem vel esse. sed reducitur ad genus affirmationis secundum quod illi non esse intelligitur esse. et in negatione affirmatio. ut dicit philosophus. quod omnis priuatio per habitum cognoscitur. et remouio per positionem secundum beatus Thomas. in. i. sen. Et ideo in dicta descriptione in dicto includitur non dictum vel omissio dicti. In facto omisso facti. In concupito omissio concupiti. Non enim habet hoc dictum in quantum est affirmatiue dictum quod sit peccatum. sed hoc habet a duobus. Primo quidem ex parte voluntatis. in quantum dictum vel factum vel concu-

pitum. est in parte voluntatis. Secundum hoc ex parte finis in quantum est a rectitudine finis exiens. In his duobus conuenit cum dicto affirmatiue facto. vel concupito etiam non dicere vel non facere vel non concupiscere. quod similiter est in parte voluntatis. et a recto ordine finis exiens. Unde sicut actus est in parte voluntatis. et per hoc habet quod sit peccatum vel meritum. ita etiam negatio actus. Secundo tangitur defectus regule dirigentis. cum subdit. Contra legem dei vel legem eternam. Nam lex eterna seu dei primo et principaliter ordinat hominem ad finem. consequenter facit homines bene se habere in his que sunt ad finem. et ideo in hoc quod dicitur contra legem eternam tangitur auersione a fine. et omnes alias inordinaciones. Et si queratur cum peccatur sit aliquid ex eo quod est contra rationem. quare Augustinus in diffinitione predicta non posuit peccatum esse dictum vel factum vel concupitum contra rationem. sicut dicitur esse contra legem eternam. Ad hoc respondetur quod peccatum aliter consideratur a philosopho. aliter a theologo. Nam philosophus considerat peccatum secundum quod contrariatur rationi. sed theologus considerat secundum quod est offensa dei et contra deum. Et ideo Augustinus ut theologus diffinit peccatum auerenti. ex hoc quod est contra legem eternam quod ex hoc quod est contra rationem precipue cum in multis regulamur per legem eternam quae excedit rationem humanam ut in his que sunt fidei. Debe. libro. super se. sen. dist. lxxv. Rainerius. Et quod peccatum ex dictis committitur quatuor modis. scilicet cogitatione. locutione. ope et omissione. ideo per deus exhortatur animam peccatricem ad penitentiam. quater inuitans ad reuersionem dicens in Can. Reuertere reuertere sunamitis reuertere reuertere ut intruemur te. f. oculo pietatis et gratie. Sunamitis interpretatur captiua. et per peccatum homo captiuus tenetur a diabolo. q. d. peccata omnia dimitte et detesta reque cogitatione. locutione. ope et omissione commisiisti. Et cum tunc reuertitur ad penitentiam resuscitatur spiritualiter Lazarus quadriduanus Job. xi. Dicitur quatuor dies sunt per dies quatuor gradus quibus morifania. Et ex parte forme vel potentie deficientis diffinitur sic. Peccatum est perauicatio legis eterne et celestium inobedientia mandatorum. Et est Ambrosius in li. de paradiso. In qua descriptione tanguntur duo. scilicet priuatio dirigentis in finem. et deordinatio ab ipso fine. Et priuatio dirigentis in finem ibi notatur cum dicitur quod peccatur est perauicatio legis eterne. et hoc vel faciendo quod lex prohibet. vel omitendo quod lex precipit. ex quo peccatum habet rationem mali. Nam siue in natura siue in moribus de ratione peccati est pretire regulam rationis. Regula autem rationis quae constituit medium inter superfluum et diminutum. necesse est ut quaedam resecet et quaedam statuat. Unde etiam in ratione naturali et in lege diuina unde debent actus nostri regulari. continentur quaedam precepta negativa et quaedam affirmatiua. Sicut autem negationi opponitur affirmatio. ita affirmatiui negati-

Capitulū primum

rio. Et iō sicut malū agere imputatur homini ad peccatum. qz opponit precepto legis negatiuo. ita ipm bonū nec agere imputat homini ad peccatū qz opponit precepto affirmatiuo. **S**cdo in diffinitione peccati tangit deordinatio ab ipso fine. in hoc qd dicitur celestiu inobediētia mandator. Ubi nota qd inobediētia accipit duobus modis. Uno modo specialiter. s. qn qd nō facit qd precipitur. vel facit qd phibetur respiciendo ad cōtempnū p̄cipientis i phibentis. Et tal inobediētia opponit obediētie q est special virtus q respicit auctoritatē precipientis vel phibentis. Scdo modo accipit inobediētia gñaliter. s. qn qd nō facit qd precipit vel facit qd phibetur. et hoc modo inobediētia comitatur oē peccatum. Et opponit bñmōi inobediētia obediētie que cōcomitatur oēm virtutē. qd p̄z. qz quicūqz facit aliquē actū virtutis obedit. Et de hac generali inobediētia intelligitur dictū Ambro. in supradicta diffinitione fm be. Lho. in. ij. sen. di. xxv. **E**t sciendū q illa duo q ponuntur in diffinitione Ambro. nō sunt eadēz vt videt sed distinguuntur dupliciter lex et mādatū. Primo qz cū sciendū vel cauendū statuitur. tūc lex est. Cū autē precipit vel phibetur preceptū est. Aliud est aut statui qd sit p legem. aliud iuberi qd sit p preceptū. Scdo modo distinguuntur sic vt lex dicatur in declinando a malo preceptū vel mādatū in faciendo bonum. **H**ec Alex. de ales in. ij. p̄e sum. **H**inc ps. Confitemini dño in citbara. i. in cōfessione vocali. et in psalterio decē cordarū psallite illi. i. in obseruatione decē preceptorū. Figuraf aut transgressio decem mandatorū p illos decē leprosos q a longe stantes clamauerūt dicētes xp̄o Lu. xvij. Iesu fili dauid miserere nr̄i. Qui ab eo missi ad faceret dñi irent mūdari sunt. Sic p recognitionē peccati et ppositum debitū confitendi purgant homines a lepra inobediētie. **A**lio modo diffinit peccatum ex pte forme seu cāe exemplaris a q deficit. Dictū em̄ fuit moisi Exo. xxx. Inspice et fac fm exemplar qd tibi in monte monstratū est que scz p̄tinent ad pstructionēz tabernaculi. i. ecclesie. **M**ons aut xp̄um signat. et fm hoc diffinitur ab Aug. q p̄ctm̄ est appetere q xp̄s contempsit vlt fugere ea que xp̄s sustinuit. Qd pbat p eius oppositum dicens. **N**ō em̄ vllū peccatū comitti pōt nisi dum appetunt que xp̄s contempsit. aut fugiuntur que ip̄e sustinuit. et subdit exemplū ipsius xp̄i dicēns oia que vitare cupiētes nō recte viuebam? carendo et spernendo vilia fecit oia q vitare cupientes a studio veritatē deuiaimus perpeciendo deiect. vbi aduertendū q vnū horū est timoris. s. fugere q xp̄s sustinuit qd est respectu tristitiū et aduersorū. Aliud est amoris seu cupiditatis. s. appetere q xp̄s contempsit. qd est respectu delectabiliū. et aliud fugere aut timere q xp̄s perpassus est. et hoc respectu penaliū. **Q**uē aut peccatū vt dicit Aug.

pcedit vel ex amore male inflāmanēte. vel ex timore male humiliante. sed et timor pcedit ex amore. **T**imet em̄ qd amittere aliqd q illud amat. **H**ec Alex. in. ij. p̄e sum. **R**aineri. **T**ertio pōt peccatum considerari ex pte potentie vel cāe sufficienter imperantis et peccatū cōplentis Et sic diffinitur ab Aug. in li. de duobus aiabus q p̄ctm̄ est voluntas retinendi vel psequēdi qd iusticia vcrat. et habetur. xv. q. i. In q diffinitione tangunt duo. **P**rimū est actus voluntatis. in hoc qd dicitur q est voluntas retinēdi vel psequēdi aliqd. Scdo tangit defectus rectitudinis in hoc qd subdit q iusticia vcrat. Et sumit hic iusticia nō put est virtus specialis sed p iusticia generali q idem est q ois virtus. s. fm q importat rectitudinē voluntatis q attendit fm oēm virtutē fm be. Lho. sup. ij. sen. De hac iusticia gñali intelligit illud ps. Lux orta est iusto scilicet gratie et veritatis quo ad intellectum. et rectis corde leticia. quo ad effectū. **I**dez autē esse iustū et rectū corde. Consistit em̄ talis iusticia in qdam rectitudine q reddit vnicuiqz qd suū est. s. supioribz vt deo et p̄latis obediētia et venerationem ad Ro. xij. **Q**uāis anīa p̄tibus supioribus subdita sit. Et ad b facit qd habet dif. viij. **Q**ue p̄tra mores. equalibz p̄p̄inquis et extraneis beniuolētia et subuentionē Jo. xv. **H**oc est preceptum meū vt diligatis inuicē sicut dilexi vos. affectu. s. affectu **A**d b facit qd bētur de pe. di. ij. p̄ inde. Inferioribz. s. subditis et corpi suo. puideniam et coercionem. i. **P**e. v. **P**ascite eum qui vobis est gregem. **A**d hoc facit qd bētur. xij. q. nq. duo ista. et de pe. dif. ij. corp. **E**t sicut iusticia generalis ista instigat ita vcrat p̄taria qz ibi est peccatum. s. supioribz p̄radictionē et irreuerentia. equalibus obdurationē et maliuolētia inferioribus relaxationē et negligentia. **D**e hac enīz iusticia bētur Ezech. xviij. Si auerterit se iustus a iusticia sua. **I**tem ex pte cāe principalis agentis. i. voluntatis diffinit sic ab Aug. in li. de li. arbi. **P**eccatū est affectio mala voluntaria. In q diffinitione tangunt tria q sunt cōe peccati. **P**rimū est actus voluntatis. fm est defectus rectitudinis. tertius est defectus culpabilis. **P**rimo ḡ notatur actus voluntatis cū dicit peccatum est affectio **N**am affectio sumit p actu voluntatis elicto vel imperato interiori. vel exteriori. Et si arguatur in contrariū. qz affectio est res. p̄ctm̄ aut nō est res substantia vt dicit Aug. ḡ nihil est. et sic p̄ctm̄ nō est affectio. **R**ūdetur q affectio vniqz est res. **S**z cū dicit q peccatū nō est res. intelligit p̄ctm̄ non est res cōe defectus qui adiungit affectioni. Et ratione illius defectus comparatur peccatū claudicationi et alijs defectibus. **S**ed ille defectus est in affectione. sicut claudicatio q nihil ponit in tibia. **S**cdo tangitur defectus rectitudinis. cum dicitur mala. s. affectio. et quo separatur a bona affectio

Titulus Septimus

erione que est in actu virtutis. Si enim esset defectus eius quod non debet inesse non haberet rationem mali. Sicut non est malum in lapide non habere visum. quia non est natum ipsum habere. Ubi nota quod defectus realis vel privatio rei. non est res. sed id cui accidit defectus vel privatio est res. Sicut esse cecum non est res vel aliquid reale sed id cui accidit esse cecum. Defectus ergo virtutis seu virtutis alius est malum. Hec be. Tho. in questionibus de malo. q. i. ubi dicit quod si omnis defectus boni habet rationem mali. sed defectus vel privatio boni quod natura est haberi. Sicut non est defectus homini quod non possit volare nec per se habet rationem culpe vel pene. nec est ei malum culpe vel pene. sed esset malum aui que est nata ad hoc. Unde cum homo sit natus habere affectionem bonam virtutis et gratiam non habere ea est peccatum. quia bonum privatio est voluntaria. **T**ertio tangitur in dicta definitione defectus culpabilis et per consequens vituperabilis. id est voluntaria. ex qua separatur ab affectione penali que non est peccatum vel culpa sed effectus culpe. secundum Alexan. ij. pre summe. **D**efinitur peccatum ex parte cause finalis a qua deficit. sic ab Aug. in li. de li. arb. Peccatum est auersio ab incommutabili bono. et conversio ad commutabile bonum indebitum. Ubi quattuor sunt notanda scilicet gravamen. ordo. ligamen et unitas. Et quantum ad primum scilicet gravamen nota quod ex indebita conversione ad commutabile bonum sequitur auersio ab incommutabili bono in qua perficitur ratio mali et ideo oportet quod secundum diversitatem eorum que pertinent ad conversionem sequatur diversa gravitas in peccatis. **Q**uamvis ad secundum scilicet ordinem quid sit videlicet prius in peccato mortali auersio an conversio. Sciendum quod cum peccatum principaliter in voluntate consistat. ideo quantum ad voluntatem illud est prius quod a voluntate principaliter intendit. Et ideo in peccatis spiritualibus principaliter intendit auersio quam conversio. prius est enim auersio ab incommutabili bono quam conversio ad commutabile bonum. Sicut in infidelibus et in illis qui desperantes se ipsos tradiderunt se impudicie. videlicet ad Ephe. iiij. In peccatis autem corporalibus in quibus principaliter intenditur fructus boni commutabilis prius est naturaliter conversio quam auersio que non est principaliter intenta. sed preter intentionem que sequitur ex inordinata conversione ad bonum commutabile. hec be. Tho. in quodlibet. iiij. q. xvi. vide ibi. quod clarum. **Q**uamvis ad tertium scilicet connectionem notandum quod in peccato sunt duo scilicet auersio et conversio. et ex preter quidem auersionis mortalia habent connectionem. inquantum quedam auertit a bono incommutabili. sed ex preter conversionis nullo modo habent connectionem sicut virtutes. Ex hoc enim quod quis convertitur ad utilitatem pecunie per auariciam. non sequitur quod convertatur ad bonum delectabile carnis quod fit per luxuriam. **Q**uamvis ad quartum scilicet unitatem licet auersio vel conversio sint

duo peccata vel unus. Ad quod breviter respondetur quod hec duo sunt unus peccatum secundum rem differens in consideratione ad diversos terminos scilicet deum et creaturam. ita quod ibi est unus motus vel unus actus. et duo termini scilicet recessus a deo et accessus ad creaturam. Sicut verbigra. id est est morus quo recedit a bononia et venit florentiam. Cum ergo preter et auersio sit recessus a deo. conversio vero sit accessus ipsius voluntatis ad creaturam. est ibi unus motus. et unus peccatus. hec be. Tho. in. ij. sen. di. xliij. et Alex. in. ij. pre summe. secundum autem ipsos duos terminos scilicet recessus a deo et accessus ad creaturam per conversionem inordinatam dicit dominus per bier. ij. ca. Duo mala feci populus meus. Ne dereliquerit fontem aque viue et foderunt sibi cisternas dissipatas que non valent continere aquas. Ubi duo notantur. Primum discessio vel auersio a creatore ibi. Ne dereliquerit non in utilem vel parum utilem. sed multum utilem quia fontem aque viue. Comparatur autem deus fonti triplici ratione. Prima est ratione eminentie. quia sicut fons non aliunde aquas habet sicut rivus sed ex se ipso. sicut deus a nullo aliquid boni habet vel recipit sed ex se ipso et per suam essentiam est infinitum bonum. Secundo ratione influentie. quia sicut fons rivis aquam influit. sic deus omnibus creaturis. per. Dicitur apud te est fons vite. Hauriens aquas de fontibus saluatoris. Tertio ratione efficientie. quia sicut fons aquam vivam tribuit. sic deus non est fons cuiuscunque aque sed viue. Jo. iiij. Deditis mihi aquam vivam. et in Can. Fons ortorum ecclesie scilicet est putens aquas. viventium que fluunt imperio de libano scilicet a deo. Et ita vivam est ista aqua quod in potantibus fontem faciat. Et ideo est multum desiderabilis. quia non est aqua que in potantes convertitur. sed ipsa convertit in se potantes. quia fontes faciit. Iuxta illud. Aqua quam ego dabo ei fiet in eo fons aque salientis in vitam eternam ait christus samaritane Jo. iiij. Secundo tangit illud malum peccati ad luxuriam scilicet vel inordinatam conversio ad creaturam ibi. Et foderunt sibi cisternas dissipatas que non valent continere aquas. Ubi ostenditur defectus triplex. Primus quod non sunt principales. et ideo a se ipsis non sunt virtutes. Secundus quod sunt detestabiles. quia dissipate scilicet idola quibus adherent. et quia implere non valent mentem creatam. sicut nec cisterna dissipata potest impleri. Tertius quod sunt inutiles. quoniam continere non valent aquas. et ideo nec recipere nec aliquid influere. et servari non possunt quia transitoria sunt. **E**x predictis patet quod causa efficiens peccati est voluntas. Unde Aug. Peccatum visus a deo voluntarius est ut nullo modo sit malum. sed malo culpe nisi sit voluntarius. xv. q. i. q. ij. Et si arguas contra quod Dionysius dicit in. iiij. c. de divinis nominibus quod malum est preter intentionem et voluntatem. eo quod nullus intendens ad malum operatur. Respondetur quod malum dicitur esse preter voluntatem per se. quia intendens ad malum per se operatur aliquid. Sed per accidens malum potest esse voluntarium.

Capitulū Secundum

dum. s. aliquis existimat bonū qd est malū. vel cūz apparet alicui bonū aliqd fm quid. cui adiuncta ē ratio mali simpliciter. Vel pōt dici qd malum est ppter voluntatē. qz volūtas nō tendit in malum sub rōe mali. s. qz aliqd malum est apparens bonum. et iō voluntas aliqd appetit aliqd malum. Hec be. Tho. sup. ij. sen. Ad hoc etia facit qd ait Aug. xv. q. i. c. merito. vbi sic ait. Si diligēter inspiciatur. forte ipūm peccare nemo vult. sed ppter aliud qd vult peccat. Omnes quippe vōies qui scientes faciūt quod non licet vellent licere. Et qz adeo ipūm peccare nemo appetit ppter hoc ipūm sed ppter illud quod ex eo psequitur.

De varia diuisione peccatorū. Capi. ij.

De diuisione peccatorum sciendum qd sex modis pnt distinguī peccata adinuicē. **P**rimus est ex pte reatus. scōs est ex pte gradus. tertius ex parte respectus. quartus ex pte nōis. quintus ex pte originis. sextus ex pte radicis. **E**t quantū ad primū. s. ex pte reatus sic distinguuntur peccatū qz aliud mortale. aliud originale. aliud veniale. Quequidē diuisiō non est generis in species. cuius rō est. qz species equaliter participant rōem generis. ista aut non equaliter participant rationē peccati ad qd pntet qd sit voluntariū pfecte. sed ē diuisiō analogi in analogata. qd fm prius et posterius pfecte et imperfecte predicat de pluribus. Sicut verbi gratia. Ens diuidit in substantiam et accidens. ens actu et ens in potentia. de quibus predicatur analogice. Perfecte quidē de ente in actu et de substantia. Imperfecte de accidente et de ente in potentia. qz minimū qd est de natura entis. est in ente de potentia. et in ente p accidens. Sic a simili diuisiō peccati in mortale et veniale et originale est. sicut diuisiō alicui in pfectū et in imperfectum. qz rō peccati per prius et perfectū inuenitur in peccato mortali. in veniali vtro p posterius et imperfecte. vñ minimū quod est de rōe peccati in aliq actu est in veniali. Ex hoc ipa nōia ostendūt. qz venia non debet peccato. nisi fm qd aliquam imperfectionē peccati habet. p prius g dicitur peccatū de mortali. tū qz mortale est voluntarium voluntate ppta. tū qz ab vltimo fine deordinat. tū qz ei debet pena eterna. Peccatū autē veniale deficit a mortali in duob. Primo qz nō ordinat ab vltimo fine sed aliq modo a fine retardat. ordine ad finē seruato. Scōdo qz ei nō debet pena eterna sicut mortali. Peccatū aut originale deficit a mortali ex parte illa qua peccatū bz rōez culpe. s. ex parte voluntarij. qz mortale est voluntarium voluntate ppta illi in quo est qd peccauit. Sed peccatū originale est voluntariū voluntate alterius qz eius in q est. s. voluntate primi parentis ade. Hec be. Tho. sup. ij. sen. dif. xij. Et qz di-

ctum est qd ista diuisiō est fm reatū. Sciendum qd reatus ppte nō est aliud qz obligatio ad penā. Et mortale obligat ad penā eternā damni et sensus. Veniale ad penā tempalem seu purgatorij. Originale tantū ad penā damni nō sensus. i. priuationis dei visionis. nō ignis infernalis. Et hec infra declarabunt. Aliqñ tñ reatus sumit p culpa et obligatiōe ad penā. vt in collecta reatus nri pfectio indulgētia. Confitef em homo culpam non penā debitā. Et sciendū qd peccatū actuale siue mortale siue veniale. aliqñ transit actu sed remanet reatu. Et hoc vel cum cessat ab ipso actu peccati. puta pperato homicidio vel fornicatione tūc cessat peccatū quātū ad suā essentia. i. quātū ad actū illū inordinatū sed remanet reatu in suo effectu. i. in obligatione ad penā. Vel etiā cū penam quis bz remissionē pctorū q ad debitū pene eterne. s. m ppter imperfectionē satisfaciōis adhuc remanet obligat pene tpali. s. tūc transit peccatū actu et reatu qñ qd bz plenā remissionem culpe et tori pene debite. Hec durā. sup. ij. sen. Peccatū aut originale trāsit reatu p baptismum fluminis vel sanguinis vel flaminis. Sz remanet actu inquātū. s. in viatore remanet semp habitualis occupācia q sepe inclinat ad malū. q videt esse materialiter ipūm originale peccati.

Secunda diuisiō §. I.

peccatorū est ex pte gradus seu pcessus. et sic diuiditur pcm in peccatū cogitāōis. locutiōis et operationis. Addit etiā aliqñ peccatū p suerudinis. Et ista diuisiō pbat auctoritate. rōe et similitudine. Et quantū ad primū auctoritas Hiero. sup. Ezechi. sic pmet. Tria sunt genera pctorū qbus humanū genus subiacet. Aut em cogitationē. aut fmone aut operatione peccam. Addit a qbusdā quartus gradus. s. per p suerudinem. qd figurat in lazaro quadriduano. Sed Grego. i. in nū. moral. ponit aliter istos gradus dicens. qd in corde cōmittitur quattuor modis. et in opere alijs quattuor modis. Est ergo primus gradus suggestio vel sensualis delectatio que est veniale. Scōs gradus est mortosa delectatio in ipa cogitatiōe absq deliberatione in opus. Tertius est deliberatio cogitāōis in opus. Quartus est defensio seu excusatio ipi peccati in seipso. sicut primi parentes post peccatum se excusauerūt. Quintus gradus est ipūm opus exterius sed occultū. Sextus ipūm opus peccati cū sit manifeste. Septimus vñ ducit in p suerudinem. Octauus cū quis obstinatus in malo obduratur. pponens nō penitere. Scō pbat rōe. Nam ista diuisiō assignat fm gradus quibz sit pcessus ad peccati cōplementū. Gradus aut isti attendunt fm qd vnus actus includit primū. et tertius scōm. et quartus tertiu. et addit sup eum. Vbi gratia. Primus gradus sup quē addunt

Titulus Septimus

aliq est voluntas interior scz peccatū cogitationis
Scd̄s huic additus. 7 bñc exp̄miens est act⁹ lo-
cutionis. Cui⁹ rō est. qz inter oīa mēbra. est mag⁹
ppinquum interiori actui. s. peccato cogitationis.
qz locutio est signū interioris act⁹. s. cordis. Ter-
ti⁹ gradus est peccatū opis tanq̄ cōplementum
oīm predictorū. ¶ Probat hoc tertio p similitudi-
nem 7 triplicē seu exēplū. s. artificiali. naturali.
7 morali. In artificiali exēplo p̄z de domo ma-
teriali in q̄ sunt tria. s. fundamentū vt p̄ncipiū.
parietū erectio vt mediū. tectū vt cōplementū do-
mus. Ostendit hoc in exēplo naturali. Nam in
generatione aīalis primū qd̄ generat⁹ est cor. ex
inde mēbroz pductio. demū tanq̄ cōplementū
totius corpis vel hoīs formatio. Patet similitudo
etiā in materia morali. Nam iracūdi⁹ ex eo qd̄ ap-
petit vindictā. primo p̄urbat in corde. scd̄o i ver-
ba p̄uoliosa p̄umpit. tertio in factū iniuriōsa.
Idem p̄z de peccato luxurie 7 alijs. ¶ Cōsuetu-
do aut⁹ 7 desperatio vel defensio peccatū q̄s Greg.
addit vt dictū est supra sunt gradus p̄sequentes
post p̄fectā specē peccatū. sicut adolēscētia 7 iuue-
tus post p̄fectā generationē hoīs p̄sequunt⁹. Vel
dicendū qd̄ p̄suetudo 7 desperatio seu defensio sūt
q̄dam circūstantie aggravātes oē peccatū ex mul-
tiplicatione ip̄oz actuum. Hec oīa be. Tho. p̄ia
scd̄e. q. lxxv. 7 sup. ij. senten. di. xij.

Tertia diuisio §. II.

seu distinctio peccatorū est ex p̄respectu seu ob-
iecti. Et sic homo dicit⁹ peccare in deū. in primū.
vel in seipm. que distinctio p̄bat auctoritate. rōe
7 p̄rietate. ¶ Primo hoc oñditur auctoritate.
scz mgti senten. in. ij. di. xij. dicēis qd̄ dicit⁹ homo
peccare in deū. primū 7 seipm. In deū peccat euz
de deo male sentit vt hereticus. Vel que dei sunt
vsurpare p̄sumit indigne p̄cipando sacramētū
Vel qū nomen dei peietando vel blasphemando
p̄temnit. In primū peccat cū eū iniuste ledit. vel
offendendo personam vel famā denigrando. vel
substantiam diripiēdo 7 h̄mōi. In seipm peccat
cū sibi soli nocet 7 nō alteri vt in peccato gulae vel
mollicie vel accidie vel inanis gl̄e 7 h̄mōi. 7 hāc
distinctiōe ponit etiā Gidōrus in li. de summo
be no. Scd̄o hoc idē probat rōe sic. Sicut om̄is
virtus est iusticia q̄dammodo vt dicit⁹. v. etbi. ita
omne peccatū est iniusticia. Iniusticia aut⁹ est ex
hoc qd̄ detrahatur alicui qd̄ sibi debet. Vñ iniusti-
cia habet quasi duo obiecta. s. id quod detrahatur
7 ille cui detrahatur sicut homo cui aufer⁹ res sua
Sicut aut⁹ homo debet primo 7 aliqd̄ sibi q̄pi sicut
multo magis d̄z deo. Debet aut⁹ deo amorē super
omnia 7 reuerentiā. Vñ qñ ab his deficit dicit⁹
peccare in deū. Et si ob̄ciatur hoīem peccare in a-
liq̄ inq̄ntū eū ledit. Sed nullus p̄t ledere de-
um fm̄ illud Job. xxx. Si peccaueris qd̄ ei nō

sebis scz deo. q. d. nihil. Rationē huius Aug. assi-
gnat dicens li. de libe. arbi. Malum cū nocumen-
tum sit nocere tñ non potest nisi bono quod cor-
ruptibile est. Summū aut⁹ bonū incorruptibile
est. 7 ideo malū ei nocere nō potest. qz nature est
impossibile. Rñdetur ad hoc qd̄ non dicit⁹ homo
peccare in deū ex eo qd̄ cum in aliquo ledat. sed qz
deo subtrahit quod ei debet. 7 quantū in ip̄o est
eius gl̄oriam minuit. q̄uis hoc facere non possit.
Tunc ergo dicit⁹ in peccato qd̄ deū offendere. qñ
in eo quod sibi debetur ei iniuriat. Proximo etiā
quis debet edificatiōē 7 beneficentiā 7 h̄mōi.
Quādo igitur hoc nō facit cū possit 7 debeat. vel
cū facit p̄traria bis dicit⁹ peccare in proximū. Si
bi etiā debitor est scz quo ad necessitatis collarōē
7 mundiciā. Unde qñ p̄traria facit sibi necella-
ria subtrahēdo i peccatō. vbi cū n̄ alijs noceat in
se peccat. ¶ Tertio hoc idē p̄bat contrarietate sic
Si p̄positum in p̄posito 7 oppositū in opposito.
sed p̄ virtutes quibz opponunt⁹ peccata. homo or-
dinatur in deū 7 in proximū 7 in seipm. Nō pa-
tet. Nam p̄ virtutes theologicās homo ordinat⁹
in deū. Temperantia 7 fortitudine ordinatur in se-
ipm. Iusticia aut⁹ ad proximū. ergo p̄ oppositum
Qui peccat in bis q̄ excedit humanā rōem si-
cut sunt ea que sunt fidei peccat in deū. sicut here-
ticus. sacrilegus. blasphemus 7 h̄mōi. Qui autē
peccat in bis in q̄bz qd̄ ordinat⁹ 7 dirigitur in se
ipm dicit⁹ peccare in seipm. sicut p̄z in guloso. p̄-
digo 7 h̄mōi. Qui vero peccat in bis p̄ quē ordi-
natur ad alterū seu ad proximū. sicut p̄z in homi-
cida. fure. adultero 7 h̄mōi. ¶ Et notandū qd̄ ista
diuisio seu distinctio sumit fm̄ id in quod dire-
cte peccatur 7 principaliter nō p̄sequenter. Verbi
gratia. cū quis facit homicidiū vel furtū vel h̄mōi
iste directe 7 principaliter peccat in proximū euz
ledendo. Ex p̄sequenti autē peccat in deum. qz in
hoc mandata eius transgreditur. Et in seipm. qz
occidit p̄ peccatū animā suā. Similiter qui pec-
cat in seipm vt in gula. luxuria 7 h̄mōi directe et
principaliter peccat in se. 7 ex p̄sequenti in deum
contra mandata eius faciendo. Et sic qui peccat i
deum. ex consequenti peccat in seipm priuando
se lumine gr̄ie 7 virtutibus. Et in primū ali-
quando p̄ malum exemplum vel alio modo. hec
be. Tho. prima scd̄e. q. lxxij. 7 super. ij. senten.

Quarta diuisio §. III.

peccatorum est respectu nois Et sic diuiditur pec-
catum in delictū 7 cōmissum siue in peccatū omis-
sionis 7 transgressionis quod idē est. Quam di-
stinctionem ponit Aug. in. q. leuit. dicens. qd̄ pec-
catum qd̄ dicit⁹ delictū est omisio boni. qd̄ etiā
ip̄m nomen oñdit. Dicit⁹ fm̄ delictū quasi dere-
lictum. Peccatū vero qd̄ dicitur cōmissum est p̄

Capitulū secundū

petratio mali. Vel fm magistrū sentē. in. ij. li. di. xliij. Delictū est quod ignoranter fit. Commissum qđ scienter committitur. Ubi notandum qđ hec distinctio fm nomina. s. delictū ⁊ commissum attenduntur fm precepta legis ex qbus regulantur actus nostri. Inter ipsa aut precepta quedam sunt affirmatiua. Qñ sit ptra affirmatiua precepta dicif omissio. Qñ aut sit contra precepta negatiua dicif commissio vel transgressio. Item qđ contra precepta fit qñqđ scienter qñqđ ignoranter. Si scienter dicitur commissio. si ignoranter dicif omissio. **Lib. sup. ij. senten.** Est autem sciendū qđ prius est omissio qđ commissio. Ratio huius est. qđ cum fm pbm tria sint in actibus virtutū que requiruntur. s. scire. velle. ⁊ immobiliter seu firmiter operari. Ignorantia est contra primum actum. s. scire. omissio contra secundum. qñ scz tenetur quis aliquid velle et nō vult. Sic commissio est contra operari. qñ scz aliqđ facit aliquid ad qđ obligatur nō facere. ⁊ sic patet ex ipso processu qđ prius est omissio qđ commissio. **Hec Alcan. ij. parte summe.** Sed peccatum commissionis est grauius peccato omissionis. s. commissio mali qđ omissio boni. tñ qđ in peccato commissionis est maior deordinatio ⁊ effrenatio voluntatis. tum qđ maius nocumentum vel iniuriam facit ceteris paribus in peccato commissionis. tum qđ magis contra iusticiā. Sicut patet p exempla. qđ grauius est occidere hominem qđ sibi in extrema necessitate nō subuenire. ⁊ deum blasphemare qđ eum non honorare tpe debito ⁊ hmoi. **Notandum** etiā qđ peccatū omissionis alicuius boni p eo tpe alicui imputatur ad culpā. qñ nō facit qđ debet. s. eo tpe quo debet. Cuius rō est. qđ omissio boni opponitur precepto affirmatiuo. qđ licet obliget semper non tñ ad semp. Verbi gratia nō obligatur homo qđ semp actu insulat parentibus bonorandis. sed tamen semp obligatur qđ tpe debito honoret parentes. Tandiu ergo durat peccatum omissionis qđ diu durat tempus quo obligatur. ad quod obligatur p preceptum affirmatiuum. Quo transeunte tpe transit actu peccatus ⁊ remanet reatus. Et iterū redeunte tpe tali iteratur omissio. Sicut em transeunte actu virtutis. remanet meritū premij. ita transeunte actu peccati remanet reatus pene. hec be. tho. sup. ij. senten. di. xliij. **Si aut querat** utrum in quolibet peccato sit aliquis actus. Rñdetur qđ quidam opinati sunt qđ in omni peccato est aliquis actus exterior ⁊ interior. s. actus voluntatis. sicut cū aliquis non dāns elemosinam peccat. qđ vult non dare. et sic ibi est actus interior voluntatis. s. velle nō dare. vñ etiā aliqđ actus exterior siue ille actus exterior siue simul cū omissione. puta cū facit aliquid quo retrahitur ab actu debito sicut cū aliquis ludit. ⁊ propter hoc dimittit ire ad ecclesiam. Siue ille actus sit precedens omissionē. vñ cū aliquis impeditur

ne surgat ad matutinas. qđ nimis vigilauit in se ro circa aliqua se occupādo. Tamen be. tho. tenet contrarium scz qđ nō requiritur aliquis actus in peccato omissionis p se loquendo. sed in ipsa cessatio ne debiti actus peccatū omissionis consistit. Et hoc probat quattuor modis scz auctoritate. rōne. distinctione ⁊ cōpatione. **Auctoritate** quidez probat p illud Jaco. iij. Scienti bonū ⁊ nō facienti peccatū est illi. sed nō facere qđ homo dōz non imputat aliqūe actū. qđ peccatū omissionis est absqđ oī actu imo cessare ab actu. **Secūdo** probat idēz rōe sic. Iudiciū dandū est de rebo fm id quod est per se ⁊ nō fm id quod est p accidens. Sed actus p accidens se habet ad peccatū omissionis. qđ patet. qđ omittens aliquid ad qđ tenetur. aliquid faci at est p accidens. ergo nō debet dici qđ peccatū omissionis consistat in actu ppter aliquem actum ad iunctum. qđ actus ille adiunctus p accidens se hz ad peccatū omissionis vt dictū est. **Tertio** probatur hoc cōpatione. qđ etiā in peccato transgressionis ptingit aliqūe actū adiungi qđ tñ ad peccatū transgressionis p accidens se hz. Sicut cū ptingit aliqūe furantē loqui vel videre. Et silt nullus actus pñet ad peccatum omissionis. sed ipsa sola cessatio ab actu debito. Confirmatur idēz ⁊ alia rōe. videlicet. qđ nō punit homo iuste nisi p peccato sed p sola omissione boni qđ tenet facere punitur fm illud. Omnis arbor qđ non facit fructum bonum excidetur ⁊ in ignē mittetur. **Mat. vij.** Et seruus qđ cognouit voluntatem dñi sui ⁊ non fecit. plagis vapulabit. **Lu. xij.** **Quarto** probatur distinctione. Nā differentia ista est qñtū ad hoc inter peccatū transgressionis ⁊ omissionis. qđ peccatū transgressionis nō est sola priuatio s. etiā est actus priuatus debito ordine rōis. sicut furtū vel adulteriū est quidā actus inordinatus. Et rōe actus peccatum est quedā res vel natura. Rōe priuationis ordinis peccatū dicif nihil fm Aug. sup. Jo. Et be. tho. in primo quodlibeto dicit qđ peccatū marie transgressionis est actus inordinatus. Et rōe actus peccatū est aliqua res seu natura. Sed illa inordinatio est priuatio. ⁊ fm hanc peccatū dicif nihil ab Aug. Sed peccatū omissionis fm veritatem loquendo est sola priuatio actus debiti. cuius subiectum non est aliquis actus sed pñs voluntatis. sicut subiectum cecitatis non est visio. sed id quod aptum natū est videre. Unde qđ voluntas est cā effectiua ⁊ subiectiua omissionis. iō omissio hz rōem culpe. qđ omissio est voluntaria quoniā in potestate nostra est nō velle sicut ⁊ velle. ⁊ nō facere sicut ⁊ facere. ⁊ iō ipsa boni omissio debiti est peccatū. **Et si arguatur** sic in contrarium. sicut meritū comparatur ad virtutem. ita demeritum seu peccatum ad viciū. sed meritū non potest esse absqđ actu. ergo nec demeritū. Rñdetur qđ differentia est inter meritū ⁊ demeritū.

Nam meritum nō potest esse absq; actu aliquo
saltem volūtaris. s. demeritū pōt esse absq; actu
Et rō bñius diuersitatis est. qz plura requirunt
ad bonum q̄ ad malū. eo q̄ bonū contingit ex to
ta et integra cā. malū aut ex singularibus defecti
bus. vt dicit Dion. c. nū. de diu. no. lxxv. rbo.
prima scōe. q. lxxv. et in questionibus de malo.
Quia ergo et omīssio boni debiti peccatū est sicut
et transgressio. id ps. vtrūq; dñs p̄fitetur dicens.
Delictū meū cognitū tibi feci et iniusticiā meā
nō abscondi. vbi ps. tria facit. Primo exprimit pec
carum omīssionis ibi. delictū meū. Dicit em̄ deli
ctum quasi derelictū. i. omīssum. vt qz peccata di
cenda tacui. Et hoc est p̄tra illos qui solū de com
missis et nō omīssis faciūt sibi p̄scientiā vel p̄fitem
tur. Sed dauid vtrūq; fatef. qz peccatū. Et etiā
p̄tra illos q̄ de magnis p̄fitem. de paruis nō curāt
Sed dauid etiā pua q̄ dicunt delicta respectu a
liorū. Et p̄tra se excusantes vel in alios sua pec
cata retorquētes. sicut adam et eua. Cū dicit me
um. qd. s. ego feci ex meo arbitrio. Ad hoc facit. xv
q. i. non est. Scōo p̄p̄ta innuit viciū cōmissiois
seu transgressionis ibi. et iniusticiā meā et. i. que
fecit p̄tra iusticiā. transgrediendo p̄cepta negati
ua. vbi magis apparet iniusticiā et plus nocumē
ti primo fit. Tertio addit actū cōfessionis ibi. nō
abscondi. Cū enim de' cognoscat certius et clari
omnia q̄ ille qui facit. tñ hoc est vt dicit cassiodo
rus peccatū deo cognitū fateri in p̄fessione. s. deli
cta et peccata producere. Cōfessor em̄ representat
p̄sonam dei. hoc est non abscondere. non minue
re gravitatem. magnitudinem. et turpitudinem
peccatorum circūstantias celando.

Quinta diuisio .§. IIII.

peccatorum est ex parte radicis eorū. Sunt autē
quinque radices p̄cōrū. Prima est amor inor
dinatus sui. Scōa est timor indiscretus. Tertia
cupiditas. Quarta p̄cupiscentia. Quinta super
bia. Prime due insinuant p̄ ps. dicentē. Incen
sa igni et suffossa ab increpatione vultus tui per
ibunt. i. p̄pter mala opa que p̄cedūt ab inordina
to amore sui. et hec dicuntur succensa igni. Et ea
opa q̄ sunt ex inordinato timore mali. et hec dicit
tur suffossa. qz timor det̄cit hōiem infra se. Per
ibunt hōies ab increpatione dei. i. indicāte deo. vñ
Aug. sup ps. dicit ibi. Omne peccatū p̄cedit vel
ab amore male inflāmate. vel a timore male hu
miliante. Alie tres radices peccati norant. i. Jo.
ij. Omne qd est in mūdo aut est p̄cupiscentia car
nis. aut concupiscentia oculorū. aut superbia vite
id est qd est in amatoribz mūdi seu peccatoribus
id est omne peccatū qd est in eis p̄cedit. aut ex cō
cupiscentia carnis. aut cōcupiscentia oculorū. aut
superbia vite. Dicuntur autē hec radices p̄cōrū
qz similitudināte se bñt ad peccata. sicut radices

ad arbores materiales. Sicut em̄ radix arboris ē
p̄ quā arbor nutrimentū sumit. et p̄ quā arbor cō
ualefcit et crescit. et p̄ quē arbor p̄ficat et fructū pro
ducit. Sic fm̄ hec tria a fili ex qualibet bāz radi
cum p̄cōm̄ incipit. cōualefcit et fructū pducit. Et
eo em̄ peccatū incipit ex q̄ hōmo ad peccatū incli
natur. Hoc aut est bonū intentū ad qd p̄cōr inor
dinate p̄uertit. Nā bonū qd h̄z rōnem finis mo
uet efficientē et appetentē. Et id radix peccati i no
bis dicit passio vel p̄mitas ad peccandū que ex
corruptione originalis p̄sequit. **¶** Un̄ passio q̄
ē radix peccati sic distinguit. qz l' e passio fm̄ incli
nationem appetitus in id qd est vltimus finis bo
norū cōmutabilius. sicut est bō. Et fm̄ hoc ponit
prima radix peccati ab Augu. q̄ est amor sui inor
dinatus que cā est oīs peccati. Scōa radix omnis
peccati est timor. bñ? rō est. qz ex eo q̄ aliqd inor
dinate diligit et male. oia impediētia illud ma
le timent. Et sic omne peccatū p̄cedit vel ex inor
dinato appetitu alicui? boni. vel ex inordinata fu
ga alicuius mali. Sed vtrūq; horū reducitur ad in
ordinatum amorē sui. Cui? rō est. qz p̄pter hoc bo
mo vel appetit inordinate bona vel fugit inordi
nate mala. qz inordinate amat seipm̄. Qd em̄ ali
quis appetat inordinate bonū ipale. vel fugiat in
ordinate malū ipale. nō est nisi ex hoc q̄ seipm̄ in
ordinate amat. qd p̄t ex hoc. qz amare aliqū nō
est aliud nisi velle ei bonū. qz ḡ amat seipm̄ inor
dinate. inordinate vult sibi. bonū aliqd. **¶** Tercia
etiā passio inordinate inclinans appetitū hominis
in ea bona que p̄pter finem vltimum cōmutabi
lium. i. p̄pter hōiem querunt. Et hoc tripliciter.
Primo qz vel talis passio est inclinans appetitū
inordinate in bonū vtile vt diuitias et h̄mōi. De
qua apls. i. ad thimo. vi. Radix oīm malorū ē cu
piditas. et sic est tertia radix. s. cupiditas. Tercia
est talis passio que inclinat inordinate appetitū in
bonū delectabile. et sic erit quarta radix peccati. s.
p̄cupiscentia oculorū circa bona exteriora in vsu
ordinata. Et hec p̄cupiscentia est duplex. Una q̄
ordinat ad p̄seruationē speciei p̄ generationē. et
hec districte dicit p̄cupiscentia carnis. vt in vne
reis dicit etiā luxuria. Alia p̄cupiscentia est q̄ or
dinatur ad p̄seruationē indiuidui. et talis dicitur
p̄cupiscentia oculorū. s. eorū q̄ sunt delectabilia. nō
tñ fm̄ sensum suū s. fm̄ apprehensionē cuiuscūq;
q̄ apprehensiuē virtutis. vt in cibis et alijs de
lectabilibz sensibz. **¶** Tertio passio inclinat appe
titum inordinate in bonū opinabile vel honestū
Et sic erit quinta radix. s. superbia circa bona fm̄ op
inionē. vt honor. dignitas et h̄mōi. lxxv. rbo. su
per. ij. sentē. di. xij. et prima scōe. q. lxxv. Posset
etiā dici sic vt in auctoritate ipa Jo. superius po
sita exprimant tres vltimie radices peccati. In
concupiscentia carnis notat inordinatū appetitū
in bonū delectabile vt in cibis et vne reis et h̄mōi

Capitulū secundū

In concupiscentia oculorū appetit inordinate in bonū vtile vt diuitias ⁊ hōi. q̄ alias dicitur cupiditas. Tertiū. s. supbia aliter exponi non oportet.

Sexta diuisio pec. .s. v

capitulum est ex pte originis. Vñ be. Greg. xxi. li. mora. dicit q̄ septem sunt capitalia vel principalia vicia ex quibz omnia alia oriunt. s. inanis gloria. Inuidia. ira. accidia. auaricia. gula ⁊ luxuria. Et super hec omnia quasi regina ⁊ mater est supbia. Et circa ista capitalia videnda sunt tria scz conuenientia. numeri sufficientia ⁊ differentia. **Q**uātum ad primū sciendum q̄ omnia predicta capitalia dicuntur quasi a capite deriuata. qz capita sunt multorum viciozū. ⁊ in hoc conueniunt. Dicitur autem viciū capitale a capite p similitudinē. Caput em̄ tripliciter sumit. Primo sumitur caput pro mēbro corporis. ⁊ sic sumitur. i. Corin. xi. Si vir orans aut pphetans velato capite deturpat caput suum. Et caput est quoddam membrū animalis qd̄ est corporis principium. iō scdo caput dicitur omne principiu. s. illud 1. re. n. q. Dispersi sunt omnes lapides sanctuarij in capite omnium platearū. i. in principio. Tercio caput signat principatum vel ducatum rectoris. Et huius ratio est. qz sicut omnia alia membra corporis a capite quodāmodo regunt ⁊ ad ipm ordinant. ita ex rectoris a duce regitur ⁊ ad ipm ordinatur. Et hoc modo sumitur Amos. vi. Capita populozū pompice ingredientēs domū israel. Capita vocat principes ⁊ rectores. Et s. h. bas tres proprietates capitis viciū capitale potest dici qd̄ pena capitis plectitur s. m. Aug. vt sacrilegiū. furtum. homicidium ⁊ hōi. Et hoc modo viciū capitale idem est q̄ mortale. i. dignū morte seu decapitatione. Non em̄ infligitur ista pena mortis in iudicio nisi p mortali. sed sic nō accipit Grego. in di. cta enumeratione. Scdo modo dicitur capitale. qd̄ est principium aliorū peccatoz ex quo plura alia oriuntur. ⁊ s. m. hoc Greg. vicia capitalia principalia nominat. Tercio dicitur capitale viciū ad quod vicia alia ordinant. Nam princeps est caput exercitus ad cuius bonū totus exercitus ordinatur vt dicit. xi. metaph. Et p hunc modū illud viciū ad quod alia ordinant dicitur capitale. Vñ Grego. in mora. vbi supra. Vicia capitalia sunt quasi duces. ⁊ vicia que ex eis oriuntur sunt quasi exercitus. **H**ec be. tho. sup. ij. sen. di. xli. ⁊ in questionibus de malo. **Q**uātū ad scdm scz numeri sufficientiā quare scz septē ⁊ nō plura nec pauciora sunt. Pro huius declaratione sciendū q̄ omne peccatū procedit. vel qz appetitus inordinate appetit bonum. vel qz inordinate fugit bonū. que duo sunt eiusdem rationis scilicet appetere bonum inordinate. et fugere oppositum inordinate scilicet malum. Verbi gratia. Sicut gulosus inordinat

te appetit cibum ⁊ inordinate fugit tristitiam. que ex absentia ciborum causatur. ⁊ simile in alijs capitalibus. Et sic vicia capitalia possunt conuenienter distinguī s. m. differentiam boni et mali. ita qz vbiqz aliqua specialis ratio appetibilis vel fugibilis est. ibi est vnum viciū capitale. Et ē etiam sciendum q̄ bonum ad se attrahit appetitum. Sed qz appetitus refugiat aliquod bonum. hoc ē s. m. specialem rationem consideratqz circa huiusmodi bonum. vt quia laboriosum vel impeditiuū delectationum corporaleum. **P**rimo igitur dico q̄ omne peccatū pcedit ex hoc qz appetitus inordinate appetit bonum. Et hoc quidem bonū potest esse triplex. scz vel bonum mentis. vel bonum corporis. vel bonum rei exterioris. **P**rimo igitur appetitus inordinate appetit vel querit bonū mentis honestum quod est bonum imaginatiuum. s. excellentia glorie vel honoris. Et ad hoc ordinatur vt eius principium supbia vel inanis gloria. **S**cdo appetitus appetit bonum corporis quod ē bonum delectabile. Et hoc bonū vel p̄inet ad cōseruationem indiuidui. quod est cibus. ⁊ ad hoc ordinatur gula. vel p̄inet ad cōseruationē speciei sicut est in venereis. ⁊ ad hoc ordinatur luxuria. Tercio appetitus inordinate appetit bonū vtile scz corpori vt diuitias. ⁊ ad hoc ordinatur auaricia. Et sic quattuor sunt vicia capitalia ex parte appetitus inordinate appetentis bonum scz supbia vel inanis gloria respectu boni honorabilis. Auaricia respectu boni vtilis. Gula respectu boni delectabilis s. m. gustum. Vcl luxuria respectu boni delectabilis s. m. tactum. **S**cdo appetitus humanus inordinate fugit bonum aliquod. s. m. aliquam specialem rationem. puta inquitū illud bonum est impeditiuum boni inordinate cupiti. Et hoc tribus modis. **P**rimo appetitus aliquius inordinate refugit bonum aliquod inquitū illud bonum est impeditiuum boni inordinati cōcupiti in seipso. Vt verbi gratia. Sicut bonum spūale impedit quietem vel delectationem corporealem. ⁊ sic est accidia. que nihil aliud est q̄ tristitia de aliquo bono spūali prout est impeditiuum boni corporalis quod appetitus in seipso inordinate cupit. **S**cdo appetitus inordinatus aliquius bonū refugit in alio s. m. qz bonū illius impedit p̄iam excellentiam in seipso. ⁊ sic est inuidia. que est dolor de alieno bono inquitū apprehendit. vt diminutiū p̄ie excellentie. Tercio nō solū aliquis refugit vel odit malum in alio s. etiam contra bonū ei⁹ insurgit ipsum repellendo. et sic est ira que est appetitus vindicte qua aliquis impugnat aliquem p̄trarium agendo. **H**ec be. tho. sup. ij. sen. di. xli. ⁊ in questionibus de malo. **Q**uātū ad tertiu principale scz differentia capitaliū a radicibus. Sciendū qz ipa vicia ita dicuntur capitalia qz non dicuntur radices. Et rō huius est

Titulus Septimus

quia hec est differentia inter capitale et radicem. quia capitale est quoddam peccatum. radix autem peccati in quantum radix non est peccatum.

Hec septem vi .§.VI.

etia capitalia figurata sunt p septem gentes seu nationes. que habitant in terra promissionis. fm magistrum in se. sen. et Hugo. cardinales super ps. Ipsa enim terra promissionis affluens lacte et melle signat humanam naturam in genere vel animam qualiter in particulari. in statu innocentie et iusticie q vtrq affluebat lacte puritatis et melle consolationis celestis. Sed p primorum parentum transgressionem. postea inhabitata est et possessa a septem nationibus. i. vicis capitalibus. Obtemperant autem per xpm deuictis vicis est postea inhabitata per tribus duodecim israel. et leuitica. i. p septem virtutes et sex opera misericordie corporalia vel spiritualia que reperiunt in vris fidelibus. Quod bellum xps notauit cu ait Lu. xi. Si fortior illo superueniens vicerit eu. vniuersa arma aufert et. Fortis in malicia diabolus qm castrum seu atrium mundi tenebat in pace. quasi nullo ei resistente. et hoc cu septem his nationibus. i. vicis. Supueniens fortior xps vicit eu. et abstulit ei arma sue malicie ea detegendo. Et hoc bellum et victoria notat ps. psalmo. xliij. dicens ad dnm. Manus tua gentes disperdidit. plantasti eos. affixisti i populos et expulisti eos. Ubi ostendit in ipso bello tria. **G**ratiam xpi operatam ibi. Manus tua gentes disper. Iusticiam animi reformatam ibi. plantasti eos. Maliciam penitentia euacuaram ibi. affixisti.

Manum ad primum sciendum vtrique q p nos non possemus superare vnam minimam temptationem. nec egredere a nobis vnum peccatum. Et in me ait saluator nihil potestis facere Jo. xv. Et ratio est. qz cu peccatum mortale sit defectus quasi infinitus seu in imia. qz contra deum bonum infinitum. Et homo sit virtutis finite non potest finem attingere ad infinitum nisi adiunctum infinito. et hec est gratia xpi. q est quasi infiniti valoris. Unde aplos. Iustificati gratia gra ipsius et. id est iusti facti expulsi peccatis. Sicut ergo Josue seu iesu naue dux populi dei ipse fuit qui transito iordane deuictis et prostravit illas septem nationes et tradidit tributo israel terram possidendam. Sic iesus noster mediante baptismo vniuersi dimisit virtutem sue passionis. expulsi omnibus capitalibus vicis. tribus virtutum infundit in genus humanum seu animam qualiter eu sequentem p fidem vt possideat statum quietum et suauem. Et hoc est qd dicit ps. Manus tua. Brachium dei dicitur pater. fm illud ps. Fecit potentiam in brachio suo Luc. i. qz ab ipso pcedit filius sicut manus a brachio. Digitus dicit spiritus sanctus. fm illud Si in digito dei esticio domoria et. Luc. xi. qz pcedit a patre et filio. sicut digitus a brachio et manu. Sed manus

frequenter in scriptura dicitur filius. qz sic procedit a patre sicut manus a brachio. et qz sicut p manu quis opatur ita omnia p ipsum facta sunt Jo. i. Manus ergo dei. i. dei filius incarnatus supueniens in mundum. gentes viciorum vicit diabolum cum sepre capitalibus vicis. que vicia dicuntur gentes. quasi gebene id est inferno dedit. qz per ipsa homo traditus inferno. disperdidit autem et destruxit. i. ad nihilum reduxit merito sue passionis. doctrina sue eruditionis. et exemplo sue perfectissime perfectionis. Ipsa autem interpretatio nomina illarum gentium ostendit proprietates ipsorum viciorum. De ipsis autem nominibus gentium dicitur Deutero. vij. Cum introduxerit te dominus deus tuus in terram quam possessurus ingredieris. i. in illam statum iusticie repate et deleuerit gentes multas coram te. q. d. dominus hoc faciet non tu et herem. gergeleus amorreum. chananeum. pherezem. eueum et iebuseum percuties eos usque ad internitionem. Non in his se visus cum eis vt. scilicet morbo ipsorum capitalium veniat aliter acquiescas sed usque ad primas radices prosterne. **P**er et herem qui interpretatur stupens vel formidans signat inuidiam que formidat felicitatem alienam et dolet. Unde Seneca. Utinam inuidi oculos ubique haberent omni felicitate torquerent. Dicitur et herem stupens. i. admirans. qz inuidus quodlibet bonum etiam paruum admirat in primo cui inuidet. tanquam sit multum excellens. Unde poeta. Fertilius est seges alieno semper in agro. Uicini et pecus grauidus vber habet. Vel stupens etiam dicitur qui ob frigiditatem dentium. vt cum comedunt acerba vult et homini. non potest bene comedere. Sic inuidia facit sibi insipida bona aliorum. Almos. iij. Ego dedi vobis stuporem dentium in cunctis verbis vestris. Dedi. i. promisi homini ac etiam ratione pene illius afflictionis inuidi hoc bat deus in punitionem. **P**er gergeleum quod interpretatur colonum efficiens vel aduena appropinquans signat superbiam vel inanis gloriam. Hec enim superbia cecit diabolum de celo et hominem de paradiso. qui erant coloni illorum locorum. Dicit etiam aduena. qz quanto sua mente cogitat deo appropinquare. i. exaltari. tanto magis elongatur a deo Job. xi. Si ascenderit usque in celum superbia eius et caput eius nubes tetigerit quasi sterquilinum in fine pdes. **P**er amorreum quod interpretatur amaricans signat accidia que facit hominem amaricari propter laborem boni operis. Sicut gaudium spirituale consolatur animam. ita redium de bono diuino agendo fastidit et in horrores ducit. ad Hebre. i. Videte ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediatur. **P**er chananeum qui interpretatur lapides colligans vel commotus intelligitur ira. q commouet totum hominem ad appetitum vindicte. et colligit lapides contumeliarum et detractionum et contentionum in mente sua incipiendo ad offendendum alios verbis suis Ecclesi. xxiij. Qui voluit lapidem. scilicet proiciendo contra aliquem quem contumelias reuertit ad eum. quia sibi etiam fit

Capitulū Tertium.

iniuria in verbis et factis. **P**er phereleum qui interpretatur disseminatio signat luxuriosus qui nō curat ubi semē spargat sed passim et indifferēter. **D**iere. v. Equi amatores in feminas et emissarii facti sunt. unusquisque ad uxores proximi sui biniebat. In veteri lege qui pariebat fluxū sanguinis immundus iudicabatur. nec ad templū dei. quod signat ecclesiā militantē pōt accedere vel truinophantem. **P**er eueū qui interpretatur ferus vel pessimus significat auaricia. que facit hominem feram pessimā. deuoratrice sui proximi. adeo quod nō miseretur amicorum et propinquorum. **E**cclē. i. Nihil iniquius quā amare pecuniā. hic enim aliam suā venale habet.

Per iehuseū qui interpretatur preseppe. signatur gula que semper vult esse ad mensam. sicut animalia bruta ad preseppe. **I**sa. v. Ne qui surgitis mane ad ebrietatem secundā et. **U**el interpretatur concupiscentia. quia anima saturata calcavit fauē. **S**ecundum quod notat in predicto psalmo est iusticia reformata. dñi dicit plantasti eos. scilicet filios israel. **A**d literā dicit plantasse quā de nouo induxit in terram promissionis. Et sicut planta cum noua est sepe irrigatur ut qualescat. ita deus illi populum suū de nouo introducit in terrā promissionis miraculis plurius irrigauit et bonis varijs fecundauit. **M**oraliter autem filij israel sunt virtutes et boni mores quos deus animabus conuersorum infundit. **N**az ut dicit Ambrosius. Cum renuncietur improbitati statim afficitur virtus. **E**gressus enim malicie virtus operis ingressum. **E**odemque aditu quo viciū excluditur innocentia copulatur. **xvii. q. i.** **H**as autem virtutes ut firmetur et crescant deus spiritualibus solationibus irrigat ut fructū faciant. **E**go ait ipse deus perbiecemiam. plantauit te vineā meā electam. omne semen verū. scilicet virtutū posui ibi. **T**ertium notatur est malicia euacuata. et hoc per penitentiam. dñi dicit afflicisti populos et expulisti eos. **P**opulus dicit illas nationes gentium que signant vicia ut dictum est. **A**ffligit autem per penitentiam. **N**am gulosus dñi dolet et penitet vere de gula affligit se meret et corpore ieiunando et abstinendo. **L**uxuriosus penitens tristatur de vicijs perpetratis et affligit se penitendo. **S**ic modo suo auarus supbus et alij. **D**icunt autem hec vicia gentes quā gehennę dedita. quia deducit ad gehennā. sed ex afflictione penitentie expellunt de terra promissionis. id est anima. **U**nde magdalene se affligenti in penitentia. quod figurabat etiam vnguentū secum ablatam dictū fuit. **R**emittunt tibi peccata tua **L**uc. vii. **E**t per afflictionem penitentie factū fuit ut xps eiecet septē demonia ab ea. ut dicit mar. vi. i. septē vicia capitalia.

De nocuementis peccati mortalis que sunt viciū. Capitulum tertium

Affectus seu nocuementa peccati mortalis colligendo sunt

matrim notabimus vigintitria. **Q**uecū magna mala sunt. cogit peccator clamare cum ps. peccante sibi penitente. **M**iserere mei deus secundum magnā misericordiā tuā. **M**agna est misericordia dei erga hominem in creatio. quia de nōnente quod est magna miseria facit esse. et tam nobile eē dedit. quia ad imaginē et similitudinē suā. **M**agna etiā misericordia dei in gubernando hominem et prouidendo omnibus suis necessitatibus sibi magna per excellentiā. et maximā ē educendo peccatorem de lacu peccati et de luto fecit de tenebris inferni ad lumen celi. **E**t propter hoc efficiendū de celis venit ad terras et sustinuit passionē. **N**ō autem misericordiā postulare debet peccator potius quā aliud. quia misericordia habet pro obiecto miseriam et ipsa leuat. **N**ō potest autem esse maior miseria quā peccatū. unde dicit miseros facit populos. **C**ōducit enim tantum ad summā miseriam contrariā psecrissime felicitati. **U**nde in figurā decē leprosi designantes transgressores decē preceptorū clamabāt ad iesū. **M**iserere nři dñe fili dauid **L**uc. xvi. **E**t chanaana per filia sua demoniaca signate aiam possessam a diabolo. **M**iserere mei et. inquit. **F**ilia mea male a demonio vexata. **C**leras autem anima a peccato multiplici malo. et in vite beate quiescente. et ipsi anime separatione. et in ipsius collatione. **E**t in vite quidē quiescente miseria patitur et vexatur in triplici differētia bonorum. scilicet. **I**n bonis temporalibus. **I**n bonis naturalibus. **I**n bonis spiritualibus.

Et bona quidem .§. i.

temporalia. et si minima sunt respectu aliorum. tamen bona sunt a deo. **E**t ut dicit philosophus organicē deseruiunt felicitati. id est instrumentali. **T**er. quia sunt tanquā media ad perficiendum alia. quia opera virtuosa. **S**unt autem huiusmodi tripartita. videlicet diuitie seu substantia temporalis. **H**onorificentie seu gloria mundialis. **P**residentie et libertas humanalis. **D**iuitias quidem siue naturales. ut possessiones. animalia. victualia et huiusmodi. ac etiam diuitias artificiales. ut pecunie argenteę. aureę vestes et huiusmodi. **D**ominus tribuit ut mediante earum fideli dispensatione quis sibi meretur vitam eternam. **S**ed si quis eis abutatur. vel alias eorum largitore offendat per peccatum. frequenter eas amittit unde ad magnam miseriam et vexationem deueniat. **S**ic egiptijs propter peccatum suum iniurias videlicet et offensiones quas hebreis inferebant. ablata sunt eis vasa aurea et argentea et plures aliorum diuitie domino hebreis illa concedente. ut habet **E**xo. xi. **I**sraelitis autem idolatrantibus in terra promissionis propter peccatum eorum clausum est celum annis tribus et mensibus sex. **U**nde magnam penuriam credendum est indubitanter ibi exortā. **E**t iterum alias sub heliseo propheta tanta fame lamaria oppressa est. ut matres comedere filios. et

Titulus Septimus

habetur. **Reg. viij.** q. etiam quoridie talia flagella populi patiuntur propter peccata ipsorum. **B**onorum honoris et glorie multum appetitur. **U**n **Aug.** de ciui. dei dicit allegans **Cicerone**. Bonos aliter res quicquid gloria ad studia accedunt. Et propter banc persequendam antiqui romani ad innumera et immensa pericula et labores se exposuerunt. Et hoc esse maius bonum scilicet habere bonam famam salomon ostendit magis quam diuitias habere dicens. **O**melius est nomen bonum quam diuitie multe. **U**nde et sancti viri banc conseruare et augere nituntur. non propter se sed ad primorum edificationem. propter quod dicebat apostolus. Expedi mihi magis mori quam gloriam meam quis euacuet. sed et bonum istud per peccatum tollitur vel diminuitur. **U**n et salomon sapientissimus quem propter famam virtutis et sapientie omnis terra desiderabat eum videre. Cui etiam dixit regina sabba ad eam veniens de finibus terre videri famam virtutibus tuis. propter peccata lasciuie sue adeo sibi gloriam et honorem minuit. ut etiam de sui salute dubitaretur. De quo etiam dicit sapiens **Eccle. xlvij.** Dedit mihi maculam in gloria tua etc. Sic et magdalena quantumcumque esset genere nobilis. diues et pulchra propter lasciuias suas ista famam attriuerat ut diceretur peccatrix. **P**otestas quoque qua quis aliquid preest. donum est non paruum a domino concessum. secundum illud **Sap. vij.** Indices data est vobis potestas a domino et virtus ab altissimo. Et in hoc habent quandam similitudinem cum deo specialem participantem diuinam potestatem. ut sicut deus omnibus preest et omnia regit ita preesidentes in mundo quibusdam preeminet et eos regunt. unde et dicit aliqui vocantur. propter quod dicit dominus moysi **Exod. xij.** Constitui te deum pharaonis. Hec autem potestas et dominus frequenter per peccata tollitur. Unde et nabuchodonosor propter superbiam suam ablatum fuit sibi regnum ad tempus qui erat monarcha in iudice emissus de celo dicente. Transi a te regnum tuum et ab hominibus eiecitur et cum bestis habitatio tua. Sed balthasar filius eius propter peccata sua ex toto amisit ipsum regnum. ipso interfecto a cyro rege persarum et dario capta babilonia. Sic et septem nationes que habitabant in terra promissionis amiserunt terras suas. ipsis interfectis cum regibus suis a ioseph cum exercitu suo scilicet israelitarum. et pro eis ipsis israelite possederunt. Unde et cum dominus promitteret illam terram se daturum semini abrahe quasi rationem assignans quare tunc non dabat ipsi abrahe subdit. Non dum complete sunt iniquitates eorum **Gen. xv.** id est nondum ascenderunt ad tantam malitiam quam adhuc mereantur perdere illam dominiam. Insup et ipsi iudei possessionem illam patriam fernlem et gratiosam propter peccata sua per sex annos amiserunt translati in captiuitatem babiloniam cum rege suo sedecchia. **Reg. vlt.** Et

demum reuersi grauiora perpetrantes et dei filii interimentes post maximam stragem. amissa omni dignitate regali et sacerdotali. captiuitati et venditi in seruos dispersi sunt per vniuersum orbem. Libertas vniuersi magni bonum extrinatur. Non enim bene pro toto libertas vendit auro. Sicut contra seruitus est maxima miseria. quia per peccatum inducitur est seruitus. Unde **Ambrosius.** Non esset hodie seruitus si ebrietas non fuisset di. xxx. sexto die. Et loquitur de cham qui ex eo quod derisit noe patrem suum quem propter ebrietatem vidit nudatum maledictionem seruutis ab eo accepit in gente sua. Peccator seruus etiam efficitur diaboli et peccati **Jo. viij.** Qui facit peccatum seruus est peccati. Vale ergo veretur homo a demonio peccati cum de magnis dignitatibus deuoluatur ad magnas miseras. propter quod clamare cogitur. Miserere mei vel nostri.

Bona autem naturalia. §. II.

turalia tripartita sunt. videlicet.

Familia parentalis.

Consuetudo corporalis.

Potentia animalis.

Familia parental' sunt propinqui. precipue filii qui cum sint de substantia patris et matris. rationabiliter dicuntur bona naturalia. Et hoc bonum cum non habet multum desideratur. etiam a probis viris. Sicut patet in **Isaac** orante pro conceptu rebecca uxoris sue. Et **Abraham** de hoc domino pie conquerenti cum dixit. Vernaculus meus **Isaiah** iste datus mihi erit heres meus. mihi autem non dedisti semen. et cum habet multum amatur conseruatio vite eorum et sanitas. Et ratio huius esse potest. quia naturaliter vniuersum quod appetit perpetuari quantum possibile est. cognoscit autem quod habet experientia docere quod in se diu permanere non potest cum mortal' sit et corruptibilis. et cum filius sit de substantia parentum. vult sunt et viuunt filii. sic in eis et per eos videtur permanere et perpetuari per successum ex eis generationem. Sed certe filii propter peccata parentum quicquid ex hac vita subtrahunt. aliqui diu et grauius infirmantur. Exemplum in **David** cui dictum fuit a **Nathan.** quia blasphemare fecisti nomen domini. idcirco morietur filius tuus qui fuerat natus et **Bersabee.** quod et factum est. ut beatus **Reg. xij.** sic et **Abel** sacerdos qui peccauerat in non habendo curam de filiis opibus et pibine es. audito quod filii eius in bello mortui essent et occisi. arca domini capta a philisteis et dolore cecidit retro et fractis ceruicibus expirauit. **Reg. iij.** Quamuis secundum legem beatus **Abraham.** filius non debeat aliquo modo occidi per peccatum patris. etiam si commisisset crimine lese maiestatis. sed aliquid penis puniri potest ut amissione honorum. reus temporalium et patrie. in iudicio dei ei secundum legem suam. etiam morte corporali puniri filius pro patre. Nec ex hoc fit iniuria vel

Capitulū Tertium.

in iusticia filio. c. omnes sumus et iusti et iniusti
debitores mortis quo ad deū. ppter originale pec-
catum. Sed quo ad animā seu penā inferni vel
purgatoriū vtriq; firma manet sententia. dñi illa.
Eze. xviij. Filius nō portabit iniquitates patris
et cōuerso. **C**onsistentia corporalis seu cōserua-
tio vite corporalis q̄ntū amet precipue cū sanitate
eius. q̄libet experit in seipso. vt induci nō oporteat
illud qd sarban dixit dño Jo. i. Pelle. p. pelle.
et cūtra que h̄z homo dabit p. ania sua. i. vita con-
seruanda. Propter hoc tpe pestis vitant etia cō-
sanguinei ne inficiant. querunt diligētissime me-
dici sumunt porciōes amarissime. vñtiones et inci-
siones sustinent varia tormentorū genera ac ma-
lefactores pariunt. et multa illicita perpetrant. ne
vita pda. sed vt de extra de pe. et pe. cū infirmitas.
Infirmitas corporis nōnunq; ex infirmitate animi
pcedit. dicente dño languido q. s. iacebat in por-
tu piscine. Ecce san? fact? es. vade et noli ampli?
peccare ne deterius tibi aliqd p̄tigat Jo. v. Et ex-
empla patēt. Et de ezechia rege iuda q. egrotauit
vsq; ad mortem. Alia xxviij. et hoc ppter peccm in-
gratitudinis vel supbie de victoria habita seu li-
beratione ab exercitu sennacherib. Exemplū etiā
i maria sorore aarō q. effecta ē leprosa. ppter mui-
murationē factam cōtra moysen. vt pr. iij. **Au. iij.**
Sed et infectio aeris et pestes euenire ppter pec-
cata hoim offiduntur. i. Reg. vi. qñ et ppter elatōez
dauid qua vsus est in numerare faciendo pplum
tum etiā ppter conspirationem ppli ostra ipm da-
uid factam in cōiuratione absalonis infra tridu-
um mortui sunt ex peste. lxx. milia de israel. Nota
dum tñ q. decretal. dicit. nōnunq; i. nō semp. sed
aliqñ. **Alia** et infirmitates etiā imittunt a deo. p-
pter alias causas qñq; q̄ ppter peccata vt patet in
Job vlcere pessimo percusso et celidonio ceco pos-
sibile illuminato. Jo. ix. Et q. difficile est ex certitu-
dine scire bñm cām nisi a deo reueletur. sō ouili-
ber in hac pte viā tenere debet bñm miliorē vt. s. pro-
pter peccata sua cū infirmat. existimet se a deo fla-
gellatum. de alijs nō indicet cūcām nesciat. In-
super et guerre et bella vbi et vulnerant et occidū-
tur innumera milia hominū. ppter peccata cōin-
gunt Iaco. iij. Vñ bella et lites in vobis nisi ex-
concupiscentijs que militant in mēbris vestris.
Postq; salomon peccatis se implicauit. suscita-
uit ei dñs plures inimicos ad bellandū ostra euz
qui prius in marina regnauerat pace. vt pr. iij.
Reg. xi. Et in libris iudiciū hoc plene offidit. q.
cū ille populus israel a mandatis dei declinabat.
suscebantur ostra eos bella a finitimis nationi-
bus cū multis oppressiōib. Male ergo veratur
creatura a peccato. et iō in miseris bñm constituta
clamet Miserere etc. **P**otentie animales cūz
naturales sunt. sunt s̄m Aug. bona media q̄bus
et bene et male vti possumus. sed in se valde bone

sunt et necessarie ad opandū. et hec sunt tres prin-
cipales. Primo potentia intellectiua. Scdo po-
tentia volitiua. Tercio potentia sensitua. Que-
libet veratur suo modo p peccatū. Vñ p. peni-
tens ait. Conturbata sunt omnia ossa mea. i. po-
tentie quibus anima vigoratur ad opandū. Et
hoc figuratum extitit in vulnerato a latronib. q.
descendit a hierusalem in iericho. vt habetur Lu-
ce. x. Vulnera enim sunt ipsa mala infixā potētia
vt declarat magister in. nū. sen. in principio. Et
quantū ad potētiā intellectiua dicit sopho. i.
de peccatoribus. Ambulabāt. i. opabunt vt ceci-
q. dñs peccauerūt. Et in huius figuram legitur
Judic. xvi. ca. q. samson captus a philisteis exce-
catus est ab eis ad insinuandū q. viro quāntūcū-
q. sancto capto p temptationē a demonijs. eru-
tur sibi oculi intellectus. nō quidē vt prius po-
tentia intellectiua v. actu intellectus simpliter
sed in particulari ope eligibili. ita passione obte-
nebratur vt tunc nō aduertat illud esse malum.
sed bonum sibi videtur illud faciendū. q̄uis i ha-
bitu et in generali cognoscat illud esse malum. Et
hoc est qd dicit pbs in li. et bico. q. omnis malus
est ignorans. Ignorat enim peccans tunc illud
esse malum vt fornicationē. et si habitualiter sci-
at illud esse malum et phibitum. sicut ebrius po-
situs in ebrietate dicit veras sententias quas ha-
buit tenet. sed cū p̄fert in ebrietate non eas actu
intelligit impeditus ab ebrietate. Ignorat etiā
peccator quot et quanta bona p peccatum perdat
quanta mala incurrat p peccatū. nō cōsiderās ea.
Et q̄uis nō auferat ex toto peccatum iudiciū
rationis. ppter qd peccator non prius actu iudi-
candi et sententiandi et replendendi. alios peccato-
res et puniendo. dūmodo cū hūilitate fiat. tamē
multū liberatur intellectus et obscurus remanet
nō adiutus lumine gte qua talis prius in iudi-
cando. corrigendo et puniendo et indignus reddi-
tur. Qua em fronte potest alios corrigere cū taci-
tus sibi s̄i ridet eadem se admisisse que corrigit
inquit Hiero. di. x. primum. Et si paruz gau-
dij esse valeat ei qui lumē celi corporali videre nō
potest vt ait thobias. imo multū doloris. Nō mi-
nus veratur anima amisso lumine intellect? per
peccatū. iō clamet Miserere etc. **C**olūtras qz
multum est remissa ad bonum p peccatū. adeo
q. bonum quod intelligit et in generali proponit
agere non valeat. propter quod ait apostolus ad
Roma. vii. Non enim quod volo bonum hoc a-
go. sed quod odi mi. lum illud facio. Et loquitur
s̄m vnam expositionē in psona constituti in mor-
tali. Vñ et figurat p claudum qui videt quidē q.
pergere debeat. s. recto gressu incedere non valet
q̄bus claudis dē p heliam. iij. **Re. xviij.** Vsq; quo
claudicans in duas ptes claudicat ex pte dextra
qui pcepta ad deum nos ordinantia non seruat.

Titulus Septimus

Claudicat ad sinistram qui mandata erga proximum nos dirigenda non custodit. Et secundum b. Ioh. in prima sede. nec talis diu in peccatis permanere potest quin labat in alia. In repentinis enim casibus qui quotidie occurrunt. in quibus non potest haberi multum tempus ad deliberandum. operatur homo secundum finem sibi prestitum et habitum preceptum. Et cum peccator non sibi prestituat ut ultimum finem ad quem omnia dirigat gloriosum deum sed creaturam. cuius amore deo et mandatis eius preponit. ideo non secundum finem deum et mandata eius agit sed secundum passionem suam et malum habitum alicuius vicii cui est deditus. Et hoc est quod dicit Gregorius quod peccatorum quod per penitentiam non diluitur mori suo pondere ad aliud trahit. sic patet in dauid qui lapsus in adulterium. quod cito non penituit. addidit et homicidium ordinando de morte urie. ij. Reg. xi. Voluntas enim animi peccatoris spiritualia non gustat. quod superfluo humore terrenorum. amore infectus est ut infirmus sed ei vilescunt et fastidiuntur spiritualia. **P**otentia sensitiva seu sensualitas multipliciter dicitur passionibus propter peccatum. Gloriosus enim deus sic instituit hominem ut ratione subiret sibi. et inde sensualitas omnino erat subdita rationi. sed per peccatum inobedientie rebellas se rationi deo immediate. et caro recalcitrauit spiritui. In cuius signum secundum Augustinum de civitate dei senserunt stimulos carnis in membris genitalibus propter quod erubescerent adinvenisse fecerunt sibi perizoniata. id est succinctoria seu cooperimenta Gen. ij. Et potentia quidem concupiscibilis non apperit nisi delectabilia sensibus. et si contraria spiritui. Caro enim concupiscit aduersus spiritum ut dicitur ad Gal. v. In cuius figuram ancilla agar concepit se videns ex abraam. etiam propterea respiciebat dominam suam sarai. et cum verberibus angeretur ab ea fugam arripuit Gen. xvi. ad designandum quod sensualitas que est ancilla rationis. postquam per concupiscentiam conceperit peccatum ex viro. id est appetitu rationali respicit postea rationem. nec vult ei obedire. Sed et si alicui cogatur quibusdam penis. ut reuerentia et disciplinis. ipsa sensualitas fugit a ratione. nec propter hoc ei obedit sed ut libera vagetur. Et in tantum excrevit ipsa concupiscentia. ut non deferat naturalis federi seu propinquitati. ut patet in amon progenitro dauid qui amore concupiscentie infans in thamar sororem suam violenter constuprauit eam. ij. Reg. xij. Et de ruben qui ascendit cubile patris sui iacob cognoscendo. id est uxorem patris Genes. penul. Et de semiramis bellicosissima regina ninive que duxit in maritum filium suum. sed ab ipso interfecta est. **P**otestas potentia plena est perurbationibus et vindictis illicitis. Unde saul qui prius erat pacatissimus. adeo quod respicientes dominum eius sibi a domino traditum patienter tolerauit nec in aliquo molestari eos voluit post victorias magnas habitas contra ammonitas. cum in populus hoc quereretur postquam a domino recessit per peccatum. ita turbulenter et furiosus factus est frequenter per se et per

alios mortem quem fieri generi sui dauid cum fidelissimis. et. lxxv. sacerdotes occidi fecit. quod abimelech princeps eorum fauorem dederat ipsi dauid concedendo ei panes et gladium gohe et consulendo pro eo dominum. i. Reg. xxi. Alexander magnus victis immersus ira et iracundus aliquando erat. ut fidelissimum et amicissimum sibi propria manu interficeret. Sensitiva quoque apprehensiva ut visus auditus. gustus et humor. ita efficiuntur inordinati per curiositatem. quod nec sariatur oculus visu nec auris auditu. ut dicitur Eccles. i.

Veratur peccata .S.III.

torquet detrimentum patitur in tertio genere bonorum. que sunt precipua scilicet in bonis spiritualibus que sunt sub triplici differentia.

Suffragia meritorum.

Suffragia meritorum.

Suffragia meritorum et donorum.

Ille qui est in gratia recipit suffragium et munimen a sacramentis. ab indulgentiis. et a fidelium actionibus bonis. **E**t a sacramentis quidem. et sumendo aliquid eorum cum deuotione inde augent sibi gratiam et fructus multiplices spiritualium. ut illuminatio mentis. consolatio spiritualis fortificationis et humorum. Sed ille qui est in mortali non potest accedere ad ipsa nisi cum sui detrimento. Dicit Augustinus. i. q. i. quod sacramenta talia sunt unicuique cum quali conscientia quis accedit. Qui cum conscientia mortali accedit mortem nouam ante incurrit per speciale mortale quod addit. sicut dicit apostolus. i. ad Corin. xi. de eucharistia. Qui manducat et bibit indigne iudicium sibi manducat et bibit. Et si in confessione accedens cum mortali et non contritus totum tantum dicens forte nouum non committat mortale. tantum fructum magni confessionis non recipit. Si vero sacramenta non percipit et utilitate ipsorum se priuat et mandatum ecclesie transgreditur. et sic omni modo veratur. **S**ecundo verus fidelis. scilicet cui est in gratia. habet suffragium ab ecclesia in indulgentiis. Valent enim indulgentie date a prelatibus ecclesie ad tollendum seu diminuendum penam temporalem debitam pro peccatis commissis. Nam culpam et debitum pene infernalis contratum per mortali solus deus remittit. Cum autem culpa commissa sit causa debiti pene. remanente culpa in anima. nunquam potest fieri remissio pene. Non est quod remanente causa remanet effectus. Exempli gratia. Sol existens super nostrum emispermum est causa illuminationis aeris. dum ergo sol est super nostrum horizontem. semper aer inuenit illuminatus. Sic remanente culpa in anima remanet et obligatio pene. Et cum peccata mortalia sint connexa quod ad auersionem. quod omnia auertunt ab ultimo fine. ideo qui remanet in vno mortali. nullo modo potest habere remissionem de aliquo alio mortali quod ad culpam nec veniali. et per penam nec quo ad penam. remanente

Capitulum Tertium

In ordinatione culpe. Et sic indulgentie date a quocumque siue a papa. siue ab epis vel alijs nihil valent his que sunt in mortali. Indulgentie enim tunc valent quod sonant. Sonant autem secundum formam eodem. quod bene eas qui fuerint contriti et confessi. unde ex his in mortali nulli indulgentie est capax. Et si ceteros iuret ad sepulcrum domini et limina apostolorum. et haberent indulgentiam in articulo mortis nil ei valent per manentem in mortali. cum receptur non effectus eius quauis alias faceret quod continet indulgentiam. puta. quod dat elemosinam ecclesie statutam. vadit ad illam ecclesiam et benedictionem clamare igitur. **Si** serere mei. **T**ertium genus suffragij ecclesie est principatio omnium bonorum que fiunt in ecclesia orationum ieiuniorum elemosinarum et benedictionum. **A**ssimilant. n. t. x. l. o. l. i. g. i. v. t. b. l. i. b. o. et per. **T** de tarantasia et alij ecclesiam corpori humano. quam similitudine notant apostoli ad rom. xij. **D**es. s. fideles sumus unum corpus in christo. **U**idemus et in corpore humana non ex cibo assumpto omnia membra recipiunt nutrimentum et robur. nisi sint perfecta vel stupida. ut manus arida vel pes. Et simili ex omnibus opibus bonis que fiunt a bonis quilibet verus fidelis recipit principium et fortificationem. nisi sit membrum peccatum. s. per sententiam excommunicationis. vel aridum quod euenit per priuationem viuacitatis gratie. i. per mortale. **H**oc intelligens ps. orabat dicens. **P**articipem me fac deus omnium timendum te. **R**om. c. d. **D**a mihi gratiam tuam. qua sum liber a mortali. et extrinsecus preter omnium bonorum que fiunt in ecclesia. **H**is ergo suffragijs priuatus peccator. si mirus si diabolus habet maiorem potestatem super eum. ad nocendum spiritualiter et temporaliter quam super alios. unde et super septem viros saratim habuit potestatem demonum suffocandi eos. quod mali erant. non autem super saratim vel robiam. qui timebant deum. **P**otestates habuit ad ligandum et immobilem reddendum philetrum discipulum. **J**acobi apostoli ante conuersione eius non autem post baptismum eius. **S**ecundum genus bonorum spiritualium est fructus meritorum et hec sunt tripartiti videlicet. **M**erita agendorum. **M**erita gestorum. **M**erita seu subsidia aliorum. **E**t quoniam a prima. **U**nusquisque autem apostolus per priam mercedem accipiet secundum suum laborem. **Q**uod verum est de his que fiunt in gratia quantum ad mercedem glorie. Et quia charitas est radix mercedi secundum ioh. in. iij. quodlibet autem mortale contraria charitati secundum ipsum. ideo existens in mortali nullo modo potest mereri. nec pro se nec per alios. aliquod bonum glorie seu gradum premij eterni. **Q**ue facit te genere bonorum qui est in mortali. et si ad multa bona sibi valeant. et temporalia et spiritualia. quod disponit per illa ad gratiam et benedictionem. non tamen de his mercedem accipit. ut congreget fructum in vitam eternam. **N**ec etiam reuerso tali ad veram penitentiam illa bona reuiuiscunt ad premij glorie.

unde apostolus. **I**ad Corin. xij. **S**i distribuero facultates meas in cibos pauperum. et tradidero corpus meum ita ut ardeam. charitatem autem non habeam nihil mihi prodest. sed vitam eternam. ut exponit Aug. de pe. di. iij. **S**i quis. Et sicut quod viuum non fuit unquam resuscitari non potest. sic viuere non potest. s. opera mortua. que nunquam viuam fuerunt secundum **H**ost. **Q**uanti ad secundum. s. merita acquisita. verum est quod dicit Aug. i. Longe gaudent mercedem. i. merita ex bonis factis in gratia et miserunt eas in sacculum pertusum. i. perforatum. unde egredietur quicquid immittitur. vult dicere. quod qui acquirit aliquod meritum per opera virtuosa. ea amittit per peccatum quod postea committit. si est tale quod perforet id est tollat unitatem anime eius. ut est mortale. **N**am pseuerans in eo si moriatur. premium non percipit illorum meritorum. propter defectum suum et obiaculum peccati. quo se indignum fecit premio superno. **A**d quod innuendum dicit nobilis homo de illo seruo qui propter suam pigritiam non multiplicauerat minas sibi tradita familiaribus suis. **A**uferat ab illo minas. et date ei qui habet decem minas. ut parabolice habetur **L**uce. xix. c. **E**rgo illud meritum inter electos. **U**erum est tamen quod si ille reuertitur ad penitentiam merita illa que acquisiuit in statu gratie. sibi restituntur non autem que fecit bona extra gratiam ut dictum est. unde Aug. **P**rimum est credere et fides nostra hoc expostulat ut cum gratia cunctis destruxit mala priora. etiam remunerat bona. s. mortificata. s. per peccatum. de pe. di. iij. **Q**uantum ad tertium seu subsidia periculosa. **S**ciendum quod sicut corpus mortuum non potest aliquem inuolare nec ab aliquo inuari. ita mortuum per peccatum in anima. non est capax operis boni. quod sit per eo. in quantum est opus ipsius satisfactorium. **N**ec per se satisfacere potest per opera quantumcumque penitalia. ut ieiunia peregrinationes elemosinas. et benedictiones. **P**eccator enim inimicus dei constituitur propter offensam commissam. **D**urante ergo inimicitia. non acceptat deus aliquam emendam vel satisfactionem. cum deficiat amicitia qua acceptat unde ps. l. **E**dificetur muri iherusalem. i. virtutes congregare in anima destruite per peccatum. que reedificantur per penitentiam. **E**t tunc tu de acceptabilis sacrificium iusticie. i. religionis et orationis oblationes elemosinarum. holocausta ieiuniorum. **I**nsuper in mortali existens per alio satisfacere non potest. viuo vel defuncto. ex opere inere proprijs et directe. **N**am indirecte hoc facere potest. puta. dando elemosinam pro missis dicendis. vel alijs orationibus fiendis a clericis per viuos et defunctos. **Q**uauis enim elemosine tales non valeant illis ad expiationem per quod facit. tamen misse et orationes dicte a clericis. etiam si sint malivale. non in quantum priuare persone. sed in quantum ministri ecclesie. cuius

Titulus. Septimus

feces deo non possunt non esse grate. Valer tamen talia ad alia bona. cum sunt potius a malis. et ideo non cessant dum ab eis ut deus meremur illulit. **Tertius** gen? principale spiritualium bonorum sunt virtutes et dona. ps. Dereliquit me virtus mea. I. quam habebam. Et quod secundum magistrum in. iij. sen. Virtutes omnes sunt conexas. ita quod una sine altera haberi non potest. cum quod committit aliquid mortale. illud directe operatur quod contrariet alicui virtuti. et per hoc ut suum contrarium eam expellit. et cum illa omnes alie ab anima recedunt. Et hoc figuratum exprimit in illo qui incidit in latrones Lu. x. qui eum expoliaverunt. Latrones sunt demones qui cum capiunt animam per peccatum in deserto mundi. expoliatur virtutibus. Fides igitur amittit quod ad meritum. et si non quantum ad informem beatum. Sic Hieronimus bona filii nabach rex primus israel victus a peccato ambinodis ne populus israel accederet ad templum hierusalem ad offerenda sacrificia ut mandabatur. in lege tunc inde amittere regnum fieri fecit duos vitulos aureos. quos ipse cum populo adoraret. et sacrificia offerret. ut beatus. iij. Re. xij. Spem omnem amisit iudas patrato facinore perditionis. unde et laqueo se suspendit matth. xxvj. Caritas omem a se eliminaverat dives epulo non subueniendo necessitatibus lazari ulcerari Lu. xvi. Bona spiritus in peccatore reperiri non possunt. Nam sapientia per insipientiam deicitur. ut divina non gustet. Intellectus per ebrietatem obscuratur. ut scripture ei sint in parabolas. non intra medullam penetrantes. Consilium per precipitationem perit. ut sine examinatione cuncta faciat. Fortitudo per pusillanimitatem et impatentiam persternitur. Scientia per ignorantiam osculatur circa conversationem cum personis non prudenter se habens. nec sufficienter discernens verum a falso. circa mores et fidei pietas que est dei cultus vel primis subueniens ab impietate deicitur. Et nimis per superbiam absorbetur. hoc autem totum figuratum fuit per propositum trium filiorum et septem filiorum Job ut exponit Gregorius in li. moza. Significat tres filie tres virtutes theologicas. Septem filii sunt septem dona spiritus sancti qui communiter faciunt. quilibet in die suo. quod quilibet reficit mentes spirituali refectioe. hoc per ventum repetitionum concurrentem domum glorie omnia mortificatur. Cum ergo per peccatum factum sit in infelicitate et miserrimum expoliatus privatur omnibus bonis spiritualibus. et multipliciter vexatur. clamare cogitur. Miserere mei etc. vel miserere nostri quod filia mea male vexatur.

Vexatur etiam in. §. III

iplius anime separatione. Quod cum secundum primum est voluntatum terribilium. Sed ut dicitur Eccl. i. Timentis deum tenebit in extremis. Spe etiam premij et ex fiducia bonorum laborum per terrorem coniozatur. sed miser peccator et refrigerium hinc habere non potest. sed magis angustias. Et hoc ex triplici causa seu ratione.

Ex amore concupiscentie.

Ex remotioe conscientie.

Ex terrore diabolice nequie.

Quantum ad primum. certum est quod dolor ex amore preedit. Dolor. n. quis cum privatur eo quod amat et quanto plus amat rem. tanto ex eius carentia et privatione magis dolet. Hinc videmus matres gravissime dolere et lugere super mortem filiorum propter magnam amorem ad eos. Sic et Jacob delata sibi morte filij Joseph sanguine cruentata exstimans ipsum mortuum valde doluit. quod super alios dilexit adeo quod congregatis cunctis liberis ut delinirent dolorem patris. noluit eos audire. Miser peccator diligit varias creaturas plusquam deum et animam suam. ibi constituens finem ut divitias honores possessiones venereas delectationes. filios et alios seu alia. et quando aliquid de bonis perdit. multum dolet. Sed veniens ad mortem cum videt se omnibus privari ubi suum amorem posuerat nimis dolet. sciens se illi omnibus in perpetuum privari. unde dicitur eccle. xli. Mors quod amara est memoria tua. homini iniustus boni pacem in substantijs suis. Iustus autem quod inordinate non diligit ista terrena. Sed reputat se hic advenam et peregrinum. Juxta illud ps. Advena ego sum apud te et peregrinus et futura inquit civitas. ut propria et permanentem ideo non dolet secundum rationem. sed cupit dissolui et esse cum christo. **Secundum** quod cruciat peccatorem in extremis est remotio conscientie. Considerat. n. infidelis. quod optet eum comparere coram superno iudice. cui nil occultum. nil in ultus remanebit. Considerat vitam suam totam fuisse deditam mundo et pompis eius quasi nil boni fecisse. Considerat quomodo tempus transiit plenam iniquitatem. quod et quanta bona facere potuisset que non fecit. unde conscientia acerrime torquet eum et ex hoc aliquando in desperationem adducitur. Et quibus quibusque malis fuisset. reverti adhuc potuisset ad penitentiam et ad gratiam. Iusto tamen iudicio dei sepe contingit. ut nec de penitentia nec de deo aliquid curet. sed desperatus vel cecus ad inferna descendit. unde Aug. Hec animadversione percutiunt peccator. ut moriens obliuiscatur sui. qui dum viveret oblitus est dei. Et ideo clamandum est ei. Miserere mei etc. **Tertium** crucians est iurba demonum. Scies enim diabolus sibi non subesse plus ipsis ad decipiendum hominem ultra terminum vite. totum virtus malicie sue in cauda referuat. id est in fine. unde in figura dictum tuit serpenti. Tu in fideaberis calcaneo. id est anime vel creature rationali cuius calcaneus est terminus vite. Et frequenter peccatores obduratos quos cognoscit secum mancipandos in inferno. antequam anima exeat de corpore torquere incipit. Sicut legitur in vitalis patrum de quodam diuine. cuius animam sanctus quidam vidit cum vicinis terreis violenter trahi ex corpore. et cum multa caterva demonum eum percutientium

Capitulum. Primum

ad infernū deduci. De hac materia vide plenius
supra ti. vi. c. viij. de desperatione aie. Post separa-
tione a corpe verat aia pmaxime ex tribus. 3. et alijs
modis cruciet. Ex primanōe diuine visiōis. eia.
vi. Tollat impius ne videat gloriā dei. et malit
viij. Discedite a me oēs q opamī iniquitatē. Ex du-
ratione ignee cruciationis. vñ in apoc. Pars il-
loz in stagnū ignis et sulphuris. Mart. iij. Eri-
būt angeli et sepabūt malos de medio iustoz et
mittēt eos in caminū ignis. Hūc mittuntur in
anima. s. in fine etiā cū corpe. Ex malignatione
diabolice associationis. Mart. xvj. Ite maledi-
cti in ignē eternū. q patet est diabolo et angelis
eius. Hier. v. Seruiens dñs alienis. i. demor-
nq̃s alienis ab omni mīa. q n̄ dabūt vobis req̃-
em die ac nocte et c. De hac materia. s. inferni vñ
de infra in ti. ix. de peccato actuali mortali. ca. iij.

Titulus octauus de pec-
cato originali. Capitulum primum de causa
peccati originalis et eius pena.

Est tractatum

De causis peccatorum. et de diffinitioni-
bus. et diuisionibus. et nomenclaturis
eorum. Hūc videndū ē de ip̃is. s. m
mā diuisione qua primo diuidūtur. q. s. p̃cōrū
aliō originale. aliō actuale. Et hoc diuidit i mor-
tale et veniale. et de singulis horū dicēdū est. Et
primo de originali. Est aut peccatū originale. pec-
catū cū quo nascunt hōies. de quo Aug. de cōse.
di. iij. sicut. Firmissime tene et nullatenus du-
bites. oīem hōiem q cōcipit p̃cōrū vīr et mu-
lier. nasci cū p̃cōrū origina. i. et p̃pter b̃ pueri mor-
tari deferuntur ad baptisimū. tanq̃ ab aliqua in-
fectione culpe abluendi. Sic fatet fides catholi-
ca. et cōmuniū tenere cēt lxxxi. pelagianā. vt dic-
t. b. i. s. q. lxxxi. Est aut p̃cōrū originale s. m. t. b.
q. vñ i supra. quidā habitus innat. p̃ vitiatā ori-
ginē. seu qdā inordinata dispositio nature. q h̃z
rōem culpe inq̃tū. p̃cedita primo parēre. Et h̃et
ralis h̃t. aliqd priuatiōis. et aliqd positiōis sicut
egritudo. Formalr. n. ē defectus seu priuatiō ori-
ginalis iusticie. Dicitur aut originalis iusticia
illa rectitudo. in qua fuit creat. primus hō. et q
mēs et rō deo subdita erat. et vires inferiores rōi.
et corpus spiritui. Qd donū originalis iusticie
erat. vt accidēs speciei humane. n̄ ex principis
nature causatum. sed diuino munere collatum
primo parenti. vt trāsfundendū in posteros. cur
natura humana que posita in multis cōicata to-
ta erat in ip̃o. Vñ p̃ suum peccatū actuale vitia-
ta et ablata ip̃a originali iusticia. eius oppositum
vt accidēs speciei hūane. s. peccatū originale per
ppagationē trāsmisit in posteros cū natura. Ge-
nerat enim hō sibi similem in specie. etiā q̃sum

ad accidentia propria sp̃ei. vt risibile. nō q̃sum ad
accidentia indiuidualia que p̃tinent ad actiones
p̃sonales. Non enim musicus generat musicū.
Et h̃ic est q̃ solū illud peccatū primoz parentū
traducitur et non alia. nec ēt alioz hōim. qz solū
p̃ primū peccatū sublatū est bonū nature. quod
erat p̃ originē nature trāsfunctū. Per alia vero
peccata subtrahit bonum gr̃atie p̃sonalis. qd n̄
transit ad posteros. Similiter nec p̃ia primi
pentis. nec eius scia nec alioz hominū traducit
qz p̃nēt ad actiones p̃sonales. seu sūt accidentia
indiuidualia. Materialit̃ aut ēt p̃cōrū origina-
le p̃cupiscētia. q vt dicit Aug. puulos facit labi-
les ad p̃cupiscendū. et adultos accu p̃cupiscētes.
Et d̃z h̃ic p̃cupiscētia inordinatio potētiā aie
cū in b̃ antēdit. q inordinate fertur in bonū
cōmutabile. Peccatū aut illud originale traducit
a primo p̃nte. p̃ generationis actiua virtutem
in hōies. de quo ap̃ls ad ro. v. p̃ vñū hōiem pec-
catū intrauit in mūdū. et p̃ p̃cōrū mōs. i. q. iij.
Ita itaqz. Pro e declaratiōe ē sciendū s. m. t. b. i.
s. q. lxxxi. et super eplam ad Ro. Cū oēs hōies cō-
ueniāt in nasa hūana quā traxerūt ex adā. et sic
dici p̃t vñ hō. sicut vna ciuitas d̃z vñū corpus
vñ s. m. p̃p̃bi. p̃ncipatiōe sp̃ei plures hōies sūt
vnus hō. h̃ic ē qz sicut diuersa corp̃is membra
sūt p̃tes vnius p̃sone p̃icularis. ita oēs hōies
sūt p̃tes et quasi membra nature hūane. Sicut
actus peccati exercitus p̃ aliqd mēbrū. puta per
manū vel pedē. n̄ ē volūtarius volūtate manus
s. volūtate totius hōis. vñ homicidiū vel aliud
cōmissum p̃ manū n̄ imputaret ei ad culpā. si cō-
sideraret manū vt separata a corpe. s. put ē aliqd
hominis motū a volūtate ip̃ius. Ita inordinat
rō ista nature q d̃z peccatū originale. involūtaria
volūtate huius vel illius determinat ex adā. s. volū-
tate ip̃ius ade q mouet oēs hōies de cēdēs a
eo p̃ ppagationē motione generationis. sicut vo-
luntas vnius p̃sone mouet omnia membra ad
peccatū. et sic talis inordinatio nature h̃et rōem
culpe in oīb̃ ad q̃s puenit. inq̃tū sūt suscepti-
ui nature infecte culpā p̃ adam. Et sicut peccatū
actuale quod est peccatū p̃sone trahit ad singu-
la membra p̃ aliquem actum p̃sonalē. ita peccatū
originale trahitur ad singulos homines p̃
actum nature. q est generatio. et sic in p̃cessu pec-
cati originalis p̃sona id ē adam infecta natura
scz humanam. sed p̃ modum in alijs natura
vitiatā infecta p̃sona n̄ diuisa. genugo impu-
tat in culpam naturā vitiā p̃pter voluntatē pri-
mi parentis. Quātiā anima huius vel illius
hominis nō fuerit s. m. seminalē rationē in adā
peccare sicut in p̃ncipio effectiuo. eo qz semē cor-
pale q ēt ex adā traducitur sua virtute nō pōt
causare aliam rōnalē. fuit tñ in ip̃o sicut in p̃nci-
pio dispositiuo. qz semē ex ip̃o trāsfunctū dispo-

Titulus Septimus

nit ad animi susceptionē. Et sic ipsa anima cum in
fundis corporis tunc maculatur culpa original

Est autem ipsum §. I.

peccati originale vñ in eētia. s. mltiplex in ef
fectu. ppter qd ps. l. Ecce iniquitates pcepti suz. in
plurali. ex eo vñ qd inficit plures potērias aīe. vt
volūtatē pcupiscibile irascibile. tñ ē. qz in ipso
virtualit pēstūt oīa pcta actualia. sicut in qdaz
pncipio. Participat at eqlit ab oīb. 7 qñis vñ
nus sū pñior qñ alit ad pcupiscēdū. vñ irascēdū
b. hoc n pcedit ex rōe peccati originalis. cū eqlit
in oīb soluat 7 tollat originalis iusticiā 7 equa
liter in oīb pñio inferioribz aīe sibi relinquent.
Sed accidit hoc ex diuersa dispositione poten
tiaz. Nam aliq̃e vires aīe sūt fortiores in vno
qñ in alio. ppter diuersas corpis pplexiōes. solu
to at vinculo original iusticie. vñq̃q̃ vis rēdit
in sūū pñiū mōiū. 7 tāto vñmētius quāto for
tior. Et qz oēs homines excepto chā. o. solū. de
scendūt ab adā p virtutem actiūā in generatio
nem originaliter ab adā derivatam qd est fin va
riationē seminale ab eo descendere. Jō similit̃ est
tenendū. vt dicit b. Tho. prima 1e. q. lxxi. q. fm
fidē catholicā oēs homines pter solū xpm. ex adā
derivati peccatū originale ex co. contrahūt. alioq̃
non omnes indigerēt redemptione quē est per
chr̃illum. quod est erroneum.

Pena aut̃ huius. §. II.

peccati quantum quidem ad animam est pena
dāni id est priuatio diuine vñōis. c. nisi pur
gatus fuerit qd ab eo. nō p̃t introire regnum dei
Nō. aut̃ iustinet per a sensus p solo originali. i.
penam ignis infernalis. vt tenet 7 pbat b. Tho.
in. q. sen. 7 in quadā q̃stione de qdibetis. Et ba
terit de p̃se. di. iij. c. nulla salus. qd aut̃ Augu di
cit. di. ca. c. firmit̃ tunc. tene tales paruos sine
baptismo trāsēntes sempiterno igne puniēdos
exponit glo. 7 bene. igne. i. pena. qz semp erunt in
tenet. i. i. priuatio dei vñōis. quē in priuatio di
uine vñōis est 7 si adultis sit in maximā penā.
eis nō est ad afflictionē. c. scūt se nō fuisse ca
paces. 7 sine propria culpa esse priuatos. Sicut
neceriā rusticus penam bz qd nō eligat in papaz
vñ in patorē. qz n. pportione ei talis dignitas.
Quātū vero ad corpus pena ipsius peccati ē
mōza. de p̃se. di. iij. placuit. ac etiā alias penali
tates qd sūt subditi hoī a. vt fames sitis 7 bz
etiā inclinationes ad m̃a. em.

Tollitur aut̃ ip̃ §. III.

sum peccatum nunc. i. in nouo testamēto p bap
tismū. actu vel proposito sumptuz. non per ali
um modum nisi per martirium. Quo ad paruo
los. In veteri autem testamēto p fidē pentum

qñ ad nō hñtes vñ rōis. i. p actu fidē relatū
ad salutē pueri p modū ofonis. quā fidē p̃esta
bantur oriūdi ex abrahā in circūsiōe marū. que
oīno erat necessaria. Alij vero aliarū nationum
7 oēs vniuersaliter aī circūsiōnē datā abrahā
eā p̃estabant in virtute sacrificioz. Adulti vero
purgabant ab originali p fidē. p̃p̃iā. Femine iu
deoz aī vñm rōis n p circūsiōem. s. p fidem
patem. purgabant. Et sic debet. intelligi qd vir
tute sacrificioz dicebant purgari ab originali
aī circūsiōnē datā. sicut 7 mares iudeoz. in vir
tute circūsiōis. vt dicit Gre. in mora. 7 habet
de cōse. di. iij. qd apud nos. Nō qd in illis sacri
ficijs vel circūsiōne cēt aliqua virtus gratie ad
purgandū vt ē i baptismo. s. p fidē tollebat pec
catū quā p̃estabat illō sacrificiū. vel circūsiō
Clā 7 b. Tho. q. hoc dicit in. iij. de circūsiōne
postea retractauit in tertia pte sūme. Quāuis at
trāseat ipm p̃ctm originale 7 tollat p baptismū
reatus. qz euadit obligationē pene et ne remanz
tñ actus. i. remanet in ipso baptizato ipa habitua
lis pcupiscētia. i. inclinatio ad malū 7 ordinatio
vñū inferior. Et qz hō n generat fm mētez. sed
fm vires inferiores. 7 cū ipa habituali pcupiscē
tia. iō trāsmitit peccatū in plem etiā si in ipso
actu generatiōis daret alicui p gratiā. qd nō sen
tiet actualē pcupiscētiā seu ardorē libidinis. ni
bilominus vt dicit Tho. i. se. q. lxxi. sic genit̃ cō
traheret peccatū originale. Aug. dat exemplū de
frumēto qd qñis purgatū seminetur tñ nascitur
cum lolio.

Pro aliqua ma. §. IIII.

iori declaratione de statu puuloz discedentiū si
nel baptismo est sciendū. qd anima qñbz rōnalis
migras a corpe p̃prio vadit ad locū glorie. quē. i.
est p̃fecte purgata ab omni culpa 7 reatu. Et lo
cus iste glorie d̃r esse celū empirēū sup̃mum re
mōtū a moru virtute in sua influens in inferio
ra fm Tho. in prima pte. Alit aīa vadit ad locū
miserie qui locus largo vocabulo d̃r infernus. 7
credit̃ eē in centro terre seu sub terra. Qd pbat
Gre. in. iij. dialogoz. p eo qd dicit Job. i. apoca.
qd ñ repiebat qd posset apire libz clausuz signa
tū septē sigillis. neq̃ in celo neq̃ in terra neq̃
subtus terrā. nisi agnus 7c. De istis aut̃ diuers
locis seu receptaculis animarū sicut dicit Aug.
Tempus quod est inter hoīs mortē 7 vltimam
resurrectionē animas varijs receptaculis pri
ner. put vnaqueq̃ digna est requie vel etumna
fm ea que gessit in carne dū viueret. iij. q. ij. rē
p. Infernū at̃ distinguū inf locū vbi est pena dā
ni. i. priuatio vñōis dei qd d̃r limbz. 7 locū vbi
est pena sensus. i. ignis cruciatio vltra penā dā
ni. 7 d̃r strictius infernus. Qui etiā locus diu
ditur in locū dānatoz eternaliter. qd d̃r infernus

Capitulum. Secundum

strictissima acceptione. et locū purgandorū qui dī
purgatoriū q̄ loca. s. infernū et purgatoriū diuer/
sificatur. sicut superi⁹ et inferi⁹ ac si imaginare/
mus vnā domū plenam ignis vsq; ad sūmū. et
in pauiemēto statet aīe dānate. et in supiori pre/
suxta tectū aīe que purgant. Un. gre. dicit q̄ si
cut sub eodē igne aurum rutilat et palea fumar.
sic idem ignis et reprobos cruciat. et electos pur/
gat. Sic et limbo ē duplex. s. libo puulorū et lim/
bus patrū. q̄ etiā q̄rū ad sitū differūt. s. m. supi⁹
et inferius. vt dicitur ē de purgatorio et inferno. et
in pte q̄dez supiori est limbo patrū q̄ ē dī sinua
abrahę. Sin⁹ q̄de. q̄s ibi erit abrahę aut q̄ n̄
nisi p̄ fidē charitate informata ibi aut ad illū lo/
cū aīe. cui⁹ fidei. s. de vno deo. prim⁹ public⁹ p̄/
dicatoz et p̄fessatoz fuit abrahā. tēdinātio alijs
ad idolatriā. Limbo iste fuit loc⁹ scōz patrū a
creatione mūdi vsq; ad mortē xpi vel resurrectiō
nē ad quē locū de purgatorio ascēdebāt tūc ipis
ille aīe. que post hāc vitā indignissent purgatio
ne. Et ad istū locū descēdu aīa xpi diuinitate so/
ciata. q̄n in cruce expirauit. et sic in simbolo dī de
scēdisse ad infernū. et tūc eos bñficauit educens
in dī in sua resurrectiōe. Nō at alia loca inferni
visitauit nec ab eis visus fuit nec eos eduxit.
Erat aut ibi in limbo illo et si n̄ pena ignis. tam
pena dāni. s. de retardatiōe glie quā expectabant
q̄ aliq̄lit affligebat eos. Quāuis. n. purgati ēent
a pctō originali. inq̄rū ipm pctm inficiebat p̄so
nas eoz. tū q̄ nō dī erat natura hūana purga/
ta ab ipō originali q̄ purgata fuit in genere et vt
in causa p̄passiōem xpi solutiōis ade debitu. et iō
detinebant illi penes in tali loco et pena. vñ ec
clesia in himno. soluit a pena miseros etc. s. xps
In limbo aut puulorū q̄uis n̄ videat deus. tū
d̄ priuariōe talis visiōis penā n̄ hñt. et cū tales p
uuli migrāta corpe. imprimūtur seu aggrēgātur
in intellectu eoz spēs rerū naturalium. sicut et
oībo alijs aīabo de corpe egrediētib. q̄ dī scia in/
vita ad quas spēs seu similitudines rerū intel/
lect⁹ se puerēs. meli⁹ intelligit q̄ naturali cogni/
tioni cognosci pñt. q̄ aliq̄s p̄bs mūdi. et sic in
speculatiōe rerū pñt aīe talitū puulorū valde de/
lectari. qd̄ facere n̄ pñt dānari. q̄ tūc bēant talē
sciam. q̄ absorbetur a penis. Resurgēt aut et ip
si puuli in vltima resurrectione sicut et aliq̄ cum
corporibz suis p̄p̄is illius stature quā hñissent
in. xxiij. annis si vixissent. n̄ hñuri nec penā nec
gloriā. Sed in quo loco habitaturi nouit deus.
Nē aut iporū puulorū iuuari n̄ pñt vel liberari a
talī statu suffragiō nostris qd̄ trahi p̄t ex verbis
Aug. q̄ loquēs de suffragiōs que fiūt p̄ defūctis
sic. d. Eis solis p̄sūt q̄bo cū viuerēt hoc sibi. vt
postea possent p̄desse meruerūt. xij. c. ij. tps. Et
clarū ē q̄ tales in vita nihil meruerūt ergo etc.
De questione vtrum virgo maria fuit con

cepta in peccato originali. Capitulum. II.

Quia de peccato
originali facta ē mētio. hic incidēter
ponat materia seu q̄stio de qua q̄ri
die a curiosis disputat et in fructuose. s. de cōcep
tu vginis gliose ponēdo ea que senserūt docto/
res tam antiq̄ q̄ moderni. de hoc dimittēdo ter/
minatiōez sancte ecclesie. Quāuis. n. nō sit d̄ter
minatū p̄ ecclesiā virginē esse p̄ceptā in peccato
originali vñ n̄. p̄pter qd̄ abs. p̄ p̄iudicio salutis lz
vnicuiq; tenere alterā opiniōem. q̄ sibi placeat.
Tū si bñ cōsiderent scripturę. et dicta docoz anti
quorū et modernorū. q̄ fuerūt duorūssimi virginis
gliose. manifeste p̄z ex verōis eoz. ipam in pec
cato originali cōceptā fuisse. Sed tenētes p̄ra/
riā opi. extorquerē dicta eoz p̄ra intētiōem dicē
tiū. et primo oñdit hoc ap̄ls ad ro. iij. vbi dicit q̄
oēs in adā peccauerūt et egēt gloria dei. et nulli
excipit nisi xpm. vt p̄z ex eo qd̄ seq̄tur. et in glosa
ibid. d̄. et Job. iij. expectet lucē et nō videat. nec
oriū surgētis auroz. vbi loquit p̄pheta de nocte
q̄ designat originālē culpā. que nullo mō vidit
lucem. i. xpm q̄ solus ipe sine originali peccato
cōceptus. Aurora vero virgo maria cui⁹ ortum
ipa nox culpe originalis n̄ vidit. q̄ aut fuit san
ctificata. et a peccato origina. i. mūdata. q̄ nata i
mūdo. Sic exponit b. rtho. in. iij. pte. q. xxiij. Ec
clesiastes. et. vij. c. dicit virū vnū de mille reperi
mulierē aut nullā inueni. Vir iste fuit xps. nūc
rus aut millenarius ponit iuxta morē scripturę
determinat⁹ p̄ indeterminato. i. p̄ oī ceru scōz
inter quos solus xps repr⁹ ē sine peccato aliquo
nō at aliqua mulier. Ita exponit dñs Jo. dñici
sup̄ ecclesiastes. vbi ē p̄ multa originalia scōz
antiquorū et rōnes p̄bat p̄positū. p̄s. et ait. sancti
ficauit tabernaculū suū altissim⁹. Doctores etiā
sancti et quorū doctrina approbata est ad ecclesia
hoc clare dicit. Dicit. n. Aug. in li. de p̄fectione
iusticie. Quisq; fuisse vel ē in hac vita aliquez
hoīem vel aliquos hoīes. puta excepto vno me.
viatore dei et hoīm. quibz nō fuerit necessaria re
missio peccatorū. p̄trarius ē diuine scripturę. vbi
ap̄ls ait. Per vnū hominē peccatuz intrauit in
mūdum. et p̄ peccatū mors. et ita in oēs homine
p̄transiit. in quo omnes peccauerūt et necesse est
vt in pia cōtentione asserat posse esse homines.
qui sine mediatore xpc liberante et saluāte. sint li
beri saluiq; a peccato. Idem in libro de nuptijs
et concupiscentia sic a. Sine carnis cōcupisken
tia que accidit ex pecc. o. concipi voluit. qui fu
turus erat sine pecc. o. vt bincetiaz doceret om
nem que de cōcupitu nascitur carnem esse pec
cati. q̄n quidem sola que non inde nata est non
fuit caro peccati. Item Grego. xi. mora. c. vi. sic
dicit. Solus redemptor in carne sua vere mun

Titulus Octauus

duo extitit. qz nec p carnalem delectationem veni-
nit. Idē in glo. sup. Ero. ait oēs in peccatis nati
sum? et ex carnis delectatione cōcepti culpā ori-
ginalem nobiscū traximus. Idē leo pa. in p̄mōe
de nativitate. Sicut a reatu nullum dñs liberū
repiit ita p liberādis oīb. venit. Idē Amb. super
Lucā. Solus ex natis de femina. sanctus dñs
Iesus. q̄ terrene cōtagia corruptele imaculati p-
tus nouitate nō sensit et celesti maiestate depu-
lit. Itē Hilarius cui? testimoniū inducit aug.
cōtra Julianū. Ex peccato est oīs caro. p̄ter illaz
que venit in similitudinē carnis peccati sine pec-
cato. Item Aug. in secūdo libro cōtra Julianū
Propter catholicā veritatem et diuinorū eloq̄orū
prædicationem. clarissim i sacerdotes Hieronymus
Cyprianus Olimpius Hilarius et Ambrosi?
Gregorius. I. nazanzenus. innocētiū. et basili?
q̄bus addi velis nomia. Hiero. vt eos omittā q̄
nōdū dormierūt. aduersum nos p̄ferūt oīm ho-
minū peccato originali obnoxia sententiam.
Item Anselmus in libro cur de? bō. dicit ita
exp̄sse q̄ gloriari nō p̄t dicit ei. Licet ipa hoīs
christi cōceptio sit mūda et absq̄ carnalis delecta-
tionis peccato. virgo tñ ipa inq̄ratiō cōcepta ē
et in peccatis cōcepit eā mater eius. Bernardus
quoq̄ qui deuotius et copiosius ceteris de vir-
gine scripsit. exp̄sse hoc dicit in quadā epistola. et
in sermone de assumptiōe. sic ait. Beatam virgi-
nē oīmōdia cōstat ab originali contagio sola dei
gratia anteq̄ nasceretur fuisse mūdatam et c.
Sanctus thomas. cuius ē doctrina est approba-
ta ab ecclesia. in tertia pte. q. xxiij. et in tertio sen-
tentiā idē sentit et pbat. dicens. q̄ si nunq̄ ani-
ma beate Marie fuisset contagio peccati macu-
lata. hoc derogaret dignitati christi. s̄m quam est
vniuersalis saluator omnīū et redemptor. Tūc
enim esset aliqua p̄sona quam non redemisset. s̄.
ipsa virgo. nec debet tantū honorari mater q̄ de-
honoratur filius. derogando sue dignitati. quia
nec virgini placet talis honor. Albius magn?
super quarto sententiarum ait. q̄ dicere q̄ beata
virgo non fuerat cōcepta in peccato originali. fu-
it cōdemnatū tanq̄ erroneū a magistris parisiē
libo. Magister quoq̄ sententiarum in secundo li-
bro distin. xxi. per totum. nullum excludit a pec-
cato originali p̄ter christum. et idem in tertio
distin. iij. In decretis quoq̄ de consecratiōe. di-
nq̄ dicitur. Firmissime tene et nullatenus dubi-
tes. omnem hominem q̄ per concubium ma-
tris et femine concipitur. n̄ sci cum peccato origi-
nali. Et loquitur de nati. State in vtero. id est cō-
ceptione. Et Hugo et R. mundus et Guilel-
canonice dicunt eam cōceptam in peccato ori-
ginali. Bonissimi etiam doctores idem dicūt
declarantes particularis materiam. Unde pe-
trus de tarantasia ordinis predicatorum qui tu

it papa scilicet innocentius quintus super tertio
sententiarum distinctione tertia sic dicit. Quā-
to quis magis accedit ad sanctum sanctorum. tā-
to debet habere maiorem sanctificationis gradū
Non enim est accessus ad deum nisi per sanctifi-
cationem. Varet vero plus omnib. accedit ad
filium qui est sanctus sanctorum. ergo debuit gra-
dum sanctificationis habere maiorem post filiū
Gradus autem sanctificationis quadrupliciter
potest intelligi aut q̄ sanctitatez quis habeat an-
te conceptū et ortum aut post conceptum et ortū
aut in ipso cōceptu et ortu. aut in ortu non in cō-
ceptu. Nam q̄ in conceptu et non in ortu est im-
possibile. Primus gradus non est. possibilis. qz
personalis perfectio vt scientia et virtus nō trāssit
dñtur a parentib. tum qz in filios nō potest fie-
ri esse gratie ante actuale esse nature super quo
fundatur. Secundus gradus cōmuniū est oī-
bus s̄m cōmunem legem sanctificationis per sa-
cramenta. Tercius gradus est singularis
sancti sanctorum in de quo solo fuit similis ortus
sanctificatio conceptio aīatio et assumptio. Re-
stat igitur quartus gradus. et hic habet quattuor
gradus. quia potest intelligi factus in vtero
sanctificatus. aut ante animacionem. aut in ipa
animatione. aut cito post animatiōem. aut diu
post animatiōem. Primus gradus impossibilis ē
quia s̄m Dion. de diui. noīb. sanctitas est ab
omni immunditia libera et p̄fecta et immacula-
ta. Immunditia vero culpa non expellitur nisi
gratiam gratum facientem. sicut tenebræ p lucē
cuius subiectus non est nisi creatura rationalis
Secundus gradus non fuit cōueniēs beate vir-
gini. quia aut non cōtraxisset originale et sic nō
indignisset vniuersali sanctificatione christi et re-
demptione. Aut si cōtraxisset simul culpa et gra-
tia in ea non posset esse. Tercius etiam gradus
non fuit cōueniēs beate virgini. quia fuit ta-
lis vt Iohannis et Hieremie. et quia non cōue-
nit sancti sanctitati vt diu morata sit in peccato.
Quartus vero videtur cōueniēs et pie credibi-
lis. licet de scriptura n̄ bateatur. vt cito post ani-
mationem vel in ipso die vel hora. q̄bus non ip-
so momento sanctificata fuerit. hec ille. Quam
opinionem sequitur Berueus. Bencic? dega-
dauo. Durandus. durandellus. iohannes nea-
politanus. et alij solennes doctores ordinis pre-
dicatorum. Multi etiam excellentissimi ordi-
nis minorum idem dicunt. et precipue deuotissi-
mus super oēs frat. bonauētura. qui postea fu-
it cardinalis. Sic dicit super tertio sententiā
distinctione tertia questione. q̄. Sanctificatio vir-
ginis subsecuta est peccati originalis contractiō-
nem quia nullus immunis fuit a culpa origina-
lis peccati nisi solum filius virginis. Sicut di-
cit apostolus ad Romanos tertio. Omnes pec-

Capitulum. Secundum

cauerunt et regent gloria dei. **N**on autem dicendi
modus est communior. rationabiliter. et securior. **C**om-
munior. quia omnes fere id tenent quod beata virgo habue-
rit originale. cum id appareat ex multiplici ei⁹ pe-
nalitate. quam non est dicere ipsam esse passam. propter
aliorum redemptorem. quam etiam non est dicere per assump-
tionem habuisse sed per attractionem. **R**ationabilior
est etiam quia esse nature. preceperit esse gratie. vel re-
pe-
vel natura. Et per hoc dicit **Aug.** quod prius est na-
sci quam renasci. sicut est esse quam bene esse. igitur ipsa
est animam uniri carni quam gratiam dei sibi infundi.
Sic igitur caro illa infecta fuit. et ex sua infectio-
nata erat anima culpa originali inficere. **A**ccess-
sarius igitur est. quod ante fuit culpa originalis infe-
ctio quam sanctificatio. **S**ecurior est. quia magis conso-
nū fidei et pietati. et sanctorum auctoritatibus magis
concordat. pro eo quod sancti cōter cū de illa materia
loquuntur. solum christum excipiunt ab illa genera-
litate qua omnes peccaverunt in **Adā.** **N**ullus
autem inuenitur dixisse de his que audiimus
auribus nostris. virginem mariaz ab originali fu-
isse immunē. **P**ietati etiam fidei magis concordat
pro eo. quod si mater habenda sit in reuerentia et deu-
tione. multo maior est habenda erga filium. ex quo
est omnis honor et gloria. et ideo quia hoc expectat
ad excellentem christi dignitatem. quia ipse est omnium
redemptor et saluator. et quia ipse unus pro omnibus
mortuus. nullatenus ab hac generalitate virgo
Maria excludenda est. ne dum matris excellētia
ampliarur. filij gloria minuat. et sic mater pro-
noceat. que filium vult magis honorari quam seipsam.
Huic igitur opinioni adhaerentes propter honorem
Iesu christi. et in nullo preiudicat matris hono-
ri. teneamus finem quod cōis opinio tenet scilicet vir-
gis sanctificationem fuisse post peccati originalis con-
tractionem. **H**ec ille. **Q**uā opinionem sequitur **R**icardus
de media villa sup. iij. sen. **A**lexander de aless.
Rigaldus et **B**etrardus in sermonibus de prophetis.
in sermone. **E**gredietur virga etc. **O**mnes hi ordi-
nis minorum solennes doctores. **I**dem dicunt
egidius ordinis heremitarum doctor excellentis-
mus in suo quodlibeto sexto. **I**dem **E**uido ordi-
nis carmelitarum in suo tertio quodlibeto. **I**dem
magister iohannes de pollicratie. qui omnes inducunt
auctoritate apostoli ad **R**om. iij. **O**mnes peccaverunt etc.
et assignat rationes suas. **Q**uidam alij dicunt non fuisse
conceptionem in peccato originali virginem ipsam.
et precipue **I**ohannes scotus ordinis minorum do-
ctor subtilissimus. et pro sua opinione allegant
auctoritates et assignant rationes. **E**t primo illud
Canti. **T**ota pulchra es et macula non est in te. et
exponunt de virgine dicentes. ex hoc quod non fuit
macula peccati in ea. igitur originalis. **S**ecundo in-
ducunt illud **Aug.** cum de peccatis agit propter honorem
domini. nullam proflus de ea scilicet virgine vo-
lo habere meam opinionem. **T**ertio illud **Anselmi.** **D**ecuit

ut ea puritate niteretur. scilicet virgo maria. qua maior
sub deo nequeat inueniri. **Q**uarto id ostendunt per
hanc rationem. **Q**uia ordinans vas ad servitium
altaris conservat ipsius a maculis. hoc enim est val-
de decens. sed virgo fuit vas deitatis. et ideo decuit
ut preservaretur etiam a macula originalis. **Q**ui-
to. sic. **D**ecuit quod christus eam singulari et nobi-
liori modo redimeret et liberaret quam alios. sed hoc fu-
it. si sine peccato precepta fuit. **D**ecuit ei magis hono-
rare eam. quia mater eius. quam ceteros. **S**ed nobili-
us et melius liberat et redimitur. cui providetur ne
cadat et in servitutem incurrat. quam ut lapsus eri-
gitur et factus servus redimatur ergo etc. **S**exto
sic ecclesia errare non potest. **S**ed ipsa celebrat festum
conceptionis octavo die decembris etc.
Ad rationes in contrarium inductas sic respondent
Primo ad illud quod omnes in **Adā** peccaverunt. et
quod omnes geniti ex **Adā** originale contraxerunt.
dicunt quod sancti qui loquebantur omnes contra
iste originale. loquebantur in communem de filiis **Adē**
filiis communem cursu. **S**ed cum locuti sunt de vir-
gine in singulari dixerunt oppositum. ut in auctori-
tatis inductis **Aug.** et **Anselmi.** patet. **D**icunt
etiam quod ubicumque ponitur solum vel tantum anima
christi. intelligitur etiam anima virginis. quia parti-
cipat per viscera. **A**lij eorum dicunt. quod omnes ex **Adā**
contrahunt originale de iure et ex debito. et sic etiam
virgo. sed de facto ipsa non contraxit in hoc pri-
vilegiata et exempta a iure communi. **S**ecundo
ad illud quod dicit alia opinio scilicet quod sequeretur
quod christus non esset universalis omnium redem-
ptor. respondent. quod non sequitur ex ista positione
hoc. quia redempta est et salvata per preservationem
ab originali ne incurreret. **A**d illud **bernardi** quod
glosari non potest. dicunt quidam simplices quod
in visione ei apparuit cum macula in pectore. eo quod
homo dixerat. vel quod retractavit. **I**nducunt etiam re-
velationes super hoc quarundam muliercularum.
Sed ad omnia ista facilliter respondetur clare in
extorite. **A**d primum quod illa auctoritas canonicorum
intelligitur de ecclesia proprie. transumptive au-
tem. dicitur de virgine postquam fuerat sanctificata
Unde in assumptione eius canitur. **H**ec duran-
tibus. **A**d secundum finem istum. et duram. dicitur. quod lo-
quitur ibi **aug.** de peccatis actualibus ut clare pa-
tet ex precedentibus et sequentibus illius libri.
Et auctoritate **iob.** in canonica quam immediate
aug. inducit. **S**i dixerim quia peccatum non ha-
bemus etc. **I**n hoc autem omnes doctores concor-
dant ipsam virginem solum inter adultos fuisse
etiam a veniali immunitatem. **A**d tertium dicit **iob.** nea-
politanus. quod illud **Anselmi** est magis pro quam con-
tra. decuit enim ut puritas matris esset sub pu-
ritate christi dei. qui non contraxit originale nec com-
misit actuale. et hoc fit per hoc quod mater actuale
nullum commisit sed originale contraxit. **S**i autem

non contraxisset originale. iam puritas eius eque
 tur puritati xpi. nec esset sub ea. Nec valet inia
 ria de angelis bonis. qz in eis nō pōt eē peccatus
 p originē ptractū eo q vnus ab alio nō origina
 tur sōmō immediate creat a deo. Vel aliter ⁊
 melius. Sicut nō refert ad hoc q aer possit dici
 magis lucidus an qnq fuerit tenebrosus vel n
 Aer. n. q plus bēt de lucē magis est lucidus. licz
 aliqui tenebrosus fuerit. Sic in pposito. Cum
 spūalis puritas sit p carētiā impuritatē culpe.
 quā puritatē causat lux gratie dei. Virgo q plus
 habuit de luce gratie qz qnq alia creatura. pur
 ra dicit q enituit maiori puritate qz creatura
 qnq. dato q fuerit qnq subiecta culpe. origi
 nali. Sicut etiā pōt dici magis albi qd aliquā
 do fuit nigrū. Ad qrtū sic rīdeat q. decuit virgi
 nē nō papi cū originali. qz vt dicit Jo. neapoli
 tan. nō decuit vt cōceptio naturalis cuiuscūqz
 boīs etiā matris virginis equaret qrtū in imū
 rate a culpa originali sup' naturali pceptiōe xpi.
 Merucus aut in qdlibet dicit q idē ē decenū
 oibz fieri qd magis in honore dei cedit. magis aut
 cedit in honore dei totā hūanā naturā descēdētē
 ab adā p generatiōem indigere redēptiōe facta
 p xpm inducēdo xginē qz aliquā psonā nō idige
 re vt virginē. Quāuis. n. ⁊ cedat in honore filij. s.
 puritas talis matris. pamtū tñ magis. rō ē. qz il
 lud pīnet ad honore xpi vt d. s. generalis illu
 entia eius redēptiōis. b. n. fuit qz diuina plona
 fuit incarnata. puritas at pdicta matris pīnet
 ad honore ei' in qrtū bō. qz l3 sit mater dei. nō m
 fin q ē d. s. in qrtū bō g. ⁊ c. Sed dices q p talē
 emūtatē ab originali nō tollit qn fuerit redēpta
 p pfuatiōem seu meritū pceptū qd qnto dice
 bat. S3 rīdeo p Jo. neapo. ⁊ alios q redēptio
 seu salus nō est nisi ex nris. Sicut. n. nihil pprie
 bz cē cū est in causa sua solū. nisi bēat eē in seip
 so. Sic nec pprie pōt dici redēpti' vel saluat' ex
 illis sub spūali future q est p culpā. solū in suis
 pmtibz ⁊ nō in ppria plona. Quātūcūqz ergo
 virgo fuerit ab originali peccato pfuata. nō pōt
 dici redēpta ⁊ saluata. nūl qnq fuisset subiecta
 peccato. nō solū in plona pmtū s3 ppria. Rō est
 fin ipm. ⁊ Jo. de pollicitatis. Redēptio ⁊ salua
 tio imponit qndā mutatiōem ⁊ trāsitū de pecca
 to ad grātiā. Res. n. q aliqui fuit mea ⁊ polica n
 est. d3 redimi. Sed res q nūqz fuit mea dicitur
 emi. Res aut que semp iux ⁊ est mea. nō pōt di
 ci emi neqz redemi. Si g v3 ego beata nulli vnqz
 peccato subdita fuit g semel fuit dei. ⁊ sic nō fuit
 redēpta. ⁊ idem de saluatiōe. qz p supponit casuz
 seu infirmitatem peccati. Et Quis deus de potē
 tia absoluta potuerit facere piam originale nō
 contraxisse. Est. n. originale peccatus carētiā ori
 ginalis iusticie determinate voluntaria voluntate
 p pmi patēris. Posset aut deus excipere a tali de

bito quemcūqz pceptū tamen non decu
 it q pīnet ad potētiā ordinatā qua voluit bono
 rare matrē rōe iam dicta. Et vt etiā d3 Egidius
 qui supra. Aliqd est laudabile in inferiori. qd nō
 est laudabile in supiori. christo non est laudabi
 le q esset conceptus in originale. est tamē lauda
 bile in virgine matrē. nō qz originale contraxit
 sed qz facta est membrū christi ab ipso redēpta
 Dicit enim Aug. de baptismo puuloz q nullū
 mēbrū christi fuit sine peccato. Si g dicat virgo
 nō cōtraxisse originale sic nō erit mēbrū christi
 qd est inde decus ei'. Immo fm Rigaldū ordi
 minoz hoc derogat mtri ⁊ filio. Marii xgini qz
 ei' pūilegiū est. q sola sine peccato pcepit. De
 rogat ⁊ filio q solus est immunis ab omī labe ēē
 originali. Et p hoc pz eos nō sufficienter rīdere
 Ad id qd pmi dicūt de redēptiōe ⁊ saluatione
 dicitur est sup. a ibi. scdo ad id q dicit. Ad sex
 tū. s. de festo pceptiōis. Rīdet b. Tho. m. iij. pte
 vbi supra. q ecclesia romana nō facit illud. cum
 nūqz repiat institutū. Immo Bern. in epla. ad
 sagdunēs dicit nō deberet fieri. Toletar aut hoc
 fieri ab aliqbo ecclesiā. refertēdo hoc ad tps san
 ctificatiōis quod quia ignotuz est quādo fuerit.
 sit festū de ipa sanctificatiōe die qua dicitur esse
 concepta. Vel fm Jo. neapoli. pōt dici q tale
 festū nō est festū cōceptionis eius vt illi dicunt.
 cum fiat p nouem menses ante eius. natiuitatē
 qua die nōdum anima erat infusa que est subie
 ctū sanctitatis. Sed magis est festū gratiarum
 actionū. sicut in veteri lege erat festū pētecostes
 ⁊ in nouo festo epiphanie. in quo nulla sancti
 tas fuit noua collata. s3 ecclesia regratiat de bñfi
 cijs. ⁊ sic in pposito. Ad rōes aut ⁊ auctoriza
 tes nō sufficienter rīdent. Nā prima rñsio nō va
 let. s. q doct. loquāt. in cōi. ⁊ fm cōmunē cursuz
 nō intēdēdo de virgine illud dicere qz q toruz
 dicit nihil excludit. ⁊ q oēm dicit nullū excipit.
 ⁊ qui nullū dicit omne excipit. sed in predictis
 auctoritatibz. nō dicitur indiffinitē. s3 vlt omne ab
 adam. ppatū vlt culpā incurrere originale. er
 go sancti nullū intēdūt excipere ēē. virginē mariā
 cū ⁊ ipa exprimat in aliqbo auctoritatibz bic et
 alibi. Philosophi autem ⁊ sancti loquentes de
 aliqua materia in cōmuni. tractant illam mater
 am cōter loquēdo indiffinitē. ⁊ non vlt. si ea q
 dicitur in illa materia in cōmuni. aliquo singula
 ri exceptiōem habeant. Ad illud aliud quod
 cum dicitur solū de christo ⁊ de matre intelligat
 nulla rō cogit hoc dicere. immo plures expsse au
 ctoritates Aug. excludūt xpm ab originali. ⁊ in
 cludūt matrē. nec enim est rāvniō christi ⁊ ma
 tris. quātā plonaz diuinarū. vt sicut dicim⁹ qz
 cū d3 aliquid de vna plona. etiā cū dictiōe exclu
 siua pīnēe ad substantiā illud intelligēdū ē ⁊ de
 alia. sic cū. d. xps nō nouit patrē nisi fili' ⁊ c. n

Capitulum Tertium

excluditur spū sanctus. ita etiam opteat dicere de
virgine qđ dicitur de xpo cū sine cōpariōe filius
fuerit maioris sanctitatis. etiam inq̃ritum bō
Ald illud aliđ qđ tñ de iure et debito cōtrariū nō
tñ de facto. qđ p̃uilegiata. **A**ldet Jo. de politra
tis. qđ p̃uilegiū surreptitium reputatur. et igit
vitandū. qđ est contra tenorem concilij. nec de b
facit aliquā mētiōē. Sed nullū p̃uilegiū le
git in scriptura p̃nēs ad virgine qđ de lege cōi
de ea faciat mētiōē. Itē p̃uilegiū fm iura dī
elle ex p̃ssuū. vnde cū in sanctificatione enaz in
vtero sit p̃uilegium nō creditur aliquo esse sa
tisfactum nisi istud habeat dare in scriptura vt
de **M**iere. et **J**ohanne baptista. Et mltō magis
videt hoc dīcēdū de emunitate a culpa originali
cum illō sit maius. et tñ nil exp̃sse rep̃it in scrip
tura de isto p̃uilegio. sed cōtrarium. ergo et.
Ald illud de reuelatione et visione **B**ernardi et.
Dicit **J**obā. neapolitanus. qđ sunt visiones fan
tasticę quibz nō est credendū. Et si dī aliquas
sanctas habuisse reuelationē de b̃mōi. vt sancta
brigida. Sciēdū qđ alie. sancte qđ clauerūt mira
culis vt beata katherina de senis. habuerūt reue
lationē de p̃trario. et cū etiā vxi. p̃p̃te aliqui pu
tent se ex reuelatione spū sancti aliqua b̃e. que
ex se dicunt. non est inconueniēs dicere qđ tales
reuelationes nō fuerūt a deo sed somnia b̃uana
Exemplū in **M**atban. p̃pheta loquēte ad dauid
in. ij. re. qđ credebat ex spiritu p̃phete respondisse
dauid. et tñ non sic erat. vt postea paruit. **C**on
clusiue circa istā materiā. sic vni istaz op̃mōnū
debet homo inherere. et potius prime rationibus
dictis qđ paratus sit tenere p̃trariū. si ecclesia cō
trariū determinaret. et an determinatiōem. nō iu
diceret hereticū vel impiū. et malū alterā b̃arē te
nētem quicūqz sit. et caueat a p̃dicatiōe huius
materie corā p̃p̃lis. cū impugnationē alteri p̃ris.
qđ materia scādalosa in p̃plo. cū velut noctue. nō
possit susserre tñ radiū vitaz. et nil fructū repoz
tauerit. et modus pulcer tradit ex qđā p̃dicatiōe
magistri et sancti. **C**lincenaz eximij p̃dicatoris
que hic immediate ponitur.

De conceptione virginis marie p̃ modum
predicationis. Capitulum tertium.

Mendum erant a
bissi et ego iā p̃cepta eraz. puerbioz.
vij. in epistola. huius solennitatis.
Abissus importat quandam coraginem seu pro
funditatem cuius terminus non inuenitur. Et
sic ps. dicit. Iudicia tua abissus multa quia sci
liet cōprehendi non p̃nt. iuxta illud apli ad Ro
m. **A**ltitudo sapientiē et scie dei. qđ incōprehen

sibilia sūt iudicia ei. Aliqñ etiā importat abissus
cōfusiōē et indecorē. et hoc ex eius teruatiōe.
dī. n. ab a qđ est sine. et bissus. qđ fm bedā ē genus
ligni cādidissimū et pulcrū. et sic sumit ibi. gen.
Lenebre erant super faciem abissi. **D**icitur
enim. abissus materia ista prima informis et con
fusa vñ et indecora. **A**bissi ē dici p̃nt scripture. la
cre. p̃p̃ p̃fūditatē interminabilem sensus earū
Ald ē apli p̃pter maximā noticiā seu sapiam et
dilectiōem eoz. **S**ecūdū aut vñqz p̃mā accep
tiōē creatre oēs dici p̃nt abissi. nā in se p̃sidera
te habent quandam profunditatem virtutis a
deo. vt nec maximi philosophi potuerint com
plete intelligere naturā et p̃rietatem cuiuscūqz
minime ex eis. Sed respectu p̃fectiōis diuine
oēs etiā maxime habent quandā cōfusiōem et
turpitudinem. Est ergo sensus thematis. qđ an
teqz eēnt creature facie. qđ dicuntur abissi. virgo
Maria erat p̃cepta. Sed su vito. quicūqz etiam
rudis mouebit questionem dicens. Cum virgo
sanctissima sit cōcepta de anna. qñ anna que
creatura est. potuit accipere. si non iuz erat. sicut
nec alia creatura. Sed ad hoc respondetur p̃ di
stinctionem quadruplicem conceptionis.

Est. n. eius cōceptio in intellectu diuinali.

Est eius cōceptio in mēte angelicali.

Est eius cōceptio in scriptura speciali.

Est eius conceptio in vtero materiali.

De prima loquitur thema. Non solum enī
ab eterno concepta fuit diuina sapiētia. s. filius
a patre. s. et virgo **M**aria. nō quid eo modo quo
filius a p̃re. s. de substantia sua. sed p̃ p̃ordinatio
nem eternam. Exemplum summe in opibz b̃i
nis. **Q**uādo enim aliquis vult aliquid boni vel
mali facere. tñc dicit istud fiet a me. quia sic cō
cepi in corde meo. sicut qñ peccator h̃maginatur
dimittere malā vitam. et b̃nfacere deinceps. tñc
concipit peccator. **U**ñd̃ elai. p̃ro. dī. A facie tua
domine concepimus et quasi p̃curium et pepi
mus spm salutis. **A** facie dicit dñi. i. ab aspectu qđ
respicit dñs peccatōē oculo misericordie. faciēs
eum recognoscere. mala sua **C**ū enim homo per
seuerat in malis. deus dicitur auertere faciem su
am ab eo. et merito. quia et ip̃e peccator ṽr̃it ei
tergum et non faciem. s. rationis. propter quod
et peccatum dicitur esse auersio ab incommuta
bili bono. **S**z cū deus illustrat cor. p̃uertit se pec
catō ad deum. tñc p̃cipit desiderij boni. et propo
nit se emendare. et cū in hoc tractat agere tunc p̃
rurū. quia laborat in his faciendis. **P**ostquam
aut̃ executus est. p̃erit et masculum cum opus
est recte factum. vt b̃stitionis. confessionis.
orationis. et huius. modi. et tunc iam non memi
nit p̃ssure p̃pter gaudiū. qđ in cōsequit spm salu
tis. i. grām spūs eī saluātē. Sic igit̃ patet qđ p̃i
usqz bō aliqd faciat illō m̃te p̃cipit m̃te dēgēdo

Titulus Octauus.

Ita deus in mēte sua ab eterno cōcepit. i. disposuit mundum facere et hominē in maxima dignitate. Et pūidēs hoīem debere ruere a tāta dignitate. cōcepit etiā in mēte sua ante creationē mūdi. et p̄ordinauit vnam virginē facere per quam homo recuperaret dignitatē suā. Immo et maiorem priorī cōsequeretur. p̄ vniōnē v̄bi cū humana natura. Et sic intelligit de hoc thema. P̄ordū errant abyssi. i. creature. et ego concepta eram. s. in mēte diuina. vt suo tpe in mūdo fierē et in actuali existētia. Et sciebat deus q̄ vna mulier erat futura in mūdo. s. eua. ex qua eueniret omne malū in mūdo. Ita cōcepit et p̄ordinauit q̄ alia deberet venire. s. b. Maria. ex qua totum malū auferret. Sicut etiā p̄sciebat q̄ eua p̄ia mater et sp̄osa eēt et virgo. s. duz fuit in sp̄adiso. Ita cōcepit et ordinauit q̄ b. Maria desp̄osata cēt. et virgo semp̄ intacta. mater viuificatrix cū c̄toruz. Et sicut eua fuit visitata p̄ angelū malū quī eā decepit et mortē inculit. ita Maria visita p̄ angelū bonū. qui ei vitam nūcianit. Et sicut eua euacuata fuit gratia cū de fructu accepit et comedit. ita Maria gratia repleta. q̄n fructū in ventrem recepit v̄bi diuini. Et sicut fructus quē posuit in ventrē eua occidit multos ita fructus quē in ventrem recepit Maria viuificauit electos. et viuificat quotidie comedentes de uolte. cū in sacramento ministratur populo. Ideo d̄ b̄ndictus fructus ventris tui. q̄ p̄ ipm̄ b̄ndicti sumus: sicut p̄ fructū quem peperit eua viro ad esum fuimus oēs maledicti. Paradisi porta demū p̄ euaz cūctis clausa est. sed p̄ beatā virginem uerū patefacta est. vt canit ecclesia. Et sicut rex. dū mittit ad preliū milites suos. q̄ vt sapiens cognoscit q̄ multi ibi vulnerātur. mittit etiam medicū ad curādum. Ita deus sapiētissim⁹ p̄scies nos habituros cōtinuū certamē cur. de morib⁹. et sepe ab eis vulnerib⁹ peccatorū dānificari. p̄cepit in mēte sua et disposuit mūdo mittere medicā. s. virginē beatissimā. Quā et de nouis Bern. dicit de ea. q̄ de plenitudine eius oēs recipiunt. eger curatiōem. tristis cōsolationem. peccator veniā. iust⁹ gratiā. Et de ipsa virgine Maria p̄t̄ intelligi illud Eccl̄. xvi. vbi nō est mulier ingemiscit eger. Nā contra vulnus supbie ponit ipsa exēplo vire lue ligaturam seu emplastrum b̄nilitatis ad curādum. Contra vulnus auaricie emplastrū liberalitatis cū aurū sibi oblatū a mag⁹. nō reseruauit futuris necessitatibus. s. paupib⁹ erogauit s̄m Bern. Contra vuln⁹ luxurie remediū castitatis. cū v̄torum fecerit s̄m Aug. p̄petue virginitatis. x. q̄. q. q. s. b. Maria. et sic discurredo p̄ alia. Bern. max. e aut placuit et deo electa fuit. vt mater dei eēt p̄pter b̄nilitatē Sicut expulsa de paradiso eua cū viro et omni p̄genie p̄pter supbiā. et hoc est q̄d ipsa dicit in epi

stola ista. Dñs possedit me ab initio v̄iarū suarū. T̄lie dei sunt virtutes quib⁹ nos inuis ad deū Initiū virtutū est b̄nilitas. vñ et fundamētum dicitur earū. **S**ecūda p̄ceptio. s. angelicalis fuit. nō ab eterno. s. in principio mūdi ante creationē aliarū rerū. Nā cū dñs deus creauit angelos. q̄ signatur noīe celi cū d̄r. In principio creauit deus celū et terrā s̄m Aug. tūc etiā concreauit seu indidit in mentib⁹ eorum species seu similitudines oīm creaturarum. que in sex dieb⁹ referuntur facte. quasi quedam semina ad concipiēdum intellectum rerum. Ipsa ergo factio rerum signat s̄m Augustinum infusionem illarum specierū intelligibilī. Et numerus successiuis dictum non importat ordinem temporis. s. dignitatis. Nam in principio creatiōis eorum simul create sunt oēs species rerū. nō prius vna et postea alia prioritare temporis. Sed q̄ differentia magna dignitatis ē inter ipsas creaturas illa ideo dicitur primo die facta q̄ nobilior inuenit in eis. et sic de alijs dieb⁹. Dies signat cognitionem angelicam rerū que duplex est. Prima est cognitio naturalis. scil. q̄ per conuersionem intellectus ui ad alias species concretas. et illis mediantibus intelligunt res. sicut nos mō mediante fantasia. Et dicitur hec cognitio vesp̄tina. Secunda est cognitio sup̄naturalis. quaz scilicet habent cognitionem conuertendo se ad verbum eternum. in quo refulcent idce omniū rerum. et inde concipiunt clariores cognitionem rerum. Et hec dicitur cognitio matutina que p̄fecior est prima Et sic dicitur factum vesp̄re et mane dies vnus. quia scilicet cognitio vna quo ad cognita. id est creata. s. duplex quo ad modū cognoscendi. quia vel in speciebus sibi cōcreatis. vel in verbo. Inter cetera autem angeli sancti aspicientes in verbum. reuelatum seu declaratum fuit eis misterium incarnationis cum suis c̄stantijs et q̄ ad reparandum laps⁹ hominis ordinaretur et restaurandū ruinas eorum. dei filius hūane nature vniret. Et virgo hec sanctissima mater ei⁹ esset. Et sic anteq̄ essent abyssi id est creature in sua distinctione et v̄tima p̄fectiōe ego. s. virgo mater dei concepta eram. intellectu angelico per cognitionem. Et cum hoc cognouerunt. magnum festum fecerunt in paradiso regatantes deo. et collaudātes eius miam mariam. pro reparatione fratrum. suorum. id est nostra. et restauratione sua. quo ad lapsos angelos. Quōd Job tricesimo octauo dicit. Vbi eras cum me laudarent astra matutina. id est angeli et iubilarent omnes filij dei. ipsi scilicet angeli summe exultantes de reparatione futura p̄filium hui⁹ virginis benedicite. et omnes offerrebant ei famulari tempore suo. Si enim vt dicitur Luce quindodecimo. gaudium est in celis

Capitulum Tertium

coram angelis dei super vno peccatore penitentiam agere. Quod debuit esse super mediatrice peccatorum. **Tercia** conceptio de specialis. Sapientia frequenter nomine mulieris insinuat. precipue in libris sapientialibus. Unde dicit Sapientia vii. Hanc sapientiam amauit et quasi in iuuentute mea. et quasi mihi eam sponsam assumere. Sapientia autem super omnes alias doctrinas maxime est in scriptura sacra finibus. in principio summe sue. Hec autem est pignus multorum misteriorum. id est spiritualium significatioibus que sunt multis occulte. Cum autem doctor vel predicator exponit quod latebat tunc quasi prurit. Et inter cetera in hac muliere. id est sapientia scriptura est ibi concepta. id est occulte. preter ista beatissima virgo. et frequenter sime de ea ibi fit mentio per metaphoras varias. Et sic antequam essent abyssi. siue creature. ut dictum est concepta. siue scriptura. que dicitur et abyssi propter profunditatem sensuum antequam innotesceret earum profunditas. concepta erat. id est ibi prebela. ut cum dicit. In principio creauit deus celum et terram. In principio novi testamenti. creauit quo ad animam celum. iohanni celum dictum. propter affectum celestem. Terram annam sic dictam propter humilitatem. Terra autem erat inanis et vacua. id est sterilis. Spiritus domini ferebatur super aquas latitantes. id est ipse deus profundum suum. Tenebre erant super faciem abyssi. Tenebre vitiorum super mundum totum. Dixit deus dādo virtutem fecunditatem anne. Fiat lux. id est virgo hęc beatissima. Et facta est lux ex iohannem et annam. quo ad corpus. a deo quo ad animam. Et diuisit lucem a tenebris. purificans illam animam suam ab originali. Hec est et concepta et figurata ibi in paradiso deliciarum ubi erat lignum vite. id est ibi concepta cum domino dixit serpenti. Inimicitias ponam inter te et mulierem. et seminem tuum et seminem illius. Hec mulier maria a deo facta mater spiritualis cunctorum. maxime inimica serpenti antiquo. id est diabolo. Semine serpentis. procedens exterioribus voluntas eius est malicia eius. unde generat in mentibus hominum vitia et peccata. Semine mulieris. bonitas virginis est bonitas et benignitas eius. contraria semini diaboli. Contrahit ipsa caput serpentis sola. quia omnes suggestiones vitiorum subito extinguit. nec concupiscentiam sensit. religato in ea fomite postea extincto. Hec etiam concepta est in scriptura. quoniam Genesim xv. dictum fuit abrahe. Generatio quarta reuertetur huc scilicet ad terram promissionis. que signat vitam eternam. Semine abrahe spirituales sunt omnes viri fideles. ut ostendit apostolus ad Galatas quarto. Hi extranei erant et peregrini in terra non sua in egipto. que interpretatur tenebre. scilicet mundo. seruientur addidit pharaonis iniqui id est diaboli. Sed quarta generatione que per mariam. seu in maria facta est reuertuntur ad patriam propriam superne glorie. Nam prima generatio fuit in helim. id est in limbo. quia Adam factus est a deo de limbo si-

ne viro et muliere. Secunda est qua formata est mulier ex viro. Tercia qua communiter omnes generantur ex femina et masculo. Quarta alia ab his scilicet qua homo generatur de muliere sine viro qua christus formatus est ex virgine. Nec alius modus productionis hominis reperitur. Hec conceptio est figurata in archa dei. In throno salomonis. In virga aaron. in porta domus clausa. In velle gedem. et alia innumeris. Quarta conceptio est in utero maternali. quoniam. sancta anna concepit eam. Sed sanctificata est credit illa iuxta illud psalmi. Sanctificauit tabernaculum suum altissimum. et de hac facit alii qui festum et doctrinam rationibus.

Prima quod fuit congruenter impetrata
Secunda quod fuit sublimiter sanctificata.

Tercia quod fuit firmiter bene operata.

Quantum ad primum sciendum. quod cum anna et iohannem non haberent filios. quod steriles. et per multos annos transissent sine plenitudine orationibus ieiuniis. et elemosinis in fessibatur ut impetraret a deo. plenitudo diffidentes de liberalitate dei. quod quod natura non valet gratia supplet. Gloriam etiam fecerunt offerendi plenitudo deo in templo. Diuidebant quod suos reddit. ut legitur in tres partes. vnam in templo. aliam pauperibus. tertiam sibi et familie cedentes. et per huiusmodi. perinuata impetrarunt fecunditates. Ubi ostendit exemplo. hoc non displicere deo dummodo fiant sine superstitionibus. et cum additione si salutis sue expediat. Apparuit angelus eis et pronuntiavit quod haberet filiam nomine Maria. et verberetur in legenda. Et sic antequam essent abyssi. id est apostoli. qui dicuntur abyssi. propter profunditatem cognitionis diuinorum et dilectionis super omnes sanctos. Unde Dionysius. Paulum appellat abyssum sapientie. virgo concepta fuit in utero maternali. Quantum ad secundum notandum tres fore sanctificationes. Prima cum puer egredietur ex utero matris. et hęc fuit. Hieremias iuxta illud. Antequam exires de vulua plene. id est sanctificauit te. Secunda est quoniam plene est adhuc in utero totum ut Iob baptizatus. qui in sexto mense fuit sanctificatus quando. id est virgo Maria concepta dei filio salutauit elisabeth. Tercia est in puncto quasi post creationem et infusionem anime. Formato enim corpore virginis concepta ex anna et iohannem. non ex spiritu sancto. hoc non dicere esset hereticum. Solus enim christus hoc habuit. creata anima virginis a deo et infusa. subito sanctificata fuit et infusa eadem die psalmi. Fluminis super fluenta. id est dei. sanctificauit tabernaculum suum altissimum.

Quantum ad tertiam rationem. Dico quod firmiter operata est bonum et primum. et quod nullum unquam peccatum commisit. nec etiam veniale. Non sic fuit in aliis ab utero sanctificationis. nam omnes venialiter peccauerunt.

Titulus nonus de peccato
actuali mortali. Ca. I. penes quod antedat gratiam

Titulus Bonus.

uitas varia in peccato mortali. 7 de .xvi. regulis
per quas potest cognosci quoniam aliquid est mortale.

Secundum genus

peccati est actuale mortale. Et dicitur
mortale ex eo. quod priuet animam dei inhi-
tatione per gratiam. ex qua anima uiuit spiritualiter. de pe-
di. i. resuscitatus. Et conducit tandem ad mortem eter-
nitatis eterne in ipso moriente. xlv. di. §. alias ea
Et de hoc quinq; uidebatur. Primum est de gra-
uitate ipsius. secundum quid attendatur. ex quo unum
dicatur grauius altero. Secundum est quoniam discer-
natur vel cognoscatur mortale a veniali. Tercium
de notibilitate seu damno quod infert perperanti.
Quartum quoniam puniatur in alia uita pena inferni.
Quintum est quoniam remittatur mortale.

Quantum ad primum. §. I

sciendum secundum Thoma. se. q. lxxij. quod opus fuit hominibus
quod omnia peccata essent paria. ex hoc deriuatur. quod equo-
runda lexrenicoz error. qui ponentes omnia esse paria
dicit etiam omnes penas inferni esse parias. Et si qui-
dam peccatum esset purum simplex priuatio. que se-
cundum consistit quasi in esse corruptio. sicut mors et ceci-
tas. sic verum esset. non enim potest dici unus esse ma-
gis mortuus quam alius. Sed peccatum est priuatio
non simpliciter. sed aliquid retinens de habitu oppo-
sito. que consistit magis in corrupti quam in esse cor-
ruptum sicut egritudo corporalis. Unde sicut verum
dicitur. unus magis vel grauius infirmus quam al-
ter. vel etiam in eodem una infirmitas grauior
est altera. sic et unum peccatum grauius altero. Et quod
peccatum appareatur infirmitati. patet non solum ex
scriptura sacra que frequenter hoc dicit. Iuxta il-
lud psalmi. Misere mei domine quoniam infirmus sum. Et
etiam ex doctrinis christianorum. Nam seneca et tullius vi-
tia appellat egritudines. Et quod unum sit grauius
altero ostendit christus dicens pilato. Qui me tra-
didit tibi maius peccatum habet. Iob xix. Hieroni-
erian dicit quod dubitat sceleratum esse commissum quod
grauius est puniri. xliij. q. i. non afferam. Patet etiam hoc ex diuersis penis taxatis ab ecclesia
per penitentiam secundum diuersam grauitatem peccatorum.

Prima autem et principalis differentia grauitatis
in peccatis secundum Thoma. ubi supra est illa que attendi-
tur penes obiecta corporum. Obiecta autem actus sunt
fines eorum. Pro cuius declaratione est sciendum. quod
grauitas peccatorum differt eodem modo quo una egritudo
est alia grauior. Si enim bonum sani-
tatis consistit in quadam commensuratione homi-
num per convenientiam ad naturam animalis. ita
bonum virtutis consistit in quadam commensuratione
hominis ad naturam humanam. per convenientiam ad regulam
rationis. Manifestum est autem. quod tanto est gra-
uior egritudo quanto tollitur debita humorum

commensuratio. per commensurationem prioris princi-
pii. sicut egritudo que est in corde humano quod
est principium vite. vel ex aliquo quod appropi-
quat cordi periculosior est. Unde oportet etiam
quod peccatum sit tanto grauius. quanto deordina-
tio contingit circa aliquod principium quod est
prius in ordine rationis. Ratio autem ordinat omnia
agibilia ex fine. Et ideo quanto peccatum contingit
in actibus humanis ex altiori fine. tanto peccatum
est grauius. Sicut patet quod res exteriores ordi-
nantur ad hominem sicut ad finem. Homo autem ordina-
tur in deum sicut in finem. Unde peccatum quod
est circa ipsam substantiam hominis. sicut homicidium
est grauius peccato quod est circa res exteriores
sicut furtum. Et adhuc est grauius peccatum quod
immediate contra deum committitur. sicut infidelitas
blasphemia et homicidium. et in ordine quorumlibet horum
peccatorum. unum peccatum est grauius altero secundum
quod est circa aliquid principalius vel minus prin-
cipale. Et idem haberi potest. xliij. q. ij. si quod verius
Ubi dicitur quod homicidium est grauius quam adul-
terium. et xvij. q. iij. sicut. ij. dicitur. quod sacrilegium
est maius quam fornicatio. In peccatis etiam eiusdem
generis reperitur unum peccatum grauius al-
tero secundum gradum transgressionis. sicut adulterium est
grauius quam fornicatio. et incestus grauius adulterio
et homicidium. vi. xliij. q. vij. adulterij malum.

Attenditur secundo grauitas peccatorum ex cau-
sis seu mortuis. Potest autem esse multiplex
causa inducens ad peccatum secundum Thoma. ubi supra
Prima est que est propria et per se causa peccati que
est ipsa voluntas peccandi. Comparatur autem ad
actum peccati sicut arbor ad fructum. ut dicitur in
glo. super illud Matthei vij. Non potest arbor bona
fructus malos facere. et causa quanto fuerit
maior. tanto peccatum erit grauius. Quanto est
fuerit voluntas maior ad peccandum. tanto bonum
grauius peccat. Alie vero cause peccati accipiuntur
quasi extrinsece et remote. ex quibus sequitur volun-
tas inclinatur ad peccandum. Et in his causis est
distinguentium. Quedam enim harum inducunt vo-
luntatem ad peccandum secundum ipsam naturam volun-
tatis. sicut finis quod est proprium obiectum vo-
luntatis. Et ex tali causa augetur peccatum. grauius
enim peccat cuius voluntas ex intentione peioris
finis inclinatur ad peccandum. Alie vero cause sunt
que inclinant voluntatem ad peccandum preter
naturam et ordinem ipsius voluntatis. que nata
est moueri libere ex se ipsa secundum iudicium rationis. sicut
ignorantia. vel que diminuant liberum motum volun-
tatis sicut infirmitas. vel violentia aut metus
vel aliqd huiusmodi diminuant peccatum et dimi-
nuunt voluntarium in tantum. quod si actus sit omnino
involuntarius. non habet rationem peccati. et de his
habet. xv. q. i. §. i. ubi inter cetera ponitur dicitur
Aug. i. quod peccatum voluntarium vltimum adeo malum

Capitulum Primum

est. ut nisi sit voluntariū. nullo modo sit peccatū. et in
c. aliquos dicit Aug. q. reus nō pōtuit q. nescit
q. fecerit et loquitur de nullo. Potest attendi ter-
tia diuersitas grauitatis in peccato ex actu ipi-
cū. n. causa p. p. peccati sit voluntas ut dictū est.
et peccatū consistit in actu eius inordinato. q. pro
magis actus est inordinatus. tātō grauius est pec-
catū. Mag. at est actus voluntariū et inordinatū
cū ope p. p. et solū mēris p. sensu. ceteris pa-
ribus. et grauius ex p. consuetudine peccat q. vni-
ca op. tione. Et nota s. m. Petri. q. cū voluntas et opus
peccati sunt separata. p. p. in aliō et aliō t. p. s. s. t.
diuersa p. p. q. diuersa a uersione et p. uersione for-
si q. s. h. s. voluntate deliberatā ad fornicatū. iurā-
dum occidendū et diuersit p. t. i. ad alia. dimittit
res ex q. illa voluntate inde ad horā. opportunitas
te se ingerente dimittit illa peccata. et sic sunt di-
uersa. Sed si voluntas et opus sint iuncta ut cau-
sa et effectus. sic sunt vni peccatū formaliter. sed
plura materialiter. q. ē vna rō deordinandi. licet
plura sint deordinata. Grauius tū est peccatū
actu exteriori commissū. q. sola voluntate erat. nā
i. p. actus exteriori cōter ad auge. voluntate in ma-
lis opib. sicut et in bonis. Un. Aug. de p. d. s. q.
sic dicit. Sicut tribus gradibus ad peccatū puenit
Suggestione. delectatione. consensu. ita ipius
peccati tres sunt differentie. in corde. in facto. et in
consuetudine. tanq. tres mores. vna quasi in do-
mo. cū in corde cōsentit libidini. Altera quasi p.
lata iam extra portas. cū assensus p. cedit in factū
Tertia cū consuetudinis male tanq. mole terre-
na p. m. i. t. animus. quasi in sepulcro iam fētēs
que tria genera mortuorū dñm resuscitasse quib.
q. s. euāgelii legit. agnoscit h. c. ille. Et extra de cō-
f. e. c. v. l. d. q. tātō sūt grauiora peccata. q. tō di-
uis animā infelicē detinent alligatam. Attendi-
tur quarto diuersitas grauitatis in peccatis s. m.
qualitatem circūstantiā. Ubi est sciendū s. m. d. b.
i. s. e. q. l. x. i. q. cū vni q. d. b. ex eodem natū sit au-
geri ex quo causatur. Sicut dicit p. b. s. d. habitu
virtutis. et peccatū causatur ex defectu alicuius
circūstantie. et ex hoc receditur ab ordine rōis. q.
aliq. in opando nō obseruat debitas circūstan-
tias. sequitur q. peccatū p. circūstancias natū
est a. g. r. u. a. r. i. S. hoc contingit tripliciter. Uno
modo in quantum circūstantia transfert pecca-
tum in aliud genus vel speciem peccati. Sicut
peccatū fornicationis consistit in hoc. q. homo acce-
dit ad nō suā. Sed si addatur h. c. circūstantia ut
illa ad quā accedit sit vxor alterius. trāsfertur iā
in aliud genus peccati. s. in iniusticiā. in quantum
homo usurpat rem alterius. Et s. m. hoc adulteri-
um est grauius q. fornicatio. Sed talis circū-
stantia que mutat speciem quamuis per respe-
ctum ad actum in se id est actus nature possit di-
ci circūstantia. non tamen proprie per respectū

ad ipsum peccatum. quantum ad suam speciem
seu actum moralem. nam circūstantie peccati p.
p. e. s. u. n. t. a. c. c. i. d. e. n. t. i. a. que reperiuntur circa ipsas
essentiam actus peccati. seu speciem ad quam p.
ducitur p. p. d. i. c. t. a. m. circūstantiam. Secundo
modo circūstantia nō a. g. r. a. u. a. t. peccatū. ita q.
trahat ipm in aliud genus. sed solum q. multi-
plicat eōm peccati. Sicut si p. d. i. g. u. s. d. e. t. q. u. a. d. o
nō debet et cui nō debet. multiplicius peccat eo-
dem genere peccati. q. si solum d. e. t. c. u. i. n. o. n. d. e. b. e. t.
et hoc ipso peccatū sit grauius. Sicut enā egi-
tudo est grauior que plures p. t. e. s. c. o. r. p. o. r. i. s. i. n. f. i. c. i. t.
Tertio modo circūstantia a. g. r. a. u. a. t. peccatum. ex
eo q. augeat deordinatam p. u. e. n. i. e. n. t. e. m. ex alia
circūstantia. Sicut accipere alienum constituit
it peccatum furti. Si autem addatur h. c. circū-
stantia ut multum accipiat de alieno. est graui-
us peccatū. quāuis accipe multum vel parū de se nō
dicat rōnem boni vel mali. h. c. i. o. i. Excepto illo
modico q. d. i. c. t. u. m. e. s. t. i. n. p. r. i. m. o. m. e. m. b. r. o. v. o. i. i. n.
c. i. p. i. t. Sed talis. v. l. q. d. ad secundū membrum. et
ex his habes declarationem et determinationem
glose que habetur. d. i. x. l. s. u. p. c. l. o. m. o. v. b. i. p. o. n. i. t.
duplex opinio de circūstantiis peccati. quorum
dam scilicet dicentium q. circūstantie non a. g. r. a. u. a. n. t.
peccatum. sed solum cōtēptus. qui d. e. p. r. e. l. e. n. d. i. t. u. r. m. a. i. o. r. v. e. l. m. i. n. o. r. s. i. n. o. m. i. s. s. i. o. n. e. p. l. u. r. i. u. m. v. e. l. p. a. u. c. o. r. u. m. c. i. r. c. u. m. s. t. a. n. t. i. a. r. u. m. d. e. o. i. t. a. r. u. m. Alia opinio est q. circūstantie ipse habeat
aggravare ipsam. Et istam secundam tenet bea-
tus Thomas et alij theologi prima reiecta. In-
ter ceteras autem circūstantias que peccatum
habent aggravare. est conditio persone in quā
peccatur. si habeat aliquam excellentiam. Pro
cuius declaratione est sciendum s. m. d. b. m. a. i. n. p. r. i. m. a. s. e. c. u. n. d. e. u. b. i. s. u. p. r. a. q. cū prima grauitas pec-
cati attendatur ex parte obiecti. ex hoc sequitur
q. tanto attenditur maior grauitas. in peccato.
quanto o. b. i. e. c. t. u. s. e. s. t. p. r. i. n. c. i. p. a. l. i. o. r. s. i. m. i. l. s. f. i. n. e. s. a. u. t. e. m. p. r. i. n. c. i. p. a. l. e. s. h. u. m. a. n. o. r. u. m. a. c. t. u. m. s. u. n. t. d. e. u. s. i. p. s. e. h. o. m. o. et p. r. o. x. i. m. i. s. Quidquid enim facim.
propter aliquod horum facimus. quamuis eu-
am horum trium vnum sub altero ordinem
Potest igitur ex parte horum trium considerari
maior vel minor grauitas in peccato s. m. cō-
ditionem persone in quam peccatur. Primo
quidem ex parte dei. cui tanto aliquis homo ma-
gis coniungitur quanto est deo virtuosior. vel
deo sacratior. et ideo in iniuria illata tali persone
magis redundat in deum s. m. illud zacharie se-
cundo. Qui vos tangit quasi pupillam oculi
mei tangit. Unde peccatum sit grauius ex hoc
q. peccatur in personam magis deo coniunctam
vel ratione virtutis. vel ratione officij. Et parte
vero sui ipsius. manifestum est q. tātō aliq. gra-
uius peccat. quātō in magis coniuncta. seu nat.

Titulus Nonus.

turali necessitudine. seu beneficijs seu quacunq;
cōiunctione peccauerint. Ex pte vero primi tāto
gravius peccat. q̄to p̄cisi plures rāgit. Et iō pec
catū qd̄ sit in p̄sonā publicā. puta regem. vel p̄i
cipē vel rectorem. est gravius peccato qd̄ p̄mitti
tur contra vnā p̄sonā priuatā. Et similiter in
iuria que fit. alicui p̄sone famose. videtur eē gra
uior ex hoc. q̄ in scādalū et turbationē plurimo
rum redundat. Magnitudinis etiam ipsius p̄
sone peccantis que p̄tinet ad circumstantiā. hēt
sepe gravare peccatū. Unde Crisost. di. iij. dicit
Homo corinthian⁹ forniciter cedit in peccatū aut
p̄pter magnitudinē peccati. aut p̄pter altitudinē
dignitatis. sed hoc nō est semp. Pro cui⁹ declar
atio dicit. b. iij. prima se. vbi supra. q̄ duplex
est peccatū. Quoddā sc̄ ex surreptionē pueniēs
propter infirmitatē hūane nature. et tale pecca
tū minus imputatur ei cui est maior in virtute
eo q̄ min⁹ negligit b̄mōi peccata reprimere. que
sū omnino subterfugere infirmitas hūana non
sinit. Quedā sunt ex deliberatiōe p̄cedentia. et
ista peccata tāto magis alicui imputant. q̄to ma
ior est. Et hoc pōt esse p̄pter quattuor. Primo q̄
dem q̄ facilius p̄t reuētere peccato maiores.
puta qui excedūt in sciētia et virtute. Unde dñs
dicit. Lv. xij. q̄ sciensterius volūtatē dñi sui
et nō facies. plagis vapulabit multis. Secūdo
p̄pter multitudinem. q̄ omne bonū quo q̄s ma
gnificatur est dei b̄nificiū. cui bō sit ingratius pe
ccando. in q̄tūm ad hoc quēlibet maioritas etiam
in temporalib⁹ bonis peccatū. aggravat. sū illō
Eap. vi. Potentes potenter torinē. a patientur
Tertio. p̄pter speciale repugnantia actus pecca
ti ad magnitudinē p̄sone. sicut si princeps iusti
ciam violat. qui ponitur iusticie custos. Et si sa
cerdos fornicetur q̄ cal. itatē vnit Quarto. p̄
pter exemplū sine scādalū. q̄ vt gre. dicit in pa
lorali. In exemplū vel x̄mēter culpa extenditur
et n̄ p̄ reuerentia gradus peccator honorat ad plu
rium etiā noticiā pueniūt peccata magnorū. et
magis homines ea indigne ferūt. Attenditur
etiā gravitas peccati sū nocumētum qd̄ sequi
tur ex ipso. Pro cuius declaratiōe dicit iho. vbi
supra. q̄ nocumētū tripliciter pōt se habere ad
peccatū. q̄nq; ei nocumētū qd̄ puenit ex p̄cō ē
p̄uissus et inietū. sicut cū aliq̄s aliquid opatur
animo nocendi aliq̄. vt homicida vel fur. et tunc
directe quāritas volūtatē adauget quāritatē pec
cati. q̄ tūc nocumētū est p̄ se obiectū peccati.
Quandoq; vero nocumētū est p̄uissus sed nō
intentū. sicut cū aliquis transiēs p̄ agrū. vt cō
prehendiosius vadat ad fō. r̄icandū. inter noc
cumentum bis que sunt seminata in agro scien
ter licet non animo nocendi. Et licetiam q̄tis
tas nocumēti aggravat peccatum. sed indirecte
inquantum scilicet ex voluntate multum incli

nata ad peccandū procedit. quod aliquis non p̄
terminat facere damnum sibi vel alijs quod sim
pliciter non vellet. Quandoq; autem nocumē
tum non ē intentū nec est p̄uissus. et tunc si
per accidens se habeat ad peccatum. non aggra
uat peccatum directe sed propter negligentiam
considerandi nocumenta que consequi possent
imputantur homini ad penam mala que veni
unt. p̄ter eius intentionem. si dabit operaz rei
illicite. Si vero nocumentū per se sequitur ex
actu peccati. licet non sit intentum nec p̄uissus
directe. peccatum aggravat. quia quecunq; per
se sequuntur ad peccatum. pertinent quodam
modo ad ipsam speciem peccati. puta si aliquis
publice fornicetur. sequitur scādalū plurimorū
quod quāvis ipse non intendat nec forte p̄uiss
deat. directe p̄ hoc aggravatur peccatū. Quā
vis nocumentum aggravat peccatū. non tamē
sequitur. q̄ ex solo nocumento peccatum aggra
uetur. cum minimo peccatum per se est grauius
p̄pter inordinationē. vt supra dictū est. Unde
et ipsum nocumentum aggravat peccatū in q̄
tum facit actū in esse magis inordinatum. unde
non sequitur. q̄ si nocumentū maxime habeat
locum in peccatis que sunt circa proximum. q̄ iā
peccata sint grauiissima. quia multo maior inor
dinatio inuenitur in peccatis que sunt contra deū
et in quibusdam eorum que sunt contra ipsum
et tamē potest dici q̄ et si dō nullus possit nocere
quantum ad eius substantiam. potest tamen no
cumentum atēdi in bis que dei sunt sicut exte
pando fidem. vti adō facta. que sunt peccata gra
uissima. Et licetiam aliquis quandoq; scienter
et violenter infert nocumentum. sicut pater de
bis qui se interimunt. licet fina. iter hoc referant
ad aliquod bonum apparens. puta ad hoc q̄ li
berentur ab aliqua angustia.

Notandū etiā vl. §. II.

tra supradicta. q̄ vna culpa vel iniuria est graui
or alia quattuor rationibus. Primo ratione
modi circūstantis. Secundo ratione dam
ni consequentis. Tertio ratione viri offendē
tis. Quarto ratione animi inducentis. Q
vna culpa vel iniuria sit maior vel grauior alia rō
ne modi circūstantis octo modis p̄bilosop⁹
docet cognoscere. Et primo sic. Illa culpa vel in
iuria est maior que est bestialior. Cuius ratio est
quia talis est magis inordinata id est contra or
dinem vel rectitudinem rationis. Secundo p̄
bat sic. Illa culpa vel iniuria est maior que est
evidentior et magis sū electionem. Cuius ra
tio est. quia de ratione peccantis vel iniuriantis
est q̄ agar voluntarie. et ideo q̄to magis sū ele
ctionem peccat tāto magis voluntarie peccat. q̄
to q̄ sit magis voluntarie. tanto grauius peccat.

Capitulum Primum

Tertio sic. Illa culpa vel iniuria est maior que auditorio est horribilior et abominabilior. Nam homines magis horrent et abominantur unum scelus quam aliud. tunc propter sui nouitatem. tunc propter sui grauitatem. Quarto sic. Illa culpa et iniuria est grauior in qua transgressio est multiplicior. puta in qua sunt multe transgressiones. verbigratia. id est fragit inrameta. detras. fides. p. nubia. et. grauissime peccat. Cuius ratio est. quod in talibus excessus culpam multat. vel iniusticiam. vel iniuriam est magnitudo sceleris vel grauedo criminis. Quinto sic. Illa culpa vel iniuria est maior. ubi locus est inepior. id est. quoniam sit in loco ubi facientes culpam puniuntur. quemadmodum faciunt falsi testes. Cuius ratio est. quod si quis in proximo non facit iusticiam vel peccat. signum est quod in omni loco non faceret iusticiam. Si. n. falsi testes in curia peccat. signum est quod in omni loco peccaret. Sexta sic. Illa culpa vel iniuria est maior in qua est maior confusio. Cuius ratio est. quod confusio solus debetur turpi et prauiori. unde de magis turpi videtur sequi maior confusio tanquam magis prauum. Septimo sic. Illa culpa vel iniuria est maior. que est indignior vel irrationabilior. id est. quod facit contra eum a quo bona suscepit. Cuius ratio est. quod talis plures iniurias et peccata facit male. secundum quod non facit bene. tenem. n. bene facere bene factorum. Octauo. Ille plus peccat et grauius quam peccat iura non scripta quam scripta. Cuius ratio est. quod melius est esse iustum pro voluntate quam pro necessitate. obseruare autem scripta videtur esse ex necessitate seruare autem non scripta videtur esse non ex necessitate sed propria voluntate. peccare contra iura non scripta sed in iusta videtur grauius hoc propter secundum doctores. c. xxiij. **S**ecundo cognoscitur per grauitas culpe ratione nocumendi consequentis. ubi est maius damnum ibi maius peccatum ceteris paribus. secundum b. tho. prima secundae. q. lxxij. Potest autem magnitudo damni consequentis cognosci quatuor modis secundum philosophum in. i. li. ethico. Primo quod difficile est vel impossibile fieri recuperationem ut si quis occideret filium alterius vel destrueret rem irreparabilem vel non inuentibilem. Secundo quando non potest inueniri equa punio tali culpe vel damno. si omnia alia est minor. ut si quis occideret offendentem regem vel publicam personam. Tertio quando contingit cum qui damnificatus est non recipere satisfactionem. ut puta quod mortuus est. Quarto quoniam quis passus est damnum a seipso. ut qui se affligit. vel nocumens sibi infert. vel occidit se ex aliquo infortunio vel malo commisso. et multo magis quando sine causa hoc egit. hoc philosophus ubi superius. Tertio potest cognosci grauitas culpe vel iniurie ratione viri offendentis. quod quinq. modis videri potest secundum philosophum in libro ethico. Et primo quando eam culpam vel iniuriam primus vel solus vel cum paucis fecit. et ratio

buius est. quod videtur alius esse exemplum et causa male faciendi. et multitudinem magis peccat in delictis quam paucis. Secundo quando in illa culpa sepe peccat. Aggrauatur enim culpa ex frequentatione actus. propter inordinationem voluntatis. Tertio quando propter illam culpam inueniuntur tormenta damnicantia grauiora. Nam propter magnitudinem sceleris inuenta sunt grauiora tormenta. Quarto quoniam propter illud qui commisit lex est posita quod esse non potest. nisi quod ille fuit primus vel nouo modo peccauit. Quinto quoniam propter illud carcer fuit edificatus. hoc propter ubi supra. sed magnitudo persone peccantis aggrauat. Quarto ostenditur una culpa grauior alia ratione animi inducentis. id est. ex dispositione et qualitate animi peccantis. Quod ostenditur sex rationibus. Et prima est ex causa peccati. nam duplex est causa peccati. una pro se alia pro accedens. Causa pro se ipsa voluntas. et hoc quanto fuerit maior tanto peccatum est grauius quod cum peccatum sit malum voluntarium quanto voluntas fuerit maior ad peccandum. tanto peccatum est grauius. Alie vero cause peccati sunt cause pro accedens. inclinat voluntatem ad peccandum. propter naturam et ordinem ipsius voluntatis. que nata est moueri libere et seipsa. ut sunt passio ignorancia motus et huiusmodi. Secunda ratio quare unum peccatum est grauius alio. est ex noticia. quoniam enim peccat ex certa scientia et inuoluntaria. peccat grauius eo quod peccat in idem ex ignorantia. Ratio huius est. quod voluntas peccantis ex certa scientia est magis inordinata. et hoc quod talis scienter eligit quod malum est. scilicet pati detrimentum in maiori bono. scilicet pati detrimentum in bono anime ut priuari gratia. ad hoc quod potius minoris seu fruius scilicet corporali bono. cuius contrarium facit voluntas ordinata. Quibus ei nullus intendens ad malum operatur secundum dionem. tamen potest esse intentum malum aliquid. vel ad vitandum aliquid malum. vel ad consequendum maius bonum. Tertia ratio quare unum peccatum est maius alio ex electione. nam peccat ex electione peccat grauius in eodem peccato eo quod solum ex passione. huiusmodi ratio est. quod talis peccat ex certa malicia in quantum scienter eligit malum. non quod velit illud quod est de se malum. sed quod eligit minus bonum propter maiorem. Aliud enim est peccare ex electione. aliud ex passione. quod enim peccat ex passione peccat eligens. non tamen electione. quod electio non est in eo primum principium peccati sed inducit ex passione ad eligendum id quod extra passionem non eligeret. sed ille qui peccat ex malitia secundum se eligit malum. quod scilicet propter maiorem bono vel postposito. scilicet ante eligit minus. ut lasciu. quod magis vult bene electionem venientiam quam gratiam. et ratio electio est in eo primum principium. secundum b. tho. prima secundae. q. lxxvij. Quarta ratio grauitatis. maior est propter autem est maiortas contemptus. nam ubi maior contemptus ibi maior grauitas et ratio. quanto contemptus maior. tanto voluntas inordinari. Quinta ratio est ex dispositione voluntatis et rationis. Vbi gratia. id peccatum ut homicidium. grauius est

Titulus II. Bonus.

factū ab hōie sobrio q̄ ab hōie ebrio. Cuius rō
est q̄ ebrietas plus minuit de rōe pcti q̄ sit sua
grauitas. b. b. l. b. i. se. q. l. xvi. Septa rō ē. q̄ maio
ri virtuti opponit mai' vitiū. tāto q̄ pctm ē graui
us quāto opponitur maiori virtuti ceteris pari
bus. rñ p. b. dicit. viij. ethicor. q̄ pssimū opri
mo p̄rariū ē. qd ē pz ex b. q̄ ebrietas. q̄ ē amor
dei. sicut ipa ē maxima virtutū. ita odiū dei maxi
mū pcti. qd odiū p̄rariū dilectiōi dei. ita q̄
maius ē infidelitate ⁊ desperatione. Hec be. l. b.
in. i. se. q. l. xviij. Rainerius

Nota sedecim re. §. III.

gulas vniuersales ad cognoscendū vbi sint pecca
ta moralia vel nō. Valent aut tales regule ad b.
q̄ dñ ad p̄cularia venit ofidit p̄ eas qd de sin
gularibz iudicandū sit. Singulares quippe regu
las in illas vniuersales resolūere puenit. quo fa
cto veritas illucelat. Est igitur prima fm cācel
lariū parit. en. q̄ nullū ē pctm mortale actuale
absq̄ cōsensu libero rōis. vere vel interpretatiue.
Interpretatiū āt p̄sensum ē dicimus. dñ babu
it rō ip̄s deliberādiea circa q̄ vitāda ē puigil re
nebat. Quāti dicit lex q̄ tacet cōsentire videat
de re. i. u. q̄ tacet. dñ v̄z repugnare deberet. C. sen
sus. in solus rōis in actū venialiter malū ē tñ
mō venialis. loquēdo de veniali ex genere suo
en. v̄z. ū oxiolum. C. cōa regula est. Non q̄libz
teneat scire de quolibz pctō mortali. an sit tale. l̄z
expediat istō inq̄rere ⁊ scire iuxta vniuersumq̄
vires ⁊ statū. ⁊ plus ecclesiasticos q̄ laicos. ⁊ in
ter ecclesiasticos p̄lati ex officio tenent. q̄ sint pa
ri oi polēti reddere rōem. de ea que ē in eis fide
⁊ spe. ar. ad hoc. l. xvi. di. p. rōi. Nota q̄ Augu
sti. de ci. dei. c. vlt. dicit. Quis iste. it. modus ⁊ q̄
sūt illa pctā que ita ip̄dūt p̄uentionē ad regnū
dei. vt tñ sanctorū amicorū meritiū impetret indul
gentiā. difficiillimū ē inuenire. picuolissimū est
dissimire. Ego certe vsq̄ ad hoc t̄p. s. cū inde sara
garē ad eorū indaginē puenire nō potui. ⁊ foras
lis p̄terea latet. ne studiū p̄ficiēdi ad oia cauē
da pctā pigrescat. qm si sciret q̄ v̄s qualia sint de
licata. pro q̄b̄ ē p̄manētibz nec prouectū vite
melioris assūpti intercessio sit inq̄rēda ⁊ sciōrū
sperāda. eis secuta se obuoluerz hūana legitima
nec inuolui talibz ip̄licamētiū vili' virtutū expedi
tione curaret. Tertia regula. q̄ cōpario pctōrū
ad inuicē fm grauitatē maiore ⁊ minore genera
liter sumi neq̄t. nisi cōp̄nt in genere suo ⁊ ceter
is paribz. qm fm alias. circūstātiās p̄culares
se hnt plurimū vt credētia ⁊ excessa. Quarta re
gula ē q̄ q̄ntificatio peccatorū a posteriori sumit
a pena. licet nō sufficienter vsq̄ quāq̄. ⁊ a priori
p̄nes gen' obiecti. ⁊ intentiōem finis ⁊ libidine
scu conatum volūntatis maiorem vel minorem.
⁊ fm motuū. tempus. locum ⁊ penes dāna ind

sequentia. que peccans p̄uidebat. aut p̄uide
te tenebamur. Quinta regula est q̄ bonitas mo
ralis sumitur ex obiecto. sed totalis bonitas mo
ralis specialiter p̄der ex circūstātijs finis. ⁊ alias
tū simul adunario. Validiā vero ex vniū illa
tū circūstātiarū carētia cognouimus resultare
Ceterū bonitatē gratiū ⁊ meritoriā gratia gra
tū faciēs opat. Septa regula. Dis actus cui' si
nis intē' ē mortale. mortalis ē. siue intendatur
actu siue habitu. Qd scit si op̄ant interrogatus
cur hoc facis. ⁊ aduertēs. tandē tñdebit ad hunc
finē feci. Septima regula. Actus qui aliūde. nō
ēē mortalis. ⁊ sit p̄pter finē venialis. videt esse
solū venialis nisi forte p̄stituat finis ille vt vlti
mus et q̄rēs. ⁊ nō solū vt in odens ⁊ min' p̄an
cipalis actu vel habitu. Octaua regula. Null
lū etiā desiderū rei illiciti. factū tñmō sub cōdi
tiōe actualiter vel b̄mālit adhibita ē. Est de per
se mortale delictū. de p̄cedēs tñ p̄pter appēt'
sensualis cōmōtiōem nimia q̄ scienter dimittit
inualefcere. ex talis desiderij cōtinuatiōe libera
p̄t ip̄m inter moralia deputari. Nonā regula.
Si quis monetur occasionaliter solū ex peccat
to mortali ad aliquē actū faciendū non optet il
lū actum esse peccatū mortale. Secus si causa
p̄ncipalis huius actus esset mortale peccatum
Decima regula. Exponere se p̄iculo mortalis
peccati ē pctm mortale. Vel sic agere incertum
⁊ dimittere certū qd sit mortale. nō solū p̄ cōiet
cturas leues aut ex susp̄sione trepida ⁊ scrup
ulosa pueniente ex nimio timore cadēdi in via
dei est mortale. Sed intelligitur dñ tale est vehe
menter ⁊ p̄babiliter incertū eque sicut oppositū
vel magis. tñc enim illd qd agit nō carebit mor
tali culpa. aliter nō optet vt factū est supra. c. ij.
⁊ xij. Undecima regula. Dis agēs cōtra p̄scien
tiā edificat ad gebēnā vel mortaliter. si p̄cia sit
fixa. q̄ id qd agitur sit mortale. vel venialis solū
q̄ntum est ex p̄te vniū circūstātie q̄ est facere
cōtra p̄sciam. si consciētia iudicet esse illud so
lum veniale. Duodecima regula. Nullus est ac
tus adeo mortalis. quin ipse vel sibi similis sit
non mortalis. dum displicet vel si non placet cō
sensu p̄fecto ⁊ deliberato. Silt nullū peccatū ē a
deo veniale. qn ip̄m vel sibi sile fiat mortale dñ
placet. b. est dñ p̄sensu addit. Si tñ illud venia
le erat act' mortalis ex genere suo. ⁊ ex eo q̄ nō si
ebat ex p̄sensu libero ⁊ p̄fecto. venialis reddebāt
Tertiadecima regula. Multa ex genere mort
alia sunt. q̄ similia p̄nt effici bona. dñ trahūt
extra rōem suā. Quēadmodū dolere deliberare
de bono alterius ē mortale delictum. Si vero b.
fiat p̄ zelo iusticie boni cōis cui cōtrariū est tale
bonū. ille dolor virt' erit. Pleraq̄ ⁊ multa ex ge
nere suo bona ēēnt q̄ ex aliq̄ circūstātia puerla
sunt mala ⁊ speciez mortale imitanda. Decia

ma quarta regula. Nihil est adeo piliū in lege euāgelica quin in cāu possit esse obligatoriu. Et ita quilibet vtes rōe tenet fm pparōez almi ad qdlibet piliū. si 7 vbi necessitas imminet hoc agendi. obligat igit qdlibet piliū vt n cōtēnatur tāq nō sit salubrior fūatio eius q̄ oppositi. Et tñ nullus ita piliū seruadiū astringit quin ab eis aut possit aut deat in cāu eoz obfūatō q̄nq ptermitti. vt de n bñdo duas tunicas 7 de pbe do pallio tunicā auferēti 7 siliū. **Quindecia** regula est. qz ars n deliberat sicut aliquis ex virtute bñ agit 7 subito. Sic ex puerfa assuefactio ne viciōsus quasi repente p̄cipitat. Et ita male bñuatus in vicijs. vt iniuriado. p̄cupiscēdo. odi endo. iudicādo. 7 siliū v̄re temeret p̄inue si cut virtuosus p̄inne merces accrescit vt verū sit qd d̄r Apo. xij. qui i sordido est sordescat adhuc 7 iustus iusticiā faciat adhuc. **Sedecia** regla est de pmissionibz peccatorū 7 relaxatiōe pene v3 qz pene sint restringēde sic qz absqz vtilitate rei publice vel eius cui infligūtur. neqz institui neqz institūte erequi d̄erēt. 7 peccat oppositū faciētes vel eas cū instituerit n dolētes. In oī aut rei pub. tolerari p̄nt aut d̄nt vicia que absqz deteri ori piculo nec corrigi neqz extirpari valerēt. cū autē illud est 7 qñ n difficile est 7 fere ipossibile generalr diffinire nisi put circūstātijs p̄clari bus inspectis p̄lari supiores 7 sapiētes d̄termiā bñt. Exēplū bēs in meretricibz 7 vsur 7 siliū. q̄ q̄nq p̄mittit ita 7 d̄ p̄ubliarij ap loco 7 tēpe. De nocumēto peccati moral in p̄nti vita. ca. ij.

Adedū est de in
de d̄ effectu 7 nocumēto p̄cti mor tal qd ē multipler. Nā bonū nase corūpit. Maculā aīe inducit. Reatū pene iclu dit. que oīa d̄signat in pabola d̄scēdēt a hieru salē in ierido spoliato 7 vulnerato vt h̄r Luce. x. De multipli nocumēto p̄cti bēs. s. n. vij. c. iij. Pro declaratiōe aut p̄cti. i. qz p̄ctū bonū nase corūpat seu diminuat. Mo. fm Tho. i. ij. q. lxxv. qz bonū nase bñane p̄nt dici triplr. P̄rio ipi la p̄cipia nase ex quibz ipa nasa p̄stituit 7 pro p̄riates ex his cāte. sicut potēte anie 7 b̄mōi. et illd rē bonū nase neqz tollit neqz diminuit per p̄ctū. Scdo d̄ bonū nase bñane bonū original iusticie qd fuit in p̄rio homie collatū toti bñane nase. Et istud totū ē ablatū p p̄ctū p̄imi p̄nt. Tertio mō d̄ bonū nase ipa incliatō ad virtutez ex eo qz a nasa bō h3 incliatōz ad virtutē. et illd est illud bonū nase qd d̄ diminui p p̄ctū. p̄ acti ei bñanos sit quedā incliatō ad siles acti. P̄pret aut qz ex hoc qz aliquid inclinat ad vnuz p̄ratiōz in diminuat incliatō ei ad alia. Cū p̄ctū sit p̄ratiū d̄ruti. ex hoc ipso qz bō peccat diminuit bonū nase qd est incliatō ad virtu

tē. Et qz talis incliatō puenit hōi ex hoc ipso qz est rōnalis. ex hoc ei h3 qz fm rōnē opes qd est agere fm virtutē. Per peccatū aut n p̄nt totalr ab hōie tolli quin sit rōnal. qz n iā ēēt capax peccati iō n est possibile qz p̄dictū bonū nase tollat tota liter. vñ etiā in d̄anatis manet talis nasis idē natō ad virtutē alioquin n ēēt in eis remozius p̄sē. s. qz n reducat in actū p̄rigit qz deest gratia. P̄redcā aut diminutio incliatōis ad virtutez d̄r vulneratō que v̄r inducta ē p p̄ctū p̄imi p̄ntis. Nā cū p ipm sit ablata originalis iusticia oēs vires aīe remanēt quodā mō destitute. p̄rio ordine quo nasis ordinant ad virtutē. 7 ipa d̄ stitutō vulneratō aīe d̄r. Sūt aut quatuor potē tie aīe fm Tho. vbi. s. ar. ij. que p̄nt esse substā tie virtutū. s. rō in qua est prudētia. voluntas in qua est iusticia. irascibilis in qua est fortitudo. p̄ cupiscibilis in qua est t̄pantia. Inq̄rtum ḡrō d̄ stitutū suo ordine ad v̄r est vulnus ignorantie. Inq̄rtū vero volūtas destituit in ordine ad bō num est vulnus malicie. Inq̄rtū vero irascibil destituit suo ordine ad arduū est vuln infirmitatis. Inq̄rtū vero p̄cupiscibil destituit ordie ad delectabile moderatū rōe est vuln p̄cupie. Sic igit ista quatuor sunt vulnera inflicta toti bñi nase ex p̄ctō p̄imi p̄ntis. S3 qz incliatō ad bonū virtutē in vnoquoqz diminuit p p̄ctūz ac tuale. iō etiā ista quatuor. s. ignorantia. malicia. p̄ cupia. 7 infirmitas sunt vulnera ex alijs p̄ctis p̄ sequētia. inq̄rtuz. s. p p̄ctū actualē 7 rō leberat p̄cipue in agēdis. 7 volūtas quādā p̄ntatez h3 ad malum. 7 difficultas bñ agendi crescit 7 concupia magis exardescit. **Scdo** peccatū induc maculā aīe. vt ad Epheli. v. d̄r. vt exhiberēt sibi glosam eccliam nō hñtez maculā. i. peccatū mor tale. Que expō h̄eri potest ex verbis Hieron. d̄ pe. di. i. vbi dicit. Ecclia xpi est nō bñs maculam neqz rugā. Qui ergo p̄ctōr est aliqua sorde mac ular nō p̄nt de ecclia xpi appellari nec xpo subie tus dici. h̄c ille. Et loquit de macula p̄cti mor talis vt exponit in glo. Ruga aut refert ad scisma vel here sim. Pro c̄ declaratiōe est sciēdū fm Tho. i. ij. q. lxxvi. qz macula p̄pria d̄r in corpali bō q ad corpus nitidū p̄dit suū nitore ex p̄actu alterius sicut vestis auz. argētū. vel aliquid aliud b̄mōi. In rebo aut sp̄nali bō ad similitudinē h̄ optz maculam dici. H3 aut aīa hōis duplicē nitore. Unum quidē ex refulgētia lumis naturalis rōnis per quā dirigūt in suis actibz. Aliud vero ex r̄ful guratiōe d̄ni luminis sapiētie 7 ḡte. p quā et bō p̄ficiat ad bñ 7 decēter agēdū. Est autē quasi quidā anime tacti qā inheret rebo aliquibz per amorem contra lumen rationis 7 diuine legis. vt ex supradictis patet. Unde ipm detrimentūz nitōis ex tali contactu pueniens anime macula metaphorice vocat. Item nota qz aīa non

inquinat et rebo inferioribus virtute earum quasi a gentibus eis in animam. Et magis e converso. anima sua actione se inquinat inordinate eis inlaxendo contra lumen rationis et divine legis. Item nota quod actio intellectus perficitur secundum quod res intelligibiles sunt in intellectu per modum ipsius intellectus. et ideo intellectus ex eis non inficitur sed magis perficitur. Et actus voluntatis consistit in motu ad ipsas res. ita quod amor coaglutinat animam rei amate. et ex hoc anima maculatur. quando inordinate inlaxet secundum illud osee. ij. c. Facti sunt abominabiles sicut ea que dilexerunt. Macula autem ista peccati remanet in anima et transiit ante actu peccati. Et ratio est. quod macula sicut dictum est. inportat quedam defectum nitoris per excessum a lumine rationis vel divine legis. ideo quod diu homo manet extra bonum lumen manet in eo macula peccati. Sed postquam redit ad lumen divinum et ad lumen rationis quod fit per gratiam. tunc macula cessat. Et autem cesset actus peccati quo homo cessat a lumine rationis vel legis divine. non tamen statim. ideo ad illud redit in quo fuerat. sed requiritur aliquis motus voluntatis contrarius et distans primo motui oppositus. Sicut si alicuius sit distans alicui per aliquem motum non statim cessante motu sit propinquus. sed oportet quod appropinquat rediens per motum contrarium. Et ista macula non est aliquid positive in anima. neque signat privationem solam. sed signat privationem quandam nitoris anime in ordine ad causam suam que est perfectio. et ideo diversa peccata diversas maculas inducunt. Et est sile domus bra que est privatio luminis ex obiecto alicuius corporis. et secundum diversitatem corporum obiectorum diversificantur in membris. Tercius effectus peccati qui tamen est multiplex est reatus pene. Reatus autem inportat meritum pene. id est quod homo sit dignus pena. hoc autem est malum. Quis ipse puniri non sit malum. Facit autem peccatum hominem reum seu dignum multiplici pena. Ratio est. quod quicquid contra ordinem aliquem insurgit prius est ut ab ipso ordine seu a principe ipsius ordinis deprimatur. Videmus enim in rebo natura libere. quod unum contrarium vel extremum agit altero contrario superueniente. propter quod aque calefacte magis coagelantur ut dicitur ij. merbeor. Cum autem peccatus sit actus inordinatus. manifestum est quod quicquid peccat contra aliquem ordinem agit. et ideo ab ipso ordine consequens est quod deprimatur. que quidem depressio pena est. Unde secundum tres ordines quibus subditur humana voluntas triplici pena potest homo puniri. Primo quidem subditur humana natura ordini proprie rationis. secundo ordini exterioris humani gubernantis vel spiritualiter vel temporaliter. pollitice seu iconomice. tertio subditur veli ordini regiminis. Quilibet autem bonus ordinis per peccatum perversus. unde ille qui peccat agit contra rationem. et contra legem humanam. et contra legem divinam. Unde triplicem penam incurrit. unam quidem a seipso loqui est conscientie remorsus. aliam vero ab homine. tertiam a deo. De pena propria dei. apostolus Roman. ij. Tri-

bulatio et angustia in omni anima operante malum. Et Hieronimus loquens de anima dei. Caveat ne fiat meretrix civitas filia sion. et post trinitatis hospitium saltem in ea demones. scilicet reprobationum. sicut rene. id est passiones inordinate concupiscibiles. et ericij. id est mori ira scibiles inordinati vel perversos scie. Et beatus xij. q. v. si paulus. De pena ab homine dicit augustinus in li. de ci. dei. Pertinet ad innocentis officium non solum alteri malum seu iniuriam non inferre. sed etiam cobibere a peccato vel punire peccatum. xij. q. v. non est innocentie De pena quam infligit deus dicit Hieronimus. Non hominibus sed victis irascitur deus. que cum mutata fuerint. non punit deus quod mutatum est de pe. di. i. quod bene. Sed in vita ista aliquando deus punit peccatores ut ostendat se habere providentiam hominum et mala ei displicere. Aliquando non punit sed expectat ut ostendat clementiam suam. Gratianus. xij. q. iij.

Quo puniuntur damnati in alia vita et de penis damnatorum. et de cognitione eorum. Capm. iij.

De deo punitur peccator propter mortale non solum in vita presentis sed etiam in alia vita Et pena qui dem temporalis si ipse puniuntur ante mortem ita quod in gratia decessit. si hic non plene satisfecit. tunc enim quod restat est debite satisfactionis soluit in purgatorio. Unde Augustinus dicit. Purgandus est igne purgationis. qui in alio seculi distulit fructum perversionis. de pe. di. vij. c. vlti. Et de pena purgatorij beatus infrat. x. c. ij. Sed si mortis impenitens puniuntur a deo pena eterna. Unde Augustinus. xv. dicit. Ibi sunt hi in supplicio eternum. et Augustinus de pe. di. vij. Qui impenitens mortis omnino mortis et eterna cruciat. Non autem quare pena hec sit eterna cum culpa fuerit temporalis est secundum Theodosium. i. q. lxxv. quod pena peccati proportionatur secundum acerbitatem tam in iudicio divino quam humano sicut Augustinus dicit. xxi. de ci. dei. In nullo iudicio requiritur ut pena adequetur culpe secundum durationem. Non cum adulterium vel homicidium in momento committitur propter hoc momentanea pena puniuntur. sed quoniam quidem perpetuo carcere vel exilio. quoniam etiam morte in qua non consideratur occasionis mora. sed potius quod in perpetuum auferat a societate viventium. Et sic reputat suo modo eternitatem pene influcte divinitus. Est autem hec pena aliquo modo finita et aliquo modo infinita. Pena enim proportionatur peccato. In peccato autem duo sunt quorum unum est averfusio ab incommutabili bono quod est infinitum. unde ex hac parte peccatum est infinitum. Aliud quod est in peccato est inordinata averfusio ad commutabile bonum. et ex hac parte peccatum est finitum. quod ipsum bonum commutabile est finitum. tum quod ipsa averfusio est finita. non enim potest esse actus creature infiniti. Et ex parte igitur averfusionis videtur peccato pena damni que est infinita. est enim amissio infiniti boni secundum damna. Ex parte autem

inordinate pueris rīdet ei pena sensus. que
ē ē finita. De hac materia hē s. s. ti. v. c. iij. vbi
ponitur. vñ. rōnes quare pena inferni est efina.

Est ergo prima .§. I

et principalis pena dānatoꝝ priuatio diuine visiōis
in ppetuū. Iuxta illud. Iſa. vi. Tollat impi⁹ ne
videat glām dei. Nec aut visio vt refert Augu-
de ci. dei. tāte pulcritudinis est tamqꝝ amore dig-
nissima. vt quibuscūqꝝ et q̄ntūlibet bonis p̄dituz
sine hac p̄tinus existimet infelicissimuz. Hanc
priuationē visiōis ēē maio: ē q̄ pena ignis ostēdit
Cris. sup. Mat. sic di. Intolerabilis est gehē-
na. i. ignis inferni. vñ. mille gehēnas pponat q̄
nil tale dicit quale ē excidi ab ip̄a glā et odio ha-
beria xpo. Et hoc intelligēdū est fm p̄. in. nq̄. s.
carētia tali h' visiōis. que est cū sensu doloris.
put est in adultis. et n̄. put est in puul' de limbo
Rōnē grauitatis h' pene declarat Tho. in. nq̄.
di. xi. Quāto em̄ aliquid magis desiderat. tāto
eius absentia est mo: estior. Et qz affectus deside-
rans summū bonū possit hāc vitā ē valde itesus.
Nā intellectus intelligit in generali magnitū-
dinē maximā boni. nec affectus retardat mole
corpis cū iā terminus aduenerit fruēdi ip̄o sū-
mo bono quo tñ videt se priuari et n̄. ppetuum
hinc summe dolet. **S**cōda pena dānatoꝝ. que
etiā excedit incōpabilit̄ oēm penā vite p̄ntis est
pena ignis de quo xps Mat. xxv. Ire maledicti
in ignē eternū. Et Aug. enūctatis multis p̄c̄is
mortalibz sic cōcludit. Quisquis aliq̄d horū. s.
p̄c̄oꝝ in se dñari cognouerit nisi se emēdauerit
eterna illū flāma cruciabit. xrv. dist. s. als ea. Ig-
nis autē iste fm tho. in. nq̄. di. xliij. n̄. d̄. intelligi
merhap' vixit dicit. n̄. ec ignis imaginari⁹ sed ve-
rus corp⁹. a quo aīa patit nō eo ip̄o quo videt
vt quidā dixerūt. nec solū ex eo q̄ aīa apprehen-
dit ip̄m vt nociuū sibi. s. vt instēm diuine iusti-
cie. Qd̄ q̄m p̄tingat sic declarat idē Tho. Cor-
pus in sp̄m naturalit̄ agere n̄. pōt nec aliq̄ mō
obesse vel ip̄m grauate nisi fm q̄ aliquo modo
corpi vnit̄. Sic enī inuenimus scriptum. corp⁹
qd̄ corrumpit̄ aggrauat aīam. Sap. ix. Sp̄s
autē vnit̄ corpi dupl̄. Vno mō vt forma mate-
rie. vt ex eis fit vnū simplr. Et sic sp̄s vnitur
corpi et viuificat corp⁹. et a corpe aliqualit̄ aggra-
uatur. Sp̄s autē hominis vel demōis sic igni cor-
poris n̄. vnit̄ alio mō sicut mouēa mobili. vñ. si
cur locatū loco. eo mō quo incorpalia sunt i lo-
co. Et fm hoc sp̄s incorpei creati loco diffiniū-
tur. ita in vno loco exītes q̄ n̄. i alio. Quāuis at-
res corpea ex sua natura bēat q̄ sp̄m incorpo-
reū loco diffiniat. nō tñ h̄. ex sua natura q̄ sp̄i-
ritū incorpeū loco diffiniū detineat vt ita alli-
getur illi loco. q̄ ad alia diuertere n̄. possit cum
sp̄s n̄. ita sit in loco naturalit̄ q̄ loco subdatur

s. hoc supaddit igni corpeo inq̄tū est instēm di-
uine iusticie iudicantis q̄ detinet sp̄m ita ef-
ficat ei pena. vel retardas eum ab executōe p̄prie
volūntatis. ne. s. possit opari vbi vult ei fm q̄ vlt
Et hunc modū ponit Gre. in. nq̄. dia. Exponēs
em̄ q̄m est q̄ aīa incēdium expiēdo pariat̄.
sic dicit. Dum veritas peccatōre diuitem dāna-
tum in igne phibet. quīnā sapiēs rep̄oꝝ aīas
teneri ignibz neget Et hoc etiam Julia. dicit vt
in litera mgt dicit. si viuētis homīs incorpeus
sp̄s tenetur corpore. cur non etiam post mortē
corporeo igne teneatur. Augu. etiā. xxi. de ci. dei
dicit. q̄ sicut aīa in homīs p̄ditōne iungit̄ cor-
pori vt dans ei vitā q̄uis illud sit sp̄uale s. cor-
porale. et ex illa cōiūctōe vellemētem p̄cipit amor-
em ad corpus sic ligat̄ igne vt accipiens ab eo
penā et ex illa cōiūctōe p̄cipit horrorem. S̄porter
ergo omnes p̄dictos modos in vnū colligere.
vt sic p̄fecte videat̄ q̄m aīa ab igne corpeo pari-
atur. vt. s. dicamus q̄ ignis fm naturam suam
h̄. q̄ sp̄s incorporeus ei p̄iungi possit. vt loco
locatum. Sed inq̄tū est instēm diuine iusti-
cie. h̄. vt ip̄m sp̄m quodā mō retineat alligatū
Et in hoc veraciter est ignis ille sp̄i noxi⁹. et
sic anima ignem vt noxiū sibi videns ab igne
cruciat̄. vñ. Gre. in. nq̄. dial. ista omnia p̄ordi-
nem tāgit. vt ex p̄missis auctoritatibz eius patz
Idē Tho. in quodli. di. Quidē? sp̄m corpi
alligari q̄nq̄ naturalit̄ vt aīa corpi. q̄nq̄ quadā
superiori virtute. sicut p̄ virtutē superioꝝ demonū
inferiores demōes alligat̄ arte necromantie ima-
ginibz vel anulis vel h' rebz. in ultomag' stru-
te diuina demōes vel aīa alligari p̄nt igni corpo-
reo vt ab eo assumat penā. De. aut in. nq̄. dist.
xvi. sic dicit. Ignis iste corpeus agit in aīam sui
silitudinē imprimēdo. qua app̄hēnsa aīa affli-
gitur vtrissime. multo magis q̄ affligebatur i
corpe ex ignis agētis in corpus app̄hēnsiōe. Il-
le aut ignis corpeus dupl̄ pōt p̄siderari. aut. p
ut est instēm nase. et sic agere pōt in corpus n̄. in
aīam. Aut. put est instēm diuine iusticie. et sic a-
git in aīam imprimēdo illi sp̄m suū velut nolit
Et in est q̄ aīa affligit̄. qz violēter illa sp̄e iſoz-
mat̄. et p̄ illā a suis opatōibz impedit̄ et itarda-
tur. hec ibi et Richar. in. nq̄. ponēs istā passiōez
aīe ab igne vtrūq̄ tāgit. s. q̄ patiat̄ ex hoc q̄ illi
igni alligat̄. et q̄ sp̄s ip̄ius ignis violenter i ip-
sa imprimat̄. p̄ quā passiōe ab alijs opatiōibz
impediā. Et idē mod⁹ est in puniōne demo-
num in ip̄o igne. Qui etiā quocūq̄ vadāt vel
cū apud nos morant̄ dñr secum ignem portare.
qz ista sp̄e vel silitudine ignis sp̄ intellectus eo-
rum informat̄. qua cognoscūt se illo igne alliga-
tos. vnde maxime affligunt̄ sicut et captiui⁹ qui
ad horā erit̄ carcerē. sciēs se oīno reuersur⁹ et in
p̄petuū deputatū. nihilominus tristis remanet

In ultima vero resurrectione reassumēt et ipsi dānati corpora sua p̄pria virtute dīna r̄suscitata. vt sicut corpe ⁊ aīa dēi offenderūt ita in vtroq; partiant. Et q̄ p̄que peccat quis. p̄ hoc ⁊ torquetur vt d̄r in li. sap. cū ip̄i dānati p̄ sensibilia peccauerūt inordinare amādo. iō p̄gruēter ab igne sensibili in vtroq; partiant. cū ēr ip̄e amor inordinatus ignis metaphorice dicat. Cū adamā. dicit. Ignis libido est. ignis auaricia ē ⁊c. de pe. vi. iij. inf. lxx. Erūt autē ip̄a corpora incorruptibilia simplr. scz fm substantiā s̄ corruptibilia fm quid s̄. corruptōe accidentali vel passione alteratōis materialis vel imaterialis p̄ quā corripit oīs quies ⁊ delectatō corp̄alis in eis. Cā autē incorruptibilitatis cor̄p fm subam̄ prima ⁊ principalis est ordo diuine iusticie. que vñ igne infernali ad corruptionē accidentale in trāsmutatōz fm qualitates imateriales. ⁊ passio erit in recipiēdo n̄ i abūcien do sicut ocl̄s patit a similitudine recepta in eo. Secūda cā ⁊ quasi insitilis ē ordo nate. qz deficit acrio prime cāe nate. i. mor̄ rei qui tūc n̄ erit. Exempla ponūt doctores de salamādra que viuit ī igne ⁊ de quibusdā vermibz qui n̄ nisi in aqua buliēt. Aug. etiā pla ponit in de ci. dei li. xxi.

Erunt damnatis .§.II

⁊ alie p̄ne vltra p̄dictas vt ille que inferent eis a demōibz. Di. n. Gre. de ip̄is. Quos habuerūt incētores in culpa hēbūt torrores in pena. Sūt ēr ibi in maxis tenebris. Iuxta illd̄ math. xxi. ligatio manibz ⁊ pedibz p̄hite ēr in tene. exie. Et ad hoc satis facit vt dicit tho. in. nq̄. natural̄ sit⁹ loci. qz in terre medio vbi inferna ponūt n̄ p̄r ēr ignis ille cē. nisi fetulēt ⁊ turbidus ⁊ quasi fumosus. Quidā tñ tenebrarū harū cām assignant p̄ssionē ⁊ massam corpum dānatorū que p̄pter multitudinē ita replebūt loci iferni qz nihil ibi de aere remanebit. ⁊ sic n̄ erit ibi aliquid de dia phono qd̄ possit ēē obiectū lucis ⁊ tenebre nisi oculi dānatorū qui erūt obtenebrati. Tñ q̄uis ille locus sit tenebrosus ex dīna dispōne ē ibi aliquid lumis q̄rū sufficit ad vidēdū illa que animā torquent p̄nt. **E**st in eis ēr flet⁹ Iuxta illud Mat. viij. ibi erit flet⁹. Nō quidez resolutio lacrimarū s̄ dolor interior ⁊ p̄motio ⁊ p̄turbatio capitis ⁊ oculorū fm tho. in. nq̄. qz cessante mortu celi cessabit ⁊ oīs resolutō corp̄alis. Dicit ēr idē in. nq̄. di. vl. qz fm basilū in vltima mundi purgatōe fiet quedā lepatō in elemētis vt quicquid ē pur⁹ ⁊ nobile remanet sup̄ius ad gloriāz br̄z. quicquid autē ē ignobile ⁊ fetulētū in ifernū p̄hiciat ad penā dānatorū. s̄ sicut oīs creatura dēi ē br̄is materia gaudij. ita dānati ex oībz creaturū tormētū accresceret. fm illd̄ Sap. v. Pugnabit cū illo orbis terrarū p̄tra insensatos. Hoc ēr dīne iusticie p̄p̄rit. vt sicut ab vno recedentes

p̄p̄rit in rebz materialibz que sunt multa ⁊ varia finē suū p̄stueēt ita ēr mltipl̄ affligant ⁊ ex multis. **I**te scia acquisita in dānatis in vita ista n̄ eis ad refrigeriū s̄ ad augmētū pene ⁊ etiā sciētia indita. Pro c̄ de cla. di. tho. in. nq̄. qz sic p̄pter p̄fectā scōz beatitudinē nichil erit in eis qd̄ non sit gaudij materia. ita nil erit in damnatis qd̄ n̄ sit eis materia ⁊ cā tristicie. nec aliquid qd̄ ad tristiciā p̄tinere possit de erit. vt sit eorū miserā p̄summata. Cōsideratō vero aliquorū notorū q̄rū ad aliquid inducit gaudiū. vel ex p̄te cogscibilū inq̄rū diligunt. vel ex p̄te ip̄i cognitōis inq̄rū ēueniēs ⁊ p̄fecta. Pōt ēr tristicie cē rō. ⁊ ex p̄te cogscibilū que nata sunt p̄tristari. et ex p̄te ip̄ius cognitōis put e⁹ imp̄fectō p̄sideratur vt p̄te cū aliquis se p̄siderat deficere in cognitio ne alic⁹ rei c⁹ p̄fectōz appeteret. Sic ḡ in dānatis erit actual̄ p̄siderō eorū que p̄t sciueēt vt mafia tristicie. n̄ at vt delectatōis cā Cōsiderabūt. n. et mala que gesserūt ex quibz dānati sunt ⁊ bona dilecta que amiserūt. ⁊ ex vtroq; torquebunt. Si militer etiā torquebūt de hoc qz p̄siderabūt non ciā quā d̄ rebo speculabilibz habuerūt imp̄fectā cē. ⁊ amisse summā ei⁹ p̄fectōz quā potuerunt adipisci. **I**te fm quosdā augeri pōt pena eorū accidentalis aliquo mō. Pro cuius declaratōe dicit Pe. in. nq̄. qz loqui possumus de statu reproborū post iudiciū ⁊ añ. Nā post iudiciū erit cōpletus termin⁹ ⁊ p̄summatō oīm bonorū ⁊ malorū vñ non erit iā augmētū quo ad meritū vel p̄miū. siue cēntiale siue accidentale. añ iudiciū nō ē p̄fecta cōsummatō bonorū ⁊ malorū. Cū du biū cē p̄t vtz reprobi adhuc demereāt. Quidz enī quibusdā qz demereāt supplicium accidentale nō cēntiale. Alijs vidz qz neutz. Jā. n. accepūt vñ finitiuā s̄miam. ⁊ sunt in termino vie. Nō simili ter at ē in demonibz qui h̄nt officiū exercendi hoīes p̄pter qd̄ n̄ sunt deducti ad terminū vie. ⁊ sic in eis auget pena accidentalis vsq; ad iudiciū. Erīt in eis vermis. Iuxta illud Iudith. vi. Da bis ignē ⁊ vermes in carne eorū. ⁊ q̄uis Aug. in xxi. de ci. dei dimittat sub dubio si in inferno ēr vermes materiales vel nō. dicit tñ Rich. in. nq̄. di. vl. qz cōiter tenet qz n̄. qz vegetabilia ⁊ bruta non remanebunt. ergo vermis intelligitur in scriptura sacra remorsus p̄scie. quo ⁊ si principaliter ⁊ immediate affligit aīa. eo tñ ex p̄sequenti ⁊ p̄ quādā redūdānā affligit caro. Cū caro dānatorū affliget ab exteriori et interiori. Et p̄bat idē Rich. qz ista pena vermis. i. remorsus p̄scie erit maior qz pena ignis. Nā anima nō est apta pati ab igne ex p̄pria virtute immediate s̄ inq̄ntum est instm̄ diuine iusticie. Parit̄ at ex p̄dicto vñ remorsus immediate ⁊ p̄ se. Est at p̄nti or anime vñis qz ignis ⁊ p̄iūctō fortōz. de sepiē plia pena dānatorū habet etiā supra titū. ij

Si aut queratur §. III

Utrū dānari sciāt que circa nos agūtur in mūdo
Circā hoc di. pe. in. nū. q. duplex est modus cog-
scēdi p se vel p aliter. Modus cogscēdi p se du-
plex est. Unus ē quo cogscūtur pntia et manife-
sta. s. p. sciam. Alter q. cognoscūt abntia et occulta
p. plecturas. Per aliter dupl. aut p. infusioz su-
perioris. aut p. relatoz paris siue inferioris. pri-
mo mō reprobi nō cognō sūt mōdāna. q. cognitō
talīs sit per acceptōz a rebo. h. mōi vero acceptō nō
pōt fieri in q̄tatiq. distātia. Scōdo agnoscunt
p. plecturādo statū viuentū pntem ex statu p̄terito
in quo eos viderūt. Tercio cognoscere pnt si de
veller eis reuelare. Quārto ē mō cognoscūt per
reuelatoz demonū vel animaz q̄tidie ad eos de-
scēdētū. vñ Aug. xij. q. ij. di. Farēdū est quidē
nescire mortuos quid hic agat dñi hic agitur po-
stea vero auditur ab eis qui hīc ad eos morien-
do p̄gūt. n. quidē oīa sed que sinūtur ē istī me-
minisse. et que illos quibz hīc indicātur optz au-
dire. pnt ē ab āgelis qui rebo que hic agunt p-
sto sunt audire aliquid mortui. **Q**uidēt ip̄si
dānari gloriā brōz sūm Ric. in. nū. vsq. ad di-
em iudicij. n. m. p̄prie nec spālī mō. q. visio pro-
prie est cognitio sincera et clara. Sic ei nō posset
videri gloria brōz quin videātur beati et ip̄e de-
eos beatificās. In generali tñ et prim in spālī
cognoscūt glām beatorū quasi argumētādo. Ali-
lū em vidēt dānatū qui tenuerit fidem et bonos
mōres. vñ cogit intellectus eoz assentire q. ha-
est sacra scriptura et ex psequēt q. beati hnt bōa
que eis in sacra scriptura p̄mittūt. et hoc cognō-
scunt n. m. in generali s. prim ē in spālī. q̄uis
nō in rōe pure spālīssima. q. sint tanta q. lingua
hoīs ea nō possit enarrare. Et de h. mōi cognitōne
tristiant dānari ppter inuidiā felicitatis aliene et
cateriā beatitudinis p̄prie. Sed post iudiciū dā-
nati hāc cognitōz non hēbūt. eo q. ad p̄prias pe-
nas quasi totaliter eoz p̄sideratio flectetur. nisi
forte hoc sciant in esse generalissimum. et ad hoc
inducit auctoritatē Gre. in oīes.

Itē si queratur §. IIII

Utrū anime defunctorū pnt ad nos venire. di. au-
gu. xij. q. ij. c. farēdū. q. multi ad viuos aliquos
ex mortuis venire credūtur sicut ecōuerso pau-
lum ex viuis in padisum raprū esse scriptura di-
uina testat. hoc ille. Cū aut venerint ad nos ad
hoc vt sentiant optet q. assumāt aliq. corp. pu-
ta fantastiū seu de aere formatū. vñ dicit Ric.
in. nū. q. aia separata pōt p virtutē suā naturalem
mouere aliq. corpus de loco ad locū nisi phibe-
atur a supiore virtute. In aia ei separata est vñ
mōriua sūm locū et virtuosior est separata q̄z corpi
vnita. et cū corpi corruptibili vnif. bo. p̄ qd tñ

aggrauat aiam. multo fortius hoc pōt cū separata
est ab eo. vñ Gre. in. nū. dialo. narrat germanū
ep̄m capuanū inuenisse pascasiū defunctum et
obsequētē in balneis. Cū g. aia illa nō ēēt illius
corpi forma. et tñ ip̄m mouebat. p. q. alioñ aia
separata mouet aliquod corpus sūm locū. Nec est
dicēdū vt aliqui dicūt q. ēēt āgelus bonus et ma-
lus in spē pascasij. q. hoc faciēdo ille pascasij fa-
ciebat pntiam suā. nec tñ fuit idē corpus et aia
pascasij erat forma. Alia ei separata phibet diuina
virtute mouere illud corpus et fuit forma et qd
cūq. aliud corp. qd pōt alari aia rōnali. et etiam
corpa brutoz. ne ēēt hoībo occasio ruēdi i vilē et
horredū errozē opinatiū intellectiū posse trāsi-
re de corpe in corpus. ita q. successiue sit p̄prie
mōtor corpm diuersoz et quālibet aiam qdlibet
corpus ingredi posset pictagorice fabule dicūt
Istē no. sūm Tho. in. nū. q. aie separe si sunt be-
ate in libertate sua est venire in mōdo et apparere
vbiq. tñ vidētes gloriā dei sicut angeli sacri S. z
si sunt dānate nō ē in p̄tate eoz exire de inferno
sed ex spālī dei dispensatōe et p̄missu circūferre
secū infernū quocūq. p̄gūt. Et hoc vsq. ad diez
iudicij. Nā postea nec dānate aie nec demones
iñ poterūt exire. Sed nec credēdū est ita sepe ap-
parere beatos vel dānatos sicut dō. Nam aliquā-
do angeli sacri apparēt in p̄sona brōz et diabo-
lus in spēcie dānatoz ad decipiēdū. **S**ciendū
vltcrius q. aie dānatoz ad infernū finaliter de-
p̄nate. qd est in oībo sūm legem cōem. de p̄enis i-
ferni liberari nō pnt. q. in inferno nulla ē redēptio
vt dicit Job. vñ et Hieron. di. Cū añ tribunal
xp̄i venerimus. nec Job nec Daniel nec Mo-
roare pnt p quoq. sed vnūquēq. portare onus
suū. xij. q. ij. in p̄nti. Qd dicit gra. in §. se. esse in-
telligēdū de impenitētibz. de quibz p̄pheta dicit
nō dabit deo placatōz suā nec p̄ciū redemptōis
anime sue. et iō frater nō redimet eū s. laborabit i
eternū et viuet in finē. Cōuariū cedere est herē-
ozige. qui dixit oēs dānatos liberādos vt refert
Aug. in. xxi. de ciui. dei. Nec ob. de traiano qui vt
dic Damas. eductus fuit de inferno orationibz
Grego. Nam sūm tho. in. nū. estimari pōt q. ani-
ma ista non ēēt ad infernū finaliter deputata
Quāuis em sūm p̄ntē iusticiā p p̄prie meritorū
ēēt in inferno tñ sūm cās supiores quibz p̄uide-
batur ad vitā reuocādos. deus aliter erat factus
rus vltra legē cōem p spālē priuilegiū p̄cessum
illi. et sic reuocatus ad vitā in credit per gratiam
p̄uentus obtinuit. **S**ed nec aliquo mō pnt iu-
uari per nos ip̄e aie dānate quocūq. suffragio
ad dimittēdū eoz pene vel intermissione i ipo-
ruin p̄fortatōz vt declarat Tho. in. nū. Et q. dic
Augul. xij. q. ij. tps. s. q. quibz dā p̄sunt suffra-
gia. aut ad hoc p̄sunt vt sit plena remissio aut
certe vt tolerabilior fiat ip̄a dānatio. dicūt tho.

De Ri. q. damnatio non sumit ibi p. pena in
ternali. sed p. pena purgatorij. ad qua etiam pot
dici damnari qui illuc accedit. Et qd d. in glo.
ibi. q. elemosina facta p. eo qui decedit in morta
li. qui est mediocriter malus. v. ad mitiores pe
nam. et per qdlibet suffragij diminuit de pena.
no in tanta quanta dimissa est p. pcedens simile
suffragij sed in tanta portione ita q. sp. aliquid
remanet de pena. Falsa est illa glo. quo ad duo
Primo quide q. mediocriter malus no d. ille
qui morit in pcto mortali. sed bonus qui morit
in statu gratie. qui in deficit a pfectoe iusticie. et
p. terea etia d. mediocriter bonus. Sed medio
criter malus d. idem ipe ab augu. quia deficit a
p. plera rone malicie cum no bea. mortale. scdm
De in. n. j. Scdm est q. diminuat aliquid d. pe
na d. natis per suffragij. Nam si hoc veru esset
sequeret q. tot possent fieri q. oino liberaret. qd
est falsum fm tho. in. n. j. In vita aut p. sti tmit
ritur quodcuq. mortale d. mmo v. re. peniteat.
Hec est em d. ra fm tho. in. n. j. inter spm carni
vnitu et separu. quia sps carni vnitus e suscep
tibilis p. nte. n. aut sps separatus. Un Damas.
Hoc est homi mors qd angelo casus. Hinc p. p
phetam Ezechiel. xviij. d. n. ait. In quacuncq.
die p. uertus fuerit peccator et ingemuerit pctoz
eius non recordabor. et Cris. in li. de reparoe lap
si dicit. Talis mihi crede. talis e erga hoies dei
pietas. et n. q. respuat homis p. niam. si ei pure
et sincere et simplr offeratur. Etia si ad summu
quis puenit maloz. et inde tueri velit ad virtu
tis viam. suscipit libenter. amplectit et oia facit.
quatenus ad priorem reuocet statu. hec ipse. de
pe. di. iij. talis. Ut ergo euadat penas eternas o
porter hic peccatoe penitere Unde Hieron. A
peccator satisfacto deo in p. fessione p. nte. non ex
pectes vt humiliet te cufarsatain. i. diabolus. et
ab inuito necessitate extorqueat. sed pueni tor
toris isti duricia. q. si te ipse cor. rexeris. si te eme
daveris pius est deus vt remittat. de pe. di. i. vi
de. Sine p. nia aut mortale remitti no pot. i. con
tritoe. Dicit em regu. iij. Penitenti v. nia n. dat
nisi correcto. extra de re. iij. Et Aug. Reminem
pures ab errore ad veritate s. quocuncq. magno l
paruo vicio sine p. nia posse puenire. Ita iparti
tur a deo largitas mie. vt no dimittat seueritas
discipline. de pe. di. i. n. n. e. De mo aut peni
tendi bes in scda et tertia pte. **Quanto** autem
peccator magis exp. ras ad p. niam et no reuertit
tanto durius punit. v. Valerius. Lento qui
dem gradu dina. pcedit ira. tarditateq. supplicij
grauitate p. pensat. et Hieron. Moderatio dei ac
pietas solu n. m. reditu querit ac nos cupit lon
ga sua benignitate saluare. **Si** n. p. uertim ut si
duri colli sumus. si vsq. in fine in peccatis p. se
ueratim. assidue peccatu n. misereci de. di. xij

diaconi. Et q. oia mortalia hnt p. nior ead in
uice ex pte auersionis. Un p. niali e grauitas
peccati. q. omnia auertit a deo fm Tho. in. n. j.
Jo non pot quis penitere de vno sine altero. A
nima em cu sit simplex n. pot ex pte auerti et ex
p. te p. uerti. Per qdlibet aut mortale aia auertit
a deo. v. Gre. Falsas p. nias dicim? cu sic disce
dis ab vno pcto vt n. descedas ab alio. de pe. di. v
falsas. Cu aut penitet quis vere de oibo mortali
bus. remittit ei. pctu q. n. ad macula. q. s. sibi e
stituit g. ra. et q. n. ad debitu pene eterne. Rema
net m obligatus ad pena t. pale coiter. **Pctm** ei
mortale fm pe. in. n. j. tollit qd est p. tra equalita
te iusticie d. n. vltra debitu vsus e p. priuoluntate
subtrahedo debitu obsequiu. Restituta g. ami
cicia. q. se h. uiliavit et p. t. venia coiter remanz
obligatus ad soluendu debitu pene t. pale. ad re
c. pensandu iniuria et satisfaciendu iusticie lese
qd soluit postea p. opa satisfactoria. Possz tam
fm doc. e. p. nito r. ra q. sufficeret ad t. ledu o. z
culpa et pena. Ex. plu in latroe. de pe. dist. i. i. p. o
runa. Et ex. plu de illo qui abstulit. primo t. ce
Hic cu fecerit p. tra amicia et p. tra iusticia. si ve
nia penit h. uiliatus dicit lesus iniuria tibi t. m. i
to. s. z volo q. restituas me. et si n. potes mo in fu
tur paula facies. Possz m ita et t. h. uiliari. et
ille lesus e. ira diues et liberalis q. et debitu di
mitteret et n. solu iniuria. Sic accidit de offend
te de. et q. post remissioe culpe remaneat quis
obligatus pene t. pale bes ex. plu in dauid Qui
postq. de. m. fuit vere peniten. D. n. m. stulit pec
catu tuu. n. p. p. ter ipz sustinuit magna tribula
one et p. secutoz filij. qd notat Gre. de pe. dist. i.
Si p. m. vbi dicit q. t. lectu de? sine vltioe non
parit. Aut em ho punit p. lei fm aut deus cu bo
mine. s. vel p. tribulatoe vel postea in purgato
rio. Qd em n. faciet ad plenu satisfactiois debite
p. peccatis mortalib. in purgatorio soluet. t. eni
am p. venialib. Et de his modo dicendum. s.
de venialibus.

Titulus decimus de

peccato veniali Quid dicat peccatu veniale
et de nocumētis eius Cap. primum

Veniale dicitur
a vicia. Pot ergo dici aliquod
p. m. veniale triplr. fm Tho.
i. ij. q. lxxviij. Uno mo q. est
venia p. secuto. et sic mortle p.
p. niam d. veniale. v. Aug. dicit. Sit veniale p.
p. fessione qd erat criminale in opatoe. de pe. di.
i. Et hoc d. veniale ex euetu. Scdo mo d. venia
le qd bz in se v. n. venia p. sequat. vel totalit vel in
pte. In prequide sicut cu bz aliqd diminuens
culpa. vt cu sit ex infirmitate vel ignorancia. Et

hoc dicitur veniale et ea quibus sit mortale. Unde Lippianus qui post veritatem manifestā perseuerat prudens et sciens scilicet in errore de aliqua materia iam non in venia ignorantie peccat. Presumptio enim atque obstinatio quadā nitiā cum a ratione superat distinetur cōsuetudo. Tercio modo dicitur veniale. quod non habet in se vnde non sequatur venia ex toto sed facit dimittitur. quod scilicet non tollit ordinem ad vltimū finem. vnde non meretur penam eternam sed temporalem. et de illis intelligitur illud Beatus Petrus. Peccata que ex ignorantia vel infirmitate committuntur dicit et precipit alterum confiteri. scilicet Iacobus. vnde quod facile remittitur dei. xv. s. cris. Ubi dicitur gl. et bene quod loquitur de venialibus que possunt laico confiteri et oblata copia sacerdotis. Alii tamen dicunt necessarium esse ipsa vel alia laico confiteri. Ubi ly precipit ponitur per consilium seu exhortatur. Et sic sumitur. xxiij. q. n. Guilifarius. Hoc autem dicitur veniale ex genere. et de hoc nunc loquitur quod distinguitur contra mortale. peccatorum ergo actualium aliquid dicitur mortale ex genere. et aliquid veniale ex genere secundum quod genus ipsius actus determinatur ex obiecto. Cum enim voluntas fert in aliquid quod secundum se repugnat caritati dei vel proximi per quam homo ordinatur in vltimū finem. tunc peccatum est obiecto suo habet quod sit mortale. Et ex genere suo est illud mortale. sicut blasphemia dei parricidium homicidium et homicidium. Quibus autem voluntas fert in illud quod in se continet inordinatio aliquam dei et proximi. ut verbum ociosum. risus imoderatus. et homicidium. Et tale est veniale ex genere suo. et ab Augustino ponuntur multa de his que sunt venialia ex genere suo. per xv. dist. s. alia ea. Ubi quod actus morales accipiunt rationem boni vel mali non solum ex obiecto sed etiam ex dispositione agentis contingit quicquid ut quod est veniale ex genere suo ratione obiecti sit mortale ex dispositione agentis videtur verbum ociosum dictum ad inducendum ad fornicationem. Et e converso. scilicet quod est mortale ex genere sit veniale ex dispositione agentis. propter hoc. scilicet quod est actus imperfectus. id est non deliberatus a ratione ut cogitatio de adulterio cui non assentitur in ratione. de his clarius infra dicitur.

Veniale peccatum se. §. I

cum dicitur Thoma. i. q. lxxix. committi non potuit in statu innocentie ut dicitur bonis. Quod non est sic intelligendum quod illud quod est nobis veniale. si ipse adam committeret eum ei mortale propter altitudinem sui status. quod non potuit esse quod committeret aliquid quod de se est veniale antequam amitteret integritatem illius status peccando mortale. Ratio est bene. quod peccatum veniale est nobis contingit vel propter imperfectum actus sicut subito motus in genere mortalium. vel propter inordinatorem existeret circa ea que sunt ad finem. seruato tamen debito ordine ad finem. Utriusque autem horum contingit propter quedam defectum ordinis. eo quod inferius non preteritur firmiter sub superiore. In statu autem innocentie erat ordinis infallibilis firmitas. ut ipse inferius

continetur sub superiore. id est sensualitas sub ratione quod dicitur summum bonum. id est ratio continetur sub deo ut Augustinus dicit in. xxiij. de ci. dei. Et quod maior est perfectio angelorum hominis in primo statu sequitur quod si homo in statu innocentie non potuit peccare veniale ut dictum est nec angelus potest peccare veniale. Angelus enim si est bonus non mouetur ad ea que sunt ad finem nisi in ordine ad finem debitum qui est deus. et propter hoc omnis eius actus est actus caritatis. et sic in eo non potest esse veniale. Angelus vero malus non mouetur tali quid nisi in ordine ad finem peccati superbie sue. et sic in omni peccat mortale quicquid propria voluntate agit. Secus de appetitu naturali boni qui est in eo. Et quibus venialia videantur quicquid ea que peccantur demones committi ab hominibus. tamen hoc faciunt ut sic homines ad sui familiaritatem adducant et inducant ad mortale. Ubi in omni talibus mortale peccat propter intentionem finis. Item primi motus in infidelibus non sunt mortalia ut quidam dixerunt sed venialia si eis non consentiant. Huius ratio est duplex secundum Thomam. i. q. lxxix. arti. v. Prima quod sensualitas non potuit esse subiectum mortali peccati. Est autem eadem natura sensualitatis in infidelibus sicut in fidelibus. et sic non potest esse quod primus motus sensualitatis in infidelibus sit mortale. Secunda est quod dignitas persone nunquam diminuit peccatum sed magis adauget. vnde peccatum non est minus in fidele quam in infidele sed multo magis. ut patet per hebreos. x. et Beatus expresse colligit. xij. q. i. Scimus. Peccatum veniale est impossibile quod sit in aliquo cum originali solo absque mortali. Et ratio est secundum Thoma. i. q. lxxix. arti. vi. Quia antequam ad annos discretiois quis pueniat defectus etatis prohibens versus rationis excusat eum a mortali. vnde multo magis a veniali si committeret aliquid quod ex genere suo sit tale. Hoc est expresse beatus. xv. q. i. s. cum autem ea. Cum vero versus rationis bene incipit non omnino excusatur a culpa venialis et mortali peccati. Sed primum quod tunc homini cogitandum occurrit est deliberare de seipso. et si quidem seipsum ordinauerit ad debitum finem per gratiam consequetur remissio originalis peccati. Si vero non ordinat seipsum ad debitum finem secundum quod in illa etate est capax discretiois peccabit mortale. non faciens quod in se est. Et extunc non erit in se peccatum veniale sine mortali nisi postquam totum sibi fuerit per gratiam remissum.

Et nota quod primi. §. II

motus peccatorum qui sunt in sensualitate sunt venialia. Dicit enim magister. ij. sen. q. xi. quod temptatio a carne non potest esse absque peccato. Quicquid est primus motus est temptatio a carne. ergo primus motus non potest esse sine peccato. Propter declarationem dicitur Thoma. in q. lxxix. arti. v. quod motus importat inclinationem quadam ad terminum. que quidem inclinatio pertinet ad appetitum in humanis actibus. In homine autem triplex appetitus est. Unus quidem naturalis secundum quod vis appetitiva pertinet ad vitam vegetabilem que habet vim digestivam et ex-

pulliua et retentiua. Secundus appetitus est sensualis
 mens qui mouet secundum apprehensionem sensus. Terti-
 us appetitus est voluntarius qui mouet secundum iudiciu
 rationis. Primum autem quod habet rationem culpe de quo non loquitur
 nisi potest esse nisi in actu voluntatis. que. scilicet est aliquale
 in parte peccati. Actus autem appetitus naturalis non sub-
 iacet impio rationis. sicut nec actus aliarum potentiarum ve-
 gerabilium anime. Et ideo in actu talis appetitus non potest
 stare in culpa. sicut quod bonum esuriat et sitiat absque cul-
 pa. et ideo dicitur quod est in aliis hominibus. Sed actus appe-
 titus sensitui subiacet impio rationis. quod ratio proueni-
 ens ipsi potest esse impare et impedire. et ideo talis mor-
 potest ita habere rationem culpe. et si sequatur iudiciu rationis pote-
 rit esse peccatum mortale. sicut mortis exterioris membrorum
 a ratione impari. Si autem proueniat iudiciu rationis est quid
 peccatum si sedat in aliquo illicitu. quod in parte hominis
 fuit ipsi concubere. et in veniale peccatum et leuissimum
 ut patet per Augustinum. de tri. Et hoc dicitur primum mortis pec-
 cati. mortis autem superioris appetitus. id est voluntatis prout
 iudiciu rationis. ita potest esse peccatum mortale. Et si dicatur
 quod non peccat in eo quod vitare non potest. vi. xv. q. i. §. q.
 Sed concupiscentia vitari non potest. R. non. quod concupiscentia non potest vitari
 ri. sic quod nulla mors insurgat. quod dum resistitur omni
 insurgit alius. Prout tamen vitari singuli. et ex hoc qui
 habet habet aliquid de ratione peccati. habet non habet rationem
 perfecti peccati quod est peccatum mortale.

Insuper queri §. III

tur si veniale possit effici mortale. r. h. m. i. ij. q.
 lxxviii. ar. n. q. veniale fieri mortale potest intelli-
 gi tripliciter. Uno modo sic quod idem actus numero possit ef-
 se peccatum veniale. et postea mortale. et hoc non potest esse
 quod peccatum principiter consistit in actu voluntatis. sicut
 et quilibet actus moralis. et non dicitur unus actus moralis
 ter si voluntas mutatur. quod quis est actus secundum numerum sit
 continua. si autem voluntas non mutatur non potest esse quod de veniali
 fiat mortale. Alio modo potest intelligi ut id quod est ve-
 niale ex genere fiat mortale. et hoc quidem possibile est
 in quantum constituitur in eo finis. vel in quantum refertur ad
 mortale peccatum sicut ad finem. Sicut cum quis dicitur
 habet ociosum intendens per hoc inducere ad fornicationem
 et per istum finem modum intelligitur illud deinde aug. nullu
 peccatum est adeo veniale quod non fiat criminale. id est mor-
 tale dum placet. dist. xlv. §. criminis. Et intelligitur de co-
 placetia fructibus. cum. scilicet. ibi constituitur finis. Tercio
 modo potest intelligi ita quod multa venialia peccata constitu-
 ant unum peccatum mortale. quod si sic intelligitur quod ex mul-
 tis peccatis venialibus integraliter constituitur unum peccatum
 mortale. falsum est. non. Quia peccata venia. de modo potest
 habere tamen de reatu quantum dicitur in peccato mortali quod patet etiam ex
 pre duratōis. Quod peccatum mortale habet reatu pene eter-
 ne. peccatum autem veniale reatu pene temporalis ut dictum est.
 Prout est ex pre pene temporalis. quod peccatum mortale meretur ca-
 renam visionis diuine. cui nulla alia pena comparari potest
 ut Crisostomus dicit. Prout est ex pre pene sensus quantum ad
 verum scilicet. habet forte quantum ad penam ignis non sunt

improportionabiles pene. Si vero intelligatur quod mul-
 ta peccata venia faciunt unum mortale dispositiue. sic ve-
 rum est. Actus enim peccati dupliciter ad aliquid disponit. Uno
 quidem modo directe. et sic disponit ad actum silem secundum
 spiritum. et hoc modo primo et per se. peccatum veniale ex genere
 non disponit ad mortale ex genere cum differat species.
 Sed per hunc modum peccatum veniale potest disponere per quadam
 potentiam ad peccatum quod est mortale ex pre agentis. Au-
 gmentata enim dispositio vel habitus per actum peccati veniali-
 um in tantum potest libido peccandi crescere. quod ille qui pec-
 cat finem suum constituit in peccato veniale. Nam unicuique ha-
 bentur habitus in quantum habet finis est operatio secundum habitum. Et
 sic multoties peccando veniale disponit ad peccatum
 mortale. Alio modo actus humanus disponit ad aliquid re-
 mouendo. prohibens. Et hoc modo peccatum veniale ex genere
 potest disponere ad peccatum mortale ex genere. Qui enim pec-
 cat venialiter ex genere permittit aliquem ordinem
 et ex hoc quod assuecit voluntatem suam in minoribus de-
 bito ordini non subiacere. disponit ad hoc quod est vo-
 luntatem suam non subiaciat ordini ultimi finis. eligen-
 do id quod est peccatum mortale ex genere. Et secundum hunc modum
 idem dispositio intelligendum est quod dicitur Augustinus. de pe. di. i.
 tres sunt. scilicet quod illa peccata que humane fragilitati con-
 uis prout tamen crebra subreperunt. que si collecta contra
 nos fuerint ita nos grauabunt et opprimet sicut vo-
 num aliquid grande peccatum. scilicet mortale. hoc ille. Prout
 non secundum idem. ubi. s. arti. v. quod veniale ex sui infiniti-
 tate vel frequentia vel assiduitate non potest esse mortale
 nisi forte per accidens ex aliquo supueniente cum. scilicet. in
 actu multiplicato vel prelatato supuenierit aliud quod va-
 riat species. puta inobediencia preceptis vel aliud habet. et
 sic intelligendum est quod dicitur. pro. dist. §. alias ea. Ubi
 videtur dici quod aliqua venialia in consuetudine ducta
 efficiuntur mortalia. Et non secundum per. de pal. in. n. q. p.
 idem actus species potest esse venialis et mortalis tripliciter.
 Primo propter scientiam erroneam que iudicat mor-
 tale quod est veniale. secundo propter preceptum. tertio propter
 finem ibi constitutum. Et signum est quod faceret et si esset
 prohibitu. Quod ergo dispositiue veniale fit mortale
 le piculosum est venialia multiplicare. quod quidam
 dicunt ea sic posse multiplicari ut bonum non possit po-
 stea peccare nisi mortale primo peccato. Periculosum
 est et unum peccatum nimis assuescere et veniale. quod fa-
 cillimum est agere secundum habitum radicatum firmiter et dis-
 ficillimum est agere contra. quod assuetudo facit necessi-
 tate. Unum habitus assuetus verbis ociosis. si occurrat
 sibi reatu quod faciet si a deo esset prohibitu. prout
 facere illud. Et ideo ne habitualiter in hoc firment fre-
 quenter phredu sunt. et sic nunquam radicabitur hoc
 ille. di. xvi. q. i. in. n. q. sen.

Effectus autem §. IIII

peccati venialis seu nocumētū est multiplex secundum
 quod dicitur in compendio theologie. Primus est macula anime
 id est impeditio exterioris turgoris et nitoris actualis
 operum bonorum. Nam prout sumendo maculam sic istum

Capitulum Diminuit

mortale n̄ veniale causat eā. Ut dicit **Tho. i. ij. q. lxxix.** qd̄ ē v̄t innuere Grego. vi. q. mēre nequaq̄ cogitatio immōda coinquinat. i. maculat. s̄ cum hāc p̄ delectatōz sublungat. de pe. di. ij. iter h̄c. Scōs est q̄ minuit feruorē caritatis sicut a qua in ignē pietra l̄ ignē n̄ extinguat feruorēz tñ illius tpat. Tertius est q̄ p̄as aie in opibz bonis lassat. sicut equus cui supponit bō n̄ ē ita potēs ad ambulādū. Quartus est q̄ retardat a glā. q̄ bō qui n̄ p̄mitteret dēret et posset statū p̄ mortē euolare cogē p̄pter venialia ad tps ī purgatorio expectare. Nūq̄ em̄ ab aliquo facies dī videbit̄ donec soluat p̄ p̄as minimū quadratē venialiū p̄ctōz. Oportet em̄ quēlibet ita mōm eē aī introitū paradisi sicut fuerat in innocētia baptisimali. Quintus ē q̄ bōa glōrie celestis diminuunt. n̄ quidē illa que iaz dēnt et que hēmus ibi p̄ meritū reposita s̄ que deberēt si venialia n̄ fierēt. q̄ in eodē tpe possent aliqua bōa fieri qñ ista sūt. p̄pterea p̄ p̄ptatōz venialiū op̄z nōs quedā opa puertere ad solutiōz b̄z debitoz per q̄ nobis dēret crescere cumulus eterni p̄m̄. Serius effectus ē. q̄ venialia sunt sepe occasio peccatōz mortaliū. Septimus q̄ p̄ctū veniale obligat ad penā vel t̄palē p̄ntē si hic satisfaciunt purgatoriā si morit̄ in grā. vel infernalē si morit̄ cū mortali. **No.** q̄ p̄ctū veniale remitti n̄ pōt si ne mortali. et tō est s̄z **tho. in. n̄q. di. xvi.** qm̄ t̄mo to priori remouet posterior. nec posterior restituitur nisi priori restituto. Feruor aut caritatis cui veniale opponit̄ est posterior ip̄a caritate. Unde q̄diu caritas n̄ restituit̄. s̄ p̄ dimissioz p̄cti mor. nec feruor caritatis repari pōt in qua reparatiō ē venialis dimissio. et sic n̄ dimittit̄ idē pe. Pōt aut dimitti vnū veniale sine alio s̄m **tho. vbi. s.** q̄ venialia nō h̄nt p̄nexionē ad inuicē ex p̄te auersionis sicut mortalia quoniā in eis nulla est auersio a deo. Nec ē ex p̄te p̄uersionis vt per se p̄z. **No.** p̄t dimitti veniale volūtate manēre ad illud s̄m **tho. vbi. s.** q̄ non pōt tolli culpa nisi re ordinē volūtatis. que reordinari n̄ p̄t q̄diu ī ip̄sa reordinatiōe manet. alias eēnt duo opposita si mul. Et ideo veniale nullo mō pōt dimitti q̄diu volūtatis ad illud manet. idē pe. **Quo** autē ad remissionē venialis requirit̄ p̄ctio declarat sic **Tho. vbi. s.** P̄ctū veni. nō remittit̄ vt dictū est supra q̄diu volūtatis manet in illō. Ip̄m aut recedere a volūtate ab eo qd̄ quis volebat est displicere ei qd̄ voluit. et talis displicētia qñ ē grā informata d̄ dolor p̄ctiois. et iō veniale sine contritiōe n̄ dimittit̄. Sc̄d̄ d̄ q̄ p̄ctio pōt accipi triplē. s̄. vel habitu vel actu vel medio mō. Hābitū quidē p̄ctio n̄ sufficit ad peccati venial dimissionē. q̄ tūc quicūq̄ hēret habitū virtutis penitētiē. actus est quēlibet p̄ctio p̄secutus venialis peccati dimissionem. Et sic p̄ctū veni. cūz

grā eē non pōt. nec iterū requirit̄ q̄ sp̄ sit actus h̄s contritiō. q̄ seq̄ret̄ q̄ peccatū qd̄ quis in mēo. et contritiōe n̄ h̄z remitti nō posset. Et iō dicit̄ dum q̄ requirit̄ p̄ctio medio mō. qñ. s̄. et si actu p̄ctū n̄ displiceat explicite displiceat implicite q̄ ex p̄tate p̄ntē quā agit sequeret̄ displicētia explicite peccati venialis. si cogitatio ad illud ferretur. idē pe. **Et no.** s̄m pe. de palu. in. n̄q. q̄ feruor caritatis sumitur dupl̄ vno mō p̄actu caritatis cū conatu et hoc actu intendit̄ et augef caritas. Sed hic n̄ est necessari⁹ ad remissionē venialis. Alio mō p̄actu simplici in quē p̄cipit caritas ē tepide detestādo peccatū. Et hoc requirit̄ ad remissionē venialiū. h̄c ille. Dicit̄ quidā q̄ q̄uis aīa informata caritate mereat̄ p̄ p̄ctioem remissionē venialiū. tñ illius remissio nō d̄z dici cā efficiens salte loquēdo de cā p̄ se. quia motus contritiōis n̄ est cā remissionis peccati venialis efficiens p̄ hoc solū q̄ contritiō immediate elicit a volūtate caritate informatā vt quidam viderunt. S̄z est principalius per hoc q̄ illa p̄ctio est ip̄a dei immediat⁹ effectus. h̄c ille.

Dimittuntur aut §.v

venialia octo mōis. s̄m **Rai. p̄o** p̄ dignā cōiōnē. de p̄e. di. ij. cū oēcūmē. et c. Si quorūcūq̄. et vt quidā addūt. p̄ extremā vinctōē extra de sa. de. c. vnico. Scōs p̄ aque b̄ndicē aspersionem. de p̄e. di. ij. aquā sale. Tertio p̄ eleosinaz largitiōz de pe. di. i. s̄. q̄b̄re. et c. medicina. et dist. ij. sanē. Addūt qdā p̄ iniuriāz dimissioz que ē eleosina sp̄ialis. de qua **Lu. vi.** Dimittite et dimittet vobis. Quarto p̄ orōz et p̄cipue dñicā. de pe. di. ij. s̄. de q̄ridianis. Quinto p̄ p̄fessioz generalē. mltō maḡ p̄ p̄fessioz factale. de pe. di. ij. s̄. d̄ quorūdiānis. Sexto p̄ p̄alē b̄ndictōz. et s̄m qdā ē facer dotalē. i. q. i. multri. in fi. Septio p̄ deuotiō p̄ctōris tūsiōz. vt de pe. di. ij. s̄. tres sunt actōes. De tauo per cordis contritiōem vt in p̄cedenti. s̄. d̄ cūm est. De his sunt versūs. Confiteor tundo conspergor conteror oro. Signor edo dono per h̄c venialia pono. Et non solum p̄ ista specialiter nominata sed etiā p̄ quodlibet bonū opus de lētur vt in p̄dicto ca. medicina. versū. Redime te opibz tuis. Et sicut dicit **Tho.** plura et pauciora venialia p̄ p̄dicta remittunt̄ s̄m q̄ per hoc maior vel minor feruor p̄ctat̄ qd̄ de pluribz vel paucioribz salte implicite p̄ctioem cōtineat. vñ nō oportet q̄ semp oīa venialia dimittant̄. **No.** q̄ di. pe. de pa. in. n̄q. di. xvi. q̄ per hos modos d̄ctos p̄ctā venialia dimittunt̄ pl⁹ q̄ p̄ alia bona opera. Licet cōiter per hos etiā nō dimittant̄ nisi cum displicētia volūtatis. Minor tñ dolor cū his sufficit ad remissionē venialiūz. q̄ sine his vnde non frustra adhibentur. sed multum vtiliter et rationabiliter. Et primo scilicet quia isti

Titulus Decimus

mōi plus incitāt hoīez ad mōiū libēri arbitrii de
testātiōe pēcā. Scōo qz plus valēt ad remissiōez
pene. qz et merito ⁊ pōtō eccīe mītra ex bis opāf
Tertō qz pl⁹ sufficit general' pōtō hic q̄ alibi.
ita nō qz hō vīat bis hac intētiōe. Addit ē ad pōtō
dicta id qz quēcūqz sacra vncō delectat venialia vt
epōz. ⁊ regū. ⁊ sacerdotū. Itē ⁊ bñdictō monia
liū ⁊ panis bñdict⁹ in eccīa. Itē ⁊ paria flagello
rū. ⁊ totū itelligē qz ad eos q̄ sūt ī gēa idulgētiē at
solū penā nō culpā nec ēt vīale tēmitūt. hēc ille.
Depurgatorio ⁊ suffragiis mortuoz. Ca. ij.

Purgatoriu esse

Purpatoriu esse
ex scripta oñdīf cū dī. ij. mach. xij
Scā ⁊ salubris ē cogitatio p deo
functis exorare vt a pēcā soluat.
Nō em̄ istud dictū pōt intelligi de beatis. qz nō
indigēt nec de dānatis. qz eis nō p̄sunt. Itelli
git ergo de bis qui sūt in purgatorio. Cū ei p
pōtōz deleta culpa nō ex toto tollat sp̄ reat⁹ pe
ne. nec ēt sp̄ venialia dimissis mortali bō tollunt
⁊ iusticia dei exigit vt pēcā p penā debitā ordi
net. optet qz iste qui pōt pōtōz de pēcā dedit aī
latissactōz debitā. ul' ēt cū mīmis venialibō. poss
hāc vitā puniat. Et id qui negat purgatorium
cū eccīa vīis hoc teneat. s. purgatoriu ē orans p
defunctis illis qui ibi sūt. hēretic⁹ est cū anctō
ritati eccīe resistat. hēc iho. in. nīj. di. xī. Hinc et
Gre. dicit de quibuscūqz pūis culpis aī diem iu
⁊ iij purgatiōis ignis credēdus ē. di. xvj. qualis
⁊ Aug si puerfus. s. pōtō fuerit vīa vīuet et nō
moriē. nō nī pmitim⁹ qz euadat oēs penā. prius
est ei purgādus igne purgatiōis x. d. pe. di. vij. c.
vl. Et sic errāt iudei ⁊ greci purgatoriu negātes
De loco at purgatorij nō repit aliquid exp̄sse
determinatū in scripta. nec rōnes efficaces ad hoc
possent induci. nō p̄babilē ⁊ fm qz mag⁹ psonat
dictis scōz ⁊ reuelatōi scē mult⁹. Loc⁹ purgatorij
aiabo duplt assignat fm pe. in. nīj. Aut fm legē
cōez. ⁊ sic purgatoriu est circa limbū. Aut fm di
spōsitiōz spālē. ⁊ sic purgant aīe aliqñ in diuers
locis in quibō peccauēr. Aut ppter aliquā suam
reuelatōnē p suffragia eoz q̄bō apparēt. Aut p
ter aliquā vīuētū edificatōz. hoc aut nō est fm le
gem cōem. qz fm legē cōem simul puniūt. q̄m
pla plura bēs in li. dialo. ⁊ legēdis scōrum
Est aut ibi duplex pena. s. pēa dāni. vt carentia
dīne vīisionis ⁊ ista p̄maxima. vt patuit. s. de pe
na inferni. Alia ē pena p̄mī. ⁊ ista ēt excedit oēs
penā spālē. vñ Aug. Hic ignis. s. purgatorij. ⁊ si
nō sit etern⁹. s. qz ad offm. mīre nō mō graui⁹ ē. ex
cellit em̄ oēs penā quā vnqz aliquis passus est ī
vīa ista. d. pe. d. vij. c. vl. b⁹ rōz assignat iho. in. nīj
di. xī. di. Qz cū dolor nō sit lesio sed sensus lesi
onis. tāto magis aliquis dolet de aliqua lesiōe.
quanto magis ē sensitiu⁹. Cū lesiōes que sūt

in locis maxime sensibilib⁹ sūt maxīm dolores
causantes. ⁊ qz totus sensus corpis ē ab aīa. idō
si in ip̄az animā aliquid lesiūū agat de necessita
te optet qz maxie aff ligat. Qz at aīa ab igne cor
porali patiat dictū est. s. in tractatu de inferno.
Et em̄ eodē igne cruciat aīe que sūt in purga
torio ⁊ que in inferno. Et dicūt quidā qz ita sūt
absorpti pēis qz nesciūt se p penā purgare. Sed
dicit iho. qz hoc ē falsum. qz nisi scirēt se liberan
dos nō peterēt suffragia vt frequēter faciūt. Su
stinēt g illā penā nō vōlūtate absoluta sed p dīrōa
ta. qz sciūt se sine illa pēa ad glāz vīnīre nō posse

Purgantur autē .§. I.

ipe aīe sola dīna iusticia ignē incēdēre nō mīste
rio de monū. nec quoz victores exīteit. nec mī
serio āgeloz qui p̄ciuos suos nō tā vīemēter af
fligerēt. S3 nō possibile ē qz āgeli eos ad loca pe
naz deducāt. ⁊ ēt ipi de mōes qui de penis bōim
lerant eos comitant ⁊ assistūt purgādis. tū vt d
eoz penis satient. tū vt in eoz exitu a corpe suū
aliquid ibi repiāt. Iho. in. nīj. di. xī. **Nota.**
dum ēt qz quia quedā venialia sūt maioris ad
hēre nē qz alia fm qz effectus magis ad ea incli
nat ⁊ in eis fortius figit. ⁊ ea que sūt maioris
ad hēre tardius purgant. Id quidā in purga
torio diutius qz alij torquerūt. fm qz affect⁹ eoz
ad venialia fuerit magis mersus. Et acerbitas
quidē pene mīdet q̄ritati culpe p̄prie. s3 diuīn
tas mīdet radicatōi culpe in subiecto. Cū p̄t p
ringere qz aliquis in purgatorio diutius morē
qui minus affligit. Rich. in. nīj. di. qz hoc nō vī
det vīz. qz cū priuatio seu carētia vīisionis dī sit
maxima pena qui diutius ibi maneret acerb
affligeret. sed oībz opūtiatis siml qui plus pecca
uit plus punit. Et duab⁹ aut cāis aīa rcedēs
a corpe sustinet penā purgatorij. s. vel qz morē
cū venialibō. ⁊ de hoc ap̄s. i. Corin. iij. Si quis
supedificauerit sup hoc fundamētū. i. fidē vīuā
lignū fenū ⁊ stipulā ip̄e saluus erit. Sic tamen
quasi p ignē. Nō ēt at ligni feni ⁊ stipule diuer
sa venialia designant. vt exponit aug. xvj. di. §.
alias ea Alia cā est ex eo qz quis nō sanīfecit ple
ne penis debitis pro peccatis suis. moriēs tamē
in statu gratie. pro bis ergo possumus ⁊ dēmus
facere suffragia. Sed quia discernere non possum
mus quis moriāt in statu gratie vel non. vt dī
cit Aug⁹. pro omnib⁹ baptizatis ea facere de
bem⁹. nisi qz in notorio moriāt. xīj. q. v. placuit

Quatuor autem .§. II

mōis aīe defunctor p suffragiū nīm iuuat. vñ
Gre. Alie defunctor quatuor mōis soluiūt. Aut
oblatōib⁹ sacerdotū aut p̄cā scōz aut carozum
elemosinis aut ieiunjs cognatoz. xīj. q. ij. non
estimem⁹. ⁊ c. aīe. Quos mōs distinguūt Rai

Capitulum Tertium

di. sic. Suffragia quidē p̄sunt defunctis ad ab-
solutōz pene a qua p̄nt absolui quatuor modis
Uno mō p̄ intercessiōz i p̄ius capit. s. p̄i. et sic
iuuant p̄ oblatōz altaris. Secōdo per intercessiōz
quali priuatoz mēbroz. i. per orōnes scōz. Ter-
tio per modū redēptōis pene. s. eleōsinaz sargitio
nē. Quarto per modū solonis pene. s. per ieiūioz
afflictōz. Et ad dictos quatuor modos oēs aliq̄
reducūt. **¶** Que autē horū sint meliora suffra-
gia di. Ray. q̄ melius est opus caritatis q̄ diti-
gitor in deū q̄ q̄ in hominē. iō duo primi mōi
qui dirigūt in deū meliores sunt q̄ scōi vltimi.
nisi p̄ accidēs inq̄tū eleōsina impetrat oratōes
q̄ vtro melius ē opus caritatis cōis q̄ priuate.
et spālīs. iō melius suffragiū factū altaris q̄ orō-
nes. Itēz q̄ bonū q̄to cōis tāto melius. ideo
eleōsina melior ē ieiunio. Suffragia scā per ma-
los ministros aliquo mō valē. aliquo mō non
valent. Pro c̄. de cla. di. lxx. in. n̄j. di. lxx. Qd̄
suffragia per malū sūt triplē. Primo. s. velut p̄
actorē sicut sūt ex primo mouēte. et sic nō p̄sunt
nisi forte ex p̄nti et p̄ accidēs. inq̄tū p̄ eleōsinaz
mali hominis paupes excitati orāt p̄ defunctis
Secōdo p̄nt fieri p̄ malū vt ministrū publicū di
vel totū ecclē. sicut est sacerdos qui celebrat mis-
sam vel erequias mortuoz in ecclesia. et q̄ ille i
telligit facere et nomine vel vice sit vt p̄ p̄ dyo-
ni. in. xij. celestis ierarchie vñ est q̄ valent talia
suffragia talis sacerdotis q̄uis sit p̄ctor. p̄sunt
defunctis. Tercio p̄nt fieri per malū vt ministrū
priuatū. s. priuate p̄sone. de mādato. s. alio. q̄ntū
in caritate siue sit defunctus siue viuus. et talia
p̄sunt. sicut fuus in p̄cto exis q̄d cūq̄ opus mi-
sericordie facit ex p̄cepto dñi caritatē bēntis ma-
gis tñ prodesse si et ministri in caritate essent.
q̄ntū illa opera eēt meritoria ex dñabo p̄ibo.
¶ Si querat vtrū p̄sint facienti. dicit lxx. vbi
supra. opus suffragiū q̄d pro altero sit p̄t consi-
derari duplē. Uno modo vt expiatuum pene p̄
modū cuiusdam recōpensatōis. Et hoc modo
opus suffragiū reputat quāsi eius pro quo sit. et
ita absoluit eum a debito pene sue. q̄d nō absol-
uit faciēte a debito p̄prie pene. Alio mō p̄t cōsi-
derari inq̄tū est meritorii vite eterne q̄d b̄z in
q̄tū procedit ex radice caritatis. Et s̄m hoc nō so-
lum prodest ei pro quo sit sed facienti magis. vñ
in p̄a. Oratio mea in sinu meo p̄uertetur. et Jo-
an. Bana. in f̄mde de bis qui in fide dormiēt
dicit. Quicūq̄ salūre proximi agonizat primū
ip̄e sibi prodest. deinde proximo

Utrum missa pro §. III

defunctis equaliter valeat defuncto vna sicut a-
lia Rñ. s̄m p̄. in. n̄j. di. lxx. In officio misse nō
solū est factū sed et orōnes sunt. Et iō suffragi-
um misse continet duo de predictis. s. orōem et

sacrificium. Quātum igitur est ex pte sacrificij
oblari missa de quocunq̄ dicat equaliter p̄dest
defuncto. et hoc est p̄cipuum q̄d sit in missa. S̄z
ex pte orōnum magis prodest illa in qua sunt o-
rationes ad hoc determinate. Sed tñ iste defun-
ctus recōpensari p̄t per maiorem deuotiōem vel
eius qui dicit missam. vel eius qui facit dici. vñ
etiā per intercessionē sancti. cuius suffragiū im-
plorat. **¶** Utrum suffragia spāliter pro aliquo
facta profunt alijs. Rñsio s̄m Thomam et Pe-
trum in. n̄j. dist. n. lxx. cum suffragium sit vic-
tutis finitū et deriuetur p̄ intentionē facientis q̄
voluerit valet ei pro quo sit. quātum ad liberati-
onem a pena. tamen quātum ad congratulatio-
nem et interiorē p̄solatōem s̄m q̄ vnus in car-
itate existens de bonis alterius gaudet. sic valet
omnibz in caritate existentibz. et plus ei qui in
maiori caritate est. **¶** Utrum suffragia facta pro
multis equaliter profunt singulis. Rñsio s̄m
Tho. et pe. vbi. s. Si valor suffragioz cōsideret
s̄m q̄ valet ex virtute caritatis. sic tñ profunt sin-
gulis. ac si pro vno tñ fieret. q̄ caritas non mi-
nuif si distribuaf affectus in multos. tñ magis
auget. Et si l̄retia gaudiū ex caritate procedens
quātū in pluribz est tāto sit maius vt dicit aug.
in li. p̄fess. et sic quātū ad gratulatōes p̄t intelli-
gi de p̄se. di. v. nō mediocriter. Si autē p̄sideret
valor suffragioz inquātū sunt satisfactōes que
dam p̄ intēdēz facientis trāssate in mortuos sic
magis valet ei pro quo spāliter sūt. Et sic effec-
tus suffragiū diuidit ex dñā iusticia inter eos p̄
quibz sūt. Si at̄ querit vtrū exites in purga-
torio possint iuari ab extēis in hoc seclō. tñ.
pe. q̄ sic. et sic declarat ap̄lus. i. ad Cor. xij. loquit̄
de corpe militico ad similitudinez corpis b̄iani.
In corpe vero b̄iano nafa p̄ vnū mēbz supplet
indigētiā alteri. q̄ cū gta sit potētiōz q̄ nafa. in
cor. mis. vnū mēbz p̄t supplere indigētiā alteri
us. Et hinc est q̄ suffragia mēbroz ecclē p̄nt p̄-
desse mēbris indigētibz. Quia vero p̄ mortē n̄
desinūt eē mēbra eiusdē corpis. suffragia viuoz
possunt p̄desse. Nam ad hoc vt aliquis defunc-
tus iuuet duo requirūtur ex pte eius. Vnum ē
indigentia. et ideo nō p̄sunt beatis. Alterum est
p̄ditionale meritum. s. vt b̄ic meruerit sibi pro-
desse. et iō n̄ p̄sunt dānatis. Vtrūq̄ vero ē i bis
que sūt in purgatorio. et idcirco p̄sunt illi. Cū
Aug. Nō est negādū defunctorū aīas pietate suo-
rum viuētū posse iuari. Ali. q. ij. tempus.

Queri etiā solet §. IIII

utrum promittēs sigillatim diuersā vnā missā
liberetur et satisfaciāt celebrādo vnā p̄ omnibz
Rñ. s̄m pe. de pal. iij. n̄j. q̄ non liberatur a toto
sed a tanto. quia soluit minus q̄ debet. Sicut
promittens Titio vnā marcham. et Seyo

Titulus Decimus

vnā n̄ totale liberat offerēdo duobus vnā qz missa celebrata p multis n̄ tm̄ valz singulis. Pōt tñ talis celebrans excusari quicqz mōis. Primo ppter impossibilitatē celebrādi pro q̄libet spāliter puta si collegiū saluo offō ad qd ē institutū nō pōt soluere plus q̄ tres aut duas l' vnā missaz. Aut religioso si postq̄ pmissit a supiore imponat alie misse. qz difficultas p̄statōis 7 si nō liberat tñ excusat. Vñ sicut qñ bōa defuncti n̄ sufficiunt ad integre soluēdū creditoribz. soluit sil pluribz qd cuilibet erat p se soluēdū sic hic. Scdō ppter consuetudinē marie apud eū qui scit vel scire tenet qz sciēti dolus n̄ interf. sicut de prochiāis qui p̄tūt missas a curat' aut canonici relinquētes aniuersariū canonic'. Tertio ppter p̄uētiōz si ex p̄ se b̄ dicat pmittere qz extrac' ex p̄uētiōe legez accipiunt. Qd ē sufficit dicere executori. qz cui cōmisit testator distributōz pecunie p missa vidēz ē pmississe ordinatōz de missa pcurāda. Quarto ppter recōpensatōz qz n̄ refert quid ex equipollenribz fiat. ut si in alijs missis vel suffragijs tēmp̄ penset sicut apud nos missa dicēda a p̄uēti ip̄o nitur vni fratri. Quinto ppter suppletōz dī Vbi est sciēdū fm̄ q̄sdā missaz n̄ valere tm̄ pluribz qz tñ vni soli. Si p vno solo dicat puenit ex actuali intētiōe sacerdotis n̄ ppter hoc qz ei' intētiō vel eius valor distribuatur diuers' fm̄ diuersas pporiōnes. Sz qz n̄ pōt aliquis ad ples sil affici tātū q̄tū ad vnū sicut n̄ pōt b̄i tāta amicitia acquiri ad multos sicut ad vnū. Et iō missa dca p pluribz sil n̄ tm̄ v3 cuilibz illoz q̄tū si p illo solo dicere' nisi summ' sacerdos suppleat. Tūc at supplet qñ ratōabile ē qz sacerdos tm̄ affectū habet ad quēlibet q̄tū dēret b̄e ad vnū solū si p illo solo celebraret. Sicut si aliqui prochiāni l' canonici ex deuotiōe quā hnt ad eccliaz suā faciū fieri aniuersariū in ecclia sua. cō fieri nō pōt nisi plures occurrāt ad vnā missaz. Missa illa tm̄z cuilibet illoz q̄tūz si p q̄libet solo dicere' missa ab extraneo sacerdote qui n̄ ē ita affect' defuncto nec ecōuerso. Dicūt ēt isti qz bona spūalia q̄ cōcāt religiosi suis familiaribz n̄ iō dicūt min' valere mult' q̄ paucis. qz diuidūt diuers'. qz tota pnt applicari diuersis. s̄ qz fm̄ cursum cōem qñ aliquis errēdit deuotiōz suā ad multos. deuotio sua minuit. 7 ex b̄ talia minus valēt mult'. Sz qz ēt illa bōa pl' vel min' valēt p̄uētiō fm̄ maiore vel minore deuotiōz ip̄oz. Iō si cū instantia multi perāt 7 aliq̄ recia' l' rētiōe eos recipiāt vidēz qz tm̄ valēt talibz multis sicut paucis. qz supplet vicē deuotiōis actualē maneat sufficiens fm̄ h̄i tū 7 radicē. Sz p̄ia istoz distinctiō inter secularē 7 regularē p̄uētiō sacerdotē extraneū non v3 qz vidēz eadē rō in extraneo qz ue a diuersis equalē b̄nificiū recipit. Vñ n̄ min' tenet scdō qz tertio rōe b̄nificij sicut curat' vtriqz prochiāno rōe of

fici. Nec v3 p istis suppletō de receptis ad b̄nificia. qz p b̄ receptōz n̄ ē immunis a p̄a sibi iniūta. nec in toto nec in pte ppter ieiūia que fiūt in ordine sicut cēt p indulgētiās. Nec minus diu puniēt in purgatorio. ppter qd p̄ mortē solēt recitari obitus vt spāliter p eis oref. Qui at spāliter petit missaz p se vel p aīco viuo vl mortuo intēdit b̄e p se totā missaz ad satisfaciēdū. cū n̄ possit b̄e eā totā ad merēdū. qz nullū meritū p̄t ēē sic singulare quin cēs bōi p̄cipiēt. s̄ satisfactio sic. vñ n̄ ē sile ppter dīaz que b̄ mō ponit. Et no. qz duplex ē dīa inter p̄cipiū qd ē ad merēdū 7 illud qd ē ad satisfaciēdū. P̄ia qz p̄cipiū meriti ē ex sola vniōe caritatis sine aliqua itenitōe faciētiō spēalr directā ad p̄cipiātē. l3 sit maior cū intētiōe s̄ p̄cipiū ad satisfaciēdū n̄. Alioquin quicūqz cēt in caritate siue in b̄ mō siue in alio. statim cēt immunis ab oī p̄a. r̄ h̄sauro ecclie qui ē inf̄nir' distributo p ei' satisfactiōe. Sic ēt quilibz ex p̄cipatōe meriti xpi p facta meret' p̄mū inf̄nirū qd ē dē' intēsiue 7 extēsiue vita eterna. I saltē ille qui ē in maiori caritate cēt minoris pene debitoz in b̄ seculo 7 in alio. qd n̄ est v3 s̄ ex sola intētiōe faciētiō Sz cōa dīa ē qz p̄cipiū meriti n̄ minuit ex multiplicatiōe p̄cipiātū. sicut p3 qz n̄ sit deterior p̄ditō multiplicatiō electis s̄ melior. n̄ solū qz illi incipiunt p̄cipiātē qui incipiūt cōicare. vt ēt p̄uēti baptizati sūt p̄cipes bonoz opm qui nihil opant. Et ppter hoc sine p̄iudicō p̄i' receptoz ad b̄nificia ordinis pnt recipi nec min' capiūt nouissimi q̄ p̄imi. sed in satisfactiōe sec' fm̄ cōem doctrinā. Sed quid iponat illud p̄cipiū meriti dubiū ē. n̄. ppter hoc maior ē b̄bit glām. qz cū pluribz p̄cipiat. qz possibile ē illū qui n̄ b̄ plus de caritate cēp̄cipiē plurimū. sicut nūc qñ sunt plures fideles q̄ t̄p̄bo ade noe 7 abrahā. Aliquis ēceptus ad b̄nificia plurimū ordinū religiosoz qz alius qui b̄z tāta caritatē fm̄ quā daf gloria. Vñ nō vidēz aliud nisi qz ppter merita aliq̄uz p̄seruat eū de us. qñqz a p̄tiō cñz a morte. 7 sic de alijs. Sicut recordatus ē deus abrahā 7 liberauit leth. Cuz ēt qñqz ppter iustos pcat impijs vbi n̄ concurret meritū nisi ex vna pre. Sz qñ ābo iusti tunc ex vtraqz pre. Sz p receptōz ad b̄nificia psequit' aliā vtilitatē. qz spāliter p̄cipiat. 7 ex itētiōe spālī p̄ceptis orādo. h̄c p̄. de pa in quatio

Prū solues pro .s. v

missis tot suffragia qd o3 oībo sigillatim libet. vt si soluo. xxx. missas p̄cōmēdā. mil' i caplo 7 nō p illo. r̄. dico qz n̄ p̄p̄tē qz m̄ soluit cuilibet. 7 p̄p̄is n̄ libat. nā p̄riclat' solo mltā b̄z icōmōda. vt si dēaz tibi. x. m̄. x. 7 seio. x. 7 soluo hodie x. m̄bo. n̄ tm̄. p̄dest oībo eis. sicut si vni soluis 3 x. qz vnus statim de illis facere potuissz vtilitates

Capitulum Tertium

suū. Et sic est hic in pposito. ut si sint quatuor in carcere quilibet p decē. Si primo die soluo decē p oibz. nullus euadet carcerē l3 debitu oīum minuat. Si scdo die decē ad huc nulls. Si tertio et quarto die tūc oēs. S3 soluēdo p singul prim? prima die. scdo scda. tern? tertia. quart? quarta. fuisset liberat. Et sic feci triū additōz deteriorē. Sig aliqui in purgatorio exītes. sic sunt dispositi q vnus vna missa 7 n̄ minori suffragio liberatus est. Et sunt mlti tales vna missa. p omnibz istis dca neminē eripit. p vno statim eripit. 7 sic diutius singuli tenerent. Nec est extra antisio doreñ. qui credit q nulla missa celebrat. p qua n̄ plures de purgatorio libere n̄t. Quia qñqz sunt multi in purgatorio sic dispositi. vel qui ibi diu steterūt. vel qui pauca purgāda habuerūt. De. 8 pa in. n̄j. Itē no. q soluēs p aliū ita liberat sicut si solueret p seipm. etiā si industria psona sit electa. qz n̄ refert quid ex equipollētibz fiat. dum tñ eque bñ eēt at psumptuosus qui putaret orōnē suā meliōrē orōibz aliorz. Itē liberat quisquis soluēdo suffragia cū alio sicut solus 7 simplum imo si a duobz quoz quilibet d3 p mortuo psalteriū. soluat simplū. dicēdo. l. si vñ psalteriūz sufficit. Qd appet p fili de horis cano. quozum quilibet clericoz tenet insolidū. 7 tñ dicendo fil oēs liberant vnica vice. S3 tñ requirit q vnus attēdat ad versum seu illā pte quā dicit soci. sic ad id qd dicit ipse d3 attēdere. alr debitu pfunde ref. Pōt etiā dici in h. cau. qz magis acceptat d us orōes cōes qz singulares 7 ēt ecclia. id ex di acceptatōe 7 ecclie ordinatōe liberat 7 si alias. pe. de pa. in. n̄j. Itē cū querit vtz soluēs suffragia i mortali liberet. l. si tenet ea iterare. Rñ. pe. de pa. sic. Talis aut est obligat? ad suffragiū ex statuto superioris aut ex pmissiōe pna. aut rōe bñficij accepti. 7 primo cau n̄ tenet. qz supior n̄ potuit euz obligare ad hoc qd faceret in caritate s̄ solū ad subam facti. In scdo ēt cau n̄ videt q teneat iterare. qz n̄ est verisile q se obligauerit ad dicēdū in caritate. s̄ solū ad dicēdū vel faciēdū absolutē. In tertio casu tunc aut est obligat? ex congruitate tñ. 7 tñ n̄ tenet iterare. aut ex necessitate. 7 tñ etiā n̄ tenet. qz nō tenebat determinare ad istud vel illud. Cū illud n̄ tenet iterare sicut nec tenebat facere. immo nec tenet aliud facere si fuerit missa. C9 principal efficaciac ex ope operato. imo etiā nec tenet si sit aliud q missa. qz v3 ex caritate postulanis suffragiū interpretat p bñficij collatōz. Qd dici pōt qñqz ex mādato v3 rogatu alterius in caritate exītis viui vel mortui. Alter qui est pctōr suffragiūz faciat quasi ex psona illius alias nō facturū tūc pdest ei. Si a tñ noie suo faciens 7 illi tñ applicare vellet n̄ posset. pe. de pal. Itē cū querit vtz tñ valeat suffragia cōinuata qñ suffragia simul multi

plicata. i. m. xx. misse dicte p. xx. dies qñqz. xx. dicte in vna die a diuers. Rñ. pe. de pa. vbi sup q ad celeriorē liberatōem a purgatorio 7 citius vidēdo tñ plus v3 accelerata multiplicatio. qz factū bituz tñ in pposito nuncqz tñ v3 ad pene remissionē ex ope operato qñ ad actū exercitum Sicut p3 de baptismo flaminis. 7 forte n̄ est tā diu māsurus in purgatorio ille p quo ppetuūz sit anniuersariū q eis egeat. S3 pnuata successio tñ vel plus v3 ad meritū multitudinis. qz magis est ad honore dei pnuatō taliū anniuersarioz. Neut ergo pdenādū. qz vtrūqz fieri pōt bona intētiōe 7 anniuersarioz. ut de clari? videatur p opus magis sibi honorificū. 7 multitudo missarū simul dicēdaz. ut deus citi? videat 7 ne diutius torqueatur

De indulgentiis

Capitulum tertium.

Indulgentiis nil ex pte hēm? et sacra scriptura qñis ad hoc inducat illud apli. ij. Cor. ij. si quid donauit vobis ppe v3 in psona xpi. Nec ēt ex dicti antiquoz doc. s̄ modernoz. Et tñ Gre. imposuisse indulgentias septēnes in statōibz romē Et qz ecclia hoc facit 7 seruat n̄ est credēdū q errer. Mo. aut q nō valēt ad remissionē culpe quā solus deus remittit auctoritative. de pte. vi. n̄j. n̄o. sed valent ad remissionē pene debite p pctis. seu solutōz que fit de thesauro ecclie. Et d3 indulgentia plena s̄m pe. de pa. in. n̄j. di. xx. quo ad remissionē pene mortaliū. Plenior respectu pene iniūcte mortaliū 7 venialiū. Plenissima respectu pniar n̄ solū in iūctariū s̄ 7 iniūgēdaz. Vel sic. Plena respectu pene mortaliū 7 venialiū. Pōt em̄ vt vt p indulgentiā in qñ h3 rōem cuiusdā absolutiōis tñmit ti culpa venialis sicut 7 p pfectiōz generalē non factalē. S3 ad hoc requirit ptritō n̄ pfecta s̄ ali qua ptritō semiplena adiūcta papali absolutiōe que p se nō cēt sufficiens sicut in adiūcta epali benedictiōe que p se nō sufficeret. hxc pe. de pal. Clauēs s̄t isti thesauri ad ipz erogādū plenarie h3 pa. iō dcm est petro. Tibi dabo clauēs. ce. 2. Particulr 7 s̄m quādā determinatōz eis pcessā bñt epi 7 eoz supiores pātē ad dādū indulgentias pāse subditis suis 7 n̄ alijs s̄m Host. extra de pe. 7 re. quomodo aut. Inferiores epi dare n̄ possunt indulgentias sed bene possunt cōcedere participatōem bonozum qz s̄unt per subditos suos quibuscūqz. dūmo. rōnābilit̄ fiāt et i gta pstitutiis. alias nō eēt capaces. Pnt autem valere indulgentie s̄m Lwo. 7 Richard. in. n̄j. nō solū viuis s̄ et exītibz in purgatorio. qñ. s̄ i for ma indulgentie pntet q qui facit hoc vel illud ipse facies vel alius p q facit psequat tātuz indulgentie. Sed si in forma indulgentie b̄ n̄ d3 s̄ sim

plē qui facit b̄ vel illō bz m̄ indulgētie. tūc n̄ p̄t
errēdi ad defunctos q̄tūcūq; iste qui faceret id p̄
quo dāt indulgētia intēroz suā dirigeret ad de-
functos. Dāre ḡ indulgētiā est accipere d̄ illo the-
sauro ecclesie dicto. ⁊ soluere p̄ debitis penarū
recipiētibz indulgētiā. Nec ē necessariū q̄ sit q̄s
sacerdos ad dādā indulgētiā. q̄ prius ad iudici-
tionē. ⁊ cū papa ponit generalē indulgētiā in ali-
qua eccia. vel dāt faciētibz certū quid. q̄ indul-
gētia p̄suevit appellari l̄ corrupte a p̄a ⁊ cl̄pa.
S̄i discrete ⁊ rōab̄l̄r dēt ⁊ h̄ar d̄bitū p̄ q̄ dāt di-
h̄s. q̄ ille statim euolat ad celū si tū statim dēcedat

In valore indulgē. §. I.

naq; ē triplex cā. Una ē ex pte xp̄i. hoc ē meritū
⁊ satisfactō xp̄i. c̄ vna gutta sanguis sufficisset.
Un̄ iste thesaurus quo durauit s̄p̄ oīaz suā eccl̄az
restitat ad mutuādū peccatoribz gratis vnd̄ satisf-
faciāt. Sc̄da cā est merita sc̄oz pene ⁊ penalita-
tes qui m̄lto plā erogaueūt q̄ merueūt p̄ctā eorū
Tert̄a cā est ex pte eccle. s̄ aliq̄d op̄ p̄iū sp̄uale l̄
ipale. Et l̄ nisi sit iusta cā dāde indulgētie pec-
cet dēcedēs quasi dilapidator tān̄ thesauri. videt̄
m̄ valere illi qui p̄ditōz implet; nisi ipe illaz si-
ne cā iperraret. q̄ tūc. ⁊ ipe peccat; ⁊ sine cā suffi-
ciēti ipetrās. Si ḡ papa p̄prio motu moriēre ab-
solueret ab oī pena p̄ m̄cō indulgētie. ⁊ ille pie-
crederet statim ad celū euolaret ac si nullā culpā
haberet. etiam si papa iustam scilz causam non
h̄et. S̄z aliq̄ dicūt q̄ n̄ v̄ indulgētia collata sine
cā iusta ⁊ rōnabili a q̄cūq; dēt q̄ ē p̄tra volūtātē
dei. Et nō. q̄ opus bonū penale sc̄oz p̄t dupl̄
p̄siderari. Vno mō inq̄tū meritorū ⁊ sic n̄ trāf-
gredis p̄sonā merēis. nisi solū meritū xp̄i qui si-
bi ⁊ alijs meruit. ⁊ sic nullus plus meruit q̄ acce-
pit vel acceptur⁹ sit in seip̄o. Alio mō inq̄tū est
satisfactoriū. ⁊ sic multi sc̄i plus satisfecerunt q̄
debuerūt. Q̄ ḡ sc̄i plus sustinuerūt q̄ merue-
rūt. ⁊ n̄ solū aīo merēdi s̄ ē satisfaciēdi ēt. p̄ se q̄
dē primo dēit p̄ oībz indigētibz s̄m intēroz ec-
clesie. iō ill̄ primo cedit in satisfactōz s̄m q̄ indi-
gēt. residuū reseruaf. p̄ indigētibz dispēsandum
p̄ p̄latos eccle. Sic igif tota satisfactō xp̄i cessit
in thesauro p̄ ceteris ⁊ nihil p̄ se. q̄ null⁹ pene de-
bitor. De v̄gine m̄. aria. q̄ null⁹ pene p̄ actuali
erat debitor. oēs eius penalitates cedūt nobz in
satisfactōz. P̄ea at̄ original que ē mo:is nā ē sa-
tisfecit p̄ se. q̄ illi erat debitor. De alijs sc̄is q̄d
superogauerūt soluto p̄bito suoz p̄ctōz hoc res
manet in thesauro eccle. l̄c oīa pe. de pa. Et nō.
s̄m pe. de pa. vbi. a. q̄ xp̄s n̄ solū oībz meruit sed
p̄ oībz satisfecit. q̄ suppositū agebat ⁊ pariebat.
Un̄ n̄ solū actō merēs s̄ ē passio satisfaciēs fuit
infin̄ita. Nō ē ḡ ex insufficientia q̄ passio xp̄i in
sactis n̄ soluit s̄ ex dei ordinatōe qui grāt̄ t̄mit-
tit. Dicere em̄ q̄ in sactis de⁹ nil remittit nisi q̄

tū sibi soluit. aut de thesauro cōi eccle aut de the-
sauro cordis l̄ corp̄is vel oīs ē dicere deus min⁹
liberalē. Et l̄ in hoc cēt liberalitas hoīs xp̄i nō ē
cōicāns diuinas sue p̄alitates. in hoc tū in n̄llo
est liberalitas dei qui nichil d̄ suo nobis donat.
p̄pter q̄d melius ē q̄ in sactis est liberatio vel a
tota pena vel a p̄iali. n̄ ex solutōe sicut in indul-
gētijs s̄ ex liberali dei remissioe. Ex merito quid
xp̄i. i. amore xp̄i. s̄ nō ex solutōe xp̄i. qui t̄si pro
p̄ctō nāse soluit ⁊ satis fecit. n̄ sic p̄ p̄ctō p̄sone. ⁊
si dicat. Cū ultra infinitū nil sit ⁊ vnū infinitū
cōsumat aliud. ḡ satis factō xp̄i t̄si fuit infinita.
vnd̄ exhausia tollēdo penā inf̄ nitā. s̄. originalis
culpe in baptisatis. nil ergo remanet ad soluen-
dū in indulgētijs p̄ actualibz peccatis. R̄sio
q̄ hoc est verū in infinitis eiusdē rōnis. sed infi-
nitas x̄r̄tis dei est alterius rōis a b̄ alijs infini-
tanibz. oēs em̄ excedit ⁊ oīa alia ad ipsam cōpara-
sunt finita ⁊ quasi nihil. Passio igif xp̄i ⁊ inq̄z-
tum meritoria ⁊ inq̄atū satisfactoria est infi-
nita rōne suppositi. q̄ omnes infirmitates exis-
sentes ⁊ possibiles excedit. q̄ oēm penā damni
⁊ sensus infinitam ⁊ finitā ⁊ nullam facere pōt
Alioquin s̄l̄t argui posset. q̄ passio xp̄i p̄vno so-
lo satisfacere posset. c̄ pena est infinita et non p̄
duobz sicut p̄ius arguebat q̄ p̄ originali nō p̄
actuali nisi dicere q̄d dictum ē.

Et nota q̄ ad cō. §. II.

sequēdū aliquā indulgētiā datā quatuor sunt
necessaria s̄m pe. in. n̄q. duo ex pte dātī cā. Pri-
mū est auctoritas plenaria quā bz pa. erga oēs.
v̄t dēit est. Legati aut̄ n̄ nisi in termino sue legati-
onis. Archiep̄i x̄o ē in ep̄anibz suoz suffragane-
cz. extra de pe. ⁊ re. n̄o. Ep̄i at̄ ēi electi ⁊ si non
dū p̄secrati. dare p̄nt t̄m in suo ep̄atu ⁊ in dēd̄-
catōe eccle. siue ab vno siue a pluribz p̄secratur.
dare at̄ n̄ p̄nt nisi vnū ānū. In āniuersario de
dicatōis t̄m. xl. dies. extra de pe. ⁊ re. cū ex eo. i. si.
idē Ricar. Q̄ at̄ plan̄ sint bōi l̄ mali nil bz fa-
cere ad valōrē indulgētie. t̄ho. S̄ cōm ē cā rati-
cnabil. puta aliq̄d opus p̄iū ad honōrē dei ⁊ vti-
litatē eccle vel primoz ordinatū. v̄t visitatio ec-
clesiaz. edificatio hospitalium. redemptō capti-
uorum ⁊ h̄mōi. V̄t quia indulgentie sunt bo-
na sp̄alia. ⁊ sp̄alia p̄ p̄alibz non sunt danda
ideo s̄m l̄bo. ⁊ pe. indulgētie n̄ sunt dāde prin-
cipaliter p̄ p̄alibz s̄ pro sp̄ualibz. v̄t. s̄. p̄ eas exci-
tentur homines ad bona opera. Et ex hoc ostendit̄
q̄ non pōt papa extrahere animas oriēs de pur-
gatorio dando eis indulgētiā. q̄ hoc esset indi-
cretum a irrationabile. Aliā duo requirūtur
ex pte recipiētis. Et primum est q̄ sit in statu
merendi. i. q̄ habeat grām. Vnde s̄m pe. de pal.
non valent indulgentie existētibz in mortali.
quia manēte offensa reatus pene tolli nō potest

Capitulum Tertium

Dicit idem p. de pa. q. cum dicitur in indulgentijs vere penitentijs et confessis intelligit ipse confessiones in proposito. q. si oportet de facto. Contra qd. m. e. q. in quibusdam exprimitur vel qui infra mensem fuerint confessi. vñ videtur ex mente et pacto concederetur q. qñ quis implet confessionem non est in statu merendi postea recedere a fictione recipiat effectum. Scdm est ut faciat illud p. quo datur indulgentia. Un. qñ tunc aliquis haberet voluntatem faciendi id. p. quo datur indulgentia. puta eundi ad ecciam vel dando elemosinam et non faceret. q. non potest non obtineret indulgentiam fm Tho. et Alber. Religiosi autem pñt habere sicut laici si faciunt id qd. continet indulgentia. Quamvis enim ex se nil dare possint cum nil habeant pñi. rñ. q. i. si dicat. Pñt tñ ex licentia prelati dare. Tho. Prelati et dñes indulgentiam pñt ea vñ. Et dicitur ipius eccie vbi est indulgentia psequi pñt vñ? p altero indulgentiaz capere si potest nisi hoc contineat forma indulgentie tho.

Valent etiam in §. III

indulgentie fm Tho. et Alber. qñ sonat ut vñ. xl. dies indulgentie valent qñrum. xl. dies pñie fm ratione facta siue a sacerdote siue a iure siue a iusticia divina. Dies enim iste siue anni si sunt anni. celi nec purgatorij si mñdi. Et sicut in mñdo. xl. dies pñie plus valent vñ pñfici cū maiori deuotione qñ valcat alteri. ita. xl. dies indulgentie plus valent illi qui cū maiori caritate seu rei dare qñritate accedit. Ricb. autem dicit in. nñ. sen. q. qñ ad remissionem pene pares sunt iste qui plus dat et qui minus. si hoc contineat in forma indulgentie. Sed qñ ad remissionem interdictis pene. et qñrum ad sui dispositionem et recipiendum augmentum gte. plus recipit qui plus dat. nisi in casu in quo minus daturum est maius proparationem ad dantem. Un. autem indulgentia posita eccie est determinata ad tempus. puta qui vadit ad tñm ecciam vsq. ad tale tps. beat tñm de indulgentia intelligitur se tñm haberi. fm Tho. Un. si quis multis vicibus iret ad vñam ecciam in die qua est ibi indulgentia et sp. de nouo offerret. si haberet propterea indulgentiaz nisi semel. Sed in eccia sancti petri de roma est perpetua indulgentia. xl. dies. ut quoties ingredias totiens obtineat Tho. Mo. q. indulgentia fm p. de pa. in. nñ. tñm valent qñrum sonat et in foro dei. et hic in purgatorio. Sic intelligendo q. q. lucrat indulgentiaz viginti annorum tñm sibi vñ ad remissionem pene. p peccatis suis. qñ illi valuisse. xx. anni in pñia iniuncti. Si illis xx. annis penitus aliter eccia deciperet. Sed sicut penitentia qñto fit in maiori caritate tanto est magis satisfactoria. Sic isti. xx. anni lucrati tanto sunt pl. vel minus satisfactorij isti qñ illi qñto pñia isti fuisse satisfactoria. magis qñ illi? Et pñt indulgentie sunt maxime vñles pñt. ibi et secure. qui sepe recidi.

uant et non facile abstinent p totum annum a mortali si cur abstinet vno die quo datur indulgentia. Qui buldam probabile videtur q. intelligat de penitentis iniungendis. q. d. quadraginta dies de tali pñia. qualis tibi clauis non errate darent iniungi Alij dicunt q. tñm valent qñrum sonat. et plus si plus iniungit ille qui dat. dñm tñm possit occurrere debitis circumstantijs. Sed si non iniungit dare nisi qñtum sonat. tñc non relaxat nisi pñie iniuncte in foro penitentiali. Un. si nihil est iniunctum. nihil remittitur. sed cum datur indulgentia plena plenior vel plenissima tñc ois pñia iniuncta et iniungenda remittitur hic et in futuro. Alij dicunt q. videtur iste esse sensus verborum. Remitto tibi vñm annum de penitentia iniuncta. i. tanto minus punieris i purgatorio. qñtū ees si vno anno continuo egisses pñiaz in hac vita. Nec credunt q. propter has indulgentias generales minus teneant agere pñiam i hac vita. et hoc dictum satis videtur concordare equitati. ut notat Inno. Itē nota q. cū est determinata qñritas indulgentie. et parata qñritas elemosine. qui dat tñm habet qui non dat tñm non habet etiam si sit pauper. Sed si simpliciter datur sic. qui subuenit tali loco habeat tñm de indulgentia intelligitur fm sua additione. Itē no. q. indulgentie dare vel p. papaz vel p. epōs simpliciter sp. durat dñm durat locus nec expirant per mortem cedentis. Sed si eccia destruat ut opteat ea iterum dedicare. tñc indulgentie destruitur date ad tps. ut quinquennium vsq. ad illud tps. durat. hec oia p. de pal. Itē no. q. pñci non pñt dare indulgentias. q. non credunt nisi ad subditos quos pñcius non habet. Itē no. q. si pñsunt si subdito nisi de lñia pñij epī vel pñij iudicis. vnde sufficere videtur lñia curati. p. de pal.

Demum videndum §. IIII

est de indulgentia plenaria que datur solū a summis pontificibus qd. fit diuersimode. Aliqñ enim datur vñ omnibus certum locum visitantibus simpliciter. i. p omni tpe. Sicut cōiter dicitur de visitantibus sepulchri dñi. Clerum est tñm q. sine licentia parpe non pñt illuc accedere. Quod videtur institutum. ne ob suasionem sarracenorum hūatium fideles fidem veram abnegaret vel timore deuicti penarum inferredatum ab eis. Aliqñ datur indulgentia plenaria omnibus visitantibus certum locum certa die infra annum. ut excessum est ecclesie scē marie de angelis ordinis predicatorum ferrarie p eugenium quartum et p. puincia. puincie in ecclesia sancte marie magdalene in palma penitentem. Et hñmō in perpetuum pmanet nisi p papaz reuocetur sicut reuocate fuerit omnes tales indulgentie date. instat indulgentiaz aliarum indulgentiarum in concilio pstantiensi. Propter tñm visitantem talia loca implere ea que in forma ipsa continentur ad psequendum talem indulgentiam.

nec ad alios viuos vel defunctos pñt applicari. qz cōiter ibi dicit de ipsis accedēdo. **T**ertio mō datur indulgētia plenaria oībo facientibz certuz opus. puta assumētibz crucē ad bellādū contra infideles vel esūtibz vel mīnētibz bellatores contra illos. vel dātibz certā summā pecunie eleōsi nālīter p tali ope vel alio pio negō. **Q**uarto modo dāt certis et determinatis siue noīat pso nis facientibz infra annū vel aliud tpus in bulla taxatū certas elemosinas et ieiūia. vel alia pia opera orōnū et hīōī. qz talis bēat facultatē eligē di idoneū p̄fessōrē in articulo mortis qui vigo re talis indultri valeat absoluerē ab oībo p̄cis. d quibz est corde p̄ritus et ore p̄fessus. exceptis illis que p̄petrasset sub fiducia talis gte. **Q**uinto da tur plenaria indulgētia visitātibz certis eccias vrbis certis diebz. vt dicit. j. Et b de quinquage nario in quinquagenariū. et dicit indulgētia iubi lei. Circa materiā istā primo no. qz quibz tales plenarie indulgētie vulgariter nūcupent indul gentie de culpa et pena. Locutio tñ talis p̄prie nō est vtra. qz culpe solus remissor est deus auctori tatiue. Iuxta illud qd dñs ait per Isa. xliij. **E** go solus deleo iniquitates tuas ppter memēip sum. Et de p̄se. di. nū. Nemo. **P**ōt tñ sic saluari dca locutio vt remissio culpe referat ad p̄mōnē et p̄fessionē que p̄exigūt ad p̄sequēdā indulgen tiā. vt p̄ ex forma et remissione pene ad effectuz indulgētie. Ad hoc enim ordinat omnis indul gentia siue p̄icularis siue v̄lis ad remissionem pene ipalis debite p peccatis p̄missis p̄iale vel toralē. p qua si quis n̄ satisfaciūt in p̄mō p opera bona in statu gte scā vel p p̄nias iniūctas in con fessione. vel p factoz p̄iā susceptionē. vel indul gennaz suffragationē. in purgatorio postmodū eas luet. Si tñ in statu gte decedat alias ad in ferna decēdet nūq̄ eas solutur? **I**m doc. in. nū. Et qz indulgētie tāntū valēt q̄tū sonāt ideo dili genter attēdēdus est tenor eaz et obseruandus. Non. n. in hīōī votū p ope reputat vt ait cal liod. de pe. di. i. Sed optet opere implere qd ibi mādat. Nec sufficit p̄e implere vt p̄ez bēat indulgētie s̄ aut totū aut nihil vt v̄rbigta. Si quis teneat ex forma indulgētie certā ieiūia fa cere infra annū. p̄mō. et ex incuria n̄ faciat om nia n̄ consequetur. Si quis dēat visitare quat tuor ecclesias p quindenā et tantum tres ex eis visitat. v̄l solū p quaterdenā n̄ p̄sequetur. eam.

Et qz indulgentie .s. v. in articulo mortis q̄ plurimis date sunt ab eu geuo. nū. que nulli dubiū p̄manēt in suo valo re post mortē ei? p regulā. **D**ecet bñficiū p̄ncipi pis eē māfuz libro sexto. pla dubia insurrexēt circa b? **P**rimū est quis dicat in hac māfia articulus mortis. in quo bñs b? indulgētiā ab

solut. **U**trū vtrūq̄. s. quis moritur vel p̄sumit prus. cum .s. quis extimat? **I**m cōe iudicium mo riturus. **Q**uis postea euadat qd plurics accidit. Ad qd tñdetur. qz si non plus bēat ex forma in dulti. nec pcedēs aliter suā intentionē exp̄mat v̄dē intelligendū de articulo p̄sumpto nō v̄ro. Sicut etiā extrema vnctio dicit que est factū ex unctiō. qz dicit dari bis qui s̄m cōem extimatōem reputant morituri. et tñ si euadant itez postea in iungunt et nihilomin? extrema dicit. qz sic est ima bat qz foret extrema. **T**ñ ḡ cū in tali articulo p̄ sumpto mortis absoluit. p̄sequi v̄dē effectuz in indulgētie v̄lq̄ ad illud tps. **Q**uis postea euadat et ḡa illa expirat in postez. **I**ta p̄solut dñs iōā dñici. Secus autē eēt si in forma diceret qz cōse queretur effectū indulgētie in casu quo moriatur tñc. alias sibi reseruet in finē. **T**ñc enim n̄ conse quitur effectū si non morit? nec ḡa expirat per il lā absolurōnē. **I**te si n̄ bēatur hoc in forma et tñ pcedēs declarat sic intēdere. s. de articulo v̄ro n̄ p̄sumpto vt dicit eugenii declarasse. **S**cdo que ritur v̄t quis teneatur generalit p̄fiteri de pec cat? et que alias rite p̄fessus ē. vt p̄sequatur effe ctū indulgētie plenarie. Et aliquibz visum est qz sic. qz dicit in forma indulti qz p̄fessor quē elegerit in articulo mortis absoluat et dēt sibi auctate aplica plenariā remissione oīm p̄cōp̄ que ē ore p̄fessus et p̄ritus. Si ḡ n̄ p̄fiteat tñc ad illa que alio p̄fessus est n̄ v̄dē extēdi remissio nisi ad sibi tñc p̄fessa et n̄ ad alia. Sed in oppositū est rei ve ritas. **P**roci? declarata est no. qz clauis iurisdic tio nis circa hominē in mortis articulo p̄stitutum duplit in sacerdote dilatat. s. de iure cōi et de idul to p̄iculari b? Et q̄tū ad primū modū pōt q̄li bet sacerdos quēlibet in articulo mortis p̄stitutū sibi cōfiterē absoluerē. ab oībo peccat? et sentētijs excoīcatōis indifferētē factalē et in foro p̄niali. **N**ec autē p̄tās p b? indultū n̄ p̄mittit. qz quibz bet sacerdos n̄ p̄cisus b̄z b̄c de iure cōi in eo casu. **P**reterea talis absolutō factalis ē et extendit ad p̄tāque p̄textu tal v̄lis auctoritatis cōmissa eēt. **N**allō em̄ excipit dñmō p̄ritus p̄fiteat. sed p̄tās p̄cessa sacerdoti respectu b? indulti n̄ exten ditur ad p̄tā que p̄missis p̄ textu talis idulge tie. vt p̄ ex forma indulti. **S**z nichilomin? quo ad ipā p̄missa p̄textu indulti v̄z absolutō factal que fit de iure cōi in b? articulo si conteratur et p̄fiteat si memorie occurrāt quo ad culpā et quo ad penā ipalē p̄tate cōi. clauis plus et min? **I**m dispōnē eiul. **S**cdo mō dilatat clauis iurisdic tionis in sacerdote in hoc articulo ppter indultū ipale talis indulgētie quo ad remissionē p̄naz ipaliū quas quis soluturus est hic v̄l in purgatorio. quas de iure cōi sacerdos remittere nō poterat s̄ pōt vigore indulti b? **U**bi etiā no tandū qz ista remissio que in hac ḡa idulgentie

omittit nō est factalis. ideo nō requirit de necessitate noticiā peccatorū. nec formā absolutōis factalis sed p̄supponit q̄ sit tūc vel antea corde cōfiteri. et ore cōfessus. Cuius rō eē pōt. Quia cū sint tres p̄tes integrales p̄nie h̄mōi. ḡrosa indulgētia nō pōt su p̄plere nisi tertiā. s. satisfactōz p̄nitōez et cōfessionē supplere n̄ p̄t. Nō em̄ p̄t quis p̄ aliū p̄teriri vel p̄fiteri factaliter nisi p̄ interp̄rē cū nescit loqui. S3 b̄n pōt vnus p̄ alio satisfacere viuo vel defuncto. Et iō pontifex romanus qui est p̄ncipalis dispensator thesauri eccl̄e intrēdit p̄ h̄mōi indulgētiā q̄ de ip̄o thesauro. s. penaz xpi et scōz adiuuent fideles ad satisfaciendū seu soluendū debita h̄mōi penaz. Nō ergo optet q̄ confiteat generalit̄ seu alias p̄fessā. Nec hoc exprimit forma indulti sed q̄ det sibi plenariā remissionē peccatorū que est ore p̄fessus et cōfiteri. Nō dicit sibi s3 simpliciter qui est p̄fessus. Si igit aliquis ē p̄fessus iam ē p̄fessus et impleuit formā scilicet indulti vt n̄ opteat p̄fessā iterū p̄fiteri. S3 si q̄ p̄petrasset mortalia p̄ vltimā p̄fessionē rite faciā de illis optet p̄fiteri vt ad illa extēdat remissio pene debite p̄ illis. Et si amisisset loquelā s̄ n̄ vsum ratiōis possēt p̄uidere salutē sue p̄ signa et n̄tus que equiualeat p̄fessionī et ad p̄secutorū remissōis penē illorū. S3 si p̄ nullū modū pōt intimare r̄tia peccata valebit quidē sibi cōfiteri sola si eas h̄eat ad remissōz culpaz taliū. S3 n̄ extēdet remissio pene illaz vigore indulti vt videt̄. qz nūq̄ est ea p̄fessio. Si aut iucurrat amētiā vel frenesim p̄ mortale p̄missū. de quo nūq̄ habuit cōfessionē cū nec in tali statu possit eas h̄ere. nec saluā nec in aliquo sibi suffragat vel v3 indulgētia. Clez qz sciri n̄ pōt hoc nisi p̄māssisset vsqz ad illud vltimū in aliquo notorio crimine. vt in concubina tu. vsura publica. et h̄mōi pōt sacerdos facere qd̄ in se est vt det sibi talē absolutōnē et plenā remissionē. Et idē dicendū est de venialibz hoc ē qz n̄ sunt de necessitate p̄fessōis. iō eis non cōfessio n̄ p̄pter hoc tollit valor indulgētie si mortalia est p̄fessus tūc vel alias et de venialibz sit contritus. alias et si p̄ hoc n̄ impeditet a salute. qz venialia n̄ tollūt grām nec effectū h̄ indulgētie. Impeditet tñ ad remissionē penaz debitarū pro illis venialibz nisi p̄cederet ex eo qz pena nō remittit remanere culpa etiā veniali. Idē intelligendū est de oibz indulgētiis que dant p̄ticulariter vel vlt penitētibz et p̄fessis. s. qz optet p̄fiteri si quā p̄māssissent mortalia post vltimā p̄fessionē alias si bi nō valerēt. Venialia aut nō optet p̄fiteri nec mortalia iā rite p̄fessa. Clez qz cōfessio sp̄ est vtilis etiā iterata frequenter et de venialibz. et venialia cōfiteri et alias confessa n̄ pōt nisi iuuare p̄ferrī cum p̄fessionē efficiat quis aliquā de attrito contritus. iō si quis vult generalit̄ tūc cōfiteri non pōt nec d3 replendi s3 p̄mēdari. Sed nō est hoc necessariū ad consequendū effectum indulgētie

Tertio querit̄ que sit forma b̄ absolutōis vel remissionis plenarie qd̄ est diligēter inspiciendū qz sicut forma ē p̄ncipiū eēndi ita et cognoscēdi. Et iō fīda est vna distinctio cōis et satis vulgaris fm̄ theologos et canonistas. v3 qz duplex ē clausula vna ordinis. alia iurisdictionis. Dare aut̄ in indulgētiā plenariā vel n̄ plenariā nō p̄tinet ad clauē ordinis sed iurisdictionis. Qd̄ p̄t ex eo. qz clauē ord̄is n̄ pōt vti nisi qui est sacerdos qd̄ est absolute in facto p̄nie factaliter. S3 absolute in foro iudiciali seu dare indulgētiā p̄rialem vlt plenariā p̄tinet ad clauē iurisdictionis qd̄ fieri p̄t etiā p̄ eū qui n̄ est sacerdos. Nā legatus non sacerdos dat indulgētiā et papa electus canonice et si n̄ sit adhuc sacerdos pōt dare indulgētiā. et sic p̄t qz n̄ p̄tinet ad clauē ord̄is sed iurisdictionis dare indulgētiā. Ad clauē aut̄ ord̄is p̄tinet habere p̄rātē sup̄ corpus xpi v3 ad cōficiendū. et sup̄ corpus xpi mysticū ad absoluendū a peccatis factaliter. Et absolute quidē a peccatis factalis h̄z certā formā que imitari n̄ p̄t quo ad formā substantiāle. Nec ea vti pōt quis qz efficaciam h̄eat nisi sacerdos. Sed absolute plenaria seu concessio remissionis plenarie n̄ h̄z certā formā determinatā. et iō variari pōt. Quinto absqz aliqua forma verborū pōt cōcedi v̄puta cū cōcedēs dī. Eligens talē eccl̄iam vel faciēs talē elēosināz penitens et cōfessus h̄eat plenariā indulgētiā. Et intelligit̄ vt dictū est. s. qz tūc vel antea sit cōfessus de necessario cōfiteat̄. Manifestū est em̄ talem qui illa implet statim absqz alia forma verborū alius cuius absolutōis cōsequi effectū illius indulgētie nisi ponat obstaculū incōfessionis. Secūdo nō. qz illa d3 esse forma verborū in remissione plenaria concedēda. quā cōcedēs indulgētiāz decreuit. Nā in illa forma d3 mister exequi mandatū in qua eius impator iniūxit. Cū ergo in h̄. gratiis cōiter talis sit forma indulti vt cōfessor tali p̄sone inobediā romane eccl̄e p̄fiteri et plenā remissionē largiat̄. Sequit̄ ex tali forma commissio his impariua qz talis d3 ē forma executionis idicariua. Ego aucte sedis aplice mibi p̄ nūc p̄missa. cōcedo tibi plenariā remissōz oīm peccatorū tuorum. de quibz es contritus et ore cōfessus p̄ter ea que ex cōfessionē h̄z indulti commissisti. Si addat̄. In noīe. p. et f. et. s. congruū erit sed nō necessariū. Et qz alq̄ addit et restituo te illi innocētie i qua eras qñ baptizatus fuisti. sup̄flūū videt̄ nō tñ viciat actū. Tertio est r. 3. qz ex commissiōe actuali plenariā remissio n̄ cōcedēs nō optet qz necessario sit sacerdos nisi exp̄sse in commissiōne mādēt hoc. Nō ē. n̄ est seruus maior dñō suo sed cōcedēs plenariā indulgētiā pōt n̄ esse sacerdos. ergo et exequēs nō optet qz sit sacerdos nisi hoc cōtineret forma indulgētie huius. Sic enim talis plena remissio pōt dari cū forma et sine forma. ita et p̄ ministrū et sine ministro et p̄ ministrū

sacerdotē et nō sacerdotē nisi in bulla dicat exp̄s
se. q̄ minister h̄ cōfessionis sit sacerdos. Si aut̄ n̄
dicat in bulla. nisi q̄ sit idone⁹ p̄fessor. et q̄s i a
riclo mortis p̄stitur⁹ h̄s tales indulgētiā. sacer
dotē h̄bere nō possit v̄l etiā clericū. Satis videt̄
q̄ laicus in eo cāu possit iudicari idoneus con
fessor. q̄ v̄l dictū est. tal̄ p̄fessio v̄l absolutio non
est sacramentalis. que n̄ pōt fieri nisi p̄ sacerdotē
Un̄ cōfiteas p̄cā sua laico in tali casu cū n̄ b̄t
copiā sacerdotis laudabil̄ quidē facit. sed eua
dens tenet̄ itē illa sacerdoti cōfiteri cū laic⁹ non
b̄at clauē ordinis n̄ si cōfiteat laico necessario p̄
fiteā. vel mortalia p̄missa post vltimā p̄fessionē
valet quidē sibi ad p̄sequēdā indulgētiā talē
Quarto est nō. q̄ materia circa quā principiū ē
remissio plenaria. et materia circa quā est remis
sio factalis differūt quasi sicut culpa et pena. Nam
p̄cā que est clauis ordinis p̄cipue est circa cul
pam actualē. quib⁹ ē virtute clauis diminuat̄
et de pena debita ip̄ali plus et minus s̄m q̄bita
tem p̄ritōis et laboris et ex ope iniūcto satisfacti
onis. Sed clauis iurisdictionis est in b̄mōi idul
gentiā p̄cā penā ip̄alē debita p̄ culpa. Nam et
si culpa dimittat̄. hoc cū rōne cōtritōis et cōfessi
onis prius facit. Un̄ remissio factalis vel d̄pa
rum mortaliū sp̄ est plenaria vel nulla. cum oīa
mortalia sint p̄cā ad inuicē ex p̄te auerſiōis v̄
vnū nō possit dimitti sine altero. Remissio aut̄
que sit p̄ indulgētiā p̄tē et plenaria et priā.
de aliquo annis vel dieb⁹ s̄m formam indulti
Quinto idē videt̄ dicēdū si sacerdos vel laic⁹
cū non b̄t sacerdos cum nesciat formā que con
suevit cōfiteri dici et ignorātia vel inaduertentia
nō illā dicit sed equipollētiā. puta do tibi illam
indulgētiā que p̄tinet in hoc tuo indulto. Vel
dñs te absoluat a tua culpa et pena s̄m gratiam
quā dicit tibi p̄cessam a summo pontifice. Nec
sequit̄ q̄ frustra in forma indulti ponit q̄ vale
at sibi eligere p̄fessorē idoneū et. q̄ hoc fit v̄l fa
ciēdo si pōt cōfessionē factalē sacerdoti de morta
lib⁹ nōdū cōfessis vel de illis et si iam cōfessis v̄l
p̄malib⁹ n̄ necessarijs p̄fiteri efficacius tollatur
obstaculū ad p̄sequēdū indulgētiā cū p̄ p̄fessionē
efficiat̄ quis aliqñ de attrito cōtrit⁹ s̄m thōm.
Qui si in forma indulti hoc diceret q̄ valeat si
bi eligere cōfessorē sacerdotē secularē vel regulā
rem. Ex ip̄a forma p̄t̄ q̄ v̄l ē sacerdos qui det
sibi illā plenariā remissionē. Quarto quē
v̄l valeat dicta cōfessio quo ad peccata oblita.
Et videt̄ q̄ non. q̄ v̄l ex forma indulgētiē imis
sio plenaria peccatorū. et quib⁹ est cōtrit⁹ et cō
fessus. Sed quē et obliuio nō est cōfessus ḡd
illis n̄ dā in cōfessio v̄l credo est rei veritat. et
rō est. q̄ cū deus nō requirat ab hoīe impossibi
le. ita videt̄ sentiēdū de papa. qui ei⁹ vices et in
terris. cū regula dicat. Nō ad impossibile obli

gari possit de re. iu. li. vi. Impossibile est aut̄ q̄ q̄
p̄fiteat in p̄nculari illud q̄d n̄ b̄t in mēoria nisi
diceret mēdaciū q̄d nullo mō est fiendū. xij. q. ij
Cū humilitatis. S̄ nec istud requirit̄ ad hoc
v̄l remittat oblita sed sufficit q̄ p̄terat et p̄fiteat
de his in genere cū p̄posito cōfiteri et p̄fiteri in
sp̄ cū mēti occurrerit. et p̄ hoc remittunt̄ si alias
est b̄n dispositus. Et ita videt̄ extimādū papaz b̄
intēdere in tali indulto. s̄ p̄fessio eorū que mē
ti eorū occurrūt. cū p̄teriti discussione. et eorū ne
cessario p̄fiteā v̄l mortalia. s̄ obliuio ar̄ sufficiat
p̄fessio sic et p̄ritō ḡnāl. Ad q̄d ēt fac a fili d̄cre
tal̄ oīa v̄triusq̄ sexus. de. pe. et re. Nam ibi p̄cipit̄
q̄ q̄s oīa p̄cā sua debeat̄ salte semel i anno p̄fite
ri p̄prio sacerdoti. et certū est. q̄d p̄cā oblita sunt
peccata. Nam. n. obliuio facit p̄cā p̄petratū non
esse p̄cā. et cū q̄s ea nō cōfiteat̄ q̄ non recordat̄
ḡ nō oīa p̄cā sua p̄fiteat̄. ḡ cū nō fuit mādātū. ea
nō p̄fiteādo. q̄ nō oīa peccabit mortali. q̄d ēt ab
surdū dicere. Intelligēda est ḡ decretalis illa de
p̄cā cōfiteādo. s̄. q̄ memorie occurrūt i p̄ridari
alia in generali. Et s̄t in p̄posito quo ad cōsecu
tionē plenarie remissionis sufficit cōfessio s̄ ob
litis in genere. nec requirit̄ in sp̄ q̄d est impossi
bile. Itē videt̄ dicēdū cū in forma b̄ indulti cō
tineat̄ q̄ si b̄ alteri satisficere seu restituere effi
tuat intelligēdū v̄l si pōt. Sic ei glosat Aug. il
lam regulā. p̄cā n̄ dimittit nisi restituit̄ ab
latū. de re. iu. li. vi. v̄l si pōt restitui v̄l ipe Au
gu. exp̄lle dicit. i. q. vi. si res. Qui ergo abstu
lit ab alijs p̄ furtū. rapinā. v̄l furā. fraudes. et b̄.
certā summā pecunie et penitus nichil h̄t ad res
stituēdū v̄triusq̄ talis b̄n talē indulgētiā si priua
bit fructu eius si alias cōtrit⁹ et cōfessus ē euz
p̄posito efficaci satisfaciēdi si possit. Sed si pōt
in totū vel in p̄tē et si nō sine magno incōmodo
suo v̄triusq̄ n̄ ea cōsequit̄. Quinto querit̄ v̄triusq̄ li
targicus vel freneticus vel amēs effectus qui n̄
dū eliget p̄fessorē qui eū absoluat seu cōcedat di
ctam remissionē plenariā vigore talis indulti
valeat cōsequi effectū talis indulgētiē. Et videt̄
q̄ nō. q̄ talis prius nō elegit cōfessorē. nūc autē
eligere nō v̄l cū n̄ sit compos rōis. ḡt. Circa b̄
et aliqua sunt supradicta ad huc addēt̄ et alia.
Un̄ dubiū n̄ b̄t q̄ si in sana mēte cōstitutus
declarauit velle hoc sibi fieri qñ cal⁹ cōtingeret
mortis p̄ quēcūq̄ v̄l elegit. et sic p̄ sacerdotem
si b̄t pōt h̄t absolutō vel cōfessio remissionis.
et valebit ei ad oīa. nisi ad ea peccata que perpe
trauerit p̄teritū b̄mōi indulgētiē. q̄ hoc excludit̄
in forma illa. Et idē quo ad peccata mortalia q̄
nūc fuit cōfessus de quib⁹ recordabat̄. et cōtri
tus p̄ponebat ipe suo cōfiteri sed p̄uēus vel ca
su repentine et improuise mortis vel amissionis
loquele vel frenesi supueniente non valuit. Nam
tal̄ et si cōcedat a sacerdote ad hoc vocato abso

lutio seu plenaria remissio vigore talis indulgentie valebit quidē sibi indulgentia alias p̄rito. s; nō quo ad ea que nōdū fuerat cōfessus. Quidē etia; quibusdā q; et si mō p̄dicto exp̄sse nō elegerit i declarauerit. hoc tñ intēdebat q; ista electō babilis ei sufficit ad cōsequēdā indulgentiā mō tñ p̄dicto. Quinimmo in absentia sacerdotis dicunt q; etiam laicus est idoneus ad p̄cedēdū talem remissionē ex indulto huius. Utz autē hoc sit v̄z dubitari pōt. Et rōes ad v̄trāq; p̄ez sūt nil tñ nocet q; fiat p; laicū si hēri nō potest sacerdos et valeat q̄rū valere pōt. **S**exto queritur v̄z qui adimpler ea que p̄tinent in forma indulgentie. ad hoc q; p̄sequat eam in p̄tō mortali ē p; eum cognito p̄sequat effectū indulgentie v̄bi gr̄a. In huius indulgentie forma cōi exprimitur q; erogat paup̄ib; certā quātitate; pecunie. et q; ieiunet p; annū si pōt v̄nādie in ebdomada alio nō hēat eam. Vel si posita sit indulgentia ad certum locū. puta in visitādo aliquas eccias v̄t in indulgentia iubilēi habet. Si in mortali existeret sumit iter ad v̄bē. Utz cōsequat indulgentiā et v̄d; q; nō. q; ab oib; doctorib; tenet q; est necessarium hōiem ēē extra mortale peccatū ad q; q; valeat cōsequi fructū eius. Sed talis est in mortali ergo r̄. Ad hoc saluo meliori iudicō. **R**espondēdū v̄d; p; distictōz q; aliud est dicēdū de eo tpe et loco quo p̄cedit indulgentia. aliud de tpe quo itur vel disponit ad indulgentiā. Itā de tpe quo p̄secuturus est indulgentiā v̄trāq; op̄z q; sit p̄ritus et p̄sequens sine mortali alias non p̄deset. v̄z cū est in articulo mortis qñ sit ei talis absolutio vel cōcessio sen q; eo tpe quo visitat ecciam vel eccias v̄bi posita est indulgentia v̄t indulgentia iubilēi. S; tpe quo p̄git ad v̄bē v̄bi sunt decē eccie. Vel tpe quo dat elemosinas vel facit ieiuniū p; annū s; in forma indulgentiā in articulo mortis. n̄ v̄d; necessariū q; illa faciat extra mortale. Quis v̄trāq; tutius et melius forz et v̄tilius. etiā tñ esse sine mortali p̄tō sicut etiam dicūt plures doc. v̄t. **L**ib. in. nq. q; eas satisfactōes iniunctas a cōfessore. que post expletōem earz relinquūt effectū in satisfaciēte in mortali p̄actas non op̄et iterare v̄t ieiunia et elemosine et p̄grinatōes. q; effectus ille remanēs valz fuerit ad gratiam.

De indulgentia iu. §. VI.

iubilēi que ē plenaria et v̄d; valde rōnabiliter in scriptura seu p̄cessa. sum q; hōies sunt valde tepidi ad satisfaciēdū maximis debitis penarū quibus tenet obnoxii p̄pter innūerabilia et graua peccata p̄missa v̄t saltem semel in vita gr̄atose recipiāt tale suffragiū ad soluēda tāta debita ex thesauro inextinguibili meritorz xp̄i et scōz. rum v̄t p̄seuet reuerētia ac deuorō aplice sedis que

originata est in v̄be v̄bi talis indulgentia p̄cessa est. cū pōtifer romanus sit in terris xp̄i vicari; et petri successor. tñ ad p̄firmādā fidē catholica; et excitādū feruorē eius in mētib; fidelitū. quā v̄bis et factis inūerabilium passionū et miraculorum sancti martires defensorū et corroboratiōis p̄maxime in v̄be tñc dñi mōi v̄bi et illoz corpora sine numero requiescūt. Accedētes cū illuc de uote et visitātes eccias inquirūt et audiūt de locis martirioz et inde p̄fortant in fide et aiantur ad cōstantiā. **Q**uā habuerit ininū talis indulgentia iubilēi nōdum inueni. Sed Jo. an. et q; dam alij doc. referunt bonifaciū octauū instituisse de cōcilio et cōsensu cardinaliū indulgentiā plenariā seu p̄cessisse de cētenario in cētenariū accedētib; ad v̄bē. et visitātib; certis diebus q; dam v̄bis eccias. s. sancti Joānis lateranensis sancti petri. sancti pauli. scē marie maioris. **Q**uod v̄d; fuisse circa annos dñi. M. ccc. **P**ostea de mens et erit gregorius p̄siderātes paucissimos hōies attingere ad cētesimū reduxerūt nūctum cērum annorū ad numerū quinquagenarium ad quē pueniūt qui in mōdo veterascūt. **D**emū nicolaus papa quintus qui nūc viuit et regnat a; no dñi. M. ccccl. inchoante in festo natiuitatis dñi fecit in missaz solētijs indulgentiā iubilēi publice insinuari. s. plenariā remissionē p̄sequi penitētes et p̄fessos. qui decas eccias semel in die visitauerint p; quidenam vltimōranos et citra montanos romanos aut et vicinas ciuitates p; mēsem. et per totū annū quinquagesimū p̄maxime dicā indulgentia et in sua bulla patēti hoc exprimēte recolit. quaten; p̄fati summi pontifices mō declarato idē statuerūt. **P**aulus vero papa scōs certis ex cāis rōnabilib; aīm suū mouē; n̄d; dictū iubilēū assignauit de vicesimoquinto in vicesimūquintū annū p̄firmata p; Sixtum papā. nq. v̄t p; in extrauagāti Sixti de bulla cōfirmatōis anni iubilēi que incipit quēadmodū **E**t ne quis sumat dubia p; certis sciēdū q; i corpi cuiusdā bulle que d; ēē clemēis. mltā narratur que n̄ videtur ēē de stilo curie. cu; sint lenia et exorbitātia satis. **U**n̄ l; ascribātur clemēti n̄ nō v̄d; verisile illius vel alterius summi pontificis fuisse. sed ficticie innēta et si ēēnt. papa nicolaus illa nō a; p̄bauit. **P**ossēt autē papa abbreuiare dies visitatōis sicut aliqui fecit propter maximam multitudinem cōcurrentem

Notandum de §. VII

iubilēo q; hoc nōm. s; in interpretatōnem. derivat a iobel. Iobel enim hebraice. latine interpretatur initium vel remissio. In iubilēo remissio vel initium d; quia v̄t dicetur fiebant in eo remissiones scōm v̄t etymologiam dicit a iubilo qui significat magnum gaudiū. nā in illi āno

Titulus Undecimus

erat magnum gaudium et festum: Est itaq; iu-
bileus.

In abraham inchoatus

In veteri lege prefiguratus.

In tempore gratie perfectionatus

Et a summo pontifice ad plenariam pene in-
dulgenciam applicatus

Quatum ad primū refert mgt in bisto. sco.
q; hebrei tradūt iubileū habuisse initium qñ ab
raham lotb neporē suū. qui ductus erat captiu?
a quatuor regib; qui debellauerāt quinq; rges
s. regem sodom. o; vbi hīrabit lotb. et alios a ca-
puitate liberauit. Quia em̄ fuit remissio capti-
uitas eius Gen. xxiij. Et tunc d; lotb fuisse. l. an-
no; . Vel ip̄c abraham in. l. anno erat cum dñs
ei locutus fuerat qñ egressus est de aram. Vel
quia abraham peritus astro; . nouerat q; aeris
intemperies que fit ex eleuatis vel de; s; il plane-
tis semp; vsq; ad quinquaginta annos ad tem-
perie reducitur. qd fieri vidit in astris. voluit imi-
tari in terris. v; quinquagesimus annus dicere-
tur iubileus.

Quatum ad secundū mandauit
deus in lege Leui. xxi. v; post septem ebdoma-
das annorum annus sequens qui erat quinqu-
agesimus diceretur iubileus in quo anno fiebat
remissio multiplex. Nam remittebat terra a cul-
tura. q; non poterat. colere. serere. et hīmōi. Re-
mittebat seruitus hoīm. q; tunc serui efficiebat
liberi. Remittebant et debita. et possessiones ve-
dite reuertebant ad priores possessores. Simili-
ter et pignorate. et plura fiebant alia ad gaudium
Sed vt dicit apls. i. Corin. x. Nec omnia in fi-
guram contingebant illis facta sunt autem pp̄
nos. **Q**uatum ad tertiu hoc p̄fectionē habuit
et fuit implerum. qñ quinquagesima die p̄ xpi
resurrectōem. fuit lex gratie et amoris data disci-
pulis xpi in mōte sion descendere spūscō super
illos in specie ignis. Unde et nūc canit ecclesia.
Parrata sunt hec mystice. pasce p̄cto tempore
sacro dierum numero quo lege fit remissio. Res-
urgens xps et appares eis dixerat Joan. xi. Ac-
cipite spūm scūm quorum remisistis peccata et
Sed ip̄a quinquagesima die copiosius receper-
unt grām. quia remissa est eis omnis iniquitas.
quo ad culpam et penā. Per hāc reuertitur ho-
mo ad possessionē ariquam deperditā vite eter-
ne. Prius autē mortali carne indutus dixerat pe-
tro primo summo pontifici. Nō dico tibi septu-
es s; vsq; septuagies septies. Mat. xxiij. qd mul-
tiplex exponit. Et alias et p̄ oēs oīstudo Septu-
aginta septē generatōes iurant a luca a xpo vs-
q; ad adā primū oīm p̄m. q. d. Si oīa peccata
quis hēret que pmissa sunt ab oībo hoībo q; fue-
rūt oīa dimittent. ita tñ vt ibi d; . si fuerit puer-
sus et penituerit. Venia cū nō dat nisi correcto
de re. iu. li. vi. et in vnitare eccie existat. Tñ et flā

ma ignis vicio; et demō infernalis egrediēs de
fornace babilonica cubitis quadragintanoue;
incedit quos repit de caldeis mīstros regis dia-
boli. q; nō venerāt ad quinquagesimū remissiois
annū. vnitās enī deficiebat. Eos autē qui in ea
erāt. q; in vnitare erāt nō tetigit ignis. Dan. iij.
s; hī dicebāt deū secum hīntes silem filio dei.

Quātū ad quartū. q; solus pa. h; plenitudiez
p̄tatis quo ad iurisdicōz. aqua tenuat vt a fō-
te oīs iurisdicō spūalis in platos et sacerdotes
alios. xxiij. q. i. loquit. et p̄ferre indulgēcias p̄-
net ad fōz iurisdicōnale ecclesiasticū. vt dictū est
supra. Nō dare indulgētiā plenariā spectat solū
ad pa. qui h; vlt clauēs thesauri eccie. s. merito-
rum satisfaccionalū xpi et scōz. Et nō. q; cuz in
simbolo fidei vnus ex articul; sit scām eccleaz ca-
tholica scōz cōione. p̄cōz remissionē in quo cō-
plendunt effect; grē qui est remissio p̄cōz p̄ sa-
cramēta. et effectus grē qui ē cōicatio meritor; et
bonoz opm que ē p̄ caritatē. Cū relaxatō pene
que fit p̄ indulgētiā inital meritis eccie. et p̄-
cipue passiōis xpi. Perinaciter tenere q; idul-
gentie nō valeāt ad remissionē pene bitis debitis
circūstāti; vel q; papa nō possit p̄cedere plenariā
indulgētiā est hereticū cū sit cōtra articulū fidei
et contra determinatōem v̄is ecclesie.

Titulus Undecimus

de lege in cōi. De septēplici lege. que oīs ordia-
tur ad caritatē Cap. i.

Via per legē

dñi docemur vicia euitare. v;
tutes āplecti. qd ad supnam
beatitudinē aīa puenit. Nō in

hac prima pte p̄ tractatū de aīa age; de multi-
plici lege. qua aīa et potētie ei; regulant. De le-
ge autē d; in ps. Beati immaculati in via qui ā-
bulāt in lege dñi. In quib; vobis ps. tria oīdit

Cōplemētū bñe appetitōis ibi. Beati
Fundamētū b̄ adeptōis ibi. immaculati.

Additamentū ipsius exercitatiois. ibi. q; aīa
bulāt in lege dñi.

Quātū ad primū .s. i.

dicit boetius de conso. q; inserta est mēbo hoīz
viri summiq; boni cupiditas. Hoc autē sūmū
bonū nō h̄t nisi p̄ vērā beatitudinē. Nā hanc
diffiniēs ip̄e boe. ait. Beatitudo est status oīm
bonoz aggregatōe p̄fectus. Tale at statū. s. bēre
oē bonū oēs appetit. vñ Aug. x. de ci. di. inquit
Qm̄ autē hoīm qui quolibet rōne vri pnt certa
snia est oēs homines brōs esse velle. Qui autē
sint vel vnde fiant dum humana moralitas q;
rit diuerse p̄trouertie cōicite sunt. in quib; pbi
sua oīa cōtriuertit. Et ponit multas opiniōes

circabmōi. Sz magis veritatis dñs iesus xp̄us qui ad hoc venit in mōm vt testimoniūz perhiberet veritati. vt ip̄e dicit ioan. xix. 7 in fine sue predicatoris in vltima cena declarauit in quo consistat ista beatitudo dicēs in oratiōe ad patrem. **H**ec autē est vita eterna vt cognoscāt te solūz verum deū 7 quē misisti iesum xp̄m. Ioan. xvij. i in hoc consistit vita eterna que est p̄fecta beatitudo. cognoscere clara 7 p̄fecta visione te patrem et filiū quē misisti. i. incarnari fecisti. Et quia ip̄a incarnatio facta est ope sp̄s sancti in hoc includitur 7 p̄sona sp̄s sancti. 7 ip̄a incarnatio. Est ergo sensus. In hoc consistit beatitudo 7 vita eterna cognoscere patrē et filiū 7 sp̄m sc̄m esse vnum solū deū 7 sc̄ario xp̄i humanitatem. Et visio vt dicit Aug. est tota merces. s. fundamentū ad ipsum immediate sequit̄ p̄ph̄sio. dilectio. 7 fructio sp̄s dei. **H**ec em̄ visio tāte pulcritudinis est tātoq; amore dignissima vt q̄buslibet 7 quātilibet bonis aīam repletam. sine hac plorinus p̄b̄s extimet infelicissimam. Aug. de ci. dei. **N**odū autē pueniēdi ad hanc b̄titudinēz declarauerat cum dixit in mōte discipul. in principio sue instructōis. 7 de eodem descendēs ad turbas. Beati pauci. Mat. v. 7 Luce. vi. **Q**ue oēs beatitudines. s. septē sunt actus virtuosī. q̄bus puenit ad beatitudinēz. Et illos oēs mōs p̄h̄ndit p̄s. dum subdit. immaculati qui ambulant in lege dñi

Secundūz ergo. §. II

q̄d notat̄ est fundamētū 7 modus adipiscēdi beatitudinē. **H**oc autē est caritas sincera que notatur cū d̄r. Immaculati in via. **V**ia ad beatitudinem eē caritatē oñdit apl̄s. i. Cor. xij. **P**ostq; locutus est de quibusdā donis sp̄s alibus dicens. **A**dduc excellētiorem viāz vobis demōstro. vīz caritatē. de qua imēdiate loquit̄ p̄ totū sequens. **C**ogite autē caritas dicta ē. via q̄ sic sine via n̄ p̄nt homines puenire ad terminū op̄atū alic⁹ loci. ita sine caritate que dicta est via non p̄nt homines ambulare sed errare inquit p̄sper. de pe. vi. ij. **E**t Aug. in sermōe. Caritas est fons 7 origo oīm bonorū. **V**ia que ducit ad celūz. **I**psam quoq; esse fundamētū totius sp̄s alis edificij ostendit idē apl̄s dicēs. **I**n caritate radicari 7 fūdari. s. finis vt possitis p̄h̄ndere cū oībo sāctis sc̄z deū ad epl̄e. iij. **S**z in hac via. s. opm caritatis quibō itur ad beatitudinē op̄et eē immaculati. **N**ā maculati n̄ sunt beati. sed immaculati. **A**poca. xij. **S**ine macula sunt ante thronū dei sc̄licet beati.

oportet ergo. §. III.

vt via caritat̄ sit immaculata q̄ sit corde puro de p̄fecta bona in fide n̄ ficta. vt docet apl̄s. i. Lbim.

i. **E**t hoc est diligere deum ex toto corde 7 ex tota aīa 7 ex oī mēte sua. 7 primū suū sicut seipsum. **M**at. xxij. **S**ed in dilectōe dei includit̄ dilectio primi 7 ecōuerso. **T**ria ergo no. in dictis v̄bis sc̄z cordis puritas excludit maculā affectōis et facit diligere ex toto corde. **L**ōsc̄e bōitas educit maculā erroris. 7 facit diligere ex tota aīa. i. in intellectu. **N**ō ficta fides. i. fidelitas ē sp̄s puri maculā defectōis 7 facit diligere ex oī mēte. i. semp. **Q**uātū ad primū sunt aliq̄ q̄ vidēt eē i via caritatis. q̄. s. faciūt op̄a de genere bonorū. vt eleosinas. orōes. ieiūia. 7 b̄mōi p̄pter deū. **S**z q̄z b̄nt cor maculatū inordinat̄ affectōibō. iō n̄ sunt immaculati in via. **B**ītū vir inquit sapiēs Eccl̄. qui inuētus ē sine macula. qui post aux̄ n̄ abijt nec sp̄auit in pecūie ih̄saui. **I**lle vadit p̄ aux̄ qui inordinate ad sp̄alia afficit̄ magis diligens pecuniā q̄ deū vel xp̄m. 7 iste v̄tq; n̄ h̄z cor purū. **C**aritas autē v̄ra ē de corde puro. **P**urū fm̄ b. **L**bo. in sum. d̄r q̄d n̄ est mixtū cū alio se vilior. **D**icimus vinū purū q̄d n̄ ē mixtū aqua. q̄ aqua n̄ ē p̄ciosus liquor sicut vinū. s. cum aqua misceat̄ n̄ ē purū. **A**ux̄ ē purū cū n̄ ē mixtū auricalco vel argēto que min⁹ p̄ciosi sunt. **A**rgētū im̄ purū est q̄d mixtū est stāno. **S**z si argēto misceatur aux̄. vt cū deaurat̄ calix vel aliud si anulo aureo includat̄ lapis p̄ciosus adamas carbōculus topaz⁹ 7 b̄mōi. n̄lls dicit illa eē impura immo magis p̄fecta 7 p̄ciosi. ex eo q̄ iungunt̄ t̄bo nobilioribō se. **E**ld. p̄positū. **A**īma n̄ra vbi est cor n̄m. i. volūtas. que ē nobilior oīni re corp̄ea. n̄ solū auro 7 argēto 7 lapidibō p̄cios que ita app̄ciant̄. **S**z oībo cel̄ 7 planetis 7 sole 7 lūa 7 stell̄ pulcrior 7 p̄fectior ē nafali sua p̄ditōe. **C**omungit̄ ar̄ rebō 7 quodā mō misceat̄ p̄ amorē. q̄ amor h̄z virtutē vnitiuā. **S**i q̄ quis inordinate diligit̄ terrena. diuitias. gl̄am. delectatōes corporias. p̄ponēs amorē horū dei 7 primi dilectōi. cor h̄z. i. volūtas efficit̄ impurū 7 maculatū. q̄ rebō vilioribō misceat̄. **S**z si cor tuū 7 affectus tu⁹ 7 mē̄s dirigat̄ ad deū. ad sup̄nā p̄riam ad cōreplādum gloriā angelorū 7 scōr ad p̄ficiēduz in virtutibō 7 gr̄a. q̄ oīa ista sunt nobiliora ipsa aīa. **I**ō ex p̄iūctōe tali efficit̄ aīa 7 cor purū diligēdo ista super omnia trāsitoria. **S**ic q̄ diliges deū ex toto corde tuo. n̄ ex pre. vt deū ex vna pte 7 m̄dum ex alia pte inordinate diligas. **D**i. em̄ **I**saias. car. xviij. **A**ngustatū est stratus ita vt alter decideret 7 palliū breue v̄tq; op̄is non pōt. **S**tratum in quo quiescit amor n̄r ē cor. 7 istud est ita angustū vt non possit cape nisi vnū deū ī mundum. **S**i dei amor quiescit in eo amor m̄di immediate decedit. 7 cū eo manere nō pōt. **S**i intrat amor m̄di inordinatus et maculosus decedit ex eo amor dei. **E**t q̄uis de⁹ sit infinit⁹ 7 cor n̄m purū. tñ ita se coaptat vt tot⁹ in eo quiescat

Titulus Undecimus

Et palliū breue affectōis hūane vtrūq. s. viciū
 ⁊ virtutē epire nō pōt simul. Sit ergo caritas d
 corde puro vt deū diligas sup oīa ⁊ ppter se non
 ppter te id est tuā vtilitatē ⁊ omnia facies ppter
 deū. Diligas ⁊ primū de corde puro. non qz nibi
 vtilis vel delectabil vt amor carnis. s. qz capax
 supne beatitudinis ⁊ sic eris immaculatus i via
 hac. **Q**uātū ad scōm sunt multi qui vidēt
 esse in via caritatis sustinētes et tormēta ⁊ mul
 ta aduersa ppter deū. sed qz hnt aīam. i. intellē
 tū maculatū errore bi nō sunt in via. qz non sunt
 immaculati. Dicit apls qz xps elegit sibi spōsaz
 ecciam nō bñe maculā nōqz rugā. maculā. s. erro
 ris. nec rugā duplicitaris. Ills error circa ea q
 sunt fidei ⁊ bonoz mox est vel esse pōt in facta ec
 clesia. vñ qui bz aliqū errorē circa bñōi firmā
 tus in eo. hic nō est de eccia nec in caritatis via ā
 bulat. quia caritas est de pscia bona quam ille nō
 bz sed erroneā ⁊ puerfam. Conscia dicitur cum scia.
 que scia si est vtra tūc cū ea est bona conscia. Si
 est falsa est mala pscia. Qui ergo in aliquo ar
 ticulo fidei errat vel dubitat de aliquo determi
 nato pccatū circa fidē ⁊ bonos mores. ille non
 bz bonā psciam nec caritatē. etiam si sustineret
 morē ppter xps. saluari nō pōt. nec puenire ad
 beatitudinē. qz nō est immaculatus in via Qui
 sequunt incātarōes. diuinatōes. ⁊ varias super
 stitōes quibz plenus est mōs. ⁊ si videat ea face
 re ppter caritatē. primi vt subleuat eū ab infirmi
 tate vel alia molestia ad eternam damnatōz ten
 dit fm Aug. xvi. q. xij. Nō obseruatis. Nō hnt
 bi bonā psciaz. Similit qui mutuat primo suo
 vt subueniat ei i magna necessitate pstituto cer
 tam summā pecunie recipiēs in pignus aliquā
 domū vel agz cuius fructū pcpit dū ille renūz
 suā pecuniā. Quid iste cē in via caritatis cū faci
 at illi magnū seruitiū. Sed certe extra viam est.
 qz pscia bz maculatā nō bonā. Et quis ipse si
 bi nō faciat pscia extimās illud licitū nō prop
 terca excusat. qz illa cōsciētia sua nō est cū sciētia
 iuris diuini vel naturalis sed ptra ius diuinū
 est. Dicit enim xps Luce. vi. Mutuū date nihil
 inde sperantes scilicet temporale vltra mutuātū
 extra de vsu. Cōsuluit. Ignorātia aut iur̃ di
 uini nullū excusat. Cū quicquid fit ptra ipm.
 fit cū mala pscia. Idē pōt dici de dāno pecu
 niā mercatoribz vel alijs ad discretionē. si nō sub
 stā pculo put cōter fit. Itē alijs sunt qui vt faci
 ant primos euicare pcula vel dāna magna. nō
 faciūt sibi cōsciam mē facia dicere. ⁊ qd prius ē
 enā peierare. Sed malā scia est ista non bona.
 cū sit cōtra ordinē caritatis. In quē quis dicit pl
 diligere salutē p priā qz alioz. Cū nūqz pōt lici
 te fieri aliqd de se malū ppter salutē alioz. Nō
 sunt faciēda mala vt eueniāt bōa. inquit apls
 ad Ro. iij. Indecēs est em crimē suū alienis cō

modis impedere. ait Leo papa dist. xlvij. Sicut
 nō suo. Sit ergo caritas de pscia bonavt non sit
 error in pscia de his que sunt fidei ⁊ bonoz mo
 rū. s. diligas ex tota aīa. i. intelligētia hñdo sanū
 intellēctū de agēdis. ⁊ sic eris immaculat in via.
Quātū ad tertiū sunt plurimi. qui ⁊ si i via
 caritatis aliqñ repianf tñ qz ptabūt maculā de
 fecōis nō pseuerātes in ea. iō via illa nō pducit eos
 ad beatitudinē. Incassum et bonū agit si añ vite
 terminū de fat. Gre. in. nq. mor. et de Salomōe
 dicitur eccl. xlvij. Posuisti maculā in gloria tua Et
 que fuit illa macula nisi qz nō pseuerauit in gta
 sibi collata a via recedēs dñi timoris ppter inoz
 dinatū amorē mulier. Sz vtra et pfecta caritas
 est cū fide nō ficta. i. fidelitate obfuarōis mādato
 rū nō fragili ⁊ caduca. Ut em dicit Amb. de pe.
 di. ij. fracta ē caritas que deserit in aduersitate. i.
 fragilis. Nā oī tpe diligit qui amicus ē vt dicit p
 uer. xviij. ⁊ tpe aduersitatis ⁊ tpe pspiratis ⁊ tē
 pore tēptatōis. Et si amicus boīs multo magis a
 micus dei. Nā vt dicit Can. viij. Multe aque. s. tē
 ptationū ⁊ tribulationū nō potuerūt extinguere
 caritatē. dñi. s. quis vult sequi instictū ei. Sic
 em caritas nūqz excidit. i. Cor. xij. i. ex caritate oī
 perans nūqz peccat. Sicut ex igne nō pōt pcedere
 nisi calor nō at frīg. ⁊ ex habitu virtuoso non po
 tēst pcedere actus viciosus. ita ex caritate nō pōt
 pcedere nisi bonū. Quid qz volūtas vbi est bñus
 caritatis est libera ⁊ vtrabilis ad bonū ⁊ malum
 ideo pōt bñs caritatē peccare grauer ⁊ eā amitte
 re. Sicut pz exēplū in petro negāte. David ad
 ultarāte. Ezechia i infirmate. Et hec est rō quare
 caritas viatorū pōt amitti ⁊ nō caritas pprehensio
 rum. qz sancti sp actualit vidēt diuinā eēntiā fa
 cic ad faciē ⁊ cognoscūt clare ipm deū eē summū
 ⁊ infinitū bonū in quo omnia bōa continentur
 Voluntas aut amat bonū sibi p intellēctū rep
 sentatū. ⁊ qñ bonū eē intelligit sibi pntatū tñ
 amat. Et qz cōtinue actualit cognoscit intellēct
 deū esse bonum summū ⁊ vniuersale. pūne vo
 luntas sumit. eamat in patria ⁊ nō pōt nō amare.
 aut aliquid maius eo amare. cum videat omnia
 alia bona quasi nihil esse in comparatōne eius.
 Sed in via impfecte cognoscit deus per fidez. s.
 Et si pfecti viri in pteplatoe positi cōgscant quo
 dam gustu mēis ipm deū esse summum bonū
 ⁊ omnia que in mōdo sunt quasi lutū in conspe
 ctu eius. Cū dū hnt illū gustūz nūqz peccant
 Sz qz nō p mēs viatoris sp actualit in tñ specu
 latoe ⁊ gustu pūtere. qz circa aliō opz occupati
 binc ē qz dū circa alia blas aliqñ volūtati repre
 sentat aliqd opz vt maxim bonū a rōne obfusca
 ta passiōe. ⁊ sic assennit postponēs dī mādata. ⁊ in
 amittit caritatē. Sit g caritas ex fide nō ficta non
 fragili ⁊ vtrita tēptatōis ⁊ tribulatōis Sz di
 ligas i oī mēte. i. oī tpe vite. ⁊ etz imaclat in via

Quātum ad ter. §. IIII

nium principale diuisionis prime addit executio
ipsius dilectionis dñi dñi. Qui ambulāt in lege dñi
mini. Probatō dilectionis inquit Gre. exhibitio
est opis. Hi em̄ vere sunt in via dilectionis q̄ abu
lant in lege dñi. i. qui opant̄ fm̄ legē dei. Om̄is
enim lex in vno sermōe implet diliges ad Gal.
v. Et finis p̄cepti caritas idem apls. i. T̄bimo.
i. Un̄ interrogatus a x̄po legis p̄t̄ qui dixerat
ei. Quid faciēdo vitam eternā possidebo ait x̄ps
In lege quid scriptū est. Et r̄ndit optime. Dili
ges dñm deū tuū et primū tuū. Lu. x. Qd̄ vniq̄
in omni lege scriptū est. Sunt em̄ multe leguz
dñe. Unde Job. xi. dñ. Utinā oñderet tibi deus
secreta sapie sue. Et q̄ multiplex sit lex eius. Et
quelibet lex h̄z multa p̄cepta quasi multas leges
Sunt igitur domini leges

Lex deiifica et eternalis.

Lex intrinseca et naturalis.

Lex mosaica et diuinalis.

Lex euangelica et sp̄ialis

Lex p̄uetica et generalis.

Lex canonica et ecclesiastica

Lex politica et secularis.

De prima s. lege eterna pōt̄ intelligi illd̄ psal.
lex dei eius in corde ipsius. s. iusti. nā sp̄ iust̄ i oī
bus opibz respicit ad legē eternā que est rō sapi
entissima volūtas dei. put ordiat oīa in dñi b̄ros
fines. suos. Cuilibet creature dedit legē suā seu
p̄ceptū qd̄ seruāt fm̄ illud. puer. viij. Qñ circū
dabat mari terminū suū et legē dabat aquis ne
trāsiret fines suos. Et p̄s. p̄ceptū posuit. s. celis et
planetis. de quibz loquit̄ et nō p̄teribit. et sic de
alijs creaturis. Nō est aliud illa lex seu p̄ceptum
q̄ inclinatio creature ad opatōnes suas p̄prias.
Sicut lex celoz et planetaz est inclinatio ad mo
tum quē faciūt quotidie de oriente in occidēs. et
ad influēdū in ista inferiora. Et hanc legē nūq̄
p̄tercūt. Dēs aut̄ creature p̄ suas opatōnes ma
nifestat dei magnificētiā et bonitatē et ad p̄serua
tionē suam redunt. et sic suo mō deum diligunt
boni aut̄ deus dedit inclinatioem ad appetendū
summū bonū. Et q̄ nullius boni solitarij ē io
cunda possessio. iō ē dedit inclinatioem ad appeten
dū p̄cipatōz huius boni in primo. In lege ḡ
hoc scriptū est. diliges deū et primū. p̄ bis oībus
sc̄z tibi collatis. Hugo. nil aliud vult nisi vt di
ligas. De lege naturali que est intrinseca hōi et
quedā p̄cipatio legis eterne. dicit apls ad Ro
m. ij. Cū gētes que legē n̄ h̄nt. s. scriptā nātālē ea q̄
legis sunt faciūt. ipsi sibi sunt lex. i. legē nātālem
h̄nt secū. Nec ei lex naturalis multiplex ē. q̄ cō
tinet in se multa p̄cepta s̄ oīa reducunt ad duo
sc̄z ad dilectōz dei et primi. In his duobz man
datis vniuersa lex pender. Hi naturales nllaz

h̄ntes a deo legē scriptā rōe naturali cognouēti
et p̄bauerūt vni cē deū gubernatōrē oīm. et h̄nc
ēē colēdū et amādū. Ad legē ē naturalē p̄tinet
illud. Qd̄ tibi odēris fieri. alteri ne feceris et que
cunq̄ vulis vt faciāt vobis hoīes. et vos facite
illis. Et ad hēc duo reducunt̄ plura alia p̄cep
ta legis naturalis que h̄nt di. i. ius naturale. in
lege ḡ hac quid scriptū est. Certe diliges dñm et
deū tuū et. et primū tuū sicut teipm̄. De ter
tia lege dñi Joā. i. Lex p̄ moisen. data est. s. a deo
ministerio angeloz. Angelus em̄ dñi apparens
moisi in mōte sina dedit legē decalogi. sculptaz
in duabz tabulis lapideis. quā populo iudeoz
refert̄. q̄ em̄ hō ita erat iā rōe obscuratus q̄ ne
sciebat legē naturalē in corde suo a deo insitam
nec p̄uerfabat fm̄ eā sed iā declinauerat ad ido
latrā qd̄ est p̄tra dilectōem dei. et ad vicia cōtra
naturā. et alia que sunt p̄tra primū. iō p̄ssimus
deus dedit legē scriptam in tabulis. vt ex quo
dam mō recordaret̄ vel excitaret̄ ad legē dñi scrip
turā cordis. Sed in lege hac quid scriptum est.
Certe ad istam. Diliges dñm deū tuum ex toto
corde tuo Deute. vi. Et diliges amīcū tuū. i. p̄
rimū sicut teipm̄ Leui. xi. Ac ē explicatū est i ea
quō sit diligendus deus p̄ tria p̄cepta prime ta
bule. vt. s. ip̄e solus adoret̄. et oīs irreuerētia i lo
quēdo caueat̄. et quies in eo p̄ puritatē mētis et
ordē querať. Et quō ē primus diligatur p̄ p̄
cepta septē sc̄bz tabule declarat̄ vt vicz adiunet̄
in suis necessitatibz et p̄maxime parentes ibi.
Honora p̄m tuū et. Et vt n̄ offēdat̄ ip̄e pri
mus nec in p̄sona p̄pria p̄ lesionē corp̄is nec in
p̄sona p̄iūcia p̄ adulteriū. nec in rebo p̄ furtum
et alias vsurpatōes. nec in fama p̄ falsam testi
catōem et mēdacia nec etiā desiderio. Ad ista des
cem p̄cepta oēs nātōes erāt obligate. et om̄i t̄p̄e
mōdi ad ea seruādā qui voluerūt saluari. q̄ sunt
de iure naturali. Additā sunt illis p̄cepta mul
ta ceremonialia et iudicialia que obligabāt solū
illū pplm̄ vsq̄ ad x̄pi passiōē. Et ceremonialia
p̄tinebāt ad cultū dei et dilectōz. Iudicialia ad
pacificū iūctū ppli illius. Un̄ ad dilectōem p̄
rimi. Et q̄ multa p̄cepta erāt dñr multe leges.
Leui. xix. Ego dñs leges meas custodite inquit

De quarta lege dicit Jacobo. c. n̄j. in sua ca
nonica. Unus ē legislator et iudex. s. x̄ps q̄ legem
dedit euāgelicā. que dñr lex sp̄s. q̄ vltra moralia
p̄cepta que cōtinet vt lex mosaica p̄hendit et sa
cra que sunt p̄tētia et aīua ḡte sp̄s sanctus vt
baptismū. p̄niam. et arīstia. et alia que n̄ erāt in
lege mosaica nisi in figurā t̄m. Et iō bñ dicit ap
postolus. Nihil ad p̄tētiū adduxit lex. s. illa. ad
heb. viij. Non em̄ p̄ferebat grām quē adiunxit ad
obseruādū p̄cepta vt lex euāgelica rōe et virtute
sacroz que ē dūcit ad glām apra ianua p̄r x̄pi
passiōē. Un̄ Jacobi. i. dñ. Si quis p̄spererit

Titulus Undecimus

in lege perfecte libertatis. i. in euangelica et promissa
 rit in ea. non auditor obliuiofus factus sed factor op
 peris. hic bonus in facto suo erit. Sed in lege hac
 quid scriptum est. Certe ad istam. Diliges dominum de
 um tuum et proximum tuum sicut teipsum. Mat. xxij.
 inquit dominus Iesus. Addidit et ipse legis beatorum
 propter ad precepta decalogi consilia castitatis. paup
 ris. obediencie et pacis. ut per illa magis possit diligi de
 us et proximus. Remouit et falsas expones quas
 doctores iudeorum inuenerant circa legem mosaicam
 ut illud. Diliges amicum tuum et odio habebis inimi
 cum tuum. ostendens inimicum non odiendum sed diligendum
 secundum caritatem. Mat. v. Et illud. non mechaberis. quod
 intelligebatur prohibere non de ope exteriori. sed propter
 ostendit idem esse de affectu interiori dei. Qui vide
 rit mulierem ad concupiscendum eam iam mechabatur eam
 in corde suo. Mat. vi. Et multa beatorum. Cerimonias
 nialia quoque impleuit quod figurabat exhibendo
 Et propterea ipse dixit. Non veni legem soluiere sed
 implere. Mat. v. Et quia multa sunt mandata eu
 angelica que omnia clamant perfectam dilectionem esse. mul
 tiplex etiam lex ista. Unde Hieronymus. di. Dabo leges
 meas in cordibus eorum. et loquitur de euangelio
 De quinta lege que est consuetudo dicitur in de
 cretis. di. xi. in his. Quos populi dei instituta maio
 rum per legem habenda sunt. Et quia lex ista fuerat a
 te legem mosaicam vel euangelicam quia quando cepunt homines
 multiplicari super terram ante diluuium vel post sum
 pserunt aliquos mores exteriores sue perversitatis
 ad inuicem putabat ratione uos absque scriptura
 per legem tenebant. tamen ideo ponit lex consuetudinis post le
 gem dominicam mosaicam et euangelicam quia quicquid est con
 tra mandata moralia vel euangelica per quantumcumque
 ipsis sit ductum in consuetudinem non est lex nec ligat
 immo nec excusat a peccato illud faciens. Unde Cipri
 anus. Consuetudo sine ratione contra vis vulgaris. quia
 uis antiqua vetustas erroris est. di. viij. Sed
 quid in hac lege scriptum est. Certe diliges dominum
 deum tuum et proximum tuum. Nam sicut est de more super
 stitiosos facere. peierare. iurari. fornicari. viduas
 facere. et beatorum que sunt contra dilectionem dei et proximi. non
 est ista lex que de consuetudo sed abusus et corrupte
 la. nam consuetudo est iuxta morem. i. actum morigerantem
 apparuit quod per legem suscipit cum de facit lex ut dicitur
 iuxta di. i. consuetudo. Sed de consuetudine fuit antiquum
 offerre deo sacrificia absque alia lege. ut patet in Ab
 raham. Isaac. et Jacob. et alijs. Reuereri et obedi
 re parentibus non interre nocumeta proximo et beatorum que
 pertinet ad dilectionem dei et proximi. Et hec lex multi
 plex est. quia multe et varie sunt consuetudines
 De sexta lege. scilicet canonica potest intelligi illud quod
 dicitur. per. viij. per me. scilicet sapientem legum conditores iusta
 decernunt. Conditores legum civilium non sunt decernunt
 iusta. ut patet in legibus promittentibus usuram vel pre
 scrip. malefidei. Unde nec vim legis habent tales le
 ges. Sed conditores legum ecclesiasticarum spiritus iusta decer

nunt. Nam ecclesia regitur a spiritu sancto in condendis legi
 bus suis. non errare non potest secundum Thomam. in quodlibet. et per
 iudicat legi civili in eo quod est contra eam. Unde Iacobus.
 papa. Lex impatorum non est supra legem dei. i. canonici
 cam sed sub. di. x. impatores. Sed quid in hac le
 ge scriptum est. Certe. Diliges dominum deum tuum ex to
 to corde tuo et proximum tuum sicut teipsum. Docens
 modum diligendi ex toto corde et proximum cum dicit ip
 sa lex canonica. de pe. di. ij. Deum diligere ex to
 to corde est illud latere occupare prope fruende visio
 nis affectum. peccati odium. mundi fastidium. Et. xij.
 q. n. q. d. homo diligere proximum suum sicut seipsum ut
 omnem hominem quem potest informare doctrine beneficien
 tie consolatione. coheretione discipline inducat ad cole
 dum deum. Et in principio decretalium dicit. Rex pa
 cificus pia miseratione disposuit subditos sibi for
 te pacificos. pios. pieter. et modestos. Pios quo
 ad dilectionem et deuotionem erga deum. Pacificos quo
 ad dilectionem et iusticiam erga proximos. Modestos
 quo ad dilectionem et tranquillitatem sui. Et propter hoc eccle
 sia statuit multas leges pertinentes ad cultum dei
 et dilectionem dei augendam. ut de prebendo. coione su
 menda. festis celebrandis. diuinis exquendis. et beatorum
 Remouit multas alterationes et litigia que possent
 fieri in iudicijs contra caritatem proximorum per suas de
 terminationes. ideo et ista multiplex lex dei
 De septima lege. scilicet seculari intelligitur illud be
 nict. i. Septem sapientes erant consilium regis. Alitue
 ri. quorum consilium cuncta agebat. scientes leges et iura
 maiorum. Non debant illi neque legem mosaicam. quia non
 erant de populo iudeorum. nec euangelicam. nec canonici
 cam que adhuc non erant. sed leges civiles. Et hec vi
 tijs cum non sint iniuste siue sint impiales. siue mu
 nicipales. ut statuta ciuitatum a quibuslibet facite
 sint fidelibus vel infidelibus leges domini sunt et sua
 ri debent ab omnibus. Sed quid in hac lege scriptum est
 Certe. Diliges dominum deum tuum et proximum tuum. Unde et priuile
 giatur ecclesie et milites ecclesie. et puniunt hereticos
 et blasphematores et alia que sunt contra dei cultum
 et honorem. Et similiter puniunt inferretes nocu
 metum et proximo. ut sic inter primos preseruetur dilec
 tio. Unde dicit Hieronymus. quod facite sunt leges ut earum
 metu humana coherceat audacia. iuraque sit iter
 improbos innocentia. di. n. c. facite sunt autem le
 ges. Et loquitur de legibus secularibus que ponunt pe
 nas varias etiam mortis contra transgressores. Et
 quod ait apostolus. i. ad Romanos. i. q. iusto non est posita
 lex sed iniustus. maleficus. veneficus. homicida. et
 adulteris. et. Non intelligit ut quidam heretici
 falso exponebant. quod iusti non sint obligati ad leges
 humanas seruandas. Sed quia cum lex beat duplicem ac
 tum. scilicet dirigere hominem in opibus suis. et cogere me
 tu pene ad obseruationem eius. iustis et si sit posita
 lex ut est directiua. non tamen ut est coactiua. quia vi
 delz non metu pene eam obseruat ut peccatores. sed ha
 bere amore iusticie et obediencie. Nec etiam lex est mul

Capitulum Secundum

tipler quia multe sunt leges hominum. qui ergo ambulant. i. operantur secundum has leges que domini sunt. et per quas observantia exerceat immaculata caritas. bi erunt sine dubio beati in presenti in spe. et in futuro in re. **E**st itaque una alia lex que non est proprie domini sed qui leguit eam transgreditur omnem legem domini. Et hoc habent apostoli ad Romanos. vii. Video aliam legem in membris meis repugnare legi mentis mee. scilicet rationis. et captivum me ducere in legem peccati. Illa lex dicitur fomes. et lex membrorum. i. occupata nobis in aera inclinatio. scilicet ad malum. et ad delectabilia sensuum. etiam que sunt contra rationem. Pro cuius declaratione dicitur b. Thome. i. q. xcij. arti. vlti. quod lex essentialiter inuenitur in regulante et mesurante. precipitue autem in eo quod regulat et mesurat ita quod omnis inclinatio que inuenitur in his que subiecta sunt legi precipitue dicitur lex. Sub vero igitur legislatores diuerse creature diuersas habent inclinationes naturales. ita quod vni est quodammodo lex. alteri sit contra legem. Ut si dicamus quod esse furibundum est lex canis. est autem contra legem ovium vel alterius animalis mansueti. Est igitur homini lex quam foratur ex ordinatio divina secundum propriam conditionem. ut secundum rationem operetur. que quidem lex fuit tam valida in primo statu ut nihil vel preter rationem vel contra rationem possit surripere homini. Sed dum homo adeo recessit incurrat in hoc quod ferat secundum impetum sensualitatis et vnicuique etiam peculiariter hoc contingit. Quia magis a ratione recesserit. ut sic quodammodo bestis assimilatus. que sensualitatis impetu ferunt. secundum illud psalmi. Homo cum in honore esset non intellexit. comparatus est iumentis etc. Sic igitur ipsa sensualitatis inclinatio que fomes dicitur in alijs animalibus simpliciter habet rationem legis. illo tamen modo quo in talibus potest lex dici secundum directam inclinationem. In hominibus tamen secundum hoc non habet rationem legis. sed magis est deuiatio a lege rationis. Sed in quantum per divinam iusticiam homo destituitur originali iusticia et vigore rationis. impetus sensualitatis qui eum ducit contra rationem legis in quantum est penalis et ex lege divina punitio hominem destitutum propria dignitate. Si cut si aliquis dominus ponens subditos suos in diuersis statibus seu officiis civilibus statuens legem quaz debeant seruare. et ordinans quod si quis ab illa deficiat transseat ad alium statum vltioris. puta de statu militum vel mercatorum ad rusticorum vel seruorum. Si les ergo recedens a lege propria quod transseat ad status seruorum ex lege est ordinationis illius domini.

De actibus et proprietatibus et utilitatibus legis.
Capitulum Secundum.

Attendite popule

meus legem meam. inclinate aurem vestram in verba oris mei. psalmi. Congruenter dominus inuincit ad observationem legis populi vocat. Non enim proprie dicitur lex nisi populo quem Augustinus

in li. iij. de ci. dei diffinit esse certum. multitudinis viris consensu et utilitate communis sociationis. Unde Abrahæ non fuit data lex a domino. nec Isaac vel Jacob. sed aliqua precepta domestica ut de circumcisione quia non adhuc creuerat in populum. Sed multiplicatis eorum filiis et descendentibus in gentem copiosam et liberatis a seruitute pharaonis quia seruis non congruit lex data fuit a deo per moysen populo iudeorum. quia erat populus dei. Sed nec populus dei est populus christianus cui congruit omnis lex iusta que dei est bene intellecta. Et ideo attendite. Vbi tria possunt notari in ipsis verbis de lege dei quacumque

Attendite est diligenter intuenda. ibi Attendite popule meus

Est reuerenter suscipienda. ibi legem meam

Est congruenter adimplenda ibi. inclinate aurem

Quantum ad primum §. i

dicat. Attendite id est diligenter considerate. deus debet attendere ut possit sine errore alios docere. Dicitur enim Malach. iij. Labia sacerdotum custodiunt scientiam et legem requirunt ex ore eius. scilicet populi. Unde Hieronimus ad paulinum. Sacerdotis est interrogari de legem docere. Non inquit de populi vel prophetia vel rethorica sed de lege. et ideo attendite. Populi autem seu laici debent attendere cum docent. ut intelligant et mente retineant. sicut de populo antiquo legimus. i. Esdre. iij. quod Esdras sacerdos legit in libro legis domini aperte domus mane usque ad vespam in conspectu virorum et mulierum et sapientium. et aures omnis populi erant recte ad librum et leuite silentium faciebant in populo ad audiendam legem et legerunt in libro legis dei distincte et aperte. ergo et vos ipsi.

Attendite ad legis quidditatem.

Attendite ad eius actualitatem

Attendite ad eius effectualitatem.

Quantum ad primum. scilicet quid sit lex in cor. b. Thome. i. q. xc. sic diffinit. Lex est quedam ordinatio rationis ad bonum communi ab eo qui curam habet civitatis promulgata. ubi ponuntur quatuor ordinationes legis

Lex est rationis practice ordinatio

Est boni communis procuratio

Est populi vel principis protectio.

Et eius ratio est promulgatio.

Lex est rationis practice ad actiones ordinatio probatur nonis interpretatio. diffinitione. et auctoritate. Dicit enim Iheronimus. Lex dicitur a legendo quod scripta est vel dicitur a ligando. quod ligat. i. obligat. preceptis affirmatiuis ad agendum negatiuis ad cauendum. Unde lex ab eligendo secundum Augustinum. quod quilibet eligere viuere secundum legem. Isti autem actus. scilicet eligere legere et ligare sunt actus rationis. Probatur idem ratio vel diffinitione

sic. Lex est quedā mēsurā directiua humanorū
actū sū quā inducitur hō ad aliquid agēdū. vel
retrahitur ab agēdo. s. mala. Regla autē prima hu-
manorū actū est rō que est primū principiu hu-
manorū actū. Rōis est ordinare ad finē. qui est
primū principiu in agēdis. In vnoquoq; autē
genere id qd ē principiu seu primū est regula et
mēsurā aliorū illius generis. Et sic p; q lex pri-
net ad rōem. **T**ertio pbat auctoritate legis ca-
nonice et ciuilib. **N**ā **I**sid. dicit in li. et bi. di. iij.
omnis. **L**ex b; p;ce et phibere. **S**i autē acti
sunt actus rōis. **J**uris etia; p;us dicit in lege.
Quod placuit principi b; legis vigore. qd intelli-
gendū est cū volūtas eius est ratōe regulata. nā
volūtas principis nō regulata rōe magis est ini-
quitas q; lex. **S**cdo de rōe legis est boni cōs-
inētiō vel ordinatō. **N**ā lex ad bonū cōe oīum
tanq; ad finē ordinal sp. **U**n **I**sid. dicit q lex nō
lo priuato cōmodo sed p cōi vtilitate ciuū d; ef-
se pscripta. di. n. erit aut. **R**ō b; est sū **L**eo. vi.
bi. s. q; primū principiu in opatiuis est vltimū
finis. **F**inis aut vltimū hūane vite ē felicitas
seu beatitudo. **U**n optet q maxime respiciat or-
dinē qui est in beatitudine cum sit lex regula di-
rectiua humanarū actionū. **R**ursus cum oīs p-
ordine ad totū sicut impfectū ad pfectū. vñ ar-
homo sit p cōitatis pfecte necesse est q lex rēpi-
ciat p;rie ordinē ad cōem felicitatē. qd cūq; autē
pceptū fiat ad aliquē de aliquo p;iculari ope in
rū b; rōem legis inq;ntū ordinal ad bonū p;mu-
ne. **N**ā p;icularia opa pnt referri ad bonū cōe
cōitate cause finalis sū q bonū cōe d; cōis finis
Et oīs quidē lex iusta dei est. et ad felicitatē ordi-
nat. Sed si fiat aliqua lex hūana ob vtilitatem
priuatā alicuorū sine rōe nō erit p;rie lex. **T**er-
tio lex est p;li vel principis p;stō. **U**nde dicit **I**si-
do. vi. et v. q lex est cōstō p;li. quā maiores natu-
simul cū plebibus aliquid fanteēt. di. ij. **R**ō b; ē
sū **L**eo. q; lex principalit; et p;rie ordinal ad bo-
nū cōe. **O**rdinare autē ad bonū cōe aliquid ē p-
cipis. vel totius multitudinis. Et ideo con-
dere legē p;net ad totā multitudinē vel ad principē
qui curā b; multitudis. **N**ā intentio legislatorū
est vt hoīes ad virtutes inducat et a vicijs retra-
hat. **S**z psona priuata pōt quidē inducere mo-
ritōe aut suasiōe bñ dispositos sed efficaciter in-
ducere. s. p viā coactiuā motu penarū p;eruos et
male dispositos nō pōt nisi psona publica ad quā
p;net penas infligere. Et q; laici nullā iurisdi-
ctionē hñt super personas eccl;asticas. ideo nullā
legem p;dere pnt p;ia auctoritate de personis vt
rebo eaz. vñ dicit **A**lico. p. p. **L**ex impiali non
pnt eccl;astica iura dissolui p. r. lege. **Q**uarto de
rōe legis est p;ulgatio. vñ dicit **G**rati. in d;cre-
tis di. n. q; leges instituitur cum p;ulgātur
Rō huius est q; ad hoc q lex oblig; opt; q in

noticiam deducat aliorū. **H**oc autē fit p p;ulgā-
tionē. Et lex quidē naturalis p;ulgata ē a deo
sū qd deus eam mētib; hoīm inseruit naturalit;
cognoscēdā. **L**ex autē exterior humana p;ulgat
quo ad p;is vērbo sed in futurū scripto. **U**nde le-
gis p;ulgatio que fit vērbo in futurū extēdit p
scripturē firmitatē que quodāmo sp legē p;mul-
gat. **I**lli autē corā quib; lex nō p;ulgat obligat
ad legem seruādā. inq;ntum ad eorū noticiam de-
uenit vel deuenire potuit per alios p;ulgatiōe
facta. **U**n d; di. xvi. qd dicitis. qd non opret qd
singulorū aurib; inculcetur. s. lex. **A**tendite ergo
popule meus legem meā que habes omēs has
conditiōes. et sic omnis lex illas debet habere vt
vere sit lex.

Quātū adsecūdū .§. II

s. actualitatē legis. **S**ciēdū sū **I**sidorū. v. et v. q
quadruplex est actus legis. dicit em cōis lex aut p-
mittit aliquid vt vir foris petat premiū aut ve-
tat vt sacraz virginum nuprias nulli liceat ap-
petere. aut punit vt qui cedē fecerit capite plec-
tatur. et em p;mo vel pena vita moderat huma-
na. aut p;cipit vt diligas dñm deū tuum. di. iij.
in decretis. **P**ro quorū declaratiōe d; **L**eo. i. ij. q
xij. ar. ij. et cum lex sit directiua humanorū actū
um tres sunt d;e humanorū actū. **Q**uidā em
sunt actus boni ex genere vt sunt actus virtutū
et respectu horū ponit actus legis p;cipere. **P**re-
cipit em lex oēs actus virtutū. vt dicit p;us in
v. et bi. **Q**uidam alij actus sunt mali ex genere.
sicut sunt actus viciorū. et respectu horū ponit act-
us legis phibere. **Q**uidam alij sunt indifferen-
tes ex genere et respectu horū dicit lex p;mittere
Possunt etia; dici indifferentes qui paru; ha-
bent boni vel mali vt venialia. **O**portet autē q
aliquid sit per quod inducat lex subditos vt ei o-
bediat. hoc autem est timore pene et respectu hu-
ius dicitur actus legis punitio. **N**on autē p-
nitur consilium actus legis. quia p;ulere etia;
spectat ad priuatam personam. cuius nō est con-
dere legem. **Q**uilibet enim potest alteri cōsule-
re. **S**imiliter premiare non ponitur actus legis
sicut punire. quia premiare potest quilibet s; pu-
nire non pertinet nisi ad personam publicā que
est minister legis. cuius auctoritate pena infer-
t. **U**nde et **I**sidorus dicit in quinto etymologia.
Facte sunt leges vt humana colerceanr auda-
cia. tutaq; sit inter improbos innocentia vt i ip-
sis improbis formidato supplicio refrenetur au-
dacia et nocendi facultas. distinctiōe. n. **N**o-
ta etia; q permissio est triplex vt dicit glosa su-
per. c. omnis. dist. ij. **P**rima est quā p;mittit qd
nullo iure phibetur. habet tamen aliquam ap-
parentiam mali. vt p;trahere scdm mēti monium
quod vidē signum libidinis. xxi. q. i. hac ratōne

Capitulum Secundum

Secunda est qua pmissit quod contra personam bonam indulget ut malum in gradu iniquitatis prohibito. s. cum dispensatione. xxv. q. iij. quedam. et hoc est et absoluta pmissio. Tertia est qua pmissit minus malum ut vitet maius. pmissit. i. non punit. Et sic pmissit de dari libellum repudij ut vitaret uxoris riciidij. di. iij. §. offm. Et de hoc parina pmissio. Attendite ergo ad actus legis. ad precepta ut obsequeris. Leviti. x. Custodite precepta mea et facite ea. Mat. xix. Si vis ad vitam ingredi serva mandata. Attendite ad prohibita ut evitetur. puer. i. Prohibe pedum tuum. i. affectum a semine. s. p. p. Quid se ostendit per fecisse di. Ab omni via mala. i. ope. prohibui pedes meos. i. affectus. Attendite ad pmissa mala ne erretis putantes esse licita quia pmissa. Un saluator Mat. xvij. ait iudeis moyses ob duriciam cordis vestri pmissit vobis dari libellum repudij. quod tamen erat illicitum. s. per trahere cum alia postea. et deinde. dicit. Multa per pariam toleramus. que si in iudicio ducerentur erigere iusticia darentur. extra de pben. Cum iam dudum. Attendite ad penalia ut evitetur non transgrediendo legem ut toleretur faciendo contra legem. Pene enim sunt medicine aut penales. Medicina autem et si displiceat pariter sumitur. propter sanitatem que sequitur. Non tamen tenetur quis ad penas legum luendas nisi postquam ad eas fuerit adiudicatus. s. in Tho. et Ray.

Quantum ad tertium. §. III

s. de effectu legis. Mo. s. in Tho. i. q. xxiij. art. i. q. effectus finalis legis est homines facere bonos. Dicit enim philosophus. ij. et bi. q. in intro cuiuslibet legislatoris est homines facere bonos et virtuosos. Et hoc vel simpliciter vel secundum quid. Quod sic declarat. Lex nihil est aliud quam dictamen rationis in presidere quo subditi gubernantur. cuiuslibet autem subditi virtus est ut bene subdat et a quo gubernatur. Sicut videtur quod virtus concupiscibilis et irascibilis in hoc consistit quod sint bene obediens rationi. Et per hunc modum virtus cuiuslibet subditi est ut bene subdiciatur principi. ut di. philosophus in i. politici. et apostolus ad Romanos. xij. ait. Dis autem principibus sublimioribus subditi sit. Non est enim princeps nisi a deo. Ad hoc autem ordinatur unaqueque lex ut obediatur ei a subditis. Un manifestum est quod hoc sit proprium legis inducere subiectos ad propriam virtutem eorum. Cum autem virtus sit que bonum facit hominem et opus eius bonum reddit. sequitur quod effectus est facere bonos eos quibus datur. vel simpliciter vel secundum quid. Nam si intro ferentis legem cedat in vobis bonum quod est bonum concie regulari secundum divinam iusticiam. sequitur quod per tales leges sunt homines boni simpliciter sicut per legem divinam l. canonicam. Si autem intro legislatoris ferat ad id quod non est bonum simpliciter. s. vile sibi vel delectabile. faciet homines bonos secundum quid. i. in ordine ad ille regnum. sicut leges secularis antiqui infidelium morales faciebant obsequantes bonos bonitate et felicitate terrena. s. cuiusdam

pacifici victus. Et si quis arguat quod homines sunt boni per virtutem. quod virtus est que bonum facit hominem ut dicitur. Virtus autem facit deum in homine infundendo. s. non per legem sed per deum sit homo bonus. in s. in Tho. q. cuiz sit duplex virtus. acquisita et infusa. ad utrumque a liquid opus bonorum opum assuetudo sed diversimode. Nam virtute acquisita caret opum bonorum assuefactio. quod ex actibus generatur virtus virtus. s. acquiritur. Ad virtutem autem infusam disponit opum bonorum frequentatio et ea iam bene conservat et promouet non autem caret. s. de gratia sua. Diffinitur etiam virtus infusa. quod est bona qualitas mentis qua recte vivit. quam deus in nobis sine nobis operatur. s. principum. s. non sine nobis cooperantibus seu consentientibus. Et quod lex datur ad hoc ut dirigat actus humanos. in quantum ad actus humani operantur ad virtutem intro facit homines bonos Un philosophus in ij. politici. dicit quod legislatores assuefacientes faciunt bonos. Nec si aliquis obedit legi ex perfecta bonitate virtutis s. quod ex timore pene. quod ex quodam dictamine rationis. quod est quodam principium virtutis. Est etiam impossibile secundum Tho. q. bonum concie civitatis bene se habeat nisi cives sint virtuosos ad minus illi quibus convenit principari. vñ et Aristoteles. dicit. Iustum est principem obsequari legibus suis. Tunc autem existimet iura ab alijs servanda quoniam principis eis reverentia prebet. Un philosophus dei antiqui dum habuit bonos iudices et reges et principes sacerdotum. populus se bene habuit in moribus et in felicitate terrena. Un habuit malos reges quod per maiorem partem fuit populus ad idolatriam et innumera mala lapsus et propter hoc in diversas captivitates ductus et deinde per orbem dispersus. Sufficit autem ad bonum concitatis quod aliqui subditi intro sint subditi quod principum mandatis obediatur quantum ad civilitatem terrenam Sed ad civilitatem supernam consequendam ad quam ordinatur lex dei oportet quod ex amore legem observent. Qui et ex timore facit preceptum. s. legem. et si bonum est quod facit tamen bene facit. i. virtuose. extra de re. iu. qui ex timore

Secundum principi. §. IIII.

pale no. quod lex est reverenter suscipienda. cum dicit. legem meam. Isa. xxxij. Dominus rex noster et legislator noster. Et quod ut dicitur Job. xvi. Allos filios ei in legislatoribus. Tunc ei lex cum maiori reverentia est suscipienda quod io maior est in potentia et sapia et bonitate ferens eam. cum nullo sit deo appropinquas nedum filius. io reverenter lex eius suscipienda est. Un dicitur Isa. i. Auribus percipite legem dei vni populo gommone. et Job. xxi. Suscipe legem ex ore eius. s. dei. Io autem reverenter.

Propter eius maximam auctoritatem

Propter eius maximam veritatem.

Propter eius maximam utilitatem

Quantum ad primum. Attendite popule meus legem meam propter meam auctoritatem que tanta est. ut omnia mea potentia creata sint. mea sapia gubernent mea iusticia omnia defectuosa corrigantur. unde Leviti.

viij. dicit. Ego dñs leges in eas custodite. q. d. **N**o debetis et suscipere et seruare leges meas. q. d. dñs sum absolute et vñs dñs omnium. et pñtem habeo sup omnia. Dñs em̃ nomē est pñtis ait q̃b. Et dñs quasi dñs mias. s. penaz tñsgresso ribo legū meaz. vñ dñs. q. d. Nachab. nñ. in leges dñas impie agere ñ impune cedit. Propterea cū pñmo dedit legē scriptā in mōte sinai apparuit mōs fumigās. tonitrua emittēs et coruscationes. ita q. ppls exterritus diceret. Non loquatur nobis dñs ne forte moriamur vt visa auctoritate et pñte datoris legis. s. dei attēderet et obseruaret eam. **Q**uātū ad scōm est suscipiēda ipsa lex reuerēter ppter eius mirā veritatez. **P**pterea lex veritatis. s. m̃ illud Malacha. ij. Lex veritatis fuit in ore eius Sicut in doctrinis hominū reperit̃ur plures falsitates vt pñ in doctrinis phōz. q. d. vt ait psal. Dis homo mendax. Nulla aut̃ falsitas rep̃i pōt in doctrina dei. scz sacre scripture sed omnis veritas. Jo. xviij. Sermo tuus veritas est. ita in legibz hominū repiunt̃ aliquñ falsitates et iniusticie. ppter qd dñs. **H**iere. x. Leges aploz vane sunt. i. false et inuiles. **N**ā si vere et iuste sunt leges dei sunt. **U**ñ ip̃a dei sapientia ait. puer. viij. Per me legū pñtores iustia decernūt. Sed lex dei oīs vñssima et iustissima est. et ideo dñs cum oīs reuerentia suscipi et audiri. **N**am vt dicit Lactā. in li. insti. Nulli suauior aīe cibo q̃ veritas. Et si quis obīceret q. lex dei vñs cōtinere falsitatē q. pmittebat mīa bona tpalia seruātibz eaz. et tñ multi obseruatores eius vt **I**obias. isaias. bieremias. et alij habuerūt multa aduersa et indigētiā. **R**ñ. **I**ho. i. ij. q. xcij. ar. vl. q. illa tpalia pmissa sunt obseruātibz legis. nō vt pñcipalis remuneratō in quibus affectu inlaxerēt sed tāq̃ impfectis vt p̃ea māducerēt ad obseruatōem legē. Sicut pueri ad obseruatōz eoz que imponūt eis inducūtur quibusdā munusculis. Et s̃m h̃istoriā re. res. cōis status populi cū sub lege fuit q̃diu leges seruauit in p̃pitate fuit. Declinās at̃ ab obseruātōe legis multa aduersa incurrit. Alique tñ persone pñculares legē obseruantes in aliquas aduersitates incidebāt. vel q. iam erāt spūales esse cri. vt p̃ hoc magis affectu tpaliū abstraherentur et eaz virtus p̃bata redderet. vel q. opa legē exteriorius explētes aliqui cor in tpalibz defruz habebant. **Q**uātū ad tertiū Lex est suscipiēda et implēda ppter eius vñlitate. Et nulla enī lege hō psequit̃ tñ fructū sicut ex lege dei si obseruet. **N**ō intelligēs p̃s ait. **D**ornio mea dñe dixi custodire legē tuā. q. d. **I**tra ē p̃s quā eligo ex oibz bonis que ponunt̃ aī. me de bonis mundi. tanq̃ meliorem seruare legē dñi. **N**am vicia pñmo h̃z manifestare. vt sic possint caueri. **A**postolus ad Ro. vij. **N**am p̃cupiam nesciebam. s.

esse peccatum. nisi lex diceret non cōcupisces. vt bi Augu. Bona est ergo lex que dum p̃cupiam p̃biter omē malū p̃biter. extra de consili. nā concupiscētia. Quāuis em̃ lex humana nō p̃biter at omnia peccata etiā exteriora. sed ea que magis h̃nt tollere pacificum cōuictū hōim ad iuicem. vt furta. adulteria. homicidia. et huiusmōd. **L**ex tñ naturalis et diuina omnia vicia p̃biter. **S**cdo lex iuuat virtuosa exercitare. **U**nde **E**clesi. xlv. Dedit illi cor ad p̃cepta. et legem vite et discipline. **L**ex dñs vite. s. spūalis que cōsistit in virtutibz. **D**icit etiā lex discipline. que imponat morum cōpositōem. **A**d legem siquidez nature p̃tinet omne illud ad qd homo inclinatur s̃m suā naturā. **I**ndinat̃ aut̃ vnumq̃q̃ ad operatōem sibi cōueniētem s̃m suā formāz. sicut ignis ad calefaciēdum. **U**nde cum aīa rationalis sit p̃pria forma hōis naturalis. inclinatio cuiuslibet hōis est opari s̃m rōem. et hoc est agere s̃m virtutem. **U**ñ omēs actus virtutū sunt de lege naturali. et p̃pterea **D**ama. dicit in. ij. q. virtutes sunt naturales. i. s̃m inclinātōz seu legem naturalem. **L**ex diuina certū est q. de actibz virtuosū impat. et omīs lex humana intātū h̃z ratiōem legis inq̃tum est derivata a lege naturali. **T**ertio lex facit pacem inter hōies p̃seruare qd multum desiderat̃. **U**ñ dñs. q. d. Nachab. i. **A**daperiat dñs cor vñs in lege sua et in p̃ceptis suis. et faciat pacē. q. d. **N**ō do volūtatem efficacē ad implendū legē dei. inde sequit̃ pax. **F**inis oīs legē est dilectō. et pax est effectus dilectōis. **Q**ui enī se diligūt pacē inter se h̃nt. vñ ap̃s ad Ro. xij. **P**lenitudo legis est dilectō. Et q̃n etiā seruānt leges humane que p̃biter iniurias primorū h̃nt pax inter eos. **Q**uarto lex h̃z iustificare. et hoc p̃cipue facit lex euāgelica. **U**ñ ad Ro. viij. dñs. **L**ex spūs vite in xp̃o te su liberauit me a lege peccati et mortis. s. eterne. Et dicit Aug. in li. de spū et litera q. sicut lex factorū. i. mosaica fuit scripta in tabulis lapideis. ita lex fidei. i. euāgelica est scripta in cordibz fidelium. Et ip̃e idem dicit. q. nō est aliud lex dei scripta in cordibz fidelium nisi p̃sentia spūs sancti. id est gratia que vñq̃ habet iustificare. id est a peccato emundare et dō gratum reddere. et consequēter opera meritoria reddere. **S**unt tamen in lege euāgelica verba scripta que sunt dispositiua ad gratiam spiritus sancti. et ad vsum gracie eius pertinētia. vt que pertinent ad diuinitatem vel humanitātē x̃risti. que disponunt intellectum scz ad fidem. Et que pertinent ad contemptum mundi. videlicet vñs sacramentorum. que habent disponere ad gratiam. Et ista sunt vt secundaria huius legē. **S**ed pñcipale in ea est gratia scilicet spiritus sancti in mente fidelium infusa. **Q**uinto lex habet in temptationibus vigorare. vñ psal.

Capitulum Secundum

Lex dei eius in corde ipsius. s. iusti. et non supplantabunt gressus eius. Gressus boni sunt opera que dñr supplantari. qñ decipit in eis faciendo id qđ hz spēm boni sed est vere malū. Sicut auaro apparet bonum esse decipe. primum vt sequat bonū velle. s. licet. Sed dum quis attendit ad legē que ostendit h. eē mala. et lex doctrina est dei. que errare non pōt abstinere se ab his. et tēptationes vincit. Unde et xps cum fuit tēptatus a diabolo in deserto. cum auctoritatibz legis pugnavit respondēs tēptatori. Scriptū est. s. in lege Deus. viij. Nō in solo pane viuit homo. cōtra viciuz gule. Et non tēptabis dñm deū tuum contra supbiam seu inanem glām. Et iterz dñm deū tuum adorabis. cōtra auariciam. Decemnia scripta sunt in lege dei. Et sic nō fuit supplantatus sed diabolū ipse supplantauit et viciuz. **S**eruo lex terrena multiplicare facit. Unde di. moy. les Deutero. xviij. Si audieris vocem dñi dei tui. s. in lege sua loquēris vt facies que ego precipio tibi. et serues mādāta eius faciet tēptas cel fiores cūctis gētibz. Veniēt sup te oēs bñdicti ones iste que pñet ad tpalia. Bñdictus eris i ciuitate. bñdictus in agro. cōtra ibi vide. Et pōtra rium immediate supius d. Maledictus omis qui nō pmāserit in sermonibz legis huius. Et ponunt ibi determinate multe maledictōes cōtra trāsgressores legis. Infirmi em̄ et imperfecti p tpalia manuducunt ad spūalia opa. Septimo legis obseruatiō facit celestia penetrare ad possidēdū. Iaco. i. Qui autē pspexerit in lege pfecte libertatis. s. euāgelica. nō auditor obliuio sus factus. sed factor opibz beatus erit. Attendite ergo popule meus legem meam.

Quantū ad terciū. s. v.

principale. Lex ē congruēter adimplēda. vñd subdit. inclinate aurē vram in verba oris mei. Inclinate aurem in verba legis nō est aliud q̄ implere et seruare legem. De aure et cordis loquit id est voluntatis. Volūtas em̄ cū est efficax est q̄ mouet ad opandū et seruādū legē. Et ad istū intellectum d. puer. xviij. Qui declinat aurē suā ne audiat legem orō eius erit execrabilis. Declinare aurem nō audire est nō obedire. et talis non meret audiri in orōibz suis. Inclinate ergo aurem vram in verba oris mei nō expectate tps ad faciendū. qz vt ait ps. Tps faciēdi dñe dissipauit legē tuā. i. ppter tps qđ expectāt hoies ad faciendū se bñe. dissipāt legē cōtrafaciēdo. sed nūc inclinate aurē vram. Et vt congrue seruetis inclinate aurem vram tripliciter.

Ut impleatis integraliter

Ut obediatis intentionaliter

Ut agatis constationaliter

Quantū ad primum dicit Ia. in can. suas. ij. Qui

totā legē seruauerit. offendat āt i vno. s. pcepto legis facit ē oīz re. i. ita dñabit sicut si oīa pcepta legis fuissz trāsgressus. Nō q̄ rāta penā patiat cū quelibet trāsgressio beat debitū sue grauitatis pene s. ita vñ? trāsgressio pcepti legis est sufficiens ad incurrēdū penā infernalē sicut trāsgressio totius legis. Et hoc nisi quis pñiam agat. Qđ diligēter ps. ostēbat se facere di. Eritus a quaz deduxerūt oculi mei. i. abūdantiā lactiaruz et cōtritōe pcedētē. qz si custodierūt legē tuā sentus mei vel ēt pruni mei. vñ et xps ait Mat. v. Nota vñ aut vñ? apex nō pteribit a lege. s. di do nec oīa fiāt. Sicut em̄ d ceremonialibz q̄ erant in figurā xpi et ecclē. nihil pterit qđ nō sit impletū ita et de moralibz nec quo ad maiora pcepta. qz qđlibet iota dici pōt nec minora que apices dicunt vñ ptermittere d. qđ nō seruet qui voluerit saluus ēē. Vñ sequit. Qui soluerit vnū de mādātis istis minimis. i. pterfecerit docuerit sic hoies. i. pdicauerit alio bona. et ipse in vno pcepto deficiat nō seruādo. minimus vocabit in regno celoz. i. nullus. qz nō intrabit illuc. Ita expōitur Inclinate ergo aurē v. et verba. s. singula legis. nō aliquot vt oīa serueris ad plenū. Scđo d. legi obediri intēcionalit. i. fm intētiōz legislatozis. nō fm verba. i. fm. Vñ dicit regula iuris. Tertius est q̄ is pmitit in legē qui verba legis amplectēs ptra legis nitit volūtatē de reg. iu. in. vi. Ad qđ ēt facit qđ Gre. in mora. ait. s. qz nō intētiō verbis s. verba dñt defuere intētiōi. xij. q. v. humane. Qđ ēt no. phis in li. et bi. q. magis attēdēdū ē ad intētiōē instituētis aliquā legē qz ad verba legis. Nō ad ppositū. Precepit dñs in atiqua lege aliqua ad tps seruāda fm lram que erāt in figurā futuroz vt oīa ceremonialia quousqz ipsa figurata exhiberent in veritate. Vñ apls ad hebr. x. ait. Umbra hñs lex futuroz bonoz. Cum ergo implete sunt ille figure nō dñt illa seruari. s. m lram cū sit ptra intētiōz legislatozis s. fm spūm. Et ppter ea dicit apls. ij. Cor. iij. Lta occidit spiritus at viuificat. i. lex intellecta et suata fm literā occidit aīaz. s. suata fm spūalē intellectū dat vitā aīe. Verbi grā. Mādauit dñs in lege circūciōnē. primū tñ pñibōatā que figurabat baptis mū bñtē virtutē ex xpi passione. Itā xps aduēit passionem sustinuit et baptismum instituit. vñ de non debet illud pceptum seruari nunc ad literam. ex quo impleta est figura illa. Hoc enim mortale esset. quia contra intētiōē legislatozis. Unde et contra legem. sed debet seruari spiritu aliter a superfluis et x. x. se abstinendo. Precepit dominus in leg. populo ne comederet porcinas carnes ad figurā sum qz populus suus futurus. s. populus christianus. debebat se permaxime abstinere a moribus porcinis id est luxuriosis. Jam est in actu populus christianus

Titulus XII.

qui quo ad bonos se abstinere a luxuria. Unum non dicit illud preceptum modo secundum legem fuisse. Quia est mortale sed secundum spiritum spiritus quoniam hoc intendit legislator. scilicet abstinere se a vicio luxurie. Sic etiam preceptum est legis nature quatenus vultis ut faciat vobis homines et vos facite illud. Hoc est etiam lex et propheta. id est in hoc posuit. Si quis ergo velit sibi dari rem suam. sine aliquo debito iusticie vel causa rationali cum non egeret. nunquid et ipse dicit hoc facere primo. quod vult ipse hoc sibi fieri et dicit alteri facere si potest. Certe non intelligit legem legislator. scilicet deus. sed de voluntate rationali quod quoniam ratio naturaliter vult sibi fieri et dicit alteri facere si potest. Item in lege evangelica Christus dicit. Si quis te percussit in dextera. percutit et aliam. Qui hoc indifferenter faceret cuiusque non beneficiaret. quod daret illi occasiones augendi peccatum iterum percutiendo. Non ergo hoc intelligit Christus legislator legis bene. quia nec ipse hoc fecit cum minister anne pontificis ei alapa dedit sed eum redarguit. Item. Si vult dicere quod percussus qui libet ita patienter ferat iniuriam sibi factam quod etiam si maiorem sibi vellet facere iniuriam parus sit equanimiter tolerare. Ita exponit Augustinus. quod. i. paratus. Item lex divina et canonica prohibet recipi per pecunia mutuata aliquid ultra sortem. Si igitur quis non det pecuniam sed operam sue persone per mutuo contra interdictum legis facit et committit usuram. quod opera illa scio existimari possunt. item. quod. i. plerique. Item lex civilis mandat furem et alios malefactores capi et puniri. Nihil quid ergo capiet iudex laicus clericum furem vel alio malefactorem. Certe non quia est excoicatus. Item. extra de sen. ex. ut fame. Intendit enim legislator de subditis solum civili non de clericis. Sic ergo in lege quatenus inclinat autem vestram in verba. id est non ad verba putantur exteriore. sed in verba. id est in intellectu verborum legis quid. scilicet intendit legislator. Tercio lex est implenda pleniter. ut. scilicet. propter rationem penam non declinet quis ab ea. Unum de sanctis canit ecclesia. Iste sanctus per lege dei sui certavit usque ad mortem et a verbis impiorum non timuit. Sic legimus de castissima susanna. quod cum invitaretur ad opus neque perbarum sub dominatione accusatoris de adulterio et per omnes mortis. subito respondit. Melius est mihi incidere in manus vestras absque opere quam transgredere legem dei mei. Si enim hoc egero mors mihi est et dicit. Item. Si ille Eleazarus antiquus voluit potius duram mortem sustinere quam transgredi unum mandatum legis dei. scilicet comedere carnes porcinas dicitur. Adolecentibus exemplum forte relinquamus si forte alicuius propter gravissimas et sanctissimas legibus bonae vite morte perfungatur. Item. Machab. vi. c. Si septem fratres Machabei cum matre sua inveniuntur instantissime multa gravia suppliciorum genera et demum mortem potius quam vellet legem dei transgredi. Unum et primum eorum ad tormentum ducti dixerunt. Parati sumus magis mori quam patricias dei leges transgredi. Et mater eorum eos exhortando ad instantiam martirij dicebat.

Quia creator qui formavit hominis naturam. qui quod inveniit hominem originem et spiritum. vobis iterum red det et vitam cum misericordia sicut misericordia vestram pos despicitis propter dei leges. item. machab. vii. Sic in nouo testamento innumerati martires per observationem legis evangelice mortem sustinuerunt.

Titulus XII. de lege

eterna. De legi eterne omnia subiunguntur et quod debemus conformare voluntati divine. Ca. primum

Ex eterna secun

du. b. L. ho. i. q. xxi. ar. i. non est aliud quam ratio divine sapientie. secundum quod est directrix omnis actus et motionum. Et quod divina ratio nihil recipit ex tempore. sed bene eternum preceptum. id est de lege eterna. De etiam sicut per sapientiam suam est conditor universarum naturarum ad quas operatur sicut artifex ad artificata. ita est gubernator omnium actuum et motionum que inveniuntur in singulis creaturis. Unum sicut ratio divine sapientie in quantum per ea cuncta sunt creata bene rationis artis exemplaris vel idee. ita ratio divine sapientie movens omnia ad debitum finem seu ipsa ratio gubernatrix rerum in deo sicut in principe universitatis existens. cum multis divinam providentiam regat obtinet vel legis. cum nihil aliud sit lex quam quoddam dictam practice rationis in principe qui gubernat aliquam civitatem perfecte. Est autem ipsa lex eterna in trinitate deo quod multis regit. Unum de ipsa trinitate canit ecclesia. Qui. scilicet. deus trinitas totum subdit suis orbes legibus. In ipso deo una est lex ut deus est in creaturis tot sunt quod sunt species creaturarum. quibus singulis indidit diversas inclinationes in suos debitos fines. que inclinationes leges in ipsis creaturis dant. Et quoniam ipsa lex eterna attribuitur per appropriationem filio secundum L. ho. vii. s. in secundum Alex. in. i. q. pre. q. xii. per attribui secundum aditorem legis varias et alios personis. Tria etiam concurrunt ad legem. scilicet auctoritas. veritas. et bonitas. et secundum hoc oportet quod lex bene principium. forma. et finem. Ratione principij debet legi auctoritas. quia non potest esse principium legis nisi bene auctoritate. Ratione forme debet legi veritas. quia nunquam fertur sine ratione recta. scilicet si sit proprie lex. nam in ista non est lex. Ratione finis debet legi bonitas. quia lex non ordinatur nisi ad bonum. Si ergo respiciamus in lege eternam auctoritatem sic appropriat persone patris ratione patris. Si respiciamus in ipsa lege eterna veritatem sic appropriatur filio secundum rationem formalem sapientie. Si autem tendamus bonitatem legis. sic appropriatur spiritui sancto. Hec Alexan. de alet. quod legi eterne omnia subiunguntur.

De lege eterna potest §. I

intelligi illud per. i. quod dicitur de iustitia. In lege domini sunt voluntas eius. et in lege eius meditabitur die ac nocte. Dicit augustinus. quod potest non est aliud nisi dictum vel factum vel concupitum contra legem eternam. Et sub

his apprehendit finem. omnis excessus sine locutione
his siue actiois et desiderij contra rationem. Quia igitur
iustus summa diligentia habet ut caueat a peccatis. id
affectus eius est ad legem eternam. id est voluntatem dei ut
pleat intellectus ut intelligat. Unde in lege domini fuit
voluntas dei. Ubi tria sunt notari. Quod est vltimus et
ideo motus totus ea regulatur ibi in lege domini. Quod est
perfectio et ideo affectus bonus ei conformatur.
ibi fuit voluntas eius. Quod est rationalis et ideo intelle-
ctus rectus eam speculatur. ibi et in lege eius me-
ditabitur die ac nocte

Quantum ad primum. §. II

Pro. quod nullus homo quicquam habuerit. dominum latius
et longius potuit vel potius absolute dominus sed finem
quid. Nam si Octavianus primus imperator post
cesarem fecit describi vniuersum orbem terrarum itaque
dominus terre. inquit dominum habuit aquarum et aliorum
elementorum. aut celorum. aut angelorum. aut et omnium bru-
torum. Certe non. Fuit ergo dominus non simpliciter omnium sed hominum.
qui versabantur tunc in mundo. Tunc illis legem dare
volebat. nec tamen quo ad omnia. non autem alijs rebus sibi
non subditis. Absolute et simpliciter dominus est deus. om-
nibus diuinis creaturis. Tunc scilicet mardocheus in
oratione sua dicebat. Domine rex operis in diuina tua ci-
uitate sunt posita. et non est qui resistat voluntati tue etc.
Dominus vniuersorum tu es. Bester. regis. Sicut ergo domi-
num est vltima et lex eius deus est vltimus et ipsa totum or-
bis regulatur. quod lex domini. Et quod legi eterne que non
differt a dei voluntate reali subiicitur et ab ea egu-
lent omnia declaratur et ostendit finem. Th. i. q. q. xiiij. nam
creature rationales eterne legi subiiciuntur in qua-
tunc sequuntur sine iudicio rationis vel sensus id quod eis
impossibile est a deo quasi morte ab alio. scilicet deo ad su-
os fines et actus. Secundo creaturæ rationales legi eterne
subiiciuntur per noticiam diuini precepti. eo quod eis. datum
est intelligere quid deant agere et cauere. Ipsa est
lex naturalis que est in homine quedam precipatio legis
eterne. Tertio est subiicitur legi eterne. et si imple-
re. scilicet necessitate coactionis in quantum subiiciuntur non
eius preceptis sed punitioni. scilicet in quantum mali puniuntur
a deo quod lex eterna dicitur et imperat. Quarto boni
subiiciuntur perfecte. in quantum. scilicet non coactione per rationis sed vo-
luntate obsecrationis. scilicet voluntate obediendi deo. amo-
re non ratione se subiiciunt. Bona et etiam dñati subiiciuntur
legi eterne. Quod est quod sicut corpus graue mouetur
grauiter de loco ad locum. ita eadem grauitate quie-
scit in loco. Aliter sicut homini per legem eternam meretur
beatitudinem et mali miseriam. ita per eandem legem beati
in beatitudinem et mali in miseriam perseruant.
Subiiciuntur et legi eterne omnia creata siue neces-
saria siue contingencia non autem eterna. Et ratio breuiter est finem. Th.
vbi. scilicet. lex eterna est ratio gubernationis. quicquid ergo sub-
iiciuntur diuine gubernationi subduntur et legi eterne.
Cum ergo omnia que sunt in rebus a deo creatis subdantur
diuine gubernationi. siue necessaria siue contingencia. non

aut ea que pertinet ad diuinam essentiam naturam vel pro-
prietatem diuine vel voluntas vel bonitas dei et homini. id est
creata subduntur legi eterne si autem increata sicut per
exemplum in hominibus. Nam gubernationi hominum sub-
duntur que sunt per homines. non autem que pertinet ad naturam
hominum ut quod beatus manet per pedes. unde et Aug. di-
xit. de ci. dei. quod nullo modo aliquid legibus summi
creatoris. ordinatorisque. scilicet creatum subtrahitur a quo
par. vniuersitatis administratur. Nec ob. quod ait a
plato dicens ad Ro. viij. Prudentia carnis inimica
est deo. neque. n. legi eius subiecta est. nam finem. Th. v.
bi. s. et si. subiicitur non possit prudentia carnis legi eter-
ne ex preactione. quod inclinat ad actiones proprias le-
gi dei. tamen subiicitur legi dei ex prepassione. quod incre-
tur pena finem legem diuine iusticie. Pro. et quod aliter est
videndum de lege hominum aliter de lege dei. Nam homo rebus
irrationalibus quicquid ei subiicitur non per imponen-
re legem sed solum hominibus sibi subiectis quibus homi-
bus in tamen ponit legem in quantum suo precepto et denunti-
atione imprimi mentibus eorum quadam regulam que est
principium agendi. Sicut autem homo denuntiatio impri-
mit homini subiecto sibi quoddam principium interi-
actum. ita deus imprimi toti nature principia ac-
tum. priorum. Et ideo per hunc modum dicitur deus percipere toti
nature finem illud per. Preceptum posuit et non preterbit
scilicet irrationalibus creaturis. Et per hanc etiam rationem omnes motus
et actiones toti nature legi eterne subduntur. Alio
modo ergo subduntur legi eterne creature irratio-
nales quod rationales. in quantum. scilicet irracionales mouentur a di-
uina. prudentia. non autem per intellectum diuini precepti.
vel rationales. Et ipsa impossio principij actum intrin-
seci quantum ad res naturales est. promulgatio legis eter-
ne in eis. Defectus autem qui accidunt in rebus na-
turalibus. quibus sunt preter rationem carum particularium
non tamen sunt preter ordinem causarum vniuersalium. et precipue
cause prime. id est dei cuius. prudentia nihil potest
subterfugere. unde et ipsa subduntur legi eterne. omnes
et leges in quantum principia et ordine recta intrinsece deriu-
tur a lege eterna. Tunc aug. in tpali lege. nihil est
iustum atque legitimum quod non ex eterna homines sibi de-
riuauerint. et idem Aug. Lex eterna ita medio quod
dam loco posuit aliqua ut in eis usurpationis me-
rito reprehendatur audacia in exequendis iure lau-
des obedientia. Et ponit exemplum abrahæ qui ex se
volendo occidere filium pessime fecit. sed ex voluntate
dei iubentis sed volendo operis fecit. xiiij. q. v. lex

Secundum quod nota §. III

tur est quod affectus seu voluntas iusti conformatur se-
ad legem eternam. id est voluntatem diuinam. quod quilibet fa-
cere debet. Dicit enim Aug. Quod lex eterna est ratio
summa in deo. id est voluntas rationalis cuius spiritus obtem-
perandum est. scilicet conformando voluntatem nostram sue
Dicit enim aresto. in 4. metha. quod primum in
vnoquoque genere est regula et causa secundorum seu om-
nium illius generis. Sicut primum in genere caliditas

nis est ignis. et ipse est causa secunda omnium calidorum in quantum
calida. Inimicum enim unumquodque est calidum in quantum
participat naturam ignis. prima igitur causa omnis recti-
tutinis est divina voluntas. in qua est summa recti-
tudo. et in tantum voluntas bona est recta in quantum par-
ticipat rectitudinem divine voluntatis quod fit confor-
mando se ei. tunc enim recta est. Tenemur autem esse re-
cti. quia ut dicitur *1. Cor. 1.* Recti diligunt te. scilicet deum. Ad di-
lectionem autem obligamur que sine rectitudine esse
non potest. Unde et glo. dicit. Rectus est qui vult quod
deus vult. **S**ciendum tamen quod cum de voluntate nostra
dicitur esse conformis voluntati divine ut dicitur *Dura.* in
primo sententia. di. vi. non intelligitur hoc de conformi-
tate voluntatis in quantum ad essentiam eius vel esse. i. vel
le. sed quantum ad rationem eius in obiectum. i. in voli-
tum. Nam cum conformitas importat quandam assimilati-
onem unius rei ad alteram. unde dicitur conformis quasi con-
uenientia in una forma non potest hoc intelligi de om-
nibus assimilati-
onibus voluntatis nostre vel nostri velle
quod actus ipsius voluntatis est cum voluntate dei. hoc
ei impossibile est cum in infinitum distet. quia voluntas
dei et velle eius est essentia eius. sed in nobis volun-
tas est quedam potentia non essentia anime sed accidentis con-
sequens ipsam. et velle est actus ipsius potentie non pote-
ntia nec essentia eius. Est autem conformitas proportionis in
ter voluntatem nostram et dei in hoc. scilicet quia sicut deus vult
libere quod vult. ita et voluntas nostra. et sicut vult bo-
num. ita et voluntas nostra naturaliter. scilicet hoc prius ad ima-
ginem dei que naturaliter est in nobis. Conformitas er-
go ista antecedit secundum rationem in obiectum. i. in volitum
puta. scilicet velle prius ad genus moris. scilicet bonum vel male
Et tunc ista conformitas voluntatis potest antecedi secundum
quadruplex generum. scilicet efficientis. finalis. formalis
et materialis. Et secundum generum causae efficientis tenemur
conformare voluntatem nostram voluntati dei. quod. scilicet. tunc
facimus quantum volumus id quod deus vult nos velle.
Hoc ei ipse efficit in nobis. unde apostolus ad philippos. ij.
Ipse est qui operatur in nobis velle et perficere per bonam
voluntatem. Et sic uno modo exponitur illud. i. ad thimo-
theum. i. deus vult omnes homines salvos fieri. i. istam vo-
luntatem qua volumus omnes homines salvos fieri consi-
derata solam naturam ipsorum ipse facit in nobis. et hoc
vult nos velle. **S**ecundum causam finale demus et
conformare voluntatem nostram voluntati divine. Et sic in
lege domini voluntas iusti. ut. scilicet. velit omnia propter bonum
scilicet quod est conformare se in ratione volendi. Quicquid
ei vult deus vult. propter hoc finem. scilicet propter bonum
universi per quod manifestatur bonitas sua infinita que
est finis omnium. Et quilibet est quodcumque vult debet velle
sub ratione hominis. non tantum appetit. i. propter aliquod bonum fi-
nem. Alio autem quod per se est malum non potest ordinari ad finem
qui proprie dicitur bonus. Sic. utari propter buccum
ne ut quis in faciat electum. Nam non potest proprie dici quod si
at propter bonum finem. De ergo quis conformare vo-
luntatem suam divine secundum causam finale ut omnia faciat propter
aliquod finem secundum illud. *Eccl. 1.* in gloria dei facite. unde

iudei volentes passionem christi quam deus volebat si
conformabant se voluntati dei sed contrariabantur. quia de-
us illam volebat. et sancti hoc cupiebant propter hunc fi-
nem. scilicet propter redemptionem nostram in quantum erat satisfactio
nostri debiti. non autem volebant in quantum erat afflictiva in
nocentis christi. Sed iudei volebant eam propter hunc fi-
nem in quantum erat afflictiva in nocentis christi et satisfac-
tiva passioni eorum ire et iudicium non in quantum erat nostri
salutaria. unde gravissime peccaverunt. **S**ecundum
causam formalem conformare voluntatem suam divine est op-
erari ex caritate seu bene caritate quod est conforma-
re se in modo volendi. deus enim omnia vult ex caritate. sed
ad beatitudinem caritatem directe non tenemur. quia hoc non est
in parte nostra eam bene. dei enim est eam infundere sine meri-
tis nostris secundum illud ad *Rom. 8.* Caritas dei diffusa
est in cordibus nostris per spiritum sanctum. qui datus est nobis sed
indirecte tenemur ad eam. Tenemur enim facere quod
ex nobis est ut caritatem habeamus. puta orando ie-
iunando a peccatis cessando. et boni per que quis
disponitur ad recipiendum Exemplum de sole qui illumi-
nat quantum est de se non ponere obstaculum. sed se ponere
tamquam eum. *1. Cor. 13.* in. i. sen. di. vi. Et ut di. *1. Cor.*
manus dei. eadem. Quia istud est preceptum affirma-
rii. scilicet de precepto ad beatitudinem caritatem obligat non
ad spem. sed per loco et tempore. utpote quando cogitat precepta
dei beneficia et boni. Determinare autem tempus boni
obligatio. scilicet quando teneamur vel quando non teneamur.
non potest bonum determinari Ad faciendum autem ex carita-
te que facimus tenemur conditione iter. scilicet si volu-
mus mereri vitam eternam. quia sine caritate opus no-
strum non est meritorium. Absolute non tenemur
ad hoc. quia si teneremur spem ex caritate agere semper
peccaremus faciendo aliquid non ex caritate. Et sic
filius honoris patrem naturali pietate peccaret si non
haberet caritatem. Uterque est. quia per loco et tempore tenetur ali-
bet facere aliquid ex caritate quod ipse non potest
facile determinari a nobis. *1. Cor. 13.* Romanus. in. i.
sententia. di. vi. Sed rectus homo in lege domini vo-
luntas eius. ut. scilicet. velit omnia ex caritate. Se-
cundum causam materiale conformare voluntatem suam
voluntati divine est velle quod deus vult. Sed ut
teneamus conformare voluntatem nostram divine i vo-
lito. Non. frater romanus super. i. sen. di. vi. q. vi. di.
Hic non queritur de voluntate sensualitatis. quia illa non
fertur in bonum simpliciter sicut voluntas divina sed incon-
veniens sibi. scilicet delectabile secundum sensum. Unde secundum istam vo-
luntatem non tenemur conformare voluntatem nostram divine
Et secundum hanc voluntatem christus nolebat pati propter quod
oravit dei. Patet transeat a me calix iste etc. Nec etiam
voluntate naturali tenemur ad hoc. quia illa se fertur
in bonum nature ut servatorem sui vel suorum. Et sic
beata maria voluntate naturali et sensuali nolebat fili-
um pati quod deus volebat. unde tristata est matris de
morte eius. propter quod simeon dixit de ea. Quia
ipsius animam pertransibit gladius *Luce. 10.* Et ad crucem
canit ecclesia. Flecte ramos arbor alta tenet

Capitulu3 Primu3

laxa viscera etc. Nec est voluntate conditionata qz p illa bene possum velle aliud q de velle sub conditione. si deo placz Sic paulus volebat sibi stimulum auferri. ppter qd hoc postulabat. et de nolēbat vt pz. ij. ad Cor. xij. nō. n. aliud volebat apls nisi in qntu deo placeret. Un hoc sibi reuelato. nō apli voluit sibi auferri.

Med queritur §. III

de voluntate deliberata Et circa hoc sūt due opinio nes Una est q distinguit volūtū diuinū qz. i. aut congruit mihi illud velle. aut non congruit si congruit mihi illud velle simplr deo illud velle qd de vult dūmō scia qd de velle. Si at nō congruit mihi illud velle. tūc nō teneor velle qd de vult vt mortē meā l' dānatōez. Nō ē fm ipos qz cū grā p ficiat nō dīstruat. nō teneor ppter statū grē velle ali qd qd sit pūi nāre mee. vt mortē meā vl meoz. Itē natura nō dīcat q velim dānatōez meā nec ef grā hoc erigit vt hoc velle. q non nō teneor. Alia opinio q voluntate absoluta et deliberata oīo teneor velle qd de vult vel qd scio deū velle. Et ad hoc dicendū mouet eos auctoritas rōr exēp. i. Et auctoritas qdē bī in glo. sup ps. Non adhefit mihi cor pūi vbi dī q cor pūi et distortū bz q nō vlt qd de vult Et glo. sup illud rectos decet collaudatio dī Recti sūt qui volūt qd de vult. Nō q ad idē mouet ē c. 2. si nō teneor velle qd de vlt. q possū velle pūiatiū q pūi mibi displicere qd de vult. Sz hoc ē falsū q vt dr aug. Impi' ē cui displicz dīna puidētia. Itē nil iustū displicz iusto fm aug. de dīa religione s oē volūtū a dō ē iustū. q ille cui tale volūtū displicz ē iniust' Si q nō possū velle cōtrariū ei' quod deus vult. ergo teneor velle omne quod vult. Itē qz scdum tul. iū amicorū est idem velle et nolle. s tenemur eē amica dei. q et velle qd vult ipse. Sz hoc ē p exēplū qz mala q inferunt corpi meo deo acceptare. ex q deo placz Sz nil mag' dīco diligere post aiām qz corp' meū. q mīto magis deo acceptare q sūt pūiū meīs vt mortē eoz et l' Acc istū dīcūt q debeat velle dānatōē meā. s q deo eā velle fm q de eā vult. De at nō vult p se et simplr me dānari. s si facio opa p fici vult me dānari. vñ vult ordinē iusticie q est pūitōis culpe p penā. Iustū at ordinē iusticie teneor acceptare. i. si peccauero puniar. qz alit' pūgnare ordinē diuine iusticie. sine dubio sic teneor velle quicqd scio deū velle si mihi cōgruit fm oēs b' tentionis nō teneor alia rōne nisi qz volūtū mea teneor velle oē qd iustū ē et bonū. et si ista ē rō tentionis vbi cūqz ē iusticia et bonitas. illud teneor velle. Nec obstat q nature nō pgruit qz volūtās dīberata se pferi in eā q repugnat nature. i. volūtās fm rōem sub iicit sibi volūtātē seu instinctū naturalē vt cū bō ppter virtutē se morti exponit. Teneor tū velle volūtate deliberata istū ordinē iū

sticie. q si in p ficiis mori dānat qz. Bte vlt et nō dānatōez p se neqz culpā. Itē. in primā opinioē videt magis dīnare tanqz durā. Scdaz sūmar b. i. ho. di. ea. Et de dānatōe sua p pūa dicit q ista posuio est q si i possibis. i. q alicui reuelet dānatō sua sicut nec angel' Un si fieret debet ille cui fierz estimare q sit illusio diaboli. Qd si certificaret q reuelatō eēt a deo. debet credere q eēt fm pūi nationē nō fm p ficiam vt illud. Bone. iij. c. l. dīes et minime subuertet Sz sciendū fm i. ho. di. ea. circa finē q mor' volūtātis deliberate circa volūtū diuinū. alit' se bz in p ficiis. et alit' in iustis p ficiis. alit' in p p ficiis. Itē in p ficiis mori volūtātē est corrupti' qz ex toto relinquit deliberationē rōis. et psequunt' ipe volūtātē naturalis et sensitiue. murmurantes dē dei ordinatōe. Paulus tū ē adeo obstinat' in p ficiis q obstinatōez nō possit deponere. et se dīne volūtati pformare dū ē viator. Solū dānat' in penā inflicti est vīa sua obstinatōe nunqz curent. In iustis at viatoribus manet mor' volūtātis. integer. s ipse fā dī tū ex pte pūitōis qz nō plene volūtātē dīnā p ficiū. tū ex pte affectōis q retardat ex morib' interiorib'. vñ in talib' sufficit nō recalcitrare dīne iusticie. i. ordinationi. Sz cū dīc in. iij. et b. q sufficit formi q nō pūit' i picul' mori qz nō gaudeat sic est gaudiū in actib' aliis virtutū. Sz in iustis est mor' volūtātis deliberate integer et p fici'. tū ex pte pūitōis qz diuinā volūtātē plene p ficiū. tū ex pte affectōis q dīnat oī appetitui inferiori. nec in aliq retardat vel ipe dīc Un in vidēdo qd de vlt et qd ipsi volūt. gaudiū ex pūit' de q in ps. Letabit' iust' cū viderit vīdīcā Un tal' nō dīz dīmitte re. qū faciat oē bonū qd pū. qz in custodiēdis ill' s pcept' dei retributio multa ait ps. Nō solū p custodiēdis. i. o pūadīs retributio multa bī merces dīs et ne sēt in ipsa obseruatōe retributio multa delectatōis spūal' qz virtuosē opari delectat mēte mag' qz delectabilia corpis Et ex hoc ē vitā ma ius supplicii. si pure debet dānari in inferno qz ex p ficiō aggrauat supplicii. Legit in vitā spūal' qz cū qdā p fici sēt bīet qdā discipulū valde obediētē modestū et gratulū. rogauit dīm vt sibi reuelar' si debeat eē demū saluād'. Reuelatū est q erat dānand'. ppter qd cū p fici videbat illū. lacrimas pūnere nō poterat. Qd pūndēs discipul' ille interrogauit p fici de eā flet'. Et cū fletūm' hoc p fici vici' pūb' ei' sibi dixit q ex p ficiōe ad eū fletat qz reuelatū sibi erat eū eē dānandū. Qd ille au dīes ait. Itē nō oī vt ppter hoc lugeat qz scio iustū eē dīm et q me nō dānabit nisi ppter p ficiā meā Et sic sūt patiētē dīz pati penā suspendēdi ex q in euit. Itē ego sū pūm' p fici penā dānatōis. si of fendero. qz exigit dīne iusticie ordo. cui' volūtati volo me pformare. Itē q conabor ex me facere qd bonifacere potero. et dīs dī creatura sua faciat qd

sibi placet. Ideo aut placita deo fuit talis ratio et for-
matio voluntatis. quod nocte sequenti reuelatum est per il-
li quod mutata erat sententia dei et saluandum erat. Quod si sic
est intelligendum quod voluntas dei et dispositio sit mu-
tabilis. ut vellet quod prius non volebat. Sed sententia dei permina-
toria quod respicit merita et demerita bonorum mutatur. erat
in illo discipulo forte. aliquid indispositio mentis. vel
viciu occultu quod merebatur damnationem. et remoto
merito ex opere bonis saluandem. In lege ergo omni
voluntas iusti est performatio se diuine voluntati et voli-
tati dictum est

Quatu ad tertiu .§.v

principale no. quod intellectus rectus respicit die ac noc-
te. i. frequenter in aduersitate et prosperitate. ad legem eter-
nam dei. i. ad diligendum voluntatem suam. ut perficiat. unde
ipse per. Una perit a domino hac requiritur. ut videatur vo-
luntas dei. Et quod in lege sua scripta ipsam volunta-
tem manifestat. ideo frequenter eam legit et meditat. per.
Quod dilexi legem tuam domine. tota die meditatio mea
est. non solum ut sciam quod ut ait apostolus ad Romanos. ij. Non
audientes legem. sed. i. in. sed. factores iustificabuntur. Qui
enim fecerit voluntatem patris mei. ait christus. quod manifesta-
tur in lege. ipse me iuratus est. Matthei. xij. Fratres mei christi
debetur hereditas eterna. Sed sciendum finis ma-
gistrum in primo sen. di. penult. quod duplex est volun-
tas dei. una quod de voluntas beneplaciti. Alia que de
voluntas signi. Quod non sic est intelligendum. tanquam in
deo sint plures voluntates cum non sit nisi una. scilicet. per
finem. in. i. per. quod. xij. Voluntas de deo aliquando prope-
dit. et bene voluntas beneplaciti nuncupatur. et spiritus implet.
Aliquando voluntas de deo metaphorice de sicut et
multa alia de deo. et hoc de voluntas signi. non quod
sit signum quod de illud vellet. sed quod est signum in nobis vo-
luntatis nostre. Sicut dicimus deum iratum cum punit
non quod punitio sit signum ire in deo cum nulla ira in
eo sit. sed quod est signum ire in nobis cum punimur. sic
cum de precipit aliquid de velle illud a nobis. quod cum
nos precipimus. signum est in nobis quod de illud
Per hac similitudinem de voluntas signi in deo et hoc
est quintuplex secundum quatuor signa. scilicet. preceptum. prohibitio
promissio. et operatio. Per hoc enim ut per signa de-
claratur nos aliquid velle. Declaratur enim quod se aliquid
velle dupliciter. Uno modo per se. alio modo per alium. Et
per se quidem declarat aliquid velle aut directe aut in-
directe. Directe cum aliquid operatur. signum est quod illud vult
et sic operatio de voluntas. Indirecte et per accidens. cum
non prohibet vel impedit operantem. Ita remouens prohibens
de mouens per accidens secundum per bonum. et sic promissio
Per alium modo declarat se quod aliquid velle in quantum
ordiat alium ad aliquid facientem vel necessaria inducendum
sit precipiendo quod aliquid vult. vel prohibendo prauum vel
aliquid plura foris inducendum quod primum ad promissum. Semper
preceptum. promissum. et prohibendum dicant de voluntas per per
id quod de. Matthei. vi. fiat voluntas tua. et. quod aut promissio
vel operatio dicatur dei voluntas per per aug. quod dicit in

encheir. Nihil sit nisi oportens fieri vel vel sine deo
ut fiat vel faciendo. Vel. per dicit quod promissio et operatio
referuntur ad primum. promissio quidem ad malum. operatio
vero ad bonum. ad futurum modo prohibitio respectu ma-
li. preceptum vero respectu boni necessarii. promissum autem respec-
tu superabundant boni. Voluntas ergo beneplaciti. quod
proprie est voluntas dei spiritus implet. siue a nobis. siue de
nobis. ut de matthei. i. sen. di. xlv. Unde ipse ait per. Matthei. c.
xlv. Quia ego de deo. quod omnis voluntas mea fiet. et
omne promissum meum stabit. i. dispositio. Et pau. ad rom. ix.
Voluntati eius quis resistit. quod. d. nullus. Cum ergo
suam mandata ei et promissa implet voluntas ei a no-
bis. i. presentibus nobis bonis operibus quod facit nobis
Cum transgredimur mandata a ei voluntas est implet de nobis
incurrunt penas quod vult de nobis secundum exigentiam sue
iusticie. Et sic voluntas dei cum sit causa efficacissima omni-
entium. non autem peccatorum quod nullo sapiente. s. operante ait
aug. sit homo deterior. et multo minus deo operante. spiritus implet
cum illud vult. Qui. n. recedit ab ordine voluntatis sue
secundum iniam quam preparauit coronam diligentibus se. ut
peccator agit. relabit in ordinem voluntatis sue iusticie
quod reprobos punit. Quod autem operatur in creaturis
ibi occurrit voluntas signi cum voluntas beneplaciti
illud. n. proprie vult. Deum in voluntas signi in quantum in no-
bis operatur in signum voluntatis nostre. per hoc tale similitu-
dinem. et sicut promissio occurrit cum voluntate beneplaciti
Sed quod promittit. scilicet. mala fieri. de quod est signum volunta-
tis non sue. scilicet. dei quod non vult ipse mala fieri. sed in no-
bis quod cum promittimus malum fieri. et non prohibemus cum pos-
sumus dicimus illud velle. In deo autem promissio quod ma-
la promittit fieri est signum non volendi illa. sed volendi per-
mittere. et bene per maiora bona inde sequentia. quod prope-
vult. Unde aug. in Encheir. ait quod de deo nihil promittit
reus mali esse. operibus suis nisi esset adeo potestas et bonum
quod ex omni malo eliceret maius bonum. et si non spiritus bonum. et si
ei cui accidit malum. saltem ad bonum melius
vniuersi. Et sic ex crudelitate tyrannorum secuta est
corona martirum. ouersio multorum exemplo martirum. Et
ocasio ouis a lupo. et si non sit ad melius. ouis. est tamen ad
melius vniuersi quod sic sustentat species luporum in
vniuerso. Et damnatio reproborum eis bona non est. est
tamen ad melius vniuersi. ut reluceat non solum in
beatis. et iusticia dei in damnatis. Exemplum in Ioseph
quod reddiderunt fratres in egipto. et ex tanto malo edu-
xit deus tantum bonum. scilicet. seruandus non solum patris et fratrum
sed plimorum quod fame defecissent. propter provisionem suam de
frumento. Unde ipse deus. Gen. xl. non possum resistere
voluntati dei. vos cogitatis de me malum. et deus. et non
illud in bonum. Voluntas autem signi quod ad precepta. prohibi-
tiones et promissa. non est proprie voluntas quod non spiritus implet.
ut in peccatoribus per. Sed est signum voluntatis in deo quod de
quod vult illud precipere prohibere et fulere. in nobis autem
vnde transsumit ut dicat de deo est signum quod illud volu-
mus quod precipimus. igitur iustus intellectu me
ditatur die ac nocte in lege domini. i. assidue siue in lege
eterna quod vult. siue in lege scripta ubi per signa ipsa

Capitulu3 Primu3

exprimit. Nec est voluntas dei scificatio vta vt
ait apls. i. ad thessa. nq. Vult em cauere pbita
vt sic sit scfi. i. mundi a pcfis vult suari pcepta
vt sic sitis sancti. i. firmi in virtutib. Dant ei p
cepta de actibus virtut. ex qz frequitate generat
habitu. Vult impleri pfilia ad maiore pfectu. qbz
efficiuntur scfi. i. deo dedicati. sic reple dnt scfi. qz
deo dedicata. Vult recogiti a nobis sua bnificia q
opant in nobis vt scim. scfi. i. gratificantes officiu
scroz in pna. q sp regnat. Vult pviderari pmi
sa. vt sim. scfi. i. pteri eu imitantes qui. i. sp ex mal
elicit bona sic nos ex iniuriis eliciam. bona obliui
scd o iniurias. Ald ro. xij. Vnde in bono malum
Et ex malis tribulationu eliciam. bonu puctio
nis nre et parie Et ex malo pctoru pmissoz. elicia
mus. bonu bnificatiois nre. vt bnificiores et cautio
res sum. Et sic icri estote ait ipse qz scfs ego sum
dñs deus vster

Videtur at pre .§. VI.

dicis obfate qd ait apls. i. ad thimo. i. Vult de
oēs hoies saluos fieri. et n pauci sūt q saluant nō
ergo videt ipleri sp voluntas dei Ald qd rñdet b.
tho. in. i. sen. di. penl. et in poitilla supradicto pas
fn Qd hoc intelligi p multipliciter. Uno modo
fm Dama. qui dicit hoc intelligendum de volū
tate dei antecedenti. non voluntate consequenti.
Et appellat voluntate antecedente illd qd vult de
de creatura rōnali. ipsam plderado solū fm suaz
naturā absq opib. et sic vlt oēs saluos fieri. Nā
quēlibet creat ad bñc finē. et dat ei naturā capace
et pcepta et cōsilia. et documēta pponit añ eū. vt ex
illis possit pcurare salutē suā. Et g voluntas an
cedens qz antecedit plderatōem opēz creature.
quāquidē plderatōez possim. nos iacere de deo
put. i. ipsam creaturā disponit fm naturā suā ad
saluatōez mō dōr hoc vlt erga oēs hoies. b volū
tate psequi. nō vlt oēs hoies saluos fieri. b aliqz
saluari. i. bonos. aliqz dānari. i. malos Et dī vo
lūtas pñs qz vult illud de creatura plderata. nō
solū p naturā. b ēt opa sua q sequit in creatura
p nāz dat exēplū iudiciū boni. qz nēs ad citatē
volūtatē antecedēti vult oēs hoies illi citatē viue
re. et nullū pte plderado. i. hoies fm suā naturā. b
volūtatē psequi vult aliqz viuere. i. bonos. aliqz
occidi vt malefactorēs. i. hoc plderant hoib fm
opera eoz. Vlt exponi p sic Vult oēs hoies sal
uos fieri. i. fac nos velle hoc q oēs vclim. saluos
fieri i gñali. vt viuāt virtuose sic dī spūscis po
stulare gemitu inenarrabilib ad Ro. viij. quia
nos postulatē facit Aug. Pleciētes qz priear ad
p delinātoz nūez qz nō priear Sic affici dēm
ad oēs vt vclim. oēs saluos fieri. xxiij. q. iij. cor
piat Tertio exponit illd fm distributōz accomo
dā p bis. i. rñ q saluant qz. i. oēs hoies q saluāt
nō nisi eo volēte saluant Sicut illud Jo. i. illu

minat oēm hoiem venientē in hūc mundū qz et
bis qui illuminat gñā. nullus illuaf nisi ab eo
Quarto pterponi q sit ibi distributio. nō p lin
gul. b p generibz singuloz Sicut dī oē aīal iuit
in archa noe. i. de qlibet genere aīaliū aliqz. Et
sic de qlibz genere hoim vult aliqz saluari. qz et d
vlt. et mulieribz et iudeis et gēnlibz. fidelibz tñ
Et italicis. et de thuronicis. et anglicis et d frācis
et de hispanis et oriētalibz. et occidentālibz. fidelibz
tñ vult aliqz saluari Quinto pterponi d oī sta
tu n vicioso. pura d statu reglari. clericali. laicali
niginali. viduali. giugali. rectoru dñoz. vasailloz
militū. stipendiarioz. nō latrocinantū tñ. merca
toz nō fenerantiū. artificū nō fraudantiū aduoca
toz. medicoz. notarioz. fuoz. et als recte tñ viuē
tiū vult aliqz saluari. vt p3 discurredo de vitas
scroz Exēplū de b. machario. q cū petissz in orōe
cui ēēt loci in pna. dictū ēit ei primo de qdā mer
catore. scdario de qdā simphaniaco. tertio de oua
bus foronibz nuptis duobz germanis latinicibz
et Vnde in vitalpēm. An lege g dñi efna. sunt
volūtas iusti. et in lege ei eterna vel scripta medi
tabitur die ac nocte ad pformādā volūtatē suā cū
volūtatē dī faciedū eā qz q fecerit volūtatē pñs
mei q in cel est. ipse intrabit in regnū celoz. Ja.
viij. id est q fecerit ea q dclarat in lege sua scriptu
re se velle p. Magna opa dñi. i. opatio exponit
glo. exqfita. i. diligētissime et efficacissime bñs ef
fectū in oēs voluntates ei. i. in bis q dclarat se
velle a nobis Ita em vult a nob ipleri iua māda
ta et ordinata et pulta q ipe pncipal ē ad opā
dū in nobis volūtatē tñ nō coacte coopantibz
Vñ apls ad Ro. viij. velle adiacz mihi. pñtere ar
nō inuenio Erp. Jla. xvi. Dia opa nra opat ea
in nobis dñe Et qñqz vult opari in vobis exqfi
te. i. diligētissime et pfectissime opaf. et nos ad il
la mouet Subit em tibi posse cū volueris. dicit
sap. xij. c. Et exo. xxij. ait dñs Miseretoz cui vo
luero. et clemens ero in quē mihi placuerit Sic
cum voluit saulum psecutorē suum. subito puer
ti. subito puerfus ē dicere ipso. qd me vis facere.
Alc. ix. Vnde et ipse dicit ad Gal. i. Cū placuit ei
q me segregauit ex vtero mris me. pñtuo nō
acqēuicarni et sanguini. Ald hoc ppositū gre. in
li. vi. moral pulchra ponit ad ostendendū quōto
lūtas hominū. vñ qrit volūtatē dei seu ordinatō
nē in pedire. inde. in effectu ei seruit d. Sepe. n.
nonnulli bñana sapia inflati. dū desiderijs suis
dina iudicia pñaire pspiciunt. astutis delucta
ti machinatōibz conant. et q ad votū suū vni
supne dispēfatōis in. qzant. callid. s cogitatōibz
insistunt subtiliora pñia exqrit Sz inde volū
tatē dei pagit. vñ hāc inuitare cōtendūt. atqz oī
porēis pñlio dū resistere nitunt. obsequiuntur qz
hoc dispositōe dina apte militat qd ei p bñanuz
studiū triuole resultat Sapientes g dñs in ipsa

eorum astucia comprehendit quoniam ei? philis humana facta
 et tunc cogitue seruiunt cum resistunt Quod melius
 ostendim? si pauca ad medium gestarum repleta p
 teram? Joseph somnium viderat quod manipulo suo
 fratrum ei? se manipuli psternebat Somnium viderat
 quod luna et sol se cum reliquis stellis adorabant. quod quod
 pure fratribus retulit. eorum corda primum future dominationis
 inuidia paucorum percussit Et quod ad se hunc
 venire aspiceret. malicia seuiete direxi Ecce som
 niator ille venit. venite occidam? eum. et videamus
 quod illi perderunt somnia sua. Tunc ei? domino subiecti
 meruit somniatore in puteum deponit. et quod ista
 huius transiitibus vendit Qui in egipto ducit? fuit
 tunc subdit? luxurie accusatione danat? Latitatis
 merito adiut? p? hie iudicio erect? o? egipto pla
 tus est Per supernam vero sapientiam puidus frumenta com
 gessit. et futuro piculo necessitatis obuiauit Et quod i
 orbe. famem irruit. de alimentorum preparatione sollicit?
 Jacobo filios in egiptum misit. quod frumentorum dispensa
 noni ppositum Joseph nescientes inuenit Aliquod
 mererent alimenta papere eorum dispensatorem com
 pulsi sunt. prius in terra ceruicibus adorare. Pese
 mus igit? esse rei ordinem. pensemus quoniam sapient
 res in ipsa sua astucia visio diuina prehendat
 Ideo ab eis ioseph vendit? fuerat ne adoraret. s
 ideo est adoratus? venditus Astute namque aliquid
 agere compulsi sunt. ut dei philis mutaret Sed di
 uino iudicio quod declinare conati sunt renitendo
 seruiunt Unde quippe coacti sunt de voluntate pagere
 vnde hac moliri sunt astute mutare Sic diuinum
 philis diuinitas implet? Sic humana sapientia dum
 reluctatur prehendit? Timuerunt fratres ne ioseph
 super eos exacerceret. s? hoc quod diuinitas disposi
 tum fuerat cauendo actum est ut eueniret. Humana
 ergo sapientia in seipsa prehendit? est. et quod voluntatem dei. vnde
 p? intentionem relinquit. inde ei? pleniori militauit.

Sic laul duz dauid subiectum quotidiano suc
 crescere vultum iussu aspiceret. sua ei in coniu
 gio filia spopondit atque in ei? dote centum dari phi
 listiorum pputia petijt. ut cum puocatus miles vltra
 se exercere quereat. inimicorum gladius iradit? vitam
 finiret Sicut scriptum est. 20 h? ter necesse spolia
 nisi tunc centum pputia philistiorum ut fiat vltimo d? ini
 micis reg? Porro laul cogitabat tradere dauid in
 manibus philistinez Sed dauid dispositionis in
 time fauore rotatus. centum se dare perhibuit.
 et ducenia pputia reposcavit Cuius nimirum
 operis laul argumento superatus. superna puidencia in
 sapientie sue est consilio deprehensus. quod vnde succrescit?
 militis vitam se extinguere credidit? vnde gloriā ei?
 inde cumulauit Sz quod. omnesque astute aliqd sa
 pere et electi mo? iunt. liberi ad medium alium sapien
 tie deducere. et quod interni philis astucia moralium p
 hendat? demollire Prudet? quippe ionas sape vo
 luit cum ad predicandum nuntiaret? primas missus quod ele
 ctis genibus in dea deseri? tunc. predicatiois officium

implere recusauit? Nauem petijt fugere Tar? ele
 git sed prius repestas exoritur. Sors mittitur.
 vi. s? agatur cuius mare culpa turbat? Ionas in
 culpa deprehenditur. in profundo mergitur. ceto
 sorbente duorat. atque illuc ducere belua puenit. quod
 ille. ire ipote prephit? Ecce fugitiuum dei repestas i
 uenit. sors ligat. mare suscipit. belua includit Et
 quod auctori suo obedire renitit? a loco quod missus fue
 rat. suo re? carcere portat? et. ibi vide? Coprehedit
 ergo sapientes dominus in astucia eorum. quando? hoc in vlti
 sue voluntatis redigit. p? quod sibi voluntas humana
 contradicit? Et ponit exemplum de iudeis. quod christum occi
 derunt ne amitterent regnum tpale et illud ami
 serunt. Et allegat illud psalmi. Magna opera domini. et.
 Hec omnia grego.

Vult aut noue .§. VII

a nobis deus fin pe. de tara. sup? cplis pauli De
 to vult in vita pnti. per quod vult nonum in alia vita
 Vult primo viatorum p penitentiam puerfionem
 Secundo puerfionem a peccatis emundationem Tercio emun
 datorum p opationem scificationem Quarto scificationem
 ad pgnitionem illustratorem Quinto illuitorum per
 fectiorem inflammationem Sexto infamationem
 per tribulationum puationem Septimo proba
 torum vnitatis pcorationem Octauo finale in ppo
 sito pseueratorem Nonno per b? seruata vult pseue
 rantium glificationem De primo b? Ezech. xviij.
 Nunquid voluntatis mee est mors impij. dicit
 dominus. et non pot? vi puerfari? et viuat. q. d. volo quod co
 uertat? Szv ait aug? Neminem putes ab erro
 re ad vnitatem in quocumque magno vel paruo pecca
 to ad correptionem sine penitentia posse transire
 de pe. di. dist. i. Est autem conuersio. cordis vindi
 ct? auersio. tunc enim homo conuertitur vtre. quoniam
 ex toto dimittit peccatum Col. i. Voluntatem a
 uertens a malo omni. et vrtens se totum ad deum
 Cum enim anima sit essentia simplicissima. et nec bz
 partes. non potest ex vna aucti? et altera conuer
 ti. s? totum ad bonum vel malum puerfari? Conuertit
 se impijssimus Manasses ad deum et susceptus est

Descendo nota. quod vult deus post conuersionem
 ut satisfaciatur peccatis. et sic emundetur. i. libere
 a peccatis Ma. viij. Volo mundare. dixit ipse le
 proso Et quod nimis pparit? de? semp supplet? de
 ctum nostrum compariens nobis. ne babeamur
 nimis stare in purgatorio pro venialibus. vel pro
 alijs debis peccatis Na? fm grego. in. iij. moralium.
 De? delictum sine vltione non patit? quod vel bonum p se
 punit. vel de? cum hoc In b? figurā bēn? quod cum fu
 it edificanti templi salomonis. non tunc ibi auditus
 sonit? mallet? quod prius aptabant lapides et pollicer
 bant. ut non bēn? nisi superponi Templi istud est col
 lectio bonorum. vbi de? inhabitat p m? miferationem glie
 Quilibet b? est tanquam lapis. quoniam p morem est
 superedificand? non bēn? penas pati. de? hic suos ele

Capitulum Primum

nos quidie p tribulaciones politor sic pleni? satista
 ciar Tertio vult post emedatores scitificatores. i. co
 firmatores i bonis xunib. i. ad thes. nij. Nec ero
 luras dei scitificatio vira. Qn. qd addiscit aliqua
 ante. si se no exercet in ea. cito obliuiscit ea. Si ar
 prinet op' eius. bntat' r' firmat' i eo. vt no facile
 obliuiscat. sic in pposito. Quis puer? i. cepit. xru
 tes. nisi se pnuo exerceat in actio eaz. mo i bui
 litate. mo in sobrietate. mo in castitate. reflesse te
 ptaoibo debile eas bz. s. p act' frequentes genera
 bit'. q' e' d' difficili mobil' a subiecto. Quarto vult
 de' in scitificatoe illuatoz. i. ad thi. i. Vult oes sal
 uos fieri. ad agnitoz xritat' puenire. Un' r' mo
 talis. Sen. Si vnu ped' btem in fouear aliu ex
 tra discere velle. No m' debem' q'rere scire oez. vi
 tate. qz m're sut vitates. qz no oes sunt scapaces
 Queda ef. i. q' sciedo bo male vteret. nec a demo
 nio qd bz q'rere vitate. Propsea xps i crepabat d
 moes. pcepto ei' exentes ab hoib. ne diceret vit
 te illa. i. Lu. nij. Quia tu es xps fili' dei qz n' vlt
 q' ab eis gram' xritate scire. cu' e' vitate qua oi
 cit. dicunt decipiat. noceat. Sz hoies ita paz. si
 audi ad p'scendū vilia. q' subito in p'dicatoibo
 obdormiūt. Un' in collatoibo p'm narrat de qda
 pfe q'cu' salutaria docerz. dormitare oes ceperūt.
 Studioso at mutado materia. i. narrate fabulo
 sa. oes excitati st r' ridere ceperūt. Ex hoc p'f'ndit
 illd e' op' diaboli. Quio vult de' illuina' seruo
 ris inflamatōez. Lu. xij. Jgne vni mutere in fra
 dirit xps. r' qd volo nisi vt ardeat. i. p' seruoze. Ac
 cedif at seruoze m'is p' meditatoez iacta d' passio
 ne xpi. d' glia celesti. r' de b'nficis dei. r' b'. iuxta il
 lud ps. In meditatoe mea exardebit ignis. U
 demus p' expientiaz q' qn oia stat sup igne r' fer
 uet. mulce n' audet appropinq're s' si desinat a suo
 seruoze r' repelat. subito curret oes mulce r' coo
 perit ea r' totū deturpāt. Sic qn inēs deliderijs
 feruet. demoes no audet appropinq're. s' cu' videt
 mentē tepelactā. deturpāt suis molestijs interior
 ne. Sexto vult de' iflamar' p' tribulatoez pbatōez.
 Ad lxx. j. Paria vobis necaria est vt volūtatē dei
 facietes p'missione recipiat. No bñ p'ficiat amic'
 in p'spitate. nam dū quis abundat. oes volūt' r' vi
 cit' ee amici ei'. s' sunt amici illi qles mulce mell'
 lupi cadauez. formice granor. Sz qn. qd tribu
 latur r' bō no deserit eū. s' opatit ei' r' adiuuat eū.
 p'cipas labores illi'. ille e' x' amic'. Sic g' deus
 vt cognoscantur amici non ab eo q' oia sp' vider
 sab aliq'pt at tribulatoibo suis. Apo. iij. Ego qd
 amo. corripo r' castigo vt. s. manifestet bonitas eoz.
 Septio vult de' in tribulaz. r' pbat' p'cordatoz
 et vnitatē. Ma. xij. Quoties colui congregare
 pullos tuos sub alis. r. Alii tribulant' r' tñ no
 bñt vnitatē r' p'cordiam cū hoib. sed dissensioes
 Sed ois virtus vnita est fortior. Unde bumber
 tus alias bugo in exposito rege aug. dicit q' nij

tm' timet diabolus q' p'cordiam. Romani em. qn
 fuerunt vniti. habuerunt magnas victorias. sed
 factis diuisionib. paulatim d'fecerunt. r' ad nihilū
 deuenerūt. Octauo vult de' finalem p'seuerantiā.
 Jo. vl. Sic eum volo manere donec venia. i. p' eo
 post mortē. Sic. i. i bona vita. Non ei dat brauiū
 nisi p'nuanti cursū vlt' ad terminū. His
 seruatis in quib. p'sistit volūtas dei. i. id qd vult
 a nobis. Vult tandē nono n'ri glificatoez. Jo. xij
 Volo p'v' vbi ego sū. i. in regno celoz sit m'iter
 me' qz. i. mibi seruiūt in faciēdo volūtatē d' Eriā
 ego semel p'misi q' fecerit volūtatē p'is ipe itra
 bit in regnū celoz.

Tim' nij. de lege naturali q' e' scda. De qddi
 tate leg' naturalis. r' quō intelligat ad bonū multi
 p'lex

Capitulum primum

Ex naturalis e' se

cunda lex de q' drapls ad Ro. ij. d' ge
 nio q' viuebat fm rōem. Ostendunt
 opus legis scriptū in cordib. suis vbi dicit glo.
 Q' r' si no bñt legē scriptā. i. in char'. bñt tñ le
 gem naturalem. qua intelligit quilibet r' sibi con
 sciū est qd' sit bonū. r' qd' malū. De ipsa ar lege
 naturali dicit b. tho. in pri. se. q. xcnij. q' aliq' mō e
 bñus. aliq' mō nō. Pro cui' declaratoe sciēdū. q'
 bñtus sumit dupl'r. Uno mō p'prie r' eēntialit'r. sic
 lex natural' nō est bñtus. Et rō est qz lex ea. i. quid
 p'ntū p' rōem. Sicut ef. p'positio est qddā op'
 rōnis. nō est at idē qd' quis agit. r' id quo qd' agit
 Habitus etiam scdm aug'. est quo quis agit cū
 opus est. Sicut grāmancus p' bñtum grāmanice
 agit oronem p'gruam. No ergo p't esse q' aliqua
 lex sit habit' p'prie r' eēntialit'r. Alio mō potest
 dic' habitus illud qd' habitu tenet. sicut fides
 id qd' fide tenet. r' hoc mō q' p'cepta leg' natural'
 qnqz p'siderāt in actu a rōne. qnqz sunt in ea bz
 virtualit' tñ fm bñc modū p't dici q' lex natural'
 sit habitus. Sicut ef. p'ncipia indemonstrabi
 lia in speculatiuis nō sūt ipsi habitus p'ncipioz
 s' sunt p'ncipia quoz est habitus. Nec est cōtra
 qd' ait pbs in. ij. et b. i. q' tria sunt in aia. i. p'prie
 habitus r' passio. ibi em' ponit tñ ea q' sunt p'prie
 cipū humanor' actū. Sz p'ter h'c tria sūt qda
 in aia vt actus quidem sicut. velle est in volunta
 re. r' cognita in cognoscente. r' naturales p'prie
 tes aie insunt ei. vt immortalitas. r' b'. Sinderclis
 aut' fm basilū d' lex intellectus nostri inqntū e
 habitus p'ntēs p'cepta legis natural' q' si p'ncipia
 humanor' actū. Nosandū q' qntū pla sūt p'ce
 pra leg' natural'. vt. i. nō inferre iniuriā alfi. redde
 re depositū. vi vi repellere. educare liberos r' alia
 di. i. ius naturale. Inqntū oia referunt ad vnum
 p'mū p'ceptū bñt rōem vni' legis naturalis. Re
 ducunt aut' ad istud p'mū p'ceptū. i. q' bonū
 est faciendū. Sicut em' ens est p'mū qd' cadit in

apprehensione simpliciter Ita bonum est primum quod cadit in apprehensione practice rationis quod ordinatur ad opus. Omne enim agens agit propter finem qui habet rationem boni. Et ideo primum principium in ratione practica est. quod fundatur supra rationem boni. quod est bonum est quod omnia appetunt. Hoc ergo est primum preceptum legis naturalis. quod bonum est faciendum et piequendum et malum vitandum. Et super hoc fundantur omnia alia precepta legis. scilicet naturalis. ut scilicet omnia illa facienda vel vitanda. prout ad precepta legis nature. que ratio practica naturaliter apprehendit esse bona. *Hec ratio. in pri. se. q. xxiij. ar. q.*

In capite libri §. I.

Incipit est de me ut facere voluntatem tuam de me? volui et legem tuam in medio cordis mei. *ps. xlii.* Loquitur psalmista in persona christi. vel etiam cuiuslibet iusti ad deum patrem. Et ostendit quod beata recta vita seu sanctitas hominis ex tribus. Primo quod est ex dispositione diuina bonum preordinatum. ibi. In capite libri etc. ut *sa. ro. xii.* Secundo quod est ex electione humana bonum preceptatum. ibi. deus meus voluit. Tercio quod est ex lege seu illustratione nature bonum demonstratum. ibi. legem tuam in medio cordis mei. *Quantum ad primum liber dei est noticia dei. siue lex eterna. in qua omnia sunt scripta. et omnes homines sunt scripti quid facere debeant et quid faciant. ps. In libro tuo omnes scribentur. In isto libro non est aliquid scriptum in capite vel in fine. prius vel postea secundum ordinem temporis chronico actu nihil omnia nouit. sed secundum dignitatem ut illa dicantur in capite scripta que sunt digniora secundum naturam vel gratiam et quod dignissima super omnes est christus. in quantum deus per sequebatur electi et quod deus in membra virginis. in in capite libri est de eo et quod liber iusto scriptus. Et quod sit scriptum ostendit dicens ut *sa. ro. xii.* Hoc est preordinatum a deo de electis suis quod faciant in mundo peruersantes voluntatem dei. quod in hoc consistit perfectio et utilitas creature ut subiungitur. unitati dei seu legi eterne. *Ubi apostolus ad eph. i.* Elegit nos de voluntarie ante constitutionem mundi. ut essemus sancti et immaculati in conspectu eius. Sed ut ait augustinus. *Holite cogitare inuitum trahi. non enim inuitus trahitur animus sed amore. scilicet boni quod prout ad voluntatem. Obiectum enim voluntatis est bonum intellectum. Ideo non sufficit ad sanctitatem et salutem obinendam preordinatio dei sed oportet etiam quod homo cooperetur deo. volendo facere voluntatem dei. Et propterea subdit quod est secundum deum meus volui. scilicet facere voluntatem tuam. Et hoc eligendo bonum verum. *Ubi dicitur Ec. ro.* Deus ab initio constituit hominem et reliquit eum in manu philii sui. posuit ante eum malum et bonum. ignem et aquam. mortem et vitam. ad quod cumque voluerit extendat manum suam. *Ubi peccator bonum. sed non secundum voluntatem dei quod est verum bonum. scilicet opus virtuosum sed apparens bonum. scilicet secundum sensualitatem et deo voluntatem. quod contra dei preceptum secundum***

mines eligunt verum bonum quod volunt facere voluntatem dei et cum magno desiderio. *Ubi. ij. mach. i.* de faciat eius voluntatem corde magno et animo volenti. *Et. i. Mach. q. di.* Congregata est simagoga fortis vinbo omnia voluntarius in lege. Et hoc est quod ait per salomonem. *Fili prebe. mibi cor tuum. i.* voluntatem. qui enim habet voluntatem contra faciendi voluntatem dei quod est facere bonum. vtiq. facit. *Hec est contra. quod ait apostolus ad Ro. viij.* Non enim quod volo bonum hoc ago. sed quod odi malum illud facio. *In* intelligitur enim illud vel de peccatore permanente in peccato quod vtiq. absque dei gratia non potest dimittere peccatum quod secundum rationem appetit facere bonum merito etiam. potest tamen se preparare ad gratiam. *Ubi si intelligatur de iusto loquitur de primis moribus voluntatis ad malum quos euadere non potest quibus hoc oportet. ita exponit glossa. illa. Quod autem sit bonum. quod debet velle et facere ostendit lex naturalis de qua iudicatur. *Quantum ad tertium sciendum quod lex naturalis docet nos voluntatem dei. Et ista est scripta in medio cordis. Sed et lex euangelica etiam de scripta in cordibus secundum illud. scribam leges meas in cordibus eorum. Et ut ostendit apostolus ad heb. loquitur ibi dominus de euangelica lege. Sed secundum rationem. lex naturalis de scripta in corde per lumen naturale impressum homini. Lex autem euangelica de scripta per lumen gratie. additum lumen naturali**

Excellit autem lex §. II

naturalis leges humanas in tribus conditionibus quas habet. Primo dignitatem conditionis. Secundo hermitatem immutabilitatis. Tercio prioritatem temporali. *Quantum ad primum dicitur. *Isid. in libro etym.* Jus naturale. i. lex naturalis est eorum omnium nationum. Quod sic declaratur. *b. tho. pri. e. q. xxiij. ar. iij.* Lex nature quantum ad principia prima prima est eadem apud omnes et secundum rectitudinem et secundum noticiam. vti puta. quod agatur secundum rationem quod bonum sit persequendum et bonum. Sed quantum ad quedam propria. que sunt quasi conclusiones principiorum communium. est eadem apud omnes vti pluribus secundum rectitudinem et secundum noticiam. sed ut in paucioribus potest discernere. et quantum ad rectitudinem propter particularia impedimenta. sicut nature generabiles deficiunt ut in paucioribus propter impedimenta. Verbi gratia. Ex isto principio quod agendum est secundum rationem sequitur quasi conclusio propria quod deposita sunt reddenda. quod ut in pluribus habet rectitudinem sed in aliquo casu potest contingere quod hoc sit damnosum. et per hoc irrationabile puta cum repetit de positum ad impugnandum patriam. unde tunc non esset reddendum. Similiter etiam quantum ad noticiam non est eadem lex nature quantum ad boni conclusiones que deducuntur ex principijs communibus. sed deficiunt ut in paucioribus. Et hoc ex hoc quod aliqui habent rationem deprauatam ex passione. *U**

Capitulu3 Primu3

mala consuetudine seu mala habitudie nature
Sicut apud germanos olim latrocinia nō repu-
tabantur iniq̄ eē. cum tñ sit cōtra legē nature. vt
refert Julius celsus. Nec obstat his qđ dicit gra.
in pñcipio decretorū. s. qđ ius naturale ē qđ i le-
7 euāgelio pñinet. S3 lex mosaica nō fuit cōis oī-
bus. Nec euāgelii qđ vt dī ad Ro. x. Nō oēs obe-
diunt euāgelio. Nec recipiūt qđ fm tho. xbi sup.
illud qđ dicit gratia. non sic intelligendū est qđ
omnia que sunt in lege veteri 7 euangelio sūt d
lege nature. cum multa ibi tradantur que sunt
supra naturam vt pertinentia ad fidem. Sed qđ
ea que sunt in lege nature ibi plene continentur
Uñ ibi subdit. vt qđ sibi nō vult fieri. alteri nō
faciat. 7 alfi faciat qđ sibi vult fieri qđ bñt in sac-
scriptura. **N**ec lex natural' dignitatē cōitatio-
qđ iure natural' omnia sunt cōia. 7 oīm ē vna li-
bertas. vt dī di. i. Ius nafale qđ vrdicit gēan' nō
solum feruatur legitura xpīcolis primitiue ecce
d quib' legitur. Ec. iij. Multitudinis credentiū
erat cor vñū 7 aīa vna. nec suū quisqđ aliqd esse
dicebat. sed etiam ab antiquis pñbis traditū inue-
nitur. Unde 7 apud platonem illa ciuitas iustis-
sime ordinata tradit. in qua quisqđ pñios nescit
affectus. i. nō h3 aliquid pñiū di. viij. s. i. S3 vt
dicit tho. q. e. ar. v. De lege nature pñt intelligi eē
aliquid dupliciter. Vñ modo qđ natura incli-
nat ad hoc. 7 sic est de lege nature qđ nemini fieri
da est iniuria. isto autē modo non est d lege cōis
oīm possessio. Alio modo dē de lege nature. quia
natura nō incūrit pñariū. Sic possem' dicere eē
de lege nature. hōiez eē nudū qđ. s. natura nō ddit
sibi vestimentū. h3 hōis sibi adiuuenit. Et sic
d lege nature dē cōis possessio omniū qđ. s. distin-
ctio possessionum. proprietates 7 seruitus nō sunt
inducte a natura. s. adiuuenta pñeīm hōim. pñ
utilitatem vite. Unde aug sup. io. quo iure defē-
dis villas ecclesias diuino an humano. Diuinū
ius in scripturis diuinis habetur humanum in
legibus regum. Unde quisqđ possidet qđ possit
det. nonne iure humano. Nam iure diuino dñs
est terra plenitudo eius. Iure ergo humano dē
hec villa mea. hec domus mea. hic seruus meus.
Iura at humana iura imperatorum sunt. Tolle
iura imperatorum. 7 quis audebit dicere. hec vil-
la mea. hec domus mea 7 h' dist. viij. Quo iure
Sub iure atqđ diuino pñelxnditur ius naturale
qđ in eo pñinetur plene. 7 sic est ad pñpositum. Po-
test etiam dici iure naturali oīa esse cōia. i. cōicā-
da tempore necessitatis. Et sic exponit glos. illud
Ambro. Propriū nemo dicat qđ cōe est plus qđ
sufficeret supui violenter obrentū est di. xlvij. si-
cut bi Legem ergo tuam in medio cordis mei tu
de' scripta vt pñine intelligā iḡrantia meā nō
excusare in his qđ sūt pñra rōnem naturalem. 7 qđ
debeā nullū ledere. oēs iuuare. spalia indigētib

cōicare. **S**cdo lex natural' b3 firmitatē imutabi-
litate. Nā cū alia iura humana frēqñter mutē-
tur qđ mō statuit vñū. mō pñariū. ius naturale
a b3 exordio creature rōnal' cepit. nec variatur tpe
sed inmutabile pmanet inquit gratianus di. v. s. i.
Sed hec imutabilitas intelligenda est qñtū ad
subtractionēz non qñtum ad additōez fm tho. pñi.
se. q. xxi. j. ar. v. Dupliciter em pñt intelligi lex na-
ture mutari. Vñ mō pñmodū subtractionis vt
sc3 aliquid desinat esse sub lege nature qđ pñius
erat fm legem nature. Et sic quantum ad pñma
principia leg3 nature. lex nature ē oīno imutabil'.
Quantū vñ ad secūda pñcepta que dicim' esse
qñtū qualdā pñias cōclusiones pñinquas pñimis
pñcipiis. sic etiam lex natural' nō imutatur qñ vt i
pñib' non sit rectum qđ fm eam eliqđ. Doret tñ im-
mutari in aliqđ pñiculari. 7 vt in pauciorib' pñter
aliquas causas ipedientes obseruantia talū pñe-
ptorū. Sic vñ gēa Depositi reddi reperēti ē de
iure naturali. Sed si effectus est furiosus. nō d3
reddi ne maleuat. Alio mō pñt dici lex nature im-
mutari. pñ hoc qđ ei aliquid addat. Et sic nñbi pñbi
bet' legē naturalem imutari. Quia em ad legem
naturale supaddita sūt. tā pñ leges dñas qđ hōia
nas. pñnētia ad utilitatē hūane vite. Et si argua-
tur qđ abraham ex dñi pñcepto voluit filiū innocē-
tē occidere. Gen. xxi. Oseas pñtera ad mulierē
fornicariā accessit. Osee. i. Filij israel expo' iauerūt
egiptū valis aureis 7 argenteis. Exo. xij. Que oīa
apparent esse pñra legē naturalem. 7 tñ nō pecca-
uerunt. g' videt qđ lex nate imutet. Rñ. b. tho. vbi
sup. Q' sicut in naturalib' effectib' illud qđ fit
a deo miraclose. naturale pñt dici. s3 sit pñter solitiū
cursū nature. itaqđ in actib' moralib'. qđ deus pñci-
pit alicui facere. s3 sit pñter cōem vsū rōis. pñ tñ di-
ci totū eē fm rōez qđ illd ē rōnale. 7 fm legē nate
qđ de' ordiat in lege nate. Cū g' oēs sim' dñb' itozes
mortis. nocētes 7 innocētes. pñf culpā originalē.
quicūqđ ex mādato dei occidit aliqūē qñtūcūqđ
innocentē iuste occidit qđ corā deo innocens non
est. vñ nō facit pñra legē naturale vel diuinā. Et
oseas 7 quicūqđ alius accedens ad solutam vñ
pñngatā ex mandato dei. accedit ad suam. qđ vñ
cuiqđ illa est sua. quā deus ordinauit esse suam.
Sicut at in cōi ordinauit esse suam qđ nō sibi sed
illi est legitime copulata ita pñter cōez legē ordina-
uit in aliqđ pñclari esse suam. qđ alteri erat pñiūcia.
Et filij israel furtum non fecerunt. qđ de volun-
tate dñi principalis omniū illa pñbitulerunt. Ha-
beretiam firmitatem. quia a corde aboliri nō pñt.
lex naturalis ex toto. Unde aug. in li. pñf. ait. Lex
tua scripta est in cordibus hominū. quam nec vl-
la vñqđ delet iniquitas. Et vt declarat b. tho. q. e.
ar. vi. quantum ad illa pñcipia cōia. lex natura-
lis nullo mō pñt a cordib' hōim deleri in vñ delef-
at i pñclari opabili fm qđ rō ipedit applicare cōia

principia ad particulare opabile. per concupiscē
tiam vel aliquam passionem Quantum vero ad
precepta secundaria quę sunt quasi conclusiones
deductę ex primis principiis cōibz. potest deleri de
cordibus hominum lex naturalis. vel propter ma-
las p̄sualiones. vel propter prauas p̄suetudines
vel habitus corruptos Sic apud germanos nō
reputantur vicia latrocinia vel etiā vicia cō-
tra naturā vt ait a p̄s ad Ro. i. Et h̄ ḡra sit effi-
caciōr q̄ natura. tñ q̄ natura cēntialior ē. iō r si
ḡra ex toto ab aīma posset deleri. non tamen lex
naturalis. s̄ permanet Legem ergo tuam in mes-
dio cordis mei. s̄. dedisti p̄manentem Nec admi-
rit dispensationē lex naturalis. sicut leges humane
Et licet gratianus videatur casum perplexitatis
excipere. vt scilicet cum quis est perplexus inter
duo mala. sit quasi sibi licitū eligere minus ma-
lum. ad quod inducit auctoritatem gregoriū expo-
nentis illud Job. Merui testiculorum leuiatam
p̄plexi sunt. q̄ suggestionum illius argumēta in-
plicatis alligantur inuent. s. i. inuentionibz p̄cti
vt pleriq̄ ita peccare faciant q̄tinus si foras-
se peccatū fugere appetant. hoc sine aliquo peccati
laq̄o non euadant culpam etiā faciant dum
aliqua vitant. atq̄ nequaq̄ se ab vna soluere va-
leant nisi in alia consentiant se ligare di. xij. ner-
ui. Et ponit plura exempla humane conuersatio-
nis Sed tamē vt dicit glo. sūmaria in principio
distinctionis r bene s̄m rei v̄ritatem. nullus po-
test esse perplexus inter duo peccata moralia v̄
v̄nialia. ita q̄ sit necessarium alterum eorum sin-
cupere simpliciter absoluteq̄ illud quod quis
eligeret facere quod vitare non posset. nō impu-
taretur ei ad peccatū Classis ire. i. reprobis nunq̄
de redderet interitū. si non spontaneum inueni-
reitur homo h̄re p̄ctm ait aug. xxiq. q. nq̄. Habu-
chodonosor implicaret hoc contradictionem sin-
tho. vt aliquis debeat aliquid facere r illud sit illi
cūm Verum est q̄ p̄supposita erronea consci-
entia alicui. vel obstinationē in aliquo malo. tñ
potest esse perplexus r tunc eligendo alterū illoz
non excusatur. propterea a p̄ctō q̄ dimittere debuit
p̄sciam erroneam vel obstinationē Sicut si quis
iaceret sibi p̄sciaz q̄ si nō obedit in omnibus suo
superiori peccet. Et superior suus precipiat sibi
vt dicat peruium vel mēdaciū. r conscia sibi
dicat q̄ debeat obedire quia erronea est. non ex-
cusat eum a peccato Durante tali perplexitate
datur regula. di. xij. q̄ eligat q̄ extimat minus
malum Terno lex naturalis habet priortatem
ip̄is. est ei prior oī lege creata Nā vt dicit gratia.
di. vi. in fi. Jus naturale cepit ab exordio creatu-
rerōnal. Jus vero p̄suetudinis post naturale
legem exordium habuit Ex quo hoīes puenien-
tes in vnum simul ceperunt habitare. qd̄ eo tem-
pore factum creditur. quo cain ciuitatem edificā

casu legitur qd̄ cum propter diluuium hominum
raritate fere videbatur extinctum. postmodum a
tpe nemroth reparatum. vel potius immutatus
estimatur. cum ipse cum alijs cepit ceteros oppri-
mere. alijs sua imbecillitate eorū ditioni ceperit
esse subiecti Jus autē p̄stitutionis cepit a iustifi-
cationibz q̄s dñs tradidit moysi dicens Si me-
ris seruū hēbreū rē. De ipso r alijs q̄ fuerunt
inuentores legum humanaz apud diuersas na-
tiones exprimit isid. dicens. v. etimo. Moyses gē-
tis hēbreę primus oīum diuinas leges sac̄s lit-
teris explicauit Poroneus rex grecis prim⁹ leges
iudiciaq̄ p̄stituit. Mercurius trimegisti prim⁹
leges egyptijs tradidit Solon prim⁹ leges athe-
mensibus edidit Licurgus prim⁹ lacedemoni-
iura ex appolinis auctoritate p̄stitit Nūma p̄s-
pilus q̄ Romulo successit in regno prim⁹ leges
romanis edidit Deinde decem electi sunt ex ro-
manis qui leges solonis ex libris grec̄ in latinū
sermone trāslatas. xij. tabulis exposuerunt Leges
āt redigere in lib̄s primus consul Pompeius in-
stituere voluit. s̄ n̄ p̄ueniuit metu obrectatoz
Deinde Celsus id facere cepit. sed ante interfect⁹
est Noue a constantinocē are ceperunt r reliq̄s
succedentibus sac̄is ex prioribus impatoribz co-
dicem fecit. Nec oīa Iuliod. di. vii. p. totum. Lex
euangelica a xpo data fuit sub Liberio impatore
r postea p̄ ap̄tolos diuulgata vbiq̄ terraz Lex
canonica quantum ad canones p̄silioz a p̄p̄ibus
Constantini cepit s̄m Ili. in. vi. et bimo. r di. xv
in principio. Decreta r decretales epl̄e sūmorū
pontificum quasi a principio ecclesie ceperunt vt
patet in actibus ap̄loz d̄tensione circa obseruā-
tiam legis iūm

Multiplex est bonum quod lex naturalis do-
cet. Capitulum secundum.

Sac̄ificate sacrifici-
um iusticie r sperate in dño. multi-
dicūt quis ostēdit nobis bona. Sig-
natum est sup nos lumen vultus tui dñe p̄s. nq̄
Loquitur p̄s de lege naturali ostendens quod p̄ce-
dit a lege eterna. r habet nos regulare p̄s cui⁹
dedaratione dicit tho. xi. se. q. xi. ar. ij. Lex cū
sit quedā regula r mensura. potest esse in aliquo
dupliciter. Vno modo sicut in mensurante et
regulante Et sic lex eterna est in deo. sicut lex hu-
mana est in principe ciuitatis Alio modo lex p̄t ēē
in aliq̄ vt in mēsurato r regulato. q̄ inq̄ntū par-
ticipat aliquid de regula r mensura in tñ regula-
tur r mensurat Et sic cū oīa que diuine puidētie
subdunt a lege eterna regulantur r mēsurent p̄s
q̄ oīa p̄cipāt aliq̄lit legē eternā inq̄ntū. s. ex im-
p̄sione ei⁹ h̄nt inclinationē in p̄p̄ios act⁹ r fines

Capitulum Secundū

In cetera autem rationalis creatura excellētiore quādamōdi-
uine puidētie subiacet. inquantū ipsa sit puidētie
princeps. valēs sibi et alijs puidere. Unde et ab ipsa p-
icipitur ratio eterna per quam huius naturalē inclinatioem
ad debitu actū et finē. Et talis precipatio legis etine
in rationali creatura dicitur lex naturalis. Unde cum per dicitur
isset Sacrificate sacrificiū iusticie et sperare in domino
quasi quibusdā querētibus quod sint iusticie opera subiū-
git. Multi dicunt quod ostendit nobis bona. Cui quomodo rati-
onem dices. Signatur ē super nos lumen vultus tui domine
quod d. lumen rationis naturalis quod discernimus quod sit bonū
et quod malū. quod prius ad legem naturalem. nihil aliud ē
quod impossibile divini lūis in nobis. sic patet quod lex naturalis
est precipatio legis etine in creatura rationali. Beatus Thomas. Et in
dictis verbis tria notantur.

Operatio boni precipitur. ibi Sacrificate sacrificiū iusticie.

Expectatio auxilij et premij adijcitur. ibi sperare in domino.

Ignorantia agendi excluditur ibi Multi dicunt quis et.

Quantum ad primum §. I.

Multi dicunt hieronymus. Quod precipitur impar. quod impar ne-
cessē est fieri. si non fiat penam huius. et inquit. quod i. Et pe-
nam eternam et temporalem incurrit. Impariū autem
dicitur. Sacrificate sacrificiū iusticie. In veteri lege mā-
davit deus populo suo sibi offerri diversā sacrificia
animaliū. nō quod delectaretur in occisione et oblatione illorum
animalium in se. sed quia omnes alienationes offerebantur dijs
suis sacrificiū animalium ne populus ille qui erat promptus
et inclinatus ad imitandū mores malos vicinā-
nationum filia faceret. immolando falsis dijs voluit
potius illa sibi offerri. Erant grata ex deuotione of-
ferentium. et ex eo quod figurabant. Quia enim in figu-
ra pręgebat illi ait apostolus. i. ad Cor. x. Figura bāt autem
duo qui pertinent ad iusticiā. ut presertim eius integrales
scilicet declinare a malis et facere bonum. Nam in occi-
sione diversorum animalium. signatur mortificatio passio-
num bestialium et viciorum secundum illud apostoli per. in can-
i. Christus semel mortuus est pro peccatis nostris ut peccatis
mortui iusticie viuamus. in oblatione autem illorum animalium
quod fiebat deo. et aliqui totū aliqui per pre. obturebant
igni ad dei honorem. Signatur exhibitio bonorum operum
igne charitatis incensio ad dei laudem quod aliq. offe-
runt ex toto et religiosi et hoc de holocaustis. aliq. ex
pre ut boni laici. et hoc de sacrificiis. Sacrificia anima-
liū modo nō vult deus. quia cū implete sint figure ille. hoc
est iudicare et pro iusticiā. Unde ipse dicit. Isa. i.
Holocaustis arietum et adipem pinguium et sanguinem
vitulorum et hircorum et agnos nolui ne offeratis. Multa
sacrificia frustra. Sed sacrificiū iusticie spiritus voluit et
vult quale ē illud per sacrificiū deo spiritus tribu-
latus. Et illud ad Rom. xij. Exhibeatis corpora vestra
hostiam viuētem sanctam deo placentē. Et ista opera
iusticie dicitur lex naturalis exercere Sacrificate et.

sacrificiū iusticie

Quantum ad secundum §. II.

Multi cum secundum apostolum. iij. ad Cor. iij. Non sumus sufficientes
cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis. multominus
possumus bona operari vel mala vitare propria virtute
sed debemus expectare et procurare auxilium
a domino. Unde dixit illa sancta iudith. Benedictus es domine
qui non dereliquis presumētes. i. sperantes. de
te et de tua virtute glāntes humilias. Sperant ali-
qui nō in domino. sed in iniquitatibus suis. scilicet utque et
inventionibus. Nol te sperare in iniquitate. Alij sperant
in hominibus. vel parentibus. vel exercitibus. Sed ma-
ledictus vir qui confidit in hominibus et ponit carnem
brachium suum. et a domino recedit cor eius. hier. xij. Alij
autem in domino sperant. Et ut dicit. Isa. xl. Qui sperant in
domino mirabuntur fortitudinem. sumēt penas ut aqui-
le et. Sperate ergo nō in mundo vel sensu proprio
sed in domino adiuvant. Et a deo est expectanda promissa
retributio. Unde si bona opera facis secundum iusticiā et ma-
la pateris et iniurias ab his quibus bona fecisti. nō
debēs propterea bonū dimittere quia videlicet nō debes ex-
pectare premium tui operis a deo vel ab hominibus sed in
celo in futuro. hoc enim est sperare in domino. Sic cū to-
bie facienti opera iusticie diligenter cū ipse multa ad-
uersa pateret insultantes ei alij sibi notum dicebant.
Nunc vana facta ē spes tua. Quibus ille respondit. La-
cite quoniam filij sanctorum sumus. et vitam illam expectamus
quam daturus est deus his qui nō recedunt ab
eo. scilicet propter aduersa. Sperate ergo in domino promissari
promissum consideratū ē quod mouet agentē ad operandum
et tanto magis quanto maius. Et ideo ut feruēt operis
debet sepe de promissio cogitare. Unde apostolus ad Rom. xij.
Sperantes in tribulatione patientes. Fiat
misericordia tua domine super nos quemadmodum
sperauimus in te.

Quantum ad tertium §. III.

nū excluditur ignorantia agendorum dum subdit
Multi dicunt. quis ostendit nobis bonum. quod d. volētes se ex-
cusare de ignorantia quis demonstrat nobis iusta
sacrificia. i. opera iusti. quod debemus facere. aut quod ostendit
nobis ista promissio quod debemus sperare. Quibus respondet quod
ratio seu lex naturalis hoc docet. et hoc ē lumen vultus
dei. i. procedens a vultu suo. i. a sapientia sua et lege eterna
quod ē signatur. i. impossibile in nobis. Nam ut ait beatus Thomas.
phi. p. lo. In terra ē metibus hominibus et similibus boni cu-
piditas. quod optet quod sit summū bonū. quia deus et natura ni-
hil frustra operantur inquantum per bonum. Et autem frustra tale de-
sideriū in nobis si in veritate nō est ipsum summū bonū
quod sperare in domino. Pręter lumen rationis naturalis docet nobis
ostendit quod bona facere debeamus et quod mala vitare. et si
aliquo obscuratū est ut non agnoscant vel faciāt
sibi conscientiam de grauius peccatis non excusant
quia sunt in causa sue obsecrationis. Signatur est ergo super nos
lumen vultus tui domine. scilicet lex naturalis quod ostendit

nob bona agēda. **P**rius dicitur. **P**rima. se. q. xxiij. ar. ij. Quia bonū bz rōem finis. malū at bz rōez p̄trarij. inde ē q oīa illa ad q bz bō nafalē iclina- rōz rō nafalē apphēdit vt bona. 7 p̄ p̄ns vt ope. p̄ seqnda. 7 p̄traria eoz vt mala 7 vitāda. fm ordinē iclinationū naturalū ē ordo p̄ceptoz leḡ nature. Inest ei primo inclinatio hōi ad bonū fm natu- rā i q cōicat cū oībz substantiis apur. f. quelibz sub- stātia appetit p̄seruationē sui ēē fm sui naturā. 7 fm hāc inclinationē p̄tinent ad legē naturālē. ea quibz vita hōis p̄seruatur p̄trariū i p̄dē. Et pon- tur esse de iure naturali vim vi repellere. di. i. ius naturale. Quia tñ instinc- natural' debet in hōie regulari rōne. ideo hoc fieri d̄z cū moderamē in culpate tutele. **N**ō em̄ licet quocunqz vitare mor- tem 7 infirmitates. s. debito modo. **N**ecqz liceret malefactori resistere iudici p̄dēnāti eum iussu ad mortē. **N**ec l̄z oīz euadendū mortē corporis. incur- rere mortē aīe. p̄petrādo aliquid criminale. Sed ab iniuste iuadenti l̄z se defendere. nō liuor vidi- cte reputeret. s. ad p̄seruatiōem vite se iuuare. cū moderamē. **S**cdo inest hōi inclinatio ad aliq̄ magis specialia fm naturā in qua cōicat cū aīali- bus. 7 sic d̄nt esse de lege naturali ea que natura oīa aīalia docuit vt p̄mixtio maris 7 femine edu- catio liberos 7 h' di. i. ius naturale. Et qz bō d̄bet sensualitatē regere freno rōnis. alias si i p̄tū ei? teratur similis erit animalibz brutis que passio- nes retinere non p̄nt. qz rōne carent. Ideo talē instinc- sensualē. l. ad p̄mixtionē debet rōne di- rigere vt v̄z non ad quācumqz feminā. s. ad legit- time sibi p̄iunctā accedat. 7 mulier ad legitime p̄iunctū. alias p̄tra legē naturālē erit fornicando vel adulterando. 7 si nō p̄tra naturā generis in q cū bestiis cōicat. in p̄tra naturā sp̄ei humane fm quā viuere debet nō fm bestias. **U**icū at sodomi- cum non solum est p̄tra naturā sp̄ei hūane sed 7 euā p̄tra naturā generis. 7 ideo p̄excellētiā sodomia d̄t p̄tra naturā qz tā p̄tra naturā gene- ris qz p̄tra naturā sp̄ei. **N**ullum em̄ animal brutū inuenit accedere masculus ad masculū v̄l femina ad feminā p̄mixtionē sicut homines. d̄ quibz ait ap̄ls ad Ro. i. **M**asculi in masculos 7 femine in feminas turpitudine opantes d̄ qbz dicit q digni sunt morte. 7 qui faciunt 7 q assen- tiunt facientibz morte. s. p̄alīz eterna. **C**ōsentit autem parentes 7 rectores qui non puniunt ta- lia di. lxxij. error. **S**imiliter nō nutrire filios p̄ ut p̄t. corporaliter 7 spiritaliter moribus infor- mado est p̄tra legē naturālē. cū animalia bruta nutriat filios suos. **U**n ap̄ls. i. ad thim. v. **S**i q̄s suoz 7 maxime domesticoz curam non bz fidem negauit. i. fidelitatem naturālē. 7 est infideli de- terior. Sed quāni p̄tra naturālē legē agūt abor- tum p̄curantes. vel filios occidentes ad occultā- dum scelera. **T**ertio inest homini inclinatio

ad bonum fm naturā rōnis. q̄ est sibi p̄pria. et sic homo bz naturālē inclinationē qz vitatē p̄gicat. **U**nde p̄bs in. i. post. **O**m̄s homines natura sci- re desiderat 7 p̄cipue de deo. ad hoc qz i societate viuat unde d̄t homo animal politicum seu socia- le fm p̄bm. fm b̄ ad legē nafalē p̄tinent ea q ad h' inclinationē spectant vt qz homo ignorantia vitet. 7 qz alios non offendat cum quibus habz conuersari qz de posita 7 p̄modata reddantur. cū reperuntur di. i. ius naturale. **E**t ad hanc etiam legem naturalem p̄tinet qz inferiores subiciant- suis superioribus 7 obediant fm illud **O**m̄nis a- nima potestatibus sublimioribus subdita sit qz non est potestas nisi a deo. 7 que a deo sunt. ordi- nata sunt. 7 quasi naturalia ad Ro. xij. **E**t fm hanc inclinationem materiale scilicet fm rōez omne peccatum est contra naturam. **E**xista sunt vere mala quia ledunt animam 7 corpus. 7 ideo naturalis rationis lumen docet euitare. que v̄t- ro mala dicuntur. quia nociua corpori docet tole- rare. **U**nde ambrosius in exameron. mala. n. nō sunt nisi que crimine mentem implican 7 p̄sciē- tiā ligant. **U**n paupratem. ignobilitatem. egritu- dinem. mortē. nemo sapiens mala dixerit. nec in malorum sorte numerauit. xv. q. i. **I**lla cauenda. **S**ed 7 quanta 7 quor mala 7 dāna sequant ex peccato. habes supra ti. ix. de peccato mortali. c. ij. 7. ij. **E**t i d̄o lex naturalis ostendit qz debeat eui- tari. **P**re nota diligēter fm iho. p̄i. se. q. xxiij. qz istud lumen legis naturalis non ostendit p̄o- mini que sint bona quousqz perueniatur ad p̄sū- rationis id est in qua etate non potest dari regu- la certa. quia in aliquibus acceleratur 7 in aliq̄- bus retardatur vsus rationis fm p̄uarietatem cō- plexionis. **C**omunitur tamē creditur. qz incipiat vsū rōnis habere circa. xi. annum ex dictis **T**ho. in quarto. 7 pe. de ancha. **E**t extunc cum incipit habere vsū rationis. potest peccare mortaliter 7 venialiter 7 non ante. **E**t sic intelligitur de creta- lis extra de delict. pue. c. i. **T**unc glumen vultus dei. i. lex naturalis. ostendit ei que sint bona agē- da. **E**t primū qz tūchomī cogitādū occurrit fm iho. p̄i. se. q. lxxij. deliberare de seipso. **E**t siquidē seipsum ordinauerit ad debitum finem per gra- tiam consequetur remissione originalis peccati si. s. nondum est baptisatus 7 p̄ponat baptisari. **S**i v̄tō non se ordinat ad debitum finem fm qz i illa etate ē capax discretōis. peccabit mortaliter non faciens qz in se est. **E**t sic est impossibile in a- liquo reperire veniale cū originali p̄cto sine mor- tali. **E**t subdit paulopost. **Q**uāuis ab alijs p̄ctis mortalibus possit puer incipiens b̄e vsū rōis p̄ aliq̄d tps abstinere. sed a p̄cto omissionis p̄dicte nō liberatur nisi q̄cito p̄t se quertat ad dominū. **P**rimū em̄ qd occurrit discretōne hūni est. qd seipso cogitet ad quē alia ordinet sicut ad finem

Capitulum Secundū

finis em̄ est prior in intentione Et ideo hoc est se-
pue pro q̄ obligat ex dei p̄cepto affirmatiuo quo
dicit zacharie. i. *Conuertimini ad me et ego puer*
tar ad vos

Lumen ergo .§. III.

vult? dei. i. lex naturalis q̄ nobis imposita ē. ostendit q̄
bonū est appetendū et p̄sequendū Et nota q̄ p̄side-
rando bonum in cōi absolute et bonū describitur
et agnoscitur tribus modis Describitur enim bo-
num a p̄bo q̄ est appetitus motiuum Et dicitur q̄ ē
sui ipsius diffusiuum Et dicitur q̄ est virtutis vel po-
tentie perfectiuum. *Primum*. s. q̄ bonum sit
appetitus motiuum habent ex p̄mo et bicorum
in principio. v. i. dicit p̄bo Bene enunciauerunt
dicentes bonū est q̄ oīa appetūt *Sed* p̄ hoc tri-
plici rōne arguitur Et p̄mo sic Vult desiderant
et operantur malū. vt homicide fornicarij et b. *¶*
non oīa appetūt bonum R̄ndet q̄ oēs tales ap-
perunt malum. non sub ratione mali. s. sub rōne
boni inq̄ntū extirpant illud esse eis bonum vtile
vel delectabile Et sic optant bonum. et si nō exis-
tū eis apparens et in suis operationibz mouent
ab aliquo q̄d hz apparentiam vel similitudinem bo-
ni Ad q̄d etiam facit q̄d ait aug. s. peccare nemo
appetit p̄pter bonū. s. p̄pter illud q̄d p̄sequit ex
eo. xv. q. i. merito *Secundo* arguitur sic Vult
si sunt scientes et in p̄pria agētes his que sciunt
Aut ergo eoz scia est recta aut operatio Sed cō-
stat q̄ scia eoz est recta ḡ opant p̄tra illud bonū
p̄ sciam q̄d sciunt. Et sic nec appetunt bonū nec
operantur gratia boni R̄ndet q̄ q̄uis tales sci-
ant scia recta in vlt et in habitu illud ē malū q̄d
agunt. nō tñ sciunt in p̄culari et in actu cū ma-
lum agunt Cuius ratio est q̄ per passionem ali-
quam obfuscat ratio eorum vt apprehendat il-
lud malū vt bonū ad opandū. *¶ Tercio* arguitur
sic Desiderium nō est nisi aiatō et hōz nō oīum
sed sensibilibz Sed nō oīa que sūt aiatā sūt et sen-
sibilia. ergo non oīa appetunt bonum R̄ndetur
q̄ q̄uis nō oīa bēant aiam et sensū vel agnitiōez
p̄ principū p̄iunctū eis. bñt tñ agnitiōem p̄ p̄-
cipū separātū q̄d ē p̄m? motor q̄ dirigit oīa in p̄-
mum bonum et desiderū eoz est in oībz his que
mouentur ab ipso. sicut desiderium et intentio sa-
gittantis est in sagitta directā Nā ex ordinatiōe
diuina res quelibet etiam cognitiōe carēs tēdit
in bonū. sicut sagitta tendit in signū et directiōe
sagittantis. Ip̄m aut tendere et inclinari in bonū
est appetere bonū. et sic oīa entia appetūt bonum
Hec dicitur. i. in scrip. super primo eibi. et alibi. sup
dio. *¶* Et at illud bonum q̄d cōiter oīa appetūt
perpetuatio inesse Nā appetitus non solum est
boni nō bñi. s. et boni bñi vt meli? bēat Et talē
appetit oīm ipsius eē cū modo. i. cū perpetuatiōe
ipsius esse Qd quidem p̄bat p̄ eius p̄tatiō. q̄

sicut nulla res appetit corruptionē suā ipsius eo
q̄ corruptio sit non ens. et p̄ p̄s malū q̄d nō ca-
dit in appetitū Ita cum p̄seruatio in esse sit bo-
num. ab oī appetitu appetitur Ergo signatum ē
sup nos lūmē ou. tus dei. lex naturalis. ostendēs
nobis bonū istud appetendū. s. p̄seruatiōem sui et
cū p̄s p̄ncipal sit aia q̄ p̄seruat in esse sp̄iali per
grām alias p̄ peccatum corrūpitur ab esse sp̄iali
et meret corūpi in eē naturali. vñ p̄mū nihil dē
Ideo lumen istud docet p̄ciā vitare et grām q̄rere
et p̄seruare *¶* Scdm bonū describitur eē sui dif-
fusiuum fm̄ dicitur. vel cōicatiū Ratio huius est.
q̄ in oī bono est essentia et cōuerso q̄rēt dē gen. i
Vidit deus cuncta que fecerat et erat valde bo-
na Ab essentia autem fuit potentia. et a potentia
actus vel actio Actio at boni est cōicare seipsum.
ad hoc em̄ ordinatū est tanq̄ ad finē. s. ad cōican-
dū seipm̄ Vbi nota dīam inter bonum creatū et
bonū increatū Nā bonū creatū alit̄ diffundit et
cōicat seipm̄. et aliter bonū increatū quale ē de?
Bonum em̄ creatum cōicat et diffundit seipsum
tribus modis. *¶* Primo per sui diuisionem sicut
vnum totum diuiditur in multas partes. vt cū
lignum vel lapis scinditur in partes Sed talis
multitudo tollit plenitudinem et adunatiōem q̄
erat in toto Sed bonū increatum quale est de?
ad oīa entia se diffundit sine sui diuisione *¶* Pro-
ducendo. n. diuersa nō diuidit. q̄ ipse deus in sua
eēntia sup substantia lit̄ est ab oībz entibz segrega-
tus Scdm bonum creatum se diffundit p̄ sui cōi-
cationē numeralem Sicut ex vno genere proue-
niunt multe sp̄es et vna specie multa indiuidua
Sed illud bonū sic multiplicatū non est vnū singu-
lare s. cōe *¶* Scdm bona bonitas se diffundit sine sui
multiplicatiōe q̄ p̄ducendo diuersa et successiue
infinita. nō minora et cū? rō est q̄ cū sua bonitas
sit infinita. ex cōicatione bonoz infinitozū minora-
ri non p̄t Vñ nō est dicendū q̄ si aliq̄ sua bona
cōicer. q̄ nō amplius possit cōicare Tercio bonū
se infundit et diffundit ad alia per effusionem Si-
cut ex vno fonte p̄cedunt multi riuuli Sed hoc
est cū quadam egressione inquantū s. aqua a fon-
te egrediens in riuulos multos diffundit. Sed
diuina bonitas sine sui eēntiōe cōicat eo q̄ diui-
na bonitas fm̄ suā eēntiam manens vna indi-
stincta in se collat. multiplicat in sua similitudine. s. i
effectibz p̄ncipalibz diuinam bonitatē Cui? rō ē q̄
cum sua bonitas sit idem q̄d eēntia. sicut eēntia
dei est vna. ita q̄ multiplicari non p̄t sic bonitas
dei successiue infinita. p̄ducens in se manēs vna
multiplicari non p̄t Et manifestatur hoc p̄ ex-
plū de sole Sicut sol noster sensibilis illuminat
oīa q̄ eius lumen p̄cipare p̄t q̄ntum est ex se
ipso lucez nō amittendo lucem in seipsa nō diui-
tendo neq̄ multiplicando. non minorando nō
p̄eligendo vnum alteri. ita diuina bonitas facit

per suum intellectum ac voluntatem. **Hec** tho. sup. dio. Un. ecc. dñi dñi Sol illuminans p oia res per iraglia dñi pleni ē op' ei. Cū igitur lūmē vult' di i. lex nasa. ondat hoi bonū ēē sui diffusiuū. 7 ideo cōicat bona q' bz tpalia vel nasaia l' gratuita qn tū p' alijs dictate lūis natural' rōe q' bonū qnto cōi' tātō dñi. Et i. p. dñi Un. q' q' put accepit grām in alterut' illā administrantes vt boni dispensatores multiformi' grē dei Et q' dñi ē bonū infinitū maxie diffusiuū. 7 si sine sui diminutōe ideo sup oia diligēd' 7 imitād'. Qui vt dñi Na. v. Solem suum oriri facit sup bonos 7 malos 7 pluit super iustos 7 iniustos. tpale 7 spūalit. lūmen. i. intelligentie 7 pluuiam gratie infundēdo.

Tertio describitur bonum q' est virtutis v. potentie pfectiuum Nam tūc dñi aliqd esse bonum qñ bz suā pfectionē Et fm hoc bonū dñi tribus modis. Primo em dñi bonū ipsa pfectio rei Sicut v. c. g. a. t. a. c. u. m. e. n. v. i. s. u. s. dicitur oculi bonum et virtus dicitur bonum hominis. Secundo dicitur bonū res q' habet suā pfectōē sic bō dñi uo sus dñi bon' 7 oculus acute vidēs dñi bon' Tertio dñi bonū ipz subiectū fm q' ē in potētia ad pfectio nem. sicut aia dñi bona q' est in potētia ad virtutē. 7 substantia oculi ad aenmen v. i. u. a. l. **Hec** tho. in qñtionibz de malo Cū igitur aia pfiat p virtutes que quanto pfectius habz. tanto magis bona est 7 naturaliter q'libet appetat nō solū bonū. S. 7 mal' bonū Ideo naturalr quilibet dñi appetere virtutes. 7 q'ere pfecte Nam virtus fm pbiū est. que bonum facit bñtez Et aug. Virtus est bona qualitas mentis qua recte viuunt. qua. s. n. e. p. o. male vntur Signatū est sup nos iūmē vultus tui 7 c. imp'la naturalr qdā pgnitio vultus dei. i. diuine essentie Cum enim obiectum appetitus seu voluntatis sit bonum ab intel. ectu appēhen sum. sicut naturaliter est appetitus summi boni. ita est cognitio aliq' summi boni Unde 7 de p'bis dñi ap'is ad Ro. i. quod notū est dei manifestū est in illis. i. qd naturalr p' sciri dñi deo. illi p'gnerunt

Plus aut bonū .§.v
in creatū qle est de. describit' 7 pgnoscitur tribus modis fm di. in li. de di. no. ny. c. Primo licet bonum increaturū est in quo omnia preexistunt. ex quo bz rōz oia p'inentis Secundo sic Bonum increaturū est ex quo omnia subsistūt ex quo bz rōem oia efficiētis 7 pseruantis Tertio sic Bonum increaturū est quod omnia appetunt 7 concupiscunt. ex quo habet rationē cause finalis vel v. t. i. m. i. s. **Quantū** ad primū dico q' bonū increaturū ē illud i quo oia preexistūt. ex quo bz rōnem omnia continentis Vbi sciendū q' oia creatura producta a deo nobilius habet esse in deo q' in seipsa Unde bene dñi Jo. i. Qd factū est in ipso vita erat. Hoc at ostendit p rōem. p. s. i. l. i. r. u. d. i.

nē p sufficientem diuisionem Et rōne quidem q' nobili' est aliqd in aliq' sic in radice causante et sustentante q' in ramo sustentato. Sed oia res creata habet esse in deo vt in radice sustentate 7 causante. in se at bz esse vt in ramo sustentato 7 causato. ergo nobilius res quelibet bz ēē in deo q' in seipsa. Probat' et sic Licet res nobilius beat esse in seipsa q' in causa instrumentali. vel in causa producente partem rei Sicut homo nobili' bz esse in seipso. q' in patre generante vel in sole. tñ res nobilius habet esse in causa p'cipali a qua totum esse rei dependet sicut a dō **Hec** ber. n. e. u. s. Probat' hoc p s. i. l. i. r. u. d. i. nē. nam effect' nobilior modo inuenitur in causa equoca q' in cā vniuoca. Sicut calor excellentiori mō iuenit' in sole q' in igne Sic omnia bona que repiunt' in creatura. excellentiori modo inueniuntur in deo q' in seipsis Tho. prima parte. q. vi. ar. ij.

Probat' idē sufficienti diuisione Nobili' em est esse spirituale. eternale. 7 diuinum q' esse materiale. temporale. 7 humanū Sed esse cuiuslibet rei create in deo. est esse spirituale eternum 7 diuinū. q' creatura in deo est de. est g' nobili' 7 pfect' ēē bz creatura in deo q' in seipsa Et quo igitur bona appetūt' ab hominibus velut dulcia gustui. vt mel. vel vt fragrantia odorati vt rose 7 atomata. vel vt consonantia auditui vt cantus 7 sonitus. vel vt pulchra aspectui vt figura bene proportionata. vel vt suauia 7 lenia tactui. vel vt vilia operi. vt argentum aurum 7 alie diuinitie vel vt magna eximiationi. vt honores 7 potērie. vel vt scientia 7 sapiētia intellectui. vel vt virtutes morales vite pollicite 7 c. omnia bona excellentiori modo sunt in deo. et sine defectu sicut grossus argenteus est in f. loreno aureo. non quidem in materia. sed in valore 7 p'ciositate. multo etiam maiori. vnde quilibet p'eligit florentū grosso vt longe melius Sic cum lumen naturalis rationis impressum nobis. ostendat nobis bona. ergo instinctu eius debemus ipsum amare. et procurare habere Unde ps. Quid mihi ē in celo. aut quid a te. i. deo volui super terram quasi diceret. nihil ex bonis creatis. Sed defecit caro mea. i. appetitus sensitivus. 7 cor meum. i. appetitus rōnalis ab omni affectu temporalit' 7 paramea de. in eternū Vbi adherere deo bonum ē absolute Est enim deus fm an. i. l. e. m. u. s. quo meli' nil exco. gitari potest. **Secundo** bonū increaturū quale est de. sic describitur Deus est bonū increaturū. ex quo omnia subsistunt. 7 ex hoc habet rationem cause non solum omnia efficiētis sed etiam omnia cōseruantis Qd ostendit tripliciter. s. auctoritate. similitudine. 7 ratione Auctoritate qdē. nā vt dicit grego. Omnia nec ad momentum subsisterent. sed in nihilum tenderent nisi operatione diuine virtutis inelle subsisterent

Capitulum Secundū

tur Et augustinus. nōq. super gen. ad litteram Virtus dei ab his que creata sunt regendis si aliquādo cessaret. simul et eorum cessaret species omnisq. natura cōcideret Et sic omnia dicuntur vanitas Eccl. i. quia omnia et angeli et homines et elementa. sicut habent esse ex nihilo. ita ex se habent tendere in nihilum. nisi dei influentia sustentaretur.

Probatur scđo hoc similitudine. Sicut enim aer presente lumie statim fit lucidus Sicut homo deo pñte illuminatur. et sicut aer nec ad momentum remanet illuminatus sed pñtue obtenebratur cessante actione solis ita creatura nec ad momentum inesse remaneret. cessante actione dei ut dicit augustinus Ratio autem quare aqua calefacta retinet calorem ignis cessante actione ignis nō at aer et ad momentum remanet illuminatus. cessante actione solis est ista. quia aqua est susceptiva caloris ignis scđum eādem rationem vel formam q̄ est in igne Et ideo cessante actione ignis remanet calor in aqua. plus et minus scđum participationem caloris Sed aer nullo modo recipit lucem scđum eādem rationem qua est in sole. ut recipiat formam solis que est principium luminis Unde quia non habet lux solis radicem in aere. statim cessat cessante actione solis Sic et a similibus. quia esse non recipitur in creatura scđum eādem rationem qua est in deo. ideo statim cessaret cessante influentia virtutis diuine **T**ercio probatur ratione sic Efficacius qui dependet a causa tantum quo ad suū fieri. et non quo ad suum esse. bene potest manere subtrahente causa. Sed non si dependeat quo ad suum esse Sicut verbi gratia Esse domus dependet quo ad suum fieri ab edificatore. non autem quo ad suum esse Et ideo cessante actione edificatoris non propterea desinit esse domus. eo q̄ durities ligni et lapidum et huiusmodi est nata per se retinere formam impressam ab edificatore in domo laia. et eius forme artifex est causa in fieri cessante influentia artificis. non cessat forma domus Sed deus nō est solū causa in fieri creature. sed et in facto esse. et ideo cessante influentia dei. nec ad momentum creatura potest conservari in esse. Nec deus potest communicare creature ut conservetur in esse sua operatione cessante **T**ercio. i. pte. q. cñq. articulo primo. et hucus Cum igitur homo appetat bonum sue conservationis inesse propter quod dicit boetius q̄ omne animal vitā rueri laborat Profecto ut ait augustinus. magna miseria hominis est non esse cum illo scilicet per gratiam. sine quo esse non potest. Sicut autem in esse naturali homo conservari non potest. sine influxu naturali diuine virtutis. ita in esse gratie conservari nō potest. sine influxu ipsius dei Unde apostolus Gratia dei sum id quod sū Quo esse spiritus iam amisso per negationem ait petrus Homo

non sum Unde augustinus de penit. dist. i. Resuscitatus in corpore uiuit absente suscitatore. non autem resuscitatus in anima. Sicut enim corpus non uiuit absente anima. ita anima scilicet non. nisi deo presente scilicet per influxum gratie Tercio bonum increatum quale est deus describitur **N**est bonum quod omnia appetunt seu concupiscunt Omnia enim suo modo desiderant deum Et hoc probatur quatuor rationibus scđum dionysium de diuinis nominibus. c. nñ **E**t primo Omnia desiderant deum: sicut principium a quo causantur. Nam ipse est omnia in omnibus p causalitatem. in quantum omnes perfectiones est ipse deus causaliter Licet enim quelibet res creata sit bona seipsa formaliter. non tamen est bona seipsa causaliter. exemplariter. et finaliter. Nam licet quelibet res creata sit bona p bonitatem propriam. et formaliter inherentem et perficientem. tamen multo magis est bona bonitate dei efficiēti. Et ideo cessante bonitate dei efficiēti. exemplari et finali cessaret tota bonitas creature. Unde augustinus. in octauo de trinitate sic ait Bonum hoc et bonum illud. scilicet creatum et increatum. Tolle hoc et tolle illud. et uide ipsum bonum si potes Ita deū videbis non alio modo bonum sed omnia rei bonum scilicet causaliter. ita quia ē bonitas omnium per causalitatem scilicet bonitas diuina. Et multe sunt bonitates formaliter. quelibet enim res formaliter est bona sua bonitate **S**ecundo omnia desiderant deum ut auxilium quo in esse pseruantur Nam ipse deus portat id ē conseruat omnia uerbo virtutis sue dicit apostolus ad Hebr. i. ut patet. §. precedenti. **T**ercio omnia desiderant deum ut bonum. in quo omnia quietantur et nobilitantur Nam deus est bonum primum totū integrū et perfectū Et primo oia desiderant deū. eo q̄ ipse est primum bonū. Nam sicut oēs numeri participant unitatem. unitas autem est p se non participans nūcū aliquē Ita deus est p se bonus. i. essentialiter bonus. nō habens bonitatem suam ab alio. ps. Bonorum meorum nō indiges dñe Unde sicut ipse essentialiter est sua uitas. ita ē p se essentialiter sua bonitas. **D**iv autem bonitas creature. participatiue est bonitas diuina **H**ec dionysius Et hoc est ad excludendum errorem arrii et origenis qui posuerunt deitatem. entitates et bonitatem filij esse participatam a patre. Ut ergo ostendat q̄ entitas. uitas. et bonitas equaliter conueniunt filio sicut patri. dicit filium esse bonum primum Secundo omnia desiderant deum eo q̄ est bonum totum Sed cum totum dicitur dupliciter. scilicet totum quod constat ex partibus ut domus prout est in materia in actu. patet enim ex fundamento recto et ex parietibus suis. Et totum quod est ante partes. et domus prout est in mente edificatoris quod dicitur ante partes q̄ preexistit domui fiende ex partibus eius **D**e igitur cum dicitur bon

num totū. non dē totum quasi sit compositū ex
partibz. qz hoc repugnat simplicitati diuine bēni-
hardus Si dici p̄ vnissimū est. sed est deus to-
tum ante partes. qz ipsa deitas patris filij. et spi-
ritus sancti. est quasi prebātens omnia bona Ter-
tio omnia desiderāt deum. eo qd est bonū perfectū
Sed cū dupliciter dicat aliqd perfectū. Vno mō qz
p̄plere factū. sic cū dicim⁹ perfectā ēē nram ambu-
lationem cum. s. complete terminauimus eam.
Alio modo quod habet naturam et virtutē pro-
prie speciei Sicut dicitur homo perfectum aīal.
eo qd habet naturam propriam Deus autem nō
dē bonum perfectum. primo modo qz quod non
est factum non potest dici perfectum. deus autē
factus non est nec creatus Sed dicitur perfectū
donum inquantū est maxime in sua natura et
virtute perfectus Quarto omnia desiderant de-
um inquantū est bonum integrum Nā integrū
dē p̄ exclusionē vel remotionē diminutōis. Sic
dicim⁹ hōies nō esse integrū. si aliq̄ mēbro priuet
vel trūcet. et qz de nō hz alicui⁹ mali admixtionē
sic creature terrestres. nec alicui⁹ boni priuationem
sicut et celestes qbz deficit salte immutabilitas. nec
alicui⁹ boni subtractionē. qz nihil ei subtrahi p̄r.
Ideo dē bonū integrum et per consequens est ab
omnibz cōcupitū Dec dio. ij. c. de di. no. et ibi. in
scripta. ibidem

Quā bonus israhel §.vi

bel de his qui recto sūt corde Vbi circa deū quē
nobis ostendit rō naturalis premittenda ē vera
illustratio qz de israhel Israhel interpretatur vi-
dens deum et signat fideles videntes per fidē id
est credentes ea que sunt fidei. que continent in
xij. vel. xij. articulis in simbolo figuratis in gradi-
bus scale vise ab isrl. in cui⁹ sūmitate deus inmix-
tus erat Gen. xxiij. Secundo addēda est con-
grua conuersatio. quia his qui recto sunt corde.
Rectum dicitur. cuius mediū non discrepat ab
extremis Extrema nostra sunt principij et finis
Ego sum alphas o. i. principium et finis dicit do-
minus Apoc. i. scilicet omnis creature Cum igitur
conuersatio nostra in operibus suis incipit a
deo per rectam intentionem et terminatur in deū
per completam executionem. et medium non dis-
crepat scilicet in p̄secutionem per alicuius debite
circumstantie omissionem. recti sumus corde Ex-
trema nra sunt natiuitas. et mors in qbz paupes
et bñles inuenimur ac dolentes Si igitur mediū
id est dum viuimus. nō discrepat ab humilitate
et paupertate et luctu recti sumus Extrema amo-
ris qui est in corde nostro et sine eo esse nō potest
vnde et igneum est sicut deus qui est p̄mi per
mandū Ultimū est proximus dilectione amplexa-
tus Medium nos sumus Si g nos discordas

mus ab extremis. i. vt nō amem⁹ nos tm s deum
et p̄mū nobiscū. recti sumus corde. i. Cor. xij.
Charitas nō querit que sua sunt. s. tm s q dei et
primi Cast. i. Recti diligūt re Tercio expectā-
da ē dulcorosa degustatio. ibi. qz bon⁹ inuenitur
Bon⁹ dñs apime qrenti eū Inuenit⁹ autem et de-
gustat de bon⁹ in re creatiōe Unde eccl. iij. Dia
fecit bona in tpe suo. In re conseruatione Vñ
Ja. i. Omne datū optimū ē. s. ad naturalia et oē
datum perfectum. s. qd ad gratuita. deorsum est
scilicet a deo causante et conseruante. Et de p̄lo
dei conseruata p̄ suā bonitatē dē Sap. xvi. Qz
bonus et suavis est spiritus tuus dñe. qui vt dul-
tu. in fi. demō. et Loquitur de māna dato ad con-
seruationē vite illi p̄li Inuenitur p̄ gustum de⁹
qz bonus. i. valde bonus in re quietatōe et nobi-
litate. ps. Qui replet in bonis desiderij tuum
s. in bonis que reperiuntur in deo Vñ aug. Omnia
sunt aspera et tu solus es requies inq̄ntū est cor
nrm don. c. requiescat in re Inuenit⁹ em qz bon⁹ est
sententialiter. et sic nemo bonus nisi solus deus ait
ps. Ja. xij. Inuenit⁹ em qz bonus totaliter Vñ
in figura dicere p̄r q̄libet anima qd p̄ peccatū deū
amittit illō thōie In re vno omnia bona bñtes
nunqz debemus re dimittere Inuenit⁹ qz bon⁹
p̄fectionalit Ja. v. p̄r vt celestis p̄fect⁹ est Inue-
nitur qz bon⁹ integraliter Aplos qd sol⁹ hz imortā-
litate. qd nulla creatura hz. et ideo non hz integrū
bonum Stabiliqz manēs dās cuncta moueri.
Et sic vñtime ait Ego sū pastor bon⁹. Jo. x. qui
pascit oues suas. eos. s. qui recti sunt corde dādo
gustū sue bonitatis. et p̄ lumē naturale. et mag⁹ p̄
lumē gr̄e additū. qd ostendit nob oīa bona in ipso
Unde declaratōz bon⁹ in. s. p̄ce. s. quō de⁹ ē con⁹ il-
lis modis

Bonus es tu ait §.vii

p̄ ad dñm et bonitate tua doce me iustificatōes
tuas. ps. cxvij. Bonus est dñs in ser in bonitate
sua quā cōicat creaturis docet nos iuuat facere
ea qd nos faciunt iustos et bonos. qd lex naturalis
ostendit. lumē a deo ip̄rellū Vbi sciendū ē. qd rō boni
vt boni dñe ēē p̄fectū cui nihil deest. p̄sistit i tribo
s. in mō. sp̄e. et ordine Vñ aug. in li. de na. boni sic
ait Dia qnto mag⁹ moderata et speciosa et ordina-
ta sūt. vbi b̄ tria sūt. magna bona sūt vbi pua pua
bona sunt vbi nulla nulla bona sūt Et itez aug. ex-
ponēs illō sap. xi. Dia disposuisti in pōdere. nu-
mero. et mensura dicit Qz idē est mēlura qd mo-
tus idē est sp̄s qd numer⁹ idē est ordo qd pōd⁹
et lxx pueniūt creatori et creature os in eē naturali
et rōnali in eē morali seu ope virtuoso et in eē peni-
tēnali. et in esse penali Quāntū ad primū augu-
ad orosū Numer⁹ mensura pondus ipse deus.
bonus essentialiter. bonus es tu Ipse. n. fm aug.
est mensura sine mensura. ac est hominis mensura

Capitulum Secundū

Est enim mensura ipse deus mensuras. i. mensurā cuiuslibet rei prefigens. Mensura autem mensurata est cuiuslibet rei quantitas. magna vel parua vel mediocritas que a deo est. Est deus numerus sine numero a quo est omnis numerus. Est ei numerus omnes res. Numerus numeratus est uniuscuiusque rei propria qualitas qua una res distinguitur ab alia que a deo est. Est deus pondus sine pondere. a quo omne pondus. Est enim ipse deus ordo ordinis seu ponderis pondus omnibus dans ordinem et pondus. i. propria inclinatione ad locum vel ad finem suum. Appropianter et hec tria personis diuinis sic. Nam pondus ad potentiam operantis. numerus ad sapientiam ordinantis. mensura ad clementiam conseruantis. Et ita pondus refertur ad patrem cui appropriatur potentia. Numerus ad filium cui attribuitur sapientia. Mensura ad spiritum sanctum cui appropriatur clementia. Ita quod omnis creatura habet pondus a patre create. numerum a filio ordinante. et habet mensuram a spiritu sancto seruante. Secundo hec tria seu tres conditiones inueniuntur in omni creatura. Unde augustinus in xi. de ci. dei sic ait. A deo est omnis modus. omnis species. omnis ordo. sine quibus nihil in rebus inueniri potest aut excogitari. Nam esse omnis rei create non potest intelligi nisi sub relatione ad primam causam sub ratione triplicis cause. scilicet efficientis. formalis et finalis. Unde augustinus in v. de ci. dei. Trium de omni re inquirimus scilicet quis eam fecerit. quod facta est res. et propter quid facta est. Et sic omnia fecit deus in pondere. numero. et mensura. unde habet bonitatem. Ratio autem quare bonum in his tribus consistit est ista. Quia unumquodque in tantum est bonum in quantum per consequens appetibile in quantum est perfectum. Est autem bonum perfectum. cui nihil deest eorum que requiruntur secundum modum sue perfectionis. Perfectio autem boni seu rationis boni. ut perfecti integri est ex parte cause efficientis. ex parte cause distinguens. ex parte nature inclinantis. Primo ratio boni ut perfecti integri est ex parte cause efficientis. que quidem constituit bonum in esse dat sibi certum modum essendi scilicet esse commensuratum et proportionatum. Et alia sunt modus vel mensura. Nam causa efficiens dat modum vel mensuram bono ex qua scilicet efficitur proportionatum vel conueniens appetitui et sic efficitur appetibile. Unde beatus Augustinus dicit. Mensura modum prefigit. Secundo ratio boni ut perfecti integri est ex parte forme specificantis et distinguens. Nam preter causam efficientem ad perfectionem boni requiritur causa formalis que bonum specificat et distinguit. et propter hoc ponitur ab augustinus forma vel numerus. Ratio quare ponitur forma est quia unumquodque a forma sua speciem habet. Ratio autem quare augustinus dicit quod numerus speciem prebet est quia sicut in numeris unitas addita vel subtracta. a variat species numeri. ita in diffinitionibus quilibet differentia addi-

ta vel subtracta variat speciem boni cuiuslibet rei create. ut dicit Aristoteles in sua methaphisica.

Tertio perfectio boni integratur ex parte nature inclinantis. Sicut enim a forma causatur specificatio. ita etiam ex forma sequitur inclinatio ad convenientem actionem vel finem. Nam unum quodque per formam suam agit et tendit in illud quod sibi conuenit secundum suam formam. Et quantum ad hoc ponitur ab augustinus pondus vel ordo. sicut enim corpus pondere fertur ad locum suum sursum vel deorsum. ita quilibet res sua forma inclinatur et ordinatur ad finem suum. hec tria in prima parte. q. v. articulo quinto. Unde augustinus super Genesim. ait quod mensura modum prefigit. numerus omni rei speciem prebet. pondus vero in loco suo ordinat et quiescere facit. Et sic omnia fecisti in pondere. numero et mensura. Et in ista bonitate communicata creaturis. sibi perit doceri iustificationes. ut faciat omnia in pondere. numero et mensura. et inde iustificetur ut bonus.

Tertio hec tres conditiones reperiuntur precipue in humana conseruatione cum est iusta et bona. Et primo quo ad naturam in comuni ut mensura sit in aliquid agendo mente ne sit irremediabilis et imoderata progressio. Et hoc pertinet ad intellectum. ne plus vel minus sapiat quam oportet. Numerus ut in mente seu memoria habeat animam recolendo singula beneficia dei et peccata sua. prima ad recollectionem. secundam. scilicet peccata ad tolerandum. Pondus est voluntatis et amoris ubi appetit et fertur in illud quod deus et respicit quod ei proponat. Hec autem docet a deo ut iustificationes exerceat et bona fiat. Secundo pertinet hec tres conditiones referri ad voluntatem. in qua principaliter consistit bonitas et malicia moralis. Modus enim et mensura voluntatis est in quantum voluntas in nititur summe bonitati. productiue omnis boni. Species voluntatis in quantum habet suam rectitudinem et maxime ex conformitate ad rectitudinem diuine voluntatis. Ordo voluntatis est cum voluntas sequitur diuinam voluntatem. et eius bonitatem diligit super omnia. Malum autem voluntatis est priuatio istorum trium quod per quod cum creatura amatur ut deus vel plusquam deus est defectus modi vel mensure. Cum non amatur. propter se ipsum propter sui utilitatem ut propter prosperitatem bonam vel consolationem vel bonum consequendum in alia vita quasi aliud ab eo est defectus speciei. Cum non amatur super omnia est defectus ordinis. Tertio pertinet hec tres conditiones reperiiri in omni humana actione bona. Et ideo deus fecit omnia in mensura. contrarium superfluitatis. In pondere contra vitium leuitatis. In numero contra vitium singularitatis. Et hec que creaturis prouidisse noscitur a creaturis requiritur. Dabit ergo pondus. serua numerum. mensuram tene. et sic faciendo. diuidi non poteris ab auctore. Facultas non habet mensuram. unde euolat et fertur in incertum. Pondus nescit leuitas. et non sunt eius iabile neque sic

mū Numerū nō seruat singul'aritas. et est diuini
 nonuonū Rōg ponderis reddit stat ilē Rō nu
 meri reddit socia uilē Rō mensure reddit fruga
 lem. bēat g pondus. i. stabilitatē in fide. bz nūq
 .i. socialitatē in cbaritate. H3 mēsurā. i. frugalita
 tem in puerfatione. In penitētia etiā lx tres
 pditiones debent esse ut quis iustificetur in boni
 tate eius. Numerus debet attendere pctōz. q̄riens
 peccauerit qz qualiter vice pmisit vñū peccatum
 de quo. debet dolere et p̄fiteri. ps. Lauabo per sin
 gulas noctes. i. peccata. lectum meum. i. p̄ciam
 in p̄tritione et p̄fessione. pur docet rō naturalis.
 Pondus debet attendi peccatorz qz diuersa ē gra
 uitas eoz. Aliter grauat veniale aliter mortale.
 Et licet quodlibet mortale grauet vsqz ad p̄fūdū
 inferni. tñ vñum est grauius altero Apoca. xviij
 Quantū se exaltauit. et in delicijs fuit tñ date ei
 tormentum et luctum Quanto graui⁹ est p̄cim
 tanto mag⁹ rō dicat dolendū Mensurare debet
 penā de vitā pctis ut q̄nto plus peccauit. pl⁹ satisf
 faciat In veteri lege dictū est fm delicti modum
 erit et plagaz modus Dicit tñ hiero. de pe. di. i.
 Mensura ipis non satis p̄figunt canones p̄pono
 quoqz pctō qz apud deum non tñ valet mensu
 ra temporis q̄ doloris. nec abstinentia ciboz q̄
 mortificatio criminū. Nsi quis nō egerit pe
 nitentiā. deus in iudicio oia p̄stinet in pondere
 numero. et mensura puniendo Infigit enim de
 us in iudicio penas peccatoribus In numero vt
 multitudo penaz respondeat multitudini pecca
 torum Apo. xviij Duplicate illi duplicia scōm
 opera eius Et eccle. xxxij Inuere opa altissimi
 duo p̄tra duo vñum p̄tra vñum Secūdo dispo
 nit deus penas in mēsurā ut. i. tanta sit q̄ntitas
 p̄ner acerbitas quāta fuit grauitas culpe Mar.
 viij In qua mēsurā mēli fueritis remetiet vobis
 Hieronimus Dicimus deum omnīū rerū ita
 et penarum scire mensuram. et. xxiij. q. v. Quid
 ergo Tertio disponit penas in pondere ut scilicet
 pena damnatorum respondeat cause vel rationi
 inouenti ad peccatum Plus enim ponderat cul
 pa eiusdē generis in vno q̄ in alio fm qz magis
 vel minus impellens habuit Qñ plus puniuit
 angelum qui nullo suadente peccauit q̄ boiē
 qui angelo temprante offendit Sap. vi. Exiguo
 conceditur misericordia id est peccanti per infir
 mitatem vel ignorantiam. et se humilianti in pe
 nitentiā. potentes autem potenter tormenta suis
 nebunt. i. ex malicia vel indurati in pctis Hiero.
 Si duri colli sum⁹ t̄p̄s qz in finem in peccat⁹ p̄le
 ueramus. assidue peccantiū nō misere⁹ deus di.
 xxiij. Diaconi Hec tenet alexan. in quarta parte
 lūme. partim bugo in postillis. p̄m robert⁹ bol
 chor in li. sap.

Dixi domino .viii

de me es tu. qm bonoz meoz non indiges. ps.
 Qis creatura indiget bonis alicui⁹ salte dei. s. de
 us nullius bono eget Et ex hoc ostendit infini
 ta sua bonitas qz cum in se habeat omne bonum
 nō indiget nec nostri nec aliorum Sz nos indi
 gemus bonis eius. imo nec aliquid boni habere
 possumus nisi ab eo. Et ratio naturalis appetit
 bonum. sed diuersa et multiplex distinctio datur
 de bono Qna ē aug. d. libero arbi. quā est ponit
 ingt in. ij. sent. l. qz bonoz quedam sunt minima
 quedam media quedam maxima Minima bo
 na sunt bona temporalia vt diuitie. bonoz fama
 potestas et huiusmodi. et his contingit bene et ma
 le vti Bona vtiqz sūt in sua natura Unde Jsa. i.
 Si volueritis et audieritis me. bona terre come
 deris ait dñs. Bona etiam sunt bene videnti qv
 ait p̄bs organice. i. instrumentaliter deieruiunt
 felicitati sed cōiter vt in pluribz hoies male eis
 vtuntur. cum copiam habent Unde dixit diues
 i. le de quo habetur Lu xij. Anima mea babes bo
 na plurima reposita in annos plurimos. comede
 quiesce. epulare. Et ideo mīa magna vritur dñs
 cum hominibus cum non dat abundantiam ho
 rum eis Bona media sunt potentie ani me. et a
 lia naturalia quibus possumus vti bene et male
 vt intellectus. voluntas. et sensus corporis et bñoi
 Gene. i. Quidit deus cuncta que fecerat. et erant
 valde bona Neqz enim meliora in suo esse natu
 rali et specifico esse potuerunt. Poterat quidem
 equo dare meliorē naturam de putat naturāz ho
 minis. sed non remaneret equus. sed esset alteri
 us nature. s. humane sic homi⁹ vt haberet naturā
 angelī. s. non esset homo. Jsta at bona naturalia
 dat dñs vni meliora q̄ alteri non quidem q̄ntū
 ad naturā. s. q̄ntū ag vsunt. Nā ita bz intellectū
 naturā et memoriā et fantasiā vnus facit sic sa
 pientissimus Sed p̄pter indispositiōem organi
 corpalis cui ē affixa potētia fantastica vel memo
 ria. satius deficit in vsu rōnis. alius acutissimaz
 bz Quod autē dicitur in parabola Mar. xxi. qz
 dñs tradidit bona sua suis. vñicuiqz fm suā vir
 tutē. Nō sic ē intelligendū q̄ i bñi meliora natu
 ralia de deus maiorē gratiam bonoz spūalium
 vt virtutū. cū manifeste videam⁹ bñtes magnā
 memoriā et acutū intellectū esse pueros. et alios
 rudes et ebetes esse deuotos et scōs Sz principa
 lit ex liberalitate dei hoc tñ fm ill⁹ apli ad eplē.
 nñ Vñicuiqz nīm data est gratia fm mensuram
 donationis xpi Secundario tantur bona spū
 rualia. fm ppriam virtutē. i. conatum ad recipiē
 dū ad exercēdū ea vt ei mag⁹ qz se magis prepat
 Et qz ceter⁹ paribus bñs meliora naturalia. ma
 gis se prepat. sic p̄t maiorē grām recipere. Bona
 maxima. sunt gratia et virtutes. necessaria ad salu
 tes. et his bonis nemo male vritur Unde aug. di
 cit. qz virtus est bona qualitas mētis qua nemo

Capitulum Secundum

male videtur Sed ut dicit alexander in prima pre
sume hoc intelligendum est de virtutibus considera
tis formaliter non materialiter. nam si ipsi virtutibus posi
deratis materialiter ut de abstinentiis. ieiuniis. acibus
iusticie et fortitudinis et hoc contingit hominem ma
le viti. in quantum homo de ipsis superbit. Unde
aug. dicit de ci. dei. q. virtutes cum referuntur ad seip
sas et non propter aliud repetuntur. inflare et superbe se
i. materia superbie et relationis Sed formaliter posi
deratis. sic eis nemo male vitiis gratias quod preedit
ab habitu virtutis. non potest esse malus. sic nec
ipsa virtus potest esse mala. Et quod igitur temporalia sunt
minima bona. et virtualia maxima et tunc naturalia
dicuntur maiora bona preponere minoribus Ideo de
bet quilibet temporalia premere ut consequatur spiritualia
et media bene regulare et ordinare Unde hiero.
dicit Non modicum erat qui minus bonum maio
ri preponit de ple. di. v. Lex autem naturalis docet vi
tare errorem Et apostolus ad gal. vi. Dum tempus habemus
operemur bonum ad omnes Operationes autem
sunt potentiarii alicuius Bonitur alia distinctio seu
differentia bonorum secundum alexandrum in parte prima
q. viij. de ci. Quadruplex est bonum. scilicet bonum nature
bonum virtutis pollicis. bonum gratie. et bonum glorie
Bonum nature conuenit generaliter omni entis.
Et tale bonum est perfectio debita et conueniens
nature. Unde ecclesiastes Omnia fecit bona in
tempore suo scilicet deus huius priuatio vel caren
tia est malum nature. **S**ecundum bonum
est bonum virtutis pollicis. quod bonum habet
principium intra nos. eo quod virtus pollicis est vir
tus que acquiritur voluntaria consuetudine Et
actibus enim generantur habitus sicut patet de
castitate. abstinentia. infirmitate et hoc Unde dicitur per hiero.
c. viij. aut Bonas facite vias vestras. id est opera vestra. et ha
bitabo vobiscum et talia disponunt ad gratiam. Sed
istud bonum non sufficit ducere ad salutem. Unde
augustinus dicit. Nullum bonum scilicet ducens ad
salutem. sine summo bono id est deo per gratiam
inhabitante Ubi deest agnatio eterne et incomu
tabilis veritatis. falsa est virtus etiam in optimis
moribus. xxvij. q. i. s. ultimo. Et quia actus vir
tutum acquisitarum sunt similes actibus vir
tutum infusarum. ideo quantumcumque opavir
tuosa operetur quis scire non potest certitudina
liter se esse in statu gratie. quia scire non valet si
opera eius bona procedunt a virtute infusa vel ac
quisita vel naturali inclinatione **T**ertium est
bonum gratie quod conuenit creature rationali
bene disposite Et istud bonum habet principium
partim intra nos. et partim extra nos Dicit enim
augustinus Qui fecit te sine te. non iustificabit
te sine te. id est cooperante et per liberum arbitrium con
sentiente. Iustificat autem per infusionem gratie
et consensum liberi arbitrii. adultos. et paruulos
per usum sacramenti Et istud est sufficiens ad sa

lutem consequendam. ij. ad Corinth. xij. Suffic
tibi gratia mea. dictum fuit paulo Ipsum autem
propriam gratiam nemo meretur. sed ex diuina
liberalitate homini largitur. Ideo dicitur gra
tia quasi gratia. id est sine meritis data Ab hac
autem gratia procedunt omnia bona virtutum
infusarum in diuersas potentias anime. ad eas fa
ciendum expeditas in operibus bonis Sicut a
sole procedunt plures radii ad illuminandum.
omnes partes orbis. et quodlibet opus bonum
procedens a virtutibus infusis per gratiam est me
ritorium vite eterne. Ad quod hortatur apostolus
ad Galathas sexto dicens Bonum autem fa
cientes non deficiamus. tempore enim suo mete
mus scilicet mercedem eorum. Quartum est bo
num glorie. et tale est bonum perfectum quod conue
nit anime informate per gratiam Sicut enim in
materia est necessaria preuia dispositio ad forme
susceptionem Ita necessaria est dispositio que est
per gratiam ad adeptionem glorie per se. Qui replet
in bonis desiderium tuum scilicet deus. Neque enim
repletur desiderium anime nisi bonis glorie Et
fructus ergo deo in bonis. et benedic deum sanctorum
ait iacobus. id est lauda et reuerentiam esse pro bonis col
laris tibi. bona nature virtutis pollicis. gratie et glorie
Et bonum quidem nature potest distingui in duo. scilicet
in naturalia tibi premissa quibus premissis. et temporalia tibi
bi largita ad usum que bona etiam in se habent na
turam suam bonam. ut diuitias. cibum. porum.
vestitum et alia hoc. Et ista figurantur per illa bo
na sua que tradidit dominus seruis suis ut negociarentur
in eis. id est quinq. talenta

Tertia distinctio .§. IX

boni est secundum iulium et ambro. et thom. scilicet quod bonum aliud
utile. aliud delectabile. aliud honestum. Hec di
uisio boni non est sicut diuisio vniuoci. quod equaliter
predicatur de suis partibus. sed sicut diuisio analogi
in sua analogata. quod per prius et principaliter predicatur
de vno et de alijs partibus Nam bonum per prius et prin
cipaliter dicitur de honesto. secundario de delectabili
tertio de utili Ratio diuisionis boni in tria est ista
quod bonum est aliquid in quantum appensibile Appetitur
autem ad aliquid bonum tribus modis. Primo enim
appetit aliquid non propter se sed propter aliud. id est ut quod
est medium per quod in aliud bonum tenditur. et tale vo
catur bonum utile Sic est istis modo appetuntur di
uitie ut. scilicet medium per quod quis possit habere victum. vestitum
honoris gloriam et delectationes Propter quod dicit
salomon Eccle. x. c. Pecunie obediunt omnia

Secundo appetit bonum ut quedam res terminans
appetitum per se totaliter Et tale vocatur bonum hone
stum Dicit autem bonum honestum quod propter se desidera
tur. et hoc est bonum virtutis. ad quod hortatur apostolus
dicens. id est ad Cor. xij. Dia honeste et secundum ordinem
siant in vobis Et bonum honestum primarie repit

et perfecte in virtutibus infusis Unde sapiens. vij. dicit de vera sapia. i. infusa que sine gratia esse non potest. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa. et innumeras bonas per manus illius. Tertio appetit bonum ut quies in re desiderata et percipitur. et tale est bonum delectabile. prout appetuntur delectationes ciborum. venereorum. et ludorum. Sed si delectationes sint viciose. ut quod contra ordinem rationis. sicut illud. puer. ij. Letantur cum malefecerunt et exultant in rebus pessimis. Letari est delectari dicit gregorius. in moysi. Momentaneum est quod delectat. eternum quod cruciat. scilicet animam propter delectationes pravas. Sed si delectationes sint bone ut in actibus bonis. maiores et perfectiores sunt delectationibus quibuscumque mundanis. ducunt ad delectationes eternas. sicut illud psalmi. Delectationes in terra tua. i. in bonis spiritualibus. unde videtur in fine. i. ducunt homines ad finem ultimum. Bona igitur utilia non habent in se. unde desiderant. sed desiderant solum ut ducantur in bonum alterum. sicut superius in medicina amare desiderat. non propter se sed propter sanitatem. Bona vero delectabilia nullam aliam rationem habent appetibilitatem. nisi delectationem cum aliquando sunt noxia et inhonesta. Sed honesta in se habent unde desiderant. sicut in prima parte. q. v. Opponitur autem bono honesto malum culpe. et bono delectabili malum pene. bono autem utili non opponitur aliquid speciale malum eo quod bonum utile ordinatur in bonum honestum vel delectabile sicut in finem. Item in q. de malo. Cum igitur ratio naturalis ostendat nobis ista varia bona. et lex naturalis dicitur meliora inter bona appetenda et prosequenda. Ideo cum bonum honestum sit precipuum in quo inuenitur utilitas maxima. quia consecutio salutis. pacis. mentis. et edificatio dilectio proximi. ac etiam delectatio precipua. ergo declina a malo ubi est annexum bonum delectabile vel utile. spiritualiter et fac bonum honestum et virtuosum. inquirere pacem eternam. omnia bona faciendo propter pacem supernam.

Signatum est super .s. x

pro nobis lumen vultus tui domine id est lex naturalis que ostendit nobis bona que appetuntur. Et sicut bonum naturaliter appetitur ita maius bonum esse cum aliquid cognoscitur magis appetitur. Propterea enim plus amatur et queritur unum aurum quam argenteum nimis minus. quia maius bonum utilitatis est in eo. Similibus autem rationibus ostenditur unum esse maius seu melius altero. unde magis appetendum.

Quia diuturnius

Quia cōius

Quia honorabilius

Quia impm?

Quia sufficiens?

Primum bonum est maius altero. quia diuturnius. Ubi sciendum quod sicut in malo quanto diuturnius est malum tanto prius. ita e contra

in bonis. quanto diuturnius bonum tanto melius. Patet per exemplum. Egrotari per annum quod pertinet ad malum pene seu nature. est prius quam per mensem vel ebdomadam. Unde et naturaliter magis horretur. et si potest vitatur. Sic infirmitas anime que est peccatum quanto magis durat tanto prius. Deus enim est permanere in peccato per mensem quam per ebdomadam. Unde extra de consuetudine. ultimo dicitur. Tanto sunt graviora peccata quanto diuturnius alia infelicem detinent alligatam. Consuetudo enim peccandi et habituatio eius aggrauat peccatum. Item quod plus habet de ratione mali mali culpe quam pene. ideo semper preellegendum est malum pene quodcumque quam nimium malum culpe. Unde augustinus. xij. q. v. Ita ne augeas peccatum delicti quis omnia mala sustinere quam peccato presentire. Sic dicit et fecit suam sanna. Melius est mihi absque opere. scilicet malo incidere in manus vestras quam derelinquere legem dei mei. Da. xij. Si in bonis quanto diuturnius ratio melius ideo magis eligendum. Et ratio. quod quanto bonum est diuturnius ratio securi possidet. Et quanto quis cum voluntate magis habituatur fixa in bono operatur. tanto opus est perfectius. Et ideo dicit Tre. iij. Bonum est viro si portauerit iugum. scilicet obedientie. ab adolescentia sua. Cum igitur bona spiritualia virtutum permanent. nec auferri nec amitti possint contra voluntatem habentis. ut dicit ambrosius. de pe. di. ij. Sapientia bona autem temporalia auferri possunt inuitis vel amitti saltem in morte. Unde ambrosius. super Lu. Non sunt hominis bona que secum asferre non potest. sed magis eligenda spiritualia quam temporalia. Sed omnium bonum est maius altero quam impm. seu purius. Bonum enim c. deli sine malo. est maius et magis eligendum quam quod habet admixtionem mali et gaudium sine tristitia est magis gaudio. quod habet annexam tristitiam. Cuius ratio est quod bonum quanto delectabilius tanto melius et magis eligendum. Sed bonum quod est in alio purius et impm. est delectabilius. Cum ergo bona spiritualia non habeant admixtionem mali aut tristitiae. Unde dicit de sapientia venerunt mihi omnia pariter cum illa. ait Sapiens Sa. vij. non habet amaritudinem querens illius nec tedium percipit ei sed gaudium. Bona autem terrena siue diuitie siue voluptates. habent multam tristitiam et anxietatem admixtam. Unde saluator eas spinis comparat Lu. viij. quod pungunt et mentem lacerant diuersis afflictionibus. Ideo spiritualia bona sunt per se da. respectu rationis sui in casu. scilicet proposita culpa commissa. melius est bonum malo admixtum. scilicet bonum pure admixtum dolori et tristitie presentis quam gaudere et magis eligendum. Melius est enim perire quam gaudere perire. Bonum mihi domine quod humiliasti me. scilicet propter punitionem. Respectu et amici cum tristatur. melius est tristari quam gaudere quod pertinet ad preservationem amicitie. Flete cum fletibus ait apostolus ad Ro. iij. Tertio unum bonum est maius altero. quod

Capituluz Secundū

cōius bonū. Bonū ē q̄nto cōius tāto diuinius
 fm p̄bm. i. p̄fectius. q̄d intelligit̄ d̄ illo bono cōi
 q̄d fm se totū. ⁊ in eodem tpe p̄t a multis parti
 cipari Sicut aspectus ludi in theatro ⁊ doctrina
 in p̄plo p̄pinata Huius ratio est q̄ bonum sim
 pliciter est maius ⁊ magis eligendum q̄ bonū
 alicui S3 bonū simplicit̄. i. ex se ⁊ ex sua natura
 est bonū cōe Bonū autē p̄nculare vel p̄p̄iū ē bo
 num alicui istū vel illi. Ap̄t ad Gal. vi. Dñ tps
 habem⁹ opemur bonum ad oēs Et. vii. q. i. scias
 d̄ q̄ utilitas cōis utilitati vni p̄ponēda ē Et ca
 ritas non p̄pria cōibo. s̄ cōia p̄p̄is anteponit in
 quit Aug. in regula Illud āt bonū cōe. q̄d nō p̄t
 simul sc̄dum se totum a pluribus participari in
 eodem tempore sicut vnus equus vel vna vestis
 Aut ⁊ si in eodem tempore. non tamen sc̄dum se
 totum. sed secundaz partem p̄t participari sicut
 pecus. sic bonum proprium est maius ⁊ magis eli
 gendum q̄ commune Et ratio est. quia illud bonū
 quod habetur in omni tempore est maius bonū
 q̄ illud quod habetur aliquo tempore. et quod
 habetur fm se totū q̄ fm partem. talia sunt tem
 poralia Sed spiritalia vt deus ⁊ virtutes fm
 se totas possunt haberi in omni tempore deo ope
 rante ergo ⁊c. **¶** Quarto vnum bonum est ma
 ius altero. quia sufficientius Nam illud bonū
 quo habito nullo indigemus est maius ⁊ magis
 eligendum eo quo habito adhuc alijs indigem⁹
 Verbi gratia Iusticia ē maius bonū q̄ fortitu
 do. Huius ratio est quia habita fortitudine ad
 huc iusticia indigemus sc̄licet ad recte conuiuē
 dū Sed habita iusticia non indigemus fortitu
 dine Nam si omnes homines eēnt fortes. adhuc
 indigerent iusticia. que reddit vnicuiq̄ quod su
 um ē Sed si omnes homines essent iusti. ad ni
 bil esset vnus fortitudo. quod intelligendū est d̄
 fortitudine sc̄dum actum Nam cum fortitudi
 nis actus sit repellere nociua ⁊ aduersa sustine
 re. cum talia non semper occurrant. non semper
 est necessaria fortitudo sc̄dum actum. sed bene in
 digemus fortitudine fm habitum Est ergo vñ
 bonum sufficientius altero. vel quia per se suffi
 ciens sine alio. aliud non sufficiens sine alio. vt
 est inductum exemplum d̄ fortitudine ⁊ iusticia
 Vel quia tale bonum est finis q̄d potest eē sine
 his que sunt ad finem. s̄ nō cōuerso Nam ha
 bits que sunt ad finem non s̄ finis S3 habito
 fine. nō indigem⁹ his q̄ sunt ad finē Exemplū de
 medicina ⁊ sanitate. ⁊ diuitijs. ⁊ b̄itudine. Vel
 q̄ tale bonū ē p̄ncipiū oīm q̄d p̄t eē sine bono
 quod nō est principium omniū Ex his sequit̄
 Deus ⁊ gloria eius. ⁊ gratia. ⁊ virtutes alijs bo
 nis mundi esse maiora. et ideo magis eligenda.
 Sufficientissimum bonum est deus quia nullo
 indiget. p̄s. Bonoz meoz nō indiges domine
 Gra dei sufficit ad salutem. n̄ aut ad alia bona

h. Corin. xij. Sufficit tibi gratia mea Et capi
 titulo octauo Omnem sufficientiam habentes
 abundetis in omne opus bonum **¶** Quinto
 aliquod bonum est maius altero. quia eligibili⁹
 Et ex parte eligibilis rei ē aliquod bonum ma
 gis eligibile Vel ratione maioris desiderij. quā
 to enim aliquod bonum magis communiter de
 sideratur tanto est maius. Vel ratione maioris
 precij. quia quozum precia sūt maiora illa melio
 ra Precium enim est quedam mensura rei appre
 ciate Vel rōne maioris dāni. nā illa sunt meliora
 quozū dāna seu amissiones eozum sunt maiora
 q̄ maiori bono maius damñū opponitur Et q̄
 beatitudo est bonum q̄d omnes maxime deside
 rant fm aug. de ci. dei q̄ non est digna pondero
 no aīe continentis. i. equale precium ad bona tē
 poralia. ⁊ idem de alijs virtutibus. ⁊ maximum
 damñū acquirit̄ ex iustis bonis mundanis male
 vlis. q̄ priuatio beatitudinis vte fm illud Job
 xxi. ducit in bonis dies suos ⁊ in p̄cto ad iter
 na descendit. ideo eligenda magis amāda sunt
 bona eterna ⁊ spiritalia alijs **¶** Decanito. r̄. x. o
 r̄icoz li. i. c. xv. Raynerius.

Diffinēs Ili. §. XI.

in. v. et bim. ius naturale sicut Ius nafale ē cōe
 oīm nationū. eo q̄ vbiq̄ instinctu nature nō aliq̄
 p̄stitutiōe h̄v̄t viti ⁊ fēte p̄iunctio. libroz successio
 ⁊ pueroz educatio. cōis oīm possessio. ⁊ oīm vna
 libertas. acquisitio eoz que celo terra mariq̄ ca
 piuntur. de p̄sire rei vel p̄modate pecunie restitu
 tio violentie per vim repulsio. Nam hoc aut si
 quid simile est. non iniustū sed naturale equūq̄
 habetur in decretis di. i. Dicitur i glo. q̄ ius na
 turale seu natura d̄ multis modis Quq̄. n. d̄
 natura vis insita rebo ex filio filia. p̄creas Sc̄do
 d̄ natura quidā stimulus seu instinctus ex sen
 sualitate proueniens ad appetendum p̄creandū
 et huiusmodi Terno modo dicit̄ natura instinc
 tus nature ex rōne proueniens q̄ etiam d̄ natura
 tis equitas Dicāt in isto capitulo supponit p̄ in
 stinctu rōnis. ⁊ sic p̄perunt oīa exempla b̄. c. ⁊ si
 nis etiam cum dicitur eo q̄ ipsū ius vbiq̄ inf
 boies instinctu nature. i. inspiratione dei Archi
 poli Lau. Deus em̄ d̄ natura naturans omnia
 alia natura naturata Bonit autem Fidozus oc
 ro effectus iuris naturalis Coniunctio maris et
 femine Nota fm alexandrum q̄ hec coniunctio
 p̄t dupliciter p̄siderari Vno modo in quantum
 est signum significans videlicet coniunctionem xp̄i
 et ecclesie ⁊ anime ad deum. ⁊ sic nō est de iure na
 rurali sed diuino Deus em̄ instituit sacramenta
 ecclesie inter que est matrimonij Alio modo in
 quantum est quedam res ipsa. i. p̄mixtio. ⁊ sic ē de
 iure naturali Sed si ius naturale dicat̄ instinc
 tus naturalis. sic ipsa coniunctio simpliciter ⁊ absolute

est de iure naturali Sed si dicatur instinctus rationis
sic coniunctio maris et femine non quodlibet. sed ma-
ritalis cum debitis circumstantiis est de iure natura-
li. **S**uccessio liberorum. alias susceptio et melius
glossa. non intelligo de successione que fit per hereditatem
cum illa non sit naturalis. sed de successione que fit per
carnis propagationem. Vel est per intelligi de illa per quam
liberi succedunt iure naturali penitus ut. ff. de li-
beri. l. prima. et l. scripto. Puerorum educatio. Glossa.
Parentes. non debent thesaurizare filios. non filii parentum
nibus secundum apostolum. xvi. q. i. predicatores. Sicut huiusmodi preem-
egentem cogit alere. xxi. q. n. Inter Tenet autem
per filios educare. non solum quod ad corpus sed et multo
magis quod ad animam per doctrinam et correctionem ad bonos
motus bonos de iure naturali. et sic intelligitur illud
apostoli. i. ad romanos. v. Si quis suorum et maxime domesti-
corum curam non habet. fidei negavit. i. fidelitatem naturalem
quia contra ius naturale facit. Cuius omnium possessio
Archidiaconi. post laudem. i. res possidere. alias cum possessio sit
nomen iuris contra possideri non potest nec aliquid a publico
insolidum. nec naturaliter nec civiliter. quod dicitur
notatur extra de proba. licet Et nota secundum alexan-
dram. quod lex naturalis circa communionem et pro-
prietatem dicat aliquid tripliciter. Dicat enim
aliquid quia debitum. aliquid quia bonum. ali-
quid quia equum. Quia debitum dicat quia in
casu necessitatis sunt omnia communia. In statu
enim isto omnia sunt communica. Et hoc modo in
precepto est coniunctio. Et hoc est dictamen respec-
tu rerum ad sustentationem personarum. Et in
de sumitur illud. Math. vij. Omnia que vultis
ut faciant vobis homines etc. Respectu vero persona-
rum quantum ad multiplicationem proles dicat quod
vires sit propria et secundum ordinem iuxta illud. quod tibi non
vis etc. Secundo modo lex naturalis aliquid dic-
tat circa conditionem et proprietatem. quod bonum. et sic in
statu nature institute dictabat omnia esse communia. In sta-
tu vero nature corrupte dicat quod bonum est ali-
quid esse propria. alioquin boni egerent et non staret societas
humana. quod mali omnia rapent. et ideo secundum diversum statum
dicat quod bonum sit quod omnia sit communia. et quod aliquid sit propria.
Dicat tertio aliquid lex naturalis circa conditionem et prop-
rietatem. quod equum sit sic secundum dictamen equitatis. dicat quod
esse appropriabilia. et si in nulli sunt bonis occupari
concedant. Et in his sunt que celo. terra. marique
capiuntur. ut capio aurum et piscium. Quum li-
bertas dicit Archidiaconi. post alexandrum. quod est loqui de natura
seu iure naturali dupliciter scilicet secundum statum ante
peccatum. et post peccatum. Ante peccatum non fu-
it servitus. sicut dicit Augustinus. Lex ergo naturalis
dicat communem libertatem omnium secundum statum na-
ture institute. Sed secundum statum nature corrupte
dicat quod est necessaria servitus et dominium ad cor-
rectendum malos. secundum Augustinum. de civitate dei. Dicat
enim ratio iustum esse. ut rationabiliter viventes
dominentur his qui carnaliter vivunt. Et

quisitio eorum que celo terra marique capiuntur
Glossa. Nec enim et alia que in nullius bonis
succedunt occupanti cedunt. ut in ist. de re. divi.
§. fere. archidiaconi. dicit. quod quinque modis debet aliquid in
nullius bonis esse. Natura ut liber homo mare et bonum
facto. ut quod per derelictum habet. Censura populi. ut res
sacra. universitas. communia. Tempore. ut thesaurus. Casu. ut
cum iacet hereditas. Quod ergo in nullius bonis est
sed in re vel spe. quod dico. propter hereditatem iacentem. quod
in spe est in bonis alicuius. Item quod in nullius bonis
est. non censura. sed institutione hominum. ut res sa-
cra occupanti conceditur si aperta fuerit occupari.
sed non ut occupet. quod dico propter libertatem homi-
nibus. **D**eposite rei vel commodate pecunie resti-
tutio. glossa. Fallit hoc in casu quod habet. xxi. q. ii. De quo
Est et cum furiosus iniuria reperit gladium suum
depositum. tunc enim non debet reddi. Fallit in alio
casu. scilicet cum deponens rem et dominus rei suspexit rem.
potius enim debet restitui domino cum scitur. ff. de positi. l.
bona. **V**iolentie per vim repulsio. quod tamen in iure
ligitur cum moderamine inculpate turbe et non alio
vindictam sed se defendendi hoc faciat et in continen-
et tunc non incurrit poenitentiam nec excommunicationem. quo ad pec-
tentem clericum. nec irregularitas est si sequitur mutila-
tio vel homicidium. nisi dedisset operam rei illicitam
ut furando vel fornicando. propter quod in iustitia. ut se de-
fendat mutilat. vel est si alius poterat evadere casum
Quis daret operam rei licite. De hoc tamen xxi. q. i. in
l. et in. ii. pre. ti. xii. de cle.

Titulus. XIII. de lege

mosaica. De lege veteris et novi testamenti
in eo et eius excellentia respectu aliarum.

De lege eternam

De naturalem agendum est de lege di-
vina. de qua ait propheta. xvi. ps. Lex
domini imaculata pueris aias. testimonium domini fidele
sapientiam profano pueris. Lex domini de qua dominus tradi-
dit. scilicet evangelica. quam ipse dominus incarnatus instituit et
mosaica quam dominus tradidit populo israel per moysen. ut
par. Exodi. xx. Quamvis enim lex naturalis sit una
tamen divina est duplex. Et ratio huius est quia lex
naturalis dirigit homines secundum quedam precepta communia in
quibus conveniunt tam perfecti quam imperfecti. et ideo est
una omnium. sed lex divina dirigit homines in quibusdam
particularibus preceptis ad quos non similiter se ha-
bent perfecti et imperfecti. et ideo duplex ponitur. scilicet
veteris et novi testamenti. quod differunt non in spe
sed sicut perfectum et imperfectum. Sic puer et virilis
etatis. Unde apostolus ad galatas. n. propter statum veteris legis
puero erant sub pedagogo. et legem novam statum viri-
lis. perfecti. Et tradit autem ista perfectio et imperfectio quam
tamen ad tria. Primo ex parte finis ultimi. quod lex veteris
ordinabat homines ad bonum sensibile et terrenum. Lex
nova ordinat ad bonum intelligibile et celeste. Unde

Capitulum Secundum

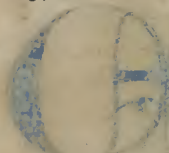
ipsi in principio sue predicationis statim inuitauit ad regnum celestium dicens *Mat. 23.* Penitentiam agite appropinquat enim regnum celorum. Secundo ex parte officii. quia lex vetus cohibebat manum. noua autem animum. quamuis enim in veteri lege prohiberetur malus affectus. ut patet in nono decimo precepto. non tamen puniebatur per legem talis transgressio. Tercio ex parte motui quia lex vetus inducebat ad obseruantiam metu penarum quas tacebat. Lex autem noua hoc facit amore. quod infunditur in cordibus fidelium per gratiam christi. *Hebr. 10.* pri. se. q. xci. art. 2. Ad hoc etiam facit quod dicitur gratia in decimo. *Mat. 23.* q. 23. *Luc. 11.* q. 1. Et his omnibus dicitur enim in lege veteris testamenti corporalis pena iurata est. in lege vero euangelii omni peccati per misericordiam promittitur. Unde illa a terrore incepta dicens Ego sum dominus deus zelotes visitans peccata patrum in filios usque in tertiam et quartam generationes. *Hebr. 10.* vero a lenitate matuerudinis et misericordie. ita inquitens Beati pauperes spiritu. beati mites etc. In illa dicebatur qui fecerit hoc vel illud moriatur. in ista vero gaudium super uno peccatore penitentem agere. Et ut uterque dicatur. In lege populus ille rudis feruli penarum timore cohebatur. unde et legem in pedagogum accepit. in euangelio autem populus gratie liber et adultus filiali amore et hereditatis certitudine ad cultum diuine seruitutis inuitatur. *Hebr. 10.* In predicto autem versus per non tantum quatuor rationes quare fuit necessarium institui legem diuinam seu notant quatuor excellentie legis diuine ad humanas secundum *1. Thim. 2.* pri. se. q. xci. art. 2. *1.* quia propter cohibitionem omnium criminum. ibi Lex domini immaculata

Est propter directionem mentis. ibi. Conuerses animas
Est propter certitudinem uitae. ibi. Testimonium domini fidele
Est propter plenitudinem felicitatis. ibi. sapi. 1. par.

Summa igitur ratio quare fuit necessarium dare legem diuinam ultra naturalem et humanam est propter cohibitionem et exclusionem omnium criminum. ut enim dicit aug. de li. ar. Lex humana non potest omnia mala quae fiunt prohibere vel punire. quia dum aufert mala omnia sequitur quod multa bona aufertur et impeditur utilitas boni cuius quod est necessarium ad preservationem humanam. Unde aug. Tolle meretrices de ciuitate et plebis omnia libidinum. quia accederent homines ad nuptias et gines vel alias corruptelas. unde scandala sequerentur. Lex autem naturalis ut in plibis obscurata erat et multa peccata ignorabatur esse mala. Et ideo ut nullum malum prohiberetur et impunitum remaneat. fuit necessarium dari legem diuinam quod nullum permittit peccatum. Et ideo dicitur Lex domini immaculata. id est nulla permittens peccatum turpitudinem. Secunda ratio est propter directionem mentis. de his est per hominem legem ferre de quibus per iudicare. Iudicium autem hominis non potest esse de interioribus animi moribus vel voluntatibus quod latet sed solum de exterioribus qui apparent ut dicit urbanus papa De manifestis loquimur occultorum ei cognitor et iudex est deus di. *Mat. 23.* q. 23. Erubescant et lex

dicat cogitationis penam nemo patiatur de pe. di. i. et tamen ad perfectionem virtutis requiritur quod in utroque actibus. id est interioribus et exterioribus homo sit rectus. Lex autem humana non potest sufficienter cohibere et ordinare actus interiores mentis. et propter hoc necessarium fuit quod superueniret lex diuina quod prohibet actus etiam interiores et vicio. ut illud *Ero. 11.* Non concupiscere. primi. tui. Et illud *Mat. 23.* q. 23. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam. iam mechatus est in corde suo. Et ideo dicitur per. Conuerses animas quia secundum exteriores et interiores actus diriguntur. Tercia ratio est propter certitudinem veritatis. homo enim dum sciret aliquid omnino dubitare quid debeat agere et quid vitare. Sed per legem naturalem vel humanam non potest hoc scire. quod per hoc. quia de rebus humanis ideo diuersa iudicia dantur propter incertitudinem humani iudicii. et precipue de rebus contingebat et particularibus ex quibus diuersae leges et praerogative feruntur. Ut ergo homo absque dubitatione aliqua scire posset. quid ei agendum. quod ei vitandum. necessarium fuit ut in actibus propriis dirigeretur per legem diuinam. de qua constat quod errare non potest. et ideo subdit. Testimonium domini fidele. id est propter certitudinem veritatis et rectitudinis. Lex domini testimonium quia in ea deus testatur. id est declarat quid debeat agere vel vitare. et quid inde expectare. penam. id est vel periculum secundum obsequantiam vel transgressionem eius. Quarta ratio est propter ademptionem felicitatis. per legem enim homo dirigit actus proprios ad ultimum finem. si autem homo ordinaretur ad finem tamen naturalem. qui non excederet proportionem facultatis naturalis hominis. sufficeret lex humana. sed quia homo ordinatur ad finem supernaturalem. id est ad finem eterne beatitudinis qui excedit facultatem humane vite. et ideo fuit necessaria lex diuina. per quam homo ordinaretur ad finem eterne beatitudinis. Lex enim diuina tradit ea quae sunt credenda. de. et facta quibus homo iustificatur et ad beatitudinem supernam tendit. *Hebr. 10.* autem non habetur lege naturali vel humana. Et ideo subdit sapiam peritans puellam. id est humilibus. Sapia est notitia diuinorum quod perfecte habetur in superna beatitudine non in vita praesentis. De predictis illius legis quantum ad latores et receptores.

Capitulum secundum.

Cum prior tempore

est lex veteris testamenti. ideo per de ea agatur. de qua loquens propheta ait per. *Mat. 23.* q. 23. Reuela oculos meos et considerabo mirabilia de lege tua ut ait beatus ro. lex spiritualis est. et ut intelligat reuelatione opus est. Eius autem est reuelare seu interpretari per maiorem et est condere. Et quia dominus deus dedit ipsam legem ad ipsum finem recurrendum est ut nobis reuelat quid in ea intendat. Iudei quia innuunt proprio sensui intelligentes ea carnaliter secundum superficiem remanent vacui in intellectu eius vero in multis delirantes in expositione eius. etiam quod ad moralia

ut patet Na. v. dictum est antiquis. non occi. &c
Et in b. figurā cū legē illam moyses p. lo expone
ret. ponebat velamen sup. facie suam. ad innuen
dum intellectum eius ipsis velatū & absconsum
Et ut dicit bilan. intelligētia dictorū ex causis ē
assumenda. dicendi q. non sermoni res. s. rei est
sermo subiectus. extra d. ver. fig. Intelligētia Et
greg. dicit. q. nō intērio vrbis s. verba debent de
seruire in intēioni xij. q. v. b. hane Erat g. p. bia
ut velamen obscuritatis qd est in sup. facie lē a use
rat ut q. lēa occidit ait apls Et tunc p. sidera bit
mirabilia de ipsa lege q. oia in figurā p. inger. at
illis. i. Cor. x. p. cipue q. ad cerimonialia. & signifi
cabāt misteria xpi. & ecce q. mirabilia sunt. facta at
reuelatōe hui. legis p. sp. m. scū loquentē. p. expo
sitores ei. p. siderare v. mirabilia ei. q. druplt.

Quo ad latozis sublimitatem

Quo ad receptoris p. p. ietatem

Quo ad valoris q. n. titatem

Quo ad ipio p. g. ruitatem

Quantū ad primū. §. I.

s. de latoze legis veteris testamenti p. siderado q. s
dederit & quō mirabilis est data. Data em est lex
ista a deo dō & bono mediante misterio angelorū
qd oñdit apls ad gal. iij. dicēs Lex ordinata per
angelos in manu mediatoris. ordinata. i. ordina
biliter data p. angelos. i. p. moisen & alios m. i. t. r. o. f.
qui angel. dñt. Val. ij. Labia sacerdot. cu. stodiūt
sciam. &c. q. angelus dñi. exercitū est. v. l. data per
angelos. i. misterio angelorū in quib. angel. erant
vñq. p. r. h. i. l. & sp. s. i. c. t. s. & aliq. sine vlla distinc
tione p. sone p. illos figurabatur in manu media
toris subdit. i. in p. tate xpi q. ē mediator dñi. & hoim
v. l. illa lex statet dñi. veller. & cessaret cū sibi pla
ceret. Apparebat g. angelus in forma humana. v.
creditur. vel alia moisi Et loquens voce humana
in p. sone dei. ex p. te dei dicebat Ego sū deus zelo
tes. &c. s. rep. n. i. t. i. u. e. leges meas custodite. Fuit
at hoc p. g. ruit q. dñi. v. t. erat lux illa. deferunt ho
bus mediātib. angel. p. m. dio. Nō sp. alis b. p. o. n.
nientie est q. videmus in oib. p. r. t. i. b. u. s. & artib.
hunc ordinē seruari q. supior artifex p. se formā
inducit. interior at materia. ad forme suscepōe
disponit. sicut nauifactor p. se nauem p. p. a. g. i. n. a. t.
sed per alios. s. p. a. r. t. i. f. i. c. e. s. subministrātes dispoit
et p. p. a. t. materiam scindendo & dolando ligna. &
h. i. c. a. s. i. l. i. q. lex noua est p. f. e. c. t. a. eo q. p. e. r. d. u. c. i. t. a. d.
finem sup. n. a. t. u. r. a. l. e. m. e. t. e. r. n. e. b. e. a. t. i. t. u. d. i. n. i. s. i. o. i. m. e. r.
diare data ē p. x. p. m. dñi. hoim factū Lex at vetus
sp. s. i. c. a. f. u. i. t. q. nō p. d. u. c. i. t. s. d. i. s. p. o. n. i. t. a. d. p. r. a. z. s. a. l. u. t. ē
hūai gener. Et iō p. u. e. n. i. e. s. f. u. i. v. t. p. a. g. e. l. o. s. h. o. i. b. o.
daref. L. h. o. p. r. i. s. e. q. x. c. v. i. j. ar. i. j. Fuit et data mi
rabili q. appebat mōs sinai fumigās & fulgurās
Et audiebant tonitrua. & hoc ad inducendū illū
p. p. l. i. n. s. a. d. r. e. u. e. r. e. n. t. i. a. l. e. g. i. & o. b. s. e. r. u. a. n. t. i. a. & i. n. u. e. n. d. ū. q. z.

lex illa erat timoris nō amoris

Quātum ad secū. §. II.

s. de p. d. i. n. o. e. p. p. l. i. r. e. c. i. p. i. e. n. t. i. s. i. l. l. ā. l. e. g. ē. M. i. r. a. b. i. l. e. ē. e. t.
p. s. i. d. e. r. a. r. e. q. u. a. r. e. i. l. l. i. s. o. l. o. p. p. l. o. i. u. d. e. o. z. f. u. i. t. d. a. t. a. i. l. l. a.
lex. Assignatur autem ad hoc triplex ratio scilicet
disposuōis discretōis. & p. r. o. m. i. s. s. i. o. n. i. s. Et
p. r. i. m. o. f. u. i. t. c. o. n. u. e. n. i. e. n. s. d. a. t. a. i. l. l. a. m. l. e. g. e. m. i. p. o. p. u. l. o.
i. u. d. e. o. z. p. o. r. i. u. s. q. s. a. l. i. j. p. p. l. o. r. o. n. e. d. i. s. p. o. s. i. t. o. i. s. q. u. i. a.
a. l. i. j. s. p. o. p. u. l. i. s. d. e. c. l. i. n. a. n. t. i. b. o. a. d. i. d. o. l. a. t. r. i. a. m. s. o. l. i. l. l. e.
p. o. p. u. l. u. s. i. u. d. e. o. z. r. e. m. a. n. s. i. t. i. n. c. u. l. t. u. v. n. i. u. s. d. e. i. Et
i. d. e. o. a. l. i. j. p. p. l. i. i. n. d. i. g. n. i. e. r. a. n. t. i. l. l. a. l. e. g. e. d. e. i. q. z. v. i. d. i. c. i. t.
m. a. v. j. N. o. l. i. t. e. s. a. n. c. t. ū. d. a. r. e. c. a. n. i. b. o. z. U. n. s. i. c. l. u. x.
c. o. r. p. a. l. i. n. o. n. l. u. c. e. t. n. i. s. i. o. c. u. l. o. d. i. s. p. o. s. i. t. o. i. t. a. l. u. x. s. p. i. r. i. t. u.
l. i. o. v. i. l. e. x. n. o. n. d. a. t. u. r. n. i. s. i. d. i. s. p. o. s. i. t. o. E. s. t. a. u. t. e. m. b. o.
d. i. s. p. o. s. i. t. u. s. a. d. i. p. s. a. m. l. e. g. e. m. p. v. o. l. u. n. t. a. t. ē. p. q. u. a. m.
v. u. l. t. h. o. s. u. b. l. e. g. e. v. i. u. e. r. e. & l. e. g. i. o. b. e. d. i. r. e. U. n. d. e. q. z.
s. o. l. u. s. p. p. l. s. i. u. d. e. o. z. s. e. p. r. e. p. a. b. a. t. & d. i. s. p. o. n. e. b. a. t. a. d. r. e.
c. e. p. t. i. o. n. e. m. l. e. g. i. s. i. d. e. o. p. g. r. u. ū. f. u. i. t. v. t. s. i. b. i. t. r. a. d. e. r. e. t.
i. l. l. a. l. e. x. Et s. i. a. r. g. u. a. t. u. r. p. r. a. q. z. e. r. i. a. m. i. n. a. l. i. j. s. p. p. l. i. s.
g. e. n. t. i. l. i. u. m. e. r. a. n. t. a. l. i. q. u. e. p. s. o. n. e. d. i. g. n. e. v. t. i. o. b. r. a. l. i. j.
N. ū. d. e. i. t. u. r. q. z. l. e. x. n. o. n. d. a. t. u. r. p. s. o. n. i. s. p. r. i. c. u. l. a. r. i. b. o. s. i.
p. p. l. i. s. Q. u. a. n. t. u. s. e. r. g. o. a. l. i. j. p. s. o. n. e. i. n. a. l. i. j. s. n. a. t. i. o. i. b. o.
b. o. n. e. e. s. s. e. n. t. n. o. n. i. n. p. o. p. u. l. u. s. n. i. s. i. p. o. p. u. l. u. s. i. u. d. e. o. z.
e. t. i. o. p. g. r. u. i. t. e. i. d. a. r. i. U. n. q. z. i. s. t. a. r. o. n. o. n. e. s. t. s. u. f. f. i. c. i. e. n. s.
c. u. m. p. o. p. u. l. u. s. i. u. d. e. o. z. d. e. c. l. i. n. a. u. e. r. i. t. a. d. i. d. o. l. a. t. r. i. a. z.
p. o. s. t. d. a. t. a. m. l. e. g. ē. q. d. g. r. a. t. i. f. u. i. t. I. d. e. o. i. n. d. u. c. e. d. z. ē.
s. c. d. a. r. o. q. u. e. e. s. t. r. o. d. i. s. c. r. e. t. o. l. a. v. t. i. p. o. p. u. l. u. s. i. u. d. e. o. z.
t. a. n. q. a. d. e. o. e. l. e. c. t. u. s. & t. a. n. q. d. i. g. n. a. b. a. l. i. j. s. p. o. p. u. l. i.
d. i. s. t. i. n. g. u. e. r. e. t. u. r. p. l. e. g. ē. v. e. t. e. r. e. m. s. i. b. i. d. a. t. a. m. a. d. e. o.
p. g. r. u. ū. e. n. ā. e. r. a. t. v. t. p. o. p. u. l. u. s. i. l. l. e. d. e. q. u. o. x. p. s. n. a. s. c. i.
e. l. e. g. e. r. a. t. p. c. e. t. e. r. i. s. q. d. a. s. a. n. c. t. i. f. i. c. a. t. o. e. p. o. l. l. e. r. z. q. d. s. i. e.
b. a. t. p. c. e. r. i. m. o. n. i. a. s. l. e. g. i. s. T. e. r. t. i. a. r. o. e. s. t. p. p. t. e. r. p. r. o.
m. i. s. s. i. o. n. ē. Q. u. e. ā. t. p. m. i. s. s. i. o. f. a. c. t. a. e. s. t. o. n. d. i. t. a. p. o. s. a. d.
g. a. l. i. j. d. i. c. ē. s. a. b. r. a. h. e. d. i. c. t. e. s. u. n. t. r. e. p. r. o. m. i. s. s. i. o. n. e. s. e. t.
s. e. m. i. n. i. e. i. u. s. nō d. i. c. i. t. e. x. s. e. m. i. n. i. b. o. q. u. a. s. i. m. u. l. t. i. s. s.
i. n. v. n. o. s. e. m. i. n. i. t. u. o. q. u. i. e. s. t. x. p. s. I. s. t. a. ā. t. p. m. i. s. s. i. o. s.
q. z. e. x. s. e. m. i. t. e. a. b. r. a. h. e. x. p. s. n. a. s. c. e. r. e. t. nō f. u. i. t. e. x. m. e. r. i. t. i. s.
a. b. r. a. h. e. s. e. x. g. r. a. t. u. i. t. a. e. l. e. c. t. o. e. & r. o. c. a. t. o. e. d. e. i. s. i. ā. t. v. l.
t. e. r. i. u. s. q. u. e. r. a. t. u. r. q. u. a. r. e. d. e. m. a. g. i. s. e. l. i. g. i. t. p. o. p. u. l. u. m.
i. u. d. e. o. z. q. s. a. l. i. ū. e. x. q. n. a. s. c. e. r. e. t. u. r. Nō p. t. r. o. a. s. s. i. g. n. a.
r. i. s. u. f. f. i. c. i. e. n. s. n. i. s. i. s. u. ū. b. e. n. e. p. l. a. c. i. t. ū. E. s. t. ā. t. p. n. e. n. i. e. s.
r. i. s. i. o. a. d. b. & s. i. l. e. s. q. u. e. s. t. i. o. n. e. s. I. l. l. u. d. ā. t. d. i. c. t. ū. a. u. g.
s. u. p. 30. N. e. m. o. v. e. n. i. t. s. a. d. d. e. ū. n. i. s. i. t. r. a. c. t. q. u. ē. ā. t.
t. r. a. b. a. t. & q. u. ē. n. o. n. t. r. a. b. a. t. Cū i. s. t. ū. t. r. a. b. a. t. & i. l. l. ū. nō.
t. r. a. b. a. t. n. o. l. i. i. u. d. i. c. a. r. e. s. i. nō v. i. s. e. r. r. a. r. e. S. i. nō t. r. a. b. e.
r. i. s. o. r. a. v. t. t. r. a. b. a. r. i. s. L. h. o. p. r. i. s. e. q. x. c. v. i. j. ar. i. j. Cō.
r. i. n. e. b. a. t. ā. t. i. l. l. a. l. e. x. t. r. i. p. l. e. x. g. e. n. p. c. e. p. t. o. z. s. i. m. o. r. a. l. i. ū.
c. e. r. i. m. o. n. i. a. l. i. ū. i. u. d. i. c. i. a. l. i. ū. Et m. o. r. a. l. i. a. q. u. i. d. ē. s. u. n. t.
d. e. d. i. c. a. m. i. n. e. r. o. i. s. n. a. t. u. r. a. l. i. s. v. t. C. a. l. o. g. u. s. & a. l. i. a.
m. o. r. a. l. i. a. q. u. e. r. e. d. u. c. i. u. t. u. r. a. d. i. p. s. u. m. Et a. d. o. b. s. u. ā.
r. i. a. m. i. l. l. o. z. o. b. l. i. g. a. b. a. n. t. nō s. o. l. ū. i. u. d. e. i. s. s. c. e. s. n. a. t. o. e. s.
& s. p. o. b. l. i. g. a. b. ū. t. q. z. d. i. c. a. t. e. a. r. o. n. a. t. u. r. a. l. i. s. L. ū. v. t. d. i.
c. i. t. a. l. e. x. i. n. i. j. p. r. e. s. ū. m. e. M. o. r. a. l. i. a. p. r. e. c. e. p. t. a. p. r. o. u. t.
s. u. n. t. d. e. i. u. r. e. n. a. t. u. r. a. l. i. d. i. c. a. n. t. i. n. g. e. n. e. r. e. b. o. n. ū. f. a.
c. i. e. d. u. m. & m. a. l. u. m. v. i. t. a. n. d. u. m. S. e. d. p. u. t. m. o. r. a. l. i. a.

Capitulum Secundum

sunt de iure legis iudaice. dicant hoc in spali et
definiat. ut p3 in decalogo. Honora patrem et matrem
non occides. et huiusmodi. putant autem moralia sunt de lege euange-
lica. dicant ipsa splendida non ratione pene ut lex. verum
sensu amoris diuini. data sunt autem illa mora-
lia que sunt de actibus virtutum in se ut per illa homines effi-
cerentur boni et amici dei. Cerimonialia autem sunt institu-
ta ad ordinandum homines ad deum circa cultum diuinum
non solum. non homines ordinantur ad deum per actus inferiores
ut credere sperare et amare. sed et per superiores quibus homo
proficitur diuinam seruituram. Et circa cultum exteriorum
erant cerimonialia precepta obligatoria solum illi populo
iudeorum in illo tempore. **I**udicialia sunt instituta ad or-
dinandum homines ad inuicem ad pacifice conuiuendum per mo-
dum statutorum. ut faciat alii alii quod iustum est. Et solos
iudeos obligabat. Unde apostolus ad romanos. vij. cum dixisset.
Lex quidem sancta quia subdens ista tria genera precep-
torum subdit. et mandatum iustum sanctum bonum ut iustum
referat ad iudicialia sanctum ad cerimonialia. quia sanctum
de deo dicitur. bonum ad moralia. id est bonestum. the-
mirabile est ergo considerare cum quanto ordine et sapientia
fuit data illa lex.

Tertio de valore .s. iii.

seu utilitate legis mirabile est considerare. Ubi pri-
mo sciendum quod si illa lex non fuit perfecte bona sic lex
euangelica. quia non continebat gratiam et ipsa lex euange-
lica producat ad gloriam quod lex mosaica non faciebat. propter
quod dicit apostolus de ea ad hebraeos. vij. Nullum ad perfectum ad-
duxit lex. tamen fuit bona illa lex non mala. ut quidam
falso dicebant. Contra quod dicit apostolus ad romanos. vij. lex quidem
sancta. bonum enim dicitur aliquid dupliciter. scilicet perfectum et im-
perfectum. Perfectum est quod est per se sufficiens ad inducendum
deum. et consequendum finem. Imperfectum autem quod non est per se ad
hoc sufficiens sed disponit et operatur ad hoc. sic me-
dicina perfecta est et bona que inducit sanitatem. sed im-
perfecta que disponit et operatur ad sanitatem. sed non perficit.
Sic lex vetus. quia prohibebat peccata per penas dispo-
nebat ad gratiam et salutem. licet ea non offerret sic lex eu-
gelica. que ideo perfecta dicitur. Theologian pri. se. q. xviij. ar. i.
Unde autem ipsa lex iustificaretur quod per hanc declarationem
sciendum secundum theologian pri. se. q. c. ar. xij. quod iustificatio per
sumi quadrupliciter. Uno modo et hoc proprie per creationem
iusticie. puta iusticia est virtus generalis inordinata recti-
tudinem quadam modo. et tunc cum sit duplex. scilicet in-
fusa per dei gratiam. et acquisita per humanum exercitium.
Loquendo de infusa que est vera iusticia secundum quam
quis est iustus apud deum secundum illud ad romanos. nij. Si
abraham iustificatus est ex operibus legis. habet gratiam sed
non apud deum. sic isto modo precepta legis nec etiam
moralia iustificabant quia causare non poterant iusti-
ciam infusam. que est solum per gratiam dei. Sed loquendo
de iusticia acquisita. sic observatio illorum preceptorum
iustificabat quia cum moralia sunt de actibus iusticie et
ex actibus frequentatis generantur habitus virtutum acq-
siti. sic ex actibus operantis generantur habitus operantis.

Idcirco illa precepta observata iustificabant causando
iusticie habitum acquisitum qui tamen non est sufficiens ad
salutem. **S**ecundo modo iustificatio sumitur per dispo-
sitionem ad iusticiam. et sic illa precepta legis iustifica-
bant quia disponebant observantes ad gratiam christi iu-
stificantem. Per observantiam enim illorum retraherentur
ab idolatria et aliis vitiis. unde magis erant dispo-
siti ad gratiam. quod autem dominus dicebat leui. xviij. Cuncto
dire leges meas atque iusticias. que faciens homo
vivet in eis. non intelligitur de vita eterne que iusti-
ficat. sed de vita corporis in qua observabant quia impledo
legem non incurrerent penas legis. quare aliqui erant
pene mortis. Tertio sumitur iustificatio per signi-
ficationem iusticie. Sicut urina dicitur sana quia designat
sanitatem. Et isto modo omnia legalia illa et precepta ce-
rimonialia iustificabant. quia figurabant gratiam et sa-
cramenta nostra novi testamenti. que vere iusti-
ficant. unde et augustinus. dicit quod vita illius populi prophetia
erat christi et populi christiani. Et apostolus. i. ad corinthios. x. Omnia in
figuram contingebant illis. facta sunt autem propter
nos. Unde apostolus ad galatas. ij. Si data esset lex que posset
iustificare christus gratis mortuus est. id est sine causa. Quia
tunc modo sumitur iustificatio per executionem iusticie.
et sic omnia legalia iustificabant aliter tamen et aliter. Nam
cerimonialia contingebant quidem in se iusticias sed
in generali. puta. scilicet illa exhibebantur in cultum dei. in
speciali vero non contingebant secundum se iusticiam. nisi
ex sola determinatione legis diuine. Et ideo dicitur huius-
modi preceptis dicitur contra quod non iustificabant. nisi ex de-
votione et obedientia facientium. Moralibus vero
et iudicialibus precepta contingebant quidem secundum se iu-
stum. vel in generali vel in speciali. sed moralia pri-
nebant id quod est iustum iusticia generali que est
omnis virtus. Sed iudicialia id quod est iustum iusticia
speciali que consistit circa tractatus humane vite. que
sunt inter homines ad inuicem. Et sic per executionem iusti-
cie sumitur iustificatio. cum autem apostolus ad romanos. ij. non
auditores legis ad factores iustificabuntur. **P**ro-
pterea maiori declaratione dicimus b. theologian. i. se. q. c. q. illa
cerimonialia erant quedam remedia adhibita ex
ordinatione legis. ad tollendas quasdam immundi-
cias ex statuto legis inductas. corporales que tolle-
bant idoneitatem ad cultum diuinum. quasi quedam
irregularitates. sicut dicebat imundus leprosus
vel qui tangebant mortuorum et hominum. Et hoc est
quod ait apostolus ad hebraeos. ix. quod cinis virule aspersus in-
quos sanctificavit ad emundationem carnis. Sed
immundiciam mentis. id est culpam non tollebat. quia
expiatio a peccatis non potuit fieri nisi per christum qui
tolliit peccata mundi. et quia misterium passionis
christi nondum erat per actum realiter. ille veteris le-
gis ceremonie non poterant realiter in se continere
virtutem. influentem a christo incarnato et passio. Sicut co-
tinent facta nove legis. et ideo non poterant iustifi-
care et a peccatis mundare. Poterat tamen mens illorum
partum in veteri lege coniungi christo incarnato et passio.

Et ita ex illa fide iustificabantur. cuius fidei protestatio quedam erat ipsa ceremoniarum observatio in quantum erat figura christi Et quod etiam expiarent illa ceremonialia ab imundicijs corporalibus erant in figura expiationis peccatorum fiende per ipsum Et sciendum secundum theodosium per se. quod omnia precepta legis per illa tria genera comprehenduntur. Unde dicitur Deu. vi. Hec sunt precepta ceremoniarum atque iudicia que mandauit dominus deus nobis Si qua ergo alia in scriptura vocabula ponuntur sub illis continentur Nam iustificatio de qua fit mentio frequens in psalmis. possunt dici omnia precepta legis. in quantum sunt quedam executiones legalis iusticie vel etiam ipse pene vel premia que ponuntur in lege transgressoribus observatoribus possunt dici iustificationes secundum quod deus aliquis iustus punit vel premiat. testimonia autem de quibus dicitur in psalmo. et Deu. vi. Custodi precepta et testimonia. possunt dici uno modo ea que pertinent ad penam vel premium in lege. in quantum sunt protestationes diuine iusticie Vel alio modo dicuntur testimonia que ostendunt auctoritatem dei precipientis. ut illud exo. xx. Audi israel dominus deus unus est Et illud gen. i. In principio creauit deus celum et terram Inter preceptum autem et mandatum est hoc differentia Quia preceptum est de his que sunt de necessitate salutis seruanda ut decalogus Mandatum vero quod non est necessarium ad salutem. sed quid perfectum vel preceptum potest dici quod deus iussit per se ipsum Mandatum quod per alios mandauit. ut per moysen et aaron

Quantum ad .§. III

quod scilicet quod per quod tempore data sit illa lex. considerare mirabile est Fuit enim data lex mosaica Inter leges nature et legem gratie Et conueniens fuit ratio ista Quilibet lex imponit duobus generibus hominibus. scilicet bonis et malis Alijs tamen et alijs rationibus Quod sic per se imponitur enim lex malis. scilicet duris et superbis. in remedium contra ignorantiam et in flagellum contra superbiam Per legem enim mali. scilicet superbi et duri quincuntur et domantur. et quod homines illo tempore erant tales ideo conueniens fuit ut tempore moysi lex vetus daretur ad quincendum eorum superbiam Superbiebat ei homo de duobus. scilicet de scientia et potentia Primo de scientia quasi ratio naturalis ei posset sufficere ad salutem Et ideo ut de hoc ei superbia quinceret promissus est homo sue regimini rationis absque adminiculo legis scripte Et ex hoc experimento potuit homo discere quod patiebat defectum rationis quod homines usque ad idolatriam et turpissima vicia lapsi sunt Et ideo post tempus legis nature fuit necessarium dari legem scriptam. scilicet mosaicam quod per legem cognitio peccati secundum apostolum Secundo superbiebat homo tempore legis in afe et potentia quod ex arrogancia et superbia dicebat. dedit quod iubeat. non deest quod impleat Tercio postquam instructus est per legem scriptam. quia uicia est ei superbia de infirmitate et impoten-

tia. dum implere non poterant quod per legem percipiebant et ideo sicut apostolus concludit ad romanos. vii. quod impossibile erat legi in qua infirmabatur per carnem misit deus filium suum ut iustificatio legis impleteret in nobis Secundo lex vetus data est bonis in auxilium et in signum. et in auxilium quidem ignorantie et impotentie Quod quidem tunc necessarium fuit quoniam lex naturalis obscurari incipiebat propter erubescantiam peccatorum Oppor-tebat autem dari auxilium quodam ordine ut scilicet per imperfectionem ad perfectionem induceretur Et secundo oportuit in lege nature et legem gratie dari legem scriptam Secundo lex illa fuit data bonis in signum seu in figuram legis gratie. Quia enim illa ceremonialia figurabant mysteria christi et ecclesie et facta que mirabilia sunt beatus theodosius per se. quod xxiij. ar. vi Et quod adueniente ueritate decessaret figura Et figure debent cedere figurato Tercio cum tradita fuerat illa lex ut obligaret populum illum quod ad ceremonialia et iudicialia usque ad consummationem seu impletionem figurarum de christo quod implete sunt in morte eius per quam consecuta est salus hominum Unde dicitur circa nonam Consummatum est. et in signum bonum vel ut repleti quod tegebat interiora scissum est medium. ad inueniendum quod velamina figurarum disciebant Tercio mortua sunt illa legalia. et nunc et mortifera. Et sciendum quod cum queritur quo tempore cessauerunt legalia quod non potuerunt seruari sine mortali peccato Circa hoc augustinus distinguit tria tempora Primum ante passionem christi in qua legalia non erant mortua neque mortifera sed salutifera et currebant sicut cum euangelio Secundum tempus fuit medium in passionem christi et diuulgationem euangelij in qua temporalia legalia erant mortua. quia nullam uirtutem habebant neque obseruari tenebant. non tamen erant mortifera quod illi qui ex iudeis erant conuersi ad fidem. poterant licite ea seruare. dummodo non ponerent spiritum salutis in eis putantes. scilicet eorum obseruantiam necessariam quasi sine legalibus fides christi non sufficeret ad salutem vel posset iustificare Et ideo paulus circumcidit thymotheum ut haberet actum. romani. natum ex iudea matrem ad tollendum scandala aliquorum iudeorum conuersorum zelantium per obseruationem legalium. non autem tunc quod erat natus ex gentilibus Non enim gentiles conuersi poterant seruare legalia. sicut conuersi iudei Ideo autem uoluit spiritus sanctus quod non statim inhiberet conuersis ex iudaismo ad fidem christi obseruantia legalium. sicut inhibitus fuit conuersis ex gentilibus ritus gentilium ut ostenderet differentiam in utroque Quia gentilitas ritus repudiabatur tanquam spiritus illicite et a deo spiritus prohibitus Ritibus autem legis cessabat tanquam impletus per christi passionem. ut ipse a deo in figuram christi institutus Tercium tempus est post euangelium diuulgatum in quo legalia non solum sunt mortua uirtutem nullam habentia Sed et mortifera ita quod peccatum mortale est illa seruare Et ratio bonum est secundum theodosium per se. quod ciiij. ar. iiij. Quia omnes ceremonie sunt quedam prestationes fidei in qua consistit interior cultus dei Potest autem homo fidem interioris prestanti facis. sicut et uerbis et in uerbis prestanti si aliquid bonum saluum pre-

Capitulum Tertium.

statut. peccat mortaliter. Quāuis aut sit eadē fides quā hēm' de xpo. et quā habuerūt p̄sēveteris testamenti. tñ q̄ ipi p̄cellerūt nos sequimur. eadem fides diuersis verbis significat ab eis et a nobis. Nam ab eis dicebatur Ecce virgo concipiet et pariet. Et nos dicim' Virgo concepit. et ego peperit. Idē resp̄s sentando p̄ verba p̄teriti t̄pis qd̄ illi p̄ verba futuri t̄pis. Sūt ceremonie veteris testamenti figurabant xpm nasciturū passurū et h' Sacra autē noui testamenti signāt ipm nascitū et passū. Sicut ḡ peccaret mortaliter qui nunc suam fidem p̄tella do doceret xpm nasciturū passurū et h'. qd̄ antiqui p̄ter veraciter dicebant. ita nunc peccaret mortaliter. si quis ceremonias legis seruaret quas illi antiqui p̄ter fideliter obseruabant. Qd̄ autē dicit Baruth. n̄q. Hic ē liber mandatorū et lex que est in eternū. intelligitur lex eterna. illa quantum ad moralia simpliciter et absolute. quantum vō ad ceremonialia est eterna s̄m figuratum non figuram. Sciendum q̄ hiero. et aug. in hac materia fuerunt contrarie opinionis. Hieronimus em̄ distinguens tñ duo t̄pa circa illa legalia dicebat qd̄ ante passionem xpi in quo legalia erant mortua sed non mortifera. Aliud post passionem in quo erant et mortua et mortifera ita qd̄ non poterant seruari sine mortali peccato. Et sic dicebat qd̄ post passionem nūq̄ apli seruauerunt legalia s̄m veritatem. sed solum quadam pia similitudine ne. s. scandalifarent iudeos. et eorū conuersionem impedirent que silatio intelligenda est s̄m t̄ho. non qd̄ illos actus non facerent s̄m rei veritatem. sed qd̄ non faciebant. tanq̄ legem obseruantes. Sicut si quis abscederet pelliculam membri virilis p̄pter sanitatem. nō causa circumcisionis faciende. sed indecens videtur dicere s̄m t̄ho. qd̄ apostoli ea occultarent propter scandalum que p̄tinent ad veritatem vite et doctrine et qd̄ vterentur simulatione in pertinentibus ad salutem fidelium. Dicit et hieronimus qd̄ petrus simulatorie subtraheret se a gentib' conuersis cū eēt antiocbie v̄t habetur ad gal. ij. vt vitaret scandalum iudeorū quorū apls erat. Unde in hoc non peccauit petrus et paulus simulatorie eum reprehendit vt vitaret scandalum gentilium quorū erat apls. S. augustinus hoc improbat quia paulus in canonica scriptura. s. ad gal. ij. in qua nequias est credere aliquid falsum dicit qd̄ petrus reprehensibilis erat. Unde verum est s̄m t̄ho. post aug. qd̄ petrus peccauit. et paulus non simulatorie sed vere resp̄sēdit. non at peccauit p̄. in hoc qd̄ ad t̄ps legalia obseruauit qd̄ sciebat sibi licere. tanq̄ ex iudeis conuerso sed in hoc peccabat qd̄ in obseruatione legalium nimiam diligentiam adhibebat ne scandalifaret iudeos. ita qd̄ ex hoc sequebatur scandalum iudeorū. Magis tenetur augustinus. in hac materia. Ad hoc etiam facit qd̄ dicit gratianus. ij. q. vñ. Te-

steo. s. si. Paulus petrum reprehendit qui erat princeps ap̄loz. Cū datur intelligi qd̄ subditi p̄nt reprehendere suos p̄latos si reprehensibiles sunt. s. hoc facile refellit si vñ sit reprehensus attēdat. Petrus cogebat gētes iudaizare. s. facto suo et veritate euāgelij recedere. cum iudeis gregem facies et actib' gentiliū se subtrahens latenter. Par autē est in se a fide exorbitare. et alios a fide decedere exemplo vel verbo. Non ergo ex hoc ostenditur qd̄ prelati possint a subditis accusari. nisi cum exorbitauerit a fide vel a iōs exorbitare fecerint. Ad hoc etiam facit distinc. ij. Si ad sacras cum in illa nimia condescensione petri circa legalia non dicitur peccasse mortaliter sed venialiter s̄m t̄ho.

De preceptis moralibus ipsius legis in cōi et sup̄additis Capitulum tertium

Preceptis veteris legis. de modo implendi ea. vtrum cadat sub precepto. et de triplici eorū differentia sub qua comprehenduntur actus omnium virtutum. et si implere ea in charitate est in precepto. et si sunt dispensabilia. et quia ista sūt difficilia ad cognoscendum. ideo cū p̄s ordū est Da mihi intellectum et scrutabor legem tuam. et custodiam illam in toto corde meo non sufficit qd̄ deus dederit nobis legem nature et scripture. s. mosaice. s̄m illud eccl. xviij. Addidit illis disciplinam et legē vite hereditauit eos. nisi det intellectum eius. Lex dicitur a legendo quia sepe debet legi. Sed legere et non intelligere est negligere. Humanus autem intellectus de facili errat. sicut patet in doctoribus. iudeorū antiquis et nouis male intelligentibus legem. nō solum quo ad ceremonialia. s. et quo ad moralia. patet Ma. v. et vi. c. Oportet ergo qd̄ deus det intellectum ad ipsam intelligendum. quo ad ceremonialia scdm spiritualem intellectum scdm quē adhuc d̄z obseruari p̄nt. qd̄ non comedant carnes porcine id est qd̄ non habeantur mores lasciu. Quautum ad moralia scdm sensum litteralem v̄t. et de ipsis moralibus tria vidēda sunt. Primo vt modalitas faciendi ea p̄gicaf ibi da mihi intellectum. Secdo vt varietas iubendi ea p̄quirat. ibi. et scrutabor legem tuam. Tertio vt charitas implendi ea adhibeat. ibi. custodiam illam.

Precepta moralia §. i.

lia sūt de actib' virtutū. sac' bñā nō p̄t eē v̄tuo suo nisi fiat cū debito mō. Quid? at virtutis s̄m p̄bum in. ij. et b. p̄sistit in trib' Primo est vt opef sciens hoc iudicat tā a lege dīna q̄ bñāna quod. n. quis facit oīno nescies se illō facere. nō

meret premiū et in malis nō meretur penā si est ignorantia inuincibilis alias secus. debet g̃ quis seruare p̃cepta sciēs illa ēē p̃cepta. **S**cōm q̃ p̃tinet ad modū virtutis ē vt opes volēs vel eligēs in q̃ ip̃ortat duplex mot⁹ interior. s. volūtas et intentio. Et ista duo quib⁹ nō diiudic⁹ lex hūana. Et q̃ legislator ip̃i. s. leg⁹ hūane ē hō q̃ nō h̃z iudicare de interiorib⁹ actib⁹ q̃s nō videt. s. de exteriorib⁹. Lex tñ dīna diiudicat. q̃ de q̃ ē h̃ legilla. ror. iudicat et d̃ interiorib⁹ actib⁹ q̃s videt. Lex em̃ humana non punit volentem occidere. s. lex diuina punit. Unde dī. Mat. v. Qui irascitur fratri suo re⁹ erit iudicio. et similiter in bonis operibus malā intentionē iuxta illud. Ne faciatis iusticiā vestram corā hoīb⁹ vt videamini ab eis. Mat. vi. **T**ertium qd̃ pertinet ad modum virtutis est vt firmiter et immobiliter operetur. s. in p̃posito. Et ista firmitas pertinet ad habitum vt. s. aliquis ex habitu radicato operetur. et istud nō diiudicatur nec a lege humana nec diuina. s. vt puniat ex defectu huius. Sed si debet homo mereri in obseruando aliqd̃ p̃ceptum. oportet q̃ et istud obseruet. i. q̃ actus eius procedat ex habitu virtutis in fuso. nō tñ transgressor est p̃cepti. vñ mereat penam a deo non habendo habitū virtutis. cuius actum operatur. Honorans em̃ p̃ntes qd̃ pertinet ad p̃ceptum quantum est actus pietatis. quāuis non beāt habitum illius virtutis. s. pietatis qd̃ ip̃ est cū est in aliq̃ mortali peccato. vñq̃ non meret ex hoc premiū a deo. non tñ peccat mortaliter in hoc. Et sic quantum ad illud modum virtutis non cadit sub p̃cepto legis. Intentio em̃ legislatoris est de duob⁹. Unum est id ad cōd̃ intēdit p̃cepta leg⁹ induceret hoc est virtutē. Aliud ē id de q̃ intendit p̃ceptum ferre. hoc est qd̃ ducit et disponit ad virtutem. s. actus virtutis. Ad enim est idem finis p̃cepti. et id de q̃ p̃ceptū dat. Sic et in aliq̃ rebo nō est idem finis et illud qd̃ est ad finem. Ergo intelligere debem⁹ circa legē q̃ oportet implere p̃cepta eius scienter cognoscēdo ea libenter non ex tristitia vel coacte faciendo recta intentione nō sinistra implendo. firmiter hūdo bitū et vt meream⁹. **De b. tho. pri. se. q. c. ar. ix.**

De varietate mo. §. II

raliū quib⁹ iubent in lege actus oīm virtutū perquirendi ait p̃s. scrutabor legē tuā. **M**orale dī a more. Mores pprie dīr actus humani q̃ pueniūt rōni. Et hi sūt boni act⁹. Actus at̃ hūani q̃ discor dāt a rōe nō mores s. mali mores dici debēt. **M**oralia g̃ p̃cepta sūt de his q̃ p̃nēt ad bonos mores q̃. s. pueniūt rōni. **D**e at̃ iudiciū rōnis hūane. cū a naturali rōe aliq̃līf deriuat. necē ē q̃ oīa p̃cepta p̃nēat ad legē nate. diuersimode tñ. Et p̃nt sic diuidi q̃ moralia legū qd̃ sūt vt fūdamēta. qd̃ vt sup̃edificamēta. qd̃ additāmēta vite virtual

Un et b. tho. pri. se. q. c. ar. xi. dicit q̃ moralia triplex est gradus. qd̃ em̃ sunt communissima et adō manifesta q̃ editione nō indigent. sic mādata de dilectōe dei et p̃ximi et h̃. que sunt quasi fines p̃ceptoꝝ. Finis at̃ in opabilib⁹ p̃ncipiū opandi. s. in intentione. Et iō b̃ p̃cepta cōmissima dīr fūdamēta qd̃ ē p̃mū in edificio. et iō null⁹ p̃terrare s̃z iudiciū rōis. **P**receptū et d̃ fide hūda p̃supponit ad decalogū. Sic et p̃ceptū dilectōis. Sic. n. p̃ma p̃cepta leg⁹ nate cōia sūt p̃ se nota hūti rōez nate lē. p̃mulgatiōe nō idigēt vt q̃ nemi ē fēda iniuria et q̃ bonū ē faciēdū. Itaq̃ credere in deū ē p̃ se notū ei q̃ h̃z fidē et nō idigēt alia p̃mulgatiōe nisi infusiōe fidei. **Q**uedā rō ex moralib⁹ p̃ceptis sūt magis determinata q̃ rōez sūt q̃libz p̃lat⁹ p̃r de facili videre. Et q̃ in pauciorib⁹ h̃z p̃ngit hūanū iudiciū pueri. iō ista editōe idigēt. Et b̃ sūt p̃cepta decalogi data seu p̃posita a deo p̃ lei p̃m p̃plo. qd̃ rō sūt quoz rō nō est a deo manifesta p̃ se. s. solū sapientib⁹. Et ista sūt p̃cepta moralia sup̃addita decalogi. tradita a deo p̃plo p̃ moisen et aaron. **S**z q̃ ea q̃ sūt manifesta sūt p̃ncipia p̃gscēdi rōem eoz q̃ nō sunt ita manifesta. **I**deo ista moralia sup̃addita decalogi. reducunt ad decalogū p̃ modū cuiusdam additiōis ad ipsa. Et ad qd̃libet p̃ceptorū decalogi reducunt aliqua sup̃addita vt infra declarabit. **U**traq̃ tñ genera p̃ceptorū. s. illa prima cōmissima. et ista sup̃addita p̃nēt in decalogi s. diuersimode. **N**ā p̃ma cōia p̃nēt i p̃ceptis decalogi sic p̃ncipia in p̃clusiōib⁹ p̃ximis. **S**up̃addita at̃ q̃ p̃ sapientes p̃gscūt. p̃nēt in eis sic p̃clusiōes in p̃ncipiis. **I**ta p̃cepta moralia sūt d̃ actib⁹ oīm virtutū. **N**ā p̃ctm fm amb. est trāsgressio leg⁹. **D**ine. **Q**libet at̃ p̃ctm ē p̃tra aliquā virtutē dicitur. Et p̃tra aliqd̃ p̃ceptorū. **P**ro cui⁹ declaratiōe dicit b. tho. i. se. q. c. ar. xi. q̃ cū lex oīs ordiet ad bonū cōe. vt p̃z ex diffinitione leg⁹. p̃cepta legū diuersificant fm diuersos modos cōitātū. **U**n et p̃bs in sua politica docet alias leges dandas in ciuitate q̃ regit p̃ p̃lm alias in ciuitate que regitur p̃ aliquos potentes de ciuitate. **E**st autem alius modus cōitātis ad quē ordinat lex humana. Et alius ad quē ordinat lex diuina. **L**ex em̃ hūana ordinat hoīes ad cōitatem ciuilem que est hoīm ad inuicē. hoīes at̃ ordinant ad inuicē p̃ act⁹ exteriores quib⁹ inuicem cōicant. **I**ps⁹ at̃ cōicatio p̃nēt ad rōem iusticie que est directiua cōicatiōis humane. Et iō lex humana nō p̃ponit p̃cepta nisi de actib⁹ iusticie. et si p̃cipiat act⁹ alias virtutū. vt q̃ nō fiat adulterii qd̃ p̃nēt ad castitatē. hoc nō facit nisi inquā tñ assumit rōez iusticie. vt q̃ p̃ adulterii sit iniuria alii. **S**z cōitas ad quā ordiat lex diuina ē hoīz ad deū in p̃nūntia vel futura. Et iō lex diuina p̃ponit d̃ oīb⁹ actibus p̃ quos hoīes hū ordinant ad cōicationē cū dō. **I**do aut̃ p̃ngit cū deo mēte siue rōne in q̃na est dei imago. Et ideo lex diuina dat

Capitulum Tertium.

precepta de oibz illis p q rō sit bene ordinata. hoc
 ē est p act' oim virtutū. Nam virtutes intellectuales
 ordināt bene actus rōnis circa passiones inferiores
 et morales circa act' extiores. Et sic de actibz oim
 virtutū p̄cipit. ita tñ q actus qui sunt d' nēitate
 virtutis sine quibz nō p̄ virtus p̄sistere. sūt sub
 obligatōe p̄cepti. Sed qui sunt de bene esse seu p
 fecione virtutis. nō sunt in p̄cepto. s. sub p̄silio.
 Et q̄uis p̄cepta decalogi sint solū de actibz iusti
 cie. Nam prima tria sunt de actibz virtutis latit
 Que est p̄as iusticie potissima. Quartū ē de ac
 tu pietatis q̄ est etiam p̄as iusticie. Alia sex sunt d'
 actibz iusticie essentialif cū p̄cepta de actibz aliaz
 virtutū dantur in alijs moralibz p̄ceptis legis. q̄
 p̄tinent ad prima cōia v̄t de dilectōe et fide vel ad
 supaddita. Que q̄ v̄t dictū est. p̄tinet reductiue
 in decalogo. Ideo et iūto mō p̄t dici in ipso decalo
 go et alia p̄cipi. Ideo at magis in decalogo dant
 p̄cepta de actibz iusticie exp̄sse q̄ de actibz aliarū
 virtutū q̄ cū p̄ceptū iporiat rōem debiti. Et de
 calogi p̄cepta sunt q̄ statim mens hūana intelligit
 obseruanda. magis apparet oibz rō debiti in acti
 bus iusticie. q̄ est aliter q̄ in actibz aliaz virtutū
 Magis em̄ quilibet p̄scit se debere abstinere ab
 offensa p̄mi. Et deum honorare q̄ q̄ debeat v̄t
 prudentia. fortitudine. aut t̄pantia. De quibz tñ
 virtutibz et alias dantur in lege p̄cepta. Scrutā
 da est ergo lex. i. diligēter inuestigāda. v̄t inueni
 antur actus oim virtutū q̄ nobis p̄cipiunt.

De obseruatōe §. III.

eorz cū dilectōe et sine dispensatōe ait. p̄as. Cus
 todiam illā. s. legē in toto corde meo. Custodire in
 toto corde. est obseruare toto affectu et dilectione
 Non em̄ sufficit ad salutē custodire seu seruare
 oia mādāta decalogi et supaddita nisi hiant in ca
 ritate v̄t d̄t Jac. ij. Qui totam legē seruauerit of
 fendat aut in vno. i. in charitate que vnit nos cū
 deo. factus est oim reus. i. damnabitur. ac si nul
 lum seruasset mandatorz. Seruādo tñ q̄dēq̄ p̄
 ceptoz non ex̄ns in charitate. puta honorādo pa
 rentes. non peccat nec ex hoc damnatur. q̄ hono
 rauit parentes in charitate non. ex̄ns. S. ex hoc. q̄
 non habuit charitatem. nec se exercuit in actibz
 eiuscum debuit. Pro maiori aut declaratione
 horz dicit b. tho. p̄i. se. q. c. ar. x. q̄ actus charitatis
 p̄t dupliciter p̄siderari. Vno modo s̄m q̄ est q̄dā
 actus p̄se. Et hoc modo cadit sub p̄cepto legis.
 q̄ d̄ hoc datur sp̄ale p̄ceptū. s. diliges dñm deū
 tuū et diliges p̄mū. Et quantū ad hoc v̄t d̄t
 runt illi qui dixerūt q̄ mod' charitatis cadit sub
 p̄cepto. Nō em̄ est impossibile obseruare hoc p̄
 ceptū q̄d est de actu charitatis q̄ se hō dispone
 re ad charitatē bñdam. et cū eam habuerit. p̄t ea
 v̄t. Alio modo potest considerari actus charita
 tis scđum q̄ est modus actuum aliarum virtutū

tum. i. s̄m q̄ actus aliarum virtutum ordinantur
 ad charitatē que est finis p̄cepti. Et hoc mō v̄t ē
 q̄d dixerūt alij. s. q̄ modus charitatis nō cadit sub
 p̄cepto hoc est dictū q̄ sub hoc p̄cepto honora
 p̄em tuū et nō includit q̄ honoret p̄t ex charita
 te s. solum q̄ honoretur. Qñ qui honorat patres
 non hñs charitatē nō efficitur trāsgressor p̄cepti
 de honoratione p̄ntum. et si sit trāsgressor p̄cepti
 q̄ datur de dilectōis actu vñ penam meret. Quā
 uis ergo qui honorat p̄ntes teneatur ex charitate
 honorare. hoc tñ non ē ex vi h' p̄cepti. honora pa
 trem tuū s. ex vi illius p̄cepti. Diliges dñm deū
 tuū ex toto corde tuo. q̄d intelligit v̄t oia acta res
 ferantur in deum. Et cum ista sint duo p̄cepta
 affirmatiua. s. de honore p̄ntum et de dilectōe nō
 obligantia ad sp̄. p̄nt p̄ diuersis t̄pibz obligare.
 ita p̄t p̄tingere q̄ ip̄les p̄ceptū de honore p̄ntū
 non tunc trāsgrediantur de omissione charitatis
 in deum. Optet ḡ p̄cepta custodire in toto corde
 .i. in charitate si quis vult saluari q̄d at d̄t Jac.
 xij. Si vis ad vitā ingredi serua mādāta. intelli
 gitur non solū de mandatis decalogi. s. et d' alijs
 in q̄ que p̄cipiuntur est illud de charitate. Debēt
 et sp̄ custodiri p̄cepta moralia. q̄ indispensable
 lia sunt. vñ p̄as. Custodiam legē tuā sp̄ in seculū
 seculi. Pro cui' declaratōe dicit b. tho. p̄i. se. q. c.
 ar. viij. q̄ in p̄ceptis d̄t fieri dispensatō. qñ occur
 rit aliq̄s p̄ticularis casus in q̄ si v̄t bñ legis ob
 seruet. p̄tariatur int̄tioni legislatoris. Int̄tioni at
 legislatoris cuiuscūq̄ ordiatur principalit̄ ad bo
 num cōe. Scđo ad ordinē iusticie virtutis. s̄m q̄
 bonum cōe p̄seruat. Et ad ipsum puenitur. Si q̄
 ergo p̄cepta dantur que p̄tineant obseruatōez
 boni cōis vel ordinem iusticie et virtutis. h' p̄cepta
 p̄tinent int̄tioni legislatoris. Et ideo indispen
 sabilia sunt putassi poneret in aliq̄ ciuitate hoc p̄
 ceptū q̄ nullus destrueret tēpubli. vel p̄deret ci
 uitatē. vel q̄ nullus faceret aliquid iniuste. h' p̄
 cepta essent indispensable. P̄cepta at decalogi
 p̄tinent ipsam int̄tioni legislatoris scilicet
 de illa p̄cepta prime tabule que ordinant nos
 ad deum. continent ipsum ordinem ad bonū cōe
 et finale quod est deus. P̄cepta autem secun
 de tabule continent ordinem iusticie inter homi
 nes seruande. v̄t scilicet nulli fiat indebitū et cui
 liber reddat' debītū. s̄m em̄ hāc rōez intelligenda
 sūt p̄cepta decalogi. et ideo sunt oīno indispen
 sabilia. q̄d. n. in decalogo p̄hibetur occisio hoīs hoc
 fit in quantum illud habet rationem indebiti. q̄
 s. est innocens. Et hoc lex humana non potest cō
 cedere. s. q̄ indebitē hō occidat. S. malefactores
 vel hostes reipublice occidere non est indebitum
 vñ nō p̄tariat' huic p̄cepto n̄ occides q̄ q̄ iudex
 occidat malefactorem. Similit̄ q̄ abrahā p̄sen
 sit occidere filium. Isaac. non consensit in homi
 cidium prohibitum. quia obitum erat eū occidi

secundum mandatum dei qui iuste infligit mortem iustis et peccatoribus pro peccato primi penitus sententia si homo est executor deo iubente non est homicida sicut nec deus iubens Similiter si alicui auferatur quod suum est si debitum est quod amittat hoc non est furtum quod in decalogo prohibetur Et ideo cum filii israel iulerunt spolia egyptiorum deo iubente cuius sunt omnia non dimiserunt tutum Et osee accedens ad mulierem fornicariam vel adulteram non dimisit fornicationem vel adulterium quia sua erat ad quam accessit deo iubente qui est institutor matrimonii Unde aliqui dicunt quod precepta prime tabule sunt omnino indispenabilia etiam a deo Et hoc ideo quia semper transgressio eorum habet rationem indebiti Sed precepta secundae tabule sunt dispensabilia quia possunt materialiter transgredi non habendo in se rationem indebiti ut patet in exemplis positis

De fundamento .§. IIII

scilicet principio moralium preceptorum quod est caritas Unde apostolus ad philip. In charitate radicati et fundati potest intelligi illud psalmi. Portio mea domine. ut custodire legem tuam Ante hominem posita sunt multa bona vera vel apparentia. ut bona temporalia. diuitie. honores. delectationes corporales. Bona spiritualia. ut scientia et virtutes Ad quod cumque vult extendat manum suam ut eligat et querat Et alij quidem ut partem sibi meliorem eligunt diuitias. alij voluptates. alij scientias Sed iusti et sancti homines eligunt pro parte suaverum bonum scilicet custodire legem dei et mandata eius dicentes cum psalmi. Portio mea domine id est pars quam mihi elegi de bonis dixi. i. liberaui esse custodire legem tuam. Nec custoditur integre per dilectionem Unde apostolus plenitudo legis est dilectio Omne enim preceptum legis ad hoc ordinatur

Pro cuius declaratione dicitur d. tho. se. se. q. cxxij. quod cum preceptum importat rationem debiti quod scilicet ex hoc aliquid precipitur debet fieri Intra aliquid casus dicitur sub precepto in quantum habet rationem debiti Est autem aliquid debiti dupliciter. uno modo per se. alio modo propter aliud. per se debiti in unoquoque negocio id quod est finis quod habet rationem per se boni. propter aliud est debiti quod ordinatur ad finem sicut medico per se debiti quod sanat. quia hic finis artis est. propter aliud autem medico est debiti ut det medicinam. quia medicina ordinatur ad inducendam sanitatem finis autem spiritualis vite est ut haberiatur deo et hoc fit per charitatem quia qui manet in charitate in deo manet deus in eo. vi. i. Jo. iiij. Ideo deus charitas quasi cara unitas In hoc consistit perfectio vltra creature uniti cum deo. et ad hoc ordinantur sicut ad finem omnia precepta que pertinent ad spirituale vitam Unde apostolus. i. ad rom. i. finis precepti. scilicet omnis est charitas de corde puro. conscientia bona. et fide non ficta Deo enim virtutes de quarum acrobantur precepta

ordinantur vel ad purificandum corda a turbinibus passionum. sic virtutes que sunt circa passiones morandas. ut fortitudo et patientia. vel saltem ad habendam bonam conscientiam Sic virtutes que sunt circa operationes sunt iusticia et prudentia. vel ad habendam rectam fidem ut illa que pertinet ad diuinum cultum Et tria requiruntur ad diligendum deum. Nam cor ipsum a dei dilectione abstrahit propter passionem inclinantes ad terrena Conscientia mala facit horrere diuinam iusticiam propter timorem pene Fides ficta trahit affectum in id quod deo fingit se pasci se a dei veritate In quibus autem genere illud quod per se est proprium quod est per alium Et ideo primum et maximum mandatorum est de charitate ut dicitur xps Mat. xxij. Non ponis autem hoc in decalogo quia presupponitur ad illud. et in omni illis. x. preceptis includitur istud diuinitas autem preceptum de dilectione in duo. scilicet in diligendo deum et in diligendo proximum Unde xps Mat. xxij. Postquam interrogatus de magno et primo mandato in lege. respondit Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo. et ex tota anima tua. et ex omni mente tua. Hoc est maximum et primum mandatum Secundum autem sibi huic est Diliges proximum tuum sicut teipsum sicut dicit In his duobus mandatis vniuersa lex pendet et paretur Et. i. io. n. Hoc mandatum habemus a deo. ut qui diligit deum diligat fratrem suum Et quibus vnum includatur in alio. nec posset esse dilectio dei extra sine dilectione proximi. nec dilectio proximi sine dilectione dei. cum dilectio primi ordinatur ad dilectionem dei ut ad finem propter quod dicit apostolus Qui primum diligit legem impleuit Non oportuit dari vilius te preceptum. non solum de dilectione dei. scilicet diliges dominum deum tuum. quod habet deus. vi. Sed etiam de dilectione proximi cum dicitur Levin. xij. Diliges amicum tuum sicut teipsum. i. primum. et hoc propter ministeria capaces. quod non de facili considerarentur sub alto coniuncti Et quibus est diligere nos ipsos teneamur tamen de hoc non debet specialiter preceptum quia quantumcumque quod excidat a veritate teneamur tamen in ipso dilectione sui Nec ita contingit obscurari rationem circa dilectionem sui sicut circa dilectionem dei et proximi Et hoc quod ex hoc quod diligit deum et primum de dilectione seipsum Imo et in precepto de dilectione proximi notatur dilectio sui cum hoc ponatur per regulam et modum dilectionis proximi. cum dicitur sicut teipsum

De ipso decalogo .§. V.

logo quod continentur christi precepta dicitur deus. n. ostendit nobis dominus pactum suum quod precepit ut faceremus et. x. verba que scripsit in duobus tabulis lapideis Nec aliter expresse ponuntur Exo. xx. ut patebit infra Et ad observationem eorum inuitans psalmi. vi. In psalterio decem cordarum psallite ei Psalterium est lex. decem corde sunt precepta eius Unde augustinus fecit quendam librum de. x. preceptis quem intitulauit de. x. cordis Et a nullo autem tacitum tale instrumentum reddit suauem sonum et non aliter. Tange igitur manu psalterium illud. i. legem est opere seruare. Et per hoc vitatur omne

Capitulum Tertium.

peccata sua et armoria bonorum operum inde sequi. **U**n-
de **I**niquitatem odio habui et abominatus sum
legem aut tuam dilexi q. d. Ideo odium omnem iniqui-
tatem. i. vitium quod legem mandatorum tuorum seruauit.
Unde aug. in dicto li. Tangis primam cordam
qua colitur deus Et occiditur bestia superstitionis
et sic de alijs Et cum peccatum sit transgressio le-
gis diuine et celestium inobedientia mandatorum
et omne peccatum sit vel in deum vel in primum. vel
contra seipsum. prout dicitur secundum quandam adaptationem
quod per prima tria obseruata vitantur peccata direc-
te contra deum per quicquid sequentia peccata que sunt con-
tra primum. per duo vitia que sunt contra seipsum.
Nam per desideria et concupiscentias malas inferiores
non fit lesio primo sed sibi ipsi. i. anime sue quam ma-
culauit per praua desideria. **Q**uod est ad sufficientem
gratiam. scilicet non sunt plene nec pauciores assignari. b. tho. pri-
mo. q. c. art. v. Sicut enim ait precepta legis humane
ordinant hominem ad conitatem humanam. ita precepta
diuine legis ordinant hominem ad quandam conitatem
hominis sub deo. Ad hoc autem ut homo in aliquo conitate con-
mouetur duo requirunt. Primum est ut homo bene se habeat
ad eum qui preest conitari. Secundo ut bene se habeat ad alios
conitatem. scilicet socios et principes. **P**ropter quod in lege di-
uina seruantur alique precepta ordinantia hominem in deum
et deinde alia precepta ordinantia hominem ad alios
socios sibi conuenientes sub eodem principe. Prin-
cipi autem conitatem tria debent. Primo fidelitatem. Secundo
reuerentiam. Tertio famulatum. Fidelitas autem ad deum
in hoc consistit. ut honorem principis ad alium non defe-
rat. quantum ad hoc accipit primum preceptum cum dicitur. **N**on
habebis deos alienos contra me. Reuerentia ad deum
fuit. ut nil iniuriosum in eum committeret. quantum ad
b. assumptum secundum preceptum. scilicet non assumes nomen dei tui
in vanum. Familiaris deo debet in recompensatione beneficiorum
que ab eo recipiunt a subditis. Et quantum ad hoc pri-
mum finem preceptum. scilicet sanctificatione sabbati in memoriam
conditoris. **V**eniamus autem ut dicitur sabbati sanctifi-
cetur. Ad prius autem bene quis se habet et spiritualiter
generaliter. Specialiter quidem quantum ad eos qui
habet debitorum. ut eis debitum reddat quantum ad
hoc dicitur. **H**onora patrem tuum et matrem. Quantum
ad omnes generaliter bene se habet homo ut nulli no-
tumetur inferas. nec ope. nec corde. nec ore. Et no-
cumentum primo inferi ope quicquid in personam propriam
quantum ad assistentiam et sic prohibetur homicidium
cum dicitur. **N**on occides. Quicquid in personam coniunctam
quantum ad propagationem pluri. et sic precipitur. **N**on me-
dobaberis. Quicquid sit iniuria in rem possessionem que
ordinatur ad utrumque. Et sic dicitur. **N**on fur tu facies.
Nocumentum. oris prohibetur cum dicitur. **N**on lo-
quis falsum testimonium contra proximum tuum. **N**o-
cumentum cordis cum dicitur. **N**on concupisces rem proximi
tui nec desiderabis uxorem eius. **S**ecundum hanc
assignationem non datur aliquod preceptum ordinans
hominem in seipsum. Et ratio secundum thomam quod cum precepta

decalogi referantur ut ad finem ad precepta dilectionis
dei et primi. Sicut in illis preceptis de dilectione
dei et primi includitur dilectio sui quod tunc vere quis
diligat seipsum cum ordinat se bene in deum et pri-
mum. Ita etiam tunc quis bene ordinat seipsum cum
bene se habet ad deum et primum seruando ista precepta.
Uel est non datur preceptum in decalogo speciale de
ipso ordinatum. quod cum precepta decalogi operet quod sunt
taliter que statim in mente populi cadere possint. Preceptum
autem habet rationem debiti. quod autem homo ex necessitate debeat aliquid
deus primo. hoc de facili cadit in preceptum hominis
cipue fidelis. Sed quod ex necessitate sit ei de omni de-
bitis que pertinent ad seipsum. non apparet hoc in
prompto cum videatur primo aspectu. quod quilibet sit
liber sui in his que pertinent ad ipsum. Sed ma-
gis inordinatio hominis ad seipsum pueniunt ad
populum mediante instructione sapientium. Preceptum autem
de obseruatione sabbati in quantum est morale
pertinens ad decalogum in quantum intelligitur ibi
precipi quies mens in deo. Et vacare deo per aliquod tempus.
Sed quantum ad determinationem diei talis. scilicet sabbati est
cerimoniale et non morale. unde nunc cessat. Et quibus
esichius et origenes ista decem precepta aliter distinguunt
et assignant. ista tamen melior secundum thomam quam ponit augustinus.
ut dictum est.

De preceptis. §. VI.

moralibus addit decalogo. per quibus per induci illud
per legem pone mihi domine in via tuam et dirige me in
semitam rectam propter inimicos meos. **U**ia qua itur ad
deum est via virtutum. dantur precepta legis ut dictum
est. sed operet quod deus ponat in affectu nostro per gratiam. scilicet ut
velimus seruare. quod ut dicit augustinus. sine spiritu sancto constat
nos mandata dei seruare non posse. Semita que est stric-
tior adit quod via per intelligi collectio illorum moralium
mandatorum. que addunt decalogo que utique arctiora sunt
ad seruandum ut patebit. Et ideo ut deus dirigat ad
recte sentendum de eis propter inimicos iudeorum male
exponentium vel christianorum male de eis sentientium. vel
demonum nos seducere cupientium. Sunt igitur hec ad-
dita que deferunt populo a deo mediante doctrina et in-
structione sapientum subtiliori eorum consideratione.
Unde in primo precepto ubi prohibentur cultus
aliorum deorum. addunt precepta prohibentia ea que ordi-
nantur in cultum idolorum. Sicut beatus **D**eu. xviij. **N**on
inueniatur in te qui lustrat filium suum aut filiam
sua per ignem ducens aut que ariolos sciscitet. aut ob-
uet iocundia atque auguria nec sit maleficus aut in-
carnator. nec phitones consulat nec diuinos. et que-
rat a mortuis veritatem. Et sic omnis superstitio. phibet
diuinatione. incantatio. et vana obseruatio. Secundo
precepto quo prohibetur perurium superaddit
ei prohibitio blasphemie **L**eu. xxiij. Et prohibi-
tio false doctrine **D**euteronomio. xxiij. Tertio precep-
to superadduntur omnia ceremonialia ut determi-
natiua modi exterioris diuini cultus. que precipue

in festis est exercend⁹ Nunc aut illis ceremonijs cel-
sanib⁹ succedunt ceremonie diuini cultus noui
testam⁹ q⁹ obseruade sunt fm ordinatione ecc⁹
vel p⁹ s⁹uetudine locor⁹ in factis et diuinis officijs.
vt d. ri. ecc⁹ asticaz. Precipit at in eo vt vacet deo
pro aliq⁹ tpe. et fm hoc ponitur in decalogo. et nunc
sabbato succedit dies officus Et alia festia ex sta-
tuto ecclesie. Quarto precepto d⁹ honore pare-
rum. superadduntur vniuersa precepta inducen-
tia ad reuerentiam et obedientiam exhibenda ma-
ioribus Et p⁹cepta inducentia ad beneficia exhiben-
da. temporalia vel spiritualia proximis vt elemo-
sinas aut etia⁹ minorib⁹. vt cura quam debent et
habere parentes d⁹ filijs. et prelati de succeditis Et
etia⁹ preceptum de honoratione senum fm illud
Leui. xix. Honora personam senum. et coram ca-
no capite surge. Quinto qd⁹ est de prohibitione
homicidij superadditur prohibitio cuiuscunq⁹
molitionis contra personam proximi. Sicut il-
lud Leuit. xix. Non stabis contra sanguine pro-
ximi tui Et prohibitio odij fm illud Leuit. xix. No
oderis fr⁹em tuu in corde tuo s⁹ publice argue euz.
Sexto qd⁹ est de adulterij prohibitione superaddit p⁹cep-
tu de prohibitione mei etricij fm illud Deu. xxiij. No
erit meretrix d⁹ filiabo isrl. nec scortator de filijs isrl.
Et prohibitio vicij contra naturam fm illud Leu. xvij.
Cu masculo no⁹ p⁹misceberis Et vicij belialitatis
fm illud Leui. xvij. Cu oi pecore no⁹ coibis. Et
primo de prohibitione iurij superaddunt⁹ prohibitio
re fm illud Deu. xxiij. No⁹ des fratri tuo ad usu-
rum Et prohibitio fraudis scdm illud Deute-
ro. xxv. Non habebis in sacculo diuersa pondera
maius et minus Et vniuersaliter omnia que per-
tinent ad calumniam et rapinam Octauo quod
est de prohibitione falsi testimonij superaddit⁹ ur
prohibino falsi iudicij. scdm illud Exodi. xxi.
moterios. Nec in iudicio plurimorum sententie
acquiesces vt a vero deues. et prohibitio mendacij
fm illud Mendacijs fugies. et prohibitio detractio-
nis fm illud Le. xix. Non eris iussuror et crumator
i p⁹lis. Alijs duob⁹ preceptis vltis nulla alia
adduntur. quia ois mala concupiscencia et alioz
vicioz p⁹ea phibet. p⁹terea aut magis phiberut
spaliter desideriu adulterij et iurij q⁹ al. op⁹ vicioz
vt homicidij et b⁹. ex eo q⁹ delectatio adulterij et vi-
litas diuitiaz sunt fm seipsa appetibilia. in q⁹ntum
habent rationem boni delectabilis vel vtilis. sed
homicidij et falsitas s⁹ fm horribilia q⁹ prim⁹ et vi-
tas naturaliter amant et no⁹ desiderant p⁹aria eis
nisi p⁹f aliud et itez q⁹ passioes irascibil⁹ deriuant⁹
a passioib⁹ concupiscibil⁹. Ideo in p⁹ceptis decalogi
q⁹ sunt q⁹ p⁹ma elementa leg⁹ no⁹ erat m⁹io facienda
de passionib⁹ vicijs irascibil⁹. s⁹ m⁹ concupiscibilis
et in preceptis superadditis decalogo. reperiunt⁹
in diuersis locis p⁹cepta de oib⁹ vitijs. sed non
ut aperte

De decalogo et singulis preceptis eius in par-
ticulari Capitulum quartum

O singulis precep-
tis decalogi quoz tria prima p⁹ner
ad dilectioez dei Et illoz primu⁹ e. no⁹
habebis deos alienos cora me. nes facies sculpi-
le. neq⁹ adorabis neq⁹ coles ea exodi. xx. Id qd⁹ est
tac qd⁹ ait d⁹s p⁹ p⁹a isrl si audier⁹ me no⁹ erit i te
de⁹ reces neq⁹ adorab⁹ deū alienū. ego em su d⁹s
de⁹ru isrl iher⁹tra vidēs deū et signat p⁹lim fide-
le. q⁹ si audir⁹. i. obedir⁹ d⁹o. in mādāt leg⁹ sue obser-
uat qd⁹ sequit⁹ q⁹ hoc ē p⁹mu mādātū leg⁹. vt. s. no⁹
sit in corde suo et credulitate ali⁹ de⁹ q⁹ d⁹er⁹. qui ē
etern⁹ Dis ali⁹ q⁹ op⁹ione falsa h⁹retur deus. esset
deus reces. Neq⁹ adoret cultu exteriori quo quis
p⁹statur fide suā. deos alienos extra deū v⁹ Et
q⁹ sapiētis est ordinare fm p⁹bm Maxia autē la-
piētia reperit in lege diuina. iō cū maxio ordine
posu⁹nt nūerata sunt ipsa p⁹cepta Et vt i⁹tud sit
primū Pro cuius declaratioe dicit b. tho. se. se. q.
cxij. ar. ij. q⁹ ad legē p⁹inet hois facere bonos. et
ideo oportet p⁹cepta legis ordinare fm ordinem
generatiois fm quā bō fit bonus In ordine autē
generatiois duo sūt attēdēda. q⁹ primū ē q⁹ p⁹ma
p⁹ p⁹mo p⁹stituit Sicut in generatioe aīal p⁹mo
generat⁹ cor. et in domo p⁹io fit fūdamētū. et i bo-
nitate aīe. p⁹ma p⁹ est bonitas volūtat⁹. ex q⁹ bō
vrit bene q⁹cunq⁹ alia bonitate Bonitas at⁹. volū-
tatis attēdit ad obiectū suū qd⁹ est finis. et ideo in
eo est qui erat p⁹ legē instituēdus ad v⁹tutē. Pri-
mo oportuit quali iacere qd⁹ dā fundamentū reli-
gionis. p⁹ quā bō debite ordinat⁹ in deū qui est
vltimus finis humane volūtat⁹ Secundū qd⁹
attēdit in ordine generatiois est. q⁹ p⁹ri⁹ i⁹pedimē-
ta et contraria tollantur. sicut agricola prius pur-
gat agrum q⁹ seminet Et ideo circa virtutem re-
ligionis p⁹ri⁹ erat bō instruēdus. vt impedimen-
ta v⁹te religiois excluderet q⁹ actus ei⁹ exercet⁹
scilicet in colendo eum. p⁹ceptum autem impe-
dimentū religionis est. q⁹ homo inh⁹reatur falso
deo scdm illud Marxi. vij. Non potest seruire
deor⁹ māmonē. et ideo rationabiliter primo p⁹es-
cepto excluditur cultus falsorum deorum. Pri-
mo ergo erant p⁹mittenda p⁹cepta negatiua quib⁹
tollerent⁹ impedimenta religionis. scilicet infide-
litas per primum p⁹ceptum. et irreuerentia p⁹
secundum. et poliea iacendum fundamentum re-
ligionis per cultum exhibendum vero deo. quod
sit in tertio p⁹cepto. scilicet de s⁹ncificatione sab-
bati Non ergo sit in te deus recens. vt credas v⁹
colas aīum q⁹ deum. eternū. Neq⁹ adorab⁹ deū
alienum. vt notat beatus thomas in libello de de-
cem p⁹ceptis

Sicut cōtra istud .s. l.

Capitulum Quartū.

præceptum primum Non habetis vel adorabitis deos alienos. faciebant antiqui pagani quod dupliciter ita et nunc mali fideles quasi eos imitantes. **Q**uidam. n. colebant celestia corpora credentes astra esse deos. De quibus dicitur sa. xij. Sol et luna et gyræ stellarum retores orbis credentes deos putauerunt. Et ideo moyses prohibuit iudeis ne leuarent oculos ad celum et adorarent solē et lunā et stellas quod fecit deus in mysteriis. i. i. seruitutis nēm non in cultu eorum. Hos imitantur pro præceptis agentes astrologi qui dicunt rectores esse animarum corpora celestia et stellarum sub quibus nascuntur homines necesse ad bonum vel malum trahi. Et hi per hereticos adenant. xxij. q. ij. c. penult. **Q**uidam alij colebant inferiora elementa de quibus sap. xij. aut ignem aut spiritum aut aerem deos putauerunt. Caldei ignem pro deo habebant et quod abraham cum fratre suo et patre atque noluerunt illum colere dicentes non esse deum. in ignem pietati sunt ut expirent ut ei. s. fide euasent. **U**nde abraham dicitur liberatus de utero. i. de igne chaldeorum. **H**is similes sunt qui inferioribus male utuntur. Nimis amantes diuitias. **U**nde et apostolus dicit auariciam esse idolorum seruitus. quod cultum quem debet auarus deo exhibere et solitudinem exhibet nuntio. **T**ertij errantes colebant homines in deos se vel alios. Aliqui enim nimis carnaliter amantes certas personas. ipsis mortuis fecerunt eis imagines que colebant in deos. Sicut fecit ninus de bello patre suo. **U**nde idola primo denominata sunt ut dicerentur bel vel baal vel baalim. Et sap. xij. Acerbo luctu dolens pater cito rapti filij fecit imaginem illi qui tunc quasi homo mortuus fuerat. nunc quasi deum colere cepit. **H**is similes sunt qui nimis amant aliquas personas siue prefidentes ut per eis non creant omnia mala facere. **E**tiā filios quos male nutriunt et vitiunt diuites. rapinas faciunt. **C**ontra quos per. Nolite presumere in principibus. in filiis hominum in quibus non est salus. Aliqui vero fuerunt ita presumptui. ut se facerent deos nominare et colere secundum illud Ezech. xxiij. Eleuati estis cor tuum. et dixisti deus ego sum. **Q**uod nabuchodonosor conatus est facere per holoserne ducem exercitus sui. Sed peruersus ut per iudith. i. **H**os imitantur qui nimis credunt sensui suo. et qui voluntariis corporis inhiere volunt ultimo fini de quibus apostolus ad phil. iij. quorum deus venter est. **C**eteri colebant demones qui in statuis habitantes dabant multa responsa ad decipiendum homines ut patet in legem de apostolorum. De quibus per. **D**es diu genitum demonia. **H**os imitantur facientes divinationes. incantationes et vanas observationes in quibus fiunt secundum augustinum quod pacta tacita vel expressa cum demonibus. et ideo ista facientes adorant deos alienos. i. demones qui sunt alieni ab omni misericordia et veritate. Et quod grauiter delinquant ista facientes patet per illud quod dicit augustinus. et beatus. xvi. q. vii. Non obseruatis dies qui dicuntur egiptiaci. aut calendas ianuarias. **Q**ui bas vel quod cunctos diuinationes aut fata aut auguria obseruat

aut presentit obseruans. **S**ine per quod dicitur numeros litterarum. et lunæ per pitagoricam necromantiam egorantium vitam vel mortem. prospera vel aduersa inquirunt. **S**ine qui attendunt somnialia scripta. et falso daniel nomine i. titulara. et sortes qui dicuntur scriptorum apostolorum et auguria animi. et alij per domo facienda. vel coniugia copulanda. aut in collectionibus herbarum carmina dicunt aut pictaculas. i. breuia pro quavis infirmitate super homines et animalia ponunt. præter symbolum et orationes dñicæ. aut magicis fascinantibus. in gradina et herbarum et pestatibus credunt qui talibus credunt. aut ad eorum domum eunt. aut suis domibus introducunt. aut interrogant sciant se fide christianam et baptismum peruenisse et paganum et apostatam et dei inimicum iram dei in eternum incurrere. nisi ecclesiastica penitentia. emendatus deo reconcilietur. **H**ec ibi. Et in. c. p. c. dicit idem. **A**dmonent sacerdotes fideles magicas artes et incantationes pro infirmitatibus hominum vel animalium laqueos esse et insidias hostis antiqui. quibus ille perfidius genus humanum decipit nuntius. **E**cce quod decipit. quod cum huius incantationibus imisceantur alij pia. ut orationes. credit se homo colere deum. et colit diabolum qui ibi opatur. **S**ed non adorabis deum alienum. i. demones per incantationes precipit dominus per moysen et per psalmistam.

Quatuor autem rationes. §. II.

nes sunt quibus excluso cultu falsorum deorum debemus deum colere que habentur in dicto libello b. rtho. de aquino. **E**t possunt notari in eo quod subditur in ver. ps. Ego enim sum dominus deus tuus. **P**rima est ex dei largitate. **O**mnis enim bonus naturalis vel temporalis vel spiritalis a deo habemus. **Q**uid enim habes ait apostolus. i. Cor. iij. quod non accepisti. per. **A**lpiente te manum tuam. i. large prudentie. omnia implebunt bonitate. **E**t omnia in nihilum redirent. nisi manus omnipotentis ea sustentaret ait gregorius. **U**nde dicit Ego sum qui scilicet deus esse omnibus et seruo et solus vobis esse immutabile. **E**t ideo ut verus deus adorandus. **N**imis ingratus est qui deum non colit. a quo omnia bona recepit. **D**euteronomio. xxij. **N**unquid non ipse est pater tuus qui possidet et fecit et creauit te. **Q**ui autem non recognoscit beneficia eius. et non colit eum similis est illis israelitis qui educti de egipto cum tot mirabilibus ostensis. coluerunt deos dicentes. **H**ic sunt dii tui filij israel. **E**rodi. xxij.

Secunda ratio quare debemus eum colere et non alium deum est ex premij numeralitate seu magnitudine. **I**n nulla enim lege promittitur obseruatoribus eius tantum premium. **I**n lege machabeorum promittitur sarracenis pro premio obseruationis eius fluuius lactis et mellis. **J**udei expectant terram promissionis et expectant reuerſionem ad iherusalem. **S**ed christianis promittitur gloria angelorum. **U**nde et apostolus ad romanos. **N**on sunt condigne

passiones b'p'is ad futura gl'az Ma. xij. E'gles
sunt angel' dei Un' dicit Ego sum dñs Dñs dñ
q'li do mun' f. gl'ozie. ps. Gram' gl'az dabit dñs
Tertia rō est ex sui dignitate q' ut dñ Eccl'e. i.
Unus em' de' op's rex potens. 7 metuent' nimis
Sapienissimus est q' oia nuda' ap'ia sunt ocu
lis eius Ad hebreos quarto. Unde deus latine
grece theos dicitur. Et theos deriuatur ab itim
quod est videre quia omnia videt. Quarta ra
tio est ex pacti fidelitate. Nam in baptismo qui li
bet abrenūciat diabolo 7 pompis eius. 7 obligat
se ad seruandum mandata dei 7 ad fidem Unde
magnum supplicium meretur frangens promissu
sum ad hebreos decimo Irritam quis faciens le
ges moisi de duobus aut tribus rebus lapida
bitur sine ulla miseratōe. q'nto magis putandum
est deteriora mereri supplicia Qui filium dei cō
culcauerit 7c. Unde dicit Ego sum dominus de
us tuus. tuus scilicet irater effectus per incarna
tionem. 7 quem eligisti in deum tuum ad eum
colendum.

De secundo pre. §. III.

cepto quod est. Non assumes nomen dei tui in
vanum. Exodi. xx. capitulo. Sicut per primum
preceptū excludit viciū sup'stitionis. q' oppo
nitur religionis virtuti sc'dum excellum. ne scili
cet cultus diuinus alteri tradat q' deo vero Ita
p' fm pceptū excludit viciū irreligiositatis q' d
opponit religioni fm defectū ne. f. de' p'tenat per
defectū reuerentie Pr'at ē deū suscipe ad colen
dū. q' eum susceptum honorare. 7 ideo rōnabile
p'mittit p'mū pceptū q' p'hibet sup'itino. sc'do q'
p'hibet p'uitiū 7 alia p'uitia ad irreligiositatem
seu irreuerentiā dei. tho. se. se. q. cxxij. ar. iij. 7 q'uis
p' hoc pceptū p'priet' principaliter p'hibeat assūp
tio nois dei illa qua assumit nomē dñi ad p'firma
tionē v'bi p' modū inramēti ex eo q' illa est fre
quentior apud hoies. 7 precepta decalogi sunt d
bis que p' in occur'su b'ani generis solent acci
dere. m' p' ex p'nti intelligi p'hibita. ois inordina
ta dñi nois assūptio Et fm hoc repiunt diuerse
expositōes b'p' pceptū Itē q'uis noia dei sunt mul
ta m' q' reuerentia debet noibo dei rōe rei signate
que est vna. i. diuinitas. nō rōne vocū significan
tiū q' sōt multe. itō signanter in singulari dñ. nō
assumes nomē dei tui in vanū idem tho. Fre
quenter p'ctōres faciūt p'ra istud pceptū. p' q' d
dici p' illud ps. Uniuer'sa vanitas ois hōiū
Ihō aliqñ fm grego. in mor. significat naturā cū
culpa Un' ad Cor. iij. dicit apl's Cum sit in nob
zelus 7 p'tentio nōne carnales est 7 fm hoiez am
bulat. i. fm sensualitatē culpabilē Est at tal' hō
. i. peccator uniuer'sa vanitas. i. van' oimodo vani
tas Dñ. n. vanū quadruplex Primo vanū. i. fal
lū iuxta illō ps. vana. i. falsa locuti sūt vnusq'sq's

ad primū suū Sc'do dñ vanū q' est iniustū seu
illicitū Ecc. vi. Adoleſcētia 7 voluptas vana sūt
. i. adoleſcens voluptuosus illicita p'mittit Tercio
dñ vanū inutile seu indiscretum fm illud b'icē.
li. Vana opa eoz 7 risu digna Quarto dñ vanū
q' nō consequitur finem suū ad quem ordina
tur Sap. xij. Vani sunt oēs hoies quibus non
subest scia di. q' nō p'ingūt ad primam vitarē ad
quā ordinatur ois scia. 7 illud ps. Nisi dñs edi
ficauerit domū. f. p'ciet aie edificatio v'itū. i. vanū
laborauerit q' edificat eā q' nō acquirūt eas Dis
igitur bō. i. peccator est uniuer'sa vanitas. i. van'
oibo his modis Sciendū at q' nomē dñi assu
mitur a q'ruor' ut h' in tex. b. tho. de p'ceptis. Pri
mo ad sanctificationem Sc'do ad p'essione Ter
tio ad auxiliū iplozatoz Quarto ad dicti sui p'fir
mationē Sed p'ctōr in his quatuor' modis assu
mit in vanū Quātū ad primū sumitur ali
qñ nomē dei ad sc'ificatōem. scū noiat ad hoc ut
sc'ificet. i. purificet hoiem a p'ctis quod precipue
fit in sac'ō baptismatis 7 p'me que ordinata sunt
ad purgationē p'ctōz. i. ad Cor. vi. Abluti est. f.
p' baptismū sc'ificati estis in noie dñi Dicat em'
baptizans. ego te baptizo in noie p'ris 7. f. 7. f. q'
sūt vn' de' 7 absolues i p'ma. ego te absoluo i no
mine. p. 7. f. 7. f. Un' dñs dixit sacerdotib' veteri
testamenti. vos ponite nomen meum sup' filios
israhel. scilicet inuocando in collatione sacramē
torum. 7 ego dominus benedicam eos scilicet cō
ferendo virtutē 7 effectū eozum Sed in vanum
assumit in hoc nomen dñi qui male vtitur sacra
mentis conferendo vel accipiendo ea in peccato
morali. quia talis non consequitur sanctificatio
nem ad quod ordinatur sacramenta et saluatio
nem. sed culpam mortalem 7 damnationem. Et
sic in vanum assumit nomē dei inuocatum Un'
august. Sacramenta talia sunt vnicuiq's. cum
quali conscientia quis accedit. i. q. i. Quidam
Qui ergo irreuerentiam facit sacramentis. p'ra
illud pceptum agit. 7 q' fit frequenter. itō vni
uer'sa vanitas. omnis homo viuens Secun
do sumitur nomen dñi ad confessionem Et hoc
vel predicando 7 docendo. vel laudando deum.
ps. Confitemini domino 7 inuocate nomē eius
annunciate inter gētes opa eius scilicet predica
do sicut paulus de quo dixit dñs actu. ix. Porter
nomen meū corā gentibus 7 regibus 7 filiis isrl'
S' in vanū sumit qui falsa predicat vel docet ut
heretici. q' non sequitur fructus salutis inde. ad
quē est ordinata predicatio Unde vna glosa sup
hoc pcepto dicit. non dices creaturam esse. scilz
puram p'm filium dei. quod iudei faciunt 7 tal'
peccat mortaliter. falsa scienter predicans sc'dum
Ihō. in quarto. Sumitur etiam nomen dei ad
laudandum sc'dm illud Iſa. xliij. Omnem qui
inuocat nomen meum in gloria mea creavi euz

Capitulū Quartū

Et illud ps. Laudate nomen domini Sed in va-
num assumit. qui illud nominat in derisione in
carnalis mundanis vel qd pei est. blasphemando
et maledicendo. qd vtiqz e mortale et contra istud
pceptm fm tho. sefe. xbi sup Contra qs pqrif ois
dices p Ia. liij. Fugit nome meū blasphemaf to-
ta die. et d blasphemia hēs diffuse in. ij. pre. ti. vij.
c. v **T**ertio sumit nome dñi ad auxilij imploratōez.
puer. viij. rurj. forissima. nome dñi ad ea pfugi
et iust et saluabit Et bief. rñq. Nome tr i inuo-
cani est sup nos ne derelinqs nos Et ad hoc vt ci-
uius aliqs obtimeat auxiliū in oīoe adiungit votū
aliqd. s in vanū assumit nome dñi. q in orde vo-
luntarie distrabif ad alia Contra quos dī Ia. v.
Populus hic labijs me honozat. cor at eoz lōge
est a me Sine cā. i. vilitare colūt me. Et multo
magis in vanū assumit nome dei. q vota facit p
illicitis. vel licita nō implet. et q pctōzes in hoc fres
qnf incidūt Ideo vniuersa vanitas. oīs bōvīues
de tṛāsgressione votoz hēs diffuse. in. ij. pte. ti. ii.
ptotū Quarto sumit nome dei ad pfirmatōem
dictorū. s. p iuramentū Quāuis em aliqn iuret
p creatas. aut p euāgeliū. p fidē. p scōs. p corp?
suū et b? implicite assumit nome dei. p illa. n. iu-
ratur in qntū veritas vel bonitas aut xpus dei in
illis manifestat Est cū iurare fm aug. deū in testē
inuocare suoz verboz Sz vt dicit bierto. tractans
illud hiere. Et iurabūt in noīe meo in iudicio et
iusticia et veritate Aduertendū q iusiurādum
debet bfe tres comites. s. i iudiciū. iusticiā et verita-
tē Si quid hoz defuerit nō iuramentū s piuriū
erit rñq. q. ij. et ytra istud pceptum aut pter ipm
Primo em requir veritas vt iuret qd credit ee
vix Nā iurādo sciens falsū qcuqz mōr cā sp pec-
cat mortālī fm tho. se. fe. Et tñc pprie agit contra
istud pceptū assūmēs nome dei in vanū. i. ad asse-
rendū falsū Un dicit scriptura Nō piurabis in
noīe meo. i. nō iurabis falsū **S**cdo requir ius-
ticia in iuramēto qd videt bte locū in pmissozio
iuramēto vt. s. iuret qd sit iustū et licitū Nā iurā-
do facere quid iniquū. seruari nō dz. sic fecit hero-
des amputare faciēs caput Jo. bap. pp iusiurā.
Et peccat mortālī qn iurat qd illicitū qd sit mor-
tale. vt occidere hoīem. nō facere pacē et b? et tunc
assumit nome di in vanū. i. p re illicita **T**ertio
requirit iudiciū. i. discretio vt. s. nō iuret. nisi i ca-
su ncctat vel magne vtilitatis. nō em p re viliori
loco dz iurari. et veritatē dicēdor iustū pmitēdo
Un dicit aug. q iuramēto qsvi dz vt medicina
s. p ncctate alias iurādo leuior cōiter fit et si vtz
fit licitū qd iurat ē peim. nō tñ mortale nisi fie-
ret. in ptemptū Et sic sumit nome dei in vanū. i.
p re iniuri. et pter nō ptra illud pceptū Periu-
rans at fm tho. in dicto libello iniurias et facit re-
uerentiā deo. qz uidet sentire eū ee īgrātēr ne-
scire vtz vel falsū dico sui vel maliciā in eo qidi

ligat deus mendaciū cui⁹ testē inducit. v. e. ipoten
tia q̄si nō possit punire Propt̄o est nocu⁹ qz socie
tas hoīm inuicē seruari non possz nisi crederet
vobis eorū Dubia atqz affirmant iuramēto fm illō
ad hēd. vi. Dis p̄trouerlie finis est iuramentū. ⁊
est sibi crudel. qz se obligat ad hoc puniā si non
dicit vtz in iurādo Exēplū in hito. ec. de tribu q
falso iurauerūt p̄ra aliquē accusantes de crimie
Et vi. dixit qz obuteret si nō iuraret vtz Scōs
qz leprosus efficeret Lert⁹ qz cec⁹ efficeret. ⁊ oibz
euenit qd sibi imp̄cat⁹ ē. cūc⁹ notificata vitate p
vniū illoz De iuramēto ⁊ p̄iurio hēs diffuse in
scōa pte t. j.

De tertio prece .§. IIII

pro qđ est. Veniēto vñ diē sabbati sc̃ifices. Et. x. excludi bis qđ phibēt dñitū dñitū dñe exhibere. s. in fidelitatis sup̃stirōez et reuerentiā p̃ primū et p̃ secundū p̃ceptū. pñs fuit vt poneret tertū p̃ceptū p̃ qđ hō vera religione fundaret. Ad religionē at̃ p̃tinet debitū cultū deo exhibere. Sic at̃ dñina nobis tradunt in scripturis sacris sub similitudo reꝝ corporalīū vt intuit⁹ et agnitio dei dicat ocul⁹ eius et h⁹. **¶** Ita et cult⁹ extior deo exhibet fm aliqđ sensibile signum. Et qz ad infiorē cultū qui pñsit in orōez deuotiōe mag⁹ ducit hō ex infiori instinctu spūsc̃i. p̃ceptū legis dandū fuit nō de eo s̃ de exteriori cultu fm aliqđ sensibile signū. Et qz p̃cepta decalogi sūt q̃si qđā prima et cōia legis p̃incipia. ideo in tertio p̃cepto decalogi p̃cipit exterior cult⁹ dei sub signo cōis bñificij qđ p̃tinet ad oēs. s. ad repñtādū op⁹ creatōis mūdi a q̃ requeuisse de⁹ dñi septio die. In cui⁹ signū septia. s. sabbati mandat sc̃ificanda. i. depurāda ad vacandū deo et colēdū eū. Est at̃ istud p̃ceptū morale fm lēale intellectu qñtū ad hoc vt hō aliqđ tps deputer vite sue ad vacandū deo et dñinis rebz. et sic sp̃ obligās. Sc̃ ceremoniale est qñtū ad determinatōez diei. s. septeni. et fm hoc non obligat. imo nec dñi seruari sic nec alia ceremonialia. **¶** Sec. rom. .se. se. q. 77. ar. nū. Et ad hoc p̃t induci illō ps. lxxx. **Buccinate in neomenia tuba. in insigni die solēnitat⁹ vite qz p̃ceptū in isrl est.** Ubi tria nota. Qđ festū est obfudū. ibi. qz p̃ceptū isrl est. Scđo qđ tps ē determinadū. ibi. in insigni die solē. vite. Tertio qđ op⁹ in eo est dclandū. ibi. buccinate in neo. ru. Quantū ad primū nota qđ p̃les solēnitates hēbant iudei figuratiuas n̄az vt dicit. Et hi dies dicebant in signes p̃p̃t insignia aliqua facta in eis et p̃ceptū erat illa custodire sūt xp̃ianis sua. **¶** Frēqñtior at̃ solēnitās erat sabbatū in qua repñtabat mar⁹ et generali⁹ in signe. s. creatōis mūdi. cui fidelibz succedit dñica i qua p̃memorat in signe renouatōis mūdi p̃p̃t resurrectionē et n̄am. **¶** P̃ceptū at̃ in isrl erat sabbatū custodiri p̃p̃t quatuor rōes fm tho. in mac. d. x. p̃cep. **¶** P̃rio ad destrucōez error⁹

penidit em spūscs q aliqui venturi erāt qui di-
cerēt mundū sp fuisse vt pbi antiqui. Voluit g
deus vt custodiretur vnus dies ebdomade. i me-
moriam q deus omnia creauit in sex dieb. Et
in septima requieuit. i. cessauit a notis cōdendis
creaturis. Vñ exo .xx. Assignans dñs bāc rōnem
Sex dieb opaber oīa opa tua. septima dies sab-
batum dñi est. Non facies in ea opus. Et paulo
post Sex em dieb fecit deus celum et terram. et q
in eis sunt. et septimo die requieuit. Iudei ergo ce-
lebrabant sabbatum in memoriam prime creatō-
nis. sed quia christus adueniens fecit nouā crea-
tionem. vt apo. .xii. Ecce noua facio omnia q me-
lior est prima quia per primam homo factus est
terrenus. p secundam factus est celestis. Vñ ad
Galat. vi. In christo hiesu nec circumcisio nec
p puciū aliquid valz sed noua creatura que est
p grām q incepit in resurrectione xpi. Vñ ad ro. vi
dic Sicut xps resurrexit a mortuis p glām pīs
ita et nos in nouitate viue ambulem. Que resur-
rectio qz scā ē in dñica. Jō ecclā pcepit de ple. di. iij
pnuiciandū oēm diem dñicam ad honore resur-
rectionis ihu xpi dñi nri de vespere ad vespere se-
stius obseruari. Scda ratio quare precepta sunt
dies sabbati est ad instructiōez fidei redēptoris.
Quietēdo em sabbato. figurabant iudei q xps
in sepulchro mortuus debeat quietē in sabba-
to. Qui uenit aut p hoc q caro eius non vidit cor-
ruptionē. ps. Caro mea requiescet in spe. i. resur-
rectionis. Et itez. Non dabis sanctū tuū uidere
corruptionem. Est em quasi quedam quies hoīs
tum quod naturaliter appetit. i. nō corrūpi. s. cū
suo corpore manere vnitam. hoc euenit sicut in
christo. Sicut ergo sacrificia iudeoz significabāt
xpi mortē. ita sabbatum xpi quietē in sepulchro
qō credere pertinet ad fidem. Et quia adueniēte
veritate figura debet cessare. Ideo ex quo xps iam
quieuit in sepulchro et a mortuis resurrexit. ideo
non sabbatum sed dñicam debemus e. e. e. e. e. e. e.
de ple. di. iij. puenit. dicitur q illi qui dicunt sab-
batū custodiendum. sūt pdicatores anti xpi qui
faciet celebrari sabbatum et dñicam. Et est q ta-
lem diem. i. sabbati deputam. specialiter honori
virginis marie. Quia in illa die. i. sepulture. xpi
in ea sola remāsit fides plena de christo. Et quia
sicut deus requieuit septimo die in creatiōe mū-
di. ita requieuit in vrgine p incarnatiōz recreādo
mundū. aliqua g facere illa die ob honorem vir-
ginis laudabile est. non tñ ab operibus cessare.
ne videamur iudicare. Tertia rō est ad inflā-
mationē amoris. Corpus em terrenū de sui natu-
ra terrena appetit. Et ideo homo fm illam partem
a qua cōiter deprimatur. semper ad terrena rēdit
nili conetur se eleuare ab eis. Et ideo oportet ba-
tere certum ips. in quo cum liceat ei vacare ope-
ribus. detur ei materia vacandi spiritualib. S-

cut enim corpus indiget aliquo tempore ad refec-
tionem sui. que fit per somnum. cōmestionem et
b. alias deficeret in opando et viuendo. Ita et
aia indiget refectiōe spiritali ne deficiat q fit p
ofones et alia spūalia. Et aliqui quidem spūaliū
sabbatum. i. sp vacando deo vt pfecti. Aliqui fre-
quenter vt boni clerici et religiosi. Sed et laici de-
bent hē suū sabbatum. quo quiesceres ab opibz
exterioribus. vacent deo. i. festa xpianoz ne repe-
scant in diuinis. Jsa. lviij. Erat sabbatum delica-
tum et sanctum dñi gloriosum. et quia etiam fui et
ancilla debent hē tps ad vacandū deo. Ideo dñs
precepit. Deu. v. Custodi sabbatum dei tui vt re-
quiescat seruus tuus et ancilla. quod est ptra illos
qui faciunt diebus festiuis seruos laborare.

Quarta rō est ad robōrādā veritatē. pmissiōis
pmissi em nobis quies pfecta in alia vita quā
significabat dies sabbati. s. oportet prius operari
sex diebus. i. in vita presenti. quod modicum est
respectu perpetue future quietis. Eccl. li. Modicū
laboraui. et inueni mihi multā quietē. Jsa. vi. Erat
sabbatū ex sabbato. Quia. i. ad illam quietē eter-
nam que sabbatum dñi non puenitur nisi ex qte
mentis liberate. i. a passionibus et vicis. Jsa. xi.
Tollite iugū meū sup vos et discite a me ait xps
quia mitis sum et humilis corde. et inueniens re-
quiem. aīmabo vestris. **Q**uantum ad secundū
sciendum q sicut nō solū sabbatū in veteri testa-
mento erat in pcepto. s. et alie solennitates. sic in
nouo. nō solū dñica dies sed et multe alie solenni-
tates que figurate sūt p illas quo ad principalio-
res. qlibet dicebat isignis dies solēnitatis. p. ali-
qd insigne in illa factū. et fm tho. i. sc. q. c. q. ar. iij
Septem erant solēnitates temporales in illo po-
pulo vt potest colligi. Numeri. xxviij. et xxxij. Pri-
ma erat et iterabatur qualibet septimana scilicet
sabbatum. que celebrabatur in memoriam crea-
tionis rerum. cui responder in nouo testamento
festum dominice in memoriam resurrectionis.
per quam facta est creatio spiritalis mundi.

Secūdo solennitas iterabatur quolibet men-
se. et dicebatur neomenia quod celebrabatur i me-
moriam gubernationis rerum. Nam hec interio-
ra precipue variantur scdum motum lune. Et
ideo celebrabatur in nouitate lune. Cui respon-
dent festa virginis. que sunt plura que lune assi-
milant. Et ipsa suis meritis et precibus sustentat
mundum et quasi regit. Unde regina mūdi dici-
tur. Alia festa celebrabantur semel in anno vt fes-
tum pasce valde solenne. quod vacabat septem
diebus primo mense in memoriam liberationis
de egipto. Cui responder festum natiuitatis chri-
sti per quod inchoatiue liberatum est genus hu-
manum de trinitate diaboli. Aliud erat inde ad
l. dies. scilicet pentecostes. in memoriam legis da-
te in monte sinai. Cui responder festum spiritus

Capituluꝝ Quartu

sancti. bati in monte sion cū lege euāgelica. Erat
et quintū festū. prima die septēbris. qđ dicebat
tubaz in p̄mōratōez liberatōis isaac qñ abrahā
inuenit arietē quē obrulit p̄ eo Et etiā erat istud
festū qñ quedā inuitatio vt prepararent se ad festū
sequē Eui rñdent festa ap̄loꝝ. qui tubis p̄dicatō
num inuitauerūt mūdū ad festū sup̄nū Sextū
festū est expiatōis. decia die septēbris in memoriā
bñficii. qđ de p̄piciatus est p̄lo isrl. in adoratōe vi
tuli aurei ad preces moisi Eui rñdet festū ascen
siois xpi. qua ascēdit vt sit p̄piciatio p̄ pctis nris
apud p̄fem Septimū erat festū cenopbeie. i. ta
bernaculoꝝ in eodē mēse septē diebꝝ in signū de
ductōis in deserto vbi hītabant in tabernaculis.
Eui rñdet festū angeloz qui nos deducūt custo
diunt p̄ terrā mundi. sicut illos angelus dñi.
Octauo āt die illi? festū erat aliud qđ dicebat ce
tus seu collecta Eui rñdet festū dedicatōis ecclie
vel oīm scōꝝ Erāt aliqua festa alia. s̄ nō ita so
lennia. vt furni ⁊ enceniaꝝ h̄ Et sic in ecclesia q̄
debent celebrari vt martiꝝ ⁊ p̄fsoꝝ. put ecclia sta
tuit de p̄se. di. iij. p̄nunciandū Quelibet dñe insig
nis solēnitas p̄r insigne in ea factū. quilibz dōꝝ
dieꝝ debet sc̄ificari. vt declarabit. qz p̄ceptū in isrl
est de ea celebrāda. Quantū ad tertū op? qđ dñ
fieri in die festoꝝ sanctificet est quadruplex vcla
randū P̄mo corpāl opa abdicāda Scđo mor
talis culpa euitāda Tertio total negligētia elimi
nāda Quarto vltis nra substantia sacrificāda Cū
dicit ps. buccinate. i. sonate in tuba neomenia. i.
qua maxime vtebat in neomenia Erāt āt sonit?
tuba ad. nñ. s. ad p̄uocādū pplm. ad vocādū ⁊ aīan
dū ad p̄liū. ad epulū solēnifādū laudādū deū. ē
em festū ordinatū ad vacandū deo Et p̄ ista op̄i
me vocat. vt impleat illud ps Glacate ⁊ videte qm̄
ego sū de exaltabor in gētibꝝ. Primo nō debet
fieri opus seruale. i. manuale in festo Hiere. xviij
Sanctificabis sabbatū ⁊ nō facies opus seruale
in eo. i. corporale Est em peccatū mortale operari
in festis sine cā vrgente ⁊ rōnabili. Cū quedam
iudei inueniūt colligere ligna in sabbato. iussit
dñs lapidare. que āt opa corpālīa. p̄bibeant hēs
diffuse in. ij. p̄tēti. ix. c. nñ. d̄ negligentia bñ op̄an
di Buccinate ergo tuba in festo. i. vocate pplm vt
dimittat opa Scđo vitanda est mortalis culpa
Hiere. xxiij. Custodite aīas v̄as vt nō porteꝝ p̄d?
in die sabbati. Pondus p̄maxime est pctm fm̄
illud. ps. sicut onus graue grauate sunt sup̄ me
s̄ iniquitates Leuiti. xxiij. De opus seruale nō fa
cietis in eo. s. sabbato Opus marie seruale ē pec
catum qđ facit seruūz diaboli Cū fm̄ tho. magis
facit p̄tra istud p̄ceptū peccās mortale in festo q̄
opans manualit̄ Et tal circūstantia. s. in die festo
trahit pctm in aliā spēm. s. aīa forni. i. in festo ta
cit p̄tra duo p̄cepta. s. nō mechaberis. ⁊ illd de sc̄i
ficatōe sabbati Buccinate ergo tuba ad expiatādū

aīam ad pugnā p̄tra diabolu ad resistendū pctis
Cū in figurā dicit Isai. lviij. Quasi tuba exalta
vocē tuā. ⁊ annūcia p̄lo meo scelera eoz vt. s. ca
ueant. ⁊ marbathias cū suis dixerunt. i. Vac. iij
Quicūq̄ venerit ad nos die sabbati pugnemus
p̄tra eos. Tertio vitanda est negligētia in festi
ne. s. quis de se ocioꝝ ludis. qz laborare nō h̄. sic
cōis sit Dia ei mala docuit ociositas inq̄t sap. ec.
xxij. vñ tre. iij. Gliderūt eā hoīes. s. aīam aut p̄
sonam ociosam ⁊ deriserunt sabbata sua p̄f ocīū
Dicit tho. se. se. qv. cum accidie. qđ ip̄tat rediū
bene opandi est p̄tra hoc p̄ceptū Buccinate ḡ in
insigni die solennitatꝝ tuba ad epulū sp̄iale. i.
ad audiēdum verbum dei Joel. ij. Canite tuba
in sion. p̄gregate cerum vocate pplm Et. xij. Glo
ces p̄p̄az q̄ legunt p̄ oē sabbatū Quarto ē
oīs nra substantia sacrificio offerēda. vbi em alijs
diebꝝ offerebat vnū sacrificium. in sabbato du
plicabat offerēdum est ergo sacrificium de aīa p̄
p̄tritionē De q̄ ps Sacrificium dō sp̄is p̄tribu
latus Leui. xvi. Sabbatum requierionis est. as
fligitisq̄ alas v̄as. s. p̄ p̄tritionē fm̄ originē. exa
minando p̄sciam ⁊ dolendo de p̄missis Offeren
dum est corpus p̄ sobrietatē ad ro. xij. Exhibeat
corpa v̄a deo hostia. i. in sacrificium Cū aug. rep̄
hendit p̄metatōnes ⁊ ebrietates q̄ sunt in festis
et magis q̄ in alijs diebꝝ di xliij. Cōmetatiō eo
debet etiam corpus exerceri in eundo ad ecclias
indulgentias p̄cipiendo faciendo disciplinas. ⁊
ad laudes dīnas ite. ps. Sacrificium laudis ho
norificauit me Offerenda est terrena substantia
dando elemosinas magis q̄ alijs diebus Cidre
viij. Virrite p̄tes eis q̄ non prepauerunt sibi. i.
paupibꝝ Sc̄s. n. dies dñi ē buccinate ḡ tuba ad
laudādū deum Juxta illd. Laudate eum in so
no tube. ⁊ sic sc̄ificat sabbatum seu festū. ⁊ suat
dñi p̄ceptum.

Quartuz p̄ceptū. §. v

est Honora patrē tuum ⁊ matrem. vt sis longe
uus super terram. quā tibi daturus ē dñs Exo.
xx. Hoc p̄s inducit Ma. xv. P̄s p̄cepta prime
tabule q̄ ordināt nos ad deum p̄grue in p̄ceptis
sc̄de tabule q̄ nos ordināt ad primum. P̄mo
ponit istud de honoratōe p̄ntum qz sic de ē prin
cipium v̄le eēndi oībz ita p̄t est qđdā principiū
eēndi filioꝝ q̄uis fm̄ tho. p̄i se. q. c. art. v. ⁊ se. se.
q. c. xij. ar. v. sub isto p̄cepto includat nō solū ve
neratio fienda oībz sup̄ioribꝝ p̄sanguineis ⁊ pla
nis ab inferioribꝝ. s̄ et p̄uiliot gubernatiō fienda
inferioribꝝ a p̄tibꝝ ⁊ p̄identibꝝ. ac etiā bñficioꝝ
oīm exhibitio oībz p̄mis. q̄ ad elemosinas cor
porales ⁊ sp̄iales. cū debent ab oībz. tñ exp̄sse nō
sit mētio nisi de honore p̄ntum ⁊ rō est. qz cum vt
dñm est p̄cepta decalogi sunt de his que statū rō
natural p̄ se apprehēdit eē seruanda Debitū filij

a patre est adeo manifestum qd nulla potest tergi
uerfatione negari eo qd pater est principium ge
nerationis et esse filio. sed qd aliquod beneficium
vel obsequium sit exhibendum alijs. non ita sta
tim dicitur ratio naturalis sicut parentibus Et ratio
de beneficijs alijs exhibendis. non datur in decal
logo speciale preceptum. et eadem ratione quia pa
rentes non videntur debitorum esse filijs. propter aliq
beneficia suscepta ab eis. sed econuerso Ideo non
datur preceptum etiam de cura parentum erga fi
lios. sed in ut dictum est sub hoc precepto includi
tur. Item qd hoc est preceptum affirmatiuum obli
gar ip. s. non ad sp. i. ita qd oī tpe debeat quis actu
venerare parentes. s. pro loco et tpe. cū expedit. et cir
ca hoc videnda sunt tria. Primo que sit ista pēni
tas Secūdo qd sit ista honorabilitas Tercio qd sit ista
reuerentia

Quātū ad primū. §. VI.

nota qd est quadruplex pēnitia veneranda. Pri
ma est carnalis Secūda p̄sidentialis Tercia t̄pal
Quarta factalis Et de qualibet p̄t dici illud. ps.
Miserere p̄t filioz. de prima pēnitia dicit Eccl. vii
Honora patrē tuū et genitū mris tue nec obliu
iscaris Memento qd nisi p̄ illos non fuisset. p̄t ei
generando dant esse filio post dñi De secūda dicit de
vtero. xxxij. interroga patres tuos. i. prelatum et
annūciabit tibi maiores tuos et dicit tibi et dicit. xvi
ait grego. quis dubitet sacerdotes xp̄i. regū et p̄
cipum et oīm fidelium patres et magistros cenſeri
De tertia. sapali dicit. n̄. Reg. v. P̄t si rem gran
dem dixisset tibi. p̄p̄ta. facere debuisset. que fue
runt verba seruoz dicta ad naaman dñm suum
De quarta dicit limachus papa Omnes quos
in p̄ma suscepimus. ita nolite sp̄uales iūni filij
vt et ipsi quos vel nobis suscipiētibz vel sub
trino merſionis vocabulo mergentibus vnda sa
cra baptismatis regenerauit. xxx. q. i. oēs Idem de
facto p̄firmatōis. quilibet loz patz misere et mi
sereri dicit filioz suoz vt puidendo eis in q̄tuor
in nutrimento. in documento. in castigamento. i. ex
plo Et primo quidē p̄ carnalis. i. vñqz debet nu
trire filios. nō ei aut ap̄s filij. debent thesaurizare
p̄nibz. s. p̄ntes si filij Vñqz iura statuerūt qd legit
tima sine magna causa priuare non p̄nt Vñqz ma
letaciunt qui filios mittunt ad hospiales et nō p̄
uident eis si p̄nt. qd p̄ngit de conceptis et forni
catione vel alio illicito modo et in decr. di. xxx. dicit
Si quis deliquerit p̄rios filios et nō eos aluerit
et qd pietatis est necēria non prebuerit. s. sub oc
casionē punientie eos negligēdos putauerit ana
thema sit. i. fiat Non est enī lata sententia. s. com
munatio. Non tñ debent illicita aliqua facere vt
vluras et fraudes vel alia mala. vt p̄nt filios nu
trire. qui cū diligunt filios plus q̄ me non est me
dignus ait xps Mat. x. Pater scōs. i. p̄sidentialis
etiam debet pro posse de nutrimento puidere filijs

scōs. i. subditis Vñqz p̄. in can. Pascite enī qui in
vobis est gregē Et bier. quicqd bñt clerici pau
perū sunt. et domus eoz oibz debet ēē cōis xvi. q.
ij. qm̄ Pater tertiū. i. rector t̄palis debet subdi
tis vt filijs puidere de nutrimento. vt nō sit penu
ria in ciuitate. et querere bonū cōe Et p̄cipue pu
pilloz. viduaz et misabiliū p̄daz cās vt p̄t iūuāē
vt faciebat iob dicens. pater erā pauper. i. iūfō. xxx
Quartus pater. i. sp̄nalis p̄ admīstratōem sacro
rum p̄mē et alioz ex p̄gno debet puidere. et si ip̄e
non p̄t salte pcurare p̄ filijs suis Debet etiam p̄t
quilibet misereri filijs puidendo de documento.
Nam pater carnalis et qui loco eius est. h̄z curā
filij quo ad aīam magis q̄ quo ad corpus Debz
ergo aīc puidere filio de nutrimento. qd est bona
instructio vt eccl. vii. Filij nbi sūt erudi i illos ad
lex. xij. P̄res carnis n̄e habuim̄ eruditores. sic
bonus pater Thobias docuit filiū suū ab infan
tia timere deū et cauere ab oī peccatōe dicit Thobi. ij
Pater et p̄sidentialis multo magis tenet si. i. iō suis
i. subditis de eruditōe Vñqz dictū fuit primis pa
tribz et prelatibz. saplis Cūtes docete oēs gen
tes. docentes eos seruare quecūqz mandauī vo
bis Mat. x. q. i. tibi. n̄. P̄dica verbz in sta opor
tune impotune Bla. lviij Clama ne cesses quasi
tuba crastinē tuā Et annūcia p̄lo meo scelera
eoz Et qd p̄ se nō p̄t vel nescit. faciat p̄p̄dicator
res qd et ipsi p̄res dicuntur Pater t̄palis etiā de
bet admonere subditos ad bonos mores. Pater sa
cramentalis multo magis. debet ei confessor in
struere p̄sidentē de necētijs et patris alumnuz
p̄cipue de credendis Debet tertiū misereri pa
ter filijs de castigamento. et pater et mater carnal
dñt castigare filios delinquentes et corrigere verbis et
verberibz Unde puer. xij. qui p̄cit et ge odit filiū
Qui diligit illū assiduatur ei flagella. et in eodem.
xij. Tu p̄cuties eū virga et aīaz eius ab inferno
liberabis Nec debet expectare adh̄m corrigēdū
Quia cum ē magnus. incorrigibilis erit Vñqz dē
puer. xij. adolescēs iuxta viam suam ambulans
et cū senuerit nō recedet ab ea Pater p̄sidential
debet corrigere diuersis modis Ap̄ls. i. tibi. v. pec
cantem corā oibz argue Sicut fecit ip̄e excoīcās
illum corinthum qui publicū p̄misera incestuz
tradens eum sathane. i. Corin. v. Et ambro. No
osculat sp̄ pater filium. s. aliqui castigat. ergo cū
castigat qui diligitur. tunc circa eum pietas exer
cet ut. v. q. v. Pater t̄palis debet punire malefac
tores Exod. xxi. Maleficos non patieris viuere
Aug. Et qui emendat verberare in quē p̄as datur
vel colatet aliqua disciplina mīam p̄stat di. xlv
Pater penitentialis sibi p̄sidentē d̄bet verbis du
ris increpare cum viderit expedire Quarto
debet pater filijs misereri exēpla bona p̄ferendo
qd plus mouent exēpla q̄ verba. p̄p̄erea dicit
dñs. ego sum dñs deus foris zelotes visus. i.
pūmēs p̄cā patrū in filios in tertia et quarta

Capituluz Quartū

generationem Exo. xx. Non quia puniat filios p peccatis patrum Sz qz cōiter filij imitantur exē pla patrum in puerlatōe et si mala exēpla dant pa rentes filijs in puerando. blasphemādo. furādo turpia perpetrando Siliā illi faciunt Et p suis nō pnis vicijs puniunt fm aug. pē pidentia pmarie debet exēpla bonoz opez filijs pberē Ma. v. Sic luceat lux v̄ra corā hoibz vt videant opera vestra bona. dicit xpus primis patribz noui testa menti Et gre. ait Scire debent p̄lati. qz si vnqz delinquerint tot mortibz digni sunt. qz exempla pditionis ad posteros trāsmittūt Et de p̄e t̄pali d̄r ilid. d. x. iustū Tūc p̄iceps existimet iura sua ab oibz seruanda. qn ipse prius eis reuerentiā p̄ bet. s. seruando Cōiter in p̄p̄o isrl̄ qn boni fuerūt reges. bona exēpla dantes opez p̄p̄s v̄tuo: e se ba buit. qn āt mali et p̄p̄s secut' eit exēpla illoz et de mū vniqz p̄ierūt Cōfessores et et p̄ini debet bo na exēpla p̄bere filijs suis spūalibz

Secūdo vidēdū. §. VII

est quis sit honor qui debet p̄ibz a filijs exhiberi intelligēdo generalit̄ de oī p̄nitare. honora inqt p. r. et m. r. et c. Un̄ in p̄s d̄r de nimente deū et p̄tem Filij tui sicut nouelle oliuaz. s. vider' p̄stantiā nouelle p̄ speciositate modestie oliuaz fluctuosa tū i ope m̄te et elemosinaz. s. In circuitu mēse. i. corā te p̄e ad honorandū seruandū et subueniē dum sicut est qz tunc ipsi patri deficiat. dicenduz qz est qdruplex honor exhibendus. honor reuerē tie. honor obediētie. honor b̄nificētie. honor tolerā tie De primo d̄r Eccl. iij. Qui timet deū honorat p̄ntes et qsi dñs seruiet. his qui eū genuerūt in opez fmone Mani est d̄r at qz serui dñs suis seruūt. cū magna reuerētia in assurgēdo. caput inclinando. associando. famulando. cū humilitate loquendo Sic debent filij p̄ntes reuereri Cō tra qd agunt cū derident eos vel blasphemāt. s. in punitionē eoz d̄r puer. xxx. Oculū qui subla nat patrē et qui despiciat patrē matris enodiāt eū corui de torrente et filij aquile p̄medant eū. i. trā ni seu dñm t̄pales puniant vel demones excecant mentē et deuozent Et exo. xx. Qui maledixerit p̄ri vel matri morte moriā p̄rēs et p̄sidentiales de bent honorari reuerentiā exhibendo eis Aug. in regula In honore coram vobis p̄latus sit. sunt em̄ m̄siri dei Et ideo etiam si sunt mali reueren di. i. non despiciendi. et mala eoz manifestanda. Un̄ nicolaus papa si d̄r dñm sacerdotibz qui iure patres aīaz dicuntur aliquid p̄rigerit vos audis re. qd p̄fusionē p̄is mētibz ingerat. nō in fronte obam s. pudoratos filios Hoc imitātes paternaz de reliqz v̄recundiā p̄regat' d̄r. xxi. In scripturis p̄rēs t̄pales. i. dñm sunt reuerēdi fm illud. i. pe. Deū timere. regē honorare. ac ef̄ p̄fessores et p̄ini sunt reuerendi Malac. i. i. Filius honorat p̄rem

suo De scō honore. s. obediētie d̄r Jo. viij. Ego honorifico patrē meū ait xps. s. seruado mā data et Et de p̄nibz carnalibz dicit apls ad col. ij. Filij obedite parentibz vestris. Et p̄cipue ad hoc tenent in his qz p̄nēt ad domesticā curā do mus Un̄ puer. Audi fili disciplina p̄ris tui. i. do ctrinam et mādata. et ne dimittas legē matris tue De p̄nibz spūalibz. i. p̄latis dicit apls ad hebre. vi. Obedite p̄p̄sitis vestris et subiaccere eis Et biero. Cito subiectus pontifici tuo. et quasi p̄ntē aīe tue ama. di. xxiij. Subdiaconi Etia de malis p̄latis inquit xps. Ma quecūqz dixerit vobis fa ciet' seruare Ma. xxiij. s. spectantia ad officiū suū De dñis t̄pali b̄z ait petrus Obedite dñis vestris nō tm̄ bonis et modestis. s. etia d̄scol' Et silt p̄ibz penitētiālibz obediendū est et faciēda penitētia iniuncta qz illud est necārium et in alijs monitōi bus qz fructuosū. v̄t oīs ista obediētia filiozū erga patres intelligenda est. cum p̄cipiunt iusta et licita. et que non impediāt salutē vel salutē in crementū vt dicit bier. xi. q. iij Si dñs Cū. i. de? a quo oīs p̄ntas tenoiat aliquid iubeat et p̄ra rium p̄ntes. obediāt sūmo patri nō terreno Mal at est ecclesia qz vniqz non p̄t nisi iusta iubere et iō obediēda De tertio honore p̄t intelligi illud eccl. iij. Honora patrē tuū et matrē tuā. vt supue niat tibi b̄ndictio a deo Datur vniqz b̄ndictio a p̄p̄o veniēte ad iudiciū his qui subuenerunt in digentibz Sz p̄mi quibz tenet bō subuenire i necitate sunt p̄ntes Un̄ xps replendit scribas et phariseos qui inducebant boies ad faciendū vo ta oblationū in tēplo et implendū ea. nō curātes qz ex hoc p̄nibz eoz subtraher' et necāria declarā a quō faciebant p̄tra istud p̄ceptū Ho. p. r. nō sub uenientes indigētis p̄ntū Hinc ambro. Ceterz dei traditō est vt prius pascas p̄ntes Ma si iuxta diuinū oraculum p̄t melia p̄ntis morte iuuat. quanto magis fames que multo grauior est. di. lxxvi. Non satis Parentibz etia spūalibz. s. p̄la tis subueniendum est a p̄p̄is Dignum est eniz vt quibz seminant spūalia ab his metant corpa lia subsidia in decimis oblationibz et elemosinis Un̄ apls. i. ad tbi. v. Qui bene p̄sūt p̄sbiteri du plici honore sunt digni. s. reuerētie et subuentō nis. vel duplici portione qz alij clerici non p̄lati Dñi qz t̄pales et rectores ex qz laborant pro p̄p̄o ab eo debent sustentari ad ro. xij. Reddite oībz debita. cui honorē. honorē. cui tributū. tributuz qd institutū est ad sustentationē dñoz Cōfessori bus est in necitariis subueniendū et p̄dicatoribz. Juxta illud Deu. xxi. Non alligabis os bo. nis ministrans Ho tm̄ vt p̄ciū facti vel v̄t. i. dei t̄i buēdū est qz simonia cēt. s. p̄ modū elemosinaz De q̄tro honore d̄r eccl. iij. Fili suscipe senectā patris tui. et si defecerit sensu v̄nam da. et ne eū spernas in tua virtute Sic etiam et alij p̄ces hūe

prelati siue dñi tpales Siue predicatorēs et con-
fessores tolerari debent in suis defectibus a sub-
ditis. Nec ppter hoc pnt discedere ab obedientia
eor et iudicium eor fugere. viij. q. iij. Nōne di-
recta Et hoc nisi pñt sint p lententias excoica-
tionis vel suspensi. Pñtñ denūciare supioribz
eor vt pvideant Et aug. dicit q tolerandus est
mercenarius Difficile est diffinire qñ fiat cōtra
illud pceptū. ita peccet q mortalit nisi cū sit ma-
nifelle magna iniuria penibz. vt ptemnēdo eor
monita. deridēdo eos et meliando. dberādo. nō
subueniēdo in necessitatibz

Tertio viden .§. VIII.

dñi est de pñio obfuarōis b pcepti. Ubi sciēdū
fm tho. q ad nullū aliud pceptum pñt remu-
neratio obfuarōis eius nisi ad istud. s. in de ca-
logi descriptione Et ratō b est fm eundem se. se.
nōn qz et alioz ipletio nō habeat pñm sicut
illud. s. qz cū istud sit valde d instinctu nature
s. honorare pñtes poterat aliquibz oriri extimarō
et ex b obfuarōne nil mereri. cū natura hoc
instigat et sic min⁹ solite implere. s. pñt ad hoc nō
caret mercede sua a deo. et ideo ponitur pñm scz
longeuitas. i. longa vita vt lis ait. longeuitas sup
terā viuentiū vel morientiū Est at qdruplex vi-
ta. s. vita nature. vita grē. vita fame. vita glie et in
qualibet sit longeu⁹ p honoratiōē pñt Quā-
tum ad vitā nature dñi ecc. iij. Qui honorat pñez
vita viuet lōgiori qz pñt est principium actiū ge-
nerationis. ideo frēquēti⁹ sit mentio in scriptu-
ra d honore pñis qz matris. s. sub eo etiā includi-
tur honor maternus eadem rōne qz principiu ge-
nerationis et si passiuum. Sultum autem con-
gruit talis remuneratio huic operi. nam qui be-
ne vritur beneficio concessio. meretur illud sibi au-
geri. qz ergo beneficium vite post deum bz a pen-
nibus. et bene vritur eos honorando. dignum est
vt augeat ei vita. qz at aliqñ contrarium inuenia-
tur qz honorātes pñtes cito moriantur et inhono-
rantes diu viuant. hoc accidit occulto dei iudicio
ppter aliud meli⁹ nobis ignotum. **D**e vita grē
dñi ecc. iij. Qui honorat patrem suum iocundabit
in filiis. vel naturalibz qz bonos habebit honora-
tes eum vel spñalibz que sunt bona opa. q multi-
plicabuntur ei p grām. et dant ei iocunditatē spūa-
lem Et subditur in die orōnis exaudietur **D**e
ternia dñi Ecc. iij. Glia hois ex honore patris sui. et
dedecus patris filius sine honore Glia at dñi clara
fama cum laude. et itez. Quā male fame est qui
reliquit patrem. et maledictus a deo qui exasp-
matrem Dicitur autē bona fama quasi quedam
vita. qz p banc viuit homo in memorijs aliorum
De vita glie dñi ecc. iij. Honora patrem tuū vt
iupueniat tibi benedictio a deo scz grē. et bñdictio
cūa. s. glie in nouissimo maneat. i. in terra viuen-

tium Et cum est contentio de aliquo inter pñem
et filiū. preponendus est pater filio in honore. qz
nō pñdiceretur filio tñ in veritate. Cū aug. Que-
ritur pater de malo filio Queritur fili⁹ de duro
patre. seruam⁹ honorificentia patri que ei dberur
a filio Nō equamus filium patri in honore Sz
preponim⁹ aliū pñi in veritate. s. si bz. et sic tribui-
mus honore debitu vt nō pdat equitas meriti
ij. q. viij. queritur

Quintū pceptū. §. IX

est. Non occides Exo. xx. Post quartum pceptū
qd est pñm in scda tabula. qd est virtutis pñ-
tis qua redditur pñtibz debitu in quo includit
omne. qd. primo speciali aliqua rōe fit. necesse fu-
it vt ponerentur alia pcepta pñtentia ad iusticia
pprie dicam. que indifferēter reddit oībz debitu
Est at debitum cuiuslibet vt nulli inferat nocumē-
tum. et ideo ponitur illa pcepta negatiua quibz
phibent nocumēta proximis Omne em nocu-
mentū qd inferitur alteri vel est in psonā. ppriam
qd pñtet ad homicidiū. vel in pñtiam p modū
libidinis. qd pñtet ad mechiā. vel in substan-
tiā qd pñtet ad iurtū. vel ad famā qd pñtet ad
falsum testimoniū Ultima duo phibent deside-
ria mechie et furti. qz ad illa trahit pñtia cordis
rōne delectabil vel vtilis. nō autē sic trahit cū ca-
piscennia ad homicidiū vel falsum testimoniū per
se. qz nō bñt rōnem delectabilis vel vtilis Et qz
inter nocumēta maximū ē qd fit in psona. ppria
p homicidiū. ideo pñm in negatiuis q obligat
semp ad semp. nō occides **N**ec tho. se. se. q. cccxv.
at. vi Et dicit idem in trac. de. x. pceptis. qz tripli-
citer est erratū circa istud pceptū Aliqui em pu-
tauerunt nō esse licitū occidere bzura aīalia. sed
hoc est falsum qz nō est pñm vt illis q sunt sub
dura pñti hois Est autē ordo naturalis qz plante
sunt in nutrimentum animalū. et aīalia qdā in
nutrimentum alioz. et oīa in nutrimentum hois
Gen. ix. Quali oīa vitennia tradidi vobis oīa
pñtis etiam pñtis in pollinid dicit q venatio est
iustum bellum. Et. i. ad Cor. x. Omne qd venit
in macello manducate Cū g dñi nō occides inteli-
gitur hoīem. nō bzura aīalia Scōs error fuit
dicentium. qz phiberetur hic occisio cuiuscunqz
hois. etiam malefactoris Unde iudices et officia-
les occidentes reos appellant homicidas Cōtra
quos dicit aug. qz deus qui hoc pceptū dedit. nō
sibi p hoc pñtem occidendi abstulit Dicit enim
Deu. xxxij. ego occidam et viuere faciam Iudices
autē occidendo reos iuridice occidunt mandato
dei qui legē statuit vt rei occiderentur. pñt. viij.
p me. s. sapiam qz deus ē legum pñtiores iusta de-
cernunt. ad ro. iij. Nō sine causa gladiū portat
minister em dei est vindex in iram ei qui malefa-
cit Intelligit g nō occides hoīem. s. ppria auctoritate

Capitulu3 Quartu

tate Tertius error fuit dicentiu qd phibebat hic
occidio primi. s. non sui. afferentes hoc licitū ēē. s.
hoc etiam falsū ēst. Nulli em licet quacuq; ex cau
sa occidere seipm nisi deo iubente ut bēn⁷ de fan
sone. Ut em d^r aug. Spūssctis qui pēu miracula
fecit em ad b⁷ inducit ad figurandū xpi mortem.
est em grauissimū pccm hoc inueniabile. Cū ec
clesia phibuit tales in ecclesia sepeliri. vel pro eis
fieri suffragia ut b⁷. xxiij. q. v. placuit. Cū ergo dē
non occides. intelligitur neq; te neq; alter scdm
aug. i. de ci. dei. Et de talib; homicidiis dīc ps. Ve
loces pedes eoz ad effundendum sanguine3. Cō
tritio et infelicitas in vīs eoz. viam pacis non co
gnouerūt. Pedes aīe sunt affectus qui in homi
cidis sunt veloces. i. pmpri ad effundendum san
guinem humanū. i. occidendū. et affectū cito du
cunt ad effectū s. oīs qui accepit gladius. i. aucto
ritate ppria phibit. Da. xxi. hoīs vel dīne lentēne
puniens. Et ideo subdit ps Contritio corpīs qz
d3 occidi tal infelicitas aīe. qz per hoc priuaf glia
cum sit mortale et etiā multas infelicitates hic pa
titur. **¶** Quia pacis est penitentia ad quā raro re
deunt effecti obstinati. Perpetrat autē quor mo
dis. s. iteriori dīberatōe. et tiori locutōe. manuali
actione notabili omīssione. **¶** Quantū ad pmiū
dī. i. Jo. iij. Dis qui odit frēm suū homicida est.
Odies aliquē cōiter appetit mortē ei⁷. Et biero.
sup Jsa. Dis iniquas et oppressio et iniusticia iudi
cium sanguinis est. Et licet gladio nō occidas vo
lūrate tñ interficis de pe. di. i. oīs. Et aug. Hōmi
cidium lege veniū. putabat non aliud ēē nisi cor
poris interemptō. Aperuit ergo dñs oēm iniquū
moriū ad nocendū frateri in homicidiū genere cōi
neri de pe. di. i. Cum. s. dñs ait. Da. v. dictum ē
antiquis non occides. qui at occiderit re⁷ erit iu
dicio. ego at dico vobis. qz oīs qui irascit frī suo
re⁷ erit iudicio et damnatōe. Et loquit de ira mor
tali qua quis desiderat mortē vel notabile nocu
mentū pmi. Cū et p m tbo. vbi supra. Hic phib
etur viciū ire. put est mortale de q. bēn in. ij. pre
u. vij. c. i. diffule. Cū iob. v. Cū stultū interficit ira
cundia. Scdo perpetrat homicidiū ore. et hoc. m
triplici. s. impando. psulēdo. suadendo in morte3
alteri. Cū aug. Periculose se decipiunt qui ex
stimant eos tñ homicidas qui manib; hoīez oc
cidunt et nō potius eos p quoz pccū et fraude et
exhortationē hoīez extinguūt. Nā iudi nequa3
xpm p pīs manib; interfecerūt sicut scriptum ē
Nobis non licet interficere quēq; Sed tñ illis
morsdm in. putat qz ipsi cū lingua occiderūt di
centes. Crucifige eū de pe. di. i. pcculose. Silt cū
aliq; mal psuasionib; mal pccū trahit alium
ad aliq; criminale. pūritū. furtū. fraudē. luxuriā
et alia h⁷. occidit aīam eius. Cū aug. Nolite pu
tare nō ēē homicidā cū fratri tuo male psuades.
Cum enim fratri tuo male psuades. occidis. Et

ut scias quia occidis audi pla⁷ m. Filij hominū
arma eorum dentes et sagittas lingua eorum gla
dius acutus de pen. di. i. **¶** Tertio perpetratur
ope. Ero. xxi. Qui pculerit hoīem volens eū oc
cidere morte moriet. Et aug. d. ci. dei. Hīs exceptis
qz vel lex iusta generat vel ipse fons iusticie pā
liter deus iubet occidi. Quicq; hoīem vel se vel a
lium occiderit. homicidiū crimine innectet. xxiij.
q. v. Si non licet Contra hoc etiā pceptū tac gra
uiter verberās vel vulnerās vel murilans se vel a
lium. Cū et amputās libi virilia. Etiā zelo. cau
tatis homicida dī. Et phibet ordinari. et pnotus
officio ordinis fungi. qz irregularis est di. lo. Si
quis absciderit. Sz et iudex dei mulier ei⁷ occidēs
reum nō amore iusticie. s. luore vindicte ex tele
statione effundendi humanū sanguinē. hō. nici
da reputatur. Cū aug. Cū mulier iudicis occidit
eū quē iudex iussit occidi si id iponte facit. i. deie
crabiliter homicida ē. xxiij. q. v. Nec reiet quō qz
se vel aliū occidat. gladio. s. vel veneno vel lapide
vel ligno. graui⁷ tñ qnto psona occisa est innocen
tior vel viliior. vel ppinquior. Cū occisio patris vel
matris vel filioz grauissimū inde vxoriciū qd vti
qz nec etiā p adulteriū pperatū pmiū. Sed
phibet et graui punit. ut. xxiij. q. ij. Almonere.
Quarto pperat homicidiū omīssioe cū. s. aliq;
p obuiare morti alteri⁷ iniuste sine sui pculo. et
nō curat. puer. xxiij. Erue eos q ducunt ad mor
tē. et tradunt ad interitū liberare nō cesses. Sic
fecit daniel erga susannā. Dan. xij. Hinc et suma
cus papa. Nō grādis est differētia vix letū inie
ras vel admittas. Mortē. n. lāguetib; pbat inu
gere q bāc cū possit nō excludi dist. lxxxiij. s. i. Et
dicit ibi glō. de medicis q tenent grat⁷ unanima
paupib; mederi qnimo et medicas emere si pnt
cū aliis eis de salute. pvideri nō possit. Et silt qui
nō subuenit indigētib; in extrema necitate cum
possit homicida reputat. Cū eccle. x. xxiij. Pami
egentium est vita paupis qui defraudat ilūm. i.
nō pado vir sanguinū ē. i. homicida. Et ambrosi⁷
Pascē fame morientē si nō paupis occidisti. dist.
lxxviii. Non satis Contritio igit. i. destructio corporis
et infelicitas. i. priuatio regni supni in vīs eoz.
i. in opib; homicidiū. qz oīs homicida nō h3 pte
in regno xpi. Jo. iij. Sz ut dī apo. xii. homicidū
ps eoz in stagno ignis et sulphuris. Qdibet hoīū
homicidior ē mortale

Sextū preceptū ē .s. x

Nō mechaber. Ero. x. Post iniuriā pprie psonē
nulla maior reputat qz adulteriū qd dī mechba.
qd pmiū in psonā pūctā q reputat qñ vna p
sona cū puge suo. Da. xii. Itaq; nō sūt duo sed
vna caro. Et qzuis mechba. pprie dicat adulteriū
i. accessus ad alienū tborū. tñ sub isto noīe inter
higiphibita oīs spēs luxurie et oīs act⁷ venereus

extra m̃m̃oniũ debite seruatus Uñ aug. in li.
de questioibz Deu. dicit Meretrices eẽ ad me
retrices accedere phibet dñs Quaz turpitudine e
xnal cū. s. dñs dicit in lege. vt notat hic glo. Nō
erit meretrix de filiabo isrl. nec sctorator de filiis
isrl Et panlopost S3 sic sub furti noie itelligit p
bibita ois illicita vsurpatio rei aliene. apte volēs
intelligere totũ Sic noie mechie ois illicit? cu
bit atqz illoz mebroz n̄ legitim? vsu apibit? o3
intelligi. xxi. q. nq. Meretrices Et isro. sup̄ ero.
q̄ illd mecbaber. i. nec q̄sqz p̄ter m̃m̃oniũ fede
ra alqz semis amiscat. xxi. q. v. Ideo at in deca
logo ponit exp̄sse phibet mechia. i. adulteriũ q̄ alie
spēs luxurie Quia cā p̄cepta decalogi p̄tinet ad
iusticiā q̄ reddit debiti alii. 7 nemi inferat nocu
m̃enti vel iniuriam magis sit dare iniuriā p̄rio p
adulteriũ q̄ p̄ alios modos luxurie. 7 iō exp̄sse
phibet Circa hoc p̄r induci illd p̄s. Ambulās in
via imaculata. hic mihi militabat. q̄uis ois cul
pa mortat? fm̄ i. ho. in. nq. maculā aie ingerat. q̄ nō
est aliqd q̄ p̄uatiō pulchritudis aie q̄ resultat ex
debita p̄uatiōe op̄e fm̄. i. rōe. cū qdā reful
gēia gr̄e p̄cipue tñ p̄tā luxurie magis dñr macula
re hoiez qz corp? 7 tamā 7 aiam maculant 7 absor
bent p̄ceterz lumē rōis Un̄ de salomōe. p̄p luxu
riam ei? dñr infecti Ec̄. xviij. Tu at polutiū macu
lā in glā tua Inclinaſti femora tua mulieribz. In
via ḡ imaculata ambulant qui caste viuunt suans
illud p̄ceptũ. nō mecbaber Et bicor fidel bonus
militat. i. seruit deo ad debre. xij. Honorabiles
nuprie 7 thorus imaculatus. 7 multo magis ei ser
uit 7 accepti q̄ ambulat in via imaculata viduita
tis vel virginitat? m̃nde Un̄ canit ecclesia de aga
tha virgine Immaculat? dñs imaculatā sibi spō
sam elegit Et de virgine dei m̃e Sctar imacul
lata dñs at. Et q̄ mihi m̃strauerit ait dñs. ho
norificabit eĩ p̄ me? q̄ eĩ in cel? Jo. xij. Et in cel
sine macula sūt aũ throni dei apo. xij. Fit at q̄
dupliciter quis maculat? p luxuriam facies p̄ra
hoc p̄ceptum

Cum agit turpiter in seipsum.

Cum agnoscit nequiter vas femineum

Cum se iungit sceleriter ad silem sexum.

Cum accedit carnaliter ad aial brutum

Quantũ ad p̄m̃o maculat? q̄s p luxuriā op̄ado
turpia p seipm̄ qd dñr mollicies. i. Cor. vi. Neqz
molles regnũ dei possidebũt. qz illd mortale eĩ et
p̄ra hoc p̄ceptũ Nō b̄ eĩ fm̄ i. ho. se. se. q. clij. ar. ij.
P̄m̄ in hūanif acubz eĩ qd eĩ p̄ra ordinē rōis
bz hoc rōis ordo. vt q̄libet ordinat 7 dirigat ad fi
nē suũ Un̄ sic nō est p̄m̄ si p rōnem hō vras ali
q̄bz rebz ad finē ad quē fr mōr ordine que m̃eri
dñm̄odo ille finis sit aliqd vere bonũ. ita p̄m̄ eĩ
si vras hō aliquibz rebz ad finē ad quē nō sūt or
dinata. vel si nō debito mōr hōfaciat. Est at vere
bonũ vt p̄seruet naturā indiuidui. qd sit p̄sum

ciboz Et silt bonũ est 7 magis excellēs q̄ p̄seruet
natura sp̄ei qd sit in generatōe p̄ actũ venereum
Sic ḡ vsus ciboz si nō fiat ad debitũ finē. s. siltē
ratōis corpis. vel nō debito mō. est p̄m̄ ita vien
do venereis nō ad finē hūane generatōis v̄l inde
bito mō vt cū nō sua vxore p̄m̄ est S3 polluedo
seipm̄. certũ eĩ qz frustra oĩno intērio nase. cū nō
possit seq̄ generatio. vñ p̄m̄ eĩ 7 mortale. ex q̄ ex
cludit a regnō di fm̄ aplm̄ Et q̄uis semē huma
nũ dicat sup̄flũ in aial. nō m̄ eĩ simplr sup̄flũ
s̄ ex eo q̄ est residũ op̄atōis dñm̄is nutritiue tñ
eo indiget ur ad virtutis generatiue opus. 7 iō
cum p̄curetur emitri indebite. i. extra actũ coniu
gale peccatũ est Non sic est de alijs sup̄fluitatibz
corpis. que qualitercũqz emittatur s̄aia decen
tia diuictus humani sine p̄cō est Si aut accidet
emissio seminis in vigiliā vel somno. sine procura
tione aliq. 7 p̄ter oēm intentionē nō est p̄m̄ fm̄
ibo. S̄cdo fit quis maculatus feminam agno
scendo non suam Thobi. nq. Attende tibi ab oĩ
fornicatione. 7 p̄ter vxorem tuam nunqz para
ris crimen scire Sunt autē diuerse spēs luxurie
cum mulieribz. 7 distince p̄tende Nam si pec
catum carnis p̄mittatur soluti cum soluta. dicit
simplex fornicatio. vt accedere ad meretrices vel
concubinas. b̄. qd quidam arbitrantur licituz
nō p̄iugatis nec esse p̄m̄ Sed b. i. ho. se. se. q. clij.
arti. ij. dicit esse mortale. 7 contra hoc p̄ceptum
apls ad ep̄s. v. Omnis fornicator aut imundus
non habet hereditatem in regno dei 7 christi Si
cōmittatur cum virginibus dicitur stuprũ. Si
cum sanguineis vel affinitibus dicitur incestus.
Si cum cleris vel religiosis vel monialibus di
citur sacrilegium. vel etiam cum patribz spiri
tualibus vt confessoribus vel p̄maribus Si per
violētiā mulier? vel parentum dicitur raptus
Si cum vxore alterius vel viro coniugato mulie
re eĩ soluta dicitur adulteriũ. i. ad Cor. vi. Ne
qz adulteri regnum dei possidebunt. Et vt dicit
i. ho. in trac. de. x. p̄ceptis Mulier adulterans tria
mala facit que notantur eccl. xxiij. Omnis muli
er relinquens virum suum peccabit. primo in le
ge altissimi incredibilis fuit Secundo virũ suũ
dereliquit. Terno in adulterio fornicata est. et
ex alio viro substituit filios. 7 sic legi dei si credit
qui prohibet adulteriũ 7 sacramentum violat
fidem frangit. viro 7 prodicionem 7 furtum si ge
nerat ex adulterio filios quos nutrit d̄ substantia
viri Un̄ at adulterans triple tria mala facit Pri
mo qz cum caput sit vxoris. debet eam ducere
exemplo suo ad honestatē. 7 facit p̄rariũ. S̄cdo
qz bz rōnem magis vigozofam q̄ mulier. 7 ideo
p̄r magis reprimere p̄cupias. Terno facit cōtra
equalitatē qz ira tenetur sibi seruare fidem sicut
illa sibi Hinc aug. in li. de decē cordis ait. nō me
cbaberis. i. nō ibis ad aliam q̄ vxorem tuam. tu

Capitulum Quartū.

erigia hoc ab vxore nō vis hoc reddere vxori. cū
tamen debeat in virtute vxorem precellere qm̄ co
stitas vir? est. Uis tuā vxorē eē victricē. ⁊ tu victr
iaces. xxxij. q. vij. Tertio fit quis maculat agēs cō
tra hoc pceptū p viciū sodomiticū. De q ap̄ls ad
Ro. i. Tradidit illos dñs. i. tradi permisit in pas
siones ignominie. i. vicia inno minanda. Nam fe
mine eorū inmutauerunt naturā vñ in eū q̄ ē cō
tra naturā. Sicut masculi relicto natālī vsu femie
exacerāt in pcupiscētis suis subinuit masculi i
malesculos turpitudine opāteor ad qnta mala sa
les postea deueniāt subdit ap̄ls dicens Tradidit
eos dñs in reprobiū sentē. i. tradi permisit impletos
ois iniquitate. malicia. fornicatōe. auaricia. neqcia
⁊c. Et ad hoc ē ptinet vxore vel alia feina abutē
do extra vas debitū. Un̄ aug. xxxij. q. vij. Adultij
enumerat quibusdā spēbo luxurie subdit. Horū
oim pessimū est qd̄ ē ptra naturā vt si vir mēbro
mulieris ad hoc pcesso vii voluerit. ⁊ iste vsus cō
tra naturā execrabilis sit in meretrice. execrabilior
in vxore. B ille Et dē tale viciū pessimū qz destru
ctiū bñanti generi. vñ dē de sodomitis qz erant
pessimi coraz dño. qz dē igner sulphure p̄sūp̄it
et ciuitates subuertit vt pz gen. xix. Et fin leges
tales debent decapitari. Et mediaiores b? vt. E.
de penis. l. Qui abducto Quarto fit quis macu
latus cū aialibo brui p̄miscendo Ero. xxij. Qui
coierit cū iumento morte moriat Et leui. xx. Mul
lier que accesserit ad oē pec? ⁊ vult ascendi ab eo
interficiētis mulierē ⁊ pecus morte moriat Aug.
Pecora inde credendū est iussū infici qz tali fla
gitō p̄aminata indignā reficāt scī memoriā. xv
q. i. Mulier cōtra istud pceptū ē facit qui cum
vxore vel alia extra vas debitū fūdīt semē ne. i. ge
neret. ⁊ inde scādālū oriat. vel ne graue i alendo
filios paup exis. in qd̄ viciū incidētes her ⁊ onā
filiū iude mala morte subito pierūt Gen. Sz ē
cū vxorē suā qz debito mō p̄ḡscat cā delectatōis vl
tra limites m̄imonij. i. tāta pcupia duct? vt ē si
non eēt vxor eā vel alia mulierē p̄ḡscet vt satiffa
ceret voluptati sue fin tbo. in. nq. peccat mortali
Et d̄ tali d̄z intelligi illd̄ sexti pbi. qd̄ induc bie.
xxxij. q. nq. Digo. dices. Dis i vxorē suā amator
ardētiōr adul? ē De modis at̄ idebit in vsu m̄i
monij fuato d̄bito vase. d̄ se n̄ ē mortale fin al b.
b̄ p̄t eē mortale ex inordinatōe at̄. De oibz his spē
bus luxurie ⁊ de nocumentis eorū bēs diffuse in. ij
pte. ii. i. per totum.

Septimū precep. §. xi

cū decalogi ē nō furtū iacies Ero. xx Sup q̄ aug.
Furtū noie bñ intelligit ois illicita vlturpatio rei
aliene. nō ē rapinā p̄misit q̄ furtū p̄buit. s̄ fur
ti noie in le. x. test. ⁊ rapinā intelligi voluit Ap̄re
em totū significauit quicqd̄ illicite rex. primi au
ter. in. q. v. pena Nec p̄p̄ea excusaret qz a fur

to. q̄ auferet a priore indigētibz subueniret sibi
vel alijs nisi in errea nēitate essent nō inueni
rēt subuenientē Un̄ aug. Forte aliqz cogitat ⁊ di
cit multi sūt xpiani diuites. auari. cupidi. nō bēo
pctm̄. si ill abstulero ⁊ paupibz dederō Un̄ illi n̄
boni agūt mercedē h̄re potero Sz b? cogitatō di
aboli calliditate suggerit. Nā si totū tribuat po
tis pctm̄ qz minuat. xii. q. v. forte Et p totam il
lam q. Nec ē sumendū est exemplū furadi ab is
rahelitis q̄ accipientes sub muruo ab egiptijs va
sa aurea ⁊ argentea spoliauerūt eos Quia vt di
xit aug. Isti furtū nō fecerūt s̄ deo iubēte hoc
miseriū p̄buerūt. xii. q. v. dixit. Nā q̄ furtū faci
es sūt at. nq. modis ptra istud pceptū p iniustā
re p̄acq̄s h̄re. p prauā ad hoc opatōem p iniquā
retentionē. p indebitā distributōem. Quātum
ad primū. Isti modis qz acq̄rit bona tpalia in
iustis. Prio occulte aliena accipiendo ē in venio
Sz vt d̄ eccl. v. Sup furtū est opprobriū ⁊ p̄fusio.
Scōp rapinā manifeste ⁊ p̄vini capiendo. ⁊ bi
nō sūt solū latrones in stratis. s̄ et p̄cipes ⁊ co
itates vsurpātes iniuste ciuitates ⁊ caltra sine iusto
titulo. vel ē faciētes extorsiones indebitas a sub
ditis. in gabellis pedagijs. ⁊ collectis Eccl. xij
Principes eius in medio ipsius q̄si lupi rapien
tes p̄dā. Vel et cū faciūt leges iniqs ad lucrandū
Isa. i. Ne q̄ p̄dūt leges iniqs. ⁊ scribētes in iusti
cias scripserunt. vt opprimerēt in iudicō paupes
⁊ facerēt cāe bñiliū ppli in eorū eēt vidue p̄da
eorū ⁊ pupillos diriperent. Tertio p fraudulē
tiam multiplicē In quantitate dando diuinu
ta pōderat mensuras recti In qualitate praua. p
bonis vendendo in iusto p̄cio In substantia vendē
do vinum limphatū pro puro. vnum metallum
p alio Carnes pecudinas pro castrato. atomata
vnius speciei p akera. Amos. viij. Eludite q̄ pre
ritis pauperē ⁊ deficere faciēte genos fre. dicentes
qñ trālibit messis ⁊ venūdabimus merces ⁊ sab
batū. ⁊ apiem? frumentū vt iminuat? mensurā
⁊ siclū augeamus. ⁊ supponamus stateras do. os
sas vt possideamus in argento egenos ⁊ paupes
p caldamentis. ⁊ quinquiliās frumenti vendam?
Quarto fit ptra hoc pceptum p vsurā. i. pro mu
tuo pecunie vel rex q̄ vsu p̄sumitur vt victualij
accipiendo aliquid vltra capitale hoc d̄ vsura vt
pz. xii. q. ij. vsura. vñ ps. Qui pecuniam suam
nō dedit ad vsurā. hic requiescit in monte sancto
⁊ scilicet glorie superne Qui autem eam facit
non illic habitabit. sed in inferno Quinto fit con
tra hoc pceptum per sacrilegium id est iniustā
acceptationem rerum ecclesie Hieronim? Amico
quippe rapere furtum ē. ecclesiam fraudare sacri
legium. xij. q. ij. Gloria Sexto per iniusticiā
iudicum seu officialium tantum iniquas sen
tētiās. vel ex timore vel ex amore vel cupiditate vlt
odio vel notabili ignorantia Isa. v. Iustificatio

impium p muneribus et iusticiam iusti auferunt ab eo
 Thido. citior violatur auro iusticia. xi. q. iij. pauper
 Septimo p variam danificationem vt in incendijs
 de vastationibus agroz et caltropz in bellis iniustis in
 mutilationibus. occasionibus. falsis accusacionibus. relin
 quicionibus. et instrumentis Et hi oēs nō solū peccant
 mortaliter agentes contra hoc pceptum. s et te
 nentur ad restitutionem pdictoz. vñ aug. ad mace
 donum Qui pira ius humane societatis furtis. ra
 pinis. calūnijs. oppressionibus. iuasionibus. alijs
 abutulerit. reddenda ponit qz donanda censemus
 zachai publicani exēplo. xij. q. v. Nō sane in fi
 dē zachē dixit xpo intrāre domū suā Si qd aliqū
 defraudauit reddo qdruptū Lu. xij. Zachariū et
 p simoniā. ludū. vel aliū turpe lucz qsi furtū. cen
 setur. nō qdē restituendū dāni. s paupibz erogandū
 Aliqñ de nēccitate vt in simoniā et ludo. Aliqñ ex
 bonestate vt in meretricōz b. ar. xij. q. v. q. bēis
 et ca. nō sane Qui at p simoniā l'itruisioez et non
 canoica iustitioez incipit l' tenet bñficiū ecclesiasticū.
 furtat oēs fructus qz pcepit Jo. i. Qui nō intrat p
 holuū. s ascēdit aliunde ille fur ē et latro Scdo
 fit pira iñd pceptū p prauā cooperatōz ad talia ac
 quisita illicita. et si nihil i pē inde pcpiat vt consu
 lēdo. psuadēdo. impando. et b. ad ro. i. Digni sē
 morte nō solū q faciūt. s qui pscennūt faciētibz. et
 nō solū peccāt mortali s etiā tenent ad restitutōz
 dānōz et ablatoz. qñ tal cooperatio fuit q sine ea
 nō iussit scā rapina vel furtū. vsura vel dānū. q.
 q. i. notū in fi. facientē et pscennientē par pena cō
 l'irigū. qd intelligit de pscensu cooperatōis sine q nō
 fieret malū in glo. Et ad hoc facit qd dē extra de
 inu. et dā. da. c. pl. q occasione dāni dat dānū qz
 dedisse videt Et in puer. vulgarit. dē Lāto. facti
 tienecl. factio. qñto q inuola. Si at nō ita coop
 a sūt quin etiā sine eis fieret dānū. peccāt qdē
 grauis s nō tenent ad restitutōez nisi qñtū pue
 nisset ad eos de furto vel rapina et b. Vel in qñtū
 ex suo p filio vel alia cooperatōe pl' dāni iussit scm
 fm ibo. in. nñ. et albet. Cñ Jsa. i. Principes tui
 infideles socij furū. oēs diligūt munera sequit
 retributō. s et p b. cooperant rapinis alioz De res
 titutioe et mō ei' bēis diffuse in. ij. pte. ti. ij. p totū
 Tercio fit furtū p retētiōē rei aliene pira vo
 luntatē dñi sui. aplo ad ro. viij. Reddite oibz debi
 ta. et initali Hemini quicqz debeatis Qui em̄ teri
 net rē alteri' pira voluntatē ei' vñqz facit ei iniu
 riam qz ipedit eū ab usu ei' nisi hoc facerz ad horā
 ad obuiandū malo. pura cū nō reddit gladiū suū
 furioso. postulanti eū ab eo penes quē deponit et
 hoc ne se vel aliū ledat. hoc em̄ licitū ē facere aut
 iniuriā pio hoc ē pēim. qz pira iusticiā. nō at l'z
 nec in modico in pctō morari. s subitō dz egredi
 Juxta illd eccl. xi Quasi a facie colubz fuge pec
 cani. q at detinet alienū pira voluntatē dñi morat
 i pctō. et sic sp auget pctm Et quēs mēti occurrū

se detinere alienū ⁊ pponit retinere ⁊ nō reddere
tonēs de nouo peccat mortalit. ⁊ penitere n̄ p̄t nec
absolui Un̄ aug. Si res aliena p̄p̄ quā p̄ctm ē
reddi possit. ⁊ nō reddi. p̄na nō agitur s̄ s̄latur
Si at̄ vacat agi. nō remittit p̄ctm nisi restituat
ablatū si istui p̄t. xij. q. vi. Si res de re. iur. li.
vi. Quāuis q̄s nō accepit ip̄e furtū vel fraudu
lentiā v̄l v̄surā sacrilegium ⁊ b̄. s̄ p̄t vel alq̄ plan
guinei vel amici Si tñ ad eū p̄ueit hereditas. te
net illa restituere inq̄ntū sufficit hereditas. Idē
delegatis qñ nō sufficeret hereditas. extra d̄ v̄sur
michael **¶** Quarto fit p̄ra hoc p̄ceptū p̄ indebi
taz distributionē Ap̄ls. i. ad Cor. ij. Hic iā q̄rit
inē dispensatores. vt fidel̄ quis inueniat Ecciaz
plani sunt dispensatores rez eccē. ponit q̄s dñm Un̄
aug. Non illa n̄ra sūt q̄rū p̄curationē q̄dāmodo
gerim⁹. vt p̄prietatem nobis dānabili v̄surparōe
v̄ndicam⁹. xij. q. i. s̄. v̄l. Ubi dicit glo. q̄ plani si be
ne am̄strant loco dñoz sūt. si male loco p̄donū
s̄. p̄ emp. l. qui fundū. s̄. si tutor. Ecclā. n. tenet lo
cum pupilli. ⁊ platus locū tutor⁹ Sicut ergo tu
tor⁹ si male am̄strat dilapidando bona pupilli
vt fur h̄t i. az p̄lar⁹ oū p̄mittit restituere bona ec
clesie. vel v̄surpare vel indebite alienat ⁊ tenet sa
tisfacere Si et expendit i malos v̄sus. dādo sine
necitate consanguineis vel p̄iuijs. ludis canib⁹.
⁊ turpibus p̄sonis exponit. qd̄ d̄z dare paupib⁹
quasi furat̄ Nec dubiū q̄ mortalit peccat Un̄ aī
teneatur ad restitutionē vide infra in. ij. p̄te. ii. q̄.
¶ Qui et h̄nt aliq̄ paupib⁹ v̄l ecclesijs distribuere
vt hospitalarij ⁊ socierates laicor⁹. si nō fideles faci
unt. si nō indigētib⁹ tribuūt. furtū p̄mittūt Reli
giosi qui p̄p̄riū tenent vel extra p̄uentum sine
licentiā rōnabiliā bona distribuūt furtū p̄mit
tūt Seculares de bonis p̄p̄ris nō dātes elemosi
nas indigentibus q̄s sciunt. cū decet p̄nt furtū
faciunt. licet non teneant ad restitutōez Unde
ambo. Esurientium est panis quem tu detines
Rudoz vestimentum qd̄ recludis Captiuor⁹
pecunia quam in terra desodis Tantoz ergo te
scias inuadere bona. quanti possis prestare qd̄
les di. xlviij. Sicut hi. Contra oēs fures d̄t Isa.
xxij. **¶** Ue qui predatis. nōne ⁊ ipse predaberis cū
p̄sumatus fueris depredatōem. ⁊ ipse predaberis
vel substantiam vel aīam Et vt dicit tho. in trac.
de decem p̄ceptis Nullum peccatum est quasi
piculosisus isto Nam de alijs p̄ris hō dolendo ⁊
p̄tredo saluat s̄ de isto oportet q̄ et satisfiat de a
lieno ablato si p̄t. alias nil valet penitētia s̄ ni
mis difficile videt̄ hoib⁹ exbursare pecuniā ⁊ resti
tuere. ⁊ facilius inducuntur ad dandum elemosi
nas vel faciendū ecclesias ⁊ hospitalia q̄s ad resti
tuendū. qd̄ nō sufficit. Et ideo bene d̄t abacuch
ij Ue his qui aggregant rō sua v̄sq̄ aggrauant
p̄ra se censum lutoz De censu li. i. difficile est
Actoꝝ quia furatus est. et tulit de bonis h̄erico

Capitulum Quartū.

pra ordinatōez dei. lapidat' ēa toto pplo De sin-
gul' modis furti q' sit spēs auaricie bēs diffuse i
ij. pre. ii. i.

Octauū precep' .s. XII.

rū est. Nō loq'z pra primū tū fālū testimoniū
ero. r. inter oīa aīalia soli hōi dātū est loq'z pcep-
tū sue mētis possit alteri manifestare. pp' qd' dī
pōs. q' ea q' sūt in voce sūt notē eoz q' sūt in aīa
passionū Quia g' aliq's sciēt fālū dicat abunī
līgua. nec ē sine pccō. et si faciat ad bonū psequēdū
vel malū vitādū qz nō sūt mala faciēda ut veniāt
bona ait ap'ls ad ro. iij. Et aug. Ad salutē sempitē-
nā null' ducēd' ē opitulāte mēdacio. xxi. q. ij. p'ri
Est at' vitādū mēdaciū pp' tria fm tho. in dicto
trac. decem preceptorū:

Propter diaboli assimilationem

Propter societatis dissolutionem

Propter fame amissionem

Primo ppter diaboli assilātōem Efficitur em
mēdax filius diabolo qz ipse vt dī Jo. viij. mēdax
est et p' eius. Ipse inuenit primum mendacium
rū dixit primis p'ntib' Nequaq' moriemini et
Gen. ij. Alindro. Dēs q' dicit mēdaciū filij sūt
diaboli. xxi. q. v. Cauete. filij at' filius ē p'ri Scōo
mendaciū vitari dōz pp' societatz dissolutionē Nō
ei nata. r. ē aīa sociale leu p'olitici cū alijs viues
B' male possit loq'z iuicē quuere si loq'z b'ent
sp' dubitare de vrbis alioz Un' ap'ls ad ep'ls. nūq'
D. ponētes mēdaciū loq'm' vnuq'sq' vitatē cū
prio suo. qm' sum' inuicē mēbra Tertio pp' fa-
me amissionē. Nō em qui assuecit mēdaciō. nō
credit ei cū vritatē dicit. p'cipue in vris spūali-
bus. dñis. plas. multū reddit iniāmes mēdaciū
Ec. xxxij. ab inūdo q's mūdabit' et mēdace qd'
vex dicit. q. d. nullū. Et hoc p'ctm ē pra vel pier
tūnd pceptū fm magi. in. iij. sen. li. d. penul. Nō
loq'is pra. pr. rē. Un' ps Insurrexerū in me te-
stes iniqui. et mēntia est iniqui. si. Propter p'ri
ci' aliter loq'is de xpo. pra quē dixerūt dū
sūm testimoniū Quadrupliciter ergo sit pra hoc
preceptum fm tho. vbi supra

Per fallam in iudicio pbatōem

Per variam de alio detractionem.

Per mendacem in sermone locutionem.

Dec noxiā de prelato murmuratiōem

Quantū ad p'ntū cū aliq's i iudicō aliq'ne accu-
sat fāllo vel testificat. exp'sse agit pra istō pceptū
et tenet ei d' oī dāno Et si d'ficet in pbatōe sustie-
ret penā taliois. ij. q. iij. p' totū Sic illi duo p'sbri
accusar' et testificātes pra susannā de adult'io
qz quicū sūt a dāiele fālū dixisse testimoniū. la-
pidari sunt a pplo Dan. xij. Illi at' duo testes q'
testificāti sūt pra xpm fālū. cū nō pueniētia cēnt
testimonia eoz. nō tū puniti sunt vt merebantur
nec p'bare pot' r'it' suā fālitate. xpm dixisse. pos-

sum destruere tēplū hoc rē. Et sic insurrexerūt te-
stes iniqui Scōo loq'is q's fālū testimoniū pra
primū cū ei d'rabat dicēdo aliq'd crimiale d' alio
i abntia ei' qd' nō ē vex l' si ē vex cū sit illō occultū
alijs manifestat ad denigrādā famā ei' qd' vniq's ē
mortale fm tho. se. se. Un' ecē. r. q' si si serpens mor-
deat in occulto. sic q' occulte detrahāt serpens co-
medit terrā. i. detractor pascit de fecib' alioz nar-
ratis Serpens videt incedere p' vna viā subito
impeptibil' voluit se ad aliā Sic detractor inci-
pit bona dicere de aliquo postea vritur aduersari
ua p'unctione Sed cum sūma iniquitas est fra-
trib' detrahete. vñ dr. vi. q. i. Et deteriores sunt q'
vitā moresq' bonoz corrūpūt his qui substantias
aliozū pdiacq' diripiūt Caueat vnusq'sq' nē aur
linguaz aut aures hēat p'urientes ne. s. aut alijs
detrahāt. aut detrahentes audiat. Sedens inq't
aduersus frēm tuū loq'bat'. s. detrahēdo rē. Par-
cant omnes detractores lingue. custodiātq' p'mo-
nes suos Et sciant cū de alijs loquūtur. sua sentē-
tia iudicabunt Nemo iūto auditori libent' loq'f
Dec adrian'. vi. q. i. Ex merito. vnde et puer. xxi
dr. Veni' aquilo dissipat pluuias. et facies. trit' s'
linguam detrahentē Et tenetur tal' restituere fa-
mam ablatā. put p' r. nō tū debet illi notificare vt
simplices dicūt. nec ab eo petere veniam de quo
malū dixit. nisi certus ēet q' sciret Nam hoc esset
kandalum in illo generare. et pra se pericla inci-
tare Si autē malum de aliquo quis dicit falsuz
vel vex in sui p'ntia. hoc p'inet ad contumeliā
Et tunc tenet petere veniam ab eo. et coram illis
dicere se falsuz dixisse si falsum dixit Nō g' d'ra-
hendo fālū testimoniū loq'z Tertio per mēdax
cem locutionē Dece. iij. Non est vritas in terra
non est mīa. sed furtum mendacium maledictuz
inundauerunt Un' biere. ix. Docuerunt linguā
suam loqui in mendacium Sed os qd' mentit' d'r
sap. i. occidit aīas Nō occidit at' aīinā. s. priuādo
grā. nisi p'ctm mortale. g' videt mortale Nō vex ē
s' nō sp' d'nti in his que sunt fidei. et mox qui
sunt necēti ad fidē. mortale ē. et pra hoc pceptū
qd' p'cipue p'inet ad platos-magros. pdicatores
de quib'. ij. pet. ij. Erunt in vobis mgti mēdaces
qui introducunt secas pditōnis Et aliqui talia
dicunt vt videant' scire Isa. lxvij. Sup' quē lusi-
stis sup' quē dilastis os et eiecistis linguā. nun-
quid nō vos filij scelesti semen mendax Sūt mē-
nti' in notabile dānū primū spūale vel corpale
mortale ē. Vel etiā cum quis vritur mēdacio in
cōfessione de mortalib' p'cipue. vel i iudicio in
terrogatus iuridice Et d' his intelligitur auctori-
tas predicta Os quod mentitur rē. In alijs ca-
sibus loqui mendacium non est contra. sed p'ter
istud pceptū Unde et veniale a quo etiā abstmē-
dum Ad col. ij. Nolite mēnti inuicem. et aliq'n
quis mēntur pro salute alioz Sed dicitur. Jo. 3

xiij. Aliquid de? nō indiget nrō mēdacio Aliqñ
ex falsa hūilitate dicēs aliqd malū de se qd nō est
vel negās bonū qd inesse fuit De quibz aug. In-
cauti sunt humiles qui mēdacio se illaqueāt. xxiij
q. ij. Aliqñ ex recundie leuitate Et cū quis cre-
dit vix dicere et dicit falsū. postea aduētes. Recū
datur illud retractare Aliqñ istud posset eē mor-
tale Ecc. iij. Nō p tradicas verbo veritatē vllō mō
Aliqñ ex vilitate vt. f. aliqñ psequitur malū eui-
ter. Isa. xxiij. Posuim? mēdaciū spē nrām. et mē-
dacio pecti sum? Aliqñ ppter pmodū a. f. i. q. eccl. iij.
Nō accipias faciē ptra faciē tuā nec aduers? aīaz
tuā mēdaciū Aliqñ ppter ludū qd et pcrīm est fm
aug. Ab oī ergo mendacio cauendum est fm illd
Istō Omne genus mēdaciū sūope fuge nec casu
nec studio loq̃r falsū. xxiij. q. ij. Non loquaris

Quarto p murmuratiōē Frequenter subdi-
ti murmurant de p̃latibz pquerētes de eis qd ma-
le tractant et gubernant eos Sz vt dr sap. i. Cu-
stodite vos a murmuratiōē qd nihil pdest. imo mī-
tū nocet qz p̃turbat totū collegiū. et induc alios
ad siliā. i. Co. x. Nec murmurauerit sic qdā eoz
murmurauerit. et a sp̃entibz p̃erit v. xc. Alien?
fir a frat̃z vnitatē qd murmurauerit et Maria so-
roz aaron qz murmurauit ptra moisen p̃culla est
lepra De his vicis. f. detractōē. p̃uēlia. mēdacio.
et murmuratiōē diffuse hēs infra. in. ij. pte.

Nonū precep .s. XIII

nū ē Nō p̃cupilces tē p̃imi tui rē. Exo. xx. Post
p̃cepta quibz p̃bibent exp̃isse p̃ctā oris et opis po-
nuntur ea qd p̃bibent p̃ctā cordis. cōcupiam. f. seu
desideriū Ista em̃ est differētia ṽdictū est supra.
in lēgē dīnā et humanā. qz hūana solū iudicat d
p. f. is oris et opis. n̄ at de p̃ctis cordis Lex at dīna
iudicat de occultis cordis p̃ctis et oñdit ea eē pu-
nienda Criso. Deus nō ex opibz tñ iudicat s ex
cogitatōibz et ex co. de. xxiij. q. v. Iuramenti Et rō
est vt dr. i. Reg. xvi. c. et hoies vident qd foris appa-
reut. deus at̃ intuetur cor Lū etiam dr qd lex vet?
colibet manū nō aīam vt noua. nō sic intelligen-
dū est quasi lex vetus nō p̃bibeat p̃ctā cordis. qz
h? p̃ratiū apparz in isto p̃cepto. s. ideo dr colibe-
re manū non aīam. qz non puniebat pena tpali
seu corpali p̃ctā cordis et malas p̃cupilcētiās. sic
p̃ctā opis. p̃bibita p p̃cedētia p̃cepta Et vt dicit
augustin. Bona est lex. f. ista qd dū p̃cupiam p̃hibz
oē malū p̃bibeat. ex. d. p̃li. Nā p̃cupiam Lōcupia
em̃ mali est ra dix oīs maliz p̃ncipiū. Ili. n. qd
p̃cupilceret malū nō faceret Vñ ma. xv. Et corde
exerunt cogitatōēs male. homicidia. adulteriaz.
Et hec sunt que coinquinant hōiem Et qñtū ad
p̃cupilcentiā rez de qua hic dr. nō p̃cupilces tē
rē. dicit. ps. Rapinas nolite cōcupilcere. diuitie
li affluant. nolite cor apponere Propt̃ q̃tuor at̃
iōes d̃z qd abstinere ab ista p̃cupia fm tbo. f. trac.

de decem p̃ceptis

Propter concupiscentie infinitatem.

Propter inquietudinis anxietatem.

Propter iusticie p̃rarietatem

Propter substantie inutilitatem

Quantū ad p̃imū sciēdū qd cupiditas seu cō-
cupiscentia h̃z quandam infinitatē. Quilibet at̃
sapies d̃z intēdere finē aliqūē in suo facto Null?
em̃ d̃z ire p viā infinitā Concupiscentia aut̃ rez
est infinita Vñ dr ecc. v. Avarus nō implet pecu-
nia Et amb. Nec finis nec facietas vñqz aderit
cupiditati. di. xlvij. sicut bi Et Isa. v. dr Et qui
p̃iugitis domū ad domū et agrū agro copulatis. rē.
q. d. Nunq̃ potestis finem ponere vestre concu-
piscencie rerum Ratio huius est quia cor huma-
num est factum ad recipiendum deum p gratiaz
et postea p glām Et ideo quicqd beat min? deo
non p̃t finire desideriū eius Ipse em̃ maior est oī
re. ps. Qui. f. de? replet in bonis desideriū tuum

Secūdo debet cauere p̃cupiscentia ppter inque-
tudinē quam h̃z in se Quilibet naturalr appetit
quietē. qz hoc est valde delectabi. e cuilibet Sz cu-
piditas facit hoies semp inquietos punctionibz
solicitudinū Vñ p̃pantur cupidi terre spinosē q
seminata verbo dī suffocatur a spinis crescentibz
solicitudinum rez vt dr Lu. viij. Semper enim
cupidi sunt soliti. non habita acquirere acqui-
ta custodire. et augere ipsa non amittere Eccl. v
Saturitas diuitis non sinit dormire eum Ma.
vi. Vbi est thesaurus tuus ibi est cor tuū Ambē.
Vens avari viculis cupiditatis astricta. sp. aux
vider spargētum cogitat. sp redditus computat
gratis aurum qd solem intuetur. ipsa eius oza-
no a deo perit aurū distinc. xlvij. Sic bi Ter-
tio ppter iusticie p̃rarietatem. Remota iusticia
ait aug. de ci. dei Quid sunt regna nisi magna la-
procinia. et sic tollitur recta p̃uertario hūana Est
autem cupiditas cōtraria iusticie quia vt acqui-
rat sibi cupidus facit omnē iusticiā in negocia-
tōibz. in iudiciis. et alijs Unde dicit eccl. xxi
Qui diligit aurum nō iustificabitur. i. nō faciet
iusticiā Et de iudiciis dicitur exo. xxiij. Nō ac-
cipies munera. quia munera excecant oculos sa-
pientū. et p̃uertit verba iustoz Legitur de qdaz
iudice cupido. qd cum b̃et quandam causam p
manibus. vna pars obtulit ei pro munere vñū
vitulū vt pro se sententiam daret. ali era vaccam
Cum autē deberet sententiam proferre. dixit qui
vitulū dederat. Loquas vitulus. p. v me At ille
iudex respondit Vacca non permi. et Voluit di-
cere qd quia maius munus accepat ab alio. ideo
p eo debebat dare sententiam. Quarto ppter
substantie seu diuitiaz inutilitatem. Nec em̃ sibi
profunt corpora. quia tales sustinent multa incō-
moda et penurias ad p̃seruandum et augendum
Eccl. v Diuitie p̃ggregate in malū dñi sui nec aīe

Capitulum Quartū.

psunt. q. cupiditas nō pmissit sibi facere elemo-
linas. 7 inde sibi q̄rere thesaur. 7 māsionē in celo
fm illud Lu. xvi. Facite vobis amicos de māmō
na iniquitat. vt cum defeceritis recipiant vos in
eterna tabernacula Et tēnum ducit eum ad in-
teritum. i. ad tbi. vi. Qui volunt diuites fieri in-
cidunt in rēprationē 7 laqueū diaboli 7 desideria
mīta inutilia 7 nociua q̄ mergunt hoīez in infirū
Et greg. Bonoz actori inhxere nō possum? nisi
cupiditate q̄ radix est oīm maloz radici? euella-
mus. di. xlvij. **T**ripliciter at tal' p̄cupia rez p̄t eē
mortale p̄ctm. Primo p̄cupiscit res t̄pales vt bēat
quociq; modo si p̄t defacto vt p̄ furtū. rapinam
vsurā fraudē. 7 b? Et de hoc intelligit illud ap̄li
Qis inuid? aut auar? nō bz hereditatē in regno
xp̄i 7 dei Auarus quasi auidus eris. Scdo eū p̄cu-
piscitur subliātia trena. 7 si p̄licitā acquisitionē
tū ad malū finē vt. s. inde possit ludere. fornicari.
et alia mala facere. acquirere inde amicos ad p̄cu-
randum regnum 7 t̄rā nūciandū 7 b? Et d' Becc. x
Auaro nihil est celesti? bic em aiām suā venalez
bz Tercio eū nimis diligit et iuste acquisita. adō
q̄ nō amittat ea patul est facere p̄tra dei mādāta
vt peierare. 7 b? Q̄l' etiā nō est patul subuenire
in extrema nccitate indigentibz ne ea diminuat.
Tal' p̄t finē suū vltimū in trena. q̄ ita inordīa
te p̄cupiscit Et isto mō p̄p̄ossibile est diuitē intra-
re in regnū celoz ait xp̄s Ma. xix. s. ponentē finē
suū in diuitijs Alias at inordīate p̄cupiscere seu
amare diuitias citra. s. dilectionem dei vel. p̄mi-
tal' p̄cupia est veniale Sed vt d' bier. vi A ma-
iori vsq; ad minore. a sacerdote vsq; ad leuitā oēs
auaricie student

Decimū 7 vi. §. XIII

tinū p̄ceptū decalogi est Non desiderabis vxorē
p̄mi tui Exo. xx. Ut dicit Jo. in prima canonica
c. iij. Omne qd est in mundo. i. in mūdānis pec-
catoribz aut est p̄cupiscētia carnis. aut p̄cupiscētia
oculoz. aut supbia vite. qd p̄tinet ad p̄cupiaz bo-
norū Scdm tbo. in trac. de. x. p̄cep. duo ex his in-
telligi tur. phibita p̄ p̄cedēs p̄ceptum Nā cum
d' Nō p̄cupiscas rem p̄mi tui intelligit phibi-
ta p̄cupia oculoz. cū d' Nō domū. intelligit phibi-
ta supbia vite seu concupiscētia bonoz In domo
em in qua est altitudo 7 latitudo intelligit sup-
bia 7 diuitie 7 p̄t dignitates 7 honores Tercū
at. i. p̄cupia carnis bic phibet cum d' Non deside-
rabis vxorē eius sub q̄ et complendit omne de-
sideriū carnale illicitū Sic sup̄ sub noīe mechie
includitur omne p̄ctm op̄is carnalis Sz qz hoc
apparet magis de se esse iniustū. i. de vxore p̄mi
Ideo expresse hoc phibetur dum d' Non deside-
rabis vxorē p̄mi tui In alijs p̄ceptis sub pecca-
to operis intelligitur phibere p̄ctm mali deside-
rii ipsius operis. s. de mechie 7 furto dantur spe-

cialia 7 distincta p̄cepta operis 7 cogitationis.
qz concupiscētia magis trahit ad ista p̄a. Concu-
pierunt cōcupiscētiā in deserto. i. diuersarū rez
et gule 7 luxurie. vt in moabinis Eli ar q̄druplex
gradus b? p̄cupiscētie

In carnali suggestionē.

In sensuali delectatione

In rationali deliberatione

In audaci defensione

Notat ista gre. in. iij. moral' dicens Quatuor
modis p̄ctm perpetratur in corde. s. concupiscen-
do qd intelligitur de quolibet p̄cto. sed magis p̄ci-
fecit in cōcupiscētia luxurie suggestionē. s.
delectationē consensu 7 defensionis audacia Sic
autē suggestio p̄ aduersarium. delectatio p̄ carnē
consensus p̄ sp̄m. i. defensionis audacia per elat-
tionem Dat exemplum de lapīu de primoz pa-
rentum dicens Illam p̄mi hominis rectitudi-
nē antiquus hostis his quatuor icibo fregit Nā
serpens suavit Eva delectata est quasi caro. Adā
consensit vt ratio. qui etiam requisitus confiteri
culpam p̄ audaciam voluit defendere dicēs O Ju-
lier quam dedisti mibi sociam. dedit mibi de lig-
no. 7 comedi Hoc in humano genere quotidie a-
gitur quod actum in primo parente nostri gene-
ris non ignoratur Serpens suavit quia occult?
hostis mala cordibus hominum latēter suggerit
Sed vt dicitur Eccl. xviij. Post concupiscētiā
tuas non eas. quia vt ait ambrosius exponens il-
lud p̄a. Beatus qui tenebit 7 allidet paruulos
suos. i. lubricas cogitationes 7 p̄imos motus cō-
cupiscētie vltra procedant ad petram resistē-
tie Raro tū est quin ibi sit p̄ctm. 7 p̄cipue qn qd
est occasio hui' cogitationis p̄ distractionē sensus
Scds gradus est p̄ sensualem delectationem Ad
gal. v. Caro concupiscit aduersus sp̄m Uoi di-
cit aug. qz nōnullum p̄ctm est cum caro concupi-
scit aduersus sp̄m Et b. tbo. vbi sup̄ dicit qz nul-
lus euadit p̄cupiscētiā carnis post peccatū p̄i-
morum parentum p̄pter corruptionē nature. pre-
ter xp̄m 7 virginem matrem eius Unde ap̄s ad
ro. vi. Non regnet peccatum in vestro mortali cor-
pore vt obediat concupiscētijs eius. nō ait nō
sit. s. nō regnet. i. non dñet Et qdē in carne p̄ctm
concupiscētie cum delectatur sola sensualitas s
non dñatur cū ratio non assentit Et vt dicit gra-
gorius Nequaq; imūda cogitatio mentē macu-
lat scilicet p̄ mortale. cum pulsat scilicet p̄ sugge-
stionem vel sensualem complacentiam. Sed cū
bāc p̄ delectationē supar. s. assentiendo. de pe. d. ij
sciēdū **T**ercio gradus est p̄ sensū rōnis Sic em
eua comesto fructu porrexit subito viro ita sensu-
alitas i suggestiōe p̄cupie alic? mali delectata. subi-
to suggerit rōi vt assentiat qz si p̄sentit. tūc q̄si adā
p̄medit 7 mortali peccat in his q̄ sūt p̄tra p̄cepta
De q̄ d' Bas. iij. Cōcupia su auertit cor tuum

Quod sit et up' dñi. s. sentit in opus malū vel p'sen
nit in morosa delectatione. qd est est mortale fm
tho. Na. vij. q. viderit mulierē ad p'cupiscēdū eā iā
mebat' ē eā in corde suo. i. ad Eccl. x. Nō sim' cō
cupikētes malorum sic illi p'cupierūt et ceciderūt
vna die. xij. milia. **Quart' grad' est audax**
defensio seu excusatio Sic prim' parēs cū fuisset
requisit' de culpa subito q'si defendēs intorsit cul
pam in mulierē vel eū q' dederit ei in sociam Sic
p'ior post p'sensū se excusat. vel p' exēpla peius fa
tientium. vel diaboli temptantis b' Ja. iij. Un
bella et lites in vobis. nōne ex p'cupiscētijs que mi
litant in mēbr' vris excusando. s. mala et. D'z aut
conari quilibet has p'cupias vincere occasiōes ex
teriores fugiēdo. vt malas societates et discursus
auditiū et aspectum vanū Nō p'cupiscat pulchritu
dinem mulieris cor tuū. ne capiaris nūtib' illi'
puer. vi. Qm' q' tetigerit picem inquinabit ab ea
Scdō p' mortificatōz carnis apls ad gal. v. Qui
xpi sūt. carnē suā crucifixerūt cū vicior' p'cupiscē
tijs. tertio p' orōnez Sap. viij. Scio q' nō possū
rē p'riēs nisi tu deder' Quarto p' occupationem
Eccl. In desiderijs ē oīs ociosus Per agrū pigri
bois transiui ait salomon totū repleuerāt vtrice
concupiscentiarum

De p'cept' ceremonialib' ipsi' leg' sub quadru
plia differentia Capitulum quintū

Secūda pars legis
mosaice ē de p'cept' ceremonialib' q'
quidē oīno cell' sūt in nouo testamēto
et seruari non debent S' q'ntū ad morālē intelli
gentiam seu expositionē adhuc debent seruari vt
gra. in decre. vi. vi. s. vl. dicit q' missica mādata le
gis quantū ad sup'ficiem a naturali iure vident'
aliena Quantū at ad morālē intelligentiā. mu
tabilitatē nescire p'banf. et sibi inueniūtur ānēra
ac p' hoc si fm sup'ficiē videant' eē mutata. tñ fm
morālē intelligentiā nō sunt mutata Et sic p't in
telligi i. lud ps. Custodiā legē tuā sp in seculū et
in seculū seculi. qz nō solū moralia. s. et ceremo
lia legis fm moralem intellectum obligant sem
per ideo debent seruari. Sicut vtrbi gratia. Nō
p'medat' carnes porcineqz in lege p'hibite ser
uari n' d'z. s. q' nō hēant' p'uersatōes et mores lasci
ui et luxuriosi. figurati p' talē estū sp d'z seruari S'z
p' hōz declaratōe sciēdum primo fm tho. i. se. q. ci.
ar. i. q' ceremonialia p'cepta determinant p'cepta
moralia in ordine ad deū. sicut iudicialia defini
nant ipsa moralia in ordine ad primum puta p'
ceptū morale est q' quis colat et adoret deū. s. quō
vel q' tpe vel loco hoc definiebāt ceremonialia.
puta offerēdo sacrificia ad iēplū. et tali tpe Ordī
nat' aut hō ad deū p' debitū cultū eiū et ideo p'prie
ceremonialia dñt qz p'prie p'tinēt ad cultū dei Et
dñt ceremonialia quasi munia. i. dona cereris. q'

dicebat a gēnilib' dea frugū eo q' primi ex frugū
bus oblatōes dō offerebāt Et sic valeri' marim'
refert Nōmē ceremonie introductū est ad signifi
candū cultū dñi ap'd latios a q'dā oppido iuxta
romā qd cere vocabat'. eo q' roma capta a gall'. il
luc sacra romanor' ablata sūt reuerēdissime b'ra
Thom. i. se. q. xcix. ar. iij. Vel ceremonialia a cereis
qui in solēnitatib' accendunt' Vel fm alios cere
monialia quasi noīne id ē regule salutis. sed iste
due vltime expositiōes nō sūt ita p'prie De ip's ar
ceremonijs dicit dñs moisi Exod. xviij. Esto tu
populo in his q' ad deū p'tinēt vt referas q' dicūt'
ad eū ostendēsqz populo ceremonias et ritū colen
di Sciendum at q' oīa ceremonialia sunt figu
ralia Un apls ad col. ij. inquit Nemo vos iudi
cet i cibo aut potu. aut in parte diei festi. aut neo
menie. aut sabbator' que sunt vmbra futurorum
i. figura. s. christi et populi xpiani et sacramentor'
et morum ipsorum Pro cuius declaratione no
tandum fm tho. i. se. q. ci. ar. ij. q' cum p'cepta ce
rimonialia ordinantur ad cultum dei vt dictum
est. duplex est cultus dei scilicet interior et exterior
Et cum homo sit compositus ex anima et corpore
vtrūqz debet applicare ad colendum deū. vt. s. aia
colat interiori cultu. et corpus exteriori fm illud
ps. Cor meū. i. aia et caro mea exultauerūt in deū
vibrū. Et sicut corpus ordinatur ad aīam. ita cul
tus exterior ad interiorē Cultus autem interior
p'sistit in hoc q' anima p'iungatur deo p' intellectu
et affectu. et ideo fm q' diuersimode intellectus
et affectus colentis deū p'iungit deo. fm hoc di
uersimode actus exteriores hōis ad cultū dei ap
plicant In statu em' future b'itudinis. i. intellectu
human' diuinā eēntiam in seipam intuebit'. Et
ideo extior cult' nō p'sistit ibi in aliqua figura. s.
solū in laude di. q' p'cedit ex infiori agnitiōe et affe
ctiōne p'fecta fm illud ps. li. Gaudium et leticia
inueniet in ea. grāz actio et vox laudis. In statu
autē p'ntis vite nō possum' diuinā veritatē in se
ipsam intueri. s. oportet q' radi' diuine veritat' nos
bis illucescat. sub aliquib' sensibilib' figuris. vt
dicit dio. diuersimode tñ fm diuersum statū ag
nitiois humane In vtrū em' lege neqz ipa diuina
veritas in seipsa manifesta erat. neqz et adhuc. p
palata erat via ad hoc pueniendi Sicut dixit
apls ad heb. viij. Et ideo oportebat exteri cul
tū vtrius legis nō solū eē figuratiuū future vitas
manifestade in p'ia. s. et figuratiuū xpi q' ē via du
cens ad illā p'tie veritatē In statu vero noue leg'
hec via iam reuelata ē. vñ hāc p'figurati nō d'z sic
futurā. s. p'mēorari p' modū p'nti l' p'nti vt mister
iū passionis. resurrectiōis et. et exhibitiōe sacro
s'oz solum p'figurati futurā veritatē glorie. nō
dum reuelatam qd sit in ipsis sacramētis et sacra
libus Et hoc est qd dicit apls ad heb. x. Vmbra
b'ns lex futor' bonor'. n' ipsa imaginē rex. vmbra

Capitulum Quintu3.

em min⁹ ē q̄ imago tanq̄ imago p̄treat ad nouā
legē r̄ ombra ad veterē. Nec ob. q̄ lex p̄lo danda
d3 eē manifeste f̄m illis. di. nq̄. Er̄ at̄ Quia dīna
n̄ sūt reuelāda hoībo. nisi f̄m capacitātē eoz. alio
qn̄ daret eis mātia p̄cipit̄ dñi p̄tēnerēt q̄ cape n̄
posset. Et iō vtili⁹ fuit vt sub q̄dā velamie figura
rū dīna mīsteria dei p̄lo traderēt vt saltē ea ipli
cite p̄ficerēt. dñi illi figur̄ deferrent ad honore dei

Ipsa autē cere

§. I.

monialia p̄cepta sūt multiplicia f̄m illis oze. viij
scribā eis multiplices leges. b̄ at̄ rō ē f̄m t̄bo. i
se. q. ci. ar. iij. qz oīs lex datur aīcui p̄lo. In p̄lo
sūt tunc duo genera hoīm. Quidā p̄ni ad maluz
Er̄ bi. sunt p̄ p̄cepta legis. colere dī. Quidā sūt
b̄ntes inclinādoz ad bonū. vel ex natura vel ex cō
suetudine vel magis ex gr̄a. r̄ tales sūt p̄leges p̄
cepta instituendi. r̄ in meli⁹ p̄mouendi. Quātū
igit̄ ad vtrūq̄ gen⁹ hoīm fuit exp̄diēs multiplica
ti ceremonialia in veteri lege. Quia. n. in illo p̄lo
aliq̄ erāt p̄ni ad idolatriā. cui multiplex idolatrie
genūiles. deseruiebant. oportebat econuerſo mul
ta institui ceremonialia. ad singla reprimenda r̄
multa talibz imponi q̄si oneratis ex his que ad
cultū dei ipendebāt. non vacar̄ eis idolatrie de
fuit. Ex pte vero eoz qui p̄ni erāt ad bonū. fuit
necāria multiplicatio ceremonialiū. tum quia p̄
hec diuersimode mens eoz r̄ referre batur in deū
et r̄ magis assidue. tū etiam qz mīsteriū xp̄i qd̄ p̄
b̄ ceremonialia figurabatur. multiplices vni
tates p̄tulit mūdo. r̄ multa circa ipm̄ erāt p̄side
randa. q̄ oportuit per diuersa ceremonialia figu
rari. Quidūtur at̄ ista ceremonialia p̄cepta i
nq̄. genera. s. sacrificiū. sac. sacm̄. r̄ obſuāia. b̄
rō ē f̄m t̄bo. vbi sup̄ ar. nq̄. qz ceremonialia p̄cep
ta ordinant̄ ad cultū dei. in quo quidē cultu p̄li
derari p̄t r̄ ipse cultus. r̄ colētes. r̄ instrumenta
colendi. Ipse at̄ cult⁹ sp̄aliter p̄sistit in sacrificijs
q̄ in dei reuerentiā offeruntur. Instrumenta at̄ col
lendi p̄tinent ad sacra. sic est tabernaculū et vasa
et alia b̄. Er̄ p̄t aut̄ colētiū in duo p̄nt p̄siderari
s. r̄ eoz iustificatio ad cultū dñi. qd̄ fit p̄ q̄ndaz
p̄ccatōem vel p̄li vel mīlītoz. Et ad p̄tinent
sacramenta. Et itez eoz singularis p̄uerſatio per
quam distinguūtur ab his qui deū nō colunt. Et
ad l. r̄ p̄tinet obſeruātie. puta in cibis vestimētis
et in alijs huiusmodi.

De sacrificijs de. §. II.

teris testamētis in lege mādāt̄. quare instituta
sunt. r̄ quid significarunt dñi. i. Adolebat ea
sacerdos sup̄ altare in holocaustum r̄ odore sua
uissimū dñi. Dicunt illa sacrificia odore p̄stare
dñi suauissimū. qz deo erāt accepta. Ad q̄ deus
ill̄ indigeret. p̄. Quid māducabo carnes thau
rorū. Aut q̄ illa de se placerent deo tanq̄ exp̄iati

na culpa. Un̄ dicit apls ad heb. qz sacerdos offe
rebat sepe hostias q̄ nunq̄ p̄nt auferre p̄cā. sed
p̄f̄rōnes p̄f̄ quas offerebant gr̄a habebat.

Assignatur at̄ triplex rō illoz sacrificioz. qua
re talia aīalia vel alia offerebant. r̄ tali modo f̄m
t̄bo. i. se. q. ci. ar. iij.

Propter idolatrie detestatioē euitandam

Propter offerentis dispositionem signandam.

Propter xp̄i passionem figurandam

Primaz scda rō est lēalis. tertia mīstica r̄ figu
ralis. Et ad hec p̄t induci illō ps̄. Sacrificiū r̄ ob
latōem noluiſti. aures aut̄ p̄f. ci. mi. Holocaustū
r̄ pro p̄cō non postulasti. tunc dixi. ecce venio
q. d. Sacrificiū r̄ oblatōem noluiſti. p̄pter. se. q̄li
delectareris illis rebo. s. p̄pter idolatriā vitādā.
Et est sacrificiū in aīalibz. oblatio in alijs f̄re na
scētibz. Aures at̄ p̄fecisti mihi. i. dedisti mihi p̄fe
ctum intellectū in his vt intelligerē mēis disposi
tionē. quā requir̄ in offerēte tibi placitū. r̄ hoc q̄
ad secundū Holocaustū r̄ p̄ p̄cō nō postulasti.
q̄ erant p̄cipue inf̄ sacrificia tunc. s. cum dixi p̄f
fectū ecce venio. s. in mūdū ad sustinendā passio
nē. Nunc ergo ipta figura illoz sacrificioz nō
postulo imo respuo illa sacrificia que figurabāt
istud p̄fectum sacrificiū. Quātū ḡ ad primū
dicit hiero. xxi. q. i. Cōsidera qz cū iudei essent p̄
ni ad idolatriam. in qua gētes offerebant aīalia
occisa dñs suis voluit vt iudi potius illa offerret̄
deo in honore suū q̄ dñs seu demonibz sic re
traherent a sacrificijs idolorū. Un̄ nō fuerunt da
ta illi p̄lo p̄cepta de sacrificijs nisi postq̄ dclina
uerūt ad idolatriā adorādo vitulū p̄latiē. r̄ h̄c
est qz illa aīalia q̄ nō offerebāt egip̄tj. inter quos
erāt p̄uerſati dñs suis. vt oues r̄ boues r̄ arietes.
illa iussi sunt offerre. non alia q̄ offerebāt gētilē
dñs suis. Et propter hoc etiam phibebarur deo
offerri sanguis aīaliū. r̄ adipem. r̄ mel. r̄ ferimen
tum. qz ista offerebāt gentiles in suis sacrificijs.
Aues offerebant vt turtur. pulli columb. r̄ pas
seres p̄f̄ paupes q̄ nō poterāt in alijs aīalibz inf̄
tum expendere. H̄c at̄ aut̄ est copia in illis p̄i
bus. Ad at̄ offerebant p̄sces in sacrificiū. qz cū
in aquis viuāt. maḡ sunt alieni ab hoīe q̄ alia
aīalia. q̄ viuūt in aere. Ad et̄ occidēdi quedaz
aīalia vt aues. determinabat a lege. ad. excluden
dū est idolatraz modū quē tenebāt. Quātū
ad secundū dñi t̄bo. vbi sup̄ qz p̄ sacrificia rep̄ita
bat ordinatio mēis in deū. ad quā excitabat sacri
ficiū offerēs. Ad rectā aut̄ ordinatōez in deū p̄t̄er
qz oīa q̄ h̄z q̄s recoḡscat a deo tanq̄ p̄io p̄ncip. o
r̄ ordiet̄ i deū tanq̄ in vltimū finē. Et hoc rep̄ita
bat i sacrificijs r̄ oblatōibz. f̄m qz h̄c ex rebo s. is
q̄si in recognitionē qz ea h̄ter a deo. in honore dei
ea offerebat f̄m illud qd̄ dixit dauid. i. pal. xix. q.
de manu tua accepimus. dedimus tibi. Et ideo
in oblationibus sacrificioz protestatur homo

q̄ de' eēt primū principiu creatōis rex. ⁊ ultim⁹
 finis ad quē eēt oīa referē dāvi mens humana
 non recognoscat aliū actorē primū rex nisi solū
 deū. nec ī alio finē suū p̄stituat Et p̄ hoc phibet
 in lege sub pēna mortis. non offerri s̄ sacrificiū al
 teri nisi deo soli Exo. xxiij. Offerebantur autem
 aīalia occisa ⁊ coquebantur. q̄ sic veniūt talia in
 vsū hōim. s̄m q̄ a deo dant̄ ad esum hōim Sicut
 est p̄ occisione illoz aīaliū significabat destructio
 p̄ccōz q̄ debz eē in offerētibz deo sacrificia bonoz
 op̄z Un̄ glo. Leui. i. Titulū offerim⁹ cū supbia
 auertim⁹. Agnū cūz irrōnabiles mor⁹ corrigim⁹
 edum dum lasciuia supamus Turturē dum
 castitatem seruamus. Azimos panes. cū azimis
 sinceritate epulemur In columba signatur sim
 plicitas ⁊ charitas mentis Gallina ⁊ porcus nō
 offerebant. q̄ bz imundū nūmentū Deo at̄ qd
 est pur⁹ ⁊ mundū tribuendū est Aīalia dō silue
 stris non sunt cōiter hōim vsui deputata Macu
 losa etiam aīalia claudat h⁹ phibebantur offerri
 q̄ vt ait bier vi. xlix. c. vlt. Indignū est dare deo
 que dedignatur homo Et quia signat defect⁹ mē
 tis a quibus offerentes debent cauere Et notan
 dum s̄m tho. vbi supra q̄ triplex est genus sacri
 ficioz. quod mandabatur offerri. quod scilicet
 designat triplicē statum fidelium Primū dice
 bas holocaustū qd̄ iterptat. q. totū incensū q̄ to
 tū aīal offerebas ⁊ cremabatur ad honozē diuīe
 maiestatis. ⁊ amorem sue bonitatis Et signat sta
 tū perfectionis in obseruatōe p̄silioz quibz quis
 totū se deo ⁊ oīa sua offert in honozē suū. nihil sibi
 referuans. Aliud dicebas sacrificiū p̄ p̄ccō. q̄
 offerebas deo p̄ remissione p̄ccati. ⁊ pueniebat
 statui p̄tēnnū in satisfactōe p̄ccōz qd̄ sacrificiū
 diuidebas in duas p̄tes. quaz vna incendebas.
 alia cedebat in vsū sacerdotis ad significandū q̄
 expiatio p̄ccōz fit a deo p̄ ministeriū sacerdotū per
 facta. ⁊ hoc nisi cum offeret p̄ p̄ccō sacerdos tūc
 etiam totū pburebas. ad innuendū q̄ nil p̄ccati
 remaneret in sacerdote Tertium dicebas hostia
 pacifica qd̄ offerebatur deo pro gratiarū actione
 vel pro salute. p̄speritate offerenti. ex debito bñ
 ficij accepti vel accipiendi Et cōuenit statui pro
 ficiū in obseruatione mandatorū Et diuide
 batur tale sacrificiū in tres partes. quarū vna
 cedebat in honozē dei que. s̄. comburebatur. alia
 in vsū sacerdotis Tertia in vsū offerentium
 Ad figurādū q̄ salus hominis prouenit a deo
 mediātibz sacerdotibz vt ministris dei ⁊ co
 operantibz hominibz ipsis qui saluant Sa
 cerdotum autem erat pectusculum ⁊ armus dex
 ter animalis ad designandū. i. q̄ debet habere sa
 pientiam cordis ad instruendū populum for
 titudinem que designatur in armō dextro ad su
 stinendū defectus Sacrificare ergo ait p̄sa
 crificiū iusticie Non sacrificia aīaliū. q̄ holocau

stū p̄ p̄ccō nō postulasti. s̄ sacrificiū iusticie. i. bo
 norū op̄z s̄m istum triplicē statū. Quātum
 ad tertium dicit tho. vbi supra q̄ inter omnia do
 na que de' humano generi p̄ peccatum lapso de
 dit. p̄cipuū est q̄ dedit filiū suū Jo. iij. Sic deus
 dilexit mundū vt filiū suū vnigenitū daret vt oīs
 qui credit in eū nō peat. s̄ bēat vitam eternam. ⁊
 ideo potissimū sacrificiū est quo se obrulit dō p̄ti
 in odorem suauitatis vt dicitur ad hebreos qui
 to Et p̄pter hoc omnia aīalia sacrificia offerebant
 in lege. vt hoc vnū principale ⁊ p̄cipuū figuraret
 tanq̄ p̄fectū p̄ impiectū Un̄ ad heb. x. Xps vnā
 semel pro peccato obrulit hostiaz in sempiternū
 Et sic oīa illa figurabant christi passionem Un̄
 glofa Leuiti. primo. Christus in vitulo offertur
 propter virtutem crucis In agno propter inno
 centiam. In ariete propter principatum In bir
 co propter similitudinez carnis peccati In turtu
 re ⁊ columba duaz naturaz diunctio designat.
 Vel in turture castitas et In columba charitas
 insinuat In oue patiētia vel obediētia. Offer
 rebant ⁊ panes a pauperibz qui etiam figurabāt
 xpm qui ait Ego sum panis viuus Jo. vi Un̄ fa
 rinam vel spicas. Et christus spica fuit in statu
 legis nature In fide patrum vt similia In leger
 doctrina p̄phetarum. sicut panis format⁹ post
 assumptionem humanitatis igne spiritus sancti
 coctus in clibano vteri virginal. in sartagine co
 ctus p̄ labores sue p̄uersatōis in mūdo In cruce
 q̄si in craticla adustus Unū qd̄ aliqñ offerebas
 significat sanguinē suū Oleū grām eius Sal sa
 pientia eius Tibus deuotōem oīonū Tūc ergo
 cū noluit deus amplius sacrificia iudeoz dixit di
 filius Ecce venio ⁊ in me perficio ⁊ impleo om
 nia sacrificia

De secunda par .§. III

te ceremonialium. que scz dicuntur sacra. ⁊ p̄ti
 nent ad templū ⁊ vasa ei⁹. dicit apls ad heb. viij
 q̄ illi qui offerūt s̄m legē mūera. i. in templo de
 seruiunt exēplari etiā vmbze celestīū. s̄c̄ r̄sum ē
 moisi cum p̄sumat⁹ tabernaculum. vide inquit
 oīa. ⁊ facito s̄m exēplar qd̄ tibi in monte mōstra
 tū est vbi dicit b. tho. p̄i. se. q. cii. ar. iiij. q̄ tot⁹ ex
 terior cult⁹ dei ad hoc ordinatur vt hoīes dei in
 reuerētia babeant Hoc em̄ ē humanus affectus
 vt ea que cōia sunt ⁊ non distincta ab alijs min⁹
 reuerentur Cetero que habent tanq̄ excellentie
 discretionem ab alijs. magis admirantur ⁊ reue
 retur. vnde ⁊ hominum consuetudo inoleuit q̄
 reges ⁊ principes quos oportet in reuerentia ha
 beri a subditis ⁊ preciosioribus vestibus vtantur
 et ampliores habitationes inhabitent P̄pter
 hoc oportuit vt specialia templa ⁊ speciales orna
 tus ⁊ vasa ⁊ sp̄ales mistri ad di cultū ordiarentur
 p̄ h̄ alioz ad maiore fuerentiā di duceret Iulius

per et status veteris legis erat ordinatus ad significandū mysteriū xp̄i. Propter autē eē aliquid dēterminatū id p̄ qd aliud figurari dicitur ut. s. aliqua eius similitudinē rep̄ntet. Et id optuit aliqua sp̄alia obseruari ad cultū dei. et circa tēplū ei⁹. De quo p̄t induci illud ps̄. Adorabo ad tēplū sc̄m tuū in timore tuo. p̄cipue reuerentiā. Adorare p̄t ad cultū dei exteriorē. Sed sciendū q̄ triplex ē templū. Et de quolibet p̄t dāuicū illud intelligi.

Est sinagoge materiale.

Est ecclesie sp̄iale.

Est glorie supernale.

Et q̄rtum ad primū nōf. s̄m Lxx. vbi supra q̄ cum cult⁹ dei duo respiciat. s. deum qui colitur et hoies colentes. certū est q̄ ipse deus qui colit nullo loco claudit. vñ p̄pter ip̄m n̄ optuit facere tēplū vel tabernaculū s̄ p̄pter hoies colētes. quia corpales sunt. optet p̄pter eos facere tabernaculū vel tēplū ad cultū dei p̄pter duo. Primo vt ad hūc p̄ueniētes cū hac cōsideratōe. q̄ ille locus deputatus est ad colēdū deū cū maiori reuerentiā puenirēt. Sc̄do vt p̄ dispōnē talis templi vel tabernaculi figurarent aliqua p̄nētia ad excellētiā dīnitatis vel hūanitatis xp̄i. Et hoc est qd salomō dixit. iij. reg. viij. Si celū et celi celoz te capere n̄ p̄t. q̄to magis nec domus hec quā ego edificauit tibi. Et paulo p̄ subdit. Sint oculi tui ap̄ti sup domū istam die ac nocte de qua dixisti. Erit nom̄ meū ibi et exaudies deprecatoz sui tui et ppli tui isrl. Ex quibz p̄t q̄ tēplū vel tabernaculū n̄ est factū vt deū inhābitare capiat s̄ vt nomē dei sit i. noticia dei manifestat p̄ ea que ibi fiūt et dñr. Et q̄ p̄pter reuerentiā loci orōes sint magis exaudibiles et deuotōe faciētiū cas. Adorabo ergo ad tēplū sc̄m tuū in timore tuo. Et videt loqui de tabernaculo moisi. Nā ad hūc n̄ erat factū tēplū s̄ ip̄m fecit salomō fili⁹ ei⁹ qd tēplūz successit tabernaculo. q̄ tpe moisi n̄ hēbāt firmamz māsionē eūtes p̄ desertū. Et postea tpe iudicūz et vsqz ad salomonē fuerunt in bellis p̄tra finitimos iō n̄ potuerūt apte b̄te firmūz tēplū sed loco eius tabernaculū portatile. Cū autē fuit in quiete tpe salomonis. tūc factū est tēplū. Factū est autē vnū tēplū vel tabernaculū n̄ plura ad enitādā idolatriā gentiliū. qui plura tēpla dñs suis faciēbant. et vt firmaret in mētibz hoīm fides vnitatis dñe nature. Et ad d̄signādā vnitatē ecclesie militantis et triūphantis. Erāt tñ in p̄plo iudeoz multe sinagoge vbi. s. docebāt pplin. S̄ vnū tñ tēplū vbi offerebāt sacrificiū. Sicut autē p̄ vnitatem tabernaculi vel tēpli illius designabāt vnitatem dei. ita p̄ distinctioz eius in pres. s. in sancta et sc̄scōz signat distinctio eoz que sunt deo subiecta. Distinguebat ḡ illud tabernaculū vel tēplū sic. Quia vna p̄ principalior eius dicebāt sc̄scōz. et erat versus occidēte versus quam fies

bat oīo ad excludēdā idolatriā. q̄ gētiles adorabant ad oriētē ob reuerentiā solis reputantes illū deū. Et in ista parte que in tabernaculo erat spac̄. x. cubitoz in lōgitudine et latitudine. Erat archa dei et lignis sethim sc̄a et deaurata intus et extra. In qua archa erāt tria. s. tabule decalogi. virga aarō que frōduerat et vna aurea habēs manna. Sup archam erat quedā tabula subleuata quasi sedes que sustentabāt ab alis cherubim qui ibi erāt sculpti de ligno oliuaz. positi vnus ab vno latere alius ab altero respiciētibz se mutuis vulnibz. ita q̄ archa erat in medio eoz. Et dicebāt illa tabula p̄piciatorū quasi eximaret sedes dei vñ p̄piciaret p̄plo et exaudiret orōes eoz. Iuxta illud. Qui sedes sup cherubin. et. Ante istā p̄t sc̄scōz erat velū qdā intertū ex quatuor coloribz. s. bisso. iacincto. purpura. et cocho bisincto. Qd velū sustentabāt colūnis aliquibus et diuidebat sc̄a a sc̄scōz occultas que erant in sc̄scōz. In loco vero seu p̄t illa tēpli vel tabernaculi erant tria. s. candelabz aurei cū basilibus vij. et lucernis. vij. aureis ex p̄t aultri. et mēsa aurea super qua p̄tinue erāt. xij. panes qui dicebātur p̄positis. et in medio altare aureū. qd dicebatur altare thimiamatis. sup qd incensabāt cum thuribulo aureo. Nā vero istā p̄t que dicitur sancta erat attriū in tēplo qd fecit salomō. vbi erat altare holocaustoz p̄cauū. sup qd erat craticula ferrea vbi ponebant animalia occisa ad p̄bureduz in sacrificiū. et subtus erat id est in illa cōcauita re altaris ardebat sp̄ ignis. Et sup illud altare offerebāt sacerdotes sacrificia in p̄spectu populi. In locū autē qui dicitur sancta intrabāt soli sacerdotes p̄ certis causis. In sc̄a autē sc̄scōz solus summus sacerdos et sel tñ in āno in festo p̄piciatoris. Etiam attriū tēpli large dicebāt tēplū. vt p̄t in euā. nā cū ibi dicitur p̄m docuisse vel aliquid fecisse in tēplo intelligit de attriū tēpli. Et pietes quidez tēpli salomonis fuerūt de lapidibz vt fiūt cōiter edificia. S̄ tabernaculū moisi habuit p̄ parietibus tabulas ligneas lōgitudinis. x. cubitoz in lōgū erectis. que p̄tingebant ad inuicē certis modis. Et hi pietes lignei cortinis tegebant ab intra ex quatuor coloribz p̄ternis. s. bisso iacincto. purpura. et cocho bisincto. Pro tecto autē tabernaculi erat duplex opimētū. Primū de pellibz iacincti nis. Sc̄dm supra illud de pellibz arietū rubricatis. i. de corio. Tertiū de zagis cilicis qd n̄ solūz coopiebat alia opimēta tabernaculi s̄ et descendeat a lateribz vsqz ad terrā. et coopiebat tabulas ab extra. Hec oīa fuerūt sc̄a ad ornamētū tēpli vel tabernaculi et p̄tectioz. et ob reducēdū ad memoriā bñficioz dei et reuerentiā deo exhibēdā. S̄ q̄ oīa in figurā p̄tingebāt illis inquit ap̄ls. s. tēpli sp̄ual xp̄i et eccle. Iō de ip̄o nūc vidēdum. Sicut ḡ adorabāt in illo tēplo veteri in timore

reuerētia. Ita nūc et multo magis b' agēduz in
tēplo materiali noui tes. Adorabo g' ad tēplū s'cū
tū in timore tuo. **N**ō figurabil' h' tēpli
vel tabernaculi est dispō varia tēpli spūalis. qd
est ecclia. Un' apls. i. Cor. iij. Tēplū dei sanctum
est qd estis vos. **H**' tēpli p' principal' et caput ē
ips' qui ē s'cūs s'cōz. Alia p's que d' s'cā n' ē ab eo
diuisa sed vñ corpus vñ tēplū cū eo est pgre-
gatio fidelū. Que igit' erāt in s'cā s'cōz pueniūt
xpo seu figurāt i p'm s'm **L**bo. vbi supra. Archa
igit' signat humanitatē xpi que archa erat facta
ex lignis imputrescibilib'. qz corpus ei' sicut fu-
it ex purissimis sanguib' virginis formatū. ita
nec corruptōz vidit in sepulcro nec corruptiōne
peccati habuit in aīa. Tota ista archa erat intus
et extra deaurata. Quia plen' caritate sp' in acti-
bus exteriorib' et interiorib'. In ista archa hūa-
nitas xpi erāt tabule testamēti. i. summa sapi-
entia. et ipse est legislator. Virga aaron que desi-
gnat et iusticiā et prāte iudiciariā et dignitatē re-
giā. et sacerdotālē que in eo fuerūt. Un' et d' re-
gib' et sacerdotib' natus est quasi sum'm' sacer-
dos et rex. Aurea vna h'ns māna. i. mēs ei' san-
ctissima plena g'ra et mē. Desup erat p'piciatori-
um. i. diuitas eius. qua nobis p'piciat cū pfe et
spūsancto. i. Ioan. ij. Ipse est p'piciatō p' pecca-
tis n'is. Exrubin quasi deserētes propiciatori-
um et circa archā signāt āgelos et supiores obse-
quētes sibi in n'ro adiutorio. Velum ex quattu-
or colorib' qd distinguit s'cā a s'cā s'cōz. sunt qua-
tuor virtutes cardinales que fuerunt in xpo Et
sunt in oībo sanct' eius. s. prudētia. iusticia. for-
titudō. et p'pantia. Et alio et alio mō. qz in xpo
exēplares et purgati animi in sanct' ecclē militā-
tis. vt purgatorias vel polliticas in s'cā. s. ecclē
militāte. i. pgregatōe bonoz fidelū. Sunt ista
bona spūalia. s. mēsa aurea. i. caritas s'cā que hēt
sup se aurcā et postea aureolā. qz p'mū cēntrale
corrūdet caritātē et dat p'ea. ac enā p'mū accide-
tale. nec ei p'miaref' virginitas aut martiriūz ni-
si cū caritate seruata. Duodecim panes p'positi
onis signant doctrinā reficiēte credendoz. s. xij.
articul' que cū caritate inueniūt. Cādelabrum
aureū designat grām spūsancti. que septriformis
est in septe donis. s. sapie. intellectus. p'silij. et for-
titudinis. scie. et pietat'. et timoris. **H**e designāt
per. xij. basilis eius et lucernas. Basilis quo ad
habitū. lucernas quo ad actū. Per actū enim et
exercitiū eoz illūiat tēplū ecclē. Altare thymia-
mans designat spē ex qua quis mouet ad oran-
dū deū et ibus deuotōis offerēduz. In isto loco
s. s'cā aspegebat p' sacerdotē septies sanguis p'ra-
velū de quodā sacrificio p'pue in festo p'piciati-
onis. qz in ecclā militāte remāsit vit' sanguin'z
xpi signati in illo sacrificio et in. xij. factis q' ad-
ministrant p' sacerdotes ad expiandū. vij. peccat

ra mortalia. In quolibet em' opaf' sanguis xpi.
Tabule tabernaculi designant fideles qui sunt
erecti per purā intentōz cōiuncti p' fraternaz cō-
passionē auro coopri p' lucidā exemploz oñsioz
Decē cubitoz per. x. pceptoz obseruatōnem.
Coopimentū designat et p'elatos et doctores
qui supeminēt eis. **H**i d' b're celestij p'pela-
tionē. et signatur p' iacinctinas pelles. p'mptu
dinē ad martiriū qd signat p' rubricatas pelles
et tolerantiā aduersoz vel abstinentiā qd significat
p' saga cilicina. Arctū tēpli pōt designare fideles
qui sunt nūero nō merito in ecclā. In tali pgre-
gatōe offerunt sacrificia opm. s. que sunt de ge-
neret bonoz. S'z non hñt illa bona spūalia que
sunt in s'cā. In s'cā s'cōz nō intrat ad xpm in celuz
nisi vnus. i. pfecte vnus cū xpo p' pfectā dilec-
tionem. Ad istud ergo tēplū tēm'us adorare id
est xpm et s'cōs suos. Sed ad xpm adoratiōe la-
trie. Ad s'cōs adoratiōe dulie et hoc in timore filia-
li et reuerēcie. **T**erū tēplū dei est celum em-
pyreū in quo sanctis et angel' manifestat gl'a d'i
De quo psal. In tēplo eius oēs dicēt gl'iaz. i.
oēs laudabūt et glorificabunt deū. Aliud exerci-
tium ibi nō est. Hoc tēplum ē figurabat p' illa
tabernaculi vel templi que dicebat s'cā s'cōz Alia
etiā insinuabāt deo subiecta ex quib' p'surgim'
in reuerentiam dei. Significat ergo s'cā s'cōz
s'm **L**bo. Ali' seculū qd ē subāz separaz et s'cā
mōm corpale. Et iō s'cā a s'cā s'cōz distinguebat
quodaz v'lo. qd. n'q. colorib' erat distinctū. p' que
quatuor elemēta significānt. s. bisso p' qd signa-
tur terra. qz bisso. i. linū de terra nascit'. **P**ur-
pura p' quā significabat aqua. sicut enī purpu-
reus color ex c'uib' dā p'bis marinis que iue-
niūt in mari. Iacincto p' qd signat aer q' hēt
iacinctinū colorē. i. aerē. cocto bisincto quē
rubri coloris et signat ignē. Et sicut illud velum
abscodebat s'cā s'cōz hōib' ita materia quattuor
elemētoz ē nobis impedimentū p' qd velant nob'
incorpales substācie. qz et ipsa corpa n'ra ex ipsis
quatuor elemētis p'pacta. nō sinūt aīam pure et
pfecte illas cognoscere. p' tria at que erāt in sanc-
ta s'cōz figurāt tria que sunt in tēplo celi empir-
rei. **N**ā archa designat diuitatē que ē de lignis
impuribilib'. qz de' nō solū incorruptibil' et im-
mortalis ē sed ē alien' ab oī corruptiōe mutatio-
nis. **N**ala. iij. Ego de' et nō mutor. deaurata to-
ta erat archa. qz deus caritas ē. Tria p'p'ra in ar-
cha designāt tria attributa deo. **N**ā in virga po-
tēte ei'. apls. **P**riū eius quis resistit In tabu-
lis in quib' erat lex magne sapie significat sapi-
entia dei. ecclē. i. Fons sapie verbū dñi in excels'
In māna dulcedo bōitatis ei'. Sapie. xvi. **D**qz
bon' et suavis ē spūs tu' dñe. Qui vt dulcedi-
nē tuā in filios deitantes panē suauissimū mā-
ne p'stūisti eis. **P**otētia attribuit p'ri. Sapient'

ria filio hōitās spūscō. Quānis ipse tres psoe
dine sint sunt tñ vna cētria. 7 ita 7 vna oipoten
tia. vna sapiā. vna hōitās. Erant illa tria quasi
clausa in illa archa qz in illo itelligibili sedō seu
tēplo rōes oīm eoz. 7 hic pficiunt quodāmo
clausē sunt sicut rō. effectū claudunt in suis
cāis 7 artificiatōz in mēte artificis. Propiciatō
rū vxo qd erat sup archā. i. quedāz seces desig
nat qz de qd ē sup oīa icōpōhēibilis ē oī creaturē.
Et ppterca nulla similitudo pōebat ad repñtādū
eius inuisibilitatē. s. pōebat quedā figura sedis
vt dcm est ad inuendū qz sunt deo subiecta oīa.
Cherubī qui ibi erāt designāt scōs āgeles. dud
erāt si vn⁹ ad designādū pluralitatē eoz. Et ad
inuicē aspiciēbāt ad inuendū pcordiā eoz ad in
uicē fm illud Job. xv. Qui facit pcordiā i sub
limibz. Aliis suis tenebāt ppiciatōzinz. qz i suis
officiis ppiciatōz dei ad nos deferūt. tñ ipis nō
hōies s. soli āgeli in illo tēplo erāt. In scā vero
erāt cādelabz cū bastilibz 7 lucernis septē. et de
signat septuplex celū in seculo isto visibili cum
septē planetis quasi lucernis illūiantibz scā. id
est mōm sensibile fm Jo. ephū. i. lūa. mercurio
venere. sole. marte. ioue. 7 saturno. Erat ibi 7 mē
sa cū panibz designās nutrimētū vite būane. et
altare tbimiamatis. qd designat officiū sacerdot
tale. qd bz reducere pplm ad deū 7 ista hñt a dō
Intrabat aut solus vn⁹ summ⁹ sacer. in scā scō
rum. qz de statu pñt⁹ seculi 7 ecclie pgregatōe in
traf in tēplū glorie. Et nēo ascēdit in celū nisi q
descēdit de celo fili⁹ hōis qui ē in celo. Ipse ē xps
qui assistēs pñt⁹ futurorū bonorū p pñtū san
guinē introiuit solus in scā eterna redēptōe in
uēta p nobis. S. optet vt sim⁹ vnū cū eo. i. vni
ti in caritate. qz nēo ascēdit nisi xps vnū corpus
misticū cū ecclia sic est caput 7 ibi adorant oēs
āgeli 7 sancti in illo templo in timore reuerenti
ali. iuxta illud. Tremunt videntes āgeli 7c.

De tertio gene .i. .iii.

re ceremonialiū qd dō obfuarie que pñstunt in ci
bis 7 vestibz quibz dā 7 alijs eis pñbitis. De
quibz dō. iij. re. it. Si auerſi fueritis n sequētes
me nec obfuarē ceremonias 7c. Pro hōz decla
rōe quare. i. ista sint illa pñbita sciēdū fm tbo.
i. ij. q. c. ij. ar. vi. qz ppls iudeoz spāliter erat dpu
tatus ad cultū dñuz inter oēs natōes. dedinā
tibz alijs natōibz ad cultū idolorū. 7 iter ipos iu
deos spālites sacerdotes. 7 sicut alie res que ap
plicant ad cultū dñū aliquā spālitatez dñt bñe
qd pñnet ad honorificentiā dñi cult⁹. ita et in
pñtēstōe illi⁹ ppli. 7 pñpue sacerdotū dēbat ēē
aliqua spālīs pñtēstā ad cultū dñū vel corporā
le vel spālē p cultū at illi⁹ legi figurabāt misse
rū xpi. vñ oīa eoz gesta figurabāt ea que pñt
nēt ad xps seu pplz xpianū. fm illō. i. cor. x. Dīa

in figurā cōtingebāt illis. Et ad hoc pñt induci
illō ps. Gressus meos dirige fm eloquiū tuū.
vt n dñetur mei oīs iniusticia. Gressus nñ sunt
opa nñ quibz incedim⁹ vel ad deū vel ad infer
nū. Eloquiū dei lex sua in qua nobis loquit de
clarado quid erigit a nobis. Nec ē aut volūtas
dei sanctificatō vñ inquit apls. i. Lbi. nñ. Id ē
puritas mēis vt abstineatis a pctis oibz. 7 idō
pñbit a cibis aliquibz abstinere 7 vestibz p
que designat oīs iniusticia seu pctm. qd vt nō
dñet nobis indigem⁹ dei auxilio qd oratōe im
plozaf. Et id postulat ps. vi. Gressus meos di
rige 7c. vñ in hñmōi obseruātis ciborū 7 vestium
7 hñmōi triplex rō assignari pñt

Que est literalis ad remouendū circa cibos
nimiam diligentiaz.

Que est figuralis ad abhñciēdā circa xpianos
vitiā nequiciā.

Que est etiā literalis ad destruēdā circa iu
deos cūctā idolatriā

Ista triplex rō est beati tbo. vbi. s. In rñsiōe
ad primū argumētū. Quātū ad primā notā.
fm eūdem qz nulla genera ciborū immūda sūt vt
hōiem inquinari pñt fm suā naturā. vñ cristus
Mat. xv. Nō qd innat in os coinquinat hōiez
sed qd erit de ore. s. cordis. Et exponit illō de pec
catis. Pñt tñ aliqui cibi coinquinare aīam per
accidēs. inqñtū. s. pñra obedāz vel vorū vel ex ni
miā pñpūa gule comedunt. vel inqñtū pñent fo
mētū luxurie ppter qd aliqui a vino. aliq a carni
bus abstinēt. 7 hoc tāgīf de pñe. dist. v. Carnem.
Prohibētur g in lege aliqui comēdi cibi. vt pñz
Leui. ij. Nō qz in sui natura aīam maculēt. sed
ad tollēdā nimīā diligētiā circa cibos. Cñ 7 illa
pcedunt que de facili in pñptu hñi pñt. Et ista
etiā rōe n ita pñbita sunt aliqua et terra nascē
tia. Nā talia magis pñtñt ad quādā simplicita
tē victus 7 de facili hñt cū modico cultu terre.
Alia aut cū magno studio nutrire vel cape o
portet. Et vsus olez añ diluutū solus erat n aīa
hñ. Prohibebant illa alia. qz quādā immūdi
ciā corporāle coruptōis hñt vel qz ex rebo imū
dis nutriunt vt porc⁹. vel qz imde pñerant. vt
sub terra. sicut mus 7 talpa 7 bñmōi. vel qz eorū
carnes supfluos hñores 7 malos generāt in cor
poribz comedētū ppter nimīā siccitatez vel hñi
ditatē. Cñ ppter hoc alia n hñtia vngulaz scīf
sam. vel hñtia multas soleas in pedibz vel figu
ras sunt pñbita ppter eoz terrestrietatē. Et qz
sunt nimis colerica 7 adusta. Et aues rapaces
ppter nimiam scilz siccitatē. 7 aues aquaticē Et
pñces n hñtes squamas vt anguille ppter nimi
am humiditatē. Alia vero hñtia vngulaz scīf
sam 7 ruminātia sunt pñcessa. qz hñt hñores bñ
digēstos. et medie cōplexionata sunt. Et pñces
hñtes squamas 7 pñnulas. vt sicciores pñmissi

sunt. In auiro et ocella sunt que sunt magis re-
perata. ut gallina. p. dix. et hmoi. Voluit g. de. ab
huiusmodi q. in munda sunt corporalis. et abstine
corporalis ut p. beci duceret magis ab imundicia
mentis. i. peccatis cauere. Esus sag. uinis vlt. erat. phi-
bit. ad vitandū crudelitatem. ut horeret humanū
sanguine sūdere. et eadē rōe aialiu. strangulatoz
et suffocatoz. Adipis esus erat. phibit. ad tollen-
dā occasionez gulositatis. Erat et sanguis et adi-
pis esus. phibitus q. nō generat bouū nutriti-
m. p. ut dicit rabbi moyses. et ista est rō litteralis.
Quāru ad scdaz rōz que est spūalis ut dicit
Aug. P. ille erat figuratiu. ppli xpiani. Et
vita et p. fm cerimcias legis erat quedā. pphētia
designatiua p. figurā vite et cōuersatiōis. Quaz
seruare dēret ppli xpianus. Illa igit aialia phib-
bita comedi ut imunda figurant diuersa vicia q.
imundam aiam faciūt. Esus g. illoz signat opa-
tione ille. que comesta incorporant et pueruntur
in naturā. et ex opibz malis generantur hitus ma-
li vicioz. Qui pueruntur quali in naturā. p. affue-
factoz. Sū g. fideles abstinerē a vicijs designa-
tis p. illa. Et aialia quidez que nō hnt vngulam
scissam. vel nō rumināt. designāt hoies nō hētes
discretōz. nesciētes distinguere. p. siderare circū
stantias rez. vel nō ruminātes. i. meditātes scrip-
turas sacras. Hi g. imundi sunt p. cō indifferen-
tia deliquit. et tales mores dnt eunt. Cel-
diuisione vngule designat fidē duaz naturarū in
xpo. et ruminatō sanus intellect. scripturarū. et v-
trūq. iudei trāsgrediunt. **E**rviciū supbie. p.
bibet in esu aquile que alte volat sup oēs aues.
Sed ut dicit dñs. Hier. xlii. Si exaltaueris te
ut aquila. et in celo collocaueris nidū tuū in de-
tral. te. q. supbis dñs resistit. Exēplū ponit in
lucifero de celo cecro. **U**iciū ipocrisis. phibet
in esu struthionis. Nā struthio hz alas. s. p. re graues
dine nō pōt volare circaterrā ambulat. Un signat
ipocrisā qui p. opa. exteriora de genere bonozū vo-
lare videt. S. circa terrena est sp. in mēte. scdum
Grego. in mora. Nolite g. fieri sicut ipocrisis ait
xps. Mat. v. In griffone designat crudelitas po-
tentū. Quia griffus est infestus hoibz armatis et
equestribz. Sed dñs curius pharaonis et exerci-
tuz eius piecit in mare. Exo. xv. c. **U**iciū ina-
nis glorie pōt designari in cigno que auis ē colo-
ris candidissimi. S. cibū irabitur. p. fundo terre
vel aque. Sic vane gloriozi oia opa sua que can-
dida vident faciūt ut videant ab homibz. Et sic
querūt cibū ex terreno fauore. S. amē dico vos
bis receperunt mercedē suā. Mat. vi. Et iō noli ci-
gnū comedere. i. inani glā duci. **O**nacrotalus
est auis in p. bō oriēns que hz lōgū rostrū et hēt
in faucibz logos pelliculos in quibz primū cibū
ponit. et postea in ventre mittit. et significat a-
uaros. qui immoderata sollicitudine vite neces-

saria pgregāt. Cōtra illud mat. vi. Nolite solli-
citi ēē dicit ap. ad heb. vi. Sint mores sine aua-
ricia. q. d. Nolite velsi onacrotalo. **U**iciū rapine
phibet in esu auiū rapaciū oīum ut ancipitris et
hmoi. Ancipiter qui deseruit hoibz ad predādū
designat eos qui deseruiūt potētibz ad predam.
Alietus que pascit minutis auiibz designat eos
qui paupibz sunt molesti. **U**ultur qui sequit
exercitū expectās comedere cadauera mortuozū
signat eos qui mores et seditiōes et guerras. pec-
curāt ut in lucret. **U**pupa que nidificat in
stercoribz et pascit fimo et gemitū in cātu similat
significat tristitiā seculi que p. tinet ad accidiam.
et mortē in hoibz opat. Propter qd dicit sapiēs
eccia. xx. Remoue tristitiā a corde tuo. **U**es
aues coruini generis que crocitādo quasi cras so-
nāt significāt tarditatem et pigritiā bñ operandi.
Sed coruus egressus de archa non est reuersus
ad eā. Et iō d. eccle. v. Ne tardes pueri ad dñz
ne differas de die in diē. **A**bix est auis in affri-
ca hñs lōgū rostrū que ex serpētibz pascit. et fone-
idē est qd ciconia. significat inuidios qui de dñe
tribz alioz quasi de serpētibz reficiūt. Nō in pren-
tōe et emulatōe ambuletis. i. inuidia ait ap. ad
Ro. iij. **O**ergulus est nasa est ut subvndis diu-
tius imores significat gulosos qui in aquis deli-
cias se immergūt. **P**ro bubonē qui de nocte pas-
sū querit de die aut latet significāt luxuriosi q.
occultari querit in noctis opibz que agūt. **E**t
p. porcū in die in luto iacētē manifestos luxurio-
sos. S. sint lūbi vti p. cincti ait xps. i. abstinēdo
ab oī luxuria. **P**er microracē que in nocte a-
cui ē visus in die nō videt. significāt bi qui i spi-
ritualibz sunt heteres in tpalibz acuti. Baruch.
iij. Quiescit prudēciā que de terra ē. **L**arus
qui volat in aere et natat i aquis. significat eos
qui cū volēt p. speculatōnē. tñ natat i voluptatū
aquis. **P**orphirio p. rermōz aliaz auiū hz v-
nū p. delatū ad natandū. aliū fñt ad abutandū qz
i aquis natat ut anares. i. terra ābulāt ut p. dicit.
solo morsu bibit cēm cibū aqua rigēs. signifi-
cat hōes p. rē volūtāt. qñl volūt facere ad arbi-
trū alterius sed solū qd sit tinctū aqua p. rē vo-
luntāt. cūñ xps dicat. nō veni facere volūtātē
meā. Jo. vj. **P**er ixrodianē qui vulgariter
d. falco. significāt iracūdi et p. ad effundendum
sanguinē humanū. **C**haradiō est auis garrula et
significat loquaces. cōtra illud puer. x. i. multilo-
quio nō deest p. cēm. **P**er vesprilionem qui circa
terrā volitat. significāt illi qui seculari sapiētia
p. diti. sola terrena sapiūt. Circa volatilia ēt qua-
drupedia illa cōcedūt. que posteriora cura hnt
lōgiora. p. que salire pnt. Alia dō imūda hntur
et signant eos qui doctrina quattuor euangelio-
rum abutuntur ut per ea in altum subleuētur.
De structibus arborum non licebit velsi

quatuor primis annis. **Leui. xix.** ad signādū fin
rtho. **7 Gre.** q̄ primordia n̄roz bonoz opz dñt no
bis esse suspecta. **M**eritis femoris phibit in
aiali ad esum significat fortitudinē ad peccandū
que d̄z virari. **Q**uātū ad terciā rōem que ēt est
l̄ialis quare fuerit ista phibita ē. q̄z his gentiles
vrebant in ritu suo idolatrie vel ad maleficia q̄
ad aliqua ex his. ppter qd̄ ēt fuit phibit elus ad
pis 7 sanguis. primitiua fructuū 7 portatura ve
stis feminee a viris. 7 everso. **Deu. xxi.** q̄z ido
latre talibz vrebant. **E**t ē vestis p̄teritis ex lana 7
lino **Leui. xix.** **E**t agros ēt phibebat dñs in lege
nō seminari diuerso semie. 7 aialia diuerse sp̄i
pmisceri. **A**lia faciebāt gētiles diuersis supsti
tionibz. a quibz voluit dñs pplm suū eē liberuz.
7 iō ista phibuit. **E**t diuerse supstitiones que ad
huc repiunt in p̄lo 7 p̄iano nō sunt nisi quedaz
reliquie paganorū. **M**oralis aut̄ rō seu figura
lis talibz phibitionū est quo ad vestes q̄z mulier
nō d̄z sibi sumere officia viroz. hoc est sumere ve
stem vinlez. nec vir acuto molliorū vti. **I**n veste
lana 7 lino p̄terra phibita significat phibitio cō
iunctōis simplicitatis cū malicia. **Q**uāger l̄vi
nea si ē diuerso semie semināda **Leui. xix.** 7 **Deu.**
xxij. signat q̄ d̄z ager vel vinea eccia si varia doc
trina. s. catholica et heretica edoceri. **Q**uā iumēra
nō dērent facere pmisceri diuersaz sp̄ez. **Leui.**
xix. signat q̄ si dñt hoies pmitti p̄latres cōiungi
s. p̄ familiare querlatōne hoibz alterius fidei. s.
iudeis vel paganis. **E**st ēt rō sp̄ualis. s. ad d̄stina
tionē vicij p̄tra naturā 7 tollēdū oēm occasionē
p̄cupie. **N**ō enī sūt talia nisi p̄curātibz homibz
vñ excitat mor̄ p̄cupie. **Q**uā repta aue i nido cūz
filijs nō dēret capi 7 retineri m̄t cū filijs. **Deu.**
xxij. fuit rō l̄ialis ad inducēdū ad pietatē. **S**ed
rō figuralis est q̄z in quibz dā scripture passibz
tenēdū sunt sensus sp̄uales. quasi filij 7 dimit
tenda est obseruāria l̄te quasi m̄t. **Q**uā si est aran
dū in boue 7 asino. d̄signat. q̄z in p̄dicatōe nō est
iungēdus fatuus cū sapiēti. q̄z qd̄ vnus edifica
ret verbo alius destrueret exēplo. **Q**uā portarent
fimbrias iacinctinas in angulis pallioz p̄ceptū
obseruārie fuit. **N**ūe. xv. vt distinguere n̄t in ha
bitu ab alijs natōibz. ad figurādū q̄ dērent fide
les h̄ce celestē querlatōem 7 intēreem in oibz o
peribz ad celū. **Q**uā sacerdotes in moribz p̄pinq̄
rum si dēbāt deponere capillos capitis vel bar
be. **Leui. xxi.** signat q̄ nunq̄ dñt deponere sapiāz
mēis nec p̄fectōem sapiē. **N**ec dēbant scindere
carnes vel vestes. id est vidū scilicet vitare.
Quā hoies egestiōes e corpe dñt opire terra deu.
xxij. signat q̄ opa praua dēnt opiri terra p̄nie.
Ab his ḡ phibitis abstīnēdo fm expōem faciam
moralē que ē. **b. Tho.** **N**ō dñat in nobis aliqua
iniusticia. **S**ed v̄redo cibis p̄cessis. s. rumināti
bus 7 videntibz ungulā peduz quo ad quadru

pedia. i. opibz insistēdo que sunt cū examinatōe
rōnis 7 scripturaz collatōe 7 cū d̄scretōe. **C**lescē
do squamatis 7 pennulas h̄ntibz quo ad pisces.
i. exercēdo se in austeritate vite. signata per squa
mas asperas 7 in p̄teplatōe celestū qd̄ notat per
alas. **C**omēdēdo aues que si h̄nt nimīā siccitatē
vel humiditatē. i. in cogitatōibz nō h̄ndo siccita
tem indeuorōis 7 humiditatē nimie carnal̄ affe
ctionis. sed medie t̄patas. i. in virtute que me
diū tenet fundalas 7 cauēdo a duplicitate. **S**ed
vestes h̄ndo cū fimbrijs iacinctinis. i. querlatōz
cū intēreem erecta ad celestia 7 praua opa cōo
perēdo p̄nia. sic dirigim̄ us. i. rectos facim̄ gres
lus. opm̄ vt nos p̄ducant ad celum

De quarto gene .s.v.

te ceremonialiū qd̄ d̄z sacramēta. que vtriq̄ erāt
tantum signa sacraz rez. non autem causatiua
nec p̄tēnuā ḡte vt facta eccie. de quibz dñs **Leui.**
xx. **E**go dñs qui sc̄ifico vos. **P**ro quoq̄ declarati
one dicit. **b. Tho. i. ij. q. cij. arti. v.** **Q**uā l̄cta p̄prie
dñt illa que adh̄beant̄ dei cultoribz ad quādā
p̄secratōz. p̄ quā. s. deputabant̄ quodā mō ad dei
cultū. **C**ultus aut̄ dei generalit̄ p̄inet ad totū po
pulum sed sp̄aliter p̄inet ad sacerdotes et leui
tas qui erāt cult̄ dñi ministri. **C**ū in sacris ve
teris legis quedā p̄tinebāt cōiter ad totū pplm.
quedā sp̄aliter ad m̄ltros. 7 circa vtrorūq̄ tria es
sant necessaria. **Q**uorū primū est instō in statu
colēdi deū. 7 hec instō q̄tū ad oēs fiebat p̄ circū
cisiōne sine qua nullus admittebat̄ ad aliquod le
galit̄ q̄tū vero ad sacerdotes p̄ sacerdotū p̄secra
tionē. **S**c̄do requirebat̄ vsus eoz que p̄tinent
ad dñi cultū. 7 sic q̄tū ad pplm̄ erat vsus pasca
lis p̄mū. ad quē nullus incircūcisus admittē
bat̄. vt p̄zexo. **xxij.** 7 q̄tū ad sacerdotes oblatō vi
ctimarū 7 elus panū p̄positōis 7 aliorū que erant
sacerdotū vsibz deputata. **T**ertio requirebat̄ re
morio eoz p̄ que aliqui impediēbant̄ a cultu di
uino. s. immūdiat̄. 7 sic q̄tū ad pplm̄ erāt insti
tute quedā purificatōes a quibz dā exterioribz
immūdiat̄is 7 ēt expiatōes a p̄ctis q̄tū ad sacerdo
tes 7 leuitas erāt instituta ablutō manūz 7 pe
dū 7 rasio piloz. 7 hec oīa hēbāt rōabiles causas
l̄tales fm q̄ ordinabant̄ ad cultū dei p̄ illo tēpe
7 figurales fm q̄ ordinabant̄ ad figurādū xpm̄
Et ad hoc pōt induci illud p̄f. **B**ndictus es dñe
doce me iustificatōes tuas. **I**lla veteris legis p̄
cepta oīa q̄uis possint dici iustificatōes quasi q̄
dam executōes iusticie. ex se vel ex instōe diuina
p̄cipue tñ illa sacra p̄nt dici iustificatōes. non q̄
ex se iustificat̄ s̄ ex fide 7 deuorōne v̄rētū ēt q̄z
disponēbāt ad xpm̄ iustificatē 7 figurabāt p̄ma
xime facta eccie que v̄tre iustificatōe p̄tēnuā ḡte
Sz quō ista figurēt debitiū vsum ipoz factorū
obscuz ē. 7 iō potentū a dño vt doceat fm illud

benedictus es dñe doce. Et fm tho. vbi. s. circūcisiōi corrdet baptisimus. ⁊ figurat p ipsam. Un apls ad colo. ij. Circūcisi estis in circūcisiōe dñi nři iesu xpi. Sepulti in baptismo. Cōuiuio agni pascali corrdet in noua lege sacm eucari. stie. Purificatiōibz oībz veteris legis corrdet in noua lege sacm pnie. Cōsecratiōi pontificū corrdet sacm ordinis. Cōmuniō tuit in veteri lege. put est in officiū nase n. put ē sacm ecclie. significas pūctiōez xpi ⁊ ecclie que nōdū erat sacra. Sactz at pūctiōis n̄ habuit figurā seu corrdēs sacm in veteri lege. eo qd est sacm plenitudis grē. que nōdū erat data. s. in plenitudine illa. Et sūt sacm extreme vncōis qz p ipm fit qdā immediata ppario ad introitū glē. s. eius adiutus nōdū patebat in veteri lege. De his q̄ quatuor generibz factoz veteris legis videndū. s. circūcisiōe agni pascali. purificatiōibz. ⁊ vncōne sacerdotū. In his enī figurat facta ecclie. et q̄sio sint sumēda. Pctēdū qd vt doceat dñs ista q̄b seruiatis iustificemur. Bndictz es dñe doce me iustificatiōes tuas. Et primo de circūcisiōe.

Circūcisiō primū. §. VI

sacm veteris legis ē bñs pūctiū n̄ ex moise. i. in lege sua s ex pūto inquit xps Jo. vii. Bñt. n. pūctiū in abrahā cui deus b pūto mādauit. vt pz gen. xxi. vbi dicit dñs abrahā. Circūcidet i vobis cē masculinū ⁊ circūcideris carnē pūctiū veteris. Vasculus cū pūctiū caro circūcisa n̄ fuerit delebo illā de populo suo. i. de ceru scōz. cū pactum me irritū fecit. s. adā in paradiso trāsgrediēdo mādatū dei. ppter quā trāsgressiōez traducit p generatiōez in oēs pcrūm originale. qd nisi tollatur priuat aīam glā dei vt exponit bēd. Ad tollēdu igit hoc pcrūm originale fuit instituta circūcisiō. vñ Gre. Qd apud nos vā aqua baptisimaz hoc apud veteres egit vel p pūctiū sola fides vel p maioribz vitiū sacrificiū. vel p his qui de abrahā stirpe pderūt miserū circūcisiōis de pse. di. v. qd apud. Mo. m fm Tho. in. ij. pre qd nō eo mō circūcisiō tollebat pcrūm originale sicut mō baptisimū. nā circūcisiō ptestariue n̄ causatiue. Tollebat g originale p fidē pntū cū ptestatio erat illa circūcisiō. ita qd ēēt cā sine qua n̄ tollebat. Sed baptisimū ē cā qua tollit originale. qd ē pūctiū grē ⁊ iustificatiū. **T**riplex aut est rō iustificatiōis circūcisiōis. prima ob fidei ptestatiōnē. scda ob pūctiū obilitatē. terna ob nre purgationis figuratiōem. **P**rima ergo ratio circūcisiōis fm Tho. vbi. s. que ē principalis ⁊ literalis fuit ad ptestatiōez vniū dei. qz abrahā fuit primū qui se ab infidelibz sepauit cū dñs dñs domo sua ⁊ cognatiōe sua. ⁊ iō ipse primū circūcisiōez accepit. Et hāc cām assignat apls ad Ro. nq. di. Signū accepit circūcisiōis signaculū iusticie fidei

dei que ē in pūctiō. qz. s. in b legis fides abrahā. reputata ad iusticiā. qz in spe ptra spē credidit. i. ptra spē nase in spē grē. vt fieret p multaz generatiō. cū ipse ēēt senex ⁊ vxor sua an⁹ ⁊ sterilis. et vt hec ptestatio ⁊ mutatio fidei abrahā firmaret in cordibz iudeoz. iō acceperūt signū in carne sua. ⁊ obliuisci n̄ possent. vñ gen. xxi. di. **E**rit pactū meū in carne vā in sedus eternū. ⁊ Gra. dicit. qd abrahā accepit circūcisiōez in signū iusticie. nō in cām iustificatiōis. de pe. di. i. **S**cda ratio circūcisiōis potuit ēē ad debilitatiōez pūctiū que maxime manifestat in illo mēbro qd ē instīz generatiōis ⁊ eo tpe decēs fuit dari signū in cōcupie debilitatiōez. quo magis vigeat in hoībo ipsa pūctiū incipiētibz hoībo declinare ppter inordinatiōē ei⁹ ad vicia contra naturā vt pz in sodo minis. Fiebat aut octauo die natiuitatis pueri. vt dicitur Genesis. xxi. ca. non ante. quia puer erat valde euell⁹ ⁊ poterat in grauiter ledi. Non aut postea tradabatur. ne aliqui ppter dolorem circūcisiōis ipsaz refugerēt. ⁊ ne parēs qz amor est nimis ad filios p eoz frequēte pueritatem ⁊ augmentum eos circūcisiōi subtraherēt. Terna rō ē figurat. qz p hoc designabatur ablatio omīs corruptiōis fienda per xps. qd pfecte cōplebit in octaua etate mūdi. que est etas resurgētiū. **P**rima etas fuit ab adā vsqz ad noe. Scda a noe vsqz ad abrahā. Terna ab abrahā vsqz ad dauid. Quarta a dauid vsqz ad trāsmigratiōē babilonis. Quinta in vsqz ad xpm. Sexta in vsqz ad finē mūdi vñ autē xpm. Septima dormitiō Octaua resurgētiū. Et qz oīs corruptio culpe ⁊ pene puenit in nos p carnalē originē ex pccō pmi parētis. ideo talis circūcisiō fiebat in mēbro generatiōis. Figurabat aut circūcisiō baptisimū qz dabatur ad tollēdu defectū pmi origīal. que tñ n̄ tollebat mō baptisimū. In effusiōe aut sanguis in circūcisiōe signabat xps. in cūctū tollit pccatū i pmi. s. in cūctū sanguis xpi effusi. Suscepit aut xps hāc circūcisiōē multz de cāis. qd b n̄ declarabo. Et inter ceteras vt docz nos circūcidere. nō corporaliter qz b ēēt iudazare. s. spūaliter. **U**nde apls ad col. ij. circūcisi estis circūcisiōe nō manufacta. i. expoliatiōe corpis carnis. s. in circūcisiōe dñi nři iesu xpi. **D**z aut q̄libz baptizat⁹ esse circūcisi⁹ i tribus. primo. Quo ad potētiā intellectiua. Scdo quo ad potētiā affectiua. Tertio quo ad potētiā sensitiua. Quo ad intellectū vt in remoueat oēm errorē ⁊ supstitiōem. Et b figurata est per circūcisiōez factā in galgalis trāsito iordāe p Josue. vt hēt Josue. nq. Et signat errorē remotionē gētiliū quam dñt facere bñmies post baptisimū. **U**ñd hiero. Est ⁊ illud obpūctiū egipti qd si neglexit⁹ post iordanis trāsitiū ⁊ post baptisimū faz circūcisiōem venisset pue rudis in vñtiōe. suggeritur obseruare auguria. ⁊

requirere stellarū cursus et euentus futuroꝝ ex his
rimari. ceterisq; huiusmodi supstitiōib; implicari ido
latricē nāq; mī ē ēgipti? ex qua certū ē h? obpꝛo
bria pullulare. xvi. q. ij. s. illd. et de supstitiōib;
que sūt in calē. ianuarij. que ē dies circūcisiōis
xpi hēs. xvi. q. vij. si quis calēdas. **E**t fidei
circūcidere affectū a supfluitate affectu terrenoz
dierre. nū. Circūcidimī dñō et afferte pꝛepucia
cordiū vꝛoz. i. supfluitatē affectuū. **E**t circū
cidere sensitiuā. i. sensus exteriores. Visus a va
no aspectu. Auditus a detractionib; et adulationib;
Gustus ab imoderatis cibis. Odoratus a suauib;
odorib;. Tactus a voluptatib;. Os a laquacitati
bus. Totū corpus a pomposis vestib; et a vanis
ornatib; qd̄ rāgit bēd. in ome. vñ Stephan? di
xit iudeis eos pꝛphēdēs. Incircūcisi cordib; et au
rib; vos sp̄ spūscō restitistis. act. viij. Et seruata
ista triplici circūcisiōe xps nos ducēs ad gloriā
ibi circūcidet demū ab oī corruptōe misericor
diaz et aīe. **U**ñ et moyses in egiptū vadēs q; du
cebat secū duos filios incircūcisos. angelus vo
luit occidere eū s; subito circūcidit et euasit. et si
gnificat duplicē affectū. s. sensitiuū et intellectuū
qd̄ dem? a supfluis remouere et mortificare.

De agno pascali. s. vii

facto veteris legis et figuratiuo sacrificii eucaristie et
pꝛipue quo ad modū debiti sumptuōis. de q; pōt
erponi illō ps. **P**ascha in aspectu tuo mensam
aduersus eos qui tribulāt me. **A**d lram vñq; il
la mēsa. i. illud cuius agni paschal fuit pata iu
deis pꝛa egiptios qui eos affligebāt. **N**ā mor
tuis pꝛogeniē egiptioꝝ et ipis intrac; ab exter
minatore āgelo p signū thau ex sanguine agni
in supliminariis domoz coegit egiptij illos re
cedere subito ne peiora paterēt. Et ista ē rō līal
quare de? statuit agnū annuarii comedi et talib;
circūstātijs vt recorderēt sepi? bñficiū sue libera
tionis a tribulatiōib;. **N**ā ille ceremonie oēs insi
nuat festinātiā exit? eoz de egipto. sicut lactuce
aggresses designāt amaritudinē tribulatiōniū
quas patiebant in egipto. **M**ozalr at seu fm rō
nē figurale fm rō. vbi. s. figurabatur xpm passū
p nobis qui pponit sumēdus in sacro aduers?
eos qui tribulāt nos. i. demōes. vñ apls. i. cor. v.
Pascha nēm imolatus ē xps. et Gre. in omel. in
quit. **Q**uid sit sanguis agni n̄ iā audiēdo s; bi
bendo didicistis. **Q**ui sanguis sup vñq; possē
ponit qñ n̄ solū ore corpis s; et ore cordis haurie
tur. de p̄se. di. ij. quid vult. Et sic ab exterminato
re tribulatiōe liberamur. **I**lle at ceremonie pmedē
di agnū figurāt pꝛitōes fūadas in sumēdo ag
nū xpm in sacro. **D**i. ii. de ipso agno **E**ro. xij. **C**a
put cū intestinis et pedib; vorabit? vt nil vñq; ma
ne remaneat. **S**i quid at residui fuerit igni cō
burat. **S**i tāti n̄ fuerit in familiā vt sufficiat

ad elum agni assumāt secū vicinū pꝛitūm pō
mūi sue nil de carnib; extra domū ferēdo. **N**ā
aut crudū vel aqua coctū s; tñ igni assatū d; co
medi. et hoc ad vesper cū panib; azimis et lactu
cis aggressib;. **A**ccinctis q; renib; et baclos hēn
tes in manib; et calciamenta in pedib; et festinan
ter. **N**otant in his pꝛitōes quas d; hēre di
gne sumēs agnū sacralē seu xpm. **P**rimo erigit
plena fides in intellectu circa ipm sacm. i. q; i eo
est dinitas et corpus et aīa. **S**ignant illa per ca
put pedes et intestina. **C**aput est cristus deus ait
apls. pedes quib; corpalt incedebat est corpus i
teriora occulta ē aīa. **T**otū vorat qui totum cre
dit. **N**il dubites ait hilarius. s. potius suscipe
ba saluatoris in fide qui ait **C**aro mea vere ē ci
bus. **S**z si quid ē durū et arduū rōi qd̄ capi n̄ pos
sit. pburat igni. i. totū credat ex imēso dei amore
pcessisse. **A**d firmādū cor sincerū sola fides suffi
cit. ait **T**ho. **I**n cōiorib; at sentētis que dñr de
ho. sacro qd̄ p se comedere n̄ v; i. intelligere ad
iutorij sumat. aliquē. s. pꝛitū domui sue vicinū. i.
eccle vñitū qui v; ei declarare. **N**il extra domū
est ferēdū de hoc agno. Et nec incircūcisos d; ad
mitteri ad hoc qd̄ ē scdo seruādū vt. s. nulli pferat
extra ecciam exñti. nec aliquis hereticus scisma
ticus excoīcatus accedat. q; ad sui iudiciū sume
ret. **T**ertij observādū q; aqua. i. sapia seclari
coqui. i. examinari n̄ d; que vult q; accideria n̄
possint eē sine subiecto. et alia multa que docet
eccia. **N**ec crudū ē vt cōedamus carnē bñanaz
xpi crudū. s; igne assatū spūsancti qui de eo lo
quit in scripturis. **Q**uartū vt affectus sit sñce
tus sine aliqua mala intētiōe et duplicatiōe. i. co
rin. v. **E**pulemur in azimis sinceritatis et veri
tatis. **L**eo papa nullus fictus accedat. nlls fuca
to aio. nec insidie mēte pñant pcedat veritas cō
fessiōis debite. **Q**uintū vt sit ibi pꝛitō pꝛitōz
pꝛitōis. q; et ille lactuce amare erat. **D**z quis ex
aminare psciām et dolere de omib; et recognosce
re se indignū ppter pꝛā sua. et dicere cū ceteriōe
Dñe n̄ sum dignus vt intres sub tectū meuz. i.
in domo corpis mei. s; tñ dic verbo. i. ope virtu
te tue mēte remittētis culpas. et sanabit aīa mea
Mat. viij. **S**extū vt hēat in mēte p meditatiōez
mēoria passiōis ei? qd̄ significat p baculū que
tenebant in manib; vt. i. pati sint imitari eaz in
opib; suis. vt patiēter ferāt aduersa. **A**ug. de cō
se. di. ij. q; morte dñi liberati sum? h? rei memo
res in edēdo corpus et bibēdo sanguinē xpi esse
dēm? hoc facite ait i pē in meā pmeditatiōem scz
passiōis. i. cor. xi. **S**eptimū vt reducant ad effec
tū imitatiōis exēpla scōz et hoc ē hēre calciamenta
in pedib;. **C**alciamēta em̄ sūt de pellib; aīalium
mortuoz. et signāt exēpla scōz qui decesserūt. **N**os
dēm? hēre in pedib; affectionū. vt desideremus

imitari eos. Antiqui fideles p tota septimanaz
sanctam cessabat ab opibz vt pz de pfe. di. iij. p
nunciadunt se cu summa diligetia ppare possent
ad coionem. 7 p septimanam et pasce seqte ad refe
redu gras deo de tato bnificio. Hodie aut nulla
quali pparatoz facit. 7 subito post pasca ad vana
revertit. **O**struunt est castitas pmissa mēte 7 cor
pore. 7 hoc est teneb bte accinctos. i. restrictos li
bos in quibz ē sedes luxurie. Propter qd ab ac
tu pugiati et abstinerē d3 accedēs. vt d3. xxiij. q.
nij. c. i. Non q nuptias ptenamus s3 eo tpe q car
nes agni māducaturū sum? vacare a carnalibus
opibz deamus. **N**on vt sumas ad respiciū qd
n solū pōt intelligi qz istud pascale sacm est no
bis datū in xpsa mēdi. i. in sexta etate. de q apls
Nos sumus in quos fines seculorū deuenerūt.
S3 ē signat qz cū tāta deuotiōe d3 sumere quis
7 bñilitate. ac si in xpsa suo. i. in fine vite sue ac
ciper cū firmo pposito n recidiuadi. **D**ecim ē
vt sumas feruētē. i. cū magno desiderio se vniēs
di cū deo. 7 hoc est sumere festināter non repide
Jo. dama. Ignis nri desiderij sumēs eā que ex
isto sacro est ignitōz. illuminabit corda nra vt p
ricipatōe eius igneamur 7 deificemur. 7 tato qd
ex b? sumptōe suscipit maiorē fructū cū quanto
maiori desiderio amoris accedit ad ipm. **U**n
decimū qd est fuādū est q nullo mō ptermitta
tur sumptō eius in figurā cuius ē. qz oēs tene
bant annuatim ad illius agni pascalis esum. 7
si habuissz aliqd impedimētū in illa solēnitare.
debat in ad breue tps supplere. Sic ē quilibz si
delis in annis discretōis qns teneb in pasca res
urrectōis sumere eucaristiā. Et si ob aliqd ipe
dimētū cū lnia pfectōis dimitteret. d3 supplere
qntius vt nullo mō omittat quolibet anno. ex
tra de pe. 7 re. cñis. Alias incurrit culpā mortu
lem vñ 7 dānatōz. S3 deuote comedēdo libera
tur de manu pbaratōis. i. diaboli. 7 pascif deind
māna celestis gte 7 verbi dini. vt demū pueni
at ad terrā pmissiōis. Cris. vt leones flammam
inspirātes sic ab illa mēsa dñi discedimus dia
bolo terribiles effecti. i. p virtutē sacri. **P**arasti
ergo mēsam x. Et qui māducatur carnē meam in
me manet 7 ego in eo. De multis alijs que p
tinent ad hoc sacm. bēs diffuse in. iij. pte. ii. xxiij.
Et in scda pte ii. ix. c. xij. 7 sequenti de omisso
ne diuinorum.

De variis puri. §. VIII

ficatōibz veteris legis figurātibz sacm pnie et
baptismū 7 passionē xpi in c? virtute sacm per
nitētie 7 alia bñt effectū. Deo cuius declaratōe
no. fm Alio. i. q. q. c. ij. art. v. q. purificatōes legi
veteris ordinabant ad remouēdū impedimētū
dñi cultus. qui est duplex. i. spūalis qui consi
sit in deuotiōe mentis ad deū. 7 corpālis qui cō

sistit in sacrificijs 7 oblatōibz 7 alijs bñmōi. **A**
cultu spūali impediunt homines per peccata qbz
hoies pollui dicebant. sicut p idolatriā homicidi
um adulteriū 7 bñmōi. Et ab istis pollutōibz pu
rificabant homines p aliqua sacrificia vl cōiter
oblata p tota multitudie l p pētis singulorū. nō
q illa sacrificia bēret ex se virtutē expiādi pētūz.
s3 qz figura bāt expiātoz futurā p xps c? pncipes
erāt et antiqui ptestātes fidē redeptōis in figu
ris sacrificiorū. **A** cultu vtro exteriori impe
bant hoies p quasdā imdicias corpales vel i ho
minibz 7 in alijs alalibz in vestimētis domibz 7
vaf. Et in hoibz quidez aut ex se. vt in cadauere
bois. aut in infirmitate lepra l fluxu. sanguinis
l semis 7 b? que pcedūt ex corruptiōe humorūz
Aut et ptebant imdicia illa ex pte actu rerūz
imdaz vt cadauer lēp 7 b?. **N**ō aut hāz imdici
az erat l talis ppter reuerētiā eorū que ad dñuz
cultū pñēt. tū qz pños res hoies n solēt con
tingere cū sunt imdici. tū qz ex raro accessu ad sac
ea hoies magis vnerant. tū ē qz in quibz daz
erat rō vñadi rit? 7 occasiōes idolatrie ad quaz
erāt inelinati. 7 gēniles multi ex his vtebant in
cultu suorū deorū. **N**ō aut imdicie corpales
purificabant l p aspersionem aque lustratiōis. de
qua dicit vel que maiores imdicie erant p aliq
sacrificia. **N**ō at figurat ē. qz iste imdicie corpa
les signāt imdicias culpaz varias. que ipedi
unt a vero cultu interiori dei. Et eaz purificatio
signat purgatiōz eaz p sacm baptismi vel pnie
virtute passiōis xpi in ill sacrificijs figurate. vñ
p ad b induci illud ps. Asps me dñe iso. 2c.
Asps io 7 lotio fit aqua. 7 hec ē pnia figurata in
aqua lustratiōis. S3 adiūgit isop? qui est her
ba minurissima in folijs calida medicinal. qz pur
gatiua 7 odorifera signat passiōz xpi que fuit p
acta in magna bñilitate 7 caritate purgatiua cul
paz 7 odore virtutū reficiēte. Cū aut quis vere
penitet tūc de? aspsit isopo. applicās virtutē sine
passiōis ad aquā pnie illi. Et sic lauat a sordibz
imdiciaz 7 efficit albo. i. imaculat? vt nix
puritatis celestis. **D**ecarade g sunt ille imū
dicie quid significet. Et imdicia lēp signat im
mūdicia herenice doctrine. qz heres est morbo cō
tagiosus 7 imiscēs in suis dictis vera cū fals. q
quedā distinctō maclaz in corpe. Lepra domus
que erat ex aliqua corruptiōe ppter excessum hu
miditatis l siccitatis signat imdiciā pgregati
ōis herenicoz. Lepra vestis lineę pquā opis oc
culi. qz lino vrimur ad carnē vñ occulta ē linea
vt camisia. Lepra vestis lancee qua vrimur ab ex
tra ē pētū in exteriori puectatōe. Lepra in pilis
pētū in cogitatōibz. Imdicia mulieris sang
uinē l uētis signat idolatrie culpā ppter imola
ricū cruorē. Imdicia mulieris pcuriēris imū
dicia peccati original. Imdicia mēstruate cul

Capitulum Quintum

pā aīep voluptates emollite. Immodicia flux⁷
feminis culpa supflue vel inordinate seu inuri
lis locutiois ē legēdo 7 p̄dicādo vt exponit Gre
di. p̄liq. sit rector. Immodicia cadaueris p̄ctm ob
stinatiois. Immodicia tractus rex immoday con
sensum in p̄ctm alteri. fm illud. ij. Cor. vi. Eri
te de medio eoz 7 sepamini 7 immōm ne tēge
ritis. s. p̄sentēdo. Immodm nō tēgit qui p̄cto al
teri n̄ assentit vt dicit Aug. xxiij. q. n̄ij. recedite.
Uas n̄ h̄ns coopculū vel ligaturā immōm erat
7 signat nō h̄ns restrictōem discipline. **Nō**
vidēdū est q̄no purgabant h̄e immōdie p̄ctōm.
Et certū est q̄ p̄ p̄niam. actu. iij. Penitemini vt
deleant peccata vestra ait Petrus. Lauab⁷ me
inquit p̄s. s. aqua p̄nie. 7 sup̄ niuē dealbabo. Et
hoc figurab⁷ p̄ illā aquā que dicebat lustratio
nis. q̄ miscebat cinere vitule p̄buste. De qua a
it apls ad h̄eb. ix. Si em cinis vitule aspsus in
quinatos sanctificat ad emūdatōez carnis. i. ad
tollendū illas immōdicias corpales. q̄to magis
sanguis xpi emūdabit p̄cias nr̄as ab opib⁷ mor
tuis. s. p̄ctōz. Sic ḡ fiebat ille cinis. Mandauit
dñs Moī. xij. vt acciperet vaccā rufam sine macu
la 7 que n̄ portasset iugū. 7 immolaret. i. occide
ret extra castra. 7 de sanguine eius intingebat sa
cerdos digitū. 7 aspgēbat p̄tra fores sc̄iarū sep
tēvicib⁷ Cremabat aut̄ illa vacca tota cū sangui
ne pelle carib⁷ 7 fimo. et adiūgeb⁷ p̄bustioni
eius lignū cedrinū. isopus 7 coctus bistinctus
Et ille cinis vacce reseruab⁷ 7 ponebat in aq̄s
7 cū illa aqua aspsi m̄dabant a dictis immōdi
cijs. Sed immōdi efficiebant 7 cremātes vaccas
7 cineres colligētes 7 aspgētes alios aqua. Spi
ritualit. Vacca ista signat dñm iesum dei sapiē
tiā. qui d⁷ vacca p̄pter assumptā nr̄am infirmi
tatē mortalitatis. Rufa fuit q̄ plenus caritate l
7 aspsus sanguine in passiōe. Integre erat vac
ca ista erat. q̄ oīs actō eius fuit p̄fectissima et in
p̄fecta etate passus est. Nulla fuit in eo macula
peccati nec iugū seruitutis. Debat aut̄ p̄p̄la ad
ducere ad moīsem. q̄ impurabāt ei trāsgressiōē
mosaice legis in violatōe sabbati. Precipit aut̄
tradi eleazaro sacerdoti. q̄ xpus occidendus tra
ditus est in manus sacerdotū. Immolat extra
castra. q̄ extra portā passus ē vt dicit apls. Inti
git sacerdos digitū in sanguine eius. q̄ misteri
um passiōis xpi p̄siderādū cū discretōne 7 imitā
tū actōe est. 7 p̄cipue a sacerdotib⁷. Aspgit san
guis p̄tra tabernaculū designās sinagogā. vel ad
p̄dēnatōz nō credētiū. vel ad purificatōem credē
tiū. Et hoc septē vicib⁷. vel p̄pter septē dona spi
ritus sancti. que ex sacris p̄cipim⁷ vel p̄ oē tps qd
signat in septenario. Omnia igne cremāda sūt. i.
sp̄nialiter intelligēda igne sp̄s sancti instructōe
Nam per pellē 7 carnē exterior eius operatio. p
sanguinē subrilis iuxta eius virtus viuificat

p̄ finū lascitudo sitis 7 alia ad infirmitatē perti
nentia. Tria addita signant. cedrus altitudinē
spei vel p̄templatōis isopus humilitatem vel
fidem. coctus bistinctus geminā caritatem. p
hec dēmus xpo passo adherere. Cinis h̄ vacce ē
memoria seu virtus xpi passi. Colligit iste cinis
a viro mūdo q̄ reliquie passiōis pueniunt ad
gēnes qui nō fuerūt culpabiles in xpi passiōe
Alponūt iste cineres in aquā ad expiādum q̄ ex
passiōe xpi baptismus 7 ē p̄nia fortis effectū ei
mūdati p̄ctā. Qui aut̄ immolabāt vaccā vel col
ligebāt cineres 7 qui aspgēbant aquā efficiebāt
immōdi vsq̄ ad vespaz. q̄ iudei in occasiōe xpi ef
fecti sūt immōdi 7 p̄ctōres. 7 h̄ vsq̄ in finē mōi
q̄ tūc p̄uertent ad vespaz fm p̄s. Vel ē ad figu
randū. q̄ qui ministrāt alijs facta in collarōe eo
rum aliquas immōdicias contrahunt. 7 p̄maxie
in sacramentis p̄nie. 7 hoc vsq̄ ad vespaz. i. finē
uite p̄ntis. Fiebant et alia sacrificia in festo pro
piciatōis. s. vituli arietis 7 duoz bircorū ad ex
piatōem p̄ctōz. p̄ p̄p̄lo et sacerdotib⁷ designātia
passiōē xpi. Et etiam sacrificia que fiebat a sin
gulis personis p̄ peccatis vel a leprosis mūdat⁷
facta erāt figurātia passiōez xpi. 7 etiam factū
p̄nie et cōfessiois que ob breuitatē nunc dimit
tur. Aspergamur ḡ isopo cū aqua lustratōis. i. pe
nitētia. 7 sic super niuem efficimur albi 7 erim⁷
mundati vt in tēplū glorie possim⁷ intrare.

De cōsecratōe .§. IX

sacerdotum 7 ornāmētis eoz 7 macul⁷ phibitis
in eis. Et cōrūdent ista sacra sacra m̄to ordinis
clericoz et p̄uerlatōi eoz. Pro quoz declaratōe
dicit. b. Tho. i. ij. q. c̄ij. ar. v. Sicut p̄p̄s ille insti
tuebatur ad cultū dei per sacramētū circūcisiois
ita ministri per aliquā consecratōz vel purificati
onem. Unde separi ab alijs p̄cipiū f̄ quasi sp̄
cialiter ad ministeriū cultus dñi p̄ alijs depu
tati. 7 totū quod fiebat in eoz p̄secratione vel in
stōne ad B̄ pertinebat vt oīderet eos h̄e quan
dam p̄rogatiuā puritat⁷ 7 virtutis et dignitat⁷
Vel quod facit qd ait p̄s. Sacerdotes tui induā
tur iusticia et sc̄i tui exultent. Vñ circa instōem
ministroz tria fiebant que habent ratōes l̄rales
et rationes figurales.

Debebant enim esse a certis maculis liberi
Debebant varijs ornamentis indui.

Debebāt certis sacrificijs 7 modis purificari
Quantū ad primū mandauit dñs vt qui habe
rent maculā etiam si essent de genere aaron non
ministrarent ei. Ratio literalis huius. q̄ tales
solent dominibus cōtēptui h̄eri 7 in etiam ip̄e
cultus dei. Sed ratio figuralis est quia macule
ille designant defectus peccatoz. qui tollūt san
ctitatē altarum debitam sacerdotibus. Et descri
bunt h̄e macule Leviti. xxi. vbi dicitur. Homo

de semine tuo qui habuerit maculā n̄ accedat ad altare. neq; offerat panes dō suo. Et subdit singulas describēdo. Si cecus. i. ne sit ignorans. Si claudus. i. ne sit instabilis et ad diuersa se inclinās. Si puo vel grādi vel torto naso. i. ne p defectuz discretōis in pl^o vel min^o excedat aut aliqua pua exerceat. Per nasuz ēt p quē discerni^r odores a fetoribz discretō designat. Ne sit fracto pede l^a manu. i. ne amittat virtutē bñ opadi vel pcedendi de virtute in virtutē. Ne gibbo aū vel retro. i. ne superfluū amorē vel laborē hēat ad terrena. Si lippus ne. s. per carnalē affectū ei⁹ ingenium obscurū fiat. Si albuginē hēns in oculo ne. s. psumptōz candoris insciētie hēat in extimatōe. Si iugem scabiē. i. petulātiā carnis in ope. Si impeniginē. i. lingiosus. impetigo corp⁹ sine dolore occupat. et mēbroz in decore sedat. vñ et auariciā designat. Si lernosus seu ponderosus et significat luxuriā in cogitatōe. hxc l^o. vbi. s. Et quasi silem expōem hāz maculaz ponit Ere. in passio. Et in decre. h^o. vi. xlii. Hinc etem et diffusū ibi hxc declarāf. **Q**uātū ad scōm. Voluit de^r vt sacerdotes berēt diuersa ornamēta. vt in maiori reuerētia berent a p^olo. et sic cultus dei esset in maiori honorificētia et gloria. Et vt bñ exodi xxiij. Pōnifex bebat nouē ornamēta. Primum vestē lineā. Scōm tunicā iacinctinā in extremitate vtriusq; pedes ponebāt tintinabula quēdā. et mala pūnica intexta. et ex iacincto purpura et cocho bislino. Tertiu supbume. ale qd tenēbat humeros et anteriore pte vsq; ad cingulū qd erat ex auro et iacincto et purpura et cocho bislino et bisso retorta. Et sup būeros hēbat duos onichinos in quibz erāt scripta nōia filioz israel. Quartū erat rōnale ex eadē materia factū qd erat quadratū et ponebat in pectore et iungebat supbūerali Et in hoc rōnali erāt. xij. lapides p̄ciosi distincti per quatuor ordines in quibz erāt scripta nōia filioz israel quasi ad designādum. qd deferrēt onus toti⁹ ppli. et qd dēbāt iugiter de eoz salute cogitare. Et iō in pectore. i. in rōali in quo mādauit dñs ibi poni doctrinā et veritatem qz quedā p̄nētia ad v̄ritatē iusticie. quedā ad v̄ritatē doctrine. ibi erāt scripta. Quintū ornamentū balthēus. i. cingulus quidā factus ex illis quatuor coloribz. Sextū est tbiara. i. mitra que dam de bisso. Septimū lamina aurea pendens in frōte in qua erat scriptū nomē dei. Octauū erat feminalis linea vt opirēt turpitudinē suāz qñ accederet ad altare vel ad scūariū. Ex his octo ornamentis sacerdotes minores hēbāt tātūz quatuor. s. tunicā. lineā. balthēū. femoralia. i. scabulas. et tbiarā. Hoz aut ornamentoz rōnē līteralē quidā assignāt dicētes. qd in his designat dispō orbis terraz. quasi pōnifex prestaret se eē ministrūz creatoris mōdi. vñ et Sap. viij. d^r qd in

veste aarō erat descriptus orbis terraz. Nā feminalia linea figurabāt terrā. ex qua linū nascitur Balthēi circūuolutō significat mare oceanum qd circūit terrā. Tunicā iacinctina suo colore significat aerē. p^o tintinabula tonitrua et p malognata nata coruscantes. Superbūerale sua varietate celū siderē. Duo onichini duo emisipia v^o duo luminaria magna. solē et lunā. Duodecim lapides in rōnali duodeci signa in zodiacho. qz in celestibz sunt rōes eternoz. Cidaris vel tbiara celū empirreū. Lamia aurea deū oībz p̄fidere. Rō aut figuralis hoz ē. qz ista designāt ornamēta virtutū quibz dñt mistri eē induci. i. bituari. que oīa p̄tinent in iusticia. et iō bñ d^r. Sacerdotes tui induant iusticiā. vt em dicit Era. di. xl. §. i. Multis virtutibz d^r splēdere vita pōnificis vt gradui pferat decore quē ab eo n̄ accepit. Vñ ex eo n̄ lñiam peccādi sed necessitatē bñ viuendi se nouerit assecutū. Et in mioribz sacerdotibus dñt esse quatuor. Castitas signata p feminalia. Abstinētia signata p cingulū. Lineatūica. i. moderatio discretōis. Et tbiara recte intētiōis in capite. i. in mēte. S^z pontifices dñt p alijs hēre p̄dicta et alia quatuor. s. iugē dei memoriā in p̄tēplatōe. et hoc signat in lamina. Supportatōz populi p passam. et b in superhumerali. Tertio qd hēat pplm in corde et visceribz caritatis qd signatur p rōnale. Grānus aut addit qd in corde eius d^r ē manifesta v̄ritas. s. scripturaz p id qd ibi scriptū erat. di. xxxvi. §. ij. D^r vltio hēe celestem puerlatōz qd signat p tunicā iacinctinā. Tintinabula aurea que erāt adiūcta in fine vest^{is} significāt exercitiū p̄dicatōis de sapia scripse. Et malognata intexta signāt vnitatē fidei et morum vel qd in practicatōe d^r cauere scādala et diuisiones et querere vnitatē. **Q**uātū ad tertiū p̄secratōe eoz fiebat quedā Et primo purificabant oēs pablutōz aque. Et quedāz sacrificia facta p eis spāliter leuite. Scōo radebāt oēs pilos carnis sue vt bñ Leui. viij. Tertio p̄secratio pontificis et sacerdotū hoc ordine fiebat. Post ablutōz p̄dictā induebant vestimētis p̄notatis ad designandū dignitatē suā. Spāl^r aut pontifex inungebat in capite. vt designaret qd ab ipso diffūdebat p̄as p̄secrādi in alios sicut oleū a capite deriuat in inferiora. iuxta illud ps. Sicut vnguentum in capite. Leuite vtro nō hēbāt aliā p̄secrationē nisi qd offerebant dño a filiis israel p manus pontificis qui orabat p eis. Vnoz vtro sacerdotū sole man⁹ p̄secrabant. que erāt applicande ad sacrificia. Et de sanguine aīalis imolati rigebat extremū auricule dextre eoz. et pollicē pedis dextri vt. s. eēnt obediētes legi dī in oblatōibz sacrificioz qd signat in intinctōe dextre auricle et qd eēnt solliciti et p̄p̄ri in executōe sacrificioz. et in signū huius intingebat extremū pedis et

Capitulum Sextum

manus. Ipsi et et destinae eorum aspergebant sanguine animalis imolati. in memoria sanguinis agni per quem fuerunt liberati ex egipto. Offerebant autem in consecratione eorum ista sacrificia. Utulus pro peccato in memoria remissionis peccati. Aaron circa vitulum conflatile. Aries in holocaustum in memoria oblationis abrahe. cuius obedientiam debet imitari. Aries consecrationis qui erat quasi hostia pacifica. in memoria liberationis de egipto per sanguinem agni. Canis panem in memoria manne date. Pertinebat autem ad applicationem ministerii quod imponebatur super manus eorum ad operari et torra panis et armus dexter. ut ostenderet quod accipiebant partem boni offerendi. Levite vero applicabatur ex hoc quod introducebant in tabernaculum federis. quasi ad ministrandum circa vasa sanctuarii. Ratio figuralis horum est. quod illi qui sunt consecrati ad spirituale ministerium Christi debent primo purgari per aquam baptismi et lacrimarum in fide passionis Christi et debent radere omnes pilos carnis sue. id est omnes pravas cogitationes a se removere. debent ungere oleo gratie spiritus sancti. et aspergere sanguine Christi per memoriam passionis. et sic accedere ad ministrandum obediendo ad legem dei et diligenter agendo. Inuncro autem in capitulo pontificum et manibus sacerdotum adhuc fit ecclesia. sed ob aliam causam. ut extra de sacra. v. c. i. Sacerdotes ergo induant iusticia ista modo et sancti facti per illam consecrationis figuratiōem habitam in se exultabunt in gloria.

De preceptis iudicialibus ipsius legis.
Capitulum Sextum

Ter tia pars legis

mosaice est de preceptis iudicialibus. que debent Exo. xxi. et xxij. de quibus potest intelligi illud psalmi. Iudicia domini vera iustificata in semetipso. desiderabilia super aurum et lapidem preciosum multum. et hoc propter maximam equitatem et humanitatem quam continent. Iudicia. id est precepta iudicialia domini. quod a domino instituta. vera quod non possunt continere errorem sicut iudicia hominum in suis statutis. Iustificata in semetipso. quod debent causas et rationes valde iustas quare sic instituta sunt. Et nota ut dicitur b. Tho. i. ii. q. ciiij. Sicut autem legem mosaicam fuerunt habita et servata quedam ceremonialia ad cultum dei a sanctis hominibus ut per de sacrificijs factis per noe. abraam. et alios et altaribus erectis. Ita et fuerunt habita quedam iudicialia inter eos sed non erant illa iudicialia ex institutione divina sed humana. ut sunt modo statuta civitatum. Sic et illa ceremonialia non fuerunt per institutionem dei sed per devotioem colentium deum. ad hoc instigatores ex instinctu divino. Differunt autem iudicialia a ceremonialibus in tribus. in determinatione. in figuratiōe. in observatiōe. Et primo. scilicet determinatione sunt in se iustificata. quod a deo ordinata. Et secundo scilicet observatiōe. ut quod ab hominibus assumunt sunt desu-

derabilia super aurum. quod valde vilia reipublice. Et tertio. scilicet figuratiōe sunt dulciora super mel et fauam quod ad exponem mysticam et moralem. Primo differunt quod ceremonialia ordinant hominem ad debitum cultum dei. Iudicialia autem ordinant ad debitum civitatis cum primo. Sed per boni declarationem dicitur b. Tho. i. ii. q. ciiij. art. i. quod preceptorum cuiuslibet legis quedam debent vim obligandi ex ipso dictamine rationis quod ipsa ratio naturalis dicitur hoc esse debitum fieri l'v' tati. et boni debent precepta moralia eo quod a ratione debent mores humani. Alia vero precepta sunt que non debent vim obligandi ex dictamine rationis. quod in se considerata non debent absolutam rationem debiti vel indebiti. sed debent vim obligandi ex ipsa institutione divina vel humana. et boni precepta sunt determinatiōes moralium preceptorum. Et si determinent moralia ex institutione divina in his per que bene ordinant ad deum. talia debent ceremonialia. si autem determinant moralia in his que pertinent ad ordinatum hominem ad invicem. talia debent iudicialia. Et in his duobus consistit ratio iudicialium preceptorum ut. scilicet non debent vim obligandi ex ipsa naturali ratione sed ex institutione et per hoc differunt a moralibus. Secundo ut pertinent ad ordinatum hominem ad invicem. et sic differunt a ceremonialibus preceptis. per hoc autem differunt iudicialia ista a legibus et statutis civitatum. quod illa sunt ex institutione dei. hec autem ex institutione hominum. Et debent iudicialia non solum que pertinent ad lites iudicio rum. sed et que pertinent ad ordinatum hominem ad invicem que subest ordinati principis alii seu officialis. Secundo differunt iudicialia a ceremonialibus in figuratiōe. quod scilicet ceremonialia figurabant primum et per se. iudicialia autem secundario et ex consequenti. Propter declarationem dicitur b. Tho. i. ii. q. ciiij. art. ii. quod dupliciter debet aliquod preceptum figurale. Uno modo primo et per se. quia. scilicet principium est institutum ad aliquid figuratum. et hoc modo ceremonialia sunt figuralia. Ad hoc etiam sunt instituta ut figurarent aliquid pertinent ad cultum dei et ad misteria christi. Alio modo debet preceptum aliquod figurale. non primo et per se sed ex consequenti. et hoc modo iudicialia sunt figuralia. non enim fuerunt principium instituta ad aliquid figuratum sed ad ordinatum statum illius populi secundum iusticiam et equitatem. Sed ex consequenti aliquid figurabant in quantum statum illius populi qui per boni precepta disponebatur. figuralis erat. Secundum illud. i. Cor. x. Omnia in figuram contingebant illis. Quia enim ille populus erat electus a deo ut ex eo Christus nasceretur. adeo optuit statum illius populi esse propheticum et figuralem. ut ait Aug. Et ideo iudicialia illi populo tradita fuerunt magis figuralia quam iudicia aliorum populorum. Sicut etiam in bella et gesta illius populi exponuntur mystice non autem bella vel gesta assiriorum vel romanorum. que fuerunt magis famosa secundum homines. Unde et. Gen. dic. xxiij. q. i. Nisi bella illius populi significarent bella spiritualia demonum contra nos. nequaquam

desia libros illos qui narrat illa bella ut regum
iosue et aliorum proponeret legenda. Et sic iudicialia
precepta a doctoribus super eorum in glo. exponerentur al
legorice et moraliter. **T**ertio differunt iudicialia
a ceremonialibus in obseruatione. Nam quousque in
nouo testamento sunt mortua. quia euacuata ab ob
ligatione per aduentum christi. tamen ceremonialia non solum sunt
mortua. sed et mortifera post diuulgationem euange
lij. Et ratio est. quia ut dictum est illa ceremonialia sunt
figuralia principium instituta ad figurandum christi mi
sterium ut futura. et non ipsa modo fuerant esse prestari con
tra veritatem fidei. ac si nodum essent impleri. Sed iu
dicialia ita sunt mortua quod non mortifera. Nam si
quis princeps vel ecclesia vellet aliquid ex illis iudici
alibus sumere per suo statuto seruando in ciuitate
tanquam iustum et utile si peccaret. quod illud seruare non
si hoc faceret ipse lab alius mandari seruaret. quia in
lege mosaica preceptum et in obligatorium. tunc et inten
tio esset mortifera. Sed autem iudicialia nunc sunt
mortua et non obligant. quia cum instituta essent ad dispo
nendum statum illius populi qui ordinabatur ad christum. mu
tato illo statu populi christo adueniente ipsa iudicialia
non obligant. Fuit etiam lex pedagoga ducens ad christum
finitur apostolum. Sed quia beati omnia precepta ut dictum est. non
ordinabantur principium ad figurandum christi misteria.
sed ad aliquid secundum finem iusticiam. id est ipsorum obseruatio
non ita preiudicat fidei veritati absolute. Sed nunc
si in rebus obseruandi essent ut quia in lege mosaica man
datur. hoc. non preiudicaret veritati fidei. quia per hoc ha
beretur quod status populi prioris adhuc duraret et christus
nodum venisset. unde et apostolus ad hebreos. vij. ait. Transla
to sacerdotio necesse est quod legis translatio fiat. scilicet quo
ad toram. Vbi dicit Augustinus. Quia. non simul et ab eodem
et sub eadem specie vtrique data sunt. quod de vno
de necesse est ut de altero intelligatur. extra de con
suetudinibus. translatio

Fit autem quadruplex. §. i
plex distinctio horum preceptorum iudicialium secundum distin
ctionem ordinis humane ut ponitur. b. 2. ho. i. ij. q.
c. n. ij. ar. n. ij. Quadruplex. non. ordo in populo potest in
ueniri. Primus ordo est principium populi ad subdi
tos. et secundum hoc dantur quedam precepta iudicialia de in
structione principum et officiorum eorum. et reuerentia
eis exhibenda. et hec est vna pars eorum. Secundus ordo
est subditorum ad inuicem et secundum hoc dantur quedam
alia precepta principum ad priores ad inuicem. puta
circa episcopos. venditores. iudicia. et penas. et beati omnia
et hec secunda pars iudicialium. Tertius ordo est eorum qui
sunt de populo quo ad extraneos. et secundum hoc dantur que
dam alia precepta principum ad extraneos. puta de
bellis contra hostes et de susceptioe peregrinorum et ad
uenas. et hec est tertia pars. Quartus est ad domes
ticos ut uxoris ad virum. patris ad filium. domini ad seruum
et secundum hoc dantur aliqua precepta principum ad domes
ticos quousque. sicut de filiis. uxoris. et seruis. et

hec est quarta pars. Et de singulis ponetur in sequen
ti. §. s. breuiter. **E**t nota. quod aliqua ex his iudici
alibus preceptis ecclesia sumit per suis constitutionibus in di
uersis titulis decretalium. et precipue in. v. libro. unde
obligant ut statuta ecclesie non sunt in lege mosaica man
data. **E**t primo extra de adulterio dicitur. Si sedux
erit quis virginem necdum desponsatam. dormierit
cum ea dotabitur ea et habebit in uxorem. Si vero pa
ter virginis dare noluerit pecuniam. reddet. id est. dabit
pecuniam iuxta morem vel modum domus quam virgines
reciperent. Glo. ibi dotabitur. id est. donatorem. per
pter nuptias assignabit ei. vel potius pecuniam da
bit mulieri quam pro dote sibi resuatur quod fieri potest
ff. de dona. inter vi. et vx. si quis uxori. Etiam si cum
ea non contrahat nichilominus habebit illam pecuniam.
Glo. super illud. habebit eam uxorem. si si per eam dare vo
luerit et ipsa consenserit vel si ipse eam accipere volu
erit. Alias punietur. putat continet in ca. sequenti. §. p
uenit Glo. super illud in extra modum qui eximabi
tur iuxta facultates ipsius et dignitatem puelle.
Et illo capitulo puenit. dicitur glo. talis non cogit
illam accipere in uxorem si noluerit. Sed quia illam deceptam
alias punietur. Et secundum legem. si per vim hoc eger
rit punietur morte. Institutum. de publi. iudi. §. fin.
autem. Si decepta puella relegatur. vel si est vi
lis persona verberatur secundum quod iudici visum fuerit
Institutum. e. §. ij. Secundum canones si non acceperit.
excommunicatur quousque visum fuerit superio
ri. et in monasterium ad agendum penitentiam
ad tempus retruditur. ut dicitur in dicto capitu
lo peruenit. Item in titulo de fur. capitu. pri
mo dicitur. Qui furatus fuerit hominem et ven
diderit eum nocte. conuictus morte moriatur.
Etiam glosa. super illud hominem. s. lib. x. naz
qui furatur seruum hac pena non tenetur. ff. ad. l.
fa. de pla. l. vltima. Et secundum canones hec pena non
imponitur. ut de rapto in archiepiscopatu. vbi dicitur.
quod per certis excessibus episcopi possunt certam pe
nam pecuniariam imponere et flagellis afficere ca
moderatione huiusmodi quod flagella in vindictam sangui
nis transire non videantur. Sed ubi est ita gra
uis excessus quod mortem et membrorum truncationem
mereatur reus sustinere referunt illa potestati
secularibus. Et si episcopus habet iurisdictionem
temporalem. causas sanguinis remittet ei cui
huiusmodi competat dicit ibi glo. Item in titu. de
iniuriis. et dam. c. i. dicitur si rixati fuerint homines
et percusserit alter primum suum lapide vel pug
no. et ille mortuus non fuerit si iacuerit in lec
to qui percusserit. operas eius et impensas in me
dicos restituet. Exodi. xxi. Glo. ibi operas amif
sas et impensas curatores prestabit. Item si quis
apperuerit cisternam et foderit et si operuerit eam
cecideritque bos vel asinus in eam. dominus cister
ne reddet precium iumentorum. Quod autem
mortuum fuerit ipsius erit. extra de co. ritu. Glo. s.

Capitulum Sextum

ibi. si hoc fecerit in publico. nā si in occulto ubi
p̄suerit fieri n̄ teneat. Rō p̄mi est. qz occasio
nē dāni dedit. **I**te si vos corumpetā eēt ab he
ri r̄ nudius tertius r̄ nō custodiuit eū dñs suus
reddet bonem p̄ boue r̄ cadaver integz recipiet
Ero. xxi. r̄ eo. ri. Glo. sup illud n̄ custodierit. scz
si bouē alterius occiderit tenebit. qz nō adhibuit
it diligētiā quā debuit. **I**te si leserit quispiā
agz vel vineā. r̄ dimiserit iumentū suū vt depa
scat aliena p̄ dāno extirpatōem restituet. Glo. sup
illud extirpatōz. vltra extirpatōz eū nō tene
tur. expellere d̄z aīal qd dānū dedit tanq̄ suū
nō includere illud cum dñs eius teneat ad dā
nū. **I**te si egressus ignis p̄hendat acervos
frugū siue stātes segetes in agris reddet dānuz
qui ignē succēdit. Ero. xxi. eo. ri. Glo. sup illud
reddet. si fuerit in culpa cū ignēz apposuit. nec
adhibuit diligētiā quā debuit. ff. ad. l. acquili. q̄
occidit. Alias si nihil de p̄ngētibz omisit n̄ te
nerur. l. e. c. vi. **I**tem in ti. homici. c. i. Si qd
p̄ industria occideret p̄ximū suū r̄ p̄ insidias
ablatari meo euellas eū vt moriā. Ero. xxi. ca.
Glo. sup illud p̄ industria. Secus in cā. ar.
xv. q. i. si quis n̄ iratus. Insidias. **I**sterialis in
sidias si occidit n̄ hz immunitatē ab ecclia. l. vt
non possit extrahi. quod forte intelligit qñ hoc
agit in ecclesia.

De rōe precepto. §. ii.

rum iudicialiū legis mosaice que p̄tinet ad prin
cipes. Pro quoz declaratōe dicit. b. l. v. i. q. q
cv. qz circa bonā ordinatōz principū in aliqua ci
uitate vel regno duo sunt attēdēda. quoz vnuz
est vt oēs hēant aliquā p̄tem in principatu. per
hoc. n. s̄eruat̄ pax p̄pli. r̄ oēs talem ordinatōem
amant r̄ custodiūt vt b̄ in. q. polli. Aliud est qd
attendit iuxta spēm regimīa vel ordinatōis p̄
cipatū. cū sint diuerse spēs vt p̄b̄s tradidit
in. iij. polli. p̄cipue tñ est regnū in quo vn⁹ prin
cipat̄ fm virtutē. Qñ dicit pluralitas principa
tū mala. vnus q̄ princeps. Et aristocrata. i. p̄
testas optimoz in qua aliqui principant̄ pauci
tñ fm virtutē. Qñ optima ordinatō principuz
est in aliqua ciuitate vel regno in qua vn⁹ p̄fici
tur fm virtutē qui oībz p̄sit. r̄ sub ip̄o sunt ali
qui p̄ncipātes fm virtutē. Tū qz talis p̄ncipa
tus ad oēs p̄tinet. tñ qz ex oībz eligi p̄nt. tūz qz
ē ab oībz eligunt̄. Talis ē optima pollicia bñ
om̄ita ex regno inq̄tū vnus p̄est. Et aristocra
tia inq̄tū aliqui p̄ncipat̄ fm virtutē. Et ex de
mocrata inq̄tū. i. p̄tate p̄pli inq̄tū ex p̄laribz
p̄ntelici principes. r̄ ad p̄lim p̄tinet elcō princi
pū. r̄ b̄ fuit institutū fm legē dīnā in illo poplo
iudeoz. Nā moyses r̄ eius successores guberna
bāt p̄lim quasi singl̄ oībz p̄ncipātes. quod ē
quedā spēs regni. Eligebant̄ autē. lxx. seniores

fm virtutē. Qñ d̄z deu. i. l. i. de tribubz vestī
viros sapiētes r̄ nobiles. r̄ p̄stitui eos p̄ncipes
r̄ hoc erat aristocraticū. S̄z democraticū erat qz
isti de oī p̄plo eligebātur. Dē em̄ exo. xviij. Pro
uide de omni plebe viros sapiētes. Et ē p̄p̄s el
ligebat. vñ d̄z deu. i. l. i. Date ex vobis viros sapien
tes. r̄ sic p̄z qz optima fuit ordinatio principum
quā lex p̄posuit. Et q̄b̄s ordinatō p̄pli p̄cipue
depēdeat ex maximo principatu. i. principali re
gione vt di. p̄b̄s in. iij. polli. tñ qz ille p̄p̄s sub spe
ciali cura dei regebat. Qñ d̄z deu. viij. En te ei
legit dñs deus tu⁹ vt sis ei p̄p̄s peculiaris. ideo
instōnē summi principis sibi dñs retinuit. nō
let ip̄a determinauit. Et hoc est qd dñs petiuit.
Nā. xviij. Provideat dñs deus spūm omī
carnis hoīez qui sit sup oēm bāc multitudinē
Et sic ex dei ordinatōe instituit̄ est iosue in prin
cipatu post moisen. Et de singul̄ iudicibz q̄ fue
rūt post iosue legif qz deus suscitauit p̄plo salua
tozē. r̄ qz spūs dñi fuit in eis vt p̄z libro. iudiciū
De rege at̄ cōmisit p̄plo cōsiliōem sed sibi refusa
uit electōz. Qñ d̄z deu. xviij. Cū p̄stitues regem
quē elegerit dñs deus tuus Quō autē se debe
ant h̄te reges r̄ aliq̄ p̄fides oñdit̄ p̄s. di. Et nūc
reges intelligite. erudimini qui iudicāt̄ terraz
Seruite dñō in timore. Regnā vtiq̄ ē optim
regimē p̄pli qz b̄ regimē marie rēp̄sentat regimē
dī quo vn⁹ mōm gubernat. Et b̄ ē rex si n̄ corū
pat̄. S̄z p̄pter magnā p̄tate que regi p̄cedit. de
facili degenerat in tirānidē nisi sit p̄fecta virtus
cui talis p̄as cōcedit̄. Perfecta at̄ virt⁹ in pau
cis inuenit̄. r̄ p̄cipue in iudeis qui erāt crudeles
r̄ ad auariciā p̄ni p̄ que hoīes marie in tiranni
dē decidit̄. Et iō dñs a principio eis regē nō in
stituit plena p̄tate s̄ iudicē r̄ gubernatozē. r̄ pos
tea regē ad petītōz p̄pli quasi indignat⁹ p̄cessit.
vt p̄z p̄ ea que dixit ad samuelem. i. Re. viij. Nō
enī te s̄ me abietertit ne regnē sup eos. Instru
xit tñ a principio circa regē instruēdū. P̄rio de
mō eligendi vt. l. qñ in eius electōe expectarent
iudiciū dñi. r̄ vt nō facerēt regē alterius gēt̄
qz tales reges solēt pax affici ad gentem cui p̄
ficatur. r̄ p̄p̄s pax curare de eis. Scdō ordi
nauit circa reges institutos qualiter se deberēt
h̄re ad seip̄os. s̄ vt nō multiplicarēt currus et ei
quos r̄ viros r̄ diuitias immēsas. qz ex cupi
ditate hoz facile principes d̄cidit̄ in tirānidē
r̄ iusticiā derelinquūt. Terrio qualiter se dērent
h̄ere ad deum. vt. l. s̄ semp legerent r̄ cogitarēt le
gem dei. vt semp eēnt in dei timore r̄ obediē
tia. Seruite dñō in timore. Instruxit ēr qualr
debet se h̄ere ad subditos vt. l. non superbe con
temnerent r̄ opprimerēt. r̄ a iusticia declinarēt.
Quod autem dixit dñs populo p̄ samuelem. i.
Re. viij. Hoc erit ius regis. filios vestros tollet
sibi in seruos. tribunos r̄ ceteros. Illd ius n̄

acquiris regi et institutione diuina. sed magis si
bi prenuclat vsurpatio regni. qui sibi iniquus
ius constituit in tirannide degenerantes et sub
ditos depedantes.

De rōne et cō §.III

uenientia iudicialiū pceptoz q̄tū ad pplariū bo
minū quicū illi p̄li. Dīa em̄ talia pcepta iue
niunt cēfm rōne et plena uitate et caritate. et
hxc est intēto legis assuescere hoīes p̄ci pcepta
ut sint bñ cōcariui ad inuicē et facili. ut sic p̄ser
uet amicitia et pax inter eos. Un̄ in p̄mēdatōne
taliū pceptoz d̄r in psal. Non fecit t̄r om̄i na
tioni. s. d̄r qualia fecit p̄lo israel. et iudicia sua
i. pcepta iudicialia n̄ manifestauit eis. Pro cui
ius declaratōe dicit L. l. i. q. q. cv. ar. ij. q. fm̄
Aug. in. q. de ci. dei Tullius distiniens quid sit
p̄lis dicit q̄ est certus multitudis iuris cōsensu
et utilitate cōitatis sociatus. Un̄ ad rōnem p̄li
p̄rinet ut cōcario hoīm ad inuicē iustis pceptis
legis ordinē. Est aut̄ duplex cōcario hoīm ad
inuicē. Una que sit auctoritate principū. alia q̄
sit p̄pria auctoritate priuataz psonaz. Et q̄z vo
lūrate vniuscuiusq̄ disp̄ni pōt qd̄ ē subdituz
eius p̄rati. iō auctoritate principū quibz subiec
ti sunt hoīes optet q̄ iudicia inter hoīes exerce
ant. et pene malefactoribz inferant. P̄rati autēz
priuataz psonaz subdunt res possesse. et iō p̄rio
pria volūrate in his p̄nt sibi inuicem cōicare. pu
ta em̄do. rēdēdo. donando. et alijs h̄mōi. Circa
aut̄ cōicatioz lex sufficiēter ordinauit. Statuit ei
iudices ut p̄z deu. xvi. Iudices et mḡos cōstitut
es in oībz p̄oris iuris. ut iudicēt p̄plum iusto iu
dicio. Instituit et iustū iudicij ordinē et line ac
ceptiōne psonaz. Un̄ d̄r Deut. i. Qd̄ iustuz est
iudicate siue ciues ille siue pegrinus. nulla erit
p̄sonaz distātia. Et q̄z iudices ad hoc inter hoīes
p̄stituntur ut determinēt qd̄ ābiguū est inter ho
mines. cū ābiguū sit duplex. q̄z vel apud sim
plices. vel ē apud p̄iros et doctos. Iō vtrūq̄z p̄
uider lex. Nā ad dubia cōia tollēda mandauit
Deu. xvi. ut iudices et mḡi p̄stituerent per sin
gulas tribz ad iudicādū p̄plm. Ad tollendū se
cundū dubiū. s. qd̄ est apud p̄iros statuit lex. ut
oēs recurrerēt ad locū principale a deo electum
in quo summus sacerdos erat qui determinaret
dubia circa ceremonias d̄ni cultus. Et summus
iudex p̄li rex vel iudex qui determinaret quo ad
iudicialia sicut ēt nūc p̄ appellatioz ab inferiori
bus iudicibz ad supiores cāe deferunt. vñ deu.
xvi. d̄r. Si difficile apud te et ābiguū iudicium
p̄p̄eris. et iudiciuz qui inter portas tuas sunt
videris verba variari. ascēde ad locū quē eleger
it d̄ns deus tuus. Sustulit et occasiōes inuol
si iudicij. s. p̄ m̄iera d̄ni ait. Nō accipiat mune
ra. s. iudex. q̄z m̄iera exerceat oculos sapiētū et p̄

uerit verba iustoz. deu. xvi. Instituit et nūerū
testiū. s. duoz vel triū ut p̄z deu. xvj. Quāuis ei
sit possibile duos vel tres testes in mēdacio cō
uenire. n̄ tñ ē facile l̄p̄abile q̄ p̄ueniāt. et p̄
cipue si eoz testiōia n̄ vacillent nec alis sint sus
pecti. Et ad h̄q̄ de facili testes a veritate n̄ doli
naret instituit lex ut diligētissime examinatē.
et iō accipit testiōiū eoz tāq̄ vñ. Nā in nego
tijs bñanis fm̄ p̄bm n̄ pōt h̄ri. p̄batō dem̄fati
ua et infallibilis. s. sufficit cōiecturalis p̄bābili
tas fm̄q̄ rector suadet. Et tā lex instituit certas
penas p̄ certis delictis ut. j. dicit. Circa res vero
possessas optim̄ est fm̄ p̄bm in. ij. polli. q̄ posses
siones sint distictē et vltus sit p̄rim cōis. p̄rim p̄
volūrate possessorz cōicet. Et b̄ tria fuerūt in lege
statuta. Primo. n. ipe possessor erat diuise
p̄ singulos. d̄r. n. Nūc. xxij. Ego dedi vobz ter
rā quā forte diuideris vobis. Et q̄z p̄ possessor
nū irregularitatē plures ciuitates destruunt ut
di. p̄bs. in. ij. polli. iō circa possessiones regulan
das triplex remediū lex instituit. Unū. s. ut fm̄
nūez hoīm diuiderēt equalit. vñ d̄r Nūc. xxij.
Pluribz dabitur latior et paucioribz āgustior
Aliud remediū fuit ut possessiones in p̄petuum
nō alienatē. s. certo t̄p̄e rediret ad suos p̄risti
nos possesores. ut. s. n̄ p̄funderent fortēs posses
sionū. Sic ḡ p̄cessit lex ut necessitatis occurren
tibz possent sibi hoīes p̄uidere. q̄ ad certū t̄p̄s
alienari possent. S. ne p̄funderēt fortēs tribuū.
in iubileo salte optebat q̄ reuerterēt ad p̄iores
possesores. Excipiebant domi vrbane. q̄z in per
petuū poterāt vēdi. et tō ē. q̄ n̄ erat domi ita for
te distincte ut possessiones Tertiu remediū erat
ad tollēdū h̄mōi p̄fusionē ut p̄rimi succederent
moriētibz Et primo quidē gradu fili. sc̄do filia
tertio frēs. quarto patrui. quinto quicūq̄ p̄pin
qui. Et ad distictōz sortū p̄seruādā vltiori lex
statuit ut mulieres q̄ sunt heredes nuberēt hoī
bus sue tribz. ut b̄r Nūc. xxxi. Nō aut̄ statuit
lex q̄ mulieres succederēt in bonis paternis ni
si in defectu masculoz. Tūc aut̄ fuit necessariuz
ut mulieres succederēt in p̄solatōz p̄tis. cui fuit
islet graue q̄ ad erraneos hereditas deuoluere
tur. s. ut dictū est n̄ poterāt nubere nisi in tribu
sua Sc̄do statuit lex ut q̄tū ad aliqua vñ res
rū ēēt cōmunis. Et primo q̄tū ad curam. Pre
ceptum est enim Deu. xxij. Nō videbis oues et
bouē fratris tui errantē et p̄teribis. sed reduces
fratri. et sic de alijs. Sc̄do q̄tū ad fructū conce
debat enim p̄ueniēter q̄tū ad oēs ut ingressus ē
vincam amici posset comedere licite non aut̄ ex
tra ferre. Intēdebat enim lex assuescere homi
nes ut sibi inuicē de facili sua cōicarēt. Non au
tem est de facili suozum cōmunicatiuus. qui n̄
sustinet q̄ proximis modicum quid de suo ac
cipiat abiq̄ magno detrimēto. Sec̄ autem cu

Capitulum Sextum

magno damno. Et ideo prohibebat lex extra por-
rare s; in vinea pmedere. Quantum autē ad
pauperes mandabat lex vt relinquerent mani-
puli obliui. ⁊ racemi re manētes ipsis vt p3 Le-
ui. xix. **T**ertio statuit lex cōmunicatōnem fac-
tam p eos qui sunt dñi rez. Et vnā quidē cōica-
tionē pure gratuitā. vñ dñ Den. xxiij. Anno ter-
tio sepabis aliam decimā. veniētib; leuitē ⁊ pe-
grinus ⁊ nupillus ⁊ vidua ⁊ comedent ⁊ satura-
buntur. Aliam vero cōmunicatōnem cum reco-
pensatōne vtilitatis. sicut peremptionem. ven-
ditionem. locatōnem. mutuū. depositū. De
quib; omnib; inueniuntur ordinationes in le-
ge. Intentio legis erat vt sibi inuicem homines
in necessitante de facili subuenirēt. quia hoc est
maxime amicitie fomentum. Et hanc facilitatē
subueniēdi non solum statuit in his que gratis
⁊ absolute donātur. sed etia; in his que mutuo
cedūtur. quia huius subuentio frequēti; est. ⁊
plurib; necessaria. Hmōi autē subuentionis fa-
cultatem multipliciter instruit. Primo quidē
vt faciles se preberent ad mutuū exhibendū
⁊ ne a tali retraherēt se anno remissionis appo-
pinquātē vt habet Deute. xv. Secūdo ne euz
cui mutuū cederent grauarent vel vsuras. vel
etiam aliqua pignora omnino scilicet vite ne-
cessaria accipiēdo. Et si accepta fuerint q statim
restituere. Dicitur etiam Deute. xxiij. Nō se-
neraberis fratri tuo ad vsuram. Et. xxiiij. Non
accipies loco pignoris inferiorem molam et su-
periore molam. q animam suam apposuit tibi
⁊ Ero. xxiij. dicitur. Si pignus a primo tuo acce-
peris vestimentum aū solis occasum reddes eis
Tertio vt nō importune exigerēt vt dñ Ero.
xxij. Si pecuniaz mutuo dederis pplo meo pau-
peri qui hītat tecū. non vgebis eum quasi exac-
tor. ⁊ ppter hoc etia; mandat Deute. xxiiij. Cum
repetes a primo tuo rē aliquā quā debet tibi. nō
ingredieris domū eius vt pignus auferas. sed
stabis foris. Quarto instituit q in septimo anno
debita oīo remittat. Probabile em erat q illi q
pmode reddere possent aū septimū annū redder-
ent. ⁊ gratis mutuātes si defraudaret. si autē oī-
no importētes eēt eadē rōe erat eis debitum di-
minuēdū ex dilectōe que ēt erat eis de nouo dā-
dū ppter indigētiā Circa vero aīalia; mutua-
ta hoc lex statuit vt ppter negligētiā eius cui mu-
tuata sunt si in ipius absentia moriantur vel dibi-
liten reddere ea pellant. Si vero eo pñte ⁊ dili-
genter custodiēte mortua fuerint vel debilitata
nō cogebāt restituere ea. ⁊ maxime si erāt merce
educta. q ita etiā potuit mori seu debilitari a
pud mutuāte. Hoc obseruādū erat qñ aīalia e-
rant mercede pducta. q tūc hēbat certū pñtū p
vsu aīaliū. vñ nō s; accrescere dēbat p restōnez
aīaliū nisi ppter negligētiā custodientis. Et q

hxc ē dñā inter mutuū ⁊ depositū. q mutuū tra-
dit in vtilitatē eius cui tradit. sed depositū in v-
tilitates deponētis. iō magis artabat aīquis in
certis casib; ad restituēdū mutuū q ad restituē-
dū depositū. q de minori negligētia tenebat is
qui recepit mutuū q depositū qui nō tenebat
nisi de furto. vt p3 ero. xxiij. **D**e penis que in-
ferebant p iudicialia pcepta legis p diuers; de-
licis. nō fm Lbo. vbi. s. q nō solū ppter grauita-
tem culpe sed etia; ⁊ et alias cās grauis pena i-
fligit. Primo quidē ppter qritatē peccati. quia
maiori pñtō ceteris parib; grauior pena debetur
Secūdo ppter peccati consuetudinē q a pñtis consue-
tis nō facile hoīes abstrahunt nisi per graues pe-
nas Tertio ppter multā occupatōem vel delectatio-
nē in peccato. ab his ēt nō de facili homines abstra-
huntur nisi ppter graues penas. Quarto ppter
facilitatē pmittēdi pñtū ⁊ iacēdi in ipso. hmōi
etia; peccata que manifestant sunt magis puni-
enda ad alior; terrorē **C**irca ēt ipsa; quārita-
tē peccati quadruplex gradus est attēdēdus ēt
vnū ⁊ idē pñtū. Quor; prim⁹ est qñ inuolūtari-
us pñtū pmittit. Tūc ei si oīno est inuolūtariū
totalit; excusat a pena. Dñ. n. deut. xxiij. q puella
que opprimis in agro si est rea mortis q clama-
uit ⁊ nō affuit qui liberaret eā. Si vero aliquo
mō fuerit voluntari⁹. s; tñ er infirmatē peccat
puta cū aliquis peccat ex passiōe minuat pñtū
⁊ pena fm veritatē iudicij diminui dñ nisi forte
ppter cōem vtilitatē pena aggrauet ad abstrahē-
dū hoīes ab hmōi peccatis sicut dictū ē. Secūdo
gradus est qñ aliquis p ignorātiā peccauit. ⁊
tūc aliquo mō reus reputabit ppter negligētiā
addiscēdi. s; tñ nō puniet per iudices s; expiabit
peccatū suū per sacrificia. vt dñ Leui. nq. Alia
cū peccauerit p ignorātiā rē. Sed hoc intelligē-
dum est de ignorātia facri. nō autē de ignorātia
pcepti dñi qd omnes scire tenent. Tertio gra-
dus est qñ aliquis ex supbia peccabat. i. ex certa
electōe vel ex certa malicia. ⁊ tūc puniebat fm
qritatē delicti. Quartus autē gradus ē qñ p p-
eritiā ⁊ pñtaciā peccabat. Et tūc quasi rebellis
vt destructor ordinatōis legis oīno occidēd⁹ erat
Et fm hoc dicēdū est. q in pena furti pñderaba-
tur fm legē id qd frequenter accidere poterat. ⁊
ideo p furto alia; rez que de facili custodiri pos-
sunt a furib; nō reddebat fur nisi duplū Quē
aut non de facili pñt custodiri a furto. quia pa-
seunt in agris. iō frequēti; pñtebat q oues
furto subtraherent. vñ lex maiore penā apposu-
it vt. s. quatuor oues p vna oue redderētur. Ad-
huc aut boues difficilius custodiuntur. qui hēnt
in agris. ⁊ nō ita pascantur gregatim sicut oues.
⁊ ideo adhuc hic maiore penā apposuit. vt scilz
quinq; boues p vno boue redderētur. Et B di-
co nisi forte idē aīal inuentū fuerit viuēs apud

eum. qz tñc solū duplū restituēbat sicut in ceteris furtis. Poterit em̄ bēri p̄sumptō qz cogitaret restituere ex quo viūū seruassz. **E**t no. fm̄ Aug. xxi. de ci. dei. qz Tullius posuit octo genera penarū esse in legibz. viz. dāmnū. vincula. Verbera. tallionē. ignominiā. exiliū. mortē. 7. seruiturē. Ex quibz aliqua in lege sunt instituta. Dānuz quidem. s. cū fur p̄dēnabāt ad quintuplū 7. quadruplū. Vincula vero sicut nū. xv. mandāt de quodā qz in carcerē icluderet. Verbera sicut de utero. xxi. Si cū qui percussit dignuz viderint plagis p̄sternēt cū se faciēbz verberari. Ignominiā ēē inferebat illi qui nolebāt accipe vxorē fratris sui defuncti que tollebat calciāmēra illius. 7. spuebat in faciē eius. mortē etiā inferebat vt pz Leui. xx. Qui maledixerit p̄ri suo aut m̄ti morte moriat. Penā em̄ tallionis lex induxit dicens exo. xxi. Oculū p̄ oculo. dentem p̄o dente. Penā autē seruitutis induxit in duobz casibus. In vno quidē qñ septimo anno remissiois ille qui erat seruus nolebat bñficio legis vti vt lib̄ exiret. vñ p̄ pena ei infligebāt. vt in p̄petuū seruus remaneret. Scđo infligebāt furi qñ nō habebat qz possz restituere sicut bē Exo. xxi. Penā autē exiliū vlt lex si statuit. qz in solo p̄plo de colebāt omnibz alijs p̄lis p̄ idolatriā corruptz. vñ si quis a p̄plo illo vlt exclusus ēē daret ei occasio idolatrie. Et iō. i. re. xvi. dī qz dauid dixit ad saul. Maledicti sunt qui deriderūt me vt nō habitet in hereditate dñi dicētes. Glade serui dñs alienis. Erat at̄ aliqd̄ p̄riculare exiliū. Dē enim deute. xix. qz qui p̄cussit proximū suū nesciens 7. nullū erga ip̄m habuisse odiū p̄probat ad vnā vrbū refugij p̄fugiebat vsqz ad mortē summi sacerdotis. tñc enī licebat ei redire ad domū suā. qz in vlt dāno p̄li p̄suecēt p̄riculare se dāni. 7. ita primi defuncti nō sic p̄ni erāt ad eius occisionē. Penā autē mortis lex infligit in maioribz criminibz. s. in his que sunt p̄tra deū in homicidio 7. furto hoīm. 7. in reuerētia ad p̄ntes 7. in adulterio 7. in cestibz. In furto autē aliarum rez adhibuit penā dāni. In p̄cussuris 7. in mutilatōibz induxit penā tallionis. In alijs m̄ioribus culpis penā flagellatōis 7. ignominie.

De iudicialibus. §. III.

p̄ceptis que respiciūt extraneos. Pro b̄ declaratiōe no. fm̄ Lbo. i. q. q. co. ar. iij. qz cum extraneis pōt ēē hoīm p̄uersario duplī. Vno mō pacifice. Alio mō hostiliter. Et qñ ad vtrūqz modū ordinandū lex p̄ueniētia p̄cepta p̄rinebat. Triplē em̄ iudeis offerebat occasio. vt cū extraneis pacifice cōicarēt. Primo quidē qñ extranei per terram eoz transitū facerēt quasi pegrini. Secundo mō qñ in terram eoz adueniebant ad inhabitandū sicut aduene. Et qñ ad vtrūqz lex p̄cep

ta m̄se p̄posuit. nā exo. xxi. dī. Aduenā nō contristaberis. 7. xxi. dī. Peregrino molestus nō eris. Tercio qñ aliqui extranei totit in eoz p̄sortium 7. ritū admitti volebāt. Et in his quidam ordo antēdebat. nō enim statim recipiebant quasi ciues. sicut ēē apud quosdam gentiū statutū erat. vt nō reputarent ciues nisi qui vel ex auo vel a tātano ciues existerēt vt dicit p̄būs in. iij. polirice. Et hoc iō qz si statim extranei adueniētes recipere ad tractandū ea que sunt p̄li possēt multiplicula p̄ringere dū extranei. nō hñtel ad huc amorem firmatū ad bonū publicū aliqua p̄tra p̄lim antēarent. Et iō lex statuit vt de quibz dā gentibus aliquā affinitatē ad iudeos. s. de egiptiis habentibus apud quos nati fuerāt 7. nutriti 7. dīdu meīs hñts Esau fratris Jacob in tertia generatione recipere in p̄sortium p̄li. Quidam vero qz hostiliter ad eos se habuerāt sicut amonite et moabite nūqz ad p̄sortiū eoz admitteret. Alma 7. lechite autē qui magis eis aduersari fuerāt 7. cū eis nullū hēbant cognatōis cōsortiū quasi hostes perpetui bērent. Dē enī Exo. xvij. Belluz dei erit cōtra amalech a generatiōe in generatiōe. Silt enī qñ ad hostilē cōicarōem cum extraneis lex p̄cepta p̄ueniētia tradidit. Nam primo quidē insinuit qz bellum iuste iniret. Quā datur enim deus. xx. qñ accederent ad expugnandam ciuitatē offerret ei primū pacē. Scđo insinuit vt fortiter bellū susceptū exequeretur. hñtes de deo fiducia. 7. ad hoc melius obfūaduz instituit qz imminere p̄lio sacerdos eos p̄fortaret p̄mittēdo auxiliū dei. Tercio mādauit ip̄edimenta a p̄lio remoueri remittēdo quosdā ad domū qui possent impedimēta p̄stare vt nouus edificator domū. aut plātator vinee. aut desponsator vxoris. Hi excludebant a p̄lio. 7. hoc p̄pter duo. Primo quidē qz ea que bō de nouo bz vel statipatus est ad bñdū magis solet amare. 7. per p̄nt eoz amissionē timere. Vñ p̄babile erat qz ex illi amore timerēt mortē. 7. sic min⁹ fortes esset ad pugnandū. Scđo eadem rōe timidi mitteba ad domū. Quarto instituit vt victoris mōde. uterent p̄cedo mulieribz 7. puulis. 7. etiaz ligna fructifera regionis nō incidēda. Accipe autē vlt. ras ab alienis nō erat fm̄ legis intētiōz s̄ ex quadam p̄missiōe. p̄pter prouitatē iudeoz ad auariciam vt magis pacifice se bēret ad extraneos. a quibz lucrabantur.

De preceptis. §. V.

iudicialibz circa p̄sonas domesticas vt filios vxorē. suos. que docet quēlibet. circa suā familiam seruare ad bñ regēdū nō qz in lege mosaica scripta s̄ qz in magna equitate 7. bñanitate fundata. vt valeat dicere illud ps. A iudicijs tuis non declinaui. i. p̄ceptis iudicialibz. quia tu legem

posuisti mihi que. s. ista p̄tinet ⁊ ad que seruāda
legē priuatā. s. inspiratōis i corde posuisti ad ea
implēda vt valde iusta. Pro declaratiōe nō. fm
Lxx. i. ij. q. cv. q. cōio domesticarū psonarū ad in
uicem. vt dicit p̄b̄s in i. polli. est fm̄ quoridia
nos actus qui ordinant ad necessitatē vite. Uir
ra aut̄ hōis p̄seruatur triplr. Vno modo q̄tū ad
indiuiduū put. s. hō idē numero vtrū ⁊ ad ta
lerū vite cōseruatōz op̄culant̄ hōi exteriora bona
ex quibz bz victū ⁊ vestitū ⁊ alia h̄mōi vite nec
cessaria in quibz admistrādis indiget hō seruus
Alio mō cōseruat̄ vita hōis fm̄ sp̄m ⁊ p̄ genera
tiōē. ad quā hō indiget vxore vt ex ea generz fi
lios. Sic igit in domestica cōione sunt tres ob
natōnes. s. domini ad seruū. viri ad vxorē. patris
ad filiū. Et q̄rum ad oīa lex ista vtrius p̄uement
ria p̄cepta tradidit. Quātū em̄ ad seruos insti
tuit vt modeste tractarent ⁊ q̄tū ad labores.
ne. s. in laboribz immoderatis affligerētur. Vñ
Deu. v. dñs mandauit vt diē sabbati requiesce
rent p̄uis ⁊ ancilla sicut ⁊ ip̄e. Et itē q̄rum ad
penas infligēdas vt. s. moderate castigarent. im
posuit em̄ penā mutilatoribz suorū. vt dimitte
rent eos liberos sicut h̄t Exo. xxi. Et filiē statuit
ancilla quā in vxorez aliquis duxerit. Statuit
ē sp̄aliter circa seruos qui erāt ex p̄plo. vt. vij. a
no liberi egredierent̄ cū oibz que apportauerāt ē
vestimētis vt h̄t Exo. xxi. Insup̄ ē no. deuf. xv.
vt viaticū eis dēf. Quia em̄ filij isrl̄ erāt a serui
tute liberati p̄barāonisa dño. ⁊ per b̄ dñe p̄uis
tuti additi. iō noluit dñs vt i p̄petuū serui eēnt
simplr. s. fm̄ quid. i. ad tps. Et q̄uis ista nūc n̄
seruent̄ nec obligēt q̄tū ad ista determinata in
lege. obligant tñ in genere vt. s. quis modeste se
beat ad seruos. Circa vxores vtro statuit in le
ge q̄tū ad ip̄as ducēdas vt accipiāt vxores d̄ tri
bu sua. vt h̄t l̄ Aume. vl ⁊ hoc iō ne sortes tribu
um fundant̄. Prohibuit ēt quasdā p̄sonas ne
in. i. iū ducerent̄. s. alienigenas. i. que n̄ erant
de. i. iudeoz p̄pter piculū seductōis ⁊ p̄pinqs
p̄pter reuerētiā naturālē que eis debet. Hoc aut̄
nūc seruādū ē. ⁊ q̄tū ad p̄pinqas in mltro plu
ribz gradibz q̄ in vteri testō. ⁊ ēt q̄tū ad affines
vt p̄z extra de p̄san. ⁊ af. c. vl. Quātū aut̄ ad alie
nigenas. hoc ita seruādū ē vt fideles cū infidelibz
bus p̄tralxere p̄biteant̄ m̄rimoniū. xxvij. q. i. ca
ue. In lege ēt fuit statutū q̄ aliquis in vxorē du
ceret vxorē fratris defuncti sine liberis vt pater
de u. pro. Et hoc ne totū mēoria defuncti deleat̄
Nā fili⁹ ex illis genitis dicebat fili⁹ frat̄ defū
ci fm̄ quādā adoptōez. hoc aut̄ nūc exp̄sse p̄hibet̄
p̄pter affinitatē. Statuit ēt lex qualr vxores iaz
ducte tractari dñt. s. amicabilr. vt. s. n̄ leuiter in
famarent̄. Vñ ⁊ mādaf p̄uiri qui falsum crimē
imponit vxori vt h̄t de u. xxi. Et ēt q̄ p̄pter vro
ris odiū fili⁹ detrimētū n̄ pateret. de u. xxi. Et ē

q̄ p̄pter odiū vxorē n̄ affligeret. s. p̄on⁹ scripto
libello repudiij eā dimitteret. vt p̄z de u. xxiij
Notan. aut̄ q̄ lex p̄misit repudiū vxoris. nō q̄
simplr iustū ēt s. p̄pter duriciā iudeoz vt dicit
dñs Mat. xix. Fuit ḡ p̄missuz repudiū ad vitā
dñi vxoricidiū. Erāt. n. ita crudeles q̄ occidisset
vxores quas od̄ hēbāt. si n̄ potuissent dimitte
re vt alias duceret. Nūc aut̄ in nouo testō m̄ti
moniū p̄summatū nulla p̄t rōe dissolui nec eti
am cū dispensatiōe pape. Diuoritiū aut̄ quo ad
separōz t̄bōi vel quo ad cohū nōz fm̄ formā ab
ecclia traditā fieri p̄t ⁊ n̄ alt. Et de hoc in. ij. p̄
te n. i. Circa filios aut̄ instituit lex vt p̄res eis
disciplinā adhiberet. instruēdo eos in fide vt h̄t
Exo. xij. Vbi d̄. Cum dixerint vobis filij vestri
que est ista religio. s. cā hāz ceremoniarū que fie
bat circa agnū pascale dicetis eis. Vicima trā
sit dñi est ⁊c. Et ēt q̄ instructet̄ eos in moribz
vñ Deu. xxi. d̄ q̄ p̄res cū hēbāt filios rebelles
p̄tumaces dēbani eos ducere ad iudices ciuita
tia ⁊ eis dēficiare q̄ mōnita eoz audire cōtem
neret̄ p̄mesatōibz p̄uirijs. atq̄ luxurijs vaca
rēt ⁊c. Et illi iudices mādaf̄ illos lapidari. nō
aut̄ hoc p̄nibz licebat. s. occidere ⁊ mutilare fili
os ad correptōz suorū scelex sicut nec ēt nūc h̄z.
Nam sicut p̄b̄s dicit. x. ethico. Principat⁹ pa
ternus h̄z solā amōnēdi prātē n̄ aut̄ vim coacti
uam per quā rebelles ⁊ cōtumaces p̄primi p̄nt.
ideo lex mandabat vt filius contumax a princi
pibus puniretur.

Titulus. xv. De lege

euāgelica seu noui testamēti Capi. vnicum.

Quarta lex euan
gelica siue noui testā que ēt videt̄
lex indita. s. in cor. seu lex gr̄e quā
p̄misit dñs dādā. Hiēte. xxi. cūz
ait. Ecce dies veniēt dicit dñs. ⁊ p̄summato su
per domū isrl̄ ⁊ sup̄ domū iuda testm̄ nouū. Et
exponēs qd sit hoc testm̄ subdit. q̄z B̄st testamē
tū qd disponā domū isrl̄. dādo leges in eas i
mēte eoz. ⁊ in corde eoz sup̄scribam eas. Quaz
auctoritatē inducit apls ad heb. viij. Et de ea p̄t
intelligi illud ps. Bonū mibi lex oris tui super
milia auri ⁊ argēti. Precipue aut̄ lex euāgelica
d̄ lex oris dei. q̄z ab ip̄o incarnato p̄ficiata ⁊ da
ta fuit ⁊ cum ea gr̄a collata. vñ Matheus euan
ge. narrat q̄o cepit eis x̄ps p̄dicare di. Adapiēs
os suū docebat discipulos suos di. Sñ paupes
⁊c. Mat. v. Et hoc in mōte qui designat. fm̄ aug
insignē p̄fectāq̄ iusticiā quā p̄tinet ipsa lex. sup
oēs alias leges. ⁊ p̄pterea dicit ps. Q̄ ē sibi bo
nū sup̄ milia. i. melior q̄ diuitie tpales auri. et
argēti. vel diuinitē sp̄iales cuiuscūq̄ scie vel elo
quētie seu legis que designant̄ p̄auz ⁊ argēruz

Continet enī lex euāgelica non solū documēta que ibi cōtinētur sed etiam grām ipsius xpi que ducit ad gloriā. Et idem melior sup oēm substā tiam sapiam et sciam et mōi gloriā. Sed p bo rum declaratiōe dicit. b. l. i. q. q. c. vi. ar. i. q. vnaqueq; res illud vidē esse qd est in ea potissī mū vt dicit p būs. ix. et bi. Id aut qd est potissī mū in lege noui testamētī et in quo tota virtus eius consistit est grā spūs sancti que dat p fidem xpi. et ideo principi lex noua est ipsa grā spūs scti que dat fidei. Et hoc manifeste apparz per aplm qui ad roma. iij. dicit. vbi est gloriatiō tua scz o iudea. Exclusa est. per quā legem scōz. Nō sed p legē fidei. Ipam enī fidei grām legē appel lat. Et ex silius ad rom. viij. d. l. x. spūs vite in xpo ielu liberauit me a lege peccati et mortis. Un Aug. in li. de spū et līa dicit q sicut lex scōz fu it in tabulis lapideis. ita lex fidei scripta est in cordibz fidelīū. H3 in lex noua quedā sicut dis positiua ad grām spūs sancti et ad vsum b' gte p rinentia que sunt quasi scōaria in lege nona. de quibz opuit instrui fideles xpi ex verbis et scri pturis tā circa credēda qz circa agenda. Et iō di cendū est qz principi lex noua hęc est indita nō quasi aliquid p rines ad naturā humanā. qz sic est indita lex natural' s qz nase aliquid sup addi tum p donū gte adiuuās ad implēdū qd docet qd non facit lex naturalis vel scripta. Scōario aut lex noua est lex scripta. et in scriptura quidez euāgelij cōtinent ea que p rinet ad grām spūs scti. vel sicut dispositiua vel sic ordinātia vsuz b' gte. Sicut dispositiua quidez qm ad intellēctm p fidē p quā dat spūs sancti grā cōtinent in euā gelio ea que p rinent ad manifestādā dinitatēz vel l. humanatē xpi. vñ d. Jo. vi. Hęc aut scrip ta sunt vt credatis. qz ielus est filius dei. Scz vero affectū p rinetur in euangelio ea que p rinent ad cōceptū mōi. p quē p rēptū fit bō capax grā spūs sancti. Qdō enī. i. mōi amatores n pnt cape spūm sctm inquit xps Jo. iij. Usus vero spūalis gte est in opibz virtutum ad que multi pliciter in doctrina noui testī cōs exhortant. vt p3 in sermōe dñi in mōre Mat. v. et in alijs loz cōs. **U**bi ēr no. q nullus vnqz habuit grām spūs sancti nisi p fidē xpi explicatā vel saltem im plicitā qm ad eos qui fuerit in veteri testō p fi dem at xpi pset bō ad nouū testm. Un. quibus cunqz tuit lex gte indita in veteri testō siue inde is siue gēnibz oēs illi fm hoc ad nouū testa. p rinebāt. Et sic p3 quō lex oris dei bonū est. id ē melius sup milia auri et argēti. s. per grām spūs sancti in ea p p lēnsam. Et fm b qd est in ea prin cip ale. lex euāgelij h3 iustificare hōicm. Ad qd fa cit qd ait apls ad Ro. i. Nō erubescō euāgelijz virtus est em dei in salutē oī credenti. i. ducens ad salutē que non potest ēē nisi p purificationē

Quantū aut ad doctrinā que est in euāgelio et pcepta et consilia ordinātia intellectu affectū et actū. Lex euāgelica n iustificat sed de ea ēr verifi catur qd ait apls. ij. cor. iij. Litera occidit spūm aut viuificat. Occidit. i. n viuificat ad iustifican dum. Ipā em doctrina euāgelij et si multum in struat clare ad bñ opandū et ad occasiōes malo rum tollēdum nō tñ adiuuat efficaciter ad im plendū. Nā et si grā in euāgelio p p lēnsa adiu uet hominē ad non peccandū. non tamē confite mar vt peccare non possit. qz hoc pertinet ad sta rum glorie

Ipse autem lex .s. I

euāgelica n fuit data a principio mōi triplici rōe fm l. i. q. q. c. vi. ar. iij. Quaz p rīa est. Quia lex noua sicut dicitū ē principi est grā spūs sancti q abundanter dari n debuit ante qz impedimētum peccati ab hūano genere tollerē cōsummata re temptiōe p r p m Un d. Jo. vñ. Nondum erat spūs datus. qz ielus nōdū erat gloriatus. Et hāc rōnē assignat manifeste apostolus ad Ro. viij. vbi post qz p miserat de lege spūs vite subiū xit deus filiū suū misit in similitudinē carnis peccati vt de pctō dam naret pctm in carne. vt iu stificatio legis impleter in nobis. **S**cōda ratiō pōt assignari ex pfectiōe legis noue. Nō enī ali quid ad pfectū adducit statim a principio s3 qz dam tpali successionis ordine. Sicut aliqz pri us est puer et postmodū est vir. Et hāc ratiōnem assignat apostolus ad Gal. iij. di. Lex pedagog? nolter fuit in xpo. vt ex fide iustificemur. At v bi venit fides iā n sumus sub pedagogo. et. i. Co rin. xv. Nō prius qd spūale est sed qd animale **L**ex aut euāgelica maxime est spūalis. et ideo nō prius debuit dari sed posterius. Tertia rō sumit ex hoc q lex noua est lex gte qua bō indi get ad bñ opandū. et ideo p rimo optuit q bō re linqueret sibiipi in statu legis veteris. vt cadē do in peccatū cū p illā iuari n posset suā infir mitatē recognoscēs. sciret se grā dei indigere ad bñ opandū. et ad hāc pcurandam se humiliaret. Nil em magis gte recipiēde obsistit qz supbia. cū. i. quis p fidit de viribz suis ad bñ operādum ppter qd dicit Iacob. Deus supbis resistit hu milibz aut dat grām. Hanc rōz assignat aposto. ad Ro. v. di. Lex subintravit vt abundaret deli ctū. vbi aut abundauit delictum supabundauit et grā. Nec ex hoc pōt dici deus acceptor psonarū qz scz puidit eis de lege gte hominū noui testi et nō hoibz veteris. Nam humanū gen? ppter pec catū p rimi pntis meruit priuari auxilio gratie. et ideo quibuscūqz non datur gratia hoc ē ex iu sticia. qz hoc illi meruerūt. quibz aut dat hoc est ex gratia seu liberalitate. Nō aut est acceptor qz psonaz si de suo in quo nō est alicui debitor nō

dat vni qđ dat alteri. Nō igitur b qđ boibz a princi-
pio mōi n̄ dedit deus legē gratie iniuriā fecit vel
acceptor personarum fuit. cuz ī ipa lex debito or-
dine danda esset

De duratōe le .§. II.

gis euāgelice. s. qđ durat vsqz ad finē seculi. nec ē
expectāda alia lex que ei succedat vt quidam ma-
le senserūt. Pro declaratōe dicit. b. l. b. i. q. q.
cot. arti. n. q. q. status mōi variari pōt dupl. U-
no mō fm diuersitatē legis. 7 sic huius statui nou-
ue legis nullus stutus alius succedit. Successit
em̄ status noue legis tanqz pfectior statui veter-
is legis tanqz impfectioni. fm illd. i. cor. xij. Cuz
venit qđ pfectiō est euacuabit qđ ex pte ē. Sed ī
statu vite pñtis nullo status pfectior ēē pōt statu
noue legis. Nihil em̄ pōt esse ppinqui? fini vlti-
mo qđ id qđ imediate inducit in finē vltimuz
hoc aut facit noua lex. Vñ dicit apls ad hebre. x.
Nūtes itaqz frēs fiduciā in introitū scōz in san-
guine xpī quā inierunt nobis viā nouā accedat
mus ad eū. Vñ n̄ pōt ēē aliquis stat? vite pñtis
qđ status noue legis. qz tāto vnūqđqz ē pfecti?
quāto magis fini vltimo ppinquius ē. Alio mō
pōt status hōim variari fm qđ hoies diuersimod-
le bñt ad eādē legē vel pfecti? vel minus pfecte
Et sic stat? veteris legis fuit multipl. mutatus.
qz qñqz hoies optime illā legē seruabāt qñqz oī
no pteribāt. Sic ē stat? noue legis diuersificat
fm diuersa loca 7 diuersa tpa 7 psonas in qđ gñā
spūssancti pfecti? vel min? pfecte hñt. Nō ē expe-
ctādū qđ aliquis status sit futur? in quo pfecti?
gñā spūssancti bñt qđ bñt? hñt sit. 7 maxime
ab aplis. qui sicut tpe prius. ita 7 ceteris abūdā-
tius spūssancti acceperunt. vt dicit glo. sup illud
primicia spūs accipiet. Ultra istos duos stat? scz
legis mosaice 7 legis euāgelice ponit quidē Di-
oni. in ecclesiastica hierarchia tertiu statū. sed n̄ in
vita ista s in vita bñā. vbi sine figuris 7 velamine
videbim? deū facie ad faciē. Promissio autē
aduētus spūssancti quē xp̄s pmissit aplis pluri-
es. quā aliqui dicebāt nōdū impletā s impledā
iā facta est aplis. vñ 7 xp̄s dixit Alc. i. Vos autē
baptizami spūscō n̄ post multos hos dies. Qđ ī
pletū legi? Alc. ij. s. in festo penthe. 7 tñc docuit a-
postolos oēm veritatē. s. de necessarijs ad salutē
credēdis 7 agēdis. Nō aut docuit eos de oībo fu-
turis euētibz. hoc em̄ n̄ spectabat ad eos. vñ dixit
Alc. i. Nō est vīm nosse tpa vel mōta que pat-
posuit in sue pñte. Qđ aut aliqui assignabāt tres
stat? mōi pueniētes tribz psonis diuis dicētes
statū veteris legi cōueniri pñi. qz illi generatōi itē
debāt statū noue legis puenire filio. qz clerici in
eo intēdūt sapiē. vñ et sequēdus erat tertiu stat?
qui pueniret spūscō in quo viri spūales princi-
parent. Rñdit. b. l. b. vbi. s. qđ status veteris le-

gis fuit nō soluz pñis s 7 filij. qz xp̄s in veteri lege
figurabāt 7 status noue legis n̄ solū est filij s et
spūssancti fm illud ad ro. vij. Lex spūs vite ī xp̄o
lesu. Vñ nō optet expectare aliā legē spūssancti.
Posset etiā fm dñm Jo. dñici. ille triplex stat?
sic adaptari. vt dicat prim? in lege nature qui l-
cepit a creatōe 7 puritate 7 renouat? fuit p dilu-
uiū noe puritas 7 pñs rōe creatōis attribuitur
patri. Scdō incepit in lege mosaica que fuit lex
plena sapiā. Et in pphetis etiā qui tñc maxime
flozuerūt fuit maxima sapiā pphetantes de cristo
sapiā patris 7 in xp̄m fuit terminatus ī sui pas-
sione 7 ascēsiōe. Successit tertiu qui appropriat
spūscō incipiēs in aduētu eius sup apostolos ī
quo data est in cordibz lex amoris 7 dilectōnis 7
spūssancti quo filij dei agunt. Vñ nō optet expecta-
re aliā legē. Qđ aut xp̄s dixit Dat. xxiij. qđ pre-
dicabit euāgelii regni in toto orbe 7 tñc veniet
psummatio dicit l. b. qđ ista p̄dicatō euāgelij
pōt intelligi dupl. Vno mō qđ ad diuulgari-
onē noticie xpī. 7 fuit diuulgatū euāgelii in to-
to orbe p p̄dicatōz aplōz. Et qđ subdit in illa au-
toritate. Tūc erit psummatio intelligit d̄ destru-
ctōe ielm. de qua tñc loquebāt ad lram. Alio mō
pōt intelligi p̄dicatio euāgelij cuz pleno effec-
tu. ita. s. vt in qualibet gēte recipiat eccia. Et ita
fm Aug. nōdum p̄dicatum est in toto orbe Et b
facto veniet psummatio mōi. 7 sic n̄ optet expec-
tare euāgelii aliud qđ illi vocabant eternū. Ne-
petrus est quidē liber qui intrulabāt euāgelii
eternū que dicebāt fuisse doctrina Joachim ab-
banis. s. ex ipō tractatu 7 tpe suo p̄hendit mani-
feste ipm n̄ fecisse. Sūt aut ibi multa h̄eretica et
erronea 7 fatua. Nā in primo dicit doctrinā ioa-
chim excedere doctrinā xpī 7 nouū 7 verus testa-
mētum. Scdō qđ euāgelii xpī n̄ est euāgelii re-
gni. Tertio qđ nouū testm erat euacuādū. 7 qđ n̄
erat duratur nisi p lex annos. i. vsqz ad annū in-
carnatōis. Et cetera. Quarto qđ sicut euāgelio cri-
sti succedit aliud euāgelii. ita sacerdotio xpī ali-
ud sacerdotii. Quinto qđ euāgelium xpī neles
ducit ad pfectōz. Sexto qđ spūalis intellect? no-
ui testa. non est cōmissus pape romano s tñ lēa-
lis. Et sic nō h̄z iudicare papa de intellectu spūa-
li sed litterali. Septimo qđ recessus grecor a ro-
mana eccia fuit bonus 7 qđ viri spūales nō tene-
rent obedire romane eccie in his que dei sunt.
Octauo qđ papa grecus magis ambulat fm spū-
ritum qđ papa romanus. Et sic qđ magis est in sta-
tu saluātorum. Nono qđ spūssanctus pcipit a-
liquid ab eccia sicut xp̄s in q̄tuin homo a spū-
ritu scō. Decimo qđ xp̄s 7 apostoli fuerūt pfecti in
vita contemplatiua. 7 qđ vita actiua fuit fructu-
osa vsqz ad ioachim sed ammodo nō est fructuo-
sa. sed vita contemplatiua quam dicit esse ī mo-
nachis. Undecimo qđ sicut in primo statu mōi

fuit p̄cessum regnū ecclē totū a p̄e aliquibz. de ordine p̄ugatorū in quo auctorizatus est ille ordo. Et in sc̄do statu mōi fuit p̄cessum a filio alicui de ordine clericorum in quo ab ip̄o gl̄ificatus est. Sic in. iij. statu mōi p̄mitter alicui de ordine monachorū in quo sp̄s sanctus gl̄ificabit. Et q̄ p̄dicatores qui erūt in illo ultimo statu erūt maiores dignitatis q̄ p̄dicatores primarie ecclēsie. Nec oīa sunt p̄m̄ heretica p̄m̄ fatua et erronea.

De cōparatōne §. III

noue legis ad veterē. cūo. s. noua lex est alia a veteri. q̄nō p̄nēf in veteri p̄m̄ p̄bat p̄ hoc qd ait apl̄s ad heb. vij. Trāslatio sacerdotō necesse ē vt legis trāslatio fiat. Sed sacerdotiū none legis est aliud a sacerdotio veteri. ergo et lex alia. Pro b̄ declaratōe di. b. Tho. i. q. q. cōij q̄ cum oīs lex ordinet p̄uersatōz b̄nānam ad aliquē finē. p̄nt aliqua ordinari ad finē dupl̄. Vno mō q̄ diuersa ordinēt ad diuersos fines. et sic leges sunt oīno diuersē diuersitate sp̄ei. Sicut lex ciuitatis que ēēt ordinata ad hoc vt ppl̄s d̄narc̄. eēt oīo diuersa sp̄ei ab ea que ordinaret ad b̄ q̄ optimates ciuitatis d̄nant. Alio mō p̄nt ordinata in finē diuersificari. s̄m q̄ vnū p̄p̄nq̄ ordinat ad eundē finem. et aliud remouet. Et sic alia d̄ lex que dat in eadē ciuitate et eod̄ mō regim̄ p̄ueris circa agēda. et alia que dat viris p̄fectis. Sc̄dm̄ igit̄ p̄m̄ modū diuersitatis. lex noua n̄ est alia a lege veteri. q̄ vnusq̄ est vnus finis. vt hoīes subdant deo. Est ei vn̄ de noui et veteris test. s̄m illud ad Ro. n̄j. Vnus est deus q̄ iustificat circūcisionē ex fide et p̄p̄uū p̄ fidem. Alio mō lex noua est alia a veteri. q̄ lex vetus ē p̄dagogus p̄uerorū. et lex noua est lex p̄fectionis q̄ lex dilectōis. Et omēs d̄e quas ponūt doc. inter legē veterē et nouā h̄c oīd̄nt q̄ differūt sicut p̄fectū et īp̄fectū. Et q̄uis in lege euāgelica continēant multa documēta et factalia. nō t̄n̄ in ill̄ cōsistit principalitas b̄ legis sed in gr̄a et fide. Principalitas aut̄ veteris legis consistebat in documētis et mādatis illius legis. Et illi qui in illa lege seruiebāt deo n̄ timore pene nec p̄pter ip̄ales p̄missiones illius legis sed amore iusticie et p̄pter p̄missiones eternas p̄tinebāt ad nouā legem. Sicut ec̄tra qui in nouo test. seruāt leges nō rep̄naz. et p̄p̄ ip̄alia p̄tinet ad vetus test. et legē. Connet̄ aut̄ ip̄a lex noua in veteri sicut exponit Gre. illud Ezech. i. Erat rota in medio rote. i. relit̄ nouū in veteri. Continet̄ quidē n̄ in actu sicut p̄nēf locatū in loco. sed in virtute sicut effectus in cā. et sicut completū in completo. et sicut rota arbor in semine. Compas̄ aut̄ noua lex ad veterē vt dictū est. sicut p̄fectum ad īp̄fectū. Et sic noua lex cōnēf in veteri. sicut

fructū in spica. Dia em̄ que tradunt̄ in nouo testō credenda explicite et ap̄e tradunt̄ et in veteri sed implicite et in figura. Et si dicant̄ p̄cepta noui testa maiora q̄ veteris intelligit̄ q̄tuz ad manifestatōem nō quo ad substātiā. et hoc quo ad moralia. Quō p̄ legem nouā lex vetus īplet̄ hoc em̄ x̄ps dixit Mat̄. v. Nō veni legē soluere s̄ ad īplere. Et paulo post. Tota vnū aut vnus apex n̄ p̄teribit a lege donec oīa fiant. Vñ potest induci illud ps̄. D̄s consummatōis vidi fir. et latū mādaturū tuū nimis. Mandatū dei p̄ceptū qd dedit x̄ps fuit de dilectōe Joā. xv. Hoc est p̄ceptū meū vt dil̄. inuicē. qd includit dilectionē dei. et lex euāgelica est lex dilectōis. et istud est nimis. i. valde latū. q̄ p̄p̄hendit oīa creatores et creaturā. Et in ipsa implet̄ oīs lex ēēt veteris testamēti. ideo dicit oīs p̄summatōis. i. impletōis totius legis vidi finē. Pro c̄ declaratōe di. b̄a. Tho. i. q. q. cōij. ar. q. q̄ lex noua cōpas̄ ad veterē sicut p̄fectū ad īp̄fectū. Om̄e aut̄ p̄fectū adimplet qd d̄est īp̄fecto. Et s̄m hoc lex noua īplet̄ veterē. in q̄tū qd veteri legi d̄erat supplet. In veteri aut̄ lege duo p̄nt considerari. s. finis. et p̄cepta cōst̄ta in lege. Finis aut̄ cuiuslibet legis est vt hoīes efficiant̄ iusti et virtuosī. Vñ etiam finis veteris legis erat iustificatio hoīm. quā qui dem iustificatōem efficiere nō poterat sed figurabat quibulcā ceremonialibz factis et promittebat verbis. Et q̄tum ad hoc noua lex implet legem veterē iustificādo virtutē passionis x̄pi. Et hoc est qd apl̄s dicit ad Ro. viij. Qd impossib̄le erat legi deus misit filiū suū in similitudinez carnis peccari. dānauit peccatū in carne vt iustificatō legis impleter̄ in nobis. Et q̄tum ad hoc lex noua adhibet qd lex vetus p̄mittebat s̄m illud ad Col. i. Quotquot p̄missiones sunt in illo. s. x̄ps sunt. Quātū ad hoc etiā cōplet̄ qd veteris lex figurabat. Vnde ad Col. ij. d̄ de ceremonialibus q̄ erāt vmbra futurorū. s. corporis x̄pi. et veritas p̄tinet ad x̄pm. Vnde lex noua d̄ lex veritatis. lex autem vetus vmbra vel figura. Quātū ad p̄cepta que considerant̄ sc̄do circa legem impleuit x̄ps p̄cepta veteris legis ope et doctrina. Opere quidē q̄ circūcidi voluit. et alia legalia seruare que erāt tempe illo seruāda. s̄m illud ad Gal. n̄j. Misit deus filiū suū factū sub lege. Et faciēdo miracula in sabbatis nō soluebat legē s̄m rei veruatē. t̄n̄ q̄ illa miracula faciebat virtute diuina que semper opatur. tuz q̄ opera salutis humane faciebat. cum etiā p̄barisei salutis animalium p̄uiderēt in die sabbati. tuz etiam ratiōne necessitatis discipulos excusauit sp̄cas colligentes sabbato. Sed videbatur sol veteris sabbatū s̄m sup̄st̄itiosum intellectū p̄bariseorum. Tangere leprosum non erat p̄hibitum in lege. sed contraxerat p̄ hoc quedam immūdia

irregularitatis sicut ex cōtactu mortui. S3 dñs qui erat mūdator leprosi imūdiā incurere n̄ poterat tangēdo leprosum. **D**octrina aut̄ sua impleuit p̄cepta legis tripl̄. Primo v̄x̄ intel lectū legis exprimēdo sicut p̄ i homicidio 7 ad ulterio. in quoz p̄hibitōe scribe 7 pharisei n̄ in telligebāt nisi actum exteriozem p̄bitū. Qñd dñs legem impleuit ostēdendo ē actū interiozem p̄bitum ex lege. Scdo impleuit dñs doctrina sua p̄cepta legis ordinādo quō tūti⁹ obseruaret qd lex statuerat. Sicut lex vetus statuit qd bō n̄ piuraret sed hoc tūti⁹ p̄seruat si oīno a iuramēto abstineat nisi in cā necessitatis. Tercio adim plenit legē supaddēdo p̄ceptis legis quedā per fectōis cōsilia. vt p̄3 **Mat. xix.** vbi dñs cuidā di cēti fuisse p̄cepta ait. Qñd tibi i deest si vis p̄fec tus esse. vende que hēs 7 da paupib⁹ 7 seq̄re me. Et in sermōe dñi in mōte qd h̄t **Mat. v.** 7 in se. c. de ceremonialib⁹ p̄ceptis n̄ fit mētio qz euacu ata sunt. Cum em̄ essent in figurā impleta sunt p̄ exhibitionē eoz que figurabātur. 7 sic excludū tur de iudicialib⁹ v̄ro p̄ceptis cōmemorant p̄ ceptū tallionis. vt qd de hoc diceret de oībo alijs intelli gēdū ēē. In quo p̄cepto docuit n̄cē intē rionē legis. qz pena tallionis quereret p̄pter vin dicte liuorē. quā ip̄e excludit mouēs qd bō d̄z ēē parus maiores etiā iniurias sufferre s3 soluz p̄ ter amorē iusticie qd adhuc in noua lege rema ner. De mortalib⁹ autem excludit falsum intel lectum phariseorum.

Que sit grauior §. III

lex ad obseruādū v̄x̄ vel noua. declarat. b. **Lbo i. ij. q. cōij. ar. n̄ij. di.** qz circa opa virtutis de qui bus p̄cepta legis dant duplex difficultas atten di pōt. Una ex pte opm exterioroz. que ex seipsis h̄nt quādā grauitatē 7 difficultatē. Et q̄tuz ad hoc lex vetus ē multo grauior q̄ noua qz ad plu res actus exteriores obligabat lex vetus in mul tiplicib⁹ ceremonijs q̄ lex noua que p̄ter p̄cep ta legis n̄cē paucissima addidit in doctrina xp̄i et aploz. 23 aliqua sint postea supaddita ex instōe scōz parz in quib⁹ ē optet moderatōz ēē attēdē dā ne quersatō fidelū onerosa fiat. Dicit enim **Aug.** ad inquisitōes **Januarij** de quibusdā qz ip̄am religionē n̄cē quā māifestissimis ac pau cissimis celebrationū factis dei miscōa voluit ēē liberā seruilib⁹ p̄mōt onerib⁹. adeo vt tolerabi lior sit ip̄a additio iudeoz qui legalib⁹ factis nō h̄natis p̄s̄mptōib⁹ subq̄cūnt. Et h̄t **B̄t** in de cretis **di. xij. oia.** Alia difficultas ē circa opa vir tutū in interiorib⁹ actib⁹. puta qd aliquis opus virtutis exerceat p̄mpte 7 delectabil̄ put agit h̄ns habitū virtutis. Et hoc n̄ h̄nt bitū virtutis est valde difficile sed p̄ virtutē reddit facile. Et p̄m hoc p̄cepta noue legis sunt grauiora p̄ceptis

vetēis legis. qz in noua lege p̄hibent̄ interiores animi mor⁹ qui ex p̄sse in vetēi n̄ p̄bibeant̄ in oībo. 7 si in aliquib⁹ p̄biterent̄. in quib⁹ tū pro bibendis pena n̄ apponebat̄. hoc aut̄ est difficulti mū n̄ h̄nti virtutē. Sicut ēr **di. p̄b̄s. v. et b̄c.** qz opari que iustus facit ē facile. Sed opari eo mō quo iustus facit. s. p̄mpte et delectabil̄ difficile est n̄ h̄nti iusticiā. Et sic intelligit̄ illud. i. **Joā. v.** **Mādata ei⁹ grauiā n̄ sunt.** Qd exponēs **aug.** ait qd amāri grauiā n̄ sunt. sed nō amāri grauiā sunt h̄c. **Lbo.** S3 si p̄siderent̄ ip̄a p̄cepta noue legis cū adiutorio suo. sic ēr leuiora sunt p̄ceptis vetēis. Nā in noua lege p̄ponūt̄ facta. addunt̄ exēpla. p̄mittunt̄ imēdiate eterna p̄mia que m̄ tū h̄nt hōies attrahere ad b̄n opandū 7 si in ope sit difficultas eā quasi minuit. H̄cāt nō hēbāt̄ in vetēi lege. vñ 7 xp̄s dicit. **Mat. xi.** Uēite ad me oēs qui laboratis 7 onerati estis. Qd expo nēs **Hilari⁹** dicit. Legis difficultatib⁹ laborāti bus peccatis oneratos ad se vocat. 7 postmodū de iugo euāgelij subdit. **Iugū em̄ m. su. ē 7 o. m. le.** Et ad hoc pōt induci illud ps. **Uia mādatoz tuoz cucurri cū dilatasti cor meuz.** Dilatat cor caritas qz facit se extēdere ad oēs 7 oīa bonā. 7 ip̄a est p̄cipuū legis euāgelice. Et cū h̄c h̄t n̄ so lum iur. s. 7 currit p̄ viā. i. opa mādatoz dei ve teris 7 noue legis. Imponat aut̄ cursus auidis ratē. velocitatē. 7 facilitatē. qz vt ait **Aug⁹.** **Via** seuia 7 inania. facilia. 7 p̄ ope nulla facit amor. et alibi idē. **Solus amor nescit laborē.** Qz lex etiā gelica p̄cipit 7 p̄hibet quedā opa exteriora opera tenebray v3 crimina p̄hibet. **Ad ro. xij.** Abijcia mus opa tenebray. Opa lucis mādat. i. virtu tū. **Ad eph. vi.** Eratis aliqui tenebre nūc autem lux in dño vt filij lucis ambulate. 7 hoc fut val de decēs cū p̄ nouā legē efficiant̄ hōies filij lucis vt opa lucis eis mādarent̄ **Jo. xij.** Credite in lu cē vt filij lucis sitis ait xp̄s. Et h̄c lucē legē euā gelice pōt dici ps. postulasse cū ait. **Emitte lucē tuā 7 veri. i. ip̄a me dedux. 7 addu. in mō. san. t. 7 in taber. tua.** Lex euāgelica cōtinet lucē. s. gra tie. qz hoc ē in ea principale vt dictū est. 7 verita tē que ibi h̄nt. 7 ip̄a nos deducūt in p̄nti vita. i. de vno actu virtutū ad aliū inducūt faciendū 7 de vno statu. s. imp̄fectiori ad aliū p̄fectiorem ducūt illustrādo 7 adiuuādo. Et tēnum addu cūt in mōtē sanctū dei. i. ad sup̄nā patriā vbi sūt plurima tabernacula. i. varia p̄mia scōz. quia vt d̄ **Jo. xij.** In domo patris mei mās. mul. s. **P̄o** loz declaratōe **di. b. Lbo. i. ij. q. cōij.** qz p̄cipali ras legis noue est grā sp̄s sancti. que manifesta tur in fide p̄ dilectōz apte. h̄c aut̄ grām p̄sequū tur hōies p̄ dei filiū hōiem factū. cuius h̄nāita tem primo impleuit grā. 7 inde ad nos ēr veri uatēst. **Uñ Jo. i. d̄z.** Verbū ca. f. ē. 7 postea sub dit. plenū grā 7 v̄. **Et. j.** De plenitudine ei⁹ nos

des accepimus gratiam per gratiam. Unum et subdit. Gratia
et veritas per Iesum Christum facta est. et ideo congruit ut
per aliqua exteriora sensibilia gratia a verbo incarnato
profluens in nos deducatur. et ex interiori gratia per
quam caro spiritui subiacet. exteriora quedam opera sen-
sibilia producantur. Sic igitur exteriora opera duplici-
ter ad gratiam pertinere possunt. Uno modo sicut inducen-
tia alicuius ad gratiam et talia sunt opera factorum
que in lege noua sunt instituta sicut baptisma. eu-
charistia et alia. Alia vero sunt opera exteriora que
ex instinctu gratie producantur. et in his est quedam
attendenda. quedam enim necessaria convenientia vel con-
trarietas habent ad interioris gratie que in fide per di-
lectorem apte consistit. Et huiusmodi opera exteriora sunt
precepta vel prohibita in lege noua. Precepta est con-
fessio fidei. et prohibita negatio dei. Mat. 23. Qui me confessus fuerit coram hominibus. confitebor et
ego eum coram patre meo. et qui negauerit me coram ho-
minibus. negabo eum coram patre meo. Alia vero sunt o-
pera que non habent necessariam convenientiam vel contrarietatem
ad fidem per dilectorem operantem. et talia opera non sunt in
lege precepta vel prohibita ex ipsa legis prima insti-
tutione. sed relicta sunt a legislatore. I. Christo unicuique secundum quod
alicuius curam gerere debet. sicut unicuique liberum est circa
taliam determinare. quid sibi expediat facere vel vi-
tare. Et cuiuslibet rationi ordinare circa illa suis
subditis. quid in talibus faciendum vel vitandum. Unum est
igitur ad hoc lex euangelii debet lex libertatis. Nam lex
multa determinabat. et pauca relinquebat homi-
nibus determinanda. Sic igitur quousque euangelium quod
de euangelio regni consistit principium in interiori-
bus actibus propter quod debet Lu. xxiij. Regnum dei intra-
re vos est. et pauca ad Romanos. Regnum dei non est esca et po-
tus sed iusticia. pax. gaudium in spiritu sancto. tunc ex con-
sequenti et ad regnum dei seu euangelium pertinet omnia
illa. sine quibus interiores actus esse non possunt. sicut
si regnum dei est interior iusticia. pax. et gaudium
necesse est ut omnes actus exteriores qui repugnant
iusticie. paci. et gaudio. repugnent regno dei. et ideo
tales actus prohibendi sunt in euangelio regni. In
his vero que idifferenter se habent. ut comedere hos
vel illos cibos in his non est regnum dei. Nam et secundum
Mat. 23. et quod lex noua debet lex libertatis secundum illud
Iacobi. Si quis prosperit in lege perfecte libertatis
et. Et hoc dupliciter. Uno modo quod non ardeat nos ad fa-
cienda vel vitanda aliqua nisi que sunt repugnan-
tia saluti anime. que sunt sub precepto vel prohibi-
tione. Secundo modo. quod huiusmodi precepta et prohibiciones nos
libere implere faciat in quantum ex interiori instinctu
gratie. quem lex euangelica includit ea implet.
Ipsa enim gratia spiritus sancti est sicut interior virtus infusa
inclinans nos ad bene operandum. et facit nos libe-
re et sponte operari que convenienter gratie. unde apostolus. Ubi
spiritus ibi libertas.

Quod lex euange §.v

lica convenienter ordinat bonis quod ad actus exteriores
nulla alia opera exteriora determinando nisi facta
et moralia precepta que de se pertinent ad rationis virtutis
propter declarationem dei. b. Theodorici. i. q. q. c. viij. arti. q.
Lex noua in actibus exterioribus solum illa precepta vel
prohibere debuit per que ad gratiam introducimur. et
quod pertinent ad rectum usum gratie ex necessitate. et quod
gratiam ex nobis habere non possumus. sed solum per Christum
ideo facta per que gratiam consequimur per seipsum in-
stituit. s. baptismum. eucha. ordinem ministrorum noui
legis. institutio apostolorum. et. lxxij. discipulos primas
et matrimonium indissolubile. Confirmatoque promissis
per spiritus sancti missionem. Et eius etiam instigante apostoli
legunt infirmos ungendo sanasse. ut beatus Iacobi
vi. que omnia sunt noue legis facta. Quia enim in
factis datur gratia que non est nisi a Christo. ideo optuit
quod ipsa facta haberet instigantem a Christo Sed in factis noui
testamenti. puta coelebrationis templi vel altaris et in ce-
lebratione solennitatum et huiusmodi. non datur aliqua gratia.
Et ideo quod ipsa non pertinent secundum seipsam ad necessitates
gratie interioris. reliquit deus instituenda precepta per
arbitrio suo. Recte autem usus gratie est per opera cari-
tatis. que quidem secundum quod sunt de necessitate virtutis
pertinent ad precepta moralia. que et in veteri lege tra-
debantur. Unum igitur ad hoc lex noua addere non de-
buit circa exteriora agenda. Determinato autem bonorum
operum in ordine ad cultum dei primum et ad ceremonias
alia in ordine ad primum ad iudicialia. et ideo quod iste
determinaciones non sunt secundum se de necessitate interi-
oris gratie in qua lex noua consistit. ideo non cadunt sub
precepto noue legis sed relinquuntur huiusmodi humano ar-
bitrio. Quedam quidem igitur ad subditos que. s. per-
tinent sigillatim ad unicuique. Quedam vero ad pre-
latos ipsales vel spirituales. que. s. pertinent ad vtilita-
tem coeque. Sic igitur lex noua nulla alia exteriora o-
pera determinare debuit precipiendo vel prohibendo. ni-
si facta et moralia precepta que de se pertinent ad rationis
virtutis. ut non esse occidendum furandum et huiusmodi. Ea autem
que sunt fidei que sunt supra humanam rationem. unde ad ea
non possumus peruenire nisi per gratiam. ideo abundantiori gratia
supueniente optuit precepta credenda explicari sicut de
mysterio trinitatis et articulo incarnationis que tra-
duntur explicite in euangelio. Iudicialia autem precepta non sunt
posita in euangelio. quod cum secundum se non sunt de necessitate virtu-
tis sed solum igitur ad coeque rationis iusticie. ideo reliquit dominus
ea disponenda his qui curam erant haberi aliorum ipso-
rum spirituale. Explicauit tamen quedam iudicialia Christo
ad excludendum falsum intellectum scribarum et phariseo-
rum. quod autem Christus dedit apostolis quedam mandata ut patet
Mat. 23. Nolite portare sacculum neque peram neque
argenteum et. non ista dedit rationem ceremoniales obseruan-
tias sed tantum moralia statuta. Que pertinent intelligi
duplex. Uno modo ut dicit augustinus de consensu euangeli-
staz ut. s. non fuerint precepta sed concessiones. Concessit
enim ut possent pergere ad predicationis officium sine pera
baculo auro et pecunia rationem habentes pretere accipere

vinecessaria vite ab his quibus predicabāt. Unde subdit. dignus est ei operari cibo suo. Nō autē peccat qui superogāt sua portās ex quibus uiuat in predicatōis offīo. nō accipies sumptū ab his quibus predicat sicut fecit Paulus Cor. laborās manib⁹ suis. ut in uiueret. Alio mō pōt intelligi sūm ex positionē aliorū scōz ut fuerint illa quedā statuta spalia aplis data p illo tpe quo mittebantur ad predicandū in iudea ante passionē xpī idigebant enī adhuc quasi puuli sub xpī cura exītes accipere aliqua instituta spalia sicut ⁊ quilibet subditi a suis p̄latis. Et p̄cipue qui erāt paulatim exercitandi ut spaliū sollicitudinē abdicarēt. p qd redderent idonei. ut euāgelii p̄orbē predicarent. Ista autē tēpalia statuta remouit imminente passione rāq̄ discipulis sufficēter exercitatis p̄ ea. vñ dixit eis Lu. xxi. Qñ misi uos sine saccullo ⁊c. S. nūc qui hz sacculū tollat sili ⁊ peraz ⁊c. quasi iā immineret ip̄s p̄fecte libertatis. quo suo dimitterent arbitrio. hec Lbo. P̄nt et exponi illa moralit. ut. s. predicatorēs nō possit eā auz. bñā; ne sapie. aut argētū eloquētie. s. p̄fidēdo in illis ⁊ in illis insiliēdo. Nec sacculū thesaurizatōis nec perā sollicitudis laure ad edēdū p̄par. Nec duas tunicas duplicitatē seu ip̄oxis. nec calciamenta. i. exēpla mortifere actōis seu afflictōis. nec virgā ire ⁊ vindicatōis. nec p viā salutis. s. aduulādo auditorib⁹ Et ē de domo in domū nō trāsiret. i. nō sint vagabūdi ⁊ visitātes domos mulierculaz. ut annūciāt primo domui pacē. i. querāt pacē dom⁹ ubi morant⁹ ⁊ ecclie ubi p̄dicāt. et nō seminet scādala ⁊ comedāt que apponunt. nō quidē lapides vel nomia. sed ne sollicitent de cib. p̄paradis ⁊ molestēt hospites in petendo varia. vel ē q oībo indifferēter p̄dicēt incorpando ecclie fidei s. tñ baculū cōcessit p̄ptate designātem crucē. Nos autē ap̄lo predicam⁹ xp̄m crucifixum ⁊c. In quibus p̄ditōib⁹ obseruādis multum deficiūt predicatorēs moderni ut euident est.

Quod lex noua §. VI.

sufficēter ordinat hoīez circa act⁹ interiores. ⁊ B̄p̄cipue in sermōe quē fecit dñs in mōte dis. su. quē recitat O. at. euāgelista. a v. c. sui euāgelij vsq̄ ad. viij. exclusiue p tria capi. cōtinua. vñ dicit Aug. in li. de sermōe dñi in mōte. Cōsiderādus est qz cū dixit Qui audit uerba mea. hoc satis significat istū sermonē dñi oībo p̄ceptis quibus xp̄iana uita formaf esse p̄fectū. Cū posset induci de eo illud ps. Lucerna pedib⁹ meis uerbu⁹ tuum. ⁊ lumen seminis meis. Uerbu⁹ uocale ex ore xpī est in toto illo s̄mone Cū in principio dicit euāgelista Aperies os suū. q. d. In alijs s̄mōib⁹ scripture ⁊ veteris legis apuit ora p̄phetaz in illo autē os suū. Et p p̄phetas locutus ē quasi iſraēlites. i. obscure. in isto apuit os. i. clare locut⁹ ē

Et istud uerbu⁹. s. doctrinē h⁹ sermōis ē lucerna plena oleo grē. quā cōtinet lex euāgelica et igne amoris. Cū in p̄uer. Lucerna ē lex ⁊ mādatum lex. Et hēc est posita pedib⁹ meis. i. ad dirigēdos pedes intētiōis ⁊ affectōis in agēdis. ⁊ lumen seminis meis. i. opib⁹ exteriorib⁹ que stricta sūt ad informādū ea. In isto igit sermōe p̄fecte interiorēs motus hoīm ordinant s̄m Lbo. i. q. q. c. vij. ar. nū. Nā primo xp̄s ponit ⁊ declarat finem in agēdis debitū qui est ultim⁹. s. beatitudinem di. Beati pau. spi. qm ip̄s est re. ce. ⁊ alie beatitudines. Scdo p̄medat aplicam dignitatem p̄ qua erat doctrina euāgelica p̄mulgāda declarāf q̄ q̄ plaris ⁊ p̄fecta d̄z ēē uira eoz subdens p̄lita. Vos estis sal terre. ⁊c. Tertio ordinat mor⁹ interiores cuiuslibet hoīs. Et primo q̄ntū ad seipm. Scdo q̄ntū ad primū. Tertio q̄ntū ad uerū. Quātū ad seipm dupl̄ ordinat hoīem scōz duos interiores animi mor⁹ circa agēda qui sūt uolūtas agēdi ⁊ intētiō de fine. Primo igit ordinat hoīs uolūtatē s̄m diuersa legis p̄cepta. ut. s. abstineat aliquis nō solū ab exteriorib⁹ operib⁹ que sūt s̄m se mala dicēs. Dicitū est an quis. nō occideas. sed enī ab interiorib⁹ motib⁹ ⁊ occasionib⁹ maloz. ut ira ⁊ cōtumelia dicēs. qui irascit fratri suo reus erit iudicio. Mat. v. Intētiōnē autē ordiat dōcēs q̄ i bonis opib⁹ nō dēm⁹ querere bñā glām. di. Attendite ne iusticiam uāam faciatis corā hoīb⁹ ut uideamini ab eis ⁊c. Mat. vi. Et nolite fieri sicut ipocrite. Neq̄ mōdanas diuitias appetatis di. Nolite thesaurisare. Mat. vi. Ubi enī nō. est q̄ oēs res mūdanae ad tria reducunt. s. honores. diuitias. ⁊ delicias s̄m illud. i. Ioan. ij. Dē qd est in mūdo. aut est concupia carnis. aut concupia oculoz aut superbia uite. Et sup̄fluas quidem delicias carnis que p̄tinent ad concupiām carnis. lex uetus nō p̄hibuit sed magis p̄misit. P̄misit enī lex illa celsitudinē honoris qd p̄tinet ad sup̄biam uite. ⁊ abundantia diuitiaz qd p̄tinet ad concupiā scēntia oculoz. Dē enī deute. xxiij. Si audieris uocem dñi dei tui. faciet te excelsiorē cūctis gentibus. Et paulopost. Et abundate te faciet oībo bonis. Que quidē p̄missa p̄raue intelligebāt iudicēz ut p̄pterea eē deo seruiedū sicut p̄pter finem Et iō dñs hēc remouit ostēdens. primo q̄ opera uirtutis nō sūt faciēda p̄pter humanam gloriā. Et ponit tria opera ad que oīa alia reducuntur. Nā omnia que quis facit ad refrenandū seipz a suis p̄cupiscētijs reducunt ad ieiuniū. Quicunq̄ uero sunt p̄pter dilectōz. primi reducunt ad elemosinā. Quicunq̄ uero p̄pter cultū dei. reducunt ad orōnem. Ponit autē hēc tria quasi p̄cipua. qz per hēc maxime hoīes solent glari. Secundo docuit q̄ nō dēm⁹ cōstituere finē i diuitijs di. Nolite thesaurisare. Secundario ordinat

bonis interiorē motū quo ad primū. ut. s. eum
nō temerarie aut iniuste aut psumptuose iudice
mus di. Nolite iudicare ⁊ nō iudicabimī. Mat.
vii. Neq̄ ē q̄ simus erga primū nimis faciles
ut eis. s. facta pmittam⁹ vel demus si sunt indig
ni ut dicit. Nolite scūm dare canib⁹ neq̄ mit
ratis margaritas añ porcos. qz. s. immdis nō sunt
danda facta. Hoc tñ cū distinctōe intelligēdū ē
ut hē in. iij. pte. Ubi etiā nō. q̄ precepta moralia
veteris legis. oīno in lege noua remanere debue
runt. qz fm se pīnēt ad rōz virtutis. vñ ⁊ Gra.
dicit in pān. dcreto. q̄ ius naturale qd. s. ēd mo
ralib⁹ in lege ⁊ euā. pīnētur. quo. s. quis iubet
alteri nō facere qd sibi nō vult fieri. ⁊ alteri facere
qd sibi vult fieri. s. qd vult fm rōem. ut di. glosa
ibi. Istud aut fm. s. oīa que vultis ut faciam vo
bis hoīes ⁊ vos facite illis. dicit xps in illo fmo
ne. Precepta aut iudicialia nō remanēt in lege
noua ex necessitate fm q̄ lex determinauit sed re
linquebantur arbitrio hoīm. vñ sic vel alr esset
determinādū. et iō circa ista duo genera pcepto
rum nos ordinauit. Preceptorū aut ceremonia
liū obseruatō totaliter p impletōz tollebat. ⁊ iō
circa bn. oī pcepta ceremonialia in illa doctria ser
monis nihil ordinauit. Qñ dñs tñ alibi q̄ totius
cultus corporalis qui erat dterminat⁹ in lege erat
in spūale cōmutādus ut pz Jo. xii. cū dixit. sa
maritane. Venit hora qñ neq̄ in mōte hoc neq̄
hierosolimis adorabitis ptem. sed verē adoro
tes adorabunt ptem in spū ⁊ veritate. Circa tria
āt pcepta ex moralib⁹ ad impletōz posuit. Nam
circa homicidiū ⁊ adulteriū exīstīmabāt scribe et
pharisei actū exteriorē pbiberi nō motū interiorē
qz bnōi motus ire ⁊ scupie vidēnt inesse nobis
a natura. Sed dñs oñdit. pbibitū ē appetitum
interiorē h⁹. di. Qui viderit mulierē ad concu
eam. iam mech. est eā in cor. s. Mat. vñ. Et illud
Qui irascit fratri suo reus erit iudicio. Inramē
tū etiā exīstīmabāt ut p se appetēdū. qz vidē ad re
uerētiā dei pīnere vnde frequētiādū. Sz oñdit
dñs nō appetēdū ut bonū ⁊ melius sine iuramē
to loqui. nisi necessitas vigeat. Qñ dixit in fmo
ne illo. Nolite iurare oīno. i. sine causa rōnabili
Circa iudicialia errabāt scribe ⁊ pharisei Pri
mo qz quedā que in lege moisi erāt tradita iōq̄
pmissiones reputabāt p se iusta ut repudiū ⁊ vx
oris ⁊ accipe vsuras ab extraneis. Et ideo dñs i
sermone pbibuit ⁊ repudiū ⁊ vxoris. Mat. v. et
vsuras accipe d. lu. vi. Quidū dare nihil in spe
rantes. In hoc enim cōsistit vsura sperare lucrū
ex inuuo. Scdō errabant exīstīmātes penā quā
lex instituerat ppter iusticiā exequendā ex appe
ritu vindicte vel cupiditate spaliū rez. vel odiū
inimicōz esse licitū ppter pceptū tallionis datū
qd datū tñ ut iusticia seruetur. non ut vindicte
ta quereretur. Unde dñs ad hoc remouendū

docet animū debere quib⁹ hēre paratū ad plura e
tiam sustinēdū si necesse sit. vnde dixit. Ego di
co vobis non resistite malo. sed si quis te pculse
rit in dexteram maxillam pbe ei et alteraz Mat.
v. qd intelligitur cōgrum ad animi pparationē fm
Aug. xii. q. i. patus. Quidū cupiditatis exīstīmā
bant licitū ppter pcepta iudicialia quib⁹ mada
bat fieri restitutio cum additōe. Sed dñs docet
ut ex cupiditate nostra etiam non repetamus sed
simus pati etiā ampliora dare si necesse fuerit. i
bi. Si quis accepit tunicaz dimitte ei et palliū.
Qdū credebāt licitū ppter hostiū interfectiōem
cōcessam. sed ad hoc tollendū mandauit dñs eti
am inimicis bn̄ facere. Mat. v. Ego dico vobis
Diligite inimicos vestros ⁊ bn̄ facite his qui ode
runt vos ⁊c. Tertio ⁊ vltimo docet modū implē
di doctriā euangelicā. s. per oratōem Et B habz
nos ordinare ad deū per conatū nostrū qz qui se
cit te sine te nō iustificabit te sine te. ait Aug. Et
ideo ait. Cōtēdite intrare p angustā portam ⁊ re
gnū celoz vim patitur. ⁊ violenti rapiunt illud
Mat. vii. Et q̄ cautela adhibeamus ne seduca
mur p falsos p̄dicatores ibi. Abstēdite a falsis p
phetis qui veniūt ad vos in vestimētis ouīū in
trinfecus aut sunt lupi rapaces. Et demū q̄ ob
seruatō mādatorū est necessaria ad virtutes. nec
sufficit cōfessio fidei vel opario miraculorū. vñ
ait Nō oīs qui dicit mibi dñe ⁊c. ⁊ postea. Qul
n̄ dicēt in illa die. dñe nōne in nocte tuo ppheta
uimus ⁊c. Nec etiā sufficit auditus solus horū
verborū sed executio. vnde dicit. Oīs qui audit
verba mea h̄c. ⁊ nō facit similis est boī qui edi
cauit domū suā sup arcē sed faciēs filis est edi
ficanti supra petrā. Prohibet etiā sollicitudinez
circa tpalia dicēs Mat. vi. Nolite solliciti esse.
Et hoc nō necessariā sed inordinatā. Nec aut ior
dinata est quadruplex ⁊ iō vitāda. Primo ut in
eis finē nō pstitutam⁹ neq̄ deo seruiamus ppter
victū ⁊ vestitū Unde dicit. Nēo pōr duob⁹ dñis
seruire. Scdō ut nō sollicitemur de tpalib⁹ cum
despatōe dñi auxilij. vnde dñs. Scit pater ves
ter quia his omnib⁹ indigeris. Tertio ne solli
citus sit psumptuosa ut scz hō cōfidat p suā sol
licitudinē se posse pcurare necessaria vite qd rez
mouet per hoc quod dicit q̄ homo non potest ad
ijcere ad staturā suā cubitū vnū. Quarto p hō
sollicitudinis pccupat tpus. qz. s. sollicitus est
nūc de deo. qd nō pīnēt ad curā pntis tps. sed
futuri. Sicut cū tpe messis sollicitat⁹ circa vidē
miā ppter qd dixit. Nolite solliciti esse in crati
nū. i. in futurū remorū De hac tñ materia solli
citudinis babes diffuse in. ij. pte. ti. i. c. x. de in
quietudine.

Quod in lege .s. VII
euāgelica cōueniēter traditur consilia quasi ad

Capitulum Unicum

bita pceptis multū vilia. Cū puer. xxi. d. In
guero ⁊ varijs odoribz delectat cor. ⁊ bonis aīci
pilijs aīa dulcorat. Marim⁹ ⁊ vltim⁹ amīc⁹ nē
iesus xps. Unde in cant. Ipe ē amīc⁹ me⁹ filie
isrlm. Consilia eius vtilima ⁊ dulcedine plena. s.
que tradit in euangelio. vnde ps. Animalia tua
habitabūt in ea. Hereditate. pastri in dulcedine tua
paupi deus. Alia mōi sunt vīnētes bestialiter
Sed aīalia dei sunt que ducunt spū dei non p
p. io sū opā virtutū. Cū designatur p quatuor
aīalia que vidit Ezech. c. i. Designant em̄ ex spe
cie sua quatuor virtutes cardinales sū expōnē
Gre. sup Ezech. Ista habitabūt tēpū in heredita
te dñi. i. patria supna quā ipse de⁹ dat filijs suis
Eld ro. viij. Heredes quidē dei coheredes at xpi.
vñ ⁊ illa eadē aīalia vidit Jo. an thronū dei stā
tia Apo. n. ij. Quō aut pueniāt ad hāc hereditatē
insinuat ps subdēs pastri. i. in dulcedine dile
ctionis quā cōtinet lex euāgelica. quā tu de⁹ pa
stri paupi. Sic exponit Gra. xxiij. q. vi. s. ij. Ad p
fectōem dilectōis puenitur ppter obseruatiā cō
siliōz. quoz primū est paupras xpi fundamētū
aliōz. ⁊ ideo signāter dicit paupi. Pro hōi de
claratōe di. b. Tho. i. ij. q. cxiij. ar. n. ij. q. ista ē dīa
inter pceptū ⁊ cōsiliū. qz pceptū importat neces
sitatē. Cōsiliū aut ponit in optōne eius cui datur
Et ad hoc facit qd ait Augu. Qd pceptū impaf
qd impaf necesse ē fieri. si nō fiat penā bz. Cōsi
lio dñi si vti nolueris min⁹ bōi adipisceris xxiij.
q. i. Qui pueniētē aut in lege noua que est liber
tatis di. Tho. vbi. s. Pceptū addita sunt consi
lia. n̄ autē in veteri lege que erat lex seruitutis.
Ppter qd pcepta noue legis intelligant ēē da
ta de his que sunt necessaria ad psequēdū finē
eterne beatitudinis in quā lex noua immediate in
troducitur. Cōsilia vero sunt de his p que melius
⁊ expediti⁹ pōt hō psequi finē pdictū. Est autē
hō pstitutus inter res b⁹ mōi ⁊ spūaīa bona in
quibz eterna beatitudo pstitit. ita qd q̄ro plus in
heret vni eoz tāto plus recedit ab altero ⁊ econ
uerso. Qui ḡ totaliter inheret rebo bñis mōdi
vt in eis pstituat finē. hñs eas quasi rādes et re
gulas opm suoz totaliter excidit a spūalibz bonis
⁊ bñmōi inordinatō tollit per pcepta. Sed qd hō
totaliter ea que sunt mōi abijciat n̄ est necessariū
ad pueniēdū ad finē pdictū. qz pōt hō vti rebus
huius mōdi. ita qd ad eternā beatitudinē pueni
at. dū mōi in eis finē nō pstituat sed expediti⁹ p
ueniāt ad ipam beatitudinē ista spalia abdicādo
⁊ iō de hoc ⁊ ant cōsilia euāgelij. Bona autē h⁹
mōdi que ptiēt ad vsum bñe vite in tribus
pstitūt. s. in diuitijs rez exteriōz que ptiēt ad
cupiam oculōz ⁊ delicias carnis que ptiēt ad
cupiam carnis ⁊ honoribz qui ptiēt ad super
biā vite. vt px. i. Jo. ij. Decigif tria relinquere
ptiēt ad cōsilia euāgelica. relinquere dico sū qd

possibile est in quibz tribz fundat oīs iligio que
statū pfectōis pficit. Iā diuitie abdicantur per
paupertatē delicie carnis per perpetuā castitatem
superbie per obedē seruitutē. Hec aut simplici
obseruata ptiēt ad cōsilia simpli⁹ pposita.
Sed obseruatiō vniuscuiusqz eoz in aliquo cāu
priet ad cōsiliū sū quid. s. in casu illo. pu
ta cum hō no dat aliquā elemosinā paupi quaz
dare nō tenet. sequit cōsiliū q̄rū ad factum illud
Silt qñ i aliquo tpe determinato a delectatōibz
carnis abstineat vt orōnibz vacet cōsiliū sequi
tur p tpe illo. Similt qñ aliquis n̄ sequit volū
tatem suā in aliquo facto quo licite facere posset
sequit cōsiliū in casu illo. Silt si bñfaciat inimi
cis qñ n̄ tenet. Vel si offensam remittat ⁊ iuste
posset erigere vindiciā cōsiliū sequit in casu illo.
Et sic oīa cōsilia particularia ad illa tria genera
lia ⁊ pfecta reducūt. Et nō. Quis pdeā cōsi
lia de se sint oībz expeditia. m̄ ex indispositōe ali
quoz cōtingit qd alicui expeditia nō sunt. qz eo
rum affectus n̄ inclinatur ad hoc. Et ideo crist⁹
cum ista cōsilia proponit semp facit mentōez de
idoneitate hōi ad obseruantiam cōsiliōrum.
Dāns em̄ cōsiliū perpetue paupertatis pmittit.
Si vis pfectus esse Mat. xix. Et subdit. vade ⁊
vnde oīa que hēs ⁊ da pau. Silt dās cōsiliū ppe
tue castitatis cū dixissz. sunt eunuchi qd castraue
runt seipos ppter regnum celoz. statim subdit.
Qui pōt cape capiat. Similt apls dato cōsilio
virginitatis. subdit hoc ad vtilitatē vram dico n̄
vt laquem vobis in iūciā. Cōsiliū aut obedē
priculariter dedit xps cum dixit. Glade ⁊ vende
oīa ⁊ sequere me. Vel etiam cum ait. Qui vult
vñire pōt me tollat crucē suā ⁊ sequatur me
que sequela intelligitur non solum imitādo op
era sua sed etiā obediēdo mandatis. sū illud.
Quē mee ro. meam au. ⁊ se me. Joan. x. Que
aut dñr a xpo de dilectōne inimicōz ⁊ filibus
que hñt Mat. v. ⁊ Lu. vi. Qrū ad ppatiōem ani
mī sunt in pcepto. vt. s. sit hō patus bñfacere eti
am inimicis cū subest aliqua nctas. Sz qd ali
quis in pmpriū hec exhibeat inimicis vbi nctas
spālis non occurrit est in cōsilio. Et de cōsilio vir
ginitatis seu castitatis dicit Amb. Integritas
corpis expetenda a nobis est. quam p cōsilio
suadeo n̄ p impio pcepto. Sola. n. virginitas ē
que suaderi pōt impari n̄ pōt. Res est mag⁹ vo
luntatis libere qd pcepti. habentur hec. xxiij
q. i. integritas. De cōsilio obedētie ait stepha
nus papa cuidam vxoricide. Placeat tibi cōsili
um meū quod tibi melius ⁊ vtili⁹ fieri p̄t. Re
linque hoc seculū malū. ingredere monasteriū
humiliare sub manu abbatis cuucta facito sim
plici aīo q tibi fuerint impata. xxiij. q. ij. admo
nere. De pauprate dicit Urbanus pa. Quicūqz
qz nrām cōem vitā susceptā habet. ⁊ vult se n̄

bil ppiñ hñe. videat ne pollicitatiōz suā irritam
faciat. sed hoc q̄ dñō est pollicitus fidele custodi
at ne dñatōez sed premiū sibi acquirat. xij. q. i.
Scimus. Et nota q̄ ista que de se ponūtur sub
psilio postq̄ pmissa fuerit p vñ cadūt in pcep
tum vt pz in religiosis quo ad paup̄atez. casti
tatem. et obediētiā

Titulus. XVI. de lege

quinta que d̄r psuetudo vel mos Caplm vñ
cū de psuetudis quidditate. actōe. et d̄ra

Pro quinta lege
ponit cōsuetudo seu mos. Di. n.
Aug. ad casul. q̄ mos ppli dī q̄lin
situra maiorz p lege bñda sunt.
et sicut pvaricatores legū diuinaz. ita p̄tēpores
psuetudinū eccl̄asticaz col̄tēdī sunt di. xi. In
bis. et dicit Gra. dist. vij. §. i. q̄ ius psuetudinis
post naturalē legē exordiū habuit. ex quo puen
tentes in vñū simul ceperūt h̄tare. q̄d ex eo rēpe
factū esse credit̄ quo Laym ciuitatē edificasse le
gitur. q̄d cum p diluuiū videbat̄ extinctū post
modū tpe Remroth fuit reparatū seu imuratus
h̄c ibi. Fuit ergo añ cōe ius humanū et aliqua
dō ēr tollit ipm seu p̄iudicat vt dicitur

Diffinitur autem §. I

sic ab Arist. v. et b. Mos ē lōga psuetudo de mo
ribo immō tracta. Cōsuetudo autē q̄dā ius mo
ribo institutū q̄d p lege suscipit cū deficit lex di
stin. i. Ubi glo. Obijcit p̄ra descriptiōz primaz
rāq̄ n̄ bonā. Primo q̄ idē ponit in descripto et
descriptiōe eius. Mos est. n. qui describit̄ et in de
scriptiōe ei⁹ d̄r de moribo immō tracta. Scōo
objcit. q̄ cum psuetudo videat̄ cē spēs moris et
mos est gen⁹. incōueniēs est q̄ spēs ponatur in
diffinitōe generis sui. Sicut si diffiniēdo anial
diceret̄ q̄ est homo. cēt incōueniēs. Sz ad primū
tñ. q̄ mos sumit̄ triplē. Vno mō. put̄ genus ad
omnē legē humanā scriptam et nō scriptā. Et sic
sumit̄ Gra. in prin. decretor̄ cū ait. Gen⁹ bñaz
num duobz regibz. nafali. s. iure et moribo. i. iure
positiuo scripto vel nō scripto. Scōo mō d̄r mos
actus frequētar⁹ et p̄cipue morigeratus seu fm
rōz. et sic sumit̄ in dīone moris et psuetudinis.
Tertio mō sumit̄ p iure bñano nō scripto. et sic
sumit̄ hic cū d̄r. q̄ mos est longa cōsuetudo. Et
sic ēr psuetudo aliqñ sumit̄ p iure positiuo scri
pto vel nō scripto. et sic sumit̄ cuz d̄r. mos ē lōga
psuetudo. Aliqñ sumit̄ p iure positiuo nō scrip
to. et sic sumit̄ cū diffinit̄ cōsuetudo. q̄ ē q̄dā ius
x. Archi. in rōf. sup verbo mos dīc. q̄ mos
et cōsuetudo qñqz sunt noīa iuria. et fm hoc hic
dīstiniunt̄ vt dictū est. et aliqñ sunt sinonima.
Aliqñ vero sunt noīa qualitatia. et fm hoc idem

vidē esse mos et cōsue. s. qualitas seu h̄tus mēz
ex quo bō disponit̄ ad b̄ vel illud faciēdum et si
ad malū viciū est. Et q̄uis large dicat̄ tal̄ h̄tus
mos vel consue. tñ p̄prie loquēdo n̄ simplr dīcī
dēret̄ sz cū adiectiōe. s. malus mos seu mala con
sue. Si vero talis h̄tus ad bonū inclināt dīcī
virtus l̄ bona qualitas mēris. et n̄ solū d̄r cuz ad
dīrōe bon⁹ mos et bona psue. sz simplr mos et p
suetudo. Et idē sunt mos et cōsuetudo. s. qualitas
veniens ex actibz iteratis sibi. et sic sumit̄ i. i
dīone cū d̄r moribo. s. p actibz iteratis pluries et
bonis. Itē sup. v. psuetudo. vbi d̄r q̄ ē ius q̄dā
Obijcit. q̄ consuetudo ē facti vt d̄r extra d̄ con
sue. l. j. li. vi. q̄ consuetudo contrahit̄ saltē tacite
qm̄ est pactū tacitū sz pacisci et cōtrahere est qd̄ fa
cti. ff. de pac. l. i. §. n̄ est ius q̄dā. Rñ. Archib. q̄
considerando actus ex quibz elicit̄ psuetudo sic
ip̄a psuetudo ē facti. Sz q̄q̄ ē elicit̄a sic ē ius et
sic est hic in dīone. Moribo institutū. i. actibus
assiduīs. q̄d p lege suscipit̄. s. p lege scripta. acci
pit̄ quod n̄ est scriptū vt lex sed cōsuetū cum dī
cit lex. lex. s. scripta. puta cū negocium tale emer
git cuius declaratio non reperit̄ in lege scripta
et tunc recurrēdum est ad consuetudinem. Et
vtrōqz deficere vel succedere rō nafalis l̄ d̄ sibi
ad filia pcedēdū vt fiat sicut d̄r di. n. de libellis

De virtute et effec. §. II.

tu cōsuetudis que est multiplex. p̄ter q̄d d̄r. l.
psuetudinis. ff. de cōsue. Cōsuetudis vñqz lō
geū n̄ vilis auctas. et ponit Archi. primā esse q̄
est iuris inductiua et supletiuā cū deficit lex vt
di. i. consuetudo. et extra de sepul. ca. certificari.
Scōo est similiū attractiua. vt in eis idē indu
cat. vt extra de consue. cū olim. Et di. xi. quis ne
sciat. et ff. de legibz. l. de quibus. Tertio est iuris
dubij interpretatiua. extra de consue. cū dilectis.
ff. co. ti. si de interpretatiōe. Quarto est iuris mu
tatiua Insti de iu. na. §. ex non scripto. Et extra
de cōsue. c. vl. Quinto est iuris derogatiua in b̄
enim differūt. ff. de ver. sig. derogat̄. Nam abro
gatur ius qñ ex toto tollitur. Derogat̄ qñ p p
te tollit̄. Vñ consuetudo aliqñ abrogat̄ qñ. s. est
vñs. aliqñ derogat̄ qñ p pte tollit̄. s. cū n̄ est p̄cu
lariis. Sexto consuetudo est legis firmatiua. vt
di. nq. §. leges. et extra de p̄scrip. veniens. Sepri
mo consuetudo est gratie dilatiua. extra de con
sue. non est dicenda. li. vi. Ratione m̄ horuz
scz quare consuetudo possit̄ legē mutare vel face
re et b̄mōi. assignat̄ beatus Tho. i. q. c. xvi. arti.
iij. Dicit enim q̄ omnis lex. p̄fiscitur a ratōe et
legislatoris voluntate. Et lex quidē dīna et nafu
lis a rōnabili dei voluntate. Lex autēz humana
a volūate hominis et rōe regulara. Sicut au tē
volūtas hominis et rō manifestatur verbo in rebo
agendis ita et facto. hoc enī vnusquisqz eligere

Capitulum Vnicum

videtur ut bonum quod opere implet. Manifestum est autem quod
lex humana potest institui et mutari verbo et expone
quod iudicat interiore motu et preceptum rationis huma
ne. unde et patet maxime multiplicatos qui consue
tudinem efficiunt. lex potest et mutari et exponi. et aliquid
in carum quod habeat vim legis in quantum per actus hominum
multiplicatos interior voluntatis motus et rationis
preceptus efficacissime declarat. Cum enim aliquid mul
titudes fit. sic videtur ex deliberato rationis iudicio pue
niri. Et secundum hoc consuetudo habet vim legis et abolet
aliquam legem et interpretatur leges. Et quod lex divina et na
turalis preceps a voluntate divina omni dictum est supra
quam si se creditur preceptum humana. ideo sicut lex humana
non potest tollere legem divinam vel naturalem. ita et nulla
consuetudo potest tollere legem dei vel naturalem. Unde
Iheronimus in synonymis. Prauuz vsu in lex. scilicet divina et
ratio. scilicet naturalis vincat. di. xi. vltus. **S**ed quod consuetudo
non possit tollere legem humanam arguitur sic. Et multis
malis non potest fieri vnum bonum sed ille qui primo incipit
contra legem facere male facit. et multiplicat filibus
actibus non efficiet aliquid bonum. Lex autem est quodam bonum
quod est regulatiua humanorum actuum. et per consuetudinem
aboleri non potest lex vel consuetudo habeat vim legis. Ad
quod responderet Thoma. vbi. a. quod leges humane in aliquibus
casibus deficiunt. unde possibile est aliquam contra legem
agere in casu in quo deficit lex. et tunc actus non erit
malus. Et cum tales casus multiplicentur. propter ali
quam mutationem hominum. tunc manifestatur per consuetudinem
quod lex vltima non est sicut et manifestatur si lex
contraria verbo promulgaretur. Si autem adhuc remanet
at eadem ratio quare lex prima vult erat tunc non consue
tudo legem sed lex consuetudinem vincit nisi forte pro
pter solam lex inuicem videatur. quod non est possibile. finis
consuetudinis preterit que est vna de conditionibus legis.
Difficile est et consuetudinem multitudinis remouere
Secundo arguitur sic quod si consuetudo non possit facere
legem seu habere vim legis. Facere seu addere legem pri
net ad personas publicas que habent regere ciuitatem
seu ciuitatem. unde priuata persone legem facere non possunt. sed
consuetudo inualecit per actus priuatarum personarum. ergo
consuetudo non habet vim legis nec potest tollere legem. Ad
quod responderet Thoma. vbi. a. Multitudo in qua consue
tudo aliqua introducit potest esse duplicis conditionis. si
ei sit libera multitudo que possit sibi legem imponere
potest esse assensus totius multitudinis ad aliquid obser
uandum. et consuetudo manifestatur quod auctoritas principis
qui non habet potestatem concedendi legem nisi in quantum generi personarum
multitudinis. Unde si singule persone non possint con
dere legem. tamen tota populus legem concedere potest. Si homo mul
titudo non sit libera nec habeat potestatem concedendi legem tunc
et non habet potestatem remouendi legem a superiori positam. Et
tunc ipsa consuetudo in tali multitudinis pualis non ob
stinet vi legis nisi in quantum per eos toleratur. ad quod pri
net legem imponere multitudini. Et bishopus. n. quod toler
rat quod sit contra legem suam videntur appbare quod con
suetudo induxit Bishopus. que refertur Archiepiscopo. i. rosa

rio. di. xi. Dicit autem iohannes in glo. sup. §. leges. di. iij.
quod consue. non potest abrogare. i. tollere legem. nisi per
hunc consensum papae. extra de prebendis. cum iam dudum.
Et quidam vixerit quod sufficit sola scia papae. Et sequitur
in ista glo. que est bar. b. i. Ego credo quod consue.
rationabiliter et prescripta tollat legem. extra de consue. c. vi.
Etiam sine scia principis. difficile est esse scire omnes
sueru. que fuerunt. addit Archiepiscopus. in ros. alij dicunt
contra. l. quod non sufficit scia principis. ad hoc quod consuetu
do tollat legem. di. xij. consuetudo. In papa certum est
quod requiritur eius assensus expressus. et est necessarius
cum non ex translatione populi sed omnia iussione et consiliorum
auctoritate sua habeat iudicium. di. xi. p. n. s. Sed per
opinionem gl. l. quod sufficit sola scia et tolerantia. facit
ff. de legi. l. de quibus. Cum ratio operatur tacite consensus
quod expressus imo plures quod ut notatur consuevit di. l. iij.
si seruus. Si autem subditi nollerent acceptare rationabilem
consuetudinem allegantes consuetudinem in contrarium. con
stituens potest eos compellere ut factum fuit. xij. q. v. de
liguribus. Alias preceptum eius esse delusoria. Iussa enim
romane ecclesie seruare tenemur. et qui non suas
peccat. di. l. iij. quia. Et cum dicitur lex tolli per consue
tudinem intelligendum est per contrarium actum
seu usum ad id quod mandat lex.

Quo consuetudo §. III

do parificat legi in multis que ponit Archiepiscopus. di.
xi. in bis. sup. eo. quod dicitur Aug. quod mos populi dei et
instituta maiorum per legem humana sunt. Et primo quod
parificat in nouo iure constituendo Sicut enim lex
de nouo institui potest quod prius non erat facta. ita et con
suetudo vbi non est statutum ius legem obligat et intro
ducit. ff. de legi. l. diuini. **S**ecundo interpretatione
sicut ei vna lex alia interpretatur. ff. de legi. l. si de in
terpretatione. ita et consuetudo interpretatur legem. extra de
consue. cum dilectus. **T**ercio sicut in iure scripto per
cedit de filio ad filiam. ita et in iure consuetudinario.
L. que sit lon. consue. l. i. **Q**uarto sicut lex facit
aliquem iudicem ordinari in iure et consuetudo extra de
fo. co. p. cum contingat. Et de of. Archiepiscopi. dilecto
Quinto sicut lex informat iudicem et iurisdictionem
ita et consuetudo. ff. de of. p. consul. et lega. l. soler
§. i. **S**exto sicut lex dat certis personis potestatem
ligendi. ita et consuetudo extra de postu. h. o. m. e. o.
rie. Et de elec. venerabile. et c. cum mana. **T**ertio sicut
in electi. ius civile et canonicum attenditur. ita et con
suetudo extra de excess. prela. et c. non ita. imo plus
facit consuetudo. quod tollit ius eligendi ei cui compe
tit de iure. extra de bis que fi. a. prela. sine consen
ca. Ca. noscitur. **S**eptimo sicut forma iuris ante
datur in penis emolliendis et expandendis ita for
ma consuetudinis extra de simo. p. tuas. **O**ctauo
sicut de iure concedit edificare in loco publi
co. ita et de consuetudine. ff. quod vi aut cl. l. iij. §. pla
ne. **N**ono sicut datur immunitas alicuius officii
vel collationis a lege. ita et a consuetudine. ff. de

int. immu. l. iij. §. legē. **D**ecimo sicut lex derogat consuetudini. ita et consuetudo aliqui legi. ff. de sepul. vi. l. iij. §. diuus. extra de cēsi. q. li. vi. Et di. n. §. leges. Quod intelligo. s. q. lex tollat consuetudinē qm princeps p suū statutu vel rescriptu intēdit tollere consuetudinē. et sic d. intelligi p dictus. §. diuus. Alias p. extra de cōsi. l. lib. vi. Et hanc sniam visus ē tenere Inno. et hoc tenes. quicquid alias inuenias notatu. **U**n. decimo sicut lex dat formam testadi. et ita consuetudo. L. de testa. l. si nō spēali. **D**uodecimo sicut antiqui canones determinabant iurisdictionē archiepiscopi in suffraganeos et subditos eorū. ita et consuetudo extra de off. or. c. duo. **T**redécimo sicut snia principis intēderis facere legē facit ius extra de sen. et re iud. in cāis. ita et snia lata sup cōsuetudinē dū mō plures sint facit ius et imitatur circa hoc ad no. p. cū in. c. frustra. di. viij. Ibi autem dicit sicclarius. Consuetudo inualida cōualescit si obtinet in iudicō contradicō. Si enī fuit deducit in quēstionē an eēt consuetudo super ali. quo. et iudex p. nūciat consuetudinē eē. et nō fuit appellatū ab illa snia et iudex nō illā p. nūciat p errore de corrup. d. p. firmata est talis consuetudo et in contradicō iudicio de cetero seruabit nec recipiet libellus p. tra. et est vn. casus spēalis i quo res inter alios acta p. iudicat alijs. Et sic nullus alio de ciuitate illa bēbit p. bare consuetudinem illam cēsi. sufficit p. bare c. d. ē obiecta in contradicōne. **D**ecimoquarto sicut lex ē attēdēda et ipse cēda in testib. euocādis. ita et consuetudo. ff. de testi. l. iij. **Q**uīdecimo sicut lex adiūuat consuetudinē. ita et consuetudo legē extra de cēsi. l. opite.

De triplici ge §. III
nere consuetudinis sumēdo large hoc vocabulu consuetudo. di. Augu. in. ij. p. fel. Que p. tra mores boi sunt flagitia. p. m. p. diuersitate sunt vitanda. ut pactū inter se gentis aut ciuitatis consuetudine vel lege firmatū. nulla ciuis aut pegrini libidine violēt. Turpis ē enī ois p. vniuerso suo nō p. grēs. Cū autē deus inter aliqui id p. tra morē quorūlibet et si ibi nūq. factū est. tū faciēdum est q. i. viij. Cū ē p. p. s. d. de eo. Qui habitare facit vnius moris in domo. Domus di est supna glā fm illud. q. cor. v. Vēmus in celis domū nō manufactā. Et in hac domo qui inhabitat. s. sancti sunt vni. moris. Et h. mos nō est ali. nisi g. i. aruz actō et vox laudis. ut d. ysa. et Iob. xij. I. fm p. oēs p. cos eius cātabit alla. Sed ad ill. nō domū nō itur nisi de domo dei que est ecclia militans. in qua deus inhabitare facit electos suos p. grām ita ut sint vnius moris qm ad cultū interiorē quo vna fide spe et caritate honorat de. Quātū etiā ad p. ueritatē exteriorē sunt vni. moris qm ad necessaria ad salutē et sub eis dē etiā r. i. n. b. et ce

remotijs ecclie. Et si aliqui fideles noie sunt di uerfor et maloz mox. hi nō bitar in ecclia merito nec p. prie d. malus mos vel consuetudo. Et igitur triplex consuetudo.

Est consuetudo de se mala et ideo effugāda.

Est consuetudo de se bona et ideo imitanda.

Est consuetudo dubia et ideo bñ examinanda. Consuetudo de se mala est ois que est p. tra legei dīnā vel naturalē. et actus ex illa p. cedē sp. ē peccatū. Nec minuit p. c. m. ut aliquib. vidē. nec excusat s. auget ut d. x. n. q. i. scisma. et extra de cōsue. c. xl. d. Lāto sunt grauiora peccata qm to animam infelicē diuinijs dōninent alligatā. Et ratō huius est. q. cum magis est enata. voluntate et firmiori habitu malicie tales peccat Et quia fm p. b. m. consuetudo est quasi altera natura. ideo cum difficultate magna quis recedit a peccatis consuetis. Et in b. m. o. figuram Lazarus quadridu. anus sepultus signās peccatē ex consuetudine fm August. de peni. dist. iij. q. i. Sicut multis p. missis fuit resuscitatus. s. lacrimis et precibus et b. m. o. Non obstat q. Gre. loquens de crapula. quam consueuerunt facere laici in carnis p. i. uio que vniq. peccatum est dicit. Nece tali consuetudine auerti p. n. et ideo cū venia suo ingenio relinquēdi sunt. ne forte priores existāt si a tali consuetudine p. b. i. t. ur. dist. n. q. c. deniq. Dicit enī ibi glo. S. relinquant cum venia. s. pene tpalis. ita q. nō vult dicere Gre. q. consuetudo excuset illos a p. c. t. o. s. q. nō d. z. tolli talis consuetudo per penas tpales quādo timet maius in scādali p. uenire. Verum est tamē q. aliquādo quis peccat ex ignorātia vel fragilitate faciens id qd consueuerunt alij facere circa aliquid et tunc nō excusatur a mortali. si istud qd agit fm consuetudinē aliorum est p. tra legē dei vel naturalē. Sed minuitur grauitas eius. puta quis facit alicuem contractū vsurarium credens esse licitū. quia illud cōiter fit fm morē sue patrie. certum est q. consuetudo illius loci non excusat eum a mortali. q. p. tra legem dei. quā sicut lex humana tollere non potest. ita nec consuetudo que potius dicēda ē corruptela seu abusio. talib. abusioib. et corruptelis plenus est mundus. Contra quod dicit dñs exo. xij. Nō sequat. turbā ad malū. et ap. l. i. cor. xi. Si quis vidē inter vos p. rēiosus ē. s. cōtra veritatē nos consuetudinē talē nō hēmt. s. neq. ecclie dei. s. p. tendēdi. Et ecclie. xij. Inratōem nō assuecat os tuū. Et de hac mala consuetudine dicit Ciprianus. Consuetudo que ap. d. quosdā obrepserat ipēdire nō quo min. p. ualeat et vincat veritas. Nā consuetudo sine veritate veritas erroris ē p. p. ter qd illico errore sequamur veritatē sciētes ap. d. esdrā. s. ij. esdre. n. ij. Veritas vici v. scriptū ē. Veritas v. z. et inualescit et viuut et ob. ner in secula seculor di. viij. et in. c. sequenti d. r.

Capitulum Unicum

Neq; hōis p̄suetudinē. s. malā sequi optz. s. rei
veritatē cū p̄ Isaiā. p̄lxrā loquaf de. 7 dicat. si
ne cā. i. vtilitate colūt me doctrinal 7 mādara ho
minū docētes. i. p̄suetudines malas 7 statuta liti
sta. Ad idē ē Aug. in li. de bap. ait. Qui p̄cepta
veritate p̄sumūt p̄suetudinē sequi aut circa frēs
inuidus est 7 malign⁹. quib⁹ veritas fūclaf aut
circa deū ingratus cuius inspiratiōe ecclia ei⁹ in
struit. Nā dñs in euāgelio. Ego sum inquit ve
ritas. Nō dicit ego sum p̄suetudo. Itaq; verita
te manifestata cedat cōsuetudo veritati. qz et pe
tr⁹ qui circūcidebat cessit paulo veritatē p̄dicāti
Agit cū xps sit veritas mag⁹ veritatē q̄ cōsuetu
dinē sequi dēm⁹. qz cōsuetudinē vō 7 veritas sp
excludit di. viij. Rō p̄t referri ad legē naturalem
7 veritas ad legē dñā. s. veteris 7 noui testa. Et
nō solū cōsuetudo que est contra legē naturalez
7 dñā est vitāda. s. etiā que est contra legē bñā
nā repbat a iure. Et generalr de talib⁹ abusiōi
bus dicit Hico. papa. Mala cōsuetudo non mi
nus q̄ p̄niciosa corruptela vitanda est. que nisi
cin⁹ radicit⁹ euellat in priuilegiōz ius ab ip̄s
assumit. Et incipiūt p̄uariatōes 7 varie p̄sum
p̄tiones ceclerrime n̄ cōp̄esse p̄ legib⁹ v̄nerari. 7
priuilegiōz more p̄petuo celebrari di. viij. mala
Scōm genus cōsuetudinis est que n̄ est con
tra aliquā legē dñā vel humanā. 7 bz in se ali
quā rōem boni. Et hec si generalis est generalr 7
ab oīd⁹ seruari d̄z. Si p̄icularis. s. in aliquo lo
co in illo fvari d̄z. Qñd 7 m̄ dñi voluit seruare
laudabilē cōsuetudinē iudeoz que erat q̄ in fe
stis eoz irēt ad tēplū in iherl̄m ēr mulieres. Lex q̄
dem hoc mādabat masculis di. in ero. Lex in an
no apparebit oē masculinū in p̄spectu meo. Sz
tū ēr mulieres ibant n̄ ex lege sed de more. vñ d̄z
Lu. ij. Cum factus eēt iesus annoz. xij. a scēden
tib⁹ p̄nrib⁹ eius in iherl̄m p̄m cōsuetudinē diei fe
sti x̄. Et peccatū esset agere contra h̄mōi consue
tudines sicut contra leges scriptas. Unde dicit.
Aug. in li. de baptismo. Hoc plane v̄z est qz rō
7 veritas consuetudis sp̄ p̄ponēda est. q̄ si con
suetudini rō suffragat nihil optet firm⁹ retine
re. di. viij. frustra. Hec etiā documēta dicit Au
gu. accepisse a beato amb. Nā cum adueniss⁹ ip
se Aug⁹ cum matre sua Mediolanū. 7 mater sua
ieiunaret in sabbato sicut solita erat alibi. scz ro
me ieiunari in tali die. Mediolani aut nō ieiuna
ret in die sabbati. Interrogauit Aug⁹ Amb. ex
pte matris quid agere dēret. s. an ieiunare i sab
bato sicut solita erat alibi an dimitteret ieiūtiū
illud Mediolani vt se alijs p̄formaret. Cui r̄s
dit Am. Cū fuero rome ieiūo sabbato. cū medi
olani sum n̄ ieiūo. Ita 7 tu ad quā eccliam ve
neris eius more seruā si cuiq; n̄ vis scādalu⁹ eē.
nec quēq; n̄bi di. xij. illa. 7 in eo. ca. d̄z. Nō neq;
p̄ra fidē neq; cōtra bonos mores esse conuincit.

indifferenter est habendum. et p̄ eoz inter quos
viuitur societate seruā dum. 7 distin. xi. dicitur.
Ecclesiasticaz institutiōi quasda scriptur⁹. quas
dam apostolica traditiōe p̄successores in mini
sterio confirmatas accepimus. quasda vero con
suetudine roboratas approbauit vsus quib⁹ par
ritus 7 idem vtriusq; pietatis debetur affectus
Et infra. Que em̄ scriptura saluifere crucis si
gnaculo fideles docuit insigniri. que vel tripha
ria digesta sup panē 7 calicem plire orōnis l̄cō
secratiōis verba p̄mēdauit. que versus oriētem
nos orare literaz forma docuit. bñdicimus son
tem baptismatis vinctōis oleo x̄. Et sicut agere
contra consuetudinē generalem ecclie est pctū in
vbiq;. Unde 7 dicit Guil. q̄ dicēdo missam an
te matutinas est peccatū mortale. quia hoc ē con
tra consuetudinē generalem ecclie. nam alias p̄
legem scriptam non inuenit. Ita etiā facere cō
tra cōsuetudinē p̄icularem alicuius ecclie ē
peccatū morantib⁹ in illo loco. Unde qui confi
ceret in azimis in ecclesia greca. peccaret mora
liter. faciēdo contra consuetudinē ecclie oriēta
lis. 7 similiter qui in ecclesia latina conficeret in
fermentato grauiter peccaret. q̄uis vtrq; confi
ceret p̄m Lho. in. nij. Ideo autem peccaret. quia
faceret contra cōsuetudinē ecclie sue. Sic i ita
lia in sabbato abstineretur ab esu carniū. 7 qui
tali die sine causa rationabili pura. infirmitatis
comederet carnes peccaret mortaliter. quia face
ret contra consuetudinē talis patrie. Extra itali
am in multis patribus vt in cathalonā non ē ta
lis consuetudo abstinerendi illa die a carnib⁹ vn
de comedentes ibi carnes non peccant. Vigilia
Bartholomei apostoli in aliquib⁹ prius serua
tur in vna die. in alijs locis die sequenti. vnde
p̄m cōsuetudinē locorū debet illa vigilia quo
ad ieiunium seruari. extra de obserua. ieiuni. cō
silium. In ieiunijs ecclie que sunt extra quas
dragimā quo ad esum lactiniōz. p̄m Lho. ij.
ij. seruari potest consuetudo locorum Et vbi est
de consuetudine abstinerere ab eis. esset peccat⁹
mortale vñ eis sciēdo hoc. secus vbi est de more
comedere talia. Ieiunia ēr que sunt ex generali
suetudine ecclie obligāt. sicut 7 ea que sunt in p̄
cepto seu statuto ecclie vt vigilia natiuitatis bea
ti Jo. bap. oīm scōz. 7. b. Laurēti. p̄m Innocē.
Sic ēr vbi in aliqua ciuitate de p̄suetudine. an
qua est celebrare aliq̄ festū qd̄ tñ n̄ sit ab ecclia
statutū d̄z seruari. vt festū Alnt. vel Hic. vel alte
rius scī. 7 ad hoc optime facit qd̄ di. Hieron. ad
Lucinū. Illud breuiter te admonēdū puto. vt
traditiōes eccliascas. p̄seruim que fidei n̄ offici
unt. ita obseruādas vt a maiorib⁹ tradite sunt.
nec aliquoz p̄suetudinē alioz p̄trario more sub
uerri. di. xij. illud. Vbi dicit glo. traditiōes. cō
suetudines p̄seruiz. i. tñ. Sic ponit. xi. q. ij. si quis

ep̄s. Vel p̄fertim. i. ita demū q̄ n̄ aduerſent con-
ſuetudines fidei vel bonis moribz vt diſ. ea. illa.
Nec alioz p̄trario. di. ibi Archid. contratio. i. di-
uerſo. Bonū ḡ bono cōtrariū n̄ ē. Si ḡ due p̄ſue-
tudies ſunt p̄trarie. ḡ vna mala ē. ſi ſunt diuer-
ſe n̄. Et p̄ſue. vn. ꝑ loci alteri n̄ p̄iudicat. Et dice-
bat Eoſ. q̄ eadē iurisdicō d̄z h̄i in vna ecclia q̄
in alijs b̄i de iure cōi. extra de p̄ſue. cū olim. Ali-
ſi p̄ſcripſerit aliqua ecclia dicit glo. extra de p̄ſcri.
auditis. Sec̄aū ſi agat n̄ de iurisdicōe ſi d̄ pa-
rilitate l̄ cōſili actū. vt q̄ dicit aliqui quidā faci-
unt ſic. ḡ nos dē. Bagere ſi n̄ ſequit. ⁊ ad hoc
facit. c. illud. ⁊ ad idē facit quod ait Nico. papa.
Scit ſc̄a romana ec. q̄ n̄bil obſunt ſaluti credē-
tiū diuerſe ꝑ loco ⁊ tpe p̄ſuetudines. ſi illis cāo-
nica n̄ obſiſtit auctoritas ꝑ qua eis obuiare dēa-
mus. Vñ n̄bil iudicam? eis dēre vel poſſe reſi-
ſti. di. r̄j. Itē. C. li. viij. ti. li. que ſit lon. conſue. l.
i. d̄z. Cōſuetudo p̄cedē ⁊ rō que p̄ſuetudinē ſua
ſit tēdē ē. ⁊ quicquid contra longā conſue. ſi
et ad ſollicitudinē ſuā reuocabit p̄ſes p̄uicē di.
r̄j. ⁊ loquit de p̄ſue. que n̄ ē p̄traria iuri ſcripto.
fm gl. Nā cū contraria eſt d̄z. j. ſ. ſe. quid iuris.
Conſuetudo que erat in regiune meſopotamie
quā allegauit labā iacob cum cōqueſt? ē de eo q̄
ſuppoſuiſſet ſibi liam loco rachele dicens. Non ē
conſuetudis in loco iſto vt minores p̄i? mada-
mus ad nuptias vt b̄i Gen. xix. i. ſe laudabilis
fuit. ſz tñ laban male fecit eā ſuādo ex eo vicz q̄
fregit fidē ſibi datā ſeu p̄miſſionē factā de rache-
le q̄d eſt cōtra ius nat̄ale q̄d p̄iudicat oī p̄ſuetu-
dini. Sic ēt mō ſi q̄s iuraret ſuare determinata
ſtatuta pura ducere ſecū rāā familiā cuꝝ. mimf
ad gubernādū ciuitatē l̄ caſt̄. Et d̄ more cōi oīz
ē n̄ ducere rāā ⁊ quaſi oēs illd̄ agūt. nec vnq̄ d̄
ſectus iſle deducit ad iudiciū vnq̄ talis peccaret
morti. q̄ iuraret ducere rāā familiā ita q̄ ſi cō-
ſuetudo alis forte excuſaret a p̄cō trāſgreſſionis
ſtatuti. n̄ tñ excuſaret a p̄iurio. No. ēt q̄ cum d̄z
ecclie ro. p̄ſuetudinē ſeruādā in di. xi. c. vl. circa fi.
intelligit illud nō de oī p̄ſuetudine ro. ecclie quo
ad vrbē ſed de p̄ſuetudine quā ecclia ro. mandat
generalit̄ ſeruādā vt dicit glo. ſum. in prin. di. et
uſſe. Cū aut̄ de nouo fundaret aliqua ecclia. ſ. p̄
p̄uerſionē alic? generis l̄ aliqua religio ſuari poſ-
ſet illd̄ q̄d ait Gre. Aug. ep̄o angloꝝ. No. ꝑ loci
res. i. mores. ſ. ꝑ rebo. i. moribz loca amāda ſunt.
Et ſingulis q̄z quibz ſcū q̄ ecclie ſis que pia que
religioſa que recta ſunt elige. ⁊ hec quaſi in ſalcū
culū colloā apud angloꝝ mētes in p̄ſuetudinē
de pe. di. xij. nouit. Tertiū gen? cōſuetudis eſt
q̄n dubia ē vtz. l. ſic ſernādā. Et hec p̄cipue babz
locū q̄n ē p̄traria alicui iuri bōano ſcripto. Plaz
ſi ēet p̄traria iuri nat̄ali l̄ dīno iā declarātū eſt. q̄
q̄ ēet p̄ mala ⁊ iō rēp̄bāda. Cū ḡ ē cōtraria iuri
bōano alic? n̄ p̄iudicat ⁊ tollit iꝑz ⁊ aliq̄n n̄. vñ

C. li. viij. titu. li. d̄z. Cōſuetudis vſuſq̄ lōgeui n̄
viliſ auctoritas ē. Vtz n̄ vſq̄ adeo ſui valitura
momēto vt aut rōz vincat aut legē ſcriptā. di. xi.
Vbi di. glo. q̄ aliqui intelligūt iſtud. ca. quo ad
primā p̄tē de bōa cōſuetudine quo ad ſcōam de
mala cōſuetudie. Sz ille intellcū ē ineptus. q̄
ſeparat caudā a capite q̄d ſi licz. extra de bap. maio-
res. Alij vto oēs expōnūt de bōa cōſue. totum. c.
que quidē p̄ſuetudo ſi ſit p̄iculari. ſ. in aliq̄ lo-
co. n̄ tñ tollit ſeu vincit legē ſibi p̄trariā vlt̄ ſz ſo-
lū in illo municipio vbi ſeruaf. Et q̄uis hoc ſit
vtx. tñ n̄lls de B vnq̄ dubitauit q̄ cōſuetudo p̄-
ticularis d̄z vincere legē in oībz alijs locis. Reſ-
fert Archi. di. xi. ſup. d̄cō. c. cōſuetudis. q̄ ber. cō-
poſt. dicit q̄ principiū illi? c. ſeu legis loquit̄ de
bona cōſue. n̄ p̄ſcripta. ⁊ aliquod directe n̄ obui-
at. ſmo eſt iuri cōſona. ⁊ hec ſeruari d̄z etiā ſi nō
ſit p̄ſcripta. Scōa ps loquit̄ de p̄ſuetudine iuri
cōtraria. ⁊ in tali requirit̄ p̄ſcriptio ad hoc vt ius
ri poſitiuo p̄iudicet extra de cōſuetu. c. vl. Alij di-
cūt q̄ loquit̄ iſta lex de cōſue. p̄iculari. que nec
etiā in loco illo p̄iculari vincit legē niſi ſint il-
le cōditiōes que ponunt̄ in glo. ſup. c. fruſtra. di.
viij. In illa aut̄ gl. que eſt Joā. d̄z. Scias q̄ ad
hoc q̄ p̄ſuetudo p̄iudicet iuri requirit̄ primo q̄
ſit p̄ſcripta extra de cā poſſeſſ. cum ecclia ſutrina.
Scōo q̄ obrineat in p̄tradictio iudicio populi.
extra de verbo. ſigni. abbatem. Tercio q̄ eo anio
ſiat vt credat ſe ius hēre ⁊ vt in poſterum inten-
dat illud facere. alioquin talis vſus non dicit̄
ſus. ff. de iurine. actuz ꝑ priu a. l. i. Quarto vt res
illa ſit p̄ſcripibilis vt. r̄cō. diſtinc. illud. Quinto
vt poſſit dici antiquata ⁊ approbata. extra de
poſtula. bone. circa finem. Sexto debet continē-
re naturalem equitatem extra de conſue. ex pre.
Septimo q̄ ſit de ſcientia principis introducta
nō tantum tolerata. extra de priuile. Cum iā du-
dum. Octauo q̄ non ſit per errorem inducta. ff.
de leg. q̄ non ratione. ⁊ diſtinc. viij. Cōſuetudo.
Pono q̄ maior ps ppli p̄ſueuerit illa cōſuetudi-
ne vti. q̄ ſicut minor ps populi n̄ poſſz cōdere legē
ita nec p̄ſuetudinē. Quidā tñ dicūt q̄ illa
p̄ſuetudo p̄iudicat iuri que excedit mēoriā boiz
Illud em̄ loco conſtituti b̄i. ff. de aqua p̄ceti. ⁊
eſti. l. hec iure. Jo. Sed quicquid dicat Joā. di-
cit Bar. Bxi. hoc breuiter teneas q̄d fm cāhoneſ
ſufficit q̄ p̄t̄rāt iſta duo. ſ. q̄ ſit rōnabilis ⁊ p̄-
ſcripta. hoc enim dicit decretalis. extra de cōſue-
tu. c. vlti. Vnde l̄z conſuetudinis lōgeue etiā nō
ſit vili� auctoritas. non tamen eſt vſq̄ adeo va-
litura vt vel iuri ſcripto. valeat derogare. niſi ſu-
erit rationabilis et legitime ſit p̄ſcripta. Gloſa
ſuper illud legitime p̄ſcripta ſpacio. xl. annoz
extra de cau. poſſ. cum ecclia. Et de p̄ſcrip. au-
ditis. Et de hoc etiam poſſunt haberi multa iura.
Ca enim ſola locum habent in rebus ecclieſia

Capitulum Vnicum

sticiis vt. xvi. q. iiij. §. pōt. Glo. sup illd. nisi sit rō
nabilis Rōnabilis dicitur cōsuetudo quā nō impbāt
iura vt de cā poss. cū ecclia. et eo. ri. cum dilectus.
et de ver. sig. abbatem. vt qñq aliqui admittan
tur ad electionē ad quos non p̄tinet de iure cō
muni. et de alio collegio ista cōsuetudo nō impro
batur a iure vt dicūt p̄dicta iura. **I**rrōnabil
aut dicitur cōsuetudo que repbat a iure qualis est
ista extra de insti. frequētib. Et dicitur cōsue. cuz ve
nerabilis. ibi repbat cōsuetudo cuiusdā loci q̄
erat q̄ abbas qui imēdiate erat. sub aplice sede
trāsferēbat ad aliā abbatiā sine līa obtēta a pa
pa qd fieri nō p̄t. Et eo. ri. c. i. reprobat cōsue
tudo qua discipulis netur ecclesiastice discipline. c.
cū inter vos. Et dicitur neruus ecclesiastice discipline.
vigor censure ecclesiastice. i. excoicatio suspensio et
interdictū Istis em̄ cōsuas robur auctoritatis
ecclesiastice. **S**ed q̄ nō fuerēt que statuta sunt cir
ca hmoi cēsuras seruāda. rōne cōsuetudis alie
nō excusaret cōsuetudo **I**te eo. ri. c. q̄to. repbat
tur cōsuetudo qua aliqui simplices sacerdotes
ad defectū epōz cōsumabāt in frōte tales enīz nū
bil conferebāt. **I**te nec contra obedam v3 cōsue
tudo vel p̄scriptio eo. ri. cū venerabilis. r. xviij. q.
ij. abbatib. **I**te nec p̄tra. pcuratōz que rōe vifi
ratōis debet. i. eo. cū ex officio. **I**te repbat a iu
re cōsuetudo que est cōtra libertatē ecclie. extra
de ele. cū terra. r. c. sacrosancta. **I**te extra de con
sue. c. ex pte. reprobanē due cōsuetudines in qui
busdā p̄ntib exites scz q̄ cū marit⁹ ex p̄digali
tate vel incuria vel alio casu amissis bona sua a
lienabat bōa vxoris mobilia vel immobilia a
bitio suo. **A**lia cōsuetudo erat q̄ vxore cōmittē
te adulteriū medietatē oīm bonoz que maritus
fuerat adeptus p̄tebat r ap̄lxndebat. **A**liq̄
p̄tebat occasiōē malignadi. **N**ā p̄ primā iūta
bantur viri ad dissipādū bona sua p̄ scōam mu
lieres p̄nozes erant ad p̄petrandū adulteriū
Ite sicut nō v3 cōsensus vel pactū cōtra leges. vt
clericus r̄ndeāt in alterius foro. extra de fo. com
pe. significasti. ita nec cōsuetudo. **N**ec ē vt de
nicus verberandus se laico subijciat sua sponte.
extra de sen. ex. contingit **I**te reprobat a iure
cōsuetudo qua quis p̄pria auctoritate sibi eligat
cōfess. extra de p̄. et re. si ep̄s. li. vi. **I**te repro
batur cōsuetudo erigēdi pedagia r gabellas a
clericis r religioz extra de cēsi. q̄q̄ li. vi. **I**te re
probat cōsuetudo erigēdi vel paciscēdi aliquid
rēpale p̄ spūalib⁹ vt p̄ ingressu mōasterij vel sa
crāmētis. extra de simo. qm̄ simōiaca. **S**ed cōsue
tudo badi vel accipiēdi aliqd̄ tpale in collatōne
vel receptōe spūaliū p̄ modū elēosine r ex deu
otiōne r nō ex pacto p̄ modū p̄cū nec p̄ subtraci
ōne spūaliū nō repbat immo fuari dñt laudabi
les in hmoi cōsuetudines vt extra de simo. p̄ to
tūm. **D**icit aut dicit q̄ que dicat rōnabilis con

suetudo erat arbitrio iudicis relinquēda nec ter
ta regula sup hoc peterat dari. **A**rchid. aut sup
c. cōsuetudinis. di. ri. post multas opiniōes re
ciratas ad declarationē illius. c. scz qñ cōsuetu
do tollat seu vincat legem scriptā sic dicit. dic in
summa. **U**bi cōsuetudo obuiat omni iuri ita
q̄ ip̄a cōsuetudo nō tolerat ab aliquo iure. tūc
indistincte succūbit cōsuetudo. et hoc p̄pter bo
num obedē. r. xij. di. c. ij. **E**t qz decreta summoz
pontificū non sunt in aliquo violāda. r hoc po
nit sub statuto di. lxi. statuimus. **E**t cōtrariū fa
ciēs peccat grauiter di. lxiij. qz p. **S**ed vbi p̄cor
dat cōsuetudo seu tolerat ab aliquo iure. licet
alijs iurib⁹ videat contraria. tūc cōsuetudo vin
cit r tollit legē scriptam. qz multa fieri non dñt
facta tamen remanēt extra de regula. ad aposto
licam. et. ij. q. vi. biduum. **H**ec ille **E**t fm̄ hēc cuz
dicitur q̄ cōsuetudo non est rationalis seu
non valet que obuiat canonicis statutis extra d
cōsuetu. ad nostram. videtur intelligendū qñ
obuiat omnib⁹ statutis. **N**am si obuiat alicui
r per aliud tolerat non erit irrationabilis p̄ hoc
solum alias nunq̄ toleraret ius scriptū cum ta
men quotidie fiat cōtrarium per totam eccliam
Clerici gratia de consecra. dist. iij. p̄nūciandum
r. c. rogationes. **I**n illis capitulis mādantur ser
uari dies rogationū quo ad ieiuniū. r quo ad
cessationē ab operib⁹ r tamen vbiq̄ sit contrari
um. nec aliquis dicit q̄ peccent fideles dies il
los non seruando r hoc quia abrogatum est per
contrariam cōsuetudinem que p̄scripta ē. **E**t
etiā videt rōnabilis p̄pter ieiunia multiplicata
r festa ab ecclesia. r fideles parum deuotiōi se
dant diebus festiuis. r vix laborando vinere pos
sint pauperes. **I**dem dicendum de tota abdo
mada pasce. qua ponitur celebranda in. c. p̄nū
ciandum. **I**dem de ieiunio quadragesimali qd
fuit statutū ab ecclesia inchoari a clericis prima
die post quinquagesimā dist. nq̄. **S**tatuimus.
r tamē non obseruat a clericis. sed cōter incipi
unt quadragesimā qñ laici. s. quarta feria. **N**ec
dicit Gratianus eos esse trāsgressores canonū
r hoc qz est abrogatū per cōtrariā cōsuetudinem
di. nq̄. §. leges. **Q**uamuis ergo ista r filia obui
ent canonicis statutis aliquib⁹. tñ qz nō omnib⁹
obuiant sed ab aliquo tolerantur vt ab illa de
cretali. de consue. c. vl. que vult q̄ vincat legem
etiā canonicam. cum est rōnabilis r p̄scripta
ideo valēt r sine p̄iudicio salu r̄is seruari p̄t.
Nec tñ magna diligentia habenda est in iu
dicando vt non de facili aperiat via trāsgressi
ōnis ordinationū ecclesiasticarūm. **N**ec etiā con
temnetur qui is leuiter de mortali in huiusmōi
cōsuetudinū obseruatione. sicut est de festo
Innocentij. de festo sancti Siluestri. et dñi iust
modi que communiter abieit in cōsuetudinem

vbi in seruanti oino custodienda sunt. qz ab ec-
clesia instituta. Silt de psuerudine que est i ml-
tis locis. q in sabbatis 7 in vigilijs magnaruz
solēnitati hoies laborēt vel vendāt vsqz ad ter-
tiā horā noctis vt barbitōsores plus faciētes exer-
citij illa die qz tota ebdomada. Et vidē posse to-
lerari cū quasi in recōpensatōz b? n laborēt in se-
ro festi vsqz ad mediā noctē qd tñ de iure possēt
qz de vespā ad vespāz. i. sero mādāf celebrari. de
pse. di. iij. pñicianduz. Sed nullo mō tolerari
dñt nec excusari a pctō. qz de cōsuetudine imo cor-
ruptela est. n cōicent hoies nisi in virili etate vī
puelle cum sunt nupte cum debeāt pñteri 7 cōi-
tare oēs. poi. qz pñtiēt ad vsum rōis. Silt et
vidue qz de more patrie sicut p menses qz n va-
dant ad eccliam ad dīna officia post mortem vi-
roxi excusari non pñt. Sed nec puelle nōdū nu-
pte dñt omittēre auditōz misse. qz de more pñe
immo abusione n mītruntur extra domū. Ma-
gis tñ hoc impurādū est culpe pñti. non. n. de-
ret eas pñra volūtate pñti ire ad ecclias. Simile
qz clerici multa faciant pñra decētiā stat? clerical
quā iura insinuet. in habitu 7 pñerlatōne qz de
more est patrie. Aut ē qz religiosi dimittant au-
steritates sue regule 7 pñtōnū 7 ceremonias. qz si
psueuerūt relaxate viuere nullo mō excusantur.
Nec dici pñt bñmōi cōsuetudines. sed corrupte-
le et abusiones. 7 iō extirpaude a prelatis cū he-
ri pñt sine maiori scādalo qz cēt bonū inde seqs
ar. dist. nq. deniqz. Et ad hoc facit qd ait Nicola-
us papa. Ridiculū est 7 satis abominabile de de-
cus. vt traditōes quas a patribz accepim? infrin-
gi pariamur. di. xij. Et de bñmōi pñraus psuetu-
dinibz intelligitur illud nicolai pape. dist. viij.
Bala psuetudo nō min? qz pñiciosa corruptela
vitanda est que nisi cin? radicitus euellat in pri-
uilegiarum ius ab impijs assumitur

De consuetudine .§.v.

quo ad iudicandū seu quo ad iudicia pñtōsa.
glo. sup. c. Cōsuetudo di. i. tractat. vñz fm psue-
rudinē sit iudicādū cñ cōsuetudo ē pñraia iuri
scripto aut fm ius scriptū Inducit multa iura
pñra cōtra. Ma n sit iudicādū fm cōsuetudinem.
qñ ius scriptū pñraiu bz. pbat p. c. Si cōsuetu-
dinē. di. viij. Et d. xi. cōsuetudis. 2. c. seqū. extra
de sen. 7 re iu. cū cā. 7 de sp. cōpe. qz clerici. ff. de
sepul. vi. l. iij. §. diuusi. S; qz fm cōsuetudi-
nem sit iudicādū etiā pñraius scriptū pbat p. c.
placuit. di. xxiij. 7 extra de eo qui mit. in poss. cūz
venissent. 7 de testa. Ad hec. de cog. spi. sup. eo. d.
consue. c. ij. 7 de arbi. c. dilecti. Cōcludit de mñz
Joan. dicit qz iudicandū est fm cōsuetudinem
cōtra ius scriptū qñ in cōsuetudine concurrunt
ille cñdōes que bñt in glo. sup. eo. frustra. di.
viij. c. uas hēs. s. in. §. pñcedēti. circa prin. Sed

Bar. bñ. addit. Hoc tene qz si sit rōnabilis et pñ-
scripta cōsuetudo pñdicat iuri extra de cōsue. c.
vi. Deñ querit glo. ad quā psuetudinem sit
recurrēdū in iudicijs vñz ad psuetudine terre il-
lius vel puinciarū vel romanaz. Et rñdet qz iu-
dex maxime delegatus fm canones primo iudi-
cabit. deficientibz canonibz fm leges. vt extra de
no. ope. non. n. intelleximus. 7 di. x. Si in adiuto-
rium Deficiēte oī iure pñcedēdū est fm cōsue-
tudinē generalem vel pñicularē. si generalis circa
illud negociū nō innēit. l. 3. quidā dicāt tunc re-
currēdū ad romanā. Deficiēte aut oī iure 7
cōsuetudine. pñcedat de siliho ad filia vt. xi. di. de
quibz. Sibo deficientibz recurrat ad romanā con-
suetudinē vt. ff. de legi. 7 cōsti. de quibz. l. 3. sit ar-
gu. qz ad cōsuetudinē puinciarū vicinarū sit cur-
rēdū extra de cōsti. sup. eo. Jo. Itē glo. sup. c.
Illud. di. xij. querit fm quā psuetudinē debeat
iudex delegatus iudicare an fm cōsuetudines lo-
ci seu puincie. an fm cōsuetudinē romanaz. an
fm cōsuetudinē delegātis. an fm cōsuetudines
rei vel actoris. Inducit multa iura p qualibz p-
te hoz. demū decidēdo dicit. Dicūt aliqui qz si
aliqui spōte se subiiciāt iudicio alic? seu petant
iudices delegatos sponte. qz sp fm cōsuetudinē
iudicē delegātis ē iudicandū. Si ar inuitis dāt
iudex tñ iudicabit fm cōsuetudinē ligantiū
et pon? rei qz actoris. qz fauorabiliores sunt rei
qz actores. Melius pñt distingui scz qz aut p ap-
pellatōz obtinet iudex aut sine appellatōe impe-
trat. Si p appellatōnē tñ dico delegatū dēte se
qui cōsuetudines iudicis a quo appellatur ē. qz
iudex appellatōis d; sequi leges pñoris sentētie
vt in autē. cū de appellatōne cogno. col. viij. in
prin. ar. ad b. extra de testa. Mainum? S; si sine
appellatōne ipetrat iudex. tñ d; sequi psuetu-
dinē delegātis ar. ad b. ff. de cōdi. Que conditō
Ego credo qz iudex iudicabit fm consuetudinē
rei qz actor sequit for rei vt extra de fo. compe. c.
Cū sit generale. nisi rōne cōtractus vel maleficij
sit fact? de foro alterius qz tñ seruabitur psuetu-
do loci vbi pñrat vel vbi maleficiū fecit vt di.
viij. que contra more. 7 extra de fo. compe. c. vi.
Addit Archid. sup. d. c. consuetudinis. a. hanc
glo. 7 dicit qz hugo 7 Lauasserit qz cñ arti-
culum de quo querit sunt diuersē cōsuetudines
actoris 7 rei. sequat iudex rei psuetudinē vt dīc
hic glo. nisi in duobz casibz scz cñ psuetudo acto-
ris est mag? cōsona iuri 7 veritati. vel si mag? in-
ducit absoloez qz pñdenatōz. tñ em n. qz d; se
qui qd consonat veritati negocij. iij. q. viij. Judi-
cet. et pñpñiores esse dēmus ad absoluendum.
xx. q. ix. veniā Ponit et archid. ibidem con-
suetudines varias antedēdas i diuersis negocijs
7 dicit fm Joan. Consuetudo loci pñrat? fust
ad hoc. ff. de vñt. l. i. 7. ff. de eucti. Si fundus.

Capitulū Vnicū.

Et mouet. q. talē. Pone q. sit qdam regio vbi est
psuetudo q. si vxor premoriaf viro. maritus eius
lucratu totam dorem pstrabit cū quadā de bono
ria vbi est psuetudo q. in tali casu vir lucrat me-
dia dore m. Quero cui? psuetudo inspiciet in cō-
ficiendo instrumēto dotis. Dixit vñs Guido de
suc. q. mariti psuetudo est attendenda. 7 B. ff. de iu-
ri. l. erigere. Sed circa hoc ē sciendū q. psuetudi-
nū alia generalis alia special. Generalis seu gene-
ralissima est q. inducit a pplo romano. ff. de legi.
de qbus. Specialis psuetudo alia ciuitatis. alia
puincialis. alia oppidi. alia certi predij. alia certe
dignitatis. alia certe eccie seu monasterij. alia cer-
ti hominis seu patrifamilias. alia aialis. alia certi fori.
De puinciali psuetudine seu ciuitatis loquitur l. i. te-
ra. ff. de le. l. cū de psuetudine. extra de elec. Cū ec-
clesia vultetana. extra de censu. l. opire. Est m. vñs
inter puinciale 7 ciuitate. s. q. ad pbarionē puin-
cialis est. q. in ciuitate eiusdē puincie vsitata ē.
ff. de tribu. l. iij. §. vi. Alia vñs esse puincialis. q. de
iure cōi statutu nō est. cū dubitaf in illa puincia
in qua nihil est statutu nec aliqd de iure cōmuni
reperitur. extra de cognat. spū. c. sup eo. Idē iuris est
si dubiteretur de interpretatiōe iuris psuetudinarij.
vt in p̄dictis ca. in qbus cauetur q. fraudū est in-
ter p̄tatiōi aliaz ciuitatū. primaz. Si autē de con-
suetudine ciuitatis dubitet d. actēdi q. liter ipa ciui-
tas vsitata sit in ill de qbus dubitaf 7 in filiabus.
ff. de le. l. de qbus. et. l. si de interpretatiōe Si autē
nō apparet qd declarer hoc dubiū. nec est determi-
nati aliqd sup hoc in inre cōi. tūc d. actēdi qd
p̄ruer in circūvicinis ciuitatibz coactētibz de con-
suetudine earūdez. vt in p̄dicto. c. sup eo. 7 extra
de psue. cū olim. et idē est obseruādū de psuetudi-
ne oppidi seu castri. C. q. sit lō psue. l. i. 7. ff. de edi-
paua. l. De consuetudine autē certi p̄dij loquitur l. i. te-
ra. ff. cōia. p̄dij. l. venditor §. si p̄stat De psuetudine
vero dignitatis loquitur l. i. extra de offi. ordi. duo
simul. et. ix. q. iij. cōquestus. 7 extra de excels. pla-
ca. ij. Et in consuetudine p̄cedit de filiis ad filia. ex-
tra de offi. archi. dilecto. In psuetudine autē certe
eccie vel certi monasterij inspiciet qd fieri psueuit
in illo monasterio. extra de his q. si. a pla. si. p̄sen-
ca. Ca. p̄scit. et de ver. sig. abbatē. Et etiā psue-
tudo p̄tatiōis patrifamilias. 7 in ipa etiā actēditur qd
facere consueuit ff. qui testamē. face. poss. heredes
palam. §. i. et. ff. de re mili. l. semp. Est etiā consue-
tudo aialis 7 in ea aspicietur quid facere consueuit
illud aialis. vt in l. i. de re. diui. §. p̄uonū. 7 credo
q. in alijs actibz et delictis sufficit binus actus ad
pbandā psuetudinē p̄cedādi q. ad hoies 7 aialia.
pro. q. ij. ita nos. et. ff. de seruo corru. l. Meracius
Sicut bina snia lata sup consuetudine. consuetudi-
nē inducit 7 approbat. ff. de legi. l. cū de consuetudi-
ne. Est etiā consuetudo fori. ff. de var. 7 extra de cor-
gm. l. i. Est etiā consuetudo corporis. extra de cele

bra. mis. §. perniciosus. Iux omnia Archid.

De consuetudine .§. VI

q. tollat legē 7 p̄iudicet legi. 7 q. nō notat sum-
marim Henricus boych. sup. c. vi. de consuetudi-
ne. Vbi primo sciendū q. nulla psuetudo quātū
cūq. generalis vel antiquata pōt p̄iudicare seu
tollere id qd est de lege naturali seu etiā diuina. q.
ad moralia p̄cepta vt di. viij. per totū. Cerimo-
nialia autē p̄cepta quātū ad lrām cessant et serua-
ri nō debent. q. hoc esset iudaizare. Iudicialia ve-
ro p̄cepta legis diuine nō obligant ad obseruatiā
eorū in quātū cōtenta in lege mosaica s. in quātū
assumerent p̄ cōstitutis 7 statutis ab ecclia vñ ali-
qua ciuitate s. m. Tho. Et de istis dicitur est supra
distulse in titulo de lege mosaica Restat q. questio
solū de lege positiua. canonica vel ciuili prout lex
positiua includit etiā ius gentiū. Circa hoc igif
distinguit p̄dictus Henricus. Quia aut consue-
tudo p̄cedit legē 7 lex sequit. i. constituit possi-
ipam. aut ecōtra lex p̄cedit consuetudinē 7 consue-
tudo sequitur. Si igif consuetudo p̄cedat legem.
tūc aut consuetudo est general. que. s. p̄ totū orbem
seruatur. aut est localis seu particularis que. s. ser-
uatur in vna ciuitate vel regno et nō in alio. Si
psuetudo general est tūc lex noua supueniens si-
bi p̄traria ei p̄iudicat et eā abrogat seu derogat. li-
cet de ipa nō faciat mentionē. ar. de p̄sti. licet li. vi.
Ibi. s. locor et p̄sonaz singulariū 7 c. a p̄trario sen-
su. Et hoc ibi notat Jo. an. q. illud qd cōiter tene-
tur. princeps nō presumit igrare. vt. ff. de testi. mi-
li. l. cōi. Et q. alia talis lex general. nihil oparet qd
nō est dicendū. ar. rir. di. si romanor. Si vero cō-
suetudo ē localis siue p̄ricularis. tūc alia lex sup-
ueniens bz clausulā derogatiuā psuetudini. viz
et p̄resse improbādo consuetudinē inducendā. vel
simplr cōtrariā consuetudinē tollēdo. q. tūc intelli-
gitur de inducta 7 inducēda in futurū. et tūc lex
tollit ipam consuetudinē. vt de censu. l. q. li. vi. Et
ita intelligit Bern. illā legē. ff. de sepul. viol. l. iij.
§. diuus. Et de fide iſtru. pastoral. et Archi. 7 Jo.
an. de cōsti. c. i. li. vi. Aut nō bz clausulam derogati-
uā cōtra consuetudinē inductā. et tūc nō tollit eā
vt notat Inno. et est hodie exp̄sum de cōsti. c. i. li.
vi. Fallit vbi psuetudo localis ēēt s. m. ius cōe. cō-
trariū scōo iuri. vt notat Jo. an. de p̄sti. c. i. 7 archi-
di. de fil. p̄sbi. c. i. li. vi. Si vero lex p̄cedit consue-
tinē et psuetudo sequitur. tūc aut lex p̄cedens bz
clausula in derogatiuā consuetudini. vt q. p̄hibet
in futurū p̄trariā consuetudinē introduci vel tollit
simplr cōtrariā consuetudinē vt dictū est. 7 tūc p̄-
iudicat consuetudi. ita q. consuetudo sequēs non
valet vt. C. de censu. l. eos extra eo. nō putam. li. vi.
s. m. Jo. an. S. De. de anchor. dicit q. licet tollat
consuetudinē inductā. tū si consuetudo contra talē
duret. ita vt sit p̄scripta et nō rōnabilis. Abuc

tollet talem legem. Jo. de immo. in de. dicit in ali-
quibus bte locum dicti. Jo. an. in aliquo alio
dicti Petri. Si autē dicta lex nō hz clausulaz
derogatiuā consuetudini. tūc aut est rōnabil' aut
irrationabilis. Si rōnabilis nō tollit legē. 7 dicitur
irrationabilis. ut qz est ptra ius p qd leditur
ordo iudiciari'. ut eo. ri. ad nrām. vel p qd dirum
pitur ecclesiastica disciplina. ut eo. ri. cū inter. vel
qz est onerosa ecclesijs eo. ri. cū inter. vel qz est con-
tra publicā vtilitatē cōm. 7 talis p̄suetudo nō de-
rogat canonī vel legi. ut. viij. di. mala cōsuetudo.
Et rō est. qz sicut iuramentū nō est vinculū unqz
raris nec d3 admittere peccatum. als nō valet. ut
xij. q. nq. inter cetera. ita nec p̄iurlegiū nec cōsuetu-
do nec p̄stitutio nec p̄scriptio nec etiā appellatio.
fm hosti. Ad hoc p̄cordat qd notat hosti. et Jo.
an. de elec. p venerabilē dicentes. N. p̄suetudo vlt
statutū qd cōmittentes furū vel homicidiū vel si-
mil' eccl'imen. in pecunia tñ p̄mianf sunt irratio-
nabilia. qz nihil aliud est q̄ hoīes venalitati expo-
nere vel incitare hoīes ad cōmittēda peccata. Ta-
les em̄ minus timent penā pecuniariā q̄ timent
suspendiū vel aliā mortē. illa ḡ non sunt tenenda
neqz fuanda. de offi. or. dilect'. 7. c. fi. Dicit etiā
hosti. in sūma de pe. 7 re. qbus 7 qualiter. qd cō-
tra peccati correptionē nō currit p̄scriptio vel con-
suetudo vel disuetudo. Si autē p̄suetudo sit rati-
onabilis. tūc aut est p̄scripta aut nō p̄scripta.
Si p̄scripta tūc derogat iuri positiuo 7 etiā iuri
gentiū. ut de consue. c. vl. Et cū generalis est con-
suetudo tūc generaliter 7 vbiqz derogat. ut. ff. de
legi. l. de qbus. §. inueterata. Si vero sit p̄cularis
p̄suetudo seu localis. tūc in illo loco tñ cōsue-
tudo tollit legē. sic loquit lex. ff. cōia p̄e. l. vendit.
7 di. xi. cōsuetudinis. Si autē nō est p̄scripta con-
suetudo tūc nō derogat legi. ut in. ca. cumana. de
elec. Et hoc etiā exp̄sse dicit de p̄luc. c. vl. Dicit etiā
hosti. qd que sit cōsuetudo rōnabilis vel non
relinquitur p̄silio iudicis. Idem etiā dicit qd con-
suetudo q̄ est ptra vortū vel ptra religionē nō va-
let nec tollit legē. de sta. monacho. cū ad monaste-
rium. Idē dicit qd lex vel canon p̄nens p̄ceptū
vel prohibitionē nō potest tolli p̄ consuetudinez.
qd tñ non videt simpliciter de p̄. sed de bis q̄ com-
p̄el'ndūt p̄ceptū vel p̄bitionē legis diuine.
non aut in pure positiuis. Nam rogationes q̄ ad
ictunium 7 quo ad feriandū ponūtur in p̄cepto.
de p̄e. di. iij. rogationes. 7 tñ ab oībus d3 p̄ceptū
illud esse abrogatum p̄contrariā cōsuetudinem.
Item sicut legē. 7 si non generalē tñ speciales po-
test sibi facere vnusquisqz p̄p̄s. 7 in hoc d3 p̄m-
ceps consentire. licet etiā posset illā ignorare. Ca-
dem tēc potest sibi cōsuetudinē facere p̄culares
7 rationabilē. qz princeps nūqz vult facta ratio-
nabilia impedire sed ponius approbare. Et quan-
tum ad consuetudinē generalem vel p̄cularem

introducendam. credit Henricus p̄dictus qd sci-
entia p̄sumpta 7 tolerantia principis sufficiat. in
ducens glo. B. b. r. di. nq. §. leges. N. consuetu-
do rationalis p̄scribi potest sine scia principis
licet Jo. 7 Inno. 7 hosti. 7 Archi. contrariuz vi-
deantur sentire. sed male dicit Henricus. 7 p̄m-
iam opinionem magis approbat.

Titulus decimussepti-

mus de lege canonica. Capitulū vnicū ii. q̄
agit de p̄ceptis ecclie. de rescript. de decretis. d3 de
cretalibz eplis. 7 de autoritate doctorum.

Ex humana dici-

tur ius positiuū scriptū Nam si non
est scriptū dicit consuetudo ut di-
ctum est. Ipa autē lex humana si nō
est iusta. Quis large dicat lex inquātū ab aliquo
hāte autoritatē constituit ppter qd d3 Ista. x. Ue
qui condūt leges iniquas. non tñ p̄p̄ie. qz non li-
gar. i. non obligat ad sui obseruantia. Si autē iu-
sta a deo inspirante est. fm illud prouer. viij. Per
me reges regnāt 7 legi p̄ditores iusta decernunt
vñ 7 lex dei dici pōt et custodiri 7 meditari debz
Et sic pōt exponi illud ps. Anima mea in manibz
meis semp et legē tuā nō sum oblit'. Anima mea. i.
cōsideratio et affect' aīe in manibz. i. in opibz nō
sitis d3 esse. ut. i. sint bona ipa opera 7 deo grata.
Et qz opa tñ sunt bona qñ sunt fm legē nō solū
dei s̄ etiā hoīm. Uñ et xps nascens suari voluit
a mte sua legē hoīs infidel. s. cū erit edictū a cesa-
re Augusto ut describeret orbis Lu. ij. iuit p̄gnās
in berbleem. Jo subdit legē tuā nō sum oblitus.
s̄ bene recordat' legē diuīe et hūane ut ipa opera
essent fm legē nō ptra legē. Et qz lex est species iu-
ris fm yfido. di. i. iō videndū est de isto termino
ius qd sit 7 vñ dicat. Pro cui' declaratiōe dicit
be. Tho. ij. q. q. lviij. arti. i. qd consuetū est qd noīa a
prima sui impositiōe retorqueant ad alia signifi-
canda. sicut nomē medicine primo in-
tū ē ad
significandū remediū qd p̄stat infirmo ad sanā-
dum. deinde tractū est ad significandū artē qua
hoc fit. Ita hoc nomē ius primo impositū ē ad si-
gnificandū ipam rē iustā. postea ē deriuatū
7 si-
gnificandū artē qua cognoscit qd. s. artē
hoc dicit Celsus iuriconsultus qd ius ē ars boni
7 equi. Sicut n. eoz q̄ sūt p̄ artē exteri'. qdaz tō
in mēte artificis p̄existit qd d3 regla artis. ita ē illi
us opis iusti qd tō determinat. qdam tō p̄existit in
mēte q̄i quedā regla prudētie. Et etiā lex si i scri-
ptis redigat vocat lex. 7 iō ipa lex nō est p̄. 7 ipz
ius s̄ aliq̄is tō iuris. i. illi' regule que ē in mēte.
Unde 7 yfido. qd lex est cōstitutio scripta di. i.
Uñ etiā hoc nomē extendit ad significandū
locū in quo ius reddit. ei sic d3 aliq̄s cōparere iu-
ri. Quarto etiā d3 ius id qd reddit ab eo. ad cui'

Capitulū Vnicū.

officiū prinet iusticiā facere. licet etiā id qđ de-
creuit sit iūquū. Dictū ē autē ius eo qđ sit iustū s;.
Iſido. di. i. Iustū autē est obiectū iusticie. unde
p̄b̄s in. v. etbi. dicit. Om̄es talē habitū volūt ap-
pellare iusticiā a quo opariui iustoz sunt. Dicit
autē aliqd iustū qđ bñs in se rectitudinē ad quod
terminat actus iusticie. etiā nō p̄siderato qualiter
id ab agente fiat. Importat em̄ iustū quāda; eq̄li-
tatem sicut ip̄m nomē demonstrat. dicunt. n. vul-
gariter ea que adequant iustari. eq̄litas autē est ad
alterū. Illud ḡ d̄r in ope nō iustuz qđ r̄nder fm̄
quandā equalitatē alteri. puta recōpensationē de-
bite mercedis p̄ seruicio impenso. Et cum in alijs
virtutib; nō determinet aliqd rectū nisi fm̄ qđ sit
aliqua; ab agente sed tñ in virtute iusticie spe-
cialiter p̄realijs virtutib; determinatur fm̄ se obie-
ctum qđ vocat rectū. et hoc qđem ē ius. et sic patz
qđ iustum seu ius ē obiectū iusticie. Qđ autē di-
cit Iſido. di. i. Om̄es qđ p̄bas ē lex diuina. ius lex
humana. p̄pterea hoc dicit. qđ cū ius sit obiectum
iusticie. et iusticia equalitatē importet. nos autē
deo nō possum; recōpensare fm̄ equalitatē. iō nō
p̄prie deo possumus reddere ius sicut p̄mo. sed
sufficit qđ impleamus quod possumus. deo. s. ani-
mam subiiciendo. et hoc dicitur p̄bas.

Diuidit autē Iſido .§. I

rus sic ius di. i. Ius aut naturale est. aut ciuile.
aut gentiū. Vbi sciendū qđ ius gentiū comp̄hen-
ditur sub iure positiuo. sic n. diuidit p̄bas in. v. et-
bi. ius. s. in naturale et polliticū. Dicit. n. po-
litici iusti hoc qđez naturale. hoc aut legale. i. lege
positum. Ius siue iustum aut naturale est qđ ex
sui natura est alteri adequatū vel cōmensuratum
alteri. Hoc aut pōt p̄tingere dupliciter. Vno mō
fm̄ absolutā sui p̄siderationē. sic masculus ex sui
rōe h; cōr̄p̄sationē ad feminā vt ex ea generet
et pariat. et filiū vt eum nutriet. Alio mō aliqd
ē naturaliter adequatū alteri. n. fm̄ absolutā sui rōez
sed fm̄ aliqd qđ ex illo p̄sequit. puta p̄prietas pos-
sessionum. Si. n. p̄sideretur iste ager absolute nō
habet nō magis sit huius qđ illius. sed si p̄sidere
tur a p̄mo. aut tātē colendi et pacificū vsuz agri
scđo loco habet quandā cōmensurationē ad hoc
qđ sit vnus et nō alterius. vt p̄t p̄ p̄b̄m in. ij. pol-
liticorū. Alb; clute aut apprehendere aliqd. non so-
lum puenit homini s; etiā alijs aialibus. et ideo
ius qđ dicitur naturale fm̄ primū modū cōmū-
ne est nobis et alijs aialibus. Et iure autē naturali
sic dicto recedit ius gentiū. vt iuriconsult; dicit
qđ id oib; aialibus hoc solis inter se cōmune ē
Considerare aut aliquid compando ad id qđ ex
inde sequit est p̄prium rōis. et iō hoc est naturale
homini fm̄ rōem naturālē que hoc dicit. Et iō
Caius iuriconsult;. Qđ naturalis rō inter oēs
hoies p̄stituit apud oēs gentes custodit. vocatur

qđ ius gentiū. Et qđ ea qđ sunt de iure gentiū ratio
naturalis dicit. puta ex p̄p̄quo bñtia equitates
inde est qđ nō indigent aliqua speciali institutiōe
sicut ius ciuile. sed ip̄a natural rō ip̄m ius gentiū
instituit. Et si arguat qđ seruitus ē de iure gentiū
fm̄ Iſido. di. i. ius gentiū. Sed seruitus ē natura-
lis. dicit. n. p̄bas in. ij. polliticorū qđ naturaliter ali-
qui sunt serui. R̄nder Tho. qđ hunc hōiem ē ser-
uum magis qđ aliū absolute p̄siderando non h; rōem
naturālē. s; solū fm̄ aliquā vtilitatē inde cō-
sequentiē inquātū vtile est huic qđ regat a sapien-
ti. et illi qđ ad hoc inuener. vt dicit. i. polliticorū. Et
ideo fuitus p̄tinens ad ius gentiū ē natural. scđo
modo vt dictū est nō primo mō. Et q̄uis vtrūq;
ius. s. gentiū et ius ciuile seu polliticū deriuatur
a iure naturali. tñ alio et alio mō. Nā ius gentiū
p̄p̄inuius deriuat ab eo vt p̄clusiones ex p̄inci-
p̄is. Ius autē ciuile non ita immediate. et vt de-
terminationes aliq̄z vniuersaliū. Itē q̄uis etiā
sit quoddā iustū qđ dicit paternū. s. inter p̄m et
filiū. et quoddā qđ dicit dñariū. s. inter suū et
dñm. tñ ista nō p̄tinent ad ius polliticū s; magis
ad iustū econōicū. ad iusticiā. n. c. obiectū ē iustū
simplex qđ ē ius polliticū p̄prie p̄tinet reddere vni-
cuiq; qđ suū est supposita tñ diuersitate persone
vni; ad alter. Si q̄s. n. sibi det qđ sibi debet. non
p̄prie vocat hoc iustū. Et qđ qđ ē filij ē p̄is. et qđ
est sui ē dñi. iō nō est p̄prie iusticia p̄is ad filium
vel dñi ad seruū. Cū. n. iusticia sit ad alterū. Al-
terum dici pōt aliqd dupl̄. Vel qđ est oīno distin-
ctum ab eo sicut in duob; hōibus. quoz vnus nō
est sub alio sed ambo sub vno p̄ncipe. Vel qđ ali-
quid ē eius existēs. et sic fili; est aliqd patris. qđ qđ
p̄s ei; et suū aliqd dñi. qđ insit ei; iō p̄prie et
simpliciter iustū seu ius qđ ē obiectū iusticie pro-
prie ē ius polliticū seu ciuile. Dñariū aut ius nō
est simplex ius sed aliq̄ modo. Sub iure autē ci-
uili qđ ponit Iſido. in diuisiōe illa qđ est in p̄in-
cipio huius. §. cōprehendit ius canonicū. Primo
ergo de iure vel lege hūana tractando ponentur
quedā cōia tam iuri ciuili. qđ alio noīe dicit ius
forense qđ iure canonico. Postea aliqua p̄prie de
iure gentiū et ciuili demum de iure canonico.

De necessitate le .§. II.

gis hūane dicit Iſido. in li. etbi. Facite sunt autē
leges vt earū meru hūana coerceat audacia. tuta
qđ sit inter improbos innocētia et i; ip̄is improbis
formidato supplicio refrenet nocēdi facultas. di-
nq̄. sed hoc ē maxime necessariū hūano generi. s;.
vt tollatur facultas malis nocendi alijs. al; non
possent cōiuere hoies. et cū hoc faciat lex hūana p̄
penas impositas ab ea. iō necessariū fuit talē le-
ges statuere. S; p̄ maiori hōz declaratione dicit
be. Tho. i. ij. q. xcv. arti. i. qđ hōm inest naturaliter
qđdam aptitudo ad virtutē sed i; p̄p̄tuit p̄fectio

neceſſe eſt q̄ adueniat homini p̄ aliquaz diſcipli-
nam. ſicut videm⁹ q̄ p̄ aliquā indiſtriā ſubueni-
tur homini in ſuis neceſſitatib⁹. puto in cibo ⁊ ve-
ſtitu. quoz initia quedā ſunt a natura. i. a ratioe ⁊
manu. Nō aut̄ eſt a natura cōplementū ipſum. ſi-
cut cetera aīalia quib⁹ natura ſufficiēter regumē-
tum ⁊ abū dedit. Ad hanc aut̄ diſciplinā nō deſa-
cili hō ſibi ſufficiens ē. Quia p̄fectio virtutis cō-
ſiſtit precipue in retrahendo ſe ab inordinatis de-
lectationib⁹ ⁊ indebitis ad quas hoīes ſunt pro-
ni. ⁊ maxime iuuenes q̄bus magis ē efficac⁹ et ne-
ceſſaria diſciplina. Et iō oportet q̄ hōi diſcipli-
na p̄ quā ad virtutē pueniſ ab alio ſortiatur. Et
quātū quidem ad illos iuuenes qui ſūt proni ad
virtutis act⁹ vel ex diſpoſitiōe nature. vel ex cōſue-
tudinē vel mag⁹ ex diuino munere. ſufficit diſci-
plina paterna q̄ eſt p̄ admonitiōes. ſed q̄ inueni-
untur quidā proterui ⁊ ad vicia proni q̄ deſacili
verbis moueri nō pōt. Neceſſariū fuit vt per vim
⁊ metū cōbiberēt a malo. vt ſalē ſic a malis de-
ſiſtentes. et alijs quietā vitā redderent. ⁊ i p̄tan-
tem p̄ hōi aſſuetudinē ad virtutē pducerentur
⁊ volūtariē facerēt que metu prius implebāt. ⁊ ſic
efficerent virtuoſi. Hōi aut̄ diſciplina cogens
metu pene ē diſciplina legū. Cū neceſſariū fuit
ad pacē hoīm ⁊ virtutē acq̄rendā vt leges hūane
instituerentur. q̄ ſicut dicit p̄bus in. i. pollit. Si-
cut hō ſi ē virtuoſus eſt. optimū aīaliū. Ita ſi ſit
ſepatus a lege ⁊ iuſticia eſt peſſimū aīaliū oīum
q̄ hō mo arma rōis ad expellendas ꝑcupiſcentias
⁊ ſeruicias bz que alia aīalia nō hnt. Et ſi arguat⁹
q̄ melior ē iuſticia aīata q̄ ināiata. ſed iudex ē
iuſticia aīata. Dicit. n. p̄b. v. etbi. q̄ ad iudices
conſugiūt hoīes ſicut ad iuſticiā aīatam. Lex au-
tem ē quali iuſticia iāiata. ergo videt⁹ q̄ melius
fuiſſet vt executio iuſticiē cōmitteretur arbitrio
iudiciū q̄ q̄ lex aliqua ederetur. Rñdet Tho. vbi
ſupra q̄ ſm p̄bm in. i. theroicoz. melius ē oīia
ordinari lege q̄ dimitti arbitrio iudiciū. ⁊ hoc p̄-
pter tria. Primo q̄ facilius ē repire paucos ſapi-
entes. q̄ iuſſiciūt ad rectas leges ꝑdendas q̄ mul-
tos q̄ui requirētur ad recte iudicandū de ſinglis
Secūdo q̄ illi qui leges ponūt multo tpe ꝑſiderāt
quid lege ferendū ſit. Sꝫ iudicia de ſingularib⁹
factis ſūt ex caſib⁹ ſubito ortis. ſacili⁹ aut̄ ex mul-
tis cōſideratis pōt homo videre quid rectum ſit.
q̄ ex nō ſolo facto. Tertio q̄ legiſlatores iudicāt
in vniuerſali ⁊ de futuris. Sꝫ hoīes iudicijs ꝑſi-
dentes iudicant ad que aſſiciūtur odio vel amore
aut cupiditate. et ſic eoz ꝫ deprauatur iudiciū.
Quia igiſ iuſticia aīata iudicijs nō in multis in-
uenitur. ⁊ q̄ ſexibilis ē. iō neceſſariū fuit in qui-
buſcūq̄. ⁊ p̄ſibile lege determinare qd iudicandū
ſit. ⁊ pauciſſima arbitrio hoīm relinquere.

De qualitate ſeu .§. III

deſcriptione legis hūane. Iſi. in li. etbi. ſic deſcri-
bit. Erit aut̄ lex honeſta. iuſta. poſſibilis ſm natu-
ram ſm ꝑſuetudinē patrie. loco tpiq̄ cōueniens
neceſſaria. vtilis. manifeſta q̄ ne aliquid ꝑ obſcu-
ritatem in captiōe ꝑrineat nullo priuato cōmodo
ſed p̄ cōmuni ciuiū vtilitatez conſcripta. diſ. n. j.
erit. Que quidē deſcriptio nō videtur bona. Nam
etiā Iſido. di. i. ca. ꝑſuetudo ponens qualitatē le-
gis dicit. Lex erit oīe quod rōe ꝑſtiterit. dōtarat
q̄ religioni congruat quod diſcipline ꝑueniat q̄
ſaluti ꝑficiat. Aut ḡ iſta ē diminuta deſcriptio.
que ponit tm̄ tres ꝑditiones legis. Aut illa ſuper-
flua q̄ ponit. xi. conditiōes legi. Sꝫ rñſio ē q̄ vtra-
q̄ bona eſt ⁊ tm̄ iſta ſcōa breuior ꝑrinens que ſūt
neceſſaria legi. que tm̄ oēs cōtinentꝫ implicite ſeu
reducuntur ad illas tres ꝑditiones poſitas in ſcōa
deſcriptiōe. Hoc aut̄ ſic declarat. b. Tho. i. ij. q.
xcv. arti. ij. Cū ſcūſcuſq̄ rei que eſt ꝑpter ali-
quē finē. neceſſe ē q̄ forma determinetur ſm ꝑꝑor-
tionē ad finē. ſicut forma ferre talis dꝫ eē qualis
cōuenit ſectioni. vt p̄z in. ij. ꝑhiſi. Quelibet etiā
res recta ⁊ mēſurata optet q̄ hēat formā ꝑꝑor-
tionalem ſeu regule et mēſure. Lex autēz humana
vtrunq̄ bz. q̄ et ē aliqd ordinatū ad finē. ⁊ ē que
dam regula et mēſura recta et mēſurata quadaꝫ
regula ſupiori. Que quidē regula ſupior eſt du-
plex. ſ. lex diuina et lex nature. Finis autē hūane
legis ē vtilitas hoīm. ſicut etiā dicit iuriſperitus.
Et iō Iſido. in deſcriptiōe ſcōa legis tria poſuit.
ſꝫ q̄ religioni ꝑgruat inquātū. ſ. eſt ꝑꝑor-
tionata legi diuine. Q̄ diſcipline cōueniat inquātū. ſ. eſt
ꝑꝑor-
tionata legi nature. Q̄ vtilitati ꝑficiat inquātū. ſ. eſt
ꝑꝑor-
tionata vtilitati hūane. ⁊ ad iſta tria
oīes alie ꝑditiones que poſtea in illa prima po-
nūtur. reducitur. Nam q̄ dꝫ honeſta reſerſ ad hoc
q̄ congruat religioni. Qd aut̄ ſubdiſ iuſta. ꝑoſ-
ſibilis ſm naturā et cōſuetudinē patrie. loco tpi-
q̄ cōueniens reſerſ ad hoc q̄ ꝑueniat diſcipline.
Et tendiſ. n. diſciplina primo quātū ad ordinem
rōis qui importat in eo qd dicit iuſta. Scōo q̄n-
tū ad facultatē agentiuꝫ. de bet. n. cē diſciplina
cōueniens vnicuiq̄ ſm ſuā poſſibilitatē. et iō nō
citur poſſibilis. Obſeruata etiā ꝑoſſibilitatē na-
ture. et iō dicit ſm naturā. Non. n. q̄ dꝫ iuſta. q̄ne-
da ſunt pueris que imponuntur vtiſ perfectis.
Et ſm hūanā cōſuetudinē. Nō. n. ꝑt homo ſol⁹
vivere in ſocietate alijs morē non gerens. Tercio
mō quātū ad debitas circumſtantiā. iō dicit
tpi locoq̄ cōueniens. qd aut̄ ſubditur neceſſaria
vtilis ⁊ reſerſ ad hoc q̄ ꝑficiat ſaluti vt neceſſi-
tas reſeratur ad remotionem mali. Vtilitas vero
ad cōſecutionē bonoz. Manifeſtatio vero ꝑrinet
ad cauendū nocumētū. quod poſſet ꝑuenire ex
iꝫa lege. ſi eſſet obſcura. Et vt dictū eſt lex ordi-
tur ad bonū cōmune. Iō et hoc ponit in hac deſ-
criptione dū dicitur. Nullo priuato cōmodo ⁊

Capitulū Vnicū.

Et ista descriptione posset rīderi ad ea que obij-
cerentur in cōtrariū. hēc t̄ho. que refert Archidi-
sup. ca. erit aut. di. nū. **G**lo. aut. dicit ca. sic ex-
ponit. Honestas dī esse lex. q̄ in iure nō tam ar-
ditur iusticia q̄ honestas. vt. xrv. q. iij. porro. Ad
dit Archidi. hic i. rosa. Honestas dicit q̄ si hono-
ris statū conseruās. Vñ honestū est quod sua vi-
trabit et dignitatē allicit vt dicit Tullius. Et hēc
est virtus cōtraria turpitudini et mater cōdecencie.
Dicit etiā honestas aliqñ cōpositio et apparatus
diuitiarū. fm illud Ecclē. xi. Paup̄as et bone-
stas adeo sunt iusta. Aliter. n. nō esset ius nisi eēt
iustum. vt di. i. ius generale. Et Aug. dicit q̄ lex
si nō est iusta nō est lex possibilis. q̄ si ex impossi-
bilitate legis homo eā transgredere. q̄. s. serua-
re nō posset transgressio ei nō imputaret. vt. xv. q.
i. non est. et. xxiij. q. nū. nabuchodonosor. Scdm
naturā. i. fm naturālē rōem. q̄ si cōtraria eēt rati-
oni nō esset lex. Vel fm naturā. i. cōuenientiam
p̄sonarū quibz datur. vel fm naturā. s. negociorū
de quibz agit. Scdm cōsuetudinē. q̄ si est cōtra
cōsuetudinē inhabitantiū p̄ cōtrariā cōsuetu-
dinē derogatur. vt di. nū. s. leges. Item q̄ et cō-
suetudo legē interpretatur. extra de ver. sig. Abba-
te. Loco. q̄ in aliqbz locis aliqua statuitur q̄
alibi nō recipere. vt di. xxi. aliter. vbi oñditur
lex continētie imposita in sacris constitutis in ec-
clesia occidentali nō esse posita in ecclia orientali
quo. s. ad vsum matrimoni contracti. Tempori
conueniens. Omnia. n. debent cōuenire t̄pibz
suis. vt. xxiij. q. nū. si ecclē. Multa. n. fuerūt sta-
tura rigoroza t̄pibz antiquis. q̄ hōies deuotio-
res erant et fortiores. que modernis t̄pibz pa-
lia iura vel cōsuetudines sunt immutata. Unde
dicit di. xxiij. fraternitatis. Defectus nri t̄pis
quibus nō solū merita sed et corpora defecerūt. nō
patitur distinctionis illius manere censurā. Ne-
cessaria non nisi instante necessitate ius statui de-
bet. vt. xxi. q. i. regule. Sed intellige non de neces-
sitate abrotuta sed de necessitate cōgruentie. qua
sz aliquid meli⁹ sit. Manifesta. ne in captione
ne. s. aliquis viciose possit eā interpretari. vel ne ali-
cui pareretur laqueus p̄ eā. cū. s. non clare loquit.
Hec. q̄. s. aut glo. questione sup. c. in istis
di. c. x. et. cū papa vult condere canonem et
episcopi cōtradiūt dicentes. Iste canon nō con-
uenit cōsuetudini regionis nre. Cuius snie poni
nō stabitur. pape vel oīm ep̄orū. Videtur q̄ po-
pius ep̄orū. q̄ orbis maior est vrbē. di. xxiij. legi-
mus. argumentū q̄ snia pape p̄ualet. vt. xrv.
q. i. veniam. Nam et error principis ius facit. ff.
de supel. lega. l. i. q. Jo. Intelligendū tñ de tali
errore qui non sit contra legē diuinā vel natura-
lem. Et dicit Archi. sup. dico ca. erit in p̄i. q̄ iste
p̄diones legis intelligēde sunt de legibz comu-
nibus. in quibus hēc oīa considerāda sunt. Vel for

te hēc omnia intelliguntur negatiue vt. s. leges nō
ferantur cōtra honestatē vel iusticiā. et sic de alijs
Vel intelligitur q̄d hic dicit. Collectiue. s. in cō-
tendis legibz hēc sunt p̄siderāda. sed nō in quali-
ber eaz. Item Archidi. sup. ca. consuetudo di.
i. exponendo scdaz descriptionē legis supraposi-
tam sic ait. Lex erit. i. pro lege seruandū et vigore
legis habebit offiē. i. aliquod de omni. vñ offiē nō
genere substantie sed equiualentie dūmodo cō-
tineat quod sequit. q̄d ratione. s. nō scriptura tñ
Quod religioni hoc iō dicit. q̄ satis dicitaret ra-
tio būana q̄ quis posset pecuniā fenēbrem exer-
cere. sed q̄ hoc contrariū est discipline et saluti. iō
non est ius. nec loco iuris pōt bñ. Et est ar. con-
tra leges p̄mittētes vsuras. s. q̄ nō sunt leges. Itē
satis dicitaret būana ratio posse vti azimis iude-
orum vel idolonicis. Sed q̄ hoc cōtrariū reli-
gioni. iō nō potest de iure fieri. xxiij. q. i. Omnes
xxiiij. q. nū. sicut sancim⁹. Quod videt intelligē-
dum qñ hoc fieret. vt q̄ in lege veteri mandatur
quo ad p̄mū vel in venerationē idoli. quo ad
scdm exemplū. Vel ita vt scandalum sequerē q̄
ad vtrūq̄. Itē satis p̄suaderet ratio būana q̄ q̄
posset vti sua vxore in sacro ordine. vel q̄ posset
contrahere cū cōmatre vel affini. Sed q̄ cōtrari-
um est discipline et religioni non pōt fieri de iu-
re. Et diffinit Hugo de sancto victore sic discipli-
nam. Disciplina est bona et honesta conuersatio
cui parū est non malū facere. s. etiā studet in his
que bñ agi irrephensibilis apparere. Scdm aut
Aug. et Papiam disciplina dicitur quā tñq̄ res
rum scientia. Deriuatur aut a discendo.

De lege būana .§. iiii

q̄ deriuat a rōe naturali et p̄hibet vicia. sed nō oīa
Imperat actus virtutū sed nō oēs. Et p̄ decla-
ratione primi dicit. b. t̄ho. i. scdē. q. xco. arti. ij. q̄
lex inquātū habet de iusticia in tantū bz de virtu-
te legis. In rebo aut būanis dicit aliqd eē iustū
ex eo q̄ est rectū fm regulā rōis. Rationis autē
prima regula est lex nature. vt supra dictū est.
Omnis igit lex būanū posita in tantū bz de le-
gis rōe inquātū a lege nature deriuat. Non tñ de-
riuat lex būana a lege naturali. vt conclusiōes ex
principijs demonstratiue pducunt. Hoc. n. mo-
do deriuant p̄cepta decalogi a lege nature. sicut
ex hoc q̄ dicit lex naturalis nemini fienda iniu-
ria. sequit de necessitate nō esse occidendū. adul-
terandū. furandū et h̄mōi. Et quasi etiā isto mo-
do ius gentiū deriuat a lege nature. sed deriuat
lex būana a naturali. sicut determinatiōes p̄ci-
lares quorūdā generalitū. sicut etiā forme comu-
nes in artibz determinant ad aliqd speciale. sicut
artifex formā cōem domus. necesse est q̄ determi-
net ad hanc vel illā figurā domus. Dicitur et na-
turalis malefactorē puniri. sed ponit lex būana

modum determinatum punitionis. et sic de alijs. **U**n et **L**ullius dicit in sua rhetorica quod res a natura perfectas et a consuetudine approbatas legum meritis et religio sanxit. Dicit autem iurisperitus quod non omnium que lege statuta sunt. potest ratio assignari. non quod leges omnes non precedant a ratione si iuste sunt. sed quod nimis esset difficile et prolixum. sed ut dicit philosophus in. v. ethi. In talibus oportet attendere expertorum vel seniorum vel prudentium in demonstrabilibus enunciationibus et opinionibus non minus quam demonstrationibus. **Q**uanti ad secundum sciendum quod lex ponitur in communi. Non huius est finis. b. l. bo. prima secunde. q. xvi. arti. i. Quia unumquodque quod est propter finem necesse est quod sit finis proportionatum finis aut legis est bonum commune. Sic. n. dicit **A**ristoteles. supra in descriptione legis. scilicet quod lex nullo privato modo. sed pro communi utilitate civium debet esse descripta. di. ii. q. i. **U**n oportet leges humanas esse proportionatas ad bonum commune. bonum autem commune constat ex multis. et ideo oportet quod lex ad multa respiciat finem personas et finem tempora et finem negocia. Constituitur. n. civitas et civitas ex multis personis. et est bonum commune. multiplices actiones procurat. nec ad hoc solum quod medico ipse daret sed quod omni tempore perseveret pro civium successionem. ut **A**ugustinus dicit in. q. de civi. dei. Potestandum tamen quod philosophus in. v. ethi. ponit tres pres iusticie localis quod est ius positivum. Sunt. n. quedam que simpliciter in communi ponuntur. et hec sunt leges communes. Et quantum ad hoc dicit quod legale est quod ex principio quidem nihil differt. ut sic sit vel aliter quam autem ponitur differt. puta quod captivi statuto pretio redimantur. Queda vero sunt quantum ad aliquid commune et quantum ad aliquid particularia quasi leges privatorum. quod respiciunt singulas personas. sed prius earum extendit ad multa negocia. et quantum ad hoc dicit quicunque in singularibus lege ponunt. Dicitur etiam quedam legalia non quod sunt leges. sed propter applicationem legum communium ad particularia facta aliqui sicut sunt finis que proprie habentur. et quantum ad hoc dicit philosophus et sententia. **Q**uanti ad tertium scilicet quod lex humana prohibet vicia sed non omnia. declarat beatus **A**ugustinus. i. q. xvi. arti. ii. sic. Cum lex sit quidam mensura humanorum actuum. et diversa diversis mensurantur secundum convenientiam eorum. oportet quod leges imponantur hominibus secundum eorum conditionem. quod lex secundum **A**ristoteli debet esse possibilis et secundum patrie consuetudinem. Potestas autem operandi seu facultas ex interiori habitu et dispositione procedit. **N**on. n. idem est possibile non haberi habitum virtutis et virtuoso Sicut non est idem possibile puero et viro perfecto. et propter hoc non ponitur eadem lex pueris que et adultis. **U**ltra enim permittitur in pueris que in adultis puniuntur in lege vel vituperantur. Et sicut multa sunt permittenda hominibus non perfectis virtute que non continentur in hominibus virtutis. **L**ex autem humana imponitur multitudini hominum in qua maior pars est bona

minus imperfectorum virtute. Et ideo lege humana non prohibentur omnia vicia a quibus virtuosus abstinere. sed solum graviora a quibus possibile est maiorem partem multitudinis abstinere. et precipue que sunt in nocuentem aliorum sine quorum prohibitione societas humana conservari non posset. sicut prohibet homicidia furtum adulteria et similia. **U**n et signatim **A**ristoteles dicit di. ii. q. i. Facite sunt autem leges ut earum metu hominum coerceretur audacia. Audacia enim pertinere videtur ad invasionem aliorum. **U**n pertinet precipue ad illa peccata. propter que inferuntur iniuria. primis. que vitiis lege prohibent. Et quis intentio legislatoris sit homines per eam facere virtuosos. non tamen hoc intendit subito facere sed gradatim. et ideo non statim multitudinem imperfectorum imponit ea que sunt virtuosorum. ut scilicet ab omnibus malis se abstineant. alioquin imperfecti homines precepta ferre non valentes in deteriora mala prorumperent. **U**n omnia dicit **A**ugustinus. i. q. i. Nec vinum novum. id est precepta perfecte vite mittitur in vitres veteres. id est in homines imperfectos alioquin rumpuntur vitres et vinum effunditur. id est precepta premuntur. et homines imperfecti pro contemptu ad peiora dilabuntur. **Q**uanti ad quartum. scilicet quod lex non precipit omnes actus virtutum sic declarat beatus **A**ugustinus. ubi supra arti. ii. Species virtutum distinguuntur in obiecta. omnia autem obiecta virtutum referri possunt vel ad bonum privatum alicuius persone. vel ad bonum commune multitudinis. sicut ea que sunt fortitudinis potest homo exequi vel propter conservationem civitatis vel ad conservandum ius amici sui. et sicut in alijs. **L**ex autem deducitur ad bonum commune. et ideo nulla virtus est. de cuius actu lex precipere non possit. **N**on tamen de omni actu omnium virtutum lex precipit humana. sed solum de illis qui sunt ordinabiles ad bonum commune immediate vel mediate. sicut cum aliqua ordinantur a legislatore pertinentia ad bonam disciplinam qua civis informantur. ut bonum commune iusticie et pacis conservent. Sicut ergo lex humana non prohibet secundum obligationem precepti omnes actus virtuosos. Ita etiam non precipit omnes actus virtuosos. **S**ed sicut prohibet lex aliquos actus singulorum viciozum. ita et precipit aliquos actus singularium virtutum. **N**otandum etiam quod cum actus virtutis dicatur dupliciter. **U**no modo materialiter. id est facere a cuius facit. similis iusticie et boni. et si non ex habitu. et sic lex precipit aliquos actus virtutum. **A**lio modo formaliter. id est operari virtuosum. eo modo quod virtuosus operatur. et talis actus pertinet ad habitum virtutis. nec cadit sub precepto legis. **Q**uod omnes subijciuntur legi humane. hoc sic declarat. b. l. bo. i. q. xvi. arti. v. **L**ex de sui ratione habet duo. scilicet quod est regula humanorum actuum. **S**ecundo quod habet vim coactivam. **D**upliciter ergo potest aliquis esse legi subiectus. **U**no modo sicut regulatum regule. **E**x hoc modo omnes qui subduntur preceptis subijciuntur legi quam fecit potestas

Capitulū Vnicū.

Quā autē aliq̄s nō subijciat p̄tati p̄tati p̄tingi dupl̄
Uno mō q̄ sunt simpliciter absoluti ab ei⁹ sub
iectione. vñ illi qui sūt de vna ciuitate vel regno
nō subdūnt legib⁹ principis alteri⁹ ciuitatis vel
regni sicut nec dñs ei⁹. Alio mō fm q̄ regis alia
lege supiori. puta si aliq̄s sit subiect⁹ proconsuli
regulari d̄ eius mādatis. nō in his q̄ dispensan
tur ab impatore. quātū. n. ad illa s̄ astringimur
mādato inferioris cū supiori mādato dirigat. Et
fm hoc p̄tingit q̄ aliq̄s simpl̄ subiectus legi fm
aliqua legi nō astringat fm q̄ regis aliqua lege
supiori. et ad hoc facit qd̄ dicit Aug. Sicut in po
testatib⁹ bñane societatis ad obediendum maior
minori recte preponit. ita de⁹ oib⁹ di. viij. q̄ con
tra mores. Alio mō dicit aliq̄s subijci legi sicut
coactū cogenit. Et hoc mō hoies virtuosī nō sub
ijciuntur legi sed solū mali. Qd̄. n. est coact⁹ et
violentū est p̄trariū voluntari. voluntas autē bono
rum p̄sonat legi a qua voluntas malorū discordat.
Et fm hoc boni nō sunt sub lege sed tñ mali. Et
sic intelligitur illud apl̄. i. ad Thimo. i. lex iusto
posita nō est sed impijs et. qz. i. nō sunt iusti sub
diri legi per modū coactionis. qz. voluntarie obediūt
Nec ob. qd̄ dicit. xij. q. ij. due sunt leges. s. q̄ qui
lege p̄nata. i. spūsancti ducit. nulla rō exigit vt
abstringantur lege publica. i. bñana. Na lex spūss̄
est sup̄ ol lege bñanitus posita. et iō viri spūales
fm hoc q̄ ducunt lege spūsancti nō subdunt le
gi bñane. q̄ntum ad ea que sunt p̄traria ductiōi
spūsancti. S̄ tñ hoc ip̄m est de ductu spūsancti
q̄ viri spūales subijciant legib⁹ bñanis fm illud
i. Petri. ij. Subiecti estote oī bñane creature p̄
pter deū. Hinc et Amb. Magnū quidē est et spe
ciale documen tñ q̄ xp̄iani viri potestatib⁹ publi
ciorib⁹ doce ntur debere esse subiecti ne qd̄ scō
stimationē terreni regis putet esse soluendā. Si
enī censum fili⁹ dei soluit. quis tu tantus es qui
nō putas esse soluendū. et apl̄s ait. Ois ania po
testatis. s. ablimiorib⁹ subdita sit. xi. q. i. Ma
gnū. Qd̄ autē dicit iurisperit⁹ q̄ princeps solu
tus est legib⁹ suis. nō vult dicere q̄ nō debeat eas
seruare. sed qz nō est subdit⁹ q̄ntū ad vim coacti
uam. Nullus. n. cogit a seip̄o. Ad. n. b̄ lex vim
coacti. s. p̄ncipis p̄tate. et sic d̄ princeps
solus lege. qz. transgredit⁹ nullus in eū p̄t fer
re s̄nam p̄deminationis. vñ Hiero. sup̄ illud. Ti
bi soli peccauī. Rex. n. erat et aliū nō timebat. de
pe. di. iij. to. i. s. qui posset eū punire de adulterio
et iō dicit. Tibi soli peccauī. q. dicat. tu solus b̄s
me p̄tate. Sed inq̄ntū lex h̄ vim directiuam.
princeps est subditus legi sue p̄pria. s. voluntate
et seruare. vñ extra de p̄sti. cū omēs dicit. Quo
q̄ iure in alio ferat ip̄e eodē vti d̄. Et sapientis
dicit auctoritas. Parere legē quaz r̄ipe tuleris.
et Jfido. etiā dicit iustū eē p̄ncipem obtempe
rare legib⁹ suis. Tūc. n. exprimet sua iura ab ei⁹

lq̄s seruanda qñ ip̄e p̄tati⁹ reuocetiam p̄tati⁹ d̄
i. In palea. Et dñs iesus improperat eis q̄ im
ponit aliq̄s onera grania et importabilia et digito
suo nolūt ea mouere mat. xxiij. Vñ q̄ntū ad dei
iudiciū princeps nō est solus legib⁹ quātū ad
vim directiuā ei⁹. s. d̄ voluntari⁹ nō coact⁹ serua
re. Est et p̄ncipis supra legē inq̄ntū cū expediens
fuerit p̄t eā mutare et i eo p̄ loco et tpe disp̄sare.

Quō vel quādo .§. VI

liceat subditis legi p̄ter verba leḡ. agere. ad de
clarationem h̄ dicit. b. tho. i. scō. q. xvi. arti. vi.
Ois lex ordinat ad bonū cōe vt dictū ē. et in tāntū
h̄ vim et rōem legis. Scdm̄ vero q̄ ab hoc def̄i
cit non h̄ virtutē obligadi. Vñ et iurisperit⁹ di
cit q̄ nulla iuris rō aut equitatis benignitas pa
titur. vt q̄ salubriter p̄ vtilitate homi introductū
tur ea nos duriori interpretatiōe p̄tra ip̄orū cō
modū pducam⁹ ad seueritatē. Contingit autē q̄
aliq̄s obseruari cōi saluti est vtile vt in plurib⁹
quod tñ in aliq̄bus casibus est nocuementū ma
ximū. Quia igit legislator non p̄t oēs casus sin
gulares intueri pponit legē fm ea que. vt in plu
rib⁹ accidūt ferens intentionē suā ad cōem vti
litatem. Vñ si emergat casus in q̄ talis observa
tio legis sit dānosa nō salutaris. talis lex non est
seruanda. Sicut si in ciuitate obsessa statuatur lex
q̄ porte stent clausē. hoc est vtile cōi saluti. vt in
pluribus Si autē p̄tingat casus q̄ hostes inseqn
tur aliq̄s ciues p̄ quos ciuitas p̄seruat. dānosissī
mū esset ciuitati si porte eis nō ap̄rētur. Et iō
in tali casu eēnt eis porte ap̄rēde p̄tra verba le
gis vt seruaret vtilitas cōis quā intendit legisla
tor Sed tñ hoc est p̄siderandū q̄ si observatio le
gis fm verba nō h̄ subitū piculum cui oporteat
statim occurrī nō p̄rinet ad quēlibet vt interp̄s
tetur qd̄ sit vtile. s. hoc solū p̄rinet ad p̄ncipes
q̄ p̄ter h̄mōi casus h̄nt auctoritatē dispensandi
in legib⁹. Si vero sit subitū piculū non patiens
tantā morā vt ad supiorē possit recursus b̄i. i. p̄a
necessitas dispensationē h̄ annexā. qz. necessitas
non subdit legi. b. tho. et tñ h̄ locū q̄ ait. Exar
anus. i. q. i. remissionē. s. sed notandū. Necessitas
non h̄ legē sed ip̄a sibi facit legē. Nec obstat qd̄
ait Aug. in li. de vera religione. In his t̄pib⁹ les
gibus quib⁹ hoies iudicent de ip̄is cū eas institu
unt. tñ cū fuerint institute et cōfirmate nō licebit
de ip̄is iudicare sed fm ip̄as di. iij. in. istis. Vñ
def. n. q̄ si q̄s p̄mittat verba leḡ. dicens se in
tentionē legis seruare q̄ iudicet talis de lege. Ad
qd̄ r̄ndet Tho. q̄ ille q̄ in casu necessitatis agit p̄
ter verba leḡ nō iudicat de lege sed de casu singu
lari in q̄ videt verba legis nō eē seruāda. Vñ di
citur extra de rescip. cām. Verba in scriptis vt le
gibus posita debent p̄formare equitati. etiā et ver
ba nō patent. Itē si arguat⁹ ei⁹ est interpretari

legē cui? ē addere ut dicit Grati. xi. q. i. sic. n. §. ex
his oibz. s. subditoy legi si ē cōdere legē. nec gēo;
rū ē interpretari intētiōez legislator; s. finē bba age
re. Hñ. tho. q. ille q. sequit intētiōē legislatoris
nō interpretat legē simplr s. in cāu in q. manifestuz
est p. euidētiā nocumēti legislatorē aliud intēdit
s. si. n. dubiū sit d3 vel fm verba leg; agere vltu
periores p. sulere. vñ gre. dicit q. bñane aures ta
liavēba iudicāt q. lia foris sonāt. 7 paulop. Ver
ba dñt de fūire itētiōi n. itētiōi verbis. xxi. q. v. bñā
ne. vbi dicit glo. oz. q. ponit? ē p. siderāda mēs alie?
in loquēdo q. verba. Uñ 7 extra de vcr. sig. dicit
Hilarius. Intelligētiā doctoy ex cāis ē assumē
da dicēdi. q. nō f. moni res s. rei ē sermo subiect?
S3 b. est vcr. dicit glo. cū p. stat de intellectu leg;
alsi dubijs nō ē a b. bis recedēdi. ff. de le. iij. nō
aliter. 7 sic p. oz. glo. cū tho. ¶ Itē q. uis sapiētes
nouerūt intētiōē suā verbis explicare 7 p. ditorē
legū fuerūt sapiētes. tñ nulli? sapia tāta ē ut pos
sit oēs casus excogitare. 7 iō nō p. sufficiēt per
verba sua i lege exprimere ea q. p. ueniūt ad finē
intēti. 7 si possit legislator oēs cāus p. siderare. nō
opteret q. oēs exprimerz p. p. fusionē vitandā s.
legē ferre d3 fm ea q. eueniūt. ut in pluribz tho.

De interpretati §. VII

one leg; nota q. glo. sup. §. ex his oibz. xi. q. i. pōit
q. druplicē interpretationē legis. nā quedaz interp
ratio ē p. babil s. nō nēcia ut ingēi 7 docto. inter
p. rant leges. C. de p. fel. q. in vrbē p. stan tinopoli
rana. l. vnica. quedā ē nēcia s. nō gñalis ut iudic;
ff. de le. l. nā ut ait. S3 nō pōt interpretari sniaz su
am nisi sit p. feres puincie. ff. de appel. l. ab executo
re. qñq. etiā legat? interpretat reicriptū pape. ex
tra de sequestra. ad. lxx. Quedā interpretatio ē pro
babilis. nēcia 7 gñalis s. nō in scriptis redigēda
ut p. suerudinis. ff. de le. l. si de interpretatione. et ex
tra de vcr. sig. abbate. Quedā ē p. babilis. nēcia 7
in scriptis redigēda ut p. cipis. C. de le. l. i. addit
archi. in glo. Dicūt quidā 7 forte nō male q. nō li
cet inferioribz iudicibz interpretari inter ius scri
ptū 7 equitatē. imo b. solis p. ncipibus licet. C.
de re. cōst. l. i. vl. Sciendū est tñ q. in cāis quas
corā se bñt itētiōez iudices bñ pñt quātū ad ius
litigatoris p. rinet sup iuribz 7 interrogatōibz in
ter ius 7 equitatē interpretari. Ita nota. Inno. ex
tra de appel. cū speciali. S3 qd si sup arbitrio pro
lato oñt dubitatio. nunqd arbitet poterit interp
tari dic q. arbit si pñt interpretari siue declarare seu
determinare p. sniaz ab eo lata fm ea que notant
de ap. ab executore. extra de arbi. cuin olim.

De mutatoe le §. VIII

gū si mutatur lex bñana possit 7 qñ. Et de b. dicit
augu. in. j. de libe. arbi. Lex ipalis q. uis iusta sit
mutari p. p. p. iuste pōt p. Pro cui? declaratione

dicat. b. tho. i. ij. q. xxiij. arti. i. Lex bñana ē qd daz
dictū rōis q. dirigit act? bñani. 7 fm b. duplex
pōt ēē cā q. lex bñana iuste mutet. Una quidē ex
pte rōis. alia vcr. ex pte hoim q. act? lege regu
latur. Ex pte qdē rōis q. bñane rōi naturale esse
videt. ut gradatū ab imperfecto ad pfectū vciat. vñ
videm? in sciētis speculatiuis q. q. p. rōi philoso
phati sūt qdā imperfecta tradiderūt. q. postmoduz
per posteriores mag; sūt pfecta. Ita etiā ē in opa
bilibz. Itā p. rōi q. intēderūt inuenire aliqd vñ
le cōtati hoim. nō valētes oia ex sei p. siderare
instituerūt qdā imperfecta in mltis deficiētiā q. po
steriores mutauerūt instituētes aliq. q. i pauciori
bus deficere possēt a cōi vñlitate. Ex pte vñ hoiz
q. actus lege regulant lex recte mutari p. p. mu
tationē p. ditiōis hoim. q. bus fm diuersas eoy cōi
ditiōes diuersa expediūt. sicut aug. ponit exēplū
in. i. li. de libe. arbi. q. si p. p. sit moderat? 7 grauis
cōisq. vñlitar; diligētiūm? custos. recte lex tēf
qua sibi liceat magistrat? creare p. q. s. respublica
administret. Porro si paulatim p. p. deprauat?
bēat venale suffragiū 7 regimē flagitiosis sceles
rausq. cōmittat. recte adimif p. rōis tali p. p. dādi
honoris 7 ad paucoy bonoy redit arbitrium. Et
q. uis lex bñana deriuat a lege naturali q. ē immu
tabil. nō tñ seqtur q. ipa lex bñana ē sit imutabi
lis. Et rō b? ē. q. lex natural? ē qdā p. ncipatio leg;
eterne ut dictū ē sup. iō immobil? p. seuerat. qd
bz ex imobilitate diuie rōis instituētiōis naturaz
S3 rō bñana mutabil? est 7 inspecta. Itā lex bñā
na ab ea p. cedēs ē mutabil? Itē q. lex natural? cō
tinet qdā vñlia p. cepta q. sp. manēt. lex aut ab hoie
posita qdā p. cepta p. cularia fm diuersos casus
q. emergūt. Itē sicut iura ciuilia siue cōia siue
municipalia mutata sūt diuersis ipibus. Ita et
iura canonica. qd oñdit grān? p. exēpluz circa ele
ctionē pōntificū. Dicit. n. di. l. xij. §. p. c. vora. P. ci
pibz 7 ipatoribz electiōes sūmoy p. ncificū arz
alioy epoy. ut gre. 7 amb. referēdas vñbz 7 p. stit
utio tradidit p. scismaticoy 7 hereticoy oñsēsi
onibz q. bus ecclia dei nōnunq. p. cussa p. clitabat.
Repñtabat g. electio catholicoy p. ncipibz ut eo
rū aucte roborata nullus hereticoy vel scismaticoy
coz auderet p. traire rē. 7 i. §. se. sub. i. q. lex q. am
peratores aliqñ modū suū ignoratē. Itā q. o
p. sententiū s. p. rōi distribuētiū. Itā extermin
nantiū ēē voluerūt frequētē et in hereticoy p. fi
diā plapli catholice mñs ecclie vñitate p. pugna
re conati sūt. scōz patrū instituta p. eos p. erunt
ut se electiōi nō g. rē. Et q. s. eoy suffragiū ec
clesiā obrineret anathemaz vñclo innodaretur.
Sic etiā scriptura diuina dicit q. ex ecclias postq.
dissipauit excelsa vbi. l. idola volebant p. fregit et
serpentē enēū quē fecerat moises q. illū serpentē
de? fieri iusserat ne serpentina morte p. p. interit.
Ille aut p. p. iō venerari 7 colere cepit. Idcirco

Capitulum Vnicum

destruxit ille qd dō iubere fecerat ille. ac p b ma
gna auctas ē in ecclia bnda. vt si nōnulli ex pde/
cessoribz et maioribz fecerūt aliq statuta. s. q. p illo
tpe fuerūt sine culpa et postea vertunt in errores
et supstitōez sine aliq tarditate et cū magna aucte
destruēda sūt. lxx grana. et dic ibi glo. or. q. succes
sōres dñt mutare facta istituta aīcessorū et bona
si viderit eē pñiciosa exēplo. xij. q. i. vidētes. zi. q. i.
c. i. q. 96. di. bene in fi. extra de decimis suggestiū.

De mutatoe legū. §. IX

qd fieri nō dē sine cā multū vñle l'ncēia. vñ Hi
co pa. di. xij. Ridiculū ē et fati abdiabile dedecus
vt traditōes qā a pñibz accepim' infringi patiām
Pro cui' declaratoe dic thō. q. lex hūana in tān
recte mutat. inqñtū p ei' mutatoem pūides bo/
nocōi. H'z aut ipa legis mutatio qñtū in se ē qd
dā detrimētū cōis saluū. q. ad obseruatiā legū
plimū valz p̄suetudo. in tān q. ea q. ptra oēz cō/
suetudinē sūt. et si sint leniora grauiora videant
Cū qñ mutat lex vis p̄stitutua legū diminiuit
inquātū tollit p̄suetudo. et iō nūq. dē lex mutari
nisi et alia pte tñ recōpenset cōi saluti qñtum. ex
ista pte derogat. Qd qdē prigit ex hoc q. aliqua
māria et euidētissima vñlitas ex nouo statuto p/
uenit. lex eo q. ē māria necessitas. eo q. lex consti
tuta aut grauiamē aut iniq̄tate p̄tinet aut ei' ob
seruatio ē plurimū nociua. vñ dē a iurispito q. i
rebo nouis p̄stitutōis euidēs dē eē vñlitas vt re
cedatur ab eo iure qd diu equū visuz ē. Et cū le
ges hēant maximā virtutē ex p̄suetudine. vt ait
p̄bs in. ij. politi. iō nō sunt defacili mutande.

De iure gētiū hoc. §. X

iūs qd sit seu quale. declarat Jfido. di. i. in decre
tis p̄eplā. Dicit. n. Iulgeniū ē sediti occupa
tio. glo. vacatiū q. i. occupati pcedunt. insti d re.
di. §. fere. Aliqñ si p̄ria aucte capet rē suā cadit
a iure su. x. ff. q. mei' cā. extat. Et B nisi forte a
lio mō nō posset hēre p iudicē. vt. xij. q. i. c. i. Hoc
ē et thō. ita tñ q. nō in dē sequat scandalū l'graua
mē alijs l' sediti occupatio. s. hostiliū. qd videt in
telligendū qñ iustū ē plū occupatiū. edificatio. s.
et hab. adū. nō. s. p̄ hosti fuitur. fuit' dē eē
de iure gentiū. q. p̄rio eā inuenerit cū noe male
dictionē seruiri. intulerit chanaā filio chā pro
pter irrationē in eū factā ab ipō chā. cū ex ebrieta
te vidit eū n̄ datū iacere i pudēdis. s. q. iusgētiū
eā approbat. Cū g bellū ē iustū capr' efficit ser
uus capr' nō q. bz iustū bellū. Cū fūus dē a ser
uado. q. s. capr' fūabat in vira nē occideret s. ad
seruendū seruabat. et peccat q. sic capr'. s. in bello
iusto recedit a dño suo. S. si bellū ē iniustū lici
tū ē fugere si pōt. bella. s. iusta. Capriuitates vt s.
q. capiunt seruētur ad vira. Postliminiū est ius
q. restituit alicui res quā ppter capriuitatē amise

rat vt. xvi. q. iij. p̄ria. nisi sint arma q. n̄ restituit.
q. ea turpiter amisit. vt. ff. e. l. ij. vel vestes s. lau.
Inducie. i. treuge. Hugo circa eas aut determinia
tur p ius canonicū. vt extra de pa. et treug. p totū
Legatorū nō violādoz. glo. Si q. legatū aīcorū
vel hostiū ipedit fin canōes excōicat di. xxiij. Si
q. s. cōm le. hostibz tradit vt sit fu' illoz vt. ff. d
le. l. vl. cōnubia. s. inter hoīes eiusdēz rī' fidei. vt
xxvij. q. i. caue. Cōcludit Jfido. Hoc iusgētiū
appellat q. eo fere oēs gētes vtnt. Et dic B Archi
di. q. ex B iuregētiū fere oēs p̄trac' introduci sūt
scz empriōis. veditōis. pmutatōis et hñōi. Licet
aut iusgētiū obligatōes induxerit nō tñ nomia
neq. actiones. imo a iure ciuili postea inducto p
cesserunt. insti. de acti. §. iste quoq.

Lex canonica ē. §. XI.

lex ecclie. et dē canō largo tñ vocabulo. Qd aut sit
canō dicit Jf. in li. et bi. Canō grece latie regula
nūcupat. Regula aut dicta eo q. recte ducit. nec
aliqñ aliozuz trahit. Aliq dicit reglam dictā q.
bñ regat l' normā bñ viuēdi pbeat l' q. distortum
pauūq. corrigat di. iij. c. i. Et dic ibi glo. sūma
ria q. cōstitutio ecclastica appellat var q. s. noībus
Aliqñ dē canō. qñq. decretū. qñq. decretalis. eplā
Canō dē qd statuit in gñali cōcilio. Decretū qd
statuit pa. de cōcilio cardinaliū suoz ad nullū cō
sultationē. Decretal' hō eplā quā statuit pa. vel
ex se pel cū cōcilio cardinaliū. Jtē inuenim' alias
canōicas cōstitutōis appellatōes vt dogma māda
tū. interdictū et sanctio. Dogma ē in doctrina cōsi
stens fidei xpiane. Mādatū in doctrina de morabo
Interdictū in q. nulla pena adq̄cit. Sanctio vbi
pena adq̄cit. tñ onū aliqñ ponit p alio. xxv. q. ij.
si q. s. Glo. sup illud. nec aliqñ aliozuz trahit cō
tra. ff. de re. iu. l. i. Regla ē q. rē breuif enarrat nō
vt ex ea ius fiat. g. aliqñ aliozuz trahit Rñ. Si
illud appellat regla in q. aliqd gñaliter statuit si
ne suis exceptōibz sic trahit aliqñ aliozuz. et fm
B intelligit regla iducta. Si aut sumat regla s. z
q. icludit suas exceptōes sic nūq. fallit. Et no
tandū q. ait gre. di. xix. regule scōz patrū p̄ne
loco et plona et negotio instante necessitate tradi
te sunt Et di. e. Jfido. dicit sciendū est pleraq. ca
pitula ex cā. ex plona. ex loco et tpe cōsiderāda sūt
quoz modi q. medullit' nō indagant in erroris
laborintū nōnulli intricando impingunt. cū an
te iudicant q. intelligant. ante inculpāt q. itera
do lecta pquirēt. De regulis iuris ponet inferi

De preceptis ec. §. XII

clēie que obligant ad mortale. et aliqua quidem
vniuersalia sūt q. exēdunt ad oēs fideles. aliqua
ad certos status psonarum. Et vniuersaliūz
primū quidē est de celebratiōe festozum. de p̄
bus agitur et determinat de p̄se. di. iij. proniciā

Titulus .XVII.

dum. Nam quis vacare deo et persequens cessare ab opibus exterioribus pro aliquo tempore sit de iure diuino et naturali. tunc determinatio temporis in qua hoc fiat. vel determinatio dierum est de iure positivo et precepto ecclesie. Declaratio circa istud preceptum habet in. ij. pre. ti. de accidia. c. de omissione festorum. **S**ecundum preceptum est de obseruancia ieiuniorum dicto determinatis per ecciam per totam quadragesimam. de pse. di. v. Quadragesima et in quatuor temporibus anni et certis vigilis. di. lxvi. per totum. et istud habet multas declarationes et exceptiones. quas vide in. ij. pre. ti. de gula. c. de transgressione ieiuniorum. **T**ertium est abstinencia ab esu carnis omnium sexta feria anni. de pse. di. ij. de esu. nisi cum natale domini venerit in tali die. extra de obserua. ieiun. c. si. **D**ie autem sabbati in italia vbi est talis consuetudo etiam est in precepto. Vbi non est consuetudo ut in catalonia et quibusdam alijs regionibus non est in precepto. Est etiam abstinere ab ouis et caseo in tempore quadragesime non solum ieiunantibus sed etiam benedictibus iuxta causam non ieiunandi nisi excusaret infirmitas. dist. n. j. denique. **Q**uartum preceptum ecclesie est de auditione missae diebus dominicis et festiuis. de pse. di. i. missas. et extra de parto. ut diebus dominicis. Declaratio autem huius precepti habetur in. ij. pre. ti. de accidia. c. de omissione diuinorum. **Q**uintum preceptum est de annali confessione. i. quod semel saltem in anno quilibet postquam venerit ad annos discretionis confiteatur peccata sua proprio sacerdoti. extra de peni. et re. de. **D**is vtriusque. **D**eclaratione huius. Et quod dicat proprius sacerdos. bene in. ti. de accidia. ij. pre. c. de omissione confessionis. et in. ij. pre. ti. de clerici. c. de sacramento penitentiae. **S**extum preceptum est de annali comunionem sumenda in die pascale postquam venerit quis ad annos discretionis. extra de pe. et re. de. **Q**uoniam autem sit annus discretionis et de die pascale declaratur in. ti. de accidia et de omissione comunionis in. ij. p. **A**dditur et huiusmodi aliud preceptum ecclesie erga sumentes eucharistiam. scilicet quod ieiunio stomacho sumant. nisi sint grauiter infirmi. de pse. di. ij. liquido. **E**t declarationem huius habet in. ij. parte ii. de clerici. c. de sacramento eucharistie. **S**eptimum est de solutione decimarum. q. 13. ad. quoniam. i. decimam partem fructuum vel lucrorum secundum theodosium extra de deci. a nobis. Et papue ubi est consuetudo dandi totum vel preterquam quartum ad illam preterquam est in precepto. Quod autem excusant non dantes ubi non est consuetudo vel non excusant. vide de declaratione in. ij. pre. ti. de inani gloria. c. de inobedientia quod ad solutionem decimarum. **O**ctauum est abstinere ab omni actu qui prohibetur sub pena excommunicationis et maxime lare sine. Nam contrarium faciendum est peccatum mortale. siue sit sententia lata a iure vili siue sinodali siue ab homine. etiam si illud de se non esset peccatum. puta ingredi monasterium monialium non mala intentione sed ad videndum locum de se nullum esse peccatum. Sed si est lata sententia excommunicationis contra

tra ingrediens extra casum necessitatis ingrediens peccat mortaliter. Et hoc nisi excuset eum ignorantia iuris illius. et bene iuxta causam ignorantie. et nisi sententia non tamen sententia in conspectu dei nisi premittitur. xi. q. ij. et si dicitur. **D**e hac materia bene in. ij. pre. ti. de excommunicationibus. **N**onum est de viratione excommunicatorum. xi. q. ij. cum excommunicato sequenti. et hoc in diuinis officiis. Nam participare cum benedictis excommunicatis maiori in diuinis sciens est mortale secundum theodosium. et alios. **E**t etiam precipiendo in alijs ut loquela. mensura et benedictis. quoniam. scilicet hoc fieret in contemptum ecclesie. vel post prohibitionem prelatorum specialiter super benedictis factam secundum theodosium. et alios. **N**ota tamen hodie quod per decretum constantiense hoc fuit modificatum. scilicet quod non tenentur fideles excommunicatos vitare etiam in diuinis. nisi postquam fuerint publice denunciati. vel propter publicam manu iniectionem in personam ecclesiasticam. vide hoc in. ij. parte. ii. de excommunicatione. **D**ecimum est quod non audiant missam et diuina officia clericorum publice in fornicatione iacentium seu concubinariorum di. xxxij. preter hoc. **H**oc tamen varie intelligitur a doctoribus. sed et per illud decretum constantiense etiam modo predicto videtur mitigatum. videlicet quod non debeant vitari nisi fuerint a suis prelatibus publice denunciati. **E**ndecimum preceptum concernit clericos ordinatos in sacris vel beneficiatos. scilicet quod debeant dicere dominice septem horas canonicas tam de virgine quam etiam de ipse. alioquin una hora ex negligentia omittendo sciens peccat mortaliter. extra de cele. missa dolentes. **E**nus declarationem bene in. ij. pre. ti. de clericis. c. de bonis canonicis. **D**uodecimum quod non dicat missam sacerdotes nisi per dictis matutinis et prima. ubi est de consuetudine vel institutione. alioquin est mortale secundum Guillelmum. et hoc ex generali consuetudine ecclesie. **T**redecimum est quod dicendo missam sacerdotes si omittant de vestibus sacris ordinatis ab ecclesia vel alijs consuetis ubique seruari. ut cum lumine cum missali cum ordine debito et benedictis omittendo aliquid non abile scienter erit mortale. quod pro institutionem vel more ecclesie di. xi. in bis. **D**e his bene in. ij. pre. ti. de clerici. c. de sacramento ordinis. **D**ecimumquartum est erga religiosos quod non dicant aliquam tetralennia homines a solutione decimarum. et quod faciant per. **T**ota. scilicet a contentione de decimis. et quod predicatores. **A**llius tertio diebus de materia decimarum. cum fuerint super bis a prelatibus ecclesiarum requisiti. **I**sta sunt tria precepta et transgrediendo sciens est mortale. In. ij. pre. ti. bene declarationem bene. **D**ecimumquintum est de clericis et religiosis. scilicet quod non se exercent in negotiis secularibus. ut in militia. in negociatione. in macellaria in cauponia et benedictis. extra de cle. l. mo. c. i. **D**ecimum sextum in quolibet regula seu religione est sciendum quod bene sunt aliqua statuta per modum precepti. secundum expressionem ibi factam. vel declarationem ecclesie ut in regula minorum et quodlibet illorum transgre-

Capitulum Vnicum

dicendo ē mortale. Facere autem contra aliquod essentialiū religionis. s. cōtra paupertatem. castitatem et obedientiā est mortale. nō solū qz contra ius bñanū. sed magis qz cōtra ius diuinū et naturale. qz contra factū totū. **D**ox declarationem habes in. iij. pre. ti. de religiosis. **D**ecimumseprimū est ad medicos. vt. s. cū vocant ad infirmos debeant eos inducere vt cōfiteant peccata sua. ex. iij. de pe. et re. cū infirmitas. Et declarationē huius habes in. iij. pre. ti. de medicis. **N**ā si nō dent medici/medicinā in detrimentū anīe p. salute corporali vel alia cā. puta qz mulier grauida faciat abortiū ne ipa moriatur. vel ne fornicatio sua nota fiat. qd etiā in dicta decretali prohibet. qm hoc est nō solū de iure positiuo sed etiā diuino et naturali. **D**ecimū octauū sciendū qz ad statū cōiugatorū multiplex preceptū fuit p. eccliam. **P**rimo qz nō p. trahent bñtes aliqd ex impedimentis matrimonii dirimentibz que sunt duodecim et bñtur in. iij. pre. ti. i. Scdo qz nō consumunt matrimonii p. trahentes in tpe prohibito. i. nuptias faciant. vt in. xl. et bñmōi. de qz habes in. iij. pre. ti. i. **T**ertio qz cū debeāt benedici. qz nō bigami. nō consumunt matrimonii ante benedictionē nuptiarū. **Q**uarto qz nō fiat seu contrahat matrimonium clandestine. i. sine testibz salte. Et de his oibz habes in. iij. pre. ti. i. **Q**uinto qz p. uerā in adulterio alter qz est innocēs nō d. qz reddere debet tum qm est notū iij. q. i. p. totū. declarationē huius habes in. iij. pre. ti. i. **S**ūt et alia p. cepta ecclie ali quas personas concernētia et non ita generalia. que et ca. usa breuitatis et alijs causis omittuntur. que pertinent ad diuersos status.

De canonibus .§. XIII

Nota qz canon aliqui sumit large p. quacūqz regulā in quacūqz facultate. et sic etiā sciētia medicine dicit p. te suos canones. Aliqñ sumunt p. omni iura ecclastica. et sic **H**iero. dicit i. prologo biblie qz aliqui libri in biblia vt liber sapie. Ecclesiastici et bñmōi nō bñtur in canone. s. libro rum scripture qz sunt approbati ab ecclesia vt nullo modo liceat dubitare de his qz cōtinent in illis et p. p. etatur necessario cōcludendo in his que sunt dei. Scdm hoc etiā quodcūqz habetur in corpe iuris canonici dicit canon. non solum consuetudines ecclesiastice. sed etiā dicta doctorū que videntur. **T**ertio dicit canō stricte p. stitutiōne ecclesiastica qz sit in concilio vniuersali vel provinciali. **N**ā vt dicit Gratianus di. iij. §. i. Concilioz alia sunt vniuersalia alia provincialia. Et provincialia. alia celebrant auctoritate romani pontificis. presente viz legato roma ne ecclie. Et dicit ibi glo. sup. verbo legato. s. specialiter ad hoc destinato. **L**icet. n. aliquis sit generalis legatus. nō tñ potest facere generale vel puin-

ciale cōciliū. qz ea que romano pontifici cōceduntur spāliter. mādāta gñali iurisdictionē nō trāsserunt. extra de of. lega. qz translatiōne. **S**ed nunqd metropolitan' pōt condere canones cū in concilio. s. provinciali. dicas qz sic. de paruis negocijs et de his qz spectant ad onus suū de magnis rebus nō potest. vt de his qz p. tinent ad fidē. vt. xviij. di. multis. Et canones sui solū obligant eos qui sibi sunt subditi. s. de provincia. **E**t notandū ē in Archidi. di. e. sup. verbo legato qz legatus in provincia sibi decreta seu cōmissa pōt statuta facere et durante statuta per eum etiā eo recedente. extra de of. leg. **R**emini. Et vt euites oēm calūniā intelligas de statutis legatorū in cōcilio puincia libus vel generalibus. de quibz loquit bñ. Gratianus di. lxxvi. vñā. **D**e alijs p. ceptis suis inhibicionibus et interdictionibus dico qz si aliquē prohibet aduocare post temp' administrationis sue. s. legari potest suū officiū aduocationis sue exercere. ff. de pen. l. vlti. fm. **U**in. et silt si ad tempus prohibet illud. ff. de pen. l. moris. **S**i vero sententialiter cū cause cognitiōne suo officio finito nihilomin' tenet statuti. Et ita intelligit. **L**. de postula. l. i. et glo. dicit de legato qz nō pōt conciliū puinciale facere. intelligendū est in his que spectant solū ad papam. nā hoc facere conciliū puinciale spectet ad metropolitanū cū suis suffraganeis. vt in eo inferior nō videat ligatus. dicendū est qz quātum ad puinciam sibi decreta potest facere conciliū. qz in ea ordinat' est. extra de offi. lega. legatos li. vi. **I**tem querit Archidi. di. xviij. sup. c. i. Si fiant in cōcilio puinciali aliqui canones. et aliquis incidat in aliquē illoz. nūquid archiepiscopus sine epis poterit absolvere. **R**ñdeo. **H**osti. in. c. graue de preben. facit circa hoc distinctionē. et dicit qz si formantur statuta in forma concilij. vt si dicatur. Nos conciliū vel nos archiepiscopus de consensu suffraganeorum nroꝝ in concilio congregatorum statui. et tunc sine consensu eorundē non poterit fieri absolutio vel relaxatio. ar. de rēpo. or. si archiepiscopus. et de of. dele. cām. **N**isi forte epi hoc ei concesserint. vel sup. hoc sit munit' consue. vel p. uilegio speciali. extra de of. ordi. duo. **A**ut in psonam archiepiscopi sit factus canon. **U**t si dicatur. Nos archiepiscopus de concilio fratru nroꝝ. **Q**uod conciliū cum non imponeret necessitatē vt nota. extra de arbi. Cum olim. non multūz operatur. et sic per se poterit absolvere satisfactio ne tamen premissa. extra de institu. ex frequentibus nisi sit solenne anathema. Alij vero indistincte dicunt qz non potest. **N**am cum statutum nō possit facere in puincia sine suis suffraganeis nec contra. scilicet potest absolvere. di. xviij. episcopus. Et sic non poterit penam tollere sine concilio. quia omnis res et. extra de regulis iuris. **C**oncludit Archidia. Ego credo qz sūm tñ

dicat nos concilium siue nos archiepiscopus de consensu
et non solum archiepiscopus poterit absolueret suum sub-
ditum ab illo ligamine. imo et quilibet suffraganeus
eius poterit absolueret suum subditum. cum ta-
lis sit sententia canonis siue iuris archiepiscopi extra de sen. exco-
mu. nuper. ¶ Dicit etiam Gratianus quod episcopus con-
cilia. i. congregaciones quas faciunt episcopi cum clericis
sue diocesis. que consueuerunt dici synodus. quous
sint inualida ad constituendum et diffiniendum. non
tamen sunt inualida ad corrigendum et exhortandum.
habet etiam auctoritatem imponendi et indicendi. quod
alio statutum est. dist. xviij. §. i. ubi dicitur glo. quod istud
non est verum. scilicet quod episcopi in synodo non possint aliquid
statuere. imo possunt condere canones episcopales. sicut
archiepiscopi. prouinciales non tamen consueuerunt
dici canones. sed constitutiones synodales. Et qui-
libet populus et quilibet ecclesia possunt sibi statuere ali-
quod ius. dist. xi. catholica. Supra quoque. dicitur Archi-
episcopi. quod nullum statutum potest facere siue cathedralis eccle-
sia siue alia sine consensu episcopi. extra de consuetu.
Cum consuetudinis et de his que sunt a prelatiis.
¶ Nouit. nisi sint aliqua minima. Non est. quod episcopus
caput cathedralis ecclesie et altarii. extra de testi.
requisiti. Et sine capite nihil est faciendum secundum
Inno. qui sic nota. extra de consuetu. cum accessissent
sed videtur contradicere. extra de consuetu. cum omnes
et de cleri. non res. cum dilectus. Sed dicitur quod illa ius-
ta possunt intelligi quando constitutio illa fuerit facta au-
toritate episcopi. vel non erat qui eam impugnaret. alias
non valeret nisi papa ex certa scientia illam confir-
masset. Ber. compo. quod ita notat in dicto. c. cum oēs

De canonicis .§. XIII

conciliorum vniuersalium et de ipsis conciliis vniuer-
salibus que sunt approbata. habetur dist. xv. et xvi. p-
torum. et ibi etiam habetur de canonicis apo. qui sunt
aurentici. et qui apocryphi. Et specialiter canones
seu constitutiones edite in. n. primis conciliis vni-
uersalibus. in quibus reprobatæ sunt quedam hereses
tunc exorte. Approbantur scilicet quatuor euangelia.
ut patet dist. xv. sicut sancti euangelistæ in dist. xvij. p-
torum ostendit apertè quod talia vniuersalia concilia non possunt
celebrari nisi auctoritate pape. Idem Thomas.

De decretis summi .§. XV

morem pontificum seu constitutionibus dicitur Placo.
papa. Si decreta summorum pontificum non habent
de neglectu et incurie redarguendi estis. Si ha-
bent et non obseruantis de temeritate estis redar-
guendi et increpandi. dist. x. Quid sit decretum
habes supra in. i. §. quous etiam aliqui dicunt decretum
constitutio quod fit in concilio. et quous secundum Thoma. in quod
libentis. papa in iudicialibus sententiis possit errare.
quod ibi proceditur per probationes iurum quod possunt errare.
Et de his intelligitur quod dicitur extra de sen. ex-
co. c. a nobis. scilicet quod ecclesia et fallit et fallit. In bu-

iusmodi in constitutionibus suis et decretis errare
non potest. quod regit a spiritu sancto. dist. viij. qui precepta.
et xv. q. i. c. violatores. Et hoc est verum in his que
determinat papa ut papa. i. cum consilio cardinali-
um. Nam que determinaret papa ut priuata perso-
na posset errare ut alij homines. ut patet de decreto Al-
nastasi pape. quod reprobat ut non verum. dist. xix. scilicet
¶ Item quod dicitur Greg. di. e. Nulli potestas est vel
le vel posse transgredi apostolice sedis precepta. Sic
ergo ruine sue dolore prostratus quisquis apostoli-
cis voluerit contraire decretis. nec locum deinceps in-
ter sacerdotes habeat. si exors fiat a sancto misle-
rio et c. Ubi dicitur Archidia. in rosa. quod istud. c. nul-
li potest esse canon late siue scilicet excommunicationis
etiam ferende. Sunt enim quidam qui apostolicam sedem
contumaciter negantes esse caput omnium ecclesiarum
dicunt ipsum non posse condere canones et decreta.
nec habere auctoritatem ea condendi. nec esse seruati-
da ab ea statuta. Isti tales heresim et schisma sapi-
unt. et in ipso genere delicti tanquam heretici exco-
municati sunt. xv. q. i. violatores. et de talibus loquitur istud
ca. si dicatur esse canon late siue. Sunt et alij qui
transgrediuntur decreta apostolice sedis. non tamen dicunt
vel credunt papam non posse condere ea vel non esse
seruanda. tales non sapiunt heresim. nec sunt ipso
facto excommunicati. licet peccent mortaliter. et sic possunt
excommunicari post admonitionem. siue ergo sit casus
non late siue siue ferende nullum sequitur inconueni-
ens. sed varie exponenda est littera ipsius ca. Ego
tamen ait Archidia. credo potius esse late siue. et quod lo-
quatur de contemptoribus decretorum qui. scilicet credunt
romanam ecclesiam non esse caput et non posse condere
decreta. Utrum papa per decretum suum seu consti-
tutionem vel determinationem possit facere novos
articulos fidei. Dicit archi. in rosa. dist. xv. in. i. c.
quod articulus fidei potest accipi dupliciter. vno modo
strictè pro his qui continentur in simbolo quos or-
ponet oēs fideles explicitè credere et debent scire.
de conse. dist. n. q. ante. Et sic papa non potest facere vel
addere novos articulos sicut etiam nec nostra sacra-
menta secundum Thoma. Alio modo potest dici articulus fidei
largius. Talis. scilicet quod credere oportet quod prius non
oporteret. et sic comprehendit articulus diffinitiones
factas a papa vel concilio super quibus prius
de fide. Et sic papa potest facere novos articulos.
quod potest declarare aliquid esse firmum et credendum et
oppositum esse hereticum. quod prius ante declarationem
non erat necessarium illud credere magis. Et oppositum
¶ Et illud. Tres personas diuinas esse equales. et alia
multa quod habentur in. c. canones dist. xv. que post illam
determinationem factam a concilio vel papa. non licuit
credere contrarium sine periculo salutis ut patet. Et
sic sumit in decretali. Cum ipse contra de hereticis.
ubi dicit Alanus quod ante illam diffinitionem de qua
loquitur illa decretalis. cum christus contrarium
dicere licebat. cum non esset prohibitum. Post

Capitulum Vnicum

Declarationem illam non licet. Ista hmoi credere
explicite no est necessarium nisi prelati qui legem
scire debent no perfunctorie sed scrutabiliter. xxx
viij di. Omnes implicite aut credere e credere ge
neraliter qd credit et tenet eccia. que fides sufficit
in hmoi sublimitate fidei. dummodo specialiter e
ptariu no sentiat. Largissime aut sumedo articu
lum fidei fm qd coprehendit oem sniaz verā circa
fidem. siue sit diffinita siue non in hac larga acce
ptione articuli. sic licet dubitare de eo qd no e dif
finitum ante determinationē. hec Archidiaconus.

De decretalibus .§.vi.

eplis. Quid sit decretalis bates supra. i. §. Q. aut
 habeant decretales eple eandē auctoritatez sicut et
 decreta ⁊ canones oñditur apte di. xix. c. i. vbi i. fi
 ne dicit. Quidēdum nullā esse dām inter illa
 decreta que in corpe canonū hñtur a lice sedis p
 sulum. ⁊ ea que pre multitudine vir p singula vo
 luminū corpora repiunt. cū oīm predecessoz suo
 rum decretalia cōstituta atq; decretales eplas qe
 beatissimi pape diuersis ipib; ab vrbē roma dede
 runt venerabiliter fore suscipiendas ⁊ custodien
 das eximos psules leonē. s. mandasse ⁊ gelasius
 pbauim. Nicolaus papa. Et in sequēti. c. di. e.
 dicit agathon. sic oēs aplice sanctiones accipiēde
 sunt tanq; ipi? diuina voce petri firmate. ⁊ Aug.
 etiā dicit in. ij. li. de doctrina xpiana q; inter cano
 nicas scripturas ille sint quas aplica sedes hñt. et
 ab eo meruerint eplas accipe di. e. in canonicis.
 Et nota fm Archidi. in rosa. di. xix. in prin. q; nō
 ligatur pstitutiōe anteq; ad eū pueniat. vt. xxvi.
 q. ij. Si aut. d. pposuisti vbi nō. Aug. q; puenire
 intelligit siue p publicationē ibi factā siue per fa
 mam vbiq; alibi sit publicata. Nā decretales
 quedā ad quasdā puñciāz misse sunt. ⁊ tñ obti
 nent etiā ibi quo nō pueniūt nisi p famā. et ibi
 etiā iud. an. lū est fm eas si certū est iudici q; sūt
 decretales. Si vero dubitat an sint decretales vel
 nō qd est facti ⁊ ei q; eas inducit incumbit pbatio
 fm Aug. Sed Clin. dicebat q; si allegat decreta
 lis ptraria iuri posiuo statim ē abñciēda nisi cō
 pnet. Sueru. in. illo loco abrogat ius cōe. C. cō
 muni. p. v. ror. ⁊ tñ ē admittēda decretal nō
 q; decretal s; q; puer p̄suetudini. nec obstat. buic
 dicto in autē. vt nul. iu. §. ex hoc nō. C. de p̄ci. im
 pa. of. l. q̄tier. Nā intelligi d; qñ constabat. Res
 scriptū est. impatoriū. hic aut agim? vbi nō con
 stat de decretali p bullā vel alio mō. Si aut nō ē
 ptra hñs sed p̄ter ius h; locū decretalis. extra de fi
 de instru. pastoralis. Quādo aut sit ptra predi
 cta. xxiij. q. i. §. ex his in fi. vñ si ledat ius alicui?
 vel in totū vel in prem recurrit ad iuris p̄ditores
 Si aut talis decretalis psonat iuri statim admit
 ti d; sed licet psonet p̄suetudini. non tñ admittit
 nisi p̄suetudo admittatur. extra de re iudi. cū cau

la. Item si talis decretalis allegata ē cōtra ius sta-
tim ē abicienda. sed ē ad papā recurrendum. ⁊ si
dicit se pōstituisse abrogat consuetudinē. Ius em̄
editū p̄ra consuetudinē ei abrogat. ff. de sepul. vi.
l. iij. §. damus. Sed hoc intellige s̄m hoc quod ha-
betur extra li. vi. de consti. licet roman⁹. ⁊ hec vera
sunt p̄ra decretales q̄ allegat s̄m vin. qui ita no-
tat in p̄ce. decre. pastoral. Ita tñ notat Jo. ⁊ gos.
q̄ si aliqua decretalis p̄ra ius inueniat nō statim
reijcitur s̄ superior p̄solatur. vt ibi dicit. **Tu** di-
cas q̄ cōstitutio añ insinuationē neminez astrin-
git cū decretū nō liget ignorātes. ff. de decre. ab oz.
sa. l. vl. **Mō**. n. p̄emptis disciplinaz qui ignorauit
militē. ff. loc. si ignorās. vñ iuder pōt merito dubi-
tare. vt dicit p̄dicta decretalis pastoral eo q̄ cōsti-
tutio q̄ allegat nō est publice insinuata. extra de
posu. pre. c. i. in auten. vt fac. no. p̄sti. col. v. ⁊ in p̄.
Si aut̄ p̄posuisti quod tñ intelligo cū determinari
one ei⁹ s̄m **Aug.** qd̄ supra dixi. Pōt dici q̄ cōsti-
tutio nō ligat nisi a tpe scie. vt p̄z in eo quod legi-
tur ⁊ no. in p̄z. c. p̄posuisti iuxta fi. x. xij. q. ij. de lai-
cis. v. dicit de hoc. Sed s̄m casū. decre. ligat igno-
rantes. vt p̄bat li. vi. de p̄ben. dudū. §. nos igitur
vbz quidē. ⁊ c. si beneficia. ⁊ c. quodā ad idē extra
eo. li. de elec. sed eo tpe. vñ sane intellige qd̄ dictū ē
in eadē glo. ibi Sed si dubiū adde. dic clarius es-
se hoc q̄ decretalis epla aut diffinit. aut imperat.
aut p̄hibet. aut precat aut indulget. Qñ diffini-
bz locū qd̄ supradictū est. Qñ impat necessitatē
infert ⁊ cōtra resistētē p̄cedit s̄m ordinē qui ha-
betur. xxiij. q. ij. de illicita. i. q. vl. c. p̄. Qñ vero. p̄-
bibitionē p̄tinet necessitates infert. vt. xxij. p. vi.
Mō mechaberis s̄m Jo. f. tñ nō p̄prio cōtemp̄u.
Sile de positionē meret lxxij. di. honoratus. In
vtrōqz tñ calu deponis si vel cōrumacia arguat v̄
p̄ illicitū fuerit qd̄ p̄hibet. vt. xij. di. in pluribz. c.
presumit. Qñ precatur nō ē coactio iustū tñ ē vt
obediatur. lxxv. di. archidiaconū. xxvij. q. i. sic. n.
Quādo indulget nullo mō trahit ad p̄sequētiāz
s̄m Jo. f. ⁊ hoc videas quod dicitur. xi. q. ij. qui
cōmunicauerit. ⁊. n. ij. di. §. leges. ⁊ ibi videas.

De rescriptis .§. VII.

videndū est. quid sit rescriptū. quis rescriptū con
dere possit. sup̄ q̄bus rebz impetrēt. si super eis
dubitare cōtingat. que vis ac prās ip̄oz quāto iē
pore duret eoz auctoritas. que rescripta sūt gene
ralia. que specialia. que iurisdicōiōi p̄ferūt. et que
merā executionē. ⁊ q̄ ius cōe cōtinēt. ⁊ q̄ grām spe
cialem. ⁊ q̄ pena debeat his q̄ rescripta impetrant
p̄ suggestionē falsitatis seu r̄i sup̄p̄sionē. ⁊ q̄ circa
hāc materiā dicūt B̄ extracta sūt ex sum. gōf. Res
cripta pape l̄ p̄cipis sūt mādara q̄ ad instantiā
alic⁹ l̄ aliq⁹ seu p̄prio motu l̄ ex relatiōibz ab̄ntiū
vel ex suggestiōibz p̄ntiū l̄ ad p̄sultatiōez faciūt. ⁊
cū aliqd̄ alicui l̄ aliq̄bo corpi. collegio vniuersitat.

vel civitati mandat seu indulget. Talia enim ius faciunt non generale sed speciale in negotiis et inter personas in quibus inter quos promulgata sunt. **¶** Et de le. et con. l. ij. Rescriptum precedere potest in ecclesiasticis papa. in secularibus imperator. De iuribus autem rescriptorum sciendum est. quod aut rescriptum est finis ius aut propter ius aut contra ius. Si est finis ius visus ostendit habere tale. non est decretalis epistolam et in causis diffinitionis auctoritatem habet. **¶** ut. xij. di. p. totum. Si propter ius sicut visus constitutionis habet et artat illos ad quos dirigitur. Nam et si visus ferendum iugum a sancta romana sede imponitur. pia ratio devotionis tolerandum est. **¶** ut. xij. di. in memoriam. Aut ius cui mandatum dirigit rationabile causam assignet quare quod mandatum adimplere non possit. **¶** ut extra. e. ti. si quando. Si contra ius et forte contra dictum dei. apostolorum. evangelii statum aliquid prodeat omnino respuis. **¶** ut. xv. q. i. sunt quidam. Quia necdum maior in maiore sed par in paribus non habet impium. **¶** ut. ff. de arbi. l. nam. ff. ad trebel. l. ille a quo. §. rempestivum. Eorum tamen dicta vel statuta potest papa modificare. unde illud. Quos de preiuravit homo non sepe sic modificat per summum pontificem. preiuravit consensu aiorum et carnis commercio. Alio si primum interveniat. scilicet consensu aiorum non finis. i. carnis commercium separat per ingressum religionis. **¶** ut. j. de iur. coniuga. verum. et c. ex publico. Non sic si alter coniugium velit in domo propria remanere. **¶** ut eo. ti. Ex parte tua in fi. Item modum diffinit et aliter illud verbum. Quos de preiuravit homo non sepe. scilicet violenter sine lege absque ratione. sic modificat. **¶** Bido. xxij. q. ij. quos de preiuravit. Si autem contra ius positum aliquid rescriptum emanet abiciendum est. **¶** ut. xv. c. ij. rescripta. Et de prei. imperatori of. l. rescripta. Nec etiam ratio rescripti recedendum est a iure communi. **¶** ut. j. de era. et qua. or. p. fi. Ea tamen nisi expresse in rescripto contineatur. non obstante ratione vel iure tali. **¶** ut. ff. de le. l. ij. l. si quis in prei. extra de of. del. super quoniam. Alio non est verisimile summum pontificem una epistola multa velle tolerare iura. **¶** ut. j. de elec. ecclesia. Et de inof. re. l. si quando. Sed si super iure aliquo dubitatio oritur consulendus est papa. **¶** ut. j. de fide. instru. pastoralis. Et in hoc posset poni exemplum. **¶** j. de pces. pben. fec. non va. dilect. de quibus probabiliter dubitatur an sit reuocata palam decretalis posterioris tempore non ordie. **¶** j. de elec. ne pro defectu. Sed si rescriptum sit contra consuetudinem prevaleat consuetudo. nam prevaleat iuri si sit rationabilis et prei. extra de of. del. super quoniam. Item si rescriptum sit contra fiscum vel publicam utilitatem. respuis prout ius suo et expectat scilicet. **¶** ut. C. de prei. impa. of. l. nec damnosam. In auct. ut nulli vi. §. et hoc quod iubemus. et de ma. prin. §. deinde. Si vero contra ius privati distinguatur. Aut in levi et modica lesione. vel si papa mandet in suo rescripto quod non admittat dilatoriam exceptionem procedat in principali. vel si mandet actione vel petitione alicui differri. vel cum indulgentia crucis signatis non pueri tempore crucis. tale rescriptum est. **¶** ut. C. de prei. impa. of. l. quoniam. et l. rescripta. Nam modica damna tolerant. **¶** ut ar. xij. q. ij. terru

las. et c. si quis de servis. et c. bone rei. Extra de his que sunt ab epi. sine con. ca. pastoralis. ff. de in integ. resti. l. scio. Sicut et deceptio modica toleratur. **¶** ut ff. de inno. in anis. idem pompo. Magna vero rescinditur. **¶** ut. C. de rescin. ven. l. re maioris. Ceterum si rescriptum enorme alicui lesione inducat et totum ius eius absorbeat non valet ut in predicta. l. quoniam extra de decimis suggestum. Et de dona. aplice. j. de verbo. sig. Quid per novale. ff. ne quid in publico l. ij. §. sunt qui putant. eo salvo. quod ex delicto auferuntur omnia bona. **¶** ut. C. de bonis damna. p. totum. extra de iudeis et sarracenis ad liberandam. j. de hereticis vergenis. et ne deri. vel mo. relatum. alio. non est verisimile quod papa vel imperator in preiudicio actionum indulgeat. **¶** ut. C. de peti. bono. sub. l. i. l. x. et ff. de minor. l. denique in prin. Ubique. n. denegat petino. denegandum est et rescriptum. **¶** ut. C. si imp. ex rescript. p. l. ij. Alii forte aliquid sit quod possit impetrari et nullo obstat. **¶** ut. ff. de sena. l. nupte. Uel si is cui princeps sine exemplo subueit. ut insti. de iure na. ge. et civi. §. sed quod principi. et xv. q. ij. rescriptum. Tollit rescriptum si per suggestionem falsitatis vel veri suppressionem fuerit impratum et scilicet vel ignoranter. sed tale quia non intervenire non fuissent obrete lre. **¶** ut extra eo. ti. super lris. etiam si rescriptum sit presentaneum iuri. **¶** ut xv. q. ij. si legibo. Et si contra ius vel vti. publi. l. et si legibo. Et eodem modo tollit si per mendacium ius obtineatur. **¶** ut. xv. q. ij. rescriptum. Et si contra ius vel vti. publi. l. rescriptum. Ut cum quis suggerens principem de iure quod non est impetrat. Quis non sit verisimile principem in hoc falsi. **¶** ut. C. de testa. l. oim. Tollit rescriptum primum per posterum faciens mentionem de priore. et tunc ipso iure ut extra de of. dele. ex lris. et c. pastoralis. §. preterea et fi. Si vero in posteriori non fiat mentio de priori. tollitur posterum per primum. sed non ipso iure sed opere exceptionis. Et est ratio diversitatis. quod in priore causam certum sumus de voluntate principis vel pape quod voluerit primum tolli cum in secundo de ipso fecerit mentionem. In secundo autem causam cum in uno de altero mentio non habetur de voluntate principis ignoramus quod illos voluit prevaleare non requiramus opere exceptionis ex priore contra secundum. Et sic intelligimus extra e. ti. ceter. et c. ex pie. Ubi autem dubitatur de duobus rescriptis. quod sit prius et quod posterum. videtur quod eadem est data vtriusque. sed in impetrata a diversis super diversis sed ad eodem iudices fuerint superior solatur. **¶** ut. j. de of. dele. sane. Si vero diversis fuerint obretra rescripta a diversis et ad diversos iudices. sed super eodem negotio et dubitetur quod sit prius quod posterum. sic servanda est vocatio nam illam decretalium. extra de in. pastoralis. et c. cum coniugat. Item elidit primum rescriptum generale per posterius speciale. Etiam si specialiter de generali mentio non habeatur. In eo tamen quod in speciali specialiter continetur. **¶** ut extra e. ti. pastoralis. ubi autem vtriusque rescriptum est speciale sed vnum est super incerto aliud super certo requiritur in secundo mentio de priori. **¶** ut infra de

Capitulum Vnicum

offi. de le. ex pre. Itē tollitur rescripta si ab eodem
duo paria fuerint impetrata. q̄ posteri⁹ de priori
mentionē non faciat. si ad diuersos iudices obre-
ta fuit cā vtrandi rei corā diuersis. nūc corā istis
nūc corā illis. Secus si hoc fiat ad cautelā. nec al-
teri admittat. vel ne iudices vni⁹ interim moni-
tur. vno tñ impetratoz vni lēdit. vt extra eo. ti. ex te-
noze. 7. C. de assertioe tol. l. i. §. vl. Sed si duo res-
cripta eiu sēdē tenoris impetrant ad eosdē iudices
nū nullū est viciū. vni. n. eē videt. vt. ff. de testa.
l. vni. ff. de his q̄ in testa. de. l. vl. 7. C. de bo. pos.
fm ra. l. i. §. ij. Et rō. p̄suetudo curie h̄z frequēius
duplicare lras p̄pter picula viar. Vbi vtro quis
impetrat diuersas lras ad diuersos p̄tra diuersos
talio diuersitas nihil obest. sed si p̄tra eundē talis
diuersitas obest in p̄sonalibz actionibus. q̄ cōmo-
dius corā eodē vel eisdez iudicibz poterāt expedi-
ri. vt. j. eo. ti. c. vl. ff. de q̄bus rebo ad eūdē in le. ea.
Itē si diuersi impetrāt diuersas lras sup diuersi
7 contra diuersos. lxx diuersitas nihil obest. 7 idē
si contra eundē eo salvo. q̄ si plures impetrāt di-
uersas lras sup diuersis b̄nificijs p̄tra eandē eccle-
siam vn⁹ illoz obinebit qui prius ad executores
lras portabit. extra eo. ti. capituluz. Qd̄ intelligo
cū papa non inrēdat grauare ecciam in receptioe
duoz. vt extra eo. ti. capitulū. Quā intentionem
pape colligo ex forma lraz vt si in lris cōtineatur.
Si p̄ alio vel alijs ibidē non scripserim⁹. vt. j. e.
ti. mandatū. vel sic. Nisi pro alio p̄ nos vīa eccia
sit grauata. vt. j. eo. ti. lris Ceterū si hec vel similia
in rescripto nō inueniant. q̄uis eccia cui scribit
sit grauata in receptione alicuius vel aliquoz de
mandato dñi pape. non tñ cōpenit exceptio. Nāz
7 si graue sit qd̄ imponit ab eccia romana ferēdū
est. vt. xir. di. in mēoriam. vel salte excusandū. vt ex-
tra. eo. ti. si qñ. Itē elidit rescriptū si ab appellato
fuerit impetratū infra tps appellationi p̄fixum
vt extra de appel. sepe. 7 ca. oblate. j. de p̄st. vni. vel
inuri. q̄dñ mēorie. Itē eliditur si ab excoicato
fuerit it. ratiū. vt extra de eta. 7 qua. or. p̄. cū bo-
ne. j. de p̄ba. post cessionē. 7 de procura. c. vl. Item
eliditur rescriptū obtentū lite pendente. extra vt li-
te pen. c. i. 7. ij. 7 vl. Nā lite pendente supplicare n̄
licet. vt. l. vt li. p̄a. nisi in casibz. vt. C. vt li. pen.
coll. viij. Itē tollitur rescriptū ex vicio visibili vel
invisibili. intelligibili tñ. Quidā em̄ rescriptoz q̄-
dam sunt visibilia. q̄dam invisibilia. s̄ intelligi-
bilia. Visibilia sunt q̄ acuto ingenio 7 perspicaci
oculo certū p̄nt. de q̄bus ponūtur septez exempla.
extra de tñmi. sal. licet. Invisibilia sed intelligibi-
lia sunt vt suggestio falsitatis. suppressio veritatē
de q̄bus dictū est sup̄a. Itē cū licere impetrēt
non p̄nentes seriem facti. vt extra de coba. de. 7
multi. sup eo. Et cām facti. vt extra de rescript. vi-
lectus. j. de sen. excom. Cum pro cā. Item si nō si

at mentio de dispensatione. vt extra de fili. p̄sbi.
Ex tua decōpositione. vt. j. de decimis. ex multi-
plici. De statuto. vt extra de rescript. constitutus
De priuilegio. vt extra eo. ti. cū ordinē. De sentē-
tia vt. j. de sen. 7 re iu. Inter monasteriū. vñ. d.
Si priuilegiū. si dispensatio pactum. vel si rescri-
ptū. Inia siue statum. Finis tollitur nisi mentio
facta p̄betur. Elidit etiā rescriptū. si per aliu sine
mandato dñi impetratur. vt extra eo. ti. non ulli.
Que exceptio hodie fm obseruatā p̄suetudinē lo-
cum h̄z in audientia lraz. nō in iudicio negotioz
Si oppones ex illa de cre. eo. ti. ex pre in fi. S̄z il-
la loq̄tur in p̄curatore renocato. cui⁹ impetratōez
ratā dñs n̄ hēbat. Secus si is cur⁹ noie impetra-
tur. 7 si sine mādato ratā h̄z impetrationez. P̄de
aut qd̄ impetrare p̄ alio sine mādato si sit de illis
p̄sonis a q̄bus nō exigif de iure mandatū. vt i de
cre. illis. nōnulli 7 ex pre. Que aut sunt ille perso-
ne legif. ff. de p̄cu. l. s̄ 7 lxx p̄sone. Durat rescri-
ptoz auctas p̄ decenniū. Si impetrates copiā iu-
diciū habuerint 7 neglexerint vni. Nā infra illud
tps qñcunq̄ poterūt experiri. vt. C. de diuersis re-
scriptis. l. falso. Alij aut doctores dixerunt q̄ si qd̄
impetret rescriptū. 7 infra annū cū copiā iudiciū
habuerit nō utatur petir rescriptū lapsū anni. vt
infra eo. ti. si aut. 7. c. plerūq̄. Qui sic dicunt 7 af-
serunt de plano. l. illam falso fore correctam. S̄z
q̄ promptum est iura iuribz p̄cordare. vt. C. de i-
offi. doni. l. vna. Sic legem 7 decretales reduco ad
concordiā. Legem intelligo cū post primū rescri-
ptūz scdm nō fuerit impetratū. Decretales illas
intelligo cū impetro primū rescriptū. tu impetras
scdm nō facta mēione de primo agis ex p̄suetu-
dine. excipere nō possum ex primo sup eodē nego-
cio ad alios iudices obtento si in illo fraudulēter.
vel negligēter infra annū ab impetratione tui scdi
vti omiserim. sic loq̄tur ille de cre. 7 b̄u casū. l.
illa nō p̄siderauit. Et si hec opinio placeat dicez
vt supius tactū est q̄ annū iste incipit currere a
tpe scdi. rescripti. qd̄ tali rōe p̄babis. Ann⁹ p̄ se si
ne scdo rescripto nō tollit primū rescriptū vt dis-
ctū est. nec scdm rescriptū p̄ se sufficit ad tollēdū
primū. cū de eo nō hēat mētiōem. Et ligif vtrūq̄
necessariū 7 scdm rescriptū impetrari 7 p̄nuz cer-
dere vt sic. ābo p̄iūcia primū penimāt. iura illad.
Et si nō p̄sint singla queq̄ iunāt. 7 ad b̄ hēs opti-
mū sile. q̄z imp̄fecta volūtas p̄ se nō tollit solenne
testamentū p̄cedens s̄ cū de. enio tollit. vt. C. de
testa. l. sancim⁹. Doctores tñ mlti dicūt primū re-
scriptū nullo alio impetrato sup eodē negotio tola-
li p̄ lapsūz āni. Generalia rescripta sunt illa in q̄-
bus generales seu indefinite clausule p̄tinent. l. cū
dicat tal 7 tal. 7 quidā alij iniuriant eūdē. Qel sic
Super decimis. possessionibz 7 rebus alijs quo-
casu rescripta ad maiores 7 digniores p̄sonas vel
ad maiora negotia exp̄ssis nō extendunt. vt e. ra

eo. Sedes aplice et c. pastoralis. Item si ponat clausula illa. Contradictores et. ite illa. Amoto inde. itez illa. Vocatis et. Tales. n. et siles clausule faciunt generale. rescriptum. Item cum lite diriguntur ad omnes ut extra de pe. et re. Cum ex co. Speciale rescriptum est quod inter certos dirigunt. et super certis et expressis rebus seu negotiis sine clausula generali. ut extra eo. si. c. i. et. c. pastoralis. Et tale rescriptum non extenditur ad alias res vel personas ut. j. de offi. dele. c. p. et g. et c. cum olim. Sic et privilegium personale personarum non transgreditur. ut. j. de usu. pal. c. ij. et offi. dele. quoniam abbas. ff. quibus modis usufructus amittitur. l. si usufructus et. vj. q. i. penult. Insuper. de iurena. gen. et civi. §. si per principem. ff. de iudi. l. sed et si restituatur. ff. de re. iur. l. privilegia. ij. q. vi. si quoniam §. diffinitiva in. x. Quoniam non obstat extra de iudi. quod vero. Nam ibi agitur per prias litteras sed aucte scilicet. Nam ob. j. de offi. dele. Quoniam cum sit commissio expressio nomine dignitatis Ibi. n. lite transeat ad successorem qui succedit primo in onere et honore. ut. j. de offi. ordi. pastoralis. Item non ob. j. de offi. dele. c. i. ubi iurisdicchio ex litteris speciali alibi extenditur ad alios. Nam ille casus specialis est ut extendatur iurisdicchio ad illos qui precesserunt iudicium impediunt. ut. j. de offi. iudi. dele. ex litteris. Sed de procreatione iurisdictionis non persequitur hic amplius. quod non ple. nua. j. de offi. dele. Iurisdiccionem offerunt omnes ille lite in quibus cognicio demandatur quod ex forma colligitur litterarum ut cum in litteris continetur. Si est ita. Si promissis veritas suffragatur. cognita veritate. iusticia mediantes sicut de iure fuerit. quod canonicum. quod iulium. ut promissis. ut tenetur put in iusticio inde confecto vel iuris continetur. Et talis iudex cui negotium a principe committitur. sub aliquo de his formis patet in figura iudicij. procedere. Potest et aliquid vel aliquid cum committitur tota vel partem. ut. j. de offi. dele. Cum ce. Principium medium vel finem. cognitionem vel executionem. ut. j. de offi. dele. super quoniam. Talis potest recusari ex causa nisi fuerit iudex penitus. ut extra de offi. dele. Cum olim magis. ij. q. iij. Inducitur. §. spaciis. In autem. offeratur. n. q. q. iij. §. Item in criminali. in. x. si quis testibus Sed et tunc poterit recusari ex noua causa ut extra de offi. dele. in linuante. Executione lite sunt per quos sine aliquo iudiciali cognitione facti seu misterium delegatur. ut extra de offi. dele. c. vi. Talis non est iudex sed auditor vel executor. ut extra de offi. dele. super quoniam. §. porro. Talis et si possit recusari nisi deest de voluntate patris ut recipiat assensu. ut in decre. super quoniam §. nos autem et. §. porro. a tali appellari non potest nisi fines mandati excedat ut in ea. decre. super quoniam. et. j. de app. novit. ij. q. vi. si quoniam §. diffinitiva. In. x. ab executione. C. quorum app. non re. lab. exequutore. Fines autem excedit cum aliud vel aliter exequitur quam mandatur. Ut cum exequendo mandatum preter commissum iniuriam inferat. Nam et tunc potest ab iniuria appellari. ut. C. de app. l. si quod puocatione. Talis cum non sit iudex ut dictum est nec est iurisdicchio sed executio demandatur extra de offi.

dele. c. vi. alteri delegare non potest. quod ex iurisdiczione procedit iudicis dandi prius ut. ff. de iurisd. o. iu. l. iij. Et quod cum misterium committitur industria eligitur persona lis. et ideo a persona recedi non debet. ut de offi. dele. c. vi. Et de cadu. tol. l. vna. ff. de solu. l. inter artifices. Tales in exequendo preter iudicij non assumat. ut. C. de executione rei iudi. l. si ut proponis. Continetur ius cōeliterere in quibus mandatur quod sonat iuri et equitati et maxime cum ipse lite continetur iuris determinationes. puta prius convocatur vel vocatur qui fuerint evocandi. quod iustitiam vel quod canonicum et. Item iusticia mediantes vel per ut de iure fuerit et. vel alio consilium clausulas. Gratiam continetur ille qui continetur dispensationem. pene debite remissionem. et in quibus ob favorem. utilitate seu necessitate recedat a iure cōeliterere. Tria. n. sunt qui faciunt a iure discedi. necessitas. utilitas et evidens meritorum progreuium. ut. i. q. vj. tali. extra de elect. Innotuit. Restat videre de pena impetrantium litteras per subreptionem. Et est sciendum quod cōdemnandi sunt ad expensas quas altera pars fecit in ea re. et circa ipsum iter. ut extra de. et. ceteris in fi. C. de his qui accus. pos. l. qui crimine. Et alias seueritati subiaceant iudicanti ut. xv. q. ij. et si non cognitio. Nam et p. l. cornelia de falsa. puniri possunt. ut. ff. ad l. cor. de fal. l. si quis irreperit.

De doctrinis .§. XVIII

ecclesiasticis precipue doctorum. nota triplicem dram Quedam. n. sunt reprobate tanquam false et heretice. de quibus habetur. x. m. q. iij. c. pe. et di. xv. sancta romana. In palea. et extra de su. tri. et fi. c. damamus Quedam vero doctrine declarantur apocripse. de quibus habetur in dicto ca. sancta romana. In palea dis. v. Dicitur autem apocripsum secundum archiepiscopum. di. xvi. in principio quasi occultum seu secretum. quod. s. non in ecclesia sed remote secrete est legendum. Dicitur autem aliquid dupliciter apocripsum. viz. quod ignoratur quod fuerit autor talis libri. et sic in biblia dicitur aliqui libri apocripbi. et tunc leguntur publice in ecclesia. vel quod dubitatur de veritate. alii libri. et de huiusmodi apocripbis dicitur in dicto ca. sancta romana. et talium librorum liber est quilibet ad credendum vel non. Tertium genus doctrinarum est. quod est approbatum ab ecclesia. Et he sunt primum quidem et principaliter doctrine seu libri biblie quod in. vlt. et firmatorem credere quod nullo modo licet de veritate. et. et. re. quod si esset hereticum cum sint dicta. et. ipse san. ut patet in simbolo quod errare non potest. Deinde ordinationes seu constitutiones et determinationes sacre per summos pontifices vel concilia velia approbata et iudicialiter credere et tenere sunt. Post hec est opuscula scriptorum patrum et doctorum ecclesie sunt approbata. et precipue beati. s. Cipriani. gre. nazarii et anastasi et arbana. biero pspert. io. crisost. valerij. ambrosij. augustini. leononis pape. ut patet in dicto ca. sancta romana. Et itine dicti ca. dicitur. Opuscula ar. tractat omni patrum orthodoxorum. qui in in nullo a sancte romane

Capitulum. Vnicum

ecclesie cōsortio deuiauerūt. nec ab eius fidei p̄dicatōe se iūcti sūt. s̄ cōionis ipsius grana vsq; ad vltimū diē p̄cipēs fuerūt legere decernim'. Et decretales eplē sūmōz pontificū venerabilē suscipiēde sūt. Nō tñ credēdū est vel dicēdū dicitā p̄dictōz doctōz vel alioz eē tāte auctoritatis vel firmitatis. quāte sūt doctrina scripture sc̄e. vel determinatōes eccl̄ie facte in cōcilij vel p̄ sūmos pōntifices. Nā de his nullo mō l3 dubitare v̄dicis v̄ro doctōz l3 dubitare v̄ale sentire nisi sint talia. q̄ vel sūt definita p̄ eccl̄iā. q̄ sūt firmis tenēda. vel q̄ sūt als in doctrina scripture sacre p̄tēta. vñ aug. Ego sol̄ eis scriptōz q̄ iā canonici appellāt didici. hūc tñōz honorēq; referre vt nullū eoz scribēdo errasse audeā credere. aut si aliqd in eis oñdero. qd̄ videat p̄trariū verinati nihil aliqd existimē q̄ mēdosuz codicē eē. vel nō eē assecutū interpretē. qd̄ dicitū ē. vñ me nime itel/lerisse n̄ ambigā. Alios v̄ro ita lego vt q̄ntalibz sc̄ritate. quātaue doctrina polleāt. n̄ iō v̄rū putē qz ita ipi senserūt. s̄ qz mihi p̄ alios autores vel canonicas vel pbabiles rōes. qd̄ a v̄ro n̄ abhorreat p̄suadere potuerūt di. ix. ego iō Aug. Noli meis litteris q̄ canonicis scriptur̄ insuere. s̄ in illis qd̄cūq; credebas cū iueneris. incōstanter credere. In istis at̄ qd̄ certū hēbas nisi certū itel/lexeris. noli firme tenere. di. e. vñ archi. sup. d. c. Noli dicit. Hodie i scriptur̄ italiū. s̄. doct. aliqd posse replendi. vñ nisi si qd̄ inueiat qd̄ n̄ innit̄at auctū v̄terū vñ noui testamēti. siue pbabili siue canoica rōe. b̄ ibi. Hoc p̄z ex eo. q̄ ipi sc̄i doc. sibi in uicē p̄traria i suis libris dixerūt. Sicut vñ bigā b̄iero. dixit bigamū n̄ eē cēsendū eū. q̄ aū baptismū habuit vñā vxorē. vñ p̄ baptismū aliā Aug. vñ p̄trariū sc̄nsit. s̄. talē eē bigamū. s̄. snia p̄fert. vñ illa b̄iero. n̄ tenet. vñ. di. xxvi. Acutius vñ. c. deinde. erra de bigamis debitu. vñ s̄. de obf̄uatiōe legalit̄ vñ de rep̄hēsiōe quā fecit Paulus petro. ad gal. i. q̄ p̄traria scripserūt. tñ maḡ statuer̄ augustinū. vñ dicitū ē sup. Clez ē. q̄ in his q̄ p̄t̄nēr ad fidē l' bonos mores necessarios ad salutē i n̄ lo discordāt sc̄i doc. reali. vñ si aliqñ sup̄ficialit̄ videat̄ sentire p̄traria. Itē dicit archi. sup. c. q̄s nesciat. di. ix. q̄ rubric̄e decretaliū auctēficat. et̄ tr̄. vñ. vñ i si. vbi dicit vñ. vñ extra. di. li. pen. nihil i n̄. vñ s̄. rubric̄e vel tituli legal̄es auctēfici sūt. vñ allegari p̄t̄ in cāis. ff. de i i n̄ reg. restitū. l. i. Sed rubric̄e decretōz n̄. vñ false inueniūt aliqñ. xvi. q. i. placuit. s̄. inno. q̄ ita notat̄ erra in p̄mio decre. q̄ ē p̄nū in decre. s̄. capi. seu. sc̄i cōcilioz sūmōz pōntificū vñ doctōz auctēfica vñ approbata sūt. n̄ at̄ dicta gratiani in. s̄. fm Jo. an. Doctrina ē h̄. l3. de adno approbata fuit. vñ p̄trauagātē Jo. xxij. Qñ at̄ dicta doct. p̄fator̄ vel alioz cōtraria eēnt dictis sūmōz pōntificū. cui sentētie magis est fidē. declarāt

Gratianus. di. ix. s̄. i. p̄ distinctiōem. vñ q̄ in causis seu negotijs diffiniēdis. Cū q̄ quelibz negotia sine accipiāt vel in absolutiōe innocentū vel cōdēnatione de. in q̄ntū. Absolutio v̄ro vel cōdēnatio nō sc̄iam tñ desiderāt. s̄ ē p̄tatem p̄tentiū. iō diuinariū scripturā tractatores. vñ si sc̄ia pōntificibz p̄emineāt. tñ c̄ dignitatis eorum apicē n̄ sūt adepti in scripturā sacrā expōiti omibz his p̄ponūt. In cāis v̄ro diffiniēdis fm p̄ eos locū merētur. Quis aut̄ ordo tenēdus sit in solutiōe alicuius q̄stionis ponit Inno. di. e. de q̄b̄ sūmarim explicat ibi Archi. dicens. Nā primo recurrēdū est ad scripta noui. vñ v̄teris testamēti. Secūdo ad canones aploz vñ cōcilioz. Tertio ad decreta vñ decretalia romanoz pōntificū. Quarto ad scripta greca. Quinto ad scripta sanctor̄ patrū latinoz. Ultimo ad exēpla sanctorū. Si aut̄ nec veritas inuenit̄. hoc modo cōgregandi sunt sapiētes. vñ qd̄ agēdū sit inuestigādū dñs reuelabit. Iuxta illd̄ vbi duo vel tres congregati in noīe meo vñ. Mat̄. xviij. Quia tñ dicitū est q̄ recurrēdū est ad scripta greca. subdit Archi. vñ dicit. q̄ hoc locū habuit. qñ penes grecos p̄sules catholice fidei vigeat auctoritas et exēplaria eoz erāt cor recta. vñ iō in dubijs recurrēbat ad eos. di. ix. vñ. v̄terū. Sed hoc hodie locū nō h̄z. Nāz hodie greci sūt accephali. vñ scripta eoz corrupta. fm Hugo. Al pauc̄ tamē annis citra reuerſi sunt ad vnitatē fidei eccl̄ie romane. Dicit autē glo. sup. dicto. c. vñ v̄terū. faciendo cōparatiōē inter doctōres. cui maḡ sit credēdū. q̄ augustinū in disputatiōibz. b̄iero. in historijs vñ trālatiōibz. gregorio in moralibus. Sed querit archi. di. ix. Si grego. q̄ fuit expōitor seu doctō vñ papa. in aliquo articulo cōtrariū inuenitur alicui illorū expōitorū. cuius doctrina etiam est approbata. vñq; credēdū est maḡ. Grego. in determinatiōe causarū. q̄ aliq; doctōricus. In his v̄ro. q̄ vt expōitor dixit videtur ei nō magis esse credēdū qz papa. sed forte qui magis p̄sona rōni dixit. vel qz maioris sciētie et sanctitatis vñ auctoritatis hētur. Nā vñ inter apostolos vnus p̄ponit̄ alteri. vt Petrus lino. ge. a. s̄io lucio. Et similiter interpretēs. vt ambro. b̄li. augustinus. bede fm Aug. Augustinus in li. de doctrina christiana dicit. vñ habet di. xij. In canonicis scriptur̄ eccl̄iaz catho. q̄ plurimū diuinaz scripturā. solernissimū idagatoz auctoritatem sequat̄. Inter quas sane ille sint. quas apostolica sedes habere. vñ ab ea meruerūt ep̄istolae accipere. Tenebit igitur hūc modū in scripturis canonicis. vt eas que ab oibz recipiuntur eccl̄ie p̄ponat eis quas quidē nō accipiunt In eis v̄ro que non accipiuntur ab oibz. p̄ponat eas quas plures gramo. esq; accipiunt. eis quas pauciores minoribz auctoritat̄ ecc̄e hēte

Titulus Octauus

ment. Si aut alias inuenerit a pluribus a gra-
uioribus haberi. quod hoc inueniri vix possit equi-
lis in auctoritatis eas habendas puro.

Item nota quod .§. XIX

posterior constitutio siue lex tollit priorem. etiam si de
priori nulla faciat mentionem. extra de cognat. spi.
c. i. Secus est in rescriptis. extra de rescriptis. Ce-
terum. Secus est de privilegiis. quod si non tollit prius et
posterius nisi in posteriori fiat mentio de priori
ut nota. di. xviij. Quoniam in glo. et vide de consuetudi-
ne. quod si non tollitur per constitutionem nisi fiat men-
tio de ea extra de consuet. licet li. vi. Item. fin. Ho-
stien. Job. an. et Bern. quod constitutio generalis in-
cipit arrare seu obligare post duos menses a tpe
publicationis. Et hoc nisi in ipsa constitutione ali-
ud contineatur. Inferior autem constitutio videtur ca-
pitulorum et vniuersitatum fin. Hostien. ligat in con-
tinenti facta per mulgationem. nisi forte absentes et
ignorantes. quod neque ipsi dabo. sed iudicis arbitrio
relinquo. Item constitutio non extenditur ad preterita
sed tamen ad futura. nisi aliud declaretur. extra de consti-
tu. c. vi. Queritur autem vtrum quod facit contra constitu-
tiones pape per ignorantiam peccet. Respondet Tho. in
quod ibi. quod ignorantia quod est causa actus. causat in
voluntarium. vbi ipse excusat a peccato. nisi ignorantia
ipsa sit peccatum. Et autem ignorantia peccatum quoniam quod
quod potest scire et tenetur. bene. Constitutionem autem
pape omnes suo modo scire tenent. si aliquis contra
constitutionem pape agat. et beat sufficiens impedi-
mentum. per quod scire non potuerit. puta si fuit in car-
cere vel in terris extraneis. ad quas constitutio non
peruenit vniuersaliter vel aliquid simile. talis igno-
rantia excusat ut non peccet agens contra constitu-
tionem pape. hoc ipse

Item nota quod .§. XX

dispensare in legibus vel cal interpretari spectat ad
prelatos et rectores. quod si in hoc. habent potestatem nisi ubi
ita necessitas occurrat. cum opteat sub iro obuiari
ne sequatur aliquid inconueniens. Item a tunc ipsa necessi-
tas habet amittere ipsam dispensationem legis et quilibet
per se potest tunc interpretari legem et dispensare secum et per
quod cum non potest habere recursum ad superiorem
i. quod i. puta cum. Si ergo quod grauer infirmas ipse iei-
iunij ab ecclesia intinuit. per ipsum potest dispensare se-
cum in lege ieiunij. et interpretari. quod non obliget ad
illa. In obsequatione. n. legum vel preceptorum. maxime
de arredi et seruati intentio feretis legem vel ad pre-
ceptum. de qua si preter. et contraria sit ad scripturam le-
gis vel verbum precepti. eque obediendum est omnia
littera legis vel precepti. item. q. v. bene. Si autem
dubiet de intentione standum est littere fin. arch.
vel licet recursus ad superiorem si potest. cum est inter-
pretari et dispensare. vel si non potest beat periculum prior-
um. Item autem ipsi prelati dispensare et dicit cum

adest causa rationalis. puta alicuius necessitatis vel
maioris utilitatis. Unde diffinit dispensatio sic a
host. quod est iuxta alleviatio ferri cum causa. scilicet rationabilis cogi-
tatione ab eo quod potest. quod si prelati absque rationabili causa. si
saltem dubia. per sola voluntate licentiam tribuant veniunt
di contra leges. fin. Bern. in li. de dispensatione et pre-
cepto. non erunt dispensatores sed dissipatores et pec-
cabunt ipsi dispensantes cum dispensatio si eis vultur.
Unde dominus dicit Lu. xij. Quis putas est fidelis
dispensator et prudens quem constituit dominus super familiam
sua. vbi tria notant in dispensantibus. Primum
est fidelitas. ut. scilicet in dispensatione beat intentionem
ad bonum contra ibi fidelis. Secundum potestatem. ut. scilicet
consideret causas mouentes et qualitates personarum. Unde
dispensare quasi diuersa pensare. ibi. prudens.
Tertium est potestas. ut. scilicet in eo in quo dispensat beat auctoritatem.
et super his cum quod dispensat beat potestatem.
ibi. quem constituit dominus. Et nota fin. Ray. quod prohi-
bit etiam dispensatio. vbi quod non potest fieri sine ma-
nifesta declaratione ecclesie. et vbi non est iusta causa
dispensandi. i. quod vij. Tali. Aliquod vero dispensatio est de
bita. et vbi iusta causa dispensandi. quod iustam multiplex
potest esse. i. quod vij. Neque. §. rigor. r. c. et §. sequenti. et
quoniam dispensatio ex iusta causa sit de bita. et pec-
cet prelati non dispensatio ut est ar. ij. q. v. Quarto. in
si in subditi non habent ius petendi nisi forte suppli-
cando Aliquod dispensatio est promissa. ut. di. l. Si quis
prohibet. Et papa quod in oibus pure posituius beat
plenitudine dispensandi. et sic debet habere omnia iura
i iurisdictione peccatorum sui. extra de consti. l. 3. li. vi. Item. l. ad
interpretationem et dispensationem. In aliquo tamen non
conuenit dispensare. Episcopi autem dispensare possunt fin
communi opinionem doctorum. bis quod non sunt eis a iure. per
bita. extra de sen. exco. super. Et di. l. Oportet in
glo. quod at eis prohibetur et pape est uel in prebendis in pre-
dicta glo. Et vide etiam in. ij. pre. Et nota fin. In-
no. in glo. super. c. dilecti. extra de tempo. ordi. quod
episcopo non licet dispensare super faciendis. ut. scilicet aliquid fa-
ciat contra canones. nisi vbi permittitur ei a iure.
extra de consti. c. i. nisi per aliam promissionem. et per scrip-
ta esset derogatum. extra de consue. c. vi. Super eo
autem quod factum est semper. potest dispensare ut tolle-
retur. nisi prohibeatur. ar. ad hoc. xij. q. v. hoc vi-
detur. Dico et forte melius quod vbi ius precedit dis-
pensationem simpliciter potest. Et loquitur de cre-
extra de sen. exco. super. Si autem dispensatio non
conceditur a canone. nunquam est potest dispensare
te etiam si in canone inuenitur quod papa dispenset.
extra de consang. et affini. quod dilecti. Quia cum
episcopi debeant seruare canones. non debent con-
trariare. nisi id expresse concedatur. xij. q. i. ca. i. et
sequenti. Nec inno. De dispensationibus quod possunt
fieri per episcopos. vide in. ij. pre. n. de statu episcoporum
Morandum etiam quod corpus totius iuris canonici
habetur in quatuor libris. scilicet decreto. decretalibus
secundo et clementinis. Copilator decretorum fuit

Capitulum. Vnicum

Gratianus monachus. qui opus illud edidit anno dñi. M. vel circa. ut dicit hug. ij. q. vi. §. for-
ma. Fuerunt ante hanc cōpilatiōem quedam alie. s.
Isido. postea Juonis. Distinguit aut in tres p-
tes. Nam prima continet ceterūnam distinctiones
Secunda pertinet triginta sex causas. quarū q-
libet habet plures q-
stiones. et in .xxxiij. causa Ter-
tia questio cōtinet tractatū specialē et plūm de pe-
nitētia. qui sic allegat. s. de. pe. vi. tali. et continet
septē distinctiones. Tertia pō in titulat de pfecta.
et habet quinq- distinctiones. Primus q- fecit ibi
lecturā fuit Hugo q- nimis scrupulosus fuit in
suis determinatiōib. Sed glo. cōis ei est iob.
satis bona. Addidit tñ Barto. baxi. quedā ad di-
ctas glo. que corrigūt opini. iob. vel melius de-
ciarāt. Post fecit solennem apparatū sup eodez
Archi. q- dicit Rosariū. Compilator vero decretali-
um fuit magister Rai. magister ordinis p-
dica-
torū ad requisiōem et iniūctiōez Gre. noni. anno
dñi. Mccxx. vel circa. et diuidit liber ille in quinq-
p-
tes. et quolibz p-
bz multos titulos. q- tituli ex
primūt material de q-
bz ibi agit. et allegat nō p-
p-
tes. sed p-
titulos et capitula. et antiquus ante titu-
lū dicebat extra. s. decretū. sed a modernis dimittit-
tur illd extra. et solū titulus allegat cū ca. glose
cōis eius sūt Bernadi. Sed plurimi fecerūt ap-
paratū seu lecturas sup eisdē. ut inno. iij. Hof.
iob. an. in nouella iob. de lignano. Petrus de
ancharano. Franciscus zam. Antonius de bu-
rrio. Abbas de sicilia et alij. Sextū librū cōpila-
ri fecit Bonifacius. viij. Anno dñi. Mccc. vel cir-
ca q- dicit sextus. q- sequit ad. v. libros decretaliū
et bz titulos et capitula sicut decretales. et fm il-
lū ordinē. nō tñ oēs illos titulos bz. Qñ de ma-
trimonio parū ibi agit. glo. cōi eius est iob. an
qui etiā sup eo fecit apparatū in nouella. Archi.
etiā fecit apparatū. Dñicus de sancto geminia-
no notabilis scripsit et alij mlti. Quartus li. dicit
clemēne ex eo q- sūt s-
b demēre in cōcilio vienē
si editi. s-
t modicū tempus a cōpilatiōe sexti.
Clemens tñ morte puentus nō pmulgauit eas
sed Job. xxi. successor ei. Habet titulos fm ordi-
nē decretaliū. sed nō oēs illos. Allegatur p-
titu-
los et capitula. Sed cū additione. in clemēnis
sicut allegat. s-
habes in. vi. addēdo lib. vi. Et
hoc ad differētiā titulorū qui habent in decre-
libus. Glo. eius cōmunis et notabilis est Jobā
andree. Sed fecerūt apparatū sup eis. Pau-
lus de leaz. Franciscus zamba. Joban. de imo-
la. et en. Reperiunt etiā quedā constitutiones
ecclesie. que non sunt in corpore iuris et ideo di-
cuntur extrauagātes que postq- sunt pmulgate
ligāt sic q- habet in corpore iuris. p-
cipue cū sciūf.
**Titulus decimus octa-
uus. De lege civili.** Quo tempore ius civile

conditum sit. quantum liget. de legum diuersi-
tate et earum effectū. Capitulum vnicum.

Ex seu ius civile

Ius civile est qd quisq-
sic describitur ab Isidoro in. v. et bi-
mologiar. Ius civile est qd quisq-
populus vel ciuitas sibi p-
priū. diuina humana
q- causa cōstituit. di. p-
ria. Glo. causa prima cō-
templatione dei et hoim. Addit Archidia. cōtē-
platione. i. ad reuerentiā dei et vtilitatē hoim.
Si ei lex p-
tineat aliquid contra deū vel hoies. de-
pellēda ē. Qñ si impator vel alius princeps face-
ret legem cōtra ius naturale. puta. q- dñia rerū
trāffererentur de vno ad aliū sine causa. tal lex nec
in foro aie nec in foro cōtentioso valet. et remittit
ad nota. p-
eti. ix. q. iij. p-
principalē. Et ibi dicit.
q- si impator vult ex rescripto auferre rē meam.
nō potest. q- rerū dominia sunt de iure naturali
Insti. de iurenatu. §. vlti. fm ac. et olde. Joban.
tamen ibi in glo. sentit contrariū. p-
leges. ff. de
rei vendi. item verberatū. Et. ff. de euic. l. lucius
Sed dicit Archi. q- nō obstant leges que volūt
q- impatorib. licet p-
edia nostra dare militib.
ob publicā vtilitatem. Nā illud verū est p-
cio
nobis dato. Dic ergo q- omnia sunt principis. ut
dicit lex alle. omnia. s. fiscalia. Et sic intelligit ibi
Olde. Et ad hoc facit qd dicit. xxiij. q. viij. tributū
§. quamuis. Dicit etiā archi. di. xij. in prin. q-
licet romana ecclesia sit mater et caput oim eccle-
siarū rōne principij institutiōis et p-
lationis.
ut di. xxi. q-
uis. non tamen est dñā aliarū eccle-
siarū. nec papa est dñs fm Bern. ad eugenium.
Et q- papa non sit dominus omnium episcopo-
rū. est optimū. ar. i. q. i. mutationes. Quam-
uis enī res ecclesie sint ei? ut principalis dispō-
sitoris. non tamen sunt eius ut domini et posses-
soris. ut dicit rtho. secūda secūde. q. c. Qñ et simo-
niam cōmitteret papa. recipiendo p-
zo re spūali
aliquid de redditibus ecclesie. vel etiam ab aliq-
seculari de bonis suis. Et hoc sane intelligendū
Nam q- papa in collatione bñficiorū recipiat
ānuatas taxatas. nō est hoc accipe tpalia p-
spūa-
libus. sed suis et curie necessitatibus providere
qd fieri potest. Ius militare sic describit isidor?
q- est belli inferendi solennitas. Archidia. id est
ius quod de militibus et p-
militibus est statu-
rum. quod est pars iuris civilis. Et improprie
ponitur. quia ponit seu describit non essentiam
ialis iuris. sed eius effectus per exempla. Solē-
nitas. i. solennis ordinatio seu dispositio exerci-
tus qui scilicet debeant in primo loco esse. qui in
secundo. qui in tertio. et huiusmodi. Feder? pacis
s. cōponende. Signo dato scilicet ruba. vel cor-
nu egressio vel cōgressio in hostem. Signo da-
to receptio. s. in domū. Flagitiū militar? discipli-

Titulus. xviii.

ma. i. pena seu pūcio delicti. Si locus deferatur glo. Qui fugit in bello publico fm canoni infamis ē fm leges capite pūit. rō: fm archi. defer-
tor militie. q p longū tps euagatus ad castra re-
ducitur. Suspendioz modus. s. qualiter militi
r qualif. pediti tribuat. Dignitatū gradus. in q
gradu differat qd dignior vel supior alio. Pre-
mior. honor. q. liter. s. quidā magis. quidā min?
honoretur. veluti cū corona vel torques donantur
Corona dicitur hic mai? mun? Torques min? mu-
nus. Prede dicitur. i. dimissio. r p psonaz r quali-
tate. r laboribus iustia diuilio ac picipis por-
tio. glo. Nō g oia que capiuntur in bello. sūt prin-
cipis. r uidet eē ptra. xxi. q. v. dicat. Ubi dicit q re-
gis sūt oia. intelligenduz q ad ipm dnt deferri
oia r pñari. r ipe dicit diuidere fm merita psona-
rū. xij. q. ij. vulturane. Et intellige de bello non in-
iusto. Nā in iusto oia que capiuntur dnt restitui
fm oēs doct. Jus publicū dicit isido. ē in sacris
sacerdotibz r magistratibz. dis. i. vbi archi. pub-
licū. i. ius qd est p his pñitū ē i. cōstitutū in sa-
cris. id ē rebus deo dicatis venerādis. sacerdoti-
bus honorādis. magistratibus timendis r obe-
diēdis. sicut sūt pfecti. pconlul. cōsul. pñtor. et
hmoi. r dicit b glo. q q ledit sacerdotes vel res
sacras. ab oibz tanq p publico crimine pñat
cufare. ar. ij. q. i. in primis. Et rōem assignat ibi
Archi. qz h pñone ad statum reipublice pñer
plus ei oñonibz ecclesie q auxiliio militari consi-
litur impñi. xxi. q. v. q. q. q. q. q. q. Jus quiritū ait
isido. ē pñe romanoz quo nulli a q nisi roma-
ni eo vrunt. vt de legitimis hereditatibus. de tu-
telis. de curationibz r vsucapñōibz statuta sunt
di. i. de cōtractibz qualiter scilicet debeāt celebra-
ri in scriptis vel sine. r dicit glosa q ius quiritū
dictum est a quirino vel romulo. qui fuit con-
cōduor primus rome. Uñ dicitur romā. r fm
glo. hic dicuntur romani oēs subditi romano i-
perio. put dicit pñi romanoz habere filios in po-
testate r sic gēiles etiā sūt sub romano impio.
Nam impator princeps est totius mūdi. vt vij.
q. i. in apibus. Sed in diuersis puñcis diuer-
si reges sūt sub eo. vt. vi. ij. scitote. Qui ergo nō
vult esse sub romano imperio nec hereditatem
habere potest nec alia que hic enumerant de ius-
re hūano. **I**uris ciuilis species varias ponit
Isido. in eodez quinto li. et bimologiarū r noia
earū. Et hñtur oia in decretis. di. ij. p totū. Uñ
in principio eius dicit. Cōstat aut ius quiritū
ex legibus ex plebiscit. ex iuriscōsultis pñitūdi-
bus principū edictis senatorū r prudētū rñsis
r singulas horz describitur. Lex fm Isido. est cō-
stitutio ppli. q maiores natu sūt cū plebibus aliqd
sanxerūt. di. ij. lex vbi. d. archi. q lex aliē sumit
hic aliter supra. di. i. Nā hic sumitur stricte. put
est species iuris quiritū. supra autem. put est

genus ad omē ius scriptū. Constitutio ppli dicitur
hic glo. Olim pplis statuit leges. sed hodie trā-
stulit potestatem in ipatorē. vt insti. de iu. na. §. s.
qd principi. Vel q hodie ē pplis potest. legē sta-
tuere. r q dicit in dicta. l. trāstulit. i. cōcessit. Addit
archi. Dicunt quidam q pplis hodie nō potest cō-
dere legē. ar. ad hoc. C. de legi. l. vlti. Alij. vt Lau-
dicunt contra. s. q populus potest auferre aucto-
ritatem impatori. s. oēs ecclesie nō possent tolle-
re auctoritatez pape. Et rō est. q ppa nō h'et
auctoritatem ab ecclia s. ecōtra. ar. di. xxi. q. i. q. i. Et
dñica ei iussione r cōcilioz auctoritate papa bz
suā iurisdictionē. r nō ex trāstatiōe populi sicut
impator. extra d. elec. significasti. r dicitur bi quo
ad pñare trāstata. p pplm in ipatorē pñedi legem
q populus potest reuocare istam potestatem cū
vult. sic iudex q delegat. qz pñet al apd eū remā-
sit nec obstat illa lex vl. C. de legi. qz ibi illd soli nō
excludit populū. ar. xv. q. vij. §. solus. Sed tale
ē ac si diceret. Soli pñcipi. i. nlli aliq. soli. Nec
obstat extra de offi. dele. sup. qñtionū. r in. c. vene-
rabili. qz illa iura loquuntur in delegato. In alio
forte secus. ff. de offi. p. l. vltima. hec. archi. Ma-
iores natu gl. maiores natu dicuntur nobilitate
dignitate antiquitate. scientia. vt. ij. q. v. q. querē-
dum. Addit archi. q hic magis pñe dicitur no-
bilitate. Plebiscita sunt. que plebes tm cōstitu-
unt. r vocātur plebiscita. eo q ea plebs sciat. vel
q sciscitatur r rogat vt fiant. Isidorus distin. ij.
glosa. ibi. Plebiscita prima facta fuerunt ppter
discordiā inter nobiles r plebeios. vt. ff. de orig.
iu. li. ij. Addit hic archi. q qdā tpe recessit plebs
romanoz a patribz in mōtem auentinum r ibi
statuta ad ea vocata sunt plebiscita. scita. i. statu-
ta plebis vel q eius sciētia r pñsensu statuebant
Et g plebiscitū ius qd plebs magistratu inter-
rogante veluti tribuno cōstituebat. Et hec lex p
bono padis fuit obseruata. p. l. hōrētiā. vt. ff. de
orig. iu. l. ij. **S**enatusconsultum est q tm se-
natores populis consulendo decernunt. Isido.
di. e. Dicit hic archi. in Rosa. q cū populus ro-
manus ita esset auctus. vt in vnum conuenire
nō posset causa legis faciēde visum est senatū
vice populi cōsuli. vt insti. de iure naturali. §. se-
natus vbi dicitur q senatusconsultum est. q se-
natus iubet atqz constituit. fm Lau. Et sicut to-
tus populus iurrogabat quādo cōsul legem
ferebat ad populū ita senatores interrogabant
vice populi. quādo cōsul legem ferebat. r ita
eorum consensu senatus consultū dicitur esse
Hugo. Erant autem senatores centum nume-
ro. r dicitur senat? a senectute. Isti electi sunt
a romulo centum. r a populo centum. Qui ob
etatem senatores ob similitudinem cure patres
dicebantur. Vel senatus a sinendo dicebantur.
quia senatores facultatem eligendi dabāt. Nā

Capitulum. Vnicum

sine licentia eorum nulli licebat magistratum aliquem facere id est officium. Et senatus etiā dicebatur locus in quo cōueniebant senatores. Cōstitutō l'edictū ē qd rex l'ipator pstituit l'edictū isido. di. e. vbi dicit archi. Rex. scilicet. Nam reges prius leges tulerunt. ff. de orig. iur. l. ij. Lau. vel dicit qd id est rex et impator. sed rex ante qd corone tur. Et idem est cōstitutio qd edictū. licet edictū possit dici tantū in precipiendo. dicitur et edicta pretorū. ut dicit ioh. que. s. ptoz ius civile corrigēs vel supplēs vel confirmās i ambone posita. siue scripta publice preponebat fm Hug. Respo sa sunt que iuriscōsulci rēdere dicuntur cōsulenti bus. Unde et rēsa Pauli dicta sunt. Fuerunt enim quidā prudētes et arbitri equitatis q institutiones iuris ciuiliū cōpositas ediderunt. quibus dissidētiū lites cōtentionesq sopirēt isido. di. e. archi. Rēsa id est sentētie eoz quibz pmissum est iura cōdere. Cōsulci quibus datū erat ius respondendi. Consulentiū sup aliquo articulo vel interpretatione alicuius iuris. Ediderūt id ē exposuerūt et interpretati sūt institutiones cōpositas ab alijs. Quedā leges dicuntur ab his q ediderūt eas. ut cōsulares tribunitie. iulie. et cornelie. Nam et sub octauiano cesare suffecti cōsules papius et pompeius leges tulerūt. que a nomini bus eoz papii et pōpeia nūcupant. cōtinens patrū premia p suscipiendis liberis. Sub eodem impatore falcidius tribunus plebis legem fecit. ne quis plus extraneis in testamēto legaret. qd vt quarta pars supesset hereditibus. ex cuius nomine lex falcidia nominata ē. di. ea. archi. Consulares. Cū romani ferre nō possent supbiā regū cōsules fecerunt et edite leges ab illis cōsulibz cōsulares dicuntur. Tribunitie. Cū quadā vice populus romanus a patribz recessisset. fecit sibi tribunos qui sez pesserent alijs et leges facere ab his dicitur tribunitie. et dicitur tribunus a tribuendo iura unicuiq. vel a tercio id ē populo cui perat. Vel qd populus diuisus fuit in tres partes. et ex qualibz parte tribuni eligebantur et inde dicitur tribuni. Suffecti id ē substituti. Qui e nix in locū cōsulū ante finem sui officij decedentiū substituebantur. dicebantur suffecti. Falcidius De lege falcidie quā notat hic glo. vide in. ij. p. te. ii. x. c. de testamētis. Saryra lex dicta est eo qd de pluribus rebz lex illa loqitur. simul dicta a copia rerū et quasi a sanitate. vñ et saryrā scribere ē poemata varia cōdere vt oratij. Juuenal' et persij. Rodie leges noualiū pmeritoz sūt. ab insula rōdo cognominate. in qua antiquitus mercatoz vsus fuit. di. e. Et sic b glo. qd lex illa iniquissima ē sez qd patientibz naufragiū inhabitatores oia auferat. ff. e. modestius. Sed i. la lex hodie correctā ē vt. C. de. fur. l. aut naufragia. Imo tales ipso iure sūt excoicani. extra de rap. c. excoica

tionem. Addit archi. qd videt qd sit canō late sentētie. qd ē tenet glo. hic posita. Sed inno. credit qd sit canon ferēde sentētie. idē bern. sentit ibidem De hoc bēs in. ij. pte in tractatu de censuris

Nota qd totū cor. s. i

pus iuris ciuiliū cōis diuiditur in quattuor libros. quo ad allegatiōes. s. codicū. digestū. institutā. autēticā. Et que in eis notantur allegantur p nomē libri p titulos. p leges. p pagraphos. Cōueniētia h' diuisiōis legū hūanarū supposita fm isido. pulcre notat b. tho. i. se. q. xc. art. iij. Dicit et qd vñqz p se diuidi. fm id qd in ei' rōe ptiēt. Sicut i rōe aialis cōtinet aia. q ē rōalis l' i rōalis. Et iō animal p se diuiditur in rōale et i rōale. nō at diuidit f'z albū et nigrū. que sūt diuisio pter eius rōem. Sūt at multa de rōe legis hūane. fm quoz qdlibet lex hūana pprie et p se diuidi p. Est ei primo de rōe legis hūane. qd sit deriuata a lege nature. vt ex dictis p'z. Et fm hoc positiuū. diuidit in iusgētiū et ius ciuile. fm duos modos quibz aliqd deriuat a lege nature. vt supra dictū est. Nam ad iusgētiū ptiēt ea q deriuant a lege nature. sicut p'clusiōes ex p'cipijs. vt iuste p'p'iones. et veditiōes et alia h'. sine qd hōies adinuicē puiuere nō possent. qd ē de lege nature. qd hō naturaliter ē aial socia le. put. pbaf in primo poli. Que vero deriuatur a lege nature p modū p'cularis determinationis ptiēt ad ius ciuile. fm qd aliq ciuitas aliqd ius sibi ad cōmodū dēfinit. Secūdo ē de rōe legis q ordinat ad bonū ciuitatis. et fm hoc lex hūana diuidi pōt. fm diuersitatē eoz q dāt opēā bono cōi. sicut sacerdotes p p'plo deū orātes. principes p p'p'm gubernātes. milites p salute p'pli pugnātes. et iō istis hōibz spēalia quedā iura ap'antur vt sez ponat ius publicū et ius militare. Tertio de rōe legis ē vt instituat a gubernāte cōitatē ciuitatis. et fm hoc distinguūtur leges fm diuersa regimina ciuitatū. Quoz vñū regimen est fm p'bum in. ij. poli. qd ciuitas gubernat ab vno. et fm hoc ponūt p'stitutiōes principū seu edicta. Aliud regimen est aristocratia. i. p'cipatus op'imoz vel op'imarū. et fm hoc sumitur rēsa p'p'ietū et senatusconsultus. Aliud regimen ē oligarchia principatus paucoz diuitū et potentū. et fm hoc sumitur ius p'torū. et ē dicitur ius honozariū. Aliud regimen est populi qd dicitur democrarchia. et fm hoc sumitur plebiscita. Aliud regimen est tyrannicū quod est omnino corruptū. vnde ex hoc non sumitur aliqua lex. Aliud regimen est ex his cōmixtū qd est optimū et fm hoc sumitur lex. quam maiores natu simul cū plebiotis alij quid sanxerūt. vt dictū est supra. Quarto de rōe legis est qd sit directiua hūanoz actūz. et fm hoc secūdum diuersā de quibus leges ferantur

Citulus, xviii.

Quod leges hñā .§. II.

Qui te angariauerit mille passus vade cū illo
 ⁊ alia duo. **Q**uarto leges sūt iuste ex materia.
 qñ scz sūt de rebo in se iustis. Iuste aut qñ sunt
 de rebus illicitis puta p̄ra ius diuinū vel natu-
 rale. vt q̄ adorēt idola. sicut fecit nabuchodonos-
 sor legē. q̄ omīs adorarēt statuā ⁊c. dan. iij. Et ta-
 les leges nullo mō sūt obseruandē. qz vt d̄. Act. v.
 Obedire oꝝ deo magis q̄ hoibz. Et de his legibz
 iniq̄s ⁊ cōdēnibz eas. d̄. esai. x. De his q̄ cōdūnt
 leges iniq̄as. ⁊ scribētes iniusticias scripserunt
 vt opprimerēt in iudicio paupes ⁊ vim facerent
 cāel bñlū ppli mei. q̄cūq̄ ḡ istoz mōz s̄ iniuste
 n̄ obligāt ī foro sc̄ie. si tñ solū ex fine eēnt iuste.
 ⁊ in alijs iuste. s. ex mā forā ⁊ auctore forte ligarēt
 nūc. Et nota q̄ p̄dentes leges iniq̄s puta ad im-
 ponendum collectas indebitas ⁊ grauamina. te-
 nētur ad restitutiōem ⁊ heredes eoz. oīm dāno-
 rū q̄ occasione dictarū legū aliq̄ passi sūt. ⁊ illi q̄
 induxerūt p̄ditorez ad talē legē faciendā. q̄libet in
 solidū. ⁊ seruātes eas leges tenētur et ad restitu-
 tiōem eoz que occasione talū legū lucrati sunt.
 Vbi aut iuste sint leges. seculares etiā seruari
 dñr ⁊ peccāt trāsgrediētes. vñ gelasius papa. q̄
 aut leges principū. aut patrū regulas. aut mo-
 nitiōes paternas dicat debere p̄tem. nisi q̄ impu-
 niri sibi eximet trāfire p̄missū. di. x. Und̄ dicit.
 gl. q̄ peccat oīs q̄ p̄temit legē. s̄ nō peccat oīs q̄
 parerit legibz. vbi. s. loq̄tur d̄ consilio lex. xiiij. q. i.
 q̄sq̄s. Et sic aliō est cōtēnere aliō nō parere. dicit
 Ber. in li. de dispensatiōe ⁊ p̄cepto. **T**ētempus
 vbiq̄ dānabilis. ⁊ sic est mortale ex p̄ceptu legē
 trāsgredi. Et ignorātia. n. vel negligētia nō sp̄. s̄
 p̄m materias. Et dicit Jo. pa. Quidq̄ p̄ra le-
 ges accipit p̄ leges dissolui meretur. di. x. vides
 ⁊ dicit ibi glo. q̄ lex regula est vera. in his in q̄s
 bus ē p̄petua causa p̄hibitiōis. vt q̄ filius con-
 trabat n̄ matrimonii cū matre. Vel dic q̄ meret
 dissolui nisi illd̄ per aliā constitutiōem tollerēt

legū ciuiliū ad canoīcas quo ad prioritatē. Sci-
endū igitur. q lex ciuilis est prior lege canonica

legū ciuiliū ad canoicas quo ad prioritatē. Sci
endū igitur. q lex ciuilis est prior lege canonica
tēpe. Sed lex canonica est prior ciuili dignitate
seu auctoritate. Prīmū patet ex hoc. q lex ciuilis
cepit tpe moisi vel circa. Lex vtro canonica tēpe
apostolorū quando fecerūt cōstitutiōem. q cōuer
si ad fidē abstinērēt se a fornicatiōe. ab idolatrię
sanguine ⁊ suffocato. s. animali. Fornicatio quī
dem de se semp fuit peccatū mortale. sed ideo p
bibira. quia gentiles putabāt licitā. quasi natu
ralem. Alia vtro probibira fuerunt. non qz de se
mala. sed ad inducendū pacificū p̄dictū inter iu
deos ⁊ gentiles cōuersos ad fidem. ⁊ remouen
dū occasiōem ⁊ exemplū mali. Qui fuerūt au
crozes legū seculariū. ponit Iſida. in quito etbi
mologiariū. dicēs. Moyſes gentis hebreę prim⁹

Capitulum Vnicum

omnium diuinas leges sacris litteris explicauit
Soronius rex primus grecis leges iudiciaque consti-
tuit. Mercurius trimegistus primus leges egipti-
cis tradidit. Solon primus leges atheniensibus
edidit. Lycurgus primus lacedemonibus iura et
apollinis auctoritate constituit. Numma pompilius
qui romulo successit in regno, primus romanis
leges edidit. Deinde cum populus seditionis ma-
gistratus ferre non posset, decem viros legibus con-
tendis creauit, qui leges ex libris solonis in lati-
num sermonem translatae, xij. tabulas exposuerunt
di. vij. moyses. Et in. c. se. dicit. Leges redigere in
libris. Primus consul pompeius instituere volu-
it, sed non peruenit metu obrectatorum. Deinde
cesar cepit id facere sed ante interfectus est paul-
latus ante antique leges vetustate et incuria abor-
uerunt. Hunc autem a constantino cesare ceperunt
et reliquis succedentibus etiamque primis et inordi-
nate. Postea Theodosius minor augustus, co-
dicem factum constitutionum disposuit. **De legibus**
autem canonicis dicit Isido. di. xvi. c. i. Ca-
nones conciliorum generalium ceperunt a tempore constan-
tini imperatoris. Tempore precedentibus persecutione
seruente, non dabatur facultas docenda plebi
nec licentia episcopis conueniendi in unum. Sed ipse con-
stantinus dedit hanc facultatem christianis, et
sub eo factum fuit primum generale concilium scilicet ni-
cenus. Dicit tamen ibi glossa, quod tempore clementis cepe-
runt fieri concilia. Ut patet di. xvi. Isido. Sed non
fuerunt ita generalia et sic soluit contrarietas. Fue-
runt enim facta ante tempus constantini multa decreta, a
summis pontificibus diuersis temporibus. Dignitate autem et
auctoritate leges canonice sunt priores adeo, quod
leges seculares que legibus canonicis repugnantur
contrarie, nullius sunt momenti. Et hec est sententia
conclusiva totius. di. x. quia probatur per multa, ca. Et in
primo. c. de. Lex imperatorum non est super legem dei, sed sub
eius. Imperiali iudicio non preter ecclesiastica iura
dissolui. Et di. e. Constitutiones que sunt contra
canones et decreta presulum romanorum, vel contra bo-
nos mores, nullius sunt momenti. Imperator etiam
dicit quod sacre leges non dedignantur sequi sacros ca-
nones precipue in matrimonijs, usuris, et homicidijs.
In autem, ut clerici apud proprios episcopos, et coll. Et
ij. q. ij. §. hinc colligit. Et extra de no. op. nu. intel-
leximus. Ubi autem euangelicis et canonicis de-
cretis non obuiauerint omni reuerentia digne
habentur, dicit gratianus. di. x. §. ecce. Ubi et Aug.
Si in adiutorium vestrum terreni imperij leges as-
sumendas putatis, non reprehendimus, nam et hoc fecit
paulus, cum aduersus iniustos romanos se esse
ciue testatur. Sed vtrum papa possit tollere leges
quo ad vtrumque fori, sunt opus per contra. Sed dic.
Joan. super regula possessor, de re. iu. li. vi. quod ubi
papa non habet ipsam iurisdictionem, non potest tolle-
re leges quo ad forum civile, nisi in his in quibus

venitur periculum anime, ut usuris et homicidijs. cum preestates
sint distincte. di. x. q. m. et di. xvi. cum ad verum. In
his autem in quibus venit periculum anime, potest tollere quo
ad vtrumque forum probatur hec de iudic. nouis. nouit
et de prescrip. c. ultimo.

Casus plures illi. §. iiii

cum quod permittitur a legibus secularibus, sed quod prohi-
bentur iure diuino vel canonico, in omnibus il-
lis casibus leges ille sunt abrogate, nec deceret ser-
uari et peccarent qui eas seruarent. Et primo in
matrimonijs. Nam si leges filius germani vni-
us potest copulare matrimonium cum filia alterius ger-
mani, ut insti. de rap. §. inter eas. Et. C. de nup.
l. nemini. Sed si deus tales dicit penitus separari
extra de consang. et affi. non de. r. xxxv. q. ij. p. gen-
em. Secundo quod si leges, puella rapta non potest co-
trahere matrimonium cum suo raptoze. C. de rap. x.
genu. l. vnica. Et idem erat olim si antiquos ca-
nones. Sed hodie potest extra de rap. c. si. **Ter-**
tio quod si leges licitum est hominem soluto tenere mul-
terem solutam in concubina, ut in aut. quod mo. na. et. sui
§. si quis. Sed si deus et simplex fornicario pecca-
tum mortale est, et excludit a regno dei, ut dicit apostolus
i. ad Cor. vi. **Quarto** quod si leges licitum est vi-
ro occidere adulterum uxoris, de preb. i. adulterio. si
est persona vilis, et cui non debet reuerentiam, si de
adult. l. marito. i. Et. l. si adulterum. Et. C. de adul-
te. l. graccus. Insuper licet pater qui habet filiam in po-
testate occidere adulterum filie in domo sua forni-
catrix, et occidere filiam, si de adul. l. pater. et. l. non
in ea. Et similiter de latrone et populatore agroz.
Sed si deum nihil horum licet, et prohibentur
talibus, cum precipitur. Ero. Non occides. **Quinto**
quia si leges damnatur qui apprehensam in
adulterio tenet uxorem. C. de adul. l. crimen et.
l. castitati. Sed si deus et iura canonica possunt
tenere sine ulla pena, dummodo ipsa veniat ab ad-
ulterio recedere, xxxi. questione. i. §. obaudire.
Sexto quia si leges in multis casibus licitum est
uxorem repudiare, et matrimonium iure potest
dissolvere, et maritus in casu qui notatur. di. x. l.
et. xxvj. q. ij. sunt qui dicunt. Sed hoc lex diui-
na prohibet, ut in eisdem. c. dicitur. **Septimo**
quod si leges mulier que mortuo viro nubat infra
tempus luctus, scilicet vni. anni inanis sit et incur-
rit multas penas. C. de secū. nup. l. i. et. ij. Sed si
deus, ut apostolus dicit, nubat mulier cui vult, extra
de secū. nup. c. i. in fi. et ubi ibi notat Innocentius, remittit
tunc et omnes ille pene, qui sunt tamen ad penam ipsam. Sed
si inde proueniat aliquid ad alios. **Octavo** quod
si leges filius spurius non est aledus. Sed si
deus et canonem contra. **Nono** quod si leges heres
si non fecerit inventarium, tenetur ad omnia de vi-
ta defuncti, seculum si deus. **Decimo** quod in certis
casibus si leges heres non tenet de maleficio defuncti

Secus fm deū. **Undecimo** qz fm leges illd qd reliquit nisi beat. vij. vel qnq testes n̄ valet C. de testa. l. si vnus. S3 fm deū in relictis ad p̄as causas sufficiūt tres aut ē duo testes. extra d̄ testa. cū esles. r. c. relati. **Duodecimo** qz fm leges. si p̄mitto aliqd nudō pacto. nō teneor. r. dīco qz nō oñt inde actio. ff. de pac. l. iuris. Ecōtra est fm deū r. canones. qz mortaliter peccat rece- dēs a pacto. extra de pac. c. i. cūz similibz que ibi notātur. r. id si p̄mitto vni recipiēti p̄ alio. quia fm deū teneor. fm leges nō. **Terodecimo** qz inf emētes r. vnderes pcedūt leges deceptioez r. c. **Quartodecimo** qz fm leges nō līz emere seu vnderere iura r. actiones. q̄ q̄s h3 p̄tra aliū. p̄ maiori p̄cio q̄ sit p̄cipale debiti. alio nō valet emptio. nec peti poterit. nisi vsq ad illud qd so- lutū ē. Nec ē p̄t̄ talia iura p̄ p̄te vendi. r. p̄ p̄te donari. C. mādati sc3. l. p̄ r̄ diuersa. r. l. ab anasta- lio. S3 fm d̄m̄ m̄bil p̄hibet me emere iura p̄tra aliq̄ p̄ minori p̄cio q̄ sint ip̄a iura. dū tñ nō faciā hoc in fraudē vlure. s̄ p̄pter interesse meuz aut laborē qui forsan erit i rebat ēdo. Sen quia dubio ne debitor t̄giat aut ad paup̄atē veniat. **Quintodecimo** qz fm leges in lōgissimo tē- pore ē possessor male fidei p̄scribit. Secus fm deū r. iura canonica. extra de reg. iu. possessor ma- le fidei l. i. vi. **Sextodecimo** qz fm leges males- ficia cogitationis regulariter nō puniūtur. ff. de penis. l. cogitatiois. s̄ tñ oīs cogitatio mala. vel a deo l̄ p̄ penitentiā puniēda ē. de pe. di. i. omnis. **Septimodecimo** qz fm leges l3 magi r. vene- fici puniuntur tñ q̄ hoc faciūt p̄tra imbzef v̄eios r. grādines. p̄miant. C. de malefic. l. eoz. S3 fm deū ē talia sic facere. grauissimū peccatū ē v̄i da- re. p̄bat. l. bo. se. se. q. xvi. **Octauodecimo** qz fm leges licitū ē in cā sanguinis corrūpere accu- satorē. ff. de p̄ua. l. si. S3 fm deum non licet v̄iz in l. bo. secunda secunde. q. lxx.

Titulus decimusnonus

de privilegijs in cōi. Privilegia p̄ quem p̄cedi p̄t. r. per quem impetrari et quando r. quomō- toluntur

Capitulum primum

Et et alia lex pri

Quara q̄ d̄r privilegiū dist. iij. privile- gia. plenius p̄ro. q. i. §. vi. S3 ē privi- legiū datū a deo r. privilegiū ab hōie. Et privi- legiū q̄dē dei ē q̄dā ius. seu q̄dā gr̄a p̄cessa alicui in aliq̄ p̄tra legē cōem. Sicut fuit p̄cessū grego- orie p̄ troiano dānato. r. martino p̄ q̄dā a seip- so suspēso. r. p̄cessū tui aplis v̄i foris i electio- ne mathie. r. osee accedere ad vxorē fornicariā et f̄soni seipm occider. r. israelis ex poliat egiptios r. abrahe r. iacob h̄ie p̄les vxores fil. v̄i extra de diuoz. gaudem. xiiij. q. v. d̄ini d̄ns. r. xiiij. q. v.

si n̄ l3. §. n̄ occides. r. xvi. q. ij. n̄ statū. vbi dicitur da p̄ biero. qz p̄aulegia paucor cōem legē face- re n̄ p̄t. v̄i extra de diuoz. gaudem. r. regula in- ris i. vi. Ad alicui gratiose p̄cedit n̄ d̄r ab aliq̄ trahi i exēplū. Qui ḡ. r. d̄it d̄it hac lege p̄ua- ra. q̄ ē lex. i. l̄piratō certa sp̄s sancti. bi n̄ sūt sub lege. s̄ cōi in illo ope. p̄tra quā h̄nt p̄uariū insti- etiā a sp̄s sc̄io. xij. q. ij. due sūt leges. S3 caneat si bi q̄s diligēter in b̄. qz ipe sathanas t̄sfigurat se i angelū luc̄. v̄i b̄es plura exēpla i collatione sc̄da abba m̄osli. r. iō nisi sis oīno cert? de b̄ in- stinctu. v̄i erāt sc̄i. n̄ dimittas leges cōes. xiiij. q. iij. t̄sferūt. Quātū ad privilegia hōim. No- ta qz q̄cūqz p̄t legē facere r. in aliq̄b p̄t privilegi- um idulgere. v̄i pap̄ in sp̄salibz. r. q̄nq in tpali- bus. in f̄ris sue tpalis iurisdictionis. l̄qn̄ iudiciū ad eū deuoiueret. r. nota fm l̄et. qz ecclia rōana siue papa nūq̄ p̄suevit aliq̄uē p̄tra se p̄uilegiat̄ ar. extra de p̄scrip. cū ex officij. q̄d ē p̄tra eos q̄ d̄i- cūt l̄ p̄onius fingūt. qz ab l̄q̄ eoz approbatione. n̄ sit p̄cedēdū fm r. scripta pape r. b̄. J̄re p̄t p̄ce- dere privilegiū ip̄ator in tpalibz s̄ nūq̄ in sp̄s ali- libz qz de eis n̄bil p̄t statuere xvi. di. b̄n q̄dem J̄re p̄t p̄cedere eī s̄ privilegiū. extra de reli. domi- c. p̄suiur. r. de celi. cū venerabil. vi. q. ij. v̄i. dū tñ b̄ faciat de volūtate sui capi. extra d̄ iure p̄ato- pastoral. r. extra de excess. plato. sicut vnire. r. mul- to torti? b̄ p̄t p̄iarcha. Quis at possit legem fa- cere dictum est supra

Interpretatio pri. §. I.

Privilegiū vbi verba sūt obscura siue ābigua. ad eū spectat c̄ ē p̄cedere. fm hōi r. interim negoci- um supēdet extra de sen. ex cō. inter alia. r. extra de iudi. cū venissent. Si at verba n̄ sūt obscura vel ābigua. tūc d̄r diligēter tenor p̄siderari. extra de p̄ro. r. c. recepim. Et pon? insitēdū ē int̄- rioni privilegiū. q̄z h̄bis. i. q. i. marchio. r. extra de b̄- bo. lig. int̄. ligēna. r. q̄z p̄t fieri latissime insitē- dū ē. extra de dona. cū dilecti. ff. de p̄li. p̄ci. l. b̄n- ficia. r. b̄ n̄si p̄iudicij iuri alieno. qz tūc reducūt ad ius cōe. extra de p̄sue. cū dilecti. Ita tñ qz ali- qd op̄et. nā si aliqd idūlgere. n̄ ē ēī privilegiūz extra d̄ h̄b. sig. abtate. Cōcedit tñ q̄nq privilegi- uz fm ius cōe. extra de p̄cura. qz i cāis. qz magis solet nimeri qd ip̄ealit. p̄hibet. qz qd generaliter p̄ij. di. q̄q̄. l. c. r. mlti nesciūt q̄nq privilegia data sibi r. igrāt iura. tū cū fr̄qnt iura male obs̄- uet. ip̄a privilegia innouāt. extra de treu. r. pa. c. ij.

J̄re nota secūdū. §. II.

Hōi. in sūma. qz mltiplex ē species privilegiūz v̄z reale. p̄onale. r. corpale. Reale ē cō ecclie dignit̄an ciuitati vel alicui loci. vel aliq̄bo p̄sonis occasiōe loci. seu cuiuscūqz rei p̄cedit. extra de cū- olum essemus. r. c. ij. Et tale privilegiū p̄petuū ē

Capitulum Primum

et rei adheret. et sic sp̄ durat. nisi res p̄ma vel de
struatur. vel nisi in p̄re vel in totū reuocet. r̄ro. q.
ij. ita nos. Et admittat. extra de statu mo. recolē
tes. et hoc dicit verū Jo. an. sup. regula p̄uilegi
um. extra de re. iu. qñ ip̄a res vel locus p̄uilegi
atus ecclesia ciuitas et bñdī. destrueret auctorita
te sup̄ioris. Si at̄ destruat ab hostibus. retinet
oīa sua p̄uilegia. et remanēt ibi clerici. r̄ix. q. ij.
que semel. Itē si auctoritate sup̄ioris trāfferatur
ad aliū locū. vel alij vniat. r̄xi. q. ij. si episcopus
p̄sonale p̄uilegiū ē. qd̄ singularit̄ p̄sonale
dici potest. i. illd̄ qd̄ alicui vel aliquibz certis et
pp̄is noībz exp̄ssis p̄sonaliter cōcedit. extra de
offi. lega. volēs. Et tale p̄uilegiū p̄sonā illius
cui cōcessū est nō egrediet̄. et si obtēu dignitatis
cōceditur. In quo etiā casu si aliā dignitatē adi
p̄katur p̄uilegio cōcesso nō vitur. extra de po
stula. bone. ii. Tale ē p̄uilegiū ad successorē nō
trāfferur nisi hoc expr̄imatur. Sed. vt dicit re
gula. p̄uilegiū p̄sonale p̄sonā sequitur et extin
guis cū p̄sona. et sic ē ip̄ale et nō p̄pe. iiii. Est
aliud p̄sonale qd̄ d̄r cōe p̄sonale. qd̄ neqz cōcedit̄
certis p̄sonis cōiter ex certis causis. et in certis ar
ticulis pp̄is noībz nō exp̄ssis. Et pōt pōi exem
plū in minoribz. r̄ro. annis q̄ gaudēt p̄uilegio
restitutionis in integrū. ff. de mino. l. i. Et mul
ta talia repiunt in iure. Corpale p̄uilegiū ē il
lud. qd̄ alicui vniuersitari corpi vel collegio sic cō
ceditur qd̄ libz singularis de illa vniuersitate p̄
tali p̄uilegio se iuuare. extra de foro cōpe. si dili
genti. Vel ē vniuersitas ip̄a sibi. r̄ij. q. ij. q̄ ma
mittit. Et hoc siue concedat vniuersitatibz siue
collegijs clericorum siue concedatur collegio
religiosoz. et sic corpalia p̄uilegia appellātur cō
cessa p̄dicatoibz et minoribz. extra de excels. p̄
nimis iniq̄. et c. nimis praua. Et tale p̄uilegiū
nō perit durate collegio. nisi. vt supra dictū est. d̄
reali. et vt dicit glo. sūmaria. r̄ro. q. ij. circa medi
um. Cū dubitat de p̄uilegio vtrū sit p̄sonale
vel reale. p̄sumitur potius ēē reale q̄ p̄sonale. ex
tra de iniur. cū venissent. Ad etiā hoc d̄r p̄sona
le. qd̄ sola inferit p̄sona. vt. ff. de pac. iur. gē. §. pa
croz. Itē hoc notatur differētia int̄ p̄uilegiū et
cōfirmatiōem vt d̄r in glo. qz in cōfirmatiōe ni
hil noui iur̄ dat. vt extra d̄ cōfir. cū dilecta. Sec
us in p̄uilegio. Itē in cōfirmatione nihil ponit̄
vel affirmat. s̄ totū cōditionaliter intelligitur. vt
extra de cōcel. p̄ben. qz diuersitatē. Sz in p̄uile
gio oīa iura ponūtur. et certū ibi asseritur. vt ex
tra de verbo signi. abbate

Nota qd̄ p̄uile §. III

giū nō valet seu euacuat multis modis. Et pri
mo quidē si fuerit p̄ surreptiōem cōcessum. Na
quo ad sic impetratēz fauore caret. ar. de rescrip.
litter. et d̄r surreptitiū. cū impetrat̄ suggerit fal

sam. cām. ex q̄ p̄supposita vt vera dat̄ p̄uilegi
um. r̄ro. q. ij. et si legibz. Secūdo irritū ē p̄uile
giū si sit p̄tra cōstitutōez. et nō facit mētiōē de
ea. o. ei qd̄ p̄uilegiū faciat mētiōē d̄ cōstitutō
ne p̄tra quā indulget. extra de his q̄ si. a. ma. p̄r.
et cū nos. Tertio nō valet si ē p̄tra cōsuetudinē
nisi faciat mētiōē de ea. qñ tollit p̄ p̄uilegiū
extra d̄ cōsti. c. i. li. vi. et b̄ duo ē notat glo. Jo.
r̄ro. q. ij. in p̄r. Itē si sit p̄tra finēz datū o. qd̄ fa
ciat mētiōē de sentētia ad hoc vt tollat p̄ p̄ui
legiū. extra de fide instru. inter dilectos. et nō. in
gl̄ p̄dicta. Quarto ip̄o facto p̄uilegiū in fauo
re p̄cessū. cessare intelligitur qñ ip̄etrat̄ siue p̄
uilegiatus facit contra illud quod in p̄uilegio
ip̄so expr̄imitur esse concessum. extra de p̄uile.
c. porro et c. accepim. Quinto cessante cā p̄ui
legiū cessat siue cessat d̄r p̄uilegiū. extra d̄ appel.
cū cessate et r̄ro. q. ij. c. vi. vbi. d̄. granian. et bern.
f. gl̄ sup. octo decretali. qd̄ si dat̄ aliqd̄ p̄uilegiū
ex cā religiois. vel rōe paup̄tatis l̄ alia sili cā. q̄
cito cessat cā. ce. stat et p̄uilegiū. cū ē alias dāno
sū. r̄vi. q. i. gl̄. Sexto cessat. cū incipit alicui esse
iniquū. et p̄cipue i cō fauore ē p̄cessū. vt enī d̄r in
regla. Ad ob. ḡtam alicui p̄cedit. n̄ ē in ei⁹ dis
p̄ditū retroq̄ndū. extra. de re. iu. li. vi. et extra d̄ v
bo. sig. Quid p̄ nouale. cū glo. Septimo ces
sat et tollit p̄uilegiū p̄ scōz. faciēs plenā siue ex
p̄ssam mētiōē de p̄ori. extra de p̄scrip. veniens.
fm̄ Goff. Hosti. tñ dicit qd̄ p̄ fm̄ sp̄ale tollit ge
nerale. et si nō faciat mētiōē de ip̄o. fm̄ Jo. an.
gl̄. sūmaria vbi mouz illā qōez p̄cludit qd̄ nec ē
fm̄ tollit prius generale. nisi de eo faciat mēti
ōē. Octauo tollit p̄ cōcedēis reuocationem
ar. ff. de iudi. l. iudiciū. qd̄ tñ facere n̄ decz sine cā
Ex cā tñ p̄t et d̄r reuocari. puta qñ fieret alijs le
sio enormis. Itē si q̄s nō fuit p̄uilegia sui su
prioris cōcessa subditis suis. et ip̄i n̄ fuātis p̄u
ilegiū merito reuocat. extra eo. dilecti. Item si
sup̄ior ex certa scia cōfirmat indulgētiā inferio
ris. n̄ p̄t postea inferior sine licētia sup̄ioris reuo
care. vñ p̄uilegia p̄cessa a rege l̄ impatore eccle
ie et p̄ papā cōfirmata n̄ p̄t ip̄ator reuocare. r̄ro. q. ij.
p̄uilegia. et c. se. Nono tollit p̄uilegiū p̄ re
nūciandem pp̄riā et exp̄ssā. extra de deci. nup. qd̄
intelligas q̄trū ad ius rāgena renūciandem tñ.
Sec⁹ si papā vel aliū rāgit. vñ nec clerici pōt re
nūciare cuilibet p̄uilegio suo. vt p̄z extra de d̄.
cōpe. si diligēti bern. et dicit in gl̄. de reli. do mi.
sup. c. cū dilect. qd̄ abbas siue cōuēt⁹ p̄uilegio
renūciare n̄ pōt. Ultimo admittit p̄uilegiū
p̄abusis. qd̄ pōt exponi pro non vsis. vel p̄ vsuz
cōtrariū. r̄i. q. ij. p̄uilegiū. puta si est aliq̄s p̄
uilegiatus qd̄ non soluat decimas omni anno ta
mē sicut aliq̄ soluit. Et si est exēptus et cū puenit
corā ordinario. rñdet. nec allegat p̄uilegiū. nec
li allegat ondit. Quanto aut̄ tpe nō viens p̄uilegi

legio amittat. et quo actu vel quā ponit Hostiē. et iob. i. sūma p̄fel. li. i. ri. v. q. iij. Bern. ē in glo. ex tra de istu. cū venissent posuit p̄tra hoc diuersas opi. et tād sic pcludit. Vnde videt dicendū q̄ si cut sūt diuersa p̄uilegia et in diuersis casibz p̄ces sa q̄libz p̄uilegiū bēat locū in suo casu. sicut in p̄scriptōibz in q̄bus diuersa tpa req̄rūt. de hoc ē b̄s. xrv. q. q. p̄uilegia in glo. Si q̄s aut allegat p̄uilegiū. et n̄ suat ei f̄m host. nō d̄z im putari nō obstat q̄ obijciat ei. q̄ nō sit eo vltus vel q̄ sit p̄uilegiū sc̄m. Quo n. v̄t p̄uilegio q̄ v̄t nō p̄mittit. nisi forte si s̄nia feratur contra eum et non appellat

Qui dicūt se exē. §. IIII

pro et allegat p̄uilegia. req̄sini ab ordinario oñ dere tenet. et tradere rescripta ad req̄sitiōez cū d̄ q̄b̄ fuerit cōtrouersia. q̄ si ad exēptionē alle get solā p̄scriptiōē d̄nt de b̄ facere fidē. Si ve ro allegat v̄trūq̄ tūc si p̄uilegiū ad plenū non sufficiat. s̄ tū causaz p̄beat p̄scribēdi. tenent p̄ scrip̄tiōem p̄bare et p̄batiōe pendere nō turbēt Vnde si nō allegat nec exhibēt. talē tale p̄uilegi um q̄d cām p̄scribēdi dei diocesani v̄tunt iure suo. extra de p̄uile. cū p̄sone li. vi. Ecclia exēpta. ē monachi vel canonici p̄uilegi et p̄petuo obliga ti. intelligūtur. exēpti. Nō aut p̄biter q̄ p̄uilegia noz curā bz. quo ad ea q̄ ad ipam curā p̄tinent. nec ipi p̄uilegiati. extra de p̄uile. p̄ exēptionē li. v. Si eximātur canonici alie ecc̄ie. n̄ p̄t b̄ sūt exi empti clerici. s̄ b̄n ecōuerfo. Sz ipa ecclesia n̄ est p̄t b̄ exēpta. v̄t i dicto. c. et p̄ mōasteriū. siue b̄ locū exēptū. intelligi d̄z tā de ipō q̄ de cimiterio et de domibz mōasterij. reat̄. oris. et areis. que sūt iuxta ecclesiā. ar. xij. q. i. necessaria et ca. nulla. Legatus de latere f̄m bern. b̄n p̄t cognoscere cās p̄tra exēptos. p̄ p̄uilegia eximūt a p̄tate ep̄ piscopoꝝ et b̄. Sed nō pape vel legatoꝝ. no. hoc extra de offi. lega. p̄ trāstatiōem. Monasteri moialū ē si sint exēpta d̄nt singulis ānis pordi nariū visitari. v̄t de sta. mo. attēdētes. i. clemē. Ex empti q̄stūcūq̄ gaudeāt libertate. nihilomin⁹ p̄nt pueniri corā ordinariis. rōe delicti siue p̄tra et. aut de re de q̄ p̄tra eos agit. nisi delictū sit cō missum in loco exēpto. vel cōtract⁹ ibi sit factus vel iei sit ipa res litigiosa. Itē nō p̄nt pueniri vbi domiciliū b̄nt. si alibi deliquerūt vel p̄trare rūt. vel res cōsistit. nec ē p̄nt diocesani illoꝝ lo corū vbi domiciliū b̄nt remittere exēptos. si con ueniant ad locū vbi deliquerūt vel cōtraxerunt vel res p̄sistit extra de p̄uile. volētes li. vi. Saluis q̄ dicūtur. j. et p̄t hoc sciendū. q̄ qdā sūt p̄uile giati. ita q̄ nec rōe delicti vel cōtract⁹ p̄nt pueniri. v̄t p̄dicatores. minores. et cisterciēses. Exēpti nō p̄nt construere oratoria vel capellas vel loca i locis nō exēptis sine licētia diocesanoꝝ. Nec eni

sic p̄structa. tpe interdicti i casibz nō ex̄p̄lis cele brare. vel facere celebrari. alias p̄ ordinarios cō p̄scant. et si p̄pter hoc p̄seruatores eoz ferret sen tentias p̄tra ordinarios. nō valet. extra de p̄uile. aucte li. vi. In locis aut exēptis non p̄nt p̄ dicta facere nisi dellicentia vel p̄uilegio. v̄t in dicto. c. auctoritate. et v̄t oñdit Gratianus. xrv. q. i. §. vi. Sacrosancta romana ecclesia ius et aucto ritate sacris canonibz imp̄t. sed nō eis alligat Sed sicut christus q̄ legem dedit ipaz legē cō ualiter impleuit. p̄ in circūcisione et alijs. Vnde itea vero v̄t se d̄m legis oñderet cōtra legis lit teram leprosum mūdauit. Unde in euāgelio di citur. q̄ erat docēs tanq̄ potestatem habens id ē tanq̄ d̄ns legis. addens moralibz ea que dēerāt ad p̄fectiōem vmbz figuraliū in lucem sp̄ualis intelligentie cōmutans. non tanq̄ scribe eoz. q̄ legis littera astricci. nō audebant aliquid adde re vel mutare. Sic et sūme sedis p̄nīces cano nibo a se siue ab alijs sua auctoritate conditis re uerentiam exhibent. et eis se humiliando ipsos custodiunt. v̄t ab alijs obseruandos ipsos exhi beāt. Nōnūq̄ v̄t seu iubēdo seu diffiniēdo seu decernēdo seu aliter agendo. se decretorū domi minos et conditores esse ostendūt. Nec Gratia nus. De ista materia hic pulcre dicit grego. xrv. q. ij. De ecclesiasticis p̄uilegijs hoc teneat fra ternitas v̄ra. q̄ sicut nostra defendimus. ita sin gulis q̄busq̄ ecclesijs sua iura seruamus. Nec cuiusq̄ gratia fauēte vltimūq̄ meretur imp̄ior. nec vlli hoc q̄d sui iuris est ambitu stimulante denegabo. s̄ fratres meos p̄honozare cupio. sicq̄ honore singulos subuehi volo. dummodo non sit quod alie iure ab altero possit opponi.

De p̄uilegijs ordinis fratrum predicatorū Capirulum Secundum

Obia vero multa p̄uilegia cōcessa sunt a sede apostolica. ordini fratru p̄dicatoꝝ et com muniter dicitur q̄ predicatores et minores gau dent eisdem p̄uilegijs. cum v̄ile sit nos ipsa p̄uilegia habere. que non facile reperiuntur in bullis. nisi in paucis conuenibus ideo cogi tau hec interserere summam de ipsis p̄uile gijs. omīssis bis que habentur extra de p̄uile. nimis iniqua. et c. nimis praua. et etiā quibusdā que ponūt in tertia p̄te de cēsuris. q̄ a p̄latis ec clesiay cogi n̄ possum⁹. v̄t in vlti p̄tā n̄a p̄fitea mur eis. imo si vellem⁹. n̄ possem⁹. q̄ p̄hibet p̄ sūmū p̄nīficē f̄at̄ribz n̄is. v̄t p̄tā sua nulli ni si p̄latis suis p̄fiteri p̄sumāt nisi a p̄latis ipis li. cētiā bēant alijs q̄ scribo n̄r ordiis p̄fiteā. quā licētiā dare p̄t solus m̄ḡ ordiis. It̄ cogi n̄ possum⁹ ab eis. q̄n oī tpe missas. et diuina officia celeb̄m⁹.

Capitulum Secundum

Ite impediri ab eis non possumus? quin in ecclesia
 nostra oratoria seu edificia per nostris usus construamus.
 Ite in construendo ecclesias vel edificia nostra
 sine interdicti vel excommunicationis ferre non possunt. Ite
 impedire nos nequeunt. quoniam tempore interdicti. Puata
 cum interdicti forma. diuina officia celebremus? Ite
 non possunt nobis inuitis defunctorum corpora in nostris ci-
 miterijs sepelire. vel in ecclesijs nostris missas
 solennia celebrare. vel mortuorum corpora que in nostris
 locis tumulandi sunt erectas celebrare. Item im-
 pedire non possunt. quoniam in domibus nostris per lectores nos-
 tros theologia solenniter et publice legatur. Ite co-
 gere nos nequeunt quoniam eos que in nostris morantur osequia
 sepeliamus in nostris cimiterijs. et ministremus eis
 ecclesiastica sacra. Ite impedire nequeunt quoniam male
 oblata icterra. ingrediendi ordinem nostrum. possunt
 per magis ordinis vel priores aut eorum vicarios in
 locis sibi commissis in pios usus perueniri. Ite co-
 gere non possunt ut de ortis vel virgultis nostris decima
 persoluantur? Ite non possunt nos cogere ad collectas. per
 curationes exactiões subsidia. vel ad quascunque
 permissiones faciendas. et auctoritate apostolice sedis
 nisi ipse littere de ordine nostro expressas fecerit me-
 tionem. Ite cogere non possunt. quod priores vel superiores no-
 stri fidelitatem cum iuramento firmatam et manualiter
 obedientiam eis impendant. Ite impedire nos nequeunt
 quoniam ordinandos fratres nostros quibuscunque voluerimus
 episcopos perueniri? Ite fratres nostros quos ad ordines per-
 mouet. examinare. et permissioni alicui obligare non
 possunt. item subditos suos nequeunt impedire. quoniam apud
 nos. eligantur sepeliri. item in receptatores nostros. in-
 terdicti. suspensionis excommunicationis. sine fulminare
 non possunt. item in benefactores nostros per eosque benefactum no-
 bis sine excommunicationis suspensionis et interdicti ferre non
 possunt. item fratres nostros ad suarum ecclesiarum negocia per-
 tractanda. ad seculum manendum non possunt assumere et alios
 suppositos tenere preterea litterarum summi pontificis. que de in-
 dulto habentur et ordine nostro expressas non faciunt mentionem. ni-
 si quos magister ordinis vel prior. prouincialiumque. tam-
 quam idoneos et discretos eis dixerit assignandos.
 item impedire nequeunt. quoniam fratres nostri eis per sedem a-
 postolicam vel per ordinem in socios deputati. subiacent or-
 dinis discipline. item impedire. non possunt. quoniam fratres
 nostri eis per sedem apostolicam vel per ordinem in socios depu-
 tati. per plures ordines corrigi valeant. et ad ordinem re-
 uocari per contradiccionem aliquam non obstat. item apostatas
 nostros nobis inuitis seculum et in locis alijs sine volun-
 tate platorum nostrorum tenere non possunt. item cogi per eos non
 possumus ad impendendum correctionis. visitationis
 seu inquisitionis officium monasterijs ecclesijs. seu
 quibuscunque personis. item per eos cogi non possumus. ad re-
 cipiedum curam monialium seu quarumlibet religiosarum
 personarum. item ad visitandum monasteria cuiuscunque
 ordinis. item ad ponendum seu deferendum litteras. item cogi
 non possumus ad exequendum vel denunciandum sine
 contra principes seculares comitates. populos seu quoscunque

q̄ bñ factores nostros. Item cogi nō possum⁹ p̄
 eos. q̄ sim⁹ assessores in q̄buscūq̄ cāis ecclesiāz
 vel platorum. seu ad alias lites vel p̄tentiones
 cōtingētes i cāis q̄ corā i p̄is tractāf. item n̄ p̄nt
 nos p̄uēire ipeere vel molestare rōe dicti. n̄
 si. vel iniuriat. aut rei sitē p̄. ite vel ex̄tis ex
 tra loca n̄ra exēpta. **A**lex. ob. p̄tra b̄ p̄stituto. in no
 pape. iij. in p̄tariū edita. **B**onifacius in p̄uit.
 Clirute p̄spicuos. itē n̄ p̄nt nos p̄hibere an q̄b̄
 cūq̄ voluerim⁹ ep̄a. b̄ñtes cōione aplice sedis.
 cōuocem⁹ ad p̄nēdū. p̄mariū lapidē i oratoriā s̄
 ecclesię n̄ris ad dedicādū ecclesiās l altaria ⁊ ad
 bñd. cendū cimiteria n̄ra. si diocesani locoz. j. q̄t
 tuoz mēses nob̄ d̄negāt p̄dicta. p̄o t̄q̄ p̄ fratres
 n̄ros fuerit h̄m̄līf req̄siri. aut si grauat nos volūt
 n̄m̄iū i expēs. honoz. **E**x p̄re n̄ra. itē cōgere nos
 neq̄r ad suādū pacta ⁊ p̄mula. ad q̄ fratres in
 aliq̄b̄ loc⁹ p̄latis ⁊ rectorib⁹ ecclesiāz se obligaue
 rūt i receptiōe locoz. Si pacta illa sūt p̄taria iu
 ri n̄ro. l̄ s̄m̄ ius p̄ sedē aplicā absoluti. nisi pacta
 illa facta fuerint de licentia inḡri ordis ⁊ capituli
 generalis. **H**onorius. Religionis fauor. itē ipe
 dire n̄ p̄nt. q̄n bona t̄palia q̄ nob̄ ex successiōe p̄
 ueniūt ap̄p̄bedam⁹ vēdam⁹. ⁊ ipoz p̄ciū in no
 strū vsū. p̄ut voluerim⁹. cōmutemus. **C**lement.
 Potenti. itē cogere nos n̄ p̄nt v̄t eoz p̄stitutioni
 bus s̄b̄iciam⁹. item q̄ accedam⁹ ad p̄celliones eo
 rū intra ciuitates vel extra. **A**lexan. **A**nnis iij. q̄
 Trē in oīb⁹ electionib⁹ ordinis. excepta electiōe
 inḡri ordis. sup̄ior ad quē electi p̄firmāno p̄tinz
 si confirmare electum noluerit p̄reit alium cō
 cedere in priorem prouintialem vel conuentua
 lem. quem maior pars per suas litteras perierit
 sibi dari **Bonifacius. Clirute.** **I**tem electo
 res priorum prouintialium et conuentualium
 cōmittere p̄nt fratrib⁹ qui ab eis pro electi p̄fir
 matione mittuntur. vt aliū eligāt in priorem. si
 is qui electus fuerat non fuerit cōfirmat⁹. ⁊ su
 perior ad quē confirmatio pertinet poss̄. t̄ electū
 quem voluerit cōfirmare. **A**lexan. **C**ir ea. Item
 apostate nostri vel qui electi de ordine fuerint. n̄
 possunt licite predicare. docere. vel confessiones
 audire. nisi ad alium ordinē licite transeant. in
 quo huiusmodi officia exerceantur. Et si secus
 attēptare presumpserint. magister ordinis ⁊ po
 tes ⁊ eoz vicarij. possunt in illo monitionis ⁊ ex
 cōmunicationis sententiam promulgare. **Boni
 facius. Clirute.** **I**tem p̄lati ordinis in corte
 crionib⁹ itarum. om̄issis apicibus iuris ⁊ p̄o
 politis. libere procedere possunt s̄m̄ cōsuetudines
 ordinis approbatas. ⁊ generalia ordinis instituta
Bonifacius. Ad augmentum. **I**tem conueni
 ti non possumus per litteras apostolice sedis. vt
 legatorum eius aut delegatorum eius. nisi ipse
 littere de indulto hoc etiā de ordine nostro expl
 lam facerēt mentionem. **Bonifa. ⁊ Anno Cuit**

iam p eius gratiā. Discedētes ab ordine nostro absqz licētia p̄latorum suorum. nullus audeat retinere. ⁊ sub p̄textu litterarū apostolice ⁊ sedis. non faciētes ex illam de indulto huius mentionē. Boni. Virtute. Itē qz nulli siue sit in religionis ordine vel extra ordinē p̄stitur? liceat de ferre habitū nostrū. aut ita p̄similē. qz p̄pter eum frater p̄dicatoz credi possit. absqz mādato sedis aplice sp̄ali. Qui vero p̄trariū p̄sūperit facere. ad deponēdū ip̄m p̄ diocesanos locoz. cū a fratribus nostris fuerint req̄si. monitiōe p̄missa p̄ cēsuram ecclesiasticā appellatiōe postposita p̄pellāt Inno. Quia cōfusio. hīc. Et bonita. Virtute. Item ordinatio ⁊ correctio officij nostri facta p̄ fratē Hubertū magistri ordinis nostri est p̄ se de aplicā approbata. ⁊ qz p̄tra ordinatiōem p̄dictā nulli liceat aliqd̄ inmutare Clemēs. Cōsurgit. Itē peni. ēne ⁊ vicia ingrediētiū ordinē n̄m p̄nt p̄ prelatos ordinis vel eoz vicarios in obsequiū ordiis p̄mutari. dūmō vicia illa nō fuerint de trāsiendo ad ordinē obsequiū caritatis vrbani. Quia aplici. Itē p̄dicare libere possum? clero et populo in locis n̄is ⁊ in plateis cōibo absqz q̄rū cūqz licētia p̄latorū. exceptis duobz cāibz. i. hora qua diocesan? p̄dicat. vel corā se p̄dicare faceret Sermones āt ad clerū infirmittēdi sūt a fratribz qñ hō. a fmōis ep̄s aliq̄ rōe vel vrgēti cā cōuocaret generaliter ad se clerū Bonifaci. Inter cuncta. Item generalis vicarius magistri ordiis ex p̄tate sibi a p̄uilegijs tradita. p̄t fratres oēs absolueret a peccatis. ⁊ a s̄nia excomunicatiōis infideliū sup̄fidiis vt possit magister. Itē p̄t sup̄ irregulāritatibz dispēiare sicut magister. Itē p̄t illas a suis p̄seilozibz absolutiōes ⁊ dispēlatiōes recipere q̄s ip̄e suis subditis p̄t imp̄iri. item p̄t locos p̄latorū vel p̄ncipū corrigere. ⁊ si ei visum fuerit ad ordinē remouere. item p̄t si ei visum fuerit fratres nostros fm̄ p̄uilegiū formā ad ordines alios licēiare. Papa vero Jobānes solis magistro ⁊ p̄uinciali p̄prio hoc p̄cedit. itē p̄t ap̄stas nostros ⁊ electos licēiare. cohercere. ⁊ punire sicut p̄t magister ordinis. itē vicari? prioris. p̄uincialis. potest ex p̄uilegijs sup̄ fratres sue p̄uincie. oīa q̄ p̄t magistri ordinis vicari? ⁊ int̄per p̄t cruce p̄dicare. ⁊ inq̄sitores hereticorū p̄ se de aplicā d̄putatos remouere vel qz sup̄sedeant iniūgere ⁊ alios p̄t remotos substituere. put ei visum fuerit expedire. itē vicari? prioris p̄uēualis in suo conuentu p̄t oīa q̄ sup̄ius de vicario magistri ordiis posita sūt. Exceptio qz d̄ locijs p̄latorū vel p̄ncipū se intromittere non p̄t. B̄ que dicta sūt de vicarijs h̄ntur in diuersis p̄uilegijs ⁊ p̄cipue Boni. Virtute. item sorores ordinis nostri. magistro ordiis ⁊ p̄uincialibz sūt p̄missē ⁊ p̄petuo p̄manere d̄nt sub magistro ordinis et p̄ior. p̄uincialiū. magisterio. ⁊ doctrina inno. ⁊

olim Clemens. Affectu sincero. item magister ordinis ⁊ p̄iores p̄uinciales curā aīaz sororū ordinis ⁊ solitudinē gerēt. eis de cōstitutiōibz nostris. ordinis d̄nt. put illi p̄sent. p̄uidere inno. ⁊ olim Clemēs. Affectu sincero. item qz magister ordinis p̄t p̄stitutiones sororū ordiis corrigere. ad vniūformitatē reducere ⁊ quocūqz mō in melius cōmutare seu reformare. put viderit expedire. Alexander. Affectu p̄mptitudo beniuoli. item magister ordinis ⁊ p̄iores p̄uinciales p̄nt magister nasteria ordinis p̄ se vel p̄ alios idoneos quonqz ensūqz expedierit uilitare. corrigēdo. ⁊ reformādo ibidē tā in capitibz q̄ in mēbris. ea q̄ correctione ⁊ reformatione viderint indigere. institūēdo. destitūēdo. mutādo. ⁊ ordinādo. put fm̄ deū viderint expedire. inno. ⁊ olim. Clemēs. Affectu sincero. item electio prioris libere p̄inet ad p̄uētū sororū inno. Licet olim Clemēs. Affectu sincero. item cōfirmatio prioris ad magistz ordinis vt iqz p̄inet ⁊ ad quēlibet priorē p̄uincialē in sua p̄uincia vel ad eos q̄bus ipsi d̄nt cōmittēdos Clemens. Affectu sincero. itēz. magister ordinis ⁊ p̄iores p̄uinciales. p̄nt p̄ se vel p̄ alios audire cōfessiōes sororū ordinis. ⁊ m̄nistrare eis ecclesiastica s̄cra. inno. Clemēs. ⁊ olim. Affectu sincero. item mgt ordinis ⁊ p̄iores p̄uinciales. p̄nt sororibz ordiis deputare aliquos discretos ⁊ p̄uidos capellanos. inno. ⁊ olim Clemēs. Affectu sincero. item magister ordiis ⁊ p̄iores p̄uinciales p̄nt conuersos ⁊ familiares monasteriorū nostrorū mutare ⁊ ordinare de ipsiis. put fm̄ deū viderint expedire. Clemens. Affectu sincero. item declaratio qz ille q̄ in seculo ⁊ in seculari b̄itu er̄ntes voto obediētie ⁊ castitatis emissio. p̄fessiōis vinculo se ⁊ sua alicui monasterio obligarūt. ab ip̄is votis obligatione et donatione bonorū in p̄petuū ēt ante baptisimū assumptū b̄itū nequeūt resilire. s̄ sūt ordini et monasterio obligate p̄petuo nō obstat ordinatiōe siue p̄stitutione inno. papa. iij. de p̄bationis āno p̄p̄edo. que nō b̄z locū in monialibz fratrū predicatorū ordinis ⁊ minorū ⁊ matrimonium si postea p̄ cas p̄tractū fuerit nullius firmitatis er̄it. Possunt etiā ip̄e moniales annū libere p̄stare Alexander. Ex tenore. item sorores ordinis nostri illis gaudēt p̄uilegijs que nostro ordini sunt concessa vel in posterū concedentur inno. ⁊ olim. Clemens. Sacra vestra religio. itēz a iurisdictione ⁊ potestate quorūcūqz prelatorum sorores nostri ordinis cum monasterijs et locis suis totaliter sunt exempte. Benedictus. Sacra nostra religio. item sorores nostri ordinis ad p̄stationem decimarū. de quibuscūqz suis bonis. vel ad contribuendum in procuratoriis ordinariorū vel legatorū. aut nunciōrū sedis apostolice. ⁊ ad quacūqz tallias ⁊ collectas ac

De regulis iuris

pedagia. thelonia et exactiones alias. quibus suis
regibus et principibus seu alijs personis secula-
ritus exhibendas minime obligantur. Nicolaus
Quarto studiosius Bonifacius Laudavilis. Si
dicitur Sacra nostra religio. Item nulla soror no-
stri ordinis assumi potest per quemcumque ad aliquam ab-
batiam vel regimē alicuius monasterij alteri pres-
biterionis sine licentia sedis apostolice. faciente de statuto
boni mentionē expressam Bene. Ut monialis. Item
ex sacro privilegio bonitatis quod incipit virtute co-
spicuos. Et pergre. undecimum innouato. hoc be-
ne. Cōcedimus quod vobis ut de illis que in orna-
mentis vel per eis aut locis iusticia luminaribus an-
niuersario septimo vicesimo tricesimo seu alijs ad
perpetuū cultū diuinū. seu pro pietatibus aut victu
ad sustentationē vestram. vel indumentis necnō p-
annuis censibus retinendis. ad quorum solutionem
alique domus vestri ordinis obligate voluntur
vel de domibus. precibus. et ortis. alijsque locis. fin in-
stituta vestri ordinis oportunis. aut de his que p-
boni domibus. precibus. ortis. et locis emēdi vobis le-
gantur domodo pmissa nō puerantur in alios
usus. sed in illos duntaxat pro quibus relinquunt. aut
alios ei qui in hac pcessione vel indulgentia conti-
nent. nulli canonicam portionē aliquā teneant
exhibere. et ne quis a vobis vel volumaz. executio-
bus voluntariis seu decedentibus hereditibus pmissis
aut de his que vobis in ultimis voluntariis ab-
solute legantur. vel alias p vestris necessitatibus cō-
feruntur. aliquid exigere vel extorquere psumat
districte inbibemus etc. Et nota quod cum a qui-
busdā doctoribus diceretur isto privilegio. scilicet ad
quarta nō danda. tolli p clemētina dudum de sepul-
cru. reuocato extitit p martinū quintū et pfirmatū
et ad remouendū duōm et declarandū quod ad quartā
soluendam de legatis non tenentur fratres. hoc
fuit additum p martinū quintū v3. Ceterū ne du-
bitationes ac controuersie que alias vos pluribus
laboribus et expensis vexauerunt. de cetero vobis
fiant. ex certa scientia incernim. ut dictum est pri-
uilegiū gre. pape. xi. in iudicio et extra in qualibz
sui dispositione inuolabiliter obliuatur. nō ob-
stantibus pstitutiōibus apostolicis illa pferantur. et recorda-
tionis clemētis pape. v. p. de cessione nra. edita in
pcho viciēsi quā inapit dudu. Necnō privilegijs
gratis. et pcessionibus apostolicis in genere vel in spē
quibusuis psonis. ecclesijs siue locis pcessis sub
quibus formae vel explicatione verborum. et si de eis bñda
est in pñtibus mentio spālis seu p que pñtibus nō
expressa aut totaliter de verbo ad verbum non inserta
eaz. in toto seu in aliq. pte sui esset. possit aliqua-
liter impediri. et alijs ptractis quibuscumq. Nos em
ernūc irritū decernimus. inane si secus sup his
aut eoz aliqua a quocūq. quauis auctoritate scientē
vel ignorant pgrigerit anterari declarantes clausulā il-
lā v3. salua tñ iusticia illaz eccāz a quibus mortuoz

corpa assumunt in oibz alijs debere intelligi pter. B
in his de quibus in ipso privilegio spālit cauetur.
quod canonica portio minime exigat. Quia ergo etc.

Titulus. XX. de regulis

iuris suo vñco capitulo. de decre. et li. vi. collectis

Ouia materia de
regulis iuris est satis vniuersalis
vniuersa et breuis. Ideo hic ponet cū
glo. s. ab ore iuratis in. Et primo vi-
tendum est de etimologia noīa ipsius. Ad quod
dicitur. Ido. quod regula dicitur eo quod recte ducit. nec aliquid
aliorum trahit. Alij dixerunt regulam dictam eo
quod regat vel normam recte viuēdi pbeat vel quod di-
storum prauitū est corrigat in decre. di. iij. Glo.
ibi. Si regula nuncq. aliorum trahit. ergo omnis
regula est ius. Sed contradicitur lex quod regula est quod
rem cōuiter enarrat non ut ex ea ius fiat ut. ff. de
re. iu. l. i. Ad hoc dicas quod si regula dicitur illud i
quo aliquid iuratur generaliter nō adiunctis ex-
ceptiōibus licet ex ea non sumitur ius et sic sumit lex
Sed si appellas regulā id quod includit exceptiōes
suas secū. sic regula nuncq. iallit. et ita. Ibi. sumit
Jo. an. Dicit autem regula quasi a rega. vel regula
quod idem est quod rectitudinis ratio. Sicut em p
regulam nouit scriptor modū recte scribendi. le-
cator modū recte lecandi. et sic de alijs. ita p has
regulas modū recte iudicandi agnoscim. Qua-
re autem regule iuris ponuntur in si. decreta. assi-
gnatur duplex ratio. Prima est coloratiua v3. q2
que ultimo loco dicuntur melius memorie cō-
mendatur de ple. di. ij. liquido. Secūda est vera et
ppria. scilicet ut ostenderetur ius nō sumi ex regula si
regula ex iure. Si em posite fuissent in principio
pilationis. totitā crederet aliquis quod ius legna
ex regulis sumeret. In fine ergo ponunt ut appare-
at ex iure quod pcessit regulas sumi. Et ita regula
pprie regulariter vtra. Quis panas exceptiōes i
Utrū autem exceptiōes pntneant sub regula breuit oī
co quod quo ad pntem verborum que in ea pferuntur
vlt. vel salte indefinire affirmādo vel negādo p-
hendit exceptiōes. alias nō diceret exceptio. Sicut
si diceret. Dis bō currit exceptio equo nūq. nec nō
est exceptio quod equus nūq. nō pprehendebat suū il-
la ppositiōe oīa bō currit. Sed si dico oīa bō currit
exceptio nūq. illa est ppria exceptio. quod ppositiō oīa
bō currit bene pphendit titium. Tollitur ergo ri-
tius virtute exceptiōis quod ad materiā de qua fit ser-
mo. sed quod ad iuris determinationē. exceptio nō p-
henditur sub regula contraria ratio et ius est in exce-
ptione quod in regula. Nec opatur exceptio ut illud
quod alias sub vbius regule pprehendebatur. ad de-
terminationē regule exceptionis virtute tollatur.
Constituit autem regula pverba que de sui natura oīa
pprehendant. scilicet p signa vlt. affirmatiua quod oīa cō-

prehendunt de re. iu. ois Et p verba negativa q
vlt negando excludunt oia de re. iu. in. vi. nemo
pt. 7 alias Et p verba indefinita que simplr pla
ta equipollent vltro. r. i. c. i Et ideo oes regule
tradunt p signa indefinita. affirmatiua vel nega
tiua paucis exceptis Officium ar regule est ples
calus fil iungere clauo ronis Clr at regula psti
tuit ius nouu vel antiquu recitet. dubitat Sub
tiliter dixerunt doc. q est plderare tres spes ca
suum Quidam sunt iam determinati. 7 in ill re
gula non pstituit ius q inuenit iam pstitutum
Quidam atq sunt excepti a legis determinatioe
7 in illis filr regula non pstituit ius q non clau
dunt sub regule determinatioe Quidam sunt in
quibz e eade eqtas q in casibz determinatis a iu
re. nec tm repiunt in iure positi. 7 in illis regla fa
cit ius. ppter identitate ronis. non patientis ius
similiu casuu esse diuerium Ego tm no recedo a
vrbis legis. 7 dico q p regula no statuit ius. s
ex iure sumit regula alias no video qud possz di
ci regula iuris Sicut em in regula ligni vel ferri
nec e est matias puenire. lignu vel ferr ex quibz
regula fiat. sic nec e in regula iur. ius qd e in
materia puenisse ad hoc vt possit inde regula dispo
ni. 7 tuc pprie loquitur. l. de re. iu. alias de ouillet
dici d iure regula. Et sic dicatur q in casibz non
expssis a iure vbi est simil ro regula facit ius. hoc
et line aliqua regula per iura q hoc volunt de re
scrip. ceterz. Et si dicat q aliquae regule videntur
pcellisse iuris expsse traditione Dico q ius idez
est q ro vt di. i. Cōuetudo ab exordio ronal crea
ture pcellerat di. v. in principio Qel saltē dispo
sitione cōdennis regulas ius pcellit. Videns em
formator regule sic esse debere de iure. qd in eius
saltē mēte sedebat. formauit regulam Allegatur
tm regula p iure. non tā ex origine qz ex forma Et
ponio est causa ei? p q facit regula H em aduer
sarius necesse ostendere rōem quare in illo casu
no loquaf regula. 7 facit qd dicat infra vii. e. Cū
autr dicit hic regula iuris sumit p iure canonico
no ciuili. vt pz in regula que de iure ciuili nō pce
dit Hec oia Job. an. in glo. sup rubrica de re iu.
Ponent autr ipe regule p alphabeti. vt meli?
m. morie pmedent 7 no fm ordine iuris No
ra d dicit biero. di. xxi. q regule scrōz parz pro
tpe loco 7 psona negocio. instante necessitate tra
dite sūt Et fido. ibi Sciendum est q plura q
capitula ex causa. ex loco. ex tpe. ex persona consi
deranda sunt. quorum modi quia medulit non
indagant. in erroris labirintū nōnulli intricādo
impingunt. cū ante iudicant q intelligant ante
inculpanz qz utrato lecta pquirant Exempla po
nūtur in di. seqntibz d diuersis ordinatioibz factis
ab ecclesia

Accessoriū naturā sequi

cōgruit principalis Hec regula supā est ex. l. f.
eo. ti. cū principal Done casū in principali dīstru
cto qz dē destructum 7 accessorium. rvi. q. vii. et
hoc diximus Item si causa principalis matrimo
niū pmittit. sic 7 accessoriu. l. dōz de do. post di. re
de prudentia Sz ptra de iureiurā debitorēs. 7
c. cum contingat 7 supra ti. eo. l. licet vbi tenet ac
cessorium 7 nō principale So. illud ppter piculū
aie. qd euenit si nō seruaret iuramentū. 7 dic vt
in pduo de cre. cū ptingat Jo. an Quidā aliā ibi
vide Poteſt sic extēdi Fides viua ē principale
vt fūdamētū in statu spūali Opa de genere bo
norū sunt accessoriū Remota fide nil boni meri
torij pōt esse in boie. xxi. q. i. s. ex bis Ubi deſt
agnitio incōmutabilis veritatis. s. p fidē. falsa est
virtus etiā in optimis moribz Sic. in pūculari
ope principale est intētio recta Accessoria opa q
ex illa sūt q sequūtur naturā ei? vt sint bona di.
lxvii. non satis Et mala sunt opa si intētio ma
la In bis at q sūt mala de se. non est bona intētio
et si videat Contrario ē principale in pma Cōſe
ſio 7 satisfactio accessoria que lequuntur naturā
eius 7c.

Actus legitimi cōditio

nē nō recipiūt neqz diē Hec regula supā est ex. l.
ff. eo. ti. actus Dicunt autr actus legitimi Emāci
patio. acceptilatio. hereditas aditio. serui adoptō
tutorz dano. electio. postulario. snie latio. mīmo
niū 7 b? Exēplū pone in snia q nō dō fieri sub adi
tione vt. ij. q. vi. biduū It ē electio nō dō fieri sub
adiōe. vt de elec. in electōibz li. vi No debent ē
fieri in diē. i. vsqz ad certū tps 7 non vltra. s. sim
pliciter. nō em eligif qz vsqz ad certū tps s. simple
Hec ptabit mīmoniu ad tps. s. absolute xxi. q.
q. ij. solz Sz ptra di. xvi. q. c. vl. 7 lxxvi. tāta Ubi
feri snia excoīcatōis vsqz ad duos mēses Solu.
ibi sumit excoīcatio p remotōe a sacris Alā excoī
catio dō ēē pperua. x. q. i. qz sacerdotes Et exponi
mus perpetuā. i. donec penituerit. xxi. q. i. de vi
diuis Itē ptra de elec. cū in vsti Ubi eligēdi pās
in certū tps pferf So. Electio est ille actus legi
timus qui nō recipit diē Qū non pōt canonic ali
que sibi eligere in plarū vsqz ad festū resurrectō
nis Sz pās eligēdi nō est ille actus. 7 ideo pferf
in tps vt ibi Et pcurator dat ad tps de pcura. si
quē li. vi Itē ptra. vii. q. i. pastoral. vbi platura ec
clesie videt dari ad tps So. in vl. glo. Ubi dī q
hoc fieri pōt ex dispōlatōe pape Itē ptra qz mīmo
niū licet nō recipiat diē. recipit tm adiōem vt de
adi. sup eo. So. Ueritate inspecta. nō est ibi mī
moniū vbi nō infuenit pur? sēſus vt ibi pz. im
mo nec sponsalia. de spon. c. li. vi Itē q dām est
dōtione tutoris q non recipit diē. hz locum
in turore dato a iudice Secus si a testatore. Et
nota q sic bi actus nō recipiunt adiōem neqz

diē. ita nec distinctionē ut in c. pal. de elec. in electionibus. Item nota qd regula ista indistincte loquitur de actibus legitimis qd non recipiunt cōditionē neqz diem. Lex autem stricti dixit. Actus legitimi qui cōditionē nō recipiunt. c. q. di. Aliqui actus sunt qui recipiunt. aliqui nō. Et loquitur ipse lex in actibus qui nō sūt ptractus s. quasi. Contra. n. n. cū recipiunt cōditionē. h. de ptracten. emp. Lxxv. c. d. n. Jo. an.

Beneficiū ecclesiasticū

nō potest licite sine institutione canonica possideri. Bone casum p. c. xvi. q. vii. si quis deinceps. Item em dī qd accipies eccām de manu laici est suspensus. et cā retinere non pōt. vide ibi glo. Et sic nō. bica casū in q nō currit pscriptio. Idem est in mōmonio carnali. c. xij. q. i. qd deo. Et de plan. q. af. nō debet. idem in alijs casibus qui notantur. xvi. q. iij. clerici. Et de pscript. cū nō liceat in gio. Sumitur aut bīc beneficiū largo mō ut pphendat dignitates psonarū ecclesiā oēs cum cura et sine cura. que cū nulo bñtur. i. q. iij. si quis tutor. Sumit at interdū stricte ut distinguat a pbedā. xij. q. i. q. alienationes. Alias includit pbedā ut. i. q. iij. c. vi. Alibi stricte sumitur p sol bñficiō simplicius sine cura. d. pben. c. vi. Cū igit in bñficō ecclesiastico requiratur canonica institutio. vidē dum est quid sit institutio. Instituire autem est ius canonicū in ecclesia vel ecclesiastico bñficio tribuere. Qd dic ut nō. de instit. auctoritate. In uelire at est qd iuris illi p possessionē pterre. Elci pū tū aliqui ut p. pro alio ut dicit ibi glo. in dco. c. et de iure cōstituere spectat ad epīm. xvi. q. vii. null. Et sit inuestitura p anulū. baculū. vel librū. Sz an caplm sedevacate possit instituere. d. fmi. natur hoc de insti. c. i. li. vi. Et q dīa sit inter collationē. pntationē. et institutionē vide de pben. c. iij. in illis li. vi. Nō pī. Dec dictio pī possit negatiuā pntam ut hic. necitate iporat. ij. q. i. c. i. Cūz at affirmatiue ponit. necitate nō iporat. iij. q. iij. s. ut in criminali. v. pī. Licite supabūdat. Id. n. di. cūmur posse. qd licite possum. xij. q. i. faciat. Ubi dī mltiplici posse. Obnneri. Cōtradicit huic regule. de iurepa. cura. So. Ibi nō prescribatur ecclesiā tanqz bñficiū s. ut pparias. Item necitate cā vel pterat. vel cā ipenli obsequij sine canonica institutione possideri qd puer eccē. nec ex eo canonicū vel beneficiat dī ppar. xij. q. iij. quicūqz suffragio xvi. q. i. possessiones. q. iij. clerici. et de inagistris qm. Et de pugnatiō in duell. o. henricus. Item ar. ptra de elec. in genesi. Ubi possessio dat ius eligēdi et pscriptiōe. So. p possessionē acquiri ius eligendū pntandi et pcedit ex nōis actibus. Institutio at pcedit ex actibz alioz. q ad hoc ut valeat debet esse canonica ut hic. In q pcpue qtuor reqruntur. Primum q psona sit que possit instituere

re. xvi. q. vii. c. nullus. Sdum q instituitur talis qui possit institu. de insti. c. ij. quia non laic pī in stituit. Vel ipse idem instituens. eo. n. rulo pīrimo. Tertium q illius beneficii institutio ex iure proprio vel de uoluto vel de testato. ad instituētem pertineat eo. r. c. iij. Quartum q seruetur forma constitutionis illius de elec. c. vi. li. vi. c. Jo. an. **E**xtende regulā istā. quia triplex est gen^{us} beneficii ecclesiastici. s. bñficiū lactoz. bñficiū suffragioz. et bñficiū ecclesiasticoz. le. r. p. Primum. s. qdlibz lactim non pōt de iure et ad salute aie obtineri. nisi fm institutione. ē canonica. Cōdinationē ecclesiē ut. s. bene dispositus accedat et fm ritum ecclesiē. Sdū q est cōcatio seu pncipatō bonoz. q sūt ē eccāz orationū et alioz bonoz et indulgētiāz non pōt bī nisi fm institutionē eccē. i. existēdo in caritate. et faciendo ea q ordinauit eccā fienda ut cōtinet indulgentie forma. Tertium est eccā. pbedā et dignitas ecclesiastica. In qbo optet seruari. putor ordinauit eccā. ut pī hic in glo.

Bona fides nō patitur

ut semel exactum iterum exigatur. Hec regula supra fuit et. l. ff. eo. n. bona fides. Ecclesia enim non debet suum recipere vel repetere cū augmento. sed si semel exactū iterum exigeret. augmentum recipet. xij. q. iij. fraternitas. Et habet locum hec regula etiam in penīs. que semel exacte ab eodem. iterum erigi nō debent. ad hoc. xij. c. ij. c. vi. et dī iudicibz at si clerici. Ab eodem autem ideo dixit qz si plures tenerentur ad penā insolidū. soluta pena per unū. nou liberat alter. xij. q. iij. cū deuotissimā. An at res et pena sit peri possint. dic ut notat. xij. q. iij. si eccē. Hanc at regulam dico verā in his quoz cā vnica exactione finitur. Unde si decem debitorum ipsorum solutōne tollitur omnis obligatio. In nō patit bona fides ut illa. x. iterum exigantur. Et si soluat ut indebita reperitur qd dic ut. i. q. iij. ni si de. so. c. vlt. Si aut vnica ractōe non sumitur obligatio. puta in actione debiti viri ab vxore. et euerlo. nō bz locū h regula. Idē in pcuratione quā erigit epī primo anno visitās. Nā scdo āno visitās. iterum erigit pcurationē. Et idem si ex necitate ecclesiē. iterum eodē mō visitaret et at nō. Et sic pī intelligi illud de censibus. cū tener visis. Idē dico in actione pene ubi actū est in ptractu sic ut. s. tonēs. pena pmittat et erigi possit qtuens cōtractū fuerit. Nā tūc pena semel exacta. iterum exigeret. Rō est qz fm aliam regulā. Cōtractū ex puentōne legē accipiunt. Sz veritate inspecta in his casibus et libito nō est idē. s. aliō licet eiusdē generis. Et facit h regula ad qstionē quā mouet. Jo. xij. q. iij. monemus. An si eccā psecuta est suū a possessore qd facere pōt ut e. q. aplicos. An idē possit petere et a plato. et certe non qz bona fides. Ad penam mī agere possit ptra cū ut de re. eccle. nō alie. si quia.

Jo. an. Bona fides. i. scilicet equitas bona Et
præ extendi illud quod exactum non debet iterum exigi
in solutionibus Et contra hoc faciunt usurarii quod
cum receperint suum capitale. iterum exigunt il-
lud dum usuram petunt quod est quasi aliud capitale
Tho. Bona fides non paritur vide de usu. in
ij. præ. ii. Hoc etiam seruandum in punitiōibz
Sicut enim non iudicat de bis in idipsum sic et qui
semel iudicatus et punitus est pro illo peccato non
debet iterum puniri Et cui deus remisit culpam per
penitentiam non punit ad gehennam pro illa quod
peccata non redeunt nec quo ad culpam nec quo ad pe-
nam. **Tho.** Sed si deus punit hic peccatorem. et ille
non emendatur quod non soluit debitum. ideo deus
punit etiam in inferno. quia debitum non est solutum
Sicut in prædictis. soluta pena non debet iterum exigi
dictum est in glo.

Cum sunt partium iura

obscura. reo fauendum est potius quam actori. **Hec**
regula sumpta est ex lege. ff. eo. ti. fauorabilior est
Et pone casum. in q. ix. iudicet Et hæc regula de
ra est nisi actor teneat fauorabilem causam. puta
miseriam. libertatis restit. vel dotis Tunc enim in-
ter regula quod fauendum est potius actori. xxij. q. i
si quis accepit. d. pba. ex lita Et hanc locum hæc regu-
la. non solum in sententia fienda. sed etiam in lata
puta a duobus ordinariis. vno absoluerit et alio
condemnat Tunc enim sententia pro eo nisi iuerit la-
ta in lupradictis casibus **Et nota** quod dicitur obse-
ra Si enim certum esset teum esse obnoxium. puni-
retur quod culpa est relaxare vindictam ut di. xxvij
quod sunt Et hoc dico cum est certum iudicari iudi-
ci Secus si ut deo. de offi. ordi. si sacerdos. vel ut
hoi. in q. vij. iudicet Si certum est eum non esse
obnoxium. et iudicatur Idem si dubium ut benci-
des Sancius est enim nocentem absoluerit quam inno-
centem condemnare. ff. d. penis ablatæ Et sic in re
dubia fertur certa sententia Contra illud. xi. q. in
græue d. spon. de muliere Sed hic non est dubium
inno centum quod ex quo actor non præiuit elare reus de-
bet absolui. vi. q. vl. actor Sic no. ter. de spō. iuuenis
Et vide de triplici ambiguitate no. xxij. di. c. vl.

Reo Sic dicto a re que petitur vel super qua
ipetur ut d. sig. for. **Actori** Contra. n. d. iud.
litis intentio **Ubi** ambigua oronem actoris in
suo utilitatem interpretamur **So.** Illud in prin-
cipio huius in quo fauetur actori Illud in fine in quo
fauetur reo. quod dicitur no. de re. spo. cum ad
sedem in glo. tertia **In** summa ergo nota quod in
obscuro potius fauetur reo quam actori nisi cause fa-
uor aliud inducat ut dictum est et. **Hec** intelli-
gas hanc regulam in obscuris probationibus in-
ductis a reo. quia illas contra eum interpretamur
de proba. licet Quod dicitur ut infra. in regula contra
eum. **Jo. an.**

Cum quis in ius succedit

alterius iusta ignorantie tam censetur bene **Hec** regula
sumpta est ex l. ff. eo. ti. qui in alterius Et pone ca-
sum. xvi. q. iij. si sacerdotes secundum tertium casum
ibi nota. et ff. de positi. l. i. in fi. **Ibi** cum heres ven-
dens rem depositam credens illam fuisse de iuncti
non teneatur ad rem sed ad precium Quod autem
in hac regula dicitur verum est si cum ipso successore ag-
gatur Secus si ipse agat quia certus debuit esse
de facto suo cum ad iudicium provocat **Intelli-**
gitur autem hæc regula de quolibet successore. siue
sit singularis siue vniuersalis de quibus dicam in
fra. is qui in ius e. n. que videtur contra. ff. non est.
quod ibi loquitur de iure. hic de facto **Ubi** ergo que-
retur de prescripōe in qua sufficit bona fides præ-
scriberet successor bone. hanc quod prescriberet præde-
cessor male fidei. **Ubi** autem requireret titulus. si in
iussum titulum habuit prædecessor qui non teneat
cum prescribendi. successor qui eodem titulo uti
non prescribit. ff. d. diuer. et tempo. prescrip. l. euz
heres Et aduerte quod regula ista venit exemplifi-
catine ad illam ignorantiam ubi ignorantia facti pro-
babilis excusat. **Jo. an.**

Cum quid prohibetur

prohibentur omnia que sequuntur ex illo **Pone** casum
in prohibito a carnibus quod prohibetur intelligitur ab omnibus
quod tribuit semetipsum originem ut di. in q. denique et prohi-
bita peupia per legem. intelliguntur prohibita omnia mala que
sequuntur ex illa. d. offi. nā peupiam **Itē** prohibita
alienatione. prohibita intelligitur venditio. dona-
rio. manumissio. et de re. eccle. non alie. nulli **Itē**
prohibito officio et beneficio di. lxxi. eos **Itē** iur-
ro prohibito intelligitur prohibita omnis illicita
usurpatio rei aliene. xij. q. v. penale **Itē** prohi-
bita mechia. omnis illicitus concubitus prohibe-
tur. xxij. q. iij. meretrices Et cui prohibetur eccle-
sio. et eius stipendia prohibita intelliguntur de ap-
pel. pastoralis **Concordat** ad hanc regulam supra illa
accessorum

Cum licet quod plus est

licet vni quod est minus **Hec** regula sumpta est ex l. ff.
eo. ti. non debet Et fallit hæc regula in casibus ibi
no. **Pone** casum **Presbiter** officit in missa corpus
christi quod plus est. bene ergo potest benedicere populo quod
minus est. xcv. di. ecce. **Item** cui processum est testa-
ri vel filio familias de peculio castrensi et dona-
re et mortis **Concor.** xij. q. i. precipimus Cui pmit-
titur aliter pecunie dispensande ut de dona. et do.
post diuor. p. n. as Cui pmittitur vxor corpus bene
potest pmittere dotem **Et nota** quod illud est vnum bre-
cardicū Cui licet plus et minus illud quod licet
maiori et minori di. xcv. illud superfluum Aliud ne-
gando Cui non licet minus. nec maius de sen. et.

De regulis iuris

et illorum Et quod non licet in minori, nec in maiori.
de elec. cum in cunctis ubi de hoc Contra de ple. di. ij.
primus Sed illud est speciale propter rationem Ite
xxij. q. ij. latore ubi pcedit coicare si oblatore
offerre. xvij. q. n. miror Ite de torneamentis. c. i. de
rapf. c. ij. ubi pcedit pma et non sepultura So. Re
gulare est quod si de nisi a minori prohibeat exca. l. v.
pulat viuis ut ibi. l. ob alia ca. Ite ad negatiua
pra di. xxvi. q. i. et aliter. Et. i. q. i. si q. epi. ubi q. in
iuste pultit ordinem priuati collatoe ordio illi si non
minoris vel maioris fin bar. l. i. Aug. pra. Sed
dic ut supra pte diri Pl. q. q. l. itate cludit min?
si non sp Sic plus q. nitate sp includit min? ut. j.
plus sp. Jo. an.

Contra eum qui legez dice

re potuit apti e interpretatio facienda Hec regula sup
ra e. ex. l. i. e. ti. in ptabeda veditoe Et plene hq
at ista matia. licet de ipsa tractet de spo. ex l. i. si
b pac. l. x. et ibi Tu in nota q. obscuritas ut am
biguitas Aut iponit in vltimis voluntatibus. aut in
puentibus scis in iudicio Aut in pfectionibus Aut
in ptractibus et penis Aut in sententiis Si in vlti
mis voluntatibus subdistingue. q. aut pstat o volu
tate expse aut tacite. Si expse illa seruaf. q. nil
est qd tm debeaf hoibo. q. qd vltie voluntas liber
sit filius xij. q. ij. vltima voluntas Et de testa. m.
officij Si pstat tacite ut p ptecura illa fuaf. xvi.
q. vi. qui recedunt Et de testa. requisiti Et hoc nisi
dicta voluntas turpis eet ut. ff. de co. insti. l. q. daz
Tel alias pra ius Bone exempli de testa. tua.
Si non pstat expse nec tacite. stat verbis testi. Ad
hoc. xij. q. ij. as at De cele. mis. in qda Si at rba
sunt nimis larga. seqmur benigni et minimu ut in
regula in obscuris. j. eo. ti. Et sic eet heredis elec
tio Si vo non apparz que ps sit benignior vel mi
nor neutra tenetur. ff. de testa. in. l. si duo sunt. Si
quetaf ad que spectat indagatio. dic q. ad iudice
C. de fideicomis. l. voluntatis defuncti Si in iu
dicio sit ambiguitas sit interpretatio pro pferete
ro. q. debitor sp negaret se de hoc sensisse. C. d. an
nali excep. l. vi. Et hoc in liris exordio De hoc de
testi. spo. cu ad sede Si vo in pbatibo sit ambi
guu interpretabit pra pducent de p. apo. p. tuas
Et de pba. in pntia De bent em pbatos ee clare
de pscip. auditis Saluo eo q. pnt testes obscu
re deponetes interdum itez interrogari. ut de testi.
cu clamor In pfectionibus Si pstat in certis
certificare cogitur. ff. de pss. l. certum Alioquin
accipet qd magis expediet aduersario ut ibi. Et
de psc. c. i. In ptractibus aut e certu de pssu. aut
de dissensu. aut dubiu In primo statur ei qd sen
serit de spon. c. i. In scdo nil valet. xvij. q. ij. suf
ficiat. xij. q. ij. c. vno De rapro. cu cam. xij. q. i. s. i
Et ibi error non solu corpus. s. et marie venditoes
impedit Nihil em ta pra ius pssu. sicut error

ff. de iudi. l. ij. Et errare est aliud pro alio putare
xxvij. di. q. i. Non in ois error impedit iuris
monium Sed error in plone et pditionis qd dic
ut. xij. q. i. s. i. et in suma In tertio casu sez dñ est
dubiu subdistingue Aut pt valere fin intellectu
vni fm. aut vtriusq. Si fm intellectum vniua
tm valeat fm que valere pt. ff. de ver. obli. q. nens
Et hoc bz locu est in ptractu mimoniali in foro
iudiciali In foro at aie starei ei qui dissensit in
ta a dubio Et de ipon. tua nos Si fm vtriusq. i
tel. ectu pt va ere valeat fm q. e veruili. ff. de v.
ob. eu qui ita Et infra in regula in picipu. cu suis
proz. Si dubitat q. sit veruilius. seruaf q. i bac
regula de. ff. de ver. ob. L. quicqd Et hoc vtz cum
neuter dolum committit Si autem alter dolum
committat contra cum fiet interpretatio. xij. que
sti. v. s. ex bis Et. c. quaciq. Si arote. q. pmutit
doli. ad coem significatoem recurret ut in dicta
dece. ex l. i. et ibi de hoc. et. xij. q. v. si g Et ide
reputaf in iurameto ut i. notat In sententiis
suis interpretari poterit plespuncie vel pcurator
cesaris. ff. de appella. ab exccutore in prin. f. anet
est em officio suo siue male siue bene iudicando.
Qd intellige de diffinitiva sententia Sec. de in
locutoria Qd dic ut no. de appel. cellate De fru
ct ibi in et expensis supplere pt eadem die. ff. de re.
iudi. l. paulus Et de hoc no. xxv. q. ij. s. q. g. alias
icipit Hic ita in glo. xi. q. i. s. et bis in glo. Et ibi
d. multiplica interpretatoe De legib. no e dñm
q. in eis nil obscuru est vel amiguu. dis. i. q. erit
Et. C. de nouo. co. p. p. in pma pstitutoe ibi. erit
lex certa et breui fmone pscripta Si in amigu
tas ee videt in eis recurret ad pntem. q. ille o
lus interpretari pt q. p. d. et. xi. q. i. s. ex bis Et ide
in pnuilegijs q. sunt leges priuate. et p eadem iura.
Jo. an. Et nota qd dicit gre. xx. v. humane q.
ver. a debent deservire intentioni. no intentio ver
bis Ubi glo. ar. ponet ee pssiderandū intentionem
alicuiusq. verba. i. q. i. Marchion Sz hoc est vtz
cu pstat de intellectu. alias a verbis no est receden
du in dubijs. ff. de l. vi. no aut Et adde qd. xij. q.
q. i. parus dicit glo. q. no debem? sp ad hunc ver
bis Ubi. n. in rescripti. posita vel i legib. q. em?
pformare equari. h. v. v. no pati. ut de rescrip.
cam. de plue. cu dilectus

Cum non stat per eum ad

que pntet q. min? p. d. i. i. pleaf. vti d. p. inde ac
si i. p. l. a. tui. Hec regula supra est ex. l. i. ff. de in
iure ciuli Bone exempli in a. abrah. p. que in
no fieri q. min? filiu suu imolarz fm om pceptu
Un p. inde ita grati fuit an dñ in. ac si imolaret
xij. q. ij. si q. libet. s. abrah. q. z. c. se. Ite pone ca
su qui ipedit ne ad eu citatio pueniat ut. u. no co
resta. q. m. Ite pt ponere in libertate legata et ut a
liquid derur. heredi. et p. est fiat. C. de p. d. i. in. i. l.

penl. 7 vlti. Et idem in alijs legatis Et nota q si
mibi quinq. pmiseris si te videro. tacite viderur
hoc actum vt resistere possis. 7 sic bñetur. p expssa
Et nota q dicit p eum ad quem pñet Nam si
siaz p alium tertium vel p impedimentum mei
ipsius tunc locū bz egula illa infra iputari quia
tunc licet non imputet q p me nō stat vt ibi. nō
tñ habebit pro impleto vt hic. Item nota q si li
bertas legata ē seruo si. x. heredi dedit. 7 p herede
stetit q min⁹ seruus dederit illa. x. p inde est ac si
implera esset pñtio qz ille liber erit Tenet tñ illa
dece postmodū soluere nisi forte obrulerit 7 heres
nō suscepit. C. de pñ. inser. l. vi. rē. Jo. an.

Cū quid vna via probi

berur alicui. ad id alia via admittit nō debet pōe
casū. xxiij. q. v. hēc imago de pñ. pñ. detestāda
Nota ergo q cum aliquid pbiberur. pbibent et
oia q sequuntur ex illo vt in regula Cum quid. su
pra Et etiam oia per que possit pueniri ad illud
Fallit hoc interdū qz seruus nō admittit i testi
monium pro dñio nec pñ. dñm. 7 tñ restitatur
de facto suo. dñi dñi p eum deposuit vel pmodatū
vel file. nñ. q. iij. serui neq. Item qui non pñ. ac
culare de iuriet d iuriet. quēadmodū in fi. Itē
platus de mobilibz p eccliam acquisitis testati nō
pñ. 7 tñ in egritudine moderate pñ. de ipsis aliq
erogare. de testa. ad hoc. Satis circa hoc dici pñ
q cū aliquid pbibet principalit bat ito respē ad
pbibitum nō ad viam vel ad modū quo pbibet
Exēplifica p iura in principio dicta. tunc suffic
pbibita vna via. vt ad id in eius fraudē alia via
vel modo admitti nō debeat vt hic. Spale in est
in libertate. ff. de mō. re. l. papinian⁹ Si āt pbi
bitio principalit se bz ad viam vel modū. non ad
rē. tñ tec. Qñ aliter ecclē alligat⁹ ep⁹ non eligi
fñ postuiatur Itē qui iurauit nō accusare bñ de
nūciat qz sibi nō est pbibitū deferre crimē Sz p
modū accusatōis pbiberur rē. Jo. an.

Contractus ex conuētio

nē legē acipe dinoscunt Dicunt vulgares Pac
tūm rūpit leges Et hoc dicit hēc regula q sūpra
est ex. l. f. e. ti. pñ. tractus Done casū pñ. xviij. q.
ij. eleuterius Qui pñ. tñtio inter epm diocesanū
et fundatorem in iura de oblationibz obuēnētibz
in leito ipsi ecclē seruanda est Item de pñ. tñtio
pñ. iura tenetur soluz de dolo 7 lata culpa q dolo
pñatur Sūm interuenit pñ. tñtio vt teneat de le
uit. leuissima culpa. 7 casu fortuito. illa seruāt de
depo. c. ij. Et qd dicit regula hic intelligas d pñ.
tioe honestat nō pñ. bonos mores Qñ si pñ.
rit vt dolus pñ. tñtio nō valet pñ. tñtio vt in dñ. l.
pñ. tractus Jo. an.

Certum ē q is cōmittit

in legē qui legis verba amplectens pñ. legis m
tatur voluntatē Done casū. xxiij. q. iij. pñ. tñ. 7
de elec. auaricie li. vi Et pñ. tñ. i. q. i. sunt nonnulli
Circa regulā nō insisto psequere ipsam vt nota.
xiiij. q. iij. pñ. tñ. ibi in glo. dñ. Molit quidam fa
cere pñ. legē. s. faciūt fraudem legi Facit autem
fraudem legi qui obsuat verba legis. s. mentē ei⁹
circūuenit. ff. de legi. fraus Sit autem fraus legi
gi quatuor modis s. de re ad rem. i. qñ in fraudē
datur aliqua res vt in dicto. c. pñ. tñ. 7. i. q. i. sūt
nonnulli Item de pñ. tñ. ad pñ. tñ. vt quis sub
pñ. tñ. alterius exerceat vltimam. xviij. dñ. sicut nō
suo Et cum marit⁹ non potest aliquid dare vxori
supponit aliam pñ. tñ. cui datur. ff. de dona. inf.
vi. 7 vt. h. rō Itē de vno pñ. tñ. ad aliū sit fraus
legi vt cum mulier non possit aliquid dare viro.
fingit se vendere ei. ff. de dona. inf. vi. 7 vt. si spon
sus Itē de vno pñ. tñ. ad aliū vt cū mulier non
possit fidiuere constituit se principalem de iuri
cem. ff. ad vell. qñ. xxiij. q. v. mulierem Jo. an.
Extendi pñ. ad multa. 7 in vltimis que palleāt
sub iustis titul. s. vendicatōis. emptionis. pñ. tñ. a
tionis. de pñ. tñ. socieratis. 7 h. de quibz fraudibz
vltimaz. vide in. ij. pñ. tñ. i. c. vi. 7 seque. Itē in dñ.
cōicando vel mala cōicando Item in ieiunijs et
alijs Et dicit de re. qz fraus 7 dolus nemi debet
patrociniari.

Decet concessū a princi

pe bñficiū eē māsuz pñ. casū. xxv. v. q. ij. c. i. 7. ij.
et de pñ. tñ. si cui. li. vi. 7 in auten. col. vi. Constitu
tio Deqz hoc verbum quantū ad subditos i pos
necitate importat quantū ad ipm principem bo
neltatez. ipse em pñ. tñ. p se pñ. tñ. dimitte
re vel moderate vel in totū tollere pñ. pñ. tñ. pñ.
batur de deci. capitulo secundo Secundum pro
batur de elec. qz sepe li. vi. Ad hoc. l. iij. dist. s. vñ.
Al princeps qui solus pñ. tñ. in alterius pñ.
iudiciū pñ. tñ. pñ. tñ. qñ. i. q. iij. nñ. vero rē. et
seque. Qd nō est vñ. vt no. xxv. q. ij. in sū. in pñ.
Licet em hic exprimat de principe Idem ē in
beneficijs alioz. xij. q. ij. Si ep⁹. de in. cū venis
sent Pñ. tñ. em ep⁹ dare pñ. tñ. de re iudi. cum
inter vos De hoc. xxv. q. ij. in sū. Bñficiū pñ.
legium est qddā bñficiū collatū alteri Cum aut
sit duplex genus pñ. tñ. qz realia 7 pñ. tñ. alia
hoc est vñ. in reali bz pñ. tñ. qz pñ. tñ. alia
gia principum sunt perpetua Non aut intelligi
tur de pñ. tñ. alia. nam pñ. tñ. alia cum pñ. tñ. ex
guūtur vt infra in regu. pñ. tñ. alia Et idē dico
de pñ. tñ. alia dato ad ipm Done casū. de verb.
sig. tua Māsuz Nota q licet pñ. tñ. alia debet
esse perpetuū vt hic exprimit tñ. pñ. tñ. alia neg
ligentiam pñ. tñ. alia factum 7 supueniens enormē
pñ. tñ. alia Qd dic vt no. xxi. di. renouantes. xi.
q. iij. pñ. tñ. alia de deci. suggestū Qñ dico q ab

ipso principe verba privilegij interpretanda sunt ita qd alteri enorme preiudicium non afferant. de ver. sig. quod p nouale Si aut ex polifacto supue mar enorme p iudiciu. pone casu p decreta. sugge stu. hoc cu sit necē directe venire ptra verba priuilegiū credere pponendā principi qdē de priuilegio qd de nouo tēdit ad noxā ptra illud nō debere pria auctoritate venire fm lau. qui hoc sentit p. q. i. in fi. Et ber. Bñficiū remissiois pctorū qd dat a principe adeo manet qd nunq̄ t uocat. xij. q. ij. si illic Cōtra de pe. di. iij. q. dñi So. Nō redeūt pcta dimissa p recidiuū. nec q ad culpam nec q ad penā. s. dñr redire p qndā effectū aggrauatōis illi? se qnt. culpe L. d. in. iij. Bñficiū etiā gter. Brutū sp durat in hōie. ex pte di dāt de pe. d. ij. qrendū Sz si qd amittat ē p f abulū vel negligentiā hōiū Bñficiū ē qd cūq̄ bēm bonū. et istud sp dō manere in mēte nra p recognitiōē sps Poli obkulsio oēs retributōes ei?

Dubia sūt in meliorem

p̄e interpretanda. scia scā q dubiū est q aio fiant Hec regula hē in decreta. de re. iu. estote Et sunt verba bede sup illud Lu. vi. Nolite iudicare Ubi sciēdū q triplex ē gen^o hūanor opoz. Aut em sūt bona vel de genere bonor vt ieiuniū. oō. elemosina. et b. et ista sp debent interpretari in bonā prem q̄uis possint fieri mala intentōe Aut sūt de genere malor et mala fm se vt furta. homicidia. blasphemie. et b. Et de his vt dicit beda ibidē pmitit no bis iudicare. i. interpretari in malā p̄e. et reputari digna dānatōis iudicio. et p̄m cēt b. bñ ierpta ri. et excusare. xi. q. ij. Si quis dixerit et c. se. Non tñ dēm iudicare illos simplr cē dānādos. qz p̄m reuertit ad p̄māz de illi Est tertiū gen^o opoz qd est indi. ferens vt comedere bibere loqui ire vendere emere et b. et hec sunt bene et male Et de his p̄e cipue intelligit q sunt interpretanda in meliorem p̄em cū nescit alias facta talia. in meliorem partem. securiorem fm glo.

In dubijs tutior via ē.

eligenda Istud dictū qd est q̄si regula sic p̄sueuit allegari cōf Et est sumptū ex c. Juuenis de spō. vbi dī In his q dubia sūt qd certū extimam^o tenere debem^o Glo. ibi. Sic g p̄z q in dubijs sp certus est tenendū de pe. di. vij. c. ij. Ubi dicit aug^o. Tene certū et dimitte incertū. et loquit de penitēte in exte. de q est dubiū si vtre p̄teat Quia at certus est de vtra p̄mā p p̄iecturas tñ si san^o agit p̄mā. iij. di. Sic de homicid. Ad audientiam Hora tñ q est dubiū pbabiliter est dubiū scrupulosū Depbabili hic loquit cū. s. rōnes sūt ad vtrāq̄ prem q̄si equales et p̄m graue est se exponere tali dubio vbi est mortale Est aliud scrupulosū vbi. s. ex leui suspitiōe timet quis esse in aliq

actu p̄m vbi nō est. et istud ad p̄siliū boni viri ē deponendū Gre. Bonaz mentiū est ibi culpam agnoscere. vbi culpa nō est. i. timere. nō tñ asserere di. v. Eld ei? Ne dī. xi. q. ij. Graue est et fat. in decens vt in re dubia. certa detur sentētia. Dicit glo. xij. di. c. vl. q triplex est ambiguitas. s. iur. facti et plone Ambiguitas iur. est vbi de filiis ad filia pcedit vt di. x. d. libellis Et de tali ambiguitate loquit. c. Sicut di. iij. Sed vbi ē ambiguitas facti nunq̄ ferenda est sentētia in p̄iudicium alicuius. et de hoc intelligit c. Graue. xi. q. ij. Sz vbi nulli sit p̄iudiciū vt in bapmo. p̄firmatōe. ordinarōe. p̄secratōe. et bñd bene fert in dubio sentētia certa. s. vt baptiset vel ecclā consecret. vel de nouo ordinet et b. vt de p̄e. di. ij. puulos. et di. i. solēnitates Quāq̄ tñ dubitat de facto. et fert sentētia in p̄iudicio alterius vt de spon Juuenis. s. istud est p̄pter piculum aīe Ubi vtro est ambiguitas plone. s. factū est certū bene fert certa sentētia vt. v. q. i. Quidā. puta cū scī publice furū factū. s. ignoratur plona. tñ p̄iudex ferre ex cōicationē in cū qui fecit. et p̄cipe vt sibi manifestet et tenetur subditus obedire

Defleat pctor qui offen

tens in vno scis est oīm reus Hec regula hē in decre. de re. iu. defleat Et sumpta est ex c. p̄siderz. de pe. disti. iij. et sunt verba aug. prim aūt Jacobi apli in canonica vbi dicit Qui totam legē seruauerit offendat aūt in vno lacus est oīm reus Defleat saltem luctu interiori Nam lacrimae exteriores sine interiori fletu. s. p̄ritōis. modicum vel nihil. p̄sunt de pe. di. ij. irrilo Interior fletus etiā sine exteriori. i. p̄ritio cordis. sufficiens ē ad remittendū de pe. di. iij. p̄siderz ibi Doleat interior cū exteriori adhuc melior Prosper Lacrimis ex vera cordis p̄ritōe fluentibus. restringent eterni ignis incēdia de pe. di. i. porro Offendens in vno. s. p̄ceptoz Omne em mortale est p̄tra aū qd p̄ceptū dñi directe vel indirecte Vel in vno. i. charitate q vñ nos facit cū deo et p̄rio. et qd libet mortale est p̄tra charitatē glo. ber. Dim reus s. p̄ceptoz. i. ita damna quis et priuat glā eterna p vna trāsgressione p̄cepti in ipsa moriēdo. sicut si oia fuisset trāsgressus ita exponitur de pe. di. i. frēs. Nō tñ sustinet tantā penā Nā qdlibet mortale bz suā penā vel oīm. s. Brutū qz quelibet vir tus patit detrimētum ab vno vicio Sic exponit aug. d. pe. di. vi. qui vult Cū. n. brutes sint onere vna amissa oēs amittuntur Vel oīm bonor reus. i. ingratus. et sic oia meret sibi auferri Vel oīm qz p p̄m amiserit meritū oīm p̄cedentiū opoz bonor Aug. de pe. di. vi Qui vult

Dolo facit qui petit q

restituere oportet eūde Hec regula supra ē ex l. ff. E 4

e. ti. In p̄dēnātōne pone casum in usurario qui non petit usuras a debitore. ipsas em̄ restituere cogeretur. xij. q. iij. nullus. Ad idem de iur. iur. debitoribus. Duo aut nota circa banc regulam. Primum est qd̄ dē hoc locum h̄e. qm̄ res restituenda est ei a quo petitur. Commodatarius em̄ repetit rem a fure quam tenetur dño restituere. C. de fur. et seruo cor. l. ult. Vir soluto matrimonio petit dotē a socero. quā uxori et liberis restituere em̄ oportet. ff. So. m̄ti. si socer. Adē in usurario q̄ usuras repetit q̄s alias soluit. Si nō est solvendo p̄stīta cautōe restituēdi eas a q̄ p̄cepit de rest. spo. oli. Et de usur. Quia frustra. Scdo nota banc regulam nō h̄e locum in possessoris iudicijs. s̄ in p̄rioris. Dec ēt no. gof. de offi. iudi. de l. venerabili Ber. et Jo. an.

Damnū quod quis sua

culpa sentit. sibi debet non alteri imputare. Hec regula sumpta est ex l. ff. e. ti. q̄ quis. Pone casū p̄ canonē. xij. q. iij. displicet. Ubi si qui s̄ ductus ad iudicem de equo se p̄iciat et ledatur. sibi ipsi imputet. Itē de p̄ben. si clericus li. vi. vbi clericus qui negligit petere p̄ben. sibi debitā cum vacat. sibi imputare debet. non sequenti expectanti. Ad idem pro socio. l. cum duobus. Ubi socius omnium bonorum dānatus ex p̄tractu ob p̄umaciam suam vel ex maleficio. puta furto. vel simonia non recuperat a socio. Concor. l. di. sepe. et c. hi qui. Item procurator penam quam ex suo delicto p̄stuit. nō recuperat a dño. ff. de p̄cur. qui proprio. Ad idē. C. de euict. l. emptor. vbi d̄ q̄ emptor si in iudicio non fuit re euicta de euictione nō agit. p̄travēditore qz culpa sua res euicta videt. Jo. an. Ad hoc etiam facit qd̄ ait aug. absit ut ea que p̄p̄ bonum aclicitum facim. et h̄em. si quid p̄ter intentionem n̄ram acciderit. nobis imputetur. xij. q. v. de occidendis. Ubi ponit exemplū de eo qui se occidit gladio vel ligone et h̄. qd̄ nō imputat facienti vel p̄tenti in bonū talia instrumenta. s̄ illi qui se occidit. Potest et sic extendi regula. t̄ hoc logice q̄ cū triplex sit dānū. Prīmū p̄riuatōis gl̄e nō debet quis imputare divine p̄scie qz s̄m̄ aug. ipsa nulli ē causa labendi. s̄ culpe p̄p̄rie. xij. q. iij. Nabuchodonosor. Secundum damnum ē subtractionis siue p̄riuationis gr̄e p̄ p̄m̄ qd̄ nō d̄z quis imputare dei severitati s̄ sue negligentie. xi. q. iij. audi. Et de pe. di. i. s̄. Cōvertimini ad merē. Nec debet imputare diabolo s̄eranti vel hōi incantanti s̄ sue p̄p̄rie volūtati. xv. q. i. Non est et c. illa. Tertium est damnū p̄palis fortune. in rebo. in fama in honorib. et h̄. et hoc debet imputari peccatis suis de pe. di. i. q̄obrem et c. s̄ p̄m̄uo et c. si p̄m̄

Delictū persone non d̄z
in detrimentum ecclesie redūdate. Pone casū in

ep̄o deposito propter crimen. Non enim debet ecclesia propter hoc expoliari rebus suis. xvi. q. vi. si ep̄iscopū vbi de hoc. Itē pone casum in procuratore qui falsificauit instrumentum nō p̄terea p̄didit ecclesiā de excep. cum venerabilis. Et delictum tutoris non obligat pupillum. ff. e. ti. l. neqz. Contra. xvi. q. iij. placuit. Ubi d̄ictum p̄lati non repetentis rem ecclesiasticam nec ecclesie. Ad idem de p̄scrip. c. i. So. Delictum aliud est in faciendo. et hoc non p̄iudicat ecclesie ut s̄. Aliud est in omittendo et istud bene p̄iudicat ecclesie. ut ibi. Et hoc proprie dicitur delictum. s̄. omissio. Quis nō sp̄ lietur huic significationi sed ampliatur aliquā. Item ad hanc solutionem contradiit. xv. q. ij. ita nos. vbi delictum qd̄ p̄stuit in faciendo. p̄iudicat ecclesie. Solu. dici potest s̄m̄ Job. qui hoc ibi notat q̄ hoc regula intelligitur de detrimento facultatum. illa d̄ detrimento honorum sed p̄bius ibi nocet d̄elinquentibus q̄ ecclesie. Ad hoc p̄tra istam so. de cens. cū olim. Ubi delictū qd̄ est in faciendo nocet ecclesie. Et d̄ in integ. resti. Auditis. Ubi delictum in omittendo non nocet ecclesie. Satis congruenti distingui posset inter iudicialia. et extra iudicialia. ut in iudicialibus iudicijs fauore siue sit in faciendo siue in obmittendo p̄iudicet ecclesie. Et in decre. audis. delictum qd̄ fuit in omittendo bene p̄iudicat ecclesie. sed fuit restituta. et sic non est p̄tra. In decre. cum venerabilis dici p̄t extra iudiciale. Uel ibi solus p̄curator d̄liquit in faciendo. s̄ instrumentū falsando. Item contra di. l. iij. si seruus vbi puniatur ep̄s. qui pro vno seruo d̄z duos dare. So. Illud debet facere de p̄prio si habet non de bonis ecclesie. et sic non est p̄tra hanc regulam. Item p̄tra d̄or. cog. cum dilectus. Uel i. dol. et violentia abbatis ecclesie nocere videt. Sed ibi soluitur p̄ber in glo. qz. sibi delictum fuerat p̄missus p̄ abbatem. et collegium cōicato p̄silio p̄sone noie possumus intelligere de prelato. Uel indistincte de qualibet persona intelligatur cuius delictū non nocebit ecclesie saltem cum effectu qz daretur restitutio vsqz ad quadriennium t̄m̄. nisi ex cā plus ip̄is daretur de resti. in integ. c. i. li. vi. Jo. an. Potest et sic extendi regula. Delicta quecūqz clericorum dūmodo tollerentur non nocent ecclesie. i. fidelibus quo ad veritatem et vnitatem sacroz. q̄ p̄ferunt vi. i. q. i. Si fuerit. et c. dñs declarauit. Uel etiam non redundant in detrimentum ecclesie. i. fidelis ut p̄b̄ officia et orōnes que faciunt ut ministri ecclesie non valeant s̄m̄ t̄bo. et p̄regulā illā qui p̄ alium. Ecclesia em̄ cuius noie faciunt est semp̄ deo grata et obsequia eius. Uel etiam p̄pter maliciam eorum non debet perdere ecclesia iura sua et p̄uilegia. ut decimas. libertatem. em̄ unitatem. et obedientiam ei debitam et reuerentiam di. xij. c. vi.

Ea que fiunt a iudice si

ad eius nō spectant officiū iuribz nō subsistunt. **H**ec regu. supra est ex l. f. eo. n. factū. **D**one casū l. viij. di. quoz vices. **U**bi p̄bri simplices crismā do ecclās vel v̄gines plectrādo. ordinādo. nil agūt d̄ pe. 7 re. indulgētie li. vi. vā indulgētia data ab ep̄o v̄tra tenore p̄cili generalis nō valet. **A**d idē ff. d̄ iurisdī. o. iudi. l. vl. **I**bi dicitur. **E**xtra territo rium ius dicēti nō pareat. **I**mpune. **I**dē si supra iurisdictionē suā velit ius dicere. **E**t h̄z b̄ regula locū etiā in his que bona sunt que facit iudex. tñ ex quo ad eius nō spectat officiū. iuribz nō subsi stunt. **D**one exemplū di. xvi. **S**ñ quidē Bonuz quidē ē statuere res ecclē alienari nō posse. xij. q. ij. p̄ totū. **T**ñ statutū imp̄atoris sup hoc nō valet qz ad ei' nō p̄inebat officiū vt ibi. **G**enerale em̄ est qz nō sufficit bonū facere. nisi 7 bñ id fiat. xvi. q. i. monachi. ij. **E**t qd̄ dicit h̄c regula. **E**a q̄ fiūt a iudice alias sub iudi. **N**ā in eo qd̄ facit nō p̄i nens ad officiū suū. nō d̄ iudex. **S**ic ergo. p̄cura tor fines inādati excedere nō p̄z. ita 7 iudex fines iurisdictionis. **S**aluo eo qd̄ de. progarde no. de of. del. p. 7 g. **H**ec b̄z h̄c regula locū in sp̄ialibz q̄ po nūs dependēt ex p̄ate ordīs q̄ iurisdictionis. **H**ic est qz si ep̄s qui hoc p̄t ex ordine cōsecrēt alienam ecclā vel altare vel ordinet alienū subditū qd̄ nō p̄t ex iurisdictione. **C**ōsecratio tñ 7 ordinatio bene tenet. licz ordinatus exequōe careat. vij. q. i. **E**p̄s in dioc. **E**t de tempo. oz. qz trāslationē. **N**ō est cō tra di. xco. c. i. **U**bi p̄bri crismabant 7 vere. cū tñ nō p̄ineat ad ordinē sacerdotalem s̄ ep̄alem. **N**ā illud fuit sp̄aliter eis p̄cessum a gre. papa. **E**t sic ad eoz spectabat officiū. 7 si nō ex ordine. tñ ex demādatōe. **Q**ueri solz si iudex qui de decē tñ p̄t iudicare iudicat d̄. xx. an valeat sententia in. x. **E**t Jo. dicit qz non qz res iudicata nō p̄t in p̄tene re. qm̄ p̄t nō tenere. **E**t hoc ipse no. ij. q. vi. s. diffi nitua. 7. **C**ū certa rōne. **E**t facit optime. p̄ Jo. de pe. 7 re. indulgētie li. vi. **E**t p̄cor. cū eo accur. ff. d̄ iurisdī. om. iudi. l. vl. **H**u. tñ 7 lau. tenēt p̄trariū s. qz sententia tenet in. x. tñ 7 dicunt sniam reſcidi in illo supfluo tñ. **E**t facit p̄ eis de arbi. c. i. li. vi. 7 regula. j. vñle. **E**t qd̄ ibi dicit Jo. an. **E**tendi p̄t ad mltā. **Q**ui dat aliquā indulgētiā de cul pa. etiam papa nō valet qz solus de. indulget cul pam de p̄le. di. nij. **N**emo Ep̄s qui facit p̄positio nem cū publico p̄furario d̄ certa quota remittēs sibi residuū obnoxū etiaz restitutioni p̄sonis cer tis nil facit nec sibi valet illa remissio qz non est ep̄s iudex aliene substantie. ij. q. i. reintegranda. **C**onfessor qui absoluit ab aliquo casu p̄ccati v̄t sententia a quo non p̄t non valet absolutio. **P**re latus qui precipit subdito aliquid contra regu lam suam. vel aliquid sibi reuelandū salua ordi ne fratne correctōis nō obligat illud p̄ceptū. nec

debet obedire. secunda q. i. **S**i peccaverit 7 huius modi

Quī qui certus est certio

nari vltē? nō oportet. **D**one casum di. xi. c. vl. 7 sepe dilec. **E**t de appel. si duobz. **I**n archiepo qui sciens illum exco. cau. t qui appellauerat ad papā. **E**t no. qz hic dicit qui certus est. subaudi vel esse debet. **N**am nō est necērium singulorū auri bz intrinari qd̄ est publice p̄mulgatū di. xvi. **Q**d̄ di citis. **E**t de postu. p̄. c. i. **L**icet aut̄ canonicus qui certus est de morte ep̄i non oporteat eum ampli? certionari de ipsius morte. **T**ñ citari debet ad ele ctionem faciendam vt no. Ber. in decre. **C**ū inf. de elect. **Q**d̄ v̄z puto qz qui certus est vt homo. certionatur vt iudex. ij. q. i. **I**ulti. **E**t interdū qui certus est adhuc certioratur ad cautelaz vt in di cto c. vl. xi. dist. **P**reterea licet sciat ecclām vacare diem tñ assignatam ad electionem celebrandam ignorabat. 7 ideo vocandus est 7 dies notificād? **E**t h̄c est regula in ar. ad questionē qua querit̄. **A**n ingressus religionem 7 in fine anni exiens si itē eādem religionē ingrediatur. an debeat itēz h̄re annū p̄bationis 7 satis videtur qz nō p̄ hanc regulam nisi p̄ditio p̄sone vel religionis mutata eēt. **E**t hoc tenet bar. b̄r. in questionibz suis Jo. an. **S**i autem pro medietate anni iterisset vel cir ca. tunc sunt opi. 7 vide de hoc infra in. ij. parte ri. de statu religiosorū. **E**t facit ista regula. cōtra ignorantes mandata dei vel etiam generalia ec clesie p̄cepta. vel sinodalia cum publicātur. vel acta caploz generalium qui non videntur excu sari si contrā faciunt quia certi esse debent de b̄re ligiosis. **U**bi sciendum qz non eadem certitudo requiritur in omnibus. non em̄ certitudo de mō strationis scientie requiritur in his que sunt f̄dōi sed sufficit ea que traditur ab ecclesia. per mira cula. per doctrinas doctorum. 7 tolerancias mar tirum. nec debent velle vltē certionari.

Ex eo nō debet quis fru

ctum consequi qz n̄sus extitit impugnare. **D**ōe casū in eo qui dicit decretales epistolās non esse autenticas qz nullam debet pro se allegare di. xix. si romanorū. **A**d idem di. viij. quo iure. **I**tē pone casum in eo qui impugnabat testamentū dicens illud inofficiosum qui si id improbe dixit 7 succu buit. quicqd̄ ex testa mēto capiebat. p̄dit. ff. de in ofn. testa. pap. s. meminisse. **A**d idem. xij. q. ij. q̄z p̄p̄ostez. **E**t dicit lex. **A**bsurdum est quez redire ad id qd̄ semel renūciandum putauit. **E**t de rebo creditis. l. si quis. **E**t qd̄ hic dicit n̄sus extitit dic cum effectu. saltem quantum in eo fuit quia per seueravit. **S**i autē simpliciter protestaretur fec̄ eēt vt intelligit Ber. predictā decre. p̄ntiū de reu.

Idē si incipet agere vel excipe. et postea desisteret
an finiam. Et qd dicitur hec regula vtrū intelligo
nisi ex necessitate officij habuit impugnare. Nam tunc
propter noie fructū psequi possit. hoc pbat. iij. q. vij. §.
tria. et si contra ptem pupilli. Item l. 3. qd impugnet
finiam in vno caplo. ex alio caplo psequit fructū. d.
reina. Ramuri. et c. Ramaldus. et cor. ad reglā
i. q. vij. c. i. et d. xvi. si impator. Et si lē ē qd dē. i. r.
stra iploz leg. auxilium is qd pmitit in legē. d. r.
Quia frustra. Idē nota qd sic qd nō dō fructū
psequi ex eo qd impugnat ut hic. Contra nō dō quis
impugnare ex qd fructū psequit. xij. di. c. i. et iij. vij.
cui. in agēdo Jo. an. Et tēde Quia ex qd pctor
impugnat dei puidētia murmurādo. nō meret ab
eo gubernari. vel aliquid boni cū pugnet contra dñi
volūtātē. Item cū male se bz ad pntes. meret priua
ri bonis eoz. et c.

Exceptiōez obijciēs nō

videt de intentiōe aduersarij pnteri. Hōc b. v. b.
de excep. cū venerabil. Et psequē bāc materiā ut
ibi nō. Et pone casū de pscript. i. l. d. Et aduente qz
mirabil. videt b. regula. Nam si excipio de pacto d.
nō petendo. videor pnteri de i. i. fuisse. Si dico
interrupi pscriptiōē videor latere te pscriptisse.
Si dico contra te pscripti. ego primo id nbi debi
tum erat qd pscripti. Et sic actor nil amodo debz
cogitare. b. excipies. tū. Et facit ad hoc d. trāfac.
pntea. Dic g. qd huic regule est triplex rō. Prima
qz uicer dicā fecisti pactū de nō petēdo. poterat eē
q. illud nō erat vere debitū. vel naturalit. i. m. vel
nullo mō. Item licet dicā interrui pscriptiōē forte
nō erat operta pscriptiō. imo hoc dicere videor qd
pntea non fuerit dicendo me interrupisse. Ut si
cōpleta fuerat sine titulo erat et bona fide. Idē in
alijs exceptiōibz. Et cōdā qz p exceptiōē nego me
debere. Nam si p ipm de intentiōe aduersarij dice
re. ut pnteri. eadē exceptiō duos pntarios efficit
hiet qd eē nō dō. §. de sol. Qui loiem. §. vi. Et d.
bapm. et cū effectū. maiores. L. i. igit p exceptiō
nē negē intentiōez aduersarij. nō est pgrui me p
ipsam dici latere. Tertia ē. qz reus pntegiat. est
ut possit duas exceptiōes pponere. et sibi pntarias
ut intra in regula null. p. libo. Sicut ergo expse
dicere posses nego te pscriptisse. et postea si pscripti
fuit ego interrui vel nego me pmississe. et postea
pactū opponere de nō petēdo sic dicēdo. Tuam p
scriptiōē interrui. vel pactū d. nō petēdo fecisti
vel his sile inetrnitiōē aduersarij non faret cū ad
huc dicere possit nō pmissi. nō pscripti. et sic de
singul. Tu tū ēēt ipsi reo sic dicere. Nego me p
mississe. Et posito qd pmissim. postea pactū d. nō
petēdo fecisti. et sic d. singul. Ad hoc. xij. q. ij. in p
cipio. Sed qz hec forma verborū docet mentiri.
vbi veritas et pscia est in pntariū. nō est amplectē
da cū pntarias de mū linguas oportet fieri et adu

tas. ut in proemio. si. in si. Tū nota qd idem
qd dicit b. regula in exceptiōe intelligas et in repli
catione. Tū sicut excipiens nō pntet actionē. ita
nec replicans exceptiōem. eadē de cā. Sic em
se bz exceptiō ad actionē. ita et replicatio ad excep
tiōē. et qd duplicatio ad replicatiōē. Et hoc satis
pbat de excep. dilecti Jo. an.

Factum legitime retra

ctari n. dō. l. 3. cal. postea eueiat a qd nō potuit idōa
ri. Hec regula supra est ex. l. ff. eo. ti. in ambigua
Exemplifica in eo qui pntarit mīmonū. et postea
fact. est furiosus. xxiij. q. vij. Hec furiosus. Idē
in supueniente affinitate. de eo qui pnto. p. ang.
vxo. sue. c. penul. Idē in adoptiōe supueniente. ff. d.
ritu nup. adoptiū. Et nota qd aliā egulā bēs p
pntariū. i. nō firmat. qz licet casus supueiat a qd po
tuit inchoari. nō firmat qd ab initio nō valebat.
ut infra. Qd tū intelligas ut ibi d. ita qd a pnti
pio factū erat legitime nō retractat. licet supueni
at casus in qd nō potuit inchoari ut hic. Et nota qd
dicit retractari q. d. ppter cām supuenientē nō re
tractat ac si legitime nō fuisset factū. In fūdo tū pnt
supuenientē cām ipedit ei. effectū qd legitime factū
erat. Exemplifica p canonē. xxiij. di. cōter. Et de
cleri. egro. p. b. m. et c. Jo. an. Et tēdo Religio
sua post pntiōē si efficit pessim. vel fatuus. nō
tū pnt hoc soluit vel retractat pntiō. pntus post
pnturā efficit maius. excōicatur. et b. non tū p hoc
retractat elcō. l. pntiō. et c. Absolutū qd a pnti
dices se velle facere pntaz iniunctā se pnti. et fatiffa
cere les. et fstituerē postea mutat pntiū nil volēs
facere nō p b. retractat absolutiō. fca. b. tūc peccat
mortalit. cū pnti illa nō facere d. p. di. i. Magna
in glo. et huiusmodi.

Frustra sibi fidem quis

possit ab eo suari cui fidē a se pntiā suat. et cū
pnt casū i. fideli qd ad dñm. et in dñō qd ad fideliē
seu vasallū. xxiij. q. v. de forma. Item d. eo qd in pntiā
pntiōe iuravit aliqd facere d. iureiur. pnti. et vbi
d. b. Item de eo qd nō vlt. trāfactiōz in pntiā obfuare
Et d. pac. cū p. dās. cor. qd b. rco. d. esto ibi. Cur
ego te bēto i. pnti. cū nō hēas me in senatorē
b. nōne hosti pntiā ē fides. xxiij. q. i. noli. so. ut ibi
no. Illō n. v. ē cū ipe hosti nob. suat fidē. sic cō
cor. cū hac egulā. Item d. xxiij. q. v. qd dō. vbi d. qd si
viri vxo. pnti pnti. vxo. pnti. vno labēte al.
dō pnti. et c. Illa pntiō nō fuerat fca. b. tūc
dō. Et qd dō vxo. siue vlla pntiōe ipleri debet
xxij. q. vij. c. i. et l. 3. vxo. ad ult. sit peccat tū vir
adulterādo. xxiij. q. vi. p. totū. Frustra igit d. b. tū
pnti qd dō nō ipedit. Tū nota qd qn pntes aliqd
sibi ad inuicē pnti. sub pnti. vna pntiō pnti fca
git fidē. Et ut expedit mag. alteri pnti penā pnti. et
stare pacto vel contractui. aut magis expedit sibi

Fidē rōpe In primo casu h̄ fidelis sit sibi fracta. ipe
tū p sua pre fuer eandē. 7 sic poterit perere penā
cū effectū In scōs casu secure frāgat fidem. 7 fiet
vincide mutua p̄p̄nario penā vt de penis p̄sti
tutis Et sic illā decre. intelligas 7 q̄ ibi no. io. an.
Extende Deus p̄mittit p̄m̄iū 7 bona sp̄alia.
si b̄n̄iāciamus p̄p̄mittim⁹ in baptismo. 7 p̄m̄iam
agamus Et q̄ nos itāq̄m⁹ fidē 7 deus reuocat p̄
missa de pe. di. i. si agamus. 7 c. p̄dixerat In socie
tate aliq̄ p̄mittit ad inuicē oīa lucra cōicare cuz
vnu certus ē sociū nō seruare hoc nec ipse tenet
seruare P̄mittunt ad inuicem p̄iuges facite
reddere de diti alī alī perēti. alij n̄ adherere. si q̄
alī adulter. in oēs certe b̄ sciēs. nō tenet illi adul
ter rē reddere obitū ex q̄ fregit sibi fidē. nō tū p̄
et ipse adulterare 7c.

Generi per speciē dero

Gat Hec r̄gla sup̄ra ē ex. l. ff. et. in toto P̄de casu
xij. di. c. vi. vbi diacon⁹ q̄ generalr ē mior p̄sbo
in illo sp̄ali casu. s̄ q̄ obtrinet vices ep̄i maior est.
Itē de offi. leg. c. studui si vbi de cā p̄gicit delega
tus sp̄al. nō generalr legat Hec regula h̄z locū i
rescrip̄s siue primū sit generale. 7 secundū sp̄ale
vbi de rescrip. pastoral Siue primū sit sp̄ale. 7 secū
dū generale vt e. n. abbatē Siue eodē tpe sit va
rū generale 7 sp̄ale Ad hoc rescriptū. c. i. li. vi. Re
scriptū at sp̄ale nō tollit priuilegiū generale vt e.
n. cū ordine. qdē p̄niti d̄ ipo p̄uilegio fiat mēto
i rescripto vt ibi Tōlūt qdā b̄ regle d̄m̄i exēdere
ad priuilegiū vt scōm sp̄ale deroz generale p̄io
S̄ hoc ē falsū q̄ sp̄ valz primū siue sit generale
siue sp̄ale si in scōo nō tollat ex p̄sse d̄p̄scrip. dēni
ens li. vi. Et in regula sup̄ decet P̄o diuersitatē ē
q̄ per primū priuilegiū ē generale. statū p̄sequit
quis plenū ius S̄ p̄ primū rescriptū generale.
nō ita p̄sequit quis plenū iurisdictionē in sp̄co
de rescrip. pastoral. 7 ideo statū tollit facili⁹ Lōra
de offi. del. ex pre Vbi scōm sp̄ale. nō d̄rogat p̄io
generalr. b̄ ibi si b̄n̄ iueamur vt r̄q̄ fuerat sp̄ale
7 dic vt ibi Notauit p̄ḡi got. de of. leg. c. ij. q̄ b̄ re
gula fallit in tribus casibus In priuilegio vt d̄ re
scrip. cū ordinē Et cū gen⁹ ad vnicā rē referrot in
decre. ex pre Et cū sp̄ales l̄e n̄ exhibent rē r̄grā.
d̄ h̄. p̄sbi. ex tuaz Itē no. circa hāc regulā q̄ nō
tū valz gen⁹ ad sp̄em q̄ntū sp̄es q̄ ad gen⁹ de ap.
c. ij. li. vi. Et d̄ h̄. xij. di. q̄ b̄ Itē no. q̄ h̄ p̄ sp̄em
genem d̄roget. vt hic in regula tū sp̄es sub gene
re b̄n̄ p̄rinet. xij. q. ij. Nō extimem⁹ S̄ p̄m̄ in ge
neralibz sp̄alia insūre Jo. an. Ex tēde ad statuta
ciat q̄ p̄ hāc legē que ē sp̄ual alicui⁹ ciat. dero
gat legi generali imp̄iali in eo q̄ ē extra Et legi ge
nerali q̄ oēs eccē 7 mōasteria in aliq̄ dioē. sub l̄e
diocefano. dero gat p̄ sp̄alia priuilegia medicāriū
s. p̄dicatoz. mior. heremitaz. carmelitaz. fūitaz
7 alijs exemptoz monachoz

Homagiū indignū est

A romana eccā auenium. vt p̄ sp̄alibz facere homa
giū appellat quis Hec regula h̄t de re. iu. in d̄cre.
Et f. an. glo. vbi homagiū d̄t iuramentū fidelitatē
qd̄ non licet facere pro aliq̄ sp̄iali cū hoc sit simo
niacū de simo. ex diligēti. Aliq̄ cleric⁹ tenet pla
to facere obedientiā 7 in casibz iuramentū facere
de obedientia vel de fidelitate. 7 hoc post receptaz
ad miltationē d̄ iureiur. nullus Et. xij. di. q̄ b̄
Alias in sp̄alibz nullū iuramentū. nulla pactō
nulla obligatō debet interuenire Et si interuene
rit. nullam obligatōē de iure vel de facto indu
ceret. vt de pac. pactōnes A romana 7c. Ergo a cō
suetudine aliāz eccāz debet esse alienū q̄ qd̄ ro
mana ecclesia approbat vel reprobat 7 alie eccē. b̄
facere debent cū ad ipsa suā h̄eant institutōē et
auctoritatē di. xi. q̄ns. 7 c. nolite Her.

In iudicijs nō ē accep

Tio p̄sonaz b̄nda P̄one casu. iij. q. xi. nccē Et de
iudi. nouit Alioz em̄ honores alijs non debent eē
ocasio nocendi. Et fla. 7 ima. l. vi. Ad hoc. xi. q.
ij. si quis Signantur contraria ad hanc regulā
xl. di. c. i. Et. xlv. di. cum b̄s Et. xcvi. di. nobilissi
mus de offi. dele. sane So. in penis defert digni
tati 7 p̄sone vt ibi Et de hoc de transac. c. vi. Idē
in sedendo 7 assurgēdo di. xci. nō oportet Et no.
ij. q. ix. c. vlt. In iudicijs aut vel sentētia non est
b̄nda acceptio p̄sonaz vt hic In eis ei est eq̄litas
fuāda vt hic in reglā Itē in p̄m̄e exhibitiōe. xvi.
q. vii. sacerdos Itē i fide x̄pi suscipiēda d̄ ple. di.
nij. nec q̄ b̄ Et in alijs sacris d̄ diu. p̄uo. c. i. Et in
paup̄z receptiōe cū sufficere possunt. xij. d. quie
scamus Et in alijs opibz pietatē. xvi. q. i. li. cupis
Hoc q̄ d̄icit in iudicijs soluit p̄raria Et no.
q̄ iudiciū interdū ponit p̄ eo qd̄ p̄cedit sentētiā
vt hic in regula In f̄dū p̄ p̄denatōe de ple. di. q. xi.
more In f̄dū p̄ discretiōe. ij. q. vii. §. ita In f̄dū p̄
vltia volūtate de sepul. c. penut. Et nota q̄ licz in
de. vti non debeat acceptiōe p̄sonaz in iudicijs vt
hic. tū vtile est in arbitrarqs iudicē gratiosū hic
de of. dele. p̄suluir Caueat tū ne in faciēdo gta in
currat penā p̄stitutiōis de re iudi. cū efni li. vi. Ex
tēde q̄ de nō est acceptor p̄sonaz ex eo q̄ p̄mi dat
grāz nō alfi q̄ p̄sonaz acceptio h̄z locū in his q̄
quis h̄z dare seu distriouere ex debito. de nullo
est de bitor. eno 7c.

Ignorantia facti non

Iuris excusat P̄one casum in ignorantia facti. d̄
ordinato ignoranter a simoniaco. quem. f. nescie
bat esse simoniacum. i. cōmisisse tale factum. i. q. i
si qui a simoniaco Item in eo qui ignorabat be
neficiū reseruatū per papam vel alias co. la
tum de preben. si beneficia li. vi. de ignorantia iur.

pone casum. i. q. nij. §. notādum in fi. Hec reglā
nō indiget glo. cū ei' matia plenissimē hēat in dco
§. notā. in rex. 7 glo. 7 dis. xvij. in fi. Unū nota
q' cū qrit de pdenatōe expensaz lino dicim' q' in
principali cā. pbabil' error excusat a pdenatōe ex
pensaz. ij. q. iij. c. paulū Sz in cā appellatōis in
distictie victus pdenat' victori in expensis. ij. q. vi.
olimodo Rōb' diuersitatis colligit p. hāc reglāz
In principali em cā est error facti qz in ea ex. pba
nomb' q' in facto pstitit pcedit s' in appel. cā pce
ditur ex actis prioris cause. vñ ibi est error iur' 7
iō nō excusat a pdenatōe vt hic in regula Tñ fm
inno. 7 bosi. si in cā appellatōis nō pcedit p sola
annū acta. s' inducunt pbatōes noue p q's pñū
cies pbabil' error. itic bene excusat victū a pdena
tione qd vtz puto Exrēde materiā qz vñ ē Du
plex igrantia. i. facti et iuris 3grantia facti excu
sat a toto Si quis dabat opam rei licite 7 adhib
uit debitā diligentia Hec est ptra. xxij. q. ij. i
lectum. vbi iponit pñā igranti pbabil' factū in
re licita Sed illud sit ad cautelam Si aut daret
opam rei illicite vt ludendo ludo noxio. inaduer
tenter occidit vel non adhibet diligentiam nō ex
cusat a toto s' a rāto 3gratia iur' dim' naturalis
in bis q' sūt necāria ad salutē neminē excusat ha
bentē vñ rōis a toto s' a rāto di. xxvij. §. i. Si ē
crassa. i. ex negligētia pcedēs s' si est arctata vt. i.
liber' pccz nō vult scire. nō excuset flauget pccm
imo ē spāle pccm. Ignorātia at iur' canonici vel
ciuil' qntū ad cōia pcepta eccē non excusat a toto
eos q' potuerūt hēc copā docētū Hec p'atos re
ligiosos 7 clericos qntū ad ea q' prinēt ad statum
suū di. xxvij. si in laicis Sz illos q' nō hūerunt
copā addiscēdi vt in dicta di. §. i. Quantū at ad
luc' captandū vel cānū spale vitādū quō excusi
vide. i. q. iij. §. notā. Et de igratia bēs infra in se
cunda parte

Ignorātia presumitur
vbi scia non pbat Pone casū. lxxij. di. pposuisti
in fi. fm q' ibi iacet lra Sz ptra. xvi. di. Qd dici
tis Et. ij. q. i. ordinatōes cū filio in quib' iurib'
dī q' non psumit ignorantia s' scia So. dic vt in
predicto. c. pposuisti q' circa ea q' publice sūt psum
mitur scia nisi pbatur ignorantia Sed circa ea q'
sunt occulte. psumitur ignorantia nisi scia pbat
vt hic Et scias q' hec regula vera est in bis q' q's
scire vel indagare nō tenet In bis at que scire vñ
indagare tenetur non bz locum sicut in eligendo
p'elato. lxi. di. c. ij. 7 vij. q. ij. dilectissimi. 7 iō p
sumitur scia nisi pbibetur ignorantia Ad hoc est
qd lex dicit q' mgia tenet de idoneitate tutoris
vel curatoris inquirere quē notauit Q' at reglā
dicit psumit. est b' virtutis hec presūptio vt tras
lerat onus pbadi in aduersarium. 7 idem est in
alijs casib' qui nota. vi. q. vl. actor 3tē nota q'

ignorantia trib' modis pbatur Prima p factm
vt cum iuro me ignorasse. 7 tunc demū admittit
probatō. hec cum est probabilis Secundo id pro
batur ex quo sequitur necārio me ignorasse puta
me tunc fuisse anniculū vel furiosū Tertio qñ p
batur id non ex quo necārio sed venil' sequitur
me ignorasse puta me tunc absentem iussit hoc
dicere voluit Jo. i. q. i. si qui a simoniaco Et li
cet in facto proprio probabilis sit aliqui ignoran
tia. pbabilior tñ in alieno. quod dic vt no. i. q. nij
§. notā. Et in regula ignorantia facti Et qz igno
rātia iur' natural' nō excusat. ideo de tali nō loq'
hec regula Jo. an.

Indultū a iure benefi
cium nemini est auferendū Pone casū in licētia
nubendi data ab aplo di. xxvij. de his 3tē in an
no dato ad p'motionē sacerdotij d' elec. p'missa. li.
vi 3tē in q'drimeti tpe dato pdenato in p'onali
actione ad soluendū. ff. de re iudi. l. nq. §. si qel cō
demnatus 3sta auferri non pñt nec aobreniari.
Cōtra de re iudi. q' ad p'sultationē Et d' appel. cū
sit So. qddā est iuris beneficiū qd non p' alicui
aufert vt inducie. x. diez ad appellandū. ij. q. vi.
anterior Inducie q'mor annoz ad petendū resti
tutionē de in integrū. resti. c. i. li. vi. Et illd' vcrū ē
in istis 7 in alijs inducijs que dantur a lege. sine
tacito vel exp'esso ministerio iudicantis. Qddā
beneficiū est qd sine causa auferri nō p' Et licin
telligitur hec regula sed cū causa cognita bene p'
aufert Et nota de hoc plene in dicta decre. cū sit
Et illud vtz in inducijs qui licet tenent a iure.
interuenit tñ in eis exp'ssum vel tacitū ministeriū
iudicantis vt in deliberato. q's. x. diez 7 filibus.
Qd ergo hic dicit q' beneficium iuris nemini ē
auferendū intelligas ab hoīe sine cause pgnitōe
Alio em iure interdū tollitur alteri iur' bñficiū
Pone exēplū in solēniter vouēte qui nō contra
bit de voto. 7 vo. re. c. i. li. vi 3tē in p'mace in nō
veniedo 3tē in notorio criminoso. 7 in tertio ap
pellante qui non audiuntur appellante. xij. q.
ij. de illicita. de appel. pposuit. c. tua nobis Sed
vbi ius aufert vñ p'mittit hoīem auferre cessat re
gula Sicut est videre in patre. qui bz a iure vsu
fructū in bonis aduēcijs filij. C. de bo. q' li. l. cū
op'z Et tñ aufert p'p' relinquentē ea p'ditōe ad
p'em pueniat vsufructus in autē. vt li. ma. 3tē
a lege datur marito admīstratio bonoz paferna
liū. 7 tñ p' aufert p mulieres pbibitionē Sed
ista que sunt p'mittente lege. per hominem fieri
non videntur. sed potius per legem p'mittentē
Jo. an. Exrēde regulā Tps datum ē ad elige
dū vel petendū p'firmationē. non p' tolli nec ab
h'ariari in iuris Sile tps vnius anni ad pbatō
nem in religiosi Hec ius qd quis bz in eligēdo
Hec q' nō possit libere eligere sepulturā. si nō est

De regulis iuris.

religiosus. Nec magistro nec plato p[ro]p[ri]e auferri q[uo]d non castiget moderate scholares vel subditos

In obscuris minimū ē

sequendū. Hec regula supra ē ex l. ff. e. ti. sp. in obscuris. Pone casū de cenli. Ex parte. ubi i dubio non p[er]pelluntur soluere vota ad maritiam. s[ed] ad minimā mensuram. Ad idem. ff. de leg. minimis d. minus. sic in genere legatis debentur minimi. Circa hanc regulam nota q[uo]d in obscuris statim inspicimus q[uo]d est minimū. imo inspicimus p[ri]mo q[uo]d est verisimilius. et q[uo]d fieri p[ro]suevit ut in regula sequenti cū suis p[ro]p[ri]is. Si hoc sciri non p[otes]t. tunc inspicimus q[uo]d est minimū. P[ri]mo ergo inspicimus q[uo]d expresse agitur pura. x. lib. boni. vel q[uo]d agit facite dico vel rōne rei que venditur. x. lib. vel rōne p[er]sone. vel rōne p[ro]p[ri]etatis. ultimo q[uo]d est minimū ut hic. Rōb[us] regula ē q[uo]d de miniano nō est dubiū sensisse q[uo]d si intellexit de maximo ergo et de minimo q[uo]d plus p[ro]tinet in se q[uo]d ē minus. s[ed] nō eōtra. Et de hoc dicitur in regula plus sp[ecies]. Aliibi tū h[ab]es argumenta de mediocritate spectanda x. q. ij. hoc ius. Et p[otes]t dici q[uo]d in speciebus et artificijs mediū inspicim[us] ut no. ff. man. l. fidei i[n] i[n]fiorē. In quantitatibus aut inspicimus q[uo]d est minimū ut in p[re]dicta. l. fidei i[n] i[n]fiorē. Item locum h[ab]et h[ec] regula in penis ut infra e. in penis. Jo. an. **E**xtende Cū dubitet quis quantam penitentiam debet p[ro]p[ri]o dare. melius est errare in modicitate q[uam] in excessu q[uo]d melius est s[ecundu]m Crisostomum h[ec] o[ra]do reddere rationes d[omi]nia m[er]ita q[uam] de nimia severitate. xvi. q. vij. al ligant. Cum quis etiam est perplexus s[ecundu]m p[ro]ficia sua inter duo mala. minimū est eligendū. di. xij. n[on] n[on] n[on] Cum quis dubitat de diuersis opibus. q[uo]d magis debeat facere. vel quid de se sentire. sequat[ur] minimū. i. humilior.

Inspicimus in obscuris

q[uo]d est verisimilius. ut q[uo]d p[ro]p[ri]e p[ro]suevit fieri. Hec regula sumpta est ex l. ff. eo. ti. in obscuris. Pone casum. Alii uis p[ro]p[ri]e cū vidua. et longo t[em]p[or]e habitauit cum ipsa. illa dicit se incognitam. In hoc obscuro p[re]sumitur p[ro]p[ri]a q[uo]d verisimilius ē. xxiij. questione prima. Si quis acceperit. Item causa cellara vel obscurata littera nominis p[re]sumimus ibi illam litteram fuisse. de qua est d[ist]inctio de fide i[n] i[n]fiorē. inter dilectos. Item in dubio verisimile est. filium iniuste exheredatum. C. de inoff. fi. relictis. autem. non liceat. Et hoc repete q[uo]d dictū est in p[re]cedenti regula. Jo. an. **E**xtende. T[em]p[or]e p[er]fectis cum dubiū est alicui si debet recedere a loco infecto. verisimili[us] est ut videret moriē vel infirmitatem subralendo se a loco infecto. et sic fieri consuevit. Et b[ea]t[us] nisi ex aliqua causa oporteret aliquē p[er]manere ut sunt curati sacerdotes. xxiij. q. n[on]q. de iur[is] et s[an]c[t]is. **D**ubitat quis si in ieiunijs extra q[uo]d

dragestimam debeat uti lacticijs. faciat q[uo]d fieri p[ro]suevit a timoratis in h[uius]m[od]i locis di. xi. catholica et dist. xij. illud. Poterat dubitare. Alorabam de pudicitia auferēda uxori si diceret fororē suam. et de occasione sui si diceret esse uxorem. Fecit id ex quo verisimilius poterat se iuuare. xxiij. q. secunda. **Q**ueritur

In penis benignior est

interpretatio faciendā. Hec regula sumpta est ex l. ff. e. ti. factū. Pone casū in iudice qui ita p[ro]nunciat. Temere accusasti calūniatorem. nō p[ro]nunciat q[uo]d q. iij. notandum. Item p[ri]uatus a collegio doctorum non perpetuo sed t[em]p[or]aliter intelligitur p[ri]uatus de p[ro]f[ess]i. ex litteris. Item tutor remorsus nō exp[re]ssio an p[ro]p[ri]e dolum an p[ro]p[ri]e culpam. remorsus intelligitur p[ro]p[ri]e culpam. ff. de susce. tu. l. b[ea]t[us]. **E**o cor. cū regula de pe. vi. i. s. pene. voi. d[icitur]. q[uo]d pene legum interpretatione magis sunt mōd[er]ande q[uam] erasperande. Et ex hac regula est argumētum q[uo]d in dubio p[re]sumitur castitio electionis scilicet nō vicio p[er]sone s[ed] electionis modo. **E**t nota. p[er] b[ea]t[us] benigna interpretatio fit in multis. P[ri]mo q[uo]d ex m[ul]tiplici pena exp[re]ssa eligimus minorem. l. de eos. Sec[un]do q[uo]d si verbum p[ro]p[ri]e importaret penā p[er]petuā et t[em]p[or]alē. eligim[us] t[em]p[or]alem. xxiij. q. n[on]q. **N**ō oportet. q[uo]d Saluo eo q[uo]d habes di. l. c. i. et de p[ro]f[ess]i ex litteris. p[er] b[ea]t[us]. et modernos. et accur. **T**ertio quia d[icitur] penis nō arguimus ad filia. q[uo]d pene non excedunt. p[ri]u[us] casu[us] ut d[icitur] de pe. vi. i. s. pene. **Q**uarto q[uo]d vdi et tale verbum puniantur. p[ri]u[us]entur. et b[ea]t[us] p[er] sententiam intelligimus non ipso iure de elec. q[uo]d p[ro]p[ri]e. **N**isi essent ibi verba que aliud saperent ut ipso iure. vel eo ipse. de elec. q[uo]d sit. li. vi. **G**ra. tū p[ro]p[ri]a. s[ed] p[ri]mum credo s[ecundu]m guil. **Q**uinto quia in dubio mitiorem causam eligimus. ff. de susce. tu. l. h[ec] cū. **A**l[ia] autem iudex possit penas moderare. no. ij. q. iij. s. notandum in glo. **B**enignior dicitur cas[us] nō illa digniora sunt imitatione que sunt ex cellentiora pietate di. x. sane. **I**nterpretatio de m[ul]tiplici interpretatione. no. xi. q. i. s. ex his omnib[us] Jo. an. **E**xtende. Cum videmus aliquos flagellatos precipue bonos cum diuersis de causis flagella conringant ut de pe. di. iij. p[ro]duction[is]. de c[on]m[un]is interpretari in benigniorē cā[us]am. puta ad maiorem cum ulū p[ro]m[issi]. **I**tem cū nos de flagellat q[uo]d faciat ad purgatoem p[ro]p[ri]e d[icitur] de pe. di. i. si p[er]m[issi]. nō ad imitū dānatois ut antiochū et herodē. **I**tem cū se veritate misceat m[er]ita. aliqd diminuēdo si p[otes]t. sic de? punit citra p[ro]dignū di. xlv. disciplina. et c. qui iuste cū glo.

Imputari nō dētei per

quē nō stat si non faciat q[uo]d p[er]m[issi] fuerat facien[ti]. **P**one casū in eo q[uo]d appellatō[rum] p[ro]sequi p[ro]p[ri]e cui nō imputat si p[er]m[issi] nō fuerit. ij. q. vi. an. ior. **I**tem

in eo q̄ debet p̄moueri infra annū ad sacerdotiū
cui nō currit annus ipse. si iusto impedimēto de
tentus non potuit p̄moueri de elec. p̄missa. li. vi.
Itē in eo qui rem emit sub pacto leg. p̄missione
l. q̄ si p̄ciū infra terminū statutū nō soluerz. res
eēt inēptar. emptor in termino soluere volēs nō
habuit. cui solueret sibi. nō iputat. ff. de l. p̄missio
ria in fi. Ad idē. d. iij. di. epl. x. f. q̄. Et nota q̄ di
cit p̄ quem non stat. Ad em̄ sufficit velle nisi ad
opus p̄cedat q̄ntū in eo est. Impossibilitas q̄ facti
sic a principio anullat obligationē vt in regula
null. ita. et ex post facto elidit vt hic. Si tñ tenet
quis facere aliquid in certū tps nec p̄ eū stent. l. 3.
nō iputet. tñ post tps tenet de do. et p̄u. cū dilecti
Consulo tñ q̄ si p̄ infra tps de ip̄iēna. p̄stet
q̄. q. vi. post appela. S; quid dicas de eo q̄ sua
culpa incidit in casū p̄ quē postea facere nō potu
it. qd̄ p̄ eū fuerat faciendū videt p̄mo q̄ sibi sit
ip̄utandū q̄ regularit̄ quis d̄ casu tenet. q̄ sequit̄
culpa di. l. sepe. et c. studeat. et de era. et quali. c. i. In
p̄ratiū videt de elec. c. vi. et de p̄ben. q̄ diuersita
tē Satis videt dici posse q̄ ip̄utandū sit illi. p̄ i
iura p̄mo inducta. Hic dicit lex nō debere succur
ri ei qui in nēitate se posuit. ff. qui satisfda. co. l. h̄
de iussor. Ad iura in p̄ratiū inducta. r̄ndeor. dico
q̄ de re. illa de elec. c. vlti. et de re. diuersitatis lo
quuntur de quadā pena canonis plata. solū cōtra
negligētē. vñ ibi culpa sine negligētia nō punit̄
Hoc stat. p̄bat de re. q̄. Vel dic q̄ si ex culpa ip̄o
nitur. aliq̄ pena suspensio. vel de portatio. tñ culpa
illa vlti. p̄niri nō d̄. ad hoc. r̄ij. q. ij. c. vi. Jo.
an. Et r̄de q̄ si p̄tamilias facit qd̄ in se ē. ad
corrigendū familiā. et dirigendū. et tñ mala ē. sibi
nō iputat q̄ ad deū. vel ecclā. et silt plat. si facit qd̄
in se est ad directionē. et p̄fectū subdiōz. et tñ ma
li sūt. sibi nō iputat vt. r̄lvij. di. §. Quid tñ fiet
et c. q̄ntūlibet. et c. qd̄ ad nos. Silt si q̄s q̄rit bap
tismi. p̄nam. et b̄. et p̄ eum nō stat q̄ accipiat. s;
q̄ non inuenit admistrantē. s; sibi non iputat q̄
ad interitū salutis si alias est p̄ritus de p̄le. di. n̄ij.
bap̄mi vicē. et de pe. vi. i. quē penitet. Silt iuder
aduocat. medic. si faciūt qd̄ in se ē in vsu officio
iū suoz nil omittere d̄ p̄iūgētibz. et dāna sequū
tur. non eis imputatur.

Is qui in ius succedit
alteri eo iure q̄ ille vti debet. Hec regula supra
est ex. l. ff. de i. qui in ius. Donec casū in p̄ono. q̄
eodem iure vti suc. essor q̄ et p̄decessor. r̄vij. q. ij.
eleutherius. Itē puenitur successor p̄ rescriptum
ip̄eratiū p̄tra p̄decessorē de fo. p̄pe. dilecti. Itē in
herede q̄ nō vsucapit qd̄ nō vsucapiebat de iur.
Fallit hec regula in multis casibz. Primoz ibi
cū q̄ morte defuncti p̄firmat donatō ibi. n. heres
nō penitet. C. fami. l. x. c. i. l. filio. Itē fallit in p̄uē
tionibus vbi ex p̄sona successoris mutatur forus

Hinc est qd̄ derictus etiam in ciuilibus et p̄mo
nialibus puenitur corā suo iudice. xi. q. i. nullus
de fo. p̄pe. cū sit. Itē fallit de iure p̄to. c. i. li. vi. In
casu vbi ecclā succedit laico p̄ono Nam ecclā
bz sex menses cū tñ laicus habeat solū. n̄ij. Itē
legatarij acceptare non p̄nt legatū p̄ p̄re. et p̄ pre
respuere. Si tñ cedat p̄libus heredibus diuini
lis. vnus heres poterit pro p̄re sua acceptare. al
ter pro p̄re sua respuere. ff. de leg. l. i. legatarij. Itē
fallit in casu qui h̄. l. i. procula. de probatō. Item
in casu qui ad. l. falci. repetit. Ad reglē est quare
eodē iure debet vti q̄ plus iuris h̄re nō p̄t. vt in
regula. nemo p̄t. et vnus nō q̄ heres censet eadē
p̄sona cū defunctoz successor cū p̄decessore. Et no
ta q̄ dicit eodem iure non eo p̄uilegio ex sui p̄
sona. Si p̄sonale erat p̄uilegium p̄decessor. q̄
p̄uilegium rationale et c. infra in regula cū suis
p̄or. Idē d̄. co. de pacto p̄sonali de traslac. d̄cereto
Jo. an. Et tñ eadē p̄tatem h̄z papa qui ē
pro tpe ad statuendū et restituendū quā oēs sui
p̄decessores etiam si malus. di. xl. si papa. Eadē
auctoritatē h̄nt epi. abbates generales. m̄gri. vel
militi. priores p̄uēntuales quā habuerūt et eoz p̄
decessores in dictis officiis tōne ip̄loz. officioz
Illam exceptionem habent exempti successorēs
quā p̄decessores ex p̄uilegijs antiquis et p̄cellis
et non habitis.

In re cōi potior est con
ditiō p̄bentis. Donec casum in duobus p̄iuga
tis. quoz vno vouere p̄tinentiam volente altero
p̄bente potior est conditiō vel causa p̄bentis
r̄vij. q. v. c. i. Item in electione si cū vno probi
bente ne procedatur per viam p̄missi alij d̄ volē
tū vsu potior est conditiō p̄bentis de elect. q̄
propter. Item duobus habentibus cōem parie
tem vno volente restituere et reficere altero probi
bente restituere non potest. ff. de serui. vt. p̄edi. pa
rietem. Fallit hec regula. Primo qñ non inter
est socij. p̄tā q̄ vult in crustare vel pingere. Vel
vult skalas ponere iuxta parietem. Secundo qñ
od hoc quesita est vt opus fiat. Item qñ edefici
um reficeret. ff. de dam. infec. l. in reficiendo. Itē
fauore religionis vt si ibi sepeliri velit. ff. de reli.
si p̄les. Vel in cōe sepulchrum alium mittere. in
stru. d̄. tērm. diuini. §. religiosum. Item cū dona
tor rem cōem habet cum donatario. C. de donat.
l. sancimus. p̄bentis. Ratio est quia volens
non solum dominus est illius rei. sed et p̄bentis.
Et scire debet aliquid cōmune vel singulis vt hic.
Aliquid commune vt collegio. et de hoc infra q̄
omnes. Jo. an. an. Extendi potest ad casum
cū quis habens vsum rationis vult intrare re
ligione ante. r̄n̄ij. annum. et pater vel tutor pro
hibet vel econtra. pater vellet q̄ ipse intraret. et ip
se non vult. potior est p̄ditiō p̄bentis. Itē in

De regulis iuris.

voris q̄ fuit a religioſo. oportet q̄ pcurat volūtas
plari cū vouēte in executōe. Un si ipe vult i plere
voti factum abſtinēre. h' p̄latus nō vult vel
abbas ſeu p̄latus vult q̄ plus faciāt q̄ tenetur
ponere ē p̄ditio phibit. Ber. abbas nō augeat vo
ta mea ſine mea voluntate.

In malis promiſſis fi

de nō expedit obſuari. Hec regula ſūpra ē ex vobis
Iſi. xij. q. iij. vbi dī i mal' p̄miſſis reſcide fidē. r
in turpi voto muta d̄cretū. Et p̄ſeq̄re hāc regulā
ſm ea q̄ d̄nt infra in regula. non eſt obligatoriū

Et nota q̄ dicit in mal' p̄miſſis. Hā l3 mala p̄
miſſa ſeruari nō debzāt. tñ interdum male p̄miſ
ſa. puta p̄ doli vel metū ſeruanti qñ. ſ. ſuari p̄nt
ſine infam ſaluſ. ſ. ſine ſi iuramentū inſeſſit d̄ iu
reiurā. ſi dō Jo. an. Errēde. Nota q̄ ē tripl' gen'
p̄miſſiois. Quedā eſt q̄ ſit ſimplici vbo hoīm. q̄
dā q̄ firmat iuramento. r hēc fortior. qdā q̄ ſit voto
et ſ fortiſſima. Quelibet hāz ſi ē de re licita obli
gat niſi ſupueniat impoſſibilitas. Et ſa ſimplex pro
miſſio obligat in foro ſciēti dī. xij. q. v. iuramē
ti. Ubi dicit glo. Jo. b. q̄ ex nudo pacto oriſ actio
xij. q. ij. quicūq̄ S3 fortior obligat iuramentū. et
exinde totū S3 in qualibet hāz vbi malū p̄mit
tat ſeruāda ē regula iſta vt. ſ. nō ſeruēt. Nec in hoc
peccat. ſ. tñ qñ illicitū ē p̄miſſū ar. ad hoc. xij. q.
iij. vnuſq̄ſq̄. Et. c. qd̄ dicendū. r. c. nō p̄iurabis. r.
ſ. alitū. ergo per totum

In alternatiuis debito

riſ ē electio. rñ ſufficit alter adimpleri. Hec regula
ſūpra ē ex. l. ff. e. ti. in eo q̄ pl' Done exēplū p̄ cas
nonē. xij. q. ij. bone rei. Et de reſcrip. inf. cete. Et i
vito q̄ in cā ſoluti m̄timonij dōtē. ſ. eximariōez
reſtituere p̄miſſit. ff. de iur. do. p̄ſcrip. Sūc at q̄
dā alternatiue in quibz d3 ordo ſeruari vñ cū man
dat teſtator aliqd dari liber' aut his officiētibz cō
ſanguineis aut affinitibz. r tñ ſeq̄mur ordinē. r
ar. ad hoc qd̄ dī d̄ ordie ſeq̄ndo. vi. q. iij. c. ſit rec
tor in ſi. d̄ elec. c. i. li. vi. Cōtra dī ad hāc regulam
inſti. d̄ lega. ſ. ſi generalit. So. Alio cū eligēs fuit
in mōt. de p̄ſue. ca. vi. li. vi. Et ſic notat bernar. in
p̄dic. de re. de reſcri. inf. cete. Jo. an. Sic cū ſit i
oprōe eligētiū. p̄ aliquē trīū modoz. p̄cedere. ſuf
ficiat alter ipleri d̄ elec. qz p̄p̄ David ex tribz ſibi
p̄poſit3 a dño flagell ſufficit q̄ alter eligat. ſ. p̄ſe

In pari delicto vel cau

ſa porior ē p̄ditio poſſidēt. Hec regula inquantū
dī d̄ delicto. ſūpra ē ex. l. ff. e. ti. cū par. Inquantū
dicit de cā. ſūpra ē de l. e. ti. in pari. Done caſū in
delicto p̄canonē. xij. q. v. nō ſane. In eo. ſ. q̄ repe
rit pecuniā quā dedit p̄ iniq̄ iudicio. Itē in eo q̄
uſuras quas ſoluit repetit cū ipe ſit in pari delicto
de uſu. qz fruſtra. r. ff. de p̄di. ob. iur. l. vbi aut.

vbi bēs q̄ nō repetit qd̄ p̄p̄ ſtupz vel vt male ius
dicit ē dātū. r. de p̄ben. ſi a ſede li. vi. Et nota qz vñ
deor male exēplificare p̄ dēcē. illā ſi a ſede. Hā ibi
nō erat par cā. cū vñ fuerit collata p̄ papā alſi p̄
ordinariū S3 nō q̄rit de paritate q̄ ad p̄ſatē p̄ſe
rentiū. ſ. de paritate q̄ ad t̄p̄s qz cū p̄mo collata
fuerit dubitaf. r. iō in hac pari cā t̄p̄is porior erit
p̄ditio poſſidēt. Et nota q̄ dīc exhibet fauor reo
qz abſoluit i pari cā vel delicto. Et. de p̄di. ob. tur
cām. l. ij. Un ſp̄ dicere p̄ſueuim' q̄ in pari cā vel
delicto. porior ſit excipiet' p̄ditio Jo. an. Sic in lu
do alee qui prohibet dīc. xij. q. v. e. p̄s melior ē p̄di
tio poſſidentis acquiſitūm per ludum q̄ perden
tia. quamuis em' Jobān. in glo. ibi. dicat q̄ poſ
ſit repeti. r. p̄p̄s d3 reſtitui p̄dēti. hoc h3 locū in
locis vbi viuūt ſlegibz impialibz hoc mādantibz
ſ. de reſti. vt. ff. de alle. l. vi. q̄ nō ſint in hoc abroga
te ſ. ſeruēt. Hā alit' p̄nt ē paupibz erogādū. vi
de tñ d̄ ludo plene infra in. ij. pte

In argumentum trahi

neq̄unt. q̄ p̄p̄ necitate aliqñ ſūt p̄ceſſa. Hec regula
ſumpra eſt ex. l. ff. e. ti. q̄ p̄p̄ Done caſū di. l. v. c. i.
vbi p̄p̄ necitate m̄ſtroz p̄miſſū fuit aſſumi mo
nachos ad prochiales eccāſ. Ceſſare ſ. hac necita
te i argumentū illd trahi nō d3 nec. Et. de ſa. ſac.
ec. l. aſſpenſ. Et p̄cor. ad hāc regulā illā. ij. q̄ a iure.
Et illa alia. Qd̄ alicui Nec ſupſuit d̄ ad illas.
qz ille loquunt de his q̄ concedunt ob fauorē vñ
gta3. hēc at in eo q̄ p̄cedit ob t̄p̄is necitate. Et dī
in argumentū q̄ d̄ iuriſta vel arguēs. Hā debet
arguere de eo qd̄ in d̄ ex necitate p̄ceſſū ē. qz ar
gumēta de ſilibz ad penit' nūlla p̄cedūt. ſ. in t̄p̄s
necitat' r nō necitat' nō ē ſilitudopñ nō p̄cedit ar
gumētatio. Et p̄cor. ad hāc regulā. xij. q. i. c. i. p̄
qd̄ exēplificare poteſ. Hā a principio generis hu
mani licite p̄traxit frat cū ſorore qz ex necitate id
faciebat. bodie at creuit gen' humanū et ſublata
eſt necitas. r ideo nō licite p̄trahit infra quartū
gradū d̄ p̄ſan. r aſſi. nō d3. Et. de pa. q̄ ſi. di. l. i. r. ij
vbi p̄p̄ necitate ſamis l3 filiū diſtrahere. qd̄ aliaſ
non l3. Et nota ex hac regula illd generale q̄ ceſ
ſante cā ceſſat eſſeſ de iureiurā. r ſi r̄p̄s Et d̄ pe.
r re. cū infirmitas. l. i. di. ſ. his oibz Ceſſare iur
necitate. p̄p̄ quā diſpenſatū eſt. ceſſat diſpenſatio
l. q. vij. Qd̄ p̄ remedio Qd̄ vñ ē circa faciēda
nō circa factayt i oi notaf. Et hoc ē vñ. vbi vñ li
tas ſuccedit loco necitat'. ſic ē de monachis ordi
nandis. xvi. q. i. ſunt nōnulli Jo. an. S3 q̄rit an
ceſſante cā alicui' p̄bibiōis vñ ordinatiōis eccāſti
ce. ceſſat ipſa p̄ſtitutio. Et videt q̄ ſic Dicit eniz
gtañ q̄ p̄bibiōes eccāſtice. p̄p̄ias bñt cās. quibz
ceſſantibz ceſſant r ipe di. l. ij. his oibz. Ubi ē po
nit exēplū ambroſij elcſi i archiepm an bapmū
p̄tra. p̄bibiōez eccē ar. p̄tra. xij. q. ij. due ſic So.
Dicit gloſa. q̄ bono modo ſic bene poteſt exponi

Illud q̄ cessante cā cessat p̄stitutō. i. q̄ si cessat actu
et cōp̄lo. ita q̄ non possit trahi in p̄niciē exempli
Vel dic q̄ cessat p̄stitutio circa illā p̄sonā cessare
causa ut. i. possit dispensare secū Vel dic q̄ q̄n oīa
causa cessat impulsiva final' efficiēs et occasional'
tūc cessat p̄stitutio. Illud extendi p̄t ad oēs vi
spemiarōes. q̄ si dispensat in aliquo aliq̄n p̄pter
aliquā nccitatē nō inde trahi p̄t exemplum Sic
et dauid p̄pter nccitatē famis comedit panes pro
sitionis. q̄ alias non licuit. sic in nccitate xula
baptisar q̄ alias malefacere Infirmit' nō ieiunius
cōcar. quā alias peccat' Cōfessor in nccitate. lat'
riculo mori' abfoluit ab oībo casib' et senētijs. q̄
alias non posset.

Quod non est licituz in

lege necessitas licitū facit. Hec regula b̄t in dōre.
de re. iur. et sunt verba bede Et addit in textu exem
plū Nam sabbatum custodiri p̄ceptum est. ma
chabei tñ in sabbato sine culpa pugnauit Sic et
hodie. si quis fregerit ieiunium egrotus re' vori
nō h̄t. B̄ ibi. Et sic d̄ ieiunio ex voto ita d̄ ieiunio
eccē Et idē si comedat carnes in. xl. sic olim in ve
teri testa. licuit in sab̄to pugnare in nccitate. et
circūcidere. ita hodie in tñcis diebor' testius in
nccitate licet pugnare. xij. q. vi. li. nulla Alē et si
more inimicor' supuenientū remouere et ferre
ad locū tutū victualia et suppellectilia. et cā cū no
diendi infirmū. vel alia vrgente cā dimittere au
ditionem misse. et sic idem est de alijs p̄ceptis po
sitiuis Secus de p̄ceptis diuinis q̄ p̄pter nullā
nccitatem licet p̄terire. puta p̄iurate. adulterare
b' ne occidatur. Nec est hoc p̄ra q̄ dicitur est
de violatōe sabbati vel dñice. q̄ sanctificatio vel
obseruatio testi q̄ntum ad determinationē dicit'
huius vel illius. est p̄ceptū ecclesie seu positiuū
Sed in generali q̄ vacetur deo aliq̄ tpe ē d̄ iure
diuino Itē non est p̄ra q̄ in nccitate licet furari
q̄ illud non est p̄ra furari. q̄m in nccitate. s. ex
tēma. cū aliter subueniri non p̄t. oīa sūt coia di.
gloj. sicut b̄t. Vñ nec turtū est q̄ntū ad illud q̄ p
sua extrema nccitate accipit. et fm̄ leges. Ad hoc
facit textus gratiani. i. q. i. remissionē. s. b̄ norādū
Necessitas non h̄t legē. s. ipsa sibi facit legē Sed
tñ religiosus in casu extreme nccitat'. i. mori'. si
sine licētia curati daret sacra cōionis vel extreme
vncōis nō euaderet p̄cū et excom̄icationē de. d̄ pri
vile. religiosi in de. Illa em̄ nō sunt t̄te nccitat'
ut baptisimus

In toto non ē dubium

p̄tem p̄tineri Pone exempla q̄ habēt in regu
la plus sp̄. et p̄sequere fm̄ ea que ibi nota. Cōp̄.
xij. q. v. penale Vbi sub noīe furni q̄d ponit pro
toto. i. oī illicita vsurparōe rei aliene phibet vsu
ra. rapia. et oīa alia vsurpano Et. xij. q. iij. De

venices Et de p̄. di. i. s. hoc idem Jo. an. Erredi
p̄t ad multa Et primo deus est totale et vlt' bonū
Quicquid est in creatura qualibz virtut' ē bonū
p̄iale. p̄cedena ab illo totali bono Cū ergo scdm̄
p̄bm Bonum in oīa appetant. et q̄nto maius tanto
magis Si creatura p̄pter aliq̄d bonū p̄iale in ea
trahitur ad amorem. multo magis debet trahi a
deo bono totali in toto et Itē oīs scia et sapien
tia in deo est. et ideo si quis vult aliquā p̄tem. ad
euz accedat. eum querat ut docet Ambrō. di. xxv.
Itē totum gen' humanū fuit virtualiter in p̄. i.
in iō p̄nubo adam et eua. et quilibet vir et mulier ē
p̄tēcia ab illis p̄ seminalem p̄pagationē p̄cep
to xpo qui nō fuit ex semine viri generatus Cū
corrupto toto per inobedientiam eor'. oīs p̄tēcia
sa ab eis est corrupta. i. q. iij. itaq̄ Et de cō. di. iij.
firmissime Itē in facto est totus xps. vñ et oīes
p̄tes eius. i. corpus. aīa. sanguis. diuinitas et b̄.

In generali cōcessione

non veniunt que quis nō ēēt v̄tūliter in specie
p̄cessurus Hec verba habentur de p̄. et re. si ep̄s.
li. vi. Pone casum. xvi. q. i. frater noīter. vbi gene
ralis p̄missio facta legato p̄ papam. non extendit'
ad causas fidi Itē. C. que res pigno. ob. pos. li. i.
vbi in generali obligatōe pignoris. nō veniunt
vroz et alūni. et que quis v̄tūlit nō est credēdus
obligasse sp̄iūter Et nota q̄ nō solum in obscu
ris inspicimus id q̄d est v̄tūlit. s. etiā in genera
libus ut hic in regula Si queratur que sūt il
la v̄tūlit nō dicuntur in specie p̄cessisse. Rñ. hoc
p̄gnosci ex impossibili vel i humana vel dura lepa
none. ut puta ministreria artis sue. vel que ad effe
ctionem p̄tinent generali obligatione nō veniūt
fi. de pigno. l. obligatione Et nota q̄ ex hac regu
la verum generale restringi. ad idem de relcrip.
c. ij. li. vi Itē facit h̄c regula de eo. qui generalit'
tenetur aliq̄n p̄ra oēs iuuare Rñ quid p̄ra se
vel filios Et nota d̄ hoc. xij. q. v. de forma in g'o.
Jo. an. Hec regula multum facit ad auctori
tatem que datur a prelatis suis inferiorib' Nam
fm̄ doctores si dicat ep̄s his quib' dat licentiam
audiendi confessions Ego p̄cedo auctoritatē meā
Et ista generali p̄cessione non intelliguntur con
cessi casus reseruati sibi nisi ipse specificet. Et si
concedit casus sibi reseruatos. non videtur ex B̄
concessisse absolutionem ab excommunicatione.
aut dispensationem in vōis Et ideo ista in sp̄ali
sunt petenda.

Infamibus porte non

pateat dignitatum Hec regula videtur sumpta
C. de dignit. l. ij. li. xij. Vbi dicit lex Nec quos
infamia ad bonetor' ceru segregat dignitat' por
te patebunt Pone casum per canonem distincō
ne. lxxi. tann daniel. et de excessiuis prelato. in v

De regulis iuris

ter dilectos. ad idem di. xxiij. laici. vbi dicitur. q. opo
ordinandi vacillare nō debet. De infamia autē qd
sit et quōd p̄trabatur. et de multiplici eius genē dic
ut no. iij. q. vij. §. Tria. v. porro infamia Et qd di
citur hec regula de dignitatib⁹. intelligas de ecclesiā
cis et secularib⁹. Infamis. n. iudex eē nō pōt. iij. q.
vij. infamis. Bñ tñ esse pōt arbitet. iij. q. vij. tria.
v. cognitorē. Sed an pcurator possit esse. qre no.
di. l. accedens. et iij. q. x. c. vl. Jo. an. Infamis est
corā deo et curia celesti qlibet peccator in mortali
p̄stutus. de pe. di. i. eccia. Unde in ipso p̄seuerā
te non patent porte dignitatum regni celesti in q
sūt oēs reges et sacerdotes. ut dicitur in Apoc.

Locupletari non debet

aliquis cū alteri⁹ iniuria v̄l iactura. Hec regula sū
pra. ē ex. l. ff. eo. ti. iure nature. Pone casū. xxiij. q.
vl. c. vl. Ubi dicit Aug. q. qui vult ecciam facere
heredē toti⁹ sue sube. q. hereditate filio. nō vult ipse
recipere talem hereditate. et tūc inducit exemplum
aurelij cartaginensis epi. Item de donatōe apli
ce sedis vbi nō datur monasteriū. cū iactura ca
thedralis eccie. Concor. di. xxi. ecce. et xxi. q. ij. do
ne rei. xi. q. iij. si quis. xxi. q. ij. p̄mū. Et iō p̄mū
legium interpretamur ne alteri enozme p̄iudiciū
inferat. de vbo. signi. qd p nouale. ix. q. iij. nūc vbo
et. xxi. q. ij. de ecclesiasticis. Hec regula fallit in p̄scri
ptionib⁹ et v̄sucapionib⁹. ut p te vides. et in excep.
nō numerate pecunie. que si infra debitū tempus
nō opponit. locupletat petens cū aliena iactura.
Et nō nu. pec. l. in p̄tracib⁹. Itē in exp̄sis factis
in realiena. ff. de doli. excep. paulus. Sz vbi ē au
ctoritas iuris nō pōt dici iniuria. xxiij. q. iij. qui
peccet. Dicit enī iniuria qsi p̄tra iura. Qd ergo
dicit iniuria v̄l iactura. expone v̄l p̄ et. sic. lxxviii
di. c. i. Querit solet. si licet aliq. in meo facere.
ex q alij nocumentū seq̄t. Rñdeo. Aut imitto v̄l
opus facio in alienū. et tūc nō licet. ff. si leuit⁹ v̄l
l. sic. §. et si testat⁹. Aut nō imitto nec opus facio
in alienū. Et tūc aut id dolo facio ut noceā alteri
et tunc phibeor. Aut nō dolo facio. s. solū eo p̄po
sito ut mibi. p̄sim. licet p id alteri noceam. et tunc
nō phibeor. ff. de aqua plu. arcē. l. i. Et qd dicit hec
regula iactura. intelligas enozmē. Ita p̄uilegium
bene affert iacturā. licet enozmē inferre nō debeat
De b. xxi. q. ij. rescripta. Et d vbo. sig. oli. Jo. an.
Et tēde. pharao locupletari voluit cū iniuria
p̄pli israel. s. puuius fuit. q. autem p̄plis israel
fuerit locupletatus cū iactura egiptiorū. quorū va
sa mutata asportauit. nō fecit cum iniuria. sed se
recōpensando de damnis eis datis. sicut mō lice
ret aliq. bona retinere. tantūdeq. quantū h̄ de suo.
Item qz mandato dñi hoc egit. cuius sunt omia
xxij. q. v. dixit dominus.

Mora sua cuiuslibz est no

qua Hec regula sumpta ē. ex. l. ff. e. ti. i. p̄denatōe
Pone casum in eo q est in mora soluēdi decimas
quia pereunt periculo suo. etiam in casu fortuito
xvi. q. i. decime. Itē in cōmodatario vel deposita
rio qui fuit in mora. d cōmo. c. i. d depo. Bona fi
des. Itē i fure. q statim ē in mora. ff. d fur. subtra
cto. Circa hāc regulā nota. q ad hoc q dicatur
quis morosus requirit q sciat se debere v̄l scire de
beat q interpellat⁹ fuerit a die v̄l hoīe. et q habue
rit possibilitatē dandi. hec habes. ff. de rebus cre. l
q te et tūc tenet moros⁹ de casu fortuito. et si res
fuisse p̄tura apud dñm eodē mō scdm accur. l3
mar. p̄tra. ut nota. in dicta. l. q te. Fortassis. n. do
minus ē v̄didiſset. et apud aliū p̄isset. et tēnet
Ber. Anū. no. q si debitor primo fuit in mora
soluēdi. et postea creditor i mora recipiendi v̄l ecō
uerso vltima mora nocet. ff. de vsur. debitor. De
mora autē et multiplici eius effectu. plene notat.
ff. de vsuris. l. mora. Sed nūquid mora semel
p̄missa purgari pōt. Et dicit q nō. xxi. q. ij. longinq
tate et. xxi. q. ij. puella. Et d elec. cū in cūctis. In cō
trariū q possit purgari videt. xviij. di. c. i. vbi d b
et di. c. An. Et de supplē. negli. pla. l. ias. So. dic
q vbi dies p̄figit a canone v̄l lege penā iponente
mora purgari nō pōt. pena ei semel p̄missa nō pur
gatur et sic intelligunt p̄iora iura. et hec regula. et
hoc ē v̄x nisi eadē lege v̄l canone caueat in eo cāu
posse purgari morā et penā cuitari. et sic intelligū
tur contraria. Pena ergo semel p̄missa nō purga
tur nisi forte fingeret nō fuisse in mora. ij. q. vi. bi
duū. Sicut ei a pena canonis nō appellat. d ap p
suluir. iij. li. vi. Jo. an. Ista regula pōt multuz
extendi et v̄nilitet. Est enī nociua mora in suscipi
endis sacramentis p̄ter varia picula q p̄nt prin
gere. p̄cipue baptism⁹ maxie necessari⁹. di. v. bap
tizari. Silt in admistrandis q ad dantes. ne iter
ueniente modica mora inueniri nō possint qui re
dimant. di. v. baptizari. Silt in restituendo v̄nā
da est mora. a la si valet grauitet peccat. fm Tho.
Simlt in p̄ritōne bñdō d mortalib⁹. qz. nōduz
penituit. als cū recordat⁹ peccat mortaliter. Tho.
Propter qd dicit Eccl. v. nō tardes pueri ad dñz
et. Silt ad bñ faciendū. et subueniendū necessita
tib⁹ aliorū. Mat h. xxi. Morā faciente sp̄so. q nō
se preparauerūt virgēs clausa est ianua. Et coru⁹
bñs vocē p̄castinationis. nō rediit ad archaz Et
leuites qui fuit morosus i recedendo a socio. sup
uenit maximū scandalum in vxore p̄stuprata. ut
habetur in li. iudici

Mutare cōsiliū quis nō

pōt alteri⁹ detrimentū. hec regula l̄pra est. ex. l. ff
eo. ti. nemo pōt. Pone casū in electōe. vij. q. ij. di
lectissimi. et de elec. publicatio. vbi habet. q publi
cato scrutinio electores non p̄nt mutare vota sua
ad aliū eligendū si regulariter vn⁹ ē a maiori pte

De regulis iuris

electus. et hoc quod fieret iniuria electo. Item in eo quod circa futurum alicuius iuri suo cessit. quod mutare non potest. sed loci eius nondum cesserint. ff. de futuro. ruf. p. di. l. perfundum. et c. de neg. gest. l. vlti. **N**ulla igitur regula. sed quod semel placuit. intelligitur in ista. quoniam. si ex mutatio voluntatis vel placiti. alteri impedimentum vel detrimentum affertur ut ibi dicitur. et fallit in ea. ibi. no. Item fallit in suo herede abstinere vel repudiant re. qui tunc adhuc in eodem statu manere. potest adire. vel tempus ad deliberandum petere. C. de repu. l. her. l. vlti. Jo. an. Sic tunc quis donat aliquid vel dat non debet reuocare. Si praxit cum aliquo sponsalia. non debet mutare. nisi interueniat casus in quo liceat mutare. de quo infra in tertia preterea. i. David propter quod promissit dare regnum Salomoni non mutauit consilium. Saul qui promiserat dare filiam David in uxorem. et mutauit consilium male fecit. Sanso quia loceri sui mutauerunt consilium in eius detrimentum. dantes sponsas suas alteri inde fecit multa mala philistinis.

Non est in mora qui potest

exceptione legitima se tueri. Hec regula supra est ex. ff. de. ri. nulla. Pone exemplum in domino quod non requiritur seruus suus fugitiuus infra triennium monachum factum. Dicitur enim fuisse in mora. Quod est verum nisi posset se tueri exceptione legitima puta longinquitas loci. xvij. q. ij. si quis incognitus. Et nota quod ut dixi in regula mora. Ad hoc videtur quis morosus necesse est quod sciat vel scire debeat se debere Sed ille qui est tunc exceptio legitima. nescit se debere vel nescire debet. ergo non est in mora. Item nota quod dicitur exceptione legitima que est cum est obligatus in re naturali vel civili. Sed obstat exceptio. puta patrum de non petendo vel similis. Vel est obligatus iure naturali tamen. et facit quod circa indebitum nota. i. q. iij. in fine. Et intelligitur illa exceptio legitima. que replicatione non eliditur. Pone exemplum. Debebas mihi decem. feci tibi pactum de non petendo. Sed per mentem vel tpe furoris hoc feci. tunc exceptio patrum non est legitima. quia eliditur replicatione furoris vel metus. et ideo diceris in mora fuisse Jo. an.

Nemo potest ad impossibile

obligari. Hec regula sumpta est. ex. l. ff. eo. r. impossibile. Scire debet quod impossibilitas est triplex. iuris et facti et nature. De prima pone casum distinctione quinquagesima quarta. abbat. ubi dicitur. quod abbas non potest seruus facere liberum. sed de iure. quod nihil habet proprium. De secunda. ff. de ver. obli. l. generaliter. Non enim tenet promissio. si promiseris tibi quod est impossibile de facto. ut mores alpius ultra mare deferre. Et si bononie pistorius promitto me hodie tibi daturum centum romae. quod impossibile est promissum. non nascitur obligatio. ut hic in regula. Et est ex

pressum in ista. de. v. obli. §. loca. preterea in casu. ff. de. v. obli. l. vi. De tertia. Si dare promitto quod natura dari est impossibile. ut solis lunam et stellas vel facere quod natura est impossibile fieri. ut celum ascendere vel digito tangere. ff. de. v. obli. si stipuler. Qui tunc regule ratio satis patet. quod omnis obligatio aut in dando aut in faciendo consistit. ff. de. v. obli. l. ij. Sed quod non est necesse potest dari vel fieri non potest ergo ibi consistit neque obligatio. Item obligatio actionis parit. Sed quod non est necesse potest obligationem parere non potest. et sic nec actionem. Item actio est ius persequendi in iudicio. quod nobis debet. Debere autem est de alio habere. Sed quod non est necesse potest. de alio haberi non potest. Ergo ibi non est actio. et sic nec obligatio. Et nota quod hec regula habet locum in matrimonio et ultimis voluntatibus et singulis praxibus. in sententiis et preceptis. Item in legibus et constitutionibus que debent esse possibiles. di. iij. erit. Est tamen in hoc differentia quod impossibile consilio appositum in praxi. viciat praxem. in ista. de. in uti. stipu. §. impossibile. In testamentis autem et matrimonio ob fauorem ipsorum habet per non adiectio. de p. di. appo. c. vi. Et quod dicitur hec regula de impossibili. intel- ligas etiam de turpi. de quod dicitur et. ij. non est obligatorum. Mo. gos. et hosti. in decre. cum dilecti. de do. et co. tu. quod si iudex citet aliquem eo die quo impossibile est eum comparere. quod non est omnino inutile mandatum. imo et non teneat comparere illa die propter impossibilitatem. teneatur tamen comparere post diem. Et potest etiam ratio haberi. quod principale est ibi quod veniat. Accessorium autem quod tali die comparat. principale autem non viciat propter accessorium sed econtra. Jo. an. Et ex hac regula potest trahi. quod si pater filio dominus seruo vir uxori. platus subdito precipian illicita. non obligat ad faciendum illud. quod impossibile est de iure. xi. q. iij. si dominus. et c. si is qui petit. Dicitur et lex. §. ad possumus quod de iure possumus. ad hoc et. xij. q. ij. faciat. Non debet ergo obedire sicut nec petrus principibus sacerdotum prohibentibus sibi predicationem. Sed humiliter se excusare. ut fecit ašina balaam in figura habet. q. q. vij. §. cum balaam. Lij. n. precipiunt plura impossibilia non tenemur Thomas.

Non est sine culpa qui

rei qui ad eum non pertinet se immiscet. Hec regula supra est ex. l. ff. de. n. culpa. Pone casum in clerico iacente lapide. di. l. clerico. Et de monacho chirurgico de homi. tua. Et in ceco sagittante. xv. q. i. §. ut puta quod ibi de lamech ceco sagitta occidit chaim. Si hec regula vera est ergo culpa est gerere aliena negotia. et sic est contra. ff. de nego. gest. l. ij. xij. q. iij. si ad peccatum. So. officium hoc debet haberi. xij. q. iij. c. ij. Et nota quod proprie loquendo inter deum et homines est religio. xij. q. iij. vniuersis. Inter patrem et subditum obedientia. ij. q. vi. qui se scit. Inter maiorem et minorem reuerentia. di. xij. p. totum. Inter patrem et filium dilectionem. v. q. v. non osculatur Inter fratres caritatem

De regulis iuris

pietas. Inter dñm ⁊ seruū fuitiū. Inter patro-
nū ⁊ liberū obsequium. Inter hoīez ⁊ boīez offi-
cium. Nō igit pōt dici ad eū nō pñnere. Exēplis
ficare etiā pōtes hāc regulā in ipito medico. et in
iudice q̄ p impiriā male iudicauit. q̄ tenet actōe
in factū. inq̄tū religioni iudicanti videbit equū
ff. de varijs ⁊ extraor. cogni. l. si iudex. Quia impi-
ria culpe iputaf. i. q. i. nō est putanda. Si ḡ est in
culpa se imiscēdo. ḡ tenet d̄ casu. quia temp si cul-
pa casum puenit tenet quis d̄ casu. d̄ lo. ni p̄sbi-
ter. Jo. an. ¶ Si laicus iudex iudicando clericos
malefactores. non euadit culpā. nec ēt excōicatōez
si facit capere. incarceratione ⁊ bñoi. de sen. excōi. vt
fame. nisi de licentia suorū p̄latorum. Nō est. quia
nō pñner ad eū. d̄ quo. j. in. iij. p̄e. ri. i. Similit̄ p
se intromittit de officio alterius. Cū d̄ zas rex
qui voluit incestū offerre in templo. p̄cussus est
lepra. ij. paralip. xvi. Similiter ad subditos nō
pñner rephendere facta p̄latorū temerarie. Cū
in figurā oza qui retinuit archā dei inclinatāz p̄-
cussus est. Expositionē figure habes. ij. q. vij. nos
si. Silt ignozās p̄sbiōz male facit. d̄ pe. di.

Non firmatur tractu tē-
poris qd̄ de iure ab initio nō subsistit. Hec regu-
la sumpta ē ex. l. ff. e. ri. q̄ ab initio. Done casū. i.
q. i. principatus. ibi nō p̄ualefcit simoniā? igr̄ess?
Ad idem in li. q̄bō nō est p̄mis. fa. te. s. p̄trea. vbi
testm̄ furiosi vel ipuberis nō valet. licet postea ef-
ficiat maior vel sane mentis. Cōcor. ad hoc. xvi. q.
iij. s. potest. ¶ Nota ergo ex hac regula principū
spectandum. alibi habes d̄ fine. S3 p̄sequere h̄
brocardum. vt no. de elec. dudū. Itē nota quod a
principio nullum eli ipso iure. tractu t̄pis nō cō-
ualefcere. Secus aut si nō esset nullū. sed annullā-
dum. de postu. none. ij. ⁊ d̄ elec. q̄ sicut. Expreffe
contra. xij. q. ij. si qua de reb. xvi. q. i. c. viii. d̄ his
q̄ si. a p̄la. Cū nos. ff. de ritu nup. si quis In oībo
bis dicif. q̄ p̄ualefcit quod a principio nullū erat
Solu. dic generaliter ad omnia supradicta. q̄ il-
lud quod ab initio nullū est. nō firmat solo trac-
tu temporis. vt hic in regula. Sicut enī t̄ps non
est modus inducende obligatōis. x. q. iij. Quia
cognouim⁹. nec tollende. de p̄scrip. cām. sic nec re-
perande vt hic. s3 nouo subsequenti p̄sensu. Inter
dū tacito interdū exp̄sso. sublatā cā impedimēti.
bū vt p̄ contraria. p̄batur. Probat hoc oprie d̄ de
spon. impub. c. i. ii. vi. Valent ḡ ex sequenti p̄sensu
su ex nūc. non vt ex tunc. In electōe tñ fm̄ det. si
nulla est ex subsequenti p̄sensu. nō p̄firmat. d̄ elec.
auditis. Solu. p̄radicat. de eo qui du. in ma. quā
pol. p̄ adul. c. secundo vbi matrimoniu p̄tractūz
cū icōa viuente prima. mortua prima ex nouo cō-
sensu p̄firmari nō pōt So. Illud ē. p̄. r̄ impedimē-
tum p̄peruū. s. adulteriū cū ip̄salious de facto.
vt. lo. n. c. pl. Gila ḡ q̄ de necessitate desiderat ini-

tium. vlt̄ q̄ iō nō valent. quia subest in eis p̄peruū
vni impedimētū. nec tractu t̄pis. nec nouo subsequen-
te p̄sensu p̄firmant. vt hic ⁊ ibi. Sed ⁊ ea q̄
de necessitate nō respiciunt initū nec subest i eis
p̄peruū sed ⁊ pale impedimētū ⁊ si non solo tra-
ctu t̄pis p̄firmant. vt hic in regula. tamen nouo
subsequenti p̄sensu. interdū tacito interdū exp̄sso
sublato impedimēto bene. vt in p̄trarijs. Jo. an.
¶ Ex hac regula etiam sequit̄. q̄ id qd̄ est contra
ius naturale vel diuinū. p̄ longā consuetudinez
non iustificatur. di. viij. p̄ totum.

Nullus pluribus vti de
fensionib⁹ p̄bi detur. Hec regula sumpta est ex. l.
ff. eo. ri. l. nemo. Done casū. xiiij. q. i. Quisquis.
Ubi negat Aug. q̄ d̄ dicebat. Qincē. enī facere di-
cens. q̄ posito. q̄ id v̄zleēt. id facit ex cā. Et de p̄-
scrip. auditis. vbi allegat̄ exemprio ⁊ p̄scriptō. L.
de transac. interpositas. vbi d̄z transactōz nō tene-
re tū q̄ metu interposito. tū q̄ facta cū suo p̄prio
Et q̄ dicit̄ regula d̄ defensionib⁹. intelligas etiā cō-
trarijs. xiiij. q. ij. In principio. vbi de hoc. nisi for-
te sp̄cialiter ius impediāt. Impedit. n. ius interdū
p̄trarias defensiones p̄poni. Done casū. Cōuic⁹
de mendatio in eo q̄ negat pecuniā numeratā. nō
pōt dicere se soluisse. L. de nō nu. pecu. aut. p̄tra q̄
p̄p̄iā. ⁊ plures alij casus hic ponunt̄ ibi vide. dñ
as aut̄ electōes quis p̄sequi nō pōt simul. p̄conna
electa redire ad aliā. d̄ elec. vt quis li. vi. ¶ An ar
plurib⁹ actionib⁹ si l' vni possit. nora. xij. q. ij. i p̄zi-
cipio. et p̄ Inno. ⁊ Host. d̄ resti. in integ. p̄stitui⁹
Itē an p̄traria allegās audiat̄ vt q̄ nō. xiiij. q. vij
q̄ aut. Et de appel. sollicitudinē. Circa hoc nota q̄
quidā dixerūt indistincte. allegantē p̄traria nō au-
diri. Alij dixerūt vt got. Hoc verū in actore. ⁊ in
eadem instantia iudicij. nā secus in diuersis. In
reo aut̄ nō habebat locū. Alij dixerūt q̄ nō audif
p̄traria allegans in eadē instantia iudicij. s̄ sec⁹ in
diuersis. Alij dixerūt q̄ sub p̄ditōne licet p̄ponere
p̄traria. puta. p̄pono talē exceptōz in q̄ si succubu-
ero ex tūc p̄pono talē facit d̄ excepti. Cū venerabil
Clericus dicas q̄ aut sūt p̄traria q̄ p̄ponit̄ ex p̄-
cipio. aut ex fi. Si ex p̄cipio sūt p̄traria. sed ad v-
nū finē tendūt. Done casū d̄ p̄scrip. auditis. ⁊ c.
cū olim tūc p̄poni p̄t in eadē instantia. ⁊ vnū n̄
p̄iudicat̄ alteri. Si ar̄ ad fi. p̄trariū tendūt pone
casū de appel. sollicitudinē. tūc simul vel in eadez
instantia nō p̄ponit̄ nec credas q̄ in illa decretali
Cleniēs. de p̄scrip. priuile. in eo q̄ priuilegiū sit p̄-
trariū p̄scriptioni in eo q̄ p̄scriptō. S3 priuile-
giū teneor erat p̄trariū p̄scriptōi. Jo. an.

Non debet aliquis alte-
ri⁹ odio p̄grauari. Done casū in filio q̄ nō excōica-
tur p̄ p̄tō p̄tis. xiiij. q. iij. si hēs. Itē in p̄p̄m. t. ē
tibus qui nō puniunt̄ dolo p̄p̄m̄larij. d̄ elect. ii
f 2

cōpromissarius. li. vi. Sed p̄tra. di. lxx. neminem
vbi in oculū ordināns deponit ordinatus s̄ ibi n̄
solū fuit odium ordināns. s̄ et delictū ordiari. q̄ se
pmisit sine titulo ordiari. Itē p̄tra. lvi. di. p̄ totū.
ibi. n̄ p̄pter incōtinētiā p̄m filij illegitimi n̄ p̄t
pmoueri. i. q. i. s̄. Itē p̄tō. vi. q. i. si q̄s. xv. q. vli.
cū multa. et de here. vergentis. cū multj libi. so.
triplex est pena. Eternal. spūalis. et co. palis. qd̄
psequere. vt nota i. q. iij. In summa Jo. an. ibi
sic dicit. Pena eterna nūq̄ punit vn̄ p̄ alio. i. q.
iij. c. i. et c. Jam itaq̄ cōsequen. Et de hac intelli
gitur illud Ezechiel. xviij. Filius nō porabit iniqui
tatem patris nec pater filij. Itē. Pena corporalis est
duplex. quedā circa corpus. et illa sepe punit vn̄
p̄ alio. vt. i. q. iij. s̄. Itē p̄tō. Quedā circa statuz
rei. vt seruitus et infamia. et hac etiā pūit vn̄ p̄
alio. filius p̄ patre. vt. vi. q. i. s̄. verū. Spūal̄ autē
est quadruplex. P̄ria est excoicatio. Et hac n̄ pu
nitur vnus p̄ alio. vt. xxiij. q. iij. si habes. Scda ē
interdicti. et hac pūit vnus p̄ alio. de spon. nō est
vobis. Tertia remōio ab oblatōibz. et illa ē pu
nitur vnus p̄ alio. vt. xvij. q. iij. Quorū. Quarta
pena spūalis est ordinis et remōio ab eo. et vnus
etiā pūit p̄ alio. nam p̄pter fornicatōem v̄l ad
ulterum vxoris. repellit vir a p̄mōe. vt. xxxij.
di. si cuius. Jo. an. Exēdi pōt multū materia
ex his q̄ habent in textu. s̄. Itē p̄tō ciuili. p̄ multa
exempla scripture. quō vn̄ grauāt in pena odio
alterius et quare.

Nō ē actori quod reo

licet nō existit. Hec regula supra est ex. l. ff. e. ti. l.
non licet. Pone casū. iij. q. iij. c. ij. Jo. Accusato
res et accusari. equa audiant rōe. Et facit ad hāc
regulam illa supra in iudicijs. et qd̄ ibi dixi. For
mata aut fuit hec regula p̄ hunc modū. qz fauo
rabiliores sunt rei q̄ actores. Vñ si quid actori
licet. multo magis reo qui fauorabilior est. Sed
ea rōne. qua paritiras in iudicijs est seruāda. vt i
regula in iudicijs. Intelligit idē iuris ecōtra scz
quod non liceat reo quod nō licet actori. Nota tñ
qz reus maiores dilationes habet q̄ actor. et reus
habet deliberatōias et nō actor. Plures alios fa
uores quos habet reus magis q̄ actor. ibi potes vi
dere. in glo. lxx. Jo. an.

Nō prestat impedimen

tū. qd̄ de iure nō sortit effectū. Pone casū i matri
monio. qz nō tenet qd̄ nō p̄stat impedimentū scdo.
xxi. q. ij. si verū. In electōe que nō tenet de elec. cō
gregato. Vides tñ in m̄rimonio qz sponsalia que
sunt nulla p̄ sanguineis alterutro. ex publice
honestatis iusticia. Nō est. qz publice honestatis
iusticia inducit ex solo p̄sensu. Vñ ex q̄ sunt aliq̄
ex p̄sensu. licet alias sint nulla inducit publice ho

nestatis iusticia. Si aut eēnt nulla ex defectu p̄sen
sus. nō inducit. despon. c. i. li. vi. Sicut et impedimē
tū affinitatis inducit ē p̄ coitū illegitimi. xxv.
q. iij. de incestis. Circa electōez et vides. qz ei
lectio q̄ nulla ē scda impedit. de elec. auditis. qd̄ n̄
psequor. sed dic vt ibi. Itē in l̄ris pape p̄ mēda
nū impetratis. que l̄z sint nulle quo ad iuris effec
tum. p̄stant impedimentū alijs impetrandis. si de
eis mentio nō fiat. de rescrip. ceterz s̄m got. Et
nota hanc regulā verā. nisi aliquis in penā p̄hibe
atur. hoc dico p̄pter maleficia. que nō sortiuntur
effectū a iure. et tñ impedimentū p̄stant et mouēdis
l. di. c. i. ij. et iij. interdū matrimonio p̄trahēdo. no
ta. xxxij. q. ij. s̄. hoc quāq̄. de homi. qui p̄sbyter ba
betur em̄. p̄ infectio qd̄ contra iura fit. di. x. vides.
vbi de hoc Jo. an.

Nō pōt eē iusta excusa

tio pastoris. si lupus oues comedit. et pastor nescit
Hec regula habet in decreta. de re. iu. Et sūt vba
Greg. Pastor est p̄latus. et sic notat. qz pascere de
bet vt o docit crep̄lo bone viue. et cibo terrene.
substātie inq̄rū pōt gregē sibi p̄missum. vñ in si
gnum h̄ p̄rio pastor dicitū fuit ter a dño. Pasce
oues vel agnos meos Jo. vl. De p̄rio cibo. di. xl
iij. sit rector. De secūdo. di. xl. Nos q̄ s̄. i. p̄ totū
De tertio. xij. q. ij. Gloria. et c. qz quicquid. De
bet aut tria facere. q̄ signant in baculo. pastorali.
Vñ. x. Callige. sustenta. purga vaga. morbida lē
ta. de sacra vnc. cū venissent. in fi. Hec sufficit qz
pūiat delicta q̄ videt. s̄ subtiliter d̄z inquirere vi
tam subditoz. ad inueniendū defectus eoz. sic de
bitoz. creditore s̄m Lbo. in. iij. Lupus ē hereticus.
Itē tyrannus q̄ inuiste opprimis subditos. ac etiā
publicus malus xpianus q̄ trahit alios ad malū ex
emplo suo. Vel ē diabolus q̄ suis rēptatōibz cau
tos deuorat. p̄tra oēs d̄z vigilare pastor.

Nō ē obligatorū cōtra

bonos mores p̄stitū iuramentū. Hec regula su
mi potuit ex. l. ff. e. ti. l. p̄tractus. Pone exēplū in
eo. q̄ iurauit occidere p̄m. v̄l simile qd̄ facere. xx
ij. q. iij. c. i. et p̄ totū. Itē in eo q̄ iurauit vxore et
filios expellere de iuriu. quintanallis. Ad idē. ff.
de pac. dora. l. p̄uenire. vbi pactū ne cū vxore agat
terz amotaz nō valet. qz p̄ illud inuitant mulie
res ad furandū. Hō ē ḡ v̄a regula s̄ cise. q̄ dicit qz
iuramentū seruandū est. si pōt sine interitu salu
tis eterne seruari de iure iu. si v̄o. Nā si est contra
bonos mores. nō d̄z seruari nec obligat. v̄b̄igēa.
Iurat quis nō sumere clericatū v̄l nō intrare reli
gionē et b̄mōi. q̄uis istud posset seruari sine inte
ritu salutis. tñ qz impedit maiore p̄fectū salutis.
seruari nō d̄z. s̄m Lbo. Idē i quolibz remerario
iuramento. e. n. sicut. et c. qñ vi v̄l dolo p̄stitū ē de
iure iur. l. j. li. vi. qz dic vt qz metus cā. abbas. et. xv.

De regulis iuris

q. vi. c. ij. et facit ad hanc regulam supra in malis. et. Non ergo tenet turpe pactum vel contra bonos. mores de pac. c. vln. g. nec iuramentum quod accessorium est. Et nota quod debemus rebo uti ad quod sit iniurture ut. xij. q. ij. bis aut. Sed iuramentum non est iniurum ut sit vinculum iniquitatis. dicit. Aug. xij. q. iij. inter cetera. g. iniquitatem non vinculat vel obligat ut hic. Jo. an. **H**ic multa possunt dici de iuramento. que vide. j. in secunda parte. Si quis iurat servare statuta civitatis. intelligit de licitis. Sic quis iurat servare secretum aliquod. intelligit si non erit aliud iudicium. Et si intellexisset servare etiam illicita quod peccarentur. tunc peccavit mortaliter. Sed non debet servare quia tunc etiam peccaret. Unde herodes qui propter iussu randum decollari fecit baptista. pessime fecit. xij. q. iij. unusquisque. David qui iuravit interficere Abal sancte mutavit propositum. q. e. Quod david

Nullus ex consilio dum

modo fraudulentum non fuerit obligatus. Hec regula supra est ex. l. ff. e. ti. l. consilij. Pro huius regule colligitur ex canone. xij. q. i. Quod precipit. et ex decreta. de arbi. cum omni. per quam exemplificare potes et ibi de hoc. Nullus. n. tenet sequi consilium. imo explorare debet apud semetipsum. an sibi expediat nec ne. Si autem consilium sit fraudulentum. bene obligat consules. h. dicitur ratio supradicta et hoc ratio fraudis. Exemplifica per canone di. lxxvi. tanta. et de renuntiacione. sane. **N**ota igitur breviter circa hoc. aut consilium datur circa contractum vel quasi. aut circa maleficium vel quasi. Pro casu subdistingue. aut non est fraudulentum. et tunc non tenet. ut hic. et in supradictis iuribus. Aut est fraudulentum. et tunc tenet actio de dolo ipsi cui consilium dedit. ut. ff. de dolo. si cum scires. Ubi ille qui mihi consuluit. ut forte lucri sui causa mutuari debitor non idoneo. tenet mihi actione de dolo. In secundo casu. scilicet cum datur circa maleficium. tenet consulens. non tamen ei. sed illi contra quem consilium dedit. nec tunc tenet actione de dolo. sed eius maleficij nomine. Nam si consuluit occidi. homicida est. di. l. si quis vidua. et de homi. sicut dignum. Si consuluit servo ut fugeret vel furtum faceret. tenet furtum vel servi corrupti. ff. de servo corrupti. l. prima. Si consuluit nicio mihi iniuriam facere. tenet mihi actione iniuriarum. de pe. di. i. non solum. Differentia est. g. inter mandatum et consilium. Nam mandator obligat mandando. sed non consulens. consulendo Jo. an. **E**x hoc sequitur. quod si quis consuluit alicui. quod intret religionem cum debitis circumstantiis si inde ille non perseveret vel male se habeat. in nullo tenet coram deo. Sicut si quis consuluit alicui ut prebaret cum tali puta interiore moris. si inde malum sequitur. non ei imputatur. et sic de similibus. Sicut in foro persone consulendo. non ex toto. Sed bic debet bene cavere ut sit pius in tali materia. alias male consulendo non ex toto excusaretur de consilio malo. Consilium Alchitofel fuit pessimum. quod dedit abla

loni. Consilium elusi quibus fuerit. fraudulentum quod ad intentionem et propositum Absalonis. tunc quod iniuste usurpauerat regnum contra patrem. ideo ut male fecisset. q. Reg. Sed et rebecca de consilio suo quasi fraudulentum quod dedit Jacob non male fecit. familiari consilio spiritus sancti ad hoc inducitur.

Nemo potest plus iuris

transferre in alium. quam sibi competere dinoscatur. Hec regula supra est ex. l. ff. e. ti. l. nemo. Donec casu. i. q. vij. dicitur tertium. de dona. inter vi. et viro. **S**up. Loco. cum hoc quod dicit. Nemo dat quod non habet de iurepa. Quod autem. Sed contra de pse. di. iij. solz. ubi datur baptisimus qui non habet. et de elec. suffraganeis Sol. **H**oc quod dicitur regula est generale. Illa vero sunt specialia. et si prelati rationes facili videri poterunt. Et ideo nota Ber. in pre dicta decre. **S**up. de do. inter vi. et viro. et. vide in glo. Jo. an. **E**x hac regula sequitur quod emens rem suam ratam nullum ius ibi habet. quia nec quod vendidit habebat. Recipientes a religioso sine licentia superiorum. non possunt illud tenere. cum ille nihil habeat. Suspensus ab officio. propter excommunicationem vel huiusmodi episcopus ordinem dare potest de facto sed non dat executorem. **P**relatus qui dat auctoritatem quam non habet. nihil dat.

Adia restringi et fauores

res convenit ampliare. **P**ro casu in primo dicto. xij. q. iij. quod scripsi ubi privilegium odiosum de prebendo in gradu prohibito restringitur. et de deci. rui. ubi decem novallium non accrescunt laicis hominibus decimas in feudum. In secundo pone casum. xvi. q. ij. c. i. et de privilegiis li. vi. **E**t contra ad hanc regulam. xvi. q. iij. §. pot. Si quis ius vel privilegium odiosum est. restringitur. dum est favorabile ampliandum est. Si favorabile et odiosum ut maccedonium. ampliat. quia illi iuri renunciari non potest. ff. ad macedo. Sed et si potest in finem. Item extenditur non solum ad pecuniam. sed ad rem aliam datam in fraudem. ff. e. ti. sed Julianus. **H**osti. de precript. cum ex officij. queritur de plato qui precepit visitatores et non quod fuit procurator. modo petit procuracionem. an sit audiendus. et dicitur quod non. **P**rescriptio. n. odiosa est. et ideo vana sine altero acquiri potest preterea nec tunc visitatori est annexa procuratio. sed ius coram favore. Jo. an. **E**t extendi potest sic. quia quod sunt. provocativa odiorum. ut inferre promelas. detractores. exercere vindictas severitas iusticie. sunt restringenda et amputanda. Et que sunt provocativa favoris et amoris. ut remissio iniuriarum. obsequia ipsa. largitas misericordie. sunt amplianda. Sic david cum tot persecutiones iniurias recepisset a saule. benigne remisit. nec voluit vindicare cum potuit. Similiter in expulsionem sui et coniurationem populi contra eum. Sic et Joseph erga fratres qui vendiderant eum. benignissime se habuit. et.

Omnis res per quas

causas p̄trahit. p̄ eas dissoluūt. Hec regula h̄et. in decre. de re. iur. Et sūt r̄ba Jo. cris̄o. Peccatū p̄mū p̄missum fuit p̄ semīaz. ut p̄cām inītalē. 7 p̄ v̄z vi p̄cām cōpletiuā. Et i p̄m peccatū dissolutū fuit p̄ semīaz. i. v̄ginē mariā inītiatiue p̄pletiue p̄ filiū cr̄i. Jesū ch̄ristū. xij. q. ij. Cū redēp. oz peccatū introductū fuit p̄ sensualia nimis e s̄i herendo. i. ciuī v̄tutū. 7 ip̄m p̄cām dissoluūt p̄ sacramēta q̄ consistūt in sensibilib. hūiliter querendo salutē p̄ ip̄a. i. q. i. multi. ibi. Sacramētū est. **P**ecm̄ actuale p̄mittit̄ corde p̄ cogitaciōem oz p̄ locutiōem. ope p̄ sensuū abusiōē. Et ip̄m remittit̄ p̄ cordis p̄tritiōē. ozis confessiōē. op̄i satisfactiōem. q̄ue temp̄ requirit̄ saltē in p̄pitiōe. de pe. di. iij. p̄nā cogit. Et fin p̄cām de taranta fia. Sicut sufficienter p̄cām mortale p̄mittit̄ sola voluntatis cōplacētia. xv. q. i. nō est. ita 7 sufficiēter dissoluūt seu dissolui p̄t p̄ detestatiōē solaz voluntatis. q̄ d̄r dolo intellectua. a b̄q̄ sensualī doloze. de hoc. j. an. iij. p̄te. Item exōicatio solo v̄bo p̄t fieri. ergo et absolutio ab ea. p̄ regulā iur̄a vtarguit Jo.

Possessor male fidei v̄l

lo tpe nō p̄scribit. Donec casū. xxiij. q. ij. Si vir go. Et d̄ p̄scrip. c. vi. Et hec regula vera est s̄m leges in p̄scrip̄tōe. x. v̄l. x. annoz. C. de p̄scrip. lon. tēp. autē. male fidei. In p̄scrip̄tōe autē. x. v̄l. x. annoz nō requirit̄ bona fides. xvi. q. iij. §. p̄t. et de p̄scu. vigilanti. Itē etiā s̄m leges in p̄scrip̄tōe. x. v̄l. x. annoz sufficiēbat bonā fidem ac inīto agnouisse ut in p̄dicio. §. p̄t. xvi. q. iij. sed s̄m canones in oī p̄scrip̄tione etiā lōgi t̄pis requirit̄ bona fides. Et nō solū ab inīto p̄scrip̄tōis. s̄ 7 in qualibet p̄te p̄scrip̄tōis d̄z p̄scribēs agnoscere bonā fidē ut hic. 7 quia leges nō dedignant̄ sacros canones imitari in his que sunt p̄traria cis. p̄inētib. ad foz p̄cie idco ille leges sunt correcte p̄ decreta. de p̄scrip. c. v̄l. 7 statut in hoc iure canonico. **S**ed v̄tū pa pa possit tollere leges quo ad v̄tūq̄ foz. s̄m op̄i. p̄et p̄tra. Sed dicit Jo. an. q̄ vbi papa nō habet t̄palem iurisdiciōem nō p̄t tollere leges quo ad forū ciuile. nisi in his in quib. v̄tū p̄iculū aie cum potestates sint distiūcte. xvi. d̄l. cū ad v̄z. 7 di. x. q̄m. vbi de hoc. In his autē i quib. v̄tū p̄iculū aie. p̄t tollere q̄ ad v̄tūq̄ foz. **P**robant̄ hec d̄ indi. nouit. d̄ p̄scrip. c. v̄l. et p̄ alia iura. **S**i q̄ ratur de eo qui cōpleta p̄scrip̄tōe incipit h̄re malā fidē. an teneatur restituere rē illā. dicit no. xij. q. vi. c. i. 7. xxiij. q. ij. si v̄go. 7 de p̄scrip. vigilanti. Et conclusiue ibi d̄r q̄ nō. nisi h̄eret p̄scīaz remordē rem quā nō posset deponere. Et assignat̄ ibi rō s̄i dei. §. des d̄r hic p̄scīa sic sumit̄. xxiij. q. i. §. et bis. Et cūo multis modis sumit̄ fides. babes. xxiij. q. i. mouet. et de sū. tri. 7 f̄. ca. in Rubrica. Ullo tpe. potes facere punctū ante 7 p̄ 7 sic b̄bis duos in

tellectus. Primus est q̄ nulla ānqua diez posses sio. r̄c. de p̄scrip. vigilanti. Sc̄do est q̄ nullo tpe p̄scrip̄tione d̄z agnoscere malā fidē. **Q**uid sit p̄scrip̄tio. 7 quid. v̄lucapio 7 que in eis requirant̄ et quis eoz effectus. h̄es plene no. xvi. q. iij. in sū. ma. 7 infra in. ij. p̄te. Usurarij 7 raptōres 7 v̄ nō p̄scribunt v̄nq̄. nec h̄redes eoz. de quo vide in secunda parte ii. i.

Sine possessione prescri

prio nō p̄cedit. Hec regula sūpta est ex. l. ff. de. ri. l. qui in seruitute. Per quā etiā p̄t hic poni casus et per. c. xvi. q. iij. p̄oro. 7 d̄ p̄scrip̄tione cas. Quia seruus cū ab alio possideatur. nō possidet. ut i p̄ri. moca. sū. H̄ereticus et paganus ut in secundo. la. i. cuo sp̄alia ut in tertio. **E**ciendū autē q̄ posses sionū. alia iuris alia facti. alii iuris et facti. Hic in terdū habet plurimū iuris 7 minimū facti. inter dū autē ecōtra. Qd̄ p̄sequere. ut nō d̄ p̄sc. p̄t. bone. Ut ergo currat p̄scrip̄tio. d̄z possidere de fa cto 7 de iur̄. De facto planū est. q̄z qui nō possidet nō p̄scribit. Et d̄z possidere p̄p̄io noīe nō alieno. alia ille p̄scriberet cui. noīe possideret. xvi. q. iij. de rici. Debet etiā possidere de iure. q̄z ad p̄scrip̄tōz requirit̄ ciuīlis possessio. 7 q̄ talis sit p̄sona i quā cadere possit possessio b̄mōi. ut p̄ inducta iura. p̄ batur in prin. glo. Et hoc etiā. xiiij. q. i. in principio. 7 qd̄ ibi notat. Hoc dico. q̄z laici defacto it̄er. dum possident decimas 7 sp̄alia. ut notat. barto. bax. xiiij. q. i. in principio. Nā v̄ ibi p̄z. aliud ē possidere. aliud legitime possidere. **N**ota. n. q̄ hec possessio facti d̄z esse p̄mua. q̄z n̄ interrūpat̄ posses sio. interrūpra est p̄scrip̄tio. xvi. q. iij. §. p̄t. et de p̄scrip. illud. Si tñ fiat interrūptio ciuilit̄. puta p̄ litis p̄tellarōem s̄m canōi. videt̄ q̄ āmodo nō currat p̄scrip̄tio. quia p̄sumit̄ ritudare 7 malā fidē hic. Secus s̄m leges. 7 hoc notat Jo. xvi. q. iij. c. i. Et qd̄ dicit regula d̄ possessione. itelligas ēr vel de quali possessione. q̄z incorpalia nō possidet̄ tur. sed quasi possident̄. ff. de v̄lucapione. l. sequit̄. §. si via m. Hic etiā plura ponunt̄ de v̄lucapione que ob breuitatē d̄mitto Jo. an.

Pro possessore habetur

qui dolo desijt possidere. Hec regula sumpta ē ex l. ff. de. ri. l. qui dolo. Et pone casum ut li. pen. eccia sancte Marie. Hec regula vera est quo ad hoc ut in m̄i teneatur qui dolo desijt possidere in quāntū possidens. Non tamen teneat saliter. nā p̄tra possidentem datur directā. hic aut̄ datur v̄nltis. ff. de nora. l. electio. Item no. q̄ hec regula b̄z locū i p̄riato et in p̄relato quo ad bona p̄p̄ia. **S**i aut̄ eccia delinat possidere dolo p̄relati. nō habet locū in ecclesia iste rigor. quia delictū p̄sone. r̄c. ut supra in regula. Et qd̄ dixi. q̄ qui sine dolo desijt possidere absolutū. v̄tū itelligit hoc. cū a principio n̄

De regulis iuris

ne dolo possedit. puta p. usuras. p. rapinā. v. fur-
tum vel simili mō. etiā si sine dolo de sūt posside-
re. puta naturali interemptōe v. casu vel furto v.
violentiā. nihilomin⁹ teneb. vt de v. fur. cū tu. 7 d.
rapto. sup. eo. Et facit quod dictu 3 est supra in re.
mora. Jo. an.

Peccatus nō dimittitur

nisi restituat ablatū. Hic ponit p. regula. abum.
Aug. qd. habet. xiiij. q. vi. c. i. 7 d. v. fur. cū tu. Qd.
aut dicit in hac regula verū intelligas. si illud ab-
latū restitui potest vt in predictis. c. dicit. Si autē
res ipsa ablata restitui nō pōt. v. q. 2. sumpta est.
aut p. dūa diu tracta. aut sine magno scandalo nō
pōt restitui res illa. restituit eius estimatō etiā si
res illa casu perijt. sine culpa sua. qz ipso instāti fu-
it in mora. xvi. q. i. decime. 7 de cōmo. c. i. Si autē
nec estimatōem restituere pōt qz enidēter ē iops.
bene quidē dimittit p. m. si vltz als ipsum peni-
tet. remanet tñ obligatio. Et si postea puenierit ad
pinguiorē fortunā tenebit. ar. xvi. q. vi. si quis. 7
de solu. odoard. Nota tñ qz inops qui d. 3 ex cō-
tractu. sufficit si bonis cedat. C. qui bo. ce. pos. l.
ultima. Sed inops qui d. 3 ex maleficio. castigat
uberibus xij. q. ij. fraternitas. Qd. g. dixi. qz tene-
tur si venerit ad pinguiorē fortunā. verū est. si pe-
nas corporales nō ē passus als sec⁹. vt notat Ber-
bm. Lau. de homici. sicut dignū. Restituat. Qd.
dicit de restitutōe. intelligas nisi is cui facienda
ē restitutio liberaliter remittat. i. sine vi sine metu
sine fraude. quia satisfactū intelligit q. litercunqz
satisfaciat. ff. qui. mo. pig. v. l. y. p. the. sol. l. i. re libera-
tur. Et qd. dico d. remissioe. intellige nisi in his ca-
sibus in quibz exp. sum est in iure. qz nō liberat re-
missio. vt de censu. Exig. in fi. Est aut restituedū
ei a quo extorrum est. vel heredi. eius si extant
vi. xviij. q. m. et d. v. fur. cū tu. His nō extantibus pau-
peribus. vt ibi in dicto. c. Quid aut excoicatio cuius
est res restituenda. fieri d. 3 restitutio dū est in excōi-
catione. remittit ad no. p. glo. xv. q. vi. nos sanctoz.
Et subdit. Satis posset dici. reponedū illud in
eodē sacra. quousqz. s. absoluat creditor. Ablatum.
Idē intelligit in dānis datis p. aliquē. in qbo nil
puenit ad eum. qz. s. teneb. damnu passio alias nō
remittit p. m. Jo. an. Et qz multū diffuse tracta-
rit materia de restitōibz. in. ij. pte. ii. ij. idē hic non
plus. Potest ad multa extendi regula ista. et
primō qz deus p. m. sine vltione nō patit. vt d. 3 de
pe. di. i. si dauid. Idco nō fuit dimissum p. m. hu-
mani generis. nisi facta restōne seu solutōe pene
in cruce p. chaitū. ps. Que nō rapui tunc exolve-
bam. Et sic de quolibz actuali p. cō. qz cū p. ipsuz
subtrahatur obsequiū deo debitū p. iup. biā. nisi
humilietur quis in obsequiū dei. nō remittit de
pe. di. i. neminē. Sic de oblatione tame v. dam-
nificatione vel occasione 7 h. mōi. qz oportet satisf.

facere modo possibili.

Qui occasione dāni dat

damnu qz dedisse videtur. Hoc habetur extra de
iniur. 7 dam. da. c. vi. licet sub alijs verbis. 7 addi-
tur immediate sic. Secus tñ in illo dicendū. qui vt
nō occideret. de pringentibz nil omisit. Et in p. i-
cipio decreta. illius sic dicit. Si culpa tua datum
est damnu vel iniuria irrogata seu alijs irroganti-
bus forte opem tulisti. aut hec impericia tua aut
negligentia tua euenerūt. iure sup. his satisfacere
te oportet. nec ignorantia te excusat. si scire debu-
isti ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse p. nge-
re vel iacturam. hec ibi. Nota qz est duplex oc-
casio. s. data 7 ex ista tenet. 7 occasio ex se accepta. 7
ex ista nō tenetur quis.

Peccati venia non da-

tur nisi correcto. Hec regula colligit ex. c. legatur
xiiij. q. ij. et d. salma. c. i. li. vi. per que pones casū
Nota qz differentia est inter delictū. peccatū. 7 cri-
men. Peccatū idem est qz p. au⁹ actus. Delictū
vero desertio boni quasi derelictū. Crimen vero pec-
catum accusatōne 7 damnatōe dignissimū. lxxi.
dis. c. i. Frequenter tñ vnū ponit p. alio. Nota qz
peccator nō solū delinquit in deū. sed etiā in eccle-
siam. Per p. tritionē aut d. letur p. m. quo ad deū
p. p. niam. 7o que imponit a sacerdote in p. fessioe.
ostendit delictū quo ad ecciam. de pe. dis. i. p. torū.
Licet aut p. p. tritionē sit delictū. quo ad deū. tñ
adhuc de crimine accusari potest. xxiij. q. ij. ad mo-
nere. vbi de hoc. Si g. semel p. terit. 7 penitet. vlti-
rius non cogetur penitere. Si in iudicio accusa-
tus absoluit vltius nō poterit accusari. nisi i. ca-
sibus notatis. ij. q. vi. g. habet hoc p. p. n. Signat
p. trarium ad hanc regulā dis. iij. de nic. 3. Iam eni
datur venia nō correctis. 7 fit i. i. mentio de trapu-
la carnis p. n. Sed exponit ibi venia. idest ipu-
nitas pene temporalis. p. p. ter scandalū enī vitans
dum relinquuntur qnqz crimina impunita vt. di.
l. vt constitueret. Item contra. de pe. 7 re. qz quidā
et. c. officij. vbi datur penitencia nō correcto. i. incō-
trito. Sed dic qz licet imponat p. nia nō tamē da-
tur remissio. et ideo inutilis est illa penitencia. quo
ad vitam eternam de pe. dis. v. falsas. Nota etia 3
qz p. quolibet mortali debet duplex pena. s. eterna
seu infernalis. 7 ipalis. de pe. dis. i. si peccatū Da-
uid. Hoc enā ponit Tho. 7 alij theologi. Venia
peni. ipalis interdū datur nō correcto in hac vita
inquantū. s. quis nō punit seu satisfacit p. peccatū
cōmissis. Venia aut pene eternalis nunquā dat
incōtrito. Jo. an. Sic pōt extēdi. Aut loquimur
de venia peccati. i. remissione quo ad culpā. aut qz
ad penā. Si quo ad culpā vera 7 firma stat regula
ista. quia nec culpa peccati mortalis remittit aut
cui. nisi correcto. idest vere penitenti 7 p. nio. de
f. 4

Titulus Vicesimus

peni. dis. iij. nemine. 7. c. tres sunt actiones. Culpa etiam venialis non remittit in presenti non penitet de eo. sed in purgatorio. Si vero loquitur de peccato quod ad penam ei debitam. siue eternam. siue temporalem. adhuc vera est regula. quia pena eterna nunquam remittit in correctio. id est non contrito de omnibus mortalibus. de peccatis. iij. sunt plures. Sed nec pena temporalis de mortaliibus vel venialibus debita remittit in contrito. unde indulgentie talibus non valent. quod solum sunt de penis. Sed contrito datur remissio. id est remissio. correctio contrito quo ad illa quorum penitet. Non autem de illis venialibus de quibus non penitet.

Privilegium personale

personam sequitur. et extinguitur cum persona. Hec regula sumpta est ex. l. ff. de ritu. l. privilegia. Donec casus. xvi. q. i. petiti. 7. de auto. 7. res. pal. c. ij. Et nota quod dicit privilegium. quia ius commune ad unam personam dicitur rectum. ad omnes extenditur. dis. lxi. miramur. 7. de re iudica. in causis. Et idem in rescriptis dicitur etiam ad personas. quia cum personis extinguitur. de offi. deleg. quoniam. Sic 7. pacta personalia personas non transgrediuntur. de transaccio. de cetero. Et contrarium non extenditur ad heredes. nisi de ipsis caveatur. de arbi. c. vlti. Et intelligitur hec regula de privilegio personalis. id est persone processio. Idem si esset personale ex parte concedentis. de rescript. li. gratiose li. vi. Privilegiis igitur aliud personale. aliud reale. de pre. l. i. l. i. m. p. r. i. o. m. a. n. d. a. t. a. Si autem simpliciter cedant. an dicantur personalia an realia. dic ut notatur. xvi. q. ij. in summa. 7. xvi. q. i. possessiones. Et quod dicitur hic de privilegio personalis quod extinguitur cum persona. idem intelligas in reali. quod scilicet extinguitur extincta re. xvi. q. vij. et hoc diximus de ver. sig. abbatem. Quod dic ver. quando ipsa loca vel res. puta. civitas. ecclesia vel alia loca sacra vel publicana destruuntur superioris auctoritatem. fm. Jo. 7. lauren. que hec no. sup. dicto. c. 7. hoc diximus. Si autem destruat ab hostibus. remanent omnia sua privilegia. 7. remanent ibi clerici. vij. q. i. pastoralis. idem si auctoritate superioris transferatur ad alium locum vel vernatur alicui loco. xvi. q. i. et ipis. 7. c. le. Et licet dicatur hoc privilegium extingui cum extinguitur persona. interdum etiam extinguitur ante 7. propter abusu metetur extingui. xi. q. iij. privilegium metetur amittere. inquit Greg. qui processio sibi abutitur prete. 7. in casibus nota. in glo. 7. dis. xij. renouantes. Et nota quod privilegium indeterminate processum personam sequitur per se. ut in regula. id est in omni loco et tempore Sed privilegium processum cum determinatione loci 7. temporis ut in usu pallei. extra locum personam non sequitur ut de usu pal. ex tuaz. Tenor enim privilegiorum attendendus est 7. servandus. de privilegio. porro. Jo. an. Ex hoc sequitur quod qui obinet aliam quam auctoritatem specialem vel gratiam simpliciter a superiori. semper retinet nisi reuocetur.

Pluralis locutio duorum

numero est contenta. Donec casus de pse. di. i. b. q. 3. ibi dicitur vobiscum duos numero comprehendit. de preben. is cui li. vi. Ubi beneficiorum nomine duo intelliguntur beneficia. Item p. l. ff. de mace. re. l. libertas. Si legeretur servus libertas post annos. de duobus intelligitur. Item si promittitur vel legatur post dies. de duobus diebus intelligitur. ff. de ver. sig. l. inter illa. Et nota quod cum hic regula dicitur pluralis locutio. est contenta numero duorum. Cuius est regulariter. et ubi eodem iure vel alio iure. non additur numerus. In causis igitur et instrumentis regulariter duo testes sufficiunt. Interdum etiam unus sufficit. ubi nulli sit preiudicium. de pse. di. iij. placuit. Et multi sunt casus in quibus requiruntur tres ad minus testes. Primus in depositione pecunie. Secus quando impituitur strahit in scriptis. Tercius in instrumento publico. quando mulier fateatur se aliquid recepisse pro interesse. Item quando quis vult infirmare testamentum quod fecit post transactum decennium. Item in innentario. Item in privata scriptura ut fidem faciat. Item quibus testes requiruntur. dum tractus excedit libram auri in civitate. Item in codicillis. Item in donacione causa mortis. In testamentis autem communiter septem requiruntur. Item in testamento cetero octo. Aliquando sufficiunt quinque. ut in testamento rusticorum. ut in municipibus 7. villis ubi est hominum raritas. Aliquando sufficiunt duo vel tres. ut in testamento facto inter filios 7. nepotes. 7. c. ibi videre potes Jo. an.

Plus semper continet in

se quod est minus. Hec regula sumpta est ex. l. ff. de co. ri. l. in co. Donec casus. xiiij. q. i. Si quis dederit. Ubi quidam spondebant penam. vij. anno. eundem de cem alij quinque. Et canon hanc ultimam ibi sequitur. Item in arbitris pronuntiantibus quilibet diverso numero. de arbi. c. l. li. vi. Et est ratio huius regule. quare in obscuris sequitur minus. et plus continet in se quod est minus 7. non e contra ut dictum est supra in regula in obscuris. Et pro. ad hanc regulam l. p. illa cui licet. Sed contra de preben. l. vi. ubi dicitur. si mandatur alicui puideri de prebenda integra etiam eo volente. sibi non poterit de dimidia puideri. vel si mandetur ei puideri de prebenda certi valoris. sibi non poterit etiam eo volente de prebenda minoris valoris puideri. Sol. hoc facit forma mandati que ex acta diligentia est servanda. Item talis hec regula in casibus ubi requiritur specialis expressio. ubi genus quod plus est. non continet speciem quod minus est. ut dictum est in regula generali. Item habet locum regula in eo quod plus est quantitate. non in eo quod plus est qualitate. quia plus qualitate non includit minus qualitate. ut in regula cui licet. Jo. an.

De regulis iuris

Pōt quis per aliū quod

pōt facere p seipm. Pone exempla. Pōt quis iurare p aliū. vt. lxxij. dis. Tibi dño. Itē pōt p aliū quis p̄trahere matrimoniū. s. p. pcuratore suū ad hoc. d. pcu. c. vl. li. vi. Hec tñ regula h3 multas exceptiones in quibz nō pōt q̄s facere p aliū qd p seipsum. vt in eo cui p̄mittit certū mīsteriū. d. of. de l. c. vln. Nō enī pōt subdelegare nisi in hoc habeat spēalem p̄missionem. Itē in p̄mā suscipienda. de pe. di. i. quē penitet. quā p se quis suscipere debet. nō p aliū. s. quo ad p̄tritionē et p̄fessionē. tō est pudor qui est marīa pars p̄mīe. vt ibi dicitur. Item in eo viro q̄ p se vniā etatis impetrat. qd p se facere debet. Itē adoptare vī arrogare nō p̄t quis p aliū. ff. de adop. post. mor. l. nec. Nō est. quia adoptatio imitat naturā. Itē fallit in iudice qui p se debet clare s̄niam nō p aliū. nisi sit ep̄s vel supior de re. iudi. c. vl. li. vi. Itē in eo qui cepit p̄ferre sacm̄ vniū. vt ordies. bapm̄. extremaz v̄nctionē. p̄secrationē euca. et b̄mōi. quia p aliū p̄ficere nō pōt di. xxiij. quo. ūdam. Nam vbi dēceret sacerdos in medio for. me sacramētoz. q̄ supplet defectum eius totam formā debet dicere. nō p̄tem s̄m̄ thologos. Itē abbas p se potest corrigere monachos etiam verberando. nō p alios. maxime laicos. de sen. exco. vniuersitatis. Itē dñs nouus emphiteotaz p se non p alios in possessionē inducere debz. Itē regulariter i causa criminali ij q vi. si quando. Itē que sunt meri imperij vel gladij potestatis nō delegantur s̄m̄ leges. nisi in casu. ff. de offi. eius cui mā. est iu. l. i. Secus s̄m̄ canones de hoc nota xxi. di. c. i. et de offi. oz. q̄ se de Itē p se d3 r̄ndere adultus qui cathezizaf nō p aliū fallit et in casu de electioe. cupiētes li. vi. Et d̄ offi. leg. c. i. Et d̄ b̄ri. ca. ij. Hec igit̄ et filia spēalia sūt. Et no. q̄ ēt ecōuerfo. quedā per aliū possūt q nō p me. Ep̄s enī clericū suū per aliū n3 verberare pōt clericū tamē nō p seipm̄ ixxvi. di. nō liceat. Itē ep̄s p aliū ligare d3 nō p se. Itē ruinationē et gubernationē et curā pupilloz. viduaz p̄ peregrinoz. p aliū exercere d3. nō p se. dis. lxxv. viij. ep̄s. Itē p̄latus clericus b̄ns p̄palē iurisdicōez audit et iudicat in cā sanguis. nō p se sed p alin3 ne cle. vl. mo. c. vl. li. vi. Itē religiosa m̄lier p aliū pōt esse in iudicio. nō p se. Itē interdū p̄sequitur quis p aliū. qd p se p̄sequi nō posset. d. p̄ces. p̄ben. auctoritate li. vi. Et no. q̄ id dicim̄ posse qd de iure possumus. Hanc igit̄ regulam credo loqui in his que de iure sortiuntur vel sortiri p̄nt effectum. Non igit̄ supabundat alia regula. j. sc3 qui facit. que generaliter loquit̄. vt etiam maleficia p̄p̄elxndat. Et ista loquit̄ de potestate facienda. illa de effectu iam facti. Itē ex ista regula no. q̄ sicut p se potest quis se subscribere. ita per aliū vt no. de re iudi. cum inter. Jo. an. Pōt quis sa

tiffacere per aliū sicut p se. si videlicet est in gr̄a. econtra potest mereri per se. et peccare. quod non potest per aliū.

Qui facit per aliū. est

p inde ac si faciat p seipz. hec regula sūpra ē ex. l. ff. eo. ti. l. qui iussu. pone exēpla et p̄sequere. vt in regula pōt q̄s. et nō supabundat ista p̄ illam vt ibi dicit Jo. an.

Quod semel placuit am

plius displicere nō pōt. Pone casū i matrimonio qz cōsumatū nō pōt dissolui. xxiij. q. v. h̄rendus Et de iureiurā. quē admodū. Itē in electo. viij. q. ij. dilectissimi. In iudice. ij. q. ij. offerat. idem iu alijs oibz. dis. iij. in istis. Fallit interdum hec regula. ex casu superuenienti. vel de nouo ad noticiam peruenienti. de electio. vt circa li. vi. quia. que de nouo emergunt. indigent auxilio. de offi. de l. e. in sinouate. Item fallit in omnibus casibus in quibus permittitur a iure penitere vel variare. sicut in medico quē licet mutare. In appellatione a quā licet appellanti ab appellatione recedere. ij. q. vi. si quis. In patrono laico qui pōt variare. de iure patro. quod autem. In cardinali qui variat in casu. de electio. licet. Itē in moniali eo. ti. li. vi. idem in talibus. Item in testamēto quod mutari pōt vsqz ad vltimum vire. xxiij. q. ij. c. vltima voluntas. etiam non obstante pacto de non mutando. l. d. pac. l. pactum. Item in libello quē quis mutare pōt vsqz ad liris p̄stationē et accusans aū inscriptionem penitet. de accu. c. licet. Item in mandato et societate et deposito licitum est penitere. in istis. mandati. s. recte. Et de procu. c. ij. li. vi. Et regulariter in contractibus innoctatis. quod dic vt plene no. ff. de condi. ca. da. et ca. non pe. l. si pecuniaz Itē solutū spōsa. d futuro p̄sequantia spō. d puti. d spō. si iter. Et spōsalia d p̄nti p̄ ingressū religionis de p̄uer. iung. ex publico Et igit̄ religionis ante annū vl. p̄fessionē penit3 d reg. ad n̄az. et p̄fessus vnā religionē et inuito plato igredit̄ et p̄fitei arō re. eo. ti. l3. Et a voto simplici recedit p̄ sequens m̄ti moniū. d vo. et vo. red. c. i. li. vi. Itē a voto d certa religionē p̄fenda. recedit p̄ ingressū alteri. et latioris. d reg. q̄ post votū li. vi. Itē fallit i casu in quibus ista tridū penitere. d regu. ad n̄az. e. ti. et li. p̄fessionē. Itē i electo. q̄ p̄fentit electōi d se facere. qui p̄pria auct̄e penitet aū p̄firmatōz. de transla. inter corporalia. s3 Ber. In his igit̄ et filio casibus quod semel placuit. adhuc displicere poterit. Et icidit i hac regulā illud generale. q̄ nullus pōt venire p̄tra factū suū d q̄ dic vt. lv. di. penitētes. Et no. q̄ hec regula nō h3 locū in his quibus impanat a iure. vt in p̄dicto. c. penitētes. d fo. p̄pe. si diligēti. C. de arbit. l. i. Ubi licet p̄res faciant pactum de non recedēdo ab arbitrio. et appel. renuncient. nibilo minus re

cedere possunt. Item habet locū in his que scienter placent et nō per errorem facti. xxviii. di. q. i. vñ girabens cum serua. quā credit liberā pōt penitere. Et mens auricalcū intendens emere auz pōt rescindere emptionē. Itē requirit qd placeat nō solum mente sed verbo vñ facto. et qd alteri intetlit. Facit ad hoc regula mutare. et qd ibi dicitur Jo. an.

Quod ultimo dictū est. videt hīc locū in foro pēnitioso. Nā si quis vouerit aliquid sola mente tenetur quo ad deū. sicut si ore vouisset. Et extenditur regula ad vota et iuramēta et hīc dicitur qd si sit iustitia non licet pōtia auctoritate venire contra. Itē si quis renūciat iuri suo penitere nō potest. vii. q. i. q. piculosum.

Quod quis mādato iudicis facit dolo tacere nō videtur. cū habet parere necesse.

Hec regula sumpta est ex l. ff. eo. ti. l. non videt. Pone casū in milite. qui de mādato iudicis occidit. xxiij. q. v. miles. in laico vel clerico. qd mādato plati capit clericū. de sen. ex. si clericos li. vi. Et hec regula vera est. cū iudex aliquid mādatur suū officiū exercēdo. ff. ad iret. el. suo. §. cū ptoz. si vero nō exercet officiū suū. nō est parendū nisi in reuerētie exhibitiōe. Nā interdū resistere debent officiales. de peni. di. i. nemo. Et hoc verū in atrocioribz. in quibz deo magis qd hominibz obediendū ē. xi. q. iij. si dñs. In his autē qd sine dolo pmituntur etiā parens extra officiū excusatur. ff. ad l. acquil. liber hom. o. Et nota. qd sicut dolo caret qui iudicis obtemperat pcepto. ita contra dolo non caret. qd pcepto iudicis nō obtemperat. ff. e. ti. l. nō pōt. Cū habet ar. x. Dic reddit rō. In his g in qbz nō bz necesse parere. vt in atrocioribz. qd ad suū nō spectat officiū. dolo nō caret. Et facit ad hoc d. sen. excō. vñ ueritatis. vbi vtriberans monachū. si est laic. licz illud faciat de mandato abbas est excōicari. Et nota. qd dicit parere necesse. Sicut enī necessitas excusat a furto. de pse. di. v. discipulos. ita et a dolo. vt hic. Cū g nullū maleficiū si sine dolo vñ laica culpa que dolo cōparatur. xv. q. i. aliquos. ergo et a maleficio quolibet excusat necessitas. Qd intellige vt dixi. cū. s. mandat qd spectat ad suū officiū. puta occidere homicidā fm ordinē iuris nō peccat obediens in hoc iudici. qd alio peccaret grauiter Jo. an. In mal g nō ē obediendū iudici. i. plati. xi. q. iij. quid g. In bonis obediendū est simplr. ca. q. si dñs. in dubijs autē silr obediendū est. xxiij. q. i. quid culpā in fi.

Que a iure cōi exhorbiant. nequaquā sunt ad psequentiā trahenda.

Hec regula sumpta est ex l. ff. eo. ti. l. qd cōtra. Pone casū. xvi. q. i. binc est. et d. pñu. l. sane. Et pcor. ad hāc regulā. supra illa regula in argumentū et infra. Quod alicui. Potes g intelligere hāc regulā in

privilegio. quia. privilegia singulor cōm legem nō faciūt. xvi. q. ij. nō fiatim. Item pone in iure velleiano. nā regulariter qd libet intercedēdo obligatur Fallit in milite qd nō trahit ad psequentiā et idem in filio. Et nō. qd sicut ea qd exorbitant a iure cōi nō sūt trahēda ad psequentiā. vt hic in regula. et ita nō sunt amplianda sed restringenda. vt de fili. pñu. is qui li. vi. Facit hec regula ad questiōnē qd queritur. An fratres heremitani et alij mēdicantes religiosi et nō mēdicantes pprebendant in illa pñōne. extrauagati nouiter edita p bonifacium octauū. que incipit. sup cathedrā. in qd exprimunt solū mīores et pdicatores. Et quicqd alij dicant dicendū qd nō extendit ad alios religiosos mendicantes vñ nō. vel ad clericos seculares. s. solum amplectit mīores et pdicatores. tū qd intentio pape videt hec fuisse. vt p verba pñtutionis apparet. tū qd exorbitans est a iure cōi. et iō ad psequentiā nō trahenda nec amplianda vt hic in regula. Vult cū illa constitutio dari quātiā etiā de his de quibz de iure dari nō dicitur. sicut de ornamentis relictis p fabrica. aut p anniuertarijs. septimo siue tricesimo et hīc dicitur. puta relictis etiam p luminarijs vel certis pñōis. de testa. c. vi. Et ita pñticiatū est p me. et dñm Jo. de monte muelo Jo. an. Nota qd ista pñtutio que hic dicitur ex tranagatiōe scilicet sup cathedrā. nunc est in corpore iuris scilicet in cle. de sepul. dudū. Itē nota. qd post clemen. vterqz ordo. s. minor et pdicatoz habuit privilegia contra illam clemen. quartam nō soluendā. de qua et quō vide supra. de privilegijs ordinis pdicatozū titulo precedenti. Et in tertia pñtū. x. c. quinto. de sepulchris.

Quod alicui gratiose cōcedit trahi nō debet ab alijs in exemplū.

Pōt qd pla que dixi in regula. que a iure. scilicet imediate posita. et psequere vt ibi. et in regula privilegium. Et concor. ad hanc illa alia in argumentū Jo. an. Et extendi potest ista cū superiori. de his que facta sunt a sanctis in veteri vel nouo testō. pter leges cōmunes. Et ad hoc facit qd dicit gratia. ij. q. xij. §. b. ita respondet. Miracula marie veteris testamēti sunt admirāda. nō in exemplū nostre actōis trahenda. Et ponit exēpla samuelis qd occidit Agag. et Abinices sacerdotis qd occidit iudeū coeuntē cū Machabita. danielem qd cū nō esset iudex. diiudicauit causam Sulanne. Pura alia possunt induci. vt Osee qui duxit uxorem fornicariam. Samsonis qui se occidit. Abzabe qui filium suum quantum in se fuit immolauit. Josi si qui egyptiū iniuriantem bebreo occidit. Hester regine que alienigene nupsit. Nabie qui sone electus fuit. Jacob qui plures uxores simul habuit. David qui Jonomachia cū Golia exercuit

De regulis iuris

In nouo testō Ambrosij qui nodū baptizatus ele-
ctus in ep̄m fuit. Seueri q̄ ex lamifice ep̄s factus
fuit. Alexij q̄ sponsam. cū q̄ orarerat p̄ vba d̄ pre-
senti dimisit sine assumptōe religionis. Zenobij
qui post collatōem cibi factam cū Amb. celebra-
uit. d̄ abstineretis miris et vigilijs. b. Dñici et fr̄a-
cisci. et aliorū qui sunt extra cōmunes leges.

Quod ob gratiaz alicui

precedit. nō est i ei⁹ dispēdiū retorquendū. Bone-
casum in economo. q̄ cū in fauorē ecc̄ie p̄stitutus
sit. ecc̄iam vacante granate nō debet. xij. q. ij. carita-
tem. Itē i religionib⁹ nō medicantib⁹. de regula. n̄
solū. et c. se. li. vi. Sed p̄ra. ff. de aucto. tu. l. ob-
ligari et insiti. de acti. tu. §. neq̄. Ubi dicit. q̄ pu-
pillus nō pōt adire hereditatē ei locupletē. sine tu-
toris auctoritate. So. in his in quib⁹ certū ē ad-
itionē pupilli effici meliorē. valet factū a pupillo.
etiā sine tutoris auctoritate. vt si ferat. p̄ eo sniayt
in. l. nō eo min⁹. C. de p̄cura. In his vō in quib⁹
certū est aditōem pupilli deteriorē p̄stui. vt si ali-
cui cedat actōem vlt se obliget. factū suū sine aucto-
ritate tutoris nō tenet. C. de aucto. p̄stan. l. ij. et ij.
In his vō in quibus dubiū est vel esse p̄. an
aditō pupilli p̄stuiat melior vlt deterior vt i her-
editatis additione que pōt habere lateri. vlt oner-
a. factū a pupillo sine auctoritate tutoris nō va-
let. vt in dictis p̄rat̄is. et hoc in fauorē pupilli. ne
onerib⁹ ip̄liceat. ff. de acqui. here. l. more. Et hec res-
gula h̄z veritatē in sui p̄ratio. s. q̄ pena vel odiū
nō debet p̄uerti in p̄miū. xvi. q. i. legi. et de sen. ex.
si vere. cū suis p̄cor. Jo. an.

Qui prior ē tēpore. poti-

or est iure. Hec regula sumpta ē ex. l. si. co. ti. l. q̄ti-
ens. Bone casū in iure cessionis et subscriptionis.
dis. xvi. q. c. vlt. Ibi p̄ponit p̄ ordinat⁹ in cōsecu-
tione at p̄tende p̄ponit q̄ prius ip̄erat. d̄. p̄bē.
etiā cui. li. vi. In duobus ep̄torib⁹ vlt donat̄is. p̄-
ponit in rei rēdicatōe is cui res prius tradita fu-
it. C. de rei vlt. l. quon̄es. S̄ q̄ in b̄ vltio ca-
su p̄feretur is cui res est tradita primo et non is
cui res p̄t̄ ē vedita vlt donata. qd̄ esse d̄z fm̄ hanc
regulā. sol. Hec regula locū h̄z i his quoz vni⁹q̄
par est cā. vt in p̄dicta. l. quon̄es. ff. eo. ti. S̄ p̄
venditionē et ante traditionē quis remanet dñs
vēdendo. vendendo ergo et tradēdo sc̄do. potior ē
cā secundi vt ibi h̄z p̄ban̄. tenet tñ priori exēmp-
to q̄tū sua interest ibi. Sed p̄ l̄as papales q̄s
statū est canonic⁹. et iō in eis attendū d̄atā. vt in
p̄dicta decreta. etiā cū. Et nō. q̄ h̄z regula locū h̄z
in p̄ratib⁹. et in his q̄ duoz volūtate depēdent.
S̄ in legib⁹ et p̄sōib⁹ que pēdent ex vni⁹ volun-
tate. semp̄ posterior tollit priorē seu renocat. Idē
in testamētis. et eadē de cā. qd̄ depēdet ex voluntate
vni⁹. Ad p̄miū d̄ p̄se. di. i. vasa. et d̄ cognā. spi. c. i.

Ad fm̄. xij. q. ij. vltima volūtate. Ad p̄miū cōtra.
xxij. q. ij. hoc ip̄m. et. l. dis. dñs sancto. vbi dicit q̄
statutis potius antiquo iuri q̄ nouo. Sed dicit
ibi. et vt supra dicit. Hec regula locū h̄z in his que
par ius h̄nt. Itā p̄uilegia p̄siderant nō solū ex
tpe sed ex cā. h̄c est q̄ receptus auctoritate aplica
p̄fertur oib⁹ alijs ante receptus aliorū aucte. de p̄-
ben. bi qui li. vi. Et creditur dotalis p̄fertur qui
būsdā anteriorib⁹. nō tñ filijs ex priorē m̄rimonio
qui agunt de dote materna. C. qui po. in pig. ha-
be. l. vlti. Jo. an.

Quod alicui non suo li-

cet noīe. nec alieno licebit. Bone casū p̄. c. xlvij.
di. sicut nō suo. Neo ei noīe non l̄z fen⁹ exercere.
ita nec alieno. vt ibi d̄. Itē extra. d̄ falsa. ad falsa.
riori. Sicut p̄prio noīe nō debeo falsare l̄as pa-
pales. ita nec alieno. Et nō. q̄ h̄c regula vā est in
malefactis. Indecens ē. n. crimē suū alienis cō-
modis ip̄pendere. vt in dicto. c. sicut nō suo. Hoc
dico qd̄ delegatus ex delegatōe p̄gnoscat de cā. d̄ q̄
ex p̄prio noīe cognoscere nō possit. Et laic⁹ q̄ nō p̄t
p̄prio noīe tractare cām sp̄ialem. tractat alieno vt
de p̄cu. ca. i. li. vi. Itē b̄z locū regula in his que vt
demādari possint requirūt ord̄is adminiculū. vñ
sicut suo noīe sacerdos simpliciter nō crismat in
fronte. nō ordinat ad sacros. ita nec ep̄i sui mādā-
to. cū talia demādari nō possint. Et de hoc d̄ p̄se.
eccle. vel alta. aqua. Jo. an. Nō licet fraudes.
dāna. furta. et h̄mōi facere noīe suo. ita nec alieno.

Que cōtra ius sūt debet

vtiq̄ p̄fect⁹ b̄i. pone exēpla. xvj. q. ij. sp̄iali. vbi
sunt h̄c vba. Et d̄ regu. nō solū. li. vi. in regula
supra. nō p̄stat ip̄dimētuz. Obiciat ad h̄c regu-
lam de m̄rimonio p̄tracto p̄ vortū simplex qd̄ te-
net. Et de m̄rimonio p̄tracto p̄ra iterdictū ecc̄ie.
et iter p̄patres ex cathedra tñ. de p̄gna. spi. ca. ij.
li. vi. et d̄ snia sub conditōe lata. q̄ tenet. ij. q. vi. bi
vñ. Et i ecc̄ia p̄secrata ad alieno ep̄o. vij. q. i. ep̄o
Et de oib⁹ q̄ fieri p̄hibent et tñ facta tenet. Item
obiciat de his q̄ sūt p̄ra ius et postea p̄stmanantur
q̄ allegata sūt sup̄ in regula. nō firmat. So. gene-
raliter dici pōt fm̄ Jo. qui b̄ notauit. di. x. vides
et Ber. q̄ idē nō. d̄ sp̄o. duoz. c. penl. et gl. penl. h̄c
regulā locū h̄t i his q̄ h̄nt perperuā p̄hibi.ōnis
cāz contraria vō in his q̄ ip̄alem. Vñ dic hanc re-
gulā verā. nisi i eodē vlt alio iure tolleret. et sic itel-
ligūt p̄ratie vlt dic. q̄ illa nō sūt directe p̄ra ius.
q̄ l̄z n̄ assistat ius. n̄ tñ plene resistit ius. Et d̄. et
de legib⁹. l. nō dubiū. q̄ sufficit legislatorē aliqd̄
p̄hibuisse. l̄z nō adiecerit. si contra factū fuerit. nō
valere. Et h̄c regula locū h̄z in his q̄ de iure fori
untur effectū. nō de maleficijs q̄ p̄ra ius sūt. q̄
vtiq̄ nō habent p̄fectis. Et facit qd̄ dictū ē sup̄
in regula nō p̄stat. et illud hic adde Jo. an.

Quod oēs tangit debet

ab oībo approbati. Donec casū in archiepo pfectā do. ab oībo suffraganeis suis. lvi. di. ca. i. In electione faciēda ab oībo canonicis. d. e. elec. q. p. p. r. i. pcedendo haustū aq. in quo puocandi sunt omēs qui ius dnt. ff. de aqua plu. ar. in pcedēdo. Ad idē l. iij. di. c. i. r. viij. q. i. licet. Et no. q. dicit id qd tangit oēs debere approbati ab oībo. q. nō valz. qd facit maior pars. r. sic ptra. l. ro. di. c. i. So. aut cōpenit illud vt singul. aut vt collegio. Qd psequere. vt no. p. Ber. r. Inno. de p. s. cū oēs. Fal. lic aut hēc regula. in casu insti. de rez. di. i. g. relig. osum. Illud aut dicunt. in aliquo collegio oēs facere. qd maior ps facit. lvi. di. aplica. Interdū rī requirunt due ptes. de elec. licet. Et est regula in argu. ad qdcm. An papa possit statuere inuitis arolinis. q. ipsi pntant. Et hēc. q. notat. d. l. xij. p. osuisti. Expicit. Jo. q. nō. q. castitas suaderi pē nō in pari. xij. q. i. integritas. Bar. b. x. i. ibi ptra. cuius dictū est penitus falsū. nisi intelligas de p. mouēdio. sed ipse ē de p. motis intellexit. Monachis aut p. fessis qui renūciauerūt p. p. e. volūtati austerior regula posset eis indici. ē ipsi nō appbanib. fm Inno. q. hoc no. de regu. sup. eo. Et r. a. tis est exp. s. i. sta. reg. c. i. l. i. vi. Ibi ei monialib. i. dicat austerior vna. l. z. n. possint sine volūtate oīum ordinē mutare. d. b. i. q. vi. me. re. cau. fi. c. fi. io. an.

Qui sentit onus sentire

dz cōmodū. r. ecōtra. Hēc regula sūpra ē. ex. l. ff. e. n. l. fm naturā. pone casū in clerico. qui p. p. r. lap. sum retrahit i. monasterio ad pntam agendā. q. res eius p. ficient monasterio. xvi. q. vi. de lapsis. In secūdo. l. dicto ibi ecōtra. Donec casū in patrono. qui defendere debet eccliam. xvi. q. viij. filijs. in clerico qui officari dz ecclie. de p. ben. significatum. Et dicit lex. Nō est ferendū qui lucrū amplectit. onus aut subire recusat. l. de caduc. tol. l. vna. cōcor. ad hanc regulā vñ. q. i. ibi. r. xij. q. ij. c. baruatē cum suis p. cor. Et nota q. hēc regula fallit iter. dū tōne etatis vel p. sone. Interdū rōe nature cōtractū. Interdū ex spālī pacto. P. amū p. z. C. d. l. tutel. l. Ibi ei mīores l. z. v. l. ad r. u. de grauamē nō veniant successione emolumentū nō amittūt. Secūdū p. z. ex. l. ff. p. sol. l. de illo. Ibi enī nō fit p. p. e. satio emolumentū. qd soci. attulit societati dāno qd intulit. imo eo. nō. obitante damnū emendare cnetur. r. est rō natura p. tract. p. trabit ei societas tūm ad lucrū. Tertiū p. z. ff. de pac. do. l. familie. r. de pac. c. i. l. i. vi. Itē fallit vbi ex cā q. s. p. h. i. b. e. f. ab emolumento. l. onus bēat Sic in iudice q. nūb. l. z. a p. r. b. o. exigere. nisi expensas moderat. cū p. ficiat p. cā. Hēc tūc illas ti p. res su nt notab. l. i. t. p. aupe res. de rel. c. p. statuti li. vi. Jo. an. Potest hēc extendi. Qui sentit onus p. nē et obf. uatōis mā

datoz. sentiet p. modū p. m. i. j. r. ecōtra. qui sentit cōmodū delectationū. sentit p. h. e. a onus dānatōis

Qui ad agendū admit

titur ad excipicndū multo magis admittēdus ē. Hēc regula sumpta est ex. l. ff. eo. r. i. l. inuit. Pōne casū in eo q. legitiē p. s. c. r. i. p. s. i. t. q. si cadit a p. s. s. e. s. s. i. o. n. e. d. a. t. s. i. b. i. a. c. t. i. o. m. u. l. t. o. f. o. r. t. i. u. s. o. i. p. o. s. s. i. d. e. t. e. x. c. e. p. t. i. o. r. v. i. q. i. i. j. s. p. o. t. Ad idē de p. s. c. r. i. p. s. i. t. illud Rō b. r. e. g. u. l. e. e. s. t. r. e. g. u. l. a. q. u. ā. h. a. b. u. i. s. t. i. s. s. u. p. r. a. c. u. i. l. z. p. l. r. e. q. z. p. l. u. s. e. s. t. a. g. e. r. e. q. u. a. m. e. x. c. i. p. e. r. e. Sicut ergo l. z. agere. multo fortius licebit excipere Jo. an.

Qui contra iura merca

tur p. s. u. m. i. t. b. o. n. ā. f. i. d. ē. nō. h. a. b. e. r. e. Pōne casū in eo qui recipit eccliam de manu laici. xvi. q. viij. si q. s. deinceps. Itē in eo qui emit spūalia. de simo. nō satis. r. i. q. i. q. u. i. c. i. t. B. r. in multis alijs. c. Ad idē C. de arg. r. cen. l. quēadmodū vbi qui emit ascrip. t. i. u. m. s. i. n. e. g. l. e. b. a. p. r. a. l. e. g. u. i. n. t. e. r. d. i. c. t. a. m. e. r. c. a. t. r. m. a. l. e. f. i. d. e. i. p. o. s. s. e. s. s. i. o. r. d. r. r. i. o. q. z. t. a. l. i. s. nō. p. s. u. m. i. t. b. a. b. e. r. e. b. o. n. ā. f. i. d. ē. i. o. nō. p. s. c. r. i. b. i. t. v. t. i. p. d. i. c. t. i. s. i. u. r. i. b. u. s. Cōtra de iurepa. cura. solue vt ibi. Et sic p. z. q. i. u. r. i. s. i. g. n. o. r. ā. n. i. a. nō. e. x. c. u. s. a. t. i. n. p. s. c. r. i. p. t. i. o. n. i. b. o. r. v. s. u. r. a. p. i. o. n. i. b. o. Jo. an. Silt q. scient emit res furatas vt rapias. n. l. z. b. o. n. ā. f. i. d. ē. vñ. tē. vt possessor malefi.

Quod latenter vel per

vim v. l. a. s. i. n. t. r. o. d. u. c. t. u. m. ē. i. l. l. i. c. i. t. e. n. u. l. l. a. d. z. s. t. a. b. i. l. i. t. a. t. e. s. u. b. s. i. s. t. e. r. e. Hēc regula est in decre. de re. iur. Et sunt verba Grego. viij. Glo. ibi. Pōne casū p. l. ff. qd vi aut claz. l. i. Et i. seruitio p. s. t. i. r. o. p. l. a. r. o. a. s. u. b. i. d. i. t. o. p. v. i. m. h. o. c. i. n. f. u. t. u. r. z. nō. f. a. c. i. t. p. i. u. d. i. c. i. u. m. x. q. i. i. j. q. z. c. o. g. n. o. u. i. m. p. v. i. m. Q. u. e. p. v. i. m. v. l. m. e. t. u. s. f. i. u. n. t. q. u. i. p. o. t. c. a. d. e. r. e. i. s. t. a. n. t. ē. v. i. p. cū. d. e. b. p. s. t. i. t. e. r. i. t. r. e. u. o. c. a. n. t. d. e. h. i. s. q. u. e. v. i. m. e. r. e. c. a. u. f. i. c. f. i. i. g. l. o.

Quicquid i sacratif deo

rebo r. epis. inuste agit. p. sacrilegio reputat. Hēc regula est in decre. de re. iur. Et sūt vba Stepba ni pape. glo. ibi. In sacratif rebo. siue sit hō siue a ger. qui illa aufert r. inuadit. sacrilegiū p. m. i. t. t. i. t. x. i. j. q. i. j. Nulli. Est aut multiplex gen. sacre le gij. x. v. q. i. i. j. p. totū. ibi vide. r. in secunda pte.

Rōni congruit vt succe

dat in onere. qui substituitur in honore. Pōne ca sum in filio patroni herede. qui succedit in honore iuris patronatus. sic in onere defendendi eccliam succedere debet. xvi. q. viij. filijs. Item in p. l. a. t. o. q. u. i. s. u. c. c. e. d. i. t. p. d. e. c. e. s. s. o. r. i. i. n. h. o. n. o. r. e. s. i. c. e. t. i. n. o. n. e. r. e. s. o. l. u. e. d. i. p. d. e. c. e. s. s. o. r. z. d. e. b. i. t. a. s. u. c. c. e. d. e. r. e. d. z. p. e. c. c. l. i. e. v. n. i. l. i. t. a. t. e. p. r. a. c. t. a. d. s. o. l. c. i. Et p. cor. reglā. i. u. p. r. a. q. s. i. n. n. i. t. r. q. d. i. b. i. d. i. c. t. u. m. ē. B. adde. Jo. an. Et hoc seq. q. papa qui substituit in honore petri. imo xpi epi in loco aploz religiosi in honore sanctoz b. i. d. i. c. t. i.

De regulis iuris

dhici. fran. 7 bmoī. succedat in onere vite 7 austeri-
ritas. cor. di. xl. n. vos. 7. c. n. ē. 7 di. xxxv. eccie. 7ē.

Ratū quis hēre nō pōt

qđ ipi? noīe nō ē gestū. pone casū. ix. q. ij. c. i. et de
sen. ex. cū qđ. li. vi. S3 pōt ad hāc regulā. ix. q.
ij. lugdunēsis. xvi. q. i. c. vl. et de elec. q. i. cur. In q
bus iuribz h3 qđ ratū. qđ ei? noīe nō ē gestū. sol.
Quidā dixerūt. b fallere in spūalibz. i qđ ratum
habeo q noīe meo nō ē gestū. p iura p̄dicta. 7 hoc
no. i p̄dicta decre. q sicut in glo. Cleri? dic q ordi-
natio facta a nō p̄prio ep̄o. tenet q ad ordinē. i3 nō
quo ad executōz de tēp. or. q transla. o3. ibi igit in
c. lugdunēsis. ep̄s p̄prius nō ratificavit collatōz
ordis quo ad ordinē. q nō erat necesse. b executōz
ille dispēsatiue p̄tulit. quā nō habebat. **Alia** ē
iura nō p̄rie loquūt. de ratibz. itōe b d quodam
nouo p̄sensu. q sūt valde diuersa. 7 sup hoc vide.
qđ dictū est supra in regula nō firmat. An at vn?
iudx possit b̄re ratā sniaz. latā paliū. dic vt no. ix.
q. ij. c. i. 7 d materia huius regule. adde qđ d̄ in se-
quenti regula Jo. an.

Ratibabitōz retro trahi

7 mādato nō ē dubitū p̄pari. hēc regula sumpta ē ex
l. ff. eo. ti. l. hoc iure. Pone casū in iudicijs. ij. q. vi.
nō solēt. 7 de iure iu. c. vl. li. vi. Jtē in p̄tracibz. L
ad mace. l. vl. Et h3 locū hēc regula in casu. qñ. sc3
noīe mco est gestū. 7 tūc ratū b̄re possū. 7 ratibabi-
tio retro trahit 7 mādato p̄parat. Unū no. si itra
certū tps teneor aliqd facere. 7 aliis infra idē tps
id fecit noīe meo. b̄re ratū debeo. al3 ratiba? nō n̄
p̄desset. ij. q. vi. nō solēt. **Huic** regule sile dic
lex. f. q appellās p̄denat? de furto. si nō psequitur
appellatōz retro no. infra. vi. n. ratū b̄re sniaz. ff. d
his q no. infra. l. furri. Jo. an. **Exrēdi** pōt ad ma-
leficia 7 dāna. q si qđ faciat noīe alio? dñi vl alteri-
us. 7 ille b̄ senties ratū habeat. ita ē 7 tenet. ac si
ruandasset. Sic 7 verberās clericū noīe alteri? . si
habet ratū. efficit excoīcatus. **Sec?** si vberat ex se
nō noīe alterius. qz qui audies h3 ratū 7 gratuz.
peccat qđē. sed nō incidit in excoīcatōez. Silt au?
diens dāna facta 7 furta. nō tñ noīe suo. l3 hēat
rata p̄pter odiū illi? peccat qu idē. sed nō tenet ad
restōz. sicut teneret. si eius noīe eēt factū cū posset
obuiare. **Utrū** absolues aliquē a pctis. nō hñs li-
centiam seu auctoritatez. sub spe ratibabitōis sui
plan v̄re absoluat. si ille postea hēat ratū. **Cōiter**
diciur q non.

Semel malus semper

p̄sumit mal? pone casū in semel p̄iuro. xij. q. v. p
unh. In semel p̄umace. d̄ p̄sump. scribā. Ad hēc
dis. xvo. c. vl. **Hic** ḡ p̄sumit eū q semel mal? fuit sē-
per esse malū. Et pōt bmoī dici p̄sūptio boīs qz p
ira boīz sic p̄sumit. Pōt ēt dici p̄sūptio facti. qz

ex semel facto sic p̄sumit. Pōt dici 7 p̄sumptō iu-
ris. qz ius sic p̄sumit ex facto. vt hic vides 7 in iu-
ribz supra assignatis. De qđ diuersis p̄sūptōi-
bus psequere. vt no. p. Jo. di. l. ferrū. 7 l. iij. di. fra-
ternitatē. 7 p. Ber. de spō. is q. **Hic** ḡ vides. q p̄-
sumit ex p̄terito circa p̄ns 7 futurū. **Interdū** p̄su-
mit ex p̄senti circa p̄teritū. **Interdū** circa p̄sens.
Interdū circa futurū. **Qđ** psequere vt notat. di.
xliij. multis. 7. xxiij. q. i. cū p bellicā. de p̄sump.
scribā. **Licet** aut hēc possit dici p̄sūptio iuris. non
tñ ē p̄sumptō iur. 7 de iure. a. i. miris. n. p̄batō in
cōtrariū. 7 p̄batō q penituerit. nō dicitur ampli?
malus. di. l. ferrū. saluo eo qđ d̄ de hereticis. ad
abolendā. **Nota** igit. q q semel fuit bon? sēp
p̄sumit bonus. lxi. di. miramur. 7 d̄ p̄sūp. mādā-
ta. Et prima facie quilibet p̄sumit bon? . n. q. i. q. i.
cunctis. d̄ p̄sump. dudū. **Qui** at malus est semel
semp p̄sumit mal? . vt hic. Et p̄cedit hēc p̄sūptio.
tū ex p̄sumentis natura corrupta. tū qz hūana na-
tura p̄na ē ad delicta. xij. q. i. oīs etas. Jo. an.
Ex p̄dictis nota. q est duplex p̄sumptio. i. iuris. 7
hēc est semprobatio eius rei de q p̄sumit. vñ con-
tra hēc uoluntatē. p̄batō in p̄tracibz. orōli qđ nō p̄-
mulgata est aliqua p̄sūptio publice. vñ quibet p̄-
sumit scire. 7 nō excusat p̄ p̄ns p̄tracitū faciendo.
S3 si qđ p̄bet se in se ignorasse. puta. tunc furiosū
fuisse vl longe absente elidit illa p̄sūptio iuris p̄-
p̄bationē. Est alia p̄batio que d̄ iur. 7 d̄ iure b?
en plena p̄batio in humana iudicio rei de q p̄su-
mitur. vt oīno credat sic eē. vñ p̄tra eā nō admittit
tur. p̄batio. **Exrēpli** ḡta. **Que** p violentiā a solus
rā cognita est. p̄sumit nō virgo. vñ fm iura nō p̄t
inter v̄gies p̄secrari. quātūcūqz fuerit aio tenis
tens. 7 p̄ns virgo nō est. **P̄sumit** etiā semel
malus semp mal? . sin eo. genere mali. Et qz nul-
lus iudicand? ē inemor sue salutis. i. q. i. de bet ex-
timari penitus nisi p̄seueret in malo. 7 hoc i iu-
dicio anime.

Sine culpa nisi subsit cā

nō est aliqđ puniend? . **Hic** ponit regula 7 exceptio
ei? in regula. pone casū di. lvi. satis p̄teritū. In ex-
ceptione pone casū i marito corrupto. q a p̄motō
ne sine culpa repellit. tñ ex cā p̄pter factū defectū. ex
xiiij. di. si cur? . In clīco leproso q sine cā. p̄pter scan-
dalū p̄iuat eccia. d̄ cleri. egro tua. **Reglarit** ḡ nul-
lus punit sine culpa. xvi. q. vij. inuētū. Et ē rō. qz
pena ē mēsurā culpe. vbi aut nō extat mēsuran-
dū. mēsurā locū nō h3. **Sñ** aut ex cā punit qđ. si
ne culpa. di. xxiij. renouātes. **Et** nota q quibz d̄
causis aliqđ punit in p̄nti. fm nigem in. iij. **Pri-**
ma cā purgatōis peccati. vt languid? ad piscināz.
de pe. 7 re. cū infirmitas. **Scda** cā incōmde dā-
nationis eterne. vt in **Herode** 7 **Antiocho**. d̄ pe.
di. iij. ignis. **Tercia** cā p̄seruariōis a futura cul-
pa. vt **Paulus**. **Quarta** causa glorificatiōis dei.

et miraculo secuto. ut i ceco a natiuitate et Lazaro
resuscitato. Quia ad maius meriti cumulo et pmi
um et exēplū ceterorū. ut Job Tobias. et bñ dñi. de
pe. di. i. si pñm David et dñi. iij. pducior.

Sciēti et cōfētiēti nō fit

ei iniuria neq; dolus. hec regula supra ē ex. l. ff. e. n. l.
nemo. Pone casū in ingenuo. q̄ sciens et pñtēs
pñtēs cū sua vñ ecōuerso. xij. q. ij. si q̄s ingenuus
In clis q̄ sciēt et vñtate iocosa. ad inuicē se p
cutiūt. de sen. ex. c. i. Itē i eo q̄ sciēbat rē quā eme
bat fuiturē debere. ff. d. act. emp. vñ. l. i. Et qd̄ di
cit hēc regula Sciēti. dicitur scire debē. Ad b. xvi
di. qd̄ dicitur. Itē dicit sciēti a pñpio. Sec⁹ si ex
positio. ff. d. edic. l. i. iustissime. Et no. qd̄ dolus
malus est oīs calliditas. fallacia. machinatio. ad
circūueniendū. fallendū. decipiendū. in alterū ad
bibita. fm labeonē. ff. de dolo ma. l. i. §. i. Et sciēs
nō circūuenit fallit vñ decipit. q̄ sibi nō inferit dol
lus. Itē inducitur ad clericatū vñ monachātū. nō
dicitur dolū pass⁹. qd̄ nō est decipit. xij. q. iij. pñtuit
vbi de hoc. Et qd̄ dicit hēc regula. nō inferri dolū
Itē ita. qd̄ nascit ex eo actio p̄ceptōz elidenda. ff.
de iur. iur. oēs. §. vñ. Itē no. qd̄ hēc regula formata
est copulatiue. nō disiunctiue. hēc enī duo rēq̄runt
pñtēt. s. qd̄ sciāt et qd̄ pñtēt. Sciēti ei et nō cō
fētiēti bñ inferit iniuria et dolus. xv. q. i. illd̄ cū
li. Ad hāc regulā signat pñtē. de sen. ex. pñtēt
in vñtate. s. clericū. se ad hoc offerentē in satisfact
tione iniurie facte. ab eo qd̄ exōicat⁹ est Sol. q̄
uis nō fiat iniuria ip̄i clerico volēt vñ ibi. fir tam
iniuria ordini clericali. et ideo incidit. Itē pñtē. C. d.
rap. vñ. l. vñ. vbi si rapio virginē etiā volentes
teneor. Sed hoc id. qd̄ id voluit in pñtatione dol
losa. qd̄ plus ē quā violentia. ff. de suo corrup. l. i.
Jo an. Et hoc sequit⁹ q̄ si quis opat p̄ aliquo. p
cerro pñtē sibi dādo in panno pñm. vñ ad rōem
xij. vñtāt p̄ līt za nō fiat ei iniuria. ex q̄ a pñtē
pio scit quō si bi soluet. Jacob nō pñtēt dolū in
emendo pñtē genita ab Elau Gen. xvij.

Semel deo dicatum nō

est ad vñ humanos vñtē transferendū. Pōe cas
sum. xij. q. ij. nulli. Et de reli. do. ad hoc. Ad idem
xij. q. iij. q̄ semel. de pñ. di. i. ligna. et c. vñtē.
Et bñ locū hēc regula. nō solū in re pñtē sed etiā
aliēna pñtē. Vñ si aurifer bēbat calicē quem
ep̄s pñtē. apli⁹ nō reddet arti fici calix ip̄e sed
extimano ei⁹. Et ē casus sp̄alis in quo q̄s pñtē
re sua. xij. q. vi. cōperim⁹ Et qd̄ dñi dō calicē. nō d
q̄libet re in aiata. Sec⁹ in aiata pura i suo. Et sic nō
est contra. dñi. l. iij. frequēs. et c. se. Et tō ē quā no
tar Jo. l. qd̄ in re aiata. nō fuit dolus. s. aiata. vñ.
q. i. ep̄s. in diocesi. et hoc quod dicitur est hic. qd̄ nō
debet reddi intellige in eadē forma. Nā ob redēp

tionē captiuorū et vñtē debita calices et vasa a
lia ecclesiastica vñtē pñtē. et laicis. pñtē tñ et pñtē
nuta. x. q. ij. hoc ius.

Itē no. qd̄ dicit regula di
catū. qd̄ bona ecclē nō dicata vñ cōsecrata bene trā
scunt ad humanos vsus. et ē pñtē ecclē vñduntur
laycis. vel donant ad seruiendū. xij. q. ij. ecclesiastic⁹
Itē no. qd̄ dicit ad vñ. qd̄ nō solū ad dñiū laico
rū. sed nec in vñm eorū transire dñt res deo dica
te. de conse. di. i. vñtē. Et ponit ibi exēplū
Balthasar⁹ regis babilonis. qui pñtē fuit pñtē
vñm vasorū tēpli. Dan. v. Ad humanos. i. secu
lares vel seculariū pñtē. Ad idē. xij. q. ij. q̄ diui
nis. Hoc idē dico qd̄ ad vñm clericorū tñ pñtē redu
ci. de pñ. di. i. ligna Transferendū. Adde qd̄ dñi
supra pñtē Jo. an. Et hoc sequit⁹. qd̄ clerici. et
religiosi cū sint deo dicati nō dñt se miscere nego
cijs secularibus. ne de. vel mo. c. vult. Nec se da
re vñtē vñtē et mū. c. o. xij. q. i. clē. et c. duo sūt In
figurā bñ pñtē facientib⁹ bēs de Nadab et abiu
qui offerentes ignē aliēnū pñtē sunt

Tacere qui tacet. cōfēti

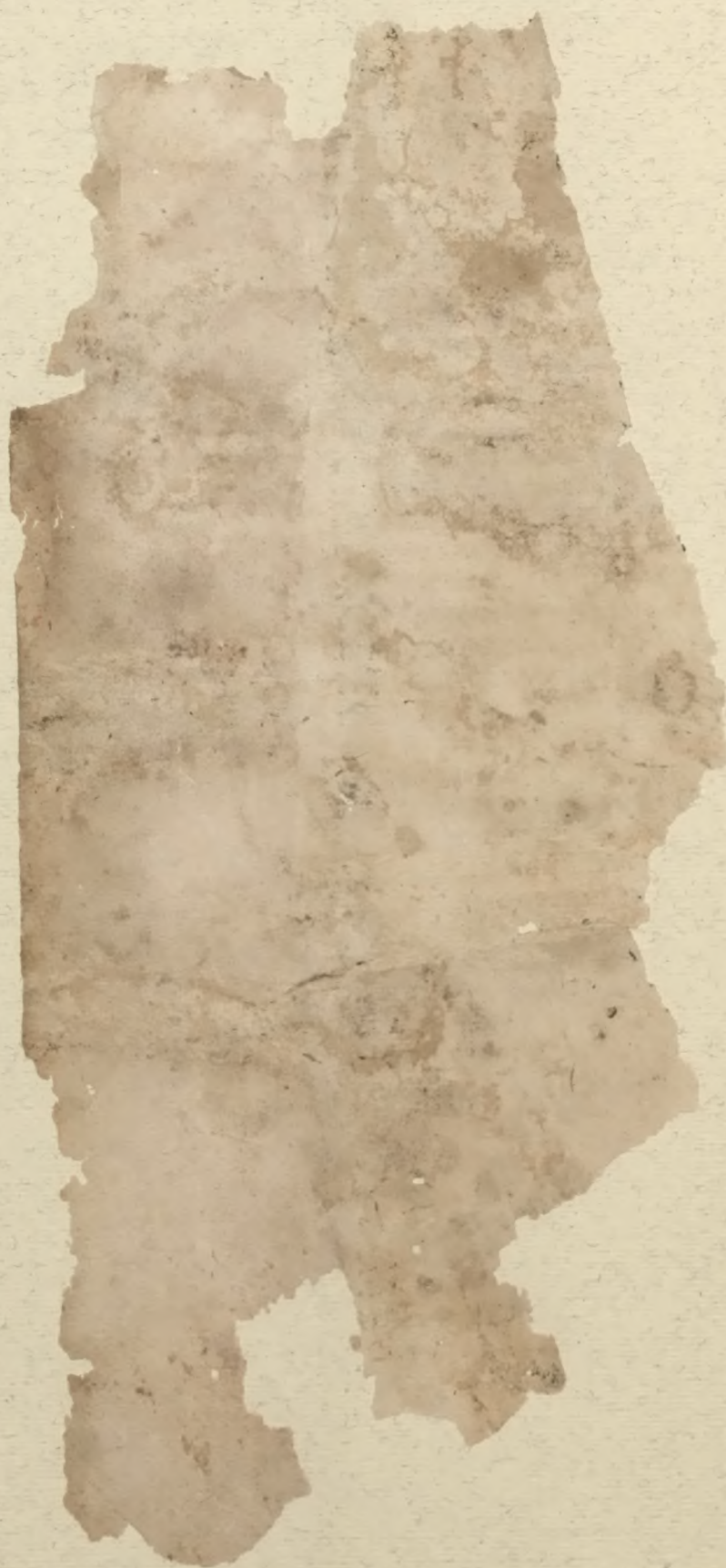
re videt. Pōne casū. l. iij. di. si fu⁹. et de pñtē. non
ne. Nota qd̄ q̄ tacet pñtē. vñtē. et in supradictis
iurib⁹ vñtē emittit. di. xvij. c. i. occidit. dist. xliij.
ep̄l. xij. Est pñtē di. l. xv. c. vñ. In iuridū nec cō
fētiēti nec pñtē. vñtē statū in regula sequēti
Jo an. Isa. Ne mibi qd̄ tacui. Est simulator. di.
l. vñ. si forte. Impunitatē pñtē. di. xliij. sic rector
Offert. x. q. v. c. i. Jo. an.

Is qui tacet nō fatetur

Sed nō negare vñtē. Hēc regula supra ē ex. l.
ff. e. n. l. q̄ tacet. Et no. qd̄ tacere ē qd̄dā mediū iter
ex pñtē voluntatē. et ex pñtē pñtē. Pōne q̄
casū i eo pñtē quē fert sūa. q̄ tacens nō habet p̄ cō
fētiēti. nec pñtē ista decē dies. Intra
q̄s sp̄ appellat. ij. q. vi. arerioz. Itē pōe casū i plas
to q̄ tacet ex cā. pñtē scandalū. dñt. sp̄. sup. e.
Pñtē regula fallit. di. xvij. c. i. et dñi. l. iij. si fu⁹.
et c. q. ij. c. i. de pñtē. nōne. et vñtē qd̄ tacitū pa
tēt iducit a lege. Sec⁹ regula fallit i eo q̄ vñtē
tacet. sed pñtē facit vñtē signo l. xij. di. c. i. Itē
fallit i bis in q̄b⁹ requit⁹ ex pñtē pñtē vñtē in adultro
q̄ cathexizat Itē in seruitute ipñtē. Itē i pñtē
ratore pñtē. Itē in furto. ff. d. iur. q̄ pñtē.
Itē in soluendo matrimonia. Itē in bis casib⁹ q̄
habent. ij. q. vij. pñtē. Quid ḡ in bis dices. nū
quid tacens habebitur pro cōfētiēti an pñtē
dicente. Sol. dicit qd̄ qd̄ regulariter tacēs bētur
p̄ pñtē. Facit ad hoc regula supra imediata
q̄ tacet. Fallit aut in casib⁹ nūc dictis. Vñ dic se
cundo. q̄ aut est tale factū quod fieri non pñtē me
pñtē. Pōne casū. l. iij. di. si seruus. et tunc
taciturnitas habet pro consensu. Fallit tamen in
casib⁹ supradictis. Aut est tale quod fieri potest

idicū. 7 p hac p
d idem. x. xvij. di.
tione. c. c. dñs declar
inter cetera. xxiij. q. iij.
sanctificat. de arbi. cu in
u. de inuti. supu. §. q. si
pbat. q. vtile p inuti
gula. Contra q. vtile
c. di. x. si ad sacras. xxiij. di.
ura. et de offi. dele. cu super
solu. dixit bar. brix. q. vtile
de hoc in iure inuenit. l. ex
se. iij. q. ii. pura. als nō viti
s. q. regulariter vtile nō vici
p. in regula. Vides ei q. hec
gatiua hic ponit p regula. Ita
regule. nisi spālitate. rō. vel scā
re gulā appareat. Est autē pta hanc
alit et inuenire vtile p inutile vitiā
arijs. Et est spālitate. rō. q. vtile 7 in
abilia. vt vides in. c. quorundā. Nā
pus ordinans imposuit manū super
alius dixit v. rōa forme. Et sic quia
debet separari forma. vt si dicatur p
et alium exhibeatur materia. ideo
et inutile. vt nil reputet factū
p. diceret partem forme. 7 ali
et pbat. optime hec sol. ff.
x. l. §. 2. r. Arius. Job. an.
tur. diff. ix. li ad sacras. i. gl.
e bonoz vitiā vtile p inutile
quia illi operi non debet premiū
eo. q. ne pabilia sunt opus bon
ortalis. ad hoc vt sit meritorius.

me domini Ammonini
vita cura et opera
res sequētes)
ad emendate.
Decimo kalen/

Titulus Vicesimus

obibente vel contradicente. Bone casum. ff.
talen. emp. rem alienam. 7 tunc taciturnitas
est. fm Jo. quibec no. di. xvij. c. i. Et dic
q in facto concupiscibili. honorabili. et me
rio. taciturnitas habetur p consensu. vt in p
iuribus. In facto autē qd nō est. p
vabile 7 meritorium. sed onerosum. taciturnitas
habet p consensu. sed necessariū ē exp
vt in alijs iuribus. fm Inno. Hoc addito
ius in penā statuit aliquē tacentē hī p cō
te. vlt pteffo. sic habebit. licet factū sit one
Crepiāra p tecteta. d iura. calū. c. vi. Jo.

Et timore facit pre-

ter facit qd debeat. 7 iō iam oīa non facit.
Sec regula est in decre. de re. iur. Et sunt p
lug. Glo. Timore. s. seruū. Hic nō stat cū cha
rate. Est tñ bonus. qz sicut feta filio. ita hic tior
roducit caritatē. fm Aug. xij. q. vi. cū p timor
i. Nō tñ sufficit ad salutē. de pe. di. vij. ca. vlti.
hic timor est cū qd tñ respicit ad penas. p
infernales. qz pncipaliter ppter illas vitadas
muet a peccatis. 7 facit bona opa. alio nō factu
Requirit timor filialis vlt initial. q respicit
eneplacitū dei patris 7 premii. Jam nō facit
no. r. q nō dī factū. qd nō legitime fit. xij. q.
xv. denda. Itē est ar. q qui inuit obedi. aut rez
at meritum pdit et talis obedientia. aut nulla ē
ut minima. viij. q. i. Sciendum.

Plus scandalū nasci

at. hec reglar in decre
erit. Et sū v. d. i. be
mē qd. xx

ins scandalū. vt dī in illo. c. vt conl

De ista materia habes infra in. q. parte.

Utile non debet pe

utile vitari. De casu. xij. q. ij. si quos
ebs manumitit seruū benemeritū. cui dī dī ra
xx. solidos. Sed illud amplius tñ reuocabit
non totū. te pben. vilectus. vbi pfirmat factū
gati in vno capitulo. et non in alio. C. de con
lancimus. vbi donatio p pte tenet 7 pro pte n

Et nota q hoc est bro
dunt iura supra inducia.
bat. 7. c. si quid. 7. i. q. i.
uit. xij. q. v. q. 7. xij. q. ii.
quid g. de pte. di. iij. si
tpe de dona. aplice. in
quis. Per hec e. similia
le non vitat vt dicit r
p inuile vitiet. pbatu
quorundam. iij. q. ix. p
ff. de arbi. l. pedius. 7
p inuile vitietur. 7
pessum. Et hoc ne
atur. Et dic pte
atur p inuile. vt
pars pbandi. In
bem? ergo stare
spēalis contra
regulam casti
ri. vt in con
utile sunt ser
ibi quidaz
ordinandi
mareris

partis sim.

Et centinor. de.

et tres eiusdez pa

correctiones de

. B. ccc. lxxv

